ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΠΕΡΙΣΥΝΑΧΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ΚΑΤ' ΕΓΚΡΙΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΘΝΙΚΗι ΔΑΠΑΝΗι

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΣΑΘΑ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΚΛΗΡΟΥ

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΝΑΡΙΩΤΟΥ.

(Ὁδὸς Χρυσοσπηλαιωτίσσης ἀριθ. 14).

1867.

Χ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΩΙ

ΥΠΟΥΡΓΩΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΩΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΝ ΑΚΡΩΙ ΖΗΛΩΤΗΙ,

ΠΡΟΣΦΩΝΕΙ

Ο ΕΚΔΙΔΟΥΣ,

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Α΄.

Το κατ' ἀρχὰς ἐσκόπουν ἵνα δημοσιεύων τὸ περὶ Κρητικοῦ πολέμου ποίημα τοῦ Σκληροῦ προτάξω λεπτομερῆ ὁπωσοῦν ἀφήγησιν τῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα τύχης τῆς ἡρωοτόκου ταύτης νήσου, καὶ εἰς τοῦτο ἐπὶ πολὺ ἐνησχολήθην· δεύτεραι ὅμως σκέψεις μὲ ἠνάγκασαν ἵνα ἐς ἄλλοτε ἀναβάλλω τὴν ἐπίπονον ταύτην ἀσχολίαν, διότι καὶ ἀπειρία ὕλης σποράδην καὶ ἰδίᾳ ἐδημοσιεύθη, καὶ τοῦ μέλλοντος συγγραφέως τῶν Κρητικῶν ἴσως δὲν ἐπαρκέσει ὁ βίος εἰς ἀναδίφησιν τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας ἀποτεθησαυρισμένων περὶ τῆς πολυπαθοῦς ταύτης νήσου ἱστορικῶν μνημείων.

Κρητικὸν ὅμως ποίημα ἐκδιδοὺς ἐθεώρησα ἔγκλημα τὸ μὴ ποιῆσαι λόγον τινὰ περὶ τῆς Ἑλληνίδος ταύτης χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐὰν μὴ ὁ ἀνατραφεὶς Ζεὺς εἰς χαριστήριον ἐδωρήσατο τὴν ἐλευθερίαν, ἐπολιτογράφησαν ὅμως οἱ Ἐτεόκρητες τὴν θεάν, καὶ εἰς τ' ἀπρόσβλητα ὄρη τῆς μητρίδος ἀνήγειραν τὸν περιλαμπῆ αὐτῆς θρόνον· ὅθεν, ἐν ἄκρᾳ βραχυλογίᾳ διαλαμβάνων περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου, θέλω ἐκτενέστερον ποιήσει λόγον εἰς δύο μέρη αὐτῆς, δέοντα μείζονος ἐπεξηγήσεως.

Διὰ πολλῶν αἱμάτων ἐπληρώθη ἡ ἐν ἔτει 66 Π. Χ. συντελεσθεῖσα ὑπὸ Μετέλλου τοῦ Κρητικοῦ κατάκτησις τῆς κλασικῆς τῶν Κουρήτων γῆς, ἥτις ἔκτοτε ἀπετέλει μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ εἶτα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ Ζ΄ αἰῶνος, ὅτε λεία τῶν Ἀράβων ἐγένετο. Πρῶτος ὁ Μοαβίας, στρατηγὸς τοῦ καλίφου Ὀσμάν, ἐπὶ ἓν ἔτος ἐκράτησε τῆς νήσου, τὴν ὁποίαν ὕστερον ἄλλοι ἐπέδραμον, ἐληΐσαντο, καὶ κατέλαβον. Κατὰ τὸν Θ΄. αἰῶνα ἐγένετο πλέον μόνιμος κτῆσις τῶν ἐκ Κορδούης διωχθέντων Ἀράβων *ἡ μέλι καὶ γάλα ῥέουσα αὕτη*

γῇ, κατὰ τὴν παρὰ Κεδρηνῷ ὁμολογίαν τοῦ ἡγήτορος τῶν κατακτητῶν Ἀβουχὰψ Ὀμάρ. (1).

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Β΄, Θεοφίλου, Μιχαὴλ Γ΄, καὶ Κωνσταντίνου Ζ΄, πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι εἰς ἐκδίωξιν τῶν ὀχληρῶν τῆς νήσου κυρίων, οἵτινες ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι καὶ στόλους γιγαντιαίους ἐξαρτύοντες ἐλῄζοντο τὴν Μεσόγειον, καὶ πολλὰς Ἑλληνίδας πόλεις κατηφάνισαν.

Ἐν τέλει ἐπὶ Ῥωμανοῦ Β΄, Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ὑπηγάγετο τὸ πειρατικὸν τοῦτο ὁρμητήριον εἰς τὰ σκῆπτρα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1091), ἐν ᾧ ὁ πειρατὴς Ζακατσὰς ἐλῄζετο τὸ Αἰγαῖον, ὁ Καρύκης ἤγειρε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ἐν τῇ νήσῳ, τοῦτον δ᾽ ἐμιμήθη ἐν Κύπρῳ ὁ Ῥαψομμάτης. Εἰδικώτερον θέλω λαλήσει περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς Κρητικῆς ἱστορίας.

Ἡ πορφυρογέννητος Ἄννα Κομνηνὴ ἐκτίθησιν οὕτω τὴν κατὰ τοῦ πατρός της ἐν τῇ νήσῳ ἀνταρσίαν·

« Οὐ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ μεμαθηκὼς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ Καρύκη ἀποστασίαν, καὶ ὅτι τὴν Κρήτην κατέσχεν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ Ῥαψομμάτης τὴν Κύπρον, μετὰ στόλου μεγάλου κατ᾽ αὐτῶν τὸν Δούκαν Ἰωάννην ἐξέπεμψε· καὶ καταλα-

---

(1) Σύγχυσις οὐ μικρὰ ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀραβοκρατείας. Ὁ Lacroix (Iles de la Grèce σελ. 571), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ζωναρᾶ, Κεδρηνοῦ, Δεγγίνου, καὶ Λεμπώ, τάσσει τὴν εἰσβολὴν τοῦ Μοαβία ἐν ἔτει 673· ὁ δὲ Hammer (Histoire de l'Empire Ottoman, X, 94), κατὰ τοὺς μουσουλμάνους χρονογράφους, ἐν ἔτει 653. Ὁ ἱστοριογράφος τῆς Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐξ ἀβλεψίας ὑπέπεσεν εἰς παχυλὸν αμάρτημα λέγων, ὅτι ἡ ἐν Κρήτῃ δυναστεία τῶν Ἀράβων ἐτηρήθη ἐπὶ 834 ἔτη (Pendant huit cent trente-quatre ans!) Ὁ τὴν συνέχειαν γράψας τῆς χρονογραφίας τοῦ Θεοφάνους τάσσει ἐν ἔτει 962 τὴν εἰς Κρήτην ἐκστρατείαν τοῦ Φωκᾶ, ὁ Νικόλαος Φογγίνος (Monitum de Theodosii Acroasibus) τῷ 964, ὁ δὲ Ἀξιος (Notae in Leonis Diaconi lib. I) εἰκοτολογεῖ, ὅτι αὕτη ἐγένετο τῷ 960. Τὴν ὑπὸ Φωκᾶ ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ἔψαλλε Θεοδόσιος ὁ Διάκονος, τὸν ὁποῖον κατὰ λάθος ὁ Lacroix (σελ. 573) μεταφράζει Théodore le Diacre.

βόντα δὲ τὸν Δούκαν τὴν Κάρπαθον οἱ Κρῆτες μεμαθηκότες, ἐπεὶ οὐ πόῤῥω ταύτην εἶναι ἐγίνωσκον, ἐπιθέμενοι τῷ Καρύκῃ, δεινὸν τὸν φόνον κατ' αὐτοῦ ἀπειργάσαντο· καὶ οὕτω τὴν Κρήτην τῷ μεγάλῳ δουκὶ παραδεδώκασιν· κατασφαλισάμενος δὲ τὰ περὶ αὐτὴν ὁ Δούκας, καὶ ἀποχρῶσαν δύναμιν εἰς τὴν αὐτῆς φρουρὰν καταλιπών, ἐπὶ τὴν Κρήτην τὸν πλοῦν ποιεῖται.» (1)

Ὁ Ζωναρᾶς μνημονεύων τοῦ γεγονότος συγχέει τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατησασῶν νήσων· «Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ Κρήτη πρὸς δὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνόσησαν, τὴν μὲν τοῦ Καρύκη κατεσχηκότος, καὶ ἀντάραντος χεῖρα τῷ βασιλεῖ, τὴν Κύπρον δέ γε τοῦ Ῥαψομμάτου. Ἀλλὰ καὶ αὗται τῇ Ῥωμαίων αὖθις οὐκ ἐς μακρὸν ἐπανεσώθησαν ἡγεμονίᾳ.» (2) Εἰς τὸ αὐτὸ ὑπέπεσεν ἁμάρτημα καὶ ὁ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Ζωναρᾶ μεταγράψας Μιχαὴλ ὁ Γλυκάς. (3) Ὁ ἱστοριογράφος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Λεβὼ οὐ μόνον ἀνεξέλεγκτον διῆλθε τὴν ἀντίφασιν, ἀλλὰ καὶ αὐτογνωμόνως, ἄνευ μηδεμιᾶς ἱστορικῆς ἐνδείξεως, ἐπολιτογράφησε καὶ τὸν Καρύκην καὶ τὸν Ῥαψομμάτην Κρῆτας. «Deux Cretois l'un Carycas, l'autre Rapsommate etc.»(4) Τὸ δὲ περιεργότερον ὅτι καὶ ὁ Lacroix, ἀντιγράψας τὸ λάθος τοῦ Λεβώ, ἐσημείωσε δῆθεν ὡς πηγὴν τὰ ὑπὸ τῆς Ἄννης ἱστορούμενα! (5)

Καὶ ταῦτα μὲν παρέδωκαν ἡμῖν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι περὶ τῆς ἐν ἔτει 1091 ἀνταρσίας τοῦ Καρύκη ἐν Κρήτῃ. Χρυσόβουλλον ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου προστίθησιν ἕτερα, περὶ ὧν οὐδείς πω μνείαν ἐποιήσατο. Πρὶν ὅμως καταχωρήσω τοῦτο ὀφείλω ἵνα προτάξω ἀναγκαίας τινὰς διασαφήσεις.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1865 περιερχόμενος τὴν Ἑπτάννησον εὐ-

---

(1) Ἀλεξιάδος. σελ. 430 ἐκδ. Βόννης·

(2) Χρονικὸν, Τόμ. Β'. σελ. 235 ἐκδ. Βενετίας.

(3) Χρονολ. IV, σελ. 620. ἔκδοσις Βόννης.

(4) Histoire du Bas-Empire, tom. XV, σελ. 263.

(5) Iles de la Grèce σελ. 573

ρον ἐν Ζακύνθῳ παρὰ τῷ λογίῳ Κ. Ἰωάννῃ Βλαστῷ ἀπόγραφον τοῦ ὑπὸ Μ. Βερνάρδου (1), καὶ Π. Χιώτου (2) ἄνευ τινὸς σημειώσεως δημοσιευθέντος χρυσοβούλλου περὶ τῶν ἐκ Βυζαντίου εἰς Κρήτην μεταναστευσάντων δώδεκα ἀρχοντοπούλων. Τὸ ὕφος, ἡ πρωτοφανὴς τιτλοφορία τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογία, καὶ ἄλλα εἰσὶν ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα εἰς κατάδειξιν πιθανῆς αὐτοῦ πλαστότητος. Ὁ Κ. Βλαστός, ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀπογράφου, μοὶ ἐπέδειξεν ἐν δύο χειρογράφοις ἰταλικὴν μετάφρασιν τοῦ αὐτοῦ χρυσοβούλλου· καὶ τοῦ μὲν ἀρχαιοτέρου φέροντος τὰς ἐπισήμους ἐπικυρώσεις τῶν κατὰ καιροὺς Ἑνετῶν διοικητῶν τῆς Κρήτης, ἐξίτηλοι σχεδὸν ἐγένοντο οἱ χαρακτῆρες, καὶ διὰ τὴν παλαιότητα, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐπιῤῥοὴν ἐγχυθέντος ὀξέος ῥευστοῦ· τὸ δὲ δεύτερον τῶν χειρογράφων τούτων περιέχον ὁμοίως μετάφρασιν τοῦ αὐτοῦ χρυσοβούλλου, ἐξ ἀντιγραφῆς πιθανῶς τοῦ πρώτου, ἐπισημοποιεῖται ὑπὸ τῶν διαφόρων Προβλεπτῶν τῆς Ζακύνθου, ἔνθα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης προσέφυγε καὶ ἡ κατέχουσα αὐτὸ οἰκογένεια. Ἀπὸ στόματος δὲ τοῦ Κ. Βλαστοῦ ἐβεβαιώθην, ὅτι ἕνεκεν ἀναφυείσης ποτὲ διενέξεως μεταξὺ τῶν διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ δωρητηρίου κατασχόντων τὰς ἐν Κρήτῃ γαίας καὶ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, κατετέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς νήσου τὸ πρωτότυπον συνοδευθὲν καὶ μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως, ἐκ δὲ ταύτης μετήχθη εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν.

Ἕκαστος ἐννοεῖ ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ οἱ εἰς τὴν Ἰταλικὴν μεταφράσαντες, καὶ οἱ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν μετενεγκόντες τὸ ἐν λόγῳ χρυσόβουλλον, οὐκ ὀλίγα παρανοήσαντες διέστρεψαν, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν προσέθηκαν.

Ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς βεβαιοῦται ἡ γνησιότης τῶν ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ. Ὁ ἐν ἔτει 1415—16 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κρήτην Χρι-

(1) Ἱστορία τῆς Κρήτης· ἐν Ἀθήναις 1846. σελ. 105.

(2) Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῆς νήσου Ζακύνθου· τόμος Β'. σελ. 634.

στόφορος ὁ Βουονδελμόντιος ἀναφέρει ταῦτα περὶ τῶν ἐκ Βυζαντίου μετοικησάντων εἰς τὴν νῆσον δώδεκα ἀρχοντοπούλων.

« Cum a Merona disceditur per montem graditur, in cujus radicibus centum fontes emanare non cessant, in quibus amplissima Romanorum de C. Poli urbe in hanc insulam ad dominandum venit, qui omnibus istis nobilibus Dominium atque loca concessit. Deinde magno peracto tempore ex continuis bellis jam fessi in ista devenere loca, qui hodie arma et nomen antiquum Romanorum domorum ferunt, et in tanta devenerunt quantitate, quod si concordes essent, leve fuisset eis insulam possidere, et primo sunt Gortazi, idest Saturi quingenti. Molissini idest Vespasiani trecenti numero. Ligni idest subtiles mille sexcenti. Vlasti idest Papiniani discenti. Cladi, idest Ramuli centum octoginta. Scordili, idest Aglati octigenti. Venerent post longum tempus duæ aliæ generationes, quæ cum istis locum habuere, scilicet Archuleades, idest Ursini centum, et Colonni, idest Allumnenses qui fere triginta remansere, et versus Sithiam non cum aliis concordes locum eligere. Deinde cum ab hujusmodi ruribus disceditur in planum non magnum pervenitur, a quo per angustam, et periculosissimam viam in planum aliis meliorem devenitur; in quo Ecclesia Sancti Constantini est a qua cum per frondifluos montes et virentia prata disceditur, minera auri et argenti ac stamni videtur, quæ hodie Stimpolis nominatur quæque in altissimo monte collocatta est. »

Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ταῦτα ἐκ στόματος πρωτοπαπᾶ τινος. « Postquam Chirfoca (Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ) ex parte nostri Imperatoris Insulam totam subjugaverant, filius dicti Imperatoris cum nobilibus duodecim principalioribus Romanorum Polis diuque Civibus in hanc Insulam venit, qui omnibus istis nobilibus dominium et loca

concessit, deinde magno tempore peracto ex continuis preliis jam fessi in istis montibus conduxerunt κλπ. » (1).

Ἡ παρὰ Βουονδελμοντίῳ ἀφήγησις τοῦ πρωτοπαπᾶ συμφωνεῖ κατὰ γράμμα πρὸς τὰ ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ἀντὶ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ μνημονεύεται Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς.

Ἀνδρέας ὁ Κορνήλιος, εὐγενὴς Ἑνετὸς ἄποικος ἐν Κρήτῃ, ὁ ἐπὶ τῇ βάσει δημοσίων αὐθεντικῶν ἐγγράφων ἐξακριβώσας τὴν ἱστορίαν τῆς δευτέρας ταύτης πατρίδος του, λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς εἰς τὴν νῆσον ἀποικήσεως ταύτης.

« Cosi sottomessa egli (Νικηφόρῳ τῷ Φωκᾷ) e pacificata l'isola, che per anni cento quarantaduo era stata occupata e signoreggiata da' Barbari, la fece habitare, e vi lasciò in forma di Colonia per maggior sicurezza dell'isola famiglie nobile Constantinopolitane dell'Ordine Senatorio, cioè li Armeni, li Caleteri, li Anatolici, li Curgiacii, che vuoi dire Saturnini detti Cortaci, li Vespasiani detti Melissini, li Ligni detti Suttili, li Paniniani detti Vlasti, li Romuli detti Claudii, li Aliati detti Scordili, li Coloriesi detti Coleini, li Orsini detti Arculedi, e li Foca del sangue del medesimo Niceforo Foca, che da questi Foca ebbe origine la casa Calergi. » (2)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑνετὸς γερουσιαστὴς Βαλιέρος, ὁ τὸν τελευταῖον τῆς Κρήτης πόλεμον λεπτομερῶς ἐξιστορήσας, μνημονεύει τοῦ γεγονότος ὡς ἑξῆς· « Sono genti (οἱ Σφακιῶται) che abitano le montagne di Canea verso il mar d'Ostro, e che vantano la loro discendenza dalle più cospicue famiglie di que' romani, che si transpotarono in Constantinopoli e poi di là in Candia, e che erano in concetto in gran bravura. » (3)

(1) Descriptio Cretae. Cornelii, Creta sacra I, σελ. 17, 107.

(2) Chronicum Rerum Cretensium. (Creta sacra, I, σελ. 74).

(3) Storia della guerra di Candia, I, σελ. 72—3.

Ἐν τέλει δὲ μηδ' αὐτὸς ὁ Φλαμίνιος Κορνήλιος ἀναιρεῖ τὸ γεγονός, ἀλλὰ σχολιάζων τὰ ὑπὸ Βουονδελμοντίου μαρτυρούμενα, ἐπιφέρει. « Fortasse hoc illi (οἱ εὐγενεῖς τῆς Κρήτης) retulerunt incolae genus suum alta ab origine jactabundi ducentes. » (1)

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην παρέκβασιν, ἐπισυνάπτομεν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Χρυσόβουλλον, παρατηροῦντες, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἡ χρονολογία 1082, ἀντὶ πιθανῶς 1091, δι' ἁμάρτημα τοῦ ἀγραμμάτου Ἰταλοῦ μεταφραστοῦ ἐτέθη, μεταγαγόντος ἴσως τὸ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ σημειούμενον ἀπὸ κοσμογονίας ἔτος ,ϛφϟθ', εἰς 1082 ἀπὸ Χριστοῦ.

Ἵνα δὲ καταδειχθῇ, ὅτι πολλαὶ καὶ διάφοροι ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ ἐγένοντο μεταφράσεις τοῦ Χρυσοβούλλου, καὶ ἑπομένως πολλαὶ αἱ προσθαφαιρέσεις, κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ φαντασιοπληξίας τῶν μεταφραστῶν, παρατίθημι ἀντικρὺ τοῦ κειμένου τοῦ Ζακυνθίου χειρογράφου, τὸ ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Κερκύρας ληφθὲν καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Μ. Βερνάρδου.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός.	Ἀλέξιος Κομνηνὸς βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.
Διάπειρον καὶ πλούσιον ἔλεος τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῆς Ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μητρὸς Αὐτοῦ, Ἐγὼ ὁ ἐπὶ τῆς γῆς κραταιὸς Βασιλεὺς ὅλης Οἰκουμένης, τῆς Θεοφρουρήτου καὶ περιφήμου Κυρίας πασῶν τῶν πόλεων τῆς Κωνσταντίνου	Ἡμεῖς, οἱ διὰ τῆς ἀπείρου καὶ ἀμέτρου εὐσπλαγχνίας τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ Ἁγίου πνεύματος, καὶ τῆς ἀειπαρθένου Θεοτόκου, ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς κραταιὸς βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων, οἱ διὰ τῆς θείας προνοίας ὄντες Αὐτοκράτωρ ὅλης τῆς Οἰκουμένης, καὶ πατὴρ τῆς περιφανεστάτης

(1) Creta sacra, I, σελ.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

πόλεως, Πατὴρ καὶ κορυφαῖος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν τιμώντων καὶ πιστευόντων τὴν ὁμοούσιον καὶ προσκυνητὴν Ἁγίαν Τριάδα, τῶν ὁμολογούντων ἕνα Θεὸν τρισυπόστατον, τῶν σεβόντων τὰ δόγματα τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης Συνόδου, συνηθροισμένης καὶ πληρουμένης ὑπὸ ἐνεργείας τῶν ἁγίων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν Βασιλέων, καὶ Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, καὶ τῶν ἁγίων Συνόδων, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ὁ καὶ Πορφυρογέννητος, Βασιλεὺς Κωνσταντίνου πόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ καθολικὸς διάδοχος τῶν μακαρίων Βασιλέων τοῦ Ἰορδάνου καὶ πάσης Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Φρυγίας, Ἀσίας, καὶ Μεσοποταμίας, καὶ ἄνωθεν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ ἕως τὰς Βρεττανικὰς νήσους, Εὐρώπης καὶ πάσης Ἀρμενίας, ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν, καὶ ἀπὸ μεσημβρίας ἕως τοῦ ἄρκτου, βοηθὸς τοῦ Παναγιωτάτου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ ἑτέρων ἁγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὑπέρμαχος τῶν πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ῥεφενδάριος δι' αὐτοὺς πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, Γράφω πρὸς ἐσᾶς

Χειρόγραφον Κερκύρας.

Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις κατὰ θείαν πρόνοιαν ἐστὶν ἡ βασίλισσα πασῶν τῶν πόλεων καὶ προστατεύουσα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν ἐχόντων καὶ πιστευόντων τὴν ὁμοούσιον καὶ προσκυνητὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὴν ὁμολογουμένην εἰς ἕνα Θεὸν τρισυπόστατον, καὶ σεβομένην τὰ δόγματα τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου τῆς συγκροτηθείσης παρὰ τῶν ἁγιωτάτων, φιλοχρίστων, καὶ μιμητῶν τῶν Ἀποστόλων ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, καὶ τῶν λοιπῶν τόσων συνόδων, Ἀλέξιος Κομνηνὸς Πορφυρογέννητος βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ καθολικὸς διάδοχος τῶν μακαρίων βασιλέων τοῦ Ἰορδάνου καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Φρυγίας, Ἀσίας, καὶ Μεσοποταμίας, ἄνωθεν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἄχρι τῶν Βρεττανικῶν νήσων, τῆς Εὐρώπης, ἀπάσης Ἀρμενίας, Σικελίας, Ἑλλάδος, καὶ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν καὶ ἀπὸ μεσημβρίας ἕως ἄρκτου, ἀνακαινιστὴς τοῦ ἁγίου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων τόπων τοῦ Ἰησοῦ, σωτῆρος καὶ προστάτου τῶν πιστῶν

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

τοὺς κατοίκους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ νήσῳ Κρήτης, ὅτι ὡσὰν ἄφρονες καὶ ἀρίζικοι, ὁποῦ ἐξ ἰδίας σας προαιρέσεως καὶ θελήσεως γίνεσθε, καθὼς καὶ οἱ παρέμπροσθέν τους ὁποῦ ἐκατοικοῦσαν εἰς τὸ αὐτὸ νησίον, καὶ ἐγίνεσθε ἀπειθεῖς τῆς ἡμῶν Βασιλείας, καὶ ἀφανισθήκασιν ὑπὸ τὸν κραταιὸν στρατηγὸν Βελισάριον, ἀπεσταλμένον ἀπὸ τὸν κράτιςον Βασιλέα τὸν πρώην ἡμῶν ἁγιώτατον Ἰουστινιανὸν τὸν μέγαν, καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν κραταιὸν στρατηγὸν Βελισάριον ἀποσταλμένον ἀπὸ τὸν κράτιστον τὸν πρώην ἡμῶν ἁγιώτατον Ἰουστῖνον τὸν μέγαν, καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν κράτιστον ςρατηγὸν Νικηφόρον τὸν Φωκὰν ἀπεσταλμένον ἀπὸ τὸν κράτιςον βασιλέα Βασίλειον τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ μετέπειτα ὑπὸ τὸν ἀνδρικώτατον καὶ στερεὸν ἐν πολέμοις Βάρδαν τὸν θαλάσσιον Πατρίκιον καὶ ἐπίτροπον τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν Βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου, καὶ τὸ ὅλον διὰ τὴν παράβασιν αὐτῶν, καὶ ἀποστασίαν, ὡς καθὼς καὶ ἐσεῖς ἐδῶ κάμνετε, καὶ εἶσθε ἀπειθεῖς τῆς ἡμῶν βασιλείας, κυριεύοντες τὸ αὐτὸ νησίον τῆς Κρήτης, δὲν δίδοντας τὰ τέλη τὰ βασιλικὰ, καὶ τοὺς κριτὰς καὶ ἐπιτρόπους ὁ-

Χειρόγραφον Κερκύρας.

καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ ὑπερασπιστῶν αὐτῶν διὰ τὴν ἁγίαν καὶ καθολικὴν πίστιν, γράφομεν ὑμῖν ὅσοι εὑρίσκεσθε καὶ κατοικεῖτε εἰς τὴν ἡμετέραν νῆσον τῆς Κρήτης, ὅτι καθὼς πολλοὶ καταντήσαντες ἑκουσίως δυστυχεῖς, οὕτω καὶ οἱ ὑμέτεροι προπάτορες οἱ κατοικήσαντες τὴν αὐτὴν νῆσον, ὄντες ἀπειθεῖς εἰς τὸ κράτος μας ἐξωλοθρεύθησαν ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἀνδρεῖον στρατηγὸν Βελισάριον, ἀπεσταλμένον παρὰ τοῦ κραταιοτάτου Αὐτοκράτορος καὶ ἡμετέρου δικαιοτάτου πατρὸς Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ πάλιν παρὰ τοῦ ἀνδρείου καὶ μαχιμωτάτου Βάρδα θαλασσινοῦ Πατρικίου, καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ ἡμετέρου ὀρθοδόξου Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Ἀργυροπούλου· καὶ ταῦτα πάντα διὰ τὴν ἐκείνων παράβασιν καὶ ἀποστασίαν, καθὼς πράττετε καὶ ὑμεῖς τὸ αὐτὸ, καὶ δὲν πείθεσθε εἰς τὴν βασιλείαν μας, καὶ κυριεύετε τὴν αὐτὴν νῆσον Κρήτην, μὴ πληρώνοντες τοὺς βασιλικοὺς φόρους εἰς τοὺς σταλέντας ὑμῖν παρ' ἡμῶν κριτάς τε καὶ τοποτηρητὰς, ἀλλὰ μάλιςα μὲ πολλὴν καταισχύνην καὶ καταφρόνησιν τοὺς ἐστείλατε ὀπίσω· διὰ τοῦτο, μὲ τὴν συναίνεσιν τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν καὶ

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

ποῦ ἐστείλαμεν δὲν τοὺς ἐδεκτήκατε, μάλιστα μὲ αἰσχύνην πολλὴν καὶ κατεφρόνεσιν εἰς ἐμᾶς τοὺς ἀντιστείλετε· διὰ τοῦτο μὲ βουλὴν συνοδικὴν τῶν παναγιωτάτων πατριαρχῶν, καὶ ἑτέρων ἀρχιερέων, μὲ γνώμην πᾶσι τοῖς ἄρχουσι τῆς Συγκλήτου, διὰ τὸ τέλειον καὶ ἀκατάκρετον ἀφανισμὸν ἐσᾶς ὁλωνῶν τῶν κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης, γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ πραγμάτων σας παντελῶς, ἐντέλλομεν ἕνα μέρος μικρὸν ἀπὸ ταῖς δύναμαις ταῖς βασιλικαῖς, ἤγουν κάτεργα ἑκατὸν, καὶ ἐξαιρέτως τὸ κάτεργον τὸ Βασιλικὸν, ὁποῦ εἰς αὐτὸ στέρνω διὰ Βασιλέα καὶ ἐπίτροπον τῆς ἡμῶν βασιλείας τὸν περιπόθητον καὶ φίλτατόν μου υἱὸν Ἰσαάκιον, ὁμοῦ μὲ τοὺς παρόντας δώδεκα γενεῶν ἄρχοντας τῆς ἡμῶν βασιλείας καὶ Συγκλήτου, μὲ τέλος ἀποφασιστικὸν καὶ σύγκησιν ἀφανισμοῦ τοῦ πολέμου, διατὶ μ' ἔτοιας λογῆς δύναμιν, ὁποῦ ἀκόμη μήτε σεῖς, μήτε οἱ πρῶτοί σας, οὔτε τὴν εἴδετε, ἀλλὰ οὐδὲ τὴν ἠκούσατε· καὶ ἔτζι σᾶς θέλουσι μαζώξει ὅλους νὰ παιδευθῆτε μὲ τυραννισμένους θανάτους καὶ ἀνὰ κράτους χαλασμοὺς, ἀτοί σας εἶστε ἡ αἰτία διὰ τὴν ἄμετρόν σας ἀποστασίαν. Ταῦτα πάντα

Χειρόγραφον Κερκύρας.

τῶν λοιπῶν ἱεραρχῶν, καὶ μὲ τὴν γνώμην πάντων τῶν εὐγενῶν τῆς Συγκλήτου, διὰ τὸν παντελῆ ἀφανισμὸν ὅλων ὑμῶν τῶν κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης, τῶν γυναικῶν τε καὶ τέκνων ὑμῶν, καὶ ἁπάσης τῆς περιουσίας σας, στέλλομεν ἓν μικρὸν μέρος τῶν δυνάμεων τοῦ κράτους μας, ἤτοι ἑκατὸν τριήρεις, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν βασιλικὴν τριήρη, εἰς τὴν ὁποίαν στέλλομεν ἀρχιστράτηγον καὶ τοποτηρητὴν τῆς μεγαλειότητός μας τὸν φίλτατον καὶ ἠγαπημένον μας υἱὸν Ἰσαάκιον, ὁμοῦ μὲ τοὺς παρόντας εὐγενεῖς τοῦ ἡμετέρου βασιλείου καὶ τῆς Συγκλήτου, τοὺς ὄντας ἐκ δώδεκα οἰκογενειῶν, μὲ σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν νὰ σᾶς ἐξολοθρεύσωσι κατὰ κράτος μὲ τὸν πόλεμον, καὶ μὲ τόσας δυνάμεις, ὅσας μήτε ὑμεῖς, μήτε οἱ προπάτορες ὑμῶν εἴδετε, μήτε ἠκούσατε· καὶ οὕτως θέλουν σᾶς παιδεύσει ὅλους μὲ βασανιστικοὺς θανάτους καὶ τέλειον ἀφανισμὸν, ὄντας αἰτίους τούτων διὰ τὴν ἀσεβῆ καὶ μωρὰν ἐπανάστασίν σας. Ταῦτα πάντα σᾶς δηλοποιοῦμεν· καὶ ἂν δώσετε σημεῖα ὑποταγῆς, ἅμα ὅταν φθάσωσιν αἱ τριήρεις εἰς τὰ πρῶτα σύνορα τῆς νήσου, θέλετε λάβει μικράν τινα συγχώρησιν·

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

σᾶς ἀνήγγειλα, καὶ ἂν ποιήσετε προσκύνησιν ἕως ἐγγίσωσι τὰ κάτεργα εἰς πᾶσαν ἄκραν τοῦ νησίου, θέλετε ἔχει παραμικρὸν συμπάθειον, εἰδὲ ἀλλέως ποιήσετε θέλετε ἀφανισθῇ κατὰ κράτος μὲ ἀπόστασιν τῆς παρούσης, ὅσον εἶνε ἀμετασάλευτη.

Ὁ ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς, καὶ περιπόθητός μοι υἱὸς Ἰσαάκιος, κἀγὼ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀλέξιος· αρπβ' = 1182.

Οἱ ἀγαπητοί μου υἱοὶ ἐν ἄρχουσιν. Κύρις Ἰωάννης ὁ Φωκάς· Κύρις Κωνσταντῖνος ὁ Βαρούχας· Κύρις Μαρῖνος ὁ Σκορδύλης· Κύρις Λέων ὁ Μούσουρος· Κύρις Φίλιππος ὁ Γαβαλάς· Κύρις Ἀνδρέας ὁ Μελισσηνός· Κύρις Θωμᾶς ὁ Ἀρκολέος· Κύρις Δημήτριος ὁ Βλαστός· Κύρις Εὐστράτιος ὁ Χορτάτζης· Κύρις Νικηφόρος ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ Ἁγιοστεφανίτης· Κύρις Λουκᾶς ὁ Λίτινος· Κύρις Ματθαῖος ὁ Καλαφάτος.

Χειρόγραφον Κερκύρας.

ἐὰν δὲ πράξητε ἄλλως, θέλετε ἀφανισθῆ, δυνάμει τῆς παρούσης ἀμετατρέπτου ἀποφάσεως. 1182

Ὁ Χριστιανικώτατος βασιλεὺς καὶ ἡμέτερος υἱὸς Ἰσαάκιος, καὶ ἡμεῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀλέξιος.

Οἱ ἡμέτεροι υἱοὶ εὐγενεῖς.

Ἰωάννης Φωκᾶς· Κωνσταντῖνος Βαρούχας· Μαρῖνος Σκορδύλης, ἡμέτερος ἀνεψιὸς καὶ μέγας στρατάρχης· Λέων Μουσοῦρος· Φίλιππος Γαβαλᾶς, ἡμέτερος συγγενής· Ἀνδρέας Μελισσηνός· Θωμᾶς Ἀργολέος· Δημήτριος Βλαστός· Εὐστάθιος Χορτάτζης· Νικηφόρος Ἀργυρόπουλος καὶ Ἀργυροστεφανήτης (sic)· Ματθαῖος Καλαφάτης· Λουκᾶς Λίθινος.

Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ οὕτως ὑπὸ τῶν διαφόρων μεταφραστῶν παραμορφωθέντος χρυσοβούλλου, ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς σημειώματα μεταγενεστέρας χρονολογίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐξαισία καὶ ἐν τούτοις παρατηρεῖται ἡ διαφορὰ καταχωροῦμεν, ἀντιτιθέμενοι καὶ τὸ Κερκυραϊκὸν χειρόγραφον.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

Τὰ δώδεκα ἀρχοντόπουλα ὁποῦ ἤλθασιν εἰς τὴν Κρήτην

Χειρόγραφον Κερκύρας.

Οἱ δώδεκα εὐγενεῖς οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν Κρήτην ὁμοῦ μὲ

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
εἰς συντροφίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως δευτερογραμμένοι μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν Κρήτην ὡσὰν τὴν ἐπήρασιν, καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐμοίρασεν ὅλον τὸν τόπον.	τὸν υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ στραφέντες ἐκ δευτέρου μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν, οἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν Κρήτην, ἀφ᾽ οὗ ἡλώθη, καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐμοίρασεν ὅλους τοὺς τόπους.
Φωκάδαις ἐκ τὸ μέρος τῆς Μονῆς τῶν Στουδίων, Λέων, Γεώργιος, Ἰάκωβος, Ἀνδρέας, Ἀλέξιος, Νικηφόρος, Μιχαὴλ, Βάρδας· οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτάτους Βενετικοὺς Καλλιέργαι, διὰ τὸ καλὸν ἔργον τοῦ μεταγενεστέρου αὐτῶν Ἀλεξίου, ὁποῦ ἔκαμαν τὴν ἀγάπην.	1) Φωκᾶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου; Γεώργιος, Ἰάκωβος; Ἀνδρέας, Ἀλέξιος, Νικηφόρος, Μιχαὴλ, Βάρδας· καὶ διάδοχοι ὠνομάσθησαν Καλλέργαι ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτάτους Βενετούς, ἤτοι καλοὶ ἐργάται, διὰ τὸ καλὸν ἔργον τοῦ αὐτῶν συγγενοῦς Ἀλεξίου, ὅστις ἐποίησε τὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Ἑνετούς, καὶ μὲ τὸ γένος τῶν Σκορδίλιδων, καὶ ἄλλα εἰς τοὺς μεγάλους καὶ πολυχρονίους πολέμους· κατ᾽ ἐξοχὴν δ᾽ ἐν καιρῷ Ἰωάννου τοῦ Σκορδίλη, διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ τόπου, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὁποίου γίνεται κατ᾽ ἔτος ἡ λιτανεία τὴν τρίτην τοῦ Πάσχα. Οἱ λεγόμενοι Σκορδίλοι ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ ἐλέγοντο Πεγωλίνοι, καὶ μετὰ ταῦτα μεταβάντες εἰς τὴν Ῥώμην μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ῥωμαίων, ἔλαβον τὸ ὄνομα Σκορδίλοι, λεγόμενοι καὶ Αγιάτσοι.
Γαβαλάδαις ἐκ τὸ μέρος τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Φίλιππος, Ἰωάννης, Γεώργιος, Σίφης, Ἀντώνιος, Μαρίνος.	2) Γαβαλᾶς, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, Φίλιππος, Ἰωάννης, Οὐτίφης (sic), Ἀντώνιος.
Σκορδύλιδαις, ἐκ τὸ μέρος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, Μαρίνος, Ἰωάννης, Μιχαὴλ, Καπάδων (sic), Γεώργιος, Βάρδας, Γαβριὴλ, Ἐμμανουὴλ, Κώνσ̈ας, Νικηφόρος· ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν τούτους εἶναι ἡ κάτωθεν γενεαῖς, Πάτερος, Καψοκάλυβος, Ψαρομυλίγγοι, Λιγνοί, Κυρακόπουλοι, Σαρακηνοί, Λουγγίνοι, Φικιοκάλοι, Μαλαφαράδαις, Παπαδόπουλοι, Λουμπίνοι, Τρακινοί, Σεβαστοί, Νομικοί.	
Ἀρκολέοι, ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, Θωμᾶς, Κώνσ̈ας, Ἀντώνιος, Βασίλειος, Θεόδωρος,	

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

Σπυρίδων, Ἐλευθέριος, Νικόλαος· οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Ἀρκολέοι, διότι ὁ πρῶτός τωνε ἔκοψε τὸν Λέων τὸν ἀποστάτην, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ δούλευσιν τῆς βασιλείας.

Μούσουροι, ἐκ τὸ μέρος τῆς Παμμακαρίστου, Λέων, Σταμάτης, Ἐμμανουὴλ, Νικόλαος, Βλάσιος, Μιχαὴλ· οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Μούσουροι, διατὶ ὁ πρῶτός των ἐμπῆκεν εἰς τὴν Βουλδοβλαχίαν, ὅταν ἔκοψαν τοὺς Βλάχους.

Χορτάτζιδες, ἐκ τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, Μιχαὴλ, Εὐστράτιος, Γεώργιος, Φωτεινός, Παῦλος, Μηνᾶς, Κωνσταντῖνος.

Βαρούχιδες, ἐκ τὸ μέρος τῆς Λεπτῆς Κωνσταντινουπόλεως, Πολύκαρπος, Ἰωάννης, Ἀλέξιος, Νικηφόρος.

Μελισσηνοί, ἐκ τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ, Ἀνδρέας, Δημήτριος, Βασίλειος, Θεόδωρος, Κοσμᾶς, Παντελεήμων, Ἰωάννης, Δαμιανός, Ῥωμανός.

Ἀργυρόπουλοι Ἁγιοστεφανίταις, ἐκ τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, Νικηφόρος, Ἰωάννης, Στέφανος, Γεώργιος Βλάσιος, Μηνᾶς, Νικήτας· οἱ ἄνωθεν Ἀργυρόπουλοι ὠνομάσθησαν καὶ Ἁγιοστεφανίταις, διατὶ ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὁ πατὴρ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διὰ τὸ ση-

Χειρόγραφον Κερκύρας.

3) Μαρῖνος Σκορδίλης, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, Μαρῖνος, Ἰωάννης, Μιχαὴλ, Καπαδῶρος, Γεώργιος, Βάρδας, Γαβριὴλ, Ἐμμανουὴλ, Κωνστάντιος, Νικηφόρος· ἀπὸ τοὺς κατιόντας αὐτῶν εἰσὶν ὅλαι αἱ ἐφεξῆς οἰκογένειαι, Πατέρης, Καψοκαλύβης, Ψαρομίλιγκος, Λογγίνης, Χρυσικόπουλος, Σαρακηνός, Διώνης, Φινοκάλης, Μαλαφαρᾶς, Κόντης, Φάμης, Λουλίνης, Σεβάστης, Νοβίχης, Παπαδόπουλος.

4) Ἀρχολέοι, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, Θωμᾶς, Κωνσταντῖνος, Ἀντώνιος, Λοΐζιος, Σπυρίδων, Θεόδωρος, Ἐλευθέριος, Νικόλαος· ὠνομάσθησαν Ἀρχολέοι, ἐπειδὴ ὁ πρῶτος αὐτῶν ἔκοψε Λέοντα τὸν ἀποστάτην, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἐκδούλευσιν τοῦ βασιλείου.

5) Χορτάτζης, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, Εὐστάθιος, Μιχαὴλ, Γεώργιος, Φώτιος, Παῦλος, Μηνᾶς, Κωνσταντῖνος.

6) Μουσοῦρος, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς ἐπονομαζομένης Παμμακαρίστου, Λέων, Σταμάτιος, Ἐμμανουὴλ, Νικόλαος, Βλάσιος, Μιχαὴλ· ὠνομάσθησαν δὲ Μουσοῦροι, διότι ὁ πρῶτος αὐτῶν ἐμβῆκεν εἰς τὸ Βουλδοβαλάχιον

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

μεῖον τοῦ ἀετοῦ ὁποῦ εἶδεν, ἐτύπωσεν ἕναν ἀργυρὸν ἀετόν, καὶ τὸν ἔβαλλεν εἰς τὰ φλάμπουρά του, καὶ ὠνομάσθη Ἀργυρόπουλος, καὶ ὅταν ἐσυγχώρησε τοῦ υἱοῦ τοῦ Λέοντος καὶ τὸν ἔχρισε βασιλέα, τὸν ἐστεφάνωσε μὲ τὸ στεφάνι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχέρνων, καὶ τὸν ὠνόμασεν Ἁγιοστεφανίτην τὸν Πορφυρογέννητον.

Βλαστοί, ἐκ τὸ μέρος τῆς Ἁγίας Ἰουλιανῆς, Δημήτριος, Συμεών, Στέφανος, Προκόπιος, Ἐμμανουὴλ, Μαρίνος, Γεώργιος· οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Βλαστοὶ διατὶ οἱ πρῶτοί τωνε ἐνίκησαν τὴν Ἔδεσσαν.

Χειρόγραφον Κερκύρας.

(sic) ὅταν ἔκοψαν τοὺς Βλάχους.

7) Βαρούχας, ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Λέψη, Κωνστάντιος, Πολυχρόνης, Ἰωάννης, Ἀλέξιος, Νικηφόρος.

8) Μελισσηνὸς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, Ἀνδρέας, Δημήτριος, Βασίλειος, Θεόδωρος, Παντολέων, Κοσμᾶς, Ἰωάννης, Δαμιανός, Ῥωμανός.

9) Λίθινος ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Μαρτύρων, Λουκᾶς, Μιχαὴλ, Θεόδωρος, Γεώργιος, Ἀρσένιος, Φίλιππος, Νικόλαος.

10) Ἀργυρόπουλοι Ἀργυροστεφανῆται (sic), ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἁγίου Στεφάνου, Νικηφόρος, Λέων, Στέφανος, Γεώργιος, Νικόλαος, Μηνᾶς, Νικήτας· οἱ ῥηθέντες Ἀργυρόπουλοι ὠνομάσθησαν Ἀργυροστεφανῆται (γρ. Ἁγιοστεφανῖται) ἤτοι τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἐπειδὴ Βασίλειος ὁ Μακεδών, πατὴρ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διὰ τὸ ὁραθὲν σημεῖον τοῦ ἀργυροῦ ἀετοῦ, ὅπερ καὶ ἔφερεν εἰς τὰς σημαίας του, ὠνομάσθη Ἀργυρόπουλος, καὶ ὅταν ἐσυγχώρησε Λέοντα τὸν υἱόν του, καὶ τὸν ἔχρισε βασιλέα, τὸν ἔστεψε μὲ τὸν στέφανον τῆς Παναγίας Βλαχέρνης, καὶ τὸν ἐκάλεσεν Ἀργυροστεφανήτην Πορφυρογέννητον.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
	11) Βλαστοὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Γιουριάννας (γρ. Γιουλιάνας), Δημήτριος, Στέφανος, Συμεών, Λιβράκης, Προκόπιος, Ἐμμανουὴλ, Κάρολος, Γεώργιος· καὶ ὠνομάσθησαν Βλαστοί, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀνώρθωσαν τὴν Ἐδέρραν. (sic)
	12) (Καλαφάται.)

Μετὰ ταῦτα ἕπεται ἡ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, τοποτηρητοῦ ἐν Κρήτῃ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, διανομὴ καὶ ὁρογραφία τῶν εἰς τοὺς δώδεκα ἀρχοντοπούλους δοθέντων κτημάτων. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξαίσιαι εὕρηνται διαφοραὶ ἐν τοῖς ἄνω δύο χειρογράφοις. Παραλείποντες διὰ τὸ σχοινοτενὲς τὴν ὁλοσχερῆ παράθεσιν τῶν κειμένων, δημοσιεύομεν μόνον τὴν προτασσομένην τοῦ ἀντιγράψαντος σημείωσιν, καὶ μέρος τοῦ προοιμίου.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
Αἱ ἐπαρχίαι καὶ γονικὰ τῶν ιϐ´ ἀρχοντοπούλων.	Τὰ δικαιώματα καὶ κτήματα τῶν 12 εὐγενῶν.
Κόπια εὐγαλμένη ἀπὸ τὸ καθολικὸν προϐελέγγιον τὸ παλαιόν, ἐκ τὸν καιρὸν τῆς ἐνδοξοτάτης Βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, καὶ δὲν εἶναι οὔτε περισσότερον, οὔτε ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ, τι γράφει τὸ παλαιόν, ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ Ἀντωνίου Τριϐιζᾶ, ταμπουλαρίου τῆς Μεσσαρίας τῆς Κυδωνίας.	Ἴσον παλαιοῦ προνομίου ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἐνδοξοτάτου Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει μήτε περισσότερον μήτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ ὅσα περιλαμϐάνει τὸ παλαιόν, τὸ ὁποῖον ἔγινε διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Τριϐυζάνου χαρτοφύλακος τῶν Χανίων (τῆς Κρήτης.)
Ἐπὶ θείῳ προσκυνητῷ καὶ βασιλικῷ ὁρισμῷ διωρισμένου	Δι᾽ ἱερᾶς σεϐασμίας καὶ βασιλικῆς προσταγῆς δοθείσης ὑ-

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
ἐμοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα ὑπὸ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου βασιλέως ἡμῶν Κυρίου Κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, κλπ.	μὲν τῷ Κωνσταντίνῳ Δούκᾳ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἐνδόξου Αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Ἀγγέλου κλπ.

Τὸ Κερκυραϊκὸν χειρόγραφον τοῦ διανεμητηρίου τελευτᾷ «ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος ΙΑ'.» τὸ δὲ Ζακύνθιον «ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ιά $\frac{1182}{\alpha\rho\pi\beta'}$».

Μετὰ τὸ διανεμητήριον εὕρηται ἡ ἑξῆς σημείωσις.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
Ὁ ἐνδοξότατος καὶ μέγας βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης τῆς οἰκουμένης Κύριος Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔστειλεν εἰς τὴν Κρήτην τὸν υἱόν του τὸν Ἰσαάκιον μὲ τοὺς ιβ ἀρχοντόπουλους, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην, καὶ ὁ δούκας τῆς Κρήτης ἐβεβαίωσε τοὺς τόπους τῶν αὐτῶν εἰς τοὺς 1185.	Ὁ Δοὺξ τῆς Κρήτης ἐβεβαίωσε τοὺς τόπους τοῖς αὐτοῖς εὐγενέσιν ἐν ἔτει 1185 (1).

Παρακατιὼν δ' εὕρηται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χειρογράφοις ἡ ἑξῆς σημείωσις, ἐν ᾗ ἐξαισία ἐπικρατεῖ ἡ ἀνακρίβεια τῶν χρονολογιῶν, καὶ τῶν προσώπων.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.	*Χειρόγραφον Κερκύρας.*
Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας τῆς νήσου Κρήτης καὶ ἐξάδελφος	Κωνσταντῖνος Δούκας τῆς νήσου Κρήτης καὶ ἐξάδελφος τοῦ ὑ-

(1) Εἰς τὸ Κερκυραϊκὸν χειρόγραφον, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, δὲν ὑπάρχουσιν αἱ εἰς τὸ Ζακύνθιον ἀσκόπως παρεισαγόμεναι ὀθνεῖαι τιτλοφορίαι τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται, ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ χρυσοβούλλῳ τοιαῦτα λήμματα εἰσὶν ἐπείσακτα, καὶ οὐχὶ ἐκ πιστῆς ἀντιγραφῆς τοῦ πρωτοτύπου.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν βασιλέως τῆς Δουκικῆς ἐξουσίας, ὁ ἐνδοξότατος Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἐβασίλευσεν ὁμοῦ μὲ τὸν Κύριον Ἀνδρόνικον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ͵αρπϛ΄ ἐδώκασιν τὸ αὐτὸ νησίον τῆς Κρήτης εἰς προικιὸν τοῦ Κυρίου Βονιφατίου Μαρκέζε τοῦ Μομφεῤῥάτου, ὁ ὁποῖος ἐπῆρεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφήν τωνε· καὶ εἰς τοὺς 1404/ϙυδ΄ ὁ αὐτὸς Μαρκέζης ἀλλοτρίωσε τὸ αὐτὸ νησίον τῶν ἐνδοξοτάτων Βενετίκων.

Χειρόγραφον Κερκύρας.

μετέρου ἐνδόξου Αὐτοκράτορος, μὲ Δουκικὴν ἀξίαν. Ὁ ἔνδοξος Ἰσαάκιος Ἄγγελος ἐβασίλευσεν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀνδρόνικον ἀδελφόν του μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξίου τοῦ πατρός των, καὶ ἐν ἔτει 1186 ἔδωκαν εἰς προῖκα τὴν αὐτὴν νῆσον τῆς Κρήτης τῷ Βονιφατίῳ Μαρκέζῳ τοῦ Μομφεράτου, λαβόντος εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφήν των, καὶ ἐν ἔτει 1204 αὐτὸς ὁ Μαρκέζος ἐπώλησεν αὐτὴν τὴν νῆσον εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους Βενετούς.

Ἐκ τῆς ἄνω περικοπῆς δηλοῦται, ὅτι ἐκτὸς τῶν μεταφραστῶν, οὐκ ὀλίγην σύγχυσιν ἔφερον καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἀντιγραφεῖς. Διότι τὸ ἐν ἀρχῇ *Κωνσταντῖνος Δούκας* κλπ. οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ αὐτὴ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἐκδόντος τὸ προμνημονευθὲν διανεμητήριον, καὶ κατὰ λάθος τῶν ἀντιγραφέων συνηνώθη τῇ ἀμέσως ἐπομένῃ σημειώσει. Ἄδηλον δὲ ἂν καὶ τὰ ἑπόμενα ὀνόματα εἰσὶν ἁπλῆ σημείωσις, ἢ κατάλογος ἀντιγραφεὶς ἐκ παραλειπομένου ἐγγράφου.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

Οἱ κάτωθεν ἦτον ὑπηρέταις εἰς τὰ δέκα κάτεργα τοῦ υἱοῦ τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐμείνασιν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Κύριος Ὀνούφριος ὁ Μαρτίνος.

Ὁ μέγας πληρωτὴς Κύριος Μάρκος ὁ Λύμας.

Χειρόγραφον Κερκύρας.

Οἱ δ' ἐφεξῆς ἦσαν ὑπηρέται εἰς τὰς τριήρεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἔμειναν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Κρήτην· ἤγουν

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Δημήτριος Μοδινός.

Ὁ μέγας πληρωτὴς Μάρκος Λίμας.

Χειρόγραφον Ζακύνθου.

Ὁ μέγας νοτάριος κύριος Γεώργιος ὁ Χαμνιώτης.

Ὁ μέγας ἄρχων τοῦ βύλου (sic) κύριος Δημήτριος ὁ Σκλάβος.

Ὁ μέγας δομέστικος κύριος Ἰσίδωρος ὁ Ἀπελικιανός.

Ὁ μέγας πρωτοσπαθάριος κύριος Θωμᾶς ὁ Παλαιολόγος.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης κύριος Μηνᾶς ὁ Κλαδούριος.

Ὁ ἐπὶ κανικλίου κύριος Δημήτριος ὁ Βλαχεριανός.

Ὁ Ἰμεραλὴς (sic) κύριος Ἰωάννης ὁ Θεοχάρης.

Ὁ κόμης κύριος Νικόλαος ὁ Χραμουτινός.

Χειρόγραφον Κερκύρας.

Ὁ μέγας νοτάριος Γεώργιος Χρυσογένης.

Ὁ μέγας πρεφέτας ἤτοι ἐπιστάτης Δημήτριος Σχιανός.

Ὁ δομέστικος Ἰσίδωρος Ἀμπελιχιανός.

Ὁ πρωτοσπαθάριος Θωμᾶς Παλαιολόγος.

Ὁ ἐπιστάτης τοῦ Κειμηλίου, ἤγουν γενικὸς φύλαξ τοῦ ἱματισμοῦ, Δημήτριος Βαλεριανός.

Ὁ στρατοπεδάρχης Μιτρᾶς Κλαύδιος.

Ὁ Ἀμιλάλιος Λέων Θεοχάλης.

Ὁ μέγας κόμης Νικόλαος Δραμητινός.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ἡλίου φαεινότερον καταδείκνυται ἡ παχυλὴ ἀμάθεια τῶν μεταφραστῶν τῶν χρυσοβούλλων, γραφόντων ἄλλα ἀντ' ἄλλων, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν· οὕτω τὸν μέγαν χαρτοφύλακα ὁ μὲν ἀνέγνωσεν Ὀνούφριον Μαρτῖνον, ὁ δὲ Δημήτριον Μοδινόν, τὸν μέγαν νοτάριον ὁ μὲν Γεώργιον Χαμνιώτην, ὁ δὲ Γεώργιον Χρυσογένην, τὸν μέγαν ἄρχοντα τῆς βήλου ὁ μὲν Δημήτριον Σκλάβον, ὁ δὲ Δημήτριον Σχιανὸν (ἀντιγράψας πιστῶς τὴν ἐξιτάλισιν τοῦ ὀνόματος Schiavo), τὸν μέγαν Δομέστικον ὁ μὲν Ἀμπελικιανόν, ὁ δὲ Ἀμπελιχιανόν, τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην ὁ μὲν Μηνᾶν Κλαδούριον, ὁ δὲ Μιτρᾶν Κλαύδιον, τὸν ἐπὶ κανικλείου ὁ μὲν Δημήτριον Βλαχεριανόν, ὁ δὲ Δημήτριον Βαλεριανόν, καὶ ἀντὶ *κανικλείου*, *κειμηλίου* ἀναγνώσας, καὶ ἐπεξηγηματικῶς φέρων *γενικὸς φύλαξ τοῦ ἱματισμοῦ*. Ἐν τέλει δὲ τὸν ἀμιράλιον *ἰμεραλὴν* ἀνέγνωσεν ὁ εἷς καὶ *ἀμιλάλιον* ὁ ἕτερος, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τῷ μὲν φέρεται *Λέων*, παρὰ τῷ δὲ *Ἰωάννης*, καὶ τὸν κόμητα ὁ μὲν Δραμητινόν, ὁ δὲ Χραμουτινόν.

Ἐκ τῶν ἄνω ῥηθέντων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς διφορουμένης ἀναγνώσεως τῶν ἄνω ὀνομάτων πᾶς πλέον ἐννοεῖ, ὅτι κατ' ἔννοιαν ἀντεγράφησαν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὰ δυσανάγνωστα κείμενα τῶν πρωτοτύπων χρυσοβούλλων, παραλειφθέντων τῶν δυσνοήτων περιόδων καὶ λέξεων καὶ ἀντ' αὐτῶν ἄλλων προστεθεισῶν εἰς συμπλήρωσιν τοῦ κενοῦ.

Πιστεύομεν δέ, ὅτι ἄν τις ἐρευνήσῃ τὰ ἐν Βενετίᾳ Κρητικὰ ἔγγραφα, ἐκτὸς ἄλλων ἀποδείξεων τῆς γνησιότητος τοῦ χρυσοβούλλου καὶ τῶν παρακολουθούντων, ἴσως ἀνακαλύψει καὶ αὐτὰ τὰ πρωτότυπα.

Μετὰ τὰ ἄνω ἔγγραφα καὶ σημειώματα τὸ χειρόγραφον τοῦ Κ. Βλαστοῦ, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ Βερνάρδου δημοσιευθὲν Κερκυραϊκὸν περιέχει διανεμητήριον τῶν εἰς τοὺς Σκορδύλας λαχόντων κτημάτων, καὶ ἐν τέλει σημείωσιν περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσφυγόντων εἰς Κρήτην, Ἰταλίαν καὶ Ἑπτάννησον εὐγενῶν τοῦ Βυζαντίου.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἅλωσιν καὶ διανομὴν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡ Κρήτη ἀνήκουσα ἤδη εἰς Βονιφάτιον τὸν Μομφεῤῥάτον ἐχορηγήθη τοῖς Ἑνετοῖς (12 Αὐγούστου 1204) εἰς ἀντάλλαγμα ἠπειρωτικῶν κτήσεων.

Ἐπὶ τετρακόσια ἑξήκοντα πέντε ἔτη (1204—1669) ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐκυμαίνετο ἐπὶ τῆς νήσου, εἰ καὶ πολλάκις οἱ ἄνεμοι τῶν ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων κατέῤῥιψαν αὐτήν, καὶ τὸν τρομερὸν αὐτῆς λέοντα ἐποδοπάτησαν οἱ Ἁγιοστεφανῖται, οἱ Σκορδύλοι, οἱ Μελισσηνοί, οἱ Χορτάκαι, οἱ Καλλέργαι, οἱ Ψαρομήλιγγοι, οἱ Βλαστοί, οἱ Γαβαλάδες, καὶ τόσα ἄλλα μεγάθυμα τέκνα τῆς Ἑλληνίδος ταύτης χώρας. Ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν, ἀνίερα καὶ ἀποτρόπαια ἐμηχανεύθησαν πρὸς κατάπνιξιν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τοῦ θρησκεύματος τῶν ἀδυσωπήτων ἐπαναστατῶν· κατηδαφίσθησαν τὰ ἐν ταῖς κώμαις φρούρια, ἐξεβλήθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ἄλας ἐσπάρη εἰς τοὺς ἀγρούς, ὡς ῥῆτρα πίστεως ἐζητήθη ἡ κεφαλὴ ἰσχυροῦ

συγγενοῦς, καὶ ἄποικοι ἐκ Βενετίας, φρικαλέοι τοῦ ἑλληνισμοῦ διῶκται, κατῴκησαν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπου μηδὲν πλέον ὑπῆρχε τὸ ἑλληνικόν· τὸ πνεῦμα ὅμως τῆς ἐλευθερίας ἐβασίλευεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων· πολὺς δὲν παρῆλθε καιρός, καὶ οἱ τέως μισέλληνες ἄποικοι, αἰσχυνόμενοι ἵν' ἀποκαλῶνται πολῖται παντοδυνάμου Πολιτείας, συνετάχθησαν τοῖς δούλοις, καὶ ἀδελφωμένοι Ἐνετοὶ καὶ Ἕλληνες ἤγειραν τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ κατὰ τῆς Δημοκρατίας.

Παραλείπων τὰ περὶ τῶν ἐπαναστάσεων τούτων, ὡς λεπτομερῶς ὁπωσοῦν ἐκτεθειμένα ὑπὸ Κορνηλίου ἐν τῇ Ἱερᾷ Κρήτῃ(1), καὶ τοῦ ἡμετέρου Ζαμπελίου ἐν τοῖς Σκηνογραφήμασι, θέλω ἐνδιατρίψει ἐπὶ μιᾶς ὑπ' οὐδενὸς μνημονευομένης.

Ὁ Φλαμίνιος Κορνήλιος ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ ὁμωνύμου Ἀνδρέου παραλαμβάνων ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1453 ἐπὶ Βενεδίκτου Βικτουρίου 123ου Δουκὸς τῆς Κρήτης ἐπανάστασιν τοῦ Σιφίου Βλαστοῦ, ἣν ἐπρόδωκαν μὲν ὁ ἐκ Ῥεθύμνης ἱερεὺς Λίμας καὶ ὁ Ἑβραῖος Δαβὶδ Ἠλία Μαυρογόνατος, κατέπνιξε δὲ ὁ Ἀνδρέας Γεωργίου Καλλέργης. (2)

Ὁ Κύριος Παῦλος Λάμπρος ἠγόρασεν ἐπ' ἐσχάτων ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης εἰς Ἑπτάννησον προσφυγόντας ἀπογόνους τοῦ προδότου Μαυρογονάτου τὰς οἰκογενειακὰς περγαμηνάς, ἐξ ὧν καταδείκνυται, ὅτι ἐν ἔτει 1462 ἐπὶ Λαυρεντίου Μαύρου, 126ου δουκὸς τῆς Κρήτης, σπουδαία διωργανίζετο ἐν τῇ νήσῳ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γαβαλᾶ, καὶ ἄλλων Κρητῶν. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ κατάσκοπος τῶν Ἐνετῶν ἱερεὺς Λίμας (πιθανῶς Λατῖνος ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος ὑποτίθεται), ἔδραμεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα διέτριβε τότε ἐμπορευόμενος ὁ Μαυρογόνατος. Εἰς τὸν ἐν προδοσίᾳ συνάδελφον αὐτοῦ

(1) Tom. II, σελ. 241, 243, 249, 250, 263, 264, 283, 285, 288, 306, 308, 309, 311, 312, 313, 316, 319, 330, 333, 334, 340, 349, 389, καὶ 427.

(2) Αὐτ. σελ. 389.

ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν διοργανιζομένην ἐπανάστασιν τοῦ Γαβαλᾶ· ὁ Ἑβραῖος ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν δέκα τὴν τεκταινομένην ἀνταρσίαν, ὅπερ κατατρομάξαν εἰς τὸ ἄκουσμα, ἀπέστειλεν εἰς Κρήτην τὸν Μαυρογόνατον ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ συμφέροντα τῇ Πολιτείᾳ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἂν κατορθώσῃ καὶ καταπνίξῃ αὐτήν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀμοιβῶν, νὰ τῷ μετρηθῶσι τρεῖς χιλιάδες φλωρίων ἅπαξ, καὶ πεντακόσια κατ' ἔτος δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς κληρονόμους του. Τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1462 ἐλθὼν ὁ Μαυρογόνατος εἰς Κρήτην κατήγγειλε τὴν συνωμοσίαν εἰς τὰς Ἐνετικὰς ἀρχάς· δραστήρια ἐλήφθησαν μέτρα, καὶ ὁ Γαβαλὰς συλληφθεὶς ἐθανατώθη. Περιχαρῶς ἐδεξιώθη ἡ Δημοκρατία τὸν προδότην, ἐπιτυχέστατα ἐκπληρώσαντα τὴν ἀποστολήν του· ὁ Μαυρογόνατος ἐκτὸς ἄλλων ἀμοιβῶν ἔλαβε δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του προνόμια ἀσυδοσίας, ἀπαλλαγῆς ἀγγαρίας, καὶ τοῦ μὴ φέρειν ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν του τὸ σημεῖον Θ, ὡς οἱ λοιποὶ ὁμοεθνεῖς του. Ἐκτὸς τῶν ἀτομικῶν τούτων προνομίων ὁ θριαμβεύων προδότης ἔτυχε καὶ ἄλλων βελτιούντων τὴν τύχην τῶν ἐν Κρήτῃ ὁμοεθνῶν του, οἵτινες τέως δίκην ἀγελαίων κτηνῶν, ἐδέροντο ὑπὸ τοῦ τυχόντος, ἐξετέλουν τὰς θανατικὰς ποινάς, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς λατρείας των, καὶ δὲν ἦσαν δεκτοὶ ἐν τοῖς φρουρίοις. Διάταγμα τοῦ δόγη τῆς Βενετίας Χριστοφόρου Μαύρου χάριν τοῦ Μαυρογονάτου ἐκδοθὲν (13 Ἰανουαρίου 1463) παραγγέλει τῷ δουκὶ τῆς Κρήτης ἵνα μὴ συγχωρῇ καὶ κακοποιῶνται ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι· (Volumus et mandamus vobis quod in domibus suis Judeos non permettatis molestari vel inquietari.) Ἕτερον διάταγμα (22 Ἰανουαρίου 1463) ἐπιτρέπει τοῖς Ἑβραίοις ἵνα κατοικῶσιν ἐν τοῖς φρουρίοις Castel Nuovo et Castel Boniffatio· καὶ τρίτον (13 Ἰουνίου 1465) τοῦ αὐτοῦ δόγη διατάσσει ἵνα μὴ ἐκτελῶσιν οἱ Ἑβραῖοι τὰς θανατικὰς ποινὰς τὸ σάββατον, καὶ τὰς ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας αὐτῶν.

Ἄθλιον ὅμως βίον διήγαγεν ὁ Μαυρογόνατος, μισούμενος παρὰ πάντων διὰ τὰς δύο προδοσίας, ἡ δὲ ζωή του πολλάκις ἐκινδύνευσεν· εἰς ἀναφορὰν περιεχομένην ἐν διατάγματι τοῦ αὐτοῦ δόγη (7 Ἰουνίου 1464) ζητεῖ τὴν ἄδειαν τῆς ὁπλοφορίας εἰς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιβουλευομένης ζωῆς του *χάριν τῶν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ὑπηρεσιῶν του.* « Che possa portar arme con uno appresso di se, per sicurtà della sua persona non gli possa esser fatto violentia over vergogna et mal per quello l' hà fatto per voi!» Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὁμοφύλους του κατέστη ἀποτρόπαιος, ὡς μαρτυρεῖται ἐν τῷ ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1463 διατάγματι τοῦ αὐτοῦ δόγη. (Publicum odium quod ipse in tota insula tam per Christianos, quasi per Iudaeos acquisivit, cum iam dijito mostraretur ad omnibus tam pro prima causa, quam pro ista secunda). Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐνετοὶ ἐβδελύσσοντο αὐτόν, μετ' ἀγανακτήσεως βλέποντες προνόμια ὑπὸ τῆς Πολιτείας χορηγούμενα εἰς ἕνα προδότην Ἑβραῖον. Δόγμα τοῦ αὐτοῦ Μαύρου (13 Ἰουλίου 1463) ἐπιτάσσει τὸν δοῦκα τῆς Κρήτης Βερνάρδον Δονάτον ἵνα πληρώνηται τακτικῶς εἰς τὸν Μαυρογόνατον ἡ ὀφειλομένη σύνταξις τῶν 500 φλωρίων, καὶ *μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸν Ἑβραῖον, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὴν Πολιτείαν πίστιν τοῦ Ἑβραίου·* (Non considerate Judaeum sed fidem Judaei ad Dominium Nostrum).

Ὁ Μαυρογόνατος ἀπεβίωσε τῷ 1470, καὶ ἡ Δημοκρατία εὐγνωμονοῦσα δὲν ἔλειψε νὰ μὴ μνημονεύσῃ, γράφουσα τῇ 18 Δεκεμβρίου 1470 πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Κρήτης Ἱερόλυμον Δεμολῖνον, *τῆς πίστεως καὶ τῆς συνέσεως* τοῦ προδότου, ἐπιτάττουσα ἵνα μεταβιβασθῶσι τὰ προνόμια εἰς τοὺς κληρονόμους του. (David Mavrogonato qui denique endo in servitiis nostri status admisit vitam, dum vixit fidelis et obediens Dominio Nostro et in multis secretis opperandis Nostri status propter suam prudentiam quoniam sagaciter sciebat

sibi commissa efficere illum pronuntio exercuimus .... et illius Iudei filii et alii nostri fideles inderunt ea quae fidelibus nostris promitimus firma manent).

Εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐτηρήθησαν σῶα τὰ προνόμια, διότι διάταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1532 ἐντέλλεται τῷ δουκὶ τῆς Κρήτης, ἵνα οὗτοι ὦσι μὲν ἐλεύθεροι ἀγγαρείας, ἀσύδοτοι, καὶ μὴ φέρωσι τὸ σημεῖον Θ ἐπὶ τῶν θυρῶν ὡς οἱ λοιποὶ ὁμοεθνεῖς των, ἀλλὰ τοῖς πληρόνωνται ἐτησίως μόνον 250 φλωρία (Dobbiate pagarli yperpyra 250 all' anno . . . essendo trattato come li citadini Venetiani nelli datii, et altre fattioni, et essendo lui et figlioli dell' engarie che fanno l' Hebrei, secondo la forma delli soi privillegii,et de non portar il segno che portano i Hebrei.)

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μαυρογονάτου διετηρήθη, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου, μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων κατέφυγεν εἰς Κέρκυραν.

Ἐκ τῶν περγαμηνῶν τούτων ἀντιγράψας δημοσιεύω τὰ ἑξῆς τρία διατάγματα· I, 20 Φεβρουαρίου 1463, ἐν ᾧ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν προδοσίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γαβαλᾶ· II, 22 Ἰανουαρίου 1463 περὶ κατοικήσεως τῶν Ἑβραίων ἐν τοῖς φρουρίοις· καὶ III, 13 Ἰουνίου 1463,ἵνα μὴ ἐκτελῶσιν οἱ Ἑβραῖοι θανατικὰς ποινὰς τὸ σάββατον, καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν ἑορτάς.

I.

Christophorus Mauro Dei Gratia Dux Venetiarum etc. Nobilibus et sapientibus viris Laurentio Mauro de suo mandato Duchæ, ac Consiliariis, et Andreæ Leono Capitaneo Cretae, ac successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Significamus vobis, quod MCCCC-LXII die XXVIII Decembris in Nostro Consilio Decem capta fuit pars infrascripti tenoris: Cum David Maurogonato

Judeus de Creta esset pro suis agendis mercator in Venetiis, et in appellatione coram Auditoribus Sententiarum, et unus Papa Cretenses (1), revelasset capitibus Consilii Decem certam suspitionem tradimenti, et vellet esset secretus, visum fuit capitibus consilii X^{m} ipse David, qui fuerat interpres Papatis, relictis rebus suis, et appelatione sua, iret in Cretam ad denotantum Regimini Cretæ, et capi faciendum nominatos, et suspectos; quam rem idem David libenter fecit, et sagaciter executus fuit omnia; cumque ibi stando pro una re habuissetque notitiam de Joanne Gavala qui volens reincedere proditionem Siffi (2) miserat litteram, et postea parcusserat Ioannem Melissino pro qua causa, cum ignotum esset qui scripserat illam litteram, et quis percusserat per Regimen Cretæ publicata. Et per istud Consilium Decem confirmata fuit talea danda iperpyra III^{m} statim et V^{c} singulo anno et participatio officiorum et beneficiorum, cum descentibus, et tres bannitos, sicut constat pluras Regiminis Cretae. Ipse David die XII mensis Octobres dedit notitiam Regimini Cretae de hac re, cumque Regimen non ita cito ad inquirendum, et procedendum attendisset die XVIIII mensis Novembris Regimen Rethimni inquisivit, et processit, et captum Gavala mori fecit, nullo dato praemio denunciatori, nec ibi, nec hic: quam de mense Octobre conscientia et accusatio prius facta fuerat Regimini Cretae: cumque predictus David reversus ad capita exposuerit incommoda sua, quæ eundo stando et redeundo de mandato capit. X passus fuit, et publicum odium, quod ipse in tota insula, tam per Christianos, quasi per Judeos, acquissivit, cum jam digito mo-

(1) Ὁ ἱερεὺς Λίμας.
(2) Σίφης Βλαστός.

straretur ad omnibus tam pro prima causa, quam pro ista secunda, nec petat propter hoc praemium taleæ sed solum gratiam Nostri Dominii et infrascriptas petitiones; et justum sit, ac conveniens honori Nostri Dominii, et exemplo aliorum, qui non per caritatem sed per praemia serviunt, et pro retributione fidei suae ad Dominium Nostrum, et pro recognitionem laborum, et accusationem suarum postquam,non petit limitadem taleam, aliquid sibi per nos concedatur, quod sit publicum Signum gratitudinis. Et audito consilio et responsione Regiminis Cretae super denuntia, et super Judeis castellorum, et etiam nobilis viri Leonis Duche ultimi Duchae Cretae etc.

Ἕπεται ἡ ἀναφορὰ τοῦ Μαυρογονάτου.

Datum in Nostro Ducali Palatio die XX Februarii indictione XII, 1463.

II.

Christophorus Mauro Dei Gratia Dux Venetiarum etc. Nobilibus et sapientibus viris Laurentio Mauro Duchae, et consiliariis, ac Andrea Leono capitanio Crete, et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Inter coeteras petitiones quas fecit nostro Dominio David q. Heliae Maurogonato, extat capitulum tenoris infrascripti: Item degnasi la vostra Signoria di veder la risposta del Reggimento de Cretae per lo habitar li Zudei nelli Castelli vostri del Castel Nuovo, et del Castel Boniffatio, et de gratia concederme che i predetti Zudei possino ritornar ad habitar et star nelli detti castelli con quelle condition et modi in tutto, si come stava avanti, che de li fossero rimessi reccordando alla V. S. che tal habitation sarà con sigurtà,con effetto al tempo della rebelion grande, et per li soi privileggii, et se dichiara et prova.

Item el serà con viel alla Vostra Signoria per la intrà di quelli Castelli; cumque illum capitulum propte ipsius Davit suplicantis fidelia opera, cum nostro Consilio X mandamus vobis quod ipsum capitulum et contentia in eo debetis observare inviolabiliter, et facere observari in eo quod ad vos spectat, etc.

Datum in Nostro Ducale Palatio Die 22 Januarii indictione 12, 1463.

III.

Christoforus Mauro etc.

« Davit Maurogonato Iudeus Cretae fidelis nostri dominii supplicavit nostro Dominio, Judeos Cretae non cogi ad exequendam suis manibus justitiam contra malefactores, sicut in aliis civitatibus nostris à parte terrae non faciunt, fit aut si omnino per eos tale maleficium exequendo sit, ad id tamen aut non cogentur sabbato aut suis diebus festis, sicut in civitatibus nostris Mothoni et Coroni servatur; Nos autem intelecta suplicatione predicta consensimus sibi hanc ultimam conditionem, volentes et mandantes vobis quod ad exequendum criminalia opera contra malefactores dictos Judeos non cogatis in sabbato neque in illis diebus quibus ipsi celebrant festam suam, ut in hac re inferioris conditionis quasi sint Iudeis Coronis et Mothonis.

Datum in N. D.P. die XIIII Junii indictione XIII, 1465.

Εἰς τὸ παρὰ Βλαστῷ χειρόγραφον, τὸ περιγράφον τὴν εἰς Κρήτην ἀποίκησιν τῶν δώδεκα ἀρχοντοπούλων, ἐν τέλει ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἑξῆς ἐνδιαφέρουσα τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν σημείωσις περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου κατὰ πρῶτον εἰς Χίον, εἶτα δ' εἰς Κρήτην, Ἰταλίαν, Πελοπόννησον καὶ Ἑπτάνησον προσφυγόντων εὐγενῶν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

« Κόπια εὐγαλμένη ἀπὸ τὸ ὀριγινάλε τῆς Μεσαρίας τῶν Χανιῶν, μεταγλωττισμένη ἀπὸ φύλλα $\frac{134}{\rho\lambda\delta}$, ἀντίτυπον τῆς ἀναφορᾶς ὁποῦ ἔκαμεν ὁ σωφρονέστατος καὶ γενναῖος κύριος Θωμᾶς ὁ Τσέλσος, ἀξιώτατος προκυβερνητὴς τῆς εὐγενικῆς ἀρμάδας τῶν Ἐνετιῶν, εἰς ὅλους τοὺς δυστυχεῖς ἄρχοντας, ὅπου ἐφύγασιν ἀπὸ τὴν ἀθλίαν Κωνσταντινούπολιν, μετὰ τὴν ἀνάλωσιν αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι ἤλθασιν εἰς νησίον τῆς Χίου μὲ τὰ γαλούνια τοῦ ἄρχοντος Γενοβέζου τοῦ Ντόρια μὲ ταῖς φαμελιαῖς των, καὶ ὁ αὐτὸς γενναῖος Τσέλσης τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν Κυδωνίαν· ἔπειτα μέρος μὲν ἐπῆγαν πρὸς τὸν μακαριώτατον Πάπαν, μέρος εἰς τὰς χώρας τοῦ Μορέως, εἰς τὰς τρεῖς νήσους τῶν Κορυφῶν, Κεφαλονίας, καὶ Ζακύνθου, καὶ μέρος ἐμείνασιν εἰς τὰς πόλεις τῆς νήσου Κρήτης· καὶ ἡ παροῦσα ἀναφορὰ ἔγινε τὸν χρόνον $\frac{1453}{\alpha\upsilon\nu\gamma'}$, διὰ προστάγματος τοῦ ῥηθέντος αὐτοῦ προκυβερνητοῦ, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὁποῦ ἦλθεν ἀπὸ τὸ λαμπρότατον Σενάτο, διὰ νὰ δίδουσιν αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων ἀρχόντων τὴν καθημερουσία καὶ πρεπούμενη κυβέρνησιν, γεγραμμένα τὰ πάντα διὰ χειρὸς ἐμοῦ Βαρθολομαίου τοῦ Φλοριὰν αὐθεντικοῦ ταμπουλαρίου, ἐν μηνὶ Μαΐῳ κθ' στοὺς ͵αυνγ' 1453 (1).

(1) Ἡ αὐτὴ σημείωσις φέρεται καὶ ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ χειρογράφῳ τῷ ὑπὸ Βερνάρδου δημοσιευθέντι. Ἐκτὸς τῶν οὐσιωδῶν τοῦ προοιμίου διαφορῶν ἐν ἀμφοτέροις, παρατηρεῖται καὶ ἡ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων ἐξαισία παραμόρφωσις, καταδηλουμένη ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ Ζακυνθίου πρὸς τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα τοῦ Κερκυραϊκοῦ. « Ὀνόματα τῶν φυγάδων. Μαρκιανὸς Δαρίσης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του. Μιχαὴλ Ἰάκωβος Ῥισπρίκης. Θεόδωρος καὶ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγοι. Ἐμμανουήλ, καὶ Δημήτριος Παλαιολόγοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους των. Λέων καὶ Δημήτριος Καντακουζηνοὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους των. Θεόδωρος καὶ Ἐμμανουὴλ Λάσκαρης. Λέων, Ἰάκωβος, καὶ Γεώργιος Καταλάτη. Μαρῖνος καὶ Φίλιππος Δώριοι. Σταμάτιος, Ἐμμανουήλ, καὶ Λέων, Βάρδαι. Γιάννος Βάρδας. Λέων καὶ Ἀνδρέας Θαλασσινοί. Ἰωάννης, Ἐμμανουήλ, Νικόλαος, καὶ Γεώργιος Βαλεριανοί. Γεώργιος, Μαρῖνος, καὶ Εὐστάθιος Φαρμαχιάνοι. Ἀνδρόνικος, καὶ Ἐμμανουὴλ Φωκᾶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους των. Φίλιππος Σκαρλάτος μὲ τοὺς ἀνθρώπους του. Γεώργιος, Ἀντώνιος, καὶ Νικό-

Μαρκιανὸς Δομνηνὸς μὲ τοὺς ἀνθρώπους του.

Μιχαὴλ καὶ Ἰάκωβος οἱ Τιμίσχιδες (Τσιμισχίδες ;)

Θεόδωρος, καὶ Ἀνδρόνικος οἱ Παλαιολόγοι.

Ἐμμανουὴλ, Δημήτριος, Θωμᾶς, οἱ Παλαιολόγοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τωνε.

Ἰωάννης καὶ Δημήτριος οἱ Κατακουζηνοὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τωνε.

Θεόδωρος καὶ Ἐμμανουὴλ οἱ Λάσκαροι.

Ἰάκωβος, Ἰωάννης, Γεώργιος, οἱ Καταλάκται.

Μαρίνος, καὶ Φίλιππος οἱ Φλωριάδες.

Σταμάτης, Ἐμμανουὴλ, καὶ Λέων οἱ Βάρδιδαις.

Ἰωάννης, Ἐμμανουὴλ, Νικόλαος, καὶ Γεώργιος οἱ Βαλεριανοί.

Γεώργιος, Μάρκος, καὶ Εὐστάθιος οἱ Μαρκιανοί.

Ἀνδρόνικος, καὶ Ἐμμανουὴλ οἱ Φωκάδες μὲ τοὺς ἀνθρώπους τωνε.

Λέων καὶ Ἀντώνιος οἱ Μουρτάτοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τωνε.

Φίλιππος, Σκαρλάτος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τωνε.

Σέργιος, Ἀντώνιος, Ἐμμανουὴλ, Νικόλαος, οἱ Μεταξάδαις.

Βλάσιος, καὶ Ματθαῖος οἱ Νοταράδαις.

Ἰακωβος, Βάρδας, Λέων, καὶ Ἀνδρέας οἱ Θαλασσινοί.

Βαρθολομαῖος καὶ Ἰωάννης οἱ Μαυρίκιδαις.

Μάρκος, Πέτρος, καὶ Νικόλαος οἱ Σγουργιανοί.

Ἰωάννης, Λέων, καὶ Πέτρος οἱ Ἰουστιανοὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους των.

Γεώργιος, Λέων, οἱ Κοκκινιανοί.

Ἀχείλιος (sic), Δημήτριος, Θεόδωρος οἱ Μοντίνιδαις.

λαος Μεταξᾶς. Βλάσιος, καὶ Ματθαῖος Νοταρᾶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους των. Βαρθολομαῖος καὶ Λέων Μαρῖνοι. Ἰωάννης, Λεων, καὶ Πέτρος Ἰουστινιανοί, μὲ τοὺς ἀνθρώπους των. Γεώργιος, καὶ Λέων Κορχινιάνοι (ἢ Χορχιμάνοι). Μάρκος, Πέτρος, καὶ Νικόλαος Σεγουριάνοι. Ἀχιλλεύς, Δημήτριος, καὶ Θεόδωρος Μποζίκης. Κωνσταντῖνος, καὶ Ισαάκιος Κομνηνοί. Λάζαρος, Εὐθύ[illegible], καὶ Ἰάκωβο, Μεδ[illegible]

Βασίλειος, Νικήτας, Μαρῖνος οἱ Γαλεριανοί.

Κωνσταντῖνος, καὶ Ἰσαάκιος οἱ Κομνηνοί.

Λάζαρος, Εὐθύμιος, καὶ Ἰάκωβος, οἱ Μοντῖνοι. » (1)

Τοὺς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σκηνώσαντας Τούρκους ἡ Εὐρώπη ἐθεώρησεν ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σταλέντας ἵνα τιμωρήσωσι τὴν *σχισματικὴν* τῶν Γραικῶν αὐτοκρατορίαν, καθ' ἧς ἐπὶ ἑξακόσια ἔτη δὲν ἔπαυσε κατάρας καὶ ἀναθέματα ἐκσφενδονίζουσα ἡ αὐλὴ τῶν διαδόχων τοῦ ἁλιέως· ἀφ' οὗ ὅμως ὁ σκηνίτης ἐνεθρονίσθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν πορφυρογεννήτων, κραυγὴ τρόμου πανταχόθεν ἀντήχησε, καὶ ἐπειδὴ τὸ Κοράνιον καὶ σχίστας καὶ σχισματικοὺς εἰς τὴν αὐτὴν πλάστιγγα τοῦ μίσους ἐστάθμιζε, νέαι ἐπροκαλοῦντο σταυροφορίαι κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου. Ἐλακτίσθη ἀπὸ τῆς Εὐβοίας ἡ Δημοκρατία, ἐξεσχίσθη ἐν Ῥόδῳ ἡ σημαία τῆς χριστιανοσύνης, τὸ βασίλειον τῆς Κύπρου ἐνεγράφη εἰς τὰς μουσουλμανικὰς κτήσεις, καὶ εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ναυπάκτου ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη ἐμετρήθη μὲ τὸν κουρσάρον Οὐλουτσαλήν.

Εἷς μόνον ἔμενεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ προμαχὼν τῆς χριστιανοσύνης· διὰ πειρατικῶν τινων ἀκροβολισμῶν ἡ Τουρκία ἠθέλησε κατὰ καιροὺς ἵνα σταθμίσῃ τὸ θάῤῥος τῶν ἐν Κρήτῃ· καὶ ἐν ἔτει 1644 ἀπεφασίσθη πλέον ἐν τῷ διβανίῳ ἡ ἅλωσις τῆς νήσου.

Μυριόνεκροι συνεκροτήθησαν μάχαι, εἰς ἑκατοντάδας ἀνεβιβάσθησαν αἱ χιλιάδες τῶν πεσόντων, μυθώδη ἐδαπανήθησαν ποσά, καὶ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1669 περίτρομος ἔμαθεν ὁ κόσμος, ὅτι ἀπὸ τῶν πυρικαύστων τειχῶν τῆς Κρήτης κατεβιβάσθη ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων καὶ τοῦ καπνοῦ ἀνεστηλώθη ἡ θριαμβεύσασα ἡμισέληνος.

---

(1) Καὶ ἐνταῦθα τελευτῶν τὸ Ζακύνθιον χειρόγραφον φέρει τὴν ἑξῆς μνείαν τοῦ ἀντιγραφέως « Τέλος καὶ τῷ Θεῷ χάρις. Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ κ' 1731 / ͵αψλα Ἀναστάσιος Σακελλάριος ἔγραψα. » Τὸ δὲ Κερκυραϊκὸν τὰ ὀνόματα τῶν επικυρωσάντων ὑπαλλήλων. « Ματθαῖος Κουαρτάνος καγγελλάριος τῆς Κερκύρας. Ἰωάννης Ἀνδρόνης νοτάριος δημόσιος Κερκύρας. »

Πολλοὶ καὶ διάφοροι τῶν ἑτερογλώσσων ἐξιστόρησαν τὰ κατὰ τὸν τρομερὸν ἐκεῖνον πόλεμον (1), ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων Ἀκάκιος Διακρούσης ὁ Κεφαλλὴν (2), καὶ Μαρῖνος Μπουνιαλῆς ὁ Κρὴς (3), ἐστιχούργησαν ἐν τῇ ἁπλοελληνικῇ τινὰς τῶν περιπετειῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ πολύκροτον τοῦτο θέμα ἀπῄτει ἀντάξιον φιλολογικὸν μνημεῖον, καὶ νέα Ἰλιὰς ἔπρεπε νὰ ψάλλῃ τὴν γιγάντιον ἐκείνην πάλην. Ἕλλην ἀνὴρ, ἐξ αὐτοψίας τὰ διαδραματιζόμενα γινώσκων, καὶ διὰ τὸ ἐπίσημον τοῦ ἀξιώματος, τῆς καταγωγῆς, καὶ τῆς μαθήσεως δυνάμενος νὰ παρακολουθῇ καὶ ἐξακριβῇ τὰ συμβαίνοντα, ἀνέλαβε τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐπιθυμητοῦ μνημείου.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς, ὁ ἐπιλεγόμενος Πικρὸς ἢ ἐκ Πικρίδων, ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης δεκαετηρίδος τοῦ ΙϚ' αἰῶνος ἐν τῇ μητροπόλει τῆς νήσου ἐξ εὐγενῶν, πάλαι ἐνταῦθα ἐκ Βυζαντίου μετοικησάντων. Ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Μάξιμον Μαργούνιον τὸν πάνυ. Ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Ἰταλίαν, πιθανῶς

(1) Μονογραφίαι περὶ τοῦ πολέμου τούτου ἐδημοσιεύθησαν αἱ ἑξῆς : Nicolo Vellaio, la Guerra Cretense. Bologna 1647. — Sertonaco Anticano, Frammenti istorici della guerra di Candia. Bologna 1647.— Andrea Valiero, Storia de la Guerra di Candia. Trieste 1859, 2 vol.— Πλεῖσται δ' ὅσαι εὕρηνται ἐκθέσεις περὶ διαφόρων αὐτοῦ περιπετειῶν, περὶ ὧν ὅρα Κορνήλιον (Creta Sacra, tom. II, σελ. 450), καὶ Ζιγγάιζεν (Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa. Gotha, 1856, VI Band.). Ὁ Κ. Π. Λάμπρος εἶδε παρὰ τῷ ἐν Τεργέστῃ Κ. Κούμανῳ χειρόγραφον τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ἑνετόκρητος Μουάτζου εἰς 4 πολυσελίδους τόμους (Diario della guerra di Candia).

(2) Διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου κλπ. Ἐτυπώθη τὸ πρῶτον Ἑνετίησι τῷ 1667, καὶ μετετυπώθη αὐτόσε τῷ 1679. (Βλ. Β' Κατάλογον Π. Λάμπρου, ἀριθ. 24).

(3) Διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου, καὶ τῶν περιπτώσεων τῶν γενομένων ἀπὸ αχμε μέχρι τοῦ αχξθ', συντεθεῖσα ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ παρὰ Μαρίνου Τζάνε τοῦ λεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ Ῥεθυμνίου ἐκ Κρήτης. Ἐνετίησι, αχπα, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ. εἰς 8.

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του (1602), καὶ ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν Λατινικήν· ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς τὸ τότε κλεϊζόμενον τοῦ Παταβίου Γυμνάσιον ἐφοίτησε πλέον τῆς τετραετίας σπουδάζων τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας (1610—1615). Στεφθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰατρικῆς ὁ Ἀθανάσιος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν μητρίδα, ἔνθα δι' ὅλου τοῦ βίου παρέμεινεν ἐξασκῶν ἐπιτυχῶς τὴν φιλάνθρωπον ἐπιστήμην, καὶ θεραπεύων ταῖς μούσαις. Νυμφευθεὶς ἕνα μόνον ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν Γεώργιον, φονευθέντα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1645 εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Μεσαρίας (Γόρτυνος) συγκροτηθεῖσαν μάχην μεταξὺ Γιλδάσου (Gil d' Has) καὶ Ἀμάρα (Marra) ὁπλαρχηγῶν τῆς Βενετίας, ὑφ' οὓς καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ἄλλων Κουρήτων συνεξεστράτευε, καὶ τῶν εἰσβαλόντων Ὀθωμανῶν. Τὴν στέρησιν τοῦ προσφιλοῦς τούτου υἱοῦ του θρηνεῖ περιπαθέστατα ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἐν τῷ Θρήνῳ ὡς ἑξῆς (στίχ. 302—30).

Μόνῳ δὲ πάντων συγγραφεῖ ῥοῦς δακρύων
Πικρῶς ῥεόντων οὐ λῆγε παιδὸς χάριν,
Οὗ τηλόθ' οἰμώζοντος ἤκουσται τάδε·
Γεώργιε, κράτιστον ὧν ἔσχον φίλτρων,
Τέρψηος ἐλπὶς γήραός μοι ὑστάτου!
Ὤμην σιωπῇ ξυμφορὰν τλήσασθαί με,
Ἢ ἡσύχῳ γόῳ τε συμπαρμυθεῖσθαι,
Ἀλλ' οὐκ ἀνεκτόν, ἢν καλύπτηται ἄλγος
Σπλάγχνοις διῆκον, κῆρ τε πλῆττον καιρίως.
Ποῖ θαλάμων ᾤχωκας οἷα νυμφευθείς;
Τίς θαλαμηπόλος τε δέξατ' ἐν δώροις;
Τόδ' ἦν ὃ τίσας πατρὶ εὖ τεθραμμένος;
Τόδ' ἦν ἃ μίμνον ἐσχάτῳ ἐμῷ γήρᾳ;
Ἐπεὶ δέ σοι πέπρωτο μὴ γῆμαι νύμφην,
Ἀλλ' ἐν μάχαισι κατθανεῖν τετρωμένον,
Φεῦ, πῶς ἄτυμβον σκευάσω σοι κηδείαν;
Φεῦ, τίς τ' ἐπωδὸς ἄσεται θρηνῳδίην;

Ἔστω δέ σοι κῆρ τοὐμὸν εὔσκευος τύμβος,
Ἔπος δὲ βαιὸν εὐφραδὴς μονῳδίη.
Εἰ οὖν σε χεὶρ κατέκτα κάρβανος φῦσα,
Ποίοις βορὰ γέγαας, ἄριστος παίδων;
Κύνεσιν οὐ πείθει με· καὶ γὰρ σιτεύων
Κῦνάς τε ἀργοὺς ἦσθα, οἷα θηρήτωρ.
Ἄρ' οὖν γε οἰωνοῖσιν; εὔπιστον τόδε.
Τάχ' ἂν ἀμοιβαίοισιν ἐκθηρεύοντι.
Μάκαιρα μῆτερ, πότμον ἣ προπέφθακας
Μὴ παιδὸς ἰδεῖν τέρμα οἷον φθιμένου,
Κἂν ἀξιάγαστον τόδ' ἐξ ἀειμνήστων,
Πάτρης ἕκατι μαχέσαντος ἄριστα.

Συνιστάντος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ὁ Ἀθανάσιος, τετιμημένος ἤδη τῷ περιβλέπτῳ ἀξιώματι ἀρχιάτρου τοῦ Βασιλείου (Regno di Candia), ἐγένετο αὐτόπτης πασῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ φονικοῦ ἐκείνου δράματος, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ (Τμ. Γ' στ. 110)

Ἐξιστορῶν ξυμβάντα, οἷά τ' αὐτόπτης.

Εἰ καὶ γέρων ὁ Πικρίδης οὐδέποτε ἔπαυσε μετὰ νεανικῆς προθυμίας χορηγῶν τὴν ἰατρικὴν συνδρομήν του εἰς τοὺς πάσχοντας, μὲ προφανῆ πολλάκις τῆς ζωῆς του κίνδυνον. Τῷ 1658 ὁ Ὀθωμανὸς ἀρχιναύαρχος Δελὴ Χουσεὶν λαβὼν οἶκτον εἰς τὰ παθήματα τοῦ ἐκ τῆς ὑγρασίας τῶν φυλακῶν ἑτοιμοθανάτου νεανίου Μάρκου Ἀντωνίου, υἱοῦ τοῦ στρατάρχου τῆς Κρήτης Νικολάου Δελφίνου, αἰχμαλωτισθέντος κατὰ τὴν μάχην τῆς Μεσαρίας, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἑνετοῦ ἀνθυπάτου ἰατρὸν ἐπιδέξιον πρὸς θεραπείαν τοῦ παιδός· τότε,

Αὐτὸς ἐπιδὼν τίς λατρείη πρὸς κρείττους,
Ἀμνημονῶν γήρως κἄχθους ὀστέων,
Προὔτειν' ἑαυτὸν προφρόνως ἀνθυπάτῳ. (Τμ. Κ' στ. 230—2)

Δὲν ἐπέζησεν ὁ Σκληρὸς ἵνα περαιώσῃ τὸ ἀριστούργημά του. Τῷ 1664 ἀπεβίωσεν ἐν Κρήτῃ, γεγονὼς ἐτῶν ὀγδοήκοντα περίπου.

Ὁ Πικρίδης ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων ἐκέκτητο ἔξοχον ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐγένετο ὁ μᾶλλον ὑψιπέτης ποιητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος. Οὐδέποτε παυσάμενος τὴν καλλιέργειαν τῶν μουσῶν, εἶχε καταρτύσει ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐφ' ἑκάστου τεύχους τῆς ὁποίας ἐφέρετο τὸ ἑξῆς δίστιχον.

Πικρὸς ἐπίκλην, τοὔνομα δ' εἴκελος ἀθανάτοισιν,
Ἰατρὸς δὲ τέχνην, κτήσατο τήνδε βίβλον.

Ἔγραψεν ὁ Σκληρὸς πολλά, ἐξ ὧν διαμνημονεύονται τὰ ἑξῆς.

Ὑπομνήματα εἰς Ἱπποκράτην.

Ἐπιγράμματα, καὶ διάφορα ἄλλα ποιημάτια.

Ἐξελλήνισις τῶν ἐξομολογήσεων τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου (1).

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων τοῦ ἐξοχωτέρου τῶν ἑλληνιστῶν, καὶ μᾶλλον εὐφαντάστου ποιητοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἶνε τὸ νῦν δημοσιευόμενον ἰαμβικὸν ποίημα περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, ἐκ στίχων 9,287 ἀποτελούμενον, καὶ εἰς εἰκοσιτέσσαρας ᾠδάς, κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν διάταξιν, διαιρούμενον, ἐξ ὧν Θρῆνος μὲν ἡ πρώτη, Τμήματα δὲ αἱ λοιπαὶ ΚΓ' ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐπιγράφονται.

Ὁ Σκληρὸς τελευτᾷ τὴν ἐξιστόρησιν ἐν στίχῳ 307 τοῦ ΚΓ' τμήματος, ἐν ᾧ μνημονεύει τῆς ἐν ἔτει 1684 ἀναγορεύσεως ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας τοῦ μαρκεσίου Οὐίλλα (Giron Francesco Villa) ὡς στρατάρχου τῆς Κρήτης· ἐν παρεκβάσει δὲ ἀπὸ τοῦ ἑπομένου στίχου 308 μέχρι τέλους ἀφηγεῖται τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ περιβλέπτου μαρκεσίου, πρὸς ὃν τελευτῶν παρέδωκεν ἑτοιμότυπον τὸ ποίημά του.

Παρῆλθεν ἔκτοτε ἀρκετὸς χρόνος καὶ μήτε ὁ Βίλλας, ἐκπληρῶν τὴν παράκλησιν τοῦ θνήσκοντος ποιητοῦ, μήτε ἄλλος τις ἐφρόντισεν εἰς ἔκδοσιν.

---

(1) Τὴν βιογραφίαν τοῦ Σκληροῦ ἔγραψα συνδυάσας τὰ ὑπὸ Παπαδοπούλου Κομνηνοῦ (Historia Gymnasii Patavini, Venetiis 1726, tom. II, σελ. 311) περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ποιητοῦ ἱστορούμενα, πρὸς τὰ ἐν τῷ δημοσιευομένῳ ποιήματι ἑνιαχοῦ μνημονευόμενα.

Τῷ 1823 ὁ ἐκ Κρήτης ἰατρὸς Μ. Βερνάρδος παρεπιδημῶν ἐν Βενετίᾳ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Μουστοξύδου ἀπόγραφον τοῦ ποιήματος τοῦ Σκληροῦ, ἄδηλον πόθεν ληφθέν, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν προσεχοῦς ἐκδόσεως. Ὁ Βερνάρδος καθορῶν τὰς πρὸς ἔκδοσιν δυσκολίας, ἐτράπη ἐπὶ τὰ ἕτοιμα, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ συμπατριώτου του μεταφράσας ἐξέδοτο ἐν Ἀθήναις τῷ 1836 τὴν ὑπὸ Δάππερ περιγραφὴν τῆς Κρήτης (1). Ἀγνοεῖται δὲ ἡ τύχη τοῦ ἀντιγράφου ἐκείνου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κατέχοντος.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1865 εἰς Ἑπτάννησον ἐκδρομήν μου μεταξὺ τῶν ἄλλων ἠγόρασα παρά τινος παντοπώλου χειρόγραφον τοῦ ποιήματος, ὅπερ ὡς καταδείκνυται ἔκ τε τοῦ χάρτου, τῆς γραφῆς, καὶ τῶν πολλαχοῦ ἐσβεσμένων, διωρθωμένων, καὶ προστεθειμένων στίχων, ἐστὶν αὐτὸ τὸ αὐτόγραφον τοῦ Σκληροῦ, πιθανῶς ἐν Ζακύνθῳ μετενεχθὲν ὑπό τινος συγγενοῦς του, ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης μετοικήσεως τῶν ἀπατρίδων τέκνων τῆς ἡρωτόκου νήσου εἰς Ἑπτάννησον (2).

Δὲν ἐπέζησεν ὁ Σκληρὸς ἵνα ἴδῃ τὴν μητρίδα του ὑποδεδουλωμένην· νῦν δέ, ὅτε ὁ καιρὸς τῶν ἀντιποίνων ἐσήμανε, καὶ ἀπὸ τῶ Λευκῶν Ὀρέων ἡ πολεμιστήριος σάλπιγξ ἀντηχεῖ τὸν ἐνωτικὸν παιᾶνα, καὶ ἐπὶ τῆς νήσου ἐξηπλώθη ὁ πύρινος μανδύας τῆς ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἀρκαδίου ἐξεγερθείσης ἐλευθερίας, εἴπερ τοῖς νεκροῖς ἔστι τις συναίσθησις, ἀγάλλεται ἡ μακαρία τοῦ ποιητοῦ ψυχή, προφητικῶς ἀναβοῶσα,

> Τυτθὸν σὺ οὖν τέτληθι, καὶ σ' ἐλευθέραν
> Ἴδοις μετ' οὐ βαιόν τι δηρὸν ὧν ἔτλης. (3)

Ἔγραφον κατὰ Μάρτιον 1867.

Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ.

---

(1) Βλέπε σημείωσιν ἐν σελ. δ', καὶ σελ. ζ'.

(2) Κατετέθη μετ' ἄλλων χειρογράφων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

(3) Τμῆμα ΚΔ' στίχ. 9 – 10.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΚΛΗΡΟΥ

ΘΡΗΝΟΣ

ΕΙΣ

ΚΡΗΤΗΝ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΕΚ ΠΙΚΡΙΔΩΝ ΙΑΤΡΟΥ

Θρῆνος

Εἰς τὴν ἑαυτοῦ Κρητομήτορα πάτρην,
Τῆς ἁπάσης νήσου καταστροφῆς ἕνεκεν.

Αἴ, αἴ, τάλαινα, θηλαμῶν πολυτλήμων,
Δύσχροιαν ὡπὸς πλήττομαι δέρκεσθαί σοι,
Κἂκ σοῦ πυθέσθαι γλίχομαι νεοχμίην
Στυγνοῦ γόοιο, κἄλγεος βαρυστόνου.
5 Τίνες στεναγμοί, ἢ ῥοαί τε δακρύων,
Κόμης τε τίλσις, βοστρύχων λελυμένων,
Παρηΐδων δ' ἄμυξις αἰακτῆς θέας,
Δι' αἱμάτων σταλαγμὸν ἄχρι τηβέννης,
Ἢ συσκιᾶς σκῆπτρόν τε καὶ χρυσοῦν στέφος,
10 Ἄρασα ἰνίοιο δειματουμένη;
Τί ταῦτ' ἀθρῶ σοι, χαρίεσσά μοι πάτρη;
Μακαρόνησος, Ἀερία ἡ πάλαι,
Θεῶν τιθήνη καὶ τοσῶνδε ἡρώων,
Ἕλλησιν ἡ προστάτις ἐν πολιτείαις,
15 Θρέπτειρα Κουρήτων τε τεθρυλλημένων
Ἀρηΐοις ἔργοισι πανταχοῦ γαίης,
Τίς ἥδε δυσμόρφωσις αἰδεστοῦ κάλλους,
Τό τ' ἀγριαῖνον ὄμμα ἐκπαλινάστου;
Μὴ βάκτρον ἐξέτεινε πρός σε τ' ἐξαίφνης
20 Λαιδρῶν ἀπηνὲς καρβάνων αἰσχρὸν γένος,
Δόξης ἀγνώτων, ἀρετῆς σοφοπνεύστου,
Καὶ τῆσδ' ἐραστὰς ἐμμανῶς φαυλιζόντων;
Σκύλαξ ὁ θηρῶν Θρηΐκων οὐκ ἠρκέσθη,

Οἷς Ἑλλὰς ἐξόλωλεν, ἐστερημένη
Ἀνδρῶν μάλιστα πανταχῇ πολυκλείτων,
25 Σοφῶν ἀκεστόρων τε καὶ ἀρηΐων,
Μαθημάτων τε ἀστρικῶν δαημόνων,
Κἀρχῆθεν οἶδ' ἔκειραν ὡραΐζ' ὅσα,
Ὅσα ἠδ' ἐφεῦρε καὶ ἔνειμ' ἔθνεσσ' ἄλλοις;
Ἀλλ' ὀξύνας αὐτός τε μακρὰν ἐγχείην,
30 Ἀρτὺν ἔλυε καὶ παρεσπόνδει κρύβδην,
Δόλοισι δ' εἰσέβαλλε Κρήτιον πέδον,
Λύμην ἀπειλῶν μητρὶ ὀρφανισθείσῃ.
Εὖτ' εὐδοκίμουν ἐν μεδούσαις κυδίστη,
Ἀστειότητι καὶ διαυγείᾳ ὄλβων,
35 Τῆμος κατατρέχει με ὕφαλος σκύλαξ,
Δενηλατεῖ δηοῖ τε ὅσσ' ἀγαστά μοι,
Ὡς πάμπαν ὠλέσειε λήμαθ' Ἑλλάδος.
Τάλαινα μῆτερ, οὕνεκ' αἴφνης ξυμβάντων,
Οὐκ ἀλέγω δὴ οἵας ἐκτροπῆς νήσου,
40 Ἧς σκέπτομαι μέντοιγε ἠθῶν ἀστείων,
Εἰς καρβάνων ἔκπτωσιν, οἷά θ' Ἑλλάδος.
Ἔστω τάδ', ὡς μὴ πλεῖον ἀλδαίνοιτ' ἄλγος,
Πέφασκε δέ μοι ἄλλα ἐνδεεστέρων.
Τί τ' ἀνὰ κώμας αἰπυδμήσεις δωμάτων,
45 Ἐρετμός νεώ τε τῶν Ναζηραίων,
Μοναὶ θ' αἳ ὡράϊζον αὐτὰς λοχμάς τε;
Μῶν καὶ τάδ' ἠρήμωτο δηϊώμενα;
Οἴμοι, τὰ πάντα φροῦδα, πάντ' ἐπεπτώκει.
Βαθύσκιοι λειμῶνες ἀνθῶν αἰόλων,
50 Καλλὰς ὀπωρῶν ἐκφυουσῶν εὐόδμους,
Γεὰς ἐς ἁβρότητας, οὗτοί τε φροῦδοι;
Φεῦ, πάντα ἔσκηπταί τε, ἠδ' ἐτεφρώθη!
Πάρεργα ταῦτα, εἴγε τῶν μεταπτώτων,
Νεοχμά μοι σύγκρινε τοῖς παλαιφάτοις.

55 Πόλεις ἑκατὸν, ἦσθα δὴ σιτουμένη.
Ἡ νῦν τυχὸν δίαιτα εὐτυχεστέρα;
Ναὶ τρὶς τόσαι γὰρ, ἡμιμύριαι κῶμαι,
Κωμοπτόλεις ἄλλαι τε, τετράφαταί μοι.
Πόλεις δέ μοι τρεῖς εἰρύονται πρὸς μίᾳ.
60 Κλειταὶ δὲ κὠχυραί τ' εὐνομούμεναι.
Εὖ οἶδ' ἀπόχρη, ταῦτα ἱστορουμένη,
Κἄγωγε παῖς σὸς, οὐ τὰ μητρὸς ἀγνώσων,
Καὶ μὴ ἔπαιρε, ἅττ' ἐκληΐσθη ἄλλοις,
Ἐπεὶ καθ' αὑτὰ, φαιδρὰ κἀρίδηλά τε·
65 Καιρὸς δὲ δακρύων μὲν, οὐκ ἐγκωμίων·
Ἀλλ' εἴθ' ὑπὲρ Κύδωνος, ἐννέπειν ἔχεις
Τό δ' ἱστόρει μοι, μηδὲ μηκύνεις λόγον·
Οἴμοι Κύδων δύστηνε, μητέρος κλέος,
Ἐμῶν προθύρων, ἕρκος ἀσφαλέστατον
70 Ἡ δείξασα οὗ γῆς, φαιδρὰ ἔργματ' ἀνδρείης.
Πῶς ὄπτομαί σε, παῖδά μοι ξενωθεῖσαν;
Αἴ αἴ λέληται δυστυχεστάτη Κύδων·
Νῦν ἴσχεται δὴ δουλαγωγῇ ἀστέκτῳ·
Ποῦ ὄλβος εὐρὺς ἄστεος καὶ ἀνδρείη;
75 Οὐχ οἷα ταῦτα, ἀντιβαίνειν ὁπποίοις.
Πάνυ γε παῖς μοι, ἴσθι ἔμπης εἰσβολὴν,
Δόλον γέμουσαν, τήν τε αἵρεσιν χείρω.
Κἂν οἵ δ' ἄστρεπτοι, οἷά τ' ἐχρῆν ἀνδρείοις,
Μάρναντο δεινά, φῦντες ἄνδρες ἀγαθοί.
80 Κλαίω συναίμων δουλαγωγὴν οἰκτίστην,
Κἂν αἶδ' ἀγασταὶ, ἀνδραγαθούντων δείξεις·
Τί δ' αὖ Ῥιθύμνη, ἀρτεμὴς τοίας λώβης;
Χείρω πέπονθε καί ὑπὲρ Κύδωνά μοι·
Βίῃ ἑάλω αἵμασι λυθρωθεῖσα·
85 Αἴ αἴ Ῥιθύμνη, ἀγχίνους μοι θυγάτηρ,
Πῶς δέρκομαί σε δεύτερον πυρουμένην,

Οὔτοι ἄρ ἠδέσθησαν, αἴθονες λύκοι;
Τό τ' ἀγχίνουν πόληος, ἠδ' εὔγλωττόν τε;
Ἥκιστα παῖς μοι, εὖ ἐπίσταται φύσιν,
90 Ἀφραδμόνων δὴ, μὴ ἁλίσκεσθαι πειθοῖ.
Ἐν τοῖσι δεινοῖς, οὔτις ἦν ἀμυντίας;
Ποῦ Ζεύς; ὅτου ἔφυσθα θηλαμὼν φίλη;
Ποῦ Ῥαδάμανθυς, κῦδος εὐνομησάντων;
Μίνως δὲ ποῦ; ὃς δάμνεν ὀφρὺν Ἀτθίδος;
95 Στρατάρχαι, οἱ στόλαρχοι, ἄνδρες τ' ἀγαθοὶ,
Ὧν ἦσθα μήτηρ, οἱ δέ σοι κλεινοὶ παῖδες
Τί οὐκ ἔγνωκαν νῦν ἀμῦναι μητέρι;
Αἴ αἴ τάλαινα πῶς σε κἄλλιπον παῖδες.
Ἄλις ταδ' ὦ παῖ, μὴ πίφαυσκε ἀρχαῖα·
100 Ἀρκεῖ παλαιῶν ὅσα τοῖς νῦν συντείνει·
Δὶς δὶς θ' ἑκατὸν πρὸς δὶς αὖ καὶ δὶς δέκα
Μιᾶς πρὸς αὐτοῖς συντελούσης πεντάδος
Ἔτη δέδεγμαι αὐτοκρατοῦντα Ζῆνα,
Μέγαν λέοντα Οὐενετῶν πολιτείης
105 Ζῆν' ἄλλον οὔτ' ἔγνωκα, οὔτ' ἐπιγνοίην·
Ἥμην γάρ εὖ πράττουσα εὐνομουμένη
Αὐχοῦσα δηρὸν ἐς ῥυηφένειάν μοι.
Ἕως ὅτου Ἄραψι δμωὶς ἡλώκειν,
Τοὐμὸν κελαινιῶσα μαρμαῖρον κάλλος.
110 Λέων δ' ἔτ' ὄζουσάν με ὀσμὴν Ἀράβων.
Ἐξ ἐκγόνων στρατηγοῦ, ἰφθίμου φύντος
Αἰνυμένον ἄλυσιν ἄχθους χειρίου
Λαβὼν ἀπείρου θέλκτρου, ἀπφὺς οἷά περ
Ἔρυψε δεικνύων με, κοσμιωτέραν,
115 Πασῶν τε κομπάζουσαν ἀρετῶν χάριν.
Ἔνθεν δικασπόλοισιν, οἱ θεσμωδοῦντες
Κλεινοὶ στόλαρχοι, ἀνθύπατοι φαιδροί τε,
Ἀρήϊοί τε ἄνδρες, εὔφημοι πάντη.

Ὡραιόοντες, ἢ Ὄλυμπον ἀστέρες·
120 Ὡς εἴγε παῖδας αὐτὸς οὓς ἐξηρίθμεις
Ἐφευρετὰς μὲν παντοδαπῆς παιδείας
Εἴδοις ἀναχάζοντας Ἅδου κευθμόνων,
Ζηλωτὰς ἔγνω τοὺς πάλαι νεωτέρων.
Ἀλλ' εὖ τ' ἔχρηζον εὐμενεστέρας τύχης,
125 Κακὴ τότ' αἶσα ἀντίον τέτραπταί μοι.
Βάσκανος αἶσα καὶ παλίμβολος φύσει
Τὸ ἄστατόν τε καὶ πλάνον κεκρυφυῖα,
Ὡς μὴ δίναις ἄτρακτον οὕνεκα Κρήτης.
Τὶ οὐ τέκμαιρες, οἷσιν οἶδες τέκμαρσιν,
130 Ἵν' εἰς ἄμυναν ᾧ προμηθευσαμένη;
Ἀλλ' ὡς ἔοικε σαῖσι βουλαῖς συμφράδμων
Ὠμῷ σκύλακι, τοῖσιν ἧξας δεινοῖς με.
Ἐπείπερ ἀνθύπατον, ἔμφρονα φύντα,
Εὐγνώμονά τε πᾶσι κἀπιεικῆ τε,
135 Αὐτὴ μετεσκεύασας αἰνὸν ἐς κότον.
Καὶ μήνιε κράτιστα ἐξ ἁμαρτάδος
Σμικρῆς πρὸς οἱονοῦν τε καὶ περιφρόνει.
Αἴ αἴ τάλαινα τληπαθεστάτη πάτρη.
Δυσθυμέεις ἕκατι δυσφήμου αἴσης.
140 Καὶ εἰκότως μὴν, τίς δ' ἡ ἐκ τούτων λύμη;
Οἷον τὸ εὔνουν καὶ κρατούντων εὖ οἶδας
Μαλθᾶσσον ὡς εἴωθεν οἱονοῦν ἦτορ.
Αὐτὸς δὲ μειλίχοισιν οὐ θάρσυν' ὅλως.
Ἀνδράσσι θυμὸν δηριᾶσθαι ἀσμένως,
145 Ἀλλ' ἐκδέδωτ' ἄελπτος ἀχθεὶς ἐξ αἴσης·
Οἷα ὑπερζέων τε τὰ πρὸς ἣν πάτρην
Δι' ἧς τελευτᾷ κατθανὼν τετρωμένος·
Ἐν τοῖς δ' ἀτυχήμασι βέβλημαι χείρω.
Ἐπὰν γ' ἐπεπτώκει μοι ἀλκίμη Κύδων,
150 Λέων προμηθεῖταί μοι ἀλκίμου στόλου.

Τάχ' ὡς ἀνακτήσαιτο ἔκπτωτον πόλιν.
Ἡτοίμασαν δ' ἄριστα τῶν οὔπω φύντων,
Ὡς δειματοῦσθαι, αὐτὸν ἄδμητον θῆρα.
Ἀλλ' ἡ ἐπίφθονός τε καὶ κακὴ αἶσα,
155 Ἐπ' ἄλλο διδράσκει τι μηχανημάτων.
Ξυμφράζεται στόλαρχον ἐμβῆναι μέγαν,
Τὰ πάντα δυναστείας ἐγχειρισθέντα,
Ὢν μὲν δίκαιος τἄλλα κἀπιεικής τε,
Βουλαῖσι τ' ἔμφρων καὶ ὀνήσιμος κοινῷ,
160 Τὰ δήρεως μέντοι γε ἀπράγμων πάντῃ,
Κἀπιστατεῖν στόλου τε, ναύμαχος δ' ἧττον·
Ταύτῃ λαβῇ ῥωσθέντα δυσμενῶν φῦλα,
Ἐς δευτέραν ἥκουσιν εἰσβολὴν αὖθις.
Ἐμβάντες ἐς Κύδωνα, ὃς δ' οὐ κωλύει,
165 Ἀκρὸν βλακεύων Ἀμφιμάλλου ἐς κόλπον,
Ὑπερφερὴς ἐὼν περ ἀντίον στόλου.
Ἀλλ' ἢ δεδοικὼς πνευμάτων ἢ πρὸς βίαν,
Κεκώλυται δή, οὐκ ἔχω ἀληθεύειν.
Ἐμοὶ κρατούντων ἔργματ' οὐκ ἐξὸν κρίνειν,
170 Σιγᾶν δὲ κρεῖττον ὡς κέλονται οἱ νόμοι.
Ἀτὰρ θλίβον με ἕν τι οὐ σιγητέον·
Πρῶτον κατάρχον τῶν ἐμοὶ πλανημάτων,
Οὐκ ἀρετῇ γὰρ ἰδίᾳ σκαιὸν γένος,
Πέφθακεν εἰς ἔνεδραν, ἄχρι μοι στέφους,
175 Ὀκνηρίῃ δὲ μᾶλλον οἰακιζόντων,
Γνώμης δ' αἰσχρᾶς, ὡς δυσάλθητον πάθος;
Συγχωρεόντων πάντα, ἐχθροῖς κἀέλπτοις.
Κύδωνος οὐκοῦν ἐξυπέρκειται ὄρος,
Ὕψου διῆκον Ἀμφιμάλλου πρὸς πλευράν,
180 Ὁδὸς δὲ τέμνει τις μόνη ὑπωρείην,
Τραχεῖα, δύσβατός τε τείνουσα πρός με.
Ἐν ᾧ δ' ἄναντες λήγει, εἰς θέσιν πέδου,

Χῶρός τις αἰπὺς ἵδρυται ἁρμοζόντως,
Παντοίαν εἰς ἄντωσιν ἐχθρῶν ὁρμόντων
185 Ἐγχωρίοις Μάλαξα ὡδὶ κλημένος,
Ὃν εἰκάσειας Θερμοπύλαις Ἀτθίδος.
Φενάρολος δ' ἔρυμα ἔσχε τοῦ χώρου,
Ἀνὴρ ἀρήϊος μὲν, ἐκ μεγαθύμων,
Ὃν παιανίζειν, εὐφραδοῦς ἔδει γλώττης
190 Ὁπόσσον ἠξιοῦτο κοινῇ εὐέρκτης.
Ὑπίσχεται γὰρ, ὧδέ πως τηρεῖν χῶρον,
Ὡς κωλύειν ἔλασιν ἐχθρῶν ἐνθένδεν,
Κᾂν δευτέρα τε συγκεχώρηται βάσις·
Κορνήλιος δ' ἤνωγεν αἴρειν ὡς τάχος,
195 Ἀφέντα χῶρον, ὡς δὲ πικρῶς ἠσχάλλα,
Ἐκ τοῦδε ἀρχὰς εἰκάσας ὀλεθρίους.
Ὃ συμβέβηκε τοῖσιν ἄξαν δεινοῖς με·
Χῶρος γὰρ ἦν ἂν, εἴρυται τεταγμένως,
Φενάρολος μὲν οὐδὲν ἧττον γεννάδας
200 Ἐδείκνυτ' ἄν γε, ὠθέων ὡρμημένους
Ἢ Θερμοπύλαις βασιλεὺς Λακηδαίμων,
Ὠθούμενος στράτευμα Περσῶν ἀπλέτων·
Ὡς τῶν δ' ἐχόντων οἱ λεὼ ταρβήσαντες,
Ἀνὰ κράτος θόαζον, ἐς Ῥιθύμνην δε,
205 Οἱ δ' ἐντόνως εἴχοντο εἰς ἐνεδρείην,
Ὡς ῥᾷστ' ἐπικρατεῖν τε καὶ πρῆσαι πόλιν·
Ἀλλ' οὐκ ἐχώρει τοῖς δε φρουρὰν πορθῆσαι.
Πυρεκβόλων ἄνευθεν ἐκτειχορρήκτων.
Καὶ δὴ ἄγειν πειρῶντο ἐκ Κυδωνίης·
210 Ἡ χώρα δ' ἀντέπραττε, κάρχαρος φῦσα,
Οὐκ εὐμαρές τε τοὖργον ἢ πρὸς θαλάσσης.
Ἀτὰρ στολάρχῳ, οὐ μέμηλε τοιῶν δε,
Καὶ οὐ δόκευε, δυσμενῶν σκευωρίας.
Τραπεὶς γὰρ ἐκ τῶν τῇδε, τὴν πρὸς Κυκλάδας,

215 Δέδωκε χῶρον, ὡς περᾶν ἀκωλύτως.
Τοιῶς δ' ἐπορθμεύοντο καὶ πυρεκβόλους,
Καὶ ἐγκρατεῖς γίγνοντο ῥᾶστα φρουρᾶς τε·
Οἱ ἐντὸς εἴπερ, ἐκπλαγέντες πρηστήρων,
Ἀνθυπάτου αὐτοῦ τε μὴ φεισαμένων,
220 Ἀναρσίοισι προὐδίδοντο ἀσμένως.
Θέντες κατ' ὄψιν τὸ πτόληος ἔνδειγμα,
Ὄφλημα δ' οὗτοι, καὶ χρεὼν μαρναμένων,
Μάρνασθαι, ὡς δίκαιον, ἄχρι καὶ πότμου.
Αἴ αἴ βέβλημαι ἦτορ ἀΐων, μῆτερ,
225 Ἃ ἱστορεῖς μοι μηχανημάτων αἴσης·
Οὐκ ἀτρεμεῖ πως, ἡ κακόῤῥαφος δρῶσα;
Φεῦ ὅσα δεινῶν, συμπεφόρτηκε Κρῆτας·
Κουρῆτες ἀγλαοί τε, μητρόστοργοί τε,
Οὐκ ἠμύναντο μητρὶ οἱ ἀριστῆες;
230 Οὐ καββαλόντες οἵ γε τείχεα Τροίης,
Ἄραντες Ἰδμενῆα εἰς μέγα κλέος;
Οὐ στέμμ' ἀρίστου ἤρυναν Μακηδόνος,
Ἀρχῆς καθελκύσαντος ἐμβριθῆ Πέρσην;
Δι' ὧν ἀριστειῶν μὲν ἐχρῆν μειζόνων·
Φεῦ τῶν κακῶν! Κουρῆτες οἱ μεγάθυμοι,
Ἐνωθρίασαν πανταχοῦ οἱ εὐκλεεῖς.
Οὐ νωθρέες, παῖ, χείρονος δ' αἴσης ἔργοις,
Ὑπ' Ἀμάρας ἤγοντο πικρῶν ὑδάτων,
240 Γόρτυνος εἰς πέδον πρὸ Ληθαίου ῥόων.
Ἡγοῦντο δ' οἱ ἄριστοι, Εὐρώπης φύντες,
Εἵποντο κωμητῶν τε, πληθὺς ἀπλέτων.
Ἀλλ' ὠράϊζον στρατὸν οἱ 'μοὶ Κουρῆτες,
Ἐκ θ' εἱμάτων σεμνῶν τε, καὶ ὅπλων φάους.
245 Οἱ δυσμενεῖς δ' ἔναντι, ἀντιταχθέντων,
Τεταγμένοι σκηναῖσιν, ὥρμηντ' ἐνθένδεν,
Κλαγγῇ δ' ἔδουπον, δειματούσῃ κ' ἀρίστους.

Ἀλλ' εἶδες ἂν Κουρῆτας, οἷοι ἐν μάχαις,
Ἀναρσίους τρέψαντες, ἀκμαίῳ σθένει.
250 Ἡγεῖτο δ' οὖν τόσοις δὲ Γίλδασος μέγας,
Γαύδανον ὅνπερ, Βελγικῆς γαίης ἄστυ,
Ἤνεγκεν ὃ τριχῇ τε ῥοῦς διαῤῥέει,
Τὰ δήρεως ἄριστος ὢν ποτοῦν ἴδμεν.
Ὅτου τε ἀντίσχυσε, πωποτοῦν αἶσα,
255 Κἂν μῶμος ἀντέκειτο, ἀνδρὸς ἐς λύμην,
Μεταῤῥυθμίζων τῷδε καὶ ὑμνητέα.
Εὖ τ' οὖν στρατοὶ ὥρμηντο ἀντὶ ἀλλήλοις,
Ἱππῆες ἀντείχοντο εἰσβολῆς πρώτης,
Ὡς εἰς φυγὴν τραπέσθαι ἀντιταχθέντας·
260 Ἔπειτα προσποιοῦντο, ἐς σκαιὸν κέρας.
Ἀτὰρ θόαζον πρός με, ὡς εἶχον τάχους·
Μαρνάμενον Γίλδασον, ἠδὲ Κουρῆτας,
Ἀφέντες αὐτοῦ, νόσφιν ἀμυντηρίων.
Ποδηγέτει δ' ἱππῆας ἄλλος στρατάρχης,
265 Φερώνυμος τὰ πάντα πικρᾶς Ἀμάρας.
Οἱ δ' ἀναθαρσήσαντες, ὥρμηντ' ἀντίον,
Σεύοντο δ' οἱ σεύοντες ἀμπαλίνοροι,
Καὶ κάτθανον Κουρῆτες ἀκμῇ φασγάνων,
Κἂν Γίλδασος δή, εἴρηται ὡς γεννάδας.
270 Τοίως ἀπεῤῥίζωτο ὄγμος Κουρήτων,
Αἰῶνα εἰς ἄπειρον εὐθαλησάντων.
Πάλιν δ' ἔγνωτο, καὶ πάλιν θροιλλητέον
« Ὡς οὐκ ἀγαθὸν ἡ πολυκοιρανίη. »
Εἰ γὰρ μόνος Γίλδασος ᾖ οἰακίζων,
275 Οὐκ ἂν ἐναυάγησα, τοῖσιν ἀγμοῖσιν.
Πρόσχου δέ μοι παῖ, κἄλλο ἀκληρωμάτων·
Καὐτοὶ φενακίζοντες οἰωνισμοί τε.
Τουτὶ προσαυδῶ, καὶ περατώσω λόγον.
Ἰχθύν τιν' ἐν φλοίσβοισιν ὤπτανον μέγαν,

280 Ἀείποτ' ἐμπαίζοντα ἄλλοις ἰχθύσιν,
Ἀεὶ τ' ὀπιπτεύοντα ἀρκταῖον πόλον,
Βαιὸν τετραμμένον τε κάμελῶς πρός με,
Ὡς σάλον ἐκ πόντοιο προσμένειν μέγαν,
Ἀλλ' ὅς γε πρὸς γέης μέν, ἀλλ' οὐκ ἐκ πόντου.
285 Καὶ θάμβος οἰώνισμα, ὡς παρεσφάλλη,
Μὴ σφαλλὲν οὔπω, ᾗ βρέμουσ' ἄρειά τις.
Ἐπάρατοι δὲ Ἀμάρᾳ σκευωρίαι,
Δόλοις γοητεύουσαι οἰωνισμούς μοι,
Τοσατίων μὲν αἴτιοι δεινῶν φῦσαι,
290 Λύμας ἀέλπτους προξενοῦσαι τοσαύτας.
Αἴ αἴ τάλαινα δυστυχεστάτη πάτρη,
Τρὶς τάλαιναν ὀνομάζειν σε χρεών.
Νῦν δὲ ἀτεμβωθεῖσαν ἀφθίτου κλέους,
Καὶ εἰκότως δέρκω σε ἐκλελυμένην,
295 Δακρυῤῥοοστένουσαν, ἠλλοιωμένην.
Ἀοίδιμοι Κουρῆτες, ἐξ ἀριστειῶν,
Πέρασσι γαίης πᾶσιν ἐνδεδειγμένων.
Αὐτοὺς κλάω οἴκτιστα τέξαντας μᾶλλον,
Ὧν ἄλγε' ᾐσθάνοντο ἡσύχῳ γόῳ
300 Εὐπαρμυθήτων, ὡς τάδ' ἐκφορᾶς ἄνω.
Μόνῳ δὲ πάντων, συγγραφεῖ ῥοῦς δακρύων,
Πικρῶς ῥεόντων, οὐ λῆγε παιδὸς χάριν·
Οὗ τηλόθ' οἰμώζοντος, ἤκουσται τάδε.
Γεώργιε, κράτιστον ὧν ἔσχον φίλτρων,
305 Τέρψιος ἐλπὶς γήραός μοι ὑστάτου.
Ὤμην σιωπῇ ξυμφορὰν τλήσασθαί με,
Ἢ ἡσύχῳ γοῳ τε συμπαρμυθεῖσθαι,
Ἀλλ' οὐκ ἀνεκτόν, ἣν καλύπτηται ἄλγος,
Σπλάγχνοις διῆκον, κῆρ τε πλήττον καιρίως.
310 Ποῖ θαλάμων ᾤχωκας, οὐχ νυμφευθείς;
Τίς θαλαμηπόλος τε δέξατ' ἐν δώροις;

Τόδ' ἦν ὃ τίσας πατρὶ εὖ τεθραμμένος;
Τόδ' ἦν ὃ μίμνον ἐσχάτῳ ἐμῷ γήρᾳ;
Ἐπεὶ δέ σοι πέπρωτο μὴ γῆμαι νύμφην,
315 Ἀλλ' ἐν μάχαισι κατθανεῖν τετρωμένον,
Φεῦ πῶς ἄτυμβον σκευάσω σοι κηδείαν;
Φεῦ! τίς τ' ἐπωδὸς ἄσεται θρηνωδίην;
Ἔστω δέ σοι κῆρ τοὐμὸν εὔσκευος τύμβος,
Ἔπος δὲ βαιὸν εὐφραδὴς μονωδίη.
320 Εἰ οὖν σε χεὶρ κατέκτα, Κάρβανος φῦσα,
Ποίοις βορὰ γέγαας ἄριστος παίδων;
Κύνεσιν οὐ πείθει με· καὶ γὰρ σιτεύων,
Κύνας τε ἀργοὺς ἦσθα οἷα θηρήτωρ.
Ἆρ' οὖν γε οἰωνοῖσιν; εὔπιστον τόδε.
325 Τάχ' ἂν ἀμοιβαίοισιν ἐχθρεύοντι·
Μάκαιρα μήτηρ, πότμον ἢ προπέφθακας,
Μὴ παιδὸς εἰδεῖν τέρμα τοῖον φθιμένου.
Κᾆν ἀξιάγαστον τόδ' ἐξ ἀειμνήστων,
Πάτρης ἕκατι μαχέσαντος ἄριστα.
330 Ἐπάρατος δ' ἄληκτα, ἕλξις Ἀμάρα,
Πικρῶν ὑδάτων, ἐς πέδον Γορτυνίων.
Εἴθ' ἄν γ' ἐτερσαίναιτο, ὡς ἂν μὴ ἕλξῃ.
Τοίοις δ' ἐτερμάτιζε συγγραφεὺς γόον,
Ὧ καὶ συνήλγουν, ξυμφορᾶς ἐφιστάσης.
335 Ἐῶ δὲ τἄλλα νοστέω δέ σοι πάτρη.
Οὔτις τεταμίευτο ἐλπὶς ἐν τοῖς δε;
Κᾆν ὡς ἀνακτήσαιμεν, ἔμμοχθον κέαρ;
Εὖ οἶδ' ἓν ἀτόπημα ἡγεῖσθαι ἄλλοις.
Ἄπειρον οὔτις ἔγνω ἀλληλουχίην.
340 Πίφαυσκε πρὸς θεοῦ μοι ἡδίστη πάτρη.
Λέξω προθύμως, οὐκ ἄμοιρος ἐλπίδος.
Οἴμοι Σιβύλλης τοὖπος ἐκ θεσπισμάτων,
Ἐν ᾧ προηγόρευε Θρῃκῶν κοιράνῳ,

Ἐπὰν πόλιν λήψοιτο ἐν προβάτοισι;
345 Λέοντα γαμψώνυχα αὐξῆσαι μέγαν,
Ἀλλ' εἰς κινηθμὸν, πατριᾶς κειμηλίων,
Οἷς γαῖαν αἱρήσει τε, καὶ μόχθων ἄτερ.
Καὶ τοῦδ' ὑπαί τε ζυγὸν, αὐχένα θήσειν,
Ὡς μὴ ἀγάλλεσθαι ἔτ' ἐντίμοις σκήπτροις.
350 Λέοντ' ἐγῷμαι, οἷς ἔπεσσ' ἠνιγμένον.
Οἷα προεξάρξαντα, ἧς χορηΐης,
Ὀτμανίδαι ἤρξαντο πρός με λυσσώδεις·
Ἄτλητα γὰρ τοιαῦτα κοιράνοις ἄλλοις.
Ἢν τὸ πρόθυρον πορθέοιτο Εὐρώπης.
355 Ἀελπτέον δ' ἥκιστα μὴ ἐκβῇ τάδε,
Εἰς σφῶν ὄλεθρον βασιληΐου δόμου·
Πεσεῖν θρόνων γάρ φησιν ἐκ Κυνῶν πέριξ,
Ὁρμήν τιν' αἰνίττουσα, ἄντα Θρηκάρχου,
Ἐκ γειτνιόντων παγκρατίστων ἀρχείων.
360 Πέρας δ' ἔχειν ἔοικεν, ὅσσα δυστόπων,
Μετατραπέντα εἰς διοίκησιν κρείττω.
Ἐν ᾧ γὰρ ἔνθα συγκεχώρηται τάδε,
Ἄντανδρος ἄλλος ἤρθη εἰς στολαρχίην.
Ὃς κἂν βραχήλιξ, ἀλλ' ὑπέρβιος μάλα,
365 Δήρης δαήμων, δειματώδης ναυμάχοις.
Παρεμφερὴς λέοντι, οἷα γαμψώνυξ,
Εἴπερ νόμιμος πατρὸς υἱεὺς ἀλκίμου.
Οὗτος κατ' οὔνομ', ἠδὲ κἀπίκλην μέγας.
Τοῦδ' ἄχρι πόντου, ἣν μυχοῖσι βαπτίζων,
370 Σκύλακος ἀλκὴν, τοῦδε πατάξας στόλον
Καὶ κώλυ' ἐς Κύδωνα, μὴ βῆναι τρίττον.
Ὡς μὴ περαιτέρω τε χωρεῖν δεινά μοι.
Ἔοικε γὰρ κάζεσθαι ὅπλοις πατρῴοις,
Οἷον λέοντι ἐμφερὴς ἢ γρυπόχειρ,
375 Κέκληται ὡς ὄνυξιν, ἐξαλαπάζων

Ὠμὸν σκύλακα πατρὸς ἐξ ὁπλισμάτων.
Οἷς πίσυνός τ' ἔγωγε, κἂν μακρᾷ τλήσει,
Ὃ στέμμα χερσὶν αὖ ἐπ' ἰνίον θέσθαι,
Καὶ κοσμιωτέραν με ἢ πρὸ τοῦ δόξαι,
380 Ἔλδωρ καθὰ λέοντι ὑγροδαπέδῳ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΚΛΗΡΟΥ

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

Προτροπὴ Μητρὸς Κρήτης πρὸς παῖδας τοῦ μηκέτι θρηνεῖν.

Ἤτοι

Κρητικοῦ πολέμου τὰ παραλειπόμενα.

ΤΜΗΜΑ Α΄.

Τὸ μὲν πρόθυμον στεῤῥὸν αὐτό τ᾽ ἀδμήτου
Φύσηος ἡμῶν, φιλομήτορες παίδων,
Δεδειγμένον φέριστα εἰς τὴν νῦν πάλην,
Ἣν πρός μ᾽ ἐγείρει Θρήκων θηρῶν σκύλαξ.
5 Ἔγωγέ, μήτηρ, μὴ ἄγασθαι οὐκ ἔχω·
Οὐ γὰρ στρατὸς νήριθμος ὠμῶς κλαγξάντων,
Δίκην μελισσῶν ἀμφί μοι τ᾽ ἐνσκηψάντων,
Δεδειμάτωκε θυμὸν ὑμῖν γενναῖον,
Οὔτ᾽ οὖν ὃς ἠτόνησε τῆς τούτων τόλμης
10 Ἐπεισπεσόντων, οἷα ἦθος ἀσκέπτων.
Ἀνειμένους δ᾽ οὐκ ἴσχε δύστηνος μνήμη,
Παίδων φθαρέντων, αἱμοχρανθὲν ἐς πέδον.
Καὶ μὴν τὰ πάντα, οὐδὲν ἡγεῖσθε,
Γλίχεσθε τ᾽ οὐθὲν ἢ ὁρᾶν μ᾽ ἐλευθέραν·

15 Ἅπασι γὰρ πρόδηλον αὐτοὺς ἐντόνως,
Οἱοντινοῦν ἀγῶνα ἐνδεδυκέναι,
Ἐμοῦ ἕκατι φῦντας ἄνδρας ἀγαθούς,
Ἀνθ' ὧν ἀγήρως χάριτας ὑμῖν ἄγω.
Νῦν δ' εὐστοχώτερόν τι αὐτοῖς ἀθροῦσα,
20 Ὧπας δοκῶ μοι οὐκ ἀρήϊα βρέμειν,
Πάρεξ ἔθους ἐλχθεῖσι, δυσπρεπεῖ τάρϐει.
Ὡρακιᾷν δ' ἐγῷμαι ἐξ ἀκουσμάτων,
Ναυαγίης τοσῆσδε τηλικούτου στόλου,
Νήσῳ δυσόρμῳ ἠδὲ ναυτιλοφθόρῳ,
25 Οὗ γρυπόχειρ ὄλωλε συμπεπνιγμένος.
Τὸ δ' οὐκ ἀνεκτὸν εἴγε τῶν πολυστένων
Ἔμοι γε μᾶλλον ἢ γόον περαινούσῃ,
Ἐλπὶς τεταμιεύετο, ἐς θυμηδίην
Εὐψυχίης τοῦ ἀνδρός, ἀτρέστου φῦντος.
30 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα τῆς φορᾶς ἀκηράτων
Τὰ νέρθ' ἐχούσης νωλεμεῖ ἀλλοιώσει,
Εὐωριᾷν οὐκ εἰκὸς οὔτ' ἀθυμέειν.
Δειλῶν τόδ' ἔργον, κοὐτιδανῶν τῇ φύσει,
Οἷς κῆρ δύσοκνον ἄχθεται μάχης ἔργον·
35 Κλᾴουσαν αὐτὴν, ἣν ἴδατέ με ἀρχῆθεν,
Οἴδατ' ἔτ' ἁϐρὸν τῆς φυῆς γυναικείης.
Ὑμῖν δ' ἰφθίμοισιν οὐ θέμις τάδε,
Οἷς στέρνον εὐρύ, πωποτοῦν τάρϐος δάμνε,
Μᾶλλον δ' οἱ ὠπάσαντες ἔργ' ἀναρσίοις.
40 Ἀλλ' εἴδετ' ἔνθεν εὔνουν προμηθίης,
Σκάφη τὰ πλεῖστα ἐξόλωλε παμπήδην,
Λώϐης ἄνευ δὲ κωπέες σεσώσφαται.
Ἀγαμένως δ' ἤγοντο εἰν ἐνὶ πρός με,
Καὶ ἠνὶ αὖθις, κενὸς αὐτίκα στόλος,
45 Τεταγμένος τέτευκτο ἰσάριθμός τε,
Ὡς ἐκπλαγεῖσθαι δυσμενεῖς τοίου τάχους.

Μὴ οὖν, ἄριστοι, ἔστ' ἔτ' ἐξεστηκότες,
Μὴ πρὸς θεοῦ ἴσχεσθε, μητρὸς ἀμύνης.
Καὶ μὴ πτοείτω ἐξώλειά πως,
50 Κἂν γὰρ λέοντι ἐμφερὴς ὡς γεννάδας,
'Αλλ' εἰς λέοντα, τὸ πρόφαντον Σιβύλλης,
Ἐς οὔτιν' ἄλλον, κἂν τε παῖς τῶν γνησίων.
Πρόσχου δ' ἕκαστος μητρὶ φροιμιαζούσῃ,
Τῶν εἰς θέαν μοι κ' ἀκοὴν ἀφιγμένων.
55 Οὐ πρὸς χάριν γὰρ, οὔτε θωπείαν λόγος,
Κἂν βαιὸς ἀτρεκῆ δὲ, ὅσσ' ἐπαγγέλλει.
Ὑμῖν δὲ βάθρον ἐμπεδοῦν θυμηδίην,
Τόδ' ὡς σοφός τις γνωμάτευ' ἐνεστῶσιν.
« 'Αρχῆς ἐνέδραις καὶ δόλοις πεφυρμένης »
60 « Δύσπρατον αὐτῇ τέρμα προσδοκητέον. »
Ὁ γοῦν λέων μοι ἦν ἰαύων ἀτρέμα
Τανηρήτω πτέρυγε συστὰς ἀμφ' ὤμοις.
Ἐπὰν πέπαυται προσπαλαίων Ῥωμαίοις,
Φυεὶς ἀρωγὸς τῶν πρὸς ὄρχαμον πάρμης.
65 Ὢ ἤμυνε κράτιστα μὴ δονεῖσθαί πως,
Ὧν ἐμβάτευον οἱ ἄνωθεν ἐκτήτων.
Ὡς χρῆμ' ἀνῆκον τῷ κράτει πολιτείης,
Ὡπλίζετο σκύλαξ δὲ θηρῶν Θρηΐκων,
Σκευωρίην λέοντι λάθρα τεκταίνων,
70 Ὕπουλον ἐνδὺς φιλίης προσωπεῖον,
Ὥσπερ τεκόντες ἔκπαλαι εἰθίσφαται,
Τὰ πάντ' ἀνατρέψαντες ἀκρίτοις δόλοις.
Θώπευε γοῦν πρεσβῆα καὶ γερουσίην,
Ἄλλοισιν ὡς ποιεῖτο τήν δ' ἐκστρατείην·
75 Ἴθυνε δ' ὦπα πρὸς Μελίτας εὐθείᾳ
Ἐγκαρσίως δ' ἔτεινεν ὄμματα πρός με.
Πλάττει δ' ἐγκότως μέν, ἴσχειν πρὸς τούς δε,
Ἄτλητα ὑβρίσαντας ἀγχιάλια,

Κακῶς λυμαίνοντάς τε ἔργον ἐμπόρων.
80 Καὶ δὴ ἀπαίρων ἔνθεν, ἐκ Προποντίδος,
Περᾷ διάπλουν Κυκλάδων καὶ Κυθήρας,
Ἄγων τριήρεις ἀμφὶ ὀκτάκις δέκα,
Καὶ φορτικὰς ναῦς ὡς ἑκατὸν τετράκις.
Θοάς τε κοίλας ληστρικὰς Μαυρουσίων,
85 Ὡς εἴκοσι πρὸς πέντε ἰσχυριζούσας στόλον.
Φέρει δ' ὃς ὡς τέσσαρας ὁπλιτῶν γαύρων
Μυριάδας οὐχ ἧττον, ἀλλὰ πλεῖόν τι.
Διῆλθε δ' ἄχρι τῆς Πύλου Μεσσηνίης,
Ἣν Ναβαρῖνον νῦν ἐθισμὸς κικλήσκειν.
90 Ὁδὸν δ' ἄνεισιν ἔνθεν ἐκτετραμμένως,
Τέκμαρ τι πρόσθεν μὴ δεδειχὼς κἂν ἧττον,
Τῶν πρὸς λέοντα κρυπτομηχανημάτων.
Ἅμα στόλου γὰρ ἐμφάνεια εἰς ἄκρον
Τὸ Κυάμου, ὃ Σπάθα ἤκουσται νέοις,
95 Ὁμοῦ δὲ καὶ ἄφιξις εἰς ὑπωρείην,
Ὁμοῦ δὲ κἀπόβασις τῶν στρατευμάτων
Νεηλύδων τε, ἱππέων θ' ὑψαυχένων,
Ἐμῆς Κύδωνος, παιδὸς ἀρίστης, πέδῳ,
Πάρος βαθυσκίῳ μὲν ἁβρῶν λειμώνων,
100 Βαθυσκίῳ τανῦν δὲ ὁπλίτου στρατοῦ.
Οἳ πάντ' ἐδῄουν κἀδεῶς ἐπυρπόλουν,
Νεὼς ἀγαυοὺς κἀρικυδεῖς οἰκίας,
Φεισαμένων κατ' οὐδὲν ἱερατείων.
Πέριξ δέ γ' ἐσκηνοῦντο, λευκὸν ὡς νέφος
105 Ἐπισκιάζον εὐρύτητα τοῦ πέδου.
Ὁ δὲ στρατηγὸς ἵδρυται στρατοῦ μέσον,
Σκηνῇ φαεινῇ, Φοῖβος οἷα εἰν ἄστροις.
Πῆξεν τ' ἀμφὶ ἑρκίων καὶ μαχεῶνας,
Ἀσφαλέας κράτιστα ἐκ πυρεκβόλων.
110 Σφοδρῶς δ' ἔπαιε νῦν ταλαίπωρον πόλιν.

Ἦμος σκοπήν τε τὴν Θεουδωρῶ στόλος,
Συνεγκύκλοι μὲν βάλλε τ' ἐν πυρεκβόλοις.
Καὶ Βλάσσιος τοὔναντι ἐξ Ἰουλλίων,
Ἐπιστάτης εὔορκος, ᾗ τεταγμένος,
115 Ἀμείβεται ἄριστα βάλλων τοῖς ἴσοις.
Αὐτοὶ δὲ προσπέλαγον ὁρμῇ οἰστρώδει,
Καὶ τήν δ' ἐπιβρίθουσιν ἐκ νεηλύδων,
Ὡς Βλάσσιον συγχεῖσθαι, ἣν ἀρωγή τις
Αἴφνης μὴ ἐπρόφθασε τοσαύτῃ θλίψει.
120 Ὦ μήνυα στόλαρχος αὐτῷ προσχωρεῖν,
Τιμᾶν δὲ γ' ἐγγυᾶτο ἐν μεγίστοισι,
Κἂν χριστόλατρον μὴ ἀπόμνυται σέβας.
Αὐτὸς δὲ ὑπείκειν πλάττεται φιλοφρόνως
Φρουρὰν προδοῦναι κἀμαχητὶ θ' ὡς ἔλδωρ.
125 Ἀλλ' ἴδ' ἀριστούργημα ἀνδρὸς γενναίου.
Πύλας ἔωγε καὶ λαοὺς παρεισάγει.
Ἔπειτα πῦρ ἐμβάλλει, εἰς ὅπλων βάριν,
Ἐν ᾗ τεταμίευτο πυρφόρος κόνις,
Καὶ πυρπολεῖται ἄμμι γ' ἐμβιβασθεῖσι,
130 Τὸ δεύτερον φὺς δεῖγμα Σαμψῶνος πρώτου,
Εἰς δυσμενῶν ὄλεθρον αὐτοσυνθνήσκων.
Ὡς πρῶτον ἥλω ἡ Θεουδωρῶ φρουρά,
Ὡς δυσχερῶς τε, καὶ προχεύμασ' αἱμάτων.
Τῆμος τ' Ἀσᾶνος μαχεῶνας κραιάνας
135 Ἐγκαρσίως ἐκχοΐζε πρὸς τεῖχος.
Ὡς νέρθε τῶνδε συμπεσεῖν ἄβλητός τε.
Σκηναὶ δὲ τ' ἠλθαίνοντο μακρὰν τῆλέ τε,
Ὡς συνδοκεῖν τιν' ἅλα κυματουμένην.
Ἀσᾶνος αὖ μεσηγύς, οἷα στρατάρχης,
140 Σκηνὴν ἑὴν ἤμειβεν ἀλλοίως ἄλλῃ,
Δεικνὺς πολυτέλειαν, οὐ ὑπηρέτης.
Αἰψηρὰ δ' ἠκόντιζε δύσσουν πόλιν,

Πυρεκβόλοισιν ἧς δόμους καταστρέφων.
Πολλοὶ τ' ἐλυμαίνοντο οἴκτιστ' ὠμῶς τε.
145 Καὶ προσπίεζεν οἱ ἀνοίγνυσθαι πύλας
Τάχ' ἂν δεδοικὼς ἔνθεν ἤλυσιν στόλου.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Σκέψασθε γοῦν, ὦ παῖδες ἐκ λαβῆς πρώτης
Ὀτμανίδων οἴησιν ἠτονηκυῖαν.
Ὃ παρμυθοῦν αὔταρκες ἦτορ στυγνόν περ.
Χρεὼν γὰρ ἀνδρείοισι, οἷς μέλει μάχης,
5 Δόλους ὑφαίνειν μηδαμῶς σκευωρίης,
Καὶ μηχαναῖσι δρᾶν κακῶς τοὺς γεννάδας,
Ἀλλ' ἢν δίζοιντο, κἂν ἄθεσμ' ἀπαγγέλλειν.
Ὁ δ' αὖ παρασπονδήσας, ἑρμάσεις ῥήτρης,
Πέπραχεν αἴφνης ταῦτα κρυπτοῖς δόλοισι.
10 Τέκμαρ σαφὲς τόδ' ἐκκλύτων Ὀτμανίδων·
Φθορᾶς κράτους τε φοιβασάσης Σιβύλλης,
Τῷ εἰς λέοντα, νῦν παρακροῦσαι ἄφνω.
Ἀλλ' οὐ τάδ' ὃν λέληθε, κἂν ἴαυέ πως,
Καὶ ἔγρεται νηφαντὸς ἐν Γερουσίη,
15 Δούπησέ τε πτέρυγε ἐγκότως ἔχων.
Ἐνστὰς δ' ἔφεδρος, ἐν μέσῳ δημηγόρει,
Μίμνησκέ τε πρόκριτα τοιάδ' ἐννέπων.
« Ὤμην, ὦ ἄνδρες συμπολῖται καὶ παῖδες,
» Τὸ κοινὸν ἡμῶν μέχρι που εἰρηνεύειν.
20 » Ἐνθύμιον κράτιστον ἐν πολιτείαις,
» Θρυλλημένον φέριστον ἐν συμβουλαῖσιν,
» Ἐμοί τε κἀρχαίοισιν ᾑρετημένον.
» Ὡς κρεῖττον εἰρήνην μέν, ἢ μάχης ἄγειν.
» Κρείττων γὰρ ἡ βλάπτουσα κοινοῖς εἰρήνη,
25 » Ἢ κτῆσιν ἡ αὔξουσα πραγμάτων μάχη.
» Ἡ μὲν γὰρ ἡ σώτειρα καὶ ἐπικτήτων,
» Ἡ δ' αὖ συνοῦσα ἀμφιδοξούσῃ τύχῃ·
» Τὰ πλεῖστα ἠμάλδυνεν αὐτὰς ἀρχάς τε.
» Τοὐνθύμιον νῦν ἦν ἂν ἡμῖν ἔκκριτον,
30 » Μηδὲν θ' ὑποπτεύουσιν ἐξ Εὐρωπαίων,

» Γάλλων Ἰβηρικοῖσιν ἀντεριζόντων,
» Ἐν ἀσφαλεῖ τε τὰ κράτους τεθειμένοις,
» Σπονδὰς τ' ἀλύκτους πρὸς πέλας πεισαμένοις.
» Ἐπεὶ δὲ προσφυὴς ὁ δ' ἐξ Ὀτμανίδων,
35 » Ἄθεσμα μερμέριξεν, ἀσκέπτως πρός με,
» Οὐκ ἀτρεμήσας ξυμβάσεσιν ἀρχαίαις,
» Ἀλλ' ἠδίκησε, σπονδὰς ἠθετημένος.
» Καθάπτεται δ' ἄτλητα, εἴπερ ἀρχαῖοι.
» Καὶ γὰρ παρακροῦσαί με Κύπριδος νήσου,
40 » Καὶ ἠδικηκέναι με, εἵνεκ' Εὐβοίης,
» Καὶ Κυκλάδων νήσων, ὧν προπάροιθεν,
» Τύχῃ ἐν εὐμενῆι ἦμεν κρατοῦντες,
» Ἀνεκτὸν ἦν σχολῇ γὰρ ἴσχειν τὰ κράτους,
» Ἄτρωτα πάμπαν, μακρὰν ἐκτεταμένα,
45 » Καὶ μᾶλλον εἰ ἔγγιστα προσπαλαιόντων.
» Νύττειν δὲ καὶ Κρήτην μοι ἄτλητον τόδε.
» Ἡ πρωτοτεκτωθεῖσα, ἥδε γὰρ παῖς μοι.
» Αἰὼν συνοῦσα εἰς ἐπαυξήσεις κράτους,
» Τείναντί μοι πτέρυγας, εἰς Ἰταλίην,
50 » Ἐμοὶ τ' ἀρωγὸς πευστὴ ἐς λωβητῆρας.
» Καθ' ὧν ἀριστεύειν τε ἐξῆν γενναίως
» Ἡμῖν τε ἡ αἴρουσα νηΐων χρῆμα,
» Ἧς θ' ἕνεκ' αἰὼν, εὐκλεεῖς τε αἱ πράξεις·
» Ὡς πὰρ μέδουσιν, εὐδοκιμεῖσθαι ἄλλοις.
55 » Οὐκοῦν, ὦ ἄνδρες ξυμπολῖται καὶ παῖδες,
» Οὓς καλλύνειν μὲν οὐ κοῤῥέννυται φύσις
» Εὐβουλίῃ φρόνῃ τε ἠγλαϊσμένους,
» Μὴ νῦν ἀπαυδήσωμεν οὐκ ἐπαρκέσαι
» Τῇ προσφιλεστάτῃ μοι εὐρείῃ Κρήτῃ,
60 » Καὶ μὴ ἀναινώμεθα ἧς προστατεύειν,
» Οἷα χρεὼν κιὔφλημα πατρὸς πρὸς παῖδα,
» Κάλλισθ' ὑπουργήσασαν, ἐν τρικυμίαις.

» Μηδὲ πτοείτω Ὀτμανίδων θρασύτης,
» Ὧν ἴδμεν ἀλκὴν ἡττονηκυῖαν μάλα,
65 » Ἐς δῆμον ἤδη οἰάκων ἐπεμβάντων,
» Χεῖρας μεδόντων, αἵμασ' αἰνῶς χρανθέντα.
» Ἀλλ' ἀσμένως οἴσωμεν ὄχλησιν μάχης.
» Μὴ ἥττονες δόξωμεν ἡμῶν ἀρχαίων·
» Χρὴ δ' ἀγαθοὺς μὲν ἄνδρας εὔχεσθαι κρείττω,
70 « Φέρειν δὲ προσπίπτοντα, οἰκοῦν τάδε.
» Τῶν δρωμένων γὰρ ἡδονῇ τε καὶ τέρψει
» Ἡ τ' ἀπόλαυσις ψυχαγωγὸς γλυκεῖα.
» Τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης σφίσσ' ὅ,τ' οὖν κατορθούντων
» Τούτων τιμήεις αἰνετὴ θ' ἡ ἀνδρεία.
75 » Ἄρχειν δ' ἀδίκων, ἡ πρόκλησις ἀγνώμων,
» Τὸ δ' ἀντικρούειν ὕβριας παροχλούντων,
» Ἐξ ἀγαθοῦ μὲν θαῤῥέει συνειδότος,
» Ὡς δρᾷν δίκαια εἰς ἄμυναν εὔελπι. »
80 Κοσμῶν τάδ' ἠγόρευεν ἀμφαδὸν λέων,
Καὶ τοιάδε κλύοντας εὐφραίνει παῖδας.
Καὶ δὴ κυροῦτο, λοιπὰ ὀλλύειν κράτους,
Ἣν ἐξὸν ἢ Κρήτην με εἰδεῖν δουλοῦσθαι,
Ὀτμανίδαισι λῆμμα κρεῖσσον Ἑλλάδος.
85 Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ εἶεν Εὐρώπης ἄλλα,
Ἣν ἐγκρατὴς γένοιτο ἵλαρος πρώτου.
Ἄφαρ δὲ γ' ἐντείνουσι τὰ πρὸς ἀμύνην.
Ἥπτοντο δὲ πρώτιστα οὗ ἴσχον στόλου,
Καὶ οὗπερ ἂν δύναιντο μορφοῦν ὡς τάχος.
90 Ὦ καὶ ἐφιζάνουσι φαιδρὸν Φραγγίσκον,
Ἀνθύπατόν μοι πρόσθεν ὧδ' ὑπηργμένον,
Μολῖνον ὃν δέδεκτο αἶψα Κορκύρα.
Ἐπεὶ δὲ γ' ἐξάρτυσις ἐκκλόπου στόλου
Ὕποπτος εἰς σύγκλητον, εἰ παρακρούσαι,
95 Κρήτην με τυχὸν μοῖραν εἰς οἵαν δόξῃ,

Ἔνθεν μετεστέλλοντο Ἀμφίμαλλόν δε,
Ἓξ πρὸς δέκα πρὶν Βελγικὰς κοίλας νῆας,
Μαρῖνον αἷς ὕπαρχον οἴκου Καπέλλων,
Ἔταττον εἰρύοντα Φύξιμον κόλπον.
100 Ἔνταλμα δὴ Φραγγίσκῳ ὡς ἠνωμένος
Μαρίνῳ ὁρμήσαιε, ᾧ χρειὼ σπέρχει.
Αὐτὸς δ' ἁλοὺς δὴ Κορκύρᾳ δεινῇ νόσῳ
Κεκώλυται διαύλου, ἠδ' ἀρωγῆς μοι.
Καὶ ἀντέπεμπον Μαυροκῆνον Φραγγίσκον.
105 Ὤρμιζεν ἔμπης ἄλκαρ εἰς ἀρωγήν μοι·
Κεκώλυται γὰρ μὴ ἔνωρος πρὸς πάλην,
Ἐξ αἰτίας χ' ὃς ἀσχοληθεὶς τοιᾶς δε.
Δὶς γὰρ δύω ναῦς Βελγικὰς θοὰς κοίλας,
Βαθείας εὐμήκεις τε, κἀξωπλισμένας,
110 Ἰλλυρίων πλήσαντες ἀνδρῶν εὐζώνων,
Εὐθὺ μετεστέλλοντο πρὸς Κυδωνίους,
Ὡς ῥωννύσωσιν ἐλλοχωμένην πόλιν.
Ἐπέτρεπον δ' οἴακας οἴκου Λειόνων,
Σίμωνι φαιδρῷ, ᾧ γ' ἐφετμή τε
120 Θᾶττον διεξεῖναί τε, καὶ πληροῦν τ' οὖργον.
Ὃς δ' ἤνυ' ἄλλην καὶ ἐφετμὴν ἠθέτει.
Ἐπὰν γὰρ ἧκεν ἄκρα πρὸς τὰ Κωρύκου,
Ἅπερ τανῦν Γράβουσα εἰώθει κλύειν,
Ἐς τὸ Κριοῦ μέτωπον, εὐθύνει πρώρας·
125 Τραπεὶς δὲ λαιὰν Ἀφρικὸν περᾷ λαῖτμα,
Θᾶττον διήκων ἄκρον ἐς Σαμώνιον.
Καὶ εἴργετ' ἔνθα, πρὸς ζεφύρου ἐντόνου,
Πλοῦν οὔριον νήεσσιν ἀντιφράττοντος,
Τυχὸν δὲ συμπράττοντος, ὡς ὀρρωδοῦντι.
130 Ὁ οὖν Κάπελλος, ἐν τοσαύτῃ νωθρείᾳ,
Αὐταῖς ἀπάρας νηυσὶν Ἀμφιμαλλόθεν
Σίμων' ὑπήντα, σχετλιάζων εὐώρῳ.

Ἐν ταῖς δ' ἵκανε Μαυροκῆνος Κυθήρα,
Κἀξ 'Αμφιμάλλου προσκαλεῖτο ναῦς κοίλας,
135 Ὡς ἂν συνημένοι τε πέρσωσ' ἐντόνως
Κύδων' ἀπηνῶς ἀμφιπλήττοντα στόλον·
Νηῶν δ' ἀνετρέποντο πάντα νωθρείης.
Ἦν ἵκανον γάρ, ὡς ἐφετμὴ εὐκαίρως,
Οἱ δυσμενεῖς μὲν ἢ φυγάδες ᾤχοντο,
140 Ἢ πυρὸς ἔργον εἶαν ἂν αὐτῷ στόλῳ,
Αὐτὴ Κύδων τε πείρας ἂν ἀπηλλάγη.
Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐξέβαιν' ἐστραμμένως,
Ἀνθύπατός μοι, φαιδρὸς ἐκ Κορνηλίων,
Θαλασσίηθεν ἐμβιβάσαι φάθη,
145 Κἂν χρημάτων ἀριθμὸν ἱκανοῦ μέτρου·
Εὖ οἶδε γάρ κεν ὅσσον ἡ τῶν δε χρῆσις,
Γάννυσιν ἀλκάζοντας, οὐκ ὀκνεῖν ὅλως
Ὅπου δεήσει, κἀτθανεῖν τε ἀσμένως·
Καὶ Βηνέδικτος, εἷς νεῶν ἐπιστάτης,
150 Οἴκου Κανάλων, ἀντιλαμβάνει τοὔργου.
Ἦν γὰρ μεγάθυμός τις Οὐενετοῖς ἄλλοις,
Οἷς δαψιλεύει φύσις ἀνδρείῃ κάζειν·
Ὃς κἀπιβὰς δὴ ἐντρεχεῖ ἡμιόνῳ,
'Απ' 'Αμφιμάλλου νηκτὸς αἴρει πρὸς πόλιν.
155 Εὐτολμίῃ οὐχ ἧττον' ἱστορουμένης
Τῆς Κυρτίου ἄριστα, εὖ τ' ὑπὲρ πάτρης,
Ἔφιππος εἰσώρμησεν εἰς φυὲν χάσμα.
Τοιαῦτα χρησμωδοῦντος εἰσηγουμένου.
Τοιόσδε Βηνέδικτος ἐς ζῆλον πάτρης,
160 Κἂν οὐ τόδ' εὐτύχημα ἔσχε Κυρτίου,
Αὐτὸς κατέπτη χάσμα, καὶ σώζει ἄλλους,
Οὗτος δ' ὑπείκει πάτρῃ, ἄπρακτα θνήσκων.
Οὐ γὰρ πολιορκοῦντας ἦν λαθὼν σπεύσας,
'Αλλ' ἠφανίσθη ἐς βαθὺ στρατοῦ χάσμα.

165 Ἐπεὶ δ' ἄπο σκοποῦ τόδ' οὔτ' εὐδαιμόνως,
Συμφράζεταί τε, δεύτερον Κορνήλιος
Τριήρεας τρεῖς ἀλόθεν παρεισάξαι.
Κᾂν πρὸς γέης ἦν ἐκβὰν, ὡς ἀργαλέον.
Καὶ Μαυροκῆνος προσδέδεκτο λατρείην,
170 Ὁ καὶ ἔπαρχος τῆς ἐμῆς οἰκουρίης,
Ὁμοῦ Βαδουάρῳ τε, υἱεῖ τ' οἰκείῳ,
Αἰκατερίνῳ τοὔνομα, ἀτριηράτῳ.
Καὶ νυκτὸς αἴρουσ' Ἀμφιμαλλόθ' ἠρέμα,
Πόλιν δὲ τ' εἰσβαίνουσι, λήσαντες λόχους.
175 Οὐκ ἦν δ' ἄφιξις ψυχαγωγίη μόνον,
'Αλλ' ἤλκαζον φέριστα μέχρι καὶ τέλους.
Ἐπὶ τοῖς δ' ἐπεσκέπτοντο ποιεῖν ξυμβάσεις
Οἱ προστάται πόληος οἵ τε ἐν τέλει,
Μὴ θέντες ἐς νοῦν ὁππόσα πολιτείη,
180 Καὶ ἀνθύπατος ἔνθεν ἦν προμηθέων.
Καὶ ὡς πόλις πληροῦτο τῶν ἀναγκαίων,
Τρυφᾷν κάλλιστα εἰς ἐπέκτασιν λόχου,
Ὀῤῥωδίη δ' ἔνυττε συγχωρεῖν ῥήτρην.
Αὐτῷ 'Ασάνῳ πλεῖον οἷς ὀῤῥωδοῦντι.
185 Ὑπέγραφον δ' ἅπαντες, οἷς προσῆκ' ἔργον,
Καὶ ἀρχιθύτης συμπέπειθε πρὸς τόδε.
Μέντοι γε Μαυροκῆνος οὐκ ἔνευέ πως,
'Αλλ' ἐμμένειν ἔπειθεν ἤλυσιν στόλου,
Ὃς δηρὸν οὐκ ἔμελλε προσδιατρίβειν.
190 Αὐτοὺς δὲ προσβίαζεν, οὐκ οἶδ' ἂν δαίμων,
Στόλου οἳ αἰτιῶντο μακρὰν νωθρείην.
Γλίχοντο γάρ κεν ὠκέως πληροῦν μάχην,
Ἐπεί δέδοικαν θούριόν τιν' εἰσβολήν.
Καὶ προυδίδοτο αἶψα κἀλόγως πόλις
195 Ὠμῷ στρατηγῷ, ξυμβάσεσι τοιαῖς δε.
Ὡς μὴ πρὸ ὀκτὼ ἠμάτων αἰτεῖν ὅρμον,

Ἐᾶν δ' ἀπαίρειν μὴ θέλοντας ἐμμένειν,
Αὐτῶν φορεῦσιν, οὐσίαις τ' ἐξ ἐκκρίτων
Κἂν δῆμος ἀντέρειδε· λοιποὶ κτανθέντων
200 Ἐκ τ' εὐγενῶν τε, χ' ὁπλιτῶν μισθαρνέων,
Ὑπερβεβηκότων τε τῶν τρισχιλίων,
Μέμαον ἀλκάζειν γὰρ ἄχρι καὶ πότμου,
Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης φῦντες ἄνδρες ἀγαθοί·
Διήρκεσαν γὰρ τοὐπίπαν μῆνας δύω
205 Αἰὲν μοναλκεῖς, πωποτοῦν κεκμηκότες.
Κἂν οὔτις ἦε προστατούντων θαῤῥύνας,
Οἴκοι παρέργως ἀσχολουμένων κύβοις.
Ἀεικὲς ἔμπης οὐνομαστὶ μεμνῆσθαι,
Ὧν θυμὸς ἐξέλειπε πατρίδος φίλτρον.
210 Ἐπὰν δ' Ἀσᾶνος . . . .
Μάχη δ' ἐτερμάτιζεν, εἰς ἀστρατείην
Καὶ φαιδρὸς ἦει εἰς ταλαίπορον πόλιν,
Παρεῖδε συμβάσηας, οὔτε τηρέει,
Καὶ δίζεται πόληος εὐρὺν λιμένα,
215 Πρὸ τοῦ περαίνεσθαί τε ἠμάτων ὅρον.
Καὶ Μαυροκῆνος ἐκμολεῖ σὺν κοινῶσιν,
Ἔνθεν βιασθεὶς ἐκ λιχνείας Ἀσάνου.
Κρατοῦντες αἷς ᾤχοῦντο πρόκριτοί τ' ἄλλοι.
Μόνος Μανουῆλος δὲ, οἴκου Μορμόρων,
220 Ἀνὴρ πρόφρων μὲν, ἴδρις ἐν νόμοις μέγας,
Μέμεινεν αὐτοῦ τοῖσι συνδιαιτᾶσθαι,
Δοκοῦν μὲν ἀλλ' ἄδηλος, ἀγγελιῶ τις,
Τῶν ξυμφόρων ἔμοιγε πράγματι γνῶσθαι.
Ἄλλως γὰρ οὐ πείθει με, νουνεχῆ ἄνδρα
225 Μὴ αἰσθάνεσθαι, ὡς ὁμοῦ διαιτᾶσθαι
Σὺν ἀφράδμοσιν, οἷς ἐκλείπει λόγος,
Οὐκ ἔστιν ἔλπειν εὐτυχῶς δραμεῖν βίον.
Τέως κατ' ἦμαρ ἦν Ἀσᾶνος συκάζων,

Ἀνατρέπων συνθήκας ἠδὲ ξυμβάσεις·
230 Ἐνδάπιον γὰρ ἐκ τριήρεων μίαν,
Ἐν ᾗ ἐφίστα Σταφυλᾶς Ζαγγάρουλος,
Καὶ πρόκριτοι Κύδωνος ἴσχον οὐσίας,
Σὺν Μαυροκήνῳ ἐκ ποδὸς στιχωμένην,
Αὐτὸς μὲν ἀντήνωγε μὴ ὁμαρτέειν,
235 Καὶ βούλεται κωπῆας ἐκμολεῖν σκάφους,
Ὡς ἰδίους τε, βασιλεῖ θ' ὑπηκόους,
Καὶ οὐσίας τε εἰς νεήλυδας χωρεῖν.
Οὑτωσί πως Κύδωνα ἀσφαλῆ τάττων,
Οὐκ ἀτρεμεῖ τοιοῖσδε· ἀμβολῆς ἄνευ,
240 Ἐς Ἀμφιμάλλου φρούριον τρέπει νόον,
Εἰδὼς κάθεξιν τοῦδε, ὡς ἀναγκαία
Ἐς εὔχερῆ πρόσκτησιν αὐτῆς μητέρος,
Καὶ ὡς κρατῶν ὁ τοῦδε κύριος νήσου.
Ἀλλ' ἅπτεται τὸ πρῶτον ὑφάλου πέτρας
245 Ἐξευμενίσων προστάτην μειλιχίοις.
Πρέσβευε δὲ πρὸς ταῦτα εἰς Πρεμαρίνων,
Πρὶν ἂν φύγῃ Κύδωνος ἄμμιγα πλείστοις,
Εὐπατρίδαις ἄλλοισιν, Οὐενετῶν γόνοις.
Προσίεται δὲ Μαριπέτρος πρεσβείην,
250 Ὧ Μιχαῆλος τοὔνομ' ὡς ἂν μὴ κεύθω,
Οὐχ ἧττον ἔνθα προστάτης ἢ ἐρκίτης,
Ἀνὴρ ὑπέρτιμός τε τὰ πρὸς μαθήσεις.
Καὶ λῖτι δ' οἱ κάλυψεν ὀμμάτων φάος,
Αὖ δ' ἐκκαλύπτων πείθεται τὰ πρεσβείης.
255 Ἀλλ' ἄψ ἰέντα τόνδε βούλεται πρέσβυν,
Αἱρούμενος θανεῖν μὲν ἢ προδιδόναι·
Γέρας δὲ Μαριπέτρῳ ἦν πέπειρός τις
Πέπων, ἢ εἶς μὲν ἠὲ πλείω τοῦ εἴδους,
Τάχ' ἁβρότητα προστατοῦντος αἰνίττων·
260 Αὐτοῦ δ' ἀμοιβὴ ἐκ μολύβδου σφαιρίσκον,

Τὸ πρὸς μάχην πρόθυμον ἀνδρὸς δεικνῦντος.
Οἷς χαλέπαινεν, ἠπόρει τε Ἀσᾶνος,
Πῶς ἂν ὑπερφέροιτο δυσχεροῦς ἔργου.
Ἐπεὶ δ' ἐκοντὶ οὐκ ἐνὸν κρατεῖν μήδους,
265 Ἄλλως διδράσκει πρὸς βίαν ὁρμημένος.
Καὶ αἰρετίζων ἐκ τριήρεων κρείττους,
Ἐς Φύξιμον πειρᾶτο εἰσβαίνειν κόλπον.
Μαριπέτρος δ' ὑπήντα ἐν πυρεκβόλοις,
Κακῶς δ' ἐποίει τὰς τριήρεις οὐτάζων,
270 Ἃς καὶ παλινδρόμους τε δέξατ' αὖ Κύδων.
Ὁ δ' ἀσφαλίσας κρεῖττον, ᾗ ἐχρῆν, πόλιν
Ἀπέδρα ἐς Βύζαντος, οἷα χειμάσων.
Φήμη δὲ πὰρ μέδοντι νὶν μισθαρνῆσαι,
Καταστροφὴν βίοιο, κόρσην τμηθέντα,
275 Ὡς μὴ ἀριστεύσαντα πορθῆσαι πόλιν,
Ἔνοπλον ἐκ στρατοῦ τε κἀπλέτου στόλου,
Ἐν ξυμβάσεσσι δ' ἆραι, ὧν ἐμπαίζοντες
Οἱ πρόσθεν ἀντείχοντο δαρθάνοντές περ.
Τοιαῦτα τῆνες πεπράγησαν προσπαίως,
280 Οὔτ' εὐτολμώτερόν τι, κἄξιον μνήμης

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Ἤκμαζε δ' ἦαρ, καὶ ἑκάτερθεν στόλοι,
Ἐξηρτύοντο καρτερῶν ὁπλισμάτων,
Ὁ μὲν συνηγορῶν μοι ὡς ἀπαλλάξων,
Ὁ δ' αὖ ἀπειλῶν καββαλεῖν με παμπείδην.
5 Ἦν φέρτερος ποσῷ μὲν οὐμὸς ποιῷ τε·
Ἴσχε τριήρεις γάρ κεν ὀκτάκις δέκα,
Καὶ εἰκοσήρεις τάς δε ἡμισευούσας,
Καὶ τῶν μεγίστων ἕξ τε πεντηκοντόρων,
Αἳ ναυμάχοισι δεῖμα ἔσχατον μόναι,
10 Ἄστη ἐοῦσαι πλωτὰ ἐν φλοίσβοις πόντου,
Κεκασμέναι πέριξ τε πυρσοῖς ὀργάνοις,
Ἐξαίσιον θέαμα φιλοκάλοισι,
Καὶ νῆας, ὧν ἂν ἴδμεν εὐμήκεις, κοίλας,
Ἃς τεχνιτεύειν οἶδε Βελγικὴ γέα,
15 Αἳ βαιὸν ἐλλείπουσι πεντηκοντόρων,
Ἀριθμὸν οὖσαι αἴτε τετράκις δέκα.
Ὡς Ἰμβραΐμον δειδιᾶν τοίου σθένους·
Οὕτω κέκληται ὕστατος νῦν Ὀτμάνων·
Ἔμελλε δ' ὅς γε ἐξιάλλειν ὃν στόλον,
20 Μέντοι γε κρύβδην τε καὶ λαθεῖν ἀποδράντα·
Κᾀντέλλεται στολάρχῳ ἐκκρούειν πάλην
Κᾂν προσκαλοῖτο, ἀντίων ὑπαντώντων.
Ἀλλ' εἰρύεσθαι προσπελάζοντ' εἰς ὅρμον,
Ὡς ἐνδεέστερός με παμπληθοῦς στόλου,
25 Οὗ οἴδ' ἐφιζάνουσι πρέσβυν Καπέλλον.
Ἦν γὰρ τεθνηκὼς Μαυροκῆνος Φραγγίσκος.
Κᾀπιτρέπουσι τῷδε ὅσσα τοῦ κράτους·
Ὑπῆρχε δ' ὅς γ' ἐν πᾶσιν ἀξιάγαστος,
Βουλαῖσιν ἄλλαις καὶ διοικήσει κράτους.
30 Ἀλλ' ἀδρανὴς μάχης τε ἠδὲ νηΐων,

Ὅτῳ τ' ἀληθὲς εἰ λέγοιτο τοῦ λόγου,
« Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. »
Ἥκων γὰρ ἐν δέοντι Ἀμφιμαλλόνδε,
Οὗ τόνδ' ἔμιμνεν ἄλκιμος σύμπας στόλος,
35 Ἐμβὰς ἑὴν δὲ χρυσέην στρατηγίδα,
Κἂν ἣν προεξήρτυον ἐν σμικρῷ πρόσθεν,
Ὡς ἂν μὴ εἴη ἀμβολή τις πρακτέοις,
Αἴρει ἐπ' ἐξέναντι ὅρμον Μαράθρου,
Κἀκεῖσε ὡράϊζεν αὖ στρατηγίδα.
40 Τοιῶσδ' ἑαυτὸν ναυμάχων τάχ' ἐκκρούων,
Οὔπω μεμηλὼς κλειτὰ δήρεως ἔργα·
Μέμεινε γάρ κεν τῇδε ἄρτιον μῆνα,
Εὖτ' ἐμφάνεια οἱ στόλου τε ἠγγέλθη
Καὐτὸς στροφοῦτο, οὔτε βούλεται κλύειν.
45 Ὃς γὰρ τιταίνων, ὅσσον ἦν σθένος λαῖφος,
Οὔρου σφοδροῦ πνεύσαντος εἰσβαίνει πόλιν,
Καὶ τοῖσδ' ὁμαρτέουσιν, ὅσσα συμβάντα,
Καὶ ὅσσα δὴ ἔκλυτε αὐτῆς πενθούσης.
Φιλεῖ δὲ τοὺς γεννάδας, εὖτ' ἂν δήρεως
50 Ἀποσχέοιντο δηρὸν εἰρηνευμένους,
Ἀποκνέειν τὰ πολλὰ ἐξεστηκότας,
Καὶ μᾶλλον ἢν ἔνστασις εἴη ἐξαίφνης·
Τοῖον πέπονθε κύδιμος πολιτείη,
Αἴφνης ὑπ' Ἰμβραΐμου ἀδικηθεῖσα.
55 Κορνήλιος γὰρ ἀνθύπατος, βουλή τε
Ἐμοὶ προσοῦσα, τοῖσι δειματωθέντες,
Συγχώρεον τὰ πάντα μὴ βιασθέντες·
Μάλαξα εἴπερ, ἣ περίγραπταί μοι
Ποῖ τάξεως τέτυχεν, ὡς δύσβατός τε,
60 Χ' ὡς οὐδὸς ἔνθεν, καὶ στενωπὸς καὶ μία,
Φενάρολός τε αἱρέειν τεταγμένος,
Βουλῆς ἀνωγῇ αἴρεται ὡρυμάτων,

Καὐτὸς πίφαυσκεν ἀνθυπάτῳ μὴ αἴρειν·
Ὡς ἣν ἐᾶτο μὴ περᾷν τὸ τοῦ λόγου,
65 Κᾂν ὄρνιν ὡς ἑνόν τε ἔνθ' ὑπισχνεῖτο.
Ἄλλως τε οἱ προσόντες αὐτῷ κωμῆται,
Ὑπὲρ πολιτείης τε ὁπλιτεύοντες,
Ἀπαλλαγέντες ἔνθεν αὐτὸ τοῦτ' εἶεν
Κατὰ πολιτείης μὲν, Ὀτμάνων δ' ὕπερ,
70 Μάταιον ἀφέντες ὅσσ' ἀνὰ χεῖρας
Λαβὴν παρείκειν δυσμενέσσι προσκρούειν·
Ἦν δ' εὔστοχος μὲν σκέψις ἡ Φεναρόλου,
Βουλὴ δὲ πᾶσα κέκληται τοὐναντίον,
Οὐ δρᾷ λόγος τι οὗ περ ἀντία τύχη·
75 Φαιδρὸς δ' ἀνὴρ οἴκτιστα νοστέων πρός με,
Νοσεῖ ἀθυμῶν, καὶ πρόωρος κηραίνει·
Ὃν ὁπλῖται κήδευον εὐφήμῳ πομπῇ,
Ὡς σφῶν κύβερνον, κεδνὸν ἐν διοικήσει.
Κλᾴουσα οἷόν περ παιάνιζον αὐτή τε,
80 Οὐχ ὅσσον ἠξιοῦτο, κοινῇ εὐέρκτης,
Ἀλλ' ὁππόσον διῆρκε καιρῷ συντόμῳ.
Φίλιππος αὖ Πωλάνος, ὢν εὐπατρίδης
Ἀποικίδος Κύδωνος ἐκ πολιτείης,
Ἔρυμα κώμης ἔσχε κλητῆς Κιστέρνων,
85 Δεξαμενῶν Ἕλλησιν, οἷά τις φαίη·
Πλευρᾶς ὑπέρκειται δ' ἣ ἀρκταίας κόλπου,
Ἣν καὶ ἐνίσχον εὖ μάλ' ὠχυρωμένην.
Ἧ δυσμενεῖς ὁρμόντες ἀθρόοι πίπτον,
Ὡς μὴ περᾷν οἵους τε ἔνθεν ἢ ἔνθεν,
90 Κάλλειπε χ' οὗτος, ἐντολῆς προστατούσης.
Πρὸς τοῖσδ' ἐμὴ Μηνώα ἡ πρὸς Μελλέχην,
Ἡ Ἱπποκόρωνόν τε ἄλλως κλημένη,
Καλλείπεται καὶ ἥδε, πρησθεῖσα πρῶτον,
Πρὸ τοῦ περᾷν τε δυσμενεῖς γῆν Μαλλάξης.

95 Δούπου μόνου τούτων δε προσβιασθεῖσιν.
Ἐπεὶ δὲ λιμπάνοντο ἔμφρουροι χῶροι,
Κόλπου πολίχνη, ἐξ ἑκάτερθεν λόφων,
Τοῦ Καλάμου τε, Καλλογήρου θατέρου,
Ὡς νειάτοις εὔαδε κικλήσκειν τούς δε,
100 Ἐπισκοπούντων οὖδας εὐρὺ φρουρίου,
Λόχοι συνηρμόττοντο ἐκ πυρεκβόλων,
Ὡς μὴ περᾶν ὁλκάδες ἐς τούτων ἔδαρ·
Ἐνθύμιον μέντοιγε ἦν ἀνθυπάτῳ,
Ὡς φρούριον τηρεῖσθαι εὖ τεταγμένον,
105 Καὶ μηδενὸς δέεσθαι ἐξ ἀναγκαίων·
Τέως ἀκέστοράς τε ἦν μεταςταλείς,
Τῶν φυσιογνώμων τε πρὸς χειρουργοῖσιν,
Καὶ τῶν δε συγγραφεύς μοι εἷς συνιστόρων,
Ἐξιστορῶν συμβάντα οἷά τ' αὐτόπτης·
110 Σταλεὶς γὰρ εἰς ἄκεσμα ὁπλιτῶν ἔνθα,
Πολλὰς ἀγώνων πείρας ᾔσθετ' ἐξώλεις,
Οἵας λιμὸς, δῆρίς τε καὶ λοιμὸς φέρει,
Οἰκτρῶς ἐπ' ἀλλήλοισι τῶν δ' ὁμαρτούντων.
Ἀνθύπατος γοῦν συμπάσας αἴρει τάξεις,
115 Καὶ ὠχύρωτο ἐς Γεράνιον κώμην,
Καὶ Πετρέαν ἄλλην τε ἠσφαλισμένος.
Ἦν δύσβατος γὰρ χῶρος ἠδ' ὀρεινός τε,
Ὕπερθεν Ἀλμυροῖο ἐγκαθιδρυνθείς,
Δι' οὗ περᾶν οἷόν τε οὐκ ἦν μηδόλως,
120 Παύρων μὲν εἰς ἄντωσιν ἐξαρκουμένων.
Ἰλιγγυῶσι δυσμενεῖς τοιοῖσδ' ἔργοις,
Πῶς ἂν ὑπερφέροιντο δυσχερεσμάτων,
Καὶ ἤρεμοι μέμειναν οὐκ ἀπωτέρω.
Ἔμπης ἔναντι αὖθις ἐμφανισθέντων,
125 Ἀφεὶς ὀχύρωμ', ἦγεν ὄχλον Ῥιθύμνῃ·
Οἱ δ' αὖ ἐνεδρεύοντες ἔθλιβον πόλιν,

Ἑκασταχοῦ προσφύντες ὁρμῇ ἐντόνῳ·
Πόλις δὲ ἠντίαζεν ὡς ἀποχρόντως,
Ἐντὸς μενόντων τειχέων τῶν ἐνδήμων,
130 Ἅπερ τέτειχεν ἐν παρόντι σπουδαίως.
Καὶ νοστέοιεν δυσμενεῖς ἀθυμοῦντες,
Εἰμή τι συμβὰν ἀντελάμβανε θρασεῖς·
Ἦσαν γὰρ ἀσπίζοντες ἱκανοὶ Γάλλων,
Καὶ πῦρ ἀνῆπται ἢ ἑκὼν ἢ κἀλόγως
135 Ἐς κάδον ἐμπλησθέντα πυρφόρῳ κόνει,
Καὶ πάντες ἐκπέφευγον αἶθος πυρῶδες,
Οἴοντο γὰρ τέχνασμα τουτὶ βαρβάρων,
Τάχ' ἂν κατωρύχεσσιν ἐκπορθησόντων·
Ὡς οἵδ' ἐπεισπεσόντες ἀτρόμῳ θάρσει,
140 Πόλιν κατεστόρνυον, οἰκτρῶς κτανθέντων,
Καὶ πῦρ ἀνῆπτον ὀρφανευθεῖσι δώμοις.
Ἀνθύπατος δὲ φρουρίου κατ' εἰσόδου,
Ἵστα ξιφήρης, οἷα ἐλκτὸς εἰς οἶκτον,
Καὶ συγκαλεῖτο φυγάδας παρεισάχθαι,
145 Ὡς μὴ ὄλοιντο πάμπαν ὄχλοι στρατός τε,
Καὶ εἰρύοντο τῇδε ὡς ἐξῆν πλείους.
Τιτρώσκεται δ' ὃς στέρνον, ἄτρωτος θυμῷ,
Πυρεκβολίσκῳ, ἀπβιοῖ δ' αὐταῖν ὥραιν·
Βύσσον δ' ὁ πορφύραν τε ἀμφιεννύων,
150 Φεῦ, φεῦ, ἔκειτο πρὸς πόδας δούλων νέκυς·
Κἂν ζῶσι πομπεύσαντι ἄλλοις ἐν τέλει,
Οἴκτιστον οἶτος, ἠδὲ δύσπομπον κῆδος,
Ἔνδειγμα δῆλον ἀστάτου βροτῶν βίου.
Ἀρκεῖ δὲ θνήσκειν ἄνδρα ἕνεκεν πάτρης,
155 Ὧ καὶ ἔρως πρὸς τήν δε ἦν ὑπερζέων.
Τόδ' ἔσχε τέρμα ἡ Ῥιθυμνίων πόλις,
Ἡ ἀγχίνους μοι, καὶ εὔγλωττος πάνυ.
Μεθ' ἃ προόπτης Ἀλοῦσος Μινῶτος,

Βομούϊσός τε ὢν ὑπέρτιμος τῇδε·
160 Ἄστει καθυργνύοντο ἠσφαλισμένοι,
Κᾂν Κουϊρῖνος πρόσθεν, ὢν κυβερνήτης,
Πέφευγε δεῖμας, δήρεως ἐνοχλήσεις,
Ὡς μὴ πεπαιδευθείς τε πωποτοῦν τάς δε.
Καὶ δυσμενεῖς μὲν ἠπόρουν τί ἂν πρᾶξαι,
165 Μὴ εὐποροῦντες τειχορήκτων ὀργάνων,
Καὶ οἷα μήπως ἐξὸν ἄλλοθεν φέρειν·
Δι' Ἀλμυροῦ γὰρ ἐπεπείρανται ἄγειν
Πυρεκβόλων τρεῖς, κᾀμβυθισθεῖναι λόγος
Ἐκ δυσβάτου πορείας εἰς ἕλους βένθος.
170 Στόλος δ' ἔτ' ἀντέφραττεν ἄλλην ἐκ πόντου,
Ὡς δυσμενῆας οἷς δέ πως ἐνδοιάζειν.
Ἀλλ' οὖν Κάπελλος, οἷά τις σφῖν συμπράκτωρ,
Πρὸς Κυκλάδας σύμπαντι χωρεῖ τῷ στόλῳ,
Διδοὺς ἄδειαν τοῖσδε, ἐκ μέρους πόντου
175 Πυρεκβόλους φέρειν τε, κωλύμης ἄνευ.
Καὶ φορταγωγῷ ἐμβιβασάντων τρεῖς που,
Ἑταιρίσαντο τρὶς τριήρεσι δέκα.
Ὡς εἶγε που Κάπελλος ὀκτὼ που νῆας,
Λέλειπε κᾂν ἔκτοσθεν εἰς οἰκουρίην,
180 Οὐκ ἂν σκοποῦ τέτυχον ἔργων δυσκόλων·
Φρουρᾶς δ' ἑωΐηθεν, ᾗ πύλη τείνει,
Μέγαν πέπηγαν ἀντίον μαχεῶνα,
Καὶ ἐντόνως ἔπληττον ἄστεως ῥέθος.
Ἕρκους δὲ βαιᾶς ῥήξεως κατηργμένης,
185 Ἐνδείξεων ἄνευθεν ἔργων μειζόνων,
Εἵλοντο ῥήτρην ἀτὰρ ᾧδ' οἱ προστάται,
Καὶ προὐδίδοντο βαρβάροις λελυμένοι.
Εἰμὴ ἄρ' ἐκ νόσοιο, λοιμοῦ παμφάγου,
Τῶν ὁπλιτῶν τοὺς πλείω ἐξαρπασάσης.
190 Θυμὸς δέ γ' ἐκπέπληκτο ἐξῆς δυσμενῶν,

Ἐρυμνὸν ἄστυ τῶν ἀναγκαίων πάντως
Τροφῶν μάλιστα ἐκ προμηθείης πλῆρες,
Πῶς προὐδίδοντο μὴ ἔτι σπέρχοντός του,
Καὶ ὡς ἔθος σφῶν ἄμφερον πεπρωμένῳ.

ΤΜΗΜΑ Δ΄.

Ἦν δ' αὖ λέων μοι οἷον ἄφροντις μόθου,
Εὔελπις ὢν μὲν ἀρετῆς τῆς τῶν παίδων,
Καὶ μᾶλλον εἴπερ ἦν συνημμένη σθένει,
Γαιηΐῳ τε καὶ θαλασσίῳ ἅμα.
5 Ἐπὰν δ' ἐπεῖδε πάντ' ἀνατετραμμένα,
Ἀρθεὶς ἐπὶ κνήμεσιν, ἐγκότως ἔχων,
Δουπῶν πτέρυγε νηρύτω διαστέλλει,
Δραξάμενός τε ταῖν χεροῖν ἀνὰ ξίφος,
Καὶ θεὶς πόδα σκαιόν τε μέχρ' Ἰλλυρίων,
10 Κακῶς ἐποίει τούσδε καὶ δίωκέ τε.
Προὔταττε γὰρ πρὸς ταῦτα Φώσκολον μέγαν,
Ἄριστον ὧν ἂν ἔσχε γεννάδων παῖδα.
Κάπελλον εἶτα τῆς στολαρχίης αἴρει,
Μετῆρε δὲ Γρύμανον οἱ ἀμοιβαῖον,
15 Τὸν ἀρχὰς ὠπάσαντα πάντας ἐκτρέψαι,
Δεινοῦ γόοιο ἐς κεδνὴν θυμηδίην·
Καὶ δεξιὰν ἐκτείνας εὐθείᾳ πρός με,
Βουλῇ πίφαυσκε τῇ Γερουσίῃς τάδε.
« Κρήτην μὲν ἡμῶν οἴδατ' εὖ μάλ', ὦ παῖδες,
20 » Ἐχυρὰν οὖσαν καὶ φύσει καὶ ἐντέχνως,
» Φύσει μὲν ὡς δύσβατον, ἠδ' ὀρεινήν τε,
» Τέχνῃ δὲ δῆλον, οἷον ὠχύρωταί μοι
» Κύδων, Ῥιθύμνῃ, καὶ πολισμάτων ἄλλα,
» Καὶ οἷά μοι ἦν μητρὸς εἵνεκεν φροντίς,
25 » Τοσοῦτον ἀχθείσης μοι εἰς εὐορκίην,
» Ὡς οἵαν εἶναι ἀντέχειν ὁρμῇ πάσῃ·
» Θῶμεν τύπου ἕκατι σύμπασαν νῆσον,
» Τειχιόεσσαν εὐρὺ εἰς πέδου πάλιν,
» Ἢ τάφρον ἀμπίσχοιτο βύθιον πόντον,
30 » Πελάγιος τοῦ ἀμφὶ ταῦθ' ὑπουργοῦντος.

» Εὖ οἶδατ' οὖν μοι παῖδες, ὡς οὐχ οἷόν τε,
» Πόλιν πεσεῖν πως χερσὶν ἐκπορθουμένων,
» Πρὶν κυρίους γενέσθαι ἀμφὶ τοῦ τάφρου.
» Χρὴ δ' Ἰμβραΐμον, εἴγε κύριος νήσου
35 » Πάσης θέλοιε, πρῶτα μὲν πελάγεος,
» Ἔπειτα τῆσδε, ἣν δέ μοι ὃς εἰκαῖος.
» Ἐμοὶ δοκῶ, ὦ ἄνδρες, ὡς κἂν τὰς παῖδας
» Ἔοικε χειρώσασθαι, ἔμπης μητέρα,
» Χειροῦν ἀπείργειν οἷον αὐτὸν τοιῶσδε·
40 » Ἀλκῆς ἄνευθεν οὐκ ἐς ἐνυαλίου,
» Αὐτὸν γενέσθαι κύριον πρῶτον τάφρου,
» Ἔπειτα νήσου ἐγκαθίσταται πάσης·
» Καὶ ἔστι διττὰ κωλύοντ' ἐγνωσμένα·
» Ἢ γὰρ χρεὼν μὲν πωμάσαι Προποντίδα,
45 » Ὡς μηκέθ' οἷόν τε ἐκβαίνειν τῆς δε,
» Ἢ ναυλοχοῦντας ἀντέχειν τῷδ' ἐκβάντι.
» Ἐμοὶ ἔοικε, παῖδες, ἔκκριττον δοκοῦν,
» Δυοῖν τὸ πρωτον, οἷα τῶν ἀκινδύνων,
» Ὧν γὰρ κρατεῖν οἷόν τε συμπλοκῆς ἄνευ,
50 » Ἄσκεπτος ἡ ἔρευνα τοιαύτης πείρας,
» Ἥπερ συνημμένη μὲν ἀστάτῳ τύχῃ,
» Ἀμοιβαδόν τε ἀντιταλαντεύεται.
» Πᾶν εἴγ' ἐνεργοῦν ᾧ ἐνεργεῖ καὶ πάσχει »
Καὶ ταῦτ' ἔπειθε παῖδας ἐν Γερουσίῃ,
55 Νῆας προπέμπειν φραγμὸν ἐς Προποντίδος.
Καὶ αἱρέτιζον ἄνδρα ταῖσδ' ἐπιστάτην,
Γενναῖον, ὧν ἂν ἴδμεν, ἠδ' εὔνουν πάτρῃ
Θωμᾶς δὲ οὗτος Μαυροκήνων οἰκίας,
Ὃς ἀμβολῆς ἄνευθεν ἐλθὼν οὗ δόγμα,
60 Ἔμφραττε κύκλῳ, ὡς πλοκαῖσιν ἀρκύων,
Καὶ ἀντέφραττεν ἀσφαλῶς κἀνενδότως,
Ὡς μὴ περᾶν οἷόν τε αὐτὴν ὁλκάδα·

Μίμναζε δηρὸν, καὶ ἀπεῖργεν ἐντόνως
Ἔντοσθε πειραθέντα ὁρμῆσαι στόλον.
65 Χρόνος δ' ἐπεῖγεν ἀνδρὸς εὔκλειαν σκοτοῦν·
Κακῶς ἔπραττον γάρ κεν οἱ ἐπεμβάται,
Τερσαινοθέντες ὑδάτων ἀπουσίῃ·
Ἰλλυγγιᾷ δὲ Μαυροκῆνος τοιοῖσδε,
Καὶ διττὰ μερμέριζε πρακτέων ὕπερ·
70 Ἢ φραγμὸν ἐλλείποντα ἔνθ' ἀφιστᾶναι
Διζημένων ἄρηξιν ἀτλήτου δίψης,
Καὶ ὡς δοκεῖν τὸν ἄνδρα μὴ πειθαρχῆσαι,
Εἴτ' οὖν μένοντας κἀτθανεῖν διψαλέους·
Τούθ' εἵνεκ' ἐξήγγελλεν ἓξ διζήμενος
75 Τριήρεας νήεσσιν ἀτμενευούσας,
Ὡς μὴ ἀναγκάζοιτο αἴρειν τοὐντεῦθεν.
Βουλὴ δ' ἀναίνεται τάδ' ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως,
Ἐπικρατούσης μήτιος θεηπόλου.
Ἔπαρχος ἦν γὰρ ὅσδε πεντηκοντόρων
80 Λαρήνσιος τοὔναντι, οἴκου Μαρκέλλων,
Τακτὸς προόπτης, ὡς ἔθος καλεῖν στόλου·
Στέλλειν ἔπειθε κἀποσείεται βουλήν,
Ἐπεκράτει δ' ἄτρεπτα δόξα πλειόνων.
Καὶ Μαυροκῆνος, οὐκ ἔθ' οἷος ἐντεῦθεν
85 Ἴσχειν θόρυβον καὶ ὄχλον διψαλέων.
Καὶ δὴ ἀφίστ' ἐς Ἴμβρον αἶψ' ἀνακάμψων·
Αὐτὰρ δέοντα καιρὸν ἐκκλέπτην στόλος
Διευθύνων ἐξήει οὐδόν τὴν πρός με.
Γρύμανος ἔμπης Κυκλάδας διαστείχων,
90 Ἰχνηλάτει τε καὶ δίωκε συντόνως,
Αὐτοὶ δὲ γ' εἰσβαίνουσιν ἐς Μιτυλήνην,
Κρύβδην δ' ἐκεῖθεν ζητέουσιν Εὔβοιαν,
Καὶ Κολχίδος πρὸς ἕρκος ἀσφαλῶς ἴσχον.
Ἐκτὸς δὲ Μαυροκῆνος ἵσταται πορθμοῦ

95 Τοῦ πρὸς Γεραιστόν, ἀμφίπορθμος γὰρ νῆσος;
Καὶ ἔξοδον πώμαζε τοῦδ' ὑπηγμένως·
Οἱ δ' ἐξέναντι τοῦ πρὸς ἄκρον Κυναίου,
Ἀνέκθορον τείναντες ἱστία πρός με.
Ἐνῷ δ' ἀφίστα Μαυροκῆνος Εὐρίπου,
100 Ἐντυγχάνει ἐν νηυσὶ πρὸς Κέω νῆσον,
Καὶ ηὐτρέπιστο ναυμαχήσων οἷά περ.
Ἦσαν δὲ νῆες πειρατῶν Μαυρουσίων,
Ἐν αἷς ὀχεῖτο κοιρανεύων Ἀλγίρης,
Ξὺν φατρείᾳ τε κἀμφιμήτορι κάσει,
105 Ὃς Μεχμέτης κέκλητο ἐκ Κεληπίνων·
Οἱ δὲ ἔμφοβοι συμφῦντες ὁρμῆς ναυάρχου,
Λυγρῶς ὄρωρον νῆεσ' αὐταῖς ἐς Κέων,
Σκεδαννυθέντες οὗ ἂν ὅστις ἴσχει.
Καὶ Μαυροκῆνος ἐκποδὼν ἰχνηλάτει,
110 Ἑλὼν δὲ νῆας καταδιώκει φυγάδας,
Στόλῳ προπέμψας οὐ παύρους ἐλατῆρας.
Καὶ κοίρανος μὲν σώζεται ἐς Καρθαίαν,
Τειχισμένην μένουσαν ἔκπαλαι πόλιν·
Χειροῦται ἔμπης Μεχμέτην καὶ φατρίαν,
115 Ὄντα πλαδαρόν, καὶ θέειν μὴ οἷόν τε·
Μεθίστα δ' ἔνθεν Μαυροκῆνος νικάτωρ,
Καραδοκεῖ δ' ἔτ' ἀντιπάλων ἀτραπούς,
Ποῖ ἂν τρέποιντο, ὡς ἀνατρέψων πάντῃ.
Βοιωτίαν δ' ἄνεισι προσμένων στόλον
120 Αὖ ἐκμολοῦντ' Εὐβοίης, ἣν γὰρ νοστήσας·
Ηὔλιζε δὲ Κρισσαῖον ἐς κόλπον νῆας,
Ῥάπτην ὃν οἶδον νείατοι νῦν κικλήσκειν.
Αὐτὸς δ' ἔμεμνεν ἐν Κέῳ τε κἀλένῃ,
Ἣν Μακρόνησον ἦθος ὄχλων κλητεύειν.
125 Μέμειν' ἐν εὐδείᾳ δὲ χ' ἁλὸς γαλήνῃ,
Κῳπτάνεται ἕωθεν ἐκ τριήρεων,

Πλείστας θεούσας εὐθὺ ἧς στρατηγίδος·
Ἤλποντο δ' εὐχείρωτον, ὡς μόνην οὖσαν,
Λοιπῶν μενουσῶν κόλπον ἐς τὸν Κρισσαῖον,
130 Ἀρχῷ τ' ἀκοντὶ μὴ σθενουσῶν ἀμύνειν.
Καὶ οὐ διεσφάλλοιντ' ἂν αὐτοὶ ἐλπίδος,
Ἢν Μαυροκῆνος μὴ ἐδείκνυτ' ἂν πάλιν,
Ὁ ξύμφορος πάτρῃ τε καὶ πολιτείῃ.
Αἱ γοῦν τριήρεις ἀμφὶ νῆα πλακεῖσαι,
135 Ἐξηριθμοῦντο πεντάκις δέκ' οὐχ ἧττον,
Αἵπερ πιτνοῦσαι παῖον ἐν πυρεκβόλοις,
Κακῶς δ' ἐποίουν καὶ ὑπείκειν προὐκάλουν,
Πρὶν ἂν ὄλεθρον ἐκ ξίφους ὑποστῶσι.
Θωμᾶς ἀτάρ τοι προσπαλαίων γενναίως,
140 Ἀμείβεται ἄριστα μείζοσ' ἐν μέτροις,
Καὶ πλείστας ἀντέκρουσεν ἡμιπυρκαύστους·
Θρασεῖς ἐπεισπηδῶσι δὶς καὶ τετράκις,
Δειλοὶ κατεβλήθησαν ἡμισευθέντες·
Ὃς γὰρ ξιφήρης νηὸς ἑστὼς ἐν μέσῳ,
145 Μειλιχίοις ἔπεσσι θάῤῥυν' ὁπλίτας,
Ὡς κρεῖττον αὔτανδρόν τε ὠλέσθαι νῆα,
Ἢ πῶς γενέσθαι δυσμενέσσι ληΐην·
Τέως πεπληγὼς ἐς μέτωπον κηραίνει,
Ἀκήρατος δὲ θυμὸς ἵπτατ' ἐς πόλον·
150 Τὰ λοίσθι' ἔπνει, καὶ ἑταίροις θαρσύνει,
Ἵν' εὐθυμῶσι, μήτ' ἐᾶν ἐχθροῖς νῆα,
Θανεῖν δὲ μᾶλλον τῇδε συμπυρουμένοις.
Βινκέντιος γοῦν, πτόρθος οἴκου Κανάλων,
Ἐπιστάτιος, οἷα μὲν τῶν γνησίων,
155 Λαβὼν δίδαγμα Μαυροκηνίου θάρσους,
Πευστοῦ μαθητοῦ δεικνύει ἀριστείας·
Ἐπιστάτην γὰρ πρὸς πόδας νέκυν δέρκων,
Οὐ δειματοῦτο, ἀλλὰ πέπλῳ καλύπτων,

Ἄριστα νηὸς ἀντέλαβεν ἀμύνης,
160 Τέκμαρ τι δυσμενέσσι μὴ δοὺς κτανθέντος.
Τοῦθ' εἵνεκ' ἀμύνη τε ἥδ' αὐτὴ πάντῃ,
Τὸ στεῤῥὸν οὖν θάρσος τε τοῖνδ' ἀσπιζόντοιν·
Ἀλλ' ἥ τε ἐμφάνεια πεντηκοντόρου,
Ἐφ' ᾗ ὠχεῖτο Γρύμανος πτολαρχεύων,
165 Πρὸς νῆα ἣν κάμνουσαν, ἶφ' ἐρετμούσης,
Οὕτω δέδιττον ἃς τριήρεις αὐχούσας,
Ὡς ἀντὶ εὔχους, φεῦγον ἡμισευθεῖσαι.
Τοιῶσδ' ἔργα νηΐων κατωρθοῦντο,
Ὡς δειματοῦσθαι δυσμενῆας τοὐντεῦθεν,
170 Πάνυ τε εὐλαβεῖσθαι, ᾗ ξυμβῇ τάδε.
Ὡς ἐκ μέρους γαίης τε ἥδ' αὐτὴ σκέψις.
Γίλδασος εἴπερ, ὢν στρατάρχης τῶν τῇδε,
Βουλεύεταί τι καινὸν, ἐγκοπῆς χάριν,
Ὡς μὴ ἀπεχθεῖς ἠνίοις χαλωμένοις,
175 Τὴν πρός με ἀνύσωσιν εἰς ἔνεδράν μοι.
Συσκέπτεται δὲ Δελφὶν ἀνθύπατός μοι,
Κᾆν Ἀμάρᾳ ἥγημα οὐ κατὰ γνώμην,
Ὡσεὶ ἀφανδάνοντι ἔργοις Γιλδάσσου.
Ἀλλ' ὃς τριήρεις ἐκλέγων τρεῖς κρειττόνων,
180 Τείνας διέπλει εὐθὺ Παντοματρίου,
Μεθ' ἁρπαγὴν ὃν συσχεθὲν Ῥιθυμνίων.
Ἥκων δ' ἕωθεν, οὐκ ἀναστατεῖ πάμπαν,
Ἀρχῆθεν ὃν πόλισμα ἐκ τειχισμάτων.
Πύλην δ' ἀνῆρε, κἀλεηλάτει ἅπαν,
185 Ἐς ἀΐδην προπέμψας ἑρκιτῶν πλείστους·
Νοστεῖ δὲ λεῖα καὶ δορυκτήτους ἄγων.
Καὶ ἠγάμην κάλλιστα ἀνδρὸς ῥαστώνην.
Ἀλλ' οὐ σχέθ' αὐτὸν ταῦτα μὴ χωρεῖν πρόσω,
Καὶ μὴ ἀέξειν γῆς μέτρον περαιτέρω.
190 Ἐς Τήμενον γὰρ συγκαθίσταντο πλεῖστοι,

Ὡς ἂν πέλας γένοιντο ἠρέμ' ἀμφί μοι.
Πόλισμα τοῦτὶ, ἀρχῇ ὡς κεκλημένον,
Ἐκ Τημένου του ῥηθὲν ἀρχαίου τάχα,
Ὃν φθίμενον κτέρεισαν Ἀργεῖοι σφίσι,
195 Δι' εὐσέβειαν, ἀρετῆς ἀνδρὸς χάριν,
Χ' ὡμώνυμον κέκληκαν ἡμῶν τ' ἀρχαῖοι,
Μνείας ἕκητι τῆς πρὸς ἥρωα αἰδοῦς.
Διΐσταταί μοι δ' ὡς ἑκατὸν σταδίοις,
Οὗ δυσμενεῖς ἵδρυντο παυσωλὴν πρώτην.
200 Γίλδασσος οὖν τοὐντεῦθεν αἴρων σὺν στρατῷ,
Ἐφίστα νυκτὸς, καὶ ἐδήου Τήμενον,
Ἀμφ' ἡμίσεις δὲ τῶνδε αἰχμαλωτήσας,
Λοιποὺς κύνεσσιν λεῖπεν ἥδιμον βρῶμα,
Φέρει δὲ κόρσας, ἧς ἀριστείης δεῖγμα,
205 Ὡσεὶ ἑκατὸν, ἀνδρικῶς μαρναμένου,
Ὄχλος δ' ὑπαντῶν σακχαρέοις σφαιρίσκοις,
Στορέννυον τῷδ' ἀγορὰν διαβάντι.
Κρότος τε χειρῶν συμπαρέκτεινε φθόγγοις.
Καὶ ταῦτ' ἔτικτεν Ἀμάρᾳ βασκανίην·
210 Ἦν δ' ἐκ Νεαπόληος Ἰταλῶν οὗτος,
Γένους φαεινοῦ καὶ ἀριζήλου πάνυ,
Τῆς φατρίας τε εἷς Μελιτῶν πρωτίστων,
Σύγκλητος ὃν τίεσκεν εἰς στραταρχίην,
Ἀλλ' ὅς γε φύτλης, ἀξίης τε ἀμνήμων,
215 Ὅσων ὀφλημάτων τε πρὸς πολιτείην,
Μισθουμένην πλείστου τε εἰς κράτους ἄλκαρ,
Ζητεῖ ὅπως Γίλδασος ἐκ ποδῶν γένῃ,
Κἀγὼ ὑπαχθείοιμι ὠμοῖς Ὀτμάνοις·
Ἔστυγε γὰρ Γίλδασον εὖ πομπεύοντα
220 Ἔστυγεν ἐνδήμους τε οἱ φιλοστόργους.
Τάδ' ἔργα διττὰ δυσμενεῖς ἐκβακχεύει,
Ἀρχάς τε ταῦτ' ᾤοντο μειζόνων ἔργων,

Καὶ μακρὰν ἐς Χάρακα κώμην νοστοῦσιν,
Ὑπὲρ πέδον τεθεῖσαν εὐθὺ Γορτύνης·
225 Κέκλητο δ' ὅς γε ὡς νέοις εὐηρέστει,
Ἀπὸ σκόπης ἴσως ἂν ᾗ ἐπέκτιστο,
Τοῖς νῦν χάρακα λᾶν μεγίστην κλημένην.
Βουλὴν δ' ἐγείρει Δελφὶν ἀνθύπατός μοι,
Ὅπως διωθήσωσιν αὐτοὺς κᾀντεῦθεν,
230 Καὶ συμφράσαντο ἱππικῶν καὶ πυλέων,
Τὸ πᾶν συνεῖναι δυσμενεῖς ὑπερπαῖον.
Ἱππεῖς δὲ προὖχον τῶν ἑκατὸν ὀκτάκις,
Καὶ τάξις ἄπλετός τε πεζῶν εὐζώνων,
Βαίνουσ' ἀριθμὸν μυριάδος διπτύχου,
235 Ἐν οἷσι κᾂν τε προὖχε κωμητῶν πλῆθος,
Πτόρθοι δὲ Εὐρώπης τε, κἀμῶν Κουρήτων,
Εὖ ὡραΐζον λειμάδα στρατευμάτων·
Κᾀπιτρέπουσιν οἰάκησιν Γιλδάσῳ,
Ὡς εὐδοκιμήσαντι ἀρχῆθεν μόθου.
240 Προσίεται δὲ τοὖργον αὐτός τ' Ἀμάρας,
Καὶ δεινὰ μερμέριζεν ἐνδομυχέων.
Ἐπὰν γὰρ ἐῤῥύησαν ἦματ' ὀκτώ που,
Πείθει ὑπούλως ἀνθύπατον Δελφῖνα,
Ἐᾂν μετελθεῖν ἄστυ ἐς Πεδιάδος·
245 Ἦν γάρ κεν ἄγχι Καρφύρης ἀναρσίων·
Ὅ τ' ὠχύρου Γίλδασος, ὡς μάλα σπεύδων
Εἰς ὦσιν εἰσβολῆς τε τῆς περαιτέρω·
Ἣν δυσμενεῖς ἂν ἐκνικήσειεν πάλην,
Ἧς αὐτὸς ἠκριβοῦτο ῥᾷστα κρατῆσαι·
250 Ἀνθύπατος δὲ εἶα κᾀκδιδοῖ παῖδα,
Διώνυμον προσφῦντα νείατον πάντων,
Θωπευτικοῖς ἔπεσσι πεισθεὶς Ἀμάρᾳ.
Εὐπατριδῶν δ' εἵποντο οἱ πρόφαντοί μοι.
Καὶ ἱκάνων δή, πρῶτος ὢν στραταρχίης,

255 Ἀπῆγέ μιν Γίλδασον ἀσφαλισμάτων,
Ὤκιστα δ' αὖ ἤνωγεν ἄρξασθαι μάχης,
Καὶ μὴ τίθεσθαι ἀμβολὴν οἷς πρακτέοις.
Γίλδασος ἄλλως, κἂν ἔπειθεν ἀντίον,
Ὡς πρῶτον ἀμπαύοντας ἐκμεμηκότα,
260 Σφῶν γεῖα ἐνδύεσθαι ἀσμένως μάχην,
Αὐτὸς δ' ἔφιππος πάντας ἕπεσθαι θέλει,
Πάντας θ' ἑτοίμους, κἂν ἄπαστοι ἀλκάζειν.
Ἔταττεν οὖν Γίλδασον ἐν πεζῇ τάξει,
Ἡγεῖτο δ' ὅς γε ἱππικῆς εὐταξίης,
265 Καὶ πρὸς ῥόον Ληθαίου ἄρχεται μάχης.
Συμβάντα δ' ὅσσα ἔργα μηχανημάτων,
Λέγειν δέδεια μὴ πάλιν θρηνῳδήσω.
Ἀλλ' εἰ φιλοπράγμων σύ, ἐλθὲ κἀνάγνω,
Γίλδασος ὡς ἤρξατο μολεῖν γενναίως,
270 Καὶ ὡς ἐμοὶ Κουρῆτες ἄμφεπον πέριξ
Μυρμιδόνες καθάπερ ἀμφ' Ἀχιλλῆα,
Καὶ ὡς συνεπλάκησαν ἐς πεζῶν τάξιν,
Σκηπτός τις ὥσπερ, ἐμπεσόντες ταῖς ἴλαις,
Καὶ ὡς Ἀμάρας ἱππικὸν τὸ πᾶν ἄγων
275 Ἐς δυσμενῶν ἔσκηπτε δεξιὸν κέρας,
Ἐκ Καρφύρης σφῶν ἱππικοῦ ὁρμημένου,
Ἐς μηνοειδοῦς σχῆμα τῆς σεληναίας,
Χ' ὡς εἰς φυγὴν τρέποντο, ᾧδ' ἡττηθέντες,
Οἴκτειρμα χ' ὡς δίζοντο μὴ ὠμῶς θνήσκειν,
280 Χ' ὡς αὐτὸς οὐ δίωκεν ἄνυσιν νίκης,
Καὶ ὡς τραπεὶς ἔπλαττε κἀρ σκαιὸν κέρας,
Αὐτὸς δ' ἔτεινεν εὐθὺ τῆς πρός με τρίβου,
Γίλδασον ὡς εἴα τε μάρνασθαι μόνον,
Ἄνευ ἀγωγῆς ἱππικοῦ σθένους πάμπαν,
285 Καὶ λοιπὰ ὡς Κουρῆτες ἐξώλοντ' ἄρδην,
Ἀναδραμόντων τῶνδε ἀμπαλινόρων,

Ἀναθρασυνθέντων δὲ δυσμενῶν μάλα,
Ἀγνώμονος δι' αἰσχρὰν Ἀμάρα φύξιν,
Παῖς δ' ἀνθυπάτου οὐκ ἀναιρεῖται ἄλλοις,
290 Ἁλίσκεται δὲ ἐν πέδαις καθειργμένος.
Ἐν τουτὶ μ' οὐ λέληθεν ἄξιον γέλω·
Τὰ νῶτα δοὺς, ἱππικὴν ἄγων τάξιν,
Πέφευγεν ὡς αἴσχιστα, εἶτα ηὔχατο,
Ὡς ἱππικὸν κάλλιστα εἴρυται λώβης·
295 Ἣν γὰρ μέμεινα ἦν δέος μὲ ὠλέσθαι.
Ἑὸν δὲ δρασμὸν οὐκ ἐπίσταται φῦντα,
Λώβην ἅπασιν, ἱππικοῖς τε πεζοῖς τε,
Δι' ἱππικῆς γὰρ πεζοὶ ὤφθησαν φροῦδοι·
Ἐνεργμένη δ' ᾧδ' ἐκλιμώττουσ' ἐφθάρη.
300 Γίλδασος ἦν γὰρ ὠχύρου Πεδιάδα,
Λεοί τ' ἂν εἰρύοντο προσπεφευγότες,
Τροφαί τ' ἐρανίζοντο εἰς ἵππων ἕδαρ.
Ἀλλ' Ἀμάρα εὔαδεν ὄλλυσθαι πάντα,
Σὺν τοῖσδ', ὅπως Γίλδασος ἐκ ποδῶν γένη.

ΤΜΗΜΑ Ε'.

Ἐνῷ δὲ συγκυκᾶτο τοιάδ' ἐνθένδεν,
Ἤκουστο βόμβος πρὸς γένη Ἰλλυρίων,
Ὡς ἐκπλαγεῖσθαι ὅττοβον κεκλυκότας·
Ἀρθεῖσα δὲ κνήμεσσιν, οὐκέτ' ὄσσομαι
5 Ἐν Κλιτίῃ τι σχῆμα τῶν κερατοειδῶν
Κυρτῆς σελήνης, ἀλλὰ φαίδιμον σταυρόν·
Κἀγγέλλεται λέοντα τείναντα σκαιὰν
Ἀνθαρσύνειν εὔθυμα Φωσκόλου τόλμαν.
Καὶ μὴν μετ' ἐκπόρθησιν αὐτῆς Κλιτίης,
10 Χώραν τ' ἐδήου καὶ δίωκ' ἀναρσίους.
Ἥκων δ' ἔτ' ἐς Ῥίζανον, αἱρεῖ καὶ τόδε,
Κᾀδυσπράγει γένηθεν Ὀτμάνων γαῦρον,
Ὡς καὶ τὰ νηῶν τε μοχθηρᾷ τύχῃ·
Καὶ γὰρ κατ' ἴχνος κατδιώκων σφῶν στόλον,
15 Ἐκώλυε Γρύμανος, ἄπλετον φῦντα,
Κύδωνα μὴ ἐμβῆναι εἰσφέροντ' ἄλκαρ·
Ἐς Ναυπλίαν δὲ τόνδ' ἐγκαθειργνύει,
Ἐν ἑπτὰ μησὶν εὐλαβούμενον τοὐκτός.
Φήμη δὲ ὑπερποτᾶτο ἀμφὶ Κυκλάδας,
20 Πρὸς Χίον ὅσσας φορτικὰς ναῦς εἰσπλεῦσαι,
Πληθὺν φερούσας ἐς στόλον νεηλύδων.
Ἀλλ' οὐ λέληθε Γρυμάνου σπουδὴν θρῦλλος·
Ἀφεὶς δ' ὃς κάθειρξιν ἐξήκει ἔνθα,
Καὶ ἱκάνων ὤκιστα αἴρεται νῆας,
25 Ἐχθρῶν ἀκόντων καὶ κατ' ὄψιν φρουρίου,
Ὅπερ Κεσουμὴν οἶδε κάρβανος γῆρυς·
Ἄγων δὲ νῆας Ναυπλίῃ νοστεῖ πάλιν·
Ἀτὰρ τριήρεις ὡς ἑκατὸν ἐνθένδεν,
Πέφευγον ἐς Κύδωνα συμπεφυρμένοι,
30 Ἄλκαρ τι οὐ φέροντες ἐκ νεηλύδων,

Σκεδαννυθέντων νήσῳ, ἧς Πέλοψ ἦρχε.
Ἀλλ' εἰ στόλον μὲν μηκέτ' ἦν καθειργνύων,
Ἀτὰρ σκοπὸν κέρδαινε, μὴ ἐᾷν ἄλκαρ,
Καὶ νοστέειν ἄπρακτον ἐς Βυζαντίδα.
35 Οὕτω τὰ ἁλὸς ἐξέβαινεν αἰσίως,
Ὥσπερ τὰ γαίης τοὔμπαλιν κακοῤῥάφως.
Ἐπὰν Ἀμάρας γάρ κεν ἐσφάλη σκοποῦ,
Ἔπειθεν ἀνθύπατον, ὡς ἀπαλλάξῃ
Γίλδασον ὡς περιττὸν ἐς στρατarχίην·
40 Ἐνδέξιος γὰρ ἦε ἐς παραινέσεις,
Ὡς ἀΐοντας ξυνδοκεῖν γοητεύειν.
Γίλδασος οὖν μετῆλθεν, ὡς δοκοῦν προὔχει,
Ἀλλὰ στρατηγὸς αὖ πάλιν δέκτο στόλος.
Γρίμανος εἴπερ ἀμφ' ἑαυτῷ λαμβάνει,
45 Καὶ ἄνδρα μὲν τίεσκεν ὡς κατ' ἀξίαν·
Θωμᾷ δ' ἀειμνήστοιο γνήσιος κάσις,
Βέρνανδος, ἄλλ' ἄντανδρος εἰς ναυαρχίην,
Ἐλιπάρει στόλαρχον, ἱκτὴρ ἐμπράκτως,
Ἐᾷν ἄγειν τὸν ἄνδρα ἐς Προποντίδα,
50 Εἰς δευτέραν τήρησιν, ἀσφαλεστέραν,
Χαρίζεται δ' ᾧ εἴ τι τ' ἄλλ' ἀναγκαῖον·
Καὶ νηΐταις πρόνοια ἔστειχ' ἀκριβῶς.
Τοῖς ὧδε μέντοι ἦν ἀπόγνοια τροφός.
Ἀνατραπείσης γάρ κε Χάρακος πάλης,
55 Τοῖς δ' οὔτις ἐλπὶς εὐθύνουσά μ' εἰσέτι·
Ἐμὴν δ' ἐς ἐξόρθωσιν ἠπίστουν ὅλως,
Καὶ νωθριῶσι μὴ προασπίσασθαί μου·
Κανάρσιοι τοὐντεῦθεν εὐτονηκότες,
Κατέστρεφον τὰς ἀμφὶ κώμας δηοῦντες,
60 Λεοὺς τ' ἀνῄρουν κἂν ὑπήντων οὐδαῖοι.
Μὴν δ' οὐ παρέῤῥει, καὶ ὁμαρτοῦσ' ἀθρόοι
Ἐμοῦ κατ' ὄψιν φρικτά μοι ἀπειλοῦντες,

Κύκλῳ παρεδριῶσι, κοὐδεὶς ἀνταίρει,
Ἀφικνέουσιν ἄγχι, καὶ οὐδεὶς εἴργει·
65 Ἀλλ' εἶργον αὐτοὶ κωλύοντες εἰσόδους,
Ὡς μὴ δύνασθαι μήτε αὐτὰ πτηνά τε,
Κἂν πρὸς θαλάσσης μὴ ἀπείργειν οἷόν τε·
Ἐκ χεῤῥονήσου γάρ κε τῆς ἕωθέν μοι,
Ἣν Ἑστίαν προσεῖπον οἱ νεωτέρων,
70 Ἐμοῦ τε Πανόρμοιο συχναὶ ὁλκάδες
Αἱ προσορμίζουσαί μοι εἴ τι χρειῶδες.
Κἂν οἵδε φήθησαν ἐγκρατεῖς ἅμα
Παντὸς γενέσθαι, καὶ ἀπείργειν φορβήν μοι.
Καὶ ἐκταθεισῶν ἔνθεν ἠδ' ἔνθεν σκηνῶν,
75 Ἄστροις Ὀλύμπου ἰσαριθμεῖσθαι οἵων,
Τάξιν τινὰ προὔπεμπον ἄλλα δηῶσαι.
Πρώτιστα δ' ἱκάνουσιν εἰς αἰπὺν χῶρον
Λάσιθι ἐκ πολλοῦ μὲν ὡς κεκλημένον,
Ὡς εἴγε λᾶς ἔφασκεν ἴθι ἐς θέαν.
80 Ἀμβάντι γάρ κεν ὑψίβατα οὐρέων,
Πρὸ τῆς ὑπωρείης τε οὔρεσι Δίκτης,
Ἣ πρὸς βορὴν ὕπερθεν ἐγκαθίδρυται,
Ἔξεστιν ἰδεῖν ἀξιοπρεπὲς πέδον,
Ἐὸν ταμεῖον κἀποθήκη σιτηρά,
85 Φύσει δ' ὀχυροῦται, ὑπερκαλλὲς πέλον·
Μόνας γὰρ ἴσχει τρεῖς ὁδοὺς στενωπούς τε,
Τὰς εἰσόδους φερούσας αἰπὺ ἐς πέδον·
Χῶρον δ' ἐπιτρέπουσι Δελφὶν βουλή τε
Δραστηρίῳ μὲν ἀνδρὶ, οἴκου Λευκάρων,
90 Ὧ Νικόλαος οὔνομ' ἐν κασιγνήτοις.
Τόνδ' ἐκραταίουν φρατρία Ἰλλυρίων,
Οἵους τε οὓς ἄριστα εἰρύειν χῶρον,
Ἑκασταχοῦ παύροισιν εἰς ἐχθρῶν [illegible],
Ἢ κἂν ἔλασιν δηθύνειν περαιτέρω.

95 Αὐτὸς δ' ἀπαίρει εὐλαβούμενος τῇδε,
Αώβην προσοῦσαν ἢ δαεὶς τὰ 'Αμάρα,
'Ανάκτορόν τε πυρπολήσας οἰκίαν,
Ταμεῖον αὐτὸ κἄφθονόν τε σιτῶνα,
Ἐς φρουρὰν ἐκπέφευγε μικροῦ Πανόρμου,
100 Οὐκ ἄξιον προσθείς τι ἢ ἀριστείῃ.
Αὐτοὶ δὲ γ' ἀμβαίνουσιν αἰπυὸν χῶρον,
Δίχ' ἀντιτάξιός τε κἀμαχητί τε·
Κάτβαινον αὖ τε οὐδὸν ἀντολῆς μοίρας,
Νάπας Καρῶν ἕλξαντες ἐς πειθὼ σφίσι.
105 Ζητοῦσι δ' αἶψα Ἡρακλήϊον τοὐμόν,
Ὅτ' οὐ βαρεῖ ἀγῶνι αὐτοῖς προσχωρεῖ,
Ὡς μὴ ὀχυρὸν σφόδρα κἀσπιστῶν ἄνευ.
Κἀντεῦθεν ἐμβαίνοντες Ἱεραπύτνης
Ἐλαιόκοσμον καὶ χλοηφόρον πέδον,
110 Ἐπυρπόλουν κἀλεκλάτουν ὠμῶς τε,
Νείκους ἄνευθε κἀμαχεὶ διαδράντες,
Σφαγῶν δ' ἀρειαῖς φρουρὰν ἐξεδειμάτουν,
Κἂν πρῶτα παρήτιζον ἐν μειλιχίοις.
'Αλλ' εὗρον ἀντίστασιν, οἵαν οὐκ ἄλλῃ,
115 Τῶν τῇδ' ἄριστα ὁπλιτῶν ἀσπιζόντων.
Τέως δὲ πλήθους ἐκπλαγέντες ἀθρόου,
Παρῄνεον Φραγκίσκον, οἴκου Μουδάκων,
Ἐπεὶ ἄριστος τακτὸς ἔνθα προστάτης,
Προσχωρέειν τάχιστα συμπεπαικόσιν,
120 Ἢ δέσμιον σταλεῖναι εὐμειλιχθεῖσιν,
Αὐτὸς δ' ἔπεσσιν ἠντίαζεν εὐφήμοις,
Μηδὲν πτοεῖσθαι, ἐμμένειν δ' ἄλκαρ θᾶττον.
Οἱ δ' αὖ ἠνόχλουν ἐξ ἀρειῶν σπερχμένοι,
Καὐτῷ πίφαυσκον ὡς χρεὼν πειθαρχέειν,
125 Καιρὸς γὰρ οὐδεὶς πλαστικῶν θωπευμάτων·
Αὐτὸς δὲ λάθρα νυκτὸς ἐκδιδράσκει,

Κἀπαυδάοντα αἰτιᾶται Ἀμάραν,
Ὧ μὴ μέμηλε τῆσδ' ἄλκαρ ἀμύνης;
Κἂν πλειστάκις γράμμασιν ᾔτει ἐμπράκτως·
130 Κἀγώ τε ᾧ σύμφημι Ἀμάρα τοὖργον,
Τὰ πάντ' ἄελπτα κἀφανῆ κεκρικότος·
Ἔπειθε γὰρ ὕπατον ἄλκαρ μὴ πέμπειν,
Καὶ μηνύειν μάλιστα δεῖν πυρεκβόλον
Θραύειν μέγιστον, καὶ ἀμύνειν σμικροῖσι·
135 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὐκ ἐνῆν διορθοῦσθαι,
Αὐτὸς διέδρα, πληθὺς ἐχθρῶν δ' εἰσβαίνει,
Κἀντεῦθεν εἰσβάλλουσι χεῤῥόνησόν δε,
Ἣν Ἑστίαν ἔφημεν ὄχλον κικλήσκειν.
Δηοῦντες, ὡς εἴθιστο, χώραν καὶ κώμας,
140 Μέχρι προαστείου ἤλαυνον σύδην·
Βαταΐας δέ, ὢν προόπτης τῶν τῇδε,
Ἐκώλυε κράτιστα καὶ κακῶς ἔδρα,
Καὶ πλεῖστα πειράσαντας ὠθεῖται λάβρως·
Τετληότες δὲ δηρὸν οἴχοντ' ἐνθένδεν.
145 Καὶ φασὶ λῖτα τὸν Βαταΐαν δέχθαι,
Ὅνπερ στρατάρχης ᾧ πέπομψε Θυμήρης,
Οἷα προασπίσαντι ἄστυ γενναίως.
Καὶ τόνδ' ἀπαντήσαντα ἀκριβῶς ἴσχειν,
Καὶ τηρέειν ἄψαυστον ἠγγύα τῷδε,
150 Ἐς δευτέραν ἔλασιν, ἣν ἐλθεῖν θέλῃ,
Αὐτῷ ἀποσμᾶν τραυματισθέντι κάρκαρ.
Καὶ ταῦτ' ἐπεπράγησαν αἶψα χειμῶνος.

ΤΜΗΜΑ Ϛʹ.

Μήδησε δ' ἦαρ καὶ μολεῖ μοι Γρύμανος,
Ἐκ Κυκλάδων αἷς τῆνες ἦν ἐκχειμάσας·
Καὶ σκέπτεται εἰσαῦθις ἔργ' ἀριστείης,
Ὡς ἂν ἐνοχλήσει δυσμενῶν θράσος.
5 Καὶ πλεύσας ἐς Πάνορμον, ἔνθα ὁρμᾶτο,
Ἵν' Ἡράκλειον ἄστυ ᾗ ἐκπορθήσων,
Τριήρεων δ' ἐκπομπὴ ἓξ θοωτέρων,
Ἡγουμέναιν δυοῖν τε πεντηκοντόροιν,
Γίλδασσον αἷς ἐφίστα ἐξαρκεῖ σθένει·
10 Ὃς Γρυμάνου ἔνταλμα ἤνυε σπεύσας.
Ἀϊστόει γὰρ ἄστυ ἐκ βάθρων ἄρδην,
Καὶ νοστέει λάφυρα θηράγρας φέρων.
Δελφὶν δὲ προσκέκλητο νόστιμος πάτρῃ,
Ὡς βαιὸν ἀμπαύσειε νοῦν κεκμηκότα.
15 Καὶ Ἀλόϋσσος ἀντιπέμπεται τοῦδε,
Ἐκ Μωκενίκων οἰκίας ἀριζήλου·
Ἦν γὰρ στολάρχῳ δευτερεύων ἐν τάξει,
Ἣν ἀξίην προόπτου ἅδε κικλήσκειν,
Ὅθεν γενικὸν προστίθεισ' ἐπικλήσει.
20 Πῶς δ' οἴσομαι νῦν αὖθις ἀμπεμπασθεῖσα
Ξυμβὰν δυσόρμῳ, ναυτιλοφθόρῳ νήσῳ
Ἀρχαιότης ἣν ὠνόμαζε τὰ Ψύρα,
Ἐφθαρμένως δὲ Ψαρὰ νῦν κεκλημένα;
Ἄνεισι γὰρ στόλαρχος αὖ ἐς Κυκλάδας,
25 Ὡς ἀσφαλὲς σχῇ χρῆμα νηΐτων ἔργων·
Βὰς γοῦν διάπλουν τὸν Χίου ἀμφιῤῥύτου,
Ἐννυκτερεῦσαι εἵλετ' ἐς Ψύρων ὅρμον·
Ὅποι κλύδων λαίλαψ τε ἔγρεται μέγας,
Καὶ πάννυχα κράδαινε ῥαγδαίως στόλον,
30 Μακρὰς τριήρεις συγκεκρουκὼς συνθραύστους,

Οἷα κροαίνων ἀλλεπαλλήλας μίγδην·
Νηῶν δ' ἐπεισπεσοῦσα τῶν κοίλων μία,
Ἐπ' ἰσόχρυσον τὴν στρατηγίδ' ὡς λαύρως,
Μυχοῖς ὑπεστόρνυεν αὔτανδρον πάντῃ,
35 Καὶ Πολύφημον δειματώδη ναυμάχοις,
Κτέρειζε μηνιάσας ἔμφλοισβος πόντος.
Ὁ συνδιαιτήσας τε ἀρχοῖς πρωτίστοις,
Βορὰ γέγαεν ἰχθύεσσι κητῴοις,
Ἔνδειγμα καὶ τόδ' ἀμφιπταμένης τύχης.
40 Ἀλλ' ἢ Ποσειδάωνος ἦν σκευωρίη,
Τῷ ἀνδρὶ βασκαίνοντος ἀνδραγαθίην,
Ἢ καὶ τύχης ἄθυρμα τάξεσι βροτῶν,
Ἀνατρεπούσης ἅττα πεπράχει πρῶτον,
Ἀρχῆς πανάρχου καὶ τόδ' ἐξ ἀποκρύφων.
45 Τριήρεων γοῦν ἤριπον πρὸς ἓξ δέκα,
Παύρων μὲν ἔνθεν κωπέων λωβηθέντων,
Κοίλων δὲ νηῶν τέσσαρες καὶ οὐ πλείω,
Μόνον ἀσινῶν πάγχυ πεντηκοντόρων.
Καὶ Μαυροκῆνος, ὢν προόπτης νῦν στόλου,
50 Πρῴην ἔπαρχος τῆς ἐμῆς οἰκουρίης,
Ἐς τουτὶ ἀρθεὶς ἐξ ἀμοιβῆς ὧν ἔτλη,
Μόθου ἀπ' ἀρχῆς, καὶ Κύδωνός τ' ἀμύνης,
Ἀολλέει σποράδας ἀνὰ τὴν νῆσον,
Πίμπρησι δ' ἄρδην τὰς τριήρεις ἀπλώτους,
55 Ἄγει δὲ λοιπὰς πρός με αὐτοῖς κωπεῦσι,
Καὶ τεῦκτο ἰσάριθμος αὖ πάλιν στόλος·
Ὡς αὐτοὶ αὐτόπται τε τῶν τελεσθέντων.
Ὡρακιᾶν οὐκοῦν γε, εὔτολμοι παῖδες,
Ὑμᾶς ἕκατι τῶνδε μέμφομαι οὕτως·
60 Οὐ τόσον ὡς στόλαρχος ὤλετ' ἡλίκος·
Ἐθὰς πολιτείῃ γὰρ ἐκφέρειν ἴσους,
Ὑπὲρ πάτρης δεικνύντας ἔργ' ἀριστείης·

Ἀλλ' ὅσσον ἱλάρωσε δυσμενῶν φῦλα,
Ἐμοῦ ἔναντι τοῦ ταράξαντος μόρος.
65 Ἐπὰν γὰρ ᾐσθάνοντο καινὰ συμβάντα,
Ἐδιονυσίαζον ἤματα τρία,
Ἐμοί τε προσπέλαζον ὡς ἀκινδύνως,
Ὑπειγμένως δ' ὤρυττον οἴμους βυθίους,
Ἐγκαρσίους τε πρὸς βολὰς πυρεκβόλων·
70 Ὁ δ' Ἀμάρας ἔπραττεν οὐδὲν ἀντίοις,
Ἐπεὶ κατῆρον αἰὲν ἐγκαλυφθέντες,
Καὶ πημένοντο οὔτι γ' ἐκ πυρεκβόλων.
Ὑπὸ προμαχῶνας δὲ πρόσπιπτον τέως,
Κάμιλλος οὓς τέτειχεν, οἴκου Γονζάγων,
75 Τῶν ὀρχάμων ὑπνὸς ἰθὺς Μαντύης·
Γερουσίη γὰρ ἴδριν ἐκπέμπει ἄνδρα,
Ὡς ἂν προμηθεύσοιτο ὅσσα προσδεῖ μοι,
Καὶ τέτταρας τέτειχεν, ὅσσαι μοι πύλαι,
Μεταξὺ τοῦ ἔναντι τῆς Ἰησοῦ μοι,
80 Καὶ Παντοκράτορός τε ἄλλης μοι πύλης·
Πέμπτον καθίστα Μαρτινέγκον πρὸς φρουρὰν,
Ὃν τῆς Κορώνης πρὸς θυμοῦ ἦν κικλήσκειν.
Καὶ τὸν πρὸς Ἰησοῦν δὲ ἄλλης τὸν Πάλμης,
Πρὸς τούσδε ἰθύνεσκε καινὸς στρατάρχης
85 Ὦ Κουσαΐνος κλῆσις ὕστατ' Ἀσάνου,
Γεραίρεται δ' ὃς εἷς παρέδρων κοιράνου.
Καὶ πρῶτον εἰσπέπτωκεν εἰς αὐτὸν Πάλμης,
Ὅνπερ Ῥεμπραντῖνος ἐκ Λοθαρίγγων,
Ἐφρούρεε κράτιστα καὶ συνηγόρει·
90 Μετὰ τρίτην δὲ εἰσβολὴν Λοθαρίγγος,
Διδοῖ ἀφεὶς τὰ πάντα εἰσπηδηκόσιν,
Καὶ μὴν διδράσκει πρός με, ὡς σαωθέῃ.
Ἐπὶ χρόνον δὲ βαιὸν εἰσβάλλει ἄλλον,
Κώμης Δενῶρες ὃν γε ταχθεὶς ἐφρούρει,

95 Ἀνὴρ μὲν ὢν εὔγλωττος ἐν δραστηρίοις,
Ἔμπης τανῦν ἄναυδος οἴχεται ἔνθεν,
Μὴ κουλεοῦ ἑλκύσας, ὡς ἔδει, ξῖφος.
Καὶ Μωκενῖκος ἀνθύπατος ἀσχάλλων,
Ἦν μηνίων κράτιστα εἰλάροιν ὕπερ.
100 Κόμητα δ' εἶρξε, σκέπτεται δ' ἀναιρέειν,
Μέντοι ἀμείβει εἰς ἀένναον φρουράν·
Ἀλλ' ὁπλιτῶν ποδηγὸν ἀρτᾷ ἰκρίῳ,
Κᾂν αἰτιῶντο Ἀμάραν τάδ' ἠνῶξαι.
Καὶ προσκαλεῖτο Γίλδασον πρὸς Κυκλάδων,
105 Ὃν αἶψα Μαυροκῆνος εἶα πειθήμων.
Ὃς ἱκάνων ἄμυναν οὔτιν' εὑρήκει,
Ἀντριστρέφουσαν δυσμενῶν μηχαναῖσιν.
Ὡς Κουσαΐνος, αὐθαδέστερος γεγώς,
Μυχοῖς κατωρύχοισι καββαλεῖν σπεύδει
110 Ὡραῖα τείχη, καὶ ὀχυρόν μοι ἄκρον,
Τὸ Μαρτινέγγου, ὡς ἂν ἔνθεν αὐτῆς μοι,
Καὶ κύριός τε ἐγκρατής τε δειχθείη.
Γίλδασος ἔμπης αἰτιάζειν πειρᾶται,
Ἴσοισι μέτροις Κουσαΐνον συγχέων.
115 Καὶ Μωκενίκῳ δίζεται κωπηλάτας,
Τριήρεων ἓξ, ἀντιᾶν ὑπουργοῦντας.
Οἷς γὰρ κατωρύχοισι βούλεται εἴργειν,
Ἀνατρέπειν τε Κουσαΐνου ὁππόσοις.
Διττοὶ δὲ λανθάνουσι κῆδος Γιλδάσου,
120 Οἳ εὐθυνοῦντο οὗ δόκη Κουσαΐνου.
Ἐν ᾧ τάδ' οὐκοῦν, καὶ κράτηται τάφρος,
Ὢ τῆς ὕπερθεν ἀμφ' ἐμοὶ προμηθείας!
Πυρεκβολίσκῳ ἐς μέτωπον Ἀμάρας
Τιτρώσκεται τείχεσσιν ἐγκαρτερήσας,
125 Θνήσκει δὲ αἴφνης, κᾀτελεύτα εὐκαίρως,
Ὡς καὶ κρατοῦντα φάναι ἐμπέπαυτ' ἔρις.

Εὖ γὰρ πέπυστο τῆς ἐκείνου δὴ κάκης,
Καὶ ὡς ἔδει τόνδ' εἰς ἀνάκρισιν πεσεῖν.
Οὕτω κακῶς ἔπραττε τἀμά ἐνθάδε,
130 Ὡς ἔνθα τὰ Θράκης αὖ ἔσφαλται μέγα,
Ἀλλ' εἰς ὄνειαρ τῶν ἐμοὶ ἀνηκόντων·
Βέρναρδος εἴπερ πώμασ' ὡς Προποντίδα,
Ὡς μὴ περᾷν οἷόν τε κἂν βαιὸν σκάφος,
Καὶ ταῦτ' ἔτικτεν Ὀτμάνοις ἀντιῤῥήσεις·
135 Ὑφώραον γὰρ ἀμφέποντες τὰ κράτους,
Μὴ νῆες ὠθήσουσαι ἄχρις ἀρχείου,
Κακὰ δράσωσιν οὖδας ἄστεος Βύζης.
Καὶ ὠχύρουν Ἄβηδον ἄχρι ἀκτῆς τε,
Σηστὸν τ' ἐοικότως τε ἀντικειμένην.
140 Νεήλυδες δὲ ἀκτὰ ἄμφω φρουροῦντες,
Κακῶς ἔπραττον προσβολαῖς νηῶν κοίλων,
Συχνοὶ δ' ἔπιπτον, κἀδεῶς ἀνηροῦντο.
Καὶ Ἰμβραΐμος ἐξέπεμ' ἀμοιβαίους,
Κἂν οὐκ ἔθ' οἵδε ἤθελον πειθαρχέειν·
145 Μέμφοντο γὰρ κρατοῦντα μήτιος κακῆς
Μάχην ἐγεῖραι, μὴ δύνασθαι δ' ὁπλέειν.
Ὀχλώδεες γοῦν Ἰμβραΐμον μάρπτουσι,
Κἄγχουσι τόνδε κερματίσαντες δέμας,
Αὐτοῦ λάχους τυχόντα οὗ τ' ἀπφὺς τέξας.
150 Ἀλλ' οὔτε πότμος κἂν βίαιος κοιράνου,
Δεδειμάτωσε Κουσαΐνιον θράσος,
Ἀλλ' ἐξανύσας ὠκέως κατώρυχας,
Ὧν εἷς Ἰησοῦ, Μαρτινέγγου θάτερος,
Σύντειν' ἐς ἕρκος· οὕς τε πυῤῥόρῳ κόνει
155 Πλήσας τὰ πρῶτα, πῦρ ἀνῆψε δευτέρῳ,
Καὶ κάββαλε πρόῤῥιζον αὐτῶν ἐκ βάθρων.
Μετὰ τρίτον δὲ ἦμαρ ἐμβάλλει πρώτῳ,
Κἀϊστόων ἔωργε ῥήξεις φρικώδεις,

Ὡς συμπερᾶν οἵους τε συμπλεκεῖς δίφρους,
160 Εἰσπηδάει δ' οὐκ αἶψα, ἀμβολὴν δ' ἕδρα,
Ἤματ' ὀκτώ που μὲν ἀτρέμας μίμνων·
Διδοῖ δ' ἄδειαν πρόσφορόν τε Γιλδάσσῳ,
Αὐτοὺς τ' ἀπείργειν, κἀσφαλῆ τηρεῖν χόον,
Ὑπέρτερον τείχεσσι καὶ συνημένον,
165 Καὶ φυξίμους τε λαβυρίνθους τεκταίνειν.
Πειρᾷ δὲ Κουσαῖνος ἐνσκῆψαι πρῶτον
Τὴν Μαρτινέγγου, ἀλλά γ' ἐγκαλινδέει
Στρατὸς ἐν λαβυρίνθεσιν ἀσκέπτως πίπτων,
Καὶ δὴ τελευτᾷ μυριὰς θρασυνθέντων.
170 Ἐπὰν δὲ ὠθέοντο δυσμενεῖς ἔνθεν,
Τὴν θατέραν τρέποντο πεῖραν ποιεῖσθαι,
Καὶ τὴν Ἰησοῦ εἰσδύειν ὀρώροντο·
Γεύοντο μέντοι χείρονος δυσπραξίης,
Ἔπιπτον εἴπερ ἀθροώτεροι πρώτων.
175 Οὐκ ἐννέπειν ἔχω δὲ ὅσσ' ἀριστείης
Ἐνδεικνύοντες ἔργα, ἄνδρες ἀγαθοὶ
Πεφύκατ' ὡς ἴδοιτε μή με δουλοῦσθαι.
Καὶ εἴγε καιρὸς εἶεν ἂν ἐγκωμίων,
Οὐχ ὅττι τἀμὰ ἐσθλὰ δ' ὅττι κλεισαίμην,
180 Σιγητέον δ' οὐ κοσμέον μοι τὸν λόγον.
Κᾂν γὰρ φέριστα ἦτ' ἀρωγοί μοι παῖδες,
Ἀλλ' ἐντρέχεια Μωκενίκου ἰφθίμου,
Ἐῤῥώνυε πρόθυμον ὑμῖν πρὸς μάχην·
Ὅς νυκτέρευε καὶ συνῆν μοι συντόνως,
185 Ἔπειθε κᾂν Γίλδασος ἀμπαύειν οἴκοι,
Ἐᾶν δὲ κῆδος ἐκδικεῖν τεταγμένῳ,
Κακουχέειν δ' ὃς ἢ μαλακιᾷν πρόφρων,
Πλὴν εἰσδύναντας μὴ ἰδεῖν ἀναρσίους.
Τῇ ἀλλεπαλλήλῳ δὲ ἡδόμην ἄγαν
190 Φορᾷ ἀγωγῆς ἔνθεν ἠδ' ἔνθεν ὀργώσης.

Ἐπώπτανον γὰρ Μωκενῖκον ἐνθένδεν,
Καὶ ἔνθεν αὖ Γίλδασον ἐκθηρεύοντας.
Ὑμᾶς δὲ ὡς σκύλακας ἐμμεμαῶτας,
Ἄριστα ὤσεις βαρβάρων ἀντωθοῦντας,
195 Μορφωμένης εὖ τερψίνου κυνηγίης,
Ἐν ᾗ τ' ἐνασμένιζε κῆρ ἔμμοχθόν περ.
Οἷς χάριτας μὲν οὐ τυχούσας γιγνώσκω·
Εὐδαιμονῶ τε κατθανόντας ἐν μάχῃ,
Δόξῃ τελευτῆς, τῆς δι' ἄμυναν πάτρης·
200 Ὤφλημα δ' ἡμεῖς παῖδες εἰδέναι χάριν
Ἀνθυπάτῳ πρώτιστα, εἶτα Γιλδάσῳ,
Ἔπειτα κοσμήσασι κυδίστην ἄγραν,
Λαρησίῳ ἀπαρτὶ οἴκου Μαρκέλλων,
Καινῇ τριήρει ἐκ πάτρης παλινδρόμῳ,
205 Καὶ Μαυροκήνῳ νῦν προόπτῃ μοι στόλου,
Γεώργιος δ' οἱ τοὔνομ', ὡς ἂν κεύθω·
Οἳ πολυασχόλῳ τε κἀτλήτῳ μόχθῳ,
Κωπῖας ὁπλίσαντες ἤμυναν πόλιν.
Τέως ἄραντες χεῖρας εἰς Ὄλυμπόν δε,
210 Τίσωμεν εὐχάριστα ἀρχῇ παντάρχῳ,
Ἔνθεν τὰ κρείττω αὖ προμηθευσαμένῃ·
Μηνιθμὸν ἤπερ δεικνύουσ' οὐρανόθεν,
Τῆς εἰσβολῆς ἕκατι ἐκδίκως φύσης,
Ἐφ' οὓς καταῤῥύγνυσιν ὄμβρους ῥαγδαίους,
215 Ἀποπνίγει δὲ ἐλλοχόντων οὐ παύρους.
Λοιποί δε γ' ἐξήεσαν ἐκ πηλοῦ, δίκην
Μυιῶν μέλιτος ἐμπεσουσῶν ἐν σκεύει·
Κἄφερπον αἰδεσθέντες εἰς σφῶν καρφύρας
Ὀπάς, τάφρον τε, πάντα τ' ἐκλελοιπότες·
220 Καὶ Μωκενῖκος αἶψα, κἀμβολῆς ἄνευ,,
Ἀρχῇ ὀρύττει, καὶ καθαίρει μοι τάφρον.
Καὶ μὴ χρονίζων δημιουργεῖ καὶ ἕρκος,

Ὡς εἶναι αὖ πάλιν με ἄρτιον κύκλῳ.
Ἀπαρτίσας δὲ εἰς στολαρχίην βαίνει,
225 Ἐγχειρισάντων ὅσσα κᾀυτῷ τοῦ κράτους.
Οὕτω τίεσκεν ἄνδρα φαιδρῶς ἡ πάτρη,
Ἀνθ' ὧν ὑπὲρ πάτρης ὅσδ' ἐκεκμήκει.
Ἦν δ' ἠρεμήσας ὅσσον ἐκ μάχης ἤδη,
Καὶ μηνύουσι τῷδε οἱ Λευκῶν Ὄρων,
230 Ἅπερ Σφακεῖα οἶδεν ὄχλος κικλήσκειν,
Οὓς Λευκιεῖς σὺ τοὐθνικὸν προσκληΐσαις·
Ὡς δεινὰ δ' οἱ παρίστων ἀδικηθέντες,
Φέρειν κακώσιάς τε μηκέθ' οἷους τε,
Καὶ ὡς διαρκὴς εἶεν ἂν θυμὸς σφίσιν
235 Εἰς δυσμενῶν δίωξιν, ἠδ' ὄλεθρόν τε,
Εἰ καὶ ἀρωγὸν Μωκενῖκον ἴσχοιεν·
Σφῶν δ' ἡγέεσθαι ἄνδρ' ἄριστον δίζοντο,
Ματθαῖον ἐκ Κύδωνος, οἴκου Καλλέργων,
Σφίσι ξυνήθη, κτήτορα κωμῶν πλείστων,
240 Ἐν αἷσιν οὗτοι ναιετοῦσιν ἀρχῆθεν·
Τὸν δ' οὖν γε Μωκενῖκος ἐκπέμπει ἄφαρ,
Αὐτὸς δὲ γ' ἐμβὰς ᾗ στρατηγίδ' ἀπτέρως,
Πρῶτ' ἐμβιβάζει ἐς τριήρεας ἄλλας
Τῶν ἱππέων παύρους μὲν, ἀλλὰ γ' ἐκκρίτους,
245 Ἰλλυρίων τε, Πρυλέων τοὺς εὐζώνους·
Ἄγει δ' ἑαυτῷ Μάρκον ἐκ Συνοβίκων,
Τῶν Δαλμάτων εὔδηλον, ἄλλοις τ' ἀνδρεῖον,
Ὃν καὶ τίεσκε ταξίαρχον ἧς φύτλης·
Οὗτος, πρὸ τοῦ μοι δεινὰ συμβῆναι τάδε,
250 Πεμφθεὶς διοικῶν ἱππέας στρατειᾶς μοι,
Ἐδείκνυε κράτιστα ἔργ' ἀριστείης,
Καὶ ἠγάμην κάλιστα, οἷά περ παῖδα.
Ἐπὰν δ' Ἀσᾶνος ἦν ἀναζευγνὺς Βύζῃ,
Ἄντανδρος αὐτοῦ στέλλεται Κουσαῖνος,

255 Καὶ Βαλέτης ἦν τῶν ἐμῶν στραταρχεύων,
Τῶν προκρίτων Γαλλίης ἀρηΐων·
Ἐμνημόνευται δ' οὔτι καὶ τούτου πέρι,
Ὡς μὴ προκόψαντός τε εἴς τι γενναῖον,
Ἀλλ' εἴτι καὶ ἔωργε δυστυχῶς μάλα,
260 Ὡς καὶ ὑποπτευθῆναι εἰς ἀνταρσίην·
Ὅθεν μεταστέλλονται ἂψ ἐρυμένον,
Κἀὐτῆς Ῥιθύμνης ἀμφιώριζον φρουρᾷ·
Ἀπαίσιον γὰρ τῆμος ἔμπης πειρᾶται,
Τὴν Κουσαΐνου ὦσιν ἔνθεν κωλύειν.
265 Συνοβίκῳ δ' ἤνωγε βαίνειν ἐς πέδον
Κύδωνος, ἡγέοντι φατρίας ἵππων,
Ἐξ ἄστεος Μινώας, οὗπερ ἐσκόπει.
Τάξεις δ' ὃς αἵρει Πρυλέων ἐκ Κιστέρνων,
Ὁμαρτέει δ' ἱππεῦσιν, ἐντολὴ ὅπου·
270 Καὶ Κουσαΐνος τῆς Κύδωνος ἐκβαίνων,
Ἐδειμάτου κράτιστα Βαλέτην τρέψας,
Ὃς καὶ ἀπέδρα Ἀμφιμάλλου φρουρίῳ,
Στρατὸν δὲ εἷα κερματίζειν βαρβάροις·
Συνωβίκης μένει δὲ μουνομαχήσων
275 Ἀνδρὶ στρατάρχῃ, ὡς τελευτῆσαι μᾶλλον,
Ἢ νῶτα δοῦναι δυσμενεῖ ἀκοντίσαι.
Νύττει δὲ ἵππον πρὸς στρατάρχην ἀνταίρων,
Καὶ ξῖφος αἵρει κακτανεῖν ἐσκεμμένος·
Ἀγάζεται δὲ Κουσαΐνος εὔτολμον
280 Ἀνδρὸς, καὶ ἵππον χειρὶ αἰνίζει στῆσαι,
Μήτ' ἀντιβαίνειν, καὶ ἑκόντα κατθανεῖν.
Ἀνὴρ δὲ ῥίψας ξῖφος ἐνδιδοῖ εἴκων
Ἑαυτὸν αἰχμάλωτον ἐκδιώκοντι.
Κατίσχε δ' ἄνδρα ἐν πέδαις καθειργμένον,
285 Κἀξομνύειν ἔπειθεν [illegible] θρησκείαν,
Ὡς Μεχμέτην ἥρωα ὀμνύειν θεῖον,

Τέως πάρεδρον κοιράνου ὑπισχνεῖτο,
Εἰ ταῦτα ἐμπεδοῖτο κἀκπτύων σέβας·
Ἀλλ' ὃς κακουχεῖν γυῖα αἱρεῖται μᾶλλον,
290 Ἁμαρτάνειν ἢ θυμὸν οἴμου ἐνθέου.
Οὐ δηθύνει δὲ δηρὸν ἔνθεν δεικνῦναι,
Ὡς χρῆμα δυσπόρθητον ἴφθιμον κέαρ.
Κάτεισι γάρ κεν δωμάτων ὑπερτάτων,
Αὐτῇ ἀλύσει καὶ πέδαις σιδηραῖσιν.
295 Ἄγει δὲ Βερναρδῖνον, οἴκου Βαρόκκων,
Εὐπατρίδην Κύδωνος ἐξ ἀποικίης,
Συναιχμάλωτον ὄντα, συνδίαιτόν τε
Διττοῖσιν ἄλλοις Ἰταλῶν πλανηθέντων·
Ἐμβάντες οὐκοῦν ἁλιάδα ἐς μικρὰν,
300 Ἐρέτμεον δούρεσσι πηχυαίοισί περ,
Περῶσι δ' ἐκλαθόντες ἄκρον Μελλέχης,
Ἐπὰν δέ γ' ἱκάνουσιν Ἀμφίμαλλόν δε,
Ἀνὰ κράτος τείνουσιν ἥκειν φρουρίῳ·
Πλοῖον δέ γ' ἐμφωλεῦον ὅρμῳ Μαράθρου,
305 Τηνόθεν ἐξώρμητο ἐσπουδακός τε,
Καὶ ἁλιάδα σεύεται μάλ' ἐντόνως,
Κεκώλυται δὲ φρουρίου πυρεκβόλοις,
Ὡ ἁλιάδα μὴ λαφυραγωγεῖσθαι.
Συνωβίκης γοῦν ξὺν Βαρόκκῳ ἔκβαινε,
310 Κἀδεξιοῦτο ἄνδρε Παλαβικῖνος,
Ὑπέρτιμος τῆς ἔνθα ταχθεὶς ὁπλίταις.
Ἦν γὰρ τεθνηκὼς προόπτης Παρούτης,
Καὶ θἄτερός τε οἰκετείας Μινώτων,
Τῆς λοιμικῆς νόσοιο ἐξαρπασάσης·
315 Καὶ ξυγγραφεύς μοι κῦσε τὼ φιλοφρόνως,
Ἀγάμενος τόλμημα ἀνδροῖν γενναίοιν,
Ἐτ' ἦν διατρίβων γὰρ ἐς θεραπείην·
Ἀλλ' εὖτε Μάρκον ὤπτανόν μοι νοστοῦντα,

Ἐρώμενόν μοι, καὶ προκείμενον λόγῳ,
320 Ἤσθην ἀέλπτως κἀξ ἀπόπτου ἐνστάντα.
Καὶ Δελφὶν ἀνθύπατος ἐντίμως δέκτο.
Τοίως διευθετεῖτο ἦτορ κρατούντων,
Ἐς δεξίωσιν ἀνδρὸς εὐφημημένου,
Ὡς καὶ στόλαρχον αἱρέεσθαι πρὸς πράξεις.
325 Αὐλίζεται δὲ πλεύσας Ἀμφίμαλλόν δε,
Καὶ Λευκιεῦσιν ἐξίαλλε Καλλέργην·
Μυχῷ δὲ κόλπου εἰσέδυ θέσει χώρου
Κοινῇ ὄχλοισιν Ἀσπάλαθον κλημένου·
Συνωδίκην δ᾽ ἔταττεν ἀπβαίνειν ἔνθα,
330 Καὶ ἧματ᾽ αὐτῷ ἐκβὰς παύρους οὐ κτείνει,
Ἰλλυρίων παύροισι κἂν συνῆν ἄρτι.
Ἀλλ᾽ ὑστεραίᾳ Μωκενῖκος ἐμμένειν
Ἤνωγεν· ὅσδ᾽ ἔπειθεν αὐτοὺς νοστέειν,
Πρὶν δυσμενεῖς αὔξοιντο ἐκδικηκότες,
335 Προεννέπων οἱ ἔργον οἷον ἐξέβη·
Ἐκ γὰρ Κύδωνος ἐξιέντες ἀθρόοι,
Τούτους μὲν οἰκτρῶς ὤλεκαν κατκτανθέντας,
Οὓς δ᾽ αὖ ἔσευον καὶ θὶν ἔσχε πνιγέντας.
Παῦροι νέοντες ἐς τριήρεις εἴρηνται,
340 Μὴ ἐξιέντων ἔνθεν ἱππέων πάμπαν.
Καὶ Λευκιεῖς πράττουσι δεινὰ ἐξίσου·
Σεύοντο γάρ κεν ἄχρι τε Σκύφου κώμης,
Κἂν ὧδέ που ἔκτειναν αὐτῶν οὐ παύρους,
Ἱππῆας ὄντας, κἀπιβαίνειν μὴ οἵους
345 Κώμην ὀρεινήν, ἀσφαλῆ τε πρὸς φεῦξιν,
Προβάντες ἔμπης οὔρεων Λευκῶν μέχρι,
Πίμπρησιν ἄστυ, οἰκίας τε καὶ παῖδας.
Καὶ Λευκιεῖς σκήπτοντο μὴ οἵους πάλλειν,
Πεζῇ ἰόντες ἱππικὰς πρὸς δυνάμεις.
350 Ἀλλ᾽ εἰ δίδωτο τοῖσδε τοία τις τάξις,

Ἔγνωτ' ἂν οἷοι Λευκιεῖς πρὸς Ὀτμάνους.
Ἀλλ' ἠνί μοι στόλαρχον ἀθρῶ νοστοῦντα,
Δυσθυμέοντα, καὶ ἐπώδυνον μάλα,
Οὐ γὰρ μόνον ξυμβὰν τόδ' ἦν λυγρᾷ τύχῃ,
355 Ἀλλ' ὑστέριζε τῶν ἀναισίων ἄλλου·
Ἐν ᾧ γὰρ ὠχλέοντο οἵδε γ' ἐς στάσιν,
Ἑώϊοί μοι ταὐτὰ προὔβαλον χ' οὗτοι,
Καὶ ἡγέτην δίζοντο εἰς εὐταξίην,
Χ' ὡς εὐχερεστέρα τε ἡ φορὰ ἔνθεν.
360 Γεώργιος δὲ αἱρετὸς τῷδ' ἦν ἔργῳ,
Κορνηλίων φαιδρός μοι οἴκου ἀρχαίου,
Ἀνὴρ ὃν αὐτὴ ἔσχον εὐέρκτην μέγαν,
Καὶ ἄγαμαί τ' ἐν παισὶν ἐγχεσιμόροις,
Παρεῖδε γάρ κεν ὁττιοῦν οἱ ξυμφέρον,
365 Καὶ ἠνάλωσεν εἰς ἐμὴν ὑπουργίην,
Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης ἱππικὸν στίφος τρέφων,
Κἂν συμπλοκαῖσιν ὀξὺς ὢν ἐπαμύνειν·
Ὧ καὶ πολιτείη τε ἀντισηκῶσα,
Τοῦτον τιέσκει, οἷα πάτρης εὐέρκτην,
370 Ἐς τάξιν ἄρασ' ἱπποτῶν Γερουσίης,
Καὶ ἡγέτῃ πάρεδρον ἐγκαθιδρῦσθαι.
Τόν δε στόλαρχος συμβεβούλευται πέμπειν
Ῥωννύμενον τάξεσιν ἱππικαῖοί τε,
Καὶ πεζικαῖσιν· ἐμβίβαζε δ' ἃς
375 Ἐν νηῒ κοίλῃ, καὶ τριήροις κόλκάσιν,
Χωρητικοῖσιν οὗ στρατοῦ νῦν προσφόρου,
Καὶ οὐχ ὅττου δέησις ἐς στυγνὴν μάχην.
Ἐντέλλεται δ' οἱ τὴν ἑωΐαν στίχειν,
Πρὸς χερσόνησον ὠκέως δὲ τ' ἀπβαίνειν,
380 Πρὶν ἄν γ' ἀέξῃ δυσμενῶν τις πλημμύρα.
Οἱ στασιάζοντες γὰρ ἔκκριτοι κωμῶν,
Χώρου ὀρεινοῦ Πλατύβωλα κλημένου,

Πλείστους συνελκήσαντες Ἱραπυτίων,
Καὶ ἀστυγειτόνων τε χερσονησίων,
385 Σφῶν ἡγέτην μέμιμναν ἠδ' ἀρηγόν τε.
Συγχωρέει δ' οὐ, πνεῦμα πνεῦσαν ἀντίον
Ἔμπης βίαζεν ἐς Πάνορμον ἀχθῆναι,
Ὅποι προόπτης τῆδ' ἐὼν ξυμβουλεύει,
Περαιτέρω μὴ τῶνδε πειρᾶσθαι θέλειν,
390 Ἀφέντα τάγχοῦ κἀὐμαρῆ τε μὴ μάρψας,
Ζητεῖν τὰ πόῤῥω, καὶ κατίσχειν δυσχερῆ.
Ἀλλ' εἰ δυναστεύοιτο τῆς Καρῶν νάπης,
Ὁδὸς διεκκόπτοιτο ὡς μήπω σθένειν
Ἀναρσίους, κἂν ὦσιν ὡς μεμαῶτες,
395 Βαίνειν πρόσω τε καὶ κρατεῖν ἐωΐων.
Τοιῶσδε οὗτος ὁ κρατῶν κἀπαλλάττων,
Κορνήλιον δ' ἔπειθε μῆδος ὁπποῖον,
Καὶ νηὸς ἐξῴκιζεν ἄμφω τὰς τάξεις,
Κἄπβαινε πρόφρων ὄχθας ἐς Ἐλουνδίων,
400 Αὐθήμερον δ' ἵκανεν ἐς Καρῶν νάπην.
Εἵποντο δ' οὐ παῦροί μοι ἔνθα τῶν παίδων,
Ὁλκάσι συμπλεύσαντες εἰς ἑταιρείην,
Πρὸς τοῖσδε κωμῆταί τε τῆδ' ἀολλέες,
Τρισχίλιοι τοὔλαττον, ἀλλ' ἄνευ ὅπλων,
405 Δι' εὐτυχοῦς τὸ πρόσθεν ἐλπωρὴν βίου,
Πειρῶντο μέντοι χείρονος δυσπραξίης,
Ἢ Γορτύνης πέδῳ πρὶν ἔσχον Κουρῆτες.
Ἐν συντόμῳ γὰρ Κουσαΐνος ἀΐει
Ὁποία ἦν ὄχλησις ἐς Καρῶν νάπην,
410 Καὶ στέλλεται στράτευμα ἄρκιον μάχης,
Ὡσεὶ ἑκατὸν ἱππέων, καὶ τρὶς τόσων
Πεζῶν, ἀπαρτὶ ἐμφανισθέντων ἔνθα.
Ῥοπῆς δ' ἀκαρές, κἀντίταξις σπουδαία
Κορνήλιον βίαζεν εὐθὺ φρουρίου.

415 Πεζοὶ δὲ ἄψ εἴχοντο, μὴ οἷοι θέειν,
Γίγνοντο δ' οἰκτρῶς οἱ μὲν ἄγρα βαρβάροις,
Οἱ δ' αὖ κατεσφάττοντο ἐκλακτισθέντες.
Παῦροι δ' ὑποστρέφουσι ποῦ γῆς κρυφθέντες.
Ὅθεν στόλαρχον εἰκὸς ἦν ἀθυμέειν.
420 Δέρκοντ' ἀνασκευᾶσθαι ὅσσ' ὀνητά μοι·
Μέντοιγε κἂν ὤπτανον ἔνθεν τοιάδε,
Ἔμοι γε τέρψις ἐξέβαινε τὰ στόλου,
Πρὸ τοῦ γὰρ οἰκτρῶς δυσπραγεῖν ἐχρῆν τάδε.
Κύδωνα εἰσπέπλευκαν εἰσορμισθεῖσαι
425 Πρὸς δὶς δέκα δύω τε ἐκ τριήρεων,
Ἃς γῆρυς οἶδε καρβάνων βεηλίκας,
Ἀποστολῆες αὗται Ἕλλησ' ἀρχαίοις·
Καὶ δὴ προόπται, Μαυροκῆνος τακτὸς ὤν,
Λαρήνσιός τ' ἔκτακτος, ἰσήρει στόλῳ
430 Ἀπαρτὶ ἱκάνοντες οὗπερ ἠκούσθη,
Εἰργμένους κατίσχον αἷα ἐν κύρτῃ·
Δίψη δ' ἄτλητος προσβίαζε τοὐντεῦθεν,
Αἴρειν ἀλαλκήσοντας εἰς ὑπωρίην,
Αὐτοὶ δέ γ' ἐξήησαν ἐκπεφευγότες·
435 Σεύει δὲ Μαυροκῆνος ἐντόνως τούσδε,
Κἂν μακρὰν ἐκτέταντο εὖρος ἐς πόντου·
Ἐπεφθάκει δὲ ὀψέ, χειρώσας μίαν
Αὐτῷ ἐπάρχῳ, ὃν κατίσχει δάϊον,
Λοιπαὶ δέ γ' ἐκσώζοντο νήσοις Κυκλάσιν.
440 Ἐπεὶ θαλατίων δὲ μέμνημαι ἔργων,
Λέξω τι τέρπον καρδίην, ἐμψυχοῦν μοι.
Γερουσίη γὰρ Μαυροκῆνον προσκαλεῖ,
Νηῶν ἔπαρχον, εὐκλεοῦς Θωμᾶ κάσιν,
Προῆγε δ' ἀνθύπατον ἐς τρισσὰς νήσους,
445 Τὰς εἰς Ἰόνιόν δε πόντον κειμένας,
Ὡς ἀντισηκώσοιτο συγγόνου μνήμῃ.

Ἐφεστάκεισαν δ' ἄνδρα γενναῖον πάνυ,
Εὔφημον Ἰάκωβον, οἴκου ἐκ Ῥίππης,
Ὃς καὶ Ἀχιλλεὺς ἐν συναίμοις ἠκούσθη,
450 Ἦν δὲ πρὸ τῶνδε Γρυμάνου ἀμοιβαῖος,
Ἀλλ' ἀνθάμιλλος ἐν μάχαισι ποντίοις.
Ἤκουστο γάρ κεν καιρὸν ἔσθ' ὅτ' εἰλῆφθαι,
Μὶν δυσμενήων θλᾷν ἅπαξ τὸ πᾶν στόλου,
Μέντοι τῷ εἶναι Ῥιππικὴν συμβουλίην,
455 Κἄμεινον ἅπερ ναυμαχεῖν παραιτεῖται.
Ἔχθιστα δ' αὐτὸν καὶ μάλ' ἀσχάλλειν θροῖλλε
Ἀγχωρέειν τε τῆς ἑταιρείης σπεῦσαι.
Ἐπὰν δ' ἔπαρχος ἠρέθη νηῶν πρῶτος,
Βερτούκιος γὰρ δευτέρευε Κιβρᾶνος,
460 Ζητεῖ τὰ εἰς ἔνδειξιν ἧς ἀριστείης,
Καὶ Βοσπόρου φύλαττεν ἄκρως ἐξόδους,
Εἰς ἀντίφραξιν ἐκμολήσοντος στόλου,
Κᾂν ἐννέα ναῦς ἔσχε πρὸς δέκα μόνας.

ΤΜΗΜΑ Ζ'.

Ἦαρ δ' ἐφίστα, δεινά τε βρέμει Ἄρης.
Οἱ γάρ κεν ἀμφέποντες Ὀτμάνων κράτος
Στόλον κατηρτήσαντο τῶν μήπω μείζω,
Πλὴν ἐξυφασθέντος μοι ἐν δόλοις πρώτου·
5 Τριήρεας μὲν ὡσεὶ ἑπτάκις δέκα,
Δέκα πρὸς αὐταῖς αὖ τε πεντηκοντόρουν·
Κοίλας δὲ νῆας ἕνδεκα Μαυρουσίων,
Πρὸς τρεῖς δέκα τε σουλτάνων κεκλημένων,
Καὶ εἰκοσήρεις αὖ τε οὐκ οἶδ' ὁππόσας·
10 Ἦν δὲ στόλαρχος ἄρτι ἐκλελεγμένος
Ὃν ὠνόμαζον σύνθροοι Καρακόξαν.
Ὑπεσχέθη δ' ὃς ἐκμολεῖν ἀκωλύτως,
Ἄνευ μάχης τε καὶ στόλου τινὸς λώβης.
Γαληνιῶσαν δ' ἔνθεν ἅλα τηρέων,
15 Ἐξήει εἰσορῶντος αὐτοῦ τ' ἐκ Ῥίππης,
Ἀεὶ ἐρετμέοντες ἄγχι ῥηγμῖνος.
Βαλλούσας γὰρ ὠῤῥώδει ἔμπαλιν νῆας,
Ἔπλει δὲ τ' εὐθὺ Τρωάδος κατ' Ἀσίην,
Καὶ λανθάνων πέφευγεν μέρμηραν Ῥίππα.
20 Ἱρώνυμος μόνος δὲ ἐκ Βαταΐων,
Ὃς προσπέλαζε τῇ διεξόδῳ στόλου,
Κακῶς ἐποίει ξυμμαχούντων κοινόνων·
Ἦσαν δὲ γ' ἓξ ναῦς ἐκ μέρους Βαταΐου,
Καὶ προσκαλοῦντο ἐς μάχην Καρακόξαν,
25 Αὐτὸς παραιτεῖται δὲ κἄφαντος πλέει,
Προπειραθεὶς δὴ σταθερὸν Βαταΐου.
Ῥίππης δέ γ' ἠθύμει κἄβρεμ' ἐκμέτρως,
Ἐπεὶ μέμαεν ἢ στόλον θλᾶν ἢ θνᾶναι,
Πλὴν μὴ ἀπωλέσειε κῦδος πατρῷον.
30 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οὔριον πνεῦμα πνέει,

Βουλὴν δ' ἀολλέει τε καὶ κρατεῖ μήδους,
Ζητεῖν κατ' ἴχνος ἐκπεφευγότα στόλον,
Καὶ ταὐτὰ συννεύει τε κᾀυτὸς Κιβρᾶνος·
Ἰχνηλάτουν δ' ἄραντες εὖ Καρακόξαν,
35 Ταύτην ποδηγηθέντες αὐτὸς ἣν ἔτλη·
Λέσβου δ' ὕπερθεν ἐκπλέοντες αἰσίως,
Ἐφικνέοντο τῆς πάλαι Καινῆς ἄκρον,
Ἐντὸς δὲ κόλπου εὐρυχώρου Φωκείης,
Ἰδοὺ ἐποπτεύουσι θηραθέντ' αὐτὸν στόλον.
40 Ῥίππης δέ γ' εὐθυμοῦτο, οἷά περ λέων
Ὑπαντιάζων ἄγραν ἧς ἂν θηρήτωρ.
Λαβὼν ξῖφος δὲ θωρακωθείς τε στέρνον,
Ἔστιλβεν ὅπλοις, οἷα πώγων καὶ κόμη,
Θυμῷ δ' ἐρυθρᾶτο ὀμμάτων φάος·
45 Καὶ πρὸς πάλην ὤργησεν ὡς ἀνενδότως·
Βουλῇ δ' ἀγείρει Κίβρανον καὶ κοινῶνας,
Δημηγορεῖ δ' ἐν τοῖσδε, τοιάδ' ἐνέπων.
« Μὴ νῦν πτοεῖσθε, ἄνδρες, ἣν καιρὸς πάλης·
» Ἐπείπερ ἡμῶν οὐκ ἀνάλογοι νῆες,
50 » Πρὸς πουλυπληθῆ, καὶ ἀπείριτον στόλον,
» Μᾶλλον δ' ἐπαυξηθέντα ἐξ ἐπαρχίδων,
» Αἳ τῇδ' ἔμιμνον ἔξοδον Καρακόξα·
» Κᾂν γὰρ πελώριοί γε κᾀπαραβλήτως,
» 'Αϊδρέες μέντοι γε ναυμάχων ἔργων,
55 » Μήτ' ἀντέχειν οἷοί τε πρὸς γ' Εὐρωπαίους,
» Καὶ πολλὰ γ' ἐς πίστωσιν εἶεν ἂν λέγειν,
» Ὑμεῖς ἃ κρεῖττον οἶδατ' ἱστορηθέντα.
» Ἀρκεῖ δ' ἀειμνήστοιο νίκης μιμνήσκειν,
» Ἧς οἱ πρὸ ὑμῶν ἐγκρατεῖς τῆς νήσου,
60 » Πρὸς νησίδας Χινάδας, οὗ φροῦδος στόλος
» Ὑπερφερής τε, ἀδρανὴς δειχθεὶς μέντοι·
» Τί δ' ἄττα πόῤῥω καὶ πάλαι ἀμπεπάσθην,

» Κἂν ἀξιομνήμητα τῶν οὔπω φύντων,
» Εἰ τὰ πρὸ ὀμμάτων μὲν, εὔκλεῆ πάνυ,
65 » Καὶ εἴγε συγκρίνοιντο τοῖς ἐς Χινάδας,
» Οὐχ ἧττον οἷς ἔνδοξα τῶν ἀρηΐων·
» Εὖ οἴδατ' ἄνδρες τὴν ἀριστείης ἄκραν
» Θωμᾶ ἀειμνήστοιο, ἤδη ναυάρχου.
» Διαστάσῃ γὰρ νηΐ ἧς ἑταιρείης,
70 » Λάβρως ἐπεμπίπτουσι πρὸς Κέω νῆσον,
» Τριήρεες κραταιαὶ, ὅσαι δὴ ἴσμεν,
» Καὶ οἷα συντάραττε Θωμᾶς συχνάς περ,
» Ὑμεῖς ἄγαν σύνιστε, κἂν μὴ ἐννέπω,
» Τὸ χθιζὸν ἐμφαίνει δὲ, νητρεκὲς τοὖργον,
75 » Εἰς ναυμαχεῖν νωθεῖς τε καὶ ὀῤῥωδοῦντας·
» Ἔξεισι Βοσπόρου γὰρ ἡλίκος στόλος,
» Αὐτὸς Βαταΐας δ' ἵστασο σχέδην,
» Κακῶς δ' ἔβαλλες κἀκεραύνους ἐντόνως·
» Ὅς δ' οὐκ ἀμύνει, καὶ μάχην παραιτεῖτο.
80 » Ὁ νεύμασ' οἷος ῥοιβδέειν τεὴν νῆα·
» Μὴ οὖν, ὦ ἄνδρες εἴς τι ἐνδοιάσωμεν,
» Ὅρμος γὰρ ἡμῖν ὡς φέριστα ξυμπράττει,
» Οἷα στενωπὸς, ξύμφορός τε ἐς θλᾶσιν
» Παντὸς κραταιοῦ, καὶ ἀρείονος στόλου.
85 » Ἐς γὰρ θέσιν καθ' ἥν περ ὁρμέει οὗτος,
» Οὔ τοι χαλέπτειν οἷος, κἂν χαλέπτοιμεν.
» Καὶ μὴν ἔγωγε ἠνεὶ εἴσειμι πρῶτος,
» Αὐτοὶ δ' ἕπεσθε Κιβράνου ἐπαρχίδι· »
Τάδ' ἐνέπων πέταζε τῆς νεὼς λέτφην,
90 Καὶ δυσμενῶν κατ' ὄψιν ἔπλεε στόλου,
Ἔπειτα προσποιεῖτο τρέψασθαι ἄλλην,
Ὃν δυσμενεῖς ᾤοντο ἐκπεφευγότα,
Οὖ σκῶπτον οὐδένειαν ἐν συριγμοῖσιν·
Ἀλλ' ὃς παλινδρόμοιο ἡγεῖται τρίβου,

95 Καὶ ἄγκυραν χάλαζεν ἐκβολαῖς ὅρμου·
Προὔπεμπε κοινῶνας δὲ ἐντὸς εἰσβαίνειν,
Οἳ καὶ ἀφῆκον ἐν βολῇ πυρεκβόλου,
Ἵσταντο δ' αὐτοῦ ἐντολῇ ναυαρχοῦντος,
Στόλον τε ἠκόντιζον ἐν πυρεκβόλοις
100 Τοῖς τηλόθεν πάλουσι συμπλοκῆς ἄνευ.
Οἱ δ' ἀντιάζειν ἐξεγείροντ' ἐγκότως,
Προεκτεθέντες πρόσθε πεντηκοντόρου·
Ὤοντο δ' οὕτω καββαλεῖν τοίαν τόλμαν,
Ἔμπης κακῶς τρύχοντο, νηῶν σκηπτόντων·
105 Μία δὲ προσπεσοῦσα αὐθαδεστέρα,
Ἐς ναῦν μεγίστην τὴν Σκότην κεκλημένην,
Ῥίππου ἀρωγῇ ὤφθη ἀφανισθεῖσα·
Καὶ Καρακόξας εἰσβαλὼν στρατηγίδα,
Ῥίππαν ἐφεῦρεν ἐντόνως ἀνθιστάντα,
110 Καὶ ἣν μέμεινε προσπαλαίων εἰσέτι,
Εἴη Καρακόξας ἂν ἢ δμὼς ἢ φροῦδος.
Ἔπειτα ἐμπίπτει εἰς τὴν Κιβράνου,
Ὁμοίας μέντοι γε ἅπτεται τύχης.
Ἀγχωρέει δὲ αἱρετίζων οἱ κρεῖττον,
115 Ἀρκούμενος μὲν τῇ φθορᾷ νεηλύδων,
Πρὸς τρὶς δέκ' ὡς ἑκατὸν ἐξυπερβάντων,
Οὓς ἴσχεν εἰς ἄμυναν ἧς στρατηγίδος.
Προὔκοπτε νὺξ δὲ, καὶ διήρηται μάχη·
Ἔνηφ' ὁ ἐκ Ῥίππης δὲ, οὔτ' ἐλιννύει,
120 Ἀλλ' ἐννέα ναῦς πυρπολεῖ Μαυρουσίους,
Μίαν δ' ἁλίσκει ῥᾶστα πεντηκοντόρων,
Τριήρεα πρὸς τῇδε ἄλλην μακράν τε,
Διΐσταται δὲ εὐλαβούμενος πυρσόν,
Μὴ ἀντιπυρσεύοντος ὃς πυρσευθείη.
125 Ἀγγέλλεται δ' ἕωθεν πρὸς Σμύρνην μίμνειν
Βρεττανικὰς μεγίστας ὀκτὼ πρὸς δέκα

Νῆας, μακρὰς κοίλας τε, ὧν ποτοῦν ἴδμεν,
Μισθωμένας δὲ ἐς γόμον νεηλύδων.
Ναύαρχος οὖν ὑφώρα μήπως ἐνθένδεν,
130 Ἡνωμέναι ἔκτοσθε τοῖς ἐντὸς τοῦ κόλπου
Τοῦδ' ἄχρι νῆας ἀθυμηθείσας ἄκρως,
Στόλοιν μεταξὺ ᾖ παρεγκεκειμένας,
Μάρψοιντο ἡττηθείσας ἐκ νικατήρων.
Καὶ δὴ κάτεισιν ἔνθεν ἐς Σμύρνην πλέων,
135 Καὶ Βρεττανοὺς ἔπειθεν οὔκουν συμμάχους
Δείκνυσθαι Ὀτμάνοισιν, οἷς οὔτις ῥήτρη,
Καὶ τόσον ἀξύμφωνα ἦθος καὶ σέβας,
Καὶ μὴ ἄρασθαι ὅπλα πρὸς φιλοστόργους,
Οἷς ἀριθμείη ἀρχαῖα τῶν ἀμοιβαίων,
140 Καὶ μᾶλλον εἴπερ οἵδε σύμμαχοι Βέλγαι
Καὶ ἀστυγείτονές τε, χ' ὁμογνωμοῦντες.
Καὶ ταῦτ' ἔπειθε Βρεττανοὺς μὴ συμμαχεῖν
'Οτμανίδοισι, δεξιὰν δόντας Ῥίππᾳ.
Νοστῶν πάλιν δὲ φυγάδ' εὑρήκει στόλον·
145 'Αολλίσας γὰρ λείματ' ὡς φθορᾶς εἶχον
Πέφευγε Καρακόξας ἐς Χίου ὅρμον.
Αὐτὸς δ' ὕπερθεν Κυκλάδων ἔπλει νήσων,
Καὶ Μωκενίκῳ ταῦτα γίγνεται δῆλα.
Λαβὼν δὲ καὐτὸς ἐκ τριήρεων δέκα,
150 'Οκτώ τε πρὸς ταῖσδ' εὖ διεσκευασμένας,
Καὶ ἕξ τε πρὸς ταύταισι πεντηκοντόρων,
Ὑπήντα Ῥίππᾳ εὖ θριαμβευσαμένῳ.
Καὶ Καρακόξας μήνυσε Βρεττανοῖσι,
Βουλῇ ὑπείκειν τῇ ἑῇ, κώπῃ δεύειν
155 Ὅποι τράποιτο αὐτὸς, εἰ δ' οὖν ἠπείλει
Ποιεῖν κάκιστα τούσδε καὶ σκῆψαι νῆας.
Οἱ δ' οὐκ ἔνευον πρῶτα, ὃς δ' αὖ ἠπείλει.
Τέως ὑπεῖκον καὶ ὁμαρτεῖν ἠρκοῦντο,

Μὴ ἀντέχειν φίλοις δὲ, χ' ὡς ἐχθροῖς πάλλειν.
160 Αὐτὸς δ' ἀνεσκεύαζε θλασθέντα στόλον,
Ὡς εὐτονώτερύς τε ἢ προτοῦ δόξῃ.
Καὶ Μωκενῖκος ἠπόρει τοιοῖσδ' ἔτι,
Ὡς Καρακόζας τοὔμπαλιν σταθηροῦτο,
Ἐλπωρῇ ἀμφ' ἄκουσμα προσδοκημένων.
165 Φήμη γὰρ ἐπλανᾶτο ἐμπόρων νῆας
Παλινδρομῆσαι ἔνθα ἐξ Αἰγυπτίων
Ἑκατὸν ὡς νημερτὲς ἐκμετρουμένας.
Κοῖλαί τε ἱκάνουσιν ἐκ Μαυρουσίων
Ἄλλαι νεωστί, καὶ τριήρεις δέκα,
170 Ἀριθμὸν ἐκπληροῦσαι ἐκκεκαυμένων,
Ὡς ἐξὸν ἐκμορφοῦσθαι ἢ προτοῦ στόλον,
Ὡς φέρτερόν τε καὶ ἀμείνονα πάντῃ.
Ὡς Μωκενῖκον μερμερίζειν εἰσέτι,
Ἐπὶ ξυροῦ τε μὴ ἐᾶσαι τὰ στόλου,
175 Τοιῶσδέ τ' εἰς ἀγῶνα λοιπά τε κράτους.
Καὶ δὴ ἄρας τοὐντεῦθεν ἱκάνει πρός με,
Ὅποι μένων σκόπευε δυσμενῶν οἴμους.
Μὴν δ' οὐ παρέῤῥει καὶ βεβούλευται κρείττω,
Μετασταλῆναι αὖ στόλον πρὸς Κυκλάδας,
180 Ὀτμανίδων ἴσχοντα ὑψίνουν τύφον.
Ἀντώνιος δέ, οἰκετείας Βερνάρδων,
Ὁ καὶ στολάρχου αἱρεθεὶς ὑπάλληλος,
Βαθμηδὸν ἐν στόλῳ τε προοβάς τις μέγας,
Λαβὼν τριήρεις μακράς, ἃς δύνατ' ἴσχειν,
185 Καὶ ἃς νόσος τε λοιμικὴ ἐκλιμπάνει,
Ὡς ἐκ πασῶν ἀχθῆναι ὀκτὼ πρὸς δέκα,
Εἰ καὶ μέμειναν ἄλλαι εἰς ἐμὴν χρῆσιν.
Ἄγων τε νῆας κοίλας, ὡσεὶ τρὶς δέκα,
Ἐν αἷς ἐφίστα εὐδοκιμήσας Ῥίππας,
190 Ἑαυτὸν ἐμβίβαζε πεντηκοντόροις,

Καὶ ἐκπλέουσιν ἀσφαλῶς ἀδείμαντοι.
Ἄγγελμα εἴπερ ἔσχον ἐκ διακτόρων,
Νῆας τὰς ἐξ Αἰγύπτου εἰσπλεῦσαι Βύζην,
Μαυρουσίων ἄλλας τε καὶ τὰς Βρεττανῶν,
195 Ἐγκαρτερούσας Καρακόξαν ἐκ Χίου,
Ὃς εἰσέτ' ἐγκαίνιζε θλασθέντα στόλον.
Ἀλλ' ἀκμάσαντος ὡς ἀπ' ἀρχῆς αὖ πάλιν,
Ἔξεισιν ὑψίκομπος ἐνθένδ' ἀπτέρως,
Κάτεισι δ' αἶψ' ὁρμίσας εἰς νῆσον Μήλου,
200 Καὶ ἡδόμην δέρκουσα τῇδ' ὁρμισθέντα,
Ἤλδαινε γάρ μοι εἰς ἀμείνον' ἐλπωρήν·
Εἰ γὰρ Προποντὶς ἠσφάλιστο ἐκ παύρων,
Πολλῷ γε μᾶλλον ἐκ συχνῶν ὅρμος νήσου·
Εἰ γὰρ καθειργνύοιτο ἔνθα πᾶς στόλος,
205 Ἐχρῆν λιμῷ φθαρῆναι ἐν βραχεῖ χρόνου,
Ἢ ἐξιόντας ἔνθεν ἐκπλεῖν εἰς ᾅδου.
Ἦν δὲ στόλος μοι ἐγκατασπαρθεὶς ὕπερ
Ἄκρου Κυάμου, ἐκ σφοδροῦ ἁλὸς φλοίσβου.
Κἀπιστάτης πευθεὶς τάδ' ἐκ διακτόρων,
210 Ἔπλει μὲν ὠκέως τε εἰς ὄψιν Μήλου·
Μέμεινε δ' ἔνθα, εὐδείας ἐπειγούσης,
Ὡς ἡμέρας τρεῖς ὁπλιτεύων ἀπράκτως.
Οἱ δυσμενεῖς δέ, εὐμενείῃ εὐδίας,
Ὡς μή ποτ' ἐμπέσωσι δεινοῖς χείροσιν,
215 Ἢ τοῖς πρὶν οἷς ἤχθησαν ὅρμῳ Φωκείτης,
Ἀνέκθορον φόβοιο προσβιασθέντες,
Κατ' ὄψιν αὐτοῦ ἀντιτάκτου Βερνάρδου.
Καί φασι τόνδε οἱ περὶ γνώμας δεινοί,
Ὡς τῇδ' ἐχρῆν μὲν τὰς τριήρεις τάττειν,
220 Ἀγούσας ὡς τοσαύτας ἐκ νηῶν κοίλων,
Αὐτὸν δ' ἐπιστατοῦντα πεντηκοντόροις
Καθειργνύειν ῥῆϊστα ἐν Μήλῳ στόλον·

Ῥίππαν ἀπαγγέλλειν τε καιρὸν μὴ θέλειν
Τὸν πωποτοῦν ἁρμοστὸν εἰς θλάσιν τούτου·
225 Σὲ δὴ προέσθαι ἐς χάριν μὴ δρᾶν πάτρης,
Ἐμὲ πρόαγε πρὸς πόρον ξὺν κοινῶσιν,
Ὡς προσδοκῶντα ῥᾶστα ἢ τὰ Φωκείης·
Καὐτὸν παριδεῖν ἐννόημα ναυάρχου·
Ἐᾷ δὲ Καρακόξαν ἔνθεν ἐκβαίνειν,
230 Εἰ καὶ ἀπῆργε μὴ Κύδωνα εἰσβαίνειν,
Ὕπερθεν ἑστὼς εὐμενείᾳ πνευμάτων,
Καὶ οὐρίου πνεύματος ὥρμει πρὸς στόλον,
Ὁ δ' αὖ δεδιὼς, ἐγκαλύπτεται ἄκρου
Πῇ Μελλέχης μέν, πῇ δ' ὑπαί τε Μαράθρου,
235 Τάχ' ἂν ἐπεὶ σκόπευεν εἰς ἐμὴν ἄτην,
Μὴ ναυμαχοῦντα τοῦ σκοποῦ παρεμπέσῃ·
Ὃς δ' οὐκ ἔσευεν, ἀλλ' ἀπαλλάξας πρῶτον
Τριήρεας, πλεῖ αὖ πάλιν πρὸς Κυκλάδας,
Προϊσχεθεὶς στέρησιν ὑδάτων ἄκους·
240 Καὶ Καρακόξας θαμυρίσας αὖ στόλον,
Ἔπλει ἐμὴν κατ' ὄψιν ἐς νῆσον Δῖαν·
Οὗ νυκτέρευεν, ἦν γὰρ ὀψὲ πρὸς πρᾶξιν.
Καὶ πρωῒ ἔνθεν ἀπτόητος ἀπαίρων,
Καταδραμεῖν μοι προσπεποίηται λάβρως.
245 Καὶ μὴν δεδειμάτωμαι ἀθροῦσα στόλου
Γαῦρον βρέμοντος οὐλοὴν ἐμοὶ λώβην·
Ἀλλ' εἰ διαστείχοντα εἶδον ἠῤῥώμην·
Καὶ μᾶλλον εἴπερ ὁλκάδαιν προσκειμέναιν
Οὐχ ἅπτεταί πως προσκαλούσαιν τ' ἐς μάχην,
250 Ἀλλ' ἐκτελεῖ δίαυλον ἐς Παλαίκαστρον,
Ὃ ἦν τετευχθὲν ἐς Δίου ἄκρου εἶλαρ,
Προχωρέει δ' οἱ ῥᾶστα νείκεός τ' ἄνευ,
Ἐπεὶ γεγύμνωταί τε τῶν ἀμυντήρων·
Ὁ γὰρ γεγηθὼς ἐκτρέπειν πάντ' Ἀμάρας,

255 Αἴρει μεγίστους ἔνθεν ἓξ πυρεκβόλους,
Ὧν ἔσχεν ἀρχῇ, καὶ προσῆψε Γονζάγας,
Ὡς μὴ ὄλοιντο, φρουρίου πορθουμένου,
Μικρῶν μεμηλὼς ἐντελεστέρων δ' οὔ τοι.
Ἀλλ' εἴγε ὠχύρωτο φρουρὰ νῦν ἄρτι,
260 Οἷα πρὸ τῶνδε, οὐκ ἂν ὡς ἐκ προσπαίου
Προσχώρεε στόλῳ τε πορθεῖν ἀσφήλῳ.
Ἐχρῆν δ' οἰηθῆναι αὐτὸν γεννάδαν·
Πόσαι τριήρεις ἐξόλοιντο παμπήδην,
Πόση ῥοή τε αἱμάτων ῥεύσειέ πως,
265 Πρὶν ἢ ὑπερφέροιντο ἕρκους φρουρίου.
Οὐκ οἶδε δ' αὐτῶν τεῦξιν ἐξυπηρετεῖν
Συνηγοροῦσιν ἀμβολὴν πρὸς πορθοῦντας·
Διημερεύοντας γὰρ ἢ χρόνος μάρψεν,
Ἢ καὶ τύχης τέτυχον ἀνταῖοι πρώτης,
270 Πλεῖστα τυχηρῶν τεχνικοῖς ὑπουργούντων.
Εἰ οὖν τάδ' ἐσκοπεῖτο εἴδοις ἂν ῥᾷστα
Ἄπρακτον ἀγκάμπτοντα μὲν Καρακόξαν.
Δίδου δ' ἀεὶ ἔνδειγμα ναῦν ἐπαρχίδα
Πρὸς Μαυροκήνου εὖ διεκδικουμένην,
275 Καὶ σύγκριναι ἄλληλα νῆα φρουρίῳ,
Λίθῳ ἐπ' ἁλικλύστῳ ἐστηριγμένῳ·
Ἦν ἐγκρατὴς γὰρ τοῦδε ὀψὲ ἤματος,
Καὶ ὑστεραίας πρωῒ φαῦσις νηῶν μοι,
Αἳ ἓξ τε ἀντέλλουσι πεντηκοντόρων,
280 Ὅθ' αἶψα Καρακόξας Ἁλμυροῦ αἴρων,
Ὅποι ἐνυκτέριζεν, ὀῤῥωδῶν λώβην,
Ἐς Δῖον ἄκρον ἤντετο στόλῳ πάλιν.
Ῥίππας περιζώννυτο ὅπλα ναυμάχων,
Πιλνᾷ δ' οὐχ οἷος, εὐδίας προστατούσης·
285 Καί φασι Καρακόξαν ἐκφεῦξαι θέλειν,
Μὴ ναυμαχεῖν μὲν αἱρετίσαντ' αὖ πάλιν.

Μέντοιγε Κουσαΐνον ἐμβάντ' ἐς στόλον,
Ἐς δεῖγμα χάρμης, κτήσιος Παλαικάστρου,
Μὶν σχετλιᾶσαι καὶ ἀβέλτερον καλεῖν,
290 Καὶ τοῖα φατίζοντα ἐκδιηγοῦντο.
« Εὖ οἶδας ἄνδρας, οὓς φέρεις νεηλύδων,
» Δεδιότας ὅρμημα πυρόεν Ῥίππα,
» Στόλον τ' ἀφέντας ἐκπεφευγέναι ἔω,
» Μολεῖν δὲ σ' ἔνθα, καὶ ἄνευ ἀλκασόντων·
295 » Ἡμεῖς ἄρ' οὖν, ἣν ἄστυ Κρητῶν μητρῷον
» Θέλοιμεν ἐκπορθῆσαι, ὡς ἐφετμή τε,
» Ἄλλους μὲν ἀλκάσοντας οὐκ ἔξεστ' ἴσχειν,
» Πλὴν τούσδε ἀνδρῶν ἐν στόλῳ τεθραμμένους,
» Μαυρουσίων τε τοὺς σακεσπαλεστάτους.
300 » Εἰ γοῦν ἀπαυδήσωμεν αὐτῶν πρόκλησιν,
» Καὶ συμπλακῆναι τοῖσδε μὴ προσδεχθῶμεν,
» Τί ἔσεται ἂν τῶνδε, κἀκείνων πέρι;
» Ἡμῶν τίς εἴποι, αὐτὸς ἔργου πρὸς μάχην,
» Ἣν αὐτοὶ δόξοιμεν ὀῤῥωδεῖν πρῶτοι;
305 » Μὴ οὖν ἀναίνου τὴν πρὸς αὐτοὺς νῦν μάχην,
» Καὶ μᾶλλον εἴπερ καιρὸς ἡμῖν συμπράττει,
» Μὴ ἀμφιπιτνᾷν οἵας ἐγκοίλας νῆας,
» Ὑπ' εὐδίας μενούσας ἡμῶν τηλόθεν.
» Μόναι δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ πεντηκοντόρων,
310 » Οἷαί τ' ἐρέττειν, ἢ πελάζειν ἢ φεύγειν,
» Πρὸς νῆας ἀσφαλῶς τε ἐγκαλυφθεῖσαι·
» Οἶμαι γὰρ οὐδ' ὅπως τε ἃς πρὸς τοσαύτας
» Αἵρεσθαι ὅπλα ναυμαχεῖν τ' ἀσκέπτως.
» Ἀλλ' εἴγε καὶ αἵροιντο αὐθαδισθεῖσαι,
315 » Εἴη ἂν αἰσχρὸν ἄπλετον τόνδε στόλον
» Παραιτέεσθαι τὴν πρὸς ἥττονας πάλην ».
Ἐν ᾧ δὲ Κουσαΐνος οἷς δημηγόρει,
Ἀντώνιος πρόσκειτο εἰς ἐχθρῶν ὄψιν.

Θυμὸν δ' ὅδ' αὖ ἐδείκνυ ναυμαχησέειν.
320 Καὶ μηνοειδῆ τάττεται Καρακόξας
Λεπτὸν στόλον, κᾀυτός τε ἵδρυται μέσῳ.
Ἀλλ' αὖ τέ μοι ἔπεστι μεμψιμοιρέειν.
Ἑπτὰ συνηρτύοντο πεντηκοντόρων,
Τρισσαὶ μόναι βάλλουσι γενναίως πάνυ,
325 Αἱ τέσσαρες μέμειναν ἄπρακται πάμπαν.
Ποῖον δ' ἂν αὗται οὐ μαθεῖν αἶσχος φέρω;
Ἐῶ δὲ οἷς καθῆκον ἰχνεύειν τάδε.
Καί φασιν ὄντως εἰσβολὴν κατὰ πρώτην,
Ὡς πρῶτον ἠντιῶντο, τὴν στρατηγίδα
330 Ὁρμήσασαν πασῶν τε αὐθαδεστέραν,
Καὶ Καρακόξου καλλίων ἐρωμένων,
Ξὺν ἑπτὰ ἄλλοις πάμπαν ἐξηφανίσθαι.
Ἀφίστα δ' οὗτος, ἀλλὰ πεντηκοντόρους
Θέλει προσίσχειν πάσας, ὡς ὁμωνύμους,
335 Ἰσοσθενεῖς θ' ὡς αὐτὸς ᾤετ' ἀφρόνως.
Οὐκ οἶδε δ' αὐτῶν ὡς διάφορος λόγος,
Κᾀν οὔνομ' ἔσχον κοινὸν, ὡς εὖαδέ πως.
Χείρω πεπόνθεισαν δὲ ὀκτὼ πρὸς τρισσὰς
Ἀνθιστάσας μὲν ἐντόνως, ἄριστά τε.
340 Ὡς εἴγε πᾶσαι προσπάλαιον ξυμφώνως,
Ἠκηκόητ' ἂν εἰν ἀριστείαις μείζω
Ἢ ἐς Χινάδας, πανολεθρίην στόλου·
Ἀλλ' οὐρίου πνεύσαντος ᾤχετο σύμπας,
Ῥίππας δέ γ' ἐν κοίλεσσιν εἰσπεσὼν μία
345 Ἐκ Βρεττανῶν πρὸς Δῖον ἄκρον κειμένην,
Πίμπρησι, λοιπαὶ δὲ εἵποντο στόλῳ,
Καὶ ἐς Κύδωνα ἐγκαθείργνυται πρόπας,
Ἀπαλλαγέντων Βρεττανῶν ἐς πατρῷα.
Ἀλλ' ἦν ἔρις τις ἐν κρατοῦσιν ἀλλήλοις·
350 Ἐπεὶ στρατάρχης τῷ στολάρχῳ ἡττεῖτο

Μαυρουσίους τε καὶ τριήρεων θρεπτούς,
Ἐς δευτέραν μοι εἰσβολῆς πεῖραν ἄλλης·
Θέλει δὲ πέμπειν αἶψα μήτ' ἐλιννύειν.
Προὔκοπτε γάρ κεν ὥρα, λήγοντος θέρους,
355 Καὶ Καρακόζας ἄντεται ἀνασχέσθαι,
Οὗ ἄχρι πειράσοιτο ἔργων μειζόνων,
Ὡς μὴ νέκται οἶ' ἄπρακτος ἐς Βύζην.
Βουλεύεται γὰρ Ἀμφιμάλλου φρούριον
Ὅπως κατάσχῃ, δυσχερὲς κἂν τοῖς πρώην.
360 Ἔπλει δὲ πρῶτον ἔνθεν ὅρμῳ Μαράθρου,
Ἐπαρχίδας ἀπάρας, ἀλλά γε πλήρεις
Ἐκ Δουριμάργων, ὧν πότ' ἂν δύναιτ' ἔσχειν,
Ἄγει τριήρεών τε συμπασῶν σκάφη,
Καὶ ἄλλα δὶς θ' ἑκατὸν ἠὲ καὶ πλείω.
365 Νυκτὸς καθοπλίσας δὲ ὡς δισχιλίους,
Ἐς νησίδα ἔγγιστα τούσδ' ἐκφορτίζει,
Μεταίφνιοι δὲ πρωῒ ἐμφανισθέντες
Φρουρᾶς ἐπεισπηδῶσι δύσβατον τεῖχος
Δὶς καὶ τρίς, ἐκλυττῶντες ὁρμῇ ἀσχέτῳ,
370 Αὐτὸς δ' ἀπ' ἄκρου Καλλογήρου κλημένου
Ἦν θρασύνων ἀσπιστὰς ἐς μάχην νύττων.
Οἱ δ' ἐντὸς ἠμύναντο ὡς ἀνενδότως·
Ἐπεὶ προόπτης τῆς Διήδων οἰκίας,
Καὶ Φριστίνιος ὁπλιτῶν ὑπέρτιμος,
375 Ἄμφω ξιφήρε ἀντέχειν θαῤῥυνέτην,
Μὴ ἐνδίδοσθαι εἴ τι ῥιψοκινδύνοις,
Καὶ καββαλεῖν τοσάκις ὁσάκις τούς τε·
Ἐν ᾧ δὲ ἠμύναντο ἔνθεν ἐντόνως,
Οὐχ ἡ τυχοῦσα κἀκ πυρεκβόλων λώβη·
380 Πλείους γὰρ ἐμμένοντες ἀστέγαστοί τε
Ἐς νησίδ' ὠλέκεισαν ἄρδην πρησθέντες.
Καὶ Καρακόζας Καλογήρῳ ἑδρεύων

Συνίπταται ἁρπακτὸς ἐξ ἑνὸς πληγείς,
Καὶ ὁ θρίαμβον προσδοκῶν ἐξ ἐργμάτων,
385 Λυσσώμενος τελεύτα, εἴγ' ἐπώπτευεν,
Οὐχ ὡς κενὰ προὔκοπτον ἀλλ' ὀλλυμένους,
Ἄλλως τε ὡς μάταια μειοῦσθαι στόλου.
Ἐπὰν νέκυν δ' ᾔσθοντο ἔνθα προστάτην
Τὰ νῶτα δόντες συμπεπόρθμευκαν στόλῳ,
390 Καὶ ἔνθεν ἐς Κύδωνα λεῖμμα κτανθέντων·
Φήμη γὰρ ἐκκεκαῦσθαι ὡσεὶ χιλίους,
Τῶν φρουρίου δ' αὖ Φριστίανος πεπληγώς,
Μεθ' ἕκτον ἦμαρ κάτθανε κλυτὸς πέλων,
Τέσσαρσιν ἄλλοις ἀγαθοῖς δεδειγμένοις.
395 Ὡς τῶνδ' ἐχόντων δυστυχῶς, κοὐχ ὡς ἔλδωρ,
Ἄπο σκοποῦ τε ὑψικόμπων Ὀτμάνων,
Ἦν Κουσαΐνος ἔμπα δήϊα ζέων,
Εὔελπις ἄρτι εὐμενεστέρας τύχης.
Εὖ οἶδε γάρ κεν δρημοσύνην Γιλδάσσου,
440 Καὶ οἷον ἠρίστευσεν εἰς ἄμυνάν μοι,
Τὴν πρὸς κρατοῦντα κάρτα πειθὼ τηρέων.
Ἀλλ' αἶσα βασκαίνουσα ἔνθετο σκῶλον
Μεταξὺ τῶν δε· τῷ γὰρ ἀκρατῶς λέξαι,
Αὐτοῦ κατ' ὦπα εἰς Ἀνακτόρειόν τε
405 Καθεῖρξεν, κἀξίην τε τοῦδ' ἀφαιρεῖται.
Καὶ εἰργμένον προὔπεμπεν εἰς Γερουσίην
Διευκρίνουσαν ἣν ἂν ἧδε τῷδ' ὕβρις.
Ἀνηγόρευε δ' ἄλλον ἐκ Κολωρίδων,
Φόρου Ἰουλλίοιο, εὔδηλον γένει.
410 Καὶ Κουσαΐνον φασὶ δαψιλευθῆναι
Μνᾶς ἀργυρᾶς ἓξ τῷ διακτόρῳ Θρόου·
Κἀπείγεται εὔελπις εἰσβολὴν ἄλλην,
Οὐχ ἅπτεται δὲ ὧν ἐπειρᾶτο πρώην.
Ἀφεὶς δὲ ταῦτα, Βηθλεῆμον κλημένον,

415 Ζητεῖ ἄκρον μοι ἄλλον, ὡς ἐκπορθήσων.
Τούτου δ' ἔναντι, ἀλλ' ἐναλλάγδην ἄλλων
Μέγαν τέτειχεν ὁ κρατῶν προμαχῶνα,
Ἐντὸς δὲ τούτου ἄλλον ἧττον' αὖ πόλιν,
Εἰς ἀσφάλειαν ὁπλιτῶν προσφυγάδων.
420 Παρωνύμως δὲ Μωκενίκου κικλήσκει
Ἐργασίην, καὶ Γάλλον ἐκ Γραμομβίλων
Αἰζήϊον μέν, ἀλλὰ τῶν ἀρειτόλμων,
Ὑπέρτιμον τίθησι τῆδ' ἀμυνόντων.
Πρὸς τόνδε Κουσαῖνος εἰσπεσεῖν σπεύδων,
425 Δόκευεν ἐκ Κύδωνος ἥκειν τὰς τάξεις
Μαυρουσίων τε καὶ τριήρεων ἄλλους,
Καὶ ἵκμενος πέπραχεν ὅσσ' ἀναγκαῖα
Πρὸς Μωκενίκης αἵρεσιν, καὐτοῦ ἄκρου,
Ἐγκαρσίους ὁδούς τε καὶ κρυπτὰς πάλιν,
430 Ὡς ἂν στίχοιεν ἔνθεν ἐγκαλυφθέντες.
Τελῶν δ' ἔγγιστα εἰσέβαλλεν ἐντόνως,
Γραμομβίλης δ' ᾧ ἠντίαζε γενναίως,
Καὶ ἴσχε τῆλε καββαλὼν δὶς καὶ τρίς τε,
Πυρεκβολίσκῳ ἔμπα τρωθεὶς αὐχένα,
435 Ἄνεισ' ἄναυδος πρός με, κἀπόπληκτός τε,
Τῶν ψυχικῶν δὴ ὀργάνων συγκαμνόντων,
Ξυμβάντος οὗπερ, ὁπλῖται καταπλαγέντες
Πρόσφευγον εἰς τὸν ἔνδον, ἀλλ' ὑπὲρ τάφρον,
Ὃν Μωκενίκης Βέλος οἶδε κικλήσκειν.
440 Οἱ δ' αὖτε εἰσώρμηντο συνθρασυνθέντες,
Θοῷ δ' ἀγῶνι ἐκράτησαν καὶ τοῦδε,
Οἷς καιρὸν διδόντες ἐμπρῆσαι οὖδας,
Ὃ δὴ ὑπεστρώννυτο πυρφόρῳ κόνει.
Καὶ Μωκενῖκος ἄλγ' ἦν πεπαρμένος,
445 Ὡς καὶ γνάθον συστεῖλαι, ἠτόνει δ' ἄγαν,
Καὶ γὰρ στόμα ἠνέωγε κῆρ ἀναψύχων,

Καὶ πρὸς Θεοῦ ἐδίζεν, ἥν ἄκεσμά τι
Εἰς τῶν δ' ἀνάκτησίν τε, ἠδ' ἐχθρῶν φύξιν.
Χ' ὁ ψυχαγωγῶν οὔτις ἦν στρατηγέων·
450 Ὁ ἐκ Κολωρίδων γὰρ εὖ τεθραμμένος,
Ἤρεσκετ' ἀμπαύεσθαι εἰς ἁβρὸν λέχος,
Τυτθὸν μεμηλὼς τῶν ἀρηΐων ἔργων.
Τυτθὸν προσηύδα ἧττον, ἀλλ' ἀνθωμίλει
Ὡς μὴ ἀπαντᾷν καὶ κραττοῦντ' αἰτουμένῳ.
455 Ἀντίκρισιν δ' ὃς εἴπερ οὐκ ἴσχει μίαν,
Ἀντίσταται ὡς προχωρήσων πρῶτος,
Κἂν ᾖ παρήλιξ ἀνθύπατός τ' ἀξίῃ.
Γεώργιος δὲ Μαυροκῆνος οὐκ εἴα,
Εἰ καὶ προόπτης, κηδεμὼν τε νηΐων,
460 Ἔμπης ἑαυτὸν προσφέρει ὑποστῆναι
Ἀγῶνι παντὶ, κᾀὐτὸν ἀμπαύειν γυῖα,
Σεβαστὸν ὄντα γήραός τε κᾀξίης.
Εἵποντο δ' ᾧ προβάντων παίδων μοι πλεῖστοι,
Ἰλλυρίων τε ἱκανοὶ τῶν εὐζώνων,
465 Οὓς ἦγε ταξίαρχος ἐκ Συνωβίκων,
Κωθούμενοι τρέποντο δυσμενεῖς ἔνθεν,
Πλείστους δὲ τῶνδ' ἴαψαν ἐς κνέφας ᾄδου.
Βέλος δ' ἀνακτησθέντες εἷλοντ' ἐκλείπειν,
Κᾀῶσιν ἀφρούρητον ἤματα τρία.
470 Ὑποστραφέντων δ' αὖθις ἐκπομπευσάντων,
Οἱ δυσμενεῖς πειρῶντο εἰσβάλλειν νέως,
Καὶ προσπέλαζον αὖθις ἐγκαλυφθέντες·
Ὑπαὶ δὲ Βέλους τεῦκτο Ἰπνὸς κλημένος,
Ἀνασπάσων ὤθησιν ἔνθεν ὁρμώντων,
475 Καὶ πυρπολοῦσιν, ἀντικρούσιος χάριν·
Ἀλλ' ὅς γε τοὔργου ἐσφάλη εἰς τὰ πρόσω·
Ὀπὴ γὰρ οὐ πώμαστο εὖ κατωρύχου,
Καὶ πῦρ ἀνασχάσασθαι ἦν ἀναγκαῖον,

Ῥῆξίν τιν' ἐμποιῆσαι οὐ σμικρὰν πάνυ,
480 Μέρους ὀχυροῦ κἀσφαλοῦς χοὸς Βέλους.
Αὐτοὶ δ' ἐρωάζουσιν ἀκρονυχίῃ,
Μέσῳ δὲ νυκτὸς εἰσέπιπτον τῇ ῥήξει,
Καὶ ῥᾷστ' ἐπικρατοῦσιν αὖ πάλιν Βέλους.
Κἀμφεφύτευον αἶψα ἑπτὰ σημαίας,
485 Ἔνδειξιν ἐμφαίνοντες ὧν ἦρξαν βίᾳ,
Ὡς ῥᾷστα ἔσσεσθαί τε κυρίους τάφρου.
Ἐκ γὰρ φρεάτων ἠντύνοντο ἐμβαίνειν,
Ὀπὰς κατεργασθέντες ἀντήρεις ἔνθεν.
Ἐν τοῖσι Μωκενῖκος ἠθύμει πάλιν
490 Βραχεῖ ἀνατραπέντα κεδνὰ ὀπτάνων.
Ἀλλ' οἷον ἠλλοίωτο αὖθις ἐς κρεῖττον,
Ἵστασο φράδμων δρημοσύνας ἀΐων.
Ἐμὴν γὰρ εἰς ἄμυναν οἱ γερουσίης
Ἦσαν προμηθευθέντες ἱππικὴν νέαν,
495 Πρώτης φθαρείσης, ἀλλά γ' ἐντελεστέραν.
Καὶ θωράκων ἱππῆας, ἅδε κικλήσκειν
Ἕλλησιν οἶμαι οἱ κατάφρακτοι οὗτοι,
Τάττων δ' ἰλάρχην οἷσιν κλυτὸν Βιλάλτην,
Αἰζήϊον μὲν, ἀλλ' ἀρείτολμον πάνυ,
500 Ἐφευρετήν τε δηΐων τεχνασμάτων·
Ὃς καββὰς ἵππου σὺν δέκα ἰλαρχίης,
Πάντῃ σιδηρετοῖσιν οἷα σφῶν τάξις
Ἀπὸ κράατος βάσιος ποδῶν ἄχρι,
Ὡς καὶ σκοποῦντας ἐνθεάζειν ἐς τέρας·
505 Ἄνεισι δ' οὐδὸν ἐκ τάφρου ὡς πρὸς Βέλος.
Εἵποντο δ' αὐτῷ οἱ ἰλαρχίης δέκα,
Ἐμῶν τε παίδων συνθεόντων θαλπέειν,
Ἣν ἐκτροπὴν ἴδωσιν ἐξ ἀναρσίων·
Ἐπὰν δ' ἄναντες ἤνυσαν πεζῇ τάφρου,
510 Κἀς ὄψιν ἐμφάνιζον αὐτοὺς βαρβάροις

Πυρεκβολίσκοις οἷς ἑκάστη χεὶρ ἔσχεν,
Αὐτοὺς ἔπληττον, καὶ ἀνήρουν ὡς πλείστους·
Πῇ μὲν δι' ἐμφάνειαν ἐκπλάγων ἔργων,
Πῇ δ' ἐκ βολῶν τε ἀθρόων πυρεκβόλων,
515 Πέφευγον ἀλλ' ὤκιστα μακρὰν ἐκ Βέλους·
Τετρωμένων δὲ ἀμφὶ τετράκις δέκα,
Κάρηνα τῇδε πρόσφερον νίκης δεῖγμα.
Ἀλλ' ὃ κράτιστον εἰς ἐμὴν θυμηδίην,
Ἦν ἀθρέειν σύρεσθαι αὐτῶν σημαίας,
520 Ἐμὸν δ' οὖδας τηλόθ' ἐμφυτευθείσας.
Καὶ ὁπλίτας ἤραντο αὐτῶν εἰς ὄψιν
Φαύλισμα εἰς ὀνοστὸν Ὀτμάνων τύφου.
Τόλμημα δ' ἄλλο οὐ παραδραμεῖν φέρω.
Εἷς Ἰταλῶν γὰρ τάξιος Ναζηραίων,
525 Ἐπάρας ἀμφ' ὤμοισι βόμβαν κλυμένην,
Φρέατι προσπέλαζεν, οὗ θαμύριζον
Οἱ τεκτονουργοὶ καὶ ὀρύττοντες πρός με,
Καὶ στὰς περὶ στόμιον ἔκπυροῖ βόμβαν,
Κἀφῆκε πίπτειν ἐς βαθὺ φρέαρ τήνδε,
530 Ὡς πυρπολῆσαι ἐμφωλεύοντας ἔνθα.
Τοιῶσδ' ἀνασκήδναντο λοιποὶ ἐς πέδον,
Ὡς τοὺς ἐμοὺς κρατῆσαι εὐμαρῶς Βέλους.
Οἱ δ' αὖ διαδραμόντες εἰς σφῶν καρφύρας,
Ἔνθεν κατωρύχεσι πειρῶνται πάλιν
535 Τάφρῳ διήκειν λιμπάνοντες νῦν Βέλος,
Οὗπερ μεταξὺ χἀτέρου προμαχῶνος,
Τοῦ Παντοκράτορός τε πρὸς πύλην ἄλλου,
Ὤρυττον ἀθρόως τε ἠδ' ἠπειγμένως.
Συνωδίκης δὲ ὧν μιμηλῶς Γιλδάσσου,
540 Ἴσοισιν ἠντίαζεν ἐν κατωρύχοις
Βαθυτέροις δὲ ὧν ἔτυχον ἀντήρεις.
Ἐπὰν δ' ὑπήντα, πυρφόρῳ μεστοῖ κόνει

Ἐπυρπόλει τε ἀσχαλουμένους ὕπερ.
Τούτων καέντων ταὐτὰ πειρῶνται ἄλλοι,
545 Καὶ ταὐτὰ μὲν πάσχουσιν, οἷά τε πρῶτοι·
Τόσους δ' ἐπίμπρει εἰσδυόντας ὁπόσσους,
Ὡς ἐκκεκαῦσθαι ἄρτιον μυριάδα·
Ἐπὰν δ' ἐπεῖδε Κουσαΐνος τάγματα
Μαυρουσίων, στόλου τε θρεπτοὺς μειοῦσθαι,
550 Προκινδυνεύειν δ' οὕς γε, πρὶν ἂν κυρίους
Γένοιντο αὐτοῦ τάφρου, ἐξαφανίσθαι,
Ἀνακρίνει βέλτιστον αἴρειν τῶν τῇδε,
Ὑποστρέφει δὲ αὖ πάλιν πρὸς καρφύρας,
Πάνυ δ' ἄσεμνα ἣ πέφευγον ἀρχῆθεν.
555 Τῆμος γὰρ ὀμβρήμασσι προσβιασθέντες
Ἀνασκοποῦσιν, ἴσχον εὔλογον σκῆψιν,
Νῦν δ' εὐδίῃ τε ἤκμαζε, καὶ οὐδὲν σπέρχεν,
Ἐᾷν δ' ἠναγκάζοντο ἀτρεμεῖν μ' ὅσον.
Κἂν τ' οὐκ ἔπαυον ἀθρόας προσβολῆς μοι,
560 Πυρεκβολίσκοις ἐρκίτας οὐτάζοντες,
Ὡς μὴ ἐνὸν προκύψαι οὔτιν' ἐκ τείχους.
Ὁ ἐκ Κολωρίδων γὰρ ἀσχολῶν πέριξ,
Ἐσπουδακὼς νῦν πρὸς γ' ἐμὴν εὐερκίην,
Τιτρώσκεται κατ' ἦτρον ἕλκος νήκεστον,
565 Καὶ ὑστεραίᾳ κατθανὼν κτερίζεται,
Οὐκ ἀξιόχρεών τι λιπὼν ἐκ βίου,
Τυτθὸν διατρίψαντος ἐν διοικήσει.
Οὕτω τὰ Κουσαΐνου ἐξέβη πάλιν.

ΤΜΗΜΑ Η'.

Ἄπο σκοποῦ τε κάτυχῶς πάνυ τῆνες,
Ὡς φῦλα ἐσκίδναντο ἔνθεν βαρβάρων,
Κἀπηλλάγησαν πρῶτον οἱ Μαυρουσίων,
Σφῶν ὀμνύοντες ἤρω οὐκ ἐπανήκειν,
5 Δισσῶς ἐπεὶ ὤρωρον ἡμισευθέντες,
Μὴ τὸ τρίτον σπερχθέντες ἀφανισθῶσι.
Στολαρχέων δ' ὁπποῖος αἴρεται στόλον,
Λελυμένον τε καὶ ἀνάστατον σχεδόν,
Τὰς Κυκλάδας δ' ἤμειβεν Εὐβοίῃ σπεύδων.
10 Πνεύσαντος ἔμπης λαίλαπος βαρυγδούπου,
Οὐ σύμπας εἰς Εὔβοιαν ἐγκαθωρμίσθη·
Εἰς φρούριον μέντοιγε Ῥῶσον κλημένον,
Ἀχαΐας ῥηγμῖνι νῦν τεταγμένον,
Τριήρεεις σκήπτουσιν ἓξ πρὸς αὖ δέκα
15 Ῥηγνύμεναι, ὡς πάμπαν ἀπλώτους μεῖναι.
Εἰς τοὐπιὸν μεθ' ἅττα ἔμπαλιν Ῥίππας,
Μετ' ἀκριβείας Κυκλάδας μεταστείχων,
Πρὸς δυσσὶν ἠντίαξεν ὁλκάδας δέκα,
Καὶ πέντε τῶν θοῶν τε εἰκοσηρέτμων,
20 Ἃς Αἰγίνῃ τεινούσας οὗτος σεύεται·
Σκιδναμένων ἀνδρῶν δὲ ἀνὰ τὴν νῆσον,
Πίμπρησι τὰς μὲν τὰς δὲ γ' ἐκπέπομφέ μοι·
Αὗται ἀλείπτως αἰὲν ἐξ Ἐπιδαύρου,
Καὶ Ναυπλίης, Κύδωνι προσκομίζουσαι
25 Ὅ,τι προσῆκον εἰς ἐνοχλούντων μ' ἄλκαρ.
Ἀλλ' αὖ ἐπάνειμ' ἔνθα οὗ προεξέβην,
Ἀνωτέρω τε τὰς ἀφορμὰς λαβοῦσα.
Ἦν γὰρ λέοντι φροντὶς ἐν Γερουσίῃ,
Οὐ τῆς ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ θατέρων
30 Νήσων τε ἐξύπερθε τῶν Ἰονίων.

Καὶ ὠχύρου Κόρκυραν ἄλλας τ' ἀγχόθι·
Ἐπιτρέπει δὲ ἀνδρὶ κήδεσθαι τῶνδε,
Τὰ δήρεως μὲν ἴδρει, ὧν οὔπω ἴσμεν,
Παρευδοκιμήσαντι δηΐοις ἔργοις,
35 Αὐτοκράτορσιν εὖ σεβασθέντ' ἀρχῆθεν,
Ὥπερ Σπεραϊτῆρα θέντο τοὐπίκλην,
Ὁμωνύμου ἕκατι ἧς κώμης ἦρχε,
Φύτλης ἀγαυῆς ὧν μετὰ προπάτορας
Ἐν Γερμανοῖσι τάξιος τῶν βαρώνων,
40 Οὕςπερ δυνάστας οἶδεν ἡ τῶν Ἑλλήνων γῆρυς·
Τὸν δ' ἄρα Μωκενῖκος ἐξ Ἰονίων,
Ἀθρῶν Κολωρίδῃ με ἠμελημένην,
Μετασταλεὶς συνίστα ᾧ διοικήσεις.
Λαβὼν δ' ὃς ἐγχείρισιν οἰακισμάτων,
45 Ὅσ' ἐξ ἀταξίης μοι ἤγαγ' εἰς τάξιν,
Ὡς μηκέθ' οἵους δυσμενεῖς ἐπεμπίπτειν·
Οὓς προὐκαλεῖτο συμπλακῆναι πρὸς μάχην,
Αὐτοὶ δὲ γ' ἠνήναντο καὶ παρητοῦντο·
Ἀλλ' ἐξιὼν ἄτιζε πλειστάκις τούςδε,
50 Ὡς Κουσαῖνον συνταράττεσθαι δεινὰ,
Καὶ ἔσθ' ὅτε γλίχεσθαι αὐτὸν ἠκούσθη,
Ἰδεῖν τὸν ἄνδρα, κἀπόπειραν ποιῆσαι
Τῆς τ' ἀρετῆς τοιοῦδε καὶ νοῦ γενναίου·
Προσίεται δὲ Κουσαίνου μέρμηραν,
55 Ἔξεισι δ' αἶψα ᾗ ποτ' ἀλκῇ ἠρκέσθη,
Καὶ ᾗ ποτ' ἴσχειν οἷος ἐν καιρῷ τῷδε,
Τάξεις δὲ πεζῶν ἱππικῶν τε συντάξας,
Αὐτὸν μὲν ἠρέθιζεν ἐλθεῖν ἐς μάχην,
Ὁ δ' αὖ παρητεῖτο εὐλαβούμενος τάχα
60 Τὴν ἀνδρὸς ἐντρέχειαν ἠδ' ἀριστείην,
Κἂν ἡ πρόκλησις ἐν προπηλακισμοῖσι.
Καὶ ταῦτα ῥητὰ γίγνεται λέοντί μοι,

Ὡς ἔκ τε τῶνδε ἀκριβέστερον γνῶναι
Τὴν Ὀτμάνων δύναμιν ἡτονηκυῖαν,
65 Σαφῆ τε τὴν ἔκλυσιν ἀθρόου κράτους·
Ξυμφράζεται δὲ αὖθις ἐν Γερουσίῃ,
Τί πρακτέον τοιᾷδε ἐν καταστάσει·
Καὶ Νικόλαος, οἰκίας Κονταρήνων,
Μίμνησκε συμφέροντα, ὡς εὐηγόρος·
70 Ἐγὼ δ' ἐπείπερ ἀνδρὸς ἐμνήσθην τοῦδε,
Εἴπω κατ' ἀξίην μέν, ἀλλ' ὅσον σθένος
Καὶ ὅσον ἐνδιδοῖ τε καιρὸς ἁρμόττων·
Οὗτος σταλεὶς ἔπαρχος ὡς ἔθος μέγας
Πρὸ τῶνδε δεινῶν εἰς ἐμὴν προμηθείην,
75 Ἐδείκνυ πάντῃ οἷος ἐν διοικήσει,
Ὡς σωφρονοῦντας συγκρατεῖν ἐμοὺς παῖδας·
Τοσοῦτον ἦν δ' εὔγλωττος, εἰδὼς ἀρχαῖα,
Ὡς ἀΐοντας συνδοκεῖν γοητεύειν,
Καθῆστο γὰρ χείλεσσι Κύπρις γλυκεῖα,
80 Καὶ εἴτι πως φάτιζε, κέκριται δόγμα·
Σέβας δ' ἐγὼ μίν, αὐτὸς ἠγάσθη δέ με,
Ὡς ποτνιᾶσθαι ταμίας ἥκειν στόλου,
Ἐξιλεώσων τυχὸν ἣν ἠγασμένην·
Μίμνησκε γοῦν λέοντι ἐν Γερουσίῃ,
85 Ἐπὰν παλινδρόμησε χαρίεις πάτρῃ,
Ὃ ξυμφέροιεν, οὐχ' ὅ,τ' εἰς ἄμυνάν μοι,
Ἀλλ' εἴτ' ἀνῆκον εἰς ἀνάκτησιν νήσου.
Δημηγορεῖ δ' ἄριστα ἐν ῥεκτηρίοις·
Ἀλλ' ἀμφέρειν μὲν ὅσα ὃς διεξῄει,
90 Γλαφυρότητι ποικιλημάτων λόγου,
Τῶν δυσχερῶν τε καὶ ἀμηχάνων πάνυ·
Γλωσσῶν σοφῶν γὰρ δυσχερὲς λαβεῖν δάνος,
Μὴ πρωτοτύπου ἐκμιμουμένους ῥήσεις·
Συνίσχεν οὐκοῦν τουτὶ ἔντεχνος λόγας,

95 Ὡς μὴ ἅπαντ' εἴποιμι ἀξιωμάτων.
« Χρυσοῖο δαψίλεια ἐκκεχυμένη,
» Τοσατίοις ἔτεσι δαπανημένου,
» Ἢ εἰν ἑνὶ προὔχεῖτο δυσσὶ πρωτίστοις,
» Στρατοῦ ἕκατι ἀρκίου προμηθείης,
100 » Τοῦδ' ἄχρι νῆσος ἦν κακῶν λελυμένη,
» Ἡμεῖς μόθου τε ἦμεν ἂν γαληναῖοι.
» Ἐπεὶ δὲ πέφραστο τουτὶ ἀρχῆθεν,
» Νῦν συμπάρεστι καιρὸς ἐς σκέψιν κρείττω·
» Ἀναρσίους γὰρ ἴσμεν ἡμισευθέντας
105 » Εἰς εἰσβολὰς τοσαύτας, ἦρι ῥυέντι.
» Πρὸ γοῦν στρατείαν ἀρτύσαι Ὀτμανίδας
» Ἐς δευτέραν ἔλασιν εἰσβολῆς νέας,
» Στρατοῦ κινηθμὸς ἀρκίου προληπτέος,
» Τῆς σφῶν καταρτύσιος ἡμῖν πρωΐου.
110 » Ὡς οὐχ ὅτ' ἀπρόσμαχον ἕξομεν πόλιν,
» Ἀλλ' ἀσφαλῶς ῥυθεῖσαν ἔμμοχθον νῆσον. »
Βουλὴ λέοντι ἥνδαν' ἐν Γερουσίῃ,
Καὶ ἠντύνοντο ἐκτελεῖν συμφραδμένα,
Καὶ μᾶλλον εἴπερ ἐκ συχνῶν πεπίστευνται,
115 Ἔτ' εὐσεβοῦντας πρός με πάντῃ κωμήτας.
Σπουδὴν ὅσην ἔθεντο εἰς ἐμὴν λύσιν.
Μαρῖνος εἴπερ οἰκίας Σαγγυνάκων,
Εὐπατρίδης γεγώς τε ληπτῆς Ῥιθύμνης,
Πλεύσας πολιτείαζεν, ὡς τάχους εἶχεν,
120 Εὔχρηστα εἰσηγεῖτο ἐν Γερουσίῃ,
Ὡς εὐσέβεια οὐ πέπαυται κωμήταις,
Ἔννοια θ' ἡ ἀρχαία πρὸς πολιτείην·
Καὶ ἣν ἂν ἐξόρμησις ὁπλιτῶν ἄν που
Γίγνοιτο νήσου, βαρβάρους δηωσόντων,
125 Ἴδοισαν ἑνωθέντας αὐτοὺς κωμήτας,
Καὶ νῆσον εὐχερῶς τε αὖ ἐλευθέραν·

Οὐ γὰρ φέρειν οἷοί τε τύραννον ζεύγλην,
Σεβάσμια βλέποντες ἐκφαυλισθέντα,
Καὶ λέκτρων ἀλόχων τε ἐξυβρισμένον·
130 Ὧν Λευκιεῖς μᾶλλόν τι μεμψιμοιροῦντο,
Θαῤῥαλεώτεροί τε κωμητῶν ἄλλων,
Ὡς γραμμάτων ἔνδειγμα ἐνδέδεχ' ἔτι·
Σύγκλητος οὐκοῦν πᾶσα συμπαρωτρύνθη·
Θωμᾶν δὲ γ' ἐγκρίνουσιν ἐξ Οὐηρώνης,
135 Γένους φαεινοῦ, οἰκίας Πομπηΐων,
Παρευδοκιμήσαντα δηΐοις ἔργοις,
Ὧ συγκεκοινώκηκαν ὅσσ' ἐπεφράσθη,
Προεκθέσεσσι πινυταῖς Κονταρήνου·
Ποσὸν δ' ἐπυνθάνοντο τῆσδ' ἐκστρατείης,
140 Ἑξάκις ὡσεὶ χιλίους ἐκ Πρυλέων,
Καὶ ἱππέων θ' ἑκατὸν ἑξάκις πάλιν,
Αὔταρκες εἶναι εἰς ἀνάκτησιν νήσου,
Καὶ συμπέραινον τῇ δοκῷ ἰσοψήφως·
Πρὸς τοῖσδε συμβάλλοντες εὔνουν ἐγχώρων,
145 Οὓς ξυμμάχους σκέπτοντο, ὡς πίστεις ἴσχον.
Πρὸς τοῖσδ' ἐθάῤῥουν ἐντρεχηΐῃ Ῥίππα,
Ἐκ Βοσπόρου ὁρμῶντα συμφράττειν πάλιν
Στόλον μέγαν περ ἢ περᾷν λωβηθέντα.
Οὓς δ' ὧδε σημαίνοντας ἀλητήρων ἄνευ,
150 Ὡς εὐμαρῶς διῶχθαι, ὁππόσοι εἶεν·
Ἐν ᾧ δὴ ἔνθα πραγματεύεται τάδε,
Γεώργιός μοι οἰκίας Κορνηλίων,
Μάρκος τε ταξίαρχος ἐκ Σινωδίκων,
Ἀπηλλαγησαν ἔνθεν ἐκπροκληθέντες
155 Γερουσίηθεν, ἀνταμείψιος χάριν·
Καὶ δεξιούσθην ἄνδρε ἐντίμως μάλα·
Ἐπεὶ ὁ μὲν τἀγαθὰ κοινῷ εἰκάθει,
Ὁ δ' αὖ ἐπεὶ τρανοῦτο τῷ ὑμᾶς παῖδας

Ἔλασμα χρυσοῦ ἀνδρὶ προσχορηγῆσαι,
160 Ἐν ᾧ κατέγραψαν μὲν ἐκδικηθεῖσαν
Αὐτὴν πόλιν μὲ τῆς λύμης Ὀτμανίδων.
Κώμην δ' ἀνηγόρευον εἴς που Ἰστρίης,
Ὡς ἂν τὸ κοινὸν μὴ ἐλαττοῦσθαι δόξῃ
Τῶν ἐν μέρει μὲν εἰς ἀμοιβὴν εὐέρκτου.
165 Κορνήλιον δ' ἀξιοῦσιν ἱππέων
Ἐμῶν προόπτην, τῆς σεβαστῆς ἀξίης,
Ἢ οὐκ ἔθος δίδοσθαι εἰμὴ γενναίοις,
Καὶ εὖ διατρίψασιν ἐν πολιτείῃ·
Ὡς δ' ἂν διευθετοῖτο συμπεφραδμένα,
170 Προστάτας ἐγκρίνουσιν, ἔν τ' ἀρηΐοις
Ἀσκουμένοις μέν, κἀτρόμητον δεικνῦντας,
Οἷς Μαυροκῆνον τὸν προόπτην μοι στόλου,
Γεώργιον ψήφιζον ἀνθύπατόν μοι,
Ἀντωνίου ἄντανδρον ἐκ Λιππομάνων,
175 Δι' ὅν μοι οὔτις ἐκπεφώνηται λόγος,
Κἂν ἀξιόμνηστός τις ἐκ σεβασμίων.
Ἦν γὰρ ταλάντου ἰσομοιρία δίκης,
Ὠθούμενος καλοῦ μὲν ἐκ συνειδότος,
Ὡς καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἐξηρτημένος,
180 Εὐχαῖς σχολάζων ἐς δυσώπησιν θείου,
Ἀλλ' ὅσσ' ἐμητιᾶτο εἰς ὄνειάρ μοι,
Οὐκ ἠτρανοῦτο, εἵνεκεν παρουσίης
Φαιδροῦ στολάρχου πάντα συσκιαζούσης,
Φωστῆρσιν ὡς ἔγνωτο ταὐτὸ συμβαίνειν,
185 Ἢ ὡς κανὼν πεφαύσκει ἐκ συνηθείης,
« Μείζων ὅπου πρόσεστιν, ἀπρακτεῖ μείων. »
Ἐν τοῖσι Κουσαΐνος εὖ διεσκόπει,
Οὐκ ἀσφαλῆ ἔτ' εἶναι εἰς ὄψιν πέδου.
Ἐπεῖδε γάρ κεν ἄλκαρ ἐκ Βυζαντίδος,
190 Μὴ οἷον ἴσχειν χαλεπώτερα πράξων,

Προποντίδος μὲν ἀκριβῶς τηρουμένης·
Ἰλιγγιᾷ δὲ πλεῖστα τί χρεὼν πράττειν,
Αἴρειν ἢ ἐς Κύδωνα ἠσφαλισμένος,
Ἢ ἐς πέδον μὲν κατθανεῖν ταλαιπώρως.
195 Βουλεύεται δ' ἔπαλξιν ἔμφρουρον τεῦξαι
Τῆς Ἀβρύσου ὕπερθεν, εὐρείας κώμης,
Οὗ σκηνὰς ἴσχεν, καὶ στρατοῦ καρφύρας.
Πρώτιστα δ' αἴρει μαχεῶνας τοὺς πέριξ,
Ἐξ ὧν μ' ἔπληττε καὶ κακῶς πεποιήκει,
200 Μάλιστα πορθμευούσας εὐρὺν λιμένα
Τῶν ὁλκάδων πρόσπταιε μὴ φέρειν ἔδαρ.
Ἀρθεῖσα δ' αὐτὴ καὶ νεοχμοῦ ἐκστᾶσα,
Κώμης ἀθρῶ ὕπερθεν ἀσχολουμένους,
Οἳ ὠχύρουν τε κἀμφιτείχιζον λόφον.
205 Καὶ ταῦτα, ὡς φαίνοιτο δρᾷν ὀχληρά μοι,
Ἢ μᾶλλον ὡς ἥκοντας ἴσχῃ κωμήτας·
Ἀντωχύρου λαιψηρά, καὶ μίμνησκέ τε
Γράμμασιν αὖ στόλαρχον ἀγερωχίῃ,
Ἐμὲ προδοῦναι, ἢ ἔσω κατασκήπτων
210 Φείσασθαι οὐθενός τε ἄχρι νηπίων,
Ἢ εἰς νέαν μένοντα τήνδε τὴν πόλιν
Ἀεὶ τ' ἐνοχλεῖν, κἂν ἔτη ῥυῇ πλείω,
Ἐπικρατεῖν δ' ἄσπονδον εἰς δηρὸν μάχην,
Ὡς ταμιεῖον ἐκκενωθῇ κἂν μέγα,
215 Καὶ ἄλλα, ὡς ἔθισμα τοῖς ἀλαζόνοις.
Ἀλλ' οὐ μέμηλε Μωκενίκῳ ὧν πέρι,
Ἐντέλλεται δὲ τοῖσδ' ὑπαντᾷν βαρβάρῳ·
« Ἥττησαι αἰσχρῶς καὶ ἀναίνῃ τὴν ἧτταν,
» Τῶν τῇδ' ἀπέστης, καὶ ἀπειλεῖς ἐνσκήπτειν,
220 » Καὶ γαυριᾷ δὴ οἷς σ' ἐχρῆν ταπεινοῦσθαι,
» Ἔνδειγμα δῆλον τουτὶ τῆς σῆς ἐκνοίης.
» Αὐχῇ δ' ὀχυρώμασιν, οἷς μάτην τεύχεις

» Ἔτη διατρίβειν τε ἀσπόνδῳ μάχῃ,
» Κἀνοχλέειν μοι συστατουμένην πόλιν·
225 » Ἀλλ' ἴσθι ὡς οὐ ταῦτα οὔτε τοι Κύδων,
» Ἣν δυσμάχητον ἐγκαθίστασθαι οἴῃ,
» Αὐτὸν σαῶσαι οἷα, ἀλλ' ὅσῳ σθένει
» Ἐγὼ διώξω ἄχρι τερμάτων νήσου·
» Ὃ φῂς δὲ ταμεῖον ἐκκενῶσθαί σοι,
230 » Ὑπήκοον κἀφνειὸν οἴου καὶ εὔνουν,
» Οἷόν τ' ἀναπληροῦν μὲν ἄπλητ' εἰς ἔτη,
» Ἐπικρατεῖν δὲ δῆριν αὖ πάλιν τόσα. »
Ὡς Μωκενῖκος μειζόνως παροξυνθεὶς
Τὰ Κουσαΐνου βούλεται ἀνατρέπειν,
235 Κἀνεψιὸν πεπόμφει, ὃν γεννᾷ κάσις,
Ὁμώνυμον τούτου τε καὐτῆς οἰκίας,
Τριήρεας δ' ὤπαζε τῷδ' ὀκτὼ μόνας,
Καὶ διττὰς αἷς ἐφίστα πεντηκοντόρων,
Ὡς ἐκ πελάγους πορσύνοντας ἐγκόπτῃ
240 Φόρους ἐδωδῶν, οἷα οὗτος ἐκ γένης·
Ὃς ἕσπεται πάτρωι νηΐοις ἔργοις,
Ἀμοιβαδόν τε εὐδοκίμει ἐκ νέων.
Ἀφοῦ δὲ ταῦτα, καὶ μάχη εἴνεγκταί μοι,
Πρύτανις ἠξιοῦτο πεντηκοντόρου.
245 Καιροῦ δὲ συμπεσόντος, αὖτε Φραγκίσκος
Στόλαρχος ἀμφέκλυζε Κυκλάδας νήσους,
Εἰς νῆε εἰσέβαλλεν, ὧν ἴσμεν κοῖλε,
Αἰπεῖε θ' ἃ Κύδωνι τεινέτην πρῶρε.
Μιᾶς διαδράσης δέ, θατέραν αἵρει,
250 Στόλαρχος ἣν δέδεκτο λαφύρων πλήρη.
Ἀνὴρ τιέσκετ' ἔνθεν ἐκ πολιτείης,
Πρόμος τεταγμένος δὲ πεντηκοντόρων.
Εἶτα προόπτου βάντος εἰς ὕπατόν μοι,
Οὗτος προόπτης ἐγκαθίσταται στόλου,

255 Ἴχνη διώκων ἀνδρὸς εἰς βαθμοῦ αὔξην·
Στόλαρχος οὖν πάτρως τε αὐτὸν ἐκπέμπει
Πληροῦντ' ἐφετμήν, ὡς ἔφην προμνησθεῖσα.
Ἦσαν δὲ λοιπαὶ ὧν ἐπίμπρει ὁλκάδων
Ῥίππας ἰχνηλατεύσας Αἰγίνης νήσῳ,
260 Μετρούμεναι μὲν δὶς δέκα πρὸς δυσσί τε,
Ἐλλιμένιζον δ' αἰὲν εἰς Ἐπιδαύρου,
Κύδωνι πορθμεύουσαι ἔνθεν χρειώδη.
Καὶ Μωκενῖκος, ὧν πάτρωι πευστός τις,
Ἐκ διακτόρων πεύθεται τὰ ὁλκάδων,
265 Κἀπῆρε τοῖς ταχθεῖσιν εἰς Ἐπιδαύρου,
Καὶ στὰς ἔναντι συγχέει πυρεκβόλοις,
Ὡς τοὺς ἐνοίκους συνδοκεῖ κεραυνοῦσθαι·
Ζητοῦσι δ' ἀμύνασθαι ἔνθεν τοῖς ἴσοις,
Εἴργουσι οὐδαμῶς δὲ ὁρμὴν τοιάνδε·
270 Αὐτὸς γὰρ εἰσβὰς ὅρμον ἀτρόμητός τις,
Κἂν ἐμπόρων ἄνευθεν ὁλκάδας αἴρει·
Ἑξῆς γέφυραν, χεῤῥονήσῳ ἀρθρῶσαν
Σκοπὴν πλατεῖαν, ἧς ἐφίδρυται πόλις,
Ῥήξας κατηδάφιζεν ἄχρ' ὑφ' ὑδάτων.
275 Πομπῇ δὲ ἥκει πρός με ὁλκάδας ἄγων,
Κἀνεψιοῦ στόλαρχος ἔργον ἠγάσθη.
Μεθ' ἡμέρας δ' οὐ πλείστας ἵκανον νῆες
Ἄλκαρ φέρουσαι, οἷα ἦν συμφραδμένον,
Θωμᾶς ἐφ' αἷς ὠχεῖτο, ἐκ Πομπηΐων·
280 Ἥκων δ' ἐδεξιοῦτο πομπῇ ἐντίμῳ·
Μάρκον τε νοστήσαντα ἐκ Σινωβίκων,
Ἐγὼ δέδεγμαι, οἷα γνήσιον παῖδα,
Ἠσπαζόμην τε, ὡς χρεών, φιλοφρόνως.
Μεθ' οὓς Γεώργιός τε ἐκ Κορνηλίων,
285 Δέδεκτο κἀυτὸς, ὡς προόπτης ἱππέων,
Σεβασμιάσας ὡς χρεὼν τοῖς ἐν τέλει.

Ὡς τἀμὰ εὐθετεῖτο βελτίῳ τύχῃ,
Ἔργων θαλαττίων μὲν εὖ συμπραττόντων·
Ῥίππας γὰρ ἐν δέοντι ἥκων οὗ τάχθη,
290 Μετασταλείσας ἔσχεν ἓξ τριήρεας
Πρὸς δυσσὶ, καὶ διττάς τε πεντηκοντόρων,
Τριῶν δ' ἐπῆρχε τῶν δεκάδων ἐκ κοίλων,
Ὡς ἀντέχειν δύνοιτο ὁρμῇ παντοίᾳ,
Ἐκ Βοσπόρου μολοῦντος ὁποίου στόλου,
295 Καὶ μὴ πρὸς ἔργα προσβιάζεσθαι πάλιν
Τῶν μέχρι τοῦ πρὸ τοῦδε συμβάντων ἔτους.
Τοιᾷδ' ἀερθεὶς Μωκενῖκος ἐλπωρῇ,
Ἀνεψιὸν πρὔπεμπεν εἰς κενὴν ἄγραν·
Ὃς δὴ ἀπαίρων τῇ δυναστείῃ πρῴην,
300 Ἐν προθέσει τριῶν τε ἐκ νηῶν κοίλων,
Ἣν δηθύνων ὕπερθεν ἄκρου Κυάμου,
Ἐξιχνιάζων δυσμενῶν περαιώσεις.
Ἔνταλμα δ' ἦν πάτρωος ἐλθεῖν αὐτόθι,
Καὐτὴν πολίχνην βούλεται πορθουμένην,
305 Τὴν Κισάμου ἀρχῆθεν οὕτω κληθεῖσαν,
Ἐς ἑσπέριον μοῖραν ἄκρου κειμένην·
Πρὸς ὃν σκοπὸν προὔτεινε κλίμακας μείζους,
Καὶ ὅσσα εἰς πόρθησιν ἦν ἀναγκαῖα·
Ἐπεὶ δ' ὃς ἐχρόνιζε δηρὸν αὐτόθι,
310 Πάτρως μὲν ᾤετ' ἣν σκοποῦ παρεκτράπῃ,
Ἰδεῖν παλινδήνητον ἠντέλθη τόνδε.
Ἀτὰρ κομιστὴς γραμμάτων ἀπειργμένος,
Σφοδροῦ ζεφύρου μὴ πρόσω προσχωροῦντος,
Χρόνιζε δὴ ῥηγμῖνι Ἀττάλου ὅρμου,
315 Πρὸ Παντοματρίοιο ἕρκων κειμένου·
Ἐπεὶ δ' ὃς ἠδέσθη μὲν οἰέων ἄγρᾳ,
Τρίηρον ἐμπίπλησιν ὧν φέρειν ἴσχε·
Παλινδρομεῖ δ' ἄτακτος εἰς Δῖαν νῆσον,

Ὡς ἂν λαθὼν στόλαρχον αὖ τροπιάσῃ.
320 Ἀλλ' οὐκ ἔλαθεν ἐντρέχειαν παντόπτου,
Σφαλεὶς σκοποῦ τε ἐντολῆς τε οἰέων·
Σταλεὶς γὰρ Ἰάκωϐος ἐκ Λαυρηδάνων,
Ὡς ἂν σκοπείη ἔνθεν εἰ νηῶν φάσις,
Αὐτῇ τριήρει συνδέων κατὰ πρύμνην,
325 Ἄγει τρίηρον σὺν κομιστῇ γραμμάτων,
Εἰς ὃν βλέπων στόλαρχος, ἐγκότως τ' ἔχων,
Διησφάλιζεν ᾗ στρατηγίδ' ἀλύσει,
Ἐπεὶ τόδ' ἔργον ᾤετ' εἶναι ζημίην,
Ὃ ξύμφορον μάλιστα ἄλλως ἐξέβη,
330 Θείου προνοίης συγκατεργασαμένης.
Ἐν ἀμϐολῇ γὰρ τῇδε ἄλλα μὲν πάτρως,
Ἀνεψιὸς δὲ ἄλλα μερμέριζέ πως,
Ἐσκέπτεσθ' ὄττι πάντ' ἀνατετραμμένα,
Ὡς ζηλότυπα καὶ ὕποπτά τε σφόδρα·
335 Στρατηγὸς εἴπερ ἐκ Κύδωνος φωραθείς,
Εὖ ὠχύρου πάνθ' ὡς ἀμύνασθαι μέλλων·
Ὅθεν Κυσάμου ἄρσιν ἀμϐολῇ θέτο·
Βουλεύεται δ' ὡς τοῖς προσοῦσι κοινῶσι,
« Πρώτη ἀναρσίοισιν ἡ Θεουδωρῷ
340 » Σκοπὴ πεπόρθηταί τε καὶ ἠδαφίσθη,
» Ἔπειτα λοιπῶν ἐγκρατεῖς δεδείχατε.
» Ἡμῖν δ' ἐέλδωρ ἐργμάτων ἦν ἐνταῦθα
» Πρῶτον Θεουδωρῷ τε ἐκπορθητέα,
» Κἄπειτα Κύσαμός τε εὐχείρωτός τις.
345 » Σκόλωψ πρὸ ὀμμάτων γὰρ αὐτοῖς ἐσσεῖται,
» Ὡς νωθριᾶν ἄμυναν ἔρδειν ᾗχί περ·
Ἦν δὲ πρόϐλημα χαλεπὸν βουλῇ πάσῃ,
Καὶ ἀμφίλεκτοι αἱ περὶ γνώμας ἔρεις.
« Νημερτὲς εἴπερ τὴν σκοπὴν πορθηθῆναι,
350 » Ἀλλ' ἐν στρατῷ παμπληθεῖ ἀπλέτου στόλου

» Διαφθορᾷ τε, μυρίων πορθουμένων.
» Ἡμᾶς δ' οὐχ ὅθ' ἡμισεύειν μὴ κείνων,
» Οὐ σύγκρισις δὲ τοῖσδ' ἀποτριτωμένοις.
« Οὐκοῦν τόδ' ἔργον οὐδόλως τολμητέον. »
355 Ἀλλ' ὃς διϊσχύριζεν αὖ τοὐναντίον·
« Νομίζεται μὲν πολλὰ τῶν ἀδυνάτων,
» Ἃ πειράσαι τις οὐ τετόλμηκε πρῶτον,
» Καὶ πειραθέντα κέκριται οὐ τοιάδε·
» Καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐν μάχαις θρασὺς τόλμη,
360 » Ἑξῆς προμήθειά τις ᾤσθη πᾶσι·
» Τύχης γὰρ εὐμένεια οὐ τοῖς ἀνδρείοις,
« Ἀλλ' αὐθαδεστέροισιν ἐκτείνει χεῖρας. »
Οὕτω φατίζων Μωκενῖκος ἐν βουλῇ,
Κάτεισι σὺν κοινῶσι Κυάμου ἄκρου,
365 Καὶ πρώϊος πρόσεισι τῆς σκοπῆς ὕπο,
Οὗ ἐκβίβαζεν ὁπλίτας Ἰλλυρίων,
Καὶ Γαλάτας τε, οὓς μικρὸς δέκτο στόλος,
Ἐπιστατεῖν δὲ τοῖσδε προὔβαλε Φλῶρον,
Ἐπιστάτιον πρῶτα ὄντα ἐν στόλῳ·
370 Ὃς δὴ ἄγων στράτευμα δυσσὶ φρουρίοις,
Τὸ ἐν λόφῳ ἱδρυνθὲν εἰσβάλλει πρῶτον,
Ὃ Τρουλορὸν νεωστὶ εἴωθε κλύειν·
Οὕτω δὲ προσπέλαζεν, ὡς τοὺς φρουροῦντας
Ἐκ τειχέων μὴ οἷον οὐδαμῇ κῦψαι,
375 Πυρεκβολίσκων προσβολῶν Ἰλλυρίων.
Ἐπαρτύει δὲ Φλῶρος ἄκρας κλιμάκων,
Καὶ Γάλλοι εἰσπηδῶσι πημονῆς ἄνευ,
Κἂν δυσμενεῖς πειρῶντο καββαλεῖν φρούδους·
Ἀλλ' ἀρχιτέκτων πυρτεχνῶν Βελωνήτης,
380 Ἐπαρτύει πίθαρδον, οὕτω σφῶν γήρει
Κεκλημένον, καββαλὼν πύλην·
Ἦν δὲ ξιφήρης Μωκενῖκος θαρσύνων

Τοὺς ὁπλίτας εἴσδυσιν εἰσποιουμένους;
Καὶ ἐγκρατὴς δέδεικτο ῥᾷστα φρουρίου.
385 Πέμπει δὲ λοιποὺς αἰχμαλώτους ἐς στόλον
Ἐκ κατθανόντων συμβολῇ οἰκτρᾷ τῇδε·
Τρέπει πυρσκόλους δὲ εἰς Θεουδωρὼ
Δίνι σκοπῆς ἱδρυνθὲν ἄλλο φρουρίοιν,
Ἤτει δὲ ῥήτρᾳ τουτὶ ἢ ἐκπορθῆσαι,
390 Ἀλλ' οἵδε προὐδίδοντο δειματωθέντες.
Καὶ Μωκενῖκος εὔχεται τροπαιοῦχος,
Τρανοῖ δ' ἑοῖς γράμμασι πάτρωϊ τάδε·
Λαβὼν δ' ὃς εἰς Ὄλυμπον ἐκπετᾷ χεῖρας,
Καὶ ἐντείνων ἄμβαινεν εἰς στρατηγίδα,
395 Καὶ πρὸς Θεουδωρὼ δὲ ἰθύνει πρώραν,
Ἣν ὠχύρου κράτιστα εὐθὺς ἱκάνων,
Αὐτὴν σκοπὴν φρουρά τε μέχρι ῥηγμίνων.
Ἐν τοῖσιν ἱκάνουσιν ἓξ τριήρεων,
Τεταγμέναι δὴ ἐκ κροκάλων Δαλμάτων,
400 Ἄγουσ' ἑκάστη τριακόντορον μίαν,
Ἃς θωρακισμένας τε κικλήσκειν ἔθος,
Περιτταὶ ἐνδείξεσσιν οὖσαι Φωσκόλου,
Δουλοῦν φθάσαντος τὰ πλέω ἐπαρχίης·
Καὶ ἓξ Μελιτῶν ἐχθροτουρκοζαγρέων,
405 Ἔτος καθ' ἓν προσοῦσαι εἰς ἄμυνάν μοι,
Ξὺν πέντε ἄκρου ἀρχιποίμενος Ῥώμης.
Λειπὼν ἄρ' αὐτοῦ τρεῖς μόνας νηῶν κοίλων,
Καὶ τριακοντόρους τε τῶν ὠκυδρόμων,
Πορθμοὺς διασπασούσας ἔνθ' Ἐπιδαύρου,
410 Αἵρει στόλον πρόπαντα εἰς Μῆλον πλεύσας,
Ὅποι πέπυστο αὖθις ἐκ διακτόρων,
Ὡς αἱρέσηος νησίδος φημισθείσης,
Βέεις, ἀποστολῆας οὓς ὡς σὺ κρεῖττον
Μὴ βαρβαρίζων καλέσειας ὧν Ἕλλην,

415 Πορθμὸν Κύδωνος μηκέτι ζητεῖν ἄρτι,
Πτοουμένους ὅρμησιν ἀγχοῦ προσφῦσαν.
Ἑκὰς δὲ Μωκενῖκον ἀκριβῶς γνῶντες,
Ἐμοῦ κατ᾽ ὄψιν, εἰς Παλαίκαστρον βαῖνον,
Οἳ τοὐπίπαν μὲν ἦσαν ὀκτὼ πρὸς δέκα·
420 Ἔκβαινε δὲ στρατηγὸς ἔνθεν σπουδαίως,
Ἤνεγκαν ὅνπερ ἀντ᾽ Ἀσάνου τοῦ πάνυ.
Ὃν Ἰμβραΐμου πρωϊαίτερος κάσις,
Μόνος τὰ πάντα βασιλείας ἰσχάνων,
Μετ᾽ Ὀτμάνον κτανθέντα, πρώτιστον κάσιν,
425 Εἰς Βαβυλῶνος δευτέραν ἦγε κτῆσιν·
Καὶ δὴ ἀγασθεὶς εὐδοκίμει κοιράνῳ
Ἐπ᾽ ἀρετῇ παιδείας ἐν στρατηγέταις·
Ἐπεὶ δ᾽ ἐπεκράτησεν ἔργων Μουράτης,
Νοστεῖ δ᾽ ἀνακτόροισι προσπαίως θνήσκων,
430 Ζητεῖ διαδέξοντα τὴν βασιλείαν,
Καὶ ἠγανάκτει ὧδε κηραίνων ἄπαις·
Ἀγγέλλεται δ᾽ οἱ συμβιοῦν ἄλλον κάσιν
Πρὸς δυσσὶ λοιπόν, οὓς διώκων ἠγχόνει,
Τῇ μητρὶ σωστρείᾳ τε ἐγκαλυφθέντα·
435 Κἀνηγόρευται Ἰμβραΐμος βασιλεύς·
Βουλεύεται δ᾽ ὃς καινὰ ἐνδύσθαι ἔργων,
Καθάπτεταί τε μειζόνων τολμημάτων,
Ἅ γ᾽ εὐλαβοῦντο καὶ θρασεῖς περ ἀρχαῖοι·
Καὶ μερμέριζ᾽ ἔμοιγε τὴν σκευωρίην,
440 Ὡς τὰ κράτους μὲν ἀσφαλέστερα οἰηθείς,
Ζητεῖ τ᾽ εἰς ἐκπόρθησιν αὐτὸν Ἀσᾶνον,
Ὡς εὐδοκιμήσαντα πρὸς Βαβυλῶνα,
Καὶ δηΐαισι μηχαναῖς θαυμασθέντα·
Ὃν ἐγκαθίστα Θρηΐκων ἐπὶ στίφη,
445 Ὡς χιλιάδων ὀκτὼ ὄντων πρὸς δέκα,
Ὑπέρτιμον στρατηγὸν ἐγκοσμῶν ἄνδρα,

Καὶ δευτερεύειν Κουσαΐνου παρέδρου.
Καί μοι διϊσχύριζον ὡς τεχνάσματα,
Καὐτὸν πυρεκβόλου τε, οἷσιν ἐχρῆτο
450 Πρὸς Βαβυλωνίους τε, ἄξαι καὶ πρός με·
Καὶ ἦν πυρεκβόλος μὲν, ὧν ἴσμεν μέγας,
Ὅνπερ κάλυπτε σηρικῷ καλυπτῆρι,
Καί φασι προσκύψαντα κῦσ' ἐπειπεῖν τε·
« Αὐτὸς κλέος μοι Βαβυλῶνα πορθοῦντι,
455 » Νῦν ἔλπομαί σε μὴ ἁμαρτῆσαι πάλιν. «
Καὶ ἄλλα ὅσσα ἀφραδέεσσιν ὀττίαι
Τύχης ἀθύρματ' ἐνδιδοῦσι κἀψύχοις.
Ἐπεὶ δ' ὅπως δὴ ἄστυ Ῥιθύμνης αἵρει
Ἐν ξυμβάσεσι καὶ ἐρείσματ' οὐ πλείστῳ,
460 Πυρεκβόλον τῇδ' ἦγε ταὐτὰ σκεφθείς μοι,
Πλήττει δέ με κράτιστα ἀρτίῳ ἔτει,
Ἦμος διεῤῥήγνυτο θραυσθεὶς ἐν μέσῳ,
Καὐτὸς παλινδίνητος οἰωνισμοῖσι
Τουτὶ πρόφαντον οὗ πότμου τόπαζέ πως·
465 Ὃ δ' ἀλόγως τόπαζεν, ὄντως ἐξέβη·
Οὐ δηθύνων γὰρ συμβολῆς κροτηθείσης,
Τιτρώσκεται νήκεστα ἐκ πυρεκβόλου,
Συνίπταταί τε πυρπολουμένῃ σφαίρᾳ·
Ὄχλος συνετρώθη δὲ ἄλγε' ἀτλήτῳ,
470 Κτέριζον ἐντίμως τε, οἷα εὐέρκτην.
Ἄντανδρον οὖν τοιοῦδε ἤνεγκαν βέεις,
Ὃς ἐξέβαινεν ἄμμιγα ξὺν φατρίῃ
Ἀγωνίῃ τε, ὡς ἔφην καὶ σπουδαίως.
Ὁ γάρ κε Μαυροκῆνος ἀνθύπατός μοι,
475 Ὃν τημελὴς τὰ πάντα ἄρτι δ' οὐχ ἧττον,
Διττὰς κατ' αὐτῶν προσβίαζε ναῦς κοίλας,
Ἐλλιμενιζούσας μοι ἐκτὸς λιμένος,
Μαρῖνον αἷς ἐφίστα ἐκ Βαδουάρων,

Ἀρίστου ὧν ἂν ἴσμεν ἄλλων συγκλήτου·
480 Ὃς δὴ ἀπαίρων πρὸς Παλαίκαστρον τείνει,
Κἄν τε ζέφυρος ἀντέπραττε ῥαγδαίως·
Κἀποστολῆες αἱρετίζοντες κρείττω,
Κατὰ ζεφύρου ἠρέτμουν ἀνὰ κράτος,
Δῖον περῶντες ἄκρον ἐγκόνως μάλα.
485 Αἰσθεὶς δὴ Μωκενῖκος ἐκ Μήλου αἴρει,
Κἀντέλλεται τὴν πρός με πρυμνήτῃ τέμνειν,
Ἀποστολῆας ἐντρεχείᾳ ἰχνεύων·
Ἀλλ' ἅς γε Δῖον ᾠετ' Ἀττάλου ὄρη,
Κατήντα δ' ἐς Πάνορμον ἠπατημένος.
490 Ἐμήνιε στόλαρχος ἡμαρτηκότι,
Αἴσχιστα ὅνπερ βούλεται ἀναρτᾶσθαι,
Μετατρέπων δὲ δόγμα αἰσχρὸν ἀγχόνης,
Ἐρύεται μέν, ἀλλ' ἀπόβλητον πέμπει,
Κατακρίνει δὲ χιλίοις ἀργυρίων.
495 Ἀλλ' εἰ στόλαρχος ἠπάτηται πρυμνήτου,
Αὐτή τε ἠπάτημαι ἀθροῦσα στόλον
Νήσου ὕπερθεν ἐξυπερβάντα Δίας,
Ἑῴαν τείναντα χερσόνησόν δε,
Οὗ ᾠόμην ἱκέσθαι ὡς ἐπαρκέσων
500 Τοῖς ἀσχολουμένοισι καινοπραξίαις,
Εἰς ἐκκάλυψιν οὗ ὀλώλεκαν φάους.
Καὶ ταῦτ' ἀφορμὰς ἔσχεν ἀρχῇ τοιάςδε·
Καινὴ γὰρ ἦν ἔνστασις Ἱεραπυτίων,
Ὁμοῦ τε τῶν ἔγγιστα χερσονησίων,
505 Πρὸς ἀνθύπατον ἐργμάτων νεωτέρων,
Καὶ Ἀνδρέαν φῦντ' ἐκ Στρατηγῶν οἰκίας,
Ὃν καὶ φύλαρχον ἔσχεν αὐτόθ' ἡ πάτρη,
Ἔνυττον ἐν γράμμασιν ἐκλιπαροῦντες
Σφῶν ἀμφέρειν εὔνοιαν εἰς ἀνθύπατον,
510 Ἀρχῆθεν οἷς ἥκιστα ἠλλοιωμένην.

Ὡς εἴγε συννεύσειε τῇ σφῶν ἐνστάσει,
Καὶ ὠπάσαιτο τὰς ὑπερχρείους τάξεις,
Ὧν ἀρτίως πέπληθεν ἄστυ μητρῷον,
Κάδαψίλευται προστάτις πολιτείη,
515 Αὐτοὶ λαβὴν δίοιεν ἄλλοις συνείρειν
Ἀπαλλαγὴν ὀξεῖαν ἀθρόας νήσου·
Καὶ γὰρ προμηθεύσαντο ταῖς Κονταρίνου
Προεκθέσεσσιν, ἀντ' ἐμοῦ συμφραδμένου.
Ἦσαν δ' ἀποσταλέντες ὡς τρισσαί που
520 Τῶν χιλιάδων, Γερμανῶν ἐξαιρέτων,
Καὶ Ἰταλῶν τε τοῖσδε συμμετρουμένων·
Καὶ ἱππέων τε τῶν τεθωρακισμένων
Αὐταῖν γενέθλαιν, αὖτε τετράκις δέκα,
Ὡς τοῖς ἐμοῖς συνοῦσι παισὶν εἰσπνήλαις,
525 Συνημένοι στράτευμα συμμορφοῦν μέγα.
Ἡ βάσκανος πάλιν δὲ καὶ δεινὴ αἶσα
Ἀνθίσταται κυκῶσα συμπεφραδμένα·
Ἦν γάρ κεν ἄλκαρ ἱκανὸν πρὸς πᾶν ἔργον,
Πρὸς ὅ,ττι τε ξύντεινεν εἰς ἐχθρῶν ὦσιν,
530 Ἀτὰρ στρατάρχης προσφάτως δεδεγμένος
Οὔπω γε ἦν ἔμπαιος ἀντ' ἐμοῦ ἔργων,
Καὶ δειματοῦτο συμπλακῆναι ἀντίοις,
Οὐχ ὡς Σπεραϊτῆρις, οὗ στραταρξάντων
Ἴσως μὲν ἴσον, κρείττον' ἔμπης οὐκ ἔγνων,
535 Ὃς συμπλοκαῖσιν ἦν ἀτίζων δυσμενεῖς,
Σοφοῖς στρατηγήμασι νίκαθρον φέρων.
Οὐκ οἶδ' ὅπως μέντοι γε ἔνθεν προστάται
Τοῖον μετασταλέντες ἀδρανῆ ἄνδρα,
Ὥτ' αὐτοὶ οὐκ ἤρεσκον, ἐξίαλλόν μοι·
540 Ἦν γὰρ νεωστὶ γήμας ἄλοχον νέαν
Τῶν ἀφνεῶν τε καὶ ἀριζήλων γένει,
Ἧι κῆρ νόον τε αὐτὸν ἦν τετραμμένος·

Ἐμοῦ δὲ οὐ μέμηλεν, ἀλλ' οὔτ' ἐμπάζει·
Ἐν συμπλοκαῖν γὰρ ἀρτισυγκροτηθείσαιν,
545 Αὐτὸς δοκῶ μοι ἀλόχου ἐνθυμεῖτο,
Καὶ μὴν ἢ οὐκ ἐξήει ἐκτὸς πτυχῶν μοι,
Ἢ οὐ διαστείχει μου ὑψηλὸν τάφρον,
Ἀλλ' εἴα Μάρκῳ κῆδος ἐκ Συνοβίκων,
Ὃν νῦν ἐπιστάτιον ἠξίουν μέγαν.
550 Ἐν συμπλοκαῖν γοῦν ταῖνδε ἐν μὲν πρωτίστῃ,
Ἐξῆγε τῶν παίδων μοι ὡσεὶ τετράκις
Ἑκατὸν εὐζώνων τε καὶ μεγαθύμων,
Καὶ ἱππέων ἑκατὸν ἐκ νεοδμήτων,
Καὶ προσκαλεῖτο εἰς ἅμιλλαν βαρβάρους,
555 Οἱ δ' ἀσμένως ὥρμηντο ἔνθεν ἀθρόοι
Ἐν χιλιάσσι μυρίων ὁρωμένων,
Καὶ θρασύνοντο, οἷα προὔχοντες πλήθει,
Βρέμοντες ἐς τέλος μὲν οὓς κατατρίψαι,
Ἠμνημόνουν μέντοι γε οἷοί μοι παῖδες,
560 Καὶ οἷα πρὶν φέροντο συμπλοκαῖς ἄλλαις·
Ἐπεισπεσόντων γάρ κεν ἀλλεπαλλήλοις
Ἐφηδόμην δέρκουσα ἴφθιμον κέαρ,
Ἐπεισπεπαικότων μὲν ἀμφὶ βαρβάρων
Καὶ ἐκτρεπόντων οἵας οἷον ἐς μάνδραν,
565 Οὓς προκατατρέχοντες ἔσφαττον φύρδην·
Ὡς ὑστεραίᾳ ἔκλυον διακτόρων,
Ἀριθμὸν ἔνθεν δυστυχῶς κατκταθέντων
Ἑκατὸν ἑξάκις μὲν οὐχ ἐλαττοῦσθαι,
Ἐμῶν δὴ παίδων οὐ πλέω τῶν δὶς δέκα
570 Μεταξὺ πληγέντων τε κἀποφθιμένων.
Ἐκ τῶν δ' ἐθέλχθη ἀνθύπατός μοι μέγα,
Καὶ στὰς πύλης ἔσωθεν, ἔνθεν νοστοῦντας
Πομπηΐῳ τε κἀκ Συνοβίκων ἅμα,
Ἀγαμένως ἔκυσε κἀφιλεφρόνει·

575 Βουλὴν δ' ἀγείρει τῶν ἀνεχθέντων ὕπερ
'Εξ Ἱραπυτίων τε κἀστυγειτόνων,
Ὅπως ἐπαρκέσειε θυμοῖς ἐμμόχθοις,
Ὑπὲρ πολιτείης τε πυρπολουμένοις.
Καὶ δὴ ἐπεψήφιστο βουλῇ ἐγκαίρως
580 Ἱμερτὸν ἄλκαρ τοῖσιν ἀντιμετρῆσαι·
Πέπομφε δ' αἶψα ἱκανὸν δὲ οὐ πρὸς πάλην
'Αλαζόνων τε κἀπατηλεπικλόπων,
'Αλλ' ἱππέων μὲν ἑξάκις μόνον δέκα,
Καὶ τρὶς θ' ἑκατὸν ἐκ Πρυλέων τοὐπίπαν,
585 Ἐπιτρέπει δὲ πάντα ἐκ Κορνηλίων
Γεωργίῳ μοι τῷ προόπτῃ ἱππέων·
Αὐτὸς δ' ὑπείκων ἐντολῇ ἀνθυπάτου,
Εὔθυμος, ἀλλ' ὤκιστα ἐντύνει πλεύσας.
'Αλλ' οὓς ἑταίριζ' ἦσαν 'Ανδρέας πρῶτον
590 Ὁ ἐκ Στρατηγῶν, κἀκ Γελισσαίων Μῆλος,
Βαταΐας τε ταξίαρχος ὢν Γάλλος,
Φραγκίσκος ἐκ Ῥώσων τε Ἱραπυτίων
Ὁ καὶ διευθυντοῦ τε ἀξίαν φέρων,
Καὶ Ἰάκωβος, εἷς ταγὸς τῶν ἱππέων,
595 Ἐκ Ναυπλίας δ' ὃς κλημένος κἂν θρεπτός μοι,
Θωμᾶς Μορήτης τ' ἀρχιτέκτων πυρτέχνων,
'Αντάξιός τε ἴδρις εἰς εὐερκείας,
Ἄλλοι τε θητεύοντες εἰς ἄμυνάν μοι.
Τάδ' ἦν ῥέθη εὔρωστα χρωτὸς εὐτόλμου,
600 Ἀτημελήτου ἔμπα κόρσης δαιδάλου,
Ἠσκημένου μὲν ἀνδρὸς ἔργοις δηΐοις,
Λόγον στρατάρχου ἀμπέχοντος ὡς ἔδει,
Ὡς ἂν διευθύνοιτο πᾶν ἡνωμένον·
Ἐπεὶ δὴ διῃρέθη δὲ ἔνθα καὶ ἔνθα,
605 Οὐκ ἦν ἔτι χρὼς ὡς προτοῦ τῶν εὐτόλμων,
Ὡς πᾶν ἔχοιε πρὸς τὸ πᾶν ἀκοντίσαι·

Ἐμβάντες οὖν εἰς πλοῖα, οἷς στρατὸς τόσος
Χωρητὸς, ᾧ τ' ᾠχεῖτο τοῦδ' ἐπιστάτης,
Πόρθμευον οὗ σκοπός τε χερσόνησόν δε·
610 Κορνήλιος δὲ βούλεται μὴ δηθύνειν,
Αὐθήμερόν τε ἐκκομίζετ' εἰς πέδον,
Πρόσω δὲ τάγμα ἱππικὸν προεκτάττει,
Ὁδὸν προτέμνον, οὗ ταγὸς τάχθη Μῆλος·
Ἴλην δ' ἐμόρφουν εἴκοσ' ἵπποι πρὸς πέντε,
615 Τείνουσα εὐθὺ τῆς πρὸς Ἱραπυτίους.
Ἀλλ' οὖν κατ' ὄψιν λαυροκόμης ἰτέας,
Ἱππῆες εἰσορῶντο ἑπτάκις δέκα
Ἀναρσίων, τόσοι τε πεζῶν εὐζώνων,
Οἷς προσδραμὼν εἴσπιπτε Μῆλος γενναίως,
620 Οὓς καὶ τέτραπται, πλήξας αὐτῶν οὐ παύρους.
Κορνηλίῳ δ' ὤχμαζεν ἵππον καὶ κόρσην,
Εἰς δεῖγμα ὡς τροποῦτο τούςδ' αἰνῇ λώβῃ.
Αὐτοὶ δ' ἔναντι ἀντίπρωροι ἑστῶτες,
Δόκευον ἔνθεν ἀτραποὺς Κορνηλίου.
625 Ὃς δ' αὖ χαλᾷν ἤνωγεν ἡνίας πρόσω,
Κἀνὰ κράτος δίωκεν ἠφανισμένους,
Δραστῆρσιν ἐνδείξεσιν ὅσον πυροῦτο,
Ὡς μήποτ' ὄσσηταί με δουλοῦσθαι ἄλλοις.
Κωμήτας οἷσιν ἔσχε κἀπιταῤῥόθους,
630 Οἳ συμπαραδραμόντες, ὡς ἐνὴν σφίσι,
Συμπέπραχαν σκήψαντι ὁρμῇ τοιᾷδε,
Φραγκίσκος οὓς παρώτρυν' ἐκ Κορνηλίων,
Θύτης πέλων ἀφνειὸς ἐν τοῖς κωμήταις,
Ὑπερμενὴς τὰ πάντα τοῖς ἐγχωρίοις,
635 Ἀλλ' εὐμενὴς ἀπαρτὶ πρὸς πολιτείην,
Ὃς συμπαρήνει εἷλκέ τ' εἰς πειθὼ τούςδε,
Κἀολλέσας προὔτεινεν ὡς τρισχιλίους.
Ἦν πρόκριτος γὰρ ἔνστασιν ποιουμένων,

Πρόσκειτο προστάτῃ δὲ ἐκ Κορνηλίων,
640 Μίμνησκέ τε ξυμφερτὰ κυρκανηθεῖσιν·
Ὃς δ' αὖ ἐπὰν δίωκεν ἔνθεν βαρβάρους,
Ἐπὶ Σκοπηκέφαλον ἔδραζ' ἐς κώμην,
Ἧ καὶ ἀπεγράφοντο οἱ συνωμόται,
Γήθει δ' ἐφηδύνοντο ἐξ ὁπλισμάτων,
645 Εἴγ' ἐλπίδι τρέφοντο τοῦ πρώην βίου.
Δίζοντο δ' ἔνθεν Ῥουκάκην κώμην πρόσω,
Τείνοντες αἰὲν τὴν πρὸς Ἱραπυτίους,
Ὁδοιποροῦσι δ' ηὖξε πλῆθος εὐνόων,
Οἳ πολλὰς εἰσκόμιζον ἀνταίων κόρσας,
650 Ὡς ἡδύνεσθαι προστάτην ἐπαυξήσει.
Τυτθὸν δ' ἐπεκράτησε γῆθος τοιάνδε,
Μετραπὲν νῦν ἐς στόνον παρ' ἐλπίδα,
Τῆς καρχάρου πορείας ἠδὲ μηκίστου·
Ἐξαπίνης γὰρ Κουσαΐνῳ δηλοῦται
655 Ποσὸν ξυνωμοτῶν τε καὶ ἀλκαζόντων,
Κἀναλόγως προὔπεμπεν ἃς τάξεις οἶδεν
Ἀρκούσας εἰς πόρθησιν ἐκταραττόντων.
Κορνηλίῳ δὲ ἐγγυᾶτο ληφθέντων
Τίς αἰχμαλώτων ἄλκαρ ἱκέσθαι μέγα
660 Ἑξηκοσίων πεζικῶν στρατευμάτων
Καὶ ἱππέων ἑκατὸν ἡμιτόσσων τε·
Αἰνὸν δὲ τοῦτ' ἄγγελμα συγχεῖ προστάτην.
Οὐ γὰρ μόνον τόδ' αἰνὸν, ἀλλ' αἰψηρόν τε·
Ἐν ᾧ γὰρ εἰσηγεῖτο χειρωθεὶς τάδε,
665 Ἰδού τε ἐμφαίνοντο εἰς ἀγχοῦ λόφον
Ἱππεῖς ἔτ' ἀσθμαίνοντες ἑξήκοντά που,
Ἠμφιγνόουν δὲ εἰ χρὴ ἐλθεῖν ἐς πέδον
Καὶ συμπλακῆναι ἀπλέτῳ δυναστείῃ,
Ὤοντο μείζω γάρ κεν εἶναι τὸν σάλον,
670 Ἢ εἰς πέδον Γόρτυνος ἐκταραχθέντα.

Ἀνασκοπῶν δὲ ταῦτα εὖ Καρνήλιος
Ὡς οὐ διαρκὴς προσπαλαίειν τοσσοῖς δε,
Αἱρεῖτο ἔνθεν ἄψ ἀναχάσασθαί πως,
Πρὶν ἂν διαφθαροῖεν οἰκτρῶς τοσοί δε,
675 Ὅσοι συνωμοτῶν τε ἠδ᾽ ἀλκαζόντων.
Πολλοὶ δὲ ὀῤῥωδόντες ἐς σφῶν οἰκίας,
Ἀπηλλάγησαν εἰς ἀνάκτησιν παίδων.
Κορνηλίῳ δ᾽ ἄλλοι τε εἵποντο σπουδῇ,
Καὶ ἀσφαλῶς εἴρυντο χερσόνησόν δε·
680 Σφᾶς δ᾽ οἵ γ᾽ ἐποπτεύοντες ἀπατηθέντες
Καὶ πλατάγημα ἢ ὑπόπτευον μεῖον,
Ὥρμηντο αὐθαδῶς τε νέρθεν ἐκ λόφου
Πεζοί τε ἱππῆες τε ὅσοι, λοιποί τε,
Καὶ ληΐην ποιοῦντο κώμαις ταῖς πέριξ.
685 Ἀλλ᾽ οὐκ ἀνεκτὰ ταῦτά μοι Κορνηλίῳ,
Οἰκτρῶς φέροντι δεινὰ κώμαις προσφύντα.
Τούθ᾽ εἵνεκ᾽ ἐξέπεμπε Μῆλον ἱππῆα,
Ἴλην τε πᾶσαν αὐτὸς ἧς ταγὸς πέλει,
Ὡς ἀντισυμπράξοιε συστολὴν τοῖς δε.
690 Ὃ κἀξέβη κατ᾽ αἶσαν, ὡς ἐφετμή τε·
Δίωκε γάρ κε τούσδε τῆλε τῶν πέριξ.
Κορνήλιος δὴ Μῆλον ἀθρῶν αὐχοῦντα,
Ἔξεισι κᾳὐτὸς σὺν μόνῃ ᾗ φατρίῃ·
Φθείρουσιν οὐ παύρους δὲ εὗρος ἐς πέδου
695 Ἐπεμπεσόντος θατέρου ἐκ Ναυπλίης
Σὺν δὶς δέκα πρὸς τοῖσδε οἰκείας ἴλης,
Καὶ νοστέουσι, κόρσας ἠδ᾽ ὠκεῖς ἵππους
Ἄγοντες εἰς ἔνδειξιν ὧν ἐπεκράτουν.
Ἐπὰν δέ γ᾽ ἐκπόμπευον ἐς πόλιν σῶοι
700 Διημέρευον ἔνθα ἤματα τρία.
Βορᾶς δὲ ἵππων ἄρτι ἐκλελοιπυίας,
Κορνήλιος προὔπεμπεν ἔντοσθ᾽ ὁπλίτας,

Ὡς ἂν ἐρανίσκιντο χρειῷ ἀστέκτῳ·
Αὐτὸς δ' ἐπισκοπεῖτο μήποτ' ἀθρόοι
705 Ἀνάρσιοι σκήψωσιν ἐς φθορὰν τῶνδε,
Καὶ ἠνὶ εἰσορῶντο ἀθροίζεσθαί που
Ὕπερθεν Ἄμμου ἱερὸν πρὸς Προδρόμου.
Ἐπείγεται δὲ κίνδυνον παρεκκλίναι,
Ἔνθεν προήκων ὁπλίτας παρεξάξων·
710 Μόνους ἑταιρίζει δὲ εἴκοσ' ἱππέας,
Οὔπω γε λοιπῶν ἐκ πόληος κατβάντων.
Οἱ δ' ἐξιέντες ὧν ἐνέδρευον λόχων,
Ὥρμηντο λάβρως τοῖς κατ' Ἄμμου ἀθρόοι,
Τριηκοσίων ἱππέων ὄντων μόνων,
715 Πεζῶν μενόντων οὗ λόχους κρύβδην ἴσχον.
Κάγχαζον εἴπερ ἐκθοροῦντες ἐνθέδεν,
Καὶ ὁπλίτας ἀθροῦντες ἐξολωλότας·
Ἐν ᾧ δὲ κατλάκτιζον αὐτοὺς ἱππέες,
Κορνήλιος μάστευε λοιποὺς ἀλκάσαι,
720 Καὶ ἐξιέντων ἐκ πόληος ξυμπάντων,
Πεζοὶ ἐνεδρεύοντες ὥρμησαν λόχου,
Πέδος τε ἐμπέπληστο τῶν στρατευμάτων,
Ὡς δεῖμα ποιεῖν ἄφθιτον θεωμένοις.
Κορνήλιος δὲ τούςδε κἄν ᾗ θαρσύνων,
725 Μέντοιγε ἐτράπησαν ἐς φυγὴν φύρδην·
Ὁ δ' ἐκ λοχαγοῦ οὐραγὸς καθεστήκει,
Καὶ σώζεται ἄριστα ἐχθρῶν ἐκ μέσου,
Δυοῖν μόνοιν μὲν ἱππέων κατκταθέντων,
Πεζῶν δ' ἑκατὸν πλεῖον ἐξυπερβάντων,
730 Οἳ νῶτα δόντες τοῖσι πρηνέες πίπτον,
Αὐτοὶ δ' ἐπεισπεσόντες οἰκτρῶς οὓς κτάνον.
Φραγκίσκος εἰ καὶ ὦρτο, Ῥῶσος τοὐπίκλην,
Ἑστὼς ξιφήρης καὶ ἔφιππος τοσσοῖσδε
Ἔναντι πᾶσιν, ὤτρυν' οὐ μὴ διδράσκειν,

735 Τρέπειν δὲ ὄψεις δυσμενέσσ' ἀντωπούσας·
Καὶ δειματοῦν μέν, δειματοῦσθαι δ' οὐδόλως.
Μηδεὶς δὲ τοῖσδε κλαιέτω δυσπραξίην,
Αὐτοὶ ἐπείπερ αἴτιοι τῆς σφῶν λύμης.

ΤΜΗΜΑ Θ'.

Ἀνθύπατος τ' ἐνθένδεν ὡς ἂν ἐκκρούσῃ
Τὴν Κουσαΐνου χερσονησίοις λύσσαν,
Καὶ πρᾶγμα δῴῃ τὰς φρένας οἱ συγχέον,
Ἔνθεν θαμειὰς συμπλοκὰς μερμηρίζει,
5 Καὶ εὐχρέστει δευτέραν παροξύναι.
Συνωβίκης δὲ ἐντύνει τὴν πρὸς πάλην,
Πομπήϊος γὰρ τῷδ' ἀνῆρτα πᾶν κῦδος,
Ὡς μαλακισθεὶς τῆς πρὸς ἄλοχον μνείας.
Ἐπεὶ δ' ἐμοὺς ὃς παῖδας ᾔδει ὁπποῖοι,
10 Καὶ Γερμανούς τε βούλεται ἐκπειράσαι,
Ἂν καὐτοὶ ἐξαρκῶσι πρὸς τούσδ' ἀντέχειν.
Ἐξῆγε γοῦν ἐκ τῶνδε πλείους χιλίων,
Καὶ ἱππέων ἑκατὸν ἢ καί τι πλέον.
Ἵν' ἀσφαλῶς δὲ αὖθις ἐκβαίῃ τάδε,
15 Μαρούδιον δίζητο πυρτεχνῶν ἄκρον·
Ἦν δαιδάλαιος γάρ κε τῶν ποτοῦν φύντων
Ἴδμων πρόφρων ὢν καὶ σοφῶν μαθημάτων.
Ὥρμητο δ' ὅς γε ἐκ Ῥιθύμνης παιδός μοι,
Καὶ εὐδοκίμει συντελὴς παρ' ὑπάτῳ·
20 Καὶ νῦν νεουργήματος εὑρήκτωρ ἔφυ,
Ὃ Τρωϊκοῦ ἔοικε μυθώδους ἵππου.
Δίφρον προεσκεύαζε μακρὸν εὐρύν τε,
Τέρας θεωμένοισι ποιοῦντα ξένον,
Οὗ τακτὸς ὡραΐζεν αὐγαῖς χρωμάτων,
25 Ἐντὸς δ' ἐταμίευε πυρὰ ἐντέχνων.
Πυρεκβολίσκους γάρ κεν ἀμφὶ ἁρμόττων,
Ἐν τοῖσι ῥόμβον ἐμφυτεύει σιδηροῦν,
Πυρεκβόλον δὲ λίθον ἐμπεδοῖ νέρθεν,
Ψαύοντα ῥόμβου, ἐστομωμένον κύκλῳ·
30 Οὗ ἄξον' ἀσφάλιζεν ἐντέχνως κλείθρῳ,

Ὡς πρόσθεν αὐτὸν μὴ ἐᾷν ἐγκυκλίζειν.
Σμήρινθον εἶτα μακρὸν ἔνθεν ἐξῄρτα,
Ὃν εἴ τις ἀνθέλξειεν, αἴρῃ ἂν κλεῖθρον,
Καὶ ῥόμβον εἰσκρούοντα ἐς πυρεκβόλον,
35 Ἅπτειν τὰ πυρά, ὡς σκοπὸς τεχνουργοῦντος·
Μαρούδιος γοῦν δίφρον ἐξάγει πέδῳ
Τῷ Βιθλεήμης, συμπλοκὴ οὗπερ πρώτη,
Αὐτὸς δὲ γ' ἐμβὰς ἓξ σὺν ἄλλοις γεννάδαις,
Στρωφᾷν ὑπεστρώννυεν ἓξ ἐκ φορτάκων,
40 Πόμπευε δ' ἀμφί, προστάτης τις οἷά περ.
Συνωβίκης δὲ ἀμφέπων πέριξ πέδου,
Ἄτρεστος αὖθις προσκαλεῖτο δυσμενεῖς·
Οἱ δ' ἀντίον κάββαινον ἄπλετοι κᾆθροι·
Καὶ συμπλακέντοιν τοῖν στρατοῖν κατ' ἀλλήλοιν,
45 Ἀνάρσιοι σύμπιπτον οὐχ ὑφειμένως·
Οἱ Γερμανοὶ γὰρ δειδιᾷν προσποιοῦντο
Ὀπισθοβάμονές τε οἷα καρκῖνοι·
Μαυρούδιος κᾀὐτός τε ἐν μέσῳ πέδου
Κάτεισι δίφρον, ἦγε δ' ἄκρον σμηρίνθου,
50 Ἑῷ δὲ γε ξυνῆπτε φασγάνῳ λίγδην,
Χαμαί τε καταλέλοιπεν, εἶθ' οὕτως θέεν,
Λοιποῖς ἑταίροις πρός με καγχάζοντές περ.
Αὐτοὶ δ' οἰηθέντες ἁπλοῦν τὸν δίφρον,
Θόαζον ἀθρόοι τε κυκλοῦντες τόνδε,
55 Οὔπω φρονοῦντες πῦρ τεταμιευμένον·
Συχνοὶ δ' ἐπιδραμόντες ἀμφὶ φασγάνῳ
Ἔριζον ἀλλήλοισι τίς ποτ' ἂν λάβῃ.
Ὡς εἵλκετο σμήρινθος ᾧ ἐξηρτᾶτο,
Καὶ αἴρεται τῷ ῥόμβῳ ἁρμοσθὲν κλεῖθρον,
60 Κᾀὐτὸς δινεῖτο ἶφι εἰς πυρεκβόλον,
Ὡς πῦρ ἀνάψαν σὺν βρόμῳ καὶ πατάγῳ,
Συμπυρπολοῦν ἄπλητα ἀμφὶ χριμφθέντας,

Ὡς φθιμένων μὲν ἀπλέτους θεαθῆναι
Μεταξὺ πληγέντων τε καὶ κεκαυμένων,
65 Ἐμῶν δὲ οὐθὲν πλεῖον ἑπτὰ πρὸς δέκα.
Συνωβίκης δὲ βούλεται λοιποὺς σεύειν
Ἐκδειματωθέντας τε καὶ πεφευγότας·
Σεύων δ' ἂν ἐξέλαυνε κᾳὐτῶν καρφίρων,
Εἰμὴ στρατάρχης ἐκθορῶν πέλας τάφρου,
70 Οὗ καὶ μέμεινε βόμβον αΐων πάλης,
Ἤνωγεν ἴσχειν ἄψ ῥυτῆρας καὶ πρόσω
Μή τι προκόπτειν στρατόν, ἀλλὰ γ' ἐκκρούειν
Ὁρμῆς κατ' αὐτῶν ἀτρεμήσοντα πρός με.
Μέντοιγε Κουσαΐνος οὐ κατώκνει πως,
75 Ἀλλ' ἐσκόπευεν ἄλλοθ' ἐκδικεῖν τάδε.
Οὐ γὰρ παρέῤῥει δηθὰ καὶ Συνωβίκης
Αὖ προσκαλεῖτο συμπλοκὴν τρισσουμένην·
Ὃς δ' οὐκ ἔνευεν ἀλλ' ἀναίνεται μᾶλλον
Πορθεῖν μεμηλὼς ἔργα χερσονησίων.
80 Καὶ δὴ πέπομφεν ἔνθα καὶ ὑπερμέτρου
Τῶν ἱππικῶν τάξεων ἠδὲ Πρυλέων.
Κορνήλιος γὰρ ἀνακτισθεὶς πάλιν
Ἀολλίσας λείμματα κωμητῶν φίλων,
Καὶ εἴτι ἦν οἷός τε τάξεων ἄλλων,
85 Σημαίνεται δὲ γράμμασι ταῦτ' ἀνθυπάτῳ,
Ὡς εἰ προμηθεύσαιτο προσπαίως ἄλκαρ,
Ἴδοιεν ἀθροισθέντας αὖθις κωμήτας,
Εἴπου γε ταῦτ' ὀργῶντας Ἰραπυτίους.
Βουλὴ δὲ συγκροτεῖτο τοιούτων ὕπερ·
90 Ἔθος γὰρ ἀρχῇ φαιδίμου πολιτείης,
Εἰ καιρὸς ἐνδιδοίη αἴρεσθαι ὅπλα,
Διττοὺς προπέμπειν τοὺς προόπτας σὺ δέον,
Παρ' ἀνθυπάτῳ εἵνεκεν βουλευμάτων,
Εἰς ὕβρεως πρόσκρουμα ἀντιφραττόντων·

95 Ἦσαν προπεμφθέντες δὲ ἀρχῇ δεινῶν μοι,
Ἐκ Μυλίνων Φίλιππος οἷα γνωστός μοι,
Καὶ θἄτερος Μαρῖνος ἐκ Βραγαδίνων,
Αὐτός τ' ἐπαρχήσας μοι ἡσυχαζούσῃ,
Ὅς κεν πρὶν ἐνδείξειεν ἔργ' ἀριστείης,
100 Καὶ οἷος ἦν βουλῇ τε καὶ δειναῖς μάχαις,
Δεινῶς νοσήσει ἢ τελεύτα συγκοπῇ·
Ὁ δ' αὖ βελέμνῳ τραυματισθεὶς καιρίαν,
Ἐν ᾧ Ῥιθύμνην ἦν ἀμύνων, ἐξέπνει,
Καὶ ἐξεδέχθη τόνδε γνήσιος κάσις,
105 Ἀντώνιος τρίτατος ὢν ἐκ τεττάρων,
Ὃς νῦν νοσήσει κᾳὐτὸς ἐκλείπει βίον·
Ἱερώνυμος δὲ ἄλλος ἐκ Βουδουμήρων,
Ὃς συμπονήσας ἐς πάτρην ἀπηλλάγη·
Καὶ ἐκδέχονται τούσδε αὖθις ἐκ τρίτου,
110 Ἰούλλιός μοι Γαβριήλων οἰκίας,
Καὶ Ἰάκωβος ἄλλος οἴκου Βαρβάρων,
Οὐ τοῦτο νῦν πεμφθέντες ἐκ πολιτείης,
Ἀλλ' ᾧδε ἠξιοῦντο ἠριστευκότες·
Ὁ μὲν προπεμφθεὶς οἷά περ προμηθεύσων,
115 Μὴ παντελῶς ὄλωμαι ἐν λοιμοῦ φθόρῳ·
Οὐ γὰρ μόνη ἦν δῆρις ἡ θλίβουσά με,
Ἀλλὰ ξυνῆπτο λοιμικῇ ὀλεθρίῳ·
Ἐπὰν δ' ἐγὼ λέλυμαι ὀλοῆς νόσου,
Ὅς γ' ἐξεδέχθη πρῶτος ἐκ Βουδουμήρων.
120 Ὁ δ' αὖ προπεμφθεὶς ἐς πρόοψιν Πανόρμου,
Ἐνθένδεν ἡγεμών μοι ἐγκαταλέχθη,
Καὶ ἐν δέοντι εὖ τε χρειὼ εἰργμάτων·
Ῥαγὲν γὰρ ἄκρου τεῖχος ἐκ Μαρτινέγκου,
Αὐτοῦ τέτακται δυσπαλές περ εἰρύειν,
125 Κἀπεισπεσόντας ἤμυνε προστατεύων,
Ὡς καββαλεῖν τούσδ' ἐκ φορᾶς ὀλεθρίου·

Ἀνὴρ δὲ ἀνηγόρευτο ἀντὶ Μυλίνου,
Καὶ εὐδοκίμουν ἄμφω, οὐ βουλῇ μόνον,
Ἀλλ' εἰσέτι πράξεσιν ἐγχεσιμόροις.
130 Βουλῇ ἄρ' οὖν ἦν σκέψις εἰ Κορνηλίῳ
Χρεὼν ἀρήγειν ἢ ἀναίνεσθαι ἄλκαρ.
Ἀλλ' οὐ μόνον προὔτεινον αὔταρκες δοκοῦν,
Ἐπιστατεῖν δ' ἔτ' ἄδε μείζω προστάτην
Τίνα, προόπταιν νῦν ἀναγορευθέντοιν·
135 Ἔρις δ' ἐπ' ἀλλήλοισι τίς ποτ' ἂν βαίη·
Ἐκ Γαβριήλων γὰρ κεν οἷα αἰζηός,
Προτείνεται ἥδιστα εἰς ὑπουργίην,
Θέλει δὲ Ἰάκωβον ἀμπαύειν γυῖα,
Οἴκοι μένοντα μητιᾶν ἀναγκαῖα.
140 Ὃς δ' ἀντέλαβε κἂν γεραίτερος τοὖργον,
Ὡς μὴ ἐλάττων δόξῃ ὧν παλαιγόνων.
Ἔφασκε δ' ἐνδομυχὶ τοὖπος ἀρχαίων,
Ὃ κἀπιγέγραπταί τε ἐν σφῶν παρσήμοις,
Θανεῖν προαιροῦμαι δὴ ἢ χραίνεσθαί πως,
145 Ἐπικρατῆσαι δ' εἶτα δυσχερεσμάτων
Ἐντείνεται πρὸς πλεῦσιν οὗ χρῆμα σπέρχει.
Παρεστάτουν δ' ἔμοιγε δίπτυχοι νῆες,
Ἃς εὔθυνον Μαρῖνος ἐκ Βαδουάρων,
Καὶ Ἀνδρέας ἀγαυὸς οἰκίας Ζάνων·
150 Οἱ δ' ἐς φυγὴν τρέψαντες ἐκ Παλαικάστου
Ἤδη ἀποστολῆας· ἐς γοῦν τὴν μείζω
Ἄμβαινεν Ἰάκωβος αὐτὴν Μαρίνου,
Δάϊζε δ' ἄλκαρ ναυσὶ τοῦτ' εἰσβιβάζων,
Καὶ οἷς τριήροις ἴσχεν εἰς ὑπουργίην·
155 Ἦν δ' ὁπλιτῶν μὲν ὡς δεκάδες δὶς δέκα,
Καὶ ἱππέες τε δὶς δέκα πρὸς τοῖς πέντε,
Ἀλλ' ἀτρομήτου τάξεως τῶν θωράκων,
Ὧν Ἄγγελος ποδηγὸς ἐκ Ματθαιάκων,

Καὶ ἵκανον πρότριτα οὗ ἐγνωσμένου·
160 Κορνήλιος γοῦν δεξιοῦτο προφρόνως,
Καὶ συμφράσαντο ἔνθεν ἀμβολῆς ἄνευ,
Ἐς Ἱεραπυτίωνα ἐλθεῖν ῥηγμῖνα,
Ἵν᾽ ἀσφαλῆ ᾤοντο εἰσβολὴν νέαν.
Ἐλθὼν δὲ αὐταῖς ναυσὶ καὶ τριήροις τε,
165 Ὅστις ποτοῦν ᾖ προστατῶν τὸ νῦν ἔχον,
Οὐκ ἐκκομίζει τὸ στράτευμα ἐς πέδον,
Ἐπεὶ διευλαβεῖτο δυσμενῶν αὔξην,
Φρουρὰν δ᾽ ἔπληττε κᾀδεῶς πυρεκβόλοις,
Καὶ συντάραττε δεινὰ ἤματα τρία,
170 Ἔπειτα νοστεῖν ἤνδανε βουλῇ πάσῃ,
Κᾀκ χερσονήσου ὦρσαι ὁρμὴν τοιάνδε·
Κᾂν Ἀνδρέας Ζάνης μὲν οὐ νεύει μόνος,
Οὐδ᾽ ἅπτεταί τε ὑπογράφειν καλάμου,
Καὶ μὴν ἐπ᾽ οἰώνισμα δυσχερεστέρων
175 Ἢ Γορτύνης πέδῳ τε ἀτοπημάτων.
Πλάγχθη γὰρ Ἰάκωβος ἐκδὺς ἀξίαν,
Καὶ ἐνδύνων κοινῶνα ἐκ Βαδουάρων·
Ὅτου δὲ χάριν οὐκ ἔχω τι ἂν φαίην,
Εἰ γὰρ ἐγκρατὴς οὗτός γε τόσσης ἀξίας,
180 Βουλῇ ὑπείκειν οὐκ ἀρέσκεται ἄλλων,
Ἀλλ᾽ ἀπροόπτως πάντα κᾀβούλως πράττει·
Ξύμφωνον ἦν δ᾽ ἥγημα βουλῇ συμπάσῃ,
Ποιεῖν πορείαν τὴν πρὸς Ἰτέαν κώμην,
Ὅποι ταμεῖον ἴσχον εἰσόδων Σίνται·
185 Βαδούαρος δὲ χερσονήσου ἐξιὼν
Δάϊζε τάξεις εἰς ἴλας μὲν ἱππέων
Ἓξ ἥττονας δύω τε μείζους θωράκων,
Κορνήλιον λοχαγὸν ἐκτάττων στόλου,
Ταγόν τε Μῆλον ἐν δυοῖν ἴλαιν μόνον,
190 Στίχας δὲ Γάλλων τάττεν ἐς λοχαγίην,

Ὧν ταξίαρχος Ἄρδιτος Βαταΐας·
Μέσῳ στρατοῦ δὲ ἐγκαθίστα Βάρβαρον,
Ματθιάκον ταγόν τε σὺν Ῥώσσῳ ἅμα,
Ἵν' ἐμφύτευεν ὁπλίτας ἐγχωρίους.
195 Αὐτὸς δὲ ὄπισθεν οὐραγὸς καθεστάκει,
Ξὺν ταξιάρχῳ Βακιγαλλούπῳ, κἄλλοις
Ἐκ Γερμανῶν ταγοῖσι, τῷ τ' ἐκ Ναυπλίας.
Ἐπὰν δὲ οὐδὸν ἤνυσάν που σταδίων
Μετρημένοισιν ἀμφὶ ὀκτάκις δέκα,
200 Διττὴ τρίβος μέριζε τὴν πρὸς Ἰτέαν·
Ἡ μὲν γὰρ ἣ τείνουσα πρὸς Ζούην κώμην,
Καὶ πρὸς πάροικον Καλαμαύχην κλημένην,
Φάραγξ δὲ προὐβέβλητο ῥοῦς στενωπός τε,
Ὡς δύσβατον δοκεῖν μὲν ἀνδράσ' εὐζώνοις,
205 Ἱππεῦσι δ' ὡς μάλιστα τῶν ἀμηχάνων·
Ἡ δ' αὖ πρὸς οὖρος Δρῦν κλημένον βλέπει,
Ἀμεύσιμος πεζοῖσι, μᾶλλον δ' ἱππεῦσι.
Κορνήλιος γοῦν ἐγκατίσχων πρὸς λόφον,
Ὅποι μερισμὸς ἄρχεται διττῆς τρίβου,
210 Μετασταλεὶς τὸν Μῆλον ἐκ λοχαγίης,
Βαδουάρῳ πίφαυσκε δίζεσθαι δέον,
Τὴν ῥήϊον μὲν συντελῆ τε πρὸς κροῦσιν
Ὁποίαν ἐχθρῶν εἰσβολῆς ἣ ἂν σκήψῃ.
Αὐτὸς δὲ ὡς ἀνώγω οἷα βούλομαι
215 Ἀμείβεται, χρεὼν δὲ οὑτωσὶ πράττειν,
Τὴν πρὸς Καλαμαύχην μοι αὐτὸς ἡγείσθω,
Καὶ μὴ μεταλλᾶν ἔν τι ὧν αὐτὸς κρίνω·
Ἀλλ' αὖ ἀνακληθέντα ἐκπέμπει Μῆλον,
Βαδουάρῳ γνώσοντα, ὡς ὑπὲρ λόφον
220 Κατάσκοποι κατῆντον ὡσεὶ τρὶς δέκα
Ἱππῆες ὀπτεύοντες ᾗ τιταίνομεν,
Καὶ δίζεται ἄδειαν εἰ δηοῦν θέλει,

Ἢ χειρίους ἑλόντα δεσμίους πέμπειν·
Αὐτὸς δ' ἀπήντα οἷς ἔπεσσι, τὸ πρῶτον
225 Πρὸς τὴν Καλαμαύχην μοι αἰὲν ἡγείσθω.
Μὴ διζέτω δὲ εἴ τι εἴργει μοι τρίβου·
Λέληθε μέντοι δεινὰ ἀρχιτεκταίνων
Φθορᾶς θ' ἑαυτοῦ πρόξεν' αὐτοῦ τε στόλου.
Αὐτοὶ γὰρ ἐγκατέσχον αὐλῶνος πλευρά,
230 Καὶ οὐραγὸν λίθοισι καὶ οὐρᾶς τάξεις,
Ἔπληττον οὓς ῥύαξ τε δέκτο φθιμένους·
Κἂν οὐραγὸς μὲν οἷς πυρεκβολίσκοισι
Χεροῖν κατίσχε πλῆξε πλήξαντα πρῶτον,
Καὶ ἔκδικος τελεύτα οἰκεῖον πότμον.
235 Συγχεῖ δέ μοι κῆρ, ὡς ἐς ἐμπεγμὴν μείζω
Καθήμενοι ἔτεμον ἵπποις τοὺς πόδας,
Χαλκῷ ἔπειτα ἱππέας χαμαὶ σφάττον·
Ἵππευμα δὲ σφῶν ὡς τάχος προβὰν πρόσω,
Κακῶς ἀναστατεῖ τε καὶ ἀνατρέπει,
240 Αὐτὸ στράτευμα καὶ φράδην Βαδουάρου,
Καὶ σεύεται Βάρβαρον ὡς ἕλῃ ἔμπνουν·
Ἀλλ' ὃς προαιρεῖται μὲν ἐκλιπεῖν βίον,
Ἢ δυσμενέσσιν ἐγκαθίστασθαι ἄγραν,
Καὶ μάρναται ἄριστα ἀγαθὸς πέλων·
245 Ὡς δ' ἂν παροξύνειε μηνιθμὸν τοῖσδε,
Καὶ πότμον ἐκποιήσωσι μεθ' ἑλεῖν ἔμπνουν,
Κατέπτυε σφῶν καὶ λατρείης καὶ ἥρως,
Βρέμει δὴ οὐτάζουσιν ἄσπετον γῆρυν·
Σκαοὶ φύσει γεγῶτες ἔθνους Καρβάνων,
250 Ὑμεῖς γε μὴ οἴεσθε εὖ τάδ' ἐκβῆναι,
Φαιδρᾷ πολιτείῃ τε μὴ μέλειν Κρήτης·
Θλάσθω μελῃδὸν τουτί μοι κακὸν δέμας,
Ἀλλ' ἐν βραχεῖ τίσεσθε ποινὴν ἐνδίκως.
Ἐν ᾧ δὴ ἠτυολοῦντο Βαρβάρου φόνῳ,

255 Ἐγχώριοι πέφευγον εἰς ἀκρωρείας·
Αὐτοὶ δ' ἀναιρεθέντα τῇδε λιπόντες,
Προσωτέρω προὔβαινον ἐς λοχαγίην,
Ὅπου γε Γάλλοι ὅπλα ῥιπτάζοντές που,
Ἄνευ ἀγῶνος προὐδίδοντ' ἀγενῶς τε.
260 Κορνήλιος δὴ συγκαλυφθεὶς ἐς χῶρον
Ἐρυμνόν, οὗ πρόσφευγον οἵ τ' ἀρισταῖς,
Ἐνθένθεν εἰρύοντο χερσόνησόν δε·
Ἦσαν δὲ τοὐπίπαν μὲν εἴκοσ' ἱππῆες·
Πεζῇ πλανωμένοις δὴ εἰς ἀκρωρείας,
265 Τίς ἐκ Φιλίππων Πέτρος ἔνθεν εἰσφέρει,
Ὡσεὶ ἑκατὸν ἠδὲ πεντάκις δέκα,
Ἔμπειρος ὢν τῶν τῇδε, πρὶν προστατεύσας.
Καὶ τερματοῦται τῇδε, δύσβουλος μάχη
Ἐν στεναγμοῖσι καὶ φόνοις ἀμυθήτοις.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Ἐν τοῖσιν αὐτὴ ἠνιώμην ὡς μάλα
Πάντα στίχοντ' ἀθροῦσα αἰὲν πρὸς χείρω,
Ὅποι τύχης μίμναζον ἀρχὰς πρὸς κρείττω·
Οὐκ ἐξέβη δὲ ταῦτα δυσμενῶν βίᾳ,
5 Ἀεργίῃ δὲ μᾶλλον ὧν κήδονταί μου·
Πομπήϊον γὰρ ἦν χρεών, ἐν ᾧ τάδε,
Ὁρμὰς ἀποσπᾶν ἔνθεν ἀσχολούμενον,
Καὶ συμπλέκεσθαι δυσμενέσσι πλειστάκις,
Ὡς Κουσαῖνος μειζόνων μέλειν ἔργων,
10 Αὐτὸς δ' ἐμαλθακίζετ' ὥσπερ ἀρχῆθεν,
Καὶ ἠμέλησεν ὑσμίνης τῆσδ' εἰσάπαν.
Ἀλλ' ἡσυχίῃ ἦν ἀνώγων ὁπλίτας
Διημερεύειν νήριτόν μοι ἐς πέδον,
Ἐντὸς πύλης μοι κλημένης Γεωργίου.
15 Ἦν φθινοπώρου τῆμος αὐχμηρὴ ὥρα,
Καὶ ὁπλῖται ἤθοντο αἴθε ἡλίου·
Χυμῶν δὲ πυρώσηος ἐκτελεσθείσης,
Οἵ πυρέταινον κἀτελεύτων οἴκτιστα,
Καὶ ἐξόλωλον χιλιοσταὶ εὐζώνων
20 Ἀναρσίων, ἄνευθεν ἡκίστου λώβης.
Καὶ αὐτὸς εὖ δίκασον εἰ τῶν εὐφρόνων,
Ὡς εἴγε κηραίνοιεν εὐρὺν ἐς πέδον,
Μαρνάμενοι κατ' ἦθος οἷς ἀναρσίοις,
Πόσους κόραξιν εἴασαν ἂν βιβρώσκειν,
25 Πρὶν ἂν κατεφθάρησαν ἥκιστοι τῶνδε,
Ὡς συμπλοκαὶ πέφηναν ἤδη πραχθεῖσαι,
Οὐ πλέω ἢ ἓξ ἀνθ' ἑκατὸν κτανθέντων.
Κᾂν δ' ἠνιῶμαι ἀλλ' ἀνίαν ῥυθμίζω.
Νῦν νοῦν ἀναπτερῶσα πρὸς θεωρίαν,
30 Νῦν δ' αὖ ὑπ' ἀγγέλματος ἐμψυχωμένη.

Γάκινος εἴπερ πρῶτον ἤματα πλεῖστα
Συγχεῖ με ὡς οἴεσθαι ἐκπτοουμένην,
Μὴ δυσχερεστέροισι δεινοῖς ἀχθείην,
Ἢ καὶ κατασκαφεῖσα δεινῶν μοι λήγειν.
35 Ἐκ τοῦδέ γ' ἐξωγκοῦτο ῥηγμίν μοι κύκλῳ,
Λιμὴν δέ γ' ἐμπίπλατο πᾶς ὑπὲρ μέτρον,
Καὶ αὖθις ἐκκενοῦτο χερσωθεῖσά πως·
Νῆες δ' ἐλασίαισι συμπεπλεγμέναι,
Ἐκινδύνευον μὴ ῥαγῆναι ἀλλήλαις·
40 Ἀλλ' ὀψὲ τῶνδε νησίδος Δίας ὕπερ,
Μέταρσις εἰσωρᾶτο Περσῶν ἀπλέτων,
Βρόμος τε ἠκροᾶτο βροντηδὸν βρέμων,
Δυσοσμίη δ' ᾔσθετο ἀτμοῦ θειώδους,
Καὶ οἶκοι ἠμαύρωμαι ἐντὸς ἐκτός τε,
45 Ὡς καὐτὸς ἄργυρός τε ἐν κιβωτίοις,
Στίλβοντα τ' αὐτὰ ὅπλα κουλεῶν ἔνδον·
Ὕποπτα ταῦτ' ἔδοξε τοῖς ἁπλουστέροις,
Ὡς προσδοκᾶν ἔσχατα χειρόνων ἔργων,
Ἐμοὶ δὴ σοφωτέρων δὲ ἅπτεσθαι λόγων.
50 Κῆρ σφῶν πολυπτόητον ἐμψυχοῦσά πως·
Καὶ τοῖα μὲν πίφαυσκον ὅσσ' ἐδυνάμην,
Καὶ ὅσσα ἦν μεμνῆσθαι αὖ τρικυμίαις·
Στοιχεῖα εἴπερ κἄν τε ἁπλᾶ τῇ φύσει
Ἄλληλα μέντοι γε, καὶ ἐνεργεῖ καὶ πάσχει,
55 Ἀεὶ κινουμένων κεν τῆς φορᾶς ἄνω,
Ἐνθένθεν ἁπλῶς τοῖον οὐχ εὕρηταί πως,
Πλὴν πυρὸς ἐμμένοντος, οἷον τῇ φύσει,
Καὶ ἐσθ' ὅτ' ἀὴρ ψυχρὸς ἀλλ' ὑπὲρ μέτρον,
Ὕδασι συμπέπηγεν ὧν θερμὸς κράσει,
60 Καὶ γῆ τε θερμανθεῖσα ἀλλὰ μετρίως,
Γόνους ὕπερθεν ζωοφύτων ἐκφέρει,
Νέρθεν φύει μέταλλα θεῖον ἢ νίτρον,

Οὗ ἀναθυμίασις εἴη ἀτμώδης,
Ὠθουμένου δὲ πυρὸς αὐτῆς ἐγκάτοις
65 Φορᾶς πλανητῶν τοῦ μεσεύοντος μᾶλλον·
Τέκμαρ δὲ εἰς πίστωσιν ὧν φέρει λόγος,
Ἐπεὶ τροπικῶν ἐντὸς οὐκ ἐκτὸς τάδε·
Συμμαρτυρεῖ δὲ ταῦτα Σικελῶν Αἴτνη,
Νεάπολίς τε ταὐτὰ συμπεπονθυῖα,
70 Καὶ ὅσσα ἱστορεῖται ἀρχαίοις, ὕπερ
Παρφυάδων νήσων τε πρὸς Θηρασίαν,
Πόντου ὕπερθεν Κρητικοῦ μοι κειμένην,
Μετ' οἶδμα πυρσοῦ ἐκφυεισῶν αὐτόθι·
Ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖόν τε μίγματα πλεῖστα
75 Γεννᾶσθαι ὑπόγεια, θερμὰ τὴν κρᾶσιν,
Χρειὼ περιουσίας τε τοῦ ἐνεργοῦντος,
Ὃ ἐμφωλεῦον μέτριον κἀναλόγως,
Τηρεῖ τὰ πυρὰ σῶα καὶ ἀσινῆ τε·
Ἐπὰν λάβῃ δ' αὔξησιν ἐκ κυβερνώντων,
80 Ἔχθιστα δὴ τόδ' ἅπτεται γεννημάτων,
Καὶ πυρπολεῖν ἀνάγκη οἷς συντηρεῖτο·
Ἀτμὸς δ' ἐγκάτοισι μὴ χωρούμενος,
Πικνούμενός τε ἔκπλεως ὀσημέραι,
Ζητεῖ διαστολήν τε ἔξοδον θ' ἅμα·
85 Καὶ γίγνεται Γάκινος ἔνθεν συχνάζων,
Ὡς ἐξιὼν βροντηδὸν ἐκ τῶν ἐγκάτων
Ὠθεῖσθαι ὁρμῇ ὕδατ' ἀντιράσσοντα,
Ῥηγμῖσιν ἐξαίρειν τε γειτνιαζούσαις·
Ἅ τ' αὖ πάλιν νοστοῦντα ἢ ἔωσταί που·
90 Πληθὺν συνέλκει κυμάτων ἐκ ῥηγμίνων,
Ἄμπωτιν ἐμποιοῦντα οὗ ἐπλημμύρουν,
Ἔνθεν λιμὴν ὡρᾶτο ἢ κενούμενος,
Καὶ αὖ ὑπερπληροῦτο ἐκ παλινδρόμων,
Ἀτμὸς δ' ἀείρετο σφόδρ' ἐκπυρσευθείς περ.

95 Καὶ ὤπτετ' ἐμφανῶς τε ἐκθορῶν τμήδην,
Σκηπτῶν δίκην δ' ἀνίσχε δόγμι' ἀμβαίνων,
Ὡς ἀμφίρυτον ἔνθα γῆν τιτανοῦσθαι·
Ὅπερ πρόδηλον ἔκ τε πλήθους κισύρων,
Ἀκταῖσι ταῖς πέριξ μοι ἐκφορτισθέντος·
100 Αὐτὸς τάδ' ἐνέπουσα γάνυσθαι δέρκω,
Κἀγώ γε δὴ πεισθεῖσα ὡς μάλ' ἠγάσθην.
Τανῦν ἀπαλλαγέντα ὧν ἐγκλημάτων,
Δόκῳ μὲν οὐ λόγῳ ἐγκεκλημένον,
Τὸ δεύτερον Γίλδασον αἱρετηθῆναι,
105 Ἔμοι γ' ἐπαρκέσοντα αἷς τρικυμίαις,
Ἀεργίῃ στρατάρχου ἐκπεφυκυίαις·
Ὅ τ' ἀμφέρει τε Μωκενῖκος συγκλήτῳ,
Ὡς δὴ κεκμηκὼς καὶ γηραιὸς λευκόθριξ,
Μάχῃ παρούσῃ οὐκ ἀνεκτὰ ὀτλεύσας·
110 Ἤδη τε καιρὸς οἴκοι ἀμπαῦσαι γυῖα,
Καὶ νοῦν μετατραπῆναι εἰς θυμηδίην.
Χαρίζεται δὲ πάτρη ὅσσα ἠξίου,
Καὶ ὅσσ' ἱμερτὰ τῷ ἑαυτῆς εὐέρκτῃ.
Ὁμοῦ δ' ἀνηγόρευτο ἐς στολαρχίην
115 Τὰ πάντα Λειονάρδος οἴκου Φωσκόλων,
Ἐπεὶ πολὺς γεγώς τε εἰς μάχην τήνδε·
Ἔτ' ἦν δὲ διατρίβων Δαλμάτων ὅροις,
Ἐπὰν δάμασε καρτερὰ πολισμάτων,
Κράτιστον ἄστεών τε ἐπαρχίης·
120 Ἔνθεν μετασταλεῖσα ἡ Γερουσίη
Ἐντέλλεται τήνδ' ἀξίην δεδεγμένον
Τὴν πρός με ὡς τάχιστα οὐδὸν ἀνύσει,
Ὥριζε δ' αὐτῷ ζημίαν νομισμάτων,
Εἰ πευστὸς οὐ φαίνοιτο ἐντεταλμένοις·
125 Αὐτὸς δὲ προσποιεῖτο ἐκλύτως ἔχειν,
Μήτ' εἰσδῦναι οἷόν τε ἄχθει ἀξίης,

Οὐχ ὅττι τοῖος ἦεν ἀλλ' ὅτ' ὀῤῥώδει
Μὴ κῦδος ὠλέσειε προσκεκτημένον,
Εἰς Ὀτμάνους ἄριστα δοῦρ' ἀκοντίσας·
130 Πρὸς τουτὶ τοὔργον ἐς Πετάβιον χωρεῖ,
Καὶ προὐφύλαττ' ἑαυτὸν ἐν καθαρσίοις·
Οἵ δ' ᾑρέτιζον Ἰάκωβον ἐκ Ῥίππης
Στόλαρχον οὐ μέγιστον ᾧδ' ἀμοιβαῖον,
Παλινδρομήσαντ' ἄρτι ἐκ ναυαρχίης.
135 Βιάζεται δὲ ταῦτα ἄγγελμα φρικτὸν,
Ἀστυφελίκτου ἐκστρατείας ἀλίου.
Καὶ Φώσκολος κρεῖττόν τι ταῦτ' ἐσκεμένος,
Ἀπηνὲς ὤετ', εἰ ζάλῃ ἐν τοσσαύτῃ
Μὴ ξυμπονῶν δόξειε καμνούσῃ πάτρῃ·
140 Ἀπέρχεται δ' ἑκοντὶ ἐς Γερουσίην,
Λαβών τε χάρτην ἐγχαράττει καλάμῳ
Πρόθυμον εἶναι εἰς ὅ,τιοῦν ἐντέλλεται,
Δέμας τε δοῦναι προσφορὰν ὑπὲρ πάτρης·
Ὡς αἶψα ἔνθ' ἔσπευδον ἐκπομπὴν τοῦδε,
145 Εἴγ' αἶψα ἐκστράτευσιν ἔνθεν ἠγκόνουν.
Τῷ γὰρ μέδοντι Κουσαῖνος μηνύει,
Γράμμασιν αἰδώοισι τοῖα μιμνήσκων·
» Πολυχρόνιε τῶν ἀνακτόρων ἄναξ,
» Ἔτος τόδ' ἕκτον, ἐξ οἵου πάσης Κρήτης
150 » Καὶ κύριον σ' ἔδειξα ἐγκρατῆ θ' ἅμα,
» Ἄνευθε φρουρίων μὲν ἀμφιαλίων,
» Καὶ ἄστεός τε Κρητομήτορος μᾶλλον·
» Ὅσον δ' ἔγωγε πανευδεῖ πεπειράμην
» Αὐτοῦ εἰς ἐκπόρθησιν, αὐτὸς εὖ οἶδας,
155 » Ὅσοι τε ἐξήλοντο ἐκκεκαυθέντες,
» Οἴδασιν ἔνθα παῖδες ὀρφανισθέντων,
» Καὶ ἦν ἀνεκτὸν εἰ προκόπτω θαρεύσας.
» Ὅσους ἀτὰρ προὔβαλλον ἐκ νεηλύδων

» Πάντας μάτην ὄλωλα τειχομαχίῃ·
160 » Αὐτὸς δὲ κινδυνεύσας ἢ δμῶς ἢ φροῦδος;
» Κἂν δ' ἐκ γαίης ἀπεῖρξα μὴ τροφὰς ἴσχειν,
» Οἴγ' ἐκ θαλάσσης ὅσσ' ἀναγκαῖα κτῶνται,
» Ἐκ Κυκλάδων μάλιστα ὧν ἄρχεις νήσων,
» Καὶ κύριοι νῦν οἵγε ἐγκαθιστᾶσιν.
165 » Εἰ οὖν θελητὸν ἠδ' ὀρεκτὸν σῷ κράτει,
» Χρειὼ μεγίστης ἐκ στρατείης ἀλίου·
» Οὕτω γὰρ ἄστεός τε κἀυτῶν φρουρίων,
» Πόντου τε ἄρξεις, ἣν δ' οὔ, οὐχ ὅτ' οἰκεῖα
» Παντοῖα πεῖρα, λοιπὰ δὲ ἔῤῥει τε κράτους. »
170 Κἂν δ' ἦν νεάζων, παιδιὰν ἀφεὶς ἄναξ,
Οὐχ ἱκανὸς δὲ ἐννοεῖν γεγραμμένα,
Κἀντιλέγοντο ἐς διούανον κοινῇ,
Ὅπερ συνῳδὸν τῇ παρ' ἡμῖν Συγκλήτῳ,
Κοινῇ τ' ἐπευφημεῖτο νοῦς Κουσαΐνου,
175 Καὶ ἐγγυῶντο ἐκτελεῖν συμφραδμένα.
Ἐν τοῖσι συγκέχυντο ἐν πολιτείῃ,
Διττῷ στόλῳ τιθέντες ἐν παραλλήλῳ,
Καὶ κέκρικαν σφῶν ἀδρανῆα πρὸς πάλην
Ἀστυφελίκτου τῶν ἀναρσίων ἄλλου·
180 Τούθ' εἵνεκεν βίαζον ἐκπομπὴν νέαν,
Τὴν Φωσκόλου αὔξουσαν εὐσθένως στόλου.
Κἂν Μωκενῖκος δ' ἔνθεν ἦν ἀφειμένος,
Ὠδαρθάνων μίμναζεν ἐκδεδεγμένου,
Ἔνδειξιν ἔμπης ὧν ἀριστουργημάτων,
185 Δρᾶν βούλεται πρὶν ἀξίης ἐκδημῆσαι·
Πώμαζε Βοσπόρου δὲ οὐκέτ' ἐξόδους,
Καὶ ναυμαχῆσαι νῦν ἔχον προαιρεῖται,
Κἂν οὐκ ἔλαθεν ὡς ἐλαττοῦτ' ἀνταίοις.
Ὡς δ' ἂν ἀολλέσειε πὰρ πόδα σθένος,
190 Νῆας προσούσας αἴρεται Θεουδωρῷ,

Ἀναστατεῖ δὲ φρουρὰς ἄμφω ἐκ βάθρων,
Ἐπεὶ δεδοίκει μὴ τὰ πρῶτ' ἀναδράμῃ,
Καὶ νῆας ὠλέσειε φρουρὰς αὐτάς τε·
Ἴσοις τε χερσόνησον ἠξίου μέτροις,
195 (Τὸ δ' αὐτὸ Ἑστίαν τε ὡς σαφῶς κλύεις),
Ὡς ἄστυ μὴ αὔταρκες ἀντέχειν στόλῳ,
Κἂν πρὸς γαίης ἔδοξε τῶν δυσπορθήτων,
Καὶ συμβίβαζεν ἀστικοὺς συσσίτους μοι·
Εἶθ' οἷα αἴλουρός τις ἐς μυῶν ἄγραν
200 Ὀπισθοβάμων καὶ ὑπούλως στόρνυσιν
Ἑαυτὸν, οἱ δ' οὐ γνόντες ἀγρώστου μῆχος,
Ἐξικνέονται τῶν ὀπῶν ἀφραδέως,
Αὐτῷ δ' ἀναθρώσκοντι ἄλλοι μὲν βορά,
Ἄλλοι δὲ δειλοὶ εἰσδύουσι σφῶν τρώγλας·
205 Ὡς Μωκενῖκος πλάττεν ἄλλην τραπέσθαι,
Οἷον δεδοικὼς ἐκστρατείαν Ὀτμάνων.
Αὐτοὶ δ' ἄραντες δεξιῶς Προποντίδος,
Ἥκουσι Χίου μέχρι, ἐγκοπῆς ἄνευ·
Κυθήραθεν δὲ Μωκενῖκος ὤπευεν
210 Αὐτὰς πορείας καὶ τρίβους ἀναρσίων.
Καὶ Ἀλύτῃ ἄραντι αὖθις ἐκ Χίου,
(Τόδ' ἦν στολάρχου τοὔνομ' ἐξομνυμένου),
Ἀντᾶν κυροῦτο μεμαὼς ναυμαχῆσαι·
Ἡγεῖτο δ' ἑξήκοντα ὃς τριήρεων,
215 Καὶ ἓξ μεγίστων τῶν μαώνων κλημένων,
Εἵποντο πεντήκοντα νῆες αὖ κοῖλαι,
Καὶ ὁλκάδες πλεῖσταί τε, ἐκ νεηλίδων
Ἐς μυριάδα διπλόην μετρουμένων.
Κατ' εὐθὺ δ' οὐκ ἔτεινε τὴν νέρθεν Τήνου,
220 Ὡς ἠθάδες τὰ πρῶτα Κύδωνος πλόον.
Τραπεὶς δὲ λαιὰν, καὶ ὑπὲρ νήσου Νάξου,
Ἐνίσχεται πορείαν, ὅσσον νὺξ φέρει,

Πάρου πόλισμα πρὸς Κέφαλον κλημένον.
Καὶ ἠσχολοῦντο εἰς ὀδαῖον ὑδάτων.
225 Ἀλλ' ἀμφιλύκη Μωκενῖκος ἐμφαίνει
Εἰς σφῶν στόλου ἴχνευσιν ἶφ' ἐρετμοῦντα.
Καὶ Ἀλύτης ἐξώρμα τῶν πρυμνησίων,
Ἅπερ διδοὺς νήεσσιν ἦγεν ἐνθένδεν,
Προὔθηκε δ' ὡς κρατίστας ἐς ναυμαχίην,
230 Τριήρεας ῥύθμιζεν ὡς ἔθος πάλιν,
Ἐς σχῆμα ἡμίκυκλον, αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ·
Καὶ Μωκενῖκος εἴκοσι πρὸς τρὶς ἄγων
Τριήρεας, τὰς ἕξ τε πεντηκοντόρων,
Ἀφεὶς τε νῆας ἄψ κατὰ πρύμνην κοίλας,
235 Οὔσας καὶ αὐτὰς οὐ πλέον τῶν τρὶς δέκα,
Χ' ὅς γ' ἡμικύκλου ἀντετάττετ' ὡσαύτως,
Ὄψεις δ' ὁρώντων κόπτε καπνῷ πυρσόῳ.
Μέντοι Ἀλύτης ἐκ μέσου ἀποσπασθεὶς,
Ἔνδειξιν ἐμποιεῖτο ἤθους αὐθάδους·
240 Λαϐὼν τριήρεις γάρ κεν ἕξ τὰς βελτίω,
Καὶ τὰς μαῶνας, ὡς καλεῖν ἅδε, σφίσιν
Ἀριστερὸν πρόσπιπτεν ἐς κέρας στόλου,
Ὃς εἶλαρ ἔσχεν ἔνθα πεντηκοντόρων
Τρισσῶν, ἃς αὐτὸς ἐγκονεῖ δῃοῦν πρῶτον,
245 Ἐν αἷς ἐφίστων Μαυροκῆνος Φραγκίσκος
Ἔπαρχος εἰς τρισσάς τε κἂν νεηνίσκος,
Καὶ θατέρῳ τε Μωκενίκων οἰκίας,
Θωμᾶς δ' ὁ μὲν καλεῖτο, Λάζαρος δ' ἄλλος·
Πρὸς κέντρα δ' ἐλάκτιζε, τῆς παροικίας
250 Πειρητίσας τὰ πρῶτα τῆς ἐμπροσθείης,
Θωμᾶς δ' ἐν ᾗ πρύτανις, εἶτα Λαζάρου,
Καὶ κτείνεται ὁ πρῶτος κατπεσὼν νέκυς,
Ὁ δ' αὖ ἀνεψυχοῦτο κἂν τρωθεὶς κάρκαρ·
Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον θαμιναὶ κεραυνώσεις

255 Τὸν Ἀλύτην ἔσπερχον ἔνθεν φυγγάνειν,
Καὶ μᾶλλον εἴγ' ἐπαρχίῃ ἔχριμπτ' ἀλκάζειν,
Καὶ τέσσαρές τ' ἔσκηπτον ἐκ νηῶν κοίλων·
Ματθαῖος εἷς ὧν ἰθυνόντων Καλλέργης,
Γεώργιός τε θἄτερος Πραιμαρῖνος,
260 Φραγκίσκος ἄλλος οἰκίας Βικιμάνων,
Υἱῶν μοι ἀγλάϊσμα ἐκ Κυδωνίης·
Τραπεὶς δ' ἐς ἡμίκυκλον ἐζήτει ἄλκαρ.
Ἀλλ' οἵδε οἰηθέντες αὐτὸν διδράσκειν,
Ἤτ' οἷα μὴ φέροντα εἰσβολὴν τόσην,
365 Πυρεκβόλων ἕκαθεν ἐμβροτούμενοι,
Τὰς νῆας ἐλλείποντες, ὅσας μὴ ἕλκειν
Οἷοί τ', ἀκόσμως τετράφαται ἐς φύξιν·
Καὶ τῶνδε ἠγρεύθησαν ἄρτιαι δέκα,
Καὶ ἓξ γεγῶσαι πυρὸς ἔργον τοὐπίπαν.
270 Θάμβος δ' ἰδέσθαι οὐδένειαν γαύρων περ·
Ὁρμὴν ὤπευον τὴν τριήρεων ἔνθεν,
Καὶ ἠμύναντο οὐδαμῶς πυρεκβόλοις,
Ἀλλ' ὅπλα ἐκδύοντο, καὶ οἱ μὲν τῶνδε
Νηῶν ἀφ' ὑψοῦ σφᾶς ἔῤῥιπτον εἰς ἅλα,
275 Ἄλλοι δ' ἀπεπνίγοντο κυλινδούμενοι,
Πολλοὶ δ' ἀνανήχοντο ῥηγμῖσι Νάξου,
Οὗ ἀσφαλῶς ᾤοντο πρόσφυγες μεῖναι·
Οἱ δ' ἀμφὶν Μωκενίκῳ οἰστροῦντες κέρδει,
Χαίρειν ἐῶσιν Ἀλύτην λυσκάζοντα,
280 Ὃν εἰ δίωκον ἐν τοσαύτῃ ἐκπλήξει,
Τὰ πάντα χειρώσαιντο αὔτανδρα σκάφη·
Ἀλλ' ὃ κράτιστον, πόσον ἂν ἦραν κῦδος
Ἣν Ἀλύτην προὔπεμπον ἄτμενον πάτρῃ;
Οἷς Μωκενῖκος μηνίει, ἀπληστείης
285 Ποινὴν ὑπερθεὶς ἐν δέοντ' ἀμοιβαίαν.
Γέως ἄγων πρόπαντα τοὐντεῦθεν στόλον,

Χωρεῖ κατ' εὐθὺ γειτνιαζούσῃ Νάξῳ,
Ταυτῇ προσφεύξαντας ἄρνυσθαι μέλων,
Κἂν οἵδε πειρήτιζον ἀντιταχθῆναι,
290 Καὶ Μωκενῖκον ἔνθεν ἐγκόπτειν μῆδος·
Οὐ συμπλακέντες ἔφθινον τούτων πλεῖστοι,
Ἀλλ' οἱ ὑπεκδράντες δὲ ἀκμὴν φασγάνων,
Πῇ μὲν σφάλλοντο αἰχμάλωτοι κέντορσι,
Πῇ δ' ὠχυροῦντο ἐς λόφους κἀκρωρείας·
295 Ἔνθεν δ' ἀπηγγέλλοντο ὡς ἦν αὔταρκες
Θυμῷ ἀκαμπεῖ μὴ κακῶς δρᾶν οὓς ἔτι
Ἤδη πεπιασθέντας Ἄρεως τάρβει,
Ἑκόντας ἂν στόλαρχος ἐξ ὅρων ἴδοι,
Ἑοῖσι ποσσὶ προσπεσόντας προσπόλους,
300 Καὶ εἰ ἔοικεν οἴκαδε ξυμπροπέμπειν,
Ἥρωα τόνδε προσκαλοῖεν εὐέρκτην.
Ὁ δ' ἀσμένως δέδεκτο κἀφιλεφρόνει,
Καὶ εἶθ' ἱμερτὸν τοῖσδέ πως ἐχορήγει.
Ἐπεὶ δὲ τοὔργον ὡς ἐέλδωρ ἐξέβη,
305 Καὶ Ἀλύτην ἤκουστο τὴν Ῥόδον πλεῦσαι,
Ἥκει ἐμὴν κατ' ὄψιν ὡς θριαμβεύσων.
Καὶ ἡδόμην κράτιστα χεῖρας ἀθροῦσα
Βριάρεω βρέμοντος ἧσσαν ὑστάτην
Αἴσχιστα ἐκκοπείσας ὄγκους τοσούτῳ,
310 Ἐμοὶ δέ γ' ἐνδειχθείσας εἰς παρμυθείην,
Ὡς εὔστοχον πρόβλημα καὶ νῦν Λυκούργου,
» Κρεῖττον μεσῆεν σὺν πινυτῇ σθένος,
» Εἴπερ κολοσσιαῖον ὁρμῆς ἀφρόνου. »
Ὡς Διομήδην ἴσμεν ἑλκῶσαι Ἄρην,
315 Κἂν θνητὸς οὗτος, ἰθυνούσης Παλλάδος.
Ἐκ τῶνδε ἐκπυροῦντο μειζόνως Κρῆτες,
Πρὸς Μωκενίκου εὐσέβειαν θελχθέντες,
Καὶ ἐν θριάμβοις ἄϋπνον θεραπεῦσαι

Τοσοῦτον ἄνδρα δυσχερῶν ἕρκτην ἔργων.
330 Νεὼν δ' ἐγεῖραι κέκρικαν, ἐμοὶ δόξαν,
Ἐν ᾧ ἀνευφημεῖτο οἷα εὐέρκτης,
Ἔχει δὲ οὕτω σχήματός τε καὶ κάλλους,
Καὶ οἱασοῦν δύναιντο ἐντίμου ὕλης.

ΤΜΗΜΑ ΙΑ'.

Ἐκτὸς κατ' ὄψιν τοῦ νεῶ δέρκω τάδε·
Ἥν με νεὼν ἄγασαι περιλαμπέα, ὦ ξέν' ὁδῖτα,
Οὐ χεὶρ ἔντεχνος δαιδάλεός τε νόος;
Τεύξατο μαρμαρέοισι λίθοις χρυσῷ τε φαεινῷ,
5 Οἷσί τε γάννυσθαι κἀπλόος οἶδε νόος,
Οὐ Διῒ ἢ Μίνῳ ἱέρωμαι, ἔθνεα ὥσπερ
Ἀγνοέοντα πάλαι ψευδοκέκληκε θεούς,
Ἀλούσῳ Μωκενίκῳ θεόκελον εἰμ' ἀνάθημα,
Ξύγκειμαι δ' ἔργων ἔκ τε νόμων ἀρετῶν·
10 Κρῆτες δὲ ξυνέθεντο ἀολοῦντες τὰ ἐκείνου,
Ὧν οὔτις προφερὲς καὶ προέχον τι φέροι.
Ὑφ' ὧν πρόβλημα οὗ λέων ὑπὲρ πύλης·
Ὃν δὲ λέοντα θεῷ προέκτα ἐοικότ' Ἄρηϊ,
Αἰπέος ἱδρυμένον κώνου ὕπερθεν πύλης,
15 Ὃς καὶ δεξιτερῇ προφέρει ξίφος ἀμφίτομόν τε,
Καὶ πτερόεις δὲ τ' ἐὼν ἄλλεται ἀμπετάων,
Οὐενετῶν πολιτείης φαίδιμος οὗτος ἐπάρχων,
Ὅς γε λόγον πατρὸς τ' ἔσχεν ἐν οἷσι πάρος,
Δέρκε δ' ὑπαὶ πόδε θῆρα ἀνήμερον ἠδὲ πρασώχροον·
20 Ὠμὸς ἀπηνὴς θὴρ οὗτος Ὀτμανίδων·
Ἀλοῦσος Μωκενῖκος ἀνὰ Κρήτην θρασυνθέντα
Τοῖσιν ὅπλοις πατρῴοις δῶκε λέοντι πατεῖν.
Ἐντὸς δὲ τούτου δεύτερον πρόγραμμά μοι·
Ἀλούσῳ Μωκενίκῳ, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσ' Ὀτμάνων
25 Μνήμονες οἱ Κρῆτες τόνδ' ἀνέθεντο νεών·
Μέγας δὲ βωμὸς οὗτος ὡς ἀθρεῖς στίλβων,
Ἐν ᾧ θύονται καρδιῶν ἑκατόμβαι.
Βωμὸν ὃν εἰσοράεις περιαυγέα ὦνερ ἀγασθεὶς
Χρώμασιν οὐρανίοις πάντη ἀπεικάσιον,
30 Οὔτι γε ἐμφάσεις τάδ' ἄστρων ἀλλ' ἀρετάων,

Εἴργων τε κλεινῶν οἷσι σύνεστι νεώς·
Κρῆτες δ' οἱ θύοντες, ἄτερ κνίσσης ἑκατομβῶν,
Σφῶν καρδίας καθαράς, οἷον ὀφειλομένας.
Εἰπὲ πόσων βωμῶν ἄλλων, διενήνοχα ὦνερ,
35 Ἥρως μοι ὅσσον ψευδοθέων προφερής;
Τέγος νεῷ ψυχῶν τόδ' ἀνδρῶν ἐνθέων.
Ἅττα δὲ γ' ἐμφαίνει ὄροφος δὴ λαμπετόεντα,
Ψυχαὶ ἡρώων αἵδε ἐποιχομένων·
Ψυχὰς ἐπεὶ ἡρώων νοστούσας ἐς Ὄλυμπον
40 Ἀστερόεσθαι μέν, θεῖος εἶπε Πλάτων·
Ἡρώων Μωκενίκων τόσσον ἔπλητο Ὄλυμπος,
Μηκέτι ὡς ψυχῶν χῶρον ἔχειν κενεόν·
Τοὔνεκα ὅς γε τέτευκται ὅποι αἱ λοιπαὶ ἵδρυνται·
Ἀλλ' ὁπόσος σπινθὴρ κόσμον ἅπαντα φάει,
45 Αἱ τέσσαρές τε ἀρεταὶ ἥρω τοῦδε,
Αἷς ὡς κίοσσιν ἵδρυται νεὼς ὕπαρ.
Δικαιοσύνη πρώτη ἥρωος φίλη·
Ἅδε ἔγωγε δίκη ἐπὶ δίφρακος ἑδρυάσασα,
Στέμμα τε καὶ χρυσῆν ἀμπεχόνην φορέω,
50 Ἀλλ' ἐπανῆκα γέρη, κἄν τε κοτέουσα πέφευγμαι,
Οὐενετῶν δὲ πόλιν προὔκρινα ναιετάειν,
Ὡς δέ γε τοῖσι τιμῆς φέρομαι μᾶλλον Μωκενίκῳ,
Ὅς μοι ἔωργε χρυσοῦν σκῆπτρον ἠδὲ τριτάνην,
Τοὔνεκα τόνδ' αὐτὴ ἄγαμαι, καὐτὸς σέβεταί με,
55 Ὦ τάχ' ἂν ἴσον μέν, κρείττονα δ' οὔποτ' ἔχω·
Καὶ σωφροσύνη δευτέρα θυγατράσιν·
Ἀλλὰ σωφροσύνη ἄτοκος δηρὸν περιῆγον,
Ἀνδράσι κἂν πλείστοις ἀβροδίαιτος ἔην·
Οὐ μὴν πάμπαν ἐμοί ποτε κἂν μία τέκτετο παῖδα,
60 Ἀδρανίῃ ἀνέρων ἠγκυμόνουν ἑτέρας·
Αὐτὰ[illegible]ν γε συνῳκείωμαι ἁγνῷ Μωκενίκῳ,
Γνησίας [illegible] δέ μοι λοιπὰς [illegible] ἀρετάς.

Ἔνθεν τοῦδε προσηνὲς ἰδ' ἀφθονίῃ σεμνότητι,
Αἰδὼς ξὺν χάριτι ξύν τε φιλοφροσύνῃ,
65 Ὅσσα τε ταῖσδε ἕπεται, αὐτὸς δὲ νόμοισιν ὑπείκων
Πάνθ' ὑπερῆρε πόσιν κἀμὲ σαοφροσύνην.
Τρίτη φρόνησις συνδυασθεῖσ' ἀνδρείῃ·
Δόγμα Ἰσοκράτεως ἀΐων φαιδρὸς Μωκενῖκος,
Ἔμφρονα ἠνορέην λυσιτελεῖν βιότῳ,
70 Κἀκ παίδων ἀρεταῖσι προβαίνων, ὢν πινυτόφρων,
Ἴθυνεν εὖ διέπων λυσιτελοῦντα πάτρῃ·
Ὃς καὶ ἠνορέην περιθεὶς κρατερήν, ὑπὲρ ἄλλον
Οὔτι δέδοικε ποτοῦν ἀντιπάλων ἐνιπάς.
Ἀλλά γε τις παιὰν πολυήρατον ἀνδρὸς ἐς αἶνον
75 Κρήτεσιν αὐτάρκης ἀντιχαριζομένοις·
Αὐτὸς ἐπείπερ ἑαυτῷ οὔτι γε μοῦνον ἀγήνωρ,
Ἀλλὰ καὶ ἠπεδανοὺς ῥώννυεν εὐσθενέων.
Αἷς ἀρεταῖσιν ὁπλιζόμενος μέγας Ἀλούσιος,
Κάββαλεν ἐκ Κρητῶν γαῦρον Ὀτμανίδων.
80 Ἐπὰν νεὼν πέραινον ὡς ἀθρεῖς κάλλους,
Χορείαν ἐστήσαντο ἔνθα καὶ ἔνθα,
Καὶ τῇδ' ἄειδον ἀνδραγαθίας ἥρῳ.
Αὐδῇ δὲ πρώτῃ συμπεφώνηνται τάδε·

Ἄγε νῦν χέλυς θεουδής,
85 Κρέκε νῦν λίγεια φόρμιγξ,
Κρέκε ἄμιν ἄθλα ἥρως,
Κρέκε δ' αὖ βίαν ἀθλατᾶ·
Μωκενῖκον ἆσαι ἔλδωρ·
Μωκενῖκον αὖ κλέϊζε·
90 Ἱερὸν κλεῖσαι ἔργος
Ἱερὰ προσῆκε μοῖσα,
Ἀπὸ ἀγλαῆς τε πάτρας,
Ἀγλαοὺς κομῶντ' ἀώτους·

Ὃς ἐπεὶ καμὼν ἀταρϐᾶ
95 Κατὰ θυμὸν ἀτρόμητος,
Πόνον αἰπὺν ὅς τ' ἀρύσσας,
Ἀέθλων ἀγακλυτῶν τε
Κορυφὰν δρέπων ἀκραίαν,
Ὕπατον δέδεκτο χῶρον·
100 Ὑπατεῦεν ἔν τε πόντῳ,
Ὑπατεῦεν ἔν τε γαίᾳ·
Ὅθεν ὡς ἔχοντ' ἀμοιϐήν,
Θρόνον αἰπὺν ἔκ τε πάτρης,
Χρὴ ἐπαινετῶν τε ὕμνων
105 Μελέων τε καλλινίκων,
Ἀρετᾶν ἕκατι πασᾶν,
Ἀέθλων δ' ἃ κεῖνος ἔτλα,
Ὁκόταν στρατὸν κατέκτα
Τῶν ἀλαστόρων Ὀτμάνων,
110 Στονόεντα πολλὰ θέντα
Ἀγανόφροισι βροτοῖσι,
Πολυωδύνῳ δὲ Κρήτᾳ·
Ἐν ἐρισθενῆα δὲ ἀλκᾷ,
Καὶ ἀπροσμάχῳ βίᾳ τε,
115 Ὀφρὺν Ὀτμάνων καθεῖλεν
Ἰσόθεος Ἀλοῦσος,
Μωκενῖκος ὁ κλεινός,
Ὃς ἔθηκεν οἷς ἑτάροις,
Πυριᾶσθαι ἐς τὰ πάτρας
120 Μὴ ἀλάστορας πτοεῖσθαι,
Ἀθετᾶν βίαν Ὀτμάνων·
Ὅθεν ὡς ῥύοντα πάτραν
Ἐν ἀκινδύνῳ τεθέντα
Θύγατραν φίλαν τε Κρήταν,
125 Θρόνον αἰπὺν ἅτε πάτρα

'Ερύει, πόνων ἀμοιβάν,
Κέρας οὐρανοπρόμηκες
Στέφος ἀξιόχρεων οἱ.
Ἐρύει δ' Ὄλυμπος εὐρὺς
130 Τιμόεντα χῶρον αἰπύν,
Βρέτας ἱδρύσας τὸ κείνου,
Γόνυ ἔνθ' ἐριχθονῆος
Ῥάπις ἔνθα Ὠρίονος.

Μεσ' ἦν χοροῦ αὖθίς τε δευτέρου αὕτη.

135 Ἐπὶ δίφρεω φαεινὰ
Φαεσιμβρότοιο Φοίβα,
Ἅμα τήνῳ ἑδρυάσθω,
Χαρίεις τε ἠδὲ τερπνὸς
'Αλοῦσος ἰσόθειος,
140 Μωκενῖκος ὁ κλεαινὸς,
Περικυκλέητον ἄμφω
Μέγαν εὐρὺν ἀμφίκοσμον,
Εὐρωννύητον ἅμα·
Ὁ μὲν εὐαγῆϊ αἴγλᾳ
145 Καὶ ἀεινάῳ φορᾷ τε,
Ὁ δὲ δείγμασ' ἀρετάων
Ἰδὲ ἐργμάτων φαεινῶν,
Βροτέοισιν ἀγλαΐζων
Πολυπραγμανεῦντα θυμὸν
150 Ποτὶ οἰάκησιν ἀρχᾶς,
Καθὰ οὗτος ἔν τε πάτρᾳ,
Καθὰ οὗτος ἔκ τε πάτρας,
Ἰθύνων λυσιτελεῦντα,
Καὶ ὄνειαρ ἐς δίαιταν
155 Πολιτειάων κυδίσταν·

Ἀρετῇσιν ᾗς κλυτῇσιν,
Διαμαρτύρονται ἔνθεν
Δαΐδες νεῷ μεγίστα,
Βολίδες τε ἀρετάων,
160 Ἐναλίγκιαι Ὀλύμπῳ,
Φαεσίμβροτός τε καὐτὸς
Γεγαὼς δίκαν τε Φοίβᾳ·
Μακεδὼν ὑπηκεέσθω,
Δάμε κἂν ἅπαντα κόσμον,
165 Ὑποχωρεέτω αὖτε
Ἰσάμιλλος οἷ τε Καῖσαρ·
Ἀδρανῆα γάρ κε φύλα
Μερόπων ἔδαμνον οὗτοι
Ἀδαᾶν Ἄρκος ἔργαν·
170 Μωκενῖκος ὁ κλυτός δε
Ἀλοῦσος ἰσόθειος
Ὀφρὺν Ὀτμάνων καθεῖλεν,
Ἀγέρωχον ἠδ᾽ ἀπηνὰν,
Τὸν ἅπαντ᾽ ἐρημοόταν
175 Κρατερώτερόν τε κόσμον
Ἐν ἀριπρεπῆϊ Κρήτᾳ,
Λυτρόων ἄριστα τήν δε
Πολυμόχθεω λατρείης,
Στενόεντος ἠδὲ ἄλγεος.
180 Ὅθεν οἶδε ταῦτ᾽ ἀείδειν
Χαρίαισα ἄρτι Κρήτα,
Χαρίαισα καὶ ἐς αἰέν.

Μέγαν δὲ ἄθρει Ζῆνα ἐκ φορᾶς κύκλω
Καββάντα τῆδε, καὶ ὅσων δημηγόρος·
185 Τέρμα τέθηκαν ἀοιδᾷ, Ζῆνα δὲ Κρητογένεθλον
Ῥόμβον ἀφέντα φορᾶς κύκλω καὶ ἀϊδίοιο,

Εἰσόραον καταΐσσοντ' εὐθὺ νεὼ περιλάμπου,
Ἵκανε δ' ἀμφ' ὄροφον περιαυγῆ ἀστερόεντα,
Ἔστιλβον δ' ἑκάτερθεν λαμπηδόνες ἀγαυοί,
190 Ὡς ἔτι μὴ εἰσορόοντας τούσδ' ἀνακάμπτειν,
Ἀλλ' ἄϊον μεγάλου Διὸς ἀστέρα τοῖα φατίζειν·
Ὅσον ἔμοιγε μέμηλε τὰ πάτρης, Κρῆτες ἄριστοι,
Οἴδατε εὖ ἀρχῆθεν ὑπασπίζοντι ἄριστα,
Ὡς ἂν μὴ διαμάρτῃ εὐτυχέων πτολιέθρων·
195 Ἀστὴρ μὲν μετεμορφώμην καὶ οὔτι μεθάμων,
Ἀλλὰ Μέλισσον πρῶτον ἔπειτά τε καὶ Ῥαδάμανθυν,
Πρὸς δὲ πάλιν Μίνω τε, τὰ υἱέε ἀντιθέω μοι,
Ὥπασα ὄφρα νόμοισι κάσοιντο θεοπρεπέεσσιν,
Ἦ καὶ δασμοφορῆσαι κλειτὰς Ἀθήνας ὑπῆξα,
200 Ὡς ἔμμεν προφερῆ ἄλλῃσι περικλεϊτήν τε,
Οἷα Διὸς μεγάλοιο πάτρην μεῦ κυδιάνειραν·
Λύσα δὲ κοιρανίην καὶ ἀμείβω ἐς πολιτείην,
Ὄφρα τὰ Κρητῶν λωΐτερον δὴ εὐτυχέωσι.
Καὶ μὴν τόσον ἐπήρθη βουλῇ εὐνομίῃ τε,
205 Ὡς ζηλοῦν ταύτην πολιτειῶν Ἑλλάδος ἄλλας.
Ῥώμη ἑαυτῇ ἐπεὶ ἐσκέπτετο τοὔμπαλι τῶνδε,
Τὴν Κρητῶν ἐθέλει κατερείπειν καὶ ὑποβάλλειν,
Πρίν τ' ἐς κοιρανίην ἤμειβεν ἑὴν πολιτείην.
Ἦν γὰρ ὑπόψιος ἡ Κρητῶν μὴ ἐς ὕψος ἀερθῇ,
210 Πιπτόντων Ῥωμαίων ἐς μῆδος κακόμητον.
Τλῆμι δὲ ταῦτα καὶ ἐς δηρὸν τείναντα ἀνίσχω,
Οἷα μὴ ἀντερέοντα κτήσεσι τῶν ἀρετάων.
Ἀλλά γ' ἐπεὶ μεῦ πατρὶ Κρόνῳ ἐπιήνδανε θυμῷ,
Πάντα κυκᾶσαι καὶ ὠμοῖς ὑπ' Ἄραψι δαμάσαι,
215 Ἠνεχόμην δὴ πλεῖστά τε τῆς εἰς ἀπφύα αἰδοῦς,
Ἣν παραθεὶς μετέπειτα σαόζω πολλὰ μογήσας,
Καὶ ὑπὸ κοιρανίῃ ὑπέταξά τε αὖ πάλιν ᾗ πρίν.
Ὄφρ' ἀποβαλλομένη ὀδμὴν καὶ κάρβανον ἦθος,

Ῥᾷστα διευθετέοι καὶ εἰς ἐννεσίην τε ἄμεινον·
220 Θηεόμην γάρ κεν τὴν Οὐενετῶν πολιτείην,
Αἰὲν ἀεξομένην εὐβουλίῃ ἠδὲ κράτει τε,
Τοὔνεκα συστατέω τὰ ὑμῶν τῇδ' ἔμφρονι οὔσῃ·
Οἶδα γὰρ αὐξομένην καὶ εἰς αἰῶνάς τε διαρκεῖν,
Οἷα δικαιοτάτην καὶ λῷστα πασῶν διέπουσαν,
225 Οἴδατε δ' υἱέες ἐνδάπιοί μοι, ὅσον ὄνειαρ
Εἵσπετο συστάσεϊ πρὸς φαιδροτάτην πολιτείην,
Ἔνθεν ἐπείπερ ἡ ἀφθονίη ἁπασῶν ἀρετάων,
Θεσμοφόρων ἀνδρῶν ἄγυρις σειρά τ' ἀπέραντος,
Ἥ τε σοφῶν τε ἰητήρων διάδεξις ἄληκτος,
230 Καὶ ἐν ὅπλοισί τε εὐδοκιμηκότες ἄνδρες ἀγαθοί,
Ὡς Κρήτην τελέθειν παρομοίϊον Οὐενετίαις,
Οἷα μαθητρὶς ὑπήκοος ἐνταχθεῖσα τιθήνης.
Ἀλλά γ' ἐγὼ ποτιόσσομαι Ἑλλάδος αἰνὸν ὄλεθρον,
Θῆρά τ' ἀϊστώσοντ' ἐρικυδέα οἶκον ἀνάκτων,
235 Καὶ προτίθημι λέοντα ξιφήρη πτερόεντα
Ἶφι ἀμυνόμενον περὶ ἰθυδίκου πολιτείης,
Ὄφρ' ἄποθεν καταΐσχῃ λώβην ἐσσομένην τε·
Καὶ δὴ θὴρ ὀλοὸς δόμον Ἑλλάδος ἐγκατερείπει,
Πάντα δαμᾷ καὶ πάντα ἀνάστατα φροῦδά τε ἕδρα,
240 Ἀλλ' ἔτ' ἀκμάζοντα λέοντα πτερόεντα δεδείκει,
Δοῦρυ δὲ ἠκόντιζεν ἐμοῖο φίλης κατὰ Κρήτης,
Ἀλλ' ἄψ τέτραπται τεφρώσας ῥηγμῖνος ἄκραν·
Νῦν δ' ὅτε γηράσκει, πόδες αὐτῷ τε τρομέουσι,
Καὶ λὰξ πλήττειν μήτε διαῤῥησέμμεναι οἷος,
245 Φλοῖσβον ἐγείρει Ἄρηος ἀτασθαλίῃ τε δόλοις τε,
Καὶ ῥήτρας τε παρασπονδήσαντ' οὔτι ἀπείργω,
Οὔτε ἀμυνομένων ἀλέγω ἀρχῇ πολέμοιο,
Ὡς ἂν ὑπεσσύμενος Κρήτης σκολιοῖς λαβυρίνθοις,
Εὖ ἐπιγνοίη τίς τε λέων, τίς Ζεύς τε ἀμύνων·
250 Καὶ ξενεχώρεον αὐτὸν ἐπέρχεσθαι ἀνὰ νῆσον,

Καὶ διανύσσεσθαι πέδη οὔρεά τε σκιόεντα,
Ἀλλ' ὅτε βούλεται ἅπτεσθαι καὶ ἐμῆς τε τιθήνης,
Δὴ τότ' ἐγείρω τόν τε λέοντ' ἀγαθῆς πολιτείης,
Ὡς μὴ δείδειν μουνομαχῆσαι θηρὶ Ὀτμάνων.
255 Καὶ δὴ ὁπλίζω τόνδ' εἴπερ ποτὲ μετρίᾳ ἀλκῇ,
Βουλεύω δὲ κατάρχειν ὅπλων κατερόθυμον
Ἄνδρ', Ἀλοῦσον ἀγαυῆς οἰκετίης Μωκενίκων,
Ὅς κεν ἔμοιγ' ἐκέκαστο εὐστεφάνοις ἀρεταῖσι,
Τῇ τε δικαιοσύνῃ, ἀνδρείῃ, σωφροσύνῃ τε,
260 Καὶ λαμπρᾷ τε φρονήσει, ὡς ἔμεν ἔξοχον ἄλλων·
Ὅσσα δ' ἔοργε κακῶν κατὰ Ὀτμανίδων ἀγερώχων,
Αὐτοὶ ἐστ' ἐπιμάρτυρες, ὁππότε τῇδε ἱκάνων
Ὦθει δυσμενέας τε μακράν, ἐμβαίνειν τ' ἀπείργει,
Καὶ πάντῃ ἀνὰ νῆσον σκιδναμένους καταμάρπτει,
265 Καὶ κακὰ ποίεε, τούσδε δίωκέ τε ἐξαφανίζων,
Ἐλλοχέοντας δ' ἀμφὶ πόλιν πλείους κατεμπίπρει,
Ἀλλά τ' ἐπεσσυμένους θρασέως μάλα τείχεα μακρὰ
Κάββαλεν ὡς κρεῖττον σκέπτεσθαι μηκέτι χρίμπτειν·
Ὄφρα δὲ συμπράξοιμι λέοντι τὰ τοῦδ' ἀέξων,
270 Πατρί δ' ὁμοῦ τε ἀμύνωμαι δεινῶν παρεόντων,
Ἧνὶ συνῴκισμαι ζαμενεῖ υἱεῖ μοι Ἄρηϊ,
Ὥστε συνημμένοι ἄμφω δοῦναι πράγματ' Ὀτμάνοις,
Οὐχ ὅτι μὴ ἐπιδοίηεν πάτρῃ τεχνέαντες,
Ἀλλ' ἀπολοῖεν ὅ,τ' ἂν δολίως εἰκῇ τε πέονται·
275 Ἔνθεν τι Μωκενίκῳ ὠπάσαμεν σθένος ὅσσον,
Ὡς στόλον ἀστυφέλικτον τὸν ποτὲ φῦντ' ἀφανίσῃ·
Τοὔνεκ' ἐγὼ ἠγάσθην τήνδε νεῷ ἐπιοσσόμενος δὴ
Τεῦξιν εὔκοσμον καὶ ὥρην ἀστερόεσσαν,
Οὔτε τι ἀσχάλω ἐπὶ τουτὶ γέρας τεμενισθέν,
280 Ἀνδρὸς ἐπεμφαῖνον μεγαλεῖον ἄκρον τ' ἀρετάων.
Ἀλλά γε ἐγὼ νῦν οἴχομαι ἐς φορὰν αἴδιόν μοι,
Αὐτοὶ δὲ οὐ μὴ λήγοιτ' ἂν Μωκενῖκον ἀείδειν.

Εἴγε λέοντι ἀγαστόν, Ζηνὶ τ' ἔμοιγε χαρίεν;
Ὃς γὰρ τὰ κράτεος δέρκει ἐπὶ παῖδα ἐπαύξειν,
285 Αὐτὸς ἐγὼ δὴ πάτρην ἐπιλώϊον αὖτε ἀμείβειν.

ΤΜΗΜΑ ΙΒ΄.

Ἐν ᾧ δέ γε Ζεὺς τερμάτιζεν ὃν λόγον,
Κρῆτες δ' ἀπησχολοῦντο ἐκπομπῆς ἥρω,
Τῷ τ' Ἀλύτῃ μέμηλεν ἄλλα ἐκ Ῥόδου·
Νοστῶν ὅπως δόξειε μὴ ἀπρακτήσας
5 Διαμπερές τε ἐκστρατείᾳ τοιᾷδε·
Ἐπεὶ γὰρ ἐσκέδαστο σύμπας μὲν στόλος,
Καὶ σφάλλεται σκοποῦ τε ἐσχάτης δίκης,
Ὠήθη ἔς τι κἂν σμικρὸν τ' εὐπραξῆσαι,
Ὁμοῦ τε Κουσαΐνον εὐφράναι ὅσον.
10 Πόλισμά μοι ᾤκισται οὗ τάρβα πρῶτον,
Πλευρᾶς νοτίας τῆς πρὸς Ἀφρικὸν πόντον,
Κριοῦ μέτωπον οὗ ὁρίζεται ἄκρον,
Ὅπερ Σέλινον ὕστατ' ἤκουσται νέοις·
Ὦ Κουσαΐνος προσκεκρουκὼς δὶς τρίς τε
15 Ἐκκρούεται αἴσχιστα καὶ ὀλεθρίως.
Καὶ Ἀλύτης ἐπεῖδε τῶν δυσπορθήτων,
Ἀλκῆς ἄνευθεν ἐκ θαλασσίων ἔργων·
Τριήρεας γοῦν ἐκπεπόμφει δὶς δέκα
Ὡς πρὸς Κύδωνα, Κουσαΐνῳ μηνύων
20 Ὡς εἰ ἀπείρηται Κρητομήτορος λῆψις,
Στόλου κακὴν κατ' αἶσαν ἐκσκεδασθέντος,
Μὴ διστάσαντα κἂν Σέλινον πορθῆσαι,
Καὶ μᾶλλον εἰ πρόχειρος ἰσχὺς ἁλία,
Ὡς μὴ τὰ νῦν δύνασθαι ἐκφεῦξαι δίκην.
25 Ἡσθεὶς δὲ Κουσαΐνος Ἀλύτου δόκῳ,
Πρὸς τουτὶ ἔργον ἐκστρατείαν ἰθύνει,
Ὡς χιλίων τετράκις ἀνδρῶν εὐζώνων,
Καὶ ἱππικῆς τε τάξεως ἀναλόγως,
Ὁμοῦ δὲ τ' ἐκ Κύδωνος ἔκθορε στόλος,
30 Ὡς τοῖδε συμπράξοιεν ἁλὸς ἐκ μέσους.

Καὶ ταῦτα ἐσπούδαστο ἄρτι βαρβάροις,
Ἐμοὶ δ' ἄνωθεν πεπρομήθευται ἄλθος·
Ἥκων γὰρ ἤδη Φώσκολος Κυθήρανδε,
Ὁμοῦ μεταστείχοντι αὖθις Γιλδάσῳ,
35 Ἤθρει τριήρεις ἐκ Κύδωνος αἰρούσας,
Καὶ Κορύκου πρὸς ἄκραν τείνει σπουδαίως,
Ἅπερ Γράβουσα ὄχλῳ ἅδε κικλήσκειν·
Ὃς ναυσὶν ὀκτὼ ἦν ὀχούμενος κοίλαις,
Καὶ ἐκ ποδῶν δίωκεν ἀκρατῶς σκάφη,
40 Ἅπερ παραλλάττοντα ἕσπερον, λαῖτμα
Περῶσιν Ἀφρικόν δε ἠρανισθέντα·
Καὶ αὐτὸς μέμεινεν ἐς Σέλινον, θεσπίσων
Ὅσ' ἀμφὶ τοῦτο ἀσφαλῆ ἐς ἀμύνην.
Οὗπερ τραπέντος ἔνθεν Ἀμπαλινόρου,
45 Κἄν τε σκάφη ᾤχοντο θεσμοῦ ἐκστάντα,
Ὡρμημένον στράτευμα ἐκ σκηνῶν ἤδη,
Ἤνωγε Κουσαῖνος ὡς πρόσω στείχειν,
Καὶ τῆς Σελίνου ἐκτρέπεσθαι οὐδόλως.
Ἰθαγενεῖς δὴ πρόσφατ' ὀργᾶν ἀθρῶντες,
50 Ἔμοιγε πρεσβεύοντο συμμάχων ὕπερ,
Ἀλκῆς ἐναλίοιο καὶ ἐπαρκείης·
Καὶ Μαυροκῆνος δεξιούμενος πρέσβεις,
Ἐπιτρέπει δυάδα ἐκ νηῶν κοίλων,
Οἰκουρίην ἰσχουσῶν εἰς Σελινίους·
55 Ἵκοντο δ' ἐν δέοντι ᾧ στράτευμά τε,
Ὃ μὴ χρονίζον τὴν ἔπαυλιν εἰσβάλλει·
Ἰθαγενεῖς δὲ ἀντέπραττον τὰ πρῶτα,
Εἶτ' εἰρύοντο ἐς πολίχνην εὐλαβῶς.
Ἐπικρατεῖ δὲ ῥᾶστα τῶν προαστείων,
60 Οἱ δ' ἐκ πολίχνης ἐξιέντες ἀθρόοι,
Συλλαμβανουσῶν καὶ νεῶν πυρεκβόλοις,
Κἄκτεινον ἀτρόμητα πρωτοπειρίους,

Λοιποὶ δ' ἀκόσμως ἐσκεδάννυντ' ἐς πέδον.
Καὶ ῥύεται πόλισμα λώβης ὑστάτης,
65 Ἐπὰν κατέκτα δυσμενῶν ὡς χιλίους,
Μείζοσιν ἐνδείξεσι τῶν προτοῦ ἄλλων.
Ἐν τοῖσιν οὓς ἔτεινον εἰς Σελινίους,
Καὶ ὦπα εὐθὺ Δίας ἦν τετραμμένη,
Ὅποι ἄφιξιν ὤπτανον τὴν Φωσκόλου,
70 Συνάμα Γιλδάσῳ τε τῷ ποθεινῷ μοι·
Καὶ ἡδόμην δὴ τῆς ἑκάτερθεν σπουδῆς,
Ἔνθεν κλύουσα ἔργ' ἀριστουργημάτων,
Καὶ ἔνθεν εἰσορῶσα κῆδός μοι νέον·
Ὅποι ἐπὰν ἔγεντο δεξίωσις εὐφήμως,
75 Δυοῖν στολάρχαιν ἐμφιλοφρονουμένοιν,
Ἦν Μωκενῖκος ἐντύνων πλοῦν πρὸς πάτρην,
Πομπῇ λαφύρων αὐτὸς ὢν ἦν ἀγρώστης·
Καὶ Φωσκόλῳ νῦν οὐ μέμηλεν εἰσόδων,
Ὡς μὴ ἀνασχεθέντι τοίαν ἰδεῖν με,
80 Κάλλους ἀτεμβωθεῖσαν, οὗπερ ἠγάσθη,
Εὖθ' ἡγεμών μοι πρὶν κακὰ ξυμβῇ τάδε·
Ἀλλὰ στόλον ῥύθμιζε πρὸς πλοῦν Κυκλάδων,
Ἵν' ἀντίοι αἴσθοιντο, ὡς αὐτὸς κεῖνος
Ὁ Δαλμάταισι πράγματ' ἐσχηκὼς μόθου·
85 Ἐλθὼν δὲ ἠρευνᾶτο ἐμφρούρους νήσων
Φόρους ἀναινηθείσας εἰσέτ' εἰσφέρειν·
Καὶ Μωκενῖκος εὐλαβεῖτο πορθῆσαι,
Ὡς μὴ ἀναλίσκοιντο ὁπλῖται στόλου.
Πρῶτον δ' ἐς Ὠλέαρον ἔκπλουν ποιεῖται,
90 Ἥνπερ Λέρον νεωστὶ κικλήσκειν ἔθος,
Δασμούς τ' ἀπήτει, καὶ ἀπειλεῖ φρικώδη,
Αὐτοὺς ἐλαύνειν, ἢν ἀναίνοιντο τελεῖν.
Αὐτοὶ δ' ὑπεστρέφοντο ὕψοῦ φρουρίου,
Καὶ Φωσκόλου ἀπειλὰς οὐ σκέπτονταί πως,

95 Ἀλλ' ἠντύνοντο ὡς μαχήσωντ' ἔνθεν.
Πείθοντο γάρ κεν ἐς θέσιν τὴν φρουρίου,
Ὄντος τ' ἐχυροῦ κἀπὶ καρχάρου λόφου,
Ὅπερ κατ' ἀρχὰς ὠχύρουν Γενουάται,
Εὖτ' οἶσι Χῖος δῶρον ἐκ Παλαιολόγων,
100 Τῶν ἐξ ἀνάκτων ὑστάτων Βυζαντίου.
Γίλδασος οὐκοῦν ἐξάγει, ὡς ἦν σκέψις,
Τάξεις ἑνούσας καὶ δύω πυρεκβόλων,
Καὶ ἐγκαθίστα ἐς τὸν ἀντίκρυ λόφον,
Ἀφ' οὗ κεραύνου φρούριον σφοδρῶς μάλα.
105 Αὐτοὶ δὲ γ' ἠμύναντο καὶ ὀφειλόντως,
Ἐν ἤμασ' ἑπτὰ, στεῤῥοὶ ὄντες κἀγαθοί·
Ἐπεὶ δὲ γ' ἐξέλειπε πυρφόρος κόνις,
Καὶ δυσχερὴς σφὶν ἡ ἄμυνα τοὐντεῦθεν,
Στολάρχῳ εὐπειθοῦσι συμμεταγνόντες·
110 Ἐκβάντι δ' ἐς πόλισμα ἔκλινον γόνυ,
Καὶ κύριόν τε Ὠλεάρου εὐφήμουν.
Κατ' αὐτὰ καββὰς καὶ ἔπαρχος φρουρίου,
Πειθὼ ἐφαρμόττουσαν ἦγε Φωσκόλῳ·
Ὃς δ' αὖ ἐδεξιοῦτο κἀφιλοφρόνει,
115 Καὶ συνδίαιτον ἀντελάμβαν' ἐν πρώτοις,
Υἱὸν θετὸν δὲ εἰσεποίει τοῦδ' ἶνιν,
Ὃν καὶ καθήγνισ' ἁγιαστείας ῥύψει,
Κἀντωνόμαζε Λεονάρδον ἀντ' αὐτοῦ.
Ἀναστατεῖ δὲ φρούριον κἀκκρηπίδων,
120 Ὡς μὴ ἐρίζῃ ἔνθα κἄλλοτ' Ὀτμάνοις,
Καὶ πλοῦν ἀμείβει ἐς πορίην τὴν πρὸς Κῶ·
Τὰ αὐτὰ ἠπείλει δὲ μηνύων Κώοις,
Παρατήσας οἷς ἔνδειγμα Ὠλεαρίων.
Εὑρὼν δὲ τούσδε ὁρκωτὰς ὡς ἀνενδότους,
125 Ἐσκέπτετο δρᾶν χεῖρον ἢ ὅ,τι πρώτους·
Καὶ ἐξάγει στράτευμα τοὐνὸν ἐς νῆσον,

Οὗ ἐξαγωγεὺς Γίλδασος, καὶ στρατάρχης;
Ὅς, οἷά περ γενναῖος, ἀμβολῆς ἄνευ,
Ἐφίσταται μὲν τῇ πόλει ἐνεδρεύων,
130 Ὡς ἐξ ἁλός τε Φώσκολος περιστρέφων.
Προάστιον γὰρ ἦν δρυμῶδες μὲν πέριξ,
Ἐστεμμένον λειμῶσι δένδρων εὐόδμων,
Οὗ ὁπλῖται φέροντο, θαλπωρῆς χάριν,
Καὶ οὐ μέμηλαν μαχέσασθαι Κῶ πόλιν·
135 Ὅπερ διασκοποῦντες οἴκοθεν Κῶοι,
Πυρεκβολίσκοις ἐξαπώλεκαν πλείστους.
Ἔμπης πρόνους Γίλδασος αἷς ἀταξίαις,
Τάδ' οὐχ ὅτ' ἠνώρθωκεν, ἀλλά γε πρόσω
Βαίνων ἀφεῖλε πέντε ἐκ πυρεκβόλων,
140 Οὓς ἴσχον αὐτοὶ ἀντιφράζοντες στόλον·
Ἐδειμάτου δ' ἐκ γαίας ὡς ἄγαν Κώους,
Καὶ ἐκ θαλάσσης Φώσκολος κεραυνόων·
Ἀλλ' εὖτε συμπίαζεν ἐς πειθὼ τούσδε,
Τότ' ἐνθυμεῖτο τοῦ ἀναζεῦξαι πρός με·
145 Θυμὸν γάρ οἱ ἔθραττεν οὐ παύρων φόνος,
Μάλιστα Ματθαίου μοι οἴκου Καλλέργων·
Ὅς εὖ μάλ' ἀθλῶν ἐκ νεώς, ἧς προστάτης,
Τιτρώσκεταί που κατθανὼν αὐθήμερος·
Τοῖον πότμον Λέπτυνις ἀνδρὶ τοσούτῳ,
150 Καὶ οὐ κρατῆσαι εἶα μειζόνων ἔργων.
Τοίᾳ τροπῇ Γίλδασος ἠνοχλεῖθ' ὅλως,
Καὶ μέμφεται στολάρχῳ, ὡς ἐσκεμμένῳ
Πρότριτ' ἀπαίρειν ᾗ ἔδει Κῶ πορθῆσαι,
Ἐπὰν δ' ἀκούῃ τὴν ὀδείων ἔλλειψιν,
155 Καὶ πυρφόρον κόνιν τε ἐξαναλῶσθαι,
Βουλῇ στολάρχου φὺς ξυνίστωρ πειθαρχεῖ.
Ἧκων δὲ πρός με δέκτο πομπαῖς εἰσόδων,
Ὧν Μαυροκῆνος ἦν μεμηλὼς ἀρχῆθεν·

Γίλδασος ὡσαύτως τε κοινῇ κοσμεῖτο,
160 Ἀρχαῖα ἔργων πᾶσιν ἐνθυμουμένοις.
Οὗ τῇ ἐλεύσει, ἣν χρεὼν Πομπηΐῳ
Διαδρᾶναι οὗ εἷλκεν ἕλδωρ ἀλόχου·
Πομπῆς δ' ἄνευ ἀπέδρα ἢ κροτημάτων
Εἰθισμένων γίγνεσθαι ἠριστευκόσι.
165 Καὶ Μαυροκῆνος οὐ προσίεται κρότους,
Ἥκιστα εὖ δράσαντι οἷς ἐνεστῶσιν.
Αὐτὸς δέ γ' ἐλθὼν στυγνὸς ἐς πολιτείην,
Μομφὰς παρίστα Μαυροκήνου ἀντίον.
Αὐτὴ αἰσχρὸν εἶεν ἂν καταλέγειν
170 Τοῦδ' ἀμφὶ ᾗ σέσωσμαι οὐλοῶν ἔργων.
Ἔθος γὰρ ἐλλείπουσιν ὧν ὀφλημάτων
Ἐπαιτιᾶσθαι πρακτέων ἐπιστάτας,
Καὶ πλημμέλειαν σφῶν τε αὐτοῖς προσγράφειν.
Καὶ οὐ μόνος μοι ἐγκαλεῖτ' ἀνθύπατος,
175 Ἀλλ' ἀκροώμενός τε ἀγκύλας δίκας
Γρίτης Ἰωάννης μοι, ὧν νομογράφος,
Μᾶλλον δαήμων κεδνὸς ὢν ἴσχον παίδων,
Ὁμιώνυμός τε καὶ γραμματεὺς ἐκ Δανδούλων,
Ἄμφω Ῥιθυμνιάτα ἐκπεφυκότε,
180 Καὶ Νικόλαος Λευκάρος προμνησθείς μοι
Εὖτ' ἂν ὑπὲρ Λάσιθι ἦν ἡμῖν λόγος,
Παρ' ἀνθυπάτῳ ἄρτι εἷς εὐγνωμόνων.
Πομπήϊος γοῦν ἐγκαλεῖτο τοὺς ἄνδρας,
Τάχ' ἂν συνωμόσαντας εἰς ἐμὴν πτῶσιν,
185 Καὶ ἠρέθιζεν ἐς κότον πολιτείην.
Ὅθεν προμηθευθέντες ἀναγκῶν τόσων,
Ἱερώνυμον στέλλουσιν ἐκ Βραγαδίνων,
Βασανίσαντα ἐν γραφῇ ἁμαρτάδας,
Τριαρχίῃ τε ἀπενέγκαι νοστοῦντα.
190 Καὐτός γ', ἐπείπερ εἷς πόλιν τῆσδ' ἀξίης,

Ἣν ἐγκαθίστων ἐς τόδ' αὐτὸ τοῦτ' ἔργον,
Ἐπικρίνειν ἔμελλε θατέροιν ἅμα.
Διττὰς δὲ νῆας ἤντυνον πρὸς πλοῦν τόνδε,
Ὧν τῇ μιᾷ ᾠχεῖτο οὗτος ἐκκρίτως,
195 Καὶ θατέρᾳ τε αἱρεθεὶς ἀνθύπατος
Νῦν ἀντὶ Μαυροκήνου ἐγκαλουμένου·
Ἦν δ' Ἰάκωβος ἐκ Ῥίππης θρυλλητός μοι
Εἰς ὧν διαυγῶν ἀντισήκωσιν ἔργων.
Διετράνου δ' ἔνταλμα τῇδε ἱκάνων,
200 Ὡς σπεύσας ἔνθεν ἐς πάτρην ὑποστρέψῃ,
Καὶ ὡς ἑνὸν καθάρθαι ὧν ἐγκλημάτων.
Λοιπούς τε καθεῖρξε καὶ γραφὰς πιστοῦν σπεύδει,
Ἃς τερματίσας, νοστίμου πλοῦ φροντίζει,
Καὶ ἦγεν ἀλύσσεσιν ἐς ναῦν εἰργμένους,
205 Καὶ πρὸς πάτρην ἔτεινεν, οὗ δίκη σπέρχε.
Καὶ ταῦτα ἐπεσπούδαστο νῦν ἀκμῇ θέρους.
Ἦρος δ' ἀποῤῥεύσαντος ἦν μέρμηρ' ἄλλη
Στολάρχῳ, ἐκπλεῖν αὖ πάλιν πρὸς Κυκλάδας.
Ἦν γὰρ σκοπὸς τῷδ' ἀκλόνητος ἀρχῆθεν,
210 Ἐς πειθὼ ἕλξαι, δεινὰς ἐς πειθαρχίην.
Ἐς Ἴον οὖν τὰ πρῶτα ἐκπλέει νῆσον,
Κἀντεῦθεν αὖ προὔβαινεν ἐς Δῆλον πάλιν,
Οὗ Σκύρον ἐσκόπευε μαστεῦσαι πρῶτον.
Μαθὼν δὴ Ῥίππαν ἐς Κίμωλον ἱκέσθαι,
215 Διττὰς ἐκεῖ προὔπεμπε πεντηκοντόρους,
Αὐτὸς δ' ἐνόστει ἐς Κίμωλον, οὗ Ῥίππας,
Ἐν ᾧ τ' ἁλὸς μέγας ἔγρεται κλύδων,
Κἀκινδύνευεν ἧχί περ ξύμπας στόλος,
Σῶος δ' ἔμεινε συστεγασθεὶς ἐς ὅρμον.
220 Κοίλα μόνη ναῦς, ἣ Βρεγαδῖνον φέρεν,
Ὄλωλε καὶ αὔτανδρος οἰκτρῶς κἀθλίως,
Κἂν ὃς σέσωσται ἐκ προμηθείης Ῥίππα.

Ἰδὼν γὰρ ὃν μέλλοντα κατδῦναι πόντῳ,
Τοιῷδε μήχῳ ἀντιλάζεται τοῦδε·
225 Σμήρινθον ἠσφάλιζε νηῒ οἰκείᾳ,
Καὶ ἄκρον ἄλλο παρδίδωσιν ὁλκάδι,
Καὶ ἐξέπεμπε νηῒ κινδυνευούσῃ·
Ἐντέλλεται δὲ συνδέειν Βραγαδῖνον
Σανίδι, κἀμβιβάσαι αὐτῇ ὁλκάδι·
230 Εἶτα κρατοῦντος ἀκρατῶς τῆς σμηρίνθου,
Ἐς ναῦν παλινδρομῆσαι ἕλκοντος λάβρως,
Ἄλλως γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἂν νοστῆσαι,
Ἐπεὶ βόρειος λαίλαπι ξυμφὺς κλύδων,
Καὶ οἶδμα ἐξορμᾶτο πρὸς ναῦν θραυθεῖσαν.
235 Ἀλλ' εὐσέβεια ἡ πρὸς ἄνδρ' ἀνθυπάτου,
Προεφθάκει νῦν, συντεχνουργῆσαι τάδε.
Κατασταλείσης λαίλαπος πολυκλύστου,
Ἦν δὴ στόλαρχος ἐντυχὼν ἀνθυπάτῳ,
Κἀς Σκῦρον αἴρει, ἔνθα ἦν δεδογμένον·
240 Ὅποι προόπτης Μαυροκῆνος Φραγκίσκος
Ποδηγὸν ἐξέπεμπε πεντηκοντόρων,
Καὶ Σκυρίοις ἐμήνει συντελεῖν φόρους
Ἑκοντί, πρὶν στόλαρχος ἐν βίῃ λάβῃ.
Αὐτὸς δ' ἔναλλος τοῖσδ' ἔπειθεν ἀντία,
245 Στεῤῥοὺς ἐπισχεῖν, καὶ ἐς οὐδὲν προχωρεῖν,
Θαῤῥεῖν θέσει τε, φρουρίου ἱδρυνθέντος
Ἐπὶ σκοπῆς λισσῆς τε ἠδὲ καρχώδους.
Ὅθεν προόπτης ἐκβιβάσας τὰς τάξεις,
Πόλισμ' ἐδήου πυρπολεῖ τε τοῦτ' ἄρδην.
250 Ἧκε στόλαρχος καὶ τυχὼν ἀνενδότοις,
Δυσπείθειαν τόσην δέ, βούλεται στέλλειν·
Καὶ Ἀλμέρικος φαιδρὸς οἴκου Σαβίνων,
Τάξιν Κόμης ὢν Ἰστρίων ἐκ μητρῴας,
Στραταρχικῆς τε ἀξιούμενος τιμῆς,

255 Ἔνταλμα δέκτο, ὡς ἔρυμα δῃώσῃ.
Ἔπεσσι δ' οὓς μείλισσεν, οἱ αὐτοὶ δ' οὗτοι·
Πυρεκβόλοις δείδιζε, καὶ στεῤῥοὶ πάλιν·
Ἀλλ' εὖτε ᾐσθάνοντο βόμβας κλημένας,
Ἐξ αἰθέρος πιπτούσας, οἱά περ σκηπτούς,
260 Ῥήτρας τότ' ἐσκέπτοντο, ἠδὲ ξυμβάσεις·
Ὅ,τ' Ἀλμέρικος βούλεται ἐκπορθῆσαι,
Καὶ Σκυρίους κτανθέντας, ἄχρι νηπίων·
Ἀτὰρ στόλαρχος ἠπίως μεταστείχων,
Μηδέν τι φαῦλον τούσδε βούλεται δρᾶσαι,
265 Ἀλλ' αἰχμαλώτους ταῖς τριήρεσ' εἰργνύειν.
Τέως ἀπηλλάγοντο οἱ Χριστωνύμων,
Φόρους τελοῦντες ἐξ ἐνόντων τιμίων,
Καὶ Μεχμεῖται ἀσφαλισθέντες πέδαις,
Τριήρεσιν διάζοντο ἐς δμώων μοῖραν.
270 Μόνος ποδηγός, οἷ' ἀγνώμων ἀντάρτης,
Δίκην ὑποσχὼν ἐν βρόχῳ ἀνηρτήθη.
Ἐπεὶ δὲ χάρμα ἄλλοτ' ἀρχὴ ὠδίνων,
Κλύδων δέ γ' ἐξογκοῦτο, ἀερσιπότης,
Καὶ βύθιον βρυχᾶτο ποιῆσαι στόλον,
275 Γαιήοχος δ' ᾤκτειρε μελλούσης λώβης,
Κᾀσυμποδήγει ἓν μέρος πρὸς πλοῦν Λήμνου,
Ἓν δ' ἐς παροίμους σπερματούμενον νήσων,
Θεόφρονες δ' εἴκαζον ἐκ θεοῦ τάδε,
Τάχ' ἐγκοτοῦντος, τῆς πρὸς ἱερὰ δυσνοίας·
280 Ἔρυμα γὰρ Σκύροιο καὶ νεὼς μέγας
Γεωργίῳ μάρτυρι ἦν ἱρωμένα,
Ὡς Σκυρίοις οἰκεῖον οὐδὲν ἡγεῖσθαι,
Μάρτυρος ἔμπης πάντα προσκεκλημένα.
Ὅτ' Ἀλμέρικος ἦν ἔρυμα δηόων,
285 Καὶ ὁπλῖται εἴχοντο λαφύρων ἄγρας,
Καὶ οὐθενὸς φείδοντο, ἱερὰ κᾂν τάδε.

Ἤλδανε δ' ἐμπέδωσιν αὐτῶν σφῶν δόκης
Τριήρεως ὄλεθρος ἐκ πασῶν ἄλλης,
Ἧ πλεῖστα ἱρατείου ἦν κεκρυμμένα.
290 Δώρων ὑποσχέσεις δὲ μειλικτηρίων
Μάρτυρι προὐτίθεντο ᾗ τρικυμίῃ·
Ὅτε στόλαρχος τῶνδε εὖ μάλ' εἰδήμων,
Εἰς Σκῦρον αὖ πλωτῆρα βούλεται στόλον,
Ὑποσχέσεις τίσοντα μειλικτηρίων.
295 Ἅπας δ' ἑνωθεὶς ἐκ Σποράδων Αἰγαίου,
Ὑπόστροφος μέτεισιν ἐς νῆσιν Δίαν,
Καὶ ἔνθεν ἔπλει νόστιμος πρὸς Κυθήραν,
Ὅποι Μελιτῶν αἱ τριήρεων θοαὶ
Ἦσαν μένουσαι νεῦσιν αὐτοῦ παντάρχου,
300 Χωρεῖν μετ' αὐτοῦ, οὗ ἀνάγκη ἂν σπέρχῃ,
Ὡς μὴ ἂν ὑστερῶσιν, εἴ πού τις πάλη·
Ὁμόστολοι δ' εἵποντο πλωτῆρι πόντου,
Τῷ Βοσπόρου μένοντι ὁρμὰς προσφάτους·
Ἀπαρτὶ δ' ἃς ᾔσθητο ῥαδινὰς ἄλλων,
305 Ὥστε τριήρεις ἐκβιβασθείσας ἄρτι,
Τὰς δωδεκαρίθμους μὲν οὐχ ὑπερβαίνειν·
Αἳ συντυχοῦσαι ταῖς βεϊκαῖς κλημέναις,
Κλεμμαδὸν ἠμείβοντο Ἴμβρον ἐκ Χίου,
Καὶ αὖ πάλιν πέφευγον ἐς Λέσβον κρύβδην.
310 Ἀλλ' ἀκριβείῃ Φώσκολος καραδόκει,
Ἰχνηλάτει τε δοχμίους αὐτῶν τρίβους·
Δρᾷν οἱ δέ γ' ὡς δόξωσιν ἀντίφωνά που,
Εἰς Τῆνον ὡπλίζοντο εἰσβιασθῆναι·
Καὶ δὴ προσίσχον, καὶ ἐδῄουν ἀκταίας
315 Κώμας, ὕπερθεν κειμένας Κολυμβήθρης,
Ὅρμος δὲ οὗτος ὀπτάνων Ἄρκτου μοῖραν.
Μόνους δὲ ἑπτὰ αἰχμαλώτους καρποῦνται,
Ὡς προσφυγόντων αἰπὺ λοιπῶν εἰς ἄστυ.

Ἀλλ' οὐ πέφευγον δηθὰ ποίνιμον δίκην,
320 Τίσιν μεγίστην σχόντες ἀντ' ἀνθρωπίων·
Καὶ γάρ τάδ' οὐκ ἔληθε μῆδος Φωσκόλου·
Σφοδρῶς ἐλαύνων ἢ συλοῦντες ἣν βέεις,
Καὶ φυγάδας δίωκεν αὖθις ἐντεῦθεν,
Δήλου δ' ὕπερθεν, ἁλὸς εὐδιαζούσης,
325 Ἁλίσκεται μία μέν, οἴχοντο δ' ἄλλαι·
Καραπάτακις δ' οὔνομα ἔσχ' ἐπιστάτης,
Ὅνπερ Μελίταις Φώσκολος δεδώρηται,
Οἷα ξυνεργήσασιν εὖ μάλ' ἀγρεύσει·
Οἳ κἀνέκαμπτον γῆθε' οἴκαδ' ἀπλέτῳ,
330 Ἐπείπερ ἦγον ἑπτὰ ἀντὶ ἓξ ἄλλων.
Αὐτὸς δὲ συντέταχεν αὖ πλοῦν τὸν πρός με
Ἕν ὡς λιασθῇ χειμάτων τινὸς λώβης,
Καὶ ὡς ἂν ἀμπαύσειε νοῦν κεκμηκότα.
Βαιὸν δὲ ἦν ἀμπαύσας ὧδε παρμένων,
335 Καὶ ἦν χρεὼν δίκαισιν ἐσχολακέναι.
Ῥίπας ἀγήνωρ γάρ κεν, ἔνδικος θ' ἅμα,
Ἀπόκροτός τε, πάντας εἴκοντας θέλεν,
Ὡς ἀξίας τε οὐδενεῖν ξυμφραδμόνων.
Ἁμαρτάνοντας δ' ἦν κολάζων ἐκμέτρως,
340 Ἔγκλημα κἂν ἥκιστον αἰτναῖον κρίνων,
Καὶ κωπέας καθίστα ὁπλιτῶν πλείους·
Οἳ προύκαλοῦντο Φωσκόλῳ τὰς προσκλήσεις,
Καὶ αὐτὸς ἠμάλδυνε λειαίνων δίκας·
Τὰ αὐτά τ' ἀμφέροντο ἐς Γερουσίην,
345 Καὶ χαλέπαινε πρὸς Ῥίπαν ἀπηνείης,
Εἰς χητίσαντας ἐν μάχῃ ἀπειρήτῳ,
Καὶ ἀλκάσαντας ἧς ὕπερ κήδει τόσῳ.
Αἴρουσι δ' ἄνδρα ἀνθυπάτου ἀξίης,
Καὶ ἐγκαθίστον Μάρκον, οἴκου Μυλίνων,
350 Ὃς ὑπάτευεν εἰς Ἰωνίας νήσους·

Παρώτρυνον δὲ προστιχεῖν ὤκιστά τε,
Τάχ' οὖν τιθέντες τἀνδρὸς ᾧδ' ὕποπτά πως·
Ἐμοὶ δ' ἔπεστι στυφελισμοῦ θαυμάζειν,
Ὅπως ἀνὴρ πάτρῃ τε κοινῇ τ' εὐέρκτης,
355 Καὶ εὐδοκιμήσας τε δυσχερέσσ' ἔργοις,
Κολάζεται νῦν ἐκ σμικρᾶς ἁμαρτάδος·
Ἢ ἀντιμέτρηταί τε καὐτὸς ἐν μέτρῳ
Ναὶ ἀγαθοῦ δ' ἀθῷος ἐκ συνειδότος.

ΤΜΗΜΑ ΙΓ΄.

Πλειὼν παρεῤῥύη δὲ ἧς ὑπατείης,
Κοὐδὲν σεσημείωτο ἄξιον μνήμης.
Ἔκτοσθεν ἔμπης ἠντύνοντο γενναῖα
Τοῦ καθ' ἕκαστον κοινῷ ἐξυπουργοῦντος·
5 Οἱ ἐμπόρων γάρ, ἀφνεώτεροι ἄλλων,
Πεπραγματευμένοι δὲ σὺν Γενουάταις
Ὁμοδρόμουν ἱκτῆρες ἐς Γερουσίην,
Καὶ ξυμμάχους ναῦς πρόσφερον τῶν Κελτικῶν
Τεσσαράκοντα ἐξ ἐνόντων ἀχθείσας,
10 Σὺν χιλιάσιν ὁπλιτῶν ἓξ εὐζώνων,
Ῥήτρην δὲ προὐτίθεντο λαφύρων πέρι,
Ὡς κυρίους μὲν τῶνδε γίγνεσθαι μόνον,
Αὐτὰς πόλεις δὲ τὰς τυχὸν πορθουμένας
Ὑποστρέφεσθαι εἰς νόμον πολιτείης.
15 Καὶ ταῦτα συντάραττε νοῦν Ὀτμανίδων,
Καὶ μητιῶντο ἐς διούανον τάδε.
Ὑφώρων γὰρ μειζόνων ὁρμὰς ἔργων,
Καὶ φροίμια κράτιστα ἀλλοιουμένων.
Εἰ γὰρ μόνη ἀθλοῦσα δὴ πολιτείη
20 Ἄνακτα πρὸς κραταιόν, ὧν ἂν ἴδμεν,
Ἔτεσσ' ἐπ' ὀκτὼ εὖ ἀγωνισαμένη,
Τί ἄν ποτ' εἴη εἴγε συμμάχους ἴσχῃ;
Πρὸς ταῦτ' ἐπιστραφεῖσιν ἦν σπουδὴ πᾶσα
Τὰ πάντ' ἀνατρέψαι τε κἀνασκευάσαι.
25 Καὶ μὴν ἐδειδίσκοντο ἀρχῆθεν μάχης,
Μή τις ποτοῦν συμπράξῃ ἠδικημένοις.
Πρεσβῆα δ' ἐξέπεμπον εἰς Ἰβηρίην,
Βουλὴν τυχὸν πειρῶντα τὴν βασιλῆος.
Αὐτὸς δέ γ' ἑκὼν πόρθμευεν ἐξ Ἐπιδαύρου
30 Βραντύσιον δὲ κἀς Νεάπολιν βαίνει,

Ὁ ποιμαίνων γνώριζε πρεσβεὺς ὁπποίων,
Κἀντίκρισιν μίμναζεν ἐξ ἀνακτόρων·
Θέσπισμα δ' ἧκε μὴ περᾷν περαιτέρω,
Ἔντευξιν ἐχθρῶν οὐ προσίεται ἄναξ.
35 Καὶ νῦν δόλοι τε καὶ πάλιν σκευωρίαι,
Οἷς ἦτορ οὐκ αὔταρκες ἀπάτας πλέκειν,
Διαλλαγὰς πλάττοντο καὶ λύσιν μόθου.
Θεσμὸς δ' ἀλλοιὸς οὗτος ἐν πολιτείῃ
Ἐπιῤῥεπούσῃ μὴ μάχαις ἀλλ' εἰρήνῃ·
40 Καὶ ἁλιείαν τεχνάσαντο τοιάνδε·
Ἐς ἰξὸν ἠρτήσαντο ἄγκυστρον δόλου,
Καὶ θέλκτρον ἐμβάλλουσιν ἐνδομυχέον,
Τήν τ' ἀστρατείαν καὶ ἱμερτὴν εἰρήνην,
Εἰς ἅλα βουλῆς νοῦ τε ἀνδρῶν εὐφρόνων,
45 Καὶ ἐλλόπευον μῆδος ἐξ ἀλαθήτων.
Ὡς θέλκτρον οὖν δόξειε μὴ ὕποπτόν πως,
Ἰξοῦ μὲν ἐγχείρησιν ἐς τήνδ' ἁλιείαν
Πρεσβῆϊ ἐνδιδοῦσι Κελτῶν σκηπτούχου,
Αὐτὸς δὲ ἢ σύνοιδεν ἢ λέλασταί πως
50 Αὐτουργὸς ἢ τοιῶνδε, οὐκ ἐξὸν λέγειν·
Οὐ γὰρ θέμις τυχοῦσιν ἔργ' ἀνακτόρων
Ὁποῖα ταῦτα ἐξετάζειν ἀκρίτως,
Καὶ μᾶλλον ἣν ἂν ἐξυμφανθείη κρύβδην·
Ὅπως δέ γ' ἐξέπραττε πρεσβεὺς Γαλάτης
55 Σαφήτορ' αὐδῆς τοῦ εἰς ἀλλογλώσσους·
Διττοὶ ἑταιρίζουσιν ἐκ Μουσουλμάνων,
Καὶ ὡς τάχος προὔφθησαν ἐς πολιτείην·
Διετράνου δὲ οὗτος ἐντεταλμένα,
Καὶ ὡς μετασταλέντα ἠξίουν πρέσβυν,
60 Τῆς τ' ἀστρατείης πρόξενον καὶ εἰρήνης·
Οἱ δ' αὖ ἀπαλλάττουσι δεξιωθέντες,
Ἀντίκρισίν τε ἐγκυῶντο ἐγκαίρως.

Καὶ ἦν μεγίστη σκέψις ἐν Γερουσίῃ,
Ποταπὸς ὁ πρεσβείας ἀθρόος λόγος·
65 Τέως ἐπεσκοποῦντο πρεσβῆος νόστον
Λυσιτελῆ πραΰνσιν ὁρμαῖς ὑσμίνης.
Κἀνηγόρευον ἐκ Καπέλλων οἰκίας
Οὐ πρὶν στόλαρχον, θἄτερον δ' Ἰωάννην.
Αὐτῷ γοῦν κἄτθεντο δῶρα θυμήρη
70 Χρυσοῦ τε κἀργύρου ποικίλας τεύξεις,
Ἐς δαψίλειαν κοιράνῳ παρέδροις τε.
Ἀσκρουΐῳ δὲ ἐν πόλει Λιβουρνίης
Μίμνειν προσεντέλλοντο, μὴ στείχειν δ' ἔνθεν,
Πρὶν ἀκριβῶς γνοίη ἂν εὖ Ὀτμανίδας
75 Νόον μεταστρέψαντας ἐκ κλοπῆς νήσου,
Ἐᾶν ἐλευθέραν με, οἷς κρατεῖν θέμις.
Ἄλλως δὲ ῥήτρη πᾶσα ἔστω εἰκαῖα,
Μάτην μόθου λύσις τε κἀκεχειρίη,
Καὶ ὡς ἔχει τάχους τε νοστεῖν ἐς πάτρην.
80 Αὐτοὶ δὲ προσβίαζον οὐδὸν τὴν πρόσω,
Γραφαί τε ἀσφαλείας ἐκ διουάνου,
Διαδρομῆς ἕκατι ὡς πρὸς Βύζην,
Ἀσκρουΐῳ πρόσπιπτον ὡς μὴ δηθύνῃ·
Τοίοις πεποιθὼς ἀπατούμενος πρέσβυς,
85 Διέδρα ἐς Τίβισκα, Μυσίας πόλιν,
Τὴν νῦν Σοφίαν κλημένην νεωτέροις.
Φιλοφρονεῖ δ' ἔπαρχος ἐντίμως μάλα,
Ἄποινα δ' οἱ ὤρεξε τέτταρας ἵππων,
Ὁδείας ἐς χρῆσιν καὶ πομπῆς χάριν.
90 Ἀλλ' οὐκ ἔγνω, ὡς δόλοι τεχνασμάτων,
Καὶ ὡς δυσάρμοστοί τε καρβάνων γνῶμαι·
Ἐπὰν γὰρ ἦσαν γειτνιαζούσῃ Θράκῃ,
Οὐ τοῖσδε Βύζα ἦν σκοποῦ τέρμα,
Ἀλλὰ τραπέντες τὴν βορήϊον μοῖραν,

95 Ἐς Ἀδριανοῦ ἀμφιώριζον πόλιν,
Κἀξουθένιζον ὃν φιλοφρόνουν θῶπες.
Οἱ δ' ἀμφέποντες ἐκ διουάνου τάδε,
Τοῦδ' ἄχρι, ὡς ᾤοντο, χωρεῖν αἰσίως.
Καὶ δὴ στόλου δωμητὺς ἔξοδός θ' ἅμα;
100 Εἴπου τυχὸν λάθωσι νήφοντος μῆδος.
Κἂν Φώσκολος τοὔναντι οὐ νῦν κωλύει,
Ἀλλ' ἔμμεν' ἐν Κυκλάσσι συμπλοκῆς χάριν.
Οἱ δ' αὖ φυγεῖν σπεύδοντες ἄντησιν Σκύλλης,
Οἴκτιστα ἐς Χάρυβδιν ἐγκαλινδοῦνται.
105 Ἐπεὶ γὰρ ᾔσθάνοντο Φωσκόλου σπουδὴν,
Κατ' εὐθὺ ἠμείβοντο ἐκ Χίου Ῥόδον.
Οὗτος δ' ἐλαύνων, τὰς δ' ὁδοὺς ἐγκαρσίους
Βεβυσμένους κατίσχεν, ὅρμῳ Φυξίμῳ.
Ἦν δὲ στόλος πολὺς μὲν, οὐχ ἧττον ἄλλων·
110 Τριήρεων γὰρ ἀμφὶ ὀκτάκις δέκα,
Ἐν αἷς συνηριθμοῦντο μαώνων,
Νηῶν δὲ κοίλων τετράκις πάλιν δέκα,
Κἀλλιμένιζον αὗται ὅρμον ἐς πρόσω.
Ἀνώτερον δὲ αἱ τριήρεις πρὸς βάριν
115 Τυκτὸν Μελίταις, οὗ Κολοσσὸς ἀρχαίοις.
Ὣς Φώσκολος τέτακτο ἡμικυκλόεις,
Καὶ προσκαλεῖτο δυσμενεῖς ναυμαχήσων.
Αὐτοὶ δὲ γ' ἐσκήπτοντο τὴν βασιλέως
Βουλὴν μὴ εἴδειν, εἰ ῥέπειν ναυμαχίῃ,
120 Καὶ ἀμβολὴν θίζοντο μέχρις ἂν νεύσῃ,
Δαημένος γράμμασιν ὅσ' ὑπὲρ Ῥόδου.
Οὗτος δὲ προστίθησι πεντηκοντόρους,
Νηῶν τε κοίλων πρὸς δυοῖν πάλιν δέκα,
Καὶ ἐκκεραύνου αὐτὸ ἄστυ καὶ στόλον,
125 Τὰ αὐτὰ κἀμφὶ νῆσον αἴθων θινώδη,
Τὰ πάντα τάττων ἐς πανόλεθρον δέος.

Ἦν δὲ στάσις γενναία ἐν στρατηγοῖσιν,
Ἕκατ' ἐδωδῆς, τῶν ὀδαίων βρωθέντων.
Ὁ μὲν γὰρ ἐκ γῆς σχετλιάζει τὸν στόλον,
130 Ὡς εἴθε μὴ ἔδοξεν ἐλθεῖν ἐς Ῥόδον,
Κοινὴ γὰρ ἐξώλεια ἀμφὶν προσφῦσα,
Ἣν πῶς ἀνεκτὴ, ἐκ μόθου λιμοῦ πάρεστι,
Αἴθ' ὤφελον στέρξοιεν ἀρχῇ μὴ πρόσω,
Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ λοιπὰ τὰ κράτους ἄλλως.
135 Εἰργμένους γὰρ ἴσχεν ἄρτιον μῆνα,
Ἢ ἀμφί που καὶ πλεῖον, ὡς μὴ ἀμάρτῃ,
Καὶ εἴπετ' ὅσα δεινὰ τῶν ἀξυμφόρων.
Ἀλλ' εὖτε προστέλλοντο πάντ' ἐπιτρέψαι,
Τέρας τι συμβάν φασιν εἰργμένων ὕπερ.
140 Ἐνθουσίαζον ἀμφὶ Φώσκολον πλεῖστοι,
Κολοσσὸν ὀπτάνοντες ἀρθέντ' οὐ πρῶτον,
Κάρκαρ δὲ ὡς πάγχρυσον ἴσχειν καὶ χεῖρα
Καὶ μειδιῶντα Φωσκόλῳ τετραμμένον·
Τί οὖν τὸ μειδίασμα, χεῖρε χρυσά τε,
145 Ἢ καὶ ὄνειρος, ἢ ὕπαρ τὸ τοιοῦτον,
Οὐ Φωσκόλῳ μέμειλεν, ἑρμηνευόντων.
Ἀλλ' οὖν ἐριννύς τις θεὰ κατουδέων,
Τηλοῦ Ῥόδου μὶν ἦγεν, ὡς μὴ τηρέειν.
Ἔπειθε μέντοι ναμάτων πλεῖν πρὸς χρείαν·
150 Δυωδεκάδα γοῦν ἐκ νεῶν λιπὼν κοίλας,
Πρὸς πόντον ἔπλει Λυκίης ὡς ὑδρεύσων.
Βουλὴ δὲ νῦν αἰνιγμὸν ἐς ὀνειράτων,
Κἂν ἔμφρονες μένταιγε τοῦτ' ἠμνημόνουν.
Ὡς γλῶσσα τῶνδε, ἐσθ' ὅτ' ἐξεναντίου.
155 Ὤοντο δὲ πρόκριτον ἦν μηκυνθέντες
Ἀφῶσι τοῖς δε χῶρον ἐκμολεῖν Ῥόδου,
Ἢ καὶ βιασθήσονται ἐς ναυμαχίην,
Ἢ ἐκμολοῦντας ἐκδιώξωσ' ἠχί περ.

Ὡς τῶνδ' ἐχόντων αὖ ἐριννὺς ἐκτρέπει
160 Μὴ Κάρπαθον τείναντα δυσμενεῖς μίμνειν,
Μέντοιγε τῇ πρὸς Κύπρον ἰθύνειν πρῶραν,
Καὶ νυκτερεύειν ταῖς προκειμέναις νήσοις.
Ἀλλ' οἳ κατορθώσαντες ἐκ τριήρεων,
Ὡς πεντάκις δὶς πέντε, τὰς θοωτέρας,
165 Κατ' ὄψιν ἐκπερῶσι πόντου Καρπάθου,
Ἄκρον Σαμώνιόν τε δεξιᾷ θέντες,
Ἀνὰ κράτος θόαζον ἐς Σέλινόν μοι.
Καὶ δωδεκάδος ἡμερῶν ὀλισθείσης,
Ἀφ' οὗ στόλου ἔκλυσις ἐξ ἐεργμάτων,
170 Ἠνὶ τρίηρον Φωσκόλῳ ἐξαγγέλλον
Ἤδη στόλου ἔκφυξιν, αὐτὸς δ' ἠπίστει,
Ἢ κἂν ἄφυκτον δυσφυὲς προσποιεῖτο.
Ῥόδον θ' ὑπερβὰς ἐξεμέτρει αὖ νήσους,
Πάσας δ' ἀμείψας πλοῦν πέραιν' ἐς Κυθήραν.
175 Τοιαῦτα Κουσαΐνος εὖ πεπεισμένος,
Ἠπειγμένος προὔπεμπεν ἀρηΐους τάξεις,
Ὡς ἂν Σελίνῳ συμπέσωσιν ἐσάπαξ
Σὺν ἁλίοισι καὶ πυλεῖς καὶ ἱππέες,
Ἐπεκράτουν δὲ δυσχερῶν ὧν μὴ πρόσθεν,
180 Μὴ ὄντος ἐξείργοντος ἐκ μέρους πόντου.
Καὶ γὰρ κακῶς σκήπτοντες ἐν πυρεκβόλοις
Ἔνθεν καὶ ἔνθεν φρουρίου κἀπάλξεως,
Ἐπ' ἧμας' ὀκτὼ τάττον ἐς δυσελπίην·
Ἀνατραπέντων γάρ κεν ἀμφὶ κρηδέμνων,
185 Πλεῖστοι ἔπιπτον κατθανέντες οἴκτιστα·
Τοὔθ' εἵνεκεν δίζοντο ἐλθεῖν ἐς ῥήτρην,
Ἐπιτρέποντες φρούριον, σώζεσθαί που·
Οἳ δ' ἀσμένως αἱροῦσι, κᾀὐτοὺς μὲν σώους
Ἀλλ' αἰχμαλώτους, ὧν δέοντο σφαλλέντας,
190 Οἷα θρίαμβον συντηρεῖσθαι ἧχί περ.

Ἐς τουτὶ τέρμα πίστις ἡ Σελινίων
Καὶ εὐσέβεια, εἰς κεδνὴν πολιτείαν·
Ἔτεσ' ἐπ' ὀκτὼ ἠμύναντο τῆς δ' ὕπερ,
Δηουμένοισι δ' ἄρτι, ἤμην οὐδείς τις·
195 Ἐπάρατος δ' ὄνειρος ἠδ' ἐριννύς τε,
Ἢ καὶ Κολοσσοῦ μειδίασμα ὁπποῖον.
Οἶμαι γὰρ ἠνίξασθαι ἐκμυκτηρίζων,
Ὡς κἂν γέγηθε Φώσκολος καθειργνύων,
Στόλον πάνοπλον ἐς Κολοσσίους ὅρμους,
200 Προστρίψεται μέντοι γε μηθὲν οἷς φαῦλον,
Οὔτ' ἄλλοθ' ἐκπονήσας οἷς ἐνεστῶσι.
Καὶ μὴν Σελίνου οἶδε δῄωσιν σπεύδον,
Καὶ οὔτιν' αἰσθάνοντο ὁρμὴν Φωσκόλου·
Ὅς γάρ γ' Ἐπίδαυρόν δε πλεῖ ἐκ Κυθήρας,
205 Κἀνεστάτου πόλισμα, βάλλων γενναίως,
Κρατεῖ δ' ἔπαλξιν, ἧς πυρεκβόλους αἴρει·
Κἂν φρουρίου ὕπερθεν ὑψοῦ ταχθέντες,
Βάλλοντο κἀυτοὶ σφόδρα κἀθρόοις λίθοις,
Ὡς κατφθαρῆναι ἀμφ' ἑκατὸν τετράκις.
210 Ἐπὰν δέγ' ἐξὸν καὶ πολίσματος κρατεῖν,
Τῶν τῇδ' ἀπαίρει νόστιμος πρὸς Κυθήραν.
Οὔτ' οὖν ἀρωγὸς ἦν Σελίνου τοὐντεῦθεν,
Ἢ ζημιώδης ἔνθα τοῖς Ἐπιδαύρου.
Τοιαῦτα προὐξένησεν ἡ ὀνειράτων
215 Τέκμαρσις ἀμφίδοξος, ἐξ αἰνιγμάτων.
Φιλεῖ δὲ ὡς τὰ πολλὰ θυμὸς γενναίοις,
Ἐπάν τι μὴ πρόεισιν ὥσπερ οἷς ἔλδωρ,
Συζωπυροῦν χυμούς τε ἐξυπερζέων·
Ὁμοίϊον πέπονθε Φώσκολος ζέσας·
220 Ἁλίσκεται γὰρ πυρετῷ τεταρταίῳ,
Ἐχρῆν δ' ἄκος δίζεσθαι ἧς λυγρῆς νόσου.
Πράξας οὐκοῦν ἐξ Μελίτια σκάφη,

Ὡσεὶ μεμαλάκιστο, ἥκει στυγνός μοι,
Αὐτοὶ δ' ἀπηλλάγησαν οἴκαδ' ἱκέσθαι,
225 Λοιπὸς στόλος δὲ συμμέμειν' ἐς Κυθήραν.
Καὶ δυσμενεῖς γήθοντες ἔμπλεοι σκύλων,
Ἔμβαινον ἐς Κύδωνα, κωλύμης ἄνευ.
Χ' ὁ ἐν Ῥόδῳ γόοστε, καὶ δυσελπίη
Πέραινεν ὧδε κἀπόλαυσιν καὶ τέρψιν.
230 Κἀνθένδεν πορθμευθέντες ἐς Χῖον νῆσον,
Ταῖς νηυσὶ συμμίγνυντο κοίλαις ἐκ Ῥόδου,
Χ' οὗτοι κατηφεῖς Κυκλάδας διέστειχον,
Ἐς Δῆλον ἔμπης λιμένιζον σὺν σκέψει,
Μὴ δυσμενεῖς ὁρμῶντες εὐθὺ ἐκ Χίου,
235 Κάκιστα ποιήσωσι σύμπαντα στόλον.
Ὡς δειματοῦντο δειματώδεις οἱ πρώην,
Καὶ ἐκ χεροῖν ἐῶσιν ἀκρατεῖν οἷοι
Ῥόδον στόλοντε, καὶ ῥυηφένειάν τε.
Χειμὼν δέ γ' ἐβρίμαινεν, αὐτοὶ δ' ἐς Βύζην;
240 Οὗτοι δ' ἀπῆραν ἀδεῶς ὅρμου Δήλου,
Βάδην δὲ ἄψ ὥρμιζον ἐς νῆσον Δίαν.
Πολὺς δ' ὅμιλος πρὸς στόλαρχον φοιτώντων,
Καὶ ἠλέουν τὸν ἄνδρα μαλθακισθέντα,
Ἐπείπερ ἠλλοίωτο, κοὐκέτ' ὁ πρώην.
245 Ἐκ πυρετοῦ δὲ προσφάτως ἀνασφήλας,
Μάτευ' ἐπεξήγησιν ἀλλοῖαν θέσθαι
Ὀνειράτοισι, κἂν σταθηρά τ' ἡ πρώην·
Συμφράζεται δέ γ' ἐκ τριήρεων δέκα,
Ἀναστραφείσας πόντον ἐς Κολοσικὸν,
250 Ἀνδραποδῆσαι, ἐκ Σύμης ὅσους νήσου,
Ὡς μὴ ἀπαγγείλαντας ἔκφυξιν στόλου.
Αὐτοὶ δ' ἐπωδύροντο, καὶ δεινῶς φέρον
Τριήρεων τίμημα, καὶ πεδῶν ἄλθος.
Τοιαῦτα συντάραττεν ἦτορ ὁπποῖον,

255 Ὑμῖν δὲ μᾶλλον οἶδ' ὅσον πέπληκταί πως·
Καὶ εἰμὴ αὐτὴ ἡ θαμὰ παραμυθοῦσα,
Αὐτοὶ ἔοιτ' ἂν οἱ ἀλυσκάσαντές μου,
Καὐτή τε νοσφισθεῖσα ἡμῶν ἀμύνης,
Οὐκ ἐκφυγεῖν ἂν οἷα Ὀτμάνων ζεύγλην,
260 Οἷς αὐτοὶ ἀνθίστασθε θάρσει ἀτρέπτῳ,
Ὡς δ' ἄν με μὴ οἴκοθε ἐς λάθος θέσθαι.
Ὑμῶν κύδιστα ἔργ' ἀριστουργημάτων
Εὖ μοι σέσωσται μνεία οὔτ' ἀμαλδύνει,
Ἐκ ῥήξεως μάλιστα τειχῶν ἀμύνης,
265 Ἧ γ' ἐντόνως βέβλητο δυσμενῶν ῥύμη,
Κἂν ᾧδ' ἐπεισπέπαικε λάβρως κἀσκέπτως,
Φίλτρον δὲ τὸ πρός μ' ᾧ πεπύρωθ' υἱέες,
Συμμαρτύρονται ὅσ' ἔτλητε ἐμοῦ χάριν,
Καὶ ὅσ' ὑμῖν μέμηλε μή με δουλοῦσθαι,
270 Ἀλλ' ἐγχαράξω τῇδε ἀμπεπασθεῖσα,
Ὡς μὴ παραδράμοιμι ἔργμα γενναῖον,
Ὑμῖν δ' οὐχὶ ταῦτα, οὖσ' αὐτουργοῖσιν,
Ὀπιστέροις δ' ἔνδειγμα ὡς εἴη μέγα,
Ὀφλισκάνουσι δηριᾶν ὑπὲρ πάτρης.
275 Ἔθος γὰρ ὁπλίταισι τοῖς μισθαρνέσιν,
Εἰ λάτρον οὐ πρόχειρον εἴη εὐκαίρως,
Συστασιάζειν καὶ κυδοιμεῖν ἀσκέπτως·
Ἰλλυριῶν μέμνησθε ἄκριτον μῆδος,
Οἳ οὐδαμῶς σκεφθέντες οἷοι τὴν τύχην,
280 Οὐδ' ὅττι τευτάζουσιν ἐς πολιτείην,
Ἐν ᾗγε δεινὸν συγκροτεῖν ἀνταρσίην,
Ὡς ἀκρατῶς πείρησαν ἀρχαίων ἄλλοι
Καὶ ζημίην ὑπέσχον ἐνθέου δίκης,
Ἄτακτα οἰστρήθησαν ἐκβακχευθέντες,
285 Ἀνὰ πτόλιν δ' ὥρμηντο ἐξωπλισμένοι,
Κλαγγῇ δ' ἔκρωζον ὡς γεράνοις εἰκάσω,

Καὶ συμφορῶν ἐνειπὰς αὐτοῖς ἀρχοῖς τε.
Ἀεὶ δὲ τοῖσδε σκῆψις ἔλλειψις λάτρου·
Πολλοὶ δέ γ' ἠπείγοντο κυδοιμὸν στέλλειν,
290 Γεώργιος μάλιστα ἐκ Κορνηλίων,
Κάρἤος Γίλδασος, οἱ ἐρασταί μοι,
Καὶ Νικόλαος ταξίαρχος ὢν φύτλης
Τῆς σφῶν, ἐπίκλην Μῶτος· οἳ γ' ἔφιπποί τε
Μειλιχίοις ἔπεσσι πείθειν πειρῶντο
295 Τῆς στάσεως ἴσχεσθαι, ἀτρέμας τ' ἔχειν,
Καὶ μὴ ἑκοντὶ ὡς κἀκεργέτας θνήσκειν·
Ἀβέλτερος γὰρ πεῖρα τῶν ἀδυνάτων,
Ἢ ξυμφύειν εἴωθε λώβας ἐξώλεις.
Αὐτοὶ δ' ἀεὶ κλάγγαζον ἔκδοσιν λάτρων,
300 Κἄρειαὶ ἠπειλοῦντο καὶ περαιτέρω,
Ὥστε προδοῦναι κἀμὲ τήνδ' ἀναρσίοις.
Ἐπὰν δὲ Μαυροκῆνος ἀνθύπατός μοι,
Ἰλλυρίους ᾔσθηται οἰστροδινήτους,
Ἀρχῄου ἔξεισι συγκεχυμένος,
305 Μάτευε δ' ἀσπέσοντας ᾗ τρικυμίη,
Ὡς μὴ ἑαυτῷ εἴδῃ ἂν συνδούλην με·
Ἀλλ' εὖθ' ὑμῶν δέδερκεν ὡς τρισχιλίους
Ἐν ἀκαρεῖ συστάντας εἰς ἀρχοῦ ὄψιν,
Διζουμένους ἄδειαν ἐκδίκου μάχης,
310 Ἐρυμένης μὲν ἄμμιγ' ἀρχοὺς καὶ πόλιν,
Αὐτὸς τότ' ἠγάσθη μὲν εὔνουν τὸ πρός με,
Κἀμετρίαζεν οἰστροδινήτων λύσσῃ,
Ὡς μὴ ταλαντεύοιτο τἀμὰ καρσίως.
Ἀλλ' ἠγάμην κἄγωγε διττὰ ταῦτ' ἔργων,
315 Προθυμίην πρώτιστα ἐνδεικνυμένων,
Ὑμῶν μεγάθυμόν τε εἰς Ἰλυρίους·
Δύω γὰρ αὐτῶν στασιάρχας εἱργμένους,
Ξυμφράζεται στόλαρχος ἀρτῆν ἰκρίφ,

Παραδειγματίζων οἷ' ἀμοιβὴ ἀντάρταις,
320 Αὐτοὶ δ' ἐν ὄψει προσπεσόντες Φωσκόλου,
Ἠτήσατε προσῆκται αὐτοὺς μὴ ἄγχειν,
Ἐᾶν δέ γε ζῆν, κἂν ἀσέλγει' ἐς κράτος.
Τοιαῖςδε ἐνδείξεσιν ἄλλοι θρεπτῶν μοι,
Διατρίβοντες Ἀμφιμάλλου φρουρίῳ,
325 Καὶ θἀτέρῳ Πανόρμου ὁπλιτευόντων,
Εἰς Ἰταλοὺς πρόσπιπτον εὐτόνως μάλα,
Τὰ ἴσ' ἀσελγήσαντας ἔνθα καὶ ἔνθα.
Πρὸς γὰρ προόπτας οἱ διήραντες κάρκαρ
Ἀρχῆϊα σκόπευον ἐκπέρσαι πρῶτον,
330 Ἐφγμένων πτυχῶν δὲ εἰσδέχθαι σίντας.
Ἀλλ' οὗτοι εὖ εἴδησαν, οἷον σφῶν χρέος,
Ἤτ' ἐς πάτρην ἄμυνα καὶ τοὺς ἐν τέλει,
Καὶ ἀντεμαχέσαντο οὐχ ὑμῶν ἧττον.
Ὁ δ' ἐκ Μαρίνων, ὧν προόπτης Πανόρμου,
335 Τὼ στασιάρχα δεσμίω τῷδ' ἐκπέμψας,
Ῥίπας κατεψηφίσθη οἷν λυγρὸν πότμον,
Πυρεκβολίσκοις καττιτρωθέντοιν δέμας.
Ὁ δ' ἐκ Διήδων Ἀμφιμάλλου θἀτέρῳ
Ἑλὼν τετιμώρηκε τῷ αὐτῷ φόνῳ.
340 Καὶ θρῦλλος ἀμφέπτατο αὐλαῖς κοιράνων,
Τοιῶνδ' ἕκατι ἐργμάτων ἀοιδίμων,
Ὅ,τ' ἐκ Ῥίπης τάδ' ἀμφέρων Γερουσίῃ,
Διετράνου πρὸς τοῖςδε πίστιν ἀκλινῆ,
Καὶ τληπάθειαν τὴν ἀθέσφατον Κρητῶν
345 Ὑμῶν, ἐπὶ πλειῶσιν ὀκτὼ εἰργμένων
Ἐν ἀμφιβλήστρῳ τῷδε μηκίστου μόθου,
Ἐν ᾧ ἀνηλώθησαν οὐσίαι πᾶσαι,
Κόσμων πολυτέλεια αὐτῶν ἀλόχων,
Παίδων διασκευαί τε φερνῶν τιμίων,
350 Ὧν χῆτις ἦν ψαύουσα ἄγρ' ἐλασσόνων,

Κἂν δαψίλεια ἡ πολιτείης πλείστη,
Δαθουμένης σιτισμὸν ἄχρι νηπίοις.
Τάδ' ἠκροῶντο εὐμενῶς Γερουσίη,
Κ' οὐκ ἀστενακτεὶ μητιῶσι τῶν δ' ὕπερ,
355 Πῶς ἂν τοῦ νῦν ἄψοιντο κρείττονος τύχης,
Εἴπερ κρατεῖν ἐθάδες ἔργων νηΐων.
Καὶ ἠτένιζον Μωκενίκον πρὸς πράξεις,
'Ασυγκρίτους φυείσας ἐς τάςδ' ὀχλήσεις.
Ψῆφοι δ' ἐσωρεύοντο τῇδ' ἀναῤῥήσει,
360 Σύμπνοιά τε ξύμβαινε συμπεφραγμένοις.
Εἰκὸς γὰρ εἰρυθέντα μ' ἐσχάτης λώβης,
Ὑποσχεθέντα Κουσαΐνῳ τ' ἐκτροπήν,
Καὶ δεύτερον κληροῦσθαι ἐς στολαρχίην.
Τάδ' ἐκροτεῖτο χειμόνος πολιτείη.

ΤΜΗΜΑ ΙΔ'.

Ἦρος δέ γ' ἔνθα Φώσκολος ζηλοπνεύσας,
Ἐς Βοσπόρου φίμωσιν ἐκνοσιλεύει,
Κἂν Κυκλάδας δίχαζεν ἐφθακὼς στόλον.
Προὔπεμπε γάρ κεν ἐκ τριήρεων ὀκτώ,
5 Δυοῖν δ' ἃς ἐῤῥώνυε πεντηκοντόροιν.
Ἦν δ' ἡγέτης ὕπαρχος Ἀδρίης κόλπου,
Ἐξ οἰκετείης Μαυροκήνων Φραγκῖσκος,
Ναύαρχος ὃν δέδεκτο ἐν Δήλῳ μίμνων,
Ἡγούμενος νήεσσιν ἓξ πρὸς τοῖς δέκα.
10 Καὶ ἧκον ἐν δέοντι, οὐ παραίφασις.
Ἦν δ' οὗτος Ἰώσηπος οἴκου Δελφίνων,
Ἀοιδίμου παῖς Ἀνθυπάτου μοι πρῴην.
Βέβυστο γοῦν κάλλιστα χρῆμα Βοσπόρου,
Φρικτοῖς ὅτ' ἀλγύνοντο ἐκ διακτόρων,
15 Ἐπεὶ κατεγγυῶντο παμπληθῆ στόλον·
Ὅθεν τριήρεις Δελφὶν ἦν ἀπαλλάττων,
Ὥς περ μὴ οἵας ἀντέχειν πρὸς ἀπλέτους.
Φραγκίσκος ἔμπης οὐ προσίεται βουλὴν,
Ἀλλ' ἐσκόπευε τῆς στολάρχου μὴ πταίειν.
20 Δελφὶν δ' ἐκυλινδεῖτο βεβρεμηκόσιν,
Αὐτῷ τ' ἐδήλου καὶ ἐπεστάλκει τάδε.
« Εὖ οἶδας ὅσα ἐν Ῥόδῳ μετεστράφη
» Ὡς ἀντὶ τοῦ γενέσθαι ἀρχικοὺς νήσου,
» Ἡμεῖς στόλου τε καὶ ταμείου χρυσόου,
25 » Αὐτοὺς φυγεῖν εἴωμεν ᾗ σκοπὸς κλήτωρ,
» Ἐπαίτιον τοσῆσδε λιώβης κῳλέθρου,
» Τῷ μὴ θέλοντι μητιῶντός μου κλύειν,
» Ὑποσχεθέντος εὖ μάλ' ὦρσεῖν λιμένε
» Μόνοις δέκα πρὸς δυσσὶ νηῶν μοι κοίλων,
30 » Ὡς πείρας οἵας δήπερ αὐτοὺς σφαλέσθαι,

» Ἄλλως τ' ἐπείγειν μὴ προδόντας ὠλέσθαι;
» Βουλὴν διώθου, καὶ προσίσχου ἀκρίτῳ·
» Νῦν δ' οὐκ ἀνάβλησίς τις ἢ τριβὴ ἔστω,
» Ἀλλ' ἧκεν ὡς τάχιστα ὡς ἐπαρκέσων,
35 » Οἴου δὲ ὡς ἀλλοία ἔκβασις Ῥόδου,
» Ἄλλη δέ γ' ἐπίσκεψις ἡ νῦν Βοσπόρου.
» Αὐτοῦ γὰρ ἦν ἄμοιρα ὅσσ' ἐπειράθη,
» Ἀλλ' οὔτε ὠλέκαμεν ἐκ κεκτημένων,
» Ἡμεῖς τε αὐτοὶ οἵ τε νῦν καὶ οἱ πρῴην.
40 » Ἐμοῦ στόλος δ' ἦν ἐξιὼν κατισχύσῃ,
» Οὔτ' αὐτὸς εἴης ἀσφαλὴς ὅπου δήπερ,
» Κἀπὶ ξηροῦ τε τἀπίλοιπά τε κράτους.
» Συνημμμένοι δὲ ἀντιτακτοὶ ὁπποίοις.
» Ἐπεὶ σθένους ἕνωσις εὐσθενεστέρα. »
45 Αὐτὸς δὲ οὐκ ἔκλυεν ἤχου γραμμάτων,
Ἀλλ' ἦν φυεὶς Φάσκωλον ἀντὶ Φωσκόλου,
Ἐν ᾧ καθείργνυ ἀσφαλῶς ὑπομνήσεις,
Καὶ ἐπλανᾶτο εἰς Ἀχαΐας μοίραν,
Καταρτίσας ὄνειαρ οὐδὲν ἐν πλάνῃ.
50 Ἐν τοῖσιν ἐκτὸς ἦγετ' ἠρέμα στόλος,
Περισχεθεὶς τὰ πρῶτα Σηστοῦ ῥηγμῖνι·
Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐκλονεῖτο πυρπνόα,
Ἄρκος ὀξύναντος ἔνθα ἠδ' ἔνθα.
Τοὐντεῦθεν οὖν ὥρμηντο φρυαγματίαι,
55 Δελφῖνι δ' ἠνίττοντο μὴ ἀνθιστᾶναι,
Σκεφθέντι ἐκστρατείην ἡλίκου στόλου·
Τριήρεας γὰρ ἔσχε τετράκις δέκα,
Νηῶν τε κοίλας ταῖςδε ἐξισουμένας,
Ὀκτώ τε πρὸς τοιαῖςδε κλητὰς μαῶνας,
60 Τρίηρά θ' ὡς ἑκατὸν εὐτρεποδρόμων·
Ἐν ᾧ δέ γ' ἠριθμεῖτο, Δελφὶν τὰ πρόσω,
Τραπεὶς ὄπισθεν, ἐσκοπεῖτο προσφύσεις.

Πρὸς γὰρ Σκάμανδρον νέρθεν ἄκρου Σιγαίου,
Ἐφώλευον σκάφεσσι πρὸς πέντ' Ἀλγήρης
65 Ἀποστολῆες, εἴκοσ' ὄντες ὡς ἔθος,
Νηῶν τε κοίλων τέσσαρες πρὸς αὖ δέκα.
Ἐπὰν δὲ εἰς ὕσπληγκα εἴσβαινε στόλος
Καὶ τοῖσι πρὸς Δελφῖνα βαλβὶς θατέρα,
Ἀμφοῖν γὰρ ἡ πρόσκρουσις εἰς ἓν ὡμάρτει,
70 Καὶ Δελφὶν ἐσκοπεῖτο ἢ δμὼς ἢ νέκυς,
Ἀλλ' ἔβρεμ' ἀντίφθογγος ἠχὼ κἀντεῦθεν,
Βριμᾷ δὲ δεινήεντα βεβριμηκόσι.
Δελφὶν γὰρ οὐ δέδοιεν οὐδαμῶς τάδε,
Ἀνδρὸς δ' ἀρίστου μᾶλλον ἐνδείξεις ἔρξας,
75 Κἀγήρεον μέμαεν ἄρασθαι κῦδος.
Σύνταττε γοῦν εὔτακτα τὰς χύδην νῆας,
Εἰς ἀμφίκυρτον σχῆμα, πάγχυ παύρας περ
Πρὸς ἄσπετον στόλον μὴν ἱστορημένον,
Πέντε τριήρεις ἐμφύτευεν ἐν τῇσι,
80 Δύω δέ γε προὔταττε δυσσὶ σὺν κοίλαις,
Ἐξ ὧν ἡ Ἀδμήραντος, οὕτω κλημένου
Ἄκρης ἐόντος ἀξίης μετὰ πρῶτον.
Εἰς τάς δε γοῦν ἔγεντο εἰσβολὴ πρώτη,
Κἀπεισπέπαικε πᾶς τε κ' ἀθρόος στόλος,
85 Ἀλλ' ἀντιλακτιζούσας, εὗρον δυσπλήκτους,
Καὶ μᾶλλον ἐπλήττοντο ἢ πεπληγέναι.
Ἐκ γὰρ νεοῖν τε, ἔκ τε πεντηκοντόροιν,
Σκηπτῶν δίκην ἔσκηπτε πῦρ πυρεκβόλων,
Ὡς αἱματοῦσθαι κῦμα ἐκ κτανειμένων.
90 Καὶ φασὶν ὡς τρίηρα γῆς ἐκ Τρωάδος
Νεήλυδας πόρθμευον ἐς πληκτὸν στόλον,
Ἀπαρτίσοντας τόνδε ἀντικτανθέντων·
Οἱ δ' ἤμυναν σφᾶς εὖ μάλ' ὁρμῆς τοσσῆς δε,
Αἰὲν δοκοῦντες ἄλκαρ εὔνουν κοινόνων.

95 Ἀλλ᾽ οἱ πεταννύοντες ἱστίων λαίφην,
Οὐκ ἴσχυσαν ἀπαρτὶ τούςδ᾽ ἐπαρκέσαι·
Ῥοὸς γὰρ οἷα λάβρος ἐκ Προποντίδος
Ἄλλην τρέπεσθαι μὴ προσεῖναί τε σπέρχει,
Παρεγγυᾷ δὲ ταῦτα θάρσος ἀντίοις,
100 Καὶ ῥᾷον ἁλίσκουσιν ἐκ τριήρεαιν,
Πρὸς χάριν ἣν ὥπλιζον οἱ Παταβίου,
Ἡ Καπολίστης εἷς ὑφίστα ἐξ αὐτῶν.
Καὶ θατέρα παιδός μοι οἴκου Μουδάκων,
Νήκεστα ἣν πλήξασα, κοίλην κητώδη,
105 Ἤθρει ἁλὸς βένθεσσι συμβυθισθεῖσαν·
Συνισχεθεῖσα δ᾽ ἄγχι πεντηκοντόροιν,
Ἀπῄεσαν ἄμμιγα εὐρὺν ἐς πόντον,
Ὅπου συνῆντον ἐκ ῥόων βιασθείσαις.
Ὁ Ἀδμίρας δὲ μηκέθ᾽ ὁρμὴν ὀτλάσας,
110 Πίμπρησι νῆα, καρτερόῤῥων οἷάπερ,
Αἱρούμενος μᾶλλόν τε συγκατεφλέχθαι,
Ἢ δμὼς ἀναρσίοισι πώποτ᾽ οἰεῖσθαι·
Φραγκίσκος οὗτος Μαυροκήνων οἰκίας,
Ὅτου περ ἐνδείγμασσι κοινὼν Μυλῖνος,
115 Τὰ αὐτὰ ἠρέτιζε πάτρης ἐκ φίλτρου·
Οὓς αἴθριον πῦρ δέκτο πυρπολουμένους.
Ἡμός τ᾽ ἀποστολῆες αὐτοί τ᾽ Ἀλγήρης
Στρατηγίδ᾽ ἀμπίσχοντο, κἀδεῶς βάλλον·
Ὤοντο γὰρ ῥήϊστα κἀμόχθως ἆραι,
120 Μόνην μένουσαν καὶ ἀρήξεως ἄνευ.
Οὔτ᾽ εἴκαθ᾽ ἔμπης Δελφὶν, οὔτε ὠῤῥώδει,
Ζεύξας δὲ ἁλύσεσι τὴν ἐπαρχίδος
Πρύμνην ἀφαυρὴν ἀσφαλῆ σὺν οἰκείῃ.
Μάρναντο ἀντιῶντες εὐτόνως μάλα,
125 Κἀποστολῆες ἴσχανον τυτθὸν λύσσην,
Ὤζοντες ἀντίκρουσιν εὐσθενεστέραν·

Ἀλλ' ἐξ μαῶναι ἐκ στόλου διϊστᾶσαι
Ἐφικάνουσιν εἰσβολῶν ἐν συμπράξει,
Καὶ προσπέπαικον εἰς ἐπαρχίδα πρῶτον,
130 Ἣν ἐκκεραύνουν ἀθρόως πυρεκβόλοις,
Σχεδὸν καταφθείραντες αὔτανδρον σκάφος.
Ἐπεὶ δ' ἔπαρχος πᾶσαν ὤλεκ' ἐλπωρήν,
Ἄμβαινε πρύμνην νηὸς ὡς σαωθείη,
Τρωθεὶς ἀτὰρ σφαιρίσκῳ ἤρειπ' ἐς πόντον·
135 Κτέρος δὲ ἦν εὐέρκτῃ ἄστεγον κῦμα,
Κἂν πορφυροῦν σκευασθέν, ἐκ θείου τάχα,
Αἵμασσ' ἀπεχθῶν, ὡς χρεὼν τοῖς ἐν τέλει
Κτέρη τελεῖσθαι πορφυραῖς ἐν θυμέλαις.
Τριήρεως δὲ κινδυνευούσης ἄκρως,
140 Ἀρήγονες πέφευγον ἀμβάντες νῆα,
Μὴ ἀντέχειν οἷοί τε εἰσπηδηκόσι.
Δελφὶν δὲ λαῖφος ἱστίων ἀναπτύξας
Νεανίσαντας πλῆττε μείζοσ' ἐν μέτροις,
Ὡς μᾶλλον αὐχήσαντας ἐς στρατηγίδα·
145 Οὓς ἀντὶ γαύρων ἔρξε συγκεκυφότας,
Οὓ ὁπλίτας σκέπτοντο ἐκ κεκαυμένους.
Ἔπλει δὲ κἀκεραύνου ἐκκρούων ἅμα,
Μὴ ἐκλελοιπὼς κἂν κενὴν ἐπαρχίδα,
Ἀλλ' ἦγεν ἄχρις οὗ κατεφλέχθη τέλος.
150 Διΐστα δ' αὐτῶν, καὶ ἐφίστα κοινῶσιν,
Οἵ ἄνδρα ἡγήσαντο τῆς εὐτολμίης,
Πλήξαντα, ἐκκρούσαντα, καὶ σαωθέντα.
Ἀνεύθετος στόλος δὲ χωρεῖ ἐς Χῖον,
Ὅποι ἀνακρίναντες ἐξειργασθέντας,
155 Ἐπεῖδον ἐλλείποντας ἡμιμυρίους,
Νηῶν δὲ κοίλων ἑπτὰ ἐκκεκαυμένας,
Τριήρεάς τε ἡμιπλήκτους τὰς πλείω,
Καὐτοῦ μέμεινεν εἰς ἀνόρθωσιν δηρόν.

Δελφὶν δ' ἄγων κοινῶνας ἔπλει ἐς Πάρον,
160 Δύω πασῶν μὲν ἐκλελοιπότων μόνων,
Κἀν ὑσμίνῃ δριμεῖα, κἀμύθητός τε.
Ἠχὼ δ' ἀνιαχεῖα ὠσὶ Φωσκόλου,
Ἔνυττε τόνδε εἰς ὑπαντὴν Δελφῖνος,
Καὶ εἰς Πάρον γίγνοντο αἱ περιφράσεις,
165 Δελφῖνι ἔργα Φωσκόλου αἰνουμένου,
Αὐτοῦ πάλιν δὲ τῷδε ἐγγυουμένου,
Ὡς τουτοὶ πρόασμα ἔργων μειζόνων,
Ἣν ἂν τυχὸν σύμπτωσις ἡμῖν εἴη που,
Νὴ Ζῆνα φροῦδον σφῶν ἰδοίατο στόλον,
170 Οἷόν τε μὴ πρόπαντα πρὸς δέκα πταίειν
Μόνας, τί δ' εἴπω εἰ πρὸς ἀθρόας τάσδε;
Αὐτὸς δ' ἐμειδίασε, πρὸς γέην κύψας,
Τάχ' ἂν ἀπιστῶν οἷς πεπείραται πλεῖστα.
Τούθ' εἵνεκεν τάχιστα αἴρων τοὐντεῦθεν,
175 Πρόσφυξ δρομαῖος ἧκε τοὐμὸν πρὸς τέγος.
Οἷς δειματωθεὶς δειματῶσαι οὓς ἔδει.
« Κἀν οἵδε φυγγάνοντα ἔργ' ἀρηΐων
» Ἆραι ποτοῦν ἔπαθλον οὐκ ἐνὸν νίκους. »
Ἀκμῇ θέρους δὲ Μωκενῖκος πεφθακώς,
180 Εὔορμον ἐς Κίμωλον ἐγκατησχέθη,
Δυώδεκα ξὺν ναυσὶ πομπέων κοίλαις,
Καὶ Φωσκόλῳ ἤγγελτο μή τι δηθύνειν,
Τελεῖν πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς οὗτ' ἄξαι στόλον.
Καὶ οὐρίου πνεύσαντος ἵκετ' αὐτίκα
185 Καὶ εὐθυμεῖτο Μωκενῖκος Φωσκόλου
Τῆς ἀπτέρου πειθοῦς τε καὶ ὑπουργίης.
Ἀλλ' ἐνθυμεῖτο μᾶλλον, ὡς ὁ ναυμάχης
Αὐτὸς πρὸ τῶνδε, οὐ δύσελπις ὢν αὖθις
Αὐτοῖς πελάσαι, οὓς ἔθιμος σκιδνᾶναι.
190 Ἐν ᾧ δ' ὃς ἠσχολεῖτο ῥυθμίσαι στόλον,

Ἀντίκτυπος στόλος τε ἐκ Χίου ἄρας
Πλοῦν σφίσσι τερμάτιζον, εἰς λώβην Τήνου·
Ἦν δ' εἰσβολὴ νωθρή τε κἄμπλεως δέους,
Λώβη δὲ τ' ὠπήδευεν ἥκιστη μάλα.
195 Ἐγχώριοι γὰρ συστραφέντες εἰς πόλιν,
Ἀφήεσαν τὰς κώμας ἐκκενουμένας,
Αὐτοὶ δέ γε πρήσαντες ἀμφίπου πέντε,
Αὐτὴν πάλιν τράποντο εἰκαῖοι σκύλων.
Τάδ' εὖ τοπάζων Μωκενῖκος ἐγκαίρως
200 Τοῖς Τηνίοις φρόντιζεν, εἰ ἔνεστ' ἔδαρ.
Ἓξ δὲ τριήρεις ἀλφίτων πλήσας φόρτου,
Πεινητικοῖς προὔπεμπε, τὰς θοωτέρας.
Νοστησάσης δέ γ' ἔνθεν ἄκρον εἰς Ἄνδρου,
Ὑπαντιῶντες δυσμενεῖς παντὶ στόλῳ,
205 Ἃς οὐ δίωκον, ἀλλ' ἀφήησαν περᾶν,
Ὑφώραον γὰρ τὰς μεθ' ἓξ καὶ λοιπάς τε
Ἕσπεσθαι, ὡς Κύδωνα σύντεινον σπουδῇ,
Κηλέσται οἷα Μωκενιΐου μήδους,
Ἀντὶ φρενοκλόπων δὲ ἐξηπατῶντο,
210 Καὶ ἀρκύους τίπανον ἐξηρτωμένοις.
Ἐν γὰρ Κιμώλῳ Μωκενῖκος προσμίμνων,
Ποῖ ἂν τράποιντο ἀκριβῶς καραδόκει·
Αὐτοί δέ γε σπέρχοντο τὴν αὐτὴν τρίβον,
Πρὸς Πουλύαιγον ἠδ' Ἐλευσὶν ταῖν νήσοιν
215 Σκοπεῖτο Μωκενῖκος οὓς κεραδόκει·
Καὶ ἐκβὰς ᾗ λοχῶντο, οἷά τις σκύλαξ
Ἐθὰς πρὸς ἄγραν, αὖτ' ἀρήϊα βρέμε.
Δελφῖνα δ' ἐξέπεμπεν ἐς Πόντου μοίραν,
Ἐρητύσοντα ἐμβολὴν νηῶν κοίλων,
220 Τριῶν μὲν οὐσῶν, ἠδὲ τετράκις δέκα.
Αὐτὸς δ' ἐς ἡμίκυκλον ἦν ταχθεὶς σχῆμα,
Καὶ ἐς μέσον μίμναζε συμπίπτειν στόλον,

Τριήρεων συστάντα ἐκ δέχ' ἑξάκις,
Ὀκτώ τε πρὸς ταύταισι κλητῶν μαώνων·
225 Καὶ δὴ φθάσαντα ἐς βολὴν πυρεκβόλου
Δεινῶς κεραύνου, παῖέ τ' ἐντόνως μάλα.
Ἦμος δ' ἔμελλεν ἡ πάλαι ἀριστεῦσαι,
Τῆμός τ' ἀήτης λῆγε δυσμενῶν ὕπερ.
Πρυμνησίων γὰρ ἐκ νεῶν χαλασθέντων,
230 Τριήρεας δέχοντο, εἷλκον δ' ἄψ τάςδε.
Καὶ Μωκενῖκος ἦν διώκων συντόνως
Νυχθημέροισι τρισσί, κωλύσας πλείστας·
Περιῤῥανείσας δ' ἔνθεν ἠδ' ἔνθεν νήσων,
Ἀφεκτέας κέκρικεν ὡς ἡμιπλήκτους,
235 Καὶ οἷα δεινὸν εἰς ἑκάστην ὁ πρόπας.
Ὑποστρέφει δὲ ἠρεμήσων εἰς Ἄνδρον,
Οὗ ὠπίπευε ποῖ ποτ' ἂν συναχθῶσιν·
Οὓς δ' ὅρμος ἠγέλαζεν εὐρὺς Φωκαίας,
Ἐνταυθὶ συμφρασθέντας ἐλλείπειν σκάφη,
240 Ἣν Μωκενῖκος ἦ ἐλαύνων τοῦδ' ἄχρι,
Καὶ Ἀσίην δέξασθαι, ἀλύζοντές που.
Ἐπεὶ δὲ νοῦσοι ἐσθ' ὅτ' οὖν ἀλλοιοῦσαι
Σκέψεις ἀρίστοις κἀνακόπτουσαι ἔργων,
Τοιόνδε νῦν ξύμβαινε τοῖςδ' ἐνεστόσιν.
245 Ἦν καιρὸς εἴπερ Μωκενῖκος ὢν ἤτει,
Αὐτῶν προμηθεὺς ὠσμὸν εἰς ἀναρσίων.
Καὶ συνδίαζε μὲν φράδμων πολιτείη
Ῥέκτῃ στρατάρχῳ, ἀντ' ἀγαυοῦ Γιλδάσου·
Οὐ γὰρ προσῆκον τῷ δέ γε σκέπτεσθαί πως,
250 Μόθοιο ἔργα οὐ κατέγνω γλωσσῶδες.
Ἦν δ' οὗτος Ἀλέξανδρος οἰκίας Βώρων,
Ὃν καὶ ἀρήϊόν τε ἡ ἐνεγκοῦσα
Ἔσχεν εὐδοκιμήσαντα, ἄστεων ἄλλων.
Ὣς εὖγος ἠκρίβωσεν, οἱ εὐπατρίδης·

255 Ἐκ παιδὸς εἴπερ οἱ μέμηλε τῶν δήρης,
Καὶ πὰρ μέδουσιν ἐγκονεῖ σπουδῇ πάσῃ,
Αὐτοκράτορσι μᾶλλον ἐκ Γερμανίης,
Οἷς ἠξιοῦτο προκρίτων τιμῶν βάθην,
Καὶ ὀψὲ ἀξίης τε τῆς μαρκιώνων.
260 Μέγας δ' ἀγήτωρ, καὶ νομάρχης Τυῤῥηνῶν
Μετασταλεὶς ἐνθένδεν εἰς στρatαρχίην,
Σέβιζεν ἄνδρα, καὶ πάρεδρον ἠξίου·
Περαινοθείσης δ' ἔνθα ἐκδίκου μάχης,
Ἀμφ' ὀργάμου Πάρμης τε ἄντα Ῥωμαίων,
265 Ὧ τ' ἀμφίβαινε συμμαχὶς πολιτείη,
Ἦν πουλύφημος ἐξ ἀριστουργημάτων,
Ὡς καὶ ἄνακτα παγκρατῆ Ἰβηρίης
Νεῦσαι πρὸς ἄνδρα καὶ ἀρέσθαι ἀλητῆρα·
Τῶν Ταῤῥακῶνος εἴπερ ὅπλ' ἀντερόντων,
270 Γάλλοι παρεισήχθησαν ἐς σφῶν ἀμύνην,
Καὶ δὴ κατίσχον πλεῖστον ἐξ ἐπαρχίης·
Μογεῖ δ' ἄναξ κράτιστα ἔς τ' ὦσιν Γάλλων,
Ἐς τίσιν τραχεῖαν ἀνταρτῶν ἄλλων·
Ἀνέτρεπον οὗτοί γε πεῖραν ὁποίαν,
275 Ἀεὶ δέ τε προὔκοπτον ἐς κτήσεις χώρων,
Ἐπὰν δὲ ᾐσθάνοντο ἔργ' ἀηθέα,
Τῆς δημοσύνης Βώρου αὐτῇ ἐν μάχῃ,
Ἀπημβλύνοντο, ὤλεκόν τ' ἐπικτήσεις.
Ἄναξ δ' ἀγαθὸς κἀπιήρανος δόξων,
280 Ἐς Μάνδριδόν δε, ἑστίαν ἀνακτόρων,
Ἀνακαλεῖ τὸν ἄνδρα, ὃν τίσας μάλα
Ἐν τριστάτοισι τοῖς παρ' αὐτὸν ἠρίθμει.
Γαλλατίης δέ, τῆς πάλαι Λουκινσίων,
Στράταρχον ἐγκαθίστα δαψιλῷ τέλει·
285 Αὐτὸς δ' ἀεργὴς μὴ θέλων διατρίβειν
Καὶ ἀσπίδι ὀρφνῷ φεψάλῳ προσαρτῆσαι,

Ἀμείβεται ἄνακτα μειλίχοις λόγοις,
Ἀρχῷ δ' ἐῷ φάτιζε τὰς ὑποσχέσεις.
Πρεσβεὺς δ' ὁ πὰρ μέδοντι ἐκ πολιτείης,
290 Ὢν Ἰάκωβος Κουϊρίνων οἰκίας,
Ξυμφράζεται τῷδ' αὐτῷ ἣν θυμηρόν τε
Ἀγωνίσασθαι ἧς ὕπερ τελεῖ πρέσβυς,
Ξυνοῦ κατ' ἐχθροῦ, καὶ μεγασθενοῦς ἄλλων,
Καθ' οὗ τρόπαιον αὐτὸς ἣν ποτοῦν ἄρῃ,
295 Τῶν ποτνίων ἐσσεῖται ἐκ μάχης γέρας.
Προεκθέσει δ' ὃς εὐθετηθεὶς τοιᾷδε,
Προὔτειν' ἑαυτὸν τοῖσί πως ἐσκεμμένον,
Εἰ τοῦδε ἀρχὸς μὴ ἀναίνηται τάδε.
Ἀλλ' ἅμα ἔνστασίς τις ἐκ Γερουσίης,
300 Δι' Ἀμβρόσου πρεσβῆος ἐκ Σαρατίων,
Ἀγήτορ' ἐς μέγιστον ἐν Φλωρεντίῃ,
Ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐξ Ἰβηρίης,
Καὐτοῦ ὑπόστροφός τε οἴκαδε τρίβος·
Μέγας δ' ἀγήτωρ σεμνυθεὶς Φλωρεντίῃ,
305 Ἱμερτὸν ἐξέπεμπεν ἐς πολιτείην,
Ὅποι δέδεκτο δαψιλῶς τιμῇ πάσῃ,
Καὶ Μωκενῖκος συνδίαιτον ἐγγύα.
Συμφράζεται δ' ᾧ τῶν ἐνεστότων ὕπερ,
Καὶ δὴ σκόπευον δυσμενεῖς ἀνατρέψαι,
310 Σκοπὸς δὲ ἦν ἀμφοῖν τε ἐλπωρῆς γέμων·
Ταιναρίου γὰρ προσφάτως ἐκ Μαΐνης,
Τρίηρον ἐξώρμητο ἐς στόλον τεῖνον,
Καὶ Μωκενῖκος δέκτο ἀσμένως πρόφρων·
Ἐν τῷδ' ἐνισπάζοντο ἐκ Βυζαντίδος
315 Διττοὶ φέροντες κρυπτὰ ἄττ' ἀγγελμάτων,
Αὐτὸς δ' ἀναγνοὺς γραμμάτων περιστάσεις,
Τὼ ἄνδρε ἀντελάμβαν' εὐνόῳ νεύσει,
Παλινδρόμους μεθῆκεν ἐς Ταιναρίους·

Ὡς ἂν δοκῇ δὴ χαριτοῦσθαι εὐνοίῃ,
320 Διττούς τε χ' οὗτος ἀνταπέσταλκε γνωστῶν
Οἷς συστάτει τε γραμμάτων ἀντικρίσεις,
Ὧν εἷς ἀρητὴρ Μάρκος ἐκ Γαλανῶν μοι,
Καὶ Πέτρος ἄλλος Κορκυρεὺς Μαγναμίνων,
Ὃν γραμματεὺς προστάτου οὐκ οἶδ' ὅτου.
325 Ἐς τουτὶ τέρμα τἀμὰ ἐν θυμηδίῃ,
Οἷόν τ' ἐπιῤῥέποντα βελτέρῳ τύχῃ.
Ἐπεὶ δὲ Μωκενῖκος ἠσθένει νόσον,
Ἣ δὴ ἐπεκτείνετ' ἐργώδης μάλα,
Σκέψεις ἀνετρέποντο ἠλλοιωμέναι·
330 Ἄκος γὰρ οὐχ εὕρηται ἐς λύσιν νόσου,
Μᾶλλον φύσις δ' εἴκαθε τῇδ' οἰστρουμένῃ.
Ψυχὴ δ' ἄτιζε πληκτότυπον μανίην,
Κἀνίπταται Ὄλυμπον ἀστερωθεῖσα·
Ἔρις δ' ἔφυ μεταξὺ Φοίβου Ζηνός τε,
335 Ὁμόῤῥοθοι κἂν ἄμφω, οὐκ ἐᾶν πρόσω,
Ὥς τ' ἐς μέγαν Ὄλυμπον ἱδρύσθαι ἄλλοις·
Φοῖβος γὰρ ἀντέριζεν ὡς αὐτῷ ἧκον
Ἥρω' ἀρέσθαι κἀμφικυκλεῖσθαι ἅμα,
Φαύσει δικασπόλοισι εὐσθενεστέρᾳ
340 Τόδ' εἶγε στράτευμα Κρητῶν ᾠδαῖσιν,
Αἵ γ' ἐν νεῷ ᾄδοντο Μωκενίκῳ.
Ζεὺς αὖτε ἠντίαζεν, ὡς τὸ νῦν ἔχον,
Οὐ φαύσεως χρειώ τις εὐσθενεστέρας
Δικασπόλοισιν, ἀλλ' ἀρηΐων ἔργων.
345 « Κρήτη ἔμοι γε πάτρη, ἥν περ οὐ φέρω
» Δέρκειν ὑπ' Ὀτμάνοισι δουλαγωγεῖσθαι·
» Ἥρως δ' ὃς ἦν φράδμων μὲν εὐμαθὴς δή μοι,
» Καὶ ἤμην ἐντόνως τε ὡς ἐέλδωρ μοι.
» Ἐπὰν δ' ἔμελλεν ἐκβαλεῖν λωβητῆρας,
350 » Ἀκηράτους πέπρωται ἑλκύσαι ἥρω.

» Σὺ δ' οὖν, Ἄπολλον Φοῖβε, ἴσχου σοῦ μήδους;
» Φορᾷ τεῇ δὲ πρόσχες αὐγάζων κόσμον.
» Ἔγωγε δ' ἄζω, κἀπὶ δίφρον μοι τόνδε
» Ἵζω, ἵν' ἂν συνών μοι εἴη συμφράδμων,
355 » Οἷς δεινάσας κυροῦμαι εἵνεκεν πάτρης. »
Ζεὺς ὧδὶ νῦν ἔριζε καὶ σαφεῖ γνώμην,
Πρὸ τῶν δ' ἀτὰρ τέκταινε πανολεθρίην.
Ὅθεν δ' ὑπῆρξε καὶ καταντᾷ πως τάδε,
Παλαιφάτων μὲν μνήσομαί τινων ἔργων.

ΤΜΗΜΑ ΙΕ΄.

Τὴν Σαρμάτων τολμηρὰν ὁρμὴν ἐν μάχαις
Εὖ οἶδε πᾶς τις, ὧν δαήμων ἀρχαίων·
Μεμνημόνευται γάρ κεν αἰὲν ἀρχῆθεν
Τὸ δυσδάμαστον καὶ ἀνένδοτον φύτλης.
5 Ὡς Λυσίμαχον ἐκστρατεύσαντ᾽ ἐς τούςδε,
Λωβῆσαι οὐδὲν καὶ ἁλῶναι ζωγρίῃ,
Οἴκτοιο κἂν τέτυχεν ἀφεθεὶς ἔνθεν.
Τί χρὴ δὲ ἀμφὶ τόνδε τείνεσθαι λόγον;
Ὅπου Ἀλέξανδρός τε, τοῖςδ᾽ ἀλισταίνων
10 Κράτιστ᾽ ἐπερρήγνυτο, ὡς ἀϊστόσων·
Καὶ πειραθέντα νῆσον Ἴστρου ἐμβῆναι,
Οἵγ᾽ ἐντόνως ἀπεῖργον, ἀντέφραττόν τε,
Ὡς θαυμάσαι τὸν ἄνδρα τὸ στεῤῥὸν γένους
Φαύλισμά τ᾽ εἰς ἄνακτα, ᾧ τὸ πᾶν ἥκει.
15 Λυσίμαχος γοῦν ταῦτα νῷ ἀμπεμπάζων,
Σκεφθεὶς θ᾽ ἑαυτὸν, ᾧθ᾽ ὑπέστη κινδύνῳ,
Λυθεὶς ἀφίστα καὶ μάχεσθαι τοιοῖςδε
Κέλευε μηκέτ᾽, ἀλλὰ φίλοισι χρῆσθαι.
Γένος δὲ αὐτάρκειαν ἦν ἠσκημένον,
20 Καὶ εὐνομοῦντο ἄβιοι δίκαιοί τε·
Ἔπειτα δ᾽ αὐξηθέντες ἐς μέγα σθένους,
Ἐς ληστρικόν τε ἤμειβον βίον·
Ἀκατίοις γὰρ γειτνιῶντας ἠνώχλουν,
Βιθυνίας τε ἐμβατεύοντες μέχρι,
25 Οὗτοι δὲ οἱ πρὸς Πόντον οἰκοῦντες Γέται,
Οὓς Κοζάκους νῦν ἅδε κικλήσκειν νέοις,
Ὡς Μιθριδάτην ἐκστρατεῦσαι πρὸς τούςδε,
Γετῶν ἀμαλδύσοντα ὕβρεις ἀτλήτους,
Ἀμφίῤῥοπος δ᾽ ἔγεντο ἀλλήλοις μάχη,
30 Χ᾽ ὅπερ Γέται μέμειναν ἤθεσ᾽ οἰκείοις.

Μόνη δ' ὑπεῖκον ἀρετῇ τῇ Ῥωμαίων,
Οἷς καὶ κακουργήθησαν αὐθαδισθέντες·
Ἐπὰν γὰρ οἵδ' ἔρειπον ἀρχὰς δασθείσας
Τὰς ἐκ τοσῆσδε ὕστερον Μακεδόνος,
35 Οἷς Σαρμάτας ἔοικε χειροῦσθαι τέως,
Κᾀποικίην καθίστων ἐκ σφῶν εἰς Δάκους.
Ἐμφυλίου δ' ἔριδος αὐτοῖς συστάσης,
Ἀνθαρσύνοντο δὴ τότ' αὖθις Σαρμάται,
Ἐνθένδε τὰ Θρακῷα δῃοῦντες μάλα,
40 Ἰλλυρίην θαμά τε μέχρι τ' Ἠπείρου,
Ὡς καὶ ἄποικον σφίσιν ἔχειν Μυσίαν,
Καὐτοκράτορσι τοιάδ' ἐν σκέψει θέσθαι,
Μὴ σφίσι πως ἴδοιεν ἀρχὴν μειοῦσθαι,
Οἱ πρόσθεν ἦν ἄεξαν εὖρος ἐς τόσον,
45 Ὡς συγκρίνεσθαι μήποθ' αἷς ὅσας ἴσμεν.
Ἕκατι τῶνδε χριστολάτραις πρωτεύσας,
Ἐπὰν κατ' αὐτῶν ἐθριάμβευσ' εὐτυχῶς,
Ἡ πώποτε Θρακῶα λῃϊσαμένων,
Βύζαντος οὖδας ηὖξεν ἀμφὶ τῆλέ τε
50 Πόλιν καθιστῶν αὐτοείκελον Ῥώμης,
Λόφους καθ' ἑπτὰ καὶ καθ' ὥραν κτισμάτων,
Ἀνάκτορον δ' ἔωργε τηλίκου κράτους,
Κᾀντωνόμαζεν ἑστίαν Κωνσταντίνου·
Σπουδὴ δὲ ἦν ἄνακτι συντελεῖν πόλιν,
55 Ὡς ᾗ τ' ἔπαλξις ᾗ κράτος μὲν ἠσθένει
Χ' ὡς ἀπτέρως τε ἀντιφράττῃ Σαρμάτας.
Διήρκεσαν δ' οὗτοί γε δηρὸν ἀτρέμα
Καὶ εὐλαβοῦντο ὑψίκομπα Θρακώων.
Ἐπεὶ δ' Ὀλύμπου νέρθεν ἀστατεῖ πάντα
60 Καὶ οὐ διαρκεῖ δή τι, εἰργμένη τύχῃ,
Τοῖον πέπονθεν οἶκος ᾧδε ἀνάκτων,
Οὐ γάρ κεν αὐτὴ πᾶσιν ἀρετὴ πρώτου,

Συγχεῖτο μέντοι πάντα ἐκ δυσβουλίης·
Οἱ μὲν γὰρ ἐξικνοῦντο ἐς μοναρχίην,
65 Οἱ δ' ἐς μῖσος πρόσκρουον ἀλλοδοξίῃ,
Δόλους δέ γ' ἐξύφαινον ἀλλεπαλλήλοις,
Φόνοι τ' ἐτεκταίνοντο τῶν ἀπαισίων,
Ὡς ἂν λαβὴν δίδοιεν ἔθνεσ' ὀθνείοις
Ἐν εὐερτέροις τε ἐκτὸς ἀρχὴν ποιμαίνειν.
70 Τούτους δὲ πράττειν ἔνδον αὐτῶν καὶ χείρω.
Εὖ οἴδατ' ἐκ τοιῶνδε ὅσσα συμβάντα,
Καὶ ὡς διηρέθη τε ἄνδιχα κράτος,
Ἀρχὴν κατ' αὐτὴν καὶ κατ' αὐτὴν θρησκείην·
Τὸ μὲν κατ' αὐτῶν ἀρχιθύτη τῷ Ῥώμης,
75 Νεωτερισταῖς συμμένοντι τοῦδ' ἄχρι,
Τὸ δ' αὖ ἑωΐοισιν οὖσ' ἀνενδότοις
Στεῤῥοῖς τε οἷς ἔδοξε κοινῇ καὶ ἅπαξ·
Ξύμβαιν' ἀτάρ τάδ' οἷον ἀντίφθογγ' ἅττα,
Οἷς ἠσχολοῦντο, ἐξίσου τε Σαρμάταις.
80 Διηρέθησαν γάρ κεν ἄνδιχ' αὐτοί τε
Δύο ἐς ἀρχὰς καρτερὰς καὶ εὐρείας·
Λάχος γὰρ ἦν πρώτοισι Λιτουανίῃ,
Βορυσθένοιο ἐντὸς, ἄχρ' Οὐενδίκου
Κόλπου πρὸς ἄρκτον, ὅσα συμπίπτει μέρη.
85 Οὗτοι δέ γ' Ἰάζυγες οἱ μετανάσται,
Οὓς νῦν Πολώνους οἶδεν ἡ κοινῶν δόξα,
Καὶ ἐγκαθίστων σφίσιν ἀρχεῖον πόλιν,
Τὸ Καῤῥόδουνον, νῦν δέ γε Κρακωβίην·
Τοῖς θἀτέροις δὲ ἦν Ποδωλίη, γείτων
90 Λιτουανίης ἐκ νοτίου δὴ μέρους,
Γετῶν τε μοῖρα μέχρις Εὐξείνου πόντου,
Ἐκτὸς Βορυσθένους τε μέχρι Σαρμάτου
Πόντου τελοῦντος ἀρκτιωτέρα μοίρα.
Τετραμμένοις δ' αὖ πρὸς νότου πλευρὰν πάλιν

95 Ταναΐδος ῥοῦ τέρμα, ἥτε Μαιῶτις,
Καὶ ἐκτέταντο Ῥωξολανοῖσι Σκύθαις,
Οἰκοῦσι πλευρὰν Κασπίης πρὸς ἀρκτώαν·
Πόλις Βορυσθενὶς δὲ ἦν σφῶν ἀρχεῖον,
Κίωβον ἄλλως σφῶν θρόῳ κεκλημένη.
100 Ἐκ τῶνδε πᾶσ' ὄχλησις ἀέναός τε
Αὐτοκράτορσι, ληΐη τε Θρᾳκώων,
Ἀνθ' ὧν ἐπεσκέπτοντο τούσδ' ἕλξασθαί πως
Χριστώνυμόν δε καὶ ἐς ἔνθεον σέβας.
Τετραμμένοις γὰρ τυχὸν ἤπιον βίον
105 Οἷς ῥᾴδιον σπένδεσθαι ἠδ' εἰρηνεύειν.
Ὃ κᾀξέβη κατ' αἶσαν, ὡς σκοποῦ ἴσχον·
Οὐλαδίμηρος γάρ τις ὢν σφῶν προστάτης,
Ἐπὰν γ' ἐρυγμοὺς ἐξενήνεγκε πλείστους,
Ἐπεῖδεν ἐσδέξασθαι ἱρὸν λουτῆρα,
110 Πρῶτον διδαχθεὶς ληπτὰ ὅσ' ἀποῤῥήτων,
Πεισθεὶς τέκμαρσιν ἐκ λιτῶν ἁγνοῦ θύτου.
Ἥγνιστο γοῦν κῆρ, Βασίλειός τ' ἐκλήθη,
Τὸ δ' αὐτὸ οὔνομ' ἀμφέρων ᾧ σπονδάς τε,
Πρὸς οὗ τε γνωτὴν κλειτὸν ἠσπάσθη κῆδος.
115 Τοιοῖσδε ἐνδείγμασιν οἱ Γερμανίης
Πειρῶντο ταὐτὰ Καῤῥαδούνου προστάταις,
Οἵ, ὡς ὀπηδοὶ ἀρχιθύτου Ῥωμαίων,
Δόγμασιν ἐς σφῶν ἀντεσήνεγκαν σέβας.
Καθηγεμὼν μέγας τε Οὐλαδίσλαος,
120 Ἁγνίζεται πρώτιστα ἱρῷ νιπτῆρι,
Ἐξ ἧς ὑπόσπονδοί τε Λιτουανίης.
Τουντεῦθεν ἔθνος ὧδέ πως διεφώνει,
Εἰς δυσμὰς ὧν μὲν νοῦν ἐπιτρεψαμένων,
Ὧν δ' αὖ ἑωΐοισι θεσμοῖς εἰκόντων·
125 Ἔνθεν μάχαι τίκτοντο ἀλλεπαλλήλοις
Θεσμοῦ ἕκατ' ὀρθοῦ τε κεὐσεβεστέρου.

Οἱ Καῤῥοδούνου γάρ κεν ἐξοιστρούμενοι,
Συνημένοι δ' ὁμοῦ τε Λιτουανίοις,
Κακῶς ἐποίουν τοὺς Κιωβίτας μάλα,
130 Ὡς καὶ Ποδωλίην τε ὁρᾷν ὑπὸ σφίσι,
Γέτας τε αὐτοὺς, καὶ τέως Κίωβόν τε.
Αὐτοὶ δὲ συσταλέντες ἐκ Βορυσθένους,
Πόλιν κατῴκουν, βαιὰν οὖσαν τὰ πρῶτα,
Ἀτὰρ μεγίστην, ὧν ἂν ἴσμεν τευχθεῖσαν,
135 Εὐρυάγειαν, καλλιτείχιον πασῶν,
Ὡς ἐνδεεστέραν τε μὴ εἶναι Ῥώμης
Μήκει, πλάτει τε, καλλονῇ τε κτισμάτων·
Ἥ γ' ἐγκαθίστων σφῶν ἀνάκτορον δόμον,
Καὶ οὐνομάζειν ἅδε οἷς Μοσκωβίην
140 Αὐτὴν πόλιν τε, ἠδ' ἐπαρχίην πᾶσαν.
Γέται δὲ κἂν πρόσκτημα Καῤῥοδουνίων,
Μέντοι σέβας ῥύοντο, μὴ προεκβάντες
Ὧν ἀντελαμβάνοντο θεσμῶν ἀρχαίων.
Ἔνθεν διαρκεῖς ἀποχαί τε σπονδαί τε
145 Αὐτοκράτορσιν, οὖσ' ὁμόφρος' ἐς σέβας.
Ἐπεὶ δὲ ἀποῤῥήτησι βουλαῖς παντόπτου,
Ἀνάκτορον δὴ συγκατέσκαπται ἄρδην,
Κότμανίδαι κατίσχον ἡλίκου δόμου,
Γέται τότ' οὖν πρὸς τούςδε ἄσπονδοι πάλιν,
150 Τετραμμένοι μὲν εἰς ὅπερ πρὸ τοῦ σέβας,
Τότ' εἴπερ ἠρίζοντο πρὸς χριστωνύμους,
Χριστώνυμοι δὲ ἄρτι πρὸς χριστεμπαίκτας.
Ἤντεινε δ' ἀπέχθειαν οἷς ὁσημέραι
Ὀτμανίδων λυχνεία ἐς κράτους αὔξιν·
155 Οὐ γὰρ κόρος τοῖσδ' ἡλίκου δόμου κτῆσις,
Ἀλλ' ἐς βόρεια, καὶ πέραν ῥόων Ἴστρου
Ἥκειν γλίχοντο ἢ Ἀλέξανδρος πάλαι.
Δάκοι δ' ὑπεῖκον καὶ τελεσφόρουν εὖνοι,

Γέται δ' ἀπηρέσκοντο ἀντιταχθέντες.
160 Κἀκ Καῤῥαδούνου βασιλεὺς Πολωνίας,
Πόλιν Καμυενίξαν ἐν Ποδωλίῃ
Στεῤῥὰν ἔπαλξιν εἰς ἄπωσιν ὠχύρου,
Ἐν ᾗ τε πλεῖστοι προσκεκρουκότες πίπτον.
Ἐπεὶ δὲ δυσχέρεια ἔνθεν ᾠίσθη,
165 Πρὸς Σκύθας ἐπρέσβευον ὡς ὑποσπόνδους,
Ὁμόφρονάς τε Μεχμετικῆς θρησκείας,
Οὓς Ταρτάρους τε ἡ συνήθεια κλύει.
Αὐτοὶ δὲ οὗτοι Ῥωξολανοὶ οἱ πάλαι,
Παρ' ὧν ἐγῷμαι, οὔνομ' εἰλῆφθαι Γέτας,
170 Ῥώσσους δὲ νῦν κεκλῆσθαι ὡς παροίμους τε,
Δῆνος τόδ' οὖν λαβόντες ἐξ Ὀτμανίδων,
Λόχους κατ' αὐτῶν μηχανῶντ' ἐτησίως,
Ἑκάστοτ' ἤγρευόν τε ὡσεὶ χιλίους,
Παύροισιν ὡς πλειῶσι δέρκεσθαι πλήρεις
175 Τριήρεις, σμικρόν τι τῶν Γετῶν δέον.
Τοὔθ' εἵνεκ' ἔννοιά τις αὐτοὺς ἱκάνει,
Πῶς ἂν Σκυθῶν στέλλοιεν αὐθάδη τῦφον,
Καὶ σφᾶς ἀπαλλάξοιεν ὕβρεως τόσης.
Βολῆς δὲ πυρὸς χρῆσιν ἐξησκημένοι,
180 Λόχους καὶ αὐτοὶ ἀντιτέκταινον τοῖσδε,
Καὶ χώραν εἰσβάλλοντες, ὡς ἔθος τ' ἴσχον
Ἱππῆας ἐν δόρασι καὶ βέλλεσί τε·
Οὗτοι κατατρέχοντες, εἰ καὶ πρυλέες,
Πυρεβολίσκοις μέντοι ἔκτανον πλείους,
185 Ὥστε Σκύθας σκέψασθαι αὐτοῖς μηκέτι
Χρῆσθαι ἐνέδραις, ἀλλ' ἀμοιβαίοις φίλοις.
Συγχεῖν τάδε ξύμβαινε νοῦν Ὀτμανίδων,
Ἀλκὴν ἔφαλον εἰδότων μειουμένην.
Γετῶν δὲ θυμὸς ἔκδικος παρωξύνθη,
190 Ἐς ὕβρεως ἄμυναν, ὡς ἐπικλόπου,

Κἀκατίοις λῄζον Εὔξεινον πόντον,
Ὡς ἔνθεν ἐξαλεῖφθαι ἔργον νηΐης.
Ἧπού γε θαμὰ σύλεον Βύζης ἕδος,
Κἀκεῖθεν οὐ μὴ ῥᾷον αὐτοὺς ἐγκόπτειν.
195 Ὡς πᾶσί που ᾄδεσθαι ἔνθεν ὀργῶσαν
Ἀνάῤῥωσιν κραιπνήν τε παισὶν Ἑλλήνων
Τῆς Ὀτμανίδων δηξιθύμου δουλίης.
Οἷς ἦν κυκεῖα ἡ Γετῶν εὐτολμίη,
Πρὸς σφῶν ἄνακτα ζηλοτυπίη πέλεν,
200 Οἷόν τιν' ἀρχὴν ἐγκαθιστώντων σφίσιν,
Εὐωριαζόντων τε τὰ Κρακοβίης·
Ἐνθένδεν ἐντρέχεια ἐς τῶνδε δμῆσιν,
Πάθος τε εἰς σφῶν συγκατάξαι εὐνόους.
Ἀτὰρ κενὴ καθίστα πεῖρα πᾶσά τις,
205 Ὅποι Γέται προὔκοπτον ἐς μέγα σθένους.
Τάξις τις ἔμπης πανσθενὴς Ναζηραίων,
Οὓς ἴδμεν ἐς ἀρχεῖα ἐγχρίνειν χεῖρας,
Αὐτούς τε ἀρχοὺς ἠδ' ὑπηκόων πλήθη,
Σκοποῦντο ἀρχιθύτη ἐκτρόπους ἄγειν.
210 Μὴ δεκτρίους τούτους δὲ ἀγρευτῶν λόγων,
Ἐγνωκότες μὲν ἠέτ' ἐνθυμημάτων,
Δὴ πρὸς βίαν τρέποντο ἐκ τυραννίδος,
Καὶ τοιάδ' φθήσαν εἰς σκευωρίην.
Τοῖς ἐν τέλει πάρφασαν, ὅσα ἐγκτήτων
215 Πολωνίηθεν ἐς Γετῶν κτῶνται μοῖραν
Μισθοῦν Ἑβραίοις, οὓς' ἐναντίοις φύσει
Χριστωνύμοισιν, ἔθνος εἴπερ τι ἄλλο·
Τοιῷδε οἰδαίνοντες Ἑβραῖοι τύφῳ,
Οὐκ ἦν ἐπηρεασμὸς ἢ κάκωσίς τις,
220 Ἣν μὴ ἐς ἐξώλειαν ἤχμαζον Γέταις.
Καὶ ἦν ἀνεκτὰ ὅσα ἐς κακουχίην,
Τὰ ἐς σέβας δὲ κέκριται τῶν ἀτλήτων.

Ἤνωγον εἴπερ μὴ καθαγνίζειν τέκη,
Πρὶν ἢ διακρίνοιεν αὐτοὶ πρακτέων,
225 Ὡς πλεῖστα δ' ἐφθείροντο θειασμῶν ἄτερ,
Ὡς τοῦ γενέσθαι ὕστερον παρειμένου.
Πρὸς τοῖςδε ἀνθήπτοντο ἐντελεστέρων,
Κἀζωπυρεῖτο ἔχθος ἐς πυρσὸν μέγαν·
Νεὼ γὰρ ὡς μεγίστω ἐν Λεοπτόλει
230 Αὐτοὶ καθίστων ἑβραϊσμοῦ εἰς χρῆσιν,
Αὐτοὶ θυηπόλοι τε ἐκ Πολωνίης
Τούτους βίαζον σφῶν νεοχμώσεις σέβειν,
Καὶ εὖτ' ἂν ἠνήναντο ᾔκιζον φαύλως.
Τοίως γὰρ ᾠήθησαν αὔξειν σφῶν σέβας,
235 Γέτας εἰ ἐκσπάσοιεν ἠθῶν οἰκείων.
Λέληθον ἔμπης, σφίσι ῥαδιουργοῦντες·
Δύω δέ γ' ἐπρήθοντο δαπέδῳ πόντου,
Καί τινας ἑαλώκεσαν ἁμίλλης ἄνευ·
Τῶν δ' αὖ μαώνων εἰσπεπεκυῖαι δύω
240 Κατεῤῥάγησαν κυματωγαῖς Ἀσίης·
Λοιπῶν δέ γ' εἰς Λεύκοφρυν ἦν πλοῦς φυγάδων,
Οὐσῶν ἀπλώτων ἐκ βολῶν πυρεκβόλων,
Τριήρεις δὲ ἐσκεδάννυντο πλάνοι,
Ὡς ἐκ διωκτῶν αἶγες ἀγρίων λύκων·
245 Πλεῖσται γὰρ εἰσώρωρον αὐταῖς ἀκταῖσιν,
Ὅποι πέφευγον τὰ στίφη νεηλύδων,
Λοιπαὶ δὲ εἰσπέπλευκαν εὔορμον Λέσβον.
Καὶ Μωκενῖκος Λάζαρος νῦν ναυάρχης
Δελφῖνι ὢν ἄντανδρος ἠρετημένος,
250 Ἀολέσας ἄγημα τῷδ' ἐπιτραπὲν,
Ἀσινὲς ἠδ' ἄτρωτον οἱασοῦν λώβης,
Γανυρὸς ὡς ἐρύσας ἐκ βρεμησάντων
Καὶ ὡς ἐπικρατήσας οὐλοοφρόνων,
Πρὸς Κυκλάδας κατῆρεν, ἰχνεύων στόλον.

255 Τοιῷδε Μαυροκῆνος ἡσθεὶς ἀγγέλῳ,
'Ωήθη ἁρμόττοντα καιρὸν εἰλῆφθαι
Γενναίαν εἰς ἔνδειξιν ἔργω μειζόνων,
Βουλὴν δ' ἀγείρει καὶ προσίσχε τῇ Βώρου·
Σκέψις γὰρ ἀμφοῖν αἵρεσις Ἐπιδαύρου,
260 Ὡσεὶ ἐχυροῦ ἄστεων δυσπορθήτου,
'Αεικὲς φηθέντες ἐνδεεστέρων
Ἅψεσθαι ἔργων μετρίων κρατήσαντας.
Αἰψηρὰ δ' ἱκάνουσι κἀξέφνης μάλα,
Καὶ συγχέουσι προστάτας ἀπροσκέπτους
265 Πάσης ἀρωγῆς, ὧν τ' ἐχρῆν ἀναγκαίων·
Θέρους γὰρ ἀκμὴ καὶ πρὸ ὥρας εἰσόδων
Καὶ μαρκίων ἐπείπερ εἴργειν προὐθύμει,
Μὴ ἐκ προσόντων ἐκτιθεύειν ἠπείρου,
Γεφύρας ἦδ' ἔκερσε τέρμα προσψαῦον,
270 Καὶ συγκατασκεύαζε τῇδ' ἔρυμά τι,
Βρίθον τὰ πυρὰ κἀγλαὸν πυρεκβόλοις,
Ὡς τῆλε ἴσχειν ἀντιπράττοντας ἔνθεν.
Στόλος δέ γ' ἐστροφᾶτο ἄστεος πέριξ,
'Ως ὄρνιν ἔθα δυσχερὲς καταπτᾶναι.
265 Αἴθρη γὰρ ἠμαυροῦτο ἐκ πυρῶν κνίσσης,
Καὶ οὔατ' ἐμφράττοντο βομβῶν ὀττόβου.
Δοκεῖ δὲ Βώρῳ πρῶτον αἵρεσθαι πόλιν,
Ἔπειτα δὲ ἄκρον ἀσφαλῶς ἐνεδρεύειν.
Ζητεῖ δὲ Μαυροκῆνος εἰ φθορὰ πλείστη
280 Τοῖς ἐγκατασκήψουσιν αἱρέσει τῇδε,
Ξυνέντι δ' ὡς ἑκατὸν ἀμφὶ πεντάκις,
Μῆδος τόδ' οὐκ ἄδηκε, καὶ προαιρεῖται
Μᾶλλον κακουχεῖν τῇδ' ἐνεδρεύων,
Ἢ ὡς τόσους ὀλέσθαι οἰκτρῶς κώμῶς τε,
285 Δοκῶν ἑλεῖν ῥήϊστα ἐξ ἀναιμάκτου.
Ἐπὰν λιμῷ τακέντες ἐνδιδοίησαν

Πόλιν τ' ἐχυρὰν, αὐτὸ τ' ἄκρον συμβάσει.
Οἷς μαρκίων ἤσχαλλεν εἴγε τὰ πρῶτα,
Βουλὴ τὸ πᾶν συνίστα τῇ κείνου φράδῃ,
290 Ἔπειτα ἠλλοιοῦτο εὐλαβηθεῖσα
Λώβην κατασκήψουσι, καὶ ὀπτεύεται
Τελεῖν μάταια, κἂν μογήσωσι πλεῖστα.
Τῇ γὰρ διμήνῳ κἀπιλοίπῳ τῇδ' ὥρῃ,
Οὐκ ἔσθ' ὅπως λείμματα τῶν προαχθέντων,
295 Μὴ οὐκ ἐπαρκεῖν τοῖσι, κἂν φειδοῖ πάσῃ.
Καὶ δῆτα ἠλήθιζεν εἰκασμὸς Βώρου,
Καὶ ἐξέβαινε πάντα οὐκ ἐναισίμως·
Κἂν γὰρ δριμεῖα ἡ ἔνεδρα, σφοδρά τε,
Ἀνενδότως μέντοιγε ἐκ κυρτοῦ ἄκρου
300 Συνίσχεν ἐλπωρή τις ἀλακτηρίων.
Καὶ δὴ στόλαρχος, δόξαν οὕτω παρέδροις,
Τριήρεας καθίστα τετράκις δέκα,
Λοιπῶν ἀκόσμως συσσυρεισῶν ἐς Βύζην.
Οἴστροῦτο δ' ἰχνεύων τι μηχανημάτων
305 Πῶς ἂν φέροι ἐδητὴν ἐλλοχωμένοις.
Ἀπαρτίσας δ' ὡς πλεῖστα φορτηγῶν πλοῖα,
Πρὸς Ἀργολικὸν εἰσενορμίζει κόλπον,
Αὐτὸς δὲ προσποιεῖτό τις τολμητίας·
Καὶ γὰρ κατ' ὄψιν ἐλλοχόντων φανθείς που,
310 Ὡς ναυμαχήσων προσκαλεῖτ' ἐψευσμένως·
Οὐ γὰρ τριήρεις τετράκις μόναι δέκα
Πρὸς πάντα σῶον οἷαι ἀντέχειν στόλον,
Ἂν πλείω ἠτόνησαν αὐτὴν πρὸς νῆα.
Ἀλλ', ὡς ἐγῷμαι, ἦν δόκησις βαρβάρῳ,
315 Ἐπὰν ἐπισπάσαιτο ναυλόχου ἕδρας
Στόλον, προσκλήσει πλασματώδει τοὐντεῦθεν
Ἐξ Ἀργολικοῦ συμπαρεισάξαι πλοῖα,
Ἕδας φέροντα ὀξυπείνοις κἀέλπτοις.

Ἀλλ' οὐκ ἔλαθε Μαυροκήνιον μῆδος

320 Τὸ βαρβάρου πλασμῶδες, ὡς φρενοκλόπου.

Οὐκοῦν ἐρωεῖ οὐδαμῶς προσεδρίης,

Ἐεργμένοις δ' ἤγγελλε θάτερον δυοῖν,

Πόλιν προδοῦναι, καὶ σόους προφυλάχθαι,

Ἢ ὀξυπείνοις αἱρετίζειν ξυνθανεῖν·

Αὐτοὶ δ' ἀνένδοτ' ἔτ', ἐλπίδος πλήρεις

325 Στόλου ἀρωγῆς, εἴ γε οὐκ ἔτ' Ἀδμήρην

Ὤπτανον ἐκ Κυθήρας ὡρμένον πέντε

Σὺν νηυσίν, αἷς προΐστα τῇδ' ἐνεδρεύων,

Σεύει δ' ὑποκλέπτοντα ἠπατημένον.

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤ'.

Ὀπωρινῆς μέντοιγε ἀγρίης ὥρας
Οὔσης τροπικῆς, ἔξαλα χειμαζούσης,
Καὶ εὖτ' ἔμελλε Μαυροκῆνος πομπεῦσαι,
Τότ' εὐστόχουν δὴ εὖ μάλ' οἱ Ἐπιδαύρου.
5 Ἐκεῖσε γὰρ τήκοντο ἐξ ἀσιτίης,
Κἀνταῦθα βουλεύοντο ἑρκάνην λύειν.
Βάρβαρος εἴπερ οἰκίας Βαδουάρων
Ἔπαρχος ὢν πρῶτος τε πεντηκοντόρων,
Ἐφίστα Μαυροκήνῳ ὡς οὐ χρὴ μέλλειν
10 Βουλὴν ἀγεῖραι καὶ φράσασθαι τὰ στόλου,
Δεινὴ γὰρ ὥρη, δεινὰ θ' ἡ βρέμουσ' αὔτη,
Δυσαγκύρωτός θ' ὅρμος ἀμφ' Ἐπιδαύρου,
Ἄμφω δ' ἐέργει τῇδε λοιπὸν δηθύνειν.
Βουλὴ δὲ πᾶσιν ἅδε ἡ Βαδουάρου,
15 Κἂν Μαυροκῆνος οὐ συνευδόκα μόνος,
Ὑπογράφει δ' ἥκιστα συγγεγραμμένοις.
Μαρκίονι γοῦν ἀντ' ἀδείας εἰσπηδᾷν
Μίμνοντι καὶ κρατῆσαι ἄστεος κἄκρου
Ἐντέλλεται τάχιστα αἴρειν ἐνθένδεν,
20 Ἔρυμ' ἐρείποντ', ἐκκομίσαι πυρά τε,
Αὐτὸν δέ γ' ἐξέπληττε πρόσφατον δήνους,
Καὶ ἠνιᾶτο μὴ κατίσχων τὰν χεροῖν,
Κἂν ᾤετο κρυπτὸν τόδ' ἐξ ἀκηράτων·
Οὔπω γὰρ ἦν τι νύττον ἐς κέμμ' ὁπποῖον,
25 Ἐᾶν σφίσιν ἑψηθέντα μὴ γευσαμένοις.
Νυκτὸς δ' ἄραντι, ἐκδοθέντος συμβόλου,
Εἵποντο πάντες καὶ κατῆρον ἐς Δίαν
Ὅποι ἀμείψεις ἀξιῶν οὓς μίμναζεν,
Ἃς δαψίλευται δεκτικοῖς γερουσίη.
30 Ἐπεὶ γὰρ ᾐσθάνοντο νηλεῆ μόρον

Ἱρωνύμου ξυμβάντα πρὶν γευθμοῦ κράτους,
Ἢ ἐμβιβάσαι τέρμιν ἣ στρατιγίδι,
Ἀνηγόρευον ἀφθονωτέραις ψήφοις
Λαρήνσιον Μάρκελλον, οἷα γνωστόν μοι,
35 Καὶ οἷα ἐπαρκεῖν μ' ἠθάδ' ἀρχῆθεν μόθου·
Καὶ Βάρβαρός τε τοὔνομ' ἐκ Βαδουάρων
Ἄμβαινε κληθεὶς ἐς προόπτου ἀξίην,
Ἡ Μαυροκῆνος εὐδοκιμήσας πάνυ
Ἀμφιστεφὴς δέδεικτο ἐκ δεινῶν ἔργων·
40 Τοῦτον δὲ ἀμβίβαζον εἰς ὑπατείην,
Ἣν Ἀνδρέας τοῦδ' ἄχρι ἐκ Κορνηλίων
Ἠγλάϊσε στίλβεσιν οἰακισμάτων,
Οὗ τ' ἐντρέχεαν ἐς λεῶν διοικήσεις
Καὶ φραδμοσύνην μαρτυρεῖ πολιτείη,
45 Ἥ γ' ἠξίου τὸν ἄνδρα ἁβρονυχόθεν
Βάδην κατέχειν δεινὰ τ' ἀξιωμάτων·
Μάρκος δὲ ἀνηγόρευτο οἰκίας Βέμβων
Νεῶν ἔπαρχος, ἀντ' ἀρίστου Λαζάρου,
Ὃν ἠρεμοῦντα κέκρικαν μένειν πάτρῃ.
50 Λαρήνσιος γοῦν οὐκ ἀπόκνει ἐκπλεῦσαι,
Τελεῖν μὲν ἀπτέρως τε ἐντεταλμένα.
Ἦν δόγμα γάρ κεν σύντονον Γερουσίης,
Τὸν πάντ' ἄγοντα ἐς Προποντίδα στόλον
Τηρεῖν πρὸς ἀκρίβειαν ἔνθεν ἐξόδους,
55 Ἥν τ' ἐνδιδοῖ καιρός τε συμβαλεῖν μάχῃ,
Κἂν κινδύνῳ τὰ πάντα δεινῶς ἐμπέσῃ.
Ἦν σύντονον μὲν δόγμα, ἀλλ' ἄφιξίς τε
Ἐπαίφνιος κῳτρεῖα ἐκ πειθηνίου,
Ὥρῃ δὲ ἦν χειμῶνος εὖτ' ἐθκοῦσθε
60 Ἱκνουμένας ἀντικρὺ ἐς Δίαν νῆας,
Ἐν αἷσιν ἣν στόλαρχος ἠμφισβητεῖτο.
Ἥκων γὰρ οὐ βόμβος τίς ἢ πάταγός τε,

Ἀλλ' ἐμβὰς ἀψοφητὶ ᾗ στρατηγίδι
Ἔκηλος εἰσώρμιζε λιμένι πρός με,
65 Ὢ καὶ στυγητὸν τοὐκ παρέργου πομπικόν·
Νεὼν γὰρ εἰσιόντι τευκτὰς θυμέλας,
Μόνοις στολάρχαις νόσφιν ἄλλοις ἡμένοις,
Ἠθισμένος ἄτιζε, καὶ γόνυ κάμπτει
Κατ' οὖδας, εἰπών, εἷς ἐγώ τε ἀνθρώπων·
70 Λόγοις δ' ἀπαρτίσαντι ἐκ κοινοῦ μήδους
Ἀναίνεται ἔνδειγμα, γνωματεύεται
Ὡς τοιάδ' οὐ πράξουσι, πράξασι μέντοι.
Τοιαῦτ' ἐπεννοεῖτο, εὕδων οὐδέπως·
Ἀπαρτίσας γὰρ τὰς τριήρεων κρείσσους,
75 Νηῶν τὰς ὀκτώ, ἕξ τε πεντηκοντόρους,
Προάξας εἰσπέπλευκε νῆσον εἰς Ἄνδρον,
Οὗ Λάζαρος λοιπαῖσι μίμναζε πρόφρων,
Λαρήνσιον μὴ μοῦνον, ἀλλ' ἄντανδρόν τε,
Ὃς οὐκ ἔμελλε τὴν ταχίστην ἱκέσθαι,
80 Ὀκτὼ σὺν ἄλλαις, ὡς ἀριθμεῖσθαι πάσας
Πρὸς δυσσὶ τρὶς δέκα ἐκ Ταρβαλέων,
Καὶ Μαυροκήνων οἰκίας Ἰώσηπος,
Χῶρον Βαδουάροιο ἄρτι πληρώσας
Σὺν προσφάτῳ ἄλλῃ τε πεντηκοντόρῳ,
85 Ὅς τ' ἐν δέοντι ἧκεν ἀλδαίνων τάσδε.
Λάζαρον οὖν στόλαρχος ἦν ἀπαλλάττων,
Ὡς γεῖα τ' ἀμπαύσει βαιὸν ἐν πάτρῃ,
Αὐτὸς δ' ἀσύμφορόν τε κἀεικὲς θ' ἅμα
Δίκαζε τοσαύτοισιν ἠδὲ τηλίκοις
90 Πάτρης ἑῆς μόγοισιν αὐτὸν δαρθάνειν,
Ἑῇ δὲ μᾶλλον νηὶ ἰδιωτεύειν,
Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἄμισθον ἐν σακεσπάλοις.
Ἐπὰν δὲ τῆσδ' εἴχοντο ἐντεταλμένοις,
Ὁδοῦ Μελίται οἵδε τε προσφύουσι

95 Τριήρεσ᾽ ἑπτὰ συζεούσαις δαΐδος.
Ὥστε στόλον μορφοῦσθαι εὔτακτον μάλα,
Ὃν Βόσπορος δέδεκτο ἀμφικευθείς περ.
Μεθ᾽ ἄττα Πάρμης ὀρχάμου φαιδροῦ κάσις,
Φερνησίων ἀγαυὸς οἰκίας πτόρθος,
100 Ἀφίκαν᾽ ἐγκαίρως τε νηυσὶ τριτάτοις,
Ἐν ᾧ στόλαρχος ἃς δάϊζεν ἐς στοίχους.
Θρόον λαβὼν γὰρ καινὸν ἐκ διακτόρων,
Ὡς δυσμενεῖς θόαζον ἐκθορεῖν τάχει,
Τοὺς κάῤῥονας στοίχιζε πλευρᾷ Θρακώᾳ,
105 Αἶσι προΐστησ᾽ οἰκίας Μαριπέτρων
Ἱερώνυμον, κἄναντι τῇ ἑωΐᾳ
Ἐκ Κονταρηνῶν οἰκίας Ἰωάννην,
Ὃς Ἀδμήραντος ἄρτι ἀσκεῖ ἀξίην,
Ἥττοσι λοιπαῖς κἀνδεεστέραις ἄλλων·
110 Βαδούαρον δ᾽ ἔταττεν ἐς μέσον ῥόου
Κατ᾽ ἰδίαν τέσσαρσι πεντηκοντόρων,
Τριῶν μενουσῶν τοὐπίσω μακραῖς ἄλλαις,
Ἐν αἷς στόλαρχος, φοῖβος ὡς ἐν πλανήταις,
Χ᾽ ὡς ἐν καθρόπτρῳ φαῦσις ἦν Ὀλυμπίων,
115 Ὡς Βοσπορορκίαν μὲν ἀσφαλεστέραν
Τῶν πωποτοῦν δεινήν τε συντεταχθῆναι.
Λαρησίου τοιοῖςδε ἀσχολουμένου,
Αὐτοὶ δηθύνουσιν ἄρτιον μῆνα,
Ὡς ἐμβριθέστεροί τε ἐνσκήψωσ᾽ ἔνθεν,
120 Μὴ μνήμονες νῦν ἄρτι τάρβους ἀρχαίου,
Χ᾽ ὡς ναυμαχῆσαι δεύτεροι Εὐρωπαίοις,
Ἀτὰρ τυφῶνος αὐθαδέστεροι φῦντες
Τὰ πρῶτα μέν, κἄπειτα ἢ ποτοῦν φλαῦροι.
Εἵρποντο γάρ κεν ἐρέμ᾽ ἐκτὸς Βοσπόρου,
125 Θελχθέντες εἰκῇ ἐκ στόλου σφῶν νηρίθμου,
Τοῦτον δ᾽ ὑπερπέοντες ἐκ διπλασίου·

Εἷλκον γὰρ ἑξήκοντα ἐκ τριήρεων
Μακρῶν ἠδ' ἐννέα τε κλητῶν μαώνων,
Νηῶν δὲ κοίλων δὶς δέκα πρὸς ὀκτώ τε,
130 Ὧν σολτάναι μέγισται εἴκοσ' οὐχ ἧττον·
Τρίηρα δ' αὖ νήριθμα ἀσπέτου πλήθους
Λειμῶνα ἐμφαίνοντα τὴν Προποντίδα,
Ἱστῶν ὅσην ἔμφασιν ἐρδόντων δρίους.
Κάφρῳ μετ' ἦμαρ σφῶν σεβασμάτων φῦντες,
135 Ἐπίτριτον δὴ πρωϊαίτερον φάους,
Πλησιστίου πνεύσαντος, ἐκπλεῖν προὐθύμει,
Πεπεισμένοι νίκεστρον ἔσχειν τοὐντεῦθεν.
Ἦν γὰρ στόλαρχος αἱρεθεὶς νηγάτεος,
Καὶ ἠγγυᾶτο δυσχερῆ θ' ὑπερβῆναι.
140 Ὡς δ' ἂν διεκπλεύσοιεν αἰκίου ἄνευ,
Δεινὰς ἐπάλξεις τεύξ' ἑκάτερθεν ῥόου
Κἂν οὐδὲν ἐξῴκιζον ἀμφὶ ἐρκάνην,
Στεῤῥῶν μενόντων ἐκ θυμοῦ ὑπερζέστου,
Νῆας δὲ προὐκτίθησιν εἶλαρ οἰάπερ,
145 Αἵ γαύρικες χρέμιζον ἀφετηρίῃ,
Εἵποντο δ' ἑξήκοντα αὐταὶ τριήρεις,
Καὶ ἐννέα πρὸς ταῖςδε κληταὶ μαῶναι,
Νῆες δ' ἔναντ' ἔμιμνον, ὡς συνταχθεῖσαι,
Οἷ' ἀρτάνῃ τις ἔλλοπας προσμίμνουσαι,
150 Ἢ καὶ ἀκοντίσουσαι ἐκπλεῖν ὀργώσας·
Τριήρεας δ' ἔλυσαν ἀντίον ῥόου,
Κώπαις δ' ἀΐσων εἰσβολὴν καραδόκουν.
Ἀλλ' ἐξίτηλον ἦμαρ ἐλπωρῆς τόδε,
Οἷς ἵμερος τοσόςδε ναυμάχων ἔργων.
155 Ἡγούμεναι γὰρ σολτάναι λοιποῦ στόλου
Εἰς λαιὰν ἐξείποντο τὴν κατ' Ἀβύδου,
Γνώμῃ σταθερᾷ αἰσιοδρόμου ἔκπλου,
Γαῦροι νέοντες νόσφι τοῦ κοίλων στίφους.

Ἐπὰν δὲ ἠντίαζον ἕρκος Ἀβύδου,
160 Πλησίστιοι τέτραπτο πρωρῶν ἀντίον,
Κἀγωνίῃ δίζοντο νόστιμον τρίβον.
Δύω δὲ τῶνδ' ὤρωρον ἄκρῳ ῥηγμῖνος,
Καὶ λοιπαὶ ἠσχολοῦντο ἕκτορας τρέπειν,
Ἀείποτ' ἀλλήλαισι συγκεχυμέναι.
165 Ὁ δ' ἐγγυηθεὶς δυσχερῆ θ' ὑπερβῆναι,
Ὤλωλε νοῦν τε, δρᾶμα τ' αὐτό, καὶ ἔργον.
Τριήρεας δ' ἤνωγε, πείσματ' ἐκ νεῶν
Λαβούσας, ἄψ τρέπειν τε, ἐντὸς τ' ὀλκάζειν,
Αὐτὸς δ' ὄπισθεν ἕπεται παραπταίων.
170 Ἐπεὶ δ' ἀήτης ἦν τραπεὶς ζεφυρόθεν,
Καὶ εὐμάριζε τοῖςδε οὐδὸν τὴν πρόσω,
Λάζαρος ᾗ προὔκειτο πρὸς Σηστὸν στίφους,
Πρυμνῆσι' ἐξέταμεν ἀγκυρῶν ἄπο,
Καὶ οὐριοδρόμει τε πρὸς τάςδ' αἰσίως·
175 Πεταννύσας γὰρ λαῖφος οὐδὸν ἐκκόπτει,
Ὡς μὴ παλινδίνητος εἴη σφίσ' ἔκπλους,
Ἀλλὰ κτέαρ γένοιντο ἀδικηθεῖσι.
Καὶ οἷσιν οἵδ' ἔδωσκον οἰμωγὰς μόθου,
Δίκην τάχ' ὡς τίσωσιν ἐξ ἀμοιβαίου.
180 Ὡς Μωκενῖκος ἴσχεν ἀρκτῴαν μοῖραν
Ἀμφιπλέων ἔγγιστα ἐνδιαστρόφως,
Καὶ ἠλόα τε ἀθρόοις κεραυνοῖσι·
Λαρήνσιος δ' εὔθυμος ἦ ποτοῦν πάλιν,
Σχητηρίας ἤνωγεν ἐκ βένθους αἴρειν,
185 Σημαίαν ἐκπτύσας τε πρὸς ῥοῦν ἀντέβη,
Λοιπῶν ὁμαιχμίης τε συμπροπεμπόντων
Μᾶλλον Μελιτῶν, οἷς παρίστασθαι δόγμα.
Οὕτω τε νῆες, αἵ τε πεντηκόντοροι
Διαδραμοῦσαι ἄμμιγ' ὡμάρτουν πᾶσαι.
190 Καὶ δὴ μάχη κροτεῖτο δεινὴ στυγνή τε·

Τριήρεες γὰρ κᾀν ἀτάκτως κᾀκόσμως
Μίμναζον ἴσχειν σολτάνας τιμηόρους,
Ἀνενδότως ἤμειβον, ἀγκυρωταί περ,
Πολλοὶ δ' ἐτιτρώσκοντο ἐξ ἑκατέρου.
200 Ἐπὰν δὲ Μωκενῖκον ἤθρουν ὁρμῶντα
Ἐπ' αὐτοὺς εἰσρέοντα ἐκ τροπῆς ἄλλης,
Ἀντώνιόν τ' ἔπαρχον Ἀδρείας κόλπου,
Ἐξ οἰκετείας Βαρβάρων, ἐῤῥωμένως
Ὡς ἔγχελυν θέοντα, συμπράξοντά που,
205 Ἐξῆς δὲ καὶ Βέμβον τε, αὐτὸν τ' Ἀλμήρην,
Σώτειραν ἠσπάσαντο φύξιν ἐς γέαν,
Αἴσχει δ' ἀλυσκάζουσι καὶ μᾶλλον βέεις,
Ὁλκάσιν αἷς κέχρηντο εἰς ὑπουργίην.
Τοιῆσδ' ἀδείας ἀθρόας προσκαλούσης,
210 Αὗται ἐπεισπέπαικαν ἐς τάσδ' αὐτίκα,
Ἀνὰ δ' ἕκαστος εἷλκεν εἰσπηδηθεῖσαν.
Μόναι δέκα πρὸς δυσὶ σὺν στολαρχοῦντι
Δῆριν πέφευγον, δόγμ' ἄνακτος παρβᾶσαι.
Λάζαρος οὖν ὑπερβὰς ἣ προσῆκέ που,
215 Αὐτὴν καὶ ὅς γε συμπέπαικεν εἰς σύρτιν.
Τρωθεὶς βελέμνῳ θατέραν δυοῖν γλήναιν,
Ἐκφορτίσας δὲ πυρὰ καὶ πυρεκβόλους,
Πίμπρησι νῆα μείνασαν σὺν ἀπλώτοις,
Ἐπὰν δέδειχεν ἔργ' ἀριστουργημάτων,
220 Χ' ὡς οὐ παρεξέβη τε πατρῴου κύδους,
Ἀοιδίμοιο Μωκενίκου εὐέρκτου.
Λαρήνσιος δὲ κοίρανος διαμπερές,
Ἐπὰν στόλου ἔγεντο θατέρου ἄφαρ,
Τιτρώσκεται κατὰ κρὰς ἐκ πυρεκβόλου,
225 Ἀκοντίσαντος ἢ Ἀβύδου κρηδέμνων,
Ἢ σολτανῶν ὁποίας οὔτις εὖ οἶδε·
Μείνας φερέτρῳ ἧς στρατηγίδος πρύμνῃ

Ἔτι ξιφήρης ὡς ἐποτρύνων μάχῃ.
Καὶ ᾐσθάνοντο ὑψόθεν μονῳδίαι,
230 Θείου καταυγάσαντος αἱμῶδες κτέρος,
Ὡς εἰς Ὄλυμπον ἦν πτατὸν κῆρ ἀρίστου,
Ἐξ ἀγαθοῦ μὲν μαχέσαντος ἄριστα,
Τοιαῦτ' Ὀλυμπίοισι κηρὸς εἰς ἄρσιν,
Καὶ γηΐνοισι κῆδος ἐκ σκαφῶν αἴθους.
235 Βαδούαρος γὰρ ὡς προοπτεύων στόλου,
Οὗ οἰάκησιν ἦν χρεὼν πεπιστεῦθαι,
Μετ' αὐτὸ οἶτος λήξεως στολαρχοῦντος,
Βέεσσ' ἀλυσκάζουσιν ἐμβριθῆ μόθον
Μὴ καιρὸν ἐνδοὺς ὡς συλλέξαι δεσμώτας,
240 Προὐπεφθάκει ὅς, καὶ τριήρεις λάζυται
Αὐτοῖς ὅπλοις, ὡς εἶχον, ἠδὲ τ' αὐτάνδρους·
Δάϊζε δ' ὀκτὼ ἐκ Μελίτης σταυρούχοις,
Καὶ τρεῖς ὁμωνύμους τε πεντηκοντόρων,
Πασῶν δὲ καλλίστην τε αἱρεῖται ἄλλων,
245 Μητροκτόνου παῖς ἣν διεῖπεν ὧν βέϊς·
Λάζαρον ᾗδ' ἐφίστα, δεσμώτας λύων,
Καὐτοὶ παρεγγυῶντο ἀγγελιότην
Τὸν αὐτὸν εἰσκομίσαι ἐς πολιτείην,
Γάνος τόδ' ἐμπλήσοντα ἔμμοχθον πάτρην.
250 Λήξαντος δ' οὖν ἀγῶνος ἐκ πειθαρχίης,
Τῷ σολτάνας μὴ οἴας ἀντέχειν ἔτι,
Ὁ μὲν μίαν εἵλκυε, καὶ δύω ἄλλων
Μὴ πλωτὰς ἐμπρήθουσιν, ἄλλα τε σκάφη,
Εἰς οὐδένειαν γαυρότητος Ὀτμάνων,
255 Ὡς οὐ πολιτείη τε ἐνδεὴς τοίων,
Ναύσταθμος ὡς πλήρης τε προὐργιαιτέρων.
Πυροῦτο Λάζαρος δὲ νηὸς πρησθείσης·
Ἐκ σολτανῶν γὰρ αὐτὸς ἧς ἦν ἀγρεύστης,
Ἔτει παραῤῥυέντι τῇδ' ἀεθλεύων·

260 Ἱδήρατος γὰρ παρμυθεῖτο, ἀλλ' ἔμπης
'Αθρῶν ἀγρεύσει τῇδε καλλιστευούσας
Καὶ πλείονάς τε ἣν πάτρην κεκτημένην.
Κτανθέντας ᾧδ' ἂν ἦν χρεὼν μαθητιᾷν,
Παύρων δὲ ὄντων, κἀπισήμων οὐδ' ὅπως,
265 Σιγητέον μᾶλλον μὲν ἢ ῥυθμητέον.
Παίδων μόνον μνησθεῖσα οὔνομ' αὐδήσω,
Οὐ πρὸς γόον φρενοῦσα, ἀλλ' ὑμνῳδίην,
Οὐ γὰρ μόρος τοιοῖςδε, τέρμα κλαυστέον,
Κῦδος δέ γε φθίνοντας ἀθανατίζον.
270 Ὁ γάρ κε Νικόλαος, οἴκου Μηδίων,
Ὑπερφρονῶν ἥβης τε κουσιῶν τόσων,
Ἄγχι στολάρχου ἵστα ῥίψεσ' ἀντέχων,
Καὶ συμποτᾶται ᾧ βολὰς ἀποτρέπει·
Καὶ οἰκίας τε Λευκάρων Ἰωάννης,
275 Ὢν ταξίαρχος ὁπλιτῶν τῶν ἐνθένδεν·
Καὶ Ἰάκωβος, Κλωδίων ἐξ οἰκίας,
Συνεφθάρησαν ἔνθα, ἐξ ἑταιρίης
Αὐτῷ πυρεκβόλῳ ἐν στρατηγίδι.
Κᾂν δ' ἠνιώμην ὅσσον ἐκ φθορᾶς παίδων
280 Παύρων τε ἄλλων, ἡδόμην ἔμπης πάλιν
'Αθροῦσα συνδεσμώτας ἡμιμυρίους
Βεηλικῶν λυθέντας ἐκ χριστωνύμων,
Τόσους γε ἀγρευθέντας, ὅσους κτανθέντας
Ὑπὲρ μέτρον πέπιθμεν, αὐτῶν λυθέντων.
285 'Αλλ' ἀσφαλῆ Βάρβαρος ἐκ Βαδουάρων
Θεὶς τὰ στόλου, στόλαρχον εἶτα κηδεύειν,
'Ακμὴν νέκυν μείναντα ἐν στρατηγίδι,
Ζητεῖ ἐν ἀξιώμασιν ἀφθονωτέροις,
Καὶ αἷς τιμαῖς ἐξόν τε ἦν ἐφαλίοις·
290 Καὶ συγγίνοντο προστάται καὶ κοινῶνες
Βαδουάρῳ ᾄσοντες οἰμωγῳδίην,

Καὶ ἠκροᾶτο ἐκ τόνου τοιοῦδέ πως·

» Φωσφόρε φεῦ, κατέδυς! τί Λαρήνσιε ἡμῖν ἐσεῖται;
» Τίς ποτ' ἔτι δνοφερὸν νέφος ὅπλων Ὀτμανιδάων
295 » Σκιδνήσειν φάοι τε φορᾷ τε τεῆς πυνιτῆτος,
» Τῶν ὅσσων ἄπ' ἀλητευόντων δήρει τῆδε,
» Οἷά περ αὐτὸς ἐθάς, Μάρκελλε, ἀποστυφαλίζειν;
» Τοῦδ' ἄχρι σαῖς πραπίδεσσιν ἔρειπε μάλ' ὀφρὺς Ὀτμάνων,
» Καὶ ἀλίου ἀλκῆς ἠτέμβηταί τ' ἐπὶ πάγχυ.
300 » Νῦν δ' ὅτε καὶ κατὰ γαῖαν ἐῆν κλέος ἡμῖν ἀεῖραι,
» Αὐτὸς ἔδυς, Μάρκελλε· τί λοιπόν; φεῦ, ὅσα δεινῶν!
» Ἀλλά γε οὐρανίωσι τὶς ἵμερος ἵκαν' ἀωρὶ
» Ἁρπαλέως τόνδ' ἥρω ἀπαίρειν δώμασ' Ὀλύμπου;
» Τὶς χρειὼ ἔτ' Ὀλύμπῳ νῦν ἄστρων νεοκμήτων,
305 » Εὖτε μάλιστα χατεύομεν ἀνδρὸς ἀρήϊ ἐς ἔργα;
» Ζεὺς ἄρ' ὑπερτίθεται ἔτ' ἐρυγμοῦ τέρμα ἱμερτόν.
» Ὡς δύσληπτά τε δεινά τε μήδεα οὐρανιώνων!
» Μὴ κόμπαζ' ἀγερώχως Θρήκη τηλίκον ἄνδρα
» Κατκτενοῦσα· καὶ ἀνθρηδὼν σφετέρῳ ἐνὶ πλήκτρῳ
310 » Οἶδε τιτρώσκειν· βαιᾶς ἐξ ὀδύνης δὲ νυγέντος,
» Ἀσκέπτως αὐτη ἐπισύρει σχέτλια πότμον.
» Μὴ ὤου ἂν ἔτρωσας, μὴ σέ τε ἧττον ἐτρῶσθαι.
» Εἰ φθορὰ τοῦτ' Ὀτμάνοισί τε καὶ κράτεϊ σφετέρῳ τε.
» Ἴσθι τρόπαια μάλιστα διαυγέα ἔμμεναι ἄλλων,
315 » Αἵματος εὖτε πλέον χέεται ἐν τῷ τάδ' ἄρχεσθαι.
» Μνήμον' ἔχεις, Μάρκελλε, πάτρην, αἰῶσ' ἐπὶ πᾶσιν,
» Αἵματι γάρ κε τεῷ ἐκ κυδίστων ἀριδήλῳ,
» Τουτὶ τρόπαιον ἐπαυγάσας αὐτῇ ὤπασας εὖχος,
» Ἶσον ὅτου τάχ' ἄν, ἀλλά γε κρεῖσσον πώποτ' ἐσεῖται. »
320 Κήδους περαιωθέντος ἀμφιαλίου,
Κῆδος Βαδουάρῳ τε ἐντελεστέρων.
Βουλὴν δ' ἀγείρει σκέψεως πρακτῶν ὕπερ·
Ἄρδην δ' ἐπεὶ ὤλωλε δυσμενῶν στόλος,

Μὴ χρήσαντας νῦν ἔθ' ἀλίων ἔργων,
325 Καὶ ἐς τὰ γαίης κηδιοῦν πειρητίσαι,
Εὖτ' ἠτένει μάλιστα κῆρ ἡττημένων.
Ἀολλέοντο δ' ἔνθεν ἠδ' ἔνθεν στόλου,
Ὁ μαρκίων πρώτιστα, εἶθ' οἱ ἐν τέλει,
Ὡμοφρόνουν δ' ἥγημα πάντες ἀσμένως,
330 Διχεφρόνουν μέντοιγε ταὐτῷ ξυμβαίνειν·
Οἱ μὲν γὰρ ᾠήθησαν ἄρμενον δράμα
Μὴ δηθύνοντας ἐς Κύδων' ἀνακάμψαι,
Ἐκ μηχανῆς γὰρ ἐξὸν αἵρεσθαι πόλιν,
Οἷς ἀπρόθυμον ἦτορ ἐξ ἀνωΐστου·
335 Ἀντώνιος γὰρ οἷς δε, οἴκου Βαρβάρων,
Ἔπαρχος ὁ συμπράξας ὕσπληγκι πρώτῃ,
Καὶ ταμίας τ' ἔριζον ἄλλοις σὺν πρόμοις,
Καὶ ἐμπέδουν γράμμασι γνωμοτυπίην·
Ὁ μαρκίων δ' ἦν γνωμότυπος ἀλλοίων,
340 Ὡς πλειστογύμναστος δηΐοις ἔργοις·
Ἐκ μηχανῆς γὰρ κῦδος οὐδὲν πορθοῦντι,
Κᾂν ᾗ πόλις τ' ἐχυρὰ τῶν δυσπορθήτων,
Οὐκ ἀσφαλές τε τοὖργον, οὐκ ἀεὶ γάρ κεν
Τάδ' ἐξέβη εὔφημα τολμησαμένῳ·
345 Ἀλλ' εἴγε τολμήσειε πειρᾶσθαι τάδε,
Ὡς ἂν σκοποῦ ῥήϊστα ἐντετυχείη,
Δεῖ πρῶτον ἀμπέχεσθαι ἀλκῆς συμμέτρου,
Ὥστ' ἀντέχεσθαι οἷος ἐμφανοῦς πάλης,
Ἣν ἂν προαίσθησίς τις ᾗ συνηγόροις.
350 Ἡμῖν δὲ ἀλκὴ ποία τολμᾷν τοιάδε,
Νῦν ὑστερουμένοισιν ἱππικοῦ σθένους;
Ἀντώνιος δύσθυμος ὤρτό μοι φεύξας.
Βαδούχρος δ' εὔθυμος ἀρκεσθεὶς λόγοις,
Ἔνευε Βώρῳ καὶ ἀνήνηται οὐδέν.
355 Πρώτιστα δ' ἐς Λεύκοφρυν ἦν σκέψις πλόου,

Ἢ; αἵρεσιν σκέπτοντο, οὐ πεῖραν δ' ἔρδειν·
Ὁ μαρκίων γὰρ ὃ σκόπευεν ἀρχῆθεν,
Βαδουαρός τε συμπαρήνει βουλείην.
Νηῶν δ' ἀφῆκ' ἓξ καὶ τριήρεις δὶς δύω,
360 Ζεῦγος δέ τε πρὸς ταῖςδε πεντηκοντόρων,
Ὡς ἂν ἀνιμάσωσιν ἁλὸς ἐκ βένθους
Πυρεκβόλους τε βρυχίους, πλῆθος θ' ὅπλων
Ποντουμένων νῦν, ἐκ νεῶν πυρουμένων.
Αὐτὸς δέ γ' ἐς Λεύκοφρυν ἐγκατασκήπτει·
365 Μαρκίονι δ' ὤρεξε κῦδος οἰκεῖον,
Χωρεῖν ἀδείῃ πάσῃ ἔργοις γηΐνοις.
Ὃς δ' ἀμβολῆς ἄνευθεν ἐκτίθησ' ἔθνη,
Εἶτα στόλον σύνταττε συμπεφραγμένον,
Πολίσματος κατ' ὄψιν ἠδὲ φρουρίου,
370 Ἐξ οὗπερ ἦν λώβη τίς, ἡκίστη μέντοι.
Ὡς φροιμίων ἀγῶνος ἐμπεδωθέντων,
Γάλλους ἔχειν ἔταττε δεξιὸν κέρας,
Οὓς τριπτύχους δάϊζεν αἰγιαλόνδε,
Καὶ σκαιὸν αὖ προὔτεινε Γερμανῶν φύτλῃ,
375 Καὶ ἐν μέσῳ ἵστησιν Ἰταλῶν τάγμα,
Μεθ' οὓς κάφράκτων τε ἱππέων ἴλην,
Διττόν τε τάγμα αἰχμαλώτων σωθέντων,
Οἵ σφίσιν ᾑρέτιζον ἀγὸν ἐκ φύτλης
Γετῶν ἄριστον, τοὔνομα Ἰωάννην,
380 Πειθήνιον μέντοι ταξιαρχοῦντι
Γεωργίῳ υἱεῖ μοι ἐκ Σαγγινάκων·
Τούτων δ' ὄπισθεν Ἀλβανοὺς κ' Ἰλλυρίους,
Γραικούς τε ἐν τούτοισι συντεταγμένους·
Προὔταττε δ' ἐν τοσοῖςδε Ἀνδρέαν Κρούτην
385 Ἰλλύριον, πληροῦντα οὐραγοῦ τάξιν.
Ἄλλων δ' ἀγωγῶν τοὔνομ' οὐκ ἔχω λέγειν,
Μὴ ἠθάδος λάρυγγος ἀνδρογρυλλίζειν

Γερμανηκιστὶ τετραπλοῖς ἐν ξυμφώνοις.
Ἴλην δὲ διττὴν ἱππέων καταφράκτων
390 Ἧς ἡγέτης Δομνῖκος ἐκ Κοραδίνων,
Ἧς δ' αὖ πάλιν Ματθαῖος ἀγὸς Βουρίκης,
Καὶ μαρκίων Φραγκῖσκος, οἴκου Βιλάλτων.
Ὧδ' ἀμβιβάσας ἵππῳ, ἀπβὰς ὃς πρῶτον,
Τὴν ἵππον ὅσην συστατεῖ τοῦδ' ἀρετῇ.
395 Μέγαν δ' ἐπιστάτιον ἐν πᾶσι στρατοῦ,
Ἔσχ' Ἀνδρέαν ἄριστον, οἴκου Βερτόνων,
Καὐτῷ τέκμαιρεν, ἀμβὰς ὑψόθεν λόφου
Συμμιγνύειν φάλαγκας εἰς ὑπωρείην,
Λόφου ἔναντι, οὗ στράτευμ' ἀναρσίων
400 Καραδόκει σύγκρουσιν ἀλύκτου μάχης.
Αἰσθεὶς δ' Ἀχμήτης συμπλακέντας ἀλλήλοις,
Στρατώ τε ἄμφω, καὶ τραπέντας οἰκείοις,
Ὠκυδρόμει κράτιστα, οἷα πρὸς πόλιν,
Πειρᾶτο δ' ἔμπης πλευρόθεν στρατοῦ κροῦσαι.
405 Μύλων ἔναντι ἐπτερύγιζον μέντοι.
Πρὸς γάρ κεν αἰχμάς, αἳ στρατῷ ἀνθ' ἑρκίων,
Δεινὸν καταντᾷν κᾂν θρασεῖς ἱππηλάται·
Τοιᾷδε ὀκχῇ ἐμπεδοῦντο σφῶν θέσεις,
Ὡς καὶ διώκειν τούςδε μέχρι που μύλων,
410 Πρὸ τειχέων δὴ ἔκπαλαι τετευχθέντων.
Ἀθρῶν δ' Ἀχμήτης κέντρον ὡς ἦν λακτίζων,
Καθείργνυται κατ' ἄστυ ὡς προασπίσων.
Καὶ μαρκίων ἤντυνεν ὡς καταστρέψων·
Σύδην δὲ προσβίβαζεν ἐς θέσιν μύλων
415 Φάλαγκα, καὶ ὕπερθεν ἄστεος τάφρου,
Διχδάδιον τοιάνδε, χ' ἱππέας πάλιν
Λοιποῖς στρατοῦ σύνταττεν, ἁλὸς ῥηγμῖνι,
Ὡς καὶ στόλον κατίσχεν ὅρμου ἀντίον,
Ἀρχῆθεν οὗ τέτακτο συμπεφραγμένος.

420 Ὁμοῦ τε ἠσχολοῦντο ἀρχιτεκτόνων
Γεώργιος Σκότος τε καὶ Ἰωάννης,
Ἐκ Στραβάλλου Βελγικῶν ἄμφω φύτλης,
Στίχοιν ἀγήτορές τε ἐμπέραμοί τε,
Ἀμφ' ἄστεος χάρακα δρᾶν ἐμβύθιον,
425 Δι' οὗ πυρεκβόλοι τε καὐτοὶ ἱππέες
Οἷοί τε βαίνειν καὶ ἀλώβητοι πέριξ.
Πρότριτα δ' ἐμπήγνυντο μαγεῶνές τε,
Οὓς ὡς καλεῖν δεῖ Ἰταλοῖς βαταρίας,
Ἀγνῶτες εἴγ' Ἕλλησι αἱ τριβαὶ νέων·
430 Εἷς μὲν πάροιθε τοῦ νεὼ Ἀθανάσου,
Καὶ εἷς μύλων ἔνερθεν, ἄλλος δ' αὖ πάλιν
Πολίσματός θ' ὕπερθεν, οὗπερ αἱ βόμβαι·
Ἀνὰ δὲ εἷς συνίσχεν ἐκ πυρεκβόλων
Τέσσαρας ἢ καὶ πρός τι τῶν ἀθεσφάτων.
435 Καὶ ταῦτ' ἀπεργάζοντο ἓξ ἐπ' ἠμάτων,
Ἐν οἷσιν οὐ βόμβος τις ἢ πάταγός τις,
Ἀλλ' ἠρεμαίους ἴσχεν, ὡς μὴ ἠθάδες
Ἀλγηδόνων τῶν ἧττω ἀτίζειν μείζους.
Ἀλλ' ὀψὲ ὑστεραίας ἡλίου δῦντος,
440 Βόμβας ἀνῆπτον κἀσελάγιζον κνέφας,
Αὐτοῦ δ' αὖ ἀντέλλοντος, ἐκ πυρεκβόλων
Αἶθος μέγιστον, ὡς δοκεῖν κεραυνοῦσθαι.
Ἀνένδοτος μέντοι γε ἔνδον Ἀχμήτης,
Κοὐκ ἐνδιδοῦτο μηδαμῶς σοφῷ Βώρῳ,
445 Ὃς ἐγγυᾶτο, ἣν προδοίησαν πόλιν,
Οὐχ ὅττι μείλιχον μὶν εὑρεῖν ἐντεύξει,
Ἀλλ' αὐθόμαιμον οἷα δεξιωθέντα·
Καὐτὸς κατέγνω καὶ ἀναίνεται ῥήτρην.
Πάλιν δὲ ἀκρόνυξ τε, καὶ πάλιν βόμβαι,
450 Πάλιν πυρεκβόλοι τε, ἠοῦς φαυσκούσης,
Φρίκαι πέριξ αἴθρης τε πυρπολουμένης.

'Αλλ' ἣν παραινεθείς περ ἠνήνατο πρίν,
Ἱκτὴρ τανῦν πρόσφυξ τε προσπύσσει ῥήτρην.
Μεσηγὺ γάρ κεν ἤματος περιδρόμου,
455 Βόμβα τις ἐμπέπαικεν εὐρείῃ βάρει,
Ἧπερ κόνις τηρεῖτο πυρφόρος πλείστη,
Καὶ πυρπολεῖτο βάρις, ἀγχίγειοί τε,
Οἰκίσμασ' αὐτοῖς, πατριαί τε παμπήδην.
Νεήλυδες τοιοῖςδε δειματωθέντες,
460 Ὑπέστρεφον τοῖς νέρθεν ἄστεος ῥύβδην·
'Εκ μαχεῶνος μέντοι αἰγιαλόθεν
Ὀκτὼ πυρεκβόλοισι συσκευασμένου,
Βάλλοντο καὶ τηνόθεν ἐντόνως μάλα.
Καὶ αἰχμαλώτων ἐκσαωθέντων στίφος,
465 Σημαίαν ἣν ἐρυθρὰν ἴσχον ἰκρίῳ,
Εἰς δεῖξιν ἀσπόνδου τε κἀλύτου μάχης,
Αὐτοῖ πειρήτιζον ἁρπάγδην ἕλξαι·
Αὐτοὶ δὲ ἠμύνοντο ἕνεκεν κύδους,
Προπηλακίζοντάς τε κάββαλον ῥίμφα.
470 'Αλλ' ἣν τιν' ἠσπάζοντο, ἧς τ' ἠγωνίων,
Τοιάνδε δυσχεράνας ἦρεν 'Αχμήτης,
Καὶ ἀντ' ἐρυθρᾶς, ἄργυφον πήξας ἄλλην,
Μαρκίονι τέκμηρε σῆμ' ἀστρατείης,
Καὶ ῥήτραν ᾔτει ποίαν εἰσηγουμένῳ.
475 Οὗτος δ' ἀπήντα μή τι βαιὸν δηθύνειν,
Πύλην δὲ κεμηῶσιν ἀμπεταννύειν,
Ὡς μήποτ' ἐκ ῥήτρης ἐσπεπαικότες
'Αναιρέσωσι καὶ ἄκοντός μου πάντας,
Συναρπαγῆς τε κἀκ δικήσεως χάριν·
480 Ἄλλως τε δ' ἐγγυᾶτο σώους ἐκπέμπειν
Ἔναντί που ἠπείρου, ᾗ ἄν τις χαίρει·
Αὐτοῖς δὲ προστάταισιν ἓξ ἑκάστῳ τε
Παρεία ἵππους, εἴ τι τε σθένος φέρειν.

Τραπεὶς δ' ἐφ' ὁπλίταισιν ἐξελιπάρει,
485 Μὴ πρὸς θεοῦ ἔνταλμα παρβαίνειν τόδε,
Ὑποσχέσεις πληροῦν δὲ εὐλαβουμένους·
Χρεὼν ἀσινεῖς γάρ κεν οἴκαδ' ἱκέσθαι,
Ὡσεὶ ἄραντας στυγερὰς μόθου λώβας.
Αὐτοὶ δὲ πειθαρχοῦντες, οἷα στρατάρχῃ,
490 Εἰς ἄστεος πέζευον ἑρκίῳ πρώτῳ,
Οἱ δ' αὖθις ἐξήεισαν ἐν πρηναῖς κόρσαις.
Ῥιφεὶς δ' Ἀχμήτης προστατείης σοειστής δε,
Κατωπὸς ἔστη ἀντίον στραταρχοῦντι,
Γέμων ἀτάρτοι σκήψεως ὑπερκόμπου·
495 Φάτιζεν εἴπερ αὐτὸς ὡς θρασυνθείς περ,
Ἀμυντίας ἔγεντο ἄστεος πρόφρων,
Νεήλυδες δ' ἐπείπερ εὐώρουν μάχης,
Σφῶν ξυμμαχεῖν δ' ἀπηῦρον ὀξεῖ προστάτῃ,
Τιμὴν ὀφλισκάνουσιν αὐτὴν θανάτου·
500 Ἐκλιπαρῶ, πλήροι σὺ ἔκδικον δίκην.
Καὶ μαρκίων ἀντηύδα ὡς στραταρχοῦντας
Ὑποσχέσεις σφῶν οὐ δέον μεταλλάττειν.
Πῶς γάρ κε λοιπὸν ἕξομεν πειθηνίους,
Ἣν δῆριν ἐσοίσωμεν ἀστυγείτοσιν;
505 Ἐνδείξεως τοιᾶσδε ταῦτα θρυλλούσης.
Ἥκων Βαδουάρῳ τε ὡς ἀγιστεύσων,
Τὰ δ' αὐτὰ εἰσηγεῖτο καρδιοστόνως,
Ἀλλ' αὐτά τ' ἠκροᾶτο, κἀποπέμπεται
Κενῇ ἐπὶ τριήρει Ἀσίης πέδῳ,
510 Ὡς οἵ τε λοιποὶ σὺν γυναιξὶ παισί τε,
Δυοῖν τε ἄλλαιν ἐξ ἁλουσῶν ἐν μάχῃ.

ΤΜΗΜΑ ΙΖ'.

Τέρμ' αὐτὸ νῦν Λεύκοφρυν ἦν χρεὼν ἴσχειν,
Ὀτμανίδαις κλοπείᾳ ἐκ πολιτείης
Ἐξαρπαγεῖσαν ἔκπαλαι κακοῤῥάφοις,
Ἐπὰν σφίσ' ἀμπέπτωκε Βύζαντος κράτος·
5 Καὶ αὖ πολιτείαζε συγκύψαι πάλιν,
Ὡς τἆλλα πάντα, οἷς θέμις μεταστείχειν,
Οὐρανιώνων τοιάδ' ἄττ' αἰνιζόντων.
Τοιαῦτα ἦν μέμνησθε, τλήμονες παίδων,
Προαισθάνουσα προὔτρεπον παρμυθεῖσθαι,
10 Ἐκλύσεως τέκμωρα εὖ πεπεισθεῖσα,
Κράτους Ὀτμανίδαισι κεκλοπευμένου·
Τανῦν δ' ἀπαρτισθέντα νημερτεῖ φαύσκει,
Καὶ οὐκ ἔτ' ἀμφίσβητα τοῦ μὴ μ' εἰρῆσθαι.
Τοιᾶςδε γάρ κεν ἠνεωχθείσης πύλης,
15 Οὐ δυσχερές τε μειζόνων θ' ὑπερφέρειν.
Νῦν γὰρ πολιτείη τε εὐθυμουμένη,
Οὐ φείσεται ὅσων τε θησαυρισμάτων
Πεισθεῖσα ταῦτα, ὥς με μὴ ὀλωλέναι.
Λάζαρον εἴπερ οὐκ ἐλιννύοντά πως
20 Αὐτῇ τριήρει ὡς ἵκοντα ὠκέως,
Πάτρη θριαμβεύοντα δέκτο ἡδέως,
Καὶ ἱστοροῦντος ἄϊον θαμβαλέως,
Τέρψει ἀλήκτῳ χαρμονῆς ἀμυθήτου.
Νέκυν μεθ' ἄττα τάρχιον Λαρησίου
25 Κεδνῇ προπομπῇ καὶ κτέρει σεβασμίῳ,
Κἂν τοὔνομ' ἐντέτακτο ἐν τοῖς εὐέρκτοις.
Αὐτὸν δὲ ἠμείβοντο ἱππέων τάξει
Χρυσῷ δεαίρῳ πουλιτιμήτου ὤνου,
Οἷ' ἀγγελιῶτιν μὲν ἔργων κυδίστων,
30 Καὶ ὡς προεξάρξαντα αὐτὸν παιᾶνος,

Πρώτοισι δ' ἐξαίρουσιν ἐν Γερουσίῃ,
Κἂν ἀξίαις οὐκ ἤρκει ἃς διδοῖ χρόνος·
Ἀλλ' ὅς γε κἂν αἰζηὸς αἷς δ' ἀριστείαις
Παρήλικας παρῆλθε πρὸ τροπῶν ἥβης,
35 Καὶ Ἡρακλῆν γίγαντος Ἀνταίου πτῶμα
Σεπτὸν δέδειχε, καὶ ἐν ἥρωσ' ἠρίθμει.
Ὃ δ' αὖ μέγιστον καὶ θεήματος πλῆρες,
Τὸ πάντας εἰς ἄνδρα ἐμβλέπειν ἀγαμένως,
Ὡς καὶ στόλαρχον ψηφίσαι αἱρουμένους,
40 Ὡς ἐξ ἑνὸς πάπταινον ἀξιωτέρῳ·
Κἀνηγόρευον Λάζαρον πάσαις ψήφοις,
Κἂν ἀξίην θεσμός τε γηραιοῖς νέμειν.
Προῆγον οὖν τὸν ἄνδρα ἐς τάδ' ἐντίμως,
Ὡς αἶσα ᾧ τ' ἤντυνε χωρεῖν φαιδίμως,
45 Δέοντα ῥύδδην ἐνδιδούσης ἀφθόνως.
Ὑπερφέρειν ὡς οἷος ὁπποίων ἔργων.
Ἐπείπερ Ἀλέξανδρος ἄρτ' ἐπεισπασθεὶς,
Ἐς παπικὴν τοσήνδε παγκρατησίην,
Οὐχ ἧττον Οὐενετοῖσιν εὐσεβῶς ἔχων
50 Λοιποῖς ἢ ἄλλοις εὐρυχώρου ποιμνίου,
Ζητεῖ ἐπήρατόν τι δρᾶν πολιτείῃ,
Δηρὸν περισπασθείσῃ ἔργοις δηΐνοις,
Οὐ προὐργιαίτερον δὲ αὐτῶν χρημάτων,
Ἅτ' εὐθυμοῦντα δηρῶντας πρὸς μάχην.
55 Μυχῷ δὲ αὐτῷ, οὗ ἀνάκτορος πόλις,
Τῷ Γαλλικῷ τε κλημένῳ σφῶν ἀρχαίοις;
Νησὶς καθίδρυταί τις ἡκίστη ἄλλων,
Ἐφ' ᾗ νεώς τις ἐν μοναῖς Ναζηραίων
Ἀφωσίωτο ἐν πνεύματ' ἐνθέως θείῳ,
60 Ἐν δαψιλείᾳ ἀφνεῶν ἐξ εἰσόδων·
Καὶ ἀρχιθύτης εὔλογόν τι φήθη·
Μονὰς ἀϊστόσαντας οἷς Ναζηραίοις

Μὴ κωλύειν πόλεσιν ἀμφαλητεύειν,
Μεταμφιεννύουσι πρώτιστα σχῆμα
65 Ναζηραϊκὸν εἰς ἁπλοῦν ἀρητήρων.
Τὸ δ' αὐτὸ δόγμα καὶ μονῶν ἄλλων πέρι,
Ἐγκοσμίων μᾶλλόν τι ἀσκουσῶν βίον,
Ἢ θείαν εἰς ἄσκησιν ἠρετησάντων.
Νομισμάτων δ' ἔρανος ἄφθονος μάλα,
70 Ἐκ μυριάδων ἀμφ' ἑκατὸν χρυσίων
Ὡσεί τε ἡμισεῦον αὐτῶν τι πλέον,
Καὶ εἰρύοντο ἀκριβῶς νενημένα,
Μόχθων ἐμῶν ἐς λύσιν ἀμφεκχυτέα.
Ὅτ' οὖν τάδ' εὐφημεῖτο ἐν πολιτείῃ,
75 Βαδούαρος σκοπεῖτο σὺν ῥέκτῃ Βώρῳ,
Μὴ ἄρκιον Λεύκοφρυν ἐγκόπτειν Βύζην,
Μήτοι χαλᾶν πτέρυγας ἐκτὸς Βοσπόρου·
Λῆμνον γὰρ ἐσκέφθησαν ἀντιστοιχῆσαι
Πορθμοῦ ἔναντι ὡς ἑκάτερθεν τοῦδε
80 Νηῶν στίφη ἔχοιεν, ᾧδε χειμάζειν,
Διέξοδοί τ' ἐνθένδεν ἥκισται πάντῃ,
Ἢ εὐαπείργαστοί τε τῶν ὑπηργμένων.
Λεύκοφρυν οὖν ἐχυρὰν ἢ πρὶν δεικνῦντες,
Βουλῇ πάσῃ καθίστων αὐτοῦ προστάτην
85 Ἱρώνυμον δεύτατον ἐκ Λαυρηδάνων,
Ὡς Κονταρῆνον ὕπατον Ἰωάννην,
Καὶ κρατύνοντο παντοδαποῖς ὁπλίταις
Ὡσεὶ ἑκατὸν ἑπτάκις τῶν εὐζώνων,
Ἱππῆσι δ' εὐθαρσέσσιν ὀκτάκις δέκα·
90 Ὡς ἀλίῃ ἀλκῇ τε νηυσὶν ὀκτώ που,
Δυοῖν τε πρὸς ταῖσδε πεντηκοντόρων,
Μακραῖς τριήρεσ' ἓξ τε τῶν ὠκυπτέρων,
Λοιπαῖσι πλοῦν ἤνυον ἀκταῖς ἐς Λήμνου.
Καὶ μαρκίων ἐξάπιν' ἀμβολῆς ἄνευ,

95 Τάξεις πρυλῶν ἐξάξας, ὅσσους θ' ἱππέων,
'Επεκράτει ῥῆϊστα κραναοῦ πέδου,
Πολίσματός τε εὐθύωρον προσκρούσας·
Κἂν εὐστάτει ἀντίσχον εἰσβολῇ πρώτῃ,
Δεδείκελοι δ' εἴργοντο ἐκτὸς φρουρίου.
100 'Αλλ' ὅς γε μαχεῶνας, ὡς ἔθος, πήξας
Πέριξ ἑκάτερθέν τε τοῦδ' ἐχυροῦ περ,
'Επ' ἦμασ' ἑπτὰ ἠρέμει ἀκμὴν πάμπαν.
Μεθ' ἄττα βομβῶν κἀκπυρεκβόλων αἶθος
Αἴθρην μέλαινεν, ἄστυ δ' ἤτυζον σφαῖραι
105 Βολαῖς διηνεκαῖσιν ἀτλήτου λώβης.
Μεσημβρίαζε δ' ἦμαρ ἔννατον πέλον,
Καὶ Μεχμέτης βολαῖος ἄρτι ῥηξίφρων,
Σημεῖον πέπηγεν ἱστοῦ ἀργύφου
Ὕπερθε τειχῶν, προσκαλούμενος ῥήτρην.
110 Σκεφθεὶς ἐπείπερ τερσίην ὑδρευμάτων,
Προῦδωτο τ' ἄστυ, κἂν τε τῶν δυσπορθήτων,
Εἴγ' ὠχύρωτο τείχεϊ τριχθαδίῳ,
Πυρεκβόλοις κεκασθὲν ἑπτάκις δέκα.
Ἥτει δ' ἐᾶσθαι καὐτὸν ἠδὲ φατρίην,
115 Σεσωσμένους προσοῦσι τιμαλφεστέροις,
Πυρεκβολίσκοις, σπαρτίοις ἐνημένοις,
Καὶ ζωνύοντας ἄορ ἀμφὶ ὀσφύην,
'Εξιέναι τοιῶσδε κῴχεσθαι Λήμνου.
Καὶ μαρκίων μὲν συγκεχώρηκε τρίτον,
120 'Αλλ' ἐξιοῦσιν ἔνθεν ἐξεῖναι φέρειν
Οὐ πάντ' ἔπιπλα, ἀλλ' ἕκαστος ὃ σθένει.
Δύσχρηστα δ' ἐς τρεῖς ἐμβιβασθέντα νῆας,
Αὐταὶ βρίθοντο, καὶ θλίβοντ' ἐπεμβάται,
'Επεὶ ὑπερφέροντο ῥυθμὸν χιλίων·
125 Κοὐκ οἶδα ποῦ γῆς προσπέφευγον ἠπείρου.
Βαδούχρος δ' ἔγηθε νήσου προσκτήσει,

Οἳ ἀντανάξας αὖ πάλιν πολιτείῃ.
Καὶ προστάτας καθίστα βουλῇ συγκλήτου,
Ἐκ Κονταρηνῶν Πέτρον ἀνθυπατεύειν,
130 Καὶ δευτερεύειν τοῦδε Φαῦστον ἐκ Ῥίπης.
Ἐπεὶ δ' ἔμελλε Μωκενῖκος ἐκπλεῦσαι,
Μετασταλεὶς πρώτιστα τοὐντεῦθεν Βῶρον,
Τὴν πρὸς Ζάκυνθον κέκληται μεταστείχειν,
Καινὴ ὅποι ξύμφρασις εἴοι πρακτέων.
135 Ὅς δ' αὖ πελαστὴς δίζεται Βαδουάρῳ
Πορθμίας ὡς τρεῖς ἀσφαλῶς περαιώσας,
Ὅποι στόλαρχος μὶν κέκληκε βουλαῖον·
Ὁ δ' αὖ χορήγει ἐκ τριῶν μίαν μόνην,
Οὗτος δὲ δυσχέραινε κἀξώρμιζ' ἄραρ.
140 Ἥκων δὲ γ' ἐς Κυθήραν ἰχνεύει δύο,
Αἳ τῇδ' ἐσώρμουν, καὶ ἕπεσθαι ἠξίου,
Αὐτοὶ δέ γ' ἐσκήπτοντο μὴ θεσμοῦ ἄνευ·
Οὗτος δ' ἄτρεστος οἷα ἤτιζ' εὐώρους.
Πρώραν τρέπει δὲ πρὸς βορήϊον μοῖραν,
145 Καὶ μεμψιμοίρει τοῖσδε καὶ ὑφ' ἓν τύχῃ,
Μεταιφνίους τροπὰς μὲν εὐτυχηκόσιν,
Οἷόν τι παῖγμα ἐν βίῳ πλαστουργούσης.
Μεσσηνίης γὰρ ἐκτὸς ἀμφὶ Σφαγίην,
Ἥγ' Ἰταλοῖσι Σαπιένκια κλύει,
150 Μαυρουσίων σὺν δύο συγκαλινδοῦντο
Παραπλέοντας συγκακουργοῦσαι νῆες,
Καιρὸν δὲ Βῶρος ἔσχε ναυμαχῆσαί τε
Κἂν γηΐνοις μόνοισιν ἐξησκημένος·
Ἀλλ' ἐξ ἑτοίμου νῦν τ' ἀμύντωρ γενναῖος,
155 Ἐδηρία κράτιστα συμπεπαικόσαις·
Καὶ δὴ μεθ' ἕκτην ὥραν εὐσθενεστέρης
Ἐπικράτει ῥήϊστα ἐκκεραυνώσας.
Δύω δὲ ἄλλων ἐκ Μεθώνης σπασθεῖσαι,

Ἐπεισπέπαικον ῥίμφα τῇ κρατησάσῃ,
160 Καὶ ἔκκοπον κράδαινον εἰσέτ' ἐντόνως,
Αἷς καὶ τυχηρὸν συμπέπραχ' ἐμπιπτούσαις,
Βώρῳ ὄλεθρον συμποδηγοῦν ἐκ βίας·
Πυρεκβόλων εἷς γάρ κεν εἴς τι νηός που
Διασπαράττων, εἰσαράσσει σκινδαλμούς,
165 Ἀνδρὸς κατ' ὦπα ὡς λάβρως πεπηγότας.
Ὑπὸ στέγην δ' ἔφερπεν ἀλθήσων ἄκος,
Καὶ ὑπτίαζεν ἐν γούνασσιν ἀλόχου,
Ὃν δέκτο ἀγνώσουσα ἣν πόσις Βῶρος,
Σκινδαλμάτων πήξηος ἠλλοιωμένος.
170 Ἀλλ' εὖτε ἠσχολοῦντο εἰς ἄρσιν κάρφων,
Καὶ θυρὶς ἠνέωκτο ἐς μείζω στίλβην,
Πυρεκβολίσκον ἧπτον ἐξ ἐναντίας,
Τιτρώσκεται δ' οἴκτιστα ἦτρον καιρίως,
Ἄεξε δὲ οἱ ὄλεθρος, κἀλόχῳ γόος.
175 Μέντοι γε ναῦς οὔριζε ληστρικῶν νόσφιν,
Πρὸς Κόρκυράν τ' ἔτεινεν ἐς σκευὴν νέαν,
Οὗ πρότριτα διῆκε, καὶ μετ' οὐ πλεῖστον
Τρῶμ' αὐτὸ Βώρῳ καρκινωθὲν ἄχρ' ὄσχης,
Τὰς πρὸς τρίβον Πλούτωνος ἀμπετᾷ πύλας.
180 Καὶ ἐξέπνει λωβητὸς ἐκ σμικρᾶς πάλης·
Ἄρης ὃν ἐνδέδειχε δεινὸν πρὸς μάχας
Τὰς πωποτοῦν φυείσας Εὐρώπῃ πάσῃ,
Καὶ Ἑλλὰς ᾧδ' ὕστατα ἔγνω τίς Βῶρος.
Τὰ νῦν δὲ Νηρεύς, ἀνδρὶ βασκαίνων ἴσως;
185 Ἐξ αἰτίου βαιοῦ περ, ὅνδ' ἀναιρεῖται,
Ὡς μὴ Ἄρηος παῖδας ἐν πόντῳ ἴδοι
Τάχ' ἂν ἀριστεύοντας, ἀλλ' οὐ Νηρέως.

ΤΜΗΜΑ ΙΗ'.

Ἀλλ' ἦμος ἔνθεν δῦνεν ἡ Βώρου μήνη,
Τῆμός τε Μωκενῖκος ἔνθεν ἀντέλλει,
Φοῖβός τις οἷα προσδοκηθεὶς πάντη που·
Ὅτου Κεφαλληνία ἦν τροπὴ πρώτη,
5 Καὶ ἐγκαλεῖται ἄνδρας, ἐξ ἐγκλημάτων
Φυξήλιας, καὶ ἦρεν ἀμφὶ χιλίους,
Ἐξ ὧν τριήρων σκευὴ ἑπτὰ πρὸς δέκα,
Ὧν ὁπλίτας καθίστα εὐπρεπεστέρους,
Καὶ ἤγετο πρόπαντας ἐς νῆσον Πάρον,
10 Βαδουάρῳ οὗ δόγμα συγκρατεῖν στόλον,
Ὀχούμενος δεκάδι νηῶν ἐκ κοίλων·
Ὅς δέκτο πομπῇ τόνδε βαιὸν προσμείνας,
Σεβασμιάζων ἄνδρα αἰδοῦς ὀφλήσει.
Συντάξας οὖν ἐνθάδε σύμπαντα στόλον,
15 Τριήρεων ᾕρηται ἐκ θοωτέρων
Δυώδεκα, σκευάσας ὦσιν πρὸς πᾶσαν,
Αὐτός τε διφρωχεῖτο ᾗ στρατηγίδι·
Τέως πορείας εἴχετο πρὸς Κυθήραν,
Συνήντα δ' ἐς ναῦν μέτριον Μαυρουσίαν,
20 Καὶ σκέπτεται αὔτανδρον αἴνυσθαι βίᾳ·
Αὐτοὶ δέ γε προὔφθασαν ὁλκάδ' ἐμβάντες,
Καὶ Ναυπλίῃ πρόσφευγον ἢ Ἐπιδαύρῳ·
Φαιδρὸς δ' ἑλὼν τοιάνδε ἵκετο πρός με,
Ἄγων τόσα τρίηρα, ὡς τριήρεις τε.
25 Ἐγὼ δ' ἄφιξιν ἀνδρὸς ἠγάσθην μάλα,
Ἐξ ἐλπίδος μὲν μειζόνων τοῦδ' ἐργμάτων.
Ὑμῖν δὲ πλείστας χάριτας ὀφλισκάνω
Ὡσεὶ ἐνοχληθεῖσιν εἰς ὑπουργίην,
Καὶ οἷα συμπράξασι πομπῇ τοσσῇδε,
30 Ὡς ἐνδιδοῖ καιρὸς μέν, ἀλλ' οὐχ' ὡς ἔδει.
Ἐν ᾗ δὲ θυμέλαι τε καὶ ἐξαρτύσεις

Πανηγυρισμῶν ἠκροᾶτο, καὶ λόγος
Ἀγγέλλεται Βύζηθεν, ὡς εἶχον τάχους
Ἐξαρτύσαντας ἐκφέρειν δοκεῖν στόλον,
35 Ὕποπτον ἐς Λεύκοφρυν ἐγκατασκῆψαι.
Καὶ ἣν θαητὸν τοῖς ἔαρος ἀκμῶσιν
Ἐκπλεῖν ἐθάδας, κἄν τε νύττον σπουδῇ τι,
Νῦν πρὸ κριοῦ μὲν ἀντολῶν καὶ δυσχείμου,
Ἐπικλόπως ἐκπλεῦσαι, οὓς δ' εὖτ' ἠτρέμουν,
40 Ἦμός τε κῆδος ἧττον εἰς ἀντιφράξεις.
Διττὸν δὲ εἰς ἔκπλευσιν οἶμαι τοὐπεῖγον,
Ἢ ὅττι ἠτόνησαν ἁλίων ἔργων,
Καὶ ὡς ἀπηυδήκασι πρὸς ναυμαχίην,
Πειρᾷν δ' ἀρήγειν, ὡς ἑνὸς θλίβουσί με,
45 Ἢ καὶ ὕποπτος αὖθις οἷς πολιτείη,
Μὴ ξυμμάχους ἴσχοιεν ἐξ ἐρισθενῶν,
Τῶν γειτνιόντων μᾶλλον εὑρεῖ σφῶν κράτει·
Ἀλέξιος γὰρ βασιλεὺς Μοσκωβίης,
Ἐπὰν Γέταισι πεφθάκει ἀλεξίσας,
50 Καὶ ἐγκρατὴς δέδεικτο γειτνιαζόντων,
Ἐπεκράτει ῥήϊστα ἄχρ' Ἴστρου ὄχθων,
Δάκων ἑκατέρων τε Ῥωξολανῶν τε.
Ἀρθέντι γοῦν μέγιστον ἐς τουτὶ κράτους,
Ὡς συγκρίνεσθαι ταῖς ποτοῦν μοναρχίαις,
55 Συγχαρμάτων τέκμωρα καὶ πολιτείη
Πέπομφεν εἰς ἔνδειξιν ἡδονῆς ἄκρης.
Πρεσβεὺς δὲ τοῖσιν εἷς τις ἐξ ἀρητήρων,
Αὐδῆς δὲ Μόσκου εὖ μάλ' ἐξησκημένος,
Δώροισιν, ὡς ἤκουστο, ἐξ ὑφασμάτων
60 Χρυσῶν ἐς αἶσθος βασιλεῦσ' ἀνταξίων,
Οἷόν τι Ῥωμαῖοί τε πρὸς Μακηδόνα,
Ἐπὰν δέδεκτο Περσὶς ἐξ ἐπανόδου,
Ἰνδῶν θριαμβεύσαντα νήριτα κράτη,

Ἐκ πρέσβεων δέδειχαν οἷον σφῶν εὔνουν.
65 Ἀλλ' ὃς θυμήρης, ἡ Μακηδὼν Ῥωμαίοις,
Πρέσβεις πολιτείαζεν ἐξ ἀμοιβαίου
Διττοὺς πέπομφε βασιληΐῳ τέλει,
Ἰδηράτῳ πομπῇ εὐπρεπεστέρων.
Ἀλλ' ἤνυον πορείαν οὐ πρὸς δυσμάςδε,
70 Βορηΐου δ' εἴχοντο Οὐενεδίκον δε
Πρὸς κόλπον εὐρύν, οὗ πόλεις σφῶν ναίονται·
Σὺν φατρίᾳ δ' ἐμβάσιν ἓξ ἐπὶ σκάφη,
Καὶ χεῤῥόνησον Κιμβρικὴν ἀμειφθεῖσιν,
Ἐς ὠκεανὸν συστροφὴ Βριτανικόν,
75 Ὃν αὖθις ἠμείβοντο τοῦ Ἱσπανικοῦ,
Ταχὺ διώδευόν τε Ἡρακλῆ στήλας.
Ταχὺ δ' ἵκανον ἐς Λίβουρνον Τυῤῥηνῶν,
Ἄναξ ὅποι ὥριζε πλοῦν περατοῦσθαι.
Καὶ πρύτανις πόληος, εἰδὼς τοιάδε,
80 Μέγαν πρὸς ἡγητῆρα ἐν Φλωρεντίῃ
Διετράνου, ὡς ὦφλε καὶ πῶς δεκτέοι.
Ἐντέλλεται δ' ὕπειξιν ἐνδείξασθαί πως,
Εὔνουν τε παρστήσασθαι εἰς μέδοντά τε,
Φιλοφρονῆσαι τούς δε τ' αὐτοὺς εὐκόσμως.
85 Αὐτὸς δ' ἀνῆπτε πυρσὸν ἐκ πυρεκβόλων,
Καὶ εἴτι τερπνὸν ἀνδράσι ξενιστέοις.
Ἐλθὼν δ' ἔτ' εἰς ἔντευξιν οἵους πρὸς πρέσβεις,
Τῇ ὑστεραίᾳ δίζεται ἀμοιβαίους.
Καὐτοὶ σάφιζον δόγμα ἐξ αἰσυμνήτου,
90 Μὴ ταῦτα πλὴν ἀργοῖσιν αὐτοῖς πρωτίστοις.
Ἀλλ' εὐφρόνως λυθέντες ἦραν τοὐντεῦθεν,
Ἅλς δ' οὐκ ἔδεκτο τούςδε συμπευσουμένους,
Δι' Οὐϊλαμβρῶν δ' ἀλλ' ὕπερθε Σαβίνων,
Σὺν φατρίῃ ἔστειχον Ἠριδανόν δε,
95 Καὶ τόνδε πορθμεύσαντες, ἣν ὁδοῦ τέρμα

Ἡ Γαλλικοῦ μυχοῖο Κλωδίων πόλις·
Ὅπου πολιτείη τε δαψιλευθεῖσα,
Τρεῖς δὶς δέκα φραδῆας ἦν πεπομφυῖα,
Πασῶν Γερουσίης μὲν ἐκλελεγμένους,
100 Εὐκοσμίῃ πάσῃ τε πορφυροχλαίνῳ,
Διττοὺς ἑκάστῳ προσνεμεῖσα προσπόλους,
Πολυτελείᾳ ἀμφίων κεκασμένους.
Οὗ κυμβίων ἔπειξις ἡμιμυρίων,
Ἐπιπτύγμασι σηρικῶν καταφράκτων,
105 Ὡς λιμέν' εὐρὺν συνδοκεῖν Μεθαμούκου
Κατηστερεῖσθαι μαρμαρυγῶν ἐκ ῥάμφων
Σιδηρέων, σχήματι οὐρῶν δελφίνων,
Ὡς δόξε τεχνουργοῖσιν ἀρχῇ σκευάσθαι.
Δύω πλέον δ' ἔστιλβον ἄλλων κυμβίων,
110 Οἷα πλάνητες φαιδροὶ ἄλλων ἀστέρων,
Ἐπεὶ ἐπιπτύγμασσιν ἦν κεκασμένα
Ἐκ χρυσοπλάστου πέπλου, ἠδὲ κρηδέμνων
Ἐξ ἁλιπορφύρων τε ἐξυμφασμάτων,
Καὶ ἀμφὶ πέπλου ἐκτεταμένου ὕπερ,
Ὧ ἐξαπαντᾷ προσκαθημένου ὄψις,
115 Διαυγέα κρύσταλλα, εἰσόπτρων δίκην,
Ἥρμοστο ἐς θέαμα συμπροσπιπτόντων,
Δυσχρηστίης ἄνευθε φιλθεαμόνων,
Πρόκριτα προκρίτοισιν ὡς προηγμένα.
Τοιάδε πομπὴ δεξιώσηος πρώτης
120 Ἐκτὸς πόληος, ἑστίας τε ἀρχείου,
Κἂν πάντα μοι κάλαμος οὐ σθένει ἄκρως
Ἐξακριβῶσαι, ἀκοῇ ἀφιγμένων.
Λοιπῶν δ' ἐῶ πάρεργα, ἥκιστων ὄντων,
Ὡς τυμπάνων σύγκρουσιν, ἤχους σαλπίγκων,
125 Πυρεκβόλων τ' ἄναψιν ἐκβροντηκότων,
Φρουρῶν ἁπάντων ἐξ ἑκάτερθεν μυχοῦ.

Ἐντὸς δέ γ᾽ ἠντύνοντο ἔργα μειζόνων
Ἐνδείξεων, κράτιστα κἄξια μνήμης,
Τὰ πωποτοῦν δειχθέντα κοιράνοις ἄλλοις·
130 Ὡς δωμάτων κόσμησις ἠρανόπρεπος
Τῶν ὑψικόμπων ἐκδομήσεων φαιδρῶν,
Ὧν περ πόλις μὲν κάζεται ὑπὲρ πάσας.
Θῶκοι δὲ διττοὶ ἐν μελάθρῳ ἑστίας
Δαιδαλέως ἵδρυντο ἐκ διαχρύσων,
135 Ὧν εἷς μὲν ἥττων, θάτερος μέντοι μείζων,
Ὡς πρέσβεων εἷς δευτέρευε θατέρου.
Τάπησι δ᾽ αὖ μέλαθρον ἐστρώννυθ᾽ ἅπαν,
Ἀθέσφατόν περ σηρικῷ ὑφασθεῖσιν,
Ὡς θάλαμοί τε κἂν τύπῳ πολυπλόκῳ,
140 Ἀποβλέπειν ἔχοντι τοῖς κατ᾽ ἀξίην.
Οἱ φατρίης γὰρ αἴτιοι δέκ᾽ ἑξάκις
Ἐν ἀμφίοισιν ἐκ πολυτεληΐης,
Ἔθει γεραρῷ κοσμίων ἑωΐων,
Πάρεξ τε πλήθους, ἀτμένων ὑπουργούντων,
145 Ὧν εἷς δύω ἐφώρα, πάντες δ᾽ ἐς δύω·
Ὧν πορφυραῖ τήβενναι, ἠδ᾽ ἁλουργίδες
Ἐκ μαργάρων στρώννυντο ἠδ᾽ ἀδαμάντων,
Τοῦ μείζονος μάλιστα, ὃν θρόος φέρει
Αὐτὴν ἄνακτος ἐνδόσει ἀμπειχέσθαι,
150 Ὄψεις διόπταις ἀμβλύνουσαν σπινθῆρσι.
Πρὸς τοῖσδ᾽ ἓν ἐκπέπληξε θνητὴν πόλιν,
Καὶ σπέρχ᾽ ἄγασθαι πλημμύραν ὅσην ὄλβων,
Ἀπεικάσαι τε παγκρατῆ δυναστείην·
Ἔπαν γὰρ οἶκοι συγκαθῆστον ἔξαλλοι,
155 Διττοὶ γερουσίηθεν, ἀλλ᾽ ἐπιτρόπων
Πομπῆος αὐτοῦ δευτερευόντων πρώτου,
Ἧκον τέκμαρσιν ἄπλετον συγχαρμάτων,
Ὡς ἐκ πολιτείης τε, τοῦ τ᾽ ἀρχηγέτου,

Ἀφίξεως σφῶν καὶ φάους εὐημέρου,
160 Δεικνῦντες εὖνοι τοῖς δ', ἄνακτί τ' εὐφήμως.
Αὐτοὶ δέ τ' ἠμείβοντο μειλικτηρίοις,
Ὡς σφῶν ἄναξ κράτιστος εὔχεται πᾶσιν,
Ἀρχηγέτῃ φαιδρῷ τε, καὶ πολιτείῃ
Βίον μάκαιρον καὶ κράτους ἐπαυξήσεις,
165 Κοινῇ κατ' ἐχθρῶν πώεος χριστωνύμου.
Τάδ' ἐγγυῶντο πᾶσιν ἐν Γερουσίῃ,
Εὖτ' ἐξὸν ἄθρους ἀσπάσασθαι αἰδίως,
Καὶ ἰδίᾳ τε ὥσπερ ἐξ αἰσυμνήτου.
Ἐς κοινὸν Ἀθήναιον οὖν συγκληθέντες,
170 Ὃν σφίσιν ἦγον ἐς σέβασμ' ἀρητῆρα,
Ἱρατικῇ ἔκαζον αἰσθήσει πάνυ,
Καὶ εἵματος πρώτου τε καλλιστευούσῃ,
Σταυροῦ τύπον φέροντα πήχεος μέτρου,
Χρυσηλάτου τε κἀκ λίθων ἀδαμάντων,
175 Τῶν δὴ μεγίστων, ὧν ποτ' ἄν τις εἰδείη
Αὐλαῖς διατρίψας περ ἄκρων κοιράνων.
Δέραιον οἶδ' ἀνῆρτον ἐκ λαιᾶς δέρης,
Μάλης ἔνερθεν δεξιᾶς παρεμπίπτον,
Μικροῦ κατήντα μέχρι ὡς ἐγκαρσίως,
180 Ἐκ μαργάρων ἁρμοσθὲν ἐξ ἑωΐων,
Ὄγκου ἀτὰρ τοσοῦδε, ὡς ὑπερπαίειν
Ἡρακλεωτικῶν μὲν ὄγκον καρύων,
Ὡς εἴ τιν' ἐξεύροιντο πρός τι καὶ μείζω,
Ποιῷ ποσῷ δ' ἄλληλα ἐξισουμένων,
185 Οὔτ' εἶδε τίς πω, οὔτε ἔκλυ εἰδόντος·
Τοῖον προβαίνειν ἐν προπομπῇ ἦν θέμις,
Ἄρχειν σεβασμίων γὰρ οἷς κρατοῦν κῦρος.
Ἑξῆς δὲ ὠπάζοντο σεμνοδεστέρους
Ἐπιτρόπων τέσσαρας, ἓξ τε συμβούλους,
190 Καὶ ἀμφ' ἑκατὸν συλλογῆς Γερουσίης,

Πάντες δ' ἁλουργίδεσσιν ἠμφιεσμένοι,
Οἷς δεξιὰν διδοῦσι κἀνὰ φατρίης.
Γραικοῖσι ταὐτὰ οἱ παρέλκοντες ῥυθμοῦ
Τοῖσι προαιρεθεῖσιν ἀφνεεστέροις
195 Ἐς πρέσβεων ἄντησιν ἐκ ῥητοῦ λόγου,
Ἔωργον ὡς πρόβημα ναοῖς ἐνθέοις,
Τιμῇ ἁπάσῃ καὶ προπομπῇ εὐκόσμῳ
Βαιὸν δεούσῃ τῶν μόνῳ ἀρχηγέτῃ
Εἰθισμένων γίνεσθαι ἦμασ' ἐνσήμοις.
200 Καὶ ταῦτα χαρίεντα πρέσβεσ' ἐξέβη,
Ὡς ἀγορή τ' ἔδοξε τῶν θαυμασίων,
Ἀρχηΐου μάλιστα δημιουργίαι,
Τῶν πανταχῇ γαίης μὲν εὐφημουμένων.
Ἀλλ' εἰσιόντας καὶ Ἀθήναιον φαιδρόν,
205 Κερχνωμάτων γλαφυρὸν ἐξ ἐπιχρύσων,
Ἥ τ' ἀξιοπρέπεια τοῦ τ' ἀρχηγέτου
Αἰδοιΐόν τε, ἐμφρόνων γηραλέων
Ἀμφιζανόντων καλλιφεγγέος θώκου,
Ἄλλους ἔωργε ἐκπλαγέντας ἐξ ἄλλων.
210 Ἀρχηγέτης ἀτάρτοι βαθμίδος πρώτης
Συγκαββὰς ὕψους, ἠσπάσατ' ἐρασμίως,
Χεῖράς τ' ἔτεινε κἀντελάζυτ' ἀγχόθι,
Καὶ ἷζεν ἄμφω ἐξ ἑκάτερθεν θώκου.
Λόγων δὲ τελεσθέντων τῇδ' ἀποκρύφων,
215 Χαίρειν ἔφραζον τοῖσιν, οἴκαδ' ἱκέσθαι
Αὐτῇ προπομπῇ καὶ τιμῇ τε εὐτάκτῳ.
Ὅποι προμηθεύοντο ἄχρι θ' ἡκίστων,
Εἰς ἁβρότητα βρωμάτων πανδαισίης·
Καὐτοῖς προϊσχεθεῖσιν ἀλλοίῳ χρᾶσθαι
220 Ποιῷ ἐδωδῶν ἦμασ' ἐξόχως τοῖσδε
Τοῖσι προηγμένοισι σωτῆρος πάθους,
Εἰσφερτὰ πεντήκοντα χυτῶν κερμάτων

Ὀσημέραι κάτθεντο ὀψωνῶν ὕπερ.
Ἔξ δ' αὖ Γερουσίηθεν εἰς θεραπείην,
225 Κἀπιτρόπων δύω τε προσφωνεῖν ἦμαρ
Εὐπραξίης κατ' ἦμαρ, ἀλλ' ἐναλλάγδην,
Καὶ ἀξιώχρεώ τε τῶνδ' ἐπεσκέφθη.
Αὐτοὶ δ' ἔτ' ὡς δόξωσι πολλοῦ ποιεῖσθαι
Θελκτήρι' αὐτά, τοῖσι καὶ αἰσυμνήτῃ
230 Νάκη μυωτὰ ποντικῶν μυῶν μέντοι,
Ζεβηλίνων τόδ' αὐτὸ τοῖς Ἰταλοῖσιν,
Ἐς εἴκοσ' ἐν τέσσαρσι τηβέννων τεῦξιν,
Δύω τ' ὀρφνήεντα ἐξ ἀλωπέκων,
Κεκριμμένων πάντοσθι τῶν ἀσταθμήτων.
235 Ἀλλ' ὃ κράτιστον, εἰκόνα χριστεικέλου
Μορφῆς ἐν ἀδάμασι καὶ χρυσοῦ πήξει,
Λίθοισί τ' ἄλλαις αἰολόχρο' ἀμφίων
Παρεμφερούσαις, καὶ τάδ' ὡς φέρει λόγος,
Γέραιρον ἐν δώροισι χαριστηρίοις
240 Αὐτῇ πολιτείῃ τε καὶ ἀρχηγέτῃ.
Συνήλυσις δ' ἔγεντο ἶσα πλειστάκις,
Ἐν ᾗ διευκρινοῦντο ἔργ' ἀποῤῥήτων,
Μεθ' ἅττ' ἀπηλλάγοντο νόστιμοι πάτρῃ.
Γεωργίου δὲ μάρτυρος νεὼν μέγαν,
245 Νωΐτεροι ὅποι περ οἷς ὁμοιΐως
Ἤρτυον ἀνδράσ' εἰς δέημα δεκτέοις,
Τὰ πλεῖστα δ' ᾗ εἴχοντο καὶ νῦν ἱκτῆρες
Σεπτοῖς ἐναγίσμασι καθηγνισμένοι.
Ἀγχωρέουσιν ἔνθεν, οὔτοι ναυάται,
250 Ἀλλ' ἱππόται πορείας ἦρχον ἀλλοίας·
Τούτοιν ἐγῷμαι θάτερον μή, ἀλλ' ἄμφω
Ἔνυττον ἐς πρόωρον ἔκπλευσιν τήνδε.
Ἀλλ' οὐκ ἔλαθον ἐντρέχειαν Λαζάρου,
Κἂν νῦν περισπούδαστα λάθοι αὖ πάλιν·

255 Ἦν γὰρ θεητὴ ὠκύτης ἀντηχοῦντος,
Ἐπεὶ θοωτέρα τε ἠχὼ πατάγων.
Ἐκπλεύσεως γὰρ τέρμα ὤπτευον Χίον,
Ὅποι ἑνοῦν σκόπευον ἐκ Μαυρουσίων
Νῆας δέκα πρὸς πέντε, εἴλην Ἀλγήρης
260 Μίμνειν πρόμον τε σὺν βέεσι τοσοῖςδε,
Βυζαντίηθεν αὖ διασκευασθεῖσι.
Τοιαῦτα μερμέριζον ἔρδειν ὑφάλως,
Καὶ προφθάσαι ὤκιστα ἀντιπαρτάξεις.
Ἀλλ' οἷα δειλοί, Λεύκοφρυν παριδόντες,
265 Ἐς Λέσβον ἠρώαζον, ὡς ἔνθεν Χίῳ·
Οὗ ᾐσθάνοντο Λαζάρου μεταίφνιον
Ἔμπτωσιν, ἰχνεύοντος Ἰκάρου πόντον.
Ὃς γάρ κεν αἰσθεὶς καινὰ ἐσπουδασθέντα,
Κᾆν εὗρος ἔνθεν, ἀντέπραττεν ἐκπλεύσεις,
270 Ἱστοὺς μὲν ἀγχαλάσας, εὐήρη σκάφη
Δέδειχε θαρσῆ, καὶ κατ' εὔρου ἀντωποῦ.
Ἐς Δῆλον οὖν κατέπτη, ἐνθένδεν δ' αἴρει
Λοιπὰς τριήρεις, ἓξ τε πεντηκοντόρων,
Αἵ τῇδ' ἔμιμνον τοῦδ' ἄφιξιν ἀθρόαν.
275 Νηῶν δὲ κοίλων ἐκπεπόμφει Βοσπόρῳ
Δυωδεκάδα, Βέμβῳ αὐτῷ ναυάρχῃ.
Καὶ Κουϊρῖνον βούλεται οἱ ἕσπεσθαι
Ἄλλαις τοσαύταις, οὗ ἂν αὐτὸς ἱκάνει.
Καὶ Λέσβον ἐσπέπλευκε, καὐτοὶ τοὐντεῦθεν
280 Κωπηλάτουν πρὸς Χίον, αὐτὸς δὲ οὓς σεύει,
Καὶ ἐς Ῥόδον φυγάδας ἴχνευ' οὐκ ἔτι.
Αὐτοῦ δ' ἔμιμνε καὶ τὸ πᾶν καραδόκει,
Ἐπίσκοπός τις οἷα τῶν ἔνθ' ἠδ' ἔνθα.
Καὶ δὴ ἐφίστον νῆες ὀκτὼ φορτίδων
285 Αἰγυπτίηθεν, εὐθὺ τείνουσαι Βύζης,
Ὧν πέντ' ἐχειρώσατο, καὶ πρήθει μίαν,

Δύω δ' ἐσαράσσουσι πρὸς γῆν θραυσθεῖσαι·
Καὐτοῦ ῥυέντος ἤματος πρὸς τὴν δείλην,
Ναῦς Γαλλικὴ πέπαικε Λαζάρου πάγῃ,
290 Ἥ γ' εἰς ἄμυναν φορτίδων παρωμάρτει.
Μεθ' ὑστεραίαν συμπέπαικεν ἄλλη τε·
Σεσαγμέναι πᾶσαι μὲν ἐμβριθοῦς γόμου,
Αἴγυπτος ὧν εἴωθεν ἀκραιφνῆ φέρειν,
Καὶ ὧν πόλιν Βύζαντος ἄρδειν ζαχρείων.
295 Τοιοῖςδε ἐξοιστροῦντο δυσμενεῖς πάντῃ,
Καὶ Κῶν ὀπισθόρμητος ἤρασσε στόλος,
Ὡς ἔνθεν, ἣν χρή, ἐγκατασκήψῃ Χίῳ.
Σάμου δὲ ὕπερθεν Λάζαρος κατεσκόπει,
Ἄργεννον οὗπερ ἄκρον ἀκταῖς Φρυγίης,
300 Καὶ ἠντίαζε πρὸς βίαν ἐρετμώσας·
Ἐπὰν δὲ ἡ ἄντωσις ἦν ἐγγυτέρα,
Αὐταὶ τρέποντο καὶ ἀνήνηνται πάλιν.
Σεύειν δὲ οὓς πρὸς εὖρον ἐκτεταμένον,
Ἕλκειν τε μὴ οἷός τε πεντηκοντόρους,
305 Χαίρειν ἐᾷ νοστοῦντας, ᾗπερ ἐξῆλθον,
Κἀλλιμένιζ' ἔκηλος ὅρμον εἰς Σάμου.
Μέντοι γε Χίος προὐκάλλει παρασκῆψαι,
Ἕνωσιν ἀγγελθεῖσαν ὄφρ' ἐρυκάσῃ.
Λευκὸν δ' ἐς ἄκρον ἠγκυρώσατο στόλον.
310 Καὶ πρωῒ ὑστεραίας, ἠοῦς φαυσκούσης,
Ἐπεσκοποῦντο νῆες ἐννέα κοῖλαι,
Καὶ νόσφι τῶνδε ἓξ τε ἄψ ὁμαρτοῦσαι·
Μαυρουσίων δὲ προσδοκούμεναι αὗται,
Αἵ γ' εὐστόχως τίταινον ὄμμα πρὸς Χίον.
315 Ἀλλ' ἄτρομος Λάζαρος ἀγκύρας αἴρων,
Πρὸς νῆας ἐξώρμησεν ὁρμῇ εὐτάκτῳ,
Πρόμον προπέμπων ναυμάχων ἔργων πάνυ,
Αὐτώνιον φέριστον, ἴρηκα στόλου,

Ἐκ Βαρβάρων, ἔπαρχον Ἀδρίας κόλπου·
320 Ὃς ἐκπετάσας αὖ ἀδείμαντος πάλιν,
Μαυρουσίους ἔπαιεν ἐντέχνως μάλα,
Ὡς ἑλκύσῃ ἀγρευτὰς εὐθήρῳ ἄγρῃ,
Καιρὸν παρενθεὶς Λαζάρου ἐπεμβάσει.
Τοίῃ δ' ἔγεντο ἐξ ἑκάτερθεν μάχη,
325 Ὡς χαλεπωτέραν μὲν οὔτις εἶδέ πω.
Πυρεκβόλων γὰρ ἀντιπαιόντων λάβρως
Τρισσὰς ἐφ' ὥρας, νῆες ὡς κεκμηκυῖαι
Πρὸς γαῖαν ἐτρέποντο, φεῦξαι σκεφθεῖσαι.
Κωπηλατεῖν δ' ἦν χρεία πειρατῶν χρήσει,
330 Λήξαντος οὔρου, ἐκδικεῖν ἀμηχάνους,
Ἀτὰρ στολάρχου δόγμα ἃς εἰσπηδῆσαι.
Καὶ Λουδόϊκος, οἰκετείας τῶν Βάφων,
Δυσσὶ τριήροιν ᾗ τε πεντηκοντόρῳ
Εἰς Ἀδμίραντον νῆα εἰσπηδᾷ πρῶτος.
335 Καὶ Ἰάκωβος, οἰκίας Λαυρηδάνων,
Τακτὸς δ' ἔπαρχος οἷα πεντηκοντόρων,
Δυσσὶ τριήροιν χ' οὗτος εἰσπηδᾷ ἄλλην.
Κἂν δὶς κατεβλήθησαν εἰσπηδηκότες,
Πυρεκβόλων βολαῖσι δ' ἱστῶν τμηθέντων,
340 Ἤγοντο ῥᾷστα ἐς λαφυραγωγίην.
Λαρήνσιός τε, οἰκίας Ῥηνηρίων,
Ἔπαρχος ὕπατος δὲ πεντηκοντόρων,
Εἴσβαλλεν ἄλλην καὶ κρατεῖ λαφυρώσας.
Ἴρηξ στόλου δὲ Βάρβαρος κρατεῖ ἄλλης,
345 Σὺν Λεονάρδῳ, οἰκετείης τῆς Μαύρων.
Τέως στολάρχῳ συντετήρηται πρώτη,
Ὡς ἂν κράτιστος προσπαλαίῃ πρωτίστῳ·
Οὗ συμπεσόντος, ἅμα πεντηκοντόρῳ
Ἀντωνίοιο ἐκ Πριώλων οἰκίας,
350 Τιτρώσκεται ναύαρχος ὧν πάσης εἷλκε.

Γένος δὲ Βέλγης, ἐξομωμοκὼς σέβας,
Ὀλεθρίως τὸν μηρόν, ἐκπνεύσας λύσσῃ,
Ἐπείπερ ἀλκάζοντας οὐλῆς ἐκπλήκτους
Ὀδὰξ ἔμαρπτε, καὶ δέους κατεφρόνει·
355 Ἦν γὰρ θρασὺς μὲν πειρατῶν ὧν ἂν ἴσμεν,
Καὶ ὠμότηθ' ὑπερβὰς ἀρχαίων ὅσσους.
Ἕν δ' ἱστορουμένοισι σημειωτέον,
Ἐμφαῖνον οἰώνισμα ἀξιαγάστων.
Τῇ χθιζὰ εἴγ' ἕωθεν ὄρφνης ληξάσης,
360 Πέλεια ἧστο ἄργυφος καρχησίῳ
Στρατηγίδος, πτέρυγας ἀμπετῶσ' ἄφαρ,
Γῆθος παρεμφαίνουσα αἰσιωμένων,
Πέλεια ὡς ἔμελλεν, ἀλλ' ἀργυρέη,
Σύλην γενέσθαι αἰσίως στολαρχοῦντι·
365 Ἑλὼν γὰρ ὑστεραίᾳ αὐτὴν ναυάρχου
Λαμπτῆρα, ὃν κατίσχεν ἐκ νηὸς πρύμνης,
Ἀφεῖλεν οὗτος, κἀφ' ἑὴν τερπνὸς θέτο·
Ἀργύρεος δ' ἦν πᾶς λιθόστροτος τευχθείς,
Κώνου δ' ὕπερθεν ἦν πέλει' ἀργυρέη,
370 Παρεμφερὴς ἐμψύχῳ ἐνδεδειγμένη,
Ὡς τήνδ' ὑπάρξαι τέκμαρ ἐκβεβηκότων.
Τέως πέπαυται ὀγκύλον Μαυρουσίων,
Μεγαφρονούντων τῆς νεὼς τῇδ' ἐκτήσει.
Γενουάταις γὰρ ἦν στρατηγὶς ἀρτίως,
375 Λαφυραγώγει δ' ὅς γε κάλλιμον φύσαν,
Λαμπτῆρος αὐτοῦ καὶ βριθῶν πυρεκβόλων·
Ἀπώλολον δ' ὁμαρτῇ αὐτὴν νῆά τε,
Καὶ πειρατάρχην, ὧν ποτ' ἴσχον γεννάδαν.
Ἁλίσκεται γοῦν ὕστατ' ἐσχάτης λώβης
380 Πρὸς τρισσὶν ἄλλαις, ὧν μία πρῶτα
Τήνου ἔνερθε πρὸς Χίον δυσηγρεύθη.
Τρεῖς δ' αὖ κατεπρήσθησαν, ὡς αἱρουμένων

Μᾶλλον θανεῖν οἴκτιστα ἢ ζῆν ἀθλίως.
Ἄλλη δ' ἀνωγῇ πυρπολεῖται Λαζάρου,
385 Ἐς γῆν ἐσαράξασα χ' ἀλκτῆς μὴ οὔσης.
Λοιπὴ παρεκσυρεῖσα οὔρου συμπράξει,
Ταῖς ἕξ πέραν ἡνοῦτο ἐκδιδρασκούσαις·
Δίαιμος ἦν δὲ ἐξ ἑκάτερθεν μάχη.
« Πᾶν εἴγ' ἐνεργοῦν, ᾧ ἐνεργεῖ καὶ πάσχει,
390 » Ἀλλ' ἐς φθορὰν πάσχοντος ἡτονηκότος. »
Ἐπεὶ ἀριθμὸς πάμπολυς δορυκτήτων,
Ὡσεὶ ἑκατὸν τετράκις σακεσπάλων
Κτανθέντες ἔμπης νήριθμοι χ' ὑπὲρ μέτρον
Ὑπερφέροντες πλήθε' ἁλὸς κυμάτων.
395 Νικατόρων δὲ ἀμφ' ἑκατὸν ὡς ἔπος,
Καὶ τρὶς θ' ἑκατὸν τοὐπίπαν ἡλκωμένων,
Χ' ὡς νητρεκὴς τε, οὐκ ἀλώβητος στόλος,
Κᾂν βαιὰ λώβη εὐανασκεύαστός τε.
Ὤκιστ' ἀτὰρ Λάζαρος ὅνδ' ἀναρτύσας,
400 Οὐχ' ἡμέρευε διττά, ἤδη τ' ἠγγέλθη
Τὰς ἕξ ἀλυσκασάσας ὡς ἐν φυξίμῳ
Ὑποστραφῆναι Κουσαδάσῳ κλημένῳ,
Δέκα πρὸς αὖ τέσσαρσι νῆες φορτίδων
Αἰγυπτίηθεν· αἵδε τ' ἐκκομισθεῖσαι
405 Ἐς Σουάκικον, φρουρὰν ἐγκαλυφθεῖσαι,
Τοίως καλεῖν εὔαδε γήρει βαρβάρῳ,
Φρουρὰ τάδ' ἄμφω τοῖσιν ἐξειργασμένα,
Σμυρναϊκοῦ ἔνερθεν εὐρέος κόλπου,
Ἐς συγκάλυψιν ἀσφαλῆα ἐμπόρων.
410 Λάζαρος οὖν κυροῦτο ἐς Σουάκικον
Στόλου προόπτην τ..κτὸν ἐκ Βαδουάρων.
Αὐτὸς δέ γ' ἐσκόπευε τὴν Κουσαδάσου,
Καὶ ἠσφάλιζ' αἰψηρὰ προσκεκτημένας,
Αἴρει δέ τ' ὡς ὤκιστα ῥηγμίνων Χίου

415 Καὶ ἀκρόνυχος ἵπταται πρὸς Σίγαιον,
Ὅπερ Κόρακος ἄκρον οἶδεν ἁπλότης·
Ὅποι στόλου τε δασμὸς ἦν ἐγνωσμένος,
Ὡς ἀνὰ μοῖραν ἐς μίαν ἑκάστηνδε
Φρουραῖν παρεμπέσωσιν ἐς νηῶν ἄρσιν.
420 Ἀτὰρ τόδ' ἠλλοιοῦτο Λάζαρος μῆδος,
Ἄλλων ἀφορμῶν προσφυεισῶν ἀρτίως·
Στόλαρχος εἴπερ ἐκμοχλεύσας αὖ Ῥόδου,
Τριήρεσ' ὀκτὼ πρὸς δέκ' ἀκμαίαις ἄλλων,
Ἐς Κουσάδασον ἐν δέοντ' ἐπεφθάκει,
425 Καὶ λῆμμα αἴρει νῆας ἐξ Μαυρουσίων.
Ὁμοῖ' ἐξήγγειλε τοῖς Σουακίκῳ,
Μὴ δηθύνειν καλοῦντι πειθαρχεῖν τάχει,
Ἀλλ' ἐξιόντας ἀδεῶς ὀπηδεύειν,
Ἐς Χῖον εἰσπλεύσοντι ἀῤῥωγῆς χάριν·
430 Αὐτοὶ δὲ ἠναίνοντο, ὡς ὀῤῥωδοῦντες
Τὴν Λαζαρικὴν ἐγκατάσκηψιν λάβρον,
Καὶ φρουρίῳ πέλαζον ὡς κρυσφηγέτῳ.
Ἀλλ' ἣν δέδοιαν ἐκτός, ᾐσθάνοντ' ἔνδον,
Πειρῶντο δ' ἐξωλείας αἰσχατωτέρας.
435 Ὃς γάρ κεν αἰσθεὶς οὐδαΐζ' ἔτι στόλον,
Ἀλλ' ἀρτεμῆ προσῆγε Σουακικόνδε,
Καὶ ἠρέτμου ἔννυχος, ὡς ἂν συμμάρψῃ
Νῆας, πρὶν ἀλλοίωσις αἶσι ξυμβῇ τις.
Ἐπεσκόπει δ' ἕωθεν εἵλην πειραστοῦ
440 Τὴν ἐκ νότου τέμνοντος, ᾗ Λάζαρός τε.
Ἔστειχε δ' ὄρφνος ἠδ' ἀφώσφορον λαῖτμα
Σβεννυμένῳ λαμπτῆρι ἐκ φρενοκλόκου,
Ἐπὰν δὲ φαῦσις ἐκκάλυπτ' ἑκατέρῳ,
Ἐξετράπη πρὸς λαιὰν ἣν ἐξὸν Χίου,
445 Ποτητὸς οἷα εἰσκαταπτάσῃ ὅρμῳ.
Βαδουάρῳ δ' ὑπήντα, κἂν παρεξετράπη,

Ἐς οὐραχοῦ ταχθέντι εὐσταλοῦς τάξιν.
Τραπεὶς δὲ νῶτα ἣν ἑκὰς παρεκτείνας,
Αὐτὸς δ' ἀφεῖται, ἕσπεταί τε Λαζάρῳ,
450 Ἐς Σουάκικον προσπεσεῖν αἱρουμένῳ.
Ἦν δ' ἀλίκλυστος φρουρὰ πρὸς πλευρὰς ἄμφω,
Διτταῖς βάρεσι συνδεούσαις ἀπτῶτας,
Μυχῷ μέσῳ τευχθεῖσα Γογγύλου κόλπου,
Οὗ κύκλος ἐρρήγνυτο ἐς στενὸν πόρον,
455 Διεξόδους πλωτῆρσι συγχωρηγοῦντα.
Ἔνθ' ἄκρ' ἑκατέρωθεν, ἰσόσταθμ' ἄττα
Ἄλληλ' ἐποπτεύοντο, ὡς ξυνωρίς τις,
Οἷς ἐμφύτευον μαχεῶνε ἀντωπώ,
Πλώτηρσι δυσμενέσσιν εἴργοντ' ἐμβάσεις.
460 Λάζαρος ἔμπης ὢν φυῆς ὑπερζέστου,
Οὔτοι δέδοικεν ἐκτάσεις πυρεκβόλων.
Κατασκοπεύσας γάρ κε φρουρίου θέσιν,
Εἴσβαινεν ἀτρόμητος, ἀλλ' ἀτυζηλός,
Τοῖσδ' οἷσι τοὐπάγγελμα δειματοῦν ἅπαν,
465 Ἔργοισι μᾶλλον τοῖς ἔκαθεν γηΐνοις.
Ἀθρῶντες εἴπερ θάρσος οἷον οὐδέπω,
Τὰ πρῶτ' ἀνῆπτον ὅσα πυρφόρων ἴσχον
Ὁμοῦ θ' ἅπαξ τε, εἰς ἐλατῆρα στόλον,
Εἶτ' ἀκλεῶς κάλλιπον αὐτὴν φρουράν τε,
470 Καὶ νῆας ὅσσας, Λαζάρου δυναστείῃ·
Ὃς νηόθεν γὰρ ἔκτοθεν τεταγμένων,
Βόμβαισιν ἐτροποῦτο φῦλ' ἀσπιζόντων,
Αὐτοὶ δὲ προσπέφευγον οὔρεσ' Ἀσίης.
Σφῶν δ' οὐδένειαν ἴδετ' ἐνδεδειγμένην·
475 Ναῦν συγκατίσχον ὅμπνιον Μαυρουσίην,
Τέσσαρσιν ἐν δεκάσι πρὸς μεσευούσῃ
Πυρεκβόλων διαμφὶς ἐνσκευασθεῖσαν.
Φρουρά τε κομπάζουσα τριπλόαις ἄλλαις

Πρὸς τρισσὶ τοίοις, πετροπομπῶν δ' ἑπτά τε.
480 Ἔμπης μετὰ πρῶτον μὲν αἶθος πυρφόρων,
Ἄνευ ἀμύνης συντεταμένης ἄλλης,
Συγχώρεον τὰ πάντα δηώσοντ' ἴσως.
Ἀναστατεῖ δὲ εἰσιὼν φρουρὰν ἄρδην,
Ἔκβαινε δ' εὔφρων, εὖ λαφυραγωγήσας·
485 Πρὸς φορτικῶν τέσσαρσιν ἦγε γὰρ δέκα,
Καὶ νῆα, ἣν ἔφημεν ὅμπνιον μάλα,
Δύω δέ τε τρίηρα, χ' ὁλκάδα μίαν,
Κἄλλην μεγίστην φορτικῶν κολοσσαίαν,
Ἀνάπλεως ἁπάσας ἐντίμου γόμου,
490 Νόσων ἐς ἄλθος, καὶ ἐδωδῶν χρησίμου.
Χ' ὑποστρέφοντα δέκτο αὖ πόντος Χίου.

ΤΜΗΜΑ ΙΘ'.

Τοιαῦτ' ἄτυζον ἔνδοθεν Βυζαντίους,
Τύρβη δέ γ' ἐξηχεῖτο ἀθυρογλώττων,
Ἐπείπερ ἐλλείπουσιν ὧν ἐδωδίμων
Εἴθιστο λαύρως δαψιλεύεσθαι πόλιν.
5 Οἵ τ' ἀμφέποντες ἐν διουάνῳ κράτος,
Σκέπτοντο πάντῃ ἐκδικῆσαι τοιάδε.
Ἄναξ τ' ἐφηβότητος ἤδη προσψαύσας,
Καὶ χεῖρ' ἄναρκτον οἰακίσμασ' ἐκτείνας,
Πάρεδρον αὐτὸν βούλεται ἐκστρατεῦσαι,
10 Ὡς πρῶτ' ἀριστεύσαντα ναυμάχοις ἔργοις,
Ἀποινάσαι Λεύκοφρυν ἐξαρπασθεῖσαν.
Αὐτὸς δ' ὑπείκων θυμὸν ἦν δεικνὺς μέγαν,
Καὶ ἠγγύα φέριστα συγκατωρθῶσαι
Ὁπόσσα ἠτόνησεν ἐξ εὐωρίης.
15 Ἦν γὰρ παρασκεύασμα ἀρτίου στόλου,
Πρὸς ᾧ στόλαρχος ἴσχεν ἐς πόντον Σάμου,
Τριήρων μὲν τρεῖς δεκάδες τοὐπίπαν,
Καὶ σολτανῶν ὀκτώ τε πρὸς δέκ' αἰτναίων,
Κλητῶν μαώνων δ' αὖτε εὐσθενεῖς δέκα,
20 Τανῦν ἐπεὶ πάρεδρος ὅσσους κωπῆας
Ἐκ Μεχμεϊτῶν δίζεται ἐλευθέρους,
Κοὐ χριστολάτρας, ὥστ' ἐρετμοῦν, κἀλκάζειν,
Νεήλυδας δ' ἔνειμε τῶν δ' ἀνὰ μίᾳ
Ἑπταπλόους ἑκατὸν ἐκ θρασυφρόνων,
25 Μάχεσθαι ὡς οἵας τε πρὸς μίαν ἄλλην,
Αἷς ἴσμεν εὖ οὔπωτι μὴ κατισχύσαι.
Ἴσχον δ' ὑπαὶ Σηστοῦ τε φορτικὰς νῆας
Νεηλύδων βριθούσας ὀκτάκις δέκα,
Τριήρεάς τε πέντε, ταῖσδ' ὑπουργούσας,
30 Ἵν' ὡς ὑπερφέροντες ἀλίων ἔργων,

Ποιῶσιν ἐς Λεύκοφρυν ἀσφαλῆ βάσιν.
Ἀλλ' ὧν πάρεδρος δεινὸς ἐκτὸς συμφράδμων,
Λάζαρος ἐκτὸς κηδεμὼν ἀντιφθόγγων.
Ἦν γὰρ δοκάζων δυσμενῶν διεξόδους,
35 Ὁμοῦ τε προὐμηθεῖτο καὐτῶν ὑδρείων,
Ὡς μὴ μάχεσθαι ἀργίῃ διψαλέους·
Καὶ ἐς Σίγαιον, ἐκβολῶν πρὸ Σκαμάνδρου,
Τριήρεας προὔπεμπε πεντηκοντόρων,
Καὶ ἤρυον κάλλιστα κἀφθόνως μάλα,
40 Κᾂν δυσμενεῖς πειρῶντο, ἱππεῖς πυλεῖς τε,
Βίης ἐλάσει κωλύειν λειψυδρίους·
Ἀλλ' ὑστεραίᾳ δρᾷν γλίχοντό τι κρεῖττον·
Γῆς ἐμβάτευον ἢ ἔδει περαιτέρω.
Τρεπτῆς ἀτὰρ γεύοντο τοὐντεῦθεν τύχης,
45 Καὶ νόστεον κάκιστα οἰκτρῶς κἀθύμως
Δεινὴν ὅσοι πέφευγον ἀκμὴν φασγάνων.
Αὐτοὶ γὰρ ἀλθήσαντες εἰς τρισχιλίους,
Ἀνέδραμον πρὸς τούσδε αὐθαδισθέντες,
Καὶ ἤλασαν πλήττοντες ἄχρι ῥηγμίνων,
50 Ἐν αἷσιν ὠλέκεισαν ἄνδρες γενναῖοι,
Πρὸς εἴκοσ' εὐζώνοισιν ὡς ἑκατόν που·
Ὧν ταξίαρχοι, Ἰταλῶν ἐκφυάδες,
Κλητὸς Μαφαῖος, θρεπτὸς ὢν Οὐηρώνης,
Καὶ φαιδρὸς Οὐόλπης τε, ἀστυκὸς Κύρνου.
55 Λοιποὶ δ' ἐπεμβαίνουσι δύσθυμοι σκάφη,
Κᾂν ὤπτανον διώκτας ἐξειργασθέντας
Οὐ πάντας, ἀλλ' ὅσους περ ἀθρόαις βολαῖς
Σκαφῶν ἐκερμάτιζον ἔμπυροι πρῶραι.
Ἐπεὶ δὲ Μωκενῖκος ἐλλείπει Χίου,
60 Ἐνδύεται στόλαρχος ἐς τήνδ' εὐθύμως,
Διϊσχύων εἴκοσι πρὸς πέντ' Ἀλγέρτης·
Ἐφ' ᾧ θ' ὃς ἐξέπεμπε πέντε πρὸς δέκα

Νῆας μεγίστας εἰς ἔρυμα Τηνίων.
Μάρκον δ᾽ ἐφίστα συμπάσαις Βαρβαδῖκον,
65 Ἐμὸν τόκον κύδιστον, οὐκ ἐξιστάντα
Γεωργίου τέξαντος, ἀρίστου φῦντος.
Αὐτὸς δέ γ᾽ ἐς Σίγαιον ὑδρεύσων τρίτον,
Εἰς οὐδένειαν δυσμενῶν αὐχησάντων,
Μετασταλεὶς φυλάρχας, οἷς φωνεῖ τάδε·
70 » Ἐγὼ μέν, ἄνδρες, οὐκ ἀνέσχομαι ὕβριν,
» Ἧ ἐνδεδύκειμεν χθές, εἰκῆ κἀσκέπτως,
» Ἐς ταὐτὸ οὗ ὕβριστο εὔκλεια ὅπλων,
» Ἣν μέχρι τοῦδε αἴρεται πολιτείη.
» Ἥκιστ᾽ ἀνεκτόν, μὴ ἀναζωπυρήσω.
75 » Ὑμεῖς ὑφηγέεσθε τοῖσ᾽ ἀπβαίνουσι,
» Κάμνοντ᾽ ὑδρεύσοντας ἐκ τροπῆς πάσης,
» Ἀδιόπους δ᾽ ἐμοῖο οὐκ ἐῶ θάλπους,
» Πρόφρων ἐγὼ γὰρ ἕσπομαι κραταιώσων.
» Μή τις δὲ τόλμα ὁπλίταις περαιτέρω.
80 » Ἀρκεῖ δεδεῖχθαι τοὖργον ἐξ ἀλωβήτου,
» Ὡς καὶ δέδεικτο προστατοῦντός μου ἄλλῃ· »
Ἀτὰρ πάρεδρος ὢν ἐπειχθεὶς εἰς ἔκπλουν,
Πρὸς Σηστὸν ἠγκύρωσε μάχιμον στόλον,
Ἡνωμένος δὲ φορτικαῖς προὐνεχθείσαις,
85 Ἔκπαγλ᾽ ἀπειλεῖ τοῦδ᾽ ἄχρ᾽ εὐδοκηκόσιν.
Ἐπεί γ᾽ ἑκατέρωθι πλευρῶν Βοσπόρου,
Τέτευχε μαγεῶνας ἐκ Σηστοῦ δύω,
Ἐκ δ᾽ Ἀβύδου τέσσαρας ἄχρι Σκαμάνδρου,
Στρατῷ δέ τ᾽ ὠχύρωσε ἐκ δισμυρίων,
90 Ἵν᾽ ἔξοδος γένοιτο ἀσφαλὴς ἄλλων,
Καὶ ἀσφαλεστέρα τε ἐκβαίη πάλη,
Ὁμοῦ τε κωλύοιντο λοιπὸν ὑδρεύσεις,
Καὶ εἰ δέον τε συγκαλύπτεσθαι στόλον,
Τύχῃ διώκται; κἂν τυχὸν συμπραξάσης.

95 Τοιαῦτα Μωκενῖκον εἰς Ἴμβρον σπέρχειν,
Ἀναδραμεῖν ἄνυδρον ὡς νοστῇ πίδαξ,
Ταχὺ θ' ὑδρεύσων φῦλα, κἂν καιρῷ πάλης.
Λήθυνεν ἔμπης ἀντιβάντος καικίου,
Κἀπικρατοῦντος ἤμαρ' οἷά που δέκα,
100 Ἀλγεῖ δ' ἀήτῃ μὴ ἐόντ' ἐπαρκέσαι
Διψαλέοισι, καὶ προεξάρξαι πάλης.
Ἀντώνιον δ' ἔπαρχον Ἀδρίης κόλπου
Μετασταλεὶς σὺν τρισὶν ἐκ τριήρεων ἄλλαις,
Ἐντέλλεται τοῖσι συγκομισθῆναι τάχει,
105 Στόλῳ ἐπαρκέσοντας ἄτλητον δίψος.
Οἱ δ' ἦκον ἐν δέοντι πρὸς πηδῶν βίαν.
Ἡμός τ' ἀήτης παῦε ῥαγδαίας ῥύμης,
Καὐτὸς πάρεδρος ὢν φρυακτὴς ἐς πάλην,
Οἷα κρατήσων ῥᾷστα ναυμάχων ἔργων,
110 Τέτακτ' ἐς ἔκπλουν, ὡς δαΐζέ τε στόλον.
Πρὸς Σηστὸν οὖν ὥρινε νῆας σολτάνας,
Πρὸς δ' Ἄβυδον μαῶνας, ὅσσας θ' ὁλκάδας,
Ὃς δ' ἐν τριήρεσ' οἷάπερ ταὼς γαῦρος,
Λοξῶν ἀνακλῶν τὰς πτέρυγας ἐκπλήττει
115 Θεητὰς ἐμμένοντας ἀλλ' ἀκινδύνως.
Ἐκ σολτανῶν γὰρ πέντε, ἔνθεν τὴν Βέμβου
Στρατηγίδ' εἰσάρασον ἀγκυρωτήν τε,
Αὐτὸς δ' ἀμύνων ἐντόνως σκηπτοῖς ὥσπερ
Κακῶς ἐποίει ἀντίων στρατηγίδα,
120 Διττάς τε ἄλλας· χ' ἡ μὲν εἰσρεῖ Τρωάδι,
Διτταί δ' ἕλοντο ἄγρα πόντιος Βέμβῳ,
Ἀπ' ἀγκύρων ἄραντι θάλψει κοινώνων.
Ἔνθεν δὲ πέντε τῶν μαώνων αἱ κρείττους,
Ἡ Βαταΐκας ἵστα πεντηκοντόρῳ,
125 Ἐπεισπεσοῦσαι ὡς λάβρως κἀπεινῶς τε,
Εἴκειν βίαζον, κἂν ἀνένδοτος πρόμος. . . . . .

Ἤμυνε γὰρ κράτιστα πυραῖς ἐντέχνοις,
Ἐπεὶ πυρεκβόλοισιν οὐκ ἐξῆν χρῆσθαι,
Πρὸς πλευρὰς εἴπερ ἡ ἐπέμβασις σκάφους.
130 Ἄθροι δ' ἐπεισπηδῶσιν ἄχρις ἐγκάτων
Νηλύδων ὅμιλος ἡμιχιλίων,
Καὶ ἣν ἁλοῦσ' ἂν ἄρτι ἐξ ἀηθήτου,
Τῶν ἀναλώτων φῦσα καριδεικέτων,
Ἣν Ἀλόϋσος, Φωσκάρηων οἰκίας,
135 Οἰκείᾳ ᾗ ἐφίστα πεντηκοντόρῳ,
Μὴ προὐφθάκει ἀμύνας, ἔκδικος πέλων,
Βάλλων πυρεκβόλοισιν εἰσπηδηκότας,
Οὓς πτοῖα μείζων ἔσχεν ἐκ βολῶν ὅσων
Πυρεκβολίσκων ἀστραπαιολοβρόντων,
140 Καθ' ἁλὸς ὡς φέρεσθαι ἐμβροντημένους,
Καὶ ῥᾷστα λύεσθαί τε τὴν Βαταΐου·
Ὡς τρεῖς μαώνας μεῖναι ἄγραν Φωσκάρει,
Κἂν κενὰς ἀνδρῶν καὶ νηλύδων πάντη,
Ἐς οὖδας Ἀσιαῖον ἐκπεφευγότων.
145 Ἀλλ' οὐκ ἄδακρυ γῆθος ἐξ ἀγρευμάτων·
Λαιὰν γὰρ Ἀλόϋσος οὐτηθεὶς μάλην,
Ἣν ἀμπέχειν οὐ φθῆσε χάλκεος θώραξ,
Πυρεκβολίσκῳ, πρότριτ' οἰκτρῶς ἐξέπνει.
Βαταΐας δ' ἔνδακρυς ᾧ ἀναγράφει
150 Τουτὶ τρόπαιον, κἀνεκάλει σωτῆρα.
Ἔνδειξις ἥδ' ἔφερβε λοιποὺς ἐν στόλῳ,
Καὶ πρὸς πάρεδρον ἠρέτμουν θαῤῥαλέως,
Οἱ δ' ἐς φυγὴν ὥρμηντο καὶ παλινδρόμουν.
Οὐκ εἶα δ' οὖρος ἀντίον τετραμμένους,
155 Καὶ προσκέκρουκαν σύρτιν εἰς ἑωΐαν.
Ἀτὰρ πάρεδρος συγκαλυφθεὶς Συγαίῳ,
Οὗ μαχεώνων πυρίαι συνηγόρουν,
Τέτταρσιν ἄλλοις ἠγκυρώθη ἑδραίως.

Μέντοι γε Μωκενῖκος ἐμβιμωθείς πως,
160 Ἔπλει κατ' αὐτοῦ, κἂν ἀήτης ἠντία.
Καὶ ἵκαν' ὀψὲ κώπαδῶν μονωθείς περ,
Πρόμου Μελιτῶν, κἀρχιποίμενος Ῥώμης.
Οἵ τῆνες αὖ ξύμβαινον ἐς ξυμμαχίην,
Νωθρῶς δ' ἐρέτμουν καὶ ἄπωθεν ὡμάρτουν.
165 Ἔνθεν πάρεδρος αἴρει ἀγκυρισμάτων,
Κοινῶσιν αὐτοῖς ναυκρατεῖν πεπεισμένος.
Πειρᾶτο δ' οἷος Λάζαρος θρυλλημένας,
Ἤμυν' ἐπεὶ κράτιστα συμπάσας παίων,
Καὶ μὴν διῆρκεν ἠνεκὴς ἐγρηγόρως·
170 Μέσῳ δὲ νυκτὸς δευτερεύουσαν πάσαις
Ἁλίσκεται αὔτανδρον, αὐτῷ τε πρόμῳ,
Νεηλυδάρχῃ τυγχάνοντι ἀξίην.
Φαῦσις δ' ἐπὰν ἔγεντο, καὶ ἐπεῖδ' ὅτι
Ὃς οὐ πάρεδρος ἀτρεμεῖν οὐκ ἠρκέσθη,
175 Ἀλλ' ἠρέτμου πρὸς τόνδε αἶψα κἀτρέστως,
Κἂν μαχεῶνες ἀσφαλῶς ἐγκάλυπτον
Ὀκτὼ σὺν ἄλλαις ἀλκιμωτέραις στόλου.
Ἔμπης Μελιτῶν κἀρχιθυτίων πρόμοι
Ἀπότρεπον βουλείας ἐν μειλιχίοις,
180 Ὡς ἀσμένως φέροιεν ἥντινοῦν λώβην
Καὶ ζημίην ὁπποίαν, ὡς ἐγνωσμένον
Ἐν ναυμάχοις ἔργοισι κἀπιποντίοις,
Πρὸς μαχεῶνας μέντοι ἑδραίους γαίῃ
Εἰκαῖα ὁρμὴ πᾶσα κἀθετητέα,
185 Λωβᾶν ἔχοντας πλοῖα καὶ μὴ λωβεῖσθαι.
Ἀσύγκριτος γὰρ τοῖσδ' ἄμυν' ἀμοιβαῖα,
Στεῤῥοῖσιν οἷς ἐοῦσι καὶ τοῖσδ' ἀστέγοις,
Καὶ οἷς κρέη βάλουσι, τοῖσι δὲ χθῶνα.
Λαζάρῳ ἔμπης οὐ μέμηλε τοιάδε,
190 Οὐ πῦρ ἄτυζε γάρ κεν, οὐ σίδηρός τις,

Ἐπεὶ πνέων πέφυκε πῦρ ὑπερζέον.
Ἀλλ' αἱρετίζων τρεῖς τριήρεων κρείττους,
Ἀντωνίοιο τὴν στρατηγίδ' Ἀδρίης,
Καὶ Βηνεδίκτου, οἰκίας Μιχαήλων
195 Ταρουϊσίοις τευκτήν τε εἰς ὑπουργίην,
Τάσδ' ἦγεν, ἠρέμου τε πρὸς Σηστοῦ μοῖραν,
Ὅποι πάρεδρος συγκαλύπτετ' ἀπράγμων
Ἐν μαχεῶσι δυσσὶ δὶς πυρσοβρόμοις,
Ἐννοίᾳ εὐσταθῆϊ αὐτὸν συμμάρψαι,
200 Καὶ αἰχμάλωτον ὡς νεηλύδαρχόν τε
Ἄξαι θρίαμβον ἐς πολιτείην μέγαν.
Ὑπὲρ μόρον δ' ἔσπευδε οἱ πεπρωμένων,
Καὶ ἤρχετ' ὧν λέπτυνις ἤντυν' ἐκκόπτειν.
Παραδραμόντα γάρ κεν ἣ ἔδει πρόσω,
205 Τὰ πυρὰ ἠκόντιζον ἄτῃ καιρίᾳ.
Σκηπτῶν δίκην ἐπείπερ ἐμπίπτοντ' ἄδην,
Κωπῆας ἐκπλήκτιζε, κὤλεκε πλείστους.
Ἀλλ' ὃς δαΐφρων, οἷα τῶν ἀδειμάντων,
Ἑστὼς ἐπὶ προβλῆτος ἀντ' ἐρετμάρχου,
210 Προσωτέρω βίαζεν ἐνσκήπτειν σκάφη,
Κἂν πυρὰ ἠμάλθευεν οὐλοὴν ἄτην,
Λεληθότως τε τοῖον ἄνδρα προὐκάλει,
Ὡς ἐκποδὼν δράσειε, κἀξαφανίσῃ.
Πασῶν μία γὰρ προσβολῶν πυρεκβόλων
215 Ἐπεισπεσοῦσα ἐγκάτῳ στρατηγίδος,
Ὅποι κόνιτρα εἰρύονται πυρφόρα,
Καὶ ἀΐδην εὔαδε κικλήσκειν σφίσιν,
Αἴθει σχεδὸν πρόπασαν, ἐγχρύσου πάρεξ
Πρώρας, ἀριστῆάς τε, καὐτοὺς κωπῆας,
220 Αὐτοῦ δ' ἅτ' ἀδάμαντος ἧψατ' οὐδόλως.
Εἴγ' αἰθερῶδες πῦρ τὸ φιτύσαν λόγος
Ὅτου ὑλαῖον οὐ κατισχύει πάμπαν.

Ἀλλ' οὔτε εἶγμα τοῦδε πυρὸς λαύρου περ
Πρὸς Λαζάρου πῦρ φυὲν ἐξ ἀνεικέστων·
225 Ποσῷ γὰρ ἤδη καὶ ὑπὲρ μέτρον μέγα,
Ποιῷ ἀτάρτοι ἧττον εἰ συγκριθείη.
Φλέγει τόδ' εἴπερ ἀλλ' ὑπόβλητον μόνον,
Οὗτος κέαρ δὴ Ὀτμάνων γ' ὑπηκόων,
Τῶν ἄγχι αὐλῆς καὶ ἀπ' ἐκτεταμένων,
230 Δείγμασιν ἐξέφλεξεν ἐξ ἀρειόνων.
Τίς γάρ κεν ἄχρι τοῦδε, ἤδ' ἀφ' οὗ φύτλη,
Ἐπὶ ξυροῦ τέταχεν εὐρὺ σφῶν κράτος,
Ὡς πάμμαχος νῦν Λαζάρου εὐτολμίη;
Λέπτυνις ἣν μὴ ἐγκονεῖ πεπρωμένον,
235 Ἴδοιτ' ἂν ἄφθιτ' ἔργα τῶν ποτοῦν φύντων.
Κάλωας ἔμπης ἀμφικείρασ' ἱστίου,
Κατῆξ' ἄκρως κεραίαν ἅμα ῥαγδαίως,
Κατὰ κρὰς ἀριστῆος ὠλέσασ' ἄρδην.
Καὶ βαρύμηνις οἷα ῥίψασ' ἐς πόντον,
240 Νηρεῖ δέμας πόρσαινεν, ἐς κητῶν ἕδαρ,
Ὡς μὴ ὑπερβῇ καὶ τυχὸν γαιηόχου,
Θνητῶν ἐπὰν δέδεικτο προὔχων, ὧν ἴσμεν
Ὠγυγίων τε καὶ νεωτέρων ἄλλων.
Ταρουΐσιος δὲ ᾗ τριήρει παρμένων,
245 Ἐσπουδακώς τε τῆς στολαρχοῦντος δόκης,
Ἐκ Νηρέως πῶς ἥρπασ' ἄγναμπτον δέμας,
Ὡς ἂν πάτρῃ ῥύοιτο ἐν θησαυροῖσι,
Τῶν ἀξίης μνήμης μὲν ἀγαθουργέτην.
Τοίως τανῦν λέπτυνις ἔσπευδ' ἐκτρέψαι
250 Εὔκλειαν ἄχρι τοῦδε πρὸς πολιτείης
Ἔργοις ἀρηΐοισι προσκεκτημένην.
Μετ' οἶτον εἴπερ τοίου ἐγχεσιμόρου,
Ἐς δευτέραν ἐπείχθη ἀνδροκτασίην.
Βάρβαρος εἴπερ οἰκίας Βαδουάρων,

255 Οἷα προόπτην καὶ μιμηλὸν Λαζάρου,
Ἐξ αἰτίας κούφης μὲν ἠτονηκότα,
Πρότριτ' ἀνῄρει καὶ προΐαλλ' ἐς γνόφον,
Ὡς εἰ πέπωκε φάρμακον δηλημάτων·
Λοιποῖς παρεσκεύαζεν ἐμφάσεις δέους.
260 Ὡς νηπίοις φόβητρα μαῖα βαμβαίνει
Δυσυπνέουσιν ὡς ἀβακῆ καροῦσθαι,
Ὡς κωματώδη οἵ τρέποντο εἰς ὕπνον,
Ὀρφνὸν δ' ὀνειρώττουσι πρὸς νότου νέφος,
Τεκμήριον δ' ᾤοντο μελλούσης ζάλης·
265 Ὄναρ δὲ συγκρίνουσιν, ὡς στολαρχέων
Σὺν τρὶς δέκα βέεσιν ἐκτὸς προσμείνας,
Κελαινὸν ἦν φρικῶδες ἐκ νότου νέφος,
Καὶ δείδιον μὴ ἔνθεν ὁρμήσας ἴτης
Ἐν κινδύνῳ θήσοιτο χρῆμ' ὅσον στόλου.
270 Ἀλλ' οὐκ ἐπεῖδον, οὔτ' ἔτι μνῶντ' ἀρτίως
Πρὸ ὀμμάτων καὶ προτοῦ εἰργασμένων,
Πρὸς νηρίθμους στόλους μὲν ἐξ ἐνερτέρου.
Τοίῃ στόλαρχος ἐπτεροῦτο ἐλπωρῇ,
Λελυμένην Λεύκοφρυν Ὀτμάνων ὕπερ,
275 Αὐτὸν κατίσχειν κἀπαναστρέψαι κράτει.
Οὗτοι δ' ὀνειράτοισιν ἐμβροντηθέντες,
Οὐκ ἠλέγιζον κῆδος ὁπποῖον τόδε,
Καὶ πειραθέντα φῦλα ἔνθεν πορθμεῦσαι,
Οὐκ ὀπτάνειν δύναντο συγκεκυφότες.
280 Νεκλύδων δ' ἔπλητο νῆσος ἀπλέτων,
Κλαγγῆς δ' ἀήρ τε, ὡς πόλιν συσσείεσθαι,
Ὥστε προβούλους μὴ ἰδεῖν ἀνασχέσθαι
Οὓς δείδιον πόῤῥωθεν ἐκ κλαγγῆς μόνης·
Τούθ' εἵνεκ' εἰς ἄμυναν οὐχ ἥγημά τι,
285 Οὐ δημοσιακῶν τε φειδὼ ἢ κῆδος,
Ἀμνήμονες γεγῶτες ἐν Γερουσίῃ

Ὡς ναυλοχᾶν κυροῦτο τῇδ' ἀεὶ στόλον
Ὥρεσσι πάσαις ἐς τίσιν Βυζαντίων,
Καὶ ὡς ἀποκτᾶσθαι τάδ' αἰσχρῶς κἀκόσμως.
290 Ἅπερ μάθου νόμοισιν ἦν κεκτημένα,
Ἁμαρτὰς ἥδε τῶν δίκης ὑπευθύνων.
Ἀτὰρ βεβακχευθέντες ἐκ κενοῦ τάρβους,
Ἠμνημόνευον δογμάτων Λυκουργίων,
« Ὡς ἀσμένως ζῆν, ἀσμένως τε κατθνήσκειν,
295 » Ἄμφω κύδιστα, ἀρετῇ δ' εἰργασμένα·
Πόλιν δέ γ' ἐλλείποντες ἔμπλεων ὅπλων,
Καὶ ταμιείων πλημμύραν ἐδεσμάτων,
Τριήρεσ' ἐμβίβαζον ὁπλίτας ὅσους
Ἐγχωρίους τε, καὶ μεθ' οὓς πρόβουλοί τε
300 Αὐτοί τ' ἐπεμβαίνουσι, κἀποχωροῦσι.
Λευκόφρυος γοῦν ἀκλεῶς ἀποδράντων,
Ἀμφιγνοοῦσι δυσμενεῖς, ἣν εἰσίθμη
Σφίσ' ἀσφαλὴς εἴη εἰς ὀχύρωμα
Ἀπαρτίᾳ σκευασθὲν ἐκ δυσπορθήτων.
305 Ὅθεν τόπαζον μὴ δόλῳ παρεισάχθαι,
Καὶ πυρικαύστους βρῶμα Κέρβερον δέχθαι.
Ὑποψίην δ' ἐπτῦξαν, εἴπερ ἦν δέον,
Ἐπεὶ διεσκέπτοντο ἐλλείπειν πόλιν,
Ἀναστατῆσαι πρῶτον αἴροντας μέντοι
310 Ὁπόσσ' εἰς εὐέρκειαν ἴσχον παναλκῆ,
Καὶ τηλόθ' εἰσβάλλοντας ἴσχειν οἵους τε.
Ἀλλ' ἐς πνιγίσκον πῦρ βαλόντες ἐξῆπτον,
Οὐ βυσσόθεν μέντοι γε ἀλλ' ἀνειμένως,
Ὡς τούσδε οἴεσθαί τις ἐμπλέχθαι δόλος.
315 Ὅθεν τριταῖοι ἐννύχευον ἀμφ' ἕρκος,
Πύλας τε εὐλαβοῦντο κἀνεῳγμένας·
Ἐπὰν δὲ ᾔσθάνοντο οἷς λελειμμένας,
Εἰσῄεσαν εὔθυμα, θαύμαινον δέ τε

Ἄμετρον οὐδένειαν οἰακιστάντων,
320 Ἐπὰν δέδορκαν πλημμύραν τῶν σιτίων,
Ποσῶν πυρεκβόλων τε, τῶν θ᾽ ὅπλων κάλλος,
Οἷς ἰσχύοιεν πρὸς στρατὸν παμπληθῆ περ,
Κἀντιστατεῖν δύνοιντο προσβολῇ πάσῃ.
Τέως τάδ᾽ ἐξέβαινεν ἐξ ὁμοίου
325 Ὡς γυῖα, κἂν ἀλκιμαῖα κἀλκήεντά τε,
Ὑπερβολῆς τε κράσεως ὑπερζέστου,
Ἣν ἦτορ ἠτόνησε θερμὸν ὤλεσαν,
Τῆμός τε γῇ συμπεσεῖν ἀναγκαῖον,
Καὶ ἐκλύεσθαι φυσικῆς τε ῥᾳστώνης.
330 Λάζαρος ὢν γοῦν ἦτορ ἔμπυρον στόλου,
Ἐζωπύρει πρόπαντας, ἐῤῥώνυέ τε,
Ὡς πρόφρονας φέρεσθαι ἔργοις δηΐοις.
Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄφυκτον οἱ πεπρωμένον,
Καὶ ἠτόνησεν αὐτὸ κράτιστον μέρος,
335 Ὡμάρτεε ξύμπτωσις ἐνδεεστέρων,
Καὶ ξυμβέβηκε αἰσχρὰ ὅσσ᾽ ἀξυμφόρων.
Μύνησι κἂν σκήπτοντο, ὡς γόης τίς που
Ὀρθεὶς πόληος συμπαρίστα οἷς δείλη,
Καὶ δεξιὰν δοὺς οὔασι, ψιθυρίσαι
340 Λεύκοφρυν εἰᾷν, ἣν κριταὶ ἀμεινόνων.
Τοίαις παραινέσεσι τερθρέως πλάνου
Πλείους νόσῳ τοιᾷδε ἐγκεχρωσμένοι,
Τὰ πάντ᾽ ἄελπτα χἀτέροις εἰσηγοῦντο.
Λαρήνσιος μάλιστα ἐκ Ῥηνηρίων,
345 Ἐπεὶ παρῆλθεν ἐς δυναστείαν στόλου,
Ὧ καὶ προσῆκεν, οἷα πεντηκοντόρων
Τακτῷ ἐπάρχῳ, δευτερεύοντ᾽ ἐν στόλῳ
Μετὰ προόπτην τῆς διαυγοῦς ἀξίης,
Λήγειν γλίχοντο δήρεως κακουχίας,
350 Καὶ συμπαρήνουν τοῖν προβόλοιν Λημνίων,

Φύντας μιμηλοὺς προστάταισι θατέροις,
Λεύκοφρυν ἐλλείψασι βουλῇ βελτέρῳ
Ἀπαλλαγῆναι κινδύνων ἐγκειμένων,
Καὶ συγκρίσεις ποιοῦντο ἐξ ὀνειράτων,
355 Καὶ ὡς ἄφικτοι ἐκβάσεις ἠνιγμένων,
Ὡς τερθέως ἦγμα σύμφωνον τοῖσδε,
Κἀσκεμμένοισιν οὐκ ἀτημελητέον.
Πόλος δὲ ἦν ὕπατος οἴκου Βερνάρδων,
Καὶ δευτερεύων Φαῦστος οἴκου ἐκ Ῥίπης,
360 Οἵ τοῖσιν ἠμείβοντο ταῦθ' ὅπως ἔχει·
« Ἡμῖν ὄφλημα Λῆμνον ἀσφαλῶς ἴσχειν,
» Καὶ εἰρύεσθαι τήνδε εἵνεκεν κύδους
» Ἡμῶν τὰ πρῶτα, προκρίτως πολιτείης·
» Αὕτη γὰρ ἥδε κυρία μόνη κράτους,
365 » Χ' ἡμεῖς πεπειστεύμεθα εὐθύνειν μόνον,
» Ἥκιστον ἔμπης ζημιοῦν ἀμωσγέπως·
» Ὑπεύθυνοι ποινῆς τε πότμου αἰσχίστου.
» Τερθῆος οὖν πόππυσμα ἢ ὄναρ μέλαν
» Τῶν ἀπατηλῶν καὶ φρενοκλόπων ὄντα,
370 » Οὐκ ἄν ποτ' ἠθρόησεν εὔορκον κέαρ.
» Ἀλλ' εἰ πεπλημμέλητο ἄλλοις τοιάδε,
» Τίμημα μιμνάτωσαν ἐκ καρατόμων.
» Ἡμῖν δὲ φρουρὰ ἀλφίτων ἐμπιπλάσθω,
» Καὶ ὡς ἐφικτὸν σίντας ἴσχομεν πόῤῥω.
375 » Καὶ ἣν δέῃ τε τῇ δ' ἀμύνῃ κηράναι,
» Τῶν ποτνίων τόδ' εἰς ὑπουργίην πάτρης. »
Ὡς οἵδε ἠρίζοντο εἰκῇ κἀσκέπτως,
Καὶ τερματοῦτο εἰς ἀκέρδειαν μύνη.
Ἐπεὶ γὰρ εἰσβαλοῦσιν οὔτις κωλύμη,
380 Ἀφεῖτο δ' οἷς ἔκβασις εὔβατος νήσῳ,
Ῥηνηρίου τραπέντος, ἀπροσαυδήτους
Ἀφεὶς προόπτας οἴχεται ὅρων Λήμνου.

Φρουρὰ δὲ κωμάζουσα, ὁπλιτῶν χάριν
Κἀνενδότητος τῆς προβούλων γενναίας,
385 Ἀντιστατεῖ φέριστα ἐμπεπαικότι,
Καὶ κάββαλε κράτιστα δὶς καὶ τετράκις
Τειχῶν μακρῶν κρήδεμνα εἰσπηδηκότας,
Καὶ ἀντέφραττε κάρτα ἦμας' ὀκτώ που.
Ἦν γὰρ διαρκέσουσα μέχρις ἐκκόπους
390 Ἴδη ἀπεχθεῖς ἠδ' ἀπηγορευκότας,
Καὶ μᾶλλον εἴπερ ἴσχον ἐκ παραλίων
Παρείσδυσιν πρόχειρον ἐκτὸς κωλύμης·
Προβλῆτα γάρ κεν ἀντικρὺ πεφυκότα
Οὗτοι μὲν ἠρύμνωσαν ἐκ σακεσπάλων,
395 Ἐξ οὗ συνηγόρουν μὲν ἀκτὴν καὶ πύλην,
Ὡς ἔνθεν ἀπρόσμαχος ἦν φρουρὰ πᾶσα.
Τοιαῦτ' ἐπεσκέπτοντο αὐτοί τ' ἐκ λόχμης,
Καὶ ἠρεμεῖν πλάττοντο οἳ ἀφροντίστως,
Νὺξ προὐκάλει ἀτάρ τις ἐκ μελαγχρώτων.
400 Φῦντος ποδηγοῦ κἀρεθίσαντος πρῶτα
Ἰλλυρίου του φρουρίου ἀποστάντος,
Προβλῆτα συσχέσαντος, αὐτῆς φρουρᾶς τε
Ἐπικρατῆσαι ῥᾶστα, καὶ νείκους ἄτερ.
Καὶ συσσύροντο εἰς ἄναντες ἠρέμα,
405 Οὗ ἑρκίταις εὕδουσι συμπεπαικότες,
Οἴκτιστ' ἀνῄρουν τούσδε, χ' ὁπλιτῶν πλείστους.
Ἔνθεν πρόβουλοι μητιῶντο ξυμβάσεις,
Ἀνένδοτοι δ' οἱ πρόσθεν οἴκτους νῦν ῥήτρην
Μειλίχιοι δίζοντο, ἐξῳκισθέντας
410 Φρουρᾶς ἀλωβήτους τε ἠδ' ἐνοπλίους,
Ἐντυγχάνειν καὶ τούσδε τοιᾷδ' ἀφέσει,
Ἦ καὐτοὶ ἐχρήσαντο τοῖς προδοῦσ' ἄλλοις.
Νεύει στράταρχος τῇ προεκθέσει ῥήτρης,
Καὶ τετράφαται ἄψ πρόβουλοι ἐς πλοῖον,

415 Παῦροί τε ᾧ ἔμβαινον ἐκ συννημόνων,
Ὁμοῦ δ' ἔγνωτο καὶ ἀπεῤῥήθη τάδε.
Παρημένους γὰρ βούλεται λελημμένους,
Φεῦξις δ' ἀναῤῥήσηος οἷς προὔπεφθάκει,
Νάξῳ τ' ἐνωρμίσθησαν ὡς κρυσφυγέτῳ,
420 Λοιποὺς δ' ἀνηγόρευεν ἀνθαιρομένους
Αὐτοῦ μένειν ἔτας μὲν ἀλλ' οὔτοι δμῶας,
Ἀμφ' αὐτὸν ἴσχειν προσφιλεῖς γανυμένους.
Δόλοι δὲ ἦν μείλιχα κἀπάτης πλέα,
Καὶ ἀνθ' ἑταίρων ἐς δμόων τάττων μοῖραν,
425 Δεσμώτας οὓς προὔπεμπεν ἐς πύλας Βύζης.
Ἥκιστα ταῦτ' ἀντήχει ἐν πολιτείῃ,
Καὶ οἱ θάλειοι ἀμφ' ἀοιδῶν Λαζάρου,
Στυγνοὶ ἀλυδμαίνουσι δυστήνου θρόου.
Ἄριστα δ' ἐσκέπτοντο ὡς δέμας μέγα,
430 Κᾂν ἄκρον ᾖ διῆκον εἰς εὐεξίης,
Ἣν ἠτόνησεν ἢ ἀμαλδύνῃ κάρη,
Χρεὼν σφαδάζειν, καὶ ἀτάκτως σφάλλεσθαι.
Ὡς γοῦν ἀνασφήλαντα εἴδωσι στόλον,
Ὧ ἴφθιμόν τε καὶ βριθὺ εἴη κάρη,
435 Πλείστους μὲν ἠρέτιζον ἐς στολαρχίην.
Φραγκῖσκος ἔμπης Μαυροκῆνος, κᾂν ἀπὼν
Καὶ οἷά τις θυραῖος ἔκτοθεν πάτρης
Εἴγ' εἰκοσαέτηρον ἔτλη δουλίην,
Διηνεκῶς εὔφημα λατρεύσας στόλῳ,
440 Χρηστός τε δειχθεὶς εἰς ὑπατείην τήνδε,
Ψήφους ἑαυτῷ νῆνε' ἐξ ὁμοφρόνων.
Ὑμεῖς δ' οἱ ἀγγείλαντες εὐέρκτην μέγαν·
Ἐπεὶ ἀναῤῥηθέντι ᾧ συνησθέντες,
Κῆρ ἐμπαθέστατ' αἶθον ἐνδεδείχατε,
445 Κρότων ἀλαλάγμασι κᾀμφιφασμάτων,
Ἐκ πυρτέχνων κάλλιστα συσκευασθέντων.

Τόνδ' οὖν ἀνηγόρευον ἐς στολαρχίην,
Αὐτοῖς δ' ἀλιτροῖς βλεμμέαινον ἐς τίσιν,
Καὶ προσκαλοῦντο ἐς δίκην δεκαρχίης,
450 Ὡς φατίσωσιν αἴτιον μολυσμάτων,
Λαυρήδανόν τε Κονταρῆνόν τε πρόμους,
Λεύκοφρυν ἐλλείψαντας αἰσχρῶς κἀλόγως.
Ἁμαρτάδος δ' ἧς τῷ συνίστορας εἶναι,
Κἀς ἀλλοδαπὰς δυσκλεῶς πλανωμένους,
455 Ἀπατρίους δήμευον οἰκισμοῦ πάτρης,
Κἀπηγόρευον συνδιαιτᾶν ποι κράτους.
Ῥηνήριος δ' ὑπεῖκε προσκεκληκόσι,
Πειθήνιός τε προσβιβάζεται δίκῃ,
Ὄφρ' ἁγνίσῃ ἑαυτὸν ἐγκεκλημένων.

ΤΜΗΜΑ Κʹ.

Ὡς μὴ δ' ἀτημέλητα τἀμὰ χωρείοι,
Ὑπατικῶν μάλιστα οἰκουρημάτων,
Δυοῖν ὁμαίμοιν Ἰακώβου κτανθέντος,
Νέα δι' οὗ ἔξαρξις οἴκου Βαρβάρων,
5 Διώνυμον προὔπεμπον ἀνθυπατεῦσαι,
Ἡγήτορα πρὶν φῦντα, Λουκᾶν Φραγκῖσκον.
Ὀπωρινὴ δ' ἦν ὥρα, καὶ στολαρχεύων
Τόνδ' εἴα Κρητόφροντιν, αὐτῷ δὲ στόλου
Ἀπαρτίης μέμηλε καὶ συνταγμάτων.
10 Φοίβου δ' ἔτι στείχοντος ἀμφ' ὑδροχόον,
Καὶ τῶν ὅλων στόλου τε ἐξηρτημένων,
Ὀργᾷ ἐς ἔκπλουν πρωϊαίτερον τῶν πρίν,
Ἔξωρος εἴγ' ἔνυττεν ἐκ Βύζης ἄλλος,
Καὶ προσκαλεῖτο Μαυροκῆνον οἷά περ.
15 Ἔθος γὰρ ἀνέκαθεν ἀρχοῖς Ὀτμάνοις,
Πρὸ Πληϊάδων ἀντολῶν μὴ στρατεύειν,
Μήτε προπέμπειν τῆς Προποντίδος στόλον,
Καίτοι γ' ἐπιστῇ οἷς ἀνάγκη σφοδρά περ.
Ὁ νῦν δ', ἐχῖνος οἷα αἰσθεὶς χαλκίων
20 Ἐκ πλαταγῆς κόναβον, ἐκδιδοῖ οὖας,
Καὶ ἠκροᾶτο πρὸς βορειαῖαν μοῖραν
Στρατευμάτων φρυαγμὸν ἐκ χαλκοκρότων.
Πεταννύσας γὰρ κοίρανος Μοσκωβίης
Οὗ ἀετοῦ πτέρυγας ἄχρι Δακίης,
25 Καθῆλξε ῥᾶστα ᾧ κράτει ἐνοικοῦντας,
Οἳ κάπέτινον ἀσμενέστατα φόρους,
Ἐνδείκνυόν τ' ἔχθιστα ἔργ' ἀξυμβάντων,
Ὡς μηκέτ' εὐπείθειαν Ὀτμάνοις νέμειν.
Τοιαῦτα δεινὰ Μεχμετήϊον φρονεῖ,
30 Καὶ σχετλιάζε παλινῳδίην κίσσης.

» Σὺ ἠγγύας δὴ Ἰμβραΐμῳ πατρί μοι,
» Καὶ ἐτράνου πρόσκτησιν εὔληπτον Κρήτης.
» Ἐπὰν δ' ἐγὼ παῖς καὶ ἀπάτωρ ηὐξήνθην,
» Καὶ ἀμφέποντες εἴκαθον κῆδος κράτους
35 » Ἔμοιγε δὴ ἁρμόττον, αἵματος νόμῳ,
» Καὶ σκέψις ἦν μοι Κρητομήτορα πέρσαι,
» Σμερδνὸν κατεβρόντησας ἐκ βοῤῥᾶ δοῦπον,
» Ἀρειὰν ἀγγέλλοντα οὐλοοῦ μόθου,
» Ὥττε σθένειν με οὐδὲν ὧν ὑπεσχέθης
40 » Ἐμῷ τεκόντι, οἷς τ' ἐγὼ προειλόμην.
» Ἐπάρατ' αἶσα ἡ δυσηλάκατός μοι,
» Ἐναντιοῦ δή! ἀλλ' ἀκούσῃς σοΐό τε,
» Ἐγὼ μὲν ἐνδείξηκας ἔνθα ἠδ' ἔνθα,
» Οὐ τῶν πρὶν ἧττω, ἐμφανεστάτας ἔρξω.
45 Ἐμεμψιμοίρει καὶ ἀπηῦδα νηΐοις,
Ὡς ἀντέχεσθαι γηΐνοις ἐκεκρίκει.
Εἰ γὰρ μόθος πάφλαζε τοῖς πέρασί που
Κράτους, ἀτιστέος τε κἀμελητέος.
Ἐπεὶ δ' ἀνάσσῃ γειτνιᾷν ἐχρῆν πόλει,
50 Κᾀπὶ ξυροῦ τὰ πάντα ἧς λωβουμένης,
Κῆδος τόδ' οἱ μέμηλεν οἷς ἐνεστῶσι,
Κᾀνωρίαζεν οἷς ἔδει ἀπεργάσθαι
Ὧν περ πατὴρ ὑπῆρξε πρός μ' ἐπισκήψας.
Προὔπεμπε γοῦν στόλαρχον ἐκτὸς Βοσπόρου,
55 Ἀποστολήων σὺν τριήρεσι τρισὶ
Πρὸς δὶς δέκα, σφοδροῦ περ ἀκμῇ χειμῶνος,
Ὡς ναυμάχων ἔργων μὲν ἐκκεκλιμένος.
Στρατὸν δ' ὃς ἄξας μυριάδων δὶς δέκα
Εἰς Ἀδριανοῦ συγκαθίσταται πόλιν,
60 Καραδοκήσων ποῖ φρυαγμὸς παπταίνει.
Καὶ Μαυροκῆνος ποντίοις ἀντιφθέγγων
Ἀπήντα οἷον, προσκαλοῦντι δ' ἀσκόπῳ.

Λέσβος γὰρ ἦν αὐτοῦ ἄμπαυμα πρῶτον,
Ἴος δὲ τοῦδε φυξιλίμενος νῆσος.
65 Ὃς δ' ἐλλιμηνίζων ἐῆν ἀφροντίστως,
Ὁ δ' αὖ σφαδάζον κῆρ συνίσχων πρὸς πάλην,
Οὐκ ἠρέμει ἄφροντις, ἀλλ' αἴρει πρόφρων,
Ἐς Κάρπαθον δ' ἔτεινεν, ἔνθεν δ' εἰς Χάλκην,
Ἐπικρανῶν μὲν ὅσσ' ἔδοξε βουλείῃ.
70 Ἀτὰρ θύελλα πέριξ ἀήτου ῥαγδαίου,
Μεταρσιωθὲν λαῖτμ' ἁλὸς καταστείχειν,
Καὶ νιφετὸς ξύμπραττε μείζονα ζάλην,
Ἁλὸς συναρθείσης μὲν ἠέρ' ὀχλώδει,
Ὄρφνη δ' ἔγεντο, ἠέρος πυκνουμένου,
75 Ὡς μὴ περισκοπεῖσθαι ἄλληλα σκάφη.
Τοὐθείνεκεν στόλαρχος ἅψας πυρφόρα,
Αἰνίττεται πρόπασι μὴ ὁμαρτέειν,
Ἀλλ' ᾗ δύναιτο συγκαλυφθῆναι πᾶς τις·
Ἀερσιβάτης δ' ὅς γε εἰσβαίνει ὅρμον
80 Ἀστυπαλαίας σὺν τριήρεσι πλείω.
Τῇ γὰρ πρόπτου πέντε συμπαρωμάρτουν,
Ἃς λαῖτμα μανὲν ὦσεν ὅρμῳ Καρπάθου,
Καὶ τρεῖς τε ἄλλας ἐσκεδάννυσ' ἐς Χάλκην·
Ἡ ταμίου δὲ εἰς Σέριφον ὠσθεῖσα,
85 Παννυχὶ τῇδ' ἔκρουε καὶ κατεῤῥάγη,
Τῶν πλειόνων μὲν νησίδ' ἐξενευσάντων,
Μόνος δὲ Βηνέδικτος, ἠδ' ὅμαιμός τε,
Χ' ἁτέρα σὺν νόθοισιν ὁλκάδ' ἐμβάντες,
Εὐέλπιδες μὲν ἀσφαλεστέρου φάους
90 Κλύδωνι δεινῷ δύσποτμοι κυλινδοῦντο,
Καὶ ὁλκὰς οἷς ξύμβαινε κιστὶς ὀρφνώδης,
Βένθος δὲ πόντου νεκροδέγμων ἀΐδης.
Αὐτὴ δὲ Λόγκου, οὖσα τῶν παλαιγόνων,
Ἐπεισπεσοῦσα τῇ προόπτου ὡς λάβρως,

95 Ἔῤῥωγέ που τῆς στείρας αὔτανδρος δῦσα·
Ἡ Βικιμάνου μέντοι ἐκ Κυδωνίης,
Καὶ Κουϊρίνου Ἰακώβου θρεπτοῦ μοι,
Ἄμφω ἀδερκεῖς ἠφανίσθησαν πάμπαν,
Λόγος δ' ἐτεθρύλλητο οὐθεὶς ὧν πέρι.
100 Μνήμη μόνη μοι ἀξιωχρέων παίδων,
Μόθου ἀπ' ἄκρης δύσφορα τετληκότων.
Διαδρομὴ δὲ ἦτε πεντηκοντόρων
Ἧττον πέπωκε φαρμάκου φρικτῆς ζάλης·
Σεσώφασται γὰρ ἓξ σποράδην πρὸς νήσους,
105 Ἵν' ὠπίπευον λαίλαπος δεινὴν λύσσαν.
Μία δ' ἀκοντισθεῖσα ἐς Πάνορμόν μοι,
Κάπελλος ᾗ ἐφίστα, ὧν νεανίσκος
Βαιόν τι νηΐοισιν ἐξησκημένος,
Πρὸς φρουρὰν ὦλε, λάεσ' ἀντικρουσθεῖσα·
110 Ναυαγίη δὲ ἄγχυ οὖσα φρουρίου,
Οὐκ ὠνίνησε μηδαμῆ ἀναρσίους·
Ἀλλ' εἰς ἓν ἀθροισθέντα χρηστὰ κερμάτων,
Πυρέκβολοί τε καὶ τοπεῖα ἠδ' ὅπλα,
Μετηρέθη εἰς φρουρὰν εὖ νενημένα,
115 Οἵ τ' ἐμπλέοντες προστάτης τ' ἀποδράντες
Ζάλην τοσήνδε, συγκομίζονται τῇδε.
Ἀλλ' ὡς ἐγῷμαι τῶν τυχηρῶν οὐ τάδε,
Θεοῦ ἀτὰρ μηνιθμὸς ἀμφ' ἀλιτρίαις.
Αἰσθεὶς ἐπεὶ στόλαρχος ᾧδὶ χρῆμ' ἔχειν
120 Ἱκτήριον δέραιον, ἀμφάψας σκαιᾷ
Ἀμπίσχεται λιτός τις εὔωνον ῥάκος,
Γονούμενός τε ἐξιλάσκεται θεῖον.
Ἱκτῆρι γοῦν ἔωξεν αἰθὴρ αἰθρίαν,
Στοιχεῖα λειπόταξα ᾔτει οὓς ὅρους,
125 Καὐτὸν προῆγον ἀσινῆ ἐς λιμένα,
Ἱστοῦ ἄνευθεν, ἠδ' ἰθύνοντος γόμφου,

Αὐτῶν τ' ἐρετμῶν ναῦς πτερούντων βριθεῖς περ.
Πρόσκειτο δ' ὃς πρὸς θεῖον ὠφθεὶς εὐγνώμων,
Καὶ εὐχάριστον ἐγγυᾶτο καρδίην,
130 Μνήμης ἀλήστου, ἤματος διακρίτου.
Ἀνάρσιοι ἐν τοῖςδε ἠγνόουν εὔνουν
Οὐρανιώνων, πρὸς στόλον τετραμμένων
Ἐκ μηνιθμοῦ δι' οἶκτον ὁπποίου τοῦδε·
Ὤοντο γάρ κεν τὴν διαμπὰξ ἣν λώϐην.
135 Ὥρμηντο δ' ἔνθεν ὑψίκομποι τὴν πρός με,
Ὡσεὶ ἀφαιρεθεῖσαν ἄλκαρ ἐκ πόντου.
Μέντοι γε Μαυροκῆνος ὢν ἀπαρτίτας
Θυελλόπληκτον ἣν θοὴν στρατηγίδα,
Ἔξεισιν ἔνθεν καὶ ὑπήντ' ἀναρσίοις,
140 Λοιπῶν μετασταλέντι τῷ δ' ὑπεικόντων,
Πρὸς γειτνιούσας συγκαλυφθέντων νήσους.
Αὐτοὶ δὲ πρὸς Κάρυστον ἔστρεφον πρῶραν,
Καὶ νὺξ ἐπεξέτεινε πέπλον ὀρφναῖον
Πρὸ ὀμμάτων διώκτου, οὓς δ' ἀφανίζει.
145 Μεθ' ὑστεραίαν δ' αὖτε ἐκκαλύπτει που,
Ὁ δ' αὖ ἔσευε, κἀδίωκεν ἐντόνως,
Ἀλλ' ἐγχέλυες οἷα δράττουσαν χεῖρα,
Ὡς εἰς ὀπὴν ἀπέδραν ὅρμῳ Μηλίων.
Ὧ δ' οὐ μέμηλε τῆς ἐπείξεως ὕπερ,
150 Ἦν γὰρ κενὴ πάνυ γε οὔτ' ἄλκαρ φέρον.
Μόνον δ' ὁπωσοῦν Κουσαΐνον τοὐντεῦθεν,
Ἔνταλμα ἴσχον ῥίμφα πως ἐξωκίσαι.
Ἀλεύετο πρὶν γάρ κε πολλὰ κλητευθείς,
Προϊσχεθεὶς ἀεί τι εὐχρώου μύνης.
155 Καὶ χρῶντο τεχνάσματι δεξιῷ τῷδε·
Τριήρεα ἔμϐαινεν ἐς θοωτέραν,
Αὐτὸς τριηράρχης μέν, ὁςτισοῦν εἴη,
Κατῆντα δ' αἶψα ἐς Παλαίκαστρον τοὐμόν,

Νυκτὸς δέ, ὡς μὴ εἴη ἐμφανὴς ἐμοί.
160 Αἰσθεὶς δὲ Κουσαῖνος ἔσχ' ἐπισπαστόν
Τῇ ὑστεραίᾳ προσμένων ἐν σκηναῖσι.
Πρόπεμπε δ' ὅς γε, ὡς ἐφετμὴ κοιράνου,
Σκηνῶν καταίρειν αὐτὸν ἐς τριήρην δε,
Καὶ ἀκροᾶσθαι ἐντολῶν ἀποκρύφων.
165 Κᾀδείκνυ χρυσόσημα τῶν ἐνταλμάτων,
Αὐτὸς δ' ὑπεῖκε καὶ συνὼν τριηράρχῃ,
Οὐθὲν μυεῖται, δείκνυται δὲ ναυάτης,
Καὶ συνοχεῖται ἐς Κυδωνίαν ἄκων,
Κᾀντεῦθεν ἔπλει ταῖσι λοιπαῖς ἐς Χίον.
170 Οὗ τούσδ' ἔμιμν' ἔνταλμα ἐκ πυλῶν Βύζης,
Δηλοῦν στόλαρχον Κουσαῖνον προσπαίως.
Ἠρκεῖτο δ' ὅς γε ἀξίῃ τῇδ' ἀππόσῃ,
Κᾂν ἐνδεεστέρῃ τε ὧν δὴ καρποῦτο,
Καὶ ἧς ἀνηγόρευτο δηρὸν Κρητάναξ.
175 Ἐδεῖτο πλὴν ἄνακτος, ἥν οἱ ἀνδάνῃ,
Παλίντροπον τόνδ' αὐτὸν εἰσδέχθαι Κρήτην,
Ὧ γ' ἐκτίσουσαν τοῦδ' ὅ,τ' οἰκεῖον σχέθει.
Νεύσαντος οὗπερ ἵκται, ἄλοχον δ' αἴρει,
Παῖδας, νομισμάτων τε πληθὺν νηρίθμων,
180 Τούς τ' ἐν μόθῳ τοιῷδε οἱ κατασχέτους,
Ἐν οἷς συνηριθμεῖτο παῖς ἀνθυπάτου,
Κατασχεθεὶς καὐτός τε Γορτύνης πέδῳ.
Διώνυμος δέ, οἰκετείας Δελφίνων,
Μάρκος δ' ὃς Ἀντώνιος Αὐσόνων ἔθει.
185 Ἦν δ' ἄχρους τοῦδ' ἄχρι λυγρᾶς ἐκ νόσου,
Ἐπείπερ ἁβρὸς ἐκ γενέθλης ζαχρύσου,
Καὶ ἠτόνει κάθειρξιν ὀρφναίαν φέρειν·
Ὑγρὸν γὰρ ἀνιμασθὲν εἱρκτῆς δαπέδου,
Συνισχεθὲν τείχεσσι μὴ διαπνέον,
190 Χλωρὰ ταῦτ' ἐδείκνυ ἐγκεχρωσμένα.

Τοιόςδ' ἀὴρ εἰσπνεῖτο ἀπαλοῖς στέρνοις,
Καὶ κρᾶτα ὑγρὸν ἢ ἐχρῆν κατεργάσθη,
Ὡς φλέγμα ᾧδ' οἰδαῖον ἐκ πλημμυρίης
Καταῤῥέειν στέρνοισιν ἐμπυούμενον,
195 Πράττει κακῶς δὲ τόνδε, βηχὸς ὀχλούσης.
Μαιμᾷ δὲ ἣν ζωαρκὲς ἄλθος ἧς νόσου,
Καὶ δίζεται δόκησιν ἐκ Κυδωνίης,
Παύλου ἰατροῦ, οἰκετείης Σταΐων·
Φοιτᾷ δ' ὃς ἔνθεν ἐς Ῥιθύμνην ἀσμένως,
200 Κἀπεισκοπεῖ νοσοῦντα ὡς εἶχ' εἰργμένον.
Παρμύθιον δ' οἱ οὐ δίδωσι μοχθοῦντι,
Ῥητῶς φθίσιν δὲ τοὐνοχλοῦν τρανοῖ πάθος·
Καὶ καλλιπὼν ἄελπτον ἄλθους παντοίου,
Σκηναῖσιν ἵκται δεγμέναις κακῶν μάντιν,
205 Ὡς Κουσαΐνῳ στυγερὰν δόξαι φάσιν.
Οὐ γὰρ προσῆκον κοιράνῳ δορυκτήτους,
Καὶ μᾶλλον ὃν κέκασεν ἄφθονος φύσις
Φαιδρᾶ γενέθλη κυδίμων ἀνθυπάτων,
Βίου ἀγῶνι ἐκ κακουχίης πίπτειν·
210 Ὅτου τυχὸν κάθεξις ἄρκιος πάντων,
Ἐς κτῆσιν ἧς πόληος, ἣν μόθου μέτροις
Μαρνάμενοι φέριστα ὀκτώ που ἔτη
Δεινὸν κρατῆσαι, κἂν δ' ἄποινον εἰργμένου.
Χ' ὑπηγόρευε δύσφορον νεηνίσκου
215 Νόσον πρὸς ἀνθύπατον ἐκ Κορνηλίων,
Ἀζυμίοις γράμμασι μηνύνων τάδε·
» Προανθυπατεύσαντος ἱμερτὸς γόνος,
» Ἡμῖν δὲ δουρύκτητος, ὑσμίνης νόμῳ,
» Νόσον νοσεῖ βαρεῖαν ἐκ δυσαλθήτων,
220 » Ὡς τοῖς παρ' ἡμῖν δόξε τῶν ἀκεστόρων.
» Ἦν αὐτόθ' εὑρημεῖται ἀμφὶ ἰάσεις
» Ἵστωρ τις ἄλλος, τόνδ' ἴαλλε ὠκέως.

» Παθῶν γὰρ ἀρχὰς ῥᾷον ἀρχῇ τ' ἀλθαίνειν,
» Ἀτὰρ τελευτὴν ἔστι πως πτερυτίζειν.
225 Οἷς Ἀνδρέας γράμμασι κῆρ ἐννημένος,
Τῇ γ' εὐσεβείῃ μᾶλλον ἀστὸν πρὸς τόσον,
Μετασταλεὶς γραφῆα συγγραφῆς τῆςδε,
Τούτου πέπυσται εἰ κατὰ χρῶτ' εὐέκτης,
Καὶ ἣν ταμεῖν οἷός τε τὴν πρὸς Ῥιθύμνην.
230 Αὐτὸς δ' ἐπειδὼν τίς λατρείη πρὸς κρείττους,
Ἀμνημονῶν γήρως τε κἄχθους ὀστέων,
Προὔτειν' ἑαυτὸν προφρόνως ἀνθυπάτῳ,
Ὃς δ' ἐξέπεμπε τοῖς παρεγγυωμένοις.
Κἂν Κουσαῖνος δέκτο, ἐντίμως μάλα,
235 Καὶ ἠγγύα προσόντι οὐ τυχὸν γέρας,
Ἣν αὐτὸς εὑρετής τις ἄλθους ἧς νόσου,
Ἐγὼ γὰρ εὔνους πρὸς νεηνίσκον, φήσας,
Λόγῳ πατρὸς πρὸς παῖδα τῶν ἐπηράτων,
Μουσουλμάνης περ, καὐτὸς εἷς χριστωνύμων.
240 Τέως παρήνει ἣν ἐπιγνοίη νόσον,
Τῶν ἐξ ἀέλπτου ὡς ἀνενδέκτων ἄκους,
Σχέσθαι ὅπως δὴ τοὐπιχειρεῖν ἰάσεις·
Εἰ γὰρ τυχὸν θάνοιτο τῇδ' ὑπουργίῃ
Ἰατρὸν εἴργειν ὤμνυ ἀντὶ φθιμένου.
245 Προωδοποίει δ' ᾧγε εἴλην ἱππέων,
Ἐκ Κιαούσων καὶ νεηλύδων δέκα,
Αὐτὸς δ' ἐν οἷς πόμπευεν εὐοδουμένοις.
Ὃν πρότριτα δέδεκτο μιμνάζων πρόμος,
Φιλοφρόνως μὲν οἷσι πρὸς γνωτὸν μέτροις.
250 Διδοῖ δ' ἐπισκέπτεσθαι ἠσθενηκότα
Δὶς ἤματος, συρέντα εἱρκτῆς ὀρφναίου.
Ἐπιτρέπει δ' οἱ Κουσαΐνῳ ἀμφέρειν
Γράμμασιν, εἰ νόσημα τῶν εὐϊάτων.
Ἀντίκρισις δ' ἦν ὡς καθαυτά τοιόνδε,

255 Εἱρκτῆς τὸ χρῆμα ἦν μὴ εἴη τἀδικοῦν.
Αὐτὴ γὰρ ἡ τέξασα κἄλθουσα πάθος,
Ἡ γ' ἂν ἐπεκτείνοιτο δηρὸν ὀχλοῦσα,
Φύσις τὸ ἐξῆς ἐκ καταπτώτου πρώτου,
Ἢ πως ἀλάλκον οὐκ εφεύρηται ἄλθος.
260 Ταῦτ' ἠκροᾶτο Κουσαῖνος διχόφρων·
Ἱμέρεται γὰρ ῥώσεως νεανίσκου,
Ἀρέσκεται δ' οὐ ἀνέσει ἐερεγμένου.
Συνίσχε δ' οὐ τοιῶσδε ἀρχῇ ζωγρίης,
Φιλοφρονῶν μὲν προσδιαιτήσει κρείττω,
265 Νῦν δ' ὃν κατίσχεν ἠνιαθεὶς ὧδέπως.
Ἦν εἰσέτ' εὐσέβεια τοῖσι κωμήταις,
Ἄλλοις τε προκρίτοισιν ἐνδομυχοῦσα,
Ἀλλ' ἐξ ἀρητήρων τίς Ἀλεξανδρῖνος,
Ἡγούμενός τε Ἀρσάνου Ἰώσηπος,
270 Καὶ ἐκ Βεβέλλων οἴκου Ἐμμανουῆλος,
Ἀνταρσίην σκέπτοντο ἐκ συνωμοτῶν,
Ὧν δὴ συνηθροίζοντο μυριαστή τις.
Ἰῷ δὲ Κουσαῖνον οἴονται πρῶτον
Μάρψαι, ἐν ἄρτοις κυκλικοῖς πεφυρμένῳ,
275 Καὶ γράδιόν τι ἐν κάνητι φορτίζον,
Οὗ γράμμα κεκρύφασιν ἐν πτύχαις κόλπου
Δηλοῦν σκοπὸν σφῶν κρύφα Δελφινιδίῳ.
Σκηναῖσι δ' ἵκται δῶρον οἷά περ φέρον,
Ὡς ἐκ μονῆς μὲν εὐμενοῦς τῆς Ἀρσάνου,
280 Σέβει τε Κουσαῖνον ὡς αἰδημόνως.
Πρόσοιμα προσπτύσσοντο οἱ ἀμφ' ἀρχεῖον,
Αὐτοῖς τε ἠρύνοντο κυκλικοῖς ἄρτοις,
Μαστῶν ἀτὰρ πτύχαισιν ἀθροῦντες χάρτην,
Προσηγανάκτουν τοῖς δόλῳ ὑφασθεῖσι,
285 Καὶ ἐγγύθι γραῦς προστάτου προηγμένη,
Ἀναίνεται σύνθημα ἦν τι ἂν εἴη

Παρεγγυημένον δὴ οἷς συνωμόταις.
Ποιεῖ δ' ἐλεγμὸν πεῖρα ἀντεργασθεῖσα·
Κύων γὰρ ἄρτον ἐς ῥέθος δ' ἐῤῥιμμένον
290 Φαγὼν ἄφνω τε οἰδέων κατεῤῥάγη.
Ὡς Κουσαΐνον κουλεοῦ σπάσαι ἄορ,
Καὶ οὐτάσαι πρέσβειαν ἐγκεκυφυῖαν,
Δορυφόρους παίειν τε ἐν μεταφρένῳ
Ξιφιδίοισιν ἄχρ' αὐτῆς ὑστάτης.
295 Συνίσχε δ' αἴφνης στασιαστὰς αὐτῆμαρ,
Τῷ μὲν Βεδέλλῳ, εὐαγεῖ τ' Ἰωσήπῳ
Ταμὼν κάρηνα, ὠδέλιζεν ὡς πλείστους.
Δελφίνιον δ' εἴργνυεν ὡς ἀκηδέστως,
Ὡς συμπεσεῖν οἴκτιστα δυσλύτῳ νόσῳ.
300 Νῦν οὖν ἀνασφήλαντα ἐκ κακουχίης
Συνῆγε λοιποῖς, οἷά περ θριαμβεύων.
Ὤκιστα γοῦν κατῆντα ἐντὸς Βοσπόρου,
Πῇ μὲν προκληθεὶς ἐξ ἐφετμῆς κοιράνου,
Πῇ δ' ἐντρέχειαν Μαυροκήνου δειμαίνων,
305 Ἰχνηλατοῦντος δοχμιόπλοα στίβη,
Ἀμειβαδὸν στείχοντος ἐκ βορηΐων
Πρὸς τὰς νοτίους Κυκλάδων κἀναλλάγδην,
Λαγῶν ἄνισα ἴχνε ἐκμιμουμένου.
Ὕπουλος ἔμπης ἡ πρόκλησις τοιάδε,
310 Καὶ ἀξίωμ' ἐφῶρα ἀνδρὸς ἐς λύμην.
Ἥκοντι γάρ κεν ῥηγμίνι Προικοννήσου,
Ἰδού τ' ἐφετμὴ ἐκ πυλῶν ἀνακτόρου,
Ἄγειν Ῥοδοστὸν ἐς πόλισμ' ὃν κατάπλουν.
Ὑπεῖκ' ἐφετμῇ, κἀξεφόρτιζ' οὐσίας
315 Ὡς μυριάδας δις ἑκατὸν χρυσίων,
Μέντοι λέληθ' ἑαυτὸν ἐστερημένον
Καὶ τῶνδε, κἀξίης τε, καὐτοῦ βιότου.
Προστῆν ἐπεὶ πάρεδρος ἐξ ἀνακτόρου,

Κάσχετλίαζε Κουσαΐνον φαυλίζων,
320 Ἄχρηστον ὡς ἐκβάντα δήρεως σκευαῖς,
Ἀνειμένον μάλιστα λυγροῦ ἐκ γήρους,
Καὶ δημίῳ ἔνευε κρᾶτα οἱ αἴρειν.
Αὐτὸς δ' ἄνεισιν ἐς πύλας ἀνακτόρου,
Τρὶς μυριάδων τόσσας ἐκ χρυσοῦ ἄγων,
325 Λοιπῶν ἐκείνου ἀθρόως δημευθέντων.
Ἐκτὸς δὲ Μαυροκῆνος εἰδὼς ξυμβάντα,
Χ' ὡς οὐκ ἔτ' ἰχνεύσειας ἐνδιδοῖ ὥρα,
Κάτεισιν ἔνθεν Κυκλάδας μεταστείχων,
Κατήντα δ' ἐς Κυθήραν οἷα χειμάσων,
330 Ἄγων Ἰωάννικον ἐκ Σύφνου νήσου,
Ὃς ἀρχιποίμην χρηματίσας ἐν Βύζῃ,
Ἔνθεν πέφευγεν Ὀτμάνων τυραννίδα,
Γαληνιᾷ δ' εὔχρηστα ὡς κρυσφηγέτῳ
Ὑπὸ πτεροῖς λέοντος ἐγκαλυμμένος·
335 Καὶ ἴδατ' αὐτοὶ οἷς κρότοις προπομπῇ τε
Στόλαρχος ὃν γέραιρεν ὧδ' ἀφιγμένον,
Κἀγώ τε οἰώνισμαι ἤλυσιν τοῦδε,
Πεφυκέναι μόρσιμον αἷς τρικυμίαις,
Ὡς τὴν Ἰωνᾶ θέσπιος πόλει Νίνου.
340 Νῦν ἀλλά γε κρείττω τε ἐκ κρότων γέρα,
Καὶ προὐκάθιζ' ἑαυτῶ ἐν διαίτησιν,
Αὐτοῖς τιμῶν μέτροισιν, ἣν ἐκ Ῥώμης,
Δέξοιτ' ἂν ἀρχιποίμεν' ἄλλον ἀκραῖον.
Μὴ ἀτρεμεῖν δ' ἔσπεργεν αἰνὸν κἂν χεῖμα,
345 'Αλλ' αἱρετίζειν ἐκ τριήρεων δέκα,
Καὶ Ταίναρόν δε ὠκέως καταπτᾶσαι,
Ὡς νῦν τ' ἔθνους ἔμπιστον αὖτε πειράσων.
Κἀλλιμένιζε Κυτριῶν εὐρεῖ ὅρμῳ,
Ἄθροι δέ γ' ἠθροίζοντο πρόκριτοι φύτλης,
350 Τρισχίλιοί που πιθανοὶ στολαρχοῦντι,

Οἷς δ' ἐδεδαψίλευτο δῶρ' ἀγανά τε,
Χρυσῶν δεαίρων κἀκ νομισμάτων πλήθους.
Οἳ γνωμάτευον, εἵνεκεν πολιτείης
Θνήσκειν προθύμως, ᾗ ἂν δοίη ἡ χρεία.
355 Ἰδεῖν δ' Ἰωάννικον οἷς ἔλδωρ μέγα,
Καὶ ἀρχιθύται χερρονήσου οἱ πλείους,
Δούλεια ἠσπάζοντο, ἄκρον οἷά περ.
Μεθ' ἃ στόλαρχος ἐξιὼν στρατηγίδος,
Ὠτεὶ ἄναξ κρότοισιν οἷς εὐφημεῖτο.
360 Ἱροσταλῶς τε ἀρχιθύτων εἱμένων,
Λιτὰς ἀγόντων ἐς συνέργειαν θείου,
Οἶκοι νέμοντο ἐξ ἑκάτερθεν σεμνοί,
Μὴ καλλιπεῖν ἄλληλα συμφρόνων μέρη,
Ὡς εἰς ὃ ἂν στόλαρχος ἐνσταίη ἔργον,
365 Οὓς ἀπτέρως φέρεσθαι, εἴτ' αἰνὸν τόδε.
Ἀλλ' ἣν ἂν εἰσφέροιτο οἷς ἔλασίς τις
Ἐκ Βασιλίννης ἀντιβήσουσ' ἀντάρταις,
Αὐτὸν κρατύνειν οὓς ἀρωγῇ τοῦ στόλου.
Αἷς ξυμβάσεσσιν εὐσταθέσιν εὐόρκως,
370 Τελεσφορήσων Μαυροκῆνος σφῶν πίστιν,
Φερὰς τὰς ἀρχαίοισι, νῦν κεκλημένας
Καλλόμματα, ἥγημα ἣν οἱ δηῶσαι.
Ἣν ἵππον οὖν συνίσχεν, ὡς ἑκατοστήν,
Τριήρεων ἐξῆξε πῖον ἐς πέδον,
375 Προὔπεμπε δ' ἡγητῆρα, ἴδριν οἷά περ,
Γεώργιόν μοι παῖδα ἐκ Κορνηλίων.
Ἐπεὶ γὰρ εὖ μετρεῖτο ἐν πολιτείῃ,
Σταλεὶς ὕπατος ἐς Κυθήραν εἰκότως,
Τοὐντεῦθεν ἠξιοῦτο οἰακισμάτων,
380 Ἐμῶν ἀγήτωρ οἷα καὶ σίταρχός τε.
Ἐπεὶ δ' ἔμελλε Κουταῖνος δηῶσαι
Γῆς Τηνίων πεδινὰ πρὸ πλόου Βύζης,

Στόλαρχος ὃν προὔπεμπεν ἀντιβήμεναι
Πρὸς ἥντινοῦν ἄπβασιν ἐς θίνας Τήνου.
385 Καὶ δὴ προμηθεύοντος ὡς πρὸς κωλύμην,
Ὥρμητο Κουσαῖνος εἴς που ῥηγμίνων,
Πεπείραται μέντοι γε δυσχερεστέρας
Ἀντιστάσηος, ἢ προτοῦ σφῶν ἀρχαῖοι.
Οὕτω γὰρ ἠσφάλιστο εὐσταλῶς νῆσος,
390 Ὡς Κουσαΐνῳ ἐμπιτνᾶν μὴ ῥᾴδιον,
Κἂν λάβρον ᾖ ὅρμημα ῥηγμίνων ὅπου.
Κορνήλιος γὰρ πανταχῇ ἀντιπράττων,
Ἵππων ἑκατοστύϊ ἠντία σφόδρα·
Καί που παρορμήσαντι ῥιψοκινδύνως
395 Αὐτὸν καταπτᾶν, καὶ στολάρχου εἰς ὦπα
Καρατομῆσαι ἑπτὰ ἐκ νεηλύδων,
Παλίντροπόν τε ἁλὸς ἐκτρέψαι Τήνου.
Τοιόνδε κῦδος ἔσχεν, εὖτ' ἐπισπαστὸς
Ἦν Μαυροκήνῳ ἔνθεν εἰς Φερῶν ἄρσιν.
400 Καὶ δὴ προταχθεὶς ἴδρις ἱππεὺς ἡγήτωρ,
Τῇδ' ἐστράτευε καὶ ἀτάρβητος δειχθείς.
Οὐ γὰρ δεδοίκει Ὀτμάνων ὅσον κράτος,
Ἄλλως στρατοὺς νῦν τῶνδε τῇδ' ἐδειμάτου·
Φρουροὶ ἐπείπερ οἱ Φερῶν δεδοιγμένοι,
405 Τήν τ' ἐκστρατείαν ἐμφάνειάν τε στόλου
Πρὸς γειτνιούσης ἁλὸς ἐξνίφνης φύσης,
Κἂν ἱππέων ἀριθμὸς ἦν δισχιλίων,
Καὶ ναιετόντων αὖ τόσοι, δρασμῷ χρῶντο,
Ἔρυμα λιμπάνοντες ἐλλειπεστέροις.
410 Κορνήλιος δ' εἰσῄει εὔφρονι θυμῷ,
Ἐπεὶ δεδόρκει δεξιῶς πολιτείην
Ἐπικρατεῖν τοσήνδε πρὸς δυναστείην,
Ἣν ἀσθενῆ δέδειχεν εἰσβολαῖς ὅσαις.
Ἔνθεν προηγμένων γὰρ εὐζώνων στόλου,

415 Δηοῖ πόλιν, πίμπρησιν ἀγλαοὺς δόμους;
Τοὺς Μεχμεΐτῶν, καὶ ἐᾷ χριστωνύμων.
Ἦν δ' ἦμαρ ἀφρῷ, ὑστεραία δὲ Κρόνου.
Ἀολλέες κατῆρον, ᾗ ὥρμει στόλος,
Ταιναρίων ἄγυρις ὡσεὶ μυρίων,
420 Καὶ Λακεδαιμόνων τε ὡς τρισχιλίων,
Κᾀυτοὺς σφᾶς ᾧ πρόσοιμα παντάρχῃ φέρον,
Καὶ ἠγγυῶντο πρόῤῥονας δεδειχέναι,
Παντοίαν ἐς πόρθησιν ἄστεων ἄλλων,
Περαιτέρω ἣν μῆδος ἐγκατασκῆψαι,
425 Εἴ που τε χρειὼ ἐκ πεδεινῆς ὑσμίνης
Οὓς συγκροτεῖν μὲν ἀντιτάξηας σφοδράς.
Ἰαίνεται στόλαρχος ἀθρῶν ὧν εὔνουν,
Πίστιν τε ἀκλόνητον ἐς πολιτείην,
Καὶ χάριτας γνοὺς πατριαῖς ὁμοδρόμων,
430 Προσηύδα οἷον ἐν φίλοισιν ἀρθμίοις·
Καιρός, δ' ἔφη, οὔτοι γε τηλίκων ἔργων,
Εὖτ' ἐνδιδοῖ μέντοι γε εὐφρονεστέρως,
Δὴ τῆμος ἀρθμίους τε κᾀπιταῤῥόθους
Ἀπαξιοῦν ἀπεικός ἀσμένως δέχθαι.
435 Τέως παρήνει ἄρτι οἴκαδ' ἐμμένειν,
Καὶ προσμένειν σύμπτωσιν ἀσφαλεστέρων.
Τανῦν δ' ἔμοιγε φροντὶς ἀντηχῶν ἔργων.

ΤΜΗΜΑ ΚΑ'.

Διῆξε φήμη γάρ κεν αὐθαδῶς ῥέεις
Ἐπιτροχάζειν Κυκλάδων κακεργέτας,
Φόρων ἕκατι, οὓς ἀπήτουν πρὸς βίαν.
Τάδ' οὖν ἔπειγε πρὸς δίωξιν ὀξεῖαν,
5 Καὶ ἦν ἐλαύνων ἄχρι Αἰγέου πόντου.
Μεταξὺ γοῦν Σάμοιο καὶ Χίου νήσοιν
Πρὸ ὀμμάτων κίχανε τετράκις δέκα
Εὔτακτα μάλα αἰπύπρυμνά τε σκάφη·
Ἦν δ' εὐδίη ἄφλοισβος, ὀργᾷ δ' ἐς μάχην,
10 Κἂν ἡμίσευε τοῖσι συγκεκριμένος.
Ὡς τῆλε συμπύρευμα πεντηκοντόρων
Μὴ ἰσχυουσῶν ἐξ ἐρετμῶν συμπίπτειν.
Μακραῖσιν οὖν δίωξις ἦν σπουδαστέα.
Καὶ σεύεται πρὸ πάσας ἐντεταμένως,
15 Κἂν πέντ' ἐλιννύουσαι εἴληνται δήπου,
Καὐτὸς μόνος διῆκε κἀπέκειν' ἄλλων,
Τριηρεάρχην συμπεπεισθεὶς ζωγρῆσαι.
Αὐτὸς δ' ἐπειδὼν τόνδ' ἑκὰς μονωθέντα,
Τέτραπται ἀντίπρωρος, ἶφι δ' ἠρέτμει
20 Λοιποῖς βέεσσι, πρὸς διώκτην ἀντωπός.
Ἀφίσταθ' ὁρμῆς ὅς γε, κἠγὼ πυρβρόντῳ
Τέκμαιρεν οἷς κοινῶσι χρῆμα κινδύνου,
Ἐὰν ἀγρεύσεις κἀμφιπυτνεῖν πανταρχα,
Ὡς εἰς ἀρωγὴν καὶ ἄμυναν ὠκεῖαν.
25 Προῄσθετο σκάφαρχος ὡς ἀργαλέον
Αὐτοῖς μάχεσθαι, οἷς πεπαίδευκε πλεῖστα
Ὀλεθρόμυθος πεῖρα συμπλοκῶν ἄλλων,
Ἐκ δυσκαθέκτων προσδοκημένας μείζους,
Ἣν σφίσι προσδέξοιντο ναυμαχεῖν νέον.
30 Ἄψ γοῦν τραπέντα, ὡς διώκτου ἐκκλίνῃ,

Ὅς γ' ἐντόνως ἔσευεν, ὀψὲ δ' ἤματος
Δυοῖν καταπτὰς μάρψεν αὔτανδρον μίαν,
Ἣν εἴδατ' αὐτοὶ ὧδέ μοι πεπαρμένην,
Καὶ θατέραν πίμπρησι ῥηγμῖσιν Σάμου,
35 Λοιπῶν ὀπὰς γῆς εἰσδυσῶν, μυῶν δίκην
Σύμπτωσιν ἢ αἴσθοιντο δεινοῦ αἰλούρου.
Ἐπεὶ δ' ὃς ἡμάρτηκεν ἄγρας ὡς ἔλδωρ,
Δετὸν σκάφαρχον ἐς πάτρην θριαμβεύσων,
Ἔνθεν τέτραπται καινὰς ἐς δηώσεις.
40 Καὶ πλεύσας ἐς Δῆλόν δε τιτθὸν δηθύνει,
Βουλὴν δ' ἀγείρει ἔνθα ἐκ πρόμων στόλου,
Αὐτὸς δὲ ὑπέρκυπτεν, οἷα παντάρχας,
Ἀπόπροθεν ἥμενος φαιδρῷ θώκῳ.
Ἀλλ' ἄγχ' ἑαυτοῦ ἰζάνει Οὐϊλλανόβαν
45 Μαρκίονα κλεινόν, οἷα στρατάρχην,
Γόνον φαεινὸν φῦντα Γάλλων Ναρβαίων,
Καὶ θρέμμ' ἄρηος δηΐου πεφασμένον.
Ἐκ παιδὸς εἴπερ τερπνὰ λιπὼν πατρῷα,
Γυμνασίοις δίδωσιν ἑαυτὸν δηΐοις.
50 Καὐτοκράτωρ γέραιρεν οὕνεκ' ἀρχαίας
Φύτλης διαυγοῦς, μείρακός τ' εὐτολμίης,
Οὗ ὧδέ πως ἔστιλβεν ἀρετῆς σέλας,
Γερμανικοῖσιν ἐγχρονίζοντος δόμοις
Ἐς τρὶς δέκα πλειῶσιν, ἄκραις ἀξίαις
55 Κεκασμένου ὅσαισιν ἐχρῆν γενναίοις,
Ὡς μὴ λαθεῖν ἕκαθεν αὐλὰς ἀρχείων,
Ἐς ὠκεανὸν ἄχρι δυσμῶν κειμένων.
Ἄναξ γὰρ Ἀλβίωνος ἀνδρὸς ἠγάσθη,
Τοῦδ' ἀρετῆς ἔμπλειος ἐξ ἀκουσμάτων,
60 Καὶ ἠξίου γράμμασι μὴ ἀπαξιοῦν
Ἄνακτα τῆς τοῦδ' ἀρθμίης τετραμμένον,
Καὶ συνδιχιτήσηος ἐντετυχέναι.

Κάρουλος οὗτος, παῖς γεγὼς Ἰακώβου,
Ἄνασσα ὅνπερ κοίρανον Βρεττανίης
65 Ἀνηγόρευε πρὸ φθόρου Λισαβέτη,
Ἧς ἐμβατεύειν κλῆρος ἀρχείου τόσου.
Καὶ ὑμεναιᾷ Γαλλίης αἰσυμνήτου,
Μετὰ φθόρον φύσαντος ἐς κασιγνήτην,
Ἣ γάννυται εὔχρηστα τῆς ἀγχιστείης,
70 Ὥςθ' ὅ,ττι ἔλδωρ ἀνθυπουργεῖν ἀλόχῳ,
Κἂν ἀντία θρήσκευεν ὧν ὃς πατρώζων
Καλουΐνου δόγμασιν ἦν ὀπηδεύων.
Νεὼν δὲ ᾗ ἔγειρε θεσμῷ Ῥωμαίων,
Θυηπόλους δ' ἐσῆξεν Ἰησουΐτῶν,
75 Ἀγύρεως φραδῆας ἀγχινουστέρους.
Τοιαῦτ' ἔτικτε λυγρὸν ἔχθος συγκλήτῳ,
Καὶ δὴ ἑκατέρωθι μήχεα δόλων.
Ἐπιβρίθει γὰρ ὅς κε δασμοῖσι νέοις,
Μειοῦν δ' ἐπείγει σφῶν χαρίσδοτ' ἀρχαῖα.
80 Οἱ δ' ὑσμήνην ἄσπονδον ᾦοντ' ἐκκαίειν,
Ἣν σφίσι πως ἴδοιεν αὐτὸν καινίζειν,
Στρατοὶ δ' ἐπωφέλλοντο ἔνθεν ἠδ' ἔνθεν.
Ἠρκεῖτο δ' οἰκείοισιν οὐδαμῶς ἄναξ,
Ἐς Σκωτίης δ' ἀρχεῖον ἵκετο πρόσφυξ,
85 Νήσου ἱδρυνθὲν ἀρκτικωτέρᾳ μοίρᾳ.
Δέχθαι ὓν ἐπλάττοντο οἱ Ἐδινβούργου,
Σφῶν οἱ ἄνακτα οἷα καὶ ἰθαγενῆ,
Πεφασμένως μὲν ἀσμενέστατ' ἐν πᾶσιν,
Ἀλλ' ἐνδομύχως μηχανεύοντες δόλους,
90 Ὡς γάρ κε χαρίσαιντο Λονδινιΐοις.
Οὐχ' ὅττ' ἀρωγῆς ἠξίουν τόνδ' οὐδόλως,
Ἀλλ' ἐτρέποντο ἀσφαλῶς ἐεργμένον.
Οἱ δ' ὡς ἐέλδωρ δέγμενοι βαρυθύμως,
Καθειργνύουσιν ὀρκάνῃ ἐς ὀρφνίην,

95 Μορφῶν δίκας νέμοντες εὐηθεστέρας,
Ἢ δῆμος Ἀθήνησι σεπτῷ Σωκράτει.
Καὶ εἴγε οἱ τίμημα ἦν ἂν φαρμάκου,
Ἴσως ἀνεκτὸν τοῖσιν οἰκτοκινήτοις.
Ἐπὶ δρυφάκτου μέντοι αἰπυσκευάστου
100 Τόνδ' ἐκθεατρίζουσι πρόσθ' ἀνακτόρου,
Κόρσην δ' ἀποτμήγουσιν οἱ δι' ἀνδράγχου.
Ἢ ἠγνόουν ὡς τῶν σεβασμίων ἄναξ;
Μαρκίωνα δ' ἀρθέντα μυρίης ἵππου
Ἱππαρχίῃ δίζοντο καὐτὸν συμμάρψαι.
105 Λέληθεν οὓς μέντοι γε, οἷα ῥηξίφρων,
Τῶν τῆδ' ἀποδρὰς ἐν στολῇ ἀσυνδήλῳ.
Οἴκοι δὲ ἀμπαύοντα ἀρχαὶ ἠρεύνουν
Πᾶσαι σχεδόν, μάλιστα συμφυεὶς ἄναξ.
Μόνῃ δ' ὑπεῖκεν ἄσμενος πολιτείῃ,
110 Καθιστάσῃ στρατηγὸν ἔκδικον κράτους.
Καὶ πρῶτ' ἀμυνάθοντα ἦγον Δαλμάταις
Γευσθεῖσιν αὐτῶν τῶνδε ἡμῖν ἀρχῆθεν.
Δύω δ' ἢ πλειῶνας ἐνδιατρίψας
Ἀναρσίοισιν ὡς ὀχληρὸς ᾠήθη,
115 Ὡς μὴ καθὰ πρὶν αὐθαδίζεσθαι πρόσω.
Σρῶν δ' εἴπερ ἠλαττοῦτο τυφῶδες γαῦρον,
Καὶ εἰσβολαὶ γίγνοντο ὡς πεφεισμένων,
Ἐκεκρίκεισαν μὴ τὸν ἄνδρα νωθρῆσαι,
Ἀλλ' ἐκστρατεύειν ἢ χρεὼν ἀρειφάτων,
120 Καὶ οἷς ἔγωγε τλᾶσα δηρὸν ὀχλοῦμαι.
Στόλαρχος οὖν προσόντα δέκτο οἰκείως.
Καὶ εἰν ἐνὶ ξύνθημα τοῖς στόλου πρόμοις
Βουλῇ παρεῖναι σκέψιος πρακτῶν ὕπερ,
Ἢ πολλὰ προὐβάλλοντο δεινὰ πυσμάτων,
125 Ὡς ἦν δοκεῖ εὔχρηστος αἵρεσις Χίου,
Ἢν εὐχερής τε αἱρετή τε Εὐβοίης.

Ἢ καὶ Κύδωνος, ὅσσα τε χρὴ πρὸς τάδε·
Ὁ μαρκίων γοῦν ἥμενος δημηγόρει,
Καὶ γνωμάτευεν ὅσσα ἢ δόκη ὦφλει.
130 « Ἐμοί, ἀγαυοὶ ἄνδρες, ἡμιμυρίων
» Δεῖ πρυλέων ἄγυρις εὐζωνοτέρων,
» Ἢ τοὐλάχιστον τετράκις δισχιλίων,
» Καὶ χιλίη ἵππου τε ἐξησκημένης,
» Κεκριμμένου ἔμοιγε χρωτὸς ἀρτίου
135 » Στρατεύματος πρὸς χρῆσιν ἐκδίκου μάχης·
» Τῆμος κελευσταὶ οἷς δοκεῖτ' αὐτοὶ ἔργοις,
» Ὅποι τε ἂν πόρθησις ἢ ἀναγκαῖα
» Αὐτὸν μ' ἰάλλειν ἐκτελεῖν δεδογμένα.
» Οὔπω δ' ἐπεὶ ὥριστο ποῖ δὴ προκρίτως,
140 » Ἀλλ' ἀξιοῦτε γνωματεύειν μ' ἐν τοῖσιν,
» Ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ ἄνδρες, εὐφορώτερον,
» Λυσιτελέστερόν τε ἀμφί που Κρήτης
» Ῥητῇ στρατείῃ δηριᾶν ἠπηγμένως,
» Ἤ, τῆσδ' ἀνίκμου πυρσοῦ ἐκ τυραννούντων,
145 » Ἡμᾶς ἀροῦν ἔνικμα γῆς ἀλλοτρίης.
Ἡδεῖα κοινῇ σκέψις ἥδε ἡ δημηγόρου.
Καὶ δὴ στόλαρχος μήδεϊ θήσων πέρας,
Τὰ πρὸς μάχην ἤντυνεν οὐκ ἀμύνουσαν
Τειχῶν ἐμῶν κρήδεμνα εἰσέτ' ἐν τλήσει,
150 Ἀλλ' ἐς πέδον σύγκρουσιν ἐγκροτουμένην.
Στρατὸν παρεσκεύαζεν ἔνθεν αὐτάρκην,
Κἀνταυθὶ αὖ κόμητι ἐκ Σινωδίκων
Παρηγγύα δωμητὴν ἐκ πυρσοσκεύων,
Πυρεκβόλους τιτθούς τε ἑξήκοντά που,
155 Ἐπὶ τροχίσκοις τὰ τραχῆ ἀεισύροις.
Ἐπὰν δὲ ἦν τὰ πάντα ἐξηρτυμένα
Καὶ μαρκίων τε ἦν προπεμφθεὶς πρὸς τάδε,
Ἐμήνυε στράτευμα ἠκουσθηκέναι,

Ἐς Ναυπλίην ἱκέσθαι ἡμιμυρίων,
160 Τὴν πρός με πληθὺν ἀκρατῶς ἀεξόντων.
Τοὐθείνεκεν σκεφθέντα ἀμβλεῖσθαι δέον,
Οἷα σθένους δέοντα καρτερωτέρων,
Ἢ συστάσει λέλοιπε τἀμὰ παντάρχας,
Καὶ ᾦετ' ἀρχῇ αὖθις ἐγκαινούμενα.
165 Οἷς νῦν φοραὶ ὕπερθεν ἐγγυοῦσ' ὅρον
Ἠνιγμέναι ὄλεθρον οἴκου Ὀτμάνων,
Καὶ ἠνὶ ἀντίφθογγα ἠχοῦς συνθρόου
Σαφῆ γεγῶτα κᾀδαέσσ' ὧν σκεμμάτων.
Οὐδὲν γὰρ οὓς τοὐπεῖγον εἰς ἔνεδράν μοι,
170 Εἰ μή γε δυσκάθεκτος ὑσμήνη φῦσα
Διχοστατοῦσα προκρίτους αἰσυμνήτων,
Ὡς δηθὰ κυμαίνεσθαι αἱμάτων ῥόους,
Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τριτανύστου Εὐρώπης.
Ἤλεγξε μέντοι σφῶν κενὰς διασκέψεις
175 Θείη πρόνοια, συγκινοῦσ' ἐναντία.
Αὔξειν γὰρ φηθέντας οὔρια κράτους,
Καὶ Κρῆτας ἴσχειν εὐμαρῶς ἐπικτήτους,
Πράττειν κενὰ δέδειχε πλειῶσ' οἷς πλείστοις,
Καὶ μητρὸς ἅψασθαί μου οὐ προσεῖταί πως,
180 Ἀλλ' ἀντέφραττε σφῶν ἐπίκλοπα μήχη,
Μάτην ἐπιῤῥηγνῦντα γαίῃ καὶ πόντῳ.
Τέως ἑνοῦν ἔπειξις ἦτορ κοιράνων
Εἰς ἀστρατείην ἀενάου εἰρήνης,
Ὁμοῦ θ' ὁμαρτεῖν χάρματ' ἀγλαῶν γάμων,
185 Γάλλου τὸ πρὸς τὴν παῖδα σεμνοῦ ἑσπέρου
Κῆδος σεβαστὸν τημελῶς ἀσπασθέντος.
Ἔνθεν κρότοι γίγνοντο Εὐρώπῃ πάσῃ,
Χ' ὡμοφρόνουν ξύμφωνα δύσνοοι φῦλαι,
Ὡς ξυμμάχους τε συνδραμεῖν πολιτείῃ.
190 Πρεσβεῦσι δ' ἀμφέροντο χάρματ' εἰρήνης

Κειμηλίων τε ὑμεναίων εὐαγῶν.
Οἵγ' ἐγγυῶντο σφῶν σθένει κατ' Ὀτμάνων
Κρήτης ἐς ἄλθος εὐχερὲς λαιψηρόν τε.
Τοιαῦτ' ἀπῆχον νέρθεν αἱ φοραὶ ἄνω,
195 Εὖτε στόλαρχος νόστιμος Τορωναίου,
Θερμαϊκοῦ ὕπερθε θατέρου κόλπου,
Οὗπερ Τορώνη ἐγκαθίδρυτ' ἀρχαίοις,
Καὶ φρουρὰν ἐγκαθίστον ἑξῆς Ὀτμάνοι.
'Ανάστατον δ' ὃς ἔδρα τρισσί που ὥραις,
200 Καὶ λαφύρων δαίτρευεν ὡς πλεῖστα στόλῳ.
Παλινδρομῶν δ' ὤκιστα ἀκμῆς τοῦδ' ἔργου,
'Ες 'Ασίης ἔδαφος ἀντικρὺ Χίου
Μεταίφνιος ποτᾶτο, νέρθέ που Σμύρνης
Φρουρὰν Κεσουμὴν συνδιαρπάσας ἄρδην
205 Αὐτοῖσιν οἰκήτορσι καὶ πυρεκβόλοις.
'Αλλ' αὖ τριτώσων ἐξέπλει πάλιν Μήλου,
Κἀς Λύκιον πέλαγος ὥριζε πλόον,
Σκοπὴ ὅπου ἐχυρὰ φυξίμου ὅρμου,
Ἣν ὠχύρουν νῦν τημελῶς Ὀτμανίδαι,
210 Νηῶν ἐς ἠρέμησιν ἔκπλου πρωτίστην
Αἰγυπτίηθεν οὖδας ἐς Βυζαντίων,
Καὶ ὠνόμαζον Καστρόρυζον προσφάτως,
'Αντ', ὡς ἐγῷμαι, τῆς πάλαι Δολιχίστης.
Ἔωθεν οὖν προσκρούσας ὁρμῇ ἀσχέτῳ,
215 Φρουρὰν κεραυνοῖ, ἠχί περ σκοπὴν στέψας.
Αὐτοὶ δέ γ' ἠμύνοντο κάρτα πανῆμαρ,
'Ελπωρῇ ἀσφαλῆϊ ἐκ τροπῆς σίντων.
'Επὰν δὲ καὶ πίταρδος ἤρτηται πύλῃ,
Καὶ ὁπλιτῶν πίμπλητο τοὐκτὸς πᾶν οὖδας,
220 Εἶκαθον ἀμφίπληξιν ὀψὲ δειέλου,
Πύλην τε ἠνέωγον, ὡς κεκαυμένην
Μὴ σφίσ' ἴδοιεν φρουρὰν αὐτὴν καὶ παῖδας.

Στόλαρχος οὖν εἰσῆεν ἦ θριαμβεύων,
Λαφυραγωγῶν ὄλβων ἐκ πολυχρύσων,
225 Ὡς καὶ πρόμον φθέγξασθαι ἄντα παντάρχου
Τόσων γενέσθαι ἐγκρατῆ νομισμάτων,
Ὡς μὴ χρέεσθαι εἰς ἔτη μισθοῦν στόλον,
Ἄλλης προμηθείης τε ἐκ πολιτείης.
Τὰ αὐτά τε Σκίαθος ἔτλη δυστόνως,
230 Ἣν ἂν δυνάστη μὴ ὑπεῖκε πειθήμων,
Μετρεῖν ἅτ' ἀδράνειαν ἴδμων πρὸς σθένος.
Ὦ κἀνέωγον αἶψα φρουρίου πύλας,
Καὶ εἰσιόντα μὶν θεράπευον δώροις.
Μαλθάσσεται δ' ὃς παῦρον ἐκ δωρημάτων,
235 Χαρίζεται οἷς γάρ κεν ἀσφαλῆ βίον,
Ἀλλ' ἐξορίστους ἐκπεπόμφει Ἀσίῃ,
Καὶ ἐγκρατὴς δέδεικτο ὄλβων καὶ βίου.
Ἣν δ' ἂν προσάντης εἰσέτ' ἔργοις κερδώοις,
Κύων λαγώοις αἵμασ' οἷα ἡδυνθείς,
240 Εἰ μὴ πολιτείηθεν ἵκανε θρόος,
Μετατρέπων κέλευθα τῆσδ' ἀλιτείης,
Κῆρ δ' ἁβρύνων φέριστα δυσθυμουμένοις,
Δηρὸν κακουχήσασιν αἷς τρικυμίαις.
Μάρκος γὰρ οἰκετείας ἀγλαῆς Βέμβων,
245 Ἄντανδρος ἥκων ὑπάτου διωνύμου,
Μετάγγελος δηλοῦτο Γάλλων ξυμμάχων.
Ἄναξ γὰρ ἔθνους συντεθεὶς πολιτείῃ
Χαρίζεται σύνταγμα ὡς τρισχιλίων,
Ἀνακτόρου κέρμασσι μισθαρνευόντων
250 Πλὴν ἀρτοσιτεῖν ἐν θέσει τῶν ἐνθένδεν.
Ἰούλλιος γὰρ οἰκίας Μαζαρήνων,
Ὃν καρδηνάλις ἱερατείου Ῥώμης,
Τούτου μεθήμων προὔκριν' αὐλὴν Γαλλίης,
Καὶ τόνδ' ἄναξ πρόσπτυσσεν, ὃν καὶ ἠξίου

255 Ἐπιστάτην βουλαῖσιν ἔργων δηΐων.
Οἷς δ' ἴδρις ἐνδείκνυτο καιροῖς ποικίλοις,
Πληροῖ τὰ νῦν πρόσοιμα πρὸς πολιτείην,
Δαΐζέ τε ξύνταγμα εἰς ἀρχῶν στίφη,
Καὶ Ἀλμέριγον παῖδα πομποῦ Μουτίνης
260 Πρόμον καθίστη πᾶσ' ἐπικρατέστερον.
Ὧ γὰρ συναφθεὶς κῆδος ἐξ ἀδελφιδῆς,
Κῦδος τόδ' ἐσκέφθη τε δοῦναι ἀκρίβῳ.
Ὃν δέκτο φαιδρῶς κᾀσμένως πολιτείη
Ἐνδείξεσι στιλπνοῖσι, χαριστηρίων
265 Ἄνακτ' εἰς αὐτὸν κᾀς χάριν Μαζαρίνου,
Κᾀνηγόρευον πᾶσ' ὕπατον στρατάρχην,
Ὡς μὴ ὑπείκειν ἢ στολάρχῳ ἐν μόνοις
Μόθοις πεδεινοῖς, ἣν ἐπείγει καιρός που.
Δι' ἃ στόλαρχος προσμολήσας Κυθήραν,
270 Καραδοκεῖ ἄφιξιν ἀρχοῦ στρατάρχου,
Ἣ ὠκέως ξύμβαινε βοῤῥάθεν πόντου.
Καὶ ἐξιὼν ὑπῆντα εὐφήμως μάλα
Πυρεκβόλων βόμβοισιν ἀστραπηβόλων,
Ὃν καὶ προῆγεν εὐμενῶς ἐς Κυθήραν,
275 Ἐς συγκρότησιν ἀμφ' ἐμοὶ βουλευμάτων.
Καὶ συμφράσαντο ὡς ἁλωτέα Κύδων
Τὰ πρῶτ', ἐπείπερ λοιπὰ τῶν εὐχειρότων.
Ὡς δ' Ἀλμέριγος στρατὸν ἐξαπηρίθμει,
Πολλοῦ δέοντα χιλιοστῆς ἑβδόμης,
280 Βουλῇ μετηῦδα, κᾀξεφώνει τοιάδε.
» Εὖ οἴδατ', ἄνδρες, τοὐμὸν ἔλδωρ ὁππόσον
» Ἐς ἀλλοδαπὲς τουτὶ ἱκέσθαι θέμα,
» Τοσατίοις ἔτεσσι δηϊούμενον
» Ὅπλοις ἐπαλλήλοισι δυσλύτου μόθου.
285 » Δεινοῦ δὲ ὄντος οὐ θεωρόν μ' ἠγγύουν,
» Σωτῆρα μέντοι τῆς κατασχέτου Κρήτης.

» Ἐς τουτί μοι αἴτημα χιλίων δέκα
» Μάχαις δριμείαις γυῖα ἐξησκημένων,
» Γερουσίη τε ἧττον οὐχ ὑπισχνεῖτο.
290 » Ἐπεὶ δέ γ' ἐγγυηθὲν ἐνδεῖ τριττύος,
» Ἐμοὶ δοκοῦν, ἄριστοι, ἀρκεῖν οὐδ' ὅλως
» Δήωσιν ἐς Κύδωνος ἤδ' ἐκστρατείη,
» Ἣν Ὀτμάνων τρισσὶν ἐν μυριάσιν
» Αἰνῶς ἀπειργάσαντο αἱματοῤῥύτως.
295 » Ἔνεδρά τ' ἦν δίμηνος· ἀλλ' ὡς μὴ δόξω
» Γυναικίας τίς κῆρ ἔχων ἀνειμένον,
» Μολεῖν ἕτοιμος ᾗ ἀνώγει βουλείη·
Ὁμοίϊ' ἄττα οἷσιν ὃς διεξήει.
Χρεὼν δὲ πληροῦν πλειόνων δεδογμένα·
300 Καὶ ἀμβίβαζον νῆεσ' ἠριθμουμένους,
Καὶ ὠκέως πέραινον Ἀμφίμαλλόν δε
Πλοῦν, καὶ ἄτιζον δυσμενῶν ἐφεδρείας.
Ἔπαυλιν εἴπερ ἦν μυχῷ μακρῷ κόλπου
Τέτευχον ἔνθεν ἔς τιν' ἐχθρῶν κωλύμην,
305 Τῆδ' οἵδε συῤῥεύσαντες αἶρουσ' ἐντόνως,
Τέμνον δ' ἀφειδῶς κόρσας ἀντικρουσάντων,
Παύρων σαωθέντων μὲν ἐκ τροπῆς νώτων.
Οἳ καὶ καθηγέοντο τῶν τε Καλάμου
Καὶ Καλογήρου βασανιστῶν φρουρᾶς μοι,
310 Μαχῶνε ἀψιμαχὶ ἐγκαλλειπόντων.
Ἀτὰρ στόλαρχος ἐμμένων τῇδ' ἑδραίως,
Τὰς τάξιας συνῆπτεν εἰς ἀγχοῦ πέδον.
Καὶ Ἀλμέριγος αὖλιν ἱδρεύει πέριξ,
Δόκευε δ' ἔνθεν ἀντιτάξεις ἀντίων.
315 Ἀλλ' ἀθρέει ὅμιλον ἀσπέτου πλήθους
Περικτίτων Κύδωνος ἐξ ἀρειφάτων,
Φύρδην στολάρχῳ, προσφόρως καταιρόντων·
Οἳ κῆρ δέδειχαν αἶθον ἐς πολιτείην.

Ὡς πρόφρονας θανεῖν τε πατρώων ὕπερ,
320 Ὡς καὶ ἀριθμὸν ἐξέχειν αἰτουμένων.
Ὃς δ' ἀντελάμβαν' εὐμενῶς θεραπεύσας
Μειλιχίοις δώροισιν, ὡς πεπεισμένος
Μύνην τιν' ἄλλην μὴ ἐνεῖναι τοὐντεῦθεν,
Ἀρχὴν κρατίστην πρακτέοις ἐπενθέσθαι.
325 Ἀλλ' Ἀλμέριγος οὐκ ἀρέσκεται τοῖςδε.
Ὤμην γὰρ ἐν μάχεσσιν οὐκ ἠσκημένους,
Μὴ προξενεῖν θόρυβον ἐξησκημένοις,
Κἀντεῦθεν ἐξώλειαν αὐτῆς στρατείης.
Ὡς δ' αὖ τανῦν δόξειε μὴ ἀνειμένος,
330 Θέσιν Κύδωνος βούλεται ἀνακρίναι,
Εἰ δυνάμεσσιν αἷσιν οἷον πορθοῦσθαι.
Ἀσᾶνος ἔμπης ὢν στρατηγὸς ἧς μοίρας,
Εἴλῃ διαρκεῖ ἱππέων προηγμένος,
Ἐναντιοῦται ἔνθα συντεταγμένοις,
335 Καὶ εἰσαράσσων πρὸς μέτωπον ῥαγδαίως,
Πειρᾶται ἀντίπραξιν εὐσθενεστέραν.
Πυρεκβολίσκων γάρ κεν ᾧδ' ἀναφθέντων,
Τιτρώσκεται μέτωπον ἐκπνεύσας κέαρ,
Ὡς αὐτὸς ἵππαρχός τε τρωθεὶς καιρίαν
340 Δέκα ξὺν ἄλλοις· κόρσας ὧν κορσωμένας
Δέκτο στόλαρχος πρώραν ἐς στρατηγίδος,
Καὶ ἐμβόλῳ πόμπευεν ἐμπεπηγμένας,
Ὡς λοιπάδας τείχεσσι προσπεφυγμένους
Ἐντὸς σφᾶς εἴργνειν τοὐκτὸς εὐλαβουμένους.
345 Ἐγχώριοι δ' ἔκτεινον ἐς θεὸν χεῖρας
Τάδε προκόπτειν εἰς ἐλεύθερον βίον,
Κἀντοῖσιν βακχευθέντες, οὓς ἐμαρπτόν που
Δετοὺς ἐνεγκεῖν ἠγκόνουν στολαρχοῦντι.
Ξυστοῖς δ' ἔπειρον καὶ προῆγον δεσμότας,
350 Γλίχοντο δ' ὅπλα ἐγγυώμενοι μείζω.

Ἀλλ' οὔτε ταῦτ' ἔπειθεν ἀρχόν, ἐς πρᾶξιν
Δριμυτέραν μέντοιγε δηλοῖ παντάρχᾳ,
Τάδ' αὐτὰ γράψας οἷα βουλῇ ἐτράνου,
Καὶ ὡς χρεὼν στράτευμα αἴρειν τῶν τῇδε,
355 Καὶ μᾶλλον εἴπερ βάξις ἦν διαπτᾶσα.
Σύνταγμα αἰνὸν πρυλέων τρισχιλίων
Καὶ ἑπτάκις θ' ἑκατὸν ἵππων Θρηΐκων
Ῥίμφα διῆξαι ἐς Γεράνιον κώμην,
Ἐπαρκέσον Κύδωνι πεῖραν ἱστᾶσαν.
360 Ἄφαρ παρῆν στόλαρχος ἱππέας δ' αἴρει,
Ἡμίσιάς τε πρυλέων ἠδ' εὐζώνων.
Λοιποί δ' ἀνεζεύγνυντο ὡς πρὸς Μινῶαν,
Ὧν Γαρένας ἡγεῖτο ἔκκριτος Γάλλων,
Δειναῖς μάχεσσι τακτικὸς δεδειγμένος.
365 Ἐν διόδῳ γοῦν Καλάμου πυρεκβόλους
Αἴρει ἀναρσίοισιν ἐκλελειμμένους,
Περᾷ δ' ἄριστα ῥοῦν πυκνοῦ βαθυδίνου,
Καὶ ἀντία σκηνοῦτο αὐτῆς Μινώας,
Κᾂν δυσμενεῖς ἀντίσχον οὓς μὴ πορθμεύειν.
370 Παρῆν στόλαρχος, κἀξέπεμπε τὴν ἵππον,
Πρόσκειτό τε ξύναιχμος ἐσκηνωμένοις.
Ἀλλ' ὀψὲ ἠρέμησαν ἄμφω τε στρατώ,
Νυκτὸς κελαινῆς ὅσσε οἷς καλυψάσης,
Καὶ πρωὶ ὁρμήσαντες αὐθαδῶς ἔνθεν,
375 Ὥρουον εἰκῇ Γαρένου παρατάξει.
Ὃς γάρ κεν ὀχυρώσας ἀντικρὺ λόφον,
Λόχον παρεσκεύασεν αὐθαδισθεῖσιν,
Ἐξ ὁπλιτῶν ὅπουπερ ἐμπυροστίλβων.
Στρατοῖν γὰρ ἀμφοῖν συμπλακέντοιν γενναίως,
380 Πρὸς πλευρὰν οἳ κάππιπτον αἰνὰ οὓς δρῶντες,
Ὁμοίϊα στόλος τε ἔκτοσθεν βάλλων,
Αὐτοὺς μὲν ἠνάγκαζον ἔνθ' ἀποστείχειν,

Καὶ ἐκ διωκτῶν συνδιωκτοὺς δειχθῆναι,
Καὶ ῥᾶστα λιπεῖν φρουράν, οὐσίας θ' ὅσας,
385 Ῥύσεσσιν ἔμπης ἐξ ἑκάτερθ' αἱμάτων,
Ὡς Γαρέναν τε συμπεσεῖν οἰκτρὸν νέκυν,
Ἄνδρα γεγῶτα ἀγαθὸν ὧν ἂν ἴσμεν.
Εἰσῄει δ' ἀρχὸς καὶ στόλαρχος ἀσμένως,
Καὶ ἠρέμουν τριταῖοι, ἀλλ' ἐν ἀκρίτοις
390 Κεκυφότες βουλαῖσιν ἀμφὶ πρακτέοις.
Ἐγχωρίων δ' ἔκτοσθεν ἄσπετος σύρφαξ
Κατῆρον εὐμενῆες εἰς πειθαρχίην,
Καὶ τῶνδέ τις πρόφρων μὲν ἐγγράφους πεύσεις
Φέρων Κυδωνίηθεν αἶςδε σκηναῖσιν,
395 Ἐν αἷς στρατηγὸς ἧς θέσηος πρὸς τόνδε
Ἐγεγράφει ἔμπρακτα, ὡς ἣν μὴ ἄφαρ
Ἐπαρκέσειε τάγμασ' ἀρκίου σθένους,
Αὐτὸν μεθ' ἕκτον ἦμαρ ἐστ' ἀναγκαῖον
Τὸ πᾶν προδοῦναι, καὶ ἄδειαν ζητεύειν
400 Ἀγχωρέειν ἄθικτον αὐτὸν χ' ἑταίρους.
Ἐπιστολεὺς γοῦν οὐ διήνυ' εὐθεῖαν,
Παραδραμὼν δ' ὁδείαν εὐθὺ Μινώας
Ἧκε, στολάρχῳ ἐκκαλύπτων μυήσεις,
Τὸ πρὸς πολιτίαζε ἐμφαίνων εὔνουν
405 Κατ' οὐδὲν ἧττον ἢ μετίσχον ἀρχαῖοι.
Τάδε στόλαρχος ἀμφέρει βουλῇ πάσῃ,
Ἀλλ' ὡς χυδαῖα καὶ νόῳ σφῶν ἀντία.
» Ἔθος πενήτων πρὸς σοφὰς προεκθέσεις
» Μὴ ἀμπετᾶν οὔατα τοὺς ὑψηγόρας.
410 Ἀλλ' οὐκ οἶδα δ' εἰ δαίμων τίς ἢ ἐριννύς τε
Οἷς ψιθύριζεν ὅσσ' ἀπαίσια πράττειν.
Ἀνάρσιοι γὰρ ἠφανίσθησαν πάμπαν,
Τετρωμένων σφῶν πληθὺν ἠδὲ κτανθέντων
Πρὸ ὀμμάτων ἴσχοντες ἔνδειγμα φρικτόν.

415 Οὗτοι δέ γ' ἠντύνοντο αἶψ' ἀλυσκάζειν,
Ὡς οἷον αὐτοὺς ὤπτανον παλινδρόμους,
Καὶ τειχορήκτας ἐγκαθῆσται Μινώας,
Σῖτον, κριθάς τε, πληθὺν ἄρτων διπύρων
Πιμπρῶσιν ὡς ὤκιστα εἰκῇ κἀλόγως,
420 Ἅτ' ἐς σιτισμοὺς ταμιεῦσαι οὓς ἔδει
Στρατοῦ στόλου τε καὶ ὅσων ἀσπιστῶν μοι·
Ἐγχωρίοις δ' ὕποπτα τοιάδ' ἐξέβη,
Μήτοιγε, τῶνδε ὄργι' ἐκλελοιπότων,
Αὐτοὺς ἕλωρα συμπεσεῖν ἀναρσίοις.
425 Τοὐθείνεκ' ὑστέρησιν ἣν ποτοῦν ἴσχον
Ἄραντες ἐς στόλαρχον ἀμπεφευγότες
Αὐταῖς γυναιξὶ παισί τ' ὀψιανθέσιν,
Ἱκτήριοι ἔκλαγγον αἴρειν κινδύνων,
Οἷς πυρόεις κέκλησκε συγκλήτου ἔρως.
430 Ὁ δ' αὖ ἄφροντις ὦπα τέτραπται ἄλλῃ,
Καὶ συγκαλεῖτο ἀμειβάζεσθαι στρατόν,
Ἐπεὶ ἀγέστρατός τε μαλθακισθεὶς ἦν,
Καὶ ἀνδύεσθαι δῆριν ἐκπεφροντίκει.
Βουλῇ τε μερμέριζεν οἴχεσθαι στόλον,
435 Καὶ λιμπάνειν ἄῤῥεκτα εὖ ἐνηργμένα.
Ἦμος δόκαζον γῆθος ἐξ ἀγγελμάτων
Δεσμῶν λύεσθαι παῖδά μοι Κυδωνίην,
Εὔελπι μέντοι τοὐμὸν αὖθις ἐσφάλη,
Ἐριννύος τὰ πάντα συγκεχυίας,
440 Καὶ ἠνιώμην τοῖς πεπραγμένοις φύρδην.

ΤΜΗΜΑ ΚΒ'.

Ἔγωγε δ' ὀψὲ προῤῥυ... ἤματος
Ἵκοντας ἔνθεν ἠρόμην αἰδημόνως
Τοὐπεῖγον ᾧ σπέρχοντο οἷς ἀπαυδῆσαι.
Ἃ προὐξένει σφῖν κῦδος ἐξ ἀγηράων,
5 Ἐμοὶ δὲ μόχθων τῶν πολυτλήτων λύσιν.
Ἐᾷν χρεὼν ἔφησαν όντινοῦν ἄλλων
Διοικέειν κρατοῦντας ὅσσα τοῦ κράτους,
Καὶ μὴ μεταλλᾷν οἰαοῦν δεδογμένα.
Τυτθὸν σὺ οὖν τέτληθι, καὶ σ' ἐλευθέραν
10 Ἴδοις μετ' οὐ βαιόν τι δηρὸν ὧν ἔτλης.
Ἐς τήνδε γάρ κεν σκέψιν ἥκομεν τῇδε,
Τὰ δυσχερῆ ἀφέντες εὐχερῶν ὕπερ,
Ποσοῦ στρατείης σκέψεϊ ξυμφωνοῦντος.
Καὶ πρωὶ ὑστεραίας ἥνωσαν τάξεις
15 Ἐς τόνδε τάφρον, οὗ ἀριστῶσ' ἐς κόρον,
Ἔστειχον εἶτα, ἡγμένοι μὲν εὐτάκτως
Φάλαγξι πεζικαῖσιν ἱππικαῖσί τε,
Σκηνῶν κατ' εὐθύ, πρὸς μάχην βακχευθέντες.
Ἀγήστρατος δ' ἦν Γερμανῶν γόνος Βάσις,
20 Ὃν ἀρχὸς ἦγεν εἰς ἄκουσ' ἀρηΐων.
Εἵποντο δ' ἐκστρατείῃ ἀρχὸς πομπεύων,
Καὐτὸς στόλαρχος πορφυρείμων, οἵ ἄναξ,
Γεώργιός μοι πομπὸς ἐκ Κορνηλίων,
Πόλος τε οὑμὸς οἰκετείας Βερνάρδων,
25 Οἷα προόπτης ἀμφ' ἐμῶν βουλευμάτων
Μετὰ τροπὴν δὲ τῆς μεταπτώτου Λήμνου,
Μέγας τ' ἐπιστάτιος ἐκ Σινωδίκων
Ἐμοὶ ἀρωγὸς ποικίλοισιν ἐν μόχθοις,
Εὐπατριδῶν πληθύς τε ἀβροειμόνων,
30 Τακτοῦ στρατοῦ φάλαγκας ὡραϊζόντων.

Πρόσω δέ γε στείχουσι συντεταγμένοις
Ὑπῆντον ἔνθεν δυσμενήων ἱππῆες,
Ἀλλ' οἰστροπλῆγες ἐκ φορᾶς ἀνευθέτου,
Ὄροντο δ' εἰκῇ ὡς δέκα πρὸ σταδίων
35 Σκηνῶν ἄπο πρὸς στρατὸν ὡς τεταγμένον,
Ναῦς οἷά τις σκοπήν δε συγκαταχθέντες.
Καὶ οἱ μὲν ἐξόλοντο αἱματόπνικτοι,
Οἱ δ' αὖ πέφευγον ἕρκεσ' ἐγκεκλεισμένοι
Σκηνὰς προλιμπάνοντες ὡς εἶχον βίου.
40 Τοιάςδε ἀρχὰς ἔσχεν ἥδ' ἐκστρατείη,
Φρυαγμηδὸν στίλβουσα δυσδερκὲς δεῖμα.
Ὅτ' αἶσα ἐντύνουσα δύστηνον τέρμα
Μετατρέπει κραταιὰ ἐς κενὰ σθένους.
Πρόταξις εἴπερ ἧς πορείης εὐτάκτου
45 Λοχαγὸν ἐλλείπουσα οἰστρέει πρόσω,
Καὶ σκηνὰς εἰσάρασσον εἰς χηρήϊους,
Καὶ ἀφρόνως ἔραζον ὅπλα κατθέντες.
Μυῖαι καθὰ δὲ συμπετασθεῖσαι γλεύκει,
Ἐνησχολοῦντο ἁρπαγμοῖς συλημάτων,
50 Ἀπεσκόπουν δ' εἰρχθέντες οὓς ἠνεγμένους
Ἄτακτα συλήσεσσιν οἰστροδινήτους,
Πύλας τε ἠνέωγον ἀτρόμῳ θάρσει,
Ἄτε στρατάρχης ὤτρυν' ἐν μειλιχίοις
Τοιοῖςδ' ἔπεσσι συλέουσ' ἀντιβῆναι·
55 « Ἔμοιγ' ἑταῖροι, οὐκ ἀνεκτὸν ἡγεῖται
» Πρὸ ὀμμάτων σῶν δυσμενεῖς αἴρειν βίον,
» Αὐτοὶ ὃν ἐκτήσασθε ὑσμίνης νόμῳ.
» Ἥδ' ὕβρις ὑμῖν οὐ μόνοις, ἐμοὶ μᾶλλον,
» Ἓν εἴπερ ἐσμὲν ἔκ τε κόρσης χρωτός τε.
60 » Κόρση δ' ἔγωγε ἡ φορὰ χρωτὸς πᾶσα.
» Ὑμῖν ὄφλημα ἀμφέπειν με πάντῃ που,
» Ὡς μὴ ἀκινήτους τε ὠλέσθαι πάμπαν.

» Τί ἐκστάσει φέρεσθε; οὐκ ἀθρεῖτέ πως
» Αὐτοὶ ἄνοπλοι συγκεχύφαται φύρδην;
65 » Ἐγὼ πέπεισμαι εὖτ' ἐπιπτήσεσθ' ἵππειν,
» Καὶ μὴ διαίρειν οὓς κλοπῇ μεθυπλῆγας.
Τάδε στρατάρχης, καὶ πυλῶν ἀνειμένων
Ἱππῆες ἐξῄεισαν ἑξάκις δέκα
Κλαγγηδὸν εἰσπεσόντες ἐς συλοκλόπους,
70 Καὶ οἰκτρὰ οὓς ἔσφαττον ὡς ἐν ζωγρίῳ,
Οὓς δ' αἰχμαλώτοις ἦγον εἶλαρ ἐς νέον,
Παύρων τραπέντων εἰς στρατοῦ ξεναγίην,
Ἀλλ' αἱμοχρώτων ἐξ ἀκεστῶν τρωμάτων.
Ὁ οὖν ξεναγὸς ὡς δεδόρκει τρωθέντας,
75 Καὶ φωνὰς ἠκροᾶτο ἐκ νεοσφάκτων,
Προσίσχε τυτθὸν τῇ ἀγηστράτου δόξῃ,
Ἣν κέκλεται τοὐντεῦθεν ἐς πρόσω στείχειν,
Πληρούμενον πρόταξιν ἐξολημένην.
Ἐριννὺς ἔμπης οὐκ ἐψιθύριζ' ἔτι,
80 Στέρνος δ' ὅτῳ ἐμβάσκ Γαλλίης γόνῳ,
Ἐμοὶ διαιτήσαντι ἀβρῶς ἐκ νέων,
Ἐπιστάτιος ἀξίῃ δ' ὃς φὺς μέγας,
Παρὰ στολάρχῳ ἦν τὰ πάντα ἰσχύων,
Κἀπεκράτει βουλαῖσιν ὁποῖαι αὗται·
85 Τοιῷδε θάρσει ἴσχ' ἐριννὺν ἐγκάτοις,
Βοῦς οἷα Φαλάριδος ἐκπυρουμένη,
Αὔειν λυπηρῶς γηθέοντος εἰργμένους.
Βοᾶν ἔνυττ' ἐριννὺς αὐδῇ λυσσώδει,
Σωζέσθω ὃς σώζεσθαι, οἷος φυγγάνων·
90 Γεγωνέει δ' ἐπὶ τρὶς αὐτονὶ φθόγγον,
Κατὰ στρατὸν πρόπαντα, οὓς καταπλήττων,
Ὡς καὶ στόλαρχον ἀρχὸν ὅσσους τε πρόμων
Σπουδῇ ἕπεσθαι οὐραγῷ παλινδρόμῳ,
Πρόταξιν ἐμποιοῦντι ἀμπαλινόροις.

95 Οὓς Βέμβος ἀθρῶν ἔνθεν ἀνθύπατός μοι
Τὴν πρός με συῤῥέξαντας ὡς ἠπηγμένως,
Ὡς εἰ διώκων ἢ στρατὸς πολυῤῥαίστης,
Τίταινεν ὄμμα πρός με ἐκπεπληγμένος,
Κἀσχετλίαζε τῶν ἐμοὶ κακουργέτην,
100 Ἐπεὶ ὅσ' εὐχείρωτα εἴασαν μάτην,
Ὡς οἷα δυσπόρθητα πίστει ἀῤῥήτῳ.
Αὐτὴ δ' ἐμειδίασα κύπτουσα αἰδοῖ,
Καὶ εὐχαρίστοις ἦν ἔπεσσ' ἠνεγμένη
Πρόμῳ μοι εὔνῳ κἀλεοῦντι Κρητῶα.
105 Ἐν οἷς πέραινον ὡς ἔτη κἂν ἐῤῥύη
Ἑξ καίδεκα στενακτὰ εἰς ἔνεδράν μοι
Κατ' οὐδὲν ἐπτόησεν ἡ μονὴ μόθου
Σκεφθεῖσαν ἀδράνειαν ἐγκαθεσθέντων,
Αὐτῶν κατισχόντων μοι ὡραϊσμούς μοι,
110 Εἴπερ μὴ οἷον ἐκ πυλῶν ἀνακτόρου
Ἄλκαρ δεδέχθαι δηρὸν ἠτονηκότος,
Τῶν ἁλίων δὴ τοὐπίπαν ὀλλυμένων,
Ἐκ προσβολῶν τοσῶνδε πρὸς πολιτείης;
Πρὸ ὀμμάτων σφῶν οἷς θαμὰ ξυμπλακείσης;
115 Καὶ εἰ τανῦν ἔδοξεν αὐτοὺς ἐῤῥῶσθαι,
Οὐ θάρσους αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν θαῤῥυνάντων,
Οἳ ἀντ' ἀτόλμων ἐνδεδείχασ' εὐτόλμους,
Καὶ πρὸς σφαγὰς πρόταξιν εἴασαν σίνταις,
Ὡς ξύμμαχοι σφῶν πρός γ' ἑταίρους οἰκείους.
120 Οἶδ' οὐκ ἀνεκτὰ ταῦτα φαιδρᾷ συγκλήτῳ,
Καὶ μὴ ἐᾷν τάδ' ἐκδικήσεως ἄνευ.
Ἀλλ' ἅττ' ὑπερτίθενται οὐκ ἀφαιρεῖται.
Ἵππευεν ὥρα καὶ συνίππευε θροῦλλος;
Γέης ὅπουπερ, καὶ θριάμβευε δρᾶμα,
125 Οὗ καὶ πολιτείαζε ἠχὼ τ' ὠκίστη,
Κἀξιστόρει πατράσσι χρῆμ' ἐκστρατείης,

Ὅσον δέδιττε δυσμενῶν νεοττεύσεις,
Χ' ὡς οἵγε ἐμμαίνοντο ἐνδοιασθέντες
Ποῖ ἂν τράποιντο ἐς κακῶν ἀποτροπήν,
130 Καὶ ὡς διαδράσαντας εἴασαν χαίρειν,
Μὴ δρᾷν κακῶς ἑλόντες οὓς ὀλεθρίως
Κρήτην μ' ἐνεδρεύοντας οἶδον ἀρχῆθεν,
Κἀναιρέσαντας προκρίτους ὁμαιμόνων.
Τοιοῖσδ' ἐνόχλει θρῦλλος ἦτορ συγκλήτου,
135 Καὶ μηνιᾷν ὤρινε πρὸς κακεργέτας.
Ἀλλ' οἶ' ἁφανδάνουσα κλωπικοκέρδοις,
Τῶν οὐσιωδῶν πάμπαν ἠμελημένων,
Σπουδῇ ἐμητιῶντο τὰ στολαρχίης,
Τίς ἂν ποτοῦν ἄντανδρος εἴη Φραγκίσκου.
140 Καὶ ἠτένιζον εἰν ἑνὶ ψήφοις πάσαις
Γεωργίῳ μοι, Μαυροκηνῆς οἰκίας,
Ἰδήμον' οἷα ναυτικῶν κελευμάτων,
Ὅτου μεθήμων ἦν ἂν εἴην πωποτοῦν,
Μὴ λύσιος τύχοιμι τῆσδ' ἐνεδρίης,
145 Ἣν αὐτὸς ἦν μογήσας ἐντόνως ἄραι.
Ἐπεὶ δεκὰς δὲ συντελεῖτο πλειώνων,
Ἐξ ἀνθυπάτου ἀξίης τετριμμένου,
Ἄφροντις οἴκοι, οὔτ' ἔμελλεν οἱ ἄλλων,
Κἀναίνεται νῦν εἰσδύσαι στολαρχίην,
150 Μομφῶν ἀφαγνισθείς περ ἐκ κακοθρόων.
Ἐπὰν δ' ἀνῆπτε θρῦλλος αἶθος ὀργίλον,
Χ' ὁσημέραι ἄεξε σεμνῇ συγκλήτῳ
Οὔτις μύνη, ἔῤῥωτο ἐντεταλμένοις,
Χρεὼν δ' ὑπείκειν ὠκὺν εἰς ἔκπλουν δ' ἄρχι.
155 Ἀλλ' ὠκὺς ἦτ' ἄφιξις ἐς Κυθηράνδε,
Καὶ ἔνθεν ἐς Κίμωλον, οὗ στόλος μίμνε.
Φραγκῖσκος ἔμπης μὴ φέρων ἀνδρὸς θέχν,
Ἐς νῆα ἐμβὰς ᾤχετο πρὸς οἰκείους.

Οὗτος δέ γ' ἐμβὰς ἐκ νηῶν αἷς ᾤχεῖτο,
160 Ἀναρτύσαι βέβλητο ἔκλυτον στόλον,
Καὶ ἐξαρίθμει πολιτῶν τὰς συστάσεις.
Διατρίβων δ' οὐ δηρόν, ἔπλει πρὸς Χίον
Ὁποῖον ἂν Βύζηθεν ἰχνεῦσαι στόλον.
Διεξιὼν δὲ βαιὸν ἴσχετ' ἐς Πάρον.
165 Ὤμωξε δ' Ἀλμέριγον ὀθνείου τάφου
Τυχόντ', ἄνευθεν πατρικῶν μελημάτων,
Καὶ ἀντὶ πομπῆς ἐκ τροπαίων Κρητώων,
Ὀρφνὴ κόνις κέκευθεν ἐκ δόλων νέκυν.
Ἦν δ' Ὀτμάνου νῦν θεσμὸς οἷς ἐνεστῶσι
170 Μὴ δρᾶν διαρκῆ πρὸς πάλην ἐξῆς στόλον,
Ἀλλ' ἀρκέεσθαι τοῖς βέεσσι καὶ πρός τι
Τριήρεων δὲ ἐξ ὁπλισμοῦ ἀγροίκων,
Ἢ ὡς διδαχθεὶς ἐκ προηγμένων ἔργων,
Ἢ καὶ ὅτ' ἠτέμβητο τῶν πρὸς νηΐην.
175 Ὥρμιζον οὖν ἐς Λέσβον ἓξ πρὸς δὶς δέκα
Τριήρεων, στόλαρχος ἃς ἦξ' ὁ πρόην.
Ἐπεὶ δέ γ' ἠκροᾶτο ὅρμον εἰσδέχθαι
Τριηκάδ' ἄλλην πρὸς δὶς ἔμπαλιν δύω,
Ἃς ἦγε τριήραρχος ἐκ Βύζης νέος,
180 Ἣν Μαυροκῆνος μῆνα τῇδ' ἐνεδρεύων.
Τέως χρεὼν ἔνυττε δίψης ἀτλήτου,
Κἀφεὶς ἐνεδρεούσας ἐκ νηῶν κοίλων
Δὶς δὶς δύω, τόσας τε πεντηκοντόρων,
Ἔπλει Πάρου ἐς Δρύον οἷα ὑδρεύσων,
185 Ἀστυπαλαῖαν δ' ἔνθεν ἤμειβ' ἐς Δῆλον,
Δρύον δ' αὖθις δέκτο μαστευτὴν ἔμπνουν.
Πυρσοὺς ὅθεν δέδορκε νυκτὸς πρὸς Τῆνον,
Καὶ ἠπόρει δὴ μὴ στόλαρχον ἐκ Λέσβου
Ἄραντα τῇδ' ἱκέσθαι ἐς καῦσιν πέδου.
190 Εἰς Δῆλον οὖν μετῆρεν, οὗ ξανθὴ ἕως

Νέον στόλαρχον παῖδ' ἀτὰρ μητροκτόνου,
Ἀπεκκαλύπτει νέρθεν Ἄνδρου πλωτῆρα.
Καὶ Μαυροκῆνος ἦν διώκων ἐντόνως,
Ὃν εἰς Σέριφον νὺξ καλύπτει ὀρφνώδης.
195 Ἀλλ' ὑστεραίᾳ ἐκκαλύπτεται πάλιν,
Καὶ οὗτος αὖτε ἦν ἐλαύνων προσπίπτων,
Θύελλα κἂν μὴ εἶα εὐθὺ προσπταίειν.
Κεραυνόων μέντοιγε βυθίζει μίαν,
Καὶ τέσσαρας πρὸς Σίφνον εἷλεν αὐτάνδρους·
200 Τετραμμένων λοιπῶν δὲ τὴν πρὸς Κρητῶα,
Ἐπέσσυται τετρακτὺς ἐς ἄκρον Μήλου,
Ἀνασκεδαννυθέντος ὄχλου τῆς νήσου,
Οὓς Μαυροκῆνος ἠράνιζ' ἐπιπτάσας,
Δάϊζέ τε σκάφεσσι πρὸς ποσοῦ λόγον.
205 Τάδ' ὡς ἐέλδωρ αἰσίως τε ξυμβάντα
Ἐχρῆν πολιτείην τε ἀγγέλου κλύειν
Ὅσ' ἐξέβη πρόξεινα ἔργων μειζόνων.
Καὶ Μιχαῆλον ἐκ Πόλων Γεραζούνων,
Ὑμῖν ὅμαιμον ἀστυκὸν φύλαρχόν τε,
210 Προὔπεμπεν, ᾧ συνίστα γράμμα χαρμάτων,
Θοῷ τριήρῳ κύμασιν ἀνθιππεύειν.
Ἐρᾷ γὰρ ὃν κράτιστα, εἴπερ ἐγνώκει
Τρικυμίαις αἷς ἐξυπουργῆσαι μάλα,
Ἐφ' τριήρῳ ἀντιβάντ' ἀναρσίοις,
215 Πολλῶν φάος φὺς πειραταῖς λελημένων.
Καὶ Ἀμφιμάλλῳ πειρατεύουσ' ἀμφί που
Ἀκατίων ἑξάδι ἐξωπλισμένων,
Μὶν ἐκπεπόμφει τρισσὶν ἄλλοις ὠκίστοις,
Αὐτὸς δ' ἐφ' ἄμβαινε κοὐδὸν ἀνύει.
220 Καὶ συμπλακεὶς τοιοῖσδε ἐκράτει πάλης,
Εἰ μὴ φυγῇ χρήσαιντο τρισσοὶ κοινῶνες
Μαρνάμενον λιπόντες ἐν τριπλασίοις.

Τρωθεὶς δέ γ' αἰνῶς δεξιὴν ἀφηρέθη,
Καὶ δέσμιον δέδεκτο αὖλις σκηνούντων.
225 Σκαιῇ δὲ μηχανᾶτο ἄλθος ὀρκάνης,
Κἂν δεξιὰν ὤλολεν εὐσθενεστέραν.
Οὐκ οἶδ' ὅπως δὲ ἄλυσιν κλοιοῦ λύσας,
Πρόσφυξ κατῆρε κἀκεκρούκει μοι πύλην,
Ὡς ἀντέχηται ἧς ὕπερ λελημένος.
230 Τοῖον κομιστὴν γράμματος Γερουσίη
Ἐδεξιοῦτο, ἐκ δεραίου χρυσείου
Ὀρώσας εἶπερ γράμμα, ὧν δημηγόρος,
Καὶ ἡδύνας λόγοισι θυμὸν συγκλήτου.
Συνήδεται δ' ἐν τοῖσι πᾶσ' εὐγνωμόνως,
235 Μᾶλλον στολάρχῳ προσβιβάσαντι στόλον
Δίωξιν ἐς τοσήνδε δοχμιοπλότων.
Ἀτὰρ Μελίταις εὐχαρίστων οὐ μέλεν,
Ἔριζον ἔμπης ἐκτραχυνθέντες χόλῳ.
Λαρήνσιος γὰρ οἰκίας Κορνηλίων,
240 Οἰκουρίης ἔπαρχος Ἀδρίης κόλπου,
Τριήρε' ἄλλην τεττάρων μονωθεῖσαν
Πρόσκρουεν οὗτος ἐν πολυπλάγκτῳ δρόμῳ,
Αὐτοὶ δ' ἐπεισπίπτουσιν ἄγρας κλεισθείσης,
Καὶ δῆτα προὐτείνοντο ἐς τῆσδε κτῆσιν.
245 Λαρήνσιος δ' ὑπερβὰς ἦγεν ἐς στόλον.
Οἱ δ' αὖ ἐδυσχέραινον αὐτῷ ἐγκότως,
Κἀπηλλάγησαν ἔνθεν οἴκαδ' ἱκέσθαι.
Πρέσβυν δέ γε προὔπεμπον ἐς πολιτείην,
Κἀσχετλίαζον ὕβριν οἷς ἠνεγμένην,
250 Κοινῇ δ' ἐσηγέοντο ἀλλ' αἰδημόνως,
Ὡς εἰ θελητὸν κυδίμῳ Γερουσίῃ
Αὐτοὺς προσεῖναι ξυμμάχους ἐτησίους,
Λαρήνσιον θεμιτὸν οὐ συμπλωΐζειν,
Στόλου δ' ἀπεῖναι καὶ διαιτᾶν ἢ χθονί.

255 Τῇ δ' ἐνστάσει σύννευον οἱ Γερουσίης,
Καὶ προσκαλοῦντο τόνδε ᾗ διατρίβειν,
Οὗ Δαλμάτων κρόκαλα οἶδον προστάτην.
Τάδ' ἦν, ὅτ' ἀνθύπατος ἀγλαὸς Βέμβος;
Ἀπηλλάγη τῶν τῇδε οἴκοι νοστήσων,
260 Λαρήνσιος τότ' ἔσχεν ᾗ στρατηγίδι.
Μετὰ κροτήσεις καρδιῶν θ' ὑπουργίας,
Δεδειγμένας στιλβηδὸν ἐκ χαρισμάτων,
Καλληγόρων λόγων τε ὧν οἷ εὐέρκτης,
Ὑμῖν μὲν ἠξιοῦτο ἐν διοικήσει,
265 Αὐτὸν μετοίσων μέχρις ἀκτῶν Δαλμάτων.
Ὃν ἄρτι Νικόλαος ἐκ Κορνηλίων,
Ὁ καὶ προόπτης τῶν ἐμῶν προὐφεδρύνθη,
Ἀλλ' ἐγκρατής τε ἀξιῶν ὅσων πάτρης
Ἐξῆρεν ἀνδραγαθῆος ἀνθυπατείης.
270 Θαμβεῖ δ' ἀνὴρ κράτιστα ἐξ ἀκουσμάτων,
Ἃ τῇδ' ἐτεθρύλλητο ἐκ Γερουσίης.
Κατῆρε γάρ κεν ἀντολῆς πρὸ ἰχθύων,
Οὐδεὶς λόγος δὲ προσφάτου ἐκστρατείης,
Καὶ πρὸ κριοῦ θ' ἵκανε, χ' εἵπετο θρῦλλος.
275 Βουλευμάτων καινῶν μὲν ἐς μόθου λύσιν
Ἔνθεν φυέντων ἀκριβεστέρων ἄλλων.
Καὶ δὴ μετεστέλλοντο ἐκ Παλατίνων
Ῥήνου κόμητα ὄρχαμόν τε Σουλσπάχου.
Φίλιππος οὗτος ὁ σφοδρῶς προασπίσας
280 Φαιδραῖσιν ἐνδείξεσιν ἀνδρὸς ἀρίστου,
Ὡς τεθρυλλῆσθαι τοῖον αὐλαῖς κοιράνων.
Ὑφ' ἓν δ' ἄφιξις τοῦδε οἷς μετεστάλη,
Μεταίφνιός τ' ἔκπεμψις Αἰγέῳ πόντῳ,
Ὧ Κυκλάδες τε ἦν στόλος μεταστείχων.
285 Καὶ Μαυροκῆνος δεξιοῦτο ἐντίμως;
Ἠθισμέναις δείξεσσιν ἀρχοῖς τοιοῖσδε.

Βουλὴν δ' ὁμηγύριζεν ἐκ πρόμων στόλου,
Αὐτοῦ προόπτου οἰκίας Βαταΐων,
Δυοῖν τ' ἐπάρχοιν αὖτε πεντηκοντόρων,
290 Ἱρωνύμου τακτοῦ μὲν ἐκ Πισαυρίων,
Δομηνίκου τε Μωκενίκων οἰκίας,
Νεκνίου ἔμπακος οἴκου Καπέλλων,
Καὶ προὐκάθιζεν οἷσιν, οἷα πανтάρχας.
Ἵζανε δεξιᾷ δὲ ἀρχὸν Σουλσπάχου,
295 Σκαιῇ κόμητα Μάρκον, ἀλλ' ὑποπρόμοις
Μέγαν ἐπιστάτιον, ἐκ Σινωδίκων.
Αὐτοῦ δ' ἔνεγκυς Κορνακιόλλαν ἵζεν,
Ἐπιστάτιον καὐτὸν οὐ μέντοι μέγαν.
Καντρίθμουν πρώτιστα ὁπλιτῶν τάξεις,
300 Τάς τε στόλῳ προσούσας, ἠδ' ἐς φρουράν μοι,
Καὶ οὐ μίνυθον μυριάδος ἀρτίου,
Ὑψαυχένων θ' ἑκατὸν ἑξάκις ἵππων.
Ἦν δὲ πρότασις ἐν μέσῳ προαχθεῖσα,
Εἰ στρατειὰ τοιάδε αὐταρκὴς τάχα
205 Κρήτην λατρείης Ὀτμάνων ἐξαρπάσαι.
Καὶ δὴ στόλαρχος γνωμάτευε τοιοῖσδε.
» Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἀνένεσθαι δοκοῦν
» Μὴ νῦν ἄρασθαι ὅπλα λύσεως ὕπερ
» Μόθου φυέντος Κρήτεσ' ἡμῖν δυστήνοις,
310 » Δηρὸν διαρκέσαντος, ὡς μή γ' εἰσέτι
» Οἵους φέρειν αἰκισμὸν ἀχθῶν κἀνέδρας,
» Πλειῶσιν ἑπτὰ πρὸς δέκα χειμαινούσης.
» Εἰ οὖν χρεὼν ἄρξασθαι ἔργων τοιῶνδε,
» Πρῶτον τίς ἢ πόσος τε ἡμῖν ἰστέον
315 » Ὁ νῦν ἀπεχθῶν σύλλογος κατισχόντων
» Νῆσον τοσήνδε ἠρεμαίως κἀνόχλως,
» Ἑξῆς κατ' αὐτῶν εἰ στρατεύειν σκεπτέον,
» Ὡς δ' αὖ πρὸ ἧς σκέψιος ἦτε ἴδμονες

» Ἀρχῶν πρωτίστων, νητρεκῶν καθηρίτων.
320 » Παρεμφάσεις εὐλαβεῖς ἐγχωρίων
» Δύω τάδ' ἐμφαίνουσι πρὸς πολιτείην·
» Εὔνουν σαωθὲν ἄβροτον τῇδ' ἀρχῆθεν,
» Ὡς πρόφρονές τε τῆσδ' ὕπερ σφᾶς θυάσαι.
» Θρῦλλος δὲ κἂν πίμπλησιν οὔατ' ἀγνώτων,
325 » Τῶν χιλίων ἑξάκις ἐξυπερβαίνειν
» Τοὺς ἐλλοχῶντας μητρίδα τετρυμένην,
» Τόδ' οὐκ ἔτυμον· συμπιφαύσκουσ' εἰς ἅπαν.
» Εἰ γάρ κεν ἐξαιρεῖτο πλῆθος ἐμπόρων,
» Σφῶν ἀτμένων τε, λιπογυίων τε πλείστων,
330 » Ἴδοιτ' ἂν ἐλλοχῶντας οὐχ ὑπερβαίνειν
» Τῶν χιλίων τετρακτύν, ἀλλὰ μειοῦσθαι.
» Ἀμφιγνοεῖν γοῦν τοῖσδε ἄσκεπτον μῆδος.
» Ἴδμεν γάρ, ἴδμεν συμπλοκαῖς θαλαττίοις,
» Καὶ ἐκδικήσει μητρίδος τειχῶν Κρήτης,
335 » Καὶ προσβολαῖσιν, ὡς μάχαισι μὴ εἴπω,
» Πέδῳ Κύδωνος ἐντόνως κατηργμέναις,
» Κατ' ἐλλοχώντων τ' ἐκτεθείσαις εὐτάκτως,
» Κἂν ἐκβάσαις δειναῖσι πρὸς κακοῤῥάφων,
» Ὅσοι κατηνάλωντο πλήθους ἀπλέτου,
340 » Ὡς μὴ δύνασθαι ἐκ πυλῶν ἀνακτόρου
» Ἄλκαρ τι, κἂν ἥκιστον, οἷσιν ἠνέχθαι.
» Οὐκοῦν τίς ἀθρῶν προσφορὰς ἐγχωρίων,
» Τῶν δυσμενῶν τε ἀδράνειαν ἐσχάτην,
» Οὐ μὴ φέρῃ ἣν ψῆφον ἐκ σπασμοῦ ὕπερ
345 » Τῶν ἐλλοχώντων πρῶτα, εἶτα τὰς πόλεις;
» Συνεισενέγκαι ῥᾷστα εἰς πειθὼ πρώτην;
Τοίαις παραινέσεσι πειθαναῖσί περ,
Ὁ Σουλσπάχοιο οὐ συναινεῖ τοὐπίπαν,
Ἀνενδότως δ' ἔδιζε πεζῶν μυρίους,
350 Καὶ χιλιοστὴν ἱππέων ἠσκημένων,

Ὡς καὶ συνέλξαι μήδε᾽ ᾧ βουλὴν πᾶσαν.
Μάρκος μόνος πρόσκειτο ἐκ Σινωβίκων,
Σκέψει στολάρχου ἐγγυώμενος πρόφρων,
Τούς γ᾽ ἐλλοχῶντας ἡμισεύοντι στρατῷ,
355 Ὧν ὄρχαμος χάτιζεν ἐκπερισπάσαι.
Ἰαίνετο στόλαρχος εἵνεκ᾽ εὐτόλμου
Σινωβίκου ἐννοίας εἰσενεχθείσης
Βουλῇ τοσῇδε πλεῖον ἢ δεῖ αἰτούσῃ,
Καὶ ἦρ᾽ ἐπαίνοις ἄνδρα, ἴδμονα φῦντα
360 Κρήτης θέσιος καὶ μερῶν ἄχρ᾽ ἡκίστων,
Προτοῦ μόθου τε ἀλλ᾽ οἷα τ᾽ ἀλκάσαντα
Τόσαισι συμπλοκαῖσιν ἀγαθῇ τύχῃ.
Λοιποῖς φάτιζεν οὐχ ὑμῖν προσεκτέον,
Κρήτην μὲν οὐ δερχθεῖσιν ἢ γεγραμμένην
365 Οὔπωτε συμπλακεῖσι Μεχμετοθρήσκοις.
Ὅπου Σπάαρος Ἀλμερίκου Μουτίνης,
Τὰ δήρεως βουλαῖος ἠδ᾽ ἀμοιβαῖος,
Ἐπὰν στράτευσις ἐξέβη ἀντιστρόφως,
Χ᾽ ὃς ἐγγυᾶτο τοῖς Σινωβίκου μέτροις,
370 Τούς τ᾽ ἐλλοχῶντας ἐκποδὼν ἔρξαι ἄρδην,
Νῆσόν τ᾽ ἀπαλλάξασθαι ἐκ τυραννούντων.
Τάδ᾽ ἄμφερ᾽ αἶψα ἐς δοκοῦν Γερουσίης,
Χ᾽ ὁ Σουλσπάχου στροφοῦτο Τηνόθ᾽ ἱκέσθαι,
Συνηγορήσων γνωμάτευμα οἰκεῖον.
375 Συνεσχέθη δ᾽ ἔμοιγε ἤμαθ᾽ ὁππόσα,
Θέσιν δ᾽ ἀνασκοπήσας, εὐέρκειάν τε,
Χαίρειν ἐᾷ με αὖθις οἷα νοστήσων.
Ἀτὰρ στόλαρχος προσδοκῶν ἀντικρίσεις,
Διαγγελείσης βάξιος τριηράρχην
380 Βύζηθεν ὁρμήσαντα ἀμφί που Χίου,
Πόντου κέλευθα συστρόφως διαστείχειν,
Αἶρει Πάρου λαιψηρὸς ὡς ἀντικρούσων,

Καὶ ἀντιάσας ἦν διώκων ἐντόνως.
Αὐτὸς δ' ἀμείψας Λέσβον εἰσπλεῖ Λεύκοφρυν,
385 Ἀφεὶς διώκτῃ νῆα ἐκ διαρμένων,
Πλήρη διαχρύσων μὲν ἐμπορευμάτων.
Ναύαρχος ἦμος νησσίδεσσ' ὑπὲρ Λέσβον
Ἐς φορτικὰς εἴσπιπτε ναῦς ὀκτὼ δήπου.
Πίμπρησι δ' ἑπτὰ καὶ ἁλίσκεται μίαν.
390 Στόλαρχος ἄλλῃ εἴπερ ᾐσθέσθη ἄρτι
Τῆς Κῶ ἔναντι θινὶ Μυρτώου πόντου,
Ὅπου τέτευκται φρουρά, νῦν κεκλημένη
Πετροῦμι, ὁρμῶν, τέσσαρας Μαυρουσίων
Ἥκων κεραυνοῖ καὶ ἀϊστόει μίαν.
395 Εἶτ' Ὠλεάρῳ λιμένιζ' ἐγρηγόρως,
Καραδοκήσων πατάγους ἐναλίους.
Καὶ ἠνὶ ἀντήχησις ἀκτόθ' ἠκούσθη,
Ἐκ ψιθύρων σύρσμος Ἰκάρου πόντῳ,
Νηῶν ὁμηγύρμος ἓξ πρὸς τρὶς δέκα,
400 Τῶν φορτικῶν μὲν ἕξ τε πρὸς δέκα κοίλων·
Πασῶν δὲ καλλίστευε μηκίστη μία,
Φρικτὸν θέαμα ἔκ τε μήκους καὶ ὕψους,
Καὶ ἐξ ὁπλισμοῦ πυρτέχνων πανσαγίης,
Ἣ καὶ τριήρεις πέντε ἀμφέπον πέριξ,
405 Ἵν' ἑλκύωσιν εὐδίης ἐπειγούσης,
Ἀροτριᾷν μὴ οἷαν ἅλα σὺν κούφαις,
Οἵαις στίβειν πνεύμασσι καὶ ἀνειμένοις.
Πρὸς τήνδε ἠχὼ τεῖνε πρῶραν ἀκμαῖος,
Κἀξιχνίαζε ψιθυρισμάτων σύρσιν.
410 Ἐς κόλπον ἔμπης Κιόβατα κλημένον
Νηῶν δεκάδ' εἴσπιπτεν, φορτικῶν ἄλλη,
Καὶ ναυατῶν χάμαζε ἐκδιδραξάντων,
Τηρεῖν λέλοιπε τὰ σκάφη βεβριθότα
Τρισσὶ τριήροις, εὖ μάλ' ἐξοπλισμένοις.

415 Ὃς δ' Ὠλεάρου ὕδασι σφοδρῶς ἔπλει,
Ἐπεὶ διαπλεῖν ἔνθεν οἱ ἐξηγγέλθη
Θρυλλημένας ναῦς πνεύματι πλησιστίῳ·
Ἐπεφθάκει δέ τ' ὀψὲ κᾄρχεται μάχης,
Τῆς Κῶ μεταξὺ καὶ Μινυΐας νήσοιν.
420 Προὔκοπτε δ' ὄρφνη καὶ κεραυνοῦν οὐ παῦε,
Προὐξῆρχεν ὃς μὲν τρεῖς τε πεντηκοντόρων,
Αὐτὴ στρατηγὶς Μωκενίκων Δομνίκου,
Ἡ Μαυροκήνου, Βαρβαδίκου θατέρα,
Μεσηγὺ προὐτίθοντο οἴκτιστα παίειν,
425 Ὡς τὰς ἐλάττους ῥᾷσθ' ὑπείκειν εἰσβολαῖς,
Τῶν ναυατῶν κητώδε' εἰς νενηκότων,
Ὡς ἐκ κραταιᾶς τήνδ' ἀχείρωτον φῦναι.
Πρὸς τήνδ' ἔθεντο κῆδος ὡς ἕλωσ' ἅπαν,
Καὶ μηχανῶντο καββαλεῖν ἐν πυρτέχνοις,
430 Εἴγ' ἠντίαζ' αὐτή τε ἴσοις ἐν μέτροις.
Ἐπεὶ δὲ οὐ προὐχώρει οἷς εἰσπηδῆσαι,
Πύρτεχνα ὑψοῦ βάλλον ἐκ καρχησίων,
Καὶ πυρπολεῖται ῥᾷστα ναῦς ἡ κητώδης.
Μετάρσιον πυρσοῦ δὲ ὃν διαρκέσαν
435 Ἐξ ἀκρονύχου ἄχρι βαθέος δείλης,
Πύρσευ' ἀῆρα κἀποσείεται ὄρφνην,
Διακρίνειν δίζουσιν οἰκεῖα σκύλων.
Τὰς δ' ἀμφεπούσας τήνδε καρτερὰς κοίλας
Ἔσκηπτον αἱ λοιπαί τε πεντηκοντόρων,
440 Καὐτὴ στρατηγίς, ᾗ θ' ὑπεῖκον ἄνετοι.
Λοιπὸς στόλος δὲ φορτικαῖς κόπτων τρίβον
Τοῦ μὴ ἀποδρᾶν ἀρκύων καλλιπλόκων,
Ῥηγμίσιν ἃς ἔσπερχον ὠθεῖσθαι φύρδην,
Καὶ ναυτικοὶ διέδραν ἠπείρου πέδῳ,
445 Ὧν πρωῒ ἃς ἔπρησαν, ἃς δ' εἶλκον σῴας,
Σεσαρμένας δὲ οὐκ ἀποβλήτῳ γόμῳ.

Τέως στόλαρχον ναύμαχον δεδειγμένον,
Λαφυραγωγήσαντα αὖ Πάρος δέκτο,
Οὗ ἐξαρίθμει Μεχμεΐτας δεσμίους
450 Ὡσεὶ ἑκατὸν πρὸς δέκα τε πεντάκις,
Χριστωνύμων δὲ εἴκοσι πρὸς αὖ πέντε,
Οἳ τοῖσδ' ὑπούργουν ναυτικοὶ τεταγμένοι.
Ἄλλους τε Γραικῶν αἰχμαλώτους δὶς δέκα,
Τοσατίους παῖδάς τε τῶν ἀνιούλων,
455 Γύναιά τ' ἀμφὶ τετράκις πάλιν δέκα,
Μουσουλμάνοισιν εὐσεβεῖς μεμιγμέναι,
Σὺν αἷς Ἑβραῖαι ἠριθμοῦντο ὀκτώ που.
Εἰ σῶα δ' ἡλίσκετο ναῦς ἡ κητῶα,
Ἤσθης ἂν οἷς ἀριθμὸν ἐξ ὑπερβλήτων.
460 Ἔμβαινον εἴπερ ἔμποροι ἐριτίμων,
Οἵ τ' εἰς σέβασμα ἱρατείου τοῦ Μαίκης,
Ἧς Μεχμέτην σφῶν θέσπιν ὁρμῆσαι λόγος,
Ὡς ἐς πολίχνην νηκτρίδ' ἀσφαλεστάτην.
Τετρωμένους δ' ἄλφαινεν ἐννάκις δέκα
465 Πρὸς δυσί, καὶ κτανθέντας ἓξ πρὸς πεντάκις
Δέκα, στόλῳ τῷ παντὶ ἀγαθοὺς φῦντας.
Τάδ' ἐκδικήσεις ἐξεφώνει κοιράνῳ,
Ὡς μεστὰ ὕβρεώς τε καὶ φαυλισμάτων·
Ἀτὰρ δι' ἁλὸς ἔκλυτος διαρκέσαι,
470 Ἐπεὶ τὰ νηῆς μεν ὦλεν ἀρχῆθεν,
Βρύχων δ' ἀπειλεῖ Δαλμάτας ἀναστάτους,
Μεθ' οὓς Ἰουλλίοιο δηῶσαι Φόρον,
Ἐς ζῆλον ἄλλως ἐμπυρῶν πολιτείην,
Ἀφρόντιδ' οὖσαν, ἄρτι εἰσβολῆς νέας
475 Ἐμοῦ ἔναντι ἔνθεν ἐξορμωμένης.
Οὐ γὰρ στόλου σκευή τις ἤκουστ' ἀρτίως,
Ἥκιστά τ' ἐκστρατεία ἐκτὸς Βοσπόρου,
Τοῦθ' εἵνεκ' ἠτένιζε πρὸς δυσμῶν μοῖραν,

Ἐς γειτνιώσας ἀμφ' ἑοῦ κράτους πόλεις.
480 Ὅποι ὅπλων πάταγος ἐξ ἀσυμβάτων,
Εὐρυβίοιο Γαλλίης αἰσυμνήτου,
Μέγαν πρὸς ἀρχιποίμεν' αἰδοῖον Ῥώμης
Ἄτλητα θυμήναντος ἀρχῶν ἐκ φαύλων,
Ἀλλ' ἐς μέγ' ὀχλήσηος ὕσταθ' ἡκόντων.
485 Ἐς πανδοκεῖον εἴπερ, ᾧ μετέστειχον
Οἱ φατρίης τε πρεσβέως αἰσυμνήτου,
Ἐξ ὁπλιτῶν τε ἄστεος μισθαρνίων,
Οὗτοι κατηλγύνοντο ἐξυβρισθέντες
Αἰκίσμασ' ἀτλήτοισι πρὸς δεινῶν Γάλλων.
490 Ἐς Μάριον δὲ μέμψιν ἄμφερον τήνδε,
Συναίμον' ὄντα ἀρχιρῆος κρατοῦντος,
Ὃν οἰακίζειν πάντα τάττε τοῦ κράτους,
Οἷς ὁπλίταισι τόνδ' ἀμείψασθαι λόγος.
Ὑμῖν μὲν ἥδε λώβη οὖσ' ἀρηΐοις,
495 Μόλυσμα δ' ἐξαλειπτὸν ἦν ὑμῖν ἔλδωρ.
Αὐτοὶ δὲ ἠλοὶ κἀπερίσκεπτοι φῦντες,
Πρὸς ἄνδρας οὐχ ὥρμηντο ἀλλὰ πρὸς θῆλυ,
Τοιόνδε πλημμέλημα συγκακουργοῦντες.
Σεμνὴ ἐπεὶ πρέσβεια δίφρευ' ἐξ οἴκου,
500 Ναὸν δὲ συντείνουσα εὐχωλῆς χάριν,
Αὐτοὶ δ' ὑπήντουν καὶ ἀνῆπτον ἰταμῶς
Πυρεκβολίσκους πρός τε σεμνὴν πρέσβειαν,
Μεταδρόμους δμώας τε, τοὺς ἐν λατρίῃ
Ὁμαρτέοντας, εὐνέτου σεμνοῦ χάριν.
505 'Αλλ' ἧγε πρηνὴς στρωννύουσ' ἑὴν δίφρῳ
Κίνδυνυν ἐκπέφευγεν ἐξώρου πότμου,
Βολὰς δέ γ' ἠκόντιζον ἐς μεταδρόμους.
Δύω δέ γ' ἐξέπνησαν ἐκ τετρωμένων.
'Αλλ' ἐς θέατρον τουτὶ συνθεαζόντων
510 Τῶν τ' ἀγχιθύρων καὶ ἀμευόντων τρίβον,

Στυγνοὶ ἀπετρέποντο ἐκ λυττωσάντων,
Ὅτ' ἐξὸν ἦν πρέσβειαν ἀπβαίνειν δίφρου,
Οἶκός τις ἦν δέδεκτο ἐκπεπληγμένην,
Θύτου δὲ ἦν οὐτόςδε τῶν σεβασμίων.
515 Ἡ καὶ ἀνασφαλεῖσα οἴκαδ' ᾤχετο,
Κἀνιστορεῖ αὐτοψὶ εὐνέτῃ φίλῳ
Τὴν δυσκάθεκτον μανίην κακουργέτων.
Αὐτὸς δὲ βαρύμηνις ἄμφερ' ἐσσῆνι,
Καὶ ἠκρίβου ἄτλητον ὕβριν ᾧ πρέσβει.
520 Ἀλλ' ὅς γ' ἑαυτῷ κεκρίκει ἀσέλγειαν,
Καὶ οὐ μόνῳ πρεσβῆϊ συνδιϊκμένην.
Πανοπλίην δ' ἤντυνε πολυπληθέα,
Ἰταλίηνδε δ' ὦθεν ἀμφί που Πάρμης.
Καὶ ἀρχιρεύς τε οὐ κάθευδεν ἀρχῆθεν,
525 Ἀλλ' ἠσχολεῖτο εἰς στρατευμάτων ἄρσιν,
Κἂν σκῆψιν ἐς μάλθαξιν αἴθοπος μένους
Πέπομφ' ἀνακτόροισιν εἰσηγουμένην,
Μὴ δεῖν ἄρασθαι δῆριν, εἵνεκα σμικροῦ
Ἐπηρεασμοῦ, αὐλικοῖς ἐν ἐμπλήκτοις,
530 Καὶ αἵματ' ἐκχέεσθαι ἐν χριστωνύμοις,
Θρόνον πρὸς ἱερὸν ἐξόχου ἀποστόλων,
Καὶ ἰσότυπον ἀρχιποίμενος Πέτρου.
Ὃς μᾶλλον ἐνδείξεσσι δραστικωτέραις
Δέδειχεν αἰκῶς πρὸς κακούργους μηνίσαι.
535 Κἄπειπερ οὐ κατίσχεν οὓς πεφυγμένους,
Ποιναῖς πικραῖσιν ἐξεκήρυξ' ἐκ Ῥώμης
Αὐτούς τε καὶ ὅσους τε Κυρναίων φύτλης.

ΤΜΗΜΑ ΚΓ'.

Ἦμος τάδ' ἐξέθραττεν Εὐρώπης κράτη,
Τῆμος λέων μοι ἄλλη ἦν τετραμμένος,
Ὡς ἂν προασπίσαιτο πρῶτα Δαλμάτων,
Εἶτα προμηθεύσαιτο καὶ τῶν ἀγχόθι.
5 Ἀτὰρ φόβητρα ἠφάνιστ' Ὀτμανίδων,
Αὐταί τ' ἐνειπαὶ εἰς ἐθνῶν ἀναστάσεις.
Οἱ γάρ κε μαιμάσοντες αὔξειν τὰ κράτους,
Μὴ ἐς κόρον συστάντες ὧν ἔρξαν πρός με,
Καὶ ὧν κακῶς κέκτηνται ἠδικηκότες,
10 Ἐπεὶ κακῶς οἷς ἐξέβη τὰ πρὸς πόντου,
Στόλων φθαρέντων ὁσσάκις τοσσατίων,
Κἀπικρατῆσαι Κρητομήτορος βληχροί,
Πρὸς γαῖαν ἐτράπησαν ἐς Παννωνίαν,
Ἰάζυγες δ' ἣν οἱ μετανάσται ᾤκουν.
15 Πόλεις οὗ ἐξήρπασαν ἐξ ἐπισήμων,
Βούδην, Στρίγωνον, Βέλγραδον τὰς εὐερκεῖς,
Καὶ φρουρὰς ὅσσας νέρθε τῆσδ' ἐπαρχίης,
Εἰ τῆς ὕπερθεν ἐγκρατὴς αἰωνίζει
Αὐτοκράτωρ δὴ Γερμανῶν κληρουχέων.
20 Ψευδοῦς δ' οἵγ' ἑλχθέντες ἐκ χρησμῳδίης
Σφῶν μάντεώς τε ἠδὲ ἥρωος φάτου,
Ἀρχὴν τοσήνδε μηδαμῇ λωφημένην
Πρὶν ἂν σφίσιν τοὔρυθρὸν αἴνυται μῆλον,
Δαήμενοι τόδ' ἔμμεν ἄστυ Ῥωμύλου,
25 Ἐκ τοῦ ὑφηγητοῖο τῶν σφῶν ἀρχαίων.
Τούθ' εἵνεκ' ἐστράτευον εἰς ἐπαρχίην
Τὴν γειτνιῶσαν δυσμόθεν Παννωνίης,
Κεκλημένην Στύριαν Αὐσόνων γήρει,
Καρινθίης σύνεγγυς ἐκ μεσημβρίης,
30 Ἰουλλίου Φόρου τε Ἰταλῶν ἕρκους.

Καὶ προσκάθιζον Οὐκραδίνῳ πόλει,
Ῥήϊστα ἣν ᾕρηκαν, ἀλλ' ἐν ξυμβάσει.
Οὐ δηρὸν ἔμπης ἡβρύνοντο τῇ κτήσει,
Ἐτίννυον δε σὺν τόκῳ σφῶν αἱμάτων.
35 Αὐτοκράτωρ γὰρ χείματος συνιστάντος,
Στρατὸν διαρκῆ ἐκπεπόμφει εὐζώνων,
Οἳ οὐ δέδοικαν νιφετοὺς καὶ συμπήξεις,
Ἀλλ' ἀτρόμητοι συμπεπήδηκαν πόλει,
Οἷς σφᾶς δέδωκαν δυσμενῆες σφάγια.
40 Εἴγ' αἰχμαλώτους οὐ συνῆκαν προσδέχθαι,
Οἴκτιστα μέντοι οὓς κατέσφαττον φύρδην.
Τῆμός τ' ἀνάκτωρ ἀφνεὸς Μοσκωβίης
Πρεσβῆε ἐξέπεμπε κοιράνοις ἄλλοις,
Ἐξ αἰτίης σπέρχοντος ἠγνοουμένου,
45 Ἐγνωσμένου δ' ἀρχοῖσιν, οἷς ἡ πρεσβείη.
Οὓς προσδέδεκτο αὖ πάλιν πολιτείη,
Οἷα προτοῦ τε δαψιλευθεῖσ' ἀφθόνως.
Ἀλλ' οὐ πλέον μέμεινκν ὀκτὼ ἠμάτων,
Κἀπηλλάγησαν πρὸς μέδοντας εὐστέπτους.
50 Ὕποπτα ταῦτα γίγνεται Ὀτμανίδῃ,
Κἀν Ἀδριανοῦ συγκαθίσταται πόλει.
Δόκευε δ' ἔνθεν ὁππόθεν φορὰ μόθου,
Ὡς ἔνθα ἐνσκήψοιεν ὁρμῇ ἀσχέτῳ.
Ἐπεὶ δ' ὀπώρας ἦν ἀκμή, καὐτοκράτωρ
55 Πόλεις ἐὰς φρουράς τε ὠχύρου μόνον,
Στρατὸν δ' ἔνοπλον ἐξενέγκαι οὐ μέλεν,
Αὐτὸς στρατὸν προὔπεμπεν ἐς Παννωνίην,
Ἀνωτέρην σκευὴν δὲ τήνδ' ἐπιτρέπει
Ἑῷ παρέδρῳ πράκτορι προσταγμάτων.
60 Ἀλλ' ὅς γ' ὑπερβὰς ὠκέως ῥοὰς Νίτρου,
Πόλει προσῆτο Νευάσηλον κλημένη.
Κώμην ὅ γ' ἦν πρώτιστα, ὠχυρωθὲν δὲ

Αὐτοκράτορσι τοῖσι πρωϊαιτέροις,
Καὶ Βηθλεῆμος, ὧν ἐπώνυμος Γάϐωρ,
65 Ὀτμανίδων ξύμμαχος, εἵνεκ' ἐνδείης
Ἐδητύος κατέσχεν ἁπλῇ ξυμϐάσει,
Νῦν δ' ὠχυρωθὲν καρτερᾷ εὐαρκείῃ,
Κᾀξ ἡμιμυρίων τε ἐξωπλισμένων.
Οἱ προστάται δείσαντες ἄπλετον στρατοῦ
70 Ὀτμανίδαισι δεξιὰς ἐπόρσυνον,
Καὶ προὔδιδον πόλιν τε, ὅπλα κᾀδωδάς
Μεθ' ἡμέρας πρὸς τρισσὶ τετράκις δέκα,
Μὴ τλᾶν σθένοντες εἰσϐολὰς ἀνκρσίων,
Ἀγνῶτες ἄλλως, ὡς χρεὼν ἀσπιζόντων
75 Μὴ ζῆν ἄσεμνα, ἀλλά γ' εὐφήμως θνήσκειν.
Ἔμοι δ' ἔπεστι, παῖδες, ὑμῶν αἰνέσαι
Τλῆσιν τοσήνδε μακρὰν ἐς τοσατίην
Κακουχίην, ἐνέδρας ἐγχρονιζούσης
Ὀκτὼ ἐπὶ πλειῶσι πρὸς δέκ' ἀθλίοις.
80 Οἵ πουλυασχόλῳ τε μητρολατρίῃ,
Πάνθ' οἷ' ἀνεκτὰ δεινά περ τάδ' ὀτλεῖτε.
Τοὔναντι οὐ δέδαον οἱ Νευασήλου
Κακουχίης τλᾶν ἡμίσευμα κᾂν ἔτους,
Ἐν ᾧ θ' ὁμαρτέοιεν ὅσσα πρὸς λύσιν,
85 Καὶ ὅσα συντείνοιεν ἐς κοινωφελές.
Ὑμῶν ὅθεν καύχημα κλητὸν ἐν πᾶσι,
Καὐτῶν προπηλακισμὸς ἄφθιτος πάντῃ,
Ὡς εἰ φέροιεν δὶς δέκ' εἰσέθ' ἡμέρας,
Ἄροιντο ἂν ἔπαθλον ἀνδραγαθίης,
90 Ἀντὶ ψόγου στυγηροῦ ἐκ φαυλισμάτων.
Αὐτοκράτωρ δὲ μὴ φέρων ἐκκομπάζον
Ὁρᾷν Ὀτμανότεκνον ὧν πρὸ ὀμμάτων,
Ἐῷ στρατάρχῃ κέκλεται ἀντεκτίσεις.
Ἦν δ' ὅς κώμης τῶν ἀμφὶ ῥευμάτων Δρίνου,

95 Ἰλλυρίους κλείοντος ἐκ Μακηδόνων,
Πέτρος δὲ τοὔνομ᾽, ἐν νέοισι γενναίως
Ὀτμανίδεσσι δηριᾶν διδαγμένος,
Ἐπεὶ τεκόντων ἔργα οἱ καθηγηταί,
Πεφυκότων νυγμός τις οἷσιν ἀρχῆθεν·
100 Ἐκλέξας οὐκοῦν χιλιάδας ὀκτώ που
Ἰλλυρίων τε Μυσίων τε δαΐων,
Μετασταλλείς τε ὀψιαίτερον κάσιν,
Ἀλίγκιον μὲν κᾆν μάχαις ἐνημένον,
Ὄνυμα Νικόλαον· ὃν καὶ προὐτίθη
105 Στρατεύματος πρόμαχον, ὡς πρόβλημ᾽ ὅρων
Παννωνίης μὴ ἔνθεν εἰσπεπαικότας
Ἀναρσίους ὄψαιτο κωλυεργέτας,
Οἷς ἐσκόπευον εἰς ἄτην περικτήτων.
Αὐτὸς δ᾽ ἄρας στράτευμα ἐκ δισχιλίων,
110 Πρὸς τρὶς θ᾽ ἑκατὸν ἱππέων καὶ πρυλλέων,
Πρὸς ἀγχίαλον φρουρὰν ἦν ἐκστρατεύσων,
Ὀχυρὰν οὖσαν, Ὀκτάσηκον κλημένην,
Ὡς δηόοιτο πυρπολήσῃ τ᾽ ἀμφί τε.
Πεπυσμένος δέ γ᾽ ὀψὲ ἐκ κατασκόπων
115 Πανστρατιῇ πάρεδρον ἐκ Παννωνίης
Ἀντιστρατεύειν πρὸς ταραξίαν κράτους,
Οὐθὲν δεδοικὼς τὴν ὑπέρβλητον πληθὺν,
Ὤρωρεν ἐς σύγκρουσιν ἀντιβαινόντων.
Ἦν δ᾽ ἡ ἔλασις ἄχρ᾽ ὅρων Παννωνίης.
120 Καὶ ἀντιάζων δυσμενῶν πανοπλίην,
Πολλοῦ δέων περ, οὐκ ἀνήνηται πάλην,
Καὶ φὺς ἀνὴρ ἀγαθός, ἶφ᾽ ἐδηρία,
Ἐφ᾽ ὥρας ἑπτὰ συμπλοκῆς κρατησάσης,
Καὶ δρασμὸν οἱ σπέρχοντο αἰσχρῶς κἀκόσμως,
125 Ὁ δ᾽ αὖ σφοδρῶς ἤλαυνε καὶ δίωκέ τε,
Ὡς σταδίων ἑκατὸν ἐξ δεκάδας τε.

Ὧν οὓς ἀνῄρει ἀμφί που δισχιλίους,
Μετὰ στρατηγοῦ δευτερεύοντος πρώτῳ,
Συνηριθμημένων τε ἐκ νεηλύδων
130 Ὣς δὶς ἑκατὸν καὶ πάρεξ κεληπίνων.
Οὓς δ' αὖ λελημένους τε πεντήκοντά που
Πρὸς τοῖς ἑκατόν, οὓς ἐεργμένους ἴσχει.
Λάφυρα δ' ἦν τῷ ἀνδρὶ χίλιοι ἵππων
Αὐτοῖς ἄορσι χρυσοτευκτοδαιδάλοις
135 Ἕδραις διαμπάξ, ἃ προσαρτᾷν οἷς ἔθος.
Καὶ δώδεκά τε συλλαβὼν ἐκ σημαίων
Πρὸς αὐτοκράτορ' ἵκετο τροπαιοῦχος.
Προσπτύσσεται δ' ὂν ὃς φιλοφρόνως εὔφρων,
Ἀμυντίαν γεγῶτα Γερμανῶν εὔχους.
140 Δέδιττον ἀρχαὶ Ναυασήλου αἱρέσει,
Μὴ Στύριαν τοὐντεῦθεν ἐκδιαδράντες
Ἰταλίην ἔξωσι δουλοτμανίδα.
Κἂν γὰρ μάχην ἥττηντο ἄρτι πρὸς Πέτρου,
Ἀλλ' ἠντύνοντο ἐξ ἑκάτερθεν στρατοὶ
145 Τῶν ἐγγυόντων ἀμφιδακρύτους μάχας.
Καὶ δὴ πολιτείη τε, οἱ ἀστυγείτων,
Ἰουλλίοιο μήδεται σπουδῇ Φόρου,
Καὶ προὐνοεῖτο τῇδε ὅσσ' ἀναγκαῖα
Ἔκ τε στρατηγῶν τῶν τε ἀρχιτεκτόνων,
150 Εἰς ἀσφαλῆ τήρησιν ἧς ἐπαρχίης.
Χρειὼ δ' ἐπῆγε πινυτοῦ τ' ἀνθυπάτου,
Ὧ συσταθείη αἱρετὰ βουλευμάτων.
Καὶ ἠτένιζον Μαυροκήνου ἐς κόρρην
Στολαρχέειν λήξαντος, εἰς Γεώργιον
155 Τὸν νῦν στόλαρχον, οἰκετείας τῆς αὐτῆς,
Κἀνηγόρευον, ὡς ἐθάδα δηριᾷν
Καὶ ἀντιάζειν προσβολαῖς Ὀτμανίδων.
Ἀλλ' οὐκ ἄπειστον μὴ συνείρειν τῇμά τε,

Καὶ ἀξίας τε καμάτων παραλλάξαι.
160 Ἐπὰν γὰρ ἀνέψυχον ἔμμοχθον θυμὸν
Γεωργίοιο τληπαθοῦς στολαρχίης,
Λυτήριον δίζοντος ἐν Γερουσίῃ,
Ὡς οἴκοι ἀμπαύσειε χροῦν κεκμηκότα,
Ἐς Νάνιν ἠκόντιζον ὄμμα καὶ ψήφους,
165 Φερώνυμον μὲν σεμνότητι Προδρόμου,
Σοφώτερόν τε πινυτῶν ἐπιτρόπων,
Θείοιο Μάρκου ἀξίης ὑπερτίμου,
Οὗ τυχὸν ἶσον, μεῖζον' ἔμπης ἡ πάτρη
Οὐκ ἔσχε, κἂν ᾖ κομπὸς ἐν φράδῃ παίδων.
170 Προΐσχεται δ' ὃς νηίων ἀϊδρείην,
Σοφοῖς λόγοισι παιδόθ' ἐξησκημένος.
Ἐγὼ δὲ προστίθημι ἀνδρὸς ἰδρείην,
Ἐν ἱστορουμένοισι τῶν παλαιφάτων,
Καὶ ξυγγραφῆα τῶν καθ' ἡμᾶς ξυμβάντων,
175 Ὡς καὶ μόγους μοι οὐ παριδεῖν ἀμφαίνων.
Γερουσίη δὲ εὖ συνεῖσ' ἀπαλλάττει.
Εἰς Ἀνδρέαν δ' ἐπεῖδον ἐκ Κορνηλίων,
Ἐρασμιώτατόν μοι ἐξ ἀνθυπάτων
Ξυμμετρίης ἕκατι κἀπιεικείης,
180 Ἧπερ κέχρητο πᾶσιν ἐν διοικήσει,
Καὶ συγκατηνάγκαζον ἐκπλεῖν ὠκέως,
Κἂν ἀξίῃ προσῆκεν ἀμβολὴ πλείων,
Ἐς θυμελῶν δομητὴν ἀξιοσκέπτων.
Αὐτοῖς μέτροισι Νικολάου τ' ἐξέβη
185 Ἡ ἔνστασις φυεῖσα ἐν Γερουσίῃ,
Τοῦδ' ἄχρ' ὑπατεύσαντος ὡς πολυκμήτως,
Ἐμὴν ἐς εὐέρκειαν ἐντὸς ἐκτός τε,
Κοινῶν τ' εἰς ἐγκαινισμὸν ἐγκαταπτώτων
Οἴκων δεδειχὼς ἢ πρὶν εὐπρεπεστέρους.
190 Καὶ ἠρέτιζον ἐκ Πριώλων οἰκίας

Ἀντώνιον, παῖδ' Ἀλουΐτου φαιδίμου,
Ῥυηφενείᾳ ἠδὲ βουλαῖς ἐκκρίτου.
Αἰζήϊος δ' ὅς, ἀλλά τις γέρων φρόνῃ.
Στόλου ἀμείβει ἀξιῶν ἀριστήμους,
195 Ἔκτακτος ἀρχὸς δ' ἄρτι πεντηκοντόρων,
Μετῆρεν ἐς τοσήνδε ἀνθυπατείην,
Προὔχειν πεφυκὼς ἡλικιώταις ἄλλοις,
Ὄρπηξ γεγὼς ἀγαυὸς ἀγλαῆς ῥίζης.
Αὐτοκράτωρ δ' ἔνοπλον εἰσδεχθεὶς στρατόν,
200 Ὡς μυριάδας ἑπτὰ πεζῶν εὐζώνων,
Καὶ ἱππέων τετρακτὺν ἐκ καταφράκτων,
Οὓς ἐκλογῆες θεσφάτου τῆσδ' ἀξίης
Καὶ Γερμανῶν τε πρόκριτοι ἀρχηγέτων
Πόρσαινον ἐς σύστασιν ἐντονωτέρου
205 Τοῦ πωποτοῦν φυέντος ἐν Παννωνίῃ
Κατ' Ὀτμανίδων ἐκ στρατευμάτων ἄλλου.
Ἐν οἷσι κῆδος ἀρχιποίμενος μέγα
Παροτρύνοντος ἀρχὰς εἰς ὑπουργίην,
Ὡς καὶ ἄνακτα Γαλλίης πολυκτήτου
210 Πεπομφέναι οἱ μυριάδε ὁπλιτῶν
Τῶν εὐγενεστέρων μὲν αὐλῆς ἀρχείου,
Καὶ δηΐοις ἔργοισιν ἐξησκημένων.
Αὐτὸς δ' ἀνηγόρευε πᾶσι στρατάρχην
Κόμητα Μοντεκούκολον κεκλημένον,
215 Ὃν Μάντυα ἤνεγκεν ἐξ εὐπατρίδων,
Ἀρχεῖα δ' εἰσδέχοντο κλητὰ Εὐρώπης,
Ἐπεὶ πάνυ προὔκοπτε δεινὸς ἐν μάχαις.
Χώρας ἐδῄου, καὶ πόλεις καταπρήθων
Λόχους συνεσκεύαζεν εὐρὺν ἐς πέδον,
220 Καὶ μυριάδας καίνυται ὀρουόντων,
Λοιπῶν ἔσω κρήδεμνα εἰσενεγμένων.
Ἐπὰν δὲ καιρὸς ἐργμάτων ἀρειόνων

Ἥκειν ἐμαλθάσσοντο ἐς σύμπνουν ῥήτραν
Ἄνακτες ἄμφω ἀνακωχῆς ἐγχρόνου.
225 Ὁ μὲν γεγὼς ἄελπις οἷς ἦν θελξίφρων,
Ὁ δ' αὖ ἔφηβος κἀλόχου τε εἰσπλήνης,
Ἧς πρὸς χάριν μᾶλλόν τι προὔκρινε σπεύδειν
Τερπναῖς ἀοιδαῖς κἀμμελέστι κιθάραις,
Ἢ δαπανᾷν δειναῖσιν ἐν μάχαις ἥβην.
230 Κἀν δ' ἔνθεν ἠνίασε λύσις ἧς μάχης,
Οὓς ἔτρεφ' ἐλπὶς ἐς νέωτ' Ὀτμανίδην,
Τετρηχότα κράτιστα ἐν Παννωνίῃ,
Μὴ ἀντικρούσαι μήδεα πολιτείης,
Ἅ γ' ἐντόνως κάτθεντο τῇδ' εὐκαιρίῃ,
235 Ἐμῇ ἀναῤῥώσῃ εὖ καθηκούσῃ.
Ἀλλ' ἔνθεν αὖ κούφιζε τοιῆσδ' ἀνίης
Τὸ λοιμικῆς λυσσῶδες ἐγκατασκῆψαν
Πᾶσαν ἀνὰ τὴν νῆσον, εἰσδιαφθεῖραν
Στρατοῦ δίμοιρον κἀπιλοίπων οὐ παύρους.
240 Μονὴν λύμης δὲ γήθομαι ἔτ' ἀθροῦσα
Σκηνὰς κενὰς σχεδόν τι οἰκτρῶς δεικνύσης,
Ἀνειμένην νῆσόν τε Τουρκοκαμάτων.
Ἐῶ Κύδωνα καὶ Ῥεθύμνην ἀφρούρους,
Ἣ χρὴ μενούσας λοιμῷ συμπορθουμένας,
245 Ὡς εὐχερῶς τοιάςδε ἄρτι συμμάρψαι
Καὐτὴν μ' ἐς αὖθις οὐ λόγου ἐξαιρεῖσθαι.
Τοιαῦτα μητρὶ κέκριται θυμηδέα,
Ὑμῖν δ' ἐνὸν τοῖς παισὶ συμπαρμυθεῖσθαι
Πεφασμένως ἱλασμὸν εἰδότ' ἐξ ἄνω,
250 Ὀλωλέναι κάκιστα δυσμενῶν πλείους,
Ὑμᾶς δ' ἀσινεῖς συμπεφυλάχθαι λύμης,
Κἀν προσπέλαζε γειτνιούσῃ μοι αἴγλῃ.
Ἀὴρ δὲ οὐκ ἔφθαρτο ἀλλοιωτός περ,
Ὡς κἀν προθύρων μὴ καθάψασθαι ὅλως,

255 Οἷον φορᾶς ἄνωθεν ἀντιφραττούσης.
Οὐχ ἧττον᾽ εὐμένειαν ἐνδέδειχ᾽ ἔτι
Οἷς ὑστάτοις πλειῶσι πρωϊκιτέρων,
Ἔνθεν στόλαρχον ὀξύνουσ᾽ εἰς ἀγρεύσεις,
Καὶ ἔνθεν αὖ ναύαρχον ἐς ναυμαχίην.
260 Ὃς συμπλακεὶς τέσσαρσιν ἐμπορικαῖς
Κοίλαις μεγίσταις, ἐξιούσαις Αἰγύπτου,
Ἐπεκράτει τε καὶ ἐλαφυραγώγει.
Ὁ δ᾽ αὖ ἄρας πρὸς ἄρκτον ἠντίαζέ που
Ἐς φορτικὰς ναῦς ἑπτὰ πρὸς δέκ᾽ εὐγόμους,
265 Δεσμώσας ἅσπερ ἦγε νοστήσας Πάρῳ.
Τοὐντεῦθ᾽ ἐδωδῶν ἦδε ἄφθονος πληθὺς
Καὶ καρυκευμάτων τε σακχαροσκεύων,
Ὡς σχετλιάζειν μ᾽ ἧττον οἷς ὄλωλ᾽ ἀγαθοῖς,
Καὶ παρμυθεῖσθαι ὡς πρὸς ἐχθρῶν δεινά μοι,
270 Ἀλλ᾽ ἐξ ἀπεχθῶν πλημμύρα τ᾽ ἐδωδῶν μοι.
Ἀρχῇ πρὸς οἷς μοι ἐκχέει πολιτείη,
Ὡς παῖδα γνησίην με δαψιλευθεῖσα,
Ἀεί τε καιρὸν ἄσμενον τηρουμένη,
Πῶς ἂν ῥύσηται τοῦ πολυῤῥαίστου λόγου;
275 Ἀφαρπάσῃ τε νῆσον ἐξ ἀτασθάλων
Αἰκιστικῶς μὲν κἀδίκως κρατηθεῖσαν.
Κἂν δηρὸν ἐγκέκοπτο συμβουλευμάτων,
Ἀναρσίων ἀεί τε συγκεχυκότων
Τὰ Δαλμάτων ὅρια ὁρμαῖς ἀθρόαις.
280 Ἐπεὶ δὲ ἠτόνησαν ἐν Πανωννίῃ,
Τῶν ἐν τέλει τὸ πλῆθος ἐφθάρθαι μέγα,
Κἀντεῦθ᾽ ἔτ᾽ ἐξήγγελτο ἐς Γερουσίης
Τὰ λοιμικῆς νόσοιο νηκέστου πέρι
Ἐξωλεκυίας τῶν λοχόντων με πλείους,
285 Καὶ ἀνὰ νῆσον εὐτυχῶς νεαιτόντων,
Ὡς καὶ Κύδωνα, ἀντὶ πουλυήνορος,

Φθισήνορ' ἐκβῆναι μὲν αἰνῶς τρωθεῖσαν.
Εὖ συγκέχυτο ὑφίνουν Ὀτμανίδων,
Καὶ δὴ παραιτέοντο τὰ πρὸς Δαλμάτας,
290 Ὑφ' ἓν δέ γ' ἠθροίζοντο Θρακίᾳ πόλει,
Ἣν Ἀδριανὸς τεύξατ' ἔκπαλαι ἄναξ,
Καὶ ὠνόμαζεν ἣν πόλιν παρωνύμως.
Ὧδ' οἶσιν ἅδε δηρὸν ἐνδιατρίβειν,
Ὅτου χάριν δὲ οὐκ ἐμὸν νῦν μαστεύειν.
295 Ἄλλως δέ γ' εὐθυμεῖτο κῆρ πολιτείης,
Τὰ τῶνδ' ἀθροῦσα ᾧδέ γ' ἐκτετραμμένα,
Καιρῷ δέ γ' ἠντίαζον ἁρμοστῷ τῷδε,
Ὡς αἶθον ἔλδωρ νῦττε κῆρ οἷς ἀρχῆθεν.
Καὶ ἠνέωγον ταμεῖα χρημάτων,
300 Καὶ ὅπλα ὀξύνοντο Ὀτμανοκτόνα,
Μεγίστη ἦν σκέψις τε τῶν μέσων πέρι,
Μᾶλλον στρατάρχου, ᾧ διάσκεψις πάντων.
Καὶ συστατεῖτο ὅσα τῶν βουλευμάτων,
Πολλοὶ δὲ προὐτίθεντο ἐς τήνδ' ἀξίην.
305 Εἷς δὲ πρόκειτο αἰνετὸς τῇ προκρίσει,
Ὁ μαρκίων σύμφυτος οἷς μαρκίοσι,
Τῆς οἰκίας Οὐΐλλα, λαμπρᾶς κἀρχαίας.
Δυώνυμος δὲ οὗτος Ἱρὼν Φραγκῖσκος,
Ἴσχων γένους κράτιστα ἀρετὰς ὅσας.
310 Οἵδ' ἀμφέρουσι Γουλλιέλμῳ σφῶν γένναν,
Ἀχαΐας προβάντι ἐς δυναστείην,
Οἴκου ἀνάκτων Ἰταλοῖς μεταπτώτου.
Ἀλέξιος γὰρ εἰς Ἰσάακον κάσιν
Αἰσχρῶς ἐπεῖδεν ἐν δόλοις σκευωρήσας,
315 Ἀπεστέρει δ' οἴκτιστα ὀμμάτων φάους.
Ἀδελφιδοῦς δὲ ὢν παριώνυμος πάτρῳ,
Σαυτοῦ φυγὰς κίνδυνον ἐς Ῥώμην πρόσφυξ,
Τῷ ἀρχιποίμεν' ἱστόρει κακουργίην

Πρὸς αὐθόμαιμον, καὶ κατάσχεσιν κράτους,
320 ὅγ' οἱ φύσει προσῆκεν αἵματος νόμῳ.
Κἀλλιπάρει χθαμαλὸς, ἣν δοκεῖ φήσας.
» Δόξῃ τεῇ, προστάτα εὐσεβοῦς ποίμνης,
» Νεῦσαι ἀνακτᾶσθαί μοι ἁρπακτὸν κράτος,
» Καὶ ἰζῆσαί με οὗ ἔδει προσχωρῆσαι.
325 » Οἶδ' ὅσσα βούλει ταῦτα καὶ δύνασθαί σε.
» Οἶδα στόλον νήριθμον ἐξηρτυμένον
» Τεῇ ἀρωγῇ εἰς Σιῶνος ῥαστώνην,
» Ὑπ' Ἀράβων αἴσχιστα κατλακτουμένην.
Γουνάζεται γοῦν πατρὸς εἰς ἁγιστείαν,
330 Στόλου δ' ἀρωγὴν δίζεται τούτων ὕπερ,
Τὰ δ' αὖ Σιῶνος ἐγκονεῖ ὑπερθέσθαι.
Ἦν δὲ στόλος ἄγυρις ἐξ Εὐρωπαίων
Τῶν ὀρχάμων, Σόλυμα ἐκδικησόντων,
Αὐτῶν Γενουατῶν τε ἠδὲ Τυῤῥηνῶν,
335 Ὁ πλεῖστος ἔμπης ναυστάθμου πολιτείης.
Ἔπβαινον εἰς ὃν οὐκ ἄσημοι Εὐρώπης,
Βαλδουῖνος μὲν Κελτο-Γαλλίης κόμης,
Καὶ Βωνιφάτιός τε Μοντισφεῤῥάτου,
Ἀλεξίου ἰκτῆρος ἐκ μητρὸς θεῖος,
340 Κἄλλοι διαθρύλλητοι ἀστυγειτόνων,
Σαβαυδίων, Γάλλων τε αὐλῆς ἀρχείου,
Οἷς Γουλλίελμος τῶν κυδίστων Οὐΐλλα.
Οἳ ἀρχιθύτῃ ἧκον εἰς πειθαρχίην,
Ὡσεὶ ἐπισπέρξαντι τᾷδ' ἐκστρατείῃ.
345 Νεύει πατὴρ λιταῖσιν οἰκτίρμων νέου,
Καὶ συστατεῖ ὅρμημα ἀρθμῷ ὀρχάμων
Μὴ ἐς Σιῶνα πρώρας ἔμπης εὐθύνειν,
Βύζαντος εὐθὺ ἐς τίσιν κακουργέτων,
Τάττειν δὲ τὸν μείρακα θώκῳ πατρώῳ.
350 Οἷς ὡς ἄναξ δέδεκτο ἄκραις τιμαῖσι,

Καὶ Βωνιφάτιός τε θεῖος ἐξένοι,
Ἀδελφεᾶς οἷά περ εἴσπλήνον παῖδα·
Πᾶς δ' ἀριθμὸς εἴκαθ' ἀρχιποίμενος νεύσει,
Καὶ οἷς ἄφαρ ἤλλακτο δὴ ἐγνωσμένα.
355 Ἄραντες οὐκοῦν λιμένων Δαλματίων,
Τοῦ Ἀδριανοῦ ἐκπεπλευκότες κόλπου,
Πόλει Μεθώνῃ ὥρμησαν Κορώνῃ τε,
Κᾀλέξιος δέδεκτο, οἷα σφῶν ἄναξ.
Μεθ' ὅρκια δὲ ὡς χρεὼν δεδωμένα,
360 Οὐ δηθύνει πως οὐδὸν ἀνύσαι στόλος.
Τετραμμένος γὰρ σκαιὰν αὐτὴν Κυθήραν
Ἤμειβεν αἶψα, καὶ διαπλεῖ Κυκλάδας,
Καὶ τέρμα ἦν διάπλου ἐν Προποντίδι,
Οὗ ἠρέμει μὲν ὁρμέων Καλλιπόλει.
365 Ἀλέξιος δ' ὁ ὕβρις, αἰσθεὶς τοιάδε,
Ἐς Πόντον ἐκπέφευγεν, ὡς σαωθείη.
Ἀνεψιὸν δ' ἵζουσι πατρῴῳ θώκῳ,
Καὐτὸς δαΐζε πάντα ὅσσ' ἐν ξυμβάσει.
Καιρῷ γὰρ ᾧ πέφευγεν, οὗ τις ῥαστώνη
370 Ἀναισιμοῦν δαπάνας εἰς ἐκστρατείην,
Πόλεις δὲ καὶ χώρας τε οἷς ὑπισχνεῖτο,
Ἢν ἐγκρατὴς γένοιτο οἰκείου κράτους.
Καὶ δὴ Κορώνην καὶ Μεθώνην ἀγχίστην
Καλλίπολίν τε ἀμφέρει πολιτείῃ.
375 Καὶ Βωνιφατίῳ τε προσφιλεῖ μάτρῳ
Ἔμ' εὐχερῶς δωρεῖτο πρὸς χάριν γέρας.
Καὶ Γουλιέλμῳ φῦντι οἴκοθ' Οὔιλλα,
Ὧ ἀπφὺς ἦν Γόρρηδος εἷς μαρησάλων,
Οἷα πρόπαπποι Γαλλίης αἰσυμνήτου,
380 Καμπανίης μάλιστα Λουγδουνησίης,
Ἧς πτόρθος εὖχος ἧς τε οἶκος Οὔιλλα,
Εἴ γ' εὐδοκίμουν πολυκλήϊστοι μάχαις.

Αὐτῷ γοῦν φῦντι τοιαύτης φύτλης,
Ἀχαΐαν ὤπασεν εἰς κληρουχίην,
385 Χ' ὡς ὀρχάμῳ πρόσπιπτον Ἀθηνῶν στίφη,
Καὶ ὅσσα γειτνιῶντα ἔθνη Ἑλλάδος.
Καιρὸς δὲ τῷδ' ὑπούργει εἰς ἐπικτήσεις
Νέας πόληων καὶ Ἀχαΐας ἄπο.
Ἀλέξιός τις εἴπερ ὧν λασιόφρυς,
390 Κἀξ ἀπρεποῦς Μόρζουφλον ὃν καλεῖν ἔθος,
Κἄναξ ἔτισε τῆς παρέδρου ἀξίης,
Αὐτὸς δ' ἀμείβει τόνδε αἰσχρῇ ἀγχόνῃ.
Βουλεύεται γὰρ τῷδε μίμνειν θαλάμῳ,
Οὗ ἄχρις ὃς παύσειεν ὄχλησιν δήμου
395 Ἀφανδάνοντος οἷς ἐπέκτεινεν φόροις,
Εἰς ἀντίχρησιν ὧν ἀνήλισκ' ἐκδάνων.
Αὐτὸς δ' ἀερθεὶς βασιλείης λιχνείᾳ,
Διττοὺς κέκρυφεν ἐν θαλάμῳ ἀνδράγχους,
Ἄνακτα οἳ κατῖσχον ἄγξαντες νευρᾷ.
400 Αὐτὸς δὲ εἷμα βασίλειον ἀμπέχων
Ἐνδείκνυτο πρόπασιν εὐρύωψ ἄναξ.
Τάδ' ἱστορεῖτο τοῖσιν ἀριθμοῦ ὀρχάμοις,
Προσορμέουσιν εἰσέτ' ἐν Καλλιπόλει,
Καὶ ἔκδικοι ὥρμησαν εἰς βασιλίδα,
405 Ἣν κἀνέδρευον τετράκις δέκ' ἠμάτων.
Κρήδεμνα εὖτ' ἀμβάντες εἴσβαινον πόλιν,
Καὶ λαφυραγωγεῖτο ἤμασ' ὀκτώ που.
Ψήφῳ δὲ πάντων βασιλεὺς Βαλδουῖνος
Στεφθεὶς ἀνηγόρευτο πομπῇ ἀπλέτῳ.
410 Ἐν τοῖσι Γουλιέλμος ἔσχ' εὐκαιρίην,
Ἑοῦ ἀέξειν αὐτὰ τέρματα κράτους.
Καὶ δὴ ὁπλισθεὶς ὡς καθῆκον ὀρχάμῳ,
Κόρινθον εἰσέβαλλεν καὶ αἱρεῖ ῥᾷστα,
Ἄργος τ' ἔπειτα, καὶ πολισμάτων ἄλλα

415 Τῆς χεῤῥονήσου, ἥς νομιστεύσας Πέλοψ
Ἐπώνυμον κέκληκεν, ὥσπερ τοῦδ' ἄχρι.
Ἐπὰν δὲ δηρὸν ἦν γεγηθὼς τοιούσδε
Ζήσας τελευτᾷ, κἀξεγείρονται παῖδες,
Ἀρείφατοι οὐχ ἧττον ἀπφῦος φῦντες.
420 Ἀτὰρ Γόφρηδος δυσσὶ πρῶτος ὢν ἄλλοις
Τὸ πᾶν κατίσχε καὶ διεῖπεν αἰσίως,
Ὅτου τ' ἐγὼ μέμνημαι εὔσημ' ἐργμάτων.
Ἐπὰν δ' ὑπεῖκε βασίλειον Λατίνοις,
Καὶ πρόκριτοι πέφευγον Ἀσίης πέδῳ,
425 Ἀρχεῖον οἷς μέμηλε Νικαία πόλις,
Καὶ Θειόδωρος Λασκαρίων οἰκίας
Ἄναξ ἀνηγόρευτο συγκλήτου ψήφῳ,
Ἀλεξίου φυγάδος οἷα κηδεστής.
Μόνη δὲ αὐτῷ τίκτεται παῖς Εἰρήνη,
430 Ἣν ἐξέδωκε τῷ Ἰωάννῃ Δούκᾳ,
Μεθ' ἅττ' ἄναξ τε ὅς γε, αὐτοῦ θανόντος.
Δραστὴρ δ' ἀνὴρ τὰ πάντα καὶ διεῖπ' ἄκρως.
Ἐρανίσας γὰρ πληθὺν ἐκ νομισμάτων,
Στόλον προῆξε τρὶς ἑκατοστευόντων
435 Πλοίων, Ἰωάννην δὲ ἐκ Βατακήων
Ἐφίστα ὡς στόλαρχον· ἦρε δ' ὃς Λέσβον,
Χίον, Ῥόδον, Κῶ, γειτνιαζούσας νήσους,
Ὡς Μυσίους τε ἔνθεν ἴσχειν ξυμμάχους.
Σκέψις γὰρ οἱ ἕνεδρα βασιληΐου δόμου,
440 Κᾂν ἀῤῥυσίς τε τῶν προοιακισμάτων.
Γόφρηδος ἔμπης φὺς ἀρωγὸς Βριέννου,
Ἐπιτρόποιο νηπίου Βαλδουίνου,
Εἴχσ' ὁμαίμους ἐς διοίκησιν κράτους,
Καὶ ἀρτύσας τοὐντεῦθεν ἄλκιμον στόλον,
445 Νεῶν δύω δεκάδας ἐκ θοῶν δέκα,
Ὥρμητο εἰς ἄντωσιν ὁρμῆς ὀχλώδους.

Καὶ δὴ συναντῶν ἀντιβήσοντι στόλῳ,
Ἐπεκράτει τε καὶ σκεδάννυσ' ἧχί που,
Πρὸς δέκα παντὸς βυθίσας πρῶτον πέντε,
450 Εἰσῄει εἶτα Βόσπορον θριαμβεύων,
Μέγ' ἄστυ δ' ὃν δέδεκτο ὡς σαωτῆρα.
Ἅδης μεθὰ σύλησεν ὥραν οὗ βίου,
Καὶ Γουλιέλμος παῖς κρατεῖ κράτους ἅπαν,
Τύχῃ ἀτὰρ τῶν πρόσθεν οὐχ ὁμοιΐᾳ.
455 Κομνηνὸς εἴπερ Μιχαῆλος, δεσπόζων
Αἰτωλίης τε καὶ βαθείης Ἠπείρου,
Ἐκ δὴ προπάππων ἃς κατίσχεν ἁρπάγδην,
Αἰσθεὶς τελευτὴν Λασκάρηος ὑστάτου,
Καὶ ὡς ἐνητένιζον ἐς Μιχαῆλον
460 Παλαιολόγον, πρόκριτον ὄντα συγκλήτου,
Γένους Κομνηνῶν ἔκ τε πατρὸς μητρός τε,
Αὐτός γ' ἐπεῖδεν οἷς προσάψαι λοιπά τε,
Σεβασμιάζειν τ' ἀντὶ δεσπότου ἄναξ.
Στράτευμα οὖν συνεῖρεν, ὅσσον ἐξόν τε,
465 Καὶ συμμάχους κέκληκεν Σικελιῶτιν
Μάμφρηδον ἔσσην, Γουλλιέλμον τ' Οὐΐλλα,
Κηδεστὰ ἄμφω τοῦδε ἐς θυγατέρε,
Ὡς ναυτικὸν πεζόν τε μορφοῦσθαι μέγα.
Τοιαῦτα συγκέχηκεν οὓς Παλαιολόγου,
470 Καὶ ἀντιπράξαι μερμέριζεν ὠκέως.
Στρατὸν δ' ἑνώσας ἄρκιον πρὸς ἀμύνην,
Καὶ προστάτας τε φράδμονας στροφῶν μόθου,
Προποντίδος πόρθμευε Βοσπόρου στόμα,
Θρᾴκης δ' ἐσωρεύοντο βορρείου μοίρᾳ,
475 Ὡς οἱ ὀχλοῦντες τῇ νότου ἐσκηνοῦντο·
Ἐπεὶ μάχη δ' ἔμελλε συγκροτηθῆναι,
Τρόπαιά τ' ἠντύνοντο κρατήσουσ' ἄθλου,
Τοίῳ στρατηγήματι οἱ Παλαιλόγου

Χρῶνται, ὃ κἀξέβη τε αἰτίως μάλα.
480 Στρατοῦ τινα δραστῆρα ἐκπεπομφότες
Στρατειὰν ἐς νήριθμον ἀντιταχθέντων,
Πέφθακε νύκτωρ οὗ ὁ ἄρξας ὀχλώδη.
Πίφαυσκε δ' αὐτῷ ὡς μεγίστῳ κινδύνῳ.
Σύ, φησι, καὶ αὔθωρον οἱ σοῦ ἀμφί τε
485 Δεινῶς μὲν ὑφίστασθε, ἔκλεξαι κρεῖττον·
Κηδεστὰ γάρ σοι σοῦ ἄνευ συμφρασθέντα,
Σπονδὰς κατεργάσατον ἀντιταχθεῖσι,
Τεὴν ἐς ἐξώλειαν, οἰκίας τε σου.
Πεπλασμένοις δ' ἔπεσιν ὃς πειθαρχήσας
490 Εὕδοντας ἐξέγειρε γνωστοὺς οἰκείους,
Καὶ ἐς φυγὴν τέτραπται αὖλιν ἐλλείψας.
Στρατὸς δὲ λοιπὸς μή τι γνοὺς νεοχμίην,
Ἀπαρτὶ συγκέχηντο καὶ θορυβοῦντο,
Ὡς τοὺς ἔναντι εἰς ὄχλησιν εἰσκροῦσαι,
495 Ἀρχῇ μὴ οἵους ἀντιταχθῆναι ῥύμῃ.
Πλείους δὲ ὧν κἄκτειναν, ἄλλους δ' ἐζώγρουν,
Ἐν οἷσι Γουλιέλμος· ἐγκαλυφθείς περ
Ἐς θήμονα χλοηρὸν ὡς ἀπατήσων,
Μέν τοι γ' ἐγνώσθη ἐξ ὀδόντων μηκίστων.
500 Λαθὼν δ' ἄναξ Μάμφρηδος οἴχεται δράστης,
Πλείστοισιν ἄλλοις οἷς θοάζειν ἦν σθένος.
Ἁλόντα δ' ἦγον βασιλεῖ Παλαιολόγῳ,
Ὃς δ' αἰχμάλωτον οὔτι δέκτ' ἀλλ' οἰκεῖον.
Ἄρας δ' ἔπαθλον, ἣν σκοπεύων καὶ μείζω.
505 Καίσαρα γοῦν, ἐκ Στρατηγῶν οἰκίας,
Προὔπεμπεν ἐς Θρακῷα πεῖραν ἁρπάσαι,
Σὺν ὁπλίταισιν ὡς ἑκατὸν ὀκτάκις
Βιθυνίοισι μαχίμων ἠρημένοις.
Ἥκει δ' ὅς, οὗ ἔνταλμα κοιράνου δόκης,
510 Καί που ἐδράκας στρατὸν ὡς ἀκινδύνως

Μόνος μετῆλθεν εἰς ἄλω συγκαμνόντων,
Καὶ εἴρεται ἦν οἷσι καὶ αὐτοῖς Γάλλοις
Σύμπνοιά τις στρέξις τε συνδιαιτήσει.
Οὔ, φησιν, ἀλλ' ἔχθημα, οἳ ἀλλογλώσσοις,
515 Καὶ πολλάκις στάσις τε τοῦ σέβας πέρι.
Διείρεται δ' αὖ, ἦν ἀγωγὸς νέρθ' ἕρκους·
Ναί, φησι, κἀγὼ νυκτὶ τῇδ' ὁ δεικνύσων.
Ἵκοντο δ' ἄμφω κἀπορᾶται Καῖσαρ
Δοχόν τ' ἀγωγὸν χρωτὸς ἀνδρὸς εὐμήκους.
520 Καὶ ὀψὲ ὑστεραίας ὁπλίτας ἄγων,
Ὑπεισδύει ἀγωγὸν ἠρέμα πάνυ,
Καὶ πῦρ ἀνῆπτον πολλαχοῦ ταῖς οἰκίαις.
Οἱ πρὸς νότον δὲ βασιλίδος οἰκοῦντες
Ξυμβὰν τὸ πῦρ ᾤοντο ἐξ εὐωρίης,
525 Κἄοπλοι ἠθροίζοντο ἐς πυρὸς σβέσιν.
Αὐτοὶ δὲ οὓς ἔσφαττον, οὓς δέ τ' ἐζώγρουν.
Πικρῶς δὲ ταῦτα δέκτο οὗς Βαλδουΐνου,
Φῦντος τετάρτου ἐξ ἑνὸς δὲ πρωτίστου,
Ὃς μὴ σθένων πῶς ἀντιταχθῆναι ῥύμῃ
530 Πυρός τε καὶ ὅπλων τε ἐξοιστρουμένων,
Ἐμβὰς ἐς ἁλιάδα διδράσκει πρῶτος,
Οἱ πρόκριτοί τ' ἔπειτα ᾤχοντ', ὡς ἄναξ,
Πόλιν λιπόντες αἰσχύνῃ τετρηχότες.
Καῖσαρ δ' ἐπικρατήσας ἔργων δυσπίστων,
535 Παλαιολόγῳ μήνυε συγκυρηκότα,
Καὶ ἦν ἔοικε τυκτὸν ἐλθεῖν ἐς θῶκον
Πατράσσι τοῖς ἄναθεν ἠδ' ὀπιστέροις.
Αὐτὸς δὲ οὐκ εὔπιστον ἔργον κέκρικεν.
Αὐτοψὶ δ' ἐλθὼν οὗτος ἐν Βιθυνίᾳ,
540 Ἀσπάζεται ἄνακτα, καὶ συνηγάσθη,
Ὡς τοὔργον ἦν ἄελπτον, ἡνί δ' εἰργάσθη.
Πέμπει δὲ τοῖσδ' ἔπεσιν οἷ' ἀδιστάκτως,

Εὔφρων δ' ἔπεισιν εἰς ἀνακτόρων πόλιν.
Καὶ Γουλιέλμος σὺν προκρίτοις ὡμάρτει,
545 Γνωστὸν γὰρ ἴσχε κἀφιλοφρόνει μάλα,
Κἀναδοχεῖα ἠξίου εἰς ὃν παῖδα,
Ἀχθέντα πομπῇ λουτρὸν εἰς ἁγιστείης.
Δι' οὗ γὰρ ἀρθμὸν εἴλπετ' ἐξ Ἰταλίης,
Ὡσεὶ δυνάστου ἐν μεγίστοις Εὐρώπης,
550 Καὶ ῥύεται τὸν ἄνδρα οἰκόνδ' ἱκέσθαι.
Ἀλλ' ὅς γε, αὐτῷ εὔχαρίς τις ὡς δόξῃ
Εὐδαπάνου δυνάστου ἐνδείξεσί τε,
Χαρίζεται ἄνακτι φιλοτιμήσας
Ταινάριον, Σπάρτην τε κἀπίδαυρόν τε.
555 Μέντοι μεταγνοὺς ἀφάσιος τοιᾶσδε,
Πειρᾶτο ἦν οἷόν τε μάρψ' ἀνειμένα,
Ἐκ ξυμμάχου ἰσχύος ἀλίου μᾶλλον.
Μαμφρήδῳ ὦρτο, οἷά περ συνκηδεστῇ,
Καὶ οἷα ἐχθαίροντι τὰ Παλαιλόγου.
560 Ἀτάρ τ' ἐπὶ Κάρουλος ἐξ Ἀγγιΐου,
Κάσις ἄνακτος ζαθέου Λοδουΐκου,
Αὐτὸν κατέκτα, Σικελίης τ' ἐκράτει.
Πρὸς τόνδε καινὴ Γουλλιέλμου συνθήκη,
Ὧ προσφέρει σεαυτὸν εἴκοντ' ἐν πᾶσι,
565 Πλὴν αὖ πόλεις γένοιντο οἴκῳ Οὐΐλλα.
Κενὴ δὲ ἀρχοῦ συμπαραίνεσις πᾶσα.
Παλαιολόγος γὰρ πρέσβυν ἐκπεπομφήκει
Πέτρῳ ἄνακτι Ταῤῥακῶνος ἰφθίμῳ,
Χρυσῷ ἐν ἐνεργῇ, ὡς ὁρμῶν ἔνθεν
570 Ἐπαρκέσειεν ὄχλον οἱ ἐπιστάντα.
Ἄναξ ἐς οἶκτον εἵλκετ' ἐκ πρεσβευμένων,
Στόλον δέ γ' ἐσκεύαζεν ἐκ μαχημόνων
Νηῶν ἐν ὁπλίταισι γαυριοφρόνων.
Ἄλλων δὲ οἱ μέρμηρα, ἄλλα δ' ἐξέβη.

575 Ὁ γὰρ ταγαῖοι Σικελίης Καρούλῳ
Συναλγέοντες, Γαλλικῶν ὑβρισμάτων
Φειδοῦς ἄνευθεν, τῆς φθορᾶς τε σφῶν παίδων,
Τῶν ἐξόχων ἀλθεύς τις ἔκφρων πλάττεται.
Λοτὸν λαβὼν δὲ μακρὸν ἐκ διατρήτων,
580 Ἀνὰ πτόληας ἐπλάνυττε παρπταίων,
Καὶ βόμβε' ἐξάρμοστα ἐμπίδων δίκην.
Ἐπὰν δ' ὑπῆντα τοῖς ξυνωμόταις τέως
Λοτὸν διΐθυν' εὐθὺ κυμβάλων ὤτων,
Κἀψιθύριζεν ὥραν ᾗ ἐχρῆν ἔρδειν.
585 Ἐφέσπερος δ' ἦν ὕμνος ἤματος λαμπροῦ
Χριστωνύμοισι, πάσχα Χριστοῦ ἀνστάντος,
Κώδωνος οὖν κρούοντος ἀρχῇ Πανόρμῳ
Λοιπαὶ πόλεις ξύμφωνα ἤχουν πάντῃ που,
Γάλλοι δ' ἐσωρεύοντο εἰς ὑμνωδίην,
590 Λεληθότες μέντοιγε εἰς πανωλείην.
Αὐτοὶ δ' ἔνοπλοι συγκαθήμενοι νόσφιν,
Ἐπεισπέκαικαν ὑβρισμένοις λάβρως,
Ἔσφαττον οὓς οἴκτιστα, ὡς αὐτῇ ὥρᾳ
Νῆσον κακῶς πᾶσάν τε συνφοινιχθῆναι,
595 Ὡς προστραγῳδῶ, Γαλλικῶν ἐξ αἱμάτων,
Εἰ καὶ Κάρουλος εἴρυται Νεαπόλει,
Ὅπου τελευτᾷ ἐκλυθεὶς τῶν ἐξαίφνης.
Τέως στόλος κατῆρεν ἐκ Ταῤῥακῶνος
Ἐς Σαρδὼ εὐρύνησον ὡς πρὸς Ἑλλάδα,
600 Κἀγγέλλεται ἄνακτι ὅσσα ξυμβάντων,
Καὶ προσκαλοῦντο τόνδε Σικελιῶται
Ὡς σφῶν ἄνακτα οὗ κράτους ἐν προσκτήσει.
Καὶ Γουλλίελμος πρὸς τύχην Παλαιολόγου
Βέλεμν' ἀπειδὼν ὡς μάτην ἀκοντίζειν,
605 Κἂν ξύμμαχός τε ἠγγύα πολιτείῃ
Σκευὴν τριήρεων τε τετράκις δέκα,

Ἀπηῦδα οἷσιν ἠσχολεῖτο ἐμπύρως,
Τυχὸν προκισθεὶς οὗ μόρου προθεσμίαν,
Ἢ προὐφθάκει μὲν ὧν διεννόει ἔρξαι.
610 Ἀλλ' εἴγε εἴκεταί μοι ὡς ἐχρῆν μνᾶσθαι
Οἴκων μεγίστων, οἷς κεκηδεύκει πάλαι
Αὐτοκράτορσ' ἄναξιν οἶκος Οὐΐλλα,
Καιρὸς παρὼν μὲν οὐκ ἐᾷ παρεκτᾶσθαι,
Ὑποσχεθείσῃ συντόμως διηγεῖσθαι.
615 Παραδραμεῖν δ' Ἄνσελμον υἷα Γοφρήδου,
Βατάκιν ἀτύσαντος ἀλίῃ μάχῃ,
Οὔπως δέον, κάσαντα εἶμα θέσκελον,
Λήθῃ ἐᾷν ἄμνηστα θέσκελ' ἐργμάτων.
Ἄναξ Παλαιολόγος γὰρ εὖ ἐπισκεφθείς,
620 Ἣν παῖδα ἴσχεν οὖσαν ἄλλων καλλίστην,
Ὧ γ' ἐγγυᾶται Μαρίην προμνηστεύσας,
Καὐτῇ τέτικτο παῖς πρόφρων Βαλδουΐνος,
Ὃν μητρὶ λιπών, ἐς Σόλυμα εὐχέτης
Ἀπέδρα ἐς σέβασμα σωτῆρος τάφου,
625 Καὶ πρὸς Σίναιον προσβιβάζεται ὄρος.
Ζηλώσας οὐκοῦν βίοτον μοναζόντων,
Σφῶν ἐνδιδύσκει εἶμα μετριοφρόνως,
Μετονομασθεὶς Θειόδοσσος ἐς χρίσμα.
Μετασταλεὶς δὲ τόνδε κηδεστὴς ἄναξ,
630 Ἀφνειὸν εἰς σεμνεῖον ἷζ' ἐπιστάτην,
Ἀσκουμένοισι βίοτον καθαρμένον.
Ἀλλ' ἔνθεν ἠξίωτο ἀρετῶν χάριν
Ἀντιοχείης ἡρεθῆναι πατράρχην,
Ἐπὶ θρόνον τοσόνδε, ὃν τετιμήκει
635 Εὐφραδίῃ λόγων τε καὶ ἁγνῷ βιῷ.
Ὁ παῖς δὲ Βαλδουΐνος, ὢν φιλειδήμων,
Ἐκδρὰς πλανήτης μητρικῶν ἐξ ὠλενῶν,
Ἰταλίηνδε οἱ σκοπὸς διαστείχειν,

Κράντηρα δ' ἡμῶν φαιδρὰ ἑλκύει πόλις·
640 Ἀνασφαλεὶς δέ γ' ἔνθα μηκίστης νόσου,
Φίλου ἀρωγοῦ οἰκίας τῆς Σκαλκίων,
Λαγκηλότου δὲ τοὔνομ' ἐκ Παταβίου,
Σημηΐου ἄνευθε τίς ποτ' ἂν εἴη.
Ταμεῖν δ' ἐπείγετ' ἔνθεν οὐδὸν Γαλλίης,
645 Ὁδεία δ' οἱ πρωτίστη ἐς Γένουάν δε.
Γιγκῶνις ἔμπης ἀρχὸς ᾧ κλῆσις λόγῳ,
Πράγματι μέντοι πειρατὴς κακοῤῥέκτης,
Ἁλίσκεται τὸν παῖδα, τόν δ' ἔτην ἕκτα.
Κᾳὐτὸν κατίσχε φρουρίῳ ἐεργμένον,
650 Ἄχρις τε οὗ Γιγκῶνις ἐλλείπων σθένους,
Οἷς δυσμενέσσιν ἔκταται κακοπράγμων.
Βαλδουΐνος δὲ ῥύεται τῶν εἰργμάτων,
Ὑπερτιθεὶς δ' ὁδεῦσαι ἐς Καμπανίην,
Κράντηρά μοι δέδεκτο ἐκ παλιντρόπων.
655 Ἀλλ' ἐντυχὼν εἰς ἱρὸν ἐνθέου Μάρκου
Λαγκηλότῳ δὴ τῷ πάλαι ἐρασμίῳ,
Διϊστόρει ξυμβάντα τριετηρίη.
Αὐτὸς δὲ παρμυθεῖτο κᾀψυχαγώγει,
Παταβίῳ δ' ἀνῆγε τερπολῆς χάριν.
660 Ὧ παῖδα ἐξέδωτο, οὖσαν καλλίστην,
Γονὴν μόνην τε, κλημένην Βεατρίκην.
Τέως ἔγνωτο φῦντα υἱὸν Ἀνσέλμου,
Θυγατριδοῦς τ' ἄνακτος ἐκ Παλαιολόγων.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πέπυστο πάππον τεθνᾶναι,
665 Ἐπιτροπικὸν γράμμα κηδεστὴς ἴσχων,
Ὤκιστα πλοῦν ἤνυεν ἐς Βυζαντίδα,
Καὶ ὄλβον οὐκ ἄτιμον ἤνεγκ' ἐκ νόστου.
Τοιᾶσδ' ἀγαυῆς καὶ παλαιγόνου φύτλης,
Πηγῆς βαθυῤῥόοιο οἷα, ἐξέβλυ
670 Πληθὺς στρατάρχων τῶν ποτοῦν ἀειμνήστων.

Οὓς ἐξαριθμεῖν, ἔργ᾽ ἀρήϊα σφῶν τε,
Καὶ πρὸς μέδοντας πινυτόφρονας πρέσβεις,
Δέδοια τοῖςδε μή τι πῶς ἐκβακχεύσω,
Κἀφηγέεσθαι τἀμὰ ὡς πεφυρμένως.
675 Ἀλλ᾽ ἦ μόνον δὲ μνήσομαι Αὐγουστίνου,
Υἱοῦ φυέντος Λαγκιλώτου Οὐΐλλα,
Ἐκ Βηατρίκης ὃν γεννᾷ Βαλδουΐνος,
Ἐπώνυμόν τε πενθεροῦ κλῆσιν θέτο.
Οὗτος μετῴκισ᾽ ἐν πόλει Φεῤῥαρίῃ,
680 Ἣν Ἠριδανοῦ ῥοῦς βαθὺς περιῤῥέει.
Ἧγ᾽ ἐκδέδεκτο, συμπολίτης οἷ᾽ ἄλλος,
Καὶ ἠξιοῦτο ἀξιῶν τῶν ἐκκρίτων,
Ὡς ἡγέτην πόληος ἀρχείοις ἄκροις
Πρέσβυν προπέμπειν, οἷα δεινὸν ἐν λόγοις.
685 Φραγκῖσκος εἶτα τοῦδ᾽ ὀνόματος πρῶτος
Κἀλφόνσος ἀντέλλουσιν, ἀπφὺς υἱεύς τε
Οὐΐλλα οἰκετείας, ὡσεὶ ἀστέρες.
Κἀπηύγασαν φέριστα ὅπλα Γαλλίης,
Οὓς ἠξίου στρατάρχας οὐ σκευαὶ μόθου,
690 Ἄναξ ἐπεὶ ἔγνωκεν ὧν ἀριστείας,
Οὐχ ἥττονας μὲν τῶν πάλαι κροτουμένων.
Ἄλφονσος ἐξῆς οὐκ ἀπῆν ναυμαχίης
Κατ᾽ Ὀτμάνων εὔχρηστα κόλπῳ Ναυπάκτου,
Ἀνθ᾽ ὧν πολιτείη τε εὐέρκτην γράφει.
695 Φραγκῖσκος ἄλλος ὦρτο ἀστὴρ αἰγλήεις
Ὃν Μαρκίων τέτυχε τιμῆς θ᾽ ἱππέων,
Ἀρχηγέτης τε Ἐμμανουῆλος μέγας.
Σαβαυδίης τὸν ἄνδρα οὕτως αἰδεῖτο,
Ὡς τόνδ᾽ ἄγειν τιμαῖσι τῶν ὑψηνόρων.
700 Ἐκ τοῦδ᾽ ἔφη Ῥόδαμνος εὔκομος πάνυ,
Ἄνθη φέρων μὲν καρπότικτα ἐκ παίδων,
Οὐΐδος οὗτος ὁ κλεεινὸς πάντῃ που,

Λεπτοῦ ὡς ἐξ ὄνυχος ἦν δειχθεὶς μέγας,
Τεράστια δρῶν οἷ' Ἀλέξανδρος πάλαι,
705 Τεχθεὶς ἀγητὸς γυμνάσεσσ' ἀρηΐοις,
Ὡς συνδιαιτητάς τε ἐκθάμβους μένειν,
Εὐφυΐας τοσῆσδε, θυμοῦ τ' ἀτρέστου.
Ἄριστα δ' ἐσκέπτοντο ὡς ἦν ἐκ παίδων
Τοῖος πέφυκε, τίς ποτ' ἂν ἐν ἀνδράσι;
710 Διττοὺς δὲ ὠπήδευσεν ἀρχοὺς ὧν μεῖραξ,
Σαβαυδίης σὺν πατρὶ ὄντι συμβούλῳ
Ἄνακτα πρὸς κραταιὸν Ἰβηριάδος,
Εἰς πράγεων σύνταγμα τῶν ἀποκρύφων.
Καὶ νοστέοντ' οἴκαδε ἡγέτης αἴρει
715 Εἰς ἱππέων ἴλαρχον ἐκ καταφράκτων,
Ἔπειτα ταξίαρχον ἵππου τῆς πάσης,
Ἦ δεινὸς ἐνδέδεικτο καιροῖς ποικίλοις,
Καὶ ἡγέτης προπομπὸν ἠρέτιζ' εὔφρων
Τῆς ἱππέων τάξηος, εὐγενῶν φύντων.
720 Συνηγόρει δ' ἄριστα ἣν πάτρην Ἄσταν
Πρὸς ἐλλοχῶντας ὑψικόμπους Ἰβήρους,
Οὓς ἐξέλασε τῆς τ' ἐνέδρας καὶ λόχου.
Ἐῶ δ' ὅσων γέγαε νικάτωρ χώρων,
Πολισμάτων τε Ταυρινῶν ἐπαρχίης,
725 Κἂν τρισσάκις πέπληκτο χρῶτα καιρίως,
Ἐν ᾧ τε ἀνθίστατο ὅπλα πρὸς Γάλλων,
Σούσης πόληος δίοδον πειραζόντων.
Καὶ ἣ μένοντα, τραυμάτων ἄλθους χάριν,
Γάλλων ἐπεσκέπτοντο ἀρχοὶ καὶ ἄναξ,
730 Ὑπουργέοντες ἀνδρὶ ἄλγους ἐνδείξεις.
Κἀς Ταυρῖνον νοστήσας ὦθησ' Ἰβήρους
Ἐκ Γαττινάρας εἰς ἄμυναν Γαλάτων.
Τέως ἄναξ δέδειχεν οὗ στρατοῦ πρῶτον
Στρατηγίης πάσης μὲν εἰς Ἰταλίην.

735 Μετὰ στρατάρχην, υἷα Ἐμμανουήλου
Ἀμαδέον δεχθέντα ἀρχὴν ἀπφύος.
Ὥπερ δεδαΐφιλευτο μαρκεῖα πλεῖστα,
Ὡς ἔμμεναι ἂν ἔξοχον Μαρκιόνων.
Ἐν ᾧ δὲ ἐς δήωσιν ὦρσαν Κρημώνης,
740 Τιτρώσκεται νήκεστα μυρὸν πυρβόλῳ,
Καὶ ἐξέπνει οἴκτιστα, λυγρὸν θεὶς γόον
Αὐτοῖσιν οἰκείοισι καὐτοῖς τ' ἀντίοις,
Οἷον προεξένησεν ἀνδρὶ χρηστότης.
Ἀλλ' εὖτ' ἄναξ ἐκ τῶνδε ἔσχ' ἐπισπαστὸν
745 Μαρησίαλον Γαλλίης πάσης μέγαν,
Τότ' αἶσα βασκαίνουσα ἄνδρ' ἐπεκτάκει,
Ὡς μὴ δινήκῃ ἐς τοσῆνδε ἀξίην.
Ἀλλ' ἤγε κἂν νῦν ἠγκόνει ἀνδρὸς φθόρον,
Θάλλει ἀτὰρ ζῶν καὶ ἀκούσης ἐς παῖδα.
750 Οὗτος Γιρῶν Φραγκίσκος, ὃς πέφασταί μοι
Φαιδρῶς πολιτείηθεν ἡρετῆσθαι,
Οἷα στράταρχος ἠδ' ἀρωγὸς σφῶν κράτους,
Πάντῃ ἐπεὶ ἔγνωτο ἴνδαλμ' ἀπφύος,
Ἐπεὶ μιμηλὸς οἷ ἀρηΐων ἔργων.
755 Δεινὸς γὰρ ὤφθη χ' οὗτος εὐθὺς ἐκ παίδων,
Καὶ εὐδοκίμει ἐν παρήλιξ' αὐτοῖς τε.
Ἑπταέτης γὰρ αἱρεθεὶς πατρὸς χάριν
Ἴλαρχος εἴλης ἱππικῆς ὑψαυχένων,
Θυμοῦ ἐδείκνυ' στεῤῥὸν ἠδὲ γενναῖον
760 Πρὸς ἐλλοχοῦντας τρισσὰ Μοντισφεῤῥάτου
Πολισμάτων ὀχυρά, δωδεκαέτης,
Ὡς ἀγάσασθαι πομπὸν Ἐμμανουῆλον
Μείρακος ἀγχίνοιαν ἠδ' ἴφθιμόν τε,
Ὡς θαλαμηπόλον μὶν οὖ σχεῖν κοιτῶνος.
765 Ἀμάδεός τε, ἀπφύος μετὰ κτέρος,
Τοῖόν δε ἴσχεν, ἀλλ' ἀρωγὸν βουλαῖσιν,

Οὗ ἂν διδοίη καιρὸς ἔργων δηΐων.
Μεθ' ἅττ' ἄνασσα οἰακίζουσ' ἀρχεῖον,
Γέραιρε ταξίαρχον ἐν καταφράκτοις
770 Ἱππεῦσιν ὀθνείοισι μισθαρνουμένοις.
Τοίᾳ στρατειᾷ, ἀπφύος στραταρχοῦντος,
Πρὸς Ἱσπανοὺς πρόσκρουε καὶ φυγὴν τράπεν,
Ὡς μὴ ἐπαρκεῖν τρινίοις λοχωμένοις
Ἄλλοις πολισμάτων τε Ταυρινοῦ ἕδους.
775 Διϊθύνοντα δ' ἶφι καὶ Ἄσταν πόλιν,
Πολισμάτων τ' ἐχυρὰ ὅσσ' ἐπαρχίης,
Ἄναξ ἀγασθεὶς ἀνδρὸς ἀγαθουργίας
Πρύτανιν ᾑρέτιζε Γαλλικῶν ὅπλων.
Μετὰ κτέρος πατρὸς δὲ φαιδροῦ Γουΐδου,
780 Μαρησίαλον ἵστα ἐς τὸ πᾶν κράτους.
Ὡς γνῷ δὲ πᾶς τις οἷα ἦν περὶ πλείστου
Καὶ πὰρ μέδοντι, μητρὶ κεδνῇ τ' ἀνάσσῃ,
Ἡ γραμμάτων σύστασις ἀμφοῖν ἀγγέλλει.
Πατρὸς τελευτῆς ἄνδρα συμπαρμυθούντοιν,
785 Καὶ ἀξίας, ὅσσας τε αὐτὸς κληροῦτο,
Τούτῳ προσῆπτον οἱ πανεικέλῳ φῦντι,
Εἴ γ' ἐν μάχαισιν ἦν δεδειγμένος.

ΤΕΛΟΣ.

Κ. Ν. ΣΑΘΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

Α΄. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

ΤΩΝ ΙΠΠΟΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Β΄. ΑΛΒΕΡΟΝΗ

ΣΧΕΔΙΟΝ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Γ΄. Η ΑΛΗΠΑΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΑΛΒΑΝΟΥ ΧΑΤΖΗ ΣΕΧΡΕΤΗ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦ. ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡ. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

Ὁδῷ Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291.

1870.

Τῷ σεβαστῷ φίλῳ Κυρίῳ Α. Ζ. Μάμουκᾳ.

Μεταξὺ τῶν παρὰ σοὶ ἀποτεθησαυρισμένων πολλῶν καὶ πολυτίμων τῆς πατρίου ἱστορίας ἐγγράφων εὑρίσκονται καὶ τ' ἀφορῶντα τὰς ἀποκρύφους ἐνεργείας τοῦ Μελιταίου Τάγματος πρὸς ἐκβίασιν τῶν τότε τὸν καλὸν ἀγωνιζομένων ἀγῶνα εἰς παραχώρησιν ἑλληνικῆς τινος γωνίας, ἵνα οὕτω καὶ πάλιν ἀναστηλωθῇ ἐν τῇ 'Ανατολῇ ἡ σημαία ἐκείνη, ἥτις καὶ ἐπὶ τῆς 'Ρόδου καὶ ἐπὶ τῆς Μελίτης, ἐπὶ πεντακόσια περίπου ἔτη πτερυγίσασα, ὑπῆρξεν ὄντως ὁ τῆς χριστιανωσύνης προμαχῶν, καὶ τὸ φόβητρον τῶν Μουσουλμάνων. Τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας καλοκἀγάθου προθυμίας χορηγηθέντα μοι ἔγγραφα ἀναγκαῖον ἔκρινα ἵνα διασαφήσω, λεπτομερῶς ἐκτιθεὶς τὰ τότε λαβόντα χώραν, μεγάλης μὲν σπουδαιότητος, πλὴν ὀλίγοις τῶν ἡμετέρων γνωστὰ, γεγονότα.

Ἤδη δ' ἐκδίδων τὴν διατριβὴν ταύτην μετ' ἄλλων δύο εὐγνωμόνως προσφωνῶ πρὸς σὲ, ὅστις ἐν καιρῷ συντελέσας εἰς παντοειδῆ ἐνθάῤῥυνσιν τῶν περὶ τὴν πάτριον ἱστορίαν ἐρευνῶν μου, ἐξακολουθεῖς τιμῶν με διὰ τῆς φιλίας σου.

'Εν 'Αθήναις τῇ 1 'Απριλίου 1870.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

Α'.

Διπλωματικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Τάγματος τῶν Μελιταίων Ἱπποτῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Διὰ νὰ συνταχθῇ ἀκριβὴς καὶ ἀμερόληπτος ἱστορία τῆς ἐν ἔτει **1821** Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δύο καθ' ἡμᾶς ἀπαιτοῦνται. Πρέπει πρῶτον νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἐπὶ Τουρκοκρατίας πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους κατάστασις, καὶ ἑπομένως ἱστορικῶς καταδειχθῇ ἂν τοῦτο δουλεῦον ἦτο κατώτερον, ἴσον, ἢ ἀνώτερον τῶν τυράννων, ἂν ἔζη μεμονωμένον καὶ ἄγνωστον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἐν δ' ἐναντίᾳ περιπτώσει τίνες αἱ ἐξωτερικαὶ αὐτοῦ σχέσεις· Δεύτερον ἀπαιτεῖται νὰ περισυναχθῶσι καὶ δημοσιευθῶσι πάντα τὰ τῇδε κακεῖσε διεσπαρμένα ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, παραβαλλόμενα πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων γραφέντα.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ παρῆλθε πλέον, καὶ τὸ παρελθὸν ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐξ ἧς ὠφέλιμα διδάγματα δύνανται νὰ λάβωσι καὶ Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι πρὸς ῥύθμισιν πολιτικῆς φιλανθρωποτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας. Τίνων φιλοδόξων τυφλὰ ὄργανα ἀμφότεροι ἐγένοντο, καὶ ὁποῖοι οἱ κακοὶ δαίμονες οἱ εἰς ἀλληλοσφαγὴν καὶ ἐξόντωσιν ὠθήσαντες, ταῦτα γνωστότατα πλέον ἐγένοντο. Σήμερον μήτε ἡ σπάθη τοῦ γιανιτσάρου δύναται νὰ διαλύσῃ ἐθνικότητας, μήτε τὸ καριοφίλι τοῦ κλέπτου ν' ἀναστήσῃ ἔθνη. Ἂν ὁ ἑλληνισμὸς προώρισται νὰ πρωταγωνιστήσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τοῦτο θὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ τῆς γλώσσης του, καθὼς καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ Μουσουλμανικὸν κράτος ἐν τῇ Εὐρώπῃ, θὰ φωτίσῃ τοὺς κυβερνῶντας αὐτὸ νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλα μέσα, καὶ οὐχὶ τὰς βιαίας ἐξωμοσίας, τὸ πῦρ, καὶ τὸν σίδηρον.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος πρέπει ἀμφότερα τὰ ἔθνη νὰ συναντηθῶσιν ἐν τῷ ἱστορικῷ σταδίῳ· καὶ ἀφοῦ μετ' ἀδελφικῆς εἰλικρινείας ἐκτεθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ γνωσθῇ τίς ὁ εὐεργέτης καὶ τίς ὁ καταστροφεύς, τίς ὁ συμβαδίσας τῇ προόδῳ τῶν αἰώνων καὶ τίς ὁ πείσμων ὀπισθοδρομι-

κός, ποῖα τὰ ἐλαττώματα τοῦ μὲν καὶ τὰ προτερήματα τοῦ δὲ, τότε πεφωτισμένη πολιτικὴ δύναται νὰ προβῇ εἰς γενικωτέρας σκέψεις.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, πολιτικῶς μὲν ὑπόδουλον, ἐσωτερικῶς ὅμως ζῶν, καὶ ἐξωτερικῶς ἀκμάζον, ἐξ ἀσβέστου πόθου πρὸς ἀνάκτησιν καὶ πολιτικῆς ὑπάρξεως δὲν ἔπαυσε σφαδάζον ἐν ταῖς ἁλύσεσιν αὐτοῦ, καὶ ταράττον τὸν ὕπνον τῶν τυράννων του. Τῆς φιλελευθέρου δὲ ταύτης τάσεως ἐπωφελούμενοι διάφοροι χριστιανοὶ ἡγεμόνες διήγειρον αὐτὸ εἰς καθημερινὰς ἐπαναστάσεις, καὶ οἰκτρῶς ἐγκατέλειπον εἰς τὴν μανίαν ἐξηγριωμένου δυνάστου. Ἐντεῦθεν σφαγαὶ καὶ ἐξανδραποδισμοί, καὶ πῦρ καὶ σίδηρος, καὶ λυσσώδης περὶ ἐξοντώσεως ἀγών, καὶ χάσμα μέγα μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων. Τέλος πάντων μετ' ἀλληλουχίαν τοιούτων προδοσιῶν, καὶ ἀξιοδάκρυτον Ὀδύσσειαν μαρτυρίων καὶ διωγμῶν, τὸ ἐξαπατηθὲν ἔθνος ἐννοῆσαν, ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ καὶ μόνου ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ τῶν δεινῶν τὴν ἀπολύτρωσιν, διωργάνωσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης παρεξηγήσεως ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ διακηρύξῃ εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ἐπικαλούμενον ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ θρησκεύματος τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν πρὸς ταχυτέραν καὶ αἰσιωτέραν αὐτοῦ διεξαγωγήν (1).

« *Κράτιστοι καὶ σεβαστότατοι τῆς Εὐρώπης βασιλεῖς.*

» Οἷα μὲν οἱ παντλήμονες Ἕλληνες δεινὰ πεπόνθαμεν ὑπὸ τῶν ἀδικωτάτων καὶ τυραννικωτάτων Ὀθωμανῶν, οὐθ' ὑμᾶς λέληθεν, οὔτε τῶν πάντων τὴν εὐδαίμον' Εὐρώπην οἰκούντων οὐδένα. Πολλοὶ γὰρ τῶν Εὐρωπαίων εἶδόν τε, καὶ ὡς οἷόν τ' αὐτοῖς ἦν ἐξετραγῴδησαν ξυγγραφῇ δηλώσαντες ἕκαστοι, ἡλίκα τὰ πρὸς ἡμᾶς τῶν τυράννων τούτων ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἀδικήματα. Οἷα δὲ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἤδη καθ' ἡμῶν τολμώμενα, λόγῳ μὲν ἐξαγγεῖλαι ἀδύνατον, ἀκούσαντι δ' ἂν ἄπιστα εἶναι δόξειε. Προσήκει οὖν Ὑμῖν τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης κηδομένοις, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς Ἱερωτάτης αὐτῆς Θρησκείας, τῆς οὕτως ἀσεβῶς ὑπὸ τῶν ἐξωλεστάτων τούτων καταφρονουμένης,

---

(1) Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἐδημοσιεύθη κατὰ Μάϊον τοῦ 1821 ἑλληνογαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν, « Τοῖς κραταιοτάτοις ἐν Εὐρώπῃ βασιλεῦσι, » καὶ ἀπαραλλάκτως μετετυπώθη τῷ 1833 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Σπυρ. Ζαμπελίου. Συνέταξε δὲ ταύτην ὁ γνωστὸς Μινωΐδης Μηνᾶς.

καὶ τῆς ὑμετέρας αὐτῆς εὐδοξίας, ἧς παρὰ πᾶσι τετυχήκατε τοῖς τὴν ὑφήλιον οἰκοῦσι, μὴ παριδεῖν τοὺς ταλαιπώρους ἡμᾶς Ἕλληνας ἀδίκως ἀπολλυμένους ὑπὸ τῶν βαρβάρων τούτων. Σχέτλιον γὰρ ἐφ' ὑμῶν κραταιῶς βασιλευόντων, Ἕλληνας ὄντας ἀπολωλέναι ἄρδην, ὧν ἐχρῆν φείσασθαι τό τε τῆς Ἑλλάδος ὄνομα σεβομένους, καὶ τῶν ἐκ τῆς σοφίας τῶν προγόνων ἡμῶν ἀγαθῶν ὑμῖν αὐτοῖς ἐγγινομένων μνημονεύοντας. Οὐ δὲ γὰρ ἀδίκων, ὡς ἄν τις φαίη ὀρεγόμενοι, εἰς τοῦτ' ἀνάγκης κατέστημεν, ὥστε θανεῖν μᾶλλον ἐν ὅπλοις προαιρεῖσθαι, ἢ ζῆν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ τὰ αἴσχιστα πάσχοντες ὑπ' αὐτῶν· οἵπερ εἰς τοσοῦτον τυραννίας προκεχωρήκασιν, ὥστ' ἀπογνωσθέντας ἠνάγκασαν καθάπαξ ἀποθανεῖν μᾶλλον ἑλέσθαι, ἢ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῶν θανατουμένους ἡμᾶς αὐτοὺς ὁρᾶν.

» Εἰ μὲν οὖν περὶ ὧν πάσχομεν, καὶ τῆς βοηθείας, ἧς παρ' Ὑμῶν δεόμεθα τυχεῖν, προὔκειθ' ἡμῖν ἁπλῶς εἰπεῖν, Ὑμῖν ἂν τ' ἦν πρεπωδέστατον, καὶ ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀναγκαιότατον, ἁπλῆν τὴν ἡμῶν δέησιν ἐκθεῖσιν, οὐδὲ ἄλλων προσδεῖσθαι λόγων, τῶν θ' ὅσων οἰκτρῶς πάσχομεν ἱκανῶν ἂν εἰς τὸ ὑμᾶς πεῖσαι πρὸς βοήθειαν ἡμῶν ὄντων. Ἐπεὶ δέ τισιν, ὑφ' ὧν οὐδὲ προσεδόκησεν ἄν τις τοιαῦτα πάσχων ἀντιλέγεσθαι, ὁμοθρήσκων ὑμῖν ὄντων, τὸ ἐγχείρημα ἡμῶν ἄλλην τινὰ γνώμην ἐνέβαλεν, ὡς ἐν δίκῃ κινδυνεύοιμεν, ἐξοπλιζόμενοι κατὰ τῶν ἡμῶν κρατούντων, πειρατέον διὰ βραχέων αὐτούς θ' ὑπομνῆσαι τῶν ὅσα πάσχομεν, καὶ πρὸς ἡμᾶς φανερώτατα τὰ καθ' ἡμῶν τῶν τυράννων τούτων ἀδικήματα καταστῆσαι. Ἐντεῦθεν γὰρ οἰόμεθα τό θ' ἡμῶν ἂν ἔργον δειχθῆναι εὐσεβέστατον, καὶ τὴν παρ' ὑμῶν βοήθειαν ἡμῖν ἀναγκαιοτάτην, καὶ λόγῳ δικαιοτάτῳ γενησομένην· τάχα δὲ καὶ οἱ ἡμῖν ἀντιλέγοντες ἐν ἐπιγνώσει τῆς σφῶν αὐτῶν εὐδαιμονίας γενόμενοι, ἄδικα ἡμᾶς πάσχειν φήσουσι, καὶ ἑαυτοὺς νομιοῦσιν εὐδαίμονας, ὡς τὸ εἰκὸς, ὑφ' ὑμῶν νομιμώτατα βασιλευόμενοι. Καὶ πρὸς Θεοῦ, ἀνάσχεσθε ἡμῶν ἐλεεινολογούντων, καὶ διηγουμένων ἀληθέστατα!

» Συμπάντων γὰρ τῶν τυραννίδα τινὰ ὁπωσδήποτε κτησαμένων, ἐπισκοπῶν, ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἐς γ' ἐφ' ἡμᾶς διεσώθη σοφοῖς ἀνδράσιν ἱστορημένα, οὐδένα τις ἂν εὕροι, οὔτ' ἀδικώτερα, οὔτε βιαιότερα τῶν τυράννων τούτων διαπραξάμενον. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἤρκεσεν ἄν τῳ ἓν τυραννίας εἶδος καταστήσαντα, ὃ πρὸς ἂν ἕκαστος ἐπιῤῥεπὴς ὢν, τὸ εὔδαιμον ἑαυτῷ ὁρίσαιτο, κατ' ἐκεῖνο καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα βιάζεσθαι. Οὗτοι δὲ ἅπαν εἶδος τυραννίας συμπαραλαβόντες, καὶ ὅ,τι περ ἄδικον,

ἀνόσιον, στυγητὸν παρ' ἑκάστῳ τῶν ἐθνῶν ἐνομίζετο εἰς ἓν ἑνώσαντες, τοιαύτην ἑαυτοῖς τὴν τυραννίδα κατέστησαν, οἵαν οὐκ ἄν τις ἔχοι οὔτε λόγῳ ὁρίσασθαι, οὔτε νῷ φαντασθῆναι. Ἵνα γοῦν τ' ἄλλα παρῶμεν, ὅσ' ἀπανθρώπως οὗτοι καθ' ἡμῶν τετολμήκασιν ἐξ ἀνατολῆς εἰς Εὐρώπην ὁρμώμενοι, ὑπ' οὐδενὸς μὲν ἀδικηθέντες, τύραννοι δὲ βουλόμενοι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης γενέσθαι, φθάσαντες εἰς Κωσταντινούπολιν, καὶ ταύτης φεῦ, κύριοι γενόμενοι, συνθήκας πρὸς τὸν τότε πατριαρχεύοντα ἐπεποίηντο, πρὸς ἃς ἐχρῆν ἡμᾶς τε τοὺς ὑπὸ χεῖρα ἤδη γεγονότας βιοτεύειν, καὶ αὐτοὺς πολιτεύεσθαι· καί τοι καὶ ταύτας ὡς αὐτοῖς ἐδόκοι ἀρίστας εἶναι πρὸς τὸ τυραννεῖν γεγενημένας, ἡμῖν δὲ ἀδικωτάτας, καὶ ἀφορητοτάτας, ἀλλ' οὖν γεγενημένας ἤδη, ἡμῶν τοῖς πᾶσιν ἀμηχανούντων. Ἃς δὴ συνθήκας φαμὲν, αὐτίκ' ἔπειτα ἀθετήσαντες, πρὸς ἅπαν εἶδος κακουργίας ἐτράπησαν, κυρίους σφᾶς αὐτοὺς καταστήσαντες τῶν τε κτημάτων ἡμῶν καὶ τῶν φιλτάτων, καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς ζωῆς· καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀπίστους (οὕτω γὰρ τοὺς χριστιανοὺς καλοῦσιν) ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐν κόσμῳ φῦναι ἐκήρυττον, ἐφ' ᾧ ταῖς ἐκείνων δουλεύειν θελήσεσι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὑπηρετεῖν. Ἡμεῖς δὲ ἁπάντων, ὅσα τε θεῖοι νόμοι καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἀνθρώπων, ἑκάστῳ πρὸς τὸ ζῆν δεδώκασι περιῃρημένοι, γυναῖκάς τε ὁρῶντες ὑβριζομένας, καὶ παῖδας τοὺς ἡμῶν ἁρπαζομένους ὑπὸ τῶν τυράννων, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ὁσημέραι ἀκρίτως ἀπολλυμένους, οὐδ' ἀπαλλαγήν τινα τῶν δεινῶν ποθεν ἐννοοῦντες, τοὺς ἀποιχομένους ἐμακαρίζομεν, ὡς ἀπαλλαττομένους ἤδη τῶν δεινῶν, ἑαυτοὺς ἀθλίως ζῶντας ταλανίζοντες. Τηλικούτων δ' ὄντων τῶν καθ' ἡμῶν ἀδικημάτων, διατελοῦμεν βιοτεύοντες βίον παραδοξολογώτατον, καὶ τῶν ἀλόγων αὐτῶν ζώων τάχ' ἀθλιώτερον. Ταῦτα μὲν καίπερ λόγου ἀμοιρήσαντα, ἀλλά γε τῇ φύσει αὐτῇ ἀγόμενα, περὶ συντηρήσεως ἑαυτῶν τε καὶ τῶν γεννημάτων φροντίζει· καὶ εἴτις τῶν νεοττῶν πτηνοῦ τινος ἐφάψαιτο, κατίδοι ἂν τὴν τέξασαν ἐξαγριουμένην, καὶ ἐπεγειρομένην κατὰ τοῦ τολμήσαντος, ἵνα τοῖς αὐτῆς τέκνοις ἐπαμύνῃ. Καὶ εἴπερ αὐτὰ καταδιώκεται, τῇ φυγῇ σώζεσθαι ἀναγκαζόμενα, τῆς καθ' αὐτὰ δυνάμεως μὴ ἐξικνουμένης τῆς τῶν διωκόντων πρὸς ἀνθίστασιν· ἡμῖν δ' οὐδὲ τοῦτ' ἐξῆν ποιεῖν, εἰ καὶ νόμῳ φύσεως ὑπαγορευόμενον. Τὸ γὰρ μὴ παραδοῦναι αὐτοῖς τὰ φίλτατα ὅ,τι ἂν εἴη βουλομένοις χρήσασθαι, ἀνταρσίας ἐκρίνετο, καὶ τὸ τῇ φυγῇ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν σωθῆναι βούλεσθαι, ἔργον ἐπαναστάσεως. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ παισὶ, καὶ φίλοις, καὶ γείτο-

σιν ἐπαμῦναι, δεινὰ πάσχουσι. Τηνικαῦτα γὰρ ἁπάντων αἰκισμῶν, καὶ ἁπασῶν βασάνων, καὶ μυρίων ἂν θανάτων ἦμεν ἄξιοι, ὡς τὰ ἐκείνων δῆθεν δικαιώματα ἀφαιρεῖσθαι βουλόμενοι. Εἶτα, ὦ πρὸς Θεοῦ, ἔστι τις ἀνθρώπων τοιαῦτα πάσχων, ὃς οὐκ ἂν ἕλοιτο καθάπαξ μαχόμενος ἀποθανεῖν, ἀντὶ τοῦ καθ' ἡμέραν θανάτου; ἢ φήσειεν ἄν τις ἡμᾶς δικαίως κινδυνεύειν, τοσαῦτα δεινὰ ὑπ' αὐτῶν πάσχοντας, καὶ μὴ τῆς παρ' ὑμῶν βοηθείας δικαίως τυχεῖν; εἰ μὲν οὖν τὸ ὑπὲρ τηλικούτων ἀδικημάτων ἐξοπλίζεσθαι ἄδικον, οὐχ ὁρῶμεν, ὁποῖον ἂν τὸ δικαίως τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπεξιέναι. Φέρε γὰρ εἴ τις σε παῖδα, ἢ γυναῖκ' ἀφέλοιτ', ἆρ' ἂν ἀνάσχοιο ταῦθ' ὑπὲρ ἐκείνου πάσχων; Τί φαμεν γυναῖκα, ἢ παῖδα; μικρόν τι ἀργυρίου, εἴ τις βουληθείη σὲ ἀδίκως ἀφελέσθαι, αὐτίκα δὴ μάλα ἀγανακτήσας, καὶ δίκας ἀπήτεις παρὰ τοῦ τολμήσαντος, εἰς δικαστήρια ἰών, εἰς βουλὰς, πρὸς αὐτὸν ἂν τὸν βασιλέα τὰ σὰ δεινὰ ἐβούλου ποιῆσαι δῆλα, πανταχόθεν ζητῶν τόν σε ἠδικηκότα τιμωρήσασθαι. Μὴ οὖν ἐπὶ σμικροτάτοις ἀδικήμασιν αὐτὸς, ἀγανακτῶν, ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἡμᾶς μὴ ἀγανακτεῖν θέλε. Ἀναισθησίας τοῦτό γε, καὶ πόῤῥω που ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀναλγήτους ἡμᾶς εἶναι καὶ ἀπαροργίστους. Μὴ δὲ τὸ ἔργον ἡμῶν ὡς ἄδικον διάβαλε. Τῶν αὐτῶν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐκ φύσεως τετυχήκαμεν, καὶ ἡμεῖς. Μηδὲ βούλου, ὅσα μὲν παρ' ὑμῖν τοῖς Εὐρωπαίοις, μικρά γε καθ' αὑτὰ ἀδικήματ' ὄντα, τιμωρίας τῆς μεγίστης κρίνεσθαι ἄξια, ἃδ' ἡμεῖς ἀδικούμεθα τηλικαῦτα ὄντα, λέγειν δικαίως ἀδικεῖσθαι· ἀλλ' εἴτις σοι λόγων πειθὼ, ταύτῃ χρῷ σὺν ἡμῖν ἱκετεύων, καὶ δεόμενος, καὶ πείθων τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλεῖς, ἵνα ἡμῖν τὴν ταχίστην βοηθήσωσι.

» Τοιαύταις μὲν οὖν, αἷς εἴπομεν ταῖς συμφοραῖς χρώμενοι οὐδὲν ἐτολμῶμεν ἐπιχειρεῖν κατὰ τῶν ἀπίστων τούτων τυράννων, ἀλλ' ἐξ ὕψους περιεμένομεν βοήθειάν τινα, εἴπως τὸ θεῖον ἐπινεύσειε ταῖς *τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων* καρδίαις, οἴκτῳ καμφθέντων ἐπὶ τῇ ἡμῶν συμφορᾷ, ἵνα ἐκ τῆς δεινῆς ταύτης αἰχμαλωσίας ῥύσωνται· ὀψὲ δ' ἡμῖν ποθ' ὑποφανῆναι τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐλπίς τις ἔδοξε, τῆς Ἱερᾶς καὶ σεμνοτάτης τῶν τῆς Εὐρώπης *χριστιανικωτάτων βασιλέων* συνελεύσεως ἐν τῇ φιλανθρωποτάτῃ Γερμανίᾳ γενομένης. Ὠήθημεν γὰρ τοῖς *γαληνοτάτοις βασιλεῦσι* μελήσειν τι τῶν ἡμετέρων συμφορῶν· εἰς ὃ οἱ μὲν πρὸς ναοὺς, οἱ δὲ πρὸς θείους βωμοὺς ἔτρεχον, καὶ ηὔχοντο, ἵν' ἀποβαίη ἀληθῆ, ὅσα ἕκαστοι διελογίζοντο. Οἱ δὲ καὶ ταῖς ἱεραῖς καὶ προφητικοῖς βίβλοις ἐνέκυπτον, ἐκεῖθεν κατιδεῖν τι ἀγωνιζόμενοι, εἰ-

περ ὁ καιρὸς οὗτος εἴη, καθ' ὃν ἔδει τῶν συμφορῶν ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι. Ἀλλ' οὐ ταῦθ' ὥσπερ ᾠήθημεν ἀπέβη· καὶ πάλιν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἡμεῖς, καὶ πάλιν ἐν δεινοῖς· καὶ εἴπερ τὰ δεινὰ ἔστη ἐνταῦθα, φορητά τις ἂν ἔφη εἶναι, καίπερ ὄντ' ἀφόρητα. Ὁρᾶτε, πρὸς Θεοῦ, ἡλίκα τὰ παρόντα, ἐφ' οἷς, οὐκ ἔστιν ὅστις σαρκίνην ἔχων καρδίαν, οὐκ ἂν ἐθρήνησεν!

» Ὁ γὰρ ἐν Ἰωαννίνοις ἡγεμὼν, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ πρωτίστου τυράννου, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ Ἕλληνας ἐπὶ τὰ ὅπλα παρεκάλει, αὐτὸν εἶναι λέγων τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοὺς τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆναι, εἰ μόνον ἐκείνῳ κινδυνεύοντι ἐθελήσειεν βοηθῆσαι. Ταύτης δὲ τῆς ἐν Ἠπείρῳ ταραχῆς ἀκούσας ὁ Πρίγκιψ Ὑψηλάντης, ἀνήρ τε φιλόπατρις, καὶ εἰδὼς ἄλλως τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῷ ἐλεεινὰ πάσχοντας, μικρὰ τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ ἀξιώματος, οὗ ἠξίωτο φροντίσας τότε, ἔρχεται τοῖς ὁμογενέσιν ἐθελοντὴς συγκινδυνεύσων, εἴπερ οὗτοι ἐθελήσουσιν αὐτῷ ἀκολουθῆσαι. Οὕτω δὴ εἰς Δακίαν εἰσβάλλει σὺν Ἕλλησί τισιν, οὓς ἐν Ῥωσσίᾳ περιπολουμένους εὗρεν· ὀλίγων μέν τινων αὐτῷ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος συμφρονησάντων, τῶν δὲ πλείστων ἡσυχαζόντων φεῦ· ἀπώλετο γὰρ ἂν ὁ κάκιστος τῶν τυράννων, εἴπερ σύμπαντες τότε συνεξανίσταντο, ἀπαρασκεύαστος ληφθείς. Τούτων δ' ὁ τύραννος ἀκούσας, καὶ συκοφάνταις ὑπαχθείς, κοινὴν εἶναι τοῖς Ἕλλησι τὴν κίνησιν ἐκ συνομωσίας, λέγουσιν, ἐπιτίθεται τοῖς Πελοποννησίοις, πόλεις ἐμπιμπρῶν, ἀνθρώπους φονεύων, καὶ πᾶν δεινὸν αὐτοὺς ἐργαζόμενος. Οἱ δὲ τὰ τοιαῦτα πάσχοντες, οὐκ εἶχον ὅπως σωθῶσιν, ἢ λαβόντες τὰ ὅπλα ἀποθανεῖν. Τούτων δὲ ταῦτα πασχόντων, ἀγριώτερος ἑαυτοῦ ὁ τύραννος γενόμενος, τόν τε παναγιώτατον ἡμῶν Πατριάρχην, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Ἱερὰν Σύνοδον καταδικάζει θανάτῳ ἀσχημονεστάτῳ· ἐφ' οἷς καταδικαζομένοις κἂν τὰ ἀναίσθητα αὐτὰ ὄντα ἤλγησαν, καὶ φωνὴν ἀφιέντα διέῤῥηξεν, ἐπιμαρτυράμενα, οἷα οἱ παντλήμονες οὗτοι καὶ ἱεροὶ ἄνδρες δεινὰ πάθοιεν, μήτοι γε δὴ ἄνθρωπος αἰσθήσεως καὶ λόγου τυχὼν, ὁρῶν αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θείου ναοῦ ἑλκομένους, καὶ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀγομένους οἰκτρότατα. Ἡμέρα δ' ἦν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ὅτ' ἐκεῖνοι ταῦτ' ἔπασχον. Ἡνίκα ὑμεῖς οἱ *χριστιανικώτατοι βασιλεῖς*, καὶ ὁ ἐφ' ὑμῶν σύμπας χριστώνυμος λαὸς τῆς Εὐρώπης, ἐπανηγυρίζετ' εὐφραινόμενοι, τότ' ἐκείνοις ἐν τῷ θείῳ ναῷ πανηγυρίζουσιν, ἐξαίφνης ἐπιτίθενται οἱ βάρβαροι σὺν κραυγῇ, καὶ θορύβῳ· τοὺς μὲν τῶν χριστιανῶν φονεύσαντες, τοὺς πλείστους δὲ τρώ-

σαντες, τούτους συλλαμβάνουσι, καὶ ἀπάγχουσι. Καὶ οὐ ταῦτα μὲν ἐν Κωσταντινουπόλει μόνον τὰ δεῖν' ἐπράττετο, αἱ δ' ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐν ἡσυχίᾳ ἦσαν, ἀλλὰ πανταχοῦ τὰ δεινὰ, φόνος ἱερέων, καὶ Ἀρχιερέων καὶ τῶν προκρίτων ἑκάστης πόλεως, ἐμπρησμοὶ τῶν θείων ἁπάντων ναῶν, πυρπολήσεις οἰκιῶν, καὶ ἄλλα μυρία, ὅσα ἰδὼν μὲν ἄν τις ἐξεπλάγη, καὶ ἔφριξε, λόγῳ δὲ παραστῆσαι ἀδύνατον. Οἱ οὖν οὕτω δεινῶς θανατούμενοι, καὶ ἐξ ἀπογνώσεως λαβόντες τὰ ὅπλα, φήσειεν ἄν τις ὀρθῶς, ὅτι δικαίως πάσχοιεν, ἢ ἀδίκως σωθῆναι βούλοιντο; Ἐχρῆν οὖν φέρειν; ἀλλ' ἀφόρητα παντὶ ἀνθρώπῳ τὰ δεινά. Ἐχρῆν νὴ δία γε ἐᾷν αὐτοὺς θανατοῦσθαι οἰκτρῶς; ἀλλ' ἀδύνατον ἦν ἐκτὸς τῆς ζωώδους φύσεως γενέσθαι, καὶ ἀναισθήτους ἡμᾶς εἶναι. Μὴ οὖν πρὸς Θεοῦ, *θειότατοι βασιλεῖς*, μὴ τοὺς καθ' ἡμῶν ταῦτα λέγοντας, ἀληθῶς λέγειν οἴεσθαι, μηδὲ τῆς παρ' ἡμῶν βοηθείας ἡμᾶς ἀπαξιοῦτε.

» Καὶ μὴν οὐδὲ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἄφυκτον αὐτῶν λόγον δυσχερὲς ἀπαντῆσαι, ὡς νομίμῳ βασιλεῖ ἐπεξήλθομεν, ὑπήκοοι αὐτοῦ ὄντες. Οὐ γὰρ ὁ ταῦτα πράττων τοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους βασιλεὺς, ἀλλὰ τυράννων τυραννικώτατος. Ὁ γὰρ βασιλεὺς, βάσις καὶ θέμεθλος ἔθνους τινὸς καὶ ὢν, καὶ λεγόμενος, ἀεὶ, τὸ συμφέρον, καὶ εὔδαιμον τοῖς ὑπηκόοις διώκει, ὡς τῶν ἀξυμφόρων ἐκείνοις καὶ ἐπιβλαβῶν, καὶ αὐτοῦ τούτου καθαπτομένων. Ἐς ὃ καὶ φύλαξ τῶν κειμένων νόμων καθέστηκε, καὶ πρὸς πάνθ' οἱονδήποτε νεωτερισμὸν ἐπαγρυπνεῖ, ὅπως οἱ βασιλευόμενοι μηδὲν ἄδικον ὑπὸ κακούργων τινῶν πάσχωσι. Καὶ μάρτυρες σαφέστατοι, Ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ θειότατοι τῆς Εὐρώπης βασιλεῖς· οἳ πρόνοιαν τῆς εὐδαιμονίας τῶν ὑφ' ὑμᾶς λαῶν ποιούμενοι, ἅπαντας τοὺς κακουργοῦντάς τι πρὸς τὰ καλῶς καθεστῶτα παιδεύετε, ὡς φθορὰν τοῦ λαοῦ τὰ τοιάδε τῶν ἐπιχειρημάτων ὑπάρχοντα· καὶ τῆς οἰκοδομῆς οὕτω κινδυνευούσης, ἀνάγκη καὶ τὰ τῆς βάσεως αὐτῇ συγκινδυνεύειν. Οὗτος δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔθ' ὑμῖν, οὔτε τοῖς ὑμετέροις προγόνοις ὁμοίαν ἔσχε γνώμην, ἀλλὰ τοσοῦτον διαφέρουσαν, ὅσον οὐρανὸς ἄπεστι γέης. Εἶτα πῶς, εὔφημ' ἄν τις λέγοι περὶ τῶν ἀληθῶς βασιλέων, προσειπὼν βασιλέα, τὸν τῇ φθορᾷ τῶν ἰδίων ὑπηκόων τὸ εὔδαιμον αὐτῷ ὁριζόμενον; τὸν μηδένα νόμον ἔχοντα, μηδὲ δυνάμενον ἔχειν; αὐτίκα καὶ γὰρ καταστήσας τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν, ἐχρήσαθ' ἡμῖν, ὅ,τι περ αὐτῷ εἴη βουλομένῳ συνθήκας ἀθετῶν, ἁρπάζων, καὶ περιαιρῶν τὰς οὐσίας, ὑβρίζων περὶ τὰ φίλτατα, φονεύων ἀπανθρώ-

πως, καὶ πάντα ποιῶν ἡμᾶς, ὅσα ἡ βάρβαρος αὐτοῦ γνώμη, καὶ ἄπληστος ἐπιθυμία, αὐτῷ μὲν ὡς ἡδέα ὑπετίθετο, ἡμῖν δ' ὀλεθριώτατα ὄντα; Ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν τε κἀκείνῳ συμφέρειν νόμους, ἀντικειμένης τῆς αὐτοῦ θρησκείας πρὸς τὴν ἡμῶν τῶν χριστιανῶν. Τῶν γὰρ θρησκευτικῶν αὐτοῦ νόμων, τῶν αὐτῶν καὶ πολιτικῶν ὄντων, οὐκ' ἐβούλετ' ἄλλως τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολιτεύεσθαι, ἢ πρὸς ἐκείνους. Τί φαμεν πρὸς ἐκείνους; εἴη γὰρ ἂν ἴσως οὐ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ δεινά. Τῶν δὲ θρησκειῶν τοσούτῳ διϊσταμένων ἀλλήλων, οὐχ ὡς ἀνθρώπους ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς κύνας ἐθεώρουν. Διὸ καὶ ἑκάστη ἐπιθυμία, νόμος ἦν ἤδη κεκυρωμένος, ὅσα τε καθ' ἡμῶν ἐβούλοντο πρᾶξαι, τοσοῦτοι νόμοι ταῦτα ἦσαν· ὥστ' ἀνάγκη ἦν, ἤτοι τὰ αἴσχιστα πάσχειν, ἢ ὁμοθρησκεῖν ἐκείνῳ· ὅπερ δὴ πλεῖστοι τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων χριστιανῶν πεπόνθασι, παντοίως αἰκισθέντες. Τελευταῖον δὲ, καὶ πρὸς ὃν τὰς συνθήκας περὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἐπεποίηντο, καὶ πρώτιστον τῆς ἡμῶν θρησκείας ἐθεώρουν, καὶ κεφαλὴν τοῦ γένους αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐκάλουν οἱ τύραννοι, τοῦτον ἀπέκτειναν αἰσχίστῳ θανάτῳ. Εἰ τοίνυν ὁ τοιοῦτος δίκαιος κληθῆναι βασιλεὺς, ἡμεῖς μὲν οὐχ ὁρῶμεν, ἕτερος δέ τις τυραννικώτατον καὶ ἐξωλέστατον εἰπὼν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· καί γε εἰκότως. Τὸ γὰρ τυραννεῖν παντὶ νόμῳ ἀντιβέβηκεν· ἐς ὃ οὐδὲ τύραννον νόμιμον ἄν τις εἰπὼν, ὀρθῶς προσείποι· οὐ δὲ γὰρ φονεὺς, οὐδὲ κλέπτης, οὐδὲ ὁ ἀδίκως τι τὸν ἄλλον ἀφαιρούμενος, νόμιμος ἂν κληθείη· καὶ ταῦτα τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀδικημάτων μικρῶν καὶ ἁπλῶν ὄντων, καὶ ἐν μέρει θεωρουμένων. Τυράννου δ' ἀδικήματα καὶ μεγάλα, καὶ πολύπλοκα, καὶ πρὸς ὅλον ἔθνος ἐν γένει. Ἐντεῦθεν δὲ ῥᾷστ' ἄν τις κατίδοι, ἡλίκης ἀτοπίας ἔχεται, ὅπερ τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔργον οὐδὲν διενήνοχε τῶν, ὅσα τινες ἐπεχείρησαν ποιεῖν, στασιάζοντες πρὸς νομιμωτάτους καὶ εὐσεβεστάτους βασιλεῖς

» Οἱ πλεῖστοι γὰρ τῶν ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πολιτείαις διατίθενται τὸν εἰρημένον τρόπον, ἤτοι περί τινος οἱουδήποτε κέρδους, καὶ ὑπολαμβανομένης τιμῆς, ἢ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν, ὅσα πέφυκεν, οὐ λόγῳ δικαίῳ παροξύνειν τὸ ἑκάστου φιλότιμον. Τὸ μέντοι ἔργον τὸ ἡμέτερον, οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων εἴποι τοιοῦτον εἶναι, ἐκ πολλοῦ μὲν τοῦ χρόνου τυραννουμένων, καὶ τὰ δεινὰ ὁσημέραι καθορώντων ἐπαύξοντα, καὶ οὐ κτήματα, οὐδὲ φίλτατα μόνον ἀφαιρουμένων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῇ ζωῇ ἡμῶν δεδιότων, μὴ ἐν αὐταῖς ταῖς τῶν πόλεων

ἀγυιαῖς περιπατοῦντας ἐπεξελθὼν ποθεν τῶν τυράννων τις ἡμᾶς διαχρήσεται· οὐ γὰρ ὁ καλούμενος αὐτὸς τύραννος, ἢ οἱ κατὰ πόλεις ὑπ' αὐτοῦ ἕκαστοι πεμπόμενοι ἡγεμόνες, ἐτυράννουν μόνον. Εἴη γὰρ ἂν εἴπερ οὐ τηλικοῦτον τὸ δεινὸν, καί περ ὂν δεινὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τούτων ἀνδράποδα τυραννικώτατοι δεσπόται ἐγίνοντο, καὶ κύριοι τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἐπεὶ οὐδὲ τὸ κτεῖναί τινας τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν ἐν ἐγκλήματι παρ' αὐτοῖς καθέστηκεν, εἰ καὶ μηδὲν ἀδικήσαντας. Τὸ γὰρ ἄπιστόν τινα φονεῦσαι, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν οἱ τύραννοι, ἴσα τῷ κύνα τινὰ κτεῖναι παρ' αὐτοῖς νομίζεται· ἀλλὰ τὸ ἀνθίστασθαι τῷ φονεύοντι, τὸ, εἰ δυνατὸν, ὑπεκφυγεῖν τὸν φονέα, καὶ σωθῆναι, ταῦτ' ἦν παράνομα, ταῦτα τοσαῦται κλοπαὶ, ταῦτ' ἀδικήματα τῆς ἐσχάτης τιμωρίας ἄξια. Τοὺς τοίνυν οὕτω δεινῶς τυραννουμένους, καὶ διὰ τῶν ὅπλων βουλομένους σωθῆναι, παρεικάσειεν ἄντις ὀρθῶς τοῖς ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πολιτείαις στασιάζουσι; καὶ μὴν οὐδὲ νομίμῳ βασιλεῖ ὄντι ἐπεξήλθομεν. Τοῖς μὲν γὰρ Ὀθωμανοῖς εἴη ἂν νόμιμος βασιλεὺς, ὡς τοῖς αὐτοῖς νόμοις τούτῳ κἀκείνοις πρὸς τὸ τυραννεῖν ἡμᾶς χρωμένοις, ἡμῖν δ' ἐστὶ τύραννος ἀφορητότατος, καὶ ἐξωλέστατος. Σκέψασθε δὴ, ὦ *κράτιστοι βασιλεῖς*, ἡλίκα πάσχοντες κατ' αὐτῶν ἐξοπλιζόμεθα, καὶ λογίσασθε, εἴπερ ἀληθῆ, ὅσα καθ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διαβάλλουσιν, οἱ τοῖς μηδὲν μὲν δεινὸν πάσχουσι, μηδὲ ἤθη, μηδὲ γλῶτταν, μηδὲ θρησκείαν, μηδὲ νόμους τοῦ πολιτεύεσθαι ἔχουσι διαφέροντας, ὅμως δ' ἐπιτιθεμένοις τοῖς νομιμωτάτοις αὐτῶν βασιλεῦσι, τὸ πρὸς τοὺς καθεστῶτας νόμους ζῆν, δουλείαν εἶναι κακῶς οἰομένοις, δέον τοὐναντίον φρονεῖν, καὶ νομίζειν ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν πολιτῶν, τὸ πρὸς τὴν πολιτείαν ζῆν· λογίσασθε, φαμὲν, εἴπερ ἀληθῆ λέγουσιν, οἱ τοῖς τοιούτοις ἡμᾶς παραβάλλοντες, καὶ εἴπερ οὐκ ἐν δίκῃ βουλόμεθα τηλικαύτης τυραννίδος ἑαυτοὺς ἐξελέσθαι, καὶ σὺν ὑμῖν βοηθήσασι τοὺς ἀσεβεῖς τιμωρήσασθαι· εἰ γὰρ δυνάμει καὶ οὐ δικαιοτάτῳ λόγῳ ἡμῶν κεκρατήκασι, δίκαιον τούτους καθαιρεθῆναι τοὺς τυράννους. Διόπερ καὶ τὸ ἡμέτερον ἔργον εἰς ταὐτὸ τετύχηκε τῷ ὑμετέρῳ θείῳ φρονήματι, οἵπερ οὐ βούλεσθε τὸν ἄρχοντα ἄδικον εἶναι καὶ ἄνομον. Οἱ δὲ τὰ τοιαῦθ' ἡμῶν κατηγοροῦντες, οὐκ ὀρθῶς λογίζονται. Ἐοίκασι δὲ τοῖς τὰ αἴσχιστα ἡμᾶς πάσχειν βουλομένοις, καὶ ταῦτα μηδὲν δεινὸν ὑφ' ἡμῶν παθόντες, δέον ἡμῖν συνηγορεῖν. Ὠόμεθα γὰρ ἡμεῖς μηδένα εἶναι τὸν, οἷς αἰτοῦμεν, ἀντιλέγοντα. Μᾶλλον δ' ἐξ ἀνάγκης κινηθεῖσι κατὰ τῶν ἀνόμων τυράν-

νων, ἅπαντας ἂν τοὺς χριστιανοὺς τῆς Εὐρώπης συγκινηθεῖναι ἡμῖν βοηθήσοντας, οὐχὶ δ' ὡς ἄδικα πραττόντων κατηγορήσαντας. Ὅπερ οὔτε δίκαιον μὰ δί', οὔτ' εὐσεβὲς, τὸ θέλειν ἡμᾶς Ἕλληνας καὶ χριστιανοὺς ὄντας ἀπολέσαι, τῶν δὲ βαρβάρων καὶ ἀνομωτάτων ἐθνῶν προΐστασθαι. Οὐδὲ γὰρ μικρὰ τὰ δεινὰ αἱ τοιαῦται κατηγορίαι ἡμῖν ἐνεποίησαν· ἅπερ δὴ σαφῶς ἐκ τῶν δὲ ἂν γνοίητε.

» Ὁ Πρίγκιψ Ὑψηλάντης βουλόμενος καταστρατηγῆσαι τοὺς ὁμογενεῖς Ἕλληνας, καὶ προθυμοτέρους πρὸς ἐπίθεσιν καταστῆσαι, ἐν τῇ αὐτοῦ προκηρύξει προσέθηκε καὶ τὸ « *ἄλλη τις δύναμις ὑπερτέρα τῶν δικαιωμάτων ἡμῶν ὑπερασπίσεται,* » σοφῶς καὶ στρατηγικῶς ταῦτα προσθείς. Οὔτε γὰρ ὁ τύραννος ἡμῶν μικρὸς, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐγίνωσκεν ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἐπτοημένους, καὶ ὡς οὐκ ἦν ἄλλως ἐν ἑαυτοῖς γενέσθαι, καὶ γενναῖόν τι φρόνημα λαβεῖν κατὰ τῶν ἡμᾶς ἰσχυρῶς τυραννούντων. Ἔνθα δὴ καὶ προθύμως οἱ πλεῖστοι πρὸς ἐπίθεσιν παρεσκευάζοντο. Ὡς δὲ τὸ βασιλικὸν ἐκεῖνο θέσπισμα διεκηρύχθη, τὸ μηδεμίαν τὸν Πρίγκιπα Ὑψηλάντην βοήθειαν προσδοκᾷν, καὶ τὸ τόλμημ' αὐτοῦ εὐηθείας καὶ αὐθαδείας εἶναι, ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἀθυμίᾳ συσχεθέντες, ὤκνουν τῇ ἐπιχειρήσει. Τότε δὴ ὁ τύραννος αὐτίκ' ἐξαγριωθεὶς, φόνου τὰς Ἑλληνίδας τῶν πόλεων ἐνέπλησεν. Εἰ δὲ τὸ ψήφισμα τοῦτο οὐκ ἂν τότ' ἐγένετο, δίκην ἂν ὁ τύραννος ἤδη ἐδεδώκει, οὐδὲ τοσοῦτος λαὸς ἀπώλετ' ἂν ἴσως, ἁπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐπιχειρήσεως γενομένης, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὑψηλάντης αὐτὸς μετὰ πλειόνων ἐπολέμει τοῖς τυράννοις καὶ ἐν εὐρυχώρῳ τῷ πεδίῳ, οὐχὶ δ' ἐξ ὀρέων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω γεγενημένα, οὐκ ἔνι ἄλλως γε νῦν γενέσθαι. Ἔστι δ' οὖν τὴν τῶν τυράννων καθ' ἡμῶν ὁρμὴν ἀναχαιτίσαι, κηδομένοις ὑμῖν τῶν ἔτι περιόντων, καὶ μήπω ὑπ' αὐτῶν ἀπολωλότων, διὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς βοηθείας, ἧσπερ ἡμεῖς τε δίκαιοι ἐσμὲν τυχεῖν, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πέμψαι.

» Ἐβουλόμεθα δ' ἡμεῖς, εἰ καὶ μηδὲν δεινὸν ἕτερον ἐπάσχομεν ὑπὸ τῶν τυράννων τούτων, καὶ μὴ προῃροῦνθ' οὗτοι σύμπαντας ἡμᾶς ἀπολέσαι, μέγιστον ὑμᾶς ὑπολαμβάνειν, τὸ δουλεύειν ἡμᾶς τυραννικωτάτοις καὶ ἀνομωτάτοις δεσπόταις. Ἴστε γὰρ δήπου, ὅτι διὰ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἡ Εὐρώπη εὐνομουμένη, καὶ εὐδαίμων ἀποκατέστη. Ἐξ ἐκείνων καὶ γὰρ σοφία, ἐπιστῆμαί τε καὶ τέχναι προελθοῦσαι, τὸ εὐδαιμόνως ζῆν τοῖς ἐν Εὐρώπῃ παρεσκεύασαν. Μὴ τοίνυν δι' οὓς τῆς εὐδαιμονίας τετύχατε, τούτων τοὺς ἀπογόνους ἀνέχεσθε

ὑπὸ βαρβάρων ἀπόλλυσθαι, καὶ μηδὲ μικρᾶς βοηθείας αὐτοὺς ἀξιοῦν. Ἐῶμεν λέγειν, ὅσον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι συνεισήνεγκαν ταύτῃ τῇ ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ, δι' ἧς καὶ τὰ δίκαια παρὰ πᾶσι τοῖς ταύτῃ συστοιχοῦσιν ἀσφαλέστερα καθίσταται, καὶ τὰ ἑκάστῳ ἐμπεδοῦται καθήκοντα, καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος εἰς τὸ εἰρηνικώτερον μεταῤῥυθμίζεται.

» Ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ἄν τις ἔχοι τοιοῦτόν τι εἰπεῖν προσγεγενῆσθαι ὑμῖν ἐκ τῶν ἡμετέρων προγόνων, διὰ δέ γε τὸ ὁμοθρήσκους ἡμᾶς ὑμῖν εἶναι, ἐχρῆν σῶσαι. Τὸ γὰρ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἰδίων προνοεῖσθαι, νόμῳ τῷ θείῳ ὑμῖν ἐντέλλεται, διαῤῥήδην τοῦ Παύλου βοῶντος « *δεῖ τοὺς πιστοὺς τῶν οἰκείων, καὶ τῶν ἰδίων προνοεῖσθαι* ». Τί γὰρ μᾶλλον οἰκειότητος, καὶ ταὐτότητος παραστατικὸν, ἢ τὸ τῶν αὐτῶν θείων χαρίτων ἐξίσου μετέχειν; τί δ' ἄλλο πέφυκε τοσοῦτον συνδέειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον τὸ ὁμόπιστον; δεῖ οὖν τοῖς θείοις νόμοις πειθομένους, πρὸς βοήθειαν ἡμῶν σπεῦσαι, μηδὲ τῶν ὑμετέρων προγόνων χείρους φανῆναι, οἵπερ πολλάκις ἡμᾶς ἠβουλήθησαν σῶσαι, καίτοι οὐδὲ τηλικαύτην δύναμιν ὁμοῦ ἔχοντες σύμπαντες, ἡλίκην ἕκαστος ὑμῶν χωρὶς ἤδη ἔχετε, καὶ τοῦ τυράννου πολλῷ προέχοντος, ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησαν τῆς τοῦ τυράννου δυνάμεως πεῖραν λαβεῖν, καὶ εἴπου δυνηθεῖεν τῆς δεινῆς αἰχμαλωσίας ἡμᾶς ἐξελεῖν. Ὤοντο γὰρ δεῖν ὑπὲρ τῶν οἰκείων κινδυνεύειν μᾶλλον, τοῖς θείοις νόμοις πειθόμενοι, ἢ τούτους προέσθαι ἀπολωλέναι, τῶν θείων ὀλιγωροῦντες. Τοιαύτην γνώμην ἔσχον, *ὦ κράτιστε Ἀλέξανδρε*, ἅπαντες οἱ σοὶ πρόγονοι· ὁμοίαν καὶ παραπλησίαν τούτοις εἶχε καὶ ὁ ἥρως ἐκεῖνος Ἰωσὴφ, οὗ σὺ διάδοχος εἶ, *ὦ γαληνότατε Φραγκῖσκε*. Ταὐτὰ τούτοις ἐφρόνει καὶ ὁ μέγας Λουδοβῖκος ὁ ιδ', οὗ τὸν θρόνον σὺ διεδέξω, *ὦ πρᾳότατε Λουδοβῖκε ιη*. Καίτοι γ' ἐκεῖνοι οὐχ ἱεράν τινα πρὸς ἀλλήλους εἶχον συμμαχίαν, πρὸς τὴν τῆς Εὐρώπης ἀφορῶσαν εὐδαιμονίαν, οὔθ' ὁ τύραννος ἦν ἡμῖν τοσοῦτον βαρὺς καὶ ἀφόρητος, ὅσον ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλ' οὐ δίκαιον ἔκρινον ἡμᾶς τυραννεῖσθαι, τῶν λοιπῶν χριστιανῶν ἐν εὐνομίᾳ πολιτευομένων. Ὑμεῖς δὲ συνδεδεμένοι ἀλλήλοις ὄντες, καὶ τηλικαύτην δύναμιν ἔχοντες, ἡλίκην οὐδεὶς πρὸ ὑμῶν, καὶ τὰ αἴσχιστα ὁρῶντες ἡμᾶς πάσχοντας, οὐ σώσετε; ὁρᾶτε δὴ, *ὦ εὐσεβέστατοι καὶ χριστιανικώτατοι βασιλεῖς*, ὡς εἴπερ ἡμᾶς κινδυνεύοντας ἐάσετε, τοῖς τυράννοις ἔσεσθε καθ' ἡμῶν βεβοηθηκότες, κἂν αὐτοῖς ἔργῳ μὴ βοηθήσητε. Ἴστε γὰρ τὸ πλῆθος ὅσον τοῦ ἀσεβάστου τούτου ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνους· ἐκεῖθεν δὲ συλλέξας

ἄπειρόν τινα στρατὸν, ἐπ' ἀδείας ἐφ' ἡμᾶς βαδιεῖται ὁ τύραννος, καὶ σύμπαντας ἀπολέσαι βουλήσεται. Καὶ οὐκ αὐτὸς ἔσται ὁ ἀπολέσων, ἀλλὰ καὶ ὁ δυνάμενος μὲν αὐτὸν κωλῦσαι, μὴ κωλύσας δέ. Εἶτα τοῦτ' ἀναμενεῖτε, ὦ *χριστιανικώτατοι βασιλεῖς*, βουλήσεσθε ἡμᾶς ἀπολωλέναι; ἀλλ' ἐῶμεν λέγειν, ὁποία πότ' ἂν ἔσοιτ' ἐντεῦθεν ἡ ὑμετέρα παρὰ τοῖς ἐπιγινομένοις δόξα, σκέψασθε δὲ, οἷα τὰ ἐντεῦθεν ἐκβησόμενα. Εἰ μὲν γὰρ ἐάσετε τοὺς τυράννους ἐξαφανίσαι (ὃ μὴ γένοιτο), ἡμᾶς τῆς Ἑλλάδος, αὐτίκα τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας Ὀθωμανοὺς μετοικίσουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλείστους ὅσους οἱ τύραννοι, καὶ ἕξετε ὁμόρους ὀλέθρους ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Οὐ γὰρ παμπληθεῖς ἐσόμενοι βουλήσονται εἰρήνην σχήσειν πρός θ' ὑμᾶς, καὶ πρὸς τοὺς ὑμετέρους ἀπογόνους, ὅπου γε καὶ πρότερον ἠγωνίσθησαν πολλάκις καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης ἐπιδραμεῖν. Καὶ εἰ μὴ ὁ Θεὸς αὐτοὺς τότ' ἐκώλυσεν, ἐδεδούλωτ' ἂν πάλαι ὑπ' αὐτῶν ἅπασα ἡ Εὐρώπη. Οὐδ' ἄδηλον δ' ὑμῖν, ὡς πολὺν χρόνον ἔσχον κατακρατήσαντες τὴν Ἱσπανίαν, ὡς καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς Γαλλίας προὐχώρησαν, καὶ αὐτὴν τὴν Γερμανίαν ἐδῄωσαν, ἀφικόμενοι δὶς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Βιέννης. Φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον ἀδικίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ χαίρει. Εἰ δὲ καὶ ἐξουσίαν προσπεριβάλλεται, οὐδένα ὅρον τίθεται τῶν ἀδικημάτων. Ἐὰν δ' ἡμᾶς σώσητε, καὶ βοηθήσητε συγκαθαιροῦντες ἡμῖν τὸν τύραννον, οὐδὲν τοιοῦτον δεινὸν δέος ἔσται παθεῖν τοὺς ὑμετέρους ἀπογόνους, ἡμῶν τῶν αὐτοῖς ὁμόρων ὁμοθρήσκων ὄντων, καὶ τὰ μέγιστα ὑφ' ὑμῶν εὐεργετηθέντων. Μάλιστα δὲ καὶ πρόβλημα τοὺς Ἕλληνας ἡμᾶς ἕξουσι καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας βαρβάρους, οἵπερ ἐκ τοσούτων αἰώνων οὐδέποτ' ἐπαύσαντο καταδουλούμενοι τὴν Εὐρώπην. Δεῖ οὖν τὰ μέλλοντα προορᾶν, καὶ τοὺς ὑμετέρους ἀπογόνους μὴ ἐᾷν διακινδυνεύειν, εἰδότας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ ἄστατον, καὶ εὐμετάβολον.

» Εἰ δέ τις οἴεται ταῖς πρὸς αὐτοὺς συνθήκαις τὰ τῶν ἡμετέρων ἀπογόνων ἀσφαλῶς ἕξειν, οὐ σώφρονι λογισμῷ ὁ τοιοῦτος χρῆται. Καὶ γὰρ οὐδέποτε τὸ βάρβαρον οἶδε συνθήκας φυλάττειν, ὅθ' ἑαυτὸν οἴεται τῶν ὁμόρων προέχειν. Μυρίας γὰρ ὅσας συνθήκας ἐπεποίητο πρὸς τοὺς ἐν Κωσταντινουπόλει ἡμῶν βασιλεῖς, ἀλλ' ἐπ' οὐδεμιᾷ ἔμεινε μὴ παραβεβασμένη, ὅθ' ἑώρα τούτους ἔχοντας ἀδυνάτως, καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις αἰτίαις, ἄχρις οὗ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπώλεσαν οἱ ἡμέτεροι χρηστοὶ βασιλεῖς, οἰόμενοι τὰ πρὸς τοὺς βαρβάρους πιστῶς ἔχειν. Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ βάρβαροι

καὶ ἀσεβεῖς ὄντες τὰς συνθήκας ἠθέτουν, θαυμαστὸν δ' ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς οὐδόλως ἐννόησαν, ὡς τὰ τῶν ἀσεβῶν καὶ βαρβάρων ἀείποτ' ἄπιστα εἶναι συμβαίνει. Ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν εὐσεβὲς καὶ ὅσιον, τοῦτο παρ' αὐτοῖς ἄδικον καὶ ἀσεβές. Τοιούτων δ' ὄντων τῶν παρ' ἑκατέροις ἐναντίων φρονημάτων, πῶς ἄν τις συνθήκην ἢ εἰρήνην, ἢ ὁποιανδήποτε συμμαχίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς καλῶς ἕξειν φήσειεν; ἢ οὐ τὰ τοιαῦτα πιστὰ οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς οἰηθέντες ἀπώλοντο; εἰ δὲ ταῦτ' ἄπιστα ἐκεῖνοι ἡγοῦντο, τάχα ἂν αὐτοί τ' ἐσώζωντο, καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον τὸν χρόνον οὐ διεκινδυνεύομεν. Καὶ εἴπερ τότ' αὐτοὺς ἀπώλεσε τοῦτο, ἀτοπώτατον ἂν εἴη νομίζειν τῶν εἰσέπειτα πραγμάτων σωτήριον. Τὰ γὰρ προϋπάρξαντα, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ ταῦτα, τὴν τῶν μελλόντων διάγνωσιν τοιάνδε ἢ τοίανδε, τοῖς ὀρθῶς βουλευομένοις παρέχεται. Διὸ δεῖ τὸ πόῤῥω ἐγγὺς ποιεῖν, ἀσφαλῶς περὶ τῶν ἡμετέρων βουλευομένοις πραγμάτων, καὶ ἡμῖν τὴν ταχίστην βοηθεῖν.

» Ἀλλὰ νὴ δία γε φήσειεν ἄν τις ἴσως, ὡς εἰρήνην πρὸς ὑμᾶς ἄγουσιν ἤδη, καὶ οὐ δεῖ ταύτην λύειν ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ. Θαυμάζομεν δ' ἡμεῖς, ὦ *πρᾳότατοι βασιλεῖς*, εἰ πλεονέκτης φύσει, καὶ βάρβαρος ἀνὴρ ἕλοιτ' εἰρήνην πρὸς ὑμᾶς ἄγειν, δυνάμενος ἀδικεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. Οὐ γὰρ αὐτὸς πρὸς Ὑμᾶς εἰρήνην ἄγει, ἀλλ' Ὑμεῖς πρὸς αὐτόν. Εἰ γὰρ οὗτος, ἥν περ πρότερον, καὶ νῦν εἶχε δύναμιν, οὐκ ἂν ἡσυχίαν ἦγε, κατεδῄου δ' ἐπιτρέχων ἅπασαν τὴν Εὐρώπην; ὁρῶν μέν τοι τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, ἐπάναγκες ἡσυχάζει. Ἔπειτα δὲ, οὐχ' ἡμεῖς αἴτιοι τοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν λυθῆναι εἰρήνην, ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος, περί τε τὰ θεῖα ἀσεβῶν, καὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ὑβρίζων, τῆς ἱερᾶς καὶ θείας θρησκείας περιφρονῶν. Οὐχ ἥκιστα δ' ἄν τις ἐκεῖνον εἴποι λύειν τὴν εἰρήνην, καὶ διὰ τὸν τοσοῦτον φόνον τῶν ὁμοπίστων χριστιανῶν. Ἤ τιν' ἄλλην ταύτης μείζω αἰτίαν ζητήσειεν ἄν τις καὶ δικαιοτέραν, καὶ εὐσεβεστέραν, ὁρῶν τοὺς θείους ναοὺς, τοὺς μὲν καιομένους, τοὺς δὲ χριστιανῶν αἵματι περιῤῥεομένους, γυναῖκας δὲ καὶ παρθένους, καὶ βρέφη σφαζομένας, αἵ περ μήτ' ἠδίκησάν ποτε τὸν τύραννον μήθ' ὅπλα λαβεῖν δύνανται; εἰ οὖν ἡμᾶς τοὺς ἐνόπλους ἐφόνευε, δίκαιον ἂν ἦν καὶ τόθ' ἡμᾶς ἀγανακτῆσαι, καὶ δίκην παρ' αὐτοῦ αἰτεῖν, διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἡμῶν τῶν ὅπλων ἔχεσθαι, μήτοιγε δὴ διὰ τὸν τῶν ἀθωοτάτων θάνατον, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὰ θεῖα ὀλιγωρίαν. Ἢ πηνίκα, ὦ πρὸς Θεοῦ, πηνίκα δόξειεν ἄν τις μᾶλλον εὐσεβεῖν, μᾶλλον τῶν

θείων φροντίζειν, οὐχὶ δ' ὅτε τοὺς περὶ τὰ θεῖα τιμωρεῖται ἀσεβοῦντας; πηνίκα δ' ἄν τις ὀφθείη φιλάνθρωπος ὤν, οὐχὶ δ' ὅτε τοῖς τοὺς ἀθώους φονεύουσιν ἐπεξέρχεται; καὶ μὴν ὁ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ἰδὼν Αἰγύπτιόν τινα τῶν ὁμοθρήσκων Ἑβραῖον τύπτοντα, τὸν ὑβριστὴν πατάξας, δίκαια καὶ εὐσεβῆ ποιῶν νενόμισται. Δικαιότερα δ' ἂν καὶ εὐσεβέστερα ποιεῖν Ὑμεῖς δόξετε, εἴπερ βουλήσεσθε σὺν ἡμῖν πατάξαι, οὐ τύπτοντας, ἀλλὰ τοὺς ὁμοθρήσκους Ὑμῖν φονεύοντας, τοὺς πυρπολοῦντας τοὺς θείους ναοὺς, καὶ τὰ ἅγια τοῖς ποσὶ καταπατοῦντας. Ὁρᾶτε γὰρ δὴ, μὴ βουλόμενοι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς λῦσαι εἰρήνην, (φεῦ ἡλίκα τὰ δεινὰ, καὶ ἄλλως οὐκ ἀκίνδυνα λέγειν ἡμᾶς ἀναγκάζει, ἐκτὸς εἴπερ ἦμεν κινδύνων,) μὴ λάθητε λύοντες τὴν πρὸς τὸ θεῖον εἰρήνην. Δεῖ γὰρ τοὺς εὐσεβεῖς τοὺς περὶ τὰ θεῖα ὀνειδισμοὺς οἰκείους λογιζομένους, ἐπεξιέναι τοῖς ὀνειδίζουσιν.

« Ἄριστα δ' ἂν ἐποιεῖτε, εἰ καὶ μηδὲν ἀσεβὲς, μηδὲ τοσοῦτον φόνον ποιοῦντα, Ὑμεῖς αὐτοὶ τὴν πρὸς τὸν τύραννον εἰρήνην ἐλύετε. Τέρας γὰρ τυραννίας καὶ ἀνομίας ἐστιν, οὐχὶ δὲ βασιλεύς. Τί δὲ κοινὸν βασιλεῦσι νομιμωτάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις πρὸς τύραννον ἀνομώτατον καὶ ἀσεβέστατον; ἡμεῖς μὲν μὰ δία γ' οὐδὲν οἰόμεθα· δοκεῖ δ' ἡμῖν τὸ θεῖον τουτὶ ὄνομα βασιλεῦσι πρέπον, οἷοί περ Ὑμεῖς ἐστε, βλασφημεῖσθαι τὰ μέγιστα, ἀνόμῳ τινὶ παρ' ἀξίαν ἐπιλεγόμενον. Μὴ οὖν ἀνέχεσθε ὁμόθρονον ἐν Εὐρώπῃ ἔχειν τοῦτον τὸν ὀλεσίβροτον· δι' ὃν ἡ οἰκουμένη μιασμάτων πεπλήρωται, δι' ὃν τοσοῦτοι φόνοι ἄθεσμοι καὶ ὅλον τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος κινδυνεύει ἀπόλλυσθαι, ἀλλ' ἡμῖν βοηθεῖτε αὐτὸν συγκαθαιρησόμενοι. Τούτου δὲ καθαιρεθέντος, ἔσται ἡμῖν βασιλεὺς, ὃς ἂν δόξῃ εὐσεβέστατος ὢν, καὶ ἐννομώτατος· οἵ τε νόμοι καθ' οὓς δεήσει ἡμᾶς πολιτεύεσθαι, οὕτω τεθήσονται ὥστε ταὐτὰ συνοίσοντα καὶ βλάψοντα ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν εἶναι Οὐδὲ γὰρ ἀληθές ἐςιν, ὅπερ τινὲς λέγουσιν, οὐκ ὀρθῶς λογιζόμενοι, ὅτι τούτου τυραννεύοντος, τὰ τῆς Εὐρώπης ἐν ἰσοῤῥοπίᾳ καθέστηκεν, ἄλλως δ' ἀντίῤῥοπα ταῦτ' ἔσται. Ὅτῳ μὲν δὴ ταῦτα τεκμαίρονται, ἡμῖν γε ἄδηλον. Δῆλον δ' ὅτι εὐνομουμένου βασιλέως ὄντος, τὰ τῆς ἰσοῤῥοπίας μᾶλλον ἔσται βάσιμα ἢ τούτου τυραννεύοντος. Τὸν μὲν γὰρ μηδένα νόμον ἔχοντα τοῖς πᾶσι συνέβαινε δυσμενῆ εἶναι, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν πᾶσαν κοινωνίαν τῆς βελτίστης ἐξίστασθαι τάξεως. Ἡμῶν δ' ἐννόμων ἐσομένων, καὶ ταὐτὰ συμφέροντα ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν ὑπαγορευόντων, ἅπαν τοὐναντίον ἔσται, καὶ ταῦθ' ὑπὸ πάντων ὑμῶν εὐεργετηθέντων,

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πολλ' ἔχοντες εἰπεῖν, ὅμως παραλείπομεν· μηδόλως ἀληθῆ ὑπολαμβάνοντες τὰ περὶ τῆς ἰσοῤῥοπίας καὶ ἀντιῤῥοπίας ὑπ' ἐνίων λεγόμενα, ἐξαιτούμεθα δὲ τὴν παρ' ὑμῶν βοήθειαν, καὶ δικαιότατα καὶ εὐσεβέστατα, ἐξ ὧν εἰρήκαμεν, γεννησομένην.

» Λογίσασθε δὴ, ὦ *εὐσεβέστατοι βασιλεῖς*, ὡς οὔτε μεγάλην ταύτην αἰτοῦμεν, καὶ ῥάστην ἐκ τοῦ παραχρῆμ' ἂν ἡμῖν πεμφθῆναι. Οὐδὲ γὰρ μεγάλης ταύτης δεόμεθα ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἡ τοῦ τυράννου δύναμις τοσοῦτον παρ' ἑαυτῆς ἀσθενής ἐστιν, ὅσον δέει συσχεθέντος, ὑφ' ἡμῶν μόνον ἐν κινδύνῳ καθέστηκεν. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο ὁ τῶν ἀθωοτάτων πολὺς οὗτος φόνος, ἢ ἀσθένεια ἄντικρυς, καὶ τελεία ἀπόγνωσις τοῦ μὴ δύνασθαι τοὺς ἐν ὅπλοις ἡμᾶς βλάψαι. Ὁ μὲν γὰρ τὸν δῆθεν αἴτιον δυνάμενος τιμωρήσασθαι, οὐδέποτε κατεδέξαιτ' ἂν τοὺς ἀναιτίους φονεύειν, ὁ δ' ἀπογνοὺς ἑαυτὸν, ἅπαν τὸ προστυχὸν διαφθείρων, οἴεται δίκας λαμβάνειν. Εἰ τοίνυν μικράν τινα πέμψετε βοήθειαν, ἅλις ἔσαι ἡμῖν πρός τε τὴν τῶν τυράννων καθαίρεσιν, καὶ πρὸς τὴν τῶν φιλτάτων ἡμῶν σωτηρίαν. Τάχα δὲ ὁ τύραννος ἀκούσας Ὑμῶν ἑτοίμων πρὸς βοήθειαν ὄντων, αὐτίκ' εἰς Ἀσίαν οἰχήσεται, τὴν θ' Ἑλλάδα καταλιπὼν ἀμαχητὶ, καὶ τὰ φίλταθ' ἡμῶν ζῶντα, δέει τῆς τῶν βοηθησόντων ἡμῖν παρουσίας, καὶ τοῦ μὴ αὐτὸν, μήδ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐάσετε μένειν. Εἰ δέ γε μὴ βουλήσετε, ἀλλὰ κάκις' ἔσται ἀπολλούμενος τὴν ταχίστην, τῶν Ἑλλήνων, τότε εὐθυμοτέρως πολεμησόντων, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι, καὶ σῶσαι τὰ φίλτατ' ἐσομένου τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς τυράννους, δι' ὅσα δεινὰ ἡμᾶς πεποιήκασι. Μήδ' ὑπολαμβάνετε, ὦ *κραταιότατοι βασιλεῖς*, τῶν πραγμάτων εἰς ταύτην ἐφιγμένων τὴν ἀκμὴν, ἐνέσται τοῦ λοιποῦ τούς τε κακίστους τυράννους, καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ Ἑλλάδι κατοικεῖν. Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, ἤτοι ἡμᾶς ἀπολωλέναι (ὅπερ ἀπεύχεσθαι δίκαιον), ἢ τοὺς τυράννους ἀποδράντας ἐκ τῆς Ἑλλάδος σωθῆναι. Εἰ δέ γε μὴ βουλήσονται ὑφ' ὑμῶν καὶ ἡμῶν παθεῖν αὐτοὺς τὰ κάκιστα. Δεῖ δὲ τὴν ταχίστην ἡμῖν βοηθεῖν τῶν ἐν Κωσταντινουπόλει, καὶ ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μικρᾶς Ἀσίας ἀναμεμιγμένων τοῖς τυράννοις χριστιανῶν, ἔτι ζώντων. Μὴ προλαβόντες οἱ ἐξωλέστατοι καὶ τούτους οἰκτρῶς ἀπολέσωσι.

» Σκέψασθε δὴ, ὦ *κράτιστοι* τῆς Εὐρώπης *βασιλεῖς*, καὶ σύγε, ὦ *εὔδαιμον* καὶ *φιλάνθρωπος Ἀγγλία*, δι' ὀλίγης τῆς πρὸς ἡμᾶς βοηθείας, ἡλίκην παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις δόξαν κτήσεσθε· περὶ ἧς σπου-

δαστέον μᾶλλον ἐς δύναμιν, ἢ περὶ οἱουδήποθ' ἑτέρου τῶν καλουμένων ἀγαθῶν. Τί γὰρ ἄλλο δόξῃ ἀγαθῇ ἐφάμιλλον; ποία δὲ μείζων ἑτέρα δόξα τοῦ τῶν θείων πραγμάτων φροντίζειν, καὶ τοῦ σωτῆρας καὶ εὐεργέτας κινδυνευόντων γενέσθαι; τὸ μὲν γὰρ τὸν οὐρανὸν πρὸς εὐλογίαν ὑμῶν ἐπινεύσει, τὸ δὲ τῶν θείων προσωνυμιῶν ὑμᾶς ἀξιώσει. Ὅπερ οἱ ὑμέτεροι ἐγνωκότες πρόγονοι, καί τοι τῆς ἐπιχειρήσεως μειζόνων δαπανημάτων ἀπαιτούσης, οὐδ' ἐκτὸς οὔσης κινδύνων, καὶ ἐπ' ἀδήλοις τοῖς ἐκ ταύτης ἐσομένοις, ᾤοντο δεῖν ὅμως πάντα φέρειν καὶ πόνον, καὶ κίνδυνον, ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς ταύτης καὶ θείας δόξης· μὴ οὖν ὑμεῖς γε τούτων ἀπόγονοι ὄντες, καὶ πλεῖστα καὶ κάλλιστα ἐκείνων εἰργασμένοι ἔργα, ἐλλείπειν εἰς τοῦθ' ὅπερ ἐκεῖνοι περὶ πλείστων ἐποιοῦντο βούλεσθε! Μηδὲ ἀκινδύνως τε καὶ δι' ὀλίγης τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐς τὸ τέλειον τῆς μεγίστης εὐκλείας, καὶ δόξης μὴ τυγχάνειν. Ἐνδεῖ γὰρ αὐτῇ τοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα εὐδαίμονα καταστῆσαι καὶ τοὺς ἐν Κωσταντινουπόλει, ἐῶμεν λέγειν τοὺς ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀσίᾳ ἀπανθρώπως κτεινομένους ὑπὸ τῶν τυράννων τούτων, σῶσαι· ἢ πότε πρὸς Θεοῦ, τούτοις βοηθήσετε, *ὦ θειότατοι βασιλεῖς*; ὅτε νὴ δία σύμπαντες φονευθήσονται, τότε βούλεσθε τοὺς ἀπανθρώπους φονεῖς τιμωρήσασθαι; ἀλλὰ τίς Ὑμῖν τόθ' ὁμολογήσει χάριτας; οὐ τοσοῦτον δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν ὅπλοις ἀναγκαία ἡ παρ' Ὑμῶν βοήθεια· ἡμεῖς γὰρ μαχόμενοι ἀνδρείως ἀποθανούμεθα, εὖ εἰδότες, ὡς οὐδεὶς οὕτως ἔνδοξος θάνατος, οὐδὲ μνημεῖον λαμπρότερον τοῦ ὑπὲρ πίστεως, καὶ πατρίδος, καὶ φιλτάτων, καὶ ἐλευθερίας ἀποθνήσκειν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν τὰς αὐτὰς τοῖς ὀλέθροις τυράννοις οἰκούντων πόλεις· οἵπερ τὰ ὅπλα περιῃρημένοι, καὶ μηδεμίαν καταφυγὴν ἔχοντες, ἐλεεινῶς θανατωθήσονται. Ἴστε γὰρ ἀκούσαντες τὴν τῶν τυράννων ἀγριότητα, καὶ θηριωδίαν, ἐξ ὧν οἱ σεβάσμιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, ὁ Πατριάρχης, φαμὲν, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ τοσοῦτος λαὸς ἔπαθον ἐλεεινότατα. Νομίσατε πρὸς Θεοῦ, αὐταῖς γε ταῖς διανοίαις, ἐπεὶ παρόντες οὐκ ἦτε, ὁρᾷν τοὺς θείους τούτους ἄνδρας, τοὺς μηδέν τι ἀδικήσαντας, ἀπὸ τοῦ θείου ναοῦ ἀποσπωμένους, καὶ ἐλεεινῶς σὺν αὐταῖς ταῖς ἱεραῖς ἐσθῆσιν ἑλκομένους, παιομένους, ὑβριζομένους, καὶ μόλις πρὸς οὐρανὸν τὰ ὄμματα αἴροντας, μάρτυρ' αὐτὸν ἐπικαλουμένους, οἷα πάσχουσιν ἀδίκως καὶ οὕτως ἐλεινῶς ἀπαγχομένους! Νομίσατε βλέπειν τὸν θεῖον ναὸν αἵματι χριστιανῶν περιῤῥεόμενον, τοὺς μὲν ἐκεῖσε ἀσπαίροντας, τοὺς δ' ὡδ' ἐκπνέοντας, αἵματι ἀποπνιγομένους, ἄλλους δ' ἀλλαχοῦ σφατ-

τομένους, ὡς ἀρνία ἄκακα, μήθ' ἑαυτοῖς ἐπαμῦναι, μήτ' ἐκφυγεῖν τοὺς ὠμοὺς τυράννους ἔχοντας! Τούτων τῶν ἀπανθρώπων πράξεων τῶν ὑπὸ τῶν τυράννων ἐνθυμηθέντες, βοηθήσατε ἡμῖν τὴν ταχίστην, ὦ *κράτιστοι βασιλεῖς!* Τούτους τιμωρήσασθε ὑπὲρ τῶν ἀθωοτάτων, ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἐλεεινῶς κτεινομένων, ὑπὲρ τῆς ἱερωτάτης αὐτῆς θρησκείας, καὶ ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας ἀγαθῆς δόξης!

« Ἐν Ἑλλάδι ΑΩΚΑ', Μαΐου ΚΗ'. »

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις γαλλιστὶ ὑπὸ Ἕλληνος (S. Z.) φυλλάδιον συνηγοροῦν ὑπὲρ τοῦ δικαίου τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων.

« Οἱ Ἕλληνες, λέγει, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κατακτητῶν ἄνευ κηρύξεως πολέμου ἢ ἄλλης τινὸς προκλήσεως· διὰ τοῦτο δὲ οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τὴν νομιμότητα τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας. Οὐδέποτε ὡρκίσθησαν αὐτοῖς ὑπακοήν, οὐδέποτε ἐδεήθησαν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπεναντίας μάλιστα συνεχῶς διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς καταπιέσεως. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν πόλεμος ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων, θεωρούντων τὴν Ἑλλάδα ὡς παρακαταθήκην ἐμπιστευθεῖσαν αὐτοῖς, καὶ ὀφείλουσι νὰ τὴν ἀποδώσωσι. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ πολλοὶ μουφτῆδες, καὶ ἰδίως ὁ τελευταῖος, ἠρνήθησαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ ζητουμένου φετφᾶ πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε συμπεριελήφθησαν ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ τῆς Εὐρώπης, συνθηκολογοῦντες ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ συναλλαττόμενοι. Οἱ χριστιανοὶ πρέσβεις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται νὰ κατοικήσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποκεκλεισμένοι ἐν Πέρᾳ, καὶ ἅμα τῇ κηρύξει πολέμου φυλακιζόμενοι ὡς κακοῦργοι. Οἱ ἐν πολέμῳ αἰχμαλωτιζόμενοι σφάζονται ἀνηλεῶς, ἢ ἐξανδραποδίζονται, πρὸ ὀλίγου δὲ χρόνου ἐλήφθη τὸ μέτρον καὶ νὰ ἁλυσοδένωνται ἐν τοῖς κατέργοις. Τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ ἡ Εὐρώπη καλῶς ἀναγνωρίσασα πάντοτε εἰς τοὺς κατὰ τῆς Πύλης πολέμους διέκρινε τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ ὑπόδουλοι τῇ Τουρκίᾳ, εἶναι μᾶλλον πολέμου αἰχμάλωτοι παρὰ ὑπήκοοι. Εἷς τῶν ἐξοχωτέρων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν πρό τινος ἔλεγέ μοι, ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ γράψῃ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ δικαίου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἤθελεν ἐπιγράψει τὸ σύγγραμμά του *Φῶς ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ*. Καὶ μολοντοῦτο εὑρέθησαν συγγραφεῖς ἄδικοι θελή-

σαντες νὰ παρομοιάσωσι τὴν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων νομιμότητα τῶν Τούρκων πρὸς ἐκείνην τῶν νῦν ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμονευόντων οἴκων, μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τοῦ ἥκιστα χριστιανικοῦ τούτου ζήλου αὐτῶν παρέδιδον εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἐξόντωσιν ἑκατομμύρια χριστιανῶν, διὰ νὰ βασιλεύσῃ τὸ Κοράνιον.. Εἷς μάλιστα τούτων ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ σταυρὸς ἐν Τουρκίᾳ ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐὰν ἡ νομιμότης ἦναι ὡς οὗτοι ἐννοοῦσιν αὐτὴν, ἐὰν ἡ Τουρκία ἔχῃ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων δικαιώματα, τότε πρέπει νὰ ἐπαναφερθῶσιν οἱ Ἱσπανοὶ ὑπὸ τὴν νομιμότητα τῶν Μαύρων, αἱ Κάτω Χῶραι ὑπὸ τὴν τῶν Ἱσπανῶν, οἱ Ῥῶσσοι ὑπὸ τὴν τῶν Μογγόλων, καὶ ἡ Κάτω Οὐγγαρία ὑπὸ τὴν νομιμότητα αὐτῶν τῶν Τούρκων· πρέπει νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἀπὸ τῆς ἱστορίας ὅλαι αἱ πρὸς ἀποδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀπόπειραι τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σαρδηνίας νὰ παύσωσι φέροντες τοὺς τίτλους βασιλέων τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Κύπρου.

» Ἐὰν παρ' ἐλπίδα οἱ Τοῦρκοι θριαμβεύσωσι, θέλουσι σφαγῆ ὅλοι σχεδὸν οἱ Χριστιανοὶ, οἱ δ' ἐπιζήσοντες καταδικασθῆ εἰς τὴν φρικτοτέραν δουλείαν. Ὁποῖον δὲ τὸ προσγενησόμενον εἴς τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν πολιτικὴν ὄφελος ἐκ τοιαύτης τρομερᾶς καταστροφῆς;

» Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῖς δικαιωματικῶς ἐγένετο· ὅλα δὲ τὰ σοφίσματα τῆς νέας πολιτικῆς ἀδύνατον ν' ἀμαυρώσωσι τὴν πηγήν της. Δὲν πρόκειται περὶ μερίδος ἔθνους ἐπανισταμένης κατὰ τῆς κυβερνήσεως πρὸς ἀπόλαυσιν ἐλευθεριῶν, ἢ μεταῤῥυθμίσεων· ἀλλὰ περὶ ἔθνους ὁλοκλήρου, ἐνδόξου διὰ τὰ δυστυχήματά του, ἀρχαιοτέρου τῶν τυράννων αὐτοῦ, καὶ ἀπαιτοῦντος τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων του, ἔθνους πολεμοῦντος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ θρησκεύματος, τῆς πολιτικῆς του ἀνεξαρτησίας, καὶ τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως τῶν μελῶν αὐτοῦ.

» Οἱ Ἕλληνες, ὑποστάντες τὰς σκληρότητας τῶν τυράννων αὐτῶν ἐπὶ πέντε αἰῶνας, ἅμα ἰδόντες, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς Ἱερᾶς Εὐρωπαϊκῆς Συμμαχίας, τὴν Πάργαν παραδοθεῖσαν εἰς τὸν τυραννικώτερον τῶν πασσάδων, τὰς ἐκκλησίας τριῶν ἑτέρων πρώην Ἑνετικῶν πόλεων μεταβληθείσας εἰς τζαμία, τὰ κτήματά των ἁρπαγέντα ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀνατρεπόμενον τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀνεγνώρισαν ἐπὶ τέλους, ὅτι μόνον τῆς

ράννους ἤλλασσον, οἱ δὲ νέοι αὐτῶν δεσπόται ἦσαν ἐπὶ μᾶλλον ἄπληστοι, ὡς πτωχότεροι, καὶ ἔχοντες ἀνάγκην ἀγορᾶς προστασίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅταν, μ' ὅλας τὰς ἐπισήμους ὑποσχέσεις τοῦ σουλτάνου περὶ ἐπανακτήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καταληφθέντων κτημάτων των, εἶδον καὶ αὐτὰ τὰ λείψανα τῶν ἰδιοκτησιῶν αὐτῶν καταγραφόμενα εἰς τὸ σουλτανικὸν κτηματολόγιον, τότε πλέον οἱ Ἕλληνες ἀπέβαλλον πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ προσέδραμον εἰς τὸ μόνον ἀπομεῖναν αὐτοῖς καταφύγιον, ἔλαβον δηλαδὴ τὰ ὅπλα.

» Οἱ Ἕλληνες θέλουσι νὰ κυβερνηθῶσι καθὼς καὶ οἱ πεπολιτισμένοι τῆς Εὐρώπης λαοί. Ὑπεσχέθησαν ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς τὴν ἀπόλαυσιν ὅσων οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες εἶδόν ποτε ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν Τούρκων, ἐγγυηθέντες αὐτοῖς καὶ πάσας τὰς ἰδιοκτησίας των, εἰ καὶ ἀνόμως ἀποκτηθείσας. Εἰς τὰς γενναίας ταύτας προτάσεις οἱ Τοῦρκοι ἀπήντησαν διὰ τῆς σφαγῆς τῶν Ἑλλήνων, πανταχοῦ ἔνθα εὑρέθησαν ὑπέρτεροι τὸν ἀριθμόν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυβέρνησις διέπραξε τὸ φρικωδέστερον τῶν ἐγκλημάτων θανατώσασα τὸν σεβάσμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν χριστιανῶν πρέσβεων, οὐδόλως λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκδουλεύσεις, τὴν ἡλικίαν, καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ πραγμάτων καταστάσει οἱ Ἕλληνες ἀποβαλόντες πλέον πᾶσαν ἰδέαν συμφιλιώσεως ὡρκίσθησαν, ἵνα ἀποθάνωσι μᾶλλον παρὰ νὰ ὑποκύψωσι πάλιν εἰς τοὺς ἀγρίους Μωαμεθανούς. Ὅθεν ἐνταῦθα μήτε καρβοναρισμὸς, μήτε ἐξωτερικὴ ἐπιῤῥοὴ ὑπάρχει· μόνη ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἐπροκάλεσε τὴν πάλην, τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις οὐδολως πρέπει νὰ διαμφισβητηθῇ. Ἡττώμενοι οἱ Ἕλληνες θὰ καταστραφῶσι, νικηταὶ δὲ θὰ μιμηθῶσι τοὺς πεπολιτισμένους τῆς Εὐρώπης λαούς. Οὔτε τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τὴν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν στρατιωτικὴν κυβέρνησιν τῆς Μακεδονίας σκέπτονται νὰ ἐπαναφέρωσιν. Ὅ,τι καλὸν ὑπάρχει ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις πολιτεύμασι θέλουσι παραλάβει, ἐπωφελούμενοι ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῆς σημερινῆς Εὐρώπης. Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν· οἱ Ἕλληνες ζητοῦσι καὶ θερμῶς εὔχονται ὑπὲρ ἱδρύσεως μονίμου καὶ πεφωτισμένης κυβερνήσεως, βασιζομένης ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀναπτύσσων δ' ἐν τοῖς ἑξῆς τὴν νομιμότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλ-

ληνικῆς ἀνεξαρτησίας, τοῦ μόνου μέσου δι' οὗ ἡ Εὐρώπη δύναται νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Ῥωσσικῆς ἐπιῤῥοῆς, καὶ μετασχηματίσῃ αὐτὴν ἀπὸ Ῥωσσικοῦ ὀργάνου εἰς Εὐρωπαϊκὸν προμαχῶνα κατὰ τῶν φιλοδόξων σχεδίων τῆς Ἄρκτου (1).

Δυστυχῶς ὅμως αἱ διαμαρτυρήσεις αὗται καὶ ἀναφοραὶ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων οὐδόλως ἴσχυσαν ἵνα συγκινήσωσι τὰς καρδίας χριστιανῶν ἡγεμόνων, οἵτινες, εἴτ' ἐξ ἀκατονομάστου προκαταλήψεως εἴτ' ἐκ πολιτικῶν συμφερόντων, ἀμέσως κατεδίκασαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὡς τερατῶδες ἀποκύημα τῶν ἐν Εὐρώπῃ τότε διοργανισθεισῶν ἀντιβασιλικῶν ἑταιριῶν. Εὐάριθμοί τινες πατριῶται διατρίβοντες ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ καὶ συνηγοροῦντες κάλλιστα διά τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ἔσπευσαν νὰ ὑποδείξωσιν εἰς τοὺς μαχομένους ἀδελφούς, ὅτι μόνον διὰ τῶν ὅπλων ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ποθουμένου, καὶ οὐχὶ δι' ἀναφορῶν καὶ πρεσβειῶν. « Ὅσα ἔξοδα γίνονται, ἔγραφεν ὁ ἐν Πίσῃ » διατρίβων πολιτικώτατος καὶ φιλόπατρις ἱεράρχης Ἰγνάτιος, εἰς » αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν (2), ἦτον ἔργον εὐχῆς νὰ δοθῶσιν εἰς τόσον » μολύβι καὶ μπαροῦτι εἰς ὅσους φέρουν τὰ ὅπλα καὶ τὰ στε- » ροῦνται. »

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ ἐν Λαϋβάχῃ συνελθόντες τότε ἡγεμόνες ἄφινον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Μουσουλμάνων, *τῶν νομίμων τῆς Ἑλλάδος κυρίων*, τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ λαοὶ ὑπὸ ἁγίου καταληφθέντες ἐνθουσιασμοῦ ηὔχοντο ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν Γερμανῶν ἰδίως ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Καθηγηταὶ ἐγγηράσαντες ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἀθανάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος συγγραφέων κατελήφθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ πυρετώδους ἐνθουσιασμοῦ, καὶ νομίσαντες, ὅτι ἤκουον τὸν Δημοσθένη δημηγοροῦντα εἰς τὴν Πνύκα, καὶ τὸν Πλάτωνα φιλοσοφοῦντα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐχαιρέτησαν περιχαρεῖς τὴν μεγάλην νεκρανάστασιν. Ἑστία τοῦ ἐν Γερμανίᾳ φιλελληνισμοῦ ὑπῆρξεν ἰδίως ἡ Βαυαρία. Ὁ σοφὸς αὐτῆς ἡγεμὼν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἀλουργίδα τὸ ἀπεῤῥιμμένον δίκαιον τῶν Ἑλλή-

---

(1) Considerations sur la guerre actuelle entre les Grecs et les Turcs, par un Grec. Paris, 1821. σελ. 73.

(2) Ἐννοεῖ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α'. ἀποσταλεῖσαν πρεσβείαν ὑπὸ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικοῦ κομιτάτου. (Φιλήμονος, Ἱστορικὸν Δοκίμιον, Δ', σελ. 24).

νων, καὶ ἔνθους Τυρταῖος ἔψαλλε τὰς κατὰ τῶν ἀπίστων νίκας αὐτῶν (1).

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἡμισφαιρίου ἀντήχησε μία ἐπίσημος φωνὴ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀϊτίου (2), ὅστις ἀπαντῶν εἰς ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Παρισίοις Ἑλληνικοῦ κομητάτου ἔγραφε τὰ ἑξῆς·

« Πρὶν ἢ δεχθῶμεν τὴν ἐπιστολὴν ὑμῶν, ἔφθασεν ἐνταῦθα ἡ εἴδησις τῆς ἐπαναστάσεως τῶν συμπολιτῶν ὑμῶν κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ τοῦ ἐπὶ τρεῖς περίπου διαρκέσαντος ἑκατονταετηρίδας. Μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἐμάθομεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀναγεννηθεῖσα τέλος πάντων, ἐδράξατο τῶν ὅπλων ἵνα κτήσηται τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς καὶ τὴν θέσιν, ἣν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου κατεῖχε.

» Μία τόσῳ ὡραία καὶ τόσῳ νόμιμος ὑπόθεσις, καὶ πρὸ πάντων αἱ συνοδεύσασαι ταύτην πρῶται ἐπιτυχίαι, οὐκ εἰσὶν ἀδιάφοροι τοῖς Χαϊτίοις, οἵτινες ὡς οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἔκλινον τὸν αὐχένα ὑπὸ ζυγὸν ἐπονείδιστον, καὶ διὰ τῶν ἁλύσεων αὐτῶν συνέτριψαν τὴν κεφαλὴν τῆς τυραννίας.

» Εὐχηθέντες πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὅπως ὑπερασπισθῇ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λεωνίδου, ἐσκέφθημεν ἵνα συντρέξωμεν τὰς γενναίας δυνάμεις τού-

---

(1) Ὁ R. Walsh προσκεκολλημένος ἐν τῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἀγγλικῇ πρεσβείᾳ ἐπισκεφθεὶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ Μόναχον λέγει περὶ τοῦ ἐκεῖ ἐπικρατοῦντος φιλελληνισμοῦ. « Ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἐπορεύθην εἰς Μόναχον, ἔνθα ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ κατίδω πόσον ἐνδιεφέροντο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων οἱ Βαυαροί. Τυχὼν ἑσπέραν τινα παρὰ τῷ πρέσβει τῆς Ἀγγλίας σὶρ Β. Τάυλορ, ὅπου παρευρίσκοντο ἥτε ὑψηλὴ ἀριστοκρατία τοῦ Μονάχου καί τινα μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐσυστήθην ὑπό τινος ὡς νεωστὶ ἐλθὼν ἐκ Κωσταντινουπόλεως. Ἀμέσως ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ μοὶ ζητήσωσι λεπτομερείας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν γνώμην μου περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνός των· ἕκαστος δ' ἐφαίνετο ἀκροώμενός μου μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος, ἐν ᾧ ἐν Βιέννῃ οὐδέποτε ἤκουσα λόγον τινα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. » Voyage en Turquie. trad. franç. Paris 1828, σελ. 318.

(2) «Τὸν αὔγουστον, ἔγραφε τὸ ἐν Παρισίοις φιλελληνικὸν κομητάτον πρὸς τὸν Βάμβαν, εἴχομεν γράψει πρὸς τὴν Ἀϊτινὴν διοίκησιν, ζητοῦντες βοήθειαν. Ὁ σεβάσμιος Γρηγόριος, ὁ πρώην Βλαισῶν, ὅστις ἔχει μεγάλην ἰσχὺν εἰς ἐκείνην τὴν πολιτείαν, εἶχε συστήσει τὸ γράμμα μας καὶ μετεχειρίσθη τὴν εὐγλωττίαν του, παρακινῶν τοὺς Ἀϊτινοὺς εἰς τοιαύτην ἔντιμον συμμαχίαν. Ὁ δὲ Λαφαγέτ, ὁ ἔνδοξος καὶ ἀκάματος ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας, ὅστις τιμᾶται τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν, ἔγραψε πρὸ ὀλίγου εἰς τὸν πρόεδρον καὶ ἄλλους ἄρχοντας αὐτῆς διὰ τὸ αὐτὸ τέλος. » Φιλήμων, Δ', σελ. 368

των, εἰμὴ διὰ στρατευμάτων καὶ πολεμεφοδίων, τοὐλάχιστον διὰ χρημάτων ὡς χρησίμων ἐσομένων εἰς προμήθειαν ὅπλων, ὧν ἔχετε ἀνάγκην. Συμβεβηκότα ὅμως, ἐπιβαλόντα τῇ πατρίδι ἡμῶν μεγάλην ἀνάγκην, ἐπησχόλησαν ὅλον τὸ χρηματικὸν, ἐξ οὗ ἡ Διοίκησις ἠδύνατο καταβαλεῖν μέρος. Σήμερον ἔτι ἡ ἐπανάστασις, ἡ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἐπικρατοῦσα, ὑπάρχει νέον πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ κώλυμα· ἐπειδὴ τὸ μέρος, ὅπερ ἡνώθη μετὰ τῆς Δημοκρατίας, ἧς προεδρεύω, ὑπάρχει ἐν μεγίστῃ ἐνδείᾳ καὶ προκαλεῖ δικαίως μεγάλην τοῦ ταμείου ἡμῶν δαπάνην. Ἐὰν δὲ ἐπέλθωσι κατάλληλοι, ὡς ἐπιθυμοῦμεν, περιστάσεις, τότε βοηθήσωμεν πρὸς τιμὴν ἡμῶν αὐτῶν, τοῖς τέκνοις τῆς Ἑλλάδος ὅσῳ δυνηθῶμεν.

» Πολῖται, διερμηνεύσατε πρὸς τοὺς συμπατριώτας ὑμῶν τὰς θερμὰς εὐχὰς, ἃς ὁ λαὸς τοῦ Χαϊτίου ἀναπέμπει ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως αὐτῶν. Οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες ἐλπίζουσιν ἀναγεννώμενοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τούτων ἄξια τῆς Σαλαμῖνος τρόπαια. Εἴθε, παρόμοιοι τοῖς προγόνοις αὐτῶν ἀποδεικνύμενοι καὶ ὑπὸ τῶν διαταγῶν τοῦ Μιλτιάδου διευθυνόμενοι, δυνηθῶσιν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ νέου Μαραθῶνος τὸν θρίαμβον τῆς ἱερᾶς ὑποθέσεως, ἣν ἐπιχείρησαν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος. Εἴθε, τέλος, διὰ τῶν φρονίμων διατάξεων αὐτῶν μνημονευθῶσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἱ κληρονόμοι τῆς καρτερίας καὶ τῶν ἀρετῶν τῶν προγόνων!

» Τῇ 15 Ἰανουαρίου 1822 καὶ 19ῳ τῆς Ἀνεξαρτησίας.

ΒΟΓΕΡ » (1).

Ἀλλ' ἐὰν εὐάριθμος ὑπῆρξεν ἡ τῶν φιλελλήνων φάλαγξ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἔτει, ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἀγωνιζομένων, οἱ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν θρίαμβοι τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, αἱ ἄγριαι τῶν Μουσουλμάνων ἐκδικήσεις κατ' ἀθώων γυναικοπαίδων, ἐπὶ τοσοῦτον ἠλέκτρισαν τοὺς ἐν Εὐρώπῃ χριστιανικοὺς λαοὺς, ὥστε ἕκαστος τούτων ἐξ εὐγενοῦς ἁμίλλης ἐφιλοτιμεῖτο ἵνα ἐπισημότερον καταδηλώσῃ τὰ πληροῦντα τὴν καρδίαν αὐτοῦ εὐγενῆ αἰσθήματα. Τότε δὲ καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ὡσεὶ διαπερασθεῖσα ὑπὸ τοῦ κινοῦντος πᾶσαν τὴν χριστιανοσύνην ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος τοῦ φιλελληνισμοῦ, ἐλησμόνησε τὰς κατάρας καὶ τὰ ἀναθέματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοσούτων αἰώνων ἐξε-

(1) Φιλήμων, Δ', σελ. 368

σφενδόνιζε κατὰ τῶν *σχισματικῶν Ἑλλήνων*, καὶ ἐχαιρέτησε τὴν Ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν· ἐπίσημοι δὲ κληρικοὶ συγγραφεῖς τρανώτατα συνηγόρησαν ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῶν ἐπαναστατῶν. Μὴ δυνάμενοι νὰ συγκεντρώσωμεν πάντα τὰ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων γραφέντα, ἀρκούμεθα ἵνα παραθέσωμεν περικοπάς τινας ἐκ τοῦ φυλλαδίου, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ διάσημος συγγραφεὺς καὶ διπλωμάτης, ἀββᾶς Πράντ (¹).

«Πατρὶς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, μῆτερ τῶν ἡρώων, διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, μετὰ ἓξ αἰώνων δουλείαν κυλίεις ἐπὶ τέλους τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον βαρβαρικαὶ χεῖρες ἔθηκαν ἐπὶ τοῦ τάφου σου, πρὸς σφράγισιν τῆς εἰσόδου. Λαμπρὸν καὶ γενναῖον τὸ ἐπιχείρημα! Ποία ψυχὴ ἀνθρώπινος θέλει ἀρνηθῆ νὰ συμμεθέξῃ τοῦ εὐγενοῦς σου ἀγῶνος, καὶ δὲν σοὶ προσφέρει τὸν φόρον τῶν εὐχῶν της παρηγορουμένη οὕτω, διότι δὲν δύναται νὰ σοὶ προσφέρῃ τὴν βοήθειαν τοῦ βραχίονος αὐτῆς! Ὑπόμεινε, ἵνα πρὶν ἀσχοληθῶ περὶ τῆς νέας σου τύχης, χαράξω τὴν εἰκόνα τῆς δόξης καὶ τῶν ἀτυχιῶν σου. Ἐπιθυμῶ νὰ μεταδώσω εἰς τὴν οἰκουμένην τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα σὺ μοὶ ἐμπνέεις. Ἡ εὐσπλαγχνία δὲν ἐσβέσθη ἐξ ὁλοκλήρου ἐν ἡμῖν, ἡ δὲ σκληρὰ πολιτική, ἡ ὡς τὸν μεσημβρινὸν ἄνεμον καυστική, δὲν θέλει κατορθώσει νὰ μεταβάλλῃ εἰς χαλκὸν ὅλας τὰς καρδίας, μήτε νὰ ἐπισκοτίσῃ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα φῶτα, τὰ ἀναπτόμενα ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς φιλανθρωπίας πυρός.

» Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν αἰώνων τὸ πνεῦμά σου ἐκυριάρχησε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἐδώρησας τοὺς θεούς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰς τέχνας καὶ τοὺς νόμους. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ κόσμος σὲ καὶ μόνην ἐγνώρισε, περὶ σοῦ καὶ μόνης ὡμίλησεν. Ἐπολίτισας ἓν μέρος τῆς Ἀσίας, τῆς Σικελίας, καὶ τῆς Ἰταλίας· δι' ἑνὸς τῶν τέκνων σου ἐσώθη ἡ Καρχηδὼν ἀπὸ τοῦ Ῥηγούλου· δρὰξ τῶν στρατιωτῶν σου νικήτρια διῆλθε τὰς ἐκτενεῖς χώρας τοῦ διαδόχου τοῦ Ξέρξου, καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς πολλάκις ἐταπεινώθη ἐνώπιον τοῦ μεγάλου λαοῦ σου. Ἐν εἰρήνῃ ἀπήλαυες τῶν στεφάνων, οὓς ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ἄρης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου συνήνωσαν· χιλιάδες ἀθανάτων ὀνομάτων ἐπολλαπλασίαζον ἐν σοὶ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ὁ θαυμαστὸς τῆς

(¹) De la Grèce dans ses rapports avec l'Europe, par M. de Pradt, ancien archevêque de Malines. Paris, 1822. σελ. XV—111.

οἰκουμένης σοὶ ἐπεδαψίλευεν· οἱ λαοὶ ἔτρεχον νὰ συμμεθέξωσι τῶν ἀγώνων σου, καὶ ν' ἀκροασθῶσιν ἀπλήστως τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, νὰ συγκινηθῶσι διὰ τῶν σκηνῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, νὰ συναχθῶσι πέριξ τοῦ βήματος ὅθεν ἐκεραυνοβόλει ὁ Δημοσθένης! Τότε ἦσο τὸ κέντρον τῆς οἰκουμένης· παρὰ πάντων ἐπεσκέπτεσο, καὶ ἐφθονεῖσο παρὰ τῶν μὴ δυναμένων νὰ σὲ ἴδωσι. Ἡ Κόρινθός σου ἐπολλαπλασίαζε τὰ θέλγητρα ἐκεῖνα τῆς ζωῆς, κληροδοτήσασα τὸ μυστήριον εἰς τοὺς Παρισίους! Ἀλλά, ὢ ἀνθρώπινος εἱμαρμένη! πόσον ὁ κολοφὼν καὶ τὸ βάραθρον προσεγγίζονται. Ἐνῷ ἀμέριμνος παρεδίδεσο εἰς τὸ γλυκὺ θέλγητρον τοσούτων ἀγαθῶν, ὁ πανοῦργος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας σὲ περιέβαλλεν ἐν τοῖς δικτύοις τῆς πολιτικῆς του, καὶ τὸ ξῖφος τοῦ υἱοῦ του, προανακροῦον τὰ κατὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους κτυπήματα κατέρριπτε τοὺς προμαχῶνάς σου· καὶ ἡ εἰς τὸν τάφον τοῦ Πινδάρου χορηγηθεῖσα συγχώρησις σὲ παρηγόρησεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ἐλευθερίας σου. Ἀλλὰ μήτε αὕτη, μήτε ἡ ἰσχύς σου ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανέλθωσι· τοσοῦτον ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου χεὶρ κατέφερε θανατηφόρα τραύματα. Παρευθὺς ἡ Ῥώμη ἐξελθοῦσα τῆς Ἰταλίας, τῆς ὁποίας ὁ στενὸς περίβολος δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν χωρήσῃ, σὲ κατέταξεν ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐπαρχιῶν της, τῶν ὁποίων ὁ μακρὸς κατάλογος περιεῖχεν ὅλα σχεδὸν τὰ ἐν τῷ τότε κόσμῳ γνωστὰ ὀνόματα. Ὡς αὐτὸς καὶ σὺ ἔλαβες παρ' ἐκείνης δεσμὰ καὶ ἀνθυπάτους, τῶν ὁποίων ἡ τραχεῖα καὶ βάναυσος ἀπληστεία, κατὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο τῆς δουλείας δοκιμαστήριον, σὲ εἰσῆγεν εἰς τὴν λατρείαν τὴν ὁποίαν ὤφειλες νὰ ἐπιδαψιλεύῃς εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ εἰς τὴν ταπείνωσιν, ἣν τὰ ἄγρια τοῦ Μωάμεθ τέκνα σοὶ προητοίμαζον . . . Οὕτως, ὑπὸ τὴν ἡμισέληνον ὡς καὶ ὑπὸ τὸν σταυρόν, σὲ περιέμενον αἱ σκληρότεραι ὕβρεις! Ὁ χάνων τὴν ἐλευθερίαν χάνει καὶ τὸ πνεῦμά του. Ὅταν αἱ στοαί σου ἠρημώθησαν, ἠνοίχθησαν τὰ μοναστήρια· τὰ δὲ πνεύματα, ἀποστερηθέντα τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων συγκινήσεων, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων σκοπῶν τῶν διδόντων καὶ σημειούντων τὰ μόνα τῆς πατρίδος συμφέροντα, ἐξηντλήθησαν ἐν ἀπειρίᾳ ματαίων συζητήσεων, καὶ ἡ ποταπότης ἤνοιξε τὴν θύραν εἰς τὴν δουλείαν. Ὦ μοναί! εἴπατε ἡμῖν! ἡ ἀνθρωπότης ἀπήλαυσε πλειότερα δάκρυα ἢ αἷμα; Κατενύξατε πλειοτέρας καρδίας, ἢ διεφθείρατε πλειότερα πνεύματα; Ὅταν ὅλα τὰ νεῦρα τοῦ

πνεύματος ἑνὸς λαοῦ ἀποχαλαρωθῶσι διὰ μακρᾶς ἐνασχολήσεως εἰς ἄδοξα καὶ ἀνούσια ἀντικείμενα, εὐκόλως πίπτει ὑπὸ τοὺς δι' ἀκινάκεως ὡπλισμένους βραχίονας, δειλὴ δὲ καὶ φοφοδεὴς μικρευλάβεια παρευθὺς ἐνδίδει εἰς αὐθάδη καὶ ἄγριον φανατισμόν. Ὅλας τὰς βαθμίδας ταύτας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας διῆλθεν ἡ Ἑλλάς, ἵνα ἐπὶ τέλους ἀλυσοδεθῇ ὑπὸ τὰ μνημεῖα, ἐξ ὧν τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἐπλήρωσε τὴν γῆν, καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ βλακώδους ὑπερηφανείας ποδοπατοῦσιν ἀμαθεῖς δεσπόται . . . Οἱ Ἕλληνες διῆλθον ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν ἐν καταστάσει παραπλησίᾳ ἐκείνης, ἐν ᾗ ἡ Ἱσπανία ἐκράτησε τοὺς Ἀμερικανούς, καὶ ἡ Ἀγγλία τοὺς Ἰνδούς. Ἡ διαφορά, ὡς πρὸς τὴν πρώτην, εἶναι, ὅτι οἱ κατακτηταὶ καθυπέταξαν τοὺς κατακτηθέντας εἰς τὴν θρησκείαν αὐτων, ἐν ᾧ οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρως νὰ ἐξασκῶσι τὴν ἑαυτῶν, ὡς καὶ οἱ Ἄγγλοι ἔπραξαν ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ὦ αἰώνιον τῆς Ἱσπανίας ὄνειδος! ὑπὸ τὴν πολύτιμον ταύτην διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἔποψιν, ἐνικήθη κατὰ δικαιοσύνην καὶ φῶτα ὑπὸ τίνος; ὑπὸ τῶν Τούρκων! . . »

Μετὰ ταῦτα ὁ φιλελεύθερος ἀρχιεπίσκοπος ἐξετάζων τ' ἀληθῆ αἴτια τῆς ἐπαναστάσεως, συνιστάμενα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν κτηνώδη ἀμάθειαν τῶν Τούρκων, οὐχὶ δὲ εἰς ἐπιῤῥοήν τινος τῶν ἐν Εὐρώπῃ μυστηριωδῶν ἑταιριῶν, καταδεικνύει διὰ πειστικωτάτων ἐπιχειρημάτων ὡς συμφέρουσαν τῇ πολιτικῇ ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν τὴν ἀνίδρυσιν μεγάλου Ἑλληνικοῦ κράτους, συμπεριλαμβάνοντος πάσας τὰς ἐν Εὐρώπῃ χώρας τοῦ *πτώματος τούτου, ὅπερ καλεῖται Τουρκία*, ἐπιλέγων τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, *ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς περιορισθῇ ἐν μόνῃ τῇ Πελοποννήσῳ καὶ εἴς τινας ὁμόρους ἐπαρχίας καὶ νήσους, οὐδεμίαν ὠφέλειαν δύναται νὰ παράσχῃ τῇ Εὐρωπαϊκῇ εἰρήνῃ, ἀπ' ἐναντίας δὲ σκάνδαλα θὰ ἐμβάλλῃ διὰ τῶν καθημερινῶν πρὸς τοὺς ὁμόρους Τούρκους πολέμων αὐτῆς* (¹). Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλὴς προμαχὼν κατὰ τῆς Ῥωσσίας, *ἥτις τοσοῦτον ἐντέχνως συμπεριφέρεται ἐν τῇ Ἀνατολῇ, μὴ συντρέχουσα μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν σκληρὰ τῶν Τούρκων μέτρα ἐμποδίζουσα* (²). Ἐπὶ

(¹) Σελ. 75.
(²) Σελ. 96.

τέλους δὲ ὁ ἀββᾶς Πρὰντ ἐξορκίζει τὴν Εὐρώπην νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀναφωνῶν « Μὴ ταράττωμεν τὴν τέρραν τῆς Εὐρωπαϊκῆς τιμῆς! ἡ τιμὴ αὕτη κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον, τὸν ὁποῖον ὤρυξεν αὐτῇ ἡ μετ' ἀναισθησίας θέα τῶν βασάνων τῆς Ἑλλάδος! Ἡ Εὐρωπαϊκὴ τιμὴ (τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ;) συνωμοτεῖ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ ὄνομα *οὐδετερότης*. Τουλάχιστον ὁ κεκηρυγμένος πόλεμος ἔχει τὸ προτέρημα τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς τιμιότητος.

» Τί πράττετε σεῖς, στρατιῶται τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, οἱ μέλλοντες νὰ πωλήσητε τὴν πεῖράν σας εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀνατολῆς; Τοὐλάχιστον ἐπιφυλάξατε τὴν χρῆσιν τῶν προτερημάτων σας εἰς τὸν κατὰ τῶν Μοσχοβιτῶν πόλεμον. Καὶ αὐτοὶ ὁμοίως καταθλίβουσι τὴν Εὐρώπην· ἱεροσυλία δὲ εἶναι ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος. Μὴ χάνετε τὸν καιρόν σας εἰς ματαίαν προσπάθειαν πρὸς ἀναζωογόνησιν τοῦ παγετώδους πτώματος τῆς Τουρκίας. Ἀπέθανε Στράφητε πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἡ ζωὴ ἐπικρατεῖ ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ. Φέρετε τοὺς ὀφθαλμούς σας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἴδετε λαὸν ὅλως νέον, διεγειρόμενον ὑπὸ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων, περιφρονοῦντα τοὺς τρομερωτέρους κινδύνους, ὑπερηφανευόμενον διὰ τὸ λαμπρότατον παρελθὸν αὐτοῦ, ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ κόσμου παριστάμενον μετ' αἴγλης ἡρώων καὶ πνευμάτων ἐξαστραπτούσης ἐπὶ τοῦ μετώπου του, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀναγέννησις ἀναπολοῦσα τὰς μᾶλλον σεβαστὰς ἀναμνήσεις ἔπρεπε νὰ προσελκύσῃ τὴν προστασίαν τῆς οἰκουμένης.

» Καὶ σεῖς συγγραφεῖς, οἱ ἐν μέσῳ τῆς Αὐστρίας γινόμενοι ἡ ἠχὼ ὅλων τῶν συκοφαντιῶν, τὰς ὁποίας ἄτιμα ἐλατήρια διεγείρουσι κατ' ἀνθρώπων ἀξίων τοῦ παγκοσμίου σεβασμοῦ, οἱ ἀπαύστως ἐργαζόμενοι πρὸς ἐξαπάτησιν τῆς κοινῆς γνώμης περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι, οἱ ἐπιδαψιλεύοντες εἰς τοὺς Τούρκους ἀνοικείους προτιμήσεις, μάτην κοπιάζετε! Καὶ ἐὰν μὲν ὁ Θεὸς θελήσῃ ἵνα ὑποκύψῃ ἡ Ἑλλάς, διὰ τίνος θ' ἀντικαταστήσητε τὸν κατὰ τῆς φοβερᾶς Ῥωσσίας φραγμόν, τὸν ὁποῖον αὕτη ἐγγυᾶται ἡμῖν, ἡ δ' ἐκνενευρισμένη καὶ ἀπεκτηνωμένη Τουρκία δὲν δύναται νὰ ὑποσχεθῇ; Σὺν τῇ φρίκῃ, τὴν ὁποίαν ἡ συκοφαντία ἐμπνέει, ἑνοῦται καὶ ἡ δυσπιστία ἡ ἐξαναγκάζουσά τινα νὰ παραγνωρίζῃ καὶ τ' ἀληθῆ αὐτοῦ συμφέροντα· διότι ὅταν σᾶς βλέπωμεν ὑβρίζοντας τὴν Ἑλλάδα, καὶ εὐχομένους ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, δυνάμεθα νὰ σᾶς ἐκλάβωμεν καὶ ὡς ἀνθρώπους ἐστρεβλωμένους τὴν διάνοιαν, καὶ θεωροῦντας ὡς φίλους τοὺς

ἐχθρούς, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Μάθετε, ὅτι ἂν ἡ Τουρκία δὲν ἐγένετο διὰ κανένα, ἡ νέα Ἑλλὰς ἐγένετο διὰ τὴν Εὐρώπην, καὶ δι' ὑμᾶς αὐτούς. Λάβετε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι εἶναι δῶρον πεμπόμενον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ προσέξετε μὴ ἀποκρούσητε τὰς ἀγαθοεργίας τοῦ Θεοῦ (1) ».

Ἀλλ' ἐνῷ τοσοῦτον βροντωδῶς ὑπὲρ τοῦ δικαιοτέρου τῶν ἀγώνων συνηγόρουν οἱ σοφοὶ καὶ φιλάνθρωποι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξηκολούθουν προσφερόμενοι οἱ συγκροτήσαντες τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν χριστιανοὶ ἡγεμόνες. « Ποτὲ τὰ κινήματα ἔθνους, γράφει ὁ γεραρὸς Σ. Τρικούπης, δὲν παρεξηγήθησαν ὑπὸ ἀνάκτων ὅσον τὰ τῆς Ἑλλάδος· ἐθελοκακοῦντες ἢ ἐθελοτυφλώττοντες δὲν ἔπαυαν κηρύττοντες οἱ σύμμαχοι παῤῥησίᾳ, ὅτι αἱ φλόγες τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τῆς αὐτῆς ἐχύθησαν ἐπαναστατικῆς ἑστίας, ἥτις ἐφλόγισε καὶ τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χερσονήσους· ἡ δὲ ἀνακάλυψις ὅτι ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία δὲν εἶχέ τι κοινὸν πρὸς τὸν καρβοναρισμὸν τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἠγνοεῖτο ἐν Ἑλλάδι, τὰ δεινὰ καὶ πολυειδῆ συμβάντα μέχρι τοῦδε, ἡ ἔκτασις τῶν ἱκετηρίων χειρῶν τῆς Ἑλλάδος πρὸς αὐτοὺς ἐν ᾧ αἱ δύο ἐπαναστατήσασαι χερσόνησοι τοὺς ἀπεστρέφοντο, ἡ βεβαιότης ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔδραξε τὰ ὅπλα ὑπὲρ χριστιανικῆς καὶ ἀνεξαρτήτου μόνον ὑπάρξεως, καὶ ὅτι ἂν καὶ δημοκρατουμένη ἔστεργε νὰ ὀργανισθῇ μοναρχικῶς, δὲν ἤλλαξαν τὴν πρὸς αὐτὴν ἀμείλικτον διάθεσιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Κωφὴ αὕτη εἰς τας ἐλεεινὰς φωνὰς τῆς ἐξυβριζομένης ἐνώπιον τῶν πρέσβεων της ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, ἀφιλότιμος ὡς πρὸς τὴν παῤῥησίᾳ καταπατουμένην τιμὴν τῶν σημαιῶν της, ἀνεκτικὴ ὡς πρὸς τὰ βλαπτόμενα συμφέροντα τῶν ὑπηκόων της, τυφλὴ καὶ ἀπαθὴς ὡς πρὸς τὴν καταστροφὴν τόσων ἀθώων χριστιανικῶν λαῶν, δὲν ἔπαυσε νὰ θεωρῇ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὡς τόλμημα ἀσύνετον καὶ ἀξιόποινον (2) ».

---

(1) Σελ. 85—89.

(2) Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Γ', κεφ. ΜΑ'.

Ἐν τῇ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος γενομένῃ ἐν Παρισίοις περιστήμῳ δίκῃ τῶν Τεσσάρων Λοχιῶν τῆς Ῥυγέλλης, ὁ εἰσαγγελεὺς Marchangy περὶ καρβοναρισμοῦ διὰ μακρῶν λαλήσας ἀνέφερε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὡς ἀποκύημα τῆς μυστηριώδους ταύτης ἑταιρίας. Ἀλλ' ὁ εὔγλωττος δικηγόρος τοῦ κατηγορουμένου λοχίου Bories, Mérilhou, ἀνασκευάσας τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἄδικον ταύτην μομφὴν ἀνέκραξε. « Διὰ νὰ προσβληθῇ ὁ βίος γάλλων τινῶν στρατιωτῶν ἐπενοήθη σειρὰ σοφισμάτων, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐκρίθη ἀναγκαῖος καὶ ὁ μετὰ πικρίας ἔλεγχος

Ἡ τότε πλάνης καὶ ἄστεγος τῶν Ἑλλήνων κυβέρνησις μαθοῦσα, ὅτι οἱ ἡγεμόνες οὗτοι συνῆλθον ἐν Βερώνῃ τῆς Ἰταλίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν διακοπεισῶν συνεδριάσεων τῆς ἐν Λαϋβάχῃ συνόδου, ἀπηύθυνεν αὐτοῖς τὴν ἑξῆς ἱκετήριον ἀναφοράν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώσεων τοῦ ἐν Γενεύῃ διατρίβοντος τότε Ἰωάννου Καποδιστρίου συντάξας ὁ ἐν Ὀδησσῷ διαμένων Ἀλέξανδρος Στούρζας ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τοῦ Μυκωνίου Γεωργίου Κανισκᾶ.

«Δεκαοκτὼ μῆνες παρῆλθαν ἀφ' οὗ ἡ Ἑλλὰς μάχεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος· ὅλαι αἱ δυνάμεις τῶν Μωαμεθανῶν κατευθήνθησαν ἐναντίον της, καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἐξοπλίζονται ἁμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας διὰ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν σιδηρᾶν χεῖρα τὴν καταπιέσασαν τοσοῦτον χρόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τείνουσαν ὅλως εἰς τὸ νὰ τὸ ἐξολοθρεύσῃ. Ἀφ' ἧς ἤρχισεν ὁ πόλεμος ὕψωσε τὴν φωνὴν ἡ Ἑλλὰς διὰ τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων της ἐξαιτουμένη τὴν βοήθειαν, ἢ τοὐλάχιστον τὴν οὐδετερότητα τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων. Τὴν σήμερον δὲ ὅτε συνέρχονται εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον οἱ δυνατοὶ διὰ νὰ βάλωσιν εἰς τάξιν τὰ τῆς Εὐρώπης καὶ συμβουλευθῶσι πασιφανῶς διὰ τὰ μεγάλα συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὅτε ὅλα τὰ ἔθνη προσμένουσιν ἀπ' αὐτοὺς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, τὴν ἐγγύησιν τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελε παραβῆ τὸ χρέος της, ἂν δὲν ἐξέθετε καὶ αὖθις εἰς τοὺς αὐγούστους συμμάχους μονάρχας τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, τὰ δίκαιά της καὶ τὰς νομίμους ἐπιθυμίας της, καθὼς καὶ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν ὅλων τῶν πολιτῶν της τοῦ νὰ τύχωσι δικαιοσύνης ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις, καθὼς εὗρον χάριν ἐνώπιον τοῦ οὐρανίου Βασιλέως τοῦ διέποντος τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου, ἢ νὰ ἀποθάνωσιν ὅλοι χριστιανοὶ καὶ ἐλεύθεροι. Ἤδη ἐχύθησαν ποταμοὶ αἱμάτων· ἀλλ' ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ νικήτρια πανταχοῦ κυματίζει εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν Ἀττικήν, εἰς τὴν Εὔβοιαν, εἰς τὴν Βοιωτίαν, εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, εἰς τὴν Αἰτωλίαν, εἰς τὸ μεγαλήτερον μέρος τῆς

τοῦ θαυμασίου τούτου ἔθνους τῶν μαρτυρικῶν ἡρώων, οἵτινες ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Περικλέους διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀποθνήσκουσιν, ἐναγκαλιζόμενοι τὸν σταυρὸν τοῦ ζῶντος Θεοῦ!» (A. Fouquier, Causes Célèbres de tous les peuples, tom. IV).

Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, εἰς τὴν Κρήτην, καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· Τοιαύτας προόδους ἔκαμε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ αὕτη εἶναι ἡ κατάστασίς του, ὥστε εἶναι πασίδηλον εἰς ὅλους τοὺς ἔχοντας γνῶσιν τῆς Τουρκίας, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠμποροῦσι ν' ἀφήσωσι τὰ ὅπλα πρὶν κατακτήσωσι ἢ πρὶν ἀπολαύσωσι τὰς ἐγγυήσεις ὑπάρξεως χωριστῆς, ἀνεξαρτήτου καὶ ἐθνικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μόνην θὰ εὕρωσι τὴν ἀσφάλειαν τῆς λατρείας, τῆς ζωῆς, τῆς ἰδιοκτησίας, καὶ τῆς τιμῆς των. Καὶ ἂν ἡ Εὐρώπη διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν εἰρήνην συγκατατεθῇ νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὴν ὀθωμανικὴν Πόρταν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς γενικῆς εἰρηνοποιήσεως, ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις σπεύδει νὰ δηλοποιήσῃ ἐπισήμως διὰ τῆς παρούσης, ὅτι δὲν θέλει στέρξει καμμίαν συνθήκην, ὅσον καὶ ἂν ἤθελεν εἶναι ὠφέλιμος κατ' ἐπιφάνειαν, εἰμὴ ἀφοῦ γείνωσι δεκτοὶ ἀντιπρόσωποι παρ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι διὰ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν ὑπόθεσίν του, νὰ ἐκθέσωσι τὰ δικαιολογήματά του, καὶ νὰ καταδηλώσωσι τὰ δίκαιά του, τὰς ἀνάγκας του καὶ τὰ προσφιλέστερα συμφέροντά του. Ἂν δὲ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἤθελεν ἀποῤῥιφθῇ ἡ αἴτησίς του, ἡ παροῦσα δηλοποίησις θέλει ἐπέχει τόπον τακτικῆς διαμαρτυρήσεως, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ἱκετεύουσα ὑποβάλλει σήμερον εἰς τοὺς πόδας τῆς αἰωνίου δικαιοσύνης, καὶ τὴν ὁποίαν χριστιανικὸς λαὸς διευθύνει θαῤῥούντως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῆς χριστιανοσύνης. Ἂν δὲ ἐγκαταλειφθῶσιν οἱ Ἕλληνες, ὄντες μὲν ἀδύνατοι θὰ ἐλπίσωσιν εἰς τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων, ἀλλὰ καταρτιζόμενοι μὲ τὴν παντοδύναμον χεῖρά του δὲν θέλουσι κλίνει τὸν αὐχένα ἐνώπιον τῆς τυραννίας ὄντες χριστιανοὶ καὶ καταδιωκόμενοι, διότι ἐμείναμεν πιστοὶ εἰς τὸν Σωτῆρά μας τὸν Βασιλέα καὶ Κύριόν μας. Θέλομεν δὲ ὑπερασπίσει ἕως ἑνὸς τὴν ἐκκλησίαν του, τὰς ἑστίας μας καὶ τοὺς τάφους μας· εἶναι δὲ εὐτυχία μας ἢ νὰ καταβῶμεν εἰς αὐτοὺς ἐλεύθεροι καὶ χριστιανοί, ἢ νὰ νικήσωμεν καθὼς ἄχρι τοῦδε ἐνικήσαμεν διὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς θείας του βοηθείας.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου τοῦ Νομοτελεστικοῦ
Ὁ ἀντιπρόεδρος ΘΑΝΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ.

Ὁ γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας, μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων
Ἐν Ἄργει, τὴν 29 Αὐγούστου 1822. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΕΓΡΗΣ. »

Ταὐτοχρόνως δ' ἐγράφησαν καὶ αἱ ἑξῆς δύο ἀναφοραὶ, ἡ μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρον, ἡ δ' ἑτέρα πρὸς τὸν Πάπαν Πῖον Ζ'.

« Τολμᾷ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς ὑμετέρας αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὰς εὐεργεσίας της. Βασιλεῦ· ἐδώκατε ἄσυλον εἰς τὸ κράτος σας πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς μας ἀπειλουμένους ἀπὸ τὴν ἐξολοθρευτικὴν μάχαιραν τοῦ ἀσεβοῦς. Ἡ ἀνεξάντλητος ἀγαθότης τῆς ὑμετέρας μεγαλειότητος, ἀφοῦ τοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον, παρατείνει καὶ διατηρεῖ τὴν ὕπαρξίν των. Τὸ ἔνδοξον τοῦτο παράδειγμα ἐμιμήθησαν οἱ ὑπήκοοί της, τοὺς ὁποίους οὐράνιος δεσμὸς συνάπτει μὲ ἡμᾶς. Ὄντες τέκνα τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσι μὲ ζῆλον ἀδελφικὸν τοὺς συμπατριώτας μας, οἵτινες ἐδεκατίσθησαν ἀπὸ τὴν μάχαιραν, περιπλανῶνται, καταδιώκονται ἀπὸ φοβερὰς ἀναμνήσεις, καὶ ἐφαίνοντο ἐγκαταλελειμμένοι ὡς καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα. Ἀλλ' ἐκάμετε καὶ ἄλλο, Βασιλεῦ· ἀπεῤῥίψατε μεγαλοψύχως καταφρονήσαντες τὰς ἀξιώσεις τῶν ἐχθρῶν μας, οἵτινες ἀφοῦ ἐμέθυσαν ἀπὸ Ἑλληνικὸν αἷμα ἐτόλμησαν ν' ἀπαιτήσωσι ὅσα θύματα διέφυγαν τὸν θάνατον. Αἱ εὐλογίαι ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔθνους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ θανάτου πάντοτε, ἀλλ' εἶναι πιστὸν εἰς τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν, προσφέρονται εἰς τὴν ὑμετέραν μεγαλειότητα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἐξ ὀνόματός του.

» Τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἐνέσπειραν εἰς τοὺς Ἕλληνας αἱ εὐεργεσίαι τῶν αὐγούστων προκατόχων σας, καὶ τὰ ὁποῖα διεδόθησαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν κατὰ κληρονομίαν, ἔγιναν ζωηρότερα καὶ μᾶς ἐμψυχόνουσιν ὅλους ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ προσώπου τῆς ὑμετέρας μεγαλειότητος· ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν θὰ παύσῃ εἰμὴ μετ' αὐτοῦ. Καταδέχθητε, Βασιλεῦ, νὰ τὸ ἐνθυμηθῆτε εἰς τοιαύτην δεινὴν περίστασιν· καὶ ἐν ᾧ σκέπτεσθε διὰ τὴν τύχην τόσων ἐθνῶν μετὰ τῶν συμμάχων σας, ἔχετε καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας εἶσθε τὸ στήριγμα, ὑπ' ὄψιν. Ἡ Ἑλλὰς ὁπλισθεῖσα ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἔχει δικαίωμα νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ὁ ἀπόγονος τόσων ὀρθοδόξων μοναρχῶν, ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν κατὰ πολὺν καιρὸν καταθλιβομένων δὲν θὰ θελήσῃ ποτὲ τὴν ἐξόντωσιν καὶ τὴν ἀτιμίαν της.

Παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν, Βασιλεῦ, νὰ φυλάττῃ τὴν ὑμετέραν μα-

γαλειότητα ὑπὸ τὴν ἁγίαν του σκέπην διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὴν δόξαν τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου τοῦ Νομοτελεστικοῦ
Ὁ ἀντιπρόεδρος ΘΑΝΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ.

Ὁ γραμμ. τῆς ἐπικρατείας καὶ μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων
Ἐν Ἄργει τῇ 29 Αὐγούστου 1822. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΕΓΡΗΣ.»

« *Παναγιώτατε Πάτερ.*

» Πρὸ πολλοῦ ἡ προσωρινὴ τῆς Ἑλλάδος κυβέρνησις ἐπεθύμει νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ὑμετέραν Μακαριότητα τεκμήριον βαθέος σεβασμοῦ· ἀλλ' ἀπησχολημένη εἰς τὰς μᾶλλον κατεπειγούσας τῆς πατρίδος ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ἀπήτουν ἄνευ ἀναβολῆς ὅλην τὴν μέριμναν αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ εὐάρεστον τοῦτο καθῆκον. Σήμερον ὅμως μετὰ χαρᾶς ἐξοφλεῖ τὴν ὑποχρέωσιν, καὶ εὐτυχὴς λογίζεται ὡς δυναμένη νὰ συνενώσῃ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τὴν διάπυρον αὐτῆς εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἡ ὑμετέρα Μακαριότης ἔδειξεν εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ τῶν συμπατριωτῶν μας λυσσωδῶς καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς ὑμετέρας παναγιότητος μᾶς ἐβεβαίωσαν, ὅτι ἠξιώσατε, παναγιώτατε πάτερ, νὰ τοὺς προσδεχθῆτε μετ' εὐαγγελικῆς εὐσπλαγχνίας, καὶ χορηγήσητε αὐτοῖς προστασίαν ὅλως πατρικήν. Τὰ τεκμήρια ταῦτα τῆς ἀρετῆς μᾶς ἐπλήρωσαν εὐγνωμοσύνης, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μᾶς ἐκπλήξωσιν. Ὁ ἀληθῶς ἀποστολικὸς χαρακτὴρ, τὸν ὁποῖον ἡ ὑμετέρα Μακαριότης ἀνέπτυξεν εἰς ὀδυνηρὰν ἐποχὴν, γνωστὸς ἐγένετο καθ' ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον· καὶ μ' ὅλας τὰς διαιρούσας τοὺς διαφόρους τῆς Εὐρώπης λαοὺς θρησκευτικὰς δοξασίας πάντες ὁμοθύμως ἐθαύμασαν καὶ ἐξεθείασαν τὰς ἀρετὰς, αἵτινες εἰς δόξαν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ θείου αὐτῆς θεμελιωτοῦ ἀντανεκλῶντο.

» Ταῦτα μᾶς ἀναγκάζουσι ν' ἀπευθύνωμεν τῇ ὑμετέρᾳ παναγιότητι ταπεινοτάτην παράκλησιν. Ἐμάθομεν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ μονάρχαι, τὸ πλεῖστον ὑπαγόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὁποίας ἡ ὑμετέρα Παναγιότης εἶναι ὁ ἀρχηγός, ἔμελλον νὰ συνέλθωσι διὰ νὰ διασκεφθῶσι περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Εὐρώπης. Ἀξιώσατε, Παναγιώτατε Πάτερ, νὰ μεσολαβήσητε ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἂς ἀπαλλαχθῇ

ἐπὶ τέλους τῆς ταπεινωτικῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος κατεδίκασαν αὐτήν! οἱ χριστιανοὶ μονάρχαι ἂς βοηθήσωσιν αὐτὴν εὐγενῶς ἀγωνιζομένην ν' ἀποσείσῃ τὸν ὅσῳ βάρβαρον τοσούτῳ καὶ ἀνυπόφορον ζυγὸν τοῦ ἀσεβοῦς. Ἀρκούντως ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐβαπτίσθημεν εἰς δάκρυα καὶ ἐποτίσθημεν ἀδικίας. Ἀναλαμψάτω ἐπὶ τέλους καὶ ἡ τῆς εὐτυχίας ἡμέρα, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὑμετέρας Μακαριότητος. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη πληροῦσα χαρᾶς ὅλους τοὺς πιστοὺς θέλει ἐπισφραγίσει τὴν δόξαν τοῦ Πίου Ζ'.

» Ἡ εὐαίσθητος καὶ γενναία ψυχή σας, παναγιώτατε πάτερ, θέλει σᾶς ἐμπνεύσει δύναμιν λόγου κατανύξουσαν τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων, ἄλλως τε καὶ εὐδιαθέτων, ὡς νομίζομεν, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν φρικαλέων δεινοπαθημάτων ἡμῶν. Θαῤῥοῦντες δὲ εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὰ φῶτα τῆς ὑμετέρας παναγιότητος, σᾶς καθικετεύομεν, Μακαριώτατε πάτερ, νὰ προσδεχθῆτε τὸν εἰλικρινῆ σεβασμὸν, καὶ τὴν διάπυρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην, καὶ ἀπονείμητε ἡμῖν τὴν ἱερὰν ὑμῶν εὐλογίαν.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου τοῦ Νομοτελεστικοῦ,
Ὁ ἀντιπρόεδρος ΘΑΝΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ.
Ὁ γραμμ. τῆς ἐπικρατείας, μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων
Ἐν Ἄργει, τῇ 29 Αὐγούστου 1822 » [1]. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΕΓΡΗΣ.

Κομιστὰς τῶν ἱκετηρίων τούτων ἀναφορῶν ἐξέλεξεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν καὶ τὸν Νικόλαον Πίκκολον, ἄρτι ἐκ Παρισίων ἐλθόντα. Ἀλλ' ἐνῷ οὗτοι ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν (29 Σεπτεμβρ.) ἀσθενήσας ὁ Πίκκολος παρῃτήθη, ἀντ' αὐτοῦ δὲ, κατὰ πρότασιν τῶν προὐχόντων τῆς Ὕδρας, ἐξελέχθη ὁ φιλέλλην Ζουρδαὶν, πρῴην πλοίαρχος ἐν τῷ Γαλλικῷ ναυτικῷ, καὶ πρὸ μικροῦ ἐκ

[1] Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν πρωτοτύπῳ, γαλλιστὶ, ὑπὸ τοῦ Jourdain (I. σελ. 151—160), ἐξελληνισθέντα δ' ἐτυπώθησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπηλιάδου (Ἀπομνημονεύματα, Α', σελ. 436—440) καὶ τοῦ Κυρ. Σ. Τρικούπη (Γ', σελ. 17—23). Ἐκ τοῦ τελευταίου ἐγγράφου παρελείφθησαν φράσεις τινὲς, ἃς συνεπλήρωσα ἐν τῇ δημοσιευομένῃ νέᾳ μεταφράσει. Ὁ σεβαστὸς Κ. Τρικούπης, κατὰ παραδρομὴν ἴσως, λέγει, ὅτι τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἱκετήριον ταύτην ἀναφορὰν ἐκόμισαν οἱ νέοι ἀπεσταλμένοι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Γερμανὸς Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Γ. Μαυρομιχάλης, ἐν ᾧ, καθὰ καὶ ὁ Ζουρδαὶν γράφει, καὶ ἐκ τῆς χρονολογίας πιστοποιεῖται, αὕτη ἐδόθη μετὰ τῶν ἄλλων δύο ἐγγράφων πρὸς τοὺς πρώτους πρεσβευτάς.

Μασσαλίας εἰς Ἑλλάδα ἵνα προσφέρῃ τὸν βραχίονά του ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας (1).

Τὴν 24 Ὀκτωβρίου οἱ ἀπεσταλμένοι κατέπλευσαν εἰς Ἀγκῶνα, καὶ ἀφοῦ ὑπέστησαν τὴν νενομισμένην λοιμοκάθαρσιν, ἅμ' ἀποβάντες (3 Νοεμβρίου) ἐζήτησαν διὰ τῶν ἐκεῖ προξένων τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Βερώνην, καὶ ταὐτοχρόνως διηύθυναν εἰς τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ ἡγεμόνας τὸ ἑξῆς ἔγγραφον.

« Μετὰ δικαίας ἐμπιστοσύνης σπεύδομεν νὰ ὑποβάλλωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι τὸ πρακτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

» Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πέποιθεν, ὅτι δύναται νὰ δικαιολογήσῃ λαμπρότατα τὰ διαβήματά του καὶ τὴν ἐνεστῶσαν αὐτοῦ κατάστασιν, διὰ τῶν ἱερῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων καὶ τῶν ἀναντιῤῥήτων αἰτιολογιῶν του, ἐναντίον πάσης συκοφαντίας δι' ἧς ἐτόλμησαν ν' ἀμαυρώσωσιν αὐτὸ ἕνεκα τῆς κατὰ τῆς τυραννίας ἀντιστάσεως, καὶ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ ἀγώνων πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ σκληροτέρου τῆς δουλείας ζυγοῦ.

» Θέμενον τὸ δίκαιον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐνδόξου σημαίας τοῦ σταυροῦ, ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποβάλλῃ καὶ τὴν πολιτικήν του τύχην εἴς τε τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐθυκρισίαν τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων.

» Ἡ Πρόνοια ηὐδόκησε νὰ στεφανώσῃ διὰ τῆς λαμπροτέρας ἐπιτυχίας τοὺς πολεμικούς του ἀγῶνας. Εἰς τοὺς βασιλεῖς δὲ τῆς γῆς ἀπόκειται πλέον ἵνα στερεώσωσι τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν ὑπὸ δυναστείαν πιστεύουσαν τῷ Εὐαγγελίῳ.

» Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀπαιτεῖ πατρίδα, θρόνον, καὶ δικαιώματα ὑπάρξεως καὶ ἰδιοκτησίας, ὑπὸ νόμους σοφοὺς καὶ μονίμους.

» Ἐπισήμως δὲ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ὅλων τῶν ἡγεμόνων τῆς χριστιανοσύνης διακηρύττει, ὅτι προτιμᾷ μᾶλλον νὰ ἐξολοθρευθῇ, παρὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς οὐδεμίαν σχέσιν, ὑφ' οἱονδήποτε τίτλον, μετὰ τοῦ βαρβάρου ἅρπαγος τῶν ἱερωτέρων αὐτοῦ δικαιωμάτων.

» Ἐπομένως ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ζητοῦμεν, ἵνα μᾶς

---

(1) Ὁ φιλέλλην οὗτος λεπτομερῶς ἐξέθετο τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην, ὡς καὶ τὰς μετέπειτα ἐνεργείας μετὰ τοῦ Τάγματος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μελίτης ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ (Mémoires Historiques et militaires sur les événements de la Grèce. Paris 1828, tom. I—II), ὅθεν καὶ ἡμεῖς μεταφράζομεν.

ἐπιτραπῇ ἡ ἐνώπιον τῆς Συνόδου μετάβασις, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς ἡμετέρας ἀποστολῆς.

»Ἡ δικαιοσύνη τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος, σύμφωνος τῇ λαμπρᾷ αὐτῆς μεγαλοψυχίᾳ θέλει ἴδει ἐν τῇ αἰτήσει ταύτῃ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν νομιμότητα συνηνωμένας τῷ βαθυτάτῳ σεβασμῷ, μεθ' οὗ ἔχομεν τὴν τιμὴν ὄντες,

»Τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος κλπ.

»Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

»Ἐν Ἀγκῶνι, τῇ 3 Νοεμβρίου 1822.»

Συγχρόνως δὲ ἀπηύθυναν καὶ πρὸς τὸν πάπαν τὴν ἑξῆς ἀναφοράν.

« *Παναγιώτατε Πάτερ.*

»Ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐδοκίμασε τὰ δεινὰ τοῦ μαρτυρίου. Οἱ τύραννοι αὐτοῦ ἐφήρμοσαν τὰς βαρβαρωτέρας καὶ ἀπανθρωποτέρας βασάνους. Τὸ ὄνομα τῶν ῥαγιάδων ἐθεωρεῖτο μόνον ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ πληρονομένου φόρου πρὸς διαφύλαξιν τῆς κεφαλῆς των ἐκ τῆς μαχαίρας τῶν Τούρκων, τῆς πάντοτε ἑτοίμου νὰ πλήξῃ αὐτούς, καὶ ὑπενθυμιζούσης ἀπαύστως, ὅτι ἦσαν δοῦλοι. Τὰ εὐάρεστα τῆς φύσεως αἰσθήματα ἐξέθετον αὐτοὺς εἰς νέας συμφοράς. Ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἱδρῶτος αὐτῶν ἀπέβαινε λεία τῶν δορυφόρων τοῦ Σουλτάνου. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα των ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς κακουργοτέρας ἰδιοτροπίας τοῦ τυχόντος μουσουλμάνου.

»Ἡ πίστις καὶ ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπὶς ὑπεστήριξαν καὶ ἐβοήθησαν αὐτοὺς ὅπως ὑποφέρωσι καρτερικῶς ὕπαρξιν τοσοῦτον ἐλεεινήν. Αἱ εὐαγγελικαὶ ἀρεταὶ ἐκ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδοθεῖσαι, μέχρι τοῦ ἡρωϊσμοῦ προήγαγον τὴν χριστιανικὴν ὑπομονήν. Μόνη ἡ θρησκεία ἐνέπνευσεν αὐτοῖς τὴν καρτερίαν ταύτην, καὶ τὴν προτίμησιν τοῦ φρικωδεστέρου τῶν θανάτων ἀπὸ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς πίστεως τῶν πατέρων των. Εὑρέθησαν ἐν τῷ σκληρῷ διλήμματι, ἢ νὰ ἐναγκαλισθῶσι τὸν μωαμεθανισμόν, ἢ ν' ἀποθάνωσι δοῦλοι. Ἐπὶ τέλους δέ, ἀφοῦ ἐξήντλησαν ὅλα τὰ μέσα τῆς ὑπακοῆς, βλέποντες τὸ ἀνωφελὲς τῶν θυσιῶν των πρὸς ἀφόπλισιν τῶν δημίων αὐτῶν, ἀπέλπιδες ἀνεθάῤῥησαν.

»Ἡ τυφλὴ ὑπακοὴ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀρχιερέων κατ' οὐδὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτρέψῃ τὸ θανατηφόρον κτύπημα τὸ

ὁποῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των κατεφέρθη. Ἡ ὑποταγὴ τῆς νήσου Χίου, καὶ ἡ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Ὀλύμπου χορηγηθεῖσα ἀμνηστεία, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαφυλάξωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς σφαγῆς, καὶ ἀπὸ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τῶν ἰδιοκτησιῶν των. Ἡ καθ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν χριστιανῶν σατανικὴ ἀπόφασις τοῦ θανάτου ὑπεγράφη, ἡ δ' ἐκτέλεσίς της ἐνεπιστεύθη εἰς στρατοὺς ἐπιχαίροντας ἐπὶ μόνῳ τῷ ὀλέθρῳ καὶ τῇ σφαγῇ. Ἦτο ἀνάγκη πλειοτέρων αἰτίων πρὸς ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν τυράννων αὐτων; Ἐστερημένοι μέσων, ὅπλων, καὶ ἀρχηγῶν ἐπιδεξίων, οἱ Ἕλληνες, ἀντὶ ν' ἀποθαῤῥυνθῶσιν, ᾐσθάνθησαν παλλούσας τὰς καρδίας των εἰς τὰ ἠδέα ὀνόματα τῆς θρησκείας, τῆς φύσεως, καὶ τῆς πατρίδος, τὰ ὁποῖα μάτην προσεπάθησαν νὰ καταπνίξωσιν ἐν αὐτοῖς· ὅθεν ἔλαβον τὰ ὅπλα διὰ ν' ἀποτινάξωσι τὸν ἐπονείδιστον ζυγὸν, ὅστις τοὺς ἐκράτει δεσμώτας.

» Αἱ ἀνεξερεύνητοι τῆς Προνοίας ἀποφάσεις προσδιώρισαν τὴν στιγμὴν τῆς τιμωρίας. Ἡ παντοδύναμος χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἐνέσπειρε τρόμον μεταξὺ τῶν ἀσεβῶν, ἐνισχύσασα τὸν ἀσθενῆ καὶ καταθλιβόμενον. Τὰ θαυμάσια κατορθώματα, τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης στεφανώσαντα τὸν εὐγενῆ αὐτῶν ἀγῶνα ἐν πάλῃ τόσον ἀνίσῳ, ἀρκούντως καταδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ὡδήγησε τὰ βήματα αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δόξης.

» Εἰς ἐποχὰς ἀξιομνημονεύτους, οἱ προκάτοχοι τῆς ὑμετέρας μακαριότητος ὥπλισαν τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ κορανίου, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἔτι σημάνει ὁ καιρός. Ἡ βοῦλλα τοῦ μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Πίου Β', τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1463, ἐλησμονήθη διὰ τοῦ ἐν Ἀγκῶνι αἰφνιδίου θανάτου τοῦ γενναίου ἐκείνου ποντίφηκος, συμβάντος καθ' ἣν στιγμὴν συνῆγε τοὺς χριστιανικοὺς στρατοὺς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ σταυροῦ. Ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως προσεπάθησαν καὶ οἱ μακαριώτατοι ποιμένες Πῖος Ε' καὶ Εὐγένιος, καιροφυλακτοῦντες εὐνοϊκὴν περίστασιν, ἵνα στρέψωσι τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀσεβῶν. Εἰς τὸν ἁγιώτερον ὅμως τῶν ποιμένων του Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπεφυλάσσετο ἡ πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ εὐκαιρία. Ἡ μεταξὺ τοῦ Σωτῆρος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἐπαράτου λατρείας τοῦ Μωάμεθ ὑφισταμένη πάλη εἶναι ἐπαξία τῆς ἀρωγῆς τῆς ὑμετέρας παναγιότητος.

» Ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἑλλήνων, ἀντὶ νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὰς ἀρ-

τίως εἴς τινα κράτη ἐγερθείσας ταραχάς, ἀπ' ἐναντίας ἀφορᾷ τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ τοῦ θρόνου· ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν ἔνδοξον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σημαίαν τὸ ἔθνος τοῦτο χύνον τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς θρησκείας, καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησιας του, ἐπικαλεῖται τὴν προστασίαν χριστιανικῆς δυνάμεως μετὰ νόμων σοφῶν καὶ μονίμων.

» Ἐπὶ τέλους, ἡ Ἑλλὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διακηρύττει, ὅτι ἀπόφασιν ἔχει νὰ ἐξολοθρευθῇ μᾶλλον παρὰ νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ σκληροῦ τυράννου, καὶ ἐχθροῦ τῆς πίστεως αὐτῆς· καὶ μὲ τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐντολὴν ἀπέστειλεν ἡμᾶς ἡ προσωρινὴ τῆς Ἑλλάδος κυβέρνησις. Ἡ Πρόνοια διηύθυνε τὰ βήματα ἡμῶν πρὸς τὴν χώραν τῆς ὑμετέρας παναγιότητος· προβλέποντες δὲ ἄλλως τε καὶ, ὅτι ἕνεκα τοῦ μάκρους τῆς καθάρσεως δὲν θέλομεν δυνηθῇ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν συνέλευσιν πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς, καὶ μάλιστα φοβούμενοι μήπως συνεπείᾳ τῶν ἐκ προκαταλήψεως παραδεδεγμένων ἀρχῶν δὲν μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ εἰς Βερώνην μετάβασις, λαμβάνομεν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν, μετὰ τοῦ βαθυτέρου σεβασμοῦ, τὸ ἔλεος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς ὑμετέρας παναγιότητος, ὅπως καταδεχομένη διαβιβάσῃ εἰς τοὺς συνερχομένους ἡγεμόνας τὰ ἐπισυνημμένα ἔγγραφα, συνοδεύουσα αὐτὰ καὶ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς μεσολαβήσεως. Διὰ τοῦ διαβήματος τούτου ἐλπίζομεν, ὅτι οἱ ἡγεμόνες ἐξερχόμενοι τῆς ἀπάτης, θέλουσιν ἀναγνωρίσει τὴν ἀθωότητα ἑνὸς χριστιανικοῦ λαοῦ παλαίοντος κατὰ τῶν τυράννων αὐτοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θρησκείας καὶ τῶν δικαιωμάτων του.

» Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψωμεν καὶ ἐπιστολὴν διευθυνομένην πρὸς τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἥτις μαρτυροῦσα ὅλων τὴν εὐγνωμοσύνην, ἐπικαλεῖται τὴν ἱερὰν Ὑμῶν ἐπέμβασιν.

» Ἔθνος διατηρῆσαν τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ μετὰ τιμῆς καὶ θάῤῥους, καὶ σεμνυνόμενον ἐπὶ τῷ πολυτίμῳ τίτλῳ ἀδελφότητος μετὰ πάντων τῶν πιστευόντων εἰς τὴν Θρησκείαν τοῦ Θείου Λυτρωτοῦ λαῶν, δὲν εἶναι ἀνάξιον τῆς προστασίας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων.

» Ὄργανα τῆς νομίμου καὶ καθολικῆς θελήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐξετιθέμεθα τὴν δύσκολον ἐντολὴν, μεθ' ἧς ἐπεφορτίσθημεν. Μένει δὲ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ λάβωμεν τὴν τιμὴν καὶ γονατισωμεν

πρὸ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος, πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἱερᾶς αὐτῆς εὐλογίας.

» Ἐκ τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου τοῦ Ἀγκῶνος, τῇ 3 Νοεμβρ. 1822.

Οἱ ἀπεσταλμένοι, κλπ. »

Πλέον τοῦ μηνὸς εἶχε παρέλθει, καὶ οὐ μόνον οὐδεμία τοῖς ἀπεσταλμένοις ἐδόθη ἀπάντησις, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἀγκῶνος εἰδοποίησαν αὐτούς, ὅτι ἔλαβον διαταγὰς νὰ μὴ τοῖς χορηγήσωσι διαβατήρια διὰ τὴν Βερώνην. Ἐμβρόντητοι οὗτοι εἰς τὸ παράδοξον μήνυμα ἐξέδωκαν τὰ ἑξῆς δύο ἔγγραφα.

« *Πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἐν Βερώνῃ δυνάμεων.*

» Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ διευθύνωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι, διὰ τὸν σεβαστὸν ὑμῶν κυριάρχην, διπλοῦν ἀντίγραφον τῆς πράξεως τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος. Δὶς ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν ἵνα μεταβῶμεν εἰς Βερώνην, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἡ ἡμετέρα ἀποστολὴ ἐπιβάλλει, καὶ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς σεβαστοὺς κυριάρχας τὸ πρωτότυπον τῆς πράξεως τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

» Οὐδεμίαν ὅμως λαβόντες ἀπάντησιν, καὶ ὀφείλοντες νὰ δίδωμεν λόγον παντὸς ἡμῶν διαβήματος, ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον ἵνα καὶ αὖθις ἐπαναλάβωμεν τὴν ἀπαίτησίν μας, ἐπιστέλλοντες νέον ἀντίγραφον τῆς πράξεως τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ σύμμαχοι μονάρχαι θέλουσιν ἐπινεύσει ὅπως μᾶς ἐπιτρέψωσι τὴν ζητουμένην ἄδειαν, ἢ τοὐλάχιστον διαβιβάσωσιν Ὑμῖν ἐπίσημον ἀπάντησιν διὰ τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν.

Ἔχομεν τὴν τιμὴν κλπ.

Οἱ ἀπεσταλμένοι.

» Ἐν Ἀγκῶνι, τῇ 16 Δεκεμβρίου 1822. »

« *Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν καρδινάλιον Γονζάλβην, ὑπουργὸν, γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος.*

» Καθ' ἣν στιγμὴν καταθέτομεν εἰς τοὺς πόδας τῶν σεβαστῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων, τῶν συνελθόντων ἐν Βερώνῃ, δεύτερον ἀντίγραφον τῆς πράξεως τῆς ἐν Ἑλλάδι προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἠθέ-

λομεν φανῆ ἐπιλήσμονες τῶν ἱερωτέρων καθηκόντων, ἐὰν μὴ ἐσπεύδομεν ν' ἀποστείλωμεν παρόμοιον καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα ἵνα ὑποβληθῇ εἰς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα, τὸν κοινὸν πατέρα τῶν πιστῶν, καὶ ἀρχηγὸν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

» Ἐκ τῆς πράξεως ταύτης ἡ Αὐτοῦ Παναγιότης θέλει ἴδει, ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες σταθερῶς ἀποφασίσαντες νὰ διατηρήσωσι τὰ δίκαια αὐτῶν καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰσὶν ἄξιοι τῆς τε προστασίας, καὶ τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ εὐλογίας·

» Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν κλπ.

Οἱ ἀπεσταλμένοι, κλπ.

» Ἐν Ἀγκῶνι, 16 Δεκεμβρίου 1822. »

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα οἵ τε ἐν Βερώνῃ συνελθόντες ἡγεμόνες καὶ ὁ πάπας οὐδεμίαν ἔδωκαν ἀπάντησιν, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἑλλήνων ἐξηκολούθουν διατρίβοντες ἐν Ἀγκῶνι, ὡσεὶ ὑπὸ περιορισμόν.

Ἐν τούτοις, ὡς φαίνεται, εἴτε ὑπὸ τοῦ πάπα, εἴτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ζουρδαίν, ἐμμέσως ὑπεδείχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι μόνον διὰ γενναιοτέρων θυσιῶν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι τὴν συνδρομὴν τῆς Ῥώμης. Ὅθεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διώρισε νέους ἀπεσταλμένους, τὸν Γερμανὸν Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην [1], μὲ τὴν ἐντολὴν ἵνα μεταβῶσι εἰς Ῥώμην, καὶ ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, ἔστω καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ ὑποσχέσει τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Πλὴν καὶ εἰς τούτους ἀποβάντας εἰς Ἀγκῶνα ἀπηγορεύθη ἡ εἰς Ῥώμην μετάβασις, τῇ εἰσηγήσει ἴσως τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς ὁποίας ὁ Πῖος τότε ὑπέκειτο. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Ζουρδαὶν, συσκεφθεὶς μετὰ τοῦ Μεταξᾶ καὶ τοῦ Γερμανοῦ, μετέβη εἰς Παρισίους, μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διαπραγματευθῇ συμμαχίαν καὶ δάνειον μετὰ τοῦ ἐκεῖ ἑδρεύοντος τάγματος τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀγκῶνι διατριβὴν ὁ φιλέλλην οὗτος Γάλλος ἔγραψεν *ἀνασκευὴν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος συκοφαντιῶν*, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς ἐν Βερώνῃ νὰ προσφερθῶσιν τοσοῦτον ἀσπλάγχνως πρὸς

---

(1) Ὁ Γερμανὸς λέγει, ὅτι δεύτερος ἐξελέγθη ὁ Νεόφυτος Βάμβας. (Ὑπομνήματα τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος. σελ. 123—131). Τὸ περίεργον εἶναι, ὅτι ὁ φιλόπατρις ἱεράρχης, εἰ καὶ ἐν ἄλλοις λίαν ἀκριβολογῶν, ἐν παρόδῳ μόνον ἀναφέρει τὴν πρὸς τὸν Πάπαν ἀποστολήν του.

ἔθνος ἐν ὀνόματι τοῦ σταυροῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐμάχετο, ἐπικαλούμενον τὴν ἀῤῥωγὴν χριστιανῶν ἡγεμόνων.

«Διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν ἐχθρῶν τῆς θρησκείας, ἔγραφεν ὁ Ζουρδαὶν, παρεμορφώθη τὸ δίκαιον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Οἱ Τουρκόφιλοι μετεχειρίσθησαν ὅλην τὴν πολιτικήν των διὰ νὰ παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἐν Βερώνῃ συνελθόντας ἡγεμόνας τοὺς Ἕλληνας ὡς λῃστὰς, καὶ ὀπαδοὺς τοῦ καρβοναρισμοῦ Πρὸ πάντων δὲ ἐξηρέθισαν τοὺς ἡγεμόνας τούτους διὰ τῶν ἐπινοηθεισῶν φρικαλέων εἰκόνων τῆς ἀνηλικότητος καὶ φαντασιωδῶν ἐγκλημάτων τῶν ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους παρέστησαν ὡς ἐχθροὺς πάσης ἠθικῆς, πάσης θρησκείας καὶ πάσης τάξεως, καὶ ὅτι οὗτοι βαρβαρώτεροι καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων ἀπεφάσισαν ἐκ συννενοήσεως μετὰ τῶν καρβονάρων νὰ λεηλατήσωσι τὴν Εὐρώπην, ἀνατρέποντες πᾶν εἶδος κυβερνήσεως, καὶ νομιμοποιοῦντες τὴν λῃστείαν καὶ τὴν δολοφονίαν. Ἐὰν οἱ κυριάρχαι, ἀντὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὴν διάκρισιν τῶν τυράννων αὐτοῦ, εἶχον ἐν Ἑλλάδι πράκτορας σοφοὺς καὶ ἀπροκαταλήπτους, ἤθελον καταπεισθῆ ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο οὐδένα ἕτερον ἐπιδιώκει σκοπὸν πλὴν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ, γιγνῶσκον νὰ σέβηται τὴν οὐδετερότητα, τὴν ὁποίαν τινὲς τῶν δυνάμεων τηροῦσι κατὰ τὴν αἱματηρὰν ταύτην πάλην· ἤθελον καταπεισθῆ, ὅτι ἀντὶ νὰ πολεμῇ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας, οὐ μόνον ἐπέτρεπε τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν ἐξάσκησιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἀνεξαιρέτως ἐπροστάτευεν αὐτάς· καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ, διέπει τὰς πράξεις του. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἔχει ἀφορμὰς λίαν διαφόρους ἀπὸ ἐκείνας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὁπλισθέντων ἄλλων λαῶν, ἐπειδὴ οὗτοι θέλουσι ν' ἀποτινάξωσι τὸν τρομερὸν ζυγὸν βαρβάρου τυράννου, ζητοῦντες χριστιανικὴν κυβέρνησιν δῶσουσαν αὐτοῖς πολιτικὴν ὕπαρξιν, ἵνα μὴ ὦσιν οἱ μόνοι ἐν τῇ χριστιανοσύνῃ ἐγκαταλελειμμένοι ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αἱμοβόρου δυνάστου, ἀποτροπιαζομένου τὸ χριστιανικὸν ὄνομα.

»Ἠδύναντο νὰ λησμονήσωσι τὴν φρικτοτέραν παραβίασιν τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τὴν καθιερωθεῖσαν κατὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους χρόνους διὰ συνηθείας, ἢ μᾶλλον καταχρήσεως, αἰώνων; τὴν δουλείαν! αὐτὴν τὴν ἄτιμον κηλῖδα τὴν προσαφθεῖσαν εἰς τὸ ἔθνος αὐτῶν, καὶ τὴν ὁποίαν μόνον τὸ ὄνομά των ἐφαίνετο ἀποκλεῖον καὶ ἀπωθοῦν; Ὅταν μία ψευδὴς καὶ ἐξώλης θρησκεία καθιεροῖ τὴν δουλείαν, οὐδὲν

τὸ παράδοξον· ὅταν παραγνωρίζηται ἡ θεότης, εὐκόλως κατανοεῖται καὶ ἡ φύσις τῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ εἰκὼν αὐτῆς· ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἑνὸς τυράννου ἡ γραμμὴ ἡ διαχωρίζουσα τὸν ὑπήκοον ἀπὸ τοῦ δούλου εἶνε τόσον ἀπαρατήρητος, ὥστε οὐδὲν τὸ θαυμαστὸν ἂν ἐξαφανίζεται. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία συντρίβει τὸ σιδηροῦν σκῆπτρον, χειραφετεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεως καθιστᾷ αὐτὸν τοσοῦτον μέγαν, διὰ νὰ μὴ ἀποστρέφηται τὸ ταπεινότερον στίγμα ὅπερ δυνατὸν νὰ τῷ προσαφθῇ. Ἡ ἠθικὴ αὐτῆς εἶναι λίαν ὑψηλή, αἱ περὶ δικαίου ἰδέαι της πολὺ καθαραί, ἵνα ὑποφέρῃ παρομοίαν προσβολήν. Ἀλλὰ καὶ φύσις καὶ θρησκεία μάτην διεμαρτυρήθησαν. Ἡ Ἑλλὰς δύο μόνον τάξεις ἀνθρώπων ἠρίθμει, αὐθέντας καὶ δούλους. Ἡ ἀρετὴ ἐξηφανίσθη ὑπὸ κακοῦργον κυβέρνησιν· ἡ ἀρετὴ δὲν ἐγένετο χάριν τῶν δούλων, πολὺ περισσότερον δὲν ὑπῆρξε κληροδότημα τῶν δεσποτῶν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ὄνειδος καὶ ἡ ταπείνωσις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπεροψία καὶ τὰ βαρβαρώτερα μηχανήματα, τὰ μὲν πρῶτα ὡς ἕξις, τὰ δὲ δεύτερα ἀσυνειδήτως ἐξασκούμενα· τοιαύτη ἦτο ἡ τῆς Ἑλλάδος κατάστασις. Ἡ κατάργησις καταχρήσεως τοσοῦτον βαρβάρου ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν παροῦσαν γενεάν, γενεὰν ὀφθαλμοφανῶς προασπιζομένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

» Πῶς ἐτόλμησαν νὰ παραστήσωσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν μοναρχῶν τοὺς Ἕλληνας ὡς ὀπαδοὺς τοῦ καρβοναρισμοῦ! Ὁ Θεὸς μάρτυς, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἴσως τριάκοντα ἄτομα ἐννοοῦσι τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην ἔννοιαν.

» Κατηγοροῦσιν ὁμοίως αὐτοὺς ὡς ὑπηκόους ἐπαναστάντας κατὰ τοῦ κυριάρχου αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀντάρται νομίμου ἡγεμόνος. Μήτε εἰσὶν ἐπαναστάται ὁπλισθέντες πρὸς διάδοσιν ἀξιωμάτων, καὶ θεωριῶν καταστρεπτικῶν τῶν ἀρχῶν ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ κοινωνικὴ τάξις, ἐπειδὴ τοὐναντίον ζητοῦσι νὰ ἐξασφαλίσωσι πολιτικὴν ὕπαρξιν ἐπὶ τῶν βάσεων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ δικαίου.

» Οἱ Ἕλληνες μάχονται πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀστυκῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, καὶ δὲν ἐπανέστησαν κατὰ νομίμου κυριάρχου, τοῦ ὁποίου ἐγένοντο οἱ φυσικοὶ ὑπήκοοι, ἐπειδὴ μόνον ἡ τῶν ὅπλων ἰσχὺς καθυπέταξεν αὐτούς. Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὸ Βέλγιον, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰλλυρία, μέρος τῆς Γερμανίας, ἡ Νεάπολις, καὶ Ἱσπανία ὑπέκυψαν εἰς τὸ σκῆπτρον τοῦ Ναπολέοντος· τὸ ἐπ' αὐτῶν ὅμως δικαίωμα αὐτοῦ ἔπαυσεν, ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ στρατιωτικαὶ

αὐτοῦ δυνάμεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ πλέον τὰ κράτη ταῦτα ὑπὸ τὸν ζυγὸν, εἰ καὶ διὰ πολυαρίθμων συνθηκῶν ἐκεῖνος προσεπάθησε νὰ νομιμοποιήσῃ τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῆς τῆς θρησκείας στιγμιαίως νὰ καθιερώσῃ αὐτὰς, ἀφοῦ μάλιστα καὶ οὗτος ἐπίστευεν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐὰν λοιπὸν τοσοῦτοι λαοὶ ἐπανέλαβον τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν, καὶ ἀπέφυγον τὴν ξένην κυριαρχίαν, ἐπανελθόντες εἰς τὰ ὅρια τὰ χαραχθέντα ὑπὸ τῆς φύσεως, τῆς θρησκείας, καὶ τῶν ἠθῶν αὐτῶν, πῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκηρυχθῇ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ἀποτινάξαν τὸν ἐπονείδιστον ζυγὸν, τὸν ὁποῖον ἐπέβαλεν αὐτῷ ὁ σκληρότερος ἐχθρὸς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ παντὸς πολιτισμοῦ, ὁ ἁρπάσας τὴν νόμιμον ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ κυβερνῶντος τὸ Ἀνατολικὸν κράτος μονάρχου, καὶ ἀποστερήσας αὐτὸ τῶν τε ἀρχαίων νόμων, τῆς θρησκείας, καὶ πάσης κοινωνικῆς ὑπάρξεως; Οἱ Ἕλληνες γινόμενοι διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων δοῦλοι, καὶ οὐχὶ ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου δεσπότου, ἔχουσιν ἀναντιῤῥήτως τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀπελευθερωθῶσι διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων ἐκ κυρίων τοὺς ὁποίους οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν.

» Ἀπὸ δύο ἐτῶν οἱ Ἕλληνες μόνοι παλαίουσι καθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τῶν τυράννων αὐτῶν, πανταχοῦ δὲ ἐνίκησεν ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ. Ἐὰν αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις ἐγκαταλείψωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ ἐξολοθρευτικῷ τούτῳ πολέμῳ, θέλουσιν ἐξολοθρευθῆ μέχρι τοῦ τελευταίου μᾶλλον, παρὰ νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τυράννων αὐτῶν· ἀλλὰ τοὐλάχιστον θέλουσι καταβῆ εἰς τὸν τάφον μὲ τὴν παρηγορίαν, ὅτι ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· καταβαίνοντες δ' ἐκεῖ οὐδόλως θέλουσι φοβηθῆ τοῦ νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου κριτοῦ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. »

Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Μεταξᾶς ἀπέστειλε πρὸς τὴν προσωρινὴν τῆς Ἑλλάδος κυβέρνησιν τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐκτειθέμενος τὰ κατὰ τὸ ναυάγιον τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἀποστολῆς, πλήρης ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξώρκιζε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐμμείνωσι τὸν καλὸν ἀγωνιζόμενοι ἀγῶνα.

» Ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ μου μετὰ τῶν ὑπουργῶν τῶν ἐν Βερώνῃ συνελθόντων σεβαστῶν ἡγεμόνων, πάντοτε λόγον ποιούμενος περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος καθὼς καὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἀγωνιζομένων

Ἑλλήνων, αὐστηρῶς ἀπέφυγον πᾶσαν ἔκφρασιν, τὴν ὁποίαν ἡ κακὴ πίστις ἠδύνατο νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἐπαναστατικὴν, καὶ ἀνατρεπτικὴν τῆς εἰρήνης. Εἴχετε τὴν καλοσύνην νὰ μὲ τιμήσητε διὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ νὰ ἐκθέσω τὰ παράπονα καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, καὶ ὑπερασπισθῶ τὰ δίκαια αὐτοῦ. Ὑπεστήριξα τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος· δυστυχὴς δὲ ἤθελον λογισθῆ, ἐὰν ἐν τῇ ὑπερασπίσει ταύτῃ ἐποιούμην χρῆσιν ὅπλων δυναμένων νὰ στρεβλώσωσι τὴν ἱερότητα αὐτοῦ. Ὅσον μοὶ ἦτο δυνατὸν ἐνήργησα, πλὴν δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὰς προσδοκίας σας, ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις παρενέβαλε. Ἐπεθύμουν νὰ συνενώσω ἐν ἐμοὶ ὅλον τὸ πνεῦμα καὶ ὅλην τὴν εὐγλωττίαν τῶν μᾶλλον διακεκριμένων διπλωματῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀποστολῆς, καὶ οὕτω φανῶ ἄξιος τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ ὑμῶν καὶ τῆς πατρίδος.

» Ἄνθρωποι πανταχοῦ ὀνειρευόμενοι καρβονάρους, ἐτόλμησαν νὰ μᾶς παραστήσωσιν ὡς τοιούτους εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν μοναρχῶν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἀγωνιζόμεθα πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ φρικτοῦ τῶν τυράννων μας ζυγοῦ, οὐδόλως φροντίζοντες περὶ τῶν συμβαινόντων εἰς τ' ἄλλα κράτη. Μάλιστα δὲ τὸ πρὸς τὴν σύνοδον ταύτην διάβημα ἡμῶν ἔπρεπε ν' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς μονάρχας, ὅτι δὲν εἴμεθα ἐπαναστάται, διότι οἱ ἐπαναστάται οὐδέποτε ἀποτείνονται πρὸς τὰς ἐστεμμένας κεφαλὰς, ζητοῦντες μονάρχην. Ἄλλως τε καὶ δὲν ἀγωνιζόμεθα πρὸς ἀνατροπὴν νομίμου κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐναντίον ἅρπαγος δυνάστου.

» Διὰ τῆς σκληρᾶς ταύτης συκοφαντίας οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν κάπως ὠφελήθησαν, κατορθώσαντες νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς ἡγεμόνας ἀπὸ τοῦ νὰ τείνωσιν ἡμῖν ἀρωγὸν χεῖρα. Ἔτι δὲ πλειότερον θὰ προχωρήσωσι· θέλουσι δηλαδὴ ῥαδιουργήσει παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῶν τυράννων ἡμῶν, διὰ νὰ καταφέρωσι καθ' ἡμῶν τὸ τελευταῖον κτύπημα. Ἀναμφιβόλως θέλουσι σᾶς προτείνει ἀμνηστείαν, γαίας, μάλιστα δὲ καὶ χρήματα, ὑποσχόμενοι ἵνα ἐγγυηθῶσιν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ἐὰν παραδεχθῆτε, ἀπωλέσθητε· διότι ἅμα οἱ τύραννοί σας γίνωσιν αὖθις κύριοι, πᾶν τὸ ὑποσχεθὲν θέλει σᾶς ἀφαιρεθῆ· ἀποσπώμενοι τῆς οἰκογενειῶν σας θέλετε μεταφερθῆ ὡς δοῦλοι εἰς τὴν Ἀσίαν· τὰ τέκνα σας μόνον θέλουσιν ἀφήσει διὰ νὰ τὰ ἀναθρέψωσιν ἐν τῇ ταπεινοτέρᾳ τυραννίᾳ καὶ τῇ σκληροτέρᾳ δουλείᾳ, ὡς τοὺς μαύρους τῶν ἀποικιῶν· τὰ δὲ τέκνα ταῦτα νέαν ἀποτελοῦντα γενεὰν θέλουσι γίνει κτῆμα τῶν βαρβάρων, ὡς ἓν ποίμνιον εἶναι ἡ ἰδιοκτησία τοῦ

γεωργοῦ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ ὑπὸ τῶν τυράννων καὶ τῶν ἐχθρῶν σας παραδεχθὲν σχέδιον Τοιαύτη εἶνε, μὴν ἀμφιβάλλετε, ἡ περιμένουσα ὑμᾶς τύχη, ἐὰν ἐνδώσετε. Εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανύξω τὰς καρδίας σας διὰ τῆς ὀδυνηρᾶς εἰκόνος τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα ὑπέστητε; τὸν ἀνθρωπισμὸν ἐξευτελιζόμενον ὑπὸ τῆς δουλείας, τὴν ζωὴν θεωρουμένην βάρος καὶ ὑποθετικὴν, ἕνεκα τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς τυραννίας τῶν δυναστῶν ὑμῶν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα τῶν τυράννων μας, τὰς πολυαρίθμους πράξεις τῆς αὐτογνώμονος ἰσχύος, τὴν φοβερὰν τῶν πασάδων δύναμιν, τὰς πολυειδεῖς ἁρπαγάς; ὦ Ἑλλὰς πῶς ἠδυνήθη τὸ ἀρχαῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς σκάφος σου ν' ἀντιστῇ εἰς τοσαύτας συγκεντρωθείσας τρικυμίας; Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ἡ κλονισθεῖσα πατρὶς ὑπέκυπτεν, ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὑπεστήριζεν αὐτήν. Περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ εὐεργετήματος δύνασθε νὰ κρίνητε ἀναπολοῦντες ὅ,τι τότε ἦσθε· ἐκτιμήσατέ το διὰ τρόπου θετικωτέρου, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅ,τι εἴμεθα. Εἴμεθα ἐλεύθεροι! Ἐπιθυμεῖτε νὰ συνθηκολογήσητε μετὰ τῶν πρώην κυρίων; γινόμεθα δοῦλοι. Ἐξ ὅλων τῶν ἀγαθῶν δι' ὧν τὸ ὑπέρτατον ὂν ἐπλούτισε τὸν ἄνθρωπον, δημιουργοῦν αὐτὸν, τὸ μεγαλείτερον εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἐλευθερία. Οὕτω δὲ μεταξὺ τῶν ἐνστίκτων τοῦ ἀνθρώπου αἰσθημάτων ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξε τὸ ἐπιτακτικώτερον· οἱ θησαυροὶ δὲν ἱκανοποιοῦσι τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀγέρωχος τούτου ἀπόλαυσις ἀποζημιοῖ τὸν πτωχὸν διὰ τὰς στερήσεις αὐτοῦ. Ἴδετε καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐδώρησε σκιὰν ἐλευθερίας! Ὅταν ἀπολέσωσι καὶ αὐτὴν τὴν κενὴν σκιὰν, ἀγριοῦνται καὶ καταμαραίνονται, δάκνουσι τὸν χαλινὸν, τρώγουσι τὰ σίδηρά των· τὰ δὲ ἀσθενέστερα ἐξαντλοῦνται ἀγωνιζόμενα πρὸς ῥῆξιν τοῦ κρατοῦντος φραγμοῦ· μάτην μία χεὶρ, τῆς ὁποίας μισοῦσι τὰς ἀγαθοεργίας, ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, διότι πρωτίστη πασῶν εἶναι ἡ ἐλευθερία. Οὕτω τὰ ἤθη κατωτέρας φύσεως ὑποδεικνύουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ. Εὐτυχὴς δὲ οὗτος, ἐὰν ἀντὶ νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν ἐλευθερίαν οἱουδήποτε, δὲν ἔδωκε τὸ ἀπαίσιον παράδειγμα τῆς ἐπιβουλῆς της ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τίνων οἱ Ἕλληνες ὑπεδουλώθησαν; Μὴ στρατεύματα λεόντων καὶ τίγρεων ἔφερον αὐτοῖς τὰς ἁλύσους; Ἐὰν δὲ οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἀφῆσαν ἀνθρώπους νὰ κατακλύσωσι τὴν δυστυχῆ ἡμῶν πατρίδα, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ σιωπᾷ ἐρυθριῶν! Λόγος γίνεται περὶ μυστηρίων τῆς χριστιανικῆς θρη-

σκείας, ἀλλὰ ταῦτα φαίνονται ἀκατανόητα· τὰ μυστήρια ὅμως τῆς πολιτικῆς εἶναι ἀνόητα.

» Ὦ σεῖς, τοὺς ὁποίους τὸ πνεῦμα τῆς ἀνοίας ἀπεπλάνησε, τοὺς ὁποίους ἄπιστοι παρορμήσεις μᾶλλον, ἢ πλάναι τῆς ἰδίας καρδίας, παρεξέκλιναν τῆς ἁπλῆς καὶ ἀσφαλοῦς ὁδοῦ τῆς πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους ὑποταγῆς! Δὲν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν μήτε τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον ἐχύσατε, μήτε τὰ ἐρείπια τὰ ἔτι καπνίζοντα ἐκ τῶν πυρκαϊῶν τὰς ὁποίας ἠνάψετε, μήτε τὰ τραύματα τὰ ὁποῖα αἱ ἀνίεροι χεῖρες ὑμῶν κατὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν κατέφερον, ἀλλ' ἐπικαλοῦμαι ὑμᾶς αὐτούς. Τὸ ψεῦδος σᾶς εἶπεν, ὅτι αἱ ἀπάνθρωποι ὑμῶν ἐκστρατεῖαι ἦσαν ἐξάσκησις τῶν κεκηρυγμένων δικαίων σας, πλὴν ἐζητήσατε τὸν ὄλεθρον· ὅτι ἡ ἰσχὺς σᾶς ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ ποδοπατήσητε ὅλους τοὺς νόμους, πλὴν τοῦτο πράξαντες κατεφέρετε τὸ τελευταῖον κτύπημα εἰς τὴν νομιζομένην ἐξουσίαν σας.

» Ἀναμφιβόλως ἔνδοξον εἶναι ν' ἀγαπῶνται οἱ βασιλεῖς ὑπὸ τῶν ὑπηκόων αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ ὡραιότερον καὶ μόνον αὐτῶν κέρδος. Ὀλιγώτερον ὅμως ὀξυδερκεῖς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων πῶς δύνανται νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ μυστήριον τῶν καρδιῶν; Ἐξαπατώμενοι ἐκ τῶν ἐπιδείξεων δὲν φοβοῦνται μήπως μισηθῶσιν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων των, διότι πᾶσαι αἱ πέριξ τοῦ θρόνου αὐτῶν ἀντηχοῦσαι φωναὶ θέλουσι καταδείξει αὐτοῖς, ὅτι εἰσὶν εἴδωλα. Οἱ περικυκλοῦντες αὐτοὺς περικαλύπτουσι τὰς μηχανοῤῥαφίας των διὰ πέπλου, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς τολμᾷ νὰ διασχίσῃ, μάλιστα μήτε ν' ἀνεγείρῃ. Ἐπὶ τοσοῦτον συνταὐτίζονται μετὰ τῆς ἐπικρατείας, ὥστε μεταχειρίζονται ὡς πρόσχημα τῶν προσωπικῶν των θελήσεων αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς ἐπικρατείας· καθιδρύονται μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ὑπηκόων, ὡς μεσάζοντες, τοὺς ὁποίους πάντοτε ἠδύνατό τις νὰ παραβλέψῃ ἄνευ ἀποτελέσματος, ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε τολμᾷ νὰ παρακλίνῃ αὐτοὺς ἄνευ ἐγκλήματος ... Λίαν καταπληκτικὸν παράδειγμα ἔχομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ὑποθέσει. Ἀποκρύπτουσιν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος. Μᾶς παριστῶσιν ὑπὸ τὰ ἀπαισιώτερα χρώματα. Οἱ σεβαστοὶ οὗτοι κυριάρχαι μᾶς ἐγκαταλείπουσι. Φοβοῦμαι, κύριοι, μήπως αἱ ἐπιστολαί σας μετὰ τῶν ἡμετέρων δὲν ὑπεβλήθησαν αὐτοῖς, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα, ὅτι ἐτέθησαν πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ψευδεῖς σημειώσεις, ἵνα τοὺς διεγείρωσι καθ' ἡμῶν ... Εἴθε νὰ ἀπατῶμαι, καί ποτε οἱ σεβαστοὶ ἡγεμόνες κατα-

πεισθῶσιν, ὅτι δὲν εἴμεθα ἐπαναστάται, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας δυστυχεῖς χριστιανοὶ ἀπαύστως ἐπικαλούμενοι τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν!

» Ὅθεν, κύριοι, ἀφέθημεν εἰς μόνας τὰς δυνάμεις ἡμῶν. Ἀγαθῇ τύχῃ! μέχρι σήμερον, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Σωτῆρος, ἐνικήσαμεν, διότι ὑπὲρ αὐτοῦ προμαχοῦμεν. Ἐξακολουθήσωμεν, καὶ δὲν θέλει μᾶς ἐγκαταλείψει. Πᾶσα ἀτομικὴ ἔχθρα ἂς τεθῇ κατὰ μέρος, καὶ οἱ Ἕλληνες συγκεντρωμένοι ὑπὸ μόνιμον κυβέρνησιν ἀποφύγωμεν τὰς διαιρέσεις, αἵτινες ἀπώλεσαν τοὺς προγόνους ἡμῶν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· « *Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.* »

» Κύριοι, εἶπον πᾶν ὅ,τι ἠδυνάμην πρὸς κατάπεισιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μὴ ὑποκύψεως ἐφ' οἱοισδήποτε ὅροις. Ἐνήργησα πρὸς ἐπανάπαυσιν τῆς συνειδήσεώς μου. Τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἐμπιστοσύνης εὐτυχὴς θεωροῦμαι, ὅτι ἐπωφεληθεὶς τῆς θέσεώς μου ἐλάλησα τὴν ἀλήθειαν. Ὢ! ἐὰν ὁ Θεὸς ἠξίου νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ προτερήματά μου, καὶ ἐὰν ταῦτα ἠδύναντο ν' ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὸ διαθερμαῖνον τὴν καρδίαν μου αἴσθημα, καὶ πρὸς τούτοις ἐὰν ἠδυνάμην νὰ λαλήσω εἰς πολλὰ μέρη, καὶ ἀκουσθῶ διὰ μιᾶς ὑφ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων, μεθ' ὁποίας θερμότητος ἤθελον ἐκπληρώσει τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον!

Ο ΚΟΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ. »

Γνωστὸν, ὅτι τὸ περιβόητον τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου ([1]) ἐπὶ διακόσια δέκα τρία ἔτη ἐδρεῦσαν ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἡρωϊκώτατα προμαχῆσαν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μετὰ τρομερὰν καὶ ἔνδοξον ἀντίστασιν ἐξεδιώχθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1522 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάνου· ὕστερον δ' ἐγκατασταθὲν ἐν Μελίτῃ, καὶ ἐξακολουθοῦν τοὺς κατὰ τῶν τρομερῶν Μου-

([1]) Ἐπονομάζεται καὶ τάγμα τῶν Ῥοδίων ἢ Μελιταίων ἱπποτῶν, ἀπὸ τῶν νήσων, ἐν αἷς κατὰ καιροὺς εἶχε τὴν ἕδραν αὐτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ ἁπλῶς τῶν Ὀσπιταλιέρων· ἡ τελευταία προσωνυμία ἐξελληνίσθη Νοσοκόμοι· πρέπει ὅμως νὰ προτιμηθῇ ἡ μετάφρασις Ξενοδόχοι, ἢ Πτωχοὶ, ὡς ἱστορική· διότι ἐν τοῖς ἱδρυτηρίοις ἐγγράφοις τοῦ Τάγματος καλεῖται τοῦτο λατινιστὶ μὲν Hospitalis, ἑλληνιστὶ δὲ Ξενοδοχεῖον, ἢ Πτωχεῖον· « In esse (carte) è sempre unito per sinonimo al Greco termine di Zenodochio, o Ptochio, che alloggiamento significava o di pellegrini, o di poveri. » Paoli, Dell' origine et Istituto del sacro militar Ordine di S. Giovanbattista Gerosolimitano. Roma, 1781, σελ. 153.

σουλμάνων ενδόξους αγῶνας αὐτοῦ, δὲν ἔπαυσε προσηλοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς κλασικῆς αὐτοῦ καθέδρας, ἢ ἄλλης τινὸς Ἑλληνικῆς παραλίου πόλεως ἢ νήσου [1], ἵν' ἀπὸ ἐγγυτέρας ὁρμώμενον ἀφετηρίας μάχηται κατὰ τῶν ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν τῆς χριστιανοσύνης, *τῶν ἀπίστων*, ὡς τότε ἀπεκαλοῦντο οἱ Τοῦρκοι ἰδίᾳ· πλὴν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατάληψιν τῆς Μελίτης (1798) καὶ τὴν μετέπειτα ὁριστικὴν κατοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τὸ Τάγμα ἔπαυσε μὲν ἔχον πολιτικὴν ὕπαρξιν, εἰς Ῥώμην δὲ καὶ Φερράραν καὶ Παρισίους μεταγαγὸν τὴν ἕδραν αὐτοῦ, ἐξηκολούθει ἐργαζόμενον, καὶ ἐποφθαλμιῶν ἐσχατιάν τινα τῆς Ἀνατολῆς, ἔνθα ν' ἀναστηλώσῃ καὶ πάλιν τὴν Τουρκομάχον αὐτοῦ σημαίαν [2].

Ὁ Ζουρδαὶν ἅμα ἀφικόμενος εἰς Παρισίους ἐξήγησε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του εἰς τὸν Ῥαοὺλ, δικηγόρον καὶ σύμβουλον τοῦ τάγματος. Ὁ φιλέλλην οὗτος, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπίσημον πληρεξουσιότητα εἶχε παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐκτὸς τοῦ ἑξῆς ἐπιτροπικοῦ τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ.

» *Κύριε συνταγματάρχα Ζουρδαίν.*

»Κατὰ τὴν εἰς Παρισίους διαμονήν σας θέλετε προσπαθήσει πρὸς συνομολόγησιν δανείου, καὶ περὶ παντὸς δυναμένου νὰ ὠφελήσῃ τῇ Ἑλλάδι Γνωρίζετε τὰς ἀνάγκας, καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν αὐτῆς κατάστασιν, ἑπομένως περὶ παντὸς δύνασθε νὰ διαπραγματευθῆτε. Τὰς ἐπιστολάς σας θέλετε μοὶ διευθύνει παρὰ τῷ πρώτῳ τῶν ἐν Ὕδρᾳ προὐχόντων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ κυβέρνησις θέλει ἀμέσως πέμψει ἀπεσταλμένους ἔχοντας τὴν πληρεξουσιότητα ἵνα νομιμοποιήσωσι τὰ ὑφ' ὑμῶν συμπερωνημένα.

»Καταβάλλετε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως τὸ ταχύτερον ἐπανέλθητε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἀνάγκῃ ὑμῶν ἔχουσα μετὰ λύπης θέλει ἴδει πᾶσαν μακροχρόνιον ἀπουσίαν. Ἐπιλαμβάνομαι δὲ τῆς περιστά-

---

(1) Τὰς ἀποπείρας ταύτας ἐξιστόρησα ἐν τῇ Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι (σελ. 89–192).

(2) Διαβεβαιοῦται, ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἤδη ὑπερμεσούσης ἑκατονταετηρίδος ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ζητοῦν τὴν παραχώρησιν τῆς Κερκύρας. Ὁ Κ. Παῦλος Λάμπρος ἤκουσε τοῦτο ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ κλεινοῦ Ἀνδρ. Μουστοξύδου, ἐνεργὸν λαβόντος μέρος, καὶ προθεμένου ἵνα δημοσιεύσῃ τὰ περὶ τούτου ἀνταλλαγέντα περίεργα ἔγγραφα.

σεως, ἀγαπητέ μοι συνταγματάρχα, ἵνα ἀνανεώσω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς φιλίας μου.

» Ἐν Ἀγκῶνι, τῇ 1 Μαρτίου 1823.

Ὁ μινίστρος τῆς ἀστυνομίας, ἀπεσταλμένος τῆς προσωρινῆς τῶν Ἑλλήνων κυβερνήσεως

Α. ΚΟΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.»

Ὁ Ῥαοὺλ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ζουρδαὶν πρὸς τὸ συμβούλιον τοῦ τάγματος, ὅπερ τῇ 7 Ἰουνίου προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων, ὅπως ὑποβάλλῃ τὰ ἐπιτροπικὰ αὐτοῦ ἔγγραφα. Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἐπιθεωρηθέντα εὑρέθησαν κανονικὰ καὶ ἐπαρκῆ, ἤρχισαν ἀμέσως αἱ διαπραγματεύσεις, καὶ μετ' ὀλίγον συνωμολογήθη προσωρινὴ σύμβασις, ἔχουσα οὕτω.

« *Κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.*

» Ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν τοῦ παναγίου πατρὸς Πάπα.

Ἡμεῖς, βαλῆδες (baillis), μεγάλοι ἡγούμενοι, καὶ ταξίαρχοι, γενικοὶ ἐπίτροποι τῶν διαφόρων ἐθνῶν (langues), τῶν συγκροτούντων τὸ κυρίαρχον τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, παρόντες καὶ συνελθόντες ἐν τῇ σημερινῇ κανονικῇ συνελεύσει, καὶ ἀντιπροσωπεύοντες τὰ ἐπαρχιακὰς συνελεύσεις καὶ τὰς μεγάλας ἡγουμενίας.

» Δηλοποιοῦμεν εἰς γνῶσιν οὗτινος ἀνήκει, ὅτι ἡ παροῦσα σύμβασις ἐγένετο, ἀπεφασίσθη, καὶ ἐπεκυρώθη παρ' ἡμῶν, μετὰ τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν διαπιστευτηρίων ἐγγράφων τῶν κάτωθι ἀναφερομένων πληρεξουσίων, καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς.

» Ἐν ὀνόματι τῆς Παναγίας Τριάδος, καὶ πρὸς μεγαλειτέραν δόξαν τῆς θρησκείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, Λυτρωτοῦ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πηγῆς ἀθανάτου πάσης νομίμου παρὰ τοῖς πιστοῖς ἔθνεσιν ἀρχῆς.

» Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, δικαίως μεριμνῶν περὶ τῶν πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ μέσων, μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν λατρείαν τοῦ Θείου ἡμῶν Σωτῆρος, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἐλευθερίαν καὶ λάμψιν, ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἔκρινεν ἁρμόζον πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ τε καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, νὰ συνενωθῇ διὰ συνθήκης συμμαχίας μετὰ τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου.

» Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ θρησκευτικὸν, στρατιωτικὸν, καὶ ξενοδόχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου, προωρισμένον ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεώς του ἵνα μάχηται ἀεννάως πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ σταυροῦ, καὶ προστατεύῃ τοὺς χριστιανοὺς κατὰ τῶν ὅπλων τῶν ἀπίστων, προθύμως ἐδέχθη τὴν πρότασιν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα ἐπιληφθῇ τῆς περιστάσεως ταύτης πρὸς ἐπανέλευσιν ἐν τῷ σταδίῳ, ἔνθα ἐπὶ ὀκτὼ αἰῶνας ἐδοξάσθη, συμμετέχον τῶν κινδύνων καὶ τῆς δόξης λαοῦ ἀγωνιζομένου ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐπανακτώμενον τὰς κτήσεις καὶ τὰ δικαιώματα, τὰς ὁποίας οἱ Μουσουλμάνοι δι' ἐνόπλου βίας ἥρπασαν ἀπ' αὐτοῦ.

» Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ τούτῳ τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα πρόσωπα ὠνόμασαν ὡς πληρεξουσίους αὐτῶν, δηλαδή,

» Τὸ μὲν κυρίαρχον Τάγμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου τὸν Κ. μαρκήσιον Νικόλαον Γαβριὴλ Μαρσιὲ (Le Marcieu) στρατοπεδάρχην τῆς Αὐτοῦ Χριστιανικωτάτης Μεγαλειότητος, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ τὸν Κ. Ἰωσὴφ-Νικόλαον Δελαπὸρτ (de La Porte) στρατοπεδάρχην τῆς Αὐτοῦ Χριστιανικωτάτης Μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας·

» Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν Κ. συνταγματάρχην Ζουρδαίν.

» Οἵτινες, ἀφοῦ ἀμοιβαίως διεκοίνωσαν τὰ διαπιστευτήρια αὐτῶν ἔγγραφα, εὑρεθέντα ἐν καλῷ καὶ κανονικῷ τύπῳ, συνεφώνησαν τὰ ἑξῆς ἄρθρα.

» Ἄρθρ. 1. Τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου ἀναγνωρίζει τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

» Ἄρθρ. 2. Θέλει συνομολογηθῇ διηνεκὴς συμμαχία καὶ ἐπιμαχία μεταξὺ τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ ἔθνους δι' ὅλας τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον τῶν συμβαλλομένων μερῶν ἔχουσι ἢ ἔμελλον ἔχει πόλεμον κατὰ τῶν Μουσουλμάνων.

» Ἄρθρ. 3. Τὰ συμβαλλόμενα δύο ὑψηλὰ μέρη ὑποχρεοῦνται εἰς ἀμοιβαίαν βοήθειαν δι' ὅλων τῶν μέσων, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κοινοῦ αὐτῶν ἀγῶνος.

» Ἄρθρ. 4. Ὑποχρεοῦνται ὁμοίως νὰ μὴ συνθηκολογῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς χριστιανοσύνης, εἰμὴ ἐπὶ βάσεων μεταξὺ ἀμφοτέρων καὶ ὁμοφώνως παραδεδεγμένων.

» Ἄρθρ. 5. Τὰ συμβαλλόμενα δύο ὑψηλὰ μέρη ἀμοιβαίως ἐγ-

γοῦνται τὴν ἀκεραιότητα τῶν σημερινῶν αὐτῶν χωρῶν, ὡς καὶ τῶν ἀκολούθως τυχὸν κτηθησομένων.

» Ἄρθρ. 6. Τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου, ἐπιθυμοῦν νὰ συντρέξῃ καταδηλότερον, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἑνώσεως, τὴν ὁποίαν ἡ ταὐτότης τῶν συμφερόντων συνῆψε μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων, ἀπεκδύεται ἀπὸ τῆς σήμερον πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῶν βαλιῶν τῆς Εὐβοίας καὶ Πελοποννήσου ([1]).

» Ἄρθρ. 7. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀναγνωρίζουσα τὸ νόμιμον τῶν προειρημένων δικαιωμάτων καὶ ἀπαιτήσεων τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ἀποδέχεται τὴν παραίτησιν ταύτην, καὶ πρὸς ἀντιστάθμισιν ἐγγυᾶται αὐτῷ τὴν πλήρη καὶ ὁλοσχερῆ κατοχὴν καὶ κυριαρχίαν τῶν νήσων Ῥόδου, Καρπάθου (Scarpento), καὶ Ἀστυπαλαίας (Stampalie) ([2]), μετὰ τῶν ἐξαρτωμένων νήσων καὶ νησιδρίων, τῶν ἄλλοτε κατεχομένων ὑπὸ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.

» Ἄρθρ. 8. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ ταχύτερον τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου ἐπὶ τῶν προῤῥηθεισῶν νήσων καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, χορηγοῦσα αὐτῷ καὶ τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πρὸς κατάκτησιν, ἐν περιπτώσει μὴ κατοχῆς.

» Ἄρθρ 9. Μέχρι τῆς καταλήψεως τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν νήσων, ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις παραχωρεῖ εἰς τελείαν ἰδιοκτησίαν καὶ κυριαρχίαν τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, τὰς νήσους Οἰνούσσας (Σαπιέντσαν καὶ Καβρέραν) μετὰ τῶν ἐξαρτωμένων νησιδρίων, κειμένας ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Πελοποννήσου ἀντικρὺ τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης, καὶ τὴν νῆσον Σῦρον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει (Archipel), ἵνα τὸ Τάγμα δυνηθῇ καὶ καθιδρύσῃ ἄνευ ἀνα-

([1]) Οὐδέποτε ἐξουσίασαν οἱ ἱππόται τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Εὔβοιαν· μόνον δ' ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ Τάγματος συγκατηριθμεῖτο καὶ ὁ τιμητικὸς τίτλος τοῦ βαλῆ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Εὐβοίας. Βαλῆδες (Baglivi) ἐλέγοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συγκροτουσῶν τὸ Τάγμα γλωσσῶν ἢ ἐθνικοτήτων, ἀποτελοῦντες τὸ συμβούλιον τοῦ μεγάλου μαγίστρου. Ἡ δὲ ὑπαγομένη ἑκάστῳ βαλῇ χώρα ἐκαλεῖτο βαλία (bagliaggio).

([2]) Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν μὲν Καρπάθῳ ἦρξαν οἱ Ῥόδιοι ἱππόται, οἱ Μορέσκοι καὶ Κορνάροι (1204—1521), ἐν δὲ τῇ Ἀστυπαλαίᾳ οἱ Κυρίνοι, Βυζαντινοί, καὶ Γριμάναι (1207—1537)· οὐδέποτε ὅμως ἐγκατέστη ἐν τῇ τελευταίᾳ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς κτητορικὰ διϊσχυριζόμενον δικαιώματα Τάγμα.

βολῆς ἐν αὐταῖς τοὺς στρατιωτικοὺς σταθμοὺς καὶ τοὺς ἐξοπλισμοὺς αὐτοῦ.

» Ἄρθρ. 10. Οἱ κτητορικοὶ τίτλοι, ἀρχεῖα, καὶ ἄλλα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα, ἐὰν ὑπάρχωσι, θέλουσι παραδοθῆ εἰς τὸ Τάγμα.

» Ἄρθρ. 11. Οἱ ἱππόται τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου θέλουσι καθιδρύσει τὴν ἕδραν τοῦ Τάγματος ἐν μιᾷ τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 9 μνημονευθεισῶν νήσων, μέχρις οὗ καταλάβωσι τὴν νῆσον Ῥόδον, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δύνωνται καὶ προσφέρωσιν ἀμέσως τὴν βοήθειαν τῶν ὅπλων αὐτῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

» Ἄρθρ. 12. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται ὁμοίως ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου ἐξαρκοῦσαν δύναμιν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς τῶν εἰρημένων νήσων, μέχρις οὗ οἱ ἱππόται διοργανίσουσι τ' ἀμυντήρια αὐτῶν μέσα. Τὰ στρατεύματα ταῦτα θέλουσι μισθοδοτεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Τάγματος, καὶ διοικεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς πρὸς τὸ Τάγμα ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ἐκ προοιμίου δὲ ὑποχρεοῦται ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ν' ἀποσύρῃ αὐτὰ, ἐν συνόλῳ ἢ ἐν μέρει, ἅμα τῇ πρώτῃ τοῦ Τάγματος ἀπαιτήσει, καὶ κατὰ τοὺς ὑποδειχθησομένους αὐτῇ ὅρους.

» Ἄρθ. 13. Πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν συνδρομὴν τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου, ἐκτὸς τῶν κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον προσφερθησομένων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὑποχρεοῦται νὰ συνομολογήσῃ δάνειον μέχρι συμπληρώσεως δέκα ἑκατομμυρίων φράγκων, ἀφιερουμένων ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς συμμαχίας συμφερόντων.

» Ἄρθρ. 14. Τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου θέλει παραχωρήσει, ὡς ἐπιχορήγησιν, ἐκ τοῦ δανείου τούτου, βοήθειαν τεσσάρων ἑκατομμυρίων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν· τὸ δὲ περίσσευμα θέλει χρησιμεύσει εἰς τὰς πρὸς καθίδρυσιν τοῦ Τάγματος ἐν Σύρῳ, Ῥόδῳ, καὶ ἄλλαις προμεμνημέναις νήσοις, ἀπαιτουμένας δαπάνας.

» Ἄρθρ. 15. Διὰ τὸ δάνειον τοῦτο θέλουσιν ὑποθηκευθῆ εἰδικῶς αἱ νῆσοι Ῥόδος, Κάρπαθος, Ἀστυπάλαια, Σύρος, Οἰνοῦσσαι, καὶ ἄλλαι τῷ Τάγματι ἀνήκουσαι· διὰ δὲ τὴν ἐξόφλησιν θέλει εὐθύνεσθαι ἀποκλειστικῶς τὸ Τάγμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων

δύο ὑψηλῶν μερῶν συμπεφωνημέναι συνθῆκαι ἀπαιτοῦσι μεγίστην μυστικότητα πρὸς αἰσίαν πραγματοποίησιν, συνεφωνήθη μεταξὺ αὐτῶν, ἵνα τὸ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Τάγματος διαπραγματευθησόμενον δάνειον, φανερῶς καὶ ἐπὶ τὸ θεαθῆναι συνομολογηθῇ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

» Ἄρθρ. 16. Συνεπῶς πρὸς τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 15 ἐξηγηθέντα ὅρον, καὶ ἅμα τῇ ἐπικυρώσει τῆς παρούσης συνθήκης, αἱ δύο κυβερνήσεις θέλουσι συνεννοηθῇ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπιφορτισθησομένου διὰ τῆς φανερᾶς ἐντολῆς τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ δανείου, συνομολογηθησομένου πρὸς τὸ συμφέρον καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου.

» Ἄρθρ. 17. Ἡ εἰσφορὰ τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων, ἡ ὑπὸ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου ἐπιχορηγουμένη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, θέλει πληρωθῇ αὐτῇ καθ' ὁμοίας δόσεις· δηλαδή, τὸ μὲν πρῶτον τέταρτον, ἢ ἓν ἑκατομμύριον θέλει μετρηθῇ ἀμέσως, ἅμα οἱ Ἕλληνες ἐκπλεύσωσι πρὸς κατάκτησιν τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Καρπάθου. Τὸ δεύτερον τέταρτον θέλει πληρωθῇ μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς νήσους ταύτας. Ἡ τρίτη πληρωμὴ θέλει γίνει τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν δευτέραν, καλῶς ἄλλως τε καὶ ἐννοουμένου, ὅτι ἡ κατὰ τῶν νήσων τούτων ἐκστρατεία δὲν θέλει διακοπῇ. Καὶ ἐπὶ τέλους ἡ τετάρτη δόσις θέλει ἐξοφληθῇ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐντελῆ ὑποταγὴν καὶ ὁλοσχερῆ παράδοσιν τῶν νήσων τούτων εἰς χεῖρας τῶν ἱπποτῶν.

» Ἄρθρ. 18. Τὰ συμβαλλόμενα ὑψηλὰ μέρη συνεννοήθησαν, ὅτι ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ παράδοσις τῆς Ῥόδου, Καρπάθου, καὶ Ἀστυπαλαίας εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ἤθελεν ἐπέλθει ἅμα τῇ συνομολογήσει τῆς παρούσης συνθήκης, ἡ βοήθεια τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων, περὶ ἧς ἀνωτέρω μνεία ἐγένετο, οὐχ ἧττον ἐξοφληθήσεται καθ' ὁμοίας ἀναλογίας, ἢ κατὰ τέταρτον· ἀλλὰ τότε αἱ δόσεις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατοχῆς τῶν νήσων, ἔσονται ἀδιάκοποι καὶ διμηνιαῖαι, μέχρι τῆς ὁριστικῆς καὶ ὁλοσχεροῦς ἀποπληρωμῆς τοῦ συμπεφωνημένου ποσοῦ.

» Ἄρθρ. 19. Ὁσάκις αἱ δυνάμεις ἀμφοτέρων τῶν κυβερνήσεων συνηνωμέναι μάχονται, τὰ ἐχθρικὰ τρόπαια, λάφυρα, καὶ αἰχμάλωτοι θέλουσιν ἀνήκει εἰς τὸν ζωγροῦντα στρατόν.

»Ἄρθρ 20. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Τάγματος θέλει διατηρεῖ πολιτικὸν πράκτορα παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει, προστατεύσοντα τὰ συμφέροντα αὐτοῦ, καὶ τοὐναντίον.

»Ἄρθρ. 21. Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Τάγματος, ἐν ἁπάσαις ταῖς μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἐμπορικαῖς ἢ πολιτικαῖς σχέσεσι, θέλουσι περιποιεῖσθαι εὐνοϊκώτατα, καὶ ὅταν ζητήσωσι, θεωρεῖσθαι ὡς τοῦ αὐτοῦ Κράτους ὑπήκοοι. Καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι θέλουσιν ἀπολαμβάνει τῶν αὐτῶν προνομίων ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ Τάγματι χώραις.

»Ἄρθρ. 22. Ἡ παροῦσα σύμβασις συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας δὲν θέλει δημοσιευθῇ, μήτε κοινοποιηθῇ εἴς τινα τῶν δυνάμεων, ἄνευ τῆς συναινέσεως καὶ τῶν δύο συμβαλλομένων μερῶν.

»Ἄρθρ. 23. Διατάξεις ἀφορῶσαι τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἄλλας λεπτομερείας καὶ μὴ προβλεπόμεναι ὑπὸ τῆς παρούσης συνθήκης, θέλουσι φιλικῶς κανονισθῇ ὑπὸ τῶν ἐντολοδόχων ἀμφοτέρων τῶν κυβερνήσεων.

»Ἄρθρ. 24. Ἡ παροῦσα συνθήκη θέλει ἐπικυρωθῇ, αἱ δ' ἐπικυρώσεις ἀνταλλαγῇ ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ ταχύτερον, ἐὰν ἦναι δυνατόν.

»Εἰς πίστωσιν τούτων, ἡμεῖς ὑπογεγραμμένοι πληρεξούσιοι, δυνάμει τῆς ἡμετέρας πληρεξουσιότητος, ὑπεγράψαμεν τὴν παροῦσαν συνθήκην, ἐπιθέμενοι καὶ τὴν σφραγῖδα τῶν οἰκοσήμων ἡμῶν.

»Ἐγένετο ἐν Παρισίοις, τῇ δεκάτῃ Ἰουλίου, τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τρίτου ἔτους.

»Ὁ μαρκήσιος ΜΑΡΣΙΕ.
»Ὁ μαρκήσιος ΔΕΛΑΠΟΡΤ.
»ΖΟΥΡΔΑΙΝ.

»Εὐχαριστούμενοι ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ συνθήκῃ καὶ ἑκάστῳ τῶν περιεχομένων καὶ περιγραφομένων ὅρων, παραδεχόμεθα, ἐπιδοκιμάζομεν, ἐπικυροῦμεν, καὶ ἀποδεχόμεθα αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Τάγματος, ὑποσχόμενοι ἵνα ἐκπληρώσωμεν ἀκριβῶς, καὶ θρησκευτικῶς τηρήσωμεν πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον

»Εἰς πίστιν τούτων ὑπεγράψαμεν τὴν παροῦσαν ἐπικύρωσιν, καὶ τῇ σφραγῖδι τοῦ Τάγματος ἐβεβαιώσαμεν.

»Ἐγένετο καὶ ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς μεγάλης ἡγουμενίας τῆς Ὠβέρνης, τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ Ἰουλίου, τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τρίτου ἔτους.

»Ὁ μέγας ἡγούμενος τῆς Ὠβέρνης,
ΒΑΛΙΙΣ ΛΑΣΤΕΥΡΙ, πρόεδρος.

Εἰς διπλοῦν.

Ὁ καγγελάριος, μαρκήσιος ΣΑΙΝΤ-ΚΡΟΥΑ-ΜΟΛΛΙΗ.
» Ὁ Ταξίαρχος ΣΙΑΤΩΝΕΦ.
» Ὁ Ταξίαρχος ΒΕΡΤΡΑΝΔ-ΜΟΛΕΒΙΛΛ.
» Ὁ Ταξίαρχος ΔΙΕΝΝ.

Εἰς διπλοῦν.

Ι. Μ. ΡΑΟΥΛ, σύμβουλος τοῦ Τάγματος. »

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς προσωρινῆς συνθήκης ὁ Ζουρδαὶν ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὸν ἐντολέα αὐτοῦ, Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς.

« *Κύριε κόμη.*

» Ἅμα φθὰς εἰς Παρισίους προσεπάθησα νὰ ἐνισχύσω τὴν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπικρατοῦσαν καλὴν ἰδέαν, καὶ ἀμέσως κατεπείσθην, ὅτι πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν καταστροφὴν τῶν κατὰ τοῦ δυσμοίρου ἔθνους Ὑμῶν ἐρριζωμένων κακῶν προλήψεων, ἦτο ἀνάγκη συμμαχίας μετὰ τοῦ Τάγματος τῆς Μελίτης, ἥτις αὐθεντικῶς ἤθελε δείξει ὑπὸ τίνας οἰωνοὺς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπανέλθῃ ἐν τῇ τάξει τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, συνάμα δὲ καὶ ὁποῖαι αἱ ὑπ' αὐτοῦ πρεσβευόμεναι πολιτικαὶ ἀρχαί.

» Θετικῶς πεπεισμένος, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠδύνατο ἀκωλύτως νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου τὴν νῆσον Ῥόδον, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἀνῆκεν αὐτοῖς, ἐνόμισα πρόσφορον εἰς τὰ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων νὰ διαπραγματευθῶ μετὰ τοῦ περιδόξου τούτου Τάγματος, τοῦ ὁποίου ἐξαιρετικὸς χαρακτὴρ εἶναι ἡ τιμὴ, καὶ εἰς ὃ ὅλα τὰ ἔθνη δὲν ἔπαυσαν προσφέροντα φόρον εὐγνωμοσύνης, ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων καὶ διαρκῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον προσήνεγκεν εἰς τὴν χριστιανοσύνην, μετὰ τοσαύτης δόξης, καρτερίας, καὶ φιλανθρωπίας.

» Λαβὼν γνῶσιν τῶν κανονισμῶν τοῦ Μελιταίου Τάγματος, καὶ ἀναγνωρίζων, ὅτι κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας κηρυχθείσας ἀρχὰς, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς μονάρχας τῆς Εὐρώπης, πλὴν τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Τάγματος τούτου, ὅπερ διὰ τοῦ ἐνδόξου σκοποῦ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ὑπερασπίζηται τὸ ἐμπόριον

ὅλων τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν Τούρκων, τῶν πειρατῶν, καὶ τῶν καταδρομέων, νὰ βοηθῇ τοὺς χριστιανοὺς παντὸς δόγματος καὶ παντὸς τόπου, κατὰ τοῦ πρωτίστου αὐτῶν ἐχθροῦ, νὰ ἐξασκῇ ἐφ' ὅλων ἀδιακρίτως τῶν χριστιανῶν τὰ καθήκοντα γενναιοδώρου καὶ ἀδελφικῆς φιλοξενίας, νὰ λυτροῖ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μαχαίρας τῶν ἀπίστων, καὶ προστατεύῃ τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ παιδία,

» Ἀφοῦ δὲ ὁμοίως ἐξηρεύνησα τὴν πολιτικὴν τοῦ Τάγματος κατάστασιν, καὶ εἶδον, ὅτι τοῦτο δύναται ν' ἀποβῇ ὁ κυριώτερος δεσμὸς τῆς μετὰ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν προσεγγίσεως τῆς Ἑλλάδος, βοηθοῦν αὐτὴν κατὰ τῶν φυσικῶν ἐχθρῶν, διότι τὸ Τάγμα, καὶ ἕνεκα τῶν καταστατικῶν αὐτοῦ καθηκόντων καὶ τοῦ ὅρκου, ὃν ἕκαστον μέλος δίδει ἅμα κατατασσόμενον, εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀνάγκῃ τοῦ νὰ μὴ συνομολογῇ οὔτε εἰρήνην οὔτε ἀνακωχὴν μετὰ τῶν ἀπίστων, ἐσκέφθην, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, τὸ Τάγμα ἦτο ὁ μόνος σύμμαχος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ ἐλπίζῃ βοήθειαν.

» Δὲν ἀποτίω μόνον φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου οὕτω σκεπτόμενος, ἀλλ' ὡς ἐντολοδόχος τῆς Ἑλλάδος κρίνω περὶ τῶν προσδοκωμένων βοηθειῶν· διότι ἡ Ἑλλὰς ἀποκτῶσα σύμμαχον, ἐξ οὗ δικαιοῦται νὰ ἐλπίζῃ τὴν ὠφελιμωτέραν καὶ ἐνδοξοτέραν τῶν συνδρομῶν, θέλει ἀπαλλαγῇ καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ προσφύγῃ εἰς μέσα ἀείποτε φορτικὰ διὰ τὴν συνομολόγησιν καὶ δανείου, ὡς ἐκ τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης, κύριε κόμη, θέλετε ἴδει.

» Ἑπομένως, καὶ δυνάμει τῆς ὑφ' ὑμῶν ἀνατεθείσης μοι ἐξουσίας προέτεινα εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου τὴν παραχώρησιν σημαντικῆς τινος νήσου, ἵνα δυνηθῇ, ὡς προεῖπον, ἐγκαθιστάμενον νὰ προστατεύσῃ τὸ ἐμπόριον, καὶ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ξενοδοχικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν.

» Οἱ ἱππόται τῆς Μελίτης, πιστοὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τὸ διαγράψαν τὰ καθήκοντα αὐτῶν, συνέθεντο τὸν κανονισμὸν αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀναγνωρίσαντες, ὅτι μία τῶν πρωτίστων αὐτῶν ὑποχρεώσεων ἦτο καὶ ἡ βοήθεια τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἀδυνάτων· φέροντες δὲ καὶ ἐν τῇ μνήμῃ ζωηρὰν τὴν ἐνθύμισιν καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐνδόξων κατορθωμάτων των, δὲν ἐλησμόνησαν πολλάκις πλανηθέντες ἐπὶ τῶν θαλασσῶν καὶ ἄστεγοι, ὅτι διὰ μόνης τῆς καρτερίας αὐτῶν καὶ τῆς ἰσχυρᾶς προστα-

είας πιστῶν συμμάχων κατώρθωσαν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Μελίτῃ· οὕτω δ' ἔλαβον τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ ἴδωσιν ἀναλάμπουσαν τὴν σημαίαν αὐτῶν, καὶ νέους κατὰ τῆς ἡμισελήνου νὰ καταγάγωσι θριάμβους. Στερηθέντες τῆς ἀρχαίας αὐτῶν καθέδρας ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀτυχημάτων, τὰ ὁποῖα καὶ τοὺς Ἕλληνας κατέβαλον, παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις μου, ὑπὸ τοὺς διαγραφομένους ὅρους ἐν τῷ ἐγκλειομένῳ ἐγγράφῳ τῆς συνθήκης. Ἐπισυνάπτω δὲ καὶ πάντα τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας ἔγγραφά μου.

» Ἐπειδή, ἕνεκα τῆς δοθείσης μοι περιωρισμένης πληρεξουσιότητος, δὲν δύναμαι νὰ συνθηκολογήσω τελειωτικῶς, τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου στέλλει μετ' ἐμοῦ ἕνα ἱππότην, ἔχοντα πλήρη ἐξουσίαν νὰ διαπραγματευθῇ καὶ περὶ πάντων τῶν μὴ προβλεφθέντων ὅρων ἐν τῇ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Τάγματος συνομολογηθείσῃ συνθήκῃ· ἐπὶ τῷ τέλει δὲ τούτῳ ἐχορηγήθησαν ἡμῖν καὶ δύο ἄγραφοι συνθῆκαι, φέρουσαι τὰς ὑπογραφὰς ὅλων τῶν μελῶν τῆς σεβαστῆς ἐπιτροπῆς. Κομίζομεν ὁμοίως καὶ πολλὰ διπλώματα ἱπποτῶν διὰ τὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἐπισυνάπτω ὁμοίως καὶ ἄρθρα τινὰ πρόσθετα, ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ ἰσχυρῶς ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, κατὰ τὴν ὁριστικὴν συνθηκολόγησιν μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Μελιταίου Τάγματος.

» Ὅσον οἷόν τε τάχιστα ἀναχωροῦμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

» Ἐν Παρισίοις, τῇ 19 Ἰουλίου 1823.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ζουρδαὶν προτεινόμενα πρόσθετα ἄρθρα ἦσαν τὰ ἑξῆς.

« Τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, οὐσιωδῶς προστατεῦον τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ὑποχρεοῦται νὰ τηρήσῃ ἐν ὅλαις ταῖς ὑπ' αὐτοῦ καταληφθησομέναις χώραις, ὡς καὶ ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, τὴν μᾶλλον ἀπόλυτον ἀνεξιθρησκείαν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων, τοὺς ἐξασκοῦντας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν κατὰ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἑπομένως οὐδέποτε ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων χωρῶν, θέλει ἀνεχθῆ νὰ παρεμβληθῇ οἱοσδήποτε φραγμὸς ἢ ἐμπόδιον ὡς πρὸς τὴν ἐλευθέραν καὶ ἐπίσημον ἐξάσκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος, οὔτε ὡς πρὸς τὴν πανήγυριν τῶν ἑορτῶν, τῶν δημοσίων προσευχῶν, καὶ θρησκευτικῶν ἐθίμων, κατὰ τὸ αὐτὸ δόγμα.

»Ὁ ἐν ταῖς χώραις ταύταις Ἑλληνικὸς κλῆρος θέλει σέβεσθαι καὶ προστατεύεσθαι ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Τάγματος, ἐν ταῖς κτήσεσιν αὐτοῦ καὶ προνομίοις, καὶ τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ ἐπισήμῳ ἐξασκήσει τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ· θέλει δὲ ἀμέσως ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τῆς κυρίας ἀρχῆς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀναγνωριζομένην ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν.

»Ἡ διοίκησις τῶν ὑπὸ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου καταληφθησομένων χωρῶν, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς παρούσης συνθήκης, θέλει ἐξασκεῖσθαι κυριαρχικῶς ὑπὸ τοῦ Τάγματος· ἀλλ' οἱ πολιτικοὶ καὶ δικαστικοὶ ἄρχοντες θέλουσιν ἐκλέγεσθαι ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ τόπου, δι' ἐκλογῆς τῶν προὐχόντων, καὶ ἐπικυρώσεως τῆς κυβερνήσεως τοῦ Τάγματος.

»Οἱ ἐξασκοῦντες τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, κατὰ τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, Ἕλληνες θέλουσι παραδέχεσθαι ἐν τοῖς ὑπουργήμασι καὶ ἀξιώμασι τοῦ Τάγματος, ὡς καὶ οἱ καθολικοὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως καὶ προτιμήσεως θρησκεύματος.

»Τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ἐγγυᾶται ἐπισήμως ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ διὰ παντὸς τὴν ἀστυκὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀπαραβίαστον ἀσφάλειαν τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ κατοίκων, τόσῳ τῶν ἰθαγενῶν, ὡς καὶ τῶν μετέπειτα ἀποίκων. Θέλει προστατεύσει ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν ναυσιπλοΐαν, ἐνεργοῦν ὅπως χορηγῶσι καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ προνόμια, πολιτικά τε καὶ ἐμπορικά, ὧν καὶ τὰ μέλη τοῦ Τάγματος ἀπολαμβάνουσιν καθ' ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη.»

Συγχρόνως δὲ τὸ Τάγμα ἀπέστειλεν εἰς Ἑλλάδα τὸν ἱππότην Φίλιππον Σιατελαὶν (Chastelain) μὲ τὴν ἐντολὴν ἵνα συνομολογήσῃ τὴν ὁριστικὴν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως συνθήκην. Καταχωροῦμεν δ' ἐνταῦθα τό τε ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ του, καὶ τὰς δοθείσας αὐτῷ ἰδιαιτέρας ὁδηγίας.

«*Κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου (τῆς Μελίτης).*

»Ἐπιτροπὴ τῶν Γαλλικῶν Γλωσσῶν.

»Ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν τοῦ παναγίου πατρὸς ἡμῶν Πάπα.

»Ἡμεῖς βαλῆδες καὶ ταξίαρχοι, ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τῶν

Γαλλικῶν Γλωσσῶν τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου,

» Δηλοποιοῦμεν εἰς γνῶσιν οὗτινος ἀνήκει, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὰ συγκροτοῦντα τὴν σημερινὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἔνδοξα καὶ εὐγενῆ μέλη, ὅτι ὁ Φίλιππος Σιατελαὶν, νῦν γραμματεὺς τῆς καγγελαρίας τοῦ Ἱσπανικοῦ καὶ Πορτογαλλικοῦ τμήματος, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ καγγελαρίου, ἔχει γενικὴν ἡμῶν πληρεξουσιότητα, ὡς προσωρινὸς ἀπεσταλμένος παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ νὰ ὑπερασπισθῇ, κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ ὁδηγίας, τὰ συμφέροντα τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου (Μελίτης), καὶ ὅτι πλήρης καὶ ἐντελὴς πίστις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἤθελε συνομολογήσει μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐμπιστευόμεθα αὐτὸν προσωρινῶς διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου, καὶ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ὑπὸ τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἰδιότητα.

» Εἰς πίστιν τούτου δίδομεν αὐτῷ τὰ παρόντα διαπιστευτήρια γράμματα, διὰ νὰ ποιήσῃ χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει, καὶ τὰ παρουσιάσῃ αὐτῇ, συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῷ κανονισμῷ τοῦ ἡμετέρου Τάγματος διαγραφομένας ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἐκπληροῦμεν, ὡς ἀδελφοὶ θρησκευτικοὶ, ξενοδόχοι, καὶ στρατιωτικοὶ τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, καὶ συμφώνως πρὸς τὰ καθήκοντα καὶ τὸν ὅρκον ἡμῶν.

» Συνεσκέφθη καὶ ἐγένετο ἐπιτροπικῶς ἐν Παρισίοις τῇ 2 Αὐγούστου 1823.

» Ὁ καγγελάριος,
μαρκήσιος ΣΑΙΝΤ-ΚΡΟΥΑ-ΜΟΛΑΙΗ.
» Ο ΒΑΛΙΗΣ ΛΑΣΤΕΥΡΗ, πρόεδρος,
μέγας ἡγούμενος τῆς Ὠβέρνης. »

Ἰδιαίτεραι ὁδηγίαι

» Ἄρθρ. 1. Ἡ μεταξὺ τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως συνομολογηθησομένη συνθήκη συμμαχίας, πρέπει, κατὰ τὰ ἐγχειρισθέντα τοῖς Κ. Κ. Ζ[ουρδαὶν] καὶ Σ[ιατελαὶν] σχέδια, νὰ συνομολογηθῇ τὸ καλλίτερον ἐν Τριπολιτσᾷ, εἰ δυνατόν. Ὁ Κ. Σ. ἐξουσιοδοτεῖται νὰ προσθέσῃ ἄρθρα ἐσόμενα ὠφέλιμα τῷ Τάγματι, καὶ ὀφείλει νὰ ὑπερασπισθῇ

ἐπιμόνως πᾶν τὸ ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ συμφέρον, ἐνδίδων μόνον ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης εἰς τροποποιήσεις δυναμένας νὰ μειώσωσι τὰς ὠφελείας τοῦ Τάγματος, ἔχων δὲ ἀείποτε τὸν κανονισμὸν ὑπ' ὄψιν ν' ἀποῤῥίψῃ πᾶν τὸ ἥκιστα ἁρμόζον. Ὀφείλει νὰ καταδηλώσῃ τὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας προσγινομένας ἀπείρους ὠφελείας ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Τάγματος συμμαχίας· διότι οὗτοι μὲν ἀποκεχωρισμένοι τῶν σημερινῶν τῆς Εὐρώπης συμφερόντων, ἢ τοὐλάχιστον μὴ θεωρούμενοι ὡς ἔθνος ἀνεξάρτητον, πολιτικῶς ἀδυνατοῦσι νὰ συνομολογήσωσι οὐδεμίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης διπλωματικὴν πρᾶξιν, οἱ δὲ ἱππόται τοῦ ἐνδόξου τούτου Τάγματος συνδέονται μετὰ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Εὐρώπης οἰκογενειῶν, διότι δὲν ὑπάρχει ὑπουργὸς, πρέσβυς, ἢ μεγιστὰν οἱουδήποτε βασιλείου μὴ ἀνήκων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου· ἑπομένως ἡ συμμαχία αὕτη εἶναι τὸ μόνον μέσον τῆς καταλληλοτέρας προσεγγίσεως, τόσον πολιτικῶς ὅσον καὶ θρησκευτικῶς. Ἐπειδὴ ὁ Πάπας εἶναι ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Τάγματος, οἱ Ἕλληνες κερδίζουσι, διὰ τῆς συμμαχίας ταύτης, τὴν ἔμμεσον καὶ φυσικὴν ὑποστήριξιν τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος, ὡς καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἡγεμόνων. Ταῦτα ν' ἀναπτυχθῶσι μετὰ φρονήσεως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν προμνημονευθέντων ὅπλων καὶ ἐπιχειρημάτων, καὶ ἄλλων φυσικῶς προερχομένων θεωριῶν.

» Ἄρθρ. 2. Πρέπει ἰδίως νὰ καταδηλωθῶσιν αἱ ἄπειροι ὠφέλειαι, τὰς ὁποίας ἀπολαμβάνει διὰ τῆς συμμαχίας ταύτης ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησες, ἵνα ὅσον τὸ δυνατὸν οἰκονομηθῶσιν αἱ εἰσφοραί. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι τὸ ταμεῖον τοῦ Τάγματος εἶναι κενὸν, καὶ ἑπομένως δὲν συμφέρει ν' ἀγοράσῃ ἡ Ἑλλὰς πολὺ ἀκριβὰ τὴν μετὰ τοῦ Τάγματος συμμαχίαν· διότι ἄλλως τε καὶ δυνατὸν τὸ Τάγμα νὰ δυσκολευθῇ εἰς τὴν ἐπιχορήγησιν τῶν εἰσφορῶν, στερούμενον καθ' ἑαυτὸ τῶν ἀποτελούντων μίαν δύναμιν πρωτίστων στοιχείων, δηλαδὴ χρημάτων, ἱπποτῶν, ἀξιωματικῶν, στρατιωτῶν, ὑλικοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, πυροβόλων, ναυτῶν, κλπ. κλπ. διὰ νὰ λάβῃ δὲ κατοχὴν τῆς καθέδρας καὶ διαφυλάξῃ αὐτὴν, ὑποχρεωθήσεται εἰς πόνους καὶ ἀναλώματα ἔκτακτα· ὅθεν, ἐν περιπτώσει μὴ πραγματοποιήσεως δανείου, ἀδυνατεῖ νὰ χορηγήσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας χρήματα. Ἐπὶ τέλους δὲ, ὅτι ἕνεκα τῶν περὶ Ἑλλάδος ἐν Εὐρώπῃ πολιτικῶν σκέψεων, οὐχὶ ἡμεῖς πρέπει ν' ἀγοράσωμεν καθέδραν, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὴν

συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὅθεν ἡ ἐπιδεξιότης συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐμπνευσθῶσι εἰς τοὺς Ἕλληνας μεγάλαι ἐλπίδες ἐκ τῆς συνδρομῆς τῆς ἡμετέρας συμμαχίας, καὶ ὑπεκφύγωμεν, κατὰ τὸ δυνατὸν, χρηματικὴν θυσίαν· τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην πρέπει νὰ φανῶμεν δυσκολώτατοι πρὸς αὐτούς.

» Ἄρθρ. 3. Ἡ Γαλλία, ἕνεκα τῶν σχέσεων καὶ ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας πρὸς τὰς ἄλλας κυβερνήσεις κατὰ τὰς δύο τελευταίας συνόδους συνωμολόγησε, δὲν δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ φανερῶς τοὺς Ἕλληνας, μήτε νὰ χορηγήσῃ τὴν ἐλαχίστην ἐπίσημον συνδρομὴν εἰς τὸ Τάγμα· μόνον δὲ δύναται νὰ συναινέσῃ σιωπηλῶς, κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς πᾶν γινόμενον ὑφ' ἡμῶν διάβημα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐνοχοποιηθῇ πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις. Εἰς τοῦτο πρέπει καλῶς νὰ προσέξῃ ὁ Κ. Σ. οὐδὲν ἐνεργῶν ἢ γράφων, δυνάμενον νὰ ὑπονοήσῃ ἢ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ Γαλλία ὑποστηρίζει, ἔστω καὶ σιωπηλῶς, τὰς ἐνεργείας ἡμῶν ἢ τὰς τῶν Ἑλλήνων, διότι εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι θέλει ἔλθει στιγμὴ, καθ' ἣν θὰ μεταβάλλῃ πολιτικὴν, ἅμα τὰ Ἱσπανικὰ περατωθῶσι· καθότι τότε ἡ Γαλλία καὶ ἡ Εὐρώπη δύνανται ν' ἀσχοληθῶσιν ἐνεργητικῶς καὶ εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς· ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ μέγας αὐθέντης πεπεισμένος, ὅτι ἡ Εὐρώπη ὅλως ἀπησχολημένη εἰς τὰ Ἱσπανικὰ φοβεῖται πολιτικήν τινα ῥῆξιν, ἂν καὶ εὐπροσηγόρως προσφερόμενος πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν χριστιανικῶν δυνάμενων, θὰ μεταβάλλῃ γλῶσσαν ἀρνούμενος τὴν ζητηθεῖσαν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ σύλληψιν πολλῶν πλοίων Ῥωσσικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν, καὶ μὴ εἰσακούων πλέον τὰ παράπονα καὶ τὰς παραστάσεις τοῦ λόρδου (;) Στρογονὼφ καὶ τῶν ἄλλων πρέσβεων, θέλει προκαλέσει, διὰ τῆς σφαλερᾶς πολιτικῆς αὐτοῦ, ῥῆξιν μετὰ τῆς Ῥωσσίας· ὥστε προβλεπομένης τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες θέλουσι κερδίσει τὴν ὑποστήριξιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, εἶναι ἐπάναγκες, ὅσον οἷόν τε τάχιστα, νὰ συνομολογηθῶσι μετ' αὐτῶν αἱ προμνημονευθεῖσαι συνθῆκαι τοῦ Τάγματος, τὸ ὁποῖον μεγάλας ὠφελείας δύναται νὰ προσδοκᾷ ἐκ τῆς παρούσης ἐγκαταλείψεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ βραδύτερον παρ' αὐτῆς, ἅμα εὐρωπαϊκῶς ὑποστηριχθησομένης· τοσοῦτον δὲ μᾶλλον καθόσον ὅ,τι τὸ Τάγμα δυνηθῇ νὰ ἀπολαύσῃ εἶναι ἀμέσως ὠφελιμώτατον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς, ὡς λεπτομερῶς ἐξηγεῖται εἰς πάσας τὰς περὶ τούτου δοθείσας σημειώσεις.

» Μᾶλλον δ' ἐνδιαφέρει εἰς τὸ Τάγμα νὰ λάβῃ ἐν πρώτοις μίαν καθέδραν, οἱανδήποτε· διότι ἅμα ἀναπετάσῃ τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἐπί τινος νήσου ἢ βράχου, δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην δανείου. Ἡ Γαλλία θέλει ἀποδώσει τὰ 29,000,000, ἐκ τῶν ἀπωλήτων κτημάτων, τὸ Βέλγιον 16,000,000, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας 8,000,000 σχεδόν, κατὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν ἐπίτροπόν μας Κ. Σιατωνὲφ διαβεβαίωσιν. Τότε δ' εὐκολώτατα τὸ Τάγμα δύναται νὰ κανονίσῃ δι' ἑαυτοῦ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἀποκτῶν πλοῖα καὶ στρατεύματα. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον νὰ ἐπιδιωχθῇ οὐσιωδῶς ἡ ἄμεσος παραχώρησις τῶν Οἰνουσσῶν νήσων (Sapienza) ἀποτελουμένων ἐκ τριῶν βράχων ἢ νησιδρίων, ἀλλ' εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκονται δύο καλοὶ λιμένες, ὁ μὲν καλλίτερος ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ Σαπιέντσᾳ, ὁ δὲ δεύτερος ἐν τῇ νήσῳ Καβρέρᾳ. Ὁ μεσαῖος βράχος καλεῖται Πρασινονῆσι, καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λοιμοκαθαρτήριον. Πρέπει νὰ καταδειχθῇ, ὅτι ἡ παραχώρησις τῶν νήσων τούτων θέλει ἀποβῇ μεγάλων ὠφελειῶν πρόξενος εἰς τοὺς Ἕλληνας· διότι θέλουσι χρησιμεύσει εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων εἰς τοὺς λιμένας τῶν τουρκικῶν φρουρίων τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης, καὶ ἐπιφέρωσι τὴν ταχεῖαν αὐτῶν παράδοσιν, ἅμα οἱ ἱππόται ἐγκαταστηθῶσιν ἐν αὐταῖς· πρὸς τούτοις θέλουσι χρησιμεύσει ὡς σταθμὸς διὰ τὴν τροφοδότησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ τῆς Ἰταλίας συγκοινωνίας τῆς Ἑλλάδος· ὅτι, ἅμα τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου καταλάβῃ αὐτάς, θέλει συστήσει ἐνταῦθα τὴν ἀποθήκην τῶν ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων αὐτοῦ, καθιστῶν αὐτὰς τὸ κέντρον πασῶν τῶν ἐξ Εὐρώπης βοηθειῶν εἰς ὅπλα, πολεμεφόδια, καὶ στρατιώτας· ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Τάγματος ἐκεῖ μεταφερθησόμενον πυροβολικὸν θέλει χρησιμεύσει διὰ τὴν τακτικὴν πολιορκίαν τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔτι κατεχομένων φρουρίων, ἡ δ' ἐλαφρὰ μοῖρα τοῦ στόλου αὐτοῦ θέλει φρουρεῖ τὰ παράλια, καὶ διευκολύνει τὰς προσελεύσεις. Τὰ ἄρθρα ταῦτα πρέπει ν' ἀναπτυχθῶσι καλῶς, διὰ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Ἕλληνες τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ λάβωσιν ἀπὸ τὸ Τάγμα διὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν, βραδύτερον δὲ καὶ πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Σερβίας καὶ τὴν μετ' αὐτῶν συμμαχίαν. Ἐκ τῶν ξηρῶν τούτων νήσων οὐδὲν εἰσόδημα δύνανται οἱ Ἕλληνες νὰ λάβωσι.

»Ἄρθρ. 4. Οὐ μόνον πρέπει νὰ λάβῃς πάσας τὰς περὶ τῶν προει-

ρημένων Οἰνουσσῶν νήσων λεπτομερείας, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταβῇς αὐτοπροσώπως εἰς αὐτὰς, καὶ λάβῃς σημείωσιν περί τε τοῦ κλίματος καὶ τῆς φύσεως τῆς γῆς, τῆς γονιμότητος αὐτῆς, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς παραγομένων τροφίμων, τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων, τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων καὶ βροχῶν, τῆς τοποθεσίας τῶν χωρίων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῶν φυσικῶν αὐτῶν ἕξεων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μετὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ξένων σχέσεων, τῆς ἐκτάσεως τῶν νήσων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς στρατιωτικῶν θέσεων, εἴτε πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀποβιβάσεως, εἴτε πρὸς ἐξασφάλισιν ὑποχωρήσεως, ἐν περιπτώσει ἀπροβλέπτου προσβολῆς· περὶ τῆς σκληρότητος τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς εὐκολίας διὰ κατασκευὴν προμαχώνων καὶ ἄλλων πολεμικῶν ἔργων, ὡς καὶ τῶν πρὸς προσωρινὴν ὑπεράσπισιν μέσων, περὶ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων διὰ τὰς προσορμίσεις καὶ ἀποβιβάσεις, τῶν ἀνοικτῶν καὶ δυσφρουρήτων σημείων, τῶν ὀρέων καὶ λόφων, τῶν καταλλήλων πρὸς κατασκευὴν φρουρίου καὶ προμαχώνων, καὶ δυναμένων νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ κύρια σημεῖα, ὡς τοὺς λιμένας καὶ τὰ χωρία· περὶ τῆς ποιότητος τῶν λίθων καὶ τῆς ἀσβέστου, καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἄργιλλος πρὸς κατασκευὴν κεράμων, περὶ τῶν σιδηρούχων καὶ ἄλλων μεταλλείων, περὶ τῆς ποιότητος τῆς ἐνταῦθα ἢ ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης παραλίας εὑρισκομένης ναυπηγησίμου ξυλείας, καὶ τῆς τιμῆς τῶν τροφίμων. Ἑνὶ λόγῳ πρέπει νὰ περιγραφῇ ἐπιμελῶς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ ἐνδιαφέρῃ κυβέρνησιν ἀρτιπαγῆ, τὰ προτερήματα καὶ αἱ δυσκολίαι δηλαδὴ, πρὸ πάντων δὲ νὰ ἐκτεθῶσι κατὰ πλάτος αἱ ζητούμεναι λεπτομέρειαι. Ἀπαιτεῖται καὶ, ἀκριβὲς ἢ κατὰ προσέγγισιν, σχέδιον τῶν δύο φρουρίων τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης, ἵνα γνωσθῇ ἐὰν οἱ Τοῦρκοι δύνανται νὰ προσβάλλωσι τὰς νήσους ταύτας.

» Ἄρθρ. 5. Τὸ αὐτὸ θέλεις πράξει καὶ διὰ τὴν νῆσον Σύρον, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ μεταποιήσωμεν εἰς ἓν Γιβραλτάρ. Οἱ κάτοικοι εἶναι καθολικοὶ καὶ διαπληκτίζονται μετὰ τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων τῆς τε στερεᾶς καὶ τῶν νήσων. Πάντες σχεδὸν σιωπηλῶς διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ἀπαιτεῖται νὰ καταδείξῃς τὰς εἰς αὐτοὺς προσγενησομένας ὠφελείας διὰ τῆς ἐνταῦθα καθιδρύσεως τῆς ἕδρας τοῦ Τάγματος, μεταχειριζόμενος τοὺς αὐτοὺς πειστικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους οἱ ἱππόται ἐλάλησαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μελίτης, ὅταν ὁ Κάρολος Ε΄ παρεχώρησε τὴν νῆσον ταύτην εἰς τὸ Τάγμα, καὶ τοὺς ὁποίους θέλεις εὕρει ἐκτεθειμένους ἐν τῇ

ἱστορίᾳ τῆς Μελίτης. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐν Τριπολιτσᾷ κυβέρνησιν, θέλεις δώσει αὐτῇ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι παραχωροῦσα τὴν Σύρον εἰς τὸ Τάγμα, οὐδενὸς ἀποστερεῖται, διότι οὐδὲν ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, μεθ' ὧν καὶ δὲν ζῇ ἐν ἁρμονίᾳ, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ ἱππόται θέλουσι καταστήσει προμαχῶνα τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐν γένει δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῶν Τούρκων.

» Ἄρθρ. 6. Ἐπιμελῶς ν' ἀποφύγῃς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ παρεμβάλλῃ δυσκολίας καὶ ἔριδας. Ὅταν δὲν δυνηθῇς ν' ἀποκρούσῃς εὐλόγους παρατηρήσεις, παράβλεψον αὐτάς, καὶ ἀμέσως μετάβηθι εἰς οἱονδήποτε ζήτημα δυνάμενον νὰ κολακεύσῃ τοὺς Ἕλληνας, καὶ εὐχαριστήσῃ αὐτούς, ὑποστηρίζων ὅμως καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐνδόξου Τάγματος, τὸ ὁποῖον μελλεις ν' ἀντιπροσωπεύσῃς.

» Ἄρθρ. 7. Θέλεις ἀκριβῶς ἀκολουθήσει τὰς συμβουλὰς τοῦ Κ. Ζ. εἰς οὐδεμίαν ἐπικύρωσιν, τροποποίησιν, ἢ διομολόγησιν τῆς συνθήκης συναινῶν, ἄνευ τῆς θετικῆς συγκατανεύσεως καὶ αὐτοῦ, ὅστις θέλει χρησιμεύσει ὁ μεταξὺ τοῦ Τάγματος καὶ τῶν Ἑλλήνων μεσίτης. Ἐνώπιον τοῦ κόσμου οὐδεμίαν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα ἐπιδείκνυθι, πάντοτε δὲ προηγουμένως συσκέφθητι μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν προταθησομένων ἐρωτήσεων, καὶ τῶν ἀπαντήσεων. Μελέτησον ἐπισταμένως τὴν ἱστορίαν τοῦ Τάγματος καὶ τὸν κανονισμὸν αὐτοῦ, διὰ νὰ γνωρίσῃς ἀκριβῶς τά τε συμφέροντά του καὶ τὰς ἐν τῷ παρελθόντι μετὰ τῶν δυνάμεων διατηρουμένας σχέσεις αὐτοῦ. Ὅλα τὰ ἔθνη ἐν τῇ θαλάσσῃ πρῶτα χαιρετῶσι τὴν σημαίαν τοῦ Τάγματος. Κατάδειξον τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀπολαμβανόμενα προνομια, καὶ ὅσας ὠφελείας πάντες οἱ χριστιανοὶ καὶ τὸ ἐμπόριον ἀπήλαυσαν ἐξ αὐτοῦ. Μέτρει καλῶς τὰς ἐκφράσεις σου, καὶ οὐδεμίαν δήλωσιν ποίει πρὶν ἀκριβῶς σταθμίσῃς τήν τε σημασίαν καὶ τὴν δύναμιν ὅλων τῶν φράσεων. Πρέπει νὰ ἐπιδεικνύῃς ὡς ἄνθρωπος ἐξαιρέτως ἀκριβοῦς καὶ περιεσκεμμένης συμπεριφορᾶς, γενικεύων κατ' ἀνάγκην τὰ πράγματα, ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων, ἵνα μὴ οὐδόλως περιπλεχθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ Τάγματος καὶ τῶν ἀρχηγῶν εἰς βαθμὸν ἀκατανόητον εἰς σέ, ἢ καὶ ὅταν κρίνῃς αὐτὰ ἐπιδεκτικὰ ἀναπτύξεως καὶ διαφόρου ἐφαρμογῆς.

» Ἄρθρ. 8. Οἱ Ἕλληνες εἶναι πανοῦργοι, πνευματώδεις, ἀπαταιῶνες, καὶ ἄπιστοι· διὰ τοῦτο πρέπει να ἦσαι λακωνικός, λαμβάνων ὕφος ἀνθρώπου εἰλικρινοῦς, ἁπλοϊκωτάτου, καὶ ἐστερημένου πανουργίας·

» Ἄρθρ. 9. Ἐπιμελοῦ ἵνα καταδηλώσῃς εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ γίνωνται αἴτιοι ἀπατηλῶν παρεξηγήσεων ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτῶν σκέψεων. Αἱ ἐμφατικαὶ παραστάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐν Εὐρώπῃ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν καταχωρηθέντα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀπειρόκαλα καὶ ἀπερίσκεπτα ἄρθρα, ἀπεμάκρυναν ἐξ αὐτῶν πάντας τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας. Ἡ πρὸς τὸν Κ. Σ. δοθεῖσα ἐμπιστευτικὴ δήλωσις θέλει σοὶ χρησιμεύσει περὶ τούτου.

» Ἄρθρ. 10. Ἐπειδὴ τὸ Τάγμα κατεῖχεν ἄλλοτε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Εὔβοιαν, καὶ οὐδέποτε παρεχώρησε τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματά του, πρέπει νὰ καταδείξῃς τὴν ἀνάγκην περὶ ἀποζημιώσεων διὰ τὰς κτήσεις ταύτας, καὶ τοῦτο, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νομιμότητος, ἐφ' ἧς ἡ Εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ στηρίζει σήμερον τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, τὰς ὁποίας καὶ ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει παῤῥησίᾳ νὰ παραδεχθῇ καὶ σεβασθῇ. Οὕτω δὲ προσκτωμένη τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ συνάμα ἀναγνωρίζουσα τὰ δικαιώματα τοῦ Τάγματος ἐπὶ τῆς Ῥόδου καὶ τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων νήσων, ἀποδίδει σεβασμὸν εἰς τὴν νομιμότητα, καὶ διεγείρει τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἡγεμόνων.

» Ἄρθρ. 11. Μὴ παραλείψῃς ποσῶς τὸ νὰ διαμνημονευθῇ καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ θέσις τῶν παραχωρηθησομένων ἢ ἀναγνωρισθησομένων τῷ Τάγματι νήσων, ὡς Ῥόδου, Κῶ [1], Νισύρου (Nesari), Χάλκης (Kacke), Καρπάθου (Scarpento), Κάσου, Λαγούσης (Cardyluso), καὶ Ἀστυπαλαίας (Stampalie), μεθ' ἁπάντων τῶν ἐξαρτωμένων νησιδρίων, ἐν περιπτώσει παραδοχῆς τῆς συνθήκης.

» Ἄρθρ. 12. Ἐπιμελοῦ νὰ καταδηλώσῃς, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται δικαιωματικῶς ἀνήκουσιν εἰς τὸ Τάγμα, τὸ ὁποῖον ἐγγυᾶται τὸν σεβασμὸν τῶν νόμων, τῶν ἠθῶν, καὶ τῆς θρησκείας τῶν ἐν αὐταῖς κατοίκων, ἀπολαυσόντων πλήρους ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν κανονιστικὴν ἰσχὺν τῶν νόμων. Ὅτι οἱ κάτοικοι θέλουσι διαμείνει Ἕλληνες, ἐλευθέρως καὶ ἐνεργητικώτατα προστατευόμενοι περί τε ζωήν, ἰδιοκτησίαν, καὶ ἔθιμα αὐτῶν, ἀπαλλαττόμενοι καὶ τῶν ἐξόδων τῆς διοικήσεως, τοῦ πολέμου, καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, ἐπειδὴ τὸ Τάγμα ἔχει ἐξωτερικὰ εἰσοδήματα καὶ ἰδίας ναυτικὰς δυνάμεις· ὅτι ἡ βιομηχανία θέλει προστατευθῇ, καὶ τὸ ἐμπόριον ἐξασφαλισθῇ, κλπ. κλπ.

---

[1] Οἱ Ἱππόται ἀγνοοῦντες, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῶν πάλαι κατεχομένη Κῶς ἐκαλεῖτο παρεφθαρμένως ὑπὸ τῶν ἰδίων Lango καὶ Stanchio, γράφουσι Cos καὶ Lango, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ δύο διαφόρων νήσων.

»"Αρθρ. 13. Μὴ λησμόνει ποσῶς νὰ παραστήσῃς, ὅτι τὸ Τάγμα κραταιῶς θέλει προστατεύσει τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οἱ τραπεζῖται αὐτοῦ εἰσὶν ἕτοιμοι νὰ ἀνοίξωσι δάνειον ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται μόνον ν' ἀποσταλῇ ἀντιπρόσωπός τις ἔχων ἀπόλυτον καὶ τακτικὴν πληρεξουσιότητα, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν ὁριστικὴν τοῦ δανείου συνομολόγησιν, διατιθεμένης καὶ εἰδικῆς τινος ὑποθηκεύσεως διὰ τὴν ἀπότισιν.

» "Αρθρ. 14. Ἐπειδὴ ἀγνοοῦνται τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβησόμενα, ὡς καὶ ὁποῖαι αἱ σκέψεις καὶ προθέσεις τῶν Ἑλλήνων, ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, αἵτινες δύνανται νὰ παράσχωσι μεγαλειτέρας τῷ Τάγματι ὠφελείας, καθ' ἣν περίπτωσιν παρουσιασθῇ εὐκολία πρὸς παραχώρησιν τινῶν ἢ μιᾶς ἐξ αὐτῶν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἡμετέρας συμμαχίας.

» "Αρθρ. 15. *Μῆλος*. Τὸ Τάγμα δὲν ἐννοεῖ νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς νήσου Μήλου, εἰ καὶ ἐχούσης λαμπρότατον λιμένα. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡφαιστιώδης, αἱ πεδιάδες ἐγκαταλελειμμέναι καὶ πάντη ἄγονοι, ὁ ἀὴρ νοσηρός. Περικλείει μεταλλικά τινα εἴδη, τῶν ὁποίων χρῆσις δύναται νὰ γίνῃ εἰς χημικὰ προϊόντα· οἱ κάτοικοι κατεστραμμένοι. Ἡ πρωτεύουσα οὐ πρὸ πολλοῦ ἀριθμοῦσα κατοίκους 5,000 ψυχῶν, νῦν κατοικεῖται ὑπὸ μόνων 200. Τὰ ὕδατα εἶναι κακῆς ποιότητος, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα πεπληρωμένη θειϊκῶν καὶ βρωμερῶν ἀναθυμιάσεων· οἱ κάτοικοι ἔχουσι τὰς κνήμας ἐξωγκωμένας καὶ κατὰ τὸ θέρος ὑπόκεινται εἰς διαλείποντας πυρετούς, προξενοῦντας αὐτοῖς ἐμφράξεις, καθισταμένας ἀκολούθως ἀνιάτους. Ἄλλοτε κατῴκουν πολλοὶ καθολικοί, πλὴν σήμερον οὐδεὶς ὑπάρχει· ἀπὸ ἑνὸς ἤδη αἰῶνος ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐμολύνθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν. Πλουτεῖ ἀσφάλτου, λάβης, μυλολίθων, σιδηρούχων μεταλλείων, πυρίτου, καὶ σαρδονύχων, κλπ. κλπ. Τὸ χωρίον Σιφοῦ(;), ἐν ᾧ κατοικοῦσιν ὅλοι οἱ ναυηγοὶ (pilotes) τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἔκτισται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Βομβάρδας. Ὅλα τὰ πλοῖα ἔρχονται ἐνταῦθα πρὸς παραλαβὴν ναυηγῶν· διὰ τοῦτο δὲ θεωρεῖται ὡς κοινὴ ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ὁ ἀὴρ τοῦ Σιφοῦ εἶναι καθαρὸς καὶ ὑγιής, καὶ οἱ κάτοικοι ῥωμαλέοι.

» "Αρθρ. 16. *Κίμωλος* (Argentière). Ἡ νῆσος Κίμωλος κεῖται πλησίον τῆς Μήλου. Ἦτο λιμὴν σπουδαῖος διά τε τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἑνὸς ὄρους ὑπάρχει ἡ μόνη κατοικουμένη τῆς νήσου ἀθλία κώμη, πτωχὴ καὶ κατηρειπωμένη. Πε-

ριέχει μεταλλεῖα ἀργύρου, ἐγκαταλελειμμένα, ὡς μικρᾶς παραγωγῆς· τὸ πλουσιώτερον εὑρίσκεται ἐπὶ ὑψηλοῦ ἀκρωτηρίου, ἀντικρὺ τοῦ νησιδρίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Εὑρίσκεται ὁμοίως πολὺ κιμωλία γῆ (terra sigillata). Ἡ νῆσος εἶναι σύμπλεγμα ἡφαιστείων ὑλῶν· τὸ πᾶν δ' ἐν αὐτῇ παριστᾷ τὴν εἰκόνα μεγάλης καύσεως. Οἱ βράχοι εἰσὶν ἀποτετεφρωμένοι. Πληροῦται, ὡς καὶ ἡ Μῆλος, ὑπογείων σπηλαίων ὑποθαλασσίως συνενουμένων. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἁρμόζει ἡμῖν ἡ Κίμωλος.

» Ἄρθρ. 17. *Πόλινος* (ἡ νῆσος διακεκαυμένη). Πλησίον τῆς Κιμώλου καὶ πρὸς ἀνατολὰς κεῖται ἡ νῆσος Πόλινος, χωριζομένη διὰ πορθμοῦ ἔχοντος πλάτος ἓν τέταρτον τῆς λεύγης. Ἀνήκει εἰς διαφόρους ἰδιώτας τῆς Μήλου καὶ Κιμώλου, οἵτινες ἐζήτουν νὰ πωλήσωσιν αὐτὴν ἀντὶ 2,000 γροσίων, εἰ καὶ ἔχουσαν πέντε λεύγας περίμετρον. Περιέχει μεταλλεῖα καὶ ὑπόγειον κοίλωμα, στηριζόμενον διὰ στηλῶν, ἀποδεικνυουσῶν, ὅτι πάλαι ἐξεμεταλλεύθη· ἔχει ἕνα ὅρμον, καὶ δύο καλοὺς κόλπους, καὶ περικυκλοῦται ὑπ' ἄλλων νησιδρίων.

» Ἄρθρ. 18. *Φολέγανδρος* (Policandro.). Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μήλου καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ λευγῶν εὑρίσκεται ἡ Φολέγανδρος. Τὸ ἔδαφος εἶναι τραχὺ, πετρῶδες, καὶ σχεδὸν σιδήριον. Δὲν ἔχει κανένα λιμένα, καὶ ὀλίγους ἀριθμεῖ κατοίκους. Ὁ βάμβαξ φύεται ἀφθόνως, χρησιμεύων εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων.

» Ἄρθρ. 19. *Σίκινος*. Μακρύτερον κεῖται ἡ Σίκινος, ἴση τὸ μέγεθος τῇ Φολεγάνδρῳ, ἀλλ' ὀλιγώτερον τραχεῖα, καὶ μᾶλλον γόνιμος. Αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς εἶναι ὡραιόταται. Δὲν ἔχει λιμένα.

» Ἄρθρ. 20. *Σίφνος* (Siphanto). Ἡ νῆσος Σίφνος κεῖται πρὸς ἄρκτον καὶ ἐγγὺς τῆς Κιμώλου· πάλαι ἐνομίζετο ὡς ἡ πλουσιωτέρα τοῦ Αἰγαίου πελάγους, διὰ τὰ ἐν αὐτῇ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὧν τὸ δέκατον μόνον παρέσχεν εἰς τὸν περίφημον ναὸν τῶν Δελφῶν τοὺς πλουσιωτέρους θησαυρούς. Τὰ ἐν αὐτῇ περικλειόμενα πλούτη διαμένουσιν ἄγνωστα· ἐκτὸς δὲ τῶν μεταλλείων τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλουτεῖ καὶ μολύβδου, σιδήρου, καὶ μαγνήτου. Τὰ ὄρη αὐτῆς περιέχουσιν ὁμοίως λατομεῖα ὡραιοτάτου μαρμάρου. Ἡ νῆσος αὕτη ἠδύνατο ἔτι νὰ καταστῇ ἡ ὡραιοτέρα τοῦ Αἰγαίου, ἐὰν περιήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Εὐρωπαίων (καὶ πρὸ πάντων τῶν Μελιταίων ἱπποτῶν). Εἶναι ἐπίσης μία τῶν ὡραιοτέρων καὶ θελκτικωτέρων. Ὁ ἀὴρ εἶναι καθαρὸς καὶ ὑγιὴς, τὸ ἔδαφος γονιμώτατον· ἐπικρατεῖ καὶ ἡ βιομα-

χανία. Οἱ κάτοικοι ἡδεῖς καὶ φιλόξενοι, αἱ γυναῖκες ὡραῖαι. Δὲν ἔχει λιμένα. Εἶναι δὲ πολύτιμος, ὡς καὶ ἡ Πάρος, Ἀντίπαρος, καὶ Νάξος, μεθ' ὧν δύναται ν' ἀποτελέσῃ λαμπρὰν κτῆσιν τοῦ Μελιταίου Τάγματος. Ἔχει καὶ δύο νησίδρια, καὶ μέρη ἀκατοίκητα, ἐν οἷς ἀκινδύνως δύνανται ν' ἀγκυροβολήσωσι μεγάλα σκάφη.

» Ἄρθρ. 21. *Ἀντίπαρος*. Ἡ Ἀντίπαρος εἶναι ἀρκετὰ γόνιμος, πλὴν μεγάλη ἡ πενία τῶν κατοίκων. Τὸ ἐν αὐτῇ σπήλαιον εἶναι περίφημον. Ἰδὲ τὰς περιηγήσεις τοῦ Τουρνεφὸρ, καὶ τοῦ Σουαζὲλ Γουφφιέ.

» Ἄρθρ. 22. *Πάρος*. Ἡ Πάρος χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἀντιπάρου διὰ στενοῦ πορθμοῦ· ἂν καὶ μικρὰ, ἐσεμνύνετο τὸ πάλαι διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ πλούτη αὐτῆς. Οἱ λαμπροὶ αὐτῆς λιμένες θαυμάζονται ὑπὸ τοῦ κόσμου, καὶ δύνανται νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν πολύτιμον εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου. Τὰ ἐν αὐτῇ λατομεῖα τοῦ μαρμάρου εἶναι τὰ ὡραιότερα τῆς γῆς. Ἡ κυριωτέρα κωμόπολις, ὀνομαζομένη Ἁγία Μαρία, ἀντικατέστησε τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Πάρου, τῆς ὁποίας τὰ λαμπρὰ ἐρείπια ἐχρησίμευσαν εἰς τὰς σημερινὰς οἰκοδομὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων θέλουσιν εὑρεθῆ ἀντικείμενα ἀξιοθαύμαστα. Ὁ λιμὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας, ἕνεκα τοῦ βάθους τοῦ πυθμένος, εἶναι ἀκατάλληλος διὰ προσορμίσεις. Ὁ τοῦ Μαρμαρᾶ δὲν ἔχει μὲν τὰς αὐτὰς δυσκολίας, πλὴν εἶναι ἀνοικτότερος· ὁ τοῦ Τίκου ἀβαθέστερος, καὶ ἐξασφαλιζόμενος ὑπὸ τριῶν νησιδρίων, παρέχει κατάλληλον καταφύγιον· ἄνωθεν δὲ τοῦ Μαρμαρᾶ ὁ λιμὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας εἶναι καλλίτερος διὰ προσορμίσεις. Τὰ παράλια τῆς Πάρου περιέχουσι καὶ ἄλλους ὅρμους. Ἀλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν λιμὴν, ὁ καταστήσων τὴν Πάρον σημαντικωτάτην, εἶναι ὁ τῆς Ναούσης· ἐν αὐτῷ δύνανται νὰ ἐξασφαλισθῶσιν οἱ πολυαριθμότεροι στόλοι· οὐδεὶς δὲ εἶναι καταλληλότερος αὐτοῦ διὰ ναυπηγεῖα, νεώρια, καὶ πάντα τὰ εἰς στρατιωτικὸν καθίδρυμα ἀπαιτούμενα. Οἱ Ῥῶσσοι ἐξελέξαντο αὐτὸν διὰ παρακαταθήκην τῶν δυνάμεων αὐτῶν, καὶ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν των· ἤγειραν κανονοστοιχίας, καὶ ᾠκοδόμησαν ἀποθήκας καὶ ἕτερα καταστήματα. Ταῦτα πάντα, ἂν καὶ πρὸ ὀλίγων χρόνων κατασκευασθέντα, δὲν ὑπάρχουσι, διότι οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν καὶ ἐκρήμνισαν αὐτά. Ἡ Πάρος εἶναι ἡ καταλληλοτέρα τοῦ Αἰγαίου πελάγους πρὸς ἐγκαθίδρυσιν ἡμῶν, συνενουμένων αὐτῇ καὶ τῶν νήσων Σίφνου, Ἀντιπάρου καὶ Νάξου.

» Ἄρθρ. 23. *Νάξος*. Ἡ Νάξος (Naxi) ἀπέναντι τῆς Ἀντιπάρου κειμένη εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τῶν Κυκλάδων, ἡ δὲ γονιμότης τοῦ ἐδάφους ἀπέδωκεν αὐτῇ τὸ ἐπώνυμον *βασίλισσα*. Πάλαι ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ πολιτεία, διατηρήσασα λείψανα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτεύματος αὐτῆς. Οὐδεὶς Τοῦρκος ἐγκατέστη ὡς κύριος. Εἶναι ἡ θελκτικωτέρα τοῦ Αἰγαίου νῆσος καὶ ἡ ἡσυχωτέρα. Διὰ τὴν γονιμότητά της παραβάλλεται πρὸς τὴν Σικελίαν. Διαφοροτρόπως διατρέχουσιν αὐτὴν ὕδατα διαυγέστατα. Πληροῦται πορτοκαλεῶν, λεμονεῶν, καὶ ῥοιῶν, αὐτοφυῶν· τὰ ἄνθη αὐτῶν ἀρωματίζουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν, οἱ δὲ καρποί των εἰσὶν ἐξαίρετοι Οἱ Ἰησουῖται, κάλλιστα γιγνώσκοντες νὰ διακρίνωσι τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον, ἔδωκαν αὐτῇ τὰ πρωτεῖα. Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι κατάγονται ἐκ Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, ἀποκατασταθέντων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν Δυτικὴν κατάκτησιν, εἰσὶ κομψοπρεπεῖς, εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς, εὐπροσήγοροι, καὶ περιποιητικοί. Αἱ γυναῖκες ὑφ' ὅλων τῶν θελγήτρων κοσμούμεναι εἰσὶν ἀνεξαιρέτως ἀξιέραστοι.

» Ἡ Νάξος δὲν ἔχει λιμένα χωροῦντα μεγάλα σκάφη· ἐν τῇ παραλίᾳ ὅμως ἀπαντῶνται καλὰ καταφύγια. Ἡ πρωτεύουσα πόλις, Νάξος καλουμένη, ἔχει ὅρμον ἀρκετὰ καλόν· πολὺ ὅμως ἀπέχει τῆς ἐξοχότητος τῶν λιμένων τῆς Πάρου, τοὺς ὁποίους ἐλευθέρως καὶ αὕτη δύναται νὰ μεταχειρισθῇ. Ὁ ὅρμος τῶν Ἀλυκῶν, ἢ ὁ λιμὴν Στρόμπολι, εἶναι καλὸς ἐν τῇ καλῇ τοῦ ἔτους ὥρᾳ. Ἐπὶ τέλους ἡ θέσις, ὁ πληθυσμὸς, ἡ γονιμότης, καὶ τὰ θέλγητρα αὐτῆς ἀποτελοῦσι σωρείαν ἀνεκτιμήτων διὰ τὸ Μελιταῖον τάγμα πλεονεκτημάτων. Εὐκόλως δυνάμεθα ν' ἀγοράσωμεν παρὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτὴν μετὰ τῆς Πάρου, Ἀντιπάρου, καὶ Σίφνου, εἰς μετρίαν τιμὴν, ἕνεκα τῶν σημερινῶν περιστάσεων.

» Τὰ προϊόντα αὐτῆς εἶναι οἶνος, σῖτος, βάμβαξ, μέταξα, ἔλαιον, ὀπῶραι, ἅλας, κλπ. κλπ. λατομεῖα λαμπρῶν μαρμάρων, καὶ πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

» Ἄρθρ. 24. *Στενή* (Stenosa) (1)· νησίδριον ἀκατοίκητον, πλησίον τῆς Νάξου.

» Ἄρθρ 25. *Πάτμος*. Ἡ Πάτμος ὀλίγον μακρύτερα κειμένη ἔχει περιφέρειαν ἓξ λευγῶν· πλουτεῖ καλῶν λιμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τῆς Σκάλας, θεωρούμενος ὡς ὁ καλλίτερος τοῦ Αἰγαίου. Αἱ πεδιά-

(1) Ἡ πάλαι Δέλλυνα...

δες ἀκαλλιέργητοι καὶ ἔρημοι. Τὸ θέρος οἱ κάτοικοι μεταβαίνουσιν ἀλλαχοῦ πρὸς ἐξεύρεσιν πόρων τοῦ βίου.

» Ἄρθρ. 26. *Νάκρη, Ληψὸς, Φαρμακοῦσαι, Ἀγαθονῆσι.* Τὰ νησίδρια ταῦτα κεῖνται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πάτμου, μεταξὺ τῶν νήσων Κῶ καὶ Σάμου, καὶ εἶναι σχεδὸν πάντα ἀκατοίκητα.

» Ἄρθρ. 27. *Σάμος τῆς Ἰωνίας.* Ἡ νῆσος Σάμος κεῖται πρὸς ἄρκτον· οἱ κάτοικοι διακρίνονται ἐπὶ ἀξιεράστοις προτερήμασιν, ὄντες οἱ εὐπροσηγορότεροι καὶ νοημονέστεροι τῶν Ἑλλήνων. Περιέχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀκμῆς· καλοὺς λιμένας, ἐμπορικὴν θέσιν, ἔδαφος γόνιμον, κλίμα ὑγιὲς, ἀτμοσφαῖραν καθαρὰν, καὶ ἄφθονα ὕδατα. Τὸ μὲν μῆκος λεῦγαι δέκα, τὸ δὲ πλάτος πέντε. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο τόσον γόνιμος, ὥστε ἐλέγετο, ὅτι αἱ ὄρνιθες ἔφερον γάλα.

» Πρὸς δυσμὰς τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μέγα Μπογάζι (grand Bogoze) γνωστοῦ πορθμοῦ κεῖνται τὰ νησίδρια Φοῦρνοι (Κοράσσιαι).

» Ἄρθρ 28. *Ἴκαρος* (Nicarie) καὶ *Μύκονος* (Miconie). Ἡ Ἴκαρος εἶναι μικρὰ, δὲν ἔχει λιμένα, ἀθλία καὶ ἄστεγος. Ἡ Μύκονος πρὸς δυσμὰς κειμένη ἔχει καλὸν λιμένα, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι μεγάλοι ναυσιπόροι. Πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπαιτούμενα ἀφθόνως εὑρίσκονται. Τὰ ὕδατα σπάνια. Πλησίον τῆς νήσου ταύτης εὑρίσκονται τρεῖς σκόπελοι.

» Ἄρθρ. 29. *Δῆλος.* Ἡ νῆσος Δῆλος, περίφημος διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τὴν θαυμάσιον καλλιτεχνίαν αὐτῆς, ἡ ἄλλοτε τοσοῦτον εὐδαίμων, σήμερον εἶναι ἔρημος κεκαλυμμένη ἐξ ἐρειπίων καὶ συντριμμάτων. Πειραταὶ καὶ λησταὶ μόνον προσορμίζουσιν ἐνταῦθα. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς νήσου Ῥηνείας, ἡ μεγάλης Δήλου, ὁμοίως ἐρήμου, καὶ τῆς ὁποίας ἄλλοτε ἦτο τὸ νεκροταφεῖον.

» Ἄρθρ. 30. *Τῆνος.* Ἡ νῆσος Τῆνος δὲν ἔχει καλὸν λιμένα· αἱ εὔφοροι αὐτῆς πεδιάδες ἀνθοῦσιν ἔτι ἐν ὅλῳ τῷ πλούτῳ τῆς γεωργίας. Πάντα συντρέχουσιν ἵνα καταστήσωσιν αὐτὴν μίαν τῶν θελκτικωτέρων τῆς Ἑλλάδος νήσων. Αἱ γυναῖκες ὡραῖαι καὶ ἐπαγωγόταται. Ἡ ἁβρότης τοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἡ ἁγνὴ ἁπλότης καθιστῶσι τοὺς νεανίας λίαν ἀξιεράστους καὶ δελεαστικούς.

» Ἄρθρ. 31. *Χίος.* Οὐδαμοῦ τῶν νήσων οἱ κάτοικοι εἶναι φιλοφρονέστεροι τῶν Χίων· τόπος θελκτικώτατος πρὸς κατοικίαν· οὐδαμοῦ δὲ καὶ αἱ γυναῖκες εἶναι ὡραιότεραι καὶ μᾶλλον ἐπέραστοι. Ἐνταῦθα ζῶσιν ὡς ἐν Γαλλίᾳ. Οἱ τὴν Χίον κατοικοῦντες Ἕλληνες εἶναι οἱ

εὐγενέστεροι, εὐπροσηγορότεροι καὶ πνευματωδέστεροι πάντων τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν. Πᾶς θαυμάζει τὸν πλοῦτον καὶ τὰς καλλονὰς τῆς Χίου. Καλοῦ μόνον λιμένος στερεῖται.

» Πέριξ τῆς Χίου εὑρίσκονται μικραὶ νῆσοι, ὧν ἡ κυριωτέρα εἶναι ἄγονος, ἂν καὶ κατῳκημένη. Ἐνταῦθα ἰδίως σταθμεύει τὸ σημερινὸν τῶν Ἑλλήνων ναυτικόν.

» Ἄρθρ. 32. *Μιτυλήνη.* Ἡ Μιτυλήνη, σημαντικὴ νῆσος ἔχουσα περιφέρειαν τεσσάρων (;) λευγῶν, εἶναι ἡ ἀρχαία Λέσβος· ἔχει τρεῖς λιμένας, ὧν ὁ κυριώτερος εἶναι μικρὸς καὶ κακός. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι λίαν ἐπίκαιρος, τὸ δὲ ἔδαφος ὑπερβαλλόντως γόνιμον.

» Ἄρθρ. 33. *Λῆμνος.* Ἡ Λῆμνος εἶναι νῆσος πετρώδης καὶ ἡφαιστιώδης. Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ τὰ πάντα. Οἱ κάτοικοι ναυτικοί· ἡ ἀνατολικὴ παραλία πληροῦται σκοπέλων· ἔχει ἕνα ὅρμον καὶ δύο καλοὺς λιμένας, τὴν Κάδιαν, καὶ τὸν Ἅγιον Ἀντώνιον.

» Ἄρθρ. 34. *Τένεδος* Ἡ θέσις τῆς Τενέδου εἶναι ἐπικαιροτάτη, ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ὁποίαν ὁ κατέχων τὴν νῆσον ἐχθρὸς δύναται νὰ ἐκπορθήσῃ.

» Ἄρθρ. 35. *Ἴμβρος* (Lembro). Ἔχει περιφέρειαν δέκα λευγῶν, γονίμους πεδιάδας, καὶ δάση.

» Ἄρθρ. 36. *Μανδράκι.* Ἡ νῆσος Μανδράκι, ἔχουσα ὀκτὼ λευγῶν περιφέρειαν, ἀπέχει τῆς Ἴμβρου μίαν λεύγαν.

» Ἄρθρ. 37. *Θάσος.* Ἀπέχει δύο λεύγας ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ εἶναι ἡ βορειοτέρα τοῦ Αἰγαίου νῆσος. Φημίζεται διὰ τὰ πλούσια χρυσωρυχεῖα αὐτῆς, ἔχουσα καὶ ὡραῖα μάρμαρα, ὡς ἡ Πάρος· ἔχει περιφέρειαν τριάκοντα λευγῶν, καὶ ὡραῖα δάση ναυπηγησίμου ξυλείας.

» Πλησίον τῆς Θάσου κεῖνται τὰ Διαβολονήσια, ἐξ ὧν τὸ μεγαλείτερον ὀνομάζεται Γύαρος. Εἶναι ἀκατοίκητα.

» Ἄρθρ 38. *Σύμπλεγμα νήσων.* Ἡ Σκόπελος εἶναι ἡ κυριωτέρα τοῦ συμπλέγματος τούτου, κειμένη πλησίον τῆς ξηρᾶς, καὶ ἔχουσα γόνιμον ἔδαφος.

» Ἄρθρ. 39. *Ἄνδρος.* Ἡ Ἄνδρος εἶναι μία τῶν γονιμωτέρων τοῦ Αἰγαίου νήσων, στερουμένη ὅμως καλοῦ λιμένος.

» Ἄρθρ. 40. *Σύρος.* Ἡ νῆσος Σύρος κατοικεῖται ὑπὸ καθολικῶν. Δυνατὸν νὰ καταστῇ νέον Γιβραλτάρ.

» Ἄρθρ. 41. *Λευκωσία* (Nicosie). Ἡ Λευκοσία ἐκαλεῖτο ἄλλοτε *εὐδαίμων*, ὀφείλουσα τὸ ὄνομα εἰς τὴν γονιμότητα τῶν γαιῶν, τὴν

ἡδύτητα τοῦ κλίματος, τὴν ἀπερίγραπτον καλλονὴν τῶν πεδιάδων, καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων αὐτῆς. Περιέχει πολλὰ λείψανα ἀρχαίων μνημείων. Ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν ἐξηφανίσθη ἡ λαμπρότης αὐτῆς. Πᾶσα ἐκμετάλλευσις αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται, καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀφθονῶν χαλκὸς μένει ἐγκαταλελειμμένος, ὡς καὶ ὁ ψευδάργυρος, ὁ κασσίτερος, ὁ σίδηρος, καὶ ἄλλα ὀρυκτά. Τὰ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ κεῖνται πλησίον τοῦ χωρίου Χρυσικοῦ καὶ τῆς Ἀμμοχώστου (Famagouste). Εὑρίσκονται καὶ σμάραγδοι, ἀμέθυστοι, τοπάζια. Ἄλλοτε ὑπῆρχον καὶ φυτεῖαι σακχαροκαλάμου. Παράγει βάμβακα, μωρέας, λεμονέας, ῥοιάς κλπ. Νέφη ἀκρίδων ἐνίοτε καταφθείρουσι τὰ πάντα. Τὰ μαροκινὰ δέρματα κατασκευάζονται ἐν Λευκοσίᾳ. Ὁ καλλίτερος οἶνος εἶναι ὁ καλούμενος *κομμανδερία*. Ἡ προσέγγισις τῆς Συρίας, μιᾶς τῶν θερμοτέρων τοῦ κόσμου χωρῶν, ἐνοχλεῖ τὰς θερινὰς διασκεδάσεις. Ὕδατα, λιμνάζοντα ἤδη, καθιστῶσι νοσηρὸν τὸ κλίμα· τὰ κοπέντα δάση μετέβαλον τὸ κλίμα καὶ τὸν ἄλλοτε ἐν αὐτῇ ἀναπνεόμενον ὑγιεινὸν ἀέρα· ἔχει μῆκος μὲν ἑβδομήκοντα λευγῶν, πλάτος δὲ τριάκοντα. Πέριξ λιμένος ἡμικεχωσμένου ὑπάρχουσιν ὀχυρώματά τινα. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου εὑρίσκεται ἡ Λευκοσία, πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου. Εἷς μόνος ὅρμος τῆς νήσου εἶναι ὡραιότερος καὶ μᾶλλον συχναζόμενος· ὑπάρχουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ ὡραιόταται ἁλυκαί. Ἡ Ἀμαθοῦς, ἡ Πάφος, ἡ Κυρήνη, καὶ ἡ Ἰδαλία ἐξηλείφθησαν τοῦ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ὄφεις κατοικοῦσιν ἐν τοῖς ἐρειπίοις. Αἱ ἀράχναι τῆς νήσου εἶναι ἰοβόλοι.

» Ἄρθρ. 42. *Ῥόδος*. Ἡ Ῥόδος ἔχει μῆκος δώδεκα λευγῶν καὶ πλάτος δέκα. Ἡ ὁμώνυμος πόλις εἶναι τετειχισμένη, ἀλλ' αἱ ἐπάλξεις ἐφθαρμέναι. Ἡ λεωφόρος διατηρεῖ τὸ ὄνομα τῆς ὁδοῦ τῶν Ἱπποτῶν. Τὸ ξενοδοχεῖον μετεβλήθη εἰς δημοσίαν σιτοθήκην, ἡ δ' ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἰς τσαμίον. Τὸ ἀνάκτορον τῶν μεγάλων μαγίστρων σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένον κατερειποῦται. Ὁ ἄλλοτε τόσον ὡραῖος λιμὴν ἡμιεχώσθη, ὅθεν ἀδύνατον νὰ ἀράξωσιν ἐν αὐτῷ πολεμικὰ πλοῖα· ἔξωθεν ἡ εἴσοδος αὐτοῦ ὑπερασπίζεται ὑπὸ μεγάλου τετραγώνου πύργου, ἔτι καλουμένου Ἅγιος Ἰωάννης. Ὁ λιμὴν διαιρεῖται ὑπὸ μικρῶν προκυμαιῶν, σχηματιζουσῶν περίβολον, ἐν ᾧ μόνον μικρὰ πλοῖα δύνανται νὰ εἰσέλθωσι. Ἀνεξαρτήτως δὲ αὐτοῦ ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι δύο λιμένες ἑκατέρωθεν· ὁ μὲν εἷς ἦτο ὁ τῶν Γαλερῶν, ὁ δὲ δεύτερος κεχωσμένος καὶ σχεδὸν ἰσοπεδωμένος.

» Εὑρίσκονται μεγάλα ξύλινα νεώρια. Ἡ ξυλεία λαμβάνεται ἐκ τῶν ἀντιπέραν ὡραίων δασῶν τῆς Καραμανίας. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουσι λαμπρὰ δάση.

» Ἡ νῆσος Ῥόδος ὑπερβαίνει τὴν Κύπρον, ἂν μὴ κατὰ τὴν γονιμότητα, τοὐλάχιστον διὰ τὴν ἡδεῖαν καὶ θελκτικὴν θερμοκρασίαν αὐτῆς.

» Ἀνάγκη ν' ἁπλοποιηθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης. Εἰς τὰς συνθήκας πρέπει ἀείποτε νὰ γίνηται λόγος περὶ Ῥόδου· καλλίτερον ὅμως νὰ παραχωρηθῶσι νῆσοι πλησίον ἀλλήλων κείμεναι, τὰς ὁποίας νὰ δυνηθῶμεν ἀμέσως καὶ καταλάβωμεν, παρὰ νὰ σκεφθῶμεν περὶ κατακτήσεως νήσων κατεχομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων, διότι τὸ Τάγμα μὴ προπαρεσκευασμένον πολεμικῶς δυσκολεύεται νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς ἀποδίωξιν αὐτῶν.

» Διὰ νὰ ἐπαρκέσῃς εἰς τὰς ἀνάγκας σου ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ καταγράφῃς ὅλας τὰς γενησομένας αἰτήσεις πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν βαλίαν τῆς Πελοποννήσου, Εὐβοίας, καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, συμπεριλαμβάνων αὐτὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βαλία τῆς Πελοποννήσου, Γαλλικὴ γλῶσσα* (1). Τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς εἶναι πεντακόσια χρυσᾶ ἑνετικὰ φλωρία (sequins), ἐξ ὧν

---

(1) Περὶ κατατάξεως Ἑλλήνων εἰς τὸ Τάγμα ἐξεδόθη τότε καὶ τὸ ἑξῆς ἔγγραφον.

« Οἱ ὑπερθαλάσσιοι Ἱππόται, δηλαδὴ οἱ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας, καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλουσι νὰ πέμψωσι τὴν αἴτησίν των εἰς Παρισίους, πρὸς τὸν καγγελάριον, μετὰ τῶν ἀποδεικτικῶν τῆς βαπτίσεως καὶ γενεαλογίας αὐτῶν, εἴτ' ἐξ εὐγενῶν καταγόμενοι εἴτ' ἐξ ἀστῶν, ἀναλόγως τῆς ἐπιθυμουμένης κατατάξεως, κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ Τάγματος.

» Αἱ αἰτήσεις αὗται, εἴτ' ἐν Ἑλλάδι εἴτ' ἐν ταῖς ἄλλαις ὑπερθαλασσίοις χώραις γραφόμεναι, πρέπει νὰ ἐπικυρῶνται καὶ καταγράφωνται παρὰ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων ἢ διαμενόντων πρακτόρων τοῦ τάγματος, ἐπὶ πληρωμῇ τοῖς μετρητοῖς τοῦ δεκάτου τοῦ κεκανονισμένου δικαιώματος, δηλαδὴ 50, λέγω πεντήκοντα χρυσᾶ ἑνετικὰ φλωρία, καθ' ἣν στιγμὴν καταγράφεται ἡ αἴτησις· παραδίδοντες δὲ εἰς τὸν πράκτορα τοῦ Τάγματος τὰ 450 χρυσᾶ ἑνετικὰ φλωρία εἰς συναλλαγματικὰς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Γαλλίας, λαμβάνουσι τὸν προσωρινὸν αὐτῶν διορισμόν, ὑπογεγραμμένον προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου πράκτορος τοῦ Τάγματος· διότι τὸ παρὰ πάντων πληρονόμενον δικαίωμα τῆς κατατάξεως ἐν τοῖς ἱππόταις, ἀνεξαιρέτως τῆς διδομένης τάξεως, εἶναι 500, λέγω πεντακόσια ἑνετικὰ χρυσᾶ φλωρία, δι' ὅλους τοὺς ὑπερθαλασσίους ἱππότας, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, τμῆμα τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἡγουμενίας, ἢ βαλίας τῆς Πελοποννήσου.

» Ἐν Παρισίοις, 1 Αὐγούστου 1823.

» Ο ΒΑΛΗΣ ΔΑΣΤΕΫΡΗ, πρόεδρος, μέγας ἡγούμενος τῆς Ὠβέρνης. »

ἀμέσως θέλεις λαμβάνει τὰ 50, διὰ δὲ τὰ ὑπόλοιπα 450 θέλουσι δίδει οἱ καταγραφόμενοι συναλλαγματικὰς, διὰ Γαλλίαν, πρώτας καὶ δευτέρας, καὶ τὰς ὁποίας θέλεις μοὶ ἀποστέλλει εἰς δύο διαφόρους ἐπαναλήψεις· δηλαδὴ τὴν μὲν πρώτην μετὰ τῶν αἰτήσεων, τὴν δὲ δευτέραν διὰ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ταχυδρομείου. Θέλεις δὲ μεταβιβάζει τὰς συναλλαγματικὰς εἰς διαταγήν μου.

» Ὅλαι αἱ ἐπιστολαὶ ὑμῶν νὰ πέμπωνται εἰς Μασσαλίαν, ὁδὸς Βαντοὺρ, ἀριθ. 18, εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς κυρίας Λαπορτερὶ Σαίν-Κογιά.

» Λαμβάνων κατὰ πρῶτον πεντήκοντα τσεκίνια, ἄνευ συναλλαγματικῶν, θέλεις δίδει ἀπόδειξιν ἐμφαίνουσαν τό τε αἴτιον καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς αἰτήσεως, σημειῶν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ. Ἑκάστη αἴτησις θέλει φέρει αὔξοντα ἀριθμὸν, σημειούμενον καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως. Ἅμα ὅμως σοὶ παραδοθῶσι καὶ αἱ συναλλαγματικαὶ, καὶ συγχρόνως σοὶ ἐπιτραπῇ καὶ ἡ ἀπόδειξις, τότε δίδεις προσωρινὴν ἄδειαν παρασημοφορίας ἰσχύουσαν δι' ἓν ἔτος. Θέλεις δ' ἐγγυηθῇ, ὅτι μετὰ παρέλευσιν δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν συναλλαγματικῶν ἡ ἐν Παρισίοις ἑδρεύουσα ἐπιτροπὴ, διὰ τὴν βαλίαν τῆς Πελοποννήσου (Γαλλικὴ γλῶσσα), θέλει παραδώσει εἰς τὸν Κ. Μάϊλ Ἕλληνα ἐκ Ζακύνθου, κατοικοῦντα ἐν Μασσαλίᾳ ὁδὸς . . . ἀριθ. . . . τὸ πρωτότυπον δίπλωμα· οὕτως, ἐὰν σοὶ δοθῶσι συναλλαγματικαὶ ἐπὶ τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἰταλίας πληρωτέαι μετὰ τέσσαρας μῆνας, τὸ δίπλωμα θέλει παραδοθῇ εἰς τὸν Κ. Μάϊλ τὸν πέμπτον μῆνα, καὶ ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἐν θαλάσσῃ, ἀντίγραφον (duplicata) θέλει ἐκδοθῇ, ἅμα τῇ πρώτῃ αἰτήσει.

» Πρέπει νὰ καταδείξῃς τὰς χρηματικὰς θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας τὸ Τάγμα θέλει ὑποβληθῇ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, ὅστις θέλει διευθύνει τὸ πυροβολοστάσιον, φέρων μεθ' αὐτοῦ καὶ ὅλα τὰ πρὸς χύσιν καὶ κατασκευὴν ὅπλων ἐργαλεῖα.

» Ἀνάγκη δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ πλήρης κατοχὴ καὶ κυριαρχία τοῦ Μικροῦ Ἀρχιπελάγους, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν νήσων Νάξου, Πάρου, Ἀντιπάρου, καὶ Σίφνου. Περὶ τούτου ἀνάγνωθι καὶ τὰς πρὸς τὸν Κ. Ζ. δοθείσας ὁδηγίας. Πλὴν τὸ διάβημα τοῦτο οὐδόλως ἐμποδίζει καὶ τὴν περὶ Ῥόδου, Καρπάθου, καὶ Ἀστυπαλαίας συνθήκην. Ἐπιθυμητοτέρα ὅμως καὶ λυσιτελεστέρα φαίνεται ἡ παραχώρησις [illegible] νήσων κατεχομένων ἤδη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων,

διὰ νὰ μὴ λάβωσιν ἀνάγκην ἀποστολῆς στόλου καὶ στρατοῦ πρὸς ἐγκαθίδρυσιν ἡμῶν. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον θεωρῶ δύσκολον τὴν κατοχὴν τῆς Ῥόδου, διότι οἱ Ἕλληνες πολεμοῦντες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀδυνατοῦσι νὰ χορηγήσωσι τοιαύτας βοηθείας. Ἡ Κρήτη ἀναμφιβόλως εἶναι συμαντικωτέρα, καὶ προτιμῶ αὐτὴν τῆς Ῥόδου. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ λάβωσιν ἀμέσως μετρητὰ χρήματα, θέλουσι μᾶλλον προτιμήσει νὰ παραχωρήσωσι τὴν Νάξον, Πάρον, Ἀντίπαρον, καὶ Σίφνον.

» Ὅταν τις τῶν καταταχθησομένων ἱπποτῶν ἀδυνατῇ πρὸς ὁλοσχερῆ πληρωμὴν τῶν κεκανονισμένων δικαιωμάτων, ὁ Κ. Ζ. διευθύνει τῷ Κ. Σ. ἔγγραφον, λεπτομερῶς ἐκτιθέμενον τὰς εὐλόγους αἰτίας πρὸς ἐπιχορήγησιν εἰδικῆς χάριτος τῷ ὑποψηφίῳ. Καὶ ἐν πρώτοις, ἐπὶ συστάσει ἀπορίας, θέλει χαρισθῇ τὸ τέταρτον, τὸ τρίτον, καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῶν νομίμων δικαιωμάτων. Ὅταν δὲ ἡ σύστασις στηρίζηται καὶ ἐπὶ χορηγηθησομένων εἰς τὸ Τάγμα ὑποχρεωτικῶν ἐκδουλεύσεων, ὅπερ πρέπει νὰ ἐξηγῆται ἐπ' αὐτῆς τῆς αἰτήσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὑποψηφίου, ἰδιοχείρως ὑπογραφομένου, καὶ ὁρίζοντος τὴν ποιότητα τῆς χορηγηθησομένης ὑπηρεσίας, ὁ Κ. Σ. καταγράφει αὐτὴν, καὶ ὁ Κ. Ζ. ἐπιβεβαιοῖ ἐπὶ τοῦ περιθωρίου τῆς αἰτήσεως τὴν καταγραφὴν, ὡς καὶ τὰ προκαλέσαντα αὐτὴν αἴτια. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀποστέλλεται ἡ τοιαύτη αἴτησις εἰς τὴν καγγελαρίαν μετὰ τοῦ βαπτιστικοῦ ἐγγράφου, καὶ τότε δίδεται εἰς τὸν ὑποψήφιον ἡ προσωρινὴ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ πρᾶξις, συντεταγμένη ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ αἱ πρὸς τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως χορηγούμεναι, ἐπὶ τῇ ἀναποφεύκτῳ ὅμως πληρωμῇ τοῦ μὲν δεκάτου τῶν δικαιωμάτων τοῖς μετρητοῖς, τῶν δὲ ὑπολοίπων διὰ συναλλαγματικῶν.

» Ἐν Παρισίοις, τῇ 3 Αὐγούστου 1823.

Κατεγράφη ὑπ' ἀριθ. 1370. »

Εἰς τὸν εἰς Ἑλλάδα ἀποστελλόμενον ἀντιπρόσωπον, τὸ Τάγμα παρέδωκε καὶ διάφορα διπλώματα, δι' ὧν ἀπένεμε τὸν ἐξοχώτερον βαθμὸν τῆς κατατάξεως εἰς τοὺς ἑξῆς Ἕλληνας. α') Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, ὑπουργὸν τῆς ἀστυνομίας. β') Ἀλέξ. Μαυροκορδάτον, ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. γ') Λάζαρον Κουντουριώτην, πρῶτον τῶν προὐχόντων τῆς Ὕδρας. δ') Ἀνδρ. Βῶκον Μιαούλην, ναύαρχον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. ε') Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, ἀντιναύαρχον. ς') Πέτρον Μαυρομιχάλην,

ἡγεμόνα τῶν Μανιατῶν. ζ′) Ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ πολέμου. Τὰ δὲ διπλώματα ἐκεῖνα ἦσαν οὕτω συντεταγμένα.

« *Κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.*

» Ἐπιτροπὴ τῶν Γαλλικῶν Γλωσσῶν.

» Ἡμεῖς βαλῆδες καὶ ταξίαρχοι συγκροτοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Γαλλικῶν Γλωσσῶν τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.

» Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν ὑπὲρ τῆς ἁγιωτάτης χριστιανικῆς θρησκείας ἔνθερμον καὶ διαρκῆ ζῆλον τοῦ εὐγενεστάτου (δεῖνος), καὶ τὰς περικοσμούσας αὐτὸν μεγάλας ἀρετάς, τοῦ ἡμετέρου κανονισμοῦ διατάσσοντος ἵν' ἀείποτε ἐνισχύωμεν τοὺς ἀγῶνας ὅλων τῶν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων μαχομένων ἐθνῶν, καὶ συμφώνως τῇ ἑνούσῃ τὸ ἡμέτερον Τάγμα μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συνθήκῃ συμμαχίας, ἀπεφασίσαμεν ν' ἀπονείμωμεν εἰς τὸν προμνημονευθέντα (δεῖνα) ἀναμφισβήτητον δεῖγμα τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν εὐνοίας, παραδεχόμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν.

» Ἑπομένως, (ὁ δεῖνα) παρεδέχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἱπποτῶν τῆς Δικαιοσύνης ἐπιτίμως, ἐν τῇ σεβαστῇ Γαλλικῇ γλώσσῃ, μεγάλῃ Ἑλληνικῇ ἡγουμενίᾳ, βαλίᾳ τῆς Πελοποννήσου. Ἀπολαύσει δὲ τῶν τιμῶν καὶ προνομίων τῶν ἀποδιδομένων τῷ βαθμῷ τοῦ ἐπιτίμου Ἱππότου τῆς Δικαιοσύνης τοῦ κυριάρχου Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ὡς πληρώσας καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἐγγραφῆς, συνιστάμενα εἰς πεντακόσια Ἑνετικὰ φλωρία. Ὅθεν καὶ ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ φέρῃ τὰ παράσημα τοῦ Τάγματος.

» Ἀπεφασίσθη καὶ ἐγένετο ἐπιτροπικῶς ἐν Παρισίοις τῇ . . . 1823.

» Ὁ καγγελάριος,
μαρκήσιος ΣΑΙΝΤ-ΚΡΟΥΑ-ΜΟΛΛΙΗ.

» Ο ΒΑΛΗΣ ΛΑΣΤΕΥΡΗΣ, πρόεδρος,
μέγας ἡγούμενος τῆς Ὠβέρνης.

» Κατεχωρήθη ἐν τῇ σεβασμίᾳ Γαλλικῇ γλώσσῃ, ὑπ' ἀριθ. . . . . , μεγάλῃ Ἑλληνικῇ ἡγουμενίᾳ ἀριθ . . . . βαλίᾳ τῆς Πελοποννήσου ἀριθ. . . .

ΛΕΖΕΣΣΑΡ. »

Συγχρόνως δὲ ὁ καγγελάριος τοῦ Τάγματος διηύθυνε πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν, ἐξαιτούμενος τὴν μεσολάβησιν αὐτοῦ πρὸς αἰσίαν τῆς διαπραγματεύσεως διεξαγωγήν.

« *Πρίγκηψ μου.*

» Ἐπιλαμβάνομαι σπουδαιοτάτης περιστάσεως ἵνα ἀναπολήσω ἐμαυτὸν εἰς τὴν ὑμετέραν ἐνθύμισιν. Αἱ προτάσεις τοῦ Κ. Ζουρδαὶν καταλλήλως διεβιβάσθησαν, καὶ πρὸς τὸ καλὸν τῶν δυστυχῶν τῆς Ἀνατολῆς χριστιανῶν ἀπεφασίσαμεν, κατὰ τὸν κανονισμόν μας, νὰ παραδεχθῶμεν τὰς ὑμετέρας προτάσεις, καὶ ἔλθωμεν εἰς βοήθειαν ὑμῶν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀλκορανίου, καὶ πρὸς ἔνδοξον ἀνεμφάνισιν τῆς σημαίας ἡμῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει. Βεβαίως ἡμεῖς ἐσόμεθα οἱ πρῶτοι καὶ ἐνθερμότεροι ἐνεργοὶ τῆς παρὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐὰν ἐπιμένετε ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ ζυγοῦ τῶν ἀπίστων, θέλετε εὕρει ἐν ἡμῖν πιστοὺς συμμάχους, οἵτινες χρησιμεύσουσιν ὁ πρῶτος κρίκος τοῦ μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν συνδέσμου· διότι ἀποτελοῦμεν τὸ σύστημα ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς εὐγενείας, καὶ δὲν ὑπάρχει ὑπουργὸς, ἢ ἄλλος ἐπίσημος καὶ ἰσχυρὸς, μὴ ἀνήκων ἡμῖν, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

» Ἡ πασίγνωστος περίνοια ὑμῶν ἀντισταθμίζει τὰς λυπηρὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας Ἕλληνες ἐξημμένοι καὶ αὐτοκέφαλοι διήγειραν καὶ διέδωσαν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν τούτοις ἀναγκαῖον θεωρῶ, ἵνα δι' ἐπισήμου διακηρύξεως καταπολεμηθῶσιν αἱ γενικῶς ἀποδιδόμεναι εἰς τοὺς Ἕλληνας ψευδεῖς ἰδέαι. Ἐν Ἱσπανίᾳ, ἡ ἀντιβασιλεία τοῦ Οὐργὲλ ἀπέκτησεν ὑπόστασίν τινα, ἅμα οὗτος ἐξέθετο τὰς ἀρχάς του ἐν τῇ περιφήμῳ διακηρύξει, ἥτις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ ἐθαυμάσθη. Ὡς ἐκεῖνος, καὶ ὑμεῖς ἀνάγκην ἔχετε νὰ δηλοποιήσητε τὸν σκοπὸν τοῦ ὑμετέρου ἀγῶνος, καθιεροῦντες καὶ τὰς ἀρχὰς, ἐφ' ὧν προτίθεσθε νὰ ἱδρύσητε τὴν κυβέρνησίν σας. Ἅμα ἡ Εὐρώπη πεισθῇ, ὅτι μονομερὴς σκοπὸς ὑμῶν εἶναι ἡ ἐπανάκτησις τῶν δικαιωμάτων σας, πρὸς ἀνίδρυσιν ἐθνικῆς κυβερνήσεως, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωσταντινουπόλεως· ὅτι ἐπιθυμεῖτε ν' ἀπολαύσητε τῶν ἀγαθοεργιῶν τῆς ὑμετέρας θρησκείας, καὶ συνετῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν νόμων, καὶ ὡς καὶ τ' ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ὑπὸ τὴν προστασίαν

ἡγεμόνος· ἅμα καταδείξητε, ὅτι μήτε ἐπαναστάται, μήτε καρβονάροι, μήτε κοινοκτήμονες (communeros), μήτε Ἰακωβῖνοι εἶσθε, διαγράφοντες καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν πολιτικῶν ὑμῶν νόμων, τότε καθησυχάζοντες τοὺς μονάρχας καὶ τοὺς ὑπουργοὺς αὐτῶν, θέλετε ἀνοίξει τὴν εἴσοδον τῶν μυστικοσυμβουλίων πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας ὑμῶν. Ἐποιήσατε τὸ σπουδαιότερον διάβημα, ἐλθόντες εἰς συνάφειαν μετὰ δυνάμεως, ἥτις, εἰ καὶ μικρὰ, ἐμπεριέχει τὴν οὐσίαν ὅλων τῶν μοναρχικῶν παραδόσεων, τῶν διατηρουσῶν τοὺς νόμους τῆς θρησκείας, καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς τῶν ἀποτελουσῶν τὴν βάσιν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς γενικῆς καὶ δημοσίου εἰρήνης, ὡς καὶ τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν.

» Εὐτυχὴς θέλω λογισθῆ, πρίγκηψ μου, δυνάμενος νὰ συντρέξω δι' ὅλων τῶν ἐμῶν μέσων τοσοῦτον εὐγενῆ σκοπὸν, πρὸς ἀπόδοσιν τῆς εὐημερίας, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς εἰρήνης εἰς τὰς ὡραίας χώρας ὑμῶν. Τὸ κυρίαρχον Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου δύναται νὰ καταστῇ τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς κοινωνικῆς ὑμῶν ἀναγεννήσεως. Ὅθεν πέμπει πληρεξούσιον, τίτλῳ προσωρινοῦ ἀπεσταλμένου παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει, διαπιστευθησόμενον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπικυρώσεως τῆς συνθήκης. Σήμερον ἡ μὲν τῶν ὅπλων δύναμις ἥκιστα καθιδρύει τοὺς νόμους, ἡ δὲ ἰσχὺς τῆς ἰδέας καὶ τῆς νομιμότητος ἐπιβεβαιοῖ τὴν διάρκειαν. Διὰ τῆς μεθ' ἡμῶν συμμαχίας θέλετε ἀρχίσει νὰ εἰσέρχησθε ἐν τῇ μεγάλῃ Εὐρωπαϊκῇ οἰκογενείᾳ, μετὰ δὲ τὸν Ἱσπανικὸν πόλεμον ἡ μεθ' ὑμῶν ἕνωσίς μας θέλει ἀποβῆ τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον τὸ ἀναγκάσον τὰς μεγάλας δυνάμεις νὰ στρέψωσι τὴν προσοχήν των καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς.

» Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ σημαία ἡμῶν ἀναπετασθῇ ἐπί τινος νήσου τοῦ Αἰγαίου πελάγους, θέλετε αἰσθανθῆ τὰ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας διακηρύξεως προξενηθησόμενα ἐν τῇ Δύσει ἀποτελέσματα. Ὅλοι ἠλεκτρισθήσονται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τιμῆς τῆς σημαίας τοῦ Τάγματος. Ὅλοι συγκινηθήσονται ἀναπολοῦντες εἰς τὴν παροῦσαν γενεὰν τὰς ἐνδόξους τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀναμνήσεις. Ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ, ἥτις εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ ἡμετέρου Τάγματος σκεπάσει τὴν Μεσόγειον, καὶ ἡ ταχύτης τῶν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐλευσομένων βοηθημάτων, θέλει εἶσθαι τὸ ἀσφαλέστερον ἐχέγγυον τῆς δόξης, τὴν ὁποίαν μεθ' ἡμῶν θέλετε ἀποκτήσει ἐν τῇ κατὰ τῶν ἀπίστων πάλῃ.

» Ἀδυνατῶ νὰ σᾶς διαβιβάσω, πρίγκηψ μου, οὔτε πᾶν ὅ,τι αἰσθά-

νομαι, μήτε πᾶν ὅ,τι συμφέρει νὰ γνωρίζητε, καθὼς καὶ ὁποῖαι αἱ συνέπειαι τῆς νέας ταύτης συμμαχίας· ἀλλ' ὁ ἀπεσταλμένος ἡμῶν δύναται νὰ σᾶς πληροφορήσῃ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς εὐκόλως δύναται νὰ κλίνῃ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ὑμῶν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γιγνώσκητε τὰ γεννῶντα αὐτὸν αἴτια, ἐξηγοῦντες εἰς τὸν κόσμον τὰς ἰδέας σας.

» Ὑπάρχει ἔθνος μεγάλως ἐνδιαφερόμενον ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας ὑμῶν ἕνεκα τῶν προσδοκωμένων ἐξ αὐτῆς μεγάλων συνεπειῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἑλκύσητε αὐτὸ, χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἐνοχοποιήσητε, καὶ χωρὶς νὰ διεγείρητε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Τὸ νῆμα ἴσως εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν. Εἰς ἄνθρωπον δὲ πνευματώδη, ζῶντα μόνον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἐκ τῶν τυραννικῶν ἁλύσεων, ἀπόκειται νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰ παρεπόμενα ἀποτελέσματα ἐξ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπιδεξίου καὶ συνετῆς, συνταυτίζων αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατὸν μετὰ τοῦ τόπου, καὶ τῶν προλήψεων, καὶ προετοιμάζων οὕτω εἰς τὸ μεγαλόψυχον Ἑλληνικὸν ἔθνος πηγὰς εὐημερίας, βιομηχανίας, καὶ μονιμότητος.

» Εἶπον ἀναμφιβόλως ὅσα ἀρκοῦσιν εἰς μελέτην ἑνὸς πεφωτισμένου πολιτικοῦ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος δὲν εἶναι ἀμφίβολος, ὅταν οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ κυριάρχαι φωτισθῶσι περὶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Μετὰ φαινομένης ἀδιαφορίας ἡ Εὐρώπη στρέφεται πρὸς τὴν Ἀνατολήν· πρέπει δὲ καλῶς νὰ ἐννοηθῶσι τὰ διάφορα συμφέροντα, καὶ ἐπωφεληθῆτε τῶν περιστάσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὐσιωδεστέρα ἀναντιῤῥήτως εἶναι καὶ ἡ νῦν παρουσιαζομένη πρὸς προσέγγισιν καὶ ἕνωσιν τῆς ὑμετέρας κυβερνήσεως μετὰ τοῦ Τάγματος ἡμῶν.

» Ἀναμένων, πρίγκηψ μου, τὴν στιγμὴν τοῦ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω καὶ προφορικῶς περὶ τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως, ἐὰν αἱ διαπραγματεύσεις λάβωσιν ἐν Τριπολιτσᾷ εὐνοϊκὴν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας συμμαχίας τροπὴν, ὅτε θέλω ἐπισκεφθῆ τὴν χώραν ὑμῶν, ἐξαιτοῦμαι τὴν ἄδειαν νὰ ὑπογράφω,

» *Πρίγκηψ μου,*

» Ταπεινότατος καὶ προθυμότατος δοῦλος.

» Ὁ καγγελάριος,

μαρκήσιος ΣΑΙΝΤ-ΚΡΟΥΑ-ΜΟΛΛΙΗ.

» Ἐν Παρισίοις, τῇ 2 Αὐγούστου 1823. »

Τρεῖς ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ πολύπειροι, ὁ Α. Βογορίδης, ὁ Ἰγνά-

τιος, καὶ ὁ Κοδρικᾶς, ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ τότε διατρίβοντες, καὶ προσεκτικώτατα παρατηροῦντες τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα, ἀείποτε δὲ προσπαθοῦντες ἵνα ἐκεῖ μὲν ὑπεκκαίωσι τὸ πῦρ τοῦ φιλελληνισμοῦ, εἰς δὲ τοὺς ἀγωνιζομένους ἀδελφοὺς ἀποτείνωσι συμβουλὰς πολυτιμοτάτας, ἅμα μαθόντες τὰς μετὰ τοῦ Τάγματος συμφωνίας τοῦ Ζουρδαὶν ἔσπευσαν νὰ ἐκφράσωσιν ἐπιφυλακτικῶς, πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτῶν. Τὰς δ' ἐπιστολὰς ταύτας μετὰ τῶν ἄλλων δοθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ζουρδαὶν καὶ Σιατελὰν ἐγγράφων διηύθυνεν ὁ πολιτικώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, *ἀφίνων ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως ἡ Διοίκησις ὅπως κρίνει συμφερώτερον.*

« *Πρὸς τὴν ὑπερτάτην προσωρινὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος* (1).

» Πρό τινων ἡμερῶν φθάσας ἐνταῦθα ὁ κόμης Ζουρδὰν ἔφερε τὰ περικλειόμενα ἔγγραφα.

α'.) Ἐπιστολὴν τοῦ μαρκέζου δὲ Σαὶντ-Κροὰ πρὸς ἐμὲ, ὡς πρὸς γενικὸν γραμματέα (2).

β'.) Ἑτέραν τοῦ κυρίου Βογορίδου ὡσαύτως.

γ'.) Ἑτέραν τοῦ κυρίου Ἰγνατίου μ' ἐπιγραφὴν εἰς ὄνομά μου μόνον, καὶ

δ'.) Ἑτέραν τοῦ κυρίου Κοδρικᾶ ὡσαύτως.

» Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ζητήσας ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ζουρδάν.

ε'.) Ἀντίγραφον τοῦ διορισμοῦ του παρὰ τοῦ κυρίου κόμητος Μεταξᾶ, διὰ νὰ πραγματευθῇ περὶ παντὸς πράγματος ὠφελίμου τῇ Ἑλλάδι.

ς'.) Ἀντίγραφον συνθήκης ἐπιμαχίας καὶ συμμαχίας, τὴν ὁποίαν ἐπραγματεύθη μετὰ τοῦ κυριαρχικοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ.

ζ'.) Ἀντίγραφον τοῦ συστατηρίου γράμματος τοῦ κυρίου Δεσατελαὶν, ὡς πληρεξουσίου ἀπεσταλμένου παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Διοικήσει.

» Ταῦτα πάντα πέμπων κατὰ χρέος πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν παρακαλῶ νὰ μ' ἐπιστραφῇ τὸ τοῦ ἱεράρχου Ἰγνατίου, καὶ τὸ τοῦ

(1) Πρωτόγραφον σωζόμενον παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν. (Αἱ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστολῶν σημειώσεις ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ χαρίσαντός μοι αὐτὰς Κ. Α. Μάμουκα).

(2) Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὸ πρωτότυπον δὲν εὑρέθη· ἀντίγραφον ἐδημοσίευσεν ὁ Jourdain ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ συγγράμματός του « Memoires historiques et militaires sur les evénemens de la Grece. Paris 1828, » σελ. 244-250.

κυρίου Κοδρικᾶ γράμμα, ἀφοῦ ληφθῶσιν ἀντίγραφα αὐτῶν. Περὶ δὲ τῆς ὑποθέσεως μένει ν' ἀποφασίσῃ ἡ Διοίκησις ὅπως κρίνει συμφερώτερον. Τοσοῦτον μόνον χρεωστῶ νὰ σημειώσω, ὅτι οἱ κύριοι Ζουρδὰν καὶ Σατελαὶν ἔχουσι τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Τάγματος εἰς δύο χάρτας ἀγράφους, ὥστε πᾶσα προσθαφαίρεσις εἰς τὰς συνθήκας εἶναι δυνατή.

8 Νοεμβρίου 1823 ἀπὸ Ὕδραν.

Ὁ εὐπειθὴς πατριώτης
Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ».

« *Φίλε καὶ γεραρὲ Μαυροκορδάτε* (1).

» Τὰς παρελθούσας ἔλαβα τὸ θάῤῥος νὰ σᾶς κοινολογήσω τὰς γνώμας μερικῶν περὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων. Ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς ἀπαντῶ καὶ ἄλλο μέσον ἀσφαλὲς ἀλληλογραφίας, σᾶς ζητῶ τὴν ἄδειαν καὶ ἐκ δευτέρου νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰ τῆς Πατρίδος.

» Ἡ ἐφετεινὴ ἀνανέωσις τῆς Διοικήσεως, ἡ ἐκλογὴ τῶν μελῶν της καὶ αἱ διαταγαί της εὐχαρίστησαν μεγάλως τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος· αὐτὰ ἔδειξαν καὶ πατριωτισμὸν εἰλικρινῆ, καὶ φρόνησιν πολιτικήν· τὰ ἐλλείματα, ὅσα εὑρίσκουν ἀκόμη, τὰ βλέπουν ὡς ἀποτελέσματα τῆς χρηματικῆς ἀπορίας μας· διὰ τοῦτο ἐλπίζουν, ὅτι ἐφέτος θέλετε κινήσει τὰ πάντα διὰ νὰ προμηθευθῆτε χρήματα· καὶ ἂν πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τὴν φήμην, καὶ αὐταὶ αἱ ἐλπίδες των θέλουν πληρωθῆ· διότι, καθὼς ἀκούομεν, ἀπεστείλατε ἤδη εἰς Ἀγγλίαν ἕνα τῶν ὁμογενῶν εἰς πραγματείαν δανείων.

» Τοὺς Μωαμεθανοὺς ἐχθροὺς μας δὲν τοὺς φοβούμεθα ἐφέτος· ὅλα μᾶς ὑπόσχονται, ὅτι θέλετε ἀποκρούσει γενναίως τὰς προσβολάς των, καὶ διαλύσει κάθε κίνδυνον ἐκ μέρους των· κατὰ δυστυχίαν ἔχομεν καὶ ἄλλο εἶδος ἐχθρῶν πολὺ ἐπικινδυνωτέρων παρὰ ἐκείνους· αὐτοὶ εἶναι οἱ ὁμόθρησκοί μας Εὐρωπαῖοι. Σᾶς ὡμίλησα περὶ αὐτῶν προλαβόντως. Μ' ὅλον τοῦτο ἀνάγκη καὶ σήμερον νὰ προσθέσω μερικὰ εἰς ἐκεῖνα. Οἱ κρατοῦντες τῆς Εὐρώπης ἔχουν ἀπόφασιν στερεὰν νὰ μὴν ὑποφέρουν εἰς κανὲν μέρος τῆς γῆς μας τὴν σύστασιν πολιτεύματος σώζοντος καὶ εἰς τὸ παραμικρὸν ἰδέαν δημοκρατικήν· διὰ τοῦτο αὐτοὶ

(1) Πρωτότυπον σωζόμενον παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, φέρον ἔξωθεν ἐπιγραφήν. « Πρὸς τὸν κύριον κύριον Α. Μαυροκορδάτον, γραμματέα τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων κτλ. κτλ., κτλ. εἰς Τριπολιτζάν. »

πρὸς τὸ παρὸν μὲν θεωροῦν μὲ ἀδιαφορίαν τὸν κατὰ Μωαμεθανῶν ἀγῶνά μας· ὅταν ὅμως ἔλθῃ ὁ καιρὸς νὰ κατασταθῶμεν, θέλουν προσηλώσει ὅλην τὴν προσοχήν των εἰς τὸν τρόπον τοῦ πολιτικοῦ διοργανισμοῦ μας. Ἐὰν τὸν εὕρουν δημοκρατικὸν καὶ ὁπωσοῦν, θέλουν ἐπιπέσει ἐπάνω μας μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις, βιάζοντές μας εἰς τὸ νὰ τὸν μεταβάλωμεν· αὐτοὶ ἀπὸ τώρα μάλιστα ταράττονται καὶ ὑποπτεύονται· προαιροῦνται μᾶλλον νὰ ἰδοῦν τὴν Ἑλλάδα ἐξοντωμένην, παρὰ νὰ ὑποφέρουν εἰς αὐτὴν σύστημα δημοκρατικόν· ἠμπορῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω, ὅτι πολλοὶ μινίστροι τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξαγόρευσαν αὐτὴν τὴν γνώμην· δὲν ἀπαιτοῦν ὅμως ὥστε νὰ συστήσωμεν καὶ δεσποτισμόν, οὔτε θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆ ἐὰν εἰσάξωμεν μοναρχίαν περιωρισμένην συστηματικὴν (constitutionelle) καθὼς εἶναι ἡ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἤ τινα τοιουτότροπον. Αὐτὰ σᾶς τὰ κοινολογῶ διὰ νὰ σᾶς παρακινήσω νὰ λάβετε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἀπὸ τώρα· ἡ γνώμη μου δὲν εἶναι βέβαια ἡ γνώμη τῶν μοναρχικῶν· κρίνω ὅμως, ὅτι καὶ τὰ τῶν φιλελευθέρων δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα ἀκρίτως· τὸ κάλλιστον εἶναι, ὅ,τι ἀνήκει καὶ συμφέρει εἰς τὸ ἔθνος, καὶ αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ ἀναλόγως μὲ τὴν ἐθνικήν του κατάστασιν, αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν ἂς ζητήσωμεν νὰ μάθωμεν. Ἐν τοσούτῳ ἂς οἰκονομήσωμεν τοὺς ξένους, φυλάττοντες τὰ παρόντα συντάγματα ὡς προσωρινὰ καὶ κρύπτοντες τὸ τί μελετῶμεν εἰς τὸ μέλλον.

» Ὁ κύριος Ἰορδάνης θέλει σᾶς ἀποδώσει ὁ ἴδιος λόγον περὶ τῶν ὅσων ἔπραξε κατὰ τὴν ἐδῶ διατριβήν του· ἐγὼ τοῦτο μόνον σᾶς βεβαιόνω, ὅτι κατώρθωσε νὰ διαθέσῃ εὐνοϊκῶς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐδῶ κρατοῦντας· περὶ τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον θέλει σᾶς κάμει, οἱ ἴδιοι θέλετε κρίνει καὶ ἀποφασίσει, ὅπως συμφέρει εἰς τὴν πατρίδα. Ἐγὼ δὲν τὸ ἐνόμισα ἀνωφελές· διότι τοὐλάχιστον ἠμπορεῖ νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ ὡς καταφύγιον καὶ ἱερὰ ἄγκυρα, ἐὰν ἀποτύχετε πανταχόθεν· νομίζω προσέτι, ὅτι ἡ παραδοχὴ καὶ ἐκτέλεσις τοῦ προβλήματος, θέλει ἐμπεριπλέξει ὅλας τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον· διότι αὐτὴ ἡ δύναμις ἔκτοτε θέλει θεωρήσει ὡς ἐχθρούς της ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους χριστιανούς· δὲν ἠξεύρω, εἶπα, ἂν συμφέρῃ. Ἐὰν ὅμως τὸ δεχθῆτε, αἱ συνθῆκαι πρέπει νὰ ἦναι τοιαῦται ὥστε νὰ μὴ φοβῆται ἡ Ἑλλὰς τὴν μικρὰν νέαν δύναμιν, ἥτις θέλει συστηθῆ εἰς τὴν γειτονίαν της.

» Ἐμάθομεν, ὅτι ἐπροβλήθη καὶ ἐθεσπίσθη ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου·

μὲ συγχωρεῖτε νὰ σᾶς εἰπῶ ἐλευθέρως τὴν γνώμην μου; τοῦτο μᾶς ἐφάνη πολλὰ ἄκαιρον. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ παρὼν καιρὸς δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε ὑποφέρει τοιαῦτα· ἡ μεγάλη καὶ κατεπείγουσα ἀνάγκη τῆς πατρίδος εἶναι νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της· αὐτὴ ἡ ἀνάγκη πρέπει καὶ νὰ ἀποῤῥοφᾷ καὶ νὰ διευθύνῃ ὅλας τῆς Διοικήσεως τὰς φροντίδας καὶ ἐπιχειρήσεις· ἡ ἐλευθερία δὲ τοῦ τύπου ὑποθέτει ἔθνη φωτισμένα, καὶ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα· ἔθνη μὲ ἀνατροφὴν ἐπιμελημένην, καὶ ἡμεῖς δὲν τὴν ἔχομεν· ἀνθρώπους εὐκαιροῦντας καὶ νὰ γράφουν καὶ νὰ ἀναγνώσουν, καὶ ἡμᾶς οἱ κίνδυνοι οὔτε τὸ πρῶτον οὔτε τὸ δεύτερον μᾶς συγχωροῦν. Ἡμεῖς ἀρχίζομεν ὅπου τὰ ἔθνη τελειόνουν· αὐτὴ ἡ μέθοδος ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ καὶ βλάπτει· τὰ καταστήματα πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τὸν καιρόν των, ἐὰν μέλλουν νὰ ἦναι ὠφέλιμα· ἡ φύσις καθὼς εἰς τὸ φυσικὸν παρομοίως καὶ εἰς τὸ ἠθικὸν δὲν ἀναστρέφεται ποτὲ χωρὶς βλάβην· στοχάζομαι δὲ ὅτι καὶ πολιτικῶς δὲν συμφέρει ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Οἱ Ἄγγλοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἠμποροῦν νὰ τὴν ἀπολαύσουν· ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε τὰς δυνάμεις οὔτε τὰς γεωγραφικὰς θέσεις αὐτῶν ἔχομεν. Παρακαλῶ πάλιν μὴ νομίσετε, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν εἶμαι φιλελεύθερος· ἀλλὰ πρὶν γένωμεν φιλελεύθεροι πρέπει νὰ εἴμεθα φιλέλληνες· προτοῦ νὰ συμβουλευθῶμεν τὰς θεωρίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν φελελευθέρων πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰ ὅσα ζητοῦν τὰ ἀληθινὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

» Τὰ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας διαμένουν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν· κίνδυνος δὲν εἶναι νὰ διαλλαχθοῦν· ἡ πρώτη μάλιστα δύναμις ἔλαβεν ἐφέτος πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ νὰ μετανοήσῃ διὰ τὴν ἕως τώρα μακροθυμίαν της. Εἶναι προσέτι πιθανὸν ὅτι ἐὰν τὰ τῆς Ἱσπανίας τελειώσουν ὀγλήγορα, ἡ Ῥωσσία θέλει στρέψει ὅλην της τὴν προσοχὴν καὶ τὰς δυνάμεις κατὰ τῆς Τουρκίας.

» Εἴθε ἐντὸς ὀλίγου νὰ σᾶς μάθωμεν πάλιν θριαμβεύοντας κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

» Παρισίοις 1823 Ἰουλίου 27.

» Ἔχω δὲ τὴν τιμὴν νὰ ὑπογράφωμαι,

» Ζηλωτὴς καὶ φίλος σας
Α. ΒΟΓΟΡΙΔΗΣ. »

« *Χαῖρε!* (1)

» Ὁ κόμης (;) Jourdain, καὶ ὁ σύντροφός του μοὶ ἐκοινολόγησαν ὅσα προβλήματα θέλουν ὑποτάξει εἰς τὴν σκέψιν τῆς ὑψηλῆς Διοικήσεως ἀπὸ μέρους τοῦ Τάγματος τῶν Ἱππέων τῆς Μάλτας· μεταβολὴν καὶ διόρθωσιν εἰς τὰ προβληθησόμενα ἄρθρα ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ δεχθῶσι, καὶ δὲν μένει εἰμὴ τὸ νὰ ἐξετασθῇ ἂν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ' αὐτὸ συμφέρει, ἢ ὄχι. Γνώμην δὲν τολμῶ νὰ δώσω. Σὲ λέγω ὅμως, ὅτι κλίνω εἰς τὸ ναὶ, καὶ ὅτι ἂν εἶχα ψῆφον, τὴν ἔδιδα, διὰ νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸ Τάγμα τῶν Ἱππέων ἡ Κύπρος ἀντὶ τῆς Ῥόδου, διότι αὐτὴ ἡ νῆσος εἶναι μεμακρυσμένη ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας καὶ νήσους, καὶ α') ἠμπορεῖ νὰ φυλαχθῇ ἀμοιβαίως ἡ γειτονικὴ ἁρμονία· β') διότι κλείεται ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία, ἐπειδὴ θέλουν σταθῇ βιασμένοι νὰ κρατῶσι διὰ πολὺν καιρὸν ἓν τμῆμα στόλου Ἑλληνικοῦ μὲ τὰ ἔξοδά των, ἢ ἴδιόν των, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰμὴ μὲ τὸν καιρὸν, καὶ οὕτω πως κλείεται ἡ Αἴγυπτος καὶ μηδενίζεται ὁ στολίσκος τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ Πασᾶ· γ') διότι ἡ Τουρκία θέλει δώσει καὶ ἐκεῖ τὴν προσοχήν της ἀπὸ φόβον νὰ μὴ χάσῃ τὰς ὡραιοτέρας ἐπαρχίας τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, καὶ ἐλαφρυνόμεθα ἡμεῖς· καὶ δ') διότι ὅταν τὸ Τάγμα ἔχῃ γῆν καὶ εὐκολίαν νὰ ἐνεργῇ εἰς τὴν ξηρὰν, θέλει γενῇ μὲ τὸν καιρὸν δύναμις τῆς ξηρᾶς καὶ ὄχι θαλάσσιος, καὶ τὰ προχωρήματά του δὲν ἠμποροῦν οὔτε μὲ τὸν καιρὸν νὰ βλάψωσι τοὺς Ἕλληνας· ἡ πλεονεξία δὲν συγχωρεῖ παραχωρήσεις τόπων, τὸ ἠξεύρω· πρέπει ὅλα νὰ τὰ λάβωμεν ἡμεῖς· καλόν· ἀλλὰ πότε ἠμποροῦμεν νὰ ἐξουσιάσωμεν τόσους τόπους ἐρήμους σχεδὸν ὅλους; καὶ μὲ ποῖα μέσα καὶ ἀνθρώπους ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς κατοικίσωμεν καὶ νὰ τοὺς φυλάττωμεν; ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι μικρὸς, καὶ ὁ πόλεμος τοὺς ὀλιγοστεύει καθ' ἡμέραν· τὰ ὁμόθρησκα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἔθνη ἦσαν καὶ εἶναι ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἂν ἤθελαν ἑνωθῇ, δὲν ἕπεται νὰ κάμωσι καλὴν ἁρμονίαν· μένουν μᾶλλον ὅσον δύναται, παρὰ νὰ ἐξαπλόνωνται καὶ νὰ εὐχαριστηθῶσιν εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰ δυνατὰ σύνορα τῆς στερεᾶς· τὸ ζήτημα τῶν ἱππέων, εἰς πολλὰς δυνάμεις καθολικὰς εἶναι ἀρεστὸν, ἀλλὰ δὲν ἕπεται νὰ ἀρέσῃ καὶ εἰς τοὺς Ἄγγλους, καὶ κατὰ τοῦτο πρέπει νὰ

(1) Πρωτόγραφον σωζόμενον παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν.

γενῇ ἰδιαιτέρα σκέψις, διότι ὁ Ποσειδῶν εἶναι ὁ μεγαλείτερος σήμερον τῆς σφαίρας μας θεὸς, καὶ, ὅσα δὲν τὸν συμφέρουν καὶ δὲν τὸν ἀρέσουν, τὰ ἀναποδογυρίζει μὲ τὴν τρίαινάν του.

» Ὁ αὐτὸς κόμης Jourdain θέλει σᾶς προβάλει καὶ μίαν ἄλλην οὐσιώδη ὑπόθεσιν καὶ ἐξετάσατέ την μὲ ὑπομονήν. Πολιτείαν νὰ συστήσετε δὲν τὸ βλέπω πιθανὸν, καὶ διότι δὲν εἶναι ὁ λαός μας προδιατεθειμένος δι' ἓν τοιοῦτον εἶδος Διοικήσεως, καὶ διότι δὲν τὸ δέχονται αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ὡς σύστημα καθ' αὐτὸ ἐναντίον εἰς τὰ πολιτικὰ σχέδια καὶ τέλη των. Οἱ Ἄρειοι Πάγοι, καὶ ἄλλαι τοιαῦται λέξεις τῶν λογιωτάτων μᾶς ἔβλαψαν τόσον τὰ πράγματά μας, ὅσον δὲν ἤθελαν βλάψει ὅλαι αἱ ἄλλαι συκοφαντίαι τῶν ξένων. Μονάρχην νὰ ἐκλέξετε μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν, καὶ νὰ τὸν δεχθῶσιν οἱ Ἕλληνες, δὲν τὸ βλέπω εὔκολον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ παράξενον ἂν ἤθελεν ἀποφασισθῇ καὶ γενῇ εἰς μίαν στιγμιαίαν συγκατάθεσιν, δὲν τῷ ὑποτάσσονται ἔπειτα, καὶ γίνεται τὸ πρᾶγμα διόλου κωμικόν. Ἔξω πρέπει νὰ ζητήσετε ἕνα Πρίγκηπα ὑπερασπιζόμενον ἢ ἀπὸ καμμίαν μεγάλην δύναμιν, ἢ ἀπὸ πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, καὶ τοῦτο μόνον ἠμπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν πολιτικὴν ὕπαρξιν τῆς πατρίδος μας. Ὅσα κατατρέχουν αἱ μεγάλαι τῆς Εὐρώπης δυνάμεις εἰς τὴν Εὐρώπην, θέλουν τὰ δεχθῇ εἰς ἐσᾶς, δηλαδὴ δὲν ἐναντιόνονται διὰ νὰ ἦναι ὑπὸ νόμους ὁ πρίγκηψ ἢ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων· διότι θέλουν φοβηθῇ εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἕνα κατακτητὴν, καὶ συμφέρει εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ ἦναι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ὑπόνομος.

» Δὲν εἶναι μέχρι τοῦδε λόγος περὶ ἀνεξαρτησίας Ἑλλήνων· ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὅλα τὰ σχέδια ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας· ἀπὸ τὴν ἐπιμονήν σας, ἀπὸ τὸ καλόν σας φρόνιμον, καὶ ἀπὸ τὰς προόδους τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων κρέμαται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἂν σωθῇ ἡ πατρὶς, θέλει τὸ χρεωστεῖ εἰς ἐσᾶς τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας μας. Ἠξεύρω, ὅτι ὑποφέρετε πολλὰ, ἀλλ' ἡ δόξα σας θέλει εἶναι ἀθάνατος, ἂν χωρὶς μέσα καὶ μὲ τὴν ἐναντιότητα τῆς Εὐρώπης κατορθώσετε νὰ ἐλευθερώσετε τὸν κλασικὸν καὶ ὡραῖον τόπον τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ εἶσθε οἱ σωτῆρες καὶ πατέρες τῆς πατρίδος.

» Ἔλαβον τὸ διὰ τοῦ Blaquier γράμμα σου. Δὲν ἀπέρασεν ἐδῶθεν, καὶ δὲν τὸν εἶδα· καὶ ἂν ὅσα εἶπεν ὅπου καὶ ἂν ἐστάθη τὰ εἶπη καὶ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, κἄτι καλὸν εἶναι πιθανὸν νὰ

6

προέλθῃ. Κατὰ χρέος θέλω κάμει ὅ,τι γνωρίσω ὅτι συντείνει διὰ νὰ εὐκολυνθῶσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅσα ζητεῖτε καὶ ἐπιθυμεῖτε. Ἂν οἱ ἀπεσταλμένοι σας περάσωσιν ἐδῶθεν, θέλω τοὺς συμβουλεύσει νὰ μὴ προσηλωθῶσιν ὅλως διόλου εἰς τοὺς ἐναντίους τοῦ μινιστερίου, ἀλλ' ἐνῷ περιορίσωσι τὴν μετ' αὐτῶν πραγματείαν των εἰς βοήθειαν καὶ εἰς τὸ δάνειον, νὰ προσπαθήσωσιν ἐνταυτῷ νὰ φανῶσιν εὐάρεστοι εἰς τὸ μινιστέριον, καὶ νὰ συστήσωσι τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν προστασίαν τῆς διοικήσεως, διότι ἡ διοίκησις κάμνει ὅ,τι θέλει καὶ οἱ ἄλλοι μόνον φωνάζουν.

» Ἤθελα εἶσθαι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Κοραῆ, ὅστις δὲν δέχεται κανὲν σημεῖον τιμῆς, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ συσταθῇ ἡ παλαιὰ πολιτεία τῶν Ἀθηνῶν· τούτου ἀδυνάτου ὄντος, καὶ εἰς τὸ ἀδύνατον νὰ ἀνταμείψητε τοὺς καλῶς δουλεύοντας τὴν πατρίδα ἄλλως πως, δὲν βλέπω τί πειράζει νὰ μιμηθῆτε τὴν Εὐρώπην, ἥτις ἔκαμε τοὺς σταυροὺς πολυτιμωτέρους ἀπὸ τὰ χρήματα, καὶ πληρόνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τοῦτο τὸ νόμισμα.

» Μ' ἔγραψεν ὁ ἅγιος Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ ὁ κόμης Ῥώμας δι' ἓν δάνειον, τοὺς ἀποκρίθην· ἔλαβον καὶ δεύτερον γράμμα τοῦ Ῥώμα, ἀλλὰ δὲν ἐκατάλαβα ποῦ ἔχει νὰ γένῃ τοῦτο τὸ δάνειον· ὅπου ἔχουν ἐπιῤῥοὴν ἢ ἐξουσιάζουν οἱ Αὐστριακοὶ τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ γένῃ ὑπὲρ Γραικῶν, ἂν εἶναι εἰς ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀφοῦ στέλλονται ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἶναι πιθανὸν νὰ κατορθωθῇ ἐκεῖ τὸ δάνειον, δὲν βλέπω συμφέρον νὰ ζητηθῇ συγχρόνως καὶ δεύτερον δάνειον, διότι τὸ δεύτερον ζήτημα ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἀποτυχίαν καὶ εἰς τὸ πρῶτον, καὶ ἔπειτα ἂν εὑρίσκετε εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅ,τι σᾶς χρειάζεται, τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ζητήσετε καὶ εἰς ἄλλα μέρη; ὡς τόσον, ὅταν ἔλθῃ ἡ διαταγή σας, καὶ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς Διοικήσεως συμφέρον, εἶμαι πρόθυμος νὰ κάμω κάθε θυσίαν, καθὼς τὸ ἔγραψα καὶ εἰς τὸν κύριον Ῥώμαν.

» Μὲ ἄκραν μου λύπην σὲ λέγω, ὅτι καὶ ἐφέτος ἡ Διοίκησίς μας ἔχασε πολὺ εἰς τὴν ὑπόληψιν ὄχι τόσον δι' ὅσα ἔγιναν, ὅσον δι' ὅσα ἔγραψαν καὶ ἐκοινολογήθησαν· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐναντίοι γράφουν, καὶ οἱ φίλοι τῆς Διοικήσεως δὲν τοὺς ἀναιροῦν, ὁ τύπος ὁποῦ γίνεται μίαν φορὰν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ὁμογενῶν καὶ ξένων μένει, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα ἔχῃ ἄλλως πως· ποῖοι δὲ εἶναι οἱ γράφοντες, ποῖοι οἱ ἐπαναλαμβάνοντες, καὶ ποῖοι οἱ σκοποί των; τὸ ἠξεύρω· θέλουν νὰ

τοὺς κράξετε καὶ νὰ τοὺς παραχωρήσετε τὴν Διοίκησιν, μὲ τὸ νὰ νομίζωσιν οἱ μὲν ὅτι ἔχουν δικαίωμα διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις των, οἱ δὲ ὅτι ἔχουν πολλὰς γνώσεις. Τὰ ἐν Βλαχίᾳ τοὺς συσταίνουν ἀρκετά· καὶ δόξα τῷ Θεῷ, διότι εὑρέθησαν αὐτοῦ ἄνθρωποι, καὶ δὲν ἐδέχθησαν ἐξ ἀρχῆς οὔτε προβλήματα καὶ συστήματα πράξεων, οὔτε ἀνθρώπους ἀβελτέρους, ἀλλ' ἔπιασαν τὴν δουλειὰν ὡς καλοὶ πατριῶται καὶ ἐβάσταξαν τὴν πατρίδα κινδυνεύουσαν. Ἓν χρονικὸν εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ κρατηθῇ ἀπὸ κανένα συνετὸν, εἰλικρινῆ, καὶ τίμιον ἄνδρα, διὰ νὰ φανῶσι μίαν ἡμέραν ποῖοι ἔσωσαν τὴν πατρίδα, καὶ νὰ τοὺς γνωρίσῃ χάριν τὸ Γένος. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ οἱ λόγοι ἑκάστου νὰ μείνωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν γνωστοί.

» Εἰς τὴν Ἱσπανίαν εὑρέθησαν πολλοὶ Βαρνακιῶται, καὶ ἔβλαψαν πολλὰ τὰ κοινά των πράγματα. Εὐχαριστηθῆτε ὅτι ἔχετε ἕνα μόνον. Ἐν τοσούτῳ βαστοῦν ἀκόμη οἱ Ἱσπανοὶ, καὶ ἴσως τελειώσει ἡ διαφορά των μὲ κάποιαν μεταβολὴν εἰς τὸ πολιτικόν των σύστημα, καὶ εἰς τρόπον ὥστε νὰ φυλαχθῇ ἡ τιμὴ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ τῆς Ἱσπανίας. Οἱ Ἄγγλοι μεσολαβοῦν, διότι δὲν θέλουν πόλεμον εἰς τὴν Εὐρώπην, οὔτε μεταβολάς· τοῦτο τοὺς συμφέρει καὶ τοῦτο εἶναι τὸ σχέδιον τῆς Διοικήσεώς των, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἀπομακρύνονται.

» Τὰ τῆς Ῥωσσίας εἶναι ὅπως ἦσαν καὶ πρὸ δύο χρόνων· ἀπόστασαν οἱ πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας συμβουλεύοντες τὴν Πόρταν καὶ ζητοῦντες τὴν διόρθωσιν· ἡ Ῥωσσία, ἐπειδὴ ἐζήτησε μικρὰ πράγματα ἀπ' ἀρχῆς καὶ δίκαια, στέκει εἰς τὰ προβλήματά της· ἡ Πόρτα δὲν δέχεται οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον, καὶ δεικνύει μίαν ἐπιμονὴν ἀπαραδειγμάτιστον. Εὖγε τῷ Μαχμούτῃ. Εἶναι μέγας ἄνθρωπος, μέγας βασιλεὺς, καὶ ὁ καλλίτερος φίλος μας.

» Δι' ὅ,τι σὲ ἀποβλέπει προσωπικῶς, φίλε, ἤξευρε ὅτι ὅσα ἐῤῥέθησαν πέρυσι κατὰ σοῦ, διελύθησαν ὡς ἱστὸς ἀράχνης, καὶ ἀκολούθει νὰ δουλεύῃς τὴν πατρίδα μὲ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν καὶ μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων θέλει ἀνταμείψει μίαν ἡμέραν τοὺς κόπους σου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὅλων, ὅσοι μὲ πίστιν καὶ μὲ ζῆλον δουλεύουν ὡς σύ.

» Εἰπὲ τὰς εὐχάς μου πρὸς ὅλα τὰ λαμπρὰ μέλη τῆς Διοικήσεως, καὶ ὑγίαινε μετ' εὐδαιμονίας.

» 1823 Αὐγούστου 27 Ε. Π. ἐκ Πεισῶν.

» Ἡ τῆς Πόρτας πολιτικὴ σᾶς εἶναι χρήσιμος· ἀργοπορία εἰς τὰς ἀποκρίσεις ὅταν δὲν σᾶς συμφέρουν ἵνα σᾶς προβάλλωνται, καὶ κερδίζοντες καιρὸν κερδίζετε πολύ.

Ὁ φίλος καὶ εὐχέτης σου
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ.»

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Παν. Κοδρικᾶ πρὸς τὸν Α. Μαυροκορδάτον.

Ἐκ Παρισίων 26 Ἰουλίου 1823 ([1]).

» Τὸ προσεχέστερον μέσον, δι' οὗ ἠμπορεῖ ἡ πολιτικὴ τῶν Ἑλλήνων Διοίκησις νὰ φθάσῃ ἐκ πλαγίου χωρὶς νὰ παρεκτραπῇ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν σύστημα, εἰς τὸ νὰ παραβιάσῃ τρόπον τινα τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ ἀναντίῤῥητα δικαιώματα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, εἶναι ὁμολογουμένως μία ὁποιαδήποτε συμμαχικὴ συνθήκη μὲ μίαν τῶν ὑποδεεστέρων δυνάμεων ([2]). Εἰς αὐτὴν τὴν θεωρίαν κατὰ πρῶτον παρίσταται ἡ τῶν ἡνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀμερικῆς δημοτικὴ διοίκησις· περὶ αὐτῆς εἶχον γράψει ἐν τῷ προλαβόντι τοὺς στοχασμούς μου, καὶ πρὸς τοὺς εἰς Πίζαν ὁμογενεῖς ἔγραψα νὰ μεταδώσουν τὴν ἰδέαν μου, προμηθευόμενος κατὰ πάντα τὴν ἔναρξιν μιᾶς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου πραγματείας, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε διὰ τοῦ ἐνταῦθα πρέσβεως τῆς δημοτικῆς ἐκείνης διοικήσεως νὰ εὐδοκιμήσῃ χωρὶς ἀργοπορίαν, ἔχοντος ἐντεῦθεν εὐκολωτάτην καὶ συνεχῆ τὴν μετὰ τῆς διοικήσεώς του ἀνταπόκρισιν, καὶ εἶπον ἐνταῦθα καθ' ὅτι ἐδῶ ἠμποροῦσε νὰ περαιωθῇ ὅλη ἡ πραγματεία, χωρὶς νὰ λάβῃ νύξιν μήτε ἡ Ἀγγλία μήτε ἄλλη καμμία ζηλότυπος δύναμις· ἡ εὐδοκίμησις μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς δοκιμῆς, ὄχι μόνον δὲν ἠμποροῦσε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐπηρεάσῃ τὰ γενικὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἤθελε διεγείρει τὴν φιλοκερδῆ προμήθειαν τοῦ Βρεττανικοῦ ταμείου εἰς τὸ νὰ παραλάβῃ κατὰ μίμησιν τὰς ἐνδεχομέ-

---

([1]) Τὸ πρωτόγραφον σώζεται παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν.

([2]) Αἱ περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τοῦ εἴδους τοῦ πολιτεύματος αὐτῆς σκέψεις τοῦ γράφοντος Π. Κοδρικᾶ εὑρίσκονται μᾶλλον ἀνεπτυγμέναι εἰς φυλλάδιον τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐδημοσίευσε γαλλιστί, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσα παρὰ τῷ κυρίῳ Δ. Ποστολάκα ἐπιγραφόμενον « Lettre Messenienne sur l'intervention des Puissances allices dans les affaires de la Grèce, à Paris Chez Le Normant père, 1824 (σελ. 78).

νας μετ' ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων συνθήκας. Ὁμολογούμενον εἶναι ὅτι ἡ Ἀγγλία συγκινεῖ τὸ πᾶν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς Ῥωσσίας· ἡ Ἀουστρία ἀνακατώνει τὸ πᾶν, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἐν καιρῷ τὴν Σερβίαν καὶ Βλαχίαν· ἡ Γαλλία δὲν ἔχει χρείαν νέων ἐπικτήσεων· ἡ πολιτικὴ εὐταξία εἶναι τὸ κυρίως αὐτῆς σκοπούμενον, ὅθεν καὶ εἶναι κατὰ πάντα εὐδιάθετος εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου· ἂν λοιπὸν ἡ μετὰ τῆς Ἀμερικῆς πραγματεία τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἤθελεν εὐδοκιμήσει καμμία πολιτικὴ δυσαρέσκεια δὲν ἠμποροῦσεν ἐκ τούτου νὰ προξενηθῇ· ἀλλ' ἡ περὶ τούτου σκέψις ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε· τοὐλάχιστον ἐγὼ δὲν ἔλαβα καμμίαν πρὸς τοῦτο εἰδοποίησιν.

» Κατὰ δεύτερον λόγον παρίσταται ἡ τῆς Ἑλβετίας διοίκησις, μεθ' ἧς ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ μία ἔμμεσος δοκιμὴ πολιτικῆς πραγματείας· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διοίκησις δημοτικὴ καὶ τὸ δυσκολώτερον διοίκησις κατὰ πάντα χερσαία χρείαν ἀπαραίτητον ἔχουσα ἐντελοῦς οὐδετερότητος.

» Παρίσταται δὲ τελευταῖον μία συλλεκτικὴ δύναμις, ἥτις ἐν μεταξὺ τοῦ γενικοῦ τῆς Εὐρώπης πολιτεύματος ἔχει ἐξ ἰδίας συνθέσεως ἀνεξάρτητον σύνθεσιν, αὐτὴ εἶναι τὸ αὐτοδέσποτον καὶ ἡγεμονικὸν Τάγμα τῶν Σταυροφόρων τῆς Ἱερουσαλήμ· τὸ Τάγμα αὐτὸ συναρμολογεῖται ἀπὸ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐκλεκτῶν διαφόρων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, ὥστε ἀπὸ μιᾶς ὡς εἰπεῖν πανσπερμίας συντίθεται ἓν σῶμα πολιτικὸν ἰδίαν ἔχον ἐκ συνθήκης ἐν τῷ πολιτεύματι σύστασιν· ἡ βάσις τῆς συνθήκης, δι' ἧς τὸ Τάγμα αὐτὸ συνίσταται, εἶναι ὁ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἄσπονδος πόλεμος, καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ ὁλοκλήρως μὲ τὸ ἐθνικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων. Ἔχει καὶ ἄλλην ἐκ περιστάσεως συμφωνίαν μὲ τὸ Ἑλληνικὸν σύστημα· ἐστερήθη καὶ αὐτὸ, καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐξ ἁρπαγῆς τῆς μητροπόλεως τῆς κυριαρχίας του· τί γνησιώτερον λοιπὸν καὶ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς ἀπὸ τοῦ νὰ συμφωνήσῃ συμμαχικῶς τὸ Τάγμα αὐτὸ μὲ τὴν Διοίκησιν τῶν Ἑλλήνων; Τὸ Τάγμα αὐτὸ ἔχει πλουσιώτατα κτήματα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην· τὰ ἐτήσια εἰσοδήματά του ὑπερβαίνουν τὰ δεκαπέντε μιλλιούνια· τὰ συνιστῶντα αὐτὸ μέλη ἔχουν καὶ ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπιῤῥοιαν ἐν τῷ γενικῷ τῆς Εὐρώπης πολιτεύματι· δι' αὐτοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἠμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ καὶ χρηματικὰ, καὶ πολεμικὰ βοηθήματα μέγιστα, καὶ δι'

αὐτοῦ πολιτικῶς ἀναγνωριζομένη ἠμπορεῖ ἐκ συνθήκης νὰ συστήσῃ μεταξὺ τῶν συμμετόχων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης τὰ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας ἐθνικά της δικαιώματα.

» Αὕτη ἡ ὑπόθεσις, εὐγενέστατε κύριε, τολμῶ εἰπεῖν ὡς ἐκ θείας νεύσεως ἐφέλκυσεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν προσοχὴν καὶ προσπάθειάν μου· ὁ ζῆλος τοῦ ἀληθῶς φιλέλληνος Ζουρδαὶν ἐξωμάλυνεν ὅλας τὰς πρώτας δυσχερείας ὁποῦ ἓν τοιοῦτον μέγιστον μελέτημα φυσικῷ τῷ λόγῳ παρέστηνε· κρίνει βέβαια ἡ βαθύνοιά της τὸ ἐπίσημον τοῦ πράγματος· τὰ προβλήματα τοῦ Τάγματος περιωρίσθησαν εἰς τὸ μετριώτερον καὶ εὐχερέστερον· ἀνέλαβε λοιπὸν ὁ κύριος Ζουρδαὶν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ νὰ ἔμβῃ μετὰ τῆς εὐγενείας της εἰς πραγματείαν ἐπαγγελματικὴν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως καὶ φέρει μαζύ του ὡς ἀπεσταλμένον ἐκ μέρους τοῦ Τάγματος τὸν κύριον Φίλιππον Chattelain νέον ἀξιωματικὸν εἰς βασιλικὰ διαπρέψαντα ὑπουργήματα· δὲν ἐκτείνομαι εἰς τὸ νὰ συστήσω καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὴν εὐγενικήν της φιλοφροσύνην καὶ δεξίωσιν, καθ' ὅτι ὁ μὲν καὶ λογίζεται καὶ φέρεται ὡς ἕνας τῶν οἰκείων, ὁ δὲ καὶ κατὰ τάξιν καὶ κατ' ἐπαγγελίαν εἶναι ἄξιος τῆς εὐνοϊκῆς της ὑποδοχῆς. Ὅθεν περιορίζομαι εἰς τὸ νὰ ἀνακαλέσω ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τὴν βαθεῖάν της σκέψιν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐνέργειαν εἰς τὰ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ εἰς κρισίμους περιστάσεις σωτηρίαν τοῦ γένους μας. Προσφέρω δὲ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως ὅλας τὰς δυνατάς μου ἐκδουλεύσεις πρὸς εὐόδωσιν καὶ εὐκταίαν περαίωσιν τοῦ σκοπουμένου, χωρὶς καμμίαν ἄλλην φιλοτιμίαν, εἰμὴ τὸ νὰ ἐκπληρώσω τὸ πρὸς τὸ γένος μου ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον χρέος, φαινόμενος ἄξιος τῶν προσταγμάτων της.

» . . . Ἰδοὺ κατὰ ποίους καὶ ὁπόσους λόγους θεωρῶ αὐτὴν τὴν μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων καὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ Τάγματος τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σταυροφόρων συνθήκην σωτήριον.

» Α΄. Καθ' ὅτι εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, ἐν αἷς ὅλαι αἱ ὑπέρταται δυνάμεις τῆς Εὐρώπης συστηματικῶς ἀποποιοῦνται τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, ἡ αὐτοδέσποτος ἀνεξαρτησία τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἀναγνωριζομένη διὰ πολιτικῆς συμμαχικῆς συνθήκης ἀπὸ τὸ Τάγμα τῶν Σταυροφόρων συνεφέλκει ἐκ πλαγίου τὴν μεγίστην μοῖραν τῶν προκρίτων ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν εἰς τὴν αὐτὴν σχετικῶς ἀναγνώρισιν· ὥστε αὐτὴ

ἡ ἰδιαιτέρα συνθήκη ἀποβαίνει φυσικῷ τῷ λόγῳ μία κοινὴ ὁμολογία τῶν διαφόρων ἐθνῶν.

» Β΄. Καθ' ὅτι τὸ Σταυροφορικὸν Τάγμα ἔχον ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας του συστάσεως βάσιν τὸν κατὰ τῶν Τουρκῶν ἄσπονδον πόλεμον, καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς συστάσεώς του ἀναγομένη κυρίως εἰς τὴν προστασίαν τῆς κοσμοκρατορικῆς ἡγεμονίας τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἡ μετ' αὐτοῦ συμμαχικὴ τῶν Ἑλλήνων συνθήκη ἀποτελεῖ ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐθνικὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον τῶν Τουρκῶν ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, αἰτίαν κοινὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τῆς ὁποίας τὴν προστασίαν δὲν ἠμπορεῖ πλέον ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία οὔτε ν' ἀδιαφορήσῃ οὔτε νὰ διαφωνήσῃ· ὥστε δι' αὐτῆς τῆς ἰδιαιτέρας συνθήκης, συμμάχους ἔχοντες τοὺς Σταυροφόρους, παύομεν τοῦ νὰ θεωρούμεθα ὡς πρὸς μὲν τοὺς Δυτικοὺς σχισματικοί, ὡς πρὸς δὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀποστάται, καὶ ἐξαιρεῖται ἐξ ἀνάγκης ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων αἰτία ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τῶν δημαγωγικῶς ἀκεφάλων μεταῤῥυθμιστῶν. Ὅταν διὰ τῆς συμμαχίας τῶν Σταυροφόρων ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀνεξαρτησίαν ὡς νόμιμον καὶ ἱεράν, τότε οὔτε ἡ Ἀουστρία ἠμπορεῖ νὰ μᾶς διακηρύττῃ ὡς ἀποστάτας, μήτε ὁ μέγας τῆς Ῥ[ωσσίας] αὐτοκράτωρ ἠμπορεῖ νὰ ξαναειπῇ ὅτι εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων εἶδε τὸ σημεῖον τῆς δημαγωγικῆς μεταῤῥυθμίσεως, καθ' ὅτι εἰς τὸ Τάγμα τῶν Σταυροφόρων συμπεριλαμβάνονται καὶ τῆς Ρ. σταυροφόροι.

» Γ΄. Καθ' ὅτι ἡ μετὰ τοῦ Τάγματος τῶν σταυροφόρων συνθήκη δὲν προσκρούει εἰς κανένα ἴδιον τέλος καμμιᾶς Εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως· ἡ Ἀγγλία ἥτις μόνη δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν συναρμογὴν τοῦ Τάγματος δὲν ἔπεται νὰ δυσαρεστηθῇ, καθ' ὅτι ὡς ἐξ ἁρπαγῆς παρασπόνδως κατακρατοῦσα τὴν μητρόπολιν τῆς κυριαρχίας τοῦ Τάγματος, συμφέρον της κυρίως θέλει γνωρίσει τὴν ἀνάκτησιν τῆς παλαιᾶς τοῦ Τάγματος μητροπόλεως, διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴ ἐκ τούτου νόμιμον τὴν παράσπονδον τῆς Μάλτας οἰκειοποίησιν· ἡ Γαλλία δὲν θέλει ἰδεῖ μὲ δυσαρέσκειαν τὴν σύνθεσιν μιᾶς τοιαύτης συνθήκης, ἥτις ἔπεται νὰ χρησιμεύσῃ ἐφεξῆς ὡς μία προκαταρκτικὴ βάσις εἰς τὰ ἀμοιβαῖα τῶν δύο ἐθνῶν συμφέροντα (1).

---

(1) Τὴν ἰδέαν τοῦ ὅτι ἡ Γαλλία θέλει εὐχαριστηθῇ ὅταν ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα συνθηκολογοῦσαν μὲ τοῦτο τὸ Τάγμα, τὴν ἰδέαν λέγω ταύτην τὴν εἶχεν ἐκφράσει δημο-

» Καὶ τελευταῖον, καθ' ὅτι μία τοιαύτη συνθήκη, ὡς ἁρμόζουσα κατὰ πάντα λόγον εἰς τα ἐθνικὰ καὶ πολιτικὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος προξενεῖ ἐν ταὐτῷ καὶ μέγιστα χρηματικὰ καὶ πολεμικὰ βοηθήματα, τῶν ὁποίων ἔχει χρείαν ἡ Ἑλλὰς, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸ μοναρχικὸν τῆς Εὐρώπης σύστημα, καθ' ὅτι τὸ σταυροφορικὸν Τάγμα εἶναι κυρίως μοναρχικόν.

» Μετ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς λόγους, καὶ καθ' ὅσους ἄλλους ἡ βαθύνοιά της ἤθελε κρίνει συμφέρον αὐτὸ τὸ μελέτημα, ὡς ἐν τῷ κέντρῳ τῶν πραγμάτων ἱσταμένη ἡ εὐγενεία της, θέλει ἐνεργήσει ὡς κρίνῃ ἁρμοδιώτερον.

» Ἐγὼ δὲ μένω μεθ' ὅλον τὸ ὀφειλόμενον σέβας
τῆς εὐγενείας της

» Ὅλος εἰς τὰς προσταγὰς προθυμότατος
καὶ ταπεινὸς δοῦλος
ΠΑΝ. ΚΟΔΡΙΚΑΣ.

29 Ἰουλίου Ν.

» Φαίνεται ὅτι διὰ τὸ συντομώτερον τῆς ἐκβάσεως ἐπανέλαβεν ὁ κύριος Ζουρδαὶν τὴν τελείαν ἔκθεσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς πραγματείας· καλὸν ὅμως εἶναι νὰ γίνῃ βαθεῖα σκέψις καὶ ἀκριβὴς ἐξέτασις ἑκάστου ἄρθρου πρὸ τῆς ἐπικυρώσεως· οὐδὲν γὰρ βίαιον μόνιμον. Εἰς τὸ σχεδίασμα τῆς συνθήκης ὅπερ ἐπιφέρει ὁ εἰρημένος κύριος Ζουρδαὶν λείπουν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ περὶ θρησκείας καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας βάσιμα ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἐστοχάσθην συμφέρον νὰ τὰ ἐκθέσω ἐπὶ ἀναλόγῳ βάσει διπλωματικῇ τῆς συνθήκης τῆς Ἰονικῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας μετὰ τῆς Βρεττανικῆς ἀρχῆς· καὶ ἐνεχείρησα τὸ ἀντίγραφον τῷ κυρίῳ Ζουρδαὶν παρ' οὗ θέλει τὸ ζητήσει ἡ εὐγενεία της, καὶ μετὰ τὴν βαθεῖάν της σκέψιν θέλει ἀποφασίσει ὡς κρίνει εὔλογον. »

Τὸ προσάρτημα τῶν ἄρθρων περιέχει·

ά.) Ὅτι τὸ Τάγμα τῶν σταυροφόρων νὰ διαφυλάξῃ τὴν πλέον ἀπεριόριστον ἀνεξιθρησκείαν εἰς τὴν πάνδημον ἐκτέλεσιν τῶν τελετῶν τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

σίᾳ καὶ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀκόμη ὁ Π. Κοδρικᾶς διὰ τοῦ φυλλαδίου τὸ ὁποῖον γαλλιστὶ ἐδημοσίευσε, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσα παρὰ τῷ Κ. Δ. Ποστολάκα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Remarques politiques, sur la cause des Grecs. Paris. Le Normant 1822, (σελ. 40).

[Αἱ ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τούτων σημειώσεις ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Δ. Μάτουκα].

β'.) Ὅτι ὁ ἱερὸς κλῆρος τῶν τόπων ὅπου θέλει συστηθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ Τάγματος, νὰ ἦναι ἐλεύθερος εἰς τὰς ἐκτελέσεις τῆς θρησκείας κατὰ τὸ ῥητὸν τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τῆς Ἱεραρχίας, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀναγνωρίσει ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Διοίκησις.

γ'.) Ἡ τοπικὴ διοίκησις νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ Τάγμα· οἱ κριταὶ ὅμως καὶ προὔχοντες τῆς ἐγχωρίου διοικήσεως νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τοὺς προκρίτους τῶν κατοίκων καὶ νὰ ἀναγνωρίζωνται ἀπὸ τὴν Διοίκησιν.

δ'.) Οἱ τοῦ Ἀνατολικοῦ ῥητοῦ Ἕλληνες χριστιανοὶ νὰ συμμετέχουν ὡς καὶ οἱ καθολικοὶ εἰς ὅλα τὰ ἀξιώματα τοῦ Τάγματος.

ε'.) Τὸ Τάγμα νὰ διαυθεντεύῃ τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τῶν κατοίκων.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἄφιξις τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Τάγματος, γράφει ὁ Ζουρδαὶν, διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμὸν ἰδίως τῶν νέων, ἐπιθυμούντων νὰ ἐγγραφῶσι μεταξὺ τῶν ἱπποτῶν. Ἄδηλον ὅμως πότε καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους ὑπεγράφη καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἡ μυστηριώδης συνθήκη. Τοῦτο δὲ μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Σιατελαὶν διέτριβε κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἑπομένου ἔτους 1824 ἐν Σύρῳ, καθὰ πιστοποιεῖ ὁ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πρόξενος τῆς Αὐστρίας Μάριος Παλαιόκαπος.

Ἐν τούτοις τὸ Τάγμα πληροφορηθὲν, ὅτι οἱ Ἕλληνες προθύμως ἐδέχοντο τὴν συμμαχίαν, ἔσπευσε νὰ διαπραγματευθῇ ἐν Λονδίνῳ δάνειον ἐξ ἑξακοσίων τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρῶν στερλ. (15,360,000 φράγκων) πρὸς τὸ συμφέρον καὶ διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ τοῦ Τάγματος, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τῆς συνθήκης ἔπρεπε τοῦτο νὰ συνομολογηθῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἐδημοσίευσε μάλιστα καὶ τὴν μυστικὴν συνθήκην, ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐναντίον τοῦ ἄρθρου 22.

Ἰδοὺ δὲ μέρος τῆς περὶ τοῦ δανείου τούτου δημοσιευθείσης ἀγγελίας.

« Τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου εἶναι Τάγμα κυρίαρχον. Διετηρήθη πλέον τῶν ἑπτακοσίων ἐτῶν, καὶ ἀναγνωρίζεται ὑφ' ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Ἐξήσκησεν ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς κυριαρχίας, διετήρει στόλους καὶ στρατοὺς, ὠνόμαζεν ἀπεσταλμένους, ἔκοπτε νομίσματα, εἶχεν ἰδίαν σημαίαν, εἰσέπραττε φόρους κλπ.

» Τὸ Τάγμα ἀποτελεῖται ἐξ εὐγενῶν γόνων τῶν διαφόρων τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν. Ἕδραν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ προσωρινῶς μὲν ἔσχε τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀκολούθως δὲ τὴν Ῥόδον, καὶ τελευταῖον τὴν Μελίτην.

» Ὁ Ναπολέων κατέλαβε τὴν Μελίτην. Ἡ δὲ Μεγάλη Βρεττανία

κατακτήσασα τὴν νῆσον ὁριστικῶς κατέσχε διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1814.

» Οὕτω δὲ τὸ Τάγμα ἀπώλεσεν, οὐ μόνον τὴν νῆσον Μελίτην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κτήματα αὐτοῦ, τιμώμενα τριακοσίων ἑκατομμυρίων φράγκων, καὶ ἐκποιηθέντα ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Οὐχ' ἧττον ὅμως διετήρησε τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, προσδοκοῦν τὴν κατάλληλον στιγμὴν, ἵνα ἀναστηλώσῃ τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἐπὶ νέας καθέδρας.

» Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην. Οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἕλληνες, ἐξαιτοῦνται τὴν συμμαχίαν τοῦ Τάγματος, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε κατεῖχε τὰς βαλίας τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Πελοπονήσου. Πρὸς τοῦτο δὲ συνωμολογήθησαν συνθῆκαι, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες παρεχώρησαν εἰς τὸ Τάγμα κτήσεις. Ἕνεκα δὲ τῶν περιστάσεων τούτων ἐπαρουσιάσθη καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συνομολογήσεως τοῦ παρόντος δανείου, ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους· δηλαδή.

» Τὸ ποσὸν ὁρίζεται εἰς 640,000 λιρῶν ἐπὶ τόκῳ πέντε τοῖς ἑκατὸν πληρωτέῳ καθ' ἑξαμηνίαν ἐν Λονδίνῳ ἀπὸ τῆς πρώτης παρελθόντος Σεπτεμβρίου, δηλαδὴ τὴν πρώτην Μαρτίου καὶ τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκπτώσεως, καὶ διαιρεῖται εἰς τεσσαράκοντα τέσσαρα τοκομερίδια, ἐξ ὧν δύο θέλουσιν ἀνήκει εἰς τοὺς τραπεζίτας Οὐλλὲ, ἀδελφοὺς, καὶ συντροφίαν.

» Τὸ δάνειον ἐξοφληθήσεται χρεωλυτικῶς ἐντὸς εἴκοσιν ἐτῶν, ἀπὸ τῆς 1 παρελθόντος Σεπτεμβρίου 1825. Ἀλλὰ τὸ Τάγμα ἐπιφυλάσσεται τὸ δικαίωμα νὰ πληρώσῃ 80 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, πρὸ ἢ μετὰ τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου 1829, ἢ πρὸ τῆς 1 Ἰουνίου 1825, προειδοποιοῦν περὶ τούτου.

» Εἰς ἀσφάλειαν τῆς πληρωμῆς τῶν τοκομεριδίων καὶ τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου τὸ Τάγμα ὑποθηκεύει ὅλας τὰς χώρας αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ σημερινὰ καὶ μέλλοντα εἰσοδήματά του, εἰδικώτερον δέ τινα δάση καὶ ἄλλα πραγματικὰ κτήματα, περιεχόμενα ἐν Γαλλίᾳ, οὐδέποτε πωληθέντα, ἀνήκοντα αὐτῷ ἀνενοχλήτως, καὶ ἐκτιμώμενα εἰς εἴκοσι τέσσαρα ἑκατομμύρια φράγκων, καὶ τὰ ὁποῖα, δυνάμει τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1814 ἐπικεκυρωμένου νόμου, θέλει καταλάβει, ἅμα ἐγκαταστήσῃ ἰδίαν κυβέρνησιν, ὅπερ ἐντὸς μικροῦ ἐκτελεῖται, διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

» Ἀνεξαρτήτως τῶν καθυστερουμένων σημαντικῶν ποσῶν τὸ Τάγμα ἔχει ἤδη καθ' ὅλα τὰ διάφορα τῆς Εὐρώπης κράτη, εἰσόδημα ἀναβαῖνον αἰτησίως εἰς 3,790,780 φράγκα.

» Ἐκτὸς τοῦ εἰσοδήματος τούτου ὑπολογιστέα καὶ τὰ διὰ τὴν κατάταξιν τεσσάρων χιλιάδων ἤδη ἐγγεγραμμένων ἱπποτῶν πληρωθησόμενα δικαιώματα, ὑπολογιζομένων 3,000 φράγκων δι' ἕκαστον, ἢ ἐν συνόλῳ δώδεκα ἑκατομμυρίων φράγκων.

» Τὸ Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου οὐδὲν χρέος ὀφείλει. κλπ. »

Διὰ πολλοὺς ὅμως λόγους τὸ δάνειον τοῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη, καὶ οὕτω ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμμαχία τοῦ Τάγματος ἔμεινε μόνον γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἀλλ' ἐὰν χρηματικῶς ὑπὸ τῶν Μελιταίων ἱπποτῶν δὲν ἐβοηθήθη ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών, κατὰ περίεργον συγκυρίαν ἐπέπρωτο ἵνα διὰ τοῦ νομισματοκοπείου αὐτῶν κοπῶσι τὰ πρῶτα νομίσματα τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος. « Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου 1828, ἀφηγεῖται ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἔμβασε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Κυβερνήτην διὰ συναλλαγματικῶν πληρωτέων εἰς Λονδῖνον ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον ῥουβλίων, καὶ μ' ἐπεφόρτισεν ἡ ἐξοχότης του νὰ μεταβῶ εἰς Μελίτην διὰ νὰ τὰς ἐξαργυρώσω, συγχρόνως δὲ νὰ προβλέψω τὰς ἀπαιτουμένας μηχανὰς πρὸς σύστασιν νομισματοκοπείου ἀναλόγου μὲ τὴν τότε κατάστασιν τοῦ ταμείου μας, ἐφιλοτιμήθην νὰ προβλέψω τὰς προχειροτέρας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπέδειξα ἀνωτέρω κατεπείγουσαν ἀνάγκην, καὶ τὰς οἰκονομικωτέρας, ἕνεκα τῶν πενιχρῶν χρηματικῶν μέσων μας.

» Τὰς δύο ταύτας βάσεις ἔχων ὑπ' ὄψιν, καὶ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς τότε ἐν Μελίτῃ διοικήσεως Sir Frederic Hankey, ἠδυνήθην μετὰ πολλὰς προσπαθείας ν' ἀγοράσω ὅλας τὰς μηχανὰς τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ ὀλίγου πρὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος διαλυθέντος τάγματος τῶν ἱππέων τῆς Μελίτης, εἰς τὴν εὐτελεστάτην τιμὴν ἑκατὸν λιρῶν στερλινῶν, καὶ νὰ μεταφέρω μετ' ἐμοῦ εἰς Αἴγιναν.

» Ἀλλ' ἡ εὐτελὴς αὕτη τιμὴ τῶν ῥηθεισῶν μηχανῶν (καθότι καὶ ὡς ἁπλοῦν μέταλλον θεωρούμεναι ἤξιζον τὸ διπλάσιον τῆς ὁποίας ἐπλήρωσα), διήγειρε τοσαύτας κατηγορίας κατ' αὐτῶν ὡς ἀχρήστων, ὥστε καὶ ὁ ἔξοχος νοῦς τοῦ Κυβερνήτου τόσον ἐδειλίασε πιστεύσας

ὅτι δὲν ἠθέλαμεν ποτὲ δυνηθῆ νὰ κόψωμεν νομίσματα διὰ τοιούτων μηχανῶν (τὰς ὁποίας ὅμως, ἂς σημειωθῇ καὶ τοῦτο, οὐδεὶς ἀκόμη εἶχεν ἰδεῖ), ὥστε μὲ διέταξε νὰ μὴ προχωρήσω, μέχρις οὗ σκεφθῶμεν ὡριμώτερον ἐὰν τοιαῦται μηχαναὶ ἠδύναντο νὰ συντελέσουν εἰς τὸν σκοπόν μας.

» Ἡ ἐπιμονή μου ὅμως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς ἐμὲ ἡ ἐξοχότης του ἀφ' ἑτέρου, ὑπερίσχυσαν, καὶ μετὰ κόπους καὶ ἀκαταλογίστους προσπαθείας, ηὐτύχησα τὴν 28 Ἰουλίου 1829 νὰ πέμψω εἰς τὴν ἐν Ἄργει ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ νομίσματα, συνιστάμενα εἰς ἀργυροῦν φοίνικα, καὶ εἰς χάλκινον μονόλεπτον, πεντάλεπτον καὶ δεκάλεπτον (1). »

« Ἐν τῇ μικρᾷ λοιπὸν νήσῳ Αἰγίνῃ, ἐπιπροστίθησιν ὁ ἄριστα τὴν νομισματικὴν τῶν μεγάλων μαγίστρων τῆς Ῥόδου διαφωτίσας Κ. Παῦλος Λάμπρος, ἐν ᾗ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Φείδωνος ὀκτὼ αἰῶνας π. Χ. τὰ πρώτιστα, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐκεῖ ὡσαύτως προωρισμένον ἦτο νὰ κοπῶσι μετὰ εἰκοσιὲξ αἰῶνας καὶ τὰ πρώτισμα τῆς νεωτέρας (2). »

(1) Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ νομισματοκοπείου. Ἐν Ἀθήναις 1855, σελ. 261—262.

(2) Πανδώρα, 1859, σελ. 500.

Β.

ΑΛΒΕΡΟΝΗ

Σχέδιον διανομῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Σημείωσις. Ἀδίκως κακίζεται τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅτι δῆθεν δυστρόπως πρὸς τὴν Δύσιν προσφερόμενον, καὶ πρὸς τὴν Ἄρκτον εὐμενέστατα προσβλέπον, ἐνισχύει διὰ τῶν περὶ καταστροφῆς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὀνείρων αὐτοῦ τὸν πανσλαβισμὸν, ἐν ᾧ ἱστορικῶς καταδείκνυται, ὅτι αὐτοὶ οἱ κατήγοροι πρῶτοι καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἐνέβαλον τὴν περὶ ἐκσλαβισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἰδέαν, διδάξαντες τοὺς Μοσχόβους, ὅτι ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις εἶναι ἡ φυσικὴ τῶν Τσάρων καθέδρα, ἡ δὲ Ἑλλὰς Ῥωσσικὴ ἐπαρχία, καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πολυειδῶς ἐμελέτησαν καὶ συνειργάσθησαν πρὸς ἐξαφάνισιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1683 συνομολογηθεῖσαν συμμαχίαν μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σοβιέσκη, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Λεοπόλδου πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τῆς Βιέννης ἐπερχομένων Τούρκων, ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ ἥρωος ἐκείνου βασιλέως καὶ ἡ μετὰ τὴν νίκην διανομὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀνιδρύσεως τῶν πολιτειῶν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Λεοπόλδος ἐκώφευσε μὲν πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ Σοβιέσκη, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1684) στείλας πρεσβείαν εἰς Ῥωσσίαν καὶ ζητήσας τὴν συμμαχίαν τοῦ Τσάρου, ὑπέδειξε τοῖς Μοσχόβοις τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἄγουσαν ὁδόν· Ἐκ τῆς πρὸς τὸν Τσάρον δημηγορίας τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος ἀποσπῶμεν τὴν ἑξῆς περίοδον. « Ὅλη ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀσία μέχρι » τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης σᾶς περιμένουσι μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας . . . » Πολεμήσατε ὑπὲρ τοῦ σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐπὶ τέλους » ἐξολοθρευθῶσιν οἱ ἀσεβεῖς. Ἐκδικήθητε αὐτὸν τὸν σταυρὸν, καὶ » ἀνάψατε τὸ φῶς αὐτοῦ. Γενῆτε κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, » ἔνθα οἱ πατριάρχαι σας πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἕδραν αὐτῶν. Εἶναι » ὄνειδος νὰ λαμβάνητε τοὺς νόμους τῆς πίστεώς σας παρ' ἑνὸς ἀπί- » στου, κρημνίσαντος τὰς ἐκκλησίας σας, καὶ ἐγκαταστήσαντος ἐπὶ

» τῶν ἐρειπίων αὐτῶν τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἐὰν θέλετε νὰ σᾶς ἀγα-
» πῶσιν οἱ ὁμόθρησκοί σας, πρέπει καὶ σεῖς ν' ἀγαπᾶτε αὐτούς. Δὲν
» πρέπει νὰ φέρητε τὸ ὄνομα μόνον τοῦ Χριστιανοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς
» ὑποχρεώσεις αὐτοῦ. Πολεμήσατε καὶ θὰ ἐπικληθῆτε μεγάλοι Τσά-
» ροι, φάροι ὅλης τῆς χριστιανωσύνης, ἀναδίδοντες τὸ πρὸς σωτηρίαν
» τῶν πεπλανημένων ἀναγκαῖον φῶς. Πολεμήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ
» νὰ δοξασθῆτε ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐὰν παρίδετε τὴν εὐκαιρίαν ταύ-
» την, καὶ οὐδὲν κατορθώσετε, θέλετε ἀπολέσει καὶ τὸ μέγα ὄνομά
» σας, καὶ τὴν τύχην σας ». *Τοιούτους λόγους* λέγει ὁ διάσημος Σαλαβανδῆς, *ἤκουσεν ἐκ στόματος τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Λεοπόλδου ὁ τότε ἐνδεκαέτης Τσάρος Πέτρος. Παρ' αὐτῶν δ' ἐδιδάχθησαν οἱ Ῥῶσσοι τὰ περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἑλλάδος φιλόδοξα αὐτῶν σχέδια* ([1]).

Περιεργότατον ὅμως εἶναι τὸ περὶ διανομῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους σχέδιον τοῦ πολυθρυλλήτου πρωθυπουργοῦ τῆς Ἱσπανίας Ἀλβερόνη, ἀνδρὸς ἐγκλείοντος ἐν δυσειδεστάτῳ σώματι, νοῦν μεγαλοπράγμονα, καὶ σιδηρᾶν θέλησιν.

Ὁ Ἰούλιος Ἀλβερόνης ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς κηπουροῦ τῇ 31 Μαΐου 1664 ἐν Πλακεντίᾳ. Παῖς ἐβοήθησε τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῷ γεωπονικῷ ἐπιτηδεύματι, ἐν ἡλικίᾳ δ' ἐτῶν δεκατεσσάρων μαθὼν τὴν ἀνάγνωσιν, διωρίσθη μετ' ὀλίγον κωδωνοκρούστης τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Πλακεντίας· ὕστερον ἀββᾶς προχειρισθεὶς καὶ διὰ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ ἐπισύρας τὴν προστασίαν διαφόρων τότε ἰσχυρῶν, διωρίσθη πρεξενικὸς πράκτωρ τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμης παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Μαδρίτης. Ἐνταῦθα δὲ κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τοιαύτην ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Ε' ἐπιῤῥοήν, ὥστε ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ καρδινάλιος Γιούλδιτσες οὐδὲν ἔπραττεν ἄνευ τῆς συμβουλῆς καὶ συναινέσεως τοῦ παντοδυνάμου Ἀλβερόνη. Μετ' ὀλίγον δὲ πρωθυπουργὸς γενόμενος ὁ ἀνήρεμος καὶ πνευματώδης ἀββᾶς, καρδινάλιος, καὶ εὐπατρίδης τῆς Ἱσπανίας, κατετάραξε τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν παρατόλμων σχεδίων αὐτοῦ. Ἱσπανικὸς στόλος ἐν κρυπτῷ παρασκευασθεὶς ἀπεβίβασεν αἴφνης εἰς Σικελίαν στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγου πᾶσαν σχεδὸν τὴν νῆσον καθυπέταξαν. Ἡ παράσπονδος ἐκείνη ἐχθροπραξία κατὰ τῶν χωρῶν τοῦ αὐτοκράτορος

([1]) Salvandy Histoire du Jean Sobieski, Paris 1855. tom. II. σελ. 134, 297.

τῆς Αὐστρίας Καρόλου Ϛ' ἐξηρέθισε σύμπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην κατὰ τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἔντονοι ἐγένοντο παραστάσεις εἰς τὸν Φίλιππον ἐπὶ τῇ ἀκατανοήτῳ διαγωγῇ τοῦ ἀτιθάσσου πρωθυπουργοῦ του. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος πρὸς οὐδὲν λογισάμενος καὶ παραστάσεις καὶ ἀπειλὰς ἐπέμενεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σικελίας, συμμαχία συνωμολογήθη μεταξὺ Αὐστρίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ὀλλανδίας καὶ Ἀγγλικὸς στόλος καταπλεύσας εἰς Σικελίαν ἐνίκησε καὶ ἐξωλόθρευσε τὸν Ἱσπανικὸν στρατὸν (10 Αὐγούστου 1718). Ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ ὁ Ἀλβερόνης, οὐδόλως ἀπολέσας τὸ θάῤῥος, ἀνεδείχθη ἐν τῇ κρισίμῳ ἐκείνῃ ὥρᾳ νοῦς ὄντως δαιμόνιος. Ὅθεν ἀμέσως ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου ΙΒ', καὶ τοῦ Τσάρου Πέτρου. Ἀποτυχὼν ὅμως, ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου, διωργάνισε διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις πρεσβευτοῦ τῆς Ἱσπανίας Κελλαμάρε συνωμοσίαν κατὰ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἀντιβασιλεύοντος. Προδοθέντων ὅμως τῶν σχεδίων αὐτοῦ, ἐπῆλθε τελεία ῥῆξις, καὶ Γαλλικὰ στρατεύματα διελθόντα τὰ Πυρηναῖα κατέλαβον πολλὰς τῆς Ἱσπανίας πόλεις (1719). Πλὴν οὐδόλως καὶ ἐκ τοῦ κινδύνου τούτου πτοηθεὶς ὁ Ἀλβερόνης παρεσκεύασε μέγαν στόλον, προωρισμένον μὲν, ὡς διεδίδετο, κατὰ τῆς Σικελίας, ἅμα δ' ἑτοιμασθέντα πλεύσαντα κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Πλὴν ὁ καθ' ὅλης τῆς Εὐρώπης τότε παλαίων καρδινάλιος, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἔσχε καὶ τὴν τύχην συνεπίκουρον· διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τρομερὰ τρικυμία κατέστρεψε τὸν στόλον ἐκεῖνον ἔξω τῆς Πορτογαλλίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Φίλιππος βλέπων τὰς συνεχεῖς ταύτας συμφορὰς, καὶ ὑπὸ διαφόρων ἐχθρῶν τοῦ Ἀλβερόνη διεγειρόμενος, ἠναγκάσθη ἵνα ἀπολύσῃ αὐτὸν τῆς πρωθυπουργίας, διατάξας ἵνα ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος ἐγκαταλίπῃ τὴν Μαδρίτην (5 Δεκεμβρίου 1719). Διωκόμενος καὶ πανταχόθεν ἀποβαλλόμενος ὁ Ἀλβερόνης, ἀγνώριστος καὶ περίφοβος τῇδε κἀκεῖσε περιεπλανᾶτο καὶ ἐκρύπτετο. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΑ' ἐξελθὼν τοῦ κρησφυγέτου αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Ῥώμην καὶ ἔλαβε μέρος ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ διαδόχου πάπα Ἰννοκεντίου ΙΓ'. Πλὴν καὶ ὁ νέος πάπας, πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ ἐξωργισμένου Φιλίππου, δικάσας αὐτὸν περιώρισε ἔν τινι μοναστηρίῳ Ἰησουϊτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου (1724), ὁ Ἀλβερόνης, ἀπολαύσας ἤδη τῆς χάριτος καὶ προστασίας τῶν διωκτῶν αὐτοῦ, ἐτέθη μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων τοῦ παπικοῦ θρόνου καὶ ἔλαβε ψήφους δέκα. Κατὰ

τὴν ἐκλογὴν ἐκείνην ἐτοιχοκολλήθη ἐν Ῥώμῃ καὶ ἡ ἑξῆς σατυρικὴ προκήρηξις. « *Ὁ Θεὸς θέλει τὸν Ὀρσίνην, ὁ λαὸς τὸν Κορσίνην, αἱ κυρίαι τὸν Ὀττοβόνην καὶ ὁ διάβολος τὸν Ἀλβερόνην* (¹). »

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ νέου πάπα Βενεδίκτου ΙΓ'. δὲν ἠδυνήθη ὁ ἀτίθασσος καρδινάλιος νὰ διατηρήσῃ φιλίαν. Ἐπειδὴ οὗτος ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν φενακοφορίαν, ὁ Ἀλβερόνης μὴ θελήσας νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ κανονισθὲν ἔθιμον, ὑπέπεσεν εἰς δυσμένειαν, καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ ἐν Καστὲλ-Ῥωμάνῳ κτῆμα αὐτοῦ, ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βενεδίκτου. Ὁ νέος πάπας Κλήμης ΙΒ' ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ διαφόρων ἐντολῶν, καὶ ἐν ἔτει 1734 διώρισεν ἔξαρχον τῆς Ῥωμανίας. Μ' ὅλην δὲ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν αὐτοῦ οὐδὲν ἀπώλεσε τῆς θαυμαστῆς ἐνεργητικότητος τοῦ πνεύματός του ὁ ἀνήρεμος καρδινάλιος. Ὅθεν ἅμα ἐγκαθιδρυθεὶς ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ κατεσκεύασε διώρυγας, ἵδρυσεν ἀγαθοεργὰ καταστήματα, ἀνεμόρρωσε τὴν ἀστυνομίαν (²), καὶ ἀπηγόρευσε τοῖς λησταῖς τὸ ἄσυλον τῶν ἐκκλησιῶν. Δυσαρεστηθεὶς πρὸς τὴν μικρὰν τοῦ Ἁγίου Μαρίνου δημοκρατίαν, κατεῤῥαδιούργησεν αὐτὴν παρὰ τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐλῇ, καὶ διενήργησε διὰ μισθωτῶν ὀργάνων τὴν ὑπογραφὴν ἀναφορᾶς ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, ζητούντων τὴν μετὰ τοῦ Παπικοῦ κράτους ἕνωσίν των. Λαβὼν δὲ καὶ τὴν συνεπείᾳ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐκδοθεῖσαν ἑνωτικὴν βοῦλλαν τοῦ πάπα (1739) εἰσέβαλε μετὰ στρατευμάτων εἰς τὸ μικροσκοπικὸν ἐκεῖνο κράτος, ἀπειλῶν πανολεθρίαν. Ὁ πάπας ὅμως καταθορυβηθεὶς ἐπὶ τοῖς γενομένοις, διακήρυξεν, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει τὴν κατοχὴν, ὡς ἐννοῶν ἐν τῇ βούλλᾳ τὴν προστασίαν καὶ οὐχὶ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης συγχώνευσιν τῆς μικρᾶς ἐκείνης πολιτείας, καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν μετέθεσε τὸν Ἀλβερόνην ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ τῆς Βολωνίας. Μετὰ παρέλευσιν τριετίας ὁ γηραιὸς καὶ ταραχώδης καρδινάλιος παραιτηθεὶς τῆς ὑπηρεσίας, ἦλθεν εἰς Πλακεντίαν, καὶ ἠσχολήθη εἰς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ μὲν ἱδρυθέντος ὑπὸ δὲ τῶν Αὐστριακῶν κρημνισθέντος ἱεροσπουδαστηρίου, ὑπὲρ οὗ ἐγκατέλιπε καὶ τὰ ἐν Λομβαρδίᾳ κτήματα αὐτοῦ, ἐκτιμηθέντα ἑξακοσίων χιλιάδων

(¹) « Il cielo vuol Orsini; il popolo Corsini; le donne Ottobone; il diavolo Alberoni. »

(²) Ἠρέσκετο νὰ λέγῃ « Ὀλιγώτεροι σβῖροι καὶ πλειότεραι ἀγχόναι (Meno sbiri, piu forche).

δουκάτων. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε τῇ 16 Ἰουνίου 1752, ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν ([1]).

Ἐν ἔτει 1730 ὁ Ἀλβερόνης συνέταξε καὶ πρὸς τὰς χριστιανικὰς τῆς Εὐρώπης διηύθυνε τὸ νῦν πρῶτον ἐξελληνιζόμενον περὶ διανομῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους περίεργον σχέδιον αὐτοῦ. Γαλλικὴ μετάφρασις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1735 ἐν τῇ περιφήμῳ τότε ἐφημερίδι « Ὁ ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς Ἑρμῆς, » ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Système de pacification générale dans la présente conjoncture, traduit de l'italien (σελ. 767), Γερμανικὴ δὲ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1736 ἐν Φραγκοφούρτῃ καὶ Λειψίᾳ ([2]). Τὸ δὲ Ἰταλικὸν πρωτότυπον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς Κ. Π. Τυπάλδου Φορέστη, ὡς γαμήλιον δῶρον τῆς ἐξαδέλφης αὐτοῦ Ἰωσηφίνης Σαρτόρη ([3]).

Περίληψις.

Εἰσαγωγή. — Ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων, καὶ ταπείνωσις τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων. — Εὐκαιρία πρὸς ἔναρξιν τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου. — Ἄπιστος διαγωγὴ τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννην καὶ Ἐμμανουὴλ τοὺς Παλαιολόγους. — Εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὰς Περσικὰς χώρας.

Μέρος Πρῶτον. — Αἱματηραὶ καὶ ἀπάνθρωποι μάχαι μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων, ἕνεκα καθαρῶν αἰτιῶν φιλοδοξίας καὶ πείσματος. — Αἰτίαι τῆς κακῆς ἐκβάσεως τῶν Σταυροφοριῶν. — Ἀντικείμενον τοῦ δοκιμίου τούτου εἶναι ἡ ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ. — Θρησκευτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ συγγραφέως. — Ἔκτασις καὶ ἐξασθένησις τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. — Καταστροφὴ τῶν Τούρκων ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. — Ἡ ἐν Βιέννῃ μάχη. — Συνέλευσις ἐν Ῥατισβόνῃ.

Μέρος Δεύτερον. — Ἀναλογία τῶν κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἡγεμὼν ἢ κράτος ἐπιχορηγήσει ὑπὲρ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως.

Μέρος Τρίτον. — Διανομὴ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μεταξὺ τῶν συμμάχων.

Μέρος Τέταρτον. — Διάγραμμα τοῦ πολέμου.

([1]) Biographie Nouvelle, Alberoni.

([2]) Monatsbericht der Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Juli 1869, s. 694.

([3]) Per le auspicatissime nozze del signor Giulio Squeraroli colla signora Giuseppina Sartori. Venezia, 1866.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἐὰν αἱ τῆς φιλανθρωπίας ὑπαγορεύσεις καὶ ὁ πρὸς τὴν θρησκείαν σεβασμὸς δὲν ἀρκοῦσιν ἵνα παροτρύνωσι τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὰ χριστιανικὰ κράτη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν χριστιανῶν ἀπὸ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ ζυγοῦ τῶν ἀπίστων, δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν συμφέρον θέλει παρακινήσει αὐτοὺς πρὸς ἐπιχείρησιν ἔργου τοσοῦτον εὐσεβοῦς καὶ ὠφελίμου.

Ἀπορίας ἄξιον εἶναι τὸ νὰ βλέπῃ τις τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας, τοὺς τοσοῦτον ἐνδιαφερομένους περὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν, καὶ τόσον ἀνυπομόνους πρὸς ἐκδίκησιν καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἴχνους τῶν πρὸς αὐτοὺς ὕβρεων, νὰ τοὺς βλέπῃ, λέγω, τόσον εὐκόλως ἐξεγειρομένους κατ' ἀλλήλων διὰ κάθε παραμικρὸν συμβὰν, συγχρόνως ὅμως ἀπρακτοῦντας ἐνώπιον τῶν μεγαλειτέρων προσβολῶν τῆς πίστεως, καὶ τῶν πειρατιῶν καὶ λεηλασιῶν τῶν ἀπίστων τῆς Βαρβαρίας καὶ τοῦ Μαρόκου. Ποσάκις οἱ πειραταὶ οὗτοι δὲν ἠχμαλώτισαν καὶ διήρπασαν τὰ Ἱσπανικὰ καὶ Πορτογαλλικὰ πλοῖα, δὲν ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπύρωσαν τὰς παραλίους αὐτῶν πόλεις, καὶ ἀναιδῶς εἰς αἰχμαλωσίαν δὲν ἀπήγαγον τοὺς ὑπηκόους τῶν κρατῶν τούτων; Καὶ μολαταῦτα τὰ δύο ταῦτα κράτη εὑρέθησαν ἐπί τινα χρόνον εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἕνεκα τῶν εἰς ὑπουργόν τινα προσγενομένων προσβολῶν.

Ἄλλοι δέ τινες ἡγεμόνες καὶ κράτη μεγάλα, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ὑπηκόων αὐτῶν ἀπὸ τῶν δεινῶν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἐταπεινώθησαν, ὥστε κατέστησαν τρόπον τινὰ ὑποτελεῖς τῶν πειρατῶν τούτων, πέμποντες αὐτοῖς ἐτήσια δῶρα. Κατὰ πόσον δὲ ἁρμόζει ἡ διαγωγὴ αὕτη εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου ἡγεμόνος, τὸ κοινὸν δύναται νὰ κρίνῃ.

Ὡς πρὸς τοῦτο δύναταί τις ἴσως νὰ ἀντιτάξῃ τὴν θρησκείαν· ἀλλὰ ποσάκις οἱ καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι δὲν συνεμάχησαν ἀδιαφόρως κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν; Καὶ τώρα θὰ ἀπορήσῃ τις, βλέπων αὐτοὺς συμμαχοῦντας κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ πειρατῶν;

Οὐδέποτε πρὸς τοῦτο ἐπαρουσιάσθη εὐνοϊκωτέρα περίστασις τῆς παρούσης. Φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς παρασκευάζει τὸν ὄλεθρον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ τοιαύτης ἀλληλουχίας περιστάσεων, ὁποία οὐδέποτε ἐφάνη, ἀφ' ὅτου ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ ἀνεφάνη πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ — περίστασις, ὑπερβαίνουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς πόθους

τῶν μᾶλλον ζηλωτῶν χριστιανῶν, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι μετὰ τοσαύτης ἰσχύος προσβάλλονται ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὥστε φαίνεται ἡ κίδαρις κλονιζομένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου αὐθέντου.

Ἡ κατάκτησις τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι τώρα τόσον εὔκολος, ὥστε μόνον στενὴ καὶ εἰλικρινὴς ἕνωσις τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων ὑπολείπεται. Ἐὰν δὲ καὶ ἡ λαμπρὰ αὕτη περίστασις παραμεληθῇ, οἱ μεταγενέστεροι δικαίως θέλουσι κατηγορήσει τοὺς ἡγεμόνας ἐπὶ ἀσυγχωρήτῳ ῥαθυμίᾳ. Ὁσοσδήποτε καὶ ἂν ἦναι ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προσαπτόμενος αὐτοῖς μῶμος καὶ ἡ ἐπίκρισις, δὲν θέλουσιν οὗτοι ἀποφύγει καὶ τὴν φοβερὰν λογοδοσίαν τῶν πράξεων αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἀπατηθῇ.

Ἡ ἐντελὴς εἰρήνη καὶ ἡσυχία, ὧν ἀπολαμβάνει τώρα ἡ χριστιανοσύνη παρουσιάζονται ὡς ἕτερον τεκμήριον τῆς θείας θελήσεως. Εὑρίσκονται νῦν ἕτοιμοι πολυάριθμοι στρατοὶ συνειθισμένοι εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους τοῦ πολέμου καὶ ἱκανοὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μεγαλειτέρων ἐπιχειρήσεων.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερα αἴτια παρίστανται ἐμψυχοῦντα τοὺς χριστιανοὺς εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν, καταπείθοντα καὶ τὸν δειλότερον ὅτι τὰ προτεινόμενα μέσα εἶναι ἱκανὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἡ ἱστορία τῶν Σταυροφοριῶν ἀμέσως θέλει καταπείσει αὐτοὺς ἀναλογιζομένους, ὅτι ὁ Γοδοφρέδος Βουλλιὼν κατέκτησεν ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν μὲ ὀλιγωτέρους τῶν διακοσίων χιλιάδων ἀνθρώπων τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν, καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ καθεῖξαν ἐπὶ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει διεσπαρμένων χριστιανῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐνοϊκὴ διέγερσις αὐτῶν, λαμβανόντων ὑπ' ὄψιν ὅτι οὗτοι θὰ συνεργήσωσι προθύμως καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων πρὸς ἀπολύτρωσιν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Τούρκων.

Ἡ παροῦσα ἀνταρτικὴ καὶ ἄστατος κατάστασις τῶν ἀπίστων, ἰδίως τῶν ἐν Κωσταντινουπόλει, θέλει μεγάλως συντρέξει πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑμετέρου σχεδίου. Μὲ ὅλα τὰ τεχνάσματα καὶ δῶρα τῆς τουρκικῆς αὐλῆς ἀφ' ἑνὸς, καὶ τῆς πλέον σκληρᾶς τιμωρίας ἀφ' ἑτέρου, ἡ σφοδρὰ τοῦ λαοῦ πρὸς ἐπανάστασιν κλίσις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μᾶλλον ἐκδηλοῦται.

Αἱ ἰδέαι αὗται εἶναι ὁ καρπὸς μακρῶν καὶ συνεχῶν κόπων· οἰημα-τίας δὲ ἤθελον καταδειχθῇ ἰσχυριζόμενος, ὅτι τὸ νῦν προτεινόμενον εἰς τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις σχέδιον δὲν δύναται νὰ τελειοποιηθῇ. Ἔχω ὅμως τὸ θάῤῥος νὰ βεβαιώσω, ὅτι τοῦτο δὲν βασίζεται ἐπὶ ἄλλων ἀρχῶν, εἰμὴ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἐνθέρμου ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδω πτερυγιζούσας τὰς σημαίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν χωρῶν τῶν ἀπίστων.

Ἡ μόρφωσις σχεδίου πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐκτεταμένης αὐτοκρατορίας τῶν Τούρκων, ἡ συνένωσις τῶν ἐκτελεσουσῶν αὐτὸ, πλὴν ἀντίθετα ἐχουσῶν συμφέροντα καὶ σκοποὺς ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν κατακτήσεων διαφόρων δυνάμεων, ἡ σύλληψις σχεδίου πρὸς διηνεκῆ παγίωσιν τῆς εἰρήνης τῆς Χριστιανωσύνης, ὅλα ταῦτα δύνανται νὰ φανῶσιν εἴς τινας ἔργον ἀδύνατον· καὶ ὅμως εἰ καὶ ὁμολογουμένως μεγίστη ἡ δυσκολία, ἐλπίζω, ὅτι οἱ εἰλικρινέστεροι τῶν ἀνθρώπων θέλουσι συγχωρήσει τὰ λάθη, ἄλλως τε ἀναπόσπαστα παντὸς μεγάλου σχεδίου.

Ἄλλοι ἴσως μᾶλλον ἀκριβολόγοι θέλουσιν ἀμφιβάλλει ἐὰν ὁ προκείμενος κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμος δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ. Ἀλλὰ διὰ νὰ λύσωμεν πάντα τοιούτου εἴδους ἰσχυρισμὸν ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν κατέχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀπέκτησαν δι' ἱεροσυλιῶν, ἀσεβειῶν, βιαιοπραγιῶν, ἀπειλῶν, καὶ καταπιέσεων.

Αἱ πρῶται αὐτῶν κτήσεις ἐν Εὐρώπῃ ὀφείλονται εἰς τὴν πλέον ἀποτρόπαιον ἀπιστίαν.

Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν αὐτῶν καθ' Ἑλλήνων τινῶν ἡγεμόνων, μεθ' ὧν εὑρίσκετο εἰς ἔριδας, ταχέως ἐθρήνησε διὰ τὸ μέγα αὐτοῦ λάθος· διότι οἱ βάρβαροι ἀφοῦ κατώρθωσαν νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ ἡγεμόνες ἐκεῖνοι τὸ δίκαιον, ἐγένοντο αὐτοὶ κύριοι ὅλης τῆς χώρας.

Ἐμμανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ὁ διάδοχός του ἔπραξε παρόμοιον λάθος. Ὁ ἄφρων οὗτος ἡγεμὼν συνέδεσε συμμαχίαν μετὰ τοῦ τυράννου Βαγιαζὴτ, τῆς ὁποίας μονομερὲς ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι ἐδόθη εἰς τοῦτον καλλιτέρα εὐκαιρία πρὸς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας, εἰμὴ ἐκ φιλοδοξίας, καὶ βεβαίως ἡ πόλις ἤθελε πέσει εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐὰν ἡ ἄφιξις τοῦ Ταμερλάνου δὲν ἐμπόδιζεν αὐτόν.

Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα πρὸς εὕρεσιν παραδειγμάτων τῆς ἀπιστίας τῶν Τούρκων. Πολλὰ δὲν παρῆλθον ἔτη καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἄκρας ἐπικρατούσης εἰρήνης καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης σκιᾶς δικαίου ἢ δικαιώματος.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν περιφημοτέρων παραδειγμάτων προδοσίας, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἱστορίας, οὐδὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὰς Περσικὰς χώρας, καθ' ὃν καιρὸν ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος τόπος ἐσπαράσσετο καὶ κατεβαρύνετο ὑπὸ ἐμφυλίου πολέμου. Ὅθεν ἀντὶ νὰ μεσολαβήσωσιν πρὸς περαίωσιν τῶν διαφορῶν αἵτινες ἦσαν ἡ αἰτία τῶν ταραχῶν ἐκείνων, κατέλαβον τὴν καλλιτέραν ἐπαρχίαν τῆς Περσικῆς μοναρχίας ἄνευ οὐδεμιᾶς διακηρύξεως πολέμου οὐδέ τινος ἀφορμῆς προσγενομένων προσβολῶν.

Εἷς μόνος εὑρέθη τότε ἐν τῷ διβανίῳ ἔχων τοσαύτην ἀρετὴν, ὥστε νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν θηριώδη ἐκείνην εἰσβολὴν, ὡς ἄδικον καὶ ἄνανδρον, ἀλλ' ἀνωφελὴς ἀπέβη πᾶσα αὐτοῦ κρίσις.

Ἡ θεία ὅμως ἐκδίκησις δικαίως ἐτιμώρησεν ἔκτοτε τὸ κατηραμένον τοῦτο ἔθνος. Ἡ εἰς τὰς Περσικὰς χώρας ἄδικος καὶ τυραννικὴ εἰσβολὴ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῶν παρουσῶν αὐτῶν δυστυχιῶν, πολὺ δὲ πιθανὸν, ὅτι ὅπως ἡ ἀπιστία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη βάσις τῆς τῶν Τούρκων ἰσχύος, οὕτω διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν. Συμπεραίνοντες δὲ λέγομεν, ὅτι ἀδιστάκτως δυνάμεθα νὰ κινήσωμεν τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ δικαίωμα πρὸς ἀνάκτησιν παντὸς τοῦ ὑπὸ τῶν ἀπίστων, ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου, ἁρπαγέντος καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἕκαστος σουλτάνος ἐν τῇ στέψει αὐτοῦ ἐπισήμως ὁρκίζεται τὴν καταστροφὴν τῆς Χριστιανωσύνης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Οὐδὲν ἔδωκε δικαίαν ἀφορμὴν παραπόνων καὶ λύπης εἰς ὅλους τοὺς καλοὺς χριστιανοὺς, εἰμὴ τὸ νὰ βλέπωσι τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης ἐπιχειροῦντας κατ' ἀλλήλων πολέμους οὐχὶ ἀναγκαίους καὶ συχνάκις ἀδίκους, καὶ χύνοντας ποταμηδὸν τὸ ἀνθρώπινον αἷμα πρὸς ἀπόκτησιν φανταστικῆς δόξης, ἢ μικρᾶς τινος ἐκτάσεως τοῦ κράτους αὐτῶν,

εἴτε ἄλλων ποταπωτέρων αἰτιῶν, ἐνῷ οἱ κεκηρυγμένοι ἀρχαῖοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι κύριοι τοσούτων ἐκτεταμένων καὶ ἀνθηρῶν ἐπαρχιῶν καὶ βασιλείων ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ, καὶ κυριαρχοῦσι σχεδὸν ὅλης τῆς Ἀσίας.

Ὅστις θεωρήσει διὰ χριστιανικοῦ ὄμματος τὴν ἀμελῆ καὶ ἄκαιρον διαγωγὴν τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων, θέλει πεισθῆ ὅτι αὗται ἐσαγηνεύθησαν ἢ παρεδόθησαν εἰς κατάστασιν ῥαθυμίας, ἐκπληττούσης πάντα ὄντα ἱκανὸν νὰ σκεφθῇ. Διὸ τὸ νὰ σκεφθῇ τις ὅτι χριστιανὸς ἡγεμὼν πολεμεῖ ἐναντίον ἑτέρου χάριν μικρᾶς τινος ἐκτάσεως ἢ τεμαχίου γῆς, ἐνῷ μετὰ τῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ ἐξόδων ἤθελε δυνηθῇ νὰ κυριεύσῃ ἐκτεταμένας χώρας ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων, εἶναι ἀξιοθαύμαστον καὶ ἀπίστευτον εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους. Καὶ ὅμως ὁ ζῶν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, μάρτυς ἐγένετο τῶν δυστυχιῶν, ἃς ἡ φιλοδοξία χριστιανῶν τινων ἡγεμόνων καὶ τὸ πεῖσμα ἄλλων ἐπροξένησαν εἰς τὸν κόσμον. Ὁποίας καταστροφὰς δὲν εἴδομεν εἰς Γερμανίαν, Φλανδρίαν, Ἰταλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Πορτογαλλίαν, Πολωνίαν καὶ Σουηδίαν; Ὁπόσας χώρας λεηλατηθείσας καὶ καταστραφείσας, ὁπόσας πόλεις πυρωθείσας καὶ εἰς τέφραν μεταβληθείσας.

Ἐὰν δὲ αὐτὰ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ μεταχειρίζονται εἰς καταστροφὴν ἀλλήλων ἤθελον στραφῆ κατὰ τῶν ἀπίστων, ὁποία δόξα ἤθελε προσαφθῆ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἕνεκα τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων, καὶ ὁποῖαι ὠφέλειαι εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας;

Ἐὰν Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ´ τὰ μεγάλα καὶ φοβερὰ ἐκεῖνα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐπροξένουν τόσον τρόμον εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ἤθελε πέμψει πρὸς κατάκτησιν τῆς Βαρβαρίας καὶ καταστροφὴν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐμφωλευόντων πειρατῶν, καὶ διαταραττόντων τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον, τότε δικαίως ἤθελεν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ χριστιανικωτάτου. Ἀλλὰ δὲν συμφέρει νὰ προχωρήσωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τοῦτο ὅμως δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι τὰ κοσμικὰ πάθη, ἡ φιλοδοξία ἢ ἡ ἐκδίκησις ὑπῆρξαν τὰ μεγάλα μυστήρια τὰ διεγείραντα πάντοτε τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας εἰς τὰ σχέδια αὐτῶν, εἰ καὶ ἡ θρησκεία συχνάκις ὑπῆρξεν ἡ ἐπίβουλος πρόφασις.

Εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν κακὴν ἔκβασιν πασῶν τῶν Σταυροφοριῶν, αἵτινες ἔγιναν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶ-

νας ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων κατὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Τούρκων. Διότι ἂν καὶ πρέπῃ νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ὁ χριστιανικὸς ζῆλος ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ἐλατήριον τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων ἐπιχειρήσεων, συγχρόνως ὀφείλομεν μετὰ μεγάλης λύπης καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πᾶς πρὸς τὴν θρησκείαν σεβασμὸς κατέπαυσεν, ὁσάκις αὕτη ἀντεκρούσθη πρὸς τὰ γήϊνα συμφέροντα καὶ τὰς κυριαρχίας. Τότε προῆλθε τὸ πνεῦμα τῆς διχονοίας, διαταράξαν τὰ ἐπαινετὰ ἐκεῖνα σχέδια, καὶ πολλάκις παροξύνον αὐτοὺς τοὺς ἡγεμόνας ἐναντίον ἀλλήλων μέχρι τοσούτου βαθμοῦ ἀφροσύνης, ὥστε νὰ γίνωσιν ἔπειτα λεία τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπεθύμουν νὰ ῥίψω πέπλον ἐπὶ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων χρόνων, ἂν καὶ τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἀρκούντως ὑποδεικνύοντα ἡμῖν τὰς συνεπείας τῆς ἰδιοτελοῦς καὶ ἄφρονος διαγωγῆς τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων, διδάσκουσι τοὺς ἐπιχειρισθησομένους τοιοῦτον σχέδιον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σκοπέλων, οἵτινες ὑπῆρξαν τόσον ἀπαίσιοι εἰς τοὺς προγενεστέρους αὐτῶν.

Γινώσκω, ὅτι τινὲς θέλουσι μοὶ ἀποδώσει σκοποὺς κέρδους ἢ ἰδιαιτέρων ὠφελειῶν, ὑποστηρίζοντι τὸ σχέδιον τοῦτο. Ἄλλοι θέλουσιν εἴπει, ὅτι συνέλαβον αὐτὸ μὲ τὸν μονομερῆ σκοπὸν τῆς διαδόσεως τῆς θρησκείας, ἣν πρεσβεύω. Ἀλλὰ διακηρύττω μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπον, ὅτι ἡ μόνη παρακινήσασά με εἰς τοῦτο αἰτία εἶναι ἡ διάδοσις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἰδέας οὐδεμιᾶς γηΐνου ὠφελείας, οὐδὲ μεροληψίας ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ἧς εἶμαι μέλος, ὡς θέλει φανῇ ἀκολούθως ἐκ τοῦ δοκιμίου τούτου, τιθεμένων τῶν συμφερόντων τῶν Διαμαρτυρουμένων ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μὲ τὰ τῶν Καθολικῶν.

Εὐκόλως δὲ καταστρέφονται αἱ τοιαῦται προλήψεις, ἐὰν πάντες οἱ γνωρίζοντες τὸν βίον μου, ἐν πνεύματι δικαιοσύνης ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις ὁ πλοῦτος οὐδέποτε ὑπῆρξε τὸ εἴδωλόν μου· καὶ δύναμαι νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν συνείδησίν μου, ὅτι οὐδὲν τοσοῦτον ἐν τῷ κόσμῳ κατεφρόνησα ὅσον τὸ χρῆμα. Ἐὰν ἠγάπων τὰ χρήματα, ἐπαρουσιάσθησάν μοι εὐκαιρίαι πλουτισμοῦ ὄντως μοναδικαί· διότι ὁ δοὺξ Βανδὼμ μὲ ἐτίμα διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐγὼ ἤμην τρόπον τινὰ ὁ θησαυροφύλαξ αὐτοῦ. Συχνάκις δὲ μὲ ἐπέπληττεν εὐγενέστατα διὰ τὴν πρὸς τὰ χρήματα ἀποστροφήν μου, λέγων, ὅτι δὲν ἤθελον ἐπὶ πολὺ κοπιάσει

πρὸς εὕρεσιν τοῦ *φιλοσοφικοῦ λίθου*. Τὸ ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπούργημα παρεῖχέ μοι τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποκτήσω μεγάλα κέρδη, πλὴν ἐγὼ οὐδέποτε ἐποίησα χρῆσιν μεγαλητέρων ποσοτήτων, παρεκτὸς τῶν ἀναγκαίων πρὸς διατήρησιν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Ὑπουργοῦ, καὶ διὰ ν' ἀφαιρέσω πᾶσαν ὑποψίαν, ὅτι ἤθελον νὰ πλουτίσω δι' ἐξόδων τοῦ δημοσίου, δὲν ἐπέτρεψά ποτε εἰς οὐδένα τῶν συγγενῶν μου ἵνα ἔλθῃ παρ' ἐμοί.

Μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας θέλω ἀπαλλαγῆ καὶ παντὸς μώμου ὑπερβολικῆς ὑποκρίσεως. Νομίζω, ὡς ἀρκετὰ γνωστὸν, ὅτι περὶ τὰ ἀξιώματα τῶν αἰτιολογιῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων οὐδέποτε ἐνησχολήθην. Ἀείποτε εἶχον τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὐδὲν ἕτερον μέσον ἦτο κατάλληλον πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν διαφόρων τῶν χριστιανῶν διαιρέσεων εἰμὴ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου παραγγέλματα δηλαδὴ ἡ πρᾳότης, ἡ ὑπομονὴ, ἡ ἁγιότης καὶ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν· κολακεύομαι δὲ πιστεύων ὅτι οἱ παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Μαδρίτης Ὑπουργοὶ τῶν διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων ἐπὶ τῆς Ὑπουργίας μου, ἀποδώσουσί μοι δικαιοσύνην, διαβεβαιοῦντες, ὅτι οὐδέποτε ἀνεκάλυψαν ἐν ἐμοὶ ἀλλοῖα αἰσθήματα. Πρὸς τούτοις μισῶ ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς θρησκευτικοὺς διωγμοὺς, ὥστε πολλάκις συνεβούλευσα τὸν βασιλέα νὰ χορηγήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως τολμήσας μάλιστα καὶ νὰ προτείνω σύστημα πρὸς περιορισμὸν τῆς ἰσχύος τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ τὸ τελευταῖον διάβημα σταθερῶς πιστεύω ὅτι οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσίν μου. Τοσοῦτον δὲ ἀπέχω τῆς ἐπικρίσεως, ἐπὶ ὑπερβολικῷ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζήλῳ, ὥστε οἱ ἐχθροί μου μὲ κατηγόρησαν μάλιςα, ὡς ἐνεργήσαντα ὑπὲρ τῶν Τούρκων ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς Οὐγγαρίας πολέμῳ διὰ τῶν πρὸς προσβολὴν τῆς Σαρδηνίας συμβουλῶν μου.

Οὕτω δὲ διαλυθεισῶν, ὡς ἐλπίζω, ὅλων τῶν καθαρῶς φαινομενικῶν προλήψεων, μεταβαίνω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σχεδίου, καθ' ὃ ἡ Τουρκικὴ αὐτοκρατορία θέλει ὑποταχθῇ εἰς τὰς χριςιανικὰς δυνάμεις.

Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως ἀναμφιβόλως φανήσεται οὐ μόνον ἀπραγματοποίητον ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον· ἐγὼ ὅμως ἔχω τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ ἐπιχείρησις εὔκολος καθίσταται, ἐὰν οἱ Ἡγεμόνες καὶ τὰ Κράτη τῆς Χριστιανωσύνης ἀποβάλωσι τὰ ἀμοιβαῖα αὐτῶν πάθη καὶ τὴν φιλοδοξίαν καὶ ἀναλάβωσι τοιαύτην ἔνδοξον ἀποστολὴν μετὰ μόνης τῆς ἰδέας τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας διότι ἐπὶ οἱασδήποτε ἄλλης ἀρχῆς ἐὰν ἐπιχειρισθῇ ἀφεύκτως ἀποτυγχάνει. Ὁμολογητέον,

ὅτι αἱ τουρκικαὶ κτήσεις εἶναι λίαν ἐκτενεῖς, πλὴν πέπεισμαι, ὅτι αὐτὴ ἡ ἔκτασις κατ' οὐδὲν ὠφελοῦσα αὐτούς, συντελέσει μᾶλλον εἰς διευκόλυνσιν τοῦ παρόντος σχεδίου.

Ἡ αὐτὴ αἰτία προητοίμασε τὴν ὁδὸν τῆς καταστροφῆς ὅλων τῶν μεγάλων τοῦ κόσμου αὐροκρατοριῶν, καὶ ἰδίως τῆς τῶν Ῥωμαίων. Διότι ἀναγκαζόμενοι οὗτοι νὰ πέμπωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν εἰς ἐπαρχίας ἀπωτάτας εἴτε πρὸς ἀποδίωξιν ξένων ἐχθρῶν, εἴτε πρὸς κατάπαυσιν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἐξησθένησαν τὸ κέντρον τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἔπεσε καὶ ὑπεδουλώθη ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν.

Ὄχι ὀλιγώτερον ἀπαισία ἀπέβη ἡ ἔκτασις τῶν κτήσεων καὶ εἰς τοὺς Σαρακηνούς· καὶ ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἰσχυρώτατος, ἵνα συμπεράνωμεν, ὅτι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν δὲν θέλουσιν εἶσθαι εὐτυχέστεροι μὲ τὰ σημερινὰ ἰσχυρότατα βασίλεια αὐτῶν.

Ἀλλὰ πρέπει πρὸς τούτοις νὰ παρατηρήσωμεν μεταξὺ τῆς καταστάσεως τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐκείνης τῶν Τούρκων τὴν διαφορὰν ταύτην· ὅτι ἡ ὑπόληψις, ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἀνδρία τῶν πρώτων εἶχε καταστήσει αὐτοὺς τρομεροὺς εἰς ὅλα τὰ τότε γνωστὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἐνῷ πᾶσαι αἱ τῶν τελευταίων πρόοδοι ἀποδοτέαι εἰς μόνην τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν, ἢ καὶ τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν διαιρέσεις.

Ἡ φήμη τῶν Τουρκικῶν ὅπλων οὐδέποτε ἐξετιμήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, περὶ δὲ τῆς σημερινῆς αὐτῶν μηδαμινότητος συνηγορεῖ ἡ ἔκβασις τοῦ τελευταίου ἐν Οὐγγαρίᾳ πολέμου. Οἱ Γερμανοὶ τότε ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον τῆς Σαβαυδίας ἐνίκησαν τοὺς ἀπίστους εἰς δύο σπουδαίας μάχας, ἂν καὶ πολὺ ὑπερτέρους κατὰ τὸν ἀριθμόν, καὶ ὑπὸ πολλῶν συντρεχομένους περιστάσεων. Κατὰ τὴν ἐν Βελιγραδίῳ περίφημον ἐκείνην μάχην, ὁ στρατὸς τῶν Τούρκων, ὢν διπλάσιος τοῦ τῶν χριστιανῶν ἔμενεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ὡς ἐν πολιορκίᾳ, ἐνικήθη, καὶ ἡ πόλις, εἰ καὶ ἔχουσα φρουρὰν ἐξ εἴκοσι χιλιάδων ἡλώθη. Ὥστε δυνατὸν νὰ καθιερωθῇ ὡς ἀρχή, ὅτι ἓν χριστιανικὸν στράτευμα πειθαρχικόν, καὶ καλῶς διοικούμενον ὑπὸ εὐϋπολήπτου στρατηγοῦ, πάντοτε νικᾷ ἓν τουρκικόν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ δὲν ὑπάρχει πολὺ μεγάλη ἡ δυσαναλογία, διότι τὸ πλῆθος αὐτῶν συχνάκις χρησιμεύει εἰς αὔξησιν τῆς συγχύσεως καὶ τῆς ἀταξίας.

Οἱ σπαχίδες αὐτῶν, τουτέστιν οἱ ἱππεῖς πάντοτε κατεφρονήθησαν ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ στρατοῦ. Ἡ δὲ ὑπόληψις τῶν πεζῶν αὐτῶν σωμάτων, γενιτζάρων ἐπονομαζομένων, εἶναι πολλῷ μεγαλητέρα. Ὁ

ἀριθμὸς αὐτῶν ἀναβαίνει σχεδὸν εἰς 40,000, καὶ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν εἶναι υἱοὶ τῶν χριστιανῶν, δοθέντες ὡς ὅμηροι. Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι τὸ στρατιωτικὸν αὐτῶν πνεῦμα ἐξέπεσεν ἀπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ μάχης καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σοβιέσκης ἀπέκτησεν ἀθάνατον δόξαν, τῆς Εὐρώπης ὀφειλούσης νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἡ ἐδική του ἀνδρεία καὶ διεύθυνσις διέσωσε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

'Αλλ' ἐξ οὐδενὸς ἄλλου δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ καθαρωτέραν ἰδέαν περὶ τῆς ἀνδρείας τῶν Τούρκων, εἰμὴ ἐκ τοῦ παρόντος αὐτῶν πολέμου, κατὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες εἶναι ἓν ἔθνος μὴ ἀπολαμβάνον φήμην ἐπὶ γενναιοψυχίᾳ· καὶ ὅμως κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀγώνων τούτων συγχνάκις ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, καὶ ἤδη φαίνονται ὄντες εἰς θέσιν νὰ κατακτήσωσι ὅλα τὰ ἐν 'Ασίᾳ κράτη αὐτῶν καὶ τοῦτο καθ' ὃν χρόνον οἱ Τοῦρκοι, οὐδαμοῦ ἄλλοθεν ἀπησχολημένοι συνήνωσαν ὅλας τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις. 'Εὰν λοιπὸν οἱ ὀλίγον πάντοτε ἐν πολέμῳ ἐκτιμηθέντες Πέρσαι ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τόσας νίκας ἐναντίον τῶν συγκεντρωθεισῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν, οὐδόλως παράδοξον ἐὰν εἴπῃ τις, ὅτι καὶ τὸ ἡμέτερον σχέδιον σμικρὰν θέλει ἀπαντήσει δυσκολίαν, ἀπολεσάντων ἤδη τῶν Τούρκων τὸ ἄνθος τῶν στρατευμάτων καὶ τοὺς ἐμπειροτέρους ἀξιωματικοὺς αὐτῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ.

Οὕτως ἀποδείξαντες τὴν πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εὐκολίαν θέλομεν προσπαθήσει νὰ καταγράψωμεν καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν τε κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν δυνάμεων, δι' ὧν ἕκαστος ἡγεμὼν καὶ ἕκαστον κράτος πρέπει νὰ συνδράμωσι τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιχείρησιν.

Πρῶτον διάβημα εἶναι ἡ συγκρότησις συνόδου ἐν 'Ρατισβόνῃ, ἐν ᾗ αἱ σύμμαχοι δυνάμεις νὰ προσκληθῶσι παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. 'Ενταῦθα πρέπει νὰ συνομολογηθῇ συμμαχία πρὸς κατάκτησιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, προσδιοριζομένης καὶ τῆς ἀναλογίας τῶν ὑφ' ἑκάστου προσφερθησομένων δυνάμεων, καὶ κανονιζομένης τῆς διανομῆς τῶν κατακτηθησομένων χωρῶν ἢ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ λαχόντος ἑκάστῃ δυνάμει μεριδίου ἀντὶ ἀνταξίου μᾶλλον αὐτῇ ἐνδιαφέροντος, διά τε τὴν συμαντικότητα ἢ τὸ ὅμορον. 'Επὶ τέλους νὰ διαγραφῇ καὶ τὸ σχέδιον τῶν στρατιωτικῶν ἐργασιῶν. Περὶ τούτων δὲ πάντων τολμῶ νὰ ὑποβάλω τὰ ἑξῆς σχέδια.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

1. Νὰ ἱδρυθῇ τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον ἐν Βενετίᾳ ὡς ἐγγυτέρᾳ τῷ θεάτρῳ τοῦ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν πολέμου.

2. Ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν ἄλλων Γερμανικῶν κρατῶν νὰ συγκροτήσωσι στρατὸν ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, διοικούμενον ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, ἤ τινος γενικοῦ τινος αὐτοῦ ἀρχηγοῦ, ὑπὸ αὐτοῦ διορισθησομένου.

3. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Τσάρος νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν Ταττάρων μετὰ στρατοῦ ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν.

4. Οἱ βασιλεῖς τῆς Πολωνίας, Δανιμαρκίας καὶ Σουηδίας νὰ σχηματίσωσι στρατὸν ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἤτοι 30,000 Πολωνῶν, 10,000 Δανῶν καὶ 10,000 Σουηδῶν.

5. Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας, Σικελίας, Πορτογαλλίας καὶ Σαρδηνίας, αἱ πολιτεῖαι τῆς Βενετίας καὶ Γενούης, τὰ διαμερίσματα (cantoni) τῶν Ἑλβετῶν καὶ ἡ ὁμοσπονδία τῶν Γρισίων νὰ σχηματίσωσι στρατὸν ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν, κατὰ τὰς ἀκολούθους ἀναλογίας.

Γαλλία	30,000
Ἰσπανία	20,000
Νεάπολις	10,000
Πορτογαλλία	10,000
Σαρδηνία	10,000
Βενετία	10,000
Γένουα	10,000
Ἑλβετοὶ καὶ Γρίσιοι	20,000

Αἱ δὲ κατὰ ξηρὰν αὗται δυνάμεις σχηματίζουσιν ἐν συνόλῳ τὸ ποσὸν 370,000 ἀνδρῶν.

Ἤδη δὲ ὑπολογίσωμεν καὶ τὰς διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἀναγκαιούσας θαλασσίους δυνάμεις, αἵτινες, ὡς νομίζω, δὲν πρέπει νὰ ἦναι ὀλιγώτερον ἑκατὸν πλοίων τῆς γραμμῆς τῶν πεντήκοντα μέχρι ἑξήκοντα τηλεβόλων, ἀναλόγου ἀριθμοῦ φρεγατῶν καὶ συγχρόνως στόλον ἐξ ἑκατὸν γαλερῶν καὶ γαλεατσῶν, κατὰ τὴν ἀκόλουθον διανομήν.

Ἀγγλία	30	πλοῖα τῆς γραμμῆς,	10	φρεγάτας
Ὀλλανδία	20	»	10	»
Γαλλία	10	»	5	»
Ἱσπανία	10	»	5	»
Νεάπολις	5	»	0	»
Πορτογαλλία	10	»	5	»
Βενετία	10	»	5	»
Γένουα	5	»	0	»

Ἐνταῦθα ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τυχὸν γεννησομένην παρατήρησιν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ὀλλανδίαν συνεισφορῶν δυσαναλόγων πρὸς τὰς τῶν ἄλλων συμμάχων.

Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀρκεῖ ἡ παρατήρησις, ὅτι ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις αὗται δὲν συνεισφέρουσιν οὐδὲν εἰς τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν, δίκαιον νὰ ἀποζημιώσωσι διὰ μεγαλητέρων κατὰ θάλασσαν δυνάμεων.

Ἀκολουθεῖ ἡ διανομὴ τοῦ στόλου τῶν γαλερῶν κτλ.

Γαλλία	10
Ἱσπανία	10
Νεάπολις	5
Σαρδηνία	5
Βενετία	50
Γένουα	10
Τοσκάνη	5
Μελίτη	5

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας δὲν ἔχει τοιούτου εἴδους πλοῖα προτείνεται, ὥστε ἡ Α. Μ. νὰ προσφέρῃ ἀντὶ τῶν γαλερῶν τὰ ἄχρηστα πλοῖα πρὸς χρῆσιν νοσοκομείων, καὶ τοὺς ἀναγκαίους ἀνθρώπους πρὸς ἐπιμέλειαν τῶν ἀσθενῶν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν τῇ ἀναλογούσῃ αὐτῷ συνεισφορᾷ.

Ἐκτὸς τῶν στρατευμάτων ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἑτοιμασθῶσι καὶ ἄλλα πρὸς πολιορκίαν τῆς Ἀλγερίας, τῆς Τύνιδος, καὶ τῆς Τριπόλεως, αἵτινες ὡς ὑποτελεῖς τοῦ Σουλτάνου εἶναι ἠναγκασμέναι νὰ βοηθήσωσιν αὐτῷ ἐν πάσῃ περιστάσει. Ὁ στρατὸς οὗτος δέον νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Πορτογαλλίαν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ παραχωρήσεως αὐτοῖς τούτοις τῶν εἰρημένων χωρῶν, μετὰ τὴν κατάκτησιν ὅλης τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἰς τοὺς Ἐνετοὺς ὡρίσαμεν συνεισφορὰν πεντήκοντα γαλερῶν ἢ γαλεατσῶν, διότι οὗτοι καὶ ἀφθονοῦσι τοιούτων πλοίων καὶ μετὰ μεγάλης εὐκολίας δύνανται νὰ ἐξοπλίσωσιν αὐτὰ, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν πρὸς τούτοις καὶ τῶν χορηγηθησομένων αὐτοῖς ἐξαιρέτων ὠφελειῶν ἅμα τῇ καλῇ ἐκβάσει τοῦ πολέμου τούτου.

Διαθέσαντες οὕτω τὰ κατά τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατεύματα, ὀφείλομεν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τὴν Σύνοδον καὶ τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα ἀφορῶντα τὴν διανομὴν τῶν κατακτήσεων, ὡς καὶ ἕτερά τινα ἀντικείμενα.

Τινὲς ἴσως ἀντιτάξωσιν, ὅτι τοιαύτη διανομὴ φυσικώτερον γενήσεται μετὰ τὴν κατάκτησιν ἢ ἐκ τῶν προτέρων· πλὴν τοῦτο, ἀπαντῶμεν, οὐδέποτε γίνεται ἐν συμβολαίοις συνομολογουμένοις πρὸς ἐπιχείρησιν ἐπιθετικοῦ πολέμου, καὶ δικαίως. Διότι, ἐὰν οἱ μικροὶ ἡγεμόνες καὶ τὰ κράτη δὲν ἔχουσι βεβαιότητά τινα εἰς τὰς ἐλπίδας αὐτῶν μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως, ἤθελον φοβηθῆ μήπως εὑρεθῶσιν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Ὁμολογητέον δὲ, ὅτι κυρία ἀφορμὴ τῆς κακῆς ἐκβάσεως ὅλων τῶν ἱερῶν πολέμων ὑπῆρξεν ἡ παράλειψις τῆς προκαταρκτικῆς καθιερώσεως τοιούτων ἀρχῶν. Ὅθεν πρὸς πρόληψιν τοῦ τοιούτου ἀποτελέσματος, προτείνομεν τὸν ἑξῆς διαμελισμὸν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Διαμελισμὸς τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο μὲ συγχίζει καὶ μὲ φέρει εἰς ἀμηχανίαν. Ἡ μὲν κατάκτησις τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Τούρκων κατὰ τὸ προκείμενον σχέδιον φαίνεταί μοι ὡς εὔκολος ἐπιχείρησις, ὁ διαμελισμὸς ὅμως αὐτῆς ἱκανοποιῶν τὰς ἀπαιτήσεις τοσούτων δυναστῶν σχεδὸν ἀδύνατος παρίσταται. Μολοντοῦτο ἐπειδὴ ἔπλευσα μέχρι τοῦδε θάλασσαν δυσκολιῶν, θέλω ῥιψοκινδυνεύσει νὰ σκιαγραφήσω καὶ ἓν σχέδιον περὶ τοῦ ἀκανθώδους τούτου ἔργου.

Ὁ Δοὺξ τοῦ Ὁλστεϊν-Γοττὸρπ [1] θέλει ἀνακηρυχθῆ Αὐτοκράτωρ

---

[1] Δοὺξ τοῦ Ὁλστέϊν ἦτο τότε ὁ Κάρολος Φριδερῖκος, πρόγονος τοῦ νῦν βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἀποθανὼν ἓν ἔτος μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου τοῦ Ἀλβερόνη (1739) Σ. Μ.

τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπολαμβάνων ὅλων τῶν τίτλων, προνομίων καὶ ὑπεροχῶν, ἃς ἔχαιρον οἱ τελευταῖοι Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἐκτὸς μόνον τῶν ἐν τῇ παρούσῃ διανομῇ διαφοροτρόπως ὁριζομένων.

Πᾶσαι ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ κτήσεις τῶν Τούρκων θέλουσιν ἐμπεριληφθῆ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ταύτην, ἐξαιρουμένων τῶν κατωτέρω ἄλλως διατιθεμένων.

Ἡ διαδοχὴ θέλει εἶσθαι κληρονομικὴ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων μόνων ἀπογόνων.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέγα τοῦτο σχέδιον δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς αὐθεντικότητος καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ σεβαστοῦ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καὶ ἐπειδὴ ὁ ἔνδοξος αὐτοῦ οἶκος ἀείποτε ὑπερασπίσθη τὴν Χριστιανωσύνην ἐναντίον τῶν παρανομιῶν καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Μωαμεθανῶν, διὰ τοῦτο προτείνομεν ὥστε ὅλη ἡ Βοσνία, ἡ Σερβία, ἡ Σλαβωνία, ἡ Μακεδονία καὶ Βλαχία, νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν Α. Α. Μ. μετὰ τῶν αὐτῶν περὶ διαδοχῆς διατάξεων ὁρισμῶν καὶ κανόνων, τῶν καθιερωμένων διὰ τὰς κληρονομικὰς χώρας, καὶ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανονισμούς.

Ἡ Α. Α. Μ. θέλει διαρκῶς προεδρεύει τοῦ τε αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάντων τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἡγεμόνων.

Ἐπειδὴ αἱ κτήσεις τῆς Α. Μ. τῆς Τσαρίνης εἶναι ἀρκετὰ ἐκτενεῖς, ἡ δ' ἔξοχος αὕτη ἡγεμονὶς παρέσχε τὰς καθαρωτέρας ἐνδείξεις, ὅτι ἡ δημόσιος ἐλευθερία εἶναι ἡ κυριωτέρα αὐτῆς φροντὶς, καὶ εἰλικρινῶς ἐπιθυμεῖ τὴν διάδοσιν τῆς θρησκείας, πιστεύομεν, ὅτι θέλει ἀρκεσθῇ προσκτωμένη τὸ Ἀζὸφ καὶ τὴν Ταρταρίαν, ὡς δικαίαν ἱκανοποίησιν πασῶν ἐπὶ τῶν νέων κατακτήσεων ἀπαιτήσεων αὐτῆς, πειθομένη ἅμα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐκ τῆς Φινλανδίας μέρους εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, ὡς μέσον πολὺ ὠφέλιμον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῆς Ἄρκτου.

Ἐπειδὴ ἐπίσης τὸ κράτος τῆς Γαλλίας εἶναι λίαν ἐκτενὲς καὶ ἀκμαῖον ἡ δὲ χριστιανικωτάτη Α. Μ. ἐπὶ τοῦ τελευταίου πολέμου παρέσχεν ἀποδείξεις τρανωτάτας, ὅτι οὐδόλως ἐκυριεύθη ὑπὸ φιλοδοξίας πνεύματος δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι θέλει εὐχαριστηθῆ ἐκ τῆς παραχωρήσεως τῆς Τύνιδος, καὶ τῆς δόξης, ὅτι τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ παλαιοῦ ἐχθροῦ τῆς Χριστιανωσύνης.

Ἐπειδὴ δὲ γνωστὸς εἶναι καὶ ὁ ζῆλος τῆς Αὐτῆς Καθολικῆς Μεγα-

λειότητος, οὗ μεγάλας ἀποδείξεις παρέσχε συχνάκις ἐν Ἀφρικῇ, προτείνομεν ἵνα τῇ προσενεχθῇ παρὰ τῶν συμμάχων ἡ Ἀλγερία.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ Αὐτοῦ Πορτογαλλικὴ Μεγαλειότης ἔσχε πάντοτε τὰς αὐτὰς εὐσεβεῖς διαθέσεις, διὰ τοῦτο προτείνομεν νὰ τῇ δοθῇ ἡ Τρίπολις, μὴ παραλειπομένης καὶ τῆς ὑπομνήσεως, ὅτι οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἀείποτε διεκρίθησαν ἐπὶ χριστιανικῷ ζήλῳ, πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἀπίστων τῆς χώρας ταύτης.

Ἐπειδὴ τὰ ἀξιώματα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὡς τόπου ἐμπορικοῦ, δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν ἐπὶ πολὺ ἐπέκτασιν τῶν κτήσεων αὐτῆς, προτείνεται διὰ τοῦτο νὰ δοθῇ εἰς τὴν Αὐτοῦ Βρεττανικὴν Μεγαλειότητα ὡς ἰδιαιτέρα αὐτοῦ ἰδιοκτησία ἡ νῆσος Κρήτη καὶ ἡ πόλις Σμύρνη, ὀφειλομένης ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῆς ὑπομνήσεως, ὅτι οὐδεὶς μεταξὺ πάντων τῶν ἄλλων ἡγεμόνων ἔδειξε περισσότερον ζῆλον πρὸς ὑποκίνησιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος κατὰ τοὺς ἱεροὺς πολέμους, ὅσον δύο ἔνδοξοι βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας.

Τὰ κράτη τῆς Ὀλλανδίας πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐμπορικὴν ἔποψιν· ἐπομένως νομίζομεν, ὅτι ἡ νῆσος Ῥόδος καὶ ἡ πόλις Ἀλέπιον οὐ μόνον συμφέρουσιν εἰς τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἱκανοποιοῦσι τὰς περὶ Ἀνατολῆς ἐλπίδας των.

Πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀξίας τῆς Αὐτοῦ Δανικῆς Μεγαλειότητος, καὶ ἐπειδὴ οὐδεμία τῶν Τουρκικῶν κτήσεων φαίνεται συμφέρουσα, διὰ τὸ ἀπομεμακρυσμένον τῆς θέσεως, φαίνεται ἡμῖν, ὅτι ἡ πρόσκτησις τοῦ δουκάτου τοῦ Ὁλστεϊν-Γοττόρπ μᾶλλον ἁρμόζει εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Α. Μεγαλειότητος, παραιτουμένου τοῦ παρόντος κατόχου αὐτοῦ ὅλων τῶν ἡγεμονικῶν δικαιωμάτων, ὡς καὶ τῶν ἐν Ὁλστεϊν ἄλλων αὐτοῦ γαιῶν.

Ἐπειδὴ τὸ στέμμα τῆς Σουηδίας μικροτάτας δύναται νὰ ἔχῃ ὠφελείας ἐκ τῆς κατοχῆς ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν, νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τοῦ νῦν ὑπὸ τῆς Μοσχοβίας κατεχομένου μέρους τῆς Φινλανδίας θέλει εἶσθαι ἀρκετὴ ἀνταμοιβή, ἀναγνωριζομένης καὶ τῆς ἐπὶ τῆς Σουηδίας ἀποκαταστάσεως τοῦ οἴκου Ἔσσεν-Κάσσελ, εἰς ὃν ὁ δοὺξ τοῦ Ὁλστεϊν-Γοττόρπ θέλει παραχωρήσει ὅλα τὰ ἐπὶ τοῦ βασιλείου τούτου δικαιώματα αὐτοῦ. Ἐλπίζεται δέ, ὅτι ἡ λύσις αὕτη θέλει προλάβει πᾶσαν διένεξιν, δυναμένην ὁσημέραι νὰ γεννηθῇ, ἕνεκα τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐπὶ τοῦ στέμματος τῆς Σουηδίας καὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Σλέσβικ.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἑνωθῇ ἡ Τοσκάνη εἰς τὰ κράτη τῆς Αὐτοῦ Σικελικῆς Μεγαλειότητος, τοσαῦτα μέχρι νῦν παρασχούσης δείγματα ἐξιδιασμένης φρονήσεως καὶ ἀνδρείας.

Ἐπειδὴ ἡ Αὐτοῦ Σαρδικὴ Μεγαλειότης ἔχει ἀναμφισβήτητον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου, προερχόμενον ἀπὸ τῶν προγόνων αὐτῆς, ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ἵνα δοθῇ τοῦτο εἰς τὸν νεανίαν τοῦτον ἥρωα, τὸν καταγόμενον ἐξ ἑνὸς γένους ἡγεμόνων πολλάκις δοξασθέντων διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀνδρείαν κατὰ τῶν ἀπίστων· καὶ ἐπειδὴ μετὰ μεγαλοψυχίας θέλει ἐργασθῇ εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ παρόντος σχεδίου, δικαιότατον εἶναι νὰ ἀνταμειφθῇ διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Μεδιολανικῆς χώρας.

Ἐπειδὴ ἡ Αὐτοῦ Πρωσσικὴ Μεγαλειότης κατέχει μεγάλας καὶ εὐδαιμονεστάτας χώρας, ἀείποτε δὲ ἀπέδειξε τὰ διακαέστερα αἰσθήματα πρὸς τὸ γενικὸν καλὸν, σημαντικῶς ἱκανοποιεῖται διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς μεγάλης καὶ εὐφόρου νήσου Εὐβοίας.

Ὁ Βαυαρικὸς οἶκος ἀνεδείχθη πάντοτε ἄξιος ἀμοιβῆς παρὰ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ τελευταίου Ἐκλέκτορος ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Βιέννης· ὅθεν συμφέρει, δικαιοσύνης χάριν, νὰ αὐξηθῶσιν αἱ κτήσεις αὐτοῦ διὰ τοῦ βασιλείου τῆς Βοημίας, καὶ οὕτω τεθῇ τέρμα εἰς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς αὐτοῦ Ἐκλεκτορικῆς Ὑψηλότητος ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν κρατῶν τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας.

Τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὡς προπύργιον τοῦ χριστιανισμοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἡ δυστυχὴς ἐκείνη χώρα ἐπὶ τεσσαράκοντα συνεχῆ ἔτη ὑπῆρξε θέατρον πολέμου ἢ ἄλλων δυστυχημάτων, προτείνομεν νὰ τῇ δοθῇ ἡ Μολδαβία, καὶ ὅλη ἡ χώρα τῶν Ταρτάρων τοῦ Βουτζιάκ, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου παρεξομένης ὑποστηρίξεως· ἐπὶ πλέον δὲ τὸ στέμμα νὰ καθιερωθῇ κληρονομικὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς Σαξωνίας, ὡς τῆς μόνης θεραπείας τῆς δυναμένης νὰ προλάβῃ τὰς ἐξ ἀνάγκης συμβησομένας ἐν πάσῃ ἐκλογῇ βασιλέων διενέξεις καὶ δυστυχήματα, ὧν τρομερὸν παράδειγμα εἶναι ὁ ἐπισυμβὰς ἐκεῖνος πόλεμος, καθ' ὃν τοσοῦτον χριστιανικὸν αἷμα ἐχύθη.

Ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας εἶναι ἀξία τῆς ἐνθερμοτέρας μερίμνης ὅλων τῶν χριστιανῶν, ὡς ἀποτελοῦσα τὸν ἀναγκαιότερον κατὰ τῶν ἀπίστων φραγμὸν, καὶ ἐξ ὅλων τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων μᾶλλον ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ βιαίως ἐγυ-

μνώθη πολλῶν κτήσεων, ἐπὶ ἁπλῇ προφάσει ὑπὸ τῆς βίας ὑπαγορευθείσῃ, νομίζομεν, ὅτι ὅλοι οἱ σύμμαχοι θέλουσι μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως παραχωρήσει αὐτῇ τὴν Δαλματίαν, καὶ τὴν πρὸ εἴκοσιν περίπου ἐτῶν ἁρπαγεῖσαν ἀπ' αὐτῆς Πελοπόννησον.

Ἡ δημοκρατία τῆς Γενούης πολλάκις διεκρίθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, παρὰ τῶν ὁποίων καθημερινῶς βλάπτεται τὸ ἐμπόριον αὐτῆς Καὶ ἐπειδὴ τὸ κράτος αὐτῆς εἶναι λίαν περιωρισμένον, καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις μεγάλως ἐξέπεσαν, ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ὅπως οἱ σύμμαχοι εὐαρεστηθῶσι καὶ ἀναντιῤῥήτως χορηγήσωσιν αὐτῇ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπερ νῦν καλεῖται Ῥούμελη (Livadia), ἐξασφαλιζομένης συνάμα καὶ τῆς ἐν Κορσικῇ κυριαρχίας αὐτῆς.

Αἱ ἀξιώσεις τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης εἶναι εὐκολοθεράπευτοι. Ἡ δόξα ὑπῆρξε πάντοτε ὁ μόνος αὐτῶν σκοπός· καὶ ἐπειδὴ διὰ μόνην τὴν αἰτίαν ταύτην διετηρήθησαν ἐπὶ τοσαύτης γενεὰς κατέναντι τῆς ὑπερμέτρου ἰσχύος τῶν Τούρκων, δικαιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν θέλουσι ζητήσει ἄλλας ἀμοιβὰς, ἐκτὸς τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ, ὅτι συνετέλεσαν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπειδὴ τὰ Ἑλβετικὰ διαμερίσματα καὶ οἱ Γρίσωνες δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν περὶ ἐπεκτάσεως τῶν κρατῶν αὐτῶν, πιστεύομεν, ὅτι διπλάσιος μισθὸς χορηγούμενος εἰς τὰ στρατεύματα αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἶναι ἀρκοῦσα τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν ἐκπλήρωσις.

Ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους αἱ μὴ ὀνομαζόμεναι ἐν τῇ διανομῇ ταύτῃ ἐπιφυλάσσονται ὡς ἀμοιβὴ εἰς τοὺς νέους ἡγεμόνας καὶ τοὺς στρατηγοὺς τοὺς μᾶλλον διακριθησομένους κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Αἱ ἀκόλουθοι ἀρχαὶ πρέπει ἐπίσης νὰ ὁρισθῶσι προκαταρκτικῶς ἐν τῇ Συνόδῳ.

Α'. Ἡ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρεσβευθησομένη θρησκεία πρέπει νὰ ὁρισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν Βεστφαλίᾳ εἰρήνης, ἄνευ βλάβης τῶν δικαιωμάτων, τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐθιμοταξίας τῆς Ἑλληνικῆς, Κοπτικῆς καὶ Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

Β'. Νὰ ὁρισθῇ γενικὸν διάγραμμα δι' ὅλας τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως ἢ εἰδικοῦ προνομίου χάριν τινὸς ἔθνους.

Γ'. Οὐδεὶς ἡγεμὼν ἢ κράτος νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ποτὲ κυριαρχίαν

τινὰ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Καὶ τοῦτο, ὡς ἐλπίζομεν, θέλει μεγάλως συντελέσει πρὸς αὔξησιν τοῦ ἐμπορίου καὶ πρόληψιν πάσης μεταξὺ τῶν σημαιῶν ἔριδος.

Δ΄. Νὰ κατεδαφισθῶσι τὰ φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ε΄. Ἡ κατὰ θάλασσαν κυριαρχία τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ μὴν ὑπερβαίνῃ τὸ στενὸν τῆς Καλλιπόλεως.

Ἴσως παρατηρηθῇ, ὅτι λαμβάνομεν τόσην μέριμναν περὶ περιορισμοῦ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν κυριαρχίας τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πλὴν ὁ λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ μεγάλων τουρκικῶν κτήσεων, κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην ἀνηκουσῶν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαιρουμένης τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ Ἀλεππίου μετὰ δύο νήσων, θέλει ἐξ ἀνάγκης συμπεράνει, ὅτι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις δέον νὰ ἦναι πολὺ ἄγρυπνοι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀσφαλείας. Ὁ κόσμος ἔχει πολὺ δίκαιον παραπονούμενος διὰ τὸ ὑπέρμετρον μεγαλεῖον ἡγεμόνων τινῶν, διότι συχνώτατα καταχρῶνται αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν τῶν φιλοδόξων καὶ ἀδίκων αὐτῶν σχεδίων. Ὅθεν εἶναι φρονιμώτατον νὰ σπουδασθῶσιν ὅλα τὰ συντείνοντα μέσα πρὸς παρεμπόδισιν τοιαύτης ἐκτάσεως ἰσχύος ἡγεμόνος, δυναμένου νὰ καταστήσῃ αὐτὴν τρομερὰν εἰς τοὺς γείτονάς του. Ἀληθῶς δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι τὸ περὶ συγκροτήσεως διαρκοῦς καὶ μονίμου Διαίτης ἡμέτερον σχέδιον πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, θέλει παράξει τὸν προκείμενον σκοπόν· πλὴν δύσκολον εἶναι νὰ ἐγγυηθῶμεν περὶ τῶν μελλόντων συμβάντων. Τὰ ἐπίγεια (sublunari) πράγματα ὑπόκεινται εἰς συνεχεῖς μεταβολάς, οὐδὲν δὲ ἀστατότερον τῶν πολιτικῶν συστημάτων. Ἐνίοτε ἡγεμόνες ἐπὶ πολλὰ ἔτη διαπληκτιζόμενοι, ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἕνεκα νέων συμπτώσεων, φιλιοῦνται, καὶ παραχωροῦσιν ἀμοιβαίως ὅ,τι πρότερον εἶχε στοιχίσει πολλοὺς ποταμοὺς αἱμάτων. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπίθανον, ἐὰν ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἢ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπιχειρήσωσι πράγματα ἀσυμβίβαστα μὲ τὸ συμφέρον τῆς Εὐρώπης.

Ἐπειδὴ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ δὲν ἐμπορεῖ νὰ περιορισθῇ, οὐδόλως τῇ ἀληθείᾳ φρόνιμον εἶναι, νὰ ἀφεθῇ καὶ ἡ Ῥούμελη (Romania), διότι τοῦτο δὲν συμφέρει καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τροφοδοσίας, καὶ διὰ νὰ προληφθῶσιν ἐνδεχόμενοι διαπληκτισμοὶ καὶ διενέξεις μεταξὺ τῶν φιλερίδων κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ

αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, ἅμα δὲ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι αἱ μεγαλοπόλεις πάντοτε προσέκτησαν τὰς μικρὰς χώρας.

Ἀφοῦ διεθέσαμεν ἐν τῇ Συνόδῳ τὰ πράγματα πρὸς διεύθυνσιν τοῦ πολέμου, ἁρμόδιον νὰ ἔλθωμεν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου.

ΣΧΕΔΙΟΝ

τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν.

Μεγάλως συμφέρει, ὅπως ὅλα τὰ στρατεύματα κινηθῶσι συγχρόνως ἵνα ἐμβάλλωσι μεγαλείτερον φόβον εἰς τοὺς ἀπίστους. Ἀλλ' ἂς προβῶμεν κατὰ τάξιν.

Ὁ Ῥωσσικὸς στρατὸς θέλει βαδίσει κατὰ τῶν Ταρτάρων τῆς Κριμαίας καὶ τῆς μικρᾶς Ταρταρίας, καὶ μετὰ τὴν καθυπόταξιν αὐτῶν προσβάλλει τὰ ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης φρούρια, ἅτινα, ἐξαιρουμένου τοῦ τῆς Ἀζοφικῆς, εἶναι μικροῦ λόγου ἄξια. Ὁ στρατιωτικὸς διοργανισμὸς τῶν Ταρτάρων ὁμοιάζει τῷ τῆς ἐθνοφυλακῆς τῆς Ἱσπανίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Ἡ μεγάλη αὐτῶν περὶ τὰ πολεμικὰ ἀξία περιορίζεται μόνον εἰς λεηλασίας καὶ πυρπολήσεις, καὶ εἰς ταῦτα ἀκριβῶς ὁρίζονται παρὰ τῶν Τούρκων (εἰς τοὺς ὁποίους ὑπόκεινται), ὅταν οὗτοι πολεμῶσι μετὰ τῶν Ῥώσσων, ἢ Πολωνῶν· μόνον δὲ ἀπαιτεῖται, ἵνα τὰ στρατεύματα τῆς Αὐτῆς Τσαρικῆς Μεγαλειότητος σκεφθῶσι περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν συνοδιῶν· αὐτῶν ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ζώντων ἐξ ἁρπαγῶν καὶ λαφυραγωγίας.

Τὰ Πολωνικὰ, Δανικὰ, καὶ Σουηδικὰ στρατεύματα ἑνούμενα ἐπὶ τοῦ Βιστούλα θέλουσιν ἀρχίσει τὴν ἐκστρατείαν διὰ τῆς πολιορκίας τοῦ Χοτζὶν τοῦ πρὸς τὴν Ποδολίαν τουρκικοῦ συνόρου. Τὸ φρούριον τοῦτο εἶναι καλῶς ἐξωπλισμένον, καὶ θέλει ἴσως ἀντισταθῆ καλῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ ἄπιστοι θέλουσι προσβληθῆ ταὐτοχρόνως ἀπὸ τῆς Κασπίας, τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοῦ Δουνάβεως, δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ διαθέσωσιν ἐνταῦθα ἀρκούντως ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς ὑπεράσπισίν του. Τούτου δ' ἕνεκα συμπεραίνομεν, ὅτι οἱ πολιορκοῦντες εὐκόλως θέλουσι γίνει κύριοι αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα δὲ ὁ στρατὸς οὗτος θέλει διευθυνθῆ πρὸς τὸν Δνί-

στερον πρὸς κατάληψιν τῆς Μολδαβίας, τῆς Ταρταρίας, τοῦ Βουτζιάκ, τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν ἄλλων ἀρκτικοανατολικῶς τῆς Μαύρης θαλάσσης κειμένων χωρῶν. Ἀνάγκη ὅμως ἵνα ἐναλλὰξ διοικηθῶσι παρὰ τῶν στρατηγῶν τῶν τριῶν ἐθνῶν. Ὁ Γερμανικὸς στρατὸς συνενούμενος εἰς Βελιγράδιον θέλει ἐκκινήσει πρὸς πολιορκίαν τῆς Νύσσης, μετὰ δὲ τὴν ἐκπόρθησιν ταύτης, θέλει προσβάλλει τὸ Βιδίνιον, τὴν Νικόπολιν καὶ ἄλλα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως φρούρια, ἧττον μὲν ἐνδιαφέροντα, πλὴν χρησιμεύσοντα ἵνα ἐμποδίζωσι τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τῆς Μαύρης θαλάσσης σιτάρχησιν τῆς Κωσταντινουπόλεως.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Τουρκικοῦ κράτους εὑρίσκονται καί τινα ἄλλα ἰσχυρὰ φρούρια, ἀνάξια ἵνα συγκριθῶσι πρὸς τὰ τῆς Φλανδρίας καὶ Γερμανίας, καὶ ἑπομένως εὐάλωτα ἐντὸς μόνου ἑνὸς ἔτους ὑπὸ στρατοῦ κυριαρχοῦντος ἤδη τοῦ πεδίου.

Ὁ στρατὸς τῆς Γαλλίας καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ τῆς Ἑλλάδος σύμμαχοι δυνάμεις, θέλουσιν ἑνωθῇ ἐν Σικελίᾳ, τόπῳ ἀφθονοῦντι πάντων καὶ ἐγγυτέρῳ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει. Ὁ ἡνωμένος οὗτος στρατὸς θέλει διοικεῖσθαι ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Σαρδικῆς Μεγαλειότητος, καὶ ἐὰν τοῦτο καταστῇ ἀδύνατον, ὑφ' ἑνὸς τῶν στρατάρχων τῆς Γαλλίας.

Ὅλοι οἱ στόλοι θέλουσιν ἑνωθῇ ἐν Μεσσήνῃ, ἐχούσῃ εὐρύτατον λιμένα. Ἐπάναγκες δὲ νὰ γίνῃ προμήθεια μεγάλου ἀριθμοῦ φορτηγῶν πλοίων, ὅπερ εἶναι εὔκολον, διὰ τὴν γειτνίασιν τῆς Λιβόρνου, τῆς Γενούης, τῆς Νεαπόλεως, καὶ ἄλλων τῆς Μεσογείου λιμένων. Μέρος τῶν στρατευμάτων δύναται νὰ ἐπιβιβασθῇ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ τῶν γαλερῶν· ὑπολογίζεται δὲ, ὅτι ἡ μεταφορὰ ὅλων θέλει τελεσθῇ εἰς τρεῖς πλοῦς διὰ τὸ βραχὺ τῆς μεταξὺ Σικελίας καὶ Πελοποννήσου ἀποστάσεως. Τὸ πρῶτον κίνημα θέλει γίνει διὰ τῆς προσβολῆς τῆς Κορώνης καὶ Μεθώνης, κειμένων ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Αἱ νῆσοι Μιτυλήνη καὶ Τένεδος πρέπει ἐπίσης νὰ καταληφθῶσιν, οὐ μόνον διὰ τοὺς ἀσφαλεῖς καὶ καταλλήλους λιμένας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διότι κεῖνται πλησίον τῶν Δαρδανελλίων.

Τὰ Δαρδανέλλια εἶναι δύο φρούρια κείμενα ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Καλλιπόλεως, καὶ ἀπέχοντα διακόσια περίπου μίλια τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τὸ μὲν ἓν εὑρίσκεται ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὸ ἕτερον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἡ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἀπόστασις εἶναι βολῆς πυροβόλου. Τὰ φρούρια ταῦτα θεωροῦνται ὡς ὁ μέγας προμαχὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὡς

πρὸς τὸν ἐξοπλισμὸν εἶναι πολὺ κατώτερα τῶν τοῦ Σοὺνδ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πόλις αὕτη πρέπει νὰ ἦναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας, καὶ ἐπομένως αἱ μεγαλείτεραι δυνάμεις κατ' αὐτῆς νὰ συνενωθῶσι, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἰδίως περὶ πᾶν αὐτὴν ἀφορῶν· Πλησίον τῶν φρουρίων τοῦ Ἑλλησπόντου εἶναι καλοί τινες λιμένες ἱκανοὶ νὰ περιλάβωσι πολυάριθμον στόλον. Πανταχόθεν ἡ χώρα ἀφθονεῖ παντὸς ἀναγκαιοῦντος πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ, ὡς σίτου, οἴνων, καὶ κτηνῶν, ἐκεῖθεν δ' ἔρχονται κυρίως αἱ ζωοτροφίαι εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πλὴν αἱ ὠφέλειαι τῆς τῶν φρουρίων ἐκείνων κατοχῆς δὲν συνίστανται εἰς τὸ τελευταῖον μόνον πλεονέκτημα· διὰ τῆς καταλήψεως ταύτης θέλει συγχρόνως ἐμποδισθῆ πᾶσα συγκοινωνία μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Πελοποννήσου, καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἥτις προμηθεύει τὴν πόλιν ἐκείνην ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀναγκαίων πραγμάτων· ὥστε δικαιοῦταί τις πιστεύων, ὅτι ταχέως θέλει ἐξαναγκασθῆ εἰς ταχεῖαν παράδοσιν, δι' ἔλλειψιν ζωοτροφιῶν, αἵτινες τῇ ἀληθείᾳ χρειάζονται ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ διὰ τὰς ἀνάγκας πόλεως, περιλαμβανούσης πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου κατοίκων.

Πρὶν προχωρήσω ἀναγκάζομαι νὰ λύσω οὐσιώδη τινὰ ἀμφιβολίαν, δυναμένην κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ προκύψῃ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου· ὅτι δηλαδὴ αἱ κατὰ ξηράν τε καὶ θάλασσαν δυνάμεις τῶν ἀπίστων εἶναι μέγισται, καὶ ἐπομένως θέλουσιν ἐμποδίσει τὴν πρόοδον τῶν χριστιανικῶν ὅπλων.

Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ δοκιμίου τούτου ἐξέθεσα τὴν περὶ τῶν τουρκικῶν ὅπλων γνώμην μου· ἀλλὰ καὶ ἤδη προσθέτω, ὅτι οὗτοι οὐδέποτε θέλουσιν εὑρεθῆ εἰς θέσιν νὰ ἐναντιωθῶσι κατὰ τοσούτων χριστιανικῶν δυνάμεων, καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἦσαν περιπεπλεγμένοι εἰς τὸν παρόντα πρὸς τοὺς Πέρσας τρομερὸν πόλεμον. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἔχουσι μέγαν ἀριθμὸν σουλτανῶν [1], ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα αὐτῶν δύναμις ἔγκειται εἰς τὰς γαλέρας καὶ τὰς γαλεάτζας.

Πλὴν ἡ τοιαύτη αὐτῶν ὑπεροχὴ συγκρινομένη πρὸς τὰς τῶν χριστιανῶν δυνάμεις εἶναι τόσον ὀλίγον σπουδαία, ὥστε διαβεβαιῶ, ὅτι μήτε θέλουσι τολμήσει νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν κατὰ θάλασσαν.

Ἡ θαλασσία αὐτῶν δύναμις οὐδεμίαν ἐν τῷ κόσμῳ παρήγαγεν ἐντύπωσιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Ναυπάκτῳ μάχης, καθ' ἣν ἔλαβε τρο-

---

[1] Εἶδος πολεμικῶν πλοίων.

μερὸν κτύπημα ἀπὸ τὸν στόλον τῶν Ἐνετῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ· οὐδὲ δύναταί ποτε ἔθνος νὰ ἐκτιμηθῇ κατὰ θάλασσαν ἄνευ ἀνεπτυγμένης ναυτιλίας, ἥτις εἶναι τὸ μόνον φυτώριον τῶν ναυτικῶν ἀνδρῶν, ἀνωφελῶν ἄλλως τε καὶ γελοίων μὲ ὅλα τὰ ἄλλα μέσα. Νῦν τὸ ἐμπόριον τῶν Μωαμεθανῶν γενικῶς περιωρίσθη ἐντὸς τῶν κρατῶν αὐτῶν, ἐμποδιζομένης αὐτοῖς τῆς μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐμπορικῆς κοινωνίας· οὕτω δὲ στεροῦνται ἀξίων ναυτῶν. Ἐπομένως συμπεραίνομεν, ὅτι δὲν θέλουσι φθάσει εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἀφροσύνης, τολμῶντες ναυμαχίαν μετὰ στόλου χριστιανικοῦ, καὶ οἷος μάλιστα εἶναι ὁ παρ' ἡμῶν προτεινόμενος· διότι φυσικῶς οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ νίκη δὲν θέλει κλίνει ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰς τὰς ἐργασίας, αἵτινες πρέπει νὰ γίνωσιν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τὰ Δαρδανέλλια. Ταῦτα προσβληθέντα διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς ἀναγκαίως θέλουσι παραδοθῇ εἰς χεῖρας τῶν συμμάχων, οἵτινες μετὰ τοῦτο θέλουσι προσεγγίσει εἰς τὰ παράλια τῆς Καλλιπόλεως πρὸς ἐπιβίβασιν τῶν στρατευμάτων. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι μεγάλας ἀποθήκας καὶ ἰσχυρὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταληφθῇ· ἔπειτα ὁ στόλος θέλει ἐκπλεύσει κατὰ τοῦ Γαλατᾶ, ὅστις εἶναι καλῶς ἐξωπλισμένος. Τὸ μέρος τοῦτο κεῖται μίαν περίπου γαλλικὴν λεύγαν πρὸς ἄρκτον τῆς Κωσταντινουπόλεως, εἰς ἣν χρησιμεύει ὡς λιμὴν, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τοσούτων δυνάμεων· ἡ δὲ παράδοσις αὐτοῦ θέλει βεβαίως ἐπιφέρει καὶ τὴν τῆς ἕδρας τῆς αὐτοκρατορίας ἀδυνατούσης ὁμοίως πρὸς ἀντίστασιν.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ σεράγιον καί τινας ἄλλους πύργους, οὗτοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐν τῇ τάξει τῶν φρουρίων τῆς Νεαπόλεως, ἢ ἐκείνων πολλῶν ἄλλων μεγολοπόλεων, ἱδρυμένων πρὸς οὐδένα ἄλλον σκοπὸν, ἢ πρὸς χαλιναγώγησιν τῶν κατοίκων.

Ἴσως τις ἀντιτείνει, ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ φρούρια ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ καταληφθῶσι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ πολέμου ἀπαιτοῦντας ἵνα οὐδέποτε μὲ ῃ ὄπισθεν ἐχθρός τις. Τοιαύτη πραγματικῶς εἶναι ἡ κοινῶς παραδεχομένη τακτική· πλὴν ἀλλ' ὅμως συχνάκις αὕτη παραβλέπεται ἐπὶ ἐκτάκτων περιστάσεων, ὁποία ὄντως δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ παροῦσα. Διότι ἅμα οἱ Χριστιανοὶ γίνωσι κύριοι τῆς Κωσταντινουπόλεως, τὰ φρούρια τῆς Ἑλλάδος ἀναγκαίως θέλουσι περιέλθει εἰς χεῖρας αὐτῶν, ὡς διακοπτομε-

νης πάσης αὐτῶν συγκοινωνίας μεθ' ὅλου τοῦ Τουρκικοῦ κράτους· ἐκτὸς δὲ τούτου πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς πρωτευούσης τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν ᾗ ὁ σουλτάνος ἔχει τὰς ἀποθήκας, τὰ ναυπηγεῖα, καὶ τοὺς ἀναριθμήτους θησαυροὺς αὐτοῦ, συνισταμένους εἰς χρήματα, καὶ ἄλλα πολύτιμα, ἤθελε προξενήσει τοιαύτην ἔκπληξιν ἐν ὅλῃ τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὥστε οἱ διοικηταὶ τῶν μερῶν ἐκείνων προθύμως ἤθελον δεχθῆ οἱανδήποτε συνθήκην, διότι κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον « ἡ τύχη ἑνὸς κράτους ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μητροπόλεως ».

Ἀφοῦ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις ἐκυρίευσαν οὕτω ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ὑπολείπεται νὰ λαλήσωμεν καὶ περὶ τῆς κατακτήσεως τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ Ὀθωμανικῶν χωρῶν. Ἡ τοιαύτη ἐπιχείρησις φαίνεται εὐκολωτέρα τῆς πρώτης, διότι δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι οἱ ἄπιστοι ἀνέπτυξαν τὴν μεγαλειτέραν προσπάθειαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν κτήσεων. Ἐκτὸς δὲ τούτου πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ, ὅτι ἐν ὅλαις ταῖς Ἀσιατικαῖς αὐτῶν κτήσεσιν οὐδὲν φρούριον ὑπάρχει ἐξωπλισμένον κατὰ τὴν νέαν μέθοδον· ἐπομένως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα ἥκιστα θέλουσι δυσκολευθῆ εἰς καθυπόταξιν αὐτῶν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ὀφείλω εἰς τὸν κύριον Βερνιὲ, μεγάλως εὐνοούμενον ὑπὸ τοῦ δουκὸς Βανδώμ· οὗτος παρέσχε πολλὰ δείγματα τῆς περὶ τὴν τέχνην ταύτην μεγάλης ἐμπειρίας αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1701 ἐκραγέντα ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον συνῆψα μετ' αὐτοῦ στενὴν φιλίαν, καὶ ἐξετίμησα τήν τε ἀξίαν καὶ ἱκανότητα αὐτοῦ περὶ τὴν διεξαγωγὴν ὑποθέσεων, αἵτινες καὶ ἐχεμυθίαν καὶ δεξιότητα ἀπήτουν. Κατὰ τὸ ἔτος 1730 ἀπέστειλα τὸν εὐπατρίδην τοῦτον πρὸς ἐπιθεώρησιν ὅλων τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ σημαντικῶν πόλεων καὶ φρουρίων τῶν Τούρκων. Ἐκεῖ δὲ, ὡς Ὀθωμανὸς ἐκλαμβανόμενος, διέτριψεν ἐπὶ τρία ἔτη, καὶ ἐβεβαίωσέ με, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τῶν μεθορίων φρούρια δὲν ἔχουσιν ἄλλα ὀχυρώματα, εἰμὴ ἁπλᾶ τείχη καὶ τάφρους, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων.

Πρὶν ἐπιχειρισθῶσι νέαι ἐκστρατεῖαι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναγκαῖον εἶναι νὰ διαγραφῶσι νέα σχέδια, καὶ παραδεχθῇ ἡ τακτικὴ, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ προσπάθειαι πρέπει νὰ τείνωσιν εἰς σύσφιγξιν τῆς ἑνότητος τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων, ἐν ᾗ συνίσταται ἡ μόνη βάσις τῶν μελλουσῶν ἐλπίδων, καὶ τὸ μόνον μυστήριον τῆς ἐξομαλύνσεως

τῆς πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ Τουρκικοῦ κράτους ὁδοῦ, ἥτις κατάκτησις παραιωθήσεται εἰς δύο ἐκστρατείας. Πλὴν οὐδὲν μᾶλλον συντελεῖ πρὸς τοιοῦτον ἐπιθυμητὸν σκοπὸν, εἰμὴ ἡ διοργάνωσις τῶν εἰσοδημάτων τῶν νέων κατακτήσεων πρὸς ἀσφαλεστέραν τοῦ μεγάλου σχεδίου ἐπιτυχίαν· νομίζομεν δὲ, ὅτι ἡ κακὴ αὐτοῦ ἐφαρμογὴ μόνον ζηλοτυπίας δύναται νὰ παράσχῃ, ὧν αἱ τρομεραὶ συνέπειαι εἶναι καταφανεῖς. Ἐπίσης ἀναγκαῖον εἶναι, ἵνα μὴ προκύψῃ ἀλλοίωσίς τις περὶ τοὺς φόρους, καὶ τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν, διότι τοῦτο συνεχῶς ἐξηρέθισε τοὺς χριστιανικοὺς ὑπηκόους τῆς Τουρκίας, οἵτινες ὁσάκις ὑπὸ τῆς τύχης τοῦ πολέμου μετέβαινον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Χριστιανικῆς τινος δυνάμεως, ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστρέψωσιν ὑπὸ τοὺς πρώτους αὐτῶν κυρίους, τῶν ὁποίων σταθερὸν ἀξίωμα ὑπῆρξε νὰ μὴ ἐπιφέρωσιν ἀλλοίωσίν τινα περὶ τὴν φορολογίαν.

Ὅθεν ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι εἰς τρεῖς ἐκστρατείας θέλουσι περιέλθει ὅλα τὰ ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ κράτη τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν χριστιανῶν συμμάχων, ἤδη πρέπει νὰ ἐξεύρωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως αὐτῶν· ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ διαρκοῦς Διαίτης τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων, ἐχούσης τὸ δικαίωμα νὰ λύῃ φιλικῶς πᾶσαν ἔριδα καὶ διαμάχην.

Ἐὰν τοιοῦτο δικαστήριον ἱδρύετο ἐν τῇ χριστιανοσύνῃ, δὲν ἠθέλομεν βλέπει τὴν Εὐρώπην τοσοῦτον συνεχῶς διαπληκτιζομένην καὶ διασπαρασσομένην ὑπὸ πολέμων ἀδίκων οὐχ ἧττον καὶ ἀπανθρώπων.

Γ'.

ΒΙΟΣ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

ΥΠΟ

ΧΑΤΖΗ ΣΕΧΡΕΤΗ.

Ὁ βίος τοῦ διαβοήτου τῆς Ἠπείρου σατράπου Ἀλῆ πασᾶ στενώτατα μετὰ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας συνδέεται. Ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν λυσσωδέστατα τὸν ἑλληνισμὸν ἐπολέμησεν ὁ ἐνσεσαρκωμένος οὗτος δαίμων, καὶ ἤθελεν ἴσως καταφθείρει αὐτὸν, ἐὰν μὴ, κατὰ θείαν παραχώρησιν, ἐγκαταλελειμένος παρὰ πάντων, ὑπὸ Τούρκων καὶ χριστιανῶν ἀναθεματιζόμενος ἐξωλοθρεύετο ὁ θηριωδέστατος ἐκεῖνος Τισσαφέρνης. Οὕτω δὲ ὁ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐγερθεὶς τρομερὸς διωγμὸς συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς συμπαγίωσιν τῆς ἡμετέρας ἐθνικότητος. Ἐπὶ τούτου ἐψάλησαν οἱ κλεπτικοὶ πόλεμοι, οἵτινες ὑπῆρξαν τὸ φυτώριον τῆς μεγάλης γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποίου ἀμφίβολος ἡ ἔκβασις, ἐὰν τὸ θηρίον τοῦτο ἐπέζη. Ἐπὶ τούτου οἱ τέως διαπληκτιζόμενοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ προὔχοντες συνεφιλιώθησαν, καὶ ἀδελφικῶς συνεσκέφθησαν περὶ βελτίονος τύχης τοῦ τουρκοκρατουμένου γένους.

Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι περιηγηταὶ, ὡς καὶ ἄλλοι δημοσιογράφοι, περιέσωσαν διαφόρους εἰδήσεις περὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὰς ὁποίας ὁ μέλλων αὐτοῦ βιογράφος πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, οὐχὶ βεβαίως ἀβασανίστως. Εἰσὶ δὲ, ὡς ἐγὼ γιγνώσκω, οἱ ἑξῆς.

Pouqueville, Voyage dans la Grèce. Paris 1820—1821. tom. I—V.

Pouqueville, Histoire de la régénération de la Grèce. Paris 1824, tom. I—IV.

Leake, Travels in Northern Greece. London 1835, 4 vol.

Smart-Hughes, Travels in Greece. London 1820, 2 vol.

Holland. Travels in the Ionian isles, Albany, Thessaly, Macedonia. London 1819.

Hobhouse, Tourney into Albania and other provinces of the Turkisk Empire. London 1812, 2 vol

Vandoncourt, Memoirs on the Ionian Islands, including the life and character of Ali-Pascha. London 1816.

Bosset, Parga und Ionian islands.

Mémoires sur la Grèce et l'Albanie pendant le gouvernement d'Ali-Pacha, par Ibrahim-Manzour-efendi commandant du génie au service de ce visir. Paris 1828, 2 éd.

Beauchamp, Vie d'Ali Pacha, visir de Iannina. Paris...

Malte-Brun, Tableau historique et politique de la vie d'Ali-Pacha (Nouvelles Annales des voyages, tom. VI).

Mémoire sur la vie et la puissance d'Ali-Pacha, visir de Jannina, et notice sur sa fin tragique. Paris 1822.

R. Davenport, Ali-Pacha ([1]).

Walsch, voyage en Turquie, trad. Franç. Paris 1828 ([2]).

Εἰς τούτους προσθετέοι καὶ οἱ ἡμέτεροι

Τουρτούρη, χρονικὸν τῆς Ἠπείρου (Πανδώρα Τόμ. ΙΕ', σελ. 261, 285. Παραβλ. Τόμ. ΙΤ', σελ. 89).

Περῤαιβοῦ, ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας, ἐν Ἀθήναις 1857.

Ἀραβαντινοῦ, χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, ἐν Ἀθήναις 1856.

Π. Α. Σ[αλαμπάντα]. Ἡ Πάργα, ἤτοι μονογραφία αὐτῆς ἀπὸ τῆς κτίσεως μέχρι τῆς παρὰ τῶν Ἄγγλων πωλήσεώς της εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐν Ἀθήναις 1861.

Τοῦ αὐτοῦ. Τὸ Σοῦλι, ἐν Ἀθήναις 1860.

Γαζῆ Δελβινακιώτου, Τρόπαιον Δελβινακίου ἤτοι ἱστορία τοῦ Δελβινακίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Ἐν Αἰγίνῃ τύποις Ἀνδρ. Κορομηλᾶ 1835.

Λάμπρου Κουτσονίκα, Γενικὴ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀθῆναι 1863.

Ὁ φιλελληνικώτατος Πουκβὶλλ εἰδικώτερον παντὸς ἄλλου περὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ λαλήσας, κατεστιγμάτισε τὸν τρομερὸν τοῦτον ἑλληνομάστιγα· δυστυχῶς ὅμως ὑπὸ τοῦ κατακλύζοντος τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχὴν ἄλγους παρασυρθεὶς, ἐν πολλοῖς ἐλέγχεται μυθολόγος

([1]) Τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς ἑλληνικῆς τούτου μεταφράσεως ἐτυπώθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1866.

([2]) Ἐν τῷ συγγράμματι τούτου ἐξεικονίζονται ἥ τε κεφαλὴ τοῦ Ἀλῆ καὶ ὁ ἐπ' αὐτῆς τεθεὶς φετφᾶς, ὡς καὶ οἱ τάφοι αὐτοῦ τε καὶ τῶν υἱῶν του.

μᾶλλον ἢ εὐσυνείδητος ἱστορικός. Τούτῳ δὲ παρακολουθήσαντες καί τινες τῶν ἡμετέρων ὑπερβαλλόντως ἐπέτειναν τὸ ἀπίστευτον.

Ὅθεν πρὸς διάγνωσιν τῆς ἀληθείας πρέπει νὰ μελετηθῶσιν ἐπισταμένως τὰ γραφέντα, καὶ ἐν μέτρῳ ἀπροκαταλήπτου διακρίσεως εὐσυνειδήτως νὰ διαγραφῶσι τά τε ἐλαττώματα καὶ τὰ τυχὸν προτερήματα τοῦ μεγάλου ἐκείνου τυράννου.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ ἔζη ψωμιζόμενος Τουρκαλβανός τις, Χατζῆ Σεχρέτης ὀνομαζόμενος, καὶ ἐκ Δελβίνου καταγόμενος. Οὗτος πάντη ἀγράμματος τυγχάνων, πλὴν διὰ ποιητικῆς πεπροικισμένος φαντασίας, καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ ἐξύμνησε τά τε τρόπαια καὶ τὰ κακουργήματα τοῦ νέου τούτου Φαλάριδος. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Λὴκ ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ποιήματος τοῦ Χατζῆ Σεχρέτη, καὶ ὀλίγους στίχους ἀναλυτικῶς δημοσιεύων προτάσσει τὰ ἑξῆς. « Ἐπειδὴ ἡ ποίησις ἐν ἀπαιδεύτῳ τῆς κοινωνίας καταστάσει γενικῶς προηγεῖται τοῦ πεζοῦ λόγου, ὡς διήγησις γεγονότων ἢ κατορθωμάτων ἀτόμων, οὐδὲν τὸ καταπληκτικὸν ἐὰν καὶ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν εὑρεθῇ, ὅτι αἱ πράξεις τοῦ ἥρωος αὐτῶν Ἀλῆ ἐξιστορήθησαν διὰ στίχων. Τὸ ποίημα, τοῦ ὁποίου ἐπρομηθεύθην χειρόγραφον ἀντίτυπον, ἀποτελεῖται ἐκ 4,500 στίχων πολιτικῶν· μολονότι δὲ εἶναι τοσοῦτον βάρβαρον τὴν στιχουργίαν, τὴν φράσιν καὶ τὸ αἴσθημα, ἀντάξιον δὲ πρὸς τὰ ἐξεικονιζόμενα κατορθώματα, θεωρητέον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς τὸ αὐθεντικώτερον μνημεῖον τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλῆ. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι Ἀλβανός τις Μουσουλμάνος, γινώσκων μόνον τὴν τοπικὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἑλληνικῆς μαθήσεως, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ καὶ τοὺς ἰδίους στίχους νὰ γράψῃ ἱκανός. Ὅθεν ἡ γλῶσσα τοῦ ποιήματος καλῶς ἀντιπροσωπεύει τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν μερῶν ἐκείνων Ἐπειδὴ τὸ ἔργον εἶναι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις περίεργον, παρεκινήθην νὰ ἐπισυνάψω σύντομον περιγραφὴν τοῦ κειμένου μετὰ καὶ ὀλίγων ἀποσπασμάτων ὡς δεῖγμα. Ἡ διαλεκτικὴ ἰδιότης συνίσταται εἰς τὴν συχνὴν χρῆσιν Τουρκικῶν λέξεων, προερχομένων οὐχὶ τόσον ἐκ τῆς μεγάλης γνώσεως τῆς γλώσσης ταύτης παρὰ τῶν Μουσουλμάνων τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας, ὅσον ἐκ τῶν τουρκικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἅτινα ὑπῆρξαν ἡ συνέπεια τῆς ἀλλαγῆς τῆς θρησκείας μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν. Θεωροῦντες δὲ τὸ ποίημα ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὡς ποιητὴς ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται ὑπερβολὰς καὶ

ὅτι ὡς Μουσουλμάνος θεωρεῖ τοὺς χριστιανοὺς ὡς κατωτέρους, καθ' ὧν ἡ ὑπὸ τοῦ ἥρωός του γενομένη προδοσία καὶ σκληρότης οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀξιέπαινος ἀπόδειξις τῆς συνέσεως καὶ δυνάμεως αὐτοῦ. Εἶναι φυσικὸν νὰ διαφέρῃ οὗτος εἰς πολλὰ τῶν γεγονότων ἀναφερόμενα πρὸς τὸν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν πόλεμον, ὡς καὶ εἴς τινα τῶν αἰτίων εἰς ἃ ἀποδίδει αὐτά, ἀπὸ τὸν χριστιανὸν ἱστορικὸν τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας... Πλὴν αὕτη εἶναι ἡ μόνη οὐσιώδης διαφορά. Εἶναι βέβαιον, ὅτι τοῦ πασᾶ ἡ πανουργία καὶ ἐπιμονή, τὰ πλούτη καὶ ἡ ὑπερτέρα δύναμις αὐτοῦ ὑπέσκαψαν βαθμιαίως τὴν ἑνότητα, τὸ θάῤῥος, καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Σουλιωτῶν, ἐγέννησαν ἐν αὐτοῖς ὑποψίας κατ' ἀλλήλων, καὶ ὅτι τινὲς μεμολυσμένοι ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλοχρηματίας ἤκουον, ἕκαστος ἰδίᾳ, τὰς ἀπατηλὰς αὐτοῦ ὑποσχέσεις, ὅτε καὶ ὁ λιμὸς ἐπελθὼν εἰς βοήθειάν του συνεπλήρωσε τὴν ὑποδούλωσιν ταύτην, ἥτις ἄλλως δὲν ἐπήρχετο (1). »

Καθὰ μοὶ διηγήθη ὁ μακαρίτης Ἀθανάσιος Λοιδορίκης, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατρίψας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ, τετιμημένος τῷ ἀξιώματι τοῦ σφραγιδοφύλακος, ἐτέρπετο ὁ σατράπης ἀκούων ἀναγινωσκόμενον τὸ ποίημα τοῦ Χατζῆ Σεχρέτη, τὸν ὁποῖον πολλάκις διέτασσε νὰ προσθέσῃ λεπτομέρειάν τινα διαφυγοῦσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Ἐσκόπει δὲ μάλιστα, ἵνα καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐκδώσῃ αὐτό, καὶ πρὸς τοῦτο εἶχε παραδώσει τὸ χειρόγραφον εἴς τινα τῶν ἐν Ἰωαννίνοις λογίων πρὸς ἐπιθεώρησιν. Ἀναμφιβόλως δὲ πολλὰς τοῦτο ὑπέστη προσθαφαιρέσεις· διότι τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Λὴκ ληφθὲν ἀντίγραφον, ἀποτελούμενον ἐκ 4,500 στίχων, τελευτᾷ εἰς τὴν καθυπόταξιν τοῦ Σουλίου (1803), τὸ δ' ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν περισωζόμενον χειρόγραφον, εἰ καὶ ἐν μέρει ἐλλιπές, συγκείμενον ἐκ πλέον τῶν δέκα χιλιάδων στίχων, φθάνει πέραν τῆς καταστροφῆς τῶν Γαρδικιωτῶν (1812). Ἐν τῷ πρώτῳ μνημονεύεται καὶ ὁ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Χατζῆ Σεχρέτη γράψας τὸ ποίημα Παναγιώτης Σαλονίτογλους, τὸ δὲ ἡμέτερον κλείει οὕτω.

Χατζῆ Σεχρέτης τά 'καμε ἐτοῦτα τὰ μπεΐτια,
Ὁπῶχει καὶ 'ς τὴν τσέπη του χίλιαις χιλιάδες τέτοια.
Τί ἑξῆντα χρόνους τῷ 'καμα τ' Ἀλήπασα χισμέτι,
Κι' ὥρα τὴν ὥρα καρτερῶ μὴ βγῶ σὲ σελιαμέτι.

---

(1) Travels in Northen Greece, I, σ. λ. 463—499.

Καὶ τσιρακλίκι καρτερῶ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Κι' 'Αλήπασας ἐπρόσταξε τὰ μάτια νὰ μοῦ βγάλῃ.
'Αγαπημένε τοῦ θεοῦ, τοῦ δίκηου τοῦ 'Ραχμάνη,
Μέσα 'ς τὸ τεβαρίχι σου σοῦ τῷ 'καμα μπεγιάνι.
Κι' 'Αλήπασας ἀδύνατον μαχροῦμι νὰ μ' ἀφήκῃ,
Κι' ὥρα τὴν ὥρα καρτερῶ νὰ ἰδῶ τὸ τσιρακλίκι.
Γιὰ τοῦ θεοῦ τὸν ὁρισμὸ, γιὰ τοῦ θεοῦ τὴν χάρι,
'Ο σκλάβος σου, βεζίρη μου, γυρεύει 'να τιμάρι·
Δὲν εἶν' μεγάλη πόθεσι 'ς τ' 'Αλήπασα τ' ὀτζάκι,
Τί ἀπὸ τὴν πεῖν' ὁ σκλάβος σου ἐγίνηκε χελιάκι.
Γιατ' ἔχω δώδεκα ψυχαῖς, ἐμένανε τηροῦνε,
Κι' ἀκόμ' ἀπὸ τὸν 'Αλήπασα μουράτι καρτεροῦνε.

'Ο σκλάβος σου Χατζῆ Σεχρέτης.

Μετὰ ταῦτα δ' ἕπεται ἐν ἡμιφύλλῳ καὶ ἡ ἑξῆς προσθήκη.

Τὸ βέβηο νὰ τὸ ξέρετε, καὶ πάρτε το μὲ γνῶσι,
Κι' ἀπ' τὸ γαζέπι ἐκεινοῦ θεὸς νὰ μᾶς γλυτώσῃ.
Μένα βεζὶρ 'Αλήπασας μόνον καὶ τὰ παιδιά του,
Κι' ἄλλος κανεὶς τὸ σήμερον δὲν στάθηκ' ἐμπροσθά του.
Καὶ τώρα 'γὼ 'ποφάσισα νὰ σώσω τὴν φυλλάδα,
Διαβᾶστέ τ' ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ βρέστε τα μ' ἀράδα.
Καὶ τ' ἄφησα τὰ πλειότερα δὲν μὲ καλεῖ ἡ ὥρα,
Διατ' εἶμαι διὰ τὴν 'Ρούμελην, καὶ θέλα πάγω τώρα.
Εἶμαι κι' ὅλας τ' 'Αλήπασα κ' ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου.
"Αν θέλετε νὰ μάθετε καὶ μέν' τὰ γονικά μου,
Χατζῆ Σεργάνης γράφομαι πτωχὸς ἀπ' τὸν σεβδᾶ μου,
Τὸ Δέλβινό 'ν' ἡ πατρίδα μου, σᾶς λέγω τ' ὄνομά μου.

'Ο Χατζῆ Σεχρέτης ἀπεβίωσεν ὀλίγα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ 'Αλῆ ἔτη ἐν 'Αλβανίᾳ, ἔνθα ἐλεεινῶς ἀπέζη ἔκ τινος θέσεως, ἣν ἀπήλαυσε συνεχῶς παρενοχλῶν τὸν φιλάρπαγα καὶ ἀνελεήμονα ἥρωα τοῦ ποιήματός του.

'Εκ τῆς 'Αληπασιάδος τοῦ Σεχρέτη ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Τουρκοκρατουμένῃ 'Ελλάδι τὰ κατὰ τὴν ἐπανάσταιν τοῦ Εὐθυμίου Βλαχάβα. Ἤδη δ' ἐκδίδω καὶ ἄλλα σπουδαιότερα τοῦ ποιήματος μέρη, οἷον τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, ἀνατροφὴν, καὶ ἀνάδειξιν τοῦ 'Αλῆ μέχρι τέλους τῶν Σουλιωτικῶν πολέμων, τὴν εἰς Πελοπόννησον ἔλευσιν

τοῦ Βελῆ πασᾶ, καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκτρὰν τοῦ Γαρδικίου καταστροφὴν, προτιθέμενος ἵνα ἐν καιροῖς εὐνοϊκωτέροις δημοσιεύσω ἐν συνόλῳ τὸ ποίημα, μετὰ γλωσσαρίου, καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων.

Μονομερὴς πανηγυριστὴς καὶ ἄθλιος κόλαξ ὁ Χατζῆ Σεχρέτης διαστρέφει συνεχῶς τὴν ἀλήθειαν, ἐπισωρεύων ψεύδη, καὶ ἐπιχέων τὸν ἰὸν τῆς μοχθηρίας κατὰ τῆς ἀντιπαλαιούσης τῷ ἥρωϊ αὐτοῦ ἐθνικότητος. Πλὴν πολλάκις διαλάμπει ἐν αὐτῷ καὶ ἡ ἀλήθεια, οὐχὶ βεβαίως καθαρὰ καὶ τηλαυγὴς, εὐκόλως ὅμως ἐκκαθαριζομένη τῆς ἀχλύος, δι' ἧς μοχθηρὸς φανατισμὸς καὶ προκατειλημμένη φαντασία περιέβαλον αὐτήν. Οὕτω π. χ. ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ὁ ἥρως τοῦ Σουλίου πολέμαρχος, ὁ καλόγηρος Σαμουὴλ, δὲν ἔθηκεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸ πῦρ τὸ περιθέμενον αὐτῷ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ χεὶρ ἀδελφικὴ, ἐξαναγκασθεῖσα ὑπὸ τοῦ τυράννου, ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ ἡρωϊκὸν Κοῦγκι. Τοῦτο κάπως ὁμολογοῦσιν ὅ τε Περραιβὸς καὶ ὁ Κουτσονίκας [1].

Ἐν γένει δὲ θεωρητέον τὸ ποίημα τοῦ Σεχρέτη ὑπὸ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐπόψεις μνημεῖον πολύτιμον.

Προοίμιον.

Μὲ φέρν' ἡ ζούρλια κι' ὁ σεδδᾶς δυὸ λόγους νὰ μιλήσω,
Κι' ἀρχίνησα τὸ γράψιμον ὀλίγον νὰ γλενδίσω.
Πέρνω χαρτὶ καὶ μιρεκὲπ μὲ μιὰν χαρὰν μεγάλη,
Διατ' ἔχω πόνους 'ς τὴν καρδιὰν καὶ λαύρα 'ς τὸ κεφάλι.
Πιάνω καλέμι καὶ χαρτὶ διὰ νὰ ἱστορήσω,
Πολλὰ ἱστορίας ἄξια νὰ τὰ διασαφήσω.
Τί μ' εὗραν βάσανα πολλὰ τὸν φετεινὸν τὸν χρόνο,
Καὶ μοῦ ἐσκότασ' ὁ ντουνιᾶς, κι' ἀράδα παλαβόνω.
Ταγκρῆ μεγαλοδύναμε, μὴ μοῦ σκορπᾷς τὸ νοῦ μου,
Διατί μοῦ γίνηκ' ὁ ντουνιᾶς ἐχθρὸς τοῦ κεφαλιοῦ μου.
Κι' ἀρχήνισ' ἡ καρδίτσα μου νὰ βγάλῃ τὸ τζευχέρι,
Πέλκιμ σκορπίσ' ὁ πόνος μου καὶ τὸ πικρὸν γγιδέρι.

---

(1) Περραιβοῦ, ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας. Ἐν Ἀθήναις 1857, σελ. 154. — Α. Κουτσονίκα, ἱστορία Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Α', σελ. 73-74.

Θέλ' ἡ καρδιά μου νὰ διηγηθῇ τοὺς πόνους καὶ τὰ δέρτια,
Ποῦ ἐποτίσθη ἡ πικρὴ φαρμακερὰ σερμπέτια.
Καὶ μὲ παρακιν' ὁ σεβδᾶς νὰ 'πῶ κ' ἐγὼ καμπόσα,
Κι' ὁ πόνος ὁ πολλὰ σφοδρὸς νὰ λύσω πειὰ τὴν γλῶσσα,
Ποῦ βρίσκετο τόσον σφικτὰ δεμένη ἡ καϋμένη,
Καὶ δὲν ἠμπόρει νὰ μιλῇ ἡ πολυπικραμένη.
Κι' ἀπέρασα τὸ οὖμπρί μου 'ς τῆς 'Ρούμελης τὰ μέρη,
Κι' αὐτὸς ποῦ μὲ γεράτισε τὸ χάλι μου τὸ ξέρει.
Ταγγρῆ μεγαλοδύναμε, κάμε μου μερχαμέτι
'Σ τὰ δέρτια κι' ἀναστεναγμοὺς, καὶ δός μου σελιαμέτι.
'Αμέλι δῶσε γιαραμπὶ 'ς ὅλους τοὺς βεζιράδες,
Νὰ κυβερνήσουν τὸν ντουνιᾶ, κι' ἐμᾶς τοὺς φουκαράδες.
Τὰ θαύματά τους ἱστορῶ καὶ ὅλους τοὺς γαζάδες,
Ποῦ κάμασι πολλὰ λαμπρῶς αὐτοὶ οἱ βεζιράδες.
Μὲ τὸ καλέμι ἱστορῶ τὰ ὅσα εἶχον κάμει,
'Αρβανιτιὰν καὶ 'Ρούμελην τοὺς ἔδωσαν νιζάμι.
Τὰ γράφω 'ς τοῦτο τὸ χαρτὶ τὰ κατορθώματά τους,
Ταῖς νίκαις ταῖς πολλὰ λαμπραῖς, κι' ἀνδραγαθήματά τους.
Γαζῆς σαῒν 'Αλῆ πασᾶς ποτὲ δὲν ἀποθνήσκει,
Τὸ ξακουσμένον ὄνομα 'ς τὸν κόσμον ἀπομνήσκει.
Ταγγρῆ μεγαλοδύναμε, ζεβάλι μὴ τοῦ δώσῃς,
'Ακόμη τὸ ντουβλέτι του νὰ τοῦ τὸ μεγαλώσῃς.
Κάνουν νιγιάζι καὶ ντουᾶ εἰς ἄνω 'ς τὰ ἰφλάκια,
Ζεβάλι νὰ μὴ βρίσκουνε τὰ καντεμὶ ὀτζάκια.
Κι' αὐτὸς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος ποῦ κυβερνᾷ ἀνθρώπους,
'Εξακουσμένος φοβερὸς σὲ ὁλουνοὺς τοὺς τόπους.
Ὅτ' ἔσκασ' τἀχειλάκι μου κι' αἷμα μοῦ τρέχ' ἡ μύτη,
Ὅτ' οἱ ἐχθροὶ τ' 'Αλήπασα μοῦ χάλασαν τὸ σπίτι.
Μοῦ χάλασαν τὸ σπίτι μου, μοῦ πῆραν καὶ τὸ βιό μου,
Καὶ τώρα θέλω ἰατρικὸν 'ς τὸν πόνον τὸν δικό μου.
Διὰ τοῦτο πειὰ σκοτίνιασε ὁ κόσμος διὰ τ' ἐμένα,
Διατ' εἶχα 'ς τὸ κεφάλι μου πολλὰ γραφτὰ γραμμένα.
Κι' ἀρχίνησα τὰ θαύματα τοῦ ξακουστοῦ βεζίρη,
Ἴσως μοῦ δώσ' ἰατρικὸν κ' ἐμένα τοῦ φακίρη.
Τοῦ ξακουσμέν' 'Αλήπασα, κορώνας βεζιράδων,
Πατέρος πολλὰ σπλαγχνικοῦ ὅλων τῶν φουκαράδων.

Εἶναι κορώνα Ἀρβανιτιᾶς, τῆς Ῥούμελης ἀσλάνι,
Ἐς ταῖς χάραις του ταῖς φυσικαῖς κανεὶς ἄλλος δὲν φθάνει.
Εἶναι καὶ τοῦ Τεπελενιοῦ ἡ δόξα καὶ καμάρι,
Ἡ Ἀρβανιὰ δὲν εὔγαλε τέτοι' ἄλλο παλληκάρι.
Ὁ ἥρωας Ἀρβανιτιᾶς, τὸ φοβερὸν λειοντάρι,
Ὁ τοῦ Βελῆ πασᾶ υἱὸς, ἡ δόξα καὶ καμάρι.

Γέννησις καὶ ἀνατροφὴ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πολυχρονημένου, μεγαλοπρεπεστάτου καὶ γαληνοτάτου δεβλετλῆ Ἀλήπασα βεζίρη, τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ ἡγεμόνος τῆς Ῥούμελης.

Ἐς τὴν 'πόθεσιν τ' Ἀλήπασα θέλω νὰ πῶ καμπόσα,
Μόν' ἔχω κι' ἄλλα 'ς τὴν καρδιὰν χίλιαις χιλιάδες τόσα.
Καὶ βάλτε 'λίγην προσοχὴν 'ς αὐτὰ ποῦ θὰ 'στορήσω,
Ὅσο μπορῶ καὶ δύναμαι κουσοῦρι δὲν θ' ἀφήσω.
Ἐσὰν τὸν σαῒν Ἀληπασᾶν ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Εἰς τὸν καιρὸν ποῦ φθάσαμε σακὶν ἄλλος νὰ γένη.
Λειοντάρ' εἶν' τῆς Ἀρβανιτιᾶς, τῆς Ῥούμελης ἀσλάνι,
Τόσους στρατάρχας φοβεροὺς ὅλους κάτω τοὺς βάνει,
Ὄχι τόσον 'ς τὴν δύναμιν καὶ 'ς ἄλλα τοῦ κορμιοῦ του,
Ὅσον 'ς τὴν γνῶσι τὴν πολλὴν κεινοῦ τοῦ κεφαλιοῦ του.
Ζουργέτι τοῦ Βελῆ πασᾶ, ὁποῦ ἦταν ἕν' ἀσλάνι,
Μήτ' ἄλλην μάνα σήμερον τέτοιο παιδὶ δὲν κάνει.
Μηδ' ἄλλος πειὰ γεννήθηκε μηδ' ἄλλος δὲν γεννιεται,
Μηδ' ἄλλος τέτοιος ὅμοιος του ποτὲ δὲν κουναργέται.
Μηδ' ἄλλος ἔχει πειὰ νὰ βγῆ 'ς τὸν κοσμον τέτοιο ἡταίρι,
Μηδ' ἄλλος τέτοιος ἰστραχᾶς 'ς τῆς Ῥούμελης τὰ μέρη.
Κ' ἡ μάνα ποῦ τὸν γέννησε Χάνκω ἦτον τ' ὄνομά της,
Θαῤῥοῦσε τὶ ἦτον ἰστραχᾶς πιασμένος 'ς τὴν κοιλιά της.
Πρὶν εἰς τὸ φῶς τοῦτος νὰ βγῆ ἔδειχνε τὶ θὰ γένη,
Ἕνα λειοντάρι φοβερὸ μέσα 'ς τὸ Τεπελένι.
Ἡ μάνα του τὸν γνώρισε προτοῦ νὰ τὸν γεννήση,
Ποῦ θέλα γένη ξακουστὸς 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.
Κι' Ἀλῆς εὐγῆκε 'ς τὸν ντουνιὰ μὲ φοβερὸν νισιάνι,
Τὰ μάτια ποῦ τὸν εἴδανε ἀνέμειναν χαιράνι.

Ἀλῆ τὸν εἶπαν 'ς τ' ὄνομα μὲ 'γειὰ καὶ μὲ χαρά του,
Ὁ ντὶν ντουσμάνης 'ς τὸν ντουνιᾶ νὰ μὴ σταθῇ 'μπροσθά του.
Περίσσιαις βάγιαις τοῦ 'βαλαν γιὰ νὰ τὸ κουναρίσουν,
Γιὰ νὰ τ' ἀξιώσουν γλήγορα 'ς τὸ πόστι νὰ τ' ἀφήσουν,
Τί γέρασ' ὁ Βελῆ πασᾶς, κι' ἄλλο παιδὶ δὲν κάνει,
Καὶ δίνει δόξαν 'ς τὸν θεὸν π' ἀπόκτησεν ἀσλάνι.
Τέτοιον ἀστέρα φωτεινὸν 'ς τὸ πόστι του ν' ἀφήσῃ,
'Σ 'Αρβανιτιὰ καὶ 'Ρούμελη αὐτὸς νὰ κάμῃ κρίσι.
Τὸ χαίρετ' ὁ Βελήπασας μὲ ὅλην τὴν καρδιά του,
Π' ἀπόχτησε τέτοιον υἱὸν εἰς τὰ γηράματά του.
Ἐκεῖ ποῦ κουναρίζετο, βαρειὰ ἦτον ἡ θωριά του,
Κι' ἄλλο παιδὶ μαζούμικο δὲν στέκετ' ὀμπροσθά του.
Κανένα δὲν ἐτρόμαξε κοντά του νὰ ζυγώσῃ,
Τοῦ φαίνετο τὸ αἷμά του 'ς ταῖς φλέβαις θὰ παγώσῃ.
Ἡ φρόνησίς του δείχνονταν ἀπὸ τὰ λακιρδιά του,
Τὰ τζάπια τὰ 'γεμονικὰ καὶ τὰ φρονήματά του.
Ἡ φύσις τὸν ἐστόλισε μὲ κάθε ἄλλην χάρι,
Τί τοῦ πατρός του τὸ σπαθὶ 'ς τὰ χέρια του θὰ πάρῃ.
Ἡ Χάνκω κι' ὁ Βελῆ πασᾶς θαυμάζουν τὸν υἱό τους,
Καὶ λέγουν πρέπει ν' ἀναβῇ 'ς τὸ πόστι τὸ δικό τους.
Ἀλῆ Βελῆς γνωρίζετο ἀπὸ τὰ παιδιακά του,
Πῶχει νὰ δώσῃ 'ς τὸν ντουνιᾶ κρότον τὸ ὄνομά του,
Τ' ἔχει φαρμακερὴ θωριά, τὸν κόσμον φαρμακόνει,
Κι' ἡ μάνα ποῦ τὸν γέννησε κοντά του δὲν ζυγόνει.
Ὥραν τὴν ὥρ' Ἀλῆ Βελῆς ἀξαίνει καὶ χονδραίνει,
Κι' ὅλους τοὺς φέρει βερβερὲ μέσα 'ς τὸ Τεπελένι.
Εὐθὺς ποῦ πάτησε τὴν γῆν 'πῆρε νὰ περπατήσῃ
Βάνει καὶ χέρι Ἀλῆ Βελῆς τὸν κόσμον νὰ γνωρίσῃ.
Ἀκόμη καὶ 'ς τ' ὀτζάκι του κρατεῖ πολλοὺς λαλάδες,
Ποῦ τὸ 'ρμηνεύουν τὸ παιδὶ μὲ χίλιαις φρονιμάδες,
Καὶ τὸ μαθαίνουν τερμπιὲν τὸν κόσμον νὰ γνωρίσῃ,
Σὰν ἀνεβῇ 'ς τὸ πόστι του νὰ τοὺς κουμανδαρίσῃ.
Τὸ πόστι τοῦ Βελῆ πασᾶ αὐτὸς νὰ τοῦ τὸ πιάσῃ,
Καὶ τὸ χρυσό του ὄνομα νὰ μὴ τοῦ τὸ 'ντροπιάσῃ.
Τί τὸ δικόν τους ὄνομα δὲν εἶν' ἐντροπιασμένον,
Καὶ τὸ σπαθί του 'ς τοὺς Κορφοὺς ἐκ' εἶναι κρεμασμένον.

Κ' ἐκεῖνος ποῦχε τὸ σπαθὶ τὸν ἔλεγαν Μουχτάρη,
Ποῦ μπῆκε μέσα 'ς τοὺς Κορφοὺς τὸ κάστρον γιὰ νὰ πάρῃ.
Καὶ μπῆκε καὶ τὸ κρέμασε 'ς τὴν πόρταν τὸ σπαθί του,
Κι' αὐτὸς σεΐτης γίνηκε, καὶ πάει μὲ τὴν τιμή του.
Καὶ σήμερα γιὰ σήμερα ἐκεῖ 'ναι κρεμασμένον,
'Απὸ τὸν πάτον 'ς τὴν κορφὴν 'ς τὰ αἵματα πνιμένον.
Κι' αὐτὸς σεΐτης γίνηκε καὶ πῆγε μὲ ἰμάνι,
Καὶ λένε τὴν παρασκευὴν αὐτὸς τί δίν' ἰζάνι.
Κι' αὐτὸς 'Αλῆς νὰ ξέρετε ἐκεῖνον θὰ ὁμοιάσῃ,
Τὸ πόστι τοῦ Βελῆ πασᾶ δὲν θέλει τὸ ντροπιάσει.
'Ακόμα καὶ καλλίτερα θὰ τὸ κουμανδαρίσῃ,
Καὶ τὸ ἰράτι ποῦ θὰ βρῇ πολὺ θὰ τ' αὐγατίσῃ.
'Απ' τὸ Ζαγόρι θὰ τὸ βρῇ ὅλον του τὸ ἰράτι,
Ποῦ κυβερνᾷ τ' ὀτζάκι του, καὶ κάνει αὐτὸς κανάτι.

Θάνατος τοῦ ἀειμνήστου καὶ φοβεροῦ στρατάρχου Βελῆ πασᾶ.

Κι' ἀῤῥώστησ' ὁ Βελῆ πασᾶς, καὶ μέλλει ν' ἀποθάνῃ,
Τοὺς τεβαμπίδες φώναξε, κι' ἕνα τεμπίχι κάνει.
« 'Αφίνω, τεβαμπίδες μου, ἕνα ταγγριαμανέτι,
Νὰ μ' ἔχετ' ἔννοια τὸν 'Αλῆ, νὰ βρῆτε σελιαμέτι.
Τ' ἀῤῥώστησα παραβαρειὰ καὶ μέλλω νὰ πεθάνω,
Γιὰ ταῦτο σᾶς ἐφώναξα καὶ νάκλι σᾶς τὸ κάνω.
Ταγγραμανέτι τὸν 'Αλῆ σὲ σᾶς θὰ τὸν ἀφήσω,
Τί μοῦρθε γοργοθάνατος καὶ θέλα ξεψυχήσω.
Ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσετε ὁρμήνειαις νὰ τοῦ λέτε,
Νὰ στέκῃ μὲ τὰ μέτρα του, τ' ὁλότελα χαλιέται.
Νὰ στερειωθῇ 'ς τὸ πόστι του καὶ 'ς τὸ δικό του ὀτζάκι,
Κατόπι 'ς ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἔρχετ' ἀπὸ χάκι.
Τ' ἀνέμεινε μαξούμικος αὐτὸς ἀπὸ τ' ἐμένα,
Κι' ἀκόμα δὲν ἀγροίκησε πῶς εἶνε τὸ καθένα.
Καὶ ἀπὸ τ' ἐμένα θέλα βρῇ ἰράτι τὸ Ζαγόρι,
Καὶ 'ς τὸν δικό μου τὸν ῥαγιᾶ νὰ μὴ τοὺς κάμῃ ζόρι.
Νὰ καλοπάρῃ τὸν ῥαγιᾶν ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσῃ,
Καὶ σετριμὲ κανένανε 'Αλῆς νὰ μὴ βαρέσῃ.

Καὶ σεῖς μπρὲ δεβαμπίδες μου, ν' ἀνοίξετο τὸ 'μάτι,
Νὰ μὴ μοῦ σκορπισθ' ὁ ραγιᾶς καὶ πάνει 'ς τὸ Μπεράτι.
Κι' ἂν ἀπεθάνω σήμερα ἔχω γαϊλὲ κομμάτι,
'Αλῆς νὰ μὴ μοῦ γελασθῇ καὶ πάνῃ 'ς τὸ Μπεράτι.
Τ' ὁ Κούρπασας εἶν' ἄπιστος καὶ μοῦ τὸν φαρμακόνει,
Καὶ τὸν δικόν μου τὸν ῥαγιᾶν αὐτὸς μοῦ τὸ ζαπόνει.
Κι' ὁ Κούρπασας τὸ χαίρεται νὰ μοῦ κλεισθῇ τ' ὀτζάκι,
Κι' αὐτὸς μὲ τὸ χεράκι του τοῦ δίνει τὸ φαρμάκι »
Κι' ἀπάνω 'ς τὴν ἀπόκρισιν ποῦ λέει τοῦ δεβαμπῆ του,
Ὁ χάρος λιανοζύγωσε καὶ πῆρε τὴν ψυχή του.

Ἀνέβασις τοῦ 'Αλῆ Βελῆ εἰς τὸ πόστι τοῦ μπαμπᾶ του Βελῆ πασᾶ.

Κι' 'Αλῆ Βελῆς ἀνέβηκε 'ς τὸ πόστι νὰ καθήσῃ,
Τὸ τιμημέν' ὀτζάκι του νὰ τὸ κουμανδαρίσῃ.
Καὶ πλειὸ δὲν ἔχασε καιρὸν, ἂς ἦτον καὶ μαξοῦμι,
Μόν' εἶχε καὶ τὴν μάνα του τρανὴ κυρὰ χανούμη.
Αὐτ' ἤτονε κι' ἀρήφισσα 'ς ὅλα τὰ γινομένα,
Καὶ τᾶχε 'ς τὸ δεφτέρι της μὲ στράταν τὸ καθένα.
Καὶ κάθεται 'ς τ' ὀτζάκι της μαζῆ μὲ τὸν υἱό της,
Εἶχε λαλάδες ἄπειρους αὐτὴ 'ς τὸν ὁρισμό της.
'Αλῆ Βελῆς προβόδησε χαμπέρι 'ς τὸ ῥαγιᾶ του,
Μικροὶ μεγάλοι νά 'ρθουνε κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ γράφει μέσα 'ς τὸ χάρτι· « ἐσεῖς μπρὲ Ζαγορίταις,
'Εγὼ εἶμαι κεῖνος ἄνθρωπος ποῦ κόπτω αὐτιὰ καὶ μύταις.
Θαῤῥεύετε τ' εἶμαι μικρὸς καὶ τζιούλωσε τ' αὐτί σας;
'Εγώ 'μαι τέτοιος ἄνθρωπος ποῦ βγάζω τὴν ψυχή σας. »

Ὅπως ἐσηκώθη ὁ ῥαγιᾶς του λαμβάνωντας τὴν ὑψηλὴν προσταγὴν καὶ τὸν ἐπροσκύνησε.

Σὰν ἔλαβαν οἱ ἔρημοι τὰ τίμια γράμματά του,
Μικροὶ μεγάλοι κίνησαν νὰ πᾶν' 'ς τὴν αὐθεντιά του.
Μικροὶ τρανοὶ σηκώθησαν καὶ βγῆκαν ἐμπροσθά του,
Καὶ χάρησαν π' ἀνέβηκε 'ς τὸ πόστι τοῦ μπαμπᾶ του.

Πάησαν καὶ τὸν προσκύνησαν καὶ τῷ 'πιασαν τὸ χέρι,
Καὶ τοῦ εἴπανε, πῶς « ἤρθαμε ὅτ' ἔστειλες χαμπέρι.
Κι' ὅλοι ντουᾶ σοῦ κάνομεν, ἀφέντη μας, νὰ ζήσῃς,
Νὰ στερειωθῇς 'ς τὸ πόστι σου νὰ μᾶς κουμανδαρίσῃς. »
Δὲν ξεύρουν πειὰ τί νὰ τοῦ ποῦν αὐτοὶ ἀπ' τὴν 'ντροπή τους,
Τί τοὺς τηρᾷ 'Αλῆ Βελῆς καὶ σκάζει τὴ χολή τους.
Καὶ τοῦ μιλοῦσαν ταπεινὰ καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ χέρι,
Καὶ 'ς τὴν καρδιάν τους κόλλησε φαρμακερὸ γκιδέρι.

Λόγοι 'Αλῆ Βελῆ πρὸς αὐτούς.

'Αλῆ Βελῆς ἐγύρισε καὶ λέγει· « βρὲ ῥαγιάδες,
Ν' ἀνοίξετε τὸ μάτι σας ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες.
Κι' ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσετε ν' ἀνοίξετε τὸ μάτι,
Μὴ σᾶς γελάσῃ ὁ Κούρπασας καὶ πᾶτε 'ς τὸ Μπεράτι.
Μὴ γελασθῆτε τίποτας νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ καὶ κεῖνο,
Τί ἀπ' ἐσᾶς νὰ ξέρετε κανένα δὲν ἀφίνω ».
Τοὺς εἶπε· « τώρα χάϊδεστε καὶ νὰ μὲ καρτερῆτε,
Μιὰν στρῶσιν διὰ τὸν ντουσιεμὲ νὰ πᾶτε νὰ μοῦ βρῆτε.
Ὅσοι τὴν Πόλιν δέρνουνε, τοὺς λέγω νὰ τὸ ξέρουν,
Μακάτι γιὰ τὸν ντουσιεμὲ ἀπ' ἔκει νὰ μοῦ φέρουν. »
Οἱ Ζαγορίταις κίνησαν καὶ τόνε καρτεροῦνε,
Νὰ μὴ τοὺς ἔλθῃ 'Αλῆ Βελῆς ἐμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε.
Κι' 'Αλῆς ἐκαβαλίκευσε καὶ πάνει 'ς τὰ χωριά του,
Κι' ὅλος ὁ κόσμος ἔφριξε, ὁποῦ εἶδαν τὴν θωριά του.
'Επέρασε 'ς τὴ Πωγγιανὴ καὶ γλένδισε λιγάκι,
Τοὺς Πωγγιανίταις τοὺς πικροὺς τοὺς ἔκαμε χελιάκι.
'Απ' ἔκει ἐσηκώθηκε καὶ πάνει 'ς τὸ χωριό του,
Νὰ μάσῃ τὸ ἰράτι του, τὸ βιὸ τὸ πατρικό του.
Κ' οἱ Ζαγορίταις βγήκανε καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ τὸ μέστι του φιλοῦνε.
Τοῦ εἶπαν, « καλῶς ἐκόπιασες, πασᾶ μου, ἡ ἀφεντιά σου.
Γιὰ νὰ 'μερώσῃς σήμερα τὰ δόλια τὰ χωριά σου. »
'Αλῆ Βελῆς τὸ μάζωξε αὐτὸ ποῦ τοῦ τυχαίνει,
Ὑστερινὰ σηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὸ Τεπελένι.

Ὅπως ἐσηκώθησαν οἱ Ζαγορίταις καὶ πάησαν 'ς τὸν Κούρπασαν καὶ ἐπροσκλαύθησαν.

Οἱ Ζαγορίταις κάμανε μιὰν μάζωξι μεγάλη,
Βλέπουν ποῦ δὲν τὸ βγάζουνε μὲ ταῦτον 'ς τὸ κεφάλι,
Καὶ λένε· « 'ς τὴν ἡμέραν του ἡμεῖς θενὰ χαθοῦμε,
Ὡς τόσον ὅσον γλήγορα κἂναν τζαρὲ νὰ βροῦμε ».
Καὶ κάνουνε τὴν μάζωξιν καὶ κρυφοκουβεντιάζουν,
Κι' ὄντας ἀκοῦνε τ' ὄνομα μικροὶ τρανοὶ τρομάζουν.
Καὶ λέγουν· « τί θὰ γίνωμεν; καὶ τί τζιαρὲν νὰ βροῦμεν;
Τὸ γλήγορον 'ς τὸν Κούρπασα νὰ πᾶμε νὰ τὸ 'ποῦμεν.
Εἶναι μικρὸς κι' ἀγροίκιστος, κ' ἔχει θωριὰν μεγάλη,
Ἂν ἀγροικήσῃ πλειότερο τζεκοῦρι θενὰ βάλλῃ.
Ἢ πᾶμε 'μεῖς 'ς τὸν Κούρπασα τὸν πόνον μας νὰ ποῦμεν,
Ἢ πᾶμε στὸ Ξηρόβαλτο 'ς τὸ γκιόλι νὰ πνιγοῦμεν.
Κι' ἄλλον τζαρὲν δὲν ἔχομεν ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Τί θὰ μᾶς βάλλῃ τὴν φωτιὰν, καὶ τὴν ψυχὴ μᾶς βγαίνει. »
Μὲ τέτοιον τρόπον κίνησαν καὶ πᾶνε 'ς τὸ Μπεράτι,
Τ' ἐμπήκανε σὲ σουμπεὲν καὶ δὲν ἔχουν ῥεχάτι.

Λόγοι αὐτῶν πρὸς τὸν Κούρπασαν.

Κ' ἐβγήκανε 'ς τὸν Κούρπασα καὶ τοῦ 'πεσαν 'μπροσθά του.
Καὶ στόμα δὲν ἀνοίγουνε ἐμπρὸς 'ς τὴν ἀφεντιά του.
Ὁ Κούρπασας τοὺς 'ρώτησε· « τί θέλετε ῥαγιάδες;
Ἢ ἔχετε κἂν' ἄδικον ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες.
Ἂν ἔχετε κἂν' ἄδικον πρέπει νὰ μοῦ τὸ πῆτε,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου τὸ δίκηο σας νὰ βρῆτε. »
Τοῦ εἶπαν· « ἀμάν, τοὺ Κούρπασα, τὸν πόνον μας θὰ ποῦμε.
Ἀπ' ἐδῶ κεῖθε καὶ μπροσθὰ θὰ πᾶμε νὰ πνιγοῦμε.
Ἀλῆ Βελῆς ἀπέρασε προχθὲς ἀπὸ τὰ χωριά μας,
Φαρμάκι μᾶς ἐπότισε καὶ 'μᾶς καὶ τὰ παιδιά μας.
Καὶ μεῖς θενὰ σκορπίσωμεν, τί δὲν τὸν ταγιαντοῦμε,
Νὰ βροῦμε τόπον πουθενὰ νὰ πᾶμε νὰ σταθοῦμε.
Κι' ἂν ἀγαπᾷς, ἀφέντη μας, καὶ θέλεις τὸν ῥαγιᾶ σου,
Πρέπει ν' ἀπακουμπίσωμεν 'ς τὴν ῥούγαν 'ς τὰ πτερά σου.

Καὶ κάμε τὸ πρεπούμενον, αὐτὸ ποῦ τοῦ τυχαίνει,
Καὶ ζάπωσέ το, τοῦ εἴπανε, ἐσὺ τὸ Τεπελένι.
Εἶναι μικρὸ κι' ἀγροίκιστο, κι' ἔχει θωριὰν μεγάλη,
Καὶ τὸ Περάτι σύνορον κυττάζει νὰ σοῦ βάλλῃ.
Εἰς ἕνα χρόνον κι' ὕστερα θὰ γίνῃ σύντροφός σου,
Καὶ χαβαλὲς 'ς τ' ὀτζάκι σου καὶ μπᾶς ὀχθρὸς δικός σου.
Καὶ θὰ σοῦ κάψῃ τὴν καρδιὰν, πασᾶ, τῆς ἀφεντιᾶς σου,
Κι' ἀγροίκα το ἀφέντη μας, ἀπ' ὅλον τὸν ῥαγιᾶν σου.
Τῆρα καὶ κάμε τὸν τζαρὲ πριμὶ νὰ δυναμώσῃ,
Γιατὶ τηρᾷ τὴ Πωγγιανὴ αὐτὸς νὰ τὴν ζαπώσῃ.
Αὐτὸς προχθὲς π' ἀπέρασε μᾶς τ' ἄνοιξε κομμάτι,
Μᾶς εἶπε, δὲν τὸν σκιάζομαι τὸν Κούρτη 'ς τὸ Μπεράτι. »

Ἀπόκρισις τοῦ Κούρπασα πρὸς τοὺς λόγους τῶν Ζαγορίτων, καὶ ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Βελῆ.

Ὁ Κούρπασας ἐγύρισε καὶ κρένει 'ς τοὺς ῥαγιάδες·
« Ἀπ' τὸν Ἀλῆ τρομάξετε ἐσεῖς μπρὲ μασκαράδες;
Μωροὶ ῥαγιάδες, τὸν Ἀλῆ 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸν βάνω,
'Σ τὸ Τεπελένι προβοδῶ καὶ στέλνω καὶ τὸν πιάνω.
Ἂν ἔχετε κᾀν' ἄδικο ἐγὼ τὸν φαρμακόνω,
Καὶ 'ς τὰ χωριά του προβοδῶ ἐγὼ καὶ τὰ ζαπόνω.
Ἀκόμη καὶ τὸ χέρι μου κανεὶς δὲν μοῦ τὸ πιάνει,
Καὶ σύνορον τοῦ Κούρπασα κανεὶς δὲν τοῦ τὸ βάνει. »
Ἔτσι τοὺς λέγ' ὁ Κούρπασας, καὶ σὲ γκιδέρ' ἐμβαίνει.
Ὁ νοῦς του δέρνει 'ς τὸν Ἀλῆ ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Καὶ λέγει· « καλὰ μοῦ τὸ 'πανε οἱ σκοτεινοὶ ῥαγιάδες.
Θέλω τοῦ στείλω μιὰ γραφὴ μὲ χίλιαις νοστιμάδες.
Μὲ τέτοιον τρόπον τὸν Ἀλῆ μήπως καὶ τὸν γελάσω,
Καὶ μὤργεται 'ς τὰ χέρια μου μουτλὰκ θὰ τὸν χαλάσω.
Κι' ἂν μὤρθῃ 'ς τὰ χεράκιά μου τοῦ δίνω τὸ σερπέτι,
Κι' εὐθὺς τὸν στέλλω γλήγορα 'ς τὸ δίκηο ταχιρέτι.
Κι' ἂν τὸν ἀφήσω σήμερον θὰ πονοκεφαλήσω,
Ἐγέρασα καὶ δὲν μπορῶ νὰ βγῶ νὰ πολεμήσω.
Ἀλήθεια 'κεῖνο τὸ παιδὶ ποῦ θὰ τὸ κάμ' ἀκράνη,
Καλὰ μοῦ λέγει κι' ὁ ῥαγιὰς πῶς σύνορο μοῦ βάνει.

Κι' ἂν ἠμπορέσω σήμερα ἐγὼ θὰ τὸ σκοτώσω,
Καὶ 'ς τὸν δικό του τὸν ῥαγιᾶ τὸ χέρι μου θ' ἁπλώσω.
Νὰ κάμω τὸ ῥεχάτι μου κατόπι 'ς τὸ Περάτι,
Ὅλος ὁ κόσμος ὑστερινὰ μοῦ κάνει ἕνα ἰτάτι. »

Ἐπιστολὴ τοῦ Κούρπασα πρὸς τὸν Ἀλῆ Βελῆ.

Καὶ τοῦ στολίζει μιὰ γραφὴ μὲ μιὰ τιμὴ μεγάλη,
Γιὰ νὰ πλανέσῃ τὸν Ἀλῆ 'ς τὰ χέρια νὰ τὸν βάλλῃ.
Καὶ τῷ 'χει μέσα 'ς τὸ χαρτί. « Ἀλῆ Βελῆ παιδί μου,
Νὰ ξέρῃς, μῶρ' Ἀλῆ Βελῆ, ποῦ σ' ἔχω 'ς τὴν ψυχή μου.
Γιατ' εἶσ' υἱὸς Ἀλῆ Βελῆ κείνου τοῦ καχρεμάνη,
Ὁποῦ δὲν εἶχε σύντροφο 'ς ἐτοῦτο τὸ ζεμάνι.
Ἐκεῖνος ἦτον φοβερὸ Τεπελενιοῦ λειοντάρι,
'Σ τὸν κόσμον δὲν ἐφάνηκε τέτοι' ἄλλο παλληκάρι.
Καὶ μένα μ' ἐζεμάτησε ὁ πόνος τοῦ πατρός σου,
Κι' ἐγὼ ἤθελα νὰ σ' ἔβλεπα, Ἀλῆ, τὸ πρόσωπό σου.
Καὶ νὰ μὲ ξέρῃς, μῶρ' Ἀλῆ, ἐμένα σὰν πατέρα,
Ἀκόμη καὶ τὴν μάνα σου τὴν ἔχω θυγατέρα.
Ἔλα 'ς τὸν γέρο Κούρπασαν τὸν φίλον τοῦ μπαμπᾶ σου,
Καὶ νὰ σὲ βάλλω κεχαγιᾶν ἐγὼ τὴν ἀφεντιά σου.
Θέλα σὲ βάλλω κεχαγιᾶν νὰ μὲ κουμανδαρίσῃς,
Κι' ὅπως σοῦ κόψ' ἡ γνώμη σου κανένα μὴ 'ρωτήσῃς.
Ἀκόμη κι' οἱ ἀνθρῶποί μου, παιδί μου, σ' ἀγαποῦνε,
Καὶ σ' ἔχουν 'ς τὸ ναζάρι τους καὶ θέλουν νὰ σὲ ἰδοῦνε.
Κ' ἔλα τὸ γληγορότερον τί θὰ σὲ καζαντίσω,
Καὶ θὰ σὲ κάμω καὶ γαμβρὸν ἐδῶ νὰ σὲ κρατήσω. »
Χώρια τῆς Χάνκως ἔγραφε καλὰ καὶ τιμημένα,
« Τὸν μοναχόν σου τὸν Ἀλῆ προβόδα τον 'ς ἐμένα.
Προβόδησέ μου τὸν Ἀλῆ ἐδῶ μὲ χωρὶς ἄλλο,
Τί κεχαγιᾶν 'ς τὴν πόρτα μου ἐγὼ θέλα τὸν βάλω.
Θέλα τὸν βάλω κεχαγιᾶν καὶ θὰ τὸν καζαντίσω,
Θέλα τὸν κάμω καὶ γαμβρὸν ἐδῶ νὰ τὸν κρατήσω. »
Γράφει τῶν τεβαμπίδων του κι' αὐτοὶ νὰ τὸ κινήσουν,
Μὲ τρόπον καὶ μὲ πονηριὰν νὰ τὸ ξεπροβοδήσουν.

Πολλὰ πουγγιὰ τοὺς ἔστειλε νὰ τὸν ξεπροβοδήσουν,
Τοὺς τάζει καὶ 'ς τὴν πόρταν του αὐτοὶ νὰ καζανδίσουν.
Τοὺς εἶπε « νὰ μοῦ φέρετε τὸν πέη σας 'ς ἐμένα,
Χίλια φλωριὰ βενέτικα τοῦ δίνω τοῦ καθένα. »
Τέτοιας λογῆς προβόδησε μέσα 'ς τὸ Τεπελένι,
Καὶ τό 'δωσαν τ' Ἀλῆ Βελῆ, τ' ἀνοίγει καὶ μαθαίνει.
Κ' ἐφώναξε τὴν μάνα του αὐτὸς καὶ τὴν 'ρωτάει,
Γιὰ νὰ τῆς πάρῃ τὴν εὐχὴ νὰ σηκωθῇ νὰ πάῃ.
Κι' ἡ μάνα τ' ἀποκρίθηκε καὶ τοῦ 'πε· « μπρὲ παιδί μου,
Σύρε 'ς τὸν γέρο Κούρπασα ἐσὺ μὲ τὴν εὐχή μου. »
Ῥωτᾷ καὶ τοὺς λαλάδες του, κι' αὐτοὶ τί νὰ τοῦ 'ποῦνε;
Ὅλοι κι' ἐκεῖνοι θέλησαν καὶ τὸ ξεπροβοδοῦνε.
Κἄμποσ' ἀπ' τοὺς λαλάδες του ξέρουν τὸ σκότωμά του,
Δὲν ἀγαποῦν νὰ βρίσκεται 'ς τὸν κόσμον τ' ὄνομά του.
Καμπόσοι ποῦ τὸν θέλουνε δὲν τό 'χουν τὸ χαμπέρι,
Πῶς τὸν γυρεύει ὁ Κούρπασας κανένας δὲν τὸ ξέρει.
Καὶ μερικοὶ τὸ ξέρουνε ποῦ θέλα τὸν σκοτώσῃ,
Χίλια φλωριὰ τοῦ καθενοῦ τοὺς τάζει νὰ τοὺς δώσῃ.
Κι' ἐπλανεσάνε τὸν Ἀλῆ κι' ἐκίνησε καὶ πάνει.
Καὶ τοῦ εἶπαν « ἄϊτε, ἀφένδη μου, 'ς τὸν φίλον τοῦ μπαμπᾶ σου,
Νὰ καζαντίσωμεν καὶ 'μεῖς κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά σου. »

Ὅπως ὁ Ἀλῆ Βελῆς πάγει 'ς τὸν Κούρπασαν, καὶ φυλακόνεται, καὶ τὸ φαρμάκι ἀποφεύγει.

Ἀλῆ Βελῆς ἐκίνησε μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη,
Θαῤῥεῖ νὰ γίνῃ κεχαγιᾶς 'ς τὸν Κούρτη 'ς τὸ Μπεράτι.
Σώνει 'ς τὸν γέρο Κούρπασαν κι' ἐμβαίνει 'ς τὸ σαράϊ,
Σὰν ἰζτεργιᾶς τοὺς φάνηκε, σὰν ὄρις νὰ τοὺς φάῃ.
Ἄνδρες γυναῖκες βγήκανε καὶ τὸν κρυφοτηροῦνε,
Ἀσλάνι σὰν ἐκείνονα δὲν μπόρεσαν νὰ δοῦνε.
Τὸν σκοτωμόν του ξέρουνε, κι' ἄνδρες γυναῖκες κλαῖνε.
« Γιαζίκ σὲ τέτοιον ἄνθρωπον, » ἕνας τὸν ἄλλον λένε.
Κι' ὅλοι ντουᾶ τοῦ κάνουνε μὲ χάϊρ νὰ γλυτώσῃ,
Ὁ Κούρπασας νὰ χαδωθῇ νὰ μὴ τὸν φαρμακώσῃ.
Ὁ Κούρπασας ἐπρόσταξε καὶ τοῦ 'καμε κονάκι,
Γιὰ νὰ ποτίσῃ τὸν Ἀλῆ καφὲ μὲ τὸ φαρμάκι.

Καὶ τοῦ ἤφεράνε τὸν καφὲ, κι' Ἀλῆ Βελῆς τὸν χύνει,
Τοὺς εἶπαν οἱ ἀνθρῶποί του καφὲ ποτὲ δὲν πίνει.
Ἀλῆ Βελῆς τὸ γνώρισε πῶς χάλασ' ἡ δουλιά του,
Ὁ Κούρτης δὲν τὸν γύρευσε νὰ πάῃ νὰ βγῇ μπροσθά του.
Ἀλῆ Βελῆς ἐρώτησε· « γιατὶ δὲν μὲ χαλεύει;
Προβόδησε καὶ μ' ἤφερε, νὰ ἰδῶ τί μὲ γυρεύει; »
Ὁ Κούρπασας ἐπρόσταξε νὰ βγάλλῃ τ' ἄρματά του,
Κατόπι νὰ τὸν βγάλλουνε μπροσθὰ 'ς τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ τοῦ εἴπανε τ' Ἀλῆ Βελῆ « νὰ βγάλῃς τ' ἄρματά σου,
Κι' ὁ Κούρτης ἔχει σουμπεὲν ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου. »
Τοὺς εἶπ' « ἂν ἔχῃ σουμπεὲν ὁ Κούρτης ἀπὸ μένα,
Πῶς ἔγραφε καὶ μ' ἔστελνε καλὰ καὶ τιμημένα;
Ἐγ' ἀπὸ τὸν πατέρα μου εἶχα 'να νασιάτι,
Νὰ μὴ τὰ βγάλλω τ' ἄρματα σὰν ἔλθω 'ς τὸ Μπεράτι.
Καὶ τὰ δικά μου τ' ἄρματα ἀτός μου δὲν τὰ βγάνω,
Ἀκόμη καὶ 'ς τὸν Κούρπασαν ἐμπρός του δὲν τὰ πάνω.
Κι' ἂν μ' ἀγαπᾷ ὁ Κούρπασας τοῦ πάν' ἀρματωμένος,
Γιατ' εἶμ' ἀκόμα ζωντανὸς, δὲν εἶμ' ἀπεθαμένος. »
Καὶ τοῦ εἴπανε τοῦ Κούρπασα· « δὲν ἔρχετ' ἐμπροσθά σου,
Τὸ μάτι δὲν τοῦ θόλωσε ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου.
Μηδὲ κανέναν ἀπὸ μᾶς κοντά του δὲν ζυγόνει,
Κι' ἀκόμ' ἀπ' τὸ ντουβλέτι σου τ' αὐτί του δὲν ἱδρόνει.
Σὰν ἦλθε 'δῶ τοῦ τὸ εἴπανε τὸ μαῦρο τὸ χαμπέρι,
Ὥραν τὴν ὥρα βρίσκεται μὲ τ' ἄρματα 'ς τὸ χέρι. »
Ὁ Κούρπασας ἐπρόσταξε « ἐγὼ τὸν ἔχω χάψι, »
Κι' Ἀλῆς Βελῆς πολέμαε τ' ὀτζάκι νὰ τοῦ κάψῃ.
Ἀλῆς Βελῆς νὰ χαψωθῇ καμποῦλι δὲν τὸ κάνει,
Καλλίτερον τὸ χαίρεται νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
Γιὸζ χάψι τὸν ἀλκότησε καὶ μπαίνει 'ς τὸ σαράϊ,
Κοντὰ νὰ τοῦ ζυγώσουνε κανένας δὲν τρομάει.
« Ἔτσι μωρ' γέρο Κούρπασα μὲ τὴν ἀπιστοσύνην,
Καὶ λὲς μὲ τὸν πατέρα μου πῶς εἶχες φιλοσύνην;
Μ' ἀπάτησες καὶ μ' ἔφερες 'ς τὴν πόρτα τὴν δική σου,
Καὶ πολεμᾶς ἀλλοιώτικα, μπρὲ Κούρπασα 'ντροπή σου!
Ἂν ἀπεθάνω σήμερα δὲν τὸ 'χω κασαβέτι,
Τ' ἔχω νταβᾶ μὲ σένανε 'ς τὸ δίκηο ταχιρέτι. »

Ὅπως ὁ Κούρπασας ἐμβῆκε 'ς τὸ χαρέμι καὶ τοὺς ἐφανέρωσε τὸν μελετώμενον σκοτωμὸν τοῦ Ἀλῆ Βελῆ.

Ὁ Κούρπασας σηκώθηκε καὶ 'ς τὸ χαρέμι πάνει,
Καὶ τὴν πασίνα φώναξε καὶ νάκλι τῆς τὸ κάνει.
Καὶ λέγει τῆς πασίνας του· « δὲν τ' ἄκουσες, κυρά μου,
Τὸν ἐφεράνε τὸν Ἀλῆ 'ς τὰ πόδια τὰ δικά μου.
Ὅτ' ἦλθε 'ς τὸ σαράϊ μου τὸν ἔβαλα 'ς τὴν χάψη,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς πολέμησε τ' ὀτζάκι νὰ μοῦ κάψη.
Καὶ τὸ δικό του τ' ὄνομα ἐγὼ θέλα τὸ σβύσω,
Καὶ θὰ μοῦ γίνῃ χαβαλὲς καὶ θέλα ὀγρατίσω.
Θὰ τὸ σκοτώσω σήμερα προτοῦ νὰ δυναμώσῃ,
Τ' ὑστερινὰ τῆς Πωγγιανῆς τὴ λύσσα θὰ τῆς δώσῃ.
Καὶ μένα θὰ μοῦ σηκωθῇ κατόπι τὸ ῥεχάτι,
Καὶ θὰ μοῦ βάλῃ σύνορο ἀπ' ἔξω 'ς τὸ Μπεράτι. »

Ἀπόκρισις τοῦ χαρεμιοῦ πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ.

Τοῦ λέγει ἡ πασίνα του· « Τί λές ἡ ἀφεντιά σου;
Τώρα θὰ γίνῃς ἄπιστος εἰς τὰ γηράματά σου;
Γιὰ συλλογίσου, Κούρπασα, κ' ἔχ' ἐντροπὴ κομμάτι,
Ἀτός σου τοῦ προβόδησες καὶ σοῦ 'ρθε 'ς τὸ Μπεράτι.
'Σ ἕνα μαξούμικο παιδὶ θὰ δείξῃς τὸ ἰνέρι;
Στοχάτου 'ς τὰ γηράματα ντροπὴν θελὰ σοῦ φέρῃ.
Ὡς τόσον σ' ἔχω 'να ῥιτζιᾶ νὰ μὴ τὸν ἀλκοτήσῃς,
Τ' εἶνε γιαζὶκ, ἐφένδη μου, τ' ὀτζάκι νὰ τοῦ κλείσῃς.
Μόν' πρέπει 'ς τὴν ἡμέραν σου νὰ τὸ καλοκαρδίσῃς·
Μὲ τί καρδιὰν, μὲ τί ψυχὴν τηρᾷς γιὰ νὰ τὸ πνίξῃς;
Τὶ εἶσ' ὁ γέρο Κούρπασας 'ς τὸν κόσμον μὲ τὸ νάμι,
Τέτοιαν δουλειὰν 'ς τ' ὀτζάκι μας κανεὶς δὲν ἔχει κάμει.
Καὶ τοῦ 'γραφες καὶ τοῦ 'στελνες, πασᾶ μ' ἡ ἀφεντιά σου,
Γιὰ νὰ τὸν κάμῃς καὶ γαμβρὸν νὰ βρίσκεται κοντά σου;
Καὶ πρέπει νὰ τὸν ἔχωμεν ἴσα μὲ τὴ ψυχή μας,
Τέτοιο ἀσλὰν χρειάζεται 'ς τὴν πόρτα τὴν δική μας.
Ὄχι μοῦ λὲς, ἀφένδη μου, νὰ πᾷς νὰ τὸν σκοτώσῃς.
Ταχὺ ποῦ νὰ σοῦ βγῇ ἡ ψυχὴ τ' ἀπόκρισιν θὰ δώσῃς; »

Ἀπόκρισις τοῦ Κούρπασα πρὸς αὐτήν.

Αὐτὸς τῆς ἀπεκρίθηκε τῆς λέγει· « Δὲν τ' ἀφίνω,
Ἀκόμη καὶ τὴν κόρη μου κεινοῦ δὲν τοῦ τὴν δίνω,
Τὴν κόρη μου τί πέρνωντα πισμάνης θενὰ γίνω,
Κατόπι ἀπ' τὸν μουζεκὲ τὰ χέρια μου θὰ πλύνω.
Τ' ἀκοὺς ἐκεῖνο τὸ παιδὶ, καὶ τ' εἶνε δὲν τὸ ξέρεις,
Κι' ἂν τὸ γλυτώσῃς σήμερα γκεδέρι θὰ μοῦ φέρῃς.
Σὰν πάρ' αὐτὸς τὴν κόρην μου νὰ γίνῃ καὶ γαμβρός μου,
Θενὰ μοῦ γίνῃ χαβαλὲς καὶ μπᾶς ἐχθρὸς δικός μου.
Καὶ θέλουν κατασκορπισθῆ ἐφέτος τὰ χωριά μου,
Τ' ἐκλαύθηκ' ὅλος ὁ ῥαγιᾶς ἐδῶ 'ς τὴν ἀφεντιά μου.
Τί τοὺς γυρεύ' Ἀλῆ Βελῆς χαράτζι καὶ κανίσκι,
Ζαγόρι καὶ Πωγωγιανὴ ψυχὴ δὲν ἀπομνήσκει.
Θὰ βροῦνε τόπον πουθενὰ αὐτοὶ νὰ ψωμοζήσουν,
Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ βέβαια θὰ σκορπίσουν.
Θὰ πάρουν τὰ 'ματάκια τους ἐφέτος νὰ χαθοῦνε,
Τ' ἀκοῦνε τὸν Ἀλῆ Βελῆ καὶ δὲν τὸν νταγιανδοῦνε.
Ἦλθαν καὶ μοῦ 'πεσαν ἀμὰν ἄνδρες, γυναῖκες ὅλοι,
Νὰ φαρμακώσω τὸν Ἀλῆ, νὰ γλύσουν οἱ διαβόλοι.
Μὲ τέτοιον τρόπον τό 'φερα ἐδῶ νὰ τὸ σκοτώσω,
Καὶ μὴ μοῦ λὲς, πασίνα μου, τὴν κόρην νὰ τοῦ δώσω. »

Ἀπόκρισις αὐτῆς πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἀνδρός της.

« Δὲν ἔχεις κρῖμ' ἀφένδη μου 'ς ἐλόγου σου λιγάκι,
Νὰ χάσῃς κεῖνο τὸ παιδὶ νὰ τοῦ κλεισθῇ τ' ὀτζάκι;
Σὰν εἶναι τέτοιος ἄνθρωπος καὶ δὲν τὸν νταγιανδοῦνε,
Ῥαγιάδες ἂς τοῦ γίνουνε σὲ κεῖνον νὰ γραφθοῦνε.
Ἂν χάσῃς κεῖν' τὸν ἄνθρωπον, πασᾶ μου ἡ ἀφεντιά σου,
Ξεῦρε θὰ γίνῃς ἄπιστος εἰς τὰ γηράματά σου.
Νὰ πάγῃ ἡ ὑπόληψις καὶ τὸ πολύ σου νάμι,
Κι' ἡ Χάνκω ἂν τὸ μυρισθῇ τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ;
Γιατ' εἶνε μάνα ἀσλανιοῦ καὶ ἔκαμε λειοντάρι,
Σηκόνει τὴν Ἀρβανιτιὰν γιὰ τέτοιο παλληκάρι.

Πῶς ἠμπορεῖ νὰ τὸ στρεχθῇ νὰ πάῃ ὁ υἱός της,
Τὸ κανακάρι της παιδὶ, καὶ τῶν ματιῶν τὸ φῶς της;
Αὐτὰ δὲν διαλογίζεσαι, μόνον ἀπιστοσύνην,
'Σ καιρὸν ποῦ σὺ τὸν ἔκραξες μὲ τόσον φιλοσύνην;
Γιὰ συλλογίσου, ἀφένδη μου, ἐσὺ τὸ πρόσωπό σου,
Ποτὲ δὲν 'γίνη ἀπιστιὰ 'ς τ' ὀτζάκι τὸ δικό σου.
'Ακόμη καὶ 'ς τὰ νειάτα σου αὐτὸ δὲν τό 'χεις κάμει,
Καὶ τώρα 'ς τὰ γηράματα νὰ σοῦ χαθῇ τὸ νάμι!
Ὡς τώρα τὸ φανέρωσες τοῦ λόγου σου ἀσλάνι,
Τώρα νὰ γένῃς ἀλεποῦ σὲ τοῦτο τὸ ζεμάνι;
Ὁποῦ τὸ ἕνα πόδι σου 'ς τὸ λάκκο 'χεις χωμένο,
Καὶ τ' ἄλλο ὄξω βρίσκεται, κι' αὐτὸ ψίχα γυρμένο;
Καὶ σὺ μὲ ταῦτα πολεμᾷς ῥαγιάδες νὰ κρατήσῃς,
Σὰν χάσῃς τὸ ξεφτέρ' αὐτὸ, καὶ τί θὰ καζανδίσῃς;
Σύρε κι' ἀπόλυσ' τὸν 'Αλῆ, κι' ἀλλιῶς θὰ σοῦ κακώσω,
Καὶ 'ς τὸν δικό σου τὸν ὀνδᾶ ποτὲ δὲν θὰ ζυγώσω. »

Ὅπως τοῦ ἐμήνυσε τοῦ 'Αλῆ Βελῆ ἡ Κουρπασίνα διὰ τὸ μελετώμενον.

Καὶ τοῦ προβόδησε τ' 'Αλῆ· « Μὴ σκιάζεσαι, παιδί μου,
Τέτοια δουλειὰ δὲν γίνεται 'ς τὴν πόρτα τὴν δική μου.
'Αλῆ Βελῆ, μὴ σκιάζεσαι καὶ σουμπεὲν μὴ βάνῃς,
Ταχὺ καλὸ ξημέρωμα σὲ βγάζω ἐγὼ καὶ πάνεις.
Κι' ἂν ἦσαι τέτοιος ἄνθρωπος κουσοῦρι μὴν ἀφήσῃς,
Καὶ τὸν ῥαγιᾶ τοῦ Κούρπασα μὲ λάδι νὰ τοὺς ψήσῃς,
Διατ' ἤλθανε καὶ κλαύθηκαν οἱ παληὸ Πωγγιανίταις,
Κι' ἄλλοι ῥαγιάδες ἄπειροι οἱ Ζαγοριανίταις.
Μᾶς εἶπαν πῶς τοὺς τρόμαξες καὶ δὲν θὰ τὸ φθουρήσουν,
Καὶ τὰ δικά μας τὰ χωριὰ κυττάζουν νὰ σκορπίσουν.
Καὶ κλαύθηκαν 'ς τὸν Κούρπασα, παιδί μ', ἀπὸ τ' ἐσένα,
Ἔχε σὺ θάῤῥος 'ς τὸ Θεὸ, καὶ δεύτερο 'ς ἐμένα.
Καὶ σ' ἤφερε 'ς τὴν πόρτα του, παιδί μου, νὰ σὲ χάσῃ,
Ζαγόρι καὶ Πωγωγιανὴ κατόπι νὰ λαγιάσῃ. »

Ὅπως ἐμήνυσε ὁ Ἀλῆ Βελῆς ὀπίσω εἰς αὐτήν.

« Ἄχ, ἄχ καϋμένη Πωγγιανὴ ἂν ἴσως καὶ γλυτώσω,
Τί μοῦ καμέτε σήμερον νὰ σᾶς τὸ ξεπλερώσω. »
Κι' Ἀλῆς τῆς ἐπροδόδισε· « δὲν ἔχω κασαβέτι,
Μόν' ἔχω ποῦ χαψώθηκα καὶ μώρχεται ζαχμέτι.
Καὶ τώρα ποῦ χαψώθηκα μουτλὰκ ἄς μὲ σκοτώσῃ,
Κι' ἂν μ' ἀπολύσῃ σήμερον αὐτὸς θὰ μετανοιώσῃ.
Γιατ' ἔστειλε καὶ μ' ἔφερε μὲ χίλια δυὸ ζανάτια,
Κι' ἄς μοῦ τὰ δώσῃ σήμερον τὰ μαῦρα μονοπάτια.
Κι' ἂν μ' ἀπολύσῃ σήμερον ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο,
Πρῶτα κι' ἀρχὴ 'ς τὴ Πωγγιανὴ τζεκοῦρι θελὰ βάλλω.
Κι' ὁ Κούρτης δὲν μὲ τό 'δωκε τὸ οὔμπρι τὸ δικό μου,
Κι' ἂν σώθηκαν αἱ μέραις μου ἄς κόψῃ τὸν λαιμόν μου.
Τί ἄξιος εἶν' ὁ Κούρπασας νὰ μὲ σκοτώσῃ μένα;
Αὐτὸς ποῦ μὲ γεράτισε τὸ ξέρει τὸ καθένα.
Κι' ἂν ἔχω οὔμπρι σήμερα ἐγὼ θελὰ γλυτώσω,
Καὶ 'ς τὰ δικά του τὰ χωριὰ τὴν λύσσα θὰ τοῦ δώσω.
Τί μώγραφε καὶ μ' ἔστελνε τί μ' ἔχει σὰν πατέρα,
Ἀκόμη καὶ τὴν μάνα μου τὴν ἔχει θυγατέρα;
Γιαζὶκ 'ς τὸ πασαλίκι του καὶ 'ς τὴν παλληκαριά του,
Ποῦ μοῦ 'χενε τέτοιας λογῆς γραμμένα 'ς τὰ χαρτιά του.
Καὶ σὺ μωρὴ μανούλα μου ῥιτζιᾶν πολὺν μὴ κάνῃς,
Κι' ἀπὸ τὴν χάψην σήμερα ἐμένα μὴ μὲ βγάνῃς.
Κι' αὐτὸ ποῦ δὲν τὸ θάῤῥευα 'ς τ' ὀτζάκι σας τὸ βρῆκα,
Ἀτός μου ἐπλανέθηκα 'ς τὰ χέρια σας καὶ μπῆκα. »
Ὀπίσω τοῦ προβόδησε καὶ τοῦ 'καμε γεμίνι,
Ἂν τὸν χαλάσῃ ὁ Κούρπασας αὐτὴ δὲν τὸν ἀφίνει.

Γράφει τῆς μάνας του ς' τὸ Τεπελένι.

Ἀλῆ Βελῆς τῆς μάνας του τῆς ἔστειλε χαμπέρι,
Πῶς « μᾶς εὐρῆκε σήμερα τέτοιας λογῆς γκιδέρι.
Ὁ Κούρπασας μ' ἐπλάνεσε 'ς τὰ χέρια νὰ μὲ βάλλῃ.
Τί κλαύθηκ' ὅλος ὁ ῥαγιὰς μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι.
Μὲ χάψωσε καὶ πολεμᾷ αὐτὸς νὰ μὲ σκοτώσῃ,
Καὶ μπῆκε τὸ χαρέμι του μουτλὰκ νὰ μὲ γλυτώσῃ.

Καὶ σήμερον γιὰ σήμερον ἐγὼ 'μαι χαψωμένος,
Ἢ θὰ γλυτώσω, μάνα μου, ἢ θά 'μαι πεθαμένος.»

Ἡ Χάνκω ἔγραψε τῆς Κουρπασίνας, καὶ συνάζει ἀσκέρι νὰ ὑπάγῃ κατ' ἐπάνω τους.

Ἡ μάνα του σὰν ἄκουσε τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς προβόδησε γι' ἀσκέρι.
Καὶ βάνει τετοιανῆς λογῆς βουλὴν νὰ πολεμήσῃ
Ἐφέτος μὲ τὸν Κούρπασα, τὸ αἷμά της νὰ χύσῃ.
Καὶ τῆς ἐμαύρισ' ὁ ντουνιᾶς, τῆς γίνηκε χαράμι,
Κι' ὅ,τι θὰ κάμ' ἡ μάνα του κανεὶς δὲν τό 'χει κάμει.
Καὶ προβοδᾷ τοῦ Κούρπασα· «τὸν υἱόν μου ν' ἀπολύσῃς,
Καὶ μὴ θαῤῥεύῃς σήμερα τ' ὀτζάκι μου νὰ κλείσῃς.»
Καὶ 'ς τὸ χαρέμι προβοδᾷ· «γιαζὶκ 'ς τὴν ἀνθρωπιά σας,
Γιαζὶκ 'ς τὸ βεζιράτο σας, γιαζὶκ καὶ 'ς τὴν Τουρκιά σας!
Μὲ τοῦτο ποῦ καμέτε σεῖς δὲν ντρέπεσθε λιγάκι;
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σας νὰ μοῦ κλεισθῇ τ' ὀτζάκι;
Τηρᾶτε νὰ μὴ κλείσετε τὴν πόρτα τὴν δική μου,
Νὰ μὴ τὸ θανατώσετε τὸ μοναχὸ παιδί μου!
Κι' αὐτὸς ποῦ μοῦ τὸ πρόδωσε, καὶ τό 'χετε 'ς τὴν χάψη,
Ἔτσι θαῤῥεύω γλήγορα ν' ἀστράψῃ νὰ τὸν κάψῃ.»

Λόγοι τῆς πασίνας πρὸς τὸν ἄνδρα της.

Σὰν πῆγε τέτοια ἀπόκρισις 'ς τὸν Κούρτη, 'ς τὸ χαρέμι,
Τοὺς μαύρισ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς τοὺς γίνηκε τζεχνέμι.
Τοῦ γέρο Κούρτη φώναξε καὶ τοῦ εἶπε· «ἀμὰν, πασᾶ μου,
'Σ τοὺς χίλιους χρόνους μιὰ φορὰ δὲν πιάνεις τὸν ῥιτζιᾶ μου;
Καὶ πρέπει 'ς τὴν ἡμέρα σου νὰ κάμῃς μερχαμέτι,
Καὶ μὴ μοῦ δίνῃς σήμερον φαρμακερὸ σερμπέτι.
Μουτλὰκ τὸν θέλω τὸν 'Αλῆ νὰ μοῦ τὸν προβοδήσῃς,
Γιὰ τὸ χρυσό σου τ' ὄνομα νὰ μὴ τὸν ἀλκοτήσῃς.
'Απόλυσέ τον τὸν 'Αλῆ νὰ πάῃ 'ς τὸ Τεπελένι,
Τέτοια δουλειὰ 'ς τ' ὀτζάκι σου νὰ ξεύρῃς δὲν σοῦ βγαίνει.»

Ἀπόκρισις τοῦ Κούρπασα πρὸς τοὺς λόγους αὐτῆς.

Τῆς εἶπ' ὁ γέρο Κούρπασας· « τὸν κάνω τὸν ῥιτζιᾶ σου,
Μόν' πλύνε καὶ τὰ χέριά σου ἀπ' ὅλον τὸν ῥαγιᾶ σου.
Μάδαμ καὶ μοῦ κρεμάσθηκες καὶ θὲς νὰ τὸν γλυτώσῃς,
Σὲ κᾶνα μῆνα κ' ὕστερα ἐσὺ θὰ μετανοιώσῃς.
Κ' ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σου πηγαίνω καὶ τὸν βγάνω,
Ὡς τόσον πειὰ 'ς τὸ χέρι μου νὰ ξέρῃς δὲν τὸ βάνω.
Κι' ἀπ' ἔδω κεῖθε τὸν 'Αλῆ τὸν κάνω καὶ ἀκράνη,
Κι' ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου τὸ σύνορο μοῦ βάνει.
Κι' ἂν ἀγαπᾷς προβόδησε ἀτή σου νὰ τὸν βγάλλῃς,
Ὡς τόσο 'ς τὰ γεράματα γκιδέρι θὰ μοῦ βάλλῃς.
Καὶ τώρα ποῦ κρεμάσθηκες, ἀπόλυσ' τον ἀτή σου,
Καὶ τὰ καλὰ ὑστερινὰ κατόπι διαλογίσου. »
Κι' ὁ Κούρτης ἐσηκώθηκε κ' ἐβγῆκε πεισμωμένος,
Καὶ σεριανίζει 'ς τὸν παχτζὲ πικρὸς, φαρμακωμένος.
Ὁ γέρο Κούρτης ἔβαλε γκιδέρι 'ς τὴν καρδιά του,
Διαλογισμένος περπατεῖ, καὶ δὲν τηρᾷ 'μπροσθά του.
Γκιδεριασμένος περπατεῖ, κι' ὀμπρός του δὲν τηράει,
Μηδὲ καὶ 'ς τὸ χαρέμι του δὲν θέλει πειὰ νὰ πάῃ.
Ὁ τόπος τοῦ σκοτείδιασε τοῦ Κούρτ' ἀπ' τὸ γινάτι,
Καὶ πειὸ ῥεχάτι δὲν ἔχῃ νὰ κάτσῃ 'ς τὸ Μπεράτι.
Καὶ τοῦ 'ρχεται νὰ σηκωθῇ, νὰ φύγ' ἀπὸ τὴ χώρα,
Ν' ἀφήσῃ τὰ σαράγιά του, νὰ πάῃ κατὰ τὴ Βληώρα.

Ὅπως ἔστειλε χαμπέρι τὸ χαρέμι μέσα 'ς τὴν χάψη 'ς τὸν 'Αλῆ διὰ τὸν γλυτωμόν του.

Καὶ τὸ χαρέμι τοῦ 'στειλε τ' 'Αλῆ Βελῆ μουζντέδες,
Νὰ τοῦ δροσίσῃ τὴν καρδιὰ μὲ χίλιους δυὸ καϊτέδες.
Τοῦ 'στειλε « μῶρ' 'Αλῆ Βελῆ, τήρα νὰ βγῇς παιδί μου,
Νὰ πᾷς 'ς τὸ βελιαέτι σου ἐσὺ μὲ τὴν εὐχή μου.
Καὶ μὴ σοῦ βαρυφαίνεται ποῦ βρίσκεσαι 'ς τὴν χάψη,
Κ' ἐκεῖνος ποῦ σὲ πρόδωσε ν' ἀστράψῃ νὰ τὸν κάψῃ.
Κ' ἐκεῖνος ποῦ σὲ πρόδωσε νὰ τοῦ κοπ' ἡ ζωή του,
Νὰ γίνῃ ἕνας βρυκόλακκας νὰ φάγῃ τὴν φυλή του.

Κ' ἐγὼ πικράθηκα πολὺ, παιδί μου, γιὰ τ' ἐσένα,
Κι' ὅλα τὰ φυλλοκάρδιά μου τά 'χω φαρμακωμένα.
'Αφ' ὄντις ποῦ χαψώθηκες, ἐσὺ μωρὲ παιδί μου,
Μοῦ φαρμακώθηκ' ἡ καρδιὰ κ' ἡ σκοτεινὴ ψυχή μου.
Καὶ ὕπνον πειὸ δὲν ἔϐαλα 'ς τὸ μάτι τὸ δικό μου,
Μήτε ψωμὶ δὲν ἔφαγα ἀπ' τὸν πολὺν καϋμό μου.
Καὶ κάνω σιούκιουρ 'ς τὸν θεὸν ποῦ γλύτωσες παιδί μου,
Γιατ' εἶχα πόνον 'ς τὴν καρδιὰ καὶ σκότος 'ς τὴν ψυχή μου.
Σήκω νὰ πᾷς 'ς τὴν μάνα σου, παιδί μου τιμημένο,
Τί σήμερα γιὰ σήμερα σὲ ξέρ' ἀποθαμένο. »

Λόγοι τ' Ἀλῆ Βελῆ ἐπάνω 'ς τὸν κινημόν του.

'Αλῆ Βελῆς τῆς ἔστειλε· « ἐγώ 'μαι χαψωμένος·
Καὶ πῶς θὰ φύγω σήμερα ἀπ' ἔδω ντροπιασμένος;
'Ως τόσον μοῦ 'ρχετ' ἐντροπὴ λιάκιν θελὰ κινήσω,
Κι' ἀπιστοσύνη, ξέρετε, ἐγὼ θέλ' ἀρχινήσω. »
Καὶ τὸ Μπεράτι τό 'μαθε πῶς γλύτωσε καὶ βγαίνει,
Π' ὁρμίζεται νὰ σηκωθῇ νὰ πάῃ 'ς τὸ Τεπελένι.
Κι' ἄνδρες γυναῖκες βγήκανε ἔξω νὰ τὸν ἰδοῦνε,
Κι' ὅλοι τ' ἀσλάνι τὸν 'Αλῆ τόνε κρυφοτηροῦνε.
Νὰ τὸν ἰδοῦν τί ἄνθρωπος εἶναι γερατισμένος,
Σὰν τοῦτον 'ς τὴν ἡμέραν μας δὲν εἶναι γεννημένος.
Ἄνδρες γυναῖκες βλέπουνε τὴν δέξια τὴν θωριά του,
Κι' ὅλοι ντουᾶ τοῦ κάνουνε ν' ἀξιώσῃ τ' ἄνομά του.
Κι' 'Αλῆς ἐκαϐαλίκευσε 'ς τὴν μέσῃ ἀπὸ τ' ἀλάϊ,
Καὶ τοὺς ἀφίνει τό 'χε 'γειὰ, καὶ κίνησε καὶ πάει.
Μὲ χίλιαις γνώμαις κίνησε, μὲ χίλιαις νοστιμάδες,
Καὶ τοὺς ἀφίνει τό 'χε 'γειὰ σὲ πένδες, 'ς ἀγάδες.
« Ἕνα μανέτι θέλα εἰπῶ καὶ νὰ τὸ θυμηθῆτε,
Τοῦ γέρο Κούρτη σέμερα νὰ πᾶτε νὰ τὸ 'πῆτε.
'Αλῆ Βελῆς ἐγλύτωσε καὶ βγῆκ' ἀπὸ τὴν χάψη,
Καὶ 'φέτος εἰς τὰ σύνορα πολλαῖς καρδιαῖς θὰ κάψῃ.
Καὶ 'φέτος μὲ τὸν Κούρπασα ἐσάπι θὰ γυρέψω,
Καὶ 'ς τὸν δικό του τὸν ῥαγιᾶ ἐγὼ θέλα κυρέψω.

Κι' αὐτὸς ἂν θέλῃ τὸν ῥαγιᾶ, ἂς πάῃ νὰ τὸν γλυτώσῃ,
'Ας στείλῃ καὶ σὲ μένανε αὐτὸς νὰ μὲ σκοτώσῃ.
Κι' ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσωμεν ῥεχάτι δὲν τοῦ δίνω,
Κ' εἰς τὸν δικόν του τὸν ῥαγιᾶ κανένα δὲν ἀφίνω.
'Ο Κούρτης ἐπολέμησε τ' ὀτζάκι νὰ μοῦ κλείσῃ,
Καὶ τὸν δικόν μου τὸν ῥαγιᾶ νὰ τὸν κληρονομήσῃ. »
Αὐτὸ 'πε, καὶ σηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὸ Τεπελένι,
Καὶ φέτος μὲ τὸν Κούρπασα θρῆνος τρανὸς θὰ γένῃ.

Ὅπως ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Κούρτην τοὺς λόγους τοῦ 'Αλῆ Βελῆ.

Καὶ εἰς τὴν ὥρα τὴν καλὴν 'Αλῆ Βελῆς κινάει,
'Σ τὸ Τεπελένι ὁρμίζεται 'ς τὴν μάνα του νὰ πάῃ.
Κι' ὅσον μπορεῖ τ' ὀγλήγορο τρέχει σὰν τὸ λειοντάρι,
'Απ' τοὺς ὀχθρούς του σήμερον τὸ δίκηό του νὰ πάρῃ.
Καὶ τοῦ 'πανε τοῦ Κούρπασα· « ἀσκέρι θενὰ μάσῃ,
Καὶ τὰ δικά σου τὰ χωριὰ αὐτὸς θέλει τὰ πιάσει.
'Αλῆ Βελῆς ἐκίνησε μ' ἀπόφασιν νὰ πάνῃ,
Κ' εἰς τοὺς προδόταις του εὐθὺς τὸ πρέπον νὰ τοὺς κάνῃ.
'Ο τοῦ Βελῆ πασᾶ υἱὸς ὑπάγει μὲ νιγέτι,
Νὰ τοῦ ποτίσῃ τὸν ῥαγιᾶ φαρμακερὸ σερμπέτι.
'Ο τοῦ Βελήπασα υἱὸς τὸ ξακουσμέν' ἀσλάνι,
Τεπελενιοῦ κι' 'Αρβανιτιᾶς τὸ φοβερὸ νισιάνι.
Καὶ θέλει βάλει τὴν φωτιὰ εἰς ὅλα τὰ χωριά σου,
Μὲ τὴν δουλειὰ ποῦ τῷ 'καμες πασᾶ μ'. ἡ ἀφεντειά σου.
Καὶ πρῶτα 'ς τὴν Πωγωγιανὴν τὸν δρόμον θὰ τοὺς δώσῃ,
Καὶ τὴν δουλειὰν ποῦ τῷ 'καμαν νὰ τοὺς τὴν ξεπλερώσῃ. »

'Επιστολὴ τοῦ 'Αλῆ Βελῆ πρὸς τὸ γέρο Κούρπασα.

'Αλῆ Βελῆς σὰν ἔσωσε μέσα 'ς τὸ Τεπελένι,
Στέλλει γραφὴν τοῦ Κούρπασα πικρήν, φαρμακωμένη.
Καὶ τῷ 'γραψε τοῦ Κούρπασα· « γιατί νὰ μὲ χαψώσῃς;
'Απ' ἐδῶ κεῖθε καὶ μπροσθὰ πολὺ θὰ μετανοιώσῃς.

Καὶ ἤξερέ το βέβαια θὰ κάψω τὴν καρδιά σου,
Μὲ τὴν δουλειὰ ποῦ μοῦ 'καμες εἰς τὰ γηράματά σου.
Δὲν θάῤῥευα νὰ μοῦ 'κανες τέτοιας λογῆς γενάτι,
Καὶ χάψη νὰ μὲ κράτειες ἐμένα 'ς τὸ Μπεράτι.
Καὶ τώρα ποῦ ἐγλύτωσ' ἀπ' τὰ δολερά σου χέρια,
Εἰς τὴν καρδοῦλα θὰ σοῦ μποῦν τὰ κοφτερὰ μαχαίρια.
Καὶ τώρα ποῦ ἀπόφυγα, ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσω,
Νὰ ξέρῃς τὸ σηκότι σου ἐγὼ θελὰ τὸ ψήσω.
Τί θάῤῥευα νὰ μοῦ 'δινες κανένα ῥασιχάτι,
Γιὰ τοῦτο ἀπατήθηκα καὶ σοῦ 'ρθα 'ς τὸ Μπεράτι.
Κι' ἀνέμειγα ἀνήλικος ἀπὸ τὰ πατρικά μου,
Κι' ὁρμήνεια δὲν ἐπρόφθασα νὰ πάρ' ἀπὸ τὸν μπαμπᾶ μου.
Σὲ θάῤῥευα πῶς ἤσουνε σαδίκης μὲ ἰμάνι,
Καὶ τιμημένος ἄνθρωπος σὲ τοῦτο τὸ ζεμάνι.
Φανέρωσες τὸ σόϊ σου καὶ τό 'καμες πεϊάνι,
Διατ' ἤσουν ἄπιστος κρυφὸς, καὶ 'βῆκες 'ς τὸ μεϊδάνι.
'Απ' ἔδω κεῖθε καὶ μπροσθὰ νὰ στείλῃς νὰ μὲ πιάσῃς,
Ξέρε τὸ μελαγχόλι σου ἐσὺ θὰ τὸ ξεράσῃς.
'Απ' ἔδω κεῖθε τὸν 'Αλῆ τὸν βλέπεις τί σοῦ κάνει,
Καὶ σύνορο τοῦ Κούρπασα νὰ ἰδῇς ποῦ θὰ τὸ βάνῃ. »

'Επιστολὴ ἀποκριτικὴ τοῦ γέρο Κούρπασα πρὸς τὸν 'Αλῆ Βελῆ καὶ πρὸς τὴν Χάνκω.

'Ο γέρο Κούρτης τ' ἄνοιξε τὸ γράμμα καὶ διαβάζει,
Μὲ τὴν καρδιάν του βόγγηξε καὶ βαρυαναστενάζει.
Καὶ λέγει· « καλὰ τὸν πλάνεψα καὶ μοῦ 'ρθε 'ς τὰ ποδάρια,
Γιατὶ δὲν τὸν ἐπλάκονα μὲ ξύλα μὲ λιθάρια ; »
Καὶ τῷ 'στειλε τ' 'Αλῆ Βελῆ φαρμακερὸ χαμπέρι·
« Ὅ,τι μοῦ γράφεις καὶ μοῦ λὲς δὲν σῶργετ' ἀπὸ χέρι.
Θαῤῥεῖς ἐγὼ νὰ φοβηθῶ ἀπὸ τὰ γράμματά σου ;
'Απ' τὸ δικό σου τὸ σπαθὶ κι' ἀπὸ τὴν ἀνδρειά σου ;
'Απ' ἔδω κεῖθε φρόνιμα, 'Αλῆ μου, νὰ καθήσῃς,
Τί πλάταις δὲν ἔχεις ἐσὺ νὰ βγῇς νὰ πολεμήσῃς.
Τί προβοδῶ ἀβόλετο ὀπίσω καὶ σὲ πιάνω,
Καὶ κόφτω τὸ κεφάλι σου, τῆς μάνας σου τὸ πάνω.

Καὶ μὴ θαῤῥῇς πῶς γλύτωσες ἀπὸ τὴν ἀφεντιά μου,
Πάλιν σὲ φέρω γλήγορα 'ς τὰ χέρια τὰ δικά μου. »
Τῆς Χάνκως ἐπροβόδησε· « νὰ μάσῃς τὸ παιδί σου,
Τί θὰ τὸ κάμω νὰ τὸ ἰδῇς νὰ καίετ' ἡ ψυχή σου.
Ὁ γυιός σου μετ' ἐμέναγε τί σέντρι θὰ βαρέσῃ;
Μοῦ μοιάζει 'ς τὰ χεράκιά μου ὀπίσω θεν' ἀντέσῃ.
Αὐτὸς τακάτι δὲν ἔχει νὰ μαχευθῇ μὲ μένα,
Ἀπὸ νιζᾶ δὲν ἀγροικᾶ τί θέλει τὸ καθένα. »
Ὁ θλιβερὸς ὁ Κούρπασας τὸ ξεύρει τί θὰ γίνῃ,
Ὅσον κι' ἂν ζήσῃ 'ς τὸν ντουνιᾶ ῥεχάτι δὲν τοῦ δίνει.
Μόνον μὲ τέτοια πολεμᾷ, τοῦ λέει γιὰ νὰ λαγιάσῃ,
Νὰ τοῦ κρυώσῃ τὴν καρδιὰ, ντουφέκι νὰ μὴ πιάσῃ.
Ὁ Κούρπασας παρακαλὰ τὸ σόϊ του τὸ ξέρει,
Ποῦ θὰ τοῦ φέρῃ σήμερα φαρμακερὸ γκιδέρι.
Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μαχευθῇ μὲ τὸν Μουτζιὸ Χισάτη,
Κι' ὅσο κι' ἂν ζήσῃ 'ς τὸν ντουνιᾶ δὲν θά 'χῃ πειὸ ῥεχάτι.
Ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζήσουνε ῥεχάτι δὲν τοῦ δίνει,
Τί θὰ τὸν ἐθανάτονε μὲ τὴν ἀπιστοσύνη.
Γιὰ τοῦτο τοῦ προβόδησε νὰ κάτσῃ 'ς τὴν μεριά του,
Καὶ τὸ νιγέτι τ' ἄπρεπο νὰ βγῇ ἀπ' τὴν καρδιά του.

Λόγοι Χάνκως πρὸς τὸν υἱόν της Ἀλῆ Βελῆ.

Κ' ἡ μάνα του φοβήθηκε, καὶ τοῦ 'πε· « μπρὲ παιδί μου,
Βαργέστ' ἀπὸ τὸν πόλεμον 'τσι νά 'χῃς τὴν εὐχή μου.
Νὰ μ' ἔχω 'ς τὰ γεράματα κανένα ταξιράτι,
Τί δὲν τοῦ βγαίνεις σήμερα τοῦ Κούρτη 'ς τὸ Μπεράτι.
Τί 'κεῖνος ἔχει, μπρὲ παιδὶ, λουφέδες καὶ πληρόνει,
Ἀπὸ ταῖς τέσσεραις μεριαῖς τὸν κόσμον τὸν στομόνει.
Ἐκεῖνος ἔχει καὶ πουγγιὰ πλοῦτον καὶ δὲν λογιάζει,
Κι' ἀσκέρι ὅσον ἀγαπᾷ στέλλει καὶ τὸ συνάζει.
Ἔχει σακκούλαις ἄπειραις, ἀμέτρητα πουγγία,
Ἀπ' ὅ,τι θέλει 'ς τὸν ντουνιᾶ αὐτὸς δὲν ἔχει χρεία.
Φθάνει, παιδί μου, μοναχὰ τίποτας νὰ θελήσῃ,
Κουσοῦρι σὲ κανένανε τζαρὲς δὲν εἶν' ν' ἀφήσῃ.

Καὶ τί δὲν κάνουν τὰ πουγγιὰ 'ς τοῦτον τὸν κόσμ' ἀπάνω;
Ὅλα τὰ πράγματα γυρνοῦν, φέρνουν τὰ κάτω 'πάνω.
Μὴν ἔχωντας τινὰς πουγγιὰ τίποτα δὲν τελειόνει,
Μόνον σκοτίζεται πολὺ τὸν νοῦν του καὶ σκοτόνει.
Ἐμεῖς λουφὲ δὲν ἔχομε νὰ δώσωμε 'ς τ' ἀσκέρι,
Λογιάζω μᾶς ἀκολουθεῖ χειρότερο γκιδέρι. »

Ἀπόκρισις τ' Ἀλῆ Βελῆ πρὸς τοὺς λόγους τῆς μάνας του Χάνκως.

Καὶ τῆς μητρός του λέγ' Ἀλῆς· « ἐγὼ δὲν βαργεστάω,
Κι' ὅ,τι νὰ μοῦ 'ρθῃ σήμερα ἐγὼ δὲν τὸ τηράω.
Ποτέ μ' ἀπὸ τὸν Κούρπασα ἐγὼ δὲν βαργεστίζω,
Κ' ἐγ' ἀπ' ἐκεῖνο π' ἀγροικῶ ποτέ μου δὲ σαστίζω.
Καὶ ταῖς φοβέραις ταῖς πολλαῖς τοῦ Κούρτη τοῦ χαΐνη,
Ἂν φοβηθῶ, μανοῦλά μου, τὸ ἴρζι δὲν μ' ἀφίνει
Γιατὶ ἰμάνι δὲν ἔχει καὶ σπλάχνα 'ς τὴν καρδιά του,
Εἶν' ἀλωποῦ 'ς τὰ λόγιά του, καὶ γράφει τὰ δικά του.
Κι' ὁ Κούρτης μοῦ 'ποσχέθηκε τὴν κόρην νὰ μοῦ δώσῃ,
Καὶ μ' ἔβαλε 'ς τὸ χέρι του γιὰ νὰ μὲ θανατώσῃ.
Κ' ἐγὼ δὲν τοῦ τ' ἀλησμονῶ ὅσο νὰ ξεψυχήσω,
Μὲ μιὰ 'ξηντάρα βρίσκομαι, καὶ θενὰ πολεμήσω. »

Ἀπόκρισις τῆς μάνας του πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ.

« Κόρην σοῦ πέρω, μῶρ' Ἀλῆ, ὅπου κι' ἂν ἀγαπήσῃς,
Μὲ τὴν εὐχήν μου σήμερα ὅμως νὰ βαργεστήσῃς.
Κι' ὁ Κούρτης πειὰ τὸ σόϊ του τὸ ἔκαμε μπεϊάνι,
'Σ τὴ λάσπη θέλα γκρεμισθῆ, καὶ τίποτε δὲν κάνει.
Μὴ θέλῃς τὴν κατάρα μου, μόν' θέλε τὴν εὐχή μου,
Βαργέστ' ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἐσὺ μωρὲ παιδί μου. »

Ἀπόκρισις τοῦ Ἀλῆ Βελῆ, καὶ ὅπως αὐτὸν ὑπάνδρευσε ἡ Χάνκω.

« Θέλεις μὲ τὴν κατάρα σου, θέλεις μὲ τὴν εὐχή σου,
Δὲν ἀντιστέκομαι ποτὲ 'ς τούτην τὴν προσταγή σου.

Μὲ τὴν εὐχή σου, μάνα μου, θέλεις νὰ μὲ πανδρέψης;
Σοῦ τὸ 'δωσα τὸ ἴζνι μου, καὶ στεῖλε νὰ γυρέψης. »
Καὶ στέλλει 'ς τοῦ Καπλάμπασα, τὴν κόρην τους γυρεύει,
Τ' ἀσλάνι τὸν 'Αλῆ Βελῆ καλὰ τὸν συντροφεύει.
Αὐτὴ τὸν ἐσυντρόφευσε, καὶ κάνει τὸν σερᾶ του,
Κι' ὁ γαϊλὲς τοῦ Κούρπατα δὲν βγαίν' ἀπ' τὴν καρδιά του.
Κ' ἡ μάνα του ἐθάῤῥευσε γιὰ νὰ τὸν συντροφεύσῃ,
Νὰ κάτσῃ 'ς τὰ σαράγιά του, καυγᾶ νὰ μὴ γυρεύσῃ.
Καὶ τ' ἄναψε χειρότερα τοῦ γυιοῦ της τὸ γινάτι,
Μὲ τὴν δουλειὰ ποῦ τῷ 'καμε ὁ Κούρτης 'ς τὸ Μπεράτι.
Κι' ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουνε 'ς τούτ' τὴν δουλειὰ δὲν στέκει,
Θὰ κάμῃ θρῆνον πόλεμον, καὶ θλιβερὸ ντουφέκι.
Καὶ θενὰ γίνῃ πόλεμος ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦνε,
Ζαχμέτι μὲ τὸν Κούρπασα ποτὲ ν' ἀγαπηθοῦνε.

Ὅπως ἔστειλε χαμπέρι εἰς τοὺς παληὸ Πωγωγιανίταις ὁ 'Αλῆ Βελῆς.

Προβόδησε 'ς τὴν Πωγγιανὴ τὰ μαῦρα τὰ μαντάτα·
« Πῶς θὰ σᾶς δώσω γλήγορα τὴν σκοτεινὴ τὴν στράτα.
Τί θαῤῥευέταν, ἄθεοι, πῶς πᾶτε 'ς τὸ Μπεράτι,
'Εμένα νὰ προδώσετε, νὰ βρῆτε σεῖς ῥεχάτι;
Καὶ τὸ ῥεχάτι σήμερον ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ δείξω,
Ἄνδρες γυναῖκες 'ς τὴν φωτιὰ ἐγὼ θελὰ σᾶς ῥίξω.
Κι' 'Αλῆς ἀπὸ τὸν Κούρπασα ποτέ του δὲν πεθαίνει,
Μήτε ζαράρι τῷ 'ρχεται ποτὲ 'ς τὸ Τεπελένι.
Καὶ σεῖς γιατί μοῦ θέλετε ἐμένα τὸ ζαράρι;
Γιατί σηκωθηκέτ' ἐσεῖς ἐπάνω 'ς τὸ ποδάρι;
Γιατ' ἀφορμὴν κινήσεταν καὶ πᾶτε νὰ κλαφθῆτε;
Κ' ἐγὼ σὰν ἔρθ' ἐπάνω σας τ' ἀπόκρισιν θὰ εἰπῆτε;
'Ακόμη σεῖς δὲν μ' εἴδετε ποτὲ 'ς τὸ σύνορό σας,
'Ακόμα 'γὼ δὲν τό 'πια μηδὲ καὶ τὸ νερό σας.
Καὶ 'ς τὰ δικά σας τὰ χωριὰ δὲν γύρεψα χισάπι,
'Εσεῖς γιατί μοῦ κάνεταν τέτοιας λογῆς δουλάπι;
Στεῖλτε κι' ἀκόμα μιὰ φορὰ 'ς τὸν Κούρτη νὰ κλαφθῆτε,
Τὶ τὸ δικό μου τὸ σπαθὶ ἐφέτος θὰ τὸ ἰδῆτε

Γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν ῥαγιᾶ ὁ Κούρτης 'ς τὸ Μπεράτι,
Καὶ 'ς τὰ δικά του τὰ χωριὰ νὰ προβοδήσ' ἰμτάτι.
Νὰ προβοδήσῃ γλήγορα νὰ πιάσῃ τὰ χωριά του,
Τὶ θέλα βάλω τὴν φωτιὰ σὲ ὅλον τὸν ῥαγιᾶ του.»

Ὅπως ἐπροβόδησε χαμπέρι εἰς τοὺς Ζαγοριανίταις ὁ Ἀλῆ Βελῆς.

Καὶ 'ς τὸ Ζαγόρι προβοδᾷ χαρτιὰ φαρμακωμένα·
« Σὲ τ' ἀφορμὴ κλαφθήκετα καὶ σεῖς ἀπὸ τ' ἐμένα ;
Καὶ δὲν τὸ θάῤῥευα ποτὲ ἐγὼ ἀπ' τὸ Ζαγόρι,
Νὰ βγοῦνε 'ς τὴν ἡμέρα μου τέτοιας λογῆς μαστόροι.
Θαμάζομαι, ῥαγιάδες μου, ἐγὼ τὴν μαστοριά σας,
Καὶ φέτος θὰ τὸ λάβετε καὶ σεῖς καὶ τὰ παιδιά σας.
Θιαμεύομαι, χαΐνιδες, τὶ εἶν' αὐτοὶ οἱ δόλοι,
Μὰ ἰνσιαλλὰ θὰ τό 'βρετε ἄνδρες γυναῖκες ὅλοι.
Ποιὸς μάστορας σᾶς ἔμαθε, καϋμένοι Ζαγορῖταις,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου πῶς βγήκεταν τεχνῖταις ;
Ἤθελα νὰ τὸν ἤξερα κ' ἐγὼ τὸν δάσκαλό σας,
Ἴσως καὶ τὸν ἐμάθαινα τὸν τρόπο τὸν δικό σας.
Τώρα τὴν ἔμαθα κ' ἐγὼ τὴν τέχνη τὴν δική σας,
Ποῦ πήγετε 'ς τὸν Κούρπασα νὰ βρῆτε τὴν τιμή σας.
Καὶ τὴν δικήν σας τὴν τιμὴν παρακαλὰ τὴν ξέρω,
Κ' ἔτσι θαῤῥεύ' ἀπὸ τ' ἐσᾶς τὸ δίκηό μου τὸ πέρω.
Σύρτε, μωροὶ ῥαγιάδες μου, 'ς τὸν Κούρτην νὰ κλαφθῆτε.
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ τὸν πόνον σας νὰ 'πῆτε.
Πέλκιμ σᾶς γίνεται γιατρὸς 'ς τὸν πόνον τὸν δικό σας,
Κι' αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς, καὶ πρῶτος δασκαλός σας.
Αὐτὸς σᾶς ἐδασκάλεψε δικοί του νὰ γραφθῆτε,
Ῥαγιάδες νὰ τοῦ γένετε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζῆτε.
Καὶ τὸ δικό μου τ' ὄνομα σᾶς βγῆκ' ἀπὸ τὸν νοῦν σας,
Γυρεύετε καλλίτερον ἀγὰ τοῦ κεφαλιοῦ σας ;
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σας ἐγὼ δὲν ἔχω 'μάτι,
Γι' αὐτὸ γραφθήκατε κ' ἐσεῖς ῥαγιάδες 'ς τὸ Μπεράτι ;
Ἀπ' ἐδῶ κεῖθε, χριστιανοὶ, ἐμένα νὰ μὲ ἰδῆτε,
Ὅντας ν' ἀκοῦτε τὸν Ἀλῆ 'ς τὴ μαύρη γῆς νὰ μπῆτε.

'Αλῆ Βελῆς τοὺς ἔστειλε τέτοιας λογῆς μαντάτο,
Κι' ἀνακατώθηκ' ὁ ῥαγιᾶς ἀπ' τὴν κορφὴ 'ς τὸν πάτο.

Μουσιαβερὲς τῶν Ζαγορίσιων.

Καὶ λένε· « τί θὰ γίνωμεν ἡμεῖς οἱ μαυρισμένοι,
Ποῦ προδωκάμε τὸν 'Αλῆ ἀπὸ τὸ Τεπελένι;
Καὶ τώρα κεῖνος γλύτωσε, καὶ βῆκ' ἀπὸ τὴ χάψη,
"Ανδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ μὲ λάδι θὰ μᾶς κάψη.
Θυμὸν ἐπῆρ' αὐτὸς πολύν, ἔβαλε καὶ νιγέτι,
Νὰ μᾶς ποτίσ' 'Αλῆ Βελῆς φαρμακερὸ σιερμπέτι.
Κι' αὐτὸς κυττάζει τὴν βουλὴ τὴν πλερωμὴν νὰ κάνῃ,
Νὰ καταντήσῃ τὰ χωριὰ νὰ γίνουνε βιράνι.
Τώρα πρέπει 'ς τὸν Κούρπασα νὰ δώσωμεν χαμπέρι,
Νὰ κάμῃ χάλι 'ς τὸν ῥαγιᾶ νὰ προβοδήσ' ἀσκέρι. »

Χαμπέρι τῶν Ζαγορίσιων πρὸς τὸν Κούρπασαν.

Κι' εὐθὺς ἀνθρώπους στέλλουνε 'ς τὸν Κούρτην 'ς τὸ Μπεράτι,
Γιὰ νὰ τοῦ εἰποῦν γιὰ τὸν 'Αλῆ, τὶ στέκει 'ς τὸ γινάτι.
Καὶ τοῦ προβόδησαν εὐθὺς, πῶς χάθηκ' ὁ ῥαγιᾶς σου,
Νὰ προβοδήσῃς γλήγορα ἀσκέρι 'ς τὰ χωριά σου.
'Απ' ἐδῶ κεῖθε, τοῦ 'πανε, πῶς εἴμεθα χαμένοι,
Μόν' τήρα κ' εὗρε τὸν τζαρὲ τ' 'Αλῆ 'ς τὸ Τεπελένι. »

Ὁ Κούρτης προβοδᾷ ἀσκέρι καὶ χαμπέρι πρὸς αὐτούς.

Ὁ Κούρπασας σὰν τοῦ 'στειλαν τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Προστάζει γιὰ τὴν Πωγγιανὴν νὰ τοιμασθῇ τ' ἀσκέρι.
Καὶ πλούσια ἀσκέρια σύναξε νὰ στείλῃ 'ς τὰ χωριά του,
Καὶ γιὰ νὰ γλύσῃ καρτερεῖ μὲ τέτοια τὸν ῥαγιᾶ του.
Πλανιέσαι, γέρο Κούρπασα, μὲ τέτοια π' ἀναβάνεις,
Μὲ τοῦτα ποῦ τεχνεύεσαι καμμιὰ δουλειὰ δὲν κάνεις!
Καὶ πάλι φαρμακώθηκε ἡ σκοτεινὴ καρδιά του,
Καὶ λέει, πῶς δὲν τὸ σκότωσα, νὰ χάσω τ' ὄνομά του!

Καὶ προβοδᾷ εὐθὺς αὐτὸς χαμπέρι 'ς τοὺς ῥαγιάδες·
« Σὰν τὸν 'Αλῆ 'ς τὴν πόρτα μου ἔχω πολλαῖς χιλιάδες.
'Ακόμη τὸν 'Αλῆ Βελῆ 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸν βάνω,
Κι' ἂν ἀγαπήσω προβοδῶ ὀπίσω καὶ τὸν πιάνω. »
Σὰν φεῖδι ποῦ σ' ἐδάγκασε, καϋμένε γέρο Κούρτη,
Ποῦ θὰ σοῦ κάμῃ τὰ μυχλὰ 'Αλῆ Βελῆς κουρκοῦτι!

Χαμπέρι δεύτερο τοῦ 'Αλῆ Βελῆ πρὸς τοὺς Πωγγιανίτας καὶ Ζαγορίσιους.

'Αλῆς 'ς τὰ φυλλοκάρδια του ἔχει φωτιὰ μεγάλη,
Καὶ προβοδᾷ 'ς τὴν Πωγγιανὴν μὲ μιὰν ὀργὴ καὶ ζάλη.
» Μωροὶ χωριάταις ἄθεοι, ξέρετε χωρὶς ἄλλο,
Ὅτι θελά'ρθω εἰς ἐσᾶς τζεκοῦρι νὰ σᾶς βάλλω.
'Απὸ μικρὸν ἕως τρανὸν ψυχὴν δὲν θελ' ἀφήσω,
Τὸ ὄνομά σας τ' ἄπιστο καθόλου θὰ τὸ σβύσω.
Τ' ἔχω μαράζι 'ς τὴν καρδιὰ κ' ἕνα θυμὸν μεγάλο,
Καὶ 'ς τὸ τηγάνι ὅλους σας σκοπό 'χω νὰ σᾶς βάλλω.
Κ' οἱ Ζαγορίσοι θέλησαν τ' ὀτζάκι μου νὰ χάσουν
Θελὰ τοὺς κάμω ἰνσιαλὰ τὴν μέσην τους νὰ πιάσουν.
Κ' ἂν ἦμ' 'Αλῆς θενὰ φανῶ, μῶρ' σκοτεινοὶ ῥαγιάδες.
'Ηθέλεταν νὰ σκοτωθῶ ἐσεῖς μπρὲ μασκαράδες,
Γιατὶ σᾶς βρῆκα σήμερον ἀπὸ τὰ πατρικά μου;
Καὶ θέλετε, μπαμπέσιδες, νὰ χάσω τὄνομά μου;
Κ' οἱ Χορμοβῖταις τὰ σκυλιὰ λαγοῦμι μοῦ δουλεύουν,
Καὶ θὰ τὸ βροῦνε σήμερον ἐκεῖνο ποῦ γυρεύουν.
Γιατ' ἦταν χρόνους ἄμετρους 'ς τὴν πόρτα τὴν δική μου,
Καὶ τό 'χουνε ς' τὸ στόμα τους ἀκόμα τὸ ψωμί μου. »

'Αλῆ Βελῆς συνάζει ἀσκέρια καὶ τὰ χρειώδη τοῦ πολέμου.

Νύκτα καὶ μέρα 'Αλῆ Βελῆς μουσαβερέδες κάνει,
Κι' ὁ ὕπνος του 'σηκώθηκε ς τὸ μάτι του δὲν βάνει.
Ὥρα τὴν ὥρα πολεμᾷ μὲ τὴν δικήν του γνῶσι,
Πρῶτα κι' ἀρχὴ τζεμπεχανὲ τωρὰ νὰ συμμαζώσῃ.

Τζεμπεχανὲ καὶ ζαχερὲν γεμίζει τὸ σαράϊ,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς χαμπέρια προβαδάει.
« Ποιὸς εἶν' ἰχτιάτζης σήμερον καὶ θὲ νὰ καζανδίσῃ,
Ἂς ἔλθῃ μετ' ἐμένανε καλὰ νὰ γετζενδίσῃ.
Καὶ φέτος μὲ τὸν Κούρπασα ἐγὼ θὰ πολεμήσω,
Καὶ 'ς τὰ δικά του τὰ χωριὰ ψυχὴν δὲν θέλ' ἀφήσω.
Μόνον νὰ τζαλιστήσωμεν ὅσον κι' ἂν ἠμποροῦμεν,
Κ' εἶνε δικόν σας σήμερον τὸ πρᾶγμα ποῦ νὰ βροῦμεν.
Πασᾶνας μὲ τὸ ἴζνι μου ὅ,τι 'μπορέσ' ἂς πάρῃ,
Κι' ἂς ἔλθῃ μετ' ἐμένανε ποιὸς εἶναι παλληκάρι. »

Ὅπως ἐκίνησε τ' ἀσκέρι καὶ πάει 'ς τὸ Τεπελένι.

Μὲ τέτοιον τρόπον κίνησε τ' ἀσκέρι καὶ διαβαίνει,
Νὰ σμίξουν τὸν 'Αλῆ Βελῆ ἀπὸ τὸ Τεπελένι.
Τοῦ πάει ἀσκέρι φοβερὸ 'κείνου τοῦ καχρεμάνη,
Νὰ μὴ τοῦ δώσῃ 'ς τὸν ντουνιᾶ τοῦ Κούρτη ἀμὰν ζεμάνι.
Τοῦ πῆγ' ἀσκέρι δυνατὸ, τρομαχτικὸ φουσάτο,
Γιὰ νὰ τοῦ φέρῃ τὰ μυαλὰ τοῦ Κούρτη ἄνω κάτω.
Εἰς τὸ τουφέκι φοβεροὶ κ' εἰς τὸ σπαθὶ μεχέγγοι
Ποῦ νύκτα μέρα πολεμοῦν ἀπάνου εἰς τὸ τζιέγγι.
Καὶ ὁ καθένας στέκονταν ν' ἀκούσῃ τ' ἀφεντός του,
Τί προσταγὴ θενὰ εὐγῇ καὶ ποιὸς εἶν' ὁ σκοπός του.
Ὅλοι προσμέναν τὸν 'Αλῆ νὰ 'πῇ καὶ νὰ προστάξῃ,
Καὶ κάθε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εὐθὺς νὰ ἀπετάξῃ.
Τόσ' εἶχον ὅλοι προθυμιὰν σὲ τοῦτο τὸ ἀσλάνι,
Ὅ,τι προστάζει παρευθὺς καθένας νὰ τὸ κάνῃ.

'Ερώτησις τ' 'Αλῆ Βελῆ.

Καὶ 'ρώτησε τ' ἀσκέρι του καὶ τὴν δική του φάρα,
Κι' ἁπλόνει καὶ 'ς τὴν τζέπην του κ' εὑρίσκει μιὰ 'ξηντάρα.
Καὶ μιὰ 'ξηντάρα μοναχὴ τὴν βγάζ' ἀπὸ τὴ τζέπη,
Τὴν ἔδειξε 'ς τ' ἀσκέρι του καθένας νὰ τὴν βλέπῃ.
Τοὺς εἶπε· « μῶρ' ἀσκέρι μου, καὶ μῶρ' δική μου φάρα,
Γιὰ τὸν δικόν σας τὸν λουφὲ σᾶς δίνω μιὰ 'ξηντάρα.

Ἀπ' ἐδῶ κεῖθε ξέρετε νὰ σᾶς τὸ 'πῶ καὶ κεῖνο,
Ἂν μοῦ γυρεύσετε λουφὲ γαζέτα δὲν σᾶς δίνω ».

Ἀπόκρισις τ' ἀσκεριοῦ πρὸς αὐτόν.

Καὶ τοῦ 'πανε· « δὲν ἤρθαμε ἐμεῖς διὰ τὸν παρᾶ σου,
Κουρμπάνι νὰ σοῦ γίνωμε ἐμεῖς ἐδῶ 'μπροσθά σου.
Ἡμεῖς δὲν ἤλθαμεν ἐδῶ λουφὲ νὰ σοῦ ζητοῦμε,
Ὅπου προστάξεις παρευθὺς χωρὶς λόγον κινοῦμε.
Μηδὲ ψωμὶ δὲν θέλομεν ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου,
Μόν' θέλομεν νὰ στερειωθῇς 'ς τὸ πόστι τοῦ μπαμπᾶ σου.
Ἡμεῖς εὐχαριστούμεσθε 'ς τὸ πόστι νὰ σὲ ἰδοῦμε,
Βέβαια τότε καὶ ἡμεῖς τιμὴν θενὰ ἰδοῦμε. »

Ἀπόκρισις τ' Ἀλῆ Βελῆ πρὸς τὸ ἀσκέρι του.

Ἀλῆς τοὺς λέγει· « σᾶς 'ρωτῶ, γιατ' ἔχω τὴν βουλή μου,
Νὰ βρῶ τιμὴν 'ς τ' ὀτζάκι μου ἐγὼ μὲ τὸ σπαθί μου.
Νὰ βρῶ τιμὴν 'ς τ' ὀτζάκι μου 'ς τὸ πόστι τοῦ μπαμπᾶ μου,
Τί ἀνέμεινα μαξούμικος ἀπὸ τὰ πατρικά μου.
Ὁ γέρο Κούρτης θέλησε τ' ὀτζάκι νὰ μοῦ κλείσῃ,
Ἕνας μεγαλοδύναμος νὰ μὴ τὸ νταγιανδίσῃ.
Ἀπ' ἐδῶ κεῖθε καὶ μπροσθὰ ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσω,
Ποτὲ δὲν τοῦ χαρίζομαι ὅσον νὰ ξεψυχήσω. »

Ἔδωσαν χαμπέρι τοῦ γέρο Κούρπασα, καὶ λόγοι αὐτοῦ.

Τοῦ γέρο Κούρτη τοῦ 'δωσαν χαμπέρι ς' τὸ Μπεράτι,
Τὴν μάζωξιν ποῦ γίνηκε τ' Ἀλῆ τὸ μασλαχάτι.
Σὰν ἄκουσε τὴν μάζωξι ποῦ 'ναι 'ς τὸ Τεπελένι,
Ὁ Κούρτης φαρμακώθηκε καὶ 'ς τὸ χαρέμ' ἐμβαίνει.
Ὁ Κούρπασας ἐγύρισε καὶ λέει τοῦ χαρεμνιοῦ του,
Ἀντὶ σεμπέπι γίνηκε ἐχθρὸς τοῦ κεφαλιοῦ του.
Τῆς εἶπε· « πῶς μοῦ 'σήκωσες ἐμένα τὸ ῥεγάτι;
Ἀλῆ Βελῆς ἐκίνησε μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴν πλάτη.

'Εγὼ καλὰ τὸν ἔντεσα σὰν τὸ πουλὶ 'ς τὸ βρόχι,
Καὶ μ' ἔλεγες ἐμένανε νὰ μὴ τὸ κάμῃς, ὄχι.
Καὶ τοῦτο διαλογίζομουν μὴ μῶρθουν 'ς τὸ κεφάλι,
Καὶ τώρα ποῦ τὸν γλύτωσες πολλαῖς δουλειαῖς θὰ βγάλλῃ.
Καὶ σὺ μωρὲ χαρέμι μου, νὰ μ' ἔχῃς ς' τὸ λαιμό σου,
Ποῦ βάλθηκες καὶ γλύτωσες τὸν μπὰς ὀχθρὸ τ' ἀνδρός σου.

'Απόκρισις τοῦ χαρεμιοῦ πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ.

Τοῦ λέγει τὸ χαρέμι του· « δὲν ντρέπεσαι κομμάτι,
'Εγὼ σὰν τὸν ἐγλύτωσα δὲν σοῦ 'ρθε 'ς τὸ Μπεράτι.
Τί πλάταις ἔχ' 'Αλῆ Βελῆς ποῦ νὰ σταθῇ μπροσθά σου,
Ποῦ τρέμει ὅλος ὁ ντουνιᾶς ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου;
'Εσύ 'σαι ὁ γέρο Κούρπασας 'ς τὸν κόσμον μὲ τὸ νάμι,
Καὶ τώρα ἕν' ἀνήλικον ἐμπρός σου τί θὰ κάμῃ! »

'Ο γέρο Κούρπασας στέλλει 'ς τὰ χωριὰ ἀσκέρια.

Κατόπι εὐγῆκ' ὁ Κούρπασας κι' ἀνοίγει τὰ χαρτιά του,
Νὰ μάσ' ἀσκέρι φοβερὸ νὰ στείλῃ 'ς τὰ χωριά του.
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς προβόδησε χαμπέρι,
Ζαγόρι μὲ Πωγωγιανὴν νὰ τὰ γεμίσ' ἀσκέρι.
Στέλλει εἰς τὴν Πωγγιανὴν πέντ' ἒξ ἑπτὰ χιλιάδες,
Νὰ τὰ γεμίσῃ τὰ χωριά, τὶ φεύγουν οἱ ῥαγιάδες.
Καὶ 'ς τὸ Ζαγόρι ἔστειλε πολὺ περίσσιο ἀσκέρι,
Διὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν ῥαγιᾶ νὰ μὴ τοὺς βρῇ γκιδέρι.
Ὥραν τὴν ὥρα τοῦ 'ρχεται ἀσκέρι 'ς τὸ Μπεράτι,
'Αλῆς σὰν πάει ἐπάνω του νὰ προβοδήσ' ἰμτάτι.

'Αλῆς Βελῆς πηγαίνει 'ς τὴν παληὰ Πωγωγιανὴν, καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Κούρτη πόλεμος.

'Αλῆς ἐκαβαλίκευσε ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Διατὶ ἔχει τὴν καρδοῦλα του πολὺ φαρμακωμένη.
Καὶ πάει 'ς τὴν Πωγγιανὴν νὰ γδάρῃ, νὰ σκοτώσῃ,
Κι' ὅ,τι χρωστάει 'Αλῆ Βελῆς νὰ τοὺς τὸ ξεπλερώσῃ.

Καὶ στέλλει 'ς τὴν Πωγγιανὴν τὸ σκοτεινὸν χαμπέρι,
Τοὺς δρόμους νὰ τοῦ πιάκουνε τοῦ Κούρπασα τ' ἀσκέρι.
Τοὺς λέγει· «μῶρ' ἄθεα σκυλιὰ, σήμερα νὰ μὲ ἰδῆτε,
Κι' ἄλλη φορὰ 'ς τὸν Κούρπασα νὰ πᾶτε νὰ κλαφθῆτε.
Καὶ νὰ τοῦ πᾶτε σήμερα τὰ μαῦρα τὰ μαντάτα,
Πῶς πῆρε ἡ Πωγγιανὴ τὴν σκοτεινὴ τὴν στράτα »
Καὶ βῆκαν οἱ Μπερατινοὶ καὶ πιάνουνε τοὺς τόπους,
Βουνὰ, καὶ κάμπους, καὶ κλαριὰ τὰ γέμισαν ἀνθρώπους.
Καὶ βάνουνε ταῖς μπαταριαῖς προτοῦ νὰ τοὺς ζυγώσῃ,
Μὲ τέτοια ἐπολέμααν τ' ἀσλάνι νὰ κρυώσῃ.
Καὶ τὰ σπαθιά τους βγάζουνε καὶ δείχνουνε γκιορδάνι,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς ἐζύγωσε, καὶ πειὸ καιρὸ δὲν χάνει.
Ἀλῆ Βελῆς ἐπλάκωσε μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὰ χέρια,
Καὶ τοῦ 'βαλαν ταῖς μπαταριαῖς ἀπ' ὅλα τὰ καρτέρια.
Τὰ δυὸ τ' ἀσκέρια σμίγουνε μὲ ἀνδρειὰ μεγάλη,
Καὶ στρώθηκαν 'ς τὸν πόλεμον κ' ἡ μιὰ μεριὰ κ' ἡ ἄλλη.
Κυττάζουν νὰ βαρέσουνε ἐκεῖνο τὸ ἀσλάνι,
Ποῦ πέφτει σὰν τὴν ἀστραπὴ ἀπάνω 'ς τὸ σεϊτάνη.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τοῦ βάνουν τὸ ντουφέκι,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς 'ς τὴν μέσην τους σὰν τὸ ἰζδέρι στέκει.
Καὶ μπαίνει ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη,
Μικροὺς μεγάλους πολεμᾷ 'ς τὴν κόρδα νὰ τοὺς βάλλῃ.
Σὰν ἀστραπὴ καὶ σύγνεφο τοὺς πέφτει ἐπανωθιό τους,
Καὶ κεῖνοι παρατρόμαξαν καὶ χάνουν τὸν τορό τους.
Βουνὰ καὶ κάμποι γέμισαν κουφώματα κι' ἀνθρῶποι,
Ἀλῆ Βελῆς τὰ κύτταξε, καὶ χόλιασε κατόπι.
Ἀλῆ Βελῆς τοὺς ἔδωσε τέτοιας λογῆς μαντάτα,
Τῆς Πωγγιανῆς τῆς ἔδωσε τὴν σκοτεινὴν τὴν στράτα.
Ἀπ' ἔκει ἐσηκώθηκε καὶ πάγει 'ς τὸ Δελβενάκι,
Ὅσ' ἤτονε τοῦ Κούρπασα τοὺς ἔκαμε χελιάκι.
Καὶ 'ς τὸ Ζαγόρι πρόφθασε αὐτὸς μὲ τὸ σπαθί του,
'Σ τὸν πατρικόν του τὸν ῥαγιᾶ, ποῦ γίνηκαν ἐχθροί του.
Καὶ μπῆκε ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ βῆκε ἀπὸ τὴν ἄλλη,
Διατ' ἔχει ἄχτι καὶ καϋμὸ τὴν λύσσαν νὰ τοὺς βάλλῃ.

Χαμπέρι τοῦ γέρο Κούρπασα διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τοῦ Ἀλῆ Βελῆ.

Καὶ πήγανε 'ς τὸν Κούρπασα τὰ μαῦρα τὰ μαντάτα·
« Πῶς πήρανε τ' ἀσκέρι σου τὴν σκοτεινὴ τὴν στράτα.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τοὺς βάνει τὸ ντουφέκι,
Καὶ χάθηκ' ὅλος ὁ ραγιᾶς καὶ σκόρπισε ἀπ' ἐκεῖ.
Τ' ἀσκέρι σου τρεμούλιαξε, καὶ χάνουν τὸν ντορό τους,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς σὰν ἀστραπὴ τοὺς πέφτει ἀπανωθιό τους.
Καὶ πῆρε πάλα τὰ χωριὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴν πλάτη,
Διατ' ἔχει 'ς τὴν καρδοῦλά του τὸ πρῶτον τὸ γινάτι.
Ἐχάλασε τ' ἀσκέρι σου καὶ τὸ 'καμε βιράνι,
Ταχμίνι χίλιους ἔπιασε καὶ 'ς τὸ σπαθὶ τοὺς βάνει.
Ἀγριώθηκε τὸ μάτι του κι' ὅ,τ' ἠμπορέσει κάνει,
Καὶ τὰ δικά σου τὰ χωριὰ τὰ ἔκαμε βιράνι.
Πολλῶν ἀπὸ τ' ἀσκέρι σου τοὺς γδέρνει τὸ κορμί τους,
Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμαξιν τοὺς πέρει τὴν ψυχή τους.
Ἀκόμα κι' ὅλος ὁ ραγιᾶς τρομάξαν οἱ καϋμένοι,
Δὲν ξέρουν τί νὰ κάμουνε, καὶ στέκουν ἀραμένοι.
Ἄνδρες, γυναῖκες τρόμαξαν, κι' ἀράδα ξεψυχοῦνε,
Κι' ὅ,τι τοὺς βρῆκε σήμερα θέλα τὸ θυμηθοῦνε.
Καὶ πῆρ' ἀράδα τὰ χωριὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
Κι' ἀπ' ἐδῶ κεῖθε κ' ἐμπροσθὰ δὲν θέλει νὰ σὲ ξέρῃ. »

Ὁ Κούρπασας ὑπάγει 'ς τὸ Τεπελένι, καὶ πολέμου συγκροτηθέντος, νικᾶται καὶ ἐκεῖ, καὶ ἐπιστρέφει κακῶς ἔχωντας.

Ὁ Κούρτης φειδοζώσθηκε καὶ στέκει πικραμένος,
Ἀκόμ' ἀπ' τὸ χαρέμι του εἶναι φαρμακωμένος.
Κι' αὐτὴ σεμπέπι γίνηκε καὶ γλύτωσε τ' ἀσλάνι,
Καὶ τό 'καμε τ' ἀσκέρι του καὶ τὸν ραγιᾶ βιράνι.
Καὶ πῆρ' ἀράδα τὰ χωριὰ νὰ κόψῃ, νὰ θερίσῃ,
Καὶ τὸν δικόν του τὸν ραγιᾶ νὰ τὸν κληρονομήσῃ.
Κι' ὁ Κούρπασας ὁρμίζεται νὰ μάσῃ κι' ἄλλο ἀσκέρι,
'Σ τὸ Τεπελένι γὰ ῥιφθῇ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.

'Ατός του ὁ γέρο Κούρπασας ὁρμίζεται καὶ βγαίνει,
Νὰ κάμῃ θρῆνον πόλεμον μέσα 'ς τὸ Τεπελένι.
Τ' Ἀλῆ Βελῆ τοῦ τὸ 'πανε τοῦ Κούρτη τὸ νιγέτι,
Πῶς θὰ πλακώσῃ ὁ Κούρπασας τ' Ἀλῆ τὸ βελιαέτι.
Ὁ γέρο Κούρτης πλάκωσε μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς εὑρίσκετο 'ς τοῦ Ζαγοριοῦ τὰ μέρη.
Τοῦ τὸ 'παν καὶ σηκώθηκε, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
Ταχμίνι ὥραις εἴκοσι αὐτὸς ὀκτὼ ταῖς κάνει.
Ἀλῆ Βελῆς ἐπλάκωσε 'ς τὴν ἐδικήν του χώρα,
Κι' ὁ Κούρπασας γονάτισε ὀπίσω 'κείν' τὴν ὥραν.
Ἀλῆ Βελῆς πῶς θέλησε τὴν βρῆκε τὴν τιμή του,
Γιατ' ἔκαμε τὸν Κούρπασα καὶ τοῦ 'σκασ' ἡ χολή του.

Χαμπέρι τοῦ Ἀλῆ Βελῆ πρὸς τὸν Κούρπασαν.

Καὶ τῷ 'στειλε τοῦ Κούρπασα· « κάτσε 'ς τὸ σύνορό σου,
Τὶ 'ς τὸ δικό μου σύνορο δὲν παίζει τ' ἄλογό σου.
Ἐγὼ 'μαι αὐτὸς Ἀλῆ Βελῆς ὁ φίλος ὁ δικός σου,
Σὲ κάνω, γέρο Κούρπασα, καὶ χάνεις τὸν ντορό σου.
Σὲ μένα ἐπολέμησες νὰ δείξῃς τὴν τιμήν σου,
Καὶ τώρα, γέρο Κούρπασα, θὰ σκάσω τὴν χολή σου.
Ἐσὺ θὰ μ' ἐθανάτονες νὰ γλύσῃς τὸν ῥαγιᾶ σου,
Σὲ κάνω, γέρο Κούρπασα, κουρκοῦτι τὰ μυαλά σου. »

Στέλλει χαμπέρι 'ς τὸ Χόρμοβο ὁ Ἀλῆ Βελῆς.

Ἀκόμα δὲν ξαπόστασε μέσα 'ς τὸ Τεπελένι,
Στέλλει γραφὴ 'ς τὸ Χόρμοβο πικρὴ φαρμακωμένη.
Καὶ γράφει μέσα 'ς τὸ χαρτί· « πῶς νὰ μὲ καρτερῆτε,
Καὶ τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ ἐφέτος θὰ τὸ ἰδῆτε.
Ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ νὰ γίνετε ῥαγιάδες,
Τοὺς Τούρκους νὰ τιμήσετε κι' ὅλους τοὺς ἀφεντάδες.
Τ' ἐγὼ 'μαι γιὰ τὸ Χόρμοβο τὸ βέδηο χωρὶς ἄλλο,
Κι' ἂν ἔλθω μέσα 'ς τὸ χωριὸ τζεκοῦρι θέλα βάλλω.
Ἀλησμονήσετε ἐσεῖς τὴν πόρτα τὴν δική μου,
Καὶ τώρα δὲν γλυτόνετε ἐσεῖς ἀπ' τὸ σπαθί μου.

Καὶ τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ εἶναι πικρὸ κομμάτι,
Καὶ τό 'δεταν τί γίνηκε 'ς τὸν Κούρτην 'ς τὸ Μπεράτι.
Νὰ μὴ θαῤῥῆτε τὰ παληὰ, ἐσεῖς μπρὲ Χορμοβῖταις,
Ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ νὰ κόψετε ταῖς μύταις.
Ῥαγιάδες ἀλευθέρωτοι νὰ γίνετε δικοί μου,
Κι' ἀλληνῶς θελὰ περάσετε ἐσεῖς ἀπ' τὸ σπαθί μου.
Τί τώρα 'βῆκ' Ἀλῆ Βελῆς αὐτὸς ποῦ δὲν θαῤῥεῖτε,
Κι' ἂν ἔλθω μέσα 'ς τὸ χωριὸ 'ς τὴν μαύρη γῆς νὰ 'μπῆτε. »
Ἔτσι τοὺς γράφ' Ἀλῆ Βελῆς τὴν τίμια τὴ γραφή του,
Ῥαγιάδες ἀλευθέρωτοι νὰ γίνουν ἐδικοί του.

Χορμοβίτων ἀπόκρισις πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ Ἀλῆ Βελῆ.

Οἱ Χορμοβῖταις ἄνοιξαν τὸ γράμμα καὶ διαβάζουν,
Τὸν Τζιαοὺς Πρίφτη γλήγορα 'ς τὴν ἐκκλησιὰ τὸν κράζουν.
Αὐτὸς ἦτον 'ς τὸ Χόρμοβο ποῦ τοὺς κουμανδαρίζει,
Καὶ προεστὸν τὸν ἔχουνε, ποῦ σπέρνει, ποῦ θερίζει.
Τὸ τίμιο γράμμα διάβασαν καὶ τὰ φανερωμένα,
Ποῦ 'χε θεμέλιο καὶ μπινᾶ πῶς ἦτον τὸ καθένα.
Νὰ τοὺς χαλάσ' Ἀλῆ Βελῆς ποτὲ δὲν τὸ θαῤῥεύουν,
'Σ τὴν μέση τῆς Ἀρβανιτιᾶς νὰ σηκωθοῦν γυρεύουν.
'Σ τὴν μέση 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ κεφάλι νὰ σηκώσουν,
Μηδὲ χαράτζι τῆς Τουρκιᾶς θαῤῥεύουν νὰ μὴ δώσουν.
Γιατ' ἔχουν χρόνους ἄπειρους κανένα δὲν σαϊντίζουν,
Μηδὲ σπαῆν 'ς τὴν πόρταν τους καθόλου δὲν γνωρίζουν.
Καὶ τῷ 'στειλαν ἀπόκρισιν· « Ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν,
Ἂν ἀγαπήσῃς κόπιασε, ἐμεῖς σὲ καρτεροῦμεν.
Ὡς τόσον σ' ἔχομεν ῥιτζιᾶ ἀπ' ἔδω μὴ κοπιάσῃς,
Τί σήμερα 'ς τὸ Χόρμοβον τοῦ λόγου σου θὰ χάσῃς.
Τὶ ζάπτι δὲν μᾶς ἔκαμε ἀκόμη κι' ὁ μπαμπᾶς σου,
Καὶ πῶς θὰ προσκυνήσωμεν ἐμεῖς 'ς τὴν ἀφεντιά σου;
Καὶ 'μεῖς ντουφέκι καὶ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι μας βαστοῦμεν,
Κι' ἂν ἀγαπήσῃς κόπιασε, ντουφέκι σοῦ χρωστοῦμεν.
Καὶ σήμερον 'ς τὸ Χόρμοβο ψυχὴ νὰ μ' ἀπομείνῃ,
Κανένας δὲν σὲ προσκυνᾷ, ῥαγιᾶς δὲν μπορ' νὰ γίνῃ. »

Τ' Ἀλῆ Βελῆ τοῦ στέλνουνε τέτοιας λογῆς μαντάτα,
Ἀρματωμένοι βγήκανε καὶ τοῦ 'πιασαν τὴν στράτα.
Δὲν εἶδαν τὶ ἐγίνηκε 'ς τὸν Κούρτην 'ς τὸ Μπεράτι,
Μονάχα δὲν ἠθέλησαν, καὶ βάστασαν γινάτι.

Τὸ κίνημα τοῦ Ἀλῆ Βελῆ ἐναντίον εἰς τοὺς Χορμοβίταις, καὶ πόλεμος μὲ αὐτοὺς, καὶ νίκη λαμπρὰ τοῦ Ἀλῆ Βελῆ.

Ἀλῆ Βελῆς σὰν τ' ἄκουσε πεισμώθηκε κομμάτι,
Κ' εὐθὺς τὴν ὥρα πρόσταξε γιὰ νὰ τοῦ φέρουν τ' ἄτι.
Καὶ τ' ἄλογο τ' Ἀλῆ Βελῆ Μπαλιώσια ἦν τ' ὄνομά του,
Σὰν τὸ πουλὶ πετούμενο ἁπλόνει τὰ πτερά του.
Ἕνα τελιάλη ἔβαλε μέσα 'ς τὸ Τεπελένι·
« Ποιὸς εἶναι Τοῦρκος σήμερα, ὁρμίζεται καὶ βγαίνει.
Κ' ἐγώ 'μαι γιὰ τὸ Χόρμοβο νὰ δώσω 'να νιζάμι,
Τὶ μένανε μοῦ γίνηκε τὸ οὔμπρί μου χαράμι.
Γιατὶ μοῦ μαύρισ' ὁ ντουνιᾶς, δὲ θέλω πειὰ νὰ ζήσω,
Τὸν Τζιαοὺς Πρίφτη σήμερα θὰ πιάσω νὰ τὸν ψήσω.
Τὸν Τζιαοὺς Πρίφτη σήμερα ἢ πάγω καὶ τὸν πιάνω,
Ἢ δὲν εἶναι τὸ βολετὸ, σήμερα θὰ πεθάνω. »
Καὶ πλάκωσε 'ς τὸ Χόρμοβο μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸν πλάτη,
Ἄνδρες, γυναῖκες τρόμαξαν καὶ δὲν ἔχουν τακάτι.
Σὰν τὰ σαίνια τὰ κακὰ ποῦ πνίγουν περιστέρια,
Ἀπήδησαν 'ς τὸ Χόρμοβο μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὰ χέρια.
Σὰν τὰ σφακτὰ 'ς τὸ καταπιὸν κόβουν καὶ πελεκοῦνε,
Κι' ἀκόμη θάῤῥος τοὺς κρατεῖ, καὶ δὲν τὸν προσκυνοῦνε.
Σὰν κλῶσσαις μὲ πολλὰ πουλιὰ ποῦ βλέπουν τὸ σαΐνι,
Ἔτσι γουργιάζουν οἱ πικροὶ, καὶ ῥάγι δὲν τοὺς δίνει.
Ἐμβῆκ' ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη βγαίνει,
Πατῶντας τὰ κουφώματα, κι' ἀκόμα δὲν χορταίνει.
Ἀλῆ Βελῆς βουλήθηκε ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήκῃ,
Καὶ χύνεται τ' ἀσκέρι του σὰν μανιωμένοι λύκοι.
Ἀλῆ Βελῆς ἐπρόσταξε νὰ βροῦν τὸν Τζιαοὺς Πρίφτη.
Κι' ὁ Τζιαοὺς Πρίφτης ὁ πικρὸς σὰν τὸ ποντίκι 'κρύφτη.

'Σ τὸ αἷμα ἐπλακώθηκε, νὰ γλύσῃ τὴν ψυχή του,
Γιὰ νὰ μὴ κάμ' Ἀλῆ Βελῆς κεμπάπι τὸ κορμί του.
Τὸν βρῆκαν καὶ τὸν ἔφεραν δεμένον ἐμπροσθά του,
Αἷμα καὶ ἔμπυο χύνουνε τὰ μάτια τὰ δικά του.
'Σ τὸ Χόρμοβο δὲν ἄφησε μηδὲ ψυχὴ νὰ βλιάξῃ,
Τὸν Τζιαοὺς Πρίφτη πρόσταξε μὲ ξύλα νὰ τὸν κάψῃ.
Ὁ Τζιαοὺς Πρίφτης θέλησε συχώρεσιν νὰ πάρῃ,
Κατόπι νὰ τὸν ψήσουνε σὰν τὸ παχὺ κριάρι.
Τὸ σκοτεινὸ τὸ Χόρμοβο ἐγίνηκε βιράνι,
Κι' ὁ Τζιαοὺς Πρίφτης γίνηκε κεμπάπι 'ς τὸ σαχάνι.

Οἱ Μαλισιοβῖταις σηκώνουν κεφάλι, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν Κούρπασα.

Γαζῆς σιαῒν Ἀλῆ Βελῆς πολλαῖς δουλειαῖς θὰ κάμῃ.
'Σ τὴν Μαλισιόβα ἔμεινε νὰ δώσῃ 'να νιζάμι.
Τ' εἶναι ῥαγιᾶς τοῦ Κούρπασα, καὶ σήκωσαν κεφάλι,
Καὶ τοὺς κρατεῖ 'ς τὴν πόρτα του μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη.
Ἀρματωμένοι γκεζεροῦν ἀπάνω 'ς τὸν ὀνδᾶ του,
Καὶ δὲν πιστεύει σὰν κεινοὺς ἀκόμη τὰ παιδιά του.
Ἀτός του ὁ γέρο Κούρπασας τοὺς ἄνοιξε τὰ μάτια,
Καὶ βγαίνουν κλέφταις τὰ σκυλιὰ, καὶ πιάνουν μονομάτια.
Μέραις καὶ νύκταις περπατοῦν, τοὺς δρόμους καρτεροῦνε,
Τρομάζει ἡ Ἀρβανιτιὰ ἀπ' ἔκει νὰ διαβοῦνε.
Τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Κούρπασας, καὶ φόβον δὲν τοὺς δίνει,
Γιατὶ σκοτώθησαν πολλοὶ μὲ τὴν ἀπιστοσύνη.
Ὅποιος νὰ πάῃ νὰ κλαφθῇ ἀπ' τοὺς Μαλισιοβῖταις,
Πιάνει τοὺς κόφτ' ὁ Κούρπασας τὴν γλῶσσα καὶ ταῖς μύταις.

Χαμπέρι τοῦ Ἀλῆ Βελῆ πρὸς τοὺς Μαλισιοβῖταις.

Γαζῆς σιαῒν Ἀλῆ Βελῆς τὰ πάντα τους τὰ ξέρει,
'Σ τὴν Μαλισιόβα ἔστειλε φαρμακερὸ χαμπέρι.
« Νύκτα καὶ μέρα 'ς τὴν κλεψιὰ, μωροὶ Μαλισιοβῖταις,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου 'ς τὴν μαύρη γῆς θὰ μπῆτε.

Ἀπ' ἐδῶ κεῖθε κ' ἐμπροσθὰ 'ς ταῖς στράταις νὰ μὴ βγῆτε,
Ἐκεῖνο ποῦ θὰ πάθετε θελὰ τὸ θυμηθῆτε.
Σᾶς γράφω νὰ τὸ ξέρετε, καὶ μὴ σᾶς κόφτ' ἡ γνῶσι,
Κι' ὁ Κούρτης ἀπ' τὸ χέρι μου δὲν μπόρ' νὰ σᾶς γλυτώσῃ.
Καὶ βγάνω ταῖς 'δοντούραις σας ὅλαις μὲ τὴ 'δοντάγρια,
Γιατ' εἶσθε βαρυκέφαλοι, σὰν τὰ γουρούνια τ' ἄγρια.»
Ἀλῆ Βελῆς τοὺς ἔστειλε τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Νὰ τ' ἀπαργιάσουν τὰ παληὰ, καὶ νὰ τραβήσουν χέρι.

Οἱ Μαλισιοβῖταις δὲν ὑπακούουν 'ς τὴν προσταγήν του· διὸ ὁ Ἀλῆ Βελῆς κατ' αὐτῶν κινηθεὶς τοὺς ἀφανίζει ὁλοτελῶς.

Κι' ἀρχινησάνε πλειότερο ἀπ' ὅλα τὰ κακά τους,
Γιατ' ἔχουνε τὸν Κούρπασα κι' ἁπλόνουν τὰ πτερά τους.
Τὸ μάτι δὲν τοὺς θόλωσε, κι' ὅ,τι ἠμπορέσουν κάνουν,
Καὶ τὸ σπαθὶ τ' Ἀλῆ Βελῆ 'ς τὸν νοῦν τους δὲν τὸ βάνουν.
Κι' Ἀλῆ Βελῆς ἐκίνησε, καὶ πειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ 'ς τὴν κόρδα τοὺς ἐβάνει.
Πιάνει κι' ἀνθρώπους μερικοὺς τοὺς βάνει 'ς τὴν τσεκοῦρα,
Κι' ὅλα τὰ 'πίλοιπα χωριὰ τὰ ἔπιασ' ἡ τρεμοῦρα.
Τοὺς τσάκισε τὰ κόκκαλα, τοὺς γδέρει τὸ κορμί τους,
Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμαξιν τοὺς πῆρε τὴν ψυχή τους.
Τοὺς ἦλθε 'ς τὸ κεφάλι τους μεγάλο μουσουμπέτι,
Νὰ μολογοῦνται 'ς τὸν ντουνιᾶ, νὰ πέρουνε ἰμπρέτι.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος σήμερα, ἐκεῖνοι ποῦ τ' ἀκοῦνε,
Τῆς Μαλισιόβας τὸ κακὸ θενὰ τὸ θυμηθοῦνε.
Ὁ Κούρπασας προβόδησε καὶ πιάνει τὴν κλεισοῦρα,
Κι' Ἀλῆ Βελῆς ἀπὸ μεριὰ τοὺς ἔκαμε κουλοῦρα.
Κι' ὅλους τοὺς πιάνει ζωντανοὺς 'ς τὸ Κάστρο 'ς τὴν κλεισοῦρα,
Καὶ γδέρει τὰ κεφάλιά τους μὲ τὴν ἀνεμοδοῦρα.
Καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ φίλησαν νὰ γλύσουν οἱ καϋμένοι,
Καὶ πήγανε 'ς τὸν Κούρπασα πικροὶ φαρμακωμένοι.

Πόλεμος τοῦ Λιαμπόβου, καὶ χαλασμὸς τοῦ ἀσκερισῦ τοῦ Κούρτη.

Κι' ἀπ' ἐκεῖ ἐσηκώθηκε 'ς τὸ Λιάμποβου καὶ πάνει,
Νὰ 'δοῦμε καὶ τοῦ Κούρπασα ἀπ' ἐκεῖ τί τοῦ κάνει.
Διαλέγει ἀσκέρι φοβερὸ ἀπ' ὅλον τὸ ἰσνάφι,
Καὶ τό 'στειλε 'ς τὸ Λιάμποβου· « Ἀλῆ Βελῆ νισάφι,
Καὶ μὴ γυρεύης τὸν ντουνιᾶ νὰ τὸν κληρονομήσης,
Μηδ' αἷμα τόσον ἄδικα θέλε διὰ νὰ χύσης
Ἀλῆ Βελῆ, τὸ Λιάμποβου ἐγὼ δὲν σοῦ τὸ δίνω,
Τί σήμερα 'ς τὸ Λιάμποβου τὸ αἷμά μου τὸ χύνω. »
Μὰ τ' οὐρανοῦ τὰ σύγνεφα, μὰ τὴν βροχὴν ποῦ βρέχει,
Τί γίνηκε 'ς τὸ Λιάμποβου μολογημὸν δὲν ἔχει.
Δὲν εἶχε γίνει 'ς τὸν ντουνιᾶ τέτοιας λογῆς ντουφέκι,
Ἀλῆ Βελῆς τὸν Κούρπασα τὸν χάλασε κι' ἀπ' ἐκεῖ.
Ὡς τόσος θρῆνος γίνηκε 'ς τὸ στερινὸ τὸ τζέγγι,
Ποῦ ὁ ἥλιος ἐσκοτείδιασε, καὶ ξεστεριὰ δὲν φέγγει.
Βουνὰ, καὶ κάμποι, καὶ κλαριὰ ἀπ' τὸν καπνὸν χαθῆκαν,
Ὅσοι καρσὶ τοῦ στέκονταν 'ς τὸ Λιάμποβου χαθῆκαν.
Σὰν ἀστραπὴ καὶ σύγνεφον στράπτει καὶ μπουμπουνίζει,
Ἀλῆ Βελῆς ἀπάνω τους σὰν ἀστραπὴ γιουρδίζει.
Καὶ χλιμιτρᾷ ἀπάνω τους Ἀλῆ Βελῆς μὲ τ' ἄτι,
Κι' ὁ Κούρπασας γονάτισε, καὶ δὲν ἔχει τακάτι.
Τακάτι δὲν τ' ἀνέμεινε, κ' ἡ ἀνδρειά του ἐχάθη,
Καὶ ἡ καϋμένη του καρδιὰ παρὰ πολὺ πικράθη.
Ὅλος ὁ κόσμος τρόμαξαν, καὶ Τοῦρκοι καὶ Ῥωμαῖοι,
Ποῦ τὸ σπαθὶ τ' Ἀλῆ Βελῆ 'ς τὸ αἷμα μέσα πλέει.
Καὶ κάνει χρόνους εἴκοσι ντουφέκι μὲ τὸν Κούρτη,
Καὶ τὰ μυαλὰ τοῦ Κούρπασα τοῦ τά 'καμε κουρκοῦτι.
Ἀλῆ Βελῆς σὰν ἔκαμε τὴν Ἀλβανίαν φέτι,
Τὸ νάμι του ξακκούσθηκε 'ς τὴν Πόλιν, 'ς τὸ ντουβλέτι.

Ὅπως τοῦ ἔστειλε ὁ βασιλέας φερμάνι καὶ χάτι μαζῆ μὲ τούγια.

Κι' ἀκούσθηκε 'ς τὸν βασιλῆᾶ, καὶ χάζι τόνε κάνει,
Τὸν διβικτάρη τοῦ 'στειλε μὲ χάτι, μὲ φερμάνι.

Ἀφέντης μας ὁ βασιληᾶς στέλνει τὸν διβικτάρη,
Καὶ τοῦ 'φερε τὸ Δέλβινο μανσοῦπι νὰ τὸ πάρῃ.
Δυὸ τούγια τοῦ προβόδησε καλὰ καὶ τιμημένα,
Καὶ μέσα 'ς τὸ φερμάνι του πολλὰ τοῦ 'χε γραμμένα.
Καὶ τοῦ 'χε 'ς τὸ φερμάνι του· « Ἀλῆ Βελῆ, παιδί μου,
Δυὸ τούγια σοῦ προβόδησα αὐτοῦ μὲ τὴν εὐχή μου.
Μανσοῦπι σοῦ προβόδησα τὸ Δέλβινο σαντζιάκι,
Τί στράβωσαν παραπολὺ, καὶ ἴσιασ' τους λιγάκι.
Γιατ' εἶσ' ἀσλάνι 'ς τὸν ντουνιᾶ, καὶ ἰζτερχᾶς τοῦ κόσμου;
Καὶ σύ 'σαι 'ς τὸ ναζάρι μου σὰν ἴδιος γυιὸς δικός μου.
Κι' ὅπως σοῦ κόψ' ἡ γνῶσί σου καλὰ καὶ τιμημένα,
Καὶ ξέρε πῶς δὲν σ' ἔρχεται ζεβάλι ἀπὸ τ' ἐμένα.
Σὲ πῆρα 'ς τὸ ναζάρι μου, καὶ σοῦ 'στειλα δυὸ τούγια,
Κ' ἐγὼ καμποῦλι τά 'καμα καὶ τὰ δικά σου χούγια. »
Τρεῖς μέραις τοῦ 'στειλε μπροσθὰ μουζδὲν μὲ τὸ μεντζίλι,
Κι' ὁ διβικτάρης τὸ κοντὸ τοῦ βασιληᾶ τεπτίλι,
Καὶ τοῦ 'φερε τ' Ἀλῆ Βελῆ τὸ τίμιο τὸ φερμάνι.
Ἀλῆ Βελῆς ἀρχίνησε κ' ἕνα ντουγοῦνι κάνει.
Μικροὶ, τρανοὶ μαζώχθησαν μέσα 'ς τὸ Τεπελένι,
Κι' ἀνοίγει τὸ φερμάνι του Ἀλῆς καὶ τὸ μαθαίνει.
Ἀπὸ τώρα καὶ 'μπροσθὰ πασιᾶν νὰ τὸν εἰποῦμε,
Χαὶρ ντουᾶ νὰ κάμωμε, καὶ νὰ τὸν εὐχηθοῦμε.

Ὅπως ὑπεδέχθη τὸν διβικτάρη καὶ ἐπεριποιήθη, καὶ ὅπως αὐτὸν ἀπέστειλε. Εἶτα συνάζει ἀσκέρι καὶ πάει 'ς τὸ Δέλβινον.

Ἀλήπασας σὰν ἔλαβε τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Τὸν ἄνθρωπον τοῦ βασιληᾶ φλωρένιον τόνε κάνει.
Μὲ τὸ φλωρὶ τὸν ἔπνιξε, νὰ τὸν καλοκαρδίσῃ,
Κατόπι ἐσηκώθηκε νὰ τὸν ξεπροβοδήσῃ.
Τρεῖς ὥραις τὸν ἐξέβγαλε μὲ πλούσιο σαλτανέτι
Τὸν ἄνθρωπον τοῦ βασιληᾶ, ποῦ πάνει 'ς τὸ δουβλέτι.
Καὶ τοῦ 'πε· « σύρε 'ς τὸ καλὸ, τίμιέ μου χασνατάρη,
Καὶ προσκυνῶ τὸν βασιληᾶ, νὰ μ' ἔχῃ 'ς τὸ ναζάρι.
Κι' ὅπου προστάξ' ὁ βασιληᾶς κουσοῦρι δὲν ἀφίνω,
'Σ τὸν ὁρισμόν του βρίσκομαι, τὸ αἷμά μου τὸ χύνω. »

Τὸν τίμιον διδικτάραγα τὸν ἔστειλε 'ς τὴν Πόλι,
Κι' Ἀλήπασας ἐγύρισε μὲ τὸ δικόν του κόλι.
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς προβόδησε χαμπέρι,
Καὶ βάνει τέτοιας λογῆς βουλὴν νὰ μάσ' ἀσκέρι.
Καὶ κάν' ἀσκέρ' Ἀλήπασας μιὰ δεκαριὰ χιλιάδες,
Περίσσους ναμουντάριδες, καὶ μπέηδες, κι' ἀγάδες.
Μὲ τέτοιον κόσμον κίνησε ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Μήτε κανένας 'ς τὸν ντουνιᾶ ἐμπρός του δὲν τοῦ βγαίνει.

Τοῦ ἦλθε φερμάνι δεύτερο, καὶ πάγει 'ς τὸ Δέλβινο.

Καὶ πρόφθασε 'ς τὸ Δέλβινο, κι' ὅ,τ' ἡμορέσει κάνει,
Κι' ἀπὸ τὸ ντουβλέτι τοῦ 'στειλαν τεκρὰρ γενὶ φερμάνι.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του. « Ἀλήπασα, παιδί μου,
Δῶσε νιζάμι φοβερὸ αὐτοῦ μὲ τὴν εὐχή μου.
Καὶ κάτσε 'ς τὸ μανσοῦπί σου καὶ γλένδισε κομμάτι,
Καὶ νὰ τὴν ἔχῃς τὴν δουλειὰ ἀπάνω 'ς τὸ σεργιάτι.
Κι' ἀπ' τὴν δουλειὰ τοῦ σιεργιατιοῦ νὰ μὴ παραστρατίσῃς,
Τὶ πέρεις τὴν κατάρα μου, καὶ θὰ κακοπαθήσῃς.
Νὰ περπατῇς, Ἀλήπασα, πῶς κρένει τὸ κιτάπι,
Διατὶ σὲ κάνω φερμανλῆ, καὶ γίνεσαι χεράπι.
Κι' ὅταν νὰ μάσῃς τὸ μιρὶ αὐτοῦ ποῦ σοῦ τυχαίνει,
Ἀλήπασα, νὰ σηκωθῇς νὰ πᾷς 'ς τὸ Τεπελένι.
Σοῦ στέλλω καὶ τὰ Τρίκκαλα νὰ τὰ κουμανδαρίσῃς,
Τὸν ἄνθρωπον τοῦ Κούρπασα μὲ λάδι νὰ τὸν ψήσῃς.
Γιατ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κούρπασα, ποῦ τὸ 'χει ἀρματωλίκι,
Κυττάζ' ἀπ' ὅλον τὸν ῥαγιᾶ ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήκῃ. »

Ὅπως ὑπῆγε 'ς τὰ Τρίκκαλα, καὶ τὸν ἐδέχθησαν, καὶ ὁ τοῦ Κούρτη ἄνθρωπος ἔφυγε, καὶ ἔδωσε χαμπέρι τοῦ Κούρτη.

Σὰν τοῦ 'στειλε τ' Ἀλήπασα τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Γιὰ τὸ μιρί του πρόσταξε τεκμίλι νὰ τὸ κανῃ.
Καὶ τὸ μιρὶ τὸ μάζωξε καὶ τό 'καμε τεκμίλι,
'Σ τὴν Πόλιν τὸ προβόδησε εὐθὺς μὲ τὸ μεντζίλι.

Κι' Ἀλήπασας σηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὴν δουλειά του,
Σὰν τὸ πουλὶ πετούμενο ἁπλόνει τὰ πτερά του.
Νύκτα καὶ μέρα περπατεῖ 'ς τὰ Τρίκκαλα νὰ σώσῃ,
Τὸν ἄνθρωπον τοῦ Κούρπασα νιζάμι νὰ τοῦ δώσῃ.
Καὶ βγήκανε 'ς τὰ Τρίκκαλα καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Χίλια καλῶς ἐκόπιασες τ' Ἀλήπασα νὰ 'ποῦνε.
Ῥωτᾷ γιὰ τὸν ἁρματωλὸν, τί γίνηκε; τοὺς λέγει,
Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κούρπασα ἐμένα δὲν μοῦ πταίγει.
Καὶ τοῦ 'πανε, πῶς σ' ἄκουσε αὐτὸς τὴν ἀφεντιά σου,
Εὐγῆκ' ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα κι' αὐτὸς νὰ βγῇ μπροσθά σου.
Κι' ἁρματωλὸς δὲν στάθηκε, μέσ' τὸ Μπεράτι πάνει,
Καὶ μπῆκε 'ς τὸν ἀφέντη του, καὶ νάκλι τοῦ τὸ κάνει.

Ὁ Κούρπασας ἐπῆρε τὸ χαμπέρι, καὶ ἀῤῥωστῶντας ἀπὸ τὴν χόλιασίν του ἀπόθανε.

Ὁ θλιβερὸς ὁ Κούρπασας τὸ πῆρε τὸ χαμπέρι,
Τὸν παγεμὸν τ' Ἀλήπασα μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι.
Ποῦ ζάπωσε τὰ Τρίκκαλα αὐτὸς μὲ τὸ φερμάνι,
Κι' ὁ Κούρπασας ἐχάθηκε, καὶ δὲν ἔχει δερμάνι.
Καὶ γνῶσις δὲν τ' ἀνέμεινε ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι,
Καὶ πῆρε μαύρην φορεσιὰν ἀπάνω του νὰ βάλλῃ.
Τοῦ χάλασ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, τοῦ γίνηκε σκοτάδι,
Ὁποῦ 'χασε τὰ Τρίκκαλα, καὶ δὲν ἔχει μοιράδι.
Ὁ ἥλιος τοῦ σκοτείνιασε, τοῦ γίνηκε σκοτάδι,
Τὸ φῶς ἀπὸ τὰ μάτιά του κι' αὐτὸ ἐχάθ' ὁμάδι.
Κι' ἀπὸ τὴν σκουτούρα τὴν πολλὴν τοῦ ἦλθ' ἡ ἀῤῥωστία,
Ἀπὸ τὴν λύπην τὴν πολλὴν ἔχασε τὴν ὑγεία.
Στοχάζετο τὶ τοῦ 'γινε καζάνι τὸ κεφάλι,
Ἐτοῦτο τοῦ προξένησε ἡ λύπη ἡ μεγάλη.
Κι' ἀπόπλυνε τὰ χέριά του ἀπ' ὅλα τὰ δερβένια,
Γιὰ τοῦτο τὸν ἐκόλλησε τοῦ θάνατου ἡ ἀσθένεια.
Καὶ λέγ' ὁ γέρο Κούρπασας, « κάλλια νά 'χα πεθάνει,
Παρὰ ποῦ πάει Ἀλήπασας ἐκεῖ μὲ τὸ φερμάνι. »
Ἄχ, γέρο Κούρπασα πικρὲ, καὶ τὶ στοχάζεσ' ἄλλα;
Τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα εἶναι πολλὰ μεγάλα.

Καὶ βέβηα ποῦ τὸν θέλησε καὶ ποῦ τὸν ἀγαπάει
Θεὸς ποῦ τὸν γεράτισε, διὰ τοῦτο τὸν τιμάει.
» Τώρα μοῦ μαύρισ' ὁ ντουνιᾶς, δὲν θέλω πειὰ νὰ ζήσω,
Νὰ δώσω τ' ἀμανάτι μου, τὰ μάτιά μου νὰ κλείσω.
Τὶ 'γώ 'μαι ὁ γέρο Κούρπασας 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένος,
Καὶ τώρ' ἀπὸ τὸν 'Αλήπασα εὑγῆκα 'ντροπισμένος.
'Απὸ τώρα κ' ἐμπροσθὰ δὲν ἔχω πειὰ νὰ ζήσω,
'Εκόπηκαν αἱ μέραις μου, ἔχω νὰ ξεψυχήσω.
'Απὸ τὰ τώρα καὶ 'μπροσθὰ δὲν κάνω 'γὼ κουκοῦλι,
Τὸν θάνατόν μου σήμερα τὸν ἔκαμα καμποῦλι.
Καὶ μένα τὸ χαρέμι μου ἂς μ' ἔχῃ 'ς τὸ λαιμόν της,
Μ' ἀπάτησε κ' ἐκράτησα τὸν λόγον τὸν δικόν της.
'Οντά 'ρθε 'ς τὰ χεράκιά μου δὲν ἔκανα χεσάπι;
Δὲν τὸ 'γδερνα πατόκορφα σὰν τράγο 'ς τὸν χασάπη;
Μόνον ν' ἀκούσω ἤθελα τὰ μοῦ 'πε τὸ χαρέμι,
Τώρα μοῦ κλώθει τ' ἄντερα σὰν γνέμα 'ς τὴν ἀνέμη. »
'Απ' τὸν καϋμόν τ' ὁ Κούρπασας χαΐρι πλειὸ δὲν κάνει,
Καὶ βάνει τὸ κεφάλι του νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
Καὶ λέγ' ὁ γέρο Κούρπασας· « ἐφέτος δὲν γλυτόνω,
'Απ' τὴν δουλειὰ ποῦ μοῦ 'καμε 'ς τὸ μνῆμά μου δὲν λυόνω. »
'Απ' τὸν καϋμόν τ' ὁ Κούρπασας κι' ἀπὸ τὴν συλλογή του,
Μιὰ νύκτα παραδάρθηκε, καὶ τοῦ 'σκασ' ἡ χολή του.
'Ο Κούρπασας ἀπέθανε, 'ς τὴν μαύρην γῆς ἐμπῆκε,
Καὶ τὰ καλὰ ποῦ δούλευε 'ς τὸ μνῆμά του τὰ βρῆκε.

Ὅπως ἐσκορπίσθησαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κούρτη, καὶ ἐδόθη χαμπέρι 'ς τὸν 'Αλήπασαν.

Καὶ τοῦ 'πανε τ' 'Αλήπασα τοῦ Κούρτη τὸ χαμπέρι,
Καὶ τὸν λυπήθηκε πολύ, καὶ μπῆκε σὲ γκιδέρι.
« 'Ο γέρο Κούρτης, τοῦ 'πανε, ἄφηκε τὴν ὑγειά σου,
Σεμπέπι τοῦ 'ρθ' ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου. »
'Αλήπασας πικράθηκε καὶ χόλιασε λιγάκι,
Τ' ἦτον κολώνα καὶ μπινᾶς 'ς τῆς Βλιώρας (1) τὸ σαντζάκι.

---

(1) Ἀλβανιστὶ ὁ Αὐλών, τουρκιστὶ λεγόμενος Οὐλουνιά.

Καὶ 'ς τὰ δερβένια 'κούσθηκε τοῦ Κούρτη τὸ χαμπέρι,
Καὶ σκόρπισαν καὶ 'χάθηκαν τοῦ Κούρπασα τ' ἀσκέρι.
Καὶ δὲν ἀνέμεινε ψυχὴ 'ς ὅλα τὰ βελαέτια,
Νὰ μήνε μάθουν τὴν θανὴν τοῦ Κούρτη τὰ σερμπέτια.
Δὲν γλέπ' ἕνας τὸν ἄλλονε, καὶ κλέφτικα περνοῦνε,
Ποτὲ δὲν τὸ θαῤῥεύουνε 'ς τὸν τόπον τους νὰ βγοῦνε.
Σὰν ἄκουσαν τὸν θάνατον, τοῦ Κούρτη τὰ μαντάτα,
Φοβήθηκαν μὴν ἔπιασε 'Αλήπασας τὴν στράτα.
Φοβοῦνται τὸν 'Αλήπασα μὴ στείλῃ καὶ τοὺς πιάσῃ,
Τ' ὁ Κούρπασας ἀπέθανε καὶ θελὰ τοὺς χαλάσει.
Τέτοια ζαγάρια 'Αλήπασας 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὰ βαίνει,
Μηδὲ κανένα προβοδᾶ, τὴν στράτα δὲν τοὺς πιάνει.

Ἐπέλευσις τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ τοῦ Σκόδρα εἰς τὴν Ῥούμελην.

Τ' ἀκούει ὁ Σκοδριὰν πασᾶς τοῦ Κούρτη τὸ μανδάτο,
Στέλνει χαρτιὰ 'ς τοὺς Γκέγγιδες ἀπ' τὴν κορφ' ὡς τὸ πάτο.
Καὶ λέγει· « τώρ' ἀπέθανε ὁ Κούρτης ὁ μεγάλος,
Γιὰ τὰ δερβένια μουστεχὰκ ἐγώ 'μαι, δὲν εἶν' ἄλλος. »
'Εκίνησ' ὁ Μαχμοὺτ πασᾶς μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι,
Νὰ κατεβῇ 'ς τὴν 'Ρούμελην μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Καὶ βάνει μὲ τὴν γνῶσίν του τὴν Ὄχρη νὰ ζαπώσῃ,
Τὸ δεύτερο 'ς τὴν 'Ρούμελην νιζάμι νὰ τῆς δώσῃ.
Ὁ Σκόδρας τὸν 'Αλήπασα 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὸν βάνει,
Καὶ τὰ καλὰ κατοπινὰ νὰ 'δοῦμε τί ἀποκάνει.
'Απὸ τὴν Σκόδρα κίνησε μὲ φοβερὸ φουσάτο,
'Σ τὴν Ὄχρην τοὺς προβόδησε τὸ σκοτεινὸν μαντάτο.
Μικροὶ μεγάλοι πρόσταξε εμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε,
Ὅλοι καλῶς ἐκόπιασες τοῦ Σκόδρα νὰ τοῦ 'ποῦνε.
« Καὶ ἀλληνῶς ἂν ἔλθω καὶ νὰ 'μπῶ, 'ς τὴν Ὄχρην νὰ καθήσω,
Θελὰ σᾶς βάλλω 'ς τὸ σπαθὶ, ψυχὴν νὰ μὴν ἀφήσω.
Καὶ σεῖς καλὰ μὲ ξέρετε, ὁποῦ μὲ λὲν Σκοδριάνη,
Κι' ἄλλον ἀκράνη δὲν ἔχω, καὶ στράταν δὲν μοῦ πιάνει.
'Εγώ 'μαι ὁ Σκοδριὰν πασᾶς, καὶ ὅ,τ' ἠμπορέσω κάνω,
Κι' ἄλλο ἀσλάνι 'ς τὸν ντουνιᾶ 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸ βάνω.

Σᾶς προβοδῶ νὰ ξέρετε τὸ τίμιο μου χαμπέρι,
Θέλω χιλιάδες τέσσερες κονάκια γιὰ τ' ἀσκέρι.
Κι' ἄλλα κονάκια, θλιβεροὶ, νὰ κάμετε γιὰ 'μένα,
Μὲ γάνοζα, μὲ κατηφὲ νὰ τά 'χετε στρωμένα. »

Ἀπόκρισις τῆς Ὄχρης πρὸς αὐτὸν, καὶ εἴσοδος αὐτοῦ εἰς τὴν Ὄχρην.

'Σ τὴν Ὄχρην φειδοζώσθηκαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Καὶ λένε πῶς νὰ στείλουνε 'ς τὴν Πόλ' ἓν ἀρτζουάλι.
Καὶ πάλιν διαλογίσθηκαν νὰ πᾶν' νὰ τὸν δεχθοῦνε,
Καὶ ἀπὲ κατόπι γράφουνε, 'ς τὴν Πόλι προβοδοῦνε.
Καὶ πλάκωσ' ὁ Μαχμοὺτ πασᾶς μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι,
Μικροὶ, μεγάλοι βήκανε καὶ τοῦ 'πιακαν τὸ χέρι.
Τὴν Ὄχρην τὴν ἐζάπωσεν αὐτὸς χωρὶς φερμάνι,
Περίσσιαις, ἄπρεπαις δουλειαῖς ἀρχίνησε καὶ κάνει.
Πιάνει κι' ἀνθρώπους ἄπειρους πλούσιους καὶ θανατόνει,
Ὅλον τὸ πρᾶγμα ποῦ 'χουνε ὅλων τους τὸ μαζόνει,
Κι' ἄλλους ἀνθρώπους μερικοὺς 'ς τὸν ἄλυσον τοὺς βάνει,
Κ' ὅ,τι κι' ἂν ἔχουν πέρουνε, καὶ φίλδεσι τοὺς κάνει.
'Σ τὴν Ὄχρην παρατρόμαξαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Κατόπιν παραδέρνουνται νὰ γράψουν ἀρτζουχάλι.

Ἀρτζουχάλι τῆς Ὄχρης πρὸς τὴν Πόλιν τὸ ντουβλέτι.

Ἕν' ἀρτζουχάλι γράφουνε, τὸ στέλνουνε 'ς τὴν Πόλι·
« Πῶς ἦρθαν καὶ μᾶς χάλασαν τῆς Σκόδρας οἱ διαβόλοι. »
Καὶ γράφει τ' ἀρτζουχάλι τους τὸ χάλι ποῦ τοὺς βρῆκε,
Πῶς ἦρθε ὁ Μαχμοὺτ πασᾶς, 'ς τὴν χώραν τους καὶ 'μπῆκε.
Καὶ δὲν 'νομάζει θάνατον, μόν' γδέρει καὶ σκοτόνει,
Καὶ λέγ' ἀπ' ὅλον τὸν ντουνιᾶ τ' αὐτί του δὲν ἱδρόνει.
« Ἀμὰν, ἐφένδη βασιλῆᾶ, 'ς τὸ χάλι μας δερμάνι,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σου μᾶς ἔκαμε βιράνι.
Ἀμὰν, ἐφένδη βασιλῆᾶ, νὰ μᾶς ξελευθερώσῃς,
Τὴν Ὄχρην τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ νὰ μὴν τὴν παραδώσῃς.

Ἀμὰν, ἐφένδη βασιλῆᾶ, σὲ σέν' ἀπακουμποῦμε,
Κι' ἀλλῆῶς θέλα σκορπίσομεν 'ς τὸ Ἴνδι θὰ σταθοῦμε.
Καὶ κεῖνος εἶν' ἕνας ζορμπᾶς μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
Τὴν σκούφι' ἀπ' τὸ κεφάλι μας ἁπλόνει καὶ τὴν πέρει.
Αὐτὸς δὲν ἀφηκράζεται μηδὲ καὶ τὸ κιτάπι,
Τὴν τιμημένην χώρα μας τὴν ἔκαμε χαράπι.
Κανένας χάντι δὲν ἔχει νὰ βγῇ νὰ τὸν μαλώσῃ,
Καὶ κάν' ἐκεῖνο π' ἀγαπᾷ, κι' ὅ,τι τοῦ κόδ' ἢ γνῶσι. »

Ὅπως ἔκαμε τὸ ντουβλέτι τὸν Μαχμοὺτ πασᾶ φερμανλῆ, καὶ ἐδιώρισε τὸν Ἀλήπασα νὰ πάγῃ κατ' ἐπάνω του.

Ὁ βασιλῆᾶς σὰν ἄνοιξε καὶ βλέπει τ' ἀρτζεχάλι,
Τοῦ 'ρθε παράξενο πολὺ, καὶ μιὰ 'ντροπὴ μεγάλη.
Καὶ λέγει· « ὁ Σκόδρας σήμερα νὰ μὲ τσαλαπατήσῃ!
Αὐτὸς ποῦ μᾶς γεράτισε νὰ μὴ τὸ νταγιαδίσῃ. »
Ἀφέντης μας ὁ βασιλῆᾶς στολίζ' ἕνα φερμάνι,
Καὶ τό 'στειλε τ' Ἀλήπασα νὰ διώξῃ τὸν Σκοδριάνη.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του· « Ἀλήπασα ἀσλάνι,
Νὰ πᾷς 'ς τὴν Ὄχρην σήμερα νὰ διώξῃς τὸν Σκοδριάνη.
'Σ τὴν Ὄχρην τὸν Μαχμοὺτ πασᾶ νὰ πᾷς νὰ τὸν πλακώσῃς,
Μὲ τὴν εὐχή μ' Ἀλήπασα, νιζάμι νὰ τοῦ δώσῃς,
Νὰ ντσιλιστήσῃς δυνατὰ, ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσῃς,
Τὴν Ὄχρην καὶ τὰ Γιάννινα ἐσὺ νὰ τὰ κερδαίσῃς.
Καὶ τὰ δερβένι' Ἀλήπασα, κι' ὅλα τὰ βιλαέτια.
Ἐσένα σοῦ τὰ προβοδῶ, νὰ μάσῃς ἀβαέτια.
Καὶ μένα τὸ χισμέτι μου καλὰ νὰ τὸ μπιτίσῃς,
'Σ τὴν Ὄχρην τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν νὰ μοῦ τὸν κυνηγήσῃς.
Κυνήγα τον καὶ βάρει τον, καὶ δός τ' ἕνα νιζάμι,
Γιατ' εἶσαι 'ς τὸ ντουβλέτι μου μὲ τιμημένο νάμι.
Τιμήθηκες, Ἀλήπασα, γιατ' εἶσαι παλληκάρι,
Κ' ἐγὼ σ' ἀγάπησα πολὺ, καὶ σ' ἔχω 'ς τὸ ναζάρι.
Πασάδες ἔκαμα πολλοὺς 'ς τὴν 'μέρα τὴ δική μου,
Κι' ἄλλος ἀπὸ τ' ἐσένανε δὲν πῆρε τὴν εὐχή μου. »

Τὸ τίμιο τὸ φερμάνι του αὐτὰ τοῦ φανερόνει,
Κι' Ἀλήπασας φλετούριξε, καὶ τὰ φτερά τ' ἀπλόνει.

Ἀλήπασας λαμβάνωντας τὴν βασιλικὴν προσταγὴν ἐκίνησεν εἰς τὴν Ὄχρην κατὰ τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ.

Ἀλήπασας τὸ φίλησε τὸ τίμιο τὸ φερμάνι,
Ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι του ἀπλόνει καὶ τὸ βάνει.
Ἀλήπασας ὁρμίζεται καὶ θέλει νὰ κινήσῃ,
'Σ τὴν προσταγὴ τοῦ βασιλῆᾶ κουσοῦρι νὰ μ' ἀφήσῃ.
Ἀπάνω 'ς τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν θέλωντας νὰ κινήσῃ,
Τελιάλην ἔβαλεν εὐθὺς γιὰ νὰ διαλαλήσῃ.
Ἀλήπασας προβόδησε 'ς τῆς Ἀλβανιᾶς τὰ μέρη,
Ἀκόμα νά 'ρθ' εἰς Τρίκκαλα τῆς Τζιαμουργιᾶς τ' ἀσκέρι.
Τοῦ Μπραΐμ Ντέμη τῷ 'στειλε, καὶ τοῦ Μαχμοὺτ Ντελιάνη,
Μὲ δυὸ χιλιάδες κίνησαν, 'ς τὰ Τρίκκαλα καὶ πάνει.
Κάμμιὰ χιλιάδα Τζάμιδες ἐκεῖνοι δυὸ τοὺς κάνουν,
Μὲ μπουγιουρδὶ τ' Ἀλήπασα 'ς τὰ Τρίκκαλα τοὺς πάνουν.
Δέκα χιλιάδες Τότζκιδες τοὺς ἔχ' ἀπὸ κοντά του,
Τί τράνεψε καὶ χόνδρυνε, καὶ 'βάρυν' ἡ δουλειά του.
Τοῦ τό 'παν τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ τὸ μαῦρο τὸ χαμπέρι,
Ἀλήπασας ἐπλάκωσε μὲ τ' ἄμετρό τ' ἀσκέρι.
Καὶ τό 'καμε τ' ἀσκέρι του 'ς τὰ Τρίκκαλα νταχίλι,
Ὁρμίζει καὶ τὸν Τάταρην τοῦ Σκόδρα νὰ τοῦ στείλῃ.

Γραφὴ Ἀλήπασα πρὸς τὸν Μαχμοὺτ πασᾶ Σκόδραν.

Καὶ τοῦ 'γραφε καὶ τοῦ 'στειλε· « Ἐσύ, μπρὲ Σκοδριάνη;
Τί χάλευες, τί γύρευες αὐτοῦ χωρὶς φερμάνι;
Γιατί δὲν τὸ στοχάζεσαι νὰ βάλλῃς μὲ τὸ νοῦ σου;
Γιατί γυρεύεις τὸν ντουνιᾶ ὀχθρὸν τοῦ κεφαλιοῦ σου;
Γιατὶ 'ντροπιάζεις, τῷ 'γραφε, τὸ πόστι τοῦ μπαμπᾶ σου,
Θὰ σ' ἀπεράσῃ ἰνσιαλᾶ τ' ἀφράτο 'ς τὴν καρδιά σου.
Γιατ' ἐντροπιάζεις, τοῦ 'γραφε, τὸ πόστι τοῦ πατρός σου;
Ὁ βασιλῆᾶς μὲ πρόσταξε γιὰ νά 'ρθ' ἐπανωθιό σου.

Σήκου καὶ φύγε γλήγορα, πριχοῦ νὰ σὲ πλακώσω;
Ἐσένα καὶ τ' ἀσκέρι σου 'ς τὴν λύσσαν νὰ σᾶς δώσω.
Μὲ τί φερμάνι βρίσκεσαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πνίγεις;
Ὅ,τ' ἔκαμες ἂς ἔκαμες, νὰ σηκωθῇς νὰ φύγῃς·
Νὰ σηκωθῇς ὀγλήγορα τὸν τόπο σου νὰ πιάσῃς,
Τὶ ξέρε το, Μαχμοὺτ πασᾶ, τοῦ λόγου σου θὰ χάσῃς·
Γιατὶ θελὰ 'ρθω ἀπάνω σου μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸν ὦμο,
Καὶ ξέρε, μπρὲ Μαχμοὺτ πασσᾶ, σοῦ δίνω μαῦρον δρόμο.
Τ' εἶσαι 'ς τὸν κόσμον ξακουστὸς διὰ τοῦτο σὲ λυποῦμαι,
Σὰν τὸν καιρὸ τοῦ Γκιὸρ Μπελιᾶ ἐμεῖς θενὰ σφαγοῦμε.
Τ' ἐγὼ δὲν σοῦ χωρίζομαι, ὅπως κ' ἂν ἠμπορέσω,
Γιὰ θέλα δώσω σήμερα, γιὰ θέλα νὰ κερδέσω.
Γιὰ τοῦτο σοῦ προβόδησα τὸ βέβηο νὰ τὸ ξέρῃς,
Μαχμοὺτ πασᾶ σ' ἐλόγου γκιδέρι νὰ μὴ φέρῃς.
Τὶ μ' ἄκουσες πάρα καλὰ, Μαχμούτη Σκοδριάνη,
Πῶς πέφτω σὰν ἡ ἀστραπὴ ἀπάνω 'ς τὸν σεϊτάνη.
Καὶ ξέρε το δὲν ἤθελα νὰ πέσω 'ς τὸ λαιμό σου,
Ὁ βασιληᾶς μὲ πρόσταξε γιὰ νά 'ρθω ἀπανωθιό σου.
Κι' ὅ,τι ἔκαμες ἂς ἔκαμες, τώρα διαλογίσου,
Καὶ σήκου φύγε γλήγορα, ἂν θέλῃς τὴν τιμή σου. »

Ἀπόκρισις Μαχμοὺτ πασᾶ πρὸς τὸν Ἀλήπασαν.

Ὁ Σκόδρας γράφ' ἀπόκρισιν νὰ τοῦ τὴν προβοδήσῃ,
Καὶ πολεμᾷ τὸν Τάταρην νὰ τὸν καλοκαρδίσῃ.
Καὶ γράφει 'ς τὴν ἀπόκρισιν· « Ἀλήπασα μου ντόστη,
Τοῦτ' ἡ γραφὴ ποῦ μ' ἔστειλες τοῦ δεβαμπῆ σου δός τη.
Κ' ἐγὼ ἀπὸ τέτοια, Ἀλήπασα, ποτὲ δὲν εἶμ' ἰχτιάτζη,
Τ' ἐγὼ καβοῦκι δὲν ἔχω, μηδὲ χαρκᾶ καὶ τάτζι.
Ἐγώ 'μαι τέτοιος ἄνθρωπος 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένος,
Εἶμαι καὶ γιὰ τὴν Ῥούμελην ἐφέτος κινημένος.
Καὶ βέβηο νὰ τὸ ξέρετε, ἐγώ 'μαι χωρὶς ἄλλο,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τζεχοῦρι θελὰ βάλω.
Καὶ μοῦ 'γραφες νὰ σηκωθῶ 'ς τὸν τοπον μου νὰ πάγω,
Ἐγ' ἀπὸ τοῦτα ποῦ μοῦ λὲς τὸ χέρι δὲν τραβάγω.

Μοῦ γράφεις τὸ νὰ σηκωθῶ 'ς τὸν τόπον μου νὰ πάνω,
'Εγὼ κανένα 'ς τὸν ντουνιᾶ 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸ βάνω.
Κ' ἐγὼ τὴν "Οχρην σήμερα μουτλὰκ δὲν τὴν ἀφίνω,
Κι' ὅ,τ' ἔχω μὲ τὴν γνῶσίν μου δὲν πρέπει νὰ τὰ κρίνω.
'Ακόμα μοῦ 'φανέρονες πῶς θέλα μ' ἐντροπιάσεις,
Βάστα καλὰ τὰ Τρίκκαλα, κι' αὐτὰ νὰ μὴ τὰ χάσῃς.
Κι' ἀπὸ τὴν "Οχρην σήμερα κανεὶς δὲν μὲ σηκόνει,
Νὰ ταραχθ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς τ' αὐτί μου δὲν ἰδρόνει.
Τ' ἐγώ 'μαι ποῦ πολέμησα μὲ δέκα βεζιράδες,
Καὶ πνίγω 'ς τὸ ποτάμι μου ἀμέτρηταις χιλιάδες.
Θαῤῥεύω νὰ μὴ 'ντροπιασθῶ ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσω,
Μὲ βεζιράδες ἑκατὸν θαῤῥῶ νὰ πολεμήσω. »

Πόλεμος τῆς "Οχρης· νίκη λαμπρὰ τοῦ 'Αλήπασα, καὶ χαλασμὸς τοῦ Σκόδρα Μαχμοὺτ πασᾶ.

'Ο Τάταρης ἐπλάκωσε μὲ τὴν ἀπόκρισί του,
Κι' 'Αλήπασας ὁρμίζεται καὶ βγάζει τὸ οὐρδί του.
Νύκτα καὶ 'μέρα περιπατεῖ τὴν "Οχρην νὰ πλακώσῃ,
Νὰ βγάλῃ τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν, καὶ δρόμον νὰ τοῦ δώσῃ.
Φθάνει 'ς τὴν "Οχρ' 'Αλήπασας μὲ ἀνδριὰν μεγάλη,
Κι' ἀρχίνησαν τὸν πόλεμον κ' ἡ μιὰ μεριὰ κ' ἡ ἄλλη.
Τὰ δυὸ τ' ἀσκέρια πλέχθησαν, κ' ἡ μπαταριαὶς βροντοῦνε,
Καὶ βάνουν τετοιανῆς λογῆς βουλὴν ποῦ νὰ χαθοῦνε.
"Οταν 'ς τὴν μάνδραν πειὰ ἐμβοῦν λύκοι ἀγριωμένοι,
Τὰ πρόβατα ξεσχίζουνε αὐτ' ὄντας πεινασμένοι,
Καὶ κάνουν στρῶμα τὰ ἀρνιὰ καὶ τὰ κριάρια ἀντάμα,
Τέτοιας λογῆς ἐστάθ' ἐδῶ τῶν ἀσκεριῶν τὸ θαῦμα,
'Ο θρῆνος κ' ἡ πολλὴ σφαγὴ ἀπὸ τὰ δυὸ ἀσκέρια.
Καὶ εἰς τὸ αἷμα κύλησαν ὡσὰν τὰ περιστέρια.
Τὸ αἷμα ποῦ ἐχύνετο ἔτρεχε σὰν ποτάμι,
Κι' 'Αλήπασας δὲν ἤθελε νισάφι νὰ τοὺς κάμῃ.
Καὶ αἱ φωναῖς τους αἱ πολλαῖς ὥμοιαζαν μπουμπουνίζει,
"Οταν ἀπάνω εἰς τὴν γῆν κακοκαιριὰ γυρίζῃ.
Καὶ αἱ φωναῖς τους αἱ πολλαῖς, βρόντος τῶν τουφεκιῶν τους,
Καὶ τὸ ντουμάνι τὸ πολὺ αὐτῶν τῶν μπαταριῶν τους,

Τοὺς ἔκαμε καὶ σιάστησαν, καὶ δὲν γνωρίζουν πλέον,
Ἕνας τὸν ἄλλον ἔσφαξαν, καὶ εἰς τὸ αἷμα πλέουν.
Κι' Ἀλήπασας ἀσδέρευσε καὶ δὲν τηρᾷ τὶ κάνει,
Σὰν ἀστραπὴ τοὺς φαίνεται, κ' ἐπανωθιό τους πάνει.
Ἀκόμ' καὶ τὸ χλιμίτρισμα τ' ἀλόγου του γνωρίζουν,
Κι' αὐτὸ τοὺς φόβισε πολὺ, ἀπὸ τὸν νοῦν σιαστίζουν.
Κ' οἱ Σκοδριάνοι οἱ πτωχοὶ γυρεύουνε νὰ φύγουν,
Κ' οἱ Τότζκιδες μὲ τὸ πυκνὸ ντουφέκι τοὺς ἐπνίγουν.
Κ' οἱ Τζάμιδες τοὺς φαίνονται κι' αὐτοὶ σὰν τὰ λειοντάρια,
Ὡσὰν γυναῖκες ἔφευγαν ἀπὸ τὰ παλληκάρια.
Καὶ χλιμιτρᾷ ἀπάνω τους μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
Κι' ὁ Σκόδρας ἐγονάτισε μὲ ὅλον του τ' ἀσκέρι,
Τηρᾷ κεὶν' τὴν ἀστραπὴν ποῦ πέφτει ἀπανωθιό τους,
Καὶ 'ς τὴν καρδιὰ τοὺς πάγωσε τὸ αἷμα τὸ δικό τους.
Περίσσος θρῆνος γίνηκε καὶ ταραχὴ μεγάλη,
Τακάτι δὲν τ' ἀνέμεινε, καὶ γνῶσις 'ς τὸ κεφάλι.
Ἀλήπασας ἐφώναξε· « Μαχμοὺτ πασᾶ μου βάστα,
Τὰ μέτρα 'ς τὸ κεφάλι σου, ὅσο μπορέσῃς, μάσ' τα. »
Κι' ὅλους τοὺς ἔβαλ' ἔμπροσθὰ καὶ ζάπωσε τὴν χώρα,
Χίλια κεφάλια κράτησε τὴν ἴδια κεὶν' τὴν ὥρα.
Καὶ δυὸ χιλιάδες ζωντανοὺς 'ς τὴν ἄλυσον τοὺς βάνει,
Κι' ὁ Σκόδρας ὁ πικρόχειλος πολὺ χαϊρέτι κάνει.
Ἀκόμη παίζει τ' ἄρματα νὰ πάρῃ νὰ νυκτώσῃ,
Ἀπόκρυφα νὰ σηκωθῇ, ἀλλοῦ νὰ ξημερώσῃ.
Ἄχ, ἄχ, μωρὲ Μαχμοὺτ πασᾶ, πῶς ἤσουν ξακουσμένος,
Καὶ τώρα πῶς κατήντησες 'ς τὴν Ὄχρη 'ντροπιασμένος!
Τακάτι δὲν τ' ἀπόμεινε καὶ 'ς τὴν καρδιὰν ντερμάνι,
Κι' Ἀλήπασας ἀπάνω του νισάφι δὲν τοῦ κάνει.
Κι' ὁ Σκόδρας τοῦ προβόδησε. « Ἀλήπασα νισάφι,
Τοῦτος ὁ κόσμος δὲν εἶναι καρπούζια 'ς τὸ χωράφι.
Τὰ γύρευα καὶ τά 'παθα, καὶ τώρα τόσον φθάνει,
Τὴν Ῥούμελην θὰ πάτηγα ἐγὼ χωρὶς φερμάνι. »
Τοῦ προβοδᾷ τ' Ἀλήπασα νὰ πάψῃ τὸ ντουφέκι,
Σαββάτο ξημερόνοντας αὐτὸς νὰ φύγ' ἀπέκει.
Τὴν νύκτα τῆς παρασκευῆς, νὰ μὴ τὸν ἀπεικάσῃ,
Νὰ μὴ προστάξ' Ἀλήπασας τὸν δρόμον νὰ τοῦ πιάσῃ.

Ὁ Σκόδρας καβαλίκευσε παρασκευὴν τὸ βράδυ,
Τὴν νύκτα τὰ μεσάνυκτα, τὸ σκοτεινὸ σκοτάδι.
Καὶ 'χάραξ' ἡ ἀνατολὴ, πῆρε νὰ ξημερώσῃ,
Ἀλήπασας τὸν χάλευσε γιὰ νὰ τὸν θανατώσῃ.
Καὶ τοῦ 'πανε τ' Ἀλήπασα, πῶς εἶνε σηκωμένος,
Κι' ἀπόψε 'ς ἄλλο σύνορο 'ξημέρωσ' ὁ καϋμένος.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε καὶ βάνει ἕνα τελιάλη,
Κοντά του νὰ κινήσουνε μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι.
« Τὸν Σκόδρα θέλω ζωντανὸν, » γυρίζει καὶ τοὺς λέγει,
Καὶ 'ς τὸ κοντό του πέφτουνε πεζοὶ, καβαλαρέοι.
Βλέπ' ἕνα μαῦρο σύχνεφο ὁ Σκόδρας 'ς τὸ κοντό του,
Καὶ σφίγγεται παραπολὺ, καὶ πάει 'ς τὸ σύνορό του.
Κι' Ἀλήπασας ἐπρόσταξε τ' ἀσκέρι νὰ γυρίσῃ,
Τοὺς Σκοδριάνους ποῦ 'πιασε προστάζει νὰ τοὺς ψήσῃ.
Καὶ τῷ 'πεσαν 'ς τὰ πόδιά του τ' Ἀλήπασα τ' ἀσκέρι,
Καὶ φίλησαν τὸ γόνα του καὶ τὸ χρυσόν του χέρι.
Τοῦ 'παν ἀμὰν τ' Ἀλήπασα, αὐτὸ νὰ μὴ τὸ κάμῃ,
Μὲ τὸ στανιὸ τοὺς εὔγαλε ὁ Σκόδρας νιφεράμι.
« Ὡς τόσον πάρ' τους τ' ἄρματα, χάρισε τὴν ζωή τους,
Καὶ νὰ σοῦ κάνουνε ντουᾶ ὅσο νὰ βγῇ ἡ ψυχή τους. »
Ταχμὶν μιὰ τρακοσαριὰ ἐχάρισε 'ς τ' ἀσκέρι,
Τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπέρασεν ὅλους εἰς τὸ μαχαῖρι.
Τρακόσιους τοὺς ἐχάρισε 'ς τ' ἀσκέρι τὸ δικό του,
Τοὺς ἄλλους τοὺς πελέκησε νὰ βγάλῃ τὸν θυμό του.
Καὶ τὰ κεφάλια τά 'στειλε 'ς τὴν Πόλιν 'ς τὸ ντουβλέτι,
Διὰ νὰ τὰ βλέπῃ ὁ ντουνιᾶς, νὰ πάρουνε ἰμπρέτι.
'Σ τὴν Πόλιν τοὺς προβόδησε αὐτὸς γιὰ τὴν τιμή του,
Γιὰ νὰ τοῦ κάμ' ὁ βασιληᾶς χαλάλι τὸ ψωμί του.

Ὁ βασιληᾶς τοῦ στέλλει φερμάνι καὶ τοῦ δίνει τὰ Γιάννινα.

Ὁ βασιληᾶς σὰν ἤκουσε πῶς τῷ 'δωσε νιζάμι,
Τοῦ χάρισε τὰ Γιάννινα, τζεράκι νὰ τὸν κάμῃ.
Φερμάνι χάτι χουμαϊοὺν 'ς τὴν Ὄχρη προβοδάει,
Ἀλήπασας νὰ σηκωθῇ, 'ς τὰ Γιάννινα νὰ πάῃ.

Καὶ γράφει 'ς τὸ φερμάνι του καλὰ καὶ τιμημένα·
« Σοῦ χάρισα τὰ Γιάννινα, ἐσ' εἶσαι διὰ τ' ἐμένα.
Καὶ ἄνοιξε τὸ 'μάτι σου ὅσο κι' ἂν ἠμπορέσῃς,
Μὴ σποδισθῇς, 'Αλήπασα, 'ς τὴν λάσπην νὰ μὴ πέσῃς.
Πάρα καλὰ νὰ στοχασθῇς νὰ μὴ παραστρατίσῃς,
Καὶ τὸ ψωμὶ ποῦ σ' ἔστειλα νὰ μὴ τσαλαπατήσῃς.
Μὲ τὸ ψωμὶ ποῦ σ' ἔστειλα κάμε καὶ σὺ κανάτι,
Καὶ νὰ τὴν δέσῃς τὴν δουλιὰ ἐπάνω 'ς τὸ σεριάτι.
Καὶ τὸ κιτάπι τὶ νὰ εἰπῇ ἐκεῖνο νὰ δουλέψῃς,
Νὰ σ' ἔχω 'ς τὸ ναζάρι μου, καὶ νὰ καλοπορέψῃς.
Κι' ἂν δὲν σὲ φθάνει τὸ ψωμὶ κι' ἄλλο ψωμὶ σοῦ δίνω,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου μακροῦμι δὲν σ' ἀφίνω.
Καὶ τὰ δερβένια σοῦ 'στειλα, 'Αλῆ μου, νὰ περάσῃς,
Τί σκόρπισ' ὅλος ὁ ῥαγιᾶς νὰ στείλῃς νὰ τοὺς μάσῃς.
'Ακόμα 'γὼ σοῦ προβοδῶ ὅ,τι κι' ἂν ἀγαπήσῃς,
Ὡς τόσον 'ς τὴν ἡμέρα μου νὰ μὴ κακοστρατίσῃς.
Πάρα καλὰ καὶ φρόνιμα, 'Αλήπασα παιδί μου,
Νὰ μὴ κλαφθῇ κάνεις ῥαγιᾶς, 'τσι νὰ 'χῃς τὴν εὐχή μου.

Ὅπως ἦλθε καὶ ἐμβῆκε εἰς τὰ 'Ιωάννινα ὁ 'Αλήπασας.

'Σ τὴν Ὄχρην τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ σὰν τῷ 'δωκε νιζάμι,
Σὲ Δύσις καὶ 'ς 'Ανατολὴ τ' ἀκούσθηκε τὸ νάμι.
Σὰν τοῦ 'ρθε κι' ἀπ' τὸν βασιληᾶ τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα κίνησε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ πάνει.
Προβόδησε 'ς τὰ Γιάννινα νὰ βγοῦν νὰ τὸν δεχθοῦνε,
Χαὶρ ντουᾶ νὰ κάμουνε καὶ νὰ τὸν εὐχηθοῦνε.
Καὶ νὰ τοῦ 'ποῦν τὸ χὸς γκελντὶν τ' 'Αλήπασα τ' ἀσλάνη,
Ποῦ κόπιασε 'ς τὰ Γιάννινα αὐτὸς μὲ τὸ φερμάνι,
Οἱ μπέηδες ποῦ βρίσκονταν 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα,
Τοὺς μαύρισ' ὅλος ὁ ντουνιὰς εὐθὺς κείνην τὴν ὥραν.
Οἱ μπέηδες τὰ γνώρισαν τὰ σκοτεινὰ γραφτά τους,
Τί θὰ τὰ κρύψουν τ' ἄρματα καὶ τὴν παλληκαριά τους.
Βγῆκαν καὶ τὸν ἐδέχθηκαν μὲ τὴν καρδιά τους κρύα,
'Αλήπασας τοὺς χάιδευσε, νὰ μ' ἔχουν καμμιὰ χρεία.

Τὸν φόβον νὰ τὸν βγάλουνε, νὰ ζεσταθ' ἡ καρδιά τους,
Νὰ πλύνουν καὶ τὰ χέρια τους ἀπ' ὅλα τὰ χωριά τους.
'Αλήπασας ἀπέρασε 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα,
Ἄνδρες, γυναῖκες τοῦ 'καμαν ντουᾶ κείνην τὴν ὥρα.
Τὸν καρτερ' ἡ πτωχολογιὰ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Τὸν ἄτυχον τὸν ἄνθρωπον σὲ δρόμον νὰ τὸν βάλλη.
Πολλ' ἀρτζουχάλια τοῦ ῥίξαν, τὰ πέρει καὶ διαβάζει,
Κι' αὐτὸς δὲν ἔχασε καιρὸ, τοὺς μπέηδες φωνάζει.
Τοὺς ἔφερε τοὺς μπέηδες, καὶ στέκονται 'μπροσθά του,
Κι' ἀνάλυσαν σὰν τὸ κηρὶ ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του·
« 'Ακοῦτε, λέγ' 'Αλήπασας, ἀγάδες, κι' ἀφεντάδες,
Ὅλοι νὰ βαργεστήσετε ἀπὸ τοὺς φουκαράδες.
Κ' ἐδῶ νὰ μὴ μοῦ φέρετε κανένα σικεέτι,
Γιατὶ σᾶς βάνω 'ς τὸ σπαθὶ 'ς τοῦτο τὸ βελιαέτι.
'Ἐσεῖς ἀπ' τὸ γαζέπι μου πολὺ νὰ φυλαχθῆτε,
Μηδὲ ῥαγιᾶν καὶ φουκαρᾶν νὰ μὴ τοὺς φορτωθῆτε.
Ποτὲ μὴ 'νακατόνεσθε 'ς τοῦ φουκαρᾶ τὸ χάκι,
Τί μπαίνετε 'ς τὸν ἄλυσον, καὶ γίνεσθε χελιάκι.
Καὶ τὰ δικά σας τ' ἄρματα σᾶς τά 'καμα διασάκι,
Κι' ὅποιον νὰ πιάκω μ' ἄρματα τοῦ δίνω τὸ φαρμάκι. »
Σὰν ἔδωκε 'ς τὰ Γιάννινα τέτοιας λογῆς νιζάμι,
Τῶν μπέηδων τοὺς γίνηκαν τὰ Γιάννινα ζοντάμι,
Τοὺς μαύρισ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, δὲν θέλουν πειὸ νὰ ζήσουν,
Καὶ στόμα δὲν ἀνοίγουνε ἐμπρός του νὰ μιλήσουν.

Οἱ μπέηδες τοῦ Γιαννίνου στέλλουν ἀρτζουχάλι 'ς τὸ ντουβλέτι.

Κ' ἕν ἀρτζουχάλι στόλισαν ὅλο τὸ βελιαέτι,
'Ορμίζουν νὰ τὸ στείλουνε ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι.
Ὅλ' οἱ κατῆδες κίνησαν 'ς τὴν Πόλιν νὰ ντεϊντίσουν,
Νὰ βγοῦνε καὶ 'ς τὸν βασιληᾶ τὴν γοῦνα τους νὰ σκίσουν.
Καὶ τ' ἀρτζουχάλι πέρνουνε 'ς τὴν Πόλιν νὰ τὸ δώσουν,
'Απ' ἔδω τὸν 'Αλήπασα εὐθὺς νὰ τὸν σηκώσουν.
Κι' ὅλ' οἱ ῥαγιάδες κίνησαν 'ς τὴν Πόλιν νὰ κλαρθοῦνε,
'Σ τὴν πόρτα τὴν βασιλικὴ 'ς ταῖς ψάθαις νὰ καγοῦνε.

Κι' ὁ κολαούζης τοῦ 'βαλε 'ς τ' Ἀλήπασα τ' αὐτιά του,
Κι' Ἀλήπασας προβόδησε ψηλὰ 'ς τὸν κεχαγιᾶ του.

Ὁ Ἀλήπασας στέλλει καὶ τοὺς φέρει δεμένους.

« Πολλοὶ κατῆδες ἔρχονται γιὰ μένα νὰ κλαυθοῦνε,
Κι' ἄλλοι ῥαγιάδες ἄπειροι 'ς ταῖς ψάθαις νὰ καγοῦνε. »
Ἀλήπασας προβόδησε 'ς τὴν Πόλιν καὶ τοὺς πιάνει,
Κατῆδες μιὰ πενηνταριὰ 'ς τὴν ἄλυσον τοὺς βάνει.
Ἀλήπασας τοὺς ἔφερε 'ς τὰ Γιάννινα δεμένους,
Μὲ σίδηρα 'ς τὰ πόδιά τους καὶ ξύλα φορτωμένους.
Εἶναι τὸ μπάχτι ἐκεινοῦ ὁποῦ τὸ φέρει ῥάστι,
Τί δὲν ἦρθε 'ς τὰ Γιάννινα μὲ πικραμένον κάστι.
Ἐγύρισε κι' Ἀλήπασας καὶ πέρει τὸν ῥαγιᾶν τους,
Καὶ τοὺς τηροῦν ἀπόκρυφα καὶ καίετ' ἡ καρδιά τους.
Ἀνοίγει καὶ τὰ μπουγιουρδιὰ 'ς ὅλα τὰ βιλαέτια,
Νὰ κατεβοῦν 'ς τὰ Γιάννινα νὰ φέρουν ἀβαέτια.
Πρῶτα κι' ἀρχὴ τοὺς Τότζκιδες τοὺς ἔκαμε τζεράκι,
Γιατ' ἔχυσαν τὸ αἷμά τους 'ς τὰ Ἀλήπασα τ' ὀτζάκι.
Πολλὰ τζεράκια ἔκαμε κι' ἀπ' ὅλα τὰ μιλέτια.
Ἀνάμεσα 'ς τοὺς Τότζκιδες τοὺς δίδει βιλαέτια.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ δίδ' ἕνα νιζάμι,
Π' ἄλλος κανένας σήμερον ζαχμέτι νὰ τὸ κάμη.
Προστάζει καὶ 'ς τὰ Γιάννινα καὶ κάν' ἕνα σαράϊ,
Μὲ τὰ μπιρμπίλια τ' Ἀπριλιοῦ, μὲ τὴν δροσιὰ τοῦ Μάη.
Ποιὸς ἦρθ' ἐδῶ 'ς τὰ Γιάννινα καὶ τά 'δε μὲ τὰ μάτια,
Δὲν βγαίνουν ἀπ' τὴν γνῶσίν του τέτοιαις λογῆς ἐξάτια·
Καὶ δὲν ἔχουν 'μολογημὸν πῶς εἶν' ἡ μαστοριά τους,
Θαῤῥοῦν πῶς εἶναι κουντρεντὲν γηρατισμέν' ἀτά τους.
Καὶ δὲν ἔχουν 'μολογημὸν καὶ μίλημα μὲ γλῶσσα,
Μόν' τά 'δαν τὰ ματάκιά μου καὶ 'μολογῶ καμπόσα.
Καὶ στρώθηκε παρακαλά, καὶ κάνει τὸ σεφᾶ του.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος τρέμουνε ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ κάθεται 'ς τὰ κιόσκιά του σὰν κεῖνο τὸ ἰζτερ.
Καὶ χαίρεται τὴν ἄνοιξιν, τὸν Μάη, τὸ καλοκαίρι.

Καὶ κατεβαίν' ἡ Ῥούμελη, καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Ἐμπρός του γονατίζουνε, τὴν γούνα του φιλοῦνε.
Μὲ μιὰ ξηντάρα ποῦ 'τονε, ἀκόμα τὴν θυμᾶται,
Καὶ τοὺς πτωχοὺς Ἀλήπασας περίσσα τοὺς λυπᾶται.
Ἀλβανιτιὰ καὶ Ῥούμελη τοὺς δένει μ' ἕνα ῥάμμα,
Ὁ λύκος μὲ τὸ πρόβατο τὰ δυὸ βοσκοῦν ἀντάμα.
Αὐτὸς γιά 'να κορόμηλο τὸν ἄνθρωπον σκοτόνει,
Τὸ μαυρισμένο τὸ κορμὶ 'ς τὴν μαύρην γῆς τὸ χώνει.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος γιούρδισαν κι' ὅλα τὰ βελαέτια,
Καὶ κουβαλοῦν 'ς τὰ Γιάννινα φλωρὶ μὲ τὰ σεπέτια.
Κι' ὥραν τὴν ὥρ' Ἀλήπασας ἀκόμα πλειὸ βαραίνει,
Τὸ νάμι του ξακούσθηκε 'ς τὴν γῆς τὴν οἰκουμένη.
Κανένας 'ς τὴν ἡμέρα του δὲν στάθηκ' ἐμπροσθά του,
Κ' ἐφτὰ ῥηγάτα Φράγκικα τ' ἀκοῦνε τ' ὄνομά του.
Γιατ' ἔχει 'ς τὸ κεφάλι του χρισαρισμένη γνῶσι,
Ὡς καὶ τὸν ψύλλο πολεμᾷ γιὰ νὰ τὸν καλλιγώσῃ.
Καὶ ζάπωσε τὴν Ῥούμελη μὲ τὴν ἀριφοσύνη,
Κι' ἄλλος κανένας σήμερα τζεβάπι δὲν τοῦ δίνει.
Κι' αὐτὸς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος, μ' ἀνθρώπους δὲν ὁμοιάζει,
Τὸ μάτι του εἶνε φοβερὸ, κι' ὅποιον τηρᾷ τρομάζει.

Πόλεμος Νέμιτζα.

Ὁ Νέμιτζας προβόδησε τοῦ βασιλῆᾶ χαμπέρι·
« Ἐφέτος τούτ' τὴν ἄνοιξιν πῶς ἔχομεν σεφέρι.
Καὶ σὺ σὰν δὲν ἔχεις καιρὸ σεφέρι ν' ἀρχινήσῃς,
Κομμάτι τόπο πουθενὰ θέλω νὰ μ' ἀπολύσῃς. »
Σὰν ἔστειλε ὁ Νέμιτζας τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
'Σ τὸ Πελιγράδι προβοδᾷ ὁ βασιληᾶς ἀσκέρι.
Κι' ὁ Νέμιτζας ὡρμίσθηκε τὴν Ντοῦναν νὰ περάσῃ,
Τὸ σύνορο τοῦ βασιληᾶ τηράει νὰ τοῦ τὸ πιάσῃ.
Κι' ὁ βασιληᾶς προβόδησε 'ς τὴν Ῥούμελην φερμάνι,
Γιὰ τὸν βαλῆ τῆς Ῥούμελης, ταχίν' αὐτόνε κάνει.
Νὰ πάγ' ὁ Ῥοῦμελ-βαλεσῆς τὸν Φράγκον νὰ προφθάσῃ,
Τὸ Πελιγράδ' ὁ Νέμιτζας νὰ μὴ τοῦ τὸ χαλάσῃ.

Κι' ἀπὸ τὴν Ντούνα πέρασε τ' ἀσκέρι τοῦ κιαφίρη·
Κι' ἀκόμα ὁ 'Ροῦμελ-βαλεσῆς δὲν γίνηκε χαζίρι,
Καὶ μπῆκε 'ς τὸν Κουλιοὺτζ-Καλὲ καὶ τό 'καμε βιράνι,
'Σ τὸ Σὸγ-Νεφέσι κίνητε κι' ὁ 'Ρούμελης καὶ πάνει,
Τριάντα ὥραις μακρειὰ τὸ ῥίχνει τὸ οὐρδί του,
Αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Νέμιτζα τοῦ τρόμαξ' ἡ ψυχή του.
Τοῦ γράφ' ἐκεῖνος ὁ βαλῆς ἀπὸ τὸ Μπελιγράτι·
« 'Αλάργα πῶς ἐστάθηκες; δὲν 'ντρέπεσαι κομμάτι; »
Αὐτὸς δὲν ἔχει μουζαϊκᾶ νὰ βγῇ νὰ πολεμήσῃ,
'Ορμίζει γιὰ τὸν βασιλῆᾶ χαρτιὰ νὰ προδοδήσῃ·
Καὶ τοῦ 'γραφε τοῦ βασιλῆᾶ. « Ἦρθα 'ς τὸ Μπελιγράτι,
Καὶ 'τσάκισα τὰ κόκκαλα τοῦ Νέμιτζα κομμάτι,
'Σ τὸν ὁρισμόν σου, βασιλῆᾶ, τὸ κάστρον σου νὰ γλύσῃς,
'Ιμτάτι τὸν 'Αλήπασα νὰ μοῦ τὸν προβοδήσῃς. »
'Ο βασιλῆᾶς τὸ γνώρισε ποῦ δὲν εἶναι χαΐρι
'Απὸ τὸν 'Ροῦμελ-βαλεσῆ, κι' ἀπ' ἄλλονα βεζίρη,
Καὶ πάλιν 'ς τὸν 'Αλήπασα τὸ δέξιο τὸ ἀσλάνι,
Τοῦ προβοδᾷ 'ς τὰ Γιάννινα τεκρὰρ γενὶ φερμάνι·

Φερμάνι πρὸς τὸν 'Αλήπασα νὰ πάγῃ 'ς τὸ Πελιγράδι.

Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του· « 'Αλήπασα ἀσλάνι,
Νὰ σηκωθῇς νὰ τοιμασθῇς βλέποντας τὸ φερμάνι,
Ὅσον 'μπορεῖς ὀγλήγορα νὰ πᾷς 'ς τὸ Μπελιγράτι,
Νὰ βρῇ νιζάμι, 'Αλήπασα, ὁ Νέμιτζας κομμάτι.
Γιατὶ ἐφέτος ἤξευρε τὸ βέβηο τὸ χαμπέρι,
'Εγὼ κι' ὁ Νέμιτζας μαζῆ πῶς ἔχομεν σεφέρι.
Κι' ὁ Νέμιτζας ἀπέρασε κ' ἦλθε 'ς τὸ σύνορό μου,
Κι' ἄλλος κανεὶς δὲν ἔρχεται γαλίμπης τῶν ἐχθρῶν μου.
Νὰ σηκωθῇς, 'Αλήπασα, νὰ πᾷς 'ς τὸ Πελιγράτι,
Μοῦ στέλλ' ὁ 'Ροῦμελ-Βαλεσῆς, καὶ μοῦ γυρεύ' ἰμτάτι.
Καὶ σεῖς οἱ δύο νὰ μ' ἔχετε κανένα χουσουμέτι,
Ντροπὴ νὰ μὴ μοῦ φέρετε ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι.
Μὲ τὴν εὐχή μ', 'Αλήπασα, πολὺ νὰ τζιχλιστίσῃς,
Καὶ 'ς τῶν ἐχθρῶν μου σήμερα κανιστῆρι μὴν ἀφήσῃς. »

Ἀλήπασας 'τοιμάζεται καὶ πάει 'ς τὸ Μπελιγράδι.

Ἀλήπασας σὰν ἔλαβε τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Ὁρμίζετ' ἀπ' τὰ Γιάννινα καὶ πειὰ καιρὸ δὲν χάνει.
Κινάει ἀπὸ τὰ Γιάννινα νὰ πάῃ 'ς τὸ Μπελιγράτι,
Νὰ βρῇ τὸν 'Ροῦμελ βαλεσῆ νὰ γλενδισθῇ κομμάτι.
Κι' ἕνα τελιάλη πρόσταξε, ὅσοι τὸν ἀγαπᾶνε
Σπαΐδες νὰ κινήσουνε κοντά του διὰ νὰ πᾶνε.
Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα ἀφίν' ἕνα βεκίλη,
Νὰ βρίσκουνται 'ς τὴν πόρτα του ἀρματωμένοι χίλιοι.
Κι' αὐτὸς ἐκαβαλίκευσε καὶ πάνει 'ς τὴν δουλειά του,
Ὅλ' οἱ σπαΐδες κίνησαν καὶ πάνουνε κοντά του.
Στέλλει 'ς τὸν 'Ροῦμελ-βαλεσῆ Ἀλήπασας χαμπέρι,
Νὰ βεβγωθῇ πῶς πλάκωσε μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι.
Ὁ 'Ρούμελης ὡς τ' ἄκουσε ἀνδρειώθηκε κομμάτι,
Καὶ τὸ ούρδὶ τὸ ἔστειλε κοντὰ 'ς τὸ Πελιγράτι.
Κοντὰ 'ς ἐκεῖνο πλάκωσε κι' Ἀλήπασας ἀσλάνης,
Καὶ τὸν βεζίρη 'ρώτησε, καὶ τοῦ 'πε, ἐδῶ τί κάνεις;
Εἶπε τοῦ 'Ροῦμελ-βαλεσῆ, τώρα νὰ σηκωθοῦμεν,
Μὲ τὸν ντουσμάνη σήμερον νὰ πᾶμε νὰ σφαγοῦμεν.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε τ' ἀσκέρι νὰ κινήσῃ,
Ἀπόψε τὸν Κουλιοῦτζ-Καλὲ νὰ πάῃ νὰ τὸν σαρντίσῃ.

Ὁ Ἀλήπασας ἀποκλείει τὸν Νέμιτζα, συγκροτοῦν πόλεμον, καὶ τὸν χαλᾷ, καὶ τὸν διώκει.

Ἀλήπασας τὸν Νέμιτζα μουχασερὲ τὸν κάνει,
Καὶ προβοδᾷ Ἀλήπασας τὴν Ντούνα καὶ τὴν πιάνει.
Κι' ὁ 'Ρούμελης ἀπόκρυφα τὸν ἔκανε σεριάνι,
Ἀσκέρι δὲν τοῦ προβοδᾷ, ἰμτάτι δὲν τοῦ κάνει.
Καὶ ζώνει τὸν Κουλιοῦτζ-Καλὲ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Καὶ τοῦ 'δωσε τοῦ Νέμιτζα μιὰ ταραχὴ μεγάλη.
Ἀλήπασας ἐντάλτισε καὶ 'βάρεσε ναρέδες,
Καὶ τοῦ 'βαλε ταῖς μπαταριαῖς 'ς ταῖς τέσσεραις κιοσέδες.
Ὅταν θολώσ' ὁ οὐρανὸς, κι' ἀστράπτῃ μπουμπουνίζῃ,
Κι' ὁ ἄνεμος τὴν θάλασσα ἀνάκατα γυρίζῃ,

Φουσκόνουν καὶ τὰ κύματα καὶ φοβερὰ βογγίζουν,
Σηκόνονται σὰν τὰ βουνὰ, μελανοκιτρινίζουν,
Κι' ἕνα 'ς τὸ ἄλλο ἔρχονται, τὴν γῆς τὴν φοβερίζουν,
Καὶ πάλι εὐθὺς τσακίζονται, κι' ὀπίσω τους γυρίζουν,
Τέτοιας λογῆς αἱ βρονταριαὶς ἀπ' ὅλα τὰ κανόνια,
Ποῦ κάθε εἷς ποῦ τὰ 'κουσε θὰ τὰ θυμᾶτ' αἰώνια.
Τρεμούλιαζαν τὰ χέριά τους ἀπάνω 'ς τὰ ντουφέκια,
Κι' ἀνάποδα τὰ ἔπιαναν τὰ σκοτεινὰ φουσέκια.
Τόσον ἐσάστισαν πολὺ 'ς αὐτὴ τὴν ἀνεμοζάλη,
Ποῦ τό 'ἦφερε 'Αλήπασας ἐπάνω 'ς τὸ κεφάλι!
'Αλήπασας ἐπρόσταξε 'ς τ' ἀσκέρι τὸ δικό του,
Γιὰ νὰ τοὺς βάλουν τὸ σπαθὶ, γιατ' ἔχει τὸν θυμό του·
« Τὸν θέλω τὸν Κουλιοῦτζ-Καλὲ ἐγὼ τὸ χωρὶς ἄλλο,
Κι' ἀλλιῶς 'ς τ' ἀσκέρι ποῦ κρατῶ τσεκοῦρι θελὰ βάλω. »
Καὶ γιούρδισαν ἀπάνω του μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὸ χέρι,
Νὰ τοῦ γνωρίσ' ὁ Νέμιτζας τοῦ Τούρκου τὸ σεφέρι.
Θαῤῥεύει νταλκαβούκιδες, γιὰ τοῦτο καμαρόνει,
Κι' ἀπὸ τὸ σπαθὶ τ' 'Αλήπασα κανεὶς δὲν τοῦ γλυτόνει.
'Εγίνη πόλεμος φρικτὸς, καὶ ταραχὴ μεγάλη,
Καὶ μπῆκε 'ς τὸν Κουλιοῦτζ-Καλὲ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.
Καὶ τὰ καπέλλα πήδααν ἀπάνω 'ς τὸν ἀέρα,
Μεγάλος θρῆνος γίνηκε ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
Ταχμίνι λέγω τοὺς μισοὺς τοὺς ἔβαλε τσεκοῦρι,
Τοὺς ἔστειλε 'ς τὴν κόλασιν διὰ τὸ δικό του γοῦρι.
Ὅτ' ἀρκετὰ ἐδείξασιν 'ς τὴν γῆς τὴν ἀνδρειά τους,
Γιὰ ν' ἀπολαύσουν στάλθηκαν 'ς τὸν ᾅδην τὰ καλά τους.
'Ηθέλαν κ' οἱ σκιζόκωλοι μὲ τ' ἄξια τὰ λειοντάρια,
Μὲ μουσουλμάνους νὰ πιασθοῦν, μὲ τέτοια παλληκάρια,
Ὁποῦ βαστῶντας τὸ σπαθὶ, 'ς 'Ανατολὴ καὶ Δύσι
Ποιὸς ἠμπορεῖ ν' ἀντισταθῇ, νὰ μὴ τοὺς προσκυνήσῃ;
Καὶ πλειὸ μὲ τῆς 'Αλβανιτιᾶς τὰ γλήγορα ξερτέρια,
Ὁποῦ νηπιόθεν πολεμοῦν μὲ τ' ἄρματα 'ς τὰ χέρια.
Καὶ τὴν μανέστρα ἄφησαν καὶ κρύωσε καθόλου,
Κι' 'Αλήπασας τοὺς ἔστειλε καὶ πὰν' κατὰ διαβόλου.
Καὶ τοὺς μισοὺς τοὺς ἔπιασε τοὺς στέλλει 'ς τὸ ντουόλέτι,
Κι' ὁ Νέμιτζας τσακίσθηκε, καὶ δὲν ἔχει γκαϊρέτι.

'Αλήπασας ἀνδρειώθηκε καὶ δὲν μπορ' νὰ λαγιάσῃ,
Κ' εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα κίνησε τὴν Ντούνα νὰ περάσῃ.
'Από τὸ Τοῦναρ κίνησε 'ς τὸ Πάντζοβο καὶ πάνει,
Τὸ σύνορο τοῦ Νέμιζτα τοῦ τό 'καμε βεράνι
Σκλάβους καὶ σκλάβαις ἔπιασε, 'ς τὴν Ντούνα τοὺς περνάει,
Κι' ὁ θλιβερὸς ὁ Νέμιτζας ἀγνάνδια τοὺς τηράει.
Κλαῖνε μανάδες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄνδρας,
Καὶ σκούζουν σὰν τὰ πρόβατα καὶ σὰν τ' ἀρνιὰ 'ς τὰς μάνδρας.
Σκλάβους χιλιάδες τέσσερες ταῖς ἔβαλε 'μπροσθά του,
'Σ τὴν Ντούνα ταῖς ἀπέρασε καὶ χαίρετ' ἡ καρδιά του.
Γαζῆ σαῒν 'Αλήπασα πολλά 'ν' τὰ θαύματά σου,
Τὰ γαζαλίκια 'π' ἔκαμες μὲ 'γειά καὶ μὲ χαρά σου.

Στέλλει χαμπέρι 'ς τὸν βασιλῆᾶ.

Σὰν ἔδωσε τοῦ Νέμιτζα τέτοιας λογῆς νιζάμι.
Προβόδησε 'ς τὸν βασιλῆᾶ ἰτλάκη νὰ τὸν κάμῃ·
« 'Σ τὸν ὁρισμόν σου κίνησα κ' ἦρθα 'ς τὸ Μπελιγράτι,
Τὸν Νέμιτζα γκιορούστησα καὶ γλένδισα κομμάτι.
'Ο Νέμιτζας τὶ γύρευε τὸ βρῆκ' ἀπὸ τ' ἐμένα,
Γιατ' εἶχε 'ς τὸ κεφάλι του πικρὰ γραφτὰ γραμμένα.
'Ο Νέμιτζας τσακίσθηκε καὶ δὲν ἔχει τακάτι,
Καὶ τώρα τί θὰ κάμωμεν ἐδῶ 'ς τὸ Μπελιγράτι;
Καὶ μέν' ἀπὸ τὸν τόπον μου μοῦ στέλλουν ἀρτζουχάλι,
Τὸ Κακοσοῦλι μοῦ 'γραφαν πῶς σήκωσε κεφάλι.
'Ιτλὰκ φερμάνι στεῖλέ μου ἀπ' ἔδω νὰ φορτώσω,
'Σ τὸν τόπον μου νὰ προφθασθῶ νιζάμι νὰ τοῦ δώσω.
Γιατ' ὁ ῥαγιᾶς τοῦ τόπου μας, ἄνδρες, γυναῖκες οὖλοι
Τ' αὐτιά τους τὰ τσιλόνουνε γι' αὐτὸ τὸ Κακοσοῦλι. »
'Ιτλὰκ φερμάνι τοῦ 'στειλε νὰ πάν' 'ς τὸ βελιαέτι,
Μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ βασιλῆᾶ, νὰ μ' ἔχῃ κασαβέτι.
Σὰν τοῦ 'φεραν τέτοιον μουζδὲν πῶς γίνηκε ἰτλάκη,
'Αλήπασας τὸν Γάταρην τὸν ἔκαμε τζερμ...

Ὁ πόλεμος τοῦ Μόσκοβου.

Ὁ βασιληᾶς κι' ὁ Μόσκοβος πάλ' ἄνοιξαν σεφέρι.
Φερμάνια στέλλει 'ς τὴν Τουρκιὰ πασᾶνας νὰ τὸ ξέρῃ·
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ν' ἀνοίξουνε τὸ μάτι,
Καὶ 'ς τὸ Ματζίνι ὁρμίζεται νὰ προβοδήσ' ἰμτάτι.
Πολλοὺς πασάδες ἔκαμε ὁ βασιληᾶς ταχίνι,
Γιὰ νὰ στολίσῃ τὸ οὔρδι ἀπάνω 'ς τὸ Ματζίνι.
Καὶ κίνησε μὲ μιὰν ὁρμὴν τοῦ Τούρκου τὸ φουσάτο,
Τοῦ φαίνετο ὅλην τὴν γῆν νὰ κάμῃ ἄνω κάτω.
Κινᾷ κι' ὁ Ῥοῦμελ-βαλεσῆς μὲ φοβερὰ φουσάτα,
Τοῦ Ῥούσσου νὰ τοῦ δώσουνε τὴν σκοτεινὴν τὴν στράτα.
Στέλλει καὶ 'ς τὸν Ἀλήπασα, τὸ ξακουστὸ ἀσλάνι,
Ἀφέντης μας ὁ βασιληᾶς τιμητικὸ φερμάνι.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του· « Ἀλήπασα, παιδί μου,
Νὰ πᾷς ἀπάνω 'ς τὸ οὔρδι ἐσὺ μὲ τὴν εὐχή μου.
Τί φέτος νὰ τὸ ξέρετε τὸ βέβηο τὸ χαμπέρι,
Τὸ πῶς ἐγὼ κι' ὁ Μόσκοβος θενά 'χωμεν σεφέρι. »
Ἀλήπασας ὁρμίζεται καὶ θέλει νὰ κινήσῃ,
Ἐφέτος μὲ τὸν Μόσκοβον τὸ αἷμά του νὰ χύσῃ.

Ὁ Ἀλήπασας κινᾷ καὶ πάγει 'ς τὸ Ματζίνι.

Ἀλήπασας σηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὸ Ματζίνι,
Καὶ πίσω εἰς τὸ πόστι του πολλαῖς διάταις ἀφίνει.
Κι' Ἀλήπασας ἐπρόφθασε μὲ δόξα καὶ καμάρι,
Καθὼς τὸν Νέμιτζα κ' ἐκεῖ τὸ νάμι του νὰ πάρῃ.
Καὶ φθάνωντας Ἀλήπασας, τ' ἄξιο τὸ παλληκάρι,
Καὶ χύνεται μὲ τὸ σπαθὶ σὰν τ' ἄγριο τὸ λειοντάρι.
Πάλιν σαΐν Ἀλήπασας, τὸ φοβερὸ τ' ἀσλάνι,
Τὸν Ῥοῦσσο τὸν γονάτισε, καὶ δὲν ἔχει ντερμάνι.

Συγκρότησις τοῦ πολέμου, καὶ νίκη λαμπρὰ τοῦ Ἀλήπασα.

Κι' ἀρχίζ' ὁ πόλεμος σφοδρὰ, ντουμάνι πυκνωμένο,
Καὶ τὸ βουνὸ τοῦ Ματζινιοῦ 'ς τὰ αἵματα πνιμένο.

Πέφτει ντουφέκι Ἀρβανιτιᾶς, ἀπ' τὰ θηριὰ τὰ μαῦρα,
Κ' ἡμέρα 'κείνη γίνηκε μία μεγάλη λαῦρα.
Πέφτουν κρουσούμια σὰν βροχὴ, κανόνια σὰν χαλάζι,
Τὸν πᾶσα ἕνα ποῦ θωρεῖ σὲ τρόμον τόνε βάζει.
Κι' Ἀλήπασὰς ἐντάλτισε 'ς τὸ Ρούσσικο φουσάτο,
Μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι του τοὺς ἔφερ' ἄνω κάτω.
Κι' ἀνέμειν' ὁ Μεχμὲτ πασᾶς γεσίρης ἀνεψιός του,
Διατ' ἦτονε 'ς τὸν πόλεμον καὶ 'κεῖνος σύντροφός του.
Κι' ὁ θρῆνος ὁποῦ γίνηκε πολὺ θὰ 'μολογᾶται,
Καθένας ποῦ 'τονε ἐκεῖ πολλὰ καλὰ θυμᾶται.
Κι' Ἀλήπασας ὁρμίζεται γραφὴ διὰ νὰ προδιδήσῃ,
Τὸν ἀνεψιό τ' ὁ Μόσκοβος νὰ τοῦ τὸν ἀπολύσῃ.
Κι' ὁ Μόσκοβος τὸν ἔστειλε 'ς τὸ χέρι τὸ δικό του,
Τὸν καλοκάρδισε καλὰ αὐτὸς τὸν ἀνεψιό του.
Καὶ πλάκωσ' ὁ χινόπωρος, τ' ἀσκέρια χωρισθῆκαν,
Ὁ Τοῦρκος μὲ τὸν Μόσκοβον πάλιν ἀγαπηθῆκαν.

Ὁ Ἀλήπασας ἔρχεται 'ς τὰ Ἰωάννινα.

Καὶ τοῦ 'στειλε τ' Ἀλήπασα ὁ βασιλῆᾶς φερμάνι,
Κι' Ἀλήπασας σηκώθηκε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ πάνει.
Πάλ' ἄνοιξε τὰ μπουγιουρδιὰ 'ς τὴν μιὰν μεριὰν 'ς τὴν ἄλλη.
Ἡ Τσαμουριὰ νὰ τῷ 'ρθουνε μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι.
Οἱ Τσάμιδες νὰ τῷ 'ρθουνε 'ς τὴν πόρταν τὴν δική του,
Νὰ γίνουν δεβλεμπίδες του, νὰ τρῶνε τὸ ψωμί του.
« Ντάγι καὶ Παρακάλαμο νὰ μώρθουν τὰ πρωτάτα,
Νὰ κρυφοκουβεδιάσωμεν, νὰ βροῦμεν καμμιὰ στράτα.
Καὶ σουμπεὲν μὴν ἔχετε καὶ φόβον 'ς τὴν καρδιά σας,
Σᾶς βάνω 'ς τὴν πτερούγα μου καὶ σᾶς καὶ τὰ παιδιά σας.
Νὰ βρίσκεσθε 'ς τὴν πόρταν μου, ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζῆτε,
Κ' ἔτσι θαῤῥεύω, Τσάμιδες, νὰ καλοπορευθῆτε.
Καὶ βλέποντες τὸ μπουγιουρδὶ εὐθὺς νὰ σηκωθῆτε,
Κ' ἔχω κουβέντα μετ' ἐσᾶς, τί ξέρετε νὰ 'πῆτε. »

Οἱ Τσάμιδες ἔρχονται.

Οἱ Τσάμιδες μαζώχθησαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Κι' ἐφίλησαν τὸ μπουγιουρδὶ, τὸ βάνουν 'ς τὸ κεφάλι.
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα κίνησαν, καὶ δὲν χασομεροῦνε
Νὰ πᾶνε 'ς τὸν 'Αλήπασα, κ' ἐμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε.
Καὶ πᾶνε 'ς τὸν 'Αλήπασα, κ' ἐβγῆκαν ἐμπροσθά του,
Νὰ βρίσκωνται 'ς τὴν πόρταν του, κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ τοῦ 'πανε· « πῶς ἔστειλες τὸ τίμιο μπουγιουρδί σου;
Κι' ἀκόμη δὲν τὴν ξέρομε τὴν τίμια προσταγή σου. »
'Αλήπασας ἐγύρισε καὶ κρένει τιμημένα,
Καὶ φανερόνει τὰ σωστὰ πῶς εἶνε τὸ καθένα.
Καὶ λέγει· « καϋμένοι Τσάμιδες, τὸ 'κάμετε καποῦλι,
Ποῦ σᾶς ἐγίνη σήμερα ἐχθρὸς τὸ Κακοσοῦλι;
Μὲ τὶ καρδιὰ, μὲ τὶ ψυχὴν κυττᾶτε τὸν ἐχθρό σας,
Δὲν βλέπετε ποῦ ζάπωσε τὸν τόπον τὸν δικό σας;
'Οποῦ 'ρχονται 'ς τὸν τόπον σας καὶ τοὺς καλημερᾶτε,
Κι' ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα σας νὰ βγῆτε δὲν τρομᾶτε;
Κι' ἀκόμη δὲν τ' ἀνοίγετε τὸ μάτι τὸ δικό σας,
Τὸν κόσμον νὰ γνωρίσετε, νὰ 'δῆτε τὸν ἐχθρό σας;
'Οπ' ἔρχονται 'ς τὴν πόρταν σας, καὶ τὰ σπαθιὰ ταράζουν
Καὶ τὰ μαξούμικα παιδιὰ τοὺς βλέπουν καὶ τρομάζουν;
Μὲ τὸν ἐχθρό σας σήμερα πρέπει νὰ σκοτωθῆτε,
Σεΐτιδες νὰ γίνετε, παράδεισον νὰ βρῆτε.
"Ετσ' εἶνε τὸ πρεπόμενον νὰ δώσετε νιζάμι,
Τὶ γίνηκε νὰ ξέρετε ὁ τόπος σας χαράμι. ».

Τσάμιδων ἀπόκρισις.

Οἱ Τσάμιδες ἐγύρισαν μὲ τρόπον νὰ μιλήσουν,
Καὶ τοῦ 'πανε δὲν ἔχουνε πτερὰ νὰ πολεμήσουν.
« Μὲ θέλημα καὶ μὲ στανιὸ δὲν κάνομε καμποῦλι,
Καὶ τὸ τραβοῦμεν σήμερα ἀπὸ τὸ Κακοσοῦλι.
'Σ τὸν γέρο Πρόνιο 'πακουμποῦν καὶ 'ς τὸν Χασὰν Τζαπάρη,
Γιὰ τοῦτο μᾶς ἐζάπωσαν τὸν τόπον καὶ τὸ Φράρι. »

Ἀπόκρισις Ἀλήπασα.

Ἀλήπασας τοὺς τ' ἄνοιξε ὅλα τὰ βεβηωμένα,
Τοὺς εἶπε· « νὰ βουλλώσετε τὸ σιάρτι μετ' ἐμένα.
Κ' ἐγὼ 'χω πλάταις καὶ φτερὰ καὶ πέφτ' ἀπανωθιό τους,
Κ' ἐγὼ τοὺς δείχνω σήμερα ποῦ εἶν' τὸ συνορό τους.
Καὶ τοῦτο ποῦ σᾶς ἔφερα ἐδῶ νὰ σᾶς 'ρωτήσω,
Τ' ἐγὼ 'ς τὸ Σοῦλι σύμερα θὰ πάν' νὰ πολεμήσω.
Κι' ἂν μοῦ τὰ μπεγεντίσετε τὰ λόγια τὰ δικά μου,
Μικροί, μεγάλοι μοῦ 'ρχεσθε ἐδῶ 'ς τὴν ἀφεντιά μου.
Ἕνα μόν' σιάρτι κάμετε ἐδῶ νὰ σᾶς πιστεύσω,
Τὸν γυιόν μου τὸν Μουχτὰρ πασᾶ 'ς τὸ Σοῦλι νὰ τὸν πέψω. »
Καὶ τοῦ 'πανε τ' Ἀλήπασα· « τί σιάρτι μᾶς γυρεύεις;
Κι' ἂν δὲν πιστεύῃς, δίωξέ μας καὶ πλειὸ μὴ μᾶς πιστεύῃς.
Κ' ἐμεῖς αὐτὸ γυρεύομε, ὅσο κι' ἂν ἠμποροῦμεν
'Σ τὸ Κακοσοῦλι σήμερα νὰ πᾶμε νὰ σφαγοῦμεν.
Καὶ χύνομεν τὸ αἷμά μας ἐμεῖς 'ς τὸν ντὶν ντουσμάνη,
Νὰ γίνωμεν σεΐτιδες, νὰ πᾶμε μὲ ἰμάνι.
Τούτ' τὴν δουλιὰ τὴν κάνομεν κ' ἐμεῖς μὲ χακικάτι,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη πάνομεν μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη. »
Καλὰ τοὺς ξέρ' Ἀλήπασας καὶ πίστιν δὲν τοὺς δίνει,
Καὶ φοβερὰ τοὺς ἔκρινε, κ' ἐτρόμαξαν κ' ἐκεῖνοι.
Τοὺς τριγυρίζ' Ἀλήπασας μὲ χίλιους δυὸ καϊδέδες,
Ἠξεύρ' ἀπὸ τὴν Τσαμουριὰ ποῦ βγαίνουν φιτινέδες.
Κ' ἐκεῖνοι λιανοστρίφονται 'ς τὴν μιὰ μεριὰν 'ς τὴν ἄλλη,
Κι' Ἀλήπασας ἀγριώθηκε 'ς τὴν κόρδα νὰ τοὺς βάλλῃ.
Σὰν εἶδαν τὸν Ἀλήπασα π' ἀγριώθηκ' ἡ θωριά του,
Τὸ σιάρτι τοῦ τὸ βούλλωσαν, τοῦ τό 'φεραν 'μπροσθά του.
Τοῦ 'παν ἀμὰν τ' Ἀλήπασα· « γιατὶ νὰ μᾶς ἀγριώσῃς,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη σήμερα νιζάμι νὰ τοῦ δώσῃς.
« Σᾶς ἄγριωσα, τὶ στρίφεσθε νὰ δώσετε τὸ σιάρτι,
Καὶ θάῤῥευα δὲν τό 'χετε ἐσεῖς μὲ χακικάτι.
Τὸ σιάρτι σὰν κρατήσετε, 'ς τὸ Σοῦλι θέλα 'μποῦμε,
Κι' ἂν ἔχετε κανὲν χιλὲ ἐμεῖς θὰ χαλασθοῦμε.
Καὶ χάσμη θελὰ μ' ἔχετε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζῆτε,
Κι' ἂν ἔχετε κανὲν χιλὲ πρέπει νὰ μοῦ τὸν 'πῆτε. »

Τὸ Κακοσοῦλι πῆρε χαμπέρι διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλήπασα κατ' αὐτοῦ.

Τὸ Κακοσοῦλι τό 'μαθε τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα τηρᾷ νὰ μάσ' ἀσκέρι.
'Σ τὸ Κακοσοῦλι πολεμᾷ νὰ ῥίξῃ τὸ οὐρδί του,
Κι' ὁρμίζεται 'ς τὰ Γιάννινα νὰ στείλῃ τὸ παιδί του.
Καὶ τῶν Σουλιώτων τῶν πικρῶν τοὺς τρέμουν ἡ ἀρίδαις,
Καὶ γράφουνε 'ς τὴν Τσαμουριὰ οἱ πρῶτοι προεστῆδες.
Τοῦ γέρο Πρόνιου τοῦ 'γραψαν καὶ τοῦ Χασὰν Τζαπάρη·
« Ἀλήπασας τὸν τόπον μας τηρᾷ νὰ μᾶς τὸν πάρῃ.
Πῶς λέτε 'σεῖς οἱ Τσάμιδες; τὸ βρίσκετε τζαΐζι,
Τὸν ἐδικόν σας τὸν ῥαγιᾶ αὐτὸς νὰ τὸν ὁρίζῃ;
'Σ τὸ Κακοσοῦλι Ἀλήπασας ἂν βάλλῃ τὸ ποδάρι,
Νὰ πλύνετε τὰ χέρια σας καὶ σεῖς ἀπὸ τὸ Φράρι. »
Τοὺς ἔστειλαν κ' οἱ Τσάμιδες· « σακὶν μὴ φοβηθῆτε,
Ἂν σᾶς βαρέσ' Ἀλήπασας, παρέκει νὰ τοῦ 'πῆτε.
Κι' ἀπὸ τ' ἐμᾶς νὰ ξέρετε πιασθῆτ' ἀπὸ ντουφέκι,
Κι' ἂν ἔλθῃ αὐτοῦ δὲν στέκεται, ὀπίσω φεύγ' ἀπ' ἐκεῖ·
Κ' ἐμεῖς δὲν τὸν ἀφίνομεν νὰ βάλλῃ τὸ ποδάρι,
Κἄνα χιλὲ τοῦ βρίσκομε τὰ μάτια του νὰ πάρῃ.
Κι' ἀπὸ τ' ἐμᾶς νὰ ξέρετε νὰ μὴ παραδοθῆτε,
Μὲ τ' ἄρματα 'ς τὰ χέρια σας καρσὶ νὰ τοῦ σταθῆτε. »

Ὁ Ἀλήπασας στέλλει τὸν Μουχτὰρ πασᾶ 'ς τὸ Σούλιου.

Εἶχ' ἀποκτήσ' Ἀλήπασας δυὸ ντίβια ἀπ' τὴν καρδιά του,
Μοιάζουνε πῶς θὰ πιάσουνε τὰ τζάπια τὰ δικά του.
Μοιάζουν εἰς τὴν γνώμην του καὶ 'ς τὴν παλληκαριά του,
Καὶ τὰ τηρᾷ καὶ χαίρεται τὰ 'γκαρδιακὰ παιδιά του.
Τὸ πρῶτο τὸ τρανήτερο Μουχτάρη τ' ὀνομάζουν,
Κ' ἔχει φαρμακερὴν θωριά, κι' ὁ κόσμος τὸ θαυμάζουν.
Καὶ τ' ἄλλο τὸ μικρότερο Βελῆς εἶν' τ' ὄνομά του.
Νὰ τὰ κερδῄσ' Ἀλήπασας μὲ 'γειὰ καὶ μὲ χαρά του.
Τὰ δυὸ πασάδες τά 'καμε 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένους,
Πῶς νὰ τὰ κρίνω δὲν μπορῶ ποῖος εἶναι τὸ [illegible].

Κι' Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα ὁρμίζει τὸ παιδί του,
Ὁρμίζει καὶ τοὺς Τσάμιδες, θαῤῥεῖ πῶς εἶν' δικοί του.
Σηκώθηκε ὁ Μουχτὰρ πασᾶς μὲ ὀρδινιὰ μεγάλη,
'Σ τὸ Κακοσοῦλι σάρδισε 'ς τὴν μιὰν μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.
Κ' ἐφώναξ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς κ' ἐβάρεσε ναρέδες,
Μόνον κρατεῖ 'ς τ' ἀσκέρι του περίσσιους φιτινέδες.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς αἱ μπαταριαῖς βροντοῦνε,
Κ' ἐκεῖν' οἱ ντὶν ντουσμάνιδες ὁρμίζονται νὰ βγοῦνε.
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη ῥίχθηκαν μὲ τὰ σπαθιά τους οὖλοι,
Καὶ γιούρδισ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς κ' ἐπήδησε 'ς τὸ Σοῦλι.
Κ' ἐστρώθηκ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς 'ς τὸ Σοῦλι νὰ καθίσῃ,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα πρόσταξε μὲ κάστρο νὰ τὸ κλείσῃ.
Καὶ κάνει δυὸ μερόνυχτα 'ς τὸ Σοῦλι, τρώει καὶ πίνει,
Κ' ἐφώναξε τ' ἀσκέρι του μιὰν προσταγὴν τοὺς δίνει.
Οἱ Τσάμιδες κυττάζουνε νὰ κάμουν κἄνα ντέκι,
Γιὰ νὰ σκορπίσουν τὸ ὀρδὶ αὐτοὶ χωρὶς ντουφέκι.
Κ' ἕνα τζιουλοῦσι κάνουνε, κ' ἐχάλασε τ' οὐρδί του,
Οἱ φιτινέδες οἱ κακοὶ, ποῦ τρῶνε τὸ ψωμί του.
Καὶ μπαϊράκια σήκωσαν καὶ 'βγῆκαν ἀπ' τὸ Σοῦλι,
Γιὰ νὰ κρυώσουνε τ' οὐρδὶ καὶ νὰ σκορπίσουν οὖλοι.
Κι' ἀνέμειν' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς 'ς τὸ Σοῦλι μοναχός του,
Καβαλικεύει τ' ἄτι του καὶ πολεμάει ἀτός του.
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον θέλησαν ἐκεῖ νὰ σκοτωθοῦνε,
Βουνὰ καὶ κάμπους δρασκελοῦν, κι' ὀπίσω δὲν τηροῦνε.
Ἐκεῖ οἱ χαρμπίδες τήραξαν ποῦ σκόρπισε τ' ἀσκέρι,
Καὶ πιάνουν τόπους σάρπικους καὶ κάνουνε καρτέρι.
Ὅσ' εἶχαν ἔρζι κ' ἐντροπὴν ὀπίσω ἐσταθῆκαν,
Καὶ γίνηκαν σεΐτιδες καὶ 'ς τ' ἀχιρέτι μπῆκαν.
Τὸ γνώρισ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς ποῦ τό 'καμαν μὲ ντέκι,
Ποῦ σκόρπισάνε τὸ οὐρδὶ αὐτοὶ χωρὶς ντουφέκι.
Σκοτώθηκαν καὶ Τσάμιδες περίσσια παλληκάρια,
'Σ ἐκεῖνα τ' ἄγρια βουνὰ 'ς ταῖς πέτραις 'ς τὰ λιθάρια.
Καὶ τοῦ 'στειλαν τ' Ἀλήπασα τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Πῶς χάλασ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς μὲ ὅλον του τ' ἀσκέρι.
Τοὺς φιτινέδες ποῦ κρατεῖς 'ς τὴν πόρτα τὴν δική σου,
Πολέμησαν νὰ χάσουνε 'ς τὸ Σοῦλι τὸ παιδί σου.

Οἱ φιτινέδες ποῦ κρατεῖς δὲν 'ντράπηκαν κομμάτι,
'Σ τὸν κάτω κόσμον θενὰ βγοῦν σὲ σκύλινο σουράτι.
Ὅσοι σοῦ τρῶνε τὸ ψωμὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν βοηθοῦνε,
'Σ τὸ χὰκ ντιβάνι τοῦ Θεοῦ γουρούνια θελὰ βγοῦνε.

Ἀλήπασας στέλλει ἰμντάτι 'ς τὸν Μουχτὰρ πασᾶν.

Σὰν τῷ 'στειλαν τ' Ἀλήπασα τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ὁρμίζεται 'ς τα Γιάννινα νὰ στείλῃ κι' ἄλλ' ἀσκέρι.
Κάθε σουκάκι πρόσταξε καὶ βάν' ἕναν τελιάλη,
Καὶ γίνηκ' 'ς τὰ Γιάννινα μιὰ ταραχὴ μεγάλη.
Καὶ κράζουν οἱ τελιάλιδες, πῶς χάλασε τ' οὐρδί του,
Καὶ τ' ἄφηκάνε μοναχὸ 'ς τὸ Σοῦλι τὸ παιδί του.
Κι' Ἀλήπασας ἐκίνησε, τὸ δέξιο παλληκάρι,
Καὶ πέφτει 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ νὰ βγάλῃ τὸν Μουχτάρη.
Καὶ βῆκ' ἀπὸ τὰ Γιάννινα μὲ φοβερὰ φουσάτα,
Καὶ βρίσκει τὸν Μουχτὰρ πασᾶ 'ς τὴν μέσ' ἀπὸ τὴν στράτα.
Ἀλήπασας τὸν χάϊδεψε τὸν γυιόν του τὸν Μουχτάρη·
« Μᾶς τὸ 'καμαν οἱ Τσάμιδες νὰ γλύσουνε τὸ Φλάρι.
Κ' ἐγὼ δὲν τοὺς χαρίζουμαι ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσω,
Κ' ἔτσι θαῤῥῶ τοὺς Τσάμιδες ποῦ νὰ τοὺς φχαριστήσω.
Τὸν γέρο Πρόνιο φχαριστῶ καὶ τὸν Χασὰν Τζαπάρη,
Ποῦ μ' ἄφηκάνε μοναχὸ 'ς τὸ Σοῦλι τὸν Μουχτάρη.
Καὶ σουμπεὲν θελά 'χουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦνε,
Σὲ κάνα χρόνο κ' ὕστερα κι' αὐτοὶ θελὰ μὲ ιδοῦνε. »
Κι' Ἀλήπασας ἐγύρισε μαζῆ μὲ τὸν Μουχτάρη·
« Κ' οἱ φιτινέδες ἔκαμαν τοῦ λόγου τους ζαράρι,
Ποῦ βρίσκονταν οἱ ἄτυχοι 'ς τὴν πόρτα τὴν δική μου,
Καὶ μοῦ 'τρωγαν τὸ σήμερον χαράμι τὸ ψωμί μου ; »
Ταχμίνι κάνα ξάμηνο σιγούρευσ' ἡ ψυχή του,
Νὰ ντροπιασθῇ δὲν τὸ βαστᾷ αὐτὸς εἰς τὴν ζωή του.
Κι' ἀφόντας ποῦ γεννήθηκε ὅσον ποῦ νὰ πεθάνῃ,
'Αλήπασας 'ς τ' ὀτζάκι του ποτὲ ντροπὴ δὲν βάνει.
Καὶ τῶν Σουλιώτων τὸν καυγὰ τοῦ ἔβαλε καπάκι,
Κι' ἀνάμεσα 'ς τοὺς Τσάμιδες τοὺς μπῆκε τὸ σαράκι.

Καὶ 'μπήκανε σὲ σουμπεὲν οἱ μαυρισμένοι 'κεῖνοι,
Ποῦ σκόρπισαν τ' ἀσκέρι του μὲ τὴν ἀπιστοσύνη.
Στέλλουν ἀνθρώπους μερικοὺς, μπέλκιμ τοὺς μπαριστίσουν,
Καὶ σκλάβοι νὰ τοῦ γένουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουν.
Καὶ πήγανε 'ς τὰ Γιάννινα ἐμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε,
Καὶ στόμα πῶς ν' ἀνοίξουνε, καὶ πῶς νὰ τοῦ τὸ 'ποῦνε,
Ποῦ τῷ 'καμαν τέτοιαν δουλειὰν μὲ τὴν ἀπιστοσύνη;
Μόν' ἔχει σάμπρι 'Αλήπασας κι' ὅλα τὰ καταπίνει.
Κι' 'Αλήπασας ἐπρόσταξε καὶ τοὺς γυρεύει 'πίσω,
« Κι' ὅ,τι ἔκαμαν ἀς ἔκαμαν θελὰ τοὺς τὰ χαρίσω.
Κι' ὁ βασιληᾶς 'ς τὸ τάχτι του ποῦ 'ρίζει μὲ γλικέτια,
Τοῦ κάνουν τὰ ῥιτζάλια του χίλιαις χιλιάδες τέτοια.
Μπέλκιμ μὴν εἶχα 'ς τὴν καρδιὰ καὶ 'γὼ κανένα κάστι,
Κι' αὐτοὶ θελὰ μοῦ τό 'καναν καὶ δὲν τοὺς ἦλθε ῥάστι. »
'Αλήπασας ἐπρόσταξε ἐμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε,
Πῶς ἦλθαν εἰς τὰ Γιάννινα νὰ πᾶν' νὰ τοῦ τὸ 'ποῦνε.
Καὶ μπῆκαν καὶ τοῦ φίλησαν τὴν δέξια τὴν ποδιά του,
'Αρχίνησαν νὰ κρίνουνε μπροσθὰ 'ς τὴν ἀφεντιά του,
Καὶ τοῦ 'παν πῶς χαλάσθηκαν οἱ Τσάμιδες 'ς τὸ Σοῦλι.
Τρία μπαϊράκια κίνησαν νὰ πᾶνε καραβοῦλι,
Κι' ὅλο τ' ἀσκέρι θάῤῥευσαν πῶς εἶναι κᾶνα ντέκι,
Κι' ἀνακατώθη τὸ οὐρδὶ καὶ σκόρπισεν ἀπ' ἐκεῖ.
« Καὶ τώρ' διάλεξ' τὴν δουλειὰ κ' εὑρὲς τὸ πταίσιμόν μας,
Χαλάλι σοῦ τὸ κάνομεν τὸ αἷμα τὸ δικόν μας.
Οἱ Τσάμιδες χαλάσθηκαν καὶ γίνηκαν χελιάκι,
'Ακόμ' ἀπὸ τὸ φόβο σου τοὺς μπῆκε τὸ σαράκι.
Ἕνα τζιουλοῦσι γίνηκε ἀνάμεσα 'ς τ' ἀσκέρι,
Κ' οἱ Τσάμιδες δὲν εἴχανε, ἀφέντη μου, χαμπέρι.
Καὶ θέλουνε νὰ βρίσκωνται 'ς τὸν ἴσκιο τὸν δικό σου,
Καὶ ξέτασε κ' εὑρές τονα, πασᾶ μου, τὸν ἐχθρό σου.
Κ' εἶναι μακρὺ τὸ χέρι σου, καὶ ὅπ' ἀγαπήσει φτάνει,
Κι' ἀκράνης δὲν σοῦ βρίσκεται σὲ τοῦτο τὸ ζεμάν. »

Ἀλήπασας ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς Τσάμιδες.

Ἀπηλογήθη ὁ πασᾶς, ὁρίζει καὶ τοὺς λέγει,
Τὰ λόγια τους τὰ νόστιμα καλὰ τοὺς τὰ διαλέγει.
« Μωροὶ καϋμένοι Τσάμιδες, πῶς εἶσθε μπουταλάδες;
Ἤμουν μικρὸς καὶ τράνεψα σὲ τετοιονοὺς νιζάδες.
Πολλαῖς φοραῖς ἐνίκησα, πολλαῖς ποῦ μ' ἀνικοῦνε,
Πολλαῖς φοραῖς καὶ τὰ σκυλιὰ 'ς τὸν δρόμον μ' ἀλυκτοῦνε.
Καὶ τώρ' ἂν ἐνικήθηκα 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸ βάνω,
Ἐχθρὸν ἀπὸ τ' ἀσκέρι μου κανένανε δὲν πιάνω.
Σήμερον ἂν νικήθηκα ταχειὰ θελὰ νικήσω,
'Σ τὸ Σοῦλι τὸν Καλόγηρον (¹) ἐγὼ θελὰ τὸν ψήσω.
Καὶ τί μοῦ φταῖτε Τσάμιδες; καὶ πῶς νὰ σᾶς πεισμώσω;
Ἂν θέλετε τὸν ὀλυφὲν ἐγὼ νὰ σᾶς τὸν δώσω.
Μήνα τοὺς ἔχω ἀκράνιδες ποῦ νὰ μὲ πιστευθοῦνε;
Σὰν ταυτουνοὺς 'ς τὴν πόρτα μου χιλιάδες καρτεροῦνε.
Ποιὸς ἀγαπᾷ τὴν πόρτα μου ἂς ἔλθῃ νὰ καθήσῃ,
Κι' ἂν ἔχῃ κἄνα σουμπεὲν πρέπει νὰ τὸν τραβήσῃ. »
Οἱ Τσάμιδες τὸ γνώρισαν πῶς δὲν ἐχοῦν' ζεβάλι,
Ὀπίσω τὸν ἐζύγωσαν μικροί, τρανοί, μεγάλοι.
Ἀλήπασας ἐζύγωσε κοντὰ τὸν Μπραὶμ Ντέμη,
Καὶ τοῦ 'πε· « νὰ μοῦ φέρετε 'ς τὰ Γιάννινα ῥεχέμι.
Ἂν θέλετε νὰ βγάλετε τὸν φόβο ἀπ' τὴν καρδιά σας,
'Σ τὰ Γιάννινα μοῦ φέρνετε ῥεχέμι τὰ παιδιά σας.
Ὅποιος μοῦ φέρνει τὸ παιδὶ, τοῦ δίνω πιστοσύνη,
Καὶ τεβαμπῆς 'ς τὴν πόρταν μου αὐτὸς θενὰ μοῦ γίνῃ.
Κι' ὅποιος δὲν φέρει τὸ παιδὶ νὰ σηκωθῇ νὰ φύγῃ
Ἀπ' ἐδῶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, τ' εἶν' ἡ ζωή του 'λίγη.
Σᾶς λέγω νὰ τὸ ξεύρετε καὶ νὰ διαλογισθῆτε,
Καὶ ποιό 'ναι τὸ καλλίτερο διαλέξτε νὰ τὸ βρῆτε. »
Κ' ἐκεῖνοι διαλογίζονται τ' ἀπόκρισιν νὰ 'ποῦνε,
Καὶ ποιό 'ναι τὸ καλλίτερο κυττάζουν γιὰ νὰ βροῦνε.
Καὶ βρῆκαν τὸ καλλίτερον νὰ δώσουν τὰ παιδιά τους,
Νὰ βγάλουνε τὸν σουμπεὲν ποῦ στέκει 'ς τὴν καρδιά τους.

(¹) Σαμουὴλ ὁ τοῦ Σουλίου πολέμαρχος.

Καὶ τοῦ 'παν' «σοῦ τὰ φέρνομε, πασᾶ, 'ς τὸν ὁρισμό σου,
Καὶ νά 'μεσθε 'ς τὴν πόρταν σου 'ς τὸν ἴσκιο τὸν δικό σου. »
Τὰ σκοτεινά τους τὰ παιδιὰ ῥεχέμι τοῦ τὰ πᾶνε,
Τὰ στέλλει πέρα 'ς τὸ νησὶ, καὶ τὰ καλοφυλᾶνε.
Τοῦ γέρο Πρόνιου τοῦ 'γραψε καὶ τοῦ Χασὰν Τζαπάρη,
Καὶ τὰ δικά τους τὰ παιδιὰ κι' αὐτὰ νὰ τοὺς τὰ πάρῃ.
Κι' αὐτοὶ τὰ πῆραν τὰ παιδιὰ καὶ τοῦ τὰ προβοδοῦνε,
'Ασίδες νὰ τοῦ γίνουνε ἐκεῖνοι δὲν 'τρομοῦνε.
Πολλὰ ῥεχέμια τοῦ 'δωσαν τὸ Δέλβινο σεντζιάκι,
Καὶ τεβαμπίδες γράφθηκαν 'ς τ' 'Αλήπασα τὸ 'τζάκι.
Σὰν ἔμπασε τῆς Τζαμπουριᾶς τέτοιας λογῆς καλοῦπι,
Προβόδησε καὶ γύρευσε τὸ Δέλβινο μανσοῦπι.
Καὶ γράφει νὰ τοῦ 'στείλουνε μουτλὰκ τὸ πασαλίκι,
'Απὸ τὴν Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήκῃ.
Κοντὰ σὲ κεῖνο προδοβᾷ 'ς τὴν Πόλι 'να ἀρτζουχάλι·
» 'Εδῶ 'ς τὴν Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ πῶς σήκωσαν κεφάλι.
Καὶ προσκυνῶ τὸν βασιληᾶ, ταχίνη νὰ μὲ κάμῃ,
Μὲ τὴν εὐχή του σήμερα νὰ δώσω 'να νιζάμι.
Σὲ 'κεῖνα τὰ ἄγρια βουνὰ νὰ πάν' νὰ τὰ 'μερώσω,
Μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ βασιληᾶ νιζάμι νὰ τοὺς δώσω.
Μηδὲ χαράτζι θέλουνε 'ς τὴν Πόλι νὰ πλερώσουν,
Μηδὲ σπαῆν 'ς τὴν πόρτα τους δὲν θέλουν νὰ ζυγώσουν.
Καὶ τοὺς πολέμησαν πολλοὶ καὶ ζάπι δὲν τοὺς κάνουν,
Καὶ τὸ δικό τους σύνορο 'ποῦ θέλουνε τὸ βάνουν.
'Ακόμα τὰ σκαλώματα αὐτοὶ τὰ τρῶν' ἀτοί τους,
Καὶ λένε πῶς τὸ ζάπωσαν αὐτοὶ μὲ τὸ σπαθί τους.
Τρῶν' τὸ μιρὶ τοῦ βασιληᾶ, καὶ δὲν ἔχουν χατζέτι,
Μηδὲ τὴν Πόλιν ξέρουνε, μηδὲ καὶ τὸ ντουβλέτι.
Ἂν ἀγαπᾶτε στεῖλτέ μου νὰ δώσω 'να νιζάμι,
Τ' ὁ τόπος τῆς 'Αρβανιτιᾶς τοὺς γίνηκε χαράμι. »

'Ο βασιληᾶς στέλλει φερμάνι τοῦ 'Αλήπασα.

Τοῦ στέλλουν χάτι χουμαϊοὺν τ' 'Αλήπασα φερμάνι,
Μανσοῦπι καὶ τὸ Δέλβινο, κι' ὅ,τι ἠμπορέσ' ἂς κάμῃ.

Τέτοιο φερμάνι τοῦ 'στειλε, ὅπως κι' ἂν ἠμπορέση,
'Ραγιάδες ἂν δὲν γίνουνε, σπαθὶ νὰ τοὺς βαρέση.
Μανσοῦπι τοῦ προβόδησαν τὸ Δέλβινο σαντζιάκι,
Τ' ἀκούει ἡ Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ ἐγίνηκαν χελιάκι.
'Αλήπασας δὲν τ' ἄνοιξε 'ς τὸ κόσμο τὸ φερμάνι,
Κι' ἀτός του καβαλίκευσε καὶ 'ς τὸ μανσοῦπι πάνει.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὸ Δέλβινο καὶ δίδει 'να νιζάμι.
Καὶ τὸ μιρὶ τοῦ βασιληᾶ τασίλι τοῦ τὸ κάνει.

'Αλήπασας ἐκόνευσε μὲ ἀσκέρι 'ς τὸ Δέλβινο.

Σὰν κόνευσε 'ς τὸ Δέλβινο μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι,
Τοῦρκοι ῥαγιάδες τρόμαξαν 'ς τοῦ Δέλβινου τὰ μέρη.
"Ολ' οἱ ἀγάδες ποῦ 'τανε 'ς τὸ Δέλβινο 'ς τὴν χώρα,
Πῆραν ταῖς ῥάχαις τὰ βουνὰ κείνην τὴν ἴδιαν ὥρα.
Πῆραν ταῖς ῥάχαις τὰ βουνὰ καθένας νὰ γλυτώση,
Τ' ἔχει φερμάνι 'Αλήπασας νὰ γδάρη, νὰ σκοτώση.
"Εχει μπαλτᾶ 'ς τὸ χέρι του κι' ὅ,τ' ἠμπορέσει κάνει,
"Εχει καὶ 'ς τὸ χεράκι του βασιλικὸ φερμάνι.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὸ Δέλβινο αὐτὸς καὶ κάνει κρίσι,
Κι' ὅλους τοὺς 'ντόπιους πολεμᾷ νὰ τοὺς καλοκαρδίση.
Τοὺς εἶπε· « μὴ τρομάζετε, τ' ἐγὼ δὲν τρώγ' ἀνθρώπους,
Τί μ' ἔστειλεν ὁ βασιληᾶς σὲ τουτουνοὺς τοὺς τόπους. »
Τοὺς εἶπε· « δὲν τὸν βλέπετε ἐσεῖς τὸν ντὶν ντουσμάνη,
'Οποῦ 'ναι 'ς τὸ ῥιζάρτι σας, κι' ὅ,τι 'μπορέσει κάνει; »
Στέλνει 'ς τὴν Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ νὰ βγοῦν νὰ προσκυνήσουν,
Καὶ τὰ δικά τους τ' ἄρματα νὰ τοῦ τὰ προβοδήσουν.
'Απὸ τὰ τώρα κ' ἐμπροσθὰ νὰ μὴ κακοστρατίσουν,
'Ραγιάδες νὰ τοῦ γίνουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουν.
« "Αν κακοκεφαλίσετε, θὰ πουληθῆτε σκλάβοι,
Κι' ἀλλοιὰ ἀπὸ κεῖν' τὸν ἄνθρωπον ποῦ θέλει νὰ τὸ λάβη.
Τ' ἐγὼ 'μαι κεῖνος ἄνθρωπος π' ἀλλάζω τ' ὄνομά σας,
'Απλόνω καὶ τὸ χέρι μου καὶ βγάνω τὴν καρδιά σας.
Μόνον νὰ προσκυνήσετε προτοῦ νὰ χαλασθῆτε,
Τὶ τὸ σπαθὶ τ' 'Αλήπασα θέλα τὸ θυμηθῆτε. »

Ἡ Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ κάνει μουσιαβερέ.

Σὰν εἶδαν τέτοι' ἀπόκρισιν ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Συλλογισμένοι κάθονται, πικροὶ, φαρμακωμένοι.
Τοὺς μαύρισ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, τοὺς γίνηκε σκοτάδι,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ, σὰν νά 'τανε 'ς τὸν ᾅδη.
Αὐτά 'ταν ἕνδεκα χωριὰ, ἀσίδες σηκωμένοι,
Τὶ 'ς τὸν ντουνιᾶ δὲν ἤτονε ποτὲ προσκυνισμένοι.
Καὶ τώρα παρατρόμαξαν οἱ μαυρισμένοι 'κεῖνοι,
Γιατ' ἤξευραν 'ς τὸ Χόρμοβο τὶ θρῆνος εἶχε γίνει.
Τῆς Μαλισιώβας τά 'ξεραν τὰ σκοτεινὰ μαντάτα,
Ποῦ δὲν ἀνέμεινε ψυχὴ, μηδὲ σκυλὶ καὶ γάτα.
Κ' οἱ σκοτεινοὶ 'τοιμάζονται 'ς τὸν Φράγκον νὰ ῥιχθοῦνε,
Καὶ 'ς τὸ σπαθὶ τ' 'Αλήπασα νὰ μὴ παραδοθοῦνε.

Ὅπως ἔστειλε ὁ 'Αλήπασας καὶ τοὺς ἔπιασε, καὶ τοὺς ἐδιαμοίρασε 'ς τοῦ Τρικκάλου τὰ χωριά.

Κι' ὁ κολαοῦζος πρόφθασε καὶ τοῦ 'δωσε χαμπέρι,
Κι' 'Αλήπασας τοιμάζεται νὰ προβοδήσ' ἀσκέρι.
'Αλήπασας προβόδησε ἀσκέρι καὶ τοὺς πιάνει,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ 'ς τὸ κούτζουρο τοὺς βάνει.
Καὶ τοὺς γεμίζει τὰ χωριὰ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Κι' ἄνδρες γυναῖκες θέλησε 'ς τὴν κόρδα νὰ τοὺς βάλλη.
Καὶ πάλε τὸ μετάνοιωσε γιατὶ νὰ τοὺς χαλάση,
Προβόδησε 'ς τὰ Τρίκαλα πολλὰ χωριὰ νὰ φτιάση.
Νὰ τοὺς μοιράση 'ς τὰ χωριὰ χωράφια νὰ δουλεύσουν,
Ὅσον νὰ ζήσουν λευθεριὰ ποτὲ νὰ μὴ γυρεύσουν.
Ταχμίνι χίλιαις φαμελιαῖς προστάζει νὰ σηκώση,
Τὴν νύκτα τὰ μεσάνυκτα προτοῦ νὰ ξημερώση.
'Ιχτιάτζ γιὰ κεῖνον τὸν ῥαγιᾶ 'Αλήπασας δὲν ἔναι,
Τὸν ἔστειλε νὰ θυμηθοῦν τὸν τόπον τους νὰ κλαῖνε.
Νὰ θυμηθοῦν τὸν τόπον τους νὰ καίετ' ἡ καρδιά τους,
Κι' ἄλλο ῥαγιᾶ νὰ βλέπουνε ὀπίσω 'ς τὰ χωριά τους.
'Αλήπασας τοὺς ἔδωσε τέτοιαις λογῆς νιζάμι,
Ὁποῦ 'τον τόπος σάρπικος παλάγγαις εἶχε κάμει.

'Αλήπασας ὁρμίζεται νὰ στείλῃ 'ς τὸ 'Ιβάρι,
Νὰ τοὺς γυρεύσῃ τὸ μιρὶ, αὐτὸς νὰ τοὺς τὸ πάρῃ.
Τὸν Μάλιο Μέτζο ὥρμισε γιὰ νὰ τὸν προβοδήσῃ,
'Σ τὴν ἄκρ' ἀπὸ τὸ πέλαγο καλύβαις νὰ τοῦ στήσῃ.
'Σ τὴν ἄκρ' ἀπὸ τὸ πέλαγο νὰ φτιάσῃ τὰ καλύβια,
Νὰ πᾶν' νὰ ξεχειμάσουνε τ' 'Αλήπασα τὰ ντίβια.
Κι' ἀτός του καβαλίκευσε καὶ 'ς τὸ 'Ιβάρι πάνει,
'Σ τὴν ἄκρ' ἀπὸ τὸ πέλαγο νὰ κάν' ἕνα σεργιάνι.
Σὰν πάῃ 'ς τὴν ἄκρην τοῦ γιαλοῦ ὀλίγο νὰ γλενδίσῃ,
'Ορμίζει πέρα 'ς τοὺς Κορφοὺς γραφὴν νὰ προβοδήσῃ.
Τοῦ κουμαντάτε τοῦ 'γραφε μὲ μιὰν τιμὴν μεγάλη,
Νὰ 'ρθῇ 'ς τοῦτα τὰ χώματα τοῦ Φράντζα τὸ ῥιτζιάλι.
« 'Αγαπημένε φίλε μου, τοῦ γράφει 'ς τὴν γραφήν του,
Μὲ τὴν καρδιάν τ' 'Αλήπασας τὴν ξέρει τὴν τιμήν του.
Τὸ πρῶτο καλῶς νὰ σὲ βροῦν τὰ χαιρετίσματά μου,
Καὶ σ' ἔχω ντόστη 'ς τὸν ντουνιᾶ, καὶ φίλον 'ς τὴν καρδιά μου.
Καὶ τὸ χατίρι σου 'ρωτῶ καὶ σοῦ τὸ φανερόνω,
Κ' ἐγὼ 'ρθα 'ς τοῦτα τὰ νερὰ τὸν φετεινὸν τὸν χρόνο.
'Εγὼ 'ρθα 'ς τοῦτα τὰ νερὰ καὶ θέλα σ' ἀνταμώσω,
Μιὰ μέρα μετ' ἐσένανε νὰ γλυκοξεφαντώσω.
Καλαμπαλίκι δὲν ἔχω, εἶμ' ἄδειος ἀπ' ἀνθρώπους,
Καὶ σικλετίσθηκα πολλὰ σὲ τουτουνοὺς τοὺς τόπους.
Κ' ἔκαμα κάστι σήμερα νὰ ῥίχνουμοῦνε πέρα,
Τὴν θάλασσαν φοβήθηκα τ' εἶχε βαρὺν ἀέρα.
'Ακόμα ἕνα λόγιασα, ὁ τόπος νὰ μ' ἀγριώσῃ,
Κ' ἐγὼ 'ς τοὺς ἄγριους βρίσκομαι ὅσον ποῦ νὰ 'μερώσῃ.
Κι' ὁ βασιλῆᾶς μ' ἐπρόσταξε καὶ μ' ἔστειλε φερμάνι,
Σὲ τοῦτα τ' ἄγρια βουνὰ νὰ δώσω 'να νιζάμι.
Κ' ἐγὼ δὲν τό 'θελα ποτὲ ταχίνη νὰ μὲ κάμῃ,
Τὶ τοῦτα τ' ἄγρια βουνὰ δὲν πέρουνε νιζάμι.
Κ' ἐγὼ τζιαλίστησα πολὺ καὶ δὲ 'μπορῶ ν' τὰ στρώσω.
Καὶ θὰ τοὺς βάλω τὸ σπαθὶ νὰ σκύψουνε καμπόσο.
Καμποσουνοὺς τοὺς ἔστρωσα, τοὺς ἔκαμα ῥαγιάδες,
Τοὺς ἔστειλα 'ς τὴν 'Ρούμελην νὰ γίνουν δουλευτάδες.
Κ' ἦρθα 'ς τὴν ἄκρην τοῦ γιαλοῦ καρσὶ πρὸς τὸν Κορφιάτη,
Κι' ἔλα νὰ ξεφαντώσωμεν 'ς τὸν τόπον μας κομμάτι.

Νὰ γλυκοκουβεντιάσωμε, νὰ ποῦμε τὰ κρυφά μας,
Νὰ μ' ἦναι κάνας σουμπεὲς κρυμμένος 'ς τὴ καρδιά μας.
Μ' ἀγάπησ' ἡ καρδίτσα μου μουτλὰκ νὰ σ' ἀνταμώσω,
Κι' ὅ,τ' ἀγαπήσεις γύρευε, ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ δώσω.
Ἂν δὲν σὲ σμίξω σήμερα 'ς τὰ Γιάννινα δὲν πάνω,
Καὶ μπίρταχα 'ς τὸ στόμα μου νὰ ξέρῃς δὲν σὲ πιάνω.
Σ' ἀγάπησα, ποῦ βρίσκεσθε κοντὰ 'ς τὸν βασιληᾶ μου,
Γιὰ τοῦτο σὲ μπεγένδισα, καὶ σ' ἔχω 'ς τὴν καρδιά μου. »
Αὐτὰ τοῦ γράφ' Ἀλήπασας κι' αὐτὰ τοῦ παραγγέλλει,
Κι' αὐτὰ τοῦ τάζει 'ς τὸ χαρτὶ καὶ πέρα τοῦ τὰ στέλλει.
Κι' ἀβόλετο τὸν καρτερεῖ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Κάνα χαβάλ' ἀπ' τὴν καρδιὰ κυττάζει νὰ τοῦ 'βγάλλῃ,
Πιτήδειος εἶν' Ἀλήπασας, κ' ἡ γνῶσίς του καθάρια,
Κι' ὁ Ῥόζος εἶναι μπουταλᾶς, καὶ τὸν βοσκᾷ χορτάρια.

Ὁ Ῥόζος λαμβάνωντας τὴν γραφὴν ἐσηκώθη καὶ ἀνταμώθη μὲ τὸν Ἀλήπασαν.

Ὁ Ῥόζος ὄντας τ' ἄνοιξε τὸ γράμμα καὶ διαβάζει,
Ταῖς μπαρονιαῖς τ' Ἀλήπασα πολὺ ταῖς κάνει χάζι.
Καὶ λέγει· « αὐτὸς ὁ Ἀλήπασας πολλ' εἶναι τιμημένος,
Ἀπὸ τὴν γνώμην φαίνεται ὁποῦ 'ναι ξακουσμένος.
Μάδαμ ποῦ μὲ μπεγέντισε κ' ἐγὼ θὰ τὸν τιμήσω,
Καὶ σήμερα μὲ ταύτονε θὰ πάγω νὰ γλεντίσω.
Τ' αὐτὸς ἦρθε καὶ βρίσκεται σήμερα 'ς τὸ Ἰβάρι,
Γιὰ τοῦτο μοῦ προβόδησε καὶ θέλει νὰ μὲ πάρῃ.
Κ' εἰς κεῖνα τ' ἄγρια βουνὰ θὰ κάμω 'να σεργιάνι,
Ποῦ πολεμάει Ἀλήπασας καὶ ζάμπτι δὲν τὰ κάνει. »
Ὁ Ῥόζος καβαλίκευσε κ' ἐπῆγε 'ς τὸ Ἰβάρι,
Κι' Ἀλήπασας προβόδησε τὸν Ῥόζον γιὰ νὰ πάρῃ.
Τὸν πῆγαν καὶ τὸν ἤφεραν ἐκεῖ ποῦ 'τον ἀτός του,
Καὶ τὸν ἐπολυχρόνησε ὁ φίλος ὁ δικός του.
Κι' Ἀλήπασας ἐπρόσταξε κοντά του νὰ καθήσῃ.
Ἀρχίνησε ταῖς μπαρονιαῖς, νὰ τὸν καλοκαρδίσῃ.
Τοῦ εἶπε· « πῶς μπεγένδισες κι' ἦλθες 'ς τὰ χώματά μου;
Δὲν ξεύρω πλειὸ τὶ νὰ σοῦ 'πῶ ἐγὼ ἀπ' τὴν χαρά μου.

Ὥραν τὴν ὥρα τήραζα νὰ βγῇς νὰ ξαγναντίσῃς,
Νὰ βγῇς σὲ τοῦτ' τὰ χώματα ὀλίγο νὰ γλενδίσῃς,
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε νὰ φέρουν τὸν σουφρᾶ του,
Νὰ φάγῃ ὁ φίλος σήμερα τὰ δέξια τὰ φαγιά του.
Ἀντάμα μὲ τὸν φίλον του νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε,
Ἀλήπασας μὲ ταύτονε νὰ ξεμολογηθοῦνε.
« Κᾄνα χαμπέρι, 'ρώτησε, μὴ σοῦ 'ρθε ἀπ' τὸ Παρίσι; »
Ὁ Ῥόζος ἀποκρίθηκε νὰ τοῦ τὰ μολογήσῃ.
Διὰ τοῦτο τὸν ἐφώναξε νὰ ξεμολογηθοῦνε,
Νὰ τοὺς γνωρίσ' Ἀλήπασας τὴν γνώμην ποῦ βαστοῦνε.
Μὲ μπαρονιαῖς τὸν ἔρριψε 'ς τὴν θάλασσαν καὶ πλέει,
Κι' ὁ Ῥόζος εἶναι μπουταλᾶς, κι' ἀρχίνησε καὶ λέγει.
« Ἀλήπασα νὰ σοῦ τὰ 'πῶ ὅ τ' ἔχω 'ς τὴν καρδιά μου,
Τοῦτ' τὰ βουνὰ ποῦ πολεμᾶς ἐφέτο 'ναι δικά μου.
Τέτοια χαμπέρια μοῦ 'στειλαν προχθὲς ἀπ' τὸ Παρίσι,
Κι' ἀπ' ἐδῶ κι' ὡς τὴν Ἐντρενὲ ἐγὼ θὰ κάμω κρίσι.
Κι' ὁ βασιλιᾶς τὸν τόπον σας τὸν ἔχει πουλημένον,
Καὶ τὸ Παρίσι, Ἀλήπασᾶ, τὸν ἔχ' ἀγορασμένον.
Καὶ βασιλῆᾶ 'ς τὴν Ῥούμελην ἔχω νὰ κάμ' ἐσένα,
Κι' ὀλίγον τίποτας μιρὶ νὰ προσοδᾷς ἐμένα.
Καὶ 'φέτο τούτ' τὴν ἄνοιξιν τὸν κόσμον θὰ βουλλώσω,
Κατόπι 'ς τὰ χεράκια σου νὰ σοῦ τὴν παραδώσω.
Ἀκόμη καὶ 'ς τὴν Βενετιὰ ἂν θέλῃς νὰ σὲ πέψω,
Χρόνον σὲ χρόν' Ἀλήπασα χεσάπι θὰ γυρεύσω. »

Ἀπόκρισις Ἀλήπασα πρὸς τὸν Ῥόζον.

Ἀλήπασας τὸν φίλον του ἀκόμη τὸν ξετάζει,
Τὰ λόγια του τὰ νόστιμα βαρειὰ τοῦ τ' ἀγοράζει.
Τοῦ 'πε' « σὰν βγῇς 'ς τὴν Ῥούμελην τὸν κόσμον νὰ βουλλώσῃς,
Τ' Ἀλήπασα τί χεντιὲ ὁρμίζεις νὰ τοῦ δώσῃς;
Ἂν στερηωθῇς 'ς τὴν Ῥούμελην ἐσὺ νὰ δικηοκρίνῃς,
Τοῦ φίλου σου τ' Ἀλήπασα πεσκέσι τι τοῦ δίνεις; »
Ὁ Ῥόζος λέγει τ' Ἀλήπασα' « τὸ βέζηρο νὰ σοῦ κρίνω,
Τὴν Βενετιὰ καὶ τοὺς Κορφοὺς ὁρμίζω καὶ σοῦ δίνω.

Κι' ὄντας νὰ βγῶ 'ς τὴ 'Ρούμελη θέλω νὰ μὲ βοηθήσῃς,
Καὶ 'γὼ σοῦ κάνω τὴν καρδιὰ ὅπως κι' ἂν ἀγαπήσῃς. »
Ὁ πονηρὸς 'Αλήπασας διαλέγει τὴν καρδιά του,
Κι' ὁ 'Ρόζος εἶναι μπουταλᾶς, κι' ἁπλόνει τὰ πτερά του.
« Πουγγιὰ χιλιάδες εἴκοσι μοῦ δίνεις νὰ τὰ φάγω;
Κι' ὄντας νὰ βγῇς 'ς τὴν 'Ρούμελην ἂν θέλῃς, σὲ βοηθάω.
Τοῦ βασιλῆᾶ νὰ κακιωθῶ καὶ χέρι νὰ τραβήσω,
Κατόπι βέβηα πίστευσον ποῦ θέλα σὲ βοηθήσω.
Καὶ βασιλῆᾶ 'ς τὴν Βενετιὰ νὰ μὴ μὲ προβοδήσῃς,
'Σ τὸν τόπον μου, τὰ Γιάννινα, ἐμένα νὰ μ' ἀφήσῃς. »
Αὐτὰ τοῦ λέγ' 'Αλήπασας, κι' ὁ 'Ρόζος καμαρόνει,
Καὶ στρώνει τὴν κουβέντα του καὶ τὰ πτερά του ἁπλόνει.
« Πουγγιὰ χιλιάδες εἴκοσι ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ στείλω,
Καὶ κάνω δόξα σήμερα ποῦ σ' ἔχω σένα φίλο.
Ὁ 'Ρόζος τὸν ἐπίστευσε μὲ τὴν χονδρὴν τὴν γνῶσι,
Καὶ δυὸ καράβια τοῦ 'φερε πεσκέσι νὰ τοῦ δώσῃ.
Τοῦ τά 'δωκε τ' 'Αλήπασα αὐτὸς ἀπ' τὴν χαρά του,
Ποῦ τοῦ 'κρινε ταῖς μπαρονιαῖς κ' ἐχάρηκ' ἡ καρδιά του.
« Τὰ δυὸ καράβια, 'Αλήπασα, σ' τὰ χάρισα καὶ πάρ' τα »
Κ' 'Αλήπασας ἐπρόσταξε νὰ τοῦ τὰ πάῃ 'ς τὴν Ἄρτα.
Μπροσθὰ 'ς τὸν κόσμο φαίνονται πῶς ἔχουν φιλοσύνη,
Κ' ἕνα τὸν ἄλλον αἱ καρδιαῖς τοὺς βράζει σὰν καμίνι.
Ξεφάντωσαν κ' ἐγλένδισαν, καὶ ξεμολογηθῆκαν,
Κατόπι ἐσηκώθησαν οἱ δυό τους χωρισθῆκαν.
Καὶ τοῦ 'πε' « μωρὲ μπράτιμε, προτοῦ νὰ σὲ γυρέψω,
Νὰ μ' ἔρθῃς καὶ 'ς τὰ Γιάννινα τὶ θελὰ σὲ πανδρέψω.
Καὶ κάνοντας τὸν γάμον σου νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
'Ακόμα καὶ καλλίτερα νὰ ξεμολογηθοῦμε.
Κ' ἔτσι θαῤῥεύω πλειότερον νὰ σὲ καλοκαρδίσω,
'Σ τὸν τόπον σου χαρούμενον θενὰ σὲ προβοδήσω. »
Ὁ 'Ρόζος ἐσηκώθηκε καὶ 'μπῆκε 'ς τὸ καΐκι,
Καὶ τὴν ὑγειὰν τ' 'Αλήπασα γυρίζει νὰ τ' ἀφήκῃ.
Καὶ τ' ἄφηκε τὸ ἔχε 'γειά, πάει μὲ τὴν χαρά του,
Νὰ δοῦμε καὶ τὰ στερινὰ τὰ μαῦρα τὰ γραφτά του.

———

Ἀλήπασας φεύγει καὶ ἔρχεται 'ς τὰ Γιάννινα καὶ γράφει 'ς τὸ ντουβλέτι ἐκεῖνα ὁποῦ ἄκουσε ἀπὸ τὸν Ῥόζον.

Ἀλήπασας σηκώθηκε πολὺ συλλογισμένος,
Θαῤῥεύουν οἱ λαλάδες του πῶς εἶναι πεισμωμένος.
Καὶ 'πρόφθασε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ σιγουριὰ δὲν ἔχει,
Καὶ ποιὸς τρομάει νὰ τοῦ 'πῇ, καὶ νὰ 'ρωτήσῃ τ' ἔχει;
Τοιμάζεται 'ς τὰ Γιάννινα νὰ γράψ' ἕνα ἀρτζουχάλι,
Νὰ τοῦ τὸ 'πῇ τοῦ βασιληᾶ τὸ βέδηο τὸ χαβάλι.
Καὶ γράφει τ' ἀρτζουχάλι του, « ἀφέντη βασιληᾶ μου,
Τὸ χάκι πάει· σὲ προσκυνῶ μὲ ὅλην τὴν καρδιά μου.
Καὶ σᾶς τὸ κάνω ἰφαδὲ τὸ βέδηο τὸ χαμπέρι,
Μὲ τὸν Φραντζέζον ξεύρετε πῶς ἔχομεν σεφέρι.
Ὁ κουμαντάντες τῶν Κορφῶν μοῦ 'πε τὰ βεδηωμένα,
Τὰ βέδηα τὰ γενόμενα πῶς εἶναι τὸ καθένα.
Καὶ μοῦ 'πε γιὰ τὴν Ῥούμελην τὴν ἔχ' ἀγορασμένην,
Κι' ἀφέντης σας ὁ βασιληᾶς τὴν ἔχει πουλημένην.
Κ' ἔχει νὰ βγῇ 'ς τὴν Ῥούμελην αὐτὸς νὰ τὴν ζαπώσῃ,
Χωρὶς καυγᾶ καὶ πόλεμον ῥαγιάδες νὰ βουλλώσῃ.
Κι' ἂν ἦναι τέτοια ὑπόθεσις, ἐμεῖς δὲν τὸ φτουροῦμεν,
Ὡς τόσον μὲ τὸ ἴζνι σου μὲ ταῦτον νὰ σφαγοῦμεν.
Καὶ σὺ τζαΐζι μὴ τὸ βρῇς τὸν Φράντζα νὰ μᾶς δώσῃς,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σου τὸν τόπον νὰ σκλαβώσῃς.
Κι' ὁ τόπος ἐσηκώθηκε ἀπάνω 'ς τὸ ποδάρι,
Καὶ ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς τὰ μάτια τους θὰ πάρῃ.
Κι' ὡς τόσον δὲν τὸ στέργομεν ἐμεῖς νὰ σκλαβωθοῦμεν,
Κι' ἂν ἔρθῃ 'ς τοῦτα τὰ νερὰ μὲ ταῦτον θὰ σφαγοῦμεν.
Κἂν στεῖλέ μου τὸ ἴζνι σου νὰ βγῶ νὰ πολεμήσω
Ἐγὼ μὲ κεῖν' τὸν ἄπιστον, τὸ αἷμά μου νὰ χύσω.
Πολλαῖς δουλειαῖς ὁρμίζεται καὶ θέλει νὰ κάμῃ φέτο,
Κ' ἔτσι θαῤῥεῖ τὴν Ῥούμελην αὐτὸς τὴν ἔχει νέτο.
Πολλαῖς ἀρμάταις ὥρμισε ὁ Φράντζας 'ς τὸ Παρίσι,
Καὶ θέλ' νὰ βγῇ 'ς τὴν Ῥούμελην τ' ἀσκέρι του νὰ χύσῃ.
Μόνον μὴν τὸν πιστεύσετε καὶ ὅπλα μὴ τοῦ δώσῃς,
Καὶ θὰ σοῦ γίνῃ χαβαλὲς, καὶ θέλα μετανοιώσῃς. »

Τοῦ τά 'στειλε τοῦ βασιλῆᾶ, καὶ χώρια τοῦ βεζίρη,
Νὰ κάμουν καμμιὰν ὀρδινιὰν νὰ γίνουνε χαζίρι.
Καὶ τοῦ βεζίρη τοῦ 'γραφε· « τὰ πάντα νὰ ξετάξῃς,
Γιατὶ θελὰ 'ρθῇ ἕνας καιρὸς καὶ ξεῦρέ το θ' ἀράξῃς.
Καὶ πρέπει νὰ 'σαι ξύπνηγος 'ς τὰ πάντα μας τὰ οὗλα,
Τὶ σένα σ' ἔχ' ὁ βασιλῆᾶς τρανήτερον 'ς τὴν βοῦλλα.
Καὶ πρέπει ποῦ νὰ βρίσκεσαι 'ς τὸ μπόρτζι καὶ 'ς τὸ νάχτι,
Νὰ τοῦ τὸ 'πῇς τοῦ βασιλῆᾶ ποῦ βρίσκεται 'ς τὸ τάχτι.»
Ἔτσι τοῦ γράφ' Ἀλήπασας τῆς βούλλας τοῦ βεζίρη,
Νὰ κάμουν καμμιὰ ὀρδινιὰ νὰ βρίσκωνται χαζίρι,
Κι' ἀπὸ τὸν Φράντζα σήμερα νὰ μὴ ξεθαῤῥευθοῦνε,
Καὶ 'ς τὸ Παρίσι ὁρμίζονται 'ς τὴ Ῥούμελη νὰ βγοῦνε.
« Κι' ὁ Μποναπάρτες πολεμᾷ νὰ μᾶς ἀποκοιμίσῃ,
Κι' ὁρμίζει διὰ τὸν τόπον μας ἀσκέρι 'ς τὸ Παρίσι.
Τὸ βέβηο νὰ τὸ ξεύρετε ποῦ θέλα μᾶς χαλάσῃ,
Ἀκόμα καὶ τὸν βασιλῆᾶ τηρᾷ νὰ κατεβάσῃ.
Τὶ 'ς τὸ Παρίσι γίνεται μεγάλο ντενταροῦκι,
Τὸν καρτερεῖ κι' ὁ κούσουλας τῆς Πόλης τὸ γιουμπροῦκι.
Τήρα καὶ ξέταξ' τὴν δουλειὰ τὶ τό 'καμάνε νάχτι,
Τηράζουν μὲ τὴν δαιμονιὰ νὰ πάρουν καὶ τὸ τάχτι.
Ὅ,τ' ἄκουσα σοῦ ἔγραψα, καὶ πάλ' ὅπως ὁρίσῃς,
Γιὰ τὸ χρυσόν σου ὄνομα μιὰ ψίχα νὰ ξυπνήσῃς. »

Ἀπόκρισις τοῦ βεζίρη πρὸς τὸν Ἀλήπασαν.

Βεζίρης ὄντας τ' ἄνοιξε καὶ βλέπει τ' ἀρτζουχάλι,
Σκουτοῦρα τὸν ἐκόλλησε κι' ἀντράλα 'ς τὸ κεφάλι.
Τ' ἀνοίγει τ' ἀρτζουχάλι του καὶ τὸ καλοδιαβάζει,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα πρόσταξε καὶ τὸν ὀρτᾶ φωνάζει.
« Τηρᾶτ' ἐδῶ τὶ μοῦ 'γραψεν ἀχμάκης Ἀρβανίτης,
Ὁποῦ 'ναι 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ κολόνα καὶ ζαμπίτης.
Μὲ τόσ' ἀγάπη π' ἔχομεν ἐμεῖς μὲ τὸν Φραντζέτζη,
Δὲν ἔπρεπε τούτ' τὴν γραφὴν ποῦ νὰ τὴν ἔγραφ' ἔτσι.
Ὁ Φράντζας γιὰ ποῦ βρίσκεται σήμερα 'ς τὸ ψωμί μας,
Καὶ πιστευμένος ἄνθρωπος ἐδῶ 'ς τὴν ὅρισίν μας.

Καὶ τὸ δικό μας τὸ ψωμὶ δὲν μπόρ' νὰ τὸ 'πατήσῃ,
Μὲ τί πτερὰ τὴν Ῥούμελην θὰ βγῇ νὰ τὴν πατήσῃ;
Κι' ἀφεντης μας ὁ βασιληᾶς τοὺς ἔχει 'ς τὸ ναζάρι,
Κι' ἁρματωμένοι βγαίνουνε 'ς τῆς Πόλης τὸ παζάρι.
Καὶ γκεζεροῦν σερμπέτιδες σοκάκι σὲ σοκάκι,
Καὶ τὰ δικά τους τ' ἅρματα δὲν γίνηκαν γιασάκι. »
Τὸν Τάταρην τ' Ἀλήπασα τὸν εὔγαλε μπροσθά του.
Νὰ τὰν ῥουφήσῃ τήραξε κι' αὐτὸν καὶ τὰ σκουτιά του·
« Τ' εἶν' τ' ἀρτζουχάλι, Τάταρη, ποῦ μοῦ 'φερες ἐμένα;
Τοῦτ' τὰ χαμπέρια Ἀλήπασας ποῦ τὰ 'χει μαθημένα; »
« Ἀμάν, τοῦ λέγ' ὁ Τάταρης, ὅ,τι νὰ εἰπῶ δὲν ξέρω.
Ἀφέντης μου μοῦ τό 'δωσε 'ς τὸν Πόλι νὰ τὸ φέρω. »
Ἕνα φερμάνι φοβερὸ ὁρμίζει νὰ βουλλώσῃ,
Τὸν κεχαγιᾶν τ' Ἀλήπασα φωνάζει νὰ τὸ δώσῃ.
Καὶ τοῦ 'πε· « καβαλίκευσε νὰ τοῦ τὸ πᾷς ἀτός σου. »
Καὶ τοῦ 'πε « δός το γλήγορα 'ς τὰ χέρια τ' ἀφεντός σου.
Καὶ τοῦ Φραντζέζου τὸν νταβᾶ 'ς τὸ στόμα μὴ τὸν πιάσῃ,
Γιατὶ τὸν κάνω φερμανλῆ καὶ θέλει τ' ἀπεικάσει. »
Καὶ γράφαι τὸ φερμάνι του· « Ἀλήπασα παιδί μου,
Ὅ,τ' ἤκουσες μοῦ τά 'γραψες, ἂς ἔχῃς τὴν εὐχήν μου.
Καὶ 'ς τ' ἀρτζουχάλι μοῦ 'γραφες τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Πῶς μὲ τὸν Φράντζα σήμερα πῶς ἔχομεν σεφέρι.
Καὶ 'ς τὸ Παρίσι, μοῦ 'γραφες, ἔχ' ὀρδινιὰ μεγάλη,
Καὶ πολεμᾷ 'ς τὴν Ῥούμελην τ' ἀσκέρι του νὰ βγάλλῃ.
Κι' ἀκόμα μοῦ φανέρονες πῶς θέλα γίνει ἐχθρός μας,
Καὶ νὰ κυρεύσῃ πολεμᾷ τὸν τόπον τὸν δικόν μας.
Κι' ὁ Φράντζας γιὰ ποῦ βρίσκεται τὸ σήμερον 'ς τὴν Πόλι,
Τ' ἔξη ῥηγάτα τοῦ 'πεσαν ἀπανωθιό τους ὅλοι.
Καὶ βῆκανε 'ς τὸν βασιληᾶ νὰ 'ποῦν τὰ γινομένα,
Καὶ τῷ 'κριναν τιμητικὰ καλὰ καὶ τιμημένα.
Καὶ τοῦ 'πανε τοῦ βασιληᾶ, ν' ἀξιώσῃ ἡ σουλτανιά σου,
Ἐμεῖς μεντὲτ γυρεύομεν ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου.
Γιὰ ποῦ 'ρθε 'ς τὸ ντουβλέτι σου τῆς Φράντζας τὸ ῥηγάτο,
Καὶ σκλάβοι θελὰ γίνωμεν 'ς τὸν ἴσκιο σ' ἀποκάτου.
Εἶν' ἄδειο τὸ ῥηγάτο μας καὶ δὲν ἔχει κεφάλι,
Καὶ σκλάβοι θὰ σοῦ γίνωμεν νὰ μ' ἔχωμεν ζαβάλι.

Δός μας μουφτίδες, τοῦ 'πανε, κατίδες καὶ χοτζάδες,
Νὰ πᾶμεν 'ς τὸ ῥηγάτο μας νὰ κάμωμεν νταβάδες.
Καὶ δρόμον νὰ μᾶς δείξουνε ποῦ κρένει τὸ κιτάπι,
Γιατ' εἴμεθα τζαΐλιδες καὶ 'ς τὸν δουνιᾶ χαράπι.
Θὰ γίνωμ' ὀτουτμπίριδες 'ς τὴν πλάκα νὰ γραφθοῦμεν,
Καὶ 'ς τὸ χρυσόν σου τὸ πτερὸ νὰ κουμανταρισθοῦμεν.
Κι' ἔξη ῥηγάτα βάλθηκαν τὸν Φράντζα νὰ χαλάσουν,
Τὸν τόπον μὲ τὴν πιθαμὴν θαῤῥοῦν νὰ τὸν μοιράσουν,
Καὶ νὰ βαρέσουνε σπαθὶ 'ς ἐτοῦτο τὸ ῥηγάτο,
Ποῦ τὸ 'μαθαν πῶς ἤρθαμε 'ς τὸν ἴσκιο σ' ἀποκάτω.
Τώρα τζαΐζι μὴ τὸ βρῇς ὁποῦ νὰ χαλασθοῦμεν,
Δός μας μιὰ ψίχα δύναμιν νὰ τοὺς ἀποκριθοῦμεν.
Αὐτό 'πανε 'ς τὸ βασιλῃᾶ καὶ στέκουν 'ς τὸ πτερό του,
Καὶ πῶς θὰ τοῦ τὸν πάρουνε τὸν τόπον τὸν δικό του;
Καὶ δὲν ὁμνοιάζ', Ἀλήπασα, τούτ' ἡ δουλειά νὰ γίνῃ,
Δὲν βγαίνουνε 'ς τὴν Ῥούμελην μὲ τὴν ἀπιστοσύνη.
'Απ' ἔδω κεῖθε, Ἀλήπασα, κύτταξε τὴν δουλειά σου,
Τὸν σουμπεὲν τὸν ἄπρεπον βγάλ' τον ἀπ' τὴν καρδιά σου.
Καὶ τοῦ Φραντζέζου τὸν νταβᾶ 'ς τὸ στόμα μὴ τὸν πιάσῃς,
Ἀκόμα καὶ τὸν τόπον σου καλὰ νὰ τὸν λαγιάσῃς.
Ἡμέρωσε τὸν τόπον σου καὶ δῶσαί τους γαΐρέτι,
Καὶ πές τους ποῦ ναι βασιλῃᾶς 'ς τὴν Πόλι 'ς τὸ ντουβλέτι.
Τοῦτά 'χε 'ς τὸ φερμάνι του καὶ 'ς τὰ γραφούμενά του,
Ὁ σουμπεὲς τ' Ἀλήπασα νὰ βγῇ ἀπ' τὴν καρδιά του.

Λαμβάνωντας Ἀλήπασας τὸ φερμάνι ἐπῆρε τὰς ἐλπίδας του ἀπὸ τὸ ντουβλέτι καὶ ἔμασε ἀσκέρι, πρὸς φύλαξίν του.

Ἀλήπασας σὰν τ' ἄνοιξε καὶ βλέπει τὸ φερμάνι,
Λίγο γκιδέρι 'ς τὴν καρδιὰ ἀρχίνησε καὶ βάνει.
« Ὁρίστε, λέγ' Ἀλήπασας, ἰμέτι Μουχαμέτη,
Χαΐρι δὲν ἐχοῦμε 'μεῖς ἐφέτ' ἀπ' τὸ ντουβλέτι.
Νὰ ξέρετε μᾶς μάγεψαν τῆς Φράντζας οἱ διαβόλοι,
Καὶ γνῶσις δὲν ἀπόμεινε νὰ ξέρετε 'ς τὴν Πόλι.

Ὁ Φράντζας μὲ τὴν τέχνην του καὶ μὲ τὴν διαβολιά του,
Τηράζει 'ς τοῦτ' τὰ χώματα νὰ κάμῃ τὰ δικά του.
Κ' οἱ γνωστικοὶ ποῦ βρίσκονται 'ς τὴν Πόλιν δὲν τρομοῦνε,
Τοῦ Κιὸρ βεζίρη τίποτας νὰ πᾶνε νὰ τοῦ 'ποῦνε.
Τοῦ Κιὸρ βεζίρη νὰ τοῦ 'ποῦν τὰ πάντα νὰ ξετάξῃ,
Πρῶτα τῆς Φράντζας τὸν ἐλτζῆ μὲ ξύλα νὰ τὸν κάψῃ,
Καὶ τ' ἀρτζουχάλι ποῦ 'στειλα 'ς τὴν Πόλιν δὲν τὸ πιάνει,
Ὁ Κιὸρ βεζίρης τό 'σχισε καὶ 'ς τὴν φωτιὰ τὸ βάνει.
Ὁ Κιὸρ βεζίρης δὲν ἔχει γαϊλὲ καὶ κασαβέτι,
Νὰ κάμῃ καμμιὰ ξέταξιν ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι.
Καὶ γράφει 'ς τὸ φερμάνι του τὸ στόμα μου νὰ κλείσω,
Ἀκόμα καὶ τὸν τόπον μου νὰ τὸν καλοκαρδίσω.
Καὶ νὰ τοὺς 'πῶ, μὴν ἔχετε κανένα κασαβέτι,
Τὶ μᾶς φυλάγ' ὁ βασιληᾶς ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι.
Καὶ τώρ' ἀπὸ τὸν βασιληᾶ δὲν ἔχω κάνα θάῤῥο,
Μόνον θαῤῥῶ τὸ δίκηό μου ἀτός μου νὰ τὸ πάρω.
Καὶ πρέπει τοῦτον τὸν γαϊλὲ ἐγὼ νὰ τὸν τραβήσω,
Τὶ μένα θὰ μὲ στείλουνε ταχὺ νὰ πολεμήσω.
Ἐμένα θὰ μὲ στείλουνε εὐθὺς μὲ χωρὶς ἄλλο,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη σήμερα τὸ γκιόξι μου νὰ βάλλω. »
Ἀλήπασας ἐστρώθηκε καὶ κάνει τὴν δουλειά του,
Νὰ προβοδήσῃ πολεμᾷ ψηλὰ τὸν κεχαγιᾶ του.
Πιάνει καὶ γράφει μπουγιουρντιὰ 'ς ὅλα τὰ βιλαέτια,
Νὰ κατεβοῦν 'ς τὰ Γιάννινα ἀπ' ὅλα τα μελέτια.
Νὰ βρίσκωνται 'ς τὰ Γιάννινα μιὰ δεκαριὰ χιλιάδες,
Νὰ μὴ γενοῦνε τίποτας ἀλλοιώτικ' ἰχτιζάδες.
Καὶ τὰ νερὰ ποῦ τρέχουνε Ἀλήπασας τα ξέρει,
Σὲ σάπιο ξύλο δὲν πατεῖ, τὶ δὲν τοῦ δίνει χέρι.
Χιλιάδες εἰκοσιτέσσαρες τοῦ γίνηκαν νταΐλι,
Κ' ἕναν Ἀράπην ἔβαλε Ἀλήπασας βεκίλη.
Ἀλήπασας τὸν ἔβαλε βεκίλη τὸν λαλᾶ του,
Κατόπι ἐσιγούρευσε καὶ κάνει τὸν σερᾶ του.
Καὶ τὸν λαλᾶ τ' Ἀλήπασα τὸν λέν' Ἰσοὺφ Ἀράπη,
Μερόνυχτον 'ς τὸ τζάκι του αὐτὸς δίνει τζεβάπι.
'Σ ὅσους καβγάδες ἔλαχε Ἀλήπασας ἀτός του,
Τοῦ βρίσκονταν 'ς τὸ νύχι του κι' Ἀράπης ὁ δικός του.

Αὐτὸς τσακίζει κόκκαλα, καὶ πλάταις, καὶ παγίδια,
Καὶ κλέφταις 'ς τ' ἄγρια βουνὰ τοὺς τρῶν' τὰ μαῦρα φείδια.
Κ' οἱ μπέηδες τῆς 'Ρούμελης ὅλοι τὸν προσκυνοῦνε,
Τὸ μαῦρο χέρι τοῦ λαλᾶ τοῦ τὸ γλυκοφιλοῦνε.
Ὅταν νὰ βγῇ 'ς τὰ Τρίκκαλα, οἱ κλέφταις τὸν μαθαίνουν
'Απ' ὅλα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ, σκίζουν τὴν γῆς καὶ μπαίνουν.
Καὶ 'ς τὰ δερβένια πουθενὰ δὲν βλιάζουν οἱ ζορμπάδες,
Τὶ τὸ σπαθί του πέρασε ἀμέτρηταις χιλιάδες.
Γιατ' εἶναι μαυροκέφαλος, καὶ θάνατον δὲν γράφει,
Κι' ὅποιον νὰ βάνῃ 'ς τὸ σπαθὶ δὲν κάνει πειὸ νισάφι.
Δὲν συλλογᾶται θάνατον πῶς ἔχει νὰ πεθάνῃ,
Μηδὲ τὴν γοῦρα τὴν στενὴν 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὴν βάνει.
'Αλήπασας ἀφέντης του τὸν ἔχει 'ς τὸ ναζάρι,
Κ' ἐμπιστεμμένον ἄνθρωπον, καὶ τίμιον χαζνατάρη.
Καὶ 'ς τὸν ἐτμπᾶ τ' 'Αλήπασα αὐτὸς εἶναι μεγάλος,
Καὶ 'ς ὅλα τὰ οὐμούρια του αὐτὸς, καὶ δὲν εἶν' ἄλλος.
'Ακόμα καὶ 'ς τ' ἀσκέρι του αὐτὸς δίνει ἐσάπι,
Κι' 'Αλήπασας δὲν τὸν 'ρωτᾷ, τί κάνεις μώρ' 'Αράπη;
Ἔχει θωριὰν φαρμακερὴν, καὶ μαῦρο τὸ κορμί του,
Ποῦ τὸν τηρᾷ τὸν ἄνθρωπον καὶ σκάζει τὴν χολήν του.
Κι' ὅπου νὰ πάγ' 'Αλήπασας ὀπίσ' αὐτὸν ἀφίνει,
Καὶ 'ς ὅλα τὰ οὐμούρια του αὐτὸς πέρνει καὶ δίνει.

Ἦλθε φερμάνι τ' 'Αλήπασα νὰ πάγῃ 'ς τὸν Μπασβάντογλου.

'Σ ἐκεῖν' ἀπάνω πλάκωσε 'ς τὰ Γιάννινα φερμάνι,
Ταχίνη τὸν 'Αλήπασα τὸν κάνει 'ς τον Μπασβάνη.
'Σ τὴν Πόλιν τὸν Μπασβάντογλουν τὸν εὔγαλαν χαΐνη,
Προστάζ' ἀσκέρι ὁ βασιληᾶς νὰ στείλῃ 'ς τὸ Βιντίνι
Γιατ' ἄγριωσ' ὁ Μπασβάντογλους καὶ σήκωσε κεφάλι,
Καὶ σύνορον τοῦ βασιληᾶ χαλεύει νὰ τοῦ βάλλῃ.
Καὶ τοῦ 'γραφε τ' 'Αλήπασα. « 'Αλήπασα παιδί μου,
Ὅλα τὰ μεμλεκέτια μου μοῦ γίνηκαν ἐχθροί μου,

Μηδὲ μιρὶ δὲν θέλουνε ποτὲ νὰ προβοδήσουν,
Μὲ τὸ σπαθὶ κυττάζουνε μιρὶ νὰ μοῦ κρατήσουν.
Κ' ἔχω σεφέρι, ξεῦρέ το, σήμερα 'ς τὸ Βιντίνι.
Μὲ τὴν εὐχήν μου σ' ἔκαμα, 'Αλήπασα, ταχίνη.
Στέλλω τὸν Χουσεῒν πασᾶ μαζῆ μὲ τὴν ἀρμάτα,
Νὰ βγῇ 'ς τῆς Τούνας τὰ νερὰ 'ς τοῦ Βιδινιοῦ τὴν στράτα.
'Αλήπασα, σὲ προβοδῶ νὰ τοὺς κουμανταρίσῃς,
'Ως τόσον τὸν Μπασβάντογλου νὰ πᾷς νὰ μοῦ τὸν κλείσῃς.
"Ολοι 'ς τὴν Τούνα γιαλεσὶ σηκώθηκαν ζουρμπάδες,
Καὶ χάλασάνε τὸν ντουνιᾶ καὶ γδέρουν τοὺς ῥαγιάδες.
Καὶ τρόμαξ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς κι' ὅλο τὸ μεμλεκέτι,
Βγῆκε χαΐνης κι' ἄπιστος ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι.
Δὲν θέλ' νὰ ξεύρῃ βασιλῆᾶ μηδὲ καὶ τὸ φερμάνι,
Μηδὲ κανέναν πουθενὰ 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὸν βάνει.
Μηδὲ κατῆν μηδὲ μουφτῆν δὲν θέλει νὰ τοὺς ξέρῃ,
Καὶ 'ς τὸν δικόν μου τὸν ῥαγιᾶ διπλὸ χαράτζι πέρει.
Νὰ σηκωθῇς, 'Αλήπασα, νὰ πᾷς ἀπανωθιό του,
Καὶ κάμε τον μουχασερὲ 'ς τὸ κάστρον τὸ δικό του.
Δὲν πέρεται μὲ πόλεμο, νὰ ξέρῃς, τὸ Βιδίνι,
'Ως τόσο μὲ μουχασερὲ τὸ κάστρο σοῦ τὸ δίνει.
Κι' ἂν δὲν σφιχτ' ὁ Πασβάνογλους μὴ πέφτετε κοντά του,
Μὲ θέλημα καὶ μὲ στανιὸ τὰ δίνει τὰ κλειδιά του. »

Ὁ 'Αλήπασας λαμβάνωντας τὸ φερμάνι ἑτοιμάζεται, καὶ διατάττει τὰ πραγματά του.

'Αλήπασας σὰν διάβασε τὸ τίμιο τὸ φερμάνι,
Καὶ βρίσκει πῶς τὸν ἔκαμαν ταχίνη 'ς τὸν Μπασβάνη.
'Αλήπασας πικράθηκε καὶ χόλιασ' ἡ καρδιά του,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα πρόσταξε καὶ κράζει τὸν ἐτμπᾶ του.
Τοὺς λέγει· « νὰ κινήσωμεν, νὰ πᾶμε 'ς τὸ Βιδίνι,
Τ' ὁ βασιλῆᾶς ἐπρόσταξε καὶ μ' ἔκαμε ταχίνη.
'Εμεῖς τὸν Φράντζα σήμερα ἐδῶ τὸν καρτεροῦμε,
Κι' ὁ βασιλῆᾶς μὲ πρόσταξε 'ς τὸν Τοῦρκο, νὰ σφαγοῦμε.
Τὸν δόλιο τὸν Μπασβάνογλου τὸν εὔγαλαν χαΐνη,
Γιὰ νὰ πλακώσουν ἡ Τουρκιὰ ἀπάνω 'ς τὸ Βιδίνι.

Τοῦτά 'ναι ντέκια τῆς Φραγκιᾶς, καὶ μαριολιὰ μεγάλη
Νὰ διώξουν ὅλην τὴν Τουρκιά, τ' ἀσκέρι του νὰ βγάλη,
Χωρὶς ντουφέκι καὶ σπαθὶ τὸν τόπο νὰ ζαπώση,
Κατόπι καὶ τοῦ βασιληῶς τὸν δρόμο νὰ τοῦ δώση.
Ὅπως τοῦ λέν' τοῦ βασιληᾶ πιστεύει, καὶ τὸ κάνει,
Νὰ προβοδήσῃ τὴν Τουρκιὰ ἀπάνω 'ς τὸν Μπασβάνη.
Ἐγὼ θὰ πάνω σήμερα, κι' ὅ,τι εἶναι ταξιράτια,
Καὶ θελὰ κάμω 'ς τὸ οὐρδὶ χιλιάδες γκιοζανάτια.
Δὲν εἶμ' αὐτὸς Ἀλήπασας τοῦ βασιληῶς τζεράκι,
Ὅτι θὰ πάνω 'ς τὸ οὐρδὶ θέλα τὸν κάμ' ἰτλάκη.
Σήμερα τὸ κεφάλι μου ἐγὼ θελὰ τὸ βάλω,
Ἰτλὰκ φερμάνι γλήγορα θαῤῥεύω νὰ τοῦ βγάλω. »
Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα ἀφίνει τὸν λαλᾶ του,
Ἀφίνει καὶ 'ς τὸ πόστι του τὰ 'γκαρδιακὰ παιδιά του.
Καὶ τοὺς ἑρμήνευσε καλὰ τὸ μάτι τους ν' ἀνοίξουν,
Κ' ἕνα ῥαγιᾶ 'ς τὰ Γιάννινα καὶ Τοῦρκο νὰ μὴ 'γγίξουν,
Ὅσο νὰ πάῃ Ἀλήπασας νὰ δώσ' ἕνα νιζάμι,
Κ' ἔτσι θαῤῥεύει γλήγορα ἰτλάκη νὰ τὸν κάμῃ.
Μὲ μπάχτι μ' ἄσπρον πρόσωπον νὰ πάῃ καὶ νὰ γυρίσῃ,
Νὰ βρίσκεται 'ς τὸ πόστι του νὰ κάνῃ δίκηα κρίσι.
Προστάζει τὸν Βελήπασα νὰ βγῇ 'ς τὰ βελαέτια,
Νὰ βροῦν νιζάμι τὰ χωριά, νὰ μάσῃ τ' ἀβαέτια.
Πέντε χιλιάδες ἄφηκε ἀνθρώπους 'ς τὰ παιδιά του,
Κι' ἄλλαις χιλιάδες δώδεκα ταῖς πῆρ' ἀπὸ κοντά του.
Καὶ τοὺς ὡρδίνιασε καλὰ πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του,
Τὸ δεύτερο σηκώθηκε καὶ πάει ἡ ἀφεντειά του.
Ὅσο νὰ γίν' Ἀλήπασας ταχίλης 'ς τὸ Βιδίνι,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τρανὸ νιζάμι δίνει.
Δὲν τὸ θαῤῥεύουνε ποτὲ τέτοιας λογῆς νιζάμι,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μας κανεὶς δὲν τό 'χε κάμει.
Αὐτὸς ταχίλης γίνηκε καὶ ῥίχνει τὸ οὐρδί του,
Ὅλον τ' ὀρδὶ τοῦ βασιλῆα εἶναι 'ς τὴν ὅρισίν του.
Πασάδες δεκατέσσαρες ἦτον 'ς τὸν ὁρισμόν του,
Καὶ δυὸ δὲν τοῦ τὸν κάνουνε τὸν λόγο τὸν δικό του.
Ἀλήπασας δὲν θάῤῥευε ποτὲ τὸν χαλασμό του,
Καὶ πολεμᾷ νὰ μὴ τοῦ βρῇ τὸν τρόπο τὸν δικό του.

Κι' 'Αλήπασας μὲ τὸ κρυφὸ, δὲν τό 'χει 'ς τὸ μεϊντάνι,
Νὰ κάμη τρόπο καὶ τζαρὲ νὰ γλύση τὸν Μπασβάνη.
Δὲν τό 'ξευρ' ὁ Μπασβάνογλους πῶς θέλει τὸ καλό του,
Καὶ κάθεται 'ς τὸ κάστρο του κι' αὐτὸς 'ς τὸ τζίπουρό του.
Καὶ τοῦ 'στειλ' ὁ Μπασβάνογλους τ' 'Αλήπασα χαμπέρι,
« Τὸν ἐμιντζίκη προδοδῶ 'ς τοῦ βασιλῆᾶ τ' ἀσκέρι. »

Ὁ Μπασβάνογλους εὐγάζει ἀσκέρι καὶ πολεμᾷ τὸ οὐρδὶ τὸ βασιλικό.

Ὁ δόλιος ὁ Μπασβάνογλους τηρᾷ νὰ βγάλ' ἀσκέρι,
Γιὰ νὰ βαρέση τὸ οὐρδὶ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Μὲ δυὸ χιλιάδες ἔστειλε αὐτὸς τὸν ἐμιντζίκη,
Νὰ πέσουν ἔξω 'ς τὸ οὐρδὶ σὰν μανιωμένοι λύκοι.
Κ' ἐκ' εἶν' ἕνας τοπρακαλὲς ἀπ' ἔξω 'ς τὸ Βιδίνι,
Θαῤῥοῦν νὰ τὸ κρατήσουνε οἱ μαυρισμένοι κεῖνοι.
Καὶ πιάνουν τὸν τοπρακαλὲ καὶ ῥίχνουν τὸ οὐρδί τους,
Κι' ἀκοῦνε τὸν 'Αλήπασα καὶ σκιάζετ' ἡ ψυχή τους.

'Αλήπασας στέλλει χαμπέρι τοῦ ἐμιντζίκη.

'Αλήπασας ἐπρόσταξε καὶ τοῦ 'στειλε χαμπέρι·
« Θελὰ σᾶς βρῆ τὸ σήμερον φαρμακερὸ γκιδέρι.
'Αφῆστε τὸν τοπρακαλὲ καὶ σύρτε 'ς τὴν δουλειά σας,
Τί 'γώ 'μαι κεῖνος ἄνθρωπος ποῦ καίγω τὴν καρδιά σας. »
Κι' αὐτοὶ δὲν τὴν ἀγροίκησαν τὴν τίμια προσταγή του,
Κι' 'Αλήπασας ἐκίνησε καὶ βάνει τὴ βουλή του,
Καὶ πέφτει 'ς τὸν τοπρακαλὲ νὰ βρῆ τὸν ἐμιντζίκη,
'Σ τ' ἀσκέρι τοῦ Μπασβάνογλου ψυχὴ νὰ μὴ ἀφήκη.
Καὶ ζώνει τὸν τοπρακαλὲ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Καὶ πέφτει κατ' ἐπάνω τους μὲ μιὰ 'ντριὰ μεγάλη.
Καὶ γίνετ' ἕνας πόλεμος, ποτὲ δὲν εἶχε γίνει,
Κι' ἀφίνουν τὸν τοπρακαλὲ καὶ μπαίνουν 'ς τὸ Βιδίνι.
Ὁ ἐμιντζίκης χάθηκε 'ς ἐκεῖνο τὸ σεφέρι,
Καὶ τοῦ 'στειλ' ὁ Πασβάνογλους τ' 'Αλήπασα χαμπέρι·

« Γαζῆ σαὶν Ἀλήπασα, στοχάσου μοναχός σου,
Τί σήμερά 'ν' ὁ γάμος μου, κι' αὔριον ὁ δικός σου.
Ἀλήπασα, τὸ ἔρτζι μου σοῦ τ' ἄφηκα 'ς τὸ χέρι,
Καὶ μὴ μοῦ βάνης σήμερα φαρμακερὸ γκεδέρι.
Κι' ἂν ἀγαπᾷς προβόδησε 'ς τὴν Πόλι 'ς τὸ ντουβλέτι,
Γιατὶ 'ς τ' ἐμένα ὁ βασιλῆᾶς νὰ κάμη κιγιαμέτι.
Τί τῷ 'καμα; τί τῷ φταισα; ποῦ θέλει νὰ μὲ χαλάσῃ;
Δὲν πρέπει μουναφίκιδες αὐθέντης μας νὰ πιάσῃ.
Τοῦ 'παν ποῦ τρώγω τὸ μιρὶ, αὐτοὶ τοῦ τὸ κρατοῦνε,
Ἂν ἦναι κρίσις καὶ κατῆς θὰ πᾶμε νὰ κριθοῦμε.
Μὲ τὰ ῥιτζάλια, Ἀλήπασα, ἐγὼ θὰ κάμω κρίσι,
Κι' ἂν μοῦ τὸ βρῇ τὸ φταίξιμο κατόπι ἄς μὲ κιϊδίσῃ.
Καὶ τὸ μιρὶ τοῦ βασιλῆᾶ πῶς θελὰ τὸ κρατήσω;
Νὰ τὸ χωνεύσω δὲν μπορῶ, καὶ τὸ ξεράω πίσω.
Ἔλμπετ ἐδῶ 'ς τὸν τόπον μου θὰ δείρω, θὰ παιδέψω,
Τοῦτον τὸν κόσμον ποῦ κρατῶ μὲ τί θελὰ τὸν θρέψω;
Καὶ τὸ μιρὶ τοῦ βασιλῆᾶ ἕνα μπαρᾶν δὲν θέλω,
Χρόνον σὲ χρόν', Ἀλήπασα, 'ς τὴν Πόλιν τοῦ τὸ στέλλω.
Καὶ τὸ κεφάλι μ' ἄδικα 'ς τὴν Πόλιν δὲν τὸ δίνω,
Μὲ θέλημα καὶ μὲ στανιὸ χαΐνης θελὰ γίνω.
Ὅσον ποῦ νὰ μοῦ βγῇ ἡ ψυχὴ τὰ μάτια μου νὰ κλείσω,
Μὲ τὰ ῥιτζάλια, Ἀλήπασα, ἐγὼ θὰ πολεμήσω.
Κι' αὐτὸς ποῦ μὲ γεράτισε τὸ χάλι μου τὸ ξέρει,
Κι' ἀπὸ τοὺς μουναφίκιδες τὸ δίκηο μου τὸ πέρει.
Τί τοῦ 'πανε πῶς ἔκαμα ἐγὼ χαϊνετλίκι,
Καὶ χύθησαν ἀπάνω μου σὰν μανιωμένοι λύκοι.
Ἀφέντης μας ὁ βασιλῆᾶς ἄς βρῇ τὸ φταίξιμόν μου,
Κ' ἐγὼ τεσλίμης γίνομαι, κι' ἄς κόψῃ τὸν λαιμόν μου.
Γιὰ τὸ χρυσόν σου ὄνομα, θέλω νὰ τζιαλιστίσῃς,
Ἀκόμα καὶ τὸ κάστρο μου νὰ μὴ τὸ σικλετίσῃς.
Ἐφέτος, βέβηο ξέρε το, πολλαῖς δουλειαῖς θὰ βγοῦνε,
Θελά 'ρθῇ κεῖνος ὁ καιρὸς ποῦ νὰ μὲ θυμηθοῦνε.
Γιὰ τοῦτο τὸ δουλεύουνε τῆς Πόλης τὸ ῥιτζιάλι,
Νὰ ζαμπουνέψουν τὴν Τουρκιὰ, νὰ μ' ἔχουνε κεφάλι.
Γιὰ ταῦτα σᾶς προβόδησαν ἐδῶ νὰ σκοτωθοῦμε,
Ἕνας τὸν ἄλλον σήμερα 'ς τὴν Τοῦνα νὰ πνιγοῦμε. »

Ἀπόκρισις Ἀλήπασα πρὸς τὸν Μπασβάνογλου

Ἀλήπασας προβόδησε χαμπέρι 'ς τὸν Μπασβάνη'
« Πῶς μ' ἔστειλεν ὁ βασιληᾶς ἐδῶ μὲ τὸ φερμάνι.
Τὶ τοῦ 'παν ἄπρεπαις δουλειαῖς πῶς κάνεις 'ς τὸ Βιδίνι,
Κ' ἔτσι θαῤῥεῖ 'ς τὸν τόπον σου λιθάρι δὲν ἀφίνει.
Χαλεύει καὶ τὸ κάστρον σου 'ς τὴν Τούνα νὰ τὸ ῥίξῃ,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ ὁρίζει νὰ σᾶς πνίξῃ.
Τέτοιο φερμάνι μοῦ 'στειλε, τὸ κάστρον σου νὰ κλείσω,
'Σ τὴν προσταγὴν τοῦ βασιληᾶ ἐγὼ νὰ τζιαλιστίσω.
Καὶ προβοδάω σήμερα χαμπέρι 'ς τὸ ντουβλέτι,
Μπέλκιμ μοῦ πιάνετ' ὁ ῥιτζιᾶς καὶ βγῇς ἀπ' τὸ ζιέτι.
Κι' ὅπως μοῦ κόψ' ἡ γνῶσίς μου κουσοῦρι δὲν ἀφίνω,
Κι' ἀφέντης μας ὁ βασιληᾶς ὅ,τ' ἀγαπάει τοῦ δίνω,
Μάδαμ ποῦ μοῦ τ' ἀπάργιασε 'ς τὰ χέρια τὰ δικά μου.
Ἂν ἔχῃς μπάχτι σήμερα, μοῦ κάνει τὸν ῥιτζιᾶ μου.
Κι' ὅ,τ' εἴπανε τοῦ βασιληᾶ, δὲν τοῦ 'πανε χιλάφι,
Τὶ σὺ, μωρὲ Μπασβάνογλου, δὲν ἔκαμες νισάφι.
Μῶρ' τώρα δὲν εἶναι καιρὸς ἐμεῖς νὰ μαχευθοῦμε,
Τ' ὁ Μποναπάρτης χαίρεται ἐδῶ νὰ σκοτωθοῦμε.
Ὁ ντὶν ντουσμάνης χαίρεται, καὶ τὰ πτερά του ἁπλόνει,
Καὶ 'ς τὸ Παρίσι τὸ σκυλὶ ἁρμάταις συμμαζόνει.
Ὡς τόσον, μπρὲ Μπασβάνογλου, ἐγὼ θὰ πολεμήσω,
Τὸ κάστρον σου μουχασερὲ ἐγὼ θελὰ τὸ κλείσω.
Καὶ βάσταξ' το τὸ κάστρον σου ὅπως κι' ἂν ἠμπορέσῃς,
Ἐφέτος μὲ τ' ἀσκέρι σου 'ς τὴν Τούνα νὰ μὴ πέσῃς. »
Κι' ἀπὸ τὸ κάστρ' ἀρχίνησαν καὶ τὸ οὐρδὶ βαροῦνε,
Κι' ὅλα τ' οὐρδὶ τοῦ βασιληᾶ τὸ κάστρο πολεμοῦνε.
Μουχασερὲ τὸν ἔκλεισαν τρεῖς μῆνες 'ς τὸ Βιδίνι,
Καὶ τὰ δικά του τὰ κλειδιὰ ἀκόμα δὲν τὰ δίνει.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος καίεται, τόπια καὶ κουμπαράδες
Καὶ πέφτουν σὰν τὴν ἀστραπὴν ἀπ' ἔξω 'ς τοὺς πασάδες.
Ὅλ' ἡ οὐρδὴ ταράχθηκε, κι' ἀλάργεψε ἀπ' ἔκει,
Νὰ μὴ τοὺς φθάσ' ὁ κουμπαρᾶς, καὶ τόπια, καὶ ντουφέκι.
Βαροῦν καὶ τὸν Ἀλήπασα, καθόλου δὲν σιγοῦνε,
Κι' ὅλ' ἡ οὐρδὴ τ' Ἀλήπασα τὸν κουμπαρᾶ τὸν σβυοῦνε.

Ὀπίσω τοῦ προβόδησε Μπασβάνογλους χαμπέρι·
« Παρέκει ρίξε τὸ οὐρδὶ μὲ τὸ δικόν σ' ἀσκέρι. »
Κι' Ἀλήπασας προβόδησε· « καμποῦλι δὲν τὸ κάνω,
Καὶ τὸν δικόν σου κουμπαρᾶ 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸν βάνω.
Ὡς τόσον ποῦ τσιαλίστισε ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσῃς,
Ἂν θέλῃς τὸ κεφάλι σου ἐσὺ νὰ τὸ κερδαίσῃς.
Ὅπως μπορεῖς, Μπασβάνογλου, χατίρι μὴ κρατήσῃς,
Καὶ 'ς τὸ δικό μου τὸ οὐρδὶ κουσοῦρι μὴν ἀφήσῃς.
Κι' ἀπ' ἔδω κεῖθε, τοῦ 'στειλε, κουσοῦρι μὴν ἀφήσῃς,
Μηδὲ γραφὴν 'ς ἐμένανε νὰ μὴ μοῦ προβοδήσῃς.
Μηδὲ χαμπέρι σίγουρο ποτὲ νὰ μὴ μοῦ στείλῃς,
Ἀκόμα καὶ 'ς τ' ἐμένανε μὴ γίνεσαι γαφίλης.
Τὴν μάνα ποῦ σ' ἐγέννησε κι' αὐτὴν μὴ τὴν πιστέψῃς,
Κι' ἀπὸ κανένα πουθενὰ τζαρὲ νὰ μὴ γυρέψῃς. »
Ἀλήπασας ἐγύρισε κ' ἕν' ἀρτζουχάλι κάνει,
Καὶ τό 'στειλε 'ς τὸν βασιλῆα μουτλὰκ γιὰ τὸν Μπασβάνη·
« Ἀφέντη μου, 'ς τὸ σκλάβο σου σήμερα μὴ κιϋδίσῃς,
Ἀμὰν, ἀφέντη βασιλῆᾶ, νὰ μᾶς τονε χαρίσῃς.
Ἀμὰν, ἀφέντη βασιλῆᾶ, χάρισ' τὸ φταίξιμόν του,
Κεράμι κάμ', ἀφέντη μου, 'ς τὸ σοῦτζι τὸ δικόν του. »
Ν' ἀφήκω τὸν Ἀλήπασα ὁπ' ἔστειλε 'ς τὴν Πόλι,
Θέλ' ἀρχινήσω τ' ἔκαμαν τῆς Φράντζας οἱ διαβόλοι.
Ἀλήπασας ἐστρώθηκε ἀπάνω 'ς τὸν Μπασβάνη,
Κι' ὁ Ῥόζος ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς τί πράγματα τοῦ κάνει;

Ὁ Ῥόζος ἦλθ' ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς μὲ σκοπὸν νὰ κάμῃ τὸν ραγιᾶ νὰ σηκώσουν κεφάλι ἐναντίον 'ς τὸν βασιλέα τους.

Σηκώθηκ' ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς μὲ τὸ χονδρὸ κεφάλι,
Καὶ ῥίχθηκε 'ς τὴν Τσαμουργιὰ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη.
Τηράζει τοῦτ' τὰ χώματα καὶ δοκιμάζ' τοὺς τόπους,
Καὶ δὲν τοῦ γέμισ' ἡ καρδιὰ, θαῤῥεῖ δὲν ἔχ' ἀνθρώπους.
Καὶ στέλλει 'ς τοῦ Μουχτὰρ πασᾶ 'ς τὰ Γιάννινα χαμπέρι,
Ὁ φίλος ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς θὰ τῷ 'ρθῇ νὰ τὸ ξέρῃ.

Θελὰ 'ρθῇ 'ς ντοϐλέτι τους καμπόσον νὰ γλενδίσῃ,
Κι' ἂν ἠμπορέσῃ 'ς τὸ κρυφὸν ῥαγιάδες νὰ γυρίσῃ.
Μουχτὰρ πασᾶς, Βελῆ πασᾶς 'ρωτήθηκαν οἱ δυό τους,
Καὶ στέλλουν νὰ τὸν φέρουνε τὸν φίλον τὸν δικό τους.
Τὸν ἔφεραν 'ς τὰ Γιάννινα καὶ γλένδισε κομμάτι,
Κι' ἀρχίνησε ταῖς δαιμονιαῖς τοῦ Φράντζα τὸ ζενάτι.
Κ' οἱ ἄρχοντες 'ς τὰ Γιάννινα τοῦ κάνουν ζιαφέτι,
Κι' ὁ 'Ρόζος τοὺς 'μολόγησε τοῦ Φράντζα τὸ σοχπέτι·
« 'Ακοῦτε σεῖς οἱ χριστιανοὶ κ' ἐπίλοιποι ῥαγιάδες,
Ὡς πότε θὰ πλερόνετε χαράτζι, φουκαράδες;
Τώρα 'ρθε 'κεῖνος ὁ καιρὸς ὁποῦ τὸν καρτερεῖτε,
Τὸν Τοῦρκο νὰ βαρέσετε καὶ μπρὲ νὰ τοῦ εἰπῆτε.
Καὶ πρέπει νὰ σηκώσετε, μωροὶ πικροί, κεφάλι,
Τί ὁ Μποναπάρτης πλάκωσε μὲ ὀρδινιὰ μεγάλη.
Καὶ φέτος θὰ τὸ πάρωμε τοῦ Τούρκου τὸ ντουϐλέτι,
Καὶ σεῖς, καϋμένοι χριστιανοί, νὰ βρῆτε σελιαμέτι.
Καὶ Τούρκους 'ς τοῦτ' τὸ σύνορο ψυχὴν δὲν θέλ' ἀφήσω,
Καὶ πρίντζιπας 'ς τὰ Γιάννινα ἐγὼ θελὰ καθίσω
Μικροὶ, τρανοὶ ποῦ βρίσκεσθε σὲ μένα νὰ γαφθῆτε,
Δοξάσματα τῆς Παναγιᾶς χίλιαις φοραὶς νὰ 'πῆτε.
Τώρα ποῦ πάει 'Αλήπασας ἀπάνω 'ς τὸ Βιδίνι,
Θαῤῥεύω πῶς δὲν ἔρχεται, ἐκεῖ θέλ' ἀπομείνει.
Καὶ τὰ παιδιὰ τ' 'Αλήπασα ὁποῦ 'ρθα νὰ τὸν σμίξω,
Ἂν βάλω τὸ ποδάρι μου 'ς τὸ Μπάνιο θὰ τὰ ῥίξω. »

'Απόκρισις ἀρχόντων.

Κατόπι λέν' οἱ ἄρχοντες· « δὲν 'ντρέπεσαι κομμάτι;
'Αδύνατον νὰ στερκωθῇς, καὶ δὲν μᾶς κάνεις νάχτι.
Χαράτζι δὲν σοῦ δίνομεν, μηδὲ σὲ προσκυνοῦμεν,
Καὶ μὲ τὸν Τοῦρκον θέλομεν ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦμεν.
Κι' ἀπὸ τὸν Τοῦρκον σήμερα ἐμεῖς τὸ 'φχαριστοῦμε,
Μηδ' ἄλλον 'ς τὴν ἡμέρα μας δὲν θέλομε νὰ 'δοῦμε.
Δὲν 'ντρέπεσαι ποῦ ἄνοιξες τέτοιας λογῆς σοχπέτι;
Μέραις καὶ χρόνους θέλομεν 'ς τοῦ Τούρκου τὸ δουϐλέτι.

Φάγε καὶ πιὲ 'ς τὴν τάβλαν μας, καὶ κάμε τὴν τιμή σου,
Γιατὶ τ' ἀκούει Μουχτὰρ πασᾶς καὶ γδέρνει τὸ κορμί σου.
Δὲν πρέπει τοῦτα νὰ τὰ 'πῇς 'ς τὴ τάβλα τὴν δικήν μας,
Ἐμεῖς 'ς τὸν Τοῦρκο θέλομεν νὰ ζοῦμε 'ς τὴν τιμήν μας.
Καὶ χρέος ἔχομεν πολὺ νὰ κάμωμεν ντοάδες,
Γιατ' εἶναι πολλὰ σπλαγχνικὸς ἀπάνω 'ς τοὺς ῥαγιάδες.
Κανένα δὲν αἱμάτωσε ἡ μύτη ἕως τώρα,
Τοῦ κάμνει ντουάδες ὁ ῥαγιᾶς χίλιαις φοραῖς τὴν ὥρα.
Ἐμεῖς δὲ θέλμε λιμπερτὰ μηδὲ ἐλευθερία,
Μήπως 'ς τὸ Μπάνιο εἴμασθε ἀπάν' 'ς τὴ τυραννία;
Ἔχομε τὰ σοχπέτια μας καὶ τὴν ἀνάπαυσίν μας,
Καὶ θέλομεν νὰ ἤμεσθεν ἐμεῖς μὲ τὴν τιμήν μας.
Καὶ λιμπερτὰ νὰ κάμετε 'ς τὸ σπῆτι τὸ δικό σας,
Τὶ σήμερα 'ς τὸν τόπο μας δὲν γίνετ' ὁ σκοπός σας. »

Ῥόζου ἀπόκρισις.

« Ἐλᾶτε καὶ γυρίσετε, τὶ θέλω τὸ καλό σας,
Τὶ ἐγὼ θὰ γίνω βασιλῆᾶς 'ς τὸν τόπον τὸν δικό σας.
Κι' ἂν ἦσθε μετ' ἐμένανε τὸ θέλω νὰ τὸ ξέρω,
Κ' ὀχ τὸ Παρίσι σήμερα ἀσκέρι θελὰ φέρω.
'Σ τὴν Ἄρταν καὶ 'ς τὴν Πρέβεζαν ὅλοι νὰ μαζωχθῆτε,
Καὶ πειό 'ναι τὸ καλλίτερο διαλέξτε νὰ τὸ βρῆτε.
Κ' ἐγὼ θὰ πάνω 'ς τοὺς Κορφοὺς τὸ κάστρο νὰ ὁρμίσω,
Κι' ἀσκέρι 'δῶ 'ς τὴ Πρέβεζα πολὺ θὰ προβοδήσω. »
Καμπόσ' ἄνθρωποι ἄγνωμοι ἀπὸ τὴν Ῥωμνιοσύνη
Ἀγάπησαν τὸν τόπο τους Φραντζέζικος νὰ γίνῃ,
Καὶ τοῦ 'παν· « ἄμε 'ς τὸ καλὸ καὶ μεῖς σὲ προσκυνοῦμε,
'Σ τὴν Ἄρτα καὶ 'ς τὴν Πρέβεζα ἐμεῖς σὲ καρτεροῦμε. »

Ὁ Ῥόζος πάει 'ς τοὺς Κορφούς.

Ὁ Ῥόζος ἐσηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὴν δουλειά του,
Καὶ στέκει πέρα 'ς τοὺς Κορφοὺς καὶ ξεῖ τὰ κέρατά του.
Ἡ Πάργα μὲ τὴν Πρέβεζα, ἡ Ἄρτα καὶ τὸ Σοῦλι,
Μαζώχθηκαν καὶ κάνουνε μουσικαβερέδες οὖλοι.

Τοῦ Ῥόζου νὰ τοῦ στείλουνε νὰ προβοδήσ' ἀσκέρι,
Μὲ τὰ παιδιὰ τ' Ἀλήπασα ν' ἀνοίξουνε σεφέρι.
Ἀπάνω 'ς κείν' τὴν μάζωξιν 'ποῦ γίνονταν χαζίρι,
Ὁ Ποναπάρτες ἤκουσαν πῶς 'βῆκε 'ς τὸ Μισίρι.
'Σ ὅλον τὸν κόσμ' ἀκούσθηκαν τέτοιας λογῆς μαντάτα,
Ποῦ πλάκωσαν τὴν Ἀραπιὰ τῆς Φράντζας τὰ φουσάτα.
Ὁποῦ τὸν εἶχ' ὁ βασιλῆᾶς 'ς τὴν ῥούγα 'ς τὸ φτερό του,
Καὶ τώρα πάει καὶ βάρεσε τὸν τόπον τὸν δικό του.
Καὶ τοῦ 'ρθε πέρα 'ς τοὺς Κορφοὺς τοῦ Ῥόζου τὸ χαμπέρι,
Ἀκόμα 'ς τὴν Ἀνάπολι τοῦ πλάκωσε τ' ἀσκέρι.
Τὰ δυὸ καράβια, ποῦ 'δωσε πεσκέσι 'ς τὸ Ἰβάρι,
'Σ τὴν Ἄρτα ἐπροβόδησε ὀπίσω νὰ τὰ πάρῃ.
Προβόδησε 'ς τὴν Πρέβεζαν ἀσκέρι τρεῖς χιλιάδες,
Τὸν Τοῦρκο νὰ βαρέσουνε αὐτὸς μὲ τοὺς ῥαγιάδες.
Ἡ Πρέβεζα τοὺς δέχθηκε μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Καὶ σύνορο 'ς τὰ Γιάννινα τηράζει νὰ τοὺς βάλλῃ.
Χίλιους διακόσιους ἔστειλε Φραντζέζους 'ς τὸ Ἰβάρι,
Γιὰ νὰ σαστίσῃ τὴν Τουρκιά, τὴν Τσαμουργιὰ νὰ πάρῃ.
Κι' ἄλλους Φραντζέζους ὥρμισε 'ς τὴν Ἄρτα νὰ τοὺς βγάλῃ,
Νὰ ζαμπουνέψῃ τὴν Τουρκιὰ νὰ μ' ἔχουνε κεφάλι.
Καὶ προβοδᾷ 'ς τὴν Πρέβεζα μουτλὰκ νὰ σηκωθοῦνε,
Ἀλέστα νά 'ναι 'ς τ' ἅρματα καὶ νὰ τὸν καρτεροῦνε.

Βλέποντες οἱ Τσάμιδες αὐτὰ ἔκλεισαν τὰ σκαλώματα, καὶ ἔστειλαν χαμπέρι 'ς τὸν Ἀλήπασα 'ς τὸ Βιδίνι.

Οἱ Τσάμιδες τὸ γνώρισαν ποῦ 'ναι δουλειαῖς μεγάλαις,
Ὡς τόσον τοὺς ἐδόθηκε νὰ κλείσουνε ταῖς σκάλαις.
Νὰ κλείσουν τὰ σκαλώματα, καὶ πειὰ νὰ μὴ δουλέψουν,
Καὶ γράμμα 'ς τὸν Ἀλήπασα ὁρμίζουνε νὰ πέψουν.
Ἀκόμη κι' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς τὸ πῆρε τὸ χαμπέρι,
Ποῦ τζιούλωσ' ὅλος ὁ ῥαγιᾶς, καὶ Τοῦρκο πλειὸ δὲ ξέρει.
Καὶ λέγει νὰ βάλῃ τὸ σπαθί, καὶ χέρι δὲν τοῦ δίνει,
Γιατ' ἔχει τὸν πατέρα του ἀπάνω 'ς τὸ Βιδίνι.
Ἀρχίνησ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς κ' ἕνα ντουγοῦνι κάνει,
Γκιόγια πῶς ἔρχετ' ὁ πασᾶς μὲ φοβερὸν φερμάνι.

'Σ ὅλους τοὺς νταβαμπίδες του τέτοιο χαμπέρι δίνει,
Πῶς πλάκωσ' ὁ πατέρας του σήμερ' ἀπ' τὸ Βιδίνι.
'Προσθὰ 'ς τὸν κόσμον φαίνεται πῶς ἔκαμε ντουγοῦνι,
Διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ Πρέβεζα νὰ γίνουνε ζαμποῦνοι.
Κι' ὅλοι οἱ ἐχθροί του τ' ἄκουσαν 'ς τὸν νοῦν τους δὲν τὸ βάνουν,
Καὶ λένε τὸ ντουγοῦνί τους νεσγάρικα τὸ κάνουν.
Θαῤῥεύουν πῶς ἀπέθανε ἀπάνω 'ς τὸ Βιδίνι,
Κι' ὁ τόπος τους Φραντζέζικος θαῤῥεύουν πῶς νὰ γίνῃ.
« 'Ως πότε ἐμεῖς θελὰ 'μεσθε ῥαγιάδες 'ς τὸ ντουβλέτι;
Φραντζέζοι θέλα γίνουμε νὰ βροῦμε σελιαμέτι,
Φραντζέζοι θέλα γίνουμε, νὰ κόβῃ τὸ σπαθί μας,
Τὸν Τοῦρκο νὰ τὸν ἔχωμεν καὶ μεῖς 'ς τὴν ὅρισίν μας. »
'Ο 'Ρόζος ἐπροβόδησε 'ς τὴν Τσαμουργιά 'να γράμμα,
Καὶ γράφει τὰ σκαλώματα πῶς τὰ 'χουν ὅλοι ἀντάμα.

'Ο 'Ρόζος στέλλει γραφὴ πρὸς τοὺς Τσάμιδες.

« Γιατ' ἔκλεισέτε, Τσάμιδες, σεῖς τὰ σκαλώματά σας;
Νὰ 'δοῦμε τὰ ὑστερινὰ τὰ μαῦρα τὰ γραφτά σας.
Σὲ ταῦτα τὰ σκαλώματα ἔχω τὸ μερδικόν μου,
Κι' αὔριο σᾶς στέλλω, Τσάμιδες, αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπόν μου.
Κι' ἀπ' ὅλα τὰ σκαλώματα ἐσάπι νὰ μοῦ δίνῃ,
Καὶ 'γὼ γυρεύω μετ' ἐσᾶς πῶς νά 'χω φιλοσύνη.
Κι' ἂν κακοκεφαλίσετε, ἐσεῖς μωροὶ καϋμένοι,
'Ο τόπος σας νὰ ξέρετε Φραντζέζικος θὰ γένῃ.
Σᾶς θέλω, καὶ σᾶς ἀγαπῶ νὰ γίνετε δικοί μου,
Κι' ἀλλιῶς θελὰ τρομάξετε ἐσεῖς ἀπ' τὸ σπαθί μου.
Τὶ τὸ δικόν μας τὸ σπαθὶ τ' ἀκούσεταν τί κάνει,
Ποῦ ζάπωσε τὴν 'Αραπιά, κι' ὅλον τὸ Τζιολιστάνι [1].
Κι' ἀκόμα δὲν τὸ βλέπετε ὁποῦ 'σθε σκλαβωμένοι,
'Ραγιάδες ἀλευθέρωτοι, μωρ' Τσάμιδες καϋμένοι;
Τὸ βέδηο νὰ τὸ ξεύρετε ὁποῦ 'μαι βασιλῆάς σας,
Καὶ θὰ βουλλώσω σήμερα καὶ σᾶς καὶ τὰ παιδιά σας.
Κι' ἂν κακοκεφαλίσετε αὐτοῦ νὰ μὴ σταθῆτε.
Νὰ πάρατε τὰ μάτιά σας 'ς τὸ Ἴντι νὰ βρεθῆτε.

---

(1) Τουρκ. ἡ Ἔρημος Ἀραβία.

Καὶ τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ εἶν' ἄξιο καὶ μεγάλο,
Κι' ἂν μοῦ σταθῆτε 'ς τ' ἄρματα τζεκοῦρι θέλα βάλλω.

Ἀπόκρισις Τσάμιδων πρὸς τὸν Ῥόζον.

Οἱ Τσάμιδες ὁρμίζουνε γραφάδες καὶ τοῦ στέλλουν,
Καὶ τὶ τοῦ φανερόνουνε, καὶ τὶ τοῦ παραγγέλουν;
Τοῦ στέλλουν τέτοι' ἀπόκρισιν τοῦ Ῥόζου κομαντάντη,
Καὶ τοῦ εἶχαν· « πῶς δὲν ντρέπεσαι, μῶρ' ἄθεε, κομμάτι;
Καὶ πῶς μᾶς ἐφανέρονες τέτοιας λογῆς πραγμάτεια;
Οἱ Τοῦρκοι θὰ σοῦ βγάλουνε τὰ σκοτεινά σου μάτια.
Ἀκόμα μᾶς φανέρονες πῶς εἶσαι βασιληᾶς μας,
Τὰ μάτια νὰ σοῦ βγάλλωμεν καὶ μεῖς καὶ τὰ παιδιά μας.
Γιατί δὲν τὸ στοχάζεσαι, δὲν' ντρέπεσαι κομμάτι;
Μηδὲ νερὸ 'ς τὸν τόπον μας νὰ πιῇς δὲν ἔχεις χάτι.
Ὅλ' ἡ Φραγκιὰ νὰ μαζωχθῇ καὶ τ' ἄμετρα φουσάτα,
Σὰν ἔρθουν 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ ποτὲ δὲν βρίσκουν στράτα.
Τήρα καλὰ καὶ κράτησε ἐσὺ τὸ σύνορό σου,
Τ' εἶν' ἄγρια τοῦτα τὰ βουνὰ καὶ βγάζεις τὸν λαιμό σου.
Ἀκόμα μᾶς φανέρονες, μπρὲ Ῥόζο, τὸ σπαθί σου·
Πότ' ἀκουσάμε τ' ἔκαμε καὶ νά 'μεσθε δικοί σου;
Εἶναι τοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ αὐτὸ ὁποῦ φορεῖτε,
Κ' ἔτσι θαῤῥοῦμε γλήγορα 'ς τὸ Μπάνιο θέλα μπῆτε.
Καὶ τὸ ψωμὶ τοῦ βασιληᾶ σᾶς βρίσκεται καὶ ζῆτε,
Ἀπ' ἔδω κεῖθε κ' ἐμπροσθὰ θέλα τὸ θυμηθῆτε.
Μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ βασιληᾶ καὶ μὲ τὴν ἄντριά του,
Ὁ Μποναπάρτες πολεμᾷ καὶ κάνει τὰ δικά του. »
Τοῦτα 'γραψαν καὶ τῷ 'στειλαν, κι' ἄλλ' ὀρδινιὰ τηράζουν,
Κ' ἐμπήκανε σὲ σουμπεὲν καὶ βαρυαναστενάζουν.
Κ' εὐθὺς ἐκαβαλίκεψαν τὴν ἴδιαν 'κείν' τὴν ὥρα,
Καὶ πᾶνε 'ς τὸ Μουχτὰρ πασᾶ 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα.
Καὶ τοῦ 'παν τοῦ Μουχτὰρ πασᾶ τοῦ Ῥόζου τὸ χαβάλι,
Καὶ πολεμοῦν 'ς τὰ Γιάννινα νὰ γράψουν ἀρτζουχάλι.
Καὶ τοῦ 'στειλαν τ' Ἀλήπασα, ὁποῦ 'τον 'ς τὸ Βιδίνι,
Ταχίνης μὲ τὸ γλήγορο 'ς τὰ Γιάννινα νὰ γίνῃ.

« Τὸ γλήγορο νὰ κατεβῇς τὸν τόπον νὰ προφθάσῃς,
Τί γίνηκε Φραντζέζικος, καί θέλεις νὰ τὸν χάσῃς.
Ἡ Πάργα μὲ τὴν Πρέβεζαν ἐσήκωσαν κεφάλι,
Καὶ καρτεροῦν τὸν φίλον σου μὲ μιὰ χαρὰν μεγάλη. »

Ὁ δεσπότης ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ στέλλει ἀρτζουχάλι εἰς τὸν Ἀλήπασαν διὰ νὰ ἔλθῃ κάτω.

Ἕνας δεσπότης ἤτονε 'ς τοῦ Γρεβενοῦ τὰ μέρη,
Γιὰ τὸ γαϊτάνι τῆς Φραγκιᾶς ἐπῆρε τὸ χαμπέρι.
Νὰ τὸν γυρίσουν θέλησαν κ' ἐκεῖνον τὸν δεσπότη,
Κι' αὐτὸς δὲν θέλησε νὰ 'μπῇ 'ς ἐκείνη τὴν ὁλότη.
Δεσπότης τοῦ προβόδησε τ' Ἀλήπασα μαντάτα,
Ποῦ πλάκωσαν 'ς τὴν Πρέβεζαν τοῦ Φράντζα τὰ φουσάτα,
« Πῶς πλάκωσαν τὴν Πρέβεζαν μαζὴ μὲ τὸ Ἰβάρι,
Ἀκόμη καὶ τὰ Γιάννινα τηρᾷ νὰ σοῦ τὰ πάρῃ.
Στέλλει φοβέρταις 'ς τὸν ῥαγιᾶ κεφάλι νὰ σηκώσῃ,
Καὶ βάλλει τετοιανῆς λογῆς βουλὴν νὰ μᾶς σκλαβώσῃ.
Κ' ἔλα τὸ γληγορότερο, τ' εἶναι δουλειαῖς μεγάλαις,
Τί δὲν βαστᾷ ὁ τόπος μας τοῦ Φράντζα ταῖς ἀντράλαις.
Ἀφένδη μου, τὸ γλήγορο, τ' αὐτὸς εἶνε χαζίρι,
Σὰν τ' ἄλλο τ' ἄθεο σκυλὶ ποῦ 'βῆκε 'ς τὸ Μισίρι.
Ἐμάγευσε τὴν Πρέβεζαν καὶ σήκωσαν κεφάλι,
Κι' ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ κοκάρδα θὰ τοὺς βάλλῃ:
Τ' ἡ Πάργα μὲ τὴν Πρέβεζα κ' ἡ Ἄρτα καὶ τὸ Σοῦλι.
Ῥαγιάδες νά 'ναι 'ς ταύτονε τὸ κάνουνε καμποῦλι. »
Καὶ πρόφθασαν τὰ γράμματα 'ς τ' Ἀλήπασα τὸ χέρι,
Καὶ τά 'στειλε 'ς τὸν βασιληᾶ νὰ κλείσῃ τὸ σεφέρι.
Γιατ' ἦτον 'ς τὸν Μπασβάνογλου οἱ Τοῦρκοι μαζωμένοι,
Κι' ὁ Φράντζας 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ τ' ἀσκέρι 'ράδα βγαίνει.

Ὁ βασιληᾶς κάνει ἰτλάκη τὸν Ἀλήπασα νὰ πάγῃ κάτω νὰ δώσῃ νιζάμι.

Ὁ βασιληᾶς βεβῃώθηκε 'ς ὅλα τὰ γινομένα,
Ποῦ τοῦ 'γε γράψ' Ἀλήπασας μὲ δρόμο τὸ καθένα.

Καὶ τῷ 'στειλε τ' Ἀλήπασα τεκρὰρ γενὶ φερμάνι,
Ἀλήπασας νὰ σηκωθῇ 'ς τὸν τόπον του νὰ πάνῃ.
Καὶ τοῦ 'χε 'ς τὸ φερμάνι του· « Ἀλήπασα ἰζτέρη,
Τὸ σήμερα βεβηώθηκα τοῦ Φράντζα τὸ χαμπέρι.
Καὶ σήμερα 'ς τὸν τόπον σου θέλα σὲ προβοδήσω,
Κ' ἔτσι θαῤῥεύω γλήγορα νὰ σὲ καλοκαρδίσω.
Ἡ Πάργα μὲ τὴν Πρέβεζα ἐσήκωσαν κεφάλι,
Νὰ πᾷς μὲ τὸ φερμάνι μου μὲ δύναμιν μεγάλη.
Νὰ πᾷς τ' ὀγληγορότερον τὸν τόπον νὰ προφθάσῃς,
Τὸ πόστι σου 'ς τὰ Γιάννινα μὲ κάστρο νὰ τὸ φτιάσῃς.
Ὡς τόσον 'ς τοῦτα τὰ νερὰ νὰ μὴ χασομερήσῃς,
Τὸ πόστι σου 'ς τὰ Γιάννινα μὲ κάστρο νὰ τὸ κλείσῃς.
Καὶ ὁ ῥαγιᾶς 'ς τὴν Ῥούμελην ὅλοι νὰ κατεβοῦνε,
Μὲ βιό τους καὶ μὲ πλάταις τους αὐτοὶ νὰ σὲ βοηθοῦνε.
Ἀρβανιτιὰ καὶ Ῥούμελη εἶναι 'ς τὴν ὁρισίν σου,
Καὶ τήρα νὰ μὴ 'ντροπιασθῇ ἐφέτο τὸ σπαθί σου.
Ἀκόμα καὶ τὴν Πρέβεζα νὰ πᾷς νὰ τὴν πλακώσῃς,
Καὶ ῥάγι σὰ σοῦ δώσουνε, ἐσὺ νὰ μὴ τοὺς δώσῃς.
Ὅπως σοῦ κόψ' ἡ γνῶσίς σου ἂς ἦναι καμωμένον,
Ἐγὼ τὸ κάνω Ἀλήπασα καλὸν καὶ τιμημένον. »

Ὁ Ἀλήπασας πέρνωντας τὸ βασιλικὸν ἴζνι ἔρχεται εἰς τὰ Γιάννινα, καὶ ἀκολουθεῖ τὴν βασιλικὴν προσταγήν.

Ἀλήπασας σὰν ἔλαβε τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Σηκώθηκε ἀπὸ τὸ ούρδὶ, καὶ πειὸ καιρὸν δὲν χάνει.
Καὶ τοὺς σπαΐδες πρόσταξε κι' αὐτοὶ νὰ πᾶν' κοντά του,
Νὰ βρίσκωνται 'ς τὸν τόπον τους κι' αὐτοὶ 'ς τὰ σύνορά του.
Κι' ὅλ' οἱ σπαΐδες τοῦ 'πανε· « ἀμὰν ποῦ θελὰ πᾶμε;
Θελὰ μᾶς πάρουν τὸ ψωμί, καὶ τί ψωμὶ θὰ φᾶμε; »
Ἀλήπασας ἐγύρισε καὶ λέγ'· « τί κρένετ' ἔτσι;
Δὲν ξέρετε τὰ σπίτια σας τὰ πῆραν οἱ Φραντζέτζοι;
Ποιὸς εἶναι Τοῦρκος σήμερα δὲν θέλει πειὸ τιμάρι,
Κι' ὁ Φράγκος μᾶς ἐπλάκωσε τὸ ἔρτζι νὰ μᾶς πάρῃ·
Καθένας γιὰ τὸ ἔρζι του σήμερα νὰ πεθάνῃ,
Τιμάρι πειὸ 'ς τὸ στόμα του δὲν πρέπει ν' ἀναβάνῃ.

Κι' ἂν ἴσως καὶ γλυτώσωμεν καὶ βροῦμε σελιαμέτι,
Κι' ἄλλο ψωμὶ περσότερο σᾶς βγάζ' ἀπὸ τὸ ντουβλέτι.
Μωροὶ σπαΐδες, χάϊδεσθε ἐκεῖ ποῦ 'ν' ἡ τιμή σας,
Κανένας χάτι δὲν ἔχει νὰ πάρῃ τὸ ψωμί σας.
Καὶ σουμπεὲν μὴν ἔχετε ἐσεῖς μωροὶ γαζίδες,
Μόν' χάϊδεσθε 'ς τὸν τόπον σας, ἐσεῖς μωροὶ σπαΐδες.
Καὶ 'φέτο μὲ τὸ ἔρζι μου ἂν ἴσως καὶ γλυτώσω,
Ἔχω ψωμὶ περσότερον ἐφέτος νὰ σᾶς δώσω. »
Τρία μπουλούκια τό 'καμε τ' ἀσκέρι τὸ δικό του,
Ὡς τὰ δικά του σύνορα νὰ πέσουν 'ς τὸ κοντό του.
Κατόπι εἰς τὸν τόπον του ῥαγιάδες νὰ χαλέψουν,
Ἀπ' τὸν ῥαγιᾶν τῆς Ῥούμελης 'ς τὰ Γιάννινα νὰ πέψουν.
Βάνει μεγάλον ἀτζελὲν καὶ πίσω δὲν τηράζει,
Θυμᾶται καὶ τὰ Γιάννινα καὶ βαρυαναστενάζει.
Καὶ τὸ ποδάρι του 'ς τὴν γῆν καθόλου δὲν τὸ βάνει,
Ἕνα μηνοῦ περβάτιμα δέκα μερῶν τὸ κάνει.
Καὶ φύτρωσε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ μπῆκε 'ς τὸ σαράϊ,
Σὰν ἰζτερχᾶς τοὺς φάνηκε, σὰν ὄφις νὰ τοὺς φάῃ.
Σὰν ὄφις καὶ σὰν ἰζτερχᾶς τὸν κόσμον νὰ ῥουφήσῃ,
Κι' ἀνέβηκε 'ς τὸ πόστι του λιγάκι νὰ καθίσῃ.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε καὶ κράζει τὰ παιδιά του,
Καὶ τὸν λαλᾶ του φώναξε, οἱ τρεῖς νὰ βγοῦν μπροσθά του.
Καὶ τῷ 'πεσαν 'ς τὰ γόνατα καὶ τοῦ 'πιασαν τὸ χέρι,
Καὶ τοῦ 'πανε τὸ χὸς γγελδὶν, ὁποῦ 'λθ' ἀπ' τὸ σεφέρι.
Ἀλήπασας τοὺς ῥώτησε « ἐπ' ἔδω τὶ χαμπέρι; »
Καὶ τοῦ 'παν « μὲ τὸν φίλον σου πῶς ἔχομεν σεφέρι.
Ἡ Ἄρτα μὲ τὴν Πρέβεζαν κι' αὐτ' εἶναι 'ς τ' ἅρματά τους,
Κι' ὥραν τὴν ὥρα καρτεροῦν ἐδῶ τὸν βασιλῆᾶ τους.
'Σ τὴν Πρέβεζα βουλλώθηκαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Πολλοὶ ῥαγιάδες τοῦ 'βαλαν κοκάρδα 'ς τὸ κεφάλι. »
« Παιδιά μου, μὴ σπληνίζεσθε, μὴν ἔχετε χατζέτι,
Κι' αὐτὸς ποῦ μᾶς γεράτισε μᾶς δίνει σελιαμέτι. »
Τοῦρκος, Ῥωμηὸς 'ς τὰ Γιάννινα κανένας δὲν τὸ ξέρει,
Τὸ ἔρθιμο τ' Ἀλήπασα, δὲν τό 'χουν τὸ χαμπέρι.
Ἀλήπασας μὲ τὸν λαλᾶ καὶ μὲ τὰ δυὸ παιδιά του,
Τοὺς κράτησε καὶ κλείσθηκαν μιὰν ὥρα 'ς τὸν ὀντᾶ του,

Τοὺς εἶπε· « νὰ ὁρμίσετε δικέλλια καὶ κασμάδες,
Ῥαγιάδες θέλα μοῦ 'ρθουνε μιὰ δεκαριὰ χιλιάδες.
Μιὰ τάμπια νὰ μ' ὁρμίσετε τὴν ἴδια τούτ' τὴν ὥρα,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς νὰ κλείσετε τὴν χώρα.
Ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσετε ν' ἀνοίξετε τὰ μάτια,
Καὶ 'γὼ θὰ πάγω νὰ τοῦ βρῶ τοῦ Ῥόζου τὰ ζενάτια. »
Κάνει τεμπίλι τοῦ λαλᾶ πολὺ νὰ τζαλιστίση,
Ὅπως τοῦ κόψ' ἡ γνῶσίς του κανένα μὴ ῥωτήσῃ.
Μηδὲ νερὸν δὲν ἔπιε, μηδὲ καφὲ δὲν πίνει,
Γιατ' ἔχουν τὸν μουσιαβερὲ κι' ὁρμήνεια τοὺς ἀφίνει.
Τὸ ἔρθι του τ' Ἀλήπασα προτοῦ νὰ τ' ἀγροικήσουν,
Ἐπρόσταξε γιὰ τ' ἄτι του εὐθὺς νὰ τοῦ ὁρμίσουν.
Καὶ μ' ἀτζελὲν τοῦ τ' ὥρμισαν καὶ τοῦ 'φερανε τ' ἄτι,
Κ' εὐθὺς ἐκαβαλίκευσε καὶ πάνει 'ς τὸ Φιλιάτη.
Κι' αὐτὸς ἐκαβαλίκευσε μόνος μὲ τ' ἄλογό του,
Καὶ κάνει πρὸς τὴν Τσαμουριὰ γιατ' ἔχει τὸν θυμό του.
Κι' ὄντας τὸν εἶδαν ἔξαφνα ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Ἄνδρες, γυναῖκες τρόμαξαν καὶ στέκουν ἀραμένοι.
Τ' οἱ Τσάμιδες τὸν ἤξευραν ἀκόμα 'ς τὸ Βιδίνι,
Κ' εἶχαν μεγάλον σουμπεὲν οἱ μαυρισμέν' ἐκεῖνοι.
Καὶ τοῦ 'παν· « πότ' ἐκόπιασες ἐδῶ 'ς τὸ σύνορό μας;
Ἀκόμα ψίχα χάθηκε τὸ ἔρζι τὸ δικό μας. »

Ἀλήπασας ἔστειλε γράμμα εἰς τὸν Ῥόζον νὰ ἔλθῃ νὰ ἀνταμωθοῦν.

« Δὲν ἦλθα, λέγ' Ἀλήπασας, τὴν χώρα σας νὰ γλύσω,
Γράμμα θὰ στείλω 'ς τοὺς Κορφοὺς καὶ θὰ γυρίσω 'πίσω.
'Σ τὸν ἐδικόν μου μπράτη μου γραφὴν θὰ προβοδήσω,
Τὶ πόνεσα νὰ τὸν ἰδῶ καὶ θελὰ φύγω πίσω. »
« Ὁ Ῥόζος, τοῦ 'παν τοῦ πασᾶ, τηρᾷ νὰ μᾶς σκλαβώσῃ,
Ἀκόμα καὶ τὰ Γιάννινα θαῤῥεύει νὰ ζαπώσῃ. »
« Βαστᾶτε, λέγ' Ἀλήπασας, τ' εἶναι δουλειὰ 'ς τὴν μέση,
Πεχλιβανλίκι κάνομεν, νὰ 'δοῦμε ποιὸς θὰ πέσῃ.
Γιατ' ἦρθα, λέγ' Ἀλήπασας, καὶ θέλω νὰ τὸν σμίξω,
Γιατ' ἔχω μὲ τὴν γνώμην μου 'ς τὴν λάσπη νὰ τὸν ῥίξω.

Κι' ἂν ἔχω μπάχτι μοῦ 'ρχεται 'ς τὰ χέρια τὰ δικά μου,
Τὶ θάῤῥευε 'ς τὰ Γιάννινα νὰ διώξῃ τὰ παιδιά μου.
Κι' ἀκόμα δὲν τὸ βλέπομεν· τὶ πολεμοῦν ἐκεῖνοι,
Ποῦ ζάπωσαν τὴν 'Αραπιὰ μὲ τὴν ἀπιστοσύνη. »
Πιάνει καὶ γράφει μιὰν γραφὴν τοῦ 'Ρόζου νὰ τὴν στείλῃ,
Καὶ τοῦ 'γραφε τοῦ φίλου του νὰ τοῦ 'ρθῇ 'ς τὸ Ξαμίλι.
« 'Αγαπημένε, τοῦ 'γραφε, καὶ φίλε κουμαντάντη,
Νὰ μῶρθῃς 'ς τοῦτ' τὰ χώματα σ' ἔχω δουλειὰ κομμάτι.
Κείν' τὴν κουβέντα ποῦ 'χαμε, θυμᾶσαι 'ς τὸ 'Ιβάρι;
'Εφέτο θεμελιώθηκε καὶ γίνηκε ῥιζάρι.
Ἔχω μεγάλον ἀτζελὲ νὰ μῶρθῃς νὰ σὲ σμίξω,
Κ' ὅ,τ' ἔχω 'ς τὴν καρδοῦλα μου κρυμμένα νὰ τὰ δείξω.
Καὶ τὸν καιρὸν ποῦ μ' ἔστειλαν ἀπάνω 'ς τὸ σεφέρι,
Ὁ βασιλῆᾶς μὲ γύρευε καὶ μ' ἔβαλε 'ς τὸ χέρι.
Καὶ μ' ἔβανε 'ς τὸ χέρι του τζελιάτη νὰ μὲ κάμῃ,
'Απ' ἐδῶ κεῖθε ὁ τόπος μου μοῦ γίνηκε χαράμι.
Δέκα πασάδες μοῦ 'στειλε, μὲ τὴν ἀπιστοσύνη
Νὰ μ' ἔβαναν 'ς τὸ χέρι τους ἀπάνω 'ς τὸ Βιδίνι.
Κ' ἦταν τὰ μάτια μ' ἀνοιχτὰ καὶ πῆρα τὰ χαμπέργια,
'Απ' ἔκει ἐσηκώθηκα τὴν νύχτα μὲ τ' ἀστέργια.
Καὶ μοῦ 'πιακαν τ' ἀσκέρι μου, μοῦ τό 'πνιξαν 'ς τὴν Τούνα,
Καὶ μοναχὸς ἐγλύτωσα σὲ κείνην τὴν φουρτοῦνα.
Χιλιάδες εἰκοσιτέσσαρες ἀσκέρι μοῦ σκοτῶσαν,
Καὶ τώρα στέκω μοναχὸς, δυὸ φίλοι μὲ γλυτῶσαν.
Δέκα πασάδες ἔρχουνται, ἐμένα κυνηγοῦνε,
Χώρα σὲ χώρα περπατοῦν ἐμένα νὰ μὲ βροῦνε.
Πολλαῖς σκουτοῦραις μ' εὕρανε καὶ μαυρισμέναις στράταις,
Κ' ἐγὼ 'ρθα δῶ καὶ βρίσκομαι κρυμμένος 'ς τοὺς Φιλιάταις.
Κι' ἂν ἦσαι φίλος κάμε μου 'ς τὸ χάλι μου τερμάνι,
Καὶ γλύκανέ μου τὴν καρδιὰ μ' ἕνα γλυκὸ βοτάνι.
Βεβηώθηκα παράκαλα ποῦ δὲν μπορῶ νὰ γλύσω,
Καὶ δός μου τόπον πουθενὰ νὰ πάω ν' ἀκουμπήσω.
Σὲ θέλω μὲ τὸ γλήγορον ἐδῶ νὰ μὲ προφθάσῃς,
Βγάλε κι' ἀσκέρι γλήγορα τὰ Γιάννινα νὰ πιάσῃς.
Καὶ δός μ' ἀσκέρι ἂν ἀγαπᾷς μιὰ δεκαργιὰ χιλιάδες,
Νὰ σοῦ τοὺς φέρω ζωντανοὺς τοὺς δέκα τοὺς πασάδες.

Τὶ 'μένα μὲ ἐγέλασαν τῆς Πόλης τὰ καδούκια;
Καὶ σκόρπισα τ' ἀσκέρι μου καὶ τό 'καμα μπουλούκια.
Γιατ' ἤμουν καὶ 'ς τὸν βασιλῆᾶ πολὺ ξεθαῤῥεμένος,
Καὶ μέσα 'ς 'κεῖνο τὸ οὐρδὶ δὲν ἤμουν μαζωμένος.
Γιὰ τοῦτο μοῦ τὸ χάλασε ὁ βασιλῆᾶς τ' ἀσκέρι,
Καὶ μοῦ 'ρθε 'ς τὸ κεφάλι μου φαρμακερὸ γκεδέρι.
Καὶ βρέ μου κἄνα γιατρικὸν 'ς τὸν πόνον τὸν δικόν μου,
Καὶ λίγο τόπο πουθενὰ ἂν ἀγαπήσῃς δός μου.
Φίλος τὸν φίλον σήμερα πρέπει νὰ τὸν βοηθήσῃ,
Κι' ἂν ἀγαπήσῃς σήμερα στεῖλέ με 'ς τὸ Παρίσι.
Καὶ 'ς τὸ Ξαμίλι μ' ἔρχεσαι, μόν' ἔλα 'ς τοὺς Φιλιάταις,
Νὰ κάμῃς σέγρι τὰ βουνὰ καὶ ταῖς δικαῖς σου στράταις.
Τ' ἔχω κομμάτι βεσδεσὲ ποῦ νά 'ρθω 'ς τὸ Ξαμίλι,
Γιατὶ μοῦ γίνηκαν ἐχθροὶ κ' οἱ ἐδικοί μου φίλοι.
Ἔχω κομμάτι βεσδεσὲ, φοδοῦμαι μὴ μὲ πιάνουν,
Καὶ πέρνουν τὸ κεφάλι μου 'ς τὴν Πόλιν μοῦ τὸ πάνουν.
Καὶ δὲ πιστεύω σήμερα μηδὲ καὶ τὸ παιδί μου,
Τὶ ὁ βασιλῆᾶς μὲ κυνηγᾷ νὰ πάρῃ τὴν ψυχή μου.
Ἀπὸ τ' ἐσένα κι' ἄλλονα κανένα δὲν πιστεύω,
Τ' ἐσὺ μοῦ γίνεσαι γιατρὸς γιὰ τοῦτο σὲ γυρεύω.
Ταῦτα, καὶ νὰ σὲ βρῇ καλὰ τὸ γράμμα ποῦ σοῦ στέλλω,
Κ' ἔλα τὸ γληγορότερον καθὼς σοῦ παραγγέλλω.
Καὶ βιαστικὰ σοῦ τὸ 'γραψα καὶ νὰ μὲ συμπαθήσῃς,
Τὶ βλέποντας τὸ γράμμα μου νὰ μὴ χασομερήσῃς. »

Ὁ Ῥόζος λαμβάνωντας τὴν γραφὴν ἐπῆγε νὰ ἀνταμώσῃ τὸν Ἀλήπασα εἰς τοὺς Φιλιάταις.

Σὰν εἶδ' ὁ Ῥόζος τὸ χαρτὶ καὶ τὰ γραφόμενά του,
Φλετούριξε πατόκορφα κι' ἁπλόνει τὰ φτερά του.
« Γκιόγια πῶς τὸ ἐχόλιασε; πῶς τὸ παθ' ὁ καϊμένος,
Ὁποῦ 'τονε 'ς τὸν βασιλῆᾶ καλὸς καὶ τιμημένος;
Καὶ τί θαῤῥεύει Ἀλήπασας ἐγὼ νὰ τὸν βοηθήσω;
Ἐφέτος 'ς τὸν γενὶ ντουνιᾶ θενὰ τὸν προδοδήσω.
Νὰ τὸ 'ξευρα τί γιατρικὸ γυρεύει ἀπὸ τ' ἐμένα;
Δὲν ξεύρει καὶ τὰ Γιάννινα ποῦ τά 'χω ζαπωμένα; »

Αὐτὸ 'πε ὁ 'Ρόζος 'ς τοὺς Κορφοὺς καὶ θέλει νὰ κινήσῃ,
Μὲ λόγια τὸν 'Αλήπασα νὰ τὸν ἀποκοιμίσῃ.
« Νὰ ξέρῃς μόρ' 'Αλήπασα 'ς τὰ Γιάννινα ποῦ μπῆκα,
Μὲ τὸ κερὶ σὲ γύρευα καὶ σήμερα σ' εὐρῆκα. »
'Ο 'Ρόζος ἐσηκώθηκε μὲ μιὰ χαρὰν μεγάλη,
'Ορμίζει καὶ τ' ἀνῆψί του μπροσθά του νὰ τὸ βάλλῃ.
Καὶ δὲν τηράζει ποῦ πατεῖ αὐτὸς ἀπ' τὴν χαρά του,
Νὰ ἰδοῦμε τὰ ὑστερινὰ τὰ μαῦρα τὰ γραφτά του.
Καὶ πέρασε τὴν Τσαμουργιὰ μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
'Ο σκοτεινὸς ὁ μπουταλᾶς μὲ τὸ χονδρὸ κεφάλι,
Καὶ τῷ 'στειλε τ' 'Αλήπασα νὰ προβοδήσῃ τ' ἄτι,
Νὰ τὸ μπινέψ' ὁ φίλος του ν' ἀνέβῃ 'ς τὸ Φιλιάτι.
'Αλήπασας τοῦ τό 'στειλε νὰ τὸ καβαλικεύσῃ,
Τ' ἔχει χεσὰπ 'Αλήπασας τοῦ 'Ρόζου νὰ γυρεύσῃ.
'Αλήπασας μὲ ταύτονε θὰ κάμ' ἕνα χισάπι,
Πῶς ἔπιασε τὴν Πρέβεζα νὰ δώσ' ἕνα τζεβάπι.
'Ο 'Ρόζος καβαλίκευσε καὶ πάγει 'ς τοὺς Φιλιάταις,
Μὲ τ' ἄτι του χορεύοντας ἐτζάκιζε ταῖς στράταις.
Ἕνα κονάκι γύρευσε νὰ πάῃ ν' ἀποκουμπήσῃ,
Καὶ θάρῥευε τὴν Τσαμουργιὰ νὰ τὴν κληρονομήσῃ·
Καὶ τοῦ 'παν, « 'ς τὸν 'Αλήπασα νὰ πᾷς νὰ ξεπεζέψῃς,
Καὶ ὅ,τ' ἀγαπήσῃς, τοῦ 'πανε, νὰ πᾷς νὰ τὸ γυρέψῃς. »
'Ο 'Ρόζος ἀποκρίθηκε· « αὐτὸς νὰ 'ρθῇ 'ς ἐμένα,
Καὶ νὰ μοῦ 'πῇ τὸν πόνον του μὲ 'ράδα τὸ καθένα.
'Αλήπασας εἶναι πασᾶς κ' ἐγώ 'μαι 'να ῥηγάτο,
'Εγὼ θὰ κάτσω 'ς τὴν κορφὴν κι' αὐτὸς νὰ κάτσῃ κάτω.
Μωροὶ καϋμένοι Τσάμιδες, δὲν ντρέπεσθε λιγάκι,
Γιὰ μένα δὲν εὑρέθηκε 'ς τὸν τόπον σας κονάκι; »
Κ' ἕνα κονάκι τῷ 'καναν καὶ μπῆκε νὰ καθήσῃ,
'Εκίνησε κι' 'Αλήπασας νὰ τὸν καλοκαρδίσῃ.

'Ο 'Αλήπασας μὲ τὶ τρόπον ἔπιασε τὸν 'Ρόζον.

'Αλήπασας ἐγίνηκε μικρότερος καὶ πάνει,
Γιὰ νὰ τὸν σμίξῃ, καὶ νὰ ἰδῇ ὁ φίλος του τὶ κάνει.

Τοῦ 'πε' « καλῶς τὸν μπράτη μου τὸν ἀγαπητικόν μου,
Ποῦ 'ρθε νὰ βάλῃ γιατρικὸν 'ς τὸν πόνον τὸν δικόν μου. »
« Καλῶς σ' εὑρῆκα, Ἀλήπασα, 'ς τὴν χρείαν τὴν δική σου,
Γλυκὸ βοτάνι σοῦ 'φερα νὰ γλυκαθ' ἡ ψυχή σου. »
Ἀλήπασας τὸν 'ρώτησε καὶ τοῦ 'πε' « τί μαντάτα;
Ὁ Μπονοπάρτης, μπράτιμε, ποῦ πάει μὲ τὴν ἁρμάτα;
Ὁ Ποναπάρτης μοῦ εἴπανε πῶς βῆκε 'ς τὸ Μισίρι,
Δὲν κράτησε τοῦ βασιληᾶ ὀλίγο τὸ χατίρι.
Κι' ἀφέντης μας ὁ βασιληᾶς τὸν εἶχε 'ς τὸ φτερό του,
Καὶ πῶς ἐπάει κ' ἐκτύπησε τὸν τόπον τὸν δικό του; »
Ὁ Ῥόζος λέγει τ' Ἀλήπασα' « ἐσὺ δός μου χαμπέρι,
Ὁ βασιληᾶς τί σοῦ 'καμε ἀπάνω 'ς τὸ σεφέρι;
Ἂν ἦν' ἀλήθει' Ἀλήπασα τὰ ὅσα 'χες γραμμένα,
Μὲ βιὸ καὶ μὲ κεφάλι μου θέλω βρεθῆ 'ς ἐσένα.
Μὲ βιὸ καὶ μὲ κεφάλι μου ἔχω νὰ σὲ βοηθήσω,
Κατόπι 'ς τὸν γενὶ ντουνιᾶ θελὰ σὲ προδοδήσω.
Καὶ μὴ 'ρωτᾷς, Ἀλήπασα, τὶ κάνουν οἱ δικοί μας,
Θὰ πάρωμ' ὅλον τὸν ντουνιᾶ ἐμεῖς μὲ τὸ σπαθί μας.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος σήμερα εἶναι 'ς τὸν ὁρισμό μας,
Καὶ σένα σ' ἔχω βασιληᾶ 'ς τὸν τόπον τὸν δικό μας. »
« Ἀλλὰ ποῦ τάζεις, μπράτιμε, καὶ τίποτας δὲν δίνεις'
Ἀκόμα τὸν γενὶ ντουνιᾶ ἐσὺ δὲν τὸν ἀφίνεις.
Διατ' εἶσαι ψέφτης, μπράτιμε. καὶ πῶς θὰ σὲ πιστέψω;
Πρῶτα χιλιάδες εἴκοσι πουγγιὰ θὰ σοῦ γυρέψω'
Κεῖν' τὰ πουγγιὰ ποῦ μοῦ 'ταξες θυμᾶσαι 'ς τὸ Ἰδάρι,
Ἀλήπασας τὸ σήμερον διπλὰ θελὰ τὰ πάρῃ.
Τὰ δυὸ καράβια, μπράτιμε, γιατὶ τὰ πῆρες πίσω;
Νὰ ξέρῃς τώρα 'ς τὴν φωτιὰ ἐγὼ θελὰ σὲ ψήσω.
Ἀκόμα καὶ 'ς τὴν Πρέβεζα πῶς ἔστελνες ἀσκέρι;
Μὲ ποιόνε, μορὲ μπράτιμε, θ' ἀνοίξετε σεφέρι;
Καὶ 'ς τὸ Ἰδάρι τ' ἤθελε τ' ἀσκέρι τὸ δικό σου;
Δὲν ξέρεις 'ς τοῦτ' τὰ σύνορα πῶς βγάζεις τὸ λαιμό σου;
Δὲν ξέρεις τούταις αἱ δουλειαῖς ὁπ' ἔχουνε χεσάπι,
Καὶ σοῦ τὴν κάνω τὴν καρδιὰ, μπρὲ γαΐδαρε, κεμπάπι;
Καὶ ποιὸ σαράϊ γύρευες ἀτός σου νὰ καθήσῃς;
Καὶ ποιόνε 'ς τὸν γενὶ ντουνιὰ θελὰ τὸν προδοδήσῃς; »

'Αλήπασας τὸν ἔδεσε πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του,
Τοῦ πῆρε καὶ τ' ἀνῆψί του καὶ κάνει τὸν σεφᾶ του.
Τὸν ἔῤῥιψε 'ς τὸ κούτζουρο σὲ τέσσερες καμάραις,
Ὅντας θυμᾶται τοὺς Κοῤῥοὺς τὸν πιάνουν αἱ τρομάραις.
Καὶ τοῦ 'πε' « ἀμὰν, 'Αλήπασα, μὴ μὲ κρατῆς 'ς τὴν χάψη,
Καὶ νὰ σοῦ δώσω σήμερα τὰ ὅσα σοῦ 'χω τάξει.
'Αλήπασα, δὲν εἶμ' ἐγὼ 'ς τὴν χάψη μαθημένος,
Νὰ ξέρῃς ποῦ 'μαι πρίγκηπας καλὸς καὶ τιμημένος.
'Ακόμα τὸ κοπέλι μου νὰ μὴ μοῦ τὸ κρατήσῃς,
Καὶ νὰ σοῦ δώσω σήμερα ὅ,τι κι' ἂν ἀγαπήσῃς.
Μοῦ τὸ 'παν πέρα 'ς τοὺς Κοῤῥοὺς οἱ μαυρισμένοι 'κεῖνοι,
Σὲ πιάνει κεῖνος ὁ σαρῆς καὶ πίσω δὲν σ' ἀφίνει. »
Καϋμένε 'Ρόζο μπουταλᾶ, πῶς ἦσουν τιμημένος,
Καὶ τώρα καταντήθηκες σὰν γάϊδαρος δεμένος;
Ποῦ θάῤῥευες τοῦ λόγου σου πῶς ἦσουν παλληκάρι,
Καὶ τώρα θὰ σὲ βάλλουνε σὲ κολοβὸ μαυλάρι!
Καὶ πῶς θελὰ σὲ μάθουνε τῆς Φράντζας οἱ διαβόλοι,
Ποῦ μπίνεψες τὸ κολοβὸ, καὶ θελὰ πᾶς 'ς τὴν Πόλι!
Ποῦ θάῤῥευες 'ς τὰ Γιάννινα ἐσὺ νὰ βασιλέψῃς,
Καὶ τὰ παιδιὰ τ' 'Αλήπατα 'ς τὸ Ἴντι νὰ τὰ πέψῃς!
Τὸν ἔστειλαν 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὸ κολοβὸν μουλάρι·
Κι' 'Αλήπασας προβόδησε ἀσκέρι 'ς τὸ 'Ιβάρι.
Τὸν ἔστειλε 'Αλήπασας πεσκέσι 'ς τὰ παιδιά του,
Νὰ σμίξῃ καὶ τοὺς ἄρχοντας νὰ τοῦ χαρ' ἡ καρδιά του.
'Σ τὰ Γιάννινα 'προβόδησε τὸν 'Ρόζον νὰ δεχθοῦνε,
Κοντὰ νὰ τοῦ ζυγόνουνε, τὰ μάτια νὰ τοῦ φτοῦνε.
Τοῦρκοι, 'Ρωμαῖοι 'βήκανε τὸν 'Ρόζον νὰ δεχθοῦνε,
Τὸ 'Ρόζον τὸν ζυγόνουνε μὲ κόπρια τὸν βαροῦνε.
Τὸν πῆγαν τοῦ Μουχτάρπασα πεσκέσι 'ς τὸ σαράϊ,
Καὶ πρόσταξ' ὁ Μουχτάρπασας 'ς τὴν χάψη νὰ τὸν πάῃ.
Τὸν ἔῤῥιξαν 'ς τὸ κούτζουρο 'ς τὴν σκοτεινὴν τὴν χάψη,
Κι' ἀρχίνησε τὸ βόγγισμα, ν' ἀστράψῃ νὰ τὸν κάψῃ.
Καὶ λέγει· « ἐγὼ πῶς ἤμουνα, καὶ πῶς καταντηθῆκα;
Μὲ τὸ κερὶ τὸ γύρευα, καὶ ἀπ' τὸν σαρῆ τὸ βρῆκα.
Ὁποῦ 'μουν ἄξιος ἄνθρωπος καὶ ξακουστὸς τοῦ κόσμου,
Κ' ἐγὼ 'ρθα καὶ σκλαβώθηκα 'ς τὸν Τοῦρκον μοναχός μου. »

Ὁ Ἀλήπασας κάνει ἑτοιμασίας νὰ ὑπάγῃ ἐναντίον τῆς Πρέβεζας.

Ἀλήπασας προβόδησε χαμπέρι ’ς τὰ παιδιά του,
Ἀσκέρι νὰ τοῦ στείλουνε κοντὰ ’ς τὴν ἀφεντιά του.
Τοῦ γράφει τοῦ Μουχτάρπασα γλήγορα νὰ κινήσῃ,
Οὔτε ψυχὴν ’ς τὰ Γιάννινα ἀσκέρι νὰ μὴ ἀφήσῃ.
Τοιμάζετ’ ὁ Μουχτάρπασας ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
Καὶ πέφτει ’ς ἄλλα σύνορα νὰ σμίξῃ τὸν πατέρα.
Καὶ τῷ ’στειλ’ ὁ Μουχτάρπασας τ’ Ἀλήπασα χαμπέρι,
« Ποῦ νὰ σὲ βρῶ πατέρα μου, μὲ τὸ δικόν μ’ ἀσκέρι; »
« Νὰ κάμῃς τζιάχτι, τοῦ ’στειλε, καὶ δυνατὰ νὰ ’γγίξῃς,
’Σ τὸ Λοῦρο ῥίχνω τὸ οὐρδὶ, κ’ ἐκεῖ θελὰ μὲ σμίξῃς. »
Χίλιοι ’ξακόσιοι γίνηκαν τ’ Ἀλήπασα τ’ ἀσκέρι.
Πρῶτα κι’ ἀρχὴ προβόδησε ’ς τὴν Πρέβεζα χαμπέρι,
Καὶ μιὰ γραφὴ προβόδησε πικρὴν φαρμακωμένην
’Σ τοὺς ἄρχοντας τῆς Πρέβεζας, σὲ τρεῖς μεριαῖς καϋμένην.

Γραφὴ πρὸς τοὺς Πρεβεζιάνους.

Καὶ γράφει μέσα ’ς τὸ χαρτί· « καϋμένοι Πρεβεζιάνοι,
Πῶς ἦλθα ’ς τοῦτ’ τὰ σύνορα ἐγὼ μὲ τὸ φερμάνι.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι μου νὰ γίνετε ῥαγιάδες,
Τοὺς Φράγκους νὰ μοῦ στείλετε ἐδῶ, μόρ’ ἀρχοντάδες.
Ῥαγιάδες, νὰ τὸ ξέρετε, ἐσεῖς ἂν δὲν γραφθῆτε,
Ἀλληῶς θελὰ χαλάσετε, καὶ θελὰ σκλαβωθῆτε.
Πῶς γράφει τὸ φερμάνι μου, ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο,
Ἂν δὲ μὲ προσκυνήσετε, σπαθὶ θέλα νὰ βάλλω.
Καὶ βέβηα δὲν τὸν ἀγαπῶ ἐγὼ τὸν χαλασμόν σας,
Μόν’ ἀγαπῶ νὰ βρίσκωμαι ’ς τὸν τόπον τὸν δικόν σας.
Ἀπ’ ἔδω, κεῖθε, καὶ μπροστὰ νὰ δίνετε χαράτζι,
Καὶ Τοῦρκον δὲν σᾶς προβοδῶ ’ς τὴν Πρέβεζαν νὰ κάτσῃ.
Τούτ’ τὴν ἀντράλα, χριστιανοὶ, τὴν γύρευσέτ’ ἀτοί σας,
Κι’ αὐτὸς ὁ Φράντζας τ’ ἤθελε ’ς τὴν χώρα τὴν δική σας;
Πῶς τὸν ἐδέχθηκᾶτ’ ἐσεῖς ’ς τὴν ἐδικήν σας χώρα;
Καὶ τί τζεβάπι τῆς Τουρκιᾶς θὰ δώσετ’ ἐσεῖς τώρα;

Ὁ βασιλῆᾶς ἀπὸ τ' ἐσᾶς γυρεύει τὸ χεσάπι,
Τὶ ξέρετε καὶ φτιάνετε τέτοιας λογῆς ντουλάπι.
Καὶ τὸ ντουλάπι ποῦ 'χετε σκουληκιασμένον 'βῆκε,
Κι' ὁ 'Ρόζος, ποῦ τὸ δούλευε, 'ς τὸ κούτζουρό μου μπῆκε.
Καὶ δὲν ἐβάσταξε πολὺ τοῦ 'Ρόζου τὸ ντουλάπι,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου θὰ γίνετε χαράπι.
Κ' ὅ,τ' ἔκαμέτε, χριστιανοὶ, ἂς ἦναι χαρισμένο,
Κεφάλι δὲν χαλάσθηκε ποτὲ προσκυνημένο.
Ἔτσι σᾶς γράφω, χριστιανοὶ, καὶ πάλι στοχασθῆτε,
Καὶ ποιό 'ναι τὸ καλλίτερο, διαλέξετε νά βρῆτε.
Ἀλληῶς δὲν σᾶς χωρίζομαι, νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ καὶ 'κεῖνο,
Καὶ ῥάγι νὰ μοῦ δώσετε κατόπι δὲν σᾶς δίνω.
Τὶ τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ ῥαγιάδες δὲν λυπᾶται,
Καὶ σκλάβοι 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ νὰ ξέρετε θὰ πᾶτε.
Καὶ τοὺς Φραντζέζους, ποῦ 'χετε 'ς τὴν ἐδικήν σας χώρα,
Ἐδῶ νὰ μοῦ τοὺς φέρετε τὴν ἴδια τούτ' τὴν ὥρα.
Ἐδῶ νὰ μοῦ τοὺς φέρετε 'ς τὰ χέρια τὰ δικά μου,
Τὶ βιάζομαι νὰ σηκωθῶ νὰ πάνω 'ς τὴν δουλειά μου.
Τ' ἔχω καιρὸν ποῦ βρίσκομαι ἐδῶ 'ς τὸ σύνορόν σας,
Καὶ βέβηα νὰ τὸ ξέρετε ποῦ θέλω τὸ καλόν σας.
Γιὰ τοῦτο σᾶς προβόδησα χαμπέρια τιμημένα,
Κατόπι κάνα μπεχανὲ νὰ μὴ μοῦ βρῆτε 'μένα.
Νὰ μὴ μοῦ εἰπῆτε, Ἀλήπασα, δὲν ἔστελνες χαμπέρι;
Καὶ πῶς δὲν ἔχει ἡ Πρέβεζα ἀμάχη καὶ σεφέρι.
Πρέπει νὰ προσκυνήσετε προτοῦ νὰ σᾶς βαρέσω,
Γιατὶ σᾶς βάνω τὸ σπαθὶ ἀνίσως καὶ κερδαίσω.
Κι' ἂν βάλλω τὸ ποδάρι μου 'ς τὴν Πρέβεζα 'ς τὴν χώρα,
Θὰ χάσετε τὸν ἅγιόν σας τὴν ἴδια κείν' τὴν ὥρα.
Καὶ βέβηα νὰ τὸ ξέρετε, ἀμὰν νὰ μὴ μοῦ εἰπῆτε,
Καὶ κεῖνο ποῦ θὰ πάθετε θελὰ τὸ θυμηθῆτε.
Τ' ἐγώ 'μαι κεῖνος ἄνθρωπος ποῦ δὲν γυρίζω πίσω,
Νὰ ξέρετε 'ς τὴν Πρέβεζα ψυχὴν δὲν θέλ' ἀφήσω.
Δὲν πρέπ' αὐτοῦ 'ς τὴν Πρέβεζα ἐσεῖς πειὰ νὰ σταθῆτε,
Νὰ πονοκεφαλήσετε καὶ δρόμον νὰ μὴ βρῆτε
Πῶς εἶναι τὸ πρεπόμενον 'ς τὴν Πρέβεζαν νὰ γίνῃ,
Ἄνδρες, γυναῖκες 'ς τὸ σπαθὶ ψυχὴ νὰ μ' ἀπομείνῃ.

Γιατ' ἠθελέτε, χριστιανοὶ, τοῦ Φράγκου τὰ ζενάτια,
Καὶ τώρα θελὰ πάρετε τὰ μαῦρα μονοπάτια.
Κι' ἂν δὲν μοῦ παραδώσετε τὰ φράγκικα φουσάτα,
Τὸ βέβηο ποῦ θὰ πάρετε τὴν σκοτεινὴν τὴν στράτα.
Καὶ ν' ἀναγνώσετε καλὰ τὴν τίμια τὴν γραφήν μου,
Καὶ τίμια ν' ἀγοράσετε τὴν τίμια προσταγήν μου. »

Ἀπόκρισις Πρέβεζας πρὸς τὸν Ἀλήπασαν.

Ἡ Πρέβεζα τὴν διάβασε τὴν τίμια τὴν γραφήν του,
Καὶ βλέπουν τὰ γραφόμενα καὶ τὴν ἀπόκρισίν του.
Βεβηώθηκαν 'ς τὴν Πρέβεζαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Καὶ κεῖνοι οἱ βαρυκέφαλοι 'ς τὸ γλοῦπο τό 'χαν βάλλει.
Καὶ στέλλουν 'ς τὸν Ἀλήπασα· « γιατί μᾶς γράφεις ἔτσι;
Καὶ πῶς θελά 'ρθουν σήμερα σὲ 'σένα οἱ Φραντζέτζοι;
Τὸν Ῥόζον μᾶς ἀλκότησες, δὲν γίνηκάμε ξίκι,
Γιατ' ἔχομεν σὰν ταύτονε δυὸ, τρεῖς χιλιάδες λύκοι.
Κι' ἂν βγοῦν οἱ λύκοι σήμερα τ' ἀσκέρι σου τὸ σκίζουν,
Ἀκόμα καὶ τὰ Γιάννινα αὐτὰ σοῦ τὰ ῥουφίζουν.
Ἡ κλεφτουργιὰ τῆς Ῥούμελης ἐδῶ 'ναι μαζωμένη,
Μερόνυχτον διὰ πόλεμον αὐτοί 'ναι λυσσασμένοι.
Πῶς κόπιασες 'ς τὴν Πρέβεζα καὶ πῶς θὰ τὴν χαλάσῃς;
Βάστα καλὰ τὰ Γιάννινα κι' αὐτὰ νὰ μὴ τὰ χάσῃς.
Ἀκόμα μᾶς φανέρονες πῶς ἦλθες μὲ φερμάνι,
Τέτοια φερμάνια ἡ Πρέβεζα 'ς τὸν νοῦν της δὲν τὰ βάνει.
Σὲ δυὸ τρεῖς 'μέραις ὕστερα ἔχεις νὰ τ' ἀγροικήσῃς,
Νὰ μὴ βρῇς τόπον πουθενὰ νὰ πᾶς ν' ἀποκουμπήσῃς.
Ὡς τόσον σ' ἔχομε ῥιτζιᾶ νὰ σηκωθῇς ἀπ' ἔκει,
Γιατ' ἔχομε νὰ κάμωμε θαυματουργὸ ντουφέκι.
Νὰ σηκωθῇς, Ἀλήπασα, προτοῦ νὰ μαχευθοῦμε,
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον σήμερα αὐτοῦ θελὰ χαθοῦμε.
Δέκα βασίλεια πέρασαν 'ς τὴν μέρα τὴν δική μας,
Κι' ἀπὸ κανένα βασιληᾶ δὲν ἴδρωσε τ' αὐτί μας·
Καὶ τώρα πῶς θὰ γίνωμεν τοῦ βασιλῆως ῥαγιάδες,
Ποῦ βρίσκονται 'ς τὴν Πρέβεζαν Φραντζέζοι τρεῖς χιλιάδες;

Κι' ἄλλαις χιλιάδες εἴκοσι Φραντζέζους καρτεροῦμε,
Κόπτοντας καὶ σκοτόνοντας 'ς τὴν Πόλι θὰ σταθοῦμε.
'Απ' τὸ δικό μας σύνορο τ' ἀσκέρι νὰ σηκώσῃς,
Τὶ 'πάνω σου θελὰ 'ρθωμε καὶ θὰ τὸ μετανοιώσῃς.
Καὶ μ' ἔρχεσαι, καὶ πολεμᾷς τὴν κόρδα νὰ μᾶς δείξῃς,
Τ' ἀσκέρι καὶ τοῦ λόγου σου ἐδῶ θελὰ τοὺς πνίξῃς.
'Αβόλετο νὰ σηκωθῇς νὰ πᾷς μὲ τὴν τιμήν σου,
Τὶ χάνεσαι 'ς τὴν Πρέβεζα ἐσὺ καὶ τὸ σπαθί σου.
'Εδῶ δὲν εἶναι Χόρμοβο νὰ πᾷς νὰ τὸ χαλάσῃς,
'Ακόμα καὶ τὸν μπράτιμον νὰ στείλῃς νὰ τὸν πιάσῃς,
'Εδῶ τὸ λένε Πρέβεζα 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένη,
'Αφ' ὄντας ὁποῦ στήθηκε κορίτζ' εἶν' ἡ καϋμένη.
Καὶ χρεία δὲν τὸν ἔχομε μηδὲ τὸν βασιλῆᾶ σου,
Κι' ἡ Πρέβεζα δὲν γίνεται ῥαγιᾶς τῆς ἀφεντιᾶς σου.
'Σ τὰ Γιάννινα τὸν βρίσκομεν ἐμεῖς τὸν βασιλῆᾶ μας,
Ποῦ βρίσκεται 'ς τὴν φυλακὴν, καὶ 'βάρυν' ἡ δουλειά μας.
Κι' ἀπόλυσε τὸν βασιλῆᾶ, τὶ θέλεις μετανοιώσεις,
Καὶ μὴ θαῤῥῇς τὴν Πρέβεζα ποτὲ νὰ τὴν ζαπώσῃς.
Τὸν 'Ρόζον σὰν τὸν ἔπιασες δὲν τοῦ 'καμες ζαράρι,
Τὸ δίκηο ἀπ' τ' ἐσένανε διπλὸ θελὰ τὸ πάρει.
Κι' αὐτὸ δὲν τὸ 'καμες καλὰ μὲ τὴν ἀπιστοσύνη,
Κι' ὁ 'Ρόζος ἔτσι θάῤῥευε πῶς εἶχε φιλοσύνη,
Γιὰ τοῦτο σὲ πιστεύθηκε κι' ἦλθε 'ς τὸ σύνορό σου,
'Αγαπημένος ἤτονα καὶ μπράτιμος δικός σου
Κι' ἂν ἀγροικᾷς, 'Αλήπασα, νὰ μᾶς τὸν ἀπολύσῃς,
Τ' εἶναι βαρειὰ τούτ' ἡ δουλειὰ καὶ θὰ κακοπαθήσῃς.
Καὶ ἀπ' ἐδ' ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν νερὸ νὰ μὴ γυρέψῃς,
Νὰ πάρῃς τὰ ματάκια σου καὶ τόπον νὰ χαλέψῃς·
Τὶ 'δῶ 'ς τὴν δόλια Πρέβεζαν πολλ' ἦλθαν καὶ χαθῆκαν,
Καὶ τὰ πικρά τους τὰ κορμιὰ 'ς τὴν μαύρην γῆς ἐμβῆκαν. »
'Σ ἐκεῖνο πάνω πλάκωσαν κ' οἱ σκοτεινοὶ Σουλιῶταις,
Καὶ τοῦ 'πιακαν ταῖς δημοσιαῖς, ταῖς στράταις, καὶ ταῖς πόρταις.
Κ' εἶχ' ἕνα φίλο 'Αλήπασας καὶ τῷ 'δωκε χαμπέρι·
« Τὸ Κακοσοῦλι, τοῦ 'πανε, πῶς σοῦ 'καμε καρτέρι.
Τὶ βῆκαν καὶ σὲ καρτεροῦν μὲ τ' ἄρματά τους οὖλοι,
Ἄνοιξε τὰ ματάκια σου ἀπὸ τὸ Κακοσοῦλι.

Ἂν χαλασθῇ 'ς τὴν Πρέβεζαν, 'Αλήπασα, τ' ὀρδί σου,
Ξέρε ποῦ θέλεις νὰ χαθῇς ἐσὺ καὶ τὸ παιδί σου.
Κι' ὅλ' οἱ Σουλιῶταις καρτεροῦν νὰ τοὺς γυρίσῃς πλάτη,
Ντουφέκι νὰ σοῦ βάλουνε, τί σ' ἔχουνε γινάτι.
Κ' ἡ κλεφτουργιὰ τῆς 'Ρούμελης κ' ἐκεῖνοι βουλλωθῆκαν,
Φραντζέζοι γράφθηκαν κι' αὐτοὶ 'ς τὴν Πρέβεζαν καὶ μπῆκαν. »

Λαμβάνωντας ὁ 'Αλήπασας τὰ χαμπέρια ἐκίνησε κατὰ τὴν Πρέβεζαν.

Σὰν τοῦ 'πανε τ' 'Αλήπασα πῶς τοῦ 'πιασαν τὴν στράτα,
Τοῦ 'ρθαν κι' ἀπὸ τὴν Πρέβεζα τέτοιαις λογῆς μαντάτα.
'Αλήπασας ἐπρόσταξε καὶ κράζει τὸ παιδί του,
Νὰ τὸ κινήσῃ σήμερα νὰ πάῃ μὲ τὴν εὐχή του.
Καὶ 'ς τὸ οὐρδί του πρόσταξε νὰ τοιμασθῇ τ' ἀσκέρι,
Μὲ τὸν Φραντζέζον σήμερα ν' ἀνοίξουνε σεφέρι.
« Νὰ βάλλωμεν τὸ γκιόζι μας, ἐμεῖς μοροὶ γαζίδες,
Διατ' εἴμεσθε μουχασερὲ ἀπὸ τοὺς γεζεντίδες.
Πρέπει νὰ τζαλιστήσωμεν ὅσον κι' ἂν ἠμποροῦμεν,
Σεΐτιδες νὰ γίνωμεν, παράδεισον νὰ βροῦμεν.
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη σήμερα νὰ κάμωμε γαϊρέτι,
Κ' ἔτσι θαῤῥῶ τὴν Πρέβεζα πῶς νὰ τὴν κάμω φέτι.
Κ' ἔτσι μοῦ γράφουν τὰ σκυλιὰ ἀπ' ἐδῶ νὰ φορτώσω,
Νὰ πάρω τὰ ματάκιά μου κι' ἀλλοῦ νὰ ξημερώσω.
Κ' ἐγὼ τὸ στρέγω σήμερα νὰ ἦμ' ἀπεθαμένος,
Παρὰ νὰ φύγ' 'Αλήπασας ἀπ' ἐδῶ 'ντροπιασμένος.
Κ' ἐγὼ 'ντροπὴν δὲν ἔφερα ποτὲ 'ς τὸ πρόσωπόν μου,
Μηδὲ μοῦ ἴδρωσε τ' αὐτὶ ποτὲ ἀπ' τὸν ἐχθρόν μου.
Κι' ἀπ' ἐδῶ κεῖθε τὸν ἐχθρὸν θαῤῥεύω νὰ νικήσω,
Καὶ σήμερα τὴν Πρέβεζα μὲ λάδι νὰ τὴν ψήσω.
Καὶ σὺ μορὲ Μουχτὰρ πασᾶ, ἂν ἦσαι γυιὸς δικός μου,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη σήμερα νὰ γίνῃς σύντροφός μου.
Καὶ σήμερα τὴν Πρέβεζα τὴν θέλ' ἀπὸ τ' ἐσένα
Τί τ' ἄκουσες τί μοῦ 'στειλαν καὶ τ' ἔχουνε γραμμένα. »

Ὁ Μουχτὰρ πασᾶς κινᾶ διὰ τὴν Πρέβεζαν.

Σηκώθηκ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς καὶ τοῦ 'πιασε τὸ χέρι,
Καὶ τὴν εὐχή του γύρευσε, κ' ἐσήκωσε τ' ἀσκέρι.
Χίλιους νομάτους ἔστειλε μαζῆ μὲ τὸν Μουχτάρη,
Τοὺς ἑξακόσους πρόσταξε κοντά του νὰ τοὺς πάρη.
'Αλήπασας ζερβὰ μεριὰ σὲ μιὰ ῥαχοῦλα βγαίνει,
Κ' ὁ γυιός του 'ς τὸ Παληόκαστρον δεξιὰ μεριὰ παγαίνει.
Οἱ Φράγκοι τὸ Παληόκαστρον μὲ τάμπια τό 'χαν κλείσει,
Φράγκοι καὶ κλέφταις καὶ ῥαγιᾶς τὸ κάστρο 'χε γεμίσει.
Καὶ βγάζουν 'ς τὸ Παληόκαστρον τόπια καὶ κουμπαράδες,
Θαῤῥεύουν τὸν 'Αλήπασα μὲ ἄμετραις χιλιάδες.
Χίλιοι 'ξακόσοι ἦτονε καβάλα καὶ πεζοῦρα,
Κ' ἐφάνηκε τῆς Πρέβεζας πολλὰ βαρειὰ θολοῦρα.
Καὶ φθάνουν τὸ Παληόκαστρον, κι' ἀρχίζουν τὰ κομμάτια,
Καὶ θάμπωσ' ὅλος ὁ ντουνιὰς, δὲν βλέπουν μὲ τὰ μάτια.
Κ' ἡ μπαταριά τους ἦτονε μία, καὶ ὄχι ἄλλη,
Γιατὶ τὸ Τούρκικο σπαθὶ τοὺς πέφτει 'ς τὸ κεφάλι.
Τὸ ἄλλα! ἄλλα! τῶν Τουρκῶν τοὺς ἔκαμε νὰ χάσουν,
Καὶ μπάλαις εἰς τὰ τόπιά τους νὰ μὴ ματαεμβάσουν.
Καὶ τὸ θεργιὸ ὁ Μουχτάρπασας σὰν ἀστραπὴ γυρίζει,
Σάν 'ς τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ γυρίζει καὶ θερίζει.
Σὰν ἓν λειοντάρι φοβερὸ καὶ πεινασμένο τρέχει
'Απὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς, καὶ κρατημὸν δὲν ἔχει.
Ὡρμοῦσε σὰν τὴν ἀστραπὴ ποῦ φαίνεται 'ς τὴν δύσι,
Καὶ φανερόνει παρευθὺς βροχὴ πῶς θέλα χύσει.
'Αλήπασας φοβήθηκε μὴ χαλασθῇ τ' ἀσκέρι,
Κι' ἀτός του καβαλίκευσε μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
Τὸ βλέπει σὰν τὴν ἀστραπὴν τὸ ποθητό παιδί του,
Καὶ μπαίνει 'ς τὸ Παληόκαστρον κι' αὐτὸς μὲ τὸ σπαθί του.
'Αλήπασας 'ς τὴν μιὰ μεριὰ κι' ὁ γυιός τ' ἀπὸ τὴν ἄλλη
'Σ τὴν Πρέβεζα ἐβάλανε πολλὰ μεγάλη ζάλη.
Κι' οἱ Φράγκ' οἱ κακοῤῥοίζικοι πλέον δὲν ἔχουν χάλι,
Γιατὶ τὸ Τούρκικο σπαθὶ τοὺς παίζει 'ς τὸ κεφάλι.
Μιὰν ὥραν δὲν ἐβάσταξαν καὶ ῥίχνουν τὰ κλειδιά τους,
Σὰν τὸ χαλάζι πέφτουνε 'ς τὴν λάσπην τὰ κορμιά τους.

Ἀπάνω 'ς κείνην τὴν φωτιὰ ἐμπῆκαν εἰς τὴν χώρα,
Τὸν χάρο μὲ τὰ μάτια τους τὸν εἶδαν κείν' τὴν ὥρα.
Ὡς τόσος θρῆνος γίνηκε ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
Π' ὁ κόσμος ἀλησμόνησε καὶ μάνα καὶ πατέρα.
Μανάδες μὲ μικρὰ παιδιὰ κι' αὐταῖς ἀλησμονοῦσαν,
Ὥραν τὴν ὥραν ἡ ἔρημαις τὸν χάρον καρτεροῦσαν.
Καὶ τὰ μαζούμικα παιδιά, ποῦ 'χαν 'ς τὰ γόνατά τους,
Μανάδες δὲν ἐγνώριζαν νὰ πιοῦνε τὰ βυζιά τους.
Ὅ,τ' ἔκαμε 'ς τὴν Πρέβεζα κανεὶς δὲν τό 'χει κάμει,
Ποῦ πέφτει μέσ' τὴν θάλασσαν τὸ αἷμα σὰν ποτάμι.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε τοὺς σκλάβους νὰ τοὺς πιάκῃ,
'Σ τὴν Πρέβεζαν γυρίζουνε σοκάκι τὸ σοκάκι.
Βάϊ, βάϊ, καϋμένη Πρέβεζα, πῶς ἦσουν παινεμένη,
Καὶ τώρα καταντήθηκες 'ς τὰ αἵματα πνιμένη!
Οἱ κλέφταις τοῦ 'πεσαν ἀμάν, καὶ ῥάϊ δὲν τοὺς δίνει,
Ὅσ' ἤτονα 'ς τὴν Πρέβεζαν μηδ' ἕναν δὲν ἀφίνει.
Γιατὶ σοῦ πῆρε, Πρέβεζα, ἀέρι τὸ κεφάλι,
Καὶ τώρα σκλαβωθήκαταν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι;
Ἀλήπασας 'ς τὴν Πρέβεζαν τέτοιο νιζάμι δίνει,
Κόφτει κορμιά, πέρνει ψυχαῖς, δὲν κάν' ἐλεημοσύνη.
Περίσσιαις σκλάβαις ἔπιασε κορίτσια καὶ νυφάδες,
Καὶ στέλνει 'ς τὴν Ἀρβανιτιὰ ἀμέτρηταις χιλιάδες.
Πολλαῖς μανάδες χώρησαν ἀπὸ ταῖς θυγατέραις,
Ποῦ νὰ ὀμνέουν 'ς τὸν ντουνιά, μὰ κείναις ταῖς ἡμέραις.
Πολλὰ παιδιὰ ποῦ χώρισαν ἀπὸ τοὺς πατεράδες,
Καὶ τοὺς κρατοῦν 'ς τὰ Γιάννινα σὰν μαύρους Ἀραπάδες.
Πολλαῖς γυναῖκες χώρισαν κι' αὐταῖς ἀπὸ τοὺς ἄνδρες,
Καὶ βληάζουν σὰν τὰ πρόβατα καὶ σὰν τ' ἀρνιὰ 'ς ταῖς μάνδραις.
Κι' ἀπ' τοὺς Φραντζέζους μερικοὶ 'ς τὴν θάλασσαν ἐμβῆκαν,
Κι' ἐβούλιαξαν 'ς τὴν Πρέβεζαν, οἱ σκοτεινοὶ πνιγῆκαν.
« Κάμε νισάφι, Ἀλήπασα, τ' ἔχεις μεγάλο κρίμα,
Τόσα κορμιὰ 'ς τὴν Πρέβεζα μὴ προβοδᾷς 'ς τὸ μνῆμα!
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σου νὰ μὴ ξεπατωθοῦμε,
Ῥαγιάδες νὰ σοῦ γίνωμεν, ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦμε. »
Φραντζέζους μιὰ τρακοσαριὰ 'ς τὰ σίδερα τοὺς βάνει,
'Σ τὴν Πόλιν τοὺς προβόδησε, τοῦ βασιληᾶ τοὺς πάνει.

Χίλια κεφάλια ἔστειλε ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι,
Καὶ τοῦ 'γραφε, τὴν Πρέβεζα τὴν ἔκαμάμε φέτι.
Στέλνει τὸν 'Ρόζ' Ἀλήπασας νὰ τοὺς κουμανδαρίσῃ,
Ὁποῦ 'θελε τὰ Γιάννινα νὰ τὰ κληρονομήσῃ.
Πεσκέσι τοὺς προβόδησε Ἀλήπασας 'ς τὴν Πόλι
Τοὺς σκλάβους τοὺς πικρόχειλους, τῆς Φράντζας τοὺς διαβόλοι.
Καὶ τοῦ 'γραφε τοῦ βασιλῆᾶ, πῶς τοῦ 'δωσε νιζάμι,
Παρακαλεῖ καὶ 'ς τοὺς Κορφοὺς ταχίνη νὰ τὸν κάμῃ.
Καὶ τὸ χαμπέρι σπάρθηκε 'ς οὖλα τὰ βιλαέτια,
Ὁποῦ 'παθαν 'ς τὴν Πρέβεζα μεγάλα χακαρέτια,
Ὁποῦ 'παθαν 'ς τὴν Πρέβεζαν ἄνδρες γυναῖκες σκλάβοι,
Κι' ἄλλος κανένας 'ς τὸν ντουνιᾶ ποτὲ νὰ μὴ τὸ λάβῃ.
Κάλλια νὰ πᾶνε 'ς τὴν Φραγκιὰ ῥαγιάδες νὰ γραφθοῦνε,
Παρὰ μὲ τὸν Ἀλήπασα ποτὲ νὰ μαχευθοῦνε.
Ὅπ' ἔβαλε τὸ γκιόζι του αὐτὸς καὶ τὴ βουλή του,
Ἄλλος κανεὶς 'ς τὸ σύνορο δὲν στέκει 'ς τὸ σπαθί του.
Τὶ τὸ σπαθὶ τ' Ἀλήπασα εἶν' ἄξιο καὶ μεγάλο,
'Σ τὸν ὀλικὲ τοῦ βασιλῆᾶ αὐτό 'ναι, δὲν εἶν' ἄλλο.
Σὰν ἔκαμε τὴν Πρέβεζα χαράπι καὶ βιράνι,
Ἀλήπασας 'ς πόστι του σηκώθηκε καὶ πάνει.
Κι' ἀπάριασε 'ς τὴν Πρέβεζα αὐτὸς καμπόσ' ἀσκέρι,
Νὰ βρίσκεται τ' ἀσκέρι του 'ς τῆς Πρέβεζας τὰ μέρη.
Καὶ προβοδᾷ 'ς τὰ Γιάννινα νὰ βγοῦν νὰ τὸν δεχθοῦνε,
Μουμπαρεκὶ καὶ τὸν γαζᾶ τ' Ἀλήπασα νὰ εἰποῦνε.
Καὶ 'κόπιασε 'ς τὰ Γιάννινα αὐτὸς μὲ τὴν τιμή του,
Καὶ χάρηκαν οἱ φίλοι του καὶ σκάζουν οἱ ἐχθροί του.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὸ πόστι του καὶ κάνει τὸ σεφᾶ του,
Καὶ τὸν ἐχθρὸν τὸν ἔκαμε πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του.
Ν' ἀφήκω τὸν Ἀλήπασα νὰ πιάκω τὸ ντουβλέτι,
Ποῦ τῷ 'δωκαν τέτοιον μουσδὲν τῆς Πρέβεζας τὸ φέτι.
« Ὁ ντουατζῆς σου, τοῦ 'πανε, κι' ὁ σκλάβος ὁ δικός σου,
'Εδῶ σοῦ τὸν προβόδησε δεμένον τὸν ἐχθρό σου.
'Σ τὸν ὁρισμόν σ' ὁ σκλάβος σου τὸ αἷμά του τὸ χύνει,
Καὶ 'ς τὸν δικόν σου τὸν ἐχθρὸν κουσοῦρι δὲν ἀφίνει.
Ταχίνη κάμ' τον 'ς τοὺς Κορφοὺς νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ,
Καὶ 'ς τὸν δικόν σου τὸν ἐχθρὸν κουσοῦρι νὰ μὴ ἀφήσῃ. »

Ὁ βασιληᾶς γράφει φερμάνι καὶ ἀποκρίνεται.

Ὥρισε κ' εἶπ' ὁ βασιληᾶς· « ταχίνη δὲν τὸν κάνω,
Τὶ βάνει τὸ ποδάρι του κι' ἀπέκει δὲν τὸν βγάνω.
Θὰ στείλω τὸν Κατρίμπεην μαζῆ μὲ τὴν ἀρμάτα,
Νὰ πιάσῃ κεῖνα τὰ νερὰ τῆς Βενετιᾶς τὴ στράτα.
Ἀσκέρι θέλω 'ς τοὺς Κορφοὺς αὐτὸς νὰ προβοδήσῃ,
Μαζῆ μὲ τὸν Κατρήμπεην νὰ βγῇ νὰ πολεμήσῃ. »
Καὶ τοῦ 'στειλε τ' Ἀλήπασα ὁ βασιληᾶς φερμάνι,
Τὸ τρίτο τοῦϊ τοῦ 'στειλε καὶ τὸ κιλὶτζ καφτάνι.
Καὶ τοῦ 'χε 'ς τὸ φερμάνι του: « Τοὺς τόπους νὰ φυλάξῃς
Τὸ πόστι σου 'ς τὰ Γιάννινα μὲ κάστρον νὰ τὸ φράξῃς.
Καμπόσ' ἀσκέρι 'ς τοὺς Κορφοὺς θέλω νὰ προβοδήσῃς,
Μὲ ὅλα τὸν Κατρήμπεην θέλω νὰ τὸν βοηθήσῃς. »
Ὅσον νὰ γράψ' ὁ βασιληᾶς νὰ τοῦ τὸ προβοδήσῃ,
Ἀλήπασας τὰ Γιάννινα μὲ κάστρον τά 'χε κλείσει.
Σὰν τοῦ 'ρθε κι' ἀπ' τὸν βασιληᾶ κιλίτζι καὶ ντεστίρι,
Ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ θὰ τὸν εἰπῶ βιζίρη.
Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα βάνει τὰ δυνατά του,
Καὶ κάνει κάστρον φοβερὸν νὰ κρένουν τ' ὄνομά του.
Τὶ τ' ὄνομα τ' Ἀλήπασα εἶν' ἄξιο καὶ μεγάλο,
Καὶ 'ς τὸν ὀλκὲ τοῦ βασιληᾶ αὐτό 'ναι, δὲν εἶν' ἄλλο.
Βεζίρης ἑτοιμάζεται νὰ προβοδήσ' ἀσκέρι,
Καὶ πλάκωσ' ὁ Κατρήμπεης 'ς τῆς Βενετιᾶς τὰ μέρη.

Ὁ ὑψηλότατος βεζίρης Ἀλήπασας στέλλει ἀσκέρι εἰς τὸν Κατρήμπεην.

Βεζίρης καβαλίκευσε καὶ πάει κατὰ τὴν Ἄρτα,
Κι' ἀσκέρι ἐπροβόδησε νὰ σμίξῃ τὴν ἀρμάτα.
Ἀλλοῦ θαῤῥεύει πῶς νὰ πάῃ καὶ δρόμους ἄλλους πιάνει,
Κι' ἀπὸ ταὶς τέσσερες μεριαῖς τὰ καραούλια βάνει.
Ἀλλοῦ θαῤῥεῖ νὰ κοιμηθῇ κι' ἀλλοῦθε ξημερόνει,
Κι' ὅπου τὸν πιάσουν γιὰ κακὸν κι' αὐτὸς ἐκεῖ φυτρόνει.
Κι' ὅλ' οἱ ἐχθροί του σήμερα πολλὰ 'ς τὸν νοῦν τους βάνουν,
Περικαλοῦν 'ς τὴν μιὰν μεριὰν, καὶ τὸν σταυρόν τους κάνουν.

Καὶ θενὰ πάνουν νὰ κλαυθοῦν 'ς τὴν Τούρκικην ἀρμάτα,
Γιατ' ἄκουσαν τῆς Πρέβεζας τὰ μαῦρα τὰ μαντάτα.
Ἡ Ἅγιο Μαῦρα θὰ κλαυθῇ κι' ἡ Βόνιτσα κι' ἡ Πάργα,
Καὶ ὁ βεζίρης ἀπ' αὐτοὺς νὰ βρίσκεται ἀλάργα.
Καὶ πήγανε καὶ κλαύθηκαν ἐκεῖνοι 'ς τὴν ἀρμάταν,
'Απ' τὸν βεζίρην σκιάζονται μὴ πάρουν μαύρην στράταν.
Κατρήμπεης κι' ὁ Μόσκοβος τοὺς λέγει· « νὰ μὴ κλαυθῆτε,
Κι' αὐτὸς ἂν ἔρθῃ ἀπάνω σας παρέκει μὴ τοῦ 'πῆτε.
Τὶ βρίσκεσθ' ὄξω 'ς τὴν στεργιὰ, κι' αὐτὸς ἔχει φερμάνι,
Κι' ἀπὸ τ' ἐμᾶς τὸ χέρι του κανεὶς δὲν τοῦ τὸ πιάνει.
Ὡς τόσον γιὰ χατίρι σας τοῦ στέλλομεν χαμπέρι,
'Σ τοῦτα τὰ τρία τὰ χωριὰ μπέλκιμ τραβήσῃ χέρι.
Κι' ἂν θέλῃ γιὰ χατίρι μας αὐτὸς δὲν σᾶς πειράζει,
Κι' ἂν τό 'χῃ μὲ τὴν γνώμην του ἴσως καὶ τὸ λουφάζει. »
Αὐτά 'πανε, καὶ γύρισαν πικροὶ φαρμακωμένοι,
Κι' ὅταν τ' ἀκοῦνε τ' ὄνομα τρομάζουν οἱ καϋμένοι.
Κι' ἂν κακοκεφαλήσουνε οἱ μαυρισμένοι κεῖνοι,
Βεζὶρ σαῒν 'Αλήπασας τὸν δρόμον τοὺς τὸν δίνει.
Καὶ πῆγε πέρα 'ς τοὺς Κορφοὺς ἡ Τούρκικη ἀρμάτα,
Καὶ τοῦ Φραντζέζου τοῦ 'δωκε τὴν σκοτεινὴν τὴν στράτα.
Καὶ οἱ Κορφοὶ ἀνέμειναν πῶς ἦτον μαθημένοι,
Πῶς ἦτον 'ς τὸν παληὸν καιρὸν 'ς τὸν βασιληᾶ γραμμένοι.
Καὶ γύρισε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ γίνεται χαζίρι,
Νὰ μὴ τὸν στείλουν πουθενὰ τὸν τίμιον τὸν βεζίρη.
'Σ τὸ Κακοσοῦλι πολεμᾷ τρανὸν νιζᾶ νὰ στήσῃ,
Γιατ' ἔχει πόνον καὶ σεβδᾶ νὰ τὸ κληρονομήσῃ.

Ἡ δευτέρα ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Κακοσούλιου τοῦ λαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου βεζὶρ 'Αλήπασα.

'Εκεῖνα τ' ἄγρια βουνὰ κυττάζει νὰ τὰ στρώσῃ,
Γιατ' ἔχει πόνον καὶ θυμὸν νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃ.
Γαζῆ βεζὶρ 'Αλήπασας θέλει τὸ Κακοσοῦλι,
Τὶ τὸ 'δικόν του τ' ὄνομα δὲν τό 'χανε μαγγοῦλι.
Τοιμάζεται 'ς τὰ Γιάννινα μὲ φοβερὰ φουσάτα,
'Σ τὸ Κακοσοῦλι τά 'μαθαν τὰ σκοτεινὰ μαντάτα.

Καὶ 'ϐῆκ' ἀπὸ τὰ Γιάννινα κ' ἐπλάκωσε τὴν Λίπα,
Τὸ βέϐηο νὰ πιστεύσετε, χιλάφι δὲν σᾶς εἶπα.
Τὴν Λίπα τὴν ἐπλάκωσε καὶ στένει τὸ οὐρδί του,
'Σ τὸ Κακοσοῦλι πολεμᾷ νὰ στείλῃ τὸ παιδί του.
Ὁποῦ 'ναι τόποι σάρπικοι αὐτὸς παλάγκαις φτιάνει,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς μουχασερὲ τοὺς κάνει.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸν τόπον τους τὸν 'σαίνει,
Κι' ἄνδρες, γυναῖκες βρίσκονται πικροί, φαρμακωμένοι.
Καμπόσοι ντεϐαμπίδες του, ὁποῦ 'περνε κοντά του,
Δὲν ἤτονε χοσνούτιδες ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Τότε τοῦ βρῆκαν τὸν τζιαρὲ καὶ σκόρπισαν ἀπέκει,
Γιὰ νὰ κρυώσουν τὸ οὐρδὶ, νὰ μὴ πιασθῇ ντουφέκι.
Ἀπ' ἔκει ἐσηκώθηκαν καὶ 'ς τὸ Μπεράτι πάνουν,
Καὶ βγαίνουν 'ς τὸν Μπραΐμπασα καὶ νάκλι τοῦ τὸ κάνουν.
Γιὰ τὸν βεζίρην τοῦ 'πανε, πῶς ἔχει τὴν βουλή του,
'Σ τὸ Σοῦλι καὶ τὴν Τσαμουριὰ νὰ ρίξῃ τὸ οὐρδί του.
Πῶς 'ϐῆκε ἀπὸ τὰ Γιάννινα μὲ κεῖνο τὸ νεγέτι,
Γιὰ νὰ ποτίσῃ τὴν Τουρκιὰ φαρμακερὸ σερμπέτι·
« Κι' ἂν ἀγαπήσῃς, τοῦ 'πανε, προϐόδα τους ἰμτάτι,
Τὶ ἂν πάρῃ καὶ τὴν Τσαμουριὰ, θὰ 'μπῇ καὶ 'ς τὸ Μπεράτι. »

Ὁ Μπραΐμπασας ἑτοιμάζεται κατὰ τοῦ βεζὶρ Ἀλήπασα.

Σὰν τοῦ 'παν τοῦ Μπραΐμπασα τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς προϐόδησε γι' ἀσκέρι.
Στέλλει τοῦ Μουσταφάπασα χαμπέρια τιμημένα:
« Ἐφέτο νὰ γυρίσετε ἀπ' ἐδῶ μετ' ἐμένα. »
Στέλλει καὶ τοῦ Σελίμπεη καὶ τοῦ Ντελιάνη γράμμα:
» Ἐφέτο μετ' ἐμένανε νὰ γίνετ' ὅλοι ἀντάμα. »
Ἄλλα χαρτιὰ προϐόδησε ς' τῆς Τζαμουριᾶς τὰ μέρη:
» Ἕνας τοῦ ἄλλου σήμερα νὰ δώσετε χαμπέρι,
Καὶ νὰ δεθοῦμε σήμερα ζωνάρι σὲ ζωνάρι,
Τὶ πολεμᾷ Ἀλήπασας τὸν τόπον σας νὰ πάρῃ. »
Ἀκόμα ἐπροϐόδησε χαρτιὰ 'ς τὸ Κακοσοῦλι:
« Ἐφέτο τούτην τὴν χρονιὰ ἕνα νὰ γίνουμ' ὅλοι. »

Ἄλλα χαρτιὰ προβόδησε 'ς τὸν ναχιγὲ Πρεμέτη:
» 'Σ τάμενα νὰ γυρίσετε, νὰ βρῆτε σελιαμέτι.
Κ' οἱ Τότζκιδες, ποῦ βρίσκονται 'ς τὸ Δέλβινο 'ς τὴν χώρα
Βαρεῖτέ τους νὰ φύγουνε τὴν ἴδια τούτ' τὴν ὥρα.
Τὸ γρήγορον βαρεῖτέ τους καὶ μὴ χασομερᾶτε,
Τί βλέπετε ποῦ γίνηκε γιαρλῆς, καὶ δὲν τρομᾶτε.
Πῆρε τὴν Κιάφα τοῦ Γιαλοῦ, πῆρε καὶ τὸ Ἰβάρι
Ἂν πάνῃ καὶ ς' τὸ Δέλβινο χαράτζι θὰ σᾶς πάρῃ.
Τὰ μάτια δὲν τ' ἀνοίγετε τὸν τόπον σας νὰ ἰδῆτε
Πῶς ἦτον καὶ πῶς γίνηκε; καὶ πλειὸ τί καρτερεῖτε;
Ἔρτζι πολὺ νὰ βάλλετε 'ς τὸν τόπον τὸν δικόν σας,
Τὸν Τότζκα νὰ τὸν διώξετε ἀπὸ τὸ σύνορόν σας. »
Ὀπίσω τοῦ προβόδησε καὶ τοῦ Μαχμοὺτ Ντελιάνη:
« Ἀλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα τὸ βλέπετε τί κάνει;
Διατὶ τὸν ἀφηκράζεσθε ἐσεῖς τὸν Μπραΐμ Ντέμη,
Ποῦ σᾶς τὰ δίνει τὰ παιδιὰ 'ς τὰ Γιάννινα ῥεχέμι; »
Πάλιν 'ς τὸ Σοῦλι προβοδᾷ: « ἐσεῖς τί καρτερεῖτε;
Τὸν χαλασμὸν τῆς Πρέβεζας καὶ σεῖς θὰ τὸν ἰδῆτε!
Ῥεχέμια νὰ μοῦ φέρετε ς' τὸ Δέλβινο 'ς τὴν χώρα,
Κ' ἐγὼ βαρῶ τοὺς Τότζκιδες τὴν ἴδια τούτην ὥρα.
Τ' αὐτὸς τηρᾷ τὸν τόπον μας νὰ τὸν κληρονομήσῃ,
Κι' ἄλλον ἀκράνη πουθενὰ δὲν ἀγαπᾷ ν' ἀφήσῃ.
Πρῶτα 'ς τὸ Σοῦλι πολεμᾷ τ' ἀγκύστρι του νὰ ῥίξῃ
Κατόπι καὶ τὴν Τσαμουργιὰ 'ς τὴν λίμνην νὰ τοὺς πνίξῃ.
Κυττάζει καὶ ς' τὸ Δέλβινο νὰ βάλλῃ τὸ ποδάρι,
Ν' ἁπλώσῃ καὶ τὸ χέρι του τὴν Βλιώρα [1] νὰ μοῦ πάρῃ.
Κι' ὅσον ποῦ εἶμαι ζωντανὸς καμποῦλι δὲν τὸ κάνω,
Μόν' ἀγαπῶ 'ς τὸ ἔρτζι μου νὰ πέσω νὰ πεθάνω.
Κι' αὐτὸς δὲν τὸ στοχάζεται ποῦ μ' ἔχει ἐμέν' ἀκράνη,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου ζαράρι δὲν μοῦ κάνει.
Τί 'κεῖνος ζύγωσε πολὺ ἀπάνω ς' τὸ ντουβλέτι,
Καὶ μᾶς ποτίζει σήμερα φαρμακερὸ σερμπέτι.
Ἕνας τὸν ἄλλον σήμερα πρέπει νὰ μαζωχθῆτε
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου τὸ δίκηο σας νὰ βρῆτε.

---

[1] Ἀλβανιστὶ ὁ Αὐλὼν, ὁ Τουρκιστὶ Οὐλουνιᾶ καλούμενος.

Καὶ κεῖνος ποῦ τὸν ἀγαπᾷ ἂς κάτσῃ 'ς τὴν μεριά του,
Ἂς πάῃ νὰ γίνῃ σκλάβος του κι' αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του. »
Ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς τοὺς ἔκαμε μπερλίκι,
Νὰ πέσουν 'ς τὸν βεζίρη μας σὰν μανιωμένοι λύκοι.
Τὸ Σοῦλι τοῦ προβόδησαν 'ς τὸ Δέλβινο ῥεχέμι,
'Σ τὸ κάστρο τοὺς ἐκλείδωσαν 'ς τὸ σίγουρο τζεχνέμι.
Καὶ τοῦ 'στειλαν οἱ Τσάμιδες χαμπέρι μὲ τὸ Σοῦλι·
« 'Σ τὸν ὁρισμόν σου νά 'μεσθε, κι' ἂς ἀποθάνωμ' οὖλοι. »
Τέτοια χαμπέρια τοῦ 'στειλαν ἀπ' ὅλα τὰ σαντζάκια,
« Τελέβι θελὰ γίνωμεν διὰ τὸ δικόν σ' ὀτζάκι. »
Κι' ὁ ντεβαμπῆς τ' Ἀλήπασα ποῦ τρώγει τὸ ψωμί του
Ὅλοι κεφάλι σήκωσαν καὶ γίνηκαν ἐχθροί του.
Οἱ Τσάμιδες καὶ τ' Ἄρβανο κι' ὅλον τὸ βιλαέτι
Γυρεύουν νὰ γυρίσουνε καὶ τὸν Μαχμοὺτ Σιαμέτη.
Καὶ τοῦ 'παν τοῦ Μαχμούταγα· « ἔλα καὶ τράβα χέρι,
Νὰ μὴ μᾶς βρῇ τὸν τόπο μας χειρότερο γκιδέρι.
'Σ τοῦτο τὸ σιάρτι ποῦ 'χομεν ὅλοι νὰ βουλλωθοῦμεν,
Κι' αὐτὸς σὰν ἔρθῃ ἀπάνω μας παρέκει νὰ τοῦ εἰποῦμεν.
Πρέπει νὰ τὸν βαρέσωμεν σήμερα τὸν ἐχθρόν μας,
Ποῦ βρίσκεται μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸν τόπον τὸν δικόν μας.
Κι' ἀλλιῶς, μορὲ Μαχμοὺτ ἀγᾶ, θὰ χάσῃς τὸν ἐτμπᾶ σου,
Θὰ χάσῃς καὶ τὰ σπίτια σου κι' ὅλον τὸν μαχαλᾶ σου.

Ὁ Μαχμοὺτ Σιαμέτης ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς Δελβινιώτας.

Μαχμοὺτ Σιαμέτης γύρισε καὶ κρένει τιμημένα,
Τὰ ὅσα ποῦ θὰ γίνουνε μὲ δρόμον τὸ καθένα.
Καὶ λέει τοῦ Μουσταφάπασα· « ἐσεῖς τί μ' ἐρωτᾶτε;
Βουλλῶστέ το τὸ σιάρτι σας ὅπως κι' ἂν ἀγαπᾶτε. »
Τοῦ λέγει καὶ τοῦ Σελήμπεη· « μιὰ ψίχα συλλογίσου,
Μοῦ 'μοιάζ' ἀπὸ τὴν γνῶσίν σου θὰ χάσῃς τὴν τιμή σου.
Κ' ἐγὼ δὲν μπαίνω σήμερα σὲ τούτην τὴν ὁλότη,
Τ' εἶναι κοντὸ τὸ χέρι μου καὶ δὲν τ' ἁπλόνω ντότι.
Νά 'ταν τζιαρὲς νὰ κάνωμεν κεινοῦ ἕνα νταβέτι,
Καὶ νά 'ρχονταν ἀφέντης μου, βουλίζ' τὸ βιλαέτι.

Τὸ ζιαφέτι ἐκεινοῦ ἐμεῖς δὲν τὸ φτουροῦμε,
Καὶ πῶς ἐμεῖς μὲ ταύτονε καρσὶ νὰ τοῦ σταθοῦμε;
Κι' ἂν μὲ 'ρωτᾶτε μένανε, ἐγὼ θὰ πάν' ἀτός μου,
Καὶ κἄνα τρόπον νὰ τοῦ βρῶ νὰ κρίνω τ' ἀφεντός μου.
Καὶ τώρα πρέπει μὲ ῥιτζᾶ καὶ μὲ τὴν καλοσύνη,
Τὸ Κάστρον καὶ τὴν Νίδιτζα ἂν θέλη μᾶς τὰ δίνει.»
Τοῦ λένε τοῦ Μαχμούταγα· «τί θέλεις 'ς τὰ χωριά μας,
Σὲ τ' ἀφορμὴ νὰ χάσωμε σήμερα τὸν ῥιτζᾶ μας;
Γιὰ γένεσαι τὸ σήμερον μ' ὅλον τὸ βιλιαέτι,
Ἢ θέλα σὲ βαρέσωμε, μορὲ Μαχμοὺτ Σιαμέτη.
Γιὰ σήκω μὲ τὸ γλήγορο καὶ σύρε 'ς τὴν δουλειά σου,
Ἢ μέσα θὰ σὲ κάψωμε καὶ σέν' καὶ τὰ παιδιά σου.»
Τοὺς εἶπε κι' ὁ Μαχμοὺτ ἀγᾶς· «πῶς ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σας.
Νὰ ἰδοῦμε τὰ ὑστερινὰ τὰ μαῦρα τὰ γραφτά σας.
Κι' ὅ,τι ἔχετε νὰ κάμετε ἐγὼ τὸ ξέρ' ἀτός μου,
Ὡς τόσον ποῦ τοῦ γίνομαι κουρμπάνι τ' ἀφεντός μου.
Κι' ὅ,τι νὰ πάθω σήμερα δὲν τό 'χω κασαβέτι,
Κι' ἀπὸ τ' ἐσᾶς δὲν στέκεται κανεὶς 'ς τὸ βελιαέτι.
Γιατὶ σᾶς δίν' Ἀλήπασας ταῖς σκοτειναῖς ταῖς στράταις,
Ἕνας θὰ πάη 'ς τὴν Τσαμουργιά, κι' ἄλλος 'ς τοὺς Βαγγαλιάταις.»
Καὶ στέλλ' ὁ Μουσταφάπασας 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Νὰ κατεβοῦνε τ' Ἄρβανο ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Κατέβη ὅλο τ' Ἄρβανο, Γαρδίκι καὶ Ζουλιάταις,
Μαχμοὺτ Ντελιάνης ἔρχεται μὲ τοὺς Κονισπολιάταις.
Δυὸ μῆνες τὸν Μαχμούταγα μουχασερὲ τὸν κάνουν,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ταῖς μπαταριαῖς τοῦ βάνουν.
Χαμπέρι τοῦ προβόδησαν ὀπίσω νὰ γυρίση
Ἀπ' τὸν βεζίρη τοῦ 'πανε τὸ χέρι νὰ τραβήση·
Καὶ τοῦ 'παν· «ἔλα γύρισε, μορὲ Μαχμοὺτ Σιαμέτη,
«Νὰ διώξωμε τοὺς Τότζκιδες ἀπὸ τὸ βιλιαέτι.»
Τοὺς ἔστειλ' ὁ Μαχμούταγας· «πῶς δὲ 'μπορ' νὰ γυρίσω,
Μὲ τὸν βεζίρη δὲν ἔχω πτερὰ νὰ πολεμήσω,
Τὶ κεῖνος εἶν' ἀφέντης μου καὶ χέρι δὲν τραβάω.
Τὸ στρέγ' ἀπὸ τὸ Δέλβινο νὰ σηκωθῶ νὰ πάω.»
Καὶ κεῖνοι τοῦ 'δωκαν βερὲ καὶ σήκωσε τὸ βιό του,
Καὶ κόνεψε 'ς τὴν Νίδιτζα ὅπου 'ν' ἀφεντικό του.

Σαράντα μέραις έκανε θαυματουργό ντουφέκι,
Μὲ τ' ἀφεντός του τὸ πτερὸ καρσὶ 'ς τὸν χάσμη στέκει.
Σὰν 'βῆκ' ἀπὸ τὸ Δέλβινο αὐτὸς μὲ τὸν ταϊφᾶ του,
Τοῦ τά 'καψαν τὰ σπίτιά του κι' ὅλον τὸν μαχαλᾶ του.
Καὶ κάνουνε μουχασερὲν τὸ κάστρο τοῦ Δελβίνου,
Κι' ἀρχίνησαν τὸν πόλεμον, καὶ πέρουνε καὶ δίνουν,
Τοὺς ἔπεσαν ἀπάνω τους ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
Τοὺς βάνουνε ταῖς μπαταριαῖς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.
Κι' αὐτοὶ δυὸ μῆνες βάστασαν μουχασερὲ κλεισμένοι,
Καὶ σώνουνε τὸν ζαχερὲ καὶ βγαίνουν οἱ καϋμένοι.

Ὁ ὑψηλότατος καὶ πολυχρονεμένος βεζίρης λαμβάνωντας τὴν εἴδησιν τούτην ἐγύρισε ἀπὸ τὸ Σοῦλι, καὶ στέλλει τὸν Βελήπασα κατὰ τοῦ Ἰμπραὶμ πασᾶ.

Καὶ τοῦ βεζίρη τοῦ 'πανε τέτοιας λογῆς μαντάτα,
Πῶς ἔστειλ' ὁ Μπραΐμ πασᾶς καὶ σοῦ 'πιασε τὴν στράτα.
Τοῦ 'παν καὶ γιὰ τὸ Δέλβινο πῶς σήκωσε κεφάλι,
Τουφέκι νὰ σοῦ βάλλουνε 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.
Τὸ Σοῦλι μὲ τὴν Τσαμουργιὰν κι' αὐτοὶ χαζιρευθῆκαν,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς 'ς τὸ σιάρτι βουλλωθῆκαν.
Καὶ τοῦ 'παν πῶς ἐγύρισαν τὸν ναχιγὲ Πρεμέτη,
Οἱ σκοτεινοὶ θαῤῥεύουνε πῶς ἔχει κασαβέτι.
Τ' Ἀλῆ βεζίρη τό 'πανε τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ἐγύρισε 'ς τὰ Γιάννινα μὲ τὸ δικόν τ' ἀσκέρι.
Καὶ στέλλει τοῦ Μπραΐμπασα· « Μπραΐμπασα, νταγιάντα,
Τοῦτ' τὰ τζιουλούσια ποῦ 'καμες ἐγὼ τὰ θέλω πάντα.
Μὲ ξέρεις καὶ μὲ γνώρισες ἀπὸ τὰ πατρικά σου,
Καὶ θὰ σοῦ κάμω σήμερα κουρκοῦτι τὰ μυαλά σου.
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου τὸν τόπον θὰ μοῦ δέσῃς,
Ἢ μὴ θαῤῥῇς τὰ Γιάννινα ἐσὺ νὰ τὰ κερδαίσῃς;
Πῶς ἔπεσέτ' ἀπάνω μου ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
Τὸ Δέλβινο κ' ἡ Τσαμουργιὰ πῶς σήκωσαν κεφάλι; »
Ἕνα μπουλοῦκι τ' ἄφηκε πρὸς τοῦ Σουλιοῦ τὰ μέρη,
Κι ἂν τοὺς ὁμοιάτῃ τίποτας νὰ στείλουνε χαμπέρι.

Ἕνα μπουλοῦκι τό 'στειλε 'ς τῆς Τσαμουργιᾶς τοὺς τόπους,
Αὐτὸς νὰ πάῃ ἀπάνω τους 'ς τοὺς ἄτυχους ἀνθρώπους.
Ἕνα μπουλοῦκι τό 'στειλε καὶ πάει ἀπ' τοῦ θαλάσσου,
Ν' ἀκούσῃ καὶ τὸ Δέλβινο, τὸν ἄγιόν τους νὰ χάσουν.
Βεζίρ' Ἀλῆς 'ς τὰ Γιάννινα τὸ κάστρον θὰ σηκώσῃ,
Καὶ στέλλει τὸν Βελήπασα νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃ.
Φωνάζει τὸν Βελήπασα καὶ τοῦ 'πε: « μπρὲ παιδί μου,
'Σ τὸν πεθερόν σου σήμερα νὰ πᾷς μὲ τὴν εὐχή μου.
Καὶ τίποτας μὴν ντρέπεσαι ὁποῦ 'ναι πεθερός σου,
Τὶ χαβαλὲς σοῦ γίνηκε καὶ μπᾶς ἐχθρὸς δικός σου.
Κ' ἐγὼ νὰ πάω ἀπάνω του καμποῦλι δὲν τὸ κάνω,
Κι' ἁπλόνω τὸ χεράκι μου καὶ τὴν χολή του βγάνω.
Ὁ πεθερός σου κύτταξε γκιδέρι νὰ μᾶς φέρῃ,
Καὶ τὰ καλὰ κατοπινὰ, παιδί μου δὲν τὰ ξέρει.
Διατ' ἔβαλα τὸ γκιόζι μου ἐγὼ 'ς τὸν ντὶν ντουσμάνη,
Καὶ κεῖνος τὸν ἐζύγωσε καὶ κόλι μοῦ τὸ κάνει. »
Βεζίρης σὰν τοῦ ἔδωσε τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
'Εχύθηκ' ὁ Βελήπασας καὶ τοῦ 'πιασε τὸ χέρι.
Καὶ 'βῆκ' ἀπὸ τὸν πατέρα του σκυμμένο τὸ κεφάλι,
Διατὶ τὸν ἔχει πεθερὸν, κ' ἔχει 'ντροπὴν μεγάλη.
Ὡς τόσον δυὸ δὲν γίνεται ὁ λόγος τοῦ πατρός του,
Καὶ θελὰ πάῃ ἀπάνω του, ἂς ἦν' καὶ πεθερός του.
'Εκίνησ' ὁ Βελήπασας μὲ τ' ἄμετρο ἀσκέρι,
Τοῦ πεθεροῦ του τοῦ 'στειλε φαρμακερὸ χαμπέρι.
Καὶ πάει κατὰ τὴν Κόνιτζα νὰ βρῇ τὰ σύνορά του,
Καὶ δὲν εἶναι τὸ βολετὸ κανεὶς νὰ βγῇ μπροσθά του.
Καὶ πέρει μπάλα τὰ χωριὰ καὶ πέρτει ἀπανωθιό τους,
Κι' οἱ σκοτεινοὶ Μπερατινοὶ τὸν χάνουν τὸν ντορό τους.
'Ασκέρι τοῦ Μπραΐμπασα ἀμέτρηταις χιλιάδες,
Τοὺς ἔχει ναμουντάριδες καὶ μπέηδες κι' ἀγάδες.
Τοὺς ἔστειλ' ὁ Μπραΐμπασας κεινοὺς ἀπ' τὸ Μπεράτι
Νὰ πιάκουνε τὰ σύνορα νὰ μὴ τοῦ πάῃ ἰμτάτι·
Προτοῦ νὰ πιάσουν πόλεμον πῆραν καὶ γονατίζουν,
Καὶ κρύωσαν πατόκορφα, καὶ πλάταις τοῦ γυρίζουν,
Καὶ κλείσθηκαν 'ς τὸ Ντόζιαρι καὶ πιάνουνε ντουφέκι,
Θαῤῥεύουν τὸν Βελήπασα πῶς δὲν τοὺς βγάν' ἀπέκει.

Καὶ πλάκωσ' ὁ Βελήπασας 'ς τὴν Ντόζιαρη τὴν χώρα,
Μεγάλος θρῆνος γίνηκε ἐκεῖ ἐκείν' τὴν ὥρα.
Τὴν Ντόζιαρ' ὁ Βελήπασας μουχασερὲ τὴν κάνει,
'Από ταῖς τέσσαρες μεριαῖς ταῖς μπαταριαῖς τοὺς βάνει.
Τὸ βλέπουν οἱ Μπερατινοὶ πῶς δὲν μποροῦν νὰ γλύσουν,
Γυρεύουνε τὴν Ντόζιαρη νὰ τοῦ τὴν ἀπολύσουν.
Καὶ στέλλουν τοῦ Βελήπασα· « πῶς νὰ μᾶς δώσῃς ῥάγι,
Τ' ἀσκέρι τοῦ Μπραΐμπασα νὰ σηκωθῇ νὰ πάγῃ. »
Τοὺς ἔστειλ' ὁ Βελήπασας· « στεῖλτέ μου τ' ἄρματά σας,
Καὶ βγᾶτε ἀπὸ τὴν Ντόζιαρη καὶ σύρτε 'ς τὴν δουλειά σας. »
Τοῦ λέν'· « ἀμὰν Βελήπασα 'ς τ' ἐμᾶς νὰ μὴ κιϊδίσῃς,
Καὶ ζάρκους 'ς τὸν ἀφέντη μας νὰ μὴ μᾶς προδοδήσῃς.
Κι' ὁ πεθερός σου τ' ἔκαμε ἐσὺ μὴ τοῦ τὸ κάνῃς,
Τὸ ἔρτζι του γκρεμνίζεται καὶ πειὸ δὲν τοῦ τὸ βάνεις.
Θελὰ τοῦ εἰποῦν πῶς ἔγδαρες τ' ἀσκέρι τὸ δικό του,
Καὶ δὲν τὸ θάῤῥευε ποτὲ αὐτὸ ἀπ' τὸν γαμπρό του. »
Τοὺς ἔστειλ' ὁ Βελήπασας· « ἐγὼ βερὲ δὲν δίνω,
Κι' ἂν βγῆτε χωρὶς πόλεμον μηδένα δὲν ἀφίνω.
Καὶ σήμερα 'ς τὴν Ντόζιαρη ὅπως κι' ἂν ἠμπορέσω,
Ἢ θελὰ δώσω σήμερα ἢ θέλω νὰ κερδαίσω. »
Κι' αὐτοὶ σταθῆκαν 'ς τ' ἄρματα, καὶ βάνουν τὴν βουλήν τους
Νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν Ντόζιαρην αὐτοὶ μὲ τὸ σπαθί τους.
Καὶ γιούρδισ' ὁ Βελήπασας ὡσὰν ἕνα ξεφτέρι,
Κι' ἀπήδησε 'ς τὴν Ντόζιαρη μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Οἱ ντεβαμπίδες ποῦ 'φυγαν ἀπὸ τὸ Κακοσοῦλι,
Οἱ σκοτεινοὶ χαΐνιδες, 'ς τὴν Ντόζιαρ ἦτον οὖλοι,
Καὶ τό 'χανε 'ς τὰ δόντιά τους ἀκόμα τὸ ψωμί του,
Τοὺς ἔπιασ' ὁ Βελήπασας τοὺς βάνει 'ς τὸ σπαθί του.
Τοὺς εἶπ' « ἐσεῖς μορ' ἄπιστοι δὲν ἦσθαν 'ς τὸ ψωμί μου,
Γιατί τὴν ἄφηκέτ' ἐσεῖς τὴν πόρταν τὴν δική μου;
Γιατί μ' ἀπαργιασέτ' ἐσεῖς προχθὲς 'ς τὸ Κακοσοῦλι,
Ἢ τὸ δικόν μου τὸ ψωμὶ δὲν τό 'χετε μαμποῦλι; »
'Από τὸ μπαμπεσλίκι τους κι' ἀπὸ τὴν ἀπιστιά τους
'Απ' τὸ σπαθί του πέρασε σαράντα δυὸ νομάτους.
Ὅσ' ἤτονε 'ς τὴν Ντόζιαρη οἱ πλειότεροι χαθῆκαν,
Κ' ἐκεῖνο ποῦ γυρεύανε οἱ ἔρημοι τὸ βρῆκαν.

Ἀπ' τὸ σπαθί του γλύτωσαν ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Καὶ πάνουν 'ς τὸν Μπραΐμπασα μὲ τὴν καρδιὰ καμένη.
Καὶ τοῦ 'παν τοῦ Μπραΐμπασα: « μᾶς χάλασ' ὁ γαμβρός σου,
Καὶ φέτο σοῦ τὸ κρέμνισε τὸ νάμι τὸ δικό σου.
Καὶ βρίσκεται 'ς τὴν Ντόζιαρη, κι' ὅ,τι ἠμπορέσει κάνει,
Μηδὲ κανένας σήμερα ἀπέκει δὲν τὸν βγάνει.
Τ' εἶναι παιδὶ τ' Ἀλήπασα, ὁποῦ 'ναι ξακουσμένος,
Κι' ὅπ' ἔβαλλε τὸ γκιόζι του δὲν βῆκε 'ντροπιασμένος.
Καὶ πλειὸ μὲ τὸν Βελήπασα δὲν χρειάζεται ντουφέκι,
Νὰ κλείσῃς τὸ μπαρίσι σου, αὐτὸς νὰ φύγ' ἀπέκει. »

Ὁ Μπραΐμπασας λαμβάνωντας τὴν εἴδησιν τοῦ χαλασμοῦ τῶν ἐδικῶν του ἠναγκάσθη καὶ ἄκων νὰ κλείσῃ ἀγάπην μετὰ τοῦ Βελήπασα.

Σὰν τοῦ 'παν τοῦ Μπραΐμπασα τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Παραπολὺ πικράθηκε καὶ μπῆκε σὲ γκιδέρι,
Καὶ στέλνει τοῦ Βελήπασα· « ἀμάν, μορὲ παιδί μου,
Μὴ θέλῃς τὸ ζαράρι μου, μηδὲ τὴν ἐντροπήν μου »
Τοῦ στέλνει κι' ὁ Βελήπασας· « δὲν κάνομεν ζεμάνι,
Τὶ κόλι μοῦ τὸν ἔκαμες ἐσὺ τὸν ντὶν ντουσμάνη.
Κι' ἂν ἤσουνε πατέρας μου, κι' ἂν μ' ἔθελες ἐμένα,
Δὲν εἶχες 'ς ὅλον τὸν ντουνιᾶ χαρτιὰ προβοδισμένα.
Δὲν ἔστελνες νὰ γύριζες ἐσὺ τὸ Κακοσοῦλι,
Καὶ τὴν δικήν μου ἐντροπὴν δὲν ἔκανες καμποῦλι.
Δὲν ἔστελνες νὰ γύριζες τὸ Δέλβινο σαντζιάκι,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς δὲν τό 'κανες σοκάκι.
Δὲν ἔστελνες νὰ γύριζες τὸν ναχιγὲ Πρεμέτη,
Κι' ἐμένα σὰν μ' ἀγάπαες δὲν μοῦ 'κανες χασέτι. »
Καὶ πέφτουνε μεσίτιδες γιὰ νὰ τοὺς μπαριστίσουν
Τὸν πενθερὸν καὶ τὸν γαμβρὸν, τοὺς δυὸ νὰ τοὺς χωρίσουν.
Ὁ δόλιος ὁ Μπραΐμπασας φαρμακωμένος στέκει,
Ὅσον νὰ μπαριστίσουνε νὰ πάψῃ τὸ ντουφέκι.
Καὶ τοῦ 'στειλ' ὁ Βελήπασας: « ἀγάπ' ἐγὼ δὲν πιάνω,
Δὲν παύει τὸ ντουφέκι μου ὅσον ποὺ νὰ πεθάνω.

Τόσον καὶ τόσον, τοῦ 'στειλε, καὶ θελὰ μπαραστίσης,
'Απ' τὸ σαντζιάκι Δέλβινο μουτλὰκ νὰ βαργεστίσης.
Κι' ἀπὸ τὸ Σοῦλι τράβησ' το τὸ χέρι τὸ δικό σου,
Κατόπ' ἀπὸ τὴν Ντόζιαρη τὸν διώχνεις τὸν γαμβρό σου. »
Τοῦ στέλνει κι' ὁ Μπραΐμπασας· « τὸν λόγο σου τὸν πιάνω,
Κι ἂν δὲν πιστεύῃς σήμερα γεμίν' ἐγὼ σοῦ κάνω.
Καὶ τέτοιο σιάρτι σήμερα νὰ σοῦ τὸ προβοδήσω,
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ἐγὼ νὰ βαργεστήσω. »

Ὁ Βελήπασας στέλλει εἰς τὸν γαληνότατον βεζίρην εἴδησιν πῶς θέλει καὶ ζητάει ἀγάπη ὁ Μπραΐμπασας.

Προβόδησ' ὁ Βελήπασας χαμπέρι τοῦ πατρός του,
Πῶς ἔστειλε καὶ γύρευσε μπαρὶς ὁ πεθερός του,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς θελὰ τραβήσῃ χέρι·
« Κι' ἂν ἔχω τέτοιον ὁρισμὸ, προβόδα μου χαμπέρι,
Ὡς τόσον ποῦ σοῦ μπίτισε τὸ τίμιο σου μουράτι,
Ὁ πεθερός μου βρίσκεται κλεισμένος 'ς τὸ Μπεράτι.
Κ' ἡ Ντόζιαρη, πατέρα μου, πῆρε καλὸ νιζάμι,
Κι' ὁ τόπος τοῦ Μπραΐμπασα τοῦ γίνηκε χαράμι.
Καὶ πλειὸ τακάτι δὲν ἔχει νὰ βγῇ νὰ πολεμήσῃ,
Καὶ μοῦ 'στειλε μεσίτιδες ἐδῶ νὰ μπαριστίσῃ.
Κι' ὅσ' ἔφυγαν ἀπὸ ἐμᾶς κι' ἦλθανε 'ς τὸ Μπεράτι
'Απ' τὸ σπαθί μου πέρασαν, σαράντα δυὸ νομάτοι.
Ταῦτα κ' οἱ χρόνοι σου πολλοὶ, κ' εἶμαι 'ς τὸν ὁρισμό σου,
Στεῖλε μιὰ τίμια ἀπόκρισι, βεζίρη, 'ς τὸν υἱό σου. »

Λαμβάνωντας ὁ βεζίρης τὴν εἴδησιν ἀπὸ τὸν υἱόν του διὰ τὰ κατὰ τὴν Ντόζιαρην ἔλαβε καὶ φερμάνι ἀπὸ τὸ ντουβλέτι διὰ τὸ Ῥοῦμελ βαλεσελίκι· διὸ ἔστειλε τοῦ Βελήπασα νὰ κλείσῃ ἀγάπην καὶ νὰ ἔλθῃ 'ς τὰ Γιάννινα.

Τοῦ στέλλει τέτοι' ἀπόκρισιν 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα,
Τοῦ 'ρθε κι' ἀπὸ τὸν βασιλῆᾶ μουζδὲς κείνην τὴν ὥρα.

Ὁ βασιλῆας 'ς τὴν 'Ρούμελη βαλῆ θελὰ τὸν βάλλῃ,
Τὶ οἱ χάϊταις ἐσηκώθηκαν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Βεζίρης ἐπροβόδησε χαμπέρι τοῦ Βελίκου,
« Νὰ κλείσῃς τὸ μπαρίσι σου κ' εὐθὺς ἀπ' αὔτου σήκου.
Κι' ὅ,τ' ἔκαμ' ὁ Μπραΐμπασας ἐγὼ δὲν τοῦ τὸ κάνω,
Τοῦτ' τὸ μπερλίκι ποῦ 'καμε 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸ βάνω.
Κι' ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ ἂς κάτσῃ 'ς τὴν μεριά του,
Τὶ 'γώ 'μαι τέτοιος ἄνθρωπος ποῦ καίγω τὴν φωλιά του.
Κι' ἂν βάλλῃ πλειὸ τὸ χέρι του αὐτὸς 'ς τὸν ντὶν ντουσμάνη,
'Εμένα ὁ Μπραΐμπασας ζαράρι δὲν μοῦ κάνει.
Καὶ τέτοιο σιάρτι γύρευσ' του νὰ σοῦ τὸ προβοδήσῃ,
'Ακόμα ἀπὸ τὸ Δέλβινο αὐτὸς νὰ βαργεστήσῃ. »
Τοῦ στέλλει τέτοι' ἀπόκριτιν βεζίρης 'ς τὸ παιδί του,
Τοῦ τὸ 'παν τοῦ Μπραΐμπασα, καὶ χάρηκ' ἡ ψυχή του.
Καὶ στέλλει τοὺς μεσίτιδες 'ς τὴν Ντόζιαρην τὴν χώρα,
Καὶ σιάρτι τοῦ προβόδησε τὴν ἴδια κείν' τὴν ὥρα.
Τὸ σιάρτι τὸ προβόδησε 'ς τὰ χέρια τὰ δικά του,
Καὶ τὸ μπαρίσι τό 'κλεισε πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του.
Καὶ γίνηκαν μὲ ταύτονε σὰν γυιὸς μὲ τὸν πατέρα,
Τὶ ζάπωσε τὴν Ντόζιαρην καὶ τοῦ 'φερε μιὰ λέρα.
Τέτοιο μπαρὶς ἀκούσθηκε 'ς τὸ Δέλβινο σιαντζάκι,
'Σ τὴν μαύρην γῆς ἐχώθηκαν καὶ γίνηκαν χελάκι.
'Ρεχέμ' ἦταν 'ς τὸ Δέλβινο μιὰ δεκαριὰ Σουλιῶτοι,
Πεντὲξ ἑπτὰ μικρότεροι καὶ τρεῖς ἤτανε πρῶτοι,
Καὶ τ' ἄκουσαν ποῦ γίνηκε μπαρίσι 'ς τὸ Μπεράτι,
Καὶ κεῖνοι φαρμακώθηκαν καὶ δὲν ἔχουν ῥεχάτι.
'Αλήπασας προβόδησε 'ς τὸ Δέλβινο 'ς τὴν χώρα,
Τὸ κάστρο νὰ τὸ πάρουνε τὴν ἴδια κείν' τὴν ὥρα.
Καὶ τὰ ῥεχέμια ἀβόλετο τὰ θέλει ἀπὸ τὰ φύλλα,
Γιατὶ τοῦ καίει τ' ἀσκέρι του μὲ πέτραις καὶ μὲ ξύλα.
Προβόδησε 'ς τὸ Δέλβινο γιὰ τὸν Μαχμοὺτ Σιαμέτη,
Κι' ἀσκέρι τοῦ προβόδησε νὰ μπῇ 'ς τὸ βιλαέτι.
Γιατὶ τὸν ἔχ' 'Αλήπασας αὐτόνα 'ς τὸ ναζάρι.
Μὲ τὰ δικά του τὰ πτερὰ τὸ κάστρον του νὰ πάρῃ.
Μὲ τὰ πτερὰ τ' 'Αλήπασα ἐπήδησε 'ς τὴν χώρα,
Καὶ τό 'καμε μουχασερὲ τὸ κάστρο κείν' τὴν ὥρα.

Μαχμοὺτ Σιαμέτης πρόσταξε· « ἐδῶ νὰ σκοτωθοῦμε,
Μὲ κἄνα τρόπον σήμερα 'ς τὸ κάστρον ν' ἀνεβοῦμε. »
Κ' οἱ Γαρδικιῶταις ἤτανε 'ς τὸ κάστρον κλειδωμένοι,
Καὶ κρύωσαν πατόκορφα ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι.
Οἱ Γαρδικιῶταις ἤτανε κ' οἱ σκοτεινοὶ Σουλιῶταις,
Ποῦ κάθονται μουχασαρὲ σὰν μαραμέναις κόταις.
Τοῦ στέλλουν τοῦ Μαχμούταγα, « ἀφῆστέ μας νὰ βγοῦμε,
Καὶ τὰ ῥεχέμια ποῦ 'χομε αὐτοῦ τὰ προβοδοῦμε. »
Τους ἔστειλ' ὁ Μαχμούταγας νὰ στείλουν τὰ κλειδιά τους
Μαζὴ μὲ τὰ ῥεχέμιά τους, κι' ἂς πᾶνε 'ς τὴν δουλειά τους.
Μαχμοὺτ Σιαμέτης ἅπλωσε καὶ τοὺς τὰ πῆρ' ἀτός του,
Καὶ τά 'στειλε 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὰ χέρια τ' ἀφεντός του.
Καὶ τοῦ 'στειλε 'ς τὰ Γιάννινα· « βεζίρη μου πασᾶ μου,
Τὸ κάστρο γιὰ ποῦ βρίσκεται 'ς τὰ χέρια τὰ δικά μου. »
Τὸν Μάλιο Μέτζο πρόσταξε 'ς τὸ κάστρο νὰ καθήσῃ,
'Ορμίζει καὶ τζεμπεχανὲ νὰ τοῦ τὸν προβοδήσῃ.
Καὶ γράφει τοῦ Μαχμούταγα· « ἐσὺ νὰ 'ρθῇς κοντά μου,
Νὰ βρίσκεσαι, Μαχμοὺτ ἀγᾶ, κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά μου.
Τὶ μοῦ 'ρθε ἀπὸ τὸν βασιλῃᾶ τεκρὰρ γενὶ φερμάνι. »
Μαχμοὺτ Σιαμέτης κίνησε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ πάνει.
Σὰν τοῦ 'ρθ' ἀπὸ τὸν βασιλῃᾶ τεκρὰρ γενὶ φερμάνι
'Αλήπασας 'ς τὸ Δέλβινο ἕνα χοντούτη βάνει.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του: « 'Αλήπασα βεζίρη,
Πρῶτα μουζδέδες σοῦ 'στειλα γιὰ νὰ γενῇς χαζίρι,
Εἶσαι βαλῆς τῆς 'Ρούμελης, τὸν κόσμο νὰ 'μερώσῃς,
'Απ' αὐτου κι' ὡς τὴν 'Εντρενὲ νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃς.
Τὶ χάϊταις ἐσηκώθηκαν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
Χαΐνης ὁ Γκιορτζῆ πασᾶς μοῦ σήκωσε κεφάλι·
Διατ' εἶχα τὸν Χακῆ πασᾶ 'ς τῆς 'Εντρενὲς τὰ μέρη,
Κι' οἱ χάϊταις τὸν τρογύριζαν μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Διὰ τοῦτο τὸν ἐσούργγισα, τὸν ἔκαμα σιουργοῦνι,
Τ' οἱ χάϊταις τὸν Χακῆ πασᾶ τὸν ἔκαμαν ζαμπούνη. »

Λαμβάνωντας τὸ φερμάνι ὁ ὑψηλότατος βεζίρης ἐκίνησε διὰ τὴν Ῥούμελην.

Αὐτὰ τοῦ γράφ' ὁ βασιλῆᾶς 'ς τὸ τίμιο τὸ φερμάνι,
Ἑτοιμάζεται 'ς τὰ Γιάννινα ὀρδὶ μεγάλο κάνει·
Κ' ἕνα χουντούτη ἔβαλλε 'ς τὸ Δέλβινο σαντζιάκι,
Καὶ τῶν Σουλιώτων τὸν καβγᾶ τοὺς ἔβαλλε καπάκι.
Ὅσο νὰ βγῇ 'ς τὴν Ῥούμελην καὶ πίσω νὰ γυρίσῃ,
'Σ τὸ Σοῦλι τὸν Καλόγερον αὐτὸς θελὰ τὸν ψήσῃ.
Τὴν ὀρδινιὰ 'ς τὰ Γιάννινα πῶς θέλησε τὴν κάνει,
Κι' αὐτὸς 'ς τὴν ὥρα τὴν καλὴ σηκώθηκε καὶ πάνει.
Βεζίρης πέρει 'ς τὸ κοντὸ καὶ μπέηδες κι' ἀγάδες,
Πέρει κι' ἀσκέρι φοβερὸ ἀμέτρηταις χιλιάδες.
Περνᾷ ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ καὶ πάει 'ς τὸ Μοναστῆρι,
Ὅλος ὁ κόσμος τρόμαξε σὰν εἶδε τὸν βεζίρη.
Κι' ἄνδρες γυναῖκες βγήκανε καὶ τοῦ 'πεσαν μπροσθά του,
Κι' ἀνέμειναν χαϊράνιδες ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
'Σ ταῖς στράταις καὶ 'ς ταῖς δημοσιαῖς, ἀπ' ἐκεῖ ποῦ περνάει,
Ὅλος ὁ κόσμος τρόμαξε, θαῤῥεῖ πῶς θὰ τοὺς φάγῃ.
Καὶ τὰ βουνὰ ταράζονται ἀπ' ἐκεῖ ποῦ διαβαίνει.
Κ' οἱ χάϊταις 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ τρομάζουν οἱ καϋμένοι,
Καὶ λένε, « ποῦ 'ρθε διὰ τ' ἐμᾶς αὐτὸς ὁ ξακουσμένος,
Εἶναι κι' ἀπὸ τὸν βασιλῆᾶ ἐδῶ προβοδημένος. »
Καὶ στέλλει τοῦ Χαλὶλ πασᾶ νὰ βγῇ νὰ προσκυνήσῃ,
Μαζὴ μὲ τὸν Καρὰ Φεϊζῆ, νὰ μὴν κακοπαθήσῃ.
Καὶ γράφει τοῦ Χαλὶλ πασᾶ, « πολλά 'ν' τὰ θαύματά σου,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου δὲν πάγει καλὰ ἡ δουλειά σου. »
Στέλλει καὶ τοῦ Καρᾶ Φεϊζῆ, μουτλὰκ νὰ βαργεστήσῃ,
Κι' αὐτὸς μὲ τὸν Χαλὶλ πασᾶ νὰ βγῇ νὰ προσκυνήσῃ.
« Τὶ στέλλω, νὰ τὸ ξέρετε, ἀσκέρι καὶ σᾶς πιάνω,
Καὶ 'ς τὸ δικό μου τὸ σπαθὶ νὰ ξέρετε σᾶς βάνω.
Πρέπει νὰ προσκυνήσετε προτοῦ νὰ χαλασθῆτε,
Κι' ἄλλον τζαρὲν δὲν ἔχετε, 'ς τὰ χέρια μου θὰ μπῆτε.
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου ἂν κάμετε γινάτι,
Ἀβόλετο νὰ ξέρετε θὰ μπῆτε 'ς τὸ τζελιάτη.

Καὶ κόβω τὰ κεφάλιά σας ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο,
'Ακόμα καὶ 'ς τ' ἀσκέρι σας τζεκοῦρι θελὰ βάλλω.
Καὶ σὰν γυρεύετε ψωμὶ ἐγὼ ψωμὶ σᾶς δίνω,
Μαχροῦμι 'ς τὴν ἡμέρα μου κανένα δὲν ἀφίνω.
Ἂν θέλετε καὶ πόλεμον μὲ τὸν 'Αλῆ βεζίρη,
Ταχὺ καλὸ ξημέρωμα νὰ γίνετε χαζίρι.
'Αλέστα νά 'σθε 'ς τ' ἄρματα καὶ νὰ μὲ καρτερῆτε,
Κ' ἐλᾶτε 'ς τοῦτ' τὸ σύνορο καρσὶ νὰ μοῦ σταθῆτε. »
Χαλίλης καὶ Καραφεΐζῆς συντρόφοι ἦταν οἱ δυό τους,
'Οκτὼ χιλιάδες εἶχανε ἀσκέρι 'ς τὸ κοντό τους.
Οἱ δυό τους ἐπερπάτησαν μὲ ταῖς ὀκτὼ χιλιάδες,
Τὸ μάτι δὲν τοὺς θόλονε ἀπ' ἄλλους βεζιράδες.
Τέτοια γραφὴν τοὺς ἔστειλε ἀπὸ τὸ Μοναστῆρι,
Νὰ βγοῦν νὰ προσκυνήσουνε τὸν τίμιο τὸν βεζίρη.
Καὶ δὲν εἶναι τὸ ῥολετὸ καρσὶ νὰ τοῦ σταθοῦνε,
Ἄλλος βεζίρης εἶν' αὐτὸς καὶ θέλα χαλασθοῦνε.
Τοῦ τὴν ἐτίμησαν πολὺ τὴν τίμια τὴν γραφή του,
Μὲ θέλημα καὶ μὲ στανιὸ θὰ γίνουνε δικοί του,
Καὶ κἄνα τρόπον θέλουνε νὰ βγοῦν νὰ προσκυνήσουν,
'Ριτζιαναμέδες γράφουνε νὰ τοῦ τὸ προβοδήσουν.
Καὶ τοῦ βεζίρη τοῦ 'στειλαν ὁποῦ « σὲ προσκυνοῦμε,
Καὶ 'μεῖς δὲν ἔχομε φτερὰ καρσὶ νὰ σοῦ σταθοῦμε. »

Ὁ ὑπέρτατος βεζίρης κινᾷ διὰ τὴν Σόφια.

Βεζίρης ἑτοιμάσθηκε μέσα 'ς τὸ Μοναστῆρι,
Καὶ τὸ οὐρδί του πρόσταξε νὰ γίνουνε χαζίρι.
Καὶ θάῤῥευε τ' ἀσκέρι του πῶς θέλα πολεμήση,
'Σ τοὺς χάϊταις 'ς τὸν Χαλὶλ πασᾶ θελὰ τοὺς προβοδήση.
Ὅλ' ἡ οὐρδή του κίνησε καὶ ὅλον του τ' ἀσκέρι,
Καὶ ποῦ θὰ πάῃ 'Αλήπασας κἀνένας δὲν τὸ ξέρει.
Καὶ πάγει 'ς τὴν Σόφια 'Αλήπασας καὶ ῥίχνει τὸ οὐρδί του,
Κι' ὁ κόσμος δὲν τὸ ξέρουνε πῶς ἔχει τὴν βουλή του.
Σὰν πάει 'ς τὴν Σόφια 'Αλήπασας μὲ τὸ πολὺ τ' ἀσκέρι,
'Εκ' ἦρθε κι' ὁ Χαλὶλ πασᾶς καὶ τοῦ 'πιασε τὸ χέρι.

Ἐκεῖ 'ρθε κι' ὁ Καραφεϊζῆς καὶ τοῦ 'πεσε 'μπροσθά του,
Γιὰ νὰ τοῦ γίνῃ ντεβαμπῆς κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ τοὺς καλοκαρτέρησε πῶς εἶχαν τὴν τιμή τους,
Τοὺς ἔβγαλλε τὸν σουμπεὲν καὶ χάρηκ' ἡ ψυχή τους.
'Αλήπασας τοιμάζεται κι' ἀπ' ἔκει νὰ φορτώσῃ,
Κ' ἔχει νὰ πάῃ 'ς τὴν Φιλιππὲ νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃ.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὴν Φιλιππὲ μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι,
'Σ τοὺς χάϊταις ἐπροβόδησε φαρμακερὸ χαμπέρι.
Πρῶτα τοῦ στέλλει τοῦ Γκιορτζῆ νὰ βγῇ νὰ προσκυνήσῃ,
Κι' ὅλον τ' ἀσκέρι ποῦ κρατεῖ εὐθὺς νὰ τὸ σκορπίσῃ.
Τ' ἀσκέρι τοῦ Γκιορτζῆ πασᾶ σαράντα δυὸ χιλιάδες,
'Εκρύωσαν πατόκορφα ἐκεῖν' οἱ μασκαράδες.
'Εκρύωσαν πατόκορφα μικροί, τρανοί, μεγάλοι,
Κι' ἀνακατώθη τὸ οὐρδὶ καὶ γίνηκαν τζιατάλι.
Δέκα χιλιάδες ἤτονε κοντὰ τοῦ 'Αμπτοὺλ Τζάμη,
'Σ τ' ἀσκέρι τοῦ Γκιορτζῆ πασᾶ αὐτὸς εἶχε τὸ νάμι.
Βεζίρης τοῦ προβόδησε νὰ βγῇ νὰ προσκυνήσῃ,
Τὶ μπερνταχᾶ 'ς τὸν τόπον του δύσκολα νὰ πατήσῃ·
« Τὸν Μαργαρίτην, τοῦ 'γραφε, χαράμπι σοῦ τὸ κάνω,
'Ακόμα τοὺς ἀνθρώπους σου 'ς τὸν ἄλυσον τοὺς βάνω.
Καὶ κάμε χάλι, τοῦ 'γραφε, ἐσὺ τοῦ κεφαλιοῦ σου,
Γιατ' ἔπλυνες τὰ χέρια σου ἀπ' ὅλους τοὺς δικούς σου.
Μὲ τὸν Γκιορτζῆ 'Οσμὰν πασᾶ νὰ βγῇς νὰ προσκυνήσῃς,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα μου θελὰ κακοπαθήσῃς. »
« Μορὲ Γκιορτζῆ 'Οσμὰν πασᾶ, τοῦ γράφει 'ς τὴν γραφή του,
Νὰ προσκυνήσῃς γλήγορα, ἂν θέλῃ τὴν τιμή του,
Τ' ὁ βασιλῆᾶς μὲ 'πρόσταξε καὶ μοῦ 'στειλε φερμάνι,
Καὶ μ' ἔφερε 'ς τὴν Φιλιππὲ γιὰ τὸν Γκιορτζῆ 'Οσμάνη.
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου μὴ κακοκεφαλήσῃς,
Τὶ δὲν εἶν' ὁ Χακῆ πασᾶς νὰ βγῇς νὰ προσκυνήσῃς.
Καὶ μὴ θαῤῥῇς πῶς βρίσκεσαι ἐσὺ μὲ πλούσιο ἀσκέρι,
Τ' εἶμαι βαλῆς τῆς 'Ρούμελης καὶ δὲν σοῦ δίνει χέρι. »
Πάλ' ἔστειλε 'ς τ' ἀσκέρι του χαρτιὰ φαρμακωμένα,
« 'Αφῆστε τὸν ἀφέντη σας κ' ἐλᾶτε μετ' ἐμένα.
Καὶ κάμτε τρόπον σήμερα καὶ βγᾶτε χωρὶς ἄλλο,
Τὶ 'γὼ σὰν ἔλθ' ἀπάνω σας τζεκοῦρι θέλα βάλλω. »

Τοῦ Μουσλῆ Γκέκα τοῦ 'γραφε· « νὰ βγῆς μὲ τὸν 'Αποτύλη,
Κι' ὅ,τ' ἔκαμες ἃς ἔκαμες σ' τὰ κάνω 'γὼ καμποῦλι.
Καὶ τὴν δική σου τὴν τιμὴ, μωρὲ Μουσλῆ, τὴν ξέρω,
'Ακόμα τὸν ἀφέντη σας ἐδῶ θελὰ τὸν φέρω. »
Κι' ὁ Μουσλῆ Γκέκας βρίσκετο ζουρμπᾶς 'ς κεῖνα τὰ μέρη,
Καὶ μπίμπασης εὑρίσκετο 'ς τ' 'Οσμὰν πασᾶ τ' ἀσκέρι.
Κ' εἶχε χιλιάδες δώδεκα κοντά του κεσιτζίδες,
Τ' ἀφέντη μας τοῦ βασιληᾶ τοῦ γίνηκαν ἀσίδες,
Καὶ τοῦ 'χανε τὸ σύνορο ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Πόλι,
Ὅλ' οἱ Πολῖταις τρόμαξαν ἄνδρες, γυναῖκες ὅλοι.
Κι' ὁ βασιληᾶς προβόδησε γιὰ ταύτονα φερμάνι,
Κι' ὁ Μουσλῆ Γκέκας ὁ πικρὸς 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὸ βάνει.
Καὶ στέλλει τοῦ Χαλὶλ πασᾶ: « διατὶ νὰ προσκυνήσῃς;
Δὲν βάσταξες καὶ μιὰ φορὰ νὰ βγῆς νὰ πολεμήσῃς; »
Στέλλει καὶ τοῦ Καραφεῒζῆ· « ἐσ' ἤσουν τιμημένος,
'Σ ἄλλον βαλῆ δὲν ἤσουνε ποτὲ προσκυνισμένος. »
Καὶ κεῖνοι τοῦ προβόδησαν· « γιὰ ποῦ 'μεσθε κιοτίδες,
Θὰ γίνωμε τὴν σήμερον σὲ ταῦτον τεβαμπίδες. »
Σὰν φεῖδι ποῦ τὸν ἔφαγε αὐτὸν μὲ τὰ χαρτιά του,
Νὰ 'δοῦμεν τὰ κατοπινὰ τὰ μαῦρα τὰ γραφτά του.
Μάτα τοῦ στέλλει τοῦ Μουσλῆ· « Μουσλῆ νὰ βαργεστήσῃς,
Καὶ κάμε τὸ πρεπούμενον κ' ἔβγα νὰ προσκυνήσῃς.
Ἄφες τὸ ζουρμπαλίκι σου καὶ δίωξε τὸν σεϊτάνη,
Τὶ προβοδᾷ ὁ βασιληᾶς καὶ 'ς τὸ σπαθὶ σὲ βάνει.
Νὰ μοῦ 'ρθετε 'ς τὴν Φιλιππὲ ἐσεῖς μὲ τὸν ταϊφᾶ σας,
Καὶ νὰ σᾶς δώσω σήμερα ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σας. »
Βεζίρης ἑτοιμάζεται νὰ προβοδήσ' ἀσκέρι,
Κι' ὁ Μουσλῆ Γκέκας ὁ πικρὸς τὸ πῆρε τὸ χαμπέρι.
Τὸ γνώρισαν παρακαλὰ ποῦ θελὰ χαλασθοῦνε,
Τὸν 'Αμπτοὺλ Τζάμη φώναξε, κἄνα τζιαρὲ νὰ βροῦνε.
Νὰ κάμουνε κἄνα τζιαρὲν νὰ βγοῦνε 'ς τὸν βεζίρη,
Τὶ ὁρμίζεται 'ς τὴν Φιλιππὲ καὶ γίνεται χαζίρι.
Ὁ Μουσλῆ Γκέκας γύρισε καὶ κρένει τ' 'Αμπτοὺλ Τζάμη,
Νὰ πέσῃ 'ς τὸν ἀφέντη του λιμούρα νὰ τὸν κάμῃ·
Νὰ πέσῃ 'ς τὸν ἀφέντη τους τ' ἀσκέρι νὰ τὸν γδάρουν,
Διὰ τὸν δικόν τους τὸν λυφὲ τὸ βιό του νὰ τοῦ πάρουν.

Τ' ἀσκέρι τοῦ Γκιορτζῆ πασᾶ τὸν ἔκαμαν ῥουμοῦλα,
Τὸν ἔγδαραν πατόκορφα καὶ τοῦ τὰ πῆραν οὖλα.
Καὶ πήγανε 'ς τὴν Φιλιππὲ ταμπίδες νὰ τοῦ γίνουν,
Καὶ τοῦ Γκιορτζῆ Ὀσμάνπασα μιὰ τρίχα δὲν τ' ἀφίνουν.
Ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς ὅσ' ἦσαν κεσιτζίδες,
'Σ τὸν ὁρισμὸν τ' Ἀλήπασα ἐγίνηκαν ταμπίδες.
Καὶ σώνουνε 'ς τὴν Φιλιππὲ καὶ βγῆκαν ἐμπροσθά του,
Καὶ γίνηκαν χοσνούτιδες ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Τοῦ Μουσλῆ Γκέκα τοῦ 'πανε πῶς «θελὰ σὲ σκοτώσῃ,
Μόνον νὰ φύγῃς γλήγορα προτοῦ σὲ θανατώσῃ.»
Καὶ καβαλίκευσ' ὁ Μουσλῆς μὲ ἀτζελὲ νὰ φύγῃ,
Καὶ τοῦ 'πεσαν ἀπ' τὸ κοντὸ ἀπὸ δικοί τ' ὀλίγοι.
Ὁ Μουσλῆ Γκέκας ὁ πικρὸς ξαπέτησε μὲ τ' ἄτι,
Νὰ πάῃ νὰ βρῇ τὴν τέχνην του καὶ τὸ παληὸ ζενάτι.
Καὶ τοῦ βεζίρη τοῦ 'πανε τὸ βέβηο τὸ χαμπέρι,
Καὶ 'ς τὴν ὀρδήν του πρόσταξε νὰ πάῃ καμπόσ' ἀσκέρι.
Κινοῦν μιὰ πεντακοσιαριὰ καὶ πέφτουν 'ς τὸ κοντό του,
Βουνὰ καὶ κάμπους γύρισαν καὶ βρῆκαν τὸν τορό του.
Καὶ κάνουν ἕνα πόλεμον, μιὰ ταραχὴν μεγάλη,
Κι' ὁ Μουσλῆ Γκέκας ὁ πικρὸς δὲν ἔχει πλειὸ κεφάλι.
Γαϊρέτι δὲν τ' ἀνέμεινε καὶ 'ς τὴν καρδιὰ τακάτι,
Λαβώθηκ' ὁ πικρόχειλος καὶ γύρισ' ἀπὸ τ' ἄτι.
Τὸν ἔπιακάνε ζωντανὸν καὶ 'ς τ' ἄτι του τὸν βάνουν,
Καὶ τοῦ 'ριξαν τὰ σίδερα καὶ 'ς τὸ οὐρδὶ τὸν πάνουν.
Τὸν ἔτρωγε τὸ αἷμά του νὰ χάσῃ τὴν ζωή του,
Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμαξιν νὰ δώσῃ τὴν ψυχή του.
Θὰ σήμαναν 'ς τὸ σπίτι του τὰ σκοτεινὰ μαντάτα,
Διὰ ταῦτο καβαλίκευσε καὶ πῆρε μαύρη στράτα.
Δὲν ἔφευγε μπροσθίτερα νὰ βγάλῃ τὸν λαιμό του,
Νὰ πέσῃ 'ς ἄλλο σύνορο νὰ χάσῃ τὸν τορό του;
Δὲν κρύβετο ὁ σκοτεινὸς νὰ μὴ φανῇ νισιάνι,
Θελά 'ρχετο 'ς τὴν Φιλιππὲ νὰ τοῦ 'δειχνε γκιορδάνι;
Τὸν Μουσλῆ Γκέκα τὸν πικρὸν τὸν ἔπιασαν γεσίρη,
Καὶ 'ς τὸ οὐρδὶ τὸν ἔφεραν πεσκέσι τοῦ βεζίρη.
Κι' ἄλλους διακόσιους ἔπιασαν ἀπὸ τοὺς κεσιτζίδες,
Ποῦ 'χαν χαλάσει τὸν ντουνιᾶ ἐκεῖν' οἱ γεζιτίδες.

Σὰν ἔφεράνε τὸν Μουσλῆ ἐμπρὸς εἰς τὸν βεζίρη,
Καὶ τοῦ 'πε: « 'δῶ τὶ γύρευες ἐδῶ, πρὲ μαυρομοίρης
'Σ ἐτοῦτα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ ἐσ' ἤτουν ξακουσμένος,
Καὶ τώρα πῶς κατήντησες 'ς τὰ αἵματα πνιμένος;
Κι' ὅλος ὁ κόσμος τρόμαζε, Μουσλῆ, ἀπ' τ' ὄνομά σου,
Διατὶ δὲν τὰ στοχάζουσουν τὰ μαῦρα τὰ γραπτά σου; »
Κι' ὁ Μουσλῆ Γκέκας τ' ἄκουσε καὶ βαρυαναστενάζει,
Καὶ ὁ βεζίρης πρόσταξε καὶ τὸν τζελάτη κράζει.
Μέσ' 'ς τὸ οὐρδὶ τὸν ἔκοψε γιὰ νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι,
Καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Μουσλῆ τοῦ τό 'στειλε 'ς τὴν Πόλι.
Βεζίρης μέσ' 'ς τὴν Φιλιππὲ γλενδίζει κἄνα μῆνα,
Καὶ τ' ἄγρια τὰ πετούμενα τὰ 'μέρευσε καὶ κεῖνα.
Δὲν τὸ θαῤῥεύουνε ποτὲ τέτοιας λογῆς νιζάμι,
Κι' ἄλλος βαλῆς τὸ σήμερον ποτέ του δὲν τὸ κάνει.
'Αγιάνιδες κατέβηκαν καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Κι' ὅλοι ῥεχέμια τοῦ δωσαν ζουρμπάδες νὰ μὴ βγοῦνε.
Τοὺς ἄτυχους 'ς τὴν 'Ρούμελην τοὺς δένει μ' ἕνα ῥάμμα,
Ὁ λύκος μὲ τὸ πρόβατον νὰ περπατοῦν ἀντάμα.
Κι' ὅλοι οἱ ῥαγιάδες σήμερα χαΐρ ντουᾶ τοῦ κάνουν,
Καὶ σύντροφον τὸ σήμερον κανένα δὲν τοῦ βάνουν.
Καὶ τρέμει ὅλος ὁ ντουνιᾶς ἀπὸ τὴν αὐθεντιά του,
Δύσις καὶ Τζιόλι κι' 'Αραπιὰ τ' ἀκοῦνε τ' ὄνομά του.
Βεζίρης ἐπροβόδησε ἀπάνω 'ς τὸ ντουβλέτι,
'Ιτλὰκ φερμάνι γύρευσε νὰ πάῃ 'ς τὸ βελιαέτι.
Τὶ σφίχθηκε καὶ θελὰ πάῃ 'ς τὰ Γιάννινα τὴν χώρα,
Τὶ τοῦ γεννᾷ ἡ γνῶσίς του χίλιαις φοραὶς τὴν ὥρα
'Ιτλὰκ φερμάνι τοῦ 'στειλαν εὐθὺς ἀπ' τὸ ντουβλέτι.
'Αλήπασας νὰ σηκωθῇ νὰ πάῃ 'ς τὸ βελιαέτι.
'Αλήπασας τὸ φίλησε κι' ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι,
Τοιμάζεται νὰ σηκωθῇ μὲ μιὰν χαρὰν μεγάλη.
Τοὺς χάϊταις ποῦ προσκύνησαν τοὺς πῆρε τὸ κοντό του,
Καὶ κάνει πρὸς τὰ Γιάννινα τὸ πόστι τὸ δικό του.
Μὲ ὅλα τὰ μουράτιά του 'ς τὰ Γιάννινα ἐμβῆκε,
Κι' ἄλλο νιζάμι ἄφησε, κι' ἄλλο ἐδῶ εὑρῆκε.
Καὶ στρώθηκε 'ς τὸ πόστι του καὶ κάνει τὸ σεφᾶ του
Τζιντὶτ νιζάμι ἔδωσε πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του.

Τὸ Κακοσοῦλι λαμβάνοντας εἴδησιν διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ ὑπερτάτου βεζίρη, ἔστειλαν νὰ ἐρευνήσουν εἰς τὰ Γιάννινα.

Τὸ Κακοσοῦλι τὸ πικρὸν ἀκούει τὸν ἐρχομό του,
Καὶ τὶ φουσάτο βρίσκεται κοντὰ 'ς τὸν ὁρισμόν του,
Μικροὶ, τρανοὶ μαζώχθηκαν καὶ κάνουν ἰντιφάκι,
Κι' ἀπὸ τὸν φόβον ἐκεινοῦ τοὺς μπῆκε τὸ σαράκι.
Κι' εἶπαν ἕνας τὸν ἄλλονε· « ἐμεῖς θὰ χαλασθοῦμε,
Τὶ τώρα τράνεψ' ἡ δουλιὰ καὶ δὲν τὸν νταγιανδοῦμε.
'Ακόμα τὸν Μπραΐμ πασᾶ, ὁποῦ 'χαμ' ἐμεῖς πλάτη,
Τοῦ πῆρε σιάρτι 'Αλήπασας καὶ δὲν μᾶς στέλλ' ἰμτάτι.
'Ακόμα καὶ τὸ Δέλβινο κι' αὐτοὶ δὲν μᾶς βοηθοῦνε,
Κυττάζουν διὰ τοῦ λόγου τους κᾶνα τζιαρὲ νὰ βροῦνε.
Τὸν γέρο Πρόνιον, ποῦ 'χαμε, καὶ τὸν Χασὰν Τζεπάρη,
'Ρεχέμι' ἀπὸ τὰ πρόπερσυ κεινῶν τοὺς εἶχε πάρει.
Τοὺς ἔδεσε πατόκορφα καὶ τώρα δὲν βοηθοῦνε,
Φοβοῦνται τὸ κεφάλι τους καὶ τώρα δὲν τρομοῦνε.
Τά 'χει δεμέν' 'Αλήπασας τὰ σύνορά μας οὖλα,
'Οποῦ 'ναι τόπος σάρπικος ἔχει φτιασμένη κούλια.
Καὶ σήμερα τὸν τόπον μας μᾶς τό 'χει ζαπωμένο,
Τὸ Κακοσοῦλι βρίσκεται μουχασερὲ κλεισμένο.
Κι' ἂν ἔχῃ τετοιανῆς λογῆς βουλὴν νὰ μᾶς βαρέσῃ,
Τὸ Κακοσοῦλι θάῤῥευσε αὐτὸς θὰ τὸ κερδαίσῃ. »
Αὐτό 'παν καὶ χωρίσθηκαν, ἀντὶ νὰ στοχασθοῦνε
'Σ τὴν 'πόθεσιν τ' 'Αλήπασα κᾶνα τζιρὲ νὰ βροῦνε.
'Οπίσω ἐμαζώχθησαν αὐτοὶ 'ς τὴν ἐκκλησιά τους,
Καὶ κλαῖν' ἕνας τὸν ἄλλονα τὰ μαῦρα τὰ γραφτά τους.
Γράφουν τοῦ Κίτζου Μπότζαρη, καὶ τοῦ 'στειλαν χαμπέρι,
Γιὰ τὸν βεζίρην τοῦ 'στειλαν, κρατεῖ περίσσι' ἀσκέρι;
Αὐτοὶ τὸν Κίτζο Μπότζαρη τὸν ἔχουνε τζιατζούτη,
Τὰ πάντα τοὺς προδόδαε, μολύβι καὶ μπαρούτη.
Καὶ 'ς τὸ πτερὸ τ' 'Αλήπασα αὐτὸς εἶχ' ἀκουμπήσει,
Μπροσθὰ 'ς τὸν κόσμον φαίνονταν πῶς εἶχε προσκυνήσει.
Καὶ πάει ὁ Κίτζο Μπότζαρης μὲ τὴν ἀπόκρισίν του,
« 'Αλήπασας 'ς τὰ Γιάννινα τὸ ἔχει τὸ οὐρδί του.

Αὐτὸς θελὰ 'ρθῇ ἀπάνω μας, μόνον νὰ φυλαχθῆτε,
Κι' ἀνοίξετε τὰ μάτιά σας νὰ μὴ παραδοθῆτε.
Τὸ Κακοσοῦλι πολεμᾷ νὰ τὸ κληρονομήσῃ,
Κι' ἀπὸ τ' ἐσᾶς νὰ ξέρετε ψυχὴ δὲν θέλ' ἀφήσει.
Κι' ἂν γίνετε γαφίλιδες δὲν πάει καλὰ ἡ δουλειά σας,
Θελὰ σᾶς βάλλῃ 'ς τὸ σπαθὶ καὶ σᾶς καὶ τὰ παιδιά σας.
Καὶ μερικοὺς κουβέντιασα καὶ μοῦ 'παν σᾶς βοηθοῦνε,
Ἂν χρειάζεται τζεμπεχανὲς αὐτοὶ σᾶς προβοδοῦνε. »
Σὰν γράφει τέτοι' ἀπόκρισιν ὁ Κίτζος καὶ τοὺς δίνει,
Ἐκρύωσαν πατόκορφα οἱ μαυρισμένοι 'κεῖνοι.
Τὸ γνώρισαν οἱ σκοτεινοὶ πῶς θέλα χαλασθοῦνε,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς γραφάδες προβοδοῦνε.
'Σ τὴν Πάργα ἐπροβόδησαν μπέλκιμ καὶ τοὺς βοηθήσουν,
Τζεμπεχανὲ καὶ ζαχερὲ κι' αὐτοὶ νὰ προβοδήσουν.
Καὶ 'ς τὰ χωριὰ τῆς Τσαμουργιᾶς χαμπέρια προβοδοῦνε,
Νὰ τ' ἀπαριάσουν τὰ χωριὰ 'ς τὸ Σοῦλι ν' ἀνεβοῦνε.
Πενῆντα τέσσερα χωριά, ἄνδρες γυναῖκες οὗλοι,
Μαζώχθησαν καὶ κλείσθησαν κι' αὐτοὶ 'ς τὸ Κακοσοῦλι.
Γιὰ πέντε χρόνους ζαχερὲν μαζόνουν νὰ κλεισθοῦνε,
Καὶ 'ς τοῦ βεζίρη τὸ σπαθὶ νὰ μὴ παραδοθοῦνε.
Κ' ἡ Πάργα τοὺς προβόδησε· « νὰ μὴ παραδοθῆτε,
Κι' ἂν δὲν τὸ νταγιαντίσετε ἐλᾶτε ἐδῶ νὰ μπῆτε. »
Κ' ἡ κλεφτουργιὰ μαζώχθηκαν καὶ κεῖνοι νὰ κλεισθοῦνε,
Τὸ Σοῦλι νὰ βοηθήσουνε, νὰ μὴ παραδοθοῦνε.
Τὴν ὀρδινιὰν τὴν ἔκαμαν πῶς θέλησ' ἡ καρδιά τους,
Καὶ πᾶνε νὰ χαλάσουνε αὐτοὶ τὰ σύνορά τους.
Ταῖς κούλαις νὰ χαλάσουνε, νὰ διώξουνε τ' ἀσκέρι,
Προτοῦ τοὺς πέσῃ ἀπάνω τους μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Κι' Ἀλήπασας δὲν βρίσκονταν 'ς ἐκεῖνο τὸ νιζέτι,
Κι' ἄλλο χαμπέρι καρτερεῖ αὐτὸς ἀπ' τὸ ντουβλέτι.
'Σ κεῖν' τὰ νερὰ δὲν βρίσκονταν νὰ πάῃ ἀπανωθιό τους,
Κ' ἔτσι τοὺς λέγ' ὁ δαίμονας νὰ βγάλλουν τὸν λαιμό τους·
Ὁ δαίμονας τοὺς ἔπλεξε τέτοιας λογῆς γαϊτάνι,
Καὶ πᾶνε νὰ βαρέσουνε τὸν Χόντον Μπὲς Γκοράνι,
Ταῖς κούλαις νὰ χαλάσουνε γιατ' ἔχουν τὸν θυμό τους.
Ὁ δαίμονας τοὺς πρόσταξε νὰ βγάλλουν τὸν λαιμό τους.

Κι' ὁ κολαοῦζος πρόφθασε τοῦ τό 'βαλε 'ς τ' αὐτιά του,
Κι' ὁ Χόντος ἑτοιμάσθηκε κι' αὐτὸς 'ς τὴν ὀρδινιά του.
Καὶ πέρνει μιὰ σαρανταριὰ ἀπ' τὸ 'δικόν τ' ἀσκέρι,
Καὶ βρίσκει τόπον σάρπικον καὶ κάν' ἕνα καρτέρι.
Τὸν τόπον τους τὸν ἔδεσε καὶ πιάν' ἕνα ντουφέκι,
Καὶ 'κεῖν' οἱ ντὶν ντουσμάνιδες δὲν πέρασαν ἀπ' ἔκει,
'Απ' ἄλλον δρόμον πέρασαν μὲ χίλια δυὸ κοδέλια,
Καὶ πᾶν' καὶ τῆς ἐγύρισαν τῆς κούλας τὰ θεμέλια.
Ὁ Χόντος σὰν ἐγύρισε καὶ βλέπ' ἐκεῖν' τὸ θᾶμα,
Τ' ἀφέντη του 'ς τὰ Γιάννινα προβόδησ' ἕνα γράμμα,
Καὶ τοῦ 'χε μέσα 'ς τὸ χαρτί· « βεζίρη μου πασᾶ μου,
Τὸ χὰκ παῒ σοῦ προσκυνῶ μὲ ὅλην τὴν καρδιάν μου,
'Απόψε τὸν ἐβάρεσαν τὸν σκλάβον τὸν δικόν σου,
Κι' αἱ κούλαις ποῦ εὑρίσκονταν, σοῦ πῆραν τὸ κακό σου. »
Ὁ Χόντος σὰν προβόδησε 'ς τὰ Γιάννινα χαμπέρι,
Βεζίρης ἐπροβόδησε τοὺς Τσάμιδες νὰ φέρῃ.

Ὁ ὑπέρτατος βεζίρης συνάζει φουσάτα νὰ πάγῃ κατὰ τοῦ Σούλιου.

Βεζίρης στέλλει μπουγιουρδιὰ 'ς τὸ Δέλβινο 'ς τὴν χώρα·
« Ὁ γυιὸς τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ νὰ μοῦ 'ρθῇ τούτ' τὴν ὥρα. »
Στέλλει καὶ τοῦ Μπραΐμ πασᾶ χαμπέρι 'ς τὸ Μπεράτι,
Νὰ τοὺς γνωρίσῃ τὴν καρδιὰ, μήπως κ' ἔχουν ἰτάτι.
Καὶ γράφει τοῦ Μπραΐμ πασᾶ· « θὰ πάγω 'ς τὸν ντουσμάνη. »
Γκιόγια, τοῦ γράφ' 'Αλήπασας, ἰμτάτι νὰ τοῦ κάμῃ.
Γράφει 'ς τὸ Παρακάλαμο, ἀκόμα καὶ 'ς τὸν Ντάγο,
« Νὰ μοῦ 'ρθετε 'ς τὰ Γιάννννινα, 'ς τὸ Σοῦλι θελὰ πάγω. ».
Τοῦ γέρο Πρόνιου τοῦ 'στειλε καὶ τοῦ Χασὰν Τζαπάρη,
Εὐθὺς νὰ προβοδήσουνε νὰ πιάκουνε τὸ Φλάρι
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς. « 'Εδῶ νὰ μοῦ 'ρθετ' οὗλοι,
'Αβόλετο νὰ ξεύρετε ἐγώ 'μαι γιὰ τὸ Σοῦλι. »
Στέλλει τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ· « νὰ στείλῃς τὸν υἱόν σου,
Τὶ ξεῦρέ το δὲν στέκεσαι 'ς τὸν τόπον τὸν δικόν σου.
Κι' ὅποιος δὲν μοῦ 'ρθει σήμερα ἀπάνω του θὰ πέσω,
Ἢ θελὰ δώσω σήμερα, ἢ θέλω νὰ κερδαίσω. »

Στέλλει καὶ τοῦ Σελίμπεη, καὶ τοῦ Μαχμοὺτ Νταλιάνη:
« Νὰ μοῦ 'ρθετε 'ς τὰ Γιάννινα, τὶ γίνεσθε βιράνι.
'Ανθρώπους νὰ μοῦ στείλετε καὶ σεῖς ἐδῶ σὲ μένα,
Τὸν φίλον μου καὶ τὸν ἐχθρὸν τὸν ξέρω τὸν καθένα.
Νὰ μοῦ 'ρθετε τὸ γλήγορο, τὶ καίγω τὴν καρδιά σας,
Ταμπίδες νὰ μοῦ γίνετε ἐσεῖς καὶ τὰ παιδιά σας. »
Σὰν εἴδανε τὸ μπουγιουρδὶ, τὴν τίμια προσταγή του,
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τοῦ γίνηκαν δικοί του.
Τὴν προσταγὴ τ' 'Αλήπασα τὴν ἔκαμαν φερμάνι,
Καθένας ἐσηκώθηκε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ πάνει.
Στέλλει κι' ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς τὸ τίμιον τὸ παιδί του,
Φερμάνι τοῦ τὴν ἔκαμε κι' αὐτὸς τὴν προσταγή του.
Βεζίρης ἰχτιάδες δὲν εἶναι τ' ἀσκέρι ν' αὐγατίσῃ,
'Εχθρὸν καὶ φίλον σήμερα γυρεύει νὰ γνωρίσῃ.
Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ἄνθρωπος ποῦ θέλει νὰ γίνῃ ἐχθρός του,
Ποῦ κόβει τὰ ποδάρια του καθένας μοναχός του;
Καὶ χάζμι νὰ τὸν ἔχουνε σήμερα δὲν τρομοῦνε,
Μὲ θέλημα καὶ μὲ στανιὸ σὲ τοῦτον προσκυνοῦνε.
'Σ τὰ Γιάννινα μαζώχθηκαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Καὶ 'ς τὴν Μπουνίλα πρόσταξε τ' ἀσκέρι του νὰ βγάλῃ.
Καὶ τὸ οὐρδὶ τὸ ἔῤῥιξε ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν Μπουνίλα,
Κ' οἱ χάζμιδες πλακώθηκαν μὲ πέτραις καὶ μὲ ξύλα.
'Αλήπασας ἐπρόσταξε καὶ κράζει τὰ παιδιά του,
Τὰ δυὸ τὰ βεζιρόπουλα τοῦ 'βῆκαν ἐμπροσθά του.
Καὶ τοῦ 'πε τοῦ Μουχτάρπασα· « παιδί μου μὲ τὸ νάμι,
"Ο,τ' ἔκαμες 'ς τὴν Πρέβεζαν κανεὶς δὲν τό 'χει κάμει.
Τὴν ζάπωσες τὴν Πρέβεζαν ἐσὺ μὲ τὸ σπαθί σου,
Κι' ὅπως σ' ἀγάπης' ἡ καρδιὰ, τὴν βρῆκες τὴν τιμή σου. »
Τοῦ λέγει καὶ τοῦ Βελήπασα· « τὸ Σοῦλι νὰ πλακώσῃς,
"Αν ἦσαι γυιὸς τ' 'Αλήπασα τὴν λύσσαν νὰ τοὺς δώσῃς.
'Σ τὸ Κακοσοῦλι σήμερα νὰ βάλλῃς τὸ ποδάρι,
Ν' ἀκούεται τὸ νάμι σου σὰν τοῦ γαζῆ Μουχτάρη.
Πρῶτα τὸ Σοῦλι κύτταξε νὰ πᾷς νὰ τὸ ζαπώσῃς,
Κατόπι τ' ἄγρια τὰ βουνὰ νιζάμι νὰ τὰ δώσῃς.
"Αν πάρουν τ' ἄγρια τὰ βουνὰ αὐτοὶ θενὰ κρυώσουν,
Καὶ τὰ δικά τους τὰ κλειδιὰ εὐθὺς θελὰ τὰ δώσουν.

Καὶ ῥάγι ἂν σοῦ δώσουνε αὐτοὶ χωρὶς ντουφέκι,
Μὴ τοὺς πειράξῃς τίποτες, ἂς φύγουν ὅλ' ἀπέκει.
Ἂν ἔρθουνε 'ς τοῦ λόγου σου, ἐσὺ μὴ τοὺς ἐγγίξῃς,
Καὶ δρόμον ἂν γυρεύουνε, εὐθὺς ἐσὺ ν' ἀνοίξῃς.
Καὶ ῥάγι ἂν σοῦ δώσουνε, ἂς πᾶνε 'ς τὴν δουλειά τους,
Ἂς πάρουν μέσα 'ς τὴν Φραγκιὰν αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιά τους.
Ἂς πᾶνε πέρα 'ς τοὺς Κορφοὺς κ' ἐδῶ νὰ μὴ σταθοῦνε,
Νὰ θυμηθοῦν τὸν τόπον τους, ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦνε.
Νὰ βλέπουνε τὸν τόπο τους νὰ καίγετ' ἡ καρδιά τους,
Τ' ἀγρίμια νὰ φρύξουνε 'ς τὰ κρύα τὰ νερά τους.

Ὁ Βελήπασας ἐκίνησε διὰ τὸ Σοῦλι μὲ ὅλον τὸ ἀσκέρι.

Σηκώθηκ' ὁ Βελῆ πασᾶς καὶ τοῦ 'πεσε μπροσθά του,
Καὶ φίλησε τὸ χέρι του, τὰ τίμια γόνατά του,
Καί τοῦ 'πε' « 'γώ, πατέρα μου, εἶμαι 'ς τὸν ὁρισμόν σου,
Καὶ κάνω σιούκιουρ ποῦ 'στειλες σήμερα τὸν υἱόν σου.
Καὶ κάνω σιούκιουρ ποῦ 'στειλες ἐμένα κι' ὄχι ἄλλον,
Νὰ πάρω ὡς Μουχτὰρ πασᾶς τὸ νάμι τὸ μεγάλο. »
Τοιμάζετ' ὁ Βελήπασας καὶ γίνεται χαζίρι,
Ὀπίσω πάει φίλησε τὸ μέστι τοῦ βεζίρη.
Τὸ τίμιο μέστι φίλησε καὶ τὸ τίμιόν του χέρι,
Καὶ 'βῆκε ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ σήκωσε τ' ἀσκέρι.
Σὰν πέρασ' ὁ Βελήπασας 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα,
Ἄνδρες γυναῖκες τοῦ 'καμαν ντουᾶ κείνην τὴν ὥρα.
Ὁ Σεϊσούφης τοῦ 'καμε ντουᾶ μὲ τὴν καρδιά του,
Ὁ ντὶν ντουσμάνης πουθενὰ νὰ μὴ σταθῇ μπροσθά του.
Καὶ γύρισε τὸ γκιόξι του πρὸς τοῦ Σουλιοῦ τὰ μέρη,
Κι' ὅλος ὁ κόσμος πήρανε τέτοιας λογῆς χαμπέρι.
Καὶ κεῖν' οἱ ντὶν ντουσμάνιδες ἀπὸ τὸ Κακοσοῦλι,
Διαλέν' καμμιὰ πεντακοσαργιὰ καὶ βάνουν καραβοῦλι.
Κ' οἱ χριστιανοὶ τῆς Τσαμουργιᾶς, γυναῖκες ἄνδρες, οὖλοι
Παρακαλοῦν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ μὴν παρθῇ τὸ Σοῦλι,
Καὶ λέν': « Θεέ μου, Παναγιά, γλύτωσ' το τὸ καϋμένον,
Γιατὶ δὲν ἦτον 'ς τὸν ντουνιᾶ ποτὲ προσκυνημένον. »

Λιγνάρια καὶ σιδηροστιαῖς πέρουν κι' ἀνακατόνουν,
Ἔτσι μαντεύουν τὸν πασᾶ αὐτοὶ καὶ τὸν καρφόνουν.
Σαράντα τέσσερες γιορταῖς κρατοῦν οἱ μαυρισμένοι,
Ὅ,τ' ἀγαπᾷ 'Αλήπασας 'ς τὸ Σοῦλι νὰ μὴ γένῃ.
Σαββάτο 'μέρα νήστεψαν τὸ Σοῦλι νὰ βοηθήσουν,
Ῥαγιάδες νὰ μὴ γένουνε καὶ νὰ μὴ προσκυνήσουν.
Καὶ τ' εἶναι τὸ μουράτι τους ὁποῦ παρακαλοῦνε,
Σήμερα 'ς τὸν 'Αλήπασα νὰ μὴ παραδοθοῦνε;
Τὶ τὸ πολέμησαν πολλοὶ πασάδες τιμημένοι,
Καὶ δὲν χαλάσθηκαν ποτὲ ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι.
Κι' 'Αλήπασας πολέμησε καὶ βάρεσε ναρέδες,
Μόν' εἶχε μέσα 'ς τὸ οὐρδὶ περίσσους φιτινέδες,
Καὶ τεβαμπίδες βρίσκονταν 'ς τὴν πόρταν τὴν δική του,
Καὶ τοῦ 'τρωγαν τ' 'Αλήπασα χαράμι τὸ ψωμί του.
Καὶ μένα νὰ μὲ 'ρώταε, ὅσο κι' ἂν ἠμποροῦσα,
Τοὺς φιτινέδες ποῦ κρατεῖ θελὰ τοὺς μαρτυροῦσα.
Κ' οἱ φιτινέδες ποῦ 'τονε ἐγίνηκαν ῥαγιάδες,
Καὶ τοὺς βαστᾷ 'ς τὴν πόρταν του σὰ σκλάβους 'Αραπάδες.
Κι' ἀνάκαρα δὲν ἔχουνε αὐτοὶ νὰ ταραχθοῦνε,
Μηδὲ μὲ τὸν 'Αλήπασα ποτὲ νὰ μαχευθοῦνε.
Τὶ δὲν 'ν' ἐκεῖνος ὁ καιρὸς νὰ κάμουν τὰ δικά τους,
Τὶ τοὺς ἐπῆρ' 'Αλήπασας ῥεχέμι τὰ παιδιά τους.
Καὶ γίνεται μιὰ τάραξις μέσ' 'ς ὅλη τὴν Ῥωμιοσύνη,
Καὶ λέγουν, τὶ ἐπάθαμεν; οἱ μαυρισμένοι κεῖνοι.
Καὶ τὸ ψωμὶ τ' ἀπόκοψαν αὐτοὶ ἀπ' τὸν καϋμόν τους,
Καὶ μπαίνουνε 'ς τὴν ἐκκλησιὰ καὶ κάνουν τὸν σταυρόν τους.
Καὶ λέν': « Θεέ μου, Παναγιά, ὁ Τοῦρκος νὰ κρυώσῃ,
'Σ τὸ Κακοσοῦλι σήμερα ψυχὴ νὰ μὴ γλυτώσῃ. »
Παρακαλοῦν τὴν Παναγιά, γιατ' ἔχουν τὸν καϋμόν τους,
Γιατ' ἔφθασ' ὁ Βελήπασας καὶ πάνει ἀπανωθιό τους.
Καὶ κεῖν' οἱ ντὶν ντουσμάνιδες ποῦ τῶ 'χουνε καρτέρι,
Τοὺς τρέμει ἡ καρδοῦλά τους σὰν ὁ Θεὸς τὸ ξέρει.
Τὴν Παναγιὰ καὶ τὸν Χριστὸν κι' αὐτὸν παρακαλοῦνε,
Νὰ χαλασθ' ὁ Βελήπασας ἐκεῖνοι καρτεροῦνε.
Καὶ λέν': « Θεέ μου, Παναγιά, κουβέτι νὰ μᾶς δώσῃς,
Σήμερα τὸν Βελήπασα ἐδῶ μὴ τὸν ζυγιώσῃς.

Ἀκόμα, Θέ μου, Παναγιά, τὸν δρόμον του νὰ κλείσῃς,
Καὶ μονοπάτι πουθενὰ τοῦ Τούρκου μὴν ἀφήσῃς.
Ἀκόμα, Θέ μου, Παναγιά, βόηθα τὸ Κακοσοῦλι,
Φλωρένια νὰ τὴν κάμωμεν τὴν ἐκκλησιάν μας οὔλη. »
Παρακαλοῦν τὴν Παναγιὰ κι' ὁρμίζονται νὰ βγοῦνε,
Ἀπάνω 'ς τὸ Βελήπασα κυττάζουν νὰ ῥιχθοῦνε.
Καὶ πλάκωσ' ὁ Βελήπασας ἀπάνω 'ς τὸ καρτέρ',
Ὅλους τοὺς ἔβαλ' ἐμπροσθὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Ντουφέκι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ πιάκουν οἱ καϋμένοι,
Καὶ κλείσθηκαν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ οἱ φειδοφαγωμένοι.
Τὸν Ἀβαρίκο ζάπωσε, καὶ τὸ Μεγάλο Σοῦλι,
Κ' ὀπίσω τοὺς ἀπάργιασε ὅπ' ἦταν καραοῦλι.
Ἐκ' ἦταν καὶ μιὰ ἐκκλησιὰ μὲ κάστρο μαζωμένη,
Μικροὶ τρανοὶ κιουφάριδες ἐκ' ἦτανε κλεισμένοι.
Πολλοὺς γαζάδες ἔκαμε Βελήπασας ἀτός του,
Κι' ὁ μπαϊρακτάρης τοῦ 'πεσε σεΐτης ὁ δικός του.
Εἶδαν κι' ἀπόειδαν οἱ πτωχοὶ ὁποῦ θανατωθῆκαν,
Ἐβῆκαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ 'ς τὴν Τουρκιὰ χυθῆκαν.
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον θέλησαν ἐκεῖ νὰ σκοτωθοῦνε,
Τοὺς πέφτει Τούρκικο σπαθὶ κι' ὀπίσω δὲν γυρνοῦνε.
Τ' ἀσκέρι τοῦ Βελήπασα πῆρε νὰ γονατίσῃ,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη πολεμᾷ τὸν πλάτη νὰ γυρίσῃ.
Κι' ὁ Σιλικτάρης φώναξε· « ἰμέτι, Μωχαμέτη,
'Σ τὸν ντὶν ντουσμάνη σήμερα νὰ κάμωμεν γαϊρέτι.
Νὰ βγοῦμε μ' ἄσπρο πρόσωπον 'ς ἐτοῦτο τὸ σεφέρι,
Ἀπάνω τους νὰ πέσωμεν μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι. »
Καὶ χύθηκαν ἀπάνω τους σὰν κεῖνα τὰ ἰζτέργια,
Σὰν τὰ σαΐνια τοῦ ντουνιᾶ ποῦ πνίγουν περιστέρια.
Ὀπίσω πᾶν' καὶ κλείσθησαν μέσα 'ς τὴν ἐκκλησιά τους,
Κι' αὐτὸς ποῦ τοὺς γεράτισε τοὺς ξέρει τὴν καρδιάν τους.
Καὶ πρόσταξ' ὁ Βελήπασας, καὶ λέγει : « τί καρτεροῦμε;
Μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὰ χέριά μας 'ς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ μποῦμε. »
Ἀπήδησαν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ αὐτοὶ μὲ τὰ σπαθιά τους,
Κ' οἱ σκοτεινοὶ τὰ γνώρισαν τὰ μαῦρα τὰ γραφτά τους.
Τρία μπουλούκια γίνηκαν ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Καὶ πῆραν τ' ἄγρια τὰ βουνὰ μὲ τὴν καρδιὰ καϋμένη.

Ἕνα μπουλοῦκι ἀνέβησαν 'ς τὴν Κιάφα νὰ κλεισθοῦνε,
Κ' εἶν' ἄγριο κεῖνο τὸ βουνὸ καὶ Τοῦρκοι δὲν πατοῦνε.
Ἕνα μπουλοῦκι ἀπὸ κεινοὺς ἐκλείσθησαν 'ς τὴν Τρύπα·
Τὸ βέβηο καθὼς γίνηκε ἔτσι καὶ 'γὼ σᾶς εἶπα.
Ἕνα μπουλοῦκι θέλησαν 'ς τὸ Γκιοῦγγι νὰ κλεισθοῦνε,
Σὰ τὸν 'Εγγλέζο 'ς τὸ γιαλὸ αὐτοὶ θελὰ καοῦνε.
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τοὺς ἔπιασαν τὴν στράτα,
Τὰ γνώρισάνε οἱ πικροὶ τὰ σκοτεινὰ μαντάτα.
Κι' ὥραν τὴν ὥραν βγαίνουνε καὶ πέτραις γκουτουλοῦνε,
Καὶ ποῦθε νὰ σκορπίσουνε τζαρὲν δὲν μπόρ' νὰ βροῦνε.
Τὶ δὲν τὸ θάῤῥευαν ποτὲ μουχασερὲ νὰ γίνουν,
Καὶ θέλουν νὰ σκορπίσουνε· οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀφίνουν.
Ὁρμίζετ' ὁ Βελήπασας τὸ κάστρο ν' ἀρχινήσῃ,
'Σ τὸ Κακοσοῦλι νὰ στρωθῇ, ἀτός του νὰ καθήσῃ.
Προστάζει καὶ τὴν ἐκκλησιὰ κιμπλὲ νὰ τὴν γυρίσουν,
Τζαμὶ θελὰ τὴν κάμουνε ἐκεῖ νὰ προσκυνήσουν.
Χίλιους μαστόρους ἔστειλε 'Αλήπασας κοντά του,
Νὰ φτιάσῃ κάστρον φοβερὸ πῶς ἀγαπᾷ ἡ καρδιά του.
Καὶ στρώθηκ' ὁ Βελήπασας καὶ κάθεται 'ς τὸ Σοῦλι,
Καὶ κεῖνοι 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ δὲν κάνουνε κουκοῦλι.
Καὶ σφίχθηκαν οἱ σκοτεινοὶ καὶ θέλουνε νὰ βγοῦνε,
Καὶ πάλε 'ς τὸν Βελήπασα νὰ βγοῦνε δὲν τρομοῦνε.
Καὶ κάνουνε μιὰ μάζωξιν ἐκεῖνοι συνατοί τους,
Νὰ κάμουνε κἄναν τζαρὲ νὰ γλύσουν τὴν ψυχή τους.
Σὲ κεῖν' ἀπάνω κίνησαν πέντ' ἕξ ἑπτὰ νομάτοι,
Τὴν νύκτα τὰ μεσάνυχτα, καὶ πᾶν' 'ς τὸ Τζεκουράτι,
Καὶ βρίσκουν τὸν Χασάναγα, καὶ τοῦ 'παν' « τί μᾶς κάνεις;
'Σ τὴν κόρδα τοῦ Βελήπασα, ἂν θέλῃς, μὴ μᾶς πάνῃς.
Νὰ πέσῃς 'ς τὸν Βελήπασα, μπέλκιμ μᾶς δώσει ῥάγι,
Τ' ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ κυττάζει νὰ μᾶς φάγῃ. »
Τοῦ 'παν', « ἀμὰν, Χασάναγα, πολὺ νὰ τζιαλιαστίσῃς,
'Σ τὴν κόρδα τοῦ Βελήπασα νὰ μὴ μᾶς προβοδήσῃς. »
Τζιαλίστα, μπρὲ Χασάναγα ἐσὺ, γιὰ τὴν τιμήν σου,
Διατ' ἔπλυνες τὰ χέριά σου καὶ σὺ ἀπ' τὴ γλυκή σου.
Πολὺν ῥιτζᾶν σοῦ κάνομεν ἐμεῖς τῆς ἀφεντιᾶς σου,
Διατ' ὁ βεζίρης σήμερα σοῦ κάνει τὸν ῥιτζᾶ σου.

Τοὺς δρόμους μᾶς τοὺς ἔκλεισαν, κι' ὅλα τὰ μονοπάτια,
Γιατ' ὁ βεζίρης κράτειε τὰ πρῶτα τὰ γινάτια.
Ὄντας χαλάσθητε ἐσεῖς, καὶ σκόρπισε τ' ὀρδί του,
Καὶ τ' ἀφηκέτε μοναχὸν 'ς τὸ Σοῦλι τὸ παιδί του,
'Σ τ' ἐμᾶς δὲν ἦτον φταίξιμον, μόν' τὰ καμέτ' ἀτοί σας,
Γιατ' εἴχετε, Χασάναγα, τὴν τζίμπλα μοναχοί σας.
Γιὰ τὸ ψωμὶ ποῦ φάγαμεν 'ς τὸν τόπον τὸν δικόν σου,
Πρέπει νὰ πᾶς νὰ τοῦ τὸ 'πῇς, ἀγᾶ μου, τ' ἀφεντός σου. »

'Απόκρισις Χασὰν Τζαπάρη πρὸς αὐτούς.

Χασὰν Τζαπάρης γύρισε καὶ λέγει: « μοροὶ φίλοι,
Τώρα ῥιτζᾶς δὲν πιάνεται, κι' ἂς κρίνουνε καὶ χίλιοι.
Καὶ σήμερα διὰ σήμερα δὲν πιάνετ' ὁ ῥιτζᾶς μου,
Τὶ μοῦ κρατεῖ 'ς τὰ Γιάννινα ῥεχέμι τὰ παιδιά μου.
Δὲν βλέπετε, 'πρὲ φίλοι μου, ποῦ ζάπωσε τὸ Φλάρι;
Φοβοῦμαι καὶ 'ς τὴν Τσαμουργιὰ χαράτζι θὰ μᾶς πάρῃ.
Κι' αὐτὸς δὲν μ' ἔχει σύντροφον ἐμένα καὶ οὐδ' ἀκράνη,
Γιὰ ταῦτο κι' οὔτε τὸν ῥιτζᾶ ποτὲ δὲν μοῦ τὸν κάνει.
'Ατοί σας νὰ κινήσετε καὶ μπρός του νὰ τοῦ βγῆτε,
Κι' ὅ,τι μοῦ κόψ' ἡ γνῶσίς μου σᾶς λέγω νὰ τοῦ εἰπῆτε.
Νὰ εἰπῆτε τοῦ Βελήπασια, γυρεύομεν νὰ βγοῦμεν,
Καὶ σκλάβοι νὰ σοῦ γίνομεν ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζιοῦμεν.
Κι' ἄλλον τζαρὲν δὲν ἔχετε, καὶ θελὰ χαλασθῆτε,
Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ αὐτοῦ θὰ σκλαβωθῆτε.
Καὶ 'γὼ διὰ τὴν ἀγάπην σας σηκόνομαι καὶ πάνω,
Μόνον μοῦ κόβ' ἡ γνῶσίς μου πῶς τίποτας δὲν κάνω. »
Αὐτὰ 'πανε, καὶ γύρισαν ἐκεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Καὶ μπῆκαν 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ πικροὶ φαρμακωμένοι.
Τοὺς μαύρισε τὸ μάτι τους καὶ πλειὸ δὲν νταγιαντοῦνε,
Κι' ἀπόκρυφα νὰ φύγουνε τζαρὲν δὲν μπόρ' νὰ βροῦνε.
Εἶδαν καὶ ἀπόειδαν, κίνησαν καὶ κεῖν' οἱ μαυρισμένοι,
Καὶ πᾶνε 'ς τὸν Βελήπασια μὲ τὴν καρδιὰ καϋμένη.
Καὶ τοὺς ἐχάλασ' ὁ ντουνιᾶς τοὺς γίνηκε σκοτάδι,
Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ σὰν πάησαν 'ς τὸν ἅδη·

Σκούζουν καὶ βλιάζουν οἱ πικροὶ καὶ βγαίνουν 'ς τὰ πουρνάρια,
Καὶ δέρνουν τὸ κεφάλι τους μὲ πέτραις, μὲ λιθάρια.
Θαῤῥεύουν τὸ χειρότερον τῆς Πρέβεζας τὸ χάλι,
Γιὰ τοῦτο παρατρόμαξαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι.
Καὶ βγαίνουν 'ς τὸν Βελήπασα καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Καὶ στόμα δὲν ἀνοίγουνε, δὲν ξέρουν τί νὰ 'ποῦνε.
Φῶτος Τζιαβέλας ἔσκυψε γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσῃ,
Τὴν γοῦνα τοῦ Βελήπασα νὰ τήνε προσκυνήσῃ.
Καὶ τοῦ 'πε: « ἀμὰν, ἐφένδη μου, δὸς ἴσμι τοῦ ῥαγιᾶ σου,
Νὰ κουβεντιάσῃ ξάστερα 'προσθὰ 'ς τὴν ἀφεντιά σου. »
'Εγύρισε ὁ Βελήπασας καὶ τοῦ 'πε· « κρίνε, Φώτη,
'Απ' τὸ σπαθί μου θὰ διαβοῦν μικροὶ τρανοὶ Σουλιῶταις: »
Καὶ τοῦ 'πε: « ἀμὰν, ἐφέντη μου χάρισαι τὴν ζωήν τους,
Καὶ δός τους τόπον πουθενὰ νὰ ζήσουν τὴν ψυχήν τους.
Καὶ δός τους ῥάγι, ἀφέντη μου, μικροὶ τρανοὶ νὰ βγοῦνε,
Καὶ σκλάβοι νὰ σοῦ γίνουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζοῦνε. »
'Εγύρισ' ὁ Βελήπασιας καὶ λέγει· « μωρὲ Φώτη,
Γιατὶ δὲν μὲ πιστεύθηκαν νὰ μῶρθουν ὅλ' οἱ πρῶτοι;
Δὲν μοῦ 'ρθε κι' ὁ Καλόγερος κι' αὐτὸς νὰ βγῇ μπροσθά μου,
"Η δὲν πιστεύθηκε νὰ βγῇ μπροσθὰ εἰς τὴν ἀφεντειά μου; »
« Μὴ μᾶς ξετάζῃς, τοῦ 'πανε, διατ' εἴμεθ' ἀραμένοι,
Καὶ 'ς τοῦτα τ' ἄγρια βουνὰ μουχασερὲ κλεισμένοι,
Καὶ γνῶσι 'ς τὸ κεφάλι μας δὲν ἔχομ' οἱ καϋμένοι,
Γιατ' εἴμεσθε μουχασερὲ πικροὶ καὶ πεινασμένοι. »
« 'Εμεῖς τῆς Τρύπας, τοῦ 'πανε, γυρεύομεν νὰ βγοῦμε,
Καὶ δός μας τόπον πουθενὰ νὰ πᾶμε νὰ χωθοῦμε »
Κι' αὐτοὶ τῆς Κιάφας τοῦ 'πανε νὰ βγοῦν νὰ προσκυνήσουν,
Καὶ σκλάβοι νὰ σοῦ γίνουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουν.
Σὰν ἄκουσ' ὁ Καλόγερος τῆς Κιάφας ποῦ θὰ βγοῦνε,
Μὲ πεντακόσιους γίνηκαν 'ς τὸ Γκιοῦγγι νὰ κλεισθοῦνε.
Καὶ τοῦ 'παν τοῦ Καλόγερου: « τῆς Τρύπας πᾶν' κ' ἐκεῖνοι,
Νὰ βγοῦμε, τοῦ 'πανε, κ' ἐμεῖς' » κι' αὐτὸς δὲν τοὺς ἀφίνει.
« 'Εγὼ 'ς τὸ Γκιοῦγγι θὰ κλεισθῶ νὰ πιάσω τὸ ντουφέκι,
Κι' 'Αλήπασας δὲν στέκεται, ταχειὰ θὰ φύγῃ ἀπ' ἐκεῖ.
"Αν ἔχωμεν τζεμπεχανὲ μὲ ταῦτον πολεμοῦμε,
Καὶ βρίσκομεν κάναν τζαρὲ ἐμεῖς καὶ προσκυνοῦμε. »

Εἶχε ἁμαρτίαις ὁ πικρὸς ἀπὸ τὰ γονικά του,
Καὶ καίετ' ὁ βρυκόλακκας εἰς τὰ γηράματά του.
Ὅλο τὸ Σοῦλι πάρθηκε, καὶ κεῖνος δὲν τὸ βλέπει,
Τί θὰ τοῦ φέρ' ὁ δαίμονας τέτοιας λογῆς γκζέπι.
Κλείσου, τοῦ λέγ' ὁ δαίμονας, καὶ κάμε τὸν σεφᾶ σου,
Νὰ κρένεται, Καλόγερε, 'ς τὸν κόσμον τ' ὄνομά σου.
Καὶ κεῖνοι ποῦ προσκύνησαν πολλοὶ θὰ μετανοιώσουν,
Καὶ σένα, μπρὲ Καλόγερε, συχώριο θὰ σοῦ δώσουν.
Ἔτσι τοῦ λέγ' ὁ δαίμονας, ὁποῦ 'χε 'ς τὴν καρδιά του,
Νὰ δείξῃ 'ς τὸν 'Αλήπασα αὐτὸς τὴν ἀνδρειά του.
Κι' ἀπὸ τὴν Τρύπαν θέλησαν ἀβόλετο νὰ βγοῦνε,
Κι' ὥραν τὴν ὥρα 'ς τὸν πασᾶ γερόντους προβοδοῦνε.
« Ἀμὰν, τοῦ λένε τοῦ πασᾶ, χάρισε τὴν ζωήν μας,
Ἢ λύσε μας ἢ δέσε μας, γιατ' ἔσκασ' ἡ χολή μας. »

Ἀπόκρισις Βελήπασα πρὸς αὐτοὺς, καὶ χαμπέρι πρὸς τὸν μπαμπᾶ του.

Τοὺς εἶπε κι' ὁ Βελήπασας· « νὰ στείλω τοῦ πατρός μου,
Νὰ πάρω καὶ τὸ ἴζνι του, τὶ δὲν σᾶς βγάζ' ἀτός μου. »
Ὡς τόσον ποῦ βαρέθηκε καὶ τὸ δικό τ' ἀσκέρι,
Καὶ τοῦ 'παν τοῦ Βελήπασα, « προβόδησε χαμπέρι. »
Ὁρμίζετ' ὁ Βελήπασας καὶ γράφει τοῦ βεζίρη.
Βεζίρης ἑτοιμάζονταν καὶ γίνονταν χαζίρι,
Βεζίρης χαζιρεύεται γιὰ νὰ καβαλικεύσῃ,
Νὰ πάῃ 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ λαγούμια νὰ δουλεύσῃ.
Καὶ τοῦ 'γραφ' ὁ Βελήπασας· « βεζίρη μου πατέρα,
Κιάφα καὶ Τρύπα μοῦ 'στειλαν καὶ μοῦ γυρεύουν βέρα.
'Ακόμα μοῦ προβόδησαν θὰ κάτσουν 'ς τὰ πτερά σου,
Ῥαγιάδες θέλ' νὰ γίνουνε αὐτοὶ 'ς τὴν αὐθεντιά σου.
Καὶ δὲν τοὺς ἔδωσα βερὲ προτοῦ νὰ σ' ἐρωτήσω,
Κι' ἂν ἔχω κι' ἄλλον ὁρισμὸν νὰ μὴν τοὺς ἀπολύσω.
Ὡς τόσον σοῦ φανέρωσα, κι' ὅπως εἶν' ὁρισμός σου,
Προβόδα τίμια ἀπόκρισι, βεζίρη, 'ς τὸν γυιόν σου.
Ῥαγιάδες θὰ σοῦ γίνουνε Κακοσουλιῶταις ὅλοι,
Κι' ἀνέμειν' ὁ Καλόγερος μὲ τὸ δικόν του κόλι.

Μὲ πεντακόσιους κλείσθηκε καὶ θέλει νὰ πολεμήσῃ,
Καὶ δὲν μοῦ κόϐ' ἡ γνῶσίς μου ποτὲ νὰ προσκυνήσῃ.
Κι' ἄλλοι οἱ ἀποδέλοιποι ὥραν τὴν ὥραν στέλλουν,
Ῥαγιάδες γιὰ νὰ γίνουνε 'ς τὴν ἀφεντιά σου θέλουν.
Καὶ τόπον μοῦ γυρεύουνε νὰ πᾶν' ν' ἀποκουμπήσουν,
Χωράφια νὰ δουλεύουνε ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουν. »

Ἀπόκρισις βεζίρη πρὸς τὸν Βελήπασαν.

Βεζίρης τοῦ προδόδησε πῶς, « θέλω νὰ 'ρθ' ἀτός μου,
Τέτοιον ῥαγιᾶν δὲν θέλουνε ὁ τόπος ὁ δικός μου.
Σὰν ἔρθω ἀτός μου, τοῦ 'γραψε, ἀνοίγεται κ' ἡ στράτα,
Καὶ δίνω τοῦ Καλόγερου τὰ μαῦρα τα μαντάτα.
Ἂν ἀγαπήσουν οἱ πικροὶ καὶ θέλουνε νὰ βγοῦνε,
Ἂς βροῦνε τόπον πουθενὰ νὰ πᾶνε νὰ χωθοῦνε.
Καὶ σὺ, μορὲ Βελήπασα, βερὲ νὰ μὴ τοὺς δώσῃς,
Καὶ τὰ δικά τους ἄντερα ὀλίγο νὰ τὰ κλώσῃς.
Καὶ πές τους, πῶς τον καρτερῶ σήμερα τὸν βεζίρη,
Γιατ' ἦτον ὁ πατέρας μου 'ς τὰ Γιάννινα χαζίρι.
Κι' ὅ,τι νὰ κάμω σήμερα ἐμένα μὲ παιδεύει,
Κι' ἀπὸ τ' ἐσᾶς νὰ ξέρετε χεσάπι μοῦ γυρεύει.
Βελήπασα, προδόδα τους τέτοιαις λογῆς χαμπέρι,
Κι' ὅ,τ' ἔχω μὲ τὴν γνώμην μου κανένας δὲν μὲ ξέρει. »

Ὁ ὑπέρτατος βεζίρης κινᾷ διὰ τὸ Σοῦλι.

Ἀλήπασας ἐκίνησε καὶ πάει 'ς τὸ Κακοσοῦλι,
Κι' ὅ,τ' ἔκαμ' ὁ Βελήπασας τοῦ τὰ 'καμε καμποῦλι,
Καὶ τὰ μπεγένтισε πολὺ τὰ ὅσα εἶχε κάμει,
Καὶ τοῦ 'πε, « πολλὰ εὔμορφον ἐσ' ἔδωκες νιζάμι. »
Καὶ τὸν ἐχάϊδευσε πολὺ βεζίρης τὸν υἱόν του,
Ποῦ 'βρε νιζάμι Ἀλήπασας σήμερα 'ς τὸν ἐχθρόν του.
Ποῦ πῆραν τ' ἄγρια τὰ βουνὰ μουχασερὲ κλεισμένοι,
Καὶ βλέπουνε τὸν τόπον τους καὶ καίγουντ' οἱ καϋμένοι.

Φῶτο Τζαβέλλας κίνησε, καὶ τοῦ 'πεσε μπροσθά του,
Μὲ φόβον καὶ μὲ τερμπιὲν τοῦ πιάνει τὴν ποδιά του.
'Αλήπασας ἐγύρισε καὶ χάϊδευσε τὸν Φώτη,
Καὶ τοῦ 'πε: « κύτατξε καλὰ, σοῦ καίγω τὸ σηκότι.
Καὶ τώρα πάνε γλήγορα νὰ τοὺς εἰπῇς νὰ βγοῦνε,
Τὶ τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ θελὰ τὸ θυμηθοῦνε. »
Καὶ τοῦ 'πε: « ἀμὰν, ἐφένδη μου, αὐτοὶ σὲ καρτεροῦνε,
'Ως τόσον παρατρόμαξαν, καὶ δὲν τρομοῦν νὰ βγοῦνε.
Πρῶτα καὶ πρῶτ' ἀφέντη μου, ἐγὼ 'μαι χωρὶς ἄλλο,
Τὸν ὁρισμόν σου δῶσαί μου τὸ κόλι διὰ νὰ βγάλλω.
Κ' ἄλλοι οἱ ἀποδέλοιποι ὅπως κι' ἂν ἀγαπήσουν,
Μόνον τζαρὲ δὲν ἔχουνε, καὶ θελὰ προσκυνήσουν.
Κ' ἔχουν τὸν Κίτζο Μπότζαρη ὁποῦ τοὺς δασκαλεύει,
'Αλήπασας, τοὺς ἔστειλε, χεσάπι σᾶς γυρεύει.
Κι' ὁ Κίτζος τοὺς ἐκρύωσε ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου,
Κι' ἀπὸ προσθὰ θελὰ 'βγαιναν νὰ πιάκουν τὴν ποδιά σου. »
« Σύρε, μπρὲ Φώτη, νὰ τοὺς 'πῇς κι' ἂν θέλουν νὰ μὴ βγοῦνε,
Κι' ἂν ἦμ' αὐτὸς 'Αλήπασας ἐφέτος θὰ τὸ ἰδοῦνε. »
Τοὺς εἶπ' ὁ Κίτζο Μπότζαρης· « αὐτὸς θὰ σᾶς παιδεύσῃ,
Τὶ ξώδιασε 'ς τὸν τόπον μας διπλὸ θὰ τὸ γυρεύσῃ. »
Καὶ τοῦ 'πε: « ἀμὰν ἐφέντη μου, σὲ μᾶς νὰ μὴ γκιϊδίσῃς,
Διὰ τὸ χρυσόν σου ὄνομα νὰ μὴ μᾶς ἀλκοτίσῃς. »
'Αλήπασας ἐγύρισε καὶ λέγει: « σᾶς τὸ χαρίζω,
Κι' ὅσοι νὰ βγοῦνε σήμερα κανένανε δὲν 'γγίζω.
Κι' ὅσοι δὲν βγοῦνε σήμερα ἐγὼ θὰ τοὺς σκλαβώσω,
Τὸ βεβηο νὰ τὸ ξέρετε τὴν λύσσα θὰ τοὺς δώσω. »
Κι' ὁ Φώτης τοὺς ἐγύρισε σὰν κείνην τὴν ἀνέμη,
Διατ' ἔχει τὴν γυναῖκά του 'ς τὰ Γιάννινα ῥεχέμι.
Καὶ γύρισε τὴν γνώμην τους ἀδόλετο νὰ βγοῦνε·
Κι' 'Αλῆ βεζίρης πρόσταξε ἐδῶ νὰ μὴ σταθοῦνε.
Φῶτο Τζαβέλλας κίνησε τὸ κόλι του νὰ βγάλλῃ,
Κι' ἀπὸ κοντὰ τὸν κίνησαν μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι.
'Αλῆ βεζίρης σήμερα ἐστάθηκε 'ς τὴν βέρα,
Τὸν δρόμον τους τὸν ἄνοιξε εὐθὺς 'κεὶν' τὴν ἡμέρα.
Τὴν ἴδια ὥρα κίνησαν καὶ πῆγαν 'ς τὴν δουλειά τους,
Καὶ τρόμαξαν πατόκορφα κι' αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιά τους.

Κ' ἐκεῖνοι π' ἀλκοτίσθηκαν οἱ σκοτεινοὶ χαθῆκαν,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ 'ς τὸν ἄλυσό του μπῆκαν.
Κι' ὁ Φώτης μετὰ τοῦ 'πεσε γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσῃ,
Τὴν δόλια τὴν γυναῖκά του νὰ τοῦ τὸν ἀπολύσῃ.
Γιατὶ δὲν φεύγει μοναχὸς ὁ Φώτης ὁ Τζαβέλλας,
Γιατ' εἶχε τὴν γυναῖκά του περήφανη κοπέλλα.
Ἀλήπασας ἐγύρισε καὶ τοῦ 'πε' « μορὲ Φώτη,
Ἀπόψε τὸν Καλόγερον ἂν μοῦ τὸν κάψῃς, ντότη.
Ἂν ἦσθε σεῖς ἀληθινοὶ καὶ πιστεμένοι φίλοι,
'Σ τὸ Κοῦγγι 'ς τὸ τζεμπεχανὲ νὰ βάλῃς τὸ φυτῆλι.
Νὰ πᾶς νὰ βάλῃς τὴν φωτιὰ κι' ἄλλος νὰ μὴ ἀπεικάσῃ,
Νὰ κάμῃς τὸν Καλόγερον τὸν ἅγιόν του νὰ χάσῃ.
Ἂν κάμῃς τούτην τὴν δουλειὰ παρακαλὰ τὸ ξέρω,
Τὸ βέβαιο τὴν φαμίλιά σου θὰ στείλω νὰ σ' τὴν φέρω.
Κι' ἀλλήως, καϋμένε χριστιανὲ, ἐγὼ δὲν σοῦ τὴν δίνω,
Τὴν ῥίχνω 'ς τὸ μουτπάκι μου νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ καὶ κεῖνο.
Τὴν ῥίχνω 'ς τὸ μουτπάκι μου σὰν σκλάβα νὰ δουλεύῃ,
Κι' ἀπὸ τ' ἐμένα λευθεργιὰ ποτὲ νὰ μὴ γυρεύῃ.
Κρατῶ καὶ τὴν γυναῖκά σου, χαλῶ καὶ τὰ παιδιά σου,
Νὰ τοὺς θυμᾶται, χριστιανὲ, νὰ καίετ' ἡ καρδιά σου.
Ἂν θέλῃς τὴν γυναῖκά σου, μπρὲ Φώτη, νὰ τὴν γλύσῃς,
Τὴν προσταγὴν ποῦ σοῦ 'δωκα νὰ πᾶς νὰ τὴν μπιτίσῃς. »
Γυρίζ' ὁ Φώτης καὶ τοῦ λέγει' « τούτ' τὴν δουλειὰ τὴν κάνω,
Γιὰ τὸ χρυσόν σου ὄνομα τὸ στέργω νὰ πεθάνω.
Ἐγὼ θὰ πάνω σήμερα νὰ μὴ τὸν ξεθαῤῥέψω,
Κι' ὅ,τ' ἔχει μὲ τὴν γνώμην του χαμπέρι θὰ σοῦ πέψω. »
Καὶ πάγ' ὁ Φώτης ὁ πικρὸς 'ς τὰ Κούγκια καὶ φωνάζει,
Καὶ κράζει τὸν Καλόγερον καὶ κρυφοκουβεντιάζει.
Καὶ τοῦ 'πε τοῦ Καλόγερου: « ὡς πότε νὰ καθήσῃς;
Ἔλα νὰ βροῦμ' ἕνα τζαρὲ καὶ σὺ νὰ προσκυνήσῃς.
Νὰ κάμωμεν κἄνα τζαρὲ νὲ βγῇς καὶ σὺ μπροσθά του,
Τὶ γλυτωμὸν δὲν ἔχετε ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Ὡς πότε θελὰ βρίσκεσαι μουχασερὲ κλεισμένος;
Νὰ ξέρῃς, μπρὲ Καλόγερε, ὁποῦ 'σαι χαλασμένος. »
Ἐγύρισ' ὁ Καλόγερος καὶ λέγει: « μὲ σκοτόνει,
Ἀπ' τὸ σπαθὶ τ' Ἀλήπασα κανεὶς δὲν μὲ γλυτόνει.

Καλὰ μοῦ λὲς νὰ πιστευθῶ νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω,
Ἀμ τοῦτον τὸν τζεμπεχανὲ ἐποῦ θὰ τὸν ἀφήσω;
Ἂν δώκῃ τέτοιον ὁρισμὸν τὸ βιό μου νὰ πουλήσω,
Ἀβόλετο νὰ ξέρετε καὶ 'γὼ θὰ προσκυνήσω. »
« Τὸ βιό σου, μπρὲ Καλόγερε, αὐτὸς σοῦ τὸ πλερόνει,
Καὶ προβοδᾷ ἀβόλετο αὐτὸς καὶ τὸ σηκόνει. »
« Σύρε καὶ πέσ' το τοῦ πασᾶ ἂν θέλῃ νὰ τὸ 'γοράσῃ,
Τοῦ Παπαγιάννη τὸ παιδὶ νὰ στείλῃ νὰ ζυγιάσῃ.
Τοῦ Παπαγιάννη τὸ παιδὶ ἐδῶ νὰ μοῦ τὸ στείλῃ,
Κι' αὔτονε σύρε νὰ τοῦ εἰπῇς τὸν θέλω διὰ κεφίλη. »
Κεφίλη τὸν ἐγύρεψε νὰ βρίσκεται κοντά του,
Τὶ τά 'δε καὶ 'ς τὸν ὕπνον του τὰ μαῦρα τὰ γραφτά του.
Ὁ Φώτης ἐσηκώθηκε καὶ πάνει 'ς τὸν βεζίρη,
Καὶ τοῦ 'πε· « τὸν Καλόγερο τὸν ἔκαμα χαζίρι. »
Ὡς τόσον ποῦ σοῦ γύρευσε τὸν γυιὸν τοῦ παπᾶ Γιάννη,
Κεφίλην τὸν ἐγύρευσε, τὶ ἄλλονα δὲν πιάνει.
Καὶ μοῦ 'πε, μὲ τὸ ἴζνι σου τὸ βιό του νὰ πουλήσῃ,
Κατόπι 'ς τὸ ντουβλέτι σου νὰ βγῇ νὰ προσκυνήσῃ.
Καὶ τοῦ 'πα τοῦ Καλόγερου, αὐτὸς σοῦ τ' ἀγοράζει,
Κι' ὅποιον γυρεύεις προβοδᾷ ἐδῶ καὶ σοῦ ζυγιάζει.
Γιὰ τοῦτο τὸν ἐγύρευσε τὸν γυιὸν τοῦ παπᾶ Γιάννη,
Γιὰ νὰ τὸν βάλλῃ ῥιτζαλῆ νὰ βρῇ κᾶνα τερμάνι,
Μὲ τέτοιον τρόπ' ἀφέντη μου, τὸν καίγω τὸν ἐχθρόν σου,
Κι' ὁ δόλιος ὁ Καλόγερος σοῦ πέρει τὸ κακόν σου. »

Ὁ γαληνότατος βεζίρης προστάζει τὸν υἱὸν τοῦ παπᾶ Γιάννη νὰ πάγῃ νὰ ζυγιάσῃ.

Ἀλήπασας ἐπρόσταξε τὸν γυιὸν τοῦ παπᾶ Γιάννη,
Καὶ 'βῆκε 'ς τὸν ἀφέντη του καὶ στέκεται ντιβάνι.
Καὶ τοῦ 'πε· « τὸν τζεμπεχανὲ νὰ πᾷς νὰ τὸν πλερώσῃς,
Νὰ τὸν ζυγιάσῃς εὔμορφα χεσάπι νὰ μοῦ δώσῃς.
Νὰ πάρῃς τὸν Καλόγερον ταχὺ νὰ βγῇς μπροσθά μου,
Καὶ σὺ κεφίλης γίνε του ἀπὸ τὴν ἀφεντιά μου.
Γίνε κεφίλης, μπρὲ παιδὶ, ἐδῶ νὰ μοῦ τὸν φέρῃς,
Καὶ πές του τοῦ Καλόγερου ἐσὺ καθὼς ποῦ ξέρεις. »

Τοῦ παπᾶ Γιάννη τὸ παιδὶ σηκώθηκε καὶ πάνει,
Κι' ὁ δόλιος ὁ Καλόγερος πολλὴν χαρὰν τὸ κάνει.
Σὰν φεῖδι ποῦ τοὺς ἔφαγε τὴν σκοτεινὴν καρδιά τους,
Ποῦ θὰ σκορπίσουν σήμερα 'ς ταῖς πέτραις τὰ μυαλά τους.
Κι' ἀρχίνησε ὁ Καλόγερος νὰ γλυκοφιλευθοῦνε,
Μὲ τὸν κεφίλη τὸν πικρὸν νά ξεμολογηθοῦνε.
Μικροὶ μεγάλοι κίνησαν νὰ ἰδοῦνε τὸν κεφίλη,
Κι' ὁ Φώτης ἐπροβόδησε καὶ βάνει τὸ φυτῆλι.
Καὶ μέσα 'ς τὸν Καλόγερον ἐκ' ἦταν ὅλ' οἱ πρῶτοι,
Τοῦ 'παν, « καλῶς ἐκόπιασες ἐκείνου τοῦ Σοπκιώτη. »
Κι' ἀπάνω 'ς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ παπᾶ Γιάννη,
'Εκόλλησ' ὁ τζεμπεχανὲς, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει.
Τοὺς γύρισ' ὁ τζεμπεχανὲς 'ς τὴν μαύρην γῆς ἐμπῆκαν,
Ὅσ' ἦτον 'ς τὸν Καλόγερον καθόλου δὲν φανῆκαν.
Ταράχθηκ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, βουνὰ ξεῤῥιζωθῆκαν,
Καὶ τὰ χορτάρια τῆς γῆς κ' ἐκεῖνα μαραθῆκαν.

Ὁ ὑψηλότατος βεζίρης ἔστειλε καὶ ἔμασε τοὺς λοιποὺς, καὶ τοὺς ἔφερε 'ς τὰ Γιάννινα.

'Αλήπασας προβόδησε, καὶ πλειὸ καιρὸν δὲν χάνει,
'Σ τὰ Κούγκια τοὺς ἐπίλοιπους μικροὺς, μεγάλους πιάνει.
'Αλήπασας ἐπρόσταξε καὶ λέγει· « θὰ τοὺς πουλήσω,
Τοῦτ' τὸν χαζενὲ ποῦ ξώδιασα θελὰ τὸν πάρω πίσω. »
Βεζίρης τοῦ τὴν ἔφερε τοῦ Φώτη τὴν γυναῖκα,
Καὶ φαμελιαῖς τοῦ χάρισε τοῦ Φώτη κι' ἄλλαις δέκα..
Κι' ὁ Φώτης ἐσηκώθηκε μαζῆ μὲ τὰ παιδιά του,
Καὶ πῆρε τὰ ματάκιά του, νὰ μὴ τοῦ βγῇ 'μπροσθά του.
Κατὰ τὴν Πάργα ἔκαμε, καὶ πέρα νὰ ῥιχθοῦνε,
'Αλήπασας ἐπρόσταξε ἐκεῖ μὴ τοὺς δεχθοῦνε.
Τῆς Πάργας ἐπροβόδησε: « αὐτοῦ μὴ τοὺς δεχθῆτε,
Τὶ ἔχω χεσάπι ἀπὸ κεινοὺς καὶ σεῖς θ' ἀποκριθῆτε.
'Απὸ τ' ἐσᾶς, μπρὲ Παργηνοὶ, γυρεύω τὸ χεσάπι,
Γιατὶ σᾶς πέφτω ἀπάνω σας καὶ γίνεσθε χαράπι. »
Κ' ἡ Πάργα δὲν τοὺς ἔμβασε, τοὺς ἔβαλε ντουφέκι,
Σκοτάδι τοὺς ἐγίνηκε τῶν σκοτεινῶν· κι' ἀπέκει

Τὴν νύκτα τὰ μεσάνυκτα, προτοῦ νὰ πιάσ' ἡ 'μέρα,
Καράβια τοὺς προβόδησαν, καὶ ῥίχθηκάνε πέρα.
Ὁποῦ νὰ ζήσουν 'ς τὸν ντουνιᾶ κακὰ ψυχρὰ πορεύουν,
Μὲ τοὺς τουρβάδες 'ς τὸν λαιμὸν ἀλεῦρι διακονεύουν.
Καὶ τοὺς 'ρωτοῦνε 's τὴν Φραγκιά: « τί πάθεταν καϋμένοι;
Πῶς ἤλθεταν 'ς τὸν τόπον μας πικροὶ φαρμακωμένοι;
Δὲν ἦσθανε κᾶνα καιρὸ 'ς τὸ Σοῦλι μὲ τὸ νάμι,
Καὶ τώρα πῶς σᾶς γίνηκε ὁ τόπος σας χαράμι; »
Κι' αὐτοὶ τοὺς λένε τῆς Φραγκιᾶς: « τὸ νάμι μας ἐχάθη,
Κι' ὅ,τ' ἐπαθάμε σήμερα κανεὶς νὰ μὴ τὸ πάθη.
Ἀλήπασας μᾶς σκλάβωσε, κ' εἴμεσθε χαλασμένοι,
Καὶ 'ς τὴν Φραγκιὰ χωθήκαμε πικροὶ φαρμακωμένοι.
Καὶ τὸ σπαθὶ τ' Ἀλήπασα κανένα δὲν λυπᾶται,
Καὶ τώρα κυβερνᾶτέ μας ἐσεῖς, ἂν ἀγαπᾶτε.
Ἀλήπασας ἐκύρευσε 'ς τὸν τόπον τὸν δικόν μας,
Καὶ σουμπεέδες ἔχομεν ἀκόμ' ἀπ' τὸν ἐχθρόν μας.
Τὸν ἔχομεν τὸν σουμπεὲν κι' ἀπ' ἔδω μὴ μᾶς πάρῃ,
Καί, θέ μου, νὰ γλυτώσωμεν ἀπὸ τὸν ζουλουμκιάρη. »
Ἀλήπασας τοὺς ἔδωκε τέτοιας λογῆς νιζάμι,
Κι' ὁ γυιός του ὁ Βελήπασας τὸ πῆρ' ἐκεῖν' τὸ νάμι.
Καὶ τὰ μαντάτα πήγανε 'ς τὸν γυιὸν τοῦ παπᾶ Γιάννη,
Κι' ἀπέταξε τὴν σκούφιά του, καὶ τὰ μαλλιά του βγάνει,
Καὶ λέγει: « τ' ἦταν τό 'παθες, ἐσὺ μορὲ παιδί μου.
Τώρα 'ς τὰ γεροντάματα νὰ κάψῃς τὴν ψυχή μου!
Βάϊ, βάϊ, μορὲ παιδάκι μου, τ' εἶν' τοῦτο ποῦ μ' εὑρῆκε;
Τὸ χαϊδεμένο σου κορμὶ σὲ τί βουνὸ σταθῆκε;
Σὲ τί βουνὸ νὰ βρίσκεται, παιδί μου, τὸ κορμί σου;
Μὲ φόβον πῶς τὴν ἔδωκες τοῦ χάρου τὴν ψυχή σου;
Θὰ πάγω 'ς τ' ἄγρια τὰ βουνὰ μὴ βρῶ τὰ κόκκαλά σου,
Νὰ τά 'χω γιὰ τὸν πόνον σου, καὶ γιὰ τὴν ἐγλυκειά σου. »
Πέρει λιθάρια καὶ κλαριὰ καὶ δέρει τὸ κεφάλι,
Καὶ λέγει: « δὲ μὲ σκοτόνετε; τὸ αἷμά μου χαλάλι!
Ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ δὲν θέλω πλειὸ νὰ ζήσω,
Νὰ μοῦ 'ρθῃ γοργὸς θάνατος τὰ μάτιά μου νὰ κλείσω.
Δὲν εἶμαι πλειὸ γιὰ τὸν ντουνιᾶ, μηδὲ καὶ γιὰ τὴν πλάσι,
Μηδὲ ἰατρὸς δὲν βρίσκεται τὴν γνῶσιν νὰ μοῦ μάσῃ. »

Ὁ ὑψηλότατος ἔστειλε νὰ φέρουν τὸν παπᾶ Γιάννη διὰ νὰ τὸν περισυμμάση.

Τοῦ παπᾶ Γιάννη τοῦ 'στειλε Ἀλήπασας χαμπέρι,
Κι' ἀνθρώπους τοῦ προβόδησε κοντά του νὰ τὸν φέρῃ.
Τοῦ στέλνει: « νά 'ρθῃς, μπρὲ παπᾶ, ἀβόλετο σὲ θέλω,
Κι' ἀλλιῶς μὴ κάμῃς σήμερα καθὼς σοῦ παραγγέλλω.
Καὶ κάμε σάμπρι, μπρὲ παπᾶ, καὶ σφίξε τὴν ψυχή σου,
Τ' ἦτον γραφτὸ γιὰ νὰ καῇ 'ς τὸ Σοῦλι τὸ παιδί σου.
Καὶ μὴ χαλᾷς τὴν γνῶσίν σου, καϋμένε παπᾶ Γιάννη,
Ὁ γυιός σου μᾶς ἐγίνηκε 'ς τοὺς δυὸ ἐμᾶς κουρμπάνι. »
Κινᾷ ὁ δόλιος ὁ παπᾶς καὶ πάει νὰ βγῇ μπροσθά του,
Βεζίρης τὸν ἐζύγωσε τὸν ἔβαλε κοντά του.
Ἀλήπασας ἐγύρισε νὰ τὸν παρηγορήσῃ,
Μὲ τρόπον τὸν πικρόχειλον νὰ τὸν καλοκαρδίσῃ.
Καὶ τοῦ 'πε: « ἐσύ, μορὲ παπᾶ, δὲν πρέπει νὰ χολιάσῃς.
Τὶ τώρα 'ς τὰ γηράματα τὴν γνῶσίν σου θὰ χάσῃς.
Καὶ 'γὼ τὸ χόλιασα πολύ, παπᾶ μου, τὸν γυιό σου,
Τὶ θάῤῥευα νὰ τό 'βανα 'ς τὸ πόστι τὸ δικό σου.
Καὶ χίλιοι νὰ μοῦ χάνοντο ἀπ' τὸ δικόν μ' ἀσκέρι,
Πέρι ποῦ σ' εὗρε σήμερα τέτοιας λογῆς γκιδέρι.
Ὁ γυιός σου ἐγελάσθηκε, καὶ πάει καὶ μπῆκ' ἀτός του,
Τ' εἶχε τὸ σύμπρί του κοντό, καὶ τοῦ 'ρθε ὁ θάνατός του.
Ἀπ' ἔκει τό 'χε τὸ γραφτό, παπᾶ μου, νὰ πεθάνῃ,
Σὲ κεῖνα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ νὰ μὴ φανῇ νισιάνι.
Χίλιους ἀπὸ τ' ἀσκέρι μου νὰ μοῦ 'χανε χαλάσει,
Πέρι ποῦ τὸ προβόδησα μπαροῦτι νὰ ζυγιάσῃ.
Καὶ κεῖνος ποῦ 'βαλε φωτιὰ ἐγὼ θὰ τὸν σκοτώσω,
Κι' ἂν ἀγαπᾷς 'ς τὰ χέρια σου, παπᾶ, νὰ σοῦ τὸν δώσω.
Τὶ τὸ δικό σου τὸ παιδί, νὰ ξέρῃς, τὸ λυποῦμαι,
Μοῦ μαραγκιάζεται ἡ καρδιά, ἐγὼ ποῦ τὸ θυμοῦμαι. »
Ὁ παπᾶ Γιάννης προσκυνᾷ τὸ μέστι τ' ἀφεντός του,
Καὶ τοῦ 'πε: « ἄς ἐχάθηκε ὁ σκλάβος ὁ δικός του.
Ὡς τόσον τώρ', ἀφέντη μου, δὲν θέλω πλειὸ νὰ ζήσω,
Ἀκόμα καὶ τὰ σπίτιά μου θὰ πάω νὰ τὰ μαυρίσω.

Τοῦτο ποῦ μ' εὗρε σήμερα δὲν μπόρ' νὰ τὸ φτουρήσω,
Ἀφέντη μου, θὰ καίγωμαι ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσω.
Τὶ τ' ὥρμισα καὶ τό 'στειλα μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Καὶ τώρα τὸ ξεπόκτησα τοῦ γυιοῦ μου τὸ κεφάλι.
Τ' ἁρμάτωσα καὶ τό 'στειλα, ἀφέντη μου, κοντά σου,
Γιατ' ἤθελε νὰ βρίσκεται κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά σου.
Καὶ τώρα τὸ καρτέραα νὰ μοῦ 'ρχετο ὀπίσω,
Καὶ μοῦ 'ρθαν τὰ μαντάτα του, καὶ πῶς θὰ τὸ φτουρήσω; »
« Παπᾶ μου, τράβα τὸν σεβδᾶ ἐσὺ ἀπὸ τὸν γυιό σου,
Πολλοὶ ποῦ τὸ παθαίνουνε, δὲν εἶσαι μοναχός σου.
Τὰ χάνουν ὅλος ὁ ντουνιᾶς τὰ μαῦρα τὰ παιδιά τους,
Βάνουν λιθάρια 'ς τὴν καρδιὰ καὶ πιάνουν τὴν καρδιάν τους.
Κι' ὁ γυιός σου πάει καὶ χάθηκε, καὶ πίσω δὲν γυρίζει,
Καὶ τὸ κορμί του μαύρισε, κανεὶς δὲν τὸ γνωρίζει.
Καὶ χίλιοι μοῦ χαθήκανε, κι' ἀκόμα παραπάνω,
Τοὺς ἀλλουνοὺς, μορὲ παπᾶ, 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τοὺς βάνω.
Χίλιους νομάτους ἔστειλα 'ς τὴν Κιάφα νὰ καθήσουν,
Καὶ ζαγερὲ τοὺς ἄφηκα νὰ μὴ κακοκορδίσουν. »
Χίλιους νομάτους ἄφηκε 'ς τὰ Κούγκια καὶ 'ς τὴν Χώνη,
Κι' ἀπὲ τὴν ἄλλη τὴν οὐρδὴ ἀπ' ἔκει τὴν σηκόνει.
Κι' ἀτός του καβαλίκευσε 'ς τὰ Γιάννινα καὶ πάνει,
Καὶ σύνορο τῆς Τσαμουργιᾶς ἀρχίνησε καὶ βάνει.
Πρῶτα καὶ πρῶτ' Ἀλήπασας ἐζάπωσε τὸ Φλάρι,
Κι' ὅπου ἀγαπήσει σήμερα τὸ βάνει τὸ ποδάρι.

Ὁ ὑπέρτατος βάνωντας εἰς τάξιν ευμορφην τὰ κατὰ τὸ Σοῦλι ἐκίνησε διὰ τὰ Ἰωάννινα.

Χαμπέρι ἐπροβόδησε 'ς τὰ Γιάννινα τὴν χώρα,
Νὰ καρτερέσουν τὸν πασᾶ εὐθὺς ἐκείν' τὴν ὥρα.
Τοῦρκοι, ῥαγιάδες βγήκανε καὶ τόνε προσκυνοῦνε,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ τὸ μέττι του φιλοῦνε,
Καὶ τ' ὄνομά του διὰ κακὸ κανεὶς δὲν τ' ἀναφάνει,
Καὶ λένε· « Θέ μου, Παναγιὰ, 'ς τὸ χάλι μας τουρμάνι.
Ἀκόμα, Θέ μου, Παναγιὰ, εἴμεσθε τρομασμένοι,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν του 'ς τὰ μαῦρα φορεμένοι.

Πασάδες ἦλθανε πολλοὶ 'ς τὰ Γιάννινα τὴν χώρα;
Κ' ἡ χώρα δὲν ἐτρόμαξε, καὶ τρόμαξένε τώρα.
Κι' αὐτὸς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἔχει καχάρι,
Μὲ μιὰ ψυχὴ μᾶς ἄφηκε, κι' αὐτὴ θὰ μᾶς τὴν πάρῃ. »

Ὁ Κίτζο Μπότζαρης ὁ χαϊντζίμπασης 'τοιμάζεται νὰ φύγῃ.

Αὐτὸς ὁ Κίτζο Μπότζαρης ἦτον προσκυνημένος,
Κι' αὐτὸς τζιασίτης ἦτονε ὁ φειδοφαγωμένος.
Κι' Ἀλήπασας τὸν ἤθελε, τὸν εἶχε 'ς τὸ ναζάρι,
Καὶ 'ς τὸ δικό του τὸ πτερὸ κοντὰ τὸν εἶχε πάρει.
Ἀκόμα 'ς τὸ ντοβλέτι τὸν εἶχε καζαντίσει,
Τὸν γυιὸν τοῦ Κίτζο Μπότζαρη χωριὸ τοῦ 'χε χαρίσει.
Κι' Ἀλήπασας τὸν θάῤῥευε πῶς ἦτον ἐδικός του,
Κι' ὁ Κίτζος ἦτον ἄπιστος καὶ δυνατὸς ἐχθρός του.
Βῆκε χαίνης ὁ πικρὸς 'ς τὴν πόρτα τὴν δικήν του,
Καὶ τοῦ 'τρωγε τ' Ἀλήπασα χαράμι τὸ ψωμί του.
Τὰ κάλπικα ποῦ δούλευε τοῦ βῆκαν 'ς τὸ μεϊντάνι,
Κι' ἀφέντης τοῦ τὰ γνώρισε, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει.
Κι' Ἀλήπασας προβόδησε τὸν Κίτζο νὰ σηκώσῃ,
Τὰ κάλπικα ποῦ δούλευε νὰ τοῦ τὰ παραδώσῃ.
«Μπρὲ Κίτζο, νά 'ρθῃς γλήγορα 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴν χώρα;
Τὸ μπουγιουρτί μου βλέποντας νὰ μώρθῃς τοῦτ' τὴν ὥρα. »
Κι' ὁ Κίτζος φειδοζώθηκε ὁ φειδοραγωμένος,
Κι' ἡ γνῶσίς του τοῦ γέμιτε ὁποῦ 'ναι χαλασμένος.
Ἡ γνῶσίς του τοῦ γέμιτε ποῦ θέλα τὸν χαλάτει,
Τηρᾷ καράβι πουθενὰ τὸ Ζάλογγο νὰ πιάσῃ.
Κι' ὁ Κίτζος τοῦ προβόδησε· « δὲν ἔρχομαι, πασᾶ μου,
Τί μοῦ 'πανε πῶς μὲ κρεμᾷς καὶ μέν' καὶ τὰ παιδιά μου.
Τί σοῦ 'παν γιατ' ἐμένανε λόγια φαρμακωμένα,
Γιατ' ἔχω 'ς τὸ κεφάλι μου μαῦρα γραπτὰ γραμμένα.
Κι' ὅ,τι νὰ 'πῶ, βεζίρη μου, νὰ 'πῶ δὲν μὲ πιστεύεις,
Νὰ μὲ χαλάσῃς πολεμᾷς, γιὰ τοῦτο μὲ γυρεύεις.
Κι' ὅλος ὁ κόσμος σήμερα ἐχθρὸν μ' ἔχουν ἐμένα,
Καὶ σοῦ 'πανε, βεζίρη μου, λόγια φαρμακωμένα.

Ἀμὰν, ἀμὰν, ἀφένδη μου, σὲ μένα μὴ γκιϊδίσῃς,
Κι' ἂν σοῦ 'πανε παράξενα νὰ μοῦ τὸ συμπαθήσῃς.
Ἐγὼ 'μαι αὐτὸς ὁ σκλάβος σου κι' ὁ χαϊρ ντοατζῆς σου,
Καὶ χουσμεκιάρης βρίσκομαι 'ς τὴν πόρτα τὴν δική σου. »
Κι' ὁ Κίτζος ἐσηκώθηκε, καὶ γίνεται χαζίρι,
Καὶ τούτην τὴν ἀπόκρισιν τοῦ στέλλει τοῦ βεζίρη.
Ὁ Κίτζος χαζιρεύεται, καὶ ποῦ νὰ πάῃ δὲν ξεύρει,
Κι' ἀφέντης του 'ς τὰ Γιάννινα τὸ πῆρε τὸ χαμπέρι.
Μέσ' τὰ Τζουμέρκα τὰ βουνὰ εἶν' ἕνα μοναστῆρι,
Μὲ πεντακόσιους κλείσθηκε νὰ γλύσῃ ἀπ' τὸν βεζίρη.
Ὁ Κίτζος ἐπροβόδησε καΐκια νὰ τοῦ βροῦνε,
Κι' ἡ Πάργα νὰ τοῦ στείλουνε τοῦ Κίτζου δὲν τρομοῦνε.
Καὶ τοῦ 'πανε τ' Ἀλήπασα τοῦ Κίτζου τὸ χαμπέρι,
Καὶ ὁ βεζίρης προβοδᾷ ἀπὸ κοντά τ' ἀσκέρι.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸ κάνουν τζιαρφελέκι.
Κι' ὁ δόλιος Κίτζο Μπότζαρης 'ς τὸ μοναστῆρι στέκει.
Κ' ἔτσι τοῦ λέγ' ὁ δαίμονας: 'ς τὸ μοναστῆρι κλείσου,
Ἀπ' τοῦ βεζίρη τὸ σπαθὶ νὰ γλύσῃς τὴν ψυχή σου.
Τὸν ἔκαμαν μουχασερὲ μέσα 'ς τὸ μοναστῆρι,
Σὰν φεῖδι ποῦ τὸν ἔραγε αὐτὸν τὸ μαυρομοίρη.
Γυρίζ' ὁ Κίτζο Μπότζαρης καὶ λέγει: « τί θὰ γίνω;
Νὰ φύγω δὲν ἠξεύρω πειὰ, ἢ πειὰ ἐδῶ νὰ μείνω; »
Καὶ 'ς τὰ ῥιτζάλια προβοδᾷ χαμπέρια τιμημένα:
« Κἄνα τζιαρὲν νὰ κάμετε ἐφέτος γιὰ τ' ἐμένα.
Εὐγᾶτε 'ς τὸν ἀφέντη μου καὶ πιάστε τὴν ποδιά του,
Μπέλκιμ γλυτώσω σήμερα ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Ἀμὰν, τοὺς ἐπροβόδησε, ἐμπρός του νὰ τοῦ βγῆτε,
Γιὰ τὸ χρυσόν του ὄνομα κἄνα τζαρὲν νὰ βρῆτε.
Τί σήμερα δὲν κλείσθηκα ἐγὼ νὰ πολεμήσω,
Τηρῶ νὰ βρῶ κἄνα τζαρὲν νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω.
Τί ἀφέντης μας Ἀλήπασας ἦτονε 'ς τὸ γινάτι,
Γιὰ τοῦτο μοῦ φουρνήθηκε τὸ σκοτεινόν μου μάτι. »
Καὶ τὰ ῥιτζάλια τοῦ 'στειλαν τὰ σκοτεινὰ μαντάτα:
« Καθὼς ποῦ τὰ μαγέρευσες ἀτός σου κάτσε φά' τα.
Προχθὲς ποῦ σοῦ προβόδησε δὲν ἔγεινον 'ς τὴν χώρα,
Καὶ ποιὸς εἶν' κεῖνος ἄνθρωπος ποῦ νὰ σὲ γλύσῃ τώρα.

Καὶ σὺ, μπρὲ Κίτζο Μπότζαρη, τὰ γύρευες ἀτός σου,
Ἀτός σου πῆρες τὴν τριχιὰ νὰ ῥίξῃς 'ς τὸν λαιμό σου.
Μὲ τί κεφάλι κλείσθηκες ἐσὺ 'ς τὸ μοναστῆρι;
Καὶ πῶς νὰ κάμωμεν ῥιτζᾶν σήμερα 'ς τὸν βεζίρη;
Καὶ στόμα πῶς ν' ἀνοίξωμεν, καὶ πῶς νὰ τοῦ τὸ εἰποῦμεν,
Καὶ τί τζαρὲν, μπρὲ γάϊδαρε, ἐσένα νὰ σοῦ βροῦμε;
Κι' ὅ,τι σοῦ κάν' ἀφέντης σου σ' τὸ κάνει μὲ τὸ χάκι,
Διατ' ἦσουν ἄγριος, ἄπιστος 'ς τ' ἀφέντη σου τ' ὀτζάκι.
Κ' ἡ καλοσύνη τ' ἀφεντὸς εἰς τ' ἐσένα γιὰ ποῦ χάθη,
Κι' ὅποιος νὰ κάμῃ σὰν ἐσὲ χειρότερα νὰ πάθῃ.
Χαμπέρια τοὺς προδόδαες μολύβια καὶ μπαροῦτι,
Γιατ' οἱ Σουλιῶταις σ' ἔχανε ἐσένανε τζιασούτη,
Βεζίρης γιὰ ποῦ σ' τά 'πιασε 'ς τὸ Σοῦλι τὰ χαρτιά σου,
Καὶ τώρα δὲν γλυτόνετε καὶ σεῖς καὶ τὰ παιδιά σου.
Τὸ Σοῦλι γύρευε βερὲ προτήτερα νὰ βγοῦνε,
Καὶ σὺ τοὺς ἐπροδόδαες νὰ μὴ παραδοθοῦνε. »
Τέτοιας λογῆς ἀπόκρισιν τοῦ Κίτζου προβοδοῦνε,
Ποῦ 'ς τὸν βεζίρη σήμερα τζαρὲν δὲν μπόρ' νὰ βροῦνε.

Ὁ Κίτζο Μπότζαρης ἑτοιμάζεται βλέπωντας τὰ στενά.

Σὰν εἶδ' ὁ Κίτζο Μπότζαρης ποῦ δὲν μπορ' νὰ γλυτώσῃ,
'Σ τὸ μοναστῆρι ζαχερὲν κυττάζει νὰ μαζώσῃ.
Καὶ λέγ' ὁ Κίτζο Μπότζαρης: « τελέβι θέλ' νὰ γίνω,
Καὶ τὸ κεφάλι σήμερα ἐγὼ δὲν τοῦ τὸ δίνω. »
Χαμπέρι ἐπροβόδησε 'ς τοὺς 'πίλοιπους Σουλιώταις,
Ποῦ 'ναι κρυμμένοι 'ς τὰ βουνὰ, σὰν μαραμέναις κόταις.
Στέλλει καὶ 'ς τ' Ἀσπροπόταμο, 'ς ὅλην τὴν Ῥωμηοσύνη,
Ἰμτάτι νὰ τοῦ κάμουνε κ' οἱ μαυρισμένοι 'κεῖνοι.
Κ' εἶπε αὐτὸς πῶς κλείσθηκε μὲ τὸ δικόν του κόλι,
Κι' Ἀλήπασας, τοὺς ἔστειλε, θὰ μ' ἔπνιγε 'ς τὸ γκιόλι.
« Νὰ μὲ σκοτώσῃ πολεμᾷ καὶ μέν' καὶ τὰ παιδιά μου,
Τί τοῦ 'πανε πῶς δούλευαν 'ς τὸ Σοῦλι τὰ χαρτιά μου.
Ἐγὼ τζιασίτης ἤμουνε, ἰνκιάρι δὲν τὸ κάνω,
Καὶ 'ς τῆς Τζουμέρκας τὰ βουνὰ τὸ στέργω νὰ πεθάνω.
Καὶ τώρα γιὰ ποῦ κλείσθηκα μέσα 'ς τὸ μοναστῆρι,
Καὶ μ' ἔχουνε μουχασερὲ τ' ἀσκέρι τοῦ βεζίρη.

Ποιὸς εἶναι φίλος σήμερα πρέπει νὰ μοῦ βοηθήσῃ,
Ἐ τὸ μοναστῆρι ζαχερὲν κρυφὰ νὰ προβοδήσῃ. »
Τοῦ στέλλει τ' Ἀσπροπόταμο: « ἐμεῖς δὲν σὲ βοηθοῦμε,
Γιατὶ τ' ἀκούει ἀφέντης μας, κ' ὕστερα δὲν τρομοῦμε.
Καὶ ζαχαρὲν νὰ στείλωμε, θὰ βγοῦμε 'ς τὸ μεϊτάνι,
Γιατὶ τ' ἀκούει Ἀλήπασας καὶ 'ς τὸ σπαθὶ μᾶς βάνει. »
Καμπόσοι κλέφταις μπήκανε τὸν Κίτζο νὰ βοηθήσουν,
Τοῦ πέρουν καὶ τζεμπεχανὲν πολὺ νὰ πολεμήσουν.
Τὸν Κίτζο νὰ βοηθήσουνε αὐτοὶ μὲ τὸ ντουφέκι,
Νὰ μὴ τοὺς δώσ' Ἀλήπασας βερὲ νὰ βγοῦν ἀπ' ἐκεῖ.
Ὅσοι Σουλιῶταις ἤτονε κρυμμένοι ἀπ' τὸν βεζίρη,
Μαζώχθηκαν καὶ κλείσθησαν κι' αὐτοὶ 'ς τὸ μοναστῆρι.
Κι' ἀπ' ταῖς Φραγκιαῖς ἐκίνησαν οἱ 'πίλοιποι Σουλιῶτοι,
Μηδὲ κι' αὐτοὶ δὲν ηὕρανε τζαρὲ νὰ μποῦνε ντότι.
Ὁ Κίτζος κ' οἱ ἐπίλοιποι μπαίνουν 'ς τὴν ἐκκλησιάν τους,
Καὶ πέφτουνε 'ς τὴν Παναγιὰ καὶ βγάνουν τὰ μαλλιά τους.
Καὶ λένε: « Θέ μου, Παναγιά, τὸν Κίτσο νὰ γλυτώσῃς,
Καὶ 'ς τὸ σπαθὶ τ' Ἀλήπασα νὰ μὴ τὸν παραδώσῃς.
Τ' αὐτὸς ὁ Κίτζο Μπότζαρης δὲν ἦτον 'ς τὸ ζαράρι,
Καὶ τὴν ψυχὴν τ' Ἀλήπασα κυττάζει νὰ τὴν πάρῃ. »
Ταχμίνι χίλιοι γίνηκαν γιὰ νὰ δυνατωθοῦνε,
Καὶ βάνουν τετοιανῆς λογῆς βουλὴν νὰ σκοτωθοῦνε.
Ὁ Κίτζος σὰν ἐγίνηκε κι' αὐτὸς μὲ τόσ' ἀσκέρι,
Ὥραν τὴν ὥρα βρίσκεται μὲ τ' ἄρματα 'ς τὸ χέρι.
« Τὸν θάνατόν μου σήμερα τὸν κάνω 'γὼ καμποῦλι,
Κι' ὀπίσω νὰ τὸ ξέρετε θὰ μπῶ 'ς τὸ Κακοσοῦλι.
Τὸ Κακοσοῦλι βγήκανε νὰ διώξουν τὰ παιδιά τους,
Νὰ βρίσκωνται 'ς τὸν πόλεμον μονοὶ μὲ τ' ἄρματά τους.
Ἰμτάτι θελὰ μοῦ 'ρθουνε μικροί, τρανοί, μεγάλοι,
Καὶ θελὰ βάλλω τὴν φωτιὰ 'ς τὴν μιὰ μεργιὰ 'ς τὴν ἄλλη. »
Ὅλ' οἱ ἐχθροὶ τ' Ἀλήπασα κι' αὐτοὶ ποῦθε κι' ἂν ἔναι,
Τέτοια χαμπέρια δίνουνε, κ' ἕνας τὸν ἄλλον λένε.
Τοὺς ἄγριωσαν τὰ μάτιά τους, τοὺς τζιούλουσαν τ' αὐτιά τους,
Κ' ἕνα καρᾶ δὲν ἔχουνε νὰ κάμουν τὰ δικά τους.
Μπροσθὰ 'ς τὸν κόσμον φαίνονται τὸν Κίτζο κατηριοῦνται,
Κι' ἀπόκρυφα 'ς τὴν Παναγιὰ μερόνυχτα κρεμνιοῦνται.

Καὶ λένε, Θέ μου, Παναγιά, καὶ τὸν σταυρόν τους κάνουν,
Ὁ Κίτζος κ' οἱ ἐπίλοιποι ποτὲ νὰ μὴ πεθάνουν.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε νὰ στείλῃ τὸ παιδί του,
Νὰ πάῃ 'ς τὴν Ἄρτα γλήγορα νὰ ῥίξῃ τὸ οὐρδί του.

Ὁ ὑπέρτατος βεζίρης στέλλει τὸν Βελήπασα εἰς τὴν Ἄρτα.

Καὶ κράζει τὸν Βελήπασα, καὶ λέγει: « πρὲ παιδί μου,
Νὰ πᾶς 'ς τὴν Ἄρτα γλήγορα ἐσὺ μὲ τὴν εὐχή μου.
Κι' ἀσκέρι γὼ σοῦ προβοδῶ ὅσον κι' ἂν ἀγαπήσῃς,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ταῖς σκάλαις νὰ ταῖς κλείσῃς.
Τὸ βέβηο νὰ τὸ ξέρετε, ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο
Σὲ κεῖνο τ' ἄθεο σκυλὶ τζεκοῦρι θελὰ βάλλω·
Γιατὶ τὸν Κίτζο Μπότζαρη τὸν θάῤῥευα δικόν μου,
Κι' αὐτὸς τζιασίτης ἤτουνε καὶ φίλος τῶν ἐχθρῶν μου.
Κι' ὅ,τι δουλειὰ νὰ γίνονταν 'ς τὰ Γιάννινα τὴν χώρα,
Χαμπέρια τοὺς προβόδαε χίλιαις φοραῖς τὴν ὥρα.
Ποῦ τὸ δικόν μου τὸ ψωμί τὰ μάτια νὰ τοῦ πιάσῃ,
Φαρμάκι ἀπὸ τὸ στόμα του αὐτὸς θὰ τὸ ξεράσῃ.
Κ' ἔτσι θαῤῥεύω γλήγορα ἐγὼ θελὰ τοὺς πιάσω,
Κι' ἀπ' τὸ δικόν μου τὸ σπαθὶ θελὰ τοὺς ἀπεράσω. »
Καὶ τὸν κινάει Ἀλήπασας μὲ ὀρδινιὰ μεγάλη,
Καὶ τοῦ 'δικοῦ του τοῦ ἐχθροῦ τὰ μάτια νὰ τοῦ βγάλλῃ.

Ὁ Βελήπασας ἐκίνησε ἐναντίον τοῦ Κίτζου Μπότζαρη.

Καὶ κίνησ' ὁ Βελήπασας, καὶ πάγει 'ς τὴν προσταγή του,
Καὶ σώνει 'ς ἐκεῖνα τὰ νερὰ καὶ ῥίχνει τὸ οὐρδί του.
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὰ καραοῦλια βάνει,
Ὁ Κίτζος ὁ πικρόχειλος νὰ ἰδοῦμε τ' ἀποκάνει;
Ὀπίσω ἐπροβόδησε βεζίρης τὸ παιδί του
Νὰ πάῃ 'ς τὸν Κίτζο Μπότζαρην νὰ ῥίξῃ τὸ οὐρδί του.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸν Κίτζο νὰ τὸν κλείσῃ,
Μπέλκιμ τὸν πιάσει ζωντανὸν νὰ τοῦ τὸν προβοδήσῃ.
« Τὸν Κίτζο θέλω ζωντανὸν ἀβόλετο νὰ ξέρῃς,
Αὐτὸν καὶ τοὺς ἐπιλοίπους δεμένους νὰ τοὺς φέρῃς

Κ' ἐκεῖ ποῦ νὰ ζυγώσετε νὰ γίνετε χαζίρι,
Νὰ κάμῃς σκάλαις ν' ἀνεβῇς μέσα 'ς τὸ μοναστῆρι. »
Τοιμάζετ' ὁ Βελήπασας καὶ γίνεται χαζίρι,
Νὰ πάῃ νὰ ῥίξῃ τὸ οὐρδὶ κοντὰ 'ς τὸ μοναστῆρι.
Καὶ χάρηκ' ὁ Βελήπασας μὲ ὅλην τὴν καρδιά του,
Καὶ κίνησε χαρούμενος νὰ κάμῃ τὸν γαζᾶ του.
Κι' ὁ δόλιος Κίτζο Μπότζαρης τὸ πῆρε τὸ χαμπέρι,
Ποῦ πλάκωσ' ὁ Βελήπασας μὲ τ' ἄμετρο τ' ἀσκέρι.
'Εβῆκ' ὁ Κίτζο Μπότζαρης ἀπὸ τὸ μοναστῆρι,
Νὰ κάμουν ἕνα πόλεμον μαζῆ μὲ τὸν βεζίρη·
Νὰ γίνῃ θρῆνος πόλεμος καὶ ταραχὴ μεγάλη,
Νὰ μὴ τοῦ πάρουν σήμερα τοῦ Κίτζου τὸ κεφάλι.
« Βαρεῖτε, παλληκάριά μου, ὅσον κι' ἂν ἠμπορεῖτε,
'Σ τὴν κόρδα τοῦ Βελήπασα νὰ μὴ παραδοθῆτε.
Τὶ δὲν γυρεύει σήμερα χαράτζι καὶ κανίσκι,
Αὐτὸς μᾶς βάνει 'ς τὸ σπαθὶ, ψυχὴ δὲν ἀναμνήσκει.
'Απὸ τώρα καὶ μπροσθὰ δὲν ἔχει πιστοσύνη,
Κι' ἀπὸ τ' ἐμᾶς νὰ ξέρετε κανένα δὲν ἀφίνει.
Σήμερα 'ς τ' 'Ασπροπόταμο νὰ πᾶμε νὰ πνιγοῦμε,
Καὶ 'ς τὸ δικόν του τὸ σπαθὶ νὰ μὴ παραδοθοῦμε.
Νὰ σκοτωθοῦμε σήμερα ἐδῶ 'ς τὸ μοναστῆρι,
Παρὰ νὰ πᾶμε, μπρὲ παιδιὰ, μπροσθὰ εἰς τὸν βεζίρη.
Γιατ' ἔβαλε τὰ δυνατὰ ν' ἁπλώσῃ νὰ μᾶς πάρῃ,
"Ανδρες, γυναῖκες σήμερα 'ς τὰ ζῶντα νὰ μᾶς γδάρῃ.
Νὰ δώσῃ γοργὸν θάνατον σήμερα 'ς τὸ κορμί μας,
Νὰ γδάρῃ τὰ κεφάλιά μας προτοῦ νὰ βγῇ ἡ ψυχή μας. »
'Σ ἐκεῖν' ἀπάνω βάνουνε κι' αὐτοὶ τὰ δυνατά τους,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς δουλεύουν τ' ἅρματά τους.
Καὶ ῥίχθηκαν ἀπάν' εὐθὺς 'ς τ' ἀσκέρι τοῦ βεζίρη,
Καὶ μπήκανε μὲ ταυτουνοὺς μέσα 'ς τὸ μοναστῆρι.
Καὶ πρόσταξ' ὁ Βελήπασας εἰς ὅλον του τ' ἀσκέρι,
Γιουρδοῦσι γιὰ νὰ κάμουνε μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι.
Καὶ γιούρδισαν ἀπάνω τους αὐτοὶ σὰν ἀνδρειωμένοι,
"Ανδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ, τρομάξαν οἱ καϋμένοι.
Καὶ λένε· « Θέ μου, Παναγιὰ, τ' εἶν' τοῦτο ποῦ μᾶς βρῆκε;
Τ' εἶν' τοῦτο τ' ἄγριο σύννεφο ὁποῦ σὲ μᾶς ἐμβῆκε;

Σὲ προσκυνοῦμεν, Παναγιά, τὸ θαῦμά σου νὰ δείξῃς
'Σ τ' ἀσκέρι τοῦ Βελήπασα πικρὸ θερμὸ νὰ ρίξῃς. »
Ταχμίνι χίλιοι ποῦ ἤτονε μουχασερὲ χαθῆκαν,
'Σ τὸ μοναστῆρι τὰ κελλειὰ ἀπὸ τὸ αἷμα 'πνῆκαν.
'Σ ἄνδρες, γυναῖκες, σὲ παιδιὰ τοὺς ἔβαλαν λεπίδι,
'Ακόμα καὶ τὸν 'γούμενον τὸν ἔφαγε τὸ φεῖδι.
Καὶ τὰ κηλλειὰ χαλάσθηκαν καὶ τὰ 'κονίσματά τους,
'Σ τὸ αἷμα μέσα πλέγουνε τὰ σκοτεινὰ κορμιά τους.
Τοῦ 'ρθε τοῦ Κίτζο Μπότζαρη τέτοιας λογῆς γκεδέρι,
Τὶ δὲν τ' ἀνέμεινε ψυχὴ ἀπ' τὸ δικόν του ἀσκέρι.
« Θέ μου μεγαλοδύναμε, νὰ μὴ τὸ μεταϊδοῦμε,
Μηδὲ καὶ πλειὸ μὲ ταύτονε ἐμεῖς νὰ μαχευθοῦμε.»
Τέτοια ἐστάθηκαν λοιπὸν τοῦ θαυμαστοῦ βεζίρη,
Στρατάρχου τοῦ ἐξακκουστοῦ, τοῦ φοβεροῦ Σατίρη.
Νὰ ξεύρετ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, μικροὶ, τρανοὶ, μεγάλοι,
Νὰ στοχασθῶ τὰ θαύματα δὲν ἔχω πειὰ κεφάλι.
Δὲν γράφουνται μὲ τὸ χαρτὶ, κ' ἡ γνῶσις δὲν θυμᾶται,
Νὰ στοχασθῶ τὰ θαύματα ὁ νοῦς δὲν μοῦ κοιμᾶται.
Κι' ἀφήνω τὰ περσότερα 'ς τ' 'Αλήπασα τὸ θαῦμα,
'Σ τὰ δέκα ἕνα πρόφθασα καὶ σήκωσα 'ς τὸ γράμμα.
Τὰ θαύματα τ' 'Αλήπασα 'ς τὴν γῆς 'ς τὴν οἰκουμένη,
Τὰ ξέρουν ὅλος ὁ ντουνιᾶς, κι' ὁ κόσμος τὰ θαμαίνει.

[Μετὰ ταῦτα ὁ Χατζῆ Σεχρέτης ἄρχεται τῆς διηγήσεως τῶν πρὸς καθυπόταξιν τῆς Τσαμουριᾶς πολέμων τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, προοιμιαζόμενος οὕτω:]

« 'Ο χρονογράφος μολογᾷ γιὰ τὸν σουλτὰν Μπαγιζίτη,
Ποῦ 'τον τρανὸς καὶ φοβερὸς 'ς τὸ πόστι τοῦ Προφήτη,
Ὅπ' ἔκαμε τὴν 'Ρούμελη καὶ τὸ Μισίρι φέτι,
Καὶ ξακκουσμένος βασιλιᾶς 'ς τῆς Πόλης τὸ δεύλέτι,
Ἦρθε καὶ 'ς τὴν 'Αρβανιτιὰ μὲ φοβερὰ φουσάτα,
Νὰ δώσῃ τῶν ἀποστατῶν τὴν σκοτεινὴ τὴν στράτα.
Καὶ κάνει χρόνια δώδεκα σεφέρια τιμημένα,
'Σ τὸ χρονογράφο καθαρὰ ἐκ' εἶναι τὰ γραμμένα.
Καὶ τίποτε δὲν ἔκαμε σὲ τουτουνοὺς τοὺς τόπους,
Τὶ βρῆκε στράταις σάρπικαις καὶ φοβεροὺς ἀνθρώπους.

Κ' ἕνας βιζὶρ 'Αλήπασας ἔδαλε τὴν βουλή του,
Καὶ πῆρε τὴν 'Αρδανιτιὰ αὐτὸς μὲ τὸ σπαθί του.

['Επιγράφων δὲ τὸ πρῶτον κεφάλαιον « τὸ τζεμουχοῦρι *(συνασπισμὸς)* τῆς Τσαμουριᾶς », ἀφηγεῖται, ὅτι οἱ Τσάμιδες, φθονήσαντες τὸν 'Αλῆν συνωμοτοῦσι κατ' αὐτοῦ.]

'Αγκάθι τοὺς ἐγίνηκε 'ς τὴν κόρη τοῦ ματιοῦ τους,
Τζεκοῦρα 'ς τὸ ῥιζάφτι τους βαρειὰ τοῦ κεφαλιοῦ τους.
'Ακόμα τοὺς ἐγένηκε ἀστρίτης 'ς τὴν καρδιά τους,
'Από τὴν ζούρλια πῶχουνε, κι' ἀπ' τὴν περηφανειά τους.

['Αρχηγὸς τῆς συνωμοσίας ἦτο ὁ Χασὰν Τσαπάρης, ὅστις γράφει πρὸς τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν καὶ τὸν Μαχμοὺτ Ντελιάνη, ὅτι ὁ 'Αλῆς]

'Ορμίζεται 'ς τὰ Γιάννενα καὶ λέει νὰ μᾶς βαρέσῃ,
Τὸν τόπον μας νὰ ξέρετε θαῤῥεῖ νὰ τὸν κερδαίσῃ.

[Συγχρόνως δ' ἔστειλε καὶ εἰς τοὺς Λιάπιδες (῎Αρδανο), καὶ τοὺς Γαρδικιώτας, λέγων,]

Καὶ νὰ δεθοῦμε σήμερα ζωνάρι σὲ ζωνάρι,
Τ' 'Αλήπασας 'ς τὸν τόπον μας χαράτζι θελὰ πάρῃ.

[Τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Τζαπάρη λαδόντες οἱ Λιάπιδες, Γαρδικιῶται, Ζουλιατιῶται, Κονισπολῖται, ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς, καὶ ὁ Μαχμοὺτ Ντελιάνης, συνέρχονται ἀμέσως εἰς Φιλιάταις, καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ 'Αλήπασα, ἵνα ἐγκαταλείπων τὸ ἀδίκως ἁρπαγὲν Φανάρι (Φράρι), καὶ ἀποδάλλων τοὺς κατὰ τοῦ 'Αγίου Δονάτου (Κάστρου τῆς Παραμυθιᾶς) κατακτητικοὺς σκοποὺς του, παραδώσῃ αὐτοῖς τὸν ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν κατεχόμενον τόπον, ἐλευθερώσῃ τὸν ἐν 'Ιωαννίνοις κατακρατούμενον 'Ισλιὰμ, υἱὸν τοῦ γέρο-Πρόνιου, καὶ ἐκπληρώσῃ πάσας τὰς προηγουμένως αὐτοῖς δοθείσας ὑποσχέσεις. 'Ο 'Αλῆς λαδὼν τὴν ἀνέλπιστον ταύτην ἐπιστολὴν, ἀπαντᾷ:]

« Τὸ κάστρο τῆς Παραμυθιᾶς μοῦ τό 'χουν πουλημένο,
Χιλιάδες δώδεκα πουγγιὰ εἶναι ξαγορασμένο.
'Υστέρου κι' ὅλα τὰ χωριὰ καὶ τὸ πικρὸ τὸ Φράρι
Παραδαρειὰ τ' ἀγόρασα ἀπ' τὸν Χασὰν Τζαπάρη.
Τὸν τόπον τὸν Σουλιώτικον τὸν πῆρα μὲ φερμάνι,
Μὲ αἷμα τὸν ξαγόρασα ἀπὸ τὸν ντὶν ντουσμάνη.

['Εξακολουθῶν δὲ προτρέπει ἵν' ἀποδάλλωσι τὰς ἀτόπους αὐτῶν ἀξιώσεις, διότι *θὰ τοὺς βάλλῃ φωτιὰ καὶ ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς,*

καὶ ἀποστέλλει τὸν υἱὸν τοῦ Πρόνιου Ἰσλιὰμ ὅπως ἐξαναγκάσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν Τζαπάρην πρὸς εἰρήνευσιν. Ἀλλ' ὁ Ἰσλιὰμ ἐλευθερωθεὶς ὁρκίζεται, ἵνα μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰωάννινα, καὶ διακοινῶν εἰς τοὺς Λιάπιδες, Γαρδικιώτας, καὶ Ζουλιατιώτας, ὡς καὶ τοὺς πασάδες Μουσταφᾶν καὶ Ἰμβραῒμ, τὴν ἀπιστίαν, καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν ἐχθρικοὺς σκοποὺς τοῦ βεζίρου, προτρέπει ἵνα]

Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ἀνοίξουνε ντουφέκι.

[Ὁ Ἀλῆς μαθὼν ταῦτα οὐδόλως πτοεῖται,]

Μόν' κάθεται 'ς τὰ Γιάννινα καὶ κάνει τὸν σεφᾶ του,
Κι' ὁ 'χθρός του παραδέρνεται καὶ ξεῖ τὰ κέρατά του.

[Ἐν τούτοις οἱ Μπερατινοὶ, Ἀργυροκαστρῖται, Γαρδικιῶται, καὶ Ζουλιατιῶται λαβόντες τὰ ὅπλα κατέλαβον τὰς δημοσίους ὁδοὺς, συγχρόνως δὲ]

Κ' οἱ Τσάμιδες ὡρμίσθηκαν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
Καὶ βγήκανε μὲ τ' ἄρματα 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.

[Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς καταπείθει διὰ χρημάτων τοὺς τελευταίους ἵνα παύσωσι τὰς βιαιοπραγίας· ὁ δὲ ποιητὴς προσθέτει·]

Ὅ,τι τοῦ τρῶν' τ' Ἀλήπασα διπλὸ θὰ τὸ ξεράσουν,
Γιατὶ θενά 'ρθ' ἕνας καιρὸς τὴν μέση τους νὰ πιάσουν.
Ἀλήπασας μὲ δόσιμο ποτὲ δὲν ἀποσταίνει,
Τὰ δέκα δεκατέσσαρα μὲ διάφορο τὰ βγαίνει.
Σὰν ἔρθ' ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, κι' ἀνοίξῃ τὸ δερτέρι,
Καὶ τὰ σηκότια τῆς καρδιᾶς κ' ἐκεῖνα τοὺς τὰ φέρει.
Τότε θ' ἀνοίξουν τὰ γκαβὰ τὰ σκοτεινά τους μάτια,
Ὅταν νὰ βγάλῃ Ἀλήπασας λογῆς λογιῶν ζανάτια.

[Συγχρόνως δὲ γράφει εἰς τὸν Ἰσλιὰμ Πρόνιον, ἐλέγχων ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἀποστέλλει τὸν Σάχον Μαξοὺτ ἀγᾶν κατὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰσλιὰμ τούτου κατεχομένου κάστρου τῆς Παραμυθιᾶς. Πλὴν μετ' ὀλίγον συλλαβὼν ὑπονοίας περὶ ἀπιστίας καὶ τοῦ Σάχου, τοῦ ὁποίου τοὺς ἀδελφοὺς ὡς ὁμήρους ἐκράτει ἐν Ἰωαννίνοις, στέλλει ἐξ ὄπισθεν τὸν Ἰμὲρ βέην ἀπὸ τὸ Ζαβαλιάνι. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἑνωθέντες πολιορκοῦσι στενῶς τὴν Παραμυθιὰν, τῆς ὁποίας τὴν παράδοσιν προτείνει ὁ Ἰσλιὰμ Πρόνιος, ἐπὶ τῷ ὅρῳ παραλαβῆς πάσης τῆς ἐνταῦθα κινητῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐξ Ἰωαννίνων. ὁ Ἀλῆς ἐγκρίνει τὴν πρότασιν, καὶ ἐπιτρέπει εἰς τὸν Πρόνιον νὰ μετ

ταφέρῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν Ἑπτάνησον (Φραγκιάν). Οὕτω δὲ καταλαβὼν τὴν Παραμυθιὰν διορίζει διοικητὴν τὸν Ὀμὲρ Δερβίσην, καὶ ἐμπαίζων τὸν Σάχον ἐπὶ ἀπιστίᾳ, προσκαλεῖ ἵνα φέρῃ πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα καὶ αὐτὸς νὰ μένῃ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν του.

Ταῦτα ὁ Χατζῆ Σεχρέτης ἐν στίχοις 224 ἐξιστορῶν μεταβαίνει εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ τε διορισμοῦ τοῦ Βελήπασα, ὡς Μώρα.βαλεσῆ, καὶ τῆς εἰς Τριπολιτσᾶν ἀφίξεως αὐτοῦ, ὡς ἑξῆς.:

Φερμάνι Σουλτὰν Σελὶμ εἰς τὸν βεζὶρ Ἀλήπασα.

Χίλιους διακόσιους εἴκοσι δυὸ, πασᾶνας νὰ τὸ ξέρῃ,
Σουλτὰν Σελίμης ἄνοιξε μὲ τὴν Φραγκιὰ σεφέρι,
Μ' Ἐγγλέζο καὶ μὲ Μόσκοβο μ' αὐτὰ τὰ δυὸ ῥηγάτα,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς ἐσήκωσε φουσάτα.
Καὶ στέλνει 'ς τὸν Ἀλήπασα τιμητικὸ φερμάνι,
Τὸν γυιόν του τὸν Βελήπασα βεζίρη τόνε κάνει.
Τὸ τρίτο τοῦ τῷ 'στειλε καὶ τὸ κιλὶτζ καφτάνι,
Γιὰ νὰ τὸν στείλῃ 'ς τὰ Μωριὰ αὐτὸς μὲ τὸ φερμάνι.
Καὶ γράφει τὸ φερμάνι του: « Ἀλήπασα βεζίρη,
Ἔχω σεφέρια φοβερὰ ἐγὼ μὲ τὸν κιαφίρη,
Μὲ Γκλέζο καὶ μὲ Μόσκοβο, καὶ μ' ὅλον τὸν ντουσμάνη.
Ἀσικερὲ τὸν Μόσκοβο τὸν ἔχουν 'ς τὸ μεϊτάνι,
Καὶ τὰ ῥηγάτα τὰ ἑπτὰ τὸν Μόσκοβο βοηθοῦνε,
Νὰ πάρουν τὸ δεβλέτι μου καὶ νὰ τὸ μοιρασθοῦνε.
Καὶ σὺ βεζὶρ Ἀλήπασα, ἂν θέλῃς τὴν εὐχή μου,
Χασνὲ καὶ βιὸ μὴ λυπηθῇς ἐσὺ γιὰ τὴν τιμή μου.
Κι' ἂν 'ξοδευθῇς, Ἀλήπασα, ἐγὼ σὲ καζαντίζω,
Κι' ὅ,τ' ἀγαπήσεις γύρευε, εὐθὺς σοῦ τὸ χαρίζω.
Καὶ στέλνω Μώρα-βαλεσῆ ἐφέτο τὸν υἱό σου,
Καὶ σ' ἔλα πάνω 'ς τὸ οὐρδὶ ἀτός σου κι' ἀπατός σου.
Γιατὶ σὲ θέλ', Ἀλήπασα, νὰ κάμω μεσφερέτι,
Νὰ μὴ μᾶς ἔρθῃ τίποτα ζεβάλι 'ς τὸ δεβλέτι.
Κι' ἂν ἀγαπᾷς, Ἀλήπασα, σοῦ δίνω καὶ τὴν βοῦλλα,
Κι' ἐδῶ 'ς τὴν Πόλιν σὲ κρατῶ μὲ τὰ μουράτιά σ' οὖλα.

Σοῦ κάνω τὰ μουράτιά σου, Ἀλήπασα βεζίρη,
Καὶ 'ς ὅλο τὸ δεβλέτι μου σὲ κάνω νοικοκύρη.
Κι' ὅπως σοῦ κόψ' ἡ γνῶσί σου νὰ μὲ κουμανδαρίσης,
Ἂν κάμω καὶ παράξενα ἐσὺ νὰ μὴ μ' ἀφήσης. »

Ἀπόκρισις βεζὶρ Ἀλήπασα πρὸς τὸ δεβλέτι.

Σὰν τῷ 'στειλε τ' Ἀλήπασα τέτοιας λογῆς φερμάνι,
Χαλβέτι κάν' Ἀλήπασας, δὲν βγαίνει 'ς τὸ μεϊτάνι.
Μεχμὲτ ἐφέντης μοναχὸς μπαίνει καὶ κουβεντιάζει,
Καὶ [κεῖ] τῆς Πόλης ταῖς δουλειαῖς μὲ τοῦτον ταῖς ἱτάζει.
Τ' εἶν' ἐπιτήδειος ἄνθρωπος, εἶν' καὶ γραμματισμένος,
'Σ τῶν βεζιράδων ταῖς δουλειαῖς εἶναι καὶ παιδεμένος.
« Μεχμὲτ ἐφέντη, ὁ βασιληᾶς μὲ γύρεψε νὰ πάνω,
Καὶ βεζβεσέδες 'ς τὴν καρδιὰ ἀρχίνησα καὶ βάνω.
Φοβοῦμαι τὸ χειρότερο ντουμπάρα μὴ μοῦ κάμη,
Καὶ θέλ' ἀπὸ τ' ἐμένανε τέτοιας λογῆς νιζάμι.
Μοῦ τάζει καὶ τὴν βοῦλλά του μουτλὰκ νὰ μοῦ τὴν δώση,
Ὁμοιάζ' ἀπὸ τὰ Γιάννενα τηράει νὰ μὲ σηκώση.
Μὴ μὲ γελάσ' ὁ βασιληᾶς καὶ βοῦλλα δὲ μοῦ δώση,
Ἀκόμα τὸ χειρότερο νὰ μὴ μὲ θανατώση;
Γιατὶ μὲ σήκωσε πολὺ μὲ τοῦτο τὸ φερμάνι,
Καὶ σὰν τοῦ πάνω 'ς τὸ οὐρδὶ ὅ,τι θελήσ' μοῦ κάνει.
Σὲ σάπιο ξύλο ὁ βασιληᾶς προστάζει νὰ καθήσω,
Τὸν γυιό μου τὸν Μουχτὰρ πασᾶ θέλα τοῦ προβοδήσω.
Τῆς Πόλης τὰ καμώματα ἐγὼ τοὺς τὰ γνωρίζω,
Μὲ φτάνει τοῦτα ποῦ κρατῶ, καὶ τὸν ῥαγιὰ π' ὁρίζω.
Ὅσον νὰ μπῶ 'ς τὰ χέρια του κ' ὕστερα δὲν γλυτόνω,
'Σ τὸ πόστι μου 'ς τὰ Γιάννενα ὑστέρου δὲν ζυγόνω. »
Ἀλήπασας προβόδησε ἀπάνω 'ς τὸ δεβλέτι.
Καὶ γράφει πῶς: « ἐγέρασα, καὶ δὲν ἔχω κουβέτι.
'Σ τὴν προσταγή σου σήμερα, ἀφέντη βασιληᾶ μου,
Φιτὰ τὰ κάνω, ἐφένδη μου, τὸ βιὸ καὶ τὰ παιδιά μου.
Τὸν ἕνα στέλνω 'ς τὰ Μωριά, τὸν ἄλλο 'ς τὸ οὐρδί σου,
Νὰ σὲ δουλέψω τζὰν χαχνὰ 'ς τὴν χρεία τὴ δική σου.

Κι' ὁ Γκλέζος μὲ τὸν Μόσκοβο ἐδῶ μοῦ βολταρίζουν,
Νύκτα καὶ μέρα 'ς τὰ πανιὰ ταῖς σκάλαις τριγυρίζουν.
Φοβοῦμαι 'ς τοῦτα τὰ νερὰ νὰ μὴ μᾶς βγάλ' ἀσκέρι,
Καὶ στερινὰ μᾶς ἔρχεται χειρότερο κιδέρι.
Βακούφης γίνου, ἀφέντη μου, καὶ κάμε με ἰτλάκι,
Τὶ 'Αρβανιτιὰ καὶ τὰ Μωριὰ θὰ γίνουνε χελιάκη.
Γιατ' εἶμ' ἀτός μου γέροντας ἐδῶ 'ς τοῦτα τὰ μέρη,
Καὶ δὲν τρομάσει ὁ Μόσκοβος ἐδῶ νὰ βγάλ' ἀσκέρι.
'Αρβανιτιὰ καὶ τὰ Μωριὰ ἄρσ' τα 'ς τ' ἐμέν' ἀπάνω,
Κι' ἂν βγάνῃ ἀσκέρι ὁ Μόσκοβος 'ς τὸν νοῦν μου δὲν τὸν βάνω·
'Ακόμ' ἀπάνω 'ς τὸ οὐρδὶ σοῦ στέλνω τὸν υἱόν μου,
Τζεμπεχανὲ καὶ ζαχερὲ τοῦ δίν' ἀπὸ δικόν μου.
Σὰν ἔστειλε 'ς τὸν βασιλκιᾶ τέτοιας λογῆς χαμπέρι,
Ποῦ βολταρίζ' ὁ Μόσκοβος ἐδῶ 'ς τοῦτα τὰ μέρη,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα ὁ βασιλκιᾶς τοῦ στέλν' ἰτλὰκ φερμάνι,
'Σ τὸ πόστι του 'ς τὰ Γιάννενα μὲ μέγα χοτζιακιάνι.
Σὰν τῷ' στειλε τ' 'Αλήπασα τέτοιας λογῆς φερμάνι,
'Ορμίζει τὸν Μουχτὰρ πασᾶ, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει.
'Ορμίζει τὸν Μουχτὰρ πασᾶ μὲ δυνατὰ φουσάτα,
Νὰ καταφθάσῃ γλήγορα 'ς τοῦ 'Ρουτζουκιοῦ τὴν στράτα.

Παγεμὸς Βελῆ πασᾶ 'ς τὰ Μωριά.

'Ορμίζει τὸν Βελήπασα, καὶ τὸν ξεπροβοδάει,
Καὶ βγῆκ' ἀπὸ τὰ Γιάννενα, καὶ κίνησε καὶ πάει
Νὰ σώσῃ 'ς τὸ μανσοῦπί του, ποῦ πῆρ' ἀπ' τὸ δεβλέτι,
Νὰ δώσῃ τὸ νιζάμι του κι' αὐτὸ πῶς εἶν' ἀντέτι.
Οἱ Μωραΐταις οἱ πικροὶ ἔχουν βαρὺ κεφάλι,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τζεκοῦρι θὰ τοὺς βάλλῃ.
Αὐτοὶ θελὰ θαῤῥέψουνε σὰν ἄλλους βεζιράδες,
Καὶ τοὺς ξεχάζουν 'ς τὰ Μωριὰ μὲ κάλπικους παράδες.
Θαῤῥεύουν νταλκαβούκιδες νὰ κάμουν τὰ δικά τους,
'Αστρίτης ποῦ τοὺς ἔφαγε 'ς τὴν μέση τῆς καρδιᾶς τους.
Θελὰ τσακίσῃ κόκκαλα, καὶ πλάταις θελὰ βγάλῃ,
Καινούρια στράτα 'ς τὰ Μωριὰ Βελήπασας θὰ βάλῃ,

Γιατ' εἶναι χοντροκέφαλοι οἱ δόλιοι οἱ Μωραΐταις,
Καὶ δὲν τοὺς γράφουν τίποτες αὐτοὶ τοὺς Ἀρβανίταις.
Καὶ μπουγιουρτὶ θαῤῥεύουνε ποτὲ νὰ μὴ δουλέψῃ,
Καὶ μπουμπασιρὴ πουθενὰ βεζίρης νὰ μὴ πέψῃ.
Δὲν ξεύρουνε, ὅτι θὰ πάῃ τ' Ἀλήπασα τὸ ντιβι,
Τὸν ἄπρεπο τὸν ἄνθρωπο 'ς τὸν μεγκενὲ τὸν στίβει.
Δὲν ξεύρουνε ποῦ πλάκωσε τ' Ἀλήπασα τ' ἀσλάνι,
Ποῦ τοὺς ῥουφάει ὀλάκαιρους, κι' ἀκόμα δὲν τὸν φτάνει,
Ποῦ τους γεράτισ' ὁ Θεὸς κεινοὺς σὰν ἀντρειωμένοι,
Καὶ ῥούφηξ' ὅλον τὸν ντουνιᾶ, κι' ἀκόμα δὲν χορταίνει.
Καὶ σαλτανέτι τοῦ 'βγαλε νὰ τὸν ξεπροβοδήσῃ,
'Σ τὴν προσταγὴ τοῦ βασιλκᾶ κουσοὺρ νὰ μὴ ἀφήσῃ.
Βεζίρης τὸν ὡρμίνεψε 'ς οὗλα τὰ γενομένα,
Νὰ δώσῃ τὸ νιζάμι του εἰς ὅλα τὸ καθένα.
Καὶ νὰ διαλέξῃ 'ς τὰ Μωριὰ καὶ Τούρκους καὶ ῥαγιάδες,
Τ' εἶναι πολλοὶ ζαλούμιδες ποῦ τρῶν' τοὺς φουκαράδες.
« Κι' ἂν τοὺς ἀφήσῃ 'ς τὰ Μωριὰ νὰ πάρουν ἐξουσία,
Ὑστέρου ἀπὸ τ' ἐσένανε δὲν ἔχουν πλέον χρεία.
Καμπόσοι ἄσιδες, μοῦ εἶπανε, ποῦ βρίσκονται 'ς τὴν Λάλα,
Ποῦ κάνουν ἄπρεπαις δουλειαῖς, καὶ πράγματα μεγάλα.
Καὶ 'ς τὰ Μπαρδούνια διάλεξε καμπόσους ἐσκιάδες,
Ποῦ κάνουν ἄπρεπα πολλὰ καὶ 'γδέρνουν τοὺς ῥαγιάδες.
Ἀκόμα ξέταξε καλὰ κι' ὅλα τὰ βιλαέτια,
Ποῦ κάνουν τῆς πτωχολογιᾶς λογῆς λογιῶν ζιέτια.
Ποῦ τοὺς πατοῦν τὰ ἔρζια τους, τοὺς πέρνουν καὶ τὸ βιό τους,
Καὶ τοὺς ἀφήνουνε γυμνούς, καὶ κλαῖνε τὸν καϋμό τους.
Κάμε τὰ κάστρα τῆς Μωριᾶς, Βελήπασα, τακμίρι,
Νὰ κάμουν δόξα ποῦ εἶδανε τέτοιας λογῆς βεζίρη.
Προβόδησε, Βελήπασα, ἀκόμα καὶ 'ς τὴν Μάνια,
Νὰ σώρθουν 'ς τὴν Τριπολιτζὰ νὰ κάμουνε μετάνοια.
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν σου, ἂν κακοκεφαλίσουν,
Ἀπ' τὸ δικό μου τὸ σπαθὶ αὐτοὶ θὰ λακταρίσουν.
Νὰ μοῦ τὸ ἰδοῦνε τὸ σπαθὶ οἱ σκοτεινοὶ Μανιῶταις,
Πῶς τό 'δανε κ' ἡ Πρέβεζα μαζὶ μὲ τοὺς Σουλιώταις.
Ἂν ἔρθουν 'ς τὴν Τριπολιτζὰ κι' ὀμπρός σου νὰ σοῦ βγοῦνε,
Ἰκράμια κάμε τους πολλὰ τοῦ νὰ τὰ θυμοῦνε.

Ἀκόμα 'να γκοτζιάμπαση, ποῦ λένε Σωτηράκη,
Νὰ τοῦ γλυκάνῃς τὴν καρδιὰ, Βελήπασα, λιγάκι.
Παιδί μου, μὲ πολλὴ τιμὴ αὐτὸν νὰ τὸν ἀφήσῃς,
Σὲ κάθε χρεία τῆς Μωριᾶς νὰ τὸν καλοκαρδίσῃς.
Τεφτίτια καὶ λογαριασμοὺς παληοὺς νὰ μὴ γυρέψῃς,
Μὲ τρόπον καὶ 'ς τὴν Πρέβεζα αὐτὸν νὰ μοῦ τὸν πέψῃς,
Νὰ σμίξῃ μετ' ἐμένανε γιὰ νὰ τὸν ὁρμηνέψω,
Κι' ὑστερινὰ καλόκαρδον αὐτοῦ νὰ σοῦ τὸν πέψω.
Τοὺς μπέηδες 'ς τὴν Γκιόρντεζα ἔχε τους 'ς τὸ ναζάρι,
Καὶ κάποιον 'Αρναούτογλου, καὶ κάποιον Τεφτερδάρη.
Καὶ μέσα 'ς τὴν Τριπολιτζὰ αὐτοὶ κουμανταροῦνε,
Τὸ αἷμα τῆς πτωχολογιᾶς τηράζουν νὰ τὸ πιοῦνε.
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα σου ἂν κάμουν τὰ δικά τους,
'Απ' τὸ δικό μου τὸ σπαθὶ τὸν βρίσκουν τὸν τζεζᾶ τους.
'Ας ἦναι 'ς τὸ ναζάρι σου καὶ νὰ τοὺς ἀγαπήσῃς,
Καὶ τὸ ὁμοῦρι τῆς Μωριᾶς 'ς κεινοὺς νὰ μὴ τ' ἀφήσῃς.
Παιδί μου, 'ς τὸ ὁμοῦρί σου νὰ μὴ 'νακατωθοῦνε,
Νὰ τρέμουνε πατόκορφα ὀμπρός σ' ὅταν νὰ βγοῦνε.
Τ' εἶναι φαγάδες 'ς τὰ Μωριὰ τὴν πτώχεια καταπίνουν,
Καὶ τοῦ βεζίρη τίποτα καθόλου δὲν τοῦ δίνουν.
'Ασκέρια καὶ τζεμπεχανὲ τὰ κάστρα νὰ γεμώσῃς,
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃς.
'Ακόμα 'ς τὴν Τριπολιτζὰ πολὺ νὰ μὴ καθήσῃς,
Χαζίρι νὰ 'σαι 'ς τ' ἄρματα, τὰ κάστρα νὰ γυρίσῃς.
Τὶ ἀνακατώθηκ' ὁ ντουνιᾶς, ἐγίνηκε τζιαμοῦρι.
Κι' ὁ βασιλιᾶς σοῦ χάρισε τέτοιας λογῆς ὁμοῦρι,
Ν' ἀνοίξῃς τὰ ματάκια σου ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσῃς,
Τὶ τὸ ὁμοῦρι τῆς Μωριᾶς ἐσὺ θὰ τὸ κερδαίσῃς.
Τώρα δὲν εἶσαι κι' ἀτζαμῆς γιὰ νὰ σὲ ὁρμηνέψω,
Μὲ τρία τούγια σ' ἔκαμα, καὶ θέλω νὰ σὲ πέψω.

Ὁ Βελήπασας ἀποκρίνεται.

Σηκώθηκ' ὁ Βελήπασας καὶ τοῦ 'πεσε μπροσθά του,
Μὲ δάκρυα τὴν ἐγέμισε τὴν τίμια τὴν ποδιά του.

Καὶ τοῦ 'πε: « ἀμὰν, πατέρα μου, ἐγὼ 'μαι τὸ παδί σου,
Κ' εὐθὺς κουρμπάνι γένομαι ἐγὼ γιὰ τὴν εὐχή σου.
'Σ τοῦτο τ' ὁμοῦρι τῆς Μωριᾶς ποῦ θέλεις νὰ μὲ πέψῃς,
Μὲ διαφεντεύ' ἡ διάτα σου κι' ὅ,τι νὰ μ' ὁρμηνέψῃς.
Κι' ὁρμήνεψ' το, πατέρα μου, ἀκόμη τὸ παιδί σου,
Κ' ἐγὼ τὴν κάνω χαϊμαλὶ τὴν διάτα τὴν δική σου.
Καὶ τὴν βαστῶ 'ς τὴν τσέπη μου ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσω,
Κι' ἀκόμ' ἀπὸ τὴν διάτα σου νὰ μὴ παραστρατήσω.
Τὶ σκιάζομαι, πατέρα μου, ἀπὸ τὸν μπὲν ντουᾶ σου,
Ἂν κάμω καὶ παράξενα μὴ 'γγίζετ' ἡ καρδιά σου.
Καὶ νὰ μὴ μὲ καταρασθῇς, λιάκιμ νὰ μὲ μαλώσῃς,
Κι' ὥρα τὴν ὥρα 'ς τὰ Μωριὰ ὁρμήνεια νὰ μοῦ δώσῃς. »
Αὐτὰ εἶπαν κ' ἐχωρίσθηκαν ὁ γυιὸς μὲ τὸν πατέρα,
Καὶ πάει 'ς τὴν ὥραν τὴν χρυσῆ, καὶ 'ς τὴν καλὴν ἡμέρα.
Καὶ βρίσκετ' ὁ Βελήπασας μὲ δώδεκα χιλιάδες,
'Ασκέρι ναμουντάρικο ἀπ' ὅλους τοὺς καζάδες.
'Σ ταῖς στράταις ὁποῦ πέρασε, 'ς ταῖς χώραις ὁποῦ πάει,
Τοὺς φαίνεται σὰν ἰζτεργᾶς τὸν κόσμο θὰ τὸν φάῃ.
Καὶ γίνηκ' ὁ Βελήπασας 'ς τὴ Λειβαδιὰ ντάϊλι,
Γλυκαίνει τὴν πτωχολογιὰ μὲ τὸ γλυκὸ τ' ἀχεῖλι.
Καὶ κἄποιονε Πασιόμπεη τὸν ἔχει σιλικτάρη,
Καὶ τῷ 'δωκε 'ς τὴν Λειβαδιὰ ἀσκέρι νὰ μεκδάρῃ.
Καὶ τοῦ εἶπε τοῦ Πασιόμπεη: « ὁρμίσου νὰ κινήσῃς,
'Σ τὰ Κούντουρα καὶ Μέγαρα κονάκια νὰ μ' ὁρμίσῃς.
Κι' ἀτός σου, μπρὲ Πασιόμπεη, ἀνέβα 'ς το δερβένι,
Καὶ μέτρησε τ' ἀσκέρι μου ἀπ' ἐκεῖ ποῦ διαβαίνει. »
Καὶ τ' εἶναι τὸ μουράτι του ποῦ θέλει νὰ τὸν πέψῃ;
'Από ταῖς τέσσερες μεριαῖς ταῖς στράταις νὰ παστρέψῃ.
'Σ τὴν Θήβα ἐπροβόδησε κονάκια νὰ τ' ὁρμίσῃ,
Νὰ πάῃ ὁ σιλικτάραγας μιὰ νύκτα νὰ δειπνήσῃ.
Καὶ κόντεψ' ὁ Πασιόμπεης μ' ἀσκέρι δυὸ χιλιάδες,
'Σ τὴ Θήβα παρατρόμαξαν καὶ Τοῦρκοι καὶ ῥαγιάδες.
Καὶ λένε· « τρόμαξαμ' ἐμεῖς ἀπὸ τὸν σιλικτάρη,
Ἂν φθάσ' κι' ὁ Μῶρα βαλεσὴς ῥάιμα καθεὶς θὰ πάρῃ.
Κ' ἡ χώρα μας εἶναι μικρὴ καὶ δὲν τὸν νταγιαντοῦμε.
Ταλάτι δὲν ἔχομ' ἐμεῖς ἐμπρός του νὰ τοῦ βγοῦμε. »

Κ' οἱ μπέηδες τῆς Εὔριπος βγῆκαν νὰ προσκυνήσουν,
Καὶ πάλι διαλογίζονται ὀπίσω νὰ γυρίσουν.
Καὶ πάλι διαλογίζονται, ὀμπρός του σὰν δὲ βγοῦνε,
Ἂν πάρῃ καὶ τὴν Εὔριπο τ' ἀπόκρισι θὰ εἰποῦνε;
Οἱ ἔρημοι φοβήθηκαν ἀπὸ τὸν σιλικτάρη,
Καὶ δράμι δὲν τοὺς ἔκαμε 'ς τὸν τόπον τους ζαράρι.
Σὰν εἶδαν τέτοια 'πόθεσι πῆραν νὰ ζεσταθοῦνε,
Κι' ὁρμίζοντ' ὅλ' οἱ μπέηδες ὀμπρός του νὰ τοῦ βγοῦνε.
Τὶ ζοῦλμι δὲν ἐγίνηκε 'ς τὴν ἐδική τους χώρα,
Καὶ τοῦ 'καμαν χαΐρ ντοᾶ εὐθὺς κείνην τὴν ὥρα.
Σηκώθηκ' ὁ Πασιόμπεης καὶ πάνει 'ς τὴν δουλειά του,
Κ' ἡ Θήβα εὐχαρίστησε ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.
Καὶ πλάκωσε τὰ Κούντουρα, καὶ σώνει 'ς τὸ δερβένι,
Καὶ τρόμαξ' ὅλος ὁ ῥαγιᾶς ἀπ' ἔκει ποῦ διαβαίνει.
Κατὰ τὴν τίμια προσταγὴ ὁποῦ 'χ' ἀπ' τὸν βεζίρη,
Τὰ Κούντουρα καὶ Μέγαρα τοῦ τά 'καμε χαζίρι.
Καὶ τρεῖς χιλιάδες ἔστειλε βεζίρης ἀπ' τὴν Πάτρα,
Νὰ μὴ θαῤῥέψουν τὰ Μωριὰ ποῦ 'ναι κλεισμένη μάντρα.
Κι' ἀπ' οὖλα τὰ σκαλώματα ἀσκέρια θενὰ μπάσῃ,
Τοὺς ἐσκιάδες 'ς τὰ Μωριὰ βεζίρης θὰ τοὺς πιάσῃ.

Οἱ Μωραῖταις.

Οἱ Μωραΐταις οἱ πικροὶ τὸ πῆραν τὸ χαμπέρι,
Ποῦ γιόμωσ' ὅλα τὰ Μωριὰ Βελήπασας μ' ἀσκέρι.
Ἐφειδοζώσθηκαν πολλὰ καὶ Τοῦρκοι καὶ ῥαγιάδες,
Ποῦ καπλαδίσθηκ' ὁ ντουνιᾶς μὲ τοὺς Ἀρβανιτάδες.
« Γιὰ ποῦ 'ρθαν 'ς τὴν ἡμέρα μας τέτοιας λογῆς μπετέρια,
Γιατ' ἦρθαν τὰ παντεσινὰ καὶ τὰ παληὰ δεφτέρια.
Ἐσάπι σὰν γυρέψουνε ν' ἀνοίξουνε δεφτέρι,
Τὰ δεκα δεκατέσσερα Βελήπασας τὰ πέρει.
Νὰ μᾶς γυρέψῃ σήμερα τὸ πρῶτό μας χεσάπι,
Τοῦρκοι ῥαγιάδες 'ς τὰ Μωριὰ θὰ γίνουνε χεράπι.
Μαζώχθηκ' ὅλος ὁ Μωριᾶς καὶ κάνουν μεσφερέτι,
Νὰ γράψουνε νὰ στείλουνε ἀπάνω 'ς τὸ δεβλέτι.
Καὶ μεσφερέτι κάνουνε οἱ δόλιοι Μωραΐταις,
Κάλλια νὰ ἰδοῦν τὸν Μόσκοβο πέρι τοὺς Ἀρβανίταις.

« Ἐδῶ σὰν ἔρθ' ὁ Μόσκοβος χαράτζι θὰ μᾶς πάρῃ,
Καὶ σήμερα ἡ Ἀρβανιτιὰ τὸν κόσμο θὰ τὸν γδάρῃ.
Θὰ θυμηθοῦνε τὰ παληὰ, ὁποῦ 'ταν διωγμένοι,
Ὁπῶφυγάνε νηστικοὶ, πικροὶ, καὶ διψασμένοι.
Καὶ τώρα μέσα 'ς τὰ Μωριὰ δὲν κάνουνε κουσοῦρι,
Θὰ μᾶς γυρέψουν λιαχουριὰ καὶ γούναις μὲ σαμοῦρι.
Ἀκόμα κι' ὁ Βελήπασας κι' αὐτὸς εἶν' Ἀρβανίτης,
Πῶχει πατέρα ἰζτερχᾶ, κι' ὁ ἴδιος εἶν' ἀστρίτης.
Τούρκους ῥαγιάδες 'ς τὰ Μωριὰ θανὰ τοὺς θανατώσῃ,
Καὶ ποιὸς τοῦ στέκεται καρσὶ τζεβάπι νὰ τοῦ δώσῃ;
Κι' ἂν στείλωμε 'ς τὸν βασιλῆᾶ 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὸν βαίνει,
Τί πλάκωσε τ' ἀσκέρι του, κ' ἐμπῆκε 'ς τὸ δερβένι.
Καὶ σήμερα διὰ σήμερα ὅ,τ' ἠμπορέσει κάνει,
Τ' ὁ βασιλῆᾶς τὸν ἔστειλε ἐδῶ μὲ τὸ φερμάνι.
Μόν' εἶναι τὸ καλλίτερο ὀμπρός του νὰ τοῦ βγοῦμε,
Καὶ γράφομε 'ς τὸν βασιλῆᾶ κρυφὰ καὶ προβοδοῦμε.
Τοῦ γράφομε τοῦ βασιλῆᾶ καὶ Τοῦρκοι καὶ ῥαγιάδες,
Καὶ ξεγλυτόνει τὰ Μωριὰ ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες,
Κ' εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα προβοδᾷ βεζὶρ Ἀνατολίτη,
Καὶ μᾶς γλυτόνει σήμερα ἀπὸ τὸν Ἀρβανίτη. »
Τούτ' τὴν κουβέντα κάνουνε, καὶ θέλουν νὰ κινήσουν,
'Σ τὴ Θήβα νὰ προφθάσουνε γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν.
Μὲ χωρὶς αἷμα κίνησαν, μὲ τὴν ψυχὴ 'ς τὸ στόμα,
Χωρὶς θωριὰ 'ς τὸ πρόσωπο, σὰν νά 'τανε 'ς τὸ χῶμα.
Τοὺς σκόρπισε τὸ αἷμά τους, τοὺς χάθηκε ἡ θωριά τους,
Τοὺς χάθηκε κ' ἡ δύναμι κ' ἡ δόλια ἡ ἀντριά τους.
Μὲ ἀτζελὲ σηκώθηκαν καὶ μὲ τζιατὰλ μεντζίλι,
Μὲ χωρὶς αἷμα καὶ θωριὰ, μὲ τὴν ψυχὴ 'ς τὰ 'χείλη.
'Σ τὴ Θήβα παραφθάνουνε ἐκεῖνοι οἱ μαυρισμένοι,
Κι' ὥρα τὴν ὥρα βρίσκονταν πικροὶ καὶ μαυρισμένοι.
Μὲ τοὺς Γριπιώταις ἔσμιξαν, ὁποῦ τὸν καρτεροῦνε
'Σ τὴν Πέτρα τὸν Βελήπασα, νὰ βγοῦν νὰ τὸν δεχθοῦνε.
Περνοῦν μπουλούκια ἄμετρα, ἀσκέρια ξακουσμένα,
Καὶ φορτωμένα 'ς τ' ἄρματα μαλαμοκαπνισμένα.
Βλέπουνε ῥάχτια καὶ χασιαῖς κι' ἄτια ποῦ ξαπετοῦνε,
Π' ὅσον καιρὸν κι' ἂν ζήσουνε θαλὰ τὰ θυμηθοῦνε.

Κι' οἱ μπέηδες τῆς Εὔριπος θαμεύονται οἱ καϋμένοι
'Σ τ' ἀσκέρι τοῦ Βελήπασα ἀπ' ἔκει ποῦ διαβαίνει.
Οἱ μπέηδες τῆς Εὔριπος πότε θὰ θιαμαχτοῦνε;
Ὅταν θὰ 'μπῆ 'ς τὴν Εὔριπο αὐτοὶ θὰ τὸν ἰδοῦνε.

Ὁ Βελήπασας.

Ἔξη χιλιάδες βάσταε Βελήπασας ἀτλίδες,
Χίλιους νομάτους χάϊταις, καὶ χίλιους γκριτζιαλίδες.
Σηκώθηκ' ἀπ' τὴν Λειβαδιὰ 'ς τὴν Θήβα νὰ κονέψη,
Νὰ καλοπάρη τὴν Τουρκιὰ καὶ νὰ τὴν ὁρμηνέψη.
Νὰ καλοπάρη τὴν Τουρκιὰ, τὸν φόβο νὰ τοὺς βγάλλη,
Τὶ χάθηκε τὸ αἷμά τους κι' ὁ νοῦς ἀπ' τὸ κεφάλι.
Μωριὰ καὶ Θήβα κ' Εὔριπο βγῆκαν καὶ καρτεροῦνε,
Μὲ φόβο καὶ μὲ τρόμαξι, ὅσο νὰ τὸν ἰδοῦνε.
Βλέπουν ἀσκέρια φοβερὰ, κ' ἕνα φεγγάρι λάμπει,
Τὸ ἴδιο σὰν τὴν ἄνοιξι στολίσθηκαν οἱ κάμποι.
Αὐτὸς εἶν' ὁ Βελήπασας ποῦ λάμπει σὰν φεγγάρι,
Ποῦ τὸν γεράτισ' ὁ θεὸς σὰν τὸ μαργαριτάρι.
Μωριὰ, καὶ Θῆβα, καὶ Εὔριπο τοῦ βγήκανε μπροσθά του,
Καὶ πιάνουν τοῦ Βελήπασα τὴν τίμια τὴν ποδιά του.
Ἡ γνῶσι τοὺς ἐχάθηκε κ' ἡ φέξι τοῦ ματιοῦ τους,
Καὶ πλειὸ τακάτι δὲν ἔχουν νὰ μάσουνε τὸν νοῦν τους.
Γιατ' εἶδαν θάματα πολλὰ 'ς τ' 'Αλήπασα τ' ἀσλάνι,
Ποῦ τὸν γεράτισ' ὁ Θεὸς μονὸν, χωρὶς ἀκράνη.
Βλέπουν ἀσκέρια φοβερὰ, ἀτλίδες μουστακλίδες,
Θαῤῥοῦσαν 'ς τὴν 'Αρβανιτιὰ δὲν ἦσαν μπενιτζίδες.
Οἱ μπέηδες τῆς Εὔριπος δὲν ξέρουν τί νὰ 'ποῦνε,
'Απ' ὄξω ἀπὸ τὴν Εὔριπο νὰ βγοῦνε δὲν τρομοῦνε.
Εἶν' ἰζτερχᾶς τ' 'Αλήπασα, π' ὅλος ὁ κόσμος σειέται,
Ποῦ τρέμ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς, κ' εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα σβυέται.
Ὁποῦ βαροῦν τὰ νάλιά τους καὶ τρέμουν ὅλ' οἱ τόποι,
Καὶ μπαίνουνε 'ς τὴν μαύρη γῆς οἱ ἄτυχοι ἀνθρῶποι.
Τῆς Θήβας οἱ ἀγιάνιδες κι' αὐτοὶ τὸν προσκυνοῦνε,
Καὶ τὸ χρυσό του τὸ ζεγκὶ αὐτοὶ τοῦ τὸ φιλοῦνε.

Κ' οἱ Μωραΐταις οἱ πικροὶ κι' αὐτοὶ τὸν προσκυνοῦνε
Μὲ τὴν ψυχὴ 'ς τ' ἀχεῖλί τους, κι' ἀράδα ξεψυχοῦνε.
Τοὺς χάϊδεψ' ὁ Βελήπασας ὅλους μὲ τὴν ἀράδα,
Λόγια γλυκὰ τοὺς ἔκρινε πολλὰ μὲ νοστιμάδα.

Ὁ Βελήπασας.

Τοὺς εἶπε· « μὴ τρομάζετε, τ' ἐγὼ δὲν τρώγ' ἀνθρώπους,
Μὲ τὸ φερμάνι ἔρχομαι σὲ τουτουνοὺς τοὺς τόπους.
Εἰς τὴν καρδιὰ μὴ βάνετε κανένα κασαβέτι,
Θαῤῥεύω 'ς τὴν ἡμέραν μου νὰ ϐρῆτε σελιαμέτι.
Μὲ τὸ φερμάνι ἔρχομαι σὲ τουτουνοὺς τοὺς τόπους,
Γιὰ νὰ γλυτώσω τὸν ῥαγιᾶ ἀπ' τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους.
Ἐγὼ 'ρθα γιὰ τοὺς ἄπρεπους, καὶ γιὰ τοὺς ἐσκιάδες,
Ποῦ κάνουν πράγματ' ἄπρεπα σὲ Τούρκους, σὲ ῥαγιάδες.
Καὶ βεζϐεσὲ μὴ βάνετε καθόλου 'ς τὴν καρδιάν σας,
Ῥεχάτι θὰ τραϐήσετε καὶ σεῖς καὶ τὰ παιδιά σας.
Τοὺς ἐσκιάδες 'ς τὰ Μωριὰ θανὰ τοὺς ξεπατώσω,
Κι' ἀπὸ κεινῶν τὰ βάσανα ἐγὼ θὰ σᾶς γλυτώσω.
Ὁ βασιλῆᾶς μὲ πρόσταξε τὸν κόσμο νὰ παστρέψω,
Κι' ἀπ' τοὺς ῥαγιάδες 'ς τὰ Μωριὰ νερὸ νὰ μὴ γυρέψω.
Ἀκόμα δὲν τὸν βλέπετε ἐσεῖς τὸν ντὶν ντουσμάνη,
Ποῦ λύσσαξε πατόκορφα καὶ δὲν τηράει τί κάνει;
Ἐγὼ 'ρθα μέσα 'ς τὰ Μωριὰ τὰ κάστρη νὰ γεμίσω,
Κι' ἂν ἔρθῃ σὲ τοῦτ' τὰ χώματα νὰ βγῶ νὰ πολεμήσω.
Δὲν ἦρθα μέσα 'ς τὰ Μωριὰ ἐγὼ νὰ σᾶς χαλάσω,
Θαῤῥεύω 'ς τὴν ἡμέραν μου τὸν τόπον νὰ τὸν φτιάσω.
Θαῤῥεύω 'ς τὴν ἡμέραν μου τὸν τόπον νὰ τὸν στρώσω,
Τοὺς ἐσκιάδες 'ς τὰ Μωριὰ νιζάμι νὰ τοὺς δώσω. »
Σὰν ἔκριν' ὁ Βελήπασας τέτοιας λογῆς γλυκάδες,
Ὁ νοῦς πειὰ ἐμαζώχθηκε εἰς Τούρκους καὶ ῥαγιάδες.
Καὶ κάνουν, δόξα σ' ὁ Θεὸς ὁπ' ἔχουν μερχαμέτι,
Γιὰ ταῦτο ηὗραν 'ς τὸν ντουνιὰ τέτοιας λογῆς δεϐλέτι.
« Μὲ τὴν γλυκειὰ τὴν γλῶσσά του μᾶς ἔμασε τὸν νοῦ μας,
Τί χάθηκε τὸ αἷμά μας κ' ἡ φέξι τοῦ ματιοῦ μας. »
Ἀρχίνησαν καὶ κάνουνε δοᾶν μὲ τὴν καρδιά τους,
Ὁποῦ τοὺς ἔκρινε γλυκὰ κατὰ τὸ θέλημά τους.

Κ' ἡ Θήβα καὶ ἡ Εὔριπο κι' αὐτοὶ δοᾶ τοῦ κάνουν,
Ὑστερινὰ σηκώθηκαν 'ς τὴν Εὔριπο καὶ πάνουν.
Κι' ὅ,τ' εἶδαν 'ς τὸν Βελήπασα ὅλα τὰ μολογοῦνε,
Ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσουνε θελὰ τὰ θυμηθοῦνε.
Κι' ὁ φόβος τοῦ Βελήπασα δὲν βγαίν' ἀπὸ τὸ νοῦ τους,
Νὰ μὴ τοὺς γίνῃ χαβαλὲς κι' ὀχθρὸς τοῦ κεφαλιοῦ τους.
Καὶ λένε μὲ τὴν γνώμη τους, γκιόγια τὸν ἀγαποῦνε,
Κι' ἂν κουβεντιάσουν ἄπρεπα ἐκεῖνοι δὲν τρομοῦνε.
Τὸ σκιάζονται τὴν Εὔριπο μανσοῦπι μὴν τὴν πάρῃ,
Καὶ στερινὰ τοὺς μπέηδες τοὺς βαίνει 'ς τὸ γομάρι.
Κι' ὀπίσω θελὰ πιάσωμεν ἡμεῖς τοὺς Ἀρβανίταις,
Ὁποῦ εὐγῆκε ὁ φόβος τους ἀπὸ τοὺς Μωραΐταις.
Γυρεύουν τοῦ Βελήπασα τὸ ἴζνι νὰ κινήσουν,
Νὰ πᾶνε 'ς τὴν Τριπολιτζὰ κονάκια νὰ τ' ὁρμίσουν.
Τοὺς εἶπε κι' ὁ Βελήπασας· « τηρᾶτε τὴν δουλειά σας,
Καὶ κάμτ' τὰ χρειαζούμενα κι' ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σας.
Μόν' ἀτζελὲ μὴ κάνετε, τὶ ὅλοι θὰ σηκωθοῦμε,
Κ' εἰς τὸ δερβένι τῆς Μωριᾶς ἐκεῖ νὰ χωρισθοῦμε. »
Σηκώθηκε ὁ Βελήπασας καὶ μπαίνει 'ς τὸ δερβένι,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς Τατάρους ἀπολένει.
« Ἡ χώραις κι' ὅλα τὰ χωριὰ ὅλοι νὰ σηκωθοῦνε,
Καὶ νά 'ρθουν 'ς τὴν Τριπολιτζὰ ὀμπρός μου νὰ μοῦ βγοῦνε.
Ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ εὐθὺς νὰ μαζωχθοῦνε,
Ἂν ἔχουνε κἂν' ἄδικο 'ς τ' ἐμένα νὰ τὸ εἰποῦνε.
Γγερέξα κι' ἀπὸ μπέηδες, γγερέξα κι' ἀπ' ἀγάδες,
Κι' ἀπ' τοὺς ἀσίδες 'ς τὰ Μωριὰ κι' ἀπὸ τοὺς ἐσκιάδες.
Γιατ' ἦρθα μέσα 'ς τὰ Μωριὰ νιζάμι νὰ σᾶς δώσω,
Τὸν ἄτυχο τὸν ἄνθρωπο θανὰ τὸν θανατώσω. »
Ἀπ' τὸ δερβένι κίνησε 'ς τὴν Γκιόρτεζα καὶ πάει,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ τοῦ βγήκανε 'ς τ' ἀλάϊ.
Κι' ὁ ἴδιος ὁ Βελήπασας ξετάζει καὶ διαλέει,
Καθένας καὶ τὸν πόνο του γυρίζει καὶ τοῦ λέει.
Τὰ γράφει 'ς τὸ δεφτέρι του νὰ μὴ τ' ἀλησμονήσῃ,
Νὰ σώσῃ 'ς τὴν Τριπολιτζὰ νὰ κάμῃ δίκηα κρίσι.
'Σ τὴν Κόρινθο σηκώθηκε 'ς τὴν Γκιόρτεζα παγαίνει,
Καὶ σάφια σάφια τό 'καμε τ' ἀσκέρι, καὶ διαβαίνει.

Ζυγόνουν μέσα 'ς τ' Ἄργοσι τ' ἀσκέρι του νὰ μποῦνε,
Κι' ἀπ' ὄξω 'ς τὸ βακούφικο ἐκεῖ τὸν καρτεροῦνε.
Καὶ θέλησ' ὁ Βελήπασας μιὰ ψίχα νὰ γλενδίση,
Καὶ μοίρασε τ' ἀσκέρι του νὰ βγῇ νὰ πολεμήση.
Τὰ μοίρασε τ' ἀσκέρια του ἐκεῖ, καὶ πολεμοῦνε,
Μὲ τ' ἄτια τους κοσεύοντας καὶ τὰ σπαθιὰ κρατοῦνε.
Πολέμησ' ὁ Βελήπασας νὰ κάμ' ἕνα τζιομποῦσι,
Κι' ἀνάμεσα 'ς τ' ἀσκέρι του ἐγίνηκε τζιουλοῦσι.
Καὶ κρύωσαν πατόκορφα οἱ δόλιοι Μωραΐταις,
Καὶ δὲ θελὰ γλυτώσουνε ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίταις,
Λένε· « γιὰ τοῦτο τό 'βαλε τ' ἀσκέρι νὰ μαλώση,
Γιὰ νὰ μᾶς βάλη τὸ σπαθὶ, καὶ νὰ μᾶς θανατώση. »
Δυὸ τρεῖς ἀρχόντοι 'ς τ' Ἄργοσι τοὺς ἔσκασ' ἡ χολή τους,
Κι' οἱ ἄλλοι τὴν ἐξέγραψαν τὴν σκοτεινὴ ζωή τους.
Θαῤῥεύουν τὸν Βελήπασα σπαθὶ νὰ μὴ τοὺς βάλλῃ,
Κ' εὐθὺς τοὺς βάρεσε ταμλᾶς 'ς ἐκεῖνο τὸ μαχάλι.
Καὶ πρόσταξ' ὁ Βελήπασας καὶ βάν' ἕνα τελιάλη,
Νὰ μὴ σκιαχθοῦνε τίποτα ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
« Καὶ σιουμπεὲ μὴ βάνετε, καὶ 'ς τὴν καρδιὰ γγιδέρι.
Βεζίρης κάνει χωρατὰ μὲ τὸ δικό τ' ἀσκέρι. »
Καὶ 'ς τ' Ἄργοσι δὲ στάθηκε, μόν' κίνησε καὶ πάνει.
Βεζίρης 'ς τὴν Τριπολιτζὰ τὴν ἴδια μέρα φθάνει.
Τρεῖς μέραις εἶν' τ' ἀδέτι του, μουσαφιρλίκι κάνει,
Μηδὲ πικρὸ μηδὲ γλυκὸ δὲν βγαίνει 'ς τὸ μεϊτάνι.
Αὐτὸ τ' ἀδέτι βρίσκεται τοῦ καθενοῦ βεζίρη,
Τρεῖς μέραις 'ς τὸ μανσοῦπί του τὸν ἔχουν μουσαφίρη.
'Σ ταῖς τρεῖς ἡμέραις κ' ὕστερα ἀνοίγει μασλαχάτι,
Καὶ στρώνεται 'ς τὸ πόστι του, κι' ἀνοίγει τὸ σεριάτι.
'Σ ταῖς τρεῖς ἡμέραις ἔστειλε καὶ κράζει τοὺς ἀγάδες,
Ἀκόμα καὶ τοὺς μπέηδες, κατῆδες, καὶ χοτζάδες.
Ὅλοι τους ἐμαζώχθηκαν καὶ βγήκανε μπροσθά του,
Φιλοῦνε τοῦ Βελήπασα τὴν τίμια τὴν ποδιά του.
Ἐγύρισ' ὁ Βελήπασας καὶ λέγει· « νὰ στοχασθῆτε,
Καὶ 'ς τὸ ὀμοῦρι τῆς Μωριᾶς νὰ μ' ἀνακατωθῆτε.
Ἂν θέλετε νὰ βρίσκεσθε ἐσεῖς μὲ τὴν τιμήν σας,
Γιὰ ποῦ σᾶς τό 'πα σήμερα καὶ στοχασθῆτ' ἀτοί σας.

Αὐτὰ τ' ἀδέτια πῶχετε νὰ φτιάσετε δεφτέρι,
Καὶ 'δῶ νὰ μοῦ περάσουνε ἀπ' τὸ δικό μου χέρι.
Καὶ σεῖς κατῆδες τῆς Μωριᾶς, ν' ἀνοίξετε τὸ μάτι,
Νὰ μὴ παραστρατήσετε ἐσεῖς ἀπ' τὸ σεριάτι.
Καθένας νὰ διαλογισθῇ νὰ μὴ παραστρατήσῃ,
Ὡς κρένει τὸ κιτάπι μας νὰ κρίνετε τὴν κρίσι.
Κι' ἀπ' τὸ ταμάχι τοῦ ντουνιᾶ ἐσεῖς νὰ τραβηχθῆτε,
Τὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου θελὰ μπερμπερισθῆτε.
Καὶ σεῖς χοτζάδες τῆς Μωριᾶς, τηρᾶτε τὰ τζαμιά σας,
Τηρᾶτε καὶ τὸ ντέρτι σας καὶ τὸ προσκύνημά σας.
Καὶ 'ς τὸ ὁμοῦρι τῆς Μωριᾶς μὴ βάνετε τ' αὐτί σας,
Τὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέραν μου γκρεμίζετ' ἡ τιμή σας.
Κ' οἱ βοϊβοντάδες τῆς Μωριᾶς ὁπ' ἔχουν μουκατάδες,
Τὸ δίκηο νὰ κυττάξετε, μὴ γίνεσθε ζορμπάδες.
Νὰ πάρετε τὸ δίκηό σας αὐτὸ ποῦ σᾶς τυχαίνει,
Τὶ ὑστέρου θ' ἀπομείνετε μὲ τὴν καρδιὰ καμένη.
Καὶ, σεῖς μωροὶ πτωχολογιά, ἐδῶ νὰ μαζωχθῆτε,
Ὅ,τ' ἄδικο κι' ἂν ἔχετε ἐμένα νὰ μοῦ πῆτε.
Καὶ κλάψετε τὸν πόνον σας καὶ Τοῦρκοι καὶ ῥαγιάδες,
Νὰ πάρετε τὸ δίκηό σας ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες.
Στέλνει 'ς τὴν Μάνια μπουγιουρτιὰ νά 'ρθουν νὰ προσκυνήσουν,
Τὰ χούϊα τὰ παντεσινὰ 'ς τὴν ἄκρη νὰ τ' ἀφήσουν.
Ἡ Μάνια 'ς τὴν ἡμέραν του δὲν ἔκαμε κεφάλι,
Μόν' ἦρθαν 'ς τὴν Τριπολιτζὰ μιὰ εἰκοσαριὰ μεγάλοι.
Ὡς τόσο ἡ Λάλα τοῦ 'καμε ἰνάτι καὶ τζιεφάδες,
Καὶ πιάσθηκαν 'ς τὰ βρόχιά του πικροὶ καὶ μασκαράδες.
Καὶ 'ς τὰ Μπαρδούνια τοῦ 'καμαν κι' αὐτοὶ ψίχα σικλέτι,
Βελήπασας τοὺς ἔκαμε μεγάλο ἀκαρέτι.
Τοὺς ἔκαψε τὰ σπίτιά τους, τοὺς πῆρε καὶ τὸ βιό τους,
Τοὺς φέρει 'ς τὴν Τριπολιτζὰ καὶ κλαῖνε τὸν καϋμόν τους.
Τοὺς ἔδωτ' ὁ Βελήπασας τέτοιας λογῆς νιζάμι,
Καὶ ὡς βεζίρης τὰ Μωριὰ μαχάλι νὰ τὸ κάμῃ.

[Ἀμέσως δὲ περιγράφων ἐν τριακοσίοις ὀγδοήκοντα ὀκτὼ στίχοις τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Εὐθυμίου Βλαχάβα δημοσιευθέντα ἐν τῇ *Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι*, ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ σουλτάνος πολεμῶν

κατὰ τῶν 'Ρώσσων παρήγγειλεν εἰς τὸν 'Αλῆν ἵν' αὐτοπροσώπως ὁδηγήσῃ ἐπικουρίαν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν βεζίρην Κιὸρ Γιουσοὺφ παρὰ τὸν Δούναβιν στρατόπεδον. 'Αλλ' ὁ φιλύποπτος 'Αλβανὸς φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, διατάσσει τὸν μόλις περαιώσαντα τὴν κατὰ Βλαχάβα ἐκστρατείαν υἱὸν αὐτοῦ Μουχτὰρ πασᾶν ἵνα παραλάβῃ δώδεκα χιλιάδας στρατοῦ μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων τοῦ πολέμου καὶ μεταβῇ εἰς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον. 'Ο Μουχτὰρ βαρυθυμῶν ὑπακούει εἰς τὴν προσταγὴν, λέγων]

. . . 'Αμὰν, πατέρα, μου ῥεχάτι δὲν μοῦ δίνεις,
Νὰ ζεσταθῶ 'ς τὸ πόστι μου ἐμένα δὲν μ' ἀφίνεις;
'Απόστασα, πατέρα μου, τοῦτο τὸ καλοκαῖρι,
"Οτ' ἦρθ' ἀπὸ τὸν πόλεμο, ὀπίσω 'ς τὸ σεφέρι;

['Ο 'Αλῆς διὰ κολακευτικῶν λόγων προτρέπει αὐτὸν νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν του, καὶ συμβουλεύει νὰ διατηρῇ τὸν στρατὸν ἐν καλῇ τάξει. Οὕτω δὲ οὗτος ὑπακούσας]

. . . πέρνει κάμπους καὶ βουνὰ κι' ὀπίσω δὲν τηράζει,
Σὰν ἀστραπὴ καὶ σύγνεφο τὸν κόσμο τὸν ταράζει.

[Καὶ καταφθάσας εἰς Σιλίστριαν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀρχιστράτηγος Γιουσοὺφ πασᾶς συνεπλέκετο μετὰ τῶν 'Ρώσσων, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν μάχην, καὶ κατατροποῖ τοὺς ἐχθρούς.]

"Ολο τ' οὐρδὶ δυνάμωσε καὶ κάνουνε γαϊρέτι,
'Σ τὰ δυὸ ταράφια γίνηκε μεγάλο χακαρέτι.
Τρεῖς ὥραις τὸν κυνήγησαν, κόβοντας, πελεκοῦντας,
Καὶ γύρισ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς παίζοντας καὶ γελιοῦντας.

['Ο Κιὸρ Γιουσοὺφ ἀναγγέλλει εἰς τὸ δουβλέτι τὴν νίκην, λέγων]

'Εγίνηκε 'ς τὸ Μόσκοβο μεγάλο χακαρέτι,
Τὶ πρόφθασ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς τ' 'Αλήπασα βεζίρη,
Καὶ γλύτωσ' ὅλο τὸ οὐρδὶ αὐτὸς ἀπ' τὸν κιαφίρη.

['Ο σουλτάνος στέλλει τῷ Μουχτὰρ φιρμάνιον, ἐν ᾧ εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ συνδρομῇ, ὀνομάζει αὐτὸν *ἔνδοξον* (ἴζρη), τιθέμενος εἰς τὴν διάκρισίν του τὸ τρίτον τούϊον. Οὗτος δὲ ἀπαντῶν λέγει, ὅτι πολεμῶν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ βασιλέως του οὐδόλως εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἀμοιβὰς, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ τρέξῃ μετὰ πάσης προθυμίας ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσῃ. 'Επελθόντος τοῦ φθινοπώρου, ὁ 'Ρωσσικὸς στρατὸς τρομάξας ἀπὸ τὸν Μουχτάρην (!) φοβεῖται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐχθροπραξίας,

ὁ δὲ τσάρος γράφει τῷ πρεσβευτῇ του (ἐλτζῇ) νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τοῦ σουλτάνου ἀνακωχὴν (μουταρεκὲ) μέχρι τῆς ἀνοίξεως.]

Τ' εἶναι χειμῶνας φοβερὸς, κι' ὁ κόσμος παταγόνει,
Κι' ἀπὸ τὸ κρύο τὸ πολὺ κανένας δὲν γλυτόνει.

[Συνομολογηθείσης ἀνακωχῆς μέχρι πρώτης Μαρτίου, ὁ τσάρος παραγγέλει εἰς τὰ στρατεύματά του,]

. . . . ' σακὶν μὴ ταραχθῆτε,
Αὐτοῦ 'ς τῆς Τούνας τὰ νερὰ καρσὶ νὰ τοῦ σταθῆτε.
Καὶ τὸ οὐρδὶ τοῦ βασιλῆᾶ ἐσεῖς μὴν τὸ τηρᾶτε,
Μόν' τὸ παιδὶ τ' Ἀλήπασα, κι' ἀπάνω του νὰ πᾶτε.
Μὲ τὸ παιδὶ τ' Ἀλήπασα ὅλοι νὰ σκοτωθῆτε,
Κι' ἂν χαλασθῆτε, τίποτας ἐδῶ νὰ μὴ σταθῆτε.
Τ' Ἀλήπασας ἐμένανε ἴσως καὶ μὲ νικήσει,
Ἐμέν' ἀπὸ τὸ τάχτι μου αὐτὸς θὰ μὲ γκρεμίσῃ.
Κι' αὐτὸς ποῦ μᾶς γεράτισε ἕναν Ἀλῆ θὰ πέψῃ,
Τούρκους Ῥωμαίους 'ς τὸν ντουνιᾶ αὐτὸς θὰ τοὺς παιδέψῃ.

[Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ σουλτάνος διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν (Ἐντρινὲ) πρὸς παραχείμασιν· ὁ δὲ Μουχτὰρ ἐπανέρχεται εἰς Ἰωάννινα.

Μετὰ τοῦτο ἄρχεται τῆς διηγήσεως τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ πολέμων τοῦ Ἀλῆ. Οὗτος πληροφορηθεὶς τὴν μεταξὺ τοῦ ἐκ Κόνιτσας Ἰβραῒμ πασᾶ τοῦ Βερατίου καὶ τοῦ Τζάνου Μουχτάρη ἀναφυεῖσαν ἔριδα προσφέρει τῷ τελευταίῳ τὴν προστασίαν του, καὶ παρ' αὐτοῦ μανθάνει τοὺς σκοποὺς τοῦ πρώτου. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰβραῒμ παρασκευασθεὶς εἰς πόλεμον γράφει εἰς τὸν ἐν Ἐλβασανίῳ Ἀβδοὺλ πασᾶν, ἐχθρὸν αὐτοῦ, πλὴν ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, τὰ ἑξῆς:]

« Νὰ φύγῃς, μπρὲ Ἀπτοὺλ πασᾶ, τ' ἐγὼ θελὰ σὲ κάψω,
Κι' ὅλο τὸ βιό σου σήμερα μιρὶ θελὰ σ' τὸ γράψω.
Καὶ σύρε 'ς τὸν Ἀλήπασα, σὰν ἦσουν μαθημένος,
Καὶ τεβαμπῆς νὰ βρίσκεσαι 'ς τὴν πόρταν του γραμμένος.
Βαργέστ' ἀπ' τὸν Ἀλήπασα, καὶ σύμμωσε σὲ μένα.
Κι' ὅ,τ' ἔκαμες; ἂς ἔκαμες, σοῦ τά 'χω χαρισμένα. »

[Ἀλλ' ὁ Ἀβδοὺλ ἀποποιεῖται, ἀπαντῶν]

« Ἐγ' ἀπὸ τὸν Ἀλήπασα ποτὲ δὲν βαζγεστάω,
Χρόνο τὸν χρόνο μιὰ βολὰ 'ς τὰ Γιάννινα θὰ παω.

Καὶ καμμιὰ χρεία δὲν ἔχω, αὐτὸς ἂς ἦν' ὀχθρός σου,
Μόν' εἶναι καὶ καλλίτερος καὶ μεγαλείτερός σου.
Κι' ἂν ἔβαλες τὰ δυνατὰ ἐσὺ νὰ μὲ χαλάσῃς,
Τῆς πικροδάφνης τὸ νερὸ θὰ πιῇς νὰ τ' ἀπεράσῃς.
Καλλίτερα νὰ χαλασθῶ καὶ στάκτη 'γὼ νὰ γίνω,
'Σ τὴν πόρτα σου δὲν ἔρχομαι, καὶ πίστι δὲν σοῦ δίνω.
Τὸ φεῖδι μὲ τὸν ἄνθρωπο ἔχουν ἔχθρα μεγάλη,
Κι' ἀδύνατ' 'Απτουλάπασας τὴν πίστι νὰ σοῦ βάλλη·
Ἔτσι κ' ἐγὼ μὲ σένανε τὸ φεῖδι παρομοιάζω,
Καὶ πάνω 'ς τὸν 'Αλήπατα, καὶ τοῦ τὰ κουβεντιάζω. »

[Καὶ ταῦτα παραγγείλας ἑτοιμάζεται πρὸς ἀντίκρουσιν, καὶ προσκαλεῖ τὸν λαὸν (χαλίδες) νὰ τῷ βοηθήσῃ· πλὴν οὗτοι ἀποποιοῦνται λέγοντες]

. . . . τηροῦμε τὴν δουλειά μας,
Νὰ βγάλλωμε κἄνα μπαρᾶ νά φάῃ ἡ φαμελιά μας.

[Συγχρόνως δὲ ὁ 'Ιβραΐμ γράφει εἰς τὸν λαὸν τοῦ 'Ελβασανίου νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ 'Απτοὺλ.]

« Τ' αὐτὸς μὲ τὸν 'Αλήπασα δουλειαῖς θ' ἀνακατώσῃ,
Χωρὶς ντουρέκι πολεμᾷ πεσκέσι νὰ σᾶς δώσῃ. »

[Οἱ 'Ελβασανιῶται συνέρχονται, καὶ ἀποφασίζουσι ν' ἀποπέμψωσι τὸν διοικητήν των.]

« Γυρεύεις τὸν 'Αλήπατα ἐδῶ νὰ μᾶς τὸν φέρῃς,
Γιὰ ταῦτο νὰ σὲ διώξωμε ἀπόλετο νὰ ξέρῃς. »

['Ο 'Απτοὺλ ἐπιμένει φρονῶν τὰ τοῦ 'Αλῆ, ὁ δὲ λαὸς ζητεῖ βοήθειαν παρὰ τοῦ 'Ιβραῒμ πρὸς ἐκδίωξίν του. Βερατινοὶ καὶ 'Ελβασανιῶται πολιορκοῦσι τὸν 'Απτοὺλ, ὅστις διὰ συνθήκης ἐξελθὼν τρέχει εἰς 'Ιωάννινα, καὶ ἀγγέλλει τῷ 'Αλῇ.]

. . . . με κυνήγησαν ἀπὸ τὸ 'Ελμπασάνι
Κι' ἀπάριασαν τὸ τόπο μου καὶ τὸ πικρὸ βατάνι.
Κι' ἀκούμπησα 'ς τὸν ἴσκιο σου, καὶ μπῆκα 'ς τὰ φτερά σου,
Καὶ τώρα κάμε μου τζαρὲ, βεζὶρ, ἡ ἀφεντειά σου.
Καὶ στεῖλέ με 'ς τὸν τόπο μου, 'ς τὸ ἐρζι τὸ δικό μου,
Μὲ τὴν δική σου δύναμι νὰ διώξω τὸν ὀχθρό μου. »

[Ο 'Αλῆς παραμυθήσας αὐτὸν ὑπόσχεται τὴν συνδρομήν του πρὸς ἀνάκτησιν τῆς χώρας του, καὶ περὶ τούτου γράφει εἰς διαφόρους, καὶ ἰδίως

τὸν Τζάνον Μουχτάρην καὶ τὸν Καπλὰν πασᾶν. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀπτοὺλ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συναθροισθεισῶν συμμαχικῶν δυνάμεων, ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἐλβασανίου, τὸ ὁποῖον καλῶς ἐξησφάλισεν ὁ Ἰβραΐμ.]

Καὶ βάνουνε τὰ δυνατὰ ὅλοι νὰ σκοτωθοῦνε,
Καὶ 'ς τὸ οὐρδὶ τ' Ἀλήπασα νὰ μὴ παραδοθοῦνε.
Καὶ χύθηκαν σὰν ἀστραπὴ αὐτοὶ μὲ τὰ σπαθιά τους,
Καὶ βρῆκαν τὰ μουράτιά τους κι' ὅ,τι ἤθελε ἡ καρδιά τους.
Χαλάσθηκ' Ἀπτουλάπασας μὲ ὅλο του τ' ἀσκέρι,
Καὶ μπῆκε 'ς τὴν καρδοῦλά του χειρότερο κεδέρι.

[Ὁ Ἀπτοὺλ θρηνεῖ ἐπὶ τῇ ἥττῃ, πλὴν ἐγκαρδιωθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατεύματος συγκροτεῖ δευτέραν μάχην καὶ γίνεται κύριος τοῦ φρουρίου.]

Ἀντρειώθηκ' Ἀπτουλάπασας εὐθὺς κείνην τὴν ὥρα,
Ἀπὸ ταῖς τέσσαρες μεριαῖς τὴν ἔζωσε τὴν χώρα.
Καὶ μπήκανε 'ς τὸν κασαμπᾶ, καὶ τ' εἶναι δὲν τηροῦνε,
Σὰν τὰ σαΐνια τὰ πουλιὰ κόβουν καὶ πελεκοῦνε.
Σὰν ἀστραπ' ὅταν φαίνεται 'ς ἀνατολὴ καὶ δύσι,
Χοντρὸ χαλάζι φοβερὸ ἀπάνω τους θὰ χύσῃ,
Ἔτσ' ὅταν Ἀπτουλάπασας μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι
'Σ τὸ Ἐλπασάνι χώθηκε 'ς τὸ δεύτερο σεφέρι.
Ἀνακατώθη ὁ ντουνιᾶς, φωνὴν παντοῦ ἀκούει,
Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ φωνάζουνε τὸ *οὔϊ*.
Σὰν ποταμάκι θολερὸ τὸ αἷμα πάντα τρέχει,
Καὶ χορτασμ' Ἀπτουλάπασας σὲ τουτουνοὺς δὲν ἔχει.
Τ' ἀσκέρι τοῦ Μπραΐμ πασᾶ τοὺς γύρισε τὸν πλάτη,
Κι' ἀφίνουνε τὸν κασαμπᾶ καὶ πάνουν 'ς τὸ Μπεράτι.

[Ὁ Ἀπτοὺλ πασᾶς ἐγκαταστὰς εἰς Ἐλβασάνιον, συγκαλεῖ τοὺς βέηδας καὶ ἀγάδες, καὶ λέγει αὐτοῖς·]

Ἀπὸ τὰ τώρα καὶ μπροσθὰ ν' ἀνοίξετε τὸ μάτι,
Δὲν θέλω νὰ ζυγώσετε καθόλου 'ς τὸ Μπεράτι.
Κι' ἀφέντην πειὰ νὰ ξέρετε τὸν μέγα τὸν βεζίρη,
Ποῦ πρόσταξε καὶ μ' ἔκαμε ἐμένα νοικοκύρη.
Καὶ μένα νὰ μὲ ξέρετε σκλάβον καὶ δουλευτή του,
Καὶ δοῦλον ἀλευθέρωτον 'ς τὴν πόρτα τὴν δική του. »

[Συγχρόνως δὲ ἀναγγέλων τῷ Ἀλῇ τὴν νίκην, ὁμολογεῖ αὐτῷ ὑπακοήν· ὁ δὲ βεζίρης ἀπαντῶν αὐτῷ διατάσσει ἵνα συλλαβὼν τὸν

Σελὶχ μπέην καὶ ἄλλους ἰσχυροὺς στείλλῃ εἰς Ἰωάννινα, ὡς καὶ ὀλίγον στράτευμα πρὸς βοήθειαν τῆς μελετωμένης κατὰ τῶν Ῥώσσων δευτέρας ἐκστρατείας τοῦ Μουχτάρ.

Μετ' ὀλίγον ἀποστέλλει τὸν εἰρημένον υἱόν του μετὰ δώδεκα χιλιάδων λογάδων εἰς τὸ περὶ τὸν Δούναβιν σουλτανικὸν στρατόπεδον, συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Κουσιάνσαλη. Ὁ Ῥῶσσος ἀρχιστράτηγος πληροφορηθεὶς διὰ κατασκόπου περὶ τῆς κακῆς τῶν ἐχθρῶν καταστάσεως ἑτοιμάζεται νὰ ἐπιπέσῃ μετὰ 62,000 στρατιωτῶν. Ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατοπέδῳ παρευρίσκετο τότε καὶ ὁ πρώην Ἄρτης (1) μητροπλίτης Ἰγνάτιος.]

Καὶ 'ς τὸ οὐρδὶ τοῦ Μόσκοβου εἶναι κ' ἕνας δεσπότης,
Ποῦ 'ταν ῥαγιᾶς τοῦ βασιληᾶ, καὶ δέσποτας Ναρτιώτης.
Καὶ σκιάχθ' ἀπ' τὸν Ἀλήπασα νὰ μὴ τόνε σκοτώσῃ,
Καὶ χώθηκε 'ς τὸ Μόσκοβο αὐτὸς γιὰ νὰ γλυτώσῃ.
Αὐτὸν εἶχε 'ρωτάμενον 'ς ὅλα του τὰ φουσάτα,
Κι' ὁρμήνευε τ' ἀσκέρι του καὶ τό 'βανε σὲ στράτα.

[Οἱ Ῥῶσσοι ἐπιδιώκοντες τὴν καταστροφὴν τοῦ φοβεροῦ Μουχτὰρ προσπαθοῦσι νὰ δωροδοκήσωσι τὸν ἀρχιστράτηγον Κιὸρ Γιουσοὺφ, ἵνα μὴ βοηθήσῃ τὸν Ἀλβανὸν προσβληθησόμενον.]

Ὁ Μόσκοβος προβόδησε φλωριὰ μὲ τὰ τουλούμια
Πεσκέσι 'ς τὸν Ἰσοὺφ πασᾶ ποῦ βρίσκεται 'ς τὴ Σούμλια.
Καὶ γράφει 'ς τὸν Ἰσοὺφ πασᾶ· « ὅ,τ' ἀγαπᾷς σοῦ δίνω,
Γιάσι καὶ Βλαχομπογδανιὰ καὶ κεῖνα σοῦ τ' ἀφήνω.
Ἰμτάτι τοῦ Μουχτὰρ πασᾶ νὰ μὴ τοῦ προβοδήσῃς,
Κ' ἐγὼ σοῦ δίνω σήμερα ὅ,τι κι' ἂν ἀγαπήσῃς.
Σοῦ κάνω τὸ μουράτι σου κι' ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σου,
Γιατὶ γαράζι δὲν ἔχω ἐγὼ τῆς ἀφεντιᾶς σου.
Κι' ἀπὸ τὰ τώρα κι' ὀμπροσθὰ δὲν σώρχεται κεδέρι,
Κι' ἂν ἀγαπήσῃς σήμερα τὸ κλειῶ καὶ τὸ σεφέρι.
Ἐμένα τὸ γαράζι μου εἶναι 'ς τὸν Ἀρβανίτη,
Ὁποῦ 'ρθε καὶ μοῦ κάθησε καρσὶ σὰν τὸν ἀστρίτη. »

[Ὁ Γιουσοὺφ ἀπαντᾷ.]

. . . . ἰμτάτι δὲν τοῦ στέλλω,
Καὶ 'ς τὸ δικό μου τὸ οὐρδὶ κοντά μου δὲν τὸν θέλω.

(1) Ναρντὰ τουρκιστὶ ἡ Ἄρτα.

Ἀκόμη καὶ τζεμπαγανὲ δὲν τοῦ 'δωσ' ἕνα δράμι,
Καὶ τώρα μετ' ἐσένανε ὅ,τ' ἠμπορέσ' ἂς κάμῃ.
Γεσίρη πιάσ' τον σήμερα, δὲν ἔχω κασαβέτι,
Τ' ἐμένα μ' ἀνακάτωσε αὐτὸς μὲ τὸ ντεβλέτι.
Τ' ἀφέντης μας ὁ βασιλῆᾶς τὸν πῆρε 'ς τὸ ναζάρι,
Κ' ἂν σὲ χαλάσῃ σήμερα, τὴν βοῦλλα θὰ μοῦ πάρῃ.
Καὶ χαίρομαι νὰ γκρεμισθῇ μιὰ ψίχα τ' ὄνομά του,
Τ' Ἀρβανιτιὰ καὶ Ῥούμελη εἶναι 'ς τὸ θέλημά του.
Καὶ τώρα σύρε βάρ' τονε καὶ κάμ' ὅ,τ' ἠμπορέσεις,
Ἐμένα μόνον μὴ γενῆς ὑστερινὰ μπαμπέσης. »

[Οἱ Ῥῶσσοι ἐφορμῶσι κατὰ τοῦ Μουχτὰρ, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν προσκαλοῦσιν εἰς παράδοσιν. Πλὴν οὗτος ἀποῤῥίψας τὴν πρόσκλησιν, μάχεται ἀνδρικῶς]

Καὶ κάνουν μέραις εἴκοσι μουχασερὲ κλεισμένοι,
Μὲ τ' ἄρματα 'ς τὰ χέριά τους μὲ τὰ σπαθιὰ ζωσμένοι.
Κι' ἀπανωθιὸ 'ς ταῖς εἴκοσι βγῆκαν νὰ πολεμήσουν,
Μὲ τὸν ντουσμάνη σήμερα τὸ αἷμά τους νὰ χύσουν.
Κι' ἀρχίνησαν ἡ δυὸ μεριαῖς τόπια καὶ κουμπαράδες.
Καὶ πέφτουνε σεΐτεδες, κάνουνε καὶ γαζάδες.
Τριάντα ὥραις 'κούσθηκε τοῦ Ῥουτζουκιοῦ τὸ τζέγγι,
Κι' ὁ Κιὸρ Ἰσούφης 'ς τὸ οὐρδὶ ξαπλόνονταν 'ς τὸ χέγγι.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸν ἔζωσ' ὁ κιαφίρης,
Τὸ γρώνισ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς ποῦ θὰ 'πεφτε γεσίρης,
Τὶ τοῦ 'καμε σεΐτιδες πολλοὺς ἀπὸ τ' ἀσκέρι,
Κ' ἦρθε γαλίμπ' ὁ Μόσκοβος 'ς ἐκεῖνο τὸ σεφέρι.
Σηκώθηκ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
Μὲ τὸ σπαθί του γλύτωσε ἀπὸ τὸν ντὶν ντουσμάνη.
Τὸν δόλιο τὸν Κουσιάνσαλη τὸν ἔκαμαν σεΐτη,
Καὶ βρῆκε 'ς τὸν παράδεισον τζεβαερένιο σπίτι.

[Ὁ Ἰβραῒμ πασᾶς ἐπωφελούμενος τῆς ἀπομονώσεως τοῦ Ἀλῆ, διότι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ μετ' ἀρκετῶν στρατευμάτων εὑρίσκοντο ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Βουλγαρίᾳ, παρασκευάζεται ἵνα ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ. Ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Αὐλῶνος (Βλιώρας) προσπαθεῖ ν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν τῆς ἀνοήτου ῥήξεως μετὰ τοσούτου φοβεροῦ ἀντιπάλου. Πλὴν οὗτος ἔτι μᾶλλον ἐμμένει.]

'Εμαύρισε πατόκορφα αὐτὸς ὁ πρόσωπός του,
Σὰν τίγρις ἀγριώθηκε, φυσάει καὶ μουγκρίζει,
Δεξιὰ καὶ ζερβιὰ 'ς ὁλουνοὺς ὁλόγυρα γυρίζει.

[Καὶ ἐλέγξας πικρῶς ἐπὶ δειλίᾳ, ἑτοιμάζει στρατὸν ἐξ εἴκοσι χιλιάδων. Ὁ 'Αλῆς μαθὼν τοὺς σκοπούς του, γράφει προτρέπων αὐτὸν ἵνα παραιτηθῇ τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεως. Συγχρόνως δὲ ὁ λαὸς προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ 'Αλῆ τοῦ ν' ἀπέχῃ συμμεριζόμενος τὸ παράτολμον σχέδιον τοῦ πασᾶ τοῦ Βερατίου, ἀποφασίζει νὰ μείνῃ ἀπαθὴς τῶν συμβησομένων θεατής, καὶ εἰς μὲν τὸν 'Ιβραῒμ λέγει.]

« Δὲν νταγιαντοῦμε πόλεμο, τ' εἴμεσθε φουκαράδες,
Καὶ κάμετε τὶ θέλετε ἐσεῖς οἱ βεζιράδες.
Νὰ ξέρῃς ὅλος ὁ χαλῆς θὰ κάτσῃ σὲ μιὰν ἄκρη,
Νὰ κλάψουνε τὸν πόνο τους, νὰ χύσουν μαῦρο δάκρυ. »

[Εἰς δὲ τὸν 'Αλῆν γράφει]

« 'Απὸ τὰ τώρα καὶ 'μπροσθὰ ἐμεῖς δὲν τὸν βοηθοῦμε,
Μήτε καϊδὲ 'ς τ' ὀτζάκι του δὲν πάγομε νὰ πιοῦμε.
Καὶ σεῖς μὲ τὴ φτωχολογιὰ μὴ βάνετε γινάτι,
Καὶ μεῖς ἀφέντη ξέρομε ποιὸς κάτσῃ 'ς τὸ Μπεράτι.
Τὸ πόστι τ' ὁ Μπραῒμπασας ἴσως καὶ τὸ κρατήσει,
Αὐτὸς μᾶς ἔχει πρόβατα ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσῃ.
Κι' ἂν ἀνικήσῃς σήμερα τὸ πόστι νὰ ζαπώσῃς,
'Εμεῖς ἐσένα θέλομε νιζάμι νὰ μᾶς δώσῃς. »

[Ὁ 'Αλῆς λαβὼν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ λαοῦ ἑτοιμάζεται πρὸς ἐκστρατείαν]

Καὶ μπουγιουρτιὰ προβόδησε σὲ ὅλους τοὺς καζάδες
Κοντά του νὰ κινήσουνε καὶ μπέηδες κι' ἀγάδες.
Κ' οἱ μαυρισμένοι Τσάμιδες κι' αὐτοὶ κοντά του πᾶνε.....
Καὶ τ' ῎Αρβανο τοῦ γύρεψαν παράδες νὰ βοηθήσουν,
Νὰ προβοδήσ' 'Αλήπασας, κ' ὑστέρου νὰ κινήσουν.
Κι' 'Αλήπασας τοὺς ἔστειλε ὅσα κι' ἂν ἀγαποῦνε,
Σὲ κἄνα χρόνο κ' ὕστερα τζεβάπι νὰ τοῦ 'ποῦνε.

[Οὕτω στρατολογήσας τρεῖς χιλιάδας λογάδων ἐκστρατεύει κατὰ Βερατίου καὶ κατασκηνοῖ εἰς Τόμπρο Νίκο, ἔνθα δεχθεὶς τὴν ὑποταγὴν τῶν Βερατινῶν γράφει εἰς τὸν 'Ιμβραὶμ περὶ παραδόσεως.]

« Γιατὶ σοῦ ῥίχνω τὴν φωτιὰ 'ς τὴ μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Καὶ σοῦ σκορπάω τὰ μυαλὰ ὁπῶχεις 'ς τὸ κεφάλι. »

[Ἐν τούτοις ὁ Ἰβραΐμ πληροφορηθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπέλευσιν τοῦ Ἀλῆ κλείεται ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Βερατίου, καὶ καταμηνύει εἰς τὸ διβάνιον τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν.]

« Ἀμὰν, ἐφέντη βασιληᾶ, φερμάνι νὰ τοῦ στείλης,
Γιατ' εἶν' μεγάλος ὁ ζουρμπᾶς, καὶ γίνηκα ῥεζίλης.
Καὶ δὲν ἔχω παράπονον ποῦ μ' ἔχει χαλασμένον,
Μόν' μ' ἔχει καὶ 'ς τὸ κάστρο μου μουχασερὲ κλεισμένον. »

[Θαῤῥῶν δ' εἰς τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βοήθειαν ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ἀλῆ, ὅστις ἀμέσως ἄρχεται τῆς πολιορκίας. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταφθάνει ἀπεσταλμένος τοῦ σουλτάνου μετὰ φιρμανίου, δι' οὗ προσεκαλοῦντο ἀμφότεροι νὰ συμφιλιωθῶσι, καὶ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἀπειλουμένου δουβλετίου. Ὁ Ἀλῆς πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ ἀδίκου ἐκείνου πολέμου παριστᾷ τὸν Ἰβραΐμ ὡς ἐχθρὸν τῆς βασιλείας, καὶ πωλημένον εἰς τὸν Βοναπάρτην, καὶ ἐπιδείξας σεβασμὸν εἰς τὸ φιρμάνιον λέγει ὅτι ἀδυνατεῖ ν' ἀφήσῃ τὰ Ἰωάννινα καὶ δράμῃ εἰς βοήθειαν τοῦ σουλτάνου]

« Τί σκιάζομαι τὸ πόστι μου μὴ μοῦ τὸ πάρ' ὁ 'χθρός μου,
Κ' ἐγὼ γιὰ τοῦτο τζαλιστῶ νιζάμι νὰ τοῦ δώσω,
Καὶ 'ς τὸ οὐρδὶ τοῦ βασιληᾶ ὑστέρου νὰ πλακώσω. »

[Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀπεσταλμένος ἀνέφερε τοὺς λόγους τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅστις πεισθεὶς περὶ τῆς ἀπιστίας τοῦ Ἰβραΐμ ἐξέφρασε τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν. Οὕτω δὲ ὁ πασᾶς τοῦ Βερατίου καταστενοχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν ἀπειληθεὶς, ἠναγκάσθη μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον, ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ἀνενοχλήτου ἀποχωρήσεως εἰς Αὐλῶνα]

« Τὸ κάστρο σοῦ τ' ἀπόλυκα, καὶ γίνομαι χαζίρι.
Δός μου βερὲ νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω τοὺτ' τὴν ὥρα,
Καὶ σοῦ τὰ δίνω τὰ κλειδιὰ, καὶ πάνω 'ς τὴ Βλιώρα.
. ' Τοῦτο τὸ σάρτι κάμε το νὰ μοῦ τὸ προβοδήσῃς,
Ἀπὸ τὴν Βλιώρα, Ἀλήπασα, νὰ μὴ μὲ κυνηγήσῃς. »

[Ὁ φιλάρπαξ σατράπης προθύμως δεχθεὶς τὴν πρότασιν, ἀπαντᾷ.

« Σύρε 'ς τὴν Βλιώρα σήμερα καὶ κάμε τὸ σεφᾶ σου,
Κ' ἐγὼ σοῦ δίνω σήμερα ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σου.
Κ' ἐγώ 'μαι φίλος 'γκαρδιακὸς, κι' ὀχθρὸς δὲν μπορ' νὰ γίνω,
Ἀκόμα καὶ τ' ὀτζάκι σου μαγροῦμι δὲν τ' ἀφίνω.
.. Νὰ ξέρῃς, δὲν ἐχάλασα τ' ὀτζάκι τὸ δικό σου,
Θὰ στείλω τὸν Μουχτὰρ πασᾶ αὐτὸν ποῦ 'ναι γαμπρός σου.

[Ἀλλ' ἀμέσως ὁ ἄπιστος βεζίρης, πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος καὶ ὅρκους καὶ ὑποσχέσεις μελετᾷ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἰβραΐμ ἅμα ἐξερχόμενον. Οἱ περὶ αὐτὸν ὅμως σωματάρχαι ἀπειθοῦσι νὰ γίνωσιν ὄργανα τοῦ κακουργήματος, καὶ ὁ τύραννος ἀπομονωθεὶς ἀναγκάζεται νὰ σεβασθῇ τὰς ἐνόρκους συνθήκας.

Ὁ σουλτάνος Μαχμοὺτ γράφει τῷ Ἀλῇ, ἵνα ἐνθυμούμενος τὰς ὑποσχέσεις του ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ σουλτανικοῦ στρατοπέδου αὐτοπροσώπως, ἐν δὲ περιπτώσει ἀναποφεύκτου κωλύματος, νὰ πέμψῃ τὸν υἱόν αὐτοῦ Βελῆν, πρὸς ὃν ταυτοχρόνως γράφει:]

« Ἔχω σεφέρια φοβερὰ ἐγὼ μὲ τὸν ντουσμάνη,
Κι' ὁ ντὶν ντουσμάνης λύσσαξε, καὶ δὲν τηράει τί κάνει.
Ὁ Φράγκος μὲ τὸν Μόσκοβο καὶ τ' ἄλλα τὰ ῥηγάτα,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς μᾶς ἔκλεισαν τὴν στράτα.
Ἀπὸ στεριὰ καὶ θάλασσα ἐμένα μὲ παλεύουν,
Μόν' θὰ τὸ 'βροῦνε ἰνσιαλλὰ ἐκεῖνο ποῦ γυρεύουν. »

[Ὁ Βελῆς λαβὼν τὸ φιρμάνιον καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρός του ἀφίνει τοποτηρητὴν ἐν Πελοποννήσῳ τὸν Μουσταφᾶ μπέην, καὶ μετὰ στρατευμάτων σπεύδει εἰς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον καὶ γράφει τῷ πατρὶ ἵνα τῷ στείλῃ βοήθειαν. Ὁ Ἀλῆς ἑτοιμάζει στρατεύματα πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ υἱοῦ του, καὶ γράφει αὐτῷ νὰ ἔλθῃ εἰς Τρίκκαλα πρὸς συνέντευξιν. Ἐκεῖ δὲ ἀπαντήσας τὸν Βελῆν συμβουλεύει ἵνα ὑποπτεύηται τοὺς φθονοῦντας τὸ ὄνομά του σουλτανικοὺς, καὶ ἀείποτε περικυκλοῦται ὑφ' ὅλου τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ εἰς Αὐλῶνα καταφυγὼν Ἰβραΐμ πασᾶς ἐν τάχει στρατολογεῖ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ Βερατίου. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς πληροφορηθεὶς τοῦτο σπεύδει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς Ἰωάννινα.]

Ἐμοιάζαν ἕνα σύγνεφο πυκνὸ κι' ἀγριωμένο
Ἀπὸ ἀέρα φοβερὸν, καὶ καταθολωμένο.

Κτύπος τῆς γῆς ἀκούονταν ἀπὸ τὰ ἄλογά τους,
Ἔλαμπαν ἀπὸ πάνω τους 'ς τὸν ἥλιο τ' ἄρματά τους.

[Καὶ ἀμέσως στέλλει κατὰ τοῦ ἀντάρτου μετὰ τεσσάρων χιλιάδων τὸν Ἰμὲρ Βρυόνην, ὅστις]

Καὶ πέφτει σὰν ἡ ἀστραπὴ, βρυχᾶται σὰν λειοντάρι,
Καὶ τοῦ Μπραΐμπασα τ' ὀρδὶ τρέμει ὡσὰν τὸ ψάρι.
Πέφτουν 'ς ἐκεῖνο τὸ ὀρδὶ εὐθὺς καὶ τὸ χαλᾶνε·
Χίλιους νομάτους σκότωσε καὶ πεντακόσιους πιάνει,
Τοὺς ἔστειλε 'ς τὰ Γιάννινα μὲ τὴν τριχιὰ δεμένους,
Τοὺς ἔῤῥιξαν 'ς τὸν ἄλυσο τοὺς κακομοιριασμένους.

[Ὁ Ἀλῆς μαθὼν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀντιπάλου ἔρχεται εἰς Βεράτι,]

Σὰν ὄφις καὶ σὰν ἰζτερχᾶς μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸν πλάτη,

[ἀμέσως δ' ἐρωτήσας τί ἀπέγινεν ὁ γραμματικός του, μεθ' οὗ ὁ Ἰβραῒμ διετήρει μυστικὴν ἀλληλογραφίαν, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι εἶχε καταφύγει εἰς τὸ ἐν Ζβρανέτζι μοναστήριον, στέλλει τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν πρὸς σύλληψίν του]

Μὲ τὴν γλυκειὰ τὴν γλῶσσά του τοῦ κρένει τοῦ Θανάση,
Μὲ τρόπον καὶ μὲ πονηριὰ νὰ πάῃ νὰ τοῦ τὸν πιάσῃ.
Τοῦ δίνει μιὰ 'βδομηνταριὰ ἀσκέρ' ἀπὸ κοντά του,
Νὰ πιάσῃ τὸν γραμματικὸ, νὰ βρῇ καὶ τὰ χαρτιά του.
Ὁ Θανάσ' Βάγιας ἔκαμε μιὰ νύκτα καὶ μιὰ μέρα,
Καὶ βρῆκε τρόπον καὶ τζαρὲ καὶ ῥίφθη ἀπὸ πέρα.
Κ' εὐθὺς αὐτὸς ἐπλάκωσε 'ς αὐτὸ τὸ μοναστῆρι,
Καὶ δένει τὸν γραμματικὸ, τὸν φέρνει 'ς τὸν βεζίρη.
Κι' Ἀλήπασας δὲν θάῤῥευε ποτὲ νὰ τοῦ τὸν πιάσῃ,
Καὶ τὸν ἐχάϊδεψε πολὺ βεζίρης τὸν Θανάση.
Ἀλήπασας ἐπρόσταξε γιὰ νὰ τὸν βάλῃ χάψῃ,
Κ' εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα γύρεψε ῥετσίνι νὰ τὸν κάψῃ.
Νὰ δείξῃ τὰ δεφτέριά του κι' ὅλα τὰ γράμματά του,
Καὶ τὰ ντουλάπια τὰ κρυφὰ ὁποῦ 'χε 'ς τὴν καρδιά του.
Τί ξέρει τοῦ Μπραΐμπασα νὰ τοῦ τὰ μαρτυρήσῃ,
Κι' ἀλλιῶς μὲ λάδι πρόσταξε κεμπάπι νὰ τὸν ψήσῃ.
Ἐγύρισ' ὁ γραμματικὸς καὶ τοῦ τὰ μαρτυράει
'Σ τὴν ὥρα καὶ εἰς τὸ λεπτὸ, καὶ δὲν χασομεράει,

Καὶ τοὺς ἐχθροὺς τ' Ἀλήπασα ὅ,τι εἶχανε δουλέψει.

[Μετὰ τοῦτο ὁ θηριώδης σατράπης διατάσσει τὸν Βάγιαν ἵνα μεταβῇ εἰς τὰ παράλια τοῦ Αὐλῶνος καὶ συναθροίσας πάντα τὰ ἐλλιμενισμένα πλοῖα ἀποκλείσῃ τὴν συνδραμοῦσαν τὸν Ἰβραῒμ πόλιν.]

Καὶ πέφτει 'ς τὴν ἀκρογιαλιά, ταῖς σκάλαις τριγυρίζει,
Βρίσκει καράβια ἄπειρα ἀσκέρι τὰ γεμίζει.
Κ' εὐθὺς πάει καὶ ἔπιακε τῆς Βλιώρας τὸ λιμάνι,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ταῖς μπαταριαῖς τοὺς βάνει.
Ἐκεῖνος ὁ παληο-Ῥωμνιὸς (1) φκιάνει δουλειαῖς μεγάλαις,
Τὸν κόσμο τὸν ἐστράβωσε πετάζωντας ταῖς μπάλαις.

[Οἱ Αὐλωνῖται κατατρομάξαντες παραγγέλλουσι τῷ Ἀλῇ καθικετεύοντες ἵνα παύσῃ τὴν ὀργήν του, ὁμολογοῦντες φιλίαν καὶ δουλοσύνην. Οὗτος δὲ μεταβὰς ἐκεῖ δέχεται τὸν προσκυνισμὸν τῶν κατοίκων, παντοιοτρόπως δικαιολογηθέντων, καὶ συλλαβὼν τοὺς φίλους τοῦ Ἰβραῒμ ἀποστέλλει δεσμίους εἰς Ἰωάννινα. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ βαθύπλουτος Νάτζο Πρίφτης, ὅστις διὰ τῆς παραχωρήσεως πάσης τῆς περιουσίας του μόλις τὸν θάνατον διέφυγε.]

« Τὸ βιό μου 'ς τὸν Ἀλήπασα τεσλίμι τοῦ τὸ κάνω,
Χίλια πουγγιὰ μοῦ γένονται κι' ἀκόμα παραπάνω,
Τοῦ τὰ μετράω σήμερα τοῦ μέγα τοῦ βεζίρη,
Καὶ γίνομαι καλόγηρος σὲ κᾶνα μοναστῆρι.
Νὰ μοῦ χαρίσῃ σήμερα τὴν δόλια τὴν ζωή μου,
Καὶ διακονεύω 'ς τὸν ντουνιᾶ καὶ θρέφω τὴν ψυχή μου. »
Κι' Ἀλήπασας προβόδησε καὶ τοῦ 'μασε τὸ βιό του,
Καὶ βρίσκετ' ὡς τὰ σήμερα αὐτὸς μὲ τὸν καϋμό του.

[Πολλοὺς δὲ ἄλλους ἐν Αὐλῶνι φονεύσας καὶ κρεμάσας ἦλθεν εἰς Τεπελένιον ὁ φιλάρπαξ ἐκεῖνος σατράπης, ὅστις]

Ἀπ' ἅρματα καὶ πόλεμο πλειὸ ἄλλο δὲν κυττάζει.

[καὶ γράφει εἰς τοὺς Ἀργυροκαστρίτας:]

« Μὲ τὰ μανδήλια 'ς τὸν λαιμὸ νὰ πᾶν' ν' τὸν προσκυνήσουν. »

[Πλὴν ἀρνητικὴν λαβὼν ἀπάντησιν, καὶ μὴ θεωρήσας κατάλληλον τὴν περίστασιν πρὸς ἐπίθεσιν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα.

(1) Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ Χατζῆ Σεχρέτης παληο-Ῥωμνιὸν ἀείποτε ἀποκαλεῖ τὸ ἐπὶ ὑπερβολικῷ ζήλῳ διακρινόμενον τοῦτο τοῦ Ἀλῆ ὄργανον.

[Εν τούτοις ὁ Ἰβραΐμ]

'Εχύθηκε 'ς τὴν Λιαπουριά, καὶ κρύφθη 'ς τὴν Σμοχθίνα.

Κ' οἱ Λιάπιδες τὸν ἔγδυσαν, τοῦ πήρανε τὸ βιό του.

[Ἐκεῖθεν δὲ ἀποστέλλει εἰς Ἰωάννινα τὸν υἱόν του Σουλεϊμάνην ἐξαιτούμενος συγχώρησιν· ὁ δὲ Ἀλῆς καμφθεὶς ἐκ τῶν παθημάτων του χορηγεῖ αὐτῷ τὴν Κόνιτσαν εἰς διαμονήν.

Μετὰ ταῦτα ὁ ποιητὴς διηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βελῆ πασᾶ, ὅστις ἀναχωρήσας ἐκ Τρικκάλων καὶ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας διατρίψας ἐν Λαρίσσῃ ἵνα μάθῃ τὸ τέλος τῶν ἐν Αὐλῶνι ταραχῶν, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ σουλτάνου νὰ παραχειμάσῃ ἐν Σοφίᾳ τῆς Βουλγαρίας. Ἐνταῦθα δ' ἐλθὼν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουχτὰρ ἐκτίθησι τὴν ὑπὸ τοῦ Κιὸρ Γιουσοὺφ γενομένην αὐτῷ προδοσίαν, τὴν ὁποίαν ἀκούσας ὁ Βελῆς ἐλέγχει τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ ἀνανδρίᾳ, καὶ λέγει κομπάζων]

Καὶ σήμερα, Μουχτάρπασα, νὰ δῇς ἐγὼ τί κάνω,

Καὶ σύνορο τοῦ Μόσκοβου τὸ βλέπεις ποῦ τοῦ βάνω. »

[Ὁ Μουχτὰρ προτρέπει αὐτὸν ἵνα μὴ ὑψηλοφρονῇ, διότι ἡ οἰκογένεια αὐτῶν φθονεῖται ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν.

Μετ' ὀλίγον ὁ Κιὸρ Γιουσοὺφ γράφει εἰς τὸν Βελῆν νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων ἀπειλουμένης Λόφτσας· οὗτος δ' ἐπιλαθόμενος τῆς πατρικῆς συμβουλῆς, περὶ μὴ διασπάσεως τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, διατάσσει τὸν θησαυροφύλακα (χασνατάρην) Ἰμὲρ μπέην νὰ δράμῃ εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ κινδυνεύοντος φρουρίου.

Ὁ Ἰμὲρ ἐλθὼν εἰς Λόφτσαν ἐν σπουδῇ ἐγείρει κανονοστοιχίας. Ἀλλὰ περὶ μέσας νύκτας οἱ Ῥῶσσοι, συμποσούμενοι εἰς 92 χιλιάδας, μετὰ 120 τηλεβόλων καὶ ἰσαρίθμων βομβῶν (κουμπαράδων) ἐφορμῶσι, καὶ περικυκλώσαντες τὴν Λόφτσαν μετὰ τετραήμερον πεισματώδη ἀγῶνα γίνονται κύριοι αὐτῆς. Ὁ Ἰμὲρ πίπτει ἡρωϊκῶς, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν φονεύονται καὶ αἰχμαλωτίζονται. Ἐκ δὲ τῆς νίκης ταύτης ἐνθαῤῥυθέντες οἱ Ῥῶσσοι γράφουσι τῷ Βελῇ]

« Χαζίρι γίνου 'ς τ' ἅρματα, θὰ κάμωμε σεφέρι. »

[Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀλῆ δέχονται τὸν πόλεμον καὶ τρέπουσιν εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ αἰχμαλωτίζεται καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ῥώσσου ἀρχιστρατήγου (φερτμασιάλη), ὅστις παρακαλῶν τὸν Βελῆν ἵνα τὸν ἀπελευθερώσῃ, ἀποστέλλει καὶ ἀνθρώπους μετὰ χρημάτων νὰ περιποιηθῶσιν αὐτὸν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Ἀλλ' ὁ υἱός τοῦ

'Αλῆ μεγάλως δυσαρεστηθεὶς ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ χρημάτων, διακηρύττει, ὅτι ἔχει τόσον πλοῦτον, ὥστε νὰ διαθρέψῃ ὅλον τὸ ῥωσσικὸν στρατόπεδον μὲ ζάχαριν (κάντιο!) Ὁ δὲ ἀρχιστράτηγος εὐχαριστηθεὶς ἐπὶ τῇ χορηγουμένῃ τῷ ἀνεψιῷ περιποιήσει δωρεῖ τῷ Βελῇ ὄχημα (χιντόβι), καὶ ἀπελευθεροῖ τοὺς ᾐχμαλωτισμένους στρατιώτας αὐτοῦ. Τὴν γενναιότητα τῶν Ῥώσσων μιμούμενος καὶ ὁ Ἀλβανὸς ἀπολύει τὸν αἰχμάλωτον.

Δειλιάσαντες ἐκ τῆς ὑποταγῆς τοῦ Βερατίου οἱ Τσάμιδες ἀποφασίζουσι νὰ ὑποταχθῶσι τῷ Ἀλῇ. Καὶ δὴ πρῶτος ὁ Χασὰν Τζαπάρης παρουσιάζεται εἰς τὸν τύραννον, ὅστις εἰρωνικῶς ἐρωτᾷ αὐτὸν περὶ τοῦ ἀληθοῦς αἰτίου τῆς εἰς Ἰωάννινα ἀφίξεώς του· οὗτος δὲ ἀπαντᾷ:]

« Ἐγώ 'ρθα 'ς τὸ ντουβλέτι σου μουτλὰκ νὰ προσκυνήσω,
Νὰ βρίσκωμαι 'ς τὴν πόρτα σου ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσω.
Μουφλούζεψα, βεζίρη μου, κ' ἦρθα νὰ προσκυνήσω·
Μαγκίρια δὲν μ' ἀπόμεινα, μὲ τί θὰ πολεμήσω; »

[Ὁ Ἀλῆς εὐχαριστηθεὶς ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει χορηγεῖ αὐτῷ κτήματα ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἀποστέλλει τοποτηρητὴν (μουσελίμην) πρὸς παραλαβὴν τοῦ Μαργαριτίου.

Μετὰ τὸν Τζαπάρην ἐλθὼν εἰς προσκύνησίν του ὁ ἐκ Κονισπόλεως Νταλιάνης, παραδίδωσιν αὐτῷ τὴν κωμόπολιν· ὁ δὲ Μουσταφᾶς πασᾶς ὁμολογήσας αὐτῷ ὑποταγὴν ἀποστέλλει εἰς Ἰωάννινα τὸν υἱόν του Σουλεϊμάνην ὡς ὅμηρον. Οὕτω δὲ πᾶσα ἡ τέως ἀτίθασσος Θεσπρωτία (Τσαμουριά) πειθήνιος προσῆλθε τῷ φοβερῷ τῆς Ἠπείρου τυράννῳ.]

Καλὰν κουσοὺρ 'ς τὴν Τσαμουργιά, ὅσ' ἤτανε ζορμπάδες,
Προσκύνησαν 'ς τὸ πόστι του καὶ γίνηκαν ῥαγιάδες.
Κατῆδες τοὺς προβόδησε ἐκεῖ νὰ κάμῃ κρίσι,
Νὰ κάμῃ δίκηο καὶ νταβᾶ, τὴν τρίχα νὰ τὴν σκίσῃ.
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τοὺς στέλνει ζαμπιτάδες,
Νὰ βρίσκωνται οἱ Τσάμιδες σὰν φρόνιμοι ῥαγιάδες.
Νὰ βρίσκεται 'ς τὸν τόπον τους, νὰ δέρῃ, νὰ σκοτόνῃ,
Νὰ ῥίχνῃ καὶ 'ς τὸ κούτσουρο, καὶ νὰ τοὺς φυλακόνῃ.
Ν' ἀλησμονήσουν τὸν καιρὸ καὶ τὰ παληὰ ζεμάνια,
Γιατὶ δὲν πάτααν 'ς τὴν γῆ ἀπὸ τὴν 'περηφάνεια.
Κ' ἡ γῆ τοὺς ἐβαρένονταν ὅταν τὴν ἐπατοῦσαν,
Χορτάρι δὲν ἐφύτρονεν ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσαν.

[Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ εἰς Ἑπτάνησον (Φραγκιὰν) καταφυγὼν Ἰσλιὰμ Πρόνιος νοσταλγήσας ἐξαιτεῖται τὸ ἔλεος τοῦ παντοδυνάμου Ἀλῆ, γράφων πρὸς τοὺς ἐν Ἠπείρῳ οἰκείους]

« Νὰ στείλετε 'ς τὰ Γιάννενα ῥιτζάδες τοῦ βεζίρη,
Μπέλκιμ μ' ἀφήκῃ 'ς τὴν στερηὰ ἐμένα τὸν φακίρη.
Φοβοῦμαι 'ς τοῦτ' τὰ χώματα ἐγὼ μὴ ξεψυχήσω,
Καὶ τὰ πικρά μου τὰ παιδιὰ 'ς τὸν Φράγκο μὴν τ' ἀφήσω. »

[Ἐκ τῶν παρακλήσεων τῶν εὐνοουμένων (ῥιτζιαλίων) καμφθεὶς ὁ ἄγριος τύραννος ἐπιτρέπει τῷ ἱκέτῃ τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἄρχεται σκεπτόμενος περὶ τῆς ὑποτάξεως καὶ τῶν ὑπολειπομένων τῆς Ἠπείρου κωμοπόλεων, Ἀργυροκάστρου, Γαρδικίου, καὶ Ζουλιατῶν, καὶ διαφόρους ἐξευρίσκει προφάσεις πρὸς δικαιολόγησιν τῆς φιλάρπαγος αὐτοῦ ὁρμῆς· ἔλεγε δηλονότι, ὅτι οὗτοι τὸν κατελήστευσαν, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ ἐν πάσῃ πολεμικῇ χρείᾳ βαρεῖς μισθοὺς (λουφέδες), τοὺς ὁποίους ἐξαναγκαζόμενος ἐπλήρωνε πλὴν κατέγραφεν ὡς δάνεια ἐντόκως ἐξοφληθησόμενά ποτε·]

Τ' εἶχαν ὀκάδες δώδεκα τὴν λίγδα 'ς τὴν ποδιά τους,
Κι' Ἀλήπασας τοὺς ἔκαμε μὲ ἄτια 'ς τὸν ταβλᾶ τους.

[Συγχρόνως δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν Μαχμοὺτ Σιαμέτην ἵνα διακοινώσῃ τῷ Μουσταφᾷ πασᾷ, ὅτι μετανοῶν διὰ τὴν παρελθοῦσαν καταδρομὴν διώρισεν αὐτὸν τοποτηρητὴν Δελβίνου. Ὁ δὲ Σιαμέτης προφορικῶς μεταβιβάσας εἰς τὸν Μουσταφᾶν τὴν εἴδησιν, καὶ διαλύσας τὰς περὶ ἀπιστίας ὑπονοίας αὐτοῦ, τὸν καταπείθει νὰ δεχθῇ τὸν διορισμόν.

Ταῦτα οὕτω διατάξας ὁ παμπόνηρος τύραννος ἐν ἄκρᾳ μυστικότητι διοργανίζει τὴν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐπίθεσιν· φοβούμενος ὅμως τὰς συγκεντρωμένας τῶν Λιάπιδων δυνάμεις ζητεῖ παρὰ τῶν Ἀργυροκαστριτῶν τὴν εἰρηνικὴν ὑποταγήν των. Ἀλλ' οὗτοι ἅμα λαβόντες τὸ γράμμα αὐτοῦ ἐν κοινῇ συνελεύσει συσκέπτονται καὶ τῷ ἀπαντῶσι]

« Ὁ τόπος δὲν σὲ θέλουνε, καὶ κάμ' ὅπως ὁρίσῃς. »

[καὶ ἀμέσως ἑτοιμασθέντες πρὸς ἀντίκρουσιν ἐξαιτοῦνται καὶ τὴν γνώμην τοῦ προὔχοντος τῶν Γαρδικιωτῶν Μεμὶς ἀγᾶ, ὅστις συγκαλέσας συνέλευσιν καὶ λαβὼν τὴν ὁμόθυμον τῶν συμπατριωτῶν του ἀπόφασιν ἔρχεται εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ συνομολογεῖ τὴν συνθήκην (σάρτι) τοῦ κοινοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πολέμου. Συγχρόνως δὲ οἱ σύμ-

μαχοι γράφουσι καὶ εἰς τὸν προὔχοντα τῶν Ζουλιατῶν Ἄγον Ντρὶζ Χασάνην, ὅστις συμμερισθεὶς τὸ φρόνημα αὐτῶν γράφει εἰς τὸν Μπέϊκον Ζουλιάτην, τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν, καὶ τὸν Σελήμπεην προτρέπων εἰς σύνδεσμον. Ἐπὶ μίαν ἑξαμηνίαν διατηροῦνται αἱ μεταξὺ ὅλων τούτων μυστικαὶ διαπραγματεύσεις, ὁ δὲ Ἀλῆς ἐγκαίρως πληροφορηθεὶς τὰ τεκταινόμενα, πλὴν ἀδιαφορίαν προσποιούμενος, γράφει εἰς τοὺς Δελβινιώτας, ὡς καὶ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν καὶ τὸν Μαχμοὺτ Σιαμέτην νὰ προσέχωσι.

Ὁ Σιαμέτης ἐλθὼν εἰς Δέλβινον καὶ εὑρὼν τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν ἐνεργοῦντα ϛρατιωτικὰς παρασκευάς, προσπαθεῖ νὰ τὸν παραπείσῃ πρὸς διάλυσιν τοῦ στρατοῦ, καὶ τῷ προτείνει ὡς ὁμήρους τὸν Ζεϊνέλαγα καὶ Σουλεϊμὰν ἀγᾶν, πρὸς βεβαίωσιν τῆς εἰλικρινείας τοῦ Ἀλῆ. Ὁ Μουσταφᾶς ἀπαντᾷ, ὅτι μετανοεῖ διότι καταπεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους του περιέπεσεν εἰς τὴν παγίδα τοῦ Ἀλῆ, ὅτι χάριν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας καὶ οὐχὶ δι' ἐχθροπραξίας ἐστρατολόγησε, καὶ μόνον ὅταν φέρῃ εἰς Δέλβινον τὴν οἰκογένειάν του ὡς ὅμηρον, δύναται νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν διαβεβαιώσεών του. Ὁ δὲ Σιαμέτης μάτην διὰ μακρῶν προσπαθήσας νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτὸν περὶ τῆς εἰλικρινοῦς τοῦ Ἀλῆ μετανοίας καὶ φιλίας, ἔρχεται εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀναγγέλλει τῷ σατράπῃ, ὅτι προθύμως συναινεῖ ἵνα παραδώσῃ εἰς τὸν δυσπιστοῦντα Μουσταφᾶν τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν ὡς ὅμηρον. Τούτου δὲ γενομένου, ὁ ἐν Δελβίνῳ τοποτηρητὴς διαλύει τὸν στρατόν, πλὴν μετ' ὀλίγον συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Σελίμπεη πρὸς συγκρότησιν συνελεύσεως ἐν Παλαιᾷ Αὐλῇ. Ὁ Σελὶμ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπιδείξας ἐνδοιασμὸν καὶ φόβον, συναινεῖ ὕστερον. Οὕτω δ' ἐν Παλαιᾷ Αὐλῇ συνελθόντες πολλοὶ ἀποφασίζουσιν ἵνα συνασπισθῶσι μετὰ τῶν Ἀργυροκαστριτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ, καὶ ἀμέσως παρασκευάζονται εἰς πόλεμον.]

Κ' ἕνα μπουλοῦκι ἔστειλαν μὲ τὸν Μπέϊκο Ζουλιάτη,
Νὰ βρίσκωνται 'ς τὰ σύνορα μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὸν πλάτη.
Καὶ πλάκωσ' ὅλο τ' Ἄρβανο 'ς τοῦ Δέλβινου τὰ μέρη,
Καὶ πάλε τῆς φτωχολογιᾶς τῆς ἔφεραν κεδέρι.

[Ὁ Ἀλῆς μαθὼν τὰ γενόμενα ἐξοργίζεται, καὶ ἀποστέλλει ἐν πρώτοις μὲν σῶμα ἐκ τριακοσίων ἵνα παραταχθῇ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Δελβίνου, ἑτέρους δὲ τριακοσίους εἰς Μπαματάτες πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν Κοκάτων, καὶ ἐξόπισθεν τρίτον σῶμα ἐκ χιλίων. Συγχρόνως δὲ

προσκαλέσας τὸν Θανάσην Βάγιαν πέμπει κατὰ τῶν Μπορσιωτῶν καὶ Προγονάτων, παραγγέλλων]

« Τὴν νύκτα, τὰ μεσάνυχτα νὰ πᾷς νὰ τοὺς πλακώσῃς,
Ἂν σοῦ γυρέψουνε βερὲ, ἐσὺ νὰ μὴ τοὺς δώσῃς »

[Ὁ Βάγιας ἐν τάχει ἦλθεν εἰς τ' Ἀλίκου καὶ ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σελήμπεη κατανικᾷ αὐτεν, καὶ ἀποποιηθεὶς τὴν αἰτηθεῖσαν συγχώρησιν συλλαμβάνει αὐτοὺς καὶ δεσμίους στέλλει εἰς Ἰωάννινα. Συγχρόνως δὲ ὁ Ἀλῆς προσκαλέσας τοὺς Τσάμιδες πέμπει τὸν Σεϊκόμπεην καὶ Χασὰν Τζαπάρην κατὰ τῶν Κοκατικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν Ὀμὲρ βέην (Βιργιώνην) ἐπὶ κεφαλῆς μυρίων Ἀλβανῶν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ὁ τελευταῖος νικηθεὶς γράφει εἰς τὸν Βάγιαν νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ πεδίον Ἀργυροκάστρου (Δερόπολης) πρὸς συνένωσιν. Μετ' ὀλίγον δὲ τριακόσιοι Ἀργυροκαστρῖται ὀχυρωθέντες εἰς Γκιάστιαν πολεμοῦσι κατὰ τοῦ Ὀμὲρ, πλὴν ἡττῶνται καὶ αἰχμαλωτίζονται.]

. . . Τοὺς ἔστειλε 'ς τὰ Γιάννενα δεμένους,
Ξυπόλυτους, ξεσκούφωτους, καὶ φειδοδαγκαμένους.

[Οἱ Γαρδικιῶται διαμοιράζονται εἰς δύο σώματα (φουρκάταις), ἐξ ὧν τὸ μὲν ὑπάγει εἰς Ἀργυρόκαστρον, τὸ δὲ εἰς Ζουλιάταις. Ἀλλεπαλλήλως στέλλονται ἐξ Ἰωαννίνων στρατεύματα, οἱ δὲ Ἀργυροκαστρῖται ἀπέλπιδες ὀδύρονται, καὶ γράφουσιν εἰς τὸν Βρυόνην ἵνα ἔλθῃ πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης· Ἀλλ' οὗτος φοβηθεὶς μὴ μεταβαίνων εἰς τὴν πολεμίαν, πλὴν ὁμόθρησκον κωμόπολιν διεγείρῃ ὑπονοίας συμπαθείας ἀποποιεῖται. Ἀλλ' ὁ Βάγιας προθύμως δέχεται λέγων,

Ὁποῦ 'μαι ἕνας παληὸ Ῥωμνιὸς, καὶ σουμπεὲ δὲν βάνω.

Συνοδευόμενος ὑπὸ ὀκτὼ ἀνδρῶν ἔρχεται ὁ Βάγιας εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ καταλύει ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μουσταφᾶ μπεη, ὅστις μυριοτρόπως προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν πρὸς τὸν Ἀλῆν πασᾶν ἀφοσίωσίν του.]

« Δουλάπι ἀπὸ τὸ σόϊ μου κανεὶς δὲν ἔχει φθιάσει.
Τοῦ λόγου μου τ' Ἀλήπασα τεσλίμι τοῦ τὸν κάνω,
Μιὰ τζοῦπρα μῶδωκε ὁ θεὸς 'ς τὰ Γιάννενα τὴν πάνω.
Τ' ἀφέντη σου 'ς τὰ Γιάννενα τοῦ γίνηκα τεσλίμι,
Κι' ἄς μ' ἀπετάξ ἂν ἀγαπᾷ Ἀλήπασας 'ς τὴν λίμνη.

[Μετ' ὀλίγον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μουσταφᾶ συνέρχονται οἱ πρόκριτοι τοῦ Ἀργυροκάστρου, πρὸς οὓς ὁ Βάγιας λέγει :

« Κονάκια νὰ τ' ὁρμίσετε 'ς ὅλους τοὺς μαχαλάδες,
Καὶ τώρα 'ς τὴν ἡμέρα του μὴ γένεσθε ζουρμπάδες.
Ἡ προσταγὴ τ' ἀφέντη μου αὐτ' εἶναι ποῦ σᾶς κρένω,
Καὶ δόμτε τὴν ἀπόκρισι, τὶ κίνησα καὶ πάνω. »

[Οὗτοι δὲ ἀποφασίσαντες νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀλῆ γράφουσιν αὐτῷ:]

« Σὲ προσκυνοῦμε σήμερα, βεζίρη, τὸ σπαθί σου,
Καὶ δοῦλοι ἀλευθέρωτοι 'ς τὴν πόρτα τὴν δική σου.
Ἀμὰν, ἀμὰν Ἀλήπασα, χάρισ' τὸ φταίξιμό μας,
Καὶ σὰν παραστρατίσωμε νὰ κόψῃς τὸν λαιμό μας. »

[Κομιστὴς τοῦ γράμματος ἐστάλη ὁ σιέχης Μπαμπᾶ Χασάνης, ὅστις παρουσιασθεὶς εἰς τὸν ἄγριον σατράπην ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολὴν ἐπιπροσθείς,]

« Στεῖλ' τους χαμπέρ' Ἀλήπασα, τ' ἀράδα ξεψυχοῦνε,
Τ' ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ τὸν χάρο καρτεροῦνε. »

[Ὁ Ἀλῆς καγχάσας ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῶν Ἀργυροκαστριτῶν, οἵτινες νομίσαντες, ὅτι εἶναι ὡσὰν τοὺς Ῥώσσους, Γάλλους, καὶ ἄλλα βασίλεια ἤγειραν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην, ἀνακράζων.]

« Μπαμπᾶ Χασάνη, πές τους το νὰ βγοῦν νὰ πολεμήσουν,
Καὶ πλειὸ ῥιτζᾶ 'ς τὰ Γιάννενα νὰ μὴ μοῦ προβοδήσουν. »

[Ὁ ἀπεσταλμένος καὶ οἱ ἐπὶ θύραις (ῥιτζάλια) καθικετεύουσιν αὐτὸν, ὅστις ἐπὶ τέλους μαλαχθεὶς γράφει εἰς τὸν Βρυόνην νὰ παραλάβῃ τὸ φρούριον, καὶ συλλαμβάνων τὸν Μουρτεζάμπεην καὶ ἄλλους προὔχοντας στείλῃ αὐτοὺς εἰς Ἰωάννινα.

Ὁ Βρυόνης δὲν συναινεῖ εἰς τὴν προτεινομένην ὑπό τινων, καὶ ἰδίως τοῦ Βάγια, διαρπαγὴν τῆς ὑποταγείσης κωμοπόλεως· ὁ δὲ ὠμὸς Βάγιας βλέπων ἀποῤῥιπτομένην τὴν ἀπάνθρωπον πρότασίν του ἔρχεται εἰς Ἰωάννινα, καὶ καταμηνύει εἰς τὸν Ἀλῆν τὴν φιλάνθρωπον διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ του· καὶ ὁ θηριώδης καὶ ἄπιστος ἐκεῖνος τύραννος διατάσσει τὸν εὐνοούμενόν του, ἵνα ἐπιστρέψας διαβιβάσῃ εἰς τὸν Βρυόνην τὴν περὶ λεηλασίας διαταγήν του, ἐν δὲ περιπτώσει ἀρνήσεως αὐτὸς ὁ Βάγιας συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Σιλικτάραγα νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον τῆς βίας.]

« Ἐσὺ καὶ ὁ Σιλικτάραγας κρυφὰ κουβεντιασθῆτε,
Αὐτό 'ναι τὸ μουράτι μου 'ς τὸ κάστρο νὰ χωθῆτε. »

[Ὁ ἱπποτικὸς Ὀμέρμπεης ἀκούσας τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ καὶ πάλιν ἀποποιεῖται νὰ *χαλάσῃ τὴν φτωχολογιάν*, ὁ δὲ Βάγιας συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Σιλιχτάρη]

« Ἀφέντης μᾶς ἐπρόσταξε 'ς τὸ κάστρο νὰ χωθοῦμε,
Καὶ σήμερα τοῦ Ἰμέρμπεη αὐτὸ νὰ μὴ τὸ 'ποῦμε. »
Αὐτὸς καὶ ὁ Σιλικτάραγας μπῆκαν 'ς τὸ κάστρο μέσα,
Καὶ φάνηκε τοῦ Ἰμέρμπεη πῶς τό 'καμαν μὲ μπέσα,
Καὶ λέγει· « ἕνας παληο-Ῥωμνιὸς νὰ γίνῃ παραπάνω,
Μοῦ φαίνεται νὰ σηκωθῶ 'ς τὰ Γιάννενα νὰ πάνω! »
Καὶ στέλλει 'ς τὸν Ἀλήπασα μεγάλο σικιαγέτι,
« Θανάσης τὸ τρεμούλιαξε τοῦτο τὸ βελιαγέτι. »

[Ὁ Ἀλῆς ἐγκρίνας τὸ ἔργον τοῦ Βάγια ἀπαντᾷ εἰς τὸν Βρυόνην.]

« Μουτλὰκ γιὰ τὴ φτωχολογιὰ μὴ σῶρχεται κεδέρι.
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον σήμερα μὴ κάνετε χασέτι,
Κ' ἐγὼ μὲ τέτοια ζάπωσα ὅλο τὸ μεμλεκέτι.
Κι' ἂν μπῆκ' ἕνας παληο-Ῥωμνιὸς δὲν ἔρχεται ζαράρι,
Γιατ' εἶχε καὶ τρανήτερον αὐτὸς τὸν Σιλικτάρη. »
Τοῦ Θάνασ' Βάγια τοῦ 'στειλε· « νὰ 'ρθῆς ἐδῶ σὲ θέλω,
Μουτλὰκ τὸ γληγορότερον καθὼς σοῦ παραγγέλλω.
Γιατ' ἔκαμ' ἡ φτωχολογιὰ μεγάλο σεκιαγέτι,
Καὶ λένε πῶς τὸ χάλασες αὐτὸ τὸ βελιαέτι. »

[Οἱ Λιάπιδες (Ἄρβανο), ἰδίως δὲ τὸ Γαρδίκιον, οἱ Ζουλιάταις, καὶ ὁ Μουσταφᾶς πασᾶς καταθορυβηθέντες ἐκ τῆς ὑποταγῆς τοῦ Ἀργυροκάστρου προσπαθοῦσι νὰ διατηρήσωσι τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ συνασπισμόν. Ἐν δὲ τῇ κώμῃ Παληᾷ Αὐλῇ συνκεντρωθέντες οἱ σύμμαχοι ἑτοιμάζονται πρὸς ἀντίστασιν ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν, τὸν ὁποῖον τινὲς προαισθανόμενοι τὴν ἐπικειμένην καταστροφὴν ἐλέγχουσιν ὡς πρωταίτιον, καὶ ἰδίως ὁ Γιάχος Μπουρμπούρης.

Ὁ Ἀλῆς παραγγέλει εἰς τοὺς ἐν Δελβίνῳ στρατοπεδεύοντας Σεϊκήμπεην, καὶ Μαχμοὺτ Σιαμέτην, ὡς καὶ εἰς τοὺς Χασὰν Τζεπάρην, Μάλιον Μέτζαν, καὶ Χασὰν Μοχρίτσαν νὰ ἐφορμήσωσιν ἀμέσως κατὰ τῶν ἐχθρῶν.]

Σηκώθηκε τ' ἀσκέρι του καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
Καὶ βγῆκ' ἀπὸ τὸ Δέλβινο σὰν σύγνεφο καὶ πάνει,
Καὶ πλάκωσε 'ς τὴν Παληαυλὴ καὶ ῥίχν' ἕνα χαλάζι,
Ποῦ σιάστισ' ὅλο τ' Ἄρβανο καὶ ποῦ 'ναι δὲν σκαμπάζει.
Μόνος ὁ Μουσταφάπασας πιάσθη ἀπὸ ντουφέκι,
Καὶ βάσταξε τὸν πόλεμο ταχμίν' ἕνα τζερέκι.
Κι' οἱ ἄλλοι οἱ ἀποδέλοιποι ἐγύρισαν τοὺς πλάταις,
Ξυπόλυτοι, ξεσκούφωτοι, καὶ μπῆκαν 'ς τοὺς Ζιουλιάταις.
Τὴν σκοτεινὴ τὴν Παληαυλὴ τὴν ἔκαμάνε γιάμα,
Ποῦ δὲν τὸ θάῤῥευαν ποτὲ νὰ ἰδοῦνε τέτοιο πρᾶμα.
Τὸ βιὸ τὸ Δελβινιώτικο ποῦ 'χαν κουβαλισμένο,
Τὸ αἷμα τῆς φτωχολογιᾶς αὐτοὶ τό 'χουν παρμένο.
Τὸ μαυρισμένο τ' Ἄρβανο βγαίνει καὶ δὲν τηράει,
Κι' αὐτὸ τὸ μαῦρο σύγνεφο ἀπὸ κοντὰ τοὺς πάει
Φεύγει κι' ὁ Μουσταφάπασας μὲ τὸν Σελὶμ ἀντάμα,
Καὶ λέν' ἕνας τοῦ ἄλλουνα, αὐτὸ τό 'χανε γράμμα.
Ἡ μοῖρά τους τοὺς ἔγραφε αὐτοὶ νὰ χαλασθοῦνε,
Καὶ 'ς τὸ Γαρδίκι βάνουνε βουλὴ νὰ φυλαχθοῦνε.
Ὁ Μάλιο Μέτζας πρόφθασε μὲ τὸν Χασὰν Μοχρίτζα,
Πῆραν Κοπάτζιο καὶ Βεργιὸ καὶ πῆγαν 'ς τὴν Σκορφίτζα.
Τ' ἀσκέρ' ἀπὸ τὴν Παληαυλὴ πηγαίνουν 'ς τοὺς Ζιουλιάταις,
Καὶ τρόμαξ' ὅλο τ' Ἄρβανο καὶ πῆραν μαύραις στράταις.
Ὁ Ἄγος ὁ περήφανος, ὁ γυιὸς τοῦ Ντρὶζ Χασάνη,
Γυρεύει τρύπα νὰ χωθῇ νὰ μή 'ναι 'ς τὸ μεϊδάνι.
Ἀλήπασας ἐθάῤῥευε πῶς εἴχανε δουφέκι,
Γιὰ ταῦτο τοὺς προβόδησε περίσσιο ἀσκέρ' ἀπέκει.
Κι' αὐτοὶ δουφέκι δὲν ἔχουν καθόλου οἱ μαυρισμένοι,
Γιατ' ἦταν τὸν παληὸ καιρὸ μὲ σπάρτα τυλιγμένοι.
Καὶ κουναριοῦνταν 'ς τὸν ντουνιᾶ μὲ σπάρτα, μὲ μπερούτζαις,
Καὶ βγαίνουνε 'ς τὸν πόλεμο αὐτοὶ μὲ ταῖς ἀγκούτσαις.
Αὐτοὶ μιὰ τέχνη ξέρουνε, τὴν νύκτα νὰ παλέψουν,
Τὴν νύκτα κἄνα πρόβατο νὰ πάνουν νὰ τὸ κλέψουν.

[Οὕτω καταστραφέντες οἱ Λιάπιδες καθικετεύουσι τὸν Ἀλῆν πρὸς συγχώρησιν, ὑποσχόμενοι δουλικὴν ὑπακοήν· ἀλλ' ὁ θηριώδης οὗτος Φάλαρις ἀποῤῥίπτει τὴν ἱκεσίαν, λέγων:]

« Ἐγὼ ῥαγιάδες χόρτασα, ῥαγιάδες πλειὸ δὲν θέλω,
Ἐς τὰ Γιάννενα μὴ μώρχεσθε, αὐτὸ σᾶς παραγγέλω. »

[Ὁ Μουρτέζαγας ἔρχεται καὶ καθικετεύει τὸν ἄγριον βεζίρην ἵνα συγχωρήσῃ τὸν Ἄγον Ντρὶζ Χασάνην, λέγων :]

« Ὁ Ἄγος παλαβώθηκε, ἀφέντη μου βεζίρη,
Κ' ἡ γνῶσί του ἐσκόρπισε κείνου τοῦ μαυρομοίρη.
Καὶ τοῦ ζουρλοῦ τὸ φταίξιμο 'ς ἐμᾶς νὰ τὸ χαρίσῃς.. »

[Ὁ Ἀλῆς καμφθεὶς ἐκ τῶν παρακλήσεων συγχωρεῖ αὐτόν, καὶ διατάξας νὰ προσαχθῇ ἐνώπιόν του ἐρωτᾷ περὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν σκοπῶν τῶν ὑπολειπομένων ἐχθρῶν.

Πάντα τ' ἀνωτέρω ἀναλυτικῶς ἐκτεθειμένα διηγούμενος ὁ Χατζῆ Σεχρέτης ἐν στίχοις τρισχιλίοις καὶ ἑκατὸν εἴκοσιν δύο, ἐξιστορεῖ τὴν θλιβερὰν τῶν Γαρδικιωτῶν καταστροφήν, ὡς ἑξῆς :]

Ὁ χαλασμὸς τοῦ Γαρδικιοῦ.

Ἀλήπασας 'ς τ' ἀσκέρι του γράφει καὶ προβοδάει,
Ἐς τοὺς Γαρδικιώταις σήμερα ἀβόλετο νὰ πάῃ.
Τοὺς γράφει τέτοιο μπουγιουρτὶ 'ς τὴν ὥρα νὰ κινήσῃ,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸν τόπον νὰ τὸν κλείσῃ.
Νὰ βάλουνε τὰ δυνατὰ ὅσον κι' ἂν ἠμπορέσουν,
Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς τὸν τόπον νὰ τὸν δέσουν.
Μὲ τὸ Γαρδίκι μιὰ φορὰ ἐγὼ θὰ πολεμήσω,
Τὸ σοῦτζί τους ὑστερινὰ θελὰ τοὺς τὸ χαρίσω.
Κι' ἂν θέλουν τὸ γινάτι τους αὐτοὶ νὰ τὸ κερδαίσουν,
Νὰ βάλλουνε τ' ἀστήθη τους ὅσο κι' ἂν ἠμπορέσουν.
Τί μένα δὲν μὲ γράφουνε καθόλου γιὰ βεζίρη,
Μόν' ἔχουν τὸν Ντεμίραγα 'ς τὸν τόπον τους ναζίρη.
Αὐτὸς τὴν ἀλησμόνησε τὴν πόρτα τὴν δική μου,
Ποῦ βρίσκεται 'ς τὰ δόντια του ἀκόμα τὸ ψωμί μου.
Ἀκόμα τὸν πατέρα του τὸν γέροντα τὸν Ντόστη,
Ἐς τὴν πόρτα μου μεγάλωσε καὶ γίνηκε μὲ πόστι.
Ἀκόμα κ' οἱ ἐπίλοιποι ποῦ γίνηκαν τζιράκι,
Δὲν γίνηκαν 'ς τὴν πόρτα μου καὶ 'ς τὸ δικό μ' ὀτζάκι;

'Εγώ νὰ τοὺς καταρασθῶ τοὺς πιάνει πέρα πέρα,
Καὶ θὰ 'ρθῇ 'ς τὸ κεφάλι τους μιὰ μαυρισμένη 'μέρα.
Μιὰ μαύρη 'μέρα θελὰ 'δοῦν 'ς τὸν κόσμο νὰ θυμιέται,
Π' ὅσο 'ν' ἡ πλάσις κι' ὁ ντουνιᾶς αὐτὸ θὰ μολογιέται,
Νὰ μολογοῦν τὶ γίνεταν σὲ τοῦτο τὸ ζεμάνι,
Τεπελενλῆς 'Αλήπασας τὶ πράγματ' ἔχει κάνει.
Αὐτὸς ποῦ ξέρει γράμματα νὰ πέρῃ νὰ διαβάζῃ,
Τὶ γίνηκε σὲ τουτουνοὺς ὁ κόσμος νὰ τρομάζῃ. »
Σηκώθηκε τ' ἀσκέρι του, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς μουχασερὲ τοὺς κάνει.
Προβόδησε 'ς τ' ἀσκέρι του ντουφέκι νὰ μὴ πιάσῃ,
Κι' ἂς βρίσκωνται μουχασερὲ τὸ αἷμά τους νὰ χάσῃ.
Ταχμίν' ὡς ἕνα 'ξάμηνο μουχασερὲ τὸ κάνει,
Κι' ὁ δόλιος ὁ Ντεμίραγας 'ς τὸ νοῦ του δὲν τὸ βάνει.
Κι' ὀπίσω τὰ ῥιτζάλια του πηγαίνουν 'ς τὸ σαράϊ,
Κι' ὅλοι ῥιτζᾶ τοῦ κάνουνε, κ' 'Αλήπασας γελάει.
Τοῦ 'παν ἀμὰν τ' 'Αλήπασα « 'ς κείνους νὰ μὴ γκιϋδίσῃς,
Τοῦ Γαρδικιοῦ τὸ φταίξιμο 'ς τ' ἐμᾶς νὰ τὸ χαρίσῃς.
Γιατ' ἔχουν ἕνα ξάμηνο μουχασερὲ κλεισμένοι,
Καὶ βρίσκοντ' ὡς τὰ σήμερα πικροὶ καὶ τρομασμένοι.
Καὶ στεῖλέ τους, βεζίρη μου, μὴν θέλουνε νὰ βγοῦνε,
'Σ τὴν πόρτα σου νὰ βρίσκωνται, ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζοῦνε.
Αὐτοὶ νὰ προβοδήσουνε φοβοῦντ' οἱ μαυρισμένοι,
Τὶ γρώνισαν τὸ φταίξιμο καὶ σκιάζοντ' οἱ καϋμένοι. »
Κι' 'Αλήπασας ἐγέλασε, καὶ λέγει, « τοὺς τὸ χαρίζω,
Κ' ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σας καθόλου δὲν τοὺς 'γγίζω. »
Καὶ κράζει τὸν μπουλούμπαση τὸν ἴδιο τὸν Ταχίρη,
Καὶ τοῦ 'πε, « σύρε νὰ τοὺς πῇς χαμπὲρ ἀπ' τὸν βεζίρη. »
'Ορμίζει τὸν Ταχίραγα καὶ τὸν 'Ισοὺφ 'Αράπη,
Νὰ ποῦνε τοῦ Ντεμίραγα τέτοιας λογῆς τζεβάπι.
Ταχίρης καὶ 'Ισούφαγας σηκώθηκαν καὶ πάνουν,
Καὶ σμίγουν ὅλην τὴν πρωτειὰ, καὶ νάκλι τοὺς τὸ κάνουν.
« 'Αλήπασας μᾶς ἔστειλε ἐδῶ νὰ σᾶς τὸ εἰποῦμε,
Τὸ ξέρει ποῦ 'μεσθε δικοὶ, μιὰ στράτα νὰ σᾶς βροῦμε.
'Ως πότε θὰ καθίσετε μουχασερὲ κλεισμένοι;
Δὲν εἶναι τὸ καλλίτερο νά 'σθε προσκυνισμένοι;

Τί τῷ 'πεσε τ' Ἀλήπασα ὅλο του τὸ ῥιτζάλι,
Μουτλὰκ ἀπὸ τὸν τζεζιρὲ νὰ στείλῃ νὰ σᾶς βγάλῃ.
Κεφάλι δὲν σκοτόνεται ποτὲ προσκυνισμένο,
Κι' Ἀλήπασας τὸ φταίξιμο σᾶς τό 'χει χαρισμένο.
Σᾶς εἴπαμε τὴν εἴδησι, καὶ σεῖς νὰ στοχασθῆτε,
Καὶ χάϊντεσθε 'ς τὰ Γιάννενα ὀμπρός του νὰ τοῦ βγῆτε.
Τ' Ἀλήπασας νὰ ξέρετε ποτὲ δὲν ἀποσταίνει,
Χωρὶς ντουφέκι καὶ σπαθὶ αὐτὸς σᾶς ἀπεθαίνει.
Τ' Ἀλήπασας τ' ἀσκέρι του ποτὲ δὲν τὸ τραβάει,
Κι' ὥραν τὴν ὥρα τὸ οὐρδὶ αὐτὸς τὸ αὐγατάει.
Κι' ἀπομεινέτε μοναχοί, καὶ δὲν τὸν ταγιαντᾶτε,
Καὶ ζαχερὲ δὲν ἔχετε ἀκόμα ποῦ νὰ φᾶτε.
Λιάκιν νὰ προσκυνήσετε 'ς τ' Ἀλήπασα τ' ὀτζάκι,
Τ' εἰς τοῦτον τὸν μουχασερὲ θὰ γίνετε χελιάκι. »

Ἀπόκρισις Γαρδικιοῦ εἰς τὸν βεζὶρ Ἀλήπασα.

Οἱ Γαρδικιῶταις γύρισαν καὶ κρένουνε γεμάτα,
Καὶ ῥίχνουν λόγια ἄπρεπα ποῦ δὲν ἔχουνε στράτα.
Καὶ κρένουν τοῦ Ταχίραγα καὶ τοῦ Ἰσοὺφ Ἀράπη,
Στέλνουν καὶ 'ς τὸν Ἀλήπασα φαρμακερὸ τζεβάπι.
Τέτοιο τζεβάπι στέλλουνε ὁποῦ δὲν προσκυνοῦνε,
Λιάκιν θὰ πολεμήσουνε ὅσο ποῦ νὰ σωθοῦνε.
« Δέκα χρονῶνε ζαχερὲ τό 'χομε βάλλει μέσα,
Καὶ νὰ μᾶς πιάσ' Ἀλήπασας τηράζει μὲ τὴν μπέσα.
Ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζήσωμε ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμε,
Μήτε καὶ τὸν Ἀλήπασα ποτὲ νὰ τὸν ἰδοῦμε.
Θαῤῥεύομε πῶς ἔχομε τὸν νοῦν μας 'ς τὸ κεφάλι,
Τ' ἂν πᾶμε 'ς τὸν Ἀλήπασα τὰ δόντια θὰ μᾶς βγάλλῃ.
Ἂς εἴμεσθε μουχασερὲ ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζοῦμε,
'Σ τὸ χέρι του δὲν μπαίνομε ὅσο ποῦ νὰ σβυστοῦμε.
Κι' ἂν ἔρθῃ 'ς τὸ κεφάλι μας κανένα μουσουμπέτι,
Αὐτὸς ποῦ μᾶς γεράτισε ἂς δώσῃ σελιαμέτι. »
Ἰσοὺφ Ἀράπης γύρισε καὶ κρένει τιμημένα·
« Δὲν 'ντρέπεσθε, ποῦ κρένετε λόγια φαρμακωμένα;

.'Αγαπησάμε σήμερα μὲ τὸ καλὸ νὰ βγῆτε,
Τὶ βέβηο νὰ τὸ ξέρετε ποῦ θέλα χαλασθῆτε.
Καὶ σεῖς μὲ τὸν Ταχίραγα γιὰ ποῦ 'σθε συμπεθέροι,
Καὶ βλέπει τὰ γινόμενα, καὶ τῷ 'ρχεται κεδέρι.
Καὶ 'μεῖς δὲν τὸν γυρεύομε ποτὲ τὸν χαλασμό σας,
Καὶ τοῦτο ποῦ σᾶς εἴπαμε αὐτό 'ναι τὸ καλό σας.
Συλλογισθῆτε σήμερα, καὶ δῶστέ μας τζεβάπι,
Τ' ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ θὰ γίνετε χαράπι. »
Αὐτὰ τοὺς λέγ' 'Ισούφαγας, καὶ κεῖνοι τὸν χαβᾶ τους,
Καὶ κρένουν λόγια ἄσχημα, κι' ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά τους.
'Εγύρισ' ὁ Ντεμίραγας καὶ λέγει· « νὰ σηκωθῆτε,
Καὶ σύρτε 'ς τὸν 'Αλήπασα αὐτὰ νὰ τοῦ τὰ 'πῆτε.
Καὶ πέστε του τ' 'Αλήπασα πῶχουν βαρὺ κεφάλι,
Κι' ἂς μᾶς τὴν βάλλῃ τὴν βουλὴ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη.
'Ακόμα σύρτε πέστε του ἂς κάμ' ὅ,τ' ἠμπορέσει,
Τὶ πολεμᾷ μὲ ψέματα 'ς τὸ βρόχι νὰ μᾶς ντέσῃ.
Καὶ πέστε του, δὲν εἴμεσθε σὰν τοὺς 'Αργυροκαστρίταις,
'Οποῦ 'ταν ὑπερήφανοι, κ' εἶχαν ψηλαῖς ταῖς μύταις,
Αὐτοὶ τοῦ παραδόθηκαν χωρὶς καυγᾶ καὶ κόπο,
Καὶ τὸν γρωνίζ' 'Αλήπασας τοῦ Γαρδικιοῦ τὸν τόπο.
'Σ τὸ βρόχι του δὲν μπαίνομε ἀτοὶ καὶ ἀπατοί μας,
Τὴν ξέρει καὶ τὴν γνώμη μας καὶ τὴν κυβέρνησί μας.
Καὶ τὶ παλεύει 'Αλήπασας, καὶ τὶ χασομεράει;
Καὶ τὸ δικό μας τὸ σπαθὶ αὐτὸς μᾶς τό 'χει φάγει.
'Ας προβοδήσ' 'Αλήπασας ἀμέτρηταις χιλιάδες,
'Σ τὴν πόρτα του δὲν πάνομε νὰ γίνωμε ῥαγιάδες,
Μηδὲ καμποῦλι κάνομε, μηδὲ τό 'χαμε κάμει,
Νά 'ρθῃ νὰ δώσ' 'Αλήπασας 'ς τὸν τόπο μας νιζάμι.
Μηδὲ 'ς τὸ νοῦν τὸν βάνομε, ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζοῦμε,
Κι' ὅσο κι' ἂν ἠμπορέσωμε, παρέκει θὰ τοῦ 'ποῦμε.
Γκιόγια μᾶς ἔχετε δικοὺς καὶ λέτε μᾶς πονεῖτε,
Τοῦτα τὰ λόγια τ' ἄσχημα 'ς τ' ἐμᾶς νὰ μὴ τὰ 'πῆτε.
Τὶ πολεμᾷς, Ταχίραγα μὲ τὸν 'Ισοὺφ 'Αράπη,
Γιὰ νὰ μᾶς πᾶτε σήμερα σὰν βόϊδια 'ς τὸν χασάπη;
Τέτοιαις δουλειαῖς πῶς γένονται; καὶ πῶς μᾶς δίνει χέρι;
Σὰν πᾶμε 'μεῖς 'ς τὰ Γιάννενα 'Αλήπασας μᾶς 'γδέρει.

Μὲ τί κεφάλι σήμερα ὀμπρός του νὰ τοῦ βγοῦμε;
Καὶ στόμα πῶς ν' ἀνοίξωμε καὶ λόγο νὰ τοῦ 'ποῦμε;
Σὰν πᾶμε μεῖς 'ς τὰ Γιάννενα σουβάλι δὲν μᾶς κάνει,
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρ' 'Αλήπασας 'ς τὸν ἄλυσο μᾶς βάνει,
Εὐθὺς ὁρμίζει τὰ λουριὰ καὶ βάνει 'ς τὸ λαιμό μας·
Καὶ ποῦ θελὰ τὸν κλαύσωμε τὸν πόνον τὸν δικό μας; »
Πολέμησ' ὁ 'Ισούφαγας μὲ τὸν Ταχὶρ 'Αμπάζη,
Μήτε κανένας 'ς τὸν ντουνιᾶ ποτὲ δὲν τοὺς ἰσάζει.
Μήτε γεμίζ' ἡ γνῶσί τους ποτὲ νὰ ἰσασθοῦνε,
Καὶ κεῖνο ποῦ γυρεύουνε διπλὸ θελὰ τὸ βροῦνε.
Σὰν φεῖδι ποῦ τοὺς δάγκασε 'ς τὴ μέση 'ς τὸ σηκότι,
Τ' αὐτὸς εἶν ἕνα σύγνεφο, καὶ δὲν γλυτόνουν ντότι.
Καὶ ποῦ θελὰ γλυτώσουνε, καὶ ποῦ θελὰ χωθοῦνε;
Καὶ τί τζαρὲ νὰ κάμουνε 'ς τὸν κόσμο νὰ κρυφθοῦνε;
Ποῦ πλάκωσε τὸ σύγνεφο 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Καὶ θέλουν νὰ τρομάξουνε ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Ταχὶρ 'Αμπάζης πλάκωσε 'ς τὰ Γιάννενα 'ς τὴν χώρα,
Καὶ βγῆκε 'ς τὸν 'Αλήπασα τὴν ἴδια κείν' τὴν ὥρα.
Κ' ἡ γλῶσσά του τοῦ στέγνωσε καὶ δὲν 'μπορεῖ νὰ κρίνῃ,
Σὰν τὸ σαχτιάνι κίτερνο τὸ πρόσωπό τ' ἐγίνη.
Κι' ἀρχίνησε τὸ κλάψιμο καὶ τὸ παράπονό του,
Γιατὶ λυπούντανε πολλὰ, γιατ' εἶχε τὸν γαμπρό του.
« Αὐτοὶ μοῦ τό 'παν φανερὰ, ὅτι δὲν προσκυνοῦνε,
Μηδ' ἔρχονται 'ς τὰ Γιάννενα ὀμπρός σου νὰ σοῦ βγοῦνε.
'Ακόμα μοῦ παράγγειλαν ὅπως σοῦ δώσῃ χέρι,
Κι' ἂν βρίσκωνται μουχασερὲ δὲν τό 'χουνε κεδέρι.
Καὶ κάμε τους, βεζίρη μου, ὅ,τι κι' ἂν ἀγαπήσῃς,
Κι' ἄλλο χαμπέρι μοῦ 'πανε νὰ μὴ τοὺς προβοδήσῃς.
Δὲν θέλουνε νὰ ξέρουνε ποτὲ τὴν ἀφεντιά σου,
Καὶ κάμε τὸ πρεπούμενο, κι' ὅ,τ' ἀγαπᾷ ἡ καρδιά σου. »

'Αλῆ πασᾶς.

'Αλήπασας ἐγέλασε πολλὰ μὲ τὴν καρδιά του,
Καὶ κράζει τὰ ῥιτζάλια του καὶ βγῆκαν ἐμπροσθά του.

Τοὺς εἶπε: « 'κάνετε ῥιτζᾶ ἐγὼ νὰ βαζγεστήσω,
Τοῦ Γαρδικιοῦ τὸ φταίξιμο 'ς τ' ἐσᾶς νὰ τὸ χαρίσω;
Ῥωτᾶτε τὶ μοῦ στέλνουνε καὶ τὶ μοῦ προβοδοῦνε!
Ἐμένα δὲν μὲ θέλουνε 'ς τὰ μάτια νὰ μὲ 'δοῦνε. »
Τοῦ 'παν καὶ τὰ ῥιτζάλιά του· « κάμε ὅ,τ' ἠμπορέσεις,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ σπαθὶ νὰ τοὺς βαρέσῃς. »
Τοὺς ἔγραψ' ἕνα μπουγιουρτὶ ὀπίσω καὶ τοὺς στέλνει,
Καὶ τὶ τοὺς γράφ' Ἀλήπασας καὶ τὶ τοὺς παραγγέλνει;
« 'Σ τ' ἐσένα, μπρὲ Ματούσαγα, 'ς τ' ἐσένα μπρὲ Ντεμίρη,
Χαλάλι τὸ ἰζμέτι σας νὰ 'πῆτε τοῦ βεζίρη.
Χαλάλι νὰ μοῦ κάμετε ἐσεῖς τὴν δούλεψί σας,
Καὶ χάρηκα π' ἀξιώθηκα ἐφέτο τὸ σπαθί σας.
Καὶ σεῖς ὅ,τι μοῦ πήρετε χαλάλι νὰ σᾶς γίνῃ,
Κι' ἀκόμα τὸ χατίρι σας νὰ μὴ σᾶς ἀπομείνῃ.
Ἀκόμα 'ς τοῦτ' τὸ μπουγιουρτὶ ἐγὼ σᾶς χαιρετάω,
Γιὰ ταχιρέτι εἶν' αὐτὸ, κι' ἄλλο δὲν προβοδάω.
Ἀπὸ τὰ τώρα κι' ὀμπροσθὰ, ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζοῦμε,
Ἀδύνατο 'ς τὰ ζωντά μας ἐμεῖς ν' ἀνταμωθοῦμε.
Ἀπὸ τὰ τώρα κι' ὀμπροσθὰ τηρᾶτε τὴν δουλειάν σας,
Κι' ἀδύνατο τὰ μάτιά μου νὰ σμίξουν τὰ δικά σας. »

Ὁ Ντεμὶρ Ντόστης.

Ὁ Ντεμὶρ Ντόστης στάθηκε καὶ στόλισ' ἕνα γράμμα,
Ἀπόκρισι νὰ στείλουνε μὲ τὸν Ματούσ' ἀντάμα.
Καὶ στέλνουν 'ς τὸν Ἀλήπασα· « γιατὶ νὰ μᾶς κακιώσῃς;
Ἀκόμα καὶ 'ς τὰ ζωντά μας νὰ μὴ μᾶς ἀνταμώσῃς;
Γιατ' ἔβανες τὰ δυνατὰ, βεζίρη, δὲν σοῦ φταῖμε·
Μᾶς ἔκαμες μουχασερὲ κι' ὥραν τὴν ὥρα κλαῖμε.
Ἂν ἤθελες νὰ σώκανα χαλάλι τὸ χεσμέτι,
Βεζίρη δὲν μᾶς ἔκανες τέτοιας λογῆς κουμπέτι.
Βεζίρη, τὸ χισμέτι μας δὲν γίνεται χαλάλι,
Γιατ' εἴμεσθε μουχασερὲ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Κι' ἂν ἤμεσθαν 'ς τὴν πόρτα σου ἐμεῖς καὶ 'ς τὸ ψωμί σου,
Σιντζίρι τράβηξάμε 'μεῖς 'ς τὴν χρεία τὴν δική σου.

Θυμᾶσ' ὄντας μᾶς ἔστειλες, βεζίρη, 'ς τὸ Μπεράτι,
Κοιμούμεσθαν 'ς τὸν ἄλυσο, κ' ἐσ' ἤτουν 'ς τὸ ῥεχάτι·
Κοιμούμεσθαν 'ς τὸ κούτζουρο ἐμεῖς γιὰ τὴν τιμή σου,
Γιὰ νὰ μᾶς γίνῃ σήμερα χαλάλι τὸ ψωμί σου.
Χαλάλι 'μεῖς τὸν ξέρομε, βεζίρη, τὸν παρᾶ σου,
Τὶ χύθηκε τὸ αἷμά μας κοντὰ 'ς τὴν ἀφεντιά σου.
Κι' ἀκόμα μᾶς φανέρωσες δὲν θέλεις νὰ μᾶς ξέρῃς,
Μηδὲ 'ς τὸ νοῦ σου 'ς τὸν ντουνιᾶ ποτέ σου νὰ μᾶς φέρῃς,
Καὶ 'μεῖς χωρὶς τὴν πόρτα σου θαῤῥοῦμε πῶς περνοῦμε,
Ἀκόμα καὶ τὰ Γιάννενα ποτὲ νὰ μὴ τὰ ἰδοῦμε. »

Ἀλήπασας.

Σὰν στέλλουν τέτοια ἀπόκρισιν ὀπίσω τὸ Γαρδίκι,
Ὁποῦ 'ταν εἰς τὸν κίνδυνον ἕνα μικρὸ καΐκι,
Καὶ βλέπωντας τὸ πεῖσμά τους καὶ τὴν ἀπελπισιά τους,
Ἀποφασίζ', δὲν χάνει καιρὸ εὐθὺς γιὰ τὴν φθορά τους.
Δὲν θέλ' ν' ἀκούσῃ πλειὸ τινά, ἀλλὰ μηδὲ τρομοῦνε,
Ὅλοι φοβοῦνται βέβηα νὰ μὴ ἐντροπιασθοῦνε.
Εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα μπουγιουρδιὰ γράφει καὶ προβοδάει,
Τοῦ Θάνασ' Βάγια τά 'δωκε νὰ σηκωθῇ νὰ πάῃ.
'Σ τὰ μπουγιουρτιὰ φανέρωσε· « εὐθὺς νὰ σηκωθῆτε,
Μὲ τὰ μαχαίρια σήμερα νὰ πᾶτε νὰ σφαγῆτε.
Τ' ἕνα χειμῶνα ἔχετε 'ς τὰ χιόνια πλακωμένοι,
Κ' ἐκεῖν' εἶναι 'ς τὰ σπίτια τους καλὰ τιμαρεμένοι. »
Κι' ὁ Θάνασ' Βάγιας κίνησε, καὶ πλειὸ καιρὸ δὲν χάνει,
'Σ τοὺς Μύλους πάει καὶ πλάκωσε, κ' ἕνα ταμπόρι κάνει.
Οἱ Γαρδικιῶταις θάῤῥεψαν πῶς πάει ἀπανωθιό τους,
Τοὺς Μύλους τοὺς ἀπάργιασαν, καὶ πῆραν τὸν τορό τους.
Ὁ Θάνασ' Βάγιας πλάκωσε τοὺς Μύλους καὶ τοὺς πιάνει,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς ταῖς πατχριαῖς τοὺς βάνει.
Ὁ Μῆτζο Μπόνος κίνησε κι' αὐτὸς μὲ τὸν ταϊφᾶ του,
Νὰ κάμῃ τὸ χουνέρι του, ν' ἀξιώσῃ τ' ὄνομά του.
Κι' ὁ 'Σοὺφ 'Αράπης ῥίχθηκε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ πλάϊ,
Σὰν ἰζτερχᾶς τοὺς φάνηκε, σὰν ὄφις νὰ τοὺς φάῃ.

Τ' ἀσκέρια του μοιράσθηκαν μπουλούκια χώρια χώρια,
Τὸ ἕν' ἀπ' τὸν Παληόμυλο, καὶ τ' ἄλλ' ἀπ' τὰ ταμπόρια.
Καὶ κάνουν ἕνα πόλεμο πικρὸ, φαρμακωμένο,
'Σ τὰ χίλια ἕνα 'μολογῶ καὶ τό 'χω 'δῶ γραμμένο.
Πέφτουνε λέσια κατὰ γῆς, κορμιὰ σὰν τὰ βλαστάρια,
Καὶ λέγ' ἡ μαύρη γλῶσσά μου, κρῖμα 'ς τὰ παλληκάρια,
Ὁποῦ σκοτόνοντ' ἄδικα καὶ γίνονται χαράπι,
Καὶ πέφτουνε 'ς τὴ μαύρη γῆς κορμιὰ χωρὶς χεσάπι.
Κ' οἱ Γαρδικιῶταις οἱ πικροὶ ἀκόμα τζαλιστοῦνε,
Καὶ 'ς τὰ ταμπόρια βρίσκονται αὐτοὶ καὶ πολεμοῦνε.
Φοβήθηκε τὸ μάτι τους καὶ δὲν μπορ' νὰ φτουρήσουν,
Καὶ βάνουν χέρι οἱ ἔρημοι αὐτοὶ νὰ γονατίσουν.
'Σ τὰ δυὸ ταμπόρια τὰ τρανὰ ἀπήδησε τ' ἀσκέρι,
Καὶ μπῆκε 'ς τὴ καρδοῦλά τους φαρμακερὸ κεδέρι.
Μπῆκαν καὶ 'ς ἕνα μαχαλὲ κ' εὐθὺς τὸν λιμουριάζουν,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ τοὺς βλέπουν καὶ τρομάζουν.

Οἱ Γαρδικιῶταις.

Οἱ Γαρδικιῶταις γνώρισαν ποῦ δὲν τὸ νταγιαντοῦνε,
Καὶ τὰ ῥιξᾶνε τ' ἄρματα καὶ πλειὸ δὲν πολεμοῦνε.
Κι' ἄνδρες, γυναῖκες βγαίνουνε καὶ λέν' ἀμὰν 'ς τ' ἀσκέρι,
Νὰ στείλουν 'ς τὸν 'Αλήπασα 'ς τὰ Γιάννενα χαμπέρι.
Ἕνα μπουλοῦκι ὡρμίσθηκε νὰ βγῇ νὰ πολεμήσῃ,
'Σ τὸ ἔρζι τ' ἀποκατωθιὸ τὸ αἷμά του νὰ χύσῃ.
Τοὺς λέγ' ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς: « τί λέτε, μαυρισμένοι;
'Ακόμα δὲν τὸ βλέπετε ποῦ 'μεσθε σκλαβωμένοι;
Τώρα νὰ τζαλιστίσωμε, νὰ κάμωμε ζουνέρι,
Ποῦ μπῆκαν μέσα 'ς ταὶς αὐλαὶς τ' 'Αλήπασα τ' ἀσκέρι;
Τώρα ποῦ μπῆκ' 'Αλήπασας 'ς τὴν μέση 'ς τὴν αὐλή μας,
Τώρα θὰ τζαλιστίσωμε ἐμεῖς μὲ τὸ σπαθί μας;
Πρέπει νὰ τὰ τσακίσωμεν τὰ δόλια τ' ἄρματά μας,
Τεσλίμι νὰ τοῦ γίνωμε κ' ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας.
Κι' ἂν ἔχῃ μὲ τὴν γνώμη του μουτλὰκ νὰ μᾶς σκοτώσῃ,
Αὐτὸς ποῦ μᾶς γεράτισε νισάρι νὰ τοῦ δώσῃ.

Τὶ 'ς τὸ σπαθὶ 'ποκατωθιὸ ἐμεῖς τὸν προσκυνοῦμε,
Μήτε ζωὴ καὶ παντοχὴ ποτὲ νὰ μὴ θαῤῥοῦμε.
Νὰ ξέρετε, μωρὲ παιδιὰ, 'ς τὴν λίμνη θὰ μᾶς ῥίξῃ,
Μόν' τὰ δικά μας τὰ παιδιὰ θαῤῥῶ νὰ μὴ τὰ 'γγίξῃ,
Τ' εἶναι μαξούμικα παιδιὰ, καὶ τίποτε δὲν φταῖνε,
Μήτε ποτὲ τ' Ἀλήπασα, παρέκει, δὲν τοῦ λένε. »
Μὲ τέτοιον τρόπον τά ῥιξαν τὰ δόλια τ' ἄρματά τους,
Καὶ σκλάβοι παρεδόθηκαν καὶ κλαῖν' τὴν ἐρημιά τους.
Αὐτοὶ σὰν παραδόθηκαν 'ς τ' Ἀλήπασα τ' ἀσκέρι,
Τὴν ἴδιαν ὥραν ἔστειλαν τ' Ἀλήπασα χαμπέρι.
Πῶς τὸ Γαρδίκι πάρθηκε, κι' Ἀλήπασας δὲν ξέρει,
Κ' εὐθὺς τοῦ τὸ προβόδησαν τὸ ἴδιο τὸ χαμπέρι.
« Πῶς γίνηκαν γισίριδες κι' αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιά τους,
Καὶ τά 'φεραν 'ς τὰ χέρια μας τὰ δόλια τ' ἄρματά τους.
Αὐτὸ σοῦ φανερόνομεν, καὶ κάμ' ὅπως ὁρίσῃς,
Κι' ἀπόκρισι 'ς τοὺς σκλάβους σου εὐθὺς νὰ προβοδήσῃς. »

Ἀλήπασας.

Σὰν τῷ 'στειλαν τ' Ἀλήπασα τέτοιας λογῆς μουζδέδες,
Μὲ τὴν καρδιά του γέλασε καὶ βάρεσε ναρέδες.
Καὶ κάνει χάμτι 'ς τὴν καρδιὰ, καὶ δόξα μὲ τὰ χείλη,
Ποῦ τὰ μουράτια τῆς καρδιᾶς τοῦ γίνηκαν τεκμίλι.
Κι' ἄλλα μουράτια καρτερεῖ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν χάρι,
Τὴν Ντίμπρα καὶ τὴν Γκεκαριὰ κι' αὐτὰ θελὰ τὰ πάρει.
Κι' ἄλλα μουράτια καρτερεῖ ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσῃ,
Σικόδρα καὶ Καράνταϊ αὐτὸς θὰ κάμῃ κρίσι.
Θαῤῥῶ καὶ γὼ ποῦ τό 'γραψα μὲ τὴν δική μου γνῶσι,
Σὲ Βόσνα καὶ ἐπίλοιπα νιζάμι θελὰ δώσῃ·
Τ' αὐτὸς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος σὲ τοῦτο τὸ ζεμάνι,
Ποῦ τὸν γεράτισ' ὁ Θεὸς μονὸν, χωρὶς ἀκράνη.
Νὰ 'ποῦμε τι προβόδησε ὀπίσω 'ς τὸ Γαρδίκι,
Ποῦ πιάσθηκαν 'ς τὸ δόκανο αὐτοὶ σὰν τὸ ποντίκι.
Κι' εὐθὺς τοὺς ἐφανέρωσε τέτοιας λογῆς χαμπέρι
'Σ τοὺς Γαρδικιώταις: « σήμερα νὰ μ' ἔχουνε κεδέρι.

Αὐτό 'ταν τὸ μουράτι μου σὲ στράτα νὰ σᾶς φέρω,
Κι' ὅ,τι μοῦ λέγ' ἡ γνώμη μου ἀτός μ' ἐγὼ τὸ ξέρω.
Αὐτό 'ταν τὸ μουράτι μου ποῦ νὰ μὲ θυμηθῆτε,
Καὶ μπεχανὲ τ' 'Αλήπασα ἐσεῖς νὰ μὴ τοῦ βρῆτε.
Νὰ μὴ σᾶς 'πῇ τὸ στόμα σας, μᾶς 'γέλασ' ὁ βεζίρης,
Καὶ νά 'ξερε δὲν πιάνονταν 'ς τὸ δόκαν' ὁ Ντεμίρης.
Νὰ μῶρθετε 'ς τὰ Γιάννενα ὅλα σας τὰ πρωτάτα,
Γιὰ νὰ σᾶς δείξ' 'Αλήπασας μι' ἀφεντεμένη στράτα.
Καὶ σὺ, μπρὲ Μουσταφάπασα, νά 'ρθῃς μὲ τὸν ταΐρᾶ σου,
Νὰ σμίξῃς καὶ 'ς τὰ Γιάννενα τὰ 'γκαρδιακὰ παιδιά σου.
Καὶ σουμπεὲ μὴ βάνετε καθόλου 'ς τὴν καρδιά σας,
Καὶ 'γὼ σᾶς κάνω τὴν τιμὴ, κι' ὅλο τὸ θέλημά σας.
Προχθὲς ποῦ σᾶς προβόδησα τὴν 'στερινὴ τὴν πάρτη,
Μετάνοιωσα ὁπῶκαμα ἕνα μεγάλο σιάρτι.
'Εκεῖν' τὸ σιάρτι πῶκαμα ἴσως καὶ νὰ νικήσω.
Καμποσουνοὺς 'ς τὴν Πρέβεζα θελὰ σᾶς προβοδήσω.
Ἴσως κι' ἂν μπῶ μὲ τὸ σπαθὶ ἐγὼ μὲ κᾶνα τρόπο,
Καμποσουνοὺς 'ς τὴν Πρέβεζα τοὺς ἔκαμα τὸν τόπο.
Κι' ἄλλό 'να σιάρτι ἔκαμα, ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήσω,
'Ακόμα καὶ τὰ σπίτια σας θελὰ τὰ κουτουλίσω.
Νὰ γίνετε καΐλιδες 'ς τ' 'Αλήπασα τὸ σιάρτι,
Μουτλὰκ θὰ ξεσπιτίσετε τὸν φετεινὸ τὸν Μάρτη.
Νὰ γίνετε χαζίριδες μονοὶ μὲ τὸ κορμί σας,
Γαρδίκι νὰ μὴ πιάσετε 'ς τὴν γλῶσσα τὴν δική σας.
Κι' ὅλο τὸ βιὸ τ' ἀσκέρι μου χαρέτζι θὰ τὸ κάνῃ,
Καὶ ζάρκους μέσ' τὴν Πρέβεζα σᾶς ἔχω τὸ μπεκιάνι.
Σᾶς προβοδῶ καὶ πράματα εὐθὺς νὰ σηκωθῆτε,
Κι' ἀβόλετο 'ς τὴν Πρέβεζα νὰ πᾶτε νὰ χωθῆτε. »
'Αλήπασας τοὺς ὥρμισε πῶς θέλησ' ἡ καρδιά του,
Καὶ κάθεται 'ς τὰ Γιάννενα καὶ κάνει τὸν σεφᾶ του.
'Αλήπασας σὰν ἔστειλε τέτοιαις λογῆς χαμπέρι,
'Οπίσω τοὺς αὐγάτισε τὸ σκοτεινὸ κεδέρι.

Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς κι' ὁ Ντεμίραγας.

Τοὺς λέγ' ὁ Μουσταφάπασας· « τό 'χαμε ταξιράτια,
Νὰ βροῦμε στράταις σκοτειναὶς καὶ μαῦρα μονοπάτια. »

Καὶ λένε' « πῶς θ' ἀφήκωμε τὴν τιμημένη χώρα,
Καὶ Πρεβεζιάνοι σήμερα νὰ γίνωμε 'μεῖς τώρα;
Ν' ἀφήκωμε τὰ σπίτιά μας καὶ τὸ τζαλίστισμά μας,
Ποῦ θά 'ρχεται 'ς τὴν γνώμη μας, νὰ καίετ' ἡ καρδιά μας;
Καὶ τοῦτο πῶπαθάμε, 'μεῖς κανεὶς νὰ μὴν τὸ πάθη,
Κι' ἀπ' τὴν καρδιὰ τὸ αἷμά μας ὁλότελα μᾶς 'χάθη.
Ἄφτε καὶ τὰ σπιτάκιά μας ἀκόμα καὶ τὸ βιό μας,
Καὶ ποῦ θελὰ τὸν κλάψωμε τὸν πόνο τὸν δικόν μας;
Βάϊ, βάϊ, μορὲ σπιτάκιά μας, βάϊ, βάϊ, μόρ' δουλεψί μας,
'Σ τὰ ζῶντα θὰ μᾶς καίεται ἡ σκοτεινὴ ψυχή μας.
Καὶ σήμερα τὸν πόνο μας ποιονοῦ νὰ τὸν εἰποῦμε;
Καὶ τί τζαρὲ τοῦ λόγου μας νὰ ψάξωμε νὰ βροῦμε;
Πῶς ἦρθαν 'ς τὴν ἡμέραν μας τοῦτα τὰ ταξιράτια,
Γιὰ νὰ μᾶς βγάλ' Ἀλήπασας λογῆς λογιῶν ζενάτια;
Πῶς ἦταν 'ς τὸ κεφάλι μας τοῦτο τὸ μουκαντέρι,
Νὰ μᾶς καρφώση 'ς τὴν καρδιὰ τὸ σκοτεινὸ κεδέρι;
Πῶς νά 'μεσθαν καλλίτερα ἐμεῖς ἀποθαμένοι,
Παρὰ ὁποῦ νὰ ἤμεσθε 'ς τὸν κόσμο σκορπισμένοι!
Καὶ πῶς θελὰ σκορπίσωμε, καὶ πῶς θὰ χωρισθοῦμε;
Κι' ἀδύνατο τὸν τόπο μας νὰ μάτα τὸν ἰδοῦμε.
Ἀλήπασας δὲν ἔστελνε ἐδῶ νὰ μᾶς σκοτώση,
Καὶ τὰ δικά μας τὰ παιδιὰ νὰ μὴ μᾶς τὰ σηκώση;
'Σ τὰ σπίτιά τους νὰ βρίσκωνται, τὸν τόπον νὰ δουλέψουν,
Νὰ βγάλουν τὸ ψωμάκι τους, 'ς τὸν κόσμο νὰ πορέψουν;
Καὶ δοῦλοι νὰ τοῦ γίνουνε 'ς τὴν πόρτα τὴν δική του,
Καὶ σκλάβοι ἀλευθέρωτοι νὰ τρώγουν τὸ ψωμί του;
Ἄχ, ἄχ, βεζὶρ Ἀλήπασα, δὲν κάνεις μερχαμέτι;
Νὰ τὸ σκορπίσης πολεμᾶς τοῦτο τὸ βελιχέτι; »
Τοὺς 'κάη τὸ σηκότι τους, κ' ἡ σκοτεινὴ καρδιά τους,
'Σ τὰ ζῶντα πῶς θ' ἀφήκουνε τὰ σπίτια τὰ δικά τους.
Ἄνδρες, γυναῖκες σκούζουνε πῶς θελὰ χωρισθοῦνε,
Καὶ τί τζαρὲ νὰ κάμουνε, καὶ τί τζαρὲ νὰ βροῦνε;
Σηκώθ' ὁ Μουσταφάπασας καὶ γίνηκε χαζίρι,
Κι' ὁ δόλιος ὁ Ματούσαγας, μαζῆ μὲ τὸν Ντεμίρη.
Κοντὰ σὲ κείνους κίνησε κ' ἡ ἄλλ' ἡ δωδεκάρα,
Καὶ κάνουνε τὰ σπίτιά τους τ' ἀσκέρι ντάρα μάρα.

Ὁ δόλιος ὁ Σελήμπεης δὲν εἶχε ταξιράτια,
Γιὰ νά 'βλεπε τὸν σκορπισμὸ μὲ τὰ δικά του μάτια.
'Απέθανε προτήτερα καὶ πάει μὲ τὴν τιμή του,
Κ' ἡσύχασ' ἀπὸ τὰ κακὰ ἡ δόλια ἡ ψυχή του.
Αὐτὸ βλεπόντας καὶ αὐτὴ κίνησε 'ς τ' ἀχιρέτι,
Μὴ θέλοντας γιὰ νὰ ἰδῇ τέτοιας λογῆς κουμπέτι.
Ὅλ' οἱ μεγάλοι βγήκανε εὐθὺς ἀπ' τὸ Γαρδίκι,
Καὶ πάνουν κουβεντιάζοντας 'ς τὴν στράτα σὰν τὸ ψίκι,
Γελῶντας, κουβεντιάζοντας αὐτοὶ σὰν συμπεθέροι,
Κ' ἐκεῖνο ποῦ θὰ πάθουνε κανένας δὲν τὸ ξέρει.
'Αγάλια ἀγάλια πάνουνε, καὶ κλαῖνε τὸν καϋμό τους,
Κ' ἕνας τοῦ ἄλλου κρένουνε τὸν πόνον τὸν δικό τους.
Καὶ λέγ' ἕνας τοῦ ἄλλουνε· « τάχα νὰ μᾶς σκοτώσῃ,
Ἢ μή 'ναι τὸ μουράτι του αὐτὸς νὰ μᾶς μαλώσῃ;
'Αλήπασας φοβούμεσθε σπαθὶ νὰ μὴ μᾶς βάλλῃ,
Κι' ἂν μᾶς μαλώσῃ μοναχά, ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι.
Τεσλίμι γίνομέσθε μεῖς, κι' ὅπως κι' ἂν ἀγαπήσῃ,
Καὶ τὴν δικήν μας τὴν τιμὴν μπέλκιμ τὴν αὐγατίσῃ.
'Εμεῖς ἂν ἔχωμε ζωὴ τίποτας δὲν μᾶς κάνει,
Μᾶς πέρει 'ς τὸ ναζάρι του, καὶ χάψι δὲν μᾶς βάνει.
'Ακόμα καὶ τὴν χάψη του ἐμεῖς τὴν νταγιαντοῦμε,
Κι' ἂν ἔχωμε νὰ ζήσωμεν ἀπ' ἐκεῖ θελὰ βγοῦμε. »
Πολλοὺς γαϊλέδες βάνουνε αὐτοὶ μὲ τὴν καρδιά τους,
Κι' ἀνάρια ἀνάρια κάνουνε καὶ τὴν περπατησιά τους.
Μόν' ἕνας θάῤῥος τοὺς κρατεῖ, ἴσως κι' ἂν σκοτωθοῦνε,
Μὴ γένωνται σεΐτιδες, παράδεισο νὰ ἰδοῦνε.
Αὐτό 'χουν μὲ τὴν γνώμη τους, πῶς ἔχουν σεϊτλίκι,
Γιατ' ἔβανε τὰ δυνατὰ νὰ σβύσῃ τὸ Γαρδίκι.
Σὰν φεῖδι ποῦ τοὺς δάγκασε τὴν σκοτεινὴ καρδιά τους,
Τί τό 'παθαν οἱ ἔρημοι ἀπ' τὴν κακογνωμιά τους.
Τ' ἤθελαν 'ς τὴν ἡμέραν του νὰ δείξουνε χινέρι,
Γιὰ τοῦτο τὸ λαβαίνουνε τέτοιας λογῆς μπετέρι.
Σὰν ἤρθανε καὶ ζυγῶσαν 'ς τὰ Γιάννινα 'ς τὴ χώρα,
'Αλήπασας τοὺς ἔστειλε ἀνθρώπους 'κεῖν' τὴν ὥρα.
Στέλνει τοῦ Μουσταφάτσα 'Αλήπασας ἕν' ἄτι,
Νά 'ρθῃ νὰ μπῇ 'ς τὰ Γιάννινα μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη

'Σ τὸ κάστρο μέσα πρόσταξε κονάκια καὶ τοὺς δίνει,
Ταγμίνι μέραις τέσσερες τοὺς ἔδωσε ταΐνι.
Κράζει τὸν Μουσταφάπασα γιὰ νὰ τὸν κουβεντιάσῃ,
Τὴν σκοτεινή του τὴν καρδιὰ νὰ τοῦ τὴν ἡσυχάσῃ.
'Εμπῆκ' ὁ Μουσταφάπασας καὶ τῷ 'πεσε μπροσθά του,
Καὶ φίλησε τ' 'Αλήπασα τὴν τίμια τὴν ποδιά του.

'Αλήπασας.

Ὑστέρου λέγ' 'Αλήπασας· « μὴ σκιάζεσαι φακίρη,
Γιατὶ ζεβάλι δὲν ἔχεις ἐσὺ ἀπ' τὸν βεζίρη. »
Πικρὸς ὁ Μουσταφάπασας τζεβάπι δὲν τοῦ δίνει,
Τοῦ στέγνωσε τὸ στόμα του, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρίνῃ.
Κι' ἀρχίνησε τὸ στόμα του, κ' ἡ σκοτεινή του γλῶσσα,
Καὶ κρέν' ὁ Μουσταφάπασας τ' 'Αλήπασα καμπόσα.
Καὶ τοῦ 'πε « ἀμάν 'Αλήπασα, ἴσως καὶ μὲ σκοτώσῃς,
Ταγγριαμανέτι τὰ παιδιὰ νὰ μοῦ τὰ ξεσκλαβώσῃς.
Γιατὶ αὐτὰ, βεζίρη μου, τίποτας δὲν σοῦ φταῖνε,
Κι' ἂν θέλῃς ἐλευθέρωσ' τα τὸν πόνον τους νὰ κλαῖνε. »
Καὶ λέγει τοῦ Μουσταφάπασα· « ἐγὼ δὲν σὲ σκοτόνω,
Καὶ σὲ τζαλίστησα πολλὰ τὸν φετεινὸ τὸν χρόνο.
Καὶ πασαλίκι θέλησα ἐσένα νὰ σοῦ φέρω,
Καὶ τ' εἶχες μὲ τὴν γνῶσί σου ἐκεῖνο δεν τὸ ξέρω.
Δὲν σὲ σκοτόν' 'Αλήπασας, γιατ' εἶσαι παλληκάρι,
Ὅμως σὲ θέλω δουκτζῆ καὶ πρῶτον χυσμεκιάρη.
Μόν' σύρε 'ς τὸ κονάκι σου, καὶ κάμε τὸν σεφᾶ σου,
Καὶ βγάν' τονε τὸν βεσδεσὲ ἐσὺ ἀπὸ τὴν καρδιά σου.
Καὶ τὰ δικά σου τὰ παιδιὰ εἶναι σὰν τὰ δικά μου,
Ζαράρι δὲν σᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀφεντιά μου. »
Σηκώθ' ὁ Μουσταφάπασας καὶ πάνει 'ς τὸ κονάκι,
Καὶ σκόρπισε τὸν βεσδεσὲ καὶ τὸ πικρὸ μεράκι.
Κι' ἀκόμα δὲν ἐπρόφθασε τὸν τόπο νὰ ζεστάνῃ,
'Αλήπασας προβόδησεν ἀνθρώπους καὶ τοὺς πιάνει.
Πιάνει τὸν Μουσταφάπασα, πιάνει καὶ τὸν Ντεμίρη,
Πιάνει καὶ τὸν Ματούσαγα αὐτὸν τὸν μαυρομοίρη,
Πιάνει καὶ τοὺς ἐπίλοιπους ὁποῦ 'χανε κοντά τους,
Τοὺς στέλνει πέρα 'ς τὸ νησὶ νὰ ἰδοῦν τὴν ἐρημιά τους.

Πρῶτο κι' ἀρχὴ τὸν ἄλυσο τὸν ῥίχνει τοῦ Ντεμίρη,
Κι' ὑστέρου τοὺς ἐπίλοιπους τοὺς βάνει 'ς τὸ σιντζίρι.
Μόνον τὸν Μουσταφάπασα ζιέτι δὲν τοῦ κάνει,
Μέσ' τὸ σαράϊ 'ς τὸ νησὶ προστάζει καὶ τὸν βάνει.
Καὶ σήμερα γιὰ σήμερα ἐκ' εἶναι χαψωμένος,
Κι' ὥραν τὴν ὥρα βρίσκεται πικρὸς καὶ μαραμένος.

Προσταγὴ 'Αλήπασα διὰ τοὺς εἰς τὸ Βαλιερὲ κλεισμένους Γαρδικιώτας.

'Αλήπασας ὁρμίζεται 'ς τὰ Γιάννινα τὴν χώρα,
'Σ τοὺς τόπους ὁποῦ ζάπωσε νὰ κάμῃ ντέβρι τώρα.
Νὰ κάμῃ ντέβρ' 'Αλήπασας 'ς ὅλους τοὺς κασαμπάδες,
'Οποῦ 'θελαν μὲ ταύτονε νὰ κάμουνε νιζάδες.
Πρῶτα κι' ἀρχὴ 'ς τ' 'Αϋρόκαστρο θὰ πάῃ νὰ σεργιανίσῃ,
'Ηθέλησε τὸ κέφι του ὀλίγο νὰ γλενδίσῃ.
'Επῆγε 'ς τ' 'Αργυρόκαστρο, κ' ἐμπῆκε μέσ' τὴν χώρα,
Καὶ τοὺς χαλίδες φώναξε εὐθὺς κείνην τὴν ὥρα.
Μικροί, τρανοὶ μαζώχθηκαν καὶ βγαίνουν 'ς τὸν βεζίρη,
Τοὺς εἶπε· « νὰ τὸ κάμετε τὸ κάστρο σας ταμίρι.
Θὰ στείλω τὸν Σαλίχμπεη 'ς τὸ κάστρο νὰ καθήσῃ,
Νὰ βρίσκεται 'ς τὸν τόπον σας αὐτὸς νὰ κάμῃ κρίσι.
Σᾶς στέλνω τὸν Σαλίχμπεη τὸ τίμιο τὸ παιδί μου,
Ποῦ τό 'χω 'ς τὰ γεράματα αὐτὸ ἀπ' τὴν ψυχή μου.
Καὶ μιὰ φορὰ μὲ ταύτονε ἐγὼ θὰ πολεμήσω,
Νὰ ἰδῶ βαστᾷ 'ς τὸν πόλεμο, θέλω νὰ τὸ γρωνίσω.
'Ο γυιός μου ὁ Σαλίχμπεης ἀνίσως καὶ μοῦ 'μοιάσῃ,
Τουφέκι μετ' ἐμένανε τὸ ξέρω ποῦ θὰ πιάσῃ. »
Αὐτὸς τζελβέδες ἔκαμε μὲ τοὺς 'Αϋροκαστρίταις,
Γιατ' ἦταν ὑπερήφανοι κ' εἶχαν ψηλαῖς ταῖς μύταις.
Κι' αὐτοὶ μετάνοια τῷ 'καμαν τοῦ μέγα τοῦ βεζίρη,
Καὶ τοῦ 'πανε, « τὸ κάστρο μας τὸ κάνομε ταμίρι.
Καὶ στεῖλε τὸν Σαλίχμπεη, καὶ μεῖς τὸν προσκυνοῦμεν,
Καὶ σκλάβοι νὰ τοῦ γίνωμεν ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζοῦμεν. »
'Εκεῖ τρεῖς ὥραις ἔκαμε ὅσο νὰ γιομετίσῃ,
Νὰ κάμῃ γιόμ' 'Αλήπασας, κ' ὑστέρου νὰ κινήσῃ.

'Σ τὸ κάστρο μέσα ἄφησεν ἀσκέρι μιὰ χιλιάδα,
Κι' ἀτός του καβαλίκεψε καὶ πάει 'ς τὴν Σιντριάδα ([1]).
Ὡς τόσον τοὺς ἑρμήνευσε τὰ μάτιά τους ν' ἀνοίξουν,
Καὶ στόμα νὰ μὴ 'νοίξουνε, καὶ νὰ μὴ τζουμουτίξουν.
Νὰ μὴ παραστρατίσουνε ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζοῦνε,
Τὶ δὲν εἶναι καντίριδες ἀπόκρισι νὰ 'ποῦνε.
Κι' ἂν ἴσωςτας καὶ ἐμποδισθῇ κανεὶς 'Αϋροκαστρίτης,
Θὰ τὸν δαγκάσῃ 'ς τὴν καρδιὰ ὁ σκοτεινὸς ἀστρίτης.
Αὐτὴ τὴν διάτ' ἀπάριασε, καὶ πάνει ς' τὴν δουλειά του,
Νὰ κάμῃ τὰ μουράτιά του καὶ τὰ θελήματά του.
Καὶ κόντεψε 'ς τὴν Βαλιερὲ, καὶ δὲν χασομεράει,
Κι' ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς χαμπέρια προβοδάει.
Τοὺς Γαρδικιώταις ἔστειλε ἀσκέρι νὰ τοὺς πιάσῃ,
Ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ 'ς τὸ χάνι νὰ τοὺς μάσῃ.
Πιάνουν μιὰ πεντακοσαριὰ τοὺς φέρουνε δεμένους,
Γυμνοὺς, μὲ χωρὶς τ' ἅρματα τοὺς φειδοδαγκαμένους.
Σὰν 'γίδια καὶ σὰν πρόβατα τοὺς ἔμπασε 'ς τὸ χάνι,
Καὶ τὸν τηροῦν τ' ἀσκέρι του νὰ 'δοῦν τὶ ἀποκάνει.
Ἀρχίνησαν τὸ κλάψιμο ἐκεῖ γυναῖκες, κι' ἄνδρες,
Καὶ σκούζουν σὰν τὰ πρόβατα καὶ σὰν τ' ἀρνιὰ 'ς ταῖς μάνδραις.
Ἡ γνῶσί τους ἐγέμισε, πῶς θὰ τοὺς θανατώσῃ,
Καὶ τὶ τζαρὲ νὰ κάμουνε, καὶ ποιὸς νὰ τοὺς γλυτώσῃ;
Βεβηιώθηκαν οἱ ἔρημοι ποῦ θέλα ν' σκοτωθοῦνε,
Καὶ τὶ τζαρὲ νὰ κάμουνε, καὶ ποιόνε νὰ κλαυθοῦνε;
Αὐτό τὸ ἔμπρι γίνηκε, νὰ χάσουν τὴν ζωή τους,
Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμαξι νὰ δώκουν τὴν ψυχή τους.
Καὶ κράζει τοὺς ματιάνιδες, αὐτοὶ νὰ πᾶν' νὰ ῥίξουν,
Πρῶτοι κι' ἀρχὴ σὲ ταυτουνοὺς τουφέκι νὰ βροντήξουν.
Καὶ τοῦ 'παν οἱ ματιάνιδες· « ἀβόλετο δὲν πᾶμε,
Κι' ἂν θέλῃς δός τους τ' ἅρματα, κ' ὑστέρου τζαλιστᾶμε.
Τ' αὐτοὶ 'ναι χωρὶς ἅρματα, σὰν πρᾶμα 'ς τὸν χασάπη,
Ὑστέρου 'ς τὸν γερατιστὴ δὲν δίνομε τζεβάπι. »
Ὅλο τ' ἀσκέρι φώναξε, « κανένας δὲν τὸ στρέγει, »
Τέτοιο τζεβάπι γύρισε τ' ἀσκέρι καὶ τοῦ λέγει.
« Πρῶτα κι' ἀρχὴ 'ς τ' ἀσκέρι σου τζεκοῦρι νὰ κτυπήσῃς,
Καὶ τώρα 'ς τούτη τὴν δουλειὰ νὰ μὴ μᾶς προβοδήσῃς. »
Ἔτσι τοῦ λέγει τ' ἀσκέρι του, μπέλκιμ μὴ μετανοιώσῃ,
Μὴ τῷ 'ρθῇ ῥάχμι 'ς τὴν καρδιὰ νὰ μὴ τοὺς θανατώσῃ.
Ποιὸς ἔχει χάτι 'ς τὴν καρδιὰ ὀμπρός του νὰ μιλήσῃ,
Ἄλλο τζεβάπι νὰ τοῦ πῇ, καὶ λόγο νὰ γυρίσῃ;

([1]) Ἀλβανιστὶ ἡ κωμόπολις 'Αγία Τριάς.

Αὐτό 'ναι τὸ μουράτι του νὰ τὸν ξεγινατώσουν,
Μὴ τῷ 'ρθῃ ῥάχμι 'ς τὴν καρδιὰ κεινοὺς νὰ τοὺς γλυτώσουν.
'Αλήπασας ἐγύρισε καὶ τσ' ἀγριοτηράζει,
Τὸν τήραξε τ' ἀσκέρι του κι' ὁλότελα τρομάζει.
« Μοῦ φαίνεται νὰ σηκωθῶ ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο
Πρῶτα κι' ἀρχὴ 'ς τ' ἀσκέρι μου τζεκοῦρι νὰ σᾶς βάλλω,
Ὑστερινὰ σὲ ταυτουνοὺς ὀπῶχω χαψωμένους,
Γυμνοὺς μὲ δίχως ἄρματα 'ς τὸ χάνι ἐδῶ κλεισμένους.
Τί λέτε, μπρὲ χαΐνιδες, καὶ σεῖς χαραμοφῶμοι,
'Σ τὸ ἔμπρι ποῦ σᾶς ἔκαμα καὶ καρτερειτ' ἀκόμη; »
'Ατός του καβαλίκεψε 'Αλήπασας καὶ πάνει,
Γιουρδίζει καὶ τ' ἀσκέρι του, καὶ πλάκωσε 'ς τὸ χάνι.
'Εγύρισε 'ς τ' ἀσκέρι του αὐτὸς καὶ τὸ διατάζει,
Κι' ἀνέβηκε 'ς ἕνα τεπὲ ἀτός του καὶ τηράζει.
« Τὴν ὥρα ποῦ νὰ ἀκούσετε νὰ ῥίξω τὰ κουμπούρια,
Τότε νὰ ῥίξετε καὶ σεῖς, κ' εὐθὺς νὰ 'πῆτε γιούρια. »
'Από ταῖς τέσσερες μεριαῖς μαζώχθηκε τ' ἀσκέρι,
Καρσὶ καὶ τοὺς τηράζουνε μὲ τ' ἄρματα 'ς τὸ χέρι.
Οἱ Γαρδικιῶταις οἱ πικροὶ γυρίζουν καὶ τηροῦνε,
Κι' ὥραν τὴν ὥρα οἱ ἔρημοι τὸν χάρο καρτεροῦνε.
Καὶ λέν' ἕνας τοῦ ἄλλουνα' « νὰ φέρωμε σιαγδέτι,
Γιατ' ἦρθ' ἡ ὥρα κι' ὁ βαδὲς νὰ πᾶμε 'ς τ' ἀχιρέτι. »
Κι' ἀρχίνησαν διαβάσματα ἐκεῖνοι καὶ διαβάζουν,
Θυμοῦνται καὶ τὸν θάνατον καὶ βαρυαναστενάζουν.
« Τώρα γυναῖκες καὶ παιδιὰ μὴ βάνωμε 'ς τὸ νοῦ μας,
Τὸ χάλι νὰ τηράζωμε ἐμεῖς τοῦ κεφαλιοῦ μας.
Τί τώρα θὰ τὴν δώσωμε τὴν σκοτεινὴ ψυχή μας,
Νὰ κοίτεται 'ς τὴν μαύρη γῆς τὸ σκοτεινὸ κορμί μας.
Τί τώρα θὰ τὸ δώσωμε τὸ δόλιο τ' ἀμανέτι,
Γιατ' ἦρθ' ἡ ὥρα κι' ὁ βαδὲς νὰ πᾶμε 'ς τ' ἀχιρέτι.
Καὶ μὴν ἔρχεται 'ς τὴν γνῶσί μας νὲ μάνα, νὲ πατέρα,
Γιατ' ἔγραφεν ἡ μοῖρά μας νὰ ἰδοῦμε τέτοια 'μέρα.
Γιατ' ἦρθ' ἡ ὥρα κι' ὁ βαδὲς εὐθὺς τὸ σόγ νεφέσι,
'Αδύνατο καὶ τὸν ντουνιὰ κανεὶς νὰ τὸν κερδαίσῃ.
Ἔτσι τοῦ χρόνου ὁ τροχὸς γυρίζει ἄνω κάτω,
Καὶ ἄλλα φέρνει ὑψηλὰ καὶ ἄλλα εἰς τὸν πάτο.
(*) Εἴχαμ' καὶ μεῖς μία φορὰ μεγάλη ευτυχία,
Καὶ τώρα καταντήσαμε εἰς ἄκρα δυστυχία.
Καὶ τ' ἄλλα μεγαλεῖτερα, ἀπ' τὸ νὰ σκοτωθοῦμε,
Κ' ἔτσι μὲ δίχως ἄρματα χαράμι νὰ γενοῦμε;

(*) Οἱ μεταξὺ τῶν δύο ἀστερίσκων ὀκτὼ στίχοι ἴσως προσετέθησαν ὑπό τινος τῶν ἀντιγραφέων τοῦ ποιήματος τοῦ Χατζῆ Σεχρέτη.

Ἔτσ' εἶναι τοῦτος ὁ ντουνιᾶς ψεύτικος καὶ περνάει,
Ἀφοῦ πεθάνῃ ὁ καθεὶς ὅλα πλειὰ τὰ ξεχάνει.
Κι' αὐτὸ ὁποῦ παθαίνομε ὁ Θεὸς ἂς μᾶς τὸ κρίνῃ,
Ἂς κάμ' αὐτὸς ὁποῦ 'δε δῶ αὐτὸ ὁπῶχει γίνει.
(*) Ἀκόμα 'ς ταῖς γυναῖκές μας νὰ κάμωμε ντaλάκι,
Γιατ' ἦρθ' ἡ ὥρα κι' ὁ βαδὲς νὰ γίνωμε χελιάκι. »

Ἀλήπασας.

Ἀλήπασας 'ς τ' ἀσκέρι του τοὺς ἔκαμε νισιάνι,
Κι' ἀρχίνησε τ' ἀσκέρι του, ταῖς παταριαῖς τοὺς βάνει.
Τοὺς ἔβαλαν τὴν παταριὰ 'ς τὴν μιὰ μεριὰ 'ς τὴν ἄλλη,
Ἀλλὰχ, ἀλλὰχ, φωνάζουνε ὁμοῦ μικροὶ, μεγάλοι.
Μὲ τὴν ἀράδα νὰ τὰ 'πῶ τί γίνηκε 'ς τὸ χάνι
Δὲν ἔχουνε μολογημὸ κι' ὁ νοῦς μου δὲν μοῦ φθάνει.
Σὲ δύ' ὥραις τοὺς ἐμπίτισε, τοὺς ἔκαμε τεκμίλι,
Κι' ὡς τόσον σᾶς 'μολόγησα μὲ τὸ πικρό μ' ἀχεῖλι.
Ὡς τόσον σᾶς 'μολόγησα τί γίνηκε 'ς τὸ χάνι,
Ὁπ' ὅσο ν' κόσμος καὶ ντουνιᾶς κανεὶς δὲν θέλει κάνει.
Ἀλήπασας προβόδησε 'ς τὰ Γιάννενα 'ς τὴ χώρα,
Νὰ πνίξῃ καὶ τοὺς ἄλλουνοὺς εὐθὺς κείνην τὴν ὥρα.
Καὶ κεῖνοι δὲν τὸ ξέρουνε οἱ φειδοδαγκαμένοι,
Ὁποῦ 'ναι πέρα 'ς τὸ νησὶ 'ς τὸν ἄλυσο ῥιχμένοι.
Κι' αὐτ' εἶδαν ἕνα ὄνειρο τὸ ἴδιο κεῖν' το βράδυ,
Πῶς θάμπωσ' ὅλος ὁ ντουνιᾶς καὶ γίνηκε σκοτάδι.
Κ' εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα ξύπνησαν καὶ τό 'καμαν ταμπίρι,
Καὶ λένε πῶς ἐγλύτωσαν αὐτοὶ ἀπ' τὸν βεζίρη.
Κι' ὁ Τάταρης ἐπλάκωσε εὐθὺς μὲ τὸ χαμπέρι,
Νὰ πάγουν νὰ τοὺς πνίξουνε, κι' ὁ κόσμος νὰ μὴ ξέρῃ.
Κι' ὁρμίζονται νὰ κάμουνε τὸ ἔμπρι τοῦ βεζίρη,
Νὰ πᾶνε ν' ἀνταμώσουνε τον δόλιο τὸν Ντεμίρη.
Νὰ σμίξουν τὸν Ντεμίραγα μαζῆ μὲ τὸ παιδί του,
Ὁποῦ 'θελ' ὁ πικρόχειλος νὰ δείξῃ τὴν τιμή του.
Νὰ σμίξουν τὸν Ματούσαγα αὐτὸν τὸν μαυρομοίρη,
Ποῦ θέλ' ἀμάχη καὶ καυγᾶ αὐτὸς μὲ τὸν βεζίρη.
Νὰ σμίξουν καὶ τοὺς ἄλλουνοὺς ὁποῦ 'ναι χαψωμένοι,
Ὁποῦ 'ναι πέρα 'ς τὸ νησὶ, πικροὶ κι' ἀποκλεισμένοι.
Τοὺς γράφει νὰ τὸν βγάλλουνε καὶ τὸν Πέϊκο Ζιουλιάτη,
'Σ τὸν πλάτονα 'ς τὰ [illegible]τικα, νὰ γλεντιστῇ κομμάτι.
Τοὺς εἶπαν « ἔμπρι ἔχομεν ἐμεῖς ἀπ' τὸν βεζίρη,
Γιὰ νά 'λθωμεν νὰ βγάλλωμεν ἐσᾶς ἀπ' τὸ σιντζίρι. »

Βλέπουν καὶ γύφτους πῶρχονται μὲ τὰ λωριὰ 'ς τὸ χέρι,
Καὶ μπῆκε 'ς τὴν καρδοῦλά τους τοῦ χάρου τὸ κεδέρι.
Τοὺς γνώρισ' ὁ πικρόχειλος, ὁ δόλιος ὁ Ντεμίρης·
« Γιὰ νὰ μᾶς πνίξῃ πρόσταξε ὁ μέγας ὁ βεζίρης. »
Καὶ τοῦ 'παν, « βέβηο πρόσταξε ἐσεῖς νὰ σκοτωθῆτε,
Γιατ' ἦρθ' ἡ ὥρα κι' ὁ βαδὲς 'ς τὴν μαύρη γῆς νὰ μπῆτε. »
'Αρχίνησαν οἱ ἔρημοι καὶ φέρουν σαλαβάτι,
Νὰ δώσουν τ' ἀμανέτι τους μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη.
Καὶ τὰ λουριὰ τοὺς ἔῤῥιξαν ὅλων μὲ τὴν ἀράδα,
Τὴν εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους τοῦ χάρου τὴν πικράδα.
Βῆκε κι' ὁ Μουσταφάπασας καρσὶ καὶ τοὺς τηράζει,
Κι' ἀρχίνησε τὸ διάβασμα καὶ βαργιαναστενάζει.
Γιατὶ τοὺς ἔβλεπε καρσὶ αὐτὸς ἀπ' τὸ σαράϊ,
Καὶ τῷ 'ρχεται τὸ κλάψιμο καὶ πάλι δὲν τρομάει.
Τοῦ 'παν τοῦ Μουσταφάπασα· « μὴ βγαίνῃς, καὶ τηράζῃς,
Τὶ σῶρχεται παράπονο καὶ βαργιαναστενάζεις.
'Ακόμα κἄνα βεσβεσὲ μὴ βάνῃς 'ς τὴν καρδιά σου,
Τ' ἀφέντης μας δὲν ἔγραψε ἀχαμνὰ τῆς ἀφεντιᾶς σου,
Μᾶς γράφει νὰ σοῦ κάνωμε περσότερο χισμέτι.
'Αλήπασας σὰν τό 'καμε τοῦτο τὸ χακαρέτι,
Ἔτσι θαῤῥοῦμε γλήγορα νὰ βγῇ σὲ σελιαμέτι,
Λιακὶν μὴ βάνῃς βεσβεσὲ, καὶ μ' ἔχῃς κασαβέτι. »
Ὁ κόσμος παρατρόμαξε μὲ τὴν δική του γνῶσι,
Καὶ λέν' ἀπὸ τὸ χέρι του θεὸς νὰ μᾶς γλυτώσῃ.
Τοὺς πέρνει ταῖς γυναῖκές τους κορίτσια καὶ νυφάδες,
'Αλήπασας τοὺς ἄνοιξε σὲ ὅλους τοὺς καζάδες,
'Αλήπασας τοὺς σκόρπισε σὲ ὅλους τοὺς καζάδες,
Καὶ διακονεύουν 'ς τὸν ντουνιᾶ τοῦ Γαρδικιοῦ ἡ κυράδες.
Ἔτσι τοὺς γράφ' ἡ μοῖρά τους αὐταὶς νὰ διακονέψουν,
Καὶ νὰ ξενοδουλέψουνε 'ς τὸν κόσμο νὰ μπορέψουν.
Αὐτὸς ποῦ ταῖς γεράτισε ταῖς τό 'χε μουκαντέρι,
Γιὰ νά 'ρθῃ 'ς τὸ κεφάλι τους τέτοιας λογῆς μπετέρι.
'Αλήπασας σηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὸ Τεπελένι,
Καὶ βγάζει τὸ δεφτέρι του ὀμπρός του καὶ τὸ βαίνει.
Προβόδησε 'ς τὸ Κούδουσι γιὰ τὸν Χαρῆς Κανάνη,
Κι εὐθὺς 'ς τὴν ὥρα κίνησε καὶ εἰς τὸν βεζίρη πάνει.
'Απλόνει τὸ χεράκι του καὶ πιάνει τὸ δεφτέρι,
Καὶ τοῦ 'πε, « θέλω τὸν χασνὲ ποῦ σῶδωκα 'ς τὸ χέρι. »
Καὶ τοῦ 'πε, « σῶδωκα χασνὲ ἐσὺ νὰ πολεμήσῃς,
Μὲ τὸν δικό μου τὸν ὀχθρὸ τὸ αἷμά σου νὰ χύσῃς.
Καὶ σὺ μοῦ πῆρες τὸν χασνὲ, μωρὲ Χαρῆς Κανάνη,
Κ' ἕνα φαΐδὲ δὲν μῶβγαλες ἐμένα 'ς τὸ μειδάνι.

Χωρὶς καμμιὰ ἄλλ' ὑπόθεσι σ' τὸ λέγω νὰ τὸ ξέρῃς,
Κεῖν' τὸν χασνὲ ποῦ σῶδωκα νὰ στείλῃς νὰ τὸν φέρῃς. »
Ὅ,τι τοῦ πῆρε γύρ τε εὐθὺς καὶ τὰ μετράει,
Γυρεύει καὶ τὸ ἴζμι του 'ς τὸν τόπο του νὰ πάῃ.
Πάει νὰ μάσῃ τὸν χασνὲ ποῦ τὸν εἶχε μοιράσει,
Τ' Ἀλήπασας ἐπρόσταξεν ὀπίσω νὰ τὸν μάσῃ.
Καὶ πλάκωσε 'ς τὸ Κούδουσι καὶ τὸν χασνὲ χαλεύει,
Ἐζύγωσε κι' ὁ δαίμονας κοντὰ καὶ τοὺς παλεύει.
Ἐζύγωσε κι' ὁ δαίμονας νὰ τοὺς ἀνακατώσῃ,
Γιὰ νὰ πιασθοῦν μὲ τ' ἄρματα κανεὶς νὰ μὴ γλυτώσῃ.
Σκοτώθηκαν οἱ ἔρημοι καὶ γίνηκαν χελιάκι,
Γιατ' ἔκαναν πολλ' ἄπρεπα 'ς τῆς Βλιώρας τὸ σαντζιάκι.
Ἡ μοῖρά τους τοὺς ἔγραφε, ἀτοί τους κι' ἀπ' ἀτοί τους
Νὰ σκοτωθοῦν οἱ ἔρημοι νὰ χάσουν τὴν ζωή τους.
Ποιὸς πάνει 'ς τὸν Ἀλήπασα καὶ τρώγ' ἀπ' τὸ ψωμί του,
Ἂν κάνῃ πράγματ' ἄπρεπα τὴν χάνει τὴν ζωή του.
Γιατὶ τοῦ τό 'δωσ' ὁ θεὸς κεινοῦ μὲ τὸ φερμάνι,
Νὰ στρώσῃ τὴν Ἀρβανιτιὰ σὲ τοῦτο τὸ ζεμάνι.
Ἔκαμε ἔμπρι Ἀλήπασας καὶ κράζει τὸ παιδί του.
Τὸν τίμιο τὸν Σαλίχμπεη, ποῦ τό 'χ' ἀπ' τὴν ψυχή του.
Τὸ στέλνει 'ς τ' Ἀργυρόκαστρο ναζίρης νὰ καθήσῃς,
Λαλάδες τῶ 'δωσε πολλοὺς ὅσο ποῦ ν' ἀγροικήσῃ.
Λαλάδες τῶ 'δωσε πολλοὺς νὰ τὸ κουμανταρίσουν,
Τ' ὀτζάκι τοῦ Σαλίχμπεη νὰ μὴ τὸ διασκορπίσουν.
« 'Σ τ' ἐσένα τ' Ἀργυρόκαστρο σοῦ τό 'γραψα, παιδί μου,
Λιακὶν νὰ κάμῃς φρόνιμα ἐσὺ μὲ τὴν εὐχή μου. »
Καὶ μουντερίζο τοῦ 'δωκε κοντὰ καὶ τὸ διαβάζει,
Καὶ 'ς ὅλα τὰ χρειαζούμενα αὐτὸς νὰ τὸ διατάζῃ.
Τοὺς εἶπε, « νὰ διατάξετε τὸ τίμιο τὸ παιδί μου,
Γιὰ νὰ σᾶς γίνῃ σήμερα χαλάλι τὸ ψωμί μου. »
Ὡρμίσθηκ' ὁ Σαλίχμπεης καὶ κίνησε καὶ πάνει,
Καὶ σώνει 'ς τ' Ἀργυρόκαστρο καὶ τὸν σεφᾶ του κάνει.
Τὸν προσκυνοῦν 'ς τ' Ἀϋρόκαστρον ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι,
Κι' ἀπ' τὸ παιδὶ τ' Ἀλήπασα εὐθὺς τοὺς πιάνει ζάλη.
Ἀλήπασας προβόδησε ὀπίσω 'ς τὸ Γαρδίκι,
Σπίτια, ἀμπέλια, καὶ κλαριὰ ῥιζάρι νὰ μ' ἀφήσῃ.
Ἦταν μπαχτζέδες καὶ κλαριὰ, σαράϊα ἀφεντεμένα,
Δέκα χιλιάδες φουντουκλιὰ ἄχρηζε τὸ καθένα.
Τὰ σπίτια τὰ ξεπάτωσε καὶ τά 'καμε χωράφια,
Τὸ βέβηο καθὼς γίνηκε, καὶ δὲν τὰ γράφ' ἀλάφια.
Φωνάζει κι' ὅλο τ' Ἄρβανο, τοὺς εἶπε· « νὰ στρωθῆτε,
Ἀπὸ τὰ τώρα κι' ὀμπροσθὰ νὰ μ' ἀνακατωθῆτε.

Ν' ἀφήσετε τὰ ντέτιά σας καὶ τὰ παληὰ ζενάτια,
Γιατὶ σᾶς βγάζω σήμερα τὰ σκοτεινά τας μάτια.
Μουτλὰκ νὰ βαργεστίσετε ἀκόμ' ἀπ' τὴν κλεψιά σας,
Γιατὶ σᾶς βάνω τὸ σπαθὶ 'ς τ' ἐσᾶς καὶ 'ς τὰ παιδιά σας.
Σᾶς λέγω νὰ τὸ ξέρετε ἐσεῖς ποῦ νὰ στρωθῆτε,
Τ' ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ 'ς τὴν Λίμνη θὰ πνιγῆτε,
Σᾶς στέλνω καὶ βεκίλιδες αὐτοῦ ποῦ νὰ κριθῆτε,
Κάθε νταβᾶ καὶ πόθεσι νὰ πᾶτε νὰ τὸ 'πῆτε.
Κι' αὐτὸς ποῦ δὲν μ' ἐβοήθησε τὸ βιό μου νὰ μοῦ δώσῃ,
Γιατὶ τοῦ καίγω τὴν καρδιὰ, καὶ θέλα μετανοιώσῃ.
Τοὺς ξέρω ποιοὶ μ' ἐβοήθησαν καὶ θὰ τοὺς τὸ χαρίσω,
'Ακόμα καὶ περσότερα θελὰ τοὺς καζαντίσω.
Τὰ ξέρω τὰ δουλάπια σας ποῦ μ' 'χουν καμωμένα,
Κ' εὐθὺς θὰ τὰ ξεράσετε τ' ἔχετε φαγωμένα.
Θαῤῥεύετε τὴν τέχνη σας δὲν σᾶς τὴν ἀγροικοῦσα;
Σᾶς τήραγα καὶ τά 'βλεπα, καὶ βιὸ σᾶς ἐμετροῦσα.
Ξεπάταγα καὶ τήραγα τὴν γνῶσι τὴν δική σας,
Γιὰ ταῦτο σᾶς ἐμέτραγα ὅ,τ' ἤθελ' ἡ ψυχή σας. »

Τὸ Ἄρβανο.

« 'Αμάν! τοῦ λένε τ' Ἄρβανο, τηρᾶς νὰ μᾶς χαλάσῃς;
Δεφτέρι καὶ λογαριασμὸ, βεζίρη, νὰ μὴ πιάσῃς.
Ὅλος ὁ κόσμος ξέρουνε, καὶ τοῦ ντουνιὰ ταλέμι,
Τὸ βιὸ ποῦ μᾶς ἐδάνεισες δὲν μ' ταινει σὲ καλέμι.
'Εσὺ μᾶς ἐξαγόρασες χίλιαις φοραῖς τὴν ὥρα,
Κι' ἂν τὸ γυρέψῃς σήμερα ποῦ θὰ τὸ βροῦμε τώρα;
Ἔχομε γιδοπρόβατα μιὰ κοσαριὰ κοπάδια,
Καὶ τά 'χομε 'ς τὰ χειμαδιὰ ποῦ βόσκουν 'ς τὰ λειβάδια.
Κι' ἂν ἀγαπήσῃς, τοῦ 'πανε, στεῖλε καὶ κάμ' τα ζάπι,
Καὶ μὴ τηρᾷς λογαριασμὸ κι ἀλλοιώτικο χεσάπι.
Τ' ἀπὸ μιὰ τζέργα βρίσκεται 'ς τὰ σπίτια τὰ δικά μας,
Τὴν νύκτα νὰ σκεπάζωνται τὰ σκοτεινὰ παιδιά μας.
Εἶναι κι' ἀπὸ μιὰ τέτζερη 'ς τὰ σπίτια τὰ δικά μας,
Νὰ βράζωμε τὰ λάχανα νὰ τρώγουν τὰ παιδιά μας.
Καὶ μιὰ μπερούτζα ἔχομε ποῦ σέρνομε 'ς τὸν πλάτη,
Νά βγαίνωμεν νὰ κλέφτωμε, τὶ το 'χομε ζενάτι.
Καὶ 'μεῖς παρᾶ δὲν ἔχομε, βεζίρη, νὰ μᾶς 'γδάρῃς,
Μόν' ἔχομε τὰ πρόβατα καὶ στεῖλε νὰ τὰ πάρῃς. »
Αὐτὸ τοῦ λέν' τ' 'Αλήπασα, καὶ κάθουνται καὶ κλαῖνε,
Κι' 'Αλήπασας ἐγέλασε 'ς τὰ λόγια ποῦ τοῦ λένε.

« Νὰ πᾶμε 'μεῖς νὰ κλέψωμε τὸ ἴζνι δὲν τὸ δίνεις,
'Ακόμα καὶ 'ς τὸ χάλι μας ἐσὺ δὲν μᾶς ἀφήνεις.
Καὶ τώρα πῶς θὰ ζήσωμε δὲ ξέρουν' οἱ καϋμένοι,
Γιατ' ἤμεσθαν ἀλλοιώτικα, βεζύρη, μαθημένοι.
Καὶ σήμερα τὸν λόγο σου τὸν ἔχουμε φερμάνι,
Καθένας κεῖνο ποῦ 'ξερε σήμερα δὲν τὸ κάνει. »

'Αλήπασας.

'Αλήπασας τοὺς ἔδωσε θαυματουργὸ νιζάμι,
'Απὸ τὰ τώρα κ' ὀμπροσθὰ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ κάμῃ.
Γιὰ ταῦτο γερατίσθηκε 'ς τὸν κόσμο γιὰ νισιάνι,
Τοῦτ' τὸ νιζάμι πῶδωκε ἀτός του δὲν τὸ κάνει,
Εἶναι μὲ δύναμι θεοῦ' λιάκιν δὲν ἀγροικοῦμε,
Τὸ στομα δὲν ἀνοίγουμε καὶ βέδηο νὰ τὸ 'ποῦμε;
Κείνου τοῦ τὸ 'δωκ' ὁ θεὸς τους ἄγριους νὰ τους στρώσῃ,
'Απὸ ταῖς τέσσερες μεριαῖς νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃ.
Κι' ἀκούσθη τὸ νιζάμι του 'ς ὅλο τὸ μεμλεκέτι,
Σὲ Δύσι καὶ 'ς 'Ανατολὴ τὸν κάνουνε σογμπέτι.
Σὲ Δύσι καὶ 'ς 'Ανατολὴ αὐτὸν τὸν κουδεντιάζουν,
Ὅταν τοῦ πιάνουν τ' ὄνομα ὁλότελα τρομάζουν.
'Σ τὴ δόλια τὴν 'Αρβανιτιὰ καλὸ νιζάμι βαίνει,
Κ' ὑστερινὰ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ Τεπελένι,
Καὶ πλάκωσε 'ς τὰ Γιάννενα 'ς τὸ πόστι τὸ δικό του.
Δέκα σαντζιάκια βρίσκονται τώρα 'ς τὸν ὁρισμόν του,
Μὲ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμι, ὄχι μὲ τὴν δική του,
Δέκα σαντζιάκια βρίσκονται τώρα 'ς τὴν ὅρισί του.
Τ' αὐτὸς ἐγερατίσθηκε νὰ κόψῃ, νὰ σκοτώσῃ,
'Αρβανιτιὰ καὶ 'Ρούμελη νιζάμι νὰ τοὺς δώσῃ.
Τ' ὁ κόσμος παραστράτισεν ἀπὸ τὸ μουκαντέρι,
Κι' αὐτὸς τοὺς γίνη χαδαλὲς, σὰν ὁ θεὸς τὸ ξέρει.
Καὶ τοῦ 'πε « γιοὺρ 'Αλήπασα, ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζήσῃς,
Τὸν ἄτυχο τὸν ἄνθρωπο σπαθὶ νὰ τοῦ κτυπήσῃς.
Κι' ἀπὸ τὸν ἴδιο τὴν καιρὸ ποῦ πῆρε τὸ Μπεράτι,
Ὅλος ὁ κόσμιος τρόμαξαν καὶ λυόνουν σὰν τ' ἁλάτι,
Τ' ἀνάκαρα δὲν ἔχουνε καρτὶ νὰ τοῦ σταθοῦνε,
Καὶ στόμα δὲν ἀνοίγουνε, παρέκει, νὰ τοῦ 'ποῦνε.
Κι' αὐτὸς εἶν' ἕνας ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἔχει καράρι,
Ποῦ τρόμαξ' ὅλον τὸν ντουνιᾶ, καὶ τρέμουν σαν τὸ ψάρι.
Ἔχει τιλσίμ 'Αλήπασας, καὶ κρύο τ' ὄνομά του,
Καὶ τρέμει ὅλ' ἡ 'Ρούμελη ἀπὸ τὴν ἀφεντιά του.

Τὸ μπουγιουρτὶ τ' Ἀλήπασα φερμάνι τοῦ τὸ κάνουν,
Κι' ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι τους τὸ πέρνουν καὶ τὸ βάνουν,
Καὶ τὸ φιλοῦνε τρεῖς φοραῖς κι' ὑστέρου τὸ διαβάζουν,
Κι' ὅταν νὰ ἰδοῦν τὴν βοῦλλά του ὁλότελα τρομάζουν.
Κι' ὅ,τι προστάξ' Ἀλήπασας μέσα 'ς τὰ μπουγιουρδιά του,
Ἀλλοιώτικο δὲν γίνεται, μόνον τὸ θέλημά του.

[Καθυποτάξας οὕτω πᾶσαν τὴν Ἤπειρον ὁ Ἀλῆς (1812) ἀποστέλλει τὸν Χατζῆ Σεχρέτην εἰς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ τότε διατρίβοντα ἀρχιστράτηγον (σαδρῆ ἀζάμην) ἵν' ἀναγγείλῃ τὴν παντελῆ τῶν μερῶν τούτων εἰρήνευσιν, ὡς εὐφήμως ἀποκαλεῖ ὁ ποιητὴς τὴν ὅσῳ ἄδικον τοσούτῳ καὶ θηριώδη ἐκείνην καταστροφήν, καὶ διαβεβαιώσῃ αὐτὸν, ὅτι μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸς ὁ βεζίρης θέλει ἔλθει εἰς προσκύνησίν του. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἀφοῦ, ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀπεσταλμένου λεπτομερῶς ἤκουσε τὰ καθέκαστα τῶν τελευταίων τοῦ Ἀλῆ ἀγώνων, ἀπέλυσεν αὐτὸν μετὰ συγχαρητηρίου γράμματος, συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ὁ δὲ βεζίρης πληροφορηθεὶς ταῦτα ἐξέρχεται μετὰ μεγάλης ἀκολουθίας μέχρι τῆς κώμης Κατσικᾶ τῆς Πωγωγιανῆς πρὸς προϋπάντησιν τοῦ ἐπισήμου ξένου, καὶ ἀκολούθως ἀναγινώσκει τὸ γράμμα τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις οὗτος τῷ ἔλεγεν, ἵνα σπεύσῃ αὐτοπροσώπως εἰς βοήθειαν τοῦ σουλτανικοῦ στρατοπέδου.]

Τ' ὁ Μόσκοβος ἐλύσσιαξε καὶ δὲν τηράει τὶ κάνει,
Ἀπὸ τ' ἐσένα ἄλλονα 'ς τὸν νοῦν του δὲν τὸν βάνει.
Κι' ἂν στείλῃς τὸν Μουχτάρπασαν καθόλου δὲν τὸν πιάνει. »

[Καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀποστολήν του ταύτην ὁ ποιητὴς ἐν στίχοις τριάκοντα καὶ δύο ἐκτιθέμενος ἐπιπροστίθησι τὰ περὶ ἑαυτοῦ δύο μικρὰ στιχουργήματα, τὰ ἐν εἰσαγωγῇ τῆς παρούσης διατριβῆς δημοσιευόμενα.]

ΤΕΛΟΣ.

Κ. Ν. ΣΑΘΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

« Ἡ συζήτησις περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἐθνικῆς διαλέκτου μας, καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς τύπου, δὲν εἶναι πλέον συζήτησις ἁπλῶς φιλολογικὴ ἢ γραμματική, ἀλλ' εἶναι συζήτησις ἐθνική, πρόβλημα δημόσιον, καὶ τῶν ἱερωτέρων τοῦ ἔθνους δικαιωμάτων θεώρημα συστατικόν ».

Π. ΚΟΔΡΙΚΑΣ, 1818.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦ. ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡ. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

Ὁδῷ Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291.

1870.

Τῷ κυρίῳ Παύλῳ Λάμπρῳ.

Ἐν ἔτει 1862 ἐλθὼν ἐνταῦθα πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, εἰσήχθην ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ σου, τοῦ ὁποίου μετ' ὀλίγον οὐχὶ φίλον ἁπλοῦν, ἀλλὰ μέλος μ' ἐθεώρησεν ἡ πατριωτική σου καρδία. Ὅταν δὲ μετὰ δύο ἔτη ἀνεκάλυψα τὸ Χρονικὸν τοῦ Γαλαξειδίου, σὺ πρῶτος ἐνθουσιασθεὶς μὲ παρώτρυνας εἰς δημοσίευσιν αὐτοῦ, καὶ προσθεὶς ἐν τέλει ἰδίαν πραγματείαν περὶ ἀνεκδότων μεσαιωνικῶν νομισμάτων τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν Σαλόνων, ἀποτεθησαυρισμένων ἐν τῇ μοναδικῇ συλλογῇ σου, συνώδευσας αὐτὴν μετ' ἐπιστολῆς πλήρους τρυφερᾶς στοργῆς καὶ εὐχῶν ἐνθαῤῥυντικωτάτων. Τραπέντι ἔκτοτε εἰς ἀποκλειστικὴν μελέτην τῆς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, δὲν ἔπαυσας χορηγῶν μοι παντοειδῆ βοηθήματα μεγάλως διευκολύνοντα τὰς ἐρεύνας μου· ὅταν δὲ μετ' οὐ πολὺ πατρὸς ἀπωρφανίσθην, εὗρον ἐν σοὶ τὸν ἀναπληρώσαντα ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὸν τόπον ἐκείνου.

Οἱ συμπατριῶταί μου συνήθειαν ἔχουσι ν' ἀφιερῶσι τὰ νεοπαγῆ αὐτῶν πλοῖα εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἁγίων, τοῦ ὁποίου τὴν θαυματουργὸν δύναμιν ἕκαστος θεωρεῖ ὡς ἐπαρκοῦσαν κατὰ τῶν τρικυμιῶν σκέπην. Ἀφιερῶν σοι κἀγὼ τὸ παρὸν, δὲν προτίθεμαι οὔτε τὰς πατριωτικὰς ἀρετάς σου νὰ διακηρύξω, οὔτε τὰς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἣν τοσοῦτον ἐνζήλως καλλιεργεῖς, σπουδαίας ἀνακαλύψεις σου νὰ φανερώσω, ἀλλὰ μόνιμον τὴν πρὸς σὲ διάπυρον εὐγνωμοσύνην μου νὰ διατρανώσω.

Ἐν Ἀθήναις, 1 Ἀπριλίου 1870.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Μέρος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου βραβευθείσης ἐν ἔτει 1867 συγγραφῆς μου ἀπετέλει καὶ ἡ δημοσιευομένη περὶ Νεοελληνικῆς Γλώσσης ἱστορικὴ διατριβή, περὶ ἧς οἱ ἑλλανοδίκαι εἶπον· « Καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς πραγματείας, εἰ μὴ ἐξαντλεῖ τὸ ὅλον ζήτημα, εἶναι ὅμως ἡ πρώτη περὶ τούτου σπουδαία διατριβή, ἣν πιστεύομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς θέλει συμπληρώσῃ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον, εὐκαιρίας τυχών. »

Ἐν προλεγομένοις τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας ὑπεσχόμην τὴν προσεχῆ δημοσίευσιν καὶ τοῦ μέρους τούτου, ἐπιδιωρθωμένου, κατὰ τὴν εὐχὴν τῶν ἀγωνοδικῶν· πλὴν μὴ ἔχων οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον οὔτε τ' ἀναγκαιοῦντα βοηθήματα πρὸς σπουδαιοτέραν ἔρευναν καὶ μελέτην θέματος τοσοῦτον σπουδαίου, διενοούμην καὶ δευτέραν ἀναβολήν, εἰ μὴ πολλοὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλελλήνων, παρ' οἷς μεγάλως μέλει τὸ τοιοῦτον ζήτημα, ἐξηνάγκαζόν με εἰς ἔκδοσιν.

Ἀναντιρρήτως ἡ νῦν καθωμιλημένη τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα τεραστίους ἐποίησε προόδους, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ μαντεύσῃ τὸ μέλλον αὐτῆς. Ἀλλὰ τὴν πρόοδόν της ταύτην δὲν ὀφείλει εἰς τυχαῖα περιστατικά· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα καθ' ὅλον ἐκεῖνο τὸ διάστημα τῆς δυσωνύμου δουλείας οἱ ἐξοχώτεροι καὶ πρακτικώτεροι τοῦ ἑλληνικοῦ γένους νόες ἐνδελεχῶς ἐκαλλιέργησαν αὐτήν, καὶ τὸ περὶ αὐτῆς ζήτημα ἀπὸ καθαρῶς φιλολογικοῦ εἰς πρόβλημα ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἀνήγαγον.

Ἰδοὺ τί πρὸ μικροῦ ἔγραφεν ὁ σοφὸς Γερμανὸς Μένδελσων Βαρθόλδης συνοπτικῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος τούτου ἐκτιθέμενος.

» Διὰ τῆς λεπτότητος τῶν φωνητικῶν ὀργάνων του, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐτήρησεν ἀναλλοίωτον τὸν θησαυρὸν τῆς γλώσσης του ἀπέναντι τῶν ξένων· ὑπέστη μὲν πᾶσαν ἄλλην ἐξωτερικὴν βίαν ἀλλ' οὐδέποτε ἔστερξε τὴν καταδούλωσιν τοῦ στόματός του.

» Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς Ἀβαρικῆς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς κατακτήσεως πολλὰ ἀναμφιβόλως καὶ διάφορα στοιχεῖα ἐπενήργησαν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικήν. Ἀλλ' ἡ ξένη αὐτὴ ἐπίδρασις οὐδέποτε ὑπῆρξε τοσοῦτον τελεσφόρος ἢ ὀλε-

θρία ὅσον εἰς τὰς ἄλλας νεωτέρας γλώσσας. Ἄλλη ἡ σχέσις τῆς ἰταλικῆς πρὸς τὴν λατινικὴν καὶ ἄλλη ἡ τῆς καθωμιλημένης πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἡ λατινικὴ δὲν ἐλαλεῖτο πλέον· ὁ γλωσσολόγος δύναται νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ γλῶσσα ἐκείνη ἤρξατο ἐκλείπουσα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἔθνους, διετηρήθη δὲ ἄμορφος, ἀκαλλὴς καὶ πλήρης βαρβαρισμῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ ὄχλου. Ἡ ἑλληνικὴ τοὐναντίον οὐδέποτε ὑπῆρξε γλῶσσα νεκρὰ ὡς ἡ λατινική, ἀλλ' ἐλαλεῖτο καὶ ἐπὶ τῶν ζοφερῶν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ταπεινώσεως αἰώνων. Οἱ ὑπήκοοι τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου (λέγει ὁ Γίββων) ἐν τῇ ἐσχάτῃ δουλείᾳ καὶ ἐξαχρειώσει κατατεῖχον τὴν χρυσῆν κλεῖδα δι' ἧς ἤνοιγον τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν ἐναρμονίαν δηλαδὴ καὶ πλουσιωτάτην γλῶσσαν ἥτις ἐμπνέει μὲν ψυχὴν εἰς τὰ ὑλικὰ ἀντικείμενα, χορηγεῖ δὲ σάρκα εἰς τὰς ἀφῃρημένας ἰδέας τῆς φιλοσοφίας. Τῷ ὄντι ἐν Ἑλλάδι οὐδέποτε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπέθανεν. ...

« Ἀλλὰ καίπερ παραφθαρέντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδιώματος καθόλου, μόλις δὲ καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας τηρηθέντος ἁγνοτέρου ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν ἕπεται ἐντεῦθεν ὅτι ὁ λαὸς ἐπαύσατο λαλῶν ἑλληνιστὶ ἢ ὅτι ἡ γλῶσσα του ἠλλοιώθη οὐσιωδῶς. Μήπως δὲν εἶχε καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πολλοὺς χυδαϊσμοὺς ἢ δημώδεις ἰδιωτισμούς; Οἱ ἐν τῇ Ἀθήνῃσιν ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς μετήρχοντο ἄλλο ὕφος ἢ οἱ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους διέσωσαν ἡμῖν τοὺς βαρβαρισμοὺς τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Καθὼς σήμερον πολλαχοῦ τῆς νοτιοδυτικῆς Γερμανίας οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ ὀνομαστικὴ ἦτο ἐν χρήσει ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς· ἄλλοθι πάλιν ἐτίθετο γενικὴ ἀντὶ δοτικῆς ἢ δοτικὴ ἀντὶ αἰτιατικῆς. Τὸν Χρυσόστομον κηρύττοντα τὸν θεῖον λόγον ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ διέκοψε γυνή τις παρακαλέσασα αὐτὸν νὰ μετέλθῃ γλῶσσαν μᾶλλον καταληπτήν, ὁ δὲ Δημοσθένης τῆς Ἐκκλησίας ἤλλαξε παραχρῆμα ὕφος καὶ ἐλάλησεν ἐν τῇ δημώδει διαλέκτῳ Βαθμηδὸν ἐξέλιπεν ἡ δοτικὴ καὶ ὁ δυϊκός, ἡ εὐκτικὴ καὶ τὸ ἀπαρέμφατον, ἀνελύθη ὁ μέλλων καὶ ὁ ὑπερσυντελικός, τὸ δὲ ἄξεστον στόμα τοῦ ἀμαθοῦς ἀπεστρέφετο τὰς λεπτότητας τῆς γραμματικῆς. Παρεισέφρησαν ἡμαρτημένοι τύποι ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτωε καὶ τῶν ῥημάτων καὶ λέξεις ἀδόκιμοι καὶ ξέναι· ἀπώλετο δὲ καὶ ἡ προσῳδία, ἀνθ' ἧς τελευταῖον ἀντικατέστη ὁ ἐπικρατήσας τόνος.

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτῃ ποιήσει ἀναφαίνονται ἐνιαχοῦ οἱ καλούμενοι πολιτικοὶ στίχοι ἔνθα, μηδαμῶς σκοπουμένης τῆς προσῳδίας, μόνος ὁ τόνος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ῥυθμοῦ· μακρὸν χρόνον πρὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου ἀνευρίσκομεν φιλολογικὰ ἴχνη τῆς νῦν καθωμιλημένης ἑλληνικῆς, ἐν τῷ χρονικῷ Συμεὼν τοῦ Σὴθ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος καὶ ὀλίγον ὕστερον ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Πτωχοπροδρόμου... Ἡ ποιητικὴ μεμψιμοιρία αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀρχαιότατον φιλολογικὸν μνημεῖον τῆς νῦν καθωμιλημένης γλώσσης... Ἡ κοινὴ ἁπλῆ διάλεκτος ἐν ᾗ ἔγραψαν ὁ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ Σὴθ πολὺν χρόνον περιωρίσθη εἰς τὰς κατωτέρω τοῦ λαοῦ τάξεις. Πολὺν χρόνον ἡ δημώδης ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκρύπτετο οὕτως εἰπεῖν φοβουμένη τὴν κομψὴν γλῶσσαν τῆς αὐλῆς, καὶ ἔζη ἐπομόνως ἐν τῇ σκοτίᾳ ἕως οὗ, ἁλούσης τῆς μεγάλης πόλεως καὶ διασκεδασθέντων τῶν ἐκ Βυζαντίου λογίων, ἐξεφάνη θαῤῥοῦσα καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπεκράτησεν· οὕτω παρήχθη ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἡ καθωμιλημένη· ἡ γλῶσσα ἀπετέλεσε τὸν διανοητικὸν καὶ ἀδιάῤῥηκτον δεσμὸν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Μεταξὺ Ὁμήρου καὶ Ξενοφῶντος ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι μεγαλειτέρα τῆς ὑπαρχούσης νῦν μεταξὺ Ξενοφῶντος καί τινων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων. Ἐὰν παρὰ τοῖς Γάλλοις ἢ Γερμανοῖς ἐξανίστατο σύγχρονός τις τοῦ Φροασὰρ ἢ τοῦ Βολφρὰμ Ἐσεμβαχίου, θὰ ἐνόει τὴν λαλιὰν τῶν ὁμοφύλων του ἀσυγκρίτως δυσκολώτερον ἢ ἐὰν ὁ Δημοσθένης ἤκουε συνδιαλεγομένους τοὺς νῦν Ἕλληνας. Ἀφ' ὅτου ὁ λαὸς ἐπέστησε τὴν προσοχήν του εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ἰδίωμα, αἱ ἀρχαῖαι λέξεις καὶ φράσεις ἀναφαίνονται πάλιν ὡσανεὶ ἐπανερχόμεναι εἰς τὴν μνήμην....

« Εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἁπλότητα καὶ ἀφέλειαν προσέθηκεν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τὸ σφοδρὸν πάθος τῆς φράσεως τῶν νεωτέρων χρόνων ὅπως ἐκδηλώσῃ τὸ πρὸς τοὺς ξένους δεσπότας ἀδιάλλακτον μῖσος καὶ τὸν διακαῆ πόθον τοῦ ἀποσεῖσαι τὸν τῆς δουλείας ζυγόν. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῆς Ἑλλάδος κινδυνεύει νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτὰ δὲν προῆλθον ἐκ χειλέων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς χείμαρροι ποταμοὶ κατέῤῥευσαν ἀπὸ τῶν βράχων τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Ὀλύμπου. Κατὰ τὸ ἔντονον τῆς φράσεως καὶ τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ λεπτοῦ αἰσθήματος ὑπερέβη ἡ δημοτικὴ ποίησις ἅπαντα τὰ προϊόντα τῆς δημιουργοῦ φαντασίας· αὐτὴ κυρίως διέσωσεν ἐν τοῖς ζοφεροῖς χρόνοις τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο διαμαρ-

τυρομένη κατὰ τῆς δεσποτείας. Εἰς τὰ ἄλλα εἴδη τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας τὸ φιλόπατρι καὶ τὸ γενναῖον τοῦ χαρακτῆρος ἀναφαίνεται βαθμηδὸν καὶ πολλῷ ὀψιαίτερον... Οἱ ἐκ Κωσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν φυγόντες λόγιοι ἐκέκτηντο ἀναμφισβήτως καὶ πολυμάθειαν ἔξοχον καὶ φιλοπατρίαν ἀκραιφνῆ, ἀλλὰ τὰ πονήματά των δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προϊόντα ἐθνικῆς φιλολογίας. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐλθοῦσα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς ξένους, ἀπέβαλεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πολλὰς τῶν χαρίτων καὶ τῶν καλλονῶν της καὶ ἐφθάρη καθ' ὃν τρόπον φθείρονται τὰ ὡραῖα ἀγάλματα, ψηλαφώμενα ἐν τῇ μετακομίσει των ὑπὸ ἀπείρων καὶ ἀξέστων χειρῶν. . . . [1]

Ἐν τέλει σημειῶ, ὅτι ἐν τῇ δημοσιευμένῃ διατριβῇ ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς ἀναλυτικὴν ἔκθεσιν τῶν περὶ γλώσσης δοξασιῶν τῶν κατὰ καιροὺς λογίων, προετίμησα νὰ παρενθέσω αὐτὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα, ἵνα οὕτω διπλοῦν τῷ ἀναγινώσκοντι προσγένηται ὄφελος, χρησιμεύοντος δηλονότι τοῦ κειμένου καὶ ὡς ἱστορικὴ ἔκθεσις καὶ ὡς ὕφους ὑπόδειγμα.

---

(1) Κλειὼ, 452, 453.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

1451—1591

Φραγκῖσκος Φίλελφος.—Πέτρος Βελών.—Νικόλαος Σοφιανός.—Παχώμιος Ῥουσάνος.—Νεοελληνικὰ βιβλία.—Δαμασκηνὸς Στουδίτης—Ἔρασμος καὶ Καπνίων.—Μαρτῖνος ὁ Κρούσιος καὶ Στέφανος ὁ Γερλάχιος.—Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς.—Συμεὼν Καβάσιλας.—Μάξιμος Μαργούνιος.

—

Ὁ περιφανὴς Φραγκίσκος Φίλελφος ἐπὶ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ περίπου ἔτη (1420—1427) χάριν σπουδῆς διατρίψας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔγραφεν ἐν ἔτει 1451 περὶ τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ πόλει τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους λαλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης. « Ἡ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα ἠλλοιώθη καὶ διεφθάρη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ξένων, τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἐρχομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναμιγνυομένων μετὰ τῶν ἐντοπίων. Ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς ταύτης παρέλαβον οἱ λατῖνοι τὰς ἀηδεῖς καὶ σκοτεινὰς μεταφράσεις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρέπει νὰ προσηλωθῶμεν εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας, ὡς ἀποφυγόντας τὸ μόλυσμα τοῦ χυδαϊσμοῦ. Ἐν ταῖς οἰκιακαῖς αὐτῶν συνομιλίαις ἀνευρίσκεται ἡ γλῶσσα τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Εὐριπίδου, καὶ τῶν Ἀττικῶν φιλοσόφων καὶ ἱστορικῶν. Τὸ δ᾽ ὑπ᾽ αὐτῶν γραφόμενον ὕφος εἶναι μᾶλλον ἐπιμεμελημένον καὶ διωρθωμένον. Ὅσοι μάλιστα ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν ὑψηλῶν θέσεων καὶ τῆς εὐγενείας των πλησιάζουσαν εἰς τὴν αὐλὴν διασώζουσιν ὅλην τὴν κομψότητα, τὴν καλλονὴν καὶ τὴν ἁγνότητα τῆς γλώσσης. Ἰδίως δὲ πάσας τὰς φυσικὰς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης

χάριτας ἀπαντᾷ τις ἐν τῇ συναναστροφῇ μετὰ τῶν εὐγενῶν κυριῶν τῶν μὴ ἐχουσῶν συγκοινωνίαν πρὸς τοὺς ξένους » ([1]).

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἔγραφε ταῦτα ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐθεωρεῖτο τὸ κατ' ἐξοχὴν διδακτήριον τοῦ κόσμου, *οὐδεὶς δὲ τῶν λατίνων*, κατὰ τὸν Αἰνείαν Σύλβιον, *ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ λόγιος, ἐὰν μὴ ἐπί τινα χρόνον ἐνταῦθα ἐσπούδαζε* ([2]). Ἑπομένως οὐδόλως παράξενον, ὅτι ἡ ἐν Βυζαντίῳ καθωμιλημένη διάλεκτος ἦτο τοσοῦτον καθαρὰ καὶ ξενισμῶν πάντῃ ἀμιγής. Ἀλλὰ τῶν προτερημάτων τούτων ἐστερεῖτο ἡ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐπικρατοῦσα κοινὴ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα, ὡς μετὰ μίαν περίπου ἑκατονταετηρίδα παρετήρησεν ὁ Γάλλος φυσιογράφος Πέτρος Βελὼν (**1546—1549**), λέγων οὕτω. « Γνωστὸν ἔστω, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν λαλοῦσι τὴν αὐτὴν κοινὴν διάλεκτον· διότι ἄλλοι μὲν ὁμιλοῦσιν αὐτὴν καλλίτερον, καὶ ἄλλοι χεῖρον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ προφορὰ παρὰ πᾶσιν, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἤκουσα συνεχῶς ἐν Πέρᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ παιδία σκώπτοντα τοὺς ἐκ θαλάσσης ἐρχομένους διὰ τὸ ἰδιάζον τῆς γλώσσης, καὶ πρὸ πάντων τὰς κυρίας περιπαιζούσας ἀλλήλας, ὡς πράττουσιν οἱ Γάλλοι σκώπτοντες τὸ Πικαρδικὸν ἰδίωμα, ἢ πᾶσαν ἄλλην μὴ Γαλλικὴν γλῶσσαν » ([3]).

Ὡς μνημεῖα δὲ τῆς ἁπλοελληνικῆς διαλέκτου τῶν χρόνων ἐκείνων πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἰδίως ἥ τε παρὰ Φραντζῇ ἐπιστολὴ τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος καὶ ἡ *Ἑρμηνεία τῶν Ζωγράφων* Διονυσίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας διετηρήθη ἐν Βυζαντίῳ ἡ αὐτὴ καθαρότης καὶ κομψότης τῆς λαλουμέ-

---

([1]) « Nam viri aulici veterem sermonis dignitatem atque elegantiam retinebant, imprimisque ipsæ nobiles mulieres; quibus cum nullum esset omnino cum vitis peregrinis commercium, merus ille ac purus Graecorum sermo servabatur intactus. » Hodii, de Græcis illustribus, σελ. 188. — Gibbon, XII, σελ. 460.

([2]) « Nemo Latinorum satis videri doctus poterat, nisi per tempus Constantinopoli studuisset. Quodque florente Roma doctrinarum nomen habuerunt Athenae, id nostra tempestate videbatur Constantinopolis obtinere. Inde nobis Plato redditus, inde Aristotelis, Demosthenis, Xenophontis, Thucydidis, Basilii, Dionysii, Origenis et aliorum multa Latinis opera diebus nostris manifestata sunt. » Aen. Sylvii Epistolae, Basiliae 1571, σελ. 703.

([3]) Pierre Belon, Les observations de plusieurs singularitez et choses mémorables trouvées en Grèce et. Paris 1554, φύλ. 5.

νης, ἥτις καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐπίσημος τοῦ κράτους γλῶσσα εἰς τὰς μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἰδίως κρατῶν διπλωματικὰς αὐτῶν σχέσεις [1].

Πρῶτος ὁ Νικόλαος Σοφιανὸς (1534) ἐσπούδασε νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ μέθοδον καὶ κανονίσῃ τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥτις, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῇ πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἰωάννην πρίγκηπα τῆς Λοῤῥαίνης λατινικῇ προσφωνήσει τῆς γραμματικῆς του, οὐδόλως κατωτέρα εἶναι τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Δημοσθένους, καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, αἱ δὲ συγκροτοῦσαι αὐτὴν λέξεις οὐ μόνον ἀκραιφνεῖς καὶ γνήσιοι, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κατὰ βαθμὸν διαπεμφθεῖσαι, ἀλλὰ καὶ θαυμασίως ὀλιγοσύλλαβοι, καὶ ἐν τέλει ὅτι δι' ὀλίγων καὶ σταθερῶν κανόνων εὔκολος ἡ ἐκμάθησις αὐτῆς ἀποβαίνει [2].

Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν τούτων ὑπὲρ τοῦ τουρκοκρατουμένου γένους αἰσθημάτων ἐμπνεόμενος ὁ πολυμαθὴς Κερκυραῖος συνέθετο τὴν γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης, διαιρέσας αὐτὴν εἰς τρία μέρη (Τεχνολογικόν, Ὀρθογραφικόν, καὶ Συντακτικόν), ἐξ ὧν τὸ πρῶτον πρὸ μικροῦ ἐξέδωκεν ὁ ἐν Παρισίοις εὐπαίδευτος ἡμῶν φίλος Αἰμίλιος Λεγράνδιος [3]. Καὶ ἐκ μὲν τῆς προτασσομένης πρὸς τὸν εἰρημένον καρδινάλιον προσφωνήσεως δηλοῦται, ὅτι ὁ Σοφιανὸς ἐμελέτα καὶ τὴν σύνταξιν Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ, ἐν ᾧ νὰ περιλάβῃ πολλοὺς εἰς τὰ πολεμικά, τὰ ναυτικά, τὴν γεωργίαν, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας ἀναγομένους ὅρους, καὶ ὀνόματα προσέτι οἰκητηρίων σκευῶν καὶ ἐπίπλων [4], ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ ὁμολογεῖ, ὅτι ἐσκόπευε νὰ συγγράψῃ

---

[1] « Ἐπανελθὼν δὲ (ὁ Μωάμεθ Β') πάλιν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὁρῶν μὴ συναγομένους ἰδίᾳ θελήσει ὅλους χριστιανούς, ἠρώτησε τὸ αἴτιον παρὰ φίλων, καὶ γραμματικῶν χριστιανῶν, οὓς εἶχε πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐδιοίκουν πᾶσαν τὴν βασιλείαν. Οἱ γὰρ Ἀγαρηνοὶ ἦσαν ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς πολλά· ὥστε κόπτοντες καὶ χαράκια ποιοῦντες διὰ ξύλων ἠρίθμουν. » Ἱστορία Πολιτικὴ Κωνσταντινουπόλεως (Crusii Turco-Graecia, σελ. 14). Ὅρα καὶ τὰ Τουρκοελληνικὰ ἔγγραφα ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Μίκλοσιτζ καὶ Μύλλερ (Acta et Diplomata Graeca).

[2] « Dum igitur hanc nostram, quam vocant vulgarem, linguam cum illa antiquorum confero Platonis, Demosthenis, Xenophontis et aliorum toto orbe jam olim magno suo merito illustrium, reperi multis in rebus hanc nostram vetere illa minime inferiorem esse. Constat nempe verbis puris per manus ab antiquissimo saeculo traditis et brevitate quadam mirabili, tum regulis certis et paucis, ut non multum sit elaborandum discere cupientibus. »

[3] Collection des monuments pour servir à l'étude de la langue Néo-hellénique. N° 6.

[4] « In quo (Lexico) multa legentur ad rem bellicam et navalem, tum

Ῥητορικὴν, Λογικὴν, καὶ Φιλοσοφίαν, ἐν τῇ αὐτῇ κοινῇ διαλέκτῳ.¹ Τὸν ἐπίλογον τοῦτον παρεντιθέμεθα, ὡς ὑπόδειγμα τῆς τότε καθομιλουμένης νεοελληνικῆς διαλέκτου.

« Ῥητὰ δὲ πάλιν ἂς ἀρχίσωμεν ἀπ' ἀρχῆς νὰ ξετάσωμεν μετ' ἀκριβείας, καὶ καταλεπτῶς, ἂς ξεκαθαρίσωμεν κατὰ τάξιν ἕνα ἕνα μὲ τοὺς κανόνας τοὺς τεχνολογικοὺς καὶ τοὺς σχηματισμοὺς σύντα καὶ μὲ ἄλλα τινὰ χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα νὰ τὰ ξεύρουν οἱ νέοι. Καὶ μὴ βαρυγομήσῃ τινὰς ἂν ἐκεῖνα ποῦ εἰς πολλοὺς χρόνους καὶ καιροὺς μὲ πολὺν κόπον καὶ καλοὺς διδασκάλους μετὰ βίας μαθαίνονται, τώρη νὰ τὰ βλέπουν εἰς τέτοιαν γλῶσσαν κοινὴν ὁποῦ καὶ οἱ γυναῖκες σχεδὸν νὰ τὴν γρυκοῦν, ὅτι καὶ διὰ τοῦτο οἱ νέοι θέλουν ἀφήσει νὰ μηδὲν σπουδάζουν 'ς τὰ μαθήματα τὰ ἑλληνικὰ, ἀλλὰ μάλιστα τούτη θέλει εἶσθαι ἀρχὴ καλὴ νὰ παρακινηθοῦν καὶ νὰ πάρουν πόθον νὰ μάθουν ἐκεῖνα ποῦναι βαθύτερα καὶ ποχθίζονται μὲ μεγάλην σπουδὴν, ἐπειδὴ χώρις διδάσκαλον ἀπατός του τινὰς εἰς ὀλίγον θέλει μάθη νὰ κλίνει τὰ μέρη τοῦ λόγου, καὶ θέλει ξεύρῃ νὰ κανονίζει καὶ νὰ τεχνολογᾶ καὶ τἄλλα ὡσὰν εἶναι γραμμένα. Λέγω νὰ γράφει ὀρθὰ καὶ νὰ συντάσσει τὰ λόγια του μὲ τέχνην γραμματικὴν κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν. Τί τοῦ λείπεται λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ εἰμὴ μόνον ἡ ῥητορικὴ τέχνη καὶ ἡ λογικὴ πραγματεία καὶ ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτὴ ἡ φιλοσοφία, ὁποῖα ἂν ὁ θεὸς μᾶς δώσῃ ἀνάπαυσιν καὶ ὑγιείαν ὅλα τὰ θέλομεν δώσει εἰς τούτην τὴν χυδαίαν καὶ κοινὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ εἰς τέτοιαν κακὴν τύχην κατήντησε τὸ πάλαι μακαριστὸν γένος ἡμῶν τῶν Γραικῶν, ὅτι μόλις εὑρίσκεται τώρη διδάσκαλος ὁποῦ νᾶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκει τοὺς νέους κἂν τὴν γραμματικὴν τέχνην, πόσῳ μᾶλλον ῥητορικὴν καὶ λογικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν, καὶ τἄλλα τῆς φιλοσοφίας τὰ μέρη.

« Λοιπὸν, σπουδαιότατοι νέοι, ἐκστηθίζετε καὶ στοχάζεσθε καλὰ μετὰ ἐπιμελείας τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς γραμματικῆς τουτηνῆς, καὶ τάσσω σας ὅτι εὐκολώτατα νὰ φθάσετε εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος τῆς φιλοσοφίας, ἐπειδὴ τἄλλα ὅλα κατὰ τάξιν καὶ μὲ εὐκολίαν μεγάλην μαθαίνονται, μόνον νὰ θέλῃ τινὰς καὶ χώρις διδάσκαλον. Διότι οἱ ἐπιστήμαις μαθαίνονται ὄχι μόνον μὲ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀμὴ καὶ μὲ

---

ad agriculturam, caeterasque artes pertinentia et ad domesticam etiam supellectilem, quae nusquam apud autores reperientur. »

πᾶσαν ἄλλην γλῶσσαν ὁποῦ νἆν' ἀνάμεσα 'ς τοὺς ἀνθρώπους, καλὰ καὶ ἦτον ἡ βαρβαρωτέρη τοῦ κόσμου· πόσῳ μᾶλλον ἡ ἐδική μας ὁμιλία, ἡ κοινὴ λέγω, ὁπῶχει τέτοιαν εὐταξίαν καὶ ἁρμονίαν καὶ καλλωπισμὸν, ὁποῦ, ὡς ἐγὼ νομίζω, ἄλλη νὰ μηδὲν ἔναι ὁποῦ κἂν νὰ τῆς σιμώνει.

« Ἀλλ' ὅμως πολλὰ ἔθνη ἐμεταγλώττισαν τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ἐδικήν τους, κ' ἔχουν ὅλαις ταῖς ἐπιστήμαις μ' αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ προκόφτουν. Διὰ τοῦτο κ' ἐσεῖς θαῤῥεῖτε καὶ μηδὲν ἀμελεῖτε, ὅτι ὅλα εἶναι δυνατὰ 'ς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, μόνον νὰ θέλει, ἐπειδὴ ὁ θεὸς τοὺς ἐχάρισε νἄχουν φύσιν ἐπιτηδειοτέραν ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἂν θελήσουν νὰ τὴν βάλουν 'ς ταῖς ἐπιστήμαις, μεγάλα προτερήματα κατορθώσουν. Καὶ μηδὲν ξαφορμίζεται τινὰς λέγοντας ὅτι εἶμαι πτωχὸς ἢ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ μαθαίνω γράμματα, ἀμὴ σώνει μου νὰ διαβάζω καλὰ, καὶ νὰ καλαναρχῶ, καὶ νὰ γράφω, καὶ νἄχω πρᾶξιν εἰς τὰ κολοβογράμματα· καὶ λογάριασαι πόσους χρόνους μὲ τοὺς δασκάλους οἱ νέοι κάθονται ἐπὶ τὰ σχολία νὰ παιδεύονται νύκτα κ' ἡμέραν μόνον νὰ γράφουν ἢ νὰ διαβάζουν, καὶ οἱ περισσότεροι γενειάζουν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἀκόμη κἂν νὰ καλαναρχοῦν ἢ νὰ διαβάζουν καλὰ, δὲν προκόφτουν. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ νὰ γρυκοῦν τ' ὅ,τι διαβάζουν· οὐδὲ καὶ βαλθοῦν ἀφοῦ μάθουν τὸ *Πάτερ ἡμῶν* τὰ παιδιὰ καὶ τὸν χαιρετισμὸν τῆς Παναγίας, καὶ τἄλλα ὁποῦ νἆν' ἀναγκαῖα νὰ ξεύρει κάθε χριστιανὸς, καὶ πιάσουν νὰ ἐκστηθίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τούτην τὴν γραμματικὴν καὶ κατὰ τάξιν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις καὶ μετὰ ἐπιμελείας καὶ πόθου νὰ βάλουν καλὰ εἰς τὸν νοῦν τους, δὲν θέλω νὰ εἰπῶ πέντε κ' ἕξη καὶ δέκα χρόνους, ἀμὴ μόνον ἕναν ἢ δύο, τάσσω σας ὅτι νὰ ξεύρουν περισσότερα εἰς πᾶσα πρᾶγμα ἀπὸ κείνους ὁποῦ γέρασαν 'ς τὰ κολοβογράμματα. »

Ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ διαδώσῃ ἐπὶ πλέον τὴν παιδείαν ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρὸς συστηματικωτέραν μόρφωσιν τῆς νεοελληνικῆς διαλέκτου, ἦλθεν ὁ Σοφιανὸς εἰς Βενετίαν, καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ καὶ ἐν Ῥώμῃ διαπρεπόντων ὁμοεθνῶν λογίων, ἤρξατο νὰ μεταφράζῃ εἰς τὴν καθωμιλημένην διάφορα τῆς ἀρχαιότητος συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐτύπωσε τὸ *περὶ παίδων ἀγωγῆς* τοῦ Πλουτάρχου (1544) προσφωνούμενον εἰς Διονύσιον τὸν ἐπίσκοπον Χεῤῥονήσου καὶ Μυλοποτάμου.

« Βλέποντας, θεοφιλέστατε δέσποτα, ὅτι διὰ τὴν μακρὰν καὶ πικρο-

τάτην δουλοσύνην τὸ ἡμέτερον γένος ἐξέπεσε, καὶ οὐδὲ κἂν ἐνθυμᾶται τὴν προκοπὴν ὁποῦ εἶχαν οἱ πρόγονοί μας μὲ τὴν ὁποίαν ἄφησαν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην λαμπρὰν καὶ ἀθάνατον δόξαν, ἠθέλησα πολλάκις νὰ συμβουλευθῶ καὶ νὰ κοινολογήσω τὸ πρᾶγμα μὲ ὅσους σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους καὶ κατὰ ἀλήθειαν εὐγενεῖς καὶ λείψανα τῆς ἀθλίας καὶ δυστυχοῦς ἀρχαίας Ἑλλάδος, λέγω τὸν ἐνδοξότατον καὶ δοχεῖον τῶν ἀρετῶν Ἀντώνιον τὸν Καλλιέργην, ὅπου εἰς μόνον ἀποκρατεῖ τὸ ἀξίωμα τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἡρώων καὶ ἡ λαμπρότης τῆς ἑλληνικῆς εὐγενείας, καὶ μὲ τὸν ἄριστον καὶ δοκιμώτατον ἰατρὸν καὶ ὄντως ἄλλον Ἱπποκράτην Ἄγγελον τὸν Φορτίαν, καὶ μὲ τὸν περίφημον καὶ λογιώτατον Ἀντώνιον Ἔπαρχον τὸν δημόσιον διδάσκαλον τῆς λαμπροτάτης πόλεως τῶν Βενετιῶν, μὲ τὸν καλὸν καὶ συνετώτατον Κωνσταντῖνον τὸν Ῥάλλην, καὶ τὸ ἄνθος τῆς καλοκἀγαθίας Μαθίαν τὸν Ἄβαρίν, μὲ τὸν μέγαν καὶ σεμνὸν Γεώργιον τὸν Κορίνθιον, μὲ τὸν σοφὸν Ἑρμόδωρον τὸν Ζακυνθηνόν, μὲ τὸν σώφρονα καὶ σπουδαιότατον Καντῖνον τὸν Τριβώλιον καὶ τὸν τούτου πατέρα Ἰάκωβον τὸν ἱλαρώτατον καὶ χαριέστατον ποιητήν, μὲ τὸν γλυκὺν καὶ σπουδαῖον Μιχαὴλ τὸν Ῥωσσαῖτον, μὲ τὸν λόγιον καὶ πεπαιδευμένον Νικόλαον τὸν Χῖον, μὲ τὸν μεγαλοπρεπέστατον ῥήτορα Φράγκον τὸν Τελουντὰν, καὶ ἔτι μὲ τὸν εὐγενέστατον Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ἄνδρα ἐπιεικῆ καὶ σώφρονα, ὅπου ἡ παιδεία καὶ προκοπή τους ᾄδεται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ νὰ μὴ μακρολογῶ καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους, ὅπου ἔτυχαν ἐδῶ, εἶχα συμβουλευθῇ μὲ ποῖον τρόπον ἤθελε διορθωθῆ τὸ πάθος τοῦτο τῆς ἀπαιδευσίας καὶ νὰ γυρίσουν εἰς τὸ καλόν· καὶ ὅλοι ἀπὸ μίαν γνώμην ἦσαν ὅτι ἂν ἤθελαν διαβάσει καὶ νὰ γρυκήσουν τὰ βιβλία ὁποῦ ἀφῆκαν ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες ἤθελε διορθωθῆ ἡ ἀπαιδευσία ὅπου πλεονάζει εἰς τοὺς πολλούς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὥρμησα καὶ ἐγὼ, μὲ γνώμην καὶ παρακίνησιν τῶν εἰρημένων ἐλλογίμων καὶ εὐγενῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ ὅσον δύναμαι, θεοῦ ὁδηγοῦντος, νὰ μεταγλωττίσω καὶ νὰ πεζεύσω ἀπὸ τὰ βιβλία ὅπου νὰ ἔναι χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ νὰ ἀνακαινισθῇ καὶ νὰ ἀναπτερυγιάσῃ ἀπὸ τὴν τόσην ἀπαιδευσίαν τὸ ἐλεεινὸν γένος. Καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἠθέλησα νὰ ποιήσω τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸ βιβλιάριον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου, ὁποῖον λέγεται περὶ παίδων ἀγωγῆς καὶ ἡμεῖς τὸ ὠνομάσαμεν παιδαγωγόν, διότι αὐτὸ μᾶς παιδαγωγεῖ καὶ διδάσκει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πῶς νὰ γεννηθῇ καὶ ν' ἀνα-

τραφῇ τὸ παιδίον εὐγενικά, καὶ ἀπ' ἐκεῖ πῶς νὰ παιδευθῇ καὶ νὰ γενῇ ἔνδοξος καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος ὡσὰν ἦσαν οἱ πατέρες μας (¹). »

Δικαίως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ Σοφιανὸς ὡς ὁ πρῶτος διαμορφωτὴς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, μὴ ὢν ἐκ τῶν κοινῶν ἐκείνων, οἵτινες ἢ δι' ἄγνοιαν τῆς ἀρχαίας ἢ ἐκ παραλόγου ἰδιοτροπίας ἔγραφον τὴν καθωμιλημένην ἀνάμικτον μὲ τερατώδεις ξενισμούς, διαφθείροντες τό τε εὔρρυθμον καὶ τὸ γλαφυρὸν αὐτῆς, διότι καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἦν ἐγκρατέστατος ὁ ἀνὴρ, ὡς καταδείκνυται ἔκ τε τῶν ἄλλων συγγραφῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἐγκωμίων, ἅτινα ἐπιδαψιλεύουσιν αὐτῷ ὁ Βολατεράνος, ὁ Γέσνερος, ὁ Ὀλστένιος, ὁ Γερβέλιος, καὶ ἐκ τῆς συντάξεως ἑλληνικοῦ λεξικοῦ δηλοῦται, ὅτι καὶ περὶ τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας διέτριψε, μορφώσας καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἄγνωστον νεωτέραν ἐπιστημονικὴν ὀνοματολογίαν. Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν περισυναζόμενα πάντα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ διὰ τοῦ τύπου ἐξεδίδοντο, ὡς πολύτιμα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης μνημεῖα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν καὶ ὁ Ζακύνθιος ἱερομόναχος Παχώμιος Ῥουσάνος (1564) πολλὰς τῆς Ἑλλάδος ἐπισκεφθεὶς πόλεις καὶ νήσους κατέγινεν εἰς τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης, περισπούδαστον περὶ τούτου γράψας διατριβήν.

« Ἡ τῶν Ἑλλήνων διάλεκτος, ἡ αὐτὴ τοῖς πᾶσιν ἦν ἐξ ἀρχῆς, μηδὲν διαφέρουσα· ἤγουν ἡ κοινή· ἐπεὶ δὲ διεσπάρησαν κατὰ φυλάς, τὸ ἀκοινώνητον καί τινα διένεξιν ἤνεγκε· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ μετανάσται κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐγένοντο· πρῶτον μὲν γὰρ Ἴωνές τε καὶ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς καὶ Ἀττικοί· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν Πελοποννήσῳ ᾤκουν, οἱ δὲ, ἐκτὸς ταύτης· καὶ Δωριεῖς μὲν τὰ πρὸς ἀνατολὰς Πελοποννήσου· Ἴωνες δὲ τὰ πρὸς δυσμάς· Αἰολεῖς δὲ περὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον· ὃ καὶ Ἀχαΐα λέγεται· μεθ' οὓς Ἀττικοὶ οἱ καὶ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὴν Ἀτθίδα, μέρος τῆς Ἑλλάδος· μετὰ δὲ ταῦτα Ἴωνές τε καὶ Αἰολεῖς μετῴκησαν εἰς Ἀσίαν τὴν κάτω· Δωριεῖς δὲ καὶ εἰς τὰς νήσους. Ταῦτα δὴ καὶ Ἀττικοὶ πεπόνθασιν· ἐξ οὗ συνέβη διὰ τὸ ἀνεπίμικτον τὴν μίαν διάλεκτον διαιρεθῆναι εἰς τέσσαρας· τὴν κοινὴν μὲν καὶ οὕτω κρατοῦντες, ἐν πλείστοις δὲ διαφερόμενοι· καὶ οὕτω πέντε διάλεκτοι παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ἐξεδόθη-

(¹) Α. Μουστοξύδου, Ἑλληνομνήμων, Δ'.

σαν· αὐτή τε ἡ καταργὰς, ἤγουν ἡ κοινὴ, καὶ Ἰὰς, Ἀτθὶς, Δωρὶς, Αἰολὶς, διαφέρονται κατά τινα τῆς κοινῆς· ὧν ἀρχαιοτέρα καὶ ἐπικρατεστέρα ἔοικεν ἡ τῶν Ἰώνων· οὐ μόνον ὅτι παρὰ τῶν παλαιῶν ποιητῶν φέρεται, οἷον Σιβύλλης καὶ Ὀρφέως, Ὁμήρου τε καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ τῶν νέων αὕτη ἐπικρατεῖ ὥσπερ ἡ Ἀτθὶς ἐπὶ τῶν ῥητόρων, οἷον Γοργίου, Αἰσχίνου, Δημοσθένους καὶ τῶν λοιπῶν. Νῦν δὲ αἱ τοιαῦται διάλεκτοι ἠλλοιώθησαν ἐκμιγεῖσαι, καὶ παντελῶς ἐξεβαρβαρώθησαν τῷ ῥέοντι τοῦ χρόνου· ὅθεν καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἀγνοίας τῆς καθ' ἡμᾶς γραφῆς, ἀπολεσάντων ἡμῶν καὶ τὴν κοινὴν διάλεκτον μετὰ τοῦ τεχνικοῦ· ὅθεν ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇδε μὲν τῇ χώρᾳ κατὰ τὴν πάλαι παράδοσιν τινὰ τῆς γραφῆς ὁμολογοῦντας, ἐν ἑτέρᾳ δὲ ἕτερα, καὶ ἐν ἄλλῃ ἄλλα· ὅπερ διὰ τὴν ἀγροικίαν τινῶν πειράσομαι ἀποδεῖξαι· *φρέαρ* τινὲς ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ λέγουσι τὴν ὡρωρυγμένην πηγὴν, καὶ *λέβητα* καὶ *κακκάβην* τὴν χαλκῆν χύτραν· ἃ παρὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγνοεῖται· ὥσπερ τινὰ τούτων ἀγνοεῖται παρ' ἐκείνοις, οἷον *στιβὴ*, *κόνυζα*, *μυρσίνη*· οἱ δὲ Κρῆτες ἀγνοοῦσι πολλὰ τοιαῦτα, λατινικῶς λέγοντες διὰ τὴν τούτων ἐπιμιξίαν· ἤτοι τὸν *στενωπὸν*, τὴν *ῥύμην*, καὶ ἐν λαχάνοις *δαῦκον*, *κρόκον*, *βούγλωσσον*, *μακεδονήσιον*, *σάμψυχον*· καὶ τὸν λέβητα κατ' ὀλίγον βαρβαρώσαντες *λαβέζι* λέγουσιν· ὁμοίως καὶ ἐν ἑτέροις. Ἔστι δ' οὖν ὅμως ἃ τῶν ὀνομάτων ἑλληνικώτερον ἐκφέρουσιν ὑπὲρ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις· οἷον *ἔριφον*, *αἶγαν*, *κολοιὸν*, *κορυδαλὸν*, *στρόμβον*, *βρυωνίαν*. Ὁμοίως καί τινα ῥήματα ἅπερ οὐκ οἴδασιν ἐν ἑτέραις χώραις· ἀλλ' ἄλλα τινὰ εἰς ἄλλον νοῦν πίπτοντα, οἷον *ἀδημονεῖν*, *εἰρωνεύεσθαι*· καὶ οἱ ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραιν οὐκ οἴδασι διαφορὰν πηγῆς καὶ κρουνοῦ, ἀλλ' ἅπαντες *βρύσιν* καλοῦσιν· οἱ δὲ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἔσθ' ὅπου καὶ *πηγὴν*· καὶ οἱ ἐν Σωζοπόλει τῇ κατὰ Πόντον, *κρουνόν* που· καὶ οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει *ἰκρία* λέγουσί τινα ἐπιμήκη ξύλα· *στάβαρα* δὲ τοὺς *σταυροὺς* ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ ἐν τοῖς φραγμοῖς· *διατόνια* δὲ οἱ Ζακύνθιοι τὰ πλαγίως τούτων τιθέμενα ἐπιμήκη. Καὶ οἱ μὲν ἡμέτεροι ἀντὶ τοῦ *ἀνάστα*, *σηκώθητι* λέγουσιν, οἱονεὶ κουφίσθητι· οἱ δὲ Κύπριοι ἐλλειπτικῶς, *ἄνα*· καὶ οἱ Κερκυραῖοι ὁμοίως τὸ ἑξῆς *ἄστα*· ὡσαύτως Κύπριοι καὶ Κρῆτες γραφικῶς λέγουσι τὸ *χαμαὶ* καὶ *ἀριστερά*· ἕτεροι δὲ βαρβαρικώτερον ταῦτα λέγουσι· καὶ ἀντὶ τοῦ *χαμαὶ* *κάτω* λέγουσι· τὸ δὲ *κάτω* σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἄνω. Καὶ οἱ κατὰ τὴν Ἀπουλίαν καὶ Σικελίαν, τινὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς γραφῆς προφέρουσιν· οἷον *ἔκλασε τὸν ἄρτον*, καὶ

ἄρτι παράγέγονα. Καὶ Καρπάθιοι *ἤμην* λέγουσιν, ἀντὶ τοῦ *ὑπῆρχον*· ὡς δὲ Ἀρτακήσιοι καὶ Κυζικηνοί, *ἐδάρθηνα* λέγουσιν· ὅπερ οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάλεκτον *ἐδάρθηκα* λέγουσιν· οἱ δὲ Πόντιοι *ἐδάρθην*· ὁμοίως καὶ *λεπάδας*, ὄστρεά τινα· καὶ *βραγχία* τὰ τοῦ ἰχθύος· ὥσπερ δῆτα καὶ Ἑλλησπόντιοι. Εὕρηται δὲ ταῦτα οὕτω καὶ παρὰ ποιηταῖς τε καὶ φιλοσόφοις· Οἱ δὲ πλείους ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς χώρᾳ, *σύρε* λέγουσιν, ἀντὶ τοῦ ὕπαγε· ἔστι δὲ ἐλλειπτικὸν ἀντὶ τοῦ, σύρε τοὺς πόδας, ἢ ἕλκε τὴν ὁδόν [1]. Τινὲς τὸ *ἄνω* καὶ *ἔσω* κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ἐπὶ τῶν ἀροτριώντων βοῶν λέγουσι, μὴ ἐπιστάμενοι τοῦτο ἐξ ἀμαθίας ἐν ἑτέροις χρᾶσθαι, νομίζοντες ὅτι τοῖς βουσὶ τοῦτο ἴδιον, οἱ βοῶν ἀλογώτεροι. Ἀλλὰ καὶ παρὰ γυναιξὶν ἐστί τινα ἐκφερόμενα σχετλιαστικὰ ἐπιῤῥήματα κατὰ τοὺς παλαιούς, οἷον τὸ *ἰού*, τὸ *αἰβοῖ*· ὁμοίως καὶ παρὰ Λεσβίοις τὸ *ἆ* ἐκπληκτικὸν ὄν, ἢ ποιητικῶς προφέρεται· καὶ τὸ *τέως* χρονικόν· ἐπαρώμενοι δέ ποτε ἀλλήλους, *καρκῖνος* λέγουσι, κατὰ ἐπικράτησιν παλαιάν· οὐκ οἴδασι δὲ διόπερ τοῦτο λέγουσιν· ἔστι δὲ τοῦτο παρ' ἰατροῖς πάθος συμβαῖνον πολλάκις ἐν τοῖς τῶν γυναικῶν μαζοῖς, καὶ ὁ παρ' ἡμῖν *κάβειρος*· καὶ τὸ μὲν κοινὸν οὐκ οἴδασι, τὸ δὲ πάγκοινον τέως γινώσκουσιν ἀλόγως· καθὰ δὴ καὶ οἱ ἐν Πόντῳ, *ἡλάριον* μὲν ἴσασι τὸ καρφίον, ἧλον δ' οὔ· καὶ οἱ ἐν Κύπρῳ *ἱππάριν* μέν, οὐχὶ δὲ καὶ ἵππον· ὡς δήπου καὶ οἱ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ *δοκάριον* μὲν γινώσκουσι, δοκὸν δ' ἥκιστα· καίτοι ὅμοιον τοῦτο ὡς εἴποι τις ξύλον καὶ ξυλάριον· καὶ *νησσάριον* οἴδασι τὴν λιμναίαν ὄρνιν, νῆσσαν δ' οὐδόλως· καὶ *παρίππιον* συνθέτως καὶ παραγώγως, εἴθουν παρασυνθέτως γινώσκουσιν, οὐ μὴν δὲ ἵππον, ἀλλ' *ἄλογον*· ἄλογον δὲ οὐ μόνον ἵππος, ἀλλὰ καὶ βοῦς καὶ ὄνος, καὶ ὅσα λόγον οὐκ ἔχουσι· καὶ *ψιλοῦν* λέγουσι τὸν ἀγρὸν καὶ *ἐξυλοῦν*, ὅπερ ἀλλαχοῦ *ἑλοκοπεῖν*· ἀλλ' οὔτε οὗτοι, οὔτε ἐκεῖνοι γινώσκουσι τί ἐστι ψιλόν, καὶ τί ὕλη, καὶ τί ἕλος· ἐκ τούτων γὰρ τὰ παρ' αὐτοῖς ῥήματα. Ὁμοίως καὶ Ἀθωνῖται, τὸ *ἅπαξ* ἐπίῤῥημα ποσότητος, καὶ *δις* λέγουσι καὶ οὗτοι καὶ οἱ πλεῖστοι· ὡς ὅταν λέγωσι *δὶς τὴν ὥραν*· ἂν δὲ ἀκούσωσι τοῦτο ἐν βιβλίῳ, οὐ συνιοῦσι· καὶ οἱ μὲν Κύπριοι ἐπὶ εἰκασμοῦ *ἴσως* λέγουσιν, οἱ δὲ λοιποὶ *τάχα*· καί τινες ἐν ταῖς νήσοις τὸν στοχασμὸν γινώσκουσιν, ἕτεροι δὲ οὐδα-

---

[1] Σχόλιον ἐν τῷ περιθωρίῳ « τὸ σύρειν ἀντὶ τοῦ ἀπέρχεσθαι· καὶ Θεόκριτος κέχρηται. »

μῶς. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸ ὦ κλητικὸν ἐπίῤῥημα, ἄλλοι δὲ ἀντὶ τούτου τὸ ἔ· καὶ ἄλλοι ἀντὶ τοῦ βλέπειν *τηρεῖν* λέγουσιν, ἄλλοι *θεωρεῖν*, ἅπερ εἰς ἄλλον νοῦν ἔρχονται, εἰ καί τινα οἰκειότητα ἔχουσιν· ἄλλοι *κυττάζειν*, ἴσως ἀπὸ τοῦ κυπτάζειν· καὶ οἱ μὲν Κυθήριοι τὰς μετοχὰς ἔχουσιν ἐν συνηθείᾳ, ἄλλοι δὲ σπανίως, καὶ οὐχ ὡς δεῖ. Καὶ ἄλλοι τὸ ἰδίωμα ποσῶς ἀναφέρουσιν, ἄλλοι τὸ ἴδιον καὶ ἄλλοι τὸ ποσὸν, μὴ γινώσκοντες δὲ τὸ ποιόν· καίτοι ὥσπερ τὸ ποῖον ἀοριστούμενον γίνεται ποιὸν, οὕτω καὶ τὸ πόσον ποσόν· Ζακύνθιοι δὲ φιλοῦσιν ἰδίως καλεῖν *σκοπὸν*, τινὰ παρ' αὐτοῖς σκοπιάν. Καὶ Μηθυμναῖοι *λειμῶνα*, λειβάδιόν τι. Ἀνέμων δὲ ὀνόματα κρειττόνως οἴδασι Πόντιοι· οὗτοι *οὐκ ἔχω* λέγουσιν, ὅπερ ἕτεροι *δὲν ἔχω*. Καὶ Κρῆτες *ἴντα θὲς*, ἀντὶ τοῦ τί θέλεις, καὶ *τί λὲς* ἕτεροι, ἀντὶ τοῦ τί λέγεις· ἅπερ κατ' ἀφαίρεσιν, ἢ ἀποκοπήν τε καὶ συγκοπὴν τῶν συλλαβῶν οὕτω φέρεται, ἤτοι ἀπὸ τοῦ οὐδὲν ἀττικοῦ, *δὲν*, ἀντὶ τοῦ οὔ· καὶ ἀπὸ τοῦ τί ἔνι τὸ, καὶ τί ἔνι τὰ, *τίντο*, καὶ *τίντα*· ὡς παρὰ Λεσβίοις· ἐξ οὗ παρὰ Κρησὶ καὶ ἄλλοις ῥαθύμοις, τὸ *ἴντα*· καὶ σχεδὸν οὐδὲν τῆς γραφῆς ῥῆμα, ὅπερ μὴ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φέρεται· εἰ δὲ καί τινα οὐ φέρεται οὐδὲν θαυμαστόν· πολλὰ γὰρ ἐν λήθῃ καὶ ἀλλοιώσει γεγόνασιν, ἐξ ἀμελείας καὶ τῆς ἐπιμιξίας τῶν βαρβάρων· ὡς ἐν τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι βραχέσι ῥήμασιν ἀποδέδεικται· πόσα γὰρ ὀνόματα πετεινῶν, ἑρπετῶν τετραπόδων, φυτῶν, ἰχθύων, ζωϋφίων τε καὶ κνωδάλων, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ οὐκ οἴδαμεν; Πῶς οὖν ἀκούσαντες ἐν τῇ γραφῇ ταῦτα νοήσωμεν; Καὶ γὰρ κατ' ἀρχὰς τὰ ὀνόματα ἐτέθησάν τε καὶ διωρίσθησαν ἑκάστῳ εἴδει τῶν κτισμάτων διὰ τὴν χρῆσιν καὶ ὠφέλειαν τὴν ἐξ αὐτῶν, καὶ τὰς διαφόρους ἐνεργείας· ἐκάλεσε γάρ φησιν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι, καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ Σολομὼν οἶδεν ἀστέρων θέσεις, καὶ φυτῶν φύσεις καὶ βοτάνων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ οἱ τηλοῦ τῶν ἀγρῶν οἰκοῦντες, ἑλληνικώτερόν τε καὶ τεχνικώτερον λαλοῦντες τῶν ἀστυκῶν ἐξ ἁπλότητος· οἱ γὰρ κατὰ τὰς πόλεις ἐκ κενοδοξίας εἰς τὸ εὐσχημότερον βουλόμενοι μεταγαγεῖν τὰς λέξεις μᾶλλον φθείρουσι· καὶ τοὺς κωμήτας καὶ ἀγροίκους ἀλόγως σκώπτουσι καὶ μυκτηρίζουσιν· ὁμοίως καὶ τοῖς ἀλλοδαποῖς ἐπιγελῶσι· καὶ ἔθνος ἔθνει ἑτέρῳ καὶ πόλις πόλει, ὅτι οὐ ταὐτὰ λαλοῦσι· μὴ εἰδότες ἃ διαβεβαιοῦνται. Ταῦτα δὲ πάσχουσιν ἐξ ἀμαθίας, ὡς εἴρηται· ὁ γὰρ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς τελείας καὶ

τεχνικὰς διένειμε τὰς διαλέκτους ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὡς δέδεικται· μετὰ δὲ ταῦτα οὕτω κατεστάθησαν· οὐ μόνον γὰρ ἡ ἡμετέρα διάλεκτος οὕτως ἠλάττωται καὶ ἠλλοίωται· ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν. Καὶ τούτων μὲν, μᾶλλον ἠλάττωται· ἠλλοίωται δὲ μᾶλλον ἡ ἡμετέρα, διὰ τὴν διασποράν τὴν γενομένην εἰς διαφόρους τόπους· τὰ γὰρ λοιπὰ ἔθνη οὐκ εἰσὶν οὕτως ἐξηπλωμένα εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τε καὶ πατριάς· ὅθεν καὶ ἡ γραφὴ παρ' αὐτοῖς ἁπλουστέρα· ἀλλ' οὐχὶ καὶ ποικίλη καὶ δαψιλὴς ἐν ταῖς λέξεσι, διὰ τὸ στενὸν τῆς γλώσσης, ὅπερ συνέβη αὐτοῖς διὰ τὸ τῶν χωρῶν ἀνεπιτήδειον· οὐδεμία δὲ ἡ ἐντεῦθεν βλάβη· κἂν ἐκ τῆς μερικῆς εἴπῃς ἐναλλαγῆς, κἂν ἐκ τῆς γενομένης καθόλου ἐπὶ τῆς πυργοποιΐας· ὥσπερ γὰρ διὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ποιημάτων δοξάζεται ὁ Θεὸς, οὕτω δὴ καὶ ἐκ τῶν διαφόρων διαλέκτων· καὶ γὰρ τὸ πολύτροπον, τῶν τρεπτῶν ἴδιον. Εἰ δέ τις ἐρεῖ, ὅτι τὸ διάφορον τῆς γλώσσης αἱ ἀλλεπάλληλοι μάχαι καὶ οἱ πόλεμοι, ψεῦδος ἐρεῖ δήπουθεν, οὐκ εἰδὼς τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ὡσαύτως καὶ τῶν βαρβάρων· μᾶλλον δὲ διὰ τὸ διαφέρειν ἡμᾶς κατὰ τὴν διάλεκτον, ἕκαστος ἐν τοῖς ὅροις μένει τοῖς ἰδίοις, μισῶν τὴν ἀλλοδαπήν. Πᾶν οὖν ἀγαθὸν ἐκ Θεοῦ· ὥσπερ τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἀντικειμένου· οὐκοῦν μανθάνειν χρὴ τὴν ἰδίαν διάλεκτον καὶ μὴ ὀλιγωρεῖν, ἢ μέμφεσθαι τῶν συγγραφέων· ἐπείπερ οὐκ ἦν ἄλλως γράφειν, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον. Καὶ γὰρ εἴπερ ὡς οἱ ἀμαθεῖς νομίζουσιν ἐξέδωκαν τὸ εὐαγγέλιον καὶ τἆλλα κατὰ τὴν ἑκάστης χώρας καὶ πόλεως διάλεκτον, ὥστε νοεῖν αὐτὰ ἅπαντας, τὸ ἓν εὐαγγέλιον κατὰ ἐναλλαγὴν τῶν διαλέκτων, γέγονεν ἂν ἑκατόν· εἶτα μετὰ χρόνον τινὰ, τῶν διαλέκτων μεταβαλλομένων, ἐχρῆν καὶ τὰ εὐαγγέλια μεταβάλλεσθαι, καὶ μὴ δέχεσθαι τόπον ἐκ τόπου εὐαγγέλιον, εἰ μὴ διαγραφείη ἅπερ ἐγγεγραμμένα αὐτῷ καθ' ἑτέραν διάλεκτον· καὶ οὕτως εἰς μυρία εἴδη τμηθῆναι τὴν γραφὴν, μᾶλλον δὲ ἀφανισθῆναι. . . »

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ διαλέκτων ὁ Ῥουσάνος· ἐν τοῖς ἑξῆς δ' ἐλέγχει τοὺς ἀμελοῦντας τὴν ἐκμάθησιν τῆς πατρῴας γλώσσης. «Καὶ πῶς ἔνι φησὶ μαθεῖν με; Δυνατόν· ὡς ἔμαθες παρὰ τοῦ εἰδότος ἀναγινώσκειν, οὕτω δὴ καὶ τὸ γινώσκειν· καὶ γὰρ ἀναγνωρισμός τις ἐστιν ἡ ἀνάγνωσις. Ἀλλὰ χρόνου, φησὶ, δέομαι, ἀλλὰ δαπάνης. Τι οὖν; ἐν παιδιαῖς βέλτιον ἀναλίσκειν τὸν χρόνον; ἐν μέθαις; ἐν αἰσχρολογίαις; ἐν ὕπνοις; ἐν ὀρχήστραις; ἐν θεάτροις; Τὶ δὲ καὶ τὰ χρήματα; ἐν τῷ κα-

ταχωννύειν καὶ δαπανᾷν ἐν κώμοις; ἐν βρώμασι περιττοῖς; ἐν ἱματίοις; ἐν τοίχοις; ἐν ἵπποις καὶ κυσίν; Ἀπόδος τι μέρος καὶ τῇ ψυχῇ· οὐ λέγω σοι, δὸς ἅπαντα τὸν βίον τῷ διδασκάλῳ· δὸς τὸ δέκατον· μᾶλλον πολλοστόν τι τούτου. Ὅσον ἂν δαπανήσῃς ἐν ἱματίῳ νυμφικῷ, τοσοῦτον ἐν ψυχικῷ· οὐ γὰρ πένητες ἅπαντες· οὐκ ἔμποροι, οὐ βοηλάται καὶ ὀνηλάται, ἵνα λέγωμεν οὐ δυνάμεθα, πολλῶν ἐμποδῶν ὄντων· μὴ γὰρ νῦν ἐπληθύνθη ἡ πτωχεία; Ἐξαρχῆς οὕτως ἦν· οὐκ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς παρ' αἰχμαλώτῳ διδασκάλῳ ἐφοίτα; οὐ παρὰ μονῇ ᾤκει παρὰ τῶν βαρβάρων ἐμπρησθείσῃ; οὐ βάρβαροι καὶ ἄσπονδοι τὴν χώραν κατεῖχον; Πόθεν εὗρε τοσαῦτα βιβλία τῆς ἔξω καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς σοφίας, ὧν μέμνηται ἐν τοῖς συγγράμμασιν; Ἢ δῆλον ὅτι πολλὴ ἦν ἡ σπουδὴ παρὰ τοῖς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τοῖς λόγοις, ἀλλ' οὐχὶ νῦν. Κατάμαθε ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου· ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται, ὑπηρέται ὄντες τοῦ νόμου, ἤτοι τοῦ λόγου καὶ τοῦ ναοῦ, ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν μετ' εὐπορίας εἶχον ἅπασαν ζωάρκειαν, ἔκ τε τῶν δεκατῶν δηλαδή, ἐκ τῶν πρωτοτόκων, ἐκ τῶν ἀπαρχῶν, ἐκ τῶν θυσιῶν, ἐκ τῶν δώρων· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον ἅπαν γίνεται· οἱ μὲν λόγου μετέχοντες ἑστήκασι κάτω, πάντων ἀποροῦντες· ὅσοι δ' ἀγύρται καὶ δουλοπρεπεῖς εἰς θρόνους ἀνάγονται καὶ χρήματα πάντοθεν ἀποθησαυρίζουσιν εἰς δέον οὐδέν· οὐ θέλουσιν ἰδεῖν φιλοσοφοῦντα, ἔλεγχον τοῦτο νομίζοντες τῆς ἑαυτῶν ἀνομίας· λήρους ἀποκαλοῦσι τοὺς τοιούτους, ἀκαταστάτους, ἀνυποτάκτους, ὀλιγοψύχους· ὅτι τούτοις οὐχ ὑποτάσσονται ταῖς μωρίαις αὐτῶν· οὐκ ἀρκεῖ αὐτοῖς περιπατεῖν ἐν σκότῳ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους βιάζονται. Εἰ δή πού τις καὶ τῶν ἡγουμένων εὑρεθείη εὐγνώμων, καὶ προθυμεῖται ἀναπαῦσαί τινα τὸν μᾶλλον εἰδότα, πάντες σκανδαλίζονται ἐπὶ τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐπ' ἄλλο τι· κρίνουσι, φθονοῦσι, συγχέονται, ἵνα τί τοῦτο λέγοντες· τίς οὗτος ἡμῶν ὑπερέχει, ὅτι οὕτως ἀξιοῦται; τοιοῦτός ἐστι καὶ τοιοῦτος· τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες ἅπαντα, μόνον τὰ τούτου περιεργάζονται· τὰ αὐτοῦ φαντάζονται ἐλαττώματα, ἐνεδρεύουσιν ὡς δύσχρηστον αὐτοῖς καὶ ἐναντίον· ἔσθ' ὅτε καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ κατηγοροῦσι καὶ πάντα ποιοῦσι μέχρις αὐτὸν ἀνάστατον ποιήσουσιν. Εἶτα ἐπιγελῶσι λέγοντες, ὁρᾷς τὸν ἀκατοίκητον; οὕτω διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τοιοῦτον καὶ τοιοῦτον, ὅπου περ ἂν ἀπέλθῃ, οὐ κατοικῆσαι ἔχει· καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν αὐτῶν τινα, εἴθε ἠδυνάμην αὐτὸν ἀναπαῦσαι, φησὶ μετ' ἐμβριμήματος, εἴθε εἶχον αὐτὸν ἐν σιδήροις, ἐν κώπῃ, ἐν εἱρκτῇ,

εἴπερ ἐξουσίαζον αὐτοῦ, εἶχον ἂν αὐτὸν παιδεῦσαι μὴ μεταβαίνειν, φεῦ τῆς ἀποτομίας καὶ ἀπανθρωπίας! Τίς οὐ μελαγχολήσει ἀκούων ταῦτα; Διὰ ταῦτα ὀλίγοι καὶ κακοί εἰσιν οἱ δοκοῦντες μετέχειν τοῦ λόγου. Ἀλλὰ καί τινα τῶν μοναστηρίων λελωβημένους λαμβάνουσι καὶ νοσοκομοῦσι, καίτοι ἑνὸς ὄντος τοῦ λελωβημένου, εἰς ἕνα διαβαίνει καὶ ἡ ὠφέλεια· τοῦ δὲ διδασκάλου ἑνὸς μὲν ὄντος, εἰς πολλοὺς δὲ διαβαινούσης τῆς ὠφελείας διὰ τῆς διδασκαλίας οὐ κήδονται· καὶ ταῦτα οὐδένα πόνον ἢ ὄχλον παρέχοντος τοῖς συμπαροῦσιν, οὐδεμίαν ζημίαν... » (1).

Ὁ αὐτὸς Ῥουσάνος συντάξας ἰδίαν γραμματικὴν διὰ τοὺς περὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀσχολουμένους, προέταξε προθεωρίαν, ἐξ ἧς ἀντιγράφομεν ταῦτα δίδοντα ὁπωσοῦν σαφῆ τινα ἰδέαν περὶ τῆς πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου γραμματικολογίας.

« Ὄντως φιλοπρᾶγμόν ἐστι. τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἀεὶ καινά τινα διανοεῖται μαθεῖν καὶ προσκτήσασθαι, ᾗ φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής· ὅπερ μετὰ πάντων συνέβη κἀπὶ τοῖς γραμματικοῖς κατὰ διαφόρους καιροὺς, διάφορα ἐκδεδωκόσι συγγράμματα τῆς κατ' αὐτοὺς τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης, οὐδὲν δὲ ἢ βραχὺ διενννοχότα τῇ διανοίᾳ, εἰ μὴ τῇ συνθέσει, συστολῇ τε καὶ παρατάσει. Ἀλλὰ μέχρι μὲν κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν θρησκείαν ὁμοδόξου, τὰ τῶν παλαιῶν ἐπεκράτει· οἷον Διονυσίου τοῦ Θρακὸς *τέχνη*· Θεοδοσίου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως *περὶ κλίσεως ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων, καὶ περὶ πνευμάτων*. Σωφρονίου Πατριάρχου, *περὶ ὀρθογραφίας*· ἔτι Ἰωάννου γραμματικοῦ τοῦ Χάρακος, καὶ Τιμοθέου τοῦ Χάρακος *κανόνες*· Σωφρονίου πατριάρχου, *περὶ προθέσεων*· Σεργίου ἀναγνώστου Ἐμεσινοῦ, *εἰς τὰ Αἰλίου Ἡρωδιανοῦ*· Θεοδωρήτου *περὶ πνευμάτων τῶν ὀκτὼ στοιχείων ἐξ Ἡρωδιανοῦ πρὸς Πατρίκιον*· Ἡρωδιανοῦ, *περὶ χρόνων, περὶ σχημάτων*, καὶ ἄλλων· Ἰωάννου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως, *Τονικῶν παραγγελμάτων ἐν ἐπιτομῇ*· Μιχαὴλ μοναχοῦ καὶ Συγκέλλου, *περὶ συντάξεως*· καὶ ἑτέρων δή τινων Ἑλλήνων καὶ χριστιανῶν, ὧν τὰ συγγράμματα, τὰ μὲν ὁμοῦ, τὰ δὲ

(1) Ἐλάχιστον μέρος τῆς διατριβῆς ταύτης ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ Ἀνδρ. Μουστοξύδου ἐν τῷ δεκάτῳ τεύχει τοῦ Ἑλληνομνήμονος· ἡ δὲ συνέχεια αὐτῆς, μετὰ καὶ ἄλλων ποιηματίων τοῦ Ῥουσάνου, ἐν οἷς καὶ ἡ κατωτέρω εἰς τὴν γραμματικὴν προθεωρία, ἐξεδόθη ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ τεύχει τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, τυπωθέντι μὲν πλὴν μὴ δημοσιευθέντι.

σποράδην καὶ ἀνὰ μέρος εὕρομεν χειρογράφως· τοῖς Ἀπολλωνίου δὲ μόνοις ἐνετύχομεν χαλκογραφεῖσιν, εἴτ' οὖν τυπογραφεῖσιν. Ὁ δὲ ῥηθεὶς κυρὸς Μανουὴλ τὰ πάντα καλῶς σκοπήσας, ἔσθ' ὅτε καὶ παρ' αὐτοῦ τινα ἐξευράμενος δύο τινὰ βιβλία, ὡς ὁρᾶται, ἐξέθετο· τὰ λεγόμενα *Ἐρωτήματα* καὶ τὰ *Σχέδη*, σαφέστατα ὄντα καὶ ποικίλα, καὶ τοῖς εἰσαγωγικοῖς πολλὴν παρέχοντα τὴν ὠφέλειαν· ἃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατοῦσι παρὰ τοῖς φιλομαθέσιν· ἀλλ' ἐπείπερ ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ταῖς συχναῖς τυραννίσι καὶ πολιορκίαις ἑάλω καὶ φροῦδος ἐγένετο, ὅσοι τῶν λογίων ἐσώθησαν, τὴν ἐνεγκαμένην ἀφέντες, τὴν ἀλλοτρίαν ἠρετήσαντό τε καὶ ᾤκησαν σὺν αὐτοῖς βιβλίοις, οἷος ἦν καὶ κυρὸς Μανουὴλ ὁ Χρυσολουρᾶς, Δημήτριος ὁ Χαλκοκονδύλης, Θεόδωρος ὁ Γαζῆς, Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις, τὴν Ἰταλίαν τῆς Θράκης ἀνταλλαξάμενοι, ἔνθεν τοι καὶ διὰ φιλοτιμίαν, ἢ δυστυχίαν καὶ τοῦ τόπου βαρβαρότητα ἢ οὐκ οἶδ' ὅπως παρακινηθέντες, ὁ μὲν Χρυσολουρᾶς τοῖς παλαιοτέροις ἐξακολουθῶν σύντομόν τε βιβλίον ἐξέδωκεν, ὀλίγα τινὰ φροντίσας περὶ ὁρισμῶν καὶ κανόνων τῆς γραμματικῆς, μεγάλα δὲ συμβάλλων τοῖς ἔτι γάλακτος δεομένοις. Ὁ δὲ κῦρις Θεόδωρος πλεῖστα φιλοπονησάμενος, καὶ αὐτὸς κατόπιν βαίνων τοῖς πρὸ αὐτοῦ, ἐν τέσσαρσι βιβλίοις τὴν ἅπασαν πραγματείαν ἐξέδωκε· τοῦ πρώτου μὲν περιέχοντος ὅσα κοινὰ τοῖς πᾶσι γραμματικοῖς καὶ εἰς ἀποστηθισμὸν ἀναγκαῖα· τοῦ δευτέρου δὲ, τοὺς κανόνας ὀνόματός τε καὶ ῥήματος· τοῦ δὲ τρίτου, περὶ προσῳδίας καὶ ὀρθογραφίας· τοῦ δὲ τετάρτου, περὶ συντάξεως. Μετὰ τοῦτον δὲ Κωνσταντῖνος ἐν τρισὶ βιβλίοις, τοῦ πρώτου ὡσαύτως περιέχοντος ὅσα τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀναγκαιότατα· μεθ' ὃ περὶ συντάξεως, εἶτα περὶ κανόνων ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων. Τινὲς δὲ τοὺς τοῦ Μοσχοπούλου κανόνας ἐν βραχύτητι κατέστησαν, ἕτεροι δὲ καὶ τὴν τοῦ Χρυσολουρᾶ συνέτεμον ἐξελόντες τοὺς κανόνας, ἴσως διὰ τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι τοὺς ἀρχαρίους ἐν τῷ μεταγράφειν καὶ ἀποστηθίζειν· μέσον δὲ τούτων καὶ πολλὴ ἡ διαφορά· οἱ μὲν γὰρ τοσοῦτον τῇ συντομίᾳ ἐχρήσαντο, ὡς καὶ πολλὰ τῶν χρησίμων παραλιπεῖν, οἷός ἐστιν ὁ Θεόδωρος, πλεῖστα θελήσας ἐν βραχέσι περιλαβεῖν. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ εἰς πλάτος τὰ τῶν κανόνων συνθεὶς, οἱονεὶ περὶ κλίσεως διαφόρου, περὶ ἀρκτικῶν μέντοι στοιχείων ἢ τελικῶν, ὤκνησεν εἰπεῖν, ὥστε δέεσθαι ἑτέραν γραμματικὴν ἑτέρας· διαφέρουσι δὲ καὶ περὶ κλίσεώς τε καὶ συζυγίας καὶ τινῶν ἑτέρων κεφαλαίων· καὶ συνελόντα

φάναι, ἡ τοιαύτη φιλοπονία αἰτία γέγονε συγχύσεως τοῖς μανθάνουσιν, ἄλλων ἄλλα μανθανόντων, ὡς μὴ ἐξαρκοῦντος ἑκάστου τῶν βιβλίων ἐν τῷ μανθάνειν, ἢ τοῦ μανθάνοντος τὰ πάντα βιβλία πορίζεσθαι. Ἔνθεν τοι καὶ παρακινηθεὶς ἐβουλήθην τοὺς ἅπαντας γραμματικοὺς συναγαγὼν ἓν πτυχίον ἐν διαφόροις βιβλίοις ἐξυφάναι· παρεμβαλὼν δηλονότι ἐξ ἑνὸς εἰς ἕτερον, καὶ οὕτω τὰ πολύπτυχα εἰς ἓν πτυχίον συστεῖλαι μηδενὸς λειπομένου· ἀλλ' ἐπεσχέθην τῆς ὁρμῆς, δεδιὼς πρὸς τῷ πόνῳ, μὴ καὶ γέλωτα ὀφλήσειν, ὡς ὁ μυθευόμενος κολοιὸς, τὰ ἀλλότρια συναρμόζων καὶ δῆθεν καλλωπιζόμενος. Διὸ τοῦδε μὲν τοῦ ἐγχειρήματος ἐπαυσάμην· ἅπερ δὲ τοῖς νεωτέροις, ὡς ἔφην, ἐκαινοτομήθη κατὰ συντομίαν, ταῦτα κἀγὼ καθεξῆς μετὰ μείζονος ἐπιμελείας ἐνταῦθα συνέταξα, ἰδίως μὲν ὅσα κοινὰ τῇ γραφῇ παρὰ πᾶσι τοῖς γραμματικοῖς, ὡς εἴρηται· ἵν' εὐκόλως ἔχοιεν ἀποστηθίζειν ταῦτα οἱ εἰσαγόμενοι, ἰδίως δέ τινα τεχνολογίαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ λόγου μερῶν, τρόπον σχολίων τε καὶ κανόνων, ἵν' εὔληπτα καὶ χωρητικὰ ὦσι τῷ τούτων νοῒ τὰ λεγόμενα· μεθ' ἃ τὴν τοῦ κυροῦ Ματθαίου Καμαριώτου γραμματικὴν, ἐν συντόμῳ τὴν τοῦ Μοσχοπούλου καὶ ἕτερ' ἄττα περιλαμβάνουσαν, ὡς ἀπαρχάς τινας τῆς ὅλης ἐπιστήμης. Εἶτα περὶ τρόπων ποιητικῶν, μέτρων τε καὶ διαλέκτων, ἃ καὶ μέρη τῆς γραμματικῆς εἰσι καὶ ὄργανα δήπουθεν. Ἴσως δὲ καὶ ἕτερα ὧν οὐκ ἐμνήσθησαν οἱ νέοι τῶν γραμματικῶν, ἢ καὶ ἀμυδρῶς διῆλθον καὶ συντετμημένως, καὶ ἐντεῦθεν δυσκολίαν παρέχοντα τοῖς εἰσαγωγικοῖς προσθήσομεν· εἴπερ ἡσυχίαν ἡμῖν χορηγήσει Κύριος καὶ βουλὴν βελτίονα, πρὸς τῇ ζωῇ καὶ ὑγείᾳ· καὶ κρεῖττόν τι καὶ θαυμαστὸν παρέξομεν σύνταγμα. Πρὸς τούτοις παρεγγυῶμαι τοῖς μανθάνουσι, μηδὲ λοιπῶν ἀμελεῖν, οἷον τοῦ τε τρίτου βιβλίου τοῦ Λασκάρεως, καὶ Θεοδώρου αὐτοῦ τε τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου· εἶτα καὶ λεξικόν τε κεκτῆσθαι, καὶ μᾶλλον τὸ τοῦ Βαρίνου, πάνυ συμβάλλον εἴς τε ὀρθογραφίαν, ἐτυμολογίαν τε καὶ ἱστορίαν, καὶ ἄλλα πολλὰ χρηστά τε καὶ θαυμαστά. Ταῦτα γὰρ εἴ τις ἐπιστημόνως τε καὶ ἐπιμελῶς διέλθῃ, πολλὴν ἕξει τὴν ὠφέλειαν, καὶ πρὸς τὰ πρόσω ῥοπήν. »

Ἐν ἴσῃ μετὰ τοῦ Σοφιανοῦ καὶ τοῦ Ῥουσάνου μοίρᾳ δὲν δυνάμεθα νὰ καταλέξωμεν ἀδιακρίτως καὶ πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συγγράψαντας νεοελληνικὰ βιβλία· διότι οἱ πλειότεροι τούτων γιγνώσκοντες μόνον τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος διαλεκτικὸν ἰδίωμα,

καὶ περιενδύσαντες τὴν γυμνότητα αὐτοῦ δι' ὀθνείων ἐνδυμάτων, κατέλιπον μιξοβάρβαρά τινα ἐκτρώματα. Τοιοῦτοι δέ εἰσιν ὁ Ῥόδιος Γεωργιλᾶς (*Θρῆνος Κωνσταντινουπόλεως—Θανατικὸν τῆς Ῥόδου—Διήγησις εἰς τὰς πράξεις τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ Βελισαρίου*), ὁ Κρὴς Κωνσταντῖνος Τέμενος (*Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ ῥιμάδα*), ὁ Ζακύνθιος Τζάνες Κορωναῖος (*Μερκουρίου Μπούα ἀνδραγαθήματα*), ὁ Κερκυραῖος Τριβώλης (*ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα—Διήγησις τοῦ Ῥὲ τῆς Σκότζιας*), ὁ ἀνώνυμος μεταφραστὴς τοῦ Βοκακίου (*Θησέως καὶ Αἰμιλίας γάμοι*), καὶ ἐν μέρει ὁ Ζακύνθιος Δημήτριος Ζῆνος (*Ἱστορία τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου—Παράφρασις τῆς Βατραχομυομαχίας*), καὶ ὁ Ἑπτανήσιος Νικόλαος Λουκάνης (*Παράφρασις Ἰλιάδος*). Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἄλλοι ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς, ἐμπνευσθέντες ἰδέας τοῦ νὰ καταστήσωσι προσιτὰ παντὶ τῷ χριστωνύμῳ τῆς Ἀνατολῆς λαῷ ψυχωφελῆ τινα ἀναγνώσματα, συνέγραψαν ἐν κοινῇ διαλέκτῳ ὑφ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐννοουμένῃ, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπηλλαγμένῃ τῶν τοπικῶν ξενισμῶν. Τοιαῦτα δὲ βιβλία, ὄντως δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς διαμορφώσεως τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, εἶναι ὁ *Θησαυρὸς* καὶ ὁ *Φυσιολόγος Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου* (ἐν Βενετίᾳ 1528), τὸ *Ἄνθος Χαρίτων* (1546), αἱ *Διδαχαὶ τοῦ Ἀλεξίου Ῥαρτούρου* (1560), τὸ *Ἄνθος τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης τοῦ Καρτάνου* (1566), καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο.

Χάριν περιεργείας παρατιθέμεθα περικοπάς τινας ἐκ τοῦ *Φυσιολόγου* τοῦ Δαμασκηνοῦ Στουδίτου, συγγράμματος ἀντιπροσωπεύοντος τὸ καθαρεῦον ὕφος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης τῶν χρόνων ἐκείνων [1].

« Ἡ Ἀράχνη εἶναι αὐτὸ τὸ ζῶον ὁποῦ κάμνει τὸ ὕφασμα εἰς τοὺς τοίχους. Εἶναι δὲ τεχνικὸν ζῶον· διότι εὐγάζει ἀπὸ τὴν κοιλίαν του λεπτὸν ὕφασμα, καὶ στένει το μὲ τέχνην, εἰς τὸν ἀέρα ὡσὰν κύκλον· καὶ εἰς ταῖς ἄκραις τανίζει ἄλλα νήματα, διὰ νὰ στερεώσει καλὰ τὸ ὕφασμά του. Εἶτα κάθεται εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐκδέχεται πότε νὰ πιασθῇ μυῖα, ἢ ἄλλο μικρὸν ζωΰριον πετώμενον· καὶ τότε ὑπάγει, καὶ τειλήγει το μὲ τὸ ὕφασμά της, διὰ νὰ μὴν δύναται νὰ φύγῃ, καὶ οὕτως τὸ τρώγει. Πλὴν ὅταν γεννήσῃ ἀποθνήσκει· διότι τὴν τρώγουν

[1] Τὸν Φυσιολόγον συνέταξεν ὁ Στουδίτης, ὢν μητροπολίτης Ναυπάκτου, ὅτε καὶ τὰ « Προγνωστικὰ σημεῖα περὶ βροχῆς καὶ ἀνέμων ἐκ τῶν ἀστέρων καὶ τῆς σελήνης » συνέγραψε (1568). Ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ (1693) μετὰ τοῦ Ἑρμολογίου.

τὰ παιδία της. Γεννᾷ δὲ ἡ ἀράχνη δύο, καὶ τὸ μικρότερον κάθεται εἰς τὴν μέσην τοῦ κύκλου, καὶ κυνηγᾷ ζωῦφια, ὅτι εἶναι μικρὸν, καὶ δὲν φαίνεται· τὸ δὲ ἄλλο τὸ μεγαλείτερον κάθεται εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ὑφάσματος, διὰ νὰ μὴν τὸ βλέπουσι τὰ ζωῦφια, καὶ φεύγουν.

« Ὁ Δράκων εἶναι ψάρι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸ λέγουν δράκαιναν, καὶ τὸ φαγί του εἶναι γλυκὸν, καὶ ὠφέλιμον· πλὴν ἔχει εἰς τὰ ποδάριά της φαρμακερὸν κεντρὶ, μὲ τὸ ὁποῖον ἐὰν κεντρήσῃ ἄνθρωπον ἀποθνήσκει. Εἶναι δὲ ἡ ἰατρεία του νὰ τὸν σχίσῃς ἐκεῖνον τὸν δράκοντα νὰ βάλῃς τὸ σηκότι του ἐπάνω εἰς τὴν πληγήν. Διὰ τοῦτο προσέχουν οἱ ψαράδες, καὶ δὲν τὸν πιάνουν μὲ τὸ χέρι τους ἕως νὰ ψοφήσῃ. Εἶναι δὲ πλουμιστὸς ὥσπερ ἔχιδνα, καὶ μακρὺς ὡς ὄφις· πλὴν εἶναι πλατύς.

« Ὁ Δέλφινας εὑρίσκεται εἰς πᾶσαν θάλασσαν, καὶ εἶναι φιλάνθρωπον ζῶον. Καὶ ὅταν ἀκούσῃ εἰς καράβι νὰ τραγουδοῦσιν, ἢ νὰ λαλοῦσιν ὄργανα, ἀκολουθεῖ μετ' ἐκεῖνο εἰς πολὺν τόπον· καὶ ἐὰν καὶ εὕρῃ ἄνθρωπον πνιγμένον εἰς τὴν θάλασσαν, εὐγάνει τον μὲ τὴν μύτην του κυλῶντας ἕως τὴν στερεὰν διὰ νὰ τὸν εὑροῦσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν θάψουσιν. Ὁ δὲ ὕπνος του εἶναι τέτοιος· ἁπλώνεται εἰς τὸ κῦμα τῆς θαλάσσης, καὶ ἀποκοιμᾶται, καὶ ἔτζη κοιμώμενος, καταβαίνει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης· καὶ ὅταν ἐγγίσῃ κάτω εἰς τὸν ἄμμον, ἐξυπνᾷ καὶ πάλιν ἀναβαίνει ἐπάνω, καὶ πάλιν ἀποκοιμᾶται, καὶ τέτοιας λογῆς ἀπερνᾶ δύο τρεῖς ὥραις, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ὕπνος του. Ὅταν δὲ ἀσθενήσῃ πρὸς θάνατον, τρώγει ἕνα ψάρι ὁποῦ λέγεται πιθηκὸς, καὶ εἶναι ὅμοιον τῆς μαϊμοῦς, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔτζη ἰατρεύεται. Ὁ δὲ θηλυκὸς δέλφινας γεννᾶ μόνον δύο παιδία, καὶ τὰ βυζάνει, ὡς τὰ τετράποδα ζῶα. Τόσον δὲ εἶναι φιλότεκνος, ὅτι ἐὰν τύχῃ, καὶ κτυπήσουν οἱ ψαράδες κανενὸς ἀπὸ τὰ παιδιά του, ἢ μὲ καμάκι, ἢ μὲ ἄλλο τίποτε κοντάρι, καὶ τύχῃ ἐκεῖ ἡ μάνα του παρὼν, δὲν φεύγει ἀλλὰ πέφτει καὶ ἐκείνη ἐπάνω εἰς τὰ παιδιά της, ἕως ὁποῦ κτυποῦν καὶ ἐκείνην, καὶ σκοτώνουν την. Ὅταν δὲ πιασθῇ εἰς τὸ δίκτυον ὁ δελφὶν, ἡσυχάζει ἕως ὁποῦ σύρνουν τὸ δίκτυον οἱ ἄνθρωποι, διότι εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ αὐτὸς τρώγει ὅσα ψάρια εἶναι πιασμένα μέσα εἰς τὸ δίκτυον. Ὅταν δὲ βλέπει πῶς ἔφθασε εἰς ὀλίγα νερὰ, τότε σχίζει μὲ τὴν μύτην του τὸ δίκτυον, καὶ φεύγει, καὶ διατὶ δὲν ἔχει σπάραχνα διὰ τοῦτο ἀπηδᾷ δυνατὰ εἰς τὸ νερὸν, διότι μαζώνει τὸν ἀνασασμόν του καὶ ῥίχνεται

ὡσὰν σαγίτα. Ἔχουσι δὲ συνήθειαν οἱ δέλφινες, καὶ ὅταν πλέουσι πολλοί, βάλλουσιν ἐμπρός τους τὰ παιδιά τους, καὶ κατὰ πόδιν τοὺς θηλυκούς, καὶ ὕστερον ἀκολουθοῦν καὶ οἱ ἀρσενικοί. »

Ἀλλ' ἐν ᾧ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τοιοῦτος ἀνεπτύσσετο ζῆλος περὶ τὴν μελέτην καὶ διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς αὐτῶν γλώσσης, ὁ ἐν ἁπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ὑπὸ τῶν ἐκ Βυζαντίου προσφύγων μεταδοθεὶς ἐνθουσιασμὸς ὁσημέραι ἐπιτεινόμενος ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐκμαγεύσει τοὺς λογίους, ὥστε οὗτοι οὐ μόνον δὲν κατεδέχοντο νὰ μελετήσωσι καὶ τὴν καθωμιλημένην τῶν Ἑλλήνων *βάρβαρον διάλεκτον*, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἰδίου ἔθνους αὐτῶν περιεφρόνουν, ἐξελληνιζόμενοι μέχρις αὐτῶν τῶν ὀνομάτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἡ ἰδιοτροπία ἑνὸς τῶν διασημοτέρων ἑλληνιστῶν ἤγαγεν ἐν μέσῳ ζήτημα, ἀμέσως καταστὰν ἀντικείμενον παταγώδους καὶ πολυχρονίου διαμάχης. Καὶ τῷ ὄντι παίζων μᾶλλον ἢ σπουδαιολογῶν ὁ σοφὸς Ὁλλανδὸς Ἔρασμος ἐν τῷ πλήρει ἀττικοῦ ἅλατος μεταξὺ Ἄρκτου καὶ Λέοντος διαλόγῳ, τῷ ἐπιγραφομένῳ *Περὶ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τῆς λατινικῆς καὶ ἑλληνικῆς γλώσσης*, παρεκβατικῶς πως λέγει, ὅτι τὸ μὲν Βῆτα πρέπει νὰ προφέρηται ὡς Beta, αἱ δὲ δίφθογγοι *αι*, *οι*, *ει*, ἀναλελυμένως, ὡς αἱ λατινικαὶ aï, oϊ, eï. Ἡ γνώμη αὕτη μεγάλην παρήγαγεν ἐντύπωσιν παρ' ἅπασι τοῖς ἑλληνίζουσι σοφοῖς, ὁ δὲ περικλεὴς Γερμανὸς Ἰωάννης Ῥεουχλῖνος, ὁ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον Καπνίων μετονομασθείς, κατεπολέμησε τὴν Ἐρασμιανὴν δόξαν ἰσχυρισθείς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ προφέρηται, ὡς ὑπὸ τῶν νῦν Ἑλλήνων. Ἐντεῦθεν δὲ οἱ σοφοὶ τῆς Δύσεως εἰς δύο διαιρεθέντες σχολάς, καὶ Ἐρασμιανοὶ καὶ Ῥεουχλιανοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχηγῶν ἐπικληθέντες, ἐνζήλως συνηγόρησαν ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν ἀντιμαχομένων δοξασιῶν των (1).

---

(1) Τὰς διατριβὰς τούτων συλλέξας ἐξέδωκεν ἐν δυσὶ τόμοις ὁ Ὁλλανδὸς Ἀβερκάμπιος (Sylloge scriptorum qui de linguae Graecae vera et recta pronunciatione commentarios reliquerunt. I–II. Lugduni Batavorum 1736–1740.) Πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατέκρινε τὴν Ἐρασμιανὴν προφορὰν ὁ σοφὸς Θεσσαλὸς Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος γράψας Διάλογον περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικῆς προφορᾶς (Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς, ἤτοι Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Norimbergae 1712), μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Νῖκος Βελάστης (1750), ὁ Κοραῆς ἐν προλεγομένοις τοῦ Ἰσοκράτους (1807), ὁ Ἀναστάσιος Λευκίας (1812), ὁ Μηνᾶς Μινωΐδης (1825), καὶ ὁ Κωνστ. Οἰκονόμος (1830).

Ἐν ᾧ οὕτω τὰ πράγματα διέκειντο, τυχαία περίπτωσις διήγειρε τὴν περιέργειαν Γερμανοῦ ἑλληνιστοῦ ἵνα προσβλέψῃ ἐπὶ τὴν ἐκβαρβαρωθεῖσαν Ἑλλάδα, καὶ ἐπισταμένως μελετήσῃ τήν τε θρησκευτικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῆς κατάστασιν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐν ἔτει 1559 γενομένης ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μελάγχθονος ἀποπείρας πρὸς συνεννόησιν τῶν Λουθηρανῶν μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, οἱ διαμαρτυρόμενοι μὴ ἀποβαλόντες τὰς περὶ τούτου ἐλπίδας των δὲν ἔπαυσαν θηρεύοντες τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἥτις ἐπαρουσιάσθη μετὰ μίαν δεκαπεντηρίδα. Δαυὶδ ὁ Οὐγνάδιος διορισθεὶς πρεσβευτὴς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Β′ παρὰ τῷ σαλτάνῳ Σελὶμ Β′ ἐζήτησε παρὰ τῶν ἐν Τυβίγγῃ θεολόγων κατάλληλον καὶ εὐμαθῆ ἐκκλησιαστὴν ὡς ἀκόλουθον τοῦ πρεσβευτικοῦ αὐτοῦ ἐπιτελείου. Ὡς τοιοῦτον δὲ οὗτοι συστήσαντες Στέφανον τὸν Γερλάχιον, ἐθεώρησαν πρόσφορον τὴν περίστασιν πρὸς ἀνανέωσιν τῆς μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου προναυαγησάσης συνεννοήσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τήν τε λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ πολυμαθὴς Μαρτῖνος Κρούσιος. Οὗτος γενόμενος τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς ἐπὶ πολὺ ὕστερον παραταθείσης μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β′ δογματικῆς ἀνταποκρίσεως, συνῆψε διὰ τοῦ Γερλαχίου στενὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λογίων καὶ ἰδίως τοῦ πρωτονοταρίου Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ, ἀποβλέπων εἰς μόνην τὴν ἐξέτασιν τῆς καθωμιλημένης τῶν Ἑλλήνων γλώσσης, περὶ ἧς καὶ πρότερον εὐμενῶς εἶχεν ἐκφρασθῇ· διότι ἐν ἔτει 1570, πανηγυρικὸν ἐκφωνήσας λόγον θερμότατα συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἡ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐπικρατήσασα *ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ παχυλὴ ἀμάθεια καὶ δεισιδαιμονία προῆλθε κυρίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης, ἄνευ τῆς ὁποίας δύσκολος καθίσταται καὶ ἡ τῆς λατινικῆς ἐκμάθησις* (¹), καὶ καταδείξας, ὅτι αὕτη ἀρχαιοτέρα πασῶν τῶν γλωσσῶν οὖσα πολυάριθμα ἔχει συγγράμματα, οἷον τὰ τῆς ἀρχαιότητος, τὰ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, μέχρι καὶ τῶν τότε ἐκδεδομένων

(¹) «Unde haec tanta mala? Ex ignoratione linguae Graecae, cujus studium plurimos annos ab Italia exulaverat, et ideo, multo minus in Gallia, et in Germania, cultu fuerat.» Oratio de conservanda lingua Graeca. (Germano-Graecia).

νεοελληνικῶν, ἐξ ὧν ἀνέφερε τὸ μόνον περιελθὸν εἰς χεῖρας αὐτοῦ *διδαχαὶ τοῦ 'Ραρτούρου* (1).

Ὁ Κρούσιος εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπισταμένως μελετήσας τὴν καθωμιλημένην νεοελληνικὴν, καὶ πάσας τὰς καλλονὰς καὶ λεπτότητας αὐτῆς ἐκμαθὼν (2). Πολύτιμα δὲ κατέλιπε τῆς τε πολυμαθείας καὶ τῶν περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐνζήλων αὐτοῦ ἐρευνῶν μνημεῖα, τήν τε *Τουρκογραικίαν* καὶ τὴν *Γερμανογραικίαν*, ἐν αἷς ἀπεθησαύρισε σὺν τῇ γλωσσολογικῇ καὶ ἱστορικῇ ὕλῃ διάφορα ἔγγραφα καὶ πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Περισυνάγοντες δὲ τὰς ἐν τοῖς ὀγκωδεστάτοις τούτοις συγγράμμασι, καὶ ἰδίως τῇ Τουρκογραικίᾳ, διεσπαρμένας περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης εἰδήσεις, τελοῦμεν ὀφειλόμενον εὐγνωμοσύνης φόρον μακαρίζοντες τὴν μνήμην τοῦ φιλέλληνος Γερμανοῦ.

Τῇ 21 Ἰανουαρίου 1575 ἔγραφε τῷ Θεοδοσίῳ Ζυγομαλᾷ.

« Ἕτερον δὲ, εἰ ἄρα τέχνη, περὶ τῆς σήμερον καὶ δημώδους γραικῆς φωνῆς καὶ λεξικόν τι ξυγγέγραπται, ἢ καὶ ἡ καινὴ Διαθήκη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς τήνδε τὴν διάλεκτον μετεβλήθη, καὶ πόθεν ἂν τούτων τυχεῖν δυνηθείην. Βουλοίμην γὰρ ἂν καὶ τῆς καινουργηθείσης ταύτης (ἧς ἤδη μικράν τινα γεῦσιν ἔχω), μέχρι του γνῶσιν (μόνον τοῦ συνιέναι τὰ ἐν αὐτῇ ἐκδοθέντα) τῇ παλαιᾷ καὶ γνησίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ συνάπτειν, ὡς οὐ καλὸν, ἔμοι γε δοκεῖν τὰ ἀρχαῖα εἰδότα πῇ, τῶν παρὰ πόδας πάντῃ σχεδὸν ἀμαθῶς ἔχειν (3). »

Τῇ 25 Νοεμβρίου ἀπαντῶν ὁ Ζυγομαλᾶς ἔγραφε τῷ Κρουσίῳ.

« Περὶ βιβλίων ἁπλῶν τῆς δημώδους φωνῆς, ἢ λεξικοῦ ἴσθι, οὐδὲν τοιοῦτον τινὶ πεπόνηται, οὔτε τὰ τῶν Διαθηκῶν ἐσαφηνίσθη· πόλιν γὰρ (εἰπεῖν) οἰκοῦμεν ἣν Πλάτων ὁ θεῖος ἔκτισε, καὶ ὅτι οὔτε ὁ μισθός ἐστιν οὐδεὶς τούτων ἕνεκα, οὐθ' ὁ κοπιάσων· ἂν δέ τις τῶν αὐτόθι πλουσίων, καὶ βοηθεῖν ἡμῖν ἐθελόντων, τοιαῦτα βούλεται, πεμψάτω τὸν μισθὸν καὶ ἔργον ποιήσομεν, καὶ δι' ἔτους ἑνὸς (συνυπουρ-

---

(1) Πρώτην ἀφορμὴν ἔδωκε τῷ Κρουσίῳ εἰς μελέτην τῆς καθωμιλημένης Ἑλληνικῆς ὁ Κορωναῖος Νικόλαος Καλῆς, ἐλθὼν τῇ 27 Μαρτίου 1557 πρὸς ζήτησιν λύτρων ἐν Μεμίγγῃ, ἔνθα τότε οὗτος ἐδίδασκε. «Unde prima mihi occasio τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης contigit » Turcog. σελ. 323.

(2) « Ut πρῶτος (absit gloriatio et invidia) introductor Barbaro Graecae linguae in nostam Germaniam. » Turcograecia, σελ. 185.

(3) Αὐτόθι, σελ. 126.

γούντων μοι καὶ ἄλλων σπουδαίων τῶν ἐνταῦθα μισθῷ) τελειώσω, καὶ ὑμῖν πέμψω (μεθ' ὅσης τῆς προθυμίας) κοινωφελῆ ἐσόμενα· εἰ δὲ καὶ σιτηρέσιον σχῶ παρά τινος περιβλέπτως κρατοῦντος ἐν ὑμῖν, οὐ μόνον ταῦτα ἐκπληρώσω, καὶ πᾶν ὃ προστάσσητε, συμβοηθοῦντος μοι καὶ τοῦ κυρίου μου πατρὸς, Ἰωάννου Ζυγομαλᾶ τοῦ ῥήτορος, τοῦ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν παιδείαν εἰδότος (ἣν ἡ πενία με διεκώλυσε σπουδάσαι· εἰ δὲ βοηθείας τύχοιμι, νέος ὢν, ἤδη τριακοντούτης, καὶ ταύτην σπουδάσω, Γερμανοῖς τε τὴν χάριν ἀναγράψω, καὶ ἔσται χάρις χαρίτων, ὡς βοηθήσουσιν Ἕλλησιν. ἤδη βαρβαρωθεῖσι ταῖς καιρικαῖς ἀνωμαλιαις), ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἁπλοῦ λεξικοῦ, καὶ τῆς σαφηνείας παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης καὶ ἄλλων, γνωρίσω ὑμῖν πέμψας ἱστορικὸν νέον, ἀκριβῆ τῶν γινομένων, καὶ σαφῆ, καὶ σύντομον, ὡς δυνατὸν, διηγούμενον τὴν διάβασιν, ὃ δὴ συγγράφεται ἡμῖν, οὐδενὶ δὲ ἐκδέδοται, οὔτ' ἐκδοθήσεται, ἐὰν μὴ τῆς ἀξίας τύχοιμεν τῶν κόπων ἡμῶν ἀμοιβῆς· πρὸς δὲ καὶ βιβλία παλαιὰ καὶ ὀρθὰ προξενήσω. »

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν ἔγραφε τῷ αὐτῷ καὶ ὁ Γερλάχιος, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεροκήρυκες προετίμων ἐν ταῖς διδαχαῖς αὐτῶν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς εὐκολωτέραν τῆς καθωμιλημένης, λέγοντες αὐτῷ, ὅτι ἀνετώτερον ἠδύναντο νὰ γράψωσι πολλοὺς λόγους ἐν τῇ πρώτῃ ἢ ἕνα καὶ μόνον ἐν τῇ κοινῇ [1].

Τῇ 16 Μαρτίου 1577 ὁ Κρούσιος ἔγραφε τῷ Ζυγομαλᾷ·

« Δέομαί σου ἐμοὶ πέμπειν τι ἐκ τῆς σήμερον τῶν πολλῶν Ἑλληνίδος γλώσσης (μόνον ἀμελουμένας ἐπιστολὰς, ἢ ἀπεῤῥιμμένα γράμματα ὁποιαοῦν) τοῦ ἰδεῖν με ποία ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφ' ἡμῶν φωνή. Καὶ μᾶλλον δὲ ποία ἡ ἐν ταῖς περιωνύμοις Ἀθήναις. Συλλέγομαι ἐγὼ (εἰ καὶ πάνυ ὀλίγα εὑρίσκω), καὶ παλαιοὺς χάρτας, καὶ διφθέρας, καίπερ κατατετμημένα, ἢ καὶ σχεδὸν τὸ παράπαν ἀμαυρωθέντα. Τοσοῦτόν μοι τοῦ τῶν ἑλληνικῶν πόθου περίεστι. »

Μετὰ δύο δὲ μῆνας ἔγραφε καὶ ταῦτα πρὸς τὸν διάκονον τοῦ πατριαρχείου Συμεῶνα Καβάσιλαν, ἐκπαιδευθέντα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ διατηροῦντα ἀλληλογραφίαν μετά τινων τῶν ἐν Γερμανίᾳ σοφῶν, καὶ ἰδίως τοῦ ἰατροῦ Ἰωάννου Σβαρτζίου (Μέλανος).

« Ἴσθι δὲ, ὅτι ὁ κύριος Μέλας δύο παρὰ σοῦ ἐπιστολὰς κομισά-

---

[1] Turcograecia, σελ. 197—. Παράβαλλε καὶ Davidis Chytraei, Oratio de statu Ecclesiarum Graeciae etc. Viteberge 1582, σελ. 14, 49, 71.

μενος ἀποκρινεῖται, τὰ ὑπὸ σοῦ αἰτηθέντα εἰς δύναμιν ποιῶν. Ἄμφω δὲ, εἰς τὰ μάλιστα φίλοι ἀλλήλοις ἐσμὲν, ἅτε αὐτοῦ, ὅτε νεώτερος ἦν, ἐμοὶ μέχρι του ἐνταυθοῖ καθηγητῇ εἰς ἑκατέραν τὴν γλῶσσαν χρησαμένου. Ἐπεὶ δὲ σὺ τοσοῦτον ἀγαπᾷς αὐτὸν, ἐθάρσησα τουτί σοι ἐπιστόλιον ἐγὼ γράψαι, ὃν κἀμοὶ φίλον ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἔσεσθαι, ὡς ἐλπίζω, οὕτω καὶ πάνυ παρακαλῶ. Φίλος γὰρ Ἑλλήνων ἔγωγε τὰ μάλιστα, καὶ ἀγαθῶν τοῦ κλεινοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀνδρῶν εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι, συνδέειν τε εἰς δύναμιν τῇ Γερμανίᾳ τὴν Ἑλλάδα γλιχόμενος· ὧν καὶ τὴν παλαιὰν ὧδε φωνὴν κατὰ τὸ ὀλιγοδύναμόν μου διδάσκω, καὶ τῆς σημερινῆς δὲ, τῆς ἐκβαρβαρωθείσης, ἐπεθύμησα, ἐν ᾗ ἐστιν, ἃ ἤδη νοῶν προέκοψα. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔχω Λεξικόν τι αὐτῆς, ὅ με οὐ μετρίως ἀνιᾷ. Εἰ δέ σοι σμικρὸν σχολῆς, δέομαί σου, τὰ ἐπιθαλάμια ἃ πέμπω τῇ κοινῇ καὶ δημοτικῇ ταύτῃ φωνῇ, μόνον κατὰ λέξιν ἑρμηνεύειν, κἀμοὶ τὴν ἑρμηνείαν πέμπειν· ναὶ μὴν, καὶ ἄλλο τι ἐν τῇδε τῇ διαλέκτῳ, ὅπερ ἂν ἄλλως ἀποῤῥίψειας, ἀποστέλλειν, ἵνα ἐντεῦθεν γοῦν τι προσμάθω. Ἀλλ᾽ εἴ τις πόνος τῷ πράγματι πρόσεστιν, οὐ βαρὺς ἐπικείσομαι, ἀλλὰ φείσομαι. Ἡδέως δ᾽ ἔτι εἰδήειν ἂν, ποίᾳ νυνὶ διαλέκτῳ περὶ Θεσσαλονίκην καὶ ἐν Ἀθήναις χρῶνται, ποῖον πόσον τε ἐστὶ τὸ Ἀθηνῶν ἄστυ, καὶ τἄλλα αὐτῶν (κατὰ τῶν τάχ᾽ οὐκ ἀληθῆ παρ᾽ ἡμῖν αὐτῶν πέρι γραψάντων) ὄντα τυγχάνει, καὶ ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἔτι ἥκιστα ἡ πάλαι γλῶττα ἐκβεβαρβάρωται » ([1]).

Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (7 Μαρτίου 1578) ἐπέστειλεν αὐτῷ ὁ Γερλάχιος τὰς ἑξῆς εἰδήσεις περὶ τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς.

« Οἱ Ἕλληνες λέγουσιν, ὅτι ἡ μιξοβάρβαρος αὐτῶν γλῶσσα εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀγνοοῦσιν ὅμως καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς. Καθαρώτερον ὅλων εἶναι τὸ Βυζαντινὸν ἰδίωμα, μᾶλλον δὲ διεφθαρμένον τὸ Ἀθηναϊκόν. Ἐν τῷ Χιακῷ καὶ Κρητικῷ παρεισέῤῥησαν καὶ ἰταλικαὶ λέξεις. Ὅλα τὰ ἁπλοελληνικὰ ἰδιώματα διαφέρουσιν ἀλλήλων κατά τε τὴν προφορὰν καί τινας τῶν λέξεων· πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των, ἐκτὸς τῶν Ἰώνων (;) χυδαϊστὶ Τσακώνων καλουμένων, οἵτινες κατοικοῦντες ἐν δέκα καὶ τέσσαρσι κώμαις μεταξὺ Ναυπλίου καὶ Μονεμβασίας, χρῶνται ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ. ([2]) »

Ἐν ἔτει 1579 ἐλθόντος εἰς Τυβίγγην τοῦ Κυπρίου Σταματίου Δο-

([1]) Turcogr. 500.
([2]) Ὁμ. 489.

νάτου ὁ Κρούσιος ἔμαθε παρ' αὐτοῦ εἰδήσεις τινας περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, καὶ ἰδίως τοῦ Κυπριακοῦ, τοῦ ὁποίου πολλὰς λέξεις καταχωρεῖ ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ ([1]).

Κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἦλθον αὐτῷ οἱ Θηραῖοι Λουκᾶς καὶ Ἀνδρέας Ἀργυροὶ πρὸς ζήτησιν λύτρων. Καὶ παρὰ τούτων δὲ πολλὰ καὶ διάφορα ἐπληροφορήθη, ἐν οἷς καὶ τὰ ἑξῆς :

« Μεγάλη ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς νήσοις ἡ διαφορὰ τῆς κοινῆς γλώσσης, ἀναμεμιγμένης μετὰ πολλῶν βαρβάρων λέξεων. Ἄλλον ἰδίωμα λαλεῖται ἐν τῇ μιᾷ νήσῳ, καὶ διάφορον ἐν τῇ ἄλλῃ. Δυσνόητος τοῖς ἐπιλοίποις Ἕλλησιν εἶναι ἰδίᾳ ἡ Κρητικὴ διάλεκτος, ὡς ἡ Βελγικὴ ἡμῖν τοῖς Γερμανοῖς. Ὀνομάζομεν *τζοπέλους* (προσέθεντο οἱ Ἀργυροὶ) τοὺς καταχρωμένους τοῦ τζ ἢ *τζίντα* εἴτ' ἐν ἀρχῇ εἴτ' ἐν τέλει τῆς λέξεως, οἷον *προβατάτζι*, *ἀρνάτζο*. Ἡ τῆς Μακεδονίας διάλεκτος εἶναι ἡ μᾶλλον καθαρεύουσα ([2]).

Τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1580 ἔγραφεν ὁ Κρούσιος τῷ Ζυγομαλᾷ. « Λέξεων τῆς κοινῆς γλώσσης διασαφήσεις, ἐπιστολὰς ἀνδρῶν Γραικῶν παντοίας διαλέκτου σημερινῆς καὶ χώρας, ἱστορικά, χωρογραφίας, διήγησιν τῆς σοῦ πατριᾶς καὶ πατρίδος, καὶ εἴ τι ἄξιον γνώσεως δέομαι, ὅσον δύναμαι, πέμψαι. Τὸ πᾶν εἰς τιμήν σου ἔσται, καὶ τοῦ φιλτάτου μοι ἑλληνικοῦ γένους. »

Τὴν αἴτησιν ταύτην προθύμως ἐξεπλήρωσεν ὁ πρωτονοτάριος τοῦ πατριαρχείου ἐπιστέλλων αὐτῷ. « Νῦν δὲ δέδωκα, καὶ ἔρχονταί σοι, κύριε Κρούσιε, τὰ ἐξηγηθέντα μοι λεξείδια καὶ ἃς ᾐτήσω ἐπιστολάς, καὶ τῷ κυρίῳ Στεφάνῳ σημειώματα ἰατρικά, πονηθέντα Μιχαὴλ τῷ Ἑρμοδώρῳ. » Περὶ τούτου δ' ἔγραφε καὶ τῷ Γερλαχίῳ. « Πέπομφα τῷ Κυρίῳ Κρουσίῳ τετράδιά τινα, ἃ ἔπεμψέ μοι, καὶ ἀπὸ τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν Ἑλλήνων μετεγλώττισα, καὶ ἐπιστολὰς ἁπλῶς γεγραμμένας, ὡς γράφουσιν οἱ νῦν τὴν Ἑλλάδα οἰκοῦντες, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐνταῦθα μερῶν, καί τινας σπουδαίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν τῶν νῦν ὄντων, πᾶν καταθύμιον αὐτοῦ ἐκτελέσας » ([3]). Καὶ ἐν μὲν τῇ πρὸς Κρούσιον μακρᾷ ἀποκρίσει, τοῦτο καὶ μόνον σημειοῖ ὁ Ζυγομαλᾶς περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις καθωμιλημένης διαλέκτου. « Ὑπὸ δὲ

([1]) Αὐτ. 188—189.
([2]) Turcograecia 209.
([3]) Αὐτ. σελ. 99. 75.

τῆς σοφίας ἧς νῦν ἔχουσιν, ἢ τἀληθὲς εἰπεῖν τῆς ἀμαθίας τὸ *ἔλαιον λαδίφι* λέγουσι, γελοίως προφέροντες. » Ἐν δὲ τῆς προλεγομένοις τῶν ὑπ' αὐτοῦ διασαφηθέντων λεξειδίων γράφει καὶ ταῦτα.

« Μὴ ἔσο πολὺ δίκαιος, φησὶν ἡ Γραφὴ, ἵνα μὴ ἀσεβήσῃς· φημὶ δ' ἔγωγε τοῦτο παρῳδήσας, μὴ ἔσο πολλῶν γλωσσῶν συζητητὴς ἵνα μὴ βαρβαρίσῃς, σοφώτατε κύριε Κρούσιε. Πλὴν, ἐπεὶ τὸ δόξαν σοι, κἀμοὶ προσφιλὲς, ὡς ἤδη ἡνωμένων φιλίᾳ, ἐκτυφλοῦν εἰωθυίᾳ τὸν φιλοῦντα, καὶ ταῦτα τὰ λεξείδια, καὶ ῥησίδια, τὰ κατημαξευμένα, καὶ τὰ πλείω, ὡς ἔτυχον, εἰρημένα, οὐκ ὀκνήσας ἐξελληνίσω, ὡς δυνατὸν, καὶ σαφηνίσω σοι. Γινώσκειν δὲ πρὸ πάντων, τούτων ἕνεκα, σοῦ βούλομαι τὴν ἀγχίνοιαν· ὅτι αἱ λέξεις αὗται τινὲς μὲν εἰσὶ τοπικαὶ, καὶ ἐθνικαὶ, ἀπὸ τῶν εἰδῶν ὀνομασθεῖσαι, τῶν ὑφαντῶν τυχὸν, ἢ πολυποικίλων καὶ δαιδάλων τε ἄλλων, ὡς *βλατία χρυσᾶ*, καὶ *ἐξάμετα*, ἕτεραι δὲ ὀφφικίων εἰσὶ δηλωτικαὶ, καὶ ταγμάτων στρατιωτικῶν, ὡς *δρογκάριος τῆς βίγλης*, καὶ ἄλλα πολλά· ἄλλαι δὲ ὠνομάσθησαν ἰδιώματι ἐθνῶν διαφόρων· εἰσὶ δὲ καὶ πεποιημέναι, καὶ πολλάκις καὶ, ὡς ἔτυχε, λεγόμεναι, ἐπικρατῆσαν οὕτω καὶ ἀρχῆθεν, ὡς τὸ *βλίτηρι*. Ἡ γὰρ ἁπλῆ καὶ κοινὴ αὐτὴ γλῶσσα, εἴτε δημοτικὴ, ἢ ἰδιωτικὴ τῶν νῦν δυστυχῶν Γραικῶν, πολύμικτός τις ἐστὶ καὶ διάφορος. Εὑρήσεις γὰρ ἐν ταύτῃ ἑλληνικὰς φωνὰς, ἢ καὶ λόγους ὅλους ἔσθ' ὅτε, καὶ Ῥωμαϊκὰς, ἢ καὶ Ἀγαρηνῶν, ἢ καὶ Ἀλβάνων, ἢ καὶ ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ἄλλως οἱ Γραικοὶ, ὡς δένδρη μεράδια πεφυτευμένα ἐν τόποις πολλοῖς, οὕτως οἰκοῦσιν οὗτοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παροικοῦσιν. Ἐν γῇ γὰρ, φεῦ, ἀλλοτρίων εἰσὶ διεσπαρμένοι, μέτοικοι, ἀναμεμιγμένοι ἔθνεσι. Καὶ, εἰ ἀκούσῃς Βυζαντίους λαλοῦντας, ἐνωτισθείσῃ Ἑλλήνων φωνὰς, ἁπλᾶς ἄλλας, καί τινας Ἀγαρηνῶν, ὧν ἡ πληθὺς ἡ ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ὧν (Ἀγαρηνῶν δηλονότι) ἀκούοντες, πολλὰς φωνὰς παρενσπείρουσι τῇ αὐτῶν, ὡς καὶ ἱματίοις καί τισιν ἔθεσιν αὐτῶν χρῶνται· φιλεῖ γάρ φησι, τὸ ὑπήκοον γνώμῃ τῇ τοῦ ἄρχοντος ἕπεσθαι καὶ βιοῦν. Εἰ δὲ ἀκούσῃς Κρῆτας ἐκ τῆς λαλιᾶς γνωριεῖς, καὶ οἱ λόγοι αὐτῶν ἀναμὶξ τῇ Λατίνων φωνῇ, καὶ ἄλλων. Ἂν δὲ Πελοποννησίους ἄλλως ὅρα μεμιγμένον λατινικοῖς, *ἔπαρ* (ἆρον) *τὴν τσιμάντα σου*, καὶ ἄμε (ἄπελθε) *στὸν ἀβουκάτον σου, καὶ εἴτε σὲ κονσεγιάρῃ σατὰ* (σὺ) *κάμε το*. Καὶ τὸ δὴ χείριστον τοὺς ποτὲ σοφωτάτους Ἀθηναίους εἰ ἤκουσας, δακρύων ἂν ἐγένου μεστός· ὅσον γὰρ ὑπερεπερίσσευσέ ποτε ἐν αὐτοῖς ἡ καθαρὰ καὶ ἄδολος τῶν Ἑλλήνων φωνὴ, τόσον ἡ βάρ-

ἔαρος ἐπληθύνθη, καὶ ἀκούεται ἔξοχα πάντων. Μέλλουσι γὰρ εἰπεῖν, *ὥρα ὦ εὐτυχές*, καὶ ἀντὶ τούτου λέγουσι, *γιαπᾶ καλότυχε*. Τὰ *σῦκα*, *σοῦκα* λέγουσι, τὸν *βάτραχον πακακᾶν*, καὶ ἄλλα γελοῖα, ὡς καὶ τὴν *στολὴν*, *σολήν*· τὰ ἔξω τῆς πόλεως προαύλια, ἃ *ἐξωπόλια* ἔδει λέγειν, *σοπόλια* λέγουσι. Εἰ δέ τις αὐτῶν, εἰ καὶ πενταετὴς ἐστὶ, καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ παροικήσει, ὅλως τὴν πάτριον οὐ μεταβάλλει, ἀλλὰ καὶ φωνὴν, καὶ ἦθος, καί τινα ἰδιώματα τοπικὰ φυλάττει ἀπαραλλάκτως ἐφ' ὅρῳ ζωῆς. (Ἔρημοι ἔμειναν αἱ Ἀθῆναι χρόνους περίπου 300· οὗτοι δὲ ἐκ διαφόρων εἰσὶ πόλεων συνηγμένοι. Κρεῖττόν σε ἀκούειν Ἀθηναίου, ἢ νῦν ὁρᾷν). Καὶ, ὡς τοὺς Αἰγυπτίους γνωρίζουσιν οἱ Γραικοὶ ἐκ τῆς *καρακάξας*, ἤτοι κορώνης, οἵτινες ἀντὶ *καρακάξα*, *χαραχάξα* λέγουσιν, οὐ γὰρ δύνανται λέγειν τὸ *κα*, (ὥς τινες Λατῖνοι ἀντὶ τοῦ *θ* τὸ *τ*, *τεὸς* ἀντὶ *θεὸς* προφέρουσιν, εἰ καὶ ἐν γραφῇ ἄλλως) ἀντὶ δὲ τούτου ἐν πάσῃ λέξει τὸ *χα* χρῶνται, οὕτω καὶ Ἀθηναῖοι, Δήλιοι, καὶ Κρῆτες, καὶ Πελοποννήσιοι, καὶ Χῖοι, καὶ νησιῶται, καὶ λοιποὶ ἄλλοι· πλὴν εἰ καὶ ἔν τισι λέξεσι καὶ φωναῖς παρηλλαγμένως λαλοῦσιν, ἀλλὰ ἕκαστος τὸν ἕτερον καὶ ἄλλον οἶδε, καὶ ἀκούει αὐτοῦ λαλοῦντος. Τοῦτο δὲ μόνον, ὅτι εὐθὺς γινώσκει εἷς ἕτερον, ὅτι Βυζάντιος τυχὸν, Κρὴς, Χῖος, Ναύπλιος, Νάξιος, νησιώτης, ἠπειρώτης, ἢ ὅθεν ἂν ᾖ. Ἡ γὰρ λαλιὰ αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν εἰπεῖν πως, δῆλον αὐτὸν ποιεῖ. Ὅθεν μὴ θαύμαζε, ἄνερ ἐλλογιμώτατε, ἂν τοιαύταις ἐντυγχάνῃς φωναῖς. Ὅπου γὰρ πλείω πτώματα, ἐκεῖ καὶ ἀετοὶ πολλοί· καὶ ὅπου ἔθνη πολλὰ, καὶ γλῶσσαι, ἔν τισι μὲν παρηλλαγμέναι, γινωσκόμεναι δὲ ὑπ' ἀλλήλων, ὡς συγγενῶν ἢ γειτνιαζόντων. Οὕτω δὲ οἶμαι κἂν τῇ Λατίνων ([1]). »

Εἰς δὲ τὴν συλλογὴν τῶν ἐν τῇ καθωμιλημένῃ ἑλληνικῇ γεγραμμένων ἐπιστολῶν, προτάσσει καὶ ταῦτα. « Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἐσημειωσάμην χάριν σου, σοφώτατε κύριε Μαρτῖνε Κρούσιε, ἵν' ἐνωτισθεὶς πῶς τὴν ἁπλῆν ταύτην προφέρουσι φωνὴν, εἴτε κοινὴν, τὴν ἔχουσαν καὶ ἑλληνικὰς λέξεις, καὶ ἀπὸ ἄλλων γλωσσῶν. Οἱ γὰρ πλησιάζοντες λατίνοις τινὰς φωνὰς ἀναμιγνύουσιν, οἱ Ἀγαρηνοῖς ὁμοίως, οἱ Βουλγάροις ὡσαύτως· καὶ ἔτι ἔχουσι καὶ ἰδιώματά τινα ἐν τῇ προφορᾷ. Πλὴν ὁ εἰδὼς λαλεῖν ἁπλῶς μίαν τῶν διαλέκτων (εἰπεῖν) ὡσεὶ οἱ Βυζάντιοι τυχὸν ἢ οἱ Ναύπλιοι, οἶδε λαλεῖν (ἵνα

([1]) Turco-Graecia, σελ. 99.

εἴπω κρεῖττον) ἵνα καταλαμβάνη, καὶ ἀκούῃ, καὶ τὰς λοιπὰς, διαφερούσας καὶ ἐν προφορᾷ, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν λόγοις τισίν. Ἡ πλέον δὲ βάρβαρός ἐστιν ἡ τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἦν, ὅτε ὑπῆρχεν, ἀρίστη· ἥν τις εἰ εἴπῃ κατὰ διάμετρον τῇ πάλαι, τὴν νῦν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· ἀκούοντες γὰρ ἡμεῖς αὐτῶν, ἐννοοῦμεν πως τὶ λέγουσι (ἐν γάρ τισι παρηλλαγμένως λέγουσι καὶ ὀνομάζουσι), καὶ πλὴν γελᾷν οὐ δυνάμεθα, ἐνωτιζόμενοι αὐτῶν (1). »

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν καὶ Συμεὼν ὁ Καβάσιλας ἔγραφε τῷ αὐτῷ Γερμανῷ τὰ ἑξῆς.

« Περὶ δὲ τῶν διαλέκτων τί ἂν καὶ εἴποιμι, πολλῶν οὐσῶν καὶ διαφόρων, ὑπὲρ τῶν ἑβδομήκοντα; Τούτων δ' ἁπασῶν ἡ τῶν Ἀθηναίων χειρίστη· βουλόμενοι γὰρ εἰπεῖν *ἰδοὺ πίστις, ἐλπὶς*, καὶ *Ἑλλήνων δικαιοσύνη*, λέγουσιν ἀντὶ τούτων, *ἐπᾶ πίσι*, *ἐπᾶ σολὴ*, *ἐπᾶ ῥωμήϊκη κρίσι*· καὶ ἀντὶ τοῦ *σὺ*, *σοὺ*, καὶ *πορεύου*, *σοῦζε*· καὶ *λύτραν*, *λοῦτραν*. Οὓς οἱ τὴν Ἑλλάδα οἰκοῦντες καλῶς τὰ πολλὰ φθεγγόμενοι, βαρβάρους τὸ παράπαν ἀποκεκλήκασι, τούτους βδελυττόμενοι, ὥστε πεπονθέναι τοῖς πάλαι κατὰ διάμετρον.

« Ἐν δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ Βυζαντίῳ, καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἐν ἄλλῃ Ἑλλάδι, εὑρήσεις καλῶς τὴν καθ' ἡμᾶς ἰδιωτικὴν φθεγγομένους ἐνίους, ὡς καὶ τοὺς πάλαι. Κἀκείνους γὰρ (ταύτην τὴν ἰδιωτικήν φημι) καθάπερ ἡμᾶς προφέροντας ἐν πολλοῖς μάλιστα κωμῳδοῖς, εὑρίσκομεν. Τούτου χάριν οὐ μιξοβάρβαρον, ἀλλ' ἰδιωτικὴν τῶν Ἑλλήνων τις ὀνομάτειεν, εἴ καί τινα τῶν βαρβαρικῶν λέξεων (ὡς τὰ τῶν μηνῶν ὀνόματα ἰταλικῶς) προφέρουσαν. Καὶ ταῦθ' οὕτω μὲν ἔχει. Αὐτὸς δὲ, μίαν καὶ μόνην μαθὼν, ἣν καὶ ἡμεῖς, ἁπάσας καλῶς εἴσῃς. Ἔτι τῶν ἡμετέρων ἰδιωτῶν, τοὺς μὲν δωρικῶς, τοὺς δὲ ἀττικῶς, ἄλλους αἰολικῶς, ἑτέρους ἰωνικῶς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ κοινῶς φθεγγομένους εὑρήσει τις . . (2). »

Μετὰ ζήλου ὑπερβάλλοντος ἐξακολουθῶν ὁ Κρούσιος τὰς περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ἐρεύνας αὐτοῦ ἔγραψε (15 Σεπτεμβρίου 1580) καὶ τῷ ἐν Ἑνετίᾳ τότε ἐδρεύοντι ἀρχιεπισκόπῳ Φιλαδελφείας, τῷ πολυμαθεῖ Γαβριὴλ Σεβήρῳ, ἐξαιτούμενος εἰδήσεις καὶ συγγράμματα περὶ τῆς μελετωμένης γλώσσης· « . . . Ἀλλὰ φιλανθρωπεύου πρός με, τιμιώτατε· ἀξιω-

(1) Αὐτ. σελ. 216.
(2) Αὐτ. σελ. 461 - 462.

σόν με, τὸν οὐκ ἄξιον, ἀποκρίσεως προσηνοῦς· εἴτε δύνασαι τῷ τὰ πάντα καλῷ Ἱερωνύμῳ συνεισενεγκεῖν τι πρὸς τὸ, ὅπως ἐγὼ βιβλία τινα ἔτι, τῶν ἐν τῇ κοινῇ καὶ δημώδει γραικῇ γλώττῃ γραφέντων, λάβω, ἐξ ὧν ἂν μᾶλλον αὐτὴν μάθοιμι· δέομαι, κύριε, μὴ βαρυνθῆναί σε, αὐτῷ δεῖξαι, ποῦ ἂν εὑρεθεῖεν, καὶ αὐτὸς ἐμοὶ ἀγοράσει. Ἄχθομαι οὐδὲν τοιοῦτον λεξικὸν εὑρίσκεσθαι· ὥστε ἀναγκάζομαι, ὅθεν ἂν δυνηθῶ, συνερανίζεσθαι τῶν λέξεων ἑρμηνείας, ὧν οὐ νοῶ, ἢ καθαραῖς ἑλληνίσι λέξεσιν, ἢ λατίναις, γινομένας. Σπουδάζω δὲ πάνυ, ἐπειδὴ τὴν παλαιὰν καὶ καθαρὰν γλῶτταν μετρίως πως ἔμαθον, κἀν τῇ ἡμῶν ἀκαδημίᾳ διδάσκω, αὐτῇ συνάπτειν καὶ τῆς σήμερον καὶ κοινῆς, μετρίαν γνῶσιν [1]. »

Ταὐτοχρόνως δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐπέστειλε καὶ τῷ ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντι συμπατριώτῃ τοῦ Σεβήρου Ἰωάννῃ τῷ ἰατρῷ. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ πρώτου ἀπάντησιν, ἐπανέλαβε τὴν αἴτησιν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος δι' ἐπιστολῆς, ἧς δημοσιεύει τὴν ἑξῆς σύνοψιν.

« Τὴν ἐπιστολήν σου τῇ θ.' ποσειδεῶνος δεξάμενος, μεθ' ὅσης ἡδονῆς δοκεῖς; ἀνέγνων. Τὰς λέξεις ἃς πέμπω δημώδεις οὔσας, ἑρμηνεύοις μοι ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστὶ, ἢ ἰταλικῶς ἢ κελτικῶς. Δώσω μισθὸν ὃν ἀπαιτηθῶ. Ἔχω γὰρ μετὰ χεῖρας ξυγγραφήν τινα πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τῶν Γραικῶν, ἀφ' ὧν καιρῶν ἡ Κωνσταντίνου ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐγένετο, καὶ ποικίλας ἐπιστολὰς, τῇ κοινῇ γλώττῃ γεγραμμένας· ταύτας νυνὶ εἰς τὴν λατινίδα φωνὴν μεταβάλλω, βουλόμενος τό τε γραικὸν κείμενον καὶ τὴν λατινίδα μεταβολὴν ἀλλήλοις ἀντιπρόσωπα ἐκτυπωθῆναι παρασκευάζειν· οὕτω τε τούς τε Γερμανοὺς καὶ τοὺς Γραικοὺς εἰς μείζονα γνῶσιν καὶ φιλίαν ἀλλήλων καθιστάναι. Ἄλλους τῶν Γραικῶν ἀγαθοὺς, ἐμοὶ γνωστοὺς ποιοίης, τὰ αὐτῶν ὀνόματα σημαίνων . . »

Περὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ καὶ τῷ προειρημένῳ Μονεμβασιώτῃ ἰατρῷ Ἰωάννῃ πάλιν λατινιστὶ ἔγραψεν [2]. Τῇ 15 Μαΐου 1583 ὁ Σεβῆρος ἀπέστειλε τῷ Κρουσίῳ διασάφησιν ἁπλοελληνικῶν λέξεων, μετ' ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ καὶ ταῦτα λέγει. « Τὸ μὲν τὰς βαρβαροελληνικὰς περιέχον χαρτίον λέξεις ἤδη σοι πέμπεται, θεῖε Μαρτῖνε, ἐξ ὧν αἱ μὲν ἐσαφηνίσθησαν, αἱ δὲ οὐδαμῶς, διὰ τὸ αὐτὰς μεμιγμένας

---

(1) Ὁμ. 524.
(2) Turcogr. 527.

εἶναι καὶ συνθέτους, καὶ ἀλλοκότοις φωναῖς, καὶ ἀπᾳδούσαις τῆς ἡμῶν. αἱ δ' ἀποκρίσεις, οὔπω γε Κρήτηθεν καὶ ἀλλαχόθεν, ἡμῖν προσεπέμφθησαν [1]. »

Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ πρὸς ἄλλους τῶν ἐν Ἑλλάδι λογίων ἐπέστειλεν ὁ ἀκάματος Γερμανὸς, ἐξαιτούμενος τὴν συνεισφοράν αὐτῶν ἐν τῇ ἑτοιμαζομένῃ τοῦ ἑλληνισμοῦ πνευματικῇ πανδαισίᾳ. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων καταχωροῦμεν περικοπὴν τῆς πρὸς Ἰωάννην Μορζῆνον τὸν Κρῆτα. « Καταγράφοις δὲ τὴν λαμπράν σου πατρίδα, καὶ ὅλην τὴν Κρήτην, καὶ τὰς αὐτόθι νήσους, κἀμοὶ τὴν περιήγησιν πέμποις, ὅτι αὐτὴν ἐνθήσομαι τῇ σήμερον Ἑλλάδος ἣν ξυγγράφω, ἱστορίᾳ, μετὰ τιμῆς τοῦ ὀνόματός σου, ὥσπερ καὶ παρ' ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τοῦτο βοηθοῦμαι. Ἀλλὰ καὶ βιβλιάριόν τι τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης φωνῆς πέμψαις, ἢ καὶ ποικίλας τῶν σήμερον σοφῶν ἐπιστολὰς, οὐδένα κίνδυνον φερούσας [2]. »

Ἀλλὰ καὶ παρ' ἀλλογενῶν δὲν ἔπαυσε ζητῶν καὶ τὴν ἐλαχίστην πληροφορίαν περὶ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ζητήματος. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ εὐμαθὴς νέος Ἰωάννης Κραΐλλιος, Ναγολτεὺς τὴν πατρίδα, ἐπισκεφθεὶς τὴν Καλαβρίαν, Ζάκυνθον, Πελοπόννησον, καὶ Εὔβοιαν, ἐπὶ καταδρομικῶν τῆς Μελίτης πλοίων, διηγήθη αὐτῷ ἐν Τυβίγγῃ, ὅτι ἐν Καλαβρίᾳ κατῴκουν καὶ Ἕλληνες, καὶ μετὰ τῆς Ἰταλικῆς ἐλαλεῖτο καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος Φίσκερος ἐπέστειλεν αὐτῷ ἐξ Ἰταλίας, ὅτι ὁ ἐν Ἑνετίᾳ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκδοθεὶς Πορτολάνος ὑπὸ μόνων τῶν ναυτιλλομένων ἐννοεῖτο, καὶ οὔτε ὁ Σεβῆρος, ὡς τὸν διεβεβαίωσεν, ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν μιξοβάρβαρον αὐτοῦ γλῶσσαν [3].

Ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκογραικίας, ἐκ πληροφοριῶν τοῦ Γερλαχίου ὁ Κρούσιος σημειοῖ, ὅτι ἡ καθωμιλημένη ἑλληνικὴ ἦτο καθαρωτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἡ πόλις αὕτη, ἦτο καὶ εἶναι ἡ τοῦ κράτους ἕδρα. Οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων λόγιοι εὐχερέστατα χρῶνται τῇ ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ [4].

Ἐν δὲ σελίδι 273 ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τριχῶς διῄρηται, εἰς *κοινὴν*, εἰς *ἀρχαίαν* τὴν καὶ κλασικὴν, καὶ εἰς *ἐκκλησιαστι-*

---

(1) Αὐτ. 534.
(2) Turcog. 532.
(3) Αὐτ. 525.
(4) Ὁμ. 496.

κήν, καθαρεύουσαν μὲν πλὴν καὶ μὴ ἄμικτον βαρβαρισμῶν, ᾗ χρῶνται ἐν τῇ γραφῇ οἱ ἱερωμένοι καὶ οἱ λόγιοι. Ταῦτα δὲ γράφων ἐπιπροστίθησιν, ὅτι ἐν ἔτει 1557 διδάσκοντι ἐν Μεμίγγῃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Κορωναῖος Νικόλαος Καλῆς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τριπλῆ, ἡ *χυδαία* (grossa), ἡ *γραικολατινική*, καὶ ἡ *κλασική*, ὡς πρώτην ἐννοῶν τὴν κοινήν, δευτέραν τὴν ἀρχαίαν (;), καὶ τρίτην τὴν ἐκκλησιαστικὴν (;) ἐν ᾗ ἐγράφησαν αἱ διδαχαὶ τοῦ Ῥαρτούρου, τὸ Ἄνθος τοῦ Καρτάνου, καὶ ὁ Θησαυρὸς τοῦ μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ (¹).

Περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος Μάξιμος Μαργούνιος, Κυθήρων ἐπίσκοπος, καὶ Μελέτιος Πηγᾶς, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀμφότεροι Κρῆτες καὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἱερὰν ἐκείνην πλειάδα, ἥτις καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν κατηγλάϊσε, καὶ τὸ ὑπόδουλον γένος κατελάμπρυνεν, ἐνζήλως προσεπάθησαν νὰ μορφώσωσι τὸ τέως ἀκανόνιστον ὕφος τῆς καθωμιλημένης διαλέκτου, ἀπαλλάξαντες αὐτὴν παντὸς ἰδιωματικῶς περεισφρήσαντος ξενισμοῦ, καὶ καταδείξαντες, ὅτι καὶ πλούτου λέξεων καὶ γλαφυρότητος περὶ τὴν ἔκφρασιν δὲν ἐστερεῖτο. Αἱ μεταφράσεις τοῦ πρώτου (²), καὶ αἱ διδαχαὶ ἀμφοτέρων δύνανται ὄντως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τῆς τότε γραφομένης καὶ παρ' ἁπάντων ἀνεξαιρέτως ἐννοουμένης ἁπλοελληνικῆς γλώσσης.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκφωνηθέντων καὶ ἀνεκδότων λόγων Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (1586—1587) παρατίθημι τὴν ἑξῆς περικοπήν (Ε' Κυριακῇ τῶν νηστειῶν, ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγ. κεφ. ι).

« . . . Ἴδετε πάθος δαιμονικόν, καὶ μάθετε ἡ διαφοραῖς, ἡ διχοστασίαις τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πόθεν γεννοῦνται. Βλέπεις σήμερον Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν χωρισμέναις ὁποῦ πρῶτα ἦταν ἕνα; κενοδοξία τὰς ἐχώρισε. Βλέπεις τὰς ἐκκλησίας τὴν ἀνατολικήν, καὶ τὴν δυτικήν, διαχωρισμέναις μὲ ἔτοιας λογῆς χωρισμόν, ὁποῦ τοῦτος ὁ χωρισμὸς εἶναι ὁ χαλασμὸς τῆς οἰκουμένης; Ἂν ὁ χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας δὲν εἶναι

(¹) Turcogr. σελ. 273.

(²) Ἀδικεῖ τὸν Μαργούνιον ὁ σοφὸς Μένδελσων Βαρθόλδης, ἐξ ἀγνοίας ἴσως λέγων, ὅτι ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ οὔτε σαφήνεια ἰδεῶν παρατηρεῖται, οὔτε δεξιότης φράσεως (Κλειώ, 453), ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἐν τοῖς ἐν ἑλληνικῷ ἰδιώματι γεγραμμένοις πονήμασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδίως ταῖς ἐπιστολαῖς, καταδείκνυται γλαφυρότης κατ' οὐδὲν ὑποδεεστέρα τῆς Ἀττικῆς.

ὁ χαλασμὸς τῆς οἰκουμένης, ἄλλος ἂς ἀνέβῃ ἐδῶ (νὰ εἰπῶ κατὰ Δημοσθένη) καὶ ἂς τὸ ἀποδείξῃ, καὶ νὰ σιωπήσω ἐγὼ, εἰδὲ καὶ δὲν τολμᾷ τινας ἄλλος νὰ λαλήτῃ (καθὼς δὲν τολμᾷ) πιστεύσατε τοῦ Μελετίου, πῶς ὁ χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας εἶναι τῆς οἰκουμένης ὁ χαλασμός· ἡμεῖς (ἔλεγεν ἀπατὰ ὁ Δημοσθένης) ἡμεῖς ἐκάμαμεν τηλικοῦτον τὸν Φίλιππον· ἡμεῖς (λέγει ὁ Μελέτιος) ἐκάμαμεν τηλικοῦτον τὸν ἐχθρόν· ὁ θάνατός μας τοῦ ἐγίνηκε ζωὴ, ἡ σύγχυσίς μας τοῦ ἔγινεν αὔξησις, ὁ χωρισμός μας τοῦ ἔγινεν ὠφέλιμος, ὁ χαλασμός μας ἀνόρθωσις, καὶ ἔγιναν μεγάλα τὰ μικρὰ, μὲ τὸ νὰ γενοῦσι μικρὰ τὰ μεγάλα· καὶ τούτων ἡ αἰτία δὲν εἶναι ἄλλον παρὰ τοῦ διαβόλου ἡ κενοδοξία. Δὲν ἔχω δύναμιν νὰ σᾶς εἰπῶ πῶς μετὰ τὸ νὰ θελήσῃ κάποιος πατριάρχης νὰ λέγηται οἰκουμενικὸς, καὶ κάποιος πάπας νὰ τὸ ἁρπάξῃ καὶ νὰ κρακτῇ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας (τὸ ὁποῖον πρᾶμμα ὁ προτήτερος πάπας ὁ τρισμακάριος Γρηγόριος ἐκεῖνος ὁ μέγας, τοῦ ὁποίου λέγουσι νὰ ἦναι ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων) ἐκεῖνος ἔγραφε προτήτερα, ὅταν τὸν ἔλεγεν ὁ Μαυρίκιος ὁ βασιλεὺς νὰ ἦναι ἐκεῖνος κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκουμενικὸς ποιμὴν, ἐκεῖνος μηδὲ διὰ τοῦ λόγου του τὸ ἐκαταδέχετο νὰ τὸ πάρῃ, καὶ ἔγραφε καὶ τὸν πατριάρχην, ὅτι, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ, μὴ θελήσῃς μετὰ τὸ νὰ ἁρπάσῃς τόσην ἀξίαν καὶ ἐξουσίαν νὰ ἀδικήσῃς τῆς ἐκκλησίας τὸ κοινόν· τοῦτο τὸ ὄνομα, τούτη ἡ ἔπαρσις (ἔλεγεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Γρηγόριος), τοῦτο τὸ τίτλο τὸ κεφαλικὸν ἀντιχρίστου εἶναι, ὅτι μόνος ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· τοῦτο λοιπὸν ὁποῦ ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἔφευγε καὶ ἐσυμβούλευε καὶ ἄλλους νὰ φύγουσιν, ὁ διάδοχός του ὁ Βονιφάτιος τὸ ἅρπαξε, τόσον ὁποῦ ἡ ἀλληλομαχία τοῦ πάπα καὶ τοῦ πατριάρχου ἐδιαχώρισε τὴν ἐκκλησίαν, ἐσύγχυσε τοὺς χριστιανοὺς, ἀλλοτρίωσε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, καὶ τὰ ἀδέλφια εἶναι παραλίγον ὡσὰν ἐχθροὶ, γιὰ τοὺς πατέρας. Ἄλλοι τοῦτοι υἱοὶ Ζεβεδαίου περὶ πρωτείων φιλονεικοῦντες ἐτάραξαν τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, ὄξω ὁποῦ καὶ τοῦ λόγου τως ἐταράξασι, δὲν γνωρίζοντας τί αἰτοῦσι, τί ζητοῦσι, τί θέλουσι. Ἄνθρωπε, κεφαλὴ μόνη τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστὸς, μὴ τοῦ ἁρπάξῃς τὴν τιμὴν, μὴ συγχύσῃς τὸ πᾶν· ὡς εἶναι τέρας τὸ σῶμα ἀκέφαλον, ἔτζι εἶναι τέρας τὸ σῶμα καὶ πολυκέφαλον· καὶ λοιπὸν ἂν τὸ σῶμα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔχει κεφαλὴν καθολικὴν τὸν Χριστὸν, κεφαλὴν καθολικὴν διὰ νὰ μὴν εἶναι τέρας ἀκέφαλον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἄλλην καθολικὴν

κεφαλὴν διὰ νὰ μὴν εἶναι τέρας πολυκέφαλον. Λύπη τῶν ἀδελφῶν μὲ φέρνει νὰ εἰπῶ τόσον, λύπη μὲ ἐμποδίζει νὰ μὴν εἰπῶ περισσότερον· ξεύρεις πῶς; νὰ μὴν μαλάσσω τὰς πληγάς. Τίς νὰ μὴν λυπᾶται χωρισμὸν ἀδελφῶν; τίς νὰ μὴν κλαίῃ χαλασμὸν οἰκουμένης; τίς νὰ μὴν θρηνῇ ἐκκλησίας σπαραγμὸν ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανε; Ὡσὰν ἐχθροὶ πολεμούμεθα! τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη! καὶ δὲν ὥρισε πουθενὰ ὁ Χριστὸς πόλεμον παρὰ κατὰ τῶν ἀντιχρίστων, παρὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ. Ποῦ λοιπὸν εὑρίσκετε τὴν μάχην οἱ φίλοι τοῦ Χριστοῦ; Δὲν ἀκούετε τί λέγει ἡ θεία φωνή; *δοῦλον Χριστοῦ οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας*· καὶ σὺ μάχεσαι! ἔπειτα θὲς νἆσαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ; τὸ ἐπιτήδευμα τῆς μάχης δὲν εἶναι μαθητεία τοῦ Χριστοῦ· ἡ ἔχθρα δὲν εἶναι Χριστοῦ διδαχή· εἰρηνεύσετε τὰ μέλη τοῦ ἑνὸς σώματος· ὁ Παῦλος βοᾷ· *εἰ ὑπὸ ἀλλήλων δάκνεσθε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε*· ἂν τρώγῃ ἕνας τὸν ἄλλον ςας, ἂν κατατρώγεσθε συναλλήλως, φυλάγεσθε μήπως καὶ συναλλήλως χαλασθῆτε. Ἔτζι τὄπαθεν, ἔτζι τὸ παθαίνει, ὦ μακάριε, ἡ οἰκουμένη. Ξεύρεις διατί; διατὶ δὲν ὑπακούομεν τῆς θείας Γραφῆς· ἡ θεία Γραφὴ ὁρίζει ὅτι *τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι*· εἰς ὅσον εἰς τὴν τιμὴν, λέγει, κάμνετε νὰ κρατῇ ὁ ἕνας προτήτερόν του τὸν ἄλλον· ὅλον τὸ ἐνάντιον ἀπ' ὅ,τι κάμνομεν ἐμεῖς· ὁ θεὸς μοῦ ὁρίζει νὰ κρατῶ τὸν ἄλλον προτήτερόν μου εἰς τὴν τιμὴν, καὶ ἐγὼ κρατῶ τοῦ λόγου μου προτήτερα εἰς τὴν τιμὴν παρὰ τὸν ἄλλον· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ μάχαις, διὰ τοῦτο ἡ ταραχαῖς· διὰ νὰ θέλω ἐγὼ τὴν προτίμησιν, διὰ νὰ θὲς ἐσὺ τὴν προτίμησιν, διὰ τοῦτο γίνεται ἡ σύγχυσις, καὶ διὰ τὴν σύγχυσιν ἡ διάλυσις, ἡ διαχώρισις, καὶ διὰ τῆς διαχωρίσεως ὁ χαλασμός. Θὲς νὰ λείψῃ ὁ χαλασμός; ἂς λείψῃ ἡ διαχώρισις· θὲς νὰ λείψῃ ἡ διαχώρισις; ἂς λείψῃ ἡ διάλυσις, ἂς λείψῃ ἡ σύγχυσις· θέλεις νὰ λείψῃ ἡ σύγχυσις; ἂς λείψῃ ἡ προτίμησις. Παῦσαι τὴν ἔπαρσιν, ἄνθρωπε, νὰ παύσῃς τὸ πᾶν τῶν κακῶν. Ἂν ἠθέλασιν ἀφήσῃ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου νὰ μὴ ζητήξουσι τὴν πρωτοκαθεδρίαν, μηδὲ τοῦ λόγου τως ἐσυγχύζασι, νὰ κατασταθοῦσι νὰ τῶς εἰπῇ ὁ Χριστὸς μετὰ ὀνειδισμοῦ, *οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε*, μηδὲ τοὺς ἀποστόλους ἐθέλασι συγχύσῃ (καθὼς ἤκουσας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου) ὅτι *ἤρξαντο οἱ δέκα ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου*. Εἴδετε τὴν ταραχήν; τὸ σκάνδαλον; τὴν ἀγανάκτησιν; ἐγνωρίσετε τὸ αἴτιον; τὸ σαρκικὸν φρόνημα εἶναι· τὸ νὰ εἴμεσταν σαρκικοὶ, να μὴν ἀγαποῦμεν τα τοῦ

πνεύματος, ἀμὴ νὰ θέλωμεν τὰς σαρκικὰς δόξας· τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ σκανδάλου· θὲς τώρα νὰ μάθῃς πῶς θεραπεύεται; γῆ ὀκνεύεις; Μὴν ὀκνεύσῃς, μὴ μείνῃς μέσα εἰς τὸ κακὸν ἀθεράπευτος· ἔδειξέ σου ὁ λόγος τὸ κακόν· ὁ λόγος νὰ σοῦ δείξῃ καὶ τὴν θεραπείαν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου σὲ ἐφέρασιν εἰς τὸ κακὸν ἐτοῦτο τῆς πρωτοκαθεδρίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀκούεις πῶς γίνεται σκάνδαλον εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων, ταραχὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· καρτέρησε νὰ σὲ θεραπεύσουσι πάλιν ἐτοῦτοι οἱ τοῦ Ζεβεδαίου υἱοί, μάλιστα ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ Ζεβεδαίου ὁ Χριστός· ὁ λόγος εἶναι ὁποῦ θεραπεύει τὰ πάθη, καθὼς τὰς ἀσθενείας ὁ ἰατρός· ἄκουσον, ἐκκλησία, τὸν τοῦ Χριστοῦ λόγον, νὰ θεραπεύσῃς τὴν ἀσθένειαν τὴν ἀνθρωπίνην τῆς πρωτοκαθεδρίας.... Ἄκουσε, Δύσις καὶ Ἀνατολή, πῶς θεραπεύει τὴν ταραχήν, τὴν σύγχυσιν, τὴν διαχωρισίαν τῆς πρωτοκαθεδρίας ὁ Σωτήρ.... »

Ἐκ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Μαργουνίου μεταφρασθείσης Κλίμακος Ἰωάννου τοῦ Σχολαστικοῦ (1590) τὰ δύο ταῦτα ἀποσπάσματα.

«Λόγος τέταρτος. Περὶ τῆς μακαρίας καὶ ἀειμνήστου ὑποταγῆς.

» Μὲ λογαριασμὸν λοιπόν, καὶ πρέπουσαν τάξιν ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπροείπαμεν, παγένωντας ὀμπρὸς ὁ λόγος μας, ἐκατήντησε καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι καρτερῶντας ὡς τὸ τέλος καὶ νικῶντας τὸν ἐχθρόν, στεφανώνουνται, καὶ ἐφυλάξαμεν τούτην τὴν τάξιν εὐλόγως καὶ πρεπόντως, διὰ τὶ καθὼς κάθε ἄνθος εἶναι προτίτερον ἀπὸ τὸν καρπόν, τοιουτοτρόπως προηγεῖται καὶ προτερεύει πᾶσαν λογὶς ὑπακοὴν ἡ ξενιτεία τοῦ κορμίου καὶ τοῦ θελήματος· διὰ τὶ μὲ τούταις ταῖς δύο ἀρεταῖς, ὡσὰν μὲ δύο πτερούγαις χρυσαῖς ἡ ὁσία ψυχὴ δίχως καμίαν ὀκνηρίαν, μὰ μὲ μεγάλην θερμότητα ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ ἴσως διὰ τούτην ἐμελώδησεν εἰς τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβίδ, δεδεγμένος τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος, ὁπόταν εἶπε· τίς μοῦ θέλει δώσει πτερούγαις ὡσὰν περιστερᾶς, καὶ θέλω πετάξῃ μὲ τὴν πρακτικὴν ζωήν, καὶ μὲ τὴν θεωρητικήν, καὶ μὲ τὴν ταπείνωσιν, νὰ ἀναπαυθῶ. Μηδ' αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ τὴν φορεσίαν τῶν ἀνδρειωμένων τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν καὶ πολεμιστῶν παραβλέψωμεν, ἂν φαίνεται, μὰ ἄς τὸ φανερώσωμεν μὲ τὸν λόγον μας, καὶ μὲ τί τρόπον κρατοῦσι τὸ σκουτάρι τῆς πίστεως ὁποῦ ἔχουσι πρὸς τὸν θεόν, καὶ πρὸς τὸν ποιμένα τως καὶ διδάσκαλον τῆς γυμνασίας τως, διώχνωντας μετ' αὐτὸ πᾶσαν λογὶς λο-

γισμὸν ἀπιστίας, ἢ μεταβάσεως τοῦ τόπου ἢ τοῦ θελήματος τοῦ ἀρχηγοῦ τως καὶ τοῦ ποιμένος τως, καὶ πῶς πάντοτε κρατοῦσι ξαπλωμένην εἰς τὴν χέρα τως τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ἤγουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, θανατόνωντας πᾶσαν λογίς τως θέλημα ὁποῦ νὰ τῶς ἤθελε σιμώσῃ· καὶ πῶς ἐνδυμένοι μὲ σιδερένιους θώρακας ὑπομονῆς καὶ ταπεινώσεως καὶ πραότητος, ἀποκρούουσι καὶ διώχνουσι μετ' ἐκείνου εἰρηνικὰ πᾶσαν λογὶς ὕβριν καὶ ἀτιμίαν, καὶ κέντησιν καὶ κτύπημα λόγου φαρμακεροῦ καὶ ταραχώδους· ἀλλὰ καὶ φοροῦσιν ἀκομὴ εἰς τὴν κεφαλήν τως ὡς περικεφαλαίαν σωτηρίας τὴν βοήθειαν καὶ σκέπην τὴν εὐχὴν τοῦ προεστῶτος καὶ ἡγουμένου τως· ἔξω ἀπὸ τοῦτα, δὲν στέκουνται μὲ τὰ πόδια διπλωμένα καὶ κολλημένα ἄνεργοι καὶ ἀμέριμνοι, μὰ ἔχουσίν τα διαμοιρασμένα καὶ χωρισμένα, τὸ ἕνα ξαπλόνωντας εἰς διακονίαν καὶ ὑπηρεσίαν τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸ ἄλλο κρατῶντας ἀμετακίνητον εἰς ταῖς προσευχαῖς. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι μία τελεία ἄρνησις τῶν φυσικῶν θελημάτων, καὶ τῆς ψυχῆς ἤγουν τῆς σωματικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία δείχνεται φανερὰ μὲ τὰ ἔργα τοῦ κορμίου, ἢ τάχα τὸ ἐναντίον· ἡ ὑπακοὴ εἶναι μία νέκρωσις τῶν μελῶν τοῦ κορμίου εἰς ἕνα νοῦν ζωντανόν· ἡ ὑπακοὴ εἶναι μία κίνησις ἁπλῆ εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ προστάγματος τοῦ καθηγουμένου πατρὸς, δίχως καμίαν ἐξέτασιν τῆς κρίσεως ἐκεινοῦ. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἕνας θάνατος θεληματικός· μία ζωὴ ὁποῦ δὲν περιεργάζεται, οὐδὲ γυρεύει νὰ κατέχῃ τὴν αἰτίαν τῆς ὑποταγῆς ὁποῦ ἔχει νὰ κάμνῃ εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ ποιμένος τοῦ πνευματικοῦ. Ἕνας κίνδυνος κορμίου ἀμέριμνος, τὸν ὁποῖον δὲν βάνει εἰς τὸν νοῦν του ὁ ἀληθὴς ὑπήκοος, ἢ πλέωντας θάλασσαν ἢ πέφτωντας εἰς λῃστὰς διὰ τὴν ὑπακοὴν, γνωρίζωντας πῶς ἂν τοῦ λάχῃ θάνατος, τοῦ λογαριάζεται εἰς μαρτύριον. Ἀμελέτητος ἀπολογία πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τί δὲν ἔχει νὰ μελετᾷ πῶς νὰ ἀπολογηθῇ τοῦ θεοῦ, ὁπόταν ὅ,τι κάμνει τὸ κάμνει διὰ τὴν ὑπακοήν. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι μία ἀφοβία θανάτου, ἕνα πλεύσιμον χωρὶς κίνδυνον, μία ὁδοιπορία κοιμωμένη καὶ ἀμέριμνος. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἕνα μνῆμα τοῦ θελήματος, καὶ ἕνα παρακίνημα τῆς ταπεινώσεως. Ἐκεῖνος ὁποῦ ἐνέκρωσε τὸ θέλημά του μὲ τὴν ὑπακοὴν, οὔτε ἀντιστένεται, οὔτε ἐναντιολογεῖται, οὔτε ἐξετάζει ποσῶς εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ὁρίζουνται ἢ καλὰ νὰ εἶναι, ἢ ὅσον εἰς τὸ φαινόμενον πονηρὰ, διὰ τί ἐκεῖνος ὁ ἡγούμενος ὁποῦ τοῦ ἐθανάτωσε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ θέλημά του εὐσεβῶς καὶ διακριτικῶς, θέλει ἔχει νὰ ἀπολογηθῇ

τοῦ θεοῦ διὰ ὅλα ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ὑποτάσσεται. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι μία ἀπόθεσις καὶ ἕνα ῥίψιμον τῆς διακρίσεως, εἰς τὸν πλοῦτον τῆς διακρίσεως· διὰ τὶ ὁ ἀληθινὸς ὑποτακτικὸς χρεωστεῖ νὰ δέχεται ὅλα τὰ προστάγματα τοῦ ποιμένος του δίχως καμίαν ἐξέτασιν καὶ διάκρισιν, καὶ νὰ τοῦ ὑπακούει ὡσὰν εἰς καλὰ, εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ φαίνουνται κακά· καὶ νὰ ῥίπτῃ τὴν διάκρισίν του εἰς τὸν πλοῦτον τῆς διακρίσεως τοῦ πνευματικοῦ του πατρός· καθὼς ὁ Ἀβραὰμ ὁπόταν ἐπροστάχθη νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του, ἔῤῥιψε τὴν διάκρισίν του εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πλῆθος τῆς διακρίσεως τοῦ θεοῦ. Ἡ ἀρχὴ τῆς νεκρώσεως καὶ τῶν μελῶν τοῦ κορμίου, καὶ τῶν θελημάτων τῆς ψυχῆς, εἶναι πόνος καὶ λύπη, καὶ καμίαν φορὰν, ἀλυπία· μὰ τὸ τέλος, εἶναι μία τελεία ἀνάπαυσις τοῦ νοὸς, δίχως κανένα κίνημα παντελοῦς λύπης, καὶ δίχως καμίαν αἴσθησιν καὶ ἐγροίκησιν πόνου. Τότε μόνον φαίνεται καὶ πονεῖ καὶ λυπᾶται ἐτοῦτος ὁ μακαρίτης ὁ ζῶν νεκρὸς, ὁποῦ ζῇ εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἶναι ἀπεθαμένος εἰς τοῦ λόγου του, φοβούμενος τὸ βάρος τοῦ θελήματός του, ἤγουν τοῦ πταίσματος ὁποῦ ἔκαμεν, ἀποφασίζωντας νὰ κάμῃ τὸ θέλημά του εἰς τίποτας ἔργον. Ὅσοι ἠρχήσετε νὰ ἐγδυθῆτε ἀπὸ τὰ ἐμποδίσματα τῆς πνευματικῆς ἐπαγγελίας, ἐπιθυμῶντας νὰ εἶστε πλέα ἐπιτήδειοι καὶ ἐλεύθεροι, διὰ νὰ ἠμπορῆτε νὰ δράμετε εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολέμου τῆς μοναδικῆς ζωῆς· ὅσοι θέλετε νὰ ἀρματωθῆτε διὰ νὰ ἐμπῆτε εἰς τὸν πόλεμον τοῦ πνευματικοῦ μαρτυρίου τῆς νεκρώσεως τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς φύσεως· ὅσοι θέλετε νὰ συκώσετε τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ ἀπάνω εἰς τὸν αὐχένα σας, ἤγουν τὴν μέχρι θανάτου ὑπακοὴν, ὅσοι σπουδάζετε καὶ ἐπιμελεῖσθε νὰ βάλετε τὸ φορτίον τῆς διοικήσεώς σας, ἀπάνω εἰς τράχηλον ἀλλονοῦ, διὰ νὰ δίδῃ ἐκεῖνος ἀπολογίαν διὰ λόγου σας, ὅσοι σπουδάζετε θεληματικῶς σας νὰ γραφθοῦσιν αἱ ἀγόρασές σας εἰς τὴν ὁμολογίαν ὁποῦ κάμνετε διὰ νὰ δουλεύσετε τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἡγουμένου σας, καὶ θέλετε ἀντὶς ἐκείνων νὰ γραφθῆτε εἰς τὴν παντοτινὴν καὶ οὐράνιον ἐλευθερίαν, ὅσοι συκωνόμενοι μὲ τὰ χέρια ἀλλονῶν, τῶν ἡγουμένων σας, καὶ κολυμπῶντας, θέλετε νὰ περάσετε δίχως κίνδυνον τοῦτο τὸ μεγάλον πέλαγος τῆς ταλαιπώρου ζωῆς, γνωρίσετε πῶς ἠρχήσετε νὰ περιπατήσετε μίαν σύντομον, μὰ σκληρὰν στράταν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται καὶ ἔχει μίαν καὶ μοναχὴν πλάνην, καὶ ἐτούτη κράζεται ἰδιοῤῥυθμία, ὁποῦ θέλει νὰ σημαδεύσει μίαν ἀγάπην ἄτακτον ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του καθ' ἕνας, ἀπὸ τὴν

όποίαν γεννᾶται μία αὐτοκινησία τοῦ θελήματος, νὰ ἔχει τινὰς τάξιν ἐδικήν του, καὶ νὰ πληρώνῃ τὸ θέλημά του· εἰς τρόπον ὁποῦ τοῦ φαίνεται νὰ δύνεται νὰ κυβερνᾷ, καὶ νὰ διατάσσῃ, καὶ νὰ κανονίζῃ ἀτός του τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔχει τοῦ θελήματός του . . . »

« Ἡ προσευχὴ ὅσον εἰς τὴν ποιότητά της, εἶναι μία ἕνωσις καὶ ἔσμιξις ἀνθρώπων μὲ τὸν Θεὸν, ὁπόταν ὑψώνουσι τὸν νοῦν τως εἰς αὐτὸν, ὅσον εἰς τὴν ἐνέργειάν της, εἶναι μία σύστασις τοῦ κόσμου, κάμνωντας νὰ διαμένῃ ὁ κόσμος, καὶ νὰ μὴν χαλᾶται διὰ ταῖς μεγάλαις ἁμαρτίαις· μία καταλλαγὴ τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὶ τὸν κάμνει καὶ πραΰνεται καὶ διαλλάττεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους· μητέρα τῶν δακρύων, καὶ πάλιν θυγατέρα τως· ἱλασμὸς τῶν ἁμαρτημάτων· εἶναι ἕνα γεωφύρι ἀπάνω εἰς τὸ ὁποῖον περνᾷ χωρὶς κανένα βλάψιμον τινὰς τοὺς πειρασμούς· ἡ προσευχὴ εἶναι ἕνα μεσότοιχον ἀνάμεσα τῶν θλίψεων καὶ ἡμῶν μὲ τὸ ὁποῖον βοηθούμεσθαν ἀπὸ ταῖς θλίψες· εἶναι ἕνας τζακισμὸς, καὶ μία νίκη τῶν πολέμων ὁποῦ μᾶς πολεμᾷ ὁ πονηρὸς δαίμων· ἕνα ἔργον τῶν ἀγγέλων· μία τροφὴ ὁλονῶν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων· ἡ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἔργον ἀπέραντον, ὁποῦ ἔχει νὰ τὸ ἐργάζεται τινὰς πάντοτε χωρὶς νὰ βάνῃ εἰς αὐτὸ τέλος· μία βρύσις τῶν ἀρετῶν· μία δότρια καὶ προξενήτρα τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων· μία προκοπὴ εἰς τὸ καλὸν, ὁποῦ δὲν φαίνεται· μία τροφὴ τῆς ψυχῆς· ἕνας φωτισμὸς τοῦ νοός· μία πέλεκις ὁποῦ κόπτει, καὶ ἐξορίζει τὴν ἀπόγνωσιν· μία ἀπόδειξις τῆς ἐλπίδος ὁποῦ ἔχει τινὰς διὰ νὰ ἐπακουσθῇ· μία λύσις τῆς λύπης· ἕνας πλοῦτος τῶν μοναχῶν· ἕνας θησαυρὸς τῶν ἡσυχαστῶν· ἕνα σμίκρυμα τοῦ θυμοῦ· ἕνας καθρέπτης τῆς προκοπῆς εἰς τὴν ἀρετήν· μία φανέρωσις τοῦ μέτρου τῆς ἀρετῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἤμεσθαν φθασμένοι· μία ξεκαθαρωσύνη τῆς καταστάσεώς μας· μία ἀποκάλυψις τῶν θείων μυστηρίων, καὶ τῶν μελλόντων πραγμάτων· ἕνα σημάδι καὶ γνώρισμα τῆς τιμῆς ὁποῦ ἔχει τινὰς σιμὰ εἰς τὸν Θεόν. Ἡ προσευχὴ σιμὰ εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ προσεύχεται ἀληθινὰ, καὶ ὡς πρέπει, εἶναι ἕνα δικαστήριον καὶ κριτήριον, καὶ ἕνα βῆμα τοῦ κυρίου προτίτερα παρὰ νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως· εἰς τὸ ὁποῖον κρίνει, καὶ ἐξετάζει καθ' ἕνας τὸν ἑαυτόν του πῶς εὑρίσκεται πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ διορθώνεται. Ἀς συκωθοῦμεν ὅλοι ἀπὸ τὴν ὀκνηρίαν εἰς τὴν θερμότητα, καὶ ἂς ἀκούσωμεν τῆς ἱερᾶς ἐτουνῆς βασιλίσσης τῶν ἀρετῶν ὁποῦ φωνάζει πρὸς ἡμᾶς μὲ ὑψηλὴν

φωνὴν καὶ λέγει· ἐλᾶσθε πρὸς ἐμένα ὅλοι ἐσεῖς ὁποῦ κοπιάζετε ἐναντίον τῶν πειρασμῶν τοῦ δαίμονος, τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκός, καὶ ὁποῦ εἶστε φορτωμένοι μὲ τὸ βαρὺ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐγὼ σᾶς θέλω ἀναπαύσει μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς χάριτος εἰς τούτην τὴν ζωὴν, καὶ μὲ τὴν εὐφροσύνην τῆς μακαριότητος εἰς τὴν μέλλουσαν δόξαν, συκώσετε ἀπάνω σας τὸν ζυγόν μου καὶ θέλετε εὕρει ἀνάπαυσιν εἰς ταῖς ψυχαῖς σας, καὶ ἴασιν καὶ θεραπείαν εἰς ταῖς πληγαῖς σας· διὰ τί ὁ ζυγός μου εἶναι καλὸς, καὶ θεραπευτικὸς τῶν μεγάλων σας πταισμάτων. »

Προστιθέμεθα δὲ καὶ τὴν περικοπὴν ταύτην ἐκ τῶν Διδαχῶν τοῦ Μαργουνίου.

« Ὁπόταν ἐκεῖνος ὁ μέγας Μωσῆς, ὁ ἀκριβὴς φίλος τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ τόσον καιρὸν ἦτον ἡγεμὼν καὶ ἄρχων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους εἰς τὴν Μωαβίτιδαν γῆν, εἰς τὸν ἐρχομὸν τῆς προωρισμένης ἡμέρας τοῦ θανάτου του, ἔκλεισε τὰ ὀμμάτιά του, ἐκείνη ἡ ταλαίπωρος συναγωγὴ, ἡ ὁποία ὥστε ὁποῦ ἔζηε τοῦ ἐγίνετον πάντοτε ἀποστάτης, βλέπουσα ὁποῦ εἶχεν ἀπομείνει ἐστερημένη ἀπὸ τέτοιας λογῆς ἀρχηγὸν, ὁποῦ μὲ τόσην μεγάλην ἀνδρείαν τὴν εἶχε ἐλευθερώσει ἀπ' ἐκείνην τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ δουλείαν τῆς Αἰγύπτου, ἐνθυμουμένη τὴν σπλαχνικὴν καὶ πολλὴν ἀγάπην ὁποῦ τῆς εἶχε, ταῖς πολλαῖς του εὐεργεσίαις, τὰ τέρατα ὁποῦ τῆς εἶχε δείξει, ἂν καλὰ καὶ νὰ ἦτον σκληροκάρδιος καὶ πετρώδης, στοχαζομένη ὅμως ἐκεῖνο τὸ θέαμα τοῦ θανάτου τοῦ Μωσέως, δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρατηθῇ, νικημένη ἀπὸ τὸν περισσὸν πόνον καὶ ἀπὸ τὴν λύπην, νὰ μὴ δὲν κλαύσῃ, θερμότατα καὶ πικρότατα· ἐπλήρωσε τὰς φάραγγας ἀπὸ δάκρυα, τὸν ἀέρα ἀπὸ στεναγμούς· διέμεινε κλαίουσα τριάντα ἡμέρας ἀπάνω εἰς ἐκεῖνο τὸ λείψανον τὸ Μωσαϊκόν. Ὦ χριστιανοὶ, ἡμεῖς ὁποῦ τούτην τὴν ἡμέραν ἔχομεν ἔμπροσθέν μας τοῦτο τὸ θέαμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δεσπότου μας καὶ τοῦ Μωσέως, ὄχι ἀποθαμένου ἀπὸ θάνατον φυσικὸν, ὄχι εἰς ταῖς ὕστεραις ἡμέραις τοῦ γηρατείου του, ἑκατὸν εἴκοσι χρόνων, ὄχι διὰ ταῖς ἁμαρτίαις του, ὄχι χωρὶς κανένα πόνον, καθὼς ὁ Μωσῆς πλήρης ἡμερῶν, καθὼς λέγει ἡ Γραφὴ, χωρὶς κανένα πόνον παρέδωκε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀμὴ ἀπεθαμένον ἀπὸ πικρόταταις τιμωρίαις, ἀπὸ βιαιότατον θάνατον, εἰς τὴν νεότητά του, μὲ πόνους σφοδροτάτους, μόνον διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἡμεῖς λοιπὸν θέλομεν εἶστε σκληρότεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; δὲν θέλομεν κλαύσει ; θέλομεν

μείνει τόσον ἀχάριστοι εἰς τόσην ἀγάπην; ὁποῦ ἂν εἰς περασμένον καιρόν του ἐγινήκαμεν ἀποστάται, σήμερον ὁποῦ ἔπαυσαν αἱ εὐεργεσίαις του, σήμερον ὁποῦ ἐδόθη εἰς θάνατον ἔτζη ἄσπλαχνα καὶ ἀπάνθρωπα, δὲν θέλομεν παρακινηθῆ νὰ κλαύσωμεν; νὰ θρηνήσωμεν; »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

1602–1711.

Κύριλλος Λούκαρις.—Ναθαναὴλ Χύχας.—Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος.—Μιξοβάρβαρα γλωσσάρια.—Μητροφάνης Κριτόπουλος.—Κρίσεις Γερμανῶν καὶ Ἄγγλων περὶ τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς.—Γραμματικὴ Ἱερωνύμου Γερμανοῦ.—Σίμων Πόρκιος.—Νεοελληνικὰ βιβλία τῆς Ῥωμαϊκῆς προπαγάνδας, καὶ τῶν Λουθηροκαλβίνων.—Σύλλογος ἐν Ἑνετίᾳ πρὸς ῥύθμισιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως.—Λεξικὸν Γερασίμου Βλάχου.—Γραμματικὴ Ῥωμανοῦ Νικηφόρου.—Γλωσσάριον Ἰακώβου Σπών.—Ἰλάριος καὶ Ἰλδεβράνδος.—Δουκάγγιος.—Συγγράμματα Κονταρῆ καὶ Παρθενίου Πελοποννησίου.—Φραγκίσκος Σκοῦφος.—Ἠλίας Μηνιάτης.—Γιακουμῆς Μαλάκης.—Νεοελληνικὰ βιβλία.—Κρητικὰ ποιήματα.—Μεταφράσεις Καινῆς Διαθήκης.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Μαργουνίου καὶ τοῦ Πηγᾶ σχολὴν ἀνήκει καὶ ὁ συμπατριώτης αὐτῶν Κύριλλος Λούκαρις, ὁ πολύτλας ἐκεῖνος πατριάρχης· χάριν δὲ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ παρατιθέμεθα τὸ προοίμιον τῆς κατὰ Ἰουδαίων πραγματείας αὐτοῦ (¹).

« Ἴσχυσε κατὰ πολλὰ ἡ εὔνοια ὁποῦ ἔχομεν πρὸς τοῦ λόγου σου, τίμιε κὺρ Γεώργιε, νὰ μὴν παραβλέψωμεν τὴν αἴτησιν ὁποῦ μᾶς ἔκαμες· ἡ ὁποία ἄλλη δὲν ἦτον, παρὰ νὰ σημειώσωμεν εἰς ἁπλῆν διάλεκτον μερικά τινα κατὰ Ἰουδαίων, τὰ ὁποῖα νὰ τὰ χρειάζεσαι εἰς ταῖς καθημεριναῖς καὶ συχναῖς διάλεξαις ὁποῦ κάμνεις μὲ κάποιούς σου φίλους Ἰουδαίους· μάλιστα διὰ νὰ τοὺς λύῃς ταῖς ἀπορίαις ἐκείναις, μὲ ταῖς ὁποίαις ἐκεῖνοι θαῤῥοῦσι νὰ νικοῦσι καὶ σέ, καὶ κάθε ἄλλον χριστιανόν. Καλὰ λοιπὸν καὶ ἡ πρὸς σὲ εὔνοια νὰ μᾶς ἔκαμε νὰ ἀποδεχθοῦμεν τὴν αἴτησίν σου, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν

(¹) Ἐξεδόθη μετὰ ἓξ διδαχῶν τοῦ Μαργουνίου ὑπὸ Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐν Κωνσταντινουπόλει (1627).

ὄρεξιν ἐκλίναμεν εἰς τοῦτο, γνωρίζοντας ἂν δὲν σφάλλῃ ἡ κρίσις ἡ ἡμετέρα, ὅτι πολλῶν ἀνθρώπων ὁποῦ θέλουν ἀναγνώσει τὰ ὅσα περιέχει ἡ πραγματεία αὕτη, καὶ ἡ καρδία καὶ ὁ λογισμὸς θέλει πληροφορηθῆ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι εὑρίσκονται εἰς πλάνην, καὶ μαζῆ ὅσοι ἐκεῖνοι δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι διὰ νὰ μὴ τὸν δεχθοῦνε νὰ τὸν ἀκούσουν καὶ νὰ τὸν πιστεύσουν ἀφῆκαν τὸ μεγάλον καλὸν ὁποῦ ἦτον σιμά τους, καὶ τὸ ἐπῆραν τὰ ἔθνη, ὁποῦ αὐτοὶ ἐκαταφρονοῦσαν ὡς ἄπιστα καὶ ἀκάθαρτα, καὶ τώρα τὰ μὲν ἔθνη εὑρέθησαν ἐκλελεγμένα καὶ ἠγαπημένα ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ταλαίπωροι καὶ τυφλοὶ περινοστοῦσι, καὶ δὲν ἠξεύρουσι πόθεν νὰ πιαστοῦσι, ἀπὸ τὸν Θεὸν ὠργισμένοι καὶ ἀποβεβλημένοι, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διωγμένοι καὶ καταφρονεμένοι, εἰς τὸν κόσμον ὅλον σκορπισμένοι ἀπὸ αχʹ χρόνους καὶ ἐδῶ· καὶ διὰ νὰ λείψῃ ἀπὸ λόγους τους ἡ παλαιὰ κακία τῶν πατέρων τους, τὴν ὁποίαν ὡς τέκνα του ἐκληρονόμησαν, μένουν εἰς τὴν αὐτὴν σκληρότητα καὶ ἀπιστίαν, καὶ θαῤῥῶντας μόνον διὰ τί λέγονται Ἰσραηλῖται νὰ ἦναι καὶ ὀρθόδοξοι, εὑρίσκονται κατὰ ἀλήθειαν πῶς προσκυνοῦσι τὸ Βεελφεγώρ. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ἔχει σκοπὸν τὸ παρὸν σύνταγμα νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἀληθινὸν Μεσίαν τίς ἦν, καὶ ὅτι ἦλθε, φέρνοντας εἰς τὸ μέσον ὅσα θέλομεν γνωρίσει νὰ εἶναι ἀρκετὰ νὰ φράξουν τὰ θεοστυγῆ καὶ ἀπύλωτά τως στόματα· καὶ τοῦτο ὅσον εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ κρίνομεν ἡμεῖς καὶ λογιάζομεν, ἀφίνοντας ἀλλονῶν ὁποῦ ἠμποροῦσι τοῦτο νὰ τὸ κατορθώσουν καλλιώτερα, νὰ τὸ κάμουν σὰν θέλουν καὶ ὅταν θέλουν· φθάνει ἐμᾶς ὅτι κατὰ τὸ δυνατόν μας ἐμπήκαμεν εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, σοὶ τῷ φιλτάτῳ Γεωργίῳ χαριζόμενοι· καὶ διὰ τοῦτο πρόσεχε. »

Τῆς αὐτῆς δὲ σχολῆς φαίνεται καὶ ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τοῦ *Νέου Θησαυροῦ* (1610), ὡς καὶ ὁ Ἀθηναῖος Ναθαναὴλ Χύχας, Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, καὶ Γρηγόριος ὁ Χῖος ὁ γράψας τὴν *Σύνοψιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων* (1635). Δωρόθεος δὲ ὁ Μονεμβασίας καὶ Ματθαῖος ὁ Κιγάλας ἐν τοῖς *χρονογράφοις* αὐτῶν ἐπροτίμησαν αὐτὸ τὸ ἀγοραῖον ἰδίωμα, ἐν πάσῃ τῇ ἀκανονίστῳ αὐτοῦ ἰδιοτροπίᾳ (1).

Χάριν περιεργείας παρατιθέμεθα καὶ ἐκ τοῦ *περὶ πρωτείου τοῦ Πάπα* συντάγματος τοῦ Χύχα (1611), τὴν ἑξῆς περικοπήν.

---

(1) Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ χρονογράφου τοῦ Δωροθέου δημοσιεύεται ὑφ' ἡμῶν ἐν βίῳ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'.

« Λέγεις, ὦ Ῥωμάνε, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐδιαδέχθηκεν ἄλλος ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐχειροτονήθησαν ἀπὸ τὸν Πέτρον τὸν θρόνον του καὶ τὰ πρωτεῖα παρὰ μόνον ὁ Κλήμης καὶ οἱ διάδοχοί του, οἱ ἐπίσκοποι δηλαδὴ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διατὶ ὁ μακάριος Πέτρος εἰς τὴν Ῥώμην ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ τὸν δεσπότην Χριστόν· διὰ τοῦτο ἦτον πρέπον καὶ δίκαιον νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ Ῥώμης, καὶ νὰ εἶναι κεφαλὴ τῶν ἄλλων, καὶ ὄχι ἄλλος ἀπὸ τοὺς χειροτονημένους ἀπ' αὐτόν. Καὶ πρὸς τοῦτο σὲ ἐρωτῶ, ὦ Ῥωμάνε, ποῖος λογιάζεις νὰ εἶναι μεγαλήτερος καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς τῶν ἀρχιερέων ὁ Χριστὸς, ἢ ὁ Πέτρος; Φανερὸν πῶς εἶναι ὁ Χριστὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τιμοῦμεν τὸν Πέτρον καὶ τὸν μεγαλύνομεν ὡσὰν Ἀπόστολον ἕνα ἀπὸ τοὺς κορυφαίους· διατὶ ἂν αὐτὸς δὲν ἦτον τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, ἡμεῖς τὸν εἴχαμεν διὰ ἕνα ψαρὰν καὶ τὸν χειρότερον ἄνθρωπον, ὁποῦ νὰ ἦτον εἰς τὸν κόσμον. Τίνος χάριν, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι μεγαλήτερος καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς, ἐκεῖ ὁποῦ ἐμαρτύρησεν ὁ Πέτρος δίδεις τὰ πρωτεῖα, καὶ τὸν κάμνεις πρωτόθρονον καὶ διάδοχον τοῦ Χριστοῦ τὸν ἀρχιερέα τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ οὐχὶ ἐκεῖνον τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁποῦ ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἀρχιποίμην ὁ Χριστός; Διατί τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης τοῦ δίδεις νὰ εἶναι διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης καὶ κριτὴς, καὶ ἐξουσιαστὴς, καὶ ὑπεράνω ὅλονῶν, καὶ νὰ χειροτονῇ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ νομοθετῇ, καὶ νὰ κάμῃ εἴ τι τοῦ φαίνεται, ὡσὰν πρῶτος καὶ κεφαλὴ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, καὶ ὄχι ἐκείνου τῆς Ἱερουσαλὴμ; ἐκεῖ ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐφάνη, καὶ ἔδωκε τὰς πλάκας τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσῇ· ἐκεῖ ὁποῦ κράζεται γῆ τῆς ἐπαγγελίας· ἐκεῖ ὁποῦ ἐφάνησαν οἱ Προφῆται· ἐκεῖ ὁποῦ ὁ Ἄγγελος εὐηγγελίσατο τὴν Θεοτόκον· ἐκεῖ ὁποῦ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη· ἐκεῖ ὁποῦ ἐβαπτίσθη· ἐκεῖ ὁποῦ ἐμετεμορφώθη ἔμπροσθεν εἰς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τοὺς προκρίτους μαθητὰς, ὄχι εἰς τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν τάξιν· ἐκεῖ ὁποῦ ἐσταυρώθη καὶ ἔπαθε διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ἀθανασίαν εἰς τὸν κόσμον· ἐκεῖ ὁποῦ ἔχυσε τὸ ἅγιον καὶ τίμιόν του αἷμα διὰ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ἐκεῖ ὁποῦ ἔγινε τὸ πρῶτον ἔργον τῆς ἱερωσύνης, ἡ θυσία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖ ὁποῦ εἶπε, λάβετε, φάγετε, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, καὶ τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ἐκεῖ ὁποῦ ἀνελήφθη καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγα-

λοσύνης τῶν οὐρανῶν, ὡσὰν τὸ λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· ἐκεῖ ὁποῦ μέλλει νὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς, καθὼς τὸ λέγουσιν αἱ Γραφαί; »

Πρὸς τούτοις παρατιθέμεθα καὶ τὸ προοίμιον τοῦ *κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν ἐγχειριδίου* Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου, μαθητοῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.

« Πρέπον καὶ δίκαιον κατὰ ἀλήθειαν ἦτον, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, νὰ μὴν ἔλθῃ τὸ γένος μας τὸ ἐπαινετὸν, εἰς τόσην ἀμάθειαν καὶ στέρησιν τῆς σοφίας, ὅτι νὰ χάσῃ σχεδὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε πάντοτε εἰς ὅλα τὰ γένη σιμὰ μέγα καύχημα, μὲ τὸ νὰ τὴν εἶχεν, ὁμοῦ μὲ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις πολλὰ θαυμαστά· ἀμὴ ἐπειδὴ μέσα εἰς ὅλα ὁποῦ ἔχασε, καὶ ἦλθεν εἰς τόσην πολλὴν δυστυχίαν καὶ ὀνειδισμὸν ἀπ' ἐκείνους ὁποῦ πρότερον ἐθαυμάζετον, ἔχασε καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι εὔκολα νὰ γράφῃ κάθε εἷς ὁποῦ ἐπιχειρίζεται νὰ συγγράφῃ τὰ μυστικὰ καὶ θεῖα τῆς πίστεώς μας πράγματα, κάμνει χρεία κἂν μὲ τὴν ἁπλὴν ἐτούτην, τὴν ὁποίαν ὅλοι τὴν γροικοῦν, νὰ βοηθήσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, τοῦ γένους καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει μέσα εἰς ταῖς ἄλλαις της δυστυχίαις, καὶ πόλεμον πολὺν, ὄχι τόσον ἀπὸ τοὺς ἀλλοτρίους τῆς πίστεως, ὅσον ἀπ' ἐκείνους ὁποῦ ἔπρεπε νὰ βοηθᾶται, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν τους· ὁποῦ εἶναι χρεῶσται νὰ ἦναι ἕτοιμοι, νὰ δίδουν ἀπόκρισιν κάθε ἑνὸς διὰ τὰ τῆς πίστεώς μας κεφάλαια, καὶ τὰ θεῖα μυστήρια· οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀπόκρισιν εἶναι ἀδύνατοι νὰ δώσουν, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐναντίοι ἐκείνων ὁποῦ δύνουνται νὰ ἀποκριθοῦν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ἡ ἐδική τους ἀπαιδευσία· καὶ τέτοιας λογῆς κινδυνεύει τὸ πτωχὸν τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων δυνατὰ, ἀπὸ τοὺς νεωτεριστὰς καὶ ἑτεροδόξους, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀποστάτας ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν, διὰ κάποιαν πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν, ὅτι εἶναι σιμὰ εἰς τέλειον ἀφανισμὸν, μὲ ὅλον ὁποῦ τινὲς ἐδικοί μας, διὰ τὴν πολλήν τους ἀμάθειαν καὶ ἀπαιδευσίαν, δὲν τὸ γροικοῦν ἐτοῦτο ἀφανισμὸν, ἀλλὰ διόρθωσιν καὶ βοήθειαν· καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεῖος ζῆλος μὲ ἐκίνησε νὰ βοηθήσω τὸ γένος μας κατὰ τὴν μικράν μου δύναμιν, ἀφείνωντας ἐγγράφως εἰς φράσιν ἁπλὴν διὰ τοὺς ἁπλοῦς, τὰ ὅσα ἤθελαν ἠμπορέσει νὰ βοηθήσουν τὸ γένος μας εἰς ταῖς διαφοραῖς ὁποῦ ἔχει ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία μὲ τὴν δυτικὴν εἰς τὰ δόγματα· καὶ διὰ νὰ γενοῦν τὰ γρα-

φόμενα εἰς κάθε ἕνα εὔκολα εἰς κατανόησιν, θέλω τὰ βάλλη κατὰ τάξιν, ἀρχίζωντας πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἤγουν τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, καὶ καθεξῆς διὰ ταῖς διαφοραῖς ὁποῦ ἔχουν οἱ ὀρθόδοξοι μὲ τοὺς ἑτεροδόξους καὶ νεωτεριττὰς Λατίνους· καὶ ἂν καλὰ καὶ ἔχουν τοιαῦτα πράγματα καὶ πολλὴν δυσκολίαν καὶ πολλαῖς ἀπόκρισες, τόσον ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ἐδικόν μας, τόσον ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Λατίνων, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω μακρύνει τόσον, μὲ τὸ νὰ ἔγραψαν εἰς αὐτὰ πολλοὶ καὶ σοφοὶ ἄνδρες πλατύτερον· μόνον τὰ πλέον ἁπλούστερα, ἐπειδὴ καὶ ἁπλῶς καὶ εἰς ἁπλοῦς γράφω, καὶ ἀναγκαιότερα, καὶ σύντομα θέλω γράψει, εἰς τὸ νὰ μὴν ἀπατῶνται οἱ ἁπλοῖ καὶ ἀμαθεῖς ἀπὸ τοὺς Λατίνους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ ἦναι σοφοὶ, ἀποκρίνονται τέτοιας λογῆς, ὁποῦ μὲ πολλὴν εὐκολίαν δύνουνται νὰ ἀπατήσουν ὄχι μόνον τοὺς παντελῶς ἀμαθεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ καλὰ παιδεμένους εἰς ταῖς διαφοραῖς αὐταῖς, καὶ τὰ δόγματα· καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας, ὄχι μόνον [δὲν] τοὺς κατηγοροῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς βοηθοῦν, μὲ τὸ νὰ ἀπατῶνται ἀπ' ἐκείνους πολυτρόπως καὶ σοφιστικῶς.»

Ἀλλ' ἤδη ἤρξατο διεγειρομένη ἡ περιέργεια τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνιστῶν εἰς ἐξέτασιν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ἰδίως δὲ τῆς ἀπαντώσης ἐν τοῖς συγγραφεῦσι τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὅθεν ὁ μὲν Νικόλαος Ῥιγάλτιος συνήγαγε καὶ ἡρμήνευσε τὰς εἰς τὴν τακτικὴν τῶν Βυζαντινῶν ἀναφερομένας λέξεις [1], ὁ δὲ περικλεὴς Ἰωάννης Μεούρσιος συνέταξε *Γραικοβάρβαρον Γλωσσάριον* [2]. Ἐκ τῶν ἐν τῷ τελευταίῳ συγγράμματι προκειμένων ἐπιγραμμάτων, τὰ ἑξῆς δύο ἐξεικονίζουσι τὴν τότε παρὰ τοῖς σοφοῖς τῆς Δύσεως ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν περὶ παντελοῦς ἐκβαρβαρώσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι καθωμιλημένης, ἥτις δὲν ηὐτύχησε νὰ ἐπισύρῃ τὴν ἀπροκατάληπτον προσοχὴν νέου Κρουσίου.

Ἤθεα καὶ λέξεις αἷς χρήσατο πρίν ποτε πᾶσα
Συζῶσα αὐτονόμῳ Ἑλλὰς ἐλευθερίῃ
Ἡσύχιος τάδε πάντα καὶ ἄλλοι λεξικοράπται
Γράψαν ἐνὶ γλαφυραῖς Μνημοσύνης σελίσιν.
Αὐτὰρ ὑπ' ἀλλογενῶν ὁπότε ζυγὸν ἤλυθεν Ἑλλὰς
Ἔγχεσι βαρβαρικοῖς κάρτα δαμαζομένη,
Ἤθεσιν ὀθνείοις, καὶ λέξεσι βαρβαροφώνοις,
Χώρα τε καὶ γλῶσσα φύρετο πασσυδίῃ.
Δρειψάμενος δ' ἐκ συγγραφέων πινυτὸς τάδε πολλῶν

---

[1] Nicolai Rigaltii, Glossarium τακτικὸν μιξοβάρβαρον. Lutetiae 1601.

[2] Ioannis Meursii Glossarium Graecobarbarum. Lugduni Batavorum, 1610. (Ἀνετυπώθη τῷ 1614, καὶ ὑπὸ Λαμίου ἐν τοῖς ἅπασι τοῦ Μεουρσίου).

Μευρσιάδης βιβλίῳ ἐγκατέερξεν ἐνί.
Οὐ ἄτερ ἱστορικῶν νεαρῶν νόος οὐ καταληπτὸς,
Οὐδ' ἄτερ Ἡσυχίου τῶν παλαιῶν πέλεται.

Ἑλλαδικῆς περίπυστον ἐπὶ κλέος ὤλεσεν αἴης
Ἄρης πανδαμάτωρ, τῷ δ' ἅμα Βαρβαρίη,
Οὐκ ἔτι δὴ μένεν Ἑλλὰς ἐν Ἑλλάδι· τίς κε πίθοιτο;
Ἑλλαδικῇ γλώσσῃ μίγνυτο Βαρβαρικὴ
Φωναὶ δ' ἀλλήλῃσι πάλαι μίγεν· οὐδ' ἴα γῆρυς
Ὀψιγόνοισιν ἔην τοῖς ποτὲ γινομένοις.
Καὶ μόλις ἦν ξυνετὴ τοῖς ἀνδράσιν, οὕς ποτε γαῖα
Ἑλλάδος ἀρχαίης τίκτε παλαιγενέας.
Μούνῳ Μευρσιάδῃ καὶ τοῦτ' ἀνέθηκαν ἄεθλον
Ἀενάου Μοῦσαι μητέρες εὐκλείης.
Νῦν γὰρ Βαρβαρίῃ τόσσον χρόνον ἀντιπαλαίσας
Τὸ κλέος ἐξ αὐτῆς εὕρατο Βαρβαρίης. (¹)

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου ὁ περιφανὴς καὶ χαλκέντερος ἐκεῖνος Ὁλλανδὸς συνέταξε καὶ γλωσσάρια εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, μεγάλως διευκολύναντα τὴν μελέτην αὐτῶν (²).

Κατὰ τοὺς χρόνους δ' ἐκείνους (1624—1627) ὁ πολυμαθὴς Μακεδὼν Μητροφάνης Κριτόπουλος περιηγούμενος, χάριν σπουδῆς, τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν, συνέγραψεν ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ διορθώσεις καὶ προσθήκας εἰς τὸ γλωσσάριον τοῦ Μεουρσίου, γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης, καὶ διατριβὴν περὶ τῆς προφορᾶς τῶν γραμμάτων Δ καὶ Θ. (³)

Μετ' ὀλίγον δ' ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἕτερα γλωσσάρια εἰς τοὺς ὑπὸ διαφόρων ἑλληνιστῶν ἐκδοθέντας βυζαντινοὺς συγγραφεῖς· ὡς τὰ τοῦ Φαβρότου εἰς Γεώργιον τὸν Κεδρηνὸν (1647), Νικήταν τὸν Χωνιάδην (1647), Θεοφύλακτον Σιμοκάτην (1648), Κωσταντῖνον Μανασ-

---

(¹) Τὸ μὲν πρῶτον ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Βούργων Βουλκανίου, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ Δανιὴλ Ἑϊνσιάδου.

(²) « Edidit quoque Constantini Manassis annales cum versione latina et notis doctissimis, aliosque similes auctores, qui ad indolem Graecitatis mediae et infimae intelligendam faciliunt. » Langius.

(³) Τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κριτοπούλου ἡ μὲν περὶ τοῦ Θ διατριβὴ ἐδημοσιεύθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐν Νοριμβέργῃ τῷ 1625, ἡ δὲ γραμματικὴ οὔπω εἶδε τὸ φῶς, καὶ ἐπὶ τέλους αἱ εἰς Μεούρσιον σημειώσεις αὐτοῦ ἐξεδόθησαν μετὰ παρέλευσιν μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φραγκίου. (Metrophanis Critopuli, patriarchae Alexandrini, Emendationes et animadversiones in Johannis Meursii Glossarium Graec-barbarum, ex autographo nunc primum edidit Joh. Georgius Fridericus Francius. Stendaliae 1787).

σῆν (1655), Λαόνικον τὸν Χαλκοκονδύλην, καὶ τὸν Δούκαν (1650)· τὸ τοῦ Πέτρου Ποσσίνου εἰς Ἄνναν Κομνηνὴν (1651)· τὸ ὑπὸ Ἰακώβου Γοαρίου γλωσσάριον τοῦ Κωδινοῦ (1648)· καὶ τὸ τοῦ Βερνάρδου Μεδονίου εἰς τὸ περὶ Ὀφφικίων (1655).

Ἐν τούτοις τινὲς τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ἑλληνιστῶν διϊσχυρίζοντο, ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι καθομιλουμένη εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ἐκβαρβαρωθῇ, ὥστε ἡ μετὰ τῆς ἀρχαίας σχέσις αὐτῆς ἦτο παραπλησία τῇ τῆς Ἰταλικῆς πρὸς τὴν λατινικήν. Κατὰ τὸν Λάγγιον καθηγητής τις τῆς Βυρτεμβέργης ἐδογμάτιζεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, διὰ τὴν ἐκβαρβάρωσιν τῆς γλώσσης αὐτῶν, ὤφειλον οὐχ ἧττον ἢ οἱ ἄλλοι τῶν Εὐρωπαίων νὰ σπουδάσωσι τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ διδασκάλους, καὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν προγόνων αὐτῶν (1). Ἀλλὰ τὴν περὶ ἐκβαρβαρώσεως τῆς ἑλληνικῆς γνώμην ἐπιεικέστερον ἐξήνεγκον ὅ τε Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ μηχανικὸς Ἐδουάρδος Βρερεβόδιος (Brerewood) (2), καὶ ὁ Γερμανὸς Πράϊφερ (3).

---

(1) « Nostra hac aetate, Graeca lingua plane in barbariem prolapsa est, tamque longe distat ab antiqua, quam hodierna Italica a veteri Romana atque Latina. Innumeras admisit voces barbaras, Arabicas, Hungaricas, Hispanicas, Gallicas, Italicas, aliorumque gentium. Ideo hodie Germanum Graecam linguam Graeci illi, non minus ac nos, a praeceptoribus et e libris veterum debent addiscere. » Langius, philol. Graeco-Barbara.

(2) « Vetus lingua Graeca multum a sua puritate barbarie foederata, deflexit, et si non sine reliquiis veteris elegantiae. Non tamen ita a se abivisse videtur, ut Italica a Latina, quod et Bellonius observavit, et per collationem epistolarum modernae linguae quae in Crusii Turco-Graecia exstant, cum vetere, haberi potest.—Maxima tamen corruptio domi nata a propria ipsorum negligentia seu affectatione processit. Mutilarunt quaedam verba, dum δὲν pro μηδὲν, νὰ pro ἵνα pronunciant et scribunt. Compegerunt nonnula in unum, dum ποῦδες pro τοῦ εἶδες, στασστήθη pro εἰς τὰ στήθη, loguuntur. Confudere sonos, dum tres vocales η nempe, ι, υ, et duas diphthongos ει, οι, tamquam ι proferunt· οἶκος, εἴκων, στήθη, λύπη, ipsis est, icos, icon, stiti, lipi. Transtulere denique accentus à syllabis, quibus antiquitus tribuebantur, ab allias. Et quatuor hi corruptionis modi communes ipsorum linguae sunt. —Certum est, tantam esse modernae linguae Graecae a vetere differentiam, ut liturgiae quae adhuc hodie in Graecis ecclesiis leguntur, a vulgo per parum, vel plane nihil intelliguntur; quod testimonio virorum, qui illis in partibus fuere, habeo; nec veteris Graecae linguae periti modernam vulgarem intelligunt. » Τὸ σύγγραμμα τοῦ Βρερεβοδίου δημοσιευθὲν ἀγγλιστὶ (inquiries touching the diversity of language and religion through the chief parts of the world, London 1614) μετεφράσθη λατινιστὶ (Scrutinium religionum et linguarum, 1650, 1679) καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ I. Μονταιγνου (1640, 1662). Τὰς ἄνω περικοπὰς παραλαμβάνω ἐξ Ἰλαρίου καὶ Λαγγίου.

(3) « Graecobarbaram sive recentem ab antiqua fere discrepare, ut Italica moderna ab antiqua latina. » Critica Sacra. (Langius).

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἡ πρὸς διάδοσιν τοῦ λατινισμοῦ ἱδρυμένη ἐν Ῥώμῃ *Προπαγάνδα*, καὶ διὰ νὰ εὐκολύνῃ τοὺς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀποστόλους αὐτῆς, καὶ διὰ νὰ ἀγρεύσῃ εὐκολώτερον σχισματικὰ ἐρίφια, ἀνενδότως ἤρξατο ἐργαζομένη πρὸς σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν τῶν ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπόψεις ταύτας χρησίμων αὐτῇ νεοελληνικῶν βιβλίων. Πρῶτος ὁ ἐκ Πανόρμου Ἰησουΐτης Ἱερώνυμος Γερμανὸς συνέγραψεν ἐν τῇ ἰταλικῇ διαλέκτῳ λεξικὸν ἁπλοελληνικὸν, ἐν ᾧ περιείχοντο καὶ γενικοί τινες κανόνες ἁπλοελληνικῆς γραμματικῆς [1]. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ πολυμαθὴς Σίμων Πόρκιος, ἐκ Κρήτης καταγόμενος, συνέταξε, διαταγῇ τοῦ περιπύστου καρδιναλίου Ῥισχελιὲ, *Λατινο-Ῥωμαϊκὸν Λεξικόν* [2]. Τὸ πόνημα τοῦ Πορκίου, ὃν ἀληθῶς προϊὸν καὶ μελέτης ἐπιμόνου, καὶ πολυμαθείας ἐξόχου, καὶ κρίσεως οὐ τῆς τυχούσης, ἓν μόνον ἐλάττωμα ἔχει· ὅτι δηλαδὴ ὁ συγγραφεὺς μονομερῶς μελετήσας τὸ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς νήσοις καθωμιλημένον ἰδίωμα, παρεισήγαγεν ἀπειρίαν βαρβάρων καὶ πρωτακούστων λέξεων μὴ ἐννοουμένων ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων, μὴ τηρήσας ἅμα καὶ τὴν μέθοδον *τῆς ἀλφαβητικῆς κατατάξεως*. Χάριν δὲ περιεργείας παρατιθέμεθα τὴν πρὸς τὸν Ῥισχελιὲ προσφώνησιν τοῦ Πορκίου.

« Πολὺς καιρὸς εἶναι, ἐξοχώτατε καρδινάλις, ὁποῦ μὲ κάθε δίκαιον ἀπόκτησες τὸ λαμπρότατον ἐκεῖνο ὄνομα τοῦ ξεκδικητοῦ τῆς εἰρήνης καὶ διαφεντευτοῦ τῆς ἐλευθερίας· ἐπειδὴ καὶ ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς ὁρισμούς σου, σὰν ἀπὸ ἕναν της ὑψηλότατον νοῦν κρέμεται, καὶ κινᾶται· τώρα μὲ τὸ νὰ κραχθῇς κοινὸς πατέρας καὶ ξανακαινουριωτὴς τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας, δὲν σοῦ λείποντας ἄλλο, ὁλοῦθεν ἀστράφτεις. Καὶ ἀπαληθινὰ ποία χώρα διὰ τὸ διάστημα τῆς γῆς ἀπ' ἐμᾶς ἔτζι ξεχωρισμένη, ποῖον νησὶ ἔτζι σφαλισμένον ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ποῖον ἔθνος τόσον βάρβαρον καὶ ἄγριον εὑρίσκεται, ὁποῦ νὰ

---

(1) **Vocabolario italiano et Greco etc. Roma 1622** (Αἰμ. Λεγρανδίου προλεγόμενα εἰς γραμματικὴν Σοφιανοῦ, σελ. 6). Ὁ Φαβρίκιος (Bibliotheca Graeca, VI, 687) σημειοῖ, ὅτι τὸ μὲν **1622** ἐξεδόθη ἡ μιξοβάρβαρος γραμματικὴ τοῦ Γερμανοῦ, τὸ δὲ **1635** τοῦ αὐτοῦ vocabularium Italicum et Graecum vulgare.

(2) Λεξικὸν Λατινικὸν Ῥωμαϊκον καὶ Ἑλληνικόν· εἰς τὸ ὁποῖον μὲ τὰ λατινικὰ λόγια συμφωνοῦναι τὰ Ῥωμαῖκα, καὶ τὰ Ἑλληνικά. Ἐσμίχθηκε μὲ τοῦτο στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ἄλλον ἕνα λεξικόπουλον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ Ῥωμαῖκα λόγια κατ' ἀλφάβητον βαλμένα γυρίζονται πρῶτα Ἑλληνικὰ, καὶ ἀπέκει λατινικά. Συνθεμένον ἀπὸ τὸν Σίμωνα τὸν Πόρκιον, τῆς ἱερᾶς θεολογίας διδάσκαλον. Lut. Parisiorum. **1635**. σελ. **512 – 246**.

μὴν ἀπόλαυσε κἄποιον τὶ ἀπὸ ταῖς γιεραῖς ἐπιῤῥοαῖς τῆς ἐσπλαγχνίας σου; Διὰ τὶ παρευθὺς ὁποῦ μὲ τὴν ὁδηγίαν τῆς λαμπρᾶς σου, καὶ χριστιανικῆς εὐσεβείας ἡ φουμισμένη ἐκείνη τῶν τυπογράφων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων συντροφία εἰς τὸν κόσμον ἐφάνη, ὄχι μόνον ἕνας ἄπειρος ἀριθμὸς τῆς Ἀνατολῆς ἐκατάπιε καὶ ἀνέπνευσε ζωτικὸν ἀέρα· ἀμὴ ἡ αὐτὴ Ἑλλάδα 'ς τὸν παλαιὸν καιρὸν τὸ ἁλάτι, καὶ λαμπρότατον φῶς τῆς οἰκουμένης, τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἡ δασκάλισσα, ἀπὸ τὴν παντοτινὴν βρύσιν τῆς μεγαλοπρέπειάς σου καρπηρετηρὴ γνωρίζεται, καὶ πλουτισμένη καυχᾶται. Ἀκόμη δὲν εἶχες βάλεις ἀμπελουργοὺς εἰς τὸ ἀμπέλι τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ὁποῦ εὐγήκανε ἀπ' αὐτοῦ ἀποστολικοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἁγιότητα τῆς ζωῆς, καὶ μὲ τὴν καθαρότητα τῶν ἠθῶν, καὶ μὲ τὴν ἀστραπὴν τῶν ἀρετῶν ἐπλάτυναν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς κάμπους τῆς ἐκκλησίας μὲ καλοροίζικαις βροχαῖς τῶν διδασκαλιῶν ἐκάμασι καρποφόρους, καὶ μὲ καρποὺς τῶν θείων ἐπιστημῶν τοὺς ἐπλούτισαν, καὶ μὲ ζωηφόρα νερὰ τῶν βιβλίων ἐπότισάν τους; ἔτζι ἀξάφνου καὶ σὲ τόσον ὀλίγον χρόνον, ὥστε ὁ κόσμος πρὶν νὰ ἰδῆ, ἐθαυμάσθηκε. Δὲν σοῦ ἔσωνε δηλαδὴ νὰ ἔχεις τὸν κόσμον, μὲ τὰ ἄρματά σου καταπονεμένον, σὸν δοῦλον, ἀμὴ τὸν ἠθέλησες μὲ καινούριαις εὐεργεσίαις τῆς μεγαλοψυχίας σου δυνατώτερα νὰ τὸν δέσεις. Ὅθεν δικαιότερα 'ς τὸν καιρόν μας διὰ τοῦ λόγου σου ἠμπορεῖ νὰ εἰπεῖ ἡ οἰκουμένη ἐκεῖνο, ὁποῦ διὰ τὸν Ἡρακλῆ τὸν ἀνδρειότατον ἡμερωτὴν τῶν παρασήμων πραγμάτων, ὁ ἀπερασμένος καὶ παραμυθιάρης αἰῶνας ἐμυθολόγησεν, ὅτι ἤγουν μὲ χρυσαῖς ἀλυσίδαις ὀπίσω του δεμένον ἐτράβιζε τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐπειδὴ καὶ ὄχι μοναχὰ ἡ γλῶσσαις τῶν Γαλλῶν τοὺς ἐπαίνους σου διαλαλοῦνε παντοῦ, ἀμὴ καὶ ἐκείναις τῶν ἐθνῶν ὅλης τῆς γῆς ἐγενήκασιν αἰώνιαις τρουμπέταις τῆς δόξης σου καὶ τῆς φήμης. Μαρτυροῦσιν ἐτοῦτο τόσα καὶ τόσα γραψίματα τῶν πεπαιδευμένων ἀνθρώπων, τόσα καὶ ἀμέτρητα βιβλία τῆς ἀθανασίας ἄξια παιδιὰ τῶν φραγκῶν, Λατίνων, Γραικῶν, Ἀράπων, Ἑβραίων, Αἰθιόπων, καὶ ἄλλων χιλίων συγγραφέων, μὲ τὸ ἐξοχώτατον ὄνομα τοῦ Ῥιχελίου στολισμένα· εἰς τὸν κατάλογον τέτοιων ἀνδρῶν ὄντας καὶ ἐγὼ γραμμένος διὰ κάποιαν καλότυχην καὶ βιαστικὴν μοῖραν, τοῦτο τὸ λατινικὸ, ῥωμαῖκο καὶ ἑλληνικὸ λεξικὸν, τὸ ὁποῖον ἄρχισα μὲ τὸν ὁρισμόν σου, τὸ ἐλάμπρυνα μὲ τὸ ὄνομά σου, καὶ τὸ ἀποτελείωσα μὲ τὴν σκέπην σου, καὶ διὰ ταύταις καὶ ἄλλαις

πολλαῖς αἰτίαις ἐδικόν σου, θεληματικὸς ἀναγκάζομαι καὶ κρατειοῦμαι νὰ τὸ βάζω ὀμπροστὰ 'ς τὰ μάτια τοῦ κόσμου δίδοντάς το 'ς τὸν τύπον, καὶ νὰ τὰ ἀφιερώσω τῆς αἰωνίας τοῦ ὀνόματός σου μνήμης· ὡς καθὼς λοιπὸν μὲ κάθε δίκαιον σοῦ παραδίνω τὰ ἐδικά σου, ἔτζι ἀκόμη μὲ ὅλην μου τὴν καρδιὰν παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σοῦ χαρίσει πολλοὺς, καὶ καλοτυχοτάτους χρόνους διὰ νὰ παρηγορήσῃς τὴν χριστιανοσύνην, διὰ νὰ ξαπλώσῃς τὴν πίστιν, καὶ διὰ νὰ καταπονέσῃς τοὺς ἐχθρούς σου.»

Μετ' ὀλίγον ὁ Πόρκιος συνέγραψεν ἐν γλαφυρῷ λατινικῷ ἰδιώματι καὶ *Γραμματικὴν τῆς Ῥωμαίκης Γλώσσης*, ἐκδοθεῖσαν ὁμοίως ἐν Παρισίοις ἐπινεύσει τοῦ Ῥισχιλιὲ, εἰς ὃν καὶ προσφωνεῖται [1]. Ἐν τῇ προτασσομένῃ βραχείᾳ εἰδήσει ὁμολογεῖ, ὅτι ἐνδίδων εἰς ἐπανειλημμένας προτροπὰς καὶ ἀπαιτήσεις δημοσιεύει ταύτην, συντελέσουσαν εἰς διευκόλυνσιν τῆς σπουδῆς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης [2]

Ὡς μνημεῖα τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐν μέρει καὶ τὰ ὑπὸ τῆς προπαγάνδας ἐκδοθέντα νεοελληνικὰ βιβλία (1628—1671). Οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν, Ἀνδρέας Ῥέντιος καὶ Λέων Ἀλλάτιος οἱ Χῖοι, Γεώργιος [illegible] καὶ Νεόφυτος Ῥοδινὸς οἱ Κύπριοι, Λεονάρδος Φιλαρᾶς ὁ Ἀθηναῖος Ματθαῖος Καρυόφυλλος ὁ Κρὴς, καὶ εἴ τις ἄλλος, μετὰ τοῦ συνήθους τοῖς ἐξωμόταις ζήλου ἐργαζόμενοι πρὸς διάδοσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δόγματος ἐν τῇ Ἀνατολῇ,

---

(1) Γραμματικὴ τῆς Ῥωμαίκης γλώσσας. Grammatica linguae Græcæ vulgaris, auctore Simone Portio Romano doctore theologo. Parisiis 1638. σελ. 16—160. Ὁ Φαβρίκιος συγχέων ἴσως τὴν Γραμματικὴν μετὰ τοῦ λεξικοῦ ἡμαρτημένως λέγει, ὅτι αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις τῷ 1635 (VI, 687), ἐν ᾧ καὶ ὁ ἴδιος ἀλλαχοῦ τοῦ αὐτοῦ τόμου (σελ. 388) σημειοῖ τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς ἐν ἔτει 1638, καὶ ὁ Λάγγιος ἐξ αὐτοψίας ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο. Ἀνετυπώθη δὲ ὑπὸ Δουκαγγίου ὡς προεισαγωγὴ τοῦ Γλωσσαρίου. Ἡ πρὸς τὸν Ῥισχελιὲ προσφώνησις, γεγραμμένη ὁμοίως ἐν ἁπλοελληνικῷ ἰδιώματι, ἀνετυπώθη ὑπὸ Αἰμιλίου Λεγρανδίου ἐν προλεγομένοις τῆς Γραμματικῆς τοῦ Σοφιανοῦ.

(2) « Vernaculae Graecae linguae Grammaticam ab omnibus fere dixerim expectatam simul et expetitam, a quamplurimis frustra promissam, a nonnullis vero quibusdam veluti delineamentis duntaxat adumbratam, nec ab aliquo satis adhuc expressam, non tam explicaturus, quam editurus aggredior. Grande quidem ac perarduum opus nostrisque viribus impar; sed non inacessum; nec enim omnium omnino difficultatem ambages syrtesque superare contendimus, sed faciliorem ac brevem ad hujusmodi Graecae linguae notitiam methodum instituimus. »

καλῶς μὲν ἐγίνωσκον μετὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τὴν ἁπλῆν διάλεκτον, πλὴν γράφοντες αὐτὴν δεν ἠδύναντο ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἐπηρείας τινὸς τοῦ διαλεκτικοῦ ἰδιώματος τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Περιεργείας χάριν παρατίθημι περικοπάς τινας ἐκ τῶν διὰ τὸ σπάνιον ὀλίγοις προσιτῶν τούτων βιβλίων.

(1) « Ἃς ἐγνώρισα κύριε ἐσέναν ὁποῦ μὲ γνωρίζεις, ἂς σὲ ἐγνώρισα δύναμις τῆς ψυχῆς μου· δεῖξον μοι τοῦ λόγου σου παρηγορία μου· ἂς σὲ ἰδῶ φῶς τῶν ὀμματιῶν μου· ἔλα χαρὰ τοῦ πνεύματός μου· ἂς σὲ ἰδῶ εὐφροσύνη τῆς καρδίας μου· ἄμποτες νὰ σὲ ἀγαπήσω, ὦ ζωὴ τῆς ψυχῆς μου· φανερώσου εἰς ἐμένα μεγάλη ἡδονή· ἂς σὲ εὕρω ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου· ἂς σὲ κρατήσω ἀγάπη τῆς ψυχῆς μου· ἄμποτες νὰ σὲ ἀγκαλιάσω, οὐράνιέ μου νυμφίε ἀγαλλίασίς μου ἄκρα, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· ἂς σὲ κρατήσω εἰς τὴν μέσην τῆς καρδίας μου· ζωὴ μακαρία, ἄκρα γλυκύτης τῆς ψυχῆς μου. Ἃς σὲ ἀγαπήσω θεέ μου, βοήθειά μου· πύργος ἰσχύος μου, καὶ ἐλπίς μου γλυκεῖα εἰς κάθε μου θλίψιν· ἄμποτες νὰ σὲ ἀγκαλιάσω ἐσένα τὸν ἀγαθὸν χωρὶς τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἀγαθόν· ἄμποτες νὰ ἀπολαύσω ἐσέναν τὸν ἄριστον, χωρὶς τοῦ ὁποίου κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ἄριστον· ἄνοιξε τὰ ἔσω τῶν ἀφτιῶν μου μὲ τὸν λόγον σου, ὁ ὁποῖος σεβαίνει ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον διὰ νὰ ἀκούσω τὴν φωνήν σου· βρόντησε κύριε ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μὲ φωνὴν μεγάλην καὶ δυνατήν· ἂς βροντήσῃ ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἂς σεισθῇ ἡ γῆ καὶ ὅλα ὅσα εἶναι εἰς ἐκείνην· φώτισον τὰ ὀμμάτιά μου, ὦ ἀκατάληπτον φῶς· ἄστραψον ἀστραπὴν καὶ διασκόρπισέ τα διὰ νὰ μὴν ἰδοῦσι τὴν ματαιότητα· πλήθυνον τοὺς ποταμοὺς καὶ τάραξον αὐτούς, διὰ νὰ φανοῦν ἡ βρύσες τοῦ νεροῦ, καὶ νὰ ξεσκεπασθοῦσι τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης· δόσε ὅρασιν, ὦ ἀθεώρητον φῶς, διὰ νὰ σὲ ἰδῇ· κτίσε νέαν ὄσφρησιν, ὦ εὐωδία τῆς ζωῆς ἡ ὁποία νὰ ἠμπορῇ νὰ δράμῃ ὀπίσω των ἀρωμάτων σου· τὴν γεῦσιν ὑγίανε διὰ νὰ νοστιμήσῃ, νὰ γνωρίσῃ, καὶ νὰ διακρίνῃ πόσον μεγάλον εἶναι τὸ πλῆθος τῆς γλυκύτητός σου κύριε, ἣν ἔκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε, καὶ διατ' ἐκείνους ὁποῦ σὲ ἀγαποῦσι· δὸς καρδίαν ἡ

---

(1) Μονολόγιον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, μεταφρασθὲν ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινοῦ· Romæ 1637.—Ἀρκετὰς περικοπὰς ἐξ ἄλλου πονήματος τοῦ Ῥοδινοῦ ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι (σελ. 433-38). Ὕστον οὕπω δὲ ἀνατυποῦται καὶ τὸ περὶ Ἐπιστήμων Κυπρίων σύγγραμμα αὐτοῦ..

ὁποία νὰ σὲ λογιάζῃ· ψυχὴν ἡ ὁποία νὰ σὲ ἀγαπᾷ· νοῦν ὁ ὁποῖος νὰ σὲ μελετᾷ· σύνεσιν νὰ σὲ καταλαμβάνῃ· λόγος ὁ ὁποῖος πάντα καὶ δυνατὰ νὰ ἀκουμβίζῃ εἰς ἐσένα τὴν ἄκραν εὐφροσύνην· ἐσένα πάντα ὡς φρονίμην ἀγάπην νὰ ἀγαπᾷ· ὦ ζωὴ εἰς τὴν ὁποίαν ζιοῦσι τὰ πάντα· ζωὴ ἡ ὁποία δίνεις ἐμένα ζωήν· ζωὴ ὁποῦ ἦσαι ἡ ζωή μου διὰ τὴν ὁποίαν ζιῶ, καὶ χωρὶς τῆς ὁποίας ἀποθαίνω· ζωὴ διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀναστήνομαι, καὶ χωρὶς τὴν ὁποίαν χάνομαι· ζωὴ διὰ τὴν ὁποίαν χαίρομαι, καὶ δίχως αὐτὴν θλίβομαι· ζωὴ ζωτικὴ, γλυκεῖα, πάντα ἠγαπημένη· πάντα ἐνθυμητική· ποῦ ἦσαι παρακαλῶ; ποῦ νὰ σὲ εὕρω διὰ νὰ λείψω εἰς τοῦ λόγου μου, καὶ νὰ στερεωθῶ εἰς τοῦ λόγου σου; ἄς ἦσαι σιμὰ εἰς τὴν ψυχήν μου, σιμὰ εἰς τὴν καρδίαν· σιμὰ εἰς τὸ στόμα, σιμὰ εἰς τὰ φτιὰ, σιμὰ εἰς βοήθειαν, διότι ἀσθενῶ εἰς τὴν ἀγάπην σου, διότι δίχα σου ἀποθνήσκω· διότι λογιάζοντάς σε ἀναστένομαι· ἡ μυρωδία σου μὲ ψυχαγωγεῖ· ἡ μνήμη σου μὲ ὑγιαίνει. »

---

(1) « Τὸ ἄλλο ἰδίωμα τοῦ ἀέρος εἶναι τὸ νὰ εἶναι μέσον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ φθάνουσιν εἰς τὰ ὀμμάτιά μας τὰ εἴδη τῶν χρωμάτων, καὶ εἰς τὰ φτιά μας τὰ εἴδη τῶν ἤχων· δίχως τὰ ὁποῖα δὲν ἠθέλαμεν ἠμπορέσειν μήτε νὰ εἰδοῦμεν, μήτε νὰ ἀκούσωμεν, μήτε νὰ μιλήσωμεν· εἰς τὸ ὁποῖον πρᾶγμα ἐν πρώτοις πρέπει νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν θεὸν ὁποῦ ἠθέλησε νὰ στολίσῃ τὴν φύσιν μας μὲ τόσο μεγάλην εὐεργεσίαν· ἔπειτα πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τοῦ πλάστου μας τὴν σοφίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε κάμνοντας ἕνα πρᾶγμα τόσης μεγάλης μεγαλοσύνης, καὶ λεπτότητος, διατὶ ἔστοντας καὶ νὰ ἦναι ὁ ἀέρας ἀληθινὸν σῶμα, καὶ τόσον μεγάλον, ὁποῦ γεμίζει διάστημα ἄμετρον, μ' ὅλα τοῦτα μήτε βλέπεται, μήτε γρυκᾶται, διὰ τὴν ἀπίστευτον λεπτότητα ὁποῦ ἔχει. Ἐθαύμασαν οἱ παλαιοὶ τὴν λεπτότητα μιᾶς γραμμῆς, τὴν ὁποίαν ἔσυρε μὲ τὸ κονδύλι του ὁ ὀνομαστὸς ζωγράφος Ἀπελλῆς, ἀμὴ ἐκείνη ἡ γραμμὴ ἐβλέπετο, καὶ ἐγγίζετο, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ εἰς κανένα τρόπον μὲ τὴν λεπτότητα τούτου τοῦ λεπτοτάτου παραπετάσματος ὁποῦ περιτριγυρίζει ὅλους

---

(1) Περὶ Ἀναβάσεως τοῦ νοῦ εἰς τὸν Θεόν. Βιβλίον συνθεμένον παρὰ Ῥοβέρτου τοῦ Βελλαρμίνου· καὶ μεταγλωττισμένον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ πατρὸς Γεωργίου τοῦ Βουστρωνίου. Romæ 1637 (σελ. 115).

καὶ τοὺς ἐγγίζει, καὶ δὲν βλέπεται ἀπὸ κανένα διὰ τὴν μεγάλην του λεπτότητα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς περισσότερον, ὅτι ἂν καλὰ καὶ νὰ ἦναι ὁ ἀέρας σῶμα λεπτότατον, μ' ὅλα τοῦτα ὅταν κόφτεται, εὐκολώτατα πάλιν σμίγεται, καὶ γίνεται ἕνα ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελεν εἶσται ποτὲ κομμένον. Ἀληθινὰ κανεὶς τεχνίτης δὲν ἠμπορεῖ νὰ ξαναφτιάσῃ τὸ ὕφασμα τοῦ ἀράχνου, ἢ ἕνα λεπτότατον παραπέτασμα σχισμένον, τόσον καλὰ ὁποῦ νὰ μὴν φαίνεται τὸ πρῶτον σχίσμα καὶ κόψιμον, εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ὁποῦ ἐσχίσθηκε· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι θαύματος ἀξιώτατον, καὶ μόνης τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ ἴδιον, ὅτι ἀπὸ τὸ ὅμοιον μέρος τοῦ ἀέρος περνοῦσιν ἀντάμα ἀναρίθμητα εἴδη χρωμάτων δίχως νὰ ἀνακατωθοῦσιν, ἢ νὰ συγχυσθοῦσιν ἀνάμεσά των· εἰς τρόπον ὁποῦ ὅποιος τὴν νύκτα ὅταν φέγγῃ τὸ φεγγάρι, στέκοντας εἰς ἕνα τόπον ξέσκεπον καὶ ὑψηλὸν, καὶ βλέποντας τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς κάμπους εἰς τὴν γῆν ἀπὸ ἄνθη γεμάτους, καὶ ἀντάμα τὰ σπίτια, τὰ δένδρα, τὰ ζῶα, καὶ ἄλλα πολλὰ παρόμοια, δὲν θέλει ἠμπορέσει νὰ εἰπῇ ὅτι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀέρα ὁποῦ ἔχει σιμά του, δὲν εἶναι ἀντάμα τὰ εἴδη ὁλονῶν τῶν πραγμάτων ἐκείνων ὁποῦ βλέπει, δίχως νὰ εἶναι ἀνακατωμένα ἕνα μὲ τὸ ἄλλο· καὶ ποῖος ποτὲ ἠμπορεῖ νὰ γρυκήσῃ, ποῖος νὰ καταλάβῃ τέτοιον πρᾶγμα, πῶς εἶναι ἐμπορετὸ τόσον λεπτὸν, καὶ ψηλὸν στοιχεῖον νὰ κρατήσῃ ἀντάμα τόσα εἴδη διάφορα; Καὶ τί θέλεις εἰπεῖν ἂν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τόπον, ἀπὸ ἕνα μέρος ἀκούσῃς τῶν πουλιῶν τὴν μελωδίαν, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο διάφορα μουσικὰ ὄργανα, καὶ ἀπὸ ἄλλο τὸν μεγάλον κτύπον τῶν νερῶν ὁποῦ πέφτουσιν ἀπὸ ὑψηλὸν τόπον, εἰμὴ ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ κτύποι, ἢ τὰ εἴδη τῶν κτύπων μὲ τόσα εἴδη τῶν χρωμάτων εἰς τὸν ὅμοιον ἀέρα, καὶ καιρὸν λαμβάνονται; Ποῖος τὰ κάμνει τοῦτα, ψυχή μου, εἰ μὴ μόνος ὁ κτίστης σου ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος; καὶ ἂν εἶναι τόσον θαυμαστὰ τὰ ἔργα του, πόσον θαυμαστότερος θέλει εἶσται ἐκεῖνος; Εἶναι καὶ μία ἄλλη ὠφέλεια τῆς θαυμαστῆς λεπτότητος τοῦ ἀέρος, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζει, ἀμὴ βοηθᾷ ἀκόμι τὴν κίνησιν ὅλων τῶν πραγμάτων, νὰ περνοῦσιν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον· ἠξεύρομεν ὅλοι μὲ πόσον κόπον φέρνουνται τὰ καράβια μέσα εἰς τὰ νερὰ, ἂν καλὰ καὶ τὰ νερὰ νὰ ἦναι ὑγρὰ, καὶ νὰ κόφτωνται εὔκολα, διατὶ δὲν εἶναι ἀρκετὰ κάποιαις φοραῖς μήτε οἱ ἄνεμοι, μήτε τὰ κωπία, ἀμὴ ἔχουσι χρείαν ἀκόμη ἀπὸ δύναμιν τῶν ἀλόγων, καὶ τῶν βουβαλιῶν διὰ νὰ συρθοῦσιν· καὶ ἂν κάμνῃ χρεία

νὰ ἀνοιχθῇ μία στράτα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ βουνὰ μὲ πόσον κόπον καὶ ἵδρωτα, καὶ πόσον καιρὸν ἀνοίγεται ἀκόμι ἂν εἶναι καὶ κοντή; Ἀμὴ διὰ μέσου τοῦ ἀέρος δίχως κανένα κόπον, μὲ μεγάλην εὐκολίαν, καὶ μὲ μεγάλην γληγοράδα, τρέχουσι τὰ ἄλογα, πετοῦσι τὰ πουλιὰ, σύρνονται οἱ σαΐταις, καὶ τὰ παρόμοια· καὶ οἱ ἀνθρώποι εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, ἀναβαίνουσι καὶ κατεβαίνουσι, περπατοῦσι, περνοῦσι, κινοῦσι τὰ ποδάρια, καὶ τὰ χέρια, ἀπάνω, κάτω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, μήτε ἐμποδίζει ὁ ἀέρας παντοῦ σκορπισμένος, ὡσὰν νὰ μὴν ἦτον σωματικῆς, ἀμὴ πνευματικῆς φύσεως, ἢ ὡσὰν νὰ μηδὲν ἦτον μηδὲ τίποτες. »

---

(1) « Εὐχαριστῶ σε (Ἰησοῦ Χριστέ μου) διὰ τὰ σκληρὰ σκοντάματα καὶ κτυπήματα, ὁποῦ ἐβάσταξες, διὰ ταῖς φοραῖς ὁποῦ ἀνάσπασαν τὰ ἅγιά σου γένεια, καὶ τὰ μαλλία τῆς τιμίας σου κεφαλῆς, διὰ τὰ ὑβριστικὰ, καὶ μιαρὰ λόγια ὁποῦ σοῦ ἔλεγαν, ὅταν σὲ σύρνανε δεμένον ὡσὰν κλέφτην εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἄννα, ἔπειτα εἰς τοῦ Καϊάφα. Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν σκληροτάτην σφοντυλιὰν μὲ τὴν ὁποίαν ἐκτυπήθηκεν τὸ θεϊκόν σου πρόσωπον ἀπὸ τὸ διαβολικὸν χέρι ἑνὸς ἀναισχύντου δούλου τοῦ ἀρχιερέως, ὄντας ἐσὺ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, καὶ κύριος τῶν κυρίων. Εὐχαριστῶ σε διὰ ἐκείνην τὴν ἀπίστευτον ὑπομονὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐβάσταξες τὴν ἀπόφασιν τοῦ σκληροῦ σου θανάτου, τόσον ἄδικα δοσμένην καὶ καμωμένην· καὶ διὰ τὰ ἄπαστρα φτύματα ὁποῦ ἐφτύσθη τὸ βασιλικόν σου πρόσωπον, καὶ διὰ ὑβριστικὸν πανὶ μὲ τὸ ὁποῖον ἐσκέπασαν τὸ βασιλικόν σου πρόσωπον, τὸ ὁποῖον οἱ ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἰδοῦνε, καὶ διὰ ἐκεῖνα τὰ σκληρὰ κτυπήματα ὁποῦ σοῦ ἔδιδαν ἀπάνω εἰς τὸν τράχηλόν σου, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον μὲ ἀναρίθμηταις ὑβρισίαις καὶ κακοκαρδίαις, καὶ ἀναγελάσματα ὁποῦ ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἔπαθες. »

Τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐνεργείας τῆς Ῥωμαϊκῆς προπαγάνδας φοβηθέντες οἱ Λουθηροκαλβῖνοι, αὐτόκλητοι κατῆλθον εἰς τὸ πεδίον, καὶ τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν προστασίαν ὑποσχεθέντες εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν ἀπηνῶς διωκομένους ὀρθοδόξους, κατώρθωσαν νὰ προσηλυτίσωσιν εὐαρίθμους ἐκ τούτων, τοὺς ὁποίους μετεχειρίσθησαν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ διακαεστέρου αὐτῶν πόθου, δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν καθωμιλη-

---

(1) Ἰωάννου τοῦ Ἀβήλα, Νουθετήματα Πνευματικὰ (Μεταφρασθέντα ὑπὸ Γεωργίου Βουστρωνίου). Romae 1638, καὶ 1671.

μένην ἑλληνικὴν μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, καὶ ἄλλων τοῦ δόγματος αὐτῶν βιβλίων, περὶ ὧν κατωτέρω.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὁ Κρὴς ἱερομόναχος Ἀγάπιος ὁ Λάνδος ἤρξατο νὰ ἐκδίδῃ ἐν Βενετίᾳ διάφορα ψυχωφελῆ πονήματα, γεγραμμένα ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ, ἀμίκτῳ τῶν τετριμμένων ἐκείνων χυδαιολογιῶν καὶ βαρβαρισμῶν, ὧν ἔβριθον σύγχρονά τινα στιχουργήματα, ὡς ὁ *βασιλεὺς Ῥοδολῖνος* τοῦ Τρωΐλου, (1647) ὁ *Πάστωρ Φίδος* τοῦ Σουμάκη, ἡ *Διήγησις Γαδάρου, Λύκου, καὶ Ἀλουποῦς*, καὶ ἐν μέρει ὁ *Ἀπόκοπος* τοῦ Βεργαῆ, ἡ *Σωσάννα* τοῦ Δεφαράνα, καὶ εἴ τι τοιοῦτο.

Ὡς ὑπόδειγμα δὲ τῆς γλώσσης τοῦ Ἀγαπίου παρατιθέμεθα τὴν ἑξῆς περικοπὴν ἐκ τοῦ *Κυριακοδρομίου* (¹).

« Ἰδοὺ τὸ στάδιον τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἀδελφοί μου, ὑπανοίγεται σήμερον· ἰδοὺ εἰς τὴν θύραν τῆς νηστείας ἐφθάσαμεν, καὶ ὁ πόλεμος συγκροτεῖται τοῦ πνεύματος. Τώρα ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, καὶ πρέπει νὰ χαιρώμεσθεν ὅλοι, καὶ νὰ εὐφραινώμεσθεν περισσότερον, παρὰ ὁπόταν ἐτρώγαμεν καὶ ἐσπαταλοῦμεν χορταίνοντες. Ἂς εἰσέλθωμεν οὖν μὲ πολλὴν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐγκρατείας, εὐχαριστοῦντες τὸν Κύριον, πῶς ἐφύγαμεν τὴν δεινὴν καὶ χαλεπὴν ζάλην τῆς φορτούνας τοῦ νοητοῦ κλύδωνος, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν καλὸν λιμένα, τὸν ἥσυχον καὶ ἀκίνδυνον, τὸν παρεύδιον καὶ ἀτάραχον, τὸν γαληνὸν ἀληθῶς καὶ σωτήριον. Ἐφύγαμεν τὰ νέφη τῆς ἀπιστίας, καὶ τὸν χειμῶνα καὶ κλύδωνα τῆς ἀμετρίας· ἐφύγαμεν τὴν κοσμικὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν μεγάλην φουρτούναν τῶν δυνατῶν ἀνέμων τῆς γαστριμαργίας καὶ πολυποσίας· ἐφύγαμεν ἀπὸ ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς, καὶ ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς τῶν γηΐνων φροντίδων, καὶ τοῦ σκότους τῆς ἀγνωσίας ἐλευθερώθημεν, καὶ τὸ πανευφρόσυνον ἔαρ, ἤγουν τὸ καλοκαῖρι τῆς ψυχωφελοῦς ἐγκρατείας ἐφθάσαμεν. (²) »

Συγχρόνως δὲ τότε συνέστη ἐν Βενετίᾳ σύλλογος λογίων (*ἱερὰ τῶν Φίλων ξυνωρὶς*), ὅστις σκοπὸν προτιθέμενος νὰ κανονίσῃ καὶ διευκο-

---

(¹) Ὁ Βούλφερος ἐδημοσίευσεν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἁμαρτωλῶν Σωτηρίας τοῦ Ἀγαπίου ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ Ταλμοὺθ (σελ. 117). Langius.

(²) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπίου τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Κεφαλλῆνος ἱερομονάχου Ἀκακίου Διακρούση, προσθέντος καὶ ἴδια συνταγμάτια ἐν τῷ αὐτῷ ὕφει γεγραμμένα.

λύνῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς, ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας, ἐξέδωκεν ἐκ τῆς τυπογραφίας Σαλικάτη σειρὰν εὐμεθόδως συντεταγμένων βιβλιαρίων (1643—1644) (1).

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ μετὰ τοῦ *Προοιμιακοῦ* συνεκδεδομένου *Λεξικοῦ τοῖς παισὶ χρησίμου* ἀντιγράφω τὰ ἑξῆς.

Αἰγιαλὸς, περιγιάλι.
Νήκτης, ὁ κολυμβητής.
Ζάλη, φουρτοῦνα.
Τρικυμία, φουρτοῦνα.
Λιμὴν, λιμιόνας.
Λιμὴν εὔορμος, λιμιόνας καλόρακτος.
Λιμὴν δύσορμος, λιμένας κακόρακτος.
Πλοῦς, πλεύσιμον, καὶ ταξίδι.
Πλοῖον, καράβι.
Ναῦς, καράβι.
Ἁλιεὺς, ὁ ψαρᾶς.
Ἀμφίβλιστρον, δύκτι.
Ἰχθὺς, ψάρι.
Τρίγλη, τριγλή.
Λάβραξ, λαβράκι.
Χρύσοφρυς, χρυσόφα.
Μελανοῦρος, μελανοῦρι.
Ξιφιὰς, ξιφίος.
Ὀρφὸς, ὀρφέος.
Σάλπη, σάλπη.
Ἔγχελυς, χέλι.
Καρίδες, γαρίδες.
Χρυσὸς, χρυσάφι.
Ἄργυρος, ἀσίμι.
Χαλκὸς, χάλκωμα.
Μόλυβδος, μολίβι.
Σίδηρος, σίδερον.
Καττίτερος, στάγκος.
Λίθος, λιθάρι.
Ἀγρὸς, χωράφι.
Ἀμπελὼν, ἀμπέλι.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῶν Ψαλμῶν τὴν περικοπὴν ταύτην.

« Ἀβραάμ. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβραὰμ σημαίνει πατέρα πλήθους· ἐτοῦτος ὁ λαμπρὸς καὶ περίβλεπτος ἄνδρας, ὤντας ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Χαλδαίων υἱὸς τοῦ Θάῤῥα τοῦ εἰδωλολάτρου, ἔγινε μεγαλώτατος Προφήτης, καὶ πρῶτος ἀνάμεσα εἰς τοὺς Πατριάρχας τῶν Ἑβραίων· καὶ τόσος εἰς τὴν ἁγιωσύνην ὁποῦ ἐκαταξιώθη νὰ κληθῇ προπάτωρ κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸ σπέρμα του· εἶχεν ἀδελφὴν ὀνομαζομένην Σάῤῥαν εὐμορφωτάτην ἀνάμεσα εἰς ταῖς γυναίκαις τοῦ καιροῦ της, τὴν ὁποίαν τὴν ἐπῆρε διὰ

(1) Λεξικὸν ἱστορικὸν τῶν ψαλμῶν, μετὰ προσθήκης ἑτέρων τινῶν λέξεων, 1643. —Λεξικὸν γραμματικὸν τῶν ψαλμῶν μετὰ τῆς ἐξηγήσεως τῶν νεωτέρων ἐν αὐτοῖς περιεχομένων λέξεων, 1643.—Λεξικὸν γραμματικὸν, ἱστορικὸν καὶ θεολογικὸν τῆς Ὀκτωήχου, 1643—Παράφρασις τῶν ἑσπερινῶν στιχηρῶν τοῦ πρώτου ἤχου, 1643—Προοιμιακὸς μετὰ προπαιδείας, γραμμάτων καὶ Συλλαβῶν, ἐπιτόμου τε συμπλοκῆς τῶν αὐτῶν καὶ ἀριθμητικῶν σημειώσεων· καὶ Λεξικοῦ διμεροῦς· ἁπάντων πρὸς μάθησιν τῶν παίδων ἀναγκαίων. 1644.— Αἰσώπου Μῦθοι, 1644.

νόμιμόν του γυναῖκα. Ἀπόθανεν ὁ πατέρας του ὁ Θάῤῥα εἰς γῆν Χαῤῥὰν χρόνων διακοσίων πέντε· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου εὐγῆκεν ὁ αὐτὸς Ἀβραὰμ ἀπὸ τὴν Χαῤῥὰν τὴν πατρίδα του, πέρνωντας σιμά του τὴν γυναῖκά του τὴν Σάῤῥαν, καὶ Λὼτ τὸν ἀνεψιόν του, υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ Ἀῤῥὰν, καὶ ὅλα του τὰ πράγματα, ἦλθεν εἰς τὴν Χαναάν· καὶ ὁ Θεὸς ἔταξε τὸν τόπον ἐκεῖνον Χαναὰν, δηλονότι τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ σπέρματός του. Ἔκαμεν εἰς τοῦτον τὸν τόπον θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ ἐθυσίασε θυσίαν εὐπρόσδεκτον. Μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔκλεψαν τὴν Σάῤῥαν τὴν γυναῖκά του, καὶ τὴν ἐπῆγαν τοῦ βασιλέως τοῦ Φαραώ. Ἀμὴ ὁ Φαραὼ ἔστωντας καὶ νὰ τιμωρηθῇ μὲ μεγάλαις πληγαῖς ἀπὸ τὸν Θεὸν, τόσον ἐκεῖνος ὡσὰν καὶ ὅλον του τὸ σπήτι, παρευθὺς ἀπὸ τὸν φόβον του ἔστρεψε τοῦ Ἀβραὰμ τὴν γυναῖκά του τὴν Σάῤῥαν, ἀβλαβῆ καὶ ἄγγικτην . . . κτλ. »

Ἐν ἔτει 1659 ἐξεδόθη τὸ Τετράγλωσσον λεξικὸν Γερασίμου Βλάχου, ἐνῷ αἱ ἁπλοελληνικαὶ λέξεις ἐξηγοῦντο εἴς τε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὴν λατινικὴν, καὶ τὴν ἰταλικὴν [1]. Τὸ σύγγραμμα τοῦ πολυμαθοῦς τούτου Κρητὸς, μεθοδικώτερον καὶ ἐντελέστερον τοῦ Πορκίου, δεόντως καὶ τότε καὶ καθ' ὅλην τὴν μετέπειτα ἑκατονταετηρίδα ἐκτιμηθὲν τρὶς ἀνετυπώθη. Ἵνα δὲ γνωσθῇ ἡ μέθοδος αὐτοῦ ἀντιγράφομεν τὴν πρώτην λέξιν.

« Ἀβάνης. Calumniator. Calumniatore. Διάβολος, ου. Κατήγορος, ου. Ὁ εἰδὼς παντοίους τε δόλους καὶ μήδεα πυκνά. Ὁ συκοφαντίαις χαίρων. Ὁ διαβολαῖς χρώμενος. »

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν καὶ ὁ Γερμανὸς Ἐῤῥίκος Ἰλάριος ἐπεφόρτισε τὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβαίνοντα μετὰ τῆς Σουηδικῆς πρεσβείας Ἰλδεβράνδιον, ἵνα πρὸς τοῖς ἄλλοις πληροφορήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Οὗτος δ' ἐπέστειλεν αὐτῷ ἐκεῖθεν (24 Μαΐου 1663), ὅτι *ἡ καθωμιλημένη ἑλληνικὴ μεγάλως διαφέρουσα τῆς ἐκ τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν κλασικῶν συγγραφέων διδασκομένης, περιέχει πολλὰς ἀγνώστους λέξεις* [2].

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ μὲν Θεσσαλονικεὺς Ῥωμανὸς Νικηφόρου συνέγραψεν ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ ἀξιόλογον γραμματικὴν τῆς καθωμιλη-

---

(1) Θησαυρὸς Ἐγκυκλοπαιδικῆς βάσεως τετράγλωσσος. Venetiis 1659.

(2) « Utuntur pura, si accipis de pronunciatione. Nihil enim sciunt de il-

μένης ἑλληνικῆς (¹), ὁ δὲ γάλλος περιηγητὴς Ἰάκωβος Σπὼν (1675—1676) γλωσσάριόν τι χάριν τῶν περιέργων (²).

Ἀλλ' αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης μελέται τῶν ἐν τῇ Δύσει ἀνεπαρκεῖς ἐθεωροῦντο, πάντες δὲ ηὔχοντο τὴν δημοσίευσιν ἔργου ἐπαγγελλομένου τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ, συγγράμματος δηλονότι περιλαμβάνοντος πάσας τὰς ἐν τοῖς βυζαντινοῖς καὶ τοῖς μετέπειτα συγγραφεῦσιν ἀπαντώσας λέξεις, βαρβάρους τε καὶ μή, ἵνα οὕτω γνωσθῇ ἡ ἱστορία τῆς πολλοὺς ἀπασχολούσης νεοελληνικῆς γλώσσης· Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαιτοῦν καὶ πολυμάθειαν καὶ κρίσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν, καὶ ἐπιμονὴν ἀδαμαντίνην, καὶ σύμπραξιν πολλῶν, φιλοτίμως ἀνέλαβε καὶ εἰς πέρας ἤγαγεν ὁ χαλκέντερος Γάλλος Κάρολος Δουκάγγιος (³). Ὅθεν δικαίως τὸ σύγγραμμα τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν νεωτέρων, θεωρούμενον ὡς μνημεῖον περιφανὲς καταπληκτικῆς φιλοπονίας (ingens ingentis opus) (⁴).

Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετηρίδα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὀργασμός τις πρὸς μόρφωσιν τῆς

---

lo: omicron, ïota, etc. Si vero de tota lingua intelligis, non eadem est (vulgarem ipsorum intelligo) cum nostra, quam nos ex Grammaticis et bonis scriptoribus allaboramus.» Philippi Chyprii Chronicon, ed. Hilarius, Lipsiae 1687. Appendix.

(¹) Grammatica linguae Graecae vulgaris, communis omnibus Graecis, ex qua alia artificialis deducitur peculiaris eruditis et studiosis tantum; per Patrem Romanum Nicephori Thaessalonicensem, Macedonem.» Τὴν γραμματικὴν ταύτην χειρόγραφον ἀποκειμένην ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων συνιστᾷ ὁ Κ. Λεγράνδιος, ὡς ἐντελεστέραν καὶ μεθοδικωτέραν πασῶν. (Προλεγόμενα εἰς Γραμματικὴν Σοφιανοῦ, σελ. 10).

(²) Petit dictionnaire du Grec vulgaire, comme il se parle et se prononce presentement dans la Grèce, en faveur des curieux, et de ceux qui voudront voyager dans ce pays-la. Voyage, tom. I.

(³) Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis. Lugduni, 1688.

(⁴) Ὁ Μουλλάχιος ἐκφέρει τὴν ἑξῆς περὶ τούτου αὐστηρὰν κρίσιν. «Sed quamvis vir laboriosissimus hoc ingenti opere immortale apud posteros nomen consecutus est, quia parum cognitum habebat vulgarem sermonem Graecum, tam saepe lapsus est, ut qui didicit eam linguam in singulis paginis permulta, quae emendet, reperiat. Neque enim solum plurima verba non intellexit, atque ea, quam adjecit, interpretatione a vero eorum sensu aberravit, sed etiam pleraque quibus litteris scribendi essent, nescivit. At tandum abest, ut contemnam hoc glossarium, ut quae ejus auctor ex ineditis bibliothecae Parisinae glossariis, scholiastis aliisque monumentis hausit, ea

καθωμιλημένης γλώσσης, ἥτις τέως μόλις ἀρκοῦσα εἰς βεβιασμένας μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, πλουσίαν περιβάλλεται ἁλουργίδα, καὶ ἐπιδεικνύει τὸν κεκρυμμένον αὐτῆς πλοῦτον. Ἄνδρες εὐφάνταστοι, ὡς ὁ Σκοῦφος, ὁ Μηνιάτης, καὶ ὁ Μαλάκης, προάγγελοι τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, πλήρη ζωῆς καὶ μέλλοντος κατέστησαν τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν οἱ τῆς Εὐρώπης σοφοὶ ἐξηκολούθουν ἀποκαλοῦντες γραικοβάρβαρον.

Ἵνα δὲ καταδειχθῇ ἡ μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων τούτων καὶ ἄλλων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς νεοελληνικῶν βιβλίων διαφορά, ἀρκοῦμαι προτάσσων περικοπάς τινας ἐκ τῶν *Ἱστοριῶν τῆς Ἀθήνης* (1676) τοῦ Κονταρῆ, καὶ τῶν *Μαργαριτῶν* Παρθενίου τοῦ Πελοποννησίου

« Μὲ πολλὴν φρόνεσιν ὡμοίασαν τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν οἱ παλαιοὶ σοφοί, ὅμοιον μὲ τὸν μύλον ὁποῦ εἶναι καλὰ κατασκευασμένος νὰ ἀλέθῃ· ὅστις ἔχωντας πρὸς τὸ ἀλέθειν ἅπαντα τὰ ἀναγκαῖα σύνεργα, καὶ μὴν ἔχωντας τὴν ὕλην νὰ ἀλέσῃ, σίτον δηλαδὴ, καὶ ἄλλα ὄσπρια παρόμοια, χαλᾶται καὶ καταφθείρεται γυρίζωντας μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ του. Τὸ ὁποῖον ἐσυνέβη, φαίνεταί μου, ἀψευδέστατα καὶ εἰς ταῖς δύω περίφημαις καὶ πλέον ὀνομασταῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος, τούτέστιν εἰς τὴν Ἀθήναν καὶ Λακεδαίμονα, τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς τῆς οἰκουμένης· αἱ ὁποίαις ἕως οὗ εἶχαν μὲ τὸν Ξέρξην τοὺς πολέμους, καὶ ἐφρόντιζαν νὰ νικήσουν τοιοῦτον μονάρχην μὲ τόσον πολυάριθμον στράτευμα, ποτὲς εἰς τοὺς πλησιοχώρους καὶ γείτονας δὲν ὥρμησαν νὰ τοὺς πολεμήσουν, ἀλλ' οὔτε κακὸν ἀναμεταξύ τως νὰ κάμουν ἤθελαν, ἀλλὰ μάλιστα ἐφύλαγαν μεγάλην ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν ἀνάμεσόν τως, μὲ τὴν ὁποίαν ὡς σίτον ἐκατασύντριψαν ἀλέθοντας τοὺς ἐχθροὺς τως, ἔστωντας νὰ βοηθοῦνταν συναλλήλως τως, καθὼς εἰς τὴν ἀπερασμένην ἱστορίαν ἐμφανέστατα φαίνεται, ὁποῦ, ὅθεν ἤθελαν πηγαίνη, ἐνικοῦσαν τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, καὶ αὐτοὶ νικηταὶ ἐκηρύττονταν. Ἀμή, ἀφ' οὗ ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, καὶ ὑπόταξαν ὅλαις ταῖς χώραις τῆς Ἰωνίας, τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος,

---

bonae frugis plenissima judicem. Quodsi in iis, quae ab aliis non dilucidat ipse dilucidare tentavit, sic eum plerumque falli videmus, ut in joculares errores labatur, venia danda est viro egregio, qui quod potuit, praestitit peritis lectoribus menda, quae in hoc immensum opus surrepserunt, corrigenda reliquiens. » Dem. Zeni, Paraph. Batrachomyomachiae, ed. Mullachius. Berolini 1837.

καὶ πουθὲς εἰς ἄλλον τόπον δὲν εἶχαν νὰ ὑπάγουν διὰ νὰ κάμουν πόλεμον, ἐβάλθηκαν εἰς βουλὴν, ποία δηλαδὴ ἀπὸ ταῖς δύο νὰ ἤθελε δυνηθῇ νὰ δουλώσῃ τὴν ἄλλην, καὶ ἐκείνη νὰ μείνῃ ἀπάνω εἰς ὅλαις κυρία καὶ βασίλισσα. »

« Πρέπει τὸ λοιπὸν νὰ σκοπεύουν οἱ γονεῖς καὶ οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ὄχι πῶς νὰ κάμουν τὰ παιδία τους μὲ ἄσπρα καὶ φλωρία πλούσια, ἀλλὰ πῶς νὰ ἠμπορέσουν νὰ γένουν πλουσιώτερα εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν μάθησιν, καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ εἰς τὴν φρόνησιν, περισσότερα ἀπὸ ὅλους· νὰ μὴν ἔχουν χρείαν ἀπὸ πολλὰ, νὰ μὴν εἶναι δοσμένα εἰς ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τὰ βιωτικὰ πράγματα τῆς νεότητος, ἀλλὰ νὰ εἶναι εὐλαβῆ, νὰ εἶναι μαθηματικὰ, νὰ εἶναι φρόνιμα. Πρέπει ἐσεῖς οἱ γονεῖς νὰ ἐξετάζετε, ἤγουν νὰ κιτάζετε καὶ τὰ εὐγάλματά τους, καὶ τὰ ἐμπάσματά τους, καὶ τὰ περιπατήματά τους κατὰ ἀκρίβειαν καὶ μεγάλην ἔννοιαν· νὰ βλέπετε τὰ διαβήματά τους, ταῖς σμιξοσύναις τους, μὲ τίνα σμίγονται· διότι, ὅταν τὰ ἀμελεῖτε αὐτὰ ὅλα, δὲν ἔχετε καμίαν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν. »

Φραγκίσκος ἱερεὺς ὁ Σκοῦφος, Κρὴς τὴν πατρίδα (¹) καὶ διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, συνέγραψε χάριν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ *Τέχνην Ῥητορικῆς* (1681), ἐν τῇ ἁπλοελληνικῇ γλώσσῃ διὰ νὰ καταδείξῃ, ὅτι καὶ αὕτη εἶχεν ἀρκετὸν πλοῦτον διὰ νὰ ἐκφράσῃ καὶ ἐπιστημονικὰς ἐννοίας καὶ ῥητορικὰς καλλονάς (²). Τὰ ἐν αὐτῇ *παραδείγματα* (³) δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ τώρα ὡς πρότυπα καλλιεπείας. Ἡμεῖς ὅμως ἀποβλέποντες εἰς μόνον τὸ ἡμέτερον θέμα θέλομεν παραθέσει ἐκ τοῦ σπανιωτάτου τούτου συγγράμματος περικοπάς τινας.

(¹) Κατὰ λάθος λέγουσιν αὐτὸν Κερκυραῖον ὁ Ἑλλάδιος, ὁ Φαβρίκιος καὶ ὁ Μελίκης.

(²) « Ὅσον πάλιν διὰ τὴν φράσιν, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κοινή μας γλῶσσα νὰ εἶναι πτωχὴ ἀπὸ λέξαις, ὅμως ἐπάσχησα νὰ εἶναι εὔμορφη καὶ ῥεῤῥητορευμένη, καὶ πολλαῖς φοραῖς κάλλιον ἠθέλησα νὰ σιωπήσω καὶ ὑψηλὰ νοήματα, παρὰ νὰ διηγηθῶ ἢ μὲ φωνὴν βάρβαρον, ἢ μὲ ὁλότελα ἑλληνικήν ὅθεν ἐλπίζω νὰ μὴν εὑρεθῇ τινας, ὁποῦ εἰς τοῦτο νὰ μὲ ἐλέγξῃ, μάλιστα ὁποῦ ἂν ἐσύνθεσεν ἄλλος, ἔγραψε ἢ βίους ἁγίων, ἢ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ κανεὶς ἕως τὴν σήμερον μὲ ῥητορικὸν κάλαμον, ὥστε ὁποῦ δὲν εἶχα ἀπὸ ποῖον λάβῃ οὐδὲ παραμικρὸν τὸ παράδειγμα. »

(³) Ἐπροτίμησε δὲ ἀντὶ τῶν μυθολογικῶν ὑποθέσεων πρὸ πάντων ἐκκλησιαστικὰ παραδείγματα, « διότι ὡσὰν ἱερεὺς δὲν ἦτο πρέπον νὰ ὁμιλήσῃ παρὰ ἱερὰ πράγματα. »

Καὶ πρῶτον τὴν ζωηροτάτην ταύτην εἰκόνα δορυαλώτου πόλεως.

« Ἀκόμη δὲν εἶχε εἰσέβη εἰς τὴν πόλιν τὸ νικηφόρον καὶ ὑπερήφανον στράτευμα, καὶ ἀλλάχθη εὐθὺς τῶν πραγμάτων ἡ ὄψις. καὶ τῆς χώρας ὅλης τὸ πρόσωπον· διατὶ καὶ πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ῥίπτωντας μέσα φωτιὰν νὰ τὴν καύσῃ μὲ ταῖς φλόγαις, ἐκάπνιζε ἡ ταλαίπωρη μὲ τοὺς στεναγμούς· καὶ πρὶν νὰ τῆς θανατώσῃ τὸν λαὸν, καὶ νὰ τὴν πνίξῃ μέσα εἰς τὰ αἵματα, ἦτον εἰς τὰ νερὰ τῶν ἰδίων της δακρύων βαθυὰ βυθισμένη. Ἔκλαιε ἡ κόρη τὴν ἰδίαν της παρθενίαν, διατὶ ἔβλεπε πῶς ἤθελε τῆς τὴν ἁρπάσῃ βάρβαρος στρατιώτης, καὶ πῶς ἤθελε γενῆ τοῦ ἐχθροῦ δὲν λέγω βαρβεῖον, ἀμὴ καὶ παίγνιον· ἀναστέναζε ὁ νέος τὴν ἐδικήν του νεότητα, διατὶ ἐστοχάζετο, πῶς δὲν ἦτον ἀκόμη τέλεια ξεφυτρωμένον τὸ ἄνθος τῆς τρυφερᾶς του ἡλικίας, καὶ ἔμελλε νὰ ἰδῇ τὸ δρέπανον εἰς ταῖς ῥίζαις· ἔσφιγγε ἡ μητέρα τὰ ἴδιά της τέκνα, καὶ τὰ ἐβύζανε ὄχι τόσον μὲ γάλα, ὅσον μὲ δάκρυα, διατὶ ἤξευρε πῶς ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος καρπὸς, ἀγκαλὰ καὶ ὄχι ὥριμος, εἶχε νὰ τῆς πέσῃ ὀμπρὸς εἰς τοὺς πόδας ἀπὸ σκληρὸν σίδηρον θερισμένος· ἐκαταδίκαζαν καὶ οἱ γέροντες μὲ συχνοὺς στεναγμοὺς τὴν ἀπάνθρωπον τύχην, ὡσὰν ὁποῦ τῶν ἐμάκρυνε τὴν ἡλικίαν διὰ νὰ τοὺς κάμῃ ἀπέκει νὰ δοκιμάσουν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν παιδίων καὶ τῶν συγγενῶν πολυπλάσιον τὸν θάνατον. Ἀμὴ νὰ, ὁποῦ ἀντιλαλοῦσι τὰ τύμπανα· νὰ, ὁποῦ μὲ χαρμόσυνον κτύπον παίζουν ἡ σάλπιγγες· νὰ, ὁποῦ ἀκούεται ὁ θόρυβος τοῦ φουσάτου, καὶ ὁ χρεμετισμὸς τῶν ἀλόγων, τὰ ὁποῖα μὲ τοὺς ἀφροὺς προμηνοῦσι τοῦ ἰδίου φουσάτου τὸν θυμὸν καὶ τὴν λύσσαν· νὰ, ὁ ἐχθρὸς εἰς ταῖς θύραις στεφανωμένος μὲ δάφνην, καὶ μὲ τὸν ἐχθρὸν καβαλάρης ὁ Χάρος, χωρὶς σπλάγχνα καὶ χωρὶς καρδίαν, διὰ νὰ μὴν ἔχῃ εἰς κανένα ἀγάπην καὶ σπλάγχνος, καὶ μόνον ἁρματωμένος μὲ ἠκονισμένην ῥομφαίαν, διὰ νὰ θερίζῃ μὲ μίαν πληγὴν πολλῶν καὶ πολλῶν ταῖς ζωαῖς· ἐμπαίνει ὑπερήφανος εἰς τὴν χώραν, καὶ διὰ νὰ δείξῃ τὴν χαρὰν, διὰ τὴν νίκην ὁποῦ ἀπόλαυσε, καὶ διὰ νὰ δώσῃ ἀκόμη τοῦ λαοῦ φόβον καὶ τρόμον, ἀναγκάζει εὐθὺς καὶ τ' ἀνακουφωτὰ σίδηρα νὰ ἀστράψουν μὲ φλόγα, καὶ νὰ βροντήσουν μὲ κτύπον, ὥστε ὁποῦ ἤθελες ἰδῆ μαυρισμένον μὲ τοὺς καπνοὺς τὸν ἀέρα, σκεπασμένον μὲ τὰ νέφη ἐκεῖνα τὸν ἥλιον, καὶ ἀνάμεσα εἰς τόσα σκότη νὰ μὴν φέγγῃ ἀπέκει ἄλλο φῶς παρὰ βαρβαρικῆς μαχαίρας ἡ ἀστραπαὶς καὶ ἡ λάμψες· ἤθελες ἰδῆ τὸν ἕνα (ὦ ἐλεεινὸν θέαμα) νὰ κλαίῃ τὰς χεῖρας ὁποῦ του ἔκο-

πτε ὁ ἐχθρός· τὸν ἄλλον τοὺς πόδας, ἤγουν τὰ στερεὰ τοῦ κορμιοῦ του θεμέλια· τοῦτον νὰ ἀναζητᾷ τὰ ὄμματα ὁποῦ ἔχανε· ἐκεῖνον νὰ ἀναστενάζῃ εἰς ταῖς πληγαῖς, ὁποῦ ἐλάμβανε κεφαλαῖς κομμέναις εἰς κάθε στράταν, σπλάγχνα χυμένα εἰς κάθε πάτημα, αἵματα νὰ τρέχουν ὡς ποτάμια, καὶ τὴν χώραν ὅλην σπαρμένην ἀπὸ νεκροὺς, καὶ νεκρῶν μέλη· χορτασμένον μὲ τόσους φόνους τὸ σίδηρον, χάσκουν οἱ βάρβαροι νὰ χορτάσουν καὶ τὴν ἀχόρταγόν τως φιλαργυρίαν· ὅθεν γλήγοροι ἀναβαίνουσιν εἰς τὰ σπίτια, πηδοῦσιν εἰς τὰ παλάτια, καὶ γδύνοντας καὶ τὰ τείχη θησαυρίζουσι πλούτη, συμμαζώνουσι θησαυρούς· ἀπὸ τὰ παλάτια πετοῦσι εἰς ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐδῶ ὑβρίζοντας ταῖς εἰκόναις, πάσχει καθένας νὰ νικήσῃ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀσέβειαν· ῥίπτουσι χαμαὶ τὰ θυσιαστήρια, τζακίζουσι τοὺς σταυροὺς, ἁρπάζουσι μὲ ἀνίερον χεῖρα τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ μεταμορφώνουσι εἰς σπήλαια ληστῶν τοὺς ναοὺς τῶν ἁγίων· εὐγαίνουσι τέλος καὶ εἰς ταῖς στράταις, καὶ πατῶντας ἐπάνω εἰς τὰ νεκρὰ σώματα, εἰς χεῖρας, πόδας, καὶ κεφαλαῖς ἀνακατωμέναις, λυσσιοῦσι καὶ ἐναντίον εἰς τὰ μάρμαρα· ὅθεν ὅπου ἄγαλμα, μνημόσυνον ἀρετῆς καὶ ἀνδρίας, τοῦ χωρίζουν τὰ ἀναίσθητα μέλη, καὶ τὸ ῥίπτουν χαμαὶ, διὰ τὰ μὴν ἀπομείνῃ εἰς τὴν χώραν οὐδὲ ἄψυχος εἰκόνα ἀνθρώπου· ὅπου στύλος, στολὴ τῆς πόλεως, ὅπου πυραμίδα, τῆς Αἰγυπτιακῆς μαθήσεως λείψανον, ὅπου θέατρον ἢ καὶ τρόπαιον, ὅλα δοκιμάζουσι τὸ σίδηρον, καὶ χειρότερην ἀπὸ κάθε σίδηρον ἐχθροῦ τὴν σκληροκαρδίαν καὶ λύσσαν· ὁ ὁποῖος διὰ νὰ τὴν σβύσῃ, καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ὁλότελα, καὶ διὰ νὰ μὴν φανῇ πλέα οὐδ' ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον κτισμένη, ἀνάπτει φωτιαῖς εἰς κάθε τόπον, σπέρνει φλόγαις τριγύρου καὶ εἰς κάθε μέρος, καὶ εἰς ὀλίγην ὥραν τὴν μεταλλάσσει εἰς ἄλλην Τροίαν καπνίζουσαν καὶ καιομένην. Ἀφίνω ἐδῶ ταῖς φωναῖς τῶν μισαπεθαμένων ἀνθρώπων, τοὺς θρήνους τῶν γυναικῶν, τὰ δάκρυα τῶν γερόντων, ἀπὸ ταῖς πληγαῖς τῶν ὁποίων ἀκόμη δὲν εἶχει φύγῃ ἀπὸ τὸν τρόμον τὸ πνεῦμα, ἀφίνω ταῖς βοαῖς τῶν βαρβάρων, καὶ τόσης φλογὸς τὴν ἀνεκδιήγητον ταραχὴν, ὁποῦ ῥίπτοντας σπίτια, παλάτια, πύργους, καίοντας ξύλα καὶ ὅ,τι ἄλλο, τόσον ἔτριζε, καὶ μὲ ταῖς σπίθαις τόσον ἐκατακτύπα, ὁποῦ ἤθελες εἰπῇ, νὰ εὑρίσκεσαι κάτω ἐκεῖ εἰς τὰ πολυτάραχα τοῦ Νείλου κατάδουπα. Τοῦτο μόνον σμίγω, πῶς δὲν ἀπέμεινε οὐδὲ μία καὶ μόνη πέτρα, διὰ νὰ γράψῃ τινὰς τὸ *ὧδε κεῖται*, ἀμὴ ἡ χώρα ὅλη ἐτάφη εἰς τὴν ἰδίαν της στάκτην, καὶ ὅπου ἐθρέφοντο λαοὶ τώρα βόσκονται ζῶα."

Οὐχ ἧττον δὲ ζωηρὰ καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ κλυδωνιζομένου πλοίου ἐν ᾧ ὁ ἅγιος Νικόλαος μετέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

« Ἦτον γαληνόμορφος ὁ οὐρανὸς, ἐγέλα ἀνέφαλος ὁ ἀέρας, ἔπνεε πρᾶος καὶ φιλικὸς ὁ ζέφυρος, κῦμα δὲν ἐφούσκωνε, ἀφρὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν ὁποῦ ἔφερνε πρὸς τὸ ἅγιον· καὶ ἂν καμίαν φορὰν ὀλίγον φουσκωμένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔκανε μόνον διατὶ ἐβάστα εἰς τοὺς ὤμους τέτοιον ἥρωα. Ἀμὴ ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θάλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτον κάτω εἰς τὸν ἅδην· καὶ ἂν ἔπαιζαν τριγύρου εἰς ἕνα ξύλον τὰ κύματα, ἄφριζαν εἰς τὰ κάτω σπήλαια οἱ δαίμονες, καὶ οἱ σατανικοὶ ὅλοι Κύκλωπες, ὁποῦ εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον κατοικοῦσι.....

» ... Ἔτζι ἐμίλησε ὁ Ἑωσφόρος, πνέωντας καπνοὺς καὶ φλόγαις ἀπὸ τὸ στόμα· καὶ εὐθὺς μαυρίζεται ὁ ἀέρας μὲ τὰ σκότη ὅλα τοῦ ἅδου, τὰ ὁποῖα ἁρπάζοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν μὲ ἕνα ὅλο μεσάνυκτον· συμμαζώνουνται μαῦρα καὶ πυκνοσύνθετα νέφη, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα ξεσχίζοντας ἡ ἀστραπαῖς καὶ τὰ ἀστροπελέκια, τυφλώνουν τὰ ὄμματα καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν, καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν, ὡσὰν ὁποῦ τοῦτα μαγεμέναις σαΐταις τοῦ θανάτου πληγώνοντας ἀλλάσσουν εἰς στάκτην ὅλον τὸν ἄνθρωπον· πίπτουσι βροχαῖς ἀρκεταῖς νὰ πνίξουν ἕνα κόσμον, ὄχι νὰ βυθίσουν ἕνα καράβιον, ἡ ὁποίαις ἀνάμεσα εἰς τόσην βροντὴν καὶ τόσην λάμψιν παγώνοντας ἀπὸ τὸν φόβον, ἔφθαναν χαμαὶ χιόνι ἢ καὶ χάλαζα· φυσσοῦσι ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι, ὅλοι συναλλήλως ἐχθροὶ καὶ ἐνάντιοι, καὶ εἰς τοῦτο μόνον φίλοι καὶ ἑνωμένοι νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ῥίξουν εἰς τὰ βάθη τὸ ξύλον· φουσκώνει τέλος καὶ ἡ θάλασσα, καὶ φουσκωμένη θυμώνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ ἀφρίζοντας ὑψώνει γιγάντεια κύματα· μὲ τοῦτα ὡς μὲ πολεμικαῖς μηχαναῖς πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ ὑψώνει εἰς τοὺς ἀστέρας, τὸ κατεβάζει εἰς τὸν ἅδην, τὸ στριφογυρίζει, χάσκοντας πάντα καὶ ἀνοίγοντας χίλια βάραθρα διὰ νὰ τὸ ῥουφίσῃ· ἤκουες τότε νὰ κτυποῦσι συναλλήλως τὰ κατάρτια· ἔβλεπες νὰ ξεσχίζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρμενα, καὶ βρεμμένα μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς ἀγριωμένης θαλάσσης νὰ κλαίουσι τὴν κοινὴν δυστυχίαν· κομμέναις ταῖς γούμεναις, χαϋμέναις ταῖς ἄγκυραις· τούτους νὰ πίνουσι καὶ νὰ ξερνοῦσι τὰ κύματα, ἐκείνους χαμαὶ ἐῤῥιμένους, καὶ νὰ μεθυοῦσι ἀπὸ τὴν ζάλην· ἄλλους μὲ στεναγμοὺς

καὶ μὲ δάκρυα νὰ παρακαλοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διατὶ ὁ φόβος τῶν εἶχε δέση τὴν γλῶσσαν, καὶ τῶν εἶχε ἁρπάση ὁλότελα τὴν φωνήν· καὶ τοὺς ναύτας νὰ τρέμουσι τόσον εἰς τὴν καρδίαν, ὅσον εἰς τοὺς πόδας, καὶ νὰ φέρνουν εἰς τὸ πρόσωπον ζωγραφισμένον τὸν θάνατον. Μόνον ὁ Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνετο τόση ταραχὴ εἰς τὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα εἰς τόσους φόβους καὶ τρόμους ἔστεκε ἄτρομος καὶ χωρὶς φόβον, διατὶ ἁρματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν ἐγέλα τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ ἅδου· τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ καὶ περισσότερον ὁ ἅγιος σηκώνει ταπεινῶς τὰς χεῖρας, καὶ κάνει ὀλίγην ἀμὴ ἔνθερμον προσευχὴν, καὶ μὲ τούτην ὡς μὲ οὐράνιον μαγείαν, τοῦ ἀφανίζει τὰ σκότη, τοῦ σκορπίζει τὰ νέφη, τοῦ σβύνει ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ μεταμορφώνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχὴν, εἰς γλυκεῖαν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον· σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουν τὰ κύματα, πνέουσι ζέφυροι, λάμπουσι εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, σφουγγίζει καθένας τὰ δάκρυα, ξυπνᾷ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ τὸ ἀπηλπισμένον καράβιον φθάνει σῶον καὶ ὑγιὲς εἰς τὸν λιμένα, νικηφόρον δύο μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑωσφόρου. »

Ὡραῖαι δὲ εἰσὶ καὶ αἱ ἑξῆς εἰκόνες περὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων.

« Εὔμορφη νίκη, εὔμορφος θρίαμβος· ὅμοιον δὲν εἶδε ποτὲ οὐδὲ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης τὸ Καπιτώλιον. Ἄνθρωποι ἄπρακτοι εἰς τὰ τοῦ Ἄρεως, γυμνοὶ ἀπὸ πλούτη, ἀσθενεῖς διὰ ταῖς νηστείαις, ἥμεροι διὰ τὴν πρᾳότητα, καὶ ὀλίγοι εἰς τὸν ἀριθμὸν, διατὶ δώδεκα, ὑψώνοντας ὄχι φλάμπουρα τοῦ πολέμου, ἀμὴ τὸν Σταυρὸν σημεῖον τῆς εἰρήνης, κηρύττοντας, ὄχι μὲ ταῖς βρονταῖς τῶν τυμπάνων, ἀμὴ μὲ ἀσθενῆ καὶ ἀγράμματον γλῶσσαν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Πίστιν, καὶ ἀστράπτοντας δὲν λέγω μὲ ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἠκονισμένων σιδήρων, ἀμὴ μετ' ἐκείναις μιᾶς ζωῆς ἐναρέτου, χωρὶς νὰ γεμίσουν τὴν γῆν ἀπὸ φουσάτα, χωρὶς νὰ σκεπάσουν τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἄρμενα, χωρὶς πληγαῖς, χωρὶς αἷμα, καταπατοῦσι τὴν ἀσέβειαν, νικοῦσι τὸν ᾅδην, καὶ ῥίπτοντας χαμαὶ τὰ εἴδωλα, σβύνοντας τὴν πλάνην, ξορίζοντας τὸ ψεῦδος, ξαπλώνουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Πίστιν, ὅσον ξαπλώνεται ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος. »

« Ὢ βάρβαρος σκληροκαρδία τῶν μισοχρίστων τυράννων· πόσα βάσανα εὕρηκε διὰ νὰ ξεῤῥιζώσῃ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Πίστιν· τροχοὺς, ὁποῦ ὑψώνοντας τὰ κορμιὰ

εὐθὺς τὰ ἐβύθιζαν καὶ εἰς τὸν τάφον· ταύρους ὁποῦ τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους ἔκαναν νὰ μουγγρίζουν ὡς ἄλογα ζῶα· φλόγαις, ὁποῦ ἔσβεναν τὴν ζωήν· λάδια, βολίμια, ὁποῦ βράζοντας ἔφερναν τὸ κρύος τοῦ θανάτου· ὁ ἕνας ἐψήνετο εἰς ταῖς σχάραις, ὁ ἄλλος ἐβυθίζετο εἰς ταῖς πίσσαις· τοῦτος ἐπάγωνε μέσα εἰς τὰ χιόνια, ἐκεῖνος ἐφλέγετο ἐπάνω εἰς τὰ κάρβουνα· ἰδὲς, πόσους ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν, πόσους κρεμοῦσι εἰς τὸν ἀέρα, πόσους πληγώνουσι μὲ ταῖς μάστιγες, πόσους θερίζουσι μὲ τὴν μάχαιραν· ἐδῶ δένονται εἰς ταῖς ὡραῖς τῶν ἀλόγων, ὁποῦ τρέχοντας τοὺς ξεσχίζουν εἰς τὸ μέσον, ἐκεῖ εἰς τὰ σακκιὰ μὲ τοὺς ὄφεις, ὁποῦ μὲ τὸ φαρμάκι τοὺς κάνουν νὰ δοκιμάσουν καὶ τὴν πικρότητα τοῦ θανάτου· ἀλλοῦ τοὺς γδέρνουσι μὲ τὰ ξυράφια, τῶν ἐβγάνουν τὰ δόντια μὲ τὰ σίδηρα, ζωντανοὺς τοὺς θάπτουν εἰς ταῖς πέτραις, γυμνοὺς τοὺς καίουν μὲ ταῖς λαμπάδαις, τοὺς ῥίπτουν ἀπὸ τὰ ὄρη, τοὺς καρφώνουσιν εἰς τὰ δένδρη· εἰς τὰ θέατρα τροφὴ τῶν λεόντων, εἰς ταῖς στράταις παίγνιον τῶν παίδων ... »

Τελευταῖον δὲ παρατιθέμεθα καὶ τὴν συγκινητικωτάτην αὐτοῦ δέησιν πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

« Φθάνει, κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. Ἕως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληνες ἔχουσι νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα νὰ τοὺς πατῇ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θράκης; ἕως πότε γένος τόσον ἔνδοξον, καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἕνα ἄθεον τουλουπάνι, καὶ ἡ χώραις ἐκείναις, εἰς ταῖς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς τοῦτος ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀνέτειλας καὶ σὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἥμισυ φεγγάρι νὰ βασιλεύωνται; Ἄ, ἐνθυμίσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον κριτὴς, ἀμὴ καὶ πατὴρ, καὶ πῶς παιδεύεις, ἀμὴ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου· ὅθεν ἀνίσω; καὶ ἡ ἡμαρτίαις τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν σου ὀργὴν, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σοῦ ἐχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, ἐσὺ, ὁποῦ εἶσαι ὅλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σβῦσαι ἐκεῖνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμίσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον ὁποῦ ἄνοιξε ταῖς ἀγκάλαις, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον, ὁποῦ ἔῤῥιξε χαμαὶ τὰ εἴδωλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἕνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὁποῦ ἀντεστάθη τῶν τυράννων, ὁποῦ μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξεῤῥιζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον

τὴν πίστιν, καὶ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν σου ὄνομα. Μὲ τοὺς ἵδρωτας τῶν Ἑλλήνων ηὔξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ ἐκκλησία σου· οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπλούτισαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν ἐδιαφέντευσαν, τρέχοντας μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν εἰς ταῖς φυλακαῖς, καὶ εἰς ταῖς μάστιγαις, καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς, καὶ εἰς ταῖς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταῖς φλόγαις, καὶ εἰς ταῖς πίσσαις, μόνον διὰ νὰ σβύσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμψῃ, ὅπου λάμπει ὁ ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἡ δόξα καὶ τὸ μυστήριον. Ὅθεν ὡς εὔσπλαγχνος μὲ τὴν θεϊκήν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδωρος καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγωντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσαι πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος, καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται δός του τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον. Ναὶ, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὄντας Θεὸς ἐγίνηκες ἄνθρωπος, διὰ νὰ φανῇς μὲ τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρωπος· μὰ τὸ βάπτισμα, ὁποῦ μᾶς ἔπλυνε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· μὰ τὸν σταυρὸν, ὁποῦ μᾶς ἄνοιξε τὸν παράδεισον· μὰ τὸν θάνατον ὁποῦ μᾶς ἔδωκε τὴν ζωήν· καὶ μὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἔγερσιν, ὁποῦ μᾶς ἀνέβασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναῖς μου τούταις δὲν σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλάγχνος, ἄς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα ὁποῦ μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἀ δὲν φθάνουν καὶ τοῦτα, ἡ φωναῖς, ἡ παρακάλεσαις τῶν Ἁγίων σου, ὁποῦ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνιάζουσι. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ἕνας Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐποίμανε τῆς χριστωνύμου σου ποίμνης τὰ πρόβατα· φωνιάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἕνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Υἱοῦ ἐκείνη ἡ χώρα, ὁποῦ μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνιάζει ἡ Αἰκατερίνα, καὶ δείχνοντάς σου τὸν τροχὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πάλιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνιάζουσι οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ ταῖς Ἀθήναις, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὁποῦ τοὺς ἐξέσχισαν,

ταῖς φλόγαις ὁποῦ τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα ὁποῦ τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουσι ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν. »

Οὐχ ἧττον λαμπρὸς εἶναι καὶ ὁ *ἔπαινος τῆς Ἑλλάδος*, τελευτῶν οὕτω·

« Μίλησαι καὶ ἐσύ, ὦ Οὐρανέ· εἰπὲ καὶ ἐσὺ μὲ ἀκτινοβόλον γλῶσσαν τῆς χριστωνύμου Ἑλλάδος ταῖς δόξαις. Ποῦ εἶδες τὴν πρώτην φορὰν ἀνθρώπους νὰ περνοῦσι μέσα εἰς τὰς ἐρήμους ζωὴν τῶν ἀγγέλων, καὶ νὰ ἀντιλαλοῦσι τοὺς θεϊκοὺς ὕμνους ἐκεῖνα τὰ δάση, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἀκούοντο παρὰ ἡ ἄγριαις φωναῖς τῶν θηρίων; ποῦ εἶδες τὰ ὄρη πετρώδη καὶ ἄκαρπα νὰ βλαστάνουσι ἄνθη τῶν ἀρετῶν, καὶ κάθε πλέα θαυμαστῆς ἁγιότητος; ποῦ εἶδες τόσους παραδείσους, ὅσα κοινόβια, καὶ τόσους νέους Ἀδὰμ χωρὶς ἁμαρτίαν καὶ πταῖσμα, ὅσους μονάζοντας; πόθεν ἐξεῤῥίζωσας τόσους κρίνους, διὰ νὰ στολίσης τοὺς ἰδίους σου κήπους; πόθεν ἐτρύγησας τόσα ῥόδα, διὰ νὰ μυρίσῃ μετ' ἐκεῖνα ὁ παράδεισος; πόθεν ἐμάζωξας τόσους φοίνικας, τόσαις δάφναις, διὰ νὰ ῥαντίσῃς μὲ τούταις, καὶ νὰ στεφανώσῃς μετ' ἐκείνους τοῦ μεγάλου βασιλέως τὸν θρόνον; Ποῖος παρὰ ἡ Ἑλλάδα σοῦ ἐχάρισε τὰ πλέα ὑπέρφωτα ἄστρα, ὁποῦ νὰ σοῦ ἀστράπτουσι εἰς τὸ στερέωμα; ποῖοι παρὰ οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐλεύκαναν τὸν εὔμορφον γαλαξίαν μὲ τὸ γάλα τῆς παρθενίας, ὁποῦ σοῦ ἐζωγράφισαν τὴν θαυμαστὴν Ἶριν μὲ τὸ αἷμα ὁποῦ ἔχυσαν διὰ τὴν πίστιν, καὶ μὲ ταῖς ἀρεταῖς, ὡς μὲ τίμιαις πέτραις σοῦ ἔκτισαν τὴν μακαρίαν καὶ ἀστραπηφόρον σου πόλιν; Καὶ εἰς βραχυλογίαν, ἂν ὁ Ἑωσφόρος σὲ ἔγδυσε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τὸ ἑλληνικὸν γένος τόσους καὶ τόσους ἁγίους σοῦ ἔδωκε, ὁποῦ δὲν φαίνεσαι πλέα οὐρανός, ἀμὴ χωρὶς καμμίαν ὑπερβολήν, ὅλος ὅλος φαίνεσαι μία Ἑλλάδα. »

Μαθητὴς καὶ μέχρις ἀντιγραφῆς μιμητὴς τοῦ Σκούφου ἐγένετο καὶ ὁ γνωστὸς ἱεροκήρυξ Ἠλίας Μηνιάτης, *ὁ τὴν ἁπλουστέραν δημοτικὴν εἰς τὴν Δημοσθενικὴν ἀνυψώσας εὐγράδειαν*. Χάριν δὲ τῆς γλώσσης παραλαμβάνω καὶ ἐκ τούτου τὸ προοίμιον τοῦ εἰς τὴν Σταύρωσιν λόγου.

« Πῶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ πῶς ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν! Ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τῆς γῆς, τὸ ἔπλασε μὲ τὰς χεῖράς του, τὸ ἐμψύχωσε μὲ τὴν πνοήν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἄν-

θρωπον. Ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ἐκατάστησε τὸν Θεὸν χωρὶς μορφὴν, χωρὶς πνοὴν, ὅλον αἷμα, ὅλον πληγὰς, προσηλωμένον εἰς ἕνα ξύλον. Βλέπω ἐκεῖ ἕνα Ἀδὰμ, καθὼς τὸν ἔπλασεν ὁ Θεὸς, ἔμψυχον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα πάντων τῶν ὑπὸ σελήνην κτισμάτων, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ὅλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος· Βλέπω ἐδῶ ἕνα Ἰησοῦν Χριστὸν, καθὼς τὸν ἐκατάστησεν ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς κάλλος, χωρὶς εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, ἄτιμον, ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλέον ἐπωδύνου θανάτου. Συγκρίνω τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην εἰκόνα, τοῦ Ἀδὰμ εἰς τὸν παράδεισον, τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ στοχάζομαι τί ὡραῖον πλάσμα ἔκαμαν τὸν ἄνθρωπον τὰ πλουσιόδωρα χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ τί ἐλεεινὸν θέαμα ἔκαμαν τὸν Θεὸν τὰ παράνομα χέρια τῶν ἀνθρώπων! Γνωρίζω ἐκεῖ εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ἕνα ἔργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστεφάνωσεν ὅλα του τὰ ἔργα ὁ Θεός· καὶ γνωρίζω ἐδῶ εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπλήρωσεν ὅλας του τὰς ἀνομίας ὁ ἄνθρωπος. Ξανοίγω ἐκεῖ μίαν ἄπειρον ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δὲν ἠξεύρω, ἢ τί περισσότερον νὰ θαυμάσω, ἢ τί περισσότερον νὰ ἐλέγξω· τοῦτο ἠξεύρω, πῶς ἐξίσου πρέπει νὰ κλαύσω, καὶ τὸν Θεὸν, ὁποῦ τόσα ἔπαθε, καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ τόσα ἐτόλμησεν. Ἐγὼ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Διατὶ, ὅταν θρηνῶ τὰ πάθη, ἐγὼ ἀπεικάζω τὴν ἀφορμὴν τῶν παθῶν. Ὅταν μετρῶ τὰς πληγὰς, ἐγὼ εὑρίσκω τὰ χέρια ὁποῦ τὰς ἄνοιξαν· ὅταν θεωρῶ ἐκεῖνον ὁποῦ ἐσταυρώθη, θωρῶ καὶ ἐκεῖνον ὁποῦ τὸν ἐσταύρωσε· καὶ εἰς τὸν θάνατον ἑνὸς ἀδικοφονευμένου Θεοῦ, ἐγὼ ξανοίγω ἄνθρωπον τὸν φονέα.

» Τοῦτο εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα τὸ μεγαλήτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶναι ὁποῦ τοῦ πλήττει τὴν κεφαλὴν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Τοῦτο ὁποῦ τοῦ κεντᾷ τὴν πλευρὰν περισσότερον ἀπὸ τὴν λόγχην. Τοῦτο ὁποῦ τὸν βασανίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν προσήλωσιν. Τοῦτο ὁποῦ τοῦ πικραίνει τὰ χείλη περισσότερον ἀπὸ τὴν χολήν. Τοῦτο ὁποῦ τοῦ βαρεῖ περισσότερον ἀπὸ τὸν Σταυρόν. Τοῦτο ὁποῦ τὸν νεκρώνει γληγορώτερον ἀπὸ τὸν θάνατον· νὰ βλέπῃ αἰτίαν τοῦ πάθους του καὶ τοῦ θανάτου του ἕνα ἄνθρωπον, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του. Καὶ τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλη ἡ ἀφορμὴ τῶν δακρύων μας, πῶς ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν, ἡμεῖς

ἐθανατώσαμεν τὸν Θεόν μας. Ἀνίσως καὶ τοιούτου πάθους ἄλλος ἤθελ' ἦτον ἡ ἀφορμὴ, ἡμεῖς μ' ὅλον τοῦτο ἔπρεπε πολλὰ νὰ πονέσωμεν, διατὶ ἄλλος τόσα δὲν ἔπαθε· ἀλλὰ νὰ εἴμασθεν ἡμεῖς ἡ ἀφορμὴ, πρέπει καὶ νὰ πονέσωμεν, καὶ νὰ ἐντραποῦμεν πρέπει νὰ κλαύσωμεν καὶ τὸ πάθος του, καὶ τὴν ἀχαριστίαν μας· πρέπει νὰ χύσωμεν διπλᾶ δάκρυα, διὰ νὰ εἶναι δάκρυα καὶ συμπαθείας, καὶ συντριβῆς, καὶ τέτοιας λογῆς νὰ θρηνήσωμεν καὶ τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν ἑαυτόν μας. Ὅμως ἐγὼ δὲν ἀνέβηκα σήμερον μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἐπάνω εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν ἄμβωνα. Ἐγὼ ἠξεύρω, πῶς οἱ χριστιανοὶ ὁποῦ τώρα κλαίουσι τὰ πάθη, ἀναμένουσι μ' ὅλον τοῦτο πότε νὰ ἀναστηθῇ ὁ ἐσταυρωμένος, διὰ νὰ τὸν βάλλωσι πάλιν εἰς τὸν Σταυρόν· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ δὲν ἦλθα νὰ παρακινήσω εἰς θρῆνον τοὺς χριστιανούς. Ἐγὼ δὲν ψηφῶ δάκρυα προσωρινὰ, ὁποῦ δὲν γεννῶνται ἀπὸ τὴν καρδίαν, ὁποῦ δὲν εἶναι τέκνα τῆς κατανύξεως· ἂς κρατοῦσι τὰ δάκρυά τους οἱ χριστιανοὶ διὰ νὰ κλαίωσιν ἢ τὴν ζημίαν τοῦ πράγματος, ἢ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν ἢ τὸ καλὸν τοῦ πλησίον· δὲν χρειάζεται ἀπὸ τέτοια δάκρυα ὁ Ἰησοῦς μου. Εἶναι καὶ ἄλλοι ὁποῦ τὸν λυποῦνται, ἂν δὲν τὸν λυποῦνται οἱ χριστιανοί· τὸν λυπεῖται ὁ οὐρανὸς, καὶ σκεπάζει μὲ βαθύτατον σκότος τὸ γαληνόμορφον πρόσωπον· τὸν λυπεῖται ὁ ἥλιος, καὶ κρύπτει εἰς ἔκλειψιν τὰς ἀκτῖνας· τὸν λυπεῖται ἡ γῆ, καὶ σείεται ἀπὸ τὸν κλόνον, καὶ ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, καὶ σχίζει ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· τὸν λυποῦνται καὶ αὐτοὶ ὁποῦ τὸν ἐσταύρωσαν· ὅθεν στρέφονται τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη. Ἐγὼ ἦλθα, ὄχι διὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ κλαύσετε, ἦλθα διὰ νὰ σᾶς κάμω ἁπλῶς νὰ καταλάβετε, τί εἶναι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τοῦτα τὰ τρία κεφάλαια. Πρῶτον, τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔπαθε· δεύτερον, τί ἔπαθε, καὶ τρίτον, διὰ ποῖον ἔπαθε. Θέλστε ἀκούσει εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ ἔπαθε, μίαν ἄκραν συγκατάβασιν· εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ἔπαθε, μίαν ἄκραν ὑπομονήν· καὶ διὰ ἐκεῖνον ὁποῦ ἔπαθε, μίαν ἄκραν ἀγάπην. Καὶ ἀνίσως εἰς τόσην συγκατάβασιν δὲν θέλετε θαυμάσῃ· εἰς τόσην ὑπομονὴν δὲν θέλετε συμπονέσῃ· εἰς τόσην ἀγάπην δὲν θέλετε εὐχαριστήσῃ· τότε καὶ θέλω εἰπεῖ, πῶς ἡ καρδία σας εἶναι πέτρα σκληροτέρα ἀπὸ ἐκείνας ὁποῦ ἐσχίσθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

« Δεῦτε λοιπὸν ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Γολγοθᾶ, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ φρικώδους θεάματος· καὶ εἰς τόσον σκότος ὁποῦ σκεπάζει τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσωπον, ἂς

προβάλῃ, διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ὁδὸν, τοῦ ζωοδόχου Σταυροῦ τὸ σεβάσμιον ξύλον. Ποῦ εἶσαι; πρόβαλε ξύλον θεομακάριστον, ὁποῦ ποτισμένον μὲ τὸ ζωηρὸν αἷμα ἑνὸς Θεοῦ ἐσταυρωμένου μᾶς ἐβλάστησες τὴν ζωήν. Τράπεζα πολύτιμε, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἐπληρώθη σήμερον ἡ ἐξαγορὰ τῆς ἀνθρωπίνου σωτηρίας. Θρόνε ὑπέρτιμε, ὁποῦ ἐκάθισε καὶ ἐβασίλευσε κατὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ νέος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Κλίμαξ ἐπουράνιε, ὅθεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, μᾶς ἔδειξε τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν παράδεισον. Στύλε φωτοειδέστατε, ὁποῦ ὁδηγεῖς τὸν περιούσιον λαὸν εἰς τὴν μακαρίαν γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας. Σταυρὲ ἁγιώτατε, τῆς ἐκκλησίας μας τὸ στήριγμα, τῆς πίστεώς μας τὸ καύχημα! μίαν φορὰν ξύλον ἀτιμίας καὶ θανάτου, τώρα ξύλον δόξης καὶ ζωῆς! ὄργανον βασανιστικὸν τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, καὶ ὄργανον τρισόλβιον τῆς σωτηρίας μας! Γένοιτο εἰς τὴν σημερινὴν θλιβερὰν διήγησιν ὁποῦ ἔχω νὰ κάμω, καθὼς ὅλος ἐπροσηλώθη εἰς ἐσὲ ὁ Ἰησοῦς μας, ἔτζι ὅλη νὰ προσηλωθῇ εἰς ἐσὲ ἡ καρδία μας. »

Οὐχ ἧττον δὲ τῆς αὐτῆς σχολῆς εἶναι καὶ ὁ Κρὴς Γιακουμῆς Μαλάκης, ὁ γλαφυρὸς μεταφραστὴς τῶν *Παιγνίων τῆς Φαντασίας* (Gli Scherzi geniali) (1) τοῦ Ἑνετοῦ Φραγκίσκου Λορεδάνου. Ἐκ τούτων ἀποσπῶμεν τὸ ἐπιγραφόμενον « Ἀλέξανδρος Μετανοημένος » ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κλείτου.

« Τί κάμνετε, ὦ φίλοι, διατί μὲ κρατεῖτε; Διατί δὲν δίδετε τὴν συγκατάθεσιν, εἰς τόσον δικαίαν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἐγὼ ὁ ἴδιος κάμνω ἐναντίον μου; Διατί δὲν συγχωρεῖτε νὰ πλυθῇ μὲ τὸ αἷμά μου αὐτὸς ὁ σίδηρος, ὁποῦ ἐμολύνθη εἰς τὰ σπλάγχνα τοσούτου φίλου; Εἰς ποῖον ὄφελος ὑπερασπίζεσθε τὴν ζωὴν ἐκεινοῦ, ὁποῦ δὲν εὐσπλαγχνίζεται μήτε τὴν ζωὴν τῶν φίλων; Ἀφῆτε, ἀφῆτε νὰ ἐξιλεωθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ Κλείτου μὲ τὴν θυσίαν τοῦ φονέως.

« Θέλετε τάχα νὰ ὀνομάζουσι κατάδικον τὴν ἀθωότητά σας οἱ λογισμοὶ τοῦ κόσμου, εἰς ταῖς μάνιταις τῆς ἀφροσύνης μου; Θέλετε τάχα νὰ σκοτισθοῦν ἡ δόξαις τῶν ἀνδραγαθημάτων σας, ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἀφρόνων μου ἀποφάσεων; Μὴν ἐμποδίσετε τούτων τῶν χειρῶν τὴν θυσίαν, ὁποῦ ἑτοιμάζουσι διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ τόσον

---

(1) Ἐν Βενετίᾳ 1711, καὶ 1789. Ἐπειδὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει ἐγένετο μικρά τις τοῦ λεκτικοῦ διόρθωσις, σημειῶ τὰς διαφορὰς ταύτας χάριν τῆς γλώσσης.

ἠγαπημένου φίλου. Δότε τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτὴν τὴν χάριν, νὰ θριαμβεύσῃ τὸν ἑαυτόν του.

» Ἠξεύρω πῶς τὸ ξῖφος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι μία παίδευσις ὁποῦ ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ποθεινὸν τὸν θάνατον. Ὅθεν παρακαλῶ τὴν μεγαλοψυχίαν σας, νὰ μὴν ἐναντιηθῆτε ([1]) τόσην τιμὴν τῆς μετανοίας μου. Ἀποθνήσκει, δὲν εἶναι ἀμφίβολον, ἀπὸ χέρια πολλὰ ἄξια ἕνας ἀνθρωποκτόνος τόσον παράνομος. Γράψετέ το εἰς τὴν τύχην μου, ὁποῦ θέλει τὰ πταίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ λάβουν τὴν τιμωρίαν ἀπὸ ἕναν Ἀλέξανδρον.

« Ἐὰν δὲν θέλετε νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν τιμὴν ἡ λύπη τοῦ θανάτου μου παιδεύσετέ με ἐσεῖς μὲ τὸ ξῖφός σας. Τὸ πταῖσμά μου συγχωρεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ θυμοῦ σας. Ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς πρέπει νὰ γίνεται δικαιοσύνη. Οἱ κεραυνοὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ δὲν κάμνουν ἀμέτοχα ἀπὸ ταῖς πληγαῖς τὰ πταίσματα τῶν μεγιστάνων. Ἡ τιμωρίαις εἰς ταῖς ἀνομίαις δὲν πρέπει νὰ διακρίνουν ἀξίαν καὶ πρόσωπον. Λύω τὴν συνείδησίν σας ἀπὸ τὸ χρέος τῆς ἐμπιστοσύνης. Εἶσθε ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὑποχρεώσεως, καὶ ἀπὸ τοὺς ὅρκους ὁποῦ ἐκάματε τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡσὰν ὑπόχρεοι εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως σας.

« Ἐγὼ δὲν εἶμαι πλέον βασιλεὺς, διατὶ οἱ βασιλεῖς ἐκλέγονται διὰ πλέον ἄξιοι καὶ εἰς τὴν ἀνδρίαν, καὶ εἰς τὴν καλοσύνην, διὰ νὰ κυβερνοῦν καὶ νὰ καθοδηγοῦν τοὺς ἄλλους. Δὲν εἶμαι πλέον Ἀλέξανδρος, διατὶ ἡ γενναιότης τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁποῦ δὲν ἐπεριγράφετον ([2]) ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ κόσμου, δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ ξεπέσῃ εἰς τόσην συχαμερὴν ἐκδίκησιν.

« Ποίαις δοκιμαῖς θέλετε λάβει ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν μου, ὁποῦ σκληρύνεται καὶ εἰς τοὺς φίλους; Ποῖον νόμον ἀπὸ τὴν φρόνησίν μου, ὁποῦ ἐγκρεμνίζεται ἀπὸ τὸ πάθη μου; Ποίους κανόνας ἀπὸ τὴν ἐγκράτειάν μου, ὁποῦ μοῦ σχίζει τὸν νοῦν εἰς ταῖς ἀκρασίαις τῆς εὐωχίας; Ποῖον παράδειγμα ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην μου, ὁποῦ μὲ τυραννικὴν βίαν θανατώνει χωρὶς δίκαιον τοὺς πλέον πιστούς;

« Καρδία τὸ λοιπὸν, ὦ ἀνδρεῖοι, παραδόσετέ με εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θανάτου. Δότε εἰς ἄλλους αὐτὸ τὸ σκῆπτρον. Θέσετε εἰς ἄλλου

([1]) ἐναντιωθῆτε.

([2]) ἐπεριγράφετο.

κεφαλὴν αὐτὸ τὸ στέφος. Αὐτὴ ἡ πορφύρα μοῦ ἐνθυμίζει καὶ μοῦ ὀνειδίζει μὲ πολὺ δίκαιον τὸ αἷμα ἑνὸς ἀθώου. Αὐτὸ τὸ κεφαλομάνδηλον, αὐτὴ ἡ βασιλικὴ ζώνη, δεν ἁρμόζουν πλέα εἰς ἕναν φονέα, εἰς ἕναν προδότην.

» Ἡ συγχώρησις, ὁποῦ εἶναι ἰδίωμα τῆς γενναιότητός σας, ἂς μεταβαλθῇ εἰς ὀργήν. Τὸ ἔλεος, ὁποῦ κατοικᾷ εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν σας, ἂς γένῃ θυμὸς διὰ νὰ μὲ τιμωρήσῃ. Αὐτὴ ἡ θλίψις τῆς καρδίας μου, ἂς μὴν (1) κινήσῃ παντελῶς τὴν εὐσπλαγχνίαν σας. Δὲν εἶναι ἄξιος ἐλέους, ὅποιος δὲν ἔχει ἔλεος εἰς τοὺς φίλους.

» Μὴ διαφεντεύετε εἰς τοὺς βασιλεῖς σας πταίσματα τόσον ἄνομα. Ἰδιοποιεῖται τὸ ἴδιον ἁμάρτημα ὄχι μόνον ὅποιος συντρέχει εἰς τὴν συγκατάθεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅποιος δὲν τὸ παιδεύει. Ἀφανίσθησαν ἡ εὐτυχίαις ἐκεινῶν (2) τῶν ἐθνῶν ὁποῦ ἔχουν ὑπομονὴν διὰ νὰ ὑποφέρουν ταῖς ἀδικίαις τῶν βασιλέων τους. Εἶναι χυδαία καὶ εὐτελὴς ἐκείνη ἡ ὑπομονή, ὁποῦ παροργίζει τὴν φύσιν, τὸν οὐρανόν, καὶ τοὺς μεταγενεστέρους. Ὅποιος δὲν τιμωρεῖ τὰ πταίσματα εἶναι βλαβερὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐπειδὴ καὶ γίνεται ἀνάξιος ἐκείνης τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκτησιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ χάσῃ, παρὰ ἀπὸ λόγου του. Οἱ θεοὶ σηκώνουν τὴν βοήθειάν των ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν λαόν, ὁποῦ τιμᾷ εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν ἀδικίαν. Παραπονοῦνται οἱ ἀπόγονοι, πῶς ἐκληρονόμησαν ἕνα παράδειγμα τόσον χυδαῖον, ἀνάξιον τῆς γενεᾶς των καὶ τῆς ψυχῆς των.

» Καὶ ἀνίσως καὶ ὅλοι πρέπει νὰ ἀποστρέφωνται ταῖς ἀδικίαις, πόσον περισσότερον πρέπει εἰς τὰ στρατεύματα; Ἐκεῖνα τὰ ὅπλα, ἐκεῖνα τὰ συστήματα, ἐκεῖνοι οἱ στρατιῶται, γυρεύουσιν, ὑπόσχονται, ἐπαγγέλλονται ἄλλο, παρὰ δικαιοσύνην; Ἕνα στράτευμα ἄδικον γίνεται ἀδύναμον ἀπατόν τον (3) καὶ χάνεται χωρὶς τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν. Ἡ γῆ ἡ θάλασσα συμφωνοῦσιν εἰς ταῖς ζημίαις του. Ὁ οὐρανός, ὁποῦ εἶναι φιλάνθρωπος σκέπη εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, πολλάκις τὸ φοβερίζει μὲ τοὺς κεραυνούς.

» Φοβηθῆτε, ὦ στρατιῶται, τὸν θυμὸν τῶν θεῶν, ὁποῦ εἶναι πάντα θανατηφόρος. Καὶ ἀληθινὰ ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ τὸν θυμὸν τῶν θεῶν δὲν ἐδύνετο νὰ βιάσῃ αὐτὰς τὰς χεῖρας, διὰ νὰ μολυνθοῦν ἀπὸ τὸ

(1) μή. (2) ἐκείνων.
(3) ἀδύνατον ἀφ' ἑαυτοῦ του.

αἷμα ἑνὸς φίλου τόσον ἀξίου. Ναί, ναί, ἡ ἀγανάκτησις τῶν θεῶν μὲ ἐκίνησεν εἰς τόσην παρανομίαν. Σηκώνουσι τὸ φῶς ἀπὸ τὸν νοῦν μας, διὰ νὰ πέσωμεν ἀπατοί μας ([1]) εἰς τοὺς ὀνειδισμοὺς τῆς ἀτιμίας, καὶ πολλάκις εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θανάτου. Ἄλλο ἀληθινὰ ἀπὸ τὴν θείαν δύναμιν δὲν ἐδύνετο νὰ σηκώσῃ τὴν φρόνησιν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον.

» Ἀλλοίμονον εἰς ἐμένα. Διὰ νὰ ἀμελήσω τὴν χρεωστικὴν θυσίαν εἰς τὸν θεὸν τὸν Βάκχον, ἀπετέλεσα ἀνάμεσα εἰς τὴν κραιπάλην καὶ εὐωχίαν τὸν φόνον. Εἶναι παντελῶς ἔξω φρενῶν ὅποιος δὲν δίδει τῆς θεϊκῆς δυνάμεως τὴν χρεωστικὴν θυσίαν. Τὸ νὰ ἀρνηθῇ τινας εἰς τὸν διωρισμένον καιρὸν τὴν τιμὴν ὁποῦ πρέπει τῆς θεότητος, εἶναι νὰ παροξύνῃ ἐναντίον του τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμόν της. Ἡ ζωή μας κρέμεται ἀπὸ τὴν θεϊκὴν λατρείαν· μάλιστα ἡ θεϊκὴ λατρεία εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου. Ὅθεν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν, ἡ εὐτυχία συντροφεύει τὸν δρόμον ὁλονῶν μας ([2]) τῶν πράξεων. Χωρὶς τὴν προστασίαν ἐκεινῶν ([3]), ἡ δυστυχία ὑποχρέωσεν ὅλαις ταῖς κακαῖς της ἐπιῤῥοαῖς ἐναντίον μας. Δυστυχέστατε Ἀλέξανδρε, ὁποῦ μὲ τὴν ὀκνηρίαν σου παροξύνωντας τὸν θυμὸν τοῦ οὐρανοῦ, ἐφόνευσες φίλον τόσον ἀνδρεῖον, τόσον ἠγαπημένον τόσον πιστόν.

» Ἡ ἐπίδειξες τῆς ἀνδρίας σου, ὦ Κλεῖτε, θέλουν ὀνειδίσῃ τῆς συνειδήσεώς μου, τὴν παραφροσύνην τοῦ θυμοῦ μου. Ἐσὺ εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν ἐγδύνωντας τὴν ἰδίαν σου ζωὴν ἀπὸ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀσπίδος, ἐβεβαίωσες μὲ τὰ ἴδια σου ἄρματα τὴν ζωήν μου. Τὸ ξίφος τοῦ Ῥοξαύρου ἐθριάμβευεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἂν δὲν ἐπρολαμβάνετον ἀπὸ τὴν ἀνδραγαθίαν σου καὶ μεγαλοψυχίαν.

» Ἀλλὰ εἰς τί ὄφελος προσθέτω νέαις ἀφορμαῖς εἰς τὴν ταραχὴν τῆς καρδίας μου; Εἰς τί ὄφελος ἐνθυμοῦμαι ἐκείναις ταῖς εὐεργεσίαις, ὁποῦ τόσον ἀναξίως ἀντιπλέρωσα ([4]); Ἄθλιε Κλεῖτε, δυστυχέστατε μόνον, διατὶ ἀπέκτησες τὴν φιλίαν τοῦ μεγαλσίτερου ([5]) μονάρχου τοῦ κόσμου! Τί σὲ ὠφελοῦν τόσα ἀνδραγαθήματα τῆς μεγαλοψυχίας σου, ὁποῦ ἔκαμναν νὰ θαυμάζῃ καὶ ὁ ἴδιος φθόνος; Τί ἀξίζει ἡ πίστις μὲ τὴν ὁποίαν ἐσυντρόφευες τόσους χρόνους τοὺς θριάμβους τοῦ πατρός μου; Τί σοῦ ὑπόσχονται τόσοι ἱδρῶτες καὶ κόποι, ὁποῦ ἐπέρασες διὰ διὰ νὰ χορτάσῃς ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς φιλοδοξίας μου; Τί σοῦ ἐκέρ-

---

([1]) ἀφ' ἑαυτοῦ μας. ([2]) ὅλων μας. ([3]) ἐκείνων.
([4]) ἀντεπλήρωσα. ([5]) μεγαλειτέρου.

δισαν τόσοι κίνδυνοι, ὁποῦ ἀπάντητες διὰ νὰ μοῦ φυλάξῃς τὸ στέφος; Ποῖον μισθὸν σοῦ δίδουν ἐκείναις ἡ πληγαῖς, ὁποῦ ἔλαβες διὰ νὰ μοῦ ἐλευθερώσῃς τὴν ζωήν; Ἕναν (1) θάνατον παράνομον, χωρὶς τὴν παρηγορίαν τῶν φίλων, καὶ θρῆνον τῶν συγγενῶν. Ἕναν (1) θάνατον ἀνάμεσα εἰς τὴν χαρὰν τῆς εὐτυχίας, ὁποῦ ἀνακάτωσε τὸ κρασὶ μὲ τὸ αἷμα. Ἕναν (1) θάνατον τόσον πλέα γεμάτον ἀπὸ φαντάσματα καὶ φόβητρα, ὅσον ἐστάθη συντροφιασμένος ἀπὸ τὰ σκότη τῆς νυκτὸς, καὶ φοβερισμένος ἀπὸ τὰ ἀστροπελέκια τοῦ θυμοῦ μου. Ἕναν (1) θάνατον τέλος πάντων, τόσον ὀδυνηρὸν, ὅσον πλέα ἀνάξιον.

» Ὦ ἀχαριστία ἀνήκουστος· ἂν μετρᾶται βάρβαρος, ἄνομος καὶ σκληρὰ ἐκείνη ἡ καρδία, ὁποῦ ὄχι μόνον εἶναι ἀναξία τῶν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ στέργει ἀκόμη νὰ νικᾶται ἀπὸ ταῖς εὐεργεσίαις, ποίαν ὑπόληψιν θέλει σχηματίσῃ ὁ λογισμὸς τοῦ κόσμου διὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ὁποῦ ἔτζι μεταχειρίζεται τοὺς φίλους, ἔτζι βραβεύει τοὺς στρατιώτας; Ἡ ἀχαριστία εἶναι ἕνα ἐλάττωμα, βδελυκτὸν ἀκόμη καὶ εἰς τοῦ λόγου των. Ὄχι χωρὶς δίκαιον παρομοιάζονται οἱ ἀχάριστοι μὲ ταῖς ὄχεντραις, ὁποῦ καταξεσχίζουσι ἐκείνην τὴν κοιλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι τὴν ζωὴν καὶ τὸ εἶναι.

» Ἐγὼ ἀφ' οὗ ἔλαβα τόσαις φανέρωσαις ἀγάπης, τόσα σημεῖα εὐλαβείας, τόσαις ἐπίδειξαις ἀνδρείας, ἀφ' οὗ ἡ βεβαιότης τῆς καταστάσεώς μου, φυλαγμένη μὲ τοὺς κινδύνους του δὲν ἔβλεπε δύναμιν, μήτε ἀνδρίαν ὁποῦ νὰ μοῦ φέρῃ κανέναν (2) φόβον, μὲ μίαν ἀνάξιον ἀνταμοιβὴν τόσον ἀξίας ἀρετῆς τὸν ἐξέσχισα, τὸν ἐφόνευσα. Ἔπρεπε βέβαια νὰ κρατήσω τὸ χέρι μου εἰς τὸ νὰ πληγώσω ἐκείνην τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὁποίαν χωρὶς ἀμφιβολίαν ἦτον τυπωμένη ἡ εἰκόνα μου.

» Ἐγὼ νὰ εἶμαι υἱὸς τοῦ Διὸς, δὲν μοῦ πρέπει, μήτε ἠμπορῶ νὰ τὸ πιστεύσω. Εἶναι ψευδεῖς χρησμοὶ, καὶ μάταιαις κολακείας ἐκεινῶν (3), ὁποῦ χαϊδεύουσι τὴν ψυχήν μου. Οἱ θεοὶ δὲν κάμνουν παιδία διάφορα ἀπὸ λόγου των. Εἶναι ἀσέβεια νὰ δίδωμεν τοῦ οὐρανοῦ ἕνα πρᾶγμα τόσον ἀνάξιον, καθὼς εἶναι μία ἀχάριστος ψυχή· Ἡ θεότης δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ τὸ γένος της.

» Ἡ τίγριδες καὶ οἱ ὄφεις δὲν γεννῶνται ἀπὸ τοὺς λέοντας· Ἡ μάνιτα (4) καὶ ἡ ὀργὴ δὲν ἔχουν τόπον παρὰ εἰς τὸν ᾅδην.

---

(1) ἕνα. (2) κανένα.

(3) ἐκείνων. (4) μανία.

» Βλέπω καὶ καταλαμβάνω πῶς ἐπαρώργισα τὴν ἀγάπην ὁλονῶν (1) μου τῶν φίλων. Δὲν ἠμποροῦν νὰ μὴν (2) μισήσουν μίαν καρδίαν τόσον παράνομον, ὁποῦ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς ταῖς εὐεργεσίαις παρὰ μὲ τὴν ἀχαριστίαν. Ἀπ' ἐδῶ καὶ ἔμπροσθεν ποῖος θέλει ἀγαπήσῃ τὴν συναναστροφήν μου; Ποῖος θέλει ἐλαφρώσῃ μὲ φιλοφροσύνην τὰς θλίψεις μου; Ποῖος θέλει ἐμπιστευθῆ νὰ μοῦ φανερώσῃ τὴν γνώμην του; Ποῖος θέλει δηλοποιήσῃ τὴν κρυφιότητα τῶν λογισμῶν του; Ποῖος θέλει δείξῃ τὴν γνησιότητα τοῦ νοός του; Ποῖος θέλει μοῦ ἀνοίξῃ τὰ κρύφια τῆς καρδίας του;

» Ὅλαις αἱ συμβουλαῖς θέλουν εἶσθαι μὲ προσποίησιν· ὅλαις ἡ βεβαίωσες ψευδεῖς· ὅλαις ἡ νουθεσίαις πλασταῖς. Ἡ γλῶσσα δὲν θέλει ἑτοιμάσῃ παρὰ κολακίαις. Τὰ λόγια θέλουν εἶσθαι πλέον διὰ νὰ ἀρέσουν τὴν γνώμην μου, παρὰ διὰ νὰ πληροφορήσουν τὴν ἀλήθειαν· πλέον διὰ νὰ συμφωνήσουν μὲ ταῖς ὄρεξαίς μου, παρὰ διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν συνείδησιν ἐκεινοῦ, (3) ὁποῦ θέλει μοῦ μιλήσῃ.

« Τί δὲν δύνεται ὁ φόβος εἰς ταῖς ψυχαῖς ἐκεινῶν, (4) οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσιν ἕναν βασιλέα, ὁποῦ δὲν ἔχει νόμον δικαιοσύνης διὰ νὰ κρατῇ τὴν μανίαν τῶν ὅπλων του· μὲ τὸν ὁποῖον ἡ φρόνησις χάνει πᾶσαν μέθοδον, καὶ ἡ ἀρετὴ ἀπελπίζεται εἰς τὴν δύναμίν της, μὴν εὑρίσκουσα ἰατρείαν.

« Συμπαθησετέ μου, φίλοι, ἀνίσως καὶ ἡ ἀναξιότης μου μὲ κάμνει νὰ φοβοῦμαι ἕνα πρᾶγμα, ὁποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν καλοσύνην τῆς καρδίας σας. Ἠξεύρω πῶς ἡ μεγαλειότης τῆς ψυχῆς σας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ ἀπὸ λόγου της. Ἀμὴ ὅποιος εἶναι πταίστης φοβᾶται ἀκόμη καὶ τὰ ἀδύνατα. Μία κακὴ συνείδησις θαῤῥεῖ πῶς τὰ ἀστροπελέκια τοῦ οὐρανοῦ πέφτουν (5) μόνον διὰ λόγου της. Αὐτὴ ὁποῦ εἶναι ἡ κόλασις τῶν πλέα κακούργων καὶ παρανόμων θέλει μοῦ κλέψῃ καὶ ἀπὸ τὸν ὕπνον ὅλην τὴν ἀνάπαυσιν.

» Θέλει μοῦ φαίνεται ἀδιαλείπτως εἰς τὸν λογισμὸν τὸ ἐλεεινὸν φάντασμα τοῦ Κλείτου. Θέλει μοῦ συγχίσῃ τὰ ὄμματα μ' ἐκείναις ταῖς ἀναξίαις πληγαῖς. Θέλει μοῦ ταράξῃ τὴν ψυχὴν μὲ ὀνειδισμοὺς δικαιοτάτους. Εἰς βραχυλογίαν θέλω εἶσθαι ὅμοιος μὲ τοὺς πληγωμένους ἐκείνους, ὁποῦ δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποφέρουν νὰ τοὺς ἐγγίξῃ τινάς.

---

(1) ὅλων. (2) μή. (3) ἐκείνου.
(4) ἐκείνων. (5) πίπτουν.

Θέλει φοβοῦμαι εἰς κάθε τόπον, μήπως καὶ ὁ θυμὸς τοῦ οὐρανοῦ μὲ ἀφανίσῃ μὲ τοὺς κεραυνούς του. Κάθε φίλον, ὁποῦ θέλω ἰδῆ νὰ πλησιάσῃ κοντά μου, θέλω νὰ φοβοῦμαι μήπως ἔρχεται, διὰ νὰ ξεθυμάνῃ ἐναντίον μου τὴν δικαιοσύνην τοῦ θυμοῦ του . . . . »

Κατὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην ταύτην ἑκατονταετηρίδα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἄλλα νεοελληνικὰ συγγράμματα, οἷον Ματθαίου Μυρέων *Ἀνδραγαθίαι Μιχαὴλ Βοεβόδα*, *Θρῆνος Κωσταντινουπόλεως*, *καὶ ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγκροβλαχίαν συμβάντων* (1683), *Πανουργίαι Μπερτόλδου* (1683), Μάκολα, *μετάφρασις Ἰουστίνου* (1686), ἰδίως δὲ λαμπρά τινα προϊόντα τῆς γονίμου φαντασίας τῶν Κρητῶν ποιητῶν Δριμυτικοῦ, Χορτάκη, Μπουνιαλῆ, καὶ Κορνάρου. Ἀλλ' ἡ μὲν *Βοσκοποῦλα* καὶ ὁ *Ἐρωτόκριτος*, διὰ τὸ εὔληπτον τῆς γλώσσης ἀλλεπαλλήλως μέχρι τοῦδε ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδόμενα χρησιμεύουσιν ὡς προσφιλὲς τοῖς πᾶσιν ἀνάγνωσμα· ὁ δὲ *Κρητικὸς πόλεμος* τοῦ Μπουνιαλῆ, καὶ ἰδίως ἡ *Ἐρωφίλη* τοῦ Χορτάκη, εἰ καὶ ἐφάμιλλα τῶν προειρημένων κατά τε τὸ πάθος καὶ τὸ ὕψος τῆς φαντασίας, διὰ τὸ δυσνόητον τῆς γλώσσης πρὸ πολλοῦ μὲν ἐστερήθησαν τῆς τοιαύτης εὐνοίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ θεωρῶνται ὡς τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος. Διὰ τὸν τελευταῖον δὲ τοῦτον λόγον καὶ ἡμεῖς θέλομεν παραθέσει περικοπάς τινας ἐξ αὐτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ παρὰ Μπουνιαλῆ θρήνου τῆς Κρήτης τὰ ὀλίγα ταῦτα.

Ὄφου, ποιὸς νἆτον ἀφορμή, ποιὰ τύχη ἀσβολωμένη,
γῆ ποιὸ τυφλὸ μελούμενο, ποιὰ τύχη τυφλωμένη,
καὶ σ' ἔφερε 'ς τὰ μέρη μου γιὰ τὴν κακή μου μοῖρα!
Ποιοὶ ἄνεμοι σοῦ βοηθήσανε, ποιὰ κύματα σὲ σύρα,
ποιὸ ἄστρο στράτα σοῦ 'δειξε, ποιὸς ἄτυχος πλανήτης,
καὶ σ' εὔγαλε γιὰ λόγου μου εἰς τὸ νησὶ τῆς Κρήτης!
Κ' ἦρθες καὶ μὲ πολέμησες καὶ θέλεις τὸ δηγᾶται!
μὰ πῶς μ' ἐπῆρες μὲ σπαθὶ ποτέ σου μὴ καυχᾶσαι.
Τὰ κρίματα ἐσυντρέξανε, ἀμ' ὄχ' ἡ δυναμί σου,
μὰ πάλι δὲ μ' ἐνίκησες τώρα μὲ τὸ σπαθί σου.
Ἐπαύσασι ἡ λουμπαρδιαῖς μαζὴ κ' ἡ κακοσύνη,
κ' οἱ φόνοι οἱ ἀμέτρητοι ποῦ δίδασιν ἐκεῖνοι,
γιατ' ὁ Θεὸς ἔτσ' ὥρισε, κ' εἶχεν ἀποφασίσει
πλειὸ αἷμα δῶ νὰ μὴ χυθῇ, καὶ μόνια νὰ μ' ἀφήσῃ
νὰ δώσῃ τέλος ὡς ἐπᾶ μ' ἀγάπη τιμημένη
'ς τὴν χώρα τὴν ἀδυνατὴ κ' εἰς τὴν ἀντριωμένη,

τῆς Κρήτης τ' ὀμορφότατο κάστρο τὸ φημισμένο,
ὁποῦ 'ς τὰ πέρατά τῆς γῆς κράζεται τιμημένο.
Μ' ἀποὺ τὸ σήμερο κι' ὀμπρὸς Τουρκιὰ θενὰ μὲ κράζουν,
κ' ἐκείνους ὁποῦ πλούτιζα θέλουν νὰ μ' ἀτιμάζουν.
Σκίσου καρδιά μου σήμερο, χίλια κομμάτια γίνου,
'ς τοῦτα λοιπὸν τὰ βάσανα τὰ τόσα ὁποῦ μὲ κρίνου.
Ὄφου, ἀλλαξὰ ποῦ θὰ γενῇ! ἄλλους θὰ κάμω τώρα
ἀφένταις, φίλους, καὶ δικούς, καὶ θὰ μοῦ δώσου γνώρα!
Σήμερο τὰ παλάτιά μου Τοῦρκος θὰ τὰ πατήσῃ,
Καὶ τὰ τειχιὰ τῆς χώρας μου ὁποῦ 'ριξε θὰ κτίσῃ.
Μάτιά μου τί κυττάζετε; τώρα σκοτινιασθῆτε,
τοὺς Τούρκους ὁποῦ θενὰ μποῦν ὀγιὰ νὰ μὴ τοὺς δῆτε.
Τ' αὐθιά μου ἂς κουφαθήσινε ὀγιὰ νὰ μὴ γροικίσου
τὸ στόμα τῶν Ἀγαρηνῶν νὰ μὲ σαλαβατίσου (1).

Ἐκ δὲ τῆς Ἐρωφίλης (2) τοὺς τρεῖς τούτους μονολόγους.

Ἐρωφίλη.

Τὰ γέλοια μὲ τὰ κλάϋματα, μὲ τὴν χαρὰν ἡ πρίκα,
μιὰν ὥραν ἐσπαρθήκασι, κι' ὁμάδι ἐγεννηθῆκα·
γιαῦτως μαζὶ γυρίζουσι, καὶ τὤνα τ' ἄλλο ἀλλάσσει,
κι' ὅποιος ἐγέλα τὸ ταχύ, κλαίγει πρίχου βραδιάσῃ.
Γιὰ κεῖνο βλέπω τὴ χαρὰ κ' ἐγὼ τὴν ἐδική μου
πῶς θὰ γυρίσῃ 'ς ἄμετρη πρίκα καὶ παιδωμή μου.

---

(1) Μέγα μέρος τοῦ ποιήματος τούτου ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι (σελ. 223—300).

(2) Ἐν τινι τῶν παλαιῶν ἐκδόσεων τῆς τραγῳδίας ταύτης εἶχε μεταβληθῆ τὸ λεκτικόν· ὁ δὲ τυπογράφος Γλυκὺς ἀναδημοσιεύσας αὐτὴν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ (1676) λέγει προοιμιαζόμενος. «Ἡ παροῦσα τραγῳδία, ὅσον εἶναι μελίῤῥυτος καὶ γλυκοδιήγητος εἰς τὴν φυσικήν της γλῶσσαν, τὴν Κρητικήν, τόσον εἶναι ἀνοστομίλητη καὶ συχαδερὴ εἰς ἑτέραν ἀλλοδαπὴν ὁμιλίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν νὰ ἐτυπώθη πρόπαλαι εἰς γλῶσσαν κατὰ πολλὰ διεφθαρμένην, ὁποῦ καμμίαν νοστιμάδα δὲν ἐπροξένα, μάλιστα ναυτιασμὸν καὶ ἀναγουλιασμὸν ἐπαραχίνα εἰς ὅλους, ἰδοὺ ὁποῦ τώρα νεωστὶ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἔξοδον ἐδικόν μου τὴν δίδω εἰς τὸν τύπον, πρὸς χάριν τῶν ἀναγινωσκόντων, διωρθωμένην, ὡς ἐγράφη, καὶ ἐσυντέθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ποιητοῦ. Ὅλοι κοινῶς οἱ φιλομαθεῖς θέλουσι τὴν ἀγοράζει μετὰ χαρᾶς, ἀλλ' ἐξαιρέτως οἱ Κρητικοί, καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν θέλουσι χαίρουνται εἰς τὴν εὐρυθμίαν τῶν στίχων. Καὶ ἂν κανεὶς δὲν εὐχαριστεῖται εἰς κάποια λόγια καὶ λέξεις Κρητικαῖς, ὡσὰν ὁποῦ δὲν εἶναι τοῦ κανόνος, ἢ τῆς ἐγχωρίου του ὁμιλίας, ἂς πασχίσῃ νὰ συνθέσῃ καὶ αὐτὸς ποίημα μερικὸν τῆς ὀρέξεώς του, καὶ ὄχι νὰ νοθεύῃ τὸ φυσικὸν καὶ γνήσιον ἰδίωμα τοῦ παρόντος ποιήματος μὲ ἀτιμίαν τοῦ ποιητοῦ, ὁποῦ ἐστάθη εἰς τοῦτο τὸ γένος ὁ κορυφαῖος τῶν ποιητῶν. Πᾶσα γλῶσσα χαίρεται εἰς τοὺς ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἰδίους, ὅθεν κανεὶς μὴν ἀποκοτᾷ ποτὲ προπετῶς νὰ συγχίζῃ τὰς γλώσσας.»

Καὶ στέκομαι τρεμάμενη, σὰν νᾶχα νὰ περάσω
μιὰ θυμωμένη θάλασσα, γι' ἄγριο κανένα δάσο.
Μοῖρα κακὴ κι' ἀντίδικη. τυραννισμένη μοῖρα,
ποιὰ πάθη ἀπὸ τὸν ἔρωτα, ποιαῖς πρίκαις δὲν ἐπῆρα;
Πότες τζὴ ἀναστεναγμοὺς. γῆ πότες τ' ὤχ οἰμένα
τὰ χείλη μου ἐσκολάσασι τὰ πολυπικραμένα;
Πότες κ' ἐμὲ τὰ μάτιά μου μιὰν ὥρα ἐστεγνῶσα,
πότες γλυκὰ τὰ σφάλισα, κι' ἀνάπαυσι μοῦ δῶσα;
'Σ τὴ δούλεψι κ' εἰς τζὴ καϋμοὺς μικρὴ περίσσια ἐμπῆκα,
τζ' ἀγάπης, κι' ὅλα τὰ κακὰ, κ' ἡ παιδωμαὶς μ' εὑρῆκα.
Μόνια μου μὲ τὸν ἔρωτα πᾶσ' ὥραν ἐπολέμου,
καὶ κανενὸς δὲν ἔδειχνα τὰ πάθη μου ποτέ μου.
Χίλιαις φορναῖς μ' ἐδόξεψε, χίλιαις νὰ πιάνη τόπο
'ς τὸ νοῦ μου δὲν τὸν ἄφηνα μ' ἕνα γῆ μ' ἄλλον τρόπο.
Χίλιαις τ' ἀφτιὰ ἐμολύβωνα γιὰ νὰ μηδὲ γροικοῦσι
τζὴ συργουλιαῖς του τζὴ γλυκαῖς τὰ μέλη νὰ πονοῦσι.
Χίλιαις μὲ τὴν πορπατηξιά. χίλιαις μὲ μιὰ καὶ μ' ἄλλη
στράτα τὴν θέρμην του ἔσβυνα 'ς τὸ νοῦ μου τὴ μεγάλη.
Μὰ κεῖνος μάστορας καλὸς γιατ' ἦτον τοῦ πολέμου,
μέρα καὶ νύκτα δυνατὸ πόλεμον ἔδιδέ μου.
Κι' ὥραις μὲ τ' ἄρματα ὡς ἐχθρὸ, κι' ὥραις ξαρματωμένο
τὸν ἔβλεπα σὰ φίλο μου περίσσι' ἀγαπημένο.
Κι' ὥραις γλυκὺς μοῦ φαίνετο. κι' ὥραις πρικὺς περίσσια,
κι' ὥραις στρατιώτης δυνατὸς. κι' ὥραις παιδάκιν ἴσια.
Κι' ὥραις μ' ἐπαίδευγε ἄπονα. κι' ὥραις πολλαῖς μ' ἐκράτει
γλυκόταταις παρηγοριαῖς καὶ συργουλιαῖς γεμάτη.
Χίλι' ἀκριβὰ τασσίματα μὄτασσε πᾶσα μέρα,
καὶ χίλια μὄκτιζε ὄμορφα περβόλια 'ς τὸν ἀέρα.
Χίλιαις ζουγράφιζε χαραῖς μέσα 'ς τὸ λογισμό μου....
τζὴ δυσκολιαῖς μοῦ σήκωνε κι' ἀπόκοτη ἔκανέ με.
Μιλιαῖς γλυκαῖς μ' ἁρμήνευγε κ' ἐδιδασκάλευγέ με,
τόσον ἀποῦ μ' ἐνίκησε καὶ δούλη ἀπόμεινά του,
καὶ τζῆ καϋμένης μου καρδιᾶς τὴν ἐξουσιὰ 'δωκά του.
Κ' ἐδὰ ποῦ καλορίζικη παρ' ἄλλην ἐκρατοῦμου,
καὶ χίλιαις ἔτασα χαραῖς κι' ἀνάπαψες τοῦ νοῦ μου,
τόνε θεωρῶ τὸν πίβουλο καὶ τὴν ἀγάπη ἀρχίζει
τὴν ψεύτικη ποῦ μοῦ 'δειχνε σὲ μάχη νὰ γυρίζη.

. . . .

Παναρετος.

Τόπο μηδένα σκοτεινὸ 'ς τὸν κόσμο δὲν ἀφίνει
ὁ ἥλιος ὁ λαμπρότατος, σὰν τὸν ἀπομακρύνη.

καθὼς μ' ἀφίνει σκοτεινὴ καὶ μαύρη τὴν καρδιά μου
τούτ' ἡ νεράϊδα ἡ ὄμορφη σὰ λείψη ἀπὸ συμά μου.
Μηδ' ὁ χειμῶνας νέφαλα τόσα μπορᾶ σηκώση,
μὲ ταραχὴ κι' ἀνεμικὴ τὸν ἥλιο νὰ θαμπώση,
ὅσοι 'ς τὸ νοῦ μου λογισμοὶ γεννοῦνται καὶ κοπιοῦσι
'ς ἐλπίδα ὁμάδι κ' εἰς πολὺ φόβο νὰ μὲ κρατοῦσι·
καὶ συχναλλάσσουν, κι' οὐδεγεὶς ῥίζα μπορεῖ νὰ κάμῃ,
μὰ σὰν ἀνέμ' ἀλλήλως τως μάχουνται πάντ' ἀντάμι.
Τζῆ κόρης μου, μοῦ δείχν' ὁ γεῖς τὸ μπιστεμένο πόθο,
καὶ χίλιους ἀναγαλλιασμοὺς κάνει ζημιὸ καὶ γνώθω.
Ἄλλος τῶ γυναικ' ὅλονῶ τὸ νοῦ μοῦ φανερώνει,
πῶς εἶν' περίσσ' ἀσύστατος, κ' εὐθὺς μὲ θανατώνει.
Θέλει ἄλλος τὸν ἀφέντη μου περίσσια νὰ τρομάσω,
νὰ μὴ γροικήσῃ τὄκαμα καὶ τὴ ζωή μου χάσω.
Ἄλλος ζητᾷ τὸ θάῤῥος μου πάντα 'ς τὴ δούλεψί μου
νὰ βάνω, καὶ τὴν κόρη μου μοῦ τάσσει ἀντίμεψί μου.
Κι' ἄλλος περίσσι' ἀπόκοτος, 'ς τοῦτο τὸ χέρι ἀπάνω
μοῦ λέγει τὴν ἐλπίδα μου πᾶσα καιρὸ νὰ βάνω.
Χίλιοι μοῦ λὲν, φύγ' ἀπ' ἐδῶ, χίλιοι μοῦ λέσι, στάσου,
κι' ἀπόφασες γιαμιὰ γιαμιὰ χίλιαις 'ς τὸ νοῦ μ' ἀλλάσσου.
Γιαῦτως τὸ πρᾶμ' ὁποῦ κανεὶς δὲν ἔπαθε λογιάζω,
μόνος μὲ τόσο μου καϋμὸ 'ς τὸν κόσμον δοκιμάζω.
Τὸ φῶς σκοτάδι μοῦ γεννᾷ, τὸ πλοῦτος μὲ φτωχαίνει,
πρίκα μοῦ προξενᾷ χαρὰ, τὸ δρόσος μὲ ξεραίνει.
Σὰν πύργος στέκ' ἀδυνατὸς, καὶ τρέμω σὰν καλάμι,
δειλιῶ κι' ἀποκοτῶ γιὰ μιὰ, γελῶ καὶ κλαίγ' ἀντάμι.
'Σ ὥργιο περβόλι βρίσκομαι, κ' εἰς φυλακὴ κρατοῦμαι,
μέσα 'ς λιμνιώναν ἄραξα, κι' ἄγριο καιρὸ φοβοῦμαι.
'Σ τὸ ψῆλος τοῦ τροχοῦ πατῶ τζῆ τύχης καὶ τὰ βάθη,
βλέπω τζῆ κακοριζικιαῖς, κ' ἔχω περίσσια πάθη.
Καὶ κεῖνο ποῦναι πλειότερο, μὲ παιδωμὴ καὶ ζάλη
'ς τοῦ παραδείσου κατοικῶ τὴ δόξα τὴ μεγάλη.
Ὄφου, κακό μου ῥιζικὸ, βασανισμένο, γιάντα
σ' ἀρέσει νὰ μὲ τυραννῇς σὲ τέτοιο τρόπο πάντα;
Ἔρωτα, μὲ τὸ ξόπλι μου μηδένας μὴν ἐλπίζῃ,
πολὺ καιρὸ πασίχαρος μὲ σένα νὰ γυρίζῃ·
Γιατὶ δολώνεις τζῆ χαραῖς μὲ δάκρυα καὶ μὲ κρίσες,
κ' εἰς τζὶ δροσιαῖς τζ' ἀρίφνηταις σμίγεις φωτιαῖς περίσσιαις.
Κ' ἐσὺ, 'Αφροδίτη μου θεὰ, ὁποῦ μικρὸ παιδάκι
μ' ἐπότισεν ἡ χάρις σου τοῦ γυιοῦ σου τὸ φαρμάκι,
μὲ τόση γλύκα καὶ δροσιὰ μαζὴ ἀνακατωμένο,
ποῦ λέγα τ' οὐρανοῦ πιοτὸ πίνω χαριτωμένο.

στράφου 'ς ἐμὲ λυπητερά, καὶ σύστεψαι τὸ νοῦ μου,
δὸς τζῆ καρδιᾶς μου δύναμι, γνῶσι τοῦ λογισμοῦ μου,
γιὰ ναὕρω στράταν εὔκολη, καὶ τρόπον νὰ γλυτώσω,
τούταις ἀποῦ μὲ τυραννοῦ τὸ νοῦ μου νὰ σποδώσω
τζῇ προξενιαῖς, κι' ἀμπόδιστο μὴ λάχῃ πλειὸ κανένα
πρίκα 'ς τὴν 'Ερωφίλη μου νὰ δώσῃ, κ' εἰς ἐμένα.

. . . .

Σκιὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλιοῦ.

'Αποὺ τὸν ῞Αδη τὸ σκληρὸ καὶ τὸ σκοτεινιασμένο,
μὲ θέλημα τοῦ Πλούτωνα τούτη τὴν ὥρα βγαίνω
'ς τὸ φῶς τζ' ἡμέρας τὸ λαμπρὸ, καὶ τοῦ καθάριου κόσμου
τὰ κάλλη ἀκόμι δὲ μπορεῖ καλὰ νὰ 'δῇ τὸ φῶς μου·
γιατὶ τὰ μάτια ποῦ 'σανε 'ς τὸ σκότος μαθημένα,
'ς τὴ λάμψι τώρα στέκουσι τοῦ ἥλιου θαμπωμένα.
Μὰ τοῦτ' ἀνὲν καὶ δὲ μποροῦ νὰ δοῦσι τὴν ἡμέρα,
τζῆ γῆς τὴ μυρωδιὰ γροικῶ καὶ τὸν γλυκὺν ἀέρα.
῏Ω κόσμε καλορίζικε, τόπε χαριτωμένε,
τῶ ζωντανῶ παράδεισος, δίχηα ἀναζητημένε
ἀπ' ὅσους κι' ἃ σ' ἐχάσαμε· κι' ὁ γιάντα δὲ μποροῦμε,
κ' εἰς πᾶσα χρόνο μιὰ φορὰ πάλι νὰ σὲ θωροῦμε;
Κι' ἀνὲν καὶ δὲν κομπόνωμαι, τὰ μάτια μου ἀρχινοῦσι
τοῦ ἥλιου τοῦ λαμπρότατου τὴ λάψι νὰ θωροῦσι.
Βουνὰ καὶ κάμπους συντηρῶ, καθάρια βλέπω τώρα
τὴ Μέμφη τὴν ἐξακουστὴ καὶ μπορεμένη χώρα.
Σκαμνὶ τοῦ δόλιου μου κυροῦ, κλερονομιὰ δική μου,
καὶ μόνη αἰτιὰ τοῦ σκοτωμοῦ ποῦ λάβε τὸ κορμί μου.
'Σ τοῦτο τὸ σπίτι τὸ ψηλὸ, 'ς τοῦτο τὸ τιμημένο
παλάτιν ἐγεννήθηκα, 'ς τοῦτο ἀναθρεμένο
μικρὸ παιδὶ 'ς ἀνάπαψες κ' εἰσὲ τιμαῖς μεγάλαις,
κ' εἰς πλείσιαις καλοριζικιαῖς πάντα περίσσιαις ἄλλαις.
'Σ τούτη τὴ γῆ ἐπάτησα 'ς τούταις ἐμπαινοβγῆκα
τζῆ πόρταις, 'ς ταῦτα τὰ θρονιὰ τ' ἀφτιά μ' ἀφουκρασθῆκα
πολλῶ λογιῶ παινέματα, σὰν εἶν' συνειθισμένοι,
νἆν' ἐκ τὸν κόσμο οἱ βασιλοὶ παντά τως τιμημένοι.

'Επειδὴ δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μεγάλως ἀπησχόλησε τοὺς ἐν Εὐρώπῃ λουθηροκαλβινίζοντας ἡ εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν ἰδίωμα μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης, παρατιθέμεθα περικοπήν τινα (Ματθ. κεφ. Β'.) ἐκ τριῶν τότε γενομένων παραφράσεων.

Μαξίμου Καλλιπολίτου (ἐν Γενεύῃ 1638)

« Καὶ ὡσὰν ἐγεννήθη ὁ 'Ιησοῦς εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς 'Ιουδαίας εἰς

ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, νὰ καὶ ἦλθαν μάγοι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λέγοντες· Ποῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἐγεννήθη, διότι ἐμεῖς ἴδαμεν τὸν ἀστέρα του εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἤλθαμεν νὰ τὸν προσκυνήσωμεν. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ὡσὰν τὸ ἄκουσεν ἐσυγχίσθη, καὶ ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα μαζὶ μεταυτόν. Καὶ μαζώνοντας ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς τοῦ λαοῦ τοὺς ἐρώταν, ποῦ γεννᾶται ὁ Χριστός; Καὶ ἐκεῖνοι τὸν εἶπαν· εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, διατὶ ἔτζι ἐγράφη διὰ τοῦ προφήτου· Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ τοῦ Ἰούδα, καθόλου δὲν εἶσαι μικροτάτη ἀνάμεσον εἰς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Ἰούδα· διάτι ἀπὸ σένα θέλει εὔγει ἡγούμενος ὁ ὁποῖος θέλει ποιμάνει τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε ὁ Ἡρώδης κράζοντας κρυφὰ τοὺς μάγους, ἐξέταξε ἀκριβὰ ἀπ' αὐτοὺς τὸν καιρὸν τοῦ ἀστέρος ὁποῦ ἐφάνη. Καὶ πέμποντάς τους εἰς τὴν Βηθλεὲμ εἶπε· σύρτε καὶ ἐξετάξετε καταλεπτῶς διὰ τὸ παιδίον, καὶ ὡσὰν τὸ εὑρεῖτε ἀναφέρετέ με διὰ νὰ πάγω καὶ ἐγὼ νὰ τὸ προσκυνήσω. Καὶ ἐκεῖνοι ὡσὰν ἤκουσαν τὰ λόγια τοῦ βασιλέως ἐδιέβησαν· καὶ νὰ πάλιν ὁ ἀστέρας ὁποῦ ἴδαν εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἐπήγενεν ὀμπροστά τους, ἕως ὁποῦ ἦλθε καὶ ἐστάθη ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον τὸ παιδίον. Καὶ ὡσὰν ἴδαν οἱ μάγοι τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην κατὰ πολλά. Καὶ ἔστοντας νὰ ἐλθοῦσι εἰς τὸ σπίτι εὑρῆκαν τὸ παιδίον μαζὴ μὲ τὴν Μαρίαν τὴν μάνα του καὶ ἔπεσαν καὶ ἐπροσκύνησάν το· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυρούς των τὸ ἔφεραν χαρίσματα, χρυσάφι καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. Καὶ ἔστοντας νὰ τοὺς ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸ ὄνειρόν τους νὰ μὴν μεταγυρίσουν εἰς τὴν Ἡρώδην· ἀπὸ ἄλλην στράταν ἀνεχώρησαν εἰς τὸν τόπον τους. »

Ἀναστασίου Μακεδόνος (ἔκδοσις Φραγκίου ἐν Ἅλῃ 1710).

« Καὶ ὡσὰν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας εἰς ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, νά, καὶ ἦλθαν μάγοι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, λέγοντες. Ποῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἐγεννήθη; διατὶ ἐμεῖς εἴδαμεν τὸν ἀστέρα του εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἤλθαμεν νὰ τὸν προσκυνήσωμεν. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, ὡσὰν τὸ ἄκουσεν, ἐσυγχίσθη, καὶ ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα μαζὺ μεταυτόν. Καὶ μαζώνωντας ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐρῶτα, ποῦ γεννᾶται ὁ Χριστός. Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν· εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· διατὶ ἔτζι ἐγράφη διὰ μέσου

τοῦ προφήτου. Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ τοῦ Ἰούδα, καθόλου δὲν εἶσαι μικρότατη ἀνάμεσον εἰς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Ἰούδα· διατὶ ἀπὸ σένα θέλει εὔγει ἡγούμενος, ὁ ὁποῖος θέλει ποιμάνει τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε ὁ Ἡρώδης κράζωντας κρυφᾶ τοὺς μάγους, ἐξέταξεν ἀκριβᾶ ἀπ' αὐτοὺς τὸν καιρὸν τοῦ ἀστέρος ἐκείνου, ὁποῦ ἐφάνη. Καὶ πέμπωντάς τους εἰς τὴν Βεθλεὲμ τοὺς εἶπε· σύρτε καὶ ἐξετάξετε καταλεπτῶς διὰ τὸ παιδίον· καὶ ὡσὰν τὸ εὑρῆτε, δότε μου τὴν εἴδησιν, διὰ νὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ, νὰ τὸ προσκυνήσω. Καὶ ἐκεῖνοι ὡσὰν ἤκουσαν τὰ λόγια τοῦ βασιλέως, ἐδιέβησαν· καὶ νά, πάλιν ὁ ἀστέρας, ὁποῦ εἶδαν εἰς τὴν ἀνατολήν, καὶ ἐπήγενεν ὀμπροστᾶ των, ἕως ὁποῦ ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐκεῖ, ὁποῦ ἦτον τὸ παιδίον. Καὶ ὡσὰν εἶδαν οἱ μάγοι τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην κατὰ πολλᾶ. Καὶ ἔστοντας νὰ ἐλθοῦσιν εἰς τὸ σπῆτι, εὑρῆκαν τὸ παιδίον μαζὺ μὲ τὴν Μαρίαν τὴν μάνα του· καὶ ἔπεσαν καὶ τὸ ἐπροσκύνησαν· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυρούς των, τοῦ ἔφεραν χαρίσματα, χρυσάφι, καὶ Λίβανον, καὶ Σμύρναν. Καὶ ἔστοντας νὰ τοὺς ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸ ὄνειρόν τους νὰ μὴν μεταγυρίσουν εἰς τὸν Ἡρώδην, ἀπὸ ἄλλην στράταν ἀνεχώρησαν εἰς τὸν τόπον τους. »

Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου (1714).

« Καὶ γεννηθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως εὐθὺς ἦλθαν μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ εἶναι ὁ γεννηθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων; ἐπειδὴ ἡμεῖς ἰδόντες τὸ ἄστρον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνατολήν, ἤλθαμεν νὰ τὸν προσκυνήσωμεν· τοῦτο ἀκούσας ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐταράχθη καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι μετ' αὐτοῦ. Καὶ καλέσας ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐρωτοῦσεν αὐτοὺς νὰ μάθῃ ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται; Ἐκεῖνοι δὲ του ἀπεκρίθησαν πῶς γεννᾶται ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, καθὼς εὑρίσκεται γεγραμμένον ἐν τῷ προφήτῃ οὕτως. Ἄκουεν Βηθλεὲμ γῆ τοῦ Ἰούδα, σὺ δὲν θελεις φανῆ ὀρφανὴ καὶ ταπεινὴ εἰς τοὺς ἡγουμένους τοῦ Ἰούδα· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου σου θέλει ἐξέλθῃ ἡγούμενος ὁ ὁποῖος θέλει ἐπιμεληθῇ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε ὁ Ἡρώδης καλέσας τοὺς μάγους κατὰ μέρος, τοὺς ἐξέταζεν ἀκριβῶς νὰ μάθῃ τὸν καιρὸν τοῦ ἄστρου ἐκείνου, ὁποῦ εἴδασιν εἰς τὴν ἀνατολήν· καὶ εὐθὺς πέμποντας αὐτοὺς εἰς τὴν Βηθλεὲμ εἶπεν, ὑπάγετε καὶ ἐρευνήσατε καταλεπτῶς καὶ εὑρόντες τὸ παιδιον

ἀναστρέψαντες δότε μοι εἴδησιν νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ νὰ τῷ προσκυνήσω· οἱ δὲ μάγοι ἀκούσαντες τα λόγια τοῦ βασιλέως Ἡρώδου, ἐπορεύθησαν, καὶ εὐθὺς πάλιν τὸ ἄστρον ὁποῦ εἴδασιν εἰς τὴν ἀνατολὴν, προϋπῆγεν ἔμπροσθέν των ἕως ὁποῦ ἦλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸν τόπον ὁποῦ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ οἱ μάγοι τὸ ἄστρον λίαν πολλὰ μεγάλην χαρὰν ἐχάρηκαν· καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ ὁσπίτιον εὑρίσκουσι τὸ παιδίον μὲ τὴν Μαρίαν τὴν μητέρα του, καὶ πίπτοντες ἐπροσκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίγοντες τοὺς θησαυρούς των ἐχάριζαν αὐτῷ χρυσάφιον καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. καὶ ἐπειδὴ ἀποκαλύφθηκεν αὐτοῖς εἰς τὸν ὕπνον τους, πῶς δὲν πρέπει νὰ γυρίσουσι πάλιν εἰς τὸν Ἡρώδην ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πατρίδα τους ἀπὸ ἄλλον δρόμον. »

Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἑλλάδιος διὰ μακρῶν ἐλέγξας τὰς ἥκιστα ὀρθοδόξους προσπαθείας τῶν λουθηροκαλβινιζόντων, ἐπίτηδες παρέφρασε τὸ ἄνω παρατεθὲν χωρίον, διὰ νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἡ καθωμιλημένη ὀλίγον ἀπεῖχε τῆς γλώσσης τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἠνόει εὐκολώτερον τὸ πρωτότυπον ἢ τὰς ὑπὸ ἀμαθῶν γενομένας μεταφράσεις ἐν μιξοβαρβάρῳ ἰδιώματι. Τοῦτο δὲ καὶ πρὸ τοῦ Ἑλλαδίου εἶπεν ὁ ἱερομόναχος Ἱερεμίας (1669) γράφων οὕτω τῷ ἐν Λειψίᾳ καθηγητῇ Ἰωάννῃ Ὀλεαρίῳ « Ἐρωτᾷς, πωλεῖται ἡ Καινὴ Διαθήκη παρ' ἡμῖν ἑρμηνευθεῖσα εἰς κοινὴν γλῶτταν; Ἴσθ' ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναγινώσκεται γλώττῃ, ᾗ γέγραπται, κἂν ταύτην τινὲς μεθηρμήνευσαν βαρβαροφώνως, ἀλλ' ἄχρηστος ὦπται ἡ μετάφρασις, οὐδεὶς γὰρ ὠνήσατο (¹). » Μὴ ὑποληφθήτω δὲ ὡς προκατειλημμένη ἐξ ὑπερβάλλοντος θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἡ κρίσις τῶν δύο τούτων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων περὶ τῶν μεταφράσεων ἐκείνων· διότι ἀληθῶς αὗται τοσοῦτον ἐλεειναὶ καὶ δυσνόητοι ἦσαν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκδόται αὐτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ προτάξωσιν ἐπεξηγητικὰ γλωσσάρια, οὐχ ἧττον νέας χρήζοντα ἐπεξηγήσεως, διὰ τὸ δυσνόητον πολλῶν δῆθεν ἑρμηνευομένων βαρβάρων λέξεων.

Ἐνταῦθα ἀναγκαῖον κρίνω νὰ μεταγράψω τινὰ ἐκ τοῦ γλωσσαρίου, ὅπερ ὁ Ἀθηναῖος Λιβέριος Κολέτης προέταξεν εἰς τὴν ὑπὸ Φραγκίου ἐκδοθεῖσαν μετάφρασιν. *Τὸν μετατοπισμὸν* (τὴν αἰχμαλωσίαν)· *ὡραμάη* (παρευθύς)· *ἀπὸ μέσα ἀπὸ ταῖς σποραῖς* (ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σπαρμένα χωράφια)· *τῶν σαράφιδων* (ἐκεινῶν ὁποῦ ἐμετάλασσαν τὰ ἄσπρα,

(¹) Hilarii, Chronicon Philippi Cyprii Lipsiae 1687, appendix.

ἤγουν τορνέσια)· *γαζοφυλάκιον* (κουτίον τῆς ἐλεημοσύνης)· *ἐμαρτυροῦσαν εἰς αὐτὸν* (τὸν ἐπαινοῦσαν)· *καθεζόμεναι μὲ σακκιὰ καὶ μὲ στάκταις* (καὶ νὰ καθήσουν ἀνάμεσα εἰς ταῖς στάκταις, καὶ νὰ φορέσουν σάκκους, ἤγουν κιλίκια, ῥάσα ἀπὸ σκληραῖς τρίχαις καμωμένα)· *εἰς τὴν τράπεζαν* (εἰς ἐκείνους ὁποῦ πέρνουν μὲ διάφορον τὰ τορνέσια)· *ἐξουσίαν* (χάριν καὶ ἀξίαν· ἤγουν τοὺς ἀξίωσεν)· *ἀπὸ τὸ πλήρωμά του* (ἀπὸ τὴν δαψίλειαν, ἢ πλημμύραν τοῦ πλούτου τῶν χαρίτων του)· *ἀνασυρτάρι* (κανένα ἀγγεῖον μὲ τὸ ὁποῖον νὰ εὐγάλῃς νερὸν καὶ νὰ πιῇς)· *ἐκατάτρεχαν* (ἐμισοῦσαν)· *εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων* (εἰς ἐκείνους ὁποῦ εἶναι διεσπαρμένοι καὶ σκορπισμένοι ἀνάμεσα εἰς τὴν Ἑλλάδα)· *ἔβαλλαν* (ἐπαράστησαν εἰς τὴν μέσην)· *σκηνὴν* (κατοικίαν ἢ τένταν)· *ζορκάδι* (ἀγριόγιδα)· *ἀνθύπατον* (ἤγουν διάδοχον τοῦ ἐξουσιαστοῦ τοῦ τόπου ἐκείνου)· *ἐτούτην τὴν πολιτείαν* (ἐτοῦτο τὸ ὄνομα, τὸ νὰ ὀνομάζωμαι Ῥωμαῖος)· *τὴν ψῆφόν μου* (τὴν βουλήν μου)· *καὶ εἶχεν τὴν σημαίαν τῶν Διοσκόρων* (καὶ εἶχε διὰ σημάδι τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Διὸς, τὸν Κάστορα καὶ Πῶλλον· πρῶτοι διαφενδευταὶ τῆς ναυτικῆς τέχνης)· *θηκιάζεις εἰς τοῦ λόγου σου ὀργὴν* (συμμαζώνεις εἰς τοῦ λόγου σου ὡσὰν πλοῦτον ὀργὴν διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ φανερωθῇ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ)· *συστήνει* (καταστένει)· *φραγῇ* (ἀποστομωθῇ)· *τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς* (ἐκεῖνο ὁποῦ φαντάζεται τὸ κορμὶ καὶ ἡ σάρκα)· *νὰ μὴν στομώσῃς τὸ βόδι* (νὰ μὴν δέσῃς τὸ στόμα τοῦ βοδίου)· *καλουργίζει* (ζευγαρώνει τὴν γῆ)· *διατί ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον* (διατὶ ἐπιστομήθησαν εἰς ταῖς κακαῖς των ὀρέξες καὶ ἐπιθυμίαις, ἤγουν ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὄντες εἰς τὴν ἔρημον)· *ἀνίσως καὶ ἐνοχλοῦμεν τὸν Κύριον* (καὶ πῶς θέλετε ἐμεῖς νὰ ξεσυνεριζώμεσθεν μὲ τὸν Κύριον;) *εἰς τὸ μέλος τὸ λειψειμὸν* (εἰς τὸ μέρος ὁποῦ ἔχει κανένα ἐλάττωμα)· *ἥμερον δότην* (ἐκεῖνον ὁποῦ μὲ ἡμερότητα καὶ προθυμίαν δίδει)· *ἀποκρισιάρης* (μηνυτὴς ἢ κήρυκας)· *ἐκένωσε τοῦ λόγου του* (ἐταπείνωσεν τοῦ λόγου του καὶ ἐκατάστησεν εἰς οὐδετίποτας)· *ἐπισκοπὴν* (τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης)· *ἦταν ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ* (ἤγουν ἦταν ἀπὸ ἐκλεκτότατον χρυσάφι)· *σοῦ ἔρχομαι* (θέλω ἔλθη ἐναντίον σου)· *κόκκινον* (πυῤῥινοειδὲς, ἤγουν ὅλον ἀπὸ φωτίαν)· *ἕνα ῥοῦπι* (ἕνα δηνάριον· ἤγουν τριάμισυ ἄσπρα τὸ ἕνα)· *τὸ χάραγμά του* (τὴν σφραγῖδά του).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1709–1772

Φραγκορωμέϊκον ἰδίωμα.—Γλωσσάριον Σομμαβέρα.—Νεοελληνικαὶ γραμματικαὶ Θωμᾶ Παρισινοῦ καὶ Πέτρου Μερκάδου.—Καινίγιος.—Τριβδεχόβιος.—Ἀναστάσιος Ναουσαῖος.—Λάγγιος.—Καλλεμβέργιος.—Γερμανογραικικὸν ἰδίωμα.—Ἐπιστολαὶ Λουδόλφου.—Ἁπλοποίησις ἐκκλησιαστικοῦ ὕφους.—Δοσίθεος καὶ Κυμηνίτης.—Κωνσταντῖνος Βραγκοβάνος.—Μελέτιος Ἀθηνῶν.—Χρύσανθος Νοταρᾶς.—Ἀναστάσιος Γόρδιος.—Μάρκος Κύπριος.—Μπαλάνος Βασιλόπουλος.—Βικέντιος Δαμῳδός.—Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος.—Παραφράσεις Βατραχομυομαχίας ὑπὸ Ζήνου, Στρατηγοῦ, Ὀστοβὴκ καὶ Βιλαρᾶ.—Λεξικὸν Γεωργίου Κωνσταντίνου.—Γκύς.—Στανίσλαος Βελάστης.—Γρηγόριος Πιακεντίνης.—Πάσχ Κρίνεν.—Γραμματικαὶ Κρέδω, Ἀνανίου, καὶ Πιανζόλα.—Βολταῖρος.—Βιλλουασών.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ προπαγάνδα καθορῶσα ναυαγοῦντα τὰ περὶ ἐκλατινίσεως τῆς Ἑλλάδος σχέδια αὐτῆς, διέκοψε τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ συντασσομένων νεοελληνικῶν βιβλίων καὶ περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν δημοσίευσιν συγγραμμάτων δυναμένων νὰ διευκολύνωσι τὴν ἐκμάθησιν τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς εἰς τοὺς ἐκεῖσε στελλομένους μισιοναρίους ([1]). Οἱ συντάκται τῶν τελευταίων βιβλίων, λατῖνοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὐδέποτε καλῶς μαθόντες τὴν γλῶσσαν, ἧς τὴν διδασκαλίαν ἐπηγγέλλοντο, ἐμόρφωσαν ἐκτρωματικόν τι ἰδίωμα, μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς εὐαρίθμοις ἐν τῇ Ἀνατολῇ παπίζουσιν

([1]) Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Θωμᾶς ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀββᾶν Βινιὼν προσφωνήσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Σομμαβέρα. « Σώνει μου ἐμένα νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ἀφεντιάν σου μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ τ' αὐτὸ τὸ Λέξικον, τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἤχε βάλῃ χέρι καὶ προμιθέψῃ ἡ ἀγαθοσύνη καὶ καλοψυχία τῆς Ἀφεντιάς σου, χώρις ἄλλον ἤθελε χαθῇ ἂς τὸ πῶ καὶ ὅλας, ἤθελε θαφθῇ καὶ χωθῇ μαζὶ μὲ τ' ἀκεῖνον τὸν εὔσεβον καὶ σωφὸν Μισιονάριον, ὁποῦ ἤχε το συνθήσει, τοῦ ὁποίου εἴμεσθα διὰ τοῦτο πολλὰ κρατημένοι καὶ εὐχαριστιμένοι εἰς ὅλα κεῖνα τὰ μέρι τῆς Ἀνατολῆς, ἐκεῖ ὁποῦ ἐκόπιαζα καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς ἐπίλοιπους ἀμπελούργους τοῦ ἰδιοῦ μας σχήματος διὰ τὴν ἀνάστρεψην καὶ σωτηρίαν τῶν ἄπιστων, ἀμὴ ὀϊμάς; πολλαῖς φοραῖς εὔκερα καὶ δύχως καμίας λογῆς καρπὸν, ἀφορμὴ εἶναι, τὸ πῶς ὄντας ἐκεῖ ἀνάμεσόν τους πολὺ ἀκριβία ἀπὸ σπούδαις καὶ ἀπὸ ἀμαθείαν τῶν γλωσσῶν, δὲν γρικούμεσθα ἀλλιλός μας. »

Ἕλλησιν, ἢ ἐξελληνισθεῖσι λατίνοις, καὶ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φραγκορωμέϊκα*.

Ὁ Κ. Λεγράνδιος ἀναφέρει τὸν λατινικὸν τίτλον γραμματικῆς τινος τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης ἐκδοθείσης ἐν ἔτει 1696 (1). Μετὰ δεκατριετίαν ὁ καπουσῖνος Θωμᾶς ὁ Παρισινὸς ἐδημοσίευσε τὴν *νέαν μέθοδον πρὸς διδασκαλίαν τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης* (2) τρίγλωσσον, δηλαδὴ λατινικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἰταλικήν. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ὁ αὐτὸς Θωμᾶς ἐκδοὺς τὸν *Θησαυρὸν* (3) τοῦ Γάλλου καπουσίνου Ἀλεξίου Σομμαβέρα (Sommevoir), προέταξε γενικούς τινας περὶ τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης κανόνας, συντεταγμένους ἐν τῷ φραγκορωμεϊκῷ ἰδιώματι, οὓς καὶ παρατιθέμεθα μετὰ τῆς προτασσομένης εἰς τὸν φιλαναγνώστην εἰδήσεως, *ἀπαραλλάκτως*.

» Ἐτοῦτο εἶναι τὸ πλειὰ ὠφελιμὸν ὁποῦ ποτὲ δὲν ἐφάνηκε τετοίας λογῆς ἔργον· ἐξόδιασε καὶ εὐκαίροσε κόπον καὶ πόθον σαράντα χρονῶν καὶ ἠλύωσε, ἐτζάκησε νοῦν καὶ ψυχὴν ἑνοῦ τοῦ πλειὰ ἐνδόξου καὶ ἐναρετοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ νὰ ἐβρέθηκεν ἀνάμεσα εἰς ὅλους τοὺς πλεὸν ἄξιους ἀποστελλάριδες τῶν Γαλλικῶν Καπουτζίνων.

» Ἄξιος ἦτον νὰ σταθῇ πολοὺς χρόνους στὴν Πόλιν, γιὰ νὰ εἶναι

(1) Manuductio compendiaria et facilis ad linguam Graecam.

(2) Nouvelle Méthode pour apprendre les principes de la langue Grecque vulgaire divisée en XII heures. Paris 1709. (Ἐν τέλει τῆς γραμματικῆς του ὁ Θωμᾶς προσέθετο προσευχάς τινας ἐν τῷ φραγκορωμεϊκῷ ἰδιώματι ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἡ Ἀλφάβητος καὶ ἡ σπούδασις τῶν χριστιανῶν. ») Ἐν ἔτει 1818 μετεφράσθη ἀγγλιστὶ ἡ Μέθοδος αὕτη. « A concise Grammar of the modern Greek language, by Robertson. »

(3) Θησαυρὸς τῆς Ῥωμαΐκης καὶ τῆς Φράγκικης γλώσσας, ἤγουν Λέξικον Ῥωμαΐκον καὶ Φράγκικον πλουσιώτατον, ὁποῦ περιέχει Πρῶτον, ὅλαις τῆς λέξες ὡραμάϊ τῆς Ῥωμαΐκης καὶ τῆς Φράγκικης γλώσσας. καὶ μάλιστα τῆς ἰδιολεξίαις. Δεύτερον, ἄλλαις πολλαῖς ἑλληνικαῖς λέξες. μάλιστα ἐκεῖναις ὁποῦ ἐγγίζουν τῆς Γραμματικῆς, τῆς Φιλοσοφίας, καὶ τῆς Θεολογίας. Τρίτον, κάποια ξεχωριστὰ κατάστιχα, καὶ ἄλλα μικρὰ κεφάλαια ὠφέλιμα καὶ χριαζούμενα. Ἔργον ὀψίγονον ἀπὸ τὸν Πατερα Ἀλέξιον τὸν Σουμαβερκῖον Καπουτζίνον Φραντζέζον, Μισιονάριον Ἀποστολικον, καὶ Κουστόδες ὁλονῶν μας τῶν Μισ όνων τῆς Ἑλλάδας. Καὶ στὸ φαινώμενον βαλμένον ἀπὸ τὸν Πατέρα Θωμάζον Παριτζίνον, Μισιονάριον Ἀποστόλικον τοῦ ἰδίου σχήματος. Ἀφιερώνεται τοῦ ἐκλαμπρότατου Ἄρχοντα Ἡγουμένου Μπινοίωνη. Στὸ Παρίτζι. Ἀπὸ τὴν Τυπογραφίαν τοῦ Μιχαὴλ Γκινιὲρδ, στὴν ῥύμην τοῦ ἁγίου Γιάκουμου, ἀπὸ κάτω στὸ σημάδι τοῦ μέγα Ἰωάννη. Πουλειέται καὶ ὄλας στὴν Μαρσίλιαν εἰς τον Πέτρον Καρl, κοντὰ στὸν λυμηῶνα. ͵αψθ'. Μὲ προνόμιον καὶ βασιλικὸν θέλημα. »

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδοθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Θωμᾶ καὶ τὸ δευτερον μέρος τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Σομμαβέρα: « Tesoro della lingua Italiana e Greca-volgare. »

πιτακτικός πνευματικός καὶ καθολικὸς θεόλογος σημὰ εἰς τοὺς ὑψηλότατους Ἀποκρισάριδες σὰν καὶ διὰ τὰ ἐπίλοιπα ἔθνη τῶν χριστιανῶν. Ἀμὴ ἐτοῦτα τὰ ἄνωθεν δὲν σᾶς σώνουν διὰ νὰ ἀπικάσετε σωστὰ τὸν ἀδιήγητον μισθὸν ἐκείνου τοῦ αἰδεσιμότατου πατέρα. Ἠξεύρετε πάλαι, μ' ὅλα τοῦτα, πῶς ἀξιώθη καὶ ὅλας, σὰν ἕνας ἐπιτήδοιος δάσκαλος νὰ κυβερνᾷ, καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰ εὐγεναῖα σκολιαρόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα τῆς Φράντζας ὁποῦ ζάρουν νὰ μαθένουν τὰ Τούρκικα, εἰς τὰ χέρια τῶν Καπουτζίνων, κατὰ τὴν καλοσήνην καὶ ὁρισμὸν τοῦ χριστιανότατού μας Βασιλέως ὁποῦ ὀρέγεται νὰ τ' ἄχῃ πάντα ἕτοιμα εἰς τὸ χέρι του διὰ νὰ δρογμανίζουν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς δυναστίας τῶν Τουρκῶν.

» Καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ὅλη ἡ μεγάλη ἐγνία ὁποῦ ἦχεν ἀτόσου αὐτὸς ὁ δάσκαλος νὰ μάθῃ τὰ Ῥωμαΐκα, ἡ παράξενη λακτάρα νὰ ἀπικάσῃ τὴν φυσικὴν γλῶσσαν, καὶ ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἀξανήξῃ καὶ νὰ ξετριπόσῃ τὴν διαφορὰν τῶν διαλεκτῶν, νὰ γυρεύῃ συχναῖς φοραῖς τὴν εἴδησιν ἀπὸ τοὺς πλειὰ φωτισμένους καὶ τοὺς πλειὰ προκομένους ἀνθρώπους τῆς Ἀνατολῆς· τέλος ἵντα καὶ τὶ περισσότερον νὰ σᾶς 'πῶ παρὰ τὴν βαθυάν του γνώσην καὶ τὴν ὁλάκαιρήν του πράξην ὁποῦ ἦχεν εἰς πᾶσα πρᾶγμα τόσον εἰς τὴν Πόλιν, στὴν Σμύρνην, στὴν Χίῳ, στὴν Κρήτην, στὴν Ἀθήναν, στὴν Μωρέαν, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα νησιὰ τῆς ἄσπρης θάλασσας παντοῦ ἐκεῖ ὁποῦ ἐστάθηκε πρωεστός: ὅλα τοῦτα λέγω, τ' ἀξιώματα καμώματα πράξες καὶ πρόκοψες, τὸν ἐκούνησαν καὶ τὸν ἐσάλεψαν, νὰ τὸ συνθήσῃ μὲ τόσον ὑψηλον μάθημα, ὁποῦ δὲν βολεῖ παρὰ νὰ ὠφελεθοῦσι πολλὰ Φράγγοι καὶ Ῥωμαίοι.

» Καὶ ἂν εἶναι ὁποῦ νὰ θαυμάσῃς πάλιν πῶς τὸ ἔργον εἶναι κομμάτι ξαπλωμένον, ἔστοντας καὶ νὰ πέφτῃ ἡ Ῥωμαΐκη γλῶσσα καμπόσον σκάρσῃ ἀπὸ λέξες, ἤξευρε, πῶς ἐγένηκε μεγάλον διὰ πέντε ἀφορμαῖς· ἡ Πρῶτη εἶναι, διατὶ ἔβαλε μέσα ὅλαις ταῖς λέξες ὡραμάϊ ῥωμαΐκαις καὶ φράγκικαις ὁλονῶν τῶν λεξικῶν· ἡ Δεύτερη, διατὶ τὸ ἐπλούτησε μὲ πολλαῖς ῥωμαΐκαις φράσες, ἡ ὁποῖαις λείπουν εἰς τὰ ἄλλα λεξικά· ἡ Τρίτη, διατὶ περιέχει ὅλαις ταῖς ῥωμαΐκαις λέξες ὡραμάϊ ὁποῦ σύρνονται στὴν Πόλιν, καὶ ἐκεῖναις ἀκόμι ὁποῦ σύρνονται στὴν Χίον, καὶ Πάρο, Νάξιαν, καὶ Μύλον, καὶ Κρήτην, καὶ εἰς τ' ἄλλα Νησιά, καὶ Σμύρνην, καὶ Ἀθήναν, καὶ Μωρέαν· ἡ Τέταρτι, διατὶ τὸ ἐλάμπρυνε μὲ πολλαῖς ἑλληνικαῖς λέξες, καὶ μάλιστα ἐκεῖναις ὁποῦ ἐγγίζουν τὴν Γραμματικὴν, καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ τὴν

Θεολογίαν· ἡ Πέμπτη καὶ ὕστερη, διατὶ τὸ ἐστόλησε μὲ περισσὰ κατάστιχα, καὶ ἄλλα μικρὰ κεφάλαια, ὡς θέλεις εἴδει ὕστερα ἀπὸ τῆς κάτω ἑρμηνειαῖς.

» *Ἑρμηνειαῖς ἀπάνω στὰ ὀνόματα τὰ οὐσιαστικά.* Ἀπάνω εἰς τὰ ὀνόματα τὰ οὐσιαστικὰ, τέσσερα πράγματα ἔχεις νὰ σημαδέψῃς· πρῶτα καὶ ἀρχῆς, διὰ νὰ ἐμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς τὸ γένος των, ἤξευρε, πῶς ἀφόντης βάνει κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα σμίγει πάντα παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ ἄρθρον ὁποῦ τοῦ ἐγγίζει, λόγου χάριν, ἐτοῦτο-νὰ τὸ ὄνομα τὸ οὐσιαστικὸν (Θεὸς) τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσερνικὸν, διὰ νὰ γνωρίσῃς πῶς ἀλήθεια εἶναι ἀσερνικὸν, ἀφόντης τὸ βάνει, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ ἄρθρον τὸ ἀσερνικὸν, ὁποῦ εἶναι (ὁ) οὕτως, Θεὸς, ὁ, iddio; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Δεύτερον, διατὶ ἀνάμεσα εἰς αὐτὰ τὰ ὀνόματα τὰ οὐσιαστικὰ, κάποια εἶναι ἀσερνικὰ, ἢ θηλυκὰ, καὶ κάποια ἄλλα ἀσερνικὰ, καὶ οὐδέτερα, διὰ νὰ ἐμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς τὰ γένη των, ἤξευρε, πῶς ἀφόντης βάνει κανένα ἀπ' αὐτὰ, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὰ ἄρθρα ὁποῦ τοῦ ἐγγίζουνε, λόγου χάριν, ἐτοῦτο τὸ ὄνομα τὸ οὐσιαστικὸν (ἄμμος) τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσερνικὸν ἢ θηλυκὸν, ἀφόντης τὸ βάνει, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ ἄρθρον τὸ ἀσερνικὸν, ὁποῦ εἶναι (ὁ) καὶ τὸ θηλυκὸν, ὁποῦ εἶναι (ἡ) οὕτως, ἄμμος, ὁ vel ἡ arena, τῆς ὁμοίας λογῆς, ἐτοῦτο τὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν ὄνομα (πλοῦτος) τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσερνικὸν καὶ οὐδέτερον: ἀφόντης τὸ βάνει, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ ἄρθρον τὸ ἀσερνικὸν, ὁποῦ εἶναι (ὁ) καὶ τὸ οὐδέτερον ὁποῦ εἶναι (τὸ) οὕτως, πλοῦτος, ὁ καὶ τὸ, richezza καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» Τὸ Τρίτον διατὶ ἀκόμι ἀνάμεσα εἰς τὰ τέτοια ὀνόματα τὰ οὐσιαστικὰ, κάποια εἶναι ἀσερνικὰ εἰς τὸ ἑνικόν τους, καὶ οὐδέτερα εἰς τὸ πληθυντικὸν, διὰ νὰ μπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς ποῖα εἶναι ἐκεῖνα, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς ἀφόντης βάνει τὸ ἑνικόν τους μὲ τὸ ἄρθρον τὸ ἀσερνικὸν, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ πληθυντικόν του, μὲ τὸ ἄρθρον τὸ οὐδέτερον, λόγου χάριν, ἐτοῦτο τὸ ὄνομα τὸ οὐσιαστικὸν (λόγος) τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσερνικὸν εἰς τὸ ἑνικόν του καὶ οὐδέτερον εἰς τὸ πληθυντικὸν, ἤγουν (λόγια) ἀφόντης βάνει τὸ ἑνικόν του μὲ τὸ ἄρθρον τὸ ἀσερνικὸν, σμίγει παρευθὺς ἀπ' ὀπίσω του τὸ πληθυντικὸν μὲ τὸ ἄρθρον τὸ οὐδέτερον οὕτως, λόγος, ὁ, parola, λόγια, τὰ, parole καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Τέταρτον, καὶ διατὶ πάλιν ἀνάμεσα εἰς τὰ οὐσιαστικὰ ὀνόματα τὰ οὐδέτερα, ὁποῦ εις τὸ ἑνικὸν τελειώνονται εἰς (ος) κάποια εἰς τὸ πληθυντικὸν τελειώνονται εἰς (α) καὶ τ' ἄλλα εἰς (η) διὰ νὰ μπορέσῃς νὰ τὰ γνωρίσῃς, ἤξευρε πῶς σοῦ τὰ σημαδεύει ὅλα: οὕτως, χνότος, τὸ, puzzore, χνότα, τὰ, puzzori: τέλος, τὸ fine, τέλη, τὰ, fini; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

([1]) » *Ἄλλαις μερικαῖς χρειαζούμεναις ἑρμηνειαῖς.* Ὄξω ἀπὸ ταῖς παραπάνω ἑρμηνειαῖς, εἶναι χρειὰ νὰ σᾶς δώσω καὶ ἄλλαις δέκα, ὁποῦ εἶναι τοῦταις.

» Πρῶτα καὶ ἀρχῆς, ἔστοντας ὁποῦ εἶναι πολλαῖς ῥωμαΐκαις λέξες, ἡ ὁποῖαις ὄξω ἀπὲ τὸ φυσικόν τους σημαινόμενον, ἔχουν ἀκόμι ἕνα μεταφορικὸν, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς, ἀφόντης βάνει ἐκεῖνο ὁποῦ σημαίνει φυσικὰ καὶ καθολικὰ, βάνει ἀκόμα ἐκεῖνο ὁποῦ σημαίνει μεταφορικῶς: λόγου χάριν, ἐτούτη ἡ λέξις (κτυπῶ) ἡ ὁποῖα σημαίνει φυσικὰ καὶ καθολικὰ (batto) βάνει ὕστερα καὶ ἀπέκειο πῶς σημαίνει ἀκόμα μεταφορικῶς (bevo) βάνοντας διὰ σημάδι τούτην τὴν μισολεξίαν (μεταφορ.) σμίγοντας καὶ ἕνα ξόμπλι, οὕτως, ἐκτυπήσαμεν τρεῖς, τέσσερες, ὀκάδαις κρασὶ, habbiamo bevuto trè, ò quattro oche di vino; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Δεύτερον, σὰν σοῦ λάχῃ καὶ εὕρῃς καμιὰν λέξιν, ὁποῦ νὰ μὴν σύρνεται εἰς τὸν τόπον σου, μὴν πᾷς μιὰν κοπανιὰν (νὰ ζῇς) νὰ τὴν καταδικάσῃς: διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ τέτοια λέξις νὰ μὴν σύρνεται εἰς τὸν τόπον σου, ὅμως σύρνεται ἀλλοῦ: τουτηνὴ ἡ λέξις, χάριν λόγου (ἀλέκτωρας) ὁποῦ βάνει πῶς θὲ νὰ πῇ (un gallo) βρισκόμενος ἐσὺ στὴν Πόλιν, ὅπου ἡ τέτοια λέξις δὲν σύρνεται μηδὲ καθόλου, μοναχὰ (πετεινὸς) μὴν πᾷς (λέγω) νὰ τὴν καταδικάσῃς, διατὶ εἰς τὴν Ἀθήναν καὶ εἰς τὴν Μωρέαν ἀλέκτωρας θὲ νὰ πῇ un gallo; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Τρίτον, λαχαίνοντας πάλιν ὁποῦ νὰ εὕρῃς καμιὰν λέξιν, τὴν ὁποίαν βάνει πῶς σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα παρὰ ποῦ σημαίνει εἰς τὸν τόπον σου, μὴν τὴν καταδικάσῃς, διατὶ καλὰ καὶ βάνει πῶς ἡ τέτοια λέξις σημαίνει ἄλλο παρὰ ποῦ σημαίνει εἰς τὸν τόπον σου, ὅμως ἀλήθεια εἶναι, πῶς σημαίνει ἀλλοῦ ἐκεῖνο ὁποῦ βάνει αὐτός: βάνει, χάριν λόγου, τὸ πῶς ἐτούτη ἡ λέξις (χουντοῦρα) θὲ νὰ πῇ

([1]) Παραλείπονται αἱ περὶ ἐπιθέτων καὶ ῥημάτων ἑρμηνειαῖς.

(pianella) καὶ ἀκόμι (graspo di uva) καὶ ἔτζι εἶναι ἡ ἀλήθεια, διατὶ στὴν Πόλιν, κουντοῦρα θὲ νὰ πῇ pianella, καὶ εἰς τὴν Χίον ἡ ἴδια λέξις, κουντοῦρα, σταφύλι, θὲ νὰ πῇ graspo di uva; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Τέταρτον, ἔστοντας ὁποῦ λαχαίνει κάποιαις φοραῖς, τὸ πῶς ἐτούτη ἡ ῥωμαΐκη γλῶσσα κυριολεξίαν δὲν ἔχει διὰ νὰ σημαίνῃ τίποτα πρᾶγμα, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς τότες διὰ νὰ σημαδέψῃ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, δουλεύεται πότε ταῖς φράγκικαις λέξες, πότε ταῖς τουρκικαῖς, μὲ τὸ νὰ τῆς ῥωμαικίσῃ, καὶ πότε τῆς ἑλληνικαῖς: λόγου χάριν, μὴν ἔχοντας τούτη ἡ γλῶσσα κυριολεξίαν ὁποῦ νὰ σημαίνῃ ἐτοῦτον τὸν φράγκικον λόγον (Conte) τὸν ἴδιον λόγον δουλεύεται ῥωμαικίζοντάς τονε, καὶ ἔτζι βάνει, κόντες, ὁ, conte; τῆς ὁμοίας λογῆς, μὴν ἔχοντας ἀκόμι κυριολεξίαν διὰ νὰ σημαίνῃ ἐτοῦτον τὸν τούρκικον λόγον (Vesir) τὸν ἴδιον λόγον δευλεύεται ῥωμαικίζοντάς τονε, καὶ ἔτζι βάνει, βεζίρης, ὁ, Vesire: παρομοίως, μὴν ἔχοντας πάλιν κυριολεξίαν διὰ νὰ σημαίνῃ ἐτοῦτον τὸν ἑλληνικὸν λόγον (τὰ καθόλου) τὸν αὐτὸν λόγον δουλεύεται, καὶ βάνει, τὰ καθόλου, gli universali; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Πέμπτον, διὰ νὰ μπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς ὅλαις ταῖς ἑλληνικαῖς λέξες ὁποῦ βάνει, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς ταῖς σημαδεύει ὅλαις μὲ ἕναν ἀστρόπουλον εἰς τὸ περιθόρι, εἰς τοῦτον τὸν τρόπον; λόγου χάριν, τὰ καθόλου, gli universali *; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Ἕκτον, ἀπάνω εἰς αὐταῖς ταῖς ἑλληνικαῖς λέξες, νὰ ξέρῃς ἀκόμι πῶς ξεδιαλύνει ὄχι μοναχὰ φράγκικα, μὰ καὶ λατινικά: λόγου χάριν, τὰ πέντε καθόλου, li cinque universali, quinque universalia; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» τὸ Ἕβδομον, ὄνταν δύο λέξες, σημαίνουνε τὸ ὅμοιον πρᾶγμα, καὶ λαχαίνει ὁποῦ ἡ μία εἶναι καλήτερη παρὰ τὴν ἄλλην, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς τότες ἀπ' ἐκείνην ὁποῦ δὲν εἶναι τόσον καλή, σὲ πέμπει εἰς τὴν πλέον καλήτερην: λόγου χάριν, ἀναστένω, καὶ ἀνεστένω, ὁποῦ σημαίνουν τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο (risuscito) ἔστοντας ὁποῦ, ἀναστένω εἶναι πλέον καλήτερον παρὰ ἀνεστένω, ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀνεστένω, σὲ πέμπει εἰς τὸ ἀναστένω, μὲ τὸ νὰ σοῦ πῇ ὕστερα, ἀπὸ τὸ ἀνεστένω, βλέπε ἀναστένω; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» Τὸ Ὄγδοον, ὄνταν ὕστερα ἀπὸ καμίαν λέξιν βάνει ἐτοῦτα τὰ ἑλληνικὰ λόγια (καὶ τὰ ἑξῆς) τὰ ὁποῖα θὲ νὰ ποῦνε ῥωμαῖκα (καὶ

τὰ λοιπὰ) καὶ φράγκικα, (et cetera) κάμε νὰ ξέρῃς πῶς μὲ τέτοια λόγια θέλει νὰ πῇ καὶ ὅλαις τῆς λέξες ὁποῦ κατηβαίνουν ἀπὸ τὴν τέτοιαν λέξιν: λόγου χάριν, ὄνταν ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀνεστένω, σοῦ λέγει, βλέπε ἀναστένω, καὶ τὰ ἑξῆς, θέλει νὰ σοῦ πῇ νὰ εἰδῇς καὶ ὅλαις τῆς λέξες, ὁποῦ κατηβαίνουνε ἀπὸ τὸ ἀναστένω; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

« Τὸ Ἔννατον, ὄνταν ἀπάνω εἰς κάποιαν λέξιν βάνει δύο τόνους, κατὰ πῶς βλέπεις ἐδωνὰ (ἀφεντία) κάμε νὰ ξέρῃς πῶς τοὺς βάνει, διατὶ ἡ τέτοια λέξις προσφέρνεται πότε μὲ τὸν ἕναν τόνον, πότε μὲ τὸν ἄλλον, εἰς τοῦτον τὸν μόδον, ἀφεντία, ἤ, Signoria, ἀφεντιὰ, ἤ, Signoria: καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» Τὸ Δέκατον, καὶ τὸ ὕστερον, ὄνταν τὸ ῥωμαῖκον ἔχει πολλαῖς λέξες ὁποῦ σημαίνουνε τὸ ὅμοιον πρᾶγμα, κάμε νὰ ξέρῃς πῶς τότες τῆς βάνει ὅλαις ἀραδ' ἀράδα, καθὼς καὶ ἀπ' ὀπίσω τῆς βάνει ὅλαις τῆς λέξες τῆς φράγκικαις ὁποῦ σημαίνουνε τὸ ὅμοιον πρᾶγμα: λόγου χάριν, ἀγκαλὰ, ἀγκαλὰ καὶ, καλὰ καὶ, se bene, benche, ancorche; καὶ ἔτζι διὰ τ' ἄλλα.

» Δέξου τὸ λοιπὸν διὰ τὴν ὥραν (φιλαναγνώστη μου) ἐτοῦτο τὸ τόσον χρειαζούμενον λέξικον τοῦ μακαρίτη μας Πατρ Ἀλέξιου, καὶ κάμε νὰ τὸ χάρῃς μαζὶ μὲ τὴν γραμματικήν μου. τὸ Πρῶτο του μέρος, ὁποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ῥωμαῖκα, θέλει δουλέψῃ τῶν Ἀνατολητικῶν διὰ νὰ μάθουν τὰ φράγκικα ὁποῦ ζάρουν ν' ἄναι ἐκεῖ τὰ πλειὰ καθολικά: ἡ ἀποπήσω του ἡ μεριὰ ὁποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ φράγκικα, θέλει δουλέψῃ διὰ τοὺς τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ μαθαίνουν αὐτὴν τὴν ῥωμαίκην γλῶσσαν, ὁποῦ εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πλειὰ κοινὴ τῆς Ἀνατολῆς [1]. »

---

[1] Χάριν περιεργείας παρατίθημι ὡς ὑπόδειγμα τοῦ σημερινοῦ Φραγκορωμεΐκοῦ ἰδιώματος τὰ ὀλίγα προλεγόμενα, ἅπερ προέταξε σοφόν τι μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀσιατικῆς ἑταιρίας, ὁ Κ. Λαὰς Δαγκὲν (Δ' Aguen) εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφὲν γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Κ. Σκαρλάτου Βυζαντίου. « Νὰ τὸ ἀποτέλεσμα μακρινοῦ καὶ πληστικοῦ πονήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξέ με ἡ ἐπιθυμία μόνη νὰ ὠφελήσω 'ς κανένα, καὶ μεταχειρισθοῦν εἰς τὴν τῶν ἄλλων διδασκαλίαν ἡ ταῖς ὁποῖαις ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἐκ τοῦ συχνάσματος Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ἀπέκτησα μαθήσεις. Εὐθὺς ὁποῦ τοιούτην ἐργασίαν ἀπεφάσισα, καὶ τὰ 'μὰ ὑλικὰ πρὸς οἰκοδομὴν ὁποῦ ἦχα κατὰ νοῦν συνήθρησα, τότε τὰ περισσότερον διαφημήσμενα ὡς καὶ βεβαιώτερα ἐζήτησα λεξικὰ, καὶ τὸ τῶν ΚΚ. Σκαρλάτου καὶ Κορομηλᾶ ἀξιοπαρατήρητον σύγγραμμα, 'σὰν βάσιν τοῦ 'μοῦ διέλεξα πονήματος, ἀπὸ αὐτὸ ἐβγάζων ὅσα τῶν γαλλικῶν ἄχρηστα ἦτον διὰ παλαιότητα, καὶ πολλὰς εἰσάγων ἐλλείποντας λέξεις, μὲ ὁρισμοὺς ἀκριβέστατα προσαρμοσμένους. Ὅταν χρήσιμον ἐνόμισα νὰ ἐπρόσφερνα παραδείγμα ἐκ τοῦ

Τὸ ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ ἐκδοθὲν ἁπλοελληνικὸν καὶ ἰταλικὸν, καὶ τἀνάπαλιν λεξικὸν τοῦ Ἀλεξίου Σομμαβέρα εἶναι ὄντως ἔργον ἐπιμόνου καὶ ἐπιμόχθου ἐρεύνης, οὐ μικρὰν δυνάμενον νὰ παράσχῃ τὴν ὠφέλειαν εἰς τὸν μέλλοντα Δουκάγγιον, εἰ καὶ ὁ Μουλλάχιος τοὐναντίον διϊσχυρίζεται ([1]).

Μετὰ τὸν καπουσῖνον Θωμᾶν ὁ Ἀῤῥαγώνιος φραγκισκανὸς Πέτρος Μερκάδος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς μισιονάριος τῆς προπαγάνδας διατρίψας ἐν Κύπρῳ, ἐδημοσίευσεν ἐν Ῥώμῃ γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης (1732) εἰς τρεῖς γλώσσας, λατινικὴν, ἰσπανικὴν, καὶ ἰταλικὴν ([2]).

ὁποίου καθ' ἕνας νὰ ἔβλεπε καππoίων κανόνων ἐφαρμογὴν, χρῆσιν καππoίων συνθέσεων, καὶ σύνταξιν ἰδιαιτέρων τινων φράσεων, ἐπρόσφερά το. Τῶν ξενικῶν λέξεων εἰς τὰ γαλλικὰ παραδεδεγμένων μὲ τὴν μορφὴν καὶ τὴν προφοράν των, τοιούτην τὴν παρέστηνα προφορὰν, καὶ μετὰ τὴν ἔνδειξιν τῆς πρώτης ἀρχῆς των, τὸ καὶ προσέθεσα ἴδιον ἐν ἀρχῇ νόημα.

» Εἰς καθεμίαν γαλλικὴν λέξιν ὁπωσοῦν πολυάριθμον ἐσυνάθροιζα ἑλληνικὴν συνωνυμίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ πολλὰ εἶνε λόγια ὁποῦ εἴτε τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, εἴτε καὶ μᾶλλον ἡ τῆς Ἑλλάδος χρονικὴ καὶ σὺν Θεῷ τώρα εἰσαεὶ ἀποτρεπομένη δυστυχία εἰς τὴν γλῶσσαν ἤγαγεν. Ὄχι πρὸς χρῆσιν ἀδιάκριτον ἐν τούτῳ τῷ λεξικῷ φαίνονται ταῦτα τὰ λόγια ἀπὸ τὰ Ἰταλικὰ, τὰ Ἰσπανικὰ, τὰ Τουρκικὰ, ἢ ἄλλα ἰδιώματα δανείσμενα· ἡ μὲν γνῶσίς των χρήσιμος βεβαίως εἶνε καὶ ἀναγκαία, μὰ φιλόπατρις Ἕλλην πρέπει νὰ μὴ τὴν χρῆσίν των γενικεύῃ, πρὸς μόνην ἀναγκὴν φιλαχθησομένην, καὶ 'τὰν ἄλλη καμμία δὲν ὑπάρχει λέξις.

» Ἔπειτα ἡ διορθώσεις πολλὰ ἀκριβῶς ἐθεωρήθησαν, καὶ ἡ τυπογραφικὴ ἐκτέλεσις ἀνέγκλητος εἶνε.

» Τελειόνω μὲ τὴν ἔφεσιν νὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ὀλίγον τι εἰς τὰ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ 'ς τὴν ἡμετέραν Γαλλίαν τιμήν τινα συνεισφέρῃ. » (Νέον Λεξικὸν Γαλλοκοινοελληνικὸν τὸ τῶν 'ως σήμερον ἐκδοθέντων πληρέστατον, περιέχον τὰς λέξεις ἰδιαιτέρας ταῖς ἐπιστημαῖς, ταῖς τεχναῖς, κτλ· ὁποῦ ἐλλείπονται ἐν τῷ τῶν Κ Κ. Σκαρλάτου καὶ Κορομηλᾶ. Συνέταττε Α. Μ. Π. Λαὰςς τοῦ Ἀγυέν, τοῦ Γαλλ. πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἐν Παρισ. ἑταιρίας μέλος. Παρὰ τοῖς Maisonneuve et Cie, βιβλιοπ.—ἐκδόταις τῶν ἀσιατικῶν, ξενικῶν καὶ παραβαλλομένων γλωσσῶν, ὑπὸ τὸ σημεῖον τοῦ Πυργοῦ Βάβελ. Paris. 1858). Ὁ ἀναγινώσκων ταῦτα νομίζει, ὅτι ἀκούει τὸν μακαρίτην ἐκδότην τοῦ Σομμαβέρα.

([1]) « Is licet multa vocabulorum millia in lexicon suum congesserit tamen ut antiquae Graecitatis expers et orthographiae imperitus verba, quae audiverat, neque recte scribere scivit, neque accurate omnia interpretatus est. Quare non magnae utilitatis ejus opus esse patet. » Zeni paraphr. Batrachomyomachiae, XXXVIII.

([2]) Νέα ἐγκυκλοπαιδία τῆς ἀποστολῆς τῆς Κύπρου; Nova Encyclopaedia missionis apostolicae in regno Cypri, seu institutiones linguae Gaecae vulgaris, cum aliquibus additamentis apprime necessariis, ad vernaculam Graecorum facilius addiscendam pro majori apostolicae missionis commodo. Auctore R. P. F. Petro Mercado Reg Observantiae S. P. Francisci, Provin-

Ταύτην ὁ μὲν Μουλλάχιος οὐδεμιᾶς ἀξίας θεωρεῖ, ὁ δὲ Κ. Λεγράνδιος συνιστᾷ ἰδίως διὰ τὸ ἐπισυνημμένον αὐτῇ γλωσσάριον, ἐν ᾧ περιέχονται πλεῖσται λέξεις τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος. Ἐν τέλει τῆς γραμματικῆς αὐτοῦ ὁ Μερκάδος δημοσιεύει θρησκευτικά τινα παραγγέλματα, ἐν τῷ φραγκορωμεϊκῷ γεγραμμένα ἰδιώματι, ἐξ ὧν ὁ Λεγράνδιος ἀναφέρει τὴν ἑξῆς περικοπήν. « Ἐὰν ἐπεθύμησεν νὰ κριματήσῃ μὲ ταῖς γυναίκαις, εἶναι κρατοῦμενος νὰ εἰπῇ ταῖς βαρεαῖς περίστασες· ἤγουν, πόσαις βολαῖς μὲ ταῖς κουραζιαῖς, πόσαις μὲ ταῖς πανδρεμέναις, πόσαις μὲ καλογριάδες, πόσαις μὲ ταῖς ἀπισταῖς. »

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν τινὲς τῶν Γερμανῶν συστηματικώτερον ἠσχολήθησαν περὶ τὴν ἔρευναν τῆς καθωμιλημένης τῶν Ἑλλήνων γλώσσης. Πρῶτος ὁ ἐν Ἀλτδόρφῃ καθηγητὴς Γεώργιος Ματθίας Καινίγιος συνέγραψε γραμματικὴν καὶ μιξοβάρβαρον γλωσσάριον, περὶ τῆς ἀξίας τῶν ὁποίων ἀδυνατοῦμεν νὰ εἴπωμέν τι, διότι ἁπλῶς, τὴν περὶ τούτου εἴδησιν ἐκ τοῦ Λαγγίου παραλαμβάνοντες ἀγνοοῦμεν ἂν εἶδόν ποτε τὸ φῶς τὰ φιλοπονήματα ταῦτα. Ἐν δ' ἔτει 1705 Ἰωάννης ὁ Τριββεχόβιος ἐκδοὺς ἐν Ἰένῃ *Στοιχεῖα τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης* [1] ἐξήτασε τὴν μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς διαφοράν. Μετὰ τοῦ Γερμανοῦ τούτου συνειργάσθη καὶ ὁ πολυμαθὴς Μακεδὼν Ἀναστάσιος Ναουσαῖος, προσθεὶς ἐν τέλει ἐπιστολὴν μετά τινος συλλογῆς οἰκιακῶν λέξεων. Ὁ Ἕλλην οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλέγχει τὸ Λεξικὸν τοῦ Πορκίου διϊσχυρισθείς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἀναφέρονται λέξεις, τὰς ὁποίας ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς ἰταλικῆς δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ, καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἠδύναντο αὗται ν' ἀντικατασταθῶσι δι' ἑλληνικῶν, ὡς *στανιάρω*, *ῥιγάρω*, *ὅγοιος*, *ὅγοια*, *ὅγοιον*, τὰ ὁποῖα λέγονται ἐν Μακεδονίᾳ *γανόνω*, *χαρακόνω*, *ὅποιος*, *ὅποια*, *ὅποιον* [2].

Μετὰ τὸν Τριββεχόβιον Μιχαὴλ ὁ Λάγγιος συνέγραψε πολυσέλιδον διατριβὴν περὶ *Γραικοβαρβάρου Φιλολογίας* [3], διαιρέσας αὐτὴν εἰς

---

ciae Aragoniae filio, Custodiae Terrae Sanctae praedicatore apostolico, et Miss. linguae Graecae, ejusdemque lectore. Romae, typis Salvioni; 1732.

[1] M. Jo. Tribbechovii, fac. Th. Hall. et phil. Jen. Adi. Brevia linguae Ῥωμαϊκῆς, sive Graecae vulgaris, Elementa, quibus differentia antiquum inter et recentiorem Graecismum praecipue ostenditur. Praemissa est dissertatio de ortu et natura hujus linguae; accessit Concio Christi montana.— Epristola Cl. Anastasii Graeci, et Syllabus vocum usitatiorum. Jenae 1705.

[2] Langius.

[3] Joh. Mich. Langii D. Philologia Barbaro-Graeca. Norimbergae et Altdorfi 1707—1708.

δύο μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ δημοσιεύει *Μελέτην περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τόσον τῆς ἀρχαίας, ὡς καὶ τῆς σημερινῆς, ἤτε κοινῆς ῥωμαϊκῆς, Σύνοψιν γραικοβαρβάρου γραμματικῆς*, καὶ *ἐπιτομὴν Γραικοβαρβάρου γλωσσαρίου*· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ *Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γραικοβάρβαρον ποίησιν*, καὶ διατριβὰς *περὶ τῆς γραικοβαρβάρου μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης*, καὶ *περὶ διαφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς νεωτέρας, ἤτοι γραικοβαρβάρου γλώσσης*. Διὰ μακρῶν συζητήσας τὸ περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ζήτημα ὁ πολυμαθὴς οὗτος Γερμανὸς συμπεραίνει, ὅτι ἀπεβαρβαρώθη μὲν ἡ νεωτέρα τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα, πλὴν δὲν δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ καί, ὅτι αὕτη ἀπέχει τῆς ἀρχαίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἰταλικὴ ἀπὸ τῆς λατινικῆς (1).

Ἐν ἔτει 1747 ὁ ἐν Ἄλλῃ καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ φιλολογίας Ἰωάννης Καλλεμβέργιος, ἐπὶ τὰ ἴχνη βαίνων τοῦ τε Τριβδεχοβίου καὶ τοῦ Λαγγίου, ἐδημοσίευσε γραμματικὴν τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων διαλέκτου, καὶ *παραδείγματα αὐτῆς* (2).

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι αἱ τῶν τότε Γερμανῶν δυσμενεῖς περὶ τῆς νεολληνικῆς γλώσσης κρίσεις δὲν ὡρμῶντο ἐξ ἀφετηρίας καθαρῶς ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξυπηρέτουν θρησκευτικὰ συμφέροντα. Ἐπρόκειτο δηλονότι νὰ καταδειχθῇ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρο-

---

(1) Ἰδοὺ ὁλόκληρον τὸ συμπέρασμα τοῦ Λαγγίου.

«Ut vero tandem concludamus; generaliter de differentia linguae veteris et hodiernae Graecorum sic pronunciamus: Patere nempe ex effatis praecedentibus nostris in plerisque casibus et comparationum momentis, propius linguam Barbaram vulgarem hodiernorum Graecorum a veteri puro sermone abesse, quam Italicam a Latina, ut adeo Brerewodi judicium omnino calculum nostrum mereri videatur; quamvis nulli vereamur etiam cum maxime reverendo Dn Pfeiffero asserere, Graeco-barbaram sive recentem ab antiqua fere, uti Italicam modernam ab antiqua Latina discrepare. cum, et si Italicae et Graecae vulgaris, rudior comparatio a nobis pro instituti ratione adornata docuerit, discrimen inter Italicam et Latinam saepius equidem fuisse notabiliter majus discrimine isto, quod inter Graecam antiquam et hodiernam Barbaram deprehendebatur; attamen, hoc non obstente, existimemus, non ita incommode differentem utriusque linguae Graecae per illud, quod inter Italicam et Latinam intercedit discrimen, exprimi, modo docens illa limitatio adjiciatur.»

(2) Callenberg, Grammatica linguae Graecae vulgaris, quae hodiernae Ecclesiae Graecae vernacula est.- Paradigmata linguae Graecae vulgaris. Hallae 1747.

μένων, ὅτι οὐδεμία σχέσις ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς γλώσσης τῶν Γραφῶν καὶ τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς, καὶ ἑπομένως, ὅτι ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος καθίστατο ἡ μετάφρασις αὐτῶν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ, ἥκιστα βεβαίως σοφοῖς ἀνδράσιν ἐμπρέποντι, ὡς μνημεῖα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἐθεωρήθησαν πάντα τὰ μιξοβάρβαρα τῶν Γραικοϊταλῶν στιχουργήματα, ἀγράμματοι δὲ καὶ μίσθαρνοι Ἕλληνες ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν μετέφρασαν τὰς Γραφὰς καί τινα βιβλία τοῦ λουθηρανικοῦ καὶ καλβινικοῦ δόγματος· οὕτω δ' ἐν Γερμανίᾳ ἐμορφώθη ἐκτρωματικόν τι ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον δριμέως κατεπολέμησεν ὁ πολὺς τὴν εὐρυμάθειαν Θεσσαλὸς, Ἀλέξανδρος ὁ Ἑλλάδιος, ὡς μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται.

Ἐπισυνάπτομεν δὲ ὑποδείγματά τινα τοῦ ὀθνείου τούτου ἰδιώματος.

« Ἀνάμεσα εἰς ταῖς ἄλλαις ἐξήγησες καὶ πνευματικὰ συγγράμματα, ὁποῦ εὐγαίνουν εἰς φῶς σιμᾶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς, ἐφάνη ἀκόμι ἄξιον νὰ μεταγλωττισθῇ εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶτταν τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ὁπ' οὖναι στερεωμένη εἰς ὅλους τοὺς τόπους τῆς Βελγικῆς πολιτείας. Εἰς τὴν πίστιν καὶ διδασκαλίαν τῆς ὁποίας, συμφωνοῦσιν ἀκόμι καὶ ὅλαις αἱ ἐκκλησίαις τῆς Ἰνγλιτέρας καὶ Σκοτζίας, ὡσὰν πολλαῖς εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἀλεμανίαν, καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ ἐτούτη εἶναι ἡ ὀρθόδοξη θρησκεία, ὁποῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶναι θεμελιωμένη εἰς τὸν ἱερόν του λόγον, ὁπ' οὖναι ὁ μονοχὸς τύπος καὶ μόνος νομοκάνονας τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ εἶναι διορθωμένη εἰς τὴν ἁπλῆν καθαρότητα τῆς προτερινῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἀπ' ἐκεῖθεν ὁποῦ ἦτον διὰ τὰ συμβεβηκότα τῶν ἀπερασμένων καιρῶν ἀπ' ὀλίγον ὀλίγον παραστρατευμένη Ὁ τύπος τῆς ὁποίας Θρησκείας μ' ὅλα τὰ μέρη καὶ ἀκόλουθά της συναγμένα καὶ μὲ τάξιν ὀρδινιασμένα, δείχνεται ἐδῶ ὡσὰν μέσα εἰς ἕνα καθρέπτην καθάρια. Τὸ πρῶτον μέρος περιέχει τὴν Ὁμολογίαν ὁποῦ κάμνει ἡ Βελγικὴ ἐκκλησία ὀμπροστὰ εἰς τὸν κόσμον, διὰ ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ αὐτὴ πιστεύει καὶ ἐπαγγέλλεται, πρεπούμενα τῆς θεϊκῆς μεγαλειότητος εἰς τὴν λατρείαν καὶ δούλευσίν της, καὶ εἰς αἰώνιον σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου Τὸ δεύτερον μέρος εἶναι ὁ Κατηχησμὸς, ἤγουν, μία καθαρὴ καὶ κοντόλογη μάθησις τῶν δογμάτων ἐκείνης τῆς ὁμολογίας, ὁπ' οὖναι ἀναγκαιότερα νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ κάμῃ κάθε χριστιανός [1].

(1) Τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Βελγικῆς Χριστιανικὴ καὶ Ὀρθόδοξος Διδασκαλία καὶ τάξις. Ἤγουν, Ἐξομολόγησις, Κατήχησις, Λειτουργία, καὶ Κανόνες Ἐκκλησιαστικοί.

Ἀλλ' ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου γεγραμμένου ὑπό τινος λογίου Ἕλληνος, καὶ ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν δὲν εἶχον ἔτι ἀναφανῆ ἐν Γερμανίᾳ οἱ αὐτοφημιζόμενοι μορφωταὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ὑποφέρεταί πως. Πλὴν τί νὰ εἴπῃ τις περὶ τῶν ἑξῆς ἐπιστολῶν; (1)

» Ἐπιστολὴ πρώτη εἰς τὸν Μητροπολίτην τῆς Φιλιπποπόλεως.

» *Πανιερότατε καὶ λογιότατε κύριε Μητροπολῖτε, Κύριε καὶ φίλε ἐν Χριστῷ τιμιότατε.*

» Πολλὰ ἐπιθυμῶ διὰ νὰ γροικήσω μαντάτα καλὰ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος· δὲν ἠξεύρω ἀνίσως καὶ εἶναι ἀλήθεια, ὁποῦ ἦρθε ἐδῶ φημή, πῶς λιστάδες ἐγδύσασι σὰς εἰς τὴν στράταν· ἀμὴ ἀνκαλὰ καὶ τέτοιας λογῆς ἐναντιότης ἤθελα συμβαίνει, ὤμος ἐλπίζω, πῶς ὁ Θεὸς θέλει ἀποδείξει εἰς τὸ τέλος εἰς τὴν Πανιερότητά σου, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. Παρακαλῶ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ σὰς ἑτοιμάσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν κατάστασιν τῆς πίστης ψυχῆς, ὁποῦ μὲ τὸν ἁγιὸν Παῦλον καυχᾶται εἰς ταῖς θλίψες· ἠξεύροντας, πῶς ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομόνη δοκιμὴν, ἡ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ἀμὴ βεβαιώνει, καὶ θεμελιώνει τὸν ἄνθρωπον, ἀφόντις ἐπέρασε ἀπὸ τὰ παθήματα, δίχως ὁποῖα κανένας δὲν γίνεται κοινονὸς τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποῖαν Θεὸς μᾶς ἐκάλεσε. Δόκτορ Κοράες ἐπῆγε εἰς τὴν φράντζαν λίγο ἀπὸ τὸν μισευμὸν τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος ἀπ' ἐδῶ. Πάπας Σεραφεὶμ ἔχει καλὴν ὑγία, καὶ εἶναι κόντα εἰς τὸ τέλος μὲ τὴν κοινὴν διαθήκην εἰς τὴν ἅπλην ῥωμαίκην γλῶσσαν· κάποιοι

Εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων κοινὴν γλῶτταν μεταφρασμένη. Ἐτυπώθη ἐν Λουγδούνῃ τῶν Βατάβων, παρὰ Βοναβεντούρᾳ καὶ Ἀβραάμῳ τοῖς Ἐλζεβιρίοις, τῷ ͵αχμη' ἔτει τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. » Εἰς μέγα 8, σελ. XII—500.

(1) Henrici Guilielmi Ludolii, aulae Anglicanae secretarii, epistolæ ad quosdam suos in Ecclesia Graeca amicos scriptæ sermone Graeco vulgari. Edidit D. Jo. Henr. Callenbergius, theol. et phil. prof. publ. ord. Halæ, in typographia orientali Instituti Judaici, 1747. (Ἐπιστολαὶ τοῦ μακαρίου Ἐνρίκου Βιλέλμου Λουδόλφ, Νέμτζου, ἀλλὰ σεκρεταρίου ἐν Ἰγγιλτέρρα πρὸς τινὰς τῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἑλληνικῇ φίλων. Ἐν ἔτει ͵αψμζ'. » Ἐν τῷ ἐκ σελίδων 24 βιβλιδαρίῳ τούτῳ, χορηγηθέντι μοι ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ φίλου Κ. Σοφ. Οἰκονόμου, περιέχονται, ἐκτὸς τῶν δημοσιευομένων, καὶ ἕτεραι δύο ἐπιστολαὶ αὐτοῦ Λουδολφ πρὸς τὸν ἐν Ἀμστελοδάμῳ διατρίβοντα προσήλυτον Ἀνδρέαν Νικόλαν (ἐκ Κοπενάγης 25 Ἀπριλίου 1705). »

Θεοσεβεῖς ἄνθρωποι ἐμαζώξασι ἄσπρα, διὰ νὰ τυπωθῇ· ἔξω νὰ ὑπάγω εἰς τὴν 'Ολλάνδιαν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ τάχατες εἰς τὴν γερμάνιαν, διὰ νὰ ἰδῶ μίαν βόλταν τοὺς φίλουςμου εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρια· δὲν ἠξεύροντας πότε θέλω γυρίζει ἐδῶ· ἔτζι μεταδιδόντας τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπομείνω.

» P. S. 'Αφόντις ἔγραψα τὰ ἀπάνω ἐφέρθηκε εἰς τοῦ λόγου μου τὸ τίμιόν της γράμμα ἀπὸ ταῖς 18 'Ιουλίου. 'Ο ἐπιφέρων ἐκείνην ἄργισε τόσον εἰς τὸν δρόμον, ἐπιδεὶ Μιλορδ Παδσχετ εἶχε δουλίαις διὰ τὴν βασίλισσαν σιμὰ εἰς κάποιους Πρίντζους τῆς Γερμάνιας· καὶ ὕστερα ἐκράθηκε πολλὴν καιρὸν εἰς τὴν 'Ολλάνδιαν διὰ τὸν ἄνεμον ἐναντίον. Κακοφαίνεται, πῶς ἐγὼ μισεύοντας ἀπ' ἐδῶ δὲν θέλω ἔχει ἀφορμὴν, διὰ νὰ βοηθήσω τὸν νεὸν 'Αλέξανδρον, τὸν ὁποῖον μοῦ ἐσυνιστήσατε. Ὅσοι μὲ γνωρίζουσι, ἠξεύρουσι, μὲ ποίαν προθύμιαν καὶ χαρὰν συντρέχω κατὰ τὴν δύναμίν μου εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν ξενῶν, μάλλιστα ὁποῦ ἔρχονται ἀπὸ μακρὰ, καὶ εἶναι συνιστημένοι ἀπὸ φίλους, τοὺς ὁποῖους ἔχω πολλὰ ἐντίμους. Ταῖς ιδ τοῦ Μαρτίου αψγ.

» 'Επιστολὴ δευτέρα· εἰς τὸν Μητροπολίτην Κύριλλον.

» *Πανιερότατε καὶ σοφότατε κύριε Μητροπολῆτε, Κύριε καὶ φίλε ἐν Χριστῷ ἐντιμότατε.*

» Δὲν ἠξεύροντας ἀνίσως καὶ ἡ ὑμετέρα Πανιερότης ἔλαβε τὴν ὑστερινὴν γραφήν μου, ἐφανήθηκέ μου καλὸ νὰ σᾶς στείλω τὸ μεταγράμματης· ἐτελειώθηκε ἐδῶ ἡ καινὴ διαθήκη εἰς τὴν ἅπλην 'Ρωμαίων γλῶσσαν· ἀνκαλὰ καὶ ἠξεύρω, πῶς ἡ ὑμετέρα Πανιερότης δὲν ἔχει χρείαν ἀπὸ τέτοιας λογῆς μετάφρασιν, ὅμως ἐτόλμησα νὰ τῆς πέμψω ἕνα βιβλίο μὲ τὰ καράβια, εἰς σημάδι τῆς καλῆς ἐνθυμίσεώς μου, ἐλπίζοντας, πῶς θέλετε τὸ δεχθεῖ μὲ τὴν συνηθισμένην σὰς φιλοφροσύνην· ἀμὶ ἀνίσως καὶ ἔχετε κάποιους φίλους, ὅπου δὲν καταλαμβάνουσι τὴν, ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο ἔχουσι πεῖνα πνευματικὴν διὰ νὰ θρέψουσι τὴν ψυχήν τους μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, θέλω στείλει εἰς τὸν συντοπήτην μου (ὅπου σὰς ἐγχειρίζει ἐτοῦτο τὸ γράμμα) κάποια βιβλία, καὶ ἐκεῖνος θέλει τὰ χαρίζει εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποῖους ἡ ὑμετέρα Πανιερότης τοῦ συστίνει.

» Κάθε ἡμέραν βεβαιώνομαι περισσότερο εἰς τὴν γνώμην, πῶς ἐκοντείναμεν εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, διὰ τὸν ὁποῖον μιλεῖ ὁ Σωτὴρ

μας εἰς τὸ κα Κεφ. κατὰ λουκ. Εἰς τὸ τόπον σας δὲν ἠμπορεῖτε νὰ πιστέψετε τὴν ταραχὴν ὅλης τῆς Εὐρώπης, τόσο εἰς τὰ ἐσοτέρικα, σὰν εἰς τὰ ἐξοτέρικα· διὰ τὴν ὁποῖαν ἀφορμὴν συλλογίζομαι, πῶς αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἀρχινίσατι νὰ σαλευθοῦσι· ἐννοῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀόράτους, τουτ' ἔστι, ταῖς δύναμεις πνευμάτικαις τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους· μοῦ γράφουσι ἀπὸ τὴν 'Ρώμην, πῶς ὁ σεισμὸς τῆς γῆς ἤτανε ἐκεῖ τόσο φρικτὸς, νὰ νομίζουσι πῶς ὅλη ἡ 'Ρώμη ἤθελε καταπιθῆ· ἀκόμι διηγοῦνται, πῶς ὅλαις ταῖς φιλακαῖς τοῦ σαντ' ὀφίκιο (κρίσις διὰ τοὺς ἐναντιουμένους εἰς τὴν πίστιν τῆς 'Ρώμης) εἶναι γεμάταις ἀπὸ ἀνθρώπους, κατακρινόμενους διὰ διάφορα δόγματα· ἀς ἀξιώσει μας ὁ Θεὸς, διὰ νὰ καλὰ διακρίνομεν ἐτοῦτον τὸν καιρὸν, ἀναλάβοντες τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, περιγραμμένην εἰς τὸ ς' Κεφ. πρὸς 'Εφεσ. διὰ νὰ στήσωμεν ἀκίνητοι εἰς ἐτοῦταις ταῖς ἡμέραις τῆς ἐκδικήσεως, καὶ πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ εἰς πάσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, νικήσαμεν· καὶ ἔτζι εὑρισκομένοι πίστοι ἄχρι θανάτου, λάβωμεν τὸν στέρανον τῆς ζωῆς. Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ χαρίζει ἐτοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν Πανιερότητα ἐν καιρῷ καὶ μέτρῳ, ὁποῦ ἡ ἀτέλεια καὶ ἀνεξερεύνητος ἀγάπη καὶ σοφία καὶ δύναμις τοῦ ὑψίστου ὁρίζει· ἀπομείνω μὲ καλὴν καρδίαν (κ. τ. λ.) Ταῖς ιη ἀπριλου αψγ.

» 'Επιστολὴ τρίτη. Πρὸς τὸν πάπα Μακάριον, πρωτοσυγγέλλαν τοῦ ἁγίου τάφου.

» *Αἰδεσιμώτατε Κύριε, φίλε καὶ ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ ἀγαπητότατε.*

» Κατὰ πολλὰ ἐχάρηκα, οὐ μοναχὰ διὰ τὴν φιλικὴν γραφήνσου, ὁποῦ μοῦ ἦρθε μὲ τὸν κύριον "Αδελουνγ, ἀμὶ ἀκομι δία τὴν καλὴν τύχην μου, εἰς τὴν ἀνταμώνοσίν μου μὲ τοὺς φίλους τῆς λογιότητός σου, τὸν Πάπα Νικολάον καὶ τὸν κύριον 'Αναστάσιον· δὲν ἠμπορεύω νὰ σοῦ διηγηθῶ τὴν ξεφάντοσιν ἐδικήν μου καὶ τῶν φιλῶν μου εἰς τὴν ἄλλε, ὅταν ἐσμιχθήκασιν ἐκεῖ, καὶ ἐστοχασθήκαμεν τὴν θαύμαστην πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ μου ἔβαλε τὴν γνώμην ταξειδίου ἀνατολικοῦ εἰς τὸν νοῦν καὶ εὐλόγητε τὴν ἀναστροφήν μου μὲ κάποιους καλοὺς ἀνατολικοὺς τέτοιον τρόπον, διὰ νὰ ἰδοῦμεν ἀκόμη κάποιους ἀπὸ τὸ γένος σας ἀναμεσάσας. 'Ελπίζω πῶς οἱ φίλοι μου εἰς τὴν ἄλλε θέλουσι ἐγνοιασθεῖ, διὰ νὰ μὴν μετανοήσουσι οἱ συντοπίτοι σου τὸν

ἐλεύσιμον τους εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρη. Ἐγὼ δὲ παρακαλῶ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ εὐλογήσει τὸν κόπον τους καὶ τὴν σπουδήν τους εἰς τὴν ὀφέλειαν ἐδικήν τους καὶ ὅλων τῶν ἀδελφῶν τους. Ὁ κύριος Ἄδελουνγ θέλει σοῦ διηγηθεῖ, πῶς προάγει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρια, καὶ πῶς κάθε ἡμέραν ὁ Θεὸς ἀξιώνει περισσότερους, διὰ νὰ φθάξοσι εἰς γνώσιν ζῶσαν τῆς σωτηρίας, ἡ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀνάστασις τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχήν μας, ὁ ἄνθρωπος καινὸς, κατὰ Θεὸν κτισθεὶς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας· ἀγκαλὰ καὶ Θεὸς ἐγείρει τέτοιας λογῆς χριστιάνους τόσο εἰς τὴν ἰγγιλτέρρα καὶ ἀλλάνδα, σὰν εἰς τὴν γερμάνιαν, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν εὑρίσκω εἰς κανένα τόπον τόσο μεγάλην εὐλόγιαν, ὅσο εἰς τὴν ἄλλε καὶ κάποιους ἄλλους τόπους ἀποκάτο τὸν βασιλέα τῆς Προύσσιας· φαίνεταί μου πῶς ἀρχηνίζει ὁ Θεὸς νὰ χαρίζει πάλαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν του κάποιους θεοσόφους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦσι νὰ εἰποῦσι μὲ τὸν ἅγιον Παῦλον: ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως. Κάθε καλὸς χριστιανὸς προσεύχεται, διὰ νὰ αὐξάνει ὁ Θεὸς τὸν ἀριθμόν τους. καὶ τὴν δύναμίν τους, διὰ νὰ φανερωθῇ γλήγορα ἡ δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ διὰ νὰ ἐν τάχυ καταργηθῇ ἡ βασιλεία τοῦ σκότους Ἐγὼ ἦρθα ἐδῶ εἰς δύο ἢ τρεῖς ἑβδομάδες καὶ μετὰ ταῦτα ἔχω νὰ ἰδῶ τοὺς φίλους μου εἰς ἄλλους τόπους. Παρακαλῶ τὴν λογιότητά σου, νὰ δεχθῇς ἀγαπητὶ καὶ τοὺς δυὸ φίλους μου, ὁποῦ συντροφιάζουσι τὸν κύριον ἀδελοὺνγ εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν, καὶ διὰ νὰ εὑρίσκουσι τόπον εἰς τὴν φιλίαν σου, ἐλπίζω πῶς δὲν θέλουν ἐντροπιάσει ἐμένα διὰ τὴν σύστασίν μου. Τὰ προσκυνήματά μου εἰς τὸν μακαριότατον καὶ εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς Καισαρείας καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁποῦ μὲ θυμοῦνται, καὶ ἐγὼ ἀπομείνω

ἀπὸ τὴν μπερλὶν σεπτεμβρίου 18 ͵αψγ΄.

» Ἐπιστολὴ τετάρτη Εἰς τὸν Μητροπολίτην τῆς Φιλιπποπόλεως.

» *Κύριε καὶ φίλε ἐν Χριστῷ τιμιότατε.*

» Ἔλαβα ἐγὼ τὸ τίμιον γράμμα τῆς ὑμετέρας πανιερότητος ἀπὸ ταῖς 25 τοῦ Μαΐου, καὶ εὐχαριστῶ σας πολλὰ διὰ τὴν καλὴν ἐνθύμισίν μου. Ἔδωκα τὴν ὑμετέραν γραφὴν εἰς τὸν Πάπα σεραφεὶμ, ὁποῦ

ἄφισε τὴν ἰγγιλτέρρα, καὶ κάθεται τῶρα εἰς τὴν ἄλλε τῆς γερμάνιας, μὲ τοὺς ἄλλους δύο ῥωμαίους, ὁποῦ ἦρθασι ἀπὸ τὴν πόλιν, τὸν Παπα Νικολάον καὶ τὸν κύριον ἀναστάσιον. Πιστεύω, πῶς ἐκαταλάβετε ἀπὸ τὴν γραφὴν τοῦ Πάπα Σεραφεὶμ, πῶς ἐκεῖνος καὶ χότζα μπάμπα ἐγνοιασθήκασι διὰ τὰ σεπέτιά σας, καὶ τὰ ἐστείλασι μὲ τὰ καράβια, ὁποῦ ἐμισέψασι ἀπὸ τὴν ἰγγιλτέρρα ἐτοῦτο τὸ καλοκαῖρι· ὁποῦ γράφει ἡ πανιερότης σου διὰ τὰ βάσανα καὶ πάθει της, παρακαλῶ τὸν Θεὸν, νὰ τῆς φανερώσει τὸ μυστήριον τῶν θλίψεων, δίχος ταῖς ὁποῖαις δὲν σταυρώνεται ὁ παλαιὸς σαρκικὸς ἄνθρωπος· ἔμαθα ἐγὼ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων τῶν λογιῶν τοῦ ἁγίου Παύλου· καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομόνην κατεργάζεται ἡ δὲ ὑπομόνη δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει. Εὕρηκα ἐγὼ μὲ τὴν δοκιμασίαν, πῶς τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργοῦν εἰς ἀγαθόν· καὶ πῶς πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λυπῆς, ὕστερὸν δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτοῖς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. Ἐτούτη ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἡ ὁμοιότης τοῦ θελήματός μας μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ νόμος καὶ ἡ διόρθωσις ὅλων τῶν λογισμῶν, λογῶν καὶ ἐργῶν μας. Ὅταν ἡ δύναμις τοῦ σωτῆρος μας ἔτζι ἐφανερώθηκε εἰς τὴν ψυχήν μας, καὶ ἐκατάργησε τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ τοῦ διαβόλου, τὴν ἀγάπην κοσμικὴν, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις σαρκικαῖς, τῆς δόξας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναπαύσεως τοῦ κορμίου, τότες εὑρίσκομεν, πῶς Χριστός μας ἐγεννήθηκε ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Παῦλον: τὸν μὴ γνῶντα ἁμαρτίαν ὕπερ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ· ἀφόντις ἐμάθαμεν διὰ μέσου τον θλίψεων ἐτούτων τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐγεννηθήκαμεν μετοχοὶ ἐτούτης τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁμοιότητος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γεύομεν τὸν καρπὸν εἰρηνικὸν τῆς ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν μας, τὴν ὁποῖαν ἀνάπαυσιν ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ταπεινώνουνται ἀποκάτω εἰς τὸ χέρι του· ἔτζι βλέπομεν, πῶς αἱ θλίψες μὰς διδάσκουσι τὴν ὑπομόνην καὶ ὑπακοὴν, ἡ δὲ ὑπακοὴ εἶναι ἡ ῥίζα τῆς δικαιοσύνης, ἡ δικαιοσύνη γίγνει εἰρήνην, καὶ ἡ εἰρήνη τὴν χαρὰν ἐν πνεύματι ἁγίῳ· καὶ ἔτζι πρέπει νὰ περάσομεν ἀπὸ πόλλαις θλίψες, πρὸ τοῦ νὰ ἐμπῶμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἂς χαρίζει τὴν ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ ἄπειρον ἔλεόςτου, εἰς τὴν ὑμετέραν πανιερότητα, διὰ νὰ

χάρωμεν εἰς τὴν ζωὴν αἰώνιον διὰ τὴν φιλίαν, ὁποῦ Θεὸς ἔκαμε ἀνάμεσά μας εἰς ἐτοῦτον τὸν κόσμον· τὸ ὁποῖον εὔχομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπομείνω.

» Ἀπὸ τὴν μπερλὶν Σεντεβρίου 19 αψγ.

» Ἐπιστολὴ πέμπτη· πρὸς τὸν Πάπα.... [1]

» *Φίλε καὶ ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ ἀγαπητέ.*

Ἐφθάξαμεν ἐδῶ μὲ ὑγίαν, δοξά σοι ὁ Θεὸς, καὶ οἱ φιλοί μου ἐδῶ μὲ ἐδεχθήκασι μὲ πολὺν ἀγάπην· γράφω ἐτοῦτο μοναχὰ, διὰ νά σε παρακαλέσω, νὰ στοχασθῇς μὲ πόσην φροντίδα ἐγὼ ἐγνοιάσθηκα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς γνωριμίας μας, διὰ νὰ σοῦ δουλέψω κατὰ τὴν δύναμίν μου· καὶ δὲν ζητῶ ἄλλο τίποτες, παρὰ νὰ ἀφήσεις καλίτεραν φήμην ὀπίσω σου εἰς τὴν ἄλλε, παρὰ ὁποῦ ἔκαμες εἰς τὴν ἰγγιλτέρρα· ἐλπίζω, πῶς ὁ Θεὸς θέλει σοῦ ἀνοίξει περισσοτέρω καθ' ἡμέραν τὰ μάτια ἐσοτέρικα, διὰ νὰ ἰδῇς τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ διὰ νὰ γυρέψεις ἐπιμελῶς τὴν βοήθειαν ἀναγκαῖαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, χώρις τὴν ὁποῖαν δὲν θέλεις ποτὲ φθάξει εἰς τὴν νίκην τους· θέλει εἶσαι ὀμορφὴ ἀρχὴ τοῦ δρόμου, ἀνίσως καὶ γνωρίζεις, πῶς δίχος λόγον πάντα εἶχες μεγάλο θάῤῥος εἰς τὴν πανουργίαν σου, καὶ δὲν ἐψίφισες ποτὲ καποιὰν συμβουλὴν, ἡ ὁποῖα δὲν ἤρεσε εἰς τὸν σαρκικὸν νοῦν σου· ἀνίσως καὶ ἤθελες ἔχει τὴν φρονιμάδα, ὁποῦ νομίζεις, δὲν ἤθελες μισέψει ἀπὸ τὴν ἰγγιλτέῤῥα μὲ τέτοιον τρόπον· ἀνκαλὰ καὶ ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅλα, ὁποῦ ἐκεῖ μιλοῦσι ἐναντίο σου, μὲ ὅλον τοῦτο βλέπω, πῶς ἔδωκες ἀφορμὴν εἰς τοὺς λοιδόρους μὲ τὴν ἀστοχασίαν σου εἰς ταῖς συναναστροφαῖς· συνχώρεσέ μου τὴν ἐλευθερίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν γράφω· ἀναγκάζει με ἡ ἐπιθυμία, νὰ ἰδῶ μίαν ἡμέραν κάποιον κάρπον τῆς φιλίασμας, καὶ τέτοιον κάρπον, ὁποῦ ἔχει νὰ ἀπομείνει εἰς τὸν αἰῶνα· ἀνίσως καὶ ἐλπίζεις κάποιαν προκοπὴν εἰς τὰ πνευμάτικα καὶ εἰς τὴν γνῶσιν εἰς τὴν ἄλλε φρόντιζε νὰ μὴν ἐνοχλήσεις ἐκείνους, ὁποῦ μὲ χριστιανικὴν καρδίαν ἐπιθυμοῦσι νὰ σοῦ ἀποδείξουσι τέτοιας λογῆς ἀγάπην, σὰν δὲν εὑρίσκεις εἰς κανένα ἄλλον τόπον· ἀμὶ ἀνίσως καὶ γνωρίζεις ἄλλον τόπον ὠφελιμότερον, τόσον.

---

[1] Ἀναντιῤῥήτως ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Μιτυληναῖον ἱερομόναχον Σεραφείμ, περὶ τῆς κακοηθείας τοῦ ὁποίου πολλὰ παραδίδει ὁ Ἑλλάδιος.

εἰς τὰ κόσμικα, ὅσον εἰς τὰ πνευμάτικα, μὴν ἀργίζεις νὰ πάγεις ἐκεῖ· διὰ νὰ μὴν δώσης αἰτίαν εἰς τοὺς φίλους μου, νὰ στενάζουσι μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ εὔκαιρα ἐξοδιάσουσι εἰς ἐσένα καὶ τὰ ἄσπρα καὶ τὸν κόπον καὶ τὸν καιρόν τους. Προσεύχου νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀκαταστασίαν τοῦ νοὸς καὶ ἀπὸ τὴν προπαίτιαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐγχειρίζεσαι πόλλα, καὶ τελειώνεις λίγα, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ εὐαρεστήσεις εἰς τὰ αἰσθιτίριά σου· ἐγὼ δὲν θέλω παύσει, νὰ παρακαλέσω τὸν Θεὸν, διὰ νὰ σὲ κυβερνήσει δυνατὰ μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα του, διὰ νὰ πληρωθῆ εἰς ἐσένα ἡ εὐχὴ τοῦ ἁγίου Παῦλου ἀπὸ τὸ 16 κόμμα ἕως τὸ τέλος τοῦ 3 Κεφ. πρὸς Ἐφεσίους· διὰ νὰ μεταλάβῃς μίαν ἡμέραν τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως σου, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινεία Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφία σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ, καὶ ἐγεννήθικες τέτοιο σκεῦος εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ· διὰ νὰ στηρίξεις τὰ ἀσθενῆ μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου, καὶ διὰ νὰ γρικοῦσι, πῶς ἔλαβες πνεῦμα ἀγάπης καὶ δυνάμεως καὶ σοφρονισμοῦ· καὶ ἔτζι σὲ ἀφίνω εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, γενηθήτω τὸ θέλημά του, ἀνίσως καὶ γροικῶ καλὰ μαντάτα διὰ τὴν προκοπήν σου, τόσον εἰς τὴν ἀπάρνησιν τοῦ λόγου σου, ὅσον εἰς μάθησιν, θέλω εὐχαριστήσει τὸν Θεόν· ἀνίσως καὶ συμβαῖνει τὸ ἐνατίον, θέλω χάρει μὲ ὅλον τοῦτο, ἐπιδὴ ἔλαβα χάριν, διὰ νά σου ἀνέξω ἕως τὸ τέλος τῆς συντροφίας σου· θαυμάζομαι διὰ τὴν ἔγνοιαν τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ λόγου σου, ὁποῦ σοῦ ἔστειλε τέτοιαν αἰσχύνην εἰς τὴν ἰγγιλτέρρα, ὅταν ἀρχίνησες νὰ ὑπεριφανευθῆς ... βλέπεις ἀπὸ τὴν γραφὴν τοῦ δόκτορ Slare, τί λογίζονται εἰς τὴν ἰγγιλτέρρα διὰ τὴν ἀφεντιάσου· Ἀνδρέα Νικολὰ μοῦ ἔγραψε ἀπὸ τὴν Ἀμστερδὰμ, πῶς ἦτανε ἄρρωστος· χαιρέτησε τοὺς συντοπίτουσου· καὶ ὁ Θεὸς παντοδύναμος νά σε φυλάττει, καὶ ὁδηγήσει εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς

« ἀπὸ τὴν μπερλιν. 5 Oct. 1703. Ὁ πιστός φίλος σου καὶ δοῦλος ».

Ἤδη τὸν Ἑλληνικὸν γένος ἤρχισε ν' ἀνακύπτῃ ἀπὸ τῆς δουλικῆς νάρκης, καὶ ὡσεὶ θέλον ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐξεγερθεῖσαν φιλοτιμίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἀμαθείᾳ, περὶ παιδείας καὶ μόνον περὶ παιδείας ἤρχισε νὰ σκέπτηται. Ἀρχιερεῖς καὶ προὔχοντες μετ' ἀδελφικοῦ ζήλου διαθερμαίνοντες τὴν εὐγενῆ ἐκείνην τάσιν προσεκάλουν πανταχόθεν διδασκάλους, καὶ ἀφειδῶς ἐδαπάνων εἰς ἀνέγερσιν σπουδαστηρίων,

τῶν ὁποίων αἱ πύλαι ἀνοικταὶ ἀνεξαιρέτως ἦσαν καὶ εἰς τὸν πλούσιον καὶ εἰς τὸν πένητα. Ἰδίως ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ἀνέθαλλεν εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἴστρον χώρας, τυχοῦσα τῆς ὑψηλῆς προστασίας σοφῶν καὶ φιλελλήνων ἡγεμόνων. Ἐκ τῶν τότε ἱδρυθεισῶν ἐν Ἰασίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ ἑλληνικῶν τυπογραφείων ἐξεδόθησαν πολλὰ καὶ διάφορα συγγράμματα, ἐν οἷς καὶ νεοελληνικὰ οὐκ ὀλίγα.

Τότε καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἰδίωμα, τέως διατηροῦν τὸ Ἑλληνίζον βυζαντινὸν ὕφος, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σιγιλλίοις, τοῖς αὐθεντικοῖς χρυσοβούλλοις καὶ ταῖς ἀκολουθίαις τῶν ἁγίων, ἡπλοποιήθη ὑπὸ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Σεβαστοῦ Κυμηνίτου καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν διαφόρων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γεγραμμένων βιβλίων, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἑξῆς περικοπῶν.

« Ἰστέον, ὅτι γράφοντες τὸν παρόντα κατάλογον, καὶ μέλλοντες τέλος ἐπιθεῖναι τῷ τόμῳ ἦλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν κάποιον διόλου βλάσφημον καὶ μάλιστα πληρέστατον βωμολοχίας καὶ ἀκαθαρσίας, περὶ ὧν σὺν Θεῷ ἄλλοτε ἐροῦμεν πληρέστατα, νῦν δὲ λέγομεν, ὅτι περὶ τῆς τυραννικῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἀρχῆς λέγει, ὅτι οὐδέποτε ἡ ἐκκλησία ἀπέβαλλε ταύτην, καὶ ὅμως δὲν λέγει ἀλήθειαν ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου καὶ ἄθρει ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα, ἐπειδὴ τὰ πλείονα ὡς εἴπομεν καὶ κατὰ πλάτος ἰδίας ἐστὶ πραγματείας ἔργον...

» Ὁ Θεοδώρητος κακῶς ἐναντιούμενος τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ καὶ καταφρονηθεὶς ἔγραψε τῷ αὐτῷ πάπᾳ Λέοντι τῷ μεγάλῳ ὑπέρογκά τινα ὡς λαβόντι τὴν αὐθεντείαν τῆς συνόδου παρὰ τοῦ βασιλέως· τί γὰρ θαυμαστὸν ἦτον νὰ γράψῃ εἰς ἄνθρωπον κολακευτικὰ ἐκεῖνος ὁποῦ ἔγραψε κατὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ αἱρετικά· καὶ ὁ πάπας ἢ ἡδυνθεὶς ἢ ἀπατηθεὶς ἔγραψε περὶ αὐτοῦ τῇ συνόδῳ· ἀλλ' ἡ σύνοδος οὐχ ἁπλῶς δεχομένη τοῦ Ῥώμης τὰ γράμματα ἐξέταξε τὸν Θεοδώρητον, ὃν μὴ ἀναθεματίσαντα τὸν Νεστόριον ῥητῶς, τὸν ἐδίωξε, τὸν ἐκατηγόρησε, τὸν ἐκαταφρόνησε, καὶ Μακχαῖον τὸν εἶπεν, ἕως ὁποῦ μετὰ τὰ πολλὰ ἀναθεμάτισε τὸν Νεστόριον ὁ Θεοδώρητος, καὶ τότε τὸν ἐδέχθη [1]. »

---

[2] »Ἀλλὰ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας, πότε τὰ ἅγια τελειοῦνται συντόμως ἀπεδείξαμεν, πῶς δὲν τελειοῦνται διαμέσου

---

[1] Προλεγόμενα Δοσιθέου εἰς Τόμον Ἀγάπης (1698)

[2] Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου, Δογματικὴ Διδασκαλία (1703) σελ. 28, 60, 80, 400.

τῶν κυριακῶν λόγων, λέγω τοῦ, λάβετε φάγετε, καὶ πίετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐντεύξεως καὶ καὶ ἐπικλήσεως τοῦ ἱερέως. Καιρὸς εἶναι λοιπὸν νὰ διορίσωμεν καὶ περὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος κατὰ τὴν αὐτὴν συντομολογίαν, νὰ δείξωμεν πῶς δὲν ἔχει συνήθειαν ἡ ἁγία μας ἀνατολικὴ ἐκκλησία, νὰ μεταδίδῃ τοῖς προσιοῦσι ποτὲ ἀπὸ τὰς ἐν τῇ προσκομιδῇ προσφερομένας μερίδας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸ κυριακὸν καὶ δεσποτικὸν σῶμα, ὁποῦ εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς σῶμα Χριστοῦ.

»..Διὰ ταῦτα οὖν πάντα ἡμεῖς ἀδιστάκτως πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν μηδὲν ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως καὶ ὄψεως ἐνοχλούμενοι, ὅτι τὰ προκείμενα ταῦτα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, διὰ τῆς ἱερᾶς ἐντεύξεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος μεταβάλλονται ἀληθῶς καὶ κυρίως κατά γε τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν τοῖς τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου συμβεβηκόσιν, εἰς αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ πρωτότυπα καὶ τεθεωμένα τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα διὰ τῆς μεταλήψεως τούτων ἐν ἡμῖν ἔξωμεν κατοικοῦντα καὶ μένοντα αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεόν, ὅπως μετὰ τὴν ἐκ τῶν προσκαίρων μετάστασιν συμβασιλεύσωμεν αὐτῷ καὶ συνδοξασθῶμεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν...

» Πάντα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ἢ εἶναι ἀγαθά, ἢ εἶναι κακά· ἢ μήτε ἀγαθά, μήτε κακά· καὶ ἢ εἶναι ἑκούσια, ἢ εἶναι ἀκούσια· ἢ μήτε ἕνα, μήτε ἄλλο· καὶ τὰ μὲν ἑκούσια εἰ μὲν εἶναι ἀγαθὰ καὶ καλὰ τιμῶνται καὶ στεφανώνονται, εἰ δὲ εἶναι κακὰ καὶ φαῦλα, ψέγονται, καταδικάζονται καὶ παιδεύονται· τὰ δὲ λοιπὰ μήτε ἕνα μήτε ἄλλο· ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία εἶναι κακόν, ἀμὴ εἰς τὸν προπάτορα μόνον ἦτον ἑκούσιον, διὰ τοῦτο καὶ κατεδίκασέν τον εἰς θάνατον αὐτὸν καὶ τὸ γένος του ὅλον· ἀμὴ εἰς τοὺς ἀπογόνους τον εἶναι ἀκούσιον, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι κακὸν ἄψογον καὶ ἀκατηγόρητον. Διὰ τοῦτο μήτε ἡ τούτου ἐλευθερία καθ' ἑαυτὴν εἶναι τιμῆς ἢ ἐπαίνων ἀξία, ὡς ἀπροαίρετος καὶ ἀκούσιος...

» Οὕτως οὖν οἱ νεώτεροι, ὡς καὶ ἐν προοιμίοις ἐλέγετο, παρερμηνεύουσι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τὰ τῆς ἀληθείας ῥητὰ οἱ γενναῖοι, ὅθεν τοιαύτας τόγ' ἐφ' ἡμῖν ἀπολαμβάνουσι καὶ τὰς ἀποκρίσεις· καὶ οὕτω τοῦ φέγγους τῆς ἀληθείας ἀναφανέντος, τὸ σκότος τοῦ ψεύδους ἀφανίζεται. »

Κρίνω δὲ ἀναγκαῖον ἵνα παραθέσω περικοπάς τινας ἐκ βιβλίων γεγραμμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ, ἐκδεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων.

(Κωνσταντίνου Βραγκοβάνου, μετάφρασις ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου) (1).

« *Προοίμιον*. Οἱ περισσότεροι ὁποῦ καταγίνονται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱστοριῶν, ὑπολαμβάνουσι ὅτι αἱ ἀνέκαθεν Ἱστορίαι νὰ εἶναι ἀνθρώπων πλάσματα καὶ γελοῖοι μῦθοι, διὰ τὰ παράδοξα ἔργα ὁποῦ εἰς αὐταῖς ἀναγινώσκονται. Ὅθεν εὑρὼν ὁ Πλούταρχος πολλὰ κατορθώματα καὶ πράξεις ὁποῦ ἐσυνέβησαν εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων ὁμοίας εἰς τὰς τῆς ἀρχαιότητος, ἔκρινε πρέπον νὰ κάμῃ μίαν ἐκλογὴν, βάνωντας κατὰ τάξιν ὑποκάτω εἰς καθ' ἕνα παλαιὸν κατόρθωμα, ἄλλο διήγημα αὐτῷ τῷ κατωρθώματι ὁμοιότατον, προσγράφωντας ὀνομαστὶ καὶ τοὺς Ἱστοριογράφους ἐκείνους, ἐξ ὧν ἑκάστην πρᾶξιν ἀνέσπασε·

» *Παράλληλον ά*. Διὰ τὸν Δάτιν καὶ Κυναίγειρον. Ἐλθὼν Δάτις ὁ Περσῶν ἀρχηγὸς μὲ τριακοσίους χιλιάδας στρατιώτας εἰς Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς πεδιάδα, καὶ ἐκεῖ σκηνώσας ἐμήνυσε πόλεμον τοῖς ἐντοπίοις. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ὁποῦ ἐκαταφρόνησαν πάντα τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν βαρβάρων, καταστήσαντες ἀρχηγοὺς τὸν Κυναίγειρον, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, καὶ Μιλτιάδην, τοὺς ἔπεμψαν κατ' αὐτῶν μὲ ἐννέα χιλιάδας μόνον. Συγκροτηθείσης δὲ τῆς μάχης, ὁ μὲν Πολύζηλος ἰδών τινα ὑπὲρ ἄνθρωπον εἶδος ἔχοντα, ἔχασεν εὐθὺς τὴν ὄψιν του, καὶ ἔμεινε τυφλός· ὁ δὲ Καλλίμαχος ὅλον του τὸ σῶμα τρωθεὶς ἀπὸ τῶν βαρβάρων τὰ κοντάρια, καὶ θανὼν ὀρθὸς ἐστάθη ἐπὶ ποσί. Κυναίγειρος δὲ κρατῶντας μὲ τὰ χέρια του ἕνα καράβι τῶν Περσῶν, ὁποῦ εἶχε λύσῃ τὰ πρυμνήσια διὰ νὰ γλυτώσῃ πλέοντας, τῶν χειρῶν ἐστερήθη.

« Διὰ τὸν Ἀσδρούβα καὶ Λεύκιον Γλαῦκον. Ἀσδρούβας Καρθαγένων βασιλεὺς ὑποτάξας τὴν Σικελίαν, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Κάποιος δὲ Μέτελλος, τ' ὄνομα, ψηφισθεὶς στρατηγὸς ἀπὸ τὴν Σύγκλητον τῆς Ῥώμης, κατὰ κράτος τὸν ἐνίκησε. Λεύκιος δέ τις Γλαύκων ἀνὴρ τῶν ἐπισήμων τῆς Ῥώμης, κρατῶντας τὸ καράβι ὅπου ἦτον τοῦ Ἀσδρούβα, ἔχασε τὰ δύο του χέρια. Καθὼς γραφει Ἀριστείδης ὁ Μιλήσιος, εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Σικελικῶν.

» *Παράλληλον β'*. Διὰ τὸν Ξέρξην καὶ Ἀγησίλαον. Ξέρξης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ἀράξας μὲ πεντακοσίους μυριάδας στρατιώτας εἰς τὸν λιμένα τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμίσιον καλούμενον, ἐφοβέριζε σφοδρὸν πό-

(1) Τῶν Πλουτάρχου Χαιρωνέως, Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν παραλλήλων μετάφρασις ἀκριβεστάτη εἰς ἁπλῆν διάλεκτον. Ἐν Βουκουρεστίῳ, 1704.

λεμον τῶν Ἑλλήνων. Συγχισμένοι λοιπὸν διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν Ἀγησίλαον τὸν Θεμιστοκλέους ἀδελφὸν νὰ ἐξετάσῃ κρυφίως τῶν ἐχθρῶν τὴν γνώμην, καὶ σκοπόν· μὲ ὅλον ὁποῦ Νεοκλῆς ὁ πατέρας του εἶδε κατ' ὄναρ πῶς ἤθελε χάσει τὰ δύο του χέρια· Φθάσας δὲ ὁ Ἀγησίλαος μὲ περσικὸν σχῆμα ὅπου ἦτον τῶν βαρβάρων τὸ στράτευμα, ἐφόνευσε κάποιον Μαρδόνιον, ὁ ὁποῖος ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακας τοῦ βασιλέως, νομίζων πῶς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλεύς. Ὅθεν πιασθεὶς ἀπὸ τοὺς περιεστῶτας, καὶ δεδεμένος παρασταθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὁποῦ τότε ἔμελλε νὰ θυσιάσῃ τοῦ Ἡλίου, ἔβαλε τὴν δεξιάν του ἐπάνω εἰς τὸν ἀναμμένον βωμὸν, ὑπομένων ἀνδρείως πολλὴν ὥραν τὴν μεγάλην ταύτην βάσανον, χωρὶς ἢ νὰ πέμψῃ ἀναστεναγμὸν, ἢ νὰ χύσῃ δάκρυον, ἢ κἂν νὰ δείξῃ παραμικρὸν σημεῖον πόνου. Διὸ δὲ ἐλύθη πάραυθα τῶν δεσμῶν, λέγωντας· ὦ Βασιλεῦ, ἤξευρε πῶς ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι τοιαύτης σταθερότητος εἶναι ἄνδρες· εἰ δὲ καὶ δὲν τὸ πιστεύεις ἰδοὺ ὁποῦ καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπιθήσω Τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Ἀγησιλάου τόσον φόβον ἐνέβαλεν εἰς τὴν καρδιαν τοῦ Ξέρξου, ὁποῦ ἐπρόσταξεν εὐθὺς νὰ βαλθῇ εἰς φύλαξιν. Καθὼς ἱστορεῖ Ἀγαθαρχίδης ὁ Σάμιος εἰς τὸ δεύτερον τῶν Περσικῶν. »

(*Μελετίου, Γεωγραφία*) [1].

» Ἡ Ἑλλὰς, τὸ μέγα καὶ πολυθρύλλητον ὄνομα εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς, τὸ σμικρὸν καὶ δυστυχὲς εἰς τοὺς νῦν, Γραικία καλεῖται ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων τῶν μὴ Ἑλλήνων, λαβοῦσα τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τοῦ βασιλεύσαντος ἐν αὐτῇ Γραικοῦ. ὥσπερ καὶ Ἑλλὰς ἀπὸ Ἕλληνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύῤῥας, κοινῶς δὲ τανῦν λέγεται ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἄλλων, Ῥούμελη, ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων τῆς νέας Ῥώμης, ἤτοι ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ μεταγαγόντος τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης, εἰς τὴν Νέαν Ῥώμην, ἤτοι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ 335· πρῶτον Ἑλλὰς ἐκαλεῖτο ἡ ἰδίως Ἑλλὰς, καὶ ἡ Θεσσαλία μὲ κοινὸν ὄνομα, ὥσπερ μία ἐπαρχία, αἱ ὁποῖαι ὕστερον ἀπ' ἀλλήλων ἐχωρίσθησαν ὅθεν καὶ ὁ Ὅμηρος Ἕλληνας καλεῖ μόνον τοὺς Φθιώ-

---

[1] Τὸ περισπούδαστον τοῦτο φιλοπόνημα τοῦ κλεινοῦ τῶν Ἀθηνῶν μητροπολίτου συνταχθὲν κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ 1728.

τας· ὁ δὲ Ἡρόδοτος τούτους καὶ τοὺς Πελασγούς, ὁ δὲ Ἀθήναιος τρία γένη τῶν Ἑλλήνων ἀριθμεῖ, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Αἰολεῖς, καὶ τοὺς Ἴωνας· ὕστερον δὲ Ἑλλὰς ἐκλήθη καὶ ἡ Πελοπόννησος, ὁμοίως καὶ ἡ Ἤπειρος, καὶ ἅπασα ἡ Μακεδονία, τελευταῖον Ἑλλὰς ἐκλήθη καὶ ἡ Κρήτη, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νῆσοι· διέβη τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος μετὰ ταῦτα εἴς τε τὴν Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν, καὶ μέγα μέρος τῆς Ἰταλίας ὠνομάσθη μεγάλη Ἑλλάς. Ὁμοίως ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἡ ὁποία ὠνομάζετο Ἀσιατικὴ Ἑλλάς, πρὸς διαφορὰν τῶν ἄλλων, ὡς ἐν τῷ περὶ Ἀσίας λέξομεν.

» Ὁλικῶς λοιπὸν λαμβανομένη ἡ Ἑλλάς, περατοῦται ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ, ἀπὸ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους, καὶ ἀπὸ βορέως ὑπὸ τῶν Σαρδικῶν ὀρῶν· δι' ὧν χωρίζεται τοῦ Ἰλλυρίου, καὶ τῆς Μυσίας, καὶ τοῦ Νέσου ποτ. δι' οὗ διαιρεῖται τῆς Θράκης.

» Πρότερον τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Εὐρώπης, ἐκατοικίσθη ἡ Ἑλλὰς ὑπ' ἀνθρώπων, ὡσὰν ὅπου αὕτη εἶναι πλησιεστέρα εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ εἶχε τὸ πάλαι μεγάλην καὶ ἀσύγκριτον δόξαν καὶ λαμπρότητα, εἰς ὅλας τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα της· διότι ἐστάθη αὕτη τὸ κατοικητήριον τῆς σοφίας, καὶ ἀπ' αὐτῆς διεδόθησαν αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἄλλων τόπων· ἀπ' αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐπέμφθησαν ἀποικίαι Ἑλλήνων εἰς διαφόρους τόπους· ἐστολίσθησαν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῶν νόμων τῶν νομοθετῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν ἔλαμψεν ἡ Ἑλλὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῶν λόγων, καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ διὰ τῶν ἐκστρατειῶν . . . »

(*Χρυσάνθου Νοταρᾶ, Γεωγραφία, ἐν Παρισίοις* 1716).

« Ἐπειδὴ καὶ ἡ Γεωγραφία δὲν εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, καὶ ἀρχικῶν μερῶν τῆς Μαθηματικῆς, ὡς εἶναι ἡ Ἀριθμητική, καὶ ἡ Γεωμετρία, διὰ νὰ μὴν ἔχῃ χρείαν ἀπὸ ἀρχὰς ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ εἶναι ἕνα εἶδος ταύτης μικτόν, καὶ ὑπάλληλον τῇ Γεωμετρίᾳ, τῇ Ἀστρονομίᾳ, καὶ τῇ Ἀριθμητικῇ, ἀδύνατον σχεδὸν εἶναι νὰ φθάσῃ τινὰς εἰς τελείαν κατάληψιν ταύτης, ἂν δὲν ἔχῃ καὶ κάποιαν γενικὴν εἴδησιν τούτων τῶν ἀνωτέρω της γενῶν, καὶ μάλιστα τῶν στοιχείων, καὶ ἀρχῶν αὐτῶν· διατὶ ὅμως οἱ περισσότεροι τῶν εὐγενῶν νέων ἔχουσιν ἔρεσιν, καὶ κλίσιν, νὰ φθάσωσιν εἰς εἴδησιν ταύτης, χωρὶς νὰ προ-

γυμνασθῶσιν εἰς ἐκείνας τὰς ἐπιστήμας, μέλλοντες ἡμεῖς νὰ παραδώσωμεν γενικήν τινα ὑποτύπωσιν, καὶ οἷον Εἰσαγωγὴν τῆς ὅλης Γεωγραφίας, ἐφάνη ἀναγκαῖον νὰ προϋποθέσωμεν τὰ ὅσα εἶναι χρειώδη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας, ἀπὸ τῆς Ἀστρονομίας, τοὺς Οὐρανίους Κύκλους, δηλαδὴ τὴν εἴδησιν τῆς Σφαίρας· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὸν Στράβωνα δὲν εἶναι Γεωγραφίας οἰκεῖος ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἠξεύρει τὰ Σφαιρικά..»

(*Ἀναστασίου Γορδίου, Κατὰ Μωάμεθ καὶ Πάπα*) (¹).

«Λόγιασαι πῶς εὑρισκόμεθα ἡμεῖς οἱ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀρθόδοξοι, ὡσὰν νὰ ἤμεθα εἰς δύο μεγάλας συννεφίας· καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας, καὶ τῆς ἀνατολῆς νὰ εἶναι ἕνα μεγάλον σύννεφον, μαῦρον καὶ σκοτεινὸν, ὡσὰν τὸ ψηλαφητὸν σκότος τῆς Αἰγύπτου, ἡ παντελὴς ἀσέβεια τοῦ Μωάμεθ, ὁποῦ περιέλαβε καὶ ἐσκέπασε σχεδὸν τὰ τρία μέρη τῆς γῆς, καὶ τὰ ἐζόφωσε τελείως μὲ τὴν ἐσχάτην ἀσέβειαν.

» Ἀπὸ δὲ τὸ μέρος τῆς Δύσεως νὰ εἶναι ἄλλο σύννεφον μεγάλον νὰ φθάνῃ ἕως εἰς αὐτὸν τὸν αἰθέρα εἰς τὸ ὕψος, καὶ εἰς τὸ πλάτος, νὰ σκεπάζῃ ὅλην τὴν Δύσιν, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ βορείου κλίματος, σκοτεινὸν καὶ αὐτὸ καὶ ζοφῶδες, ἔχον μέντοι ὀλίγην διαύγειαν, πάνυ ὁμιχλώδη, πολὺ τὸ πλάνον ἐμφερομένην· αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν λατίνων δοκοῦσα καὶ ὀνομαζομένη χριστιανοσύνη, ἐμπεπλησμένη δὲ οὖσα πάσης αἱρέσεως καὶ καινοτομίας, καὶ σμίγμα πασῶν τῶν πάλαι αἱρέσεων, ἂν καὶ δοκῇ εἶναι ὀλίγον τι, διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς ἐλέγχοντας, καθὼς εἶχον αἱ πάλαι αἱρέσεις, ἐκείνους τοὺς ἁγίους πατέρας, ὁποῦ ἔστεκαν μέχρις αἵματος, καὶ ἤλεγχαν τὰς αἱρέσεις, μὲ τὰς τοπικὰς καὶ οἰκουμενικὰς ἁγίας συνόδους, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος, μὲ λόγους καὶ ἐπιστολὰς πολλὰς, μὲ τὰ ὁποῖα παντοιοτρόπως ἀνέτρεπον τὰς αἱρέσεις μὲ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν· μὰ τώρα μὲ τὸ νὰ ἔλειψαν οἱ ἰατροὶ, ἔμεινε καὶ ἡ νόσος καὶ ἡ πληγὴ ἀνίατος, καὶ ἔκαμε τομὴν θανατηφόρον, ὡσὰν φάγουσα πεπαλαιωμένη· καὶ περιέλαβεν ὅλον τὸ σῶμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἔγινε παντελῶς ἀνεπιχείρητον ἕως τοῦ νῦν, ἀπὸ χιλίους χρόνους, ἀφ' οὗ ἐφύτρωσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καὶ ἐπρόκοψε νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸ μέρος τῆς

(¹) Χειρόγραφον.

δύσεως, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Μωάμεθ παραπληξία καὶ ἐμβροντησία εἰς τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς. Καὶ τέτοιας λογῆς αὗται αἱ δύο θανατηφόροι ἀσθένειαις, μία ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς, καὶ ἡ ἄλλη τῆς δύσεως, ὡσὰν δύο μεγάλα σκοτίδια καὶ συννεφίαι ἐνάδιαι, κατεσκέπασαν ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, καὶ μάλιστα τὸ κυριώτατον· καὶ δὲν ἀπέμεινε σῶμα ὑγιὲς, καὶ μέρος φωτεινὸν, εἰμὴ ὀλίγον τίποτες εἰς τὰς δύο συννεφίας, νὰ εἶναι ὀλίγον ξάστερον καὶ νὰ λάμπη ὁ ἥλιος, καὶ αὐτὸς ὄχι καθαρὰ, καὶ νὰ εἶναι ἐξ ἡμισείας λαμπόμενος καὶ θερμόψυχος· διότι φθάνοντες οἱ καπνοὶ καὶ ἀναθυμιάσεις ἀπὸ τὸ ἕνα σύννεφον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, σκοτίζουν τὸν ὀλίγον ἐκεῖνον ἥλιον, καὶ τὸν ψυχραίνουν ἐξ ἡμισείας, καθὼς βλέπομεν τὴν σήμερον· ἐπειδὴ βλέπομεν εἰς τὴν ἀνατολὴν μίαν ἐκκλησίαν, ἂν καὶ εἰς τὰ δόγματα φρονῆ ὀρθὰ, μὰ εἰς τὴν πολιτείαν κουτζαίνει, καὶ μιμεῖται κατὰ πάντα τὰ ἤθη τῆς ἀποβλήτου καὶ ὅλως διεφθαρμένης πολιτείας τῶν λατίνων.

» Πήγαινε εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ νὰ ἰδῇς, ὅτι δὲν θέλεις εὕρει νὰ ὀνομάζεται Χριστὸς, ὁποῦ εἶναι ὁ νοητὸς τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, ὁποῦ εἶναι υἱὸς τοῦ ἀντιθέου σκότους· ὁ ὁποῖος ἐδίωξεν ἀπὸ ἐκεῖ τὸν Χριστὸν ὁμοῦ μὲ τὴν ἐκκλησίαν του, καὶ ἔμεινεν ἡ ἀνατολὴ ὅλως διόλου σκότος ζοφερὸν καὶ ἐνάδιον. Ὕπαγε εἰς τὰ μέρη τῆς δύσεως, καὶ δὲν θέλεις εὕρει καὶ ἐκεῖ τὸν Χριστὸν, διότι τὸν ἐδίωξεν ὁ Πάπας· καὶ λόγῳ μὲν λέγουν οἱ λατῖνοι πῶς πιστεύουν τὸν Χριστὸν, ἔργῳ δὲ πιστεύουν καὶ τιμοῦν τὸν πάπαν τους ὑπὲρ τὸν Χριστόν· καὶ δὲν κάμνουν κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ λέγει ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅλως διόλου ἐκεῖνα ὁποῦ ἐνομοθέτησεν ὁ πάπας, καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τοιούτους προσκυνητὰς δὲν ἀναπαύεται. . . »

(*Μάρκου Κυπρίου, Ἑρμηνεία εἰς τὸν α' ἀφορισμὸν τοῦ Ἱπποκράτους*) [1].

» Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου συγκρινομένη μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἰατρικῆς τέχνης (περὶ τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ὁ παρὼν λόγος) ὑπάρχει ὀλίγη, καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς τελείαν κατανόησιν καὶ ἀπόκτησιν τῆς τέχνης. Ὅθεν εἶναι σφόδρα χρήσιμος καὶ ἀναγκαία ἡ ἐπιμελὴς ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων τῶν προγενεστέρων, καὶ μάλιστα τῶν συντόμων διδασκαλιῶν, ὅπου ὁριστικῶς καὶ κεφαλαιωδῶς ἑρμηνεύουσι τὰς τεχνικὰς ἐνεργείας. Ἐκ τοῦ ἐναντίου ὅμως ἡ τέχνη εἶναι μακρὰ καὶ ἐπέ-

[1] Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου Ἀθήνησιν 1843.

κεινα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· τὸν δὲ καιρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον δοκιμάζονται αἱ ἐνέργειαι αὐτῆς, τὸν ἔχει πολλὰ στενὸν καὶ ὀλιγοχρόνιον διὰ τὴν ταχεῖαν μεταβολὴν τῆς ὕλης τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων· ἡ πεῖρα πάλιν εἶναι σφαλερὰ διὰ τὸ τίμιον καὶ τὴν ἀξίαν τῆς αὐτῆς ὕλης τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, ὅτι ἐπάνω εἰς αὐτὰ νὰ δοκιμάζῃ βότανα καὶ θεραπεύματα ἀδοκίμαστα. Μετὰ πόνου καὶ ἡ κρίσις, δηλαδὴ νὰ ἀποφασίζῃ ἐκεῖνα ὁποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἰατρὸς εἰς κάθε ἀσθένειαν· πρέπει δὲ ὄχι μόνον ὁ ἰατρὸς νὰ κάμῃ τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀσθενὴς νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὰς παραγγελίας τοῦ ἰατροῦ, νὰ μὴ ποιῇ τὸ ἐναντίον· καὶ οἱ ἐπιστάται τοῦ ἀῤῥώστου νὰ ἦναι ἐπιτήδειοι νὰ καταλαμβάνουν καὶ νὰ τελειώνωσι τὰ ὅσα ὁ ἰατρὸς παραγγέλλει, καὶ ἀκόμη τὰ ἔξωθεν περιστατικὰ νὰ ἦναι ἑτοιμασμένα καλῶς, ὡσὰν αἱ κατοικίαι, ἢ ἔργα ἢ λόγια ὁποῦ δίδουσι τοῦ ἀσθενοῦς λύπην ἢ θυμὸν καὶ ἄλλα παρόμοια ὁποῦ ἐμποδίζουσι τὸν ὕπνον, ἢ τὴν πρόγνωσιν, ἢ τὴν θεραπείαν »

Ἵνα δὲ παραβληθῇ πρὸς τῇ γλώσσῃ καὶ ἡ διαφορὰ τῆς παραφράσεως, ἐπισυνάπτομεν ἑρμηνείαν τοῦ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ γενομένην περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ὀγδόης ταύτης ἑκατονταετηρίδος.

« *Ἑρμηνεία κατὰ λέξιν* [1].

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὀλίγη, καὶ ἡ τέχνη τῆς ἰατρικῆς μεγάλη, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἰατρείας ὀγλήγορος, καὶ ἡ δοκιμὴ τοῦ ἰατροῦ σφαλτὴ καὶ ἡ κρίσις του καὶ γνῶσις δύσκολη· ἀλλὰ πρέπει ὄχι μοναχὰ ὁ ἰατρὸς νὰ δίδῃ ἐκεῖνα ὁποῦ πρέπει νὰ κάμνῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ ἀμὴ νὰ τὰ δέχεται καὶ ὁ ἄῤῥωστος, καὶ νὰ τὰ κάνουν καὶ οἱ παρόντες, καὶ νὰ εἶναι καλὰ κυβερνημένα καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἑρμηνεία αἰτιώδης.

» Βουλόμενος ὁ Ἱπποκράτης νὰ ἑρμηνεύσῃ κεφαλαιωδῶς καὶ ἐν περιλήψει περὶ παντὸς σχεδὸν εἴδους τῆς ἰατρικῆς τέχνης τρία διδάσκει ὡς χρειωδέστερα διὰ τοῦ πρώτου ἀφορισμοῦ, ὡς διὰ συντομωτάτου προοιμίου· καὶ πρῶτον μὲν φανερώνει περὶ τίνος μέλλει νὰ ἑρμηνεύσῃ· δεύτερον δὲ παρασταίνει τὴν δυσκολίαν τῆς θεωρίας· καὶ τρίτον παραγγέλλει πότε πρέπει νὰ φυλάττωνται, διὰ νὰ φανῇ τὸ χρήσιμον τῆς τοιαύτης θεωρίας Διαιρεῖται δὲ ὁ πρῶτος ἀφορισμὸς

---

[1] Ἑρμηνεία εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους, καταστρωθεῖσα εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μπαλάνου Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων κατὰ τὸν Γαληνόν. (Χειρόγραφον Σοφ. Οἰκονόμου,

εἰς μέρη δύο, καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου συνάγεται τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου τὸ τρίτον· ὅτι λοιπὸν μέλλει νὰ ἑρμηνεύσῃ περὶ τῆς ἰατρικῆς, τὸ φανερώνει λέγων, ἡ δὲ τέχνη μακρή· ἐπειδὴ οὐδὲ μία τέχνη εἶναι μακροτέρα τῆς ἰατρικῆς· ὅτι δὲ ἡ ἰατρικὴ εἶναι δυσκολωτάτη εἰς τὴν θεωρίαν, τὸ παρασταίνει διὰ τριῶν λέγων, ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρή, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς· ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ἔχει μεγάλην δυσκολίαν, τὸ φανερώνει καὶ τοῦτο λέγων, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερή, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή· πόσα δὲ πρέπει νὰ φυλάττωνται εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἰατρικῆς διὰ νὰ φανῇ τὸ χρήσιμόν της, παραγγέλλει διὰ τῶν λοιπῶν λέγων, δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωῦτὸν κτλ. ἀλλὰ διὰ νὰ γένῃ ἡ ἑρμηνεία σαφεστέρα, ἂς ἐξετάζωμεν κάθε μέρος τοῦ ἀφορισμοῦ χωρίς.

» 1. Ὁ βίος βραχύς· ἡ ζωὴ δηλονότι τοῦ ἀνθρώπου ὁποῦ ἀρχίζει νὰ παιδευθῇ τὴν ἰατρικὴν εἶναι ὀλίγη συγκρινομένη μὲ τὴν ἰατρικήν· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος νὰ μάθῃ ἐντελῶς τὴν ἰατρικὴν τέχνην.

» 2. Ἡ δὲ τέχνη μακρή· ἡ δὲ ἰατρικὴ δηλ. τέχνη εἶναι μεγάλη, διότι καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς προείπομεν εἶναι ὀλίγη, καὶ ἡ θεωρία τῆς ἰατρικῆς τέχνης εἶναι δυσκολοκατάληπτος, καὶ ἡ πρᾶξίς της χρειάζεται πολυκαιρίαν εἰς τὸ νὰ γένῃ ὁ ἰατρὸς ἔμπειρος εἰς αὐτήν.

» 3. Ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς· ὁ καιρὸς δηλ. εἰς τὸν ὁποῖον ἀρχίζει νὰ ἰατρεύσῃ ὁ ἰατρὸς τὸν ἀσθενῆ εἶναι γλήγορος· διότι τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι εὐκολομετάβλητον, καὶ πολλάκις στοχαζόμενος ὁ ἰατρὸς πῶς εὑρίσκεται ὁ ἀσθενής, δὲν προφθάνει νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ βότανον, καὶ ὁ ἀσθενὴς μεταβάλλεται εἰς ἄλλην διάθεσιν, καὶ χρειάζεται ἄλλο βότανον· αὕτη δὲ ἡ εὔκολη μεταβολὴ συμβαίνει ἢ ἀπὸ αἰτίαν τῆς κράσεως τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ ἀπὸ ἐξωτερικὰ συμβάντα, καὶ ἀκυβερνησίαις.

» 4. Ἡ δὲ πεῖρα σφαλερή· ἡ δοκιμὴ δηλ. ὁποῦ ἤθελε κάμῃ ὁ ἰατρὸς εἰς τὸν ἀσθενῆ, ὅταν δὲν ἔχει προδοκιμασμένον τὸ βότανον, πολλάκις εἶναι σφαλτὴ καὶ ἐπιζήμιος· διότι δὲν δοκιμάζει εἰς ἄλογα ζῶα, ὁποῦ καὶ ἂν τὰ βλάψῃ δὲν φέρει μεγάλην ζημίαν, ἀμὴ δοκιμάζει εἰς τὸ λογικὸν ζῶον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἂν δὲν εὐτυχήσῃ φέρει φόνον· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει ποτὲ ὁ ἰατρὸς νὰ μεταχειρίζεται τὸν ἀσθενῆ, ἀνίσως δὲν γνωρίσῃ πρωτήτερα τὸ πάθος ἀκριβῶς, καὶ τὸ βοτανόν του ἂν εἶναι ἁρμόδιον εἰς τὸ πάθος ὁποῦ τοῦ δίδει.

» 5. Ἡ δὲ κρίσις χαλεπή· κρίσις ἐννοεῖται ἐνταῦθα κατὰ δύο τρό-

πους, δηλ. ἡ ἐννοεῖται ὁ λόγος, μὲ τὸν ὁποῖον δύναται ὁ ἰατρὸς νὰ γνωρίσῃ ποίαν κυβέρνησιν πρέπει νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ διὰ ὠφέλειάν του, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ δυσκολώτατον, ἢ ἐννοεῖται κρίσις ἡ γνῶσις, ὁποῦ ἤθελε γένῃ ἀπὸ ταῖς δοκιμαῖς τοῦ ἰατροῦ, ἡ ὁποία γνῶσις εἶναι καὶ αὐτὴ δυσκολωτάτη· διότι, ἐξ ὑποθέσεως, ἀνίσως ὁ ἰατρὸς δὲν γνωρίσῃ τὸ πάθος καὶ ἤθελε κάμῃ πολλαῖς δοκιμαῖς, βέβαια, ἤθελε ὠφελήσει· πῶς λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ τόσαις δοκιμαῖς ἤθελε γνωρίσει ὁ ἰατρὸς ποῖον βότανον ὠφέλησεν, ἢ ποῖον ἔβλαψεν;

» 6. Δεῖ δὲ κτλ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἰατρικὴ εἶναι δύσκολος καὶ καταγίνεται εἰς τὸ ἐξαίρετον ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο συμβουλεύει καὶ ὁ Ἱπποκράτης πόσα πρέπει νὰ φυλάττωνται εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ λέγει, δὲν πρέπει, μόνον ὁ ἰατρὸς νὰ δίδῃ ἐκεῖνα ὁποῦ χρειάζονται εἰς τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ πρέπει καὶ ὁ ἀσθενὴς νὰ εἶναι ὑπήκοος, καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ ἀσθενοῦς ἐπιτήδειοι διὰ νὰ κάνωσιν ὅσα προστάζει ὁ ἰατρὸς, καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ εἶναι καλὰ κυβερνημένα καὶ τὰ ἐξωτερικά, δηλαδὴ τὸ σπῆτι καὶ ὁ τόπος ὁποῦ ἀναπαύεται ὁ ἀσθενὴς, οὔτε νὰ ὀργίζεται, οὔτε νὰ λυπᾶται. »

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν καὶ ὁ Κεφαλλὴν Βικέντιος Δαμωδὸς, ἐπὶ τὰ ἴχνη βαίνων τοῦ τε Σκούφου καὶ τοῦ Μηνιάτου, συνέγραψε τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν του μαθημάτων ἐν τῷ ἁπλῷ ἰδιώματι, ἵνα καταστήσῃ ταῦτα τοῖς πᾶσιν εὐπρόσιτα. « Ἂν τινας, λέγει, θέλει νὰ μάθῃ εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν ἀφορμὴν ὁποῦ μὲ παρεκίνησε νὰ συνθέσω τὴν Λογικὴν εἰς τὴν ἁπλὴν διάλεκτον, πρᾶγμα ἕως τώρα ἀσυνήθιστον, ἡ αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ὠφέλεια ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τούτην λαμβάνει ἡ Ῥητορικὴ τέχνη. Ἐγὼ ἐπιθυμῶντας νὰ ὠφελήσω κάθε λογῆς ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ γένος μας, ἐσύνθεσα τὸ βιβλίον τῆς Ῥητορικῆς τέχνης εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, καὶ στοχαζόμενος ὕστερα πόσον εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν εὐγλωττίαν ἡ Λογικὴ, ἠθέλησα νὰ συνθέσω καὶ ἐτούτην διὰ νὰ ἀνοίξω πλατυτέραν τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς Ῥητορικῆς· »

Ὡς ὑπόδειγμα τοῦ ὕφους τοῦ Δαμωδοῦ ἀναφέρω ἐκ τῆς Ῥητορικῆς τὴν ἑξῆς περικοπήν.

« Εἶναι πολλαῖς καὶ διάφοραις ἡ τέχναις, ἀπὸ ταῖς ὁποίαις γίνονται πολλὰ θαυμαστὰ ἔργα εἰς τὸν κόσμον· ὅμως δὲν εἶναι θαυμαστότερη τέχνη ἀπὸ τὴν Ῥητορικήν. Διατὶ μοναχὴ αὐτὴ ἔχει ἐξουσίαν

ἐπάνω εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Μόνης ἐτούτης ἐδόθη ὅλη ἡ δύναμις, νὰ κρατῇ τὸ βασίλειον εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ τὴν βιάζῃ νὰ δέχεται ἐκείνην τὴν κίνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν εἶχε παρακινήσει. Αὐτὴ εἶναι ὁποῦ εἰς τὰ δικαστήρια μὲ βροντῶσαν φωνὴν ζωγραφίζει εἰς τὸ πρόσωπον τῶν κριτῶν τὴν ταραχὴν τῆς καρδίας, αὐτὴ, ὁποῦ ἀνάπτει ὅλαις ταῖς φλόγαις τῆς ὀργῆς, διὰ νὰ κατακαύσῃ τῶν παραβατῶν τὴν ἀνομίαν. Αὐτὴ εἶναι ὁποῦ, ἐν ταῖς δημηγορίαις τόρα ὑψόνει ταῖς ἐλπίδαις, τώρα κράζει τοὺς φόβους, τώρα σκεπάζει ἀπὸ ἐντροπὴν τὰ ὄμματα τῶν ἀκροατῶν. Αὐτὴ εἶναι τέως (γρ. τέλος) ὁποῦ εἰς τὰς πανηγύρεις ἐπαινεῖ τῶν ἡρώων τὴν ἀρετὴν καὶ ὑβρίζει τῶν ὀκνηρῶν τὴν κακίαν. Ταύτης τῆς τέχνης λοιπὸν ἔρχομαι νὰ ἐξηγήσω τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, διὰ νὰ καταλάβῃς τί εἶναι [1]. »

Τὸ ὕφος τοῦ Δαμωδοῦ ἐμιμήθησαν οἱ μαθηταὶ καὶ συμπατριῶται αὐτοῦ Νικόλαος ὁ Μαυροειδὴς καὶ Ἀγάπιοςς ὁ Λοβέρδος.

Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπραγματεύθη τὸ περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ζήτημα σπουδαιότερον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου. Ὁ πολυμαθὴς οὗτος Θεσσαλὸς διατρίβων ἐν Γερμανίᾳ, καὶ αὐτήκοος γενόμενος τῶν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀδίκων μομφῶν, μὴ ἀποῤῥεουσῶν τὸ παράπαν ἐκ πεφωτισμένης εὐθυκρισίας, ἠθέλησε νὰ καταδείξῃ τὴν πλάνην, ἀπαλλάττων οὕτω καὶ τὸ γένος τοῦ προστριβομένου τῆς ἐκβαρβαρώσεως μώμου. Καὶ ἐν πρώτοις δημοσιεύσας, χάριν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπιθυμούντων τὴν μεθοδικωτέραν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, *Σταχυολογίαν τεχνολογικὴν τῆς Ἑλλάδος φωνῆς* [2], προέταξε διάλογον μεταξὺ Μελίσσου καὶ Ἀγαπίου, ἐν ᾧ εὐφυῶς σκώπτει καὶ τὴν Ἐρασμιανὴν προφορὰν, καὶ τὰς περὶ ἐκβαρβαρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ δόξας [3]. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐν τῇ γραμματικῇ ἀκατάλληλον θεωρήσας τὴν περίστασιν, ἵνα καταδείξῃ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν στενὴν συγγένειαν τῆς καθωμιλημένης γλώσσης ἐπεφυλάχθη ὅπως ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ συζητήσῃ τοῦτο [4]. Καὶ

---

[1] Ἀνθ. Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Κεφαλληνίας. Ἐν Βενετίᾳ 1843, σελ. 150.

[2] Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς, ἤτοι γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Opera et studio Alex. Helladii, Norimbergae 1712. (ἑλληνολατινιστί). σελ. LXX—311.

[3] Τὸ περίεργον τοῦτο συνταγμάτιον, ὡς ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς, ἐπισυνάπτω ἐν παραρτήματι.

[4] Μόνον ἐν σελίδι 36 λαλῶν περὶ τῆς κλίσεως τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου κατὰ τοὺς

τφόντι μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἐξέδωκεν ἐν Ἀλτδόρφῃ, ὡς ἀπολογίαν τοῦ διασυρομένου ἐπί τε ἀμαθείᾳ καὶ ἐκβαρβαρώσει ἑλληνικοῦ ἔθνους, περισπούδαστον ἅμα δὲ καὶ πολύκροτον συγγραφήν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς προεῤῥέθη, ἡ θρησκεία ἦτο τὸ κύριον ἐλατήριον τὸ βιάσαν τοὺς διαμαρτυρομένους ἵνα κηρύξωσι τὸν κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἑπομένως δὲ καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀντιπροσωπευομένης ἐθνικότητος πόλεμον, ὁ Ἑλλάδιος ἐπιγράψας τὸ πόνημα αὐτοῦ « Περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας » (1) ἐκαθάρισεν ἀμέσως τὸ ζήτημα, καὶ ἰσχυρῶς προσέβαλεν αὐτὴν τὴν ἀφετηρίαν τοῦ μισελληνισμοῦ, δηλαδὴ τὴν ἐξελλήνισιν τῶν Γραφῶν, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνων, ὅτι ἡ ἀπόῤῥιψις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἡ παραδοχὴ τῆς προτεινομένης μιξοβαρβάρου ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα ἤθελεν ἔχει τὴν παντελῆ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐκβαρβάρωσιν (2).

Εἰσαγωγικῶς ἐν πέντε κεφαλαίοις λόγον ποιούμενος περὶ τῆς παρ' Ἕλλησι παιδείας ὁ πολυμαθὴς Λαρισσαῖος ἄρχεται τῆς περὶ τῆς καθωμιλημένης γλώσσης συζητήσεως Καὶ πρῶτον μὲν διὰ πολλῶν μαρτυριῶν πιστοποιῶν, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἠνόει τὰς Γραφὰς, ὅσον εἶναι δυνατὸν οἱῳδήποτε λαῷ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ νοήματα αὐτῶν, καὶ ὅτι παρ' ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν ἄλλως γράφει ὁ λόγιος καὶ ἄλλως λαλεῖ ὁ ὄχλος, ἐπιλέγει, ὅτι αἱ νῦν παρατηρούμεναι ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ ἀνωμαλίαι περί τε τὴν χρῆσιν τῶν καταλλήλων πτώσεων καὶ τῶν τόνων, τὴν ἀποκοπὴν καὶ συνένωσιν τῶν λέξεων, καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ξενικῶν, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι συνέβαινεν. Ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ λαλῶν ἰδίᾳ περὶ τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως ἐπιφέρει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ μιξοβάρβαρα στιχουργήματα τοῦ Κοντιάνου, Πεκκάτορος, Χούμνου καὶ ἄλλων, διότι οἱ στιχουργοὶ οὗτοι ἐξ Ἰταλῶν ναυτῶν καὶ μητέρων Ἑλληνίδων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταγόμενοι, καὶ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐρχόμενοι, διέφθειρον ἐν τοῖς στιχουργήμασιν αὐτῶν καὶ

Δωριεῖς ὑποσημειοῖ. « Σημείωσαι, ὅτι οἱ νῦν Θετταλοὶ καὶ οἱ ἐν Ἠπείρῳ τὸ αι, ἄρθρον, εἰς η, τρέπουσιν ὑπογράφοντες τὸ ι· οἷον ἡ γυναῖχες, ἀντὶ τοῦ αἱ γυναῖχες, λέγουσι. »

(1) Status praesens Ecclesiae Graecae; in quo etiam causae exponuntur cur Graeci moderni Novi Testamenti editiones in Graeco-barbara lingua factas acceptare recusent. Ab Alex. Helladio. 1714. σελ. XLIV—400.

(2) « Et denique, quod si textus originalis admiretur Graecis, summum esset periculum, ne plane in barbariem grex Graecorum subito devenirct. » σελ. 134.

τὸ ἐν τῇ γενεθλίῳ νήσῳ λαλούμενον ἰδίωμα, καὶ οὐδόλως ἠνοοῦντο ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ Ἑλλάδι, οἵτινες στιχουργοῦσιν ἐν τῇ κοινῇ, ἀμιγεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ξενισμῶν, ὡς δείκνυται ἐν τοῖς δύο τούτοις ἀποσπάσμασιν, ἐξ ὧν τοῦ δευτέρου ποιητής ἐστιν ἐμβαλωτής τις Ἀδριανουπολίτης, γράφων κατὰ πλουσίου γέροντος ἀπαγαγόντος τὴν ἐρωμένην του.

Θεέ μου Παντοδύναμε, κριτὰ τῆς οἰκουμένης
τὰ πταίσματά μου φαίνονται, ὡς τῆς κοινῆς τῆς πόρνης.
Στοχάζομαι ὁλημερὶς τῆς κρίσεως ἡμέραν,
ὅτι αὐτὸς ὁ θάνατος κεντᾷ με πᾶσαν ὥραν
Ἡ ὥρα μὲ παρακαλεῖ νὰ στοχασθῶ τὴν κρίσιν,
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φρικτῇ πρέπει νὰ δώσω ῥῆσιν.
Ὁ βίος μου ὁ μάταιος ταλαίπωρος καὶ ξένος,
μὲ τοῦ Χριστοῦ ἂν συγκριθῇ οὐκ ἔχει οὐδὲ μέρος.
Τὰ ἔργα μου τὰ πονηρὰ, θελήματα κακίας.
Ἔχω καὶ ὁμιλήματα γέμοντα ἁμαρτίας,
καὶ στοχασμοὺς, καὶ λογισμοὺς, πικρίας τῆς καρδίας,
καὶ κρίσεις πρὸς τοὺς γείτονας γλωσσώδεις, καὶ μανίας.
Ἡ δὲ παμπόνηρος ζωὴ, ἣν ἔχω ὁλημέραν,
ἀσεβεράτη φαίνεται εἰς κρίσεως ἡμέραν.
Ποῖον καλὸν νὰ στοχαστῶ εἰς ταύτην καὶ νὰ εὕρω;
ὁποῦ καλὸν δὲν ἔπραξα, πῶς οὖν αὐτὸ νὰ εὕρω;
Εἰ δὲ κ' εἰς ταύτην φαίνεται καὶ τοῦ καλοῦ ὀλίγον,
ἀλλ' ἁμαρτία ἡ προπάτορος τὸ ἔκαμεν ἀχρεῖον....

Ὅς ἔχει πλοῦτον περισσὸν ἔχει καρδιὰ μεγάλην,
νὰ μάθῃ μόνος δύναται τὴν ἐπιστήμην ὅλην.
Ἀγχίνοιαν ἔχει κἀρετὴν, ἔχει καὶ τὰ πρωτεῖα.
ἔχει τιμὴν εἰς ἅπαντας, κἀξίαν εἰς τὰ θεῖα.
Ὅλοι τὸν προσηκόνονται, δέσποτα τὸν φωνοῦσι,
τὸν προσκυνοῦσιν ὡς θεὸν, τὴν χεῖρά του φιλοῦσι.
Ἂν εἶναι καὶ μελαγχροινὸς, καὶ φαλακρὸς, καὶ γέρων,
ἡ εὔμορφαις τὸν ἀγαποῦν ὡς εὔμορφον καὶ νέον.
Τὰς λύμας ταραβλέπουσι, τὴν μύξαν του φιλοῦσι,
καὶ ὡς τὰ βρέφη τὰ μικρὰ εἰς χεῖρας τὸν κρατοῦσι.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις κεφαλαίοις καταδεικνύων, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν ἀπηγόρευσε τὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν ἐκ δεισιδαίμονος πρὸς τὴν ἀρχαιότητα σεβασμοῦ, ὥς τινες ἰσχυρίσθησαν, ἀλλὰ, διότι δὲν ἔβλεπε τὴν ἀνάγκην τῆς διαδόσεως τῶν μιξοβαρβάρων τούτων βιβλίων παρὰ λαῷ καλῶς ἐννοοῦντι αὐτὸ τὸ πρωτότυπον τοῦ Εὐαγ-

γελίου κείμενον, ἐπιφέρει, ὅτι παρὰ τοῖς Μικρασιάταις χριστιανοῖς (Καραμανίταις) τοῖς ἕνεκα τοῦ ζυγοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἀποβαλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εὐγνωμόνως αὕτη ἐπιτρέπει ὅπως διαδίδηται ἡ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν Καινὴ Διαθήκη, ἐπικαλούμενος καὶ τὴν μαρτυρίαν διαφόρων διαμαρτυρομένων ἰδίοις ὄμμασιν ἰδόντων τοῦτο.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἑλλάδιος, μὴ καταλήψεως τῶν Γραφῶν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μεγάλας δυσκολίας παρίστα ἡ εἰς τὸ χυδαϊκὸν ἰδίωμα μετάφρασις αὐτῶν· διότι ἡ ἁπλῆ γλῶσσα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τοῦ τῆς Γερμανίας, ἀπετέλει κυκεῶνα διαλεκτικῶν ἰδιωμάτων· φέρων δὲ εἰς παράδειγμα, ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τοῦ Λαγγίου περιλαμβανομένων ἐκ τοῦ στοιχείου Α ἑπτακοσίων ἑβδομήκοντα ἐννέα λέξεων, αἱ μὲν ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρες πάντη ἀγνοοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς ἠπείρου Ἑλλάδος, αἱ δὲ διακόσιαι ἓξ διάφορον καὶ πολλάκις ἐναντίαν σημασίαν ἔχουσιν ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ, καὶ μόλις αἱ τετρακόσιαι τεσσαράκοντα ἐννέα, ἀρχαῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἐξ ἀρχαίων παραγόμεναι, κοιναί εἰσιν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, ἐπισυνάπτει καὶ συγκριτικοὺς πίνακας τῶν τοιούτων λέξεων· οὕτως μεταξὺ τῶν ἄλλων αἱ λέξεις *ἀγενικὸς*, *ἀγνωρισία*, *ἀγὸρ*, *ἀγροικῶ*, *ἀπὲ*, *ἄρχοντας*, *βάϊα*, παρὰ μὲν τοῖς νησιώταις σημαίνουσι *ἀγενὴς*, *ἀχαριστία*, *ἀετὸς*, *ἐννοῶ*, *ἐκ*, *εὐγενὴς*, *τροφὸς*, παρὰ δὲ τοῖς ἠπειρώταις *ἀγένειος*, *ἀγνώριστον*, *ἀρσενικὸς*, *ἀγνοῶ*, *ἀπὸ*, *προεστὼς*, *δάφνη*. Καὶ ἐν γένει κρίνει, ὅτι ἐκ τῶν παρὰ Λαγγίῳ περιεχομένων ἓξ χιλιάδων ἑξακοσίων περίπου λέξεων, μόλις αἱ χίλιαι ἐννοοῦνται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ Ἑλλάδι, αἱ δὲ λοιπαί, λατινικῆς ἢ ἰταλικῆς καταγωγῆς, πάντη ἀγνοοῦνται.

Συμπεραίνων δὲ λέγει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ μιξοβάρβαρα τῶν γραικοϊταλῶν στιχουργήματα, διότι οὗτοι ἐντελῶς ἀγνοοῦντες τὴν νεωτέραν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, καὶ τὸ τῆς γενεθλίου νήσου ἰδίωμα ἐξεβαρβάρωσαν ἕνεκα τῆς μετ' ἀλλογλώσσων συναναστροφῆς, μὴ ἐξαιρῶν καὶ ἐκείνους, ὅσοι ἐκπαιδευθέντες ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μόλις ἀρξάμενοι νὰ ἐννοῶσί τινας τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων ἔσπευσαν νὰ μεταφράσωσι κακῶς εἰς τὴν καθωμιλημένην ἀρχαῖά τινα βιβλία, ὡς Ἀγάπιος ὁ Κρής, Δημήτριος Ζῆνος, Μάξιμος Καλλιπολίτης, Ματθαῖος Τζιγάλας, Μανουὴλ Γλυζώνιος, Σεραφεὶμ

ὁ Μιτυληναῖος, καὶ ἄλλοι, πεποιθότες, ὅτι θέλουσι τιμηθῆ ὠφελοῦντες δῆθεν τὸ γένος, πράγματι ὅμως ἀγνοοῦντες ὁποίου κακοῦ ἐγίνοντο πρόξενοι. Ἐντιμότερον διὰ τοὺς τελευταίους, ἀναφωνεῖ ὁ φιλόπατρις Θεσσαλὸς, ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα ἐδίδασκον τὴν νεολαίαν καλλίτερα γράμματα, ἢ νὰ καταστρέψωσι τὸν βίον ἐν Βενετίᾳ ἐντρυφῶντες!

Ἐπὶ τέλους ὁ Ἑλλάδιος προτρέπων τοὺς ἐν Γερμανίᾳ νὰ μὴ κατατρίβωσι χρόνον πολύτιμον εἰς σύνταξιν γραικοβαρβάρων γλωσσαρίων, συμβουλεύει ν' ἀποῤῥίψωσι τὰ διαλεκτικὰ ἐκεῖνα ἐκτρώματα, καὶ σπουδάσωσι τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν ἐν τοῖς ὑπὸ λογίων γραφομένοις βιβλίοις, διότι ἡ γλῶσσα αὕτη εἶναι ἡ μόνη κοινὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τοῖς ἀκολούθοις δὲ κεφαλαίοις διὰ μακρῶν καταδεικνύει, ὅτι οἱ μεταφράσαντες τὴν Καινὴν Διαθήκην Μάξιμος ὁ Καλλιπολίτης καὶ Σεραφεὶμ ὁ Μιτυληναῖος, ὡς καὶ ὁ γράψας τὰ σημειώματα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φραγκίου Λιβέριος Κολέτης, πάντῃ ἀγνοοῦντες τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου διέφθειραν, καὶ πλῆθος βαρβαρικῶν λέξεων εἰσήγαγον.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἑλλαδίου μεγάλην παρήγαγεν ἐντύπωσιν.

Ἡ περιώνυμος *Ἐφημερὶς τῶν Σοφῶν* (¹) μετ' ἐπαίνων ἀνέλυσεν αὐτό· ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ ὀξύχολος Γερμανὸς Γέσνερος δριμὺς ἐπέπεσε κατὰ τοῦ πολυμαθοῦς Θεσσαλοῦ, τὸν ὁποῖον φιλοτίμως ὑπερησπίσθη Ἀναστάσιος ὁ Ναουσαῖος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος ἐδημοσιεύθησαν ταὐτοχρόνως σχεδὸν δύο παραφράσεις τῆς βατραχομυομαχίας ἐν τῇ ἁπλοελληνικῇ γλώσσῃ, ἡ μὲν ὑπὸ Ἀντωνίου Στρατηγοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Παταβίῳ ἑλληνομουσείου, μετά τινων Κρητικῶν ἰδιωτισμῶν, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ὀστοβὴκ πρωτονοταρίου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης Ἐκκλησίας. Παρατιθέμενος ἐξ ἀμφοτέρων τὸ προοίμιον ἀναγκαῖον θεωρῶ ν' ἀντιπαραβάλλω πρός τε τὴν πρὸ διακοσίων ἐτῶν δημοσιευθεῖσαν παράφρασιν τοῦ Ζακυνθίου Δημητρίου Ζήνου, καὶ τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος γενομένην ὑπὸ Ἰωάννου Βιλαρᾶ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

(¹) Journal des Savans tom. 49—50. 1716. σελ. 603—613, καὶ 3—12.

Παράφρασις Ζήνου (1540;)

Πρὸ τοῦ ν' ἀρχήσω, δέομαι τὸν ὕψιστον τὸν Δία
νὰ μ' ἀποστείλῃ βοηθοὺς 'ς τούτην τὴν ἱστορία
ταῖς Μούσαις ὁποῦ κατοικοῦν 'ς τ' ὄρος τοῦ Ἑλικῶνος,
γιατὶ ἐγὼ δὲν δύνομαι νὰ λογαριάσω μόνος
μάχην τὴν πολυτάραχον τοῦ ἰσχυροῦ τοῦ Ἄρη,
ὁποῖος θεὸς λογίζεται, καὶ θεῖον παλικάρη.
Ὅλους λοιπὸν παρακαλῶ (νάχετε τὴν ὑγιά σας)
εἰς νοῦν καλὰ νὰ βάλλετε, ν' ἀνοίξετε τ' ἀφτιά σας,
νὰ 'κούσετε, γιατὶ ἀφορμὴ οἱ ποντικοὶ ἐποῖκαν
'ς τοὺς βορθακοὺς μάχην πολλὴν κ' εἰς πόλεμον ἐμπῆκαν.
Κι' ἀνθρώπους ἐμιμήθησαν τοὺς παλαιοὺς τοὺς ἄνδρες
(ὡσὰν τὸ λέγουν κι' ᾄδεται) τοὺς φοβεροὺς γιγάντες.
Ἕναν καιρὸν ὁ ποντικὸς εὑρέθην ἱδρωμένος,
γιατὶ τῆς γάτας ἔφυγε, κ' ἦτονε διψασμένος,
κ' εἰς λίμνην ἐκατήντησε, τὴν δίψαν του νὰ βγάλῃ,
καὶ τὸ πηγούνι τό 'βρεξε μὲ ὄρεξιν μεγάλη.
Ὁ βορθακᾶς τὸν ἐρωτᾷ, ξένε μου, ποῖος εἶσαι;
καὶ πόθεν ἦλθες ἐδαπᾶ; μὲ μέν' φιλία ποῖσε.
Εἰπές μου τὴν ἀλήθειαν· τίς εἶναι ὁ γονῆς σου,
καὶ μὴ μοῦ κρύψῃς τίποτες, τὸ ποῖσαν οἱ δικοί σου.
Κι' ἂ σὲ γνωρίσ' ἀληθινὸν, θὲς ἔχει τὴν φιλιά μου,
καὶ νὰ σὲ μπάσω νὰ ἰδῆς ὅλην τὴν κατοικιά μου.
Καὶ φιλικὰ χαρίσματα ἐγὼ νὰ σοῦ χαρίσω,
καὶ νὰ σὲ στρέψω, τάσσω σου, πάλι ὀμπρὸς ὀπίσω..

Παράφρασις Στρατηγοῦ (1745).

Μέσ' 'ς τὴν ψυχή μου πεθυμῶ τώρα νὰ κατοικήσῃ
ἀπ' τὸν Λικῶνα τῶν Μουσῶν χορὸς, νὰ κοιλαδήσῃ
τὴν ἄπειρο φιλονεικιὰν ὁποῦ 'ς τὰ πινακίδια
'ς τὰ γόνατά μου ἀπονωθιὸ ἔγραψα σὰν παιγνίδια
τοῦ ταραχώδου Ἄρεως, θέλοντας εἰς τ' ἀφτία
νὰ παραθέσω καθ' ἑνός πῶς βαθρακοὺς μ' ἀντρία
πολέμησαν οἱ ποντικοὶ, μιμῶντας τῶν γιγάντων
τὰ φοβερὰ καμώματα, καθὼς τὰ λόγια πάντων
ἔφερναν. 'Αμ' ὁ πόλεμος ἔτζ' ἦτον συκωμένος.
'Απῆτις φύγε μιὰ φορὰ τοῦ γάτου διψασμένος
ὁ ποντικὸς τὸν κίντυνο, 'ς τὴν λίμνην τὸ γενάκι
τὸ τρυφερόν του ἐσίμωσε, πίνοντας ὀλιγάκι
μὲ νοστιμάδ' ἀπ' τὸ νερὸ, ποῦ φαίνετο σὰν μέλι'
ὁ φωνιαλᾶς Λιμνόχαρις τὸν εἶδε κ' εὐθὺς θέλει

νὰ τοῦ μιλήσῃ φιλικὰ, καὶ τέτοιους λόγους σέρνει·
Ξένε τίς εἶσαι; κι' ἀπὸ [ποῦ] τὸ περιγιάλι δέρνει
τὸ ῥιζοικό σου; καὶ γονειὸ ποιὸν ἔχεις; ὅλα τώρα
καθάργια μοῦ φανέρωσε, μὴ σε νοήσω δῶρα
τῶν ψευδολόγων νὰ κρατῇς 'ς τὰ χείλια σου, καὶ τάσσω,
ἂν σὲ γνωρίσω μπιστικὸ φίλο, νὰ σ' ἀνεβάσω
'ς τὸ σπῆτί μου, καὶ μὲ πολλὰ κανίσκια καὶ μεγάλα
νὰ σὲ τιμήσω. — — —

'Ελευθέρα παράφρασις 'Οστοβήκ (1746).

Ταῖς Μούσαις νὰ χορεύουσι βλέπω εἰς 'Ελικῶνα,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ θέλω νὰ λάβω ἀγῶνα,
διὰ νὰ γράψω ἐπιμελῶς τὸν πόλεμον τὸν μέγαν,
ὁποῦ ἐτραγουδούσασιν ἡ Μοῦσαις κ' ἐχορεῦγαν.
Τὸν πόλεμον τὸν φοβερὸν καὶ αἱματώδη μάχη,
ὅπου μαζὺ ἐκάμασιν οἱ ποντικοβατράχοι·
πόλεμον περιβόητον, ὀργίλον κατὰ φύσι,
ὁποῦ ὁ ῎Αρης εἰς αὐτοὺς τὸν εἶχε προξενήσει,
καὶ τοὺς βατραχοποντικοὺς ἔκαμε παλληκάρια,
νὰ πολεμοῦν ὡς γίγαντες, ὡς φοβερὰ λειοντάρια.
Καὶ ἐτούτη εἶναι ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ κακὸν π' ἐγίνη,
διὰ νὰ πάγῃ ὁ ποντικὸς νὰ πιῇ νερὸν στὴν λίμνη.
Ποῦ μία μέρα ὁ ἄθλιος τοῦτος διὰ νὰ φύγῃ
ἀπὸ τῆς γάτας τὸ πικρὸν καὶ φοβερὸν κυνῆγι,
εἰς λίμνην ἦλθε τρέχωντας, μισοαποθαμένος,
ἀπὸ τὸν φόβο ἔτρεμε, ἦτον καὶ διψασμένος.
Αὐτοῦ ἐστάθη γύρωθεν νὰ θεωρῇ τὴν λίμνην,
καὶ γάτους πλειὸ μὴν βλέπωντας, σκύπτει νερὸν νὰ πίνῃ.
'Εχόρτασεν αὐτοῦ νερὸν, κ' ὕστερον χωρὶς ἔννοια,
πλύνει ὡς ἀφεντότουπος (¹) καὶ μούτζουνα καὶ γένεια.
Τὴν λίμνη ἔκαμε λουτρὸν, χέρια, ποδάρια νίπτει,
ὡσὰν νὰ ἦτον ἄρχωντας εἰς ἐδικόν του σπήτι.
Κ' ἐκεῖ ὁποῦ ἐπλύνετο, κάτω σ' αὐτὰ τὰ βράχη,
τὸν βλέπει ὁ Φουσκομάγουλος τὸν λέγουσι λιμνάρχη.
Τοῦτος ἦν μέγας βάτραχας, μεγάλο παλληκάρι,
τὸν κράζουν Φουσκομάγουλον, λιμνάρχη, λιμνοχάρη.
Τοῦτος θωρεῖ τὸν ποντικὸν αὐτοῦ μ' ὀργὴ μεγάλη,
πῶς φαίνετ' ἐξουσιαστὴς εἰς ξένον περιγιάλι.

(¹) 'Εν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ Κ. Πρακτικίδου διορθοῦται ἀφεντόπουλος, ἐγὼ δὲ νομίζω ἀφεντότοπος.

Καὶ λέγει αὐτὸς ποῦ ἔμαθεν ἐδῶ νερὸ νὰ πίνῃ,
ἂν τὸν ἀφήκω ζωντανὸν στερεύει μας τὴν λίμνη·
διατ' ἂν καὶ φύγῃ μοναχὸς ἔρχεται μὲ τὸ πλῆθος
καὶ πίνουν καὶ στερεύουσι τῆς λίμνης μας τὸ βύθος.
Ἂν φαίνετ' ἐξουσιαστὴς ὁ μόνος καὶ ὁ ξένος,
τί θέλει κάμει ἂν φέρῃ ἐδῶ τῶν ποντικῶν τὸ γένος;
Μὰ ἐγὼ τὸν κάμνω νὰ διαβῇ καὶ πλειὸ νὰ μὴν γυρίσῃ
'ς τὴν λίμνην ποῦ ὀρέγεται λουτρὸν νὰ ἀποκτήσῃ.
Τοῦτα λογιάζ' ὁ βάτραχας, ὅμως μὲ τέχνη πρῶτα
τὸν ποντικὸ ἐχαιρέτησε κ' ὕστερον τὸν ἐρῶτα.
Λέγει του: ἔχεις, φίλε μου, ἤθη ἐπαινεμένα,
καὶ φαίνεσαι εὐγενικὸς, ἀμὴ τὶ θὲς 'ς τὰ ξένα;
Τίς εἶσαι, καὶ πῶς ἔτυχες; εἰπέ μου τὴν αἰτίαν,
καὶ θέλει μ' εὕρεις βοηθὸν ἂν ἔχῃς δυστυχίαν.
Ἐγὼ νὰ σοῦ συμβοηθῶ ἔχω καλὸν τὸν τρόπον.
διατ' εἶμαι μέγας βασιλεὺς εἰς τοῦτόν μας τὸν τόπον.
Ἐγώ 'μαι ὁ Φουσκομάγουλος, καὶ μ' ἔκαμαν λιμνάρχη
'ς αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν μας οἱ ἄρχοντες βατράχοι.
Καὶ κάμνω σε ὑπέρπλουτον, ἂν καὶ νὰ ἦσαι ξένος,
ἂν μοῦ εἰπῇς καταλεπτῶς τὸ ἐδικόν σου γένος,
διατὶ αὐτὸ τὸ ἦθός σου καταπολλ' ἀποδείκτει
πῶς εἶσαι τέκνον ἄξιον ἀπὸ μεγάλο σπήτι.

(Παράφρασις ἐλευθέρα Ἰωάννου Βιλαρᾶ 1817*)*.

Ὦ Μούσαις, ποῦ κυττάζετε ψηλὰ ὄχ τὸν Ἑλικῶνα,
καὶ βλέπετε τὸν ἵδρωτα καὶ τὸν πολύ μου ἀγῶνα,
μιὰ ἀχτίνα ρίξτε σπλαχνικὴ νὰ μὲ γιομόσῃ θάῤῥος,
νὰ δυνηθῶ ν' ἀλαφρωθῶ ὄχ τὸ πολὺ τὸ βάρος.
Δὲν ψάλλω ἐδῶ τῆς Ἀθηνᾶς τὰ ἔργα καὶ τὴ δόξα,
ἢ τοῦ πανούργου Ἔρωτα τὰ φλογισμένα τόξα.
Μὸν τραγουδῶ τὸν ἄπονο τὸν ταραχώδην Ἄρη,
ποῦ στὰ νεκρὰ κορμιὰ πατάει μὲ πρόθυμο ποδάρι.
Τῆς μάχαις πάντα ὀρέγεται, τὸν κόσμο ἀνακατόνει,
γιὰ νὰ πληθαίνῃ ὁ πόλεμος, γιὰ ν' ἀβγατᾶν οἱ φόνοι.
Καὶ μ' ἀπερίγραφτη ἀσπλαχνιὰ καὶ μ' ἄγρια σκληροσύνη,
τῶν ζωντανῶν τὰ αἵματα ὡσὰν ποτάμι χύνει.
Καλοθελήτραις Μούσαις μου, σ' αὐτὴν τὴν ἱστορία,
ἀναθυμῆστέ μου καλὰ τῆς μάχης τὴν αἰτία.
Καὶ πῶς σ' αὐτὸ τὸ μάλωμα, τῶν ποντικῶν τὸ πλῆθος
γιγάντων δείχνει ἀποκοτιὰ, γιγάντων δείχνει στῆθος.
Ἕνα ποντίκι μιὰ φορὰ σὰν μπόρεσε νὰ φύγῃ,
τὰ νύχια ἑνὸς ἀγριόγατου, ποῦ τὸ 'χε στὸ κυνήγι.

σὲ λίμνης ἄκρα ἐζύγωσε νὰ πιῇ, καὶ νὰ δροσίσῃ
τὸ διψασμένο ἀχείλι του, τὴ φλόγα του νὰ σβύσῃ.
Συχνοβουτάει στὸ νερὸ τὴ μούρη καὶ ῥουφάει,
καὶ τρομασμένο, ἀσίγητο, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τηράει.
Μὸν σὰν ἀπόπιε, ἐχόρτασε, καὶ ὁ φόβος λιγοστεύει,
τὸν τόπο νὰ κατατηράῃ περισσότερο θαῤῥεύει.
Τόσο νερὸ θιαμαίνεται νὰ πρωτοϊδῇ ὀμπροστᾶ του,
τῆς πρασινάδες χαίρεται ὁπώχει ὁλόγυρά του.
Τὸν βλέπει ὁ μεγαλόφωνος, ποῦ στὰ νερὰ φυλάει,
καὶ τοῦ σιμόνει σιγανὰ, καὶ τὸν γλυκορωτάει.
Ξένε μου ποῦθεν ἔρχεσαι; ποιὸς εἶσαι; καὶ ὄχ τί τόπο;
Μὴ φοβηθῇς νὰ μοῦ τὸ εἰπῇς, μὴν ἔχεις κάναν κόπο.
Γιατὶ ἂν ἀπὸ τὸ στόμα σου τὴν πᾶσα ἀλήθεια μάθω,
καὶ σὲ γνωρίσω γιὰ σωστὸν καὶ φίλο δίχως λάθο,
σοῦ τάζω μὲς τὸ σπίτι μου νὰ σὲ φιλοξενήσω,
κι' ὡς πρέπει, μὲ χαρίσματα πολλὰ νὰ σὲ τιμήσω.

Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πόλεμος μετὰ μείζονος ἐξηκολούθει σφοδρότητος. Ὅθεν καὶ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων πολυμαθὴς Γεώργιος Κωνσταντίνου δημοσιεύσας τὸ *Τετράγλωσσον Λεξικόν* του [1] ἠναγκάσθη, ἵνα ἐλέγξῃ πικρῶς τοὺς πείσμονας τούτους κατηγόρους, γράφων ὡς ἑξῆς.

« Ἵνα καταισχυνθῶσιν ὅσοι ἀθυροστομοῦντες φλυαροῦσιν ἀκρατῶς κατὰ τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τῆς κοινῆς ἤτοι ἁπλῆς ἡμῶν διαλέκτου, ὀνομάζοντες τὴν μὲν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον Γραικοβάρβαρον, ὁμοίως καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ὑπολαμβάνουσι πάντῃ βάρβαρον, ἀμαθὲς, καὶ ἔρημον παντοίας σπουδῆς, σχολείων καὶ ἐπιστημῶν, μὴ εἰδότες οἱ ἀσύνετοι τὰ τοσαῦτα σχολεῖα πανταχοῦ εἰς τὰς ἐπισήμους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ νήσους· καὶ ὅπου ἂν ἡ ἡμετέρα διάλεκτος πολιτεύεται, καὶ ἡ εὐσέβεια τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κηρύττεται, καὶ σχολεῖα σώζονται, καὶ ἄλλα ἐγείρονται, καὶ διδάσκαλοι καὶ σπουδαῖοι κοσμοῦσι τὰς ὁμηγύρεις τῶν τε ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν, καὶ ἐπ' ἄμβωνος συνεχῶς κηρύττουσι λόγους συνθεμένους μὲ τὴν πλέον ἀνθηρὰν καὶ γλαφυρὰν φράσιν κατὰ τὴν ἁπλῆν ἡμῶν διάλεκτον εἰς ἐπήκοον πάντων, καὶ τὰς ἐπιστήμας παῤῥησίᾳ διδάσκοντες παντὶ τῷ

---

[1] Λεξικὸν Τετράγλωσσον, περιέχον δηλαδὴ τὰς τέσσαρας ταύτας διαλέκτους, ἑλληνικὴν, πεζὴν ἤτοι ἁπλῆν Ῥωμαϊκὴν, λατινικὴν, καὶ ἰταλικήν.

προσερχομένῳ ἀφθόνως καὶ ἀδωροδοκήτως μεταδίδουσιν. Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν λοιπὸν τῶν ἁπλῶν λέξεων τοῦ παρόντος λεξικοῦ, καὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἑλληνικῶν εἰς ἄλλας λέξεις πάλιν ἑλληνικάς, ἀλλ' εἰς τὸ ἡμέτερον γένος τόσον κοινάς, ὥστε νὰ τὰς ὁμιλοῦσιν αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιὰ καὶ ὁ πλέον κοινὸς λαός, θέλουσι συμπεράνῃ οἱ ἀναιδῶς συκοφαντοῦντες (ἐὰν μὴ ἰσχυρογνώμονες καὶ ἐθελοκακοῦντες, δὲν ὁμολογοῦσι τὴν ἀλήθειαν) τὴν εὐγλωττίαν καὶ γλαφυρότητα τῆς ἡμετέρας διαλέκτου, Ἑλληνίδος κοινῆς, παραχθείσης παρὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διαλέκτου, θαυμαζομένης ὑπὸ τοσούτων αἰώνων, καὶ μητρὸς τοσούτων ἐπιστημῶν, καὶ ἀδιαλείπτως διδασκομένης τανῦν εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα. »

Πλὴν καὶ ἐν μέσῳ τῆς συστηματικῆς ἐκείνης καταδίκης τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων γλώσσης, δὲν ἔλειψαν ν' ἀναφανῶσι καὶ ἄνδρες, οἵτινες ἀπαθέστερον καὶ ἀκριβέστρεον τὸ ζήτημα ἐξετάσαντες, ὕψωσαν ἰσχυρὰν φωνὴν εἰς διατράνωσιν τῆς ἀληθείας. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων διαπρέπει ὁ περιηγητὴς Πέτρος Αὐγουστῖνος Γκύς, ὁ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις προσφιλὴς τοῖς Ἕλλησιν ἐκεῖνος Μασσαλιώτης, γράφων ἐξ Ἑλλάδος (1750) τοῖς οἰκείοις καὶ ταῦτα.

« Λαλῶ περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων· γιγνώσκετε δέ, ὅτι ἡ γλῶσσα ἑνὸς ἔθνους εἶναι συνήθως ἡ εἰκὼν τῆς παρακμῆς ἢ τῆς προόδου αὐτοῦ. Τελειοποιεῖται κα πλουτίζεται, καθόσον τὸ ἔθνος φωτίζεται, ἐξευγενίζεται. καὶ διδάσκεται· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἐξασθενεῖται, ἀλλοιοῦται καὶ διαφθείρεται, ὅταν δι' ἐπαισθητῆς καταπτώσεως τὸ ἔθνος ἐπανέρχηται εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἀμάθειαν. Μόλις εὐάριθμοι προνομιοῦχοι διατηροῦσιν ἔτι τὴν πολύτιμον τῶν πατέρων των παρακαταθήκην ἐν τῇ καθαρότητι αὐτῆς. Τοιαύτη εἶναι ἡ χυδαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς σήμερον τὴν ἀποκαλοῦσι, μολονότι αὕτη παρέλαβεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἢ λατινικοῦ ἰδιώματος ὀλιγωτέρας λέξεις ἢ ὅσας ἀρχῆθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἐδανείσθησαν ἐξ αὐτῆς γλῶσσα κατ' ἐπιφάνειαν παραμεμορφωμένη, ἕνεκεν ἰδίως τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀπαντωσῶν τουρκικῶν φράσεων, πλὴν κατὰ βάθος διατηροῦσα ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γλαφυρότητα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς... Ἀδύνατον νὰ μάθῃ τις τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικήν, χωρὶς πρότερον νὰ γνωρίσῃ τὰ παραμύθια καὶ τὰς στιχηρὰς παροιμίας. Οἱ Ἕλληνες λαλοῦσιν ἀείποτε ἀποφθεγματικῶς. Ἀγαπῶσι πολὺ τὰ διηγήματα καὶ τὰς παροιμίας, τὰς ὁποίας ἡ παράδοσις διετήρησε παρ' αὐτοῖς μετὰ τῶν ἐθίμων... Ἀλλὰ

τί νὰ εἴπω περὶ τῆς ἐρωτικῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων; Οὐδαμοῦ ὅσον παρ' αὐτοῖς ἀπαντᾷ ἡ ὑπερβάλλουσα παραφορὰ τῶν ἐρωτικῶν παθῶν. Οὐδεμία γλῶσσα δύναται νὰ παράσχῃ τοσοῦτον πλοῦτον ἐκφραστικῶν ὀνομάτων, ὅσα οἱ Ἕλληνες ἐρασταὶ ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς τὰς ἐρωμένας των . . .

» Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προφοράν, περὶ ἧς τοσοῦτον ἤρισαν ἐν Γαλλίᾳ, νομίζω ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ ἁρμοδιώτατοι κριταὶ τῆς διαιρεσάσης τὰς ἐπιφανεστέρας σχολάς μας διαφορᾶς. Ὁ λαὸς ναὶ μὲν διέφθειρε καὶ ἠλλοίωσε τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης του, διὰ τῆς παραδοχῆς νέων λέξεων, καὶ τοῦ διαφόρου τρόπου τῶν κλίσεων καὶ τῶν συζυγῶν, ἀλλὰ τὰ ἀείποτε λεπτὰ Ἀττικὰ ὦτα κατὰ παράδοσιν διετήρησαν τὴν ἡδύτητα τῆς καλῆς καὶ ἀρχαίας προφορᾶς, ἐκείνην δηλαδὴ τῶν καλῶς λαλούντων Ἑλλήνων, οἵτινες πάντοτε ἀποτροπιάζονται τήν τε ἀθλίαν προφορὰν καὶ τὸν βάναυσον τόνον νησιωτῶν τινων. Ἐγὼ τοὐλάχιστον νομίζω, ὅτι ἀκούω φθεγγομένους τοὺς ἀρχαίους, ὅταν ἀκούω τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνας προφέροντας τὸ *εἶναι* ὡς ine, καὶ οὐχὶ einai, καθὼς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμεθα. . . Ὅθεν συμπεραίνω, ὅτι ἡ προφορὰ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἰδίως δὲ τῶν Ἀθηναίων, μᾶλλον πιστῶς παριστᾷ τὴν τῶν ἀρχαίων καὶ πρέπει νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς κανών » (¹).

Τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ὁ Χῖος Ἰησουΐτης Στανίσλαος Βελάστης, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ φροντιστηρίῳ, ἐδημοσίευσε διατριβήν, δι' ἧς ἐλέγχων τὴν Ἐρασμιανὴν προφορὰν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (²). Ὑπὸ τὸ αὐτὸ δὲ πνεῦμα ἔγραψε καὶ ἕτερος Ἰησουΐτης, Γρηγόριος ὁ Πιακεντίνης. Εἰς ἀντίκρουσιν τούτων ἐξῆλθε τρίτος Ἰησουΐτης, ὅστις ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Arcadico di Martisbo Sarpedonio, ὑπερησπίσθη τὴν ἐρασμιανήν.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ εἰρημένος Γκὺς γράφων πρὸς τοὺς υἱούς του συνεβούλευεν αὐτοῖς νὰ διδαχθῶσι τὴν προφορὰν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ὡς γνησιωτέραν, καὶ ἀποῤῥίψωσι τὴν ἐρασμιανήν, διὰ μακρῶν προσπαθῶν ν' ἀποδείξῃ τὸ εὔλογον τοῦ ἰσχυρισμοῦ του. Ἐν τέλει δὲ ἐπιφέρει, ὅτι ὑποβαλὼν ἐν Ῥώμῃ τὴν περὶ προφορᾶς ἰδέαν αὐτοῦ εἰς τὸν σύλλογον τῶν καθηγητῶν, ἔλαβε παρὰ τούτων (30 Ἰου-

---

(¹) Guys, Voyage litteraire dela Grèce, Ep. VIII, XI.

(²) Dissertatio de graecarum litterarum pronuntiatione. Roma 1750.

νίου 1772) ἀπάντησιν καταφατικήν, ἣν ἐπισυνάπτει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ([1]).

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν καὶ ὁ ἐνεργήσας τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀνασκαφὰς Ὁλλανδὸς Πάσχ Κρίνεν, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔν τινι Ὁμηρικῇ (;) ἐπιγραφῇ ἀπαντῶντος Ι ἀντὶ Η (*τὶν κεφαλὶν*, *κοσμίτορ*, *Ὅμιρος*) καὶ Ο ἀντὶ Ω (*ἀνδρὸν*, *ἱρόον*) ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ προφορὰ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἶναι ἡ αὐτὴ οἵα καὶ ἐπὶ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων ([2]).

Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἐτῶν ὁ γάλλος Βενέδικτος Κρέδω, ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος ἐν Σαντορίνῃ, δημοσιεύσας ἐν Βερώνῃ *Γραμματικὴν Ἑλληνορωμαϊκὴν περιέχουσαν τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας τόσον τῆς Ἑλληνικῆς, ὅσον καὶ τῆς ἁπλῆς διαλέκτου* ([3]), ἐπιφυλακτικῶς μὲν ἐσημείωσε τὴν περὶ προφορᾶς γνώμην αὐτοῦ, πλὴν ἀναμίξας τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας μετὰ τῶν τῆς νεωτέρας ἀπετέλεσεν ἀκατονόμαστον τραγέλαφον ([4]). Οὕτω τῆς μὲν πρώτης κλισεως θέλει μόνον τὰ εἰς *ας* ἢ εἰς *ης* λήγοντα οὐσιαστικά, οἷον *Αἰνείας*, *Χρύσης*, τῆς δευτέρας τὰ εἰς *α* καὶ *η* θηλυκά, οἷον *Μοῦσα*, *τιμή*, ὡς καὶ τὰ εἰς *ιδι* καὶ *ιτι* κύρια, οἷον *Μαρίδι*, *Μαργαρίτι*, καὶ τῆς τρίτης τὰ εἰς *ος* καὶ *ον*, οἷον *λόγος*, *ξύλον*· περὶ δὲ τῆς τετάρτης καὶ πέμπτης σημειοῖ ταῦτα.

« Τὸ ρωμαῖκον δὲν ἔχει σωστὰ μιλῶντας τετάρτην κλίσιν, καὶ τὰ ὀνόματα ἐτούτης τῆς κλίσεως δὲν εἶναι πάρεξ ὀνόματα τῆς πρώτης, τῆς δευτέρας, καὶ τῆς πέμπτης κλίσεως, ὁποῦ κατὰ τὸ συνῆθι κλίνονται οὕτω, ἀπὸ *θώραξ* γίνεται *ὁ θώρακας τοῦ θωράκου* τῆς πρώτης κλίσεως, *οἱ θωράκοι τῶν θωράκων*, τῆς δευτέρας κλίσεως.

» Ἡ πέμπτη κλίσις εἰς τὸ ρωμαῖκον περιέχει ὀνόματα εἰς *α* ἢ *ι*,

---

([1]) Lettre XLV.

([2]) « Al tempo d' Omero pare, che non avessero l' uso dell' ita H, nè dell' omega Ω, ma che in vece dell' H, si prevalessero dell' iota I, come appunto sostiene il celebre padre Tommaso Velasti di Scio, e non come dicono gli Erasmiani, che l' epsilon serviva indifferemente per ita. » Pasch di Krienen, Descrizione dell' Arcipelago. Livorno 1773. ("Εκδοσις Ῥὸς, σελ. 45).

([3]) Οὗτος μετέφρασεν εἰς τὸ φραγκορωμαῖκὸν ἰδίωμα L'Introduction ala vie dévote τοῦ ἱεροῦ Φραγκίσκου de Sales ἐκδοθεῖσαν ὁμοίως ἐν Βερώνῃ τὸ 1781 ἔτος (Φιλοθέα, ἢ εἰσαγωγὴ πρὸς τὴν εὐλαβῆ ζωήν).

([4]) « Δὲν εἶναι ἡ γνώμη μου νὰ εἰπῶ τώρα, ποία ἦτον ἄλλοτε ἡ προφορὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν διφθόγγων· ἦτον βέβαια πολλὰ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην, ὁποῦ τώρα συνηθίζεται. »

καὶ ἡ γενικὴ αὐτῶν εἶναι εἰς ου, οἷον *πνεῦμα*, *πνευμάτου*, *κλαδὶ*, *κλαδίου*, καὶ εἶναι πάντα τοῦ οὐδετέρου γένους. »

Εἶτα δὲ ὁ ἀγαθὸς μισιονάριος προστίθησι καὶ πέντε κλίσεις τῶν συνῃρημένων ὀνομάτων.

Καθὰ σημειοῖ ὁ Κ. Λεγράνδιος, τῷ μὲν 1770 ὁ Ἀντικβάριος ἐδημοσίευσεν ἐν Βενετίᾳ γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης (¹), τῷ δὲ 1789 ὁ Βερναρδῖνος Πιανζόλας ἐν Παταβίῳ γραμματικὴν καὶ λεξικὸν τῆς ἰταλικῆς, νεοελληνικῆς, καὶ τουρκικῆς (²).

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν καὶ ὁ Βολταῖρος ἐξήνεγκε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ *καθωμιλημένη τῶν Ἑλλήνων διάλεκτος, καίτοι τοσοῦτον ἠλλοίωται, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ὡραιοτέρα τοῦ κόσμου γλῶσσα* (³).

Τὴν 2 Μαΐου 1772 ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς Βιλλουασὼν ἀναγνοὺς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιγραφῶν ὑπομνημάτιον περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης (⁴), καὶ συστήσας τοῖς λογίοις τὴν σπουδὴν αὐτῆς, ἐνδιαφερούσης ὑπὸ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, ἐπανέλαβεν ὅτι ὁ Κρούσιος πρὸ διακοσίων ἐτῶν εἶχε γράψει.

« Ἐπὶ τοῦ παρόντος τρεῖς διάλεκτοι συνειθίζονται ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀρχαία, ἡ ἐκκλησιαστική, καὶ ἡ χυδαία.... Ἡ δευτέρα ὀνομάζεται οὕτως, ὡς συνειθιζομένη ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγράμμασι, ταῖς διδαχαῖς, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις. Τὸ γλωσσικὸν τοῦτο ἰδίωμα εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτὸ τῷ ἀρχαίῳ, ἀλλ' οὐχὶ τόσον καθαρόν,

---

(¹) Antiquarius, Grammatica Graeca vulgaris. Venetiis 1770.

(²) Grammatica, dizionarii, e colloquii per imparare le lingue Italiana, Greca-volgare, et Turca, e varie scienze. Opera del padre maestro Bernardino Pianzola, che fu prefetto delle missioni orientali de minori conventuali. Padova 1789.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Λεγρανδίῳ καταλέγεται καὶ γραμματικὴ τῆς νεοελληνικῆς Ἀνανίου τοῦ Ἀντιπαρίου ἐκδοθεῖσα τῷ 1784 ἐν Βενετίᾳ (Aniauae (sic) antiparii, Grammatica Graeca vulgaris). Τοῦ Ἀνανίου τούτου γνωρίζω μόνον τὴν περὶ Μορίων πολυσέλιδον διατριβὴν (Σπλάγχνον Γραμματικῆς, ἐν Βενετίᾳ 1764), μὴ δυνηθεὶς νὰ μάθω τι καὶ περὶ τῆς ἁπλοελληνικῆς γραμματικῆς, εἰ καὶ πολλὰς προσπαθείας κατέβαλλον.

(³) » Le Grec il a par dessus toutes les langues vivantes du monde l'expression de la musique, par les syllabes longues et brèves. Ainsi tout défiguré qu'il est aujourd'hui dans la Grèce, il peut être encore regardé comme le plus beau langage de l'univers. » Dictionnaire Philosophique (Langues).

(⁴) Recherches critiques sur le Grec vulgaire (Histoire de l'Académie Royale des Inscriptions tom. 38. Paris 1777. σελ. 60—73.

ὡς περιέχον πολλὰς λέξεις τῆς χυδαίας καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν διαλέκτων. Εἶναι ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν συνειθίζουσιν οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ ἄλλοι τῆς ἐκκλησίας ὑπάλληλοι ἐν ταῖς διδαχαῖς. Εὐκολώτερον δὲ εἶναι, λέγουσι, νὰ συνθέσῃ τις πολλοὺς λόγους εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὕφος, ἢ ἕνα καὶ μόνον ἐν τῷ χυδαίῳ ἰδιώματι. Δὲν βλέπω τὸν λόγον τῆς παραξένου ταύτης δικαιολογίας. Λέγουσιν, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐννοῶνται ὑπὸ δύο ἢ τριῶν προσώπων· ἐὰν δὲ ὁ λαὸς ἐπιθυμῇ νὰ ἐννοήσῃ τὰ λεγόμενα, ἂς ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατριάρχου τὰς διδαχὰς εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Ἀναμιγνύουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πολλὰς λέξεις τοῦ βαρβάρου ἰδιώματος. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1752—1814

Μόρφωσις τοῦ καθαρεύοντος ὕφους. — Νικηφόρος Θεοτόκης. — Εὐγένιος Βούλγαρις. — Χυδαῖον ἰδίωμα. — Ἰώσηπος Μοισιόδαξ. — Δημήτριος Καταρτζῆς. — Γρηγόριος Κωνσταντᾶς καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης. — Ἀθανάσιος Χριστόπουλος. — Ἰωάννης Βιλαρᾶς.

—

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα φαίνεται, οὕτως εἰπεῖν, βαθμηδὸν μορφουμένη ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπιβαλλομένη εἰς τοὺς χάριν αὐτοῦ συγγράφοντας λογίους, τῶν ὁποίων δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸ ὕφος βραχύβιον ἦτο. Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος δὲν ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὸν Νικηφόρον Θεοτόκην. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, συνενῶν τῇ τε ἄλλῃ πολυμαθείᾳ καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων διαλέκτου, καλῶς δ' ἐννοήσας καὶ τὸν προορισμὸν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, προσεπάθησε καὶ θαυμασίως ἐπέτυχεν, ἵνα καθάρῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν βαρβαρισμῶν, καὶ ἀδιάστως προσεγγίσῃ εἰς τὴν διαυγῆ πηγήν. Διὸ δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ μόνος μορφωτὴς τῆς σήμερον γραφομένης καὶ ὑπὸ πάντων ἐννοουμένης κοινῆς ἡμῶν διαλέκτου. Καὶ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ συγγράμμασιν ὁ νεαρὸς τῆς Κερκύρας ἱεροκήρυξ φαίνεται προτιμῶν τὸ δημῶδες τῆς πατρίδος του ἰδίωμα, γηραιὸς δὲ Ἀστραχανίου ἀρχιεπίσκοπος ὁ Θεοτόκης ἔδωκεν ἐν τοῖς Κυριακοδρομίοις τὸν καθαρώτατον τῆς γλώσσης τύπον, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἑξῆς περικοπῶν.

(Λόγοι εἰς τὴν Ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν κλπ. 1766) (¹).

« Ἡ ἔξαφνος συμφορὰ εἶναι μία ἀπαρηγόρητος θλῖψις· ὅταν ἡ δυστυχία ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔρχεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἑτοιμάζεται, καὶ εἶναι σχεδὸν συνηθισμένη εἰς τὴν λύπην· ἡ συμφορὰ δὲν τῆς φαίνεται πρᾶγμα τόσον πικρὸν, δὲν δοκιμάζει διὰ αὐτὴν τόσην μεγάλην θλῖψιν· μὰ ὅταν ἡ συμφορὰ ὅλη ἀντάμα σωρεύεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε εἶναι μία πληγὴ, ὁποῦ βότανα δὲν δέχεται, εἶναι ἕνα πάθος ὁποῦ δὲν ἔχει καμμίαν ἰατρείαν. Μεγάλη συμφορὰ μᾶς εὕρηκεν ὅλους μικροὺς μεγάλους, ἂς μὴν ἦτον καὶ ἔξαφνος, μὲ ὅλον τοῦτο, πολλὴν αἴσθησιν ἤθελε μᾶς κάμῃ· μὰ αὐτὴ ἐστάθη τόσον ἀπροσδόκητος, ὁποῦ καὶ τὴν ἀναπνοὴν μᾶς ἐπῆρε. Θάνατε πικρὲ, τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μας νὰ πάρῃς ἀποφάσισες· ἂς εἶναι· ποῖος ἔχει δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ θέλημά σου; μὰ διατὶ μὲ τόσην ταχύτητα, καὶ μὲ τόσην ἔξαφνον βίαν; Ὁ Σπυρίδων νὰ ἀποθάνῃ ἔπρεπεν, ὅλοι τὸ ἠξεύραμεν· διατὶ ποῖος ἔζησε, καὶ δὲν ἀπέθανε; «τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; » μὰ διατὶ μὲ δρέπανον τόσον ἔξαφνον, ἐθέρισας τὴν ζωήν του; διατὶ δὲν μᾶς ἔδωσες καιρὸν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν εἰς τὴν ἀσθένειάν του, νὰ τὸν παρασταθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνά του, νὰ ἀκούσωμεν ταῖς ὕστεραίς του διδασκαλίαις; πρῶτον νὰ πληροφορηθῇ ἡ καρδία μας, πῶς θέλεις νὰ τὸν σηκώσῃς, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ὑστερηθῶμεν. Τὴν ψὲς ἦτον ὑγιὴς, ἐδῶ ἦλθεν εἰς τοὺς ἑσπερινοὺς ὕμνους, σήμερον τὸ πρωῒ ὀρθὸς, μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν ἀνέγνωσε τὴν ἱερατικὴν προσευχήν του· μὲ πόθον ἔπειτα καὶ προθυμίαν ἑτοιμάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν λιτανείαν· ἐσὺ δὲν τὸν ἄφησες νὰ ἔλθῃ, ἐχώρισες τὴν ψυχήν του, ἠθέλησες νὰ τὸν φέρουν ἐδῶ νεκρὸν καὶ ἀποθαμένον. Ἀδελφοὶ, ὁ νεκρὸς ὁποῦ ἔμπροσθέν μας κεῖτεται, εἶναι ὑπόθεσις λόγου μεγάλη· αὐτὸς εἶναι ἕνας φιλόσοφος ἀπὸ τὸν κόσμον ἐγνωρισμένος· εἶναι ἕνας ῥήτωρ ἐστεμμένος μὲ τὰ στέμματα, ὁποῦ ἡ ἀκαδημίαις στέφουσι τὴν κεφαλὴν τῶν σοφῶν, καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνθρώπων· εὐγένειαν καὶ λαμπρότητα ἔχει τὸ γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατάγεται· ἐπειδὴ εὐγενεῖς καὶ ἔνδοξοι ἦτον οἱ πρῶτοί του πρόγονοι οἱ Βούλγαροι, εὐγενεῖς καὶ ἔντιμοι ἦτον οἱ παλαιοὶ προγεννήτορές του οἱ Κερκυραῖοι· ὁ βίος του εἶναι πολλὰ ἐνάρετος, τὰ κατορθώματα τῆς

(¹) Προοίμιον τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὸν πρωτοπαπαν Κερκύρας Σπυρίδωνα Βούλγαριν.

ζωῆς του πολλὰ ἀξιέπαινα· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ὁποῦ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ σεμνοπρεποῦς βίου του, καὶ μὲ τὴν καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν λόγων του ἐφώτιζε κάθε ἡμέραν τοῦ κάθε ἑνὸς τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν· τὰ πολλὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς του, καὶ τὰ μεγάλα προνόμια τῆς ἐξωτερικῆς του καταστάσεως κάθε ἕναν δυσκολεύουσι λόγους ἐπιταφίους νὰ τοῦ ἐκφωνήσῃ· ἂς ἔπερνε καὶ διορίαν πολλὴν ἐκεῖνος ὁποῦ ἤθελε νὰ τὸν ἐπαινέσῃ· ἀμὴ εἰς ὀλίγαις ὥραις καὶ στιγμαῖς ἠμπορεῖ ἕνας νοῦς ἀδύνατος νὰ νοήσῃ; Ἐπροστέθη εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ἄλλη μεγαλήτερη δυσκολία· ἡ ἀγάπη, ὁποῦ αὐτὸς μοῦ ἐπρόσφερε, καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ τὸν ἠγάπουν, τὰ σπλάγχνα μου ἐπλήγωσε, καὶ ἀπαρηγόρητα μὲ ἔκαμε νὰ κλαίω· ἐγὼ ἔπρεπε διὰ νὰ συνάξω τὸν νοῦν μου, νὰ μὴν ἐνθυμοῦμαι ὁλότελα τὸν ἔξαφνον θάνατόν του· καὶ ἐγὼ θέλωντας μικρὸν ἔπαινον νὰ τοῦ εἰπῶ, νεκρὸν ἔμπροσθέν μου ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπω· τὸ χρέος τοῦ λόγου ἀπαραίτητον, τὸ ζητοῦν οἱ νόμοι, τὸ προστάζει ἡ πατρίδα· ἡ ὑπόθεσις τοῦ λόγου μεγάλη· διατὶ πολλὴ εἶναι ἡ ἀρετή του· ὁ καιρὸς πολλὰ σύντομος, δὲν ἦτον παρὰ ὀλίγαις ὥραις· ἡ λύπη τῆς ψυχῆς μου πολλὴ, διατὶ ἡ καρδία μου πληγωμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην· εὑρέθηκα εἰς περίστασες στεναῖς, σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν· κάθε νόημα ὁποῦ μοῦ ἤρχετο, ἦτον μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς συντροφιασμένον, κάθε στοχασμόν μου τὸν ἐσυνώδευε ἕνα ποτάμι δάκρυα· μὰ ἡ ἀνάγκη πολλὰ δύναται· ἂν δὲν τελειώσῃ πολλὰ πράγματα, κατορθώνει βέβαια ὀλίγα. Ἐβίασα ὅσον ἠμπόρεσα τὸν ἑαυτόν μου, εἶδα τὸν βίον του, καὶ εὐθὺς μοῦ φαίνεται, πῶς ἐκατάλαβα, ποῖος ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἔπαινός του· ὠφέλεια κοινὴ ἦτον ὁ Σπυρίδων ὅλης τῆς πατρίδος του· αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ καταλάβωμεν, ποῖος ἦτον εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ πόσον καλὸν μᾶς ὑστέρησεν ὁ θάνατός του.. »

(*Χρυσοῦν πόνημα Σαμουὴλ Ῥαββί.* 1769)

« Ὁ Θεὸς, ἀδελφὲ, νὰ σὲ διαφυλάξῃ, καὶ νὰ σὲ διατηρήσῃ ἕως ὁποῦ νὰ ἀπαλλαχθῶμεν τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης, καὶ νὰ ἐπισυναχθῶμεν διεσκορπισμένοι ὄντες, καὶ νὰ πλησιάσῃ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ νὰ σημειώσῃ ὁ Θεὸς τὴν εὐδοκίαν του ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ζωήν. Ἐγνώρισα, καὶ ἐδοκίμασα ὅτι ἐσὺ εἶσαι τῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς καιροῦ ἐπιστήμης τὸ πλήρωμα, καὶ ὅτι εἰς ἐσὲ ἐλπίζομεν νὰ μᾶς δώσῃς βεβαίας λύσεις μὲ τὰς ὑπὸ σοῦ πεποιημένας θαυμασίους ὑποθέσεις, καὶ ἑρμη-

νείας εἰς τὰς ἀπορίας τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν. Ὅθεν ἐγὼ ἐπιθυμῶντας νὰ μεθέξω τῆς διδασκαλίας σου, σὲ προβάλλω τὰς ἐκβάσεις, καὶ ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας μου εἰς τὰ τοῦ νόμου, καὶ τῶν Προφητῶν ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ φόβου ἀλγῶ, καὶ ὀδυνῶμαι. Διὰ τοῦτο προστρέχω εἰς τὸ δαψιλὲς τῆς ἐπιστήμης τε καὶ σοφίας σου, καὶ πέμπω σοι τὸ βιβλιάριον τοῦτο, ἐλπίζων, Θεοῦ θέλοντος, νὰ στερεωθῶ διὰ σοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ φωτισθῶ εἰς τὰς ἀπορίας.

» Ἐπιθυμῶ, αὐθέντα μοι, νὰ βεβαιωθῶ διὰ σοῦ, καὶ διὰ τῶν μαρτυριῶν τοῦ νόμου, καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν ἄλλων Γραφῶν, διατὶ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπλήγημεν ὅλοι κοινῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν.»

(Κυριακοδρόμια. 1796.)

(*Ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον τῆς Α' Κυριακῆς*).

« Πολλοί, βλέποντες τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ ὀψάρια φεύγοντα, κἂν μικρότατος συμβῇ κτύπος, πείθονται, ὅτι αὐτὰ ἔχουσιν ὀξυτάτην ἀκοήν· αὐτὰ ὅμως, ἐπειδὴ ἐστερημένα εἰσὶ τῶν ὀργάνων τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως, οὐδεμίαν αἴσθησιν ἀκοῆς ἔχουσιν, ἀλλ' εἰσὶ παντελῶς κωφά. Πόθεν οὖν κινοῦνται καὶ φεύγουσιν, ὅταν ἀκουσθῇ κτύπος; Ὁ ὁποιοσδήποτε κτύπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰμὴ κίνησις τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ κτυποῦντος σώματος γινομένη· ὁ δὲ ἀήρ, κινούμενος καὶ κυματιζόμενος, συγκινεῖ καὶ συγκυματίζει τὸ ἐφαπτόμενον αὐτοῦ ὕδωρ. Τὰ ὀψάρια ἐστερημένα μέν εἰσι τῆς ἀκοῆς, ἔχουσιν ὅμως αἰσθητικωτάτην τῆς ἀφῆς τὴν αἴσθησιν· ὅθεν τὴν κίνησιν τοῦ ὕδατος, τὴν ὑπὸ τοῦ κτύπου γινομένην, αἰσθανόμενα μεταβαίνουσιν εὐθὺς εἰς ἄλλον τόπον. Κωφὰ ἦσαν τὰ ὀψάρια τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ, καθὼς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὀψάρια· πλὴν ὅταν, ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν λίμνην ἐκείνην, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ « Χαλάσετε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν »· τότε ἤκουσαν, κἂν κωφὰ ἦσαν, τῆς δεσποτικῆς αὐτοῦ φωνῆς, καὶ ἀκούσαντα ὑπήκουσαν τὸ ἐξουσιαστικὸν αὐτοῦ πρόσταγμα. Ὅθεν οὐκ ἔφυγον, ἀλλ' ἦλθον· οὐ διεσκορπίσθησαν, ἀλλὰ συνήχθησαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ δίκτυον· τοσοῦτον δὲ πλῆθος συνήχθη, ὥστε τὸ μὲν δίκτυον ἐσχίζετο, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἐγέμισαν δύο πλοῖα. Ἡμεῖς ἔχομεν τῆς ἀκοῆς τὰ ὄργανα, ἔχομεν τὰ ὠτία, ἀκούομεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν δεσποτικὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν· πλὴν μηδόλως ὑπακούοντες

τοῖς θείοις αὐτοῦ προστάγμασι, γινόμεθα τῶν ἀλόγων καὶ κωφῶν ὀψαρίων ἀλογώτεροι καὶ κωφότεροι. Ἐφαπλοῦσι τὴν σήμερον οἱ ἱεροκήρυκες διὰ τῆς ἑρμηνείας τὸν εὐαγγελικὸν λόγον, καθὼς τότε οἱ ἀπόστολοι τὰ δίκτυα διὰ τῆς ἁλιευτικῆς τέχνης· πλὴν οἱ ἄνθρωποι, ἀκούοντες τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα, οὐχ ὑπακούουσιν, οὐδὲ συνάγονται ὑποκάτω εἰς τὸν ἐλαφρότατον τοῦ Κυρίου ζυγὸν, καθὼς τότε τὰ ὀψάρια εἰς τὰ δίκτυα, ἀλλὰ παρακούουσι καὶ φεύγουσι. Τί ἄλλο λοιπὸν μένει εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας εἰμὴ ἡ σιωπή; Οὐχὶ τοῦτο, διότι περὶ τούτου ἐκήρυξεν ὁ Παῦλος τὸ οὐαί. » Οὐαὶ δέ μοι ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. « Ὁ ἁλιεὺς ἐκπληροῖ ὅλον τὸ χρέος αὐτοῦ, ὅταν καὶ ἁπλώσῃ ἐπιτήδεια, καὶ σύρῃ, ὡς πρέπει, τὰ δίκτυα· ὁμοίως καὶ ὁ ἱεροκήρυξ, ὅταν εὐσεβῶς διδάξῃ τῆς θείας γραφῆς τὸν λόγον, καὶ διερμηνεύσῃ αὐτὸν θεοπρεπῶς, τότε ὅλον τὸ χρέος αὐτοῦ ἐπλήρωσεν...

(*Εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγ. τῆς Γ'. Κυρ. τῶν Νηστειῶν*).

» Ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ νοὸς αὐτῆς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν, καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, περιέρχεται τὴν γῆν, ἐμβαίνει εἰς τὰς πόλεις, εἰσέρχεται εἰς πάντα τόπον, νοεῖ εἴ τι θέλει, μνημονεύει τὰ παρελθόντα, συλλογίζεται τὰ ἐνεστῶτα, προνοεῖ τὰ μέλλοντα, ζυγοστατεῖ, ἀνακρίνει, συμβιβάζει, διαχωρίζει καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῆς συλλογισμούς· αὐτὴ μανθάνει διαφόρους γλώσσας, τέχνας παντοίας, ἐπιστήμας ὑψηλάς· ὅσας διαλέκτους ἀκούετε, ὅσα τεχνητὰ πράγματα βλέπετε, τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἰσιν ἔργα· αὐτὴ ἐφεῦρε φιλοτεχνήματα, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶμεν τὰ μακρὰ τῆς θαλάσσης διαστήματα, βυθιζόμεθα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ ἀνάγομεν τοὺς μαργαρίτας, καταβαίνομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἐξάγομεν τὰ μέταλλα· μετροῦμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ λοιπῶν πλανητῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα· ἀναλογιζόμεθα τὸν καιρὸν τῆς τούτων περιόδου, τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως, τῆς συζυγίας, τῆς ἐκλείψεως, τῆς μεταξὺ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀποστάσεως, συνάζομεν καὶ σκορπίζομεν τὸ πῦρ, εἰσάγομεν καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα, γνωρίζομεν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τοῦ πυρὸς, τοῦ ὕδατος, τῶν ἀνέμων· βλέπομεν καὶ ἐκεῖνα, ὅσα ἢ διὰ τὴν μικρότητα ἢ τὸ διάστημα φεύγουσι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ὅρασιν· αὐτὴ εὗρε μικροσκόπια, τηλεσκόπια, πυρόμετρα, ὑγρόμετρα, βαρόμετρα, ἀνεμόμετρα· αὐτὴ νοεῖ λύσεις προβλημάτων πάσης ὑποθέσεως, ἀναλογισμοὺς μα-

προσκελεῖς, καὶ δυσαναλογίστους εὑρέσεις πραγμάτων ἀποκρύφων. Ἡ ψυχὴ ἠθολογεῖ, φυσιολογεῖ, γεωμετρολογεῖ, βοτανολογεῖ, μετεωρολογεῖ, ἰατρολογεῖ, ἀστρονομεῖ, ὀντολογεῖ, πνευματολογεῖ, ψυχολογεῖ, θεολογεῖ· διὰ τούτων δὲ τῶν ἔργων αὐτῆς ἄρχει καὶ δεσπόζει πάντων τῶν ἐν γῇ πραγμάτων καὶ αὐτῆς ὅλης τῆς γῆς. Βλέπεις πόση ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου; ποῖον τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν πετεινῶν, ἢ τῶν νηκτῶν, ἢ τῶν ἑρπετῶν, ἢ τῶν τετραπόδων δύναται νὰ πράξῃ, οὐ λέγω πάντα, ἀλλ' ἓν μόνον μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος, μετὰ τῆς ὁποίας πράττει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος; Ὅστις ταῦτα συλλογίζεται, ἐκεῖνος θαυμάζει καὶ ἐξίσταται, βλέπων τὴν τόσην εὐγένειαν καὶ χάριν τῆς ψυχῆς, θαυμάζει δὲ μᾶλλον καὶ ὑπερυψοῖ τὴν παντοδύναμον σοφίαν τοῦ θεοῦ τοῦ τῆς ψυχῆς δημιουργοῦ, καὶ βοᾷ μετὰ τοῦ προφητάνακτος· «ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν.» Μωροὶ λοιπὸν καὶ ἀνόητοι καὶ κατῃσχυμένοι εἰσὶν ὅσοι λέγουσιν, ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων.»

(*Ὁμιλία εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.*
Κυρ. τῶν Πατέρων τῆς Α'. Συνόδου).

» Ὁ ἐπίγειος ἄγγελος καὶ ἐπουράνιος ἄνθρωπος, ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας τὸ χρέος τῶν ποιμένων, αὐτὸς περισσότερον πάντων τῶν Ἀποστόλων κοπιάσας, ἔδειξε διὰ τῶν ἔργων τὸν τύπον καὶ κανόνα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τελείου ποιμένος τῶν λογικῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προβάτων· οἱ τούτου κόποι, αἱ ἀγρυπνίαι, οἱ φόβοι, οἱ ἐν λιμῷ καὶ δίψει καὶ ψύχει καὶ γυμνότητι κακοπάθειαι, οἱ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἐπίβουλοι, οἱ διωγμοὶ, τὰ συνέδρια, αἱ φυλακαὶ, τὰ δεσμὰ, τὰ δικαστήρια, οἱ κατήγοροι· οἱ καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν θάνατοι, ἡ σαργάνη, οἱ λιθασμοὶ, οἱ ῥαβδισμοὶ, ἡ περίοδος, οἱ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ βυθὸν καὶ ποταμοὺς, καὶ οἱ ἐκ ληστῶν καὶ ὁμογενῶν καὶ ψευδαδέλφων κίνδυνοι καὶ τὰ ναυάγια· ἡ καθ' ἡμέραν ἐπιστασία, ἡ μέριμνα τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ ἀδάπανον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύματος· ταῦτα πάντα εἰσὶν ὑψηλαὶ καὶ λαμπρόταται στῆλαι τῆς ἀνδρείας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς μεγαλοψυχίας, τοῦ ζήλου, τῆς ἀγάπης καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν μεγάλων ἀρετῶν, ὅσαι τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος τὴν ψυχὴν χαρακτηρίζουσι.

» Τίς ἠσθένει τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀσθένειαν, καὶ ὁ Παῦλος οὐκ ἠσθά-

νετο τῆς ἀῤῥωστίας τὴν δριμύτητα; τίς ἐσκανδαλίζετο, καὶ ὁ Παῦλος οὐκ ἐφλέγετο; τίς ἄλλος μετὰ τοσαύτης φρονήσεως καὶ σοφίας ἐνομοθέτησε δεσπότας καὶ δούλους, ἄρχοντας καὶ ὑπηκόους, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, γονεῖς καὶ τέκνα, γάμῳ συνεζευγμένους καὶ ἐν παρθενίᾳ ζῶντας, σοφούς, ἀμαθεῖς, πλουσίους, πτωχούς, Ἰουδαίους, Ἕλληνας, τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ κόσμου, τὰ περὶ σαρκὸς καὶ πνεύματος; τίς μετὰ τοσαύτης ποιμαντικῆς ἐπιστήμης ἐπότισε τὸ γάλα τῆς ἁπλῆς διδασκαλίας τοὺς νηπίους καὶ ἀτελεῖς, καὶ ἔθρεψε διὰ τῆς στερεᾶς τροφῆς τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων τοὺς ἄνδρας καὶ τελείους; τίς ἢ τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἤλεγξε τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ τοσοῦτον καταλλήλως ἐπήνεσε τοὺς ἐναρέτους, ἢ τοσοῦτον δικαίως παρέδωκε τῷ σατανᾷ τοὺς σκανδαλοποιοὺς καὶ τοὺς ἀποστάτας τῆς πίστεως, ἢ τοσοῦτον ἐπωφελῶς ἐκανόνισε τὰ περὶ τῶν αἱρετικῶν, ἢ τοσοῦτον γενναίως ἀπεσκοράκισε τὰς ἔρεις, τὰς μάχας, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς καινοτομίας, ἢ τοσοῦτον λαμπρῶς ἐστεφάνωσε τοὺς εἰς τὰ μέτρα τῆς ἁγιωσύνης φθάσαντας; ταῦτά εἰσι τὰ ποιμαντικὰ ἔργα· ἔργα πατρικά, ἔργα διδασκαλικά, ἔργα εὐεργετικά.

» ... Ἀλλὰ τί ἐστι προσοχή; προσοχή ἐστιν ἀκριβὴς καὶ ἄοκνος τῶν πραγμάτων παρατήρησις· ἐκεῖνος δὲ προσέχει ἑαυτῷ, ὅστις μετὰ ἀνυστάκτου ἐγρηγόρσεως παρατηρεῖ πάντα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· ὅστις οὖν προσέχει ἑαυτῷ, ἐκεῖνος γνωρίζει τὸν φθόνον καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ ἀρχεκάκου πολεμήτορος, διακρίνει, πόσον ἀπατηλὴ καὶ ἐπιβλαβής ἐστι τοῦ κόσμου τούτου ἡ ματαιότης, βλέπει, πόσην ζημίαν καὶ ὄλεθρον προξενεῖ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἡ ἀπόλαυσις· διὸ καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀντιστρατεύεται, καὶ ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀποστρέφει, καὶ ἀνώτερος γίνεται τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιβουλευμάτων. Ὅστις προσέχει ἑαυτῷ, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι « οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν· » ὅτι τὰ παρόντα εἰσὶ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, τὰ δὲ μέλλοντα ἄφθαρτα καὶ αἰώνια· ὅτι εἰς τὴν ἐπουράνιον πατρίδα ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, καὶ ἡ δόξα ἡ ἀμετάβλητος, καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἀνεκλάλητος, καὶ τὰ ἀγαθὰ « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. » Ἐκ τούτων ἀποσπᾶται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν γηΐνων, καὶ ἀναβιβάζεται εἰς τὸν οὐρανόν· διὸ τὰ ἐπουράνια συλλογιζόμενος, εἰς αὐτὰ ἀφιεροῖ καὶ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας, καὶ τοὺς κόπους τοῦ σώματος· ἐκ τούτου τὰ

ἔργα αὐτοῦ θεάρεστα, ὁ λόγος αὐτοῦ θεῖος, τὰ φρονήματα αὐτοῦ ἅγια· ὅλος γίνεται φῶς, ὅλος ἀρετὴ, ὅλος ἁγιωσύνη· τοιοῦτος γίνεται ὁ εὐσεβὴς, τοιοῦτος γίνεται ὁ ποιμὴν, ὅταν προσέχῃ ἑαυτῷ.

» Ἡ προσοχὴ ἀνοίγει τῆς ψυχῆς τοῦ ποιμένος τὰ ὄμματα· ὅθεν διακρίνει, τὶ ἔλαβε, καὶ ὑπὸ τίνος αὐτὸ ἔλαβε, καὶ διὰ ποῖον τέλος ἔλαβεν αὐτό· βλέπει, ὅτι ἔλαβεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ πρᾶγμα πάσης τῆς κτίσεως τιμιώτερον· πρᾶγμα οὐ διὰ λόγου Θεοῦ δημιουργηθὲν, καθὼς τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀλλὰ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ συστηθὲν καὶ περιποιηθέν· ἔλαβε τοῦτο οὐχ ὑπ' ἀνθρώπου, οὐδὲ ὑπὸ ἀγγέλου, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ. Ὁ Θεὸς καταστήσας αὐτὸν ποιμένα, ἐνεχείρισεν αὐτῷ τοῦτο τὸ ἐπουράνιον καὶ πανυπερένδοξον κειμήλιον, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα εἰσάγῃ εἰς αὐτὴν τοὺς ἔξω, καὶ διευθύνῃ τοὺς ἔνδον, καὶ ὁδηγῇ ἀμφοτέρους πρὸς σωτηρίαν. Γνωρίζει ὁ ποιμὴν, ὅταν προσέχῃ, ὅτι, ὅστις ἀγωνισθῇ τὸν ἀγῶνα τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστασίας, καὶ τελέσῃ εὐσεβῶς τῆς προεδρικῆς ἐξουσίας τὸν δρόμον, καὶ φανῇ πιστὸς οἰκονόμος εἰς τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον, ἐκεῖνος ὡς ἐκπληρώσας τῆς ἀγάπης τὴν ἐντολὴν, λαμβάνει τῆς δικαιοσύνης τὸν ἀμαράντινον στέφανον. Ταῦτα δὲ βλέπων καὶ διακρίνων ἀφιεροῖ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, εἰς ὃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέστησεν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Ἐκ τούτου αὐτὸς ὡς ἄλλος Μωϋσῆς ἐξάγει τὸ ποίμνιον αὐτοῦ οὐχὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ Φαραὼ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου· ὡς ἄλλος Σαμουὴλ ἀμέμπτως καὶ ἁγίως διευθύνων τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν οὐχὶ ζώων θυσίας, ἀλλὰ τὰς ἀναιμάκτους ἱερουργίας· καὶ ὡς ἄλλος δὲ Παῦλος καὶ τοὺς ἀπίστους ἐπιστρέφει, καὶ τοὺς κλονουμένους εἰς τὰ περὶ τῆς πίστεως ἐπιστηρίζει, καὶ τοὺς πεπτωκότας εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐγείρει, καὶ τοὺς ἑστῶτας εἰς τὴν ἀρετὴν ἐπιστερεοῖ, καὶ γίνεται τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα τοὺς πλείονας, τοὺς ἀξίους δηλονότι σωτηρίας, κερδήσῃ, καὶ τῷ Χριστῷ προσαγάγῃ.

» Προσοχὴ, δῶρον οὐράνιον, θησαυρὲ ἀτίμητε, φυγαδευτήριον τῆς ματαιότητος, μάστιξ τῆς ἐπανισταμένης σαρκὸς, ὅπλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, φύλαξ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κλίμαξ ἀναβιβάζουσα ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν ἄνθρωπον, πηγὴ ἁγιασμοῦ καὶ φωτὸς καὶ χάριτος καὶ σωτηρίας· σὺ καὶ τὸν

ποιμένα τοῦ λαοῦ τελειοῖς καὶ τὸν λαὸν τὸν ποιμαινόμενον ἁγιάζεις, καὶ σώζεις πάντα ἄνθρωπον. Πάνσοφον ἀληθῶς τοῦ θεηγόρου Παύλου τὸ παράγγελμα. « Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ. » Ταύτην δὲ τῆς προσοχῆς τὴν διδασκαλίαν οὐδὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐνόησεν ὁ μακάριος, οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπου παρέλαβεν, ἤκουσε δὲ αὐτὴν ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ νομοθεσίας, ὅστις εἶπε. « Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου σφόδρα ».

» Οὐαὶ λοιπὸν εἰς ἐκείνους τοὺς τρισαθλίους ποιμένας, ὅσοι οὐδεμίαν προσοχὴν ἔχοντες οὐδὲ περὶ τῆς ἰδίας ψυχῆς, οὐδὲ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς ποιμνίου, πράττουσιν ἔργα ἀνάξια καὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, σκότος ἀντὶ φωτὸς γινόμενοι· ἀμελοῦντες δὲ παντελῶς καὶ τὰ πρόβατα, μηδὲ τὸ ἀπολωλὸς ζητοῦντες, μηδὲ τὸ ἐσκορπισμένον συνάγοντες, μηδὲ τὸ ἀσθενὲς ἐπισκεπτόμενοι, μηδὲ τὸ ὑγιὲς ἐπιστηρίζοντες· τοῦτο δὲ καὶ μόνον προσέχοντες ἵνα πίνωσι τὸ γάλα, καὶ ἐνδύωνται τὰ ἔρια, καὶ τρώγωσι τὸ πάχος τῆς ποίμνης. Οὐαὶ αὐτοῖς· διότι οὐ μόνον περὶ ἑαυτῶν λόγον ἀποδώσουσι τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα τῶν προβάτων ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐκζητηθήσεται. « Καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἀμελῆ ποιμένα, ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω. »

» Ὑμεῖς δὲ, ὦ οἰκονόμοι πιστοὶ καὶ ποιμένες ἀληθινοὶ καὶ φρόνιμοι, ὅσοι κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ θεόφρονος Παύλου ἀφιερώσατε τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, πανσέβαστοί ἐστε, μακάριοί ἐστε, ἅγιοί ἐστε· ὑμεῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ παντοκράτωρ καθήσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, τότε μεταξὺ τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν ἐκλάμψετε ὡς φωστῆρες· τότε καθεὶς ἐξ ὑμῶν μετὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης παριστάμενος « Ἰδοὺ, λέγει πρὸς τὸν Θεὸν, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ ἔδωκάς μοι. » Τότε δὲ ἀκούει ἀπὸ στόματος τοῦ Θεοῦ « Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ. » Ἐκεῖνα τὰ παιδία μου πεινῶντα, σὺ ἔθρεψας διὰ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας, ταῦτα δὲ διψῶντα ἐπότισας διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν νόμων μου. Ἐκεῖνα ξένα ἦταν τῆς ἐκκλησίας, σὺ δὲ αὐτὰ συνήγαγες ἔνδον αὐτῆς· ταῦτα γυμνὰ ἦταν τῶν καλῶν ἔργων, σὺ δὲ ἐνέδυσας αὐτὰ τῶν ἀρετῶν τὸ ἔνδυμα. Ἐκεῖνα ἦταν ἀσθενῆ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, σὺ δὲ ἐπεσκέφθης καὶ ἰάτρευσας αὐτά· ταῦτα δεδεμένα ἦταν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, σὺ δὲ ἦλθες εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἠλευθέρωσας αὐτὰ, λύσας τῆς δου-

λείας, τὰ δεσμά· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Θεὸς ἐνώπιον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπων τοιουτοτρόπως ἐπαινέσῃ ἕκαστον τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων τῆς χάριτος, καὶ ἀληθινῶν ποιμένων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τότε ἐκφωνεῖ πρὸς αὐτοὺς τὴν εὐλογημένην καὶ μακαρίαν φωνὴν, τὴν ὑπὲρ τῶν ἐλεημόνων διωρισμένην. »

Πρὸ τοῦ Θεοτόκη φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ κλεινὸς Εὐγένιος Βούλγαρις ἐπειράθη νὰ βελτιώσῃ καὶ κανονίσῃ τὸ ὕφος τῆς κοινῆς διαλέκτου· ἀλλὰ παραδόξως, ἐν ᾧ ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ πονήμασι παρατηρεῖται γλαφυρότης καὶ ὁμαλότης περὶ τὴν ἔκφρασιν, καὶ ἐκλογὴ λέξεως, ἐν τοῖς ὑστέροις ἀπ' ἐναντίας ἐπικρατεῖ ἀνωμαλία ὕφους, καὶ λεξιθηρία ἀνεπιτυχὴς, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἑξῆς περικοπῶν.

(*Ἐπιστολὴ ἀπολογητικὴ πρὸς τὸν πατριάρχην Κύριλλον.* 1752).

« Ἰδοὺ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα αἴτια τῆς ἀναχωρήσεώς μου· ἔχετε ἐν αὐτοῖς τὸ διατὶ ἀποχρώντως· ἀλλ' ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης τὰ αἴτια ταῦτα, ὡς τὸ μηδὲν λογιζομένη, τοῦτο μόνον ἐν τοῖς διαφόροις κατ' ἐμοῦ γράμμασιν ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ, ὅτι τάχα ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἠκολούθησε, διότι ἠθελήσατε νὰ διορθώσητε τὰ τῆς σχολῆς ἄτοπα, καὶ νὰ ἐξώσετε τοὺς ἀτάκτους, ἐγὼ δὲ ὡς ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος ἐδυσχέραινα καὶ δὲν ὑπέφερον τὴν διόρθωσιν τῆς αἰτίας· ἄπαγε! ἕνα σχολεῖον, τὸ ὁποῖον εὗρον μὲ εἴκοσι μαθητὰς, καὶ τὸ ἐπλήθυνα σχεδὸν εἰς διακοσίους, τὸ ὁποῖον ηὔξησα καὶ τὸ ἐστερέωσα μὲ τόσους ἀγῶνας, ὅσους ἐμάθετε καὶ μὲ τόσους κόπους, ὅσους εἴδετε, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ τὸ φέρω εἰς τὴν τελειότητα εἰς τὴν ὁποίαν παρ' ἐλπίδα τὸ ηὕρατε, καὶ χωρὶς νὰ παιδεύσω τοὺς ἀτάκτους, καὶ χωρὶς νὰ διορθώσω κατὰ δύναμιν τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφυόμενα ἄτοπα; Ἐγὼ κατὰ τὰς χρείας ἐν αὐτῷ καὶ συνεβούλευσα μὲ ζῆλον, καὶ ἐπέπληξα μὲ σφοδρότητα, καὶ ἐμαστίγωσα μὲ αὐστηρότητα, καὶ ἐδίωξα μὲ ὀργὴν, καὶ πάλιν ὑπεδέχθην μετὰ πρᾳότητος, καὶ περιποιήθην μετὰ φιλοφροσύνης καὶ ἐπιεικείας, συγκεράσας τὸν τόνον τοῦ οἴνου μὲ τοῦ ἐλαίου τὴν λειότητα, καὶ κρατῶντας τοιουτοτρόπως διακοσίους ἀνθρώπους εἰς τόσην εὐταξίαν καὶ τοιαύτην κοσμιότητα, εἰς ὅσην δύναμαι νὰ καυχηθῶ, ὅτι δὲν ἔζησαν ποτὲ οἱ ὀλιγάριθμοι

θεράποντες, οἱ ὁποῖοι τὴν συνοδεύουσι, μ' ὅλον ὁποῦ σεμνότητος μέγα παράδειγμα ἔχουσι τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος. »

(*Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν* 1760).

« Πάσχουσι καὶ οἱ νόμοι, παναγιώτατε δέσποτα, καὶ αἱ καλαὶ συνήθειαι, καὶ αἱ πρέπουσαι τάξεις, ἐκεῖνο ὁποῦ βλέπομεν, καὶ πάσχουσι σχεδὸν ὅλα τοῦ κόσμου τούτου τὰ πράγματα, ὅσα ἢ τοῦ παντοδυνάμου χρόνου ἡ ῥύσις, ἢ τῆς εὐμετατρέπτου θελήσεως ἡ προαίρεσις τὰ πολεμεῖ καὶ τὰ καταβάλλει. Καὶ αὐτοί, ναί, καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι εἰς τὴν ἀρχὴν ὡσὰν ἁπαλὰ βρέφη χρειάζονται γάλα καὶ στερέωσιν· προχωροῦντες ἡλικιοῦνται καὶ αὐξάνουσιν ἀκολούθως ὡς ἄνδρες τελειοῦνται καὶ ἀκμάζουσι, καὶ τέλος πάντων γηράσκοντες παρακμάζουσιν, ἀσθενοῦσι καὶ καταπίπτουσι, καὶ τότε χρειάζονται... τὶ ἄλλο; πάρεξ χέρι καὶ βακτηρίαν· βακτηρίαν διὰ νὰ τοὺς στηρίζῃ, χέρι διὰ νὰ τοὺς ἀναβαστάζῃ, καὶ νὰ τοὺς κρατῇ ἤ, τὸ ἐπιθυμότερον, τότε χρειάζονται πνοὴν ζωῆς, καὶ δύναμιν ζωογόνον τινὰ καὶ φερέσβιον, ἡ ὁποία πεπτωκότας νὰ τοὺς ἀνορθώσῃ, νενεκρωμένους νὰ τοὺς ζωώσῃ, γηραλέους νὰ τοὺς ἀνανεώσῃ, πεπαλαιωμένους νὰ τοὺς ἀνακαινίσῃ. Ὡμοίασαν τοὺς νόμους μὲ τὰς ἀράχνας, καὶ κατά τι καλὰ τοὺς ὡμοίασαν· διότι μία ἀδύνατος πνοὴ μόνη τοὺς σαλεύει, ἓν σφοδρὸν φύσημα τοὺς διατρυπᾷ καὶ τοὺς διασκεδάζει· τῷ ὄντι ἀράχνια ὑφάσματα! ἂν περιπλεχθοῦν εἰς αὐτὰ μυῖαι καὶ κώνωπες, καὶ τὰ τοιαῦτα μικρὰ καὶ ἀσθενῆ ζωΰφια, πιάνονται καὶ δεσμεύονται· ἂν ὁρμήσουν ζῶα μεγαλήτερα καὶ βιαιότερα, τὰ διασπῶσι καὶ τὰ ξεσχίζουσιν. Εἶναι ὅμως ἀτελὴς (καθὼς ἐγὼ κρίνω) αὐτὴ ἡ ὁμοίωσις κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ ἀράχναι, ἀφ' οὗ διασκεδασθῶσι καὶ διασπασθῶσι, δὲν μένει πλέον οὔτε ἐλπίς, οὔτε τέχνη νὰ συμπιασθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν· ἀλλ' οἱ νόμοι, ναί. Ὅθεν οἱ νόμοι καὶ αἱ διατάξεις ἁρμοδιώτερον ἤθελον ὁμοιωθῆ μὲ τὰ δίκτυα, τὰ ὁποῖα πάσχουσι καὶ τὸ τῶν ἀραχνῶν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμπιπτόντων ζώων, καὶ ἔχουσι καὶ τὸ ἄλλο ἰδίωμα τῶν νομοθεσιῶν, ὁποῦ ἀφ' οὗ ξεσχισθῶσι, συμπιάνονται, καὶ ἀφ' οὗ παλαιωθῶσιν, ἀνακαινίζονται. Ἴδετε ἂν ὁμιλῶ κατὰ λόγον.. »

(*Περὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ διχονοιῶν.* 1768).

« Ὅλα μὲ τὸν καιρὸν μεταβάλλονται. Ἕνας βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ὀνομαζόμενος καὶ αὐτὸς Σιγισμοῦνδος, ἀπὸ τὴν σειρὰν ἕλκων τὸ γένος Γουστάβου τοῦ Βάζα, ἐβουλεύθη τέως νὰ ἀνατρέψῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ὁ μέγας Σιγισμοῦνδος ὁ τῶν Ἰαγγελονίων ὕστατος εἶχε συστήσῃ. Ἦτον αὐτὸς κατὰ τὸ αὐτὸ βασιλεὺς καὶ τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σβεκίας· ἐκαθηρέθη ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν τῆς Σβεκίας ἐξέπεσε θρόνον, κοινῇ ψήφῳ τῶν διαφόρων τοῦ Βασιλείου τάξεων τῶν ἐπὶ τούτῳ συναθροισθεισῶν ἐν ἔτει 1592, καὶ ἐξ ἀτυχίας ἡ συμφορὰ εἰς αὐτὸν προῆλθεν ἀπὸ τὴν θρησκείαν τῶν Καθολικο-Ῥωμάνων. Οἱ παρασταίνοντες τὸ Κράτος συναχθέντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἔκλεξαν βασιλέα τὸν ἐκείνου ἀδελφὸν τὸν Κάρολον, ὅστις εἶχεν ἐκ μέρους του καὶ τὴν καρδίαν τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ἀουγσβούργου. Ὁ Σιγισμοῦνδος ἔκπτωτος ἤδη τοῦ Σβεκικοῦ θρόνου, ἐξεδίκησεν εἰς τὴν Πολονίαν τὸν Καθολικισμὸν, ὁποῦ τὸν εἶχεν ὑστερήσῃ ἀπὸ τῆς Σβεκίας τὸν στέφανον.

» Οἱ ὁδηγοὶ αὐτοῦ καὶ σύμβουλοι καὶ διοικήτορες Ἰησουῖται ὁποῦ τὸν ἔκαμαν καὶ ἔχασε τὸ ἕνα βασίλειον, τὸν ἔκαμαν καὶ ἐμισήθη εἰς τὸ ἄλλο. Δὲν ἐδυνήθη οὗτος ἀληθινὰ νὰ καταργήσῃ ἕνα νόμον βάσιμον ἤδη καὶ θεμελιώδη, κεκυρωμένον ὑπὸ τοσούτων βασιλέων, καὶ ὑπὸ τόσων Διαιτῶν· μ᾽ ὅλον τοῦτο κατεσοφίσθη τὸν νόμον, καὶ ἂν δὲν τὸν ἀναίρεσε, τὸν ἠχρείωσε, κάνωντάς τον ἀνωφελῆ καὶ ἀνενέργητον. Ὄχι πλέον ὀφφίκια, ὄχι πλέον ἀξιώματα καὶ ἐπιστασίαι εἰς τοὺς ἔξω τῆς Ῥωμανικῆς κοινωνήσεως. Δὲν τοὺς ἥρπαζον τὰ ὑπάρχοντα, διατὶ δὲν ἐδύναντο· ἀλλὰ τοὺς κατεδυνάστευον πολυτρόπως μὲ ἕνα εἶδος διωγμοῦ ἥσυχον καὶ σιγηλὸν καὶ κωφόν· καὶ ἂν τέως τοὺς ὑπέμενον, τοὺς ἔκαμαν καὶ νὰ καταλάβουν ὀγλίγωρα, ὅτι δὲν ἤθελαν τοὺς ὑπομείνουν περισσότερον, ὅταν ἤθελαν λάβουν τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὸν τρόπον ἀποινεὶ νὰ τοὺς κατακαθίσουν. »

(*Σχεδίασμα περὶ ἀνεξιθρησκείας.*)

« Εἰ δὲ (τὸ δεύτερον) τῆς θεοσεβείας αὐτοὶ πρότερον ἀριθμούμενοι θρέμματα, καὶ τῆς ἐκκλησίας φαινόμενοι τέκνα γνήσια, ἐξέκλιναν ὅμως τῆς ὑγιαινούσης πίστεως, καὶ τοῦ ὀρθοῦ περὶ τὸ δόγμα φρονήματος, ὑπὸ διαφόρων ἑτεροδιδασκαλίας ἀνέμων παρασυρέντες, ἀπεπλανήθη-

σαν· τότε οἱ τοιοῦτοι, ὡς ὄντες ὑπὸ τὴν τοῦ ποιμένος διοίκησιν, εἶναι πάντως καὶ εἰς τὴν κρίσιν τὴν αὐτοῦ ὑποκείμενοι. Ὅθεν αὐτοὺς ἡ ἐκκλησία ἐπιμελῶς ἀνακρίνει, ἐξουσιαστικῶς κρίνει, αὐθεντικῶς κατακρίνει· καὶ ἐπιβάλλουσα αὐτοῖς τὰς προσηκούσας ποινὰς, καὶ τὰ δίκαια ἐπιτίμια, εἰ μὲν ἐπιστραφῶσι γνησίως καὶ ἀνανήψωσι, τοὺς λύει τέως, ὅταν συμφέρον τὸ νομίσῃ, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιτεθέντας δεσμούς· εἰδὲ ἐπιμένουσιν ἕως τέλους εἰς τὴν παρακοὴν, καὶ δὲν θελήσουν νὰ ἀφήσουν τὴν πλάνην καὶ τὴν κακόνοιαν, εἰς ἣν περιέπεσον, τελευταῖον διὰ νὰ μὴ συμπαρασύρουν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὑγιαίνοντας, καθὼς ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν, τοὺς ἀποκόπτει ὁλοτελῶς ἀπὸ τοῦ ἰδίου σώματος, καὶ τοὺς παραδίδει εἰς τὴν ἀπώλειαν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἠσπάσθησαν καὶ ἠγάπησαν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ τρίτον τῶν ἀνωτέρω προτεθέντων· τουτέστιν αἱ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀπειθοῦνταις ποιναὶ, καὶ ἡ ἐκείνων ἐσχάτη κατάκρισις.

» Ἐδῶ ὅμως, ὅταν ἀναφέρωμεν ποινὰς καὶ κατάκρισιν, ἄπαγε ἀπὸ τὸ νὰ συλλογισθῇ ὁ εὐσεβὴς χριστιανὸς, δεσμὰ καὶ ἀλύσεις, στρεβλώσεις καὶ δεσμωτήρια, πῦρ καὶ σίδηρον, σωματικοὺς παντοίους βασανισμοὺς, καὶ τέως θάνατον. Αἱ ποιναὶ αἱ παρὰ τῆς ἐκκλησίας πρέπει νὰ εἶναι ἐκκλησιαστικαὶ, ὄχι πολιτικαὶ, πνευματικαὶ, ὄχι σωματικαί. Πρέπει πάντοτε νὰ διασώζεται ἡ ἀναλογία ἀνάμεσα εἰς τὸ σκοπούμενον τέλος καὶ εἰς τὰ μέσα δι' ὧν (ὡς ἐῤῥέθη) ἐκεῖνο περαίνεται. Μέσα φυσικὰ δὲν φέρουσι ποτὲ εἰς εὐτυχῆ ἔκβασιν ἕνα τέλος ὑπερφυές· ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δὲν ἀναβιβάζουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν οὐρανόν· ὁ κόσμος δὲν ὁδηγεῖ εἰς τὸν Χριστὸν, οὔτε τοῦ κόσμου τὰ ἔργα δὲν οἰκοδομοῦσι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Τίς δὲν ἠξεύρει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἕνα σύστημα θεῖον, καὶ ἔχει ἕνα σκοπὸν ὅλον οὐράνιον; καθὼς ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξωτερικὴ δυναστεία, εἶναι ἕνα σύστημα ἀνθρώπινον, καὶ ἔχει ἕνα σκοπὸν, ὅλον κοσμικόν. Αὐταὶ αἱ ἐξουσίαι, ἡ γήϊνος καὶ ἡ οὐράνιος, εἶναι ἀσύμβατοι, καὶ ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων *ὅσον οὐρανὸς ἄπεστι γαίας* .... »

(*Προσλαλιὰ πρὸς τὸν μητροπολίτην Μόσχας Πλάτωνα.* 1775).

« Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐγὼ τὴν περὶ ἐμὲ ταύτην τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν καὶ ἐννοῶ καὶ θαυμάζω, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ λογισμοῦ τὸ βλέμμα εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐμὴν διακρίνων ἀνα-

ξιότητα, δὲν δύναμαι νὰ μὴν δειλιῶ, καὶ νὰ μὴν τρέμω εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοιαύτης ἀξίας καὶ χάριτος· φοβοῦμαι μήπως δὲν ἦτον αὕτη τοῦ Θεοῦ εὐδοκία, ἀλλὰ μία παραχώρησις προερχομένη ἐκ τῶν ἐμῶν, ἢ καὶ ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ ἁμαρτημάτων, πρὸς δικαίαν ποινὴν καὶ ἐκδίκησιν· φοβοῦμαι μήπως οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ Κὶς τοῦ Ἰεομοναίου ὁποῦ ἤρχισε σήμερον νὰ ὑψοῦται ὑπὲρ τὸν λαὸν ὑπερωμίας, καὶ ἐπάνω ὑψηλὸς φανῇ μετὰ ταῦτα πολλὰ μικρὸς καὶ νανώδης, καὶ ὅλως ἀποστροφῆς καὶ ἐξουδενώσεως ἄξιος . . . »

(Περὶ Παραδείσου καὶ Κολάσεως).

« Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἡμεῖς τὴν κατάστασιν τῶν ψυχῶν πρέπει νὰ διακρίνωμεν, ὄχι τὴν τοποθεσίαν· κυρίως νὰ εἰπῶμεν, ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἐν τόπῳ, διότι εἶναι ἄϋλος καὶ ἀσώματος φύσις, καὶ ὄχι σῶμα ὁποῦ νὰ χρειάζεται καὶ ποῦ νὰ στηριχθῇ, καὶ ποῦ νὰ καθίσῃ, καθὼς ἔχουσι χρείαν τὰ σώματα· ὁ τόπος τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον εἶναι ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελεν εὑρεθῇ, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ γεηρὸν σκήνωμά της· εὑρέθη ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει, ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει, ἐν χάριτι Θεοῦ δεδικαιωμένη; βεβαιοτάτη εἶναι καὶ κατὰ πάντα τρόπον πεπληροφορημένη περὶ τῆς μελλούσης τελείας ζωῆς καὶ δόξης· ἠξεύρει τὴν τάξιν της, αἰσθάνεται τὴν μακαριότητά της, καὶ ἔχει τὸν ἀῤῥαβῶνα τῆς τελείας ἀπολαύσεως, φωτιζομένη παρὰ Θεοῦ, δοξαζομένη, ἀναπαυομένη, χαίρουσα, ἀγαλλιῶσα, μακαρία τῷ ὄντι καὶ πρὸ τῆς τελείας μακαριότητος, ἀξιοῦται θείας ἐμφάσεως, ἀνάπτει μὲ τὰς γλυκείας φλόγας τῶν θείων ἐρώτων, συνόμιλος μὲ τοὺς ἀγγέλους, συνωδευμένη μὲ τοὺς Προφήτας, καὶ Ἀποστόλους, καὶ μάρτυρας, καὶ μὲ ὅλον τὸν χορὸν τῶν δικαίων, φαιδρύνεται, σκιρτᾷ, ἀναπαύεται· ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς, ἰδοὺ ὁ παράδεισος, ἰδοὺ ἡ βασιλεία, ἰδοὺ ἡ δόξα, ἰδοὺ τὸ φῶς, ἡ ἀναψυχὴ, ἡ χλόη, ἡ ἀνάπαυσις, ἡ εἰρήνη, πᾶν ἀγαθόν . . »

(Περὶ Παλιῤῥοιῶν).

« Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ φιλόσοφοι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν τῶν παλλιῤῥοιῶν εἰς αὐτὴν τὴν γῆν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὴν εὕρωσιν, ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἔξω τῆς γῆς, καὶ ἀναβιβάζοντες

τὸν νοῦν εἰς τὰ ὑπὲρ τὴν στοιχειώδη χώραν οὐράνια σώματα, νὰ ἐξετάσωσιν, ἂν ἐκεῖθεν ποθὲν προέρχεται αὕτη ἡ δύναμις, ὁποῦ μὲ τόσην δραστηριότητα ἐνεργεῖ εἰς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὕδατα, καὶ γεννᾷ τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον.

« Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις δὲν ἄφηνεν ἀπολυπραγμόνητα, ὅσα πράγματα ὑπέπιπτον εἰς τὴν σκέψιν του, φαίνεται ὁ πρῶτος ὁποῦ ἄνοιξεν εἰς τοὺς ἄλλους αὐτὸν τὸν δρόμον, δείξας, ὅτι τὴν αἰτίαν τῶν παλιῤῥοιῶν πρέπει νὰ τὴν λάβῃ τινὰς ἀπὸ τὰ ἐν οὐρανοῖς σώματα. Αὐτὸς (ἂν ἦναι γνήσιον Ἀριστοτέλους τὸ σύγγραμμα, τὰ περὶ οὐρανοῦ βιβλία, τὸ ὁποῖον παρά τισιν ἀμφιβάλλεται) τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν σελήνην, διδάσκωντας, ὅτι μὲ τὸ μέσον τῶν παρ' ἑαυτοῦ ἐπιῤῥοῶν, ὁ ἐλάσσων οὗτος φωστὴρ ἔχει κάποιάν τινα κυριότητα εἰς τὸν περίγειον κόσμον, ὅθεν ἀποτελεῖ καὶ τὰς παλιῤῥοίας, καθὼς καὶ ἄλλα συχνὰ ἀποτελέσματα. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον τοῦτο γίνεται, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἑρμηνεύσῃ· τόσον μόνον εἶπε. Καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὸ περισσότερον, μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ ῥίψῃ τὸν ἑαυτόν του ὁ φιλόσοφος εἰς τὰς Εὐρίπους, εἰπὼν τὸ « κατάλαβέ με, ὅτι οὐ κατέλαβόν σε » καθὼς τινὲς περὶ αὐτοῦ μυθεύουσιν, ἄφησε μάλιστα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὑπόθεσιν ἐρεύνης γενναίαν καὶ ἀξιόλογον, ἐλπίζοντας, ὡς συνετὸς, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ συγκεχυμένως εἶπεν αὐτὸς, θέλουν εὑρεθοῦν ἄλλοι νόες ἔπειτα νὰ τὸ ἀκριβώσουν· « τῶν γὰρ τοιούτων, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν, ὁ χρόνος εὑρετής ἐστι. »

(Περὶ Μουσικῆς).

« Τῆς μουσικῆς ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ τὰ γνωρίζουν πάντες κοινῶς, φαίνεται περιττὸν νὰ ζητῇ τινὰς νὰ τὰ παραστήσῃ ἰδίως. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἔλεγον, ὅτι ὅστις δὲν ἀνοίγει στόμα εἰς ἔπαινον τοῦ Ἡρακλέους εἶναι κωφός. Τοῦτο ὁποῦ ἐλέγετο διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, δύναται νὰ ῥηθῇ καὶ διὰ τὰς Μούσας, τὰς θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διὸς, τὰς ὁποίας καὶ ἐκεῖνος ὁ ἥρως τιμῶν ἐξόχως καὶ θεραπεύων εἰς ἐγκωμίου λόγον ἔλαβε τὸ νὰ ὀνομάζεται ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ αὐτὸς Μουσηγέτης. Ἂν εἶναί τις ἀκίνητος εἰς τὰ θέλγητρα καὶ εἰς τοὺς γλυκασμοὺς τῆς Εὐτέρπης, τῆς Ἐρατοῦς καὶ τῆς Τερψιχόρης, βέβαια ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι κω-

φός· ἢ ἂν δὲν εἶναι βεβλαμμένος τὰς ἀκοάς, ἀνάγκη τὰ συναριθμηθῇ μὲ τὰ ἀλογώτερα καὶ νωθρότερα κτήνη· ἐπειδὴ καὶ τούτων ἱστοροῦνται πολλά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφιλοτιμήθη ἡ φύσις νὰ ἐνστάξῃ τὸν τῆς μουσικῆς ἔρωτα.

» Τί ἄλλο οἱ παμπάλαιοι μῦθοι νὰ μᾶς διδάξουν ἠθέλησαν παρὰ τὴν δραστηριωτάτην χάριν ἢ τὴν χαριεστάτην δύναμιν τῆς μουσικῆς, ὅταν ἐτόλμησαν νὰ πλάσουν τὰς τόσον ἀπίστους, τόσον ἀτόπους περὶ αὐτῆς παραδοξολογίας; Ὁ Θρᾷξ Ὀρφεὺς μὲ τὴν μουσικήν του ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ τὸν ἴδιον δρόμον τοὺς ποταμούς· ἔσυρεν ὀπίσω του ὄχι μόνον τὰ θηρία τὰ πλέον ἄγρια, ἀλλὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰς πέτρας· καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς μελῳδίας ἔφθασε (λέγουσι) νὰ καταμαλάξῃ καὶ τὸν Ἀϊδωνέα καὶ τὴν Περσεφόνην, τοὺς ἀμειλίκτους καὶ ἀδυσωπήτους θεούς, διὰ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν Εὐρυδίκην τὴν φιλτάτην του σύζυγον. Οἱ Βοιωτοὶ Ζῆθος καὶ Ἀμφίων μὲ τὰ θελκτικὰ κρούσματα τοῦ ὀργάνου των καὶ κατεκήλουν καὶ κατεκύλιον ἀπὸ τὰ ὄρη τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς λίθους, καὶ δι' αὐτῶν, εὐρύθμως τε καὶ ἁρμονικῶς συναπτομένων, ἔκτιζον τῶν Θηβῶν τὰ ὑψηλὰ πυργώματα καὶ τὰ τείχη. Καὶ ὁ Μηθυμναῖος Ἀρίων, πηδῶν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ φύγῃ τὸν κίνδυνον τῶν καταποντιστῶν, συνεκάλει διὰ τῶν τῆς λύρας αὐτοῦ μουσουργημάτων πρὸς βοήθειάν του τοὺς φιλανθρώπους δελφῖνας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀναβασταζόμενος καὶ διανηχόμενος ἀσφαλῶς τὰ κύματα, εὕρισκεν εἰς Ταίναρον τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο τὸ ἔσχατον δὲν ἔλειψέ τις νὰ τὸ περάσῃ ὡς πραγματιώδη καὶ ἀληθινὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς μὲ τοὺς περισσοτέρους τὸ κρίνομεν μῦθον, καθὼς καὶ ἄλλα· ἀλλ' οἱ μῦθοι οὗτοι εἰκονίζουσι τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ ἀλήθεια ὁποῦ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὰς εἰρημένας μυθολογίας εἶναι, ὅτι ἡ μουσικὴ τόσον ἔχει δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ καὶ τοὺς ἀκινήτους διὰ ῥαθυμίαν τοὺς διεγείρει, καὶ τοὺς ἀναισθήτους διὰ νωθρότητα τοὺς παρορμᾷ, καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀτέγκτους μαλάττει, καὶ τοὺς ἀγρίους καὶ θηριώδεις φέρει εἰς ἡμερότητα. »

(*Ἐκκλησιαστικὴ Ἑκατονταετηρίς*. 1805).

« Ἐν τούτῳ τῷ ὑπερῴῳ, τῇ πεντηκοστῇ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, δεκάτῃ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, περὶ ὥραν τρίτην

τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τῶν Μαθητῶν, καὶ τῶν ἄλλων, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περιμένοντες τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἐπεφοίτησεν ἐπ' αὐτοὺς αἰσθητῶς ἡ ἐξ ὕψους δύναμις. Πνεῦμα σφοδρὸν καὶ βίαιον πνεῦσαν ἐξαίφνης ἐπλήρωσε τὸν οἶκον. Μία γλῶσσα πυρίνη ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ἑκάστου κεφαλῆς. Καὶ πνευματέμφοροι γενόμενοι οἱ ἐκεῖ πάντες κατὰ τὴν Ἰωὴλ προφητείαν, ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· τότε τὰ ἀπὸ διαφόρων χωρῶν συῤῥεύσαντα πλήθη, Πάρθοι, καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, κτλ. κτλ. πολυαριθμότερα ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον συναθρισθέντα διὰ τὴν διατρέχουσαν φήμην τῆς τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίου ἐλεύσεως, ἣν αἱ τῶν Γραφῶν προῤῥήσεις, καὶ μάλιστα αἱ τοῦ Δανιὴλ ὑπέσχοντο ὡς ἤδη ἐγγίζουσαν, ἐξίσταντο καὶ ὑπερεθαύμαζον, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι ἐλάλουν, καὶ ἤκουεν εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Τότε ὁ Πέτρος ἐπάρας τὴν φωνὴν ἐνώπιον πάντων κηρύττει τὸν Ναζωραῖον Σωτῆρα, καὶ διὰ πολλῶν ἀποδείχνει, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κύριος ὁ Χριστὸς, ὃν ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἐσταύρωσε, καὶ ὃν ὁ Κύριος ἀνέστησεν. »

Ὁ Εὐγένιος ἐκδοὺς ἐν ἔτει 1769 τὴν Λογικὴν, σαρκαστικῶς ἀπεκήρυξε τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν ἐκ πάντων τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, δογματίζων, ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ γράφωνται ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι. Τὴν γνώμην ταύτην, ἣν μετὰ δωδεκαετίαν κατεπολέμησεν Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ, φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ Θεοτόκης παρεδέχθη, συγγράψας τὰς ἐπιστημονικὰς πραγματείας αὐτοῦ ἐν ἀρχαΐζούσῃ διαλέκτῳ, ὁμαλωτέρᾳ ὅλως καὶ ἀπηλλαγμένῃ τῆς ἐπιτετηδευμένης ἐκείνης φρασεολογιας, ἣν ὁ πρῶτος ἐν τῇ Λογικῇ αὐτοῦ ἐθήρευσε.

Ἰδοὺ δὲ τὸ περὶ τούτου τεμάχιον τῆς Λογικῆς τοῦ Βουλγάρεως.

« Πρὸ πάντων τοιγαροῦν μὴ κομιδῇ ξένον ὄντα, καὶ ἀδαῆ τοῦ Ἕλληνος λόγου, ἥκειν ἀξιῶ τὸν φιλοσοφήσοντα. Ἀλλ' ἐκ τῆς Γραμματικῆς, καὶ τῆς ἄλλης Ἐγκυκλίου τῶν μαθημάτων τριβῆς, ἱκανῶς συγκεκροτημένον. Τὸ δὲ ἱκανῶς, τὸ, ἐξ ἑαυτοῦ, τὴν ὡς ἀπὸ τῆς λέξεως δυσχέρειαν, περιελέσθαι ἐστὶ δυνάμενον. Οὔτε γὰρ τοὺς περιττῶς πάνυ τοῖς λεκτικοῖς τῶν τεχνυδρίων ἀσπάζομαι ἐγκαταγηράσκοντας, ὡς ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις οὐδὲ τῆς φλοσοφίας τέως κομιδῇ ἀγεύστους ἀπαλλαχθήσεσθαι οἰομένους. Οὐδὲ τοὐναντίον πάλιν, τοὺς ἐκ τῆς ἑτέρας μερίδος ὅλως προσίεμαι, οἳ καὶ πρὶν ἐκφῦσαι ὀδόντας, περὶ τὴν στεῤῥοτέραν τῶν φιλοσοφικῶν θεωρημάτων τροφὴν καταλιχνευόμενοι,

ἐν αὐτῷ τῷ φιλοσοφεῖν, καὶ τοῦ ἕλληνος οὐχ ἥκιστα λόγου ἐγκρατεῖ ποτε πεποίθασιν ἔσεσθαι. Τούτων γὰρ οἱ μὲν τὸν Πίθον ἐν τῇ Κεραμίᾳ, οἱ δ' ἐν τῷ Πίθῳ τὴν Κεραμίαν μαθήσεσθ' ἐλπίζουσιν. Ἑκάτεροί τε τῆς ἐλπίδος ψεύδονται. Καὶ οἱ μὲν θατέρου στέρονται πάντως, οἱ δὲ καὶ ἑκατέρου. Διὸ καὶ χείρονες εἰσὶν, ὡς δι' ὅλου ἀποτυγχάνοντες, καὶ τὸ δοκεῖν πρὸ τοῦ εἶναι αἱρούμενοι. Τοῖς γὰρ ἐν ὕφει χυδαίῳ παρενυφασμένοις ἐγκομβούμενοι φιλοσοφικοῖς λεξιδίοις, αὐτοῦ μονονουχὶ τοῦ τῆς γνώσεως ὕψους τῇ κεφαλῇ ψαύειν ἐοίκασι, καὶ φιλοσοφοῦντες ἀπαιδεύτως, ἀνοηταίνουσι νεανικῶς. *Ἐκσυρικτέον ἄρα τὰ χυδαϊστὶ φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενα βιβλιδάρια, τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ὡς οἷόν τε ἐπιμελουμένους, ἧς ἄνευ, οὐδὲν τῶν πάλαι πεφιλοσοφηκότων ἐστὶν ἀπόνασθαι.* »

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον θερμὸς παρίστατο συνήγορος τοῦ ἁπλοελληνικοῦ ἰδιώματος ὁ ἱερομόναχος Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ, σχολαρχῶν τῆς ἐν Ἰασίῳ ἀκαδημίας· ὁ πολυμαθὴς οὗτος ἀνὴρ καθορῶν, ὅτι τὸ τέως ἐπικρατοῦν σύστημα τῆς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν μεγάλως ἐδυσκόλευε τοὺς μαθητευομένους, διά τε τὸ πολύπλοκον καὶ ἀμέθοδον, ἠθέλησε ν' ἁπλοποιήσῃ αὐτὸ, καὶ πρωτίστην προέβαλε δόξαν, ὅτι ἔπρεπεν ἵνα γράφωνται τὰ διδακτικὰ βιβλία ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1779 (¹) δύο συγγραμμάτια· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἐξέθηκε τὰς περὶ ἁπλοποιήσεως τῆς διδασκαλίας ἰδέας αὐτοῦ, διὰ δὲ δευτέρου ὑπέδειξε τὸν τρόπον τῆς ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον παραφράσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων.

Καλὸν δὲ θεωροῦμεν νὰ παραθέσωμεν ἐκ μὲν τοῦ πρώτου τὸ πέμπτον κεφάλαιον, ἐν ᾧ καταπολεμεῖ τὸ ἐπικρατοῦν τότε σύστημα τῆς ψυχαγωγίας, ἢ δι' ἐπισωρεύσεως πασῶν τῶν συνωνύμων λέξεων ἑρμηνείας τῶν διδασκομένων πεζογράφων καὶ ποιητῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου τὸ προοίμιον.

(*Πραγματεία περὶ παίδων ἀγωγῆς. Ἐνετίῃσι* 1779).

« Ἕνα ἀπὸ τὰ κεφαλαιώδη μέρη τῆς ἐπηβόλου διδακτικῆς παιδαγωγίας πρέπει νὰ λογίζεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐξηγήσεως. Πράγματα

(¹) Ἐν ἔτει 1761 ἐδημοσίευσεν ὁ Μοισιόδαξ Ἠθικὴν Φιλοσοφίαν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσαν, ἣν οὐδέποτε εἶδον.

ἀσυνήθη ἔρχομαι νὰ εἰπῶ καὶ περὶ τούτου. Πρῶτον λέγω, ὅτι νὰ παύσῃ ὁλοτελῶς τόσον ἡ ψυχαγωγία, ὅσον ἡ πολυλεξία. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ πρώτη μήτε μὲ φαίνεται, παρὰ μία χασομερία αἰσθητή, καὶ ἡ δευτέρα ἕνα περισάρκωμα περιττόν, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ τὴν εὐκινησίαν τοῦ μαθητοῦ, καὶ μία τέχνη τῆς δισσολογίας. Τί βασανίζεις, ὦ λογιώτατε, τὸν μαθητήν σου μὲ αὐτὴν τὴν λεπτογραμμίαν, τὸν καιρὸν τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δύναται νὰ καταβάλλῃ εἰς ἄσκησιν ἄλλην, ἥτις τῷ ὄντι νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ; Τί ἐπισωρεύεις αὐτῷ δεκαπέντε λέξεις εἰς ἕνα, εἰς τὸν αὐτὸν ὅρον, ἑκάστη ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔχει ἴσως δύναμιν ἰδιαιτέραν, ὅμως, διότι δὲν διακρίνεις αὐτῷ αὐτάς, συνηθίζεις αὐτὸν μὲ τὴν ἀκυρολογίαν, ἢ νὰ λέγῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις; ἐξήγησις προσφυής, εὐεπήβολος κυρίως εἶναι, καὶ πρέπει ἀναγκαίως νὰ εἶναι, μία κυριολεξία, ἥτις ἀναγκαίως πάντοτε εἶναι μία λέξις. Μία λέξις πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται τὸ λοιπόν, ἢ τὸ πολὺ ὁσάκις ἡ κυριολεξία ἐπιλείπει, μία περίφρασις, μία ἐπεξήγησις σύντομος. Πᾶσα διάλεκτος ἀδιαφόρως ἐκφράζει τὰ αὐτὰ πράγματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μὲ λέξεις πολλάς, πᾶσα διάλεκτος ὅμως, ἡ λατινικὴ αὐτὴ ὅταν ἑρμηνεύεται, ἑρμηνεύεται μὲ τὴν μονολεξίαν. Ἐγὼ μήτε βλέπω τὸν λόγον τὸ λοιπόν, πῶς ἡ Ἑλληνική, ἂν καλὰ μία διάλεκτος ἁπλῆ, ὅμως μόνη αὐτὴ νὰ ἑρμηνεύεται μὲ τὴν πολυλεξίαν.

» Δεύτερον νομίζω, πῶς ἡ ἐξήγησις πρέπει νὰ γίνεται ἀεὶ μὲ λέξεις, αἵτινες πηγάζουσιν ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Τουρκικαί, Ἰταλικαί, Μολδαυϊκαί, ὅσαι ἑτερόγλωσσοι ἄλλαι συνηθίζονται κοινῶς, ὅμως, ὥστε νὰ ἀμαυρῶσι τὴν εὐέπειαν τοῦ ἁπλοῦ ὕφους, ὥστε νὰ κωλύωσι τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ, μήτε πρέπει νὰ λέγωνται, ἐκτὸς μόνον, ὁσάκις αἱ λέξεις αἱ ἐξηγητικαὶ δὲν φαίνονται καταληπταί. Ἐγὼ δυσχεραίνω, ὁσάκις ἀκούω καὶ τοὺς πεπαιδευμένους αὐτούς, ἐν ᾧ ὁμιλοῦσι μεταξύ, λέγοντας ἁπλῶς: *τᾶρτζι, τεκρανδᾶr, χᾶλε, γκιότζι, βάρζα, τζοῦπρα, κουβένδα, μπῶζα*, ὡσὰν δηλονότι νὰ μὴ ἦσαν δυνατοὶ νὰ λέγωσιν: *ἔθος, ἀπ' ἀρχῆς, ἐνεργείᾳ, μετοίκησιν, λάχανον, κόρην, ὁμιλίαν, νύμφην*. Πόθεν ἕλκει τὴν ἀρχὴν αὐτὴ ἀηδεστάτη, αὐτὴ ἡ τῷ ὄντι μιξοβάρβαρος ὁμιλία αὐτῶν; Οὔτε ἄλλοθεν, νομίζω, πάντως, παρὰ ἀπὸ τὸ ἠμελημένον ἁπλοῦν ὕφος, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ διδάσκαλοι παρέδωκαν αὐτοῖς τὰ μαθήματα . . . »

(*Παραλλαγὴ τοῦ πρὸς Νικοκλέα λόγου τοῦ Ἰσοκράτους.* 1779).

« Ὅσοι, ὦ Νικόκλεις, παῤῥησιάζονται ἐμπρός σου μὲ δῶρα, μὲ φαίνονται πλέον νὰ πραγματεύωνται τὴν μεγαλοπρέπειάν σου, παρὰ νὰ δεικνύωσι τὴν ὑπακοὴν, ἢ τὴν φιλικὴν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι πρὸς σέ Τάπητες, ἵπποι, κειμήλεια, ἄλλα ἔργα τῆς περιττοτεχνίας τῶν ἀνθρώπων, πάντα εἶναι μία τεχνικὴ, μία ἐσκεπασμένη ἐμπορία τῆς ἐλευθεριότητός σου. Δὲν εἶναι τοιοῦτος ὁ Ἰσοκράτης, ὅστις ἀγαπᾷ πλέον τὴν δόξαν σου, παρὰ τὴν ἀπόῤῥοιαν τῆς τύχης σου. Ἐγὼ σὲ προσφέρω μίαν δωρεὰν, ἥτις διὰ τὴν ὑπεροχὴν, διὰ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς, πρέπει νὰ λογίζεται ἀξία καὶ παρ᾽ ἐμοῦ νὰ προσφερθῇ, καὶ παρὰ σοῦ νὰ ἀποδεχθῇ. Ποίαν; μίαν ἔκθεσιν συντομωτάτην τῆς ἀρχικῆς οἰκονομίας, τὴν ὁποίαν σὺ ἤδη νεωστὶ ἐζώσθης, καὶ ἕνα ὀλίγον κατάλογον τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν ἔργων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνα πράττων, καὶ αὐτὰ φεύγων δύνασαι μὲ εὔκλειαν, μὲ εὐτυχίαν νὰ διοικήσῃς τὴν σὴν ἡγεμονείαν.

» Πρῶτον, ὦ Νικόκλεις, πρόσεχε νὰ εἶσαι φιλάνθρωπος πρὸς τὸ κοινὸν πλῆθος, καὶ νὰ προστατεύῃς αὐτὸ κατὰ τῆς δυναστείας τῶν ἐπικρατεστέρων. Τοῦτο δὲν ὁμοιάζει τὰς λοιπὰς καταστάσεις, αἵτινες ἀποκρούουσι τὰς ἐφόδους τῆς ἀδικίας μὲ τὸ γένος, μὲ τὸν πλοῦτον, μὲ πολλοὺς τρόπους ἄλλους. Οἱ ἀγροῖκοι καὶ οἱ χυδαῖοι εἶναι ἔρημοι ἀπὸ αὐτὰ, καὶ τὸ πλέον, ὑστερημένοι ἀπὸ λόγον ἀρκετὸν, μίαν ἐλπίδα τρέφουσι, τὴν προστασίαν τῶν Πριγγίπων. Μεγάλας δυναστείας, πολλὰς ἀγγαρείας πάσχουσιν αὐτοὶ, ὅταν ἐκεῖνοι οἱ φορολόγοι καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ στέλλωνται εἰς τὰ ἔξω πληρεξούσιοι, ὅπερ ἐστι, χωρὶς οὔτε χρέος νὰ ἐξεταχθῶσιν, οὔτε φόβον νὰ παιδευθῶσι διὰ τὰ πεπραγμένα. Ὦ Νικόκλεις, ἡ ἐξουσία, εἴτε μοναρχικὴ, εἴτε ἀριστοκρατικὴ εἶναι, τότε κυρίως εὐδοκιμεῖ, ὅταν αὐτὸ τὸ κοινὸν πλῆθος μένῃ τεθεραπευμένον, καὶ τοῦτο δὲν συμβαίνει, παρὰ, ὅταν σὺ οἰκονομῆσαι μὲ τρόπον, ὥστε οὔτε τὸ πλῆθος νὰ ἀτιμάζῃ τοὺς ἐξοχωτέρους, οὔτε οἱ ἐξοχώτεροι νὰ δυναστεύωσι τὸ πλῆθος. »

Μετὰ διετίαν ὁ Μοισιόδαξ (1781) [1] δημοσιεύσας *Θεωρίαν* τῆς *Γεωγραφίας* ἔκρινε καλὸν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου ἐν τῇ Λογικῇ εἰρημένα κατὰ τῶν ἐν τῷ ἁπλοελληνικῷ ἰδιώματι γραφομέ-

---

[1] Ἐν ἔτει 1780 ἐδημοσίευσεν ἐν δυσὶ τόμοις τὴν Ἀπολογίαν, ἣν ἐπίσης δὲν εἶδον.

νων ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν, καὶ καταδείξῃ, ὅτι δὲν προετίθετο νὰ εἰσαγάγῃ τὴν καθωμιλημένην ἀμετάβλητον, ἀλλὰ βαθμηδὸν νὰ βελτιώσῃ τὸ καθαρεῦον αὐτῆς ὕφος. Καὶ πάλιν δὲ θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ παραθέσωμεν σὺν τοῖς προλεγομένοις καὶ περικοπήν τινα ἐκ τῆς Γεωγραφίας, ἵνα παραβληθῇ τὸ βελτιωθὲν ὕφος τοῦ Μοισιόδακος πρὸς τὸ τῶν ἀνωτέρω αὐτοῦ πονημάτων.

« Ἐγὼ διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἐπιφέρω, ἔκρινα νὰ ἐξυφάνω τὴν παροῦσαν συγγραφὴν ἐν τῷ ἁπλῷ ὕφει, σώζων ὅμως ἀεὶ τοὺς ὡρισμένους ὅρους τῶν πραγμάτων, οἵτινες ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ μεθαρμόζων ἀεὶ τὸ ἁπλοῦν ὕφος ἐπὶ τὸ σεμνότερον, ἢ τὸ ἐλάχιστον ἐπὶ τὸ πρεπωδέστερον τῇ ἀνὰ χεῖρας πραγματευομένῃ ὕλῃ. Τρεῖς εἶναι οἱ λόγοι κυρίως ὑπὸ τῶν ὁποίων προαχθεὶς προέκρινα τὸ ἁπλοῦν ὕφος ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ὁ πρῶτος μὲν εἶναι, διότι ἡ σαφήνεια, ὁσάκις τὰ πράγματα ἐκτίθενται ἁπλοϊκῶς, προσλαμβάνει ἐπίτασιν, ὁ δεύτερος δὲ, διότι τὰ πράγματα ἐκτεθειμένα ἁπλοϊκῶς γίνονται νοητὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς μὴ ἁψαμένοις γραμματικῆς. Ὁ τρίτος δὲ, διότι καλὸν εἶναι τέλος, ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ νὰ γράφωσιν εἴτε περὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἴτε καὶ περὶ πραγμάτων ἄλλων ἐν τῇ τετριμμένῃ, ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ αὐτῶν. Ἕκαστος γινώσκει, πῶς πάντα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης γράφουσιν ἐν τῷ νῦν, ἕκαστον ἐν τῇ ἰδιαζούσῃ διαλέκτῳ αὐτοῦ, τόσον περὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὅσον περὶ πάσης ἑτέρας ὕλης τῆς πολυμαθείας ἁπλῶς. Ἡ μάθησις, ἡ φιλοσοφία, ἡ ἱερὰ θεολογία, πᾶν εἶδος ἄλλο διδασκαλίας φθέγγεται τὴν σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ποῦ μὲν κιμβριστὶ, ποῦ δὲ βελγιστὶ, ποῦ δὲ σκυθιστὶ, ποῦ δὲ ἄλλως, ἢ ἄλλως, καὶ οὐδὲν ἧττον ἡ φιλοσοφία, ἡ μάθησις, πᾶσα ἐπιστήμη ἄλλη νομίζεται ἐπίσης φέρουσα τὸ σεμνὸν αὐτῆς, ὅπως καὶ ἐν ᾧ ἐφθέγγετο λατινιστί. Ἡ ἀλήθεια, ἥτις εἶναι τὸ καθ' αὐτὸ ὑποκείμενον πάσης ἐπιστήμης ἁπλῶς, ὁπώσποτε τύχοι ἠμφιεσμένη, ὅπερ ἐστὶν, ἐκπεφρασμένη, εἶναι πάντοτε λογιστέα καλὴ, ἂν δὲ ἡ αὐτὴ ἀλήθεια τύχῃ ἠμφιεσμένη ἐν τρόπῳ, ὥστε νὰ εἶναι τοῖς πᾶσι θεατὴ, ὅπερ ἐστιν ἐκπεφρασμένη ἐν λέξει τετριμμένῃ, ὥστε νὰ εἶναι τοῖς πᾶσι καταληπτὴ, μήτε εἶναι ἀπᾶδον πάντως, ὅτι νὰ λογισθῇ ἔτι μᾶλλον καλή. Τί ὄφελος ἀπὸ ἐκείνων τῶν ἐγριφωμένων, τῶν παρ' ἡλικίαν ὕφεων, τὰ ὁποῖα ἐπιπροσθοῦσι τὴν καλὴν ὄψιν τῆς ἀληθείας ὡς ἄλλαι καλύπτραι ὁλοπρόσωποι, ἢ ἐν τοῖς ὁποίοις φαίνεται κατωρωρυγμένη ἡ ἀλήθεια, καθὼς εἶναι κατωρωρυγμένος καὶ ὁ χρυσὸς

αὐτὸς ἐν τοῖς μεταλλείοις; Ἂν ὁ συγγραφεὺς εἶναι πεπληροφορημένος περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, καὶ ἂν τὰ πράγματα τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ εἶναι χρήσιμα, μεγάλα, γρίφοι, λέξεις ἄτριτοι, παρῳδίαι, ὅσα τοιαῦτα, πάντα εἶναι περιττὰ αὐτῷ, διότι ὁ σκοπὸς εἶναι τέλος, ὅτι νὰ ἐκτεθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ νὰ χρησιμεύσῃ.

» Ἐν ᾧ ἐγὼ γνωμοδοτῶ τοιουτοτρόπως περὶ τοῦ ἁπλοῦ ὕφους, μήτε ὑπολαβέτω τις, ἀξιῶ, πῶς ἐγὼ κατακρίνω ἐκείνους, ὅσοι, ἔχοντες δεξιότητα ἱκανὴν ἐν τῷ ἑλληνισμῷ, γράφουσιν ἁπλῶς ἑλληνικῶς. Γραφέτωσαν οἱ ἄνδρες ἀγαθῇ τῇ τύχῃ εἴτε περὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἴτε περὶ πραγμάτων ἄλλων ἑλληνικῶς, πλὴν, κατὰ τὸ αὐτὸ μὴ κατακρινέτωσαν ἐκείνους, ὅσοι, ἔχοντες δεξιότητα ἱκανὴν ἐν τῷ ἁπλῷ ὕφει, γράφουσιν ἁπλῶς ἁπλοϊκῶς. Ὁ κλεινὸς Εὐγένειος ἐν τῷ ά παραγράφῳ τῆς προδιατριβῆς αὐτοῦ λέγει, πῶς ἐκσυρικτέον τὰ χυδαϊστὶ φιλοσοφεῖν ἐπαγγελόμενα βιβλιδάρια, διὰ τί; διότι προλέγει μικρὸν ἀνωτέρω, πῶς οἱ ἐν ὕφει χυδαίῳ παρενυφασμένοις ἐγκομβούμενοι φιλοσοφικοῖς λεξιδίοις, φιλοσοφοῦσι μὲν ἀπαιδεύτως, ἀνοηταίνουσι δὲ νεανικῶς. Ἰδοὺ πάντως μία ἀπόφανσις προφανῶς ἀντιβαίνουσα τοῖς ὅροις τῆς διαλεκτικῆς. Φιλοσοφοῦντες μὲν ἀπαιδεύτως, ἀνοηταίνοντες δὲ νεανικῶς εἶναι λογιστέοι, ὅσοι ἢ δὲν μετέχουσι φιλοσοφίας, πλὴν φιλοσοφοῦσι προπετῶς, ἢ μετέχουσι μὲν ὁπωσοῦν, πλὴν παραμορφοῦσιν αὐτὴν, διὰ τῆς ἐπιδείξεως αὐτῶν, οὐχὶ δὲ ὅσοι, στείχοντες τοῖς ἴχνεσιν αὐτῆς ἀκριβῶς, γράφουσιν ἐν ὕφεσι χυδαίοις περὶ αὐτῆς, διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι κοινὴ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἁπλῶς, ἑπομένως δὲ καὶ πάσαις ταῖς διαλέκτοις ἁπλῶς, μήτε εἶναι προσδεδεμένη πάντως μιᾷ καὶ μόνῃ διαλέκτῳ, τῇ ἑλληνικῇ· ὁ μέγας ἀνὴρ, ἀντὶ νὰ ἐκσυρίζῃ, ὤφειλε νὰ συστήσῃ μᾶλλον τὸ ἁπλοῦν ὕφος ἡμῶν, προσδιορίζων αὐτῷ τοὺς ὅρους, κατὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ῥυθμιστέον, οὐχὶ δὲ ἵνα ἐκφαυλίσῃ αὐτὸ, ὅσον δὲν εἶναι ἐκφαυλιστέα μήτε ἡ σκυθικὴ αὐτὴ, ἧς τόγε νῦν ἔχον ἐπαΐει. Ὅταν τὸ ἁπλοῦν ὕφος εἶναι καθαρὸν ἀπὸ ξένων εἴτε λέξεων, εἴτε φράσεων, εἶναι ἐμφαντικὸν ὁπωσδήποτε, καὶ ἱκανὸν νὰ ἐκθέσῃ πᾶσαν ὕλην ἐπιστημονικὴν, διὰ τὶ νὰ λογίζηται ἐκσυρικτέον; Ἕκαστος ὁμολογεῖ, πῶς τὸ ἁπλοῦν ὕφος δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ μιμηθῇ οὐχὶ τὸν ὄγκον, οὐχὶ τὸ ἐμβριθὲς, οὐχὶ τὸ σύντομον τοῦ ἑλληνικοῦ· πλὴν αὐτὸ ἔχει εἶτα προτέρημα ἰδιάζον τὸ σαφὲς, τὸ ὁποῖον, σκοπούμενον τῷ λόγῳ τοῦ ἐπωφελοῦς, ἄξιον εἶναι νὰ κριθῇ πάντως ἀντισηκοῦν πάντα τὰ προτερήματα τὰ ἰδιάζοντα τῷ ἑλληνικῷ. Ποίων

ὄφελος ἐκείνοις τοῖς νέοις θιασώταις τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ ἐκείνων τῶν δεινοτάτων συντάξεων, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐγκαλυπτόμενοι οἱ πατέρες αὐτῶν ὡς ἐν λόχμαις βαθείαις, φαίνονται λέγοντες τὰ μεγάλα, ἐν ᾧ πολλάκις δὲν λέγουσι μήτε τὰ μικρά; Πᾶν τὸ ἐναντίον εἶναι νοητέον περὶ τῶν γραφόντων ἐν τῷ ἁπλῷ ὕφει, οἵτινες, μὴ ἔχοντες τὰ κρησφύγετα τῶν πρώτων, ἀγωνίζονται νὰ γράψωσιν ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν ἁπλῶς περὶ τῶν γραπτέων, καὶ οἵτινες, ἂν διαμαρτάνωσιν ἐνίοτε ἢ τῆς ἀληθείας ἢ τῆς ἀκριβείας, ἀνθρώπινα πεπονθότες, ὅμως εἶναι συγγνωστέοι παρὰ παντὶ κρίνοντι τὰ πράγματα εὐγνωμόνως.

» Τί τὸ λοιπὸν, θέλει μοὶ ἀντικρούσει ἐκεῖνος, σὺ ὑπολαμβάνεις τὸ λοιπὸν, ὅτι ἐξηκρίβωσας τὸ ἁπλοῦν ὕφος ἀποχρώντως; οὐχὶ ἐγὼ πάντως, διότι τὸ ἔργον οὔτε εἶναι ἑνὸς ἀνθρώπου μόνου, μήτε ἀρνοῦμαι κατὰ τὸ αὐτὸ, πῶς ἀστατῶ ὁπωσδήποτε ἐν αὐτῷ. Πάντα τὰ πράγματα, ἐν ᾧ εὑρίσκονται ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν, ἀνάγκη, ὅτι νὰ ἀστατῶσιν. Ἐγὼ ὑπολαμβάνω ἁπλῶς, ὅτι μετεῤῥύθμισα αὐτὸ ὁπωσδήποτε, καὶ ὅτι ἔφερα αὐτὸ ἐν ἀκμῇ, ὥστε νὰ εἶναι ἀνεκτὸν πᾶσι τοῖς μετερχομένοις ἁπλῶς. Δίδονται ἄνδρες δοκιμώτατοι ἐν τῷ ἑλληνισμῷ, καὶ φύσεως ἀσυγκρίτως μᾶλλον εὐεπηβόλου τῆς ἐμῆς, οἵτινες, ἂν εὐδοκήσωσι, δύνανται νὰ ἀναπληρώσωσι τὸ ἐμὸν ἐλλεῖπον πάντως ἐν πάσῃ τῇ εὐκολίᾳ αὐτῶν. Πολλοὶ δειλιῶσιν, ὅτι, ἂν ἐπικρατήσῃ τὸ ὕφος τὸ ἁπλοῦν, μέλλει νὰ καταργηθῇ τὸ ἑλληνικόν· πῶς νὰ καταργηθῇ τὸ ἑλληνικὸν, ἐν ᾧ ἂν ὑπεξαιρεθῇ ἡ ἰδιοτροπία τῆς ὑφῆς τοῦ ἁπλοῦ, καὶ ἔνιαι λέξεις, ὀλιγάριθμοι πάντῃ, λαμβανόμεναι μὲν παρὰ τὴν λῆψιν τὴν ἑλληνικὴν, φυλαττόμεναι δὲ διὰ τὴν σαφήνειαν ἁπλῶς, ἀποβαίνει αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἑλληνικὸν σχεδὸν, καὶ ἐν ᾧ οὐδεὶς, μὴ μετέχων ὁπωσδηποτοῦν τῆς γραμματικῆς, δύναται μήτε νὰ νοήσῃ αὐτὸ ἀκριβῶς, μήτε νὰ γράψῃ αὐτὸ ποσῶς; Ἐγὼ, ὅστις ἐδαπάνησα καιρὸν ὄχι ὀλιγιστὸν ἐν τῷ ἁπλῷ ὕφει, ἄλλην τροπολογίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ νὰ ἔχῃ τόνον, κομψότητα, ἔμφασιν, σαφήνειαν περιοδικὴν, οὔτε εὗρηκα ἐκτὸς τῆς προκειμένης. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἁπλοῦ ὕφους, ὡς ὑπόθεσις καθ᾽ ἑαυτὴν διεξοδικὴ, ζητεῖ μίαν πραγματείαν ὅλην ἰδιαιτέραν, ἑπομένως δὲ ἐγὼ, ἀποταμιεύων αὐτὴν ἐν ἑτέρᾳ εὐκαιρίᾳ ἁρμοδιωτέρᾳ, τρέπομαι ἐπὶ τὸ καθ᾽ αὐτὸ προκείμενον. »

» Ἡ θεωρία τῆς Γεωγραφίας εἶναι μία ἔκθεσις τῶν τροπολογιῶν, διὰ τῶν ὁποίων παρατηρεῖται ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, καὶ μία αἰτιολογία τῶν ἀξιολογωτέρων φαινομένων, τὰ ὁποῖα πηγάζουσι, μέρος μὲν ἀπὸ τῶν διαφόρων θέσεων τῆς γῆς, μέρος δὲ ἀπὸ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς αὐτῆς.

» Διδάσκεται ἡ τοιαύτη θεωρία διὰ μιᾶς σφαίρας, ἡ ἐπιφάνεια τῆς ὁποίας φαίνεται κεχαραγμένη ὑπὸ διαφόρων κύκλων, μεγάλων, μικρῶν, παραλλήλων, καὶ οἵτινες τέμνουσιν ἀλλήλους, ἄλλοι μὲν πρὸς γωνίας ἴσας, ἄλλοι δὲ πρὸς ἀνίσους.

» Οἱ εὐχρηστότεροι ἀπὸ αὐτῶν τῶν κύκλων λογίζονται δέκα, ἓξ μὲν μείζονες, καὶ εἶναι ὁ ὁρίζων, ὁ μεσημβρινὸς, ὁ ἰσημερινὸς, ὁ ζωδιακὸς, καὶ οἱ λεγόμενοι κόλουροι, τέσσαρες δὲ ἐλάσσονες, καὶ εἶναι οἱ δύω καλούμενοι τροπικοὶ, καὶ οἱ δύω πολικοί.

» Ἐπὶ τούτοις προστιθέασιν οἱ γεωγράφοι ἑτέρους δύω κύκλους, οἵτινες δὲν καταγράφονται ἐπὶ τῆς σφαίρας, ἀλλὰ ὁ εἷς μὲν ἀπὸ αὐτῶν ζωννύει μετὰ ἀποστήματός τινος τὴν σφαῖραν, καλεῖται δὲ κύκλος τῆς θέσεως, ὁ ἄλλος δὲ κεῖται προσκεκολλημένος ἐν τῷ ἄνω ἡμικυκλίῳ τοῦ κύκλου τῆς θέσεως, καλεῖται δὲ ὡρικὸς ἢ ὡριαῖος.

» Πάντες αὐτοὶ οἱ κύκλοι (νοείσθωσαν οἱ μεγάλοι) ὑποτίθενται διαιρούμενοι εἰς μέρη τριακόσια ἑξήκοντα, τὰ ὁποῖα λέγονται κοινῶς μοῖραι, ἑκάστης ἀπὸ τῶν ὁποίων τὸ μῆκος ὑποτίθεται μιλλίων ἰταλικῶν κοινῶν ἑξήκοντα.

» Παριστᾶται ὁ ὁρίζων ἐπὶ τῆς τεχνητῆς σφαίρας διὰ ἑνὸς κύκλου ξυλίνου ἢ μεταλλικοῦ, ὅστις ζωννύει κατὰ μέσον τὴν σφαῖραν, ἐν τῷ πλάτει τοῦ ὁποίου φαίνονται σεσημειωμένα τὰ ζώδια, αἱ ὧραι, αἱ ἡμέραι, οἱ μῆνες, καὶ πάντες οἱ ἄνεμοι τῆς πυξίδος τῆς μεγάλης θαλάσσης, περὶ πάντων τῶν ὁποίων ἐν οἰκείοις τόποις αὐτῶν κατὰ μέρος.

» Νοεῖται ὁ ὁρίζων εἷς κύκλος κινητὸς, ὅστις διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, καὶ ὅστις τέμνει τὴν αὐτὴν γῆν εἰς δύω ἡμισφαίρια ἴσα, τὸ ἓν μὲν ἄνω, τὸ ἄλλο δὲ κάτω, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ὁποίου ὑποτίθεται διαπερῶσα πρὸς ὀρθὰς μία γραμμὴ, τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας λέγονται πόλοι, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἓν μὲν ζενὶθ, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ἐν τῷ κυρτῷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατὰ κορυφὴν ἑκάστου ἀνθρώπου, τὸ λοιπὸν δὲ ναδὶρ, τὸ ὁποῖον κεῖται ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑποπόδιον ἑκάστου ἀνθρώπου.

» Λέγεται κύκλος κινητὸς ὁ ὁρίζων, διότι ἕκαστος τόπος (ἐξειλή-

φθω πλατύτερον ὁ τόπος) ἔχει ἕνα ὁρίζοντα ἰδιαίτερον, ἔτι δὲ, διότι ὁ ὁρίζων, ὡς θέλομεν ἰδῇ ἐν τῷ ΙΑ' κεφαλαίῳ, ποῦ μὲν συμβαίνει λοξὸς, ποῦ δὲ ὀρθὸς, ποῦ δὲ παράλληλος. Ὅπερ ἐστὶν ὁσάκις ὁ ἄνθρωπος παραλλάσσει θέσιν τοπικὴν, δοθέντος δηλονότι, πῶς ἡ τοπικὴ μετάβασις αὐτοῦ εἶναι ἀξιόλογος, συμπαραλλάσσει ὁμοῦ μετὰ αὐτῆς καὶ ὁρίζοντα... »

Τὸ περίεργον εἶναι, ὅτι ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν καινοτομία τοῦ Μοισιόδακος παρὰ πάντων τῶν τότε λογίων κατεδικάσθη, καὶ ὁ δύσμοιρος τῆς σχολαρχίας ἀπολυθεὶς ἐτελεύτησεν ἐκ φθινάδος νόσου, μὴ ἀξιωθεὶς νὰ δημοσιεύσῃ καὶ τὴν συνέχειαν τῶν μαθηματικῶν πραγματειῶν αὐτοῦ, οἷον *Μαθηματικὴν ὁδὸν* καὶ *Ἀστρονομίαν*.

Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτη σπουδαία ἠγέρθη συζήτησις μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις παροικούντων Ἑλλήνων λογίων περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης. Ὁ Δημητράκης Φωτιάδης, ὁ καὶ Καταρτζῆς ἐπιλεγόμενος, ἀνὴρ πολυμαθὴς πλὴν παραδοξολόγος, ἐπιμόνως ἐδόξαζεν, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς συγγράμμασιν, ἐπιστημονικοῖς τε καὶ μὴ, πρέπει νὰ προτιμᾶται αὐτὸ τὸ χυδαῖον ἰδίωμα, ἐν πάσῃ τῇ ἀκανονίστῳ αὐτοῦ ἰδιοτροπίᾳ, καὶ ἐν τούτῳ συνέγραψε καὶ συνεζήτησε πρὸς τὸν κλεινὸν σχολάρχην τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας Λάμπρον Φωτιάδην. Ὁ Δούκας διέσωσεν ἐν τῇ Γραμματικῇ *Τερψιθέᾳ* τὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν περὶ τούτου ἀνταλλαγέντα περίεργα ταῦτα γράμματα.

Ἐπιστολαὶ ἀμοιβαῖαι περὶ γλώσσης τοῦ ἄρχοντος Κλοτζιὰρ Δημητρίου Καταρτζῆ, καὶ Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου τοῦ ἐν Βουκορεστίῳ διδασκάλου.

Δημήτριος Λάμπρῳ τῷ ἐλλογιμωτάτῳ εὖ πράττειν.

« Ἐπειδὴ καὶ στὸ (γνῶθι σαυτὸν) πόνημά μου (καθὼς δὲν ἀγνοεῖ καὶ ἡ φιλοπατρία σου) εἶχα συμβουλεύσῃ τὸ ἔθνος μας, ὅτ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συγγράψουμε τῆς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις Ῥωμαῖκα, γιὰ νὰ προκόβουν οἱ νέοι μας πιὸ γλήγορα καὶ μὲ πιὸ θεμέλιο εἰς ὅλα ἐπιχειρίσθηκα νὰ κάμω τὸ Ἑλληνικὸ συντακτικὸ μὲ Ῥωμαίκια (καθὼς εἶπα) διδασκαλία, γιὰ νὰ ἀποδείξω κ' ἐμπράκτως τὴ συμβουλή μου καλή. Ὅθεν ἐσυγκάλεσα τριγύρου μου ὅσους γραμματικοὺς μπόρεσα τόγε νῦν ἔχον, δηλαδὴ τὸ Διονύσιο, τὸ Μιχαὴλ, τὸ Θεόδωρο, τὸν

Κωνσταντῖνο, τὸν Ἀλέξανδρο, τὸ Γεράσιμο, τὸν Ἀντώνιο, τὸν Ἀνανία, τὸ Νεόφυτο, τὸ Δανιήλ· μὲ τὸ νὰ εἶναι ὅμως δάσκαλος ὁλωνῶν τους ὁ Ἀπολλώνιος, κ' ἔχεις ἡ ἐλλογιμότης σου τὸ ἀθάνατο σύγγραμμά του, παρακαλῶ νὰ γράψῃς τὸ λογιώτατο κὺρ Ἰωάννη τὸ θεῖό σου νὰ μὲ τὸ δώσῃ, ὅσο νὰ τελειώσω τὸ ἔργο μου, καὶ θέλω τὸ γνωρίσῃ μεγάλη χάρι· ἔτι παρακαλῶ, ἂν ἔχῃς καὶ τὸν Ἡρωδιανὸ τὸν τεχνογράφο, ἢ καὶ τὰ σημειώματα τοῦ Εὐγενείου στοῦ Νεοφύτου τὴ Γραμματική, νὰ μὲ τὰ δώσῃς κ' αὐτά· εἶδε κ' ἀξιωθῶ νὰ λάβω ἐν ταυτῷ κ' ἐλλόγιμο γράμμα σου, ποῦ νὰ ἐξαγγέλλῃ σ' ἐμένα τὴν ἐφετή μου ὑγεία σου, τότες πιὰ ἡ εὐχαριστησί μου θὲ νᾶνε πληρεστάτη· ἔῤῥωσο. Αψπθ΄. Μπουκουρέστι.

Δημητρίῳ τῷ εὐγενεστάτῳ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης εὖ πράττειν.

Οὐκ ἄρα παράδοξα τὰ τῶν Στωϊκῶν δόγματα, καίτοι τοιαῦτα πολλοῖς οὐ μὴν τῶν συγκλύδων καὶ τοῦ συρφετώδους κόμματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔσω λόγου δόξαντα· ὁρῶμεν γὰρ ἐφ' ἡμῶν ἄνδρα τὴν κατ' κατ' ἐκείνους ἀπάθειαν ἔργῳ ἐμπεδοῦντα, καὶ ἐν οὕτω πολυσυμφόρῳ δαίμονι ἄγοντι καὶ φέροντι τόγε νῦν εἶναι τὰ ἡμέτερα, ἐπὶ τοῦ ἑδραίου καὶ βεβηκότος ἤθους μένοντα, καὶ ἀντέχοντα ταῖς ἀπὸ τῶν περιστάσεων ἐμβολαῖς ἀστεμφῆ καὶ ἀμετακίνητον, τὴν σὴν φημι φιλόσοφον ψυχήν· ἣν οὐδὲν κατέσεισε τῶν ἐπικειμένων δεινῶν, καίτοι μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολιπόντων, οὐδὲ τῆς φίλης σχολῆς ἀπησχόλησεν, ἢ τῆς θεωρίας τοῦ νοὸς καὶ καλλιεργίας τοῦ λόγου ἀπέστησε. Καὶ ἔχε ἄρα βίβλων τῶν ἐμῶν οὐ μόνον ἣν ζητεῖς Ἀπολλωνίου τοῦ δυσκόλου· τὴν γὰρ τοῦ τεχνικοῦ Ἡρωδιανοῦ, καὶ τὰ τοῦ Εὐγενείου ὑποσημειώματα οὐκ ἐκτησάμην. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσας ἂν ᾖ σοι βουλομένῳ, προσῆκον ὂν τοῦτό γε, καὶ τῇ φιλοπόνῳ σου σπουδῇ ὀφειλόμενον. Γνώμην δέ σου τοῖς παιδικοῖς καὶ αὐτὸς εἰσφέρων μὴ καὶ ὀχληρὸς ἢ ψυχρὸς δόξω; Χαριτόγλωσσοι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἄνδρες τῶν Ἐνετίῃσιν ἐνοικούντων ὅ,τιπερ ὄφελος, καίτοι ἐμμελέστατα εἰδότες τοῖς ὠσὶν ἐπηχοῦσαν τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ἀπὸ στόματος προσλαλιαῖς χρῆσθαι ταύτῃ χαίρουσιν, ἔν γε μὴν τοῖς σφετέροις συγγράμμασι (ὑπεξαιρουμένων τῶν κωμῳδιῶν ἐν αἷς λόγῳ καρυκείας παρεγχωρεῖ) τῆς εὐήχου ἑαυτῶν καὶ ἐμμελοῦς ἐκείνης τὴν Τυῤῥηνικὴν, εἴτ' οὖν Τοσκανικὴν ἀνθαιροῦνται· φημὶ τοίνυν τῆς χύδην ἡμῶν διαλέκτου τὰ εὔηχα καὶ εὔρυθμα ταῖς ἡμετέραις

ἀκοαῖς προσπίπτοντα τοῖς ἐῤῥύθμοις καὶ ἐμμέτροις λόγοις προσήκειν, ἅτε δὴ πολυπαθῆ, καὶ συναλοιφῆς, καὶ κράσεως, καὶ συγκοπῆς, καὶ τῶν ἄλλων κατὰ λέξιν παθῶν ἀνάμεστα· τὰ δὲ τῇ Ἑλλάδι μᾶλλον προσεγγίζοντα, τοῖς συγγράμμασιν.

Ἀλλὰ γὰρ περὶ τούτων αὐτὸς ἂν καὶ εἰδείης καὶ κρίνοις τὸ βέλτιστον, ὡς ἂν ἐπ' αὐτοὺς οὐ σμικροὺς οὐδ' εὐκαταφρονήτους κόπους καταβαλών· ἐμὲ δὲ, ὃν ὡς εὐπρόσιτος καὶ τὸ εὐέντευκτον ἰδιάζοντα ἔχον χαρακτῆρα ἠρετήσω φιλεῖν, φιλοῦντα δὴ καὶ σεβόμενον μὴ παύσῃ καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε φιλῶν. Ἔῤῥωσο.

Δημήτριος ὁ Καταρτζῆς τῷ Φωτιάδῃ εὖ πράττειν.

Μὲ ἀκκισμὸ κᾂν ἤθελα δείξῃ νὰ δέχουμαι, ἂν ἔννοιωθα, πῶς ἔχω τὴν ἀπάθεια τὴ στωϊκή, 'ποῦ ἀπονέμεις σ' ἐμένα· ὅμως γνωρίζω καλὰ, πῶς αὖτ' ἡ ἀταραξία μου προέρχεται ἀπ' ἄλλην αἰτία· ὡσὰν ὁποῦ βρίσκω σ' ἐμένα τετελεσμένο τὸ γνωμικὸ τῶν Ἀράβων, πῶς ἡ ἀπελπισία νὰ εἶναι μία ἀπ' τῆς δυὸ ἀνάπαυσες τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ λοιπὸν μὲ κάμνει νὰ σπουδάζω μὲ τὴν ἄνεσί μου σὲ τέτοιον καιρὸ ἀνώμαλο, ὄχ' ὁ στωϊκισμός.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο, 'ποῦ σ' ἐγύρεψα, καὶ μὲ τὸν δίδεις· ὑπερευχαριστῶ ὅμως γιὰ τὸ μεγαλίτερο, 'ποῦ δὲν τὸ γύρεψα, καὶ προλαμβάνωντας μὲ τὸ δίδεις, δηλαδὴ τὴν ἐξουσία σ' ὅλα τὰ βιβλία σου.

Στὴν ἐπιστολή σου ἀποδέχεσαι νὰ λαλοῦμε, καὶ νὰ στιχουργοῦμε τὰ Ῥωμαϊκα, 'ποῦ δὲν ἔχουνε τέτοια πάθη κ' ὁποῦ γιὰ τοῦτο προσεγγίζουνε τάχα στὰ Ἑλληνικά· πλὴν γιὰ ταυτὴν τὴν κατὰ μέρος ἀνθίστασί σου σ' ἐμένα τοῦ κάκου συστέλλεσαι νὰ μὴ φανῇς ὀχληρός· ὡσὰν ὁποῦ δέ με διοχλεῖς παντελῶς εἰσὲ τοῦτο· ἀλλὰ μάλιστα ἐξ ἐναντίας μ' εὐφραίνεις κατὰ πολλά· ἐπειδὴ κ' εἶν' ἕβδομος χρόνος ποῦ συγγράφω ἔτζι, καὶ τώρα μόλις πρώτη φορὰ ἀξιώθηκα νὰ μ' ἐναντιωθῇ ἕνας ἐγγράφως· ὃ ἐστὶν ἀπ' ὅσους δὲν ἀρέσουνε τὴ δουλειά μου λίγο πολὺ, ἡ ἐλλογιμότης σου μ' ἐψήφισες, πῶς κάτι λέγω, καὶ γιὰ τοῦτο μ' ἐναντιώθηκες μὲ συλλογισμὸ, μὲ τάξι, μὲ διαίρεσι· ἐκεῖ ὁποῦ οἱ πολλοὶ ἄλλοι τὸ 'καμαν τοῦτο γενικώτερο (ναί), ἀφ' οὗ γράφω· ὅμως τό 'καμαν μόν' ἐκ στόματος, ἐξ ὑπογείου καὶ παρέργως, ἀπαράλλακτα καθὼς ἐρώτησ' ἐκεῖνος (τί ἐστιν ἀλήθεια); καὶ δὲν ἐκαρτέρεσε τὴν ἀπόκρισι.

Ἀνθυπάγω στὰ γραφόμενα γιὰ τὰ παιδικά μου, πῶς τὸ νὰ μὴν εὐχαριστιοῦντ' οἱ Ἐνετοὶ στὴ διάλεκτο ᾽ποῦ λαλοῦν, καὶ νὰ δανείζουνται στὸ συγγράφειν τὴν Τυῤῥηνική, ᾽ποῦ εἶν' ἐπίσης Ἰταλικὴ σὰν τὴ δική τους, ἀνάγεται σὲ θεμέλιο κ᾽ ἀρχή, πῶς σὲ κάθε ἔθνος, πεπαιδευμένο προτιμιέται ἡ καλλίτερη διάλεκτός του· ὅθεν οἱ Ἐνετοὶ δὲ γράφουν (ναὶ) τὸ ἰδίωμα, ποῦ λαλοῦν· μὰ γράφουν τὸ Τυῤῥηνικὸ ᾽ποῦν' ἀσυγκρίτως καλλίτερο, κ᾽ ὁποῦ οἱ Τυῤῥηνοὶ καὶ τὸ λαλοῦνε καὶ τὸ γράφουνε· τὸ νὰ μή μας ἀρέσῃ πλὴν ἐμᾶς καμμιά μας διάλεκτος, καὶ ν' ἀποφασίσουμε νὰ συγγράφουμε τὰ Ῥωμαῖκα, ᾽ποῦ δὲ λαλοῦμε, δὲν ἀκουμπᾷ στὸ ἴδιο θεμέλιο· γιατὶ δὲν εἶναι δῆμος οἱ σπουδαῖοι σὰν τοὺς Τυῤῥηνούς, μήτε τὸ ὕφος τοῦ λόγου αὐτὸ διάλεκτος φυσική· ἀλλὰ πρέπει στὸν τέτοιο σκοπόν μας νὰ δώσουμε ἄλλην ἀρχὴν καὶ ἄλλο θεμέλιο, ἤγουν πῶς κάθε ἔθνος πεπαιδευμένο, ᾽ποῦ δὲν τ᾽ ἀρέσει καμμιά του διάλεκτος γιὰ συγγραφή, πλαστουργεῖ σὲ τοῦτο μιὰν ἄλλην· τὸ ὁποῖο εἶναι ἀσύστατο· ὡσὰν ὁποῦ δὲν εἶναι κανένα ἔθνος πεπαιδευμένο, ᾽ποῦ ν᾽ ἀφήσῃ στὸ συγγράφειν κάθε διάλεκτό του, ὁποῦ λαλεῖ· ἀμὲ ὅλα τὰ τοιαῦτα, μιὰν ἀπ᾽ ἐκείναις ποῦ λαλοῦνε τὴν ἐκαλλιέργησαν, συγγράφωντας, καθὼς τὴ λαλοῦνε, καὶ μὲ τὴ μία ἐβελτίωσαν μαζὶ καὶ τῆς ἐπίλοιπαις, γιὰ τὰ πολλὰ κοινὰ ὁποῦ ἔχουν ὅλαις· ἐνὶ λόγῳ σ᾽ ὅλον τὸν κόσμο ὀξ᾽ ἀπτὸ Χακκάνη τῆς Κίνας, ποῦ μὲ τὸ διδασκαλικὸ τρίτο τίτλο του ἔχει πληρεξουσιότητα στῆς λέξες τῆς γλώσσας του, κανένας ἄλλος δὲν ἔχ᾽ ἐξουσία νὰ δώσῃ σὲ μιὰ λέξι τὸ πάθος ὁποῦ δὲν ἔχ᾽ αὐτὴ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ· ἢ (ταυτὸν εἰπεῖν) κανένας δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλῃ στοιχεῖο τοῦ συντακτικοῦ λόγου· γιατὶ τότες δὲν ἤθελε λογίζεται πλεὸν τέτοιο, κ᾽ ἄλλος κ᾽ ἄλλος ἐπ᾽ ἄπειρον ἤθελ᾽ ἔχῃ σ᾽ αὐτὸ τὴν ἴδια ἐξουσία· μ᾽ ὅλον τοῦτο μπορεῖ κανένας νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ τῆς λέξες ὅποιαν θέλῃ, καθὼς εὑρέθηκαν στὸ κοινό.

Βελτιοῦται πάλε μιὰ γλῶσσα, ἀκολουθῶντας ἕνα ἔθνος νὰ καλλιεργῇ τὴ γλῶσσα ᾽ποῦ λαλεῖ ἤδη, ὅθεν ἂν εἶναι πρωτότυπ᾽ αὐτή, πέρν᾽ ἀπού . λόγου της καὶ κάμνει τὰ ὀνόματα ἢ (ὡς εἰπεῖν) τοὺς ὅρους, ᾽ποῦ ἀνάγουνται στῆς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις· οἱ ὁποῖοι γίνουνται μιὰ ἰδιαίτερη σὲ καθ᾽ ἐπιστήμ᾽ ἢ τέχνη διάλεκτος, καὶ τοὺς ἀγνοοῦν ὅλ᾽ οἱ χυδαῖοι καὶ πολλοὶ σπουδαῖοι· εἰδὲ καὶ εἶναι παράγωγη, πολλοὺς ἢ ὅλους τέτοιους ὅρους θὰ τοὺς πέρῃ ἀπτὴν πρωτότυπη ἢ ἀπ᾽ ἄλλαις ξέναις, τοὺς πέρνει ὅμως, μεταβάλλωντάς τους

στὸν τύπο, τὸ σχηματισμὸ, καὶ τὴν προσῳδία τῶν μερῶν τοῦ λόγου της· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπο πληθαίνουν ἀνεπαισθήτως ἡ ἰδέαις καὶ λέξες, καὶ βελτιοῦται κατὰ βαθμὸν, καὶ τελεοῦται ἐπ' ἄπειρον ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ἔθνος· ὥττε ὁποῦ μποροῦμε νὰ συνάξουμ' ὀρθότατα, πῶς ἀπὸ τὸ Σιὰμ ὡς τὸ Μεξικὸ ἀπ' τῆς τωριναῖς γλώσσαις, 'ποῦ ἔχουν συμβολικοὺς χαρακτῆρες τῆς ἔναρθρής μας φωνῆς, δὲν εἶναι πεπαιδευμένη καμιὰ, 'ποῦ νὰ μὴν τὴ συντυχαίν' ὁ λαός· καὶ πῶς δὲν εἶναι ἐν χρήσει στὰ βιβλία λέξι, 'ποῦ νὰ μὴν τὴν ἔχ' αὐτὸς φυσικὰ δική του, ἢ 'ποῦ νὰ μὴν ἐμετάφερε ἀπὸ ἄλλην γλῶσσα στὸν τύπο, τὸ σχηματισμὸ, καὶ τὴ προσῳδία τῆς ἀνὰ χεῖρα ὁμιλίας του· ἀναμφιβόλως τὸ ἴδιο ἦταν στῆς ἀρχαιότεραις γλώσσαις πάντοτε.

'Απ' αὐτὰ δὲν ἀμφιβάλλω, πῶς ἡ σύνεσί σου θὰ κρίνει καὶ θὰ συνάξει μαζί μου, ὅτι τὰ 'Ρωμαῖκα ὁποῦ λαλοῦμε, 'ποῦ θὰ στιχουργοῦμε, 'ποῦ θὰ διδάσκουμε τέχναις κ' ἐπιστήμαις, ἢ ποῦ ῥητορεύουμε τῆς πράξες μας, στὰ ἤθη μας, στὰ δίκαιά μας ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ θεμέλιο τοῦ λόγου καὶ διάρθρωσι· ἐπειδὴ καὶ σ' ὅλαις τῆς γλώσσαις 'ποῦ εἴπαμε, αὐτὰ τὰ τρία ὕφη τοῦ λόγου στὴ γλῶσσα ἢ στὸ κοντύλι ἔχουν τὴν αὐτὴ Γραμματικὴ, ἤτοι τοὺς αὐτοὺς τύπους, σχηματισμὸ καὶ προσῳδία στὸ ἐτυμολογικὸ, καὶ τὸ αὐτὸ ὀρθὸ ἢ κατάλληλο, τὰ αὐτὰ σχεδὸν σχήματα κ' ἰδιωτισμοὺς στὸ συντακτικό· τὸ ῥητορεύειν ὅμως ἔχει πρὸς τούτοις καὶ κάλλος λόγου, καὶ τὸ στιχουργεῖν καλλονὴ καὶ ῥυθμό· αὐταῖς λοιπὸν ἡ χάρες καὶ ἀρεταῖς τοῦ λόγου ὥντας φυσικαῖς, αὔξησαν σταῖς ἄλλαις δουλεμέναις γλώσσαις τῆς οἰκουμένης, καὶ γιὰ τὸ αὐτὸ κ' ὄχι γιὰ ἄλλο θ' αὐξήσουν τὴ γλῶσσά μας ἐπ' ἄπειρον, ἔχωντας αὐτὴ (καθὼς ἀποδείξαμ' ἀλλοῦ) τῆς χάρες αὐταῖς καὶ πολλαῖς ἄλλαις ὑπὲρ κάθε ἄλλη· ἀλλὰ καὶ σ' αὐταῖς τῆς χάρες εἶναι 'ποῦ γυμνάζουμαστε νὰ τῆς ἀποχτήσουμ' ἐν ἕξει· ὅθεν ζουγραφίζουμε μὲ συμβολικοὺς χαρακτῆρες ἐκεῖνα ὁποῦ χαλοῦμε, γιὰ νὰ μὴ ξεχάσουμε πῶς τὰ λαλήσαμε, καὶ λαλοῦμ' ἐκεῖνα 'ποῦ γιὰ νὰ τὰ θυμούμαστε γνήσια, τὰ ζουγραφίσαμε· λοιπὸν πῶς θὰ διαιρεθῇ ἡ γραφὴ ἀπ' τὴν προφορὰ, 'ποῦ 'ν' ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κ' ἐφευρεμένο γιὰ τὸ αὐτὸ τέλος; ἢ πῶς σ' ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα θὰ μερίζεται τὸ ἔργο τοῦ μνημονικοῦ μας εἰς δύο; κ' ἐνταυτῷ πῶς θὰ τὸ ἐνεργοῦμε ἀπαραπαίστως, καὶ νὰ μὴν τραυλίζομε στὴν γλῶσσα καὶ στὴν διάνοια;

Αὐτὸ τὸ ὕφος ὅμως τοῦ λόγου 'ποῦ πρεσβεύουν καλὸ πολλοί σο-

φοὶ καὶ πολλοὶ σπουδαῖοι μας, πῶς μποροῦσε νὰ ἔχῃ ἄλλο ἐτυμολογικὸ ἀπὸ τὸ τῆς ὁμιλίας καὶ στιχουργικῆς μας, εἰς καιρὸν ὁποῦ μὴν ὥντας τοῦτ' ὁμολογουμένως φυσικό, μὲ τὸ νὰ μὴν τὸ λαλῇ κανένας δῆμος, δὲν ἔχει ὅλως ὕπαρξι μεταφυσική; ἀλλὰ καὶ ὥντας τὰ μέρη του ἀπαθῆ, παραπεπηγμέν' ἀμετακίνητ', ἄψυχα (ὡς εἰπεῖν) καὶ μόνε ζουγραφιστά, δὲν μποροῦν νὰ γένουν στοιχεῖα τῆς Ῥωμαίκιας γλώσσας, 'ποῦ σὰν κάθε ζουντανὴ ἄλλη μεταβάλλετ' ἀεὶ ἀνεπαισθήτως κατὰ τὰ μέρη καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ προφανέστατα κατὰ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἢ ἐπὶ τὸ βέλτιον· ὅθεν στὰ τέτοια ῥωμαῖκα δὲν ἀκολουθᾷ σὰ σ' ὅλαις τῆς καλλιεργημέναις γλώσσαις ἡ ζουγραφιά τους ποῦ 'ναι τούτη παντοτινὰ ἡ αὐτή· ἄρα δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν αὐτὰ ἀλλοίωσι ἐπὶ τὸ βέλτιον, κ' ἐπομένως δὲν ἐπιδέχονται καλλιέργια, τὸ σπουδαζόμενον, ὡσὰν ὁποῦ δὲν ἔχουν τῆς ἀρεταῖς τοῦ προφορικοῦ λόγου μας τὴ μακρὰ καὶ βραχεῖα συλλαβή, τῆς διφθόγγους, τὰ πάθη τῶν λέξεων, τὰ σχήματα τοῦ συντακτικοῦ, τὸ ῥωμαῖκο τόνο, τὴ σχέσι τόνου μὲ τόνο· κ' ἀκολούθως δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν ἐντελέχεια τοῦ ῥωμαίκου λόγου, λέγω τὴν εὐφωνία τοῦ ὅλου, τὸ ἐξαίρετο καὶ ἀμίμητο προτέρημα τῆς γλώσσας μας· ἀλλὰ καὶ μὴ πλουτῶντας τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥωμαῖκα αὐταῖς τοῦ ῥητορικοῦ λόγου, ποῦ ν' ὑστερογενέστεραις ἀπτῆς ἀρεταῖς τοῦ συντακτικοῦ.

Δὲν προσεγγίζουν λοιπὸν τὰ τέτοια ῥωμαῖκα στὰ Ἑλληνικά, γιὰ κάποια ὁμοιότητα παραπάνου πῶχουν κατὰ τὴν γραφὴν ἀπὸ τὰ ῥωμαῖκα, 'ποῦ κοινῶς λαλοῦμε· ὅσον δὲν πλησιάζει στὸν ἄνθρωπ' ὁ πίθηκας γιὰ τὴν πολλή του σωματικὴ ὁμοιότητα μὲ τἀκεῖνον, ἔτζι τὰ ῥωμαῖκα ποῦ κοινῶς λαλοῦμε, μ' ὅλον ὁποῦ εἶν' ἀνομοιότερ' ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ στὸ αὐτό· γιὰ τῆς πολλαῖς ὅμως χάρες τους μοιάζουν πολλαπλασίως μ' ἐκεῖνα, μάλιστα μὲ τὰ ἀκμάζοντα τῆς αὐτονομῆς μας Ἑλλάδος· καθὼς ὁ ἀνομοιότατος ἀπτὸν ἄνθρωπο στὸ σῶμα ἐλέφας, προσεγγίζει σ' ἐκεῖνον ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα κατὰ τὸν νοῦν· τοῦτο μόλις τώρα τ' ἀποφάσισαν οἱ ζωολόγοι, ἀφοῦ ἐδόξαζαν ὡς ἐχθὲς καὶ πρώην πλημμελῶς τὸ πρῶτο. Δὲν εἶν' ἀνέλπιστο λοιπὸν κ' οἱ διαληφθέντες σοφοὶ καὶ σπουδαῖοι μας νὰ μὴν ἀλλάξουν μιὰ φορὰ γνώμη σ' αὐτὸ 'ποῦ λέμε.

Γιὰ νὰ περικλείσω ὅμως μ' ἕναν λόγο τὸ πᾶν σὲ μιὰν ἐπιστολή, ἂς πῶ ἀκόμι μόν' τόσο, πῶς ὅσα εἶπα καὶ μποροῦσα νὰ εἰπῶ σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι, τὰ ὑπαγορεύ' ἡ γραμματικὴ ἐπιστήμη· ἡ ὁποία ἔλαβε

αἰτία νὰ γένῃ οὐ πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ ἱστορία καὶ γραμματικὴ τέχνη κάθε γλώσσας, καὶ θεωρεῖ τί διαίρεσι καὶ ὑποδιαίρεσι, τί ὅμοιο ἢ ἀνόμοιο, τὶ πλεονάζον ἢ ἐλλεῖπον, τί ὑπερέχον ἢ χεῖρον καὶ τὰ ἑξῆς ἔχουν ὅλαις· λοιπὸν κατὰ τῆς ἀρχαῖς καὶ τὴν πρόοδο τῆς τέτοιας ἀναγκαιότατης μάθησις βαίνωντας κ' ἐμεῖς τὰ ῥωμαῖκα μας, δὲ θέλουμε σφάλει ποτὲς εἰσὲ τίποτες, ἀλλὰ μάλιστα ἐκεῖνο ποῦ θὰ λέμε, θὰ νοοῦμε καὶ θὰ κάμνουμε διὰ ταυτὰ, λέγωντάς το, νοῶντας το, καὶ κάμνωντάς το κατ' ἐπιστήμην, δὲ θέλει ἐνδέχεται νὰ γένετ' ἄλλιῶς.

Κ' ἐπειδὴ μὲ τὸν αὐτὸν σκοπό σου τὸν προσδιορισμὸ τοῦ ὀρθοῦ καὶ καταλλήλου ῥωμαίκου λόγου σ' ἐναντιώθηκα κ' ἐγὼ, εἶμαι βέβαιος πῶς ἡ ἐναντίωσί μου δὲν ἀπαρέσκει καὶ στὴν ἐλλογιμότητά σου· ὅθεν παρακαλῶ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μ' ἐναντιώνεσαι ἀγαπῶντας με, καὶ θέλω σ' ἐναντιόνουμαι ἀγαπῶντας σε, ὅσο νὰ θηρευθῇ τοῦτο ἀπὸ μᾶς συμφώνως, πρᾶγμ' ἀναντιῤῥήτως λυσιτελέστατο στὴ σπουδὴ τοῦ καθ' ἑνοῦ μας, σὰν στὴν κοινὴ παιδαγωγία τοῦ ἔθνους μας. Ἔῤῥωσο.

Αψπθ'. Ἰουλίου Β. Μπουκουρέστι.

Νικολάῳ Λάμπρος εὖ πράττειν.

Εἰ μὲν, ἥν μοι καὶ ἐφ' οἷς σοι πρῴην οὔπω πάνυ πρῴην ἐπέστειλα ταύτην καὶ νῦν ἐντυχὼν, οἷς ἐπέθηκα τῷ ἐπὶ φιλοπονίᾳ ἐπισήμῳ Δημητρίῳ τῷ Καταρτζῇ γράμμασι ματαιοπονίαν ἐγκαλέσεις, οὐ φροντίς φασιν Ἱπποκλείδῃ· οἶδα γὰρ ἐκείνῳ ἑκόντι ἄκων αὐτὸς, ἀλλ' οὖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει συνεμματαιάσας. Ἀγαπῶ δ' εἰ καὶ διατριβὴν ἀργοῦντί μοι καὶ λῆρον προσεγκαλέσεις αὐτὸς, μηδὲν ὅ,τι καὶ λόγου ἄξιον εὑρὼν ἐν τοῖς γράμμασιν, ἀλλ' ἢν μὴ καὶ ὡς σαθροτέροις ἢ τὰ ἐκείνου θεμελίοις τῶν ἐμῶν τούτων λήρων ἐπῳκοδομημένων προσεπικαταγνῶς· εἰδ' οὖν, ἀλλὰ Γραικός γοῦν οὐ ῥάδιον ἑαυτὸν ἐξαπατᾶσθαι παρεχόμενος, ἴσως σοι δόξω· εἰ δ' ὑπὸ σοὶ κρίνοντι καὶ τούτου ἀποτυγχάνων, καὶ ἐμαυτὸν τοῖς ὅλοις φρεναπατῶν φωραθῶ, ἀλλ' Ἡφαίστῳ παρανάλωμα γενέσθω τὴν ταχίστην τὰ γράμματα· ὡς ἤν τινος καὶ λόγου σοι δόξῃ ἄξια, τηνικαῦτα δηλαδὴ καὶ ἐπιδώσεις αὐτὰ τῷ ἀνδρὶ, ἀξιώσας αὐτὸν πρότερον οὕτως αὐτὰ ἐπελθεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις Γάλλος, « Ἡμετέρης αὐδῆς Ἑλληνίδος ἂν ἐπιίστωρ » εἴη ταῦτα γεγραφώς· τῷ ἀξιωματικῷ γὰρ ἐκείνου, ὃ τοῖς πᾶσιν ὁμόλογον, προειλημμένος ἀναγνώσεται μὲν εὐμενῶς κρινεῖ δὲ ἀπαθῶς, καί που τῆς τοσαύτης ματ

ταιοπονίας ἀποστὰς πονήμασι τυχὸν ἄλλοις βελτίοσι καὶ ἀναγκαιοτέροις τὸ ἴδιον γένος ὀνῆσαι φιλοτιμήσεται. Ἀναγνώσεται δὲ καὶ Γεώργιος (ὃν μετὰ τοῦ αὐταδέλφου τὰ εἰκότα προσειπὼν παρ' ἐμοῦ, τὴν συγγώμην τῆς σιγῆς καὶ αἰτήσῃ καὶ λήψῃ) καί τοι μὴ οὕτω φιλάρχαιος ὤν, ἀλλὰ γὰρ οὐ πάνυ τι οὐδὲ ταῦτα ἀπηρχαίωται· εἴγε οἷς τῶν νεωτέρων καὶ αὐτὸς τούτοις καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο φέρον ἀπένειμε τὸ καλλιστεῖον, τὴν ἐφ' ἡμῶν διαπρέψασάν φημι τῶν ἡρώων χρυσῆν δυάδα Νικόλαον καὶ Εὐγένιον, τὼ καὶ ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν μοῦσαν ἐν ἡμῖν μὲν μόνω, ἐν ἄλλοις δὲ μετ' ὀλίγων ἐξηκριβωκότε.

Δημητρίῳ τῷ Φωτιάδῃ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης εὖ πράττειν.

« Πρῴην μὲ τὰ σὰ κομισάμενος γράμματα, ἐν οἷς διὰ πολλῶν ἐπεχείρησας ἀνασκευάσαι μὲν, ἅ σοι φθὰς αὐτὸς περὶ τῶν σῶν παιδικῶν ἐπέστειλα, ἀποδεῖξαι δὲ δεῖν ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῷ κατημαξευμένῳ καὶ δημώδει τῆς πεζαιτέρας ἡμῶν φωνῆς ἰδιώματι χρῆσθαι, τῆς οὐ πρὸ πολλοῦ ἔκ τε τῆς φιλολογικῆς ἱστορίας καὶ τῆς γραμματικῆς τέχνης ἁπασῶν τῶν γλωσσῶν εὑρημένης γραμματικῆς ἐπιστήμης τοῖς λόγοις ἐπερείδεσθαι φάμενος, οἷς καὶ ἀντιλέγειν οὐ πρὸς φρονούντων ὡς μὴ ἐνὸν, ὃ καὶ αὐτὸς ἔφησθ', ἄλλως ἔχειν τὰ τοιαῦτα, καὶ εἴ τῳ τολμηθείη, τῶν ἀτόπων ὂν, καὶ ἀσύστατον, σιγῆσαι διὰ ταῦτα εἱλόμην. Ἐπεὶ δ' ὁ πάντ' ἄριστος καὶ ἐμοὶ φίλτατος Νικόλεως ἔναγχός μοι ἐπιστείλας ὑπέμνησέ με, παρὰ σοῦ κελευσθὲν αὐτῷ, καὶ ὡς εἴη μου ὀφειλόμενον ἀπαντῆσαί σου τοῖς γράμμασι, καὶ ἤτοι συνθέσθαι τοῖς εἰρημένοις, ἢ γοῦν ἀποφήσαντα εἰπεῖν τὸ παριστάμενον, πάλιν μετὰ χεῖρας λαβὼν τὰ γράμματα ἐπανέγνων, ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν νοῦν συντονώτερον, καὶ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ εὗρόν σε προτρέποντά με μάλα φιλομαθῶς ἀντειπεῖν ἐπὶ θήρᾳ τοῦ ἀληθοῦς· ἐξ ὧν ὑπόνοιά με ὑπεισῄει οὐκ ἄλογος μήτι ἅ σοι εἴρηται, δόξειε μὲν, μὴ εἴη δὲ καὶ κατ' ἐπιστήμην εἰρημένα· οὐ γὰρ ἂν, εἴπερ, εἰς τὸ ἀντειπεῖν καὶ αὐτὸς σὺ καὶ διὰ τοῦ Νικόλεω, παρώτρυνες. Διὸ δὴ πειθόμενος τῇ φιλολόγῳ σου προτροπῇ, καὶ φιλομαθέστερον, ὡς ἐνῆν, ἐγκύψας τῷ σκέμματι, καίτοι τῆς φίλης καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα ἀπαιτουμένης σχολῆς ὑπὸ μυρίων ὅσων πρὸς τὸ παρὸν ἀπασχολούμενος καὶ ταῖς συχναῖς καὶ ἀπευκταίαις περιστάσεσι τῶν τοιούτων ἐξαγώνιος ἤδη καταστὰς, ὡς ἂν ἀπόβιβλος ἕλκειν κατὰ τὴν ἐπώδυνον ταύτην ὑπερορίαν τὸν βίον, καὶ μόνον τὸν ἐνυάλιον τοῦ παριόντος στρατοῦ φρίττειν ὁσημέραι, καὶ

τά τε ἴδια ἐμαυτοῦ, καὶ οἷς τελῶ ὑπόμισθος, καὶ δὴ καὶ τῶν κοινῶν ὅσα μὲν ὑπὲρ κεφαλῆς ἐπήρτηται ἀποδύρεσθαι, ὅσα δὲ ἐπαπειλεῖται ὑφορᾶσθαι, καὶ θεῖν, ὃ λέγεται, τὸν περὶ ψυχῆς καταναγκαζόμενος, ἀλλ' οὖν μίκρ' ἄττα κατά γε τὸ ἐγχωροῦν ἀπανθῆσαι οὐκ ὤκνησα.

Πρόγε μὴν τούτου ἐπιτρέψεις μοι ὅθεν πρώην τοιαῦτά σοι ἐπιστεῖλαι προήχθην ἐξειπεῖν, μηδὲν μήτε τοὐμὸν διευλαβηθεὶς ὀλιγομαθὲς, μήτε τὴν σὴν τοῦ προσώπου ὑπεροχὴν δυσωπηθείς· ἦν δὲ (εἰ δεῖ μηδὲν ἐπιστειλάμενον τἀληθὲς ἀνεπιτεχνήτως ἐκθέσθαι) τὰ προτρέψαντά με τοιαῦτα.

Πολλάκις γὰρ αὐτός τε ἐντυχὼν τοῖς φιλοπονηθεῖσί σου λόγοις ἔπαθόν τι καὶ ἄλλων δ', ὅσοις ποτὲ ἤτοι αὐτοῖς διελθεῖν, ἢ σοῦ διερχομένου αὐτοὺς ἀκροάσασθαι ἐγένετο, ἁπάντων αὐτὸ τοῦτο παθόντων ἤκουσα· τὸ δὲ, πληγή τις ἦν ἀκοῆς τῷ καινῷ καὶ ἀήθει τοῖς ἐν συγγράμμασιν ἑρμηνείας ἐπαηδιάζειν ποιοῦσα τοὺς ἀκούοντας· ταῦτά τοι κἂν πολλαῖς συνουσίαις λόγου καὶ περὶ τῆς ἰδέας τῆς σῆς λέξεως ἐμπίπτοντος, ἦν ἀκούειν τοῦ μὲν, καὶ τί δ' ὁ βέλτιστος πάθοι, λέγοντος, καὶ εἴ τιν' ἠκρωτηριασμένον καὶ κατεθλιμμένον, εἴ τι καταπεπτωκὸς τῇ πτώσει, εἴ τι κακόσχημον τῷ σχηματισμῷ, εἴ τι ἔξεδρον ἢ τραχὺ τῇ προσῳδίᾳ συναγωγὼν, φορητοῦ παμμιγοῦς καὶ ἀκόσμου τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἐμπλήσειε, νοῦν μέν τινα γενναῖον, λέξιν δὲ ἀγοραίαν καὶ ἄγροικον, καὶ οὐδὲ τῶν ἐν ἀμφόδοις καὶ τριόδοις τριοβολιμαίων ἀνθρώπων ἀξίαν ἔχοντας; τοῦ δ' ἀντικρούοντος τὴν τραγικὴν ἑαυτῷ κατάραν ἐπισπάσασθαι φιλοτιμουμένῳ ὁ ἀνὴρ ἔοικε τὴν λέγουσαν.

« Ὄλοιο θνητῶν ἐκλέγων τὰς συμφοράς! »

Τοῦ δέ τινος καὶ θαυμάζοντος, ὅπως φρενήρης ἂν ἄλλως ἀνὴρ, κἂν λόγοις καὶ γλώσσαις πλεῖστον ὅσον ἐπιδεδωκὼς, εἶτ' ἐμματαιάζων ἀηδεῖ καὶ τερατώδει ἐγχειρήματι οὐ ξυνίησι, οὐ δὲ μὴν ὅτι ὀπαδὸν, ἢ γοῦν συναινοῦντα τῇ ἑαυτοῦ προαιρέσει συμπαραλαβεῖν ἐς δεῦρο τῶν ὁμογενῶν τινα οὐκ ἔσχε, τοῦ κενοῦ τούτου καὶ ἀνηνύτου ἔργου ἀποστῆναι βούλεται. Τῶν δὲ ταῦτα λεγόντων οἱ μὲν πλείους τῶν ἔσω λόγου ἦσαν, ὧν ἀμέλει καὶ καθικνεῖτο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ὁ λόγος ὁ σὸς, οἱ δὲ καὶ τῶν μὴ τοιούτων, φρονήσει δὲ ἄλλως διαφερόντων καὶ ἐμπειρίᾳ, κἂν πράγματι διαπρεψάντων πολιτικοῖς, ὅπου καὶ τὰ τῆς γλώσσης σφίσι διώρθωτο, καὶ κρεῖττον ἢ κατὰ ἀγοραίους τὰ τῆς ἀπαγγελίας ἐρρύθμιστο· ἔνιοι δὲ καὶ τῶν βαναύσων αὐτῶν καὶ ἀγροδιαίτων, ἐπακού-

σαντες ἀμέλει καὶ οὗτοι τὰ σὰ ἀναγινωσκόμενα, οἱ καὶ ἀγοραῖον κατ' αὐτούς, οὐ τῶν ἐντὸς λόγου τὸν συγγραψάμενον γενέσθαι διετείνοντο, ἀγνοοῦντες δηλαδὴ τὸν ἄνδρα οὗτοί γε· ξυνελόντι δ' ἐνὶ οὐδενί πω ἐνέτυχον ἀποδεξαμένῳ σου ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ σπούδασμα· καὶ εὔγνωμον ἦν δήπου πάλαι σοι ταῦτ' ἀναθέσθαι, αἰδὼς δέ με τῆς σῆς ὑπεροχῆς, οὐκ οἶδ', ὅπως ἀναχαιτίζουσα ἐξενίκα ἑκάστοτε· νῦν δὲ τοῦ χρήματος τῆς ἐπιστολῆς τὰ τοιαῦτ' ἐξορχεῖσθαι ἐπιτρέποντος, ἐτόλμησα, καί γ' ἐπιτυχῶς· ὡς γὰρ τὰ πρότερον εἰρημένα ἐμφιλοσόφως ἀπεδέξω, οὐδὲ τὰ τῆς αἰτιολογίας ταύτης ἐμπαθῶς ἐπαΐειν ἀνέξῃ, μηδόλως, ὃ πεπείραμαι διαῤῥήδην ὁμολογῶ, πεφυκὼς τοὺς περὶ τῶν σῶν παιδικῶν τι λέγοντας ἀποδιοπομπεῖσθαι, κἂν τῶν ὑπεναντίων ᾖ τὰ λεγόμενα, ὡς ἂν κἀκ τούτων ὀνίνασθαι ἐπιστάμενος, μελίσσης δήπου τροπὸν κἀπὸ τῶν θύμων αὐτῶν τὸ εἰς ἐργασίαν τὴν σὴν ξυντελοῦν μέλι μηδόμενος.

Εἶχε μὲν οὖν ἅ σοι ἐντεῦθεν αὐτὸς ὁρμηθεὶς ἐπέστειλα οὕτω. Δεῖν ἡμᾶς ζήλῳ τῶν Ἐνετίησι λογάδων τὴν Τυῤῥηνικὴν τῆς ἑαυτῶν, καίτοι εὐφώνου σφίσι δοκούσης ἐν τῷ συγγράφειν, ἀνθελομένων, τῆς πεζαιτέρας ἡμῶν διαλέκτου τὰ τῇ πατρῴᾳ Ἑλλάδι φωνῇ μᾶλλον τοῖς τύποις προσεγγίζοντα τῶν ὀνομάτων παραλαμβάνειν συγγράφοντας, ἀφισταμένους ὅλαις δυνάμεσι τῆς τε παραφθορᾶς καὶ τοῦ πεπατημένου καὶ ἰδιωτικοῦ τῆς λέξεως, ἢ ἐν μόνοις γοῦν τοῖς ποιήμασι πρὸς τὸ κινῆσαι γέλωτα, ἢ καὶ κατ' ἀνάγκην μέτρου αὐτοῖς προσχρῆσθαι, ὡς κἀκεῖνοι τὴν αὐτῶν παρεφθαρμένην φωνὴν ἐν ταῖς κωμῳδίαις τὸν στρηνοπώγωνα Παντελῶνα εἰσάγουσιν ὑποκρινόμενον, καὶ τούτων πολὺ πρότερον Ἀριστοφάνης τὸ ἐν πολλοῖς ἄλλοις εἴγε μέμνημαι, καὶ τάδε.

Ὡς γλυκερὸ τὸ γλῶσσα, ὥσπερ ἀττικὸς μέλις περὶ τὴν λέξιν παρανομοῦν πρόσωπον. Αὐτὸς δὲ τὸν μὲν γράψαντα ἐμὲ ἕνεκα τούτου ἀποδεξάμενος πρὸς τὰ γεγραμμένα ἀνθυπάγεις ἐκεῖνα· μηδόλως λέγων ἡμᾶς μιμεῖσθαι τοὺς Ἐνετούς· οὐδὲ γὰρ δήμου, ὡς ἐκεῖνοι τοῦ Τυῤῥηνικοῦ, οὕτω τοι καὶ ἡμᾶς τὴν βελτίω παραλαμβάνειν φωνήν, ἀλλ' ἀποχρῆσθαι τῇ ἐλλογίμων φωνῇ, ἐλλογίμων καὶ τῶν σχολείων φωνὴν τὴν προσεγγίζουσαν τῇ Ἑλληνίδι μιξοβάρβαρον ἀποκαλῶν, μὴ ὄντων δήμου, μηδὲ τῆς διαλέκτου αὐτῶν φυσικῆς, καὶ μηδενὸς ἄλλου τῶν πεπαιδευμένων ἐθνῶν ἐν συγγράμμασιν, ᾗ μὲν λαλοῦσιν οὔ, ᾗ δ' οὐ λαλοῦσι χρωμένων, πάντων δ' ὡς λαλοῦσι καὶ συγγραφόντων

καὶ βελτιούντων τὴν αὐτῶν διάλεκτον, μὴ ἐξὸν, ὃ ἂν μὴ ἔχῃ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ πάθος, προσάπτειν τῇ λέξει· παρὰ δὲ ταῦτα οἷον ἐπιφιλοτιμούμενος ταῖς δείξεσι, καὶ ὅπως βελτιοῦται πᾶσα διάλεκτος προστίθης· καὶ ἀδιαίρετον ἐπὶ τούτοις τῆς προφορᾶς τὴν γραφὴν εἶναι ἐπάγεις, πάσης λέξεως ὡς λέγεται καὶ γραφομένης· ἐφ' οἷς καὶ τὴν τῶν ἐλλογίμων φωνὴν μὴ ἔχειν μακρὰν καὶ βραχεῖαν συλλαβὴν, διφθόγγους, λέξεων πάθη, συντακτικοῦ σχήματα, τὸν πεζὸν τόνον, σχέσιν τόνου πρὸς τόνον, ἑπομένως ἀνεπίδεκτον εἶναι τῆς τοῦ πεζοῦ λόγου ἐνδελεχείας, εἴτ' οὖν τῆς τοῦ ὅλου εὐφωνίας, καὶ δὴ καὶ τῶν τοῦ κατὰ ῥήτορας λόγου ἀρετῶν ὡς μεταγενεστέρων· ἐπὶ δὲ πᾶσι μηδὲ προσεγγίζειν τὴν τῶν ἐλλογίμων φωνὴν τῇ Ἑλληνίδι, ὡς οὐδ' ὁ πολὺ κατὰ τὸ σῶμα ὅμοιος τ' ἀνθρώπῳ πίθηκος, προσεγγίζειν δὲ μᾶλλον τὴν πεπατημένην καὶ ἰδιωτικὴν κατὰ τὸν σωματικῶς μὲν πολὺ τοῦ ἀνθρώπου ἀνόμοιον ἐλέφαντα, κατὰ δὲ τὸν νοῦν, ὃ καὶ μόγις ἤδη ἐφ' ἡμῶν ἀποδεδεῖχθαι τοῖς ζωολόγοις, ἁπάντων κτηνῶν αὐτῷ πλησιέστατον,

Ταῦτα μὲν τὰ καθ' ὧν ἐπεστάλκειν αὐτὸς ἐν περιλήψει σὰ ἐπιχειρήματα· φέρε δ', εἰ καὶ πρὸς ἣν ἐπαγγέλῃ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν ἀπέξεσταί σοι, σκεψώμεθα. Πρώτιστον μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς καὶ Ἀχιλλεὺς οἷον τῶν λόγων σοι προβέβληται μὴ εἶναι δῆμον τοὺς ἐλλογίμους· ἀλλ' ἐν τούτοις τί σοί ποτε βούλεται ὁ παρεισαγόμενος οὑτοσὶ δῆμος ἥκιστα ξυνωρῶ· δῆμος γὰρ ἀνθρώπων ἐστι σύλλογος παρὰ τὸ οἱονεὶ σύνδεσμός τις εἶναι τῶν καθ' ἕκαστα τῇ τε κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὸ κοινωνικὸν συμφωνίᾳ ἑνουμένων ὁπουοῦν, οὕτως ἀκούσας· κατὰ γοῦν τοῦτο καὶ οἱ σοφοὶ μέρος τῶν συνειλεγμένων σου ὄντες, οὔτε μόνοι δῆμος ἂν εἶεν, οὔτε μὴν μόνοι τοῦ δήμου ξὺν λόγῳ παραγράφοιντο. Ἀθήνῃσι δ' ἀντιδιῄρητο μὲν πρὸς τὸν δῆμον ἡ βουλὴ, τὸ ἄγον δηλ. πρὸς τὸ ἀγόμενον· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγομένοις οὐκ ὀλίγους καὶ τῶν ἔσω λόγου τακτέον· οὐδὲ γὰρ ἀπαξάπαντες ὅσοις λόγου μέτεστι τῇ βουλῇ ἁπανταχοῦ εἰσιν ἐναρίθμιοι· οὗτοι δὲ μᾶλλον οὗτοι πλεισταχοῦ λανθάνουσι τῷ ὄχλῳ συμπεφυρμένοι τε καὶ ἠμελημένοι· οὐκοῦν καὶ ταύτῃ γε οἱ ἐλλόγιμοι τοῦ δήμου ἥκιστα ἀποκεκριμένοι φαίνονται· εἰ δ' ἁπλῶς οὕτω τῶν ἀνθρώπων τὸ πλῆθος ἐκάλεσας, πληθὺς ἀνδρῶν Θεῷ χάρις! καὶ οἱ ἐλλόγιμοι καὶ πόλεσι, καὶ κώμαις, καὶ ἀγροῖς ἐνοικοῦντες εὑρίσκονται, λείπεταί σοι τοίνυν δῆμον, πρὸς ὃν ἀντιδιῄρηνται οἱ ἐλλόγιμοι, τοὺς πολλοὺς ἀποκαλεῖν, τὴν ἄσημον ἀμέλει

τῶν ἀνθρώπων πληθύν, τὸ ἰδιωτικὸν αὐτῶν μέρος καὶ εὐτελές, τὸν σύγκλυδα συρφετόν, τοὺς ἀπαιδεύτους λέγω καὶ ἀγραμμάτους. Τί οὖν πρὸς Μουσῶν, τῶν ἀπαιδεύτων τούτων τὸ ἰδίωμα παραληψόμεθα συγγράφοντες; ναὶ φήσεις· διὰ τί δή; πρὸς κατάληψιν τῶν λεγομένων· τίνων δὴ τούτων; πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης· ἀλλ' ὦ τὰν, δῆμος ἐπιστήμης, ὄνος, φασὶ, λύρας ἐστ' ἐπαΐων, κινῶν τὰ ὦτα· ὥστε εἰς κενόν σοι τὰ τῆς φωνῆς εἰς τὸ οὕτω ταπεινὸν κατενήνεκται· τίνος δὲ καὶ δήμου φωνὴ, ἡ σὴ αὕτη φωνή; τοῦ τῶν Βυζαντίων ἐρεῖς· ἀλλ' ἵν' ἐπὶ τοῦ παρόντος παρῶ, ἅ ποτε ἤκουσα ἐπὶ Μιχαήλου ἡγεμόνος λεγόντων τινῶν, οἳ τῶν ἔν τε Βυζαντίων τὰ πρῶτα φερόντων καὶ τῶν ἐν τέλει ἐπὶ τῆς ἡγεμονικῆς ἦσαν αὐλῆς ἀναγινωσκομένου τινὸς πιττακίου σου, ὡς εἴης δηλ. τῇ πατρίδι ὡς μητρυιᾷ χρώμενος, συκοφαντῶν αὐτὴν, καὶ τὸν τῶν ἐκεῖσε γραϊδίων βατταρισμὸν φωνὴν Βυζαντίων ἀποκαλῶν, δεδομένου καὶ τῶν Βυζαντίων εἶναι ταύτην φωνὴν, τί διοίσει τοῦ τῶν ἐλλογίμων τὸ τῶν Βυζαντίων τοῦτο ἰδίωμα πρὸς ὦτα ἑτέρου δήμου; ὁμοίως γὰρ ἑκάτερον ἐκείνοις καὶ ἄηθες καὶ καινότερον τρισπεσεῖται· καὶ ταῦτα, εἰ ὑπὲρ ὧν ἀγοραίοις καὶ καπήλοις καὶ τοῖς περὶ ὠνὴν καὶ πρᾶσιν καὶ τὰ συναλλάγματα ἔχουσι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἰδιώταις ὁ λόγος γίγνοιτο· εἰ δέ τι τῶν ὑψηλοτέρας δεομένων θεωρίας, καὶ ὧν αὐτοὶ οὐκ ἐξικνοῦνται, τῷ λόγῳ ἐμπαρεισάγοιτο, ἔσται τοτηνικαῦτα ὁ λέγων, ὅπως ποτ' ἂν εἴη τὸ λεγόμενον τυπούμενος τῷ ἀκούοντι βάρβαρος. Ἀλλὰ καὶ ἀνέξεταί ποτέ τις δημότης τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ στόματι φωνὴν παρεὶς, τὴν ἑτέρου του μήτι προὔχοντος, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν δημότου κἀκείνου προελέσθαι; καὶ φήσει ποθ' ὁ Ἠπειρώτης φέρε, τὸν Κρῆτα κρεῖττον ἢ κατ' αὐτὸν λαλεῖν; μάλιστα μὲν οὖν, ὃ πάλαι πεπείραμαι διαμαρτύρομαι, καὶ χλευάσει οὗτος διασυρίττων τὸν κρητίζοντα τῇ φωνῇ, ἢ ἄλλως πως ἀλλ' οὐχ ὡς αὐτὸν ταύτην σχηματίζοντα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ ταύτην ἐκμαθεῖν καταδέξασθαι· τήν γε μὴν τῶν ἐλλογίμων, αἰδοῖ τῆς πρὸς τοὺς ἄνδρας, θαυμάσεται μὲν πάντως τυχὸν δὲ καὶ μιμήσεται· ἐξ ὧν γὰρ ἐκείνους ὁρῶσιν ἐπὶ λόγους εὐδοκιμοῦντας, ὑποδύεταί τις ἠρέμα τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἔρως ὑποθίγων πρὸς τὴν μίμησιν· ὥσπερ οὖν καὶ τῶν σφετέρων ἐλλογίμων τοὺς Τυῤῥηνιστὶ συγγράφοντας ζηλοῦσιν οἱ Ἐνετοὶ, καὶ κατ' ἐκείνους συγγράφουσιν, ἀλογοῦντες τῆς ἑαυτῶν φωνῆς, ἣν ἐπιδιορθώσασθαι, ἢ συστήσασθαι, ἀλλ' οὐδ' ἔννοια ποτ' αὐτοῖς ἐγένετο, οὓς ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς ζηλοῦν. Ἀλλὰ ληπτὸν ἐκείνοις ἐρεῖς τὸ Τυῤῥηνικόν·

ἀλλ' οὕτω καὶ τύπου καὶ λέξεις ἔχον, ὡς καὶ τὸ τῶν ἡμετέρων ἐλλογίμων· εἰ οὖν ἐκεῖνο, τί μὴ καὶ τοῦτο τοῖς ὁμογενέσι ληπτόν; τὸ δὲ τοῦ ἰδιώτου τῶν Βυζαντίων δήμου αὐτοῖς μόνοις ὡς σύνηθες καὶ εὔληπτον· τοῖς ἄλλοις δὲ ὡς καινὸν καὶ ἄηθες οὐχ οὕτω πρόχειρον. Ἀλλ' ἐνεθισθήσονται ἐρεῖς τούτῳ, ἣν μόνον, οἷς αὐτὸς αὐτοῖς συγγέγραφας στοιχήσωσιν. Ἀλλὰ τὸ τῶν ἐλλογίμων, ὦ φιλότης, καὶ ἔφθασαν ἐνεθισθέντες· καὶ ἅπας ὁ μὲν ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους δῆμος, οὐχ ἧττον δὲ, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, καὶ ὁ τῶν Βυζαντίων αὐτὸς, καὶ ἐπαΐοντες ὁρῶνται τῆς τῶν ἐλλογίμων φωνῆς τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς ἀπ' ὀκρίβαντος· τί οὖν χρὴ τὰ καθεστῶτα κινεῖν, καὶ μεταπείθειν ἐπ' ἀδήλοις ταῖς ἐλπίσιν, εἰ κατεργασθείη τὸ σπουδαζόμενον, πειρᾶσθαι τοὺς ἅπαξ πεπεισμένους ὀρθῶς ἔχειν τὰ κείμενα, καὶ οὕτω καὶ τοὺς υἱέας ἄγοντας, καὶ δὴ καὶ βελτιουμένους ὁρῶντας, καὶ ἅλις ἐπιδιδόντας; ἀλλ' οὐ τῷ δήμῳ ἐρεῖς, τοῖς δὲ περὶ λόγους σχολάσουσι, κατὰ τὴν ἡμετέραν τῶν Βυζαντίων φωνὴν τῆς φιλοσοφίας φθεγγομένης ἀπονωτέρα ἀπαντήσει ἡ αὐτῆς ἀνάληψις· ἀλλὰ πολὺ, οὐχ' ὁρᾷς! ὧν χυδαϊστὶ ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Βενέδικτος ὁ Δαμῳδὸς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ συνέθετο φιλοσοφικῶν βιβλιδαρίων οὗτοι ἀπώναντο· οὐδὲν δὲ, ἢ μικρὸν εἰς ταῦτ' ἐγένοντο ἐπιδεδωκότες, οἱ οἷς ὅ,τε Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεὺς, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ Μπαλάνος, καὶ ἐφ' ἡμῶν Εὐγένιός τε ὁ Βούλγαρις, καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης (παρίημι τέως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὸν πολυάριθμον χορὸν) Ἑλληνιστὶ συνετάξατο παρηκολουθηκότες· περιττὸν ἄρα καὶ οἰκαῖον χυδαΐζειν συγγράφοντας τὰ ἐπιστημονικὰ, τὰ τῷ μὲν δήμῳ καὶ πρὸς τὸ βαρβαρικώτερον ἐξυφασμένα, οὐχ ἧττον ἀξύνετα, τοῖς δ' ἐλλογίμοις ἡμῶν μηδὲ προσβλέπεσθαι ὅλως ἐσόμενα ἀνεκτά· καὶ γὰρ καὶ ἀνένδεκτον ἄλλως τὰ φιλοσοφικὰ συντάττεσθαι, ὅτι μὴ κατὰ παραφθορὰν, εἰς οὐδὲν δέον, τῶν φιλοσοφικῶν ὅρων ἁπάντων· ὅτῳ δ' ἂν εἴη βουλομένῳ, ἀρτίους αὐτοὺς ἐκμαθήσονται, ἐν ἴσῳ δηλονότι καὶ χρόνου καὶ πόνου τοῖς κατὰ τὸ διεφθορὸς αὐτοὺς ἐκμαθησομένοις σοι ἐκείνοις. Ἐφ' οἷς κἀκεῖνο προσθήσων μοι τέως δοκῶ· ὅτι καὶ οἱ ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος Τυῤῥηνοὶ, οἱ συγγράφοντες αὐτῶν δηλαδὴ οὐκ εἰσὶ δῆμος· ὁ γὰρ δῆμος κἀκεῖσε δήπου γῆς, τοῦ εἶναι δῆμος οὐδόλως ἐκστήσεται, ἀλλὰ καὶ βαρβαρίσει πάντως καὶ σολοικιεῖ Τυῤῥηνιστὶ φθεγγόμενος, καὶ δὴ καὶ τὰ τὴν ἐκείνου κατάληψιν ὑπερβαίνοντα τῶν ὁμογλώσσων συγγραμμάτων βάρβαρα λογιεῖται, ὅπερ ἐκεῖσε γενομένων ἀνδρῶν μηδαμῶς οἷόν τε ψεύδεσθαι, καὶ

τὴν φωνὴν ἐκείνων ἐξηκριβωκότων ἤκουσα διαβεβαιουμένων. Ἅλις οἶμαι ἐκ τῶν εἰρημένων μηδὲν πρὸς Διόνυσον εἶναι, ὃ πρὸς ἣν ἔφθην εἰσηγησάμενος τῶν Ἐνετῶν μίμησιν ἀνθυπάγεις, μὴ εἶναι δηλονότι τοὺς ἐλλογίμους δῆμον κατὰ τοὺς Τυῤῥηνοὺς, καὶ τῶν Τυῤῥηνῶν, ὡς εἴρηται συγγραφέων, μηδόλως τῷ δήμῳ συμπαραλαμβανομένων ταύτῃ γε.

Ἧς ἄρα καὶ τἆλλα ἔθνη, τῆς φιλοσοφίας ὅτι περ τὸ κεφάλαιον ἀπενέγκασθαι βουλόμενα, ὁρᾶται ἐπιδεόμενα φωνῆς, ταύτην καὶ ἡμεῖς ὡς ἡμετέραν δικαιότεροι ἂν εἴημεν ἐν τῷ τὰ φιλοσοφικὰ συγγράφειν παραλαμβάνοντες· τὰ δέ γε ἱστορούμενα, ἢ ἠθικώτερα καὶ πρὸς ἄλλην ψυχαγωγίαν φέροντα συντάττοντες, τοῦτ' ἔστι τὰ μὴ ὑπὲρ τὴν σφαῖραν, ὅ φασι, τῆς τοῦ δήμου πλαζόμενα καταλήψεως, ἀποκλινοῦμεν μὲν διὰ τοῦτο πρὸς τὸ εὐληπτότερον τῆς λέξεως, ὅ δὴ μιξοβάρβαρον ἐστί τε καὶ ἤκουσεν, ἀλλ' οὕτως αὐτὸ ἐξυφανοῦμεν, ὥστε καὶ τοὺς πολλοὺς μὲν ξυνιέναι, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοὺς σοφοὺς ἐπαινέσαι· ὃ καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἐλλογίμων φαίνονται πεποιηκότες· ὧν προέχοντες καὶ πάντ' ἄριστοι καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐνδοξότεροι ὅ,τε ἀοίδιμος ἐν ἡγεμόσι Νικόλαος ὁ Καρατζᾶς, καὶ ὁ σοφώτατος Ἀρχιεπίσκοπος πρῴην Σθλαβηνίου καὶ Χερσῶνος Εὐγένιος· καθ' οὓς εἰ ξυγράφοιμεν τὸ πεζαίτερον ἡμῶν ἰδίωμα κεχαρισμένα καὶ χρήσιμα παντὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει ἐσόμεθα πράξαντες. Ναὶ, ἀλλ' οὐ φυσικὴ, ὃ τῶν ἐπιχειρημάτων ἐστὶ τὸ δεύτερον, τῶν ἐλλογίμων φῂς ἡ διάλεκτος. Ἀλλὰ τί σοι ποτ' ἂν εἴη πάλιν ἡ φυσικὴ αὕτη διάλεκτος; ὁρᾷς! ἃ φῂς καὶ τῷ δήμῳ εἶναι σαφῆ καὶ ληπτὰ, τὰ πρὸς τὸ ἰδιωτικόν σοι ἐξυφασμένα ταῦτα, καὶ αὐτοῖς ἔπειτα τοῖς ὁπωσδήποτε περὶ λόγους ἔχουσιν ἀγκύλα ὄντα καὶ δύσληπτα· οὐδεμίαν γὰρ ἴσμεν φυσικὴν διάλεκτον, πᾶσαν δὲ ἐπίκτητον μιμήσει δηλονότι, καὶ ἐθισμῷ καὶ μελέτῃ προσγινομένην· εἰμὴ τὴν τῶν Φρυγῶν, ἣν Ψαμμήτιχος ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς πείρᾳ κατέδειξεν αὐτοδίδακτον, ἢ τοιαύτην, καὶ φυσικὴν ἂν εἴποις. Δικαζομένων γάρ ποτε Φρυγῶν καὶ Αἰγυπτίων περὶ ἀρχαιότητος δυστεκμάρτου πράγματος, δύω, ὡς ὁ λόγος, λαβὼν ἐκεῖνος βρεφύλλια, καὶ πιστοῖς παραδοὺς ἀνδράσι ἐκθρέψασθαι, προσέταξεν οἰκήματι ταῦτ' ἐγκλείσαντας, μόνας τὰς μητέρας ὡς αὐτὰ θηλασούσας εἰσάγειν, ἐχεμυθοῦντας γεμὴν καὶ ἀφώνους τὰς ἐντεύξεις καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς μητέρας ποιεῖσθαι· οὗ ἐν πλείστῃ ὅσῃ προσοχῇ καὶ φυλακῇ γενομένου, μετὰ τρίτον ἔτος εἰσελθόντας τοὺς φύλακας, βέκος ᾔτει τὰ νήπια· μαθὼν οὖν ἐξ ἐρεύνης ὁ βασιλεὺς τὸν ἄρτον βέκος κα-

λεῖσθαι παρὰ Φρυξίν, ἀρχαιοτάτους ἁπάντων ἀνθρώπων τοὺς Φρύγας ἔκρινεν, ὡς τὴν φωνὴν ἔχοντας, αὐτοδίδακτον, ταὐτὸν εἰπεῖν φυσικὴν, εἰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ μυθικὸν πέπλασται, ὅπως σοι οὐ παίζοντι, ἀλλὰ σπουδάζοντι φυσικὴ κέκληται διάλεκτος οὐ μανθάνω. Εἰ μὲν γὰρ δι' ὅ,τι ὁ τῆς διαλέκτου ἐπιστήμων τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, τῶν τεχνητῶν ἔξωθεν ταύτην ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ οὕτω τὴν ἐκ φύσεως ἡμῖν εἰς τὸ λαλοῦν καὶ διαρθροῦν τὴν φωνὴν περιοῦσαν δύναμιν, οὐ μὴν τὸν ἐξ ἔθους καὶ τέχνης καὶ μελέτης πυκνῆς προσγινόμενον τῇ δυνάμει σχηματισμὸν, τὸ διαλέγεσθαί φημι, οὐ τὴν διάλεκτον ἐσήμηνας· εἰδὲ δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν διάλεκτον αὐτὴν, ἐκ τῆς δυνάμεως δηλ. καὶ τὴν ἐνέργειαν, φυσικὴν ἀποκαλεῖν ἠξίωσας, ὥρα σοι κατὰ τοῦτο καὶ πᾶσαν διάλεκτον φυσικὴν λέγειν· καὶ τὴν ἐλλογίμων μᾶλλον, ὡς καὶ κατὰ φύσιν ἢ τὴν τοῦ δήμου ὡς παρὰ φύσιν, καὶ γὰρ καὶ τὰ πηρώματα καὶ τὰ ἀποτεύγματα λέγεται μὲν φυσικὰ διὰ τὸ κατ' ἐνέργειαν γίγνεσθαι φύσεως, παρὰ φύσιν δὲ καὶ οὐ κατὰ φύσιν, ὡς παρὰ τὸ τῆς φύσεως γιγνόμενα βούλημα, ἤτοι διὰ πλεονασμὸν ὕλης ἢ δι' ἔλλειψιν, ἢ διὰ παρεκτροπὴν ἀποτυγχανούσης ἐνίοτε· καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἄρα τῆς ἡμῶν διαλέκτου ἰδίωμα παρεκτροπή τις καὶ παραφθορὰ ὁμολογουμένως οὖσα, πολλῷ ἧττον τοῦ τῶν ἐλλογίμων εἰκότως εἰρήσεται φυσική.

Εἰ δ' αὖ τὴν ἐξ ὅτι φύεταί τις μονονοὺ συμφυομένην αὐτῷ καὶ συναύξουσαν διάλεκτον φυσικὴν εἴρηκας, σκοπεῖν πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῦ φιλτάτου σου υἱοῦ Στεφάνου (ᾧ κ' εὖ πράττειν παρ' ἐμοῦ κέλευε) τῶν τριῶν διαλέκτων, ἃς αὐτὸν ἐκ βρέφους ἐξεδιδάξω, ἥν τινα καὶ φυσικὴν ἐρεῖς, τὴν τῶν Γάλλων, ἢ τῶν Δακῶν, ἢ τὴν ἡμετέραν τῶν Γραικῶν; τίνος δὲ καὶ δήμου αὐτὴν εἶναι φήσεις; μετὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμογενῶν τὴν τῶν Βυζαντίων, ἢ τῶν Ἠπειρωτῶν, ἢ Κρητῶν, ἢ Πελοποννησίων, ἢ τῶν ὅπου ποτ' ἂν ὦσι Γραικῶν, ἢ ἣν τῶν ἁπανταχοῦ ἐλλογίμων καὶ εὐγενῶν αὐτῶν οἱ παῖδες ἐξ ἁπαλῆς φησι στειχειοῦνται τριχός; καὶ οὕτω συνάξεις καὶ τῶν ἐλλογίμων, ὡς καὶ τοῦ δήμου τὴν φωνὴν φυσικήν· ἤ τις γὰρ ἐκείνῳ ἡ ἀποκλήρωσις! Πρὸς τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ὅτι τε οὐδεὶς, ᾗ οὐ λαλεῖ, διαλέκτῳ χρῆται συγγράφων, καὶ ὅτι πάντες, ὡς λαλοῦσιν, οὕτω δὴ καὶ συγγράφουσι· μία μοι γενέσθω, ὡς ἂν εἰς ἓν φερόντων, ἡ ἀπάντησις ἀντιτιθεμένῳ τὸ ὑπεναντίον· ὡς ἅπαντες οἱ συγγράφοντες βέλτιον ἢ ὡς λαλοῦσι συγγράφουσιν· ὃ δὴ καὶ δείκνυμι· ὁ μὲν γὰρ λαλῶν

μιμεῖται αὐτοσχεδιάζοντα ὅττικεν ἐπί κε ῥῆμα γλῶτταν ἐπέλθοι, εἰμὴ πολλῇ τριβῇ τὰ τῆς φωνῆς εἴη ῥυθμίσας πρὸς τὸ ὀρθότερον, ἐκ τοῦ προχείρου ἀπερευγόμενος· τῷ δὲ συγγράφοντι τὰ τῆς ἑρμηνείας, ὡς ἂν κατὰ σχολὴν περιεσκεμμένως ἐφιστῶντι τὸν νοῦν, καὶ μετὰ πλείστης ὅσης ἐπιμελείας τὴν πραγματείαν ἐπεξεργαζομένῳ, μᾶλλον ὑποκατεσκευάσθαι, καὶ περιεξεσμένον τι καὶ εὐσταλὲς ἔχειν ὀφείλει· οὗτος γὰρ καὶ σαφηνείᾳ μὲν, οὐχ᾽ ἧττον δὲ θύει καὶ χάρισιν· ἐφ᾽ ᾧ οὐχ ὑπηρετοῦσαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐπικοσμοῦσαν λέξιν προσλήψεται, οὐ τὴν ἀγοραίαν καὶ καπηλικὴν, τὴν δὲ τῶν ἐπαινουμένων ἐν λόγοις, καὶ τοῖς κατὰ λόγους καρυκεύμασιν ἠρτυμένην, καὶ τὴν ἀκοὴν ἐρεθίζουσαν, καὶ εἰς θαῦμα κινοῦσαν μιμούμενος· ἅτε δὴ καὶ εὔκλειαν ἀΐδιον ἐν τοσούτοις τοῖς ἐντευξομένοις αὐτοῦ τῇ ξυγγραφῇ ἐπί τε ἑαυτοῦ καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον μυώμενος· ὅσω δ᾽ ἂν ἡ ἡμετέρα φωνὴ, ἧς ἔπαθε παραφθορᾶς ἀπαλλάττοιτο, εὔδηλον ὡς τοσούτῳ καὶ ὑγιεινοτέρα ἀποδοθήσεται, καὶ τὸ εὔφραστον καὶ εὐανάγνωστον, ἣ δὴ χάρις Ἑλληνισμοῦ, κατ᾽ ἐπικοινωνίαν ἕξει, ὡς ἔνεστιν αὐτῷ προσπελάζουσα, οὗ καὶ ἐκπίπτει πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν τοῦτο ἐξολισθήσασα, καὶ μαρτυρεῖς μου τῷ λόγῳ αὐτὸς ὑπαναγινώσκων τοῖς ἐλλογίμοις τὰ συντεταγμένα σοι, ὡς μὴ ὄντα δηλαδὴ ἐκείνοις εὐανάγνωστα. Καὶ ἐκ περιουσίας δὲ φάναι ὁ δῆμος αὐτὸς, οὗ τῆς λέξεως οὕτως ἑάλως, παρά τε τὴν ἐνοῦσαν ἑκάστῳ τοῦ εἰδέναι ἔμφυτον ἔφεσιν καὶ διὰ τὸ φύσει φιλόκαλον, ὁρᾶται τοῖς καὶ μικρὸν ἐρωτῶσι τῇ ἰδίᾳ λέξει, ἐπαισχυνόμενος καὶ ταύτην· μιμηλὸν γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ἐκ παντὸς τρόπου ῥυθμίζειν πρὸς τὸ εὐφραδέστερον· καὶ καλλωπίζειν πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ ὑγιαῖνον τῶν τύπων κατὰ μίμησιν τῶν ἐλλογίμων πειρώμενος, προσοχθίζων ἀμέλει καὶ αὐτὸς τῷ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀκορήτῳ καὶ ἀτημελήτῳ, καὶ ἤτοι παρ᾽ ἔνδειαν, ἢ πλεονασμὸν ἢ ματάθεσιν, ἢ ἐναλλαγὴν ἡμαρτημένῳ τῶν ὀνομάτων· καὶ ἴδοις ἂν ἰδιώτην, εἰ μόνον ἐγχαράττειν εἰδείη τὰ γράμματα, οὐμὴν δὲ καὶ ὀρθογραφεῖν αὐτὰ ἐξεπίσταιτο, βέλτιον ἔχουσαν κλίσεως καὶ σχηματισμοῦ τὴν λέξιν, ἢ ὡς ἀπαγγέλλει γράφοντα.

Εἰ δέ τισιν ἀήθεσι καὶ μὴ τοῦ πολλοῦ πάτου οὖσι ποικίλεται τῶν ἐλλογίμων ἡ φωνή· ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐκ ὀρθῶς μοι δοκεῖς ἐπιτιμᾷν τῷ τοιούτῳ τῆς διαλέκτου τρόπῳ καὶ ψέγειν τοὺς οὕτω ξυγγράφοντας· τὸ γάρ τοι παρηλλαγμένον τοῦτο πλεῖστον ὅσον αὐτοῖς πρὸς ὕψος λόγου συμβάλλεται, φεύγουσιν ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ταπεινὸν καὶ σμι-

κροπρεπὲς, ὅς ἐςι νόμος τῶν συγγραφόντων· καὶ οὐδὲ τῇ σαφηνείᾳ τὸ τοιοῦτο προσίσταται· οἷς μὲν γὰρ ἄλλως, ἢ ὡς τὸ κύριον καὶ εἰωθὸς ἡρμήνευται, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν, οἷς δὲ καὶ τοῦ εἰωθότος κοινωνεῖ διὰ τοὺς ἰδιωτισμοὺς καὶ τὸ σαφὲς ἕξει. Σὺ δέ μοι δοκεῖς, ἅ ποθ' ὁ παρὰ τῷ φιλοσόφῳ. Ἀρειφράδης ἐκεῖνος τοὺς τραγῳδοὺς, οἷς οὐδεὶς ἂν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ εἴποι, χρωμένους ἐκωμῴδει, ταῦτα τοῖς ἡμετέροις ἐλλογίμοις ἐπιμέμφεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ ἣν ὁ φιλόσοφος ἐγκαλεῖ τῷ Ἀρειφράδει ἄγνοιαν, αὐτὸς μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι· ἡ γὰρ δὴ χάρις τῆς τῶν ἐλλογίμων φωνῆς νηπιόθεν σὸν ὑπῆρξε μέλημα περισπούδαστον· τὸ δὲ πεπατημένον τοῦτο καὶ καπηλικὸν τῆς λέξεως τητινόν τι καὶ νευχμὸν παρασύμβαμα, καὶ ἔξωρα, ὡς εἰπεῖν παιδικά. Πρὸς δὲ τὸ πέμπτον, ὡς οὐκ ἔξεστι προσάσπειν τῇ λέξει πάθος, ὃ ἂν αὐτὴ μὴ ἔχῃ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, τί ποτ' ἂν εἴποιμι; ἢ πεῦσίν τινα πυθέσθαι σου ὑπὲρ τούτου προῄρημαι. Ἡ γραμματικὴ ἁπάσης γλώττης τέχνη καὶ μέθοδος, πότερον, ἐκ τῆς διὰ τοῦ στόματος τῶν πολλῶν λέξεως, ἣν ἕκαστος ἑκασταχοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν βούλησιν παραμορφάζων ἔχει, ἢ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐν τῷ γένει ἐλλογίμων εἰς χρῆσιν παραλαμβανομένων συνέστη; εἰ μὲν γάαρ τοῦτο, οὐκ ἔξεστι δήπου τῷ δήμῳ παρατυποῦν καὶ παρασχηματίζειν καὶ παραπλάττειν, ὡς βούλεται, τὰς φωνὰς, μήτε μὴν συμφυὲς τῇ λέξει ἢ καὶ καλὸν, ὃ αὐτὸς ταύτῃ προσανῆψεν ἐξ ἀμαθείας αἶσχος, οἴεσθαι· ὅπερ ἐστί σου τῷ προτεθέντι ἀντιφθεγγόμενον· εἰ δὲ θάτερον· ἀλλ' ὥρα σοι μίαν λέξιν δεκαχῶς, μᾶλλον δὲ πολλαχῶς τυποῦν, εἰ αὐτοκαυδάλως ὡς ἂν εὑρίσκοις αὐτὴν ἐν τῷ τοῦ ὄχλου στόματι ἀναλέγοιο καὶ πολύμορφον οὕτως ἔμπουσαν, τὴν κατ' ἐκείνην γραμματικὴν συντάξασθαι, τοῖς μὲν βρεφυλλίοις μορμολύκειον, τοῖς δ' ἐλλογίμοις ἐσομένην διήγημα.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ πεντάπλοκος τῶν ἐπιχειρημάτων μήρινθος οὐδέν σοι ἔσπασεν· ὅτι δ' ᾧ ἐπισυνείρεις τῶν λέξεων πληθυσμῷ βελτιοῦται πᾶσα διάλεκτος, ξύμφημι· ξυμφήσεις δέ μοι καὶ αὐτὸς, ὡς οὐ μόνῳ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις, οἷον καὶ τῷ, περὶ οὗ ἡμῖν ὧδε μάλισθ' ὁ λόγος, τῶν λέξεων περί τε ἐτυμολογίαν, καὶ σύνταξιν ἀναμαρτήτῳ. ὃ τῇ διὰ τῶν ἀκριβεστάτων περί τε τὸ ἐτυμολογικὸν καὶ συντακτικὸν αὐτῆς κανόνων φυγῇ τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ σολοικισμοῦ κατορθοῦται· καὶ ὃ δ' ἐπάγεις ἀδιαίρετον εἶναι τῆς προφορᾶς τὴν γραφὴν δώσωμέν σοι δόντι καὶ αὐτῷ ἡμῖν τὸ ἀντίστροφον· οὐ γὰρ ἂν, εἴπερ μὴ πλὴν ἀλλ' ἐρομένῳ μοι καὶ τοῦτο ἀνάσχου εἰπεῖν· τίνος καὶ προφορᾶς

ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν γραφὴν εἶναι φῂς ἀδιαίρετον; ἤ που τῆς τῶν Βυζαντίων· καὶ διὰ τί μὴ μᾶλλον τῆς ἡμετέρας τῶν Ἠπειρωτῶν, ἢ καὶ ἄλλων ὁμογενῶν; ἄρ' ὅτι βελτίων ἁπασῶν αὕτη γε; καὶ τίνων δὴ ψήφῳ τουτὶ τὸ καλλιστεῖον ἔχει λαβοῦσα; ὡς ἐγῷδα τοῦτο κἀξεπίσταμαι καλῶς, καὶ πεπείραμαι πάλαι, ὅτι ἡ βελτίων σοι αὕτη προφορὰ τοὺς ἄλλους τῶν ὁμοφύλων καὶ ναυτιᾷν ποιεῖ ἐπί τε τῷ γλίσχρῳ τῶν συναλοιφῶν, καὶ τῷ τῶν ἐκθλίψεων ἀηδεῖ, καὶ τῶν παρενθέσεων καὶ παρεμπτώσεων τῷ τραχεῖ, καὶ τῷ τῶν προσχηματισμῶν περιττῷ, καὶ τῷ παρανόμῳ τῶν ἀποκοπῶν καὶ ἐνδειῶν καὶ συστολῶν, καὶ τῷ τῶν τόνων ὑπερβαθμίῳ ἐκτοπισμῷ, ὡς ἂν ἀποκναίουσα τούτοις τὴν ἀκοήν. Τὸ δὲ τῶν ἐλλογίμων τὴν διάλεκτον μακρᾶς καὶ βραχείας, καὶ διφθόγγων, καὶ ὧν ἑξῆς ἐπισυνάπτεις ἀμοιρεῖν, μὴ καὶ παρέλκον ᾖ ἐλέγχειν ἐπιχειρεῖν! ταὐτὸν ὂν ἐκθέσθαι τοῦτο, καὶ ἀπελέγξαι, ὡς αὐτέλεγκτον· νεμέσεως δὲ μὴ βάλῃ βέλος ἄλλο εἴ τι καὶ λείπεται· τὴν κατὰ τὴν ἀκοήν φημι τῶν διφθόγγων διάκρισιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτῶν κυρίων μὲν ἕξ, τεσσάρων δὲ καταχρηστικῶν, τὰς μὲν τρεῖς μὴ ψεύδεσθαι τοὔνομα, οὐδεὶς ἀντερεῖ, καὶ τῶν καταχρηστικῶν δὲ τὴν τετάρτην ὑγρότερον μὲν διφθογγοῦσθαι, διακριτικὴν δὲ καὶ αὐτὴν εἶναι τοῖς μὴ παντάπασιν ἀποτραχύνασι τὸ ἀκουστικὸν τῇ τῶν ἑτερογλώσσων τραχυφωνίᾳ ὁμόλογον· τῶν δὲ ἄλλων τὰς μὲν δύω καὶ ἡ Λατινὶς καὶ ἡ τῶν Γάλλων ἐν μὲν τῇ προφορᾷ οὔ, ἐν δὲ τῇ γραφῇ ἔχει· μιᾶς δὲ καὶ τῶν καταχρηστικῶν τῆς μὲν εὐφωνίας ἐξ ἀτυχίας μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων, ὧν ποτε ἔχομεν ἀγαθῶν ἐκπεπτώκαμεν, οὐ μὴν δὲ καὶ τῆς ὀρθογραφίας· ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀπελπιστέον τοῖς φιλοπόνοις τὴν εὕρεσιν φασὶν οἱ ἀκαδημαϊκοί, ὡς τῶν γε κδ.' γραμμάτων τῆς προφορᾶς μὴ φθονῆσαι ἡμῖν τὴν δαίμονα, καὶ αὐτός μοι ξυνομολογήσεις, σωζομένην εὖ εἰδὼς αὐτὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ στόματι, ὡς παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασεῖ ἐν ἰδίῳ ἐμφέρεται συγγράμματι. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὰς ὧν ἐπεστάλκειν περὶ Γραικισμοῦ (δεδόσθω δὲ τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν διαστολῆς χάριν Γραικίδα μὲν ἀποκαλεῖν, ἣν μιξοβάρβαρον οἱ πρὸ ἡμῶν ὠνόμασαν πεζαιτέραν ἡμῶν φωνήν, Γραικισμὸν δὲ τό,τε κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν καὶ σύνταξιν αὐτῆς ἀναμάρτητον καὶ τὸ εὔφραδὲς καὶ εὔρυθμον) ἀνθυποφορὰς ἐπανθυπενήνεκται· ἃ δὴ λόγος δηλονότι λόγῳ παλαίων, οὐ πρότερον στήσεται, πρὶν ἤ τινος προσδιορισμοῦ τύχῃ ὁ Γραικισμός· ἀρχῶν γὰρ τεθειμένων τοῖς κειμένοις ὅροις ἐπάναγκες λοιπὸν στοιχεῖν τοὺς προσδιαλεγομένους καὶ ἔριν

ἵστασθαι ἅπασαν· ὡς ἐστ' ἂν τούτων ἐνδέῃ τῶν περὶ αὐτοῦ προσδιαλεγομένων ἕκαστος πρὸς τὸ δοκοῦν τὸν κανόνα τεκταινόμενοι, καὶ ἄλλως τὸ ὀρθὸν ὁριζόμενοι, πολλὰ μὲν ἔσονται συνείροντες, καὶ γενναῖ' ἄττα καὶ ἰσχυρὰ ταῦτα εἶναι νομίζοντες, ἀκόλουθα δῆλον ὅτι ᾗ ἔθεντο ἀρχῇ ἐπάγοντες, σαθροῖς δ' ἐποικοδομοῦντες τοῖς θεμελίοις, ὡς ἂν οὐκ ἐκ κειμένων, ἐξ ὧν δ' αὐτοὶ πρὸς τὸ δοκοῦν σφίσιν ὑπεστήσαντο ὅρων ἐπιχειροῦντες· ἐκ δὴ τοιούτων καὶ αὐτὸς ὁρμώμενος, καὶ γραμματικῶν κανόνων ἔοικας ὑποστῆναι τὴν ἔκθεσιν, καὶ κατ' αὐτοὺς καὶ συγγράφειν ἠθέλησας, καὶ τοὺς ἄλλους τοῖς σοῖς ἴχνεσι βαίνειν ἠξίωσας, καὶ μηκέτι προσταλαιπωρεῖν τὴν ἀστιβῆ τῆς Ἑλλάδος γλώσσης ὁδεύοντας, καὶ τοσοῦτον καταναλίσκειν χρόνου ταύτην ἐκμαθησομένους, ἐνὸν δι' ἧς ὑπέδειξας ἰόντας καὶ τἀληθοῦς τὴν γνῶσιν, καὶ τἀγαθοῦ τὴν πρᾶξιν ὅ,τιπερ τῆς φιλοσοφίας τὸ ὄφελος ἐν βραχεῖ προσκτήσασθαι· ἡ μὲν οὖν ὑπόσχεσις οὕτω καλὴ καὶ μεγάλη. Ἀλλ' ἐχρῆν γὰρ καὶ κατὰ συνθήκην τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν εἰς ἓν ἐλθόντων τὸ τοιοῦτό σοι διαιτηθῆναι σπούδασμα, ἵν' εἶχε καὶ τὴν ἰσχὺν τῷ ἀξιωματικῷ καὶ τῇ συμπνοίᾳ αὐτῶν ἐπερειδόμενον· νῦν δὲ εἰκῇ σοι κατηναλῶσθαι κινδυνεύει ἡ ἑπταετηρὶς οὕτω συγγράφοντι μὴ συμπαραλαβόντι καὶ ἄλλους συναινοῦντας τῷ δόξαντι· τοῦ γὰρ ἡμετέρου γένους οὐδείς, ὅσον γ' ἐμὲ εἰδέναι, προσεπέθη σου τῷ δόγματι· οὐδὲ γὰρ ἐξ ὁμολογουμένων, ἢ γοῦν δεδομένων καὶ τοῖς πᾶσι δεκτῶν τύπων τὴν τῶν φωνῶν ἐπεχείρησας διάπλασιν· καί σοι μοχθῆσαι εἰς κενὸν συνέβη, τοῦ κοινοῦ, ὅ σοι κοινὸν ἔδοξε συμφέρον, κοινῇ ἀποδοκιμάσαντος· τούτου γὰρ οἷς μέν, τῶν καλῶν τε καὶ μὴ τοιούτων δοκούντων ἰδίᾳ ἑκάστους, καὶ ἄλλου ἄλλως, ὡς οἶσθα, κατὰ πόλεις καὶ δήμους μορφοῦντος καὶ διατυποῦντος τὰς φωνὰς ἐν προσδιαλέξεσιν, ἐν δὲ συγγραφαῖς, ἣν φὴς τῶν πεπαιδευμένων φωνὴν παραλαμβάνοντος, ὁρᾷς! ὡς ἐχρῆν, ὃ εἴρηται, ξύμπαντας συνελθεῖν καὶ παράλληλα τεθέντων τῶν ἰδίᾳ καλῶν τηνικαῦτα τὰ κοινῇ δόξαντα τοιαῦτα πᾶσιν ὁμοθυμαδὸν ἐγκριθῆναι καὶ τὸ κῦρος λαβεῖν· ὡς ἔμοιγε ἐπιτραπὲν τὸ παριστάμενον μετὰ παῤῥησίας περὶ τοῦ Γραικισμοῦ εἰπεῖν, προσελθὼν τοῖς ἐπὶ τὸ συστήσασθαι καὶ κανονίσαι αὐτὸν συνελθοῦσιν ἂν εἴποιμι.

Εἰ μέν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἐνσκῆψαν τῇ ὑμετέρᾳ τῶν προγόνων φωνῇ νόσημα ἀνήκεστον ὂν καὶ τομῆς διαγνόντες, εὐτρεπῆ καὶ τεθηγμένον ἐπ' αὐτῷ τὸν σίδηρον μετὰ χεῖρας φέρετε . . . εἰ δ' ἰάσιμον ὅλως, τί μὴ φαρμάκοις μᾶλλον ἠπίοις αὐτὴν καταγοητεύετε ἐξασθενήσασαν,

καὶ λιπαρᾷ τινι προσεδρίᾳ ἐπισκεπτόμενοι, εἰς τὴν ἐν εὐχῇ μυρίᾳ ἀνακαλεῖσθαι ὑγιᾶ ἀποκατάστασιν; περικαλλέστατον οὐχ ὅπως τοῖς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὡς ὁρᾶτε, τοῖς ἑτερογενέσι φιλοκάλοις περισπούδαστον, ὦ παῖδες Ἑλλήνων, τῆς ἡμετέρας φωνῆς ὑπάρχει τὸ ἄγαλμα· κἂν ᾖ δὲ καὶ χρόνῳ κεκμηκὸς, ἀλλὰ καὶ οὕτω ῥᾴων, ἐμοὶ δοκεῖν, ἡ ἐξ ὄντων ἀνάπλασις, σωζομένων καὶ τῶν τύπων ἐπ' ἀκριβὲς, καθ οὓς μορφωθήσεται, ἢ ἡ ἐκ μὴ ὄντων καινοτέρα διάπλασις· πῶς δὲ μὴ οὒ, εἰ τὸ αὐτὸ τισὶ μὲν βοῦς, τισὶ δὲ οὖς, τισὶ δὲ ποῦς, τισὶ δὲ χοῦς, καὶ ἄλλοις ἄλλως ἀκοῦον; Πλὴν ἀλλ' ἐπείπερ ὑμῖν, ἥν φημι ἀνάπλασιν; τοῖς ἄλλοις ἀπήλπισται, καὶ τῆς καινοτέρας ταύτης διαπλάσεως ἅπαξ εἰλημμένοι, μηδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο ἀποστησομένοις ἐοίκατε, μή μοι, φίλοι, μὴ πρὸς Μουσῶν καὶ Χαρίτων! τραγελάφους καὶ ἱπποκενταύρους, καὶ εἴ τι τούτων τερατωδέστερον ἀναπλάσητε· ἀλλὰ τῷ πρωτοτύπῳ προσεοικὸς ὅσον σθένος τουτὶ τὸ ἔκτυπον φιλοτεχνῆσαι σπουδάσατε· εἴ γε παράγωγον τῆς Ἑλληνίδος καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τὴν Γραικίδα ταύτην ὁμολογεῖτε, πῶς δ' ἂν εἴη τοιαύτη παραμορφαζομένη πρὸς τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ, καὶ πάντα τρόπον ἐκείνης ἀφίστασθαι καὶ ἀπαλλοτριοῦσθαι βιαζομένη; ὁρᾶτε τὰ ἴχνη κατ' ἐκεῖνα βαίνειν θελήσατε· ἔχετε τοὺς τύπους· μορφοῦτε κατ' αὐτούς· πρὸς τὰς σκιὰς τοῦ παγκάλλου ἐκείνου ἀγάλματος βλέποντες, τὴν ὁλομέλειαν συναπαρτίσατε. Δεῖ γὰρ ὑμᾶς τοιαῦτ' ἐργολαβήσαντας τῶν ὀνομάτων τοῦ μὲν ἀπολωλότος εἰς θήραν ἐξιέναι ῥινηλατοῦντας ἀκριβῶς, εἴ πῃ αὐτῷ ἐντυχεῖν ὑμῖν γένοιτο, εἰ δ' οὖν ἀλλὰ ἑνὶ τῷ πρωτοθέτῳ πολλὰ ὑπαγαγεῖν ἕτερα λαλοῦντας καθ' ὁμωνυμίαν εἰς ἓν, καὶ ἀντονομάσαι, καὶ παραγαγεῖν, καὶ συνθεῖναι, καὶ τρέψαι, καὶ μετενεγκεῖν, καὶ περιφράσαι, καὶ παρὰ τῶν ἐχόντων χρησαμένους ὀνοματοθετῆσαι, καὶ τὸ ταύτῃ ἔλλειμα συμπληρώσασθαι· ἀνάλογον μέντοιγε ὅτι μάλιστα τοῖς ὑποκειμένοις καὶ τοῖς κειμένοις ὅροις συνᾷδον, ὅσον ἐνδέχεται, σκοπεῖν προσαρμόσασθαι τὸ προστεθεισόμενον τοῦτό γε, ἵνα μὴ κατὰ τὸ ἀσύμμετρον καὶ ἀπᾷδον ἐμπαραβυσθὲν, αἶσχος οὐ τὸ τυχὸν τῷ ὅλῳ προστρίψηται, ἀλλὰ μὴ γλώσσαις, ἔνθ' ἂν μὴ πᾶσα ἀνάγκη, χρωμένους· καὶ γὰρ καὶ ἄλλως ψυχρὸν τὸ γλωττηματικὸν, ὅτ' ἂν εἰκῇ προσπαραλαμβάνηται, μηδὲν πρὸς μέγεθος ἢ καλλονὴν συμβαλλόμενον· τοῦ δὲ διερρωγότος συνάγειν πειρᾶσθαι τὸ ῥῆγμα εἰς τὸ λειότερον, ᾗπερ ἐνδέχεται, ἐπισυνδοῦντας πρὸς ἐπίπεδον τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τοῦ κακῶς δὲ πλεονάσαντος ἀποξέειν τὸ πε-

ριττὸν πρὸς τὸ δυνατὸν κάλλος στρογγυλίζοντας, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, τοῦ ὅπως ἂν ἄλλως διεστροφότος ἀπευθύνειν τὸ στρέμμα, πρὸς εὐθυωρίαν διευθετίζοντας. Τὰ δ' εὖ ἔχοντα τύπου καὶ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος μεμορφωμένα ἐκλέγεσθαι, ἐπιγινώσκοντας τὸ ξυγγενές. Ἔστι γὰρ, ἔστι τοῖς φιλοκάλοις, ἢν μόνον φιλοπόνως μὴ ὡς μυῖαι τοῖς ἕλκεσιν ἐφιζάνωσι, μελίσσης δὲ τρόπον τὸ κάλλιστον ἀπανθίσοντες ἐρευνῶσι, πλεῖστα τῶν ὀνομάτων ἐν τῷ πολυαρίθμῳ γένει ἡμῶν εὑρεῖν, ὥσπερ ἀγάλματα τὴν καλλίστην ἐργασίαν τῆς ἀρχαίας χειρὸς ἀσινῆ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἀποσώζοντα.

Ἀλλ' Αὐγείου ὄντως βουστάσιον σφίσι πρόκειται, καὶ εἰς τὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἐπηλυγαζομένων, κἂν λύδιον ᾖ ταῦτα ψῆγμα, κἂν μαργαρίτης, κἂν τῶν βαρυτίμων τις λιθάκων, ἀνακάθαρσιν δεῖ μὲν βίης Ἡρακλειείης, δεῖ δ' ὀξυδερκέστερον τοῦ Λυγκέως ὁρώντων, καὶ Φειδίου τινὸς πλαστικῆς, καὶ Δαιδαλείων μηχανῶν, εἰ μέλλοι τις ἐρεβοδιφήσας ἀναγνωρίσαι τὰ γνήσια καὶ λαμπρὰ ἀναδεῖξαι καὶ στίλβοντα· καὶ οὖν οἷς μὲν ἂν κακῶς φέρε ἠκρωτηριασμένοις παρὰ Κρησὶ καὶ Κυπρίοις ἐντύχωσι, ταῦτ' εἰ παρὰ Σμυρναίοις τυχὸν ἄρτια ἴδοιεν, ἑλέσθαι τάδ' ἐκεῖν' ἀποῤῥαπίσαντας, ἢ καὶ ἀνάπαλιν· τῶν δὲ φωνηέντων τὰ ἀσυναίρετα, καὶ τῶν συμφώνων τὰ ἀποτραχύναντα τὸ εὔφωνον, καὶ ταύτῃ δυσπρόφορα καὶ κακόφωνα καταστάντα παρὰ τοῖς ἐμοῖς Ἠπειρώταις ἀποσκυβαλίσαντας, ἢν παρὰ Ἀργείοις, ἢ Βυζαντίοις φέρε ὀρθῶς ἔχοντα συναιρέσεώς τε καὶ κράσεως, ναὶ μὴν καὶ προφορᾶς ἀποκέωνται, προθύμως παραλαβεῖν· ὧν δ' αὖ παρὰ Βυζαντίοις ἤτοι ἀτόπως ὁ τόνος ἐκτετόπισται, ἢ τὰ μέλη συγκέκοπται καὶ σκάζει, ἢ δοθιῆνες, οἷον καὶ ἀκροχορδόνες καὶ λειχῆνές τινες παρεμπεφυκότες αἶσχος τῷ ἐμφύτῳ κάλλει προσέτριψαν, τούτοις ἀλλαχόθεν πειρᾶσθαι μετατυπώσει καὶ μεταπλασμῷ τὸ εὐειδὲς καὶ ἀκέραιον καὶ ἔντονον περιποιήσασθαι· ἃ δὲ πρὸς βίαν πιασθέντα κατεθλίβη καὶ συνίζηκε στενωθέντα Ξανθίοις καὶ Νησιώταις τισι καὶ Παγασαίοις καὶ ταύτῃ ὁμόροις, εἴπερ εὐτραφῆ καὶ εὐμεγέθη παρ' ἄλλοις διασώζοιτο τούτων ἔχεσθαι· καὶ συνελόντι, ὅσα γ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκτραπεὶς ὁ Ἑλληνισμὸς τὸ ἴδιον κάλλος παραμορφάσας ἠχρείωσε καὶ τραγικὸν δρᾶμα ὑποστάς,

« Βεβαρβάρωται χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις »,

κατενωτισαμένους ἅπαντα τὰ ἀρτιμελῆ καὶ εὐσχήμονα ἐκ παντὸς τρόπου ἀναλέξασθαι· τὰ γὰρ κακῶς παρά τισι τῶν ὁμογενῶν ἐν τῇ

διαφθορᾷ πλεονάσαντα, καὶ ἡμαρτημένως παρ' ἄλλοις ἐλλείψαντα, ἢ καὶ ἄλλως ὁπωσδήποτε κακωθέντα τῶν ὑγιαινόντων καὶ ἀρτίων τοῦ Γραικισμοῦ ὀνομάτων ἀνθαιρεῖσθαι, οὐ πόῤῥω κακοηθείας ὄν· ὑποδάκνεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ἀνοησίας ὑπὸ τοῦ καπηλικῶς αὐτῷ φθεγγομένου καταγινωσκόμενος, καὶ διεφθορότων ἂν εἴη τό,τε κρίνον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἀκοῦον τοῦ σώματος· τοῦτο μὲν, διότι ᾗ συνετράφησαν παχυστόμῳ τῶν βαρβάρων τραχυφωνίᾳ ἅπαξ ἐνεθισθέντες, καὶ εὐηχὲς εἶτα διὰ συνήθειαν τὸ ἀπηχὲς, καὶ τὸ ἐκμελὲς ἡδυμελὲς οἴονται· ἐξ οὗ τριφθόγγων οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπαισθάνεσθαι διατείνονται, καὶ καινοτέραις ἄλλαις διφθόγγοις, ἡμιφθόγγοις μᾶλλον παρὰ τὸ μετοκλάζον καὶ ἀδρανὲς τῆς φωνῆς καλεῖσθαι δικαίαις, ἐφήδονται χρώμενοι· καὶ δὴ καὶ τὸ συναλειπτικὸν καὶ ἐπίτροχον τῆς συνεκφωνήσεως, μᾶλλον δὲ συμπνίξεως τῶν φωνηέντων, μέλι ἐν τῷ στόματι αὐτῶν γλυκάζον εὑρίσκεται, φευγόντων οὐκ' οἶδ' ἀνθ' ὅτου τὴν τῶν φωνηέντων παραλληλίαν, καὶ ταῦτ' εὐήχως καὶ οὐδὲ πόῤῥω σεμνότητος ἐκφωνουμένων κατὰ τὸ ἀσυναίρετον· ἐκεῖνο δὲ καθ' ὅ,τι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, οἷς τὸ περιττὸν οὔ, τούτοις τὸ ἐλλειπὲς ξυνετὸν, καὶ ἀνάπαλιν· τὸ δ' ἄρτιον καὶ ὑγιὲς καὶ τοῦ κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς κανόνας καταλλήλου ἐχόμενον ἑκατέροις ὁμίως ξυνειδότες ληπτὸν, οὐδὲ τοῦτο καταλιπόντες, ἐκεῖνα περιλείχουσι.

Ταῦτα μὲν πρὸς τὸν ὑποτεθέντα, μᾶλλον δ', οὕτως ἐχόντων ἡμῖν τῶν πραγμάτων ὕπαρ ὀνειροπολ ηθέντα σύλλογον. Αὐτὸς δ', ὦ βέλτιστε· καί μοι πειρῶ ἐμφιλοσόφως καρτερῆσαι, οἷον καὶ εἴωθας καὶ ἐπαγγέλῃ· θυμοδακὴς γὰρ ὁ μῦθος· ἴθι δή μοι ἀπόκριναι τίσι ποτε πρὸς Θεοῦ λογίου τοσοῦτον μόχθου κατωμαδὸν ἀράμενος ἑπταετηρίδα ὅλην ἀνέτλης συλλέγων συγγράφων τὸ ἰδιωτικὸν τοῦτο καὶ πεπατημένον τῆς διαλέκτου; τοῖς τοῦ ἡμετέρου γένους πολλαχῇ τῆς οἰκουμένοις δήμοις; ἀλλὰ πόθεν γάρ σοι δῆλον, ἤ τις ἐχέγγυος, ὡς μεταπεισθήσονται, καὶ ἣν μὲν αὐτῶν ἕκαστος κατὰ πόλεις καὶ χώρας λαλοῦσιν καλὴν ἡγούμενοι, παύσουσιν, ἣν δ' ἄλλος ἄλλῃ πῃ, ἐν μιᾷ δήπου πόλει διαλέγεται, ταύτην δὲ οὐχ ὅπως ἡγεῖσθαι τῆς ἑαυτῶν βελτίω, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι αὐτῇ ἐπιβαλεῖσθαι ἀξιώσουσιν; ὁπότε τῶν ἐξ ἑνὸς δήμου τις, ἢν τύχῃ ἑτέρωσέ σοι μεταβὰς κατ' ἄλλος ἄλλην χρείαν, μορφοῦν πρὸς τὸ ἐκεῖσε ἐπικρατοῦν ἰδίωμα τὴν ἑαυτοῦ φωνὴν ὁρᾶται καὶ μεταῤῥυθμίζειν ἐπειγόμενος, ἐπεὶ φωνητιῶν, ἢ σφίσι βάρβαρος ἀκούσει, ἢ τὸ ἀνεκτώτερον γέλωτα γοῦν ὀφλήσει μυκτηριζόμενος· τοὔθ' ὃ κἀπὶ

τῆς Ἰταλιώτιδος ὁ Ἰταλιώτης πάσχει, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβειν ἀναγκαζόμενος· ἢ τούτοις μὲν οὔ, ἀμήχανον ὂν ἄγεσθαι τὸν ἀνάγωγον, καὶ χειροήθη καὶ τιθασσὸν τὸν ἀπαιδευσίᾳ ἐξηγριωμένον σύγκλυδα ὄχλον γίγνεσθαι· τοῖς δ᾽ ἐξ αὐτοῦ σοι ἀφορισθησομένοις φιλολόγοις, τῷ τῶν πεπαιδευμένων ἀμέλει χορῷ τῶν ἀπομαθησομένων μὲν τὸν Ἕλληνα λόγον, ἐνασκηθησομένων δὲ τοῖς κατὰ σὲ τοῦ ἰδιωτικοῦ τούτου λόγου ἐργαστηρίοις καὶ χελιδόνων μουσείοις· ἀλλ᾽ οὗτοι εἰσὶ μάλισθ᾽ οἳ θᾶττον ἂν καὶ τὸ ζῆν αὐτὸ πρόοιντο, ἢ τῆς φίλης Ἑλληνίδος τὸ δημῶδες τοῦτο, καὶ ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, τριβάρβαρον ἰδίωμα πεισθήσονται ἤτοι βέλτιον ἡγήσασθαι, ἢ καὶ ἀνθελέσθαι· τούτοις γὰρ δήπου τούτοις ἐλέφας πρὸς ἄνθρωπον τὸ ἰδιωτικὸν πρὸς τὴν Ἑλληνίδα δόξει· καὶ ἥκιστα πάντων, κἂν μεῖζον ἐμβοῶσι τοῦ στέντορος οὓς φὴς ζωολόγους, ἤδη τοῦτο ἀποδεῖξαι ὅμοιον δηλαδὴ τἀνθρώπῳ τὸν ἐλέφαντα λέγειν πεισθήσονται. Καὶ σκοπεῖν, ὦ ἄριστε, ὅπως μὴ τοιαύτας πόλεις κτίζων, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ παρ᾽ Αἰσώπῳ κορυδαλοῦ, οὐδένας εὑρήσεις τοὺς ἐνοικοῦντας· Ἔρρωσο. »

Ἓν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Καταρτζῆ ἐπιγραφόμενον *Ἐγκώμιο τοῦ Φιλόσοφου, Μακαρισμὸς τοῦ ὀρθόδοξου· Ψόγος τοῦ Ἄθεου· Ταλάνισμα τοῦ Δεισιδαίμωr*, χειρόγραφον εὑρὼν (1794) καὶ εἰς ἀρχαΐζον ὕφος μετενεγκὼν ἐξέδωκεν ὁ πολὺς Νικόλαος Λογάδης [1], μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ πικρότατα σατυρίζει τὰς περὶ γλώσσης πεποιθήσεις τοῦ ἀνδρός.

« Ἤδη δὲ ποτέ τινι τύχῃ ἀνειληφὼς αὐτὸ, καὶ μετελθὼν ἐπιστατικῶς, εὗρον θησαυρὸν τῷ ὄντι τιμαλφεστάτων ἐννοιῶν τὸ φυλλάδιον· κρατῆρα, τὰ μὲν ἔξωθεν ἐξηχρειωμένον καὶ ἀκαλλέστατον, τὰ δ᾽ ἔσωθεν αὐτόχρημα νέκταρος θειοτάτων νοημάτων κατάπλεων· χιτῶνα, ἄντικρυς χρυσοειδὲς ἐναστράπτοντα, τὴν δὲ τοῦ λόγου ὑφὴν εἰδεχθέστατον θέαμα· καὶ κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν μῶλυ,

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ᾽ εἴκελον ἄνθος·

τὴν μὲν γὰρ φιλοσοφίαν γεραίρει ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς, καὶ τὴν εὐσέβειαν θαυμαστὸν ὅσον ἐξυμνεῖ τε καὶ ἐκθειάζει, οἷα εἰκὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον, καὶ τὰς παροπηδούσας ἑκατέροις ἀρετάς· τὴν

---

[1] Παράλληλον Φιλοσοφίας καὶ Χριστιανισμοῦ, Ἀθεϊσμοῦ καὶ Δεισιδαιμονίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1830.

δ' αὖ Ἀσέβειαν εὖ μάλα καταῤῥίπτεῖ, καὶ κατευτελίζει λόγοις γενναιοτάτοις· ὡς δ' αὔτως καὶ τὴν ἀγενῆ Δεισιδαιμονίαν ποιεῖ, στηλιτεῦον καὶ καταμυκτηρίζον, καὶ ἀναπολόγητον αὐτὴν καθιστάν· καὶ τὰς τῶν ἀρετῶν ἀντιθέτους κακίας, ὡς ἄριστα καταψέγει, συνῳδὰ τοῖς τε θύραθεν φιλοσόφοις, καὶ τοῖς ἔνδον τῆς ἱερᾶς αὐλῆς τοῦ Χριστοῦ.....

»...Τὴν δὲ φράσιν, τί ἄν τις εἴποι; Ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐκ προνοίας οὕτως ἐξειργασμένον εἰς τὸ ἀκοσμότατον, ὥστ' οὐδ' ἂν τοὺς ἐκ τριόδου ἀνθρώπους ἀνέχεσθαι ἀναγινωσκόμενον· χάσμαι τε γὰρ πολλαὶ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ συμπληκτισμοὶ καὶ συγκρούσεις, ἀμουσότατα ἀπηχήματα, οὐκ ἀνεκτὰ Ἑλληνικῇ ἀκοῇ· ἀποκοπαί τε καὶ συγκοπαὶ καὶ ἀφαιρέσεις παράλογοι, τὴν αἴσθησίν τε ἐνέκοπτον ἀεὶ καὶ ἀεὶ, ὡς εἴπερ ἀγκυλόγλωσσον ἔχοι, μὴ δυναμένου πρόσω ἰέναι τοῦ ἀναγινώσκοντος, καὶ ἐκθλίψεσι δυσπροφόροις πεπύκνωτο· ἀνωμαλίαις δέ τε γλωσσικαῖς δυσοικονομήτοις ἐκέχρητο, καὶ φράσεσιν ἀκατανοήτοις καὶ ζοφεραῖς, πολύ τι τἀσαφὲς καὶ συγκεχυμένον τοῖς νοήμασιν ἐνδιδούσαις, πολὺ δὲ τὸ ἀμφιῤῥεπὲς, Λοξίου δεόμενον πρὸς διορισμὸν, κατὰ τοὺς Σκότους τοῦ Ἡρακλείτου, ἐνιαχοῦ δὲ τοσοῦτον περινενοημένα ἦν τὰ λεγόμενα, ὥστε μοι καὶ ἐπέρχεσθαι λέγειν.

Ταυτί δ' ὅ,τι ἐστὶν, οὐδ' ἂν Ἀπόλλων μάθοι·

καὶ νὴ Δί' ἐπῄει μελαγχολᾷν, ἐπιβάλλοντι τὰς ὄψεις τῷ ἄλλως λαμπρῷ τὰς ἐννοίας, καὶ ὅλας χάριτας οὐρανίους ἀποπνέοντι φυλλαδίῳ.

» Ἦν δὲ αὐτῷ καὶ πολὺ τὸ γλωσσηματικόν· (ἄλλο τοῦτο κακὸν ἀποφώλιον, καὶ τερατείας μεστόν)· οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ λέξεων καὶ φράσεων και ἰδιωτισμῶν ἦν καθαρεῦον τὸ γράμμα, ὀθνείων καὶ τρισβαρβάρων καὶ καταπτύστων ἐκείνων, μεμίαντο δὲ καὶ ὀδώδει κακοσμίας ἀτόπου λεκτικῆς, καὶ ναυτίας τοῖς εὐαισθήτοις ἦν ἀγωγὸν καὶ ἐμέτου αὐτοῦ· καὶ, ἵν' οἰκειοτέρῳ χρήσωμαι παραδείγματι, *κάκοσμος ἦν οὐράνη*, κατὰ τὸν Κωμικὸν, μύρον πολυτίμητον ἐμπεπιστευμένη.

» Τοιοῦτον οὖν ὡς ἐπίπαν, τὸ συγγραμμάτιον· ἔστι δὲ εἰπεῖν πιθανῶς, ὅτι ἔστι πόνος τοῦ ἤδη μακαρίτου Δημητρίου τοῦ Καταρτζῆ, ἀνδρὸς τά τε ἄλλα μεγαλοφυοῦς, καὶ τὰ θεῖά τε καὶ θύραθεν μαθήματα ἐκπεπαιδευμένου· οὗτος γὰρ ἐκεχήνει μάλιστα, εἴπερ τις ἄλλος, περὶ τὴν βάρβαρον Χυδαιολογίαν, καὶ ὅλως ἐπτόητο πρὸς τὴν ἀγρονόμον διάλεκτον, κρείττω τῆς ἀστυκῆς ἀποδεῖξαι φιλοτιμούμενος· ἦν δ' ἄρα οἱ σύστημα σφόδρα κατὰ θυμὸν, ἀντεισαγαγεῖν τὸν ἐξώλη βαρβαρισμὸν, ἀντὶ τῆς σπουδαιολογίας, ᾗ δηλονότι χρῶνται οἱ τῶν ὁμογενῶν λο-

γιώτεροι. Ἀλλὰ πρὸς μὲν ἐκεῖνον, ἔτι περιόντα ἐν Βουκουρεστίοις, ἱκανὰ ἀπήντησε Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, ὁ ἐν τοῖς ἀοιδίμοις τελῶν, ἐν ἐπιστολῇ, ἣν ὁ σοφὸς Νεόφυτος ὁ Δούκας ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς Τερψιθέας ἐξέδοτο.

» Ἐμοὶ δὲ δόξαν βέλτιστον εἶναι τὸ σύγγραμμα, ὥστε καὶ κοινὸν γενέσθαι τοῖς ἡμετέροις διὰ τῶν τύπων, ἐδόκει μοι οὐκ ἂν ἄλλως γενέσθαι τοιοῦτον, ἢ μεταμφιασθὲν εἰς τὸ εὐσχημονέστερον ἢ σεμνότερον τοῦ λόγου, καὶ εἴπερ εὐοσμότερον κατασταίη τῇ ἐκ τῆς καλλιλογίας πνοῇ, καὶ τὰς ἐννοίας οὕτω, λαμπροτέρας ἑαυτῶν προφαίνοι, καὶ προσηνεστέρας ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ νοός...

» Μετέβαλον οὖν ἁπανταχοῦ, ἢ ἐξετόπισα καὶ μετεθέμην γε τὰς λέξεις, τὰς φράσεις· ἀντικατέστησα ἄλλας, καὶ ἰδιωτισμοὺς εἰσηγαγόμην ἐγνωσμένους τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς γε πλείστοις τῶν ἡμετέρων· προσέθηκα, ὅπου δέοι, ἰδέας τινὰς βελτίους, καὶ λόγους ὁλοκλήρους ἢ ἀφειλόμην τὰ μή μοι δοκοῦντα εὖ ἔχειν· καὶ ἑνὶ λόγῳ *μετεσκευασάμην* ὅλως τὸ πόνημα... »

Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καταρτζῆ ἀνήκουσι καὶ οἱ δύο ἐκ Δημητριάδος τῆς Θεσσαλίας λόγιοι Γρηγόριος Κωνσταντᾶς ὁ ἱερομόναχος καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης ὁ ἱεροδιάκονος, οἵτινες συγγράψαντες, τὴν *Νεωτερικὴν* αὐτῶν *Γεωγραφίαν* (1791) ἐν ὅλως ἀγοραίῳ ἰδιώματι, συνηγοροῦσιν οὕτως ὑπὲρ τῆς καινοτομίας (1).

« Ἡ γλῶσσα ἡ ἑλληνικὴ ἄρχησε νὰ καλλιεργῆται πολὺ προτήτερα ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, καὶ ὄντας ἡ Ἑλλάδα διῃρημένη εἰς πολλαῖς ἀρχαῖς, ἐπικρατοῦσαν ἀκολούθως καὶ πολλαῖς διάλεκτοι, ἀπὸ ταῖς ὁποίαις 4 ἦταν οἱ ἀξιολογώτεραις, εἰς ταῖς ὁποίαις ἐστάθηκαν προκομμένοι ἄνδρες καὶ ἐσύγγραψαν, καὶ μὲ τὰ συγγράμματά τους ταῖς ἔδωκαν αὐτὴν τὴν ἀξιολογότητα. Αὐταῖς ἦταν ἡ Ἰωνική, ἡ Δωρική, ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰολική. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα (ἔστω καὶ εἰς τὴν αὐτὴ διάλεκτο,) ἐμετάβαλε ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου ἕως εἰς τὸν καιρὸ τοῦ

(1) Ἵνα μὴ ὑποληφθῶσιν ἀγράμματοι, ἐπίτηδες συνέταξαν τὴν πρὸς Ποτεμκῖνον προσφωνητικὴν καὶ τὸν πρόλογον ἐν γλαφυρῷ ἀρχαΐζοντι ὕφει, προτάξαντες καὶ τὴν ἑξῆς τοῦ Πλουτάρχου ῥῆσιν. « Ὁ δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μὴ τοῖς πράγμασιν ἐμφυόμενος, ἀλλὰ τὴν λέξιν Ἀττικὴν ἀξιῶν εἶναι καὶ ἰσχνήν, ὅμοιός ἐστι μὴ βουλομένῳ πιεῖν ἀντίδοτον, ἂν μὴ τὸ ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀττικῆς κωλιάδος ᾖ κεκεραμευμένον, μηδὲ ἱμάτιον περιβαλέσθαι χειμῶνος, εἰ μὴ προβάτων Ἀττικῶν εἴη τὸ ἔριον... τὰ δὲ τοιαῦτα νοσήματα πολλὴν μὲν ἐρημίαν νοῦ καὶ φρενῶν ἀγαθῶν, πολλὴν δὲ τερθρείαν καὶ στωμυλίαν ἐν ταῖς σχολαῖς πεποίηκε. » Περὶ τοῦ ἀκούειν.

Δημοσθένους· εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου ὡμιλοῦσαν καθὼς γράφει ὁ Ὅμηρος, καὶ εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Πινδάρου καθὼς γράφει ὁ Πίνδαρος, (δὲν ἐννοῶ ὅμως καὶ ἔμμετρα) καὶ ἂν ἐσώζονταν λογογράφοι σύγχρονοί τους, τέτοια ἤθελαν εἶναι τὰ συγγράμματά τους, ἔξω ἀπὸ κάποιαις ἄδειαις ὁποῦ εἶναι συγχωρημέναις εἰς ἕναν ποιητὴν διὰ τὰ μέτρα· κάποια γλωσσικὰ λέγω, κάποιαις φράσες, καὶ λέξεις κοινότεραις, ὁποῦ ἕνας λογογράφος γράφωντας ἄμετρα, δὲν εἶν' ἀναγκασμένος νὰ ταῖς μεταχειρίζεται· δὲν εἶν' ἀναγκασμένος ὡσὰν νὰ λέγω, νὰ μεταχειρισθῇ μία λέξι ἢ σχηματισμὸ Χιότικο, ἢ Ἰωαννίτικα διὰ τὸ μέτρο ἢ τὴν ὁμοιοκαταληξία τῶν στίχων· κάποια γλωσσικὰ καὶ κοινότερα ἢ μερικώτερα λέγω· ἐπειδὴ ταῖς ἄδειαις ἕνας ποιητὴς πρέπει νὰ ταῖς πέρνῃ ἀπὸ τὴ φύσι, καὶ ὄχι νὰ ταῖς πλάττῃ μὲ τὴ φαντασία του· ἐπειδὴ τότε ἤθελε εἶναι παράξενος, λέγωντας σχηματισμοὺς καὶ λέξες ὁποῦ δὲν ὁμιλοῦνται εἰς κανένα μέρος. Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερὴ ἡ διαφορὰ ὁποῦ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὴν γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Δημοσθένους ἢ καὶ τοῦ Ἡροδότου.

» Πολλοὶ μεταγενέστεροι πολλὰ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, καὶ ἄλλοι πάλιν ἀπὸ τὸν Δημοσθένη καὶ Πλάτωνα, καὶ Θουκυδίδη καὶ Ξενοφῶντα, πλανεμένοι ἐξ ἴσου ὅλοι, ποιῶντας, ἤθελαν νὰ γράψουν εἰς τὴ διάλεκτο τοῦ Ὁμήρου· λογογραφῶντας, τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τῶν ἄλλων· διὰ τοῦτο μήτε ἐκεῖνοι, μήτε αὐτοὶ ἐπίτυχαν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γράψῃ τινὰς εἰς μιὰ διάλεκτο ὁποῦ ὡμιλοῦνταν χίλια χρόνια προτήτερα, ἢ καὶ πεντακόσια, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ· τὰ μιμήματα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἀμυδρῶν εἰκασμάτων εἰκάσματα ἀμυδρότερα. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο ἂν ὁ Πλάτων δὲν ἠμπόρεσε νὰ ποιήσῃ σὰν τὸν Ὅμηρο, καὶ ἐξέσχισε τὰ ποιήματά του· ἂν ἐποιοῦσε εἰς τὴν διάλεκτο τοῦ καιροῦ του ἴσως ἤθελε εὐδοκιμήσῃ. Ὁ Εὐριπίδης καὶ Ἀριστοφάνης ἕνα τέτοιο ἔκαμαν καὶ εὐδοκίμησαν. Δὲν εἶναι ἀκόμι θαυμαστὸ, ἂν καὶ ἄλλοι ὑστερινοὶ πολλὰ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ Δημοσθένη, γράφωντας κατὰ μίμησι ἐκείνων, ἀποτύχαινκν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔγραψαν εἰς μιὰ γλῶσσα ὁποῦ δὲν ὡμιλοῦνταν.

» Ἡ γλῶσσα εἶναι ἕνα μέσο καλὸ διὰ ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις, μὰ οἱ ἄνθρωποι πλανεμένοι δὲν ἠξεύρουν τί κάμνουν.

» Ἡ γλῶσσα ὁποῦ ὁμιλοῦμεν τώρα ἔχει μιὰ συγγένεια μὲ τὴν Ἑλληνικὴ μεγάλη, καὶ ἠμπορεῖ δικαίως νὰ ὀνομασθῇ πέμπτη διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς· μιὰ ὅμως διάλεκτος ὁποῦ ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλ-

λαις διαλέκτους· αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὸν μεγάλο ἐκτοπισμὸ ὁποῦ ἔχουν καὶ οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἀναμεταξύ τους. Οἱ Κύπριοι μὲ τοὺς Θρᾶκας, ἢ μὲ τοὺς Ἰωαννίτας νὰ ὁμιλοῦν ἀπαράλλακτα εἶναι ἀδύνατο κτλ. Αὐτὴ τὴ διαφορὰ τὴν αὐξάνει ἡ ἀμέλεια καὶ ἄλογη καταφρόνεσι ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ τὴν καλλιεργήσωμεν, καὶ νὰ τὴν πλουτίσωμε ἀπὸ τὸν Ἑλληνική, καὶ ἀκολούθως ἡ ὑστέρησι ὁποῦ ἔχομεν ἀπὸ βιϐλία γραμμένα μὲ νοῦ, μὲ ἀρχαῖς καὶ κανόνας τῆς γλώσσης, καθὼς καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ Φραντζέζοι καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

» Ἡ γλῶσσά μας κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα προτερήματα ὁποῦ ἔχει, εἶναι καὶ πολλὰ ἁρμονικὴ καὶ ποιητική, καὶ ὅλα τὰ ξένα ἔθνη τὸ ὁμολογοῦν, ἡμεῖς μόνο δὲν τὸ ἠξεύρομεν, καὶ φαίνεται πῶς εἴμασθε ἕνα ἔθνος γηραλέο, καὶ πάσχομεν τὸ πάθος μερικῶν γερόντων ὁποῦ διὰ τὴν ἐπιπέδωσι τῶν ματιῶν μας δὲν βλέπομεν ἀπὸ κοντά, νὰ καταλάϐωμε τὶ θησαυρὸ ἔχομεν, ἀμὴ κιτάζομεν μακρυὰ νὰ ἰδοῦμεν τίποτες στίχους Ἑλληνικούς, Ἰταλικούς, Φραντζέζικους, καὶ δὲν στοχαζομάσθε πῶς ἡ στιχουργία ἡ Ἰταλική, μάλιστα ἡ Φραντζέζικη δὲν εἶναι τίποτες συγκρινόμενη μὲ τὴν ἐδική μας.

» Τὸ πλέο κουριόζικο εἶναι ὁποῦ μερικοὶ ἐδικοί μας κάμνουν στίχους θαυμαστούς, ὡς τόσο ἐστερημένοι τρόπον τινὰ ἀπὸ αἰσθητικὴ δύναμι, θαυμάζουν κάποιαις κακορρίζικαις στιχουργίαις ξέναις καὶ μάλιστα Φραντζέζικαις. Δὲν ἠξεύρω πότε θὰ εὔγωμεν ἀπὸ αὐτὴ τὴ γεροντικὴ ἀναισθησία, πότε θὰ ἀποτινάξωμεν τὰ πρεσϐυτικὰ πτερὰ καὶ νὰ ξανανεωθῶμεν. Ἡ διοίκησι δὲν μᾶς ἐμποδίζει τίποτες εἰς αὐτό, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μὲ τὴν ἀμάθειάν μας, καὶ μὲ τὴν πατρική μας κληρονομία, τὸ στασιῶδες, εἴμασθε αἴτιοι τῶν κακῶν μας· ἴσως καμμιὰ φορὰ ἡ μάθησι θὰ μᾶς κάμη νὰ τὸ ἀφήσωμεν αὐτὸ τὸ ὀλέθριό μας ἐλάττωμα, δείχνωντας πολλὰ παραδείγματα τῶν προγόνων μας, τῶν ὁποίων τὰ κακὰ τ' ἀποδίδω ὅλα εἰς τὴν διχόνοια· μὰ ὅσο καταφρονοῦμεν τὴ γλῶσσά μας, θέλομεν μένῃ ἀμαθεῖς καὶ δυστυχεῖς καὶ ἕνα κοινὸ ἕρμαιο, μιὰ κοινὴ βοσκὴ τῶν ἄλλων.

» Διὰ τὴν ἀναθροφὴ ἐλάμϐαναν μεγάλη φροντίδα οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἕνα μόνο σφάλμα ἠμπορεῖ νὰ τοὺς εὕρῃ τινάς, αὐτοὺς καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὁποῦ δὲν ἔϐαναν τὰ παιδιά τους νὰ μαθαίνουν καὶ ξέναις γλώσσαις, καθὼς τὴν Αἰγυπτιακή, Συριακή, τῶν Φοινίκων, τῶν Βαϐυλωνίων, τῶν Περσῶν κτλ. μὰ ἐσπούδαζαν κἂν καλὰ τὴ δική τους, ἡμεῖς ὅμως οἱ καλότυχοι ἀπόγονοί τους μήτε τὴ δική μας, καὶ

εἴμασθε αὐτὸ ὁποῦ εἴμασθε, καὶ θὰ εἴμασθε ἐν ὅσῳ τὴν καταφρονοῦμεν· ἐπειδὴ ἕνα ἔθνος ἐν ὅσῳ ἀμελεῖ καὶ καταφρονεῖ τὴ φυσική του γλῶσσα, ἀμελεῖ καὶ καταφρονεῖ τὸν ἀνθρωπισμό του, διὰ νὰ 'πῶ ἔτζι. Μαθαίνουν μερικοὶ Ἕλληνες, μὰ καὶ αὐτὰ μὴν ἔχωντας καλλιεργημένην τὴ γλῶσσά τους, μὲ μεγάλη δυσκολία τὰ μαθαίνουν, καὶ πολλὰ ὀλίγοι, καὶ αὐτοὶ ὄχι καθὼς ἂν ἤθελαν σπουδάξῃ προτήτερα τὴ μητρική τους γλῶσσα· μαθαίνουν μερικοὶ Φραντζέζικα, Ἰταλικὰ, Λατινικὰ, Γερμανικά· μὰ αὐταῖς ὅλαις αἱ γλώσσαις δὲν εἶναι γλῶσσά μας, εἶναι ξέναις, καὶ δὲν ἐξαλείφουν ἀπὸ τὸ βαρβαρικὸ κατάστιχο ἐκείνους ὁποῦ ταῖς μαθαίνουν· ἔαρ χελιδὼν οὐ καθίστησι μία, λέγει ἕνας λόγος· πεντὲξ προκομμένοι δὲν συστήνουν τὸ ἔθνος, ἀπ' αὐτοὺς δὲν μπορῇ νὰ 'πῇ τινὰς τὸ ἔθνος προκομμένο, ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅμως ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινὰς καὶ αὐτοὺς βαρβάρους καὶ ἀμαθεῖς· καὶ μάλιστα αὐτοὺς ὁποῦ δὲν θέλουν νὰ γράφουν εἰς τὴν γλῶσσά τους διὰ νὰ μεταδίνουν τὴν προκοπή τους, ὁποῦ δὲν θέλουν νὰ δώσουν ἀρχαῖς εἰς τὴ γλῶσσα τους νὰ εὐκολύνουν τὴ σπουδὴ τῶν νέων διὰ νὰ μὴ κάμουν τόσα χρόνια εἰς τὰ σχολεῖα χωρὶς νὰ μαθαίνουν τίποτες. Ὁ περίφημος Μοντεσκιοῦ λέγει εἰρωνικῶς διὰ τοὺς Σπανιόλους πῶς εὑρῆκαν πολλοὺς τόπους εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριο, καὶ εἶναι τόποι εἰς τὴ Σπάνια ὁποῦ δὲν τοὺς ἠξεύρουν ἀκόμι, τί ἤθελε εἰπῇ τάχα διὰ ἕνα σπουδαῖο δικό μας ὁποῦ ἠξεύρει πόσους χρόνους ῥημάτων ἐμεταχειρίζουνταν προτήτερα ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνους εἰς ταῖς Ἀθήναις, καὶ πόσους μεταχειρίζονται τώρα δὲν τοὺς ἠξεύρει. Τὸ πρῶτο καὶ φυσικὸ μάθημα τῶν νέων πρέπει νὰ εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς μητρικῆς τους γλώσσας, ὕστερα ἡ γεωγραφία, καὶ ἡ ἱστορία, ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ νέος ἠμπορεῖ νὰ προχωρῇ μὲ μεγάλη εὐκολία εἰς κάθε ἄλλη γλῶσσα ὁποῦ ἤθελεν ἐπιχειρισθῇ, εἰς κάθε ἐγκύκλιο μάθημα, καὶ εἰς κάθε ἐπιστήμη· κάθε ἄλλη μέθοδος εἶναι ὀλέθρια διὰ τοὺς ἀρχαρίους, μάλιστα τὸ νὰ τοὺς βάνουν εἰς μιὰ παλαιὰ γλῶσσα πρῶτο μάθημα· ἀπ' ἐδῶ λοιπὸν προέρχεται ὁποῦ διαβάζουν διαβάζουν καὶ δὲν μαθαίνουεν τίποτες, καὶ τὸ χειρότερο εἶναι ὁποῦ μὲ αὐτὸν τὸν ὀλέθριο τρόπο τῆς σπουδῆς ἐξαμβλύνεται καὶ ὁ νοῦς τους, καθὼς μὲ μία καλὴ μέθοδο ὀξύνεται καὶ τελειοποιεῖται.

» Οἱ πρόγονοί μας λοιπὸν εἶναι πολλὰ ἀξιέπαινοι διὰ τὴ γλῶσσα, μ' ὅλον ὁποῦ δὲν ἐσπούδαζαν ξέναις γλώσσαις· ἐπειδὴ ἐσπούδαζαν καλὰ τὴ δική τους· οἱ ἀπόγονοί τους ὅμως εἶναι τὸ ἐναντίο καὶ χειρότερα

ἀκόμι· ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ἠξεύρουν ἂν ἔχουν γλῶσσα, καὶ ἰσχυρογνωμοῦν ἔτζι εἰς τὴν ἀμάθειά τους· ἄχ! τί καταισχύνη εἶν' εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἕλληνας νὰ ἔχουν τέτοιους ἀπογόνους!

» Ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος ὑπερτεροῦσε ὅλαις ταῖς ἄλλαις καὶ καλλιεργημέναις καὶ ἀκαλλιέργηταις. Εἰς τὴν Ἀττικὴ τὸ παλαιότερο ὡμιλοῦσαν Ἰωνικά· ἐπειδὴ καὶ παλαιοὶ Ἴωνες οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦταν· ὕστερα ἐμεταβλήθηκαν, καὶ εἶχαν κάποια διαφορὰ, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, μὴν ἔχωντας τὴ γλωσσοληψία μερικῶν ὁποῦ στοχάζονται τὴ μεταβολὴ τῆς γλώσσης διαφθορὰ τῆς γλώσσας, τὴν ἐσπούδαζαν καθὼς ἦταν, ἐσύγγραφαν εἰς αὐτὴ, καὶ τὴν ἔδωκαν αὐτὸ τὸ ὄνομα ὁποῦ εἶχε. Τὸ ὑπερτέρημά της ἐστέκουνταν μάλιστα εἰς μερικὰ φωνήεντα, καὶ εἰς τὸν χαριέστατο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον τὰ ἐπρόφερναν· καὶ αὐτὸ ἦταν γενικό. Θεόφραστος ὁποῦ διὰ τὴ θεία του φράσι εἶχε τὸν μετονομάσῃ ὁ Ἀριστοτέλης ἔτζι, ἀγοράζωντας μιὰ φορὰ κάτι λάχανα ἀπὸ μιὰ γερόντισσα, ἐγνωρίσθηκε ἀπ' αὐτὴ πῶς δὲν ἦτον Ἀθηναῖος, καὶ τὸν ἐμεταχειρίσθηκε ἐκείνη σὰν ξένο, μ' ὅλον ὁποῦ εἶχε καταβάλῃ καὶ μία ἐπιμέλεια ξεχωριστὴ εἰς τὸ νὰ προφέρῃ καλὰ τὴν Ἀττικὴ διάλεκτο.

» Ἀπὸ τοῦτο εὔκολα ἐλέγχονται ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλωντας νὰ εὔγουν ἀπὸ μιὰ ἀτοπία τὸ πῶς δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὴ γλῶσσά μας ἀκαλλιέργητη, πέφτουν εἰς μιὰ ἄλλη πολλὰ χειρότερη, λέγωντας πῶς καλλιέργειά της εἶναι νὰ μακραίνῃ ἀπὸ τὸ καθωμιλημένο ἰδίωμα, καὶ νὰ ἐγγίζῃ εἰς τὸ ἑλληνικό· καὶ κατ' αὐτὴ τὴ στραβὴ καὶ παράλογη ἀρχή τους δίνουν κἄτι κανόνας καὶ χαρακτῆρας οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζουν ἕνα ἀφύσικο καὶ ἄμορφο τέρας, μιὰ γλῶσσα μικτὴ ἀπὸ δύο τρία μόρια ῥωμέϊκα καὶ λέξες σχηματισμέναις καὶ συνταγμέναις κατὰ τὸν τύπο τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τὴν ὀνομάζουν μιξοβάρβαρη, καὶ ἔκαμαν καλλίτερα νὰ τὴν ὠνόμαζαν μυξοβάρβαρη· διατὶ ἀληθινὰ ἡ τέτοια γλῶσσα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μύξαις καὶ σάλια βαρβαρικά· διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη μου νὰ μὲ συγχωρέσῃ νὰ μιλήσω κομμάτι παρεκβατικώτερα.

» Καλλιέργεια μιᾶς γλώσσας εἶναι νὰ τὴν πλουτίσουν μὲ λέξες, μὲ φράσες, μὲ τρόπους τοῦ λέγειν, μὲ τροπαῖς καὶ μεταφοραῖς, μὲ παροιμίαις, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι στερημένη ἢ φτωχὴ ἡ γλῶσσα ἑνὸς ἔθνους ὁποῦ δὲν εἶναι παιδευμένο· ὅθεν διὰ νὰ πλουτισθῇ καὶ νὰ ἠμπορῇ νὰ παραστήσῃ κάθε λογῆς ἰδέα τοῦ ἔθνους ὁποῦ

τὴ μεταχειρίζεται, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κάθε γλώσσας, ἠμπορεῖ νὰ τὰ δανεισθῇ αὐτὰ ὅλα ἀπὸ μία ἄλλη ὁποῦ τἄχει, ἐξαιρῶντας μόνο ταῖς λέξες ταῖς ὁποίαις πρέπει ἄλλαις νὰ ταῖς πάρῃ ἀπ' ἐκείνην ὁποῦ φαίνεται πῶς παράγεται, ἄλλαις νὰ ταῖς φκιάσῃ κατ' ἀναλογίαν ἐκείνων ὁποῦ ἔχει· μὰ ἂν δὲν ἠμπορέσῃ νὰ κυβερνηθῇ καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, συγχωρεῖται νὰ ταῖς πάρῃ καὶ αὐταῖς ἀπὸ ὅπου ταῖς εὕρῃ· πλὴν ὅ,τι πάρῃ τόσο ἀπὸ τὴ μητέρα της, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλαις ξέναις γλώσσαις, διὰ νὰ τὰ οἰκειοποιηθῇ καὶ νὰ τὰ κάμῃ ἐδικά της, πρέπει νὰ τὰ μεταμορφόνῃ ὅσο τὸ δυνατὸ εἰς τὴν ἐδική της φύσι, ἂν θέλῃ νὰ φανῇ καλλιεργημένη, καὶ ὄχι μπαλωμένη μὲ λογῆς λογιῶν μπαλώματα. Αὐτὸ ἔκαμαν καὶ κάμνουν ὅλο ἕνα οἱ Ἐγγλέζοι, οἱ Φραντζέζοι, οἱ Ἰταλοί, οἱ Σπανιόλοι, καὶ ὅσοι ἔτυχαν νὰ εὕρουν τὴ γλῶσσα τους ἀκαλλιέργητη· αὐτὸ ἔκαμαν μιὰ φορὰ καὶ οἱ Λατῖνοι· αὐτὸ ἔκαμαν (ἀκούσετε) καὶ οἱ προπάτορές μας Ἕλληνες, ὅ,τι ἐπῆραν ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις, τὸ ἐμεταποίησαν εἰς τὴν φύσι τῆς ἐδικῆς των τόσο, ὁποῦ καὶ οἱ ἴδιοι ἴσως μετὰ καιρὸν ἐδυσκολεύουνταν νὰ τὸ γνωρίσουν.

» Αὐτὸ ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῶν περιφήμων ἐκείνων· ἡ γλῶσσα μας ἔχει τύπους σχηματιστικούς, ἔχει κλίσι, ἔχει κανόνας συντακτικούς· λοιπὸν ὅταν θὰ γράψωμεν εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς τύπους της, τὴν κλίσι της, τοὺς κανόνας της ὁποῦ εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κάθε γλώσσας, τὰ ὁποῖα τὰ εὑρίσκομεν ὄχι εἰς τὸν ἀέρα θεωρῶντας, μήτε σὲ ἄλλη γραμματικὴ σκαλίζωντας, ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδια γλῶσσα, παρατηρῶντας τὴ φύσι της, τουτέστι τὴν κοινὴ χρῆσι ὁποῦ εἶναι δημιουργὸς καὶ γραμματικὴ κάθε γλώσσας· διὰ τί ἡ γραμματικὴ μιᾶς γλώσσας ὁποιασδήποτε δὲν εἶναι ἄλλο τίποτες παρὰ μιὰ περιγραφὴ τῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ζωγραφίζει τὴ μορφή, τοὺς χαρακτῆρας, τὰ ἰδιώματά της, διὰ νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι καὶ νὰ μὴ γράφουν καθένας κατὰ τὴ φαντασία του· (πάθος τοῦτο κοινὸ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποτρέπωνται ἀπὸ τὰ τετριμμένα·) αὐτὴ εἶναι καλλιέργεια γλώσσας, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγουν πῶς καλλιέργεια εἶναι νὰ τὴν ἐγγίζωμεν εἰς τὸ ἑλληνικό, εἶναι κακοέργεια, ἂν συγχωρῆται νὰ εἰπῶ ἔτζι, διαφθορά· διὰ τὶ ὅσο γυρεύομεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν εἰς τὸ ἑλληνικό, τόσο τὴ μακραίνομεν ἀπὸ τὴ φύσι της, τὸ ὁποῖο βέβαια ἕνας φρόνιμος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ εἰπῇ καλλιέργεια.

» Εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ προβάλλουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπουδαῖοι μας, πῶς μήτε ὁ Πλάτων μήτε ὁ Ἀριστοτέλης μήτε ἄλλος τινὰς ἔγραφε καθὼς ὡμιλοῦσε τότε ὁ πολὺς ἄνθρωπος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴ γνώμη τους, πῶς πρέπει καὶ καλὰ νὰ μὴ μιμούμασθε καὶ ἡμεῖς τὴν κοινὴν ὁμιλία ὅταν γράφωμεν, ἀλλὰ νὰ κλίνωμεν εἰς τὸ ἑλληνικὸ διὰ νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλούς, ἀποκρίνομαι πῶς ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ὁ Δημοσθένης ὅταν γράφουν, διαφέρνουν πολλὰ ἀπὸ τὴν κοινὴ ὁμιλία, πλὴν ὄχι εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ λέγουν οἱ σπουδαῖοι μας νὰ διαφέρνωμεν ἡμεῖς, εἰς τὴν κλίσι δηλαδὴ καὶ τὸ σχηματισμὸ τῶν λέξεων καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν περιπλοκὴν τοῦ λόγου, στὸ μακροσκέλισμα τῶν περιόδων καὶ σὲ κάποια παιγνίδια τῆς συντάξεως, τὰ ὁποῖα τὰ ἐπενόησαν αὐτοὶ ἴσως διὰ στολισμὸ τῆς ὁμιλίας των, καὶ εἰς αὐτὰ ἐδιέφερναν ὅταν ἔγραφαν, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν δημώδη λαό, μὰ καὶ ἀπὸ λόγου τους· διὰ τὶ τὸ κατεπεῖγον τοῦ ὁμιλεῖν δὲν συγχωρεῖ τὴ γλῶσσα νὰ περιπλέκη μὲ τέχνη, νὰ πρωθυστερίζη καὶ νὰ παίζη, καθὼς ἡ εὐκαιρία τοῦ γράφειν συγχωρεῖ τὸ κονδύλι, τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ εἰς κάθε γλῶσσα, καὶ πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς· τὰ πάθη ὅμως, τὴν κλίσι καὶ τὴ μορφὴ τῶν λέξεων τὰ ἐμεταχειρίζονταν ὅταν ἔγραφαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Δημοσθένης ἀκριβέστατα, καθὼς τὰ ἐμεταχειρίζουνταν ὅταν ὡμιλοῦσαν ὁ παπουτζῆς καὶ ὁ ῥάφτης καὶ ὁ μάγειρας τοῦ καιροῦ τους, καὶ δὲν εἶχαν ξεχωριστὴ κλίσι καὶ σχηματισμὸ οἱ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς· καὶ ἡ γερόντισσα ὁποῦ ἐγνώρισε τὸν Θεόφραστο πῶς δὲν ἦταν αὐτόχθωνας, δὲν τὸν ἐγνώρισε ἀπὸ σύνταξι ἢ ἀπὸ κανένα σχῆμα· διὰ τὶ αὐτὰ ὁ Θεόφραστος καλλίτερα τὰ ἤξευρε ἀπὸ τὴ γερόντισσα, ἀλλὰ βεβαιώτατα τὸν ἐγνώρισε ἢ ἀπὸ προφορὰ ἢ ἀπὸ πάθος καμμιᾶς λέξεως.

» Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ λέγω καὶ ἐγὼ πῶς πρέπει νὰ κρίνωμεν ὅταν γράφωμεν Ῥωμέϊκα, καὶ μιμούμασθε δηλαδὴ τὰ πάθη καὶ τὸ σχηματισμὸ ὁποῦ ἔδωκε ἡ κοινὴ χρῆσι εἰς τὴν γλῶσσα, ἂν θέλωμεν νὰ γράφωμεν τὴν γλῶσσα ὁποῦ ἐπαγγελλομάσθε, καὶ διὰ νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλούς, εἶναι ἄλλα πράγματα νὰ κάμωμεν· εἰδὲ καὶ σχηματίσωμεν ταῖς λέξες κατὰ τὴν κλίσι τῆς ἑλληνικῆς, δὲν γράφομεν Ῥωμέϊκα διὰ τί δὲν ἀκολουθοῦμε τὴ φυσικὴ χρῆσι τῆς γλώσσας· μήτε ἑλληνικά, διὰ τί δὲ ἀκολουθοῦμεν τοὺς συντακτικοὺς λόγους τῆς ἑλληνικῆς. ἀμὴ γράφομεν ἕνα μικτὸ τέρας, τὸ ὁποῖο ἂν τὸ διαβάση ἕνας καθαρὸς Ἕλληνας, καὶ ἕνας καθαρὸς Ῥωμαῖος,

μήτε ὁ ἕνας μήτε ὁ ἄλλος θὰ τὸ γνωρίσουν τί γλῶσσα εἶναι. Ἀμὴ δὲν εἶναι μεγάλη ἐντροπὴ νὰ καταφρονοῦμεν τὴ γλῶσσά μας, νὰ τὴ στοχαζωμάσθε βάρβαρη, καὶ φοβούμασθε νὰ τὴ γράψωμεν καθαρὰ καθὼς μᾶς τὴν ἔδωκεν ἡ φύσι, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀνακατόνωμεν μὲ τὴν ἑλληνικὴ διὰ νὰ εἴμασθε ἐξ ἡμισείας βάρβαροι, καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ τὴ γράψωμεν καθὼς πρέπει, διὰ νὰ εἴμασθε ἐντελῶς εὐγενεῖς, καθὼς νομίζονται καὶ εἶναι ὅλα τὰ ἔθνη ὁποῦ μιλοῦν καὶ γράφουν τὴ γλῶσσά τους καθαρὰ κατὰ τὴ φύσι καὶ χρῆσί της;

» Πλὴν τοῦτο δὲν εἶναι νόσος μόνο τῶν Ῥωμαίων· τὸ εἶχαν οἱ Φραντζέζοι ἕως εἰς τὸν ἀπερασμένο αἰῶνα· τὸ εἶχαν οἱ Γερμανοὶ ἕως προχθές· ὁ πρῶτος Φραντζέζος ὁποῦ ἔκαμε γραμματικὴ στὴ γλῶσσά του, τόσο ἐμισήθηκε ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ καιροῦ του καὶ ἑπομένως καὶ ἀπὸ τοὺς κοινοὺς διὰ τὴν πρόληψι ὁποῦ εἶχαν εἰς αὐτούς, τόσο λέγω ἐμισήθηκε, ἐπειδὴ ἐσχημάτισε ταῖς λέξες κατὰ τὴν κοινὴ χρῆσι, καὶ ὄχι κατὰ τὴ λατινική, ὡς ὁποῦ ἐφτώχυνε, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐγύριζε κανένας νὰ τὸν ἰδῇ, καὶ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πεῖνα· ὁμοίως καὶ ὁ πρῶτος Γερμανός· ὅμως αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐγνώρισαν τέλος πάντων τὴν τύφλωσί τους, καὶ θαυμάζουν ἐκείνους ὁποῦ ἐκαταφρόνεσαν οἱ προπάτορές τους, καὶ τοὺς ἐκθειάζουν διὰ τὴν ὀξύνοιά τους, καὶ τοὺς ἐμιμήθηκαν καὶ τοὺς στήνουν κολοσσοὺς εἰς τὰ φιλολογικά τους βιβλία· διὰ τί τοὺς ἄνοιξαν τὰ μάτια, καὶ τοὺς ἔδειξαν δρόμο ὁμαλὸ καὶ σύντομο διὰ νὰ προκόψουν· ἀμὴ ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἀνδρῶν τῶν ὁποίων καυχούμασθε πῶς ἐκληρονομήσαμεν τὸ πνεῦμα, νὰ εἴμασθε χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Κελτοὺς καὶ Τεύτονας, δὲν εἶναι ἐντροπή μας; ἂς τὸ στοχασθῇ καθένας· καὶ ἐγὼ ἐμβαίνω εἰς τὸ προκείμενό μου. »

Σημειωτέον, ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν οὗτοι προσεπάθουν νὰ ἐπιβάλλωσιν ὡς κοινήν, δὲν ἦτο ἡ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων λαλουμένη, ἀλλ' ἰδίωμα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Ὅθεν καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπήρεσε, καὶ ὑπὸ τῶν λογίων ἐμυκτηρίσθη ὡς γλῶσσα *πακτώλων*(?) *τῆς Ζαγορᾶς*. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην καταδίκην, οἱ δύο τοῦ Καταρτζῆ μαθηταὶ μὴ τολμήσαντες νὰ ἐκδώσωσι τὴν συνέχειαν τῆς Γεωγραφίας αὐτῶν, πλὴν οὐχ ἧττον ἐμμένοντες ἐν τῇ ἀρχικῇ δόξα, ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ ἡ ἁπλῆ διάλεκτος, συνέγραψαν ἄλλα βιβλία ἐν κανονικωτέρῳ ὕφει. Οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς μεταφράσας ἐν πέντε τόμοις τὰ *Στοιχεῖα τῆς Φιλοσοφίας* Φραγκίσκου τοῦ Σοχ-

βίου (1804) προέτεινε τὴν συγκάλεσιν Συνόδου πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος, καὶ τὴν ἵδρυσιν Ἀκαδημίας πρὸς ῥύθμισιν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, γράφων οὕτω (σελ. 17—23).

« Γλῶσσαν εἰς τὴν μετάφρασίν μου μετεχειρίσθην τὴν κοινὴν, τούτ' ἔστιν ἐκείνην, ὁποῦ καταλαμβάνει ὅλον τὸ γένος μου· ἐπειδὴ ὁ σκοπός μου ἀποβλέπει εἰς φωτισμὸν τοῦ ὅλου, καὶ ὄχι ἑνὸς πολλοστημορίου. Εἶναι, ναὶ, ῥιζωμένη εἰς τὸ γένος μας μία πρόληψις, ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι ἀνεπιτηδεία εἰς φιλοσοφίαν. Αὐτὴ ἡ δόξα ἐπεκρατοῦσεν ἕως προχθὲς καὶ εἰς τὰ εὐνομούμενα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ διετείνοντο ὅλοι, ὅτι ἡ μόνη γλῶσσα τῆς φιλοσοφίας ἦτον ἡ λατινική Ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ἡ πεῖρα ἔδειξαν ὅτι τοῦτο ἦτον ἀπάτη, καὶ ὅλαι αἱ γλῶσσαι χωρὶς ἐξαίρεσιν εἶναι ἐπιτήδειαι καὶ εἰς φιλοσοφίαν, καὶ εἰς γεωμετρίαν, καὶ εἰς φυσιολογίαν, καὶ ἁπλῶς εἰς κάθε μάθησιν (1). Αἱ Μοῦσαι ἰξεύρουν ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, φαίνονται ὅμως ὅτι νοστιμεύονται καλλίτερα νὰ ὁμιλοῦν μὲ κάθε ἔθνος εἰς τὴν γλῶσσαν, ὁποῦ τὸ ἔθνος ἰξεύρει καλλίτερα, τοῦτ' ἔστι τὴν καθωμιλημένην, ὡς ἂν ὁποῦ αὐτὴ μόνη διεγείρει εἰς τὸ ὅλον τὴν τῶν μαθήσεων ὄρεξιν, χωρὶς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀνωφελῆ καὶ μουσεῖα καὶ βιβλία, καὶ ὅλα ὅσα ἐπινοοῦνται εἰς τὴν Μουσῶν οἰκείωσιν. Ἐν ὅσῳ τὰ εὐρωπαῖα ἔθνη κατεφρόνουν τὴν καθωμιλημένην των γλῶσσαν, αἱ Μοῦσαι ἦσαν κλεισμέναι εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰ παλάτια τοῦτ' ἔστι τιφαρίκια, εἰς μόνους ἐκείνους, ὁποῦ εἶχον καιρὸν καὶ μέσα νὰ οἰκειωθοῦν μετ' αὐτῶν διὰ τῆς λατινίδος. Ἀφ' οὗ ὅμως συνιδόντες τὴν συμβαίνουσαν ἐκ τούτου εἰς τὸ κοινὸν ζημίαν, ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν κάθε ἔθνος τὴν καθωμιλημένην των γλῶσσαν, καὶ δι' αὐτῆς νὰ προσέρχωνται τῇ φιλοσοφίᾳ, ἔγιναν κοιναὶ, καὶ σο-

(1) « Τὰ ποιήματα τοῦ Γιακωμάχη, τοῦ Ῥίζου, τοῦ Κάλφογλου, τοῦ Σούτζου, καὶ ἄλλων Βυζαντίων, καὶ Σμυρναίων, καὶ Χίων, εἶναι δείγματα προδηλότατα ὅτι ἡ γλῶσσα μας ποιητικίζει ἁρμονικώτερα ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἁρμονικωτάτην Ἰταλικήν. Οἱ λόγοι τοῦ Μηνιάτου δείχνουν ὅτι ῥητορεύει ὄχι κατώτερα ἀπὸ τὸν Δημοσθένην· διὰ τί λοιπὸν, ἀφ' οὗ εἶναι ἐπιτηδεία εἰς αὐτὰ τὰ πλέον δυσκολώτερα ὡς πρὸς μίαν γλῶσσαν, νὰ μὴν εἶναι καὶ εἰς φιλοσοφίαν, τὸ ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον; Ἀλλ' εἶναι πτωχὴ (λέγουν τινές)· ἀλλ' ἡ πτωχία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐδικῆς μας πτωχίας· μὴν ἔχωντας τὰ πράγματα, ἕπεται ἀναγκαίως νὰ μὴν ἔχωμεν μήτε τὰ ὀνόματά των· ἀφ' οὗ πλουτήσωμεν ἡμεῖς ἀπὸ ἰδέας, πλουτίζεται καὶ αὐτὴ ἀπὸ λέξεις, ἔχουσα μάλιστα μίαν μητέρα, ἡ ὁποία εἶναι πρόθυμος νὰ τῆς χαρίζῃ πάντοτε ὅ,τι τῆς χρειάζεται.

βοῦσιν ἤδη διὰ τῆς ἀγορᾶς, διὰ τῶν ἐργαστηρίων, διὰ τῶν στρατοπέδων, διὰ πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο πρέπει λοιπὸν νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἂν θέλωμεν νὰ μὴν ἀντιφάσκωμεν ἑαυτοῖς, ὅταν λέγωμεν ὅτι σπουδάζομεν νὰ ἀνακαλέσωμεν τὰς Μούσας εἰς τὴν πατρίδα μας.

» Τὰς λέξεις τόσον τὰς τεχνικὰς ὅσον καὶ τὰς ἄλλας, ὁποῦ μοὶ ἐχρειάσθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσω τὰς ἰδέας τοῦ συγγραφέως μου, ἐσπούδασα νὰ τὰς λάβω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν μητέρα τῆς ἐδικῆς μας· ἐκείνας ὅμως, ὁποῦ δηλοῦν ἰδέας νεοφανεῖς, ἀγνώστους εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἠναγκάσθην νὰ τὰς δανεισθῶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίδα, ἢ νὰ τὰς δημιουργήσω παρ' ἐμαυτοῦ, πασχίζωντας νὰ τὰς μεθαρμόσω εἰς τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τῆς ἐδικῆς μας, κατὰ τοὺς κανόνας, ὁποῦ καὶ ἄλλοι σοφοὶ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς μας δίδουν περὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην λαμβανομένων λέξεων. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν νεοφανῶν ἰδεῶν, ὁποῦ ἀναφύονται καθ' ἑκάστην εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, *ὅσα φύλλα καὶ ἄνθεα ἦρος*, καὶ ὁποῦ καταστaίνουν καὶ αὐτῶν τῶν Εὐρωπαίων τὰ λεξικὰ ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἕως ἄλλην ἀτελῆ· ἡ ἡμετέρα πτωχία, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν παντελὴς ἔνδεια εἰς ἀκριβῆ λεξικὰ τόσον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅσον καὶ τῆς ἐδικῆς μας, μοῦ ἀφαιροῦν κάθε ἐλπίδα τοῦ νὰ καυχηθῶ, ὅτι εἶμαι ἀναμάρτητος καὶ εἰς τοῦτο.

» Ὅσον δὲ διὰ τὸ ὕφος τῆς γλώσσης, ὁποῦ μετεχειρίσθην, τὴν μὲν ὅλην ὑφὴν τοῦ λόγου ἐσπούδασα τὸ κατὰ δύναμιν νὰ τὴν κάμω καθαράν, σαφῆ καὶ ὁμαλήν, καθὼς πρέπει, στοχάζομαι, νὰ ὑφαίνεται κάθε βιβλίον, ὁποῦ ἐπαγγέλλεται νὰ διδάξῃ, καὶ ὄχι νὰ τέρψῃ· εἰς τὸν σχηματισμόν, καὶ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων, ἐφύλαξα καὶ ἄκων παντοῦ τοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς, ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινῶν, ὁποῦ αἰσθάνομουν ὅτι ἤθελαν προξενῇ ἀηδίαν, ἂν ἐσχηματίζοντο ἑλληνικά. Εἰς τὴν σύνταξιν τέλος ἠκολούθησα τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης, ὁποῦ ἔγραφον· καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ κάμω ἀλλέως, ἐκτὸς εἰμὴ ἂν ἤθελα νὰ σχηματίσω μίαν γλῶσσαν ἀνυπόστατον εἰς τὴν φύσιν (1). Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν

(1) « Τὸ γένος μας ἀφ' οὗ ἔχασε (φεῦ!) ὅλα τὰ καλά, ἔχασε μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τὴν γλῶσσαν του· δὲν ἔχασεν ὅμως καὶ ἐκεῖνο τὸ δὲν ἠξεύρω πῶς νὰ τὸ ὀνομάσω, ὁποῦ τὸ ὤθουσεν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ νὰ ζητῇ πάντα τὰ ὑψηλά. Ὅθεν οἱ ἐδικοί μας,

θέλω ἀρέσει εἰς πολλοὺς, καὶ μάλιστα τοὺς λογίους τοῦ γένους μου, οἱ ὁποῖοι μὴν ἔχοντες μίαν κοινὴν γραμματικὴν νὰ διευθετῇ τὴν γραφίδα των, ἔχουν καθ' ἕνας εἰς τὴν κεφαλήν του μίαν ἰδίαν, σχηματισμένην κατὰ τὴν ἰδέαν του, καὶ κατ' ἐκείνην οὐ μόνον γράφουν, ἀλλὰ καὶ σταθμίζουν καὶ κρίνουν καὶ κατακρίνουν τὰ τῶν ἄλλων· πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν λέγω ἄλλο, εἰμὴ ὅτι καθὼς καθ' ἕνας διατείνεται ὅτι ἡ γραμματική του εἶναι ἡ καλλιτέρα, καὶ ἔχει δὲν ἠξεύρω πόθεν λαβὼν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν προτιμᾷ ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων, οὕτως ἔχω καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μέρει μου τὸ δικαίωμα τοὐλάχιστον νὰ μὴν καταφρονῶ τὴν ἐδικήν μου, τὴν ὁποίαν καυχῶμαι μάλιστα ὅτι ἐσπούδασα νὰ τὴν ἐξαντλήσω ἀπὸ τὴν χρῆσιν, ἥτις ἐστὶ φύσις τῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει ἀναντιῤῥήτως νὰ πηγάζῃ ἡ γραμματικὴ κάθε γλώσσης.

μετὰ τὴν ἐλεεινὴν πτῶσιν, θέλοντες νὰ γράψουν καμμίαν ἐπιστολὴν, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, ἐπάθαιναν ἐκεῖνο, ὁποῦ παθαίνει ἕνας ἀετὸς, ὁποῦ ἔχει τὰ πτερὰ κομμένα· δοκιμάζει ὁ ἄθλιος νὰ ὑψωθῇ ἕως εἰς τὰ νέφη καθὼς πρότερον, ἀλλὰ μὴν ἔχωντας τὰ πτερὰ, ἐν τῷ ὑψοῦσθαι πίπτει κατὰ γῆς, καὶ ἐν τῷ πίπτειν πασχίζει εἰς μάτην νὰ ὑψωθῇ. Καὶ οἱ ἐδικοί μας θέλοντες ἐν τῷ γράφειν νὰ ὑψωθοῦν ἕως ἐκεῖ, ὁποῦ ὑψόνετο ὁ Θουκυδίδης καὶ Δημοσθένης, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ πτερὰ καὶ τὰ νεῦρα τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Θουκυδίδου, ἐν τῷ ὑψοῦσθαι ἔπιπτον, καὶ ἐν τῷ πίπτειν, πασχίζωντας νὰ ἀνυψωθοῦν, ἐγέννησαν τὸ ὕφος αὐτὸ, ὁποῦ ὀνομάζουν τὴν σήμερον μιξοβάρβαρον· τὸ ὁποῖον κρίνωντας τινὰς μὲ ὀρθὸν λόγον, εἶναι μία γλῶσσα ἀνύπαρκτος εἰς τὴν φύσιν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι μήτε ἑλληνικὴ, μήτε κοινή· εἶναι καθαρὸς τραγέλαφος, εἶναι ἕνα τέρας ἄτοπον, εἶναι καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά του κατάπτυστον· ἀλλὰ κακῇ τύχῃ ὁποῦ εἰς τοῦτο θέλουν νὰ γράφουν οἱ περισσότεροι, καὶ μάλιστα οἱ ἀστειότεροι τοῦ γένους μας, καὶ ὑπομονὴ, ἂν περιώριζον τὴν χρῆσιν του εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους μόνον ἐπιστολὰς, τὸ ἀπαιτοῦν πικρῶς καὶ εἰς τὰ διδακτικὰ βιβλία· θέλουν νὰ τὸ κάμουν κανόνα γενικὸν τῆς καθωμιλημένης γλώσσης μας. Ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θέλω συγκατανεύσει εἰς ταύτην τὴν ἄτοπον γνώμην. Ἰξεύρω ὅτι ἡ γλῶσσα ὁποῦ ὁμιλῶ σήμερον, δὲν εἶναι ἐκείνη, ὁποῦ ὡμιλοῦσε ποτὲ ὁ Δημοσθένης καὶ Θουκυδίδης· ἰξεύρω ὅτι ἡ γλῶσσα μου διαφέρει ἀπὸ τὴν τοῦ Θουκυδίδου, ὅσον ἡ γλῶσσα τοῦ Σοαβίου ἀπὸ τὴν τοῦ Ἀττικοῦ καὶ Κικέρωνος· ἰξεύρω ὅτι ἡ γραμματικὴ κάθε γλώσσης ἀρύεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, καὶ ἡ γραμματικὴ, ὁποῦ κανονίζει ἐκεῖνα, ὁποῦ δὲν ἔχει ἡ γλῶσσα, δὲν εἶναι γραμματικὴ τῆς γλώσσης, περὶ ἧς ὁ λόγος· ἀλλὰ εἶναι μιᾶς γλώσσης ἀνυποστάτου. Ὕφος μὲ περιόδους Θουκυδιδείους καὶ Δημοσθενικὰς, διακεκοσμημένας μὲ ἕνα μύριον ὁποῦ καὶ νὰ, καὶ τὰ παραπλήσια, εἶναι ὕφος ἄτοπον, εἶναι δεῖγμα ἀμαθείας καὶ ὀκνηρίας. Λέγω ἀναφανδὸν τὴν γνώμην μου, καὶ ἀναδέχομαι νὰ τὴν διαφεντεύσω, ἐπὶ κριτῶν τῶν ἀκαδημαϊκῶν τῆς σοφῆς Εὐρώπης. Ἐδῶ ἴσως φαίνομαι ἄτοπος· ὅταν ὅμως ἐκθέσω τὴν δόξαν μου εἰς τὰ Ἄκτα τῆς δίκης, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλω λάβῃ τὰ νικητήρια. »

» Εὐχῆς ἔργον ἦτον νὰ ἔχωμεν μίαν γραμματικὴν καὶ ἕνα λεξικὸν τῆς γλώσσης μας, τοῦτ᾽ ἔστιν ἕνα κοινὸν κανόνα, πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ κανονιζώμεθα ὅλοι, καὶ νὰ μὴν ἀστατῶμεν καὶ διαφωνῶμεν πρὸς ἀλλήλους, ἀκολουθοῦντες καθένας τὴν φαντασίαν του· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς ἢ δύω. Εἰς τοῦτο χρειάζεται σύνοδος τοὐλάχιστον πέντε καὶ ἓξ ἀνδρῶν πεπαιδευμένων, διαφόρων τόπων, διαφόρων σχολείων, ἀπηλλαγμένων πάσης ἄλλης φροντίδος καὶ ἀσχολίας, καὶ ἀφιερωμένων ὅλως δι᾽ ὅλου εἰς τοῦτο καὶ μόνον. Ἡ γλῶσσά μας εἶναι τρόπον τινα ἐν τῷ γίνεσθαι· διὰ νὰ κανονισθῇ καθὼς πρέπει χρειάζεται σκέψις πολλή, παρατήρησις ἀκριβής· χρειάζονται συμβούλια, διαλέξεις, συζητήσεις, ἀλληλογραφίαι πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ πεπαιδευμένους Ἕλληνας καὶ ἀλλογενεῖς (εἰ δέοι). Ὅθεν τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τὸ προσμένωμεν ἀπὸ μόνους τοὺς σπουδαίους καὶ λογίους τοῦ γένους μας, οἱ ὁποῖοι ζῶσι διεσπαρμένοι ἕνας ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ, καταγινόμενοι εἰς τὸ νὰ κερδίζουν τὸν ἐπιούσιον. Πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς ἄλλους τινάς, οἱ ὁποῖοι νὰ ἔχουν καὶ προαίρεσιν καὶ δύναμιν νὰ εὐεργετήσουν αὐτὴν τὴν μεγαλωτάτην εὐεργεσίαν τὸ γένος· πρέπει νὰ τὸ ἐλπίσωμεν ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες χωρίς τινος παρακίνησιν, χωρίς τινος ἱκεσίαν, αὐτεπάγγελτοι ἐκχέουσι τὸν πλοῦτον τους εἰς σύστασιν σχολείων, εἰς μισθοδοσίας διδασκάλων, εἰς ἐκδόσεις βιβλίων, εἰς πάντα ἁπλῶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν τοῦ γένους βελτίωσιν. Ὑμέτερον τὸ κατόρθωμα, πανέκλαμπροι Ἡγεμόνες, εὐγενεῖς Ἄρχοντες, λείψανα τῆς παλαιᾶς εὐκλείας τοῦ γένους· ὑμέτερον τὸ ἔργον, θεοφιλεῖς Ἀρχιερεῖς, ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, ἐπιτετραμμένοι τὴν προστασίαν τῶν λογικῶν προβάτων· ὑμέτερον τὸ ἔργον, πλούσιοι ἔμποροι· ὑμέτετερον τὸ ἔργον φιλόκοινοι καὶ φιλοπάτριδες Ζωσιμάδαι, καὶ Καπλάναι· ὑμεῖς φαίνεσθαι ὅτι ἀγωνίζεσθε νὰ ἀνακαλέσητε εἰς τὸ γένος τὴν ἀρχαίαν δόξαν κἂν τῶν μαθήσεων, ἁμιλλώμενοι ποῖος ποῖον νὰ ὑπερβῇ εἰς τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Τὰ μέσα τούτου φαίνονται πολλά· τὸ ἀληθινὸν ὅμως εἶναι ἕνα· μετεχειρίσθητε ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ μάλιστα τὰ δαπανηρότερα, καὶ τὸ εὐκολώτερον σᾶς ἐλάνθασε. Τὸ μόνον μέσον, ὁποῦ ἐφώτισεν, ἐσόφισε, καὶ ἐπρόκοψεν ὁλικῶς τὰ πεφωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, εἶναι αἱ ἀκαδημίαι τῶν καθωμιλημένων γλωσσῶν τοῦ κάθε ἔθνους. Ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσης ἑνὸς ἔθνους, καλλιεργεῖ καὶ πλουτίζει τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους· τὸ λέγει ὁ Δώκιος, ὁ Κονδυλλιάκ· τὸ λέγουν ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης· τὸ ἔθνος

ὁποῦ ἀμελεῖ τὴν γλῶσσαν του, δὲν ἔχει γλῶσσαν, εἶναι αὐτόχρημα βουβόν· αἱ ξέναι γλῶσαι εἶναι ἄπιστοι δραγουμάνοι· τοῦτο τὸ ἐβεβαίωσεν ἡ πεῖρα εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ὁποῦ τὸ ἔπαθον. Τὸ μόνον λοιπὸν μέσον ὁποῦ ἠμπορεῖ νὰ βελτιώσῃ καὶ τὸ ἰδικόν μας γένος, εἶναι μία μικρὰ πρὸς τὸ παρὸν Ἀκαδημία, συστημένη εἰς ἕνα τόπον ἁρμόδιον· τοῦτο δέ ἐστιν ἕνα σύστημα ἀνδρῶν πεπαιδευμένων, εἰδημόνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἄλλων ξένων γλωσσῶν, ὄχι νὰ παραδίδουν μαθήματα καὶ ἐπιστήμας (δὲν εἶναι οὗτος ὁ τρόπος τῆς βελτιώσεώς μας)· ἀλλὰ νὰ καλλιεργήσουν τὴν γλῶσσαν μας (τοῦτο εἶναι ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον), νὰ συγγράψουν δηλαδὴ τὴν γραμματικήν της, νὰ κάμουν τὸ λεξικόν της, νὰ συγγράψουν τὰ ἀναγκαῖα διδακτικὰ βιβλία· νὰ μεταφράσουν ἀπὸ τὰς σοφὰς διαλέκτους τὰ μεθοδικὰ βιβλία, ὁποῦ χρειάζονται εἰς τὴν παιδαγωγίαν, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι τοῦ γένους, ἀρχίζωντας ἀπὸ τὸ ἀλφαβητάριον, καὶ προβαίνωντας βαθμηδὸν ἕως εἰς τὰς ὑψηλοτέρας μαθήσεις· νὰ κοσκινίσουν τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, καὶ ἄλλους μὲν νὰ μεταφράσουν εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἄλλους δὲ νὰ σχολιάσουν καὶ νὰ διαλευκάνουν, διὰ νὰ ἠμπορῇ τοῦ λοιποῦ νὰ ἐγκύπτῃ εἰς αὐτοὺς μὲ καρποφορίαν ὁ βουλόμενος, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ συνάξουν ἕνα πλῆρες καὶ ἀκριβὲς Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὁποῦ μᾶς εἶναι ἀναγκαῖον περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀναπνεῖν, καὶ μᾶς λείπει· νὰ συγγράψουν βιβλίον καθ' αὐτὸ διδακτικὸν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ παραδίδωνται μὲ καρποφορίαν τόσον ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα, καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα, ὅπου ἀνήκουν εἰς τὰ κοινὰ καὶ κατώτερα σχολεῖα, ὅσον ἡ Ἑλληνική, καὶ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ ἀνωτέρω σχολεῖα· νὰ δώσουν ἐν ἑνὶ λόγῳ κανόνας εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς σπουδῆς, καθὼς κάμνουν ὅλα τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης γένη. Τοῦτο εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὁποῦ ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὸ γένος μας ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐπιθυμεῖτε ὅσοι φιλογενεῖς καὶ διάπυροι ζηλωταὶ τῆς ἑλληνικῆς εὐκλείας· τἄλλα πάντα εἶναι θεραπεῖαι ἐπιπόλαιοι· ἐρωτήσατε ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν θέλουν σᾶς δείξει ἄλλο ἀπὸ τοῦτο. Τοῦτο λοιπόν, ὅποιος ἀποφασίσει νὰ τὸ κάμῃ, θέλει στήσει κολοσσὸν αἰώνιον τοῦ ζήλου του, τῆς καλοκἀγαθίας του, τοῦ ἀθανάτου ὀνόματός του. »

Μετὰ δύο ἔτη (1806) ὁ αὐτὸς Κωνσταντᾶς μετὰ τοῦ ἐξ Ἀμπελακίων Ζήσου Κάῤῥα μετέφρασαν τὰ *Στοιχεῖα τῆς Γενικῆς ἱστορίας τοῦ Μιλλιὸτ* ἐν ὕφει ὁμαλωτέρῳ, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἑξῆς περικοπῆς.

« Ἡ Εὐρώπη ἐπλούτει ἐκ πολλοῦ χρόνου ἱστοριῶν γενικῶν, μερικῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων· αἱ βιβλιοθῆκαι τόσον αἱ δημόσιαι, ὅσον καὶ αἱ κατὰ μέρος ἦτον πλήρεις πραγματειῶν τοῦ τοιούτου γένους καὶ ἐπιτετμημένων καὶ ἐκτεταμένων· οἱ φιλολόγοι μ' ὅλον τοῦτο ἐπαραπονοῦντο ἕως προχθὲς, ὅτι ἔλειπεν ἀπὸ τὰ τῆς φιλολογίας ἀρχεῖα μία πλήρης καὶ ἀκριβὴς ὁδὸς τῆς γενικῆς ἱστορίας, ἥτις ἐκκλίνουσα τὰ δύω ἄκρα, τὴν ἄγαν δηλονότι βραχυλογίαν καὶ μακρολογίαν, νὰ περιέχῃ τὰ ἁπλᾶ, ἑδραῖα, ἀκριβῆ καὶ καθαρὰ στοιχεῖα τῆς καθόλου ἱστορίας, καὶ νὰ χρησιμεύῃ οἷον μίτος Ἀριάδνης εἰς τοὺς διερχομένους τὸν δυσδιεξήτητον τοῦτον λαβύρινθον. Ὅλοι ᾐσθάνοντο τὴν ἔλλειψιν ταύτην καὶ παρεκελεύοντο ἀλλήλους ἐπὶ τὸν ἐπωφελῆ οὐχ ἧττον ἢ ἐπίδοξον τοῦτον ἀγῶνα, εἴς τε τὰς φιλολογικὰς ἐφημερίδας, καὶ εἰς τὰς ἀκαδημαϊκὰς διατριβάς· καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν πολλοὶ, ἔλαβε δὲ κοινῇ ψήφῳ ὅλης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης τὸ βραβεῖον Κλαύδιος Φραγκίσκος Σαβέριος ὁ Μιλλιὸτ, ὅστις κατώρθωσε νὰ συνθέσῃ στοιχείωσιν τῆς ἱστορίας πλήρη καὶ ἀκριβῆ, σύγγραμμα κλασικὸν καὶ ἄξιον παρὰ πάντα τὰ λοιπὰ τοῦ τοιούτου εἴδους νὰ εἶναι ἐγχειρίδιον τῶν διδασκάλων, καὶ θεμέλιον τῆς παιδείας τῶν νέων πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως.

» Τοῦτο δὴ τὸ σύγγραμμα τὸ ὁποῖον ἔσπευσαν, ὡς ἀνέκυψεν εἰς φῶς, νὰ τὸ μεταφράσουν καὶ οἱ πλουτοῦντες τοιούτων πραγματειῶν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν διάλεκτον, πόνων καὶ δαπάνης ἀφειδήσαντες ἐπροθυμοποιήθημεν νὰ τὸ μετοχετεύσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, συνεισάγοντες εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ γένους μας εἶδος μαθήσεως, τὸ ὁποῖον εἰς μὲν τὰ πεφωτισμένα γένη τῆς Εὐρώπης ἐπέχει τὴν πρώτην τάξιν τῶν μαθημάτων, καὶ νομίζεται εἰκότως στοιχεῖον καὶ βάσις τῆς τῶν νέων παιδείας, εἰς ἡμᾶς δὲ παραμελεῖται καὶ ἀγνοεῖται σχεδὸν καὶ μέχρις ὀνόματος. »

Αἱ περὶ γλώσσης δοξασίαι τοῦ ἐθνωφελοῦς ἐκείνου διδασκάλου, ἐκ καθαρᾶς ἀποῤῥέουσαι πεποιθήσεως σεβασταὶ καθίστανται. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἀστάτου Φιλιππίδου, ἄλλοτε μὲν δογματικῶς συνηγοροῦντος ὑπὲρ τῆς ἁπλῆς γλώσσης, ἄλλοτε δὲ ἐπιδεικτικῶς συγγράφοντος ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι;

Ἐν ἔτει 1801 ὁ τελευταῖος οὗτος μεταφράσας τὴν Λογικὴν τοῦ Κονδιλλιὰκ γράφει καὶ ταῦτα ἐν τῷ προλόγῳ.

« Αὐτὴ ἡ Λογικὴ ἐμεταφράσθη εἰς τὴν ὡμιλημένην ἑλληνικὴν διά-

λεκτον, καὶ ἡ ὡμιλημένη ἑλληνικὴ διάλεκτος, κακῇ μας τύχῃ, ὑστερημένη ἀπὸ γραμματικὴν καὶ ἀπὸ λεξικὸν, εἶναι μία διάλεκτος δύσκολος διὰ τὴν ἀσθένειαν τινῶν ὁποῦ διεγείρονται διαιτηταί της καὶ τὴν καταδικάζουν χωρὶς νὰ ἐπερείδωνται εἰς κανέναν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' εἰς τὰς προλήψεις τους καὶ τὰς κακάς τους ἕξεις. Ὁ γράφων δὲν ἠξεύρει πλέον πῶς νὰ γράψῃ διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς ὅλους. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ ῥίψῃ μακρὰ τὸν κάλαμον ἢ τὸ πτερόν; Ὄχι. Πρέπει νὰ γράφῃ ἀκολουθῶντας ὄχι τὰ λόγια τῶν συνθετικῶν, ἀλλ' ἀκολουθῶντας τὸν ὀρθὸν λόγον. Ὁ ὀρθὸς λόγος, ἂν αἰσθανώμεθα ὀρθὰ, μᾶς προστάζει νὰ γράφωμεν μὲ τὸν τρόπον ὁποῦ νὰ εἴμασθε καταληπτοὶ εἰς πολλούς. Εἴμασθε ἄρα ἀναγκασμένοι νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, νὰ γράφωμεν δηλαδὴ καθὼς ἐκφραζόμασθε ὁμιλοῦντες, καὶ ὄχι καθὼς δὲν ἐκφράζεται κανένας· ἐπειδὴ οὕτως ἠθέλαμεν γράφῃ εἰς μίαν γλῶσσαν παντάπασι φαντασιώδη καὶ γελοίαν, νὰ παρατηρῶμεν νὰ εἴμασθε κανονικοὶ, κιτάζοντες δηλαδὴ τὴν γραφομένην διάλεκτον, ὡς μίαν διάλεκτον ὁποῦ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς γλῶσσαν μας, καὶ ἀκολούθως νὰ σπουδάζεται. Ἐγὼ τοιαύτης γνώμης εἶμαι, καὶ ἂν φαίνωμαι εἰς τινὰς ὅτι παραλογίζομαι, αὐτοὶ οἱ τινὲς δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι, παρά τινες συνθετικοὶ καὶ δὲν παραξενεύομαι.

» Ἐδῶ ἠμπορεῖ τινὰς νὰ μὲ κάμῃ αὐτὴν τὴν ἔνστασιν. « Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁποῦ λέγεις ὅτι εἶναι γραμμένον καθὼς ἐκφραζόμασθε βλέπει τινὰς πολλὰς λέξεις ὁποῦ δὲν εἶναι σχηματισμέναι μήτε τονισμέναι καθὼς τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ὡμιλημένη γλῶσσα. Βλέπει τινὰς λέξεις ὁποῦ δὲν εἶναι συνειθισμέναι παντάπασιν εἰς τὴν ὡμιλημένην γλῶσσαν. Βλέπει τινὰς φράσεις κτλ. » Εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι *δὲν ἔχομεν μήτε γραμματικὴν μήτε λεξικὸν εἰς τὴν γλῶσσαν μας*, καὶ εἶπα συνεπτυγμένως τὸ πᾶν. Νὰ ἀναπτύξω τὸν στοχασμόν μου μὲ ὅλας τὰς παραστάσεις καὶ περιστάσεις, μὲ ὅλας τὰς καταφάσεις, καὶ ἀποφάσεις, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ. Δὲν λέγω λοιπὸν, εἰμὴ τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια.

» Τὰ γλωσσηματικὰ πρῶτον, πρέπει νὰ ἀποῤῥιφθοῦν ἀπὸ τὰ βιβλία, καὶ ἀπὸ αὐτὰ, αἱ λέξεις ὁποῦ μεταχειρίζεται ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων, ὁ Θεόφραστος κτλ. προτιμητέαι. Εἰς τὰ ἀμφίβολα ἢ εἰς τὰ νέα πράγματα πρέπει νὰ προκρίνωμεν τὸ κοινότερον γλωσσηματικὸν καὶ ἐδικόν μας, ἢ διὰ τῆς παραγωγῆς ἢ διὰ τῆς συνθέσεως

νὰ κάμωμεν νέας λέξεις. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων, ὁ Θεόφραστος, ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Γαληνὸς, ὁ Πολύβιος, ὁ Πλούταρχος κτλ. δὲν πρέπει νὰ λείπουν ἀπὸ τὸ πλάγι ἐκείνων ὁποῦ γράφουν εἴτε εἰς τὴν ὡμιλημένην Ἑλληνικὴν, εἴτε εἰς τὴν μὴ ὡμιλημένην. Ἡ γλῶσσα μας δεύτερον, εἶναι ἀκαλλιέργητος, καὶ ἂν πέρνωμεν μὲ καλὴν ἐκλογὴν φράσεις ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν, τὴν στολίζομεν καὶ τὴν πλουτίζομεν. Εἰς τοὺς σχηματισμοὺς τρίτον, πρέπει νὰ εἴμασθε πολλὰ προσεκτικοὶ διὰ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς ἀπεράντους ἀνωμαλίας· ἐπειδὴ ἀνωμαλίαι, εἶναι ἕνα ἐλάττωμα μεγάλον τῶν γλωσσῶν. Δὲν εἶναι ἡ φύσις ὁποῦ τὰς ἔκαμεν, ἀμὴ εἶναι ἡ φαντασία ὁποῦ κακοζήλως τὰς ἔρριψε μέσα εἰς τὰς γλώσσας διὰ νὰ τὰς συγχίσῃ. Ἡ γλῶσσα ἡ καλλιτέρα εἶναι ἐκείνη ὁποῦ ἔχει ὀλιγωτέρας ἀνωμαλίας, καὶ ἡ καλὴ ἐκείνη ὁποῦ δὲν ἔχει τελείως. Τέταρτον, αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἔχουν τὰς γλώσσας τους κατ' ἄλλον λόγον, ἁπλῶς ὅταν γράφῃ τινὰς τὸν ἔρχονται ἰδέαι καὶ ἔννοιαι ὁποῦ δὲν εἶναι κοιναὶ, εἰς ἡμᾶς μάλιστα διὰ νὰ ἐκφρασθῇ, μεταχειρίζεται καὶ λέξεις μὴ κοινάς. Οἱ φιλαναγνῶσται ὅμως μὴ πλουτιζόμενοι ἀπὸ ἰδέας καὶ ἐννοίας, πλουτίζονται ἐν ταὐτῷ καὶ ἀπὸ λέξεις. *Μοῖρα*, λόγου χάριν, εἰς τὰ ἐπίλοιπα ἔθνη τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ οἱ βάναυσοι ἠξεύρουν τὶ θὲ νὰ εἰπῇ, εἰς ἡμᾶς ὅμως ἀγνοοῦν καὶ πολλοὶ ὁποῦ ἐσπούδασαν πολλοὺς ἐνιαυτούς. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἀποῤῥίπτωμεν καὶ τινὰς λέξεις διὰ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς τοὺς παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν παραλογισμούς. Τὸ *τινὲς* λόγου χάριν προτιμητέον ἀπὸ τὸ *μερικοὶ* κτλ. Τοὺς κανόνας ὁποῦ τώρα ἔδωκα βέβαια δὲν τοὺς ἐφύλαξα ἀκριβῶς. Αἱ κακαὶ ἕξεις εἶναι ἡ αἰτία, καὶ πρέπει νὰ τὰς ἀποβάλωμεν. »

Ὅτι δὲ τραγέλαφος ἦτο ἡ γλῶσσα, τῆς ὁποίας τὸν κανονισμὸν ἐπηγγέλλετο ὁ Φιλιππίδης, δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι διατριβαί τινες ἀπροσδοκήτως εἶναι γεγραμμέναι ἐν ἀρχαΐζοντι ἰδιώματι, ὡς ἡ πρὸς τὸν Ἀλαμβέρτον ἀπάντησις τοῦ Κονδυλλιὰκ, καὶ τὸ περὶ διδασκαλείων, ἐξ ὧν παρατιθέμεθα τὰ προοίμια.

« Αἱ μὲν γνώσεις ἐκ τῶν αἰσθήσεων, τὰ δ' αἰσθήματα οὐδὲν ἀλλ' ἢ τρόποι τοῦ εἶναι ἡμέτεροι. Τῷ τρόπῳ τοίνυν ἔξω ἑαυτῶν βλέπειν ἔχομεν σώματα; καὶ γὰρ δοκεῖ τῳόντι ὡς οὐδὲν ἕτερον παρὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν εἰδοποιημένην διαφόρως βλέπειν ὀφείλομεν. »

« Τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κοινοῦ ἱδρυμάτων οὐδείς ἐστιν ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι τὰ ἀξιολογώτερα, τὰ κοινωφελέστερα πάντων, μᾶλλον

δ' εἰπεῖν τὰ ἀναγκαιότερα καὶ ἑπομένως, οἷς πρώτως προσήκει τὰ φιλάνθρωπα ἡγεμόνων καὶ ἁπλῶς τῶν προυχόντων ὄμματα τρέπεσθαι, τυγχάνουν ἐκεῖνα ἅπερ ἐπὶ τῇ τῶν νέων παιδείᾳ ἀφώρισται. Παιδείαν δὲ λέγοντες, ἑνὶ λόγῳ καὶ συνεπτυγμένως τὸ ἀξιόλογον αὐτῶν ὅλον καὶ τἀναγκαῖον ἐκφράζομεν.. »

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ἀρχαΐζοντι ἰδιώματι συνέγραψε μετὰ δεκαπενταετίαν ὁ Φιλιππίδης καὶ τὴν τετράτομον Ἱστορίαν καὶ Γεωγραφίαν τῆς Ῥουμουνίας, δι' ἀδριστολογιῶν ἐν ἐπιλεγομένοις ἐπιτεθεὶς κατὰ πάντων τῶν διδασκάλων, καὶ ἰδίως τῶν συντακτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καθαρῶς ὅμως μὴ δικαιολογήσας τὴν νέαν ταύτην περὶ τὴν γλῶσσαν καινοτομίαν αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1817 μεταγλωττίσας τὰ *Φιλιππικὰ τοῦ Τρόγου εἰς τὴν αἰολοδωρικὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον*, ἔγραφεν ἐν ἐπιλεγομένοις καὶ ταῦτα εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Χριστοπούλου οὕτως ὀνομασθείσης ἁπλῆς διαλέκτου.

« Τὸ βιβλίον τοῦτο τὸ ἐκδίδω εἰς τὴν γλῶσσαν ὁποῦ ὁμιλῶ· μ' ἦταν εὐκολώτερον νὰ τὸ γράψω ἀττικά (1). Πλὴν δὲν θέλησα διὰ λόγους καταληπτοὺς ἀπὸ τοὺς φρονίμους, καὶ βαρετοὺς καὶ εἰς ἐμένα καὶ εἰς ἐσένα, φίλε· εἰς τὴν γλῶσσαν, λέγω ὁποῦ ὁμιλῶ, ὄχι παρδαλὰ καθὼς κάμνουν ἄλλοι, ἀνακατόνοντας τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην, καὶ σκεπάζοντας οὕτω τὴν ἄγνοιάν τους καὶ εἰς ταῖς δύο· ἀλλὰ καθαρὰ αἰολοδωρικά, ὅσον ἠμπορῶ. Αἰολοδωρικὰ λέγω· ἐπειδὴ πρέπει ἄφευκτα καὶ ἀπαραίτητα, σωφρονῶντας, νὰ δόσωμεν μίαν ὀνομασίαν προσδιοριστικὴν τῶν ἑλληνικῶν ὁποῦ ὁμιλοῦμεν, διὰ τὶ εἶναι καὶ αὐτὰ ἀναμφίβολα καὶ ἀναντίῤῥητα, μία διάλεκτος ἑλληνική, καὶ ἴσως ἡ παλαιότερη· καὶ ἂς λέγουν ὅ,τι θέλουν τινὲς, ὑβρίζοντας τὸν ἑαυτόν τους οἱ ἄθλιοι. Ὁμολογῶ ὅτι χωλαίνω καὶ δυσκολεύομαι εἰς τὸ νὰ γράψω τὴν γλῶσσαν καθὼς πρέπει· βιβλία γραμμένα εἰς αὐτὴν καὶ λεξικὸν δὲν εἶναι, μὲ ταῖς ἀρχαῖς της, μὲ τὸ ἰδίωμά της, κατὰ τὴν φύσιν της· ὅσοι γράφουν, γράφει κάθε ἕνας κατὰ τὴν φαντασίαν του· ταῖς κοιναῖς ἀρχαῖς, ταῖς καταφρονοῦν ὡς βάρβαραις τάχα, ἂν καὶ ὁμιλῶντας, ταῖς μεταχειρίζονται. Ἀπ' ἐδῶ ἕνας κυκεῶνας ξιππαστικὸς καὶ φρικοποιὸς εἰς ἐκείνους ὁποῦ θέλουν νὰ τὴν

---

(1) Τὸ ἀττικὰ τὸ ἐκλαμβάνω ἐδῶ πλατύτερα, καὶ προλαμβάνω, λέγοντας οὕτω, ταῖς ἀσύστατταις ἐνστάσεις ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ μὲ κάμνουν τινές. Ὕστερα καμμία διάλεκτος ἑλληνικὴ δὲν γράφηκε καθαρὰ εἰς τὰ πεζὰ κἄν.

σπουδάσουν. Τοῦτο κάμνει καὶ τὴν δυσκολίαν ὅταν τινὰς θέλῃ νὰ τὴν γράφῃ· τοῦτο κάμνει κ᾽ ἐμένα νάπαντῶ δυσκολίαις εἰς τὴν γραφήν της· ἠξεύρει τινὰς καλὰ καὶ πληρέστερα τὴν γλῶσσαν του, ὅταν διαβάζῃ γραμμένα βιβλία μὲ ταῖς ἀρχαῖς της. Ἀκροάσου παρακαλῶ, ὅσους ὁμιλοῦν, καὶ θαϊδῆς πόσον διαφορετικῶς τὴν ἀνακατόνουν μὲ ξέναις γλώσσαις· πάρε γράμματα διαφόρων καὶ διάβασέ τα, καὶ θαϊδῆς τὴν αὐτὴν ἀνωμαλίαν καὶ σύγχυσιν. Αὐτὸ εἰς τὸν θεόν σου, καλὸν εἶναι; Δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἕνα κοινὸν κανόνα εἰς τὸ γράφειν; Αὐτὸς ὁ κανόνας ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς γλώσσας; Ἠξεύρω, τὸ ἄκουσα μάλιστα πολλαῖς φοραῖς, ὅτι τινὲς λέγουν, ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα μας. Καλά· ἀλλὰ διατί τὴν ὁμιλοῦν; Σκέψου, φίλε· τοῦτο δὲν εἶναι μία ἀντίφασις πολλὰ παράξενη; Αὐτὴ ἡ ἔννοια ἡ ἐσφαλμένη καὶ παράξενη βγῆκε ἀπὸ τὰ ῥητορογραμματικὰ σχολεῖα, ὅπου ἔκαμναν μίαν χρῆσιν τῆς σπουδῆς παντάπασι ὀλέθριαν, πάντῃ ἐσφαλμένην μὲ τελειότητα παράξενην. Ἡ γλῶσσα μας ὁποῦ τὴν βυζάξαμεν ἀπὸ ταῖς μητέρες μας, δὲν εἶναι γλῶσσα μας! Ἢ ἐγὼ παραφρονῶ καὶ δὲν ἠξεύρω τί λαλῶ· ἢ αὐτοὶ . . . . . ἀλλ᾽ ἀστεΐζονται· δὲν πιστεύω δὰ μὲ τὰ σωστά τους νὰ ὁμιλοῦν οὕτω παράλογα.

« Πειράχθηκες ἴσως, φίλε, ἀκούοντας αἰολοδωρικά· ἂν ἐννοῇς ὅτι ἀπὸ ἀρχηγομανίαν αἰολοδωρίζω, καὶ φθονῇς ἴσως· διὰ τί καὶ τοῦτο συμβαίνει· μὲ ἀδικεῖς φίλε· ἀπὸ παρόμοιαις χαμέρπειαις εἶμαι ἐλεύθερος· δι᾽ αὐτὸ ἠμπορῶ νὰ καυχηθῶ· ἄλλος ἔδωκε εἰς τὴν γλῶσσαν μας αὐτὸ τὸ ὄνομα· ὄχι ἀπὸ ἀρχηγομανίαν· ὄχι ὡς ἔτυχε· ἀλλ᾽ ἀπὸ βαθεῖαν ἐπίγνωσιν καὶ τῆς ἀττικῆς καὶ τῶν λοιπῶν διαλέκτων, καὶ τούτης ὁποῦ ὀνομάζει αἰολοδωρικήν, ἡ ὁποία εἶναι ἀδελφὴ ἐκείνης ὁμοπατρομήτρια. Τοῦτος, ὅταν εἶναι λόγος διὰ παρόμοια, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα ἀπ᾽ ὅλους μας, καὶ ἀπ᾽ ὅλους τοὺς ἑλληνιστὰς τῆς Εὐρώπης· ἐπειδὴ καὶ ἀπ᾽ αὐτοὺς τινὰς εἶδα ὁποῦ ὀνομάζουν τὴν γλῶσσαν μας, βάρβαρην· κρίνουν ὅμως μὲ προπέτειαν καὶ αὐθάδειαν· ἐπειδὴ κρίνουν διὰ πράγματα ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν. Εἶπα, πρὸ ὀλίγου, ἀδελφὴ τῆς ἀττικῆς· ἰδοὺ ποῦ ἐπερείδομαι· ἕνας ἀττικιστὴς εὐρωπαῖος, ὁποῦ δὲν τὴν ἄκουσε ποτέ, τὴν διαβάζει καὶ τὴν καταλαμβάνει, μόνον δὰ νὰ εἶναι καθαρὰ γραμμμένη· ἕνας πάλιν ὁποῦ νὰ μὴ σπούδασε τελείως τὴν ἀττικήν, ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος, τὴν καταλαμβάνει καὶ αὐτὸς, μόνον νὰ μὴ εἶναι δὰ πάντῃ ἀμπελοσκάπτης καὶ ξυλοσχίστης. Αὐτὸ,

εἰς τὸν Θεόν σου, φίλε, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ὁμοπατρομητρότητας; Σωστὰ αὐτὴ ἡ ὁμοιότης εἶναι ὁποῦ κάμνει τινὰς νὰ λέγουν ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι τὰ ἀττικά· πλὴν ἔπρεπε νὰ στοχάζωνται ὅτι ἡ ὁμοιότης δὲν εἶναι ταυτότης· καθὼς ἡ ἰωνικὴ δὲν εἶναι ἀττική· οὕτω καὶ αὐτὴ, ὁποῦ ὁμιλοῦμεν δὲν εἶναι ἡ ἀττική· εἶναι ναὶ ὅμοιά της, καὶ ἑλληνικὴ καὶ αὐτή· πλὴν εἰς ἀποφυγὴν συγχύσεως, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἕνα ἴδιόν της ὄνομα, καθὼς ἔχουν καὶ αἱ ἄλλαις ἑλληνικαῖς διάλεκτοι. Ἂν δέν σε ἀρέσκῃ τὸ αἰολοδωρικὴ, δόσε την κανένα ἄλλο προσφυέστερον ὄνομα, καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ τὸ δεχθῶ· ἐπειδὴ πρέπει ἀφεύκτως νὰ ἔχῃ ἕνα ὄνομα· καὶ τὸ ῥωμαϊκὴ καὶ τὸ γραικικὴ εἶναι ξένα, καὶ ἐντροπή μας νὰ τὰ μεταχειρίζωμάσθε, καὶ προξενοῦν ἀκόμα καὶ σύγχυσιν. Ἐκεῖνος ὁποῦ τὴν ὠνόμασε αἰολοδωρικὴν εἶχε δυνατοὺς λόγους· ἔπειτα χωρὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἡ παλαιότερη ἑλληνικὴ διάλεκτος, καὶ ἡ πλέον ἐξαπλωμένη ἦταν ἡ αἰολικὴ, καὶ αἱ λοιπαῖς, αἰολικαῖς, ματεϐαλμέναις ὀλίγον, ἦταν. Διάϐασε τὸν Στράϐωνα διὰ ναϊδῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, ὁποῦ καὶ τὰ λατινικὰ πλησιάζουν μάλιστα εἰς τὴν αἰολικήν. Εἰς τὴν Πελοπόννησον παλαιότερον αἰολικὰ ὡμιλοῦσαν. Τί θέλομεν λοιπὸν νὰ παίρνωμεν ξένα ὀνόματα; δὲν ξαναπαίρνομεν τὰ ἴδιά μας; Τὸ αἰολοδωρικὴ ἄρα, καθὸ δὲν συγχέεται καὶ μὲ καμμίαν ἄλλην, εἶναι τὸ ἁρμοδιώτερον, μὲ φαίνεται, ὁποῦ ἠμποροῦμεν νὰ ἐκλέξωμεν.

» Τούτη ἡ σφικτὴ συγγένεια τῆς αἰολοδωρικῆς γλώσσας τῆς καὶ ἀττικῆς κάμνει ἀπαραίτητην τὴν σπουδὴν τῆς μιᾶς εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἄλλης· καὶ ἐκεῖνος μόνον ἠμπορεῖ νὰ καυχηθῇ ὅτι ἠξεύρει καλὰ τὴν μίαν, ὅποιος δὲν ἀμέλησε καὶ τὴν ἀδελφήν της· πλὴν ἡ αἰολοδωρικὴ εἶναι διασκορπισμένη παντοῦ ὅπου εἶναι ἕλληνες, καὶ εἶχε τὴν κακὴν τύχην νὰ μὴ συναχθῇ εἰς ἕνα σῶμα διὰ νὰ τὸ βλέπῃ τινὰς ὁλόκληρον μὲ μίαν ὁμματιὰν, διὰ νὰ τὸ γνωρίζῃ καλλίτερα, καὶ παραθέτοντάς το εἰς τὸ ἀδελφὸν, νὰ γνωρίζῃ κ' ἐκεῖνο καλλίτερα· ἐπειδὴ εἶναι τινὲς χαρακτῆρες εἰς τὴν ἀττικὴν σκοτεινοί πως, παραθέτοντας ὅμως τούτην εἰς ἐκείνην, λαμϐάνει καὶ τούτη ὅλην τὴν λαμπρότητά της. Τί νὰ εἰπῶ τώρα διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἐπιχειροῦν νὰ γράφουν καὶ νὰ μεταφράζουν βιϐλία ὁλόκληρα εἰς τὴν ὁμιλημένην γλωσσαν χωρὶς νὰ ἔχουν σπουδασμένην τὴν ἀττικὴν καλά· καταλαμϐάνει κάθε ἕνας τὴν προπέτειάν τους καὶ τὴν αὐθάδειάν τους. Αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι ἐπινόησαν ἕνα τρόπον διὰ νὰ ξιππάζουν τὸν κοινὸν

ἄνθρωπον πλανεμένον εἰς τὰ παρόμοια, τὸ κᾶτα τοῦ Λουκιανοῦ, τὸ μῶν καὶ τ. Ἀντὶ νὰ εἰποῦν Βουργαρία, λέγουν Βουλγαρία· ἀντὶ Μύνχεν, Μόναχον· ἀντὶ Μπερλὶν, Βερολῖνον· ἀντὶ τοῦ ὅταν ἐγγίζῃ, ὅταν ἅπτηται· ἀντὶ τοῦ πολλαῖς φοραῖς, πολλὰς φοράς· ἀντὶ τοῦ ἐβγῆκε ἢ βγῆκε, ἐκβῆκε· ἀντὶ τὸν εἶπα, τῷ εἶπον· ἀντὶ τοῦ ἔπαιρνα, ἔπερνον· ἀντὶ τοῦ καταματόνομαι, καθαιματόνομαι, καὶ τόσαις ἄλλαις μωρολογίαις. Τοὺς ἐρωτᾷ τινὰς διὰ τί τοῦτο; Εἶναι τῆς ὁμιλουμένης λέγουν. Τοὺς ἐρωτᾷ, διὰ τί ἐκεῖνο; Εἶναι τῆς ἑλληνικῆς λέγουν· καὶ πολλαῖς φοραῖς μήτε τὸ ἕνα μήτε τὸ ἄλλο εἶναι· πλὴν αὐτοὶ τοὺς πολλοὺς σκοποῦν. Ἀπὸ τέτοιαις μωρολογίαις μὲ φόρτωσε ποτὲ κ' ἐμένα ἕνας, χωρὶς νὰ ἔχω εἴδησιν· ἐπειδὴ ἐμπιστεύοντάς τον τὸ μετάφρασμα τῆς ἀστρονομίας νὰ τὸ ἐκδόσῃ, ὅπου ὁμιλοῦσα καθὼς ἐδῶ τώρα, τὸ ἔφθειρε ὁ κακοηθέστατος, κάμνοντάς το παρδαλὸν ὁ δοξόσοφος καὶ οἰηματίας. Ἀποῤῥίπτουν πάθη, ἀποῤῥίπτουν ἰδιώματα, κλίσεις, παλαιώτερα καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πατέρα τῶν γραμμάτων, τὸν σεβαστὸν Ὅμηρον, τὰ ὁποῖα δείχνουν καὶ οὕτω τὴν ἀρχαιότητα τῆς αἰολοδωρικῆς γλώσσας. Κακὴν κακῶς ὁποῦ νομίζεις ἴσως χθεσινὸν, εἶναι ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐνιαυτὸς ὁποῦ τὸ ἔλεγαν. Τίνα γλῶσσαν, φίλε, ἐννοεῖ ὁ Πλούταρχος, τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα εἶναι ὅλα γεμάτα ἀπὸ νοῦν, ὅταν παραπονῆται, ὁποῦ δὲν βάνουν τὰ παιδία νὰ ἀρχίζουν νὰ σπουδάζουν μὲ τὴν μητρικήν τους γλῶσσαν, ἀλλὰ τὰ ἀποκάμνουν μὲ μίαν ἀσυνείθιστην γλῶσσαν, καὶ οὕτω τὰ κάμνουν νὰ ἀποστρέφωνται τὸν ἱερὸν ναὸν τῶν Μουσῶν; Ποίαν γλῶσσαν ἐννοεῖ ὁ Φώτιος, ὅταν λέγῃ διὰ τὸν Διόδωρον, μήτε ὑπεραττίκιζε, μήτε ἔνευε πάλιν εἰς τὴν καθομαλισμένην (παρατήρει καλὰ τὴν σημασίαν τοῦ καθομαλίζω, καὶ θὰ δώσῃς κάθε δίκαιον εἰς τὸν Πλούταρχον)· ποία εἶναι αὐτὴ ἡ καθομαλισμένη γλῶσσα ὁποῦ ὁμιλοῦνταν ἐπὶ Διοδώρου; βέβαια τὰ αἰολοδωρικὰ εἶναι· τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦνταν κοινῶς καὶ πολὺ ἀκόμα πρότερον. Πλὴν ἂς εἶναι, διὰ χάριν σου, στέργω, συναινῶ νὰ ἀποῤῥίψωμεν τὰ αἰολοδωρικά· ἀλλὰ, φίλε, σκεπτέον πρῶτον, ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι δυνατόν· πέντε ἢ δέκα ἡμεῖς νὰ σύρωμεν εἰς τὰ θελήματά μας μιλιόνια κόσμου· φοβοῦμαι μήπως φανῶμεν ἰσχυρογνώμονες καὶ παράξενοι, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ ἄλλο τι χειρότερον. Ἔλα φίλε νὰ συγκαταιβῶμεν εἰς τοὺς πολλοὺς, διὰ νὰ συναναιβοῦν καὶ οἱ πολλοὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀλίγους· ἀλλοιῶς σκιαμαχοῦμεν, ἀερομαχοῦμεν καὶ δὲν κατορθόνομεν ἄλλο, παρὰ νὰ φαίνωμάσθε μάταιοι καὶ ἀλλόκοτοι,

» Στοχάσου, φίλε, τὴν ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν ὁποῦ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν δοξόσοφην καὶ κατοχικὴν ἰσχυρογνωμοσύνην· ἄλλοι παρεμβάλλουν εἰς τὴν ὁμιλίαν τους τουρκικαῖς λέξεις, ἄλλοι ῥουμουνικαῖς, ἄλλοι παρενθέτουν ἰταλικαῖς, ἄλλοι δαϊτζικαῖς καὶ τ. Αὐτὸ καλὸν εἶναι; Αὐτὸ δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ αὐτὸ ὁποῦ ἀμελοῦμεν τὴν σπουδήν τῆς γλῶσσας μας, καὶ τὴν ἀφίνομεν ἀκαλλιέργητην, καὶ οὕτω κατά τινα τρόπον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν ἠξεύρωμεν; Ἀλλὰ τίνες πρέπει νὰ τὴν καλλιεργήσουν; Μόνοι ὅσοι ἔχουν σπουδασμένην τὴν ἀττικὴν, ὅσον τὸ δυνατὸν καλὰ, καὶ τὴν γράφουν ἀκόμα· διὰ τὶ καθ' αὐτὸ αὐτοὶ μόνον τὴν ἠξεύρουν· οἱ ἄλλοι, τοὺς ἰδίους μας ἐννοῶ, εἶναι ψευδοελληνισταί· ἐπειδὴ οἱ ἀλλογενεῖς ἑλληνισταὶ, ἂν δὲν γράφουν τὴν ἀττικὴν, γράφουν, τὸ συνειθισμένον, τὴν λατινικὴν, γράφουν τὴν ἐπιχώριόν τους κανονισμένην καὶ αὐτήν· αὐτοὶ ὅμως μὴ γράφοντας καμμίαν κανονισμένην γλῶσσαν, ἀκριβῶς ὁμιλῶντας, δὲν πρέπει νὰ νομίζωνται λογιώτατοι· αὐτοὶ ἄρα ὡς μὴ λογιώτατοι δὲν ἔπρεπε ποτὲ ναὐθαδιάζουν νὰ γράφουν καὶ νὰ μεταφράζουν βιβλία εἰς τὴν γλῶσσαν μας· διὰ τοῦτο μὲ φαίνεται, ὅτι εἶναι καλὸν, τώρα μάλιστα, νὰ μὴ ὑπογράφῃ τινὰς εἰς βιβλία εἰς τὴν ὁμιλημένην γλῶσσαν, τῶν ὁποίων ὁ συνθετὴς δὲν ἐξέδωκε πρότερον ἀττικὰ συντάγματα. Ἄτοπον εἶναι νὰ βλέπῃ τινὰς καὶ εἰς κοινότητες ἀρκετὰ μεγάλαις, διδασκάλους χωρὶς νὰ ἦναι δόκιμοι μὲ ἀττικά τους συντάγματα, ἢ κἂν μὲ μεταφράσεις Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Πλουτάρχου καὶ τ. καὶ ἀβελτηρία πολλὴ εἰς ἐκείνους ὁποῦ συντρέχουν εἰς παρόμοια βιβλία, καὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ διορίζουν παρομοίους διδασκάλους.

» Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου ὁποῦ ἐκδίδω, εἶναι ἡ γλῶσσα ὁποῦ ὁμιλῶ καὶ ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες· ἂς μὴ φαντασθῇ τινὰς ὅτι τὴν ἐκδίδω ὡς τύπον καὶ κανόνα τῆς αἰολοδωρικῆς· τὴν ἐκδίδω ὡς ἀπόπειραν, ὡς δοκιμὴν μόνον· καὶ γράφω ὅσον ἠμπορῶ μόνον μὲ ταῖς ἀρχαῖς της. Εἶναι ἄλλοι οἱ ἀνώτεροί μου διὰ νὰ τὴν κανονίσουν καλλίτερα. Κάθε τι μὲ τὴν συνδρομὴν πολλῶν γίνεται καὶ καλλίτερον καὶ τελειότερον· καὶ τώρα εἶμαι εὐχαριστημένος, ἂν μὲ καταλαμβάνουν μόνον. Ἠμπορεῖ τινας νὰ μὲ εἰπῇ ἐδῶ, ὅτι βγαίνω ἀπὸ τὰ σύνορά μου, μεταχειριζόμενος λέξεσ τινες ὁποῦ δὲν εἶναι ἴδιαίς της· τοῦτο τὸ κάμνω διὰ δύο αἰτίας· πρῶτον, ἐπειδὴ δὲν εἶναι γραμμένα βιβλία μὲ ταῖς ἀρχαῖς της, καὶ ἕνας μόνον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἠξεύρῃ μὲ ἀκρίβειάν τινα, λείποντας μάλιστα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τόσους ἐνιαυ-

τούς· δεύτερον, στοχάσθηκα καλλίτερα νὰ ἀφεθοῦν τινὲς λέξες, καθὼς χρόνος ἀντὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τ. ἔπειτα ἐνίοτε εὑρίσκω καὶ ἐγὼ εὔλογον νὰ παρθῇ μία λέξις ἀπὸ τὴν γνησίαν της ἀδελφὴν, ἂν τὴν εἰπῶ καὶ θυγατέρα, δὲν σφάλνω, καθὼς ὅμηρος δι' ἄνθρωπον μόνον ἀντὶ ἐνεχύρου· ἄλλοτε μ' ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μία ἀττικὴ προσφυέστερη καὶ τὴν αἰλοδωρικὴν δὲν τὴν ἐνθυμοῦμαι ἢ καὶ τὴν ἀγνοῶ, καὶ δὲν ἐντρέπομαι νὰ τὸ πῶ. Εἶναι διαφορὰ μεγάλη νὰ γράφῃ τινὰς ἕνα καταιβατὸν μόνον ἀπὸ τοῦ νὰ γράφῃ ἑκατοντάδες καταιβατά. Ἔπειτα λέξεις τινὲς ἀσυνείθισταις δὲν πειράζουν· πλὴν νὰ γίνεται μὲ συστολὴν καὶ μὲ καλὴν ἐκλογὴν τὸ πρᾶγμα· ὁ ἰδιωτισμὸς τῆς γλώσσας, ἡ κλίσις της, τὰ πάθη της, πρέπει νὰ παρατηροῦνται μὲ προσοχήν· καὶ ἑκατὸν λέξες λόγου χάριν ἀσυνείθισταις ἂν εἶναι εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον, ταῖς συνειθίζει καὶ μόνος του ὁ ἀναγνώστης βλέποντάς ταις τρεῖς ἢ τέσσεραις φοραῖς καθὼς συνείθισε καὶ τὸ δίδω, παίρνω, τρώγω καὶ τ. χωρὶς νὰ τοῦ τὰ ἐξηγήσῃ κανένας· ἔπειτα κατὰ τὴν ὕλην ὁποῦ πραγματεύει τινὰς, εἶναι καὶ λέξεις ὁποῦ δὲν εἶναι κοιναῖς· μαθαίνοντας τὴν ὕλην τινὰς, μαθαίνει καὶ ταῖς λέξες· ἔπειτα, ἂς ἐρωτᾷ καὶ ἀπὸ κἀμμίαν λέξιν διὰ νὰ μαθαίνῃ. Δὲν εἶναι λόγος διὰ τοὺς ξυλοκόπους καὶ μαγείρους ἐδῶ.

» Ἡ αἰολοδωρική μας γλῶσσα, ἡ παλαιότερη ἴσως τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν σλαβικὴν καὶ τὴν κιμμερικὴν, εἶναι ἀδελφὴ τῆς ἀττικῆς, ἡ αὐτὴ, τρόπον τινὰ, μὲ αὐτὴν, μὲ αὐτὴν μόνην τὴν διαφορὰν ὁποῦ αὐτὴ εἶναι εὐκολώτερη, ἢ νὰ μεταχειρισθῶ τὸ ἐπίθετον ὁποῦ τὴν δίδει ὁ Φώτιος, καθομαλισμένη, καὶ ἂν καλλιεργηθῇ ἀπὸ σοφοὺς ὁποῦ ἔχουν ἔννοιαις καθαραῖς γλώσσας, ὁποῦ στοχάζονται ὅτι ἡ γλῶσσα ὄργανον εἶναι μόνον θαυμασίως εὐκολυντικὸν μαθήσεως, καὶ ὄχι καθ' αὐτὸ μάθησις· λέγω τοῦτο· ἐπειδὴ ἦταν ὅτε στοχάζονταν τὴν γλῶσσαν μόνην μάθησιν, καὶ εἶναι τινὲς ἀκόμα καὶ τώρα, καθὼς λόγου χάριν οἱ ῥήτορες καὶ οἱ γραμματικοὶ, καὶ πλῆθος μισηταῖς δυσκολίαις καὶ ἀηδεῖς ἀπὸ τοῦτο· ἂν καλλιεργηθῇ, λέγω, ἀπὸ τέτοιους σοφοὺς, ἠμπορεῖ νὰ γένῃ ἀκόμα ἡ εὐκολώτερη ἴσως τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ καλλίτερη καὶ θὰ τιμᾶται ἀπὸ ὅλα τὰ σοφὰ ἔθνη καὶ ἀκολούθως τὰ δυνατὰ, διὰ τὴν σεβαστὴν ἀδελφήν της εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν οἱ πατέρες τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, οἱ πρωτοδιδάσκαλοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὁ Ὅμηρος, οἱ πυθαγορικοὶ, ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Θεόφραστος, ὁ Ἀρχιμήδης ὁ Νεύ-

των τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πολύβιος, ὁ Εὐκλείδης, ὁ Διόφαντος, ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Πλούταρχος καὶ τόσοι ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἀθανάτισαν τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὰ κοσμωφελῆ των συγγράμματα, ἀπαθανάτισαν καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν· ἐπειδὴ ὅσον σώζεται ὁ στιλβωμένος κόσμος, θὰ σπουδάζεται καὶ αὐτὴ μὲ ἅμιλλαν ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, καὶ θὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα ἀπὸ ὅλαις ταῖς ἄλλαις. Πόσαις ἄλλαις ἀπόθαναν, πόσαις ἄλλαις θ' ἀποθάνουν! Αὐτὴ θὰ ζῇ διὰ πάντα ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὁποῦ ἀνάφερα. Πρόσθεσε ἀκόμα, τὰ χριστιανικὰ βιβλία εἶναι εἰς αὐτὴν κατὰ πρῶτον λόγον γραμμένα, καὶ ἡ σπουδή της θὰ εἶναι ἡ πρώτη φιλοτιμία, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ τὸ πρῶτον χρέος τους, τῶν πρωτευόντων κἂν ἐκκλησιστικῶν· ἐπειδὴ πάντοτε θὰ αἰσθάνονται καὶ τὴν αἴσθησίν τους, καὶ τὴν τιμήν τους, καὶ τὸ χρέος τους.

» Ὅλαις αἱ γνώσεις ὁποῦ στολίζουν καὶ κοσμοῦν τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ τὸν κάμνουν νὰ ἐξέχῃ, ὁποῦ τὸν κάμνουν μεγαλήτερον καὶ τιμιώτερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ὁποῦ τὸν ὑψόνουν ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁποῦ τὸν κάμνουν εὐγενῆ τῷ ὄντι, ἐπειδὴ εὐγενεῖς τῷ ὄντι εἶναι ὅσοι ἐξέχουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ ταῖς γνώσεις καὶ ταῖς ἀρεταῖς· διὰ τί αὐτοὶ εἶναι καὶ ὠφελιμώτεροι καὶ ἀναγκαῖοι εἰς τὸν κόσμον. Ὅλαις λέγω αὐταῖς πραγματεύθηκαν εἰς τὰ ἑλληνικά· γεωργία, ἰατρικὴ, οἰκοδομικὴ, οἰκονομικὴ, ἠθικὴ, πολιτικὴ, μεταφυσικὴ, φυσικὴ, ἱστορία, ἱστορία τῆς φύσεως, γεωμετρία, ἀριθμητικὴ, ἀστρονομία, καὶ τ. ταῖς ὁποίαις ὁ χρόνος τινὲς τελειοποίησε, καὶ τελειοποιεῖ καὶ θὰ τελειοποιεῖ, καὶ εἰς ἄλλαις δὲν ἠμπόρεσε νὰ προσθέσῃ τίποτε. Πῶς πρέπει νὰ γράφεται ἡ ἱστορία, καὶ πόσον ὠφελεῖ τὸν συντροφικὸν καὶ πολιτικὸν ἄνθρωπον ἡ ἱερὰ καὶ πάγκοινη διδάσκαλος ἱστορία; Κανένας δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τι παραπάνω, λέγει μόνον μὲ ἄλλαις λέξεις τὰ πάλαι λεγμένα. Εἶμαι φιλαλήθης, φίλε, πολὺ πλέον παρὰ φιλογενὴς, καὶ θαυμάζω τὰ θαυμαστέα, καὶ κακίζω τὰ κακιστέα, καὶ τὸν ἀπαλλοτριωμένον μου ἐγκρίνω, καὶ τὸν οἰκειωμένον μου κατακρίνω· ἀλήθεια εἶναι ὁ θεὸς, καθὼς καὶ δικαιοσύνη καὶ ὀρθὸς λόγος· καὶ τὰ ἐναντία εἶναι ὁ διάβολος· καὶ μὲ τὸν θεὸν πρέπει τινὰς νὰ εἶναι, καὶ ὄχι μὲ τὸν διάβολον. Ἄκουσε φίλε καὶ τί λέγει ἕνας φραντσαῖος ἀπὸ τοὺς πρώτους φιλοσόφους καὶ πρώτους μαθηματικοὺς τοῦ περασμένου αἰῶνος. En morale et en politique nous ne faisons que traduire les anciens, ἤγουν εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ εἰς τὰ πο-

λιτικὰ δὲν κάμνομεν ἄλλο ἢ νὰ μεταγλωττίζωμεν τοὺς παλαιούς.

» Τί νὰ εἰπῶ διὰ τινὰς κούφους πτοημένους καὶ ποιητικοὺς ἀκόμα, ὁποῦ διαβάζοντας τινὰ ἀλλόγλωσσα βιβλία, ἐπιφέρουν ἔπειτα ἠθικά τινα, πολιτικά τινὰ ἀπ' αὐτά, καυχώμενοι ἀναίσχυντα, ὡσὰν ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχοντας ἐξαίρετον νερὸν εἰς τὴν αὐλήν του, καὶ εἰς τὴν πρώτην πηγήν, πηγαίνει μακρὰ καὶ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιον ξεθυμασμένον νερόν, καὶ ὕστερα ὁ ἀνόητος καυχᾶται δι' αὐτό, δείχνοντας εἰς ἐπίδειξιν τί κάλλιστον νερὸν ἔχει. Τί νὰ εἰπῇ τινὰς διὰ ἐκείνους τοὺς κούφους πατέρας, καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνοήτους, τοὺς φονεῖς καὶ καταποντιστὰς τῆς νεολαίας, ὁποῦ παρακινοῦν καὶ φέρνουν παιδία ἀνήλικα καὶ ἀγράμματα εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔπρεπε πρῶτα νὰ γένουν καλοὶ λογιώτατοι εἰς τὴν γλῶσσαν τους, νὰ μάθουν τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου τους κἂν, ἀριθμητικήν, γεωμετρίαν, γεωγραφίαν, καὶ ἔπειτα ἑτοιμασμένοι καὶ ἡλικωμένοι ὁπωσοῦν, νὰ ἔλθουν· οὕτω δοκιμασμένοι ἀκόμα, πολλὰ εὔκολα καὶ εἰς ὀλίγον μαθαίνουν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅσα δὲν ἠμποροῦν νὰ μάθουν εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ γυρίζουν ὀπίσω· καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην πηγαίνοντας οὕτω, κάμνουν τιμὴν εἰς τὴν πατρίδα τους, καὶ εἰς τὴν πατρίδα τους γυρίζοντας πλέον προκομμένοι, κάμνουν τιμὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ τοὺς ἔπεμψαν· ὡς καὶ αττικὰ ἀκόμα οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀναίσχυντοι παρακινοῦν καὶ ἀπαιτοῦν νέους νὰ ἔλθουν νὰ σπουδάσουν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κηρύττουν μὲ αὐτὸ τρόπον τινὰ οἱ ψεῦσται καὶ ἀπατεῶνες, οἱ φονεῖς καὶ καταποντισταὶ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, οἱ ἄξιοι τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀποστροφῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι μήτε αττικὰ ἠξεύρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ ταῖς ῥυπαραῖς κερδοδοξοσκοπίαις των οἱ μυσαροὶ καὶ ἀσυνείδητοι προδίδουν καὶ τὴν πατρίδα τους. Εἶναι νὰ μὴ ἀγανακτῇ τινὰς φίλε δι' αὐτά;

» Ὅποιος ἠξεύρει τὴν αἰολοδωρικὴν γλῶσσαν, ἠξεύρει τὰ πέντε ἕκτα τῆς αττικῆς· ἡ σπουδὴ τούτης, ἡ ὁποία εἶναι ἐν ταὐτῷ καὶ τελειοποίησις ἐκείνης, εἶναι ἐν ταὐτῷ τὸ εὐκολώτερον μάθημα εἰς ἕνα ὁποῦ ἀγαπᾷ καὶ ἠξεύρει νὰ σπουδάζῃ. Ἀπ' ἐκείνην τὴν αἰολοδωρικήν, λέγω, καὶ δι' ἐκείνης πρέπει νὰ ἀρχίζῃ τινὰς τὴν σπουδήν του, δηλαδὴ ἐφαρμόζοντας τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσας του, ἐπάνω εἰς πράγματα ὁποῦ θὰ τὸν εἶναι εἰς τὴν ζωὴν ὠφέλιμα καὶ ἀναγκαῖα, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, ἐφαρμόζοντας τὴν σπουδὴν τῶν πραγμάτων, ἐπάνω εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσας. Μῦθοι καὶ ᾄσματα καὶ ῥητορεῖαις ἐδῶ

εἶναι ὀλέθρια. Στοχάσου σὺ ὁποῦ ἀναδέχεσαι τὸ ἱερὸν αὐτὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας, ὅτι ἀρχίζεις νὰ βάνῃς τὰ θεμέλια ἑνὸς καλοῦ πολίτου, ὅτι εἶσαι ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς τοῦ νέου, καθὼς λέγει ὁ μεγάλος σοφὸς Πλούταρχος· καὶ μὲ παραμύθια, καὶ μὲ ἄσματα καὶ ψευδολογοπλοκαῖς διαφθείρεις τὸ φυσικὸν τοῦ νέου· ἡ μάθησις τῶν ὠφελίμων πραγμάτων δυναμόνει, ξετυλίγει, ἀνοίγει τὸν νοῦν τοῦ νέου. Μία διδασκαλία ἀτομικὴ νὰ εἰπῶ οὕτω εἶναι πρῶτα ἀναγκαία εἰς τὰ παιδία, θεωρῶντάς τα πρῶτα ἀσχέτως, χωρὶς κάμμίαν ἀναφορὰν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀπολυμένως, χωρὶς δηλαδὴ κανέναν δεσμὸν μὲ ἄλλους· καὶ σχετικῶς μόνον πρὸς τὰ πράγματα ὁποῦ τὰ περιτριγυρίζουν, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ ζήσουν· ἐπειδὴ οἱ ἀρχάριοι ὄντας ἀνίκανοι ἀκόμα σκέψεων καὶ ἀνασκέψεων, καὶ ἀκολούθως ἠθικότητος, καταλαμβάνουν καὶ μαθαίνουν αὐτὰ, ὁποῦ δὲν ἔχουν νὰ μεταχειρισθοῦν σκέψιν, ἀλλὰ αἴσθησιν καὶ εὐκολώτερα καὶ καλλίτερα· ἐπειδὴ γνωρίζουν εὐθὺς καὶ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν βλάβην ὁποῦ θἄχουν εἰς τὴν ζωὴν ἀπ' αὐτά. Ποτὲ δὲν πρέπει νἀρχίζῃ τινὰς τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸ ἄλφα, βῆτα· ἐπειδὴ τοῦτο ὑποθέτει εἰς τὰ μικρὰ σκέψιν τινὰ ὁποῦ δὲν τὴν ἔχουν· προσκρούει τινὰς οὕτω εἰς αὐτά· ὅθεν καὶ συχνὰ βλέπει ἀποστροφὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἄλφα, βῆτα, καὶ ἀκούει καὶ τὸ διατὶ γράμματα· καὶ πίστευσέ με, φίλε, αὐτὰ τὰ λόγια τῶν παιδιῶν προέρχονται ἀπὸ μίαν θαυμαστὴν λογικὴν αὐτῶν· ἡμεῖς ὅμως οἱ μωροὶ τῷ ὄντι πέρνομεν αὐτὴν τὴν θαυμασίαν λογικὴν διὰ μωρίαν. Φέραμεν πρῶτα ἡμεῖς οἱ φρόνιμοι δὰ εἰς κατάστασιν τὰ ἀθῶα νὰ καταλάβουν τὴν ὠφέλειαν τῶν γραμμάτων; Μὴ προετοιμάζοντάς τα (θαϊδῇς κατωτέρω πῶς ἑτοιμάζονται) εἰς κάθετι ὁποῦ τὰ λέγομεν, δὲν παραλογοῦμεν; Ἄς μάθουν πρότερον ὅσα βλέπουν μέσα εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὸ μαγερεῖον, εἰς τὴν αὐλὴν, εἰς τὸν κῆπον, εἰς τὸ περιβόλι. Εἶναι ἀσυγκρίτως καλλίτερα νὰ βγάζῃ ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν εἰς τὰ ἐργαστήρια, εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ νὰ τὸν δείχνῃ, νὰ τὸν ἐξηγῇ τὰ πράγματα τῶν ὁποίων θὰ ἔχῃ χρείαν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν, παρὰ νὰ βατταρίζῃ ἀπέραντα μὲ τεχνολογίαις παράξεναις. Ἀκολουθεῖ ὕστερα μία διδασκαλία εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων σχέσεων, θὰ θεωρήσῃ τινὰς τὸν νέον ὡς ἀδελφὸν, ὡς υἱὸν, ὡς μέλλοντα ἄνδρα, ὡς μέλλοντα πατέρα, ὡς γείτονα, ὡς συμπολίτην, ὡς ὑπήκοον, ὡς ἡγεμόνα, ὡς δημιούργημα εὐγενέστατον· κ' ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ σπουδὴ τῆς ἠθικῆς καὶ τόσων ἄλλων μαθημάτων.... »

Ἐν τοῖς αὐτοῖς δ' ἐπιλεγομένοις ἐξήνεγκε καὶ παραδόξους τινὰς ἰδέας περὶ ἐκπαιδεύσεως [1], τὰς ὁποίας διὰ μακρῶν ἀνέπτυξεν ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ ταὐτοχρόνως δημοσιευθείσῃ ἐν Βιέννῃ (*περὶ τοῦ Νοουμένου*).

Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1818) ὁ Φιλιππίδης μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν *ἐπιτομὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν τοῦ Φλώρου εἰς τὴν αἰολοδωρικὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον*, ἐπισυνάψας ἐπιλεγόμενά τινα *περὶ μαθήσεως καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται*. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕφος αὐτοῦ ἔχει μικράν τινα ἐπὶ τὰ βελτίω διαφορὰν ἀπὸ τοῦ τῶν προηγουμένων συγγραμμάτων αὐτοῦ, παρατιθέμεθα μικράν τινα περικοπήν.

« Ὁ ἄνθρωπος, τὸ εὐγενέστατον καὶ φρονιμώτατον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα, ὁποῦ ἔχει βέβαια ἕνα ξεχωριστὸν προσδιορισμὸν παρὰ τὰ ἄλλα, ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ τίποτε· ἔχει ὅμως τὴν δύναμιν ἀπὸ τὸν πάνσοφον δημιουργόν του, νὰ μάθῃ ὅλα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς αὐτὸν νὰ ἠξεύρῃ, τόσον εἰς συντήρησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, τοῦ ἀτόμου του, ὅσον καὶ εἰς συμβίωσιν μὲ τοὺς ὁμοίους του. Ἰδοὺ λοιπὸν δύο στιγμαῖς ὀπτικαῖς, δύο σημάδια, δύο σκοποὶ, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀφορᾷ ἀσκαρδαμυκτὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν μάθησίν του. Ἰδοὺ λοιπὸν δύο εἴδη μαθήσεως· τὸ ἕνα ἀποβλέπει τὸν ἑαυτόν του μόνον, ὡς τρόπον τινα μόνον, τὸ ἄτομόν του, τὸ ἄλλο ἀποβλέπει αὐτὸν ὡς διορισμένον νὰ ζῇ μὲ ἄλλους, ὡς μέλος τοῦ συντροφικοῦ σώματος.

» Αἱ πρώταις ἄρα γνώσεις ἀπὸ ταῖς ὁποίαις πρέπει νἀρχίσῃ τινὰς τὴν μάθησίν του, εἶναι ἐκείναις ὁποῦ ἀποβλέπουν τὰ ὠφέλιμα εἰς τὸ ἄτομόν του· σωστὰ τούταις εἶναι καὶ αἱ εὐκολώτεραις· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ, ὁ νέος λέγω ὁποῦ ἀρχίζῃ νὰ μαθαίνῃ, δὲν ἔχει χρείαν νὰ κάμῃ ἄλλο τίποτε, παρὰ νὰ μεταχειρισθῇ ταῖς αἰσθήσές του, αἱ ὁποίαις τὸν δόθηκαν δι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν δημιουργόν. Ὁ νέος εἰς τὴν ἑξαετῆ ἢ ἑπταετῆ ἡλικίαν του, ὅταν τὸ συνειθισμένον ἀρχίζῃ νὰ μα-

---

[1] Εὐμενῆ περὶ τῆς μεταφράσεως ταύτης τοῦ Φιλιππίδου κρίσιν ἐξήνεγκον ἥ τε Ἐφημερὶς τῆς Λειψίας (**1817**, Σεπτεμβρίου **26**) καὶ ὁ Λόγιος Ἑρμῆς (**1818** σελ. **27—30**) γράφων καὶ ταῦτα περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐπιλεγομένων τοῦ Φιλιππίδου. « Τῆς μεταφράσεως ἡ γλῶσσα καὶ φράσις δημώδης μὲν ἀλλ' ὄχι εὐκαταφρόνητος, καὶ ἡ ὀνοματοθεσία ὄχι ἀτυχής... εἰς δὲ τὰ ἐπιλεγόμενα εὑρίσκει τις πολλὰς γνώμας καὶ ἰδέας ὀρθὰς περὶ γλώσσης καὶ παιδείας, καὶ παρακινοῦμεν καθένα νὰ τ' ἀναγνώσῃ μὲ προσοχὴν καὶ ἀπροσωποληψίαν. »

θαίνῃ ὑπὸ διδάσκαλον, ἠξεύρει πλέον τινὰ πράγματα, καθὼς καὶ τινὲς λέξες διὰ νὰ ἐξηγῆται διὰ τὰ πράγματα ὁποῦ ἠξεύρει. Συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅταν βάνωμεν τὰ παιδιὰ εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅτι τὰ παιδιὰ τώρα ἀρχίζουν νὰ μάθουν.»

Ἀλλ' ἤδη εἶχεν ἀποδυθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα ἕτερος τοῦ Καταρτζῆ μαθητής, Ἀθανάσιος ὁ Χριστόπουλος, ὁ νέος τῆς Ἑλλάδος Ἀνακρέων. Οὗτος δοξάζων, ὅτι ἡ ἁπλῆ γλῶσσα εἶναι αἰολοδωρική, καλῶς παρηλλήλισεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, συγγράψας γραμματικήν τε καὶ συντακτικὸν αὐτῆς, καὶ μέχρι τέλους ἐνέμεινε διατρανῶν τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1805 δημοσιευθείσης *γραμματικῆς τῆς Αἰολοδωρικῆς ἢ τῆς ὁμιλουμένης τορινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσας* παρατιθέμεθα ταῦτα.

«Ἀπόδειξις τ' ὅτι ἡ τωρινὴ γλῶσσα εἶναι Αἰολοδωρική.

» *Νόμῳ καλὸν, νόμῳ αἰσχρὸν*, ἔλεγε πάλε ποτὲ ὁ Ἀβδηρίτης Δημόκριτος, ὅτι δηλαδὴ τὸ εὔμορφον, καὶ ἄσχημον, τὸ καλὸν, καὶ κακὸν δὲν εἶναι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ συνήθειαν, τὸ ὁποῖον, ἂν μὲν ἀλλοῦ ἀληθεύῃ δὲν διϊσχυρίζομαι, εἰς τὴν γλῶσσαν ὅμως εἶναι ἀληθέστατον· ὅτι ἀλλέως, ἂν τῶν γλωσσῶν ἡ λέξες ἦταν φύσει ὡραῖες, καὶ καλὲς, ἔπρεπεν ἀναντιῤῥήτως πάντοτε καὶ νὰ εἶναι, καὶ νὰ νομίζωνται τέτοιες· πλὴν ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἀλληλοδιαδόχως ταῖς μὲν δέχονται, ταῖς δὲ ἀποστρέφονται, καὶ ἄλλαις ἀντ' ἄλλων πλάττουν, καὶ σχηματίζουν εἰς τ' ἄπειρον, φανερὸν ὅτι ὅλες, ὅσον μὲν συνηθίζονται, εἶναι καὶ ὡραῖες, καὶ καλὲς, παύοντας δὲ ἡ τῆς χρήσεώς των συνήθεια, χάνουν τὸ λοιπὸν καὶ αὐτὲς τὴν πρότερήν των ἀνθηρὴν καὶ σεμνὴν φαντασίαν, καὶ μένουν τελευταῖον, καὶ ὀνομάζονται ἄχρηστες. Τέτοιον εἶναι ὅλων τῆς γῆς τῶν γλωσσῶν τὸ ἰδίωμα· γλῶσσα δὲ ἀναλλοίωτη, καὶ ἀμετάβλητη οὔτ' ἦταν, οὔτ' εἶναι, οὔτε θὰ εἶναι πώποτε· καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε ἡ γλῶσσα τῶν προτέρων εἶναι τῆς τῶν ὑστέρων ἀνόμοια. Ὅθεν λοιπὸν καμμία γλῶσσα καθαυτὸ οὔτε καλὴ, οὔτε κακὴ εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φαντασιώδη ἰδέαν· καὶ δικαίως Λυσίας ὁ ῥήτορας ἔλεγεν, ὅτι *ἡ γλῶσσα νοῦν οὔτε πολὺν, οὔτ' ὀλίγον ἔχει.*

»Πλὴν ἂν σταχασθῶμεν τῆς γλώσσης τὸ τέλος ἁπλούστατα, καὶ πιστεύσωμεν, ὅτ' εἰς ἀνάπτυξιν, καὶ ἐξήγησιν τῶν ἰδεῶν μας τὴν πλάττομεν, δὲν εἶναι ἴσως παράλογον νὰ δεχθοῦμεν, τ' ὅτι ὁποια γλῶσσα εἶναι συντομώτερη, ὁμαλώτερη, καὶ πλουσιώτερη κατὰ ταῖς

λέξαις ταῖς ἀναγκαίαις τόσον εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν φυσικῶν, ὅσον καὶ τῶν μεταφυσικῶν ἰδεῶν, ἐκείν' εἶναι καὶ ἡ καλλίτερη τῶν ἄλλων.

» Ὅτι μὲν τὸ σύντομον εἶν' εἰς τὴν γλῶσσαν πάντοτε προκριτώτερον, ἐμπράκτως τὸ ὁμολογοῦμεν, τὴν βραχυλογίαν ἐπαινῶντας, καὶ τὴν πολυλογίαν ἀποστρεφόμενοι· καὶ λοιπὸν καθὼς ὁ λόγος, ὅταν βραχυλέκτως ἐκφράζεται, εἶν' εὐπαραδεκτότερος, οὕτω καὶ ἡ λέξις, ὅταν βραχυσυλλάβως προφέρεται, εἶναι προτιμότερη· ἂν ὅμως ἡ γλῶσσα προστούτοις ἠμπορεῖ καὶ δύω, ἢ πολλαῖς λέξαις νὰ προφέρῃ συνθετικῶς, ἀποκόπτοντας καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν, ὅσαις συλλαβαῖς ἐνδέχεται, τότε ἡ τέτοια εἶν' ἀναντιῤῥήτως καλλίτερη ἀπ' ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἔχει μὲν λέξεις βραχυσύλλαβαις, πλὴν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ταῖς συνθέσῃ.

» Ὅτι δὲ πάλιν τὸ ὁμαλὸν, καὶ εὔτακτον εἶναι προτιμότερον ἀπὸ τὸ ἀνώμαλον καὶ ἄτακτον, ὅσοι γλώσσαις μανθάνουν, ἠμποροῦν νὰ τὸ εἰποῦν· ἐπειδὴ ταῖς ὁμαλώτεραις, εὐκολώτερα μανθάνουν παρὰ ταῖς ἀνωμαλώτεραις.

» Πλούσιαν δὲ τελευταῖον δὲν λέγω ἐκείνην, ἡ ὁποία εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔχει πλῆθος ἀπέραντον ὀχληροτάτων συνωνύμων, καὶ μυριάδαις πλεκτάναις φράσεων, καὶ περιφράσεων, ἀλλ' ἐκείνην, ἡ ὁποία εἰς καθέκαστην ἀπολύτως ἰδέαν ἔχει μίαν λέξιν, καὶ φράσιν κύριαν· ἢ, ἂν ἐνεργείᾳ δὲν ἔχῃ, ἔχει φύσιν τέτοιαν, ὥστ' ὅταν θελήσῃ, εὐθὺς ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ, παράγοντας καὶ συνθέτοντας ὅλαις ἀπὸ ταῖς ῥιζικαῖς, καὶ πρωτότυπαις λέξαις της. Τί ὠφελοῦν τὴν γλῶσσαν, παρακαλῶ, οἱ ἄπειροι κυκεῶνες τῶν συνωνύμων καὶ φράσεων; ἂν ἠμποροῦμεν μὲ μιὰν ἁπλῶς μάχαιραν νὰ κόψωμεν τίποτε, δὲν εἶναι περιττὸν νὰ λάβωμεν εἰς τοῦτο πεντακόσιαις; τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν μὲ μιὰν μόνην λέξιν δυνηθῶμεν νὰ ἐκφράσωμεν ταῖς ἰδέαις μας, ταῖς πολλαῖς τί ταῖς θέλομεν; τὸ γινόμενον μ' ὀλίγον ματαίως μὲ τὸ πολὺ γίνεται.

» Ἀνίσως συγκρίνομεν ὅλαις τῆς Εὐρώπης ταῖς πρωτότυπαις, καὶ παράγωγαις γλώσσαις, εὑρίσκομεν ὅτι, θεωρῶντας τὸ πρᾶγμα ἀπαθέστερον, ἡ τωρινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν κοινῶς λαλοῦμεν, εἶναι συντομώτερη, καὶ ὁμαλώτερη ὅλων τῶν λοιπῶν· καὶ προστούτοις τόσον πλούσιας φύσεως, ὥστ' ἂν μόνον δοθῇ ἡ ἰδέα τοῦ πράγματος, εὐθὺς καὶ ἡ λέξις της σαφέστατα σχηματίζεται· δὲν εἶν' ὅμως παράξενον, ἂν τὸ πλῆθος ὀλίγαις ἔχῃ λέξεις· αὐτὸ δὲν προέρχεται

ἀπὸ τὴν ἔνδειαν, καὶ στενότητα τῆς γλώσσης του, ἀλλ' ἀπὸ ταῖς ὀλίγαις ἰδέαις του· ὅθεν ὡς πρὸς αὐταῖς ἔχει αὐταρκέσταταις λέξεις· αὐτὸ ποτὲ οὔτε γεωμετρικὰ, οὔτε φυσικὰ, οὔτε μεταφυσικὰ φαντάζεται· ὅθεν οὔτ' ἔχει ταῖς λέξεις των. Ἐγὼ δὲν θεωρῶ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσά μας εἰς τὸ πλῆθος στόμα εὑρίσκεται, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δύναμίν της καὶ φύσιν, πόσον εἶναι καὶ πλούσια, καὶ εὔστροφη εἰς τὰ τῶν σπουδαίων στόματα.

» Τέτοια εἶναι, ὦ Ἕλληνες, ἡ γλῶσσα μας, κἂν πολλοὶ δοκησίσοφοι ἀκρίτως τὴν διαβάλλουν ὡς βάρβαρην· καὶ τοῦτο, διατὶ δὲν ὁμοιάζει τὴν γλῶσσαν τοῦ Θουκυδίδου καὶ Πλάτωνος. Ἀλλὰ τὸ νὰ νομίζωμεν μόνον τὴν Ἀττικὴν καλὴν, κ' Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ μ' ἐκείνην μόνον νὰ ἐπιθυμοῦμεν καὶ νὰ λαλοῦμεν, καὶ συγγράφωμεν, εἶναι τὸ ἴδιον, καθὼς ἀστειότατατα λέγει ὁ Πλούταρχος, ([2]) ὡσὰν μὴ θέλωμεν οὔτε ἰατρικὸν ἀντίδοτον νὰ δεχθοῦμεν, ὅταν ἀῤῥωστοῦμεν, οὔτε φόρεμα νὰ φορέτωμεν, ὅταν κρυόνωμεν, ἂν τὸ μὲν ἰατρικοφόρον ἀγγεῖον δὲν κατασκευάσθηκεν εἰς τὸ Κεραμικὸν τῆς Ἀττικῆς· τὰ δὲ φόρεμα δὲν ὑφάνθηκεν ἀπὸ ταῖς τρίχαις τῶν Ἀττικῶν τῆς Κολιάδος προβάτων.

» Ἀλλὰ τὶ τάχα νομίζομεν, ὦ Ἕλληνες, ὅτι οἱ παλαιοί μας προπάτορες Ἀττικὰ ἐλαλοῦσαν; ὄχι βέβαια ἐπειδὴ, ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῶν ἄλλων ὀλιγωτάτων Ἀττικῶν, οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, καὶ Πελοποννήσιοι, καὶ Ἠπειρῶται, καὶ Μακεδόνες, καὶ Σικελοὶ, καὶ Κρῆτες, καὶ Ῥόδιοι, καὶ οἱ λοιποὶ Δωρικὰ, καὶ Αἰολικά· οἱ δ' Ἕλληνες τῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἰωνικά. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενον, ἂν ἡ γλῶσσα μας δὲν ὁμοιάζει τὴν Ἀττικήν· ἡμεῖς Ἀττικοὶ δὲν εἴμασθεν, ἀλλὰ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς· καὶ ἑπομένως κ' ἡ γλῶσσα μας εἶν' Αἰολοδωρική· καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἵλεος ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Πλάτων, ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν καλλίτερη, ὡς συντομώτερη, τακτικώτερη, καὶ ὁμαλώτερη ἀσυγκρίτως, καθὼς ἡ γραμματική της τὴν δείχνει σαφέστατα. Ἠμπορεῖ δὲ ὅμως νὰ μ' εἰπῇ τινας, ἄραγ' ἔχει καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὴν Δωρικὴν, κ' Αἰολικήν; ἄπειρην· καὶ ἂς παρατηρήσωμεν, αναλύωντας ὅλην διόλου τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν, καὶ θεωρῶντας, ὅτον ἐγχωρεῖ σύντομα καὶ τὴν φύσιν της, καὶ τὴν κατὰ διαφόρους τόπους ὁλικὴν, ἢ μερικὴν ἀλλαγὴν τῆς λέξεως, τοῦ τόνου, καὶ τῆς κλίσεως

([1]) Εἰς τὸν περὶ τοῦ ἀκούειν λόγον.

αὐτῆς· ὥστ᾽ ἔπειτα διὰ μέσον τῆς τέτοιας ἀναλύσεως νὰ δυνηθοῦμεν νὰ φθάσωμεν τὸ σκοπούμενον. »

Ἀμέσως δὲ λόγον ποιούμενος *περὶ ὁλικῆς καὶ μερικῆς ἀλλαγῆς, μεταθέσεως, ἀναδιπλώσεως, ἀποκοπῆς, συνιζήσεως, τόνων, κλίσεων, ἀντωνυμιῶν, ῥημάτων*, καὶ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων δεικνύων τὴν συγγένειαν τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης πρὸς τὰς ἀρχαίας διαλέκτους, καὶ ἰδίως τὴν Δωρικὴν, καὶ τὴν Αἰολικὴν, τελευτᾷ οὕτω.

« Τέλος πάντων ὦ Ἕλληνες, συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι ὅλη δι᾽ ὅλης Ἑλληνική· καὶ κατὰ μὲν τὸ καθόλου, φύσεως Δωρικῆς, κατὰ δὲ τὸ μερικώτερον, Αἰολικῆς· καὶ διὰ τοῦτο ὀρθότατα τὴν ὀνομάσαμεν Αἰολοδωρικήν. Ὅπου δὲν φαίνεται, ὅτι ὁμοιάζει μὲ τὴν Ἀττικὴν, ἢ κοινὴν, ἐκεῖ Αἰολίζει· ἐπειδὴ κ᾽ ἡ Αἰολικὴ εἰς τὰ αὐτὰ μὲ ἐκείναις ὁμοιάζει· ὅταν δηλαδὴ λέγει, *ἡ τιμὴ, τῆς τιμῆς, τὴν τιμὴν*, καὶ ὄχι *ἁ τιμὰ, τᾶς τιμᾶς, τὰν τιμὰν*, Δωρικ. καὶ *ὁ λόγος, τοῦ λόγου*, καὶ ὄχι *τῶ λόγω* Δωρικ. κτ.

» Ἔχει δὲ ὡς Δωρικὴ μὲν ἰδίωμα *ν᾽ ἀποκόπτῃ* διαφόρως ταῖς λέξεις κατ᾽ ἀρχὴν, μέσην, καὶ τέλος, καὶ νὰ μεταχειρίζεται κατακόρως ταῖς συνίζησαις, *καρδιὰ, ποιὸς, πιὲ, πιῇ, παιδιοῦ*, κτ. λέγοντας.

» Ὡς Αἰολικὴ δὲ τὸ παροξύτονον, *ἡ τράπεζα, τῆς τράπεζας, ἡ σοφώτερη, τῆς σοφώτερης, ταῖς σοφώτεραις, ὁ Γρηγόριος, τοῦ Γρηγόριου, τοὺς Γρηγόριους*· κτ. τὸ ὁποῖον καὶ οἱ Ἀττικοὶ συνήθιζαν.

» Πάλιν ὡς Δωρικὴ ταῖς κοινῶς παροξύτοναις ὀνομαστικαῖς τῆς Γ΄ κλίσεως παροξυτόνως προφέρει, *οἱ ἀνθρώποι* λέγοντας, *οἱ φιλοσόφοι, οἱ ἁγίοι*, κτ.

» Δὲν εἶναι θυγατέρα τῆς Ἀττικῆς, καθὼς ἡ Ἰταλικὴ, Γαλλικὴ Ἰσπανικὴ, καὶ Βλαχικὴ τῆς Λατινικῆς, ἀλλ᾽ ἀδελφὴ μὲ τὸ πρωτότυπόν της κάλλος· μὲ τὴν παμπάλαιαν λέξιν, καὶ κλίσιν της δηλαδή· τόσον δὲ διαφέρει ἀπὸ τὴν παλαιὰν Δωρικὴν, ὅσον οἱ παλαιότατοι ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς νεωτάτους, δηλαδὴ κατὰ τὰ ἐπουσιώδη μόνον συμβεβηκότα, καὶ ὄχι κατὰ τὴν φύσιν· καθὼς καὶ ἡ Ἀττικὴ τῶν καιρῶν τοῦ Θουκυδίδου, καὶ Πλάτωνος, καὶ ἡ Ἰωνικὴ Ἡροδότου καὶ Ἱπποκράτους, ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην Ἀττικήν.

» Ἂς μὴ γινόμεσθεν, ὦ Ἕλληνες, τὸ λοιπὸν μητραλοῖαι· ἂς μὴ τὴν λακτίζομεν· ἂς τὴν τιμήσωμεν, καθὼς ὁμιλῶντας οὕτω καὶ συγγράφοντας μ᾽ αὐτήν· ὅτι τιμῶντάς την ἢ ἀτιμάζοντάς την, τὸν ἑαυτόν μας τιμοῦμεν, ἢ ἀτιμάζομεν· ἂς μὴ ζητοῦμεν μὲ τὴν παλαιότα-

την ἢ Δωρικὴν, ἢ Ἰωνικὴν γλῶσσαν, ἱστορίαν, ἢ τέχνην, ἢ φιλοσοφίαν, νὰ συγγράφωμεν, ἀλλὰ μ' αὐτήν. Ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἔγραψαν μὲ τὴν Ὁμηρικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μὲ τὴν τοῦ καιροῦ των· πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς μὲ τὴν δικήν των; ὄχι βέβαια. Ὁ σοφὸς Δημώναξ, λέγει ὁ ἀστεῖος Λουκιανὸς, λαλῶντας ποτὲ, κ' ἐρώτῶντας ἕνα του γνώριμον, ἐπειδὴ ὑπεραττίκως ἐκεῖνος τὸν ἀποκρίθηκεν, ἐγὼ, τὸν εἶπε, φίλε, σ' ἐρωτῶ τώρα, κ' ἐσὺ ἀπ' τὸν καιρὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος μ' ἀποκρίνεσαι.

» Ὡς πότε, ὦ Ἕλληνες, μωραίνομεν; δὲν γνωρίζομεν τὸ αἴτιον, καὶ τὴν πηγὴν τῆς ἀμαθείας μας πόθεν προέρχεται; ὄχι βέβαι' ἀπαλλοῦ, παρὰ διὰ τί προσμένομεν νὰ μάθωμεν τὴν παλαιότατην Ἀττικὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς αὐτὴν ν' ἀκούσωμεν ἰδέαν φιλοσοφίας, καὶ ἱστορίας· κ' ἐνῷ τ' Ἀττικὰ μανθάνομεν, ἀποθνήσκομεν καὶ παύομεν· ἔχ! ὦ Ἕλληνες, ἡ Μοῦσες κατεσιώπησαν· ὁ Ἑλικῶνας ὀδύρεται ὁ Παρνασὸς στενάζει· ὁ Περμησὸς ἐξηράνθηκεν· ἡ δάφνη κατεμαράνθηκεν.

« Νῦν δάκρυα βρύετε πάντα.
» Νῦν ἄλγεα ἔλθετε πάντα.
» Κεντάτ' ἐμὰ σπλάγχνα καὶ ἦτορ.

Θρηνῶ κ' ἐγὼ μὲ τὸν Ἀλκμᾶνα. »

Ἐκ πνεύματος νεωτερισμοῦ μᾶλλον ἢ περωτισμένης πεποιθήσεως ἀπεδέχθησαν τὰς περὶ γλώσσης τοῦ Χριστοπούλου ἰδέας οὐκ ὀλίγοι τῶν λογίων τοῦ τότε καιροῦ. Ἰδίως δὲ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις πολυμαθὴς ἰατρὸς Ἰωάννης Βιλαρᾶς, ἔνθερμον ἔχων συνεργὸν καὶ τὸν διδάσκαλον Ἀθανάσιον Ψαλίδαν, συνέλαβε τὴν παράδοξον ἰδέαν νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς κοινὴν γλῶσσαν τὸ ἰδίωμα τοῦ ὄχλου τῆς πατρίδος του, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέβαλλε καὶ τόνους καὶ τὴν ἄλλην ὀρθογραφίαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἑξῆς « *Μηκρης Ορμηνιας για τα γραμματα, και ορθογραφηα της Ρομεηκης γλοσας* » ἣν ἐδημοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ (1814).

« Ηκοση τρηα ψηφια πρεπη να εχομε στο Αλφαβητο της γλοσας, οπου κρενομε· γιατι τοσα χρηαζουντε σοστα για να παραστησομε, ολες τες στηχιακες τhς φονες, κε ηνε·

α, ϐ, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ, ου.

» Τα πεντε απο ταφτα ονομαζουντε φονηεντα, γιατη προφεροντας τα κε μοναχα κανουν φονη ακερια, δηχος να χρηαζουντε βοηθια απο αλο ψηφη κε ηνε·

α, ε, η, ο, ου,

» Τα δεκαφτα ονομαζουντε σημφονα, γιατη απατα τους ηνε βουβα, κε χρηαζουντε βοηθια απο φονηεντο για να παραστησουν φονη ακερια, κε ηνε·

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.

» Το ι, απο λογου του μνησκη αφονο, και μοναχο ποτε δεν προφερετε, μονε χρησιμεβη για να σχηματηζουντε η δηφθογγες.

» Η δηφθογγο ηνε φονη ακερια σηνθεμενη απο διο φονες, οπου τες προφερομε σ' εναν κερο, σε τροπο οπου ακουγοντε κη' διο, δηχος νὰ καμουν, παρα μια φονη μοναχα. Αφτες ηνε ενια·

αι, ει, οι, ουι, ια, ιε, ιη, ιο, ιου.

» Τες δηφθογγες μπορουμε να τες μηρασομε σε διο ταξες ονομαζοντας κηριες τες προτες τεσερες· *αι, ει, οι, ιου*, γιατη σε ταφτες ακουγοντε παστρικα κη' διο φονες καθος στες λεξες, ΑΙτος, χΑΙδεβο, πετΑΙ, λΕΙμονη, λΕΙ, ελΕΙμοστηνη, ρΟιδο, Οισκε, ακοι, κρουι.

» Κε καταχρηστηκες τες αλες· πεντε, *ια, ιε, ιο, ιη, ιου*, γιατη σε ταφτες το ι, δεν αβγαται φονη, μονε χρησιμεβη μοναχα για να καμη μαλακοτερο το φονηεντο, οπου ακολουθαι, καθος στες λεξες, πεδιΑ, πιΕ, αξΙΗ, σκολΙΟ, ψομιου, κε. τλ.

» Ἡ γλοσα μας στο ανακατομα της με ξενες γλοσες επηρε κε ξενες φονες, τες οπηες για να τες γραψομε αναγγαζομεστε να ανταμονομε διο ή τρηα ψηφια απο το αλφαβητο μας, κε' τζη εσηνηθησαμεν να τες παραστενομε. Αφτες ηνε πεντε· *ντ, γγ, μπ, τζ, ντζ*, καθος στες λεξες· μπαλα, μπαρουτη, οντας, τζηταο, γγιονης, ντζηναο.

» Οσες φονες ληπον μπενουν στη γλοσα μας φτανουν να γραφτουν με τα ηκοση τρηα γραματα του αλφαβητου μας. Κε ακολουθως ολες αφτες η φονες εχουν τα παραστατικα τους σημαδια, ή απο ενα ψηφη μονο, ή απο διο, ή κε περσοτερα. Αφτα τα ψηφια, τα παραστατηκα σημαδια καθε φονης σε μια λεξη βαλμενα κι' αραδιασμενα κατα την ταξη, οπου ερχετε το καθενα, γραφουν, κε παραστενουν καθαρα αφτη τη λεξη κατα πος την προφερομε κιολα.

» Ενας παρομιος αραδιασμος αφτον τον ψηριον, οπου παραστενουν απο μια φονη, μας δηνη κε ταχτηκο γραψημο, ή την ορθογραφια, στη γλοσα μας. Κε ορθογραφομε εκηνο, οπου θελομε, αν τα βαλομε στο γραψημο μας τα παραστατηκα σημαδια τον φονον, οπου εχη καθε λεξη. Καθε περησιο, ή αλο ψηφη απο το καθοληκο, ή ολιγοτερο απο τα χρηαζομενα σε καθε λεξη κανουν το γραψημο ανορθογραφο,

αλοφονο, ανεσοστο, κε εξεναγγης κακογραμενο, κε βαρβαρο, αφορμης οπου δεν παραστενη πλιο τη λεξη σοστα, καθος την προφερομε κιολα, ή την παραστενη σε τροπο, οπου διαβαζοντας τη την καταλαβενομε αχαμνα, κε μας ξηπναι αχαμνη, κε στραβη ηδεα στο νουμας.

» Αποδηχνετε λιπον φος φανερα απο τα ηπομενα, πος ορθογραφηα ονομαζετε ο τροπος, οπου αναφανερα για να γραφομε· οπιον αλον τροπο μεταχηρηστουμε ηνε ανορθογραφηα. Κε τουτα φτανουν για οσους θελουν να ορθογραφουν κε να ορθοδιαβαζουν στη ρομεηκη γλοσα. »

Ἀλλ' αἱ παραδοξολογίαι αὗται τοῦ καλλικελάδου ἐκείνου ποιητοῦ οὐ μόνον οὐδένα εὗρον θιασώτην, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐνίσχυσαν τὴν φάλαγγα τῶν δοξαζόντων, ὅτι ἡ λαλουμένη ὑπὸ τοῦ ὄχλου διάλεκτος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ ὡς ἡ γραφομένη τοῦ ἑλληνισμοῦ γλῶσσα. Τὸ δὲ περίεργον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βιλαρᾶς ἀμέσως μεταμεληθεὶς παρεδέχθη καὶ τοὺς τόνους καὶ τὴν ἄλλην ὀρθογραφίαν ἐν διαφόροις ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ δημοσιευθεῖσιν ἐμμέτροις καὶ πεζοῖς, ὡς καὶ ἐν τῇ μετὰ τρία ἔτη ἐκδοθείσῃ συλλογῇ καὶ ἄλλων ποιημάτων αὐτοῦ, εἰ καὶ μέχρι θανάτου διετέλεσε θιασώτης τῆς δημώδους γλώσσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1794–1821.

Παναγιώτης Κοδρικᾶς.—Ἀδαμάντιος Κοραῆς.—Νεόφυτος Δούκας.—Στέφανος Κομμητᾶς.—Ἄλλοι θιασῶται τοῦ ἀρχαΐζοντος ἰδιώματος.—Πόλεμος μεταξὺ Κοραϊστῶν, Κοδρικιστῶν, Τρακαριστῶν καὶ Μακαρονιστῶν.—Νεοελληνικαὶ γραμματικαί.—Διατριβὴ Κρομμύδη.—Διάφορα ὑποδείγματα νεοελληνικοῦ ὕφους.

Αἱ περὶ ἁπλῆς γλώσσης διάφοροι δοξασίαι τοῦ τε Μοισιόδακος καὶ τοῦ Καταρτζῆ ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη ὑπὸ διαφόρων λογάδων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καλῶς ὑποστηριχθεῖσαι, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον κατώρθωσαν ἵνα ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Ἐθεωρήθησαν πάντοτε ὡς γνῶμαι ἀτομικαὶ ἰδιοτρόπων λογίων, ἑλκύουσαί ποτε τὴν φιλοπερίεργον προσοχήν, ἕνεκεν ἰδίως αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν θιασωτῶν αὐτῶν διεγειρομένου θορύβου· καὶ δύνανται μὲν οὗτοι νὰ προ-

σηλυτίσωσί τινας, οὐδέποτε ὅμως θέλουσιν ἑορτάσει μεγαλειτέρους θριάμβους.

Ἡ νῦν καθαρεύουσα νεοελληνικὴ γλῶσσα, εἰ καὶ μὴ ὑπεστηρίχθη μετὰ τοσούτου θορύβου, ἀφ' ἑαυτῆς οὕτως εἰπεῖν ἐποίησε καὶ ἐξακολουθεῖ ποιοῦσα μεγάλας προόδους. Ὁ Θεοτόκης, κάλλιον παντὸς ἄλλου τὸν προορισμὸν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης κατανοήσας, ἐν σιγῇ ἐκαλλιέργησεν αὐτήν. Δὲν κατῆλθεν εἰς τὴν δημοσιότητα μετὰ θορυβώδους ἐπιτελείου προσηλύτων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς καινοτομίας, διότι ἡ Ἑλλὰς πρὸ πολλοῦ προητοιμασμένη δι' αὐτὴν τὴν καινοτομίαν προθύμως υἱοθέτησεν αὐτήν, κωφεύσασα εἰς τ' ἀλλεπάλληλα καὶ παταγώδη κηρύγματα τῶν ἰδιοτρόπων νεωτεριστῶν. Τὸ ἔθνος κάλλιστα συνειδὸς τὴν ἑαυτοῦ καταγωγὴν ἐπεθύμει νὰ καλῆται *Ἑλλὰς* καὶ οὐχὶ *Γραικία* ἢ *Ῥωμηοσύνη*· ἐσεμνύνετο δὲ γράφον καὶ ἀναγινῶσκον *Ἑλληνικὰ* καὶ οὐχὶ *Γραικικὰ* ἢ *Ῥωμαῖκα*.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ΄ ταύτης ἑκατονταετηρίδος ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς παρέσυρεν ὅλους σχεδὸν τοὺς τότε λογίους εἰς πόλεμον ἀμείλικτον κατὰ τοῦ καθαρεύοντος ἰδιώματος, τοῦ ὁποίου θιασώτης παρίστατο ὁ Ἀθηναῖος Παναγιώτης Κοδρικᾶς, ἀνὴρ πολλῷ μὲν βεβαίως ἐκείνου τὴν παιδείαν κατώτερος, πλὴν ὁμολογουμένως εὐρυτέρων σχεδίων. Ἐν τῇ ἀνίσῳ ταύτῃ πάλῃ ἐφάνη νικηθεὶς ὁ δεύτερος· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐλησμονήθησαν τὰ Γραικικὰ τοῦ Κοραῆ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν τέως ὀπαδῶν αὐτοῦ καὶ συμμάχων.

Ἐν ἔτει 1794 ὁ Κοδρικᾶς μεταφράσας, διὰ προσταγῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σούτσου, τὰς *Ὁμιλίας περὶ πληθύος κόσμων* τοῦ Φοντενὲλ ἐν κακοζήλῳ ὕφει, προέταξε τὰς ἑξῆς περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης σκέψεις καὶ γνώμας.

« Δυσκολώτερον, καὶ ἀργότερον πρᾶγμα δὲν μὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἄλλο τόσον πολλὰ, ὅσον εἶναι τὸ νὰ ἔμβῃ εἰς τάξιν τὸ ἄτακτον, τὸ νὰ κανονισθῇ τὸ ἀκανόνιστον, καὶ νὰ ἐπιστηριχθῇ εἰς γενικὰς καὶ κοινὰς ἀρχὰς τὸ μηδ' ἀρχὴν, μηδὲ βάσιν ἔχον.

» Ἡ δυστυχὴς Ἑλλὰς, τὸ εὐγενέστατον ἐκεῖνο κλίμα, τὸ τεχνικώτατον οἴκημα, καὶ πολυμαθέστατον ἔδαφος, ἀφ' οὗ ἄρχησε νὰ μεταπίπτῃ ἀπὸ τὴν προτέραν της δόξαν, καὶ λαμπρότητα, προαισθομένη ἀπὸ τὸ πεπρωμένον τῶν ἐθνῶν, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν συναρμογὴν τῶν περιστατικῶν τὸν τελευταῖόν της ὄλεθρον, ἄρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ χάνῃ μαζὺ μὲ τὴν ἔνδοξόν της ἐλευθερίαν, καὶ τὰς τέχνας,

καὶ τὰ ἤθη, καὶ τὰ γράμματα, καὶ σὺν πᾶσι τούτοις τὴν παλαιὰν ἐκείνην τῆς γλώσσης εὐγένειαν· αἱ ἀλλεπάλληλοι ἔφοδοι καὶ δουλεῖαι ὁποῦ κατὰ καιροὺς ἐδοκίμασεν ἀπὸ διάφορα ἔθνη, πότε Μακεδονίων, πότε Ῥωμαίων, καὶ ἐνίοτε Γότθων, εἰς αὐτὴν μὲν μετέδωκαν, κατὰ τὸν ἀναπόφευκτον ἠθικὸν νόμον τοῦ νὰ μιμῆται ὁ δοῦλος τὸν δεσπότην, καὶ τὴν τῶν ἠθῶν τους ἀγριότητα, καὶ τὴν τῶν ἐθῶν τους βαρβαρότητα, καὶ τὴν τῶν διαλέκτων τους ἀχρειότητα. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔθνη, καὶ πρὸ πάντων τὸ Ῥωμαϊκὸν διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος οὐ μόνον πολιτικῶς μὲ τὴν κυρίευσιν τῶν πολιτειῶν, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἐπιστημῶν ἐδανείσθη ὅσον ἐδυνήθη, καὶ λόγους, καὶ τρόπους, τέχνας, ἔθιμα, μαθήματα, καὶ νόμους ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας αἰχμαλώτους του. Τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἡ αἰχμάλωτος κατὰ τῶν νικητῶν της ἐθριάμβευεν. Εἶδος θριάμβου ἀποτεταμιευμένον μόνον εἰς τὰ πεπολιτευμένα ἔθνη μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης των ἐξαχρειώσεως, καὶ θρίαμβος παρηγορητικὸς, ἂν τέλος πάντων ἐνδέχεται νὰ εὑρεθῇ καμμία παρηγορία διὰ τὴν ἐπικειμένην εἰς ἓν εὐγενὲς ἔθνος σκλαβίαν, ἀφ' οὗ ἐξολοθρευθῇ ἡ ἔνδοξός του ἐλευθερία. Μετενεχθεῖσα λοιπὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Ῥώμην ἡ ἑλληνικὴ διάλεκτος, καὶ συζευχθεῖσα τρόπον τινὰ μὲ τὴν δέσποινάν της Λατινικὴν, τοῦτο μὲν μετατρεπομένων τῶν φράσεών της κατὰ τὰς διαθέσεις τῶν δεσποτῶν της, πρὸς ἐξήγησιν τῶν ὁπωσδήποτε ἰδεῶν της· τοῦτο δὲ προστιθεμένων ἀπείρων λέξεων, καὶ διαφόρως στρεφομένων τῶν ἐκφράσεων πρὸς δήλωσιν εἴτε συνηθείας τινὸς πολιτικῆς, εἴτε ἐπινοίας νέας Ῥωμαϊκῆς, ἐγέννησε τὸ βάρβαρον ἔκτρωμα τὴν μιξοβάρβαρον λεγομένην διάλεκτον. Ἡ ὁποία ἄλλως ἀλλαχοῦ, καὶ ποικίλως πανταχοῦ λαλουμένη, γραφομένη, καὶ μάλιστα συμμιγνυμένη μὲ τὴν τῶν Βενετῶν διάλεκτον, οἱ ὁποῖοι ἐξαπλωθέντες ἔσχατον εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγου, καὶ ἕως εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς μετενεχθείσης καὶ κακῇ κακῶς διαιρεθείσης βασιλείας τῶν Ῥωμαίων φθάσαντες πρὸς καιρὸν, ἀνάγκη πᾶσα ἦτον νὰ μεταδώσουν ὡς κρατοῦντες τοῖς ὑπὸ χεῖρα, καὶ ἤθη, καὶ ἰδέας, καὶ λέξεις, καὶ φράσεις, διηρέθη εἰς τόσας ἐγχωρίους γλώσσας ὅσα καὶ χωρία, καὶ τόποι, καθὼς εὔκολα ἠμπορεῖ νὰ πληροφορηθῇ τὸ τοιοῦτον ὁ κάθε περίεργος ἀπὸ τὰ αὐτολεξεὶ εἰς πολλοὺς ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος σωζόμενα πολλῶν πόλεων γράμματα. Εἰς τοιαύτην δὲ κατάστασιν οὔσης τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου κατεσπαραγμένης, καὶ μεταμορφωμένης,

καθὼς ἦτον ἐλεεινῶς καὶ ἡ δέσποινα αὐτῆς Ῥωμαϊκὴ βασιλεία, ἐπῆλθε φεῦ! ἡ ἐσχάτη αἰχμαλωσία, ἡ πικροτάτη οὐράνιος μάστιξ, καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Ῥωμαίων ἀκαταστασίας δυσαπόφευκτος ἀποκατάστασις. Ἡ ὁποία μὲ ξίφος δίστομον προχωροῦσα, μὲ δεσμοὺς καὶ ἀλύσους τὴν αὐτὴν παράτασιν ἐμπεδοῦσα, ἔσφαξεν, ἐδούλωσεν, τὰς βιβλιοθήκας κατέκαυσε, τὴν βασιλείαν ὅλην τέλος πάντων ἐκ βάθρων κατέστρεψε, καὶ τὸ ἐξευγενισθὲν ἐκεῖνο γένος τῶν Ῥωμαίων κατὰ κράτος ἐξηχρείωσεν· ἔχασε τὸ δυστυχὲς μαζὺ μὲ τὴν πολυχρόνιόν του λαμπρότητα, καὶ εὐγένειαν, καὶ τὴν πολύτιμόν του ἐλευθερίαν, καὶ ἐφεξῆς τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, τὰ ἤθη, καὶ γράμματα. Ὅλα ἔλειψαν, ὅλα ἐξηφανίσθησαν, καὶ ὡς ἀχρεῖος δοῦλος ὑπὸ ζυγὸν αὐτονόμου δεσπότου καταδαμαζόμενος μίαν ἔχει φροντίδα, εἰς ἓν καταγίνεται μόνον, ὅλα του διευθετεῖ τὰ κινήματα εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ τοιούτου δεσπότου πρὸς ὁπωσοῦν τῶν δεσμῶν του ἀνακούφισιν. Χαίρειν καταλιπὼν καὶ ὑψηλὰς θεωρίας καὶ εὐγενικὰς ἀσχολίας, καὶ ἐλευθερίους ἀσκήσεις, καὶ γυμνάσματα, μίαν μόνην ἡγεῖται ταύτην εὐτυχίαν τὸ νὰ εἶναι ἕνας μὲν μὲ χρυσὰς, ἄλλος δὲ ἀργυρὰς, καὶ ἄλλος μὲ ὁπωσοῦν ἐλαφρὰς ἀλύσους πεπεδημένος, ἀείποτε ἀνελεύθερος ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τοῦ νοός του τὰ φρονήματα. Φεῦ τῆς τοιαύτης εἱμαρμένης! ποῦ πλέον σχολεῖα ἑλληνικά! ποῦ Ἀκαδημίαι ἐπιστημονικαί! ἢ Πανδημίαι φιλολογικαί! ποῦ διδάσκαλοι, ἢ ἐν συντόμῳ ποῦ Γλῶσσα ἑλληνική! ὅλα ἔπρεπε νὰ προχωροῦν κατὰ θυμὸν καὶ κατ' ἀρέσκειαν τῶν κρατούντων. Ἄλλα λοιπὸν ἤθη, ἄλλος τρόπος ζωῆς, ἄλλα ἔθιμα, καὶ ἀλλοῖα ἐνδύματα, ἄλλας ἔπεται ἰδέας νὰ γεννήσουν, καὶ ὅλα ἔπρεπε νὰ ἐκφράττωνται, καὶ νὰ ὀνομάζωνται μὲ τὴν τῶν κρατούντων διάλεκτον. Ἐκ τούτου προῆλθε τὸ τερατῶδες ἐκεῖνο κρᾶμα τῆς λεγομένης Ῥωμαίικης γλώσσης, σύμμικτον ὡς κυκεὼν ἀπὸ διαφόρους, καὶ πολυαρίθμους ξένας λέξεις, καὶ φράσεις τῶν ὁποίων ἡ ἑλληνικὴ ἔκφρασις οὔτε ἰξεύρομεν οἱ περισσότεροι ἂν ἦτον εἰς χρῆσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οὔτε ἂν τὴν εὕρωμεν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν, διότι οὔτε ἐννοοῦν οἱ πολλοὶ τί λέγομεν, καὶ ἀηδιάζουν ὅλοι διὰ τὸ ἀσυνήθιστον

» Μὲ μίαν τοιαύτην διεφθαρμένην γλῶσσαν ὁποῦ μόλις εὐπορεῖ τὰς πρὸς δήλωσιν τῶν πλέον τετριμμένων ἰδεῶν λέξεις, καὶ ἐκείνας τὰς πλέον ξένας, καὶ οὔτε κἂν προσοικειωμένας, πῶς ἠμπορεῖ τινὰς νὰ μεταφράσῃ βιβλία ἐπιστημονικὰ, νὰ ἐκφράσῃ ἰδέας εὐγενικάς, ἢ νὰ

ἐκθέσῃ ἀρχὰς συστηματικὰς, δόξας πολιτικὰς, ἢ θεωρίας ἠθικάς; ἕνα χάος πανταχόθεν τὸν περικαλύπτει· ἕνα κενὸν εἰς κάθε νόημα τὸν ἀπεκδέχεται, καὶ ἡ κάθε περίοδος εἶναι δι' αὐτὸν μία νέα ἀπορία, καὶ τὸ ὅλον ὅλη ἀμηχανία.

» Μὰ ἂς γράψῃ (εὑρέθησαν ἄνθρωποι, καὶ ἄνθρωποι προκομμένοι, εἰς τὸν δέκατον ὄγδοον μάλιστα αἰῶνα, νὰ τὸ εἰποῦν, νὰ τὸ δοξάσουν, καὶ νὰ νομίσουν ὅτι ἠμποροῦν νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀνασκευὴν κατασκευὴν, καὶ καλλωπισμὸν τὸν παντελῆ τοῦ πράγματος ἀφανισμὸν), ἂς γράψῃ μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις, καὶ μὲ τὰς αὐτὰς φράσεις ὁποῦ συντυχαίνομεν, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ γλαφυρότερον, καὶ εὐληπτότερον, ὡς ὠφελιμώτερον. Ἄχ! μὰ τοῦτο εἶναι τόσον εὔκολον νὰ τὸ εἰπῇ τινὰς, ὅσον εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τὰς πόσας περιέχει δυσκολίας, καὶ νὰ συμπεράνῃ τὰς πόσας συμπεριλαμβάνει ἀτοπίας, καὶ τέλος πάντων πόσον εἶναι βλαπτικὸν μᾶλλον ἢ ὠφέλιμον. Ἐγὼ ἀποσιωπῶ τὸ πόσον εἶναι δύσκολον εἰς μίαν αἰσθητικὴν ψυχὴν ἑνὸς φιλογενοῦς σπουδαίου νὰ καταστήσῃ εἰς τὸ νὰ μεταφράσῃ, *χορατασίζικα* τὸ serieusement, *μούτλακ* τὸ absolument, *ζαὲρ* τὸ et bien κτ. κτ. κτ. Ἐπιφέρω ὅμως ἐρωτῶντας, πρῶτον ποῖον τρόπον ὁμιλίας ἀπ' ὅσους οἱ Ῥωμαῖοι μεταχειρίζονται νὰ μεταχειρισθῇ; τῆς Κωσταντινουπόλεως, ἕπεται νὰ μὲ εἰποῦν, ὡς μητροπόλεως κατὰ μίμησιν καὶ τῶν λοιπῶν πεπολιτευμένων ἐθνῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ τῆς μητροπόλεως τρόπος τῆς διαλέκτου παρὰ πάντας τοὺς κατὰ χώραν ἐγκρίνεται. Ἐγὼ κἀνταῦθα παρατρέχω, τὸ ὅτι τοῦτο ἕπεται νὰ εἰπῇ τινὰς διὰ τὴν διάλεκτον τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων εἶναι μητρόπολις ἡ Κωσταντινούπολις, καὶ ὄχι διὰ τὴν Ῥωμαίικην τῶν Ῥωμαίων, οἱ ὁποῖοι σκλάβοι ὄντες, οὐδ' ἑστίας ἀπολύτως ἰδίας εὐποροῦσι, πολλοῦγε καὶ δεῖ μητροπόλεως. Καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην πολιτικὴν ἕπεται οἱ τῆς Κωσταντινουπόλεως κάτοικοι νὰ ἔχουν χρείαν περισσοτέρων ξένων λέξεων κατ' ἀναλογίαν τῆς μετὰ τῶν κρατούντων πραγματείας καὶ συναναστροφῆς. Ἀλλ' ἐρωτῶ πάλιν ποῖον τρόπον ἀπ' ὅσους οἱ τῆς Κωσταντινουπόλεως κάτοικοι μεταχειρίζονται πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ; ἐπειδὴ καὶ ὄχι μόνον κάθε μέρος καὶ κάθε ἐνορία αὐτῆς τῆς πόλεως ἄλλον ἔχει τὸν τόπον τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ γένους μας ἐπιστημότεροι ἐκ διαμέτρου διαφέρουσιν ἕνας τοῦ ἄλλου εἰς τὰς ἐκφράσεις καὶ τρόπους τῆς ὁμιλίας των. Ἄλλος κλίνει εἰς τὸ ἑλληνικώτερον, ἄλλος εἰς τὸ τουρκικώτερον, ἄλλος ἀλ-

λῶς ἐκφράζεται, κατ' ἀναλογίαν τῶν πολλῶν ἢ ὀλίγων ἰδεῶν ὁποῦ ἔχει. Ἔπειτα ἄλλη πάλιν μεγίστη καὶ ἀσυμβίβαστος διαφορὰ μεταξὺ τοῦ τρόπου τῆς ὁμιλίας τῶν ἀνδρῶν, καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὁμιλίας τῶν γυναικῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον μιᾶς ἑκάστης πρὸς ἄλλην. Ποῖον λοιπὸν τρόπον νὰ ἐκλέξῃ ὁ δυστυχὴς γράφων. εἰς καιρὸν ὁποῦ εἰς τὸν ἕνα θέλει ἔχει τόσους κατηγόρους, ὅσους καὶ εἰς τὸν ἄλλον; ἄλλοι μέν, ἕπεται εἰς αὐτὸν τὸν ὁποῖον δήποτε τρόπον νὰ ἀρέσκωνται, ἄλλοι δὲ νὰ ἀπαρέσκωνται, οἱ μὲν νὰ εὐχαριστοῦνται, οἱ δὲ νὰ δυσαρεστοῦνται, ὀλίγοι νὰ τὸν ἐγκρίνουν, καὶ οἱ λοιποὶ νὰ τὸν κατακρίνουν, καὶ γενικῶς τὸ γυναικεῖον φῦλον νὰ τὸν ἀηδιάζῃ. Δεύτερον δέ, ποῖος ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους πλουτεῖ ἀποχρώντως τὰς ἀναγκαίας λέξεις καὶ φράσεις, μὲ τὰς ὁποίας νὰ γίνῃ παντοίου νοήματος ἀκολόθωτος ἔκφρασις, χωρὶς νὰ συναπαντήσῃ ὁ γράφων μυρίας ἀνεπιβάτους δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι νὰ παρεγκλίνουν τέλος πάντων εἰς ἀνεπιδιορθώτους ἀτοπίας; ἀλλ' ἂς δανεισθῇ ὅσας λέξεις τὸν χρειάζονται, τὰς μὲν ἁπλούστερον πραγματικωτέρας ἀπὸ τὴν Τούρκικην, τὰς δὲ ἐπιστημονικωτέρας ἀπὸ τὴν Ἑλληνικήν, τὰς δὲ πολιτικωτέρας, ἄλλας ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν καὶ ἄλλας ἀπὸ τὴν Γαλλικήν. Ὢ, καὶ τί θαῦμα εἶδος διαλέκτου! ἐγὼ πρὸς ἀποφυγὴν πολυλογίας παρακαλῶ τὸν κάθε ἀπαθῆ διακριτικὸν νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοῦτο, καὶ ἂν βαρύνεται διὰ τὴν ἀτοπίαν τῆς ἐννοίας, ἐπειδὴ καὶ κάθε ἄτοπον φέρει σιωπὴν εἰς κάθε φρόνιμον, νὰ ἐπιφέρῃ ἄλλην ἀντίῤῥησιν ἀπ' ὅσας δαψιλέστατα ἔχει, ἂς ἐρωτήσῃ μόνον τὸν οὕτως δογματίζοντα, εἰς ποίαν γλῶσσαν ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ ὕστερον ὅτι γράφει ὁ οὕτως γράφων; μὰ τάχα ὕστερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἔχει νὰ ὠφελήσῃ; βέβαια ὄχι· διατὶ θέλωντας νὰ δώσῃ εἰς ἓν ἔθνος ὁποῦ προσφάτως ἐκκύπτει ἀπὸ τὴν πολυχρόνιόν του ὑπὸ δουλείας ἀμάθειαν, μίαν ἰδέαν ὁπωσοῦν ὑψηλοτέραν τῶν καθ' ἕξιν οὐσιωθέντων μέχρι τοῦδε φρονημάτων του, καὶ θέλωντας νὰ τὴν ἐκθέσῃ μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις καὶ φράσεις ὁποῦ αὐτὸ ἐσυνήθισε νὰ μεταχειρίζεται, ἐξ ἀνάγκης ἕπεται νὰ τὴν μετατρέψῃ πολυσχιδῶς, νὰ τὴν ἀκρωτηριάσῃ πολυειδῶς καὶ νὰ τὴν καταβιβάσῃ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς εὐγενείας της, εἰς τὴν χαμερπῆ πενιχρότητα τῆς συνηθισμένης διανοίας, ἀποτέλεσμα ἀναντιῤῥήτως ἄφευκτον τῶν βαρβαρικῶν λέξεων καὶ φράσεων, εἰς τρόπον ὁποῦ χωρὶς νὰ ἀναπληρώσῃ ἡ τοιαύτη ἰδέα κανένα τύπον παιδείας, ἀφίνει οὐχ ἧττον τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο ἔθνος νὰ κυλίεται εἰς τὸν συνηθισμένον βόρβορον τῶν χαμερπῶν φρονημάτων

του, καὶ νὰ ἐπιφέρεται εἰς τὸν ζόφον τῶν ἀφεγγῶν ἰδεῶν του, ὥστε βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μία ἰδέα καλλωπισμένη μὲ ἀνθηροτέρας φράσεις, ὀξύνει τὸν νοῦν, εὐφραίνει τὸ πνεῦμα, εὐχαριστεῖ τὴν διάνοιαν, καὶ διεγείρει τὸ μιμητικὸν τῆς ψυχῆς εἰς ἅμιλλαν ἢ τοῦ νὰ μάθῃ καὶ ἄλλας, ἢ τοῦ νὰ ἐπινοήσῃ ὁμοίας, καὶ ἀπὸ τὸ ἐνδοξότερον τῶν ἐκφράσεων ὁδηγούμενον τὸ ἔθνος εἰς τὸ ὑψηλότερον τῶν νοημάτων ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ πρῶτον βῆμα, ὅπερ καὶ δυσχερέστερον εἰς τὴν πρόοδον τῆς μαθήσεως..

« Μὰ τάχα τέλος πάντων πρέπει νὰ ἀπελπισθῶμεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξαλλοιωθεῖσα γλῶσσα δὲν ἠμπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ, νὰ καλλωπισθῇ καὶ νὰ εὑρεθῇ ἕνα ὕφος κοινόν, τὸ ὁποῖον ὅλοι ἐπίσης μεταχειριζόμενοι νὰ ἐπιδίδουν μὲ ἐκδόσεις καλάς, καὶ νὰ ὠφελοῦν τὸ γένος, γράφοντες κατὰ κανόνας, καὶ ἀρχὰς γενικάς; ὄχι βέβαια. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ πρῶτον τὸ κοινὸν αὐτὸ ὕφος τὸ ἔχομεν εἰς τὸ χέρι, καὶ καλλωπισμένον ὁπωσοῦν, χάρις τῷ μακαρίτῃ αὐθέντῃ Νικολάῳ βοεϐ. Καρατζᾷ (¹), ὅστις μὲ μόνην γυμνὴν τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν ἀναγομένην ὡς οἷόν τε εἰς τὴν μητέρα της τὴν Ἑλληνικὴν ἔγραφεν ἐλευθέρως, μετέφραζε γνησίως, καὶ ἐξέθετε γλαφυρότατα κάθε νόημα ὁποιασδήποτε ὕλης. Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὕφος τὸ ἐνασμενίζονται καὶ ὅλοι (ἂν ἐξαιρεθοῦν ἕνας ἢ δύω) οἱ τωρινοὶ αὐθένται τοῦ γένους μας, καὶ κατὰ μίμησιν τούτων καὶ οἱ περισσότεροι ἄρχοντες, καὶ μὲ αὐτὸ γράφουν τὰ περισσότερα τῆς κοινολογίας γράμματα. Ἐλλείπεται δὲ τὸ νὰ καλλιεργηθῇ δηλ. νὰ προστεθοῦν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον αἱ ὅσαι λέξεις μᾶς λείπουν, καὶ νὰ συνηθισθῇ ἡ χρῆσίς των, μάλιστα ἐκείνων τὰς ὁποίας ἀπὸ ξένας διαλέκτους ἁρπάζοντες ἀνοικείως μεταχειριζόμεθα, καὶ ἀγνοοῦμεν ἐντελῶς ἂν εἶναι τοιαύτης σημασίας λέξις ἑλληνική. Νὰ μετενεχθοῦν εἰς τὸ ἁπλούστερον διὰ τῆς ὁδηγίας τῶν πολυμαθεστέρων τῆς Εὐρώπης διαλέκτων ὅλαι ἐκεῖναι αἱ γλαφυρόταται ἑλληνικαὶ φράσεις, χωρὶς ὅμως διαφθορὰν, καὶ παντελῆ ἐξαλλοίωσιν, ὥστε νὰ χάσουν παντάπασι τὴν προτέραν τους λαμπρότητα, μὲ τὰς ὁποίας νὰ γίνεται ῥᾳδίως καὶ πλουσίως ὁποιουδήποτε νοήματος γλαφυροτάτη καὶ εὐγενὴς ἔκφρασις· καὶ νὰ πλουτισθῇ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποχρώντως ἀποκαθιστάμενον ἕνα ὕφος κοινόν, ὕφος εὐ-

(¹) Τούτου ἐξεδόθη μόνον ἡ Γαλλικὴ γραμματικὴ (1806) ἐν ἐπιτετηδευμένῳ ἀρχαΐζοντι ἰδιώματι, ἑτυμ-νως δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἔργων τοῦ φιλομούσου τούτου ἡγεμόνος, τὰ ὁποῖα ὁ Κούμας συνιστᾷ ὡς πρότυπα νεοελληνικοῦ ὕφους.

γενέστατον καὶ τερπνὸν, ζηλωτὸν ἴσως διὰ τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης εὐφωνίαν εἰς ὅλα τὰ πεπολιτευμένα ἔθνη. Ἅμα δὲ νὰ βαλθῇ εἰς ἀρχὰς, καὶ κανόνας, ὁποῦ ὡς ὑπ' ἀκριβῆ στάθμην τὸ ὕφος αὐτὸ ὁδεύοντας ὁ καθ' ἕνας νὰ μὴν παρεκτρέπεται πλέον τῆς κοινῆς ὁδοῦ τοῦ λέγειν καὶ γράφειν. Τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι, καὶ τὸ δυσκολώτερον, καὶ κατὰ κακὴν τύχην ἀργότερον, καὶ πρέπει νὰ τὸ ἐλπίσῃ τινὰς ἀπὸ καμμίαν εὐτυχῆ κατὰ πρόνοιαν περίστασιν.

» Ἐν ᾧ ἐγὼ λέγω νὰ προσδιορισθῇ ὕφος ἓν κοινὸν, ἂς μὴν ὑπολάβῃ κανένας, ὅτι ἀξιῶ ἐπίσης ὅλα τὰ ὁποῖα δήποτε ὕλης βιβλία τοῦ κόσμου νὰ μεταφράζωνται, ἢ νὰ γράφωνται μὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὕφος, φυλαττομένης ἐξίσου εἰς ὅλα τῆς αὐτῆς ἐμβριθείας. Μὴ γένοιτο! ἐπειδὴ καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν κυρίως ἀποτροπιάζομαι καὶ ἀντιδιαμάχομαι, ἡ ὁποία, ὄχι μόνον εἶναι δεῖγμα ἐσχάτης ἀμαθείας, καὶ σημεῖον νεανικῆς μανίας, ἀλλ' ἀντιφάσκει καθόλου εἰς τοὺς ὅρους τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶν ἀπολύτως ἄτοπον, ὅθεν λέγωντας ἕνα κοινὸν ὕφος ὑποτιθέμενον τοῖς πᾶσιν ὡς κανὼν καὶ ὑπογραμμὸς, μήτε ἐννοῶ ἕνα μόνον τρόπον ἐκθέσεως, μήτε στέργω ἑνὸς μόνου εἴδους φράσεις καὶ λέξεις, ὥστε μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις, μὲ τὰς ἰδίας στροφὰς καὶ φράσεις, ὁποῦ πρέπει νὰ μεταφρασθῇ ὁ Μολλιὲρ, νὰ μεταφράζεται ὁ Ῥεὰλ, ἢ νὰ μεταφρασθῇ ὁ Φοντενὲλ καθὼς πρέπει νὰ μεταφρασθῇ ὁ Μοντεσκιού. Ἄλλη ὕλη τοῦ ἑνὸς, καὶ ἄλλη τοῦ ἄλλου, πρὸς ἄλλους ὁ ἕνας, καὶ ἄλλους ὁ ἄλλος ἀποτείνεται· καὶ ἐπομένως ἄλλη πρέπει νὰ εἶναι τοῦ ἑνὸς ἡ φράσις, καὶ ἄλλη τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ὅλη αὐτὴ ἡ τροπολογία, καὶ νὰ γίνῃ ὡρισμένως καὶ κανονισμένως, καὶ ὄχι κατὰ γνώμην αὐτονόμως, καὶ κατ' ἀρέσκειαν αὐτοδεσπότως τοῦ καθ' ἑνὸς, χρειάζεται νὰ ὑποτεθῇ πρῶτον ἕνα κοινὸν ὕφος κανονισμένον, τὸ ὁποῖον βάσιν ἀδιάσειστον ἔχωντας ἕκαστος νὰ κλίνῃ ἐπομένως εἴτε πρὸς τὸ ὑψηλότερον ἢ χαριέστερον, πρὸς τὸ σοβαρώτερον ἢ ἀστειότερον, ἀναλόγως μὲ τὴν ὕλην τοῦ συγγράμματος, καὶ τὸν τρόπον τοῦ συγγραφέως ὁποῦ ἤθελε μιμῆται ἢ μεταφράζῃ. Τὸ ὁποῖον ὅλαι αἱ τῆς Εὐρώπης γλῶσσαι, καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ καλῇ τύχῃ ἐλευθέρως καὶ σπουδαίως μὲ τὴν ἰδίαν διάλεκτον ὁποῦ ὁμιλοῦσι καὶ συγγράφουσιν, οὐδὲν ἧττον ὡς κανόνα ἀπαράτρεπτον φυλάττουσι καὶ οὔτε τὴν κάθε ὕλην ἐκθέτουσι μὲ τὸν τρόπον ὁποῦ ὁμιλοῦσιν, οὔτε ὁμιλοῦσι καθὼς συγγράφουσι· τοῦτο λοιπὸν ὅλον διὰ νὰ τὸ στέρξῃ ὁ κάθε νουνεχὴς, ἀρκεῖ

μόνον νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ συλλογισθῇ, καὶ εὐκόλως θέλει ἀποφασίσει ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι.

« Ἡ δυσκολία ὅμως ὅλη εἶναι τόγε νῦν ἔχον, μὲ τὸ νὰ εἶναι τὸ ὕφος αὐτὸ ἀκανόνιστον καὶ ἀστήρικτον, ἐκτεθειμένον τρόπον τινὰ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς κατὰ γνώμην καὶ φαντασίαν τοῦ καθ᾽ ἑνὸς πολυειδεῖς τροπὰς καὶ ἐναλλαγάς. Ἐκ τούτου προέρχεται τὸ νὰ μὴν εἶναι κανένα βιβλίον γραμμένον εἰς τὴν ἁπλῆν Ῥωμαΐκην γλῶσσαν ἀρεστὸν κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς Ῥωμαίους. Δὲν συμπεριλαμβάνω καὶ ὅσους ἐσυνήθισαν νὰ μὴ διαβάζουν, διατὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς ἀρκεῖ νὰ εἶναι βιβλίον διὰ νὰ μὴν εἶναι ἀρεστόν· ἀλλ᾽ εἰς ὅλους τοὺς φιλομαθεῖς καὶ σπουδαίους τοῦ γένους μας. Ἐπειδὴ καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ μὲν μόνην τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον ἰξεύροντες καὶ μετερχόμενοι, αὐτὴν μόνην ἐνασμενίζονται, εἰς αὐτὴν μόνην ἀρέσκονται, καὶ ἐκ συνηθείας μόνον φαντασιωδῶς κινούμενοι ἀποτροπιάζονται νὰ πιάσουν, καὶ ἀπαρέσκονται, χωρὶς νὰ διαβάσουν, κάθε βιβλίον ὁποῦ δὲν εἶναι γραμμένον Ἑλληνικά, ὡσὰν νὰ μὴ χρήζῃ προσοχῆς μία νέα ἰδέα ἐκπεφρασμένη (φθάνει νὰ μὴν εἶναι κακοζήλως ἐξεστραμμένη) μὲ ἁπλὰς φράσεις· οἱ δὲ πλουτισμένοι ἀπὸ διαφόρους πολυμαθεῖς ζώσας διαλέκτους, συνηθισμένοι ὄντες εἰς τὰς εὐγενικὰς ἐκείνων στροφάς, καὶ εἰς τὰς γλαφυρὰς μὲ ζωηρότητα ἐκφράσεις των, δυσαρεστοῦνται, καὶ ὄχι χωρὶς λόγον, εἰς κάθε περίοδον ἑνὸς βιβλίου γεγραμμένου κατὰ τὸν ἰδιαίτερον τρόπον τοῦ γράψαντος, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν ὕφος ἓν κοινὸν ἐπίσης εἰς ὅλους, ὕφος κανονισμένον καὶ προσδιωρισμένον, ὅλοι προσιδρύονται ὡς κριταὶ πρὸς κατάκρισιν, καὶ κανένας δὲν ἀναζώννυται εἰς διόρθωσιν, διατὶ ἐπίσης ὁ καθ᾽ ἕνας ἔχει νὰ δοκιμάσῃ τὴν κατ᾽ ἀρέσκειαν ἑκάστου τῶν ἄλλων πικροτάτην κρίτικαν. »

Ἐν ἔτει 1802 ὁ Κοδρικᾶς δημοσιεύσας ἐν γαλλικῷ ἰδιώματι φυλλάδιον (1) ἀνέπτυξε τὰς περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ἰδέας αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἀπηνῶς πολεμηθείσας ὑπό τε τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ὀπαδῶν, μετὰ ζήλου ὑπεστήριξε διά τε πολλῶν ἄλλων διατριβῶν καὶ ἰδίως τῆς περὶ γλώσσης πολυσελίδου πραγματείας αὐτοῦ (2), ἐξ ἧς παρατίθημι περικοπάς τινας.

---

(1) Observations sur l'opinion de quelques hellenistes touchant le Grec moderne. Paris 1802.

(2) Μελέτη τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς Διαλέκτου. Τόμος Α'. Ἐν Παρισίοις 1818.

« Ὅτι ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων φωνὴ, ἅμα τῆς ἐν πολιτεύματι ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἦτον διῃρημένη εἰς δύω πρωτογενεῖς διαλέκτους, Δωρικὴν καὶ Ἀττικὴν, ἐξ ὧν ἐφεξῆς δύω ἄλλαι τῷ χρόνῳ μεταγενέστεραι ἀμέσως τότε παρήχθησαν, ἡ Αἰολικὴ, καὶ Ἰωνική· καὶ ὅτι, κατὰ συγγένειαν καὶ ὁμοφωνίαν, αἱ τέσσαρες αὐταὶ ἀρχαϊκαὶ διάλεκτοι πρὸς ἀλλήλας συνείχοντο, τοῦτο πρὸς ὅλους τοὺς εἰδήμονας τῆς φιλολογικῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι γνωστὸν, καθὼς καὶ ἐν τῇ πρὸ ταύτης μελέτῃ ἀπεδείχθη σαφέστατα.

» Ὅτι δὲ ἀπὸ τὴν σύμμιξιν, καὶ σύγκρασιν αὐτῶν τῶν τεσσάρων ἀρχαϊκῶν διαλέκτων, μία κοινὴ, καὶ ἐν γένει ἐθνικὴ συνεκροτεῖτο διάλεκτος, καθ' ἣν τὸ γένος ὅλον ὁμόγλωσσον καὶ ὁμόφωνον ἐγνωρίζετο, καὶ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς προῤῥηθεῖσι διεδηλώθη, αὐτὰ τὰ ἀθάνατα ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, καὶ τὰ τῶν δραματικῶν καὶ λυρικῶν στιχουργήματα τὸ παραστήνουν πραγματικῶς.

» Τούτων λοιπὸν συμφώνως καθομολογουμένων, ἀναντιῤῥήτως συνάγεται, ὅτι ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχῆς μία Κοινὴ τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτος, ἡ ὁποία ἀπαραιτήτως ἔπρεπεν, ἠθικῷ τῷ λόγῳ, νὰ εἶναι διῃρημένη εἰς ποιητικὴν, καὶ δημοτικὴν ἤτοι εἰς ἔντεχνον καὶ ἁπλῆν.

» Αὐτῆς οὖν τῆς Κοινῆς Ἑλληνικῆς Διαλέκτου, τὸ μὲν ἁπλοῦν καὶ δημοτικὸν μέρος, ὑπ' ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ, κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ περιστάσεις μορφῇ, διεδόθη ἕως εἰς ἡμᾶς, κατ' ἀδιάκοπον τοῦ γένους διαδοχὴν, καὶ διαρκεῖ μέχρι τῆς σήμερον, παρηλλαγμένον μὲν ἐπουσιωδῶς, οὐσιωδῶς δὲ ἀδιάφθορον, καὶ ἀναλλοίωτον Αὐτὴν ἡμεῖς ὀνομάζομεν Γλῶσσαν Ἁπλὴν, Γλῶσσαν Κοινὴν, καὶ ἑνὶ λόγῳ Γλῶσσαν Ἐθνικὴν, καὶ πατροπαράδοτον τοῦ γένους μας.

» Ὅτι δὲ αὐτὴ ἡ καθ' ἡμᾶς Κοινὴ Γλῶσσα εἶναι οὐσιωδῶς ὁμογενὴς, ὁμόφωνος, καὶ ὁμότροπος μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς συνθέσεώς της καὶ συναρμογῆς πραγματικῶς, καὶ ἐξ ἀνεπιλήπτων, ὡς εἰπεῖν, αἰσθημάτων ἀποδεικνύεται. Ἡ αὐτὴ ποσότης, καὶ κατὰ προσῳδίαν ποιότης τῶν γραμμάτων· ὁ αὐτὸς ῥυθμὸς καὶ τόνος τῆς φωνῆς· τὰ αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου· αἱ αὐταὶ κλίσεις, καὶ καταλήξεις τῶν ὀνομάτων. Ὁ αὐτὸς σχηματισμὸς τῶν ῥημάτων· ἡ αὐτὴ στροφὴ ἀναλυτικῶς τῶν φράσεων. Ὅλα ἑνὶ λόγῳ τὰ συν-

---

σελ. π' — 390. — Ὁ δεύτερος τόμος, περιέχων τὰ τῆς Γραμματικῆς τεχνολογίας, καὶ συνθέσεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν, δὲν ἐξεδόθη.

ιστῶντα οὐσιωδῶς τὴν φυσικὴν τοῦ λόγου συναρμογὴν παραστήνουν πραγματικῶς τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον καὶ χαρακτῆρα της. Μυρίαι λέξεις, καὶ φράσεις διατρέχουν συνήθως εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς παλαιοτέρους ποιητὰς διακρίνονται ὡς ἀρχαϊκαί. Ἂν, καὶ κατὰ διαφόρους καιρικὰς περιστάσεις, καὶ ἠθικὰς μεταβολὰς, τὸ σχῆμα ἢ ἡ μορφὴ τῆς διαλέκτου παρήλλαξεν· ἂν λέξεις νέαι, ἢ ξέναι εἰς τὴν δημοτικὴν φράσιν εἰσήχθησαν, καὶ πολλαὶ τῶν παλαιῶν κατηργήθησαν ἂν τέλος πάντων ἡ σημασία, ἢ χρῆσις ἄλλων τινῶν μετεβλήθη· αὐτὴ ἡ μεταβολὴ εἶναι ἐπουσιῶδες συμβεβηκὸς, ἀχώριστον μὲν εἰς ὅλας τὰς διαλέκτους τῶν ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον ὅμως γίνεται, καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου διαφθορᾶς. Αὐτὸ τὸ συμβεβηκὸς ἐπῆλθε κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ περιστάσεις εἰς αὐτὰς τὰς πρωτογενεῖς διαλέκτους τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀττικὴν, μάρτυς αὐτὸς ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος. καὶ ὁ εὐφυέστατος Ξενοφῶν. Αἱ λέξεις, ἢ ἡ διαφορετικὴ χρῆσις τῶν λέξεων, μεταβάλλουν μὲν τὸν ἐπουσιώδη τῆς διαλέκτου χρωματισμὸν, δὲν ἀνατρέπουν ὅμως τὴν κατ᾽ οὐσίαν τῆς γλώσσης ὑπόστασιν. Ἀνενδοιάστως ἄρα συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Κοινὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα διαρκεῖ μέχρι τῆς σήμερον οὐσιωδῶς ἀναλλοίωτος.

» Τὸ δὲ ἔντεχνον καὶ ποιητικὸν μέρος αὐτῆς τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων φωνῆς, ἀφ᾽ οὗ διὰ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν, ἔφθασεν εἰς τὸν τελειότερον βαθμὸν τῆς καλλιεπείας, καὶ καθαρότητος, περιωρίσθη διόλου εἰς τὴν ἐξηκριβωμένην φράσιν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, ὥστε ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος κατήντησεν ἐν γένει ἡ κοινὴ γλῶσσα τῶν ῥητόρων καὶ λογογράφων.

» Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐξηκριβωμένη, καὶ ἔντεχνος τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων διάλεκτος, μετὰ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Μακεδόνων, καὶ τὴν ἐφεξῆς κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπλώθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ συνεφύρθη μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὥστε διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν διαφόρων ἐκείνων ἐθνῶν, καὶ σύμμιξιν τῶν διαφόρων ἐθνικῶν ἰδιωμάτων, ἔχασε τὴν προτέραν αὐτῆς καθαρότητα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κοινοτέραν δημοτικὴν ἁπλότητα. Μετήλλαξε λοιπὸν τὸν εἰδικόν της σχηματισμὸν, καὶ τον ἀπὸ κοινοῦ τυπον καὶ χαρακτῆρα ἐπαναλαβοῦσα τῆς κοινῆς διαλέκτου, ὑπὸ μιᾶς νεωτέρας μορφῆς, ὡς πέμπτη ἀνεφάνη Ἑλληνικὴ διάλεκτος, τὴν ὁποίαν οἱ τὴν γραμματικὴν τέχνην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μεθοδικῶς ῥυθμίσαντες γραμματικοί, κοινὴν

μὲν ὠνόμασαν κατὰ δύω λόγους ἄμφω ὀρθοὺς, τὸν μὲν, καθ' ὅτι κατὰ γραμματικὴν θεωρίαν ἀπὸ κοινοῦ τύπου τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἄλλων μετέχει, τὸν δὲ, καθ' ὅτι κατὰ χρῆσιν κοινῶς οἱ Ἕλληνες τότε αὐτὴν ἐμεταχειρίζοντο. Πέμπτην δὲ ὠνόμασαν αὐτὴν, ὡς ἐκ τῶν τεσσάρων πρωτογενῶν κατὰ σύγκρασιν παραγομένην.

» Αὐτὴ λοιπὸν ἡ νεωτέρα κοινὴ τῶν Ἑλλήνων διάλεκτος, καίτοι κυρίως καὶ οὐσιωδῶς Ἑλληνικὴ, δὲν ἦτον πλέον, κατὰ τὴν νεωτέραν της μορφὴν, ἡ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κοινὴ ἐκείνη γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος. Μήτε ἡ ἐφεξῆς κοινὴ, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη ὁ Πίνδαρος, καὶ ὁ Εὐριπίδης. Οὔτε τέλος πάντων ἡ κοινὴ Ἀττικὴ, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη ὁ Λυσίας καὶ ὁ Ἰσοκράτης. Ἀλλ' ἦτον ἡ κοινὴ δημοτικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία ἐφεξῆς κατήντησε γλῶσσα κοινὴ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ διάλεκτος τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν εὐλόγως οἱ νεώτεροι φιλολόγοι, κατὰ μὲν τὴν ἀρχήν της, διάλεκτον Μακεδονικὴν, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν της μορφὴν Ἀλεξανδρινὴν τὴν ἐπωνόμασαν. Συνάγεται ἄρα ἐκ τούτων ἁπάντων, ὅτι καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς, καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἕλληνας ὑπῆρχεν ἀπαρχῆς, καὶ ὑπάρχει μέχρι τῆς σήμερον, καὶ κατὰ γραμματικὴν θεωρίαν, καὶ κατὰ δημοτικὴν χρῆσιν, μία διάλεκτος κοινὴ, ἐκ τῶν τεσσάρων πρωτογενῶν διαλέκτων συνισταμένη [1].

» Γλῶσσαν Ἁπλὴν κοινῶς λέγομεν τὴν τετριμμένην, καὶ κοινῶς ὁμιλουμένην δημοτικὴν διάλεκτον, τὴν ὁποίαν καὶ Ῥωμαΐκην γλῶσσαν ἐθνικῶς ὀνομάζομεν.

» Αὐτὴ ἡ ἐπωνυμία ἔχει γνησίαν τὴν σημασίαν της· οἱ Ἕλληνες κατὰ πολιτικὴν μεταῤῥύθμισιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐπωνομάσθησαν Ῥωμαῖοι πολιτικῶς, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἐῤῥέθη· ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα συμμιγεῖσα μὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν, παρήγαγε τὴν διάλεκτον ἐκείνην τοῦ παλατίου, τὴν ὁποίαν οἱ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὑποτελοῦντες Ἕλληνες, κατὰ κοινὴν χρῆσιν ὡμιλοῦσαν καὶ ἔγραφον. Εὔκολον εἶναι νὰ πληροφορηθῇ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ὅποιος θελήσῃ νὰ παρατηρήσῃ τὰ εἰς διαφόρους ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος περιεχόμενα, ἀπὸ διαφόρους τόπους καὶ χώρας γράμματα, ἢ γραμμάτων τεμάχια.

» Αὐτὴ ἡ διάλεκτος, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν διαφόρων ἐθνῶν, καὶ

---

[1] Σελ. 180—183.

μάλιστα διὰ τὸ ἑτερόγλωσσον τῶν ἀνὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ξένων στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔκπαλαι διαφόρως ἐπρόφερον τὰς διαλέκτους καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Ἀθήναιος, κατήντησε διόλου χυδαϊκή, ὥστε περὶ τὰ τέλη τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τελείως ἐκβαρβαρίσθη.

« Μὲ αὐτὴν τὴν ἐκβαρβαρισθεῖσαν χυδαίαν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ἑνωθεῖσα ἡ ἁπλουστέρα Ἀττική, εἰς τοὺς περὶ τὴν ἅλωσιν δυστυχεῖς ἐκείνους χρόνους, παρήγαγε τὸ μιξοβάρβαρον ἐκεῖνο ὕφος, τοῦ ὁποίου ἰδέαν ἀκριβῆ ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ κάθε περίεργος ἀπὸ τὰ Γραικοβάρβαρα λεξικὰ τοῦ Μεουρσίου, καὶ τοῦ Πορκίου, καὶ ἀπὸ τὴν συλλογὴν τῶν διαφόρων γραμμάτων τῆς Τουρκογραίκιας τοῦ Κρουσίου, καθὼς καὶ ἐν οἰκείῳ τόπῳ λεπτομερέστερον θέλομεν τὸ παραστήσῃ. Τὸ πολυθρύλλητον ποίημα τοῦ Κορνάρου, τὸ ἐπιγραφόμενον Ἐρωτόκριτος, εἶναι τὸ ἐπισημότερον παράδειγμα αὐτῆς τῆς τερατώδους συγκράσεως. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ δημοτικὴ γλῶσσα προσηκόντως, καὶ κατὰ θεωρίαν, καὶ κατὰ πρᾶξιν, ἐπωνομάσθη *ἁπλῆ Ῥωμαΐκη*. Ἁπλῆ μὲν διὰ τὸ ἀναλυτικὸν καὶ ἔκλυτον τῆς φράσεως, Ῥωμαΐκη δὲ κατ' ἐθνικὴν ἐπωνυμίαν, καθ' ὅτι καὶ ὁ λαὸς ὁποῦ τὴν ὡμιλοῦσε δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἐθνικῶς διεγνωρίζετο. Καὶ αὐτὴ εἶναι κυρίως ἡ καθ' ἡμᾶς Ῥωμαΐκη γλῶσσα (¹).

» Ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος εἶναι φύσει Ἑλληνική, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ συνθήκην ἀχώριστος ἀπὸ τὸ ὅλον τοῦ γενικοῦ συστήματος τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς. Κανένας σχηματισμός, ἢ πάθος λέξεως δὲν εὑρίσκεται, εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς τροπολογίας της, κυρίως ξένος, ἢ ἀπηλλοτριωμένος τοῦ γενικοῦ τύπου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Αὐτὴ δὲν εἶναι κλάδος ἢ παραφυὰς τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκείνης μητρὸς Γλώσσης, ἀλλ' εἶναι μέλος συμφυὲς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὅλου, τὴν δημοτικὴν κοινὴν συνιστῶσα διάλεκτον· ὅθεν εἶναι κατὰ τὴν φυσικήν της συναρμογήν, γλῶσσα ἀρχαιοτάτη, γλῶσσα διηνεκής, ἡ ὁποία κατὰ τὴν νεωτέραν της μορφὴν εἶναι ἐν ταὐτῷ γλῶσσα ζῶσα, καὶ διαρκοῦσα, κατ' ἐθνικὴν κοινὴν χρῆσιν καὶ συνήθειαν. Ἡ καθ' αὐτὸ γραμματικὴ αὐτῆς τῆς ἀθανάτου γλώσσης εἶναι ὁ Ὅμηρος· Εἰς τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα ποιήματα εὑρίσκει ὁ ἐγκρατὴς τῆς γλώσσης σπουδαιολόγος ὅλην τὴν τεχνολογίαν τῶν ἐν χρήσει λέξεων, ὅλην τὴν τροπολογίαν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς συνθέσεως ὅλην τὴν ἁπλότητα, ἢ

(¹) Σελὶς 225—226.

ποικιλίαν τῆς στροφῆς τῶν φράσεων. Ἐκεῖθεν ἠμπορεῖ νὰ διδαχθῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὰ διάφορα πάθη τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς, τὰς ἐντυπώσεις καὶ ἐναλλαγὰς τῶν ὀνομάτων, τὰς μεταβάσεις καὶ ἀντιχρονισμοὺς τῶν ῥημάτων, καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ποικιλίαν τῆς ἐκφράσεως, ἡ ὁποία φυσικὴ οὖσα τροπολογία τῆς γλώσσης, φαίνεται μία γενικὴ ἀνωμαλία εἰς τὰ μάτια τῶν ξενολόγων διορθωτῶν, καθ' ὅτι τοῖς φαίνεται ἀσυνήθιστος. Ἡ καθ' ἡμᾶς λοιπὸν κοινὴ διάλεκτος ἀνάγεται ὅλη διόλου εἰς τὴν γραμματικὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθ' ἣν καὶ ῥυθμίζεται καὶ συντίθεται. Καὶ ἡ παραβολὴ τῆς μιᾶς μὲ τὴν ἄλλην διακρίνει μὲν τὴν στροφὴν τῶν φράσεων, δὲν ξεχωρίζει ὅμως τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης συναρμογὴν εἰς δύω γλώσσας διαφορετικάς (¹).

» Ἀναντίῤῥητον μᾶς φαίνεται εἶναι, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ποιητῶν, καὶ μάλιστα ἡ τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν, ἦτον ἡ κοινὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ὡς κοινὴ κατὰ χρῆσιν, ἀνάγκη ἦτον νὰ εἶναι καὶ κοινὴ κατὰ φράσιν. Ὁ ἐντελέστερος ἐξευγενισμὸς τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πολιτεύματος ἐξευγένισεν ἀμοιβαίως καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἐκφράσεις τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ἁπλούστερον μετεῤῥυθμίσθη ἡ ποίησις ἐπὶ τὸ τεχνικώτερον. Διεχωρίσθη ἄρα τὸ τεχνικὸν καὶ ἐπεξειργασμένον ὕφος τῆς ποιήσεως ἀπὸ τὸ ἁπλοῦν καὶ δημοτικὸν ὕφος τῆς κοινῆς χρήσεως.

» Ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος, ὡς Δημοτική, δὲν ἐφύλαξεν, εἰμὴ τὸ ἔσχατον αὐτὸ ὕφος, τὸ ὁποῖον σύμμικτον ἀπὸ τὰ κατὰ διαφόρους χωρικὰς διαλέκτους πάθη τῶν λέξεων, ὑπέστη, κατὰ χρονικὴν διέξοδον, διαφόρους μετατροπὰς τῆς φράσεως, ἀναλόγως μὲ τὰς μεταβολὰς τῶν ἠθῶν, καὶ τοῦ πολιτεύματος· διετήρησεν ὅμως ἐν πᾶσι τὸν πρωτογενῆ τύπον καὶ χαρακτῆρα τῆς γλώσσης οὐσιωδῶς ἀναλλοίωτον, καὶ οὕτως ἀλληλοδιαδόχως διεδόθη εἰς ἡμᾶς κατὰ πατροπαράδοτον συνήθειαν. Κατ' αὐτὴν ἄρα τὴν ἰδιοτροπίαν τῆς φράσεως διαφέρει κατὰ σχῆμα ἐπουσιωδῶς ἀπὸ τὴν ἔντεχνον καὶ ἐξηκριβωμένην γλῶσσαν τῶν συγγραφέων. Κατὰ δὲ τὸν γενικὸν τύπον καὶ χαρακτῆρα τῆς φωνῆς συνέχεται οὐσιωδῶς καὶ ἀχωρίστως μὲ αὐτήν.

» Ἂς ἐξηγήσωμεν αὐτὴν τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντίφασιν· ἡ παλαιὰ καὶ νέα (ἂς τὴν ὀνομάσωμεν οὕτω διὰ σαφήνειαν) Ἑλληνικὴ

(¹) Σελὶς 234—235.

Γλῶσσα εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, ἀναλλοίωτος καὶ ἀδιάφθορος. Κάθε γλῶσσα ὅμως σύγκειται μὲν οὐσιωδῶς ἀπὸ λέξεις καὶ φράσεις πρωτοτύπους καὶ πρωτογενεῖς, ἔχει δὲ ἐπουσιωδῶς καὶ πολυειδῆ ποικιλίαν λέξεων, καὶ πολύτροπον στροφὴν φράσεων. Τὰ κατὰ μέρος διάφορα πάθη τῶν λέξεων, οἱ μετασχηματισμοὶ τῶν φράσεων, συνθέτουν εἰδικῶς τόσας διαλέκτους. ὅσαι καὶ ἐπικρατέστεραι ἤθελαν φανῇ διαφοραὶ τοῦ τρόπου τῆς ὁμιλίας τοῦ λαοῦ. Ὅθεν κάθε διάλεκτος ἔχει ἕνα ἰδιάζοντα ἐν μέρει σχηματισμὸν τῶν λέξεων, μίαν ἰδιάζουσαν στροφὴν τῶν φράσεων, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ μίαν εἰδικὴν τοῦ λόγου συναρμογήν. Κατ' αὐτὴν ἄρα τὴν ἰδιοτροπίαν διαφέρει ἐπουσιωδῶς ἀπὸ τὴν κοινὴν μητέρα γλῶσσαν, ἐν ᾧ οὐσιωδῶς συνέχεται μὲ αὐτήν, ὡς φύσει ἀχώριστος.

» Ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀπέραντος εἰς τὴν τροπολογίαν της, ἦτον, καθὼς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, διῃρημένη μὲν εἰς τέσσαρας κεφαλαιωδεστέρας διαλέκτους, ὑποδιῃρημένη εἰς μυρία ἄλλα τοπικὰ καὶ χωρικὰ ἰδιώματα, τῶν ὁποίων καθ' ἓν ὡς μία εἰδικὴ ἐγνωρίζετο διάλεκτος. Ἐξ αὐτῶν ὅλων ὁμολογουμένως, διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἐθνῶν, ἦτον συνθεμένη ἡ κοινὴ δημοτικὴ διάλεκτος, δι' ἧς οἱ ὁμογενεῖς μεταξύ των συνδιελέγοντο, καὶ ἀπὸ τὰ ξένα ἔθνη ὡς ὁμόγλωσσοι διεκρίνοντο. Αὐτὴ ἡ κοινὴ δημοτικὴ διάλεκτος, ἐξ ἀνάγκης, ἦτον ὑποκειμένη εἰς διαφόρους ἐπουσιώδεις μεταβολάς, κατὰ τὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ, κατὰ τὰς σχέσεις τοῦ ἔθνους, καὶ κατὰ τὰς μεταῤῥυθμίσεις τοῦ πολιτεύματος, οὐσιωδῶς ὅμως ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἀχώριστος καὶ ἀδιαίρετος ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν μητέρα Γλῶσσαν, καθ' ὅτι ἐξ αὐτῆς σύγκειται, καὶ κατὰ τὸν τύπον αὐτῆς συναρμολογεῖται. Ἡ καθ' ἡμᾶς λοιπὸν νεωτέρα διάλεκτος, συνέχεια οὖσα ὁμογενὴς καὶ ἀχώριστος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, συνέχεται μὲν οὐσιωδῶς μὲ αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον καὶ χαρακτῆρα διαφέρει δὲ ἐπουσιωδῶς ὡς διάλεκτος ζῶσα καὶ ὁμιλουμένη δημοτική. Ὅθεν ὡς πρὸς μὲν τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου διαφέρει κατὰ τὸν σχηματισμόν, ὡς πρὸς δὲ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων διαφέρει κατὰ τὸν χρωματισμόν.

» Τοῦτο διὰ νὰ ἐξηγηθῇ καθαρώτερα, ἀνάγκη εἶναι νὰ παρατηρήσωμεν.

» ά. Ὅτι ἡ Γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου εἶναι ἔμμετρος, ποιητική, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τροπολογουμένη, ὥστε ὁ σχηματισμὸς τῆς φράσεώς της εἶναι κατὰ διάλεκτον ἀπολύτως ἐλεύ-

θερος, καὶ ἀπεριόριστος. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς διάλεκτος εἶναι πεζή, περιωρισμένη, καὶ ἀπέριττος· ὅθεν ὡς πεζή, δὲν ἐπιδέχεται τὸ σχῆμα τῆς ἐμμέτρου ποιήσεως· ὡς περιωρισμένη δὲ εἰς μίαν κατ' εἶδος ἔκφρασιν, δὲν ἐκτείνεται καθ' ὅλας τὰς τροπολογίας τῆς ποιητικῆς φράσεως· ὡς δὲ ἀπέριττος, δὲν περιέχει, εἰμὴ τὸ πολλοστημόριον τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἡ δημοτικὴ χρῆσις διετήρησεν. Εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου, ἡ σύγκρασις καὶ ἐναρμόνιος συναρμογὴ τῶν διαφόρων διαλέκτων ἦτο ἀπεριόριστος. Εἰς δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς κοινὴν διάλεκτον, καίτοι σύμμικτον καὶ ἐκ τῶν ἀρχαϊκῶν ἐκείνων διαλέκτων ἐπίσης συγκειμένην, ἡ οὐσιώδης αὐτὴ σύγκρασις καὶ συναρμογὴ εἶναι κατὰ χρῆσιν δημοτικὴν περιωρισμένη. Ἐνὶ λόγῳ, διὰ νὰ ἐξηγηθῶμεν σαφέστερα, ἡ γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου συμπεριλαμβάνει τὸ ὅλον, ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος σύγκειται ἀπὸ τὰ τοῦ ὅλου μέρη. Ὅθεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου εὑρίσκεις ὅλον τὸν σχηματισμὸν τῆς διαλέκτου μας. Εἰς τὴν διάλεκτόν μας ὅμως δὲν εὑρίσκεις ὅλον τὸν σχηματισμὸν τοῦ Ὁμήρου· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπουσιώδης διαφορὰ τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην.

ϐ'. » Ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων εἶναι μονοειδής, ἔντεχνος, καὶ εἰς ἄκρον ἐξηκριϐωμένη. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος εἶναι σύμμικτος, ἀκανόνιστος, καὶ ἀνεπιτήδευτος. Ἡ μία εἶναι μία εἰδικὴ διάλεκτος, ἐπεξειργασμένη, καὶ, ὡς εἰπεῖν, γραφική· ἡ ἄλλη εἶναι διάλεκτος κοινή, ἁπλουστάτη, καὶ λαλητή. Ἡ μία εἶναι σοϐαρά, καὶ συνοπτική· ἡ ἄλλη εἶναι ἀφελής, καὶ ἀναλυτική. Καὶ ἐνὶ λόγῳ ἡ μία εἶναι εὐγενική· ἡ ἄλλη εἶναι δημοτική. Διαφέρει ἄρα ἡ μία τῆς ἄλλης κατὰ τὸν ἐπουσιώδη χρωματισμόν, ἐν ᾧ οὐσιωδῶς ἀμφότεραι, ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης διάλεκτοι, κατὰ φύσιν συνέχονται.

» Εἰς αὐτὴν τὴν παρατήρησιν πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλην, κατὰ συμϐεϐηκὸς οὐχ ἧττον ἐπίσημον. Ἡ κοινὴ διάλεκτος, ὡς δημοτική, ἀφεύκτως ἕπεται νὰ ἦτον ἀνέκαθεν ἀπέριττος, ἀφελής, καὶ περιωρισμένη εἰς τὰς ἐκφράσεις της. Τὰ αὐτὰ ὅμως ἐν γένει ἤθη ὅλου τοῦ ἔθνους· τὰ αὐτὰ ἔθιμα· ἡ αὐτὴ θρησκεία· ἡ αὐτὴ περίπου διοίκησις, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς πολιτικοὺς νόμους ὁμότροπος, καὶ ὁμοειδὴς τοῦ ἔθνους διαγωγή, ἐξ ἀνάγκης μετέδιδαν εἰς τὸν λαὸν τὰς αὐτὰς ἰδέας τῶν πραγμάτων, τὰς αὐτὰς ἐννοίας τῶν αἰσθημάτων, καὶ ἀκολούθως τὰς αὐτὰς ἐκφράσεις τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐξ ἧ-

γήσεις τῶν διανοημάτων. Αἱ καιρικαὶ ὅμως περιστάσεις, καὶ διάφοροι μεταῤῥυθμίσεις τοῦ πολιτεύματος, ἐπροξένησαν ἠθικὴν μεταβολὴν εἰς τὰ πράγματα. Ἐσμίκρυναν τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν, τὸν τρόπον τοῦ ἐννοεῖν, φυσικῷ τῷ λόγῳ μετέβαλαν. Πολλῶν πραγμάτων ἰδέαι διόλου ἐξέλειψαν, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα κατηργήθησαν. Ἀμοιβαίως καὶ πολλῶν λέξεων σημασίαι μετεβλήθησαν, καὶ μυρίαι ἄλλαι διόλου ἀλησμονήθησαν. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἰδεῶν ἐπροξένησεν ἐξ ἀνάγκης τὴν στέρησιν τῶν ἐκφράσεων. Καὶ ἡ στέρησις τῶν ἐκφράσεων ἀφαίρεσεν ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ λόγου τὴν ἔννοιαν· ἡ δημοτικὴ ἄρα διάλεκτος κατήντησεν εἰς ἄκρον στενή. Ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τοῦ ἐννοεῖν ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν μεταβολὴν τοῦ τρόπου τοῦ ἐκφράζεσθαι. Καὶ ἡ μεταλλαγὴ τῆς ἐκφράσεως παρήλλαξεν ἐξ ἀνάγκης ὅλον τῆς διαλέκτου τὸν χρωματισμόν.

» Ἂν λοιπὸν παραβάλλῃ τινὰς τὴν καθ᾽ ἡμᾶς ἁπλῆν δημοτικὴν φράσιν μὲ τὴν ἔντεχνον Ἀττικὴν φράσιν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Θουκυδίδου, καὶ τοῦ Δημοσθένους τὴν εὑρίσκει ἀναμφιβόλως διαφορετικὴν, καὶ ἐν μέρει ἀπᾴδουσαν, καθ᾽ ὅτι δὲν ἔχει μήτε τὴν αὐτὴν ποσότητα τῶν λέξεων, μήτε τὴν αὐτὴν στροφὴν τῶν φράσεων. Ἂν ὅμως ἤθελεν ἐκλάβῃ τὴν κατ᾽ εἶδος αὐτὴν διαφορὰν ὡς μίαν οὐσιώδη τῆς κοινῆς διαλέκτου διαφθορὰν, ἀπατᾶται διττῶς.

» ά. Καθ᾽ ὅτι συγκρίνει τὸ μέρος μὲ τὸ ὅλον· ὅπερ ἄτοπον.

» Καὶ β΄. Καθ᾽ ὅτι παραβάλλει τὸ ἁπλοῦν μὲ τὸ ἔντεχνον, τὸ μικτὸν μὲ τὸ ἰδιαζόντως ἐξηκριβωμένον, καὶ τὸ δημοτικὸν μὲ τὸ εἰς ἄκρον εὐγενικόν· ὅπερ ἐπίσης παράλογον.

» Ἐκ τούτου λοιπὸν προέρχεται ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον δοκοῦσα διαφορὰ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς κοινῆς διαλέκτου ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ ἐκ τούτου παράγεται τὸ κυριώτερον λάθος τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀπερισκέπτων διορθωτῶν τῆς ἐθνικῆς διαλέκτου μας.

» Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σύμμικτον ὀνομάζομεν τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον, ἡ ὁποία παρὰ πᾶσι καὶ λέγεται, καὶ νομίζεται, καθὼς καὶ τῳόντι εἶναι, ἁπλῆ, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ αὐτοὺς τοὺς δύο ἀντιφατικοὺς ὅρους διὰ νὰ προλάβωμεν ὁπωσοῦν τὴν ἐνδεχομένην ἀγανάκτησιν τῶν νομοθέτων· ἀμείλικτοι γὰρ οἱ γεννάδες, καὶ πολεμικοί.

» Ἡ καθ᾽ ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος, ὡς δημοτικὴ, θεωρουμένη κατὰ τὸ ἀφελὲς καὶ ἔκλυτον τῆς συνθέσεως τοῦ λόγου, ἢ κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν, καὶ ὁμαλὸν τῆς φράσεως (αὐτὰ γὰρ εἶναι τὰ κατὰ μορφὴν ἐπου-

σιώδη της χαρακτηριστικὰ) λέγεται, καθὼς καὶ τῳόντι εἶναι, κυρίως ἁπλῆ, καθ' ὅτι εἰς τὸν ἀνόθευτον φυσικὸν χαρακτῆρα της δὲν ἐπιδέχεται μήτε σχήματα ὑπερβατὰ, μήτε φράσεις τραχείας καὶ σκολιὰς, μήτε ἐκφράσεις ἀορίστους καὶ ἀφῃρημένας, μήτε τέλος πάντων περιόδους ἐκτεταμένας καὶ μακροσχοινεῖς. Κατὰ τὴν φυσικήν της ἄρα στροφὴν καὶ φράσιν, παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἔντεχνον φράσιν τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων εἶναι ἁπλῆ, ὕπτιος καὶ ἀφελής. Καὶ τοῦτο ἐννοοῦμεν ὅσοι ὀρθῶς γνωρίζοντες τὸν ὁρισμὸν τοῦ ὀνόματος τὴν ὀνομάζομεν ἁπλῆν.

» Σύμμικτον δὲ τὴν ὀνομάζομεν, ὄχι καθ' ὅτι τὰ διάφορα χυδαϊκὰ ἰδιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποδιαιρεῖται, εὑρίσκονται, ἐξ αἰτίας τῆς συγκοινωνίας τῶν ἀλλοφύλων ἐθνῶν μεμιγμένα μὲ ξένας λέξεις καὶ βαρβαρικὰς φράσεις ἀλλογενεῖς. Ἄπαγε! τὸ μιμιγμένον ἐκεῖνο χυδαϊκὸν ἔκτρωμα, ἡ παρ' ἡμῖν κοινῶς λεγομένη μιξοβάρβαρος γλῶσσα, δὲν εἶναι ἡ κοινὴ γλῶσσα τοῦ γένους μας. Εἶναι γλῶσσα τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ Μπερτόλδου. Ἔκτρωμα δυσειδὲς, δυσειδεστέρων ἐκτρωμάτων ἀπόγονον. Καὶ ἀκολούθως μήτε εἶναι, μήτε θέλει ἦσθαι ποτὲ ὑποκείμενον σπουδαιολογικῆς διατριβῆς, μεταξὺ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται τὴν φυσικὴν εὐγένειαν τῆς ἐθνικῆς διαλέκτου τοῦ γένους των. Ἀλλὰ σύμμικτον ὀνομάζομεν αὐτὴν τὴν φύσει Ἑλληνικὴν κοινὴν διάλεκτον, διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν σύμμιξιν καὶ σύγκρασιν τῶν παλαιῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, καθ' ἣν ἀπ' ἀρχῆς συνετέθη, καὶ καθ' ἣν, ὕστερον ἀπὸ μίαν ἐκτεταμένην τοῦ χρόνου διαδοχὴν, πατροπαραδότως μετεδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ διασώζεται. Αὐτὸ τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τῆς κοινῆς διαλέκτου εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ μία πραγματικὴ ἀπόδειξις τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀνοθεύτου αὐτῆς γνησιότητος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

» Κατὰ τὸν διττὸν λοιπὸν τοῦτον λόγον, δηλαδὴ καθ' ὅτι ἁπλῆ κατὰ φράσιν, καὶ καθ' ὅτι σύμμικτος κατὰ κρᾶσιν ἡ καθ' ἡμᾶς Κοινὴ Διάλεκτος δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραβληθῇ κατὰ τὸ καθόλου ἰδιαζόντως μὲ τὴν ἐς ἄκρον ἔντεχνον καὶ ἐξηκριβωμένην Ἀττικήν· καὶ λέγομεν κατὰ τὸ καθόλου, ἐπειδὴ ἐν μέρει ἐπιδέχεται αὐτὴν τὴν παραβολὴν, καθ' ὅσον συμπεριλαμβάνει πολλοὺς ἀρχαϊκοὺς Ἀττικισμοὺς εἰς τὴν ἰδίαν της σύνθεσιν. Οὐκ ἐνδέχεται ὅμως νὰ παραβληθῇ κατὰ τὸ καθόλου, καθ' ὅτι ὡς μὲν ἁπλῆ δὲν ἐπιδέχεται τὰς συνοπτικὰς καὶ ἀφῃρημένας ἐκφράσεις, ὡς δὲ σύμμικτος σύγκειται ἀπὸ τόσους ἄλλους

κατὰ διάλεκτον ἰδιωτισμοὺς, ὅσους ὁ εἰδικὸς χαρακτὴρ τῆς ἀκράτου Ἀττικῆς δὲν ἀνέχεται. Αὐτὴν τὴν ἰδίαν διαφορὰν εὑρίσκεις ἂν παραβάλλῃς τὴν γλῶσσαν τοῦ Δημοσθένους μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου.

»Ἰδοὺ λοιπὸν ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁποία εἶναι ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον διαφορὰ τῆς νεωτέρας Κοινῆς Διαλέκτου ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν· διαφορὰ, ὡς εἴπομεν, ἐπουσιώδης, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς, ἡ ὁποία διαστέλλει μὲν τὴν φράσιν, δὲν ξεχωρίζει ὅμως τὴν οὐσιώδη σύγκρασιν τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ὅθεν πρὸς μὲν τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου παραβαλλομένη ἡ ἐπουσιώδης αὐτὴ διαφορὰ, δὲν πρέπει νὰ μᾶς λυπῇ, οὔτε νὰ μᾶς καταισχύνῃ. Τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου ἦσαν, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Λυκούργου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους, μαθήματα διδακτὰ, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ τότε νέοι τῶν Ἑλλήνων εἶχαν χρείαν διδασκαλικῆς ἐξηγήσεως διὰ νὰ ἐννοήσουν, καθὼς καὶ τώρα ἡμεῖς. Αὐτὸς ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἐν τῷ περὶ τῆς Ὁμήρου Βοιωτῆς ἐξιστορεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος Ὅμηρος « διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος (εἰς Χίον) » ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεα. Ἂν λοιπὸν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡροδότου ἡ Ὁμηρικὴ ποίησις ἦτον μάθημα διδασκαλικὸν, παντελῶς δὲν εἶναι ἐντροπὴ εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ μὴν ὁμιλοῦμεν συνήθως καθὼς ποιητικῶς ἐστιχουργοῦσεν ὁ Ὅμηρος. Πρὸς δὲ τὴν ἐπεξειργασμένην καὶ ἔντεχνον φράσιν τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων, τὴν ἁπλῆν Δημοτικὴν παραβάλλοντες Διάλεκτον, τὴν εὑρίσκομεν ὑπ' αὐτὴν τὴν νεωτέραν της μορφὴν, κατὰ μὲν τὴν ποικιλίαν τῆς φράσεως τρόπον τινὰ ἀπεξενωμένην ἀπὸ τὴν ὁμογενῆ της Ἀττικὴν, κατὰ δὲ τὴν φυσικήν της συναρμογὴν, οὐχ ἧττον εὔρυθμον καὶ ἁρμονικὴν, ὡς γνησίαν ἑλληνικήν. Ὥστε ἐλπιζόμενον εἶναι αὐτὴ ἡ περιστροφὴ τοῦ χρόνου, ἡ ὁποία ἀφήρεσεν ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν τοῦ λαοῦ τόσας λέξεις καὶ φράσεις διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τόσων ἰδεῶν· αὐτὴ πάλιν ἡ ἰδία τοῦ χρόνου περιστροφὴ, διὰ τῆς ἀγχιστρόφου παλιῤῥοίας τῶν περιστάσεων, καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, νὰ μεταφέρῃ, Θεοῦ συναιρουμένου, εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, τὰς αὐτὰς ἰδέας τῶν πραγμάτων, τὰς αὐτὰς ἐπιδόσεις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, καὶ ἀκολούθως τὰς αὐτὰς λέξεις καὶ φράσεις τῆς συνηθείας τῶν προπατόρων μας.

« Ἡ Γλῶσσα μας λοιπὸν εἶναι φύσει καὶ θέσει ἑλληνικὴ, καὶ καμμία νόθος γλωσσονομία δὲν δύναται νὰ τῇ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ τὸ γνήσιον ὄνομα. Ὅθεν ἂν ὡς γλῶσσα ζῶσα καὶ λαλουμένη χρειάζεται κάθαρσιν,

ἡ κυρίως κάθαρσις αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ ἀποβληθῇ μετὰ ζήλου ὅλη ἡ κακόζηλος νεοφανὴς ξενολογία τῶν Γλωσσονόμων, διὰ νὰ διατηρηθῇ ὁ φυσικός της χαρακτὴρ ἀναλλοίωτος. Ἂν χρειάζεται διόρθωσιν, ἡ μόνη προσφυὴς διόρθωσις εἶναι τὸ νὰ ἀποῤῥιφθοῦν ὅλαι αἱ διεστραμμέναι καὶ γλωσσηματικαὶ διορθώσεις, ὅσαι ἐναντίον τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ συνηθείας κακοζήλως ἐπενοήθησαν διὰ νὰ φυλαχθῇ παρ' ἡμῖν ὁ ἀρχαϊκὸς τύπος τῆς Ἐθνικῆς Διαλέκτου ἀνόθευτος. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἁρμοδιώτερος δι' οὗ ἡ κοινὴ φράσις δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἣν ἔχασεν ἔκτασιν; τοῦτον, τὸ μὲν ἐπικρατοῦν πνεῦμα τοῦ ἔθνους διὰ τοῦ ἐξευγενισμοῦ τῶν ἐκφράσεων πραγματικῶς τὸν ἀπέδειξεν. Ἡμεῖς δὲ, ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐφεξῆς, τοὺς λόγους καὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν πραγμάτων λεπτομερέστερον ἐξετάζοντες, θέλομεν δοκιμάσῃ νὰ τὸν ἐκθέσωμεν παραστατικώτερον. Ἤδη δὲ περιορίζοντες τὴν ἐν τῷ παρόντι μελέτην καὶ θεωρίαν μας εἰς τὸ νὰ παραστήσωμεν τὴν φυσικὴν συναρμογὴν τῆς καθ' ἡμᾶς κοινῆς διαλέκτου, τοιαύτην οἵα πραγματικῶς ὑφίσταται, καὶ ἐθνικῶς διαγνωρίζεται, χρεωστοῦμεν νὰ ἀποῤῥίψωμεν ὅλα τὰ ξενολογικὰ ἐκεῖνα νόθα ὀνόματα, δι' ὧν οἱ ἀπειρόκαλοι λαοπλάνοι τὰ νηπιώδη πνεύματα τῶν πρωτοπείρων ἡμιμαθῶν ἀγυρτικῶς ἐκθροοῦντες, ἐδοκίμασαν νὰ στήσουν ἀνυπέρβατα ὅρια διαχωρισμοῦ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας τὴν οὐσιώδη ἑνότητα μόν' οἱ ἀναισθητοῦντες ἠμποροῦν νὰ ἀπαρνηθοῦν.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ μεταξὺ βαρβάρων, καὶ μεταξὺ τῶν πλέον δεινῶν περιστάσεων, ἐφύλαξε καὶ τὸν φυσικόν της τύπον καὶ χαρακτῆρα, καὶ τὴν ἐθνικήν της ἐπωνυμίαν, καὶ δι' αὐτῆς διεσώθη ἡ ἐθνικὴ ἐπωνυμία τοῦ γένους μας. Ἤδη λοιπὸν, ὅτε κρείττονι εὐδοκίᾳ, ἡ πρὸ διακοσίων χρόνων εὐτυχῶς γενομένη, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀναγέννησις τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐξάπλωσε τὰ φῶτα τῆς μαθήσεως εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς τάξεις τοῦ ἐθνικοῦ πολιτεύματος, καὶ τὴν ὄρεξιν τοῦ καλοῦ κοινὴν εἰς ὅλον τὸ γένος ἀπεκατέστησεν· ἤδη ἐν ᾧ διὰ τῆς φωταγωγοῦς διδασκαλίας τῶν τόσων λαμπρῶν φωστήρων, τοὺς ὁποίους ὁ παρελθὼν αἰὼν, εὐτυχὴς συνέχεια τοῦ προπαρελθόντος, εὐδαιμόνως παρήγαγεν, ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον κοινὴ ἐπίδοσις εὑρίσκεται εὐφυῶς προετοιμασμένη, καὶ καρποὺς ὡρίμους τελειοτέρας μαθήσεως ἐπαγγέλλεται· ἤδη τέλος πάντων, ἐν ᾧ τὸ ἐξευγενισμένον ὕφος τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἐξηκριβωμένον ἀπὸ τόσας γνησίας συγγραφὰς ἀνοθεύτων ὁμογενῶν, ἔφθασε νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν γένει

τὴν φυσικήν του καθαρότητα καὶ κομψότητα, ἡμεῖς οἱ Ἑλλήνων ἀπόγονοι τὸ οἰκεῖον ἀπογνωρίζοντες καλὸν, καὶ τὴν εὔκλειαν τοῦ γένους μας ἀγενῶς ὀλιγωροῦντες, νὰ δοκιμάσωμεν ἤδη, δυνάμει μιᾶς κακορέκτου χυδαϊκῆς γλωσσονομίας νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν εὐγενικὴν γλῶσσαν τῶν προπατόρων μας, ἐπὶ λόγῳ τοῦ νὰ τὴν διορθώσωμεν, καὶ καρκινικῶς ὀπισθοδρομοῦντες νὰ κατέβωμεν ἄνω, διὰ νὰ ἀναβῶμεν κάτω, κατὰ τὸν Θεμίστιον· ὥστε τὰς τοῦ ιέ αἰῶνος ἀποβολιμαίας χυδαιολογίας ἐκ νέου ἀνακαινίζοντες, καὶ εἰς τὴν μιξοβάρβαρον χύτραν τοῦ Γραικολατινισμοῦ κακορέκτως ἀνασμίγοντες, νὰ δημιουργήσωμεν μίαν σεσαθρωμένην νέαν γλῶσσαν, ἀνύπαρκτον, Γραικικὴν ξεχωρισμένην καὶ ἀπηλλωτριωμένην ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν, ὅπερ ὡς πρὸς γλῶσσαν τοῦ γένους μας, εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον! Τοῦτο μᾶς φαίνεται τῴόντι μιᾶς συστηματικῆς κακοσοφίας ὀλέθριον μελέτημα, τὸ ὁποῖον εἴθε ἡ συντηρητικὴ δύναμις τῆς ὁλοκληρίας τοῦ γένους μας, διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, νὰ διασκεδάσῃ ὡς χιμαίρειον φάντασμα!

» Αὐτὴν δὲ τὴν περὶ προσωνυμίας τῆς ἐθνικῆς μας διαλέκτου διένεξιν, ἂς μὴν τὴν ἐκλάβῃ κἀνένας μετριόφρων μικρόψυχος ὡς μωρολογίαν ἀσήμαντον· ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ πρῶτον ἠθικὸν συστατικὸν ἑνὸς ἔθνους· ὅταν τὸ ὄνομα τῆς ἐθνικῆς διαλέκτου ἀλλάξῃς, ἀφεύκτως μεταβάλλεις καὶ τοῦ ἔθνους τὸ ὄνομα. Μεταβληθέντος δὲ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὅλη ἡ ἐθνικὴ ὕπαρξις τοῦ γένους ἀπογνωρίζεται. Ὅθεν αὐτὴ μόνη ἡ διαίρεσις τῆς *Γραικικῆς* γλώσσης ἀπὸ τὴν *Ἑλληνικὴν* δύναται νὰ προξενήσῃ καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἔθνους, ὥστε οἱ μὲν νὰ λέγωνται *Γραικοί*, οἱ δὲ νὰ ὀνομάζωνται *Ἕλληνες*. Καὶ ἀκολούθως, ὡς ἐκ συστήματος ἑτερόγλωσσοι, καὶ ἐξ αἱρέσεως ἀλλοεθνεῖς, νὰ ἀντιφέρωνται μεταξύ των καὶ νὰ διαμάχωνται, τὸ ὁποῖον θέλει ἀποβῇ, ὃ μὴ γένοιτο, ἡ τελευταία δυστυχία, καὶ καταισχύνη τοῦ γένους μας (1).

» Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἀπεδείχθη πραγματικῶς ἡ πανδήμως καθομολογουμένη ὕπαρξις τῆς κοινῆς διαλέκτου ἂς δοκιμάσωμεν ἤδη νὰ διακρίνωμεν καὶ τὰ κατ' εἶδος κεφαλαιωδέστερα χωρικὰ ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα καὶ εἰδικὰς διαλέκτους ἂν ὀνομάσωμεν, δὲν σφάλλομεν, καθ' ὅτι ἴδιον ἔχοντα ἐν μέρει χαρακτῆρα, καθ' ἓν ὡς μία εἰδικὴ διάλεκτος διακρίνεται. Ἐννοεῖται δὲ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς κανόνας ἡ διαλεκτος τριχῶς.

(1) Σελ. 240-249.

α. » Ἡ καθ' ὅλου ὀνόματος ἀλλαγὴν, ὅπερ διαφορὰν κατὰ λέξιν ἡμεῖς λέγομεν.

» β'. Ἡ κατὰ μέρος τί· καὶ τοῦτο τριχῶς· ἢ κατὰ πρόσθεσιν, ἢ κατ' ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ μετάθεσιν στοιχείου, ὅπερ διαφορὰν ἁπλῶς κατὰ στοιχεῖον ἂς ὀνομάσωμεν.

» γ'. Ἡ κατὰ συμβεβηκός· καὶ τοῦτο, ἢ κατὰ προσῳδίαν, ἢ κατὰ πνεῦμα· ὅπερ ἡμεῖς διαφορὰν ἁπλῶς κατὰ προφορὰν ἂς ἐκλάβωμεν.

» Εἰς αὐτὰ τὰ τρία τῆς διαλέκτου χαρακτηριστικὰ, ἠμποροῦμεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν κατὰ μετασχηματισμὸν τῆς λέξεως διαφοράν· καθ' ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι μία τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἰδιοτήτων.

» Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τετραπλοῦν λόγον ἐξετάζοντες ἐν γένει τὰ κατὰ τόπους καὶ χώρας τῆς Ἑλλάδος ἰδιωτικὰ ἰδιώματα, ἠμποροῦμεν, ἴσως προσφυῶς ἀνακεφαλαιοῦντες τὴν ἐξέτασιν, χωρὶς νὰ ἐκπέσωμεν πολὺ τῆς ἐπ' ἔλαττον ἀκριβολογίας, νὰ τὰ ἀνάξωμεν ἐν γένει, κατὰ τὸν ἐπικρατέστερον χαρακτῆρα ἑκάστου, εἰς δώδεκα κεφαλαιωδεστάτας διαλέκτους· εἶναι δὲ αὗται.

» α'. Ἡ τῶν κατοίκων Ῥωμαίων τῆς Κωσταντινουπόλεως, καὶ τῶν πέριξ χωρίων, ἐγχώριος διάλεκτος, τῆς ὁποίας τὸ μὲν δημοτικὸν καὶ χυδαϊκὸν μέρος ἔχει ἐπικρατέστερον τύπον τὸν Αἰολοδωρικὸν, τὸ δὲ ἐξευγενισμένον, καὶ σπουδαιολογικὸν, πρὸς τὴν νεωτέραν ῥέπει Ἀττικὴν, καθ' ἣν ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ συναρμολογεῖται διάλεκτος.

» β'. Ἡ τῆς Βιθυνίας καὶ τῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας τόπων, ἧς ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ φαίνεται ὁ σύμμικτος ἀρχαῖος Ἰωνικὸς καὶ Αἰολικός.

» γ'. Ἡ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν περὶ Πόντον χωρίων, τῆς ὁποίας ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ διακρίνεται ὁ Ἰωνικός.

» δ'. Ἡ τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας, ἡ καὶ ἁπλούστερον λεγομένη *Γουμελιώτικη*, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῆς Ἠπείρου ἀνάγεται, ἧς ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ γνωρίζεται ὁ Αἰολικός.

» ε'. Ἡ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς ἣν ἀνάγεται ἡ τῆς Εὐβοίας, καὶ Βοιωτίας, καὶ Πελοποννήσου ἐν γένει διάλεκτος, ἧς ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ ὁ σύμμικτος Ἀττικὸς καὶ Δωρικὸς, ὅς ἐστι κυρίως ὁ ἀρχαῖος Ἀττικός.

» ς'. Ἡ τῆς Μιτυλήνης, ἥτις εἰς διάφορα ἐγχώρια διαιρεῖται ἰδιώματα, χαρακτῆρα ἔχουσα ἐπικρατέστερον τὸν σύμμικτον Αἰολικὸν καὶ Ἰωνικόν.

» ζ'. Ἡ τῶν Λακώνων, ἣν καὶ ἁπλῶς *Τζακωνίτικην* ὀνομάζομεν, ἧς ἴδιος χαρακτὴρ ὁ ἀρχαῖος Δωρικός.

» ή. Ἡ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἣν καὶ ἁπλῶς Νησιώτικην ὀνομάζομεν. Αὐτῆς ὁ χαρακτὴρ, καί τοι ἀπὸ ξένας διαλέκτους μεταπεποιημένος, οὐχ ἧττον φαίνεται νὰ εἶναι σύμμικτος Ἰωνικὸς, Δωρικοῦ καὶ Αἰολικοῦ μετέχων.

» θ'. Ἡ τῆς Χίου, ἥτις καὶ εἰς πολλὰ ἐγχώρια ὑποδιαιρεῖται ἰδιώματα, πάντῃ ὅμως διαφορετικὰ τῶν ἄλλων νήσων. Αὐτῆς ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ γνωρίζεται ὁ σύμμικτος Ἰωνικός.

» ί. Ἡ τῶν Ἰονίων ἑπτὰ νήσων, πάντῃ διαφέρουσα τῶν ἄλλων, ὡς ἐν γένει ἐπὶ Ἰταλικοῦ τύπου μορφωμένη, διὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος τῆς διαλέκτου τῶν Βενετῶν.

» ιά. Ἡ τῆς Κρήτης, ἥτις εἰς πολλὰ ἐγχώρια ὑποδιαιρεῖται ἰδιώματα. Αὐτῆς ἐπικρατέστερος χαρακτὴρ διακρίνεται ὁ σύμμικτος Δωρικός.

» ιϐ'. Ἡ τῆς Κύπρου, καθ' ὅλου διαφέρουσα τῶν ἄλλων εἰδικῶς, ὑποδιηρημένη δὲ καὶ αὐτὴ χωρικῶς εἰς τόσα ἐγχώρια ἰδιώματα, ὅσα καὶ χωρία καὶ πόλεις εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον εὑρίσκονται. Αὐτῆς ὁ εἰδικὸς χαρακτὴρ, καθ' ὅσον ἠμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν, φαίνεται σύμμικτος, καὶ πολὺ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ξένων διαλέκτων μετέχων. Ὁ τύπος ὅμως τῆς φωνῆς ἐν γένει εἶναι Ἑλληνικός ([1]).

» Ἡ μόνη κατὰ συμϐεϐηκὸς φθορὰ ὁποῦ ἔπαθεν ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ διάλεκτος εἶναι, ὡς ἐν τοῖς προλαϐοῦσιν ἐκθέσαμεν, ἡ κατάργησις τῶν κυριωτέρων καὶ τεχνικωτέρων λέξεων, τῶν ὁποίων ἐξέλειψεν ἡ χρῆσις διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν εὐγεγικωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἐστερήθη τὸ ἔθνος ἐξ αἰτίας τῶν φρικτῶν περιστάσεων εἰς τὰς ὁποίας ὑπέπεσεν· ἀπ' αὐτὴν τὴν κατὰ συμϐεϐηκὸς φθορὰν, τὸ εὐγενικὸν ὕφος τῆς διαλέκτου διελύθη καὶ ἐξευτελίσθη. Ἡ δὲ τετριμμένη δημοτικὴ διάλεκτος κατήντησεν ἐς ἄκρον πενιχρὰ καὶ στενὴ, ἀνάλογος μὲν ὡς πρὸς τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀφελὲς πνεῦμα τοῦ χύδην λαοῦ, πτωχὴ ὅμως καὶ ἐξηπορημένη πρὸς λαμπρὰν ἔκθεσιν τῆς πολυειδοῦς ποικιλίας τῶν εὐγενικῶν ἰδεῶν καὶ ὑψηλῶν νοημάτων τῶν σοφῶν. Αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν τὴν αἰσθάνθη τὸ ὑγιὲς μέρος τοῦ γένους μας, ἅμα μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ συ-

([1]) Σελ. 256-258.

στασιν τῆς ἐν τῷ πολιτεύματι ἐθνικῆς του ὁλοκληρίας· καὶ ἔκτοτε ὅλοι οἱ εὐγενεῖς εὐμοιρήσαντες ἀγωγῆς ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν τὸ κοινὸν ὕφος τῆς διαλέκτου προσοικειοῦντες εἰς αὐτὸ λέξεις καὶ φράσεις γνησίας Ἑλληνικάς, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τοῦ πλήθους, καὶ ἀναβιβάζοντες αὐτὸ ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον καὶ ἀνθηρότερον τῆς Ἑλληνικῆς φράσεως· αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴ τοῦ κοινοῦ ὕφους τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν.

» Αὕτη λοιπὸν ἡ μεταβολὴ γίνεται χωρὶς ἀλλοίωσιν ἢ μεταβολὴν τοῦ φυσικοῦ ῥυθμοῦ καὶ κοινοῦ χαρακτῆρος τῆς διαλέκτου. Δὲν συνίσταται εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν χυδαϊκῶν λέξεων, οὐδ᾽ εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῶν δημοτικῶν ἐκφράσεων. Ἡ ξενολογικὴ νεολογία· ἡ ἐτυμολογικὴ χυδαιολογία· ἡ προσῳδικὴ κακοφωνία· καὶ ἡ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς φράσεως μετατροπή, δὲν λογίζεται ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολή, ἀλλ᾽ εἶναι καὶ λογίζεται παρὰ πᾶσι μία γλωσσηματικὴ καταστροφὴ τοῦ ἐξευγενισμένου ὕφους τῆς γλώσσης μας. Αὐτὴ ἄρα δὲν εἶναι ἡ διόρθωσις, τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσα μας ἐπιδέχεται.

» Ἡ μόνη προσφυὴς διόρθωσις τὴν ὁποίαν ἡ καθ᾽ ἡμᾶς κοινὴ Γλῶσσα, καθὼς καὶ κάθε ἄλλη ζῶσα καὶ λαλουμένη ἐθνικὴ διάλεκτος, ἐπιδέχεται, εἶναι ἡ προσαρμογὴ εἰς τὸ κοινὸν ὕφος τῶν γνησίων λέξεων καὶ φράσεων ὅσας ἐκ περιστάσεως, ὡς εἴπομεν, ἀπὸ τὴν χρῆσιν ἔλλειψαν, ἢ ἐξ ἀμαθείας κατηργήθησαν. Αὐτὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι τῆς Γλώσσης διορθωταὶ νὰ προσοικειώσουν εἰς τὸ ὕφος των, κατ᾽ ἀναλογίαν τοῦ εἴδους τῆς συγγραφῆς του ἕκαστος, καὶ μὲ μεγάλην προσοχήν, καὶ διάκρισιν. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων θεωρεῖται ἡ εὐφυΐα τοῦ γράφοντος, καὶ εἰς τὴν εὔρυθμον αὐτῶν συναρμογὴν ἡ ἐπιτηδειότης τοῦ συγγραφέως. Εἰς αὐτὴν συνίσταται ὅλη ἡ προσφυὴς καὶ τεχνικὴ ἐπανόρθωσις τῆς φράσεως. Ἡ διόρθωσις τῆς Γλώσσης τότε λέγεται καὶ εἶναι διόρθωσις, ὅταν γίνεται πρὸς καλλωπισμόν, καὶ ὄχι πρὸς ἀνατροπὴν τῆς διαλέκτου Καλλωπισμὸς δὲ εἶναι ἡ ἀνήκουσα προσθήκη τῶν ἐλλειπόντων, καὶ ὄχι ἡ ἀφαίρεσις, ἢ μεταβολὴ τῶν προσόντων. « Τὸ προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσι, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (ῥητορ. κεφ. ϐ′) οὐ καταλύειν ἐστιν, ἀλλ᾽ αὔξειν τὰ καθεστῶτα. »

» Ἐν ᾧ δὲ λέγομεν προσθήκην λέξεων, καὶ προσαρμογὴν φράσεων δὲν ἐννοοῦμεν τὸ νὰ συῤῥάψῃ καθένας εἰς τὸ ὕφος τῆς συγγραφῆς του ἀκρίτως καὶ κακοζήλως ὅσας λέξεις καὶ φράσεις Ἑλληνικὰς ἤθελεν

ἀπαντήσει εἰς ἕνα Γραικολατινικὸν λεξικὸν ἢ εἰς ἕνα τῶν παλαιῶν συγγραφέων τοῦ ὁποίου ἡ κατὰ χρονικὴν περίοδον φράσις δὲν ἔχει σχετικὴν ἀναλογίαν μὲ τὴν νεωτέραν μορφὴν τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου. Δὲν χρησιμεύει τελείως πρὸς καλλωπισμὸν τῆς γλώσσης μία κακόεδρος λέξις ἢ μία φράσις στρυφνὴ, τῆς ὁποίας ὁ εἰδικὸς σχηματισμὸς δὲν ἁρμόζει προσφυῶς εἰς τὸ εἶδος καὶ σχῆμα τῆς Κοινῆς Διαλέκτου. Ὁ εἰδικὸς χαρακτὴρ μιᾶς διαλέκτου διακρίνεται ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν φράσεων. Τὸ σχῆμα τῶν φράσεων γνωρίζεται ἀπὸ τὴν μορφὴν καὶ θέσιν τῶν λέξεων. Ἡ μορφὴ τῶν λέξεων συνίσταται εἰς τὴν προσαρμογὴν τῶν στοιχείων ἐξ ὧν συντίθεται. Καὶ ἡ ὁλομερὴς τοῦ λόγου κατασκευὴ συναρμολογεῖται διὰ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς φωνῆς κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα τῆς διαλέκτου. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ, σύμφωνον ἀείποτε μὲ τὸ ἦθος τοῦ ἔθνους, τὰς μὲν ἀποδέχεται, τὰς δὲ ἀποβάλλει φωνάς. Ἐκ τούτου προέρχονται αἱ κατὰ διάλεκτον ἰδιότητες, τὰς ὁποίας, ὡς πρὸς αὐτὴν μὲν τὴν διάλεκτον εἰδικῶς ἀναγομένας, τὰς ὀνομάζομεν ἰδιωτισμοὺς, ὡς πρὸς δὲ τοὺς γενικοὺς κανόνας τῆς γλώσσης ἀναφερομένας, τὰς θεωροῦμεν, ὡς ἐξαιρέσεις, ἢ καὶ ἀνωμαλίας, ἐξ ὧν καμμία ζῶσα καὶ ὁμιλουμένη διάλεκτος δὲν εἶναι ἀμέτοχος. Διὸ καὶ κατὰ τὴν Γαλλικὴν παροιμίαν, « οὐδεὶς γενικὸς κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως. » Καὶ ἂς παρατηρηθῇ ἐν παρόδῳ ὅτι, ὅσον τὸ πνεῦμα μιᾶς ἐθνικῆς διαλέκτου εἶναι εὔστροφον καὶ ζωηρὸν,, τόσον αἱ ἰδιότητες αὐτῆς εἶναι πολυπίκοιλαι καὶ πολυειδεῖς· ὅλαι ὅμως ἀνάλογοι μὲ τὸν ῥυθμὸν, καὶ μὲ τὴν ἁρμονίαν τῆς φράσεως· ἂν λοιπὸν μεταχειρισθῇς μίαν λέξιν, ἢ φράσιν Ἑλληνικὴν μὲν, ἀλλ' ἀσυνήθιστον ἢ τραχεῖαν, ἡ ὁποία εἴτε κατὰ φωνὴν, εἴτε κατὰ μορφὴν, δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν ῥυθμὸν, ἢ εἰς τὸ σχῆμα τῆς κοινῆς φράσεως, ὁμολογουμένως δὲν καλλωπίζεις, ἀλλ' ἀνατρέπεις τὴν γλῶσσαν, καὶ ἀηδίαν προξενεῖς εἰς τοὺς ἀκούοντας. « οὐ γὰρ ἅπαντα πέφυκε τὰ μέρη τῆς λέξεως ὁμοίως διατιθέναι τὴν ἀκοὴν, λέγει Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς (περὶ συνθ. ὀνομ. τμῆμ. ιβ'). Αἰτία δὲ ἥ τε τῶν γραμμάτων φύσις, ἐξ ὧν ἡ φωνὴ συνέστηκε, πολλὰς καὶ διαφόρους ἔχουσα δυνάμεις, καὶ ἡ τῶν συλλαβῶν πλοκὴ παντοδαπῶς σχηματιζομένη.

» Ἔτι δὲ μᾶλλον χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν κατὰ σημασίαν ἢ κατὰ χρῆσιν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως. Πολλάκις μία λέξις Ἑλληνικὴ εἶναι κατὰ χρῆσιν πρὸς ἡμᾶς χυδαϊκή. Πολλάκις δὲ ἡ αὐτὴ λέξις, κατ' ἄλλην ἢ ἄλλην σημασίαν ἀσυνήθως ἐκλαμβανομένη, ἀντὶ

εὐγενικῆς παριστάνει ἰδέαν ἀχρειεστάτην ([1]). Αὐτὰ ὅλα τὰ καθ' ὁμοφωνίαν, ἢ καθ' ὁμωνυμίαν ἐλαττώματα δὲν εἶναι καλλωπισμὸς, ἀλλὰ μιασμὸς τῆς φράσεως. Δὲν συμπεριλαμβάνομεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων τὰς κακοζήλως μεταπλασμένας, καὶ κακορέκτως μεταπεποιημένας γλωσσηματικὰς, τὰς ὁποίας τὸ σχῆμα τῆς διαλέκτου δὲν ἀνέχεται, καὶ τὸ ἀνόθευτον πνεῦμα τοῦ ἔθνους ἀποστρέφεται, καθ' ὅτι τὰ τοιαῦτα νόθα ἐκτρώματα χρεωστεῖ ὁ φιλόκαλος συγγραφεὺς νὰ τὰ ἀποφεύγῃ ὡς τῆς πλέον διεστραμμένης κακοεπείας ἀηδῆ ἀποτελέσματα. Ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ εἶναι ἀρκετὰ πλουσία καθ' ἑαυτὴν, δὲν ἔχει χρείαν ξενολογικῶν συνθεμάτων πρὸς παράστασιν τετριμμένων ἰδεῶν. Ἀρκεῖ ὁ γράφων νὰ τὴν ἠξεύρῃ καὶ νὰ μὴν ἀρχίσῃ νὰ τὴν γράφῃ πρὸ τοῦ νὰ τὴν μάθῃ καλά.

» Αἱ οἰκειότεραι λέξεις, καὶ ἁρμοδιώτεραι φράσεις πρὸς τὸ κοινὸν ὕφος τῆς ἐθνικῆς μας διαλέκτου, καθ' ὅσον ἡ κοινὴ χρῆσις πραγματικῶς τὸ ἀπέδειξεν, εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθησαν οἱ τῆς ἐσχάτης περιόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ πλησιέστεροι πρὸς ἡμᾶς συγγραφεῖς, δῆλα δὴ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἱστοριογράφοι τῆς Βυζαντίδος, οἱ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων διδάσκαλοι τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τέλος πάντων ἀναβαίνοντες ἕως εἰς αὐτὸν τὸν Ἰσοκράτην. Περαιτέρω τούτου, τὸ σχῆμα τῆς διαλέκτου διαφέρει, καὶ ὁ ῥυθμὸς τῆς φράσεως διόλου ἐξαλλοιοῦται. Ἡ γλῶσσα μ' ὅλον τοῦτο ἐπιδέχεται εὐμενῶς τὰς ἁπλουστέρας ποιητικὰς λέξεις, καὶ μάλιστα τὰς εἰς τύπον κοινὸν σχηματισμένας. Φύσει γὰρ εἶναι ἡ γλῶσσα μας ποιητικὴ, καθ' ὅτι κοινή

» Ὅσας δὲ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης χρονικῆς περιόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀρχαϊκὰς λέξεις καὶ φράσεις ἐφύλαξεν ἡ κοινὴ συνήθεια (καὶ δὲν εἶναι ὀλίγαι) ἐκείνας ὡς ἱερὰ κειμήλια εὐκλεοῦς προγονικῆς κληρονομίας, χρεωστοῦμεν νὰ τὰς φυλάττωμεν μὲ ἄκρον σέβας ἀπαραλλάκτως, ἐναβρυνόμενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα τῆς πατροπαραδότου ἐθνικῆς διαλέκτου μας. Διὰ τοῦτο ἕνας ἐξεταστὴς τῆς κοινῆς διαλέκτου, ὅσον φιλόσοφος καὶ ἂν ἦναι, πρέπει νὰ προσέχῃ ἀκριβῶς εἰς τὰς παραδεδεγμένας ἐκφράσεις, καὶ νὰ μὴ δογματίζῃ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε

([1]) Εὔκολον εἶναι κάθε εἰδήμων τῆς κοινῆς διαλέκτου νὰ εὕρῃ καὶ κατὰ τὰ δύο αὐτὰ τῆς φράσεως ἐλαττώματα μυρία ἀχρειέστατα παραδείγματα διὰ τὴν χυδαιολογικὴν συῤῥαφὴν τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν ὀφειλομένην σεμνοπρέπειαν ἀποσιωπῶμεν.

κατὰ πρώτην προσβολὴν, ὅτι εἶναι διεφθαρμέναι, ἢ ὅτι ἡ συνήθης φωνὴ εἶναι βαρβαρισμός.

» Ἐπαναλέγομεν δὲ καὶ αὖθις, ὅτι ὁ πρῶτος κανὼν τῆς φιλοσοφικῆς γραμματικῆς εἶναι ἡ κοινὴ χρῆσις καὶ συνήθεια, καθ' ἣν ὁ ἔμπειρος ἐξεταστὴς χρεωστεῖ, ἀπαραιτήτῳ νόμῳ κοινῷ, νὰ φυλάξῃ τὸ ἐν χρήσει σχῆμα τῆς φωνῆς ἀμετάτρεπτον. Καὶ ἀκολούθως νὰ ἐξετάσῃ μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον, πρὸς ὃν ἀνάγεται, καὶ καθ' ὃν ἡ δοκοῦσα διαφθορὰ ἐνδέχεται νὰ μὴν ἦναι, εἰμὴ μία τροπὴ σχηματισμοῦ, φύσει ἢ θέσει γνησία εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς γλώσσης [1]. »

Ἤδη δὲ παρατιθέμενοι τὰ σπουδαιότερα μέρη τῶν περὶ *γλώσσης αὐτοσχεδίων στοχασμῶν* τοῦ Κοραῆ, ἀναγκαῖον κρίνομεν ἵνα προτάξωμεν δοκίμιά τινα τοῦ ὕφους ὅπερ οὗτος ἔγραφε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος στοχασμῶν.

(*Κατήχησις Πλάτωνος. Ἐν Λειψίᾳ* 1782).

« Δὲν εἶναι κἀνένας, ὅσον χυδαῖος καὶ ἂν ἦναι, ὅστις ἤθελε φαντασθῇ ὅτι δύναται νὰ μάθῃ μίαν ἐπιστήμην ἢ τέχνην, χωρὶς πρῶτον νὰ τὴν διδαχθῇ μεθοδικῶς· εὑρίσκονται ὅμως πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι νομίζουσιν, ὅτι διὰ νὰ ἦναι τις χριστιανὸς, ἤγουν διὰ νὰ μάθῃ τὴν ὑπερτέραν ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιστήμας τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ βαπτισθῇ, καὶ νὰ ὀνομάζεται χριστιανός. Πόσον ἡ τοιαύτη δόξα εἶναι ἐναντία εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ὀρθὸν λόγον· καὶ πόσον εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν, ὅστις γεννᾶται ἐξ αὐτῆς, θέλει τὸ καταλάβῃ, ὅστις μὲ προσοχὴν ἐξετάσῃ τὰ ἑπόμενα. Ὁ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας Χριστὸς, ἀποστέλλων τοὺς ἰδίους μαθητὰς εἰς τὸ κήρυγμα, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, νὰ μαθητεύσωσι πρῶτον τὰ ἔθνη, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ βαπτίσωσι. Ἡ ἁγία του ὅλη ζωὴ ἐπέρασεν εἰς τὸ νὰ κατηχῇ τοὺς ἀνθρώπους ποτὲ μὲν εἰς τὰς συναγωγὰς, ποτὲ δὲ εἰς τοὺς οἴκους, καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτὴν τὴν νέαν Θρησκείαν· τὴν ὁποίαν ἐστάλη ἀπὸ τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τὸ αὐτὸ

---

[1] Σελ. 290—293.

ἔπραττε πρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ· ἐκατήχει πρῶτον τοὺς ἀνθρώπους περὶ Χριστοῦ, ἔπειτα τοὺς ἐβάπτιζεν. Οὐδαμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Ἱστορίας φαίνεται νὰ ἐβάπτιζον οἱ Ἀπόστολοι πρὶν νὰ κατηχήσωσι. Αἱ πρῶται τρισχίλιαι ψυχαί, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὸν χριστιανισμὸν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ἐβαπτίσθησαν ὕστερον ἀπὸ μίαν μακρὰν τοῦ Πέτρου κατήχησιν· καὶ ὁ Φίλιππος πρῶτον κατηχεῖ τὸν εὐνοῦχον, ἔπειτα τὸν καταβιβάζει εἰς τὸ ὕδωρ. Εἰς ὀλίγα λόγια, πανταχοῦ προηγεῖται ἡ κατήχησις τοῦ βαπτίσματος, πανταχοῦ διδάσκεται ὁ χριστιανὸς πρῶτον, ἔπειτα βαπτίζεται.»

(*Ἀδελφικὴ διδασκαλία*. 1798).

»Ἀδελφοί, φίλοι, καὶ συμπατριῶται, ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ γενναῖοι τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ὑπέρμαχοι, οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον εὑρισκόμενοι Γραικοὶ καὶ ὅσοι ἄλλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ ἀλλαχοῦ διατρίβετε, προσμένοντες τὸν ἁρμόδιον καιρὸν τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας, ἀξιωματικοί τε καὶ στρατιῶται πάσης τάξεως καὶ παντὸς βαθμοῦ, χαίρετε, ἐπειδὴ ἡ χαρά σας εἶναι κοινὴ χαρὰ ὅλων τῶν Γραικῶν, ὑγιαίνετε, ἐπειδὴ ἡ ὑγεία σας εἶναι κοινὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος.

» Διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! ἀδελφοί, μὴ ἀφήσωμεν νὰ μᾶς φύγῃ τὰς χεῖρας ὁ ἁρμόδιος οὗτος καιρός, τὸν ὁποῖον προσφέρει εἰς τῶν Γραικῶν τὸ γένος, ἡ ἅλωσις τῆς Αἰγύπτου. Ὅσοι εὑρίσκεσθε εἰς Αἴγυπτον μιμήθητε τὰς ἀνδραγαθίας τῶν Γάλλων, οἱ ὁποῖοι μιμηθέντες τοὺς προγόνους ἡμῶν, ἔφθασαν εἰς τῆς δόξης τὸν ἀνώτατον βαθμόν. Ὅσοι εἶσθε τὴν ἡλικίαν νεώτεροι, προθυμήθητε νὰ μάθετε ἀπὸ τοὺς σοφοὺς Γάλλους τὴν τακτικήν, ἤγουν τὴν ἐπιστήμην τοῦ πολέμου, ἐπιστήμην ἡ ὁποία πολλαπλασιάζει τὴν φυσικὴν δύναμιν, αὐξάνει τὸ θάρσος καὶ τὴν ἀνδρείαν, ἐπιστήμην εἰς ὀλίγα λόγια ἀναγκαιοτάτην εἰς ἐκείνους ὅσοι θέλουσι νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι. Εὐταξία, ὁμόνοια, σύμπνοια μετ' ἀλλήλων, ζῆλος ἐλευθερίας θερμότατος, ὑποταγὴ εἰς τοὺς νόμους, ἀγάπη θερμὴ καὶ φιλία ἄδολος πρὸς τοὺς Γάλλους, εἰρήνη μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου, τοὺς ὁποίους, ἐπειδὴ ὑπετάχθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς νόμους, ἐκδυθέντες τὴν τουρκικὴν ἀγριότητα, ὡς τούρκους πλέον νὰ στοχάζεσθε δὲν εἶναι δίκαιον· ταῦτα χρειάζονται, φίλοι καὶ ἀδελφοί, διὰ νὰ αὐξήσῃ ἡ δύναμις καὶ τὸ κράτος σας, διὰ νὰ βρέξῃ ἐπάνω εἰς τὰ ὅπλα σας ὅλας τὰς εὐλογίας τοῦ οὐρανοῦ

ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, καὶ νὰ σᾶς καταστήσῃ ἥρωας ἀνικήτους, καθὼς ἦσαν οἱ πρόγονοί σας, ἐν ὅσῳ ἐκυβερνῶντο ἀπὸ νόμους καλούς, ἐν ὅσῳ ἦσαν στολισμένοι μὲ ἤθη χρηστά.

(*Βεκκαρίου, περὶ ἁμαρτημάτων.* 1802).

« Ἔργον τῶν ὀρθῶν νόμων εἶναι τὸ νὰ ὠφελοῦν ὅλους ἐξ ἴσου, ἐμποδίζοντες τὴν ὁρμήν, τὴν ὁποίαν ἐκ φύσεως ἔχει πᾶς ἕνας εἰς τὸ νὰ σφετερίζεται ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐτυχίαν καὶ νὰ ἀφίνῃ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅλην τὴν ἀδυναμίαν καὶ δυστυχίαν. Ἀλλ' ἀφίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἄνθρωποι τὰς πλέον ἀξιολόγους διαταγὰς εἰς πρόσκαιρόν τινα φρόνησιν, ἢ εἰς τὴν διάκρισιν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους συμφέρει νὰ μάχωνται τοὺς προνοητικοὺς καὶ σωτηριώδεις νόμους. Μήτε φροντίζουν νὰ διορθώσωσι τὰ ἄτοπα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βασανίζονται, πάρεξ ἀφ' οὗ δοκιμάσουν μυρίους καὶ πολυχρονίους ἀπάτας εἰς αὐτὰ τὰ ἀναγκαιότερα πράγματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας. Τότε μόνον ἀφ' οὗ φθάσουν εἰς ἄκρον τὰ κακά, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ τὰ ὑποφέρωσιν, ἀνοίγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς εναργεστάτας ἀληθείας, αἱ ὁποῖαι, διὰ τὸ νὰ ἦναι ἁπλαῖ, φεύγουσι τὴν κατάληψιν τῶν χυδαίων ἀνθρώπων, ὅσοι μὴ ὄντες συνειθισμένοι νὰ ἀναλύωσι τὰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων, τὰς δέχονται ὁλομερῶς καὶ συγκεχυμένως, πλέον κατὰ παράδοσιν παρὰ μὲ ἐξέτασιν. »

Ἐν ἔτει 1804 ὁ Κοραῆς ἐκδοὺς τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου προέταξε μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν φιλόμουσον μεγαλέμπορον Ἀλέξανδρον Βασιλείου, ἐν ᾗ κατὰ παρέκβασιν λαλεῖ *περὶ τῆς κατὰ μικρὸν βαρβαρωθείσης Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς γεννηθείσης τῶν Γραικῶν γλώσσης*, ὡς ἑξῆς.

» Διόρθωσιν ὀνομάζω τῆς γλώσσης, ὄχι μόνον τὸν μετασχηματισμὸν διαφόρων βαρβαρομόρφων λέξεων καὶ συντάξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν φυλακὴν πολλῶν ἄλλων, τὰς ὁποίας ὡς βαρβάρους σπουδάζουν νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ὅσοι μετὰ προσοχῆς δὲν ἐρεύνησαν τὴν φύσιν τῆς γλώσσης. Τοιαύτη διόρθωσις εἰς τοῦ Εὐσταθίου τοὺς χρόνους ἦτον ἀδύνατος. Ὁ καιρὸς τῆς πτώσεως δὲν εἶναι καιρὸς ἐπιτήδειος ἀνοικοδομῆς. Κλαίει θεωρῶν μακρόθεν ὁ φρόνιμος οἰκονόμος τὴν ἄφευκτον καταστροφὴν τοῦ οἴκου του, καὶ ἀφοῦ καταπέσωσι τὰ κλονηθέντα, καὶ διασκεδασθῇ ὁ κονιορτός, τότε πλησιάζει καὶ συναθροίζει ὅσην ὕλην εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὰ ἐρεί-

πια, διὰ νὰ κτίσῃ νέον ἄλλον οἶκον. Ἔφθασε τέλος πάντων ὁ τόσον ἐπιθυμητὸς καιρὸς οὗτος τῆς ἀνοικοδομῆς· καὶ τὸ γένος καθ' ὅσον πλουτίζεται ἡμέραν ἐξ ἡμέραν ἀπὸ Εὐσταθίους, ἐλευθεροῦται ἀπὸ Θεοδώρους καὶ Νικήτας. Οἱ νέοι οὗτοι Εὐστάθιοι, μεταχειριζόμενοι τὸν παραλληλισμὸν, τοῦ ὁποίου δίδω τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν κοινὴν εἰς ὅλους γλῶσσαν θέλουν κανονίσειν, καὶ τὴν μάθησιν τῆς ἀρχαίας εὐκολωτέραν καὶ ἐντελεστέραν θέλουν καταστήσειν. Καιρὸς εἶναι ν' ἀφήσωμεν τὰ πολυθρύλλητα διαβατικὰ καὶ τὰ συγκείμενα εἰς τοὺς διαβάντας καὶ κειμένους, καὶ ν' ἀρχίσωμεν νέαν ζωήν Εἰς τὴν παροῦσαν τοῦ γένους κατάστασιν δὲν εἶναι πλέον συγχωρημένον νὰ καταδαπανᾶται ἀσυμπαθῶς τῶν ταλαιπώρων νέων ἡ ἡλικία εἰς τὰς μωρολογίας· καιρὸς εἶναι νὰ τοὺς γεύσωσι καὶ στερεωτέραν τροφὴν οἱ διδάσκαλοι, ἂν δὲν θέλωσι νὰ τοὺς ἀφήσωσι μωροὺς καὶ νηπίους ἐπὶ ζωῆς των.

» ...Διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς πολλοὺς ἡ εἴδησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης] πρέπει νὰ συντμηθῇ ὁ καιρὸς τῆς διδασκαλίας· τὸ ὁποῖον ἄλλοι νὰ κατορθώσωσι δὲν ἠμποροῦν, παρὰ οἱ κριτικοὶ διδάσκαλοι, καὶ ἡ κριτικὴ τῆς διδασκαλίας μέθοδος. Ἓν ἀπὸ τὰ μέσα νὰ εὐκολύνῃ τις τὴν μάθησιν αὐτῆς εἶναι καὶ νὰ τὴν παραβάλλῃ, ὅταν τὴν παραδίδῃ, μὲ τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐθηλάσαμεν μὲ τὸ μητρικὸν γάλα. Ὅσον καὶ ἂν ἐβαρβαρώθη, αὐτὴ σώζει πολλὰς λέξεις Ἑλληνικὰς, καὶ πολλὰς σημασίας λέξεων, τὰς ὁποίας ματαίως ἤθελέ τις ζητήσειν εἰς τὰ λεξικὰ, πολλὰ παράγωγα τῶν ὁποίων εἰς τοὺς συγγραφεῖς δὲν εὑρίσκονται παρὰ εἰς τὰ πρωτότυπα, καὶ πρωτότυπα, τῶν ὁποίων εἰς αὐτοὺς δὲν σώζονται παρὰ τὰ παράγωγα· εἰς ὀλίγα λόγια, σώζει πολλὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, λείψανα σεβάσμια, τῶν ὁποίων ἡ καταφρόνησις ἐγέννησε τόσους μωροὺς κανόνας γραμματικοὺς, τόσας γελοιώδεις ἐτυμολογίας τῶν λέξεων, τόσας ἀθλίας παρεξηγήσεις τῶν συγγραφέων, τόσους ἀμαθεῖς διδασκάλους, καὶ, τὸ χειρότερον, κατέστησε τόσον ἀηδῆ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν μάθησιν Ἤθελαν φρίξειν οἱ διδάσκαλοι, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ καταλάβωσι πόσον κακὸν προξενοῦν εἰς τοὺς νέους, ὅταν τοὺς ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ὄχι δι' ἄλλο, παρ' ὅτι κάμνουσι δύσκολον, καὶ ἑπομένως μισητὴν εἰς αὐτοὺς, διὰ τῆς ἀμεθόδου παραδόσεως, τὴν ἀπόκτησιν τῆς εὐφραδεστέρας καὶ σοφωτέρας ὅλων τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, σιμὰ τῶν πολ-

λῶν ἄλλων αὐτῆς προτερημάτων, ἔχει κἄν ποιαν ἐξαίρετον γοητείαν, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον μαλακύνει τὰ ἤθη τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τὰ κάμνει σεμνότερα καὶ σωφρονέστερα. Εἶναι πρᾶγμα σπάνιον (τὸ ὁποῖον μ' ἔδειξεν ἡ πεῖρα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀλλογενεῖς νέους) νὰ καταδουλωθῇ εἰς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ὡς ἀνδράποδον, ὅστις ἔφθασε μίαν φορὰν νὰ πίῃ τὸ ποτήριον τῆς Μαγίσσης ταύτης τῶν Ἑλλήνων γλώσσης. Ὅσους κατὰ δυστυχίαν ἐγνώρισα ὁμογενεῖς, τοὺς ὁποίους ἡ περιήγησις τῆς Εὐρώπης ἔφθειρεν ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ, αὐτοὶ ἢ ἦσαν ἀμαθεῖς παντάπασι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἢ δὲν ἤξευρον ἀπ' αὐτὴν παρὰ τὰ κοινὰ καὶ δημώδη τῶν Γραμματικῶν μαθήματα....

» . . . . Ηὔξησε τὴν ἄγνοιαν ταύτην καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας γλώσσης, ἡ ἐπικρατήσασα ἕως τώρα κακὴ καὶ διεστραμμένη συνήθεια νὰ καταφρονῶμεν τὴν νέαν, τὴν ὁποίαν μόνην εἶναι δυνατὸν νὰ φέρωμεν εἰς τελειότητα, γράφοντες εἰς τὴν παλαιὰν, τὴν ὁποίαν, ἂν καὶ μυριάκις περισσότερον ἐννοοῦμεν, δὲν εἶναι τρόπος νὰ γράψωμεν ἐντελῶς, καθὼς ἐγράφετο εἰς τοὺς εὐτυχεῖς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Καιρὸς εἶναι νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ ταύτην τὴν πρόληψιν, ἥτις μᾶς κατεδίκαζε νὰ γράφωμεν ἑλληνιστὶ ἐμμέτρους καὶ πεζοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἤθελεν αὐτηρῶς μᾶς κολάσειν, ἐὰν εὑρίσκετο κανὲν Ἀρεοπαγιτικὸν ἑλληνισμοῦ δικαστήριον . . . Ταῦτα λέγων ἄλλον σκοπὸν δὲν στοχάζομαι παρὰ τὴν κοινὴν τοῦ γένους ὠφέλειαν, καὶ τόσον ἀπέχω τοῦ νὰ λυπήσω κανένα ἀπὸ τοὺς ἀληθῶς ὠφελήσαντας ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸ γένος, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς Θεοδώρους καὶ τοὺς Νικήτας ἤθελα μετὰ χαρᾶς παραδράμειν, ἐὰν ἐξ ἀπειρίας δὲν ἐκινδύνευον οἱ νέοι νὰ μιμῶνται εὐκολώτερον αὐτοὺς παρὰ τοὺς Εὐσταθίους.

» . . . . Ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ τὶς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τῶν ἄλλων ἐθνῶν, διὰ νὰ καταλάβῃ ὅτι τότε μόνον ὀνομάζονται τὰ ἔθνη φωτισμένα, ὅταν φέρωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν εἰς τελειότητα. Οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι, τότε ἀληθῶς ἄρχισαν νὰ ἐλευθεροῦνται ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα, ὅταν οἱ κατ' ἀρχὰς ὀλίγοι λόγιοι αὐτῶν ἄνδρες κατεχέρησαν νὰ γράφωσιν εἰς τὴν κοινὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ἐργαλεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ πλάττει πρῶτον ἐνδιαθέτως, ἔπειτα προφέρει τοὺς λογισμούς της. Ὅταν τὸ ἐργαλεῖον εἶναι ἀνακόνητον, ἰωμένον, ἢ κακὰ κατασκευασμένον, ἀτελὲς ἐξ ἀνάγκης μένει καὶ τὸ ἔργον τοῦ τεχνίτου.

» Ἀλλ' ὡς ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, λέγει ὁ καταφρονητὴς τῆς

κοινῆς γλώσσης, χρεωστοῦμεν νὰ ἀναστήσωμεν τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Καλὸν ἦτο βέβαια νὰ εἴμεθα εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅταν καὶ νεκροὶ ἀνίσταντο, καὶ τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν ἀκόπως διεδίδετο. Θαύματα ὅμως δὲν γίνονται καθ' ἡμέραν. Ὅστις χωρὶς ἀνάγκην γράφει Ἑλληνιστὶ, ὅσον ἄμεμπτα καὶ ἂν ἤθελεν εἰς τὸ φαινόμενον γράψειν, καταφεύγει εἰς γλῶσσαν, τῆς ὁποίας τὴν σήμερον δὲν εἶναι πλέον κριταί· καὶ δεικνύει μὲ τοῦτο, ὅτι φοβεῖται νὰ γράψῃ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, τῆς ὁποίας τὸ δικαστήριον εὑρίσκεται εἰς τὸ ζῶν ἔθνος. Τὸν τοιοῦτον προσφυῶς ἐμπορεῖ τις νὰ παρομοιάσῃ μὲ τοὺς θρασυδείλους, ὅσοι μὴ τολμῶντες νὰ βλέπωσι κατὰ πρόσωπον τοὺς ἀνδρείους, περιέρχονται ζητοῦντες γυναικῶν συνελεύσεις, διὰ νὰ τὰς καταφοβίζωσι μὲ τὸν ἄπρακτον κρότον τῶν ὅπλων. Εἶναι τινὲς ἐκ τῶν Ἑλληνιστῶν τούτων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν, εἴτ' ἀναγκαζόμενοι, εἴτε διὰ γυμνασίαν γράφωσιν ἑλληνιστὶ, ἐξεύρουν κἂν τὶ καὶ πῶς γράφουσι, καὶ γελῶσι κρυφίως τὴν εὐήθειαν ἐκείνων, ὅσοι ἐπαινοῦν τὸν Ἑλληνισμὸν αὐτῶν· ἀλλ' εὑρίσκονται πάλιν ἄλλοι τόσον ἁπλοῖ τὸν νοῦν, ὥστε καὶ τῆς πλανημένης αὐτῶν φιλαυτίας τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐπαίνους, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐγκώμια πιστεύουν ἀσκέπτως, μὴ συλλογιζόμενοι, ὅτι, καθὼς εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς Γαλλικοὺς ποιητὰς,

> Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire,
> Ἐγκωμιάζει τὸν μωρὸν ἄλλος μωρότερός του.

Μ' ὅλον τοῦτο, αὐτὴ ἡ κοινὴ εἰς ὅλους φιλαυτία ἔπρεπε νὰ μᾶς ἰατρεύσῃ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦτο. Ὅστις γράφει Ἑλληνιστὶ, μετ' ὀλίγους χρόνους (καὶ συχνὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας) θέλει λησμονηθῆν καὶ αὐτὸς καὶ τὰ σύγγραμματά του. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ τὸν ἐνθυμῶνται; διὰ τὰ πράγματα περὶ τῶν ὁποίων γράφει; ἀλλ' αὐτὰ μὲ τοῦ καιροῦ τὴν πρόοδον θέλουν ἐξηγηθῆν σαφέστερα καὶ ἐντελέστερα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν· διὰ τὴν φράσιν αὐτῶν τὴν Ἑλληνικήν; καὶ τίς εἶναι τόσον μωρὸς, ἢ εἰς τίνα περισσεύει τόσος καιρὸς, ὥστε ν' ἀφήσῃ τοὺς Ὁμήρους, τοὺς Πλάτωνας, τοὺς Ξενοφῶντας, τοὺς Δημοσθένας, καὶ τοσούτους ἄλλους θαυμαστοὺς συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς Ἕλληνας, διὰ νὰ ἀναγινώσκῃ τὸν νέον τοῦτον Ἑλληνιστήν; Ἐξ ἐναντίας ὅστις γυμνάζεται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐὰν ἡ ἐπιμέλειά του συνοδεύεται μὲ κρίσιν, δυνατὸν εἶναι νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν, δὲν λέγω δοκιμωτάτου συγγραφέως (οἱ τοιοῦτοι ἀκόμη δὲν ἐγεννήθησαν), ἀλλ'

ἐκείνων τῶν συγγραφέων, τοὺς ὁποίους ἡ ἐρχομένη γενεὰ θέλει ἐξετάζειν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν σημερινὴν τῆς γλώσσης κατάστασιν· καθὼς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου μὲ μεγάλην περιεργίαν ἐξετάζουν τοὺς πρὸ τριῶν καὶ τεσσάρων ἑκατονταετηρίδων ἀκμάσαντας συγγραφεῖς εἰς τὴν γλῶσσαν ἑκάστου ἔθνους, πολλάκις δι' ὄχι ἄλλο, πλὴν νὰ μάθωσιν πῶς ἐγράφετο εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνων ἡ γλῶσσα, καὶ νὰ ἀνακαλύψωσι πολλῶν αὐτῆς λέξεων καὶ τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν.

» Πρόσθες εἰς ταῦτα, ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ γράψῃ τὶς ὀρθῶς, ὅταν δουλοπρεπῶς μιμῆται τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα ἂν οὗτοι ἔγραψαν εἰς γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἔπαυσε πλέον νὰ λαλῆται. Καθὼς ἔχει προσώπου χαρακτῆρα διάφορον εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὡσαύτως φυσικὰ καὶ λόγου χαρακτῆρα διάφορον πρέπει νὰ ἔχῃ. Ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ οὗτος δὲν ἐμπορεῖ νὰ φανῇ τοιοῦτος, ὁποῖος εἶναι, πάρεξ ὅταν γράφῃ τὶς εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ διάλεκτον, ἤγουν εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐθήλασε μὲ τὸ γάλα, καὶ λαλεῖ καθ' ἡμέραν, ἢ τοὐλάχιστον λαλεῖ συνεχέστερον παρὰ τὰς ἐπικτήτους ἄλλας γλώσσας....

» Θέλει τὶς νὰ καταλάβῃ μὲ πληροφορίαν, πόσον διαφέρει ὅστις γράφει εἰς τὴν μητρικὴν αὐτοῦ διάλεκτον, ἀπὸ τὸν γράφοντα εἰς γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔμαθεν εἰς τὰ σχολεῖα; Ἂς παραστήσῃ εἰς τὸν νοῦν του δύο σπουδαίους ἄνδρας ἐπίσης πεπαιδευμένους, οἱ ὁποῖοι γράφουν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, εἰς Ἑλληνικὴν ὁ εἷς, ὁ ἄλλος εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Ὁ πρῶτος περικυκλωμένος ἀπὸ Λεξικογράφους, ἀπὸ Ἀττικιστὰς, ἀπὸ παντὸς εἴδους Γραμματικοὺς, γράφει, ἐξαλείφει, μεταγράφει, πάλιν ἐξαλείφει, διστάζει εἰς πᾶσαν φράσιν, ἀπορεῖ εἰς ἑκάστην περίοδον· τώρα συμβουλεύεται τὸν ἕνα, τώρα ἐρωτᾷ τὸν ἄλλον· ποτὲ μὲν ἀποβάλλει παντάπασι τὰς εὐτυχεῖς τοῦ νοός του συλλήψεις, διότι δὲν ἔχει πῶς νὰ τὰς γεννήσῃ Ἀττικῶς, ποτὲ δὲ τὰς κολοβόνει, διὰ νὰ τὰς κάμῃ ἰσομέτρους μὲ καμμίαν ῥῆσιν παλαιὰν, τῆς ὁποίας τὴν ἀνάμνησιν στοχάζεται ὡς εὐτυχέστατον εὕρημα, καὶ προβαίνει, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, σύρεται μὲ κόπον πολὺν καὶ μεγάλην βραδύτητα εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου του, κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν Σίσυφον... Καὶ μ' ὅλους τούτους τοὺς Σισυφείους ἱδρῶτας καὶ μόχθους, μ' ὅλας ταύτας τὰς ἄνω καὶ κάτω μετακινήσεις καὶ μετακυλίσεις τῶν φράσεων καὶ περιόδων, τί γράφει ὁ ταλαίπωρος; Ἆρά γε τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος; ὄχι βέβαια. Τὴν

γλῶσσαν, ἥτις ἐλαλεῖτο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πολυβίου, ἢ τοῦ Διοδώρου; ὄχι βέβαια. Ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν ὁ Πλούταρχος, ὁ Γαληνός, καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῶν; ὄχι βέβαια. Τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ τῶν συνακμασάντων μ' αὐτόν, ἢ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Λιβανίου; οὐδεμίαν ἐξαιρέτως ἀπ' αὐτάς, ἀλλ' ὅλας αὐτάς, ἤγουν ἓν ἄμορφον, τερατῶδες, καὶ ἀνύπαρκτον μίγμα ὅλων αὐτῶν, γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος δημιουργεῖ ἀπὸ τὰ λεξικά του ἐρανισμένα ἀπὸ δεκαπέντε τοὐλάχιστον ἑκατονταετηρίδων λέξεις καὶ φράσεις, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἴπῃ ἀπὸ δεκαπέντε γλώσσας ([1]).

» Ἂς στρέψωμεν τώρα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν δεύτερον, τὸν γράφοντα δηλαδὴ τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν· οὗτος ἀφ' ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα εἰς τὸν πρῶτον δὲν ἔχει σχεδὸν οὐδεμίαν χρείαν· ὁ κάλαμος καὶ τὸ χαρτίον εἶναι τὰ μόνα του ὅπλα. Ἐν ὅσῳ ὁ πρῶτος ἀσχολούμενος εἰς τὸν Φρύνιχον καὶ τὸν Ἀμμώνιον, διὰ νὰ μάθῃ τοὺς Ἀττικισμοὺς καὶ τὰς διαφορὰς τῶν λέξεων, ἀφίνει τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς του, ἢ νὰ διασκεδάζωνται (διότι καὶ αὐτὰ πτερόεντα εἶναι καθὼς τὰ λόγια), ἢ νὰ ἀμαυροῦνται καὶ νὰ χάνωσι τὸν τόνον τῆς πρώτης αὐτῶν συλλήψεως, ὁ δεύτερος ἐκφράζει τὰ ἐδικά του εἰς γλῶσσαν ζῶσαν, καὶ γραφομένην ἀπὸ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ καλῶς ἀναθραμμένους ἄνδρας, τὰ ἐκφράζει ὁλόκληρα, καθὼς τὴν ἀρχὴν παρεστάθησαν εἰς τὸν νοῦν του, χωρὶς νὰ κάμῃ εἰς αὐτὰ ἄλλην διόρθωσιν παρὰ τὴν διόρθωσιν, τὴν ὁποίαν ὑπαγορεύει ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ διδάσκουν οἱ κανόνες τῆς γλώσσης· καὶ οὕτω τρέχει ἐλεύθερος ἀπὸ δεσμοὺς εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου του ([2]). .

» Ἀπὸ ταύτην τῶν Ἑλληνιζόντων τὴν ἀτοπίαν συμπεραίνεται πόσον ἀτοπώτερον εἶναι ἓν ἄλλο εἶδος συγγραφέων, τοὺς ὁποίους,

---

([1]) Τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ γλῶσσα ἑκάστης ἑκατονταετηρίδος διαφέρει ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ἄλλης ἑκατονταετηρίδος, ὥστε ἡ ἐν Παρισίοις ἀκμάσασα πρὸ τῆς πολιτικῆς τῶν Γάλλων μεταβολῆς Ἀκαδημία ὥρισε ν' ἀναθεωρῆται τὸ λεξικόν της καθ' ἑκάστην εἰκοσιπενταετηρίδα..

([2]) Δὲν ἐννοῶ μὲ τοῦτο, ὅτι δὲν ἔχει χρείαν κόπου ὅστις γράφει εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν. Μέγας κόπος χρειάζεται καὶ εἰς αὐτήν, καὶ τόσον μεγαλήτερος, ὅσον ἡ γλῶσσα εἶναι ἔτι ἀδιόριστος (καθὼς εἶναι τὴν σήμερον ἡ γλῶσσα τῶν Γραικῶν) ἀπὸ δέκα ἢ δεκαπέντε συγγραφέων συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος ἤθελε δεχθῆν ὡς νόμον· ἀλλ' ὁ κόπος οὗτος, ὅσον μέγας ἤθελεν εἶσθαι, εἶναι ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερος καὶ συνωδευμένος μὲ περισσοτέραν ἐπιτυχίας ἐλπίδα, παρὰ τὸν κόπον τοῦ Ἑλληνίζοντος.

διὰ νὰ διακρίνω ἀπὸ τοὺς ἀκράτως Ἑλληνίζοντας, συγχώρησον νὰ ὀνομάσω Μιξελληνίζοντας, ἤ, ἂν ἀγαπᾷς κάλλιον, Μιξοβαρβάρους. Ὁ σκοπὸς τῶν τοιούτων βέβαια εἶναι ἐπαινετὸς, ἐπειδὴ προθυμοῦνται νὰ σιμώσωσιν, ὅσον δυνατὸν ἐγγύτερον, τὴν σημερινὴν γλῶσσαν εἰς τὴν μητέρα της τὴν Ἑλληνικήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρώτη τοῦ γράφοντος ἀρετὴ εἶναι ἡ σαφήνεια, ἤγουν νὰ γράφῃ εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς διὰ τοὺς ὁποίους γράφει, καὶ μετ' αὐτὴν δευτέρα, νὰ γράφῃ μὲ εὐφράδειαν, μὲ τοιαύτην δηλονότι σύνταξιν καὶ συμπλοκὴν τῶν λέξεων, ἡ ὁποία νὰ προξενῇ καὶ ἡδονὴν εἰς τὴν ἀκοὴν, κρίνω, ὅτι οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἔχουν, ὅσοι ἀκρίτως συμπλέκουσι τὰς Ἑλληνικὰς συντάξεις μὲ τὰς κοινὰς, καὶ συνθέτουν ἐκ τῶν δύο σκοτεινὸν, τραχὺν, ἀηδῆ εἰς τὴν ἀκοὴν, τερατώδη καὶ ἀληθῶς Ἑρμαφρόδιτον λόγου χαρακτῆρα. Αὐτοὶ διαιροῦνται εἰς τόσα εἴδη, ὅσοι εἶναι οἱ διάφοροι τρόποι τῆς ἀσυμπλέκτου ταύτης συμπλοκῆς. Ἀρκεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ σημειώσω ἐκείνους, ὅσοι ποικίλλουσι τὰ συντάγματά των κατὰ μέρος μὲ μίαν φράσιν ἢ περίοδον ἀκράτως Ἑλληνικὴν καὶ μὲ μίαν κοινὴν, καί ποτε καὶ παντάπασι χυδαϊκήν. Εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἀνάγονται πολλαὶ νέαι μεταφράσεις, καὶ ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἐπιστολαὶ, τῶν ὁποίων ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ οὐρὰ πλάττονται Ἑλληνικῶς, τὸ δὲ διὰ μέσου σῶμα στολίζει, ὡς δόξει τὸν συγγραφέα, μέρος μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, μέρος μὲ τὰ ῥάκη τοῦ Ἴρου. Ὁμοιάζει τρόπον τινὰ ἡ τοιαύτη συμπλοκὴ μὲ τὸ Ὁμηρικὸν ἐκεῖνο τέρας,

> Πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,

ἀποπνέουσα ὄχι καθὼς ἔλεγεν ὁ ποιητὴς,

> Δεινὸν . . . . πυρὸς μένος αἰθομένοιο,

ἀλλὰ δεινὴν καὶ ἀνυπόφορον ἀηδίαν. Αὐτοὶ σπουδάζουν, ὡς εἶπα, νὰ ἐξελληνίσωσι τὴν κοινὴν γλῶσσαν· ἀλλ' ἐπειδὴ καταγίνονται εἰς πρᾶγμα ἀδύνατον, μὴ ἔχοντες τὸ δικαίωμα ν' ἀλλάξωσι τοῦ ἔθνους τὴν γλῶσσαν, ἀναγκάζονται καὶ τὴν Ἑλληνικὴν νὰ διαστρέφωσι, καὶ τὴν κοινὴν, τὴν ὁποίαν νὰ ἀποφύγωσι δὲν ἐμποροῦν, βαρβαρωτέραν μὲ τὴν ἄλογον παράθεσιν ταύτην νὰ κάμνωσι. Τίνος ἀκοὴ, παραδείγματος χάριν, δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν περίοδον ταύτην; « Ἐπειδὴ, » κατὰ ἀλήθειαν, εἴτ' οὖν ὁ Θεὸς εἶχε τὸν ἐπικαλέσηται, εἴτε οὔ, οἱ » ἄνθρωποι χρεωστοῦσιν, ἂν νοῦν ἔχωσιν, ἀναγκαίως νὰ ἀκολουθῶσι

» τὰς αὐτοῦ εἰσηγήσεις· καὶ οὐδ' ὅ,τιοῦν ἀξίωμα, ὁποσονοῦν ἐκεῖνο
» δύναται νὰ ἐπέχῃ καὶ νὰ ἐκφοβῇ, ἠμπορεῖ νὰ τοὺς ποιῇ νὰ πι-
» στεύωσιν ἀστινασοῦν ἀρχὰς, ἢ νὰ κρίνωσιν ἀξίας συγκαταθέσεως
» ἀστινασοῦν πράξεις οἷα δικαίας καὶ εὐθείας, αἵτινες ἐναργῶς μά-
» χονται ἐκείνῳ (1). » Καὶ ὅμως εἰς τοιοῦτον σχεδὸν χαρακτῆρα λό-
γου μετεφράσθησαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνηλεῶς κατεσπαράχθησαν, πολ-
λὰ ἀξιόλογα συγγράμματα. Ὅντινα ἀρέσκει τοιοῦτον Ἑρμαφρόδιτον
ὕφος λόγου, ἐκεῖνος δὲν εἶναι οὔτε τῆς παλαιᾶς οὔτε τῆς νέας Ἑλ-
λάδος γέννημα· ἀλλ' ἀνετράφη εἰς τὴν Λιβύαν, ὅπου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον γεννῶνται τὰ τερατωδέστερα θηρία.

» Πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ παράδοξον· πῶς δὲν ἐσυλλογίσθησαν ποτὲ
οἱ μιξελληνίζοντες οὗτοι συγγραφεῖς, ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ
πλέον ἀναπαλλοτρίωτα τοῦ ἔθνους κτήματα. Ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦτο
μετέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἔθνους μὲ δημοκρατικὴν, νὰ εἴπω οὕτως,
ἰσότητα· κἀνεῖς, ὅσον ἤθελεν εἶσθαι σοφὸς, οὔτ' ἔχει, οὔτε δύναταί
ποθεν νὰ λάβῃ τὸ δίκαιον νὰ λέγῃ πρὸς τὸ ἔθνος. « Οὕτω θέλω νὰ
» λαλῇς, οὕτω νὰ γράφῃς. » Ὅστις, ἐπαγγελλόμενος νὰ γράφῃ εἰς
τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μακρύνεται τόσον ἀπὸ τὸν κοινὸν τρόπον τοῦ
λέγειν, ἐκεῖνος ζητεῖ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὐδ' ὁ σκληρότατος τύραν-
νος εἶναι καλὸς νὰ κατορθώσῃ. Γυμνόνει ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του τὸν
πολίτην ὁ τύραννος, δύναται καὶ τέκνα καὶ γυναῖκα νὰ τοῦ ἐπάρῃ,
ἐμπορεῖ νὰ τὸν ἐξορίσῃ, ἢ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ· ἀλλὰ δὲν ἐμπορεῖ
νὰ τοῦ ἀλλάξῃ τὴν γλῶσσαν· αὐτὴν λαλεῖ εἰς τὴν πατρίδα του, αὐ-
τὴ τὸν συνοδεύει καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν. Μόνος ὁ καιρὸς ἔχει τὴν ἐξου-
σίαν νὰ μεταβάλλῃ τῶν ἐθνῶν τὰς διαλέκτους, καθὼς μεταβάλλει
καὶ τὰ ἔθνη· καὶ ὅστις πρὶν τοῦ καιροῦ σπουδάζει μὲ τὴν βίαν νὰ
ἀλλάξῃ τὴν γλῶσσαν, εἰς αὐτὸν δύναταί τις νὰ προσαρμόσῃ ὅ,τι
ἔλεγεν ὁ ταλαίπωρος Αἵμων πρὸς τὸν τύραννον αὐτοῦ πατέρα (2),

> Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
> Ἢ ΓΛΩΣΣΑΝ, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
> Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.

---

(1) « Λόγοι δεκαεπτὰ παιδείας φυσικῆς θρησκείας, κ.τ.λ. Ἐνετίῃσιν 1796, σελ. 237. » Ὁ ἀνώνυμος οὗτος μεταφραστὴς (διότι τὸ βιβλίον φαίνεται μεταγλωττισμένον ἐκ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης) εἶναι παντάπασιν ἄγνωστος εἰς ἐμέ· ὅθεν οὔτε φιλίας, οὔτε μίσους οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχω πρὸς αὐτόν.

(2) Σοφοκλ. Ἀντιγ. 707.

» Ἴσως ἤθελε τὶς νομίσειν ὅτι ἀντιφάσκω αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν, ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἔλεγον, ὅτι πρέπει νὰ διορθώσωμεν καὶ νὰ καλλύνωμεν τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τώρα δὲ φαίνομαι τρόπον τινὰ ὅτι θέλω νὰ τὴν γράφωμεν, καθὼς τὴν λαλεῖ ὁ χυδαῖος λαός. Τοιαύτη βέβαια δὲν εἶναι ἡ γνώμη μου. . . . Ἐὰν νὰ μακρύνεται τὶς ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ λέγειν συνήθειαν τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀσαφὴς εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ παράξενος ὁλότελα εἰς τὴν ἀκοὴν, εἶναι τυραννικὸν, ὁ τόσον πάλιν χυδαϊσμὸς, ὥστε νὰ γίνεται ἀηδὴς εἰς ἐκείνους ὅσοι ἔλαβον ἀνατροφὴν, μὲ φαίνεται δημαγωγικόν. Ὅταν λέγω, ὅτι ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μετέχει τὸ ἔθνος ὅλον μὲ δημοκρατικὴν ἰσότητα, δὲν νοῶ ὅτι πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν μόρφωσιν καὶ δημιουργίαν αὐτῆς εἰς τὴν ὀχλοκρατικὴν φαντασίαν τῶν χυδαίων. Ὁ ὄχλος εἶναι πανταχοῦ ὄχλος· καὶ ἂν εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη καὶ εἰς τοὺς φωτισμένους αἰῶνας ἦτον « ἄγροικον, δύσκολον καὶ ὑπόκωφον γερόντιον, » ὡς ἔλεγεν ἕνας ἀπὸ τοὺς Κωμικοὺς, εἰς τοὺς δυστυχεῖς αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος ἐκκωφοῦται καὶ μαραίνεται παντάπασιν. Ὅθεν οὐδὲ δίκαιον εἶναι νὰ κολακεύωμεν τὸν χυδαϊσμὸν τοῦ γεροντίου τούτου, καὶ νὰ τὸν μεταχειριζώμεθα ὡς κανόνα τῆς γλώσσης. Ἐὰν δὲν μᾶς πρέπῃ ἡ τυραννικὴ προσταγὴ « Οὕτω θέλω νὰ λαλῇς, » ἔχομεν ἐξάπαντος τὸ δίκαιον τῆς ἀδελφικῆς συμβουλῆς, « οὕτω πρέπει νὰ λαλῶμεν. » Γράφομεν, ἤθελεν εἰπεῖν τὶς, διὰ τοὺς ἀμαθεῖς, καὶ πρέπει νὰ συγκαταβαίνωμεν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῶν· ἀλλὰ μόνον οἱ σπουδαῖοι χρεωστοῦν νὰ συγκαταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἀμαθεῖς; μὴ δὲν ἔχουν κ' ἐκεῖνοι χρέος νὰ συναναβαίνωσιν ὀλίγον μὲ τοὺς σπουδαίους; Ἔπειτα διὰ ποίους ἀμαθεῖς γράφομεν; ὄχι βέβαια διὰ τὸν χυδαῖον ὄχλον, οἱ ὁποῖοι οὐδ' ἂν ἤμεθα εἰς τὸν κόσμον ἔχουν εἴδησιν· ἀλλὰ διὰ τοὺς ὅσοι τοὐλάχιστον ἐξεύρουν νὰ ἀναγινώσκουσι, κ' ἔχουν ὁπωσδήποτε ἐπιθυμίαν νὰ φωτισθῶσιν. Οἱ τοιοῦτοι ἀναγινώσκουν μὲ προσοχὴν, καὶ ἐὰν τὸ βιβλίον ἦναι γραμμένον εἰς γλῶσσαν μετρίως καλλωπισμένην, μανθάνουν καὶ αὐτοὶ κατὰ μικρὸν νὰ καλλωπίζωσι τὴν ὁμιλίαν των, νὰ προοδοποιοῦν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς τὴν εἰς τὸ ἑξῆς περισσοτέραν τῆς κοινῆς διαλέκτου διόρθωσιν. Μὴν ἀμφιβάλλωμεν ὅτι τῶν Γραικῶν τὸ γένος ἐξύπνησε τὴν σήμερον ἀπὸ τῆς ἀμαθίας τὸν ὕπνον, βλέποντες ὅτι τιμᾷ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ὁμογενεῖς λογίους ἄνδρας. Ὅντινα τὶς ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ, φυσικὰ καὶ τὸν μιμεῖται. Γράφε μετὰ προσοχῆς καὶ μελέτης· ἐκρίζωσον ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τὰ ζιζάνια τῆς

χυδαιότητος, ὄχι ὅμως ὅλα πάραυτα μὲ τὴν δίκελλαν, ἀλλὰ μὲ τὴν χεῖρα καὶ κατὰ μικρὸν ἓν ὀπίσω τοῦ ἄλλου· σπεῖρε εἰς αὐτὴν τὰ Ἑλληνικὰ σπέρματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μὲ τὴν χεῖρα, καὶ ὄχι μὲ τὸν σάκκον [1]. Καὶ θέλεις ἀπορήσειν πῶς εἰς ὀλίγον καιρὸν καὶ αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις σου ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ βιβλίον σου εἰς τοῦ λαοῦ τὰ στόματα. Οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους εἶναι φυσικὰ οἱ νομοθέται τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν λαλεῖ τὸ ἔθνος· ἀλλ' εἶναι (πάλιν τὸ λέγω) νομοθέται δημοκρατικοῦ πράγματος. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ γλῶσσα εἶναι κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ κτῆμα ἱερόν. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀνακαινίζεται μὲ εὐλάβειαν, καθὼς ἀνακαινίζονται τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν, καὶ ὄχι μὲ τὴν θορυβώδη καὶ τυραννικὴν αὐθάδειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὑψώθη τῆς Βαβὲλ ὁ πύργος.»

Ἐν ἔτει 1805 ἐκδοὺς τὴν *Ποικίλην ἱστορίαν* τοῦ *Αἰλιανοῦ*, ὁ Κοραῆς προέταξεν *Αὐτοσχεδίους Στοχασμοὺς περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης*, ἐν οἷς διὰ μακρῶν πειρᾶται νὰ καταδείξῃ *τὴν ἀνάγκην τῆς διορθώσεως καὶ ἀναμορφώσεως τῆς γραμματικῆς τεχνογραφίας, καὶ τὴν ἁρμοδιωτέραν μέθοδον τῆς παραδόσεως τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων*, διακηρύξας, ὅτι *γραμματικὴν ὀρθὴν νὰ συντάξῃ τὶς δὲν εἶναι δυνατὸν, ἐὰν δὲν ἐξεύρῃ τὴν φιλοσοφικὴν Γραμματικὴν τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἐὰν δὲν ἐξετάσῃ καὶ μάθῃ πρῶτον τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, γενικῶς θεωρουμένης, μηδ' ἔχει ἐννοίας ἀκριβεῖς ἑκάστου μέρους τοῦ λόγου, ἐὰν μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δὲν διορίσῃ πρῶτον τὴν περίοδον τοῦ χρόνου, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ νὰ προβάλλῃ ὡς κανόνα τῆς γλώσσης*·

Μετὰ δύο ἔτη δημοσιεύσας ἐν προλεγομένοις τοῦ Ἰσοκράτους ἐξακολούθησιν τῶν περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας αὐτοσχεδίων στοχασμῶν, καὶ διὰ μακρῶν ἐν αὐτοῖς λαλήσας καὶ περὶ *τοῦ τρόπου τῆς παραδόσεως τῆς Ῥητορικῆς καὶ περὶ τῶν μέσων ν' ἀποκτήσωμεν ῥήτορας ἀξίους τοῦ ὀνόματος*, ἐπέμενε συνιστῶν καὶ ὑπὸ τὴν ῥητορικὴν ἔποψιν τὴν προτίμησιν τῆς κοινῆς γλώσσης, λέγων:

---

[1] Λέξις ἢ φράσις ἀκράτως Ἑλληνικὴ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν τότε μόνον εἶναι ἀναγκαία, ὅταν συνάδῃ καὶ συγχορεύῃ, νὰ εἴπω οὕτως, μὲ τὰς λοιπὰς λέξεις, ὅσαι τὴν γειτονεύουσιν, ὅταν ἦναι εἰς τοιαύτην θέσιν καὶ τόπον τῆς περιόδου τοιοῦτον, ὥστε ἐξηγῆται ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὰς λοιπὰς καὶ εἰς ἐκείνους ὅσοι δὲν ἔμαθον τὴν Ἑλληνικήν· ἀλλέως γίνεται «Ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίου παλαιοῦ,» καὶ κατασχίζει καθὼς τὴν γλῶσσαν, οὕτω καὶ τῶν ἀκουόντων τὰ αὐτία.

« Τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ θέλοντος νὰ πείσῃ εἶναι νὰ λαλῇ σαφῶς, ἤγουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν πρὸς τὸν ὁποῖον λαλεῖ. Καὶ αὐτὸς ὁ Δημοσθένης ἤθελεν εἶσθαι τῶν ῥητόρων ὅλων ἀπιθανώτατος, ἐὰν ἐδημηγόρει δὲν λέγω (πρᾶγμ' ἀδύνατον) εἰς γλῶσσαν ἀλλόφυλλον, ἀλλ' ἐὰν μόνον τοῦ ἤρχετο εἰς τὴν φαντασίαν, νὰ συγκεράσῃ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον μὲ τὴν Αἰολικὴν, ἢ καμμίαν ἄλλην ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὰς διαλέκτους. Ὁ ὀρθὸς λόγος ὅστις ἐδίδασκεν ἐκεῖνον νὰ γράφῃ Ἀττικῶς, ἐπειδὴ σκοπός του ἦτο νὰ πείσῃ Ἀθηναίους, διδάσκει καὶ τοὺς Γραικοὺς νὰ γράφωσι τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν, ἐὰν θέλωσι νὰ μιμηθῶσιν εὐτυχῶς τὸν Δημοσθένην. Ἀλλ' ἡ ἀφιλόσοφος Ῥητορικὴ ἔκαμε νὰ γράφωνται καὶ τὰ ῥητορικὰ προγυμνάσματα τῶν σχολείων, καθὼς τὰ γραμματικὰ θέματα. Καὶ ταῦτα μὲν ἔχουσι κἂν εὔλογον πρόφασιν τὴν ἀνάγκην νὰ μάθωσιν οἱ θεματογραφοῦντες τοὺς κανόνας τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως· κ' ἤθελαν κατορθώσειν ὅ,τι ἐπαγγέλονται, ἂν ἡ θεματογραφία ἐχειραγωγεῖτο ἀπὸ διδασκάλους εἰδήμονας. Τὰ δὲ ῥητορικὰ προγυμνάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πλέον ὁ λόγος νὰ γνωρίσῃ ὁ προγυμναζόμενος τὴν κατάλληλον τοῦ λόγου τῶν μερῶν σύνταξιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον πῶς, καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὶ, ἡ αὐτὴ γραμματικὴ κατάλληλος σύνταξις θέλγει περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος, κατὰ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν τάσσονται τὰ μέρα της, καὶ τὸν καιρὸν εἰς τὸν ὁποῖον προφέρονται· ταῦτα λέγω τὰ ῥητορικὰ προγυμνάσματα πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κατασταθῶσιν ἀληθῶς διδασκαλικὰ, ἐὰν δὲν γράφωνται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἤγουν τὴν γλῶσσαν τοῦ περισσοτέρου μέρους τοῦ ἔθνους; Διὰ τὸ περισσότερον μέρος τοῦτο, μὲ τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ζήσῃ, καὶ τοὺς ὁποίους εἰς ἀνάγκην πολλάκις θέλει ἐλθεῖν νὰ καταπείσῃ, διδάσκεται τὴν Ῥητορικὴν ὁ μαθητὴς, ὄχι διὰ τοὺς ὀλίγους συμμαθητὰς καὶ συνελληνιστὰς αὐτοῦ, μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἐνδεχόμενον, ἀφοῦ παύσωσι νὰ μαθητεύωνται, μηδὲ ν' ἀπαντήσῃ ποῦ ποτε πλέον ἐπὶ ζωῆς του.

» Ἐὰν ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ γράφῃ τὴν γλῶσσάν του ὅστις θέλει νὰ δώσῃ, κατὰ τὰς περιστάσεις, εἰς τοὺς λόγους ὅλην ἐκείνην τὴν πιθανότητα, ὅσης εἶναι δεκτικοὶ οἱ λόγοι, γίνεται φανερωτέρα ἡ τοιαύτη ἀνάγκη, ὅταν ἡ γλῶσσα ἦναι ἔτι ἀτελὴς καὶ βάρβαρος· ἐπειδὴ εἰς τοιαύτην περίστασιν ἡ ῥητορεία τοῦ λόγου γίνετ' ἐνταυτῷ καὶ ὄργανον τῆς τελειώσεως τῆς γλώσσης. Λανθάνεται ὅστις νομίσῃ,

ὅτι διὰ ταύτην μάλιστα τῆς γλώσσης τὴν ἀτέλειαν, συγχωρεῖται εἰς τὸν λέγοντα νὰ συνθέτῃ εἰς τελειοτέραν γλῶσσαν. Ὅσον δύσκολος ὑποτεθῇ ἡ ῥητορεία εἰς τὴν μητρικὴν ἑκάστου διάλεκτον, δυσκολωτέραν ἀσυγκρίτως θέλει τὴν καταστήσειν ὅστις γράφει εἰς ἄλλην παρὰ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐσυνείθισε νὰ συλλογίζεται καὶ νὰ λαλῇ παιδιόθεν. Μαρτυροῦσί μου τὸν λόγον αἱ σύντομοι τῶν ἀγρίων τῆς Ἀμερικῆς δημηγορίαι, συνθεμέναι εἰς γλῶσσαν, ὁποία πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἦναι τοιούτων ἀνθρώπων γλῶσσα, καὶ ὅμως περιέχουσαι καμμίαν φορὰν ἐνθυμήματα ῥητορικὰ ἄξια τῆς γλώσσης καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δημοσθένους· διότι εὑρίσκονται καὶ εἰς αὐτοὺς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὁδηγούμενοι ἀπὸ μόνην τὴν μετὰ προσοχῆς τῶν κινούντων τῆς ψυχῆς τὰ πάθη παρατήρησιν, ἔφθασαν ν' ἀποκτήσωσιν ὁπωσδήποτε φιλοσοφικὴν θεωρίαν τῆς Ῥητορικῆς, ὥστε καὶ τῆς γλώσσης νὰ νικῶσι τὴν ἀπείθειαν, καὶ νὰ γίνωνται (τοὐλάχιστον εἰς ὀλίγας τινὰς ἀναγκαίας περιστάσεις) αὐτοδίδακτοι ῥήτορες.

» Καὶ μὴ νομίσῃ τίς, ἐπειδὴ ὁ Ῥητορικὸς λόγος διαιρεῖται (ὡς εἶπα) εἰς τὸν Ἐπιδεικτικὸν, τὸν Δικανικὸν, καὶ τὸν Συμβουλευτικὸν, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἡ Ῥητορικὴ χώραν ἀλλοῦ, πλὴν ὅταν ἢ εἰς τὰ θέατρα ἐγκωμιάζῃ τινὰ ὁ πανηγυριστὴς, ἢ εἰς τὰ δικαστήρια κατηγορῇ ἢ ἀπολογῆται ὁ δικαζόμενος ἢ ὁ συνήγορος αὐτοῦ, ἢ εἰς τὰς πολιτικὰς ἢ χριστιανικὰς συνελεύσεις συμβουλεύει ὁ δημηγόρος, ἢ ὁ ἱεροκήρυξ. Ἡ Ῥητορικὴ ἐμβαίνει εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὸν διάλογον, εἰς τὸν μῦθον, εἰς τὴν ἐπιστολὴν, εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, εἰς ὀλίγια λόγια, ὅπου εἶναι χρεία νὰ γράψῃ τίς, ἢ νὰ λαλήσῃ μὲ σκοπὸν νὰ πείσῃ, ἐκεῖ πάραυτα αἰσθάνεται καὶ τὴν χρείαν τῆς τέχνης. Καὶ ἡ τέχνη αὕτη δὲν λαμβάνει τὴν οἰκείαν εἰς αὐτὴν ἀκμὴν καὶ τελειότητα πάρεξ εἰς ἔθνη ἐλεύθερα· ὅτι μόνον ὅστις ἔχει φρονήματα ἀδούλωτα εἶναι καλὸς καὶ μὲ παῤῥησίαν νὰ συμβουλεύσῃ, καὶ, χωρὶς νὰ βλάψῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἐγκωμιάσῃ, καὶ, χωρὶς νὰ παραβῇ τῆς δικαιοσύνης τὰ ὅρια, εἰς τὰ δικαστήρια νὰ δικολογήσῃ. Ἀλλ' ὁ ἐλεύθερος οὗτος Ῥήτωρ συμβουλεύει, ἐγκωμιάζει, καὶ δικολογεῖ διὰ συγχρόνους, συμπολίτας καὶ ὁμογλώσσους, ὄχι διὰ τοὺς ζήσαντας πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἀνθρώπους. Τῶν συγχρόνων συμπολιτῶν αὐτοῦ λοιπὸν τὴν γλῶσσαν ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ λαλῇ· ἐὰν ἦναι ἀκανόνιστος, διὰ τοῦτο μάλιστα πρέπει νὰ τὴν λαλῇ καὶ νὰ τὴν γράφῃ, διὰ νὰ τελειώσῃ μὲ τὴν Ῥητορικὴν τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ

ταύτην πάλιν τὴν Ῥητορικὴν, καὶ ἐντάμα μὲ τὰς δύο τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους του.»

Συνιστῶν δὲ τὴν προτίμησιν τοῦ συμβουλευτικοῦ τῆς ῥητορικῆς γένους, ἐπιφέρει τὰ ἀκόλουθα.

«Εἰς τοῦτο λοιπὸν κυρίως τῆς Ῥητορικῆς τὸ μέρος πρέπει νὰ καταγίνωνται οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ γένους μὲ ἀλήθειαν, μὲ ἐλευθερίαν, μὲ παῤῥησίαν, μὲ ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν, καταφρονοῦντες καὶ τοὺς ψόγους τῶν ἀχρειεστάτων συκοφαντῶν, καὶ τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἀπαιδεύτου ὄχλου τῆς παρούσης γενεᾶς, καὶ φανταζόμενοι, ὁσάκις λαμβάνουσιν εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον, ὅτι ἔχουν ἔμπροσθεν αὐτῶν παροῦσαν, βλέπουσαν, αὐστηρῶς ἐξετάζουσαν τοὺς λόγους καὶ τοὺς λογισμούς των, τὴν ἐπερχομένην γενεὰν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνην ἀνήκει νὰ κρίνῃ ἀδεκάστως τοὺς κόπους των.

»Ὅταν τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς συμβουλῆς ἔχῃ τὸ βάρος τοῦ καλοῦ χρυσίου, ἤγουν εἶναι τόσον ἀξιόλογον, ὥστε ν' ἀποβλέπῃ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν ὅλου τοῦ γένους, ἔμεινε πλέον εἰς τὸν συμβουλεύοντα τὸ ἔργον τοῦ λεκτικοῦ, ἤγουν ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ πρέπουσα συνθήκη τῶν λέξεων· δύσκολα καὶ τὰ δύο (τὸ ὁμολογῶ) εἰς γλῶσσαν, ὁποία τὴν σήμερον εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ γένους, ἀλλ' ὅμως καὶ δυνατὰ, καὶ ἀπαραίτητα τοῦ λόγου καλλωπίσματα, ἐὰν θέλῃς νὰ τὸν ἐμβάσῃς εἰς τῶν ἀπαιδεύτων τὰς ψυχὰς, εἰς τοὺς ὁποίους μάλιστα εἶναι ἀναγκαία ἡ συμβουλὴ, ἐπειδὴ πολεμοῦνται οἱ ταλαίπωροι καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπαιδευσίαν, καὶ ἀπὸ τοὺς ὅσοι προθυμοῦνται νὰ τοὺς καταπείσωσιν ὅτι ἡ παιδεία εἶναι πρᾶγμα ὀλέθριον.

»Ἡ ἐκλογὴ τῶν λέξεων εὐκολύνεται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐντελῆ εἴδησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης· εἴδησιν τόσον ἀναγκαίαν τὴν σήμερον, ὅσον ἡ λαλουμένη κοινὴ γλῶσσα ἀναγκάζεται πολλάκις, διὰ τὴν πτωχείαν της, νὰ δανείζεται λέξεις ἀπ' ἐκείνην. Ἀλλ' ἐκείνη εἶναι πλουσιωτάτη ἀπὸ συνώνυμα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ ἐφυλάχθησαν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, δὲν εἶναι ὅμως εἰς ὅλους γνωστὰ, διότι κανὲν ἀκόμη λεξικὸν δὲν τὰς ἐσυνάθροισεν ὅλας, καὶ ἄλλα χωρὶς δυσκολίαν ἐμπορεῖ τὶς νὰ ἐμβάσῃ εἰς αὐτὴν, ἂν προσέχῃ, ὡς προεῖπα, νὰ τὰ θέτῃ εἰς τοιοῦτον τόπον, ὥστε νὰ ἐξηγῶνται τρόπον τινὰ ἀπὸ τὰς γειτονευούσας λέξεις, καὶ νὰ μὴν γεννῶσιν ἄκριτον μακαρονισμὸν, ὅστις δὲν εὐχαριστεῖ οὔτε τὸν ἀπαίδευτον, διότι ἀκούει γλῶσσαν ἀκατάληπτον εἰς αὐτὸν, οὔτε τὸν πεπαιδευμένον, διότι ἀποστρέφεται τὴν

ἄνοστον συμπλοκὴν δύο γλωσσῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζει, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσμενε ν' ἀκούσῃ βωμοχολικῶς συγκολλημένας.

» Ἀπὸ πολλὰς συνωνύμους λέξεις νὰ ζητῇ τὶς ἐπιπόνως τὴν ἀσαφεστέραν εἰς τοὺς περισσοτέρους, σιμὰ τῆς ἀκρισίας εἶναι καὶ μεγάλη ἀδικία· ἐπειδὴ διὰ τῶν περισσοτέρων κυρίως τὴν παίδευσιν γράφονται καὶ εἰς τὸν τύπον δίδονται τὰ βιβλία. Αὐτοὶ πληρόνουσι τὴν δαπάνην τοῦ τύπου ἀγοράζοντες τὰ τυπωμένα· κ' ἔχουν μέγα δίκαιον, ὁσάκις δὲν εὑρίσκουν εἰς τὸ βιβλίον ἀνταξίαν τῆς δαπάνης ὠφέλειαν, νὰ μέμφωνται τὸν συγγραφέα, ὡς προνοητὴν τοῦ ἰδίου κέρδους πλέον παρὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

» Ἀλλὰ πάλιν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὶς τοὺς ἀπαιδεύτους, νὰ χυδαΐζῃ τόσον τὸν λόγον του, ὥστε νὰ γίνεται ἀηδέστατος εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν πεπαιδευμένων, οὐδὲ τοῦτο δίκαιον εἶναι. Βέβαια εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ἐξαιρέτως σήμερον εἰς τοὺς Γραικοὺς, τῶν πεπαιδευμένων ὁ ἀριθμὸς εἶναι κατὰ δυστυχίαν πολλὰ ὀλίγος παραβαλλόμενος πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ καταφρονῶνται παντάπασι διὰ ταύτην τὴν ὀλιγότητα, ἀπὸ τὸν γράφοντα, ὅταν γράφῃ μάλιστα περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς αὐτούς.

» Ὅτι δὲν εἶναι ὀλιγωτέρα ἡ ἀηδία, τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα ἢ ἀκούοντα ἡ ἄτεχνος τῶν λέξεων συνάρμοσις ἐδείχθη καὶ ἀπὸ τὰ προειρημένα ἱκανῶς καὶ δὲν εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω καὶ πάλιν, ὅτι ἡ ἄτεχνος σύνθεσις εἶναι καλὴ νὰ ἀμαυρώσῃ καὶ τῶν ἀξιολόγων νοημάτων καὶ τῶν καταλλήλων εἰς αὐτὰ λέξεων τὸ κάλλος, καθὼς ἐξεναντίας, ὅταν ἦναι τεχνικὴ, δυναται νὰ σκεπάσῃ καὶ αὐτῶν τῶν ἐντελῶν νοημάτων καὶ λέξεων τὴν ἀσχημίαν. Ταύτην τὴν διάφορον τῆς συνθήκης δύναμιν εὐφυέστερον νὰ παραστήσω εἶναι ἀδύνατον, ἀφ' ὅτι τὴν ἐπαράστησεν ὁ Διονύσιος.

« Ἡ σύνθεσις (λέγει) ἔχει δύναμιν μεγαλειτέραν παρὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ δὲν ἁμαρτάνει νομίζω ὅστις τὴν παρομοιάσῃ μὲ τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Ὁμήρου. Καθὼς ἐκείνη τὸν αὐτὸν Ὀδυσσέα ἐγγίζουσα μὲ τὴν αὐτὴν ῥάβδον, ἄλλοτε τὸν ἔκαμνε νὰ φαίνεται ζαρωμένος, μικρὸς, ἄσχημος, ὅμοιος ψωμοζήτου γέρων, ἄλλοτε πάλιν μεγάλος, παχὺς, εὔμορφος, παρόμοια καὶ ἡ σύνθεσις, μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις, ποτὲ μὲν δείχνει ἄμορφα, πτωχὰ, καὶ ταπεινὰ τὰ νοήματα, ποτὲ δὲ εὔμορφα, πλούσια, καὶ ὑψηλά. Καὶ εἰς τοῦτο μάλιστα διαφέρει

» ποιητὴς ἀπὸ ποιητὴν, καὶ ῥήτωρ ἀπὸ ῥήτορα, νὰ συμπλέκῃ μίαν
» μὲ τὴν ἄλλην ἐπιδέξια τὰς λέξεις ([1]). »

» Δὲν μοῦ ἔλειπαν, ἂν εἶχα καιρὸν, καθὼς ὁ Διονύσιος ἔφερεν ὀλίγα τινὰ παραδείγματα κακῆς συνθέσεως ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς, νὰ φέρω ἄλλα ἀναρίθμητα ἀπὸ τὰ σήμερον ἐκδιδόμενα βιβλία εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται καὶ τοιαῦτα, ὅπου δὲν ἀριθμοῦνται αἱ κακοσύνθετοι περίοδοι μὲ τὰ δάκτυλα, ἀλλ' εἶναι ἀπαρχῆς μέχρι τέλους ὅλον τὸ σύγγραμμα ἄγριον καὶ τερατῶδες ὕφασμα, ἄξιον νὰ κατασπαράξῃ καὶ τὴν πλέον ἀναίσθητον ἀκοήν. Μηδὲ, ἂν τὰ ἔφερα, εἶχε κἀνεῖς δίκαιον νὰ μὲ ὑποπτευθῇ ὡς σκοπὸν ἔχοντα νὰ κατηγορήσω κανένα. Τῆς συνθέσεως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοῦ γράφειν ἡ τέχνη εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀκόμη πρᾶγμα νέον· καὶ τόσον ἄδικον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ζητῇ τὶς πράγματος νεοφανοῦς τελειότητα, ὅσον καὶ ἂν ἐπρόσμενε καρποὺς ὡρίμους ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τὰς πρώτας ἐξανθήσεις. Μόνος ἐκεῖνος εἶναι ἄξιος κατηγορίας, ἐὰν τὶς, ἄτυχος καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτῶν, τόσον ἦτο μακρὰν νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀτυχίαν του, ὥστε καὶ νὰ φαντάζεται ὅτι ἔχει τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Νέστορος.

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Ἀλλὰ τοὺς τοιούτους, ἂν κατὰ δυστυχίαν εὑρίσκεται τοιοῦτος σκληροτράχηλος μακαρονιστὴς, καὶ ἄσπλαγχνος ὠτομάστιξ, ἀρκετὸν εἶναι νὰ τοὺς ἐνθυμίσῃ τὶς ὅ,τι ἔλεγεν ὁ σατυρικὸς τῆς Γαλλίας ποιητὴς,

Un sot en écrivant fait tout avec plaisir,
Χαρὰν αἰσθάνετ' ὁ μωρὸς πολλὴν εἰς ὅσα γράφει.

» Τῆς συνθέσεως τὴν δύναμιν τὴν ἐκατάλαβαν μάλιστα οἱ παλαιοὶ, ὡς λέγει ὁ κριτικώτατος Διονύσιος, καὶ καθὼς εὔκολον εἶναι νὰ τὸ πληροφορηθῇ, ὅστις μὲ προσοχὴν ἀναγινώσκει τὰ ποιήματα ἢ συγγράμματα τῶν παλαιῶν. Αὐτοὶ παρετήρησαν, ὅτι πρέπει φυσικὰ νὰ συμβαίνῃ καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν, ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις· καὶ καθὼς εἰς τὴν ὅρασιν δὲν εἶναι ἀδιάφορος πᾶσα μίξις χρωμάτων, οὐδ' εἰς τὴν γεῦσιν πᾶσα σύγκρισις χυμῶν, ὁμοίως εἶναι καὶ σύνθεσις λέξεων εὐάρεστος εἰς τὸν ἀκούοντα, καὶ πάλιν ἄλλη τὴν ὁποίαν ἀποστρέφεται μὲ δυσαρέστησιν ἡ ἀκοή.

» Ἀλλ' ἡ σύνθεσις αὕτη, καθὼς καὶ ὅλη ἡ Ῥητορικὴ τέχνη, διὰ νὰ περικλείεται εἰς τὰ ὅρια τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, πρέπει,

---

([1]) Περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. § 4.

ὡς τὸ εἶπα κατ' ἀρχὰς, νὰ ὁδηγῆται ἀπὸ τὴν Φιλοσοφίαν, ἤγουν τόσην μόνην ἡδονὴν πρέπει νὰ προξενῇ εἰς τὸν ἀκούοντα, ὅσης εἶναι χρεία διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ δεχθῇ τοὺς εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἀποβλέποντας λόγους, καὶ, νὰ εἴπω οὕτω, νὰ τὸν κάμῃ μὲ ἀπάτην εὐδαίμονα. Μηδὲ πρέπει ὁ 'Ρήτωρ νὰ μιμῆται τὸν κακὸν ζωγράφον, ὅστις διαστρέφει τὴν κρίσιν τῶν θεατῶν, μὲ τὰς αἰσχρὰς ἢ φορτικὰς εἰκόνας, ἢ τὸν περίεργον μάγειρον, ὁ ὁποῖος ἀφανίζει τὴν ὑγείαν μὲ τὴν πολυποίκιλον καὶ δολερὰν σύγκρασιν τῶν ἀρτυμάτων.

« Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς αὐτοὺς ὅλοι ἐξίσου δὲν εὐδοκίμησαν εἰς τοῦτο τῆς 'Ρητορικῆς τὸ μέρος, τὴν σύνθεσιν λέγω τῶν λέξεων· ἀλλ' ἐπλησίασαν εἰς αὐτὸ ἄλλος ὀλιγώτερον, ἄλλος περισσότερον, κατὰ τὸ μέτρον ἕκαστος τῆς ἰδίας του γνώσεως καὶ ἀρετῆς, καὶ τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραφε· καὶ ὀλιγώτατοι ἐκτύπησαν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπόν. Τόσον εἶναι δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τὶς τὰ ὅρια, ἕως ὅπου πρέπει νὰ σταθῇ. »

Εἶτα δὲ λαλῶν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος τοῦ 'Ισοκράτους, γράφει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς ἐν τῇ ὑπὸ Βισκόντη δημοσιευθείσῃ προτομῇ τοῦ ῥήτορος ἐπιγραφῆς.

« Δὲν εἶναι ὅμως ὀλιγωτέρας παρατηρήσεως ἄξιον καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς *Εἰσοκράτης*, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως μέλλει νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς φιλομούσους, συνειθισμένους νὰ γράφωσι, καὶ νὰ βλέπωσι γραμμένον τὄνομα τοῦ 'Ρήτορος, *'Ισοκράτης*. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν θέλουν βέβαια νομίσειν, ἢ ὅτι ὁ ἀνδριαντοποιὸς Ἕλλην τόσον ἦτον ἀγράμματος ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ 'Ισοκράτους, ἢ ὅτι ἐξ ἀπροσεξίας, (ἡ ὁποία ὅμως συμβαίνει πλέον εἰς τοῦ καλάμου τὴν γλήγορον κίνησιν παρὰ εἰς τὴν ἀργοπόρον σκέψιν τοῦ γλυφείου) ἔγλυψε τὴν δίφθογγον ΕΙ ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ στοιχείου Ι, καὶ συμπεράνειν ἀπὸ ταύτην τὴν εἴτ' ἀγραμματίαν, εἴτε ἀπροσεξίαν, ὅτι εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, ἡ δίφθογγος αὕτη ἐπροφέρετο ὡς τὸ 'Ιῶτα, καὶ τέλος πάντων ἀπορήσειν, διὰ τί μὲ τόσην τραχύτητα, σιμὰ τῶν ἄλλων πολλῶν ὀνειδῶν, μᾶς κατηγοροῦσι τινὲς τῶν ἀλλογενῶν Εὐρωπαίων, ὅτι ἐφθείραμεν καὶ αὐτὴν τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης τὴν προφοράν.

» Εὔλογος καὶ ἡ ἀπορία, εὔλογον ὁπωσδήποτε εἶναι καὶ τὸ συμπέρασμα· δὲν εἶναι ὅμως χρεία τὴν ἐκείνου τοῦ καιροῦ προφορὰν νὰ

τὴν συμπεράνωμεν ἀπὸ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν, ἥτις ἔχει ἴσως (καθὼς θέλομεν ἰδεῖν μετ' ὀλίγον) ἄλλην αἰτίαν. Σώζονται πολλότατοι ἐπιγραφαὶ ἄλλαι παλαιαὶ, τῶν ὁποίων ἡ κακὴ γραφὴ ἀποδείχνει, ὅτι τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ προφορὰ εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ προφορὰ, ἥτις ἦτον εἰς χρῆσιν κατὰ τοὺς Καισαρικοὺς, καὶ ἴσως ἀνωτέρω κατ' αὐτοὺς τοὺς Πτολεμαϊκοὺς χρόνους, ἤγουν κατ' ἐκείνην ὅλην τὴν περίοδον τοῦ χρόνου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησαν καθεξῆς ὁ Πολύβιος, ὁ Ἁλικαρνασσεὺς Διονύσιος, ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, ὁ Στράβων, καὶ ἂν ἔλθωμεν κατωτέρω μέχρι τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, Δίων ὁ Χρυσόστομος. ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀῤῥιανὸς, ὁ Παυσανίας, ὁ Λουκιανὸς, ὁ Γαληνὸς, Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀξιόλογοι συγγραφεῖς. « Ἐὰν ἦναι βάρβαρος » ἡ σημερινὴ ἡμῶν προφορὰ, εἶν' ἐκεῖνοι, ὄχ' ἡμεῖς, οἱ αἴτιοι τῆς » βαρβαρώσεως », ἐμποροῦμεν νὰ ἀποκριθῶμεν πρὸς τοὺς κατηγόρους, καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσωμεν νὰ ὑποφέρωσι μὲ μακροθυμίαν νὰ προφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐπρόφεραν ἐκεῖνοι.

» Στηρίζεται μάλιστα ἡ κατηγορία εἰς τὸν Ἰωτακισμὸν, ἤγουν τὴν ἐξανάγκης συμβαίνουσαν τοῦ αὐτοῦ ἤχου τοῦ Ἰῶτα συχνὴν ἐπανάληψιν, ὁπόταν καὶ αἱ δίφθογγοι ΕΙ καὶ ΟΙ προφέρωνται ὡς αὐτό. Ἀμφιβολία δὲν εἶναι ὅτι ἡ συχνὴ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐπανάληψις, καθὼς καὶ πρότερον εἶπα, εἶναι φυσικὰ ἀηδής· ἀλλ' ὄχι διὰ τοῦτο πρέπει τίς πάντοτε νὰ τὴν ἀποφεύγῃ μὲ περιεργίαν δεισιδαίμονα, ὅταν μάλιστα δὲν εἶναι Σύμφωνα τὰ ἐπαναλαμβανόμενα στοιχεῖα. Παραδείγματος χάριν εἰς τὸν στίχον τοῦτον τοῦ Ὁμήρου (Ἰλιάδ έ, 222).

Οἷοι Τρώϊοι ἵπποι, ἐπιστάμενοι πεδίοιο,

εὑρίσκεται ἑξάκις ἡ δίφθογγος ΟΙ· μ' ὅλον τοῦτο δὲν βλέπω διὰ ποίαν αἰτίαν προφερόμενος κατὰ τὴν προφορὰν τῶν Γραικῶν,

Ἴι Τρώϊι ἵππι ἐπιστάμενι πεδίιο,

ἤθελεν εἶσθαι εἰς τὴν ἀκοὴν ἀηδέστερος παρὰ προφερόμενος, ὡς τὸν προφέρουσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς Εὐρωπαίους,

Ὀ̈οῖ Τρώϊοῖ ἵπποῖ ἐπιστάμενοῖ πεδίοϊο.

» Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς ὀνομάζει καθαρὰ τὰς διφθόγγους ταύτας στοιχεῖα, ἤγουν τὰς στοχάζεται ὡς ἁπλᾶ γράμματα, εἰς τὴν προφορὰν· καὶ ἂν τοῦτο δὲν ἀποδείχνῃ ὅτι εἰς τοὺς χρόνους Σέξτου ἡ προ-

φορὰ δὲν ἦτο φθαρμένη, ἱκανὸν εἶναι νὰ δείξῃ, ὅτι εἰς τοὺς χρόνους του δὲν ὑπωπτεύετο κανεῖς, ὅτι οἱ ὀλίγας ἑκατονταετηρίδας προγενέστεροι εἶχαν προφορὰν διάφορον. Οὔτ' ἠξεύρω, οὔτε νὰ μάθω μὲ μέλει, πῶς ἐπρόφερεν ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἤκμασαν εἰς αὐτὴν τῆς γλώσσης τὴν ἀκμήν· καὶ, ὅταν ὑπερασπίζω τὴν σημερινὴν προφορὰν, δὲν διϊσχυρίζομαι ὅτι προφέρομεν ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι νὰ ἐσυνέβη καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὰς σημερινὰς γλώσσας, ὅ,τι συμβαίνει εἰς ὅλα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα καὶ ποιήματα. Τοῦτο μόνον ἀδιστάκτως πιστεύω, ὅτι ἂν ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης ἠλλοιώθη, νὰ τὴν ἀποκαστήσῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς φύσιν ἄλλος δὲν εἶναι καλὸς, παρὰ μόνον οἱ ὁποῖοι τὴν ἐλάλουν καὶ τὴν ἔγραφαν ὡς μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἕως νὰ ἀναβιώσωσιν ἐκεῖνοι, καὶ εἰς ἡμᾶς συγχωρημένον εἶναι νὰ τὴν προφέρωμεν, ὡς τὴν ἐπρόφερεν ὁ βάρβαρος Σέξτος, ὁ ἀγράμματος Πλούταρχος, ὁ ἀμαθέστατος Γαληνὸς, καὶ οἱ ἀλλογενεῖς Ἑλληνισταὶ φιλοσοφώτερον ἤθελαν πράξειν, ἂν ἔπεμπαν καὶ τὴν προφορὰν τοῦ Ἐράσμου ὅπου ἔπεμψαν πολλὰς ἄλλας προλήψεις, τώρα μάλιστα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ὁπόταν μὲ τὴν ὁμοφωνίαν τῆς προφορᾶς, καὶ τὴν ἀδιάκοπον παράθεσιν τῆς παλαιᾶς μὲ τὴν νέαν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰς ἀκόμη δειλὰς ἡμῶν παρατηρήσεις, καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰς σοφὰς αὐτῶν σημειώσεις ἠθέλαμεν μεγάλως ὠφεληθῆν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Πολλὰ ἄλλα ἐμπόρουν νὰ προσθέσω περὶ τῆς προφορᾶς, ἂν δὲν ἦτον ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου ἡ παρέκβασις αὕτη. »

Ἐν τῷ τρίτῳ μέρει τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν, προτασσομένῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν Παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου (1809), ὁ Κοραῆς συμπληροῖ τὰς πρὸς μόρφωσιν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης σκέψεις αὐτοῦ, λέγων ταῦτα.

» Ἀφ' ὅσ' ἄλλοτ' ἔγραψα εἰς τοὺς Αὐτοσχεδίους τούτους στοχασμοὺς ἐσυμπέρανεν ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης, ὅτι εἰς τὴν μάθησιν τῶν ὄντως καλῶν γραμματικῶν χρεία εἶναι πρῶτον καλῆς γραμματικῆς καὶ καλοῦ λεξικοῦ. Ἡ πρώτη μᾶς λείπει ἀκόμη· εἰς τὸ δεύτερον καταγίνεται ὁ φίλος μου, καὶ φίλος τοῦ γένους, ὁ σοφὸς Ἀρχιμανδρίτης Γαζῆς. Ἔδειξα (ἱκανῶς ἂν δὲν λανθάνωμαι) καὶ τὴν χρείαν τῆς παραθέσεως τῶν δύο γλωσσῶν, τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς λέγω,

καὶ τὴν ὁποίαν σήμερον λαλοῦμεν. Εἶπα πρὸς τούτοις, ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι νὰ συνοδεύεται ἡ παράδοσις τῆς Ἑλληνικῆς μὲ τῆς Λατινικῆς γλώσσης τὴν παράδοσιν. Χωρὶς τῶν βοηθημάτων τούτων ὅστις ἐλπίζει νὰ μάθῃ καλὰ γραμματικά, ἂς ἦναι βέβαιος ὅτι βόσκεται ἀπὸ μωρὰν ἐλπίδα. Εἰς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τὴν κατάληψιν δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάλυσις τῶν περιόδων καὶ τῶν φράσεων κατὰ τοὺς παραδιδομένους ἕως τώρα τῶν σχολείων κανόνας, ἀλλὰ χρειάζεται συνδρομὴ πολλῶν ἄλλων γνώσεων, τὰς ὁποίας καὶ νὰ δείξῃ καὶ νὰ τελειώσῃ μόνη ἡ Φιλοσοφία εἶναι ἱκανή.

» Μί' ἀπὸ τὰς γνώσεις ταύτας εἶναι καὶ ἡ ἀκριβεστέρα μελέτη τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀκριβεστέραν ταύτην μελέτην ἀναγκαῖον εἶναι καλὸν Λεξικόν, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ μᾶς λείπει. Γνωστὰ εἶναι τῆς σημερινῆς γλώσσης τὰ λεξικά· ἐλλιπῆ ἀναριθμήτων λέξεων, καὶ σχεδὸν παντάπασι πτωχὰ ἀπὸ φρασεολογίαν, οὔτε τὸν ἀλλογενῆ εἶναι ἱκανὰ νὰ διδάξωσι τὴν γλῶσσαν, οὔτ' εἰς τὸν Γραικὸν νὰ δώσωσι τὰ μέσα νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν ποθουμένην τελειότητα.

» Ὅστις φαντάζεται ὅτι τὸ καλὸν Λεξικὸν τῆς γλώσσης εἶναι ὀλίγου κόπου καὶ καιροῦ, ἢ ἑνὸς ἀνθρώπου μόνον ἔργον, ὁ νοῦς ἐκείνου, τί πρᾶγμα εἶναι ἡ γλῶσσα, ἰδέαν ἀκόμη δὲν ἔλαβε.

» Διὰ νὰ συνταχθῇ τοιοῦτον Λεξικόν, εἶναι χρεία συνδρομῆς πολλῶν ἀνδρῶν σοφῶν ὄχι μόνον τὴν Ἑλληνικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν Λατινικήν, καὶ τὴν Γαλλικὴν πρὸς τούτοις γλῶσσαν· τὴν Ἑλληνικήν, ὅτι ἡ λαλουμένη σήμερον γλῶσσα εἶναι γέννημα ἐκείνης· τὴν Λατινικήν, ὅτι εἶναι τῆς Ἑλληνικῆς ἀναμφιβόλως διάλεκτος· καὶ τὴν Γαλλικήν, ὡς παρὰ τὰς σημερινὰς τῶν ἀλλογενῶν Εὐρωπαίων γλώσσας τὴν πλουσιωτέραν ἀπὸ Ἑλληνικὰς καὶ Λατινικὰς λέξεις, καὶ ὅτι εἰς σχεδὸν μόνην αὐτὴν εὑρίσκεται παράδειγμα καλοῦ Λεξικοῦ τῆς Παρισινῆς Ἀκαδημίας.

» Ἀνάγκη εἶναι, πρὶν ἀρχίσωσι τοῦ Λεξικοῦ τὴν σύνθεσιν, νὰ συνάξωσιν οἱ μέλλοντες Λεξικογράφοι ὕλην ἱκανήν. Τέσσαρες εἶναι οἱ τόποι μάλιστα, ὅθεν πρέπει νὰ συνταχθῇ τοῦ νέου Λεξικοῦ ἡ ὕλη.

» Πρῶτος τόπος. Ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων Λεξικῶν ὅλαι αἱ λέξεις. Τοιαῦτα εἶναι τὸ Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου, τοῦ Μευρσίου, τοῦ Σίμωνος Πορκίου, τοῦ Βλάχου, τὸ Γραικιταλικὸν τοῦ Σομαυέρα, τὸ Γραικογερμανιταλικὸν τοῦ Βιγέλου, τὸ Γραικογαλλιταλικὸν τοῦ Βεντότη, κ.τ.λ.

» Δεύτερος τόπος. Ἡ Βυζαντινὴ πολύβιβλος ἱστορία. Ἂν ἕως τώρα ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς ἄλλο δὲν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς νοῦν ἔχοντας Γραικοὺς παρὰ λύπην, διὰ τὰς ἀνοησίας τῶν Γραικορωμαίων Αὐτοκρατόρων, ὅσαι ἔφεραν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος εἰς ταύτην, τὴν ὁποίαν ὅλοι αἰσθανόμενοι νὰ θεραπεύσωμεν προθυμούμεθα κατάστασιν, ἂς ὠφεληθῶμεν κἂν ἀπὸ τὴν συνάθροισιν πολλοτάτων εἰς αὐτὴν εὑρισκομένων λέξεων, τῶν ὁποίων ἡ ἄγνοια μᾶς ἀναγκάζει πολλάκις νὰ μεταχειριζώμεθα λέξεις ἀνοικείους εἰς τὰ λεγόμενα πράγματα.

» Τρίτος τόπος. Ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὴν κοινὴν τοῦ γένους γλῶσσαν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς σήμερον. Εἰς τούτων ὅμως τὴν ἀνάγνωσιν χρειάζεται κρίσις καὶ διάκρισις. Καὶ λέξεις καὶ φράσεις δυνατὸν εἶναι ν' ἀπανθίσῃ τὶς πολλάς, ὡς γνησίας τῆς κοινῆς γλώσσης, ἀφ' ὅσα ἐγράφησαν (1) ἕως εἰς τὸ μέσον τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἀπὸ τὸ μέσον τοῦτο ἕως τὴν σήμερον, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συγγράψαντας (2) ἠθέλησαν, μὲ καλὸν βέβαια σκοπόν, ἀλλ' ὄχι καὶ μὲ κρίσιν ἱκανήν, νὰ διορθώσωσι τὴν γλῶσσαν· ὅθεν ἐγεννήθη μακαρονισμὸς τῆς γλώσσης, τόσον ἀηδέστερος, ὅσον εἶναι ποικιλώτερος διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν γραψάντων. Ἀπὸ τοὺς τοιούτους λοιπὸν μακαρονιστὰς συγγραφεῖς, καὶ μάλιστα τοὺς μεταφραστάς, ἡ ἀπάνθισις τῶν λέξεων καὶ φράσεων πρέπει νὰ γίνεται μὲ περισσοτέραν προσοχήν. Βέβαια, ὅταν ὁ συγγράφων εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, δὲν εὑρίσκῃ εἰς αὐτὴν λέξιν νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ἐκεῖνος ἰδέαν ἀκόμη δὲν ἔλαβε, πόθεν ἄλλοθεν ἔχει νὰ τὴν δανεισθῇ πλὴν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικήν; Ἀλλ' ὁ δανεισμὸς οὗτος πρέπει νὰ γίνεται μὲ κρίσιν· καὶ νὰ διαλέγεται μὲ πολλὰς συνωνύμους λέξεις, ὡς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα, ἡ πλέον ἁρμόδιος νὰ πληροφορήσῃ τὸν ἀναγινώσκοντα, ἢ νὰ τὸν κινήσῃ κἂν εἰς ἔρευναν νὰ μαντεύσῃ τὸ λεγόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ.

» Τέταρτος τόπος. Ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη. Τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ ὕφος συγγενεύει μὲ τὸ ὕφος τῶν δύο τούτων βιβλίων· ὄχι μόνον διότι καὶ τὰ δύο ἐγράφησαν, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα

---

(1) Πλὴν τῆς Γεωγραφίας τοῦ Μελετίου, καὶ κανενὸς ἴσως ἄλλου (τὸ ὁποῖον δὲν ἐνθυμοῦμαι) βιβλίου, γραμμένου εἰς τὸ μακαρονικὸν ὕφος τῆς Γεωγραφίας ταύτης.

(2) Τοιοῦτος εἶναι ὁ μεταφραστὴς τῶν Δεκαεπτὰ λόγων, τὸν ὁποῖον ἀλλαχοῦ (ἐπιστ. πρὸς Ἀλέξανδρ. Βασιλ.) ἀνέφερα, ὁ μεταφραστὴς τοῦ περὶ Ἀνθρωπίνου νοὸς συντάγματος τοῦ Λωκίου, καὶ ἄλλοι πολλοί.

ἦτον εἰς τὴν παρακμὴν αὐτῆς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ συνεχὴς αὐτῶν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἀνάγνωσις ἔβαψε τρόπον τινὰ τὴν κοινῶς λαλουμένην γλῶσσαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο χρειάζεται προσοχὴ καὶ κρίσις ὄχι μικροτέρα, διὰ νὰ ἀπανθισθῶσιν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν, ὅσαι φράσεις σώζουσιν ἀναλογίαν τινὰ μὲ τῆς Ἑλληνικῆς παλαιᾶς καὶ νέας γλώσσης τὰς φράσεις, καὶ νὰ ἀφεθῶσιν οἱ εὑρισκόμενοι κατακόρως εἰς αὐτὰ Ἑβραϊσμοί.

» Εἶπα, ὅτι οἱ συνθέται τοῦ κοινοῦ Λεξικοῦ πρέπει ἐξανάγκης νὰ ἦναι τῆς Ἑλληνικῆς παλαιᾶς γλώσσης εἰδήμονες· καὶ πρᾶγμα τόσον φανερὸν οὐδὲ χρεία ἦτο νὰ τὸ εἴπω, ἐὰν ἦτον ἐπίσης φανερὸν ὁποίαν εἴδησιν ἐννοῶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

» Ἡ κοινή, τὴν ὁποίαν λαλοῦμεν, ἂν καὶ μακρυσμένη ἀπὸ τὴν μητέρα της τὴν παλαιὰν Ἑλληνικήν, τὸ διάστημα ὅμως τὸ μεταξὺ τῶν δύο εἶναι ὅσον ἤθελε τὸ φαντασθῆ ὅστις ἀναγινώσκει τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς χωρὶς ἄλλην προπαρασκευὴν καὶ βοήθειαν, παρὰ τὰ καλὰ τῶν ἀντιφιλοσόφων γράμματα. Πολλαὶ φράσεις τῆς παλαιᾶς, πολλαὶ λέξεων κύριαι καὶ μεταφορικαὶ σημασίαι ἔμειναν σχεδὸν ἀπαραλλάκτως εἰς τὴν νέαν αἱ αὐταί. Ἀλλά, καθὼς παραδίδεται τὴν σήμερον ἡ παλαιά, εἶναι ἀδύνατον ἀκριβῶς νὰ καταλάβῃ ὁ μαθητευόμενος τὴν στενὴν ταύτην συγγένειαν τῶν δύο· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἄγνοιαν, ὁπόταν γράφῃ εἰς τὴν νέαν, ἀναγκάζεται εἰς τόπον τῶν χρηστῶν νὰ βάλλῃ λέξεις καὶ φράσεις ἀχρήστους, ἢ καὶ παντάπασι βαρβάρους.

» Ἂν καὶ ἀφ' ὅσας ἕως τὴν σήμερον ἔγραψα σημειώσεις εἰς τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς εὔκολα δύναται νὰ συμπεράνῃ ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης, πόσον εἶναι ἀναγκαία ἡ παράθεσις τῶν δύο γλωσσῶν εἰς τὴν ἀκριβῆ τῆς παλαιᾶς κατάληψιν, καὶ εἰς τὴν μετὰ λόγου τῆς νέας διόρθωσιν, δὲν εἶναι ἴσως ἀνωφελὲς νὰ δείξῃ μὲ μικρὸν παράδειγμα, πῶς πρέπει νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν παράθεσιν ταύτην, ὅστις μελετᾷ νὰ συντάξῃ τῆς νέας νέον γλώσσης Λεξικόν [Ἕπονται διάφορα παραδείγματα].

» Διὰ νὰ συναχθῇ τοιαύτη ὕλη, ἀνάγκη εἶναι νὰ περιέλθωσι τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιανὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς νήσους αὐτῶν, δύο νέοι λόγιοι, εἷς τοῦ ἄλλου χωριστά, ἔχοντες δύο Λεξικὰ τῆς κοινῆς γλώσσης, μὲ προσκολλημένον φύλλον ἓν ἄγραφον εἰς ἕκαστον φύλλον τυπογραφημένον· καὶ νὰ σημειῶσι μὲ τὴν ἐσχάτην ἀκρίβειαν ὄχι μό-

νον τὰς λέξεις, ὅσαι λείπουσιν ἀκόμη ἀπὸ τὰ κοινὰ Λεξικά, ἀλλὰ καὶ τὰς φράσεις τῆς γλώσσης, καὶ αὐτὰς τὰς παροιμίας, ὅσας ἔχει καθημέραν εἰς τὸ στόμα ὁ κοινὸς λαός.

» Τὰς λέξεις· ὅτι σώζονται πολλαὶ λέξεις Ἑλληνικαί, ἢ τοὐλάχιστον ὄχι βάρβαροι, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων ἡ ἄγνοια ἀναγκάζει τοὺς εἰς ἄλλα μέρη κατοικοῦντας νὰ μεταχειρίζωνται ἀντ' αὐτῶν Ἰταλικάς, καὶ τὸ πλέον αἰσχρὸν Τουρκικάς. Πρόσθες ὅτι καὶ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ συλλογὴν τῶν τοιούτων λέξεων εἶναι ἐλπὶς νὰ ἐξηγηθῶσι λέξεις Ἑλληνικαί, τῶν ὁποίων οὔτ' ἡ παραγωγή, οὔτ' ἡ ἀκριβὴς σημασία ἐφανερώθη ἀκόμη.

» Τὰς φράσεις· ὅτι Λεξικὸν χωρὶς φρασεολογίαν δὲν εἶναι κἂν ἄξιον νὰ ὀνομάζεται Λεξικόν. Πρὸς τούτοις, ὅτι τῆς κοινῆς γλώσσης αἱ φράσεις, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς φράσεις τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, καὶ ταύτην πλέον εὐνόητον, κ' ἐκείνην πλέον εὐδιόρθωτον κάμνουσι.

» Τὰς παροιμίας· ὅτι αἱ παροιμίαι εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἢ τοὐλάχιστον αἱ ἀπὸ τὰς ὁποίας κατευθύνεται καὶ κυβερνᾶται εἰς πολλάς του πράξεις γνῶμαι. Ὁ κοινὸς λαός, καὶ διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, καὶ διὰ τὰς βαναύσους τέχνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πενία τὸν ἀναγκάζει ν' ἀνασχολῆται, οὔτε δύναμιν οὔτε καιρὸν ἔχει νὰ πλέκῃ μακροὺς συλλογισμούς, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὀρθότητα τῆς πράξεως. Παραδείγματος χάριν διὰ νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ τοῦ ἔργου εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συλλογισθῇ ὅσα λέγει ὁ Ἡσίοδος ([1])

> Μηδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον ἔς τ' ἔννηφιν.
> Οὐ γὰρ ἐτωσιεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιὴν,
> Οὐδ' ἀναβαλλόμενος· μελέτη δέ τοι ἔργον ὀφέλλει,
> Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

—Ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ τυπωμένην εἰς τὸν νοῦν τὴν παροιμίαν « Τὸ σημερινὸν ἔργον αὔριον μὴν ἀφίνῃς », ἥτις εἶναι ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου στίχου τοῦ Ἡσιόδου. Ὅ,τι διακρίνει τὰ φωτισμένα ἀπὸ τὰ βάρβαρα ἔθνη, δὲν εἶναι τόσον τῶν πεπαιδευμένων τὸ πλῆθος εἰς τὰ δεύτερα, ὅσον εἶναι αἱ ὀρθαὶ ἢ κακαὶ δόξαι τοῦ ἀπαιδεύτου ὄχλου. Ὅσον καὶ ἂν σοφισθῇ τὸ ἔθνος, οὔτε δυνατὸν εἶναι, οὔτ' εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν συμφέρει, νὰ ἦναι ὅλα του τὰ μέλη σοφά. Ἀρκεῖ

([1]) Ἔργα καὶ ἡμέραι 410—413.

εἰς τὸν λαὸν νὰ δοξάζῃ ὀρθά, ἂν καὶ δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ δώσῃ λόγον διὰ τί ἡ δόξα του εἶναι ὀρθή. Ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ εὑρίσκεται, ὡς ἔλεγεν ἡ σοφὴ Διοτίμα εἰς τὸν φιλόσοφον Σωκράτην, μεταξὺ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀμαθίας.

» Τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ παροιμίαι πολλάκις χειραγωγοῦσι τὸν κοινὸν λαὸν εἰς τὰς πράξεις του, καὶ ὅτι γίνονται δεῖγμα καὶ τεκμήριον τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους καταστάσεως, ὥστε ὁ πολυμαθέστατος μεταξὺ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων Ἀριστοτέλης, ὄχι μόνον τὰς ἐμεταχειρίσθη πολλάκις εἰς τὰ σοφά του συγγράμματα, ἀλλ' οὐδ' ἀνάξιον τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἔκρινε νὰ γράψῃ Συλλογὴν παροιμιῶν, τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος, ὡς καὶ ἄλλα ἀξιόλογα τοῦ μεγάλου τούτου φιλοσόφου συγγράμματα, ἐφθόνησε νὰ μᾶς παραδώσῃ. Τὸν Ἀριστοτέλην ἐμιμήθησαν δύο του περίφημοι μαθηταί, ὁ Κλέαρχος καὶ ὁ Θεόφραστος, συλλέξαντες καὶ αὐτοὶ παροιμίας.

» Τῶν παροιμιῶν ἡ συλλογὴ καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν καταχώρισις ἔχει σιμὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι ὁ Λεξικογράφος δύναται νὰ βάλῃ μόνας ἐκείνας, ὅσαι διδάσκουσί τι χρήσιμον εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὰς εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἐναντίας, ἢ κἂν νὰ τὰς καταγράψῃ συνωδευμένας μὲ τὸν ἔλεγχον τῆς κακίας των. Πρόσθες ἔτι, ὅτι ἐμπορεῖ νὰ διορθώσῃ καὶ τὴν φράσιν αὐτῶν· διὰ τοῦ ὁποίῳ νοῶ, ὄχι νὰ τὰς ἐξελληνίσῃ, ἢ γελοίως νὰ τὰς μακαρονίσῃ, ἀλλὰ νὰ τὰς καθαρίσῃ, ὅσον συγχωρεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος, ἀπὸ τὴν ἀνώμαλον αὐτῶν χυδαιότητα. Τοιοῦτον Λεξικὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὅσοι παρὰ τοῦ ἀναγινώσκειν τὴν εἴδησιν ἄλλην οὐδεμίαν παιδείαν νὰ λάβωσι δὲν εὐτύχησαν, γίνεται καὶ τῆς γλώσσης, καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν διαγωγῆς, ἐνταυτῷ διορθωτήριον. »

Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ τρίτου τόμου τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων Παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου (1811) ἐξακολουθῶν τὰς περὶ γλώσσης σκέψεις του ὑποδεικνύει καὶ δι' ἄλλων παραδειγμάτων τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ γίνηται ἡ παράθεσις τῶν δύο γλωσσῶν· κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς ὑπὸ Ἀνθίμου Γαζῆ ἐκδιδομένης ἐν Βιέννῃ φιλολογικῆς ἐφημερίδος « Ὁ Λόγιος Ἑρμῆς, » καὶ τῶν περὶ γλώσσης διατριβῶν διαφόρων λογίων, ἐπιφέρει ταῦτα.

» Πρώτην φορὰν σήμερον ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν μακροχρόνιον αὐτῆς ἀῤῥωστίαν βλέπει πλῆθος ἰατρῶν φιλογενῶν, ζητούντων μὲ ζῆλον τὰ

ἐπιτήδεια εἰς τὰς πολλὰς καὶ βαθείας πληγάς της ἰατρικά. Πρώτην φορὰν προβάλλονται συμβουλαὶ περὶ γλώσσης ἀπὸ πολλοὺς καὶ καλοὺς, διαφόρους τὴν γνώμην, ἀλλ' εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀποβλέποντας σκοπὸν, τὴν διόρθωσιν αὐτῆς.

» Εἶναι βέβαια ὁ ζῆλος οὗτος καὶ πολλοῦ ἐπαίνου καὶ πολλῆς χαρᾶς ἄξιος· ἄμποτε νὰ ἦτο καὶ μὲ περισσοτέραν προσοχὴν συνωδευμένος! διὰ νὰ μὴ, προξενῶν τὸ ἐναντίον, βεβαιώση τὸ παροιμιῶδες,

Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδος μ' ἀπώλεσε.

» Ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ ἀῤῥωστίαν, πρέπει πρὸ πάντων νὰ γνωρίζῃ τὴν φύσιν τῆς ἀῤῥωστίας καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ ἀῤῥώστου. Τοῦτο καὶ ἀπὸ ἰατροὺς καὶ ἀπὸ ἰδιώτας ὁμολογεῖται ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον, ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ σωματικῶν νοσημάτων. Εἰς γλωσσῶν διόρθωσιν παρὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ γνωρίζῃ ὁ ἰατρὸς καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν καὶ κρᾶσιν· ἐπειδὴ ὡς μέλος τοῦ ἀῤῥωστοῦντος σώματος μετέχει καὶ αὐτὸς τῆς ὁποίας σπουδάζει νὰ ἰατρεύσῃ νόσου, εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος, μήπως αἱ περὶ τῆς ἀῤῥωστίας συμβουλαὶ εἶναι κεφαλῆς ἀῤῥώστου προλήψεις, καὶ ἀληθινὰ πυρετοῦ παραλαλήματα.

» Ἔξω τούτων, ἔχει τῆς βαρβαρωθείσης γλώσσης ἡ θεραπεία καὶ ἄλλο τι ἴδιον, τὸ ὁποῖον δὲν θεωρεῖται εἰς τὰ σωματικὰ πάθη. Εἰς ταῦτα ὁ προσκαλούμενος ἰατρὸς, αὐτὸς ἀρχίζει, αὐτὸς, ἂν εὐτυχήσῃ, καὶ τελειόνει τὴν ἰατρείαν τοῦ πάθους. Εἰς τῆς γλώσσης τὴν διόρθωσιν οἱ γνήσιοι, ἢ τοὐλάχιστον οἱ τελευταῖοι ἰατροὶ, εἶναι οἱ ἔνδοξοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν βλαστάνουν παράυτα, ὅταν τὸ βαρβαρωθὲν γένος ἀρχίζῃ νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀῤῥωστίαν του. Εἰς τὴν εὐτυχῆ μὲν, ἀλλ' ὄχι λαμπρὰν ἀκόμη ταύτην τοῦ χρόνου περίοδον, ἀρκετὸν εἶναι ἐὰν εὑρεθῶσιν ἄνδρες σπουδαῖοι ἱκανοὶ νὰ συναθροίσωσι καὶ νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς μέλλοντας ἰατροὺς τὰ βότανα. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐὰν ἀληθῶς ἐπιθυμῶμεν τὴν διόρθωσιν τῆς γλώσσης, καὶ τὴν ἀπ' αὐτὴν ἀχώριστον διόρθωσιν καὶ δόξαν τοῦ γένους, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χρυσοῦν Δελφικὸν παράγγελμα ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ· πρέπει νὰ πιστεύωμεν ἀδιστάκτως, ὅτι εἴμεθα ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεσιν, ὅσοι ζῶμεν τὴν ὥραν ταύτην, πρὸς τοὺς ἀκόμη ἀγεννήτους νομοθέτας τῆς γλώσσης, ὅ,τι εἶναι οἱ ῥιζοτόμοι κα φαρμακοπῶλαι πρὸς τοὺς ἰατροὺς, ὅ,τι πρὸς τοὺς ἀρχιτέκτονας οἱ ὑπουργοί.

» Εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν ἀνέγνωσα πολλὰ καλὰ, γραμμένα ἀπὸ ῥιζοτόμους ἐπιστήμονας· ἀλλ' εὕρηκα ὅμως καὶ τοιαῦτα, ὁποῖα πρέπει νὰ γράφωνται ἀπὸ νέους ἀπείρους. Μ' ἐφάνη παράξενον νὰ λαλῶμεν ὡς νομοθέται τῆς γλώσσης καὶ νὰ γινώμεθα σχεδὸν Θουκυδίδαι, Πλάτωνες, καὶ Δημοσθένεις, ὁπόταν μόλις εἴμεθ' ἀκόμη ἄξιοι νὰ συγκριθῶμεν μὲ τοὺς Φερεκύδας, μὲ τοὺς Κάδμους καὶ μὲ τοὺς Ἑκαταίους.

» Ἔνδοξον ἤθελεν εἶσθαι βέβαια εἰς ἡμᾶς, ἂν ἤμεθα τοῦ χοροῦ τῶν πρώτων· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἡ τύχη μᾶς ἔβαλε χορὸν, τόσον ἀπέχει νὰ ἦναι ἄξιος καταφρονήσεως, ὥστε καὶ τιμὴν θέλει μᾶς προξενήσειν, ἐὰν χορεύσωμεν εὐρύθμως καὶ μουσικῶς. Ἀπὸ τῆς χορείας ἡμῶν τὸν τρόπον κρέμεται ἡ κατόρθωσις τῶν μελλόντων δοκίμων συγγραφέων. Ἂν καὶ ἄξιοι νὰ ὀνομασθῶσι τῆς γλώσσης νομοθέται, δὲν θέλουν ὅμως οὐδ' ἐκεῖνοι φερθῆν ὡς νομοθέται. Ὁποίαν ὕλην εὕρωσι συναθροισμένην ἀπὸ μᾶς, τοιαύτην οἰκοδομὴν μέλλουν ἐξανάγκης νὰ κτίσωσι· καὶ ἂν ἀρέσῃ εἰς τὸ ἔθνος ἡ οἰκοδομὴ, μόνον τὸ ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς δεχθῇ τῆς γλώσσης νομοθέτας, μόνον τὸ ἔθνος νὰ τοὺς κηρύξῃ κλασσικούς· χωρὶς ἐκείνων ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν μέγαν ἔπαινον, ἐὰν μὲ τὴν προσοχὴν νὰ γράφωμεν, ὡς πρέπει (μὴ νομοθετοῦντες τὸ πῶς πρέπει), δείξωμεν, ὅτι παρὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χρόνου ἄλλο δὲν μᾶς ἐμπόδισε νὰ γράφωμεν ὡς κλασσικοί· ἐκεῖνοι χωρὶς ἡμῶν εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ καταστταθῶσιν ἔνδοξοι.

» Τῆς φιλοσοφίας πρώτιστον ἔργον εἶναι νὰ γνωρίσῃ τὶς ἑαυτὸν, ἤγουν νὰ θεωρήσῃ τὶς εἶναι, ποῦ καὶ εἰς ποίαν χρόνου περίοδον ἐγεννήθη, εἰς τίνα βίου κατάστασιν εὑρίσκεται, τὶ ἔργον νὰ κάμῃ καὶ ποῖον ἔρανον νὰ συνεισφέρῃ εἰς τῆς πατρίδος τὴν ἀνάγκην συγχωροῦν εἰς αὐτὸν αἱ περιστάσεις· εἰς ὀλίγα λόγια ὁ φιλόσοφος χρεωστεῖ, ὡς ἔλεγεν ὁ Χῖος Ἀρίστων, νὰ μιμῆται τὸν τεχνικὸν ὑποκριτήν· νὰ παίξῃ καλῶς τὸ ὁποῖον ὑποκρίνεται ταπεινὸν ἢ λαμπρὸν πρόσωπον εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του· νὰ τὸ ἐκλέξῃ, κρέμεται ἀπὸ τὴν διδάσκαλον πρόνοιαν.

» Ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν γλῶσσα ἔπαθεν ὅ,τι ἐπάθαμεν ἡμεῖς ὅλοι οἱ λαλοῦντες αὐτήν. Ἀφοῦ ἐγυμνώθημεν ἀπὸ ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἀκόλουθον ἦτο νὰ γυμνωθῶσι καὶ αἱ κεφαλαὶ ἡμῶν ἀπὸ πραγμάτων ἰδέας ὀρθάς· καὶ ἐπειδὴ ζώου λογικοῦ κεφαλὴ, εὐκαίρως νὰ μένῃ δὲν ἐμπορεῖ, ἐμβῆκαν εἰς τόπον ἐκείνων αἱ στρεβλαὶ καὶ φθοροποιαὶ προλήψεις. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι, εἴτε καλαί, εἴτε κακαί, εἶναι ἡ βάσις ἢ μάλ-

λον αὐτὴ ἡ ὕλη τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου. Ὁποῖος εἶναι αὐτός, τοιαύτη πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ὁ προφορικός· καὶ οὗτος πάλιν ἀντενεργεῖ εἰς ἐκεῖνον. τὸν κάμνει εὐμορφότερον ἢ ἀσχημότερον, πτωχότερον ἢ πλουσιώτερον. Ὁ κακὰ συλλογιζόμενος κακὰ λαλεῖ, καὶ ὁ κακὰ λαλῶν ἐμποδίζει τὸν νοῦν νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς πηγὰς τῆς πλάνης, καὶ τοῦ διαστρέφει ὁλονὲν τὴν δύναμιν τοῦ συλλογίζεσθαι, ἢ καὶ παντάπασι τὴν καταργεῖ.

» Ἡ σφιγκτὴ ἕνωσις αὕτη τῆς γλώσσης μὲ τὰς ἐννοίας εἶναι ἀναμφίβολος. Οἱ ἐκ γενετῆς ἄλαλοι καὶ κωφοὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἠλίθιοι· ἐξεναντίας οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ δείχνουσι πολλάκις θαυμαστὴν ἀγχίνοιαν· διότι οἱ πρῶτοι στεροῦνται τὸν ὁποῖον ἔχουσιν οἱ δεύτεροι προφορικὸν λόγον. Πόσην δυσκολίαν δὲν δοκιμάζει ὅστις ἐμβαίνει πρώτην φορὰν εἰς πολυάνθρωπον πόλιν, νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὴν φαντασίαν καὶ μνήμην αὐτοῦ, τῶν κατοίκων τὰ διάφορα πρόσωπα; Εὔκολα ὅμως καὶ τὰ ἐνθυμᾶται καὶ τὰ διακρίνει εὐθὺς ἀποῦ μάθῃ τὰ ὀνόματά των· καὶ τοῦτο δείχνει πόσην ἐνέργειαν ἔχουσιν αἱ λέξεις εἰς τὰ νοήματα. Μὲ βραδύτητα μανθάνομεν νὰ διακρίνωμεν ὅσα δὲν ἐξεύρομεν νὰ ὀνομάσωμεν· διότι τῶν αἰσθήσεων οἱ τύποι εἶναι ὀλιγοχρόνιοι· τὰ προσκολλώμενα εἰς αὐτοὺς ὀνόματα διεγείρουσι τὰς εἰκόνας τῶν αἰσθητῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν, ἥτις κλίνει φυσικὰ εἰς ταύτην τῶν ἰδεῶν μὲ τὰς φωνὰς τὴν σύζευξιν.

» Διὰ τὴν φυσικὴν ταύτην καὶ ἀναγκαίαν σύζευξιν, καὶ οἱ σοφοὶ ἡμῶν πρόγονοι μὲ τὴν αὐτὴν λέξιν ἐσήμαιναν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοῦ, καὶ τῆς ἐνεργείας ταύτης τὴν διὰ τοῦ στόματος φανέρωσιν, ἤγουν καὶ τὸν ἐνδιάθετον καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, μεταχειριζόμενοι εἰς τοῦτον τὸ *Φράζω*, εἰς ἐκεῖνον τὸ *Φράζομαι*.

'Ες χῶρον ἀφικόμεθ', ὃν ΦΡΑΣΕ Κίρκη,

λέγει ὁ Ὅμηρος, ἤγουν, *Ἤλθαμεν εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Κίρκη μᾶς εἶπε τόπον*· καὶ πάλιν ὁ αὐτός·

Τὰ ΦΡΑΖΕΑΙ, ἅσσ' ἐθέλῃσθα.

ἤγουν, *συλλογίζεσαι ὅσα θέλεις*.

» Ἐκ τούτων συμπεραίνεται, ὅτι εἶναι φανερὰ λογομαχία ἡ γεννηθεῖσα φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐρευνώντων τὰς λέξεις, καὶ τῶν καταφρονούντων τὴν τοιαύτην ἔρευναν μὲ πρόφασιν ὅτι πρέπει νὰ καταγινώμεθα εἰς ἰδέας πραγμάτων. Καὶ τῶν πρώτων ὁ σκοπὸς βέβαια εἶναι

νὰ φθάσωσι διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν λέξεων εἰς τὴν κατανόησιν τῶν πραγμάτων· καὶ οἱ δεύτεροι, ἐπαινοῦντες τὴν εἰς τὰ πράγματα ἀσχολίαν, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔρευναν τῶν λέξεων· τοῦτο μόνον νοοῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μένωμεν εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ νὰ προχωρῶμεν εἰς τὰ δι' αὐτῶν σημαινόμενα. Τὸ *Φράζω* καὶ τὸ *Φράζομαι* εἶναι τόσον ἀχώριστα, ὥστε κανεῖς νὰ διορθώσῃ ἢ νὰ διαστρέψῃ ἓν ἀπὸ τὰ δύο χωρὶς διόρθωσιν ἢ διαστροφὴν τοῦ ἄλλου δὲν δύναται. Καὶ ἐὰν ἔχῃ χώραν καμμία διάκρισις, τῆς τάξεως ἀναμφιβόλως τὰ πρωτεῖα πρέπει νὰ δοθῶσιν εἰς τὰς λέξεις, ὄχι μόνον, διότι πρὶν συλλάβῃ τὶς ἰδέας πραγμάτων πρέπει νὰ μάθῃ πρῶτον πῶς ὀνομάζονται τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ λέξεις γινόμεναι κοιναὶ εἰς τὸ ἔθνος αὐξάνουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν προσεχόντων εἰς τὰ πράγματα.

« Ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ βαρβάρου, ἢ βαρβαρωθέντος ἔθνους, γίνεται ἀκόμη τῶν λέξεων ἡ ἔρευνα πλέον ἀναγκαία· διότι πρὸ τῆς μαθήσεως τῶν ὀρθῶν ἰδεῶν, πρέπει ὁ μαθητευόμενος νὰ ἀπομάθῃ ὅσας εἶχε πρότερον στρεβλάς· διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ εἰς ὑποδοχὴν τῶν καλῶν τὴν κεφαλήν του, πρέπει πρῶτον νὰ σαρώσῃ ὅσα σκύβαλα ἐσώρευσεν ἡ ἀπαιδευσία εἰς αὐτήν. Τοῦτο νὰ κατορθωθῇ χωρὶς ἔρευναν καὶ καθαρμὸν τῆς γλώσσης εἶναι ἀδύνατον, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ὡς *φράζει*, οὕτω καὶ *φράζεται*, ὡς λαλεῖ οὕτω καὶ συλλογίζεται. Ὅστις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου, ἂς ἐξετάσῃ ὅλων τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τὰς γλώσσας, νὰ μάθῃ πόσον διαφέρει πολλῶν λέξεων ἡ σημασία εἰς ἐκείνους ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ ἀνάλογοι λέξεις εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη. Ἀπὸ ταύτας ὅμως τὰς σημασίας κρέμεται πολλάκις ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ κακοδαιμονία τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὴν διαφορὰν ταύτην ὀνομάζουσι πολλάκις οἱ ἄνθρωποι τὸ ἄδικον δίκαιον, ἁρπάζουν τὰ ἀλλότρια, διὰ νὰ κάμνωσιν ἐξ αὐτῶν ἐλεημοσύνας· διὰ ταύτην, καὶ ὄχι δι' ἄλλην αἰτίαν, πολεμεῖ ἕνας τὸν ἄλλον· διὰ ταύτην, ἔθνη ὁλόκληρα, μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς ἐλευθερίας, ἀγνοοῦσι καὶ τὴν χρῆσίν της, καὶ καταντῶσιν εἰς τὴν ἐλεεινὴν αὐτῆς στέρησιν, γινόμενοι ἐξ ἀνθρώπων καταγέλαστα ἀνδράποδα. Αὐτὸ τῆς παιδείας τὄνομα, δὲν βλέπεις τί σημαίνει εἰς τοῦ ἀπαιδεύτου, τί εἰς τοῦ σοφοῦ τὸ στόμα; Ἐκεῖνος τὴν περιορίζει εἰς τὰ *Καλὰ γραμματικὰ*, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἄλλο κατ' αὐτὸν σημαίνουσι παρὰ τὰ ἀληθῶς *Καλὰ γραμματικά*· οὗτος λέγει καὶ πιστεύει ἀδιστάκτως ὅτι παιδεία χωρὶς φιλοσοφίας νὰ ἀποκτηθῇ εἶναι τόσον ἀδύνατον, ὅσον καὶ νὰ γένῃ χωρὶς ἥλιον ἡμέρα.

« Δικαίως λοιπὸν ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος Ἐπίκτητος, ὅτι ἡ παιδεία τῶν ἀνθρώπων πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπ' αὐτῶν τῶν λέξεων τὴν ἔρευναν, « Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις »· δικαίως καὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους δὲν ἐνθυμοῦμαι τὶς ([1]), ὅτι τὸ πρῶτον βιβλίον ἑκάστου ἔθνους εἶναι τῆς γλώσσης του τὸ Λεξικὸν, ἤγουν ἡ συνάθροισις καὶ ἔρευνα τῶν συμβόλων μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζει τὰς ἰδέας του. Ἕως δὲν γένη ἡ συνάθροισις αὕτη, τὸ ἔθνος ὄχι μόνον δὲν ἐμπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ παιδείαν, ἢ ν' αὐξήσῃ τὴν ὁποίαν ἔχει, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει νὰ τὴν χάσῃ παντάπασι, διὰ τοῦτο ὅτι περιφέρεται κατὰ πόλεις καὶ χώρας σκορπισμένη καὶ ἀθησαύριστος. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν ἱστορίαν, θέλομεν εὑρεῖν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῶν λέξεων ἄρχισεν ἡ παιδεία καὶ τῶν σημερινῶν φωτισμένων ἐθνῶν. Ἰταλοὶ, Ἱσπανοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἄγγλοι, πολὺν καιρὸν πρὶν αἱ ἐπιστῆμαι ἀναβῶσιν εἰς τὸν ὁποῖον σήμερον τὰς βλέπομεν βαθμὸν, ἄρχισαν νὰ συναθροίζωσι τὴν ὕλην τῆς γλώσσης, καὶ κατέβαλαν τὰ πρῶτα θεμέλια τῶν Λεξικῶν. Καὶ ὄχι μόνον αἱ ἐπιστῆμαι, ἀλλ' εἰς πολλὰ ἔθνη καὶ πρὶν ἀκόμη γράψωσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δοξάσαντας τὸ γένος κλασσικοὺς, ἐφάνησαν οἱ ἐρευνηταὶ τῆς γλώσσης. Ἀπ' αὐτὴν τὴν δεκάτην ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἄρχησαν οἱ Γάλλοι τὰς περὶ τῆς γλώσσης των ἐρεύνας· καὶ εἰς τὴν δεκάτην ἑβδόμην ἐπεχείρησεν ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία νὰ συναθροίζῃ τὴν ὕλην τοῦ Λεξικοῦ της, τὸν αὐτὸν χρόνον (**1639**), ὅτε ἴδε τὸ φῶς ὁ Εὐριπίδης τῆς Γαλλίας, ὁ μέγας Ῥακίνας, καὶ τρεῖς χρόνους μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ περιφήμου σατυρικοῦ Βοϊλλώ. Ὁ Μενάγιος ἐξέδωκε τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης κατὰ τὸ **1650** ἔτος, καὶ αὐτὸς πάλιν τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς Ἰταλικῆς κατὰ τὸ **1685**. Εἰς τὸν αὐτὸν σχεδὸν καιρὸν ὁ δοξάσας τὴν Γερμανίαν μέγας Λεϊβνίτιος δὲν ἔκρινε τῆς φιλοσοφίας του ἀνάξιον νὰ ἀσχοληθῇ εἰς ἐτυμολογικὰς ἐρεύνας.

» Καὶ ἐπειδὴ τοιαύτη ἔγινεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἡ κατὰ μικρὸν πρόοδος τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τοιαύτη πρέπει νὰ γίνῃ καὶ εἰς ἡμᾶς· ἢ μᾶλλον γίνεται, ὁδηγουμένη ἀπ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, χωρὶς προαιρέσεως ἐπιῤῥοήν. Καθὼς ὁ ἐξερχόμενος ἀπὸ σκοτεινὴν καὶ μακροχρόνιον φυλακὴν ἐρωτᾷ πρῶτον τὰς ὀνομασίας τῶν ἀμυδρῶς ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ὀφθαλμούς του βλεπομέ-

---

([1]) Ὁ περιηγητὴς Βολνεὺς (Volney), ἂν δὲν λανθάνωμαι.

νων πραγμάτων, παρόμοια καὶ ἡμεῖς μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἀμαθίας τὸ σκότος, πρέπει νὰ πλησιάσωμεν τὰς ὁποίας ἕως τώρα ἐμεταχειριζόμεθα λέξεις εἰς τὴν λαμπάδα τῆς φιλοσοφίας· πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν τὶ ἐσήμαινε πᾶσα μία ἀπ' αὐτὰς εἰς τοὺς προγόνους ἡμῶν, τὶ ἐκατάντησε νὰ σημαίνῃ εἰς ἡμᾶς, καὶ τὶς εἶναι ἡ κυρία της σημασία, παραβαλλομένη μὲ τὰς ἀναλόγους τῶν φωτισμένων ἐθνῶν λέξεις.

» Τὴν τοιαύτην ἔρευναν ὀνομάζει ὁ Ἐπίκτητος *παρακολούθησιν τῶν ὀνομάτων*, καὶ τὴν διακρίνει ἀπὸ τὴν ἁπλῆν *χρῆσιν*, ἥτις κατ' αὐτὸν ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ νὰ λαλῇ τις χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ τὶ λέγει, μεταχειριζόμενος τὰς λέξεις καθόσον ἔρχονται μία μετὰ τὴν ἄλλην εἰς τὴν γλῶσσάν του, γυμνὰς ἰδεῶν, ἢ ἐνδυμένας μὲ ἀλόγους καὶ κτηνώδεις ἰδέας.

» Ὅτι εἰς ὅσα λέγομεν, ἢ γράφομεν, τὴν σήμερον περιέχονται καὶ ἄλογα πολλὰ, δὲν ἔχει χρείαν ἀποδείξεως. Ἀλλὰ, ποῖον ἔθνος ἄρχισεν ἀπὸ λογικώτερα; λέγω καὶ ἐγὼ, κ' ἔχει δίκαιον νὰ λέγῃ πᾶς ἕνας ἀπολογούμενος.

» Εἶναι ὅμως καὶ εἰς τοῦτο διαφορά. Τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ πάλαι πατέρες ἡμῶν, καταρχὰς τοῦ φωτισμοῦ των, δὲν εἶχαν ὅσα σήμερον ἔχομεν ἡμεῖς βοηθήματα ἀπὸ ἄλλα ἔθνη φωτισμένα, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ὀρθῶς νοούντων, λαλούντων καὶ γραφόντων παραδείγματα πολλά. Ἀπὸ τούτους κἀνεὶς δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ γράψῃ περὶ πράγματος τοῦ ὁποίου δὲν ἐξεύρει ἀκριβῶς τὄνομα, ἤγουν δὲν ἔχει καθαρὰν ἰδέαν καὶ παρακολούθησιν αὐτοῦ· καὶ ὅταν πιάσῃ τὸν κάλαμον, δὲν γράφει οὔτε διὰ τοὺς σοφοὺς, οὔτε διὰ τοὺς ἀπαιδεύτους τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ δι' ὅλον αὐτοῦ τὸ ἔθνος. Διὰ νὰ φύγῃ τὰ δύο ταῦτα ἄκρα, μηδὲ νὰ μακρύνῃ ἀπὸ τὰ γραφόμενα μήτε τοὺς πρώτους διὰ τὴν ἀηδίαν, μήτε τους δευτέρους διὰ τὸ δυσνόητον, ἢ καὶ ἀκατανόητον, πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ τὴν γλῶσσαν τῶν κλασσικῶν, ἂν τὸ ἔθνος του ἔχῃ ὁμολογουμένως κλασσικοὺς, οἱ ὁποῖοι μηδ' αὐτοὶ ἤθελαν ἀξιωθῆ νὰ ὀνομάζωνται τοιοῦτοι, ἐὰν ἔγραφαν διὰ μέρος τι τοῦ ἔθνους.

» Εἰς ἡμᾶς, μὴν ἔχοντας ἀκόμη κλασσικοὺς, ἂν θελωμεν νὰ ταχύνωμεν τὴν γένεσιν αὐτῶν, πάλιν τὴν μέσην ὁδὸν τῆς γλώσσης πρέπει νὰ πατήσωμεν, διὰ νὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους, ἂν ἔχωμέν τι καλὸν, καὶ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς σοφοὺς ἀφορμὴν νὰ μεταδώσωσι καλήτερα. Ἀλλὰ τὴν μέσην ὁδὸν ἐκεῖνος μόνος εἶναι καλος

νὰ πατήσῃ, ὅστις ἐξέτασεν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς γλώσσης του. Ἂς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἔρευναν αὐτῆς· καὶ ἂς τολμήσωμεν, ὡς ἔλεγεν ὁ Κικέρων, νὰ μιμηθῶμεν τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους, οἱ ὁποῖοι ἐξέταζαν ἐπιμελῶς τὰς παραγωγὰς τῶν λέξεων.

» Καὶ πρῶτον πρέπει, ὡς τὸ ἐζήτησα καὶ ἄλλοτε, νὰ συναθροισθῶσιν αἱ λέξεις καὶ φράσεις, εἰς ἕνα λόγον, ἡ ὕλη τῆς γλώσσης ὅλη ἀπ' ὅλας τὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Ἑλλάδος. Τῆς συναθροίσεως πρῶτον ἀποτέλεσμα καλὸν εἶναι ὁ καθαρμὸς τῆς γλώσσης ἀπὸ ἀλλοφύλους λέξεις. Εἰς τίνα δὲν εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς πολλοὺς τόπους ὀνομάζονται τὰ πράγματα μὲ λέξεις Ἰταλικὰς καὶ Τουρκικάς; ὄχι διότι λείπει ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ἐμφύλιος λέξις, ἀλλὰ διότι δὲν γνωρίζεται εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ὀνομάζεται τὸ πρᾶγμα μὲ ἀλλόφυλον. Εἶναι ἐντροπὴ εἰς Γραικόν, καθ' ὑπόθεσιν Σμυρναῖον, νὰ ὀνομάζῃ Τουρκιστὶ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὁ πλησιόχωρος αὐτοῦ Χῖος ὀνομάζει Γραικιστί, εἰς τὸν Κερκυραῖον, Ἰταλιστί, τοῦ ὁποίου τὸ Γραικὸν ὄνομα σώζεται εἰς τὴν γείτονά του Πελοπόννησον.

» Δεύτερον ἀποτέλεσμα καλὸν τῆς συναθροίσεως εἶναι, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τόπους πολλοὺς πολλὰ πράγματα οὔτ' ἐμφύλιον οὔτ' ἀλλόφυλον ὄνομα ἔχουσι κἀνέν, οἱ ἐντόπιοι, λαμβάνοντες ἀπὸ τοὺς ἔχοντας τὰς ὀνομασίας, μανθάνουν ἐντάμα καὶ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἕως τότε ἔβλεπαν, ὡς βλέπει τὸ κτῆνος τὴν βοσκήν του, χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ τὶ εἶναι. Ὀλίγην προσοχὴν δίδει φυσικὰ ὁ ἄνθρωπος εἰς ὅσων δὲν γνωρίζει τὸ ὄνομα. Τὰ ὀνόματα ἐντυπόνουσι μονιμώτερον εἰς τὴν ψυχὴν τὰς ἰδέας τῶν πραγμάτων. Ὅταν ἡ γλῶσσα εἶναι πλουσία ἀπὸ λέξεις, ἀδύνατον νὰ μὴ διαδοθῇ μέρος τὶ τῆς ὅλης ἐπιστήμης τοῦ ἔθνους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν λαόν.

» Τρίτον ἀποτέλεσμα καλὸν ἡ συνάθροισις τῆς ὕλης τῆς γλώσσης καὶ εἰς Λεξικὰ καταχώρισις ἔχει τοῦτο, ὅτι μᾶς φυλάσσει ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ πλάσσωμεν νέας λέξεις, ἀμφιβόλου πολλάκις ἀρχῆς καὶ γενέσεως, διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ ἔχουν ὄνομα σημαντικὸν εἰς τὴν γλῶσσαν. Αἱ μὴ ἀναγκαῖαι πλάσεις τῶν ὀνομάτων δὲν πλουτίζουσι τὰς γλώσσας. Ἐὰν τὸ παλαιὸν σημαίνῃ ἀρκετὰ τὸ πρᾶγμα, τὸ ἔθνος δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τὸ νέον· καὶ ἂν ὑπερισχύσῃ τοῦτο νὰ ἐξαλείψῃ τὸ παλαιόν, δὲν βλέπω τὶ ἐκέρδησεν ἡ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν ταύτην. Τὰ ὀνόματα τῆς γλώσσης πρέπει νὰ φυλάσσωνται, ὅταν ἦναι καλά, καὶ μάλιστα ὅσα δὲν περιορίζονται εἰς

πόλιν ἢ χώραν τινά, ἀλλ' εἶναι εἰς ὅλον τὸ ἔθνος γνωστά, καί, νὰ εἴπω οὕτως, οἰκουμενικά.

» Τέταρτον τῆς συναθροίσεως τῶν λέξεων ἀποτέλεσμα καλὸν εἶναι ἡ εὐκολωτέρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης μάθησις· ὅτι συμβάλλει πολύ, ὅσον καὶ ἂν ἐβαρβαρίσθη, ἡ σημερινὴ γλῶσσα εἰς τῆς ἀρχαίας τὴν ἐξήγησιν, τὸ ἔδειξα μὲ πολλὰ πολλάκις παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ προσθέσω δὲν ἤθελαν μὲ λείψειν πλειότερα, ἐὰν ὁ καιρὸς δὲν μ' ἔλειπε.

» Τῆς προγονικῆς γλώσσης ἡ ἀπόκτησις εἶναι τόσον ἀναγκαιοτέρα εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, ὅσον ἡ ἀμέθοδος αὐτῆς παράδοσις, αὐξάνουσα χωρὶς ἀνάγκην τοὺς κόπους, καὶ διὰ τοῦτο ἐμποδίζουσα τὴν εἰς πολλοὺς αὐτῆς διάδοσιν, ἐστάθη ἡ γονιμωτάτη αἰτία, ἐκ τῆς ὁποίας ἔρευσαν ὅλαι τοῦ γένους αἱ δυστυχίαι, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ τοῦ ἔθνους δυνατοί, ὄντες ἀπαίδευτοι, δὲν φροντίζουν νὰ τὰς παύσωσι . . . .

» Μεγάλην λοιπὸν ὠφέλειαν θέλει προξενήσειν εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὸ γένος, ὅστις περιέλθει τὴν Ἑλλάδα ὅλην διὰ μόνην τὴν ἔρευναν καὶ συνάθροισιν τῶν λέξεων. Εἰς αὐτὸν πρέπει ὄχι τὸ *Λεξιθήρας*, ἀλλὰ τὸ *Γνωσιθήρας* ὄνομα, ἐπειδὴ ἀρχίζει, ὅθεν πρέπει ν' ἀρχίζῃ ὁ ἀπαίδευτος· «ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις.» Πῶς ἔχομεν ν' ἀνορθώσωμεν τὴν πτῶσιν τῆς γλώσσης, ἐὰν δὲν ἀνασκάψωμεν πρῶτον τὰ ἐρείπιά της; πῶς νὰ προσθέσωμεν ὅ,τι λείπει, πρὶν μάθωμεν ὅσα ἔμειναν εἰς αὐτήν; πῶς νὰ τὴν κτίσωμεν, ἂν δὲν ἔχωμεν παροῦσαν τὴν χρειαζομένην ὅλην ὕλην εἰς τὴν οἰκοδομήν της; πῶς νὰ μετασχηματίσωμεν τὰ κακόμορφα καὶ ἄσχημά της, χωρὶς νὰ ἐξεύρωμεν ἂν ἔχωσι παντοῦ τὴν αὐτὴν μορφήν; εἰς βραχυλογίαν, πῶς νὰ τὴν θεραπεύσωμεν, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν ἀκριβῶς καὶ τὸ πάθος, καὶ ποῖα εἶναι τὰ μάλιστα πάσχοντα μέρη τῆς γλώσσης; Δὲν εἶναι κίνδυνος, μὴν ἐμπλαστρώσωμεν τὰ ὑγιερά, καὶ ἀφήσωμεν τὰ πληγωμένα της νὰ σαπίζωνται; Ὁ μακαρονισμὸς τῶν κακοτύχων τούτων Ἀττικιστῶν, τῶν ὁποίων ἡ σοφία ἔφθασεν ἕως νὰ μεταφράζῃ καὶ τὸ *Ὀργίζομαι* διὰ τοῦ *Χαλεπαίνω*, πόθεν ἄλλοθεν προέρχεται πλὴν ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῆς γλώσσης; Μὴν ἐξεύροντες τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, καταφεύγουσιν εἰς τὴν προγονικήν, ὄχι διότι γνωρίζουσιν ἐκείνην καλήτερα, ἀλλὰ διότι μὲ τὸ κάλυμμά της κρύπτουν τὴν ἰδίαν ἀμαθίαν εἰς τῶν ἀμαθεστέρων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσφαλεστε-

ρον. Ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος ὅσον ὀλιγώτερον τοὺς καταλαμβάνει, τόσον πλατύτερον χάσκει, καὶ κροτεῖ τὰς χεῖρας εὐκολώτερον, θαυμάζων τὴν σκοτεινὴν αὐτῶν σοφίαν.

Εὖ, νὴ τὸν Ἑρμῆν! ὅ,τι λέγεις οὐ μανθάνω.

Μὰ τὸν Θεόν! λογιώτατε, λαλεῖς ὡς ἄγγελος, ἀλλὰ τί λέγεις δὲν καταλαμβάνω.

» Ἐὰν, ὡς εἶπα ἀνωτέρω, ἡ βαρβάρωσις τῆς γλώσσης, διαστρέφουσα τὰς ἀληθεῖς ἐννοίας τῶν λέξεων, καταντᾷ καὶ εἰς τὴν διαστροφὴν τῶν ἠθῶν, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ διόρθωσις αὐτῆς διορθόνει καὶ τὰ ἤθη τοῦ ἔθνους, καὶ τὰ κάμνει ἡμερώτερα. Ἀρετὴ, Δικαιοσύνη, Σωφροσύνη, Ἁγιότης, καὶ ἄλλαι μυρίαι λέξεις, δηλωτικαὶ διαθέσεως ψυχῆς, ἄλλο σημαίνουν εἰς τοῦ ἀπαιδεύτου, ἄλλο εἰς τοῦ φωτισμένου ἀνθρώπου τὸ στόμα. Μεγάλην ἀναμφιβόλως ὠφέλειαν θέλουν προξενήσει εἰς τὸ ἔθνος οἱ λόγιοι ἄνδρες, ἐὰν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐξηγῶσιν εἰς τὸν ὄχλον τὴν ἀληθῆ παραγωγὴν καὶ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν αὐτῶν.... »

Συνέχειαν τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν προτάσσων καὶ εἰς τὸν ἐν ἔτει **1814** ἐκδοθέντα ἕκτον τόμον τοῦ Πλουτάρχου, ὁ Κοραῆς καταπολεμεῖ τὴν γνώμην τῶν ἰσχυριζομένων, ὅτι ἀπὸ τῆς ποιήσεως πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἡ τῆς νεολληνικῆς γλώσσης διαμόρφωσις.

« Ἄκουσα, ἢ ἀνέγνωσα, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνα, λέγοντα περὶ τῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης ἡμῶν, ὅτι πρέπει ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν *ποίησιν*, ὅθεν ἄρχισαν ὅλα τὰ ἔθνη νὰ προβαίνωσιν εἰς τὸν δρόμον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας των. Τὶ λέγεις *πρέπει!* ἐξ ἀνάγκης ἡ φύσις αὐτὴ ἤθελε μᾶς βιάσειν ν' ἀρχίσωμεν ἐκεῖθεν, ἐὰν εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν κατάστασιν, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, κ' εὑρίσκονται σήμερον ἔθνη ἄγρια, καὶ μὲ τοὺς Εὐρωπαίους ἄμικτα, πολλά. Ἀλλὰ βλέπεις! ἐσυνέβη εἰς ἡμᾶς τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ ἔχομεν πλειοτέρους *λογογράφους* παρὰ ποιητάς. Διὰ τί; διότι δὲν μεταβαίνομεν ἀπ' ἀγριότητα εἰς πολιτισμὸν ὡς οἱ παλαιοὶ τῶν προγόνων ἡμῶν πρόγονοι, οὐδ' εἴμεθα, ὡς ἦταν ἐκεῖνοι, περικυκλωμένοι ἀπὸ ἄλλα ἔθνη ἐπίσης ἢ καὶ πλέον ἄγρια· ἀλλ' αναλαμβάνομεν πολιτισμὸν, τοῦ ὁποίου νὰ χάσωμεν παντάπασιν τὰ ἴχνη μᾶς ἐμπόδισεν ἡ ὁπωσοῦν φυλαχθεῖσα τῶν προγόνων ἡμῶν γλῶσσα, καὶ νὰ ἐξανεύρωμεν χωρὶς πολὺν κόπον μᾶς βοηθεῖ τῶν γειτόνων φωτισμένων ἐθνῶν ὁ πολιτισμός. Οἱ παλαιοὶ τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι αὐτοὶ πρῶτοι

ἔγιναν κτίσται καὶ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ των χωρὶς ἐξωτέραν βοήθειαν σχεδὸν καμμίαν οὔτ' ἀρχαιοτέραν, οὔτε σύγχρονον. Φυσικὰ λοιπὸν ἠναγκάσθησαν ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τὴν *ποίησιν*, ὡς πρῶτον ὄργανον καὶ μέσον τῆς τελειώσεως τοῦ *προφορικοῦ λόγου*. Ἡ παροῦσα κατάστασις ἡμῶν εἶναι ἔργον μιμήσεως καὶ ἀληθινῆς μετακενώσεως· καὶ ἐπειδὴ πηγαὶ ταύτης εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων, πλουτισμένη ἀπὸ ποιητὰς καὶ λογογράφους, καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν νῦν φωτισμένων ἐθνῶν, ἔχουσαι ὁμοίως ποίησιν καὶ λογογραφίαν, ἀκολούθως μετακενόνομεν ἐν ταυτῷ καὶ τὰς δύο, λογογραφίαν ὅμως, καθὼς εἶπα, καὶ καθὼς ἡ πεῖρα τὸ δείχνει, πλέον παρὰ ποίησιν. Διὰ τί; διότι ἡ ποιητικὴ τοῦ χρόνου περίοδος εἰς τὰ ἔθνη, εἶναι ἡ νηπιώδης τῶν ἐθνῶν ἡλικία, εἰς τὴν ὁποίαν βασιλεύει πλέον ἡ φαντασία παρὰ ὁ λογισμός· ἡ δὲ λογογραφία, ὡς καὶ τὸ ὄνομά της τὸ λέγει, εἶναι ἀληθῶς τοῦ λογικοῦ ἡ ἡλικία. Καὶ καθὼς ἐκείνη ἔπλασε (τοῦτο σημαίνουσιν ἡ *ποίησις* καὶ ὁ *ποιητὴς*) τοὺς μύθους, οὕτως ἡ λογογραφία ἐγέννησε τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ μετέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν ποίησιν εἰς τὸ δραματικὸν, ἤγουν εἰς τὸ λογικώτερον, ἐπειδὴ ἡ μὲν τραγῳδία, δὲν εἶναι πλέον ποίησις ἁπλῆ, ἀλλὰ λογικὴ στιχηρὰ παράστασις μυθικῆς τινος ἢ ἱστορικῆς πράξεως, ἡ δὲ κωμῳδία καθισταίνει γελοίας τὰς ἀκόμη τρόπον τινὰ νηπιώδεις πράξεις τῶν συγχρόνων. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου οὔτε Θουκιδίδης οὔτε Πλάτων οὐδ' Ἀριστοτέλης ἦτο δυνατὸν νὰ γεννηθῇ· σύγχρονοι τούτων ἦσαν οἱ τραγικοὶ καὶ κωμικοὶ τῆς Ἑλλάδος ποιηταί. Τοιαύτη σήμερον εἶναι ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης, ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνει τὸ Ἑλληνικὸν γένος τὴν παιδείαν του. »

Τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας τοῦ Κοραῆ πρῶτος ἀποδεχθεὶς ὁ φιλόπονος καὶ ἐθνωφελὴς Μακεδὼν Δημήτριος ὁ Δάρβαρις ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1806 *Ἁπλοελληνικὴν Γραμματικὴν*, ἐν ᾗ καὶ ταῦτα ἐπιλέγει (σελ. 396).

« Ἡ κοινὴ τῶν Γραικῶν διάλεκτος διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὴν φράσιν· διότι οὐ μόνον πολλὰς ξένας λέξεις ἔχει, ἀλλὰ καὶ φράσιν ἀλλοτρίαν τῆς Ἑλληνικῆς μεταχειρίζεται· ὅθεν καὶ μιξοβάρβαρος καὶ μιξοσόλοικος ὑπὸ πολλῶν καλεῖται.

» Τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης παραφθορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ τις εἰς τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας

μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασεν ἡ ἀθλία Ἑλλὰς κατὰ διαφόρους καιροὺς ὑπὸ τῶν ξένων ἐθνῶν, πρῶτον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἔπειτα ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ τελευταῖον ὑπὸ τῶν Βαρβάρων.

» Ἐν ὅσῳ ἡ Ἑλλὰς ἦτον ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος, ἢ ἐδιοικεῖτο ὑπὸ μόνων τῶν Ἑλλήνων, ἐν τοσούτῳ ἤνθει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ διέλαμπε πανταχοῦ ὑπερέχουσα πάσας τὰς ἄλλας γλώσσας τῆς οἰκουμένης μὲ τὴν εὔροιαν καὶ χάριν τῶν λόγων. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὑπετάχθη αὐτὴ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἔλειψε μὲν ὁμοῦ μὲ τὴν ἐλευθερίαν ἡ παλαιὰ χάρις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὄχι ὅμως ὅλον της τὸ κάλλος· διότι οἱ Ῥωμαῖοι τόσον ἐτρώθησαν ἀπὸ τὸν ἔρωτα ταύτης τῆς γλώσσης τῶν Μουσῶν, ὅτι οἱ ἐγκριτώτεροι ἄρχοντες, μᾶλλον δὲ καὶ αἱ ἀρχόντισσαι, ἐπρόκρινον κάλλιον νὰ ὁμιλῶσιν ἑλληνιστὶ, παρὰ λατινιστὶ, ὥστε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Αὐγούστου ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο ἐκεῖνο, ὅ,τι εἶναι τὴν σήμερον ἡ Γαλλική. Διὰ τοῦτο πολλοὶ συγγραφεῖς ζήλῳ κινούμενοι ἄφησαν κάλλιστα ποιήματα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν εὐφράδειαν καὶ γλαφυρότητα τῆς φράσεως ἐμποροῦν νὰ παραβληθῶσι μ' ἐκεῖνα τῶν ἀρχαίων, ὁποῖοι φέρ' εἰπεῖν ἐχρημάτισαν Ἀριστείδης ὁ Ῥήτωρ, Δίων ὁ Χρυσόστομος, Λουκιανὸς ὁ σοφιστὴς καὶ ἕτεροι.

» Περισσότερον δὲ μετὰ καιρὸν παρέφθειραν τὴν πάτριον γλῶσσαν τῶν Γραικῶν οἱ λεγόμενοι Φράγκοι, οἵτινες ἐξαπλωθέντες πρὸς τοὺς ἐσχάτους καιροὺς της βασιλείας τῶν Γραικορωμαίων οὐ μόνον εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὰς Θήβας, εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον μετέδωκαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς Γραικοὺς καὶ λέξεις καὶ φράσεις οἰκείας, καὶ τὸ πάντων χείριστον προφορὰν ξένην καὶ ἀλλόκοτον· διότι παρὰ τούτων ἔλαβον οἱ Γραικοὶ τὴν βάρβαρον προφορὰν τῶν γραμμάτων *γκ*, *μπ*, *ντ*, καὶ *τζ*. Κυριεύσαντες ἔπειτα καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν μόνην καθέδραν τῶν Μουσῶν, παρεμόρφωσαν καὶ τὴν ἐκεῖ καθαρῶς λαλουμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ παντελῶς ἐξηχρείωσαν, ἥτις μετὰ ταῦτα διῃρέθη εἰς τόσας διαλέκτους, ὅσαι ἐπαρχίαι καὶ χῶραι εἶναι. Ἀποσιωπῶ τὴν τῶν Γραικῶν ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἡ ὁποία οὐχὶ ὀλίγον καὶ αὐτὴ συνήργησεν εἰς τὴν παραφθορὰν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς οἴδασιν οἱ εἰδήμονες καὶ φιλίστορες.

» Τελευταῖον ἀφ' οὗ ὑπέκλινεν ἡ Ἑλλὰς τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν

τῶν βαρβάρων, συνέβη ἡ παντελὴς παραφθορὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· διότι νέαι λέξεις, νέοι σχηματισμοὶ τῶν λέξεων, καὶ νέοι τρόποι τοῦ λέγειν εἰσήχθησαν εἰς τὴν γλῶσσαν· ὅθεν προῆλθε τὸ μιξοβάρβαρον καὶ μιξοσόλοικον ἐκεῖνο ὕφος, συγκείμενον ὡς ῥάκος πολυσχιδὲς ἐκ διαφόρων ξένων λέξεων καὶ φράσεων. Πολλοὶ ὅμως πεπαιδευμένοι τοῦ τῶν Γραικῶν γένους ἀγωνίζονται ἤδη σὺν Θεῷ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς καιροὺς μὲ πολὺν ζῆλον νὰ διορθώσωσι τὴν πάτριον γλῶσσαν, καθαρίζοντές την ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις καὶ φράσεις, καὶ μεταδίδοντες εἰς αὐτὴν τὸ οἰκεῖον κάλλος, φέροντές την ὁμοῦ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν μητέραν της τὴν Ἑλληνικήν, τοὺς ὁποίους εἴθε νὰ τοὺς μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι.

» Καθὼς δὲ τὴν σήμερον βλέπομεν εἰς κάθε πεφωτισμένον γένος δύω διαλέκτους, μίαν τῶν πεπαιδευμένων καὶ ἄλλην τῶν ἀπαιδεύτων· οὕτω βέβαια ἦσαν καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος δύω διάλεκτοι, μία καθαρὰ ἑλληνική, καὶ ἄλλη κοινὴ καὶ δημώδης. Πόσον ἡ κοινὴ τῶν νῦν Γραικῶν διάλεκτος πλησιάζει εἰς τὴν δημώδη τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἠξεύρομεν, τοῦτο ὅμως εἶναι πασίδηλον καὶ ἀναντίῤῥητον, ὅτι αὕτη παραβαλλομένη μὲ τὴν καθαρὰν ἑλληνικὴν εἶναι λίαν παρεφθαρμένη· διότι ἄλλα μὲν γράμματα τρέπει, ἄλλα δὲ προσθέτει, καὶ ἄλλα ἀφαιρεῖ· καὶ ἄλλας μὲν λέξεις συγκόπτει, ἄλλας δὲ αὐξάνει, καὶ ἄλλας ἄλλως μεταβάλλει, ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς τύπους τῶν ῥημάτων εἶναι δῆλον, καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς ῥηθησόμενα δύναται πᾶς τις νὰ πληροφορηθῇ. »

Ἀμέσως δὲ ἐπισυνάπτει πολλὰ παραδείγματα πρὸς κατάδειξιν τῆς τε μεταλλαγῆς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἄλλων παθῶν τῆς ἁπλοελληνικῆς γλώσσης (σελ. 398—420) (1).

Ἐν ἔτει 1808 ὁ ἐν Νίζνῃ τῆς Ῥωσσίας διατρίβων Ἰωαννίτης Γεώργιος Κρομμύδας ἐξέδωκε *Διατριβὴν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης* (2), ἢ μᾶλλον νεοελληνικὸν γλωσσάριον, ἐν ᾧ ἀπαντῶσιν ἐπιτυχεῖς παραγωγαί, προτάξας τὴν ἑξῆς εἴδησιν.

---

(1) Τὴν περὶ γλώσσης ταύτην διατριβὴν μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων παραδειγμάτων κατὰ λέξιν ἀντιγράψας ὁ ἐκ Καλλιουπόλεως Κωνσταντῖνος Χρυσοκέφαλος, ὡς ἴδιον ἑαυτοῦ πόνημα προέταξεν εἰς τὴν ἐν Λειψίᾳ (1811) τυπωθεῖσαν τρίτομον Ἁπλοελληνικὴν Γραμματικὴν (σελ. XIV—XXXV) ἣν Τερψίνοον ἐπωνόμασεν εἰς ἀντίθεσιν τῆς Τερψιθέας τοῦ Νεοφύτου Δούκα.

(2) Ἐτυπώθη ἐν Μόσχᾳ ἐπιστασίᾳ τοῦ ὁμογενοῦς Ἰωάννου Μπάιλα. Ἐν τῇ δια-

« Ἀναλογιζομένῳ μοι θαμὰ, καὶ ταλανίζοντι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὴν παντελῆ καταστροφὴν, ᾗ περιέπεσε τῆς πατρίου ἡμῶν φωνῆς ἡ εὐγένεια, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπῆλθε προθυμηθῆναι, ἑλληνικάς τινας λέξεις, εἰ δυνατὸν ἀποσμῆξαι, ὡς εἰπεῖν, τοῦ ἐπιπολάσαντος αὐταῖς εὐρῶτος, καὶ ἐς τοσοῦτον, ὥστ' ἐνίας διὰ τὸ διεστραμμένως καὶ βαρβαροπαρεσχηματισμένως προφέρεσθαι, καὶ ἤτοι ὡς ξένας, ἢ ὡς ὑπὸ τῆς χυδαιότητος καινουργηθείσας λογίζεσθαί τε ἅμα, καὶ ἐξουθενεῖσθαι.

» Ἀπόπειραν δὲ τούτου μοι ποιησαμένῳ ἔδοξε καί τινας ἄλλας, εἰ καὶ πολλῷ ὕστερον σχηματισμοῦ λαχεῖν ἐοίκασιν, ὡς οὐκ ἀπηλλοτριωμένας δ' ἄλλως ἑλληνικοῦ ἰδιωτισμοῦ, παρασυνάψαι· ἔστι δ' ἃς καὶ ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν ἐξελληνισθείσας· πρὸς δὲ καὶ ἄλλας τὰς, ἃς ὑπὸ τῷδε τῷ † σημείῳ κέκρικα καταχωρίσαι· αἵπερ εἰ καὶ μὴ ξενίζειν δοκοῦσιν, ἔμοιγε δὲ τὰ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν ἄδηλα.

» Συλλέξας οὖν, ὅσας εἰς μνήμην ἠδυνήθην παραλαβεῖν τὴν ἐμὴν, κατέστρωσα αὐτὰς αὐτοσχεδὸν, μετά τινων ἀναπτύξεων, ὡς ἐμοὶ ἀνυστὸν, οὐχὶ φιλοτιμούμενος κατ' ἐπίδειξιν, (ὅτι πολλοῦ γε δέω τὰ τοιαῦτα φρονεῖν) ἀλλὰ πρὸς διασκεδασμὸν ἐνίοτε τῶν πολλῶν μου ἀσχολιῶν, εἴτε καὶ ἐπ' ἐλπίδι ὠφελείας τινὸς τῶν μαθητιώντων, εἰ κριθείησαν παρὰ τοῦ κυρίου μου διδασκάλου, καὶ ἄλλων ἐλλογίμων ἀνδρῶν οὐκ ἀσύμφοροι. »

Ἐκ τῶν ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ἐπισυνημμένων διαφόρων μεταφράσεων φαίνεται, ὅτι ὁ Κρομμύδης, εἰ καὶ ἀποδέχεται τοὺς περὶ καθαρισμοῦ τῆς γλώσσης στοχασμοὺς τοῦ Κοραῆ, δὲν παρεδέχετο καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑποδεικνυόμενον ὕφος. Χάριν δὲ περιεργείας παρατίθημι τὸ ἑξῆς διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου πρὸς τὸν Σουβορώφ.

« Πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, οἷς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐστήσατε τροπαίοις, ἀπέκειτο ὑμῖν καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως ὑπερισχῦσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ὑπερεσχήκατε. Ἔτι δ' ἅπαξ τροπωσάμενοι αὐτὸν, τὸν καὶ τῆς πίστεως ἐχθρὸν, κατεπατήσατε ἐπ' αὐτῷ καὶ τὰς παγίδας τῶν κακίᾳ καὶ φθόνῳ ἐξοπλισθέντων καθ' ὑμῶν. Διὸ ἀνταμείβω ὑμᾶς κατὰ τὸ μέτρον ἐπιγνώσεως τῆς ἐμῆς. Τιθεὶς γὰρ ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ ὑπερτάτου βαθμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἡρώων, πεπληροφορημένος εἰμὶ, ὅτι ἀναβι-

τριβῇ ταύτῃ ἐκτὸς διαφόρων ἄλλων πεζῶν καὶ ἐμμέτρων τοῦ Κρομμύδα, καί τινες πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, Νικηφόρου Θεοτόκη, Κοσμᾶ Μπαλάνου, καὶ Ἰωάννου Πεζάρου.

βάζω ἐν αὐτῷ τὸν περιφανέστατον ἀρχιστράτηγον τοῦ τε παρόντος καὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων. (1) »

Μετ' οὐ πολὺ ἠσπάσθησαν τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας τοῦ Κοραῆ οἱ ἐξοχώτεροι τῶν τότε λογίων, ὡς Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς, Κωνσταντῖνος ὁ Κούμας, Στέφανος ὁ Οἰκονόμος, Νεόφυτος ὁ Βάμβας, Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης, Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος, Κωνσταντῖνος ὁ Κοκκινάκης, Κωνσταντῖνος ὁ Βαρδαλάχος καὶ μετὰ ζήλου ὑπεστήριξαν αὐτὰς κατὰ τῶν ἀντιδοξούντων ἐν τοῖς διαφόροις αὐτῶν συγγράμμασιν, ἰδίως δ' ἐν τῇ προτροπῇ αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ ἱδρυθείσῃ ἐν Βιέννῃ φιλολογικῇ ἐφημερίδι ὁ *Λόγιος Ἑρμῆς*.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ τρίτη ἀνεφάνη γλωσσικὴ αἵρεσις, ἡ τῶν θιασωτῶν δηλονότι τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, ἀσθενὴς καὶ ἀσήμαντος, διά τε τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν ἀρχηγῶν, καὶ τὴν ἀναγνωριζομένην ματαιοπονίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Πρῶτος ὁ Θεσσαλὸς Στέφανος Κομμητᾶς ἐκδοὺς ἐν Βιέννῃ (1800) *Παιδαγωγὸν ἢ Πρακτικὴν γραμματικήν*, ἐγνωμοδότησεν, ὅτι ἔπρεπεν ἐν ἅπασι τοῖς συγγράμμασι νὰ προτιμᾶται ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, ὡς μᾶλλον ἁρμόζουσα *γνησίοις Ἑλλήνων παισί*, προλογιζόμενος οὕτω.

« Ἐὰν τὴν αἰσχίστην ἀποδυσάμενοι αἰδῶ, ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἐπαΐοντας, καὶ προΐεσθαι αὐτήν· πολλὴ γάρ, καὶ οὐκ ἂν εἴποι τις ὅση, ἐκ τούτου ἕψεται ἡ εὐχέρεια καθάπερ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ, ἣν προΐενται γλῶσσαν, τοῦτο συμβαῖνον ὁρῶμεν· τοῦτο δὲ γενήσεται, εἴγε ἐν ἅπασι τοῖς σχολείοις τοὺς διδασκάλους ἀπαιτοῖεν, ὥσπερ τὸ διδάσκειν ἐπιμελῶς τοὺς μαθητάς, οὕτω καὶ τὸ προΐεσθαι τὴν Ἑλλάδα φωνήν, οἱ ἐπιστατοῦντες· μᾶλλον δέ, ὅπερ καὶ κάλλιστ᾽ ἄν· εἴγε αὐτοὶ διδάσκοντες τοῦτο ποιῆσαι φιλοτιμήσαιντο.

» Ἵνα δὲ εὐχερῶς ἔχῃ γίγνεσθαι ἀπὸ τῶν διαλογικῶν συγγραμμάτων Λουκιανοῦ φημι, Ξενοφῶντος, Πλάτωνος, Αἰσχίνου, καὶ Κέβητος, συλλεχθῆναι δεῖ τὰ ἀναγκαιότατα, καὶ εἰς τοὺς ἐν χρήσει μεταποιηθῆναι διαλόγους· οὕτω δὴ οἷον ἀπαρχάς τινας διαλόγων κατὰ τὸ τέλος τῆς παρούσης παρεθέμην πραγματείας ἐκ τῶν εἰρημένων συλλεξάμενος, ἵνα σοφοῖς ἀφορμὴν δῶ· καὶ ἀεὶ δὲ τοῖς ἱκανοῖς τῶν

---

(1) Τῆς Διατριβῆς αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Κρομμύδης δύο ἀκολουθίας ἐν Βιέννῃ 1811 καὶ 1813, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη περιέχει ἕτερον γλωσσάριον, ἡ δὲ δευτέρα παροιμίας.

μαθητῶν τὰ διαλογικὰ ἀναγινώσκειν τοὺς διδάσκοντας ἐπιτρέπειν χρή· ἐξ ὧν καὶ σημειοῦν τὰ ἀναγκαιότατα παραγγέλλειν· οὕτω γὰρ καὶ γράφουσι, καὶ λέγουσι μεγίστη ἔσται ἡ ὄνησις τοῖς, ὅσοι ταύτην τὴν γλῶσσαν μαθεῖν ἐφίενται· καὶ γενήσεται οὕτως, ἡ λεγομένη τεθνηκυῖα γλῶσσα τῶν πεπαιδευμένων, ἢ καὶ φιλοσοφική, τὸ εὐκταιότατον.

» Καὶ μηδείς μοι ἐπιφυέσθω, ἀνατρέψαι τὴν γνώμην ταύτην βουλόμενος, ὡς ἀδύνατον· τεθνηκυῖαν ἀποκαλῶν τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν· ἡμεῖς γὰρ καὶ τὴν Λατινίδα τοιαύτην οὖσαν, ὅμως ὁρῶμεν τοὺς μανθάνοντας, καὶ προϊεμένους αὐτήν· μηδὲ τοὺς σολοικισμοὺς ἐννοῶν, οὓς ἐν τῇ τοῦ λόγου ῥύμῃ συμβαίνειν ἐπάναγκες, τοῦτο κωλύειν ἐπιχειρείτω· καὶ γὰρ καὶ τῷ ἁπλῶς λαλοῦντι, καὶ αὐτὴν τὴν ἐκ γενετῆς γλῶσσαν προϊεμένῳ, τοῦτο συμβαῖνον ὁρᾶται· οὐκ ἔτι δὲ καὶ τῷ γράφοντι· ὅθεν καὶ Δημοσθένης λέγων οὐ συντέταγμαι τοῦτ' αὐτὸ, οἶμαι, ὑπηνίττετο· μάλιστα δὲ θαύματος ἄξιον, καὶ πολλοῦ· πῶς τὰς μηδαμῇ μηδαμῶς οὔσας τὴν ἀρχὴν γλώσσας ἐκ θεμελίων ἐγερθῆναι εὐχερὲς ἐφάνη, οὐ μετρίων πόνων πρὸς βελτίωσιν δεομένας· τὴν δ' οὖσαν, καὶ, εἴπερ τις ἄλλη, εἰς τὴν ἐνδεχομένην βελτίωσιν προενηνεγμένην, πεπτωκυῖαν καὶ μόνης ἀνορθώσεως δεομένην, ἀδύνατον δοκεῖ τοῖς μισέλλησιν;

» Ἀλλ' ἐνταῦθα γενομένῳ ὑποβλέπειν δοκῶ, ὅσοι τοῦ λόγου καταγελάσονται τῶν τὰς μελίττας μὲν οὔ, τὰς δὲ μυίας (αἵγε ὑπεριπτάμεναι τῶν ἀνθέων τὰ κάλλιστα, καὶ ἐξ ὧν χαρίεν τι ἀποδρέψασθαι ἔνι, τοῖς δυσώδεσι καταίρουσαι, ἐφιζάνουσι·) μιμουμένων· ἀλλ' οὐ φροντὶς, φασὶν, Ἱπποκλείδῃ· οὐδὲ τοὺς φρενῶν εὖ ἥκοντας εἰς τοῦτ' ἀνοίας ἐξοκεῖλαι ἀξιῶ· ἀλλ' ὡς ἔνι, καὶ εἰς ἔργον ἄγειν τὰ δόξαντα.

» Οὕτως ἄρα τὴν μακρὰν μοι δοκῶ ἡμῖν ἐπιτμηθήσεσθαι ὁδόν· καὶ μὴ, καθάπερ τινὲς, κακῶς εἰδότες, οἰηθῶμεν τὴν Γραμματικὴν διδασκαλίαν ξυγγράφεσθαι δεῖν τῇ χυδαϊκῇ διαλέκτῳ, οἷον Αἴαντα τοῦ λόγου προτιθέμενοι τοὺς ἐν Εὐρώπῃ τῇ κοινῇ αὐτῶν φωνῇ συγγράφοντας τὰ τῶν ἐπιστημῶν· μηδὲ γὰρ ἐς τοσοῦτο φρενοβλαβείας ἑκόντες ἔλθωμεν, ὥστε τὴν φωνὴν, ᾗ καὶ αἱ Μοῦσαι αὐταὶ ἡδέως χρῶνται, ἐάσαντες· τὴν βάρβαρον, καὶ ἀκαλλιέργητον, καὶ ἀκανόνιστον ἀνθελέσθαι· καλύψαι γὰρ τὴν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀμαθίας ἐν τῷ καθ' Ἕλληνας λέγειν, καὶ γράφειν αἰσχύνην πειρῶνται, ὅσοι ταῦτ' ἐξερεύγονται· οὐ γὰρ ἐν ἐπαίνῳ τίθεμαι ἔγωγε, οὐδ', ὅσοι τῇ βαρβάρῳ φωνῇ τὰ τῶν ἐπιστημῶν ξυγγράφειν, χήτει τῆς μελιῤῥύτου αὐδῆς,

ἐθέλουσιν, οὔτε μὴν, ὅσοι μὴ ἀκριβῶς γινώσκοντες τὰ τῆς Ἑλληνίδος ἰδιώματα· ὑπεροπτικῶς πως, καὶ οὐ κατὰ λόγον, ὡς δῆθεν μὴ ἀναγκαίαν οὖσαν φιλοσόφοις τῆς ἀκριβείας τῶν ἰδιωμάτων τῆς γλώσσης τὴν ἐξέτασιν, Ἑλληνιστὶ γράφειν οἴονται· οἵ γε ἀγνοοῦντες τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀληθῆ ἐν λόγοις δεινότητα, γρίφοις τισὶ, καὶ αἰνίγμασιν ἀντὶ δεινότητος, ἔξω παντὸς Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, χρῶνται· τὸ μὲν γὰρ ἀμαθίας ἡγοῦμαι, τὸ δὲ θράσους· οἱ μὲν γὰρ δι' ἀμάθειαν κατὰ τὴν τοῦ μύθου ἀλώπεκα, καὶ ταῖς ἄλλαις παραινοῦσαν, ὡς περιττὸν βάρος, τὴν οὐρὰν ἀποκόπτειν· ἵν' ἐν τῷ κοινῷ πάθει τὸ ἴδιον συγκαλύψειεν αἶσχος, τὴν ἰδιωτικὴν καὶ βάρβαρον συστῆσαι πειρῶνται, οὓς οὐ φθάνουσι μελιηδεῖς τῆς καθ' Ἕλληνας φωνῆς βότρυς, ὄμφακας ὀνομάζοντες· κλώθειν γὰρ οὗτοί γε ἐπιχειροῦσι τὰ ἀσύγκλωστα, κανονίζειν τὰ ἀκανόνιστα, εἰς τάξιν ἄγειν τὰ ἄτακτα· μηδόλως τὸν νοῦν ἐπιστήσαντες, ὡς εἴ τις εὖ τὴν Ἑλληνίδα ἐξεπίσταιτο, οὗτός γε πάντως καὶ τὴν χυδαϊκὴν καλλωπίζειν ἔχειν· οὐδὲν γὰρ αὕτη ἀλλ' ἢ ἐκείνης ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκτροπή· ἧς ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσις οὐδὲν, ἀλλ' ἢ ἡ εἰς τὸ πρῶτον κάλλος ἀποκατάστασις· μηδ' ὡς οὐ μικρᾶς ἡμῖν ζημίας αἴτιοι γενήσονται, λεγέτωσαν· οὐδὲ γὰρ πείσαιεν ἂν ἡμᾶς, κἂν διαῤῥαγῶσι βοῶντες· ὡς οὐ τῶν τιμιωτάτων ἡμᾶς ἀποστῆσαι, ὅπερ ἀπείη! πειρῶνται· ὅπου γὰρ τῷ αὐτῷ πόνῳ κἀκείνην καὶ ταύτην δεῖ ἐκμαθεῖν, οἱ χρηστοὶ οὗτοί γε φιλογενεῖς, τοῦ μὲν πόνου οὐκ ἂν ἀπαλλάξειαν ἡμᾶς, τὴν βάρβαρον διδάσκοντες, οὐδ' εἴ τι καὶ πάθωσι· (αἵ τε γὰρ κλίσεις, καὶ ἡ ὀρθογραφία, καὶ αἱ συντάξεις, πλὴν εὐαρίθμων τινῶν λέξεων τὰ αὐτά·) τῆς δὲ γλυκυτάτης Ἑλληνίδος καὶ πονοῦντας στερήσουσι· φεῦ τῆς ζημίας! οἱ δ' αὖ πάλιν διὰ θρασύτητα τοὺς ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι ἐπιχειροῦντας μιμούμενοι, πρὶν ἂν τὰ ἰδιώματα τῆς Ἑλλάδος ἀκριβώσωσιν, ὀλιγωροῦσι μὲν, τῆς κατὰ τὴν γλῶσσαν ἀκριβείας· τῆς δὲ γραμματικῆς, ὡς θεραπαινίδος καταφρονοῦσιν· ἥκιστα ἐννοοῦντες, ὡς εἰ μὴ θεραπαινὶς χαρίεσσα εἴη, ἀλλὰ ῥυπαρίας ἀνάμεστος, οὐδ' ἀξία κρίνεται δεσποίνῃ, καὶ ταῦτα τῇ φιλοσοφίᾳ ὑπηρετεῖν· οὕτω δὲ θρασέως καὶ οὗτοι χρώμενοι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ, καὶ ἔξω παντὸς Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, πάντα μᾶλλον, ἢ Ἑλληνιστὶ γράφειν δόξουσι· καὶ ἀμφότεροι πολὺ τοῦ ὀρθοῦ ἀπολείπονται. »

Τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας αὐτοῦ ἀναπτύσσει ὁ Κομμητᾶς ἐν ταῖς ἑξῆς δύο ἐπιστολαῖς, ἃς ἐνετύχομεν χειρογράφους παρὰ τῷ κυρίῳ Παύλῳ Λάμπρῳ.

« Ὁ συγγραφεὺς τῆς Γραμματικῆς, ἣ ἐπιγέγραπται, Παιδαγωγὸς, ἢ Πρακτικὴ Γραμματικὴ, τῆς δι' Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῷ συγγραφεῖ τοῦ περὶ Συντάξεως Ἑλληνικῆς διὰ χυδαϊκοῦ ἰδιώματος χαίρειν.

» Ἄσμενος ἐδεξάμην ἥν μοι πέπομφας ἐπιστολὴν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ὡς οἷόν τε διεξιὼν ἔγνων σε ἀφιλόσοφόν τι παθόντα, καὶ τῆς σῆς, οἶμαι, ἐπαγγελίας ἀλλότριον, πρὸς ἐκεῖνα, ὅσα μοι πρὸς τοὺς τῇ χυδαϊκῇ φωνῇ τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν συγγράψαι ἑλομένους, καὶ τοὺς μὴ τὸ καθ' Ἕλληνας ἀκριβοῦντας ἰδίωμα, τῇ Ἑλλάδι χρῆσθαι ἐπιχειροῦντας, ἐπῆλθεν εἰπεῖν, τὸ μὲν ἀμαθίας, τὸ δὲ θράσος λέγοντι· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ σφόδρα θαυμάσαι ὁρῶντα ὡς τοσοῦτο καταθροῆσαί σου τὴν ψυχὴν ἠδυνήθησαν ῥήματ' ἄττα, εἰκῇ τὸν ἀέρα πλήττοντα, καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ πληγὴ ἀέρος ἄλλως τοῖς ὠσὶ προσβάλλουσα ὄντα, οὕτως ἀθρόως ἐμπεσόντα· (οὐδὲν γὰρ εἴ πω παθεῖν εἶχες, εἴπερ μὴ, οὐδὲ γράψῃ τι ἐπεχείρισας)· ὥστε σιγῇ φέροντα παραδοῦναι οὐκ ἠξίωσας, ἀλλὰ δεινὸν ἡγησάμενος τοῦτο, καὶ εἰπεῖν τι λόγου ἄξιον, κατά γε τὸ σοὶ δοκοῦν, ἐφιλοτιμήσω· καὶ οὐδὲ μόνος τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑποστῆναι εἵλου, ὡς μὴ ἀποχρῶν, ἀλλὰ καὶ Εὐγένιον ἐκεῖνον τὸν πάνυ οἷον συναγωνιστήν τινα τῶν ἐπὶ σοφίᾳ μέγα κλέος ἐχόντων, τῶν ἡμετέρων λέγω καὶ ἐφ' ἡμῶν παρέλαβες, ὡς ἄρα κατὰ δυοῖν ἰσοτίμων μὲν ἐν ἀντικειμένοις δὲ τοῖς χρήμασι τὸν λόγον ποιησαμένου μου· τῷ μὲν τὴν τὸ ἑλληνίζειν εὖ ἀμαθίαν ὀνειδίζοντος· σοὶ δὲ, δι' ὅ,τι τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν χυδαϊστὶ συνέγραψας· καὶ τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἐκείνου ὑπεραπολογεῖσθαι περιττὸν εἶναι ἔκρινας, πᾶσι μονονουχὶ τοῖς ἐπὶ δόξῃ καὶ σοφίᾳ μέγα κλέος ἀραμένοις γνωρίμου ὄντος διά τε τὰς ἑαυτοῦ ἀρετὰς, καὶ σοφίαν, καὶ δι' ὅ,τι οὐκ εὐκαταφρονήτως τὰ τοῦ Μάρωνος ποιήματα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐποποιὸν μετήγαγε φωνήν· οἷα εἰκὸς ἐπαινέσας τὸν ἄνδρα· σὺ δὲ αὐτὸς πρὸς ὃν ὑπέστης ἀγῶνα, πρὸς τοῦτον δὴ καὶ τὴν ἀπάντησιν ποιήσασθαι δεῖν ἔγνως. Ἔγωγε δὲ ἐν τῷ παρόντι ὡς οἷόν τε δεῖξαι πειράσομαι ὡς οὐδὲν τῶν ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένων πρὸς ἐκεινον τὸν ἄνδρα· ἔπειτα καὶ πρὸς ἐκεῖνα, ἃ ἀπαντῶν μοι ἐπέστειλας ἀπολογήσασθαι· ἵν', εἴ τις ὑπόνοια τῆς ἐμῆς πρὸς ἐκεῖνον θρασύτητος ἐμφιλοχωροίη, ἐκ μέσου ἀρθῇ· καὶ σύ γε γνῷς, ὡς πάντα μοι κατὰ λόγον εἴρηται, πρὸς οὓς εἴρηται, ὅσα δὴ καὶ εἴρηται· ὧδε τὴν ἀρχὴν ποιούμενος.

» Οὓς μὲν οὖν ἐγὼ γρίφους καὶ αἰνίγματα ἀποκαλῶ οὐκ ἐκεῖνά

εἰσιν, ἅ τις πρὸς τὸ δεινότερον τὴν φράσιν ἐπιτηδεύων, ποιεῖ, τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδιώματος μὴ ἐκκλίνων· ἀλλ' ὅσα ἀγνοίᾳ τοῦ καθ' Ἕλληνας ἰδιώματος γίγνεται· ὁρῶντες γάρ τινες πολλὰς τὰς μεταθέσεις ἐν τοῖς τῶν ἀρίστων συγγράμμασι, καὶ ποικίλας τὰς συντάξεις καὶ χρήσεις, καὶ ὡς ἔτυχεν ἕκαστον παραῤῥιφθῆναι οἰόμενοι, συγχέουσι καὶ αὐτοὶ, τῇ Ἑλλάδι χρώμενοι φωνῇ, τὰς λέξεις, καὶ ἀτάκτως καὶ ἀνωμάλως τιθέασιν αὐτάς· καὶ διαφόροις λέξεσι διάφορα ἐχούσαις σημαινόμενα, πρὸς ἓν ἀμαθῶς χρῶνται· ἵν' ὁ λόγος αὐτοῖς δεινότερος ἀποβῇ, μηδόλως τὸν νοῦν ἐπιστῆσαι θελήσαντες· ὡς οὐκ ἐν τούτῳ ἡ τοῦ ἑλληνίζειν δεινότης· ἀλλ' ἐν τῷ μεταποιεῖν εἰς τὸ δέον τὰς λέξεις· καὶ χρῆσθαι τῇ οἰκείᾳ φωνῇ ἐν πᾶσι· τοῦτο δὲ πορίζεσθαι ἔχει ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ πολὺ χρήσεως τῶν ἀρίστων. Ὁ δέ τοι Εὐγένιος ἐκεῖνος, καίτοι πρὸς τὸ δεινότερον ἐπιτηδεῦσαι τὸν λόγον φιλοτιμησάμενος, ὅμως πᾶσι κατ' ἰδίωμα ἑλληνικὸν ἐχρήσατο, ὅσον ἐνῆν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις δηλονότι· καὶ οὐδὲν γριφῶδές ἐστιν εὑρεῖν ἐν τοῖς ἐκείνου συγγράμμασιν, οὐδὲ αἰνιγματῶδες· εἰμή τις ἀγραμματίκευτος πάνυ, τούτοις ἐντυγχάνων, μὴ συνείη τὰ λεγόμενα· καὶ διὰ τοῦτο πάντα γρῖφοι καὶ αἰνίγματα ἀληθῶς ἔδοξαν αὐτῷ· καθάπερ καὶ αὐτὸν λέγεταί ποτε πυνθανόμενον περὶ τῆς καθ' ἑαυτὸν Λογικῆς, εἴ που ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῆς χρῆσις εἴη· ἐπειδὴ ὡς δεινόν τι χρῆμα διὰ τὸ γριφῶδες τῆς φράσεως ἤκουσε, εἰπεῖν· γραμματικὸν δεῖν γεγονέναι τὸν ταύτης ἐπαΐειν τῆς ἕξεως βουλόμενον· ἵνα γὰρ οἱ τῆς Ἑλλάδος ἐν ἕξει γεγονότες διδαχθῶσι ταύτην συνέταξε· τίς οὖν τῆς Ἑλλάδος ἐν γνώσει ὢν, ἐς τοσοῦτο τόλμης ἑκὼν εἶναι ἐλθεῖν βουληθείη, ὥστε τοιαῦτά τινα καταψευσθῆναι τοῦ ἀνδρός; οὐδεὶς οἶμαι· δῆλον ἄρα τῷ καὶ μικρὸν τὸν νοῦν ἐπιστήσαντι, καὶ μὴ ἀβασανίστως κρῖναι βουληθέντι, ἐν γνώσει τε τῆς Ἑλλάδος ὄντι φωνῆς, ὡς οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα τῶν ὅσα ἐν τῇ ἐμῇ εἴρηται γραμματικῇ· ἀλλὰ πρὸς οὓς ἄν τις ἀληθῶς εὕροι τοιούτους· τοῖς αὐτῶν συγγράμμασιν ἐντυγχάνων· τίνες δέ εἰσιν οὗτοι; Τὰ μὲν ὀνόματα αὐτῶν ἐν ἀφανεῖ κείσθω· οὐ γὰρ ἵνα πρὸς τοὺς ἄλλους αὐτοὺς διαβάλω, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἵν' αὐτούς τε ἐκείνους καὶ τοὺς ἄλλους παύσω, καθ' ὅσον ὁ λόγος δύναται, τοιαύτην γνώμην ἔχοντας· τοῦτο δέ τοι λέγω· ὡς οὐδεὶς ἔσται τῶν ἁπάντων, ὅστις εὖ παρεσκευασμέναις ἀκοαῖς πρὸς τὸ ὀρθῶς τὰ εὖ ἔχοντα ἑλληνισμοῦ ἀκούειν διεξιὼν τὰ ἐκείνων, οὐχ ὁμολογήσει ὡς ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐκεῖνά μοι εἴρηται· οἱ γὰρ συγγραφεῖς πρὸς οὓς μοι

ὁ λόγος ἐγένετο, εἴ τι παρ' ἐλπίδα συνέβη ὀρθῶς ἔχον ἐν τοῖς αὐτῶν συγγράμμασιν, ἵνα δεινοτέρους τὸ ἑλληνίζειν ἑαυτοὺς ἐπιδείξωσι, καὶ τοῦτο παραλλάξαντες, διέφθειραν· οἷς δὴ καὶ αὐτὸς λαθὼν σεαυτὸν συγκατέλεξας, χάριτάς μοι ὁμολογῶν τῷ οὕτω συγγεγραφόσι συγκαταλέξαντι. Ὁρᾷς οὖν ὡς οὐκ ἐν δίκῃ τὴν ψῆφον ἐπήνεγκας; δυοῖν ἄρα θάτερον δοκεῖ, ἢ ἀκοαῖς ἀπαρασκεύοις πρὸς τὸ ὀρθῶς ἀκούειν τὰ εὖ ἔχοντα καὶ μὴ ἑλληνισμοῦ διεξῆλθες τὰ τούτων συγγράμματα· ἢ ἵνα με πρὸς τὸν ἄνδρα διαβάλῃς τοῦτο ἐπετήδευσας· καὶ οὐδ' ἐφ' ἅπασι τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι, τηλικαῦτα καὶ τοιαῦτα τοῦ ἀνδρὸς συγγράψαντος τὰ μὲν τύποις ἐκδεδομένα, τὰ δὲ οὐ μή, ἐπὶ δὲ μόνῃ τῇ Λογικῇ προσθεὶς καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐξεδόθη, ὡς ἂν καὶ κατὰ τούτου τι ἔχοιμι· καὶ περὶ μὲν τούτου ἅλις μοι ἔχειν δοκεῖ τὰ εἰρημένα. Πρὸς δὲ τόν, ὅνπερ μόνος ὑποστῆναι εἵλου ἀγῶνα, καὶ δὴ καὶ ὑποδύσασθαι, πρὸς τοῦτον ἤδη ἀπολογησάμενος ἥκω, ἔνθεν ἑλών· καὶ συγγνώμη μοι, εἰ καὶ τολμηρότερόν τι λέγω· ἁπάντων γὰρ τουτωνὶ αἴτιος σύ, ὁ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνά με προκαλούμενος. Ἄρξομαι δὲ ἀφ' ὧν, καὶ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἐποιήσω τῆς ἀπολογίας ταύτης· διελὼν τουτὶ τὸ μέρος εἰς τρία κεφάλαια, ἀπὸ τῶν ἐμοὶ εἰρημένων τὴν ἀφορμὴν λαβών, εἰς τὸ μὴ δεῖν τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν τῇ χυδαϊκῇ ξυγγράφεσθαι φωνῇ, εἰς τό, δι' ἀμάθειαν τὰ τούτῳ ἐπιχειροῦσί τινες· καὶ εἰς ἃ ὕβρεις καὶ σκώμματά σοι ἔδοξαν· καθ' ἕκαστον κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἀπάντησιν ἐποιήσω· εἶτα δ' οἷον Ὀλυμπιονίκης τις τρόπαιον στήσας, καὶ τὸ βραβεῖον τῆς νίκης λαβών, ἐπὶ τὸ ὑποτίθεσθαί τε καὶ κατέχεσθαι ἐτράπου, εἰς γῆρας τὴν τιμὴν ταύτην τιθέμενος· πρὸς τούτων δὴ ἕκαστον κἀγώ, ὅσον οἷόν τε, συντόμως ἅμα καὶ σαφῶς ἀπολογήσασθαι πειράσομαι· πρῶτον μὲν καθ' ἕκαστον τῶν κεφαλαίων, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὰ λοιπά.

Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον τῶν κεφαλαίων ὑπεραπολογούμενόν σε ὁρῶ πάλιν τοὺς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντας οἷον Αἴαντας τοῦ λόγου προτεινόμενον, καὶ ὡς πολλοὶ τῆς Ἑλλάδος τρόφιμοι, ἐπὶ παιδείᾳ μέγα κλέος ἀράμενοι τὴν αὐτὴν σοι περὶ τούτου γνώμην ἐσχήκασιν, ἐπειδὴ πολλὰ τῇ χυδαϊκῇ συνέγραψαν φωνῇ· ἔγωγε μὲν τοὺς μὲν τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντας μίαν ἢ δύο ἑκατονταετηρίδας ἀμφισβητεῖν περὶ χρήματος οὕτως ἀναγκαίου τῆς γλώσσης, ὁμολογῶ μέν, οὐ μέντοι γ' ἵνα τῇ ἰδίᾳ ἕκαστος φωνῇ γραμματικὴν περὶ λατινικοῦ ἰδιώματος συγγράψωσιν, ἀλλ' ἵν', οἶμαι, γνῶσιν πότερον περὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν τῇ λατινίδι χρῆσθαι

φωνῇ, ἢ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἕκαστον ἔθνος δεῖ· πολλὰς γὰρ περὶ λατινικοῦ ἰδιώματος γραμματικὰς ὁρῶμεν λατινιστὶ ἔτι καὶ νῦν ὁσημέραι ξυγγραφομένας· ὅπερ σαφὴς ἀπόδειξις τοῦ μὴ διὰ τοῦτο τὴν ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἀμφισβήτησιν γίγνεσθαι· οὐδὲν ἄρα τοῦτό γε πρὸς ἐμὲ τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν μὴ δεῖν τῇ χυδαίᾳ γράφεσθαι φωνῇ λέγοντα· εἰ δ' ἐκεῖνο φαίης, ὡς τοὺς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντας μὴ μιμεῖσθαι λέγων, εἴργειν πειρῶμαι τὴν βάρβαρον κανονίσαι φωνήν· οὐδ' οὕτω μεμπτέος ἐγώ· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰς ἰδίας αὐτῶν γλώσσας πολὺ τῆς λατινίδος καὶ ἀλλήλων δὴ ἑκάστην ὁρῶντες διαφερούσας, τοῦτο ποιῆσαι εἵλοντο· ἡμῖν δὲ, τοσοῦτον ἔγγιστα τῆς Ἑλληνίδος οὔσης, ἣν προϊέμεθα φωνὴν, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον ἐκείνῃ προσεγγιζούσης, ὅσον ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὕτη ἄγεται, ὥστε αὐτὴν τὴν Ἑλληνίδα γενέσθαι· (εἰς γὰρ τοὺς τύπους τῆς Ἑλλάδος ἀναχθεῖσα αὐτὴ πάντως ἡ Ἑλληνὶς ἔσται πλὴν εὐαρίθμων τινων λέξεων)· πῶς οὐκ εἰς Ἄρειον Πάγον εὐηθείας οἱ φρενῶν εὖ ἥκοντες ἐγκαλέσουσιν μὴ τῇ κρείττονι χρῆσθαι βουλομένοις φωνῇ; ἐάν τε γὰρ τὴν χυδαίαν ταύτην κανονίσαι πειραθῶμεν, ἐάν τε καὶ τῇ Ἑλλάδι χρησώμεθα, ὁ χύδην λαὸς αὐτὸ τοῦτο ἔσται· οὐ γὰρ εἴ τι θεωρίας ἔχεται, ἢ ἀκροάσεως δεῖται ἐννοεῖν ἕξει, οὐδ' εἴ τι καὶ γένοιτο· τῶν δ' ἄλλως ἐχόντων, ἂν μή τι περινενοημένον ᾖ, καὶ γριφῶδες, τὰ πλεῖστα, καθάπερ κἀν τῇ χυδαίᾳ φωνῇ ἐννοοῦσιν οἱ πλεῖστοι, πλὴν εἴ τινες πάντῃ εὐήθεις εἰσὶ, καὶ μηδὲ τὰ χυδαϊστὶ συγγεγραμμένα συνιέναι δυνάμενοι. Οὐ τοῦτο λέγω, φαίης ἂν, ἀλλ' ἵνα τὸ μακρὸν ἐπιτάμωμεν τοῦ χρόνου, καὶ χρόνου γὰρ μακροῦ καὶ πόνου πολλοῦ δεῖ ἐφ' ᾧ τὴν Ἑλλάδα ἐκμαθεῖν φωνήν· ἵνα καὶ φιλοσοφήσωμέν τι δι' αὐτῆς, καὶ μὴ μόνοι φιλοσοφίας ἄμοιροι ὦμεν· χρήματος ὄντως θειοτάτου, καὶ μαθήματος ἀνθρώπῳ μάλιστα πρέποντος, δι' οὗ καὶ τῶν ἄλλων διαφέρομεν ζώων· τὸ γὰρ πάντα τὸν χρόνον κατατρίβειν εἰς μιᾶς γλώσσης, καὶ ταῦτα τεθνηκυίας, μάθησιν ματαιοπονία ἄντικρυς, μηδεμίαν ὄνησιν φέρον· πλὴν γὰρ τινων λέξεων οὐδὲν ἄλλο μανθάνομεν, οὐδὲ τῶν ἀγοραίων διαφέρομεν. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ εἰσι καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντερῶν ἔσται· ἀλλ' οὔ φημι ἔγωγε οὕτω τὸν βίον ἅπαντα κατατρίβειν εἰς μιᾶς γλώσσης ἀνόνητον κτῆσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτὴν διδαχθῆναι, ὅσον ἀπόχρη τά τε πλεῖστα αὐτῆς ἐννοεῖν ἀναγινώσκοντας, καὶ τὴν ἡμετέραν ταύτην τὴν χυδαίαν φημὶ εὖ γινώσκειν· εἶτα ἐπὶ τὴν τῆς φιλοσοφίας διδασκαλίαν μεταβῆναι· τῆς τε γὰρ Ἑλλάδος οὐκ ἄμοιροι ἐσόμεθα τὸν τρό-

πον τοῦτον, τῆς πατρίου καὶ μητρικῆς φωνῆς, καὶ τὸ μακρὸν τοῦ χρόνου ἐπιτμηθήσεται· καὶ ἐν βραχεῖ φιλοσοφήσομεν γλώσσῃ τῷ ὄντι φιλοσοφικῇ· μετὰ δὲ τὸ διδαχθῆναι τὰ τῆς φιλοσοφίας ὄργια, ᾧτινι βουλομένῳ ἐστὶν ἀκριβοῦν πειράσθω τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἐνόν· οὐδὲν γάρ, εὖ οἶδ' ὅτ', αὐτοῖς τούτου μεταμελήσει· τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ διὰ τῆς δε τῆς γραμματικῆς τῆς δι' Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος συγγεγραμμένης, δυσχερείας ἄνευ, εὖ μάλα περανθήσεται· οὔτε γὰρ πολλῶν λέξεων εὐμοιρεῖ τοιούτων, ἃς δυσχερῶς ἐννοεῖν τις ἕξει, οὔτ' αὖ περιόδων, κομματική τε οὖσα, καὶ ἀπερίπλοκος· κατὰ γὰρ κανόνα ἕκαστον μεμέρισται· ᾧ καὶ αἱ ἐξαιρέσεις ἐν ὑποσημειώσεως εἴδει χωρὶς τετάχαται· λέγω δὲ περὶ τῆς κατ' ἐμὲ γραμματικῆς· ἐν μὲν γὰρ τῷ τεχνολογικῷ ὀλίγαι τινὲς λέξεις εἰσίν, αἳ τῶν μαθητιώντων τὴν γνῶσιν διαφεύγειν δόξουσι, καὶ τοιαῦται, αἷς καὶ χυδαϊστὶ τῆς γραμματικῆς ξυγγραφείσης χρήσασθαι ἀνάγκη· ἐν δὲ τῷ συντακτικῷ, ἴσως μὲν καὶ πλείους, εὔληπτοι δὲ τῷ τοῦτο τὸ μέρος διδαχθησομένῳ· ἐνταῦθα γὰρ προβεβηκότα ἐν λόγοις ὑποτιθέμεθα τὸν μαθητιῶντα, καὶ ἑλληνικῶν λέξεων ἀποχρώντως ἐν γνώσει ὄντα· καὶ οὐδεμία ἄρα κἀν τούτῳ δυσχέρεια ἐπισυμβαίνει, εἴ τις πονεῖν ἐθέλοι. Ἄρα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐννοεῖν ἔχει τις, καὶ τῇ χυδαίᾳ ταύτῃ οὐ χρῆσθαι· καὶ φιλοσοφήσῃ γλώσσῃ τῇ ὄντως φιλοσοφικῇ· δεινὸν γὰρ ἔγωγε ἡγοῦμαι, καὶ λίαν ἀφόρητον τοὺς μὲν τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντας πολὺν λόγον ποιεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος ἀλλοτρίας οὔσης, ὥστε καὶ προΐεσθαι ταύτην ἐπιχειρεῖν, ἡμᾶς δὲ ἀμελοῦντας ταύτης, πατρίου οὔσης, μὴ ὅπως μὴ αἰσχύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ λόγους φέρειν ἐναντίους, καὶ διαμάχεσθαι περὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῆς. Ἤκουσα δ' ἔγωγε λεγόντων, ὡς οἱ ἐν Ἅλῃ τῆς Σαξωνίας μέγα κλέος ἐπὶ σοφίᾳ ἀράμενοι, πολὺν χρόνον λόγου κατέχοντος ἥτις πότ' ἂν εἴη, ᾗ χρώμενοι φωνῇ, ἑρμηνεῦσαι τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀξίως τοῦ ὀνόματος ἕξομεν, μηδεμίαν εἶναι φάναι ἑτέραν ἢ τὴν Ἑλλάδα τὴν ὄντως οἰκειοτάτως πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἔχουσαν· ἀληθῆ λέγοντες· ὁρῶμεν γὰρ ἅπαντας τοσοῦτον ἡδομένους τῷ ἐπὶ τὰ φιλοσοφούμενα ὀνόμασι χρῆσθαι ἑλληνικοῖς· ὥστε καὶ ἤν ποτε ἐν ἀνάγκῃ γένωνται νέοις ὀνόμασι χρῆσθαι, ἐκ ταύτης συντιθέντες ἢ παράγοντες τὴν χρείαν πληροῦν· μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ τὸ ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον, καὶ ἄλλα χθιζὰ καὶ προχθιζὰ ὀνόματα τῇ φιλοσοφίᾳ προστεθειμένα. Ἀλλ' εἴγε, ἵνα καὶ ὁ χύδην λαὸς ἔχῃ τι ἐννοεῖν, εἴποις, γραφέσθωσαν, ἀγαθῇ τύχῃ, ὅπερ

καὶ γίνεται, τῇ χυδαϊκῇ φωνῇ, ὅσα πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἀφορᾷ, ἥτις ποτ' ἂν εἴη αὕτη· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ πώποτε ἐμέμψατό τινι τῶν μέχρι τοῦδε ταύτῃ ξυγγεγραφότων. Ἀλλὰ διὰ τί οὖν οὐ κανονίζομεν ταύτην, ἐπειδὴ οὐδείς ἐστιν ὁ ταύτῃ ξυγγράφειν κωλύων; ἢ ὅτι ἵνα μὴ καὶ ταύτης θανούσης, ἄλλην κανονίσαι ἐν ἀνάγκῃ γενώμεθα· καὶ ἀποβῇ τὸ πρᾶγμα ἐπ' ἄπειρον· ὅσον γὰρ ἡμεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐχόμεθα, τοσοῦτο καὶ ταύτης οὐδεμία ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκπτωσις γίνεται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον μᾶλλον ἀνάκλησις. Τίς γὰρ ἔσται ὁ μεμψόμενος ἡμῖν, δι' ὅ,τι εἰς τοὺς τῆς Ἑλλάδος τύπους ἀνάγοντες τὰς τῆς χυδαίας ταύτης φωνὰς χρώμεθα αὐτῇ; οὐδεὶς οἶμαι φρενῶν εὖ ἥκων· μᾶλλον δὲ καὶ ἐπαινέσει, ὡς ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τὸ χεῖρον ταύτην ἀγαγεῖν φιλοτιμουμένους. Καὶ οὕτω μὲν πρὸς τοῦτο. Πρὸς δὲ ἐκεῖνο, ὅτι τοσοῦτοι ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος τρόφιμοι καὶ ἐπὶ παιδείᾳ θαυμαζόμενοι χυδαϊστὶ συνέγραψαν τί ἂν εἴποιμι; ἢ ὅτι συνέγραψαν χυδαϊστί, οὐ συνιστᾶσι δὲ ταύτην· οὐδὲ διὰ ταύτης τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν συγγράφειν ἐστὶν ὅπου αὐτοῖς εἴρηται· οἶμαι δὲ οὐδ' ἔννοιά τις τοιαύτη αὐτῆς ἐγένετο πώποτε. Ὁ δέ τοι Εὐγένιος ἐκεῖνος, ὁ εἰς χορὸν ἐκείνων ἀριθμηθεὶς, φαίνεται καὶ αὐτὸς ταύτην τὴν γνώμην ἀποδοκιμάζων, ἐκσυρικτέον, λέγων, τὰ χυδαϊστὶ συγγεγραμμένα βιβλιδάρια· ἄρα οὐδὲ τοῦτό μου καθάπτεσθαι δοκεῖ τὴν Ἑλλάδα συνιστῶντος φωνήν. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ πρὸς τὸ πρῶτον ἱκανὰ εἰς ἀπολογίαν ἔμοιγε δοκεῖ...... »

(Κομμητᾶς τῷ φιλέλληνι Θειρσίῳ, 1812).

« Ἡ μὲν δὴ Ἑλλὰς, σοφώτατε ἄνερ, μεγίστας ὁμολογεῖ χάριτας οὐ μόνον σοὶ τῷ οὕτως εὐπροαιρέτως εὐχομένῳ τὰ βέλτιστα, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος ὑπὲρ αὐτῆς λέγει τι καὶ φρονεῖ· καὶ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων, ὡς εὐεργέτας κηρύττει, ἀνάγραπτον τὴν μνήμην διαφυλάττουσα, μηδὲν μνησικακοῦσα εἴ τις, διὰ τρόπου μοχθηρίαν τι κατὰ τῶν αὐτῆς τέκνων ἀπεφθέγξατο, γινώσκουσα τῶν ἀληθῶν Γερμανῶν τὸ εὐδιάθετον· περὶ δὲ τὸν Ἕλληνα λόγον τοιαύτην γνώμην ἔχομεν. Προπατορικὸν κτῆμα νομίζοντες τοῦτον, καὶ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος μέχρι τῆς σήμερον κατὰ διαδοχὴν παρὰ πατέρων διδασκόμενοι, ἐναβρυνόμεθα ἐπὶ τῷ χρήματι, καὶ γράφειν καυχώμεθα οὐκ εὐκαταφρονήτως πρὸς μίμησιν τῶν προγόνων, καὶ τοὺς ἐπιγινομένους εἰς τοῦτο προτρέπομεν, ἔχεσθαι ἀπρὶξ παρακελεύοντες ἀγαθοῦ κτή-

ματος, ὃ ζηλωτοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσι ποιεῖ ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀποδειλιᾷν πρὸς μικροὺς πόνους, μηδὲ προσέχειν εἴ τις ἀφιλόσοφος τῷ τῆς φιλοσοφίας ὀνόματι δι' ἰδίαν ἀμαθίαν ἢ κενοδοξίαν ἐκπλῆξαι πειρᾶται τοὺς ἀπειροτέρους, καὶ ἀποτρέψαι τοῦ ἐνδόξου τουτουῒ χρήματος, ἀλλὰ φεύγειν τοὺς τοιούτους ὡς τοῦ πρώτου τῶν ἀγαθῶν ἀποστερῆσαι ἡμᾶς ἐπιζητοῦντας ([1]). Τοιαύτην οὖν γνώμην ἔχοντες ἄνωθεν διεφυλάξαμεν μέχρι τῆς σήμερον τὸ θεσπέσιον τουτὶ χρῆμα, οὔτε παυσάμενοι, οὔτε παυσόμενοι σὺν Θεῷ καὶ διδασκόμενοι καὶ γράφοντες τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον ὡς ἰδίαν φωνήν· καὶ διὰ ταῦτα δὴ καὶ περὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἐκφωνήσεως δίκαιοί ἐσμεν προτιμᾶσθαι τῶν τὴν ἀρχαίαν οἰομένων εὑρεῖν προφορὰν, πλάσματι ἐπινοίας· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν Ἀσίᾳ τυχὸν ἢ Λιβύῃ οἰκῶν περὶ τῆς Γερμανίδος φωνῆς λέγοι καὶ διδάσκοι, οὐχ ὡς ὑμεῖς νῦν προΐεσθε, ἀλλ' ὡς ἂν πρὸ τεσσαράκοντα μυριάδων ἐτῶν προΐεσθαι φαντασθείη ταύτην τοὺς τότε Γερμανοὺς, ὑμῶν τῶν ζώντων καὶ παρὰ πατέρων παραλαβόντων μηδένα λόγον ποιούμενος· οὕτω κἀν τῇ Εὐρώπῃ τινές ποιοῦσι· τὸ ἔθνος, ὃ οὐδέποτε ἐπαύσατο ἀλληλοδιαδόχως παρὰ πατέρων τὴν οἰκείαν φωνὴν διδασκόμενον, καὶ ἀναγινῶσκον, καὶ γράφον, καὶ προϊέμενον, καὶ μηδ' εἰπόν ποτε ὅτι ἔχει ἄλλην φωνὴν ἢ τὴν Ἑλληνίδα, ἀπολιπόντες, ἐπὶ τοὺς πρὸ Ὁμήρου ἀνατρέχουσιν αἰῶνας, καὶ πλάττουσιν ἐκφώνησιν τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς τραχύστομον, καὶ οἵαν Ἑλληνικὸν οὐκ ἀνέχεται οὖς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος τοιαῦτα περὶ τοῦ χρήματος τούτου φρονοῦσι, διὰ τοῦτο καὶ σὺ πολλὴν σπουδὴν πρὸς τὸν Ἕλληνα λόγον ποιούμενος, καὶ φιλοτιμούμενος οὕτως ἐπὶ τῷ χρήματι, τότε τοῦ ποθουμένου κατ' εὐχὴν τεύξῃ, εἰ ἀνδράσιν Ἕλλησι τοῖς τοιαῦτα φρονοῦσι, καὶ μὴ κατὰ πρόληψίν τινα ἐκ τοῦ σφαλεροῦ τῆς ἀκοῆς πολλάκις ἐγγιγνομένην τοῖς οὖσι ταττομένοις, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ πείρας τῶν λόγων διαφημιζομένοις, καὶ εὖ μὲν τὴν προπατορικὴν ἐξηκριβωκόσιν αὐτῶν φωνὴν, εὖ δὲ καὶ καθ' Ἕλληνας γράφειν ἐξ ἰδίων συγγραμμάτων ὁμολογουμένοις δύνασθαι, εἰς φιλίαν συναρμόσειας σεαυτὸν προθυμηθείης, καὶ αὐτοῖς ἀντεπιστέλλειν συνεχῶς. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον σύ τε ἀνεπαισθήτως τὸν Ἕλληνα ἔσῃ ἐξηκριβωκὼς λόγον καθ' Ἕλληνας, παρὰ γνησίων Ἑλλήνων μαθὼν, καὶ τὰ κρείττω περὶ φωνῆς Ἑλλάδος γινωσκόντων, ἀφιλοπροσώπως τὸ ἀλη-

---

([1]) Ἐννοεῖ τὸν Κοραῆν.

θὲς λεγόντων· καὶ ὄψει ἀκριβῶς ὡς τόγε ἡμέτερον Ἑλληνικὸν καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις χρόνοις, ὅμως εὐπορεῖ ἀνδρῶν οὐκ εὐκαταφρονήτως τῷ προπατορικῷ χρῆσθαι ἐπισταμένων χρήματι καθ' Ἕλληνας. Καὶ ἐμοὶ μὲν συγγνώμη εἰ μετ' εἰλικρινείας συνήθους τοῖς γνησίοις Ἕλλησι ταῦτά σοι εἰπεῖν ἐτόλμησα· σὺ δέ μοι τὴν πρώτην ταύτην ἔντευξιν, εἰ καὶ μετὰ παῤῥησίας Ἑλληνικῆς γίγνεται, κατὰ φιλόσοφον ἄνδρα δεξάμενος Ἔῤῥωσο. »

Μετὰ τὸν Κομμητᾶν δεινότερος προέστη τῆς Ἑλληνίδος γλώσσης θιασώτης καὶ συνήγορος Νεόφυτος ὁ Δούκας.

Οὗτος ἐκδοὺς ἐν ἔτει 1804 τὴν *Γραμματικὴν Τερψιθέαν*, συντεταγμένην ἐν ἀρχαΐζοντι ἰδιώματι, καὶ παραφράσας τὸν Θουκυδίδην (1805—1806), ἐκήρυττεν, ὅτι γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ συνειθιζομένη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου, ἥτις καλλιεργουμένη ἠδύνατο ἵν' ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν ἀρχαίαν περιωπήν [1]. Ἀλλὰ τὸν καλὸν τοῦτον διδάσκαλον μετὰ δριμύτητος ἤλεγξεν εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων τοῦ Κοραῆ ὀπαδῶν, ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, ὡς παράλογα ἀξιοῦντα καὶ ἀδύνατα ὀνειρευόμενον. Ὁ Δούκας ἀπαντῶν ἀπεκάλεσε τὴν γλῶσσαν τῶν Κοραϊστῶν *γλῶσσαν τραχαριστῶν*.

Ἐκ τούτου δὲ δεινὴ συνήφθη ἔρις, καὶ λίβελλοι ἀπρεπεῖς ἑκατέρωθεν ἐδημοσιεύθησαν.

---

[1] « Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐφρόντισε καὶ φροντίζει πανταχόθεν νὰ ἀποκαταστήσῃ, ὅσον δυνατὸν τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν περιστάσεων ἀπωλέσαμεν, φροντίζει δὲ τοῦτο, ἔξωθεν μέν, μὲ τὴν πατρικὴν πρόνοιαν τῶν σχολείων· ἔσωθεν δὲ, μὲ τὸ παράδειγμα τῶν Συνοδικῶς ἐκδιδομένων γραμμάτων, τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦσι τὰ γνήσια τέκνα της πρὸς τῆς γλώσσης τὴν τελειότητα· καὶ κατ' ὀλίγον τῷ ὄντι φιλοσόφως χωροῦσα προβαίνει ἐπὶ τὰ κρείττω, καὶ τὸ γένος ἀκολουθεῖ ἀπλανῶς μὲ τελείαν πεποίθησιν, ὅτι τεύξεται τοῦ σκοποῦ, ἐν ὅσῳ ἡ κοινὴ ἡμῶν αὕτη μήτηρ καὶ τροφὸς ἔχει τὴν αὐτὴν πρόνοιαν περὶ ἡμῶν νὰ ἀποκαθιστᾷ ὁμοίως, ὡς καὶ μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γραμματέως ἄξιον ἄνδρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδιώματος καὶ ὀνόματος, καὶ τῷ ὄντι φιλόσοφον· ὅπερ καὶ ἔσται, οὐδ' ἄλλως γενήσεται, ἐὰν καὶ ἡ ἄνωθεν πρόνοια κήδηται. Διαιρέσωμεν ἐξ ὑποθέσεως τὴν τῆς γλώσσης μεταβολὴν εἰς τέσσαρας βαθμοὺς πρὸς τὸ χεῖρον, εἰς τὸν χρυσοῦν, εἰς τὸν ἀργυροῦν, εἰς τὸν χαλκοῦν, καὶ τέλος εἰς τὸν ὀλέθριον σιδηροῦν μετὰ ταῦτα· καὶ ἐντεῦθεν ἴδωμεν αὖθις τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω ἀναδρομήν· ἐνταῦθα βλέπομεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐσχάτου ἀνέβη ἕνα βαθμὸν ἀνωτέρω εἰς τὸ ὕφος τὸ παρά σοι μακαρωνικὸν μὲν λεγόμενον, παρὰ δὲ τοῖς φρονίμοις ἀνακλητικὸν τοῦ ἀρχαίου καὶ μιμητικὸν πιστευόμενον· καὶ τοῦτο ὀφείλεται πᾶν εἰς τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἐνδόξων, καὶ εἰς τὴν μητρικὴν πρόνοιαν τῆς μητρὸς ἐκκλησίας. » Νεοφύτου Δούκα, Ἀπάντησις Β' πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου. Ἐν Βιέννῃ 1809. σελ, 50—51.

Δεινῶς καὶ ὑπὸ τῶν Κοραϊστῶν καὶ ὑπὸ τῶν Κοδρικιστῶν προσβληθεὶς ὁ Δούκας εὐτόλμως ἀντεπεξῆλθεν, ἔχων ἐπ' ὀλίγον συμπολεμιστὴν καὶ τὸν Κομμητᾶν, καὶ διὰ φυλλαδίων, σατυρῶν, προλεγομένων καὶ ἐπιλεγομένων ἀμφοτέρας τὰς αἱρέσεις προσέβαλε. Ἐν ἔτει 1812 τὸ τρίτον ἐκδοὺς τὴν Γραμματικὴν Τερψιθέαν προέταξε μακρὰ προλεγόμενα, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς, ἀναπτύσσοντα τὰς περὶ γλώσσης δοξασίας αὐτοῦ.

« Διαιροῦμεν λοιπὸν τὴν γλῶσσαν τῶν νῦν γραφόντων, ὅσον ἀπὸ τῆς γνώμης αὐτῶν, εἰς Μακαρονικὴν, καὶ Τρακαριστικὴν, καὶ Χυδαίαν· καὶ χυδαίαν μὲν λέγομεν τὴν κατὰ τοὺς χυδαίους καὶ γραφομένην καὶ ὁμιλουμένην· περὶ ἧς ἐν τῷ παρόντι οὐδεὶς λόγος ἔσται· ἐπειδὴ ἐκ τῶν προϊσταμένων τῆς γνώμης αὐτῆς, οἱ πλείους σχεδὸν μεταμεληθέντες ἤδη, ἀπέστησαν παντελῶς, καὶ τοῦ λοιποῦ οὐδεὶς πρεσβεύσει τὴν γνώμην αὐτὴν, εἰμή τινι ἡ μελαγχολία εἰς βάθος ἐντέτηκε. Μακαρονικὴν δὲ ὠνόμασαν τὴν μὴ περιωρισμένην εἰς τὴν παροῦσαν λιτότητα, ἀλλὰ τὴν ἀντίζηλον οὖσαν τῆς δόξης τῆς μητρικῆς, καὶ ἐπεκτεινομένην ἀεὶ καὶ ἀπολαμβάνουσάν τι ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς περιουσίας ἐκείνης, καὶ οἰκειοποιουμένην τεθαῤῥηκότως καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ πᾶν κάλλος λόγου ἐκ μητρικοῦ δικαιώματος· καὶ οὕτως εὐδοκιμοῦσαν θαυμασίως καὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως δεξιότητα καὶ διὰ τῶν πραγμάτων τὴν δύναμιν· τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου, ὅτι πάντες οἱ μεταφράζοντες καὶ συγγράφοντές τι εἰς ὑψηλοτέρας ἐννοίας, μακαρονίζουσιν· ὅ ἐστιν ἀνατρέχουσι κατατείνοντες πρὸς τῆς ἀρχαίαις εὐγλωττίας τὰ κάλλη· καὶ τοιαύτη μὲν ἡ μακαρονική. Τρακαριστικὴν δὲ ὠνομάσαμεν ταύτην αὐτὴν, ἀλλά πως ἀκροβατοῦσαν καὶ τρακαρίζουσαν, καὶ ἀντιδιαπλέκουσαν σοφιστικῶς πανταχοῦ ἐν τῷ λόγῳ· καὶ τοῦ μὲν φυσικοῦ κάλλους ἀπεχομένην, ἀντὶ δὲ τούτου φῦκος, καὶ τοῦτο κίβδηλον ἑλομένην καὶ βορβορῶδες· ἐκ μέρους δὲ αὖθις ὑποστελλομένην καὶ ἀπαῤῥησίαστον, οἷον αἰσχυνομένην μὴ φανῇ τῇ μητρικῷ ἱματίῳ κεκοσμημένη· εἰδέ που ἀναγκασθῇ, εὐθὺς ἀναποδίζει καὶ μεταχρωματίζει αὐτὸ εἰς σχῆμά τι ἀπειρόκαλον καὶ ἀλλόκοτον, οὔτε αὐτῇ σύνηθες ὂν, οὔτε τῇ μητρὶ διαπρέπον· ὥστε ἐπειδὴ μακαρονισμὸς μέν ἐστιν ἡ κατ' ὀλίγον πρόοδος τῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς τελειότητα· τρακαρισμὸς δὲ ἀποπλάνησις ἀπὸ ταύτης, καὶ τῆς νῦν συνηθείας ἦχος ἀλλόκοτος, περὶ τούτων ἡμῖν ὁ λόγος ἑξῆς· καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῆς μακαρονικῆς.

» Πρῶτος λοιπὸν λόγος καὶ ἀπολογία εὐπρόσωπος τῶν κωλυόντων τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον πρόοδον τῆς γλώσσης κατά τε λέξιν καὶ φράσιν καὶ ἰδίωμά ἐστιν ἡ τῶν χυδαίων ὠφέλεια· καλὸς ὁ λόγος καὶ δίκαιος, ἐὰν ἔχῃ σύμφωνα καὶ τὰ πράγματα· ἐὰν ὅμως ἐξελέγχηται ψευδὴς ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ ὑφ' ὧν οὗτοι αὐτοὶ οἱ τῆς αἱρέσεως προϊστάμενοι γράφουσιν, οὐδὲν ἕτερον δύναμαι εἰπεῖν, ἢ θάτερον τῶν δύο ἐκείνων· ἢ ὅτι εἰσὶν ἀνόητοι, ἢ ὅτι πραγματεύονται τοῦ λαοῦ τὴν εὐήθειαν· καὶ ἵνα ᾖ φανερώτερον τὸ λεγόμενον, σκοπῶμεν ὧδε· εἰ μὲν περὶ τῶν πάνυ χυδαίων ἐστὶν ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς φιλανθρωπίας, οὐκ ἔχει λόγον ἡ πρόφασις· καθότι οἱ παντελῶς ἀπαίδευτοι καὶ ἀγραμμάτευτοι ἔχουσι μὲν χρείαν τεσσάρων, ἢ πέντε βιβλίων τὸ πλεῖστον συντεθειμένων, ὅσον οἷόν τε, ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτῶν· ἀλλὰ τοιαῦτα βιβλία οὔτε ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε νομίζω, οὔτε ἐκδοθέντα δέχονται τῆς γλώσσης τὴν κρίσιν· καὶ διὰ τοῦτο ἡ περὶ ταῦτα ἀπολογία σοφιστικὴ καὶ ψυχρά. Ἔπειτα, ἐὰν συγκαταβῶμεν κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ χύδην λαοῦ, ἀνάγκη ἔσται μήτε τῶν ἰδεῶν τῶν ὀλίγων ἐκείνων νὰ ἐξέλθωμεν περαιτέρω· (καθότι ἡ ἀκαταληψία τῆς γλώσσης προέρχεται ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων μᾶλλον, ἢ τῶν ὀνομάτων ἐννοίας) καὶ τὴν γλῶσσαν νὰ ἀποβαρβαρώσωμεν εἰς τὸ ἔσχατον· καθότι καὶ αἱ ἰδέαι ἐκείνων εἰσὶν ἀνάλογοι πρὸς τὰ προσπίπτοντα ἀπὸ ταυτομάτου αἰσθήματα, καὶ ἡ γλῶσσα ἐκτεταμένη οὐχὶ περαιτέρω τῶν ἰδεῶν· εἰς τοιοῦτον λοιπὸν περιορισμὸν ἰδεῶν, καὶ εἰς τοιαύτην ἀκαλλιέργητον λαλιάν, τί ἄλλο δυνάμεθα νὰ συῤῥάψωμεν, πλὴν τῶν οἰκειακῶν τούτων, ἐν οἷς αὐτοὶ διατρίβουσι, καὶ περὶ ἃ καταγίνονται; ὁ δὲ λόγος ὅμως τανῦν ἀπαιτεῖ τὴν κρίσιν τῆς γλώσσης εἰς βιβλία ὑψηλοτέρας ἐννοίας, ἔνθα εὐγλωττία καὶ ὕψος λόγου θαυμάζεται· ὥστε ματαία ἡ πρόφασις αὕτη περὶ τῶν χυδαίων, εἰς τῶν ὁποίων τὰς χεῖρας βίβλος σπουδαία οὐδέποτε εὑρεθήσεται.

» Νῦν δὲ ἔλθωμεν εἰς τὴν τάξιν καὶ τῶν ἐξ ἡμισείας πεπαιδευμένων· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἡ συγκατάβασις ἀνωφελὴς καὶ ψυχρά· καθότι ἂν οὗτοι θέλωσι νὰ ἀναγνώσωσι βίβλους ἀνωτέρας τῶν κατ' αὐτοὺς ἰδεῶν, ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ οὐ μόνον διὰ τὴν λέξιν, ἀλλὰ διὰ τὰ πράγματα μάλιστα· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἑκάτερον ἑκατέρου αὐτοῖς ἐμπόδιον εἰς τὴν πρόοδον γίνεται· ἐπειδὴ δὲν ἔμαθον καλὰ γραμματικά, ἐν οἷς μετὰ τῶν ὀνομάτων διδάσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ

πράγματα· νῦν δὲ οἱ ἀγνοοῦντες καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα, πῶς εὐοδωθήσονται ἐν οἷς ἀγνοοῦσι; πῶς δὲ καὶ ὁ συγγράφων συγκαταβήσεται πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας ἀμφότερα; καὶ μάλιστα ὅταν τὰ πράγματα ἀπαιτῶσι τὸ κύριον ὄνομα; πῶς δὲ καὶ παραστήσει τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἐὰν μὴ δανεισθῇ ἐλευθέρως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας; ἐπειδὴ ἡ δύναμις πολλάκις τῆς λέξεως κυριολεκτουμένης καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ποιεῖ ἰσχυρότερον, καὶ τὴν σαφήνειαν μετὰ τοῦ κομψοῦ περιποιεῖ εἰς τὸν λόγον...

» Δύναται μὲν καὶ χύτρα χωρικὴ ἀντὶ πολυτελοῦς κρατῆρος νὰ ὑπηρετήσῃ λαμπροὺς ἑστιάτωρας· δύναται δὲ καὶ τὰ χυδαῖα σκευάρια νὰ ἀναπληρώσωσι τὴν χρείαν βασιλικῆς τραπέζης· καὶ χωρικὸν ἱμάτιον ἐξαρκεῖ εἰς σκέπην καὶ αὐτῶν τῶν εὐπαθεστάτων σωμάτων, καὶ οἰκία ἁπλῆ ἐκ μόνης ἀξίνης καὶ πρίονος· καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἱκανὰ ἔσται τῇ συνηθείᾳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἁπλότητα· ἀλλ' οὔτε τὴν χύτραν ἑστιάτωρ φιλόκαλος ἑκουσίως ἀνέχεται, οὔτε τῇ βασιλίδι διαπρέπει τὸ πενιχρὸν καὶ ῥακῶδες ἱμάτιον· οὔτε τῶν Ἀττικῶν προπυλαίων τὴν δόξαν φθάνουσι τὰ Λακωνικὰ αὐτοσχέδια τρακαρίσματα· διὸ τὸ περὶ τὰς τέχνας φιλότιμον ἐξῆρεν αὐτὰς τοσοῦτον εἰς τὸ τελειότερον, ὥστε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν νομίζονται θαύματα· κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν λόγον καὶ ἡ τῶν λόγων ἐκλεπτουργία καὶ καλλιέργεια συνεισφέρει πολὺ ἐν τῷ βίῳ καὶ πρὸς τοῦ γένους τὴν δόξαν.

» Τί οὖν συνάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων; ἢ ὅτι ὁ κάλαμος τῶν πεπαιδευμένων ὀφείλει νὰ εἶναι ἐλεύθερος εἰς τὸ νὰ ἐκφράσῃ ἐντελῶς τῆς ψυχῆς τὰ νοήματα, δανειζόμενος ὅπως ἂν κάλλιστα δυνηθῇ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, μέχρις οὗ νὰ πλουτισθῇ ἐκ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν βιβλίων ἡ γλῶσσα· ὅπερ γενόμενον ἑνώσει ἀκριβῶς τὴν θυγατέρα πρὸς τὴν δεδοξασμένην μητέρα· καί μοι χάρισαι τὸ ἀπαρέμφατον εἰς τοὺς λόγους μου, καὶ ἕξεις πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ πράγματος τὴν βεβαίωσιν· εἰ μή τις εἴποι μικράς τινας διαφοράς, ἐκ φύσεως συμβαινούσας κατὰ καιροὺς εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Δεύτερος δὲ ἡ λέξις Μακαρονισμὸς νὰ ἐκλείψῃ παντάπασιν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὁρισμὸν αὐτοῦ τὸν παρὰ τοῦ κυρίου Κοραῆ ἐκδοθέντα, οὐδείς ποτε ἀμακαρόνιστος εὑρεθήσεται, οὐδ' οὗτος αὐτός· καθότι οὐδεὶς ἔσται τοσοῦτον μελαγχολικός, ὥστε ἐκ τοιαύτης λεξιφοβίας νὰ παραβλέψῃ τὸ ἴδιον φιλοτίμημα· ἐπειδὴ ὅσον ἡ γλῶσσα καλλιεργεῖται καὶ πλουτεῖ βιβλίων παντοδαπῶν, τοσοῦτον ἀνάγκη νὰ προσπορίζηται τὰ ἐλλείποντα παρὰ τῆς ἀρχαίας· (ἐλλεί-

ποντα δὲ ἔσονται σχεδὸν πάντα, ὅσα νῦν ἐλλείπεται ἀπ' ἐκείνης)· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὴ παρ' ἑαυτῆς, ἀναλαμβάνουσα ἐν καιρῷ τὰ οἰκεῖα, ἐξ ὧν ποτὲ κατὰ δυστυχίαν ἐξέπεσε, μέχρις οὗ νὰ φθάσῃ ὅλον τὸν ἀριθμὸν, πρὸς ὃν κατεπείγει αὐτὴν τῶν πραγμάτων ἡ χρεία.

» Πῶς λοιπὸν χωρίσεις αὐτὴν τῆς ἀρχαίας ἐκ γραμματικῆς καὶ λεξικοῦ; γλώσσης δὲ διαφορὰ εἰς μὲν τὴν γραμματικὴν θεωρεῖται περί τε κλίσιν καὶ σύνταξιν· εἰς δὲ τὸ λεξικὸν περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἰδιώματα· ὥστε ἢ ἀφαιρετέον τὸ δόγμα τῆς διορθώσεως, ἵνα ἐκπέσῃ παντάπασιν, καὶ ἐντεῦθεν εὕρωμεν κατ' ἄμφω διαφορὰν ἢ φυλαττομένων ἐκείνων, οὐχ ἕξομεν διαφορὰν μετ' οὐ πολὺ πρὸς ἀλλήλας· σκοπῶμεν δὲ τοῦτο ἐκ παραδείγματος· ἐὰν γράψωμεν *ψωμὶ*, *κρασὶ*, *φαγὶ*, *τραπέζι*, *ξύλο*, *τρῶμεν*, *λέμεν*, *κάτζε*, *γράψε*, *ἔλα*, καὶ τὰ λοιπὰ οὕτως ἀφιλοτίμως καὶ δυστυχῶς, δῆλον ὅτι εὑρήσομέν τινα διαφορὰν τῆς νεωτέρας γραμματικῆς· καὶ πάλιν ἂν γράψωμεν εἰς τὸ λεξικὸν *μπακάλης*, *γάδαρος*, *ἄβια*, *γουροῦνι*, *κατζίκι*, *ἀθιβολὴ*, ἕξομεν κἀνταῦθα τὰ σημεῖα τῆς βαρβαρότητος· ἐὰν ὅμως τελειοποιῶμεν τὸν λόγον, γράφοντες οὑτωσὶ ἀλωβήτως· *ψωμίον*, *κρασίον*, *φαγίον*, *τράπεζα*, *τρώγομεν*, *λέγομεν*, *κάθησον*, *γράψον*, *ἐλθέ*· ποίαν διαφορὰν ἀποδώσεις περὶ τὴν κλίσιν; ἐὰν δὲ πάλιν κατατάξωμεν ἐν τῷ λεξικῷ, *ὑψοκάπηλος* ἢ *μυρωψὸς*, *ἀρτοποιὸς*, *ὄνος*, *στεῖρα*, *χοῖρος*, *ἐρίφιον*, ποίαν διαφορὰν ἕξομεν τῆς γλώσσης περὶ τὴν λέξιν; οὐδεμίαν (¹)· εἰς δὲ τὴν σύνταξιν αὖθις εἰσαχθέντος τοῦ ἀπαρεμφάτου, καὶ μέλλοντος, καί τινων μορίων μεταλλαγέντων, ἐν τίσιν ἔσται διαφορά; καὶ μή μοι λέγε τὰ ἰδιώματα, ἅπερ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων καὶ συγχρόνων ἔτι μετέπιπτον· καὶ νῦν εἰς πάντα τὰ ἔθνη τρόποι φράσεων μεταβάλλονται, καθὼς καὶ λέξεις πολλαὶ νεώτεραι γίνονται καὶ ἀρχαῖαι πάλιν ἐκβάλλονται, καὶ στάσις βεβαία οὐδεμία οὐδέποτε ἔσται.

(¹) Μάταιος ἄρα ἡ ἀναλογία τῆς Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς πρὸς τὴν Λατινικὴν ἀναφερομένη συνεχῶς παρὰ τῶν τρακαριστῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν. Ἀπὸ χιλίας λέξεις τῆς νῦν συνηθείας κατὰ τὸ δόγμα τῆς διορθώσεως δός μοι μίαν μόνην· μίαν λέγω μόνην διάφορον τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ τὴν κατάληξιν ἢ καθ' ὅλην τὴν κλίσιν καὶ σιωπῶ· καὶ πάλιν ἀπὸ χιλίας λέξεις τῆς Ἰταλικῆς, ἢ Γαλλικῆς δός μοι μίαν μόνην· μίαν λέγω μόνην ὁμοιοκατάληκτον καὶ ὁμοιόκλιτον πρὸς τὴν Λατινικὴν, καὶ πάλιν σιωπῶ· καὶ αὖθις ἀπὸ χιλίας φράσεις Λατινικὰς δός μοι μίαν μόνην, μίαν λέγω μόνην, σωζομένην ὅλην δι' ὅλης καὶ ἐν τῇ Ἰταλικῇ, ἢ Γαλλικῇ καὶ ἐγὼ σιωπῶ· ἀπὸ δὲ τῆς νῦν συνηθείας τῆς ἡμετέρας δώσω σοι ὅσας θέλεις· περισσοτέρας τῆς νῦν πρὸς τὴν τοῦ Δημοσθένους, ἢ τῆς τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν τοῦ Σόλωνος γλῶσσαν.

« Ἀλλ' ἡμεῖς, λέγουσιν, οὐ δυνάμεθα νὰ γράψωμεν ὡς ὁ Δημοσθένης· ὢ πόσον ἀνόητος ἡ ἀντίῤῥησις, καὶ μόνοις τοῖς ἀναπολογήτοις ἐπιστροφὴ τοῦ Δημοσθένους ἡ δύναμις· ἐπειδὴ συνηθίζουσιν οἱ ἀπορούμενοι πρὸς τὰς ἀπολογίας νὰ καταφεύγουσιν εἰς τὰς τελείας ὑπερβολὰς καὶ τὰ δοκοῦντα ἀδύνατα· ἵνα ἐντεῦθεν συγκρύψωσι τὴν ἀπάτην, διὰ τὴν τῆς ὁμολογίας αἰσχύνην· καὶ τὸ μοχθηρὸν καὶ ἀλαζονικὸν τοῦτο ἔθος ἐπικρατεῖ μᾶλλον καὶ ἧττον ἁπάντων κατὰ δυστυχίαν.... Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γράψωμεν ὡς ὁ Δημοσθένης· ναὶ κἀγὼ ὁμολογῶ τοῦτο, ἀλλὰ μήπως διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀπολέσω καὶ τὴν ἐλπίδα; μήπως ἐντρέπομαι νὰ εἶμαι καὶ κατώτερος τῆς τοῦ Δημοσθένους δυνάμεως; καὶ μὴν οὐδὲ τοῦ Ἀπελλοῦ, ἢ Φειδίου, ἢ Πραξιτέλους τὰ ἔργα δυνάμεθα ἴσως νὰ μιμηθῶμεν, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπαυσαν οἱ φιλόκαλοι περὶ ταῦτα ἀντιφιλοτιμούμενοι πρὸς ἐκείνους· καὶ ἐντεῦθεν στέργοντες μὲν τὰ παρόντα, ζητοῦντες δὲ τὰ βελτίω, οὐ μόνον ἔφθασαν τοὺς ἀρχαίους εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ περιφανῶς ὑπερέβαλον. Τί οὖν μοι ἀντιπαρατάττεις τὸν Δημοσθένην, καὶ καταφοβεῖς μου τὸ πρόθυμον, ἄνθρωπε; καὶ μὴν μήτε ὁ Αἰσχίνης ὁ ἐκ πλείστης φιλοτιμίας ἀντιπολιτευόμενος, ἐδυνήθη νὰ φθάσῃ τὸν Δημοσθένην· μήτε οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτόν· ἀλλὰ μήπως διὰ τοῦτο οὐκ ἦταν Ἕλληνες σοφοὶ καὶ ἀξιομίμητοι, διότι ἔγραψαν ἄλλος ἄλλου κατώτερα, καὶ ὅλως διαφόρως πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἕκαστος ἔτυχε φύσεως; τί οὖν μοι προβάλλεις τὸν κορυφαῖον τῇ ἕξει, ἐκ τῆς ἐσχάτης αὐτὸς ἀδυναμίας ὁρμώμενος, καὶ οὐ προβαίνεις βαθμηδὸν τὴν κατὰ φύσιν πορείαν; Ἐπίκτητος μεταξὺ, Δίων, Λιβάνιος, Λουκιανὸς, Πλούταρχος, Μάξιμος, Διόδωρος, Πολύβιος, τοσοῦτοι ἄλλοι οἱ μετὰ Δημοσθένην, τοσοῦτοι πρὸ Δημοσθένους. συγγραφεῖς, φιλόσοφοι, ῥήτορες, τούτους πάντας ὑπερπηδῶν ἀποβλέπεις μετ' ἀπελπισίας εἰς τὸν Δημοσθένην· καὶ εἴ τις μὴ γράψῃ κατὰ Δημοσθένην, λέγεις ὅτι κινεῖ σου εἰς ἀηδίαν τὸν στόμαχον· καὶ πολλὴν ἀκρίβειαν ζητῶν ἐν τῷ πράγματι, οὐδεμίαν συγγνώμην παρέχεις τοῖς ἀηδῶς κατὰ σὲ ἑλληνίζουσι· καίτοι τὰς τοιαύτας ἀηδίας κινεῖ μᾶλλον, νομίζω, οὐχ ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, ἀλλὰ τὰ πάθη· τὰ πάθη τὰ περιστῶντα οὕτω τὰ πράγματα, ὧν ἴαμα ἀληθὲς, νηπενθὲς, ἄχολον, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων ἀπ' ἐναντίας ἡ εὔνοια· ἧς παρούσης, οὐκέτι σου οὔτε ἀηδῶς ἑλληνίσουσιν, οὔτε ἀκαταλήπτως μακαρονίσουσιν, ἀλλὰ γράψουσιν ἐπαινετῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἡμεῖς ζῶμεν.

« Ἄφες τοὺς νέους ἐλευθέρους νὰ ἀναπτερῶνται ὡς νέοι πρὸς τὸ μετεωρότερον, καὶ τοῦτο οὐκ ἔσται σοι πάθος ἰκάριον, οὐδὲ κίνδυνος ὅμοιος, ἀλλ' ἄσκησις πρὸς τοῦ Δημοσθένους τὴν δύναμιν· ἄφες τοὺς νέους ἐλευθέρους εἰς φιλοτιμίαν καὶ ἀναμόχλευε ταύτην τοῖς ἐπαίνοις πρὸς αὔξησιν· καὶ μετ' οὐ πολὺ οὐκ ἔτι αἰσθανθήσῃ εἰς τὸν στόμαχον ἀηδίαν ἀλλ' εὐφροσύνην καὶ θυμηδίαν· ἄλλως δὲ, ἐὰν ᾖς οὕτω δύσκολος καὶ δυσάρεστος, καὶ ἀνακρίνῃς οὕτως ἐμπαθῶς καὶ τὰ πάντα, τοιαύτας ἀηδίας, καὶ ἔτι πλείους εὑρήσεις καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς, καὶ μάλιστα ἂν παραβάλῃς οὕτως ἀκριβῶς τὴν ἀπειροκαλίαν τινῶν πρὸς τὴν κεκοσμημένην μοῦσαν τοῦ Δημοσθένους.

» Ἄλλη ἐστὶν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, τῶν πεπαιδευμένων ἡ γλῶσσα καὶ ἑτέρα ἡ τῶν χυδαίων· ἐκείνη μὲν ἀναλογεῖ μὲ τὰ ἐκλεκτὰ τῶν τεχνῶν τεχνουργήματα, τὰ ὁποῖα κεῖνται εἰς τῶν πλουσίων τοὺς οἴκους· αὕτη δὲ μὲ τὰ σκευάρια τῶν πενήτων, προκείμενα εἰς τὰς καλύβας αὐτῶν εἰς διακονίαν τῶν καθ' ἡμέραν· ὅθεν ἐκεῖνα μὲν ὡς τιμιώτατα συντηροῦνται ἐπὶ πολὺ, καὶ εἰς γενεὰς γενεῶν κληρονομούμενα διασώζονται· ταῦτα δὲ ὡς εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητα καθ' ἡμέραν συντρίβονται· ὅσον λοιπὸν ἀποξέεις τοὺς λόγους σου πρὸς κάλλος Ἑλληνικὸν, τοσοῦτον διαρκέσουσιν εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν αἰώνων, εἰ δὲ χύτρας κατασκευάζεις, καὶ βόρβορον πλάττεις, ἐξουδενωθήσονταί σου τὰ ἔργα, καὶ καταπατηθήσονται μετὰ ταῦτα· καθότι οἱ λόγοι προφερόμενοι μὲν, πτερόεντές εἰσι καὶ ἀνεύθυνοι γίνονται· γραφόμενοι δὲ ὑπόκεινται εἰς τῶν μεταγενεστέρων τὴν κρίσιν, ὅτε ἡ γλῶσσα λήψεται τὸ πρῶτον ἐκεῖνο κάλλος, ἐξ οὗ ἀθλίως ἐξέπεσεν· ὅθεν μακαρονίζων μὲν οὐ συστέλλομαι ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι εὑρήσω ἱλαρωτέρους τοὺς μεταγενεστέρους κριτὰς ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἐν οἷς τρακαρίζω, ἐν τούτοις μάλιστα φοβοῦμαι τὴν καταδίκην, μὴ κληθῶ μιξοσόλοικος καὶ βάρβαρος παρ' ἐκείνοις καὶ κωλυτὴς τῶν καλῶν. »

Βλέπων ὁ Δούκας ὁσημέραι ἐνισχυομένην τὴν φάλαγγα τῶν Κοραϊστῶν, δριμύτατα ἐπιτιθεμένων κατὰ παντὸς ἀντιδοξοῦντος,* καὶ ἐχόντων ἰδίως πρόχειρον ὅπλον τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1813 τὸν Ἡρωδιανὸν, ἐν ᾧ προέταξε « *Ἀργὼ, ἢ ἐπιστασίας κριτικὰς εἴς τινα τῶν νεωστὶ ἐκδοθέντων βιβλίων.* »

« Πρὸ δεκαετίας, γράφει, οἱ τοῦ γένους ἐλλόγιμοι ἦσαν ὁπωσοῦν σωφρονέστεροι εἰς τὸ γράφειν, καὶ ἐξετάζοντες ἕκαστος ἑαυτὸν, ἐπλησίαζε πρὸς τῆς γραμματικῆς τὴν ἀκρίβειαν, εἰδότες ὅτι ἄλλο ἐστὶ τὸ

λέγειν, καὶ ἕτερον τὸ εὖ λέγειν καὶ γράφειν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ σοφὸς Κοραῆς ἐπυρπόλησε τὰς ἀχρήστους γραμματικὰς, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἄνετον ἄδειαν, καταχέας αὐτῶν τὴν νεωτέραν φιλοσοφικὴν γραμματικὴν, ἔκτοτε οὗτοι ῥίψαντες τὸν σώφρονα κάλαμον, καὶ εὔωνον τρακαρισμὸν ὡς ἐκ τῶν καπηλείων εὑράμενοι, ἐχώρησαν εἰς τὸ γράφειν νεωτέρας γραμματικὰς ἐξ ἀντιστρόφου συστήματος, ὥστε ἱκανὸν εἶναι αὐτοῖς ἐνόμισαν, ἂν ἐπεισάγωσι συνεχῶς ἐν τοῖς προοιμίοις τὸ *κατὰ τὸν σοφὸν Κοραῆν*, τὸ πιστὸν ἐν λόγοις ἐκεῖθεν θηρώμενοι, καὶ τὴν εὔνοιαν τῶν ἀναγινωσκόντων τοῖς ἑαυτῶν φιλοπονήμασι περιποιῆσαι σπουδάζοντες. Ἀλλ' οἵα τῶν ἀνθρώπων τούτων ἡ φιλοσοφία; καὶ οἷα τὰ κροτώδη ταύτης ἀποτελέσματα; πρῶτον μὲν ἠνάγκασαν καὶ αὐτὸν ὸν σοφὸν Κοραῆν, τὸν ἀρχηγὸν τῆς τοιαύτης αἱρέσεως, νὰ συγκαταβῇ μικρὸν ἀπὸ τῆς φιλοσόφου περιωπῆς, καὶ ἐπιλαθόμενος τῶν προδεδιδαγμένων, νὰ σαλπίσῃ τὸ ἀνακλητικὸν αὐτοῖς οὑτωσί. Οὔτε ἡ ἡ Χημική σου, οὔτε ἡ Φυσική σου μὲ τὰ πειράματα, οὔτε ἡ Ἄλγεβρά σου μὲ τὰ σύμβολα ἀποτελοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὰ τὰ καλὰ γραμματικὰ καὶ ἡ ἐν τούτοις φιλοσοφία, ἐξ ὧν ἡ θεία τέχνη τοῦ καλῶς λαλεῖν καὶ γράφειν γίνεται τοῖς ἀνθρώποις· ὅπερ καὶ ὁ Δούκας ἐπρέσβευεν ἐξ ἀρχῆς· καὶ πρεσβεύων, ἐκήρυττε· ἀλλὰ πρεσβεύων καὶ κηρύττων ἐμυκτηρίζετο, ὡς γυμνὸς γραμματικὸς καὶ ἐν ξηραῖς λέξεσιν ἀσχολούμενος. Καὶ αὕτη ἡ τοῦ σοφοῦ Κοραῆ παλινῳδία παράδοξος μὲν, πλὴν καλὴ καὶ ὠφέλιμος· ἀλλ' ὀψὲ νοῦν ἐσχήκαμεν (ἴδε Πλουτ. τόμ. Δ', σελ. λγ'. λθ'.) »

Εἶτα δὲ δριμέως ἐπικρίνει τὴν κατὰ Βρέδερον Γραμματικὴν τοῦ Βασιλείου Παπᾶ Εὐθυμίου (1811), τὴν ὑπὸ Στεφάνου Οἰκονόμου μετάφρασιν τῆς Γραμματικῆς τοῦ Βουτμάνου (1812), τὴν τοῦ Χρυσοκεφάλου, τὴν Φυσικὴν τοῦ Κούμα καὶ τὴν τοῦ Βαρδαλάχου (1812), λέγων, ὅτι οὗτοι *παρεσύρθησαν εἰς τὴν μόδαν νὰ γράφωσιν ὅ,τι γράφουσιν ἀσυνάρτητα καὶ ἀσύναπτα, καὶ παντελῶς ἀνακόλουθα.*

« Λόγους γράφετε ἢ νόμους, καὶ ἀποφθέγματα; Ἑλληνικὸν ὕφος ἢ Γαλλικὸν, ἢ οὐκ οἶδα οὗ τινος εἴπω; Τοιοῦτον ὕφος ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Κοραῆς, ὅλον δι' ὅλου ἀσυνάρτητον, καὶ βεβαπτισμένον εἰς τὸν κάδον τῆς ἐθνικῆς συνηθείας, οὔτε σύνδεσμον ἔχον, οὔτε τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἰς τὰς ἰδίας θέσεις μεμερισμένα ἀλλὰ παραλλαγὰς πανταχοῦ, καὶ ὑπερθέσεις παρὰ φύσιν τῆς γλώσσης, καὶ μεταθέσεις, καὶ τρακαρισμοὺς πολλαχῇ ἀηδῶς ἐκκυμαίνοντας· τα μὲν οὐσιαστικὰ ἐν τόπῳ

τῶν ἐπιθέτων, καὶ τὰ ἐπίθετα τὸν τόπον τῶν οὐσιαστικῶν παρὰ φύσιν ἐπέχοντα· ἐπιῤῥήματα παρεμβεβλημένα ἐκτόπως, καὶ ῥήματα πολλάκις ἐν τῷ τόπῳ τῆς ῥήσεως κατ' ἰδίωμα ξένον ἐπιφερόμενα· ὅθεν διαλύουσι καὶ τὸν τόνον τοῦ λόγου, καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀκούοντος. Τοιαῦτα δὲ συντάγματα φαίνονται οἱ τῶν Εὐρωπαίων Ἑλληνισταὶ συντάξαντες πολλαχῇ, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ συνυφάνωσι καλῶς τὸν λόγον ἐκ τῆς ἑαυτῶν συνηθείας παρασυρόμενοι· εἰς τοιοῦτον δὲ πάθος ἐπέσυρεν ἀναμφιβόλως καὶ τὸν σοφὸν Κοραῆν ἡ πολυχρόνιος ἐκεῖσε διατριβή· καθότι καὶ τὸ ἔθος αὐτὸ ἐν δευτέρῳ λόγῳ τῆς φύσεως τὸν τόπον ἐπέχει· ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον συγγνωστὰ ταῦτα διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν ἀλλοφύλων· τοῖς δὲ παντοίοις τρόποις μιμεῖσθαι σπουδάζουσι, καὶ πρὸς τὴν Μόδαν συγκινουμένοις ἐν καταφρονήσει τῶν ἰδίων νομίμων καὶ καθεστώτων, τίς ἀπολογία εὐπρόσωπος ἀπολείπεται, τὸ πατρῷον καλὸν οὕτως ἀλόγως παραφθείρουσι κατ' ὀλίγον; ὢ τῆς ἀναλγησίας! »

Τῷ δ' ἐπομένῳ ἔτει ἐκδοὺς Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικὸν ἐπισυνῆψε καὶ παιδαριώδεις τινας διαλόγους, ἐν οἷς διασύρονται οἱ περὶ τὸν Κοραῆν (1), καὶ δύο περὶ γλώσσης διατριβάς.

---

(1) Χάριν περιεργείας παρατίθημι τὴν ἑξῆς εἰρήνης συνθήκην. « Εἰρήνη μὲν ἀνθρώποις χρῆμα καλόν· κακὸν δὲ ὁμολογουμένως ὁ πόλεμος, καὶ κάκιστον μάλιστα ὁ ἐμφύλιος. Διὸ οἵ τε Μακαρονισταὶ καὶ Τρακαρισταὶ δέχ' ὅλα ἔτη στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἔγνωσαν εἰρήνην ποιήσασθαι, ἐπὶ κεφαλαίοις συνθέμενοι τοῖσδε. Εἰρήνην Μακαρονισταῖς καὶ Τρακαρισταῖς καὶ ὁμόνοιαν εἶναι ἀΐδιον, καὶ ἀμνηστίαν πάντων, ὥσπερ τῶν πρὸ Εὐκλείδου ἄρχοντος πεπραγμένων· καὶ μήτε τοὺς Μακαρονιστὰς ὀνειδίζειν τι τῶν πεπραγμένων Τρακαρισταῖς, μήτε τοὺς Τρακαριστὰς ἐξελέγχειν τὴν ἀμαθίαν ἐκείνοις τῶν συλλαβῶν. Μήτε Μακαρονιστὰς, μήτε Τρακαριστὰς τοῦ λοιποῦ ὀνομάζεσθαι, ἀλλ' Ἕλληνας ἄμφω, ὥσπερ καὶ εἰσί· μήτε μακαρονισμὸν προφέρεσθαι, μήτε τρακαρισμὸν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐξαλειπτέα τοῦ Γραικικοῦ λεξικοῦ παντελῶς. Τοὺς Μακαρονιστὰς ἀπαρνεῖσθαι τὸ Χαλεπαίνειν, τὸ Ἐπιτρέπειν, τὸ Πῶ, τὸ Πῆ, τὸ Οὖν, ἀρχαϊκὰ ὄντα καὶ ὀδωδότα καὶ εὐρῶτος καὶ ἀηδίας ἀνάπλεω. Τοὺς Τρακαριστὰς ἀπεμέσαι τὸ Ἐντάμα, τὸ Ἀποῦ, τὸ Ἐξεύρειν, τὸ Πρῳνὸν, τὸ Ἀπ' ἴσως, τὸ Κἂν μίαν, τὸ Κἂν ποιὸς, τὸ Ἄβια, τὸ Ἀθιβολὴ, τὸ Βακάλης, τὸ Ὅτινα, τὸ Ῥευστωθῆν, τὸ Ἐκρεύσειν, Γενῆν, Ἀναβῆν, καὶ τὰ τοιαῦτα παράβλωπα· καὶ πρὸ πάντων τὸ, Τὴν περὶ τῆς ὁποίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Τρακαρισταὶ πολὺν πεποίηνται περὶ τὰς ἐφευρέσεις ἀγῶνα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ, ἐχέτωσαν ἐκ τῶν ἑαυτῶν εὑρημάτων τὸ Ἀλλ'-οἷ-μόνον καὶ τὸν Γάδαρον, σωτηρίας ἕνεκα καὶ τιμῆς. Κοινῇ ἀμφοτέρους θάψαι τὸν Μακαρίτην Ἑρμῆν δημοσίᾳ ἀπὸ ταλάντων διακοσίων νόμῳ Ἑλληνικῷ, πυρὰν ἀνακαύσαντες πρῶτον καὶ ἀποτεφρώσαντες τὸν νεκρὸν ἐν ἀκροπόλει τῆς Κλαδουπόλεως· τὴν δὲ κόνιν κάλπιδι ἐνθέντες χρυσῇ,

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ὁ βαθμὸς τῆς ἐξάψεως τῶν περὶ γλώσσης ἀντιπαλαιουσῶν φατριῶν, παρατίθημι τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ Ῥαψάνης Ἰγνατίου Σκαλιώρα, ἐφημερίου τῆς ἐν Λειψίᾳ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ θιασώτου τῶν περὶ γλώσσης φρονημάτων τοῦ Κομμητᾶ, πρὸς ὃν καὶ γράφει (16 Ἀπριλίου 1815) (¹).

«...Τῷ ὄντι φίλε! πόσην ἐντροπὴν δὲν θέλει αἰσθανθῇ ὁ ἀναίσθητος καὶ μωρολόγος χρονόληρος ἐκεῖνος γέρων, ὅστις ὑπὸ τῆς Πυθίας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἐμαρτυρήθη σοφώτατος καὶ κριτικώτατος ἁπάντων; πόσας εὐχὰς δὲν θέλει κάμῃ ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ τὰς γραμματικάς σου θεωρίας, ἐξαχθείσας καὶ ληφθείσας ἁπάσας οὐχὶ παρὰ τῶν χθὲς καὶ πρώην φιλολόγων, ἀλλὰ παρὰ τῶν πάλαι ποτὲ κατὰ καιροὺς διαλαμψάντων ἐν Ἑλλάδι φιλοσόφων, κριτικῶν καὶ γραμματικῶν παρ' ὧν καὶ οἱ σημερινοὶ οὗτοι ἑλληνισταὶ ἐρανίζονται πάντα εἰς τὴν περὶ Ἑλλάδος φωνῆς θεωρίαν, διὰ νὰ χάνῃ ἡ εὐρεῖα χθὼν, καὶ νὰ τὸν πίῃ; τώρα θέλει καταλάβει ὁ τερατολόγος καὶ χρεωκοπήσας ποτὲ φιλόσοφος Κοραῆς (καὶ λέγω αὐτὸν τερατολόγον καὶ χρεωφειλέτην, τοῦτο μὲν διὰ τὸν ἐμπορικόν του βίον, ὃν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ μετῆλθεν· ἐκεῖνο δὲ διὰ τὰς τερατολογίας καὶ παραδοξολογίας καὶ κομπολογίας του, μὲ τὰς ὁποίας ἐμόλυνε τὰς ἐκδοθείσας ὑπ' αὐτοῦ βίβλους), ὅτι δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ποτὲ γραμματικοὶ φιλόσοφοι, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι τῆς Ἑλλάδος οἱ διδάσκαλοι, καθὼς ὁ διδάσκαλός του, ὅστις ποτε ἦν ἐκεῖνος ὁ διδάξας αὐτὸν τὴν γραμματικήν· διότι πρὸς τίνα ἄλλον ἀποτείνεται πρὸς τὸν Πρόδρομόν του ἐὰν οὐχὶ εἰς τὸν ἑαυτοῦ; τίνα τῶν λοιπῶν διδασκάλων αὐτὸς ἐγνώρισεν ἢ προσωπικῶς, ἢ διὰ γραμμάτων ὁ διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἀκλεῶς καὶ ἀδόξως κεκρυμμένος ὢν ἐν τῇ Εὐρώπῃ; ἢ ἂν ἐγνώρισε διὰ ποίαν αἰτίαν κατεσκέδασκε τοσαύτην ἄγνοιαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου κατὰ πάντων τῶν ἐλλογίμων τοῦ γένους εἰς τοὺς παρόντας μάλιστα χρόνους, καθ' οὓς εἶδεν ἡ Ἑλλὰς ἄνδρας πεπαιδευμένους, ὁποίους οὐχ ἑώρακεν εἰς πολλῶν ἑκατονταετηρίδων διάστημα; Ἡμεῖς φίλε, σφαδάζομεν καὶ δεινοπαθοῦμεν διότι μᾶς κατηγοροῦσι πικρῶς ἅμα καὶ ἀδίκως οἱ ἀλλοεθνεῖς ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους· καὶ δὲν χρεωστοῦμεν περισσότερον νὰ ἀδημονῶμεν διὰ τὰ ἀχάριστα ἅμα

καταπέμψαι τὴν ταχίστην σὺν πομπῇ μεγίστῃ ἐς ᾅδου Ἐριννῦσι καθάρσιον· ὁ δὲ Κέρβερος γεγωνυίᾳ φωνῇ ὑλακτήσει τὸν Ἐπιτάφιον.»

(¹) Χειρόγραφος παρὰ τῷ Κ. Π. Λάμπρῳ.

καὶ ἰοβόλα τέκνα τῆς Ἑλλάδος; δὲν πρέπει δικαίως καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῶν ἐθνῶν νὰ ἀποκηρύξωμεν, καὶ νὰ πέμψωμεν εἰς κόρακας, ἢ εἰς τὸ βάραθρον, ἢ ἤχι βύθιστόν ἐστι τοὺς ἐπὶ φιλογενείᾳ δῆθεν πικρότατα κατηγοροῦντας, καὶ διαβάλλοντας ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς Εὐρώπης τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος; ἢ τί βούλεται αὐτῷ, πρὸς Διὸς, τὸ δηλαδὴ, καὶ τὸ τουτέστι, καὶ τὰ λοιπὰ γραμματικὰ κοπρίσματα; δὲν εἶναι σκοπὸς αὐτῷ μὲ τὰ τοιαῦτα νὰ συκοφαντήσῃ ὅλον τὸ γένος, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι μόνος αὐτὸς ἀπολέλειπται ἐν τῇ Ἑλλάδι; ὅτι πρῶτος αὐτὸς ᾐσθάνθη τὴν χρείαν τῶν γραμμάτων; ὅτι αὐτὸς, ὡς ἄλλος Σωκράτης γινώσκει τὰ συμφέροντα τῷ γένει; ναί, ναί· αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπός· τὸν ὁποῖον κατεῖδε καὶ τοῦ Λυγκέως ὀξυδερκέστερον ὁ φίλος μου καὶ φίλος σου κὺρ Νεόφυτος, καὶ ἐθεάτρισε θεατρικώτατα, δείξας καὶ εἰς τοὺς ἁπλουστέρους τὴν παγίδα τοῦ πονηροῦ καὶ γόητος μουφλουζοφιλοσοφογέροντος· ἀλλ' ἤμβροτεν, οὐδ' ἔτυχε τοῦ σκοποῦ του. Καὶ μὴ μεγαλαυχείτω διότι τάχα πρῶτος αὐτὸς κατενόησε τὴν φύσιν τῶν μέσων ῥημάτων, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἐπὶ ἀρραγὲς καὶ ἀκλόνητον θεμέλιον ἐπῳκοδόμησεν ὅλον τὸν πύργον τῆς φιλολογίας του· τοῦτο πρὸ δεκαπέντε χρόνων παρετηρήθη ὑπό τινος μαθητοῦ τοῦ Ψαλίδα ἐν Ἰωαννίνοις ὀνομαζομένου Αἰσώπου, ὅστις πρὸς τὸ παρὸν ἀκούει τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς τὰ μαθήματα ἐν Ἰταλίᾳ· ἀλλὰ δὲν διεσαλπίσθη μὲ τῆς κομπολογίας καὶ δοξομανίας τὴν σάλπιγγα, δὲν ἐθεωρήθη ὡς πολύτιμός τις θησαυρὸς ὑπὸ τοῦ εὑρετοῦ, τοῦ μετριόφρονος, ὅστις ἠρκέσθη μόνον νὰ κοινολογήσῃ τὴν γνώμην του ἐν Ἰωαννίνοις, ἀλλ' ἀφέθη καὶ παρωράθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνάξιον ἐγκαλλώπισμα τῆς περὶ τοὺς λόγους ἐπιδόσεώς του.

» Ἀλλὰ γὰρ ποῦ ποτε στήσω καὶ ἀναπαύσω τὸν κάλαμόν μου; ποῖος ὅρος αὐτῷ ἔσται τῆς δεινολογίας; οὐδείς, οὐδείς· ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα διηγούμενον γραφῇ τὰς μωρολογίας τοῦ μωρολόγου γέροντος· ὅθεν αὐτὸν μὲν ἀποῤῥιπτέον εἰς Κυνόσαργες, σὲ δὲ καὶ τοὺς κατὰ σὲ ἐγκωμιαστέον τὰ εἰκότα ὡς φρονοῦντας καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας ἑλληνικά, ἐποτρύνοντας καὶ εἰς λοιπὰ τοιαῦτα ἐπωφελῆ καὶ ἔνδοξα τοῦ γένους ἔργα.. [1] »

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ ἄλλοι ἀνεφάνησαν θιασῶται τοῦ ἀρ-

---

[1] Τοῦ αὐτοῦ Σκαλιώρα ἔργον ἐστὶ καὶ τὸ ἐν Λειψίᾳ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν (1818) κατὰ τοῦ Κοραῆ φυλλάδιον.

χαΐζοντος ἰδιώματος. Ἐν Κερκύρᾳ προετάθησαν βραβεῖα τοῖς ἐπιτυχέστερον τὸν ἕλληνα λόγον γράφουσι μαθηταῖς. Ἐν δὲ τῇ σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, προτροπῇ ἴσως τοῦ τότ' ἐπισκεφθέντος τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν Γάλλου φιλέλληνος Διδότου, διὰ ψηφίσματος ἀπεκηρύχθη ἡ χυδαία διάλεκτος, καὶ ποιναὶ ἐπεβλήθησαν τοῖς ἀμελοῦσι τὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς

Παρατίθημι περικοπὴν τοῦ *Αὐτοσχεδίου ποιήματος τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης πέρι* (1811) συντεταγμένου ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Ἀνδρέου Θεοτόκη καὶ τοῦ τῆς δευτέρας τάξεως βραβείου ἀξιωθέντος.

» Διὸ οὐ δεῖ ἡμᾶς Ἕλληνας ὄντας Ἰταλοτουρκογραικοὺς γενέσθαι, τὸ ἔθνος γὰρ ἐκ μόνης τῆς γλώττης χαρακτηρίζεται. Ἀλλ' εἴπῃ ἄν τις τυχόν, τίς τῶν καθ' ἡμᾶς ἱκανὸς λαλεῖν ἢ γράφειν κατὰ τὴν φράσιν τῶν σωζομένων ἡμῖν προπατορικῶν βίβλων; Ῥαδία ἡ ἀπόκρισις· ἐὰν ὁ πανδαμάτωρ χρόνος οὐκ ἂν ἐξαλείψειεν ἅπαντας τοὺς συγγραφεῖς, ἴδοιμεν ἂν πολλοὺς τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν ὑποδεεστέρους εἰς τὸ γράφειν, καὶ οἱ σωθέντες ὡς ἀριστουργήματα πολλῶν αἰώνων ὄντες ἐσώθησαν, καὶ ἂν ἡμεῖς οὐχ οὕτως εὐφραδῶς καὶ τεχνικῶς γράφωμεν (ἂν ὅμως εὐμεθόδως ἐστι μὲν τῆς ἡλικίας ἡμῶν ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα, οὐχὶ δὲ καὶ σύνδεσμος διαζευκτικὸς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀπὸ τῆς τῶν λαμπρῶν ἡμῶν προγόνων σχέσεως. Καὶ οὐ τοῦτο ἡμᾶς κωλύει τοῦ Ἑλικῶνος καὶ Παρνασσοῦ.

» Ἔστι δὲ τά γέ μοι δοκοῦντα ἐν κεφαλαίῳ, ἀποδοκιμασθῆναι τὴν λεγομένην *μιξοβάρβαρον* ἢ κατ' ἄλλους Γραικικὴν γλῶτταν, ἥτις κέχρηται χρόνοις ἀλλογλώσσοις, ὡς ἐστι τὸ *θέλω γράψει*, τοῖς ἀπαρεμφάτοις ἀντὶ ὁριστικῶν, *εἶναι* ἢ *ἶνε* ἀντὶ *ἐστὶ*, τὸ *νὰ* ἀντὶ τοῦ *ἵνα*, τὸ *δὲν* ἀντὶ τοῦ *οὐ*, τῇ παρὰ κανόνα συντάξει ῥημάτων, τὰς γελοιώδεις τῶν λέξεων ἐτυμολογίας, αἵτινες ἀντὶ ὠφελείας ναυτίας γίνονται πρόξενοι, καὶ μᾶλλον ταῖς ἀλλογλώσσοις φράσεσιν, ὧν ἔμπλεοί εἰσι πολλαὶ μεταφράσεις, αἵπερ πράγματα παρέχουσι καὶ τοῖς ἰδίοις διδασκάλοις, ὅσοι οὐκ οἴδασι τὰς ἀλλοφώνους γλώσσας· καὶ εἰσαχθῆναι φράσιν Ἑλληνικὴν, εὐσύντακτον, λέξεις καὶ ἰδιωτισμοὺς ξένων γλωσσῶν ἀποφεύγουσαν, ἀλλά γε οὐχ ἥκιστα καὶ τὴν ματαίαν ἐπίδειξιν τῶν γριφωδῶν ἐκφράσεων, ἀλλ' ὅσον δ' οἷόν τ' ἐστι ἐπιβαίνειν τοῖς τοῦ Λουκιανοῦ, Ξενοφῶντος, καὶ Ἰσοκράτους ἴχνεσιν καὶ κατὰ σμικρὸν ἐν ταῖς συνδιαλέξεσι τὴν τοῦ ἀπαρεμφάτου χρῆσιν, τοῦ μέλλοντος, τοῦ εὐκτικοῦ καὶ τῆς μετοχῆς, καὶ τινων μορίων. Τίς γὰρ

ἐστι καὶ τῶν μόνῳ ἄκρῳ δακτύλῳ τῆς γλώττης γευσαμένων, δς οὐκ ἐννοεῖ, λόγου χάριν, *τολμῶ εἰπεῖν, ἐπαινῶ τὸ λέγειν τοῦ δεῖνος, τὶ τέξεται ἡ ἐπιοῦσα, τὶ μέλλει γενέσθαι, τὶ νέον ἔσται, ἴδωμεν, ἄγωμεν, εἴπωμεν, ἔλθωμεν, ποιήσω, πράξω, κτλ.* »

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ ψήφισμα τῶν ἐν Κυδωνίᾳ διδασκάλων.

« *Θεὸς ἡγείσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου.*

» Ἐπὶ καθηγουμένου Γρηγορίου τε καὶ Εὐστρατίου τῶν ἐν τῷ κατὰ Κυδωνίας Ἑλληνομουσείῳ σχολαρχούντων, ἐλαφηβολιῶνος ὀγδόῃ ἀπιόντος, οἱ ὑπογεγραμμένοι εἴπομεν—Ἐπειδὴ τὴν πατρῴαν ἀναλαβέσθαι φωνήν, τὴν δὲ χύδην καὶ ἀγοραίαν ὡς πάντη ἀνοίκειον ἡμῖν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἀπογόνοις παντὶ τῷ θυμῷ ἀπώσασθαι ἐφιέμεθα, δεδόχθαι πᾶσιν ἡμῖν νόμον εἰσενεγκεῖν, ὥσθ' ἡνίκ' ἂν συνῶμεν, Ἑλληνιστὶ πάντας ἡμᾶς συνδιαλέγεσθαι καταναγκάζειν.

Νόμος.

» Ἐπιμελεῖσθαι ἕκαστον ἡμῶν Ἑλληνιστὶ ὅσον οἷόν τε συνδιαλέγεσθαι· ὃς δ' ἂν μὴ ἐθέλῃ τοῦτο, σελίδα Ὁμηρικὴν ἐνώπιον ἡμῶν ἱστάμενος ἀπαγγέλλειν ἀποτισάτω τίμημα.

» Οἱ ταῦτα συμψηφισάμενοι, Ἀγγελῆς = Ἀλκιβιάδης. Διδότ = Ἀνάχαρσις. Ἰωαννίκιος = Ἀριστείδης. Τζάνος = Ἐπαμεινώνδας. Δημήτριος = Θεμιστοκλῆς. Θεοφάνης = Κλεάνθης. Δημήτριος Κ = Μιλτιάδης. Βασίλειος = Ἀγησίλαος. Σαμουὴλ = Νικίας. Ἱλαρίων = Ξενοφῶν. Παναγιώτης Β. = Πελοπίδας. Ἰωάννης = Περικλῆς. Λεόντιος = Φωκίων. Κωνσταντῖνος = Χαβρίας. Χαράλαμπος = Παυσανίας. Γεώργιος = Πάτροκλος. Μεθόδιος γραφεὺς = Διογένης (1). »

Ἐν τούτοις εἶχεν ἀρχίσει καὶ ὁ μεταξὺ τῶν Κοραϊστῶν καὶ τῶν Κοδρικιστῶν δεινὸς ἐκεῖνος ἀγών, ὁ ὅσῳ ἀνόητος, τοσούτῳ καὶ βλαβερὸς καταστὰς εἰς τὸ Γένος, τὸ ὁποῖον εἰς δύο μεγάλας διαιρεθὲν μερίδας θορυβωδῶς περὶ ὄνου σκιᾶς συνεζήτει. Ἐν τῇ λυσσώδει ἐκείνῃ πάλῃ, τὴν ὁποίαν, ὡς μὴ ὤφειλεν, ὑπέκαιον οἱ τοῦ ἔθνους λογάδες, κατῆλθον καὶ οἱ τῶν σχολείων παῖδες, καὶ πραγματευταί, καὶ ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἠγνοουν τὸ προκείμενον, καὶ ὑβρίζοντο ἀναιδῶς, καὶ ἐδέροντο βαναύσως. Ἀρχὴν δ' ἔσχεν ἡ σχολαστικὴ ἐκείνη διαμάχη τὴν ἑξῆς.

Ἐν ἔτει 1816, τῇ προτροπῇ τοῦ Κοραῆ ἀναλαβόντες οἱ Θεόκλη-

(1) Didot, Voyage dans la Grèce.

τος Φαρμακίδης καὶ Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης τὴν διακοπεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, προσεκάλεσαν τοὺς ἁπανταχοῦ λογίους ἵνα προσενέγκωσι τὴν πνευματικὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Τὴν πρόσκλησιν ταύτην λαβὼν καὶ ὁ Κοδρικᾶς ἀπήντησεν αὐτοῖς προτρέπων ἵν' ἀπέχωσι γράφοντες τὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν οἱ συντάκται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἀνέτρεψαν. Ἀνταπαντῶν ὁ Κοδρικᾶς ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως *Ἀπολογίαν τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων*. Πλὴν οἱ ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντες Ἕλληνες σπουδασταὶ, Κοραϊσταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τυγχάνοντες, ἔγραψαν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Κοδρικᾶ καταχρήσεως τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ἐν ᾗ διεκήρυττον, ὅτι *ὄχι μόνον δὲν ἐφαντάσθησάν ποτε τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλιαρίῳ φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Κοραῆ, ἀλλ' ὅτι μάλιστα νομίζουσι τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὑπερασπιστὴν τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους μας, ἥρωα Ἕλληνα τοῦ αἰῶνός μας, καὶ τὸ ὄνομά του μεγάλως τιμῶσι καὶ σέβονται, καὶ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν συναριθμοῦσι* [1].

Συγχρόνως δ' ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις (1817) νέον τοῦ Κοδρικᾶ φυλλάδιον *Πρὸς τοὺς Οἰκείους* ἐπιγραφόμενον καὶ ἀρχόμενον ὡς ἑξῆς·

« Ἔμελλεν ἄρα τώρα στὰ γηράματα νὰ μᾶς μάθῃ καὶ ὁ Κοκκινάκης τοῦ σχολειοῦ τὰ γράμματα· μὰ τί πρᾶμα εἶν' αὐτὸς ὁ Κοκκινάκης; πόθεν ἐξεφύτρωσε; ποία εἶναι ἡ ἀρχή του; ποία ἡ ἐπαγγελία του; Νὰ δὰ ἀληθῶς τὸ τῆς παροιμίας· « καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις, καὶ κορυδαλὸς ἐν πετεινοῖς, καὶ Κοκκινάκης ἐν λογογράφοις! Τὶ κεράτζ̱ια παπαδ̱ιά! τὶ κεράτζ̱ια ῥάφτενα! Ἀλλ' αὐτὸς δὲν εἶναι μόνος! ἔχει καὶ σύντροφον ἕνα ὑπεφημέριον τοῦ παρακλησίου, ὅστις φαίνεται νὰ εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ ὑπεφημεριδογράφος τοῦ Πανδοχείου, ὥςε ἕνας μὲ τὸ καλάμι στὸ ζουνάρι, ὁ ἄλλος μὲ τὸν δίσκον στὸ χέρι, *γράψετε*, φωνάζουν ἐπὶ δημοσίας ἀγορᾶς, *γράψετε Γραικοὶ τὰ ὀνόματά σας εἰς τὴν μερίδα τῆς νέας μυσταγωγίας*.

» Ἡμεῖς κατὰ τοῦτο δὲν τοὺς μεμφόμεθα. Κανένας πρέπει νὰ ζήσῃ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου του. Καλὸν ὅμως ἦτον ἂν, ἐπιμένων ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἤθελαν εὐχαριστηθῇ καὶ αὐτοὶ, ὁ μὲν νὰ γράφῃ μερίδας, καὶ ὄχι ἐφημερίδας, ὁ δὲ νὰ ἀνταλλάττῃ νομίσματα, καὶ ὄχι

---

[1] Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 634.

νὰ ἀναπλάττῃ σοφίσματα. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ γίνουν *Φιλόσοφοι*, διὰ νὰ ὠφελήσουν τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ τὴν διδασκαλίαν των, χωρὶς τῆς ὁποίας αὐτὸ τὸ ἄθλιον γένος δὲν θέλει ἀποβάλῃ τὸ αἰσχρὸν ὄνομα τοῦ νὰ λέγεται ἀπαίδευτος ὄχλος! πρὸς τοῦτο τί ποιητέον; ὑπομονή! ἂς εἴπουμεν καὶ ἡμεῖς παραφράζοντες τὸν εὐφυέστατον Κάλφογλου.

Ὁ Θεὸς ὁπόταν θέλῃ,
γιὰ τὰ ἄπειρά του τέλη,
ἔξαφνα στὸν κόσμον στέλλει
τοῦ Ἀπόλλωνος τὰ βέλη.

« Μὰ τέλος πάντων τί θέλουν αὐτοὶ οἱ θεόκλητοι φιλόσοφοι; τί ζητοῦν; τί σκοπὸν ἔχουν; τὴν γλῶσσάν μας θέλουν νὰ μᾶς μάθουν; ἢ τὴν ἐδικήν των νὰ μᾶς διδάξουν; αὐτοὶ μήτε τὴν μίαν ἐξεύρουν, μήτε τὴν ἄλλην εἶναι ἄξιοι νὰ συστήσουν; τοῦ κάκου ἄρα μᾶς πονοκεφαλοῦν. Ἀλλ' ὄχι. Τὸ ἐπάγγελμά των δὲν εἶν' αὐτό. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μᾶς τὸ ἑρμηνεύουν· Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μᾶς μανθάνουν ὅτι ὑπάρχει μία αἵρεσις Κοραϊσμὸς λεγομένη. Αὐτῆς τῆς αἱρέσεως τὸ συνέδριον εἶναι τὸ πανδοχεῖον τοῦ λογίου Ἑρμοῦ. Αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου μισθωτοὶ κράκται εἶναι ἡ σοφολογιότης των, διωρισμένοι, εἰς τὸ νὰ προσκαλοῦν τοὺς χυδαίους εἰς τὴν φατρίαν, καὶ νὰ ὑβρίζουν τοὺς σπουδαίους ὡς ἀθετοῦντας τὴν αἵρεσιν. Ὅθεν ἐξ ἐπαγγέλματος ὑβρίζουν. Καὶ ὑβρίζοντες εἶναι βέβαιοι νὰ θριαμβεύσουν, καθ' ὅτι αὐτοὶ μὲν δὲν ἔχουν τι νὰ χάσουν ἐκπληροῦντες τὸ χρέος των, οἱ δὲ ὑβριζόμενοι συστέλλονται νὰ ἀντιπαλαίσουν βαρβάρους μὲ ἐξ ἴσου ἅρματα.

» Καὶ τῇ ἀληθείᾳ προσφυέστατος εἶναι ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης μηχανουργίας πρὸς σύστασιν τῆς αἱρέσεως. Ἐπειδὴ δυνάμει τούτου, οἱ μὲν Δημόσιοι Ὑβρισταί, ὡς σκώληκες εἰς τὸν βόρβορον τῆς ὀχλαγωγικῆς βωμολοχίας κυλιόμενοι, ζωοτρέφονται. Οἱ δὲ ἀρχηγοί των, ὡς ξόανα ἄφωνα ἐπὶ τοῦ τρίποδος τῆς Πυθείας ἱστάμενοι, λάθρα χρησμοδοτοῦν, καὶ φανερὰ δεικνύουν ἀπάθειαν. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Δημόσιοι Ὑβρισταί, ὡς μισθωτὰ μορμολύκεια, χρησιμεύουν διὰ προσωπεῖον εἰς τοὺς ὄπισθεν τῆς σκηνῆς ὑποκριτάς, οἱ ὁποῖοι ὑπ' ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ προσχήματι συγκινοῦν τὰ ἐλατήρια τῆς μηχανουργίας τοῦ δράματος. Ἀπὸ τὴν τρύπαν ὅμως τῆς φρικώδους ταύτης περιβολῆς φαίνεται ἐνίοτε ἡ ἄκρα τοῦ αὐτιοῦ τοῦ θηρίου. Ὅθεν ἐλπιζόμενον εἶναι ὅταν

ἐκδυθῇ τὴν παρδαλῆν νὰ φανῇ καὶ αὐτὸ τὸ μέγιστον θηρίον, ὅτι κατὰ φιλοσοφικὴν γενεαλογίαν κατάγεται ἀπὸ τὸν Κάνθαρον [1]. »

Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Κοδρικᾶς ἐδημοσίευσε διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς Ἐφημερίδος « Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος » [2] ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἐν Πίζῃ, καὶ νέον φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον, *Καὶ αὖθις πρὸς τοὺς οἰκείους*, ὡς καὶ τὸν πρῶτον τόμον τῆς *Μελέτης τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου.*

Εἰς τὰς διατριβὰς ταύτας ἀπήντησαν οἱ Κοραϊσταὶ καὶ διὰ φυλλαδίων καὶ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῆς ἀνωνύμως ἢ ὑπὸ τὸ ὄνομά τινος τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.

Οὕτως ἐν ἔτει 1819 ἐδημοσιεύθη ἐπ' ὀνόματι Στεφάνου τοῦ Πανταζῆ ἔντε τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ *Διατριβὴ Αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσόφων καὶ τῶν σοφιστῶν, Νόμῳ καλὸν, νόμῳ κακὸν*, ἔργον οὖσα αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ, ἀπολογουμένου εἰς τὰς ὕβρεις τοῦ Κοδρικᾶ.

Ἅμα δ' ἐξεδόθη ἡ περὶ Γλώσσης τοῦ τελευταίου πραγματεία, ὁ Κοραῆς ἔγραφε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Λιβόρνῳ ἐμπορευόμενον Ἀλέξανδρον Πατρινὸν, ὅστις μετὰ τοῦ Δημητρίου Ποστολάκα εἶχε δαπανήσει εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς βίβλου.

« *Τιμιώτατε κύριε Πατρινέ.*

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξέδωκε μὲ ἔξοδά σου ὁ Κοδρικᾶς *Μελέτην περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης*· εἰς τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος μὲ ὑβρίζει ἀναισχύντως, καὶ τὸ χειρότερον μὲ συκοφαντεῖ, πασχίζων νὰ δείξῃ μὲ ἀνήκουστον ἀναίδειαν, ὅτι ὅσα ἔγραψα καὶ γράφω ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἀνατρέψω ὅλα τὰ ἐκ προγόνων παραδεδομένα ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα.

Ἐὰν προβλέπων, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐξεράσῃ κατ' ἐμοῦ τόσον φρικτὰς συκοφαντίας τὸν ἔδωκες τὰ χρειαζόμενα ὅπλα, διὰ νὰ σφάξῃ ἑβδομηκονταετῆ γέροντα, ἄλλο δὲν μένει εἰς ἐμὲ παρὰ νὰ κλαίω τὴν τύχην μου, ὅτι ἐσήκωσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καὶ αὐτούς μου τοὺς φίλους, ἐπειδὴ εἰς τὸν κατάλογον τῶν φίλων σὲ εἶχα ἕως τώρα γραμμένον, οὐδ' ὑποφέρει ἡ ψυχή μου νὰ ἐξαλείψω ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸ ἑξῆς.

Ἐὰν ἐξ ἐναντίας σὲ ἠπάτησεν ὁ δόλιος συκοφάντης, καὶ σ' ἔκαμε

---

[1] Ὅρα αὐτοσχ. Στοχ. Ἑλλ. Βιβ. ὅπου ὁ γάιδαρος παράγεται ἀπὸ τὸν Κάνθαρον.
[2] 1818, ἀριθ. 72.

μὴ θέλοντα συνεργὸν τῆς ἀδικίας του, εἰς τοιαύτην περίστασιν ποῖον εἶναι τὸ χρέος σου, δὲν ἔχεις χρείαν νὰ τὸ μάθῃς ἀπ' ἐμέ. Ὁ συντομώτερος ὅμως τρόπος νὰ ἀθωωθῇς ἀπὸ τὴν μετοχὴν τῆς συκοφαντίας, καὶ νὰ παρηγορήσῃς ἐμὲ τὸν συκοφαντούμενον, εἶναι νὰ ἀγγείλῃς εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (ὡς ἔπραξαν οἱ ὁμογενεῖς σπουδασταὶ τῆς Πίσης) ὅτι μὲ ἀγανάκτησιν μεγάλην εἶδες τὸ ὄνομά σου εἰς κεφαλὴν Λιβέλλου.

Τοῦτο προσμένων ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην σου, σ' εὔχομαι τὸ νέον ἔτος, καὶ ἄλλα πολλὰ εὐτυχέστατα.

1 Ἰανουαρίου 1819. ΚΟΡΑΗΣ. »

Τὸ γράμμα τοῦτο ἔσπευσεν ὁ Πατρινὸς νὰ δημοσιεύσῃ διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένης Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος Καλλιόπης ([1]), ὀργάνου τῆς φατρίας αὐτῶν, μετ' ἐπισυνημμένης πρὸς τὸν Κοραῆν ἀπαντήσεως, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔγραφε καὶ τὰ ἑξῆς. « ... Ἐγώ, σοφολογιώτατε, μήτε φιλόσοφος εἶμαι, μήτε αἱ ἐμπορικαί μου ἀσχολίαι μοῦ συγχωροῦν νὰ ἔμβω εἰς ἐξετάσεις φιλοσοφικάς· μὲ τὸν ὀλίγον ὅμως νοῦν κρίνω ἀπ' αὐτὰ τὰ γραφόμενα, ὅτι δὲν ἀνεγνώσατε τὸ σύγγραμμα τοῦ Κοδρικᾶ, διότι βλέπω, ὅτι μήτε τὴν ἐπιγραφὴν, μήτε τὸ μέγεθος τοῦ βιβλίου γνωρίζετε, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὀνομάζετε Λίβελλον· ὡς φαίνεται κανεὶς ὕπουλος φίλος σᾶς διήγειρεν εἰς ἀγανάκτησιν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ συμβουλεύετε νὰ κάμω πρᾶγμα ἐναντίον τοῦ χαρακτῆρός μου καὶ τοῦ ἐπαγγέλματός μου. Γνωρίζω πολλὰ καλά, ὅτι, ὡς γράφετε, ὁ συντομώτερος καὶ βέβαια ἁρμοδιώτερος τρόπος εἶναι ὁ Λόγιος Ἑρμῆς· ὁ δυσκολώτερος ὅμως τρόπος εἰς ἐμὲ εἶναι νὰ στέρξω νὰ εἰπῶ ψεύματα· καὶ τὸ παράδειγμα τῶν σπουδαστῶν τῆς Πίζης δὲν μὲ ἐμψυχόνει, παρὰ πολύ, διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἀγαπῶ παντάπασι νὰ φανῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ εὐπείθειαν παράλογος. Ἡ Σοφολογιότης σας ἠξεύρετε τὰ ὅσα ὑπέγραψαν οἱ σπουδασταὶ τῆς Πίζης κατὰ Κοδρικᾶ, δὲν ἐδιαβάσατε ὅμως ὡς φαίνεται, καὶ ὅσα ἄλλοι εἰς αὐτοὺς ἀπεκρίθηκαν, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ στοχασθῆτε τί ἔπρεπε νὰ εἰπῆτε σεῖς ὁ ἴδιος, ἂν κανεὶς ἄλλος ἤθελε κάμει ἓν τέτοιον πρόβλημα εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων σας.

» ... Ἕως πότε αὐτὰ τὰ ξεράσματα, τὰ σφαξίματα, οἱ δόλιοι συκοφάνται, αἱ φρικταὶ συκοφαντίαι; νομίζετε, ὅτι καθένας νοστι-

---

([1]) Περίοδος Α', σελ. 133.

μεύετε νὰ ἀκούῃ τοιαύτας λέξεις ἀπὸ στόμα ἑνὸς σοφοῦ; Ἐὰν ἔχετε πίστιν, ὅτι ὅσα ἐγράψατε πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους εἶναι καθαραὶ ἀλήθειαι, ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀκαταμάχητος, ἡ συκοφαντία εἶναι ψεῦδος, τὸ ψεῦδος δὲν δύναται οὔτε νὰ σφάξῃ, οὔτε νὰ σβύσῃ τὴν ἀλήθειαν· διατί λοιπὸν ἀγανακτεῖτε; Ἐγὼ ὀμνύω αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, συνεισφέρωντας εἰς τὸ νὰ ἐκδωθῇ τὸ σύγγραμμα τοῦ Κοδρικᾶ (καὶ δὲν εἶμαι μόνος) οὔτ' εἶχα οὔτε θέλω ἔχει ποτὲ, μὴ γένοιτο, σκοπὸν νὰ σᾶς λυπήσω εἰς τὸ παραμικρότερον· ὁ σκοπός μου καθὼς καὶ τῶν ἄλλων συνδρομητῶν ἦτο, καὶ εἶναι νὰ συντρέξωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ κατὰ δύναμιν εἰς ὠφέλειαν τοῦ Γένους· ἐνδέχεται ἡ ἐκλογὴ νὰ μὴ σᾶς εἶναι ἀρεστὴ, ὁ σκοπός μας ὅμως εἶναι ἐπὶ καλοῦ καὶ ὄχι ἐπὶ κακοῦ. Διὰ τοῦτο ὄχι ἠπατημένος, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μὲ καλὴν πίστιν αὐτοπροαιρέτως ἐπρόσφερα διὰ τὸ κοινὸν καλὸν τὴν συνδρομήν μου διὰ τὴν ἔκδοσιν, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Β' Τόμου.. »

Δεινουμένου τοῦ ἀγῶνος, ὁ Νεόφυτος Δούκας συνεβούλευσε τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὰ λυσσωδῶς ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, γράφων.

« ... Ἐὰν οἱ τὰ πρῶτα τῶν καθ' ἡμᾶς τῆς σοφίας ἐπαγγελόμενοι παντὶ σθένει πειρῶνται νὰ ἐξελέγξωσιν ἐκ συκοφαντίας ἀλλήλους εἰς τὸ ἔσχατον ἀμαθεῖς, ἡμεῖς οἱ κατ' ἀξίαν καὶ γνησιότητα προκαθίζοντες αὐτοὺς καὶ σεβόμενοι, τίνες ἐσόμεθα; ἂς παύσωσι λοιπὸν ἀλλήλων περὶ ἀμαθείας καταψευδόμενοι· εἰ δὲ ἡ ἕξις καὶ τὸ φιλόσοφον πάθος, τὸν ὀρθὸν ἀποπνίγοντα λόγον, οὐ συγχωροῦσιν, ἔχουσιν ἄλλα βέλη πρὸς ἐκδίκησιν εὐστοχώτερα· εὐστοχώτερα δὲ λέγω, καθότι καὶ ἀληθέστερα, μωρίαν, ἄνοιαν, ἀνοησίαν, ἀναισθησίαν, ἀφροσύνην, ἀστοχασίαν, καὶ ὅσα ἄλλα φυλλολογοῦντες τὸ λεξικὸν τοῦ σοφοῦ Γαζῆ, δύνανται νὰ εὕρωσιν ἄφθονα· τοιαῦτα λέγω ἂς ἐκσφενδονοῦσιν ὅσα θέλουσιν πρὸς ἀλλήλους, ἀλήθειαν λέγοντες· καθότι ἅπαντες τούτων, ἄλλος ἐν ἄλλοις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπίσης μετέχομεν· καὶ φαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὴ ἡ σοφία, διεφθαρμένης τῆς κρίσεως, πρὸς παντελῆ ἐξάλειψιν τῆς ἐνδομυχούσης τοῖς ἀνθρώποις κακίας· ἀσεβείας ὅμως καὶ ἀμαθείας κατ' ἀλλήλων προφέρειν, πρὸς τῷ ἀσέμνῳ σοφοῖς καὶ ἐνθέοις ὅλως ἀνδράσιν ἐστὶ καὶ ψευδὲς προφανῶς.

» ... Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀθετήσωσι παντελῶς, ἐν οἷς παλαίουσι, τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς, τῆς μόνης ἀξιοχρέου ἡγεμόνος πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ πρὶν νὰ ὁρίσωσι καλῶς τὸ περὶ οὗ δια-

μάχονται, πρὶν διαιρέσωσιν, εὐθὺς χωροῦσιν ἁπλῶς εἰς τυφλὰς καὶ περιττὰς ἀποδείξεις, διασπαράττοντες τὴν ἀλήθειαν, οὐχ ὅπως αὐτὴ ἐν ἁπλότητι ἔχει, ἀλλ' ὅπως ἂν ἕκαστος θέλῃ καὶ δύναται· τὸ δὲ ἀπόφημι τὴν ἐλάττονα, διαιρῶ δὲ τὴν μείζονα, οὐ δέχομαι τὸ συμπέρασμα, οὗτοι δὴ οἱ λύχνοι τῆς ἀληθείας, ὡς δῆθεν σχολαστικά τινα ῥημάτια ἐξέλιπον παντελῶς. Ἂς πλανῶνται λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας μιᾶς οὔσης ἐν ὅλῳ ἀχανεῖ πελάγει τοῦ ψεύδους, θηρεύοντες τὴν νίκην ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς τερθρείας τὴν δύναμιν... Ἐὰν ἀναλύσῃ τις τὰς διαφορὰς αὐτῶν εἰς τὰ πρῶτα στοιχεῖα, θέλει εὕρει βέβαια, ὅτι οἱ διαπληκτισμοὶ αὐτῶν προέρχονται ἐκ τῆς παραβάσεως τῶν διαλεκτικῶν κανόνων· καθότι μεταχειρίζονται συλλογισμοὺς ἢ ἐκ τεσσάρων ὅρων ἢ ἐκ δύο μερικῶν προτάσεων, ἐξ ὧν συνάγεται οὐδὲν ὑγιές.

»... Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἔχομεν πάλιν νὰ ἐλπίζωμέν τι καὶ ἐκ τῶν τοιούτων διατριβῶν εἰς τὴν τῆς γλώσσης διόρθωσιν· καθότι βλέπομεν αὐτὴν προφανῶς ἐπιῤῥέπουσαν ἠρέμα ἐξ ἀντικειμένων ὁρίων ἐπὶ τὸ κέντρον τῆς ἰδίας βαρύτητος, καὶ περιπαθῶς ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἑνώσῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀκεραιότητι τοὺς γνώμῃ καὶ προαιρέσει διαιρεθέντας, τοὺς ὁποίους ἥνωσε φύσει ἐκ τετρακισχιλίων ἤδη ἐτῶν· ἐπειδὴ ἡ τύχη καὶ αὐτῆς ἐταλαντεύετο μέχρι τοῦδε καθὼς καὶ τὰ πάθη ὡς ἐπὶ τρυτάνης, ἄλλως παρ' ἄλλων μεταφερομένη τριάκοντα ἤδη ἔτη· καὶ μόλις ἐσχάτως ἐδυνήθη νὰ λάβῃ μορφὴν βασιμωτέραν καὶ ἀξίαν ὁπωσοῦν ἑαυτῆς· πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἑλκύσῃ, καὶ πάντας τοὺς αὐτὴν ἀγαπῶντας, καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦντας, καὶ νὰ τοὺς συγκεντρώσῃ εἰς τὸ αὐτό.

» Εἰς τὰς προλαβούσας διατριβὰς καὶ φιλονεικίας ἡμῶν περὶ γλώσσης ἐζήτησα παρὰ τῶν ἀντικειμένων μοι διορίαν τῆς βελτιώσεως αὐτῆς δέκα ἔτη, καὶ τότε πάλιν νὰ ἀντιπαλαίσωμεν ἐκ δευτέρου, ἐκ πραγμάτων μᾶλλον ὁρμώμενοι· ἀλλ' ἠπατήθην ὑπερτείνας τὴν προθεσμίαν, τῶν πραγμάτων ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου καταλαβόντων με· καθότι βλέπομεν ἤδη βιβλία νεοφανῆ, ἔνθα δὲν εὑρίσκεται μήτε ἓν ὄνομα ἄγνωστον ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πλάτωνος. Ὀκνηρὸς ἄρα μάντις κἀγὼ τῆς προόδου ταύτης εἰς δέκα ἔτη, ὑποδύσκολον νομίσας τὸ πρᾶγμα. Ἀπεπνίγησαν δὲ ἐν φιλολογίᾳ τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ οἱ παράλογοι ὅροι καὶ κανόνες τῶν Κοραϊστῶν περὶ τὴν σμικρολογίαν τῶν λέξεων, κρεῖττον, ἐνδόμυχον, ἀποφράς, συγχωρεῖν, ἐπι-

τρέπειν, χαλεπαίνειν, ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ λοιπά· καθότι φυσικὰ ἕκαστος ζητεῖ νὰ εἰσάξῃ τὸ καταλληλότερον πανταχοῦ εἰς τοὺς κόπους του· ὁ δὲ διψῶν τοῦτο, ὀλίγον φροντίζει τῆς πρὸς τὰς λαχανοπώλιδας θρυλλουμένης φιλανθρωπίας τῶν φιλοσόφων· ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν ἔχει χώραν πλέον τὸ, νόμῳ καλὸν, νόμῳ κακὸν, οὐδεμὲν φατρίας ἀρχὴ, τὸ πᾶν κατὰ βούλησιν ἐπισύῤῥουσα· ἀλλ' ἐπιθυμία κοινὴ καὶ δίψα τῶν πάντων πρὸς τὰ ἀκίβδηλα καὶ ἀρχαῖα ([1]). »

Καὶ ἀλλογενεῖς δὲ βλέποντες τὴν ἔξαψιν τῶν παθῶν συνεβούλευσαν εἰς τὰς ἀντιμαχομένας ἐφημερίδας ἵνα παύσωσιν ο ὖσαι δοχεῖα προσωπικῶν διατριβῶν ἀπομωρανθέντων λογίων. Χάριν περιεργείας καταχωροῦμεν ὁλόκληρον τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ φιλέλληνος Νεαπολιτανοῦ μαρκησίου Πουότη.

« *Ἄνδρες Ἕλληνες.*

» Δὲν ἀμφιβάλλεται, ὅτι σκοπὸς τῶν ἐφημερίδων ἄλλος δὲν εἶναι, εἰμὴ νὰ φωτίζωσι τὰ ἔθνη διὰ τῆς δημοσιεύσεως καὶ κρίσεως τῶν νέων συγγραμμάτων. Διὰ νὰ φθάσωσι λοιπὸν εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν σκοπὸν αἱ ἐφημερίδες, πρέπει οἱ γράφοντες νὰ πραγματεύωνται τὸ ἔργον των μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν, διακρίνοντες δηλαδὴ τὰ τῶν ἄλλων συγγράμματα μὲ φιλοσοφικὴν κρίσιν καὶ ἀδιαφορίαν, ἐπειδὴ μόνον τὸ κοινὸν ὄφελος, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς ἐφημεριδογράφους, νὰ ἐξετάζωσι καὶ νὰ κρίνωσι τοὺς κόπους, καὶ τὰς διατριβὰς τῶν σπουδαίων. Καὶ πῶς ἐμποροῦμεν νὰ μὴν ὑποπτεύωμεν ψευδῆ τὸν ζῆλον τῶν ἐφημεριδογράφων, ὅταν τοὺς βλέπωμεν ἢ κατηγοροῦντας τὰ καλὰ συγγράμματα, ἢ τὰ ἀχρειέστατα ἐπαινοῦντας, καὶ μάλιστα ὅταν μεταχειρίζωνται εἰς αὐτὰ τὰ περιοδικά των συγγράμματα ἰδέας, καὶ φράσεις ἀναξίας τῶν πεπαιδευμένων καὶ φιλοσόφων; Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς καθ' ἕνα, μὲ μεγάλην δυσαρέσκειαν καὶ λύπην βλέπομεν ὅτι ἀκολουθεῖ τὸ ἐναντίον εἴς τινας τῶν ἐφημερίδων ὑμῶν. Τί τὸ αἴτιον τούτου; ἡ ἀπόκρισις δὲν εἶναι δύσκολος, καὶ ἐγὼ δὲν θέλω νὰ φανερώσω ὅ,τι εἶναι τοῖς πᾶσι φανερόν. Ἐγὼ δὲν εἶδον ποτὲ μήτε τὸν Τηλέγραφον, μήτε τὴν Ἀθηνᾶν, ἀλλ' οὔτε τὴν Ἶριδα. Ἡ Καλλιόπη ὅμως καὶ ὁ Λόγιος Ἑρμῆς οὐδὲν ἄλλο παριστάνουν παρὰ μίαν ἀλλε-

---

([1]) Καλλιόπη, Περ. Α'. τεῦχος Κ'.

πάλληλον, καὶ ἀκατάπαυστον κατηγορίαν. Εἰς τοὺς τελευταίους ἀριθμοὺς ἐξαιρέτως τὸ πρᾶγμα ἀπέρασε τὰ ὅρια, καὶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος σπουδαῖος καὶ καλὰ ἀναθρεμμένος, ὁ ὁποῖος δὲν λυπεῖται, καὶ δὲν ἐντρέπεται ἀναγινώσκων ἐκείνας τὰς διατριβάς.

» Οἱ σπουδαῖοι ἑνὸς ἔθνους, ὦ Ἕλληνες, τὸ ἐξεύρετε καλὰ, εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ λαοῦ· χρέος των εἶναι νὰ τὸν φωτίζωσι, νὰ τὸν ἡμερόνωσι, νὰ τὸν ὁδηγῶσι πρὸς τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐμβάλλωσιν εἰς τὴν καρδίαν του τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, τὸν ἔρωτα τῆς κοινῆς δόξης, τὸ σέβας εἰς τοὺς νόμους, καὶ νὰ τὸν διδάσκωσι τέλος πάντων ὅτι ὅλοι οἱ συμπολῖται μιᾶς πόλεως, ὅλα τὰ μέλη ἑνὸς ἔθνους, ὅλοι οἱ ἐγκάτοικοι τοῦ κόσμου εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιον γένος, ἔχουν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν προπάτορα, ἔχουν τὰ ἴδια χρέη, τὸν ἴδιον σκοπὸν, καὶ πρέπει νὰ σχηματίζωσι μίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν. Ἐὰν δὲν καταλάβωμεν ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν δὲν φρονήσωμεν οὕτω, φιλόσοφοι δὲν εἴμεθα, εἶναι ματαία ἡ λογιότης ἡμῶν, εἰς μάτην ὑπεμείναμεν τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ὁποίας ἀνάγκη εἶναι νὰ δοκιμάσῃ καθεὶς, ὅστις θέλει νὰ προκόψῃ· αὐτὰ εἶναι πράγματα γνωστὰ, καὶ δὲν ζητοῦν περισσοτέραν ἀπόδειξιν, καὶ ὑμεῖς δὲν χρειάζεσθε ξένα παραδείγματα, ἀλλὰ ἡ ἱστορία τῶν προγόνων ὑμῶν, τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ ἡ ζωὴ τέλος πάντων τοῦ ἀμιμήτου Σωκράτους, ἀρκοῦν ν' ἀποδείξωσι ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ποῖον τὸ χρέος τῶν ἀληθινῶν φιλοσόφων. Ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὁ ἔρως τῆς πατρίδος, ἔκαμαν νὰ καταφρονήσῃ οὗτος ὁ σεβάσμιος ἄνθρωπος ὅλας τὰς ὕβρεις τῶν συκοφαντούντων, καὶ νὰ πίῃ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, μὲ ἐκείνην τὴν ἱλαρότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ὑμεῖς εὐωχούμεθα εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τοὺς γάμους. Εἰς τὸ συμβούλιον τῶν στρατηγῶν ὁ Θεμιστοκλῆς, πρὶν νὰ ναυμαχήσωσι μετὰ τῶν Περσῶν, εἰς ἄλλο μὴ ἀποβλέπων, παρὰ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, ἀντὶ νὰ ὀργισθῇ κατὰ τοῦ Εὐρυβιάδου, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ τὸν ἐπαπειλήσῃ, ἀνατείνας τὴν βακτηρίαν του, ἡσύχως τῷ εἶπε, « ἄκουσε πρῶτον, ὦ Εὐρυβιάδη, τοὺς λόγους μου, καὶ ἔπειτα κτύπησον. »

« Ποῖος εἶσαι σὺ, θέλει ἴσως εἰπῇ τις, καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς διατριβῆς σου, ἐπαγγελλόμενος ἀναφανδὸν τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ μιμούμενος τὸν Εὐρωπαῖον τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ τὴν συμβουλευτικήν του ἐπιστολὴν ὑβρίζοντα ; Τὸ ὄνομά μου νὰ φα-

νερώσω δὲν φοβοῦμαι, ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος ὑπογεγραμμένον τὸ εὑρίσκετε· ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος λόγου μου δὲν ἀποβλέπει εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ σᾶς συστήσω μὲ ὅλην τὴν ἀδελφικὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἀγάπην, τὸν ἔρωτα, καὶ τὸ ἀληθινὸν ὄφελος τοῦ γένους ὑμῶν. Ἐγὼ ἐμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ εἰλικρινῶς, ὅτι μήτε ἡ φιλία μήτε ἡ ἔχθρα ὁδηγοῦν τὸν κάλαμόν μου. Τὸν λόγιον Κοδρικᾶ δὲν γνωρίζω, σχέσιν καὶ φιλίαν δὲν ἔλαβον ποτὲ μὲ τὸν περίφημον Κοραῆ. Τὴν Μελέτην τοῦ πρώτου περὶ τῆς γλώσσης ἀκόμη δὲν ἀνέγνωσα, ἀλλὰ μόνον τὸ σύντομόν της μὲ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ· καὶ μ᾽ ὅλον τοῦτο καλὸν μοὶ φαίνεται τὸ βιβλίον, ὠφέλιμον εἰς τὸ γένος· τοῦ Κοραῆ τὰ συγγράμματα πολλάκις ἀνέγνωσα, καὶ πάντοτε ἀνὰ χεῖρας τὰ ἔχω, καὶ δὲν ἐμπορῶ νὰ κρύψω ὅτι ἡ ἡδονή μου ὁσάκις πάλιν τὰ ἀναγινώσκω ἀνεγείρεται εἰς ἐμὲ αἰσθαντικωτέρα, καὶ ὅτι μοὶ φαίνεται ν᾽ ἀκούω τὴν φωνὴν τοῦ φιλοπάτριδος φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει τὴν ἀρετὴν, καὶ δεικνύει τὸν ὀρθὸν λόγον τῶν ἐπιστημῶν. Καὶ μ᾽ ὅλον τοῦτο δὲν ἐξεύρω πῶς οὗτοι οἱ δύο ἄνθρωποι ἀδιαφοροῦν τόσον, διὰ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲν κινοῦνται μὲ τὴν φρόνησίν των νὰ σβύσουν τὰς πρὸ καιροῦ συστηθείσας εἰς αὐτοὺς δύο φατρίας, καὶ τὰς μᾶλλον λαμπρῶς προχωρούσας ἐπὶ τὰ πρόσω.

Τίς τ᾽ ἄρα σφῶε θεῶν ἔριδι ξυνέοικε μάχεσθαι;

« Ἐπειδὴ οἱ μὲν ἀντὶ νὰ ἐξετάσωσιν ἀκριβῶς καὶ φιλοσοφικῶς τὸ σύγγραμμα τοῦ πεπαιδευμένου Κοδρικᾶ τὸν σκώπτουσι, τὸν θεατρίζουσι, τὸν περιγελοῦσιν ἀπρεπῶς, οἱ δὲ ἀλησμονοῦντες ὅλους τοὺς κόπους τοῦ σεβασμίου Κοραῆ, πᾶσαν τὴν δόξαν, τὸ ὄφελος ὅλον, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν εἰς τὸ γένος, καὶ πασχίζοντες νὰ τὸν ἀτιμάσωσι, καταθλίβουσι πικρῶς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ τελευταῖα τοῦ τιμίου γέροντος ἔτη· ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς, σεβάσμιε γέρον, semper tua rura mane sunt. Τὰ συγγράμματά σου, αἱ φιλοσοφικαὶ παρατηρήσεις σου εἰς τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς, ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη ἐδίδαξεν ὅλους τοὺς ἀληθῶς πεπαιδευμένους ὁμογενεῖς τε καὶ ἀλλογενεῖς, νὰ προφέρωσι τὸ ὄνομά σου μ᾽ εὐλάβειαν καὶ σέβας· καὶ ἂν εἷς τίμιος ἄνθρωπος καὶ φίλος σου, λέγω ὁ Κύριος Πατρινὸς, ἀπατηθεὶς ὑπὸ μιᾶς ἀπερισκέπτου ὁρμῆς οὕτως ἀπρεπῶς καὶ ἀναξίως εἰς ἕνα φίλον, ἐκοινοποίησε διὰ τοῦ τύπου ἓν μικρὸν σφάλμα τῆς ψυχῆς σου, δὲν ἀμφιβάλλω ὅμως ὅτι μετὰ τὴν πρᾶξιν μετεμελήθη. Ἐπειδὴ οὗτος, ὁ καλὸς καὶ προκομμένος ἄνθρωπος, ὡς ἀκούω, ἠξεύρει καλὰ ὅτι εἶναι

χρέος ἱερὸν νὰ παραινῶμεν τοὺς φίλους ἡμῶν, νὰ τοὺς διορθόνωμεν σφάλλοντας, καὶ νὰ καλύπτωμεν ἐνταυτῷ τὰ σφάλματα αὐτῶν· ὁμολογῶ ὅτι ὁ Κοραῆς κακῶς ἔπραξε γράψας τῷ Πατρινῷ, καθὼς ἔγραψε, πλὴν δὲν ἐμπορῶ νὰ πληροφορηθῶ ὅτι ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ δι' ἐκείνης τῆς ἐπιστολῆς του τὴν δημοσίευσιν τῆς μελέτης τοῦ σπουδαίου Κοδρικᾶ, σύγγραμμα φιλοσοφικὸν καὶ ὠφέλιμον τῷ ἔθνει· ὅμως ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, παύσατε τέλος πάντων ἀπὸ τὰς ἔριδας, καὶ ἀπολιπόντες τὰς αἰσχρὰς κατηγορίας, ἐπιστρέψατε τὸν νοῦν καὶ τοὺς κόπους ὑμῶν πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς ὑποθέσεις· ἡ σημερινὴ γλῶσσα τῆς Ἑλλάδος ζητεῖ τὰς μελέτας τῶν σπουδαίων, καὶ ἡ ὕλη τοῦ συγγράμματος τοῦ ἐλλογίμου Κοδρικᾶ εἶναι ἀξία τῶν φροντίδων καὶ κόπων τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων.

» Διατί λοιπὸν δὲν προτίθεται τοῦτο τὸ πρόβλημα εἰς τὰς μελέτας ὑμῶν; διατί δὲν ἐξετάζετε ἀκριβῶς καὶ φιλοσοφικῶς τὸ σύγγραμμα τοῦ Κοδρικᾶ, χωρὶς νὰ ἐγκαλέσητε εἰς δίκην τὸν συγγραφέα; διατί δὲν καταγίνεσθε εἰς τὴν σύνθεσιν ἑνὸς ἐντελοῦς λεξικοῦ τῆς ἁπλουστέρας γλώσσης; λέγω τὴν ἀλήθειαν, τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν φωτισμένων ἐθνῶν, εἶναι τὸ λεξικὸν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης· ὑμεῖς εὑρίσκετε τὸ πρόβλημα τούτου τοῦ ἀναγκαίου βιβλίου εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ, ὁ ὁποῖος ἐπρόβαλε ὑμῖν καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ συντεθῇ.

» Ἀλλὰ τί κάμνει χρεία νὰ πολυλογῶ; ὑμεῖς δὲν ἀγνοεῖτε τί πρέπει νὰ πράξετε διὰ νὰ τελειοποιήσητε τὴν παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος ὑμῶν. Ὅθεν ὢν βέβαιος, ὅτι ἕως τοῦ νῦν « Διὸς δ' ἐτελείετο βουλὴ », δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλετε παύσῃ ἀπὸ αὐτὰς τὰς λεπτομερεῖς καὶ ψιλὰς παρατηρήσεις ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ ἐν ταὐτῷ ἀποβλέποντες εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ζήλου τῆς ψυχῆς μου πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, θέλετε συγχωρήσει τὴν ἀκομψότητα καὶ ἀπειρίαν τοῦ παρόντος λόγου. Ἔρρωσθε.

Ἐν Νεαπόλει 1819 τῇ 14 Σεπτεμβρίου.

Ὁ Μαρκέζος ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΟΥΟΥΤΗΣ (¹). »

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ φιλέλληνος τούτου ἐπετέθη ἀνώνυμός τις Κο-

(¹) Καλλιόπη 1820, σελ. 85--87.

δρικιστής, ἐλέγχων αὐτὸν ἐπὶ προσωποληψίᾳ διὰ τὴν εἰς τὸν Κοραῆν ἀποδιδομένην προτίμησιν ([1]).

Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι καὶ ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐκδοθεὶς πρὸς τοὺς διαπληκτιζομένους λογίους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους προτρεπτικὸς Νεοφύτου τοῦ Δούκα (ἐν Βουκουρεστίῳ 1 Σεπτεμβρίου 1819). Διὰ τῶν πατριωτικῶν χειλέων τοῦ φιλογενοῦς τούτου Ἠπειρώτου ἡ Ἑλλὰς ἀπευθύνει τὴν ἑξῆς φλογερὰν εἰς ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην πρόσκλησιν.

« Εἰρήνην τὴν ἐμὴν, ὦ παῖδες ἐμοὶ, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, ὡς οὐκ ἐξὸν πρὸς ἃ σπεύδετε ἀφικέσθαι, μηδὲ τὴν μεγάλην ταύτην μεταβολὴν ἀπεργάσασθαι ἣν σκοπεῖσθε, μὴ αὐτοὺς πρότερον πρὸς ἀλλήλους ὁμονοοῦντας. Πρώην γὰρ (οὐ πολὺς δὲ διεῤῥυηκώς ἐστι χρόνος) ἦν τὰ μὲν ἐμὰ ἀσθενῆ καὶ διαμόχθηρα, ἦν δὲ πάνυ ὀδυνηρὰ καὶ οἰκτρά· πολλῷ μὲν τῷ πάθει περιαλγούσης, πλείῳ δὲ τῷ πόθῳ περιμενούσης τὸν χρόνον τοῦτον, ὅθ' ὑμεῖς ἐν ὀλίγῳ ἀπό τε τῆς ὀδυνηρᾶς κλίνης τοῖς τῶν λόγων φαρμάκοις ἀναῤῥώσαντες, καὶ τῷ ἐκ φιλοσοφίας σμήγματι τὸν ἐνυπάρχοντα ἀποσμήξαντες ῥύπον, εὖ μὲν θεραπεύσαντες ἀνωρθώσατε, εὖ δὲ περιεστείλατε, καὶ ἐπὶ μείζω προϊέναι ταῖς ἐλπίσι παρέσχετε. Τὸ γὰρ σύμπαντας ὑμᾶς οὕτω πολλῷ πόθῳ καὶ ἐξ ὁμονοίας πρὸς τὸ κοινὸν ξυμπροθυμηθῆναι συμφέρον, τί τῶν ἁπάντων ὧν σκοπεῖτε, οὐ παρέσχεν ἐλπίδα τοῦ ἀνασώσασθαι; Καὶ δέχομαί γε, ὦ παῖδες, τὴν περὶ ταῦτα εὐγνωμοσύνην ὑμῶν, δέχομαι τὴν ἀπότισιν τῶν τροφείων, καὶ ἀντοφείλω τὰ σῶστρα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τέως· νῦν δὲ πῶς ἔχει τὰ κατ' ἐμέ; Τοῦτο τῷ ὄντι καὶ ἐννοεῖν μοι λυπηρὸν, καὶ λέγειν ὀδυνηρότερον, καὶ ταῦτά γε πρὸς ὑμᾶς, ἐφ' ᾧ καὶ καταδύεσθαί μοι δοκῶ. Ὑμεῖς γὰρ, ὦ παῖδες, ἀντὶ τοῦ πρόσω ἔτι συμφώνως ἰέναι, καὶ σὺν ἀγαθαῖς ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ τὰ μείζω χωρεῖν, διαιρεθέντες καὶ συνταραχθέντες ἐκ στάσεως, μάχεσθε, καθάπερ τὰ θηρία, κεραϊζόμενοι ὑπ' ἀλλήλων καὶ διαδακνόμενοι. Τί οὖν ἐκ τούτων ἐλπὶς περιέσεσθαι τῇ μητρί; Τί δὲ καὶ ὑμῖν περιγενήσεσθαι πλέον; Οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς γαστρὸς ἐστὲ προελθόντες; οὐκ ἐμοὶ παῖδες πάντες; οὐχ ὁμοδίαιτοι; οὐχ ὁμόσκηνοι, ὑπὸ τὸν αὐτὸν γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες καὶ αὐξηθέντες ἥλιον, καὶ αἰθέρα, καὶ νόμον, καὶ τὴν αὐτὴν φωνὴν προϊέ-

([1]) Καλλιόπη, σελ. 152—156.

μενοι, καὶ τοῖς αὐτοῖς στοιχειούμενοι μυστηρίοις; Πόθεν οὖν καὶ ἐφ' ὅτῳ τοσούτῳ περικέχυσθε πάθει, ὥστε οὐδ' ἀνεῖναι ἀλλήλοις, εἴ τῳ καὶ ἡμάρτηταί τι, ὡς ἀπό γε τῶν λόγων δοκεῖν; Ἀλλ', ὦ παῖδες, εἴ τις μνήμη ἔτι φιλοστόργου μητρὸς, εἴ τις εὐγνωμοσύνη ὑμῖν πρὸς αὐτὴν ὑπολείπεται, παύσασθε ἐρίζοντες, φθονοῦντες, ὑπ' ἀλλήλων φθειρόμενοι, ἀπολλούμενοι· καί μου τῆς φωνῆς ταύτης, ὡς ἀπὸ καρδίας μητρὸς ἀγαπώσης, προϊούσης ἀκούσατε. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. »

Μετὰ τοῦτο ὁ Δούκας ἐξακολουθῶν τοὺς πρὸς ὁμόνοιαν ἐξορκισμοὺς καταδεικνύει τὰ ἐκ τῆς λυσσώδους ἐκείνης φιλολογικῆς πάλης προελθόντα κακά. « Τίς οὐχ ὁρᾷ τὰ ἐνδοξότερα τῶν σχολείων τὰ μὲν ἤδη ἀνατραπέντα, τὸ ἐν Βυζαντίῳ, τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ, τὸ ἐν Σμύρνῃ· τὰ δὲ ὥσπερ ἀνερμάτιστος ναῦς, σαλευόμενα; Τίς δὲ καὶ τὰς αἰτίας τούτων οὐ σύνοιδεν, ὧν πρώτη ἂν εἴη ἡ πρὸς ἀλλήλους καταφορὰ καὶ τὸ μῖσος; . . . Εἰρήνη, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, εἰρήνη καὶ φιλία, τὸ περισπούδαστον καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα· φιλία τὸ καθ' αὐτὸ μέγα ὂν, καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τιμώμενον. »

Ἀναφέρων δὲ πλεῖστα τῶν προγόνων παραδείγματα συντείνοντα εἰς εἰρηνοποίησιν, τελευτᾷ οὕτῳ· « Περὶ δὲ τῆς φιλολογίας, ἐγὼ μὲν περὶ γλώσσης, καὶ μάλιστα περὶ λεξειδίων μηκέτ' ἂν μηδένα διαφιλονεικεῖν ἂν βουλοίμην, μηδὲ διακοντίζεσθαι ὑφ' οὕτω πάθους πολλοῦ ὁρμωμένους, τῆς δὲ χρείας ἀναγκαζούσης, λεγέτω ἁπλῶς τὸ παριστάμενον ὁ βουλόμενος. Εἰ δὲ ποτ' εἴη ἀνάγκη ἀποτείνεσθαι πρός τινα, γραφέτω πρὸς τοῦτον φιλικῶς, ἢ γοῦν ἐν μηδενὶ καθαπτόμενος· τὸ γὰρ περὶ γλώσσης διατείνεσθαι οὐκέτ' ἔμοιγε δοκεῖ καλὸν εἶναι· μέχρι μὲν γὰρ ἀταλαίπωρον καὶ ἀκαταζήτητον ὡς ἐν πολλῷ τῷ σκότῳ τὸ πρᾶγμα ἦν, ἀναγκαῖον ἐδόκει· νῦν δὲ πλέον ἢ ἔδει διαφιλονεικηθέντος, καὶ τῶν μὲν οὕτω, τῶν δ' ἐκείνως γραφόντων, μιμουμένων, λειπομένων, ὑπερτεινόντων, ὅπως ἂν ἕκαστος βούληται, μάταιον ἔσται πλείω περὶ τούτου διδάσκειν (1)... »

Ἐν ἔτει 1820 ὁ πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ἀπαντῶν εἰς τὸν Κοδρικᾶν ἀποστείλαντα αὐτῷ ἀντίτυπον τῆς περὶ *Γλώσσης Μελέτης*, ἔγραφεν ἐν τέλει καὶ ταῦτα. « Ὅτι εἰς κενὸν ἀπέβησαν αἱ περὶ γλώσσης διδασκαλίαι τῶν δημοσίᾳ φιλοσοφούντων, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐπεχείρησαν νὰ πλέξωσι τὸ ἐξ ἄμμου σχοινίον, φανερὸν, ἐπειδὴ χά-

(1) Καλλιόπη, 1820, 87—91.

ριτι Θεοῦ Ἕλληνες, χριστιανίζοντες, πρόμαχοι καὶ προασπισταὶ τῆς ἀληθείας δὲν ἐξέλιπον ἀπὸ τὸ Γένος, ὧν τὰ πρῶτα φέρουσαν τὴν ἐλλόγιμον αὐτῆς εὐγένειαν βλέποντες χαίρομεν χαρὰν ὑπερβάλλουσαν, ἐπευχόμενοι αὐτῇ θεόθεν μῆκος ζωῆς, ὑγείαν ἄκραν, καὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον, ἵνα καὶ ἄλλας παραπλησίας ὠφελείας τῷ Γένει συνεισφέρουσαν φιλοτίμως ἔχῃ μὲν παρὰ πᾶσι τοῖς τῶν καλῶν ἐρασταῖς ἀθάνατον εὔκλειαν, τύχῃ δὲ καὶ τῶν οὐρανίων ἀντιδόσεων ἐν τῷ καιρῷ τῆς μισθαποδοσίας τῶν ἔργων (1). »

Ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐκείνῃ πάλῃ ἀνεμίχθησαν, ὡς ἐῤῥέθη, καὶ ἄλλοι μὴ λόγιοι καὶ πρὸ πάντων ἔμποροι. Ἰδοὺ δὲ παραδείγματος χάριν τί ἔγραφεν εἷς ἐκ τούτων, ὁ Κωνσταντῖνος Ἠλιάδης Μακεδὼν ἐμπορευόμενος ἐν Βουκουρεστίῳ (15 Νοεμβρίου 1819). « Βλέπων τὴν μεγίστην ἀπώλειάν τινων τῆς νεολαίας, ἐνθουσιασμένων ἀπὸ τὸν φατριαστικὸν τύφον, καὶ γαυριώντων καθημερινῶς εἰς τὰ φατριαστικὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ ἐπαιρομένων εἰς μόνον τὸν γέροντα Κοραῆ, χωρὶς νὰ βλέπουν τὸν ὀρθὸν λόγον, ἔκλεψα ὀλίγον τὸν καιρὸν ἀπὸ τὰς ἄλλας τοῦ ἐμπορίου μου ἀσχολίας διὰ νὰ παρακινήσω τοὺς φίλους μου νέους, νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ ἑξῆς ὄχι εἰς τὸν λέγοντα, ὄχι ποῖος τὰ λέγει, καὶ οὕτω νὰ γίνωνται ἐκλεκτικοὶ ὡς αἱ μέλισσαι, παραβλέποντες καὶ καταφρονοῦντες τοὺς ἡμιμαθεῖς καὶ ἀπατεῶνας, τοὺς δυναμένους νὰ τοὺς διαφθείρωσιν ἀνεπαισθήτως (2). »

Ἕτερος δὲ διατριβογράφος ἀπαντῶν εἰς τὸν Κρῆτα Ἐμμανουὴλ Βερνάρδον ἀποκαλεῖ τὸν Κοραῆν *παγκάκιστον, μισέλληνα, ἄλογον συκοφάντην, καὶ ἄλογον τέρας* (3).

Ἀλλὰ τοὺς διαπληκτισμοὺς αὐτῶν κατέπαυσεν ἡ ἐπελθοῦσα Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, καθ' ἣν πάντες λησμονήσαντες τὸ παρελθὸν ἀδελφικῶς συνειργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας.

Ἀντίπαλοι τοῦ Κοραῆ, ἐκηρύχθησαν ἀρχῆθεν καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει λόγιοι μετὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ ποιητὴς Ἰακω-

---

(1) Καλλιόπη 1820, σελ. 186.—Ἐπειδὴ ὁ Λόγιος Ἑρμῆς ἐξέφρασεν ὑπονοίας πλαστότητος τῶν δημοσιευθεισῶν πρὸς Κοδρικᾶν ἐπιστολῶν τοῦ τε πατριάρχου Γρηγορίου Ε' καὶ τοῦ πρώην τοιούτου Κυρίλλου ΣΤ', οἱ ἀδελφοὶ Ποστολάκα, ἔνθερμοι τούτου ὀπαδοί, ἐδημοσίευσαν διὰ τῆς Καλλιόπης (1821, σελ. 11, 23) διαμαρτύρησιν περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

(2) Καλλιόπη 1821, σελ. 24—33.

(3) Αὐτ. σελ. 41

βάκης Νερουλὸς εὐφυῶς ἐσατύρισε τὰς περὶ γλώσσης δοξασίας τοῦ Κοραῆ, γράψας κωμῳδίαν, ἣν ἐπέγραψε *Κορακιστικὰ ἢ Διόρθωσις τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσας* (¹). Ἐκ ταύτης δὲ χάριν περιεργείας παρατίθημι τὴν ἑξῆς σκηνήν, ἐν ᾗ σατυρίζεται ἡ πρὸς προσηλυτισμὸν τάσις τῶν Κοραϊστῶν.

(Πρᾶξις Β΄, σκηνὴ Γ΄.)

Μιτυληνηοί.—Ἀφεντέλη, μεῖς εἵμαστε Μιτυληνηοὶ μὲ συμπάθεο· μᾶς εἶπαν κἄποιοι δᾶ, πῶς 'ς αὐτὴ τὴ χώρα ὅποιος ἔρθῃ, πλερώνεται χοϊντρὰ γιὰ νὰ μάθῃ κἄτι λόγια, τζ' ἀποῦ μάθῃ τα, γίνεται τζ' αὐτὸς δάσκλος; τζὲ γιουμίζει τὸ πουτζέλι του, μὲ συμπάθεο· στραβὰ νὰ καθίσμε, τζ' ἴσια νὰ μιλήξμε· ἡ δάσκλος τζῆ χώρας μας ποῦ διδάχνει τὰ παιδέλιά μας, μᾶς πέρει τὸ βιό μας· ἐδῶ μᾶς εἶπαν, πῶς δίντε τὸ βιό σας 'ς ἐκνοὺς ποῦ θέλουν νὰ μάθουν ἀποῦ σᾶς τὴ προκοπή σας.

Σωτήριος (²).—Καὶ ποῖοι ἔνι οἱ ὁποῖοι εἰς ὑσᾶς δώσειν εἶχον αὐτὰς τὰς συμβουλὰς ἄνθρωποι;

Μιτυληνηοί.—Αὐτοὶ εἶν' ἀπὲ τζῆ ἐντόπιοι· τζ' ἦταν πρῶτα πραγματευτάδες κορδωμένοι τζὲ πηριφανοι τζὲ τώρα παράτησαν τὴν πραγμάτειά τους, τζ' ἀναγνώθουν καθημεροῦσιο κἄτι χαρτέλια τυπωμένα ποῦρχονται, λὲν, ἀπ' τὴ Φραγγία.

(¹) Ἐδημοσιεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1813, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνετυπώθη ἐν Βιέννῃ ὑπὸ Θεοδώρου Νέγρη μετὰ τοῦ ἑξῆς προοιμίου· « Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ συγγραφέας μας, βλέποντας, ὅτι ἡ γλωσσικὴ λογομαχία, ὁποῦ καταδικάσθησαν οἱ προκομμένοι τοῦ Γένους νἄναι, τώρα τόσα χρόνια, πεσμένοι κατακέφαλα, δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς φέρῃ, ὕστερον ἀπὸ τόσην σύγκρουσιν τῶν ἀπ' ἐναντίας φρονημάτων, τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ἀνυπομονος νὰ τοὺς ἰδῇ νὰ στρέψουν τὸν νοῦν εἰς τίποτ' οὐσιωδέστερα, ἀναγκάσθηκε νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ τὸ δραστήριον μέσον. ὅθεν συνέγραψε τὴν ἀνὰ χεῖρας Κωμῳδίαν, ὅπου κυρίως τὸν Κοραϊσμόν, ὡς ἐνδημικώτερον εἰς τοὺς προκομμένους μας, καταπολεμᾷ, χωρὶς ὅμως νὰ παραμελήσῃ νὰ εἰπῇ ἀφήτως τὴν γνώμην του, ἤγουν ὅτι δὲν προτιμᾷ κανέν' ἀπὸ τὰ κατὰ τύπους λάθη τῆς γλώσσης μας ἰδιώματα. Πλὴν δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι μὲ πολλήν του δυσαρέσκειαν τὸ μεταχειρίσθηκεν, ἔχοντας μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὰ κωμῳδούμενα πρόσωπα, καθὼς περὶ τὴν λύσιν τοῦ μύθου τοῦ παρόντος [illegible] ... Ἀλλ' ἂς τὸ ξαναειπῶ, [illegible] »

(²) Ὁ Σωτήριος ἦν [illegible] Κοραϊστής.

Σωτήριος.—Μήπως αὐτὰ τὰ χαρτία ἔνι τὰ ἤτρια Λογίου Ἑρμοῦ;

Μιτυληνιοί.—Δὲν εἶναι τρία μὲ συμπάθεο, εἶναι πολλά, διακόσα, τρακόσα.

Σωτήριος.—Δὲν εἶπον εἰς ὑσᾶς τρία, ἀμμὴ ἤτρια· ἔκχασα πῶς ὀνομάζονται βαρβαρικῶς...

Γιαννιῶταις.—Μεῖς ἀκούσαμαν 'ς τὸ βιλαέτι μας, πῶς ἐδῶ οἱ ἀθρῶποι καζαντίζουν γρόσα περσὰ γιὰ νὰ μάθουν μιὰ γλῶσσα ἀποὺ καινουργῆς φκιασμένη· καὶ τόμ' ἀφικρασθοῦν ἕκς μῆνες τὸ δάσκαλο, ποσώνουν ὅλη τὴ σοφία, καὶ γίνονται περίσσα προυκουμένοι· κ' ἐμεῖς ἔτζι τ' ἀπεικάσαμεν σηκωθήκαμεν καὶ εἴπαμαν· μῶρ παιδιά, παρὰ νὰ τρέχουμεν σὰ πάνου, σὰ κάτου, γιὰ νὰ μάσουμεν γρόσα, ἀϊδίτε νὰ πάγουμεν τζὰκ 'ς τὴ κδήσας τὴ χώρα δῶ, γιὰ νὰ μάσουμεν γρόσα, καὶ νὰ μάθουμεν οὔλου τοῦ ντουνιᾶ τὰ γράμματα, καὶ νὰ κουβενδιάζουμεν κ' ἐμεῖς σὰ γραμματισμένοι.

Χιῶταις.—Εἴνδα νὰ σοῦ πούμενναι κ' ἐμεῖς, σελεπῆ ἔπεσ' ἀκρίδα 'ς τὸν τόππο μας 'ς τὴ Χιό, ἐρτωχύναμεν, καὶ ἔν εὑρίσκουμένναι νὰ γιουμίσουμαι τὴν παραδαρμένη μας· καὶ ὡδηγήσσασί μας μερικοί, πῶς ἐδῶ μαθέννουσι μιὰ γλῶσσα χωρὶς νὰ δρώσσουσι, καὶ πῶς τὴ χωριάτικη τὴ γλῶσσα ἐδῶ κάντιν τι βγάζουσίν της ἀπ' ὀμπρός, κάντιν τι βάζουσίν της ἀπ' ὀπίσσω, κάντιν τι ξεφλουδιάζουσίν της ἀπ' τὴν μέσην της, καὶ κάμνουσίν την περὶ γραμμάτου· κ' ἐμεῖς ἴντα διάντρο νὰ κάμουμένναι· εἴπαμένναι δᾶ τοῦ τόπου μας τὸ λακιρδί· ὅποιος περπατεῖ κάντ' ηὗρεν, κ' ἤρα· κα' ὅποιος ἒν περπατεῖ, κάντις τὸν ἦφα· κ' ἠρθαμένν' ἐδῶ γιὰ νὰ μάθουμένναι τὰ γράμματα· καὶ γιὰ νὰ μᾶς πληρώνετε γιὰ νὰ τὰ μαθουμένναι· τὴν ἀλήθεια, σελεπῆ, ἒν μᾶς πληρώνετε, ἓ διαβάζουμένναι.

Κυπριῶταις.—Μεῖς εἴμαστε Τζιπρικότταις· εἴχαμ' ἕνα περιβόλιν μὲ τὸ νοίκιν, τρακόσι' ἀργιάλια τὸ εἴχαμεν πακτωμένον, τζ' ἤρθασιν οἱ Ἀγαρηνοί, τζαὶ σύρασιν τὴν πουμπούρα τους, τζαὶ ῥάστ' ἀπάνου μας, τζαὶ μᾶς διαγουμίσασιν τὸ ἔχειν μας, τὸ σιτάριν μας, τὸ παμπάκιν μας, τζαὶ μᾶς ἐξεγυμνώσασιν, τζαὶ μᾶς ἐκάμασιν περιπάτιν· τζ' ἐμεῖς οἱ δύστυχοι γενήκαμεν ζήτουλαις, τζ' ἐπηγαίναμεν 'ς τὸ κονάκιν πότε τοῦ Κυττέων, πότες τοῦ Πάφφου, τζαὶ μᾶς ξονειδίζασιν οἱ ἅγιοι, τζαὶ μᾶς ἐσπρώχνασιν, τζαὶ μᾶς ἐλέγασιν σκυλίν, τζαὶ γαϊδοῦριν· τζ' εὑρεθήκασιν μερικοί, τζαὶ μᾶς εἴπασιν νὰ ἔρθουμεν ἐδῶ, ὁποὺ πληρώνουσιν γιὰ νὰ προκόφτουσιν τοὺς ἀνθρώπους· τζ' ἐμεῖς

ἤρθαμεν ἐδῶ, ἂν θέλετε νὰ μᾶς πληρώνετε, νὰ μάθουμεν ἀπὸ σᾶς ὅ,τι θέλ' ἡ ὄρεξίς σας.

Σωτήριος πρὸς τὸν ὑπηρέτην. Ἔπαραι τούτους ὅλους νὰ φυλάξωσι Τεσσαρακοστήν.

Γιαννιῶταις.—Μὸρ τὶ μᾶςς κραίνςς;

Χιῶταις.—Ἴνδα διάντρο, στέλλεις μας νὰ κάμουμένναι νήστεια;

Κυπριῶταις.—Τὸ στομάχιν μας γένηκ' ἀπὸ τὴν πεῖναν σὰν πέταυρον, τζαὶ τοῦτος στέλνει μας νὰ νηστέψωμεν.

Μιτυληνηοί.—Ἀφεντέλη, ἡ Σαρακοστὴ πέρασε· τὶ τὴν φέρνεις ὀξοπίσου· νὰ μὴν ἔχασες τὰ πασχάλιά σου;

Σωτήριος.—Δὲν εἶπον εἰς σᾶς νὰ νηστεύσητε, ἀμμὴ νὰ σᾶς ἐπάρωσιν εἰς τὴν, ὁποίαν ὀνομάζουσιν οἱ χυδαῖοι Καραντίναν, Τεσσαρακοστήν. Ἔπαραι τούτους λοιπὸν, καὶ δίδε εἰς αὐτοὺς τεσσαράκοντα ἡμέρας ὡς ἂν καθάρσιον ἢ ὡς ἂν ἐμετικὸν ἀπὸ ἓν φύλλον ἠτρίου Λογίου Ἑρμοῦ· καὶ ἀποῦ καθαρισθῆν θέλωσι, τότε φέρε τούτους ὧδε εἰς ἐμέ.

Χιῶταις.—Ἐμεῖς σκορδοῦλλα ἔν ἔχουμένναι, ποῦ νὰ μᾶς χαρβαλώσῃς 'ς τὴν Καραντίναν.

Κυπριῶταις.—Ἐδῶ μοιάντζει τρώγουσιν τὰ γράμματα, καὶ παραγιομίντζουσιν τὰ φύλλα τῶν βιβλιων μὲ κριάσιν λιανιστὸν, καὶ καταπίνουσίν τα.

Γιαννιῶταις.—Μὸρ παιδιὰ, σαράντα μέραις νὰ τρώγουμεν οὖλο φύλλα· πὸ, πὸ, πὸ, μὴ νἄμασταν γίδια! τὶ τόπος σκλίτκος εἶναι τοῦτος π' ἀναθεμά τον.

Χιῶταις.—Ἐλάστενναι, πάμενναι· φθάνει σας ἡ μωρολογιά· πάθαμέν την πλιό.

Ἐν τέλει ἐπισυνάπτων καὶ τὴν περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης δοξασίαν τοῦ γεραροῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, τοῦ τοσοῦτον ἐπιτυχῶς μετὰ ταῦτα βαδίσαντος ἐπὶ τὰ ἴχνη Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ προτάξω, ὡς ὕφους ὑποδείγματα, καὶ περικοπάς τινας ἐκ δύο νεοελληνικῶν συγγραμμάτων τῆς περιόδου ταύτης.

(*Σεργίου Ἰωάννου, Ἀναίρεσις νοσοκομικῆς ἀναφορᾶς*, 1806).

» Τὸ ἐν Γαλατᾷ νοσοκομεῖον, πάλαι ποτὲ Ὁσπητάλιον τῶν Γεμιτζίδων κοινῶς λεγόμενον, ἐκτίσθη διὰ δαπάνης καὶ ἐξόδων τοῦ περιβοήτου Σταυράκογλου, διὰ νὰ εἰσέρχωνται καὶ ἐπισκέπτωνται ἐν

αὐτῷ οἱ πτωχοὶ καὶ ἀσθενεῖς ναῦται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτίτορος ἀνεδέχθη τὴν τούτου ἐπιτροπίαν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Δημήτριος Σκαναβῆς. Τούτου ἐπιτροπεύοντος, ᾠκοδομήθη διὰ συνδρομῆς τοῦ γένους καὶ τὸ ἐν Πεόγλου τῆς Πανώλης νοσοκομεῖον. Ἡ φιλανθρωπία καὶ ὁ διάπυρος ζῆλος ὑπὲρ τοῦ γένους δύο εὐπατριδῶν ὁμογενῶν μας διεφύλαξε καὶ διέσωσεν ἀπὸ τὰ ναυάγια τοῦ καιροῦ τὸ ἐν Γαλατᾷ τῶν πτωχῶν καταφύγιον. Τῳόντι εἰς ὅλην τὴν βασιλεύουσαν δὲν ὑφίστατο ἄλλο νοσοκομεῖον Γραικῶν, εἰμὴ τὸ ἐν Γαλατᾷ, καὶ τοῦτο ᾠκονομεῖτο ἄχρι καιροῦ χωρὶς κανένα εἰσόδημα κύριον, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν ἑκούσιον συνεισφορὰν τῶν ναυτῶν, τὴν βοήθειαν τῶν ὁμογενῶν καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν κλήρου.

» Περὶ τὸ 1792 ἔτος, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου, οἱ ῥηθέντες δύο ὁμογενεῖς, διὰ προστασίας τοῦ ἀειμνήστου πεϊζαδὲ Γεωργίου Μουρούζη, πρώτου διερμηνευτοῦ τῆς Αὐλῆς, ἔλαβον ἄδειαν παρὰ τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν Ἄνακτος νὰ οἰδομήσωσι καὶ ἕτερον νοσοκομεῖον δηλ. τὸ τῶν Ἑπτὰ Πύργων γενόμενον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὑπὸ τῆς πανώλης μεμολυσμένων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπέρογκον τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων πρὸς διατήρησιν τῶν τριῶν τούτων νοσοκομείων ἀπαιτοῦσε καὶ ἄλλους τινας ἀφθονωτέρους πόρους, κοινῇ συνόδῳ ἀπεφασίσθη νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Δέρκων τὸ κοινῶς Παλουκλὶ λεγόμενον, καὶ νὰ τὸ ἑνώσωσιν ὡς κτῆμα ἴδιον εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ὅπως ἡ ἐν αὐτῷ γενομένη χρηματικὴ σύναξις συμβάλλη μᾶλλον εἰς βοήθειαν καὶ περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν ἀδελφῶν μας· ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ἐξαρκοῦντος, πάλιν κοινῇ συνόδῳ ἀπεφασίσθη νὰ γίνεται σύναξις εἰς ὅλας τὰς ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰ στίφη (ἐσνάφια) τῶν ὁμογενῶν μας. Προσεκλήθη ἔτι ἕκαστος τῶν ὀρθοδόξων νὰ ἀφίνῃ εἰς τὴν διαθήκην του τὸ κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν εἰς βοήθειαν τῶν νοσοκομείων. Καὶ διὰ νὰ στερεώσωσι μὲ ἀλύτους δεσμοὺς τὰ πραχθέντα, διωρίσθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐποχὴν, μὲ σιγίλλια ἐκκλησιαστικὰ κοινῇ ψήφῳ τοῦ γένους καὶ ἀποφάσει συνοδικῇ, ἐπίτροποι καὶ ἔφοροι τῶν νοσοκομείων τὰ τέσσαρα κυριώτερα στίφη.

» Οὕτω διέμειναν τὰ πράγματα ἕως τῆς 20 τοῦ Ἀπριλίου 1805. Ἐὰν ἐξετάσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν τοῦ ἐν Γαλατᾷ νοσοκομείου ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς οἰκοδομῆς του ἕως εἰς τοῦτο τὸ ἔτος, βλέπομεν μὲ ἄκραν μας λύπην, ὅτι δὲν εἰσήχθη

ποτὲ εἰς αὐτὸ οὔτε ἡ εὐνομία ἐκείνη καὶ τάξις, μὲ τὴν ὁποίαν οἰκονομοῦνται τὰ νοσοκομεῖα τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, οὔτε τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῆς κλινικῆς τὸ τόσον ἀναγκαῖον, ὄχι μόνον πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξέτασιν καὶ γύμνασιν τῶν νέων. »

(*Νικολάου Μαυρομμάτου, μετάφρασις τοῦ περὶ πολιτισμοῦ τῶν Φαιάκων δοκιμίου τοῦ Μελίκη. Ἐν Κερκύρᾳ* 1811.)

« Διὰ τῶν τοιούτων μέσων ἡ Ἑλλὰς, καί τοι στενὴ κατὰ τὴν στενὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν, νικᾷ ὅμως τὴν μεγάλην κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ φοβερὰν δύναμιν τῆς Περσίδος, ἀπαλλάττουσα τῆς Ἀσιατικῆς δουλείας τὴν Εὐρώπην, καὶ γενομένη δημιουργὸς παντοίας ἐφευρέσεως, ἀνάγει αὐτὴν εἰς τοσοῦτον ὑψηλὸν βαθμὸν τελειότητος καὶ ὑπεροχῆς, ὥστε καταδικάζουσα, ὡς εἰπεῖν, τὰς ἐφεξῆς ἡλικίας εἰς τὴν αΐδιον ἀνάγκην τῆς μιμήσεως, ἀφαιρεῖ τούτων πᾶσαν ἐλπίδα, νὰ ὑπερβάλωσι ποτὲ τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιδιδοῦσα ἐνταυτῷ μὲ ταχύτητα εἰς τὰς ἀκριβεῖς λεγομένας ἐπιστήμας, εἴς τε τὰς φυσικὰς, καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φύσεως, εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς κ.τ.λ. καὶ προάγουσα τοὺς ἐπιφανεστάτους διὰ παντὸς ἄνδρας ἐκείνους, διδάσκει τέως τὸν πολιτισμὸν τοὺς Ῥωμαίους καὶ σύμπαντα τὰ ἄλλα ἔθνη.

» Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν μόνιμον τῶν ἀνθρωπίνων θεμελιώσεων, καὶ τὸ πᾶν, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀλλοιοῦται, μόνων ἐξῃρημένων τῶν νόμων τῆς φύσεως, οὕτως εἰσαχθεῖσα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ διαφωνία, κατέστησε ταχέως ἀσθενὲς πᾶν αἴσθημα ἐλευθερίας, ἀρετῆς, ἔρωτος πατρίδος, καὶ ἔφερεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πανουργίαν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν κολακείαν, τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν ταπείνωσιν.

» Φίλιππος ὁ Μακεδὼν βλέπων διῃρημένους τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐκπεπτωκότας τῆς προτέρας των καταστάσεως, ἐσχεδίασε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὴν ἰδίαν του ἀρχὴν, μεταχειριζόμενος ἐπιδεξίως, ὁτὲ μὲν τὸν χρυσὸν, ὁτὲ δὲ τὴν πανουργίαν, τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἀπιστίαν, δι' ὧν συνήργησε νὰ αὐξήσῃ παρ' αὐτοῖς τὸ σχίσμα, ἡ κακία, καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἤθους.

» Οἱ Ἕλληνες μὴ σώζοντες πλέον τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ἰδίων προγόνων, εἰς ἣν ἐπεστηρίζοντο, ὡς εἰς βάσιν, οἱ νόμοι των, ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν πολιτικήν των διοίκησιν, ἥτις ἔπεσεν, ὡς τὰ οἰκοδομήματα, κατασκαφέντων τῶν θεμελίων, καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν νική-

τῶν τῆς Περσίας ἔκλιναν τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία, τείνουσα πρὸς τὴν νέαν ἕνωσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς δουλείας των, ἔλαβε διαστροφὴν τοῦ σκοποῦ, διὰ τὴν δυστροπίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν λοιπῶν λαῶν, ἐξ ὧν ἐμποδίσθη ἡ ἐλπιζομένη εὐτυχὴς αὐτῆς ἔκβασις, καὶ ἐφεξῆς τετυφλωμένοι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνίαν, προσκαλοῦσιν εἰς τὴν ἰδίαν των ἐπικράτειαν τὰ ὅπλα τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ὠφελούμενοι ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀπὸ τὴν τύφλωσιν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὑπέταξαν εἰς τὴν ἐξουσίαν των. »

(*Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, Γραμματικὰ*, 1817).

« Ἀνέφερα πολλάκις διόρθωσιν γλώσσης καὶ πρὸς ταύτην μου τὴν γνώμην αἰσθάνομαι, ὅτι θέλουν δυσαρεστηθῆν καὶ στραβοστομίσειν αἱ δύω ἀντιδιαφερόμεναι τῶν νέων Ἑλλήνων φατρίαι. Ἡ μία θέλει νὰ λαλῶμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, ὡς τὴν λαλεῖ ὁ ῥάπτης καὶ ὁ ψωμᾶς, καὶ ἀπ᾽ αὐτὴν νὰ συστήσωμεν τὴν Γραμματικήν μας. Ἀλλ᾽ οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν παρετήρησαν, φαίνεται, ὅτι εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα ἔθνη, τῆς Γραμματικῆς οἱ κανόνες συνίστανται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὄχι τοῦ ἀπαιδεύτου ὄχλου ἀλλὰ τῶν πεπαιδευμένων τοῦ ἔθνους μελῶν διότι οὗτοι ἔχουσι πλειοτέρας γνώσεις νὰ διακρίνωσι τὸν ὀρθότερον καὶ κανονικώτερον τρόπον τοῦ λέγειν. Ἡ Γραμματικὴ εἶναι τέχνη τοῦ λαλεῖν καὶ γράφειν ὀρθῶς, ὄχι χυδαϊκῶς. Καὶ οἱ ταύτης νομοθέται διδάσκουσι τὸ ἔθνος ὄχι πῶς λαλεῖ, ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ λαλῇ· χρείαν ἀποδείξεως δὲν ἔχει ὅτι ἡ τάξις ἢ ἡ αταξία τῆς γλώσσης προέρχεται ἀπὸ τὴν τάξιν ἢ ἀταξίαν τῶν ἐννοιῶν. Ἂν ἡ Γραμματικὴ πρέπῃ νὰ κανονίζηται ἀπὸ τὸ ἀπαίδευτον μέρος τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ Λογικὴ λοιπὸν ὡσαύτως πρέπει νὰ ἔχῃ τοὺς αὐτοὺς κανόνας, ἤγουν, διὰ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν ὡς οἱ χυδαῖοι, πρέπει καὶ νὰ συλλογιζώμεθα ὡς οἱ χυδαῖοι. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο νομίζω δὲν θέλουν συγκατανεύσειν μηδ᾽ αὐτοὶ οὗτοι οἱ παράδοξοι καὶ περὶ γλώσσης γνωματισταί. Θέλουσι νὰ μὴν ἔχωμεν μήτε παραγωγὰς λέξεων, μήτε ἐτυμολογίαν, μήτε ἄλλας τοιαύτας κατ᾽ αὐτοὺς μικρολογίας. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ὀρθὸς λόγος σπουδάζει νὰ στήσῃ τὴν εἰς τῶν πολλῶν τὰ στόματα πλανωμένην γλῶσσαν, καὶ νὰ τὴν καθαρίσῃ ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος τὰς

ἀνωμαλίας. Τὸ παραδοξότερον εἶναι ὅτι θέλουσι νὰ ἐξορίσωσι καὶ τὴν παλαιὰν τῆς γλώσσης ὀρθογραφίαν, διότι ἐχάσαμεν τῆς παλαιᾶς προφορᾶς της τὴν ἀκρίβειαν. Οὕτω, λέγουν, κατήργησαν καὶ οἱ Ἰταλοὶ τὴν Λατινικὴν ὀρθογραφίαν. Ναί! ἀλλ' οὔτε ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἶχε τὴν αὐτὴν μὲ τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν ὀρθογραφίαν, οὔτε ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ διαφέρει τῆς παλαιᾶς τόσον, ὅσον ἡ Ἰταλικὴ τῆς Λατινικῆς. Καὶ ἂν ἡ ὀρθογραφία τὴν σήμερον δὲν μᾶς χρησιμεύει διὰ τὴν προφορὰν, εἶναι ὅμως μέγιστος σύνδεσμος τῆς λαλουμένης μὲ τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, χωρὶς τὸν ὁποῖον θέλομεν ἀπομακρυνθῆν παρασάγγας ὅλους ἀπὸ τὴν ἀναγκαιοτάτην μάθησιν αὐτῆς. Ἡ γλῶσσα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἔπαθε πολλὴν πτωχείαν καὶ διαφθοράν. Ποῖον εἶναι τὸ ἰατρικόν της; Νὰ πλουτισθῇ μὲ λέξεις καὶ νὰ διορθωθῇ καθ' ὅσους ἐνδέχεται κανόνας τῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρεξετράπη παλαιᾶς γλώσσης, ὄχι ν' ἀποξενωθῇ παντάπασιν ἀπ' αὐτήν. Βαρυτέραν παρὰ ταύτην δυστυχίαν δὲν ἐμποροῦσι νὰ μᾶς καταρασθῶσιν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

» Ἀντίπαλοι πρὸς ταύτην τὴν δόξαν εἶναι οἱ ἄλλοι περὶ γλώσσης δογματισταὶ, ὅσοι θέλουσι νὰ λαλῶμεν καὶ νὰ γράφωμεν παλαιὰ Ἑλληνικά. Ὦ μυρίων πρᾶγμ' εὐχῶν! ἀλλ' οἴμοι! ἡ παροῦσα δυστυχία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸ κάμνει παντελῶς ἀδύνατον. Τὸ ἔθνος δὲν καταλαμβάνει πλέον τοῦ Πλάτωνος τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ μηδ' αὐτοὶ καθ' ὅσον πρέπει οἱ φανταζόμενοι διάπυροι αὐτῆς ἐρασταί. Ὁ πολὺς ἐνθουσιασμός των δὲν τοὺς ἐσυγχώρησε νὰ κρίνωσι πόσον διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων τὰ συγγράμματα, ὅσα γράφουσιν αὐτοί. Ἄλλη εἶναι ἡ ζῶσα τοῦ ἀνθρώπου λαλιὰ, καὶ ἄλλα τοῦ ψιττακοῦ τὰ κατηναγκασμένα μιμήματα.

Ἄλλο γλαῦξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται.

Ἄλλη εἶναι τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ἡ φυσικὴ πορφύρα, καὶ ἄλλοι τῆς βεβιασμένης μιμήσεώς της οἱ κέντρωνες. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν ἐμποροῦσι νὰ λαλῶσι τὴν γλῶσσαν τῶν παλαιῶν, διότι δὲν ζῶσι μήτε εἰς τὰς περιστάσεις τῶν παλαιῶν. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔθνους μεταβάλλεται κατὰ τὰ ἤθη, τὰ ἔθη, τοὺς νόμους, τὴν πολιτικὴν, τὴν ἀνατροφὴν, τὴν παιδείαν, τὰς τέχνας, τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ φρονήματα, τὰς περιστάσεις, ὅλας τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς αὐτοῦ μεταβολάς. Ὅσοι θέλουν νὰ διδάξωσι τοὺς νῦν ζῶντας Ἕλληνας τὴν λαμπρὰν γλῶσσαν τῶν παλαιῶν, πρέπει πρῶτον νὰ τοὺς μεταφυτεύ-

σωσιν εἰς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τῶν παλαιῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἶναι παραπλήκτου φαντασίας ἀναπλάσματα. Φοβοῦνται τῆς δόξης ταύτης οἱ πρόμαχοι μήπως, διορθώνοντες τὴν λαλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν, καταργήσωμεν τὴν παλαιάν. Ἀλλ' ὁ φόβος των, ἂς μὲ συγχωρήσωσιν, εἶναι ἄλογος. Ἀδύνατον εἶναι νὰ γράψῃ τις καλῶς εἰς τὴν κοινήν μας γλῶσσαν, ἂν δὲν σπουδάσῃ ἀκριβῶς τὴν παλαιάν της μητέρα, ἥτις εἶναι ὅλων τῶν καλλονῶν αὐτῆς ἡ πηγή. Τοὺς κοινοὺς προλόγους τοῦ Κοραῆ τοὺς ἀναγινώσκομεν μὲ τόσην ἡδονήν, μὲ ὅσην ἀκρίβειαν καὶ χάριν βλέπομεν συγγεγραμμένας τὰς Ἑλληνικάς του σημειώσεις.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος,

ὅστις φαντασθῇ τὴν κατάργησιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς μας γλώσσης. Αὕτη, καὶ ὅταν ἡ νεωτέρα τελειοποιηθῇ, μένει πάλιν ἀθάνατος, καθὼς ἔμειναν ἀθάνατοι οἱ λαλήσαντες αὐτὴν ἥρωες. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη τελεία γλῶσσα τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Μουσῶν, ἡ μόνη ἀκριβὴς τῆς φύσεως ἑρμηνεία, τὸ μόνον ἀνεκτίμητον λείψανον τῆς ἀρχαίας μας εὐγενείας· ἡ θεία παρακαταθήκη τῆς θείας μας ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεταμίευσε τὴν πρωτότυπον διδασκαλίαν τῆς πίστεως· ἡ δραστικωτάτη μουσικὴ εἰς τὸ νὰ ἡμερόνῃ τὰς Ἑλληνικὰς ψυχάς, καὶ νὰ τὰς ἐμπνέῃ τὴν θεόσδοτον μανίαν τῆς ἀρετῆς.

Ὦ φθέγμ' Ἀθάνας φιλτάτης ἐμοὶ θεῶν!
Ὦ κάλλος! ὦ φῶς! τίς ἑκὼν σου λείψεται;

Ὄχι! μακρὰν ἀπὸ τοὺς περὶ διορθώσεως τῆς λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης γνωμοδότας τοιαύτη συκοφαντία! Ὅσον τὸ κατ' ἐμέ, θέλω, καὶ ἀπαιτῶ τοὺς νέους φιλομαθεῖς Ἕλληνας, ὄχι μόνον νὰ ἐννοῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ γράφωσι καὶ νὰ ἀπαγγέλλωσιν, ὅσον τὸ δυνατόν, εὐκόλως τὴν παλαιάν μας γλῶσσαν. Τί; Γάλλοι, Ἄγγλοι, Γερμανοὶ περιηγηταὶ τῆς Ἑλλάδος καυχῶνται εἰς τὸ μέσον μας, ὡς Ἑλληνισταί, καὶ ἡμεῖς θέλομεν τοὺς ἀκούειν Ὁμηρίζοντας καὶ Πλατωνίζοντας, ἄλαλοι καὶ κωφοί; Οἱ φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι βραβεύουσι μὲ δωρεὰς καὶ τιμὰς τοὺς ὁμογενεῖς των ἐκείνους, ὅσοι γράψωσι τρεῖς ᾠδὰς κατὰ μίμησιν τοῦ Πινδάρου, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Πινδάρου δὲν θέλουσι γυμνασθῆν εἰς τὴν πατρῴαν των στιχουργίαν; Τὴν ἕξιν λοιπὸν τοῦ γράφειν καὶ λαλεῖν Ἑλληνιστὶ τὴν θεωρῶ ὡς ἀναγκαιοτάτην εἰς ὅλους μας τοὺς πεπαιδευμένους. Καὶ αὐτοὶ αἰσθάνονται ταύτην τὴν ἀνάγκην, ὅταν ἐπιχειρίσωσι νὰ γράψωσιν ἓν ἐπίγραμμα, ἢ μίαν ἐπιστολήν, ἥτις θέλει τοὺς

μαρτυρήσειν, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἔμαθον, καὶ τοὺς ἄλλους μαθητεύουσιν ἀξίως τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν συμπεραίνεται ὅτι πρέπει νὰ λαλῶμεν κοινῶς γλῶσσαν διωρθωμένην. Οἱ σοφοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ γράφουσι καὶ λαλοῦσι τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἔχουσιν ἕκαστος τὴν μητρικήν του κανονισμένην, εἰς τὴν ὁποίαν συγγράφει τὰ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν ἀποβλέποντα συγγράμματα. Τούτων τὸ παράδειγμα πρέπει νὰ μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Νὰ μανθάνωμεν Ἑλληνικά, καὶ νὰ γράφωμεν, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ· ἀλλὰ τὰ κοινωφελῆ ποιήματα καὶ συγγράμματα νὰ τὰ γράφωμεν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ ἔθνους, καὶ θέλει κανονισθῆν μὲ τοῦ χρόνου τὴν πρόοδον ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους αὐτῆς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς.

» Αὕτη εἶναι ἡ περὶ γλώσσης ὑπόληψίς μου, τὴν ὁποίαν ὁμολογῶ μετὰ παῤῥησίας εἰς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τὴν δημοκρατίαν. Δὲν κατηγορῶ κἀνὲν τῶν ἀντιδιαφερομένων δύω ταγμάτων. Ὁποῖαι δήποτε καὶ ἂν ἦναι αἱ γνῶμαί των, σέβομαι καὶ τιμῶ τὸν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ της πατρίδος ἀληθινὸν αὐτῶν ζῆλον. Αἱ μετὰ λόγου περὶ γλώσσης ἀντιλογίαι καὶ συζητήσεις εἶναι σημεῖον ἔθνους ζῶντος, αἰσθητικοῦ, κινουμένου πρὸς εὕρεσιν τοῦ συμφέροντος. Ἀλλ' οἴμοι! ὅταν αὗται αἱ συζητήσεις γέμωσιν ἀπὸ ἀγρίας ἔριδας καὶ λογομαχίας· ὅταν οἱ συμβουλεύοντες περὶ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους ἐκφέρωσι κατὰ τῶν σοφωτέρων των ἢ βλασφημίας ἀναισχύντους, ἢ συκοφαντίας ὑπούλους καὶ κακοήθεις, τίς ὠφέλεια ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐρεύνας; τί κέρδος ἀπὸ τὰς συμβουλάς των; Καὶ τοῦ πρώτου, καὶ μάλιστα τοῦ δευτέρου περὶ γλώσσης κόμματος, ἄνθρωποι ἐξήνεγκαν ἐγγράφους λοιδορίας κατὰ τῶν ἐπιθυμούντων τῆς σημερινῆς γλώσσης τὴν διόρθωσιν. Εἶναι ἀληθινὰ τὸ πρᾶγμα πανταχοῦ συνειθισμένον· ἡ μεσότης νὰ πολεμῆται πάντοτε ἀπὸ τὰ δύω ἄκρα. Ἀλλ' ἔπρεπεν, ἄνδρες ἐπιθυμηταὶ τῆς σοφίας τοῦ ἔθνους, νὰ διεγείρωσι πόλεμον βαρβαρικὸν κατὰ τῶν σοφωτέρων αὐτοῦ μελῶν; Τῶν Μουσῶν, ἄνθρωπε, καυχᾶσαι ὅτι εἶσαι ἐραστής, καὶ ἔπειτα τραχύνεσαι, καὶ συκοφαντεῖς, καὶ ξεσχίζεις τοὺς ἱεροφάντας τῶν Μουσῶν; Δὲν σὲ ἀρέσκει ἡ περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν συμβουλή; εἰπὲ πράως καὶ χαριέντως τοὺς λόγους τῆς δυσαρεσκείας σου. Σὲ σκανδαλίζει τὸ *ν* των ἀπαρεμφάτων, τὸ *πρωῒν*, τὸ *αὐτοῦ*, τὸ *ἐξεύρω*, τὸ *ἐμπορῶ*; δίδαξον σὺ ἂν ἔχῃς καλήτερα. Ἂν φρίττῃς ταῦτα ὡς κακόφωνα καὶ ἀηδῆ, γράφε *πρωΐ*, *ἀφοῦ*, *γνωρίζω*, *δυνα-*

μαι. Εἰσάγαγε ἂν δύνασαι τὸν ἁπλοῦν μέλλοντα εἰς τὸ στόμα τοῦ ἔθνους, διὰ νὰ σὲ στήσῃ τὸ ἔθνος ἀργυροῦν. Συμβουλεύεις τοὺς ὁμογενεῖς σου νὰ ἀναλάβωσι τὴν πατρῴαν παιδείαν, μαντεύεις ἐνθουσιῶν, ὅτι θέλει πάλιν ἀναγεννηθῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ χορὸς τῶν παλαιῶν αὐτῆς σοφῶν.

Εὐδαιμονίης! μισθὸν ἡδίστων λόγων.

Ἀλλὰ τί συμβάλλουν πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τόσαι ἄγριαι καὶ ἀπάνθρωποι ὕβρεις, μὲ τὰς ὁποίας ἀνταμείβεις τοὺς σοφοὺς παρατηρητὰς τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν, καὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων; Πρὸς τὶ τὰ καλὰ ἐκεῖνα ὀνόματα *Τρακατροῦκοι*, *Κουρονόμυαλοι*, *Βρωμολόγοι*, *Νεωτερισταί*, *Ῥωπομαθηταί*, *Χρυσολεξιθῆραι*, *Καταφρονηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἱεραρχίας!!* κτλ! κτλ!; Ταῦτα τὰ ῥήματα ἢ θαύματα τίνες σοὶ τὰ ἐμπνέουσι; Μοῦσαι; ἢ Ἐριννύες;

» Ὅλοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν οἱ φιλόσοφοι παρατηρηταὶ συμφώνως ὁμολογοῦσιν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προκόπτει φωτιζόμενον. Καὶ ἂν οἱ σοφοὶ οὗτοι κριτικοὶ δὲν ἐπέβαλλον τὰ φιλάνθρωπα βλέμματά των εἰς τὴν ἀθλίαν Ἑλλάδα, ἤθελον εἶσθαι παντάπασιν ἀναίσθητοι οἱ Ἕλληνες, ἐὰν, μετὰ τόσων σχολείων μεταῤῥύθμησιν καὶ σύστασιν, μετὰ τόσων βιβλίων ἔκδοσιν, μετὰ τόσων πεπαιδευμένων πληθυσμὸν, δὲν ᾐσθάνοντο τοῦ φωτισμοῦ των τὴν πρόοδον. Ὁ Πατριωτισμὸς, ὁ ἀναφαίρετος τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων χαρακτὴρ, ἄναψεν εἰς τὰ στήθη των τῆς φιλομαθείας καὶ παιδείας τὸ ἱερὸν πῦρ. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ συνεισφέρουσιν ἑτοίμως πρὸς κοινὸν φωτισμόν. Αἱ πόλεις συνιστῶσι σχολεῖα. Τὰ χωρία ζητοῦσι διδασκάλους. Νέοι χρηστοήθεις ἐπιστρέφουσιν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην φέροντες εἰς τὴν Πατρίδα τῆς φιλοσοφίας τὰ φῶτα. Εἰς τοιούτους ἐνδόξους ἀγῶνας τίς ἀπὸ τοὺς γνησίους Ἕλληνας δὲν χαίρει; Τίς ἀπὸ τοὺς φιλέλληνας Εὐρωπαίους δὲν ἐπικροτεῖ; »

ΤΕΛΟΣ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΛΛΑΔΙΟΥ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ.

(1712).

ΜΕΛΙΣΣΟΣ, ΑΓΑΠΙΟΣ.

Μέλισσος. Χαῖρε φίλων μοι φίλτατ' Ἀγάπιε, καὶ εὖ πράττοις.

Ἀγάπιος. Πολλά γε καὶ σὺ, ὦ Μέλισσε, νεανίσκων μοι βέλτιστε.

Μέλ. Πολὺν χρόνον οὐχ ἑώρακά σε· ὅπως τὸν μεταξὺ ἐδίως βίον; βαβαὶ, ὅσαις βίβλοις περιτετείχισαι, καὶ ὡς πόλις τις πολιορκουμένη περικεχάραξαι κατὰ τῶν ἀντιπάλων· ἀλλὰ τίνες αὗται μικραὶ καὶ μεγάλαι περί σε; Γραμματικὴ τοῦτο, τουτὶ δὲ τί; αὖθις Γραμματικὴ, ἀλλὰ καὶ τρίτον, καὶ πᾶσαι ἴσως αὗται.

Ἀγ. Ἔχει γὰρ οὕτω, σὺ δὲ μὴ ἀνάκρινε καθ' ἓν ἕκαστον, λαβὼν δὲ θάκον, κάθισον ἐνταυθοῖ, καὶ εἴτι καινὸν τῶν ἔξω, ἢ πολέμων, ἢ μᾶλλον τῶν καινῶν τούτων σοφιστῶν φέρεις, λέγ' ἀνύσας ποτέ. Δοκοῦσί μοι γὰρ οὗτοι, πλείονα ταραχὴν, πάντα ἀρνούμενοι καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἀπορίαν ἄγοντες, ποιεῖν ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ τὴν Περσῶν ἀρχὴν ὅλας ἑκατὸν μυριάδας στρατοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων κινοῦσαν, καὶ διαζευγνύουσαν Ἑλλήσποντον· αὐτὸς γὰρ οἴκοι τὰ πολλὰ διατρίβων, οἶδα τῶν τοιούτων οὐδὲν, εἰ μή τις τῶν φίλων εἴσω παρ' ἐμοὶ ἐλθὼν διηγήσαιτό τι τοιοῦτον.

Μέλ. Πολλὰ τὰ τοιαῦτα, ὦ φίλε, καὶ σχεδὸν ἄφατα· οὕτω γὰρ τὰ τῶν σοφῶν τήμερον ὑπὲρ τῆς Βαβυλωνικῆς ἐκείνης ἔχει· ἣν δέ μοι πρῶτος εἴπῃς, ὁποῖον τὸ βιβλίον, ὃ μετὰ χεῖρας ἔχων ξυγγράφεις, οὐκ ἂν πρότερον ἀκούσῃς γέ μου περὶ ἐκείνων λέγοντος· Γραμματικὸς γὰρ ἡμῖν, οὐκ ἂν νυνὶ γένοιο, τοσαῦτα περὶ τὴν φιλοσοφίαν πρότερον, καὶ θεολογίαν πεπονηκώς· καὶ νὴ Δία, καὶ περὶ τὴν ἰατρικὴν τρίτον τοῦτον ἐνιαυτὸν διατρίβων ἔχεις, ἢ τοῖς παιδαρίοις τούτοις, ὡς Ὅμηρος τοῖς Χίοις πάλαι βατραχομυομαχίας, καὶ τοιαῦτα ποιημάτια, Ὁμηρικῶν λόγων τε τεμάχη, καὶ ἑστίαν παρατίθης· τοῦτο γὰρ τὸ βιβλίον Ἰλιὰς, ὡς ἡ ἐπιγραφὴ διδάσκει, ἀλλὰ καὶ Αἰσώπου μῦθοι οὗτοι, νὴ Δί', ἥ τε βατραχομυομαχία ἐν τούτῳ· παπαὶ, ἐκ τῆς

συνεχοῦς ἀναγνώσεως ὅπως τὸ βιβλίον κεκηλίδωται, τὸ δὲ προοίμιον καὶ πάνυ ῥερυπωμένον. Τάχα δὲ καὶ αὐτός που ταὐτῷ τῷ Ὁμήρῳ χρήσῃ προοιμίῳ,

> Ἀρχόμενος πρῶτον Μουσῶν χορὸν ἐξ Ἑλικῶνος
> ἐλθεῖν εἰς ἐμὸν ἦτορ ἐπεύχομαι εἵνεκ' ἀοιδῆς,
> ἣν νέον ἐν δέλτοισιν ἐμοῖς ἐπὶ γούνασι θῆκα.

ὅρα ὅμως, ὦ θαυμάσιε, μή τις Φυσίγναθός τοι φθέγξεται τάδε.

> Ξεῖνε, τίς εἶ; πόθεν ἦλθες ἐπ' ἠόνα; τίς δὲ σ' ὁ φύσας;
> Πάντα δ' ἀλήθευσον μὴ ψευδόμενόν σε νοήσω.

Ἀγ. Σὺ δὲ καὶ νῦν, ὥσπερ εἴωθας πάλαι σκωπτικὸν ὂν μειράκιον, σκώπτων φανερὸς εἶ, οὐ μὴν ἄπο σκοποῦ σοι τὰ βέλη τετόξευται· οὐ μὴν ξυγγράφω, ἀλλ' ἁπλῶς μεταγράφω ἐκ τῶν πολλῶν τούτων, βιβλίον ἓν, τὰ κάλλιστα ξυλλεξάμενος, καὶ ὠφελιμώτερα τοῖς φιλομαθέσι νέοις.

Μέλ. Εἶτ' οὐ δέδιας, ὦ Ἀγάπιε, μή τινα κυκεῶ, καὶ ἀσύφηλον ἡμῖν ξυγγραμμάτιον συντεθείς, γέλωτα τοῖς πολλοῖς ὀφλισκάνοις;

Ἀγ. Τὸ καδδύναμιν ὅμως οὐ μεμπτὸν, παρά γε τοῖς σώφροσι.

Μέλ. Ἀλλὰ τί κοινὸν Αἰσωπικῶν μύθων καὶ Ὁμήρου ποιημάτων, γραμματικῶν τε τοσούτων, ἤγε ὅπως μᾶλλον κατὰ τὴν παροιμίαν εἴπω, τί κοινὸν κυνὸς καὶ βαλανείου; ἢ τούτους, τοὺς Χίους εἶναι νομίζεις; τὰ δέ σοι κολοιοί εἰσιν, οὓς ἀετὸς ὑποτοπάζεις.

Ἀγ. Οἶδα καὶ αὐτὸς, τὸ δ' ἐμὸν οὐ τοιοῦτόν ἐστι.

Μέλ. Τί δέ σοι βούλεται ταῦτα; Ὅμηρος καὶ Αἴσωπος, Φρύγες ἀμφότεροι· καὶ γὰρ καὶ τὸν Ὅμηρον τὰ πρῶτα Βαβυλώνιον ὑπάρξαι φασί τινες.

Ἀγ. Εἰ μὲν Ὅμηρος Βαβυλώνιος, καὶ Αἴσωπος Φρὺξ ἦν, αὐτὸς ἂν κρεῖττον εἰδοίης, ἐγὼ δὲ οὐκ ἀνακρίνω τοῦτο, ἀλλ' ὅσα παρ' αὐτοῖς κάλλιστα καὶ ἄλλως λυσιτελῆ, ὡς ἡ σοφὴ μέλισσα, καίπερ σοὶ μᾶλλον προσήκει, φερωνύμῳ ταύτης ὄντι, εἰς οἰκείαν ὠφέλειαν ἀπανθοῦμαι. Τηλικοῦτος γὰρ οἰκονομικός τε καὶ ἠθογράφος Ὅμηρος πέφυκεν, ὥστε μηδενὶ λελεῖφθαι ὑπερβολήν. Ὁρῶμεν γὰρ καὶ τὸν τῆς Μακεδονίας βασιλέα, οὐκ ἄλλως μεγαλιότητος ἐπιτυχεῖν ὀνομασίας, ἢ τοῦ θαυμάσαι καὶ μιμηθῆναι τὰς ὑπ' ἐκείνου τῶν ἡρώων πεποιημένας ἀρετάς. Φέρεται δὲ παλαιὸς λόγος, ὡς καὶ τοὺς Αἰσώπου μύθους βασιλέα τινὰ, τά τε πολεμικὰ θαυμαστὸν καὶ πολιτικώτατον ὄντα, καὶ διηνεκῶς τῇ τούτων ἀσχολούμενον ἀναγνώσει, καὶ αὐτὸς

πολλὰ πλείω σοφώτερον γεγονέναι, καὶ τῷ Αἰσώπῳ μέγαν τῆς σοφίας ἐπαμεῖψαι μισθόν. Θεασάμενος γὰρ ἅπαξ ἐν ἀγορᾷ διατρίβων, εἰκόνα πάνυ ῥυπῶσαν, τὸ δὲ ταύτης εἰκόνισμα ὑπὲρ τοῦ ὁμηρικοῦ ἐκείνου Θερσίτου, ἄσχημον ἅμα καὶ παγγέλιον, καὶ πυσθεὶς ὡς Αἰσώπου ἡ εἰκὼν, τὸν μὲν γραφέα ἐκόλασεν ὡς εἰκὸς, βαρείας ἐπιθεὶς καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς τιμωρίας, εἴ τις τὸ παράπαν τοιοῦτον τὸν Αἴσωπον γράψειεν, ἐκείνου δὲ καλλίστην ἀνθρώπων εἰκόνα κελεύσας γράψαι, ἀμφότερον τὸν μηρὸν χρυσοῦν ἐποίησε, οὐ τὸν ἕτερον οἷος ὁ Πυθαγόρας ἦν. Καὶ ἀνδριάντα ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου ἀναστήσας, δίστιχον τοῦτο ὑπογράψαι λέγεται.

Ἀρχομένοισι κέλω γε πολίταις, τὸν δ' ἀφορᾶσθαι,
Εὖ γὰρ τήδε πόλις ἄγει, Αἰσώποιο ῥὰ μύθοις.

Ὅτι δὲ τὸν Ὅμηρον ἐμοῦντα τὰ ἔπη γράφουσι, τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς ἐκ τοὐμετοῦ τοὐκείνου συλλέγοντας, ἔμαθες πέρυσι δείξαντος ἐμοῦ τὴν εἰκόνα.

Μέλ. Ταῦτα μὲν ὀρθῶς ἔχειν μοι δοκοῦσιν, ὥστ' οὐκ ἀσφαλὲς ἀντιλέγειν, καὶ μάλιστα σοίγε οὕτω φιλομήρῳ καὶ φιλαισώπῳ ὄντι, μή καί τις ἡμῖν ὁμηραισωπομαστιγίας γράψαιτο δίκας. Οὐκ ἔτι μὴν ἔφθης τὸ βιβλίον, ὅπερ γράφεις, ὅ,τι καὶ ἐστιν εἰπὼν ἡμῖν· ἱστορίαν ἴσως τινὰ γραμμάτων ἱστορεῖς.

Ἀγ. Ἥκιστα μενοῦν· καὶ γὰρ αὐτοὺς ὅσους ὁρᾷς εἰσὶν οὐ γραμματικοὶ, ἀλλὰ γραμματικῶν στοιχείων ξυγγραφεῖς.

Μέλ. Παρακρούεις με, ὦ βέλτιστε, εἰμὴ ἐγὼ ὅλαις κολοκύνταις ληρῶ· ἰδοὺ γὰρ ἄλφα, βῆτα, γάμμα καὶ πάντα τὰ λοιπὰ στοιχεῖα καθεξῆς.

Ἀγ. Ὁρᾷς ὅμως πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου τί ἐνταυθοῖ γέγραπται;

Μέλ. Ἀναγίνωσκ' αὐτὸς ταῦτα λαβών· ἐγὼ γὰρ Χαλδαίων οὐκ ἔμαθον γράμματα· ἀδὲν γὰρ ταῦτα πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ.

Ἀγ. Ἔσφηλας, ὦ Μελίσσιον, εἰσὶ γὰρ οὐ Χαλδαϊκὰ, ἀλλ' Ἑβραίων καὶ Σαμαρειτῶν σήματα.

Μέλ. Ἀναγινώσκονται δὲ ταῦθ' ὅπως;

Ἀγ. Ὧδε εἰδέναι σε δεῖ, τὸ Ἑλληνικὸν α, ἀπὸ τοῦ Σαμαρειτῶν, οὕτω γάρ τινες ἐν ἀρχῇ τῆς γραμματικῆς ἐξηγοῦνται, ... ἄλφα, ἢ Φοινικῶν.. γίνεται, τοῦτο δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ.... ἄλεφ, ἢ ... ἀλλούφ· ὅ ἐστιν ἡγεμών· προηγεῖται πάντων γὰρ τῶν γραμμάτων.

Μέλ. Ἴσως καὶ ἐν τῇ τῶν φωνηέντων δίκῃ πρῶτον κάθηται πάντων τὸ ἄλφα;

Ἀγ. Τοῦτο μὲν ἄνευ ἀμφιβολίας· ἐπεὶ ὁ ἡγεμὼν πανταχοῦ τῶν πρωτείων ἄξιος· τὸ δὲ βῆτα, Φοινικόν ἐστι καὶ αὐτό.

Μέλ. Μὰ Δί' ἐγὼ γὰρ μέλαν αὐτὸ ἐνόμιζον.

Ἀγ. Οὐ τοῦτο φημὶ, ἀλλὰ ἐκ τῆς Φοινικῆς γλώττης παράγεσθαί λέγουσιν, ἤγουν τοῦ . . . . βαίθα καδμικοῦ ὄντος, ἢ . . . . βέτα· τοῦτο δὲ παρὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ . . . βὲτ, καὶ καθεξῆς περὶ τῶν ἄλλων στοιχείων· ὁρᾷς ὁπόσας παρατηρήσεις ἔχει ἕως εἰς ἄρθρον καὶ ὄνομα, ὃ ἔργον ἦν, ἀφικέσθαι; πλείω τὰ πάρεργα τῶν ἔργων· φασὶ δέ τινες, ὡς παραπολὺ ῥᾷον ἄν τις τὰ Ἑλλήνων μάθοι, προμεμαθηκὼς ἐκεῖνα, ὡσεί τις βουλόμενος λατινίδος ἐπιστήμων γενέσθαι, ἄρχοιτο τῆς Ἑλληνικῆς πρότερον· πολὺ γὰρ τοῦτο δικαιότερον· ἢ γὰρ ἄρξῃ μόνον τῶν Ἑλληνικῶν φωνῶν ἀπογυμνοῦν αὐτὴν, οὐκ ἂν φθάνοι που τίσι τὰ ἑαυτῆς καλῦψαι αἰδοῖα· οὕτω γὰρ καὶ τὼ χεῖρε ἀφαιρεῖν ὅλως δεήσει.

Μέλ. Καί τοι γραμματικὴν Ἑλληνικὴν ταύτας καλοῦσι.

Ἀγ. Τοῦτο μὲν πάντες ποιοῦσι, καὶ ἐφευρίσκουσι προσέτι μεγάλας καὶ θαυμαστὰς ἐπιγραφὰς, ὥστε μόνον ἐκ τῆς ἀκοῆς ἐκπλήττεσθαι τοὺς ἐωνημένους.

Μέλ. Ποιοῦσι δὲ τίνος χάριν ταῦτα σοφοὶ ὄντες ἄνθρωποι;

Ἀγ. Τἀργυρίου· ὁρᾷς γὰρ καὶ τὰς ἑταιρίδας, ὅπως φύκεσι καὶ φοινίσμασι τὸν τοῦ προσώπου χρῶτα ἐπιπάσσουσαι περιβόητοι ἐπὶ κάλλει Λαΐδες εἰσί· τίς γὰρ ἂν αὐτὰς, εἰμὴ λημᾷ, ἀνεκτὰς ὁρῶν ὠνήσεται;

Μέλ. Καλῶς εἰκάζειν μοι δοκεῖς, καί με προκαλεῖς ἐς ἅμιλλαν οὐκ ἀτερπῆ τινα διηγήσασθαι παραβολήν. Ἔτυχε γάρ ποτε μεθύων· ἀλλ' αἰδοῦμαι νὴ Δία οὕτω γυμνήν σοι διηγήσασθαι τὴν ἱστορίαν ἅπασαν· καὶ μάλιστα δέδοικα μή τισι φορτικός τε καὶ ἀναίσχυντος δόξω· διὸ κύψον τὸ οὖς.

Ἀγ. *Μέλ.* Τί μειδιᾷς; οὐ ταὐτά σοι δοκεῖ καὶ τοὺς νῦν νεανίσκους ἐκείνῳ πάσχειν; τῷ τῆς Ἑλληνικῆς γὰρ γλώττης μεθύοντες ἔρωτι, καὶ γραμματικὰς Ἑλληνικὰς παρὰ τῶν γονέων βοῶντες, εἶτα ἐωνησάμενοι καὶ τοῖς βιβλιοδέτοις παραδόντες, κἄπειτ' ἀναπτύξαντες τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνθηνὸν, καὶ τἄνδον θεασάμενοι, εὐθὺς τὸν Ἡρακλῆν ἀρηγὸν ἐπικαλοῦνται, καὶ Ἰόλεων κάρηνα Λερναῖα τῆς παλιμφυοῦς Ὕδρας τέμνοντας ἐλευθεροῦν αὐτοὺς τῶν δεινῶν. Τί δὲ τοῦτ' ἐν φροιμίοις αὐ-

τῷ, τὸ ξὺν τῷ Θεῷ, βούλεται; ποῖον αὐτὸς νομίζει Θεόν; κάτειπέ μοι πρὸς τῆς φιλίας· οἶδας γὰρ αὐτὸς οἶμαι.

Ἀγ. Πολλάκις καὶ παρὰ πολλοῖς τοῦθ' ἑώρακα, ὅ,τι δὲ καὶ βούλονται οἱ τοῦθ' οὕτω γράφοντες αὐτοὶ ἂν κρεῖττον ἰδεῖεν.

Μέλ. Ἤδη μανθάνω ὅ,τι ἐστιν· ἀνέγνωκας οἶμαι Ἀριστοφάνους Πλοῦτόν ποτε;

Ἀγ. Τουτονὶ φῄς;

Μέλ. Νὴ τὸν Πλούτων' ἀρέσκει μοι ἡ ἔκδοσις αὕτη μετὰ σχολίων παλαιῶν ἐν Λονδίνῃ· ἀλλὰ πόσου ἐώνησαι;

Ἀγ. Ἤδη μου τὴν μνήμην ἀπέφυγεν, ἀλλὰ τίνος χάριν αὐτὰ ἐζήτεις;

Μέλ. Εὖ με ποιῶν ἀνέμνησας· ἰδοὺ στίχος ριδ'. Οἶμαι γὰρ οἶμαί, φησι, ξὺν Θεῷ δ' εἰρήσεται, ταύτης ἀπαλλάξαι σὲ τῆς ὀφθαλμίας βλέψαι ποιήσας.

Ἀγ. Ἐχρῆν τὸν Ἀριστοφάνην, τοῖς τοιούτοις ταῦτα, ἢ τῷ Πλούτῳ. Τυφλώττουσι γὰρ οὐχ ἧττον ἐκείνου· ὅσον γὰρ ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὸ Ἀττικώτατον, τοσοῦτον ὁ παρὼν ἐς τὸ βαρβαρικώτατον ἀποκλίνει. Πολλὰ δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἐν προοιμίῳ καὶ ἄλλοις μεστὰ γέλωτος, ἀλλὰ τούτου γε ἕνεκα ὀλίγου μέλει μοι· ἴσως γὰρ ἐκ παροιμίας τοῦτ' εἴληφεν· ἐκεῖνο δὲ καὶ πάνυ γέλωτος ἄξιόν μοι δοκεῖ.

Μέλ. Τὸ ποῖον; ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

Ἀγ. Ὅτι καίπερ οὕτω μεγάλα ἐν μικροῖς ἁμαρτάνοντες, οὐκ ἔστιν ὅπως ἀγαπήσαντες τοῖς παροῦσι ἡσυχίαν ἔχωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς αὐτοὺς καλοῦσιν, ὅπως ἐξ αὐτῶν τούτων τὴν ἰδίαν αὐτῆς μάθῃ γλῶτταν. Οὕτως ἀποβαρβαρωθεῖσαν αὐτὴν νομίζουσι.

Μέλ. Τοῦτο πέρα Ξάνθου τὸ πήδημα, καί περ ἡ Ῥόδος παροῦσα. Ἀλλὰ τίς ὁ τολμητίας οὗτος ὃς ἡλίῳ φῶς, τὸ τοῦ λόγου, δανείζειν πειρᾶται;

Ἀγ. Πολλὰ μὲν κάκ' ἐσθλοῖς, εἰ δέ μου τοῖς λεγομένοις ἀπιστεῖς, τοῦτον ἕνα ἐν τῷ νῦν ἀνάγνωθι, οὐκ ἐς μακρὰν δὲ πλείους σοι παρέξω.

Μέλ. Ποῖον τὸ χωρίον;

Ἀγ. Τοδί.

Μέλ. Namque ea, quae blandis olim celeberrima Musis
Heu qua barbarie! quibus est oppressa tenebris!
. . . .
Nunc eadem versis infelix Graecia fatis,
Ipsa suo Graece si volet ore loqui,

. . . . necesse est
A nostris linguam discat ut ipsa suam.

Ἰοῦ, ἰοῦ, τοῦτ' ἐκεῖν' ἀληθῶς, ὥς ποτε κωμάζουσα, Ἀθηναίων ἔριν ἦρεν.

Ἀγ. Οὔμενουν, ἀλλὰ θαλάσσῃ στράγγα ἐπιχέει· ἓν δέ ἐστι τὸ τὴν Ἑλλάδ' οὕτως ἀμαυροῦν ἐν σοφίᾳ.

Μέλ. Τὸ ποῖον, κάτειπέ μοι.

Ἀγ. Τὸ τυπογραφίας διὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀδικίαν ἔχειν μὴ δύνασθαι.

Μέλ. Καὶ πόσον ἡλίῳ τοῦτο φῶς;

Ἀγ. Καὶ μάλα πολύ. Ἐπειδὴ, εἰ ὁ ἥλιος, ἵνα τῷ σῷ παραδείγματι χρήσωμαι, ὑπὸ τῶν λεγομένων ἀντιπόδων καθειργεῖτο, καὶ αὐτοῦ ἔμενε διαπαντὸς, πῶς ἂν τόδε τὸ ἡμισφαίριον τὴν ἐκείνου ἠγάσαιτο καλλονὴν ἀθέατον οὖσαν; ἡμῖν ἐκεῖσ' ἀφικέσθαι οὐκ ἔξεστιν, ὥστε ψυχροτέρα ἂν αὐτοῦ ἡ δόξα τῶν Χρυσίππου συλλογισμῶν γένοιτο· καὶ θᾶττον ἂν ἰδιώτην Ἀγγλοβρεταννὸν, δώματα καὶ ναοὺς ὑπ' ἀστραπῆς καῆναι δυνατὸν, πιστεύσειν πείσειας, ἢ ἀθεάτου ἡλίου κάλλος, τοὺς μὴ εἰδότας, ἐρᾷν· ὁρᾷς πῶς μεγάλην τῷ ἡλίῳ ῥοπὴν πρὸς τὸν τοῦ κάλλους αὐτοῦ ἔπαινον ἡ κίνησις ἔχει;

Μέλ. Οὐκοῦν τὴν Ἑλλάδα τοῦ μὴ τυπογραφίαν ἔχειν οὕτως ἀμαυρῆ δοκεῖν νομίζεις;

Ἀγ. Ἔγωγ' ἀλλ' οὐχ ὁρῶ· ἐπειδὴ, ἵνα τοῖς Δημοσθένους χρήσωμαι· ταῦτα δ' ὑμῖν ἐπελήλυθε πράττειν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐχ ὅτι τὰς φύσεις ἐστὲ χείρους τῶν προγόνων, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν, ἦσαν ἀκαδημίαι, στοαὶ, περίπατοι, πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν εἶχον, τοῖς δὲ Εὐρωπαίοις, Βασιλεῖς καὶ Ἄρχοντες, τῶν ἀγαθῶν τούτων ὑπασπισταὶ καὶ προστάται, ὑμῶν δὲ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, φεῦ οὐκ οἶδα ποίᾳ βουλῇ τοῦ κρείττονος, περιῄρηται ταῦτα πάντα.

Μέλ. Παῦσον, ὦ θαυμάσιε, ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτοῖς Ἀθηναίοις συνεκκλησιάζειν μοι δοκῶ, καίπως καὶ τὸν Δημοσθένην αὐτὸν δημηγοροῦντα καθορᾷν· ἀλλὰ τί δακρύεις;

Ἀγ. Ὅτι ἅπερ ἄνω μικρὸν ἀνέγνως λατινιστὶ, οὐ μετέφρασας, ὥστε κἀμὲ ταῦτα εἰδέναι.

Μέλ. Εἶτα τοῦθ' εἵνεχ' ὡς τὰ νεογνὰ βρέφη κωκύεις;

Ἀγ. Οὐκ ἄλλου φημὶ χάριν.

Μέλ. Οὐκοῦν ὧδ' ἐκεῖν' ἔχει· « φεῦ πῶς βεβαρβάρωται, ὁπόσῳ σκό-

» τῳ καλύπτεται, ἡ κακοδαίμων καὶ ταλαίπωρος Ἑλλάς·· εἰ τοίνυν
» τῇ ἰδίᾳ χρησαμένη γλώσσῃ Ἑλληνιστὶ λαλεῖν ἐθέλει, ἀναγκαῖον
» ἐστὶν, ὥστε παρὰ τῶν Γερμανῶν ταύτην μαθεῖν. »

Ἀγ. Πάντες οὖν οἱ Γερμανοὶ τοῦτο λέγουσι;

Μέλ. Μὴ γένοιτο, οὕτω κακόνουν καὶ ἀχάριστον τοῖς εὐεργέταις εἶναι. Πολλοὶ γάρ εἰσι καλοὶ κἀγαθοὶ ἄνδρες, οἳ καὶ πάνυ ἀπεχθῶς ἔχουσι τοιαῦτα καθ' ἡμῶν ἀκούοντες, ὀνείδη, ἀλλ' εἰσὶ τῶν διαῤῥηγνυμένων τινὲς, οἵγε δύο που μαθόντες γράμματα, τοῖς ἀγαθοῖς κακῶς λέγειν ἐπιχειροῦσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτῶν πολλάκις πατρίδα βλάπτοντες μικρὸν αὐτοῖς ὅμως φροντίζεται.

Ἀγ. Τοιοῦτοι ἄρα εἰσὶν καὶ οἱ περὶ τὴν προφορὰν διεῤῥαγότες καὶ βαρβάρους ἡμᾶς ἀποκαλοῦντες.

Μέλ. Τοῦτ' αὖθις καινὸν τοὐφεύρημα, κἀμοὶ ἄπιστον, εἴγε καὶ περὶ ταύτης διαφέρουσιν.

Ἀγ. Ἐχρῆν μέν σε πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν, ἐπεὶ ὧδέ σοι οὗτος μάρτυς εἷς, εἰδὲ βούλει, καὶ ἄλλους σοι παρέξω.

Μέλ. Ἱκανῶς ἔχω, μηδαμῶς, μή φημι κόπους σεαυτῷ πάρεχε. Ποῖ δ' ἄν τις τὸ χωρίον εὕροι;

Ἀγ. Ἠνὶ τοῦτό ἐστι. Τί μειδιᾷς;

Μέλ. Ὅτι τὸ η ὡς τὸ ε, ἀναγινώσκεσθαι ἀνάγκη φησὶ, τεκμαιρόμενος ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ e, ἐς τοῦτο γὰρ τὸ Ἑλληνικὸν η, τρέπεται ἐν λατινίδι φησὶ, καὶ ἐπεὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ e, ὡς τὸ ἡμέτερον η ἀναγινώσκουσιν, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς τὸ η ὡς ε ἀναγινώσκειν.

Ἀγ. Οὐκοῦν οἱ Δωριεῖς τὸ η, εἰς α, τρέπουσιν, ἀνάγκη οὖν, κατὰ τὸ ἑπόμενον, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας τὸ η, ὡς τὸ α προφέρειν· ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς λατίνοις τὸ ἡμέτερον η, εἰς α, τρέπεται, οἷον, μήτηρ, mater, νῆϊς, nais, φήμη, fama, σίνηπι, sinapi. Τί δὲ ἐγὼ ὁ μάταιος εἰς το α, λέγω, ὅπου καὶ εἰς τὴν æ, δίφθογγον τῶν λατίνων τὸ ἡμέτερον η, τρέπεται· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὸ α, τὸ ἑλληνικὸν, εἰς τὸ λατινικὸν e, καὶ i, καὶ o, οὐχ ἧττον δε καὶ εἰς το u, ὅπερ ἐστὶν ου ἡμέτερον· ὥστε κατὰ τὸ προειρημένον αὐτοῦ λογύδριον, προστάττειν αὐτὸν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ τὸ α, οὐχ ὡς ἄλφ' ἀλλ' ἄλλως ἀναγινώσκωμεν· ἢ μᾶλλον οἱ Ἴωνες, ὥστε το α, ὡς η, ἀναγινώσκειν· ἐκεῖνοι γὰρ τὸ μούση καὶ κουριδίη, καὶ σοφίη, καὶ ἰητρικὴ, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ μοῦσα, καὶ κουριδία, καὶ σοφία καὶ ἰατρικὴ, τρέπουσιν, ὥστε ταῦτα ἡμῖν τοῖς λατίνοις

προστάττειν χρή· πολὺ γὰρ δικαιότερον ἂν εἴη. Ἐπειδὴ οὐδεπώποτε παρ' Ἴωσι τὸ ἡμέτερον α, εις ε, ἢ ι, ἢ ο, ἢ ου τετραμμένον φαίνεται. Τὸ δὲ Κρατίνου ἐκεῖνο τὸ βῆ βῆ βαδίζων, ὅπερ πολλάκις ἐς τὸ μέσον ὡς ἡράκλειον ῥόπαλον ἄγουσι, οὐδὲ λόγου ἄξιόν μοι δοκεῖ· καὶ σκόπει μοι πρὸς τῆς Ἑστίας ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ ὀσφραινόμενον τὸν συκοφάντην εἰσάγει, οὕτως πως· ὗ, ὗ, ὗ, ὁ δὲ Καρίων, κακόδαιμον ὀσφραίνει τί; φησι· οὐκοῦν τὸ υ, οὐ διὰ φωνῆς ζώσης, ἀλλὰ διὰ τοῦ τῶν ῥινῶν πνεύματος προφέρειν χρή· ὀσφραινόμεθα γὰρ οὐ διὰ στόματος, ἀλλὰ διὰ τῶν ῥινῶν, ὥστ' ἐφευρέτωσαν ἑτέραν τοῦ υ, προφορὰν, δηλαδὴ διὰ τῶν ῥινῶν, καὶ μὴ διὰ τοῦ στόματος προφέρεσθαι, καὶ πῶς τοίνυν ἐν τῷ, ὑπερβολὴ ἀκουσθήσεται, τὸ υ; διὰ τῆς ὀσφρήσεως γὰρ τούτου προφερομένου, ἀνάγκη τὸ περβολὴ μόνον ἀκούεσθαι. Ἕτερον δὲ τὸν κύνα ὑλακτοῦντα εἰσάγουσιν οὕτως, αὖ, αὖ, οὐμὴν ἀληθεύουσιν, οὐδὲ οὗτοι ἐν πάσῃ· πολλάκις γὰρ ἀκούομεν, τῶν κυνῶν, τινὲς μὲν γαῦ, γαῦ, τινὲς δὲ γὰβ γὰβ, ἄλλους δὲ γεῦ, γεῦ, ὥου ὥου, ἄλλους δὲ ἑτέρους δὲ γώου, γώου, καὶ οὗτοί μεν γὰφτ γὰφτ, καὶ ἄλλῃ ἄλλως ἴσως· διὰ τοῦτο τοίνυν ἐχρῆν τοῦτον δρῶντα πρὸς τοὺς Ὀλανδῶν κύνας, ὥου ὥου, ἐπεὶ πάνυ μεγάλοι εἰσὶ βαΰζοντας, ἐντεῦθεν τὸν Ἀριστοφάνην ὑποτοπάζειν, το α, ὡς ω, τὸ δὲ υ, ὡς ου, ἀνεγνωκέναι; ἡμᾶς δὲ σκώπτειν, ὡς τοῦ Ἀριστοφάνους αὖ αὖ ὡς τὸ ἄφ ἄφ προφέροντας; ἀλλ' οὐδέποτε, ὦ πόνηρε σύγε, ἡμεῖς τὸ αὖ αὖ, ὡς τὸ, ἄφ ἄφ, ἑπομένου φωνήεντος ἀναγινώσκομεν, ἀλλ' ἑπομένου συμφώνου, οἷον, Ἀφθέντης καὶ Αὐθέντης, τὴν αὐτὴν ἔχει προφοράν· οὕτω καὶ ἀφτὸς καὶ αὐτὸς, πλὴν τοῦ εὗρον καὶ εὐμένεια, εὔνοια, καὶ αὖλαξ, αὖρα, χαῦνος, καὶ ἄλλα, ὡσεὶ ἦν γεγραμμένον, ἔβρον, καὶ ἄβρα, οὐ διὰ τοῦ λατινικοῦ b, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Μέλ. Ἀλλ' ἔγωγε μέντοι, ὀλίγου δεῖν τούτου συγγνώμην αὐτοῖς οἶδα, καίπερ οὕτως ἀσύγγνωστα πταίουσιν, ἐκεῖνο δὲ τούτων καὶ μάλα τεθαύμακα, πῶς δηλαδὴ, τῶν μὲν ἄλλων γλωσσῶν τοσαύτας μεταβολὰς τῆς ἀρχαίας αὐτῶν προφορᾶς λαβόντων, ὅμως ἀεὶ τὰς καινοτέρας αὐτῶν μιμοῦνται, ὡς ἔστιν εἰδεῖν, ἐν Ἰταλικῇ, Γαλλικῇ, Ἱσπανικῇ, Ἀγγλοβρεταννικῇ, καὶ ἄλλαις, ἵνα μὴ ἕκαστα διατρίβων λέγω, τὰς δὲ ἀρχαίας ἐκείνας, ὡς βεκκεσέληνας, ἀποπτύουσι, τῆς Ἑλληνικῆς δὲ, τοὔμπαλιν αἰεὶ Κρονικήν τινα καὶ ἀρχαίαν ἐπιζητοῦσι· τοῦτο παράδοξόν μοι δοκεῖ κἄτοπον πάνυ. Ἔπειτα τί ἂν αὐτοὺς ἢ

ἀρχαία ἐκείνη καὶ κρονοσόλων, εἴ τις ἦν, ὠφέλησε προφορά; καὶ γὰρ οὐκ οἶμαι μετὰ Παλαμήδου, ἢ Ὁμήρου καὶ τῶν ἄλλων ἡρώων, ἐν ᾅδου ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς ξυνομιλῆσαι. Ἀφρόνων γὰρ τοῦτο, τὸ ἐᾶσαι τὸ πρὸς τὸ παρὸν ὠφέλιμον, καὶ ἄλλως ἀναγκαῖον, ἢ τὸ ὀστοῦν ἐκ τοῦ στόματος, ὡς τὸν αἰσωπικὸν ἐκεῖνον κύνα, τὴν σκιὰν ἐν ὕδατι, καὶ τὰ πρὸ Ἰαπετοῦ κυνηγετεῖν· καὶ γάρ τοι τὰς γλώσσας διὰ τοῦτο μανθάνομεν, ἵνα καὶ ἐν καιρῷ χρώμεθα ταύταις· τίς δὲ νῦν τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων οὕτω προφέρειν ὡς τὰ Ἑλληνίδια ταῦτα διδάσκει; ἠβουλόμην δὲ καὶ παγγελιωτέρῳ αὐτοὺς ἀπεικάσαι, σιωπήσομαι μὴν, ἐπεὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἕνα πρὸς πολλοὺς ἀληθεύειν· καὶ γὰρ καὶ

Αἰνείας οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστὴς,
Ὡς εἶδεν δύο φῶτε παραλλήλοισι μένοντε.

Ἀγ. Ἀντιβολῶ, τίνι παραβάλλειν ἐθέλεις; εἰδὲ δέδοικας μή καί τις ἔξω τῆς θυρὸς ἑστὼς ἡμῶν ἀκούοι, κύψας πρὸς τὸ οὖς τονθόρυσον· ἐπιθυμῶ γὰρ τοῦτο λίαν ἀκοῦσαι ὅ,τί ποτέ ἐστιν· οἶμαι γὰρ οἶμαι, ὡς παρὰ τοιούτου μειρακείου, σοφοῦ τε καὶ φιλοκάλου, οὐδὲν ἂν ἄνευ χαρίτων ἐξέλθοι στόματος.

Μέλ. Βιάζεις με, ὦ Ἀγάπιε, ὅρα μήν.

Ἀγ. Μὴ δέδηθι.

Μέλ. Μιμητέον τοίνυν τὸν Φρύγα τοῦτον Αἴσωπον.

Ἀγ. Εὖ ἔχει.

Μέλ. Ἄκουε τοίνυν· ἄνθρωπός τις ἔτρεφε ψιττάκην καὶ κόρακα, καὶ ἐπειδὴ ἐκείνη, ὡς μιμηλότατος οὖσα τῆς ἀνθρώπων φωνῆς, εἰσερχομένου τοῦ δεσπότου, ἀσπάζομαί σε, δέσποτα, καὶ χαῖρε, καὶ δὸς τὴν δεξιὰν καὶ φίλησόν με, λεγούσης κἀκείνου εὐφραινομένου ἐπὶ τῇ τοῦ ζώου αἱμυλίᾳ, ἀφθόνως τὰ πρὸς τὸν βίον εἶχε, τὸ χρηστὸν μελίτωμα, τὸ καὶ μάκαρες ποθέουσιν.

Ὁ δὲ κόραξ ὡς ἀηδὲς πτηνὸν καὶ ἄλλως ἄχρηστον,
ὃς τρῶγεν ῥαφάνας καὶ κράμβας καὶ κολοκύντας,
καὶ τεύτλοις χλωροῖς ἐπιβόσκετο, ἠδὲ σελίνοις.

Μαθὼν οὖν ὁ ταλαίπωρος κόραξ τὸ αἴτιον, ὡς ἡ μὲν εὖ, ὁ δὲ, κακῶς ἔπασχε, μιμεῖσθαι τὴν ψιττάκην διανοεῖται, καὶ δὴ εἰσελθόντος τοῦ δεσπότου, καὶ τῆς ψιττάκης κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀσπαζομένης αὐτὸν, ἤρξατο καὶ ὁ κόραξ, κρώζειν μάλα τραχέως. Τί σοι δοκεῖ; ὅπως τὸν δεσπότην διατεθῆναι, τῶν φιλτάτων αὐτῷ συγχεομένῳ;

Ἀγ. Παγγελιώτατα οἶμαι ὑπάρξαι, καὶ τὴν κοράκου κεφαλὴν

συντριβῆναι πρὸς τοῦ δεσπότου, οὕτω τὰς ἐκείνου ταράττοντος ἀκοάς. Δυσείκαστον ὅμως τοὐπιμύθιόν μου φαίνεται.

Μέλ. Ἀμέλει καὶ λίαν εὐείκαστον. Τοῦ Ἡσιόδου δέομαι.

Ἀγ. Ἐκεῖνο τὸ βιβλίον Ἡσιόδου ἐστίν.

Μέλ. Εὖ ἔχει· ἰδοὺ πῶς τοὺς παρόντας τούτους τοὺς στίχους ἀναγινώσκεις;

Ἀγ. Ἐγὼ τούτους;

Μέλ. Σὺ αὐτός.

Ἀγ. Ὥσπερ ὁ Ἡσίοδος γέγραφε.

Μέλ. Ἀνάγνωθι οὖν.

Ἀγ. Ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες, ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε,
Ῥητοί τ' ἄρρητοί τε, Διὸς μεγάλοιο ἕκητι.
Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει.
Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει,
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Μέλ. Αὐτοῦ παῦε. Ὡς, ἡδέως τὰς ψιττάκας, καὶ μάλιστα, τὰς σμικρὰς ἐκείνας τὰς ἰνδικὰς, ἃς ἡ Ἑλλὰς τρέφει ἐμιμήσω, λιγυρόν τι ὡς θετταλὸς ἵππος χρεμετίζων.

Ἀγ. Εἶτα τί τοὐπὶ τούτῳ;

Μέλ. Ἔχ' ἀτρέμας, ἀκούσῃ γὰρ οὐκ ἄγαν, ἀηδές τι· σὺ μὲν γάρ τοι τὸ βροτοὶ καὶ καὶ φατοὶ καὶ ῥητοὶ, ὡσεὶ μετὰ ι, ἣν γεγραμμένα ἀνέγνως, οὕτω βροτὶ, τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει.

Ἀγ. Πῶς γοῦν ἐχρῆν ἀναγινώσκειν δίφθογγον οὖσαν;

Μέλ. Ὥσπερ οἱ βρεταννοί. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐπειδὴ τὸ ο, ἐν τῇ ἰδίᾳ φωνῇ ὡς τὸ α, ἡμῶν προφέροντες τὸ ι διῃρημένως ἀναγινώσκοντες, λαϊμὸν λέγουσι τὸν λοιμὸν, καίπερ ὁ Θουκυδίδης παλαιότατος ξυγγραφεὺς τοὺς οὕτω διῃρημένως τὰς διφθόγγους ἀναγινώσκοντας, ὡς φθόρας τῆς ἀτθίδος, πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος ὁρίων μεθίστησι.

Ἀγ. Οὐκοῦν καὶ τοὺς στίχους οὕτως γελοίως ἐχρῆν ἀναγινώσκειν

Ὅν τε διὰ βροταῖ ἄνδρες, ὁμῶς ἀφαταῖ τε φαταῖ τε,
Ρηταῖ τ' ἀῤῥηταῖ τε Διὸς μεγαλαῖο ἕκητι.

Μέλ. Ὁρᾷς πῶς ἐς τὸ δευσοποιότατον ἀπείκασται κρωγμῷ· ὅμως ἐνδεῖταί τι ἔτι· οὐ γὰρ καλῶς ὀγκήσω. Τὸ γὰρ ὅν τε καὶ ὁμῶς καὶ ἕκητι, οὐκ ἐς τὸ μιμηλότατον ἀνέγνωκας, ἀναγινώσκουσι γὰρ χόντε καὶ χομῶς καὶ χίκετι· οὕτω γὰρ τὸ ἡμέτερον ε ἀναγινώσκει

ται, τοῖς δ' ἄλλοι τὸ η, ὡς ἄνω μικρὸν ἐδάεις, ὡς ε. Παῦσον ὤνθρωπε τοῦ μακροῦ τούτου γέλωτος. Πολλὰ γὰρ τούτων ἕτερα θαυμάσιά σε διδάξομαι.

Ἀγ. Ἄπαγ' ἐς κόρακας τῶν σῶν ἐφευρημάτων, οὐ πείθομαι.

Μέλ. Ἐφευρημάτων σὺ φής; καὶ μὴν ἐγώ σοι καὶ βίβλους μετέπειτα περὶ τῆς τοιαύτης προφορᾶς ἐνδείξομαι γεγραμμένας, ἢ οὐ μνημονεύεις, τοῦ, τὶ σοὺ μάϊ λίγεῖς κούριϊ; νῦν δέ σοι ὄμνυμι τάς δε τὰς Μούσας καὶ τὰς Χάριτας, ὡς οὐδὲν ψειδόμενος ἐρῶ, ἀλλ' ὅσα τέττερα ὅλα ἔτη παρ' αὐτοῖς διατρίβων ἔμαθον ἐς μέσον εἰσάξω. Οἶδας μὲν οἶμαι τὸν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐκεῖ ἐπιστάτην· οὕτω γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκάλει· ἐκεῖνός, φημι, ἐπειδὴ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀποδημοῦντος ηὔχετο, οὕτως πως ἔκρωζε, χούγε, χούγι τοῦ νίουμα μόου μετὰ σόου.

Ἀγ. Λάλει Ἑλληνιστὶ, ὦ οὗτος, οὐ γὰρ σινίημί σου.

Μέλ. Καὶ μὴν Ἑλληνιστί σοι λελάληκα, σὺ δὲ τὴν σὴν γλῶτταν ἀγνοεῖς.

Ἀγ. Καταψεύδῃ μου, ἐπεὶ τίς ἄν ποτε τῶν Ἑλλήνων οἶδε τὶ σὺ ἐφθέγξω, ἂν μὴ πρότερον ἐμεμαθήκει, ἣν σὺ λελάληκας γλῶσσαν;

Μέλ. Ἠνὶ πῶς τοδὶ ἀναγινώσκεις;

Ἀγ. Οὕτως, υἱὲ, υἱὲ τὸ πνεῦμά μου μετὰ σοῦ.

Μέλ. Ὁρᾷς ὅπως Ἑλληνιστί σοι ἐλάλουν; τοῦτο γὰρ ἐκεῖνο τὸ, χούγι χούγι. Τὸ γὰρ υ ὡς ου ἀναγινώσκειν σε δεῖ, τὸ δὲ ι, ἑπομένου φωνήεντος ὡς γ. Τὸ δὲ π, πρὸ τοῦ ν, ἔστ' ἂν βρεταννοί εἰσιν, ἀδύνατον αὐτοῖς συλλαβίσαι.

Ἀγ. Παράδοξα λέγεις καὶ οὔτε τοῖς ἀκολύμβοις φορητά.

Μέλ. Σὺ δὲ καὶ τὸν ὄγδοον τοῦ Ἡσιόδου στίχον οὐ καλῶς ἀνέγνως. Ἐκεῖνοι γὰρ οὕτως ἀναγινώσκουσι.

Τζίους δὲ χουψιβριμίτης, χὸς χυπέρτατα δώματα νάϊεϊ.

Τὸ γὰρ ζ, ὡς τὸ ἡμέτερον τζ, προφέρουσι. Τὸ δὲ ε, ὡς τὸ ι, τὸ δὲ ι, ὅταν μακρὸν ᾖ, ὡς ἄϊ. Διὸ κἀκεῖνο τὸ Ὁμηρικὸν, τὸ ἶφι ἀνάσσεις, ἄϊφι ἀνάσσεϊς ἀναγινώσκουσι. Παῦσον τοῦ μακροῦ τούτου γέλωτος καὶ ἄκουσον ἑτέρου πολὺ τούτου ἡδύτερον. Αὐτὸς γὰρ τὸ φ ὡς τὸ f, τὸ ῥωμαϊκὸν ἀναγινώσκεις, τὸ δὲ, οὐχ οὕτως ἔχει· οἱ γὰρ περὶ τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Ὁλανδίαν καὶ τὰ πέριξ Βρεταννίαν οἰκοῦντες, ὡς τὸ π, τὸ φ, προφέρουσιν, οὕτως, ἀπατοί τε πατοί τε, καὶ ἀγήνορα κάρπει, οὐ κάρφει, καὶ τὸ χαῖρε κύριε, καῖρε κούριε, φασὶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραπολὺ χασμωδέστερα.

Ἀγ. Περὶ μὲν τούτου πολλὴν αὐτοῖς οἶδα ξυγγνώμην, ἐπεὶ τραχυτέρως τὸ λατινικὸν ph, προφέρεται, ἐς ὅπερ τὸ ἡμέτερον φ, τρέπεται, τὸ δὲ χάῖρε κούριε, καὶ πάνυ μου τὴν ἀκοὴν ταράττει.

Μέλ. Εἰ δὲ βούλει, κἀγώγε μετὰ σοῦ, ἐκεῖνο δὲ, μήτ' αὐτὸς, μήτ' ἄλλος τις τῶν εὖ καὶ καλῶς φρονούντων.

Ἀγ. Τὸ ποῖον;

Μέλ. Ὅτι οὕτω τραχεῖς τοὺς λάρυγγας καὶ τὴν γλῶτταν ὄντες, καὶ μήτε ὡς τὰς ψιττάκας τοὺς Ἕλληνας μιμεῖσθαι δυνάμενοι, οὐ μὴν ἀγαπήσαντες ἐπὶ τούτοις ἡσυχίαν ἄγουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν προειρημένοι, ἐπεὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ διαλέκτῳ τὸ ἡμέτερον α, ὡς το ε, τοῦτο δὲ ὡς τὸ ι, τὸ δὲ, ὡς ἄϊ καὶ τὸ μὲν ο, ὡς τὸ α, τὸ δὲ υ, ὡς τὴν ου, προφέρουσιν, γῆν οὐρανῷ μιγνύντες, ἀποδεῖξαι πειρῶνται, ὡς οὐκ ἄλλως ταῦτα τοὺς πάλαι ἀναγινωσκέναι Ἕλληνας, καὶ τὴν αὐτῶν ἐπωνυμίαν ὡς ἡμᾶς φέροντες βαρβάρους ὀνομάζουσιν· ἀνέγνωκας οἶμαι τὴν νόϐαμ βίαμ δοκένδι Γραῖκα.

Ἀγ. Ἱκανῶς, αὐτὸς γὰρ ταύτην κέκτημαι· ἥδε ἐστιν.

Μέλ. Αὕτη γάρ· ἰδοὺ ὅρα τί φησι· Genuinam et Antiquam.

Ἀγ. Λέγε ἑλληνιστὶ, ὦ Μέλισσε, καὶ γὰρ οὐκ εἰμι Λατῖνος.

Μέλ. Προσποιῇ, Ἀγάπιε, ἐπειδὴ ὀρθῶς οἶδά σε πολύγλωττον ὄντα· ὅμως ὧδε Ἑλληνιστὶ ταῦτ' ἔχει. Ταύτην γνησίαν καὶ ἀρχαιοτάτην εἶνε προφοράν.

Ἀγ. Τίνος δ' ἕνεκα ταῦτα ἐν ἀρχῇ τῆς γραμματικῆς τίθησι; σχόλια γὰρ ὥς μοι δοκεῖ πάρεργα, ἢ περίεργα μᾶλλον.

Μέλ. Εἰ μὲν αὐτὸς τὰ τοιαῦτα πάρεργα ἐκκαθαίρειν ταύτης ἐθελήσειας, οὐδὲν τὸ παράπαν, εὖ οἶδ' ὅτι ἐς τὴν τῶν νέων καταλείψοις ὠφέλειαν· ὅρα γὰρ πῶς τὰ τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων παραδείγματα κλίνειν εἴωθεν, ἡ μοῦσ α, ὦ μοῦσ-α, τῇ μούσ-ῃ· οἱ βασιλΕΕ-ς τοὺς βασιλ-ΕΑ-ς. Ὀφ-ΕΛ-ς. Τἄλλα κατὰ τάξιν, ἢ μᾶλλον τὸ μέτωπον ἐν τοῖς ποσὶν, εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν ἡ κλητικὴ, τῶν δὲ δυϊκῶν ὀλίγον αὐτῷ μέλει.

Ἀγ. Ἰδού σοι καὶ ἕτερος γερμανιστὶ ἐκδεδομένος, ὁ τὰ δυϊκὰ ὁμοίως ἀποσκυϐαλίζων.

Μέλ. Συγγνωστὸς οὗτος· ἑπόμενος γὰρ τῇ Θείᾳ Γραφῇ ὀλίγον ὅσον τῶν δυϊκῶν χρήζηται· ὁ δὲ ἐν ἀρχῇ τῆς γραμματικῆς ὅπως δεῖ ἀττικίζειν καὶ ἰωνίζειν διδάσκειν ὑποσχόμενος, εἶτα τὰ δυϊκὰ ἐν μέρει τιθεὶς, μεγίστης ἀνοίας καὶ ἀμαθείας ὑπόδικός μοι δοκεῖ.

Ἔχεις δὲ καί τινας κανόνας πάνυ θαυμαστοὺς, ἐξ ὧν, ἑνὸς μόνου ἄκουσον, ἔχει δὲ ὧδε· « τὰ εἰς Ος, ἄνευ τῆς τῶν γραμμάτων μεταβολῆς, φησι, μετατιθέναι ἐν ἑαυτοῖς ὀνόματα εἰς, αν, καὶ ον, γίνεται Ἄνους καὶ Ονος· » τὸ δὲ τυπ-Ο-ΜΕΝΟΣ καὶ τυπ-Ω ΜΑΙ, λαβὼν αὐτὸς ἀναγίνωσκε. τί γὰρ χρὴ τὰ σὰ σοὶ ἀναγινώσκειν; πολλὰ γὰρ τοιαῦτα καινὰ ἐν τούτῳ εὑρήσεις.

Ἀγ. Ἴδον καὶ αὐτὸς ἔναγχος τὰ τοιαῦτα, κἀκεῖνο τἀνδρὸς ὡς λίαν ἐθαύμασα, πῶς δηλαδὴ περὶ προσῳδίας τοσαῦτα φλυαρήσας, ἐν τέλει τοῦ βιβλίου ποιημάτιά τινα ἄνευ προσῳδίας τίθησι, τοῦτο δὲ πολὺ μᾶλλον ἐκείνου, ὅτι μὴ κενὴν, ἀλλὰ καινὴν ὁδὸν πρὸς τὸ τὰ Ἑλληνικὰ διδάσκειν, ταύτην τὴν ματαιοτεχνίαν ἐκάλεσεν;

Μέλ. Ἀλλὰ τὸ καινὸν δύο σημασίας ἔχει.

Ἀγ. Οἶδα καὶ αὐτός· ὅμως τί ἦν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἰπεῖν ἠβούλω;

Μέλ. Οὐκ ἔτι μέμνημαι, τί τοῦτο ἄρα ἦν; τί δὲ ἠβουλόμην;

Ἀγ. Περὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἀρχαίας ἐκείνης καὶ βεκκεσέληνος προφορᾶς οἶμαι.

Μέλ. Ἔχ' ἡσύχως, ἤδη που ἠρέμα ὑπεισέρχεταί μου τὴν μνήμην, οὐκοῦν ἐξ ἀρχῆς τοῦ βιβλίου ἀναλαβόντες ἀνακρινοῦμεν, τί περὶ ταύτης, φησίν· ἰδοὺ οὗτός σοι εὐθὺς μετὰ τὸ ἀλφάβητον, τάδε φράζει· « ἀρχαίαν καὶ γνησίαν ταύτην εἶναι, τὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων προφορὰν, βεβαιοῖ τὸ ψαλτήριον, τῶν ό, ὅπερ εἶδεν ὁ Μεκέρχιος, ὑφ' οὗ εὑρέθη τὸ παρὸν Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, Ἄλφα, Βέτα, Γάμμα, Ντέλτα, (οὕτω γὰρ αὐτὸς ἀναγινώσκει) ε βραχὺ, Τζέτα, Ἔτα, Τέτα, ἀντὶ τοῦ Θῆτα· μοῦ, νοῦ, οὕτω γὰρ ὡς τὰς βοῦς μυκῶνται, ὅταν ἐνταῦθα ἔλθωσιν· νουνεχῶς οὖν ὁ Κλινάρδος μαστιγεῖται παρὰ Βοσίου.

Ἀγ. Ὅρα, ὦ θαυμάσιε, μήπως, ὡς ὁ Προμηθεὺς, Ὁμηρομάστιξ τις τῶν ἐν τῷ Καυκάσῳ προσπατταλεύσεται.

Μέλ. Πολλοῦ γε καὶ δεῖται· ἄκουε μὴν τοῦ λοιποῦ· « ὃς, ὁ Κλινάρδος δηλαδὴ, μετὰ τῶν νῦν βαρβάρων Ἑλλήνων ἀναγινώσκειν προστάττει, ἀντὶ τοῦ Βέτα, Βῆτα, καὶ ἀντὶ τοῦ Ἔτα, Ἦτα καὶ ἀντὶ τοῦ Τάου, Τὰφ, καὶ τὰ ἑξῆς, καίπερ τὸ ψαλτήριον, περὶ οὗ ἔφην, γέγραπται ἐν ἔτει αρέ· ἑπόμενον οὖν ἐστιν, ὅτι παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν διδασκάλων, μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν, καινάς τινας προφορὰς ἐς Ἰταλίαν κομισθῆναι· ἀδύνατον γὰρ ὑπὲρ δυσχιλίων ἤδη ἐνιαυτῶν, τὴν αὐτὴν προφορὰν παρὰ τοῖς Ἕλλησι μένειν ἀκίνητον· καὶ γὰρ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν, ὁ προειρημένος ἀνὴρ Μεκέρχιος, πρὸ

τριῶν ἐτῶν, σοφωτάταις διαλέξεσιν, ἀποδεῖξαι διϊσχυρίσατο· ἡμεῖς δὲ τὴν μεγίστην ἀνδρῶν φυλάττοντες ἐπίκρισιν, τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην διδάσκομεν προφοράν· ἐπειδὴ καθαρωτέρα τέ ἐστι, καὶ διηρημένη [ἀνθρωπόϊ δηλαδὴ, καὶ ἄϊνος, ἀντὶ ἄνθρωποι καὶ αἶνος] καὶ ῥάστη πρὸς κατάληψιν· ταύτην ὁ Ἔρασμος, Κεράτινος, Βεργγάρας, Μεκέργιος, Λίψιος, ἄλλοι τε πλεῖστοι τῶν Εὐρωπαίων ἐδίδαξαν διδάσκαλοι.» Ταῦτά ἐστιν ἅ σοι λατινιστὶ πρότερον ἀναγινώσκειν ἤθελον. Σὺ δὲ, ὦ Ἀγάπιε, ἢ μάνθαν' ἐξ αὐτοῦ τὴν τῆς σῆς γλώττης προφορὰν, ἢ χρεὼν ἀπολογίαν τινὰ ποιήσασθαι περὶ τούτων· καὶ δὴ ῥεῖ τὸ κατὰ σὲ ὕδωρ, ὥστε ὅρα ὅπως εὐμαρῶς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀγωνιεῖ· ἀλλὰ τί σιωπᾷ; κατηφὴς οὕτω γεγονώς; ἢ ὑποχωρήσεις τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐρήμην ὑπ' αὐτοῦ ἁλῶναι;

Ἀγ. Οὐ μὰ Δία καὶ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πάνδεινον, ἀλλ' ὅτι, ἀμφότερά μοι παράδοξα δοκεῖ. Ἐὰν γὰρ τὴν αὐτοῦ προφορὰν μάθω, εἶτα δεήσει ἐς Βρεταννίαν ἀφικέσθαι, μεταμανθάνειν ἀνάγκην τὸ, ὄϊον τῶν Ὁλανδῶν καὶ ὄϊνον, καὶ λοϊμὸν, καὶ μιμούμενον τοὺς βρεταννοὺς, ἄϊον ἀντὶ οἶον, καὶ ἄϊνον, καὶ λαϊμὸν λέγειν, εἰ δὲ ἐς ἄλλην ἀφίκοιμι, αὖθις ἑτέραν προφορὰν ἀκούειν. Ὅσαι γὰρ πολιτεῖαι καὶ Γυμνάσια νῦν λεγόμενα, καὶ μὴν, ὅσον τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματοδιδάσκαλοι, τοσαῦται νῦν προφοραί· καὶ εἰ ἐν Σαξωνίᾳ μάθω λέγεϊν, ἄλλῃ ἀνάγκῃ μανθάνειν λαλάϊν, ἀντὶ λαλεῖν· καὶ οἱ μὲν Βρεταννοὶ τὸ ο, ὡς α, προφέρουσιν, οὗτοι δὲ τὸ ε· καὶ οἱ μὲν τὸ ἄλφα, ὄλφα λέγουσιν, οὗτοι δὲ, τὸ ε, ὡς α, διὸ καὶ parge, καὶ parfectum ἐν λατινίδι, ἀντὶ πέργε καὶ περφέκτον λέγουσιν. Ἐκεῖνοι δὲ τὸ ε, ὡς ι, τοῦτο δὲ, ὡς ἄϊ· ἕτεροι δὲ τὸ υ, ὡς τὸ y τῶν Γαλλατῶν, ἄλλοι δὲ ὡς ü τῶν Γερμανῶν, οὗτοι δὲ ὡς τὸ ἡμέτερον ου, καὶ ἄλλα ἄλλως. Ἀπολογίαν δέ τινα περὶ τῆς τοσαύτης Βαβυλωνικῆς ποιήσασθαι ταραχῆς, καὶ μάλα ἄφρονόν μοι δοκεῖ· καὶ μάλιστα ἐπειδὴ Γραμματικῆς φροιμιαζόμεθα, πλεῖον ἂν τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου γένοιτο· διὸ αἰσωπικῶς αὐτοῖς ἐν βραχεῖ ἀποκρινοῦμαι, μᾶλλον δὴ λαβὼν αὐτὸς ἀνάγνωθι τουτονὶ τὸν μῦθον.

Μέλ. Μῦθος ἕβδομος. Ἀλώπηξ ἐν παγίδι ληφθεῖσα, καὶ ἀποκοπείσης τῆς οὐρᾶς διαδρᾶσα, ἀβίωτον ὑπ' αἰσχύνης ἡγεῖτο τὸν βίον, ἔγνω οὖν καὶ τὰς ἄλλας ἀλώπεκας, τοῦτ' αὐτὸ νουθετῆσαι, ὡς ἂν τῷ κοινῷ πάθει τὸ ἴδιον συγκαλύψει αἶσχος.

Ἀγ. Ὅρα πῶς Αἴσωπος τὴν συντομώτατον ἀντ' ἐμοῦ ἐποιήσατο.

Εἰ δὲ βούλει ἐγώ σοι καὶ ἕτερον ἐν τετραστίχῳ, ὃν πάλαι ἀναγνοὺς, ἔτι καὶ νῦν μέμνημαι· ἔχει δὲ τοῦτον τὸν τρόπον.

> Κερδὼ βότρυν βλέπουσα μακρᾶς ἀμπέλου,
> Πρὸς ὕψος ἦρτο, καὶ καμοῦσα πολλάκις
> Ἑλεῖν ἀπεῖπε, πρὸς δ' ἑαυτὴν ταῦτ' ἔφη,
> Μὴ κάμνε, ῥάγες, ὀμφακίζουσι μάλα.

Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι, ἐπειδή τινα τῶν στοιχείων προφέρειν ἀδυνάτως ἔχουσι, συμβουλεύουσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκκόψαι τὴν κέρκον, ὡς βαρύνουσαν, ἢ μᾶλλον τὴν γλῶτταν καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκριζοῦν, ὡς ὀμφακισθέντας ἐκ τῆς ἡμῶν προφορᾶς. Καὶ πρὸς τῆς φιλίας, τίς τούτων τὸ δ, καὶ τὸ θ, πλὴν τῶν Βρεταννῶν (οὗτοι γὰρ ἔχουσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ) προφέρειν δύναται; τίς δὲ τῶν βρεταννῶν, τὸν κνῆκον, τὸ πνέω, τὸ ψάλλω, τὸ ψύχω, ὥσπερ ἐστὶ γεγραμμένα ἀναγινώσκειν δύναται; καὶ γὰρ τὸν κνῆκον, νῆκον λέγουσι, καὶ τὸ κνίφε ὅπερ ἐστὶ μάχαιρα ἐν τῇ αὐτῶν καὶ Σουεκῶν γλώττῃ νάϊφ, ἀναγινώσκουσι· καὶ ὅπου συντρέχει τὸ κ καὶ π, πρὸ τοῦ ν, ἀεὶ τὰ πρότερα στοιχεῖα ἄφωνα παρ' αὐτοῖς μένει. Τὸ δὲ ψ, ὡς σ, μοναδικὸν ἀναγινώσκεται. Τὴν γὰρ ψυχὴν, σουκὴν λεγουσι καὶ τὸ ψάλλω, σάλλω, καὶ δὴ οὐκ ἄνευ μακροῦ γέλωτος, τοῦ Ἁγίου Παύλου, τὸ ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ καὶ τῷ νοΐ, ἀκούειν παρ' αὐτῶν ἀναγινωσκόμενον, ἠδυνάμην· ἀναγινώσκουσι γὰρ οὕτω· σαλῶ τῶ νεούματι, σαλῶ καὶ τῷ νάϊ. Εἰσὶ δέ τινες ἄλλη, οἳ τὸ σχῆμα, σέμα, τὴν σχολὴν, σολὲν λέγουσι. Ὁ δὲ βρεταννὸς σκῆμα καὶ σκολήν· Διὸ καί τινες αὐτῶν τὸ ἄκος καὶ ἄχος πάνυ συγχέουσιν. Ἄλλος δὲ τὸ ἄχθος, ἄκτος, λέγει, ἕτερος δὲ Βεσφαλὸς ἴσως, τὸ σώζω ζώτζω φησὶν, ἕτερος τὸ ψαλῶ, μψαλῶ, τὴν βοὴν, μποὴν λέγει· τὸ δῶμα ντόομα. Ἐῶ δὲ τὴν περὶ τὴν λατινικὴν γλῶτταν τῶν βρεταννῶν προφοράν. Τὸ γὰρ Βεργιλίου, σοῦβ τέγμινε φάγι, φάτζαϊ, λέγουσιν. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι, οἱ ὥσπερ ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ τινὰ γράμματα, ταὐτὰ τῆς Ἑλληνικῆς ὄντα, προφέρουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀναγινώσκειν πειρῶνται. Ἔστω τοῦ λόγου παράδειγμα, ὁ Λίψιος, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ τὴν ei, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἡμέτερος ει, ὡς ἡμεῖς τὴν διῃρημένην προφέρομεν, οἷον, Βασιλέϊ, ἀναγινώσκει· οὕτω καὶ τὴν ἀδιαίρstον προφέρει ὡς διῃρημένην, καὶ τὸ τεῦτλον, τέϋτλον· καὶ πεϋκέδανον. Ὁ δὲ Φραγγούλης, τῶ Βασιλεῖ, τῷ Βασιλάϊ φησι, καὶ τὸ τεῦτλον, τάϋτλον καὶ παϋκέδανον λέγει. Ἐπειδὴ ἡ ei δίφθογ-

γος ἐν τῇ αὐτοῦ διαλέκτῳ ὡς αϊ ἀναγινώσκεται. Διὸ καὶ τὸ λατινικὸν seu, σέου, ἤτοι, ὡς ἦν γεγραμμένον μετὰ α, sai, σάϊ, ἀναγινώσκει· ἡδέως τοίνυν ἐροίην αὐτούς, αὐτοὶ δὲ ὀρθῶς ἀποκριθήτωσαν, μᾶλλον δὲ σύ, ὦ Μέλισσε, ἀντ' ἐκείνων ἀποκρινοῦ, τίς τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην καὶ πολιὰν ἔχει προφοράν; ὁ Λίψιος, ὁ Βρεττανός· ἢ ὁ Φραγγούλης; πότερός σοι δοκεῖ.

Μέλ. Οὐδέτερος οἶμαι τολμήσει τοῦτ' ἀποκριθῆναι. Οὕτως ἄρα ἰδέας τινὰς Πλατωνικὰς αὐτῶν τὰς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν προφορικὰς ἀπέφηνας εἶναι.

Ἀγ. Ὁ δὲ Γατακέρος, ἀρνεῖται παρ' Ἕλλησι διφθόγγους ὅλας εἶναί τινας.

Μέλ. Θαυμαστὰ λέγεις, καίτοι αὐτὸς πρότερον σοφωτάτους ἀνδρῶν τοὺς τὰ τοιαῦτα γράφοντας ἐνόμιζον εἶναι, νῦν δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκτετραχηλισμένον ἕκαστον αὐτῶν ὁρῶν, οὐδὲν πλὴν εἰμή, ὦ οἵα κεφαλὴ καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει, ἐπέρχεταί μοι μετ' Αἰσώπου λέγειν.

Ἀγ. Τοῦτο δέ, διὰ ταῦτα οὗτοι πάσχουσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε τοιαῦτα γράφοντες, τὸν ἕτερον πόδα τῆς ἑστίας ἐξέβαλον.

Μέλ. Ὅμως κρίνειν σοφοί γε ὄντες ἠδύναντο, ὡς καὶ τοὺς ἐναντίους οὐκ ἀπορεῖν λόγου.

Ἀγ. Ἀλλ' ἡ κρίσις ἄνευ πείρας χαλεπὴ μάλα. Ἄλλως τε καὶ ἡ φιλαυτία πολάκις ἀμαυροῦν εἴωθε τὴν τοῦ ἀληθοῦς ἔρευναν, καὶ μάλα ἅπαντες, ὦ Μέλισσε, τοῦτο πέφυκεν. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ λόγῳ μὲν ἀποφάσκουσι μὴ πλείους ἢ τρεῖς μὲν εἶναι κλίσεις, δύο δὲ συζυγίας, ἔργῳ δέ, πλείους ἢ τριακοντατρεῖς μὲν κλίσεις, καὶ δύο πρὸς ταῖς εἴκοσι συζυγίας τοῖς νέοις προστιθέασι. Πάντων γὰρ τῶν καταλήξεων τῶν ὀνομάτων παραδείγματα εἰσάγειν αὐτοὺς πάντας ὁρῶ, καὶ πλὴν τούτων τοσούτους κανόνας, ἀφαιρέσεις, παρατηρήσεις προστιθέναι ἀνάγκη. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ῥᾳδίως ὁ νέος εἰδοῖεν, ὡς τὸ μὲν τονοδεικτικόν, (οὕτω γὰρ αὐτοὶ ταῦτα καλοῦσιν), εὔγεως, ἐν γενικῇ διὰ τοῦ ω, ἡ δὲ νῆσος τῆς αὐτῆς ὂν κλίσεως τῷ εὔγεως διὰ τοῦ ου, τὴν γενικὴν ποιεῖ, καὶ τὸ μὲν ἐν τῇ πληθυντικῇ ὀνομαστικῇ αἱ νῆσοι, τὸ δέ, εὔγεῳ, δι' ὑπογεγραμμένου ι, τὸ δέ, ξύλα, τῆς αὐτῆς κλίσεως ὄντα. Τῆς δὲ τρίτης κλίσεως καὶ τῶν συζυγιῶν, ἄπαγε, τίς δύναται τοσούτους κανόνας καὶ παρατηρήσεις ἀπομνημονεύειν; καὶ σκόπει μοι, ὦ φίλη κεφαλή, ἢ ἐν γειτόνων ταῦτ' ἔχει, οὗτος γάρ, ὃν βλέπεις ὧδε, ἐν

τεσσαράκοντα κανόσιν ἅπασαν τὴν Ἑλληνικήν, φησιν, ἵστασθαι Γραμματικήν.

Μέλ. Καὶ δῆθεν δοκεῖ μοι, ὡς ὁ Λουκιανὸς ἐν τῷ, ῥητόρων διδάσκαλος, πρὶν τὸν ἥλιον δῦσαι Γραμματικοὺς τούτους τοὺς παῖδας ἀποδείξειεν.

Ἀγ. Ἔχω τινὰς καὶ τοῦτο λέγοντας, ὁδί σοι ὁ δεξιὸς οἰωνός· ἔπειτα περὶ προσῳδίας ὀκτὼ μόνον δίδωσι κανόνας.

Μέλ. Τούτους οὐ πολλούς γε δίδωσιν. Ἐν ἀκαρεῖ γὰρ τοῦ χρόνου τούτους ἐκμαθήσομαί σοι.

Ἀγ. Ἀμέλει, ἐν ἑκάστῳ δὲ κανόνι ὑπὲρ τὰς πεντηκονταπέντε παρατηρήσεις καὶ ἐξαιρέσεις εὑρήσεις.

Μέλ. Ἡράκλεις, τῆς ἀπληστίας τῶν παρατηρημάτων.

Ἀγ. Ὥστε οὐκ ἂν φθάνοις ἐν τετρακισχιλίαις δύσεσιν ἡλίου ταύτην ἐκμαθεῖν· ἐκεῖνος δὲ, συλλογιζόμενος, ὃν ὁρᾷς ἀπ' ἀντικρὺ καθήμενον, μὴ πλείους ἢ τρεῖς τὰς κλίσεις καὶ δύο τὰς συζυγίας εἶναι, χωρὶς, φησιν, ἀνάγκης οὐ χρὴ πολλαπλασιάζειν τὸ ἓν, αὐτὸς ὅμως ἔλαθεν ὑπὲρ τὴν ψάμμον, τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν, τοῦτο πολλαπλασιάσας, καὶ ἐκ μυίας ἀποδείξας ἐλέφαντα. Τί δὲ δεῖ με λέγειν διατρίβοντα ὁπόσαι μάχαι περὶ τόνων; καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀποφάσκοντες τοῖς ἀρχαίοις τόνους ὑπάρξαι, ἐξ ἄλλου καταφάσκουσι παλαιοτάτην εἶναι τὴν μουσικὴν παρ' Ἕλλησι.

Μέλ. Ἀλλ' ἤδη ἄπειμι αὐτοῦ σε καταλιπών. Ὁρῶ γάρ σε οὔπω παυσόμενον τοῦ λόγου, ἀμφοτέραις ἀντλοῦντα· ὑποθέσεις γὰρ τῶν ἀνθρώπων κινεῖς, ἃς οὐκ ἀραιντ' ἂν, τὸ τοῦ λόγου, οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι, σοὶ δὲ μελήσει ὅπως καλλίστην, καὶ τῆς σῆς Ἀττικῆς αἱμυλίας ἐπάξιον Γραμματικὴν ἡμῖν γραψάμενος, ἢ μᾶλλον μεταγραψάμενος, ὡς αὐτὸς ἔφης ἄνω, παραδῷς. Ἔστι γὰρ ἔστι κατὰ τὸν σοφώτατον Ἰσοκράτην « περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι καὶ τὰ μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος προσθεῖναι, καὶ τὰ παλαιὰ καινῶς διεξελθεῖν, καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων ἀρχαίως εἰπεῖν. » Ἔρρωσο ἐν Χριστῷ, ὃν εὔχομαι ἀνώτερον παντὸς ἀνιαροῦ φυλάττειν σε.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 3, στίχ. 24 γράφε μόνον — σελ. 6, στ. 11 γρ. κατεῖχον — σελ. 7, στ. 12 γρ. ἑπομένως — σελ. 8, στ. 15—16 γρ. ἱστορικῆς ἐκθέσεως καὶ ὑποδείγματος — σελ. 9, στ. 15 γρ. πλησιάζουσιν — σελ. 11, σημ. 4 γρ. multa — σελ. 20, στ. 25 γρ. ἡγουμένων — σελ. 22, στ. 18 γρ. πλεῖστα — σελ. 23, στ. 2 γρ. ἑκάστου — σελ. 27, στ. 10 γρ. σουλτάνῳ — σελ. 28, σημ. 2 γρ. nostram — σελ. 47, στ. 23 γρ. [illegible] — αὐτόθι στ. 29 γρ. εἰς — σελ. 100, στ. 34 γρ. τοῦ αὐτοῦ — σελ. 169, στ. 10 γρ. κατορθώματι — σελ. 127, στ. 10 γρ. συζυγιῶν — σελ. 132, στ. 3 γρ. διδασκαλίαν — αὐτόθι στ. 12 γρ. μου — σελ. 147, στ. 1 γρ. ἐγκρατεῖς — σελ. 150, στ. 34 γρ. ὁποῖα — σελ. 152 στ. 5 γρ. ἁπλῷ — σελ. 162, στ. 14 γρ. ἀκούοντας — αὐτόθι, στ. 19 γρ. συναγαγὼν — σελ. 170. στ. 18 γρ. γὰρ — σελ. 172, στ. 1 γρ. ἅπασαι — σελ. 181, στ. 30 γρ. μαθαίνουν — σελ. 187, στ. 15 γρ. τῶν — σελ. 194, στ. 27 γρ. Ὁμολογῶ — σελ. 210, στ. 6 γρ. ἀνάφερα — σελ. 238, στ. 13 γρ. [illegible] — σελ. 236, στ. 32 γρ. τῶν — σελ. 290, στ. 2 γρ. [illegible] — σελ. 301, στ. 1 γρ. νοστιμεύεται — σελ. 310, στ. 3 γρ. Ῥωμαίικα — σελ. 315, στ. 29 [illegible] ὁ καί.